Digitized by Google

1
3
5
BIBLIOTECA NAZIONALE
CENTRALE - FIRENZE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

4

Digitized by Google

1·3·5

Digitized by Google

PUBLII
OVIDII NASONIS
FASTORUM
LIBRI VI.

CUM INTEGRIS

JACOBI MICYLLI, HERCULIS CIOFANI,

CAROLI NEAPOLIS, DANIELIS

ET NICOLAI HEINSIORUM,

ET

EXCERPTIS ALIORUM

NOTIS,

QUIBUS ADIECIT SUAS

PETRUS BURMANNUS.

TOM. III.

AMSTELODAMI,

APUD FRANCISCUM CHANGUION.

M. D. C. C. XXVII.

Digitized by Google

AMICE LECTOR,

Kalendarium, quod vides, cum in vetuſtis membranis reperiſſem, quamvis mendoſum foedeque depravatum multis partibus, & ab homine hujus argumenti non ſatis perito confectum, quia tamen Faſtis Naſonianis attexitur plerumque in codicibus antiquis, nos quoque illud in editione hac noſtra nequaquam duximus omittendum, adornaturi & ipſi aliquando Faſtos, qui Naſonianis accuratius reſpondeant. Vale. HEINSIUS.

KALENDARIUM.

JANUARIUS.

A	Kal. Januarii.	Jani feſtum, Junonis, Jovis, & Aeſculapii.
b	IV.	No.
c	III.	No. Cancer occidit coſmice.
d	II.	No.
e	Nonis.	Lyra oritur.
f	VIII.	Id.
g	VII.	Id.
A	VI.	Id. Feſta Jani Agonalia. Delphin oritur.
b	V.	Id. Medietas hiemis.
c	IV.	Id.
d	III.	Id. Feſta Carmentis & Juturnae.
e	II.	Id.
f	Idibus.	Feſtum Jovis. Redditae ſunt provinciae populo Romano.
g	XIX.	Kal. Febr. Caeſar Auguſtus vocatur.
A	XVIII.	Kal. Sacrificium Carmentis. Feſtum Porrimae & Poſtvertae.
b	XVII.	Kal. Feſtum Concordiae.
c	XVI.	Kal.
d	XV.	Kal. Sol in aquario.
e	XIV.	Kal.
f	XIII.	Kal.
g	XII.	Kal.
A	XI.	Kal.
b	X.	Kal.
c	IX.	Kal. Lyra occidit.
d	VIII.	Kal. Pectus Leonis occulitur.
e	VII.	Kal.
f	VI.	Kal. Feſtum Caſtoris [& Pollucis.]
g	V.	Kal.
A	IV.	Kal.
b	III.	Kal. Feſtum Pacis.
c	II.	Kal.

FEBRUARIUS.

d	Kal. Febr.	Templum factum eſt Carmenti. Celebratur Aſylum.
e	IV.	Non. Lyra penitus occidit.
f	III.	Non. Occidit Delphin.
g	II.	Non.
A	Nonis.	Auguſtus dictus eſt pater patriae. Aquarius vadit ad occaſum.
b	VIII.	Id.
c	VII.	Id. [Primus dies Feralium.]
d	VI.	Id.

Digitized by Google

e v. Id. Ver incipit.
f iv. Id. Initium Veris.
g iii. Id. Bootes oritur. & eſt feſtum Fauni.
A ii. Id.
b Idubus. Feſtum Jovis & Fauni. Nefaſtus dies Fabiorum.
c xvi. Kal. Martii. Anguis, Corvus, Crater oriuntur.
d xv. Kal. Sol intrat in Piſces. Iterum Fauni.
e xiv. Kal.
f xiii. Kal. Feſtum Quirini. Feſtum ſtultorum & Fornacis.
g xii. Kal. Feralia.
A xi. Kal. Cariſtia virorum.
b x. Kal. Termini.
c ix. Kal.
d viii. Kal. Fuga Tarquinii Superbi. Veris initium.
e vii. Kal.
f vi. Kal.
g v. Kal.
A iv. Kal.
b iii. Kal. Equiria in campo Martio.
c ii. Kal.

M A R T I U S.

d Kal. Martii. Feſtum Martis & Junonis. Ancilia feruntur. non eſt bonum nubere.
e vi. Non.
f v. Non. Alter piſcium conditur. Oritur vindemitor.
g iv. Non. Bootes citius, vindemitor tardius occidunt coſmice.
A iii. Non. Feſtum Veſtae. Cathedra Julii.
b ii. Non. Feſtum Vejovis. Pegaſus oritur heliace.
c Nonis.
d viii. Idib. Corona Ariadnes oritur.
e vii. Id.
f vi. Id.
g v. Id.
A ii. Id.
b iii. Id.
c ii. Id. Altera Equiria fiunt juxta Tyberim.
d Idibus. Feſtum Annae Perennae. Julius Caeſar occiſus in Capitolio.
e xvii. Kal. Aprilis. Scorpius oritur.
f xvi. Kal. Milvius oritur. Feſtum Bacchi. Vilis anicula hederis coronata vendit populo libatum. Melle Libero patri ſacrificamus. Libera toga datur. Miluus oritur chronice. Feſtum eſt Ledaeorum, qui fuerunt Argivi, vel Larium.
g xv. Kal.
A xiv. Kal. Quinquatria Palladis captae.
b xiii. Kal.
c xii. Kal.
d xi. Kal. Sol in Arietem.
e x. Kal. Ultimus dies quinquatruum.
f ix. Kal.
g viii. Kal. Aequinoctium vernale.
A vii. Kal.
b vi. Kal.
c v. Kal. Feſtum Jani, Concordiae, Pacis, & Salutis.
d iv. Kal.
e iii. Kal.
f ii. Kal. Feſta Lunae labentis templum in Aventino monte.

A P R I L I S.

g Kal. Aprilis. Feſtum Veneris & Virilis Fortunae. Scorpius occidit.
A iv. Non. Pleiades oriuntur.
b iii. Non. Meretrices lavantur ſub myrtho. Fors Fortuna Virilis.

Digitized by Google

lis. Scorpius occidit coſmice.
c II. Non. Hebae & Matri Deorum Megalenſes ludi fiunt.
d Nonis. Feſtum Publicae Fortunae.
e VIII. Id. Orion occidit chronice.
f VII. Id. Feſtum Cerealium ludorum. Libra occidit coſmice. Juba victus eſt à Jul. Caeſare.
g VI. Id.
A V. Id.
b IV. Id.
c III. Id.
d II. Id.
e Idibus. Feſtum Jovis Victoris. Templum..... Libertatis.
f XVIII. Kal. Maii. Dies grandinoſa. Auguſtus Caeſar vicit Mutinenſes.
g XVII. Kal. Forda litatur Telluri.
A XVI. Kal. Triumphus Auguſti. Hyades occidunt heliace.
b XV. Kal. Sol in Taurum.
c XIV. Kal. Equiria. Combuſtio vulpium.
d XIII. Kal. Feſta Palis. Roma condita.
e XII. Kal. Feſta Veneris. Vinalia.
f XI. Kal.
g X. Kal.
A IX. Kal.
b VIII. Kal.
c VII. Kal.
d VI. Kal. Feſtum Rubiginis. Aries oritur heliace * Prothius oritur coſmice, occidit heliace. Tempora Veris prima finita ſunt.
e V. Kal.
f IV. Kal Feſtum Florae & Veſtae.
g III. Kal.
A II. Kal.

M A J U S.

b Kal. Maii. Amalthea capra oritur coſmice. Ara Laribus poſita.
c VI. No. Flat ventus Argeſtes. Hyades oriuntur coſmice. Finis Floralium.
d V. No. Panthera Chironis oritur chronice.
e IV. No.
f III. No. Stellificatio Lyrae. Sagittarius oritur.
g II. No. Scorpius apparet in parte media.
A Nonis.
b VIII. Id. Lemuria celebrantur. non eſt bonum nubere.
c VII. Id. Orion occidit chronice.
d VI. Id. Feſtum Martis Biſultoris.
e V. Id.
f IV. Id.
g III. Id.
A II. Id. Pliades oriuntur heliace. aeſtas incipit.
b Idibus. Ora tauri oriuntur heliace. Scirpea ſimulacra mittuntur in Tiberim. Feſtum eſt Mercurii.
c XVII. Kal. Junii.
d XVI. Kal. Junii.
e XV. Kal. Sol it in geminos. Agonia Junii fiunt.
f XIV. Kal. Canis Orionis exit.
g XIII. Kal. Luſtra Vulcani fiunt.
A XII. Kal.
b XI. Kal.
c X. Kal. Mos ſacrorum pro fuga Tarquinii faciundorum, non modo ineſt fuga Tarquinii. ineſt VIII. Kal. Mart.
d IX. Kal. Feſtum Publicae Fortunae.
e VIII. Kal. Roſtra aquilae oritur chronice.
f VII. Kal. Bootes occidit heliace.
g VI. Kal. Hyas occidit heliace, oriens coſmice.

A v. Kal.
b iv. Kal.
c iii. Kal.
d ii. Kal.

J U N I U S.

e Kal. Junii. Feſta Carnae, Junonis Monetae, Martis & Tempeſtatis. Aquila oritur chronice.
f iv. No. Hyades oriuntur heliace.
g iii. No. Bellonae Feſtum.
A ii. No. Dedicatio templi Herculis.
b Nonis. Feſtum Trinomii dei Fidei Sancti. Semipatris. Malum eſt nubere ante Idus.
c viii. Idus.
d vii. Id. Tergum urſae occidit heliace, & regis Lycaoni. Lycaonida fiunt, ludi Tyberis.
e vi. Id. Datum eſt templum Menti. Feſtum eſt Veſtae. Aſinus coronatur. Ara Priapi. Priori Palladium liberatur ab igni Gallico. Mors Craſſi & ſuorum.
f v. Id. Delphin oritur chronice.
g iv. Id. Matralia fiunt. Rutilius & Didius occiduntur. Templum Fortunae Servius; Concordiae Livia dedicavit.
A iii. Id.
b ii. Id.
c Idibus. Jovi invicto datum eſt templum. Minora quinquatria Palladis fiunt.
d xviii. Kal. Julii.
e xvii. Kal. Dione orta eſt Heliace in fronte Tauri.
f xvi. Kal. Flat Zephyrus proſper navigantibus.
g xv. Kal. Sol in Cancrum. Pallas colitur in Aventina arce.
A xiv. Kal. Secundus ventus. Orion oritur heliace.
b xiii. Kal. Delphin oritur chronice. Sol in Cancrum. Volſci & Aequi vincuntur.
c xii. Kal. Templum datum eſt Sumano Jovi.
d xi. Kal. Aeſculapius, qui & dicitur Ophiuchus & Serpentarius, chronice oritur.
e x. Kal.
f ix. Kal. Victus eſt Flaminius.
g viii. Kal. Syphax vincitur. Hasdrubal occiditur. Feſtum Fortis Fortunae. Solſtitium.
A vii. Kal. Feſtum Larium & Jovis Statoris.
b vi. Kal. Orion apparet à Zona inferius. Solſtitium.
c v. Kal. Laurum.
d iv. Kal. Templo Quirino factum.
e iii. Kal.
f ii. Kal. Feſtum Piëridum.

P. OVI-

Digitized by Google

PUBLII
OVIDII NASONIS
TRISTIUM
LIB. V.

EX PONTO LIB. IV.

CUM INTEGRIS

JACOBI MICYLLI, HERCULIS CIOFANI,
ET
DANIELIS ET NICOLAI HEINSIORUM,
ET EXCERPTIS ALIORUM
NOTIS,
QUIBUS SUAS ADIECIT
PETRUS BURMANNUS.

TOM. III. PARS II.

AMSTELODAMI,
APUD FRANCISCUM CHANGUION.
M. D. C. C. XXVII.

Digitized by Google

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS

FASTORUM

LIBER I.

Tempora cum cauſſis Latium digeſta per annum,
Lapſaque ſub terras, ortaque ſigna, canam.
Excipe pacato, Caeſar Germanice, vultu
Hoc opus: & timidae dirige navis iter.

Offi-

Publii Ovidii Naſonis.] Praenomen iſtud, nomen, cognomen noſtro datur in codicibus tritis & caſcis: neque ullum hac de re apud Auctores ἀμφισβήτημα. Gens Ovidia fuit ordinis equeſtris. Idem Pelignus de ſe ad Suillum: IV. ex Pont. VIII. 17.

Seu genus excutias, equites ab origine primâ
Uſque per innumeros inveniemur avos.

Sed haec cognomento Naſonis. neſcio an iſti Ovidii, quos in hoc ſaxo legimus: (apud Gruter. DCCCLXXXI. 1.)

MESSIA. C. F. MONUM. FECIT
SIBI ET SVIS
C. OVIDIO T. F. TVMVLO. ET
C. OVIDIO C. F. LVPERCO. ET
T. OVIDIO C. F. TVMVLO.

NEAPOL.

Libros VI.] Numero XII. eſſe debuerant; imò & fuerunt. ipſe Faſtographus in Triſtibus II. 549.

Sex ego Faſtorum ſcripſi totidemque libellos.

Sed heu! periêre: triſte naufragium, lugete litterae. Quo autem tempore hos ſcripſerit habes ex ejus Vitâ, quam in limine non inſerui, quia accuratè à plurimis ſcripta; in quibus quidquid uni deeſt, reperies in altero. At de Poëtae obitu vide ſodes, quae ſcripſit ad Euſebii annum MMXXXIII. Joſephus Scaliger, ad hanc noſtram litteraturam verè μοιρηγενὴς ἀνήρ. IDEM.

1. *Tempora cum cauſis.*] Janus Parrhaſius, qui patrûm memoria omnium doctiſſimus fuit, hoc loco Ovidium noſtrum ad verbum *Action*, quo uſus eſt Callimachus, alluſiſſe, eoque *cauſam* ſignificari docet lib. III. in Claud. de Raptu Proſerpinae. ℣ſ. 288. CIOFAN. Ut Eratoſthenes, qui τὰ Φαινόμενα cum cauſſis & fabulis conſcripſit. NEAPOL.

1. *Latium digeſta per annum.*] Solarem ſive Julianum, cujus ſyſtema eſt dierum CCCLXV. cum quadrante diei, hoc eſt horis ſex. Incipit ergo à Januario, qui menſis à Numâ reliquis antepoſitus (ut in tranſcurſu Commentarii mihi paullò magis cum curâ de eo dicendum, ſi vel modicè valeam & vivam) imò additus à pio Rege; & hoc nomine dictus ab initio ad noſtram aetatem. Commodo tamen Antonino imperante, in ejus gratiam, & veriùs concubinae, Amazonius nuncupatus. Sed evanuit nomen illud; invaluitque priſcum ſtatim poſt Commodi mortem, ex ſententiâ S. C. Hac de re ita Ælius Lampridius cap. XI. *Menſes quoque in honorem ejus, pro Auguſto Commodum, Auguſtum pro Septembri, Herculeum pro Octobri, Invictum pro Novembri, Exuperatorium pro Decembri, Amazonium pro Januario, ex ſigno ipſius adulatores vocabant.* Sic legendus hic locus ex emendatione viri Cl. qui prius confuſus & cum tricis, neque cum Dione conveniens; licet is adhuc diſcrepet. Nam Ῥωμαῖον vocat, quem Lampridius *Invictum*. NEAPOL.

1. *Per annum.*] *Per orbem* Pembrocii liber & duo alii: ſimilem varietatem apud Virgilium obſervat Pierius lib. I. Æneid. 269. & infr. IV. 91. nihil tamen mutandum cenſet Heinſius, quia & infra ℣ſ. 27. ut quidam codices,

Tempora digereret cum conditor urbis, in anno &c.

& lib. I. ex Pont. IV. 9.

Nec mea per longos ſi quis mala digerat annos.

BURM.

2. *Ortaque ſigna canam.*] Promittit etiam παράπηγμα Aſtronomicum. NEAPOL.

2. *Canam.*] In nonnullis, *cano.* NAUGER. Quod probat Heinſius ex Virgilii I. Æneid. pr. *Arma virumque cano.* & init. Georg. *Munera veſtra cano.* & ita ſolent Poëtae. Gratius, *venandi cano mille vias.* Noſter infr. II. 7. *Idem ſacra cano.* IV. 12. *Ortaque ſigna cano.* ubi eadem varietas in Mſſ. *Merſaque ſub terras* Palat. BURM.

3. *Caeſar Germanice.*] Perperam aliqui opus hoc Tiberio dicatum putant: nam hic, cui ſacravit Ovidius, eſt Caeſar ille Druſi Claudii Neronis filius;

Officiique levem non averſatus honorem,
In tibi devoto munere dexter ades.
Sacra recognoſces Annalibus eruta priſcis;
Et quo ſit merito quaeque notata dies.

Inve-

lius; mater ei fuit Antonia minor, patruus Tiberius Nero, ſed poſtea adoptione pater: nam cum Auguſtus Liviae impulſu, datâ Tiberio in decennium Tribunitiâ poteſtate, eum adoptaſſet, ne is nimio honore elatus ad res novas conſurgeret, Neronis Druſi fratris ejus filium prius adoptandum Tiberio dedit. Ad verbum haec, quae dixi, ferè Dio Caſſius lib. LV. Germanici vero cognomen hic meruit ob patrem, quem, & poſteros, Senatus Germanicos dici voluit. Parens tamen defunctus eo cognomine inſigniri coeptus. mecum Hiſtorici. NEAPOL.

5. *Officioque.*] *Officiique* Fulvii Urſini liber omnium veterrimus ac optimus, literis Longobardicis ſeu Saxonicis exaratus, qui in Vaticana exſtat bibliotheca, alii etiam nonnulli ex melioribus: recte. HEINS.

5. *Levem.*] *Brevem* unus Farneſianus: male. inf. lib. VI. 56.

Nec levior quovis eſt tibi menſis honor.

HEINS. Eadem varietas I. Triſt. VI. 27. & I. Pont. II. 64. & alibi.

5. *Non averſatus.*] Multi, *adverſatus. Dedignatus* quatuor & Francof. pro varia lectione. *aſpernatus* unus. nihil muto. idem fere ad Germanicum ſcribit IV. ex Pont. VIII. 67.

Non potes officium vatis contemnere vates. BURM.

6. *Huic tibi devote numine dexter ades.*] Idem codex Urſini, cum tribus aliis,

En tibi devote munere dexter ades.

quod & in ſuis Naugerius invenerat. nonnulli, *Huic tibi devote munere.* Opinor caſtigandum eſſe, *In tibi devoto munere.* ſic infra ỹſ. 64.

Inque meo primus carmine Janus adeſt.

Vulgata lectio ſenſum commodum non habet, niſi reponis, *Huic mihi devoto numine.* ſed praeſtat altera ſcriptura. *munera* vocat ſimili modo hoc ipſum opus lib. II. 17.

Ergo ades, & paulum placido mea munera vultu
Reſpice.

HEINS. Sic & Nepos dixit *adeſſe in magnis rebus* Dion. I. *adeſſe in conſilio* Eumen. I. vid. Indic. Boſii.

7. *Sacra recognoſces annalibus eruta priſcis.*] Annales ſcripſerunt ante Ovidium Hemina, Claudius, Afranius, Ennius, Attius, Quadrigarius, Piſo, Fannius, Feneſtella, Laberius & Licinius. CIOFAN. *Recognoſcas* Francof. pro var. lect.

7. *Annalibus eruta priſcis.*] Hîc mentio fit annalium eorum, qui dicebantur & *Pontificalium* libri, & *indigitamenta*, & *commentarii Pontificum*: his enim impoſita erat ea cura, ut res geſtas in tabulas referrent. Flavius Vopiſcus in Tacito cap. I, *Quod poſt exceſſum Romuli, novello adhuc Romanae Urbis imperio, factum Pontifices, penes quos ſcribendae Hiſtoriae poteſtas fuit, in litteras retulerunt.* Uberrimè & clarè Cicero de Oratore lib. II. cap. 12. *Erat initio Hiſtoria nihil aliud niſi annalium confectio: cujus rei memoriaeque publicae retinendae cauſſâ, ab initio rerum Romanarum usque ad P. Mucium Pontificem Maximum, res omnes ſingulorum annorum mandabat litteris Pontifex Maximus, referebatque in album, & proponebat tabulam domi, poteſtas ut eſſet populo cognoſcendi; iique etiam nunc Annales maximi nominantur.* Cur *maximi* dicti ſint oſtendit Feſti Abbreviator: *Non magnitudine*, inquit, *ſed quòd eos exaraſſet Pontifex Maximus.* Et ſanè alterum etiam iis etymon conveniret: nam veterum diligentia in LXXX. libros retulit; ſi fides Servio in Schedis I. Aeneid. 376. nec diffuſè omnia in illis ſcripta, ſed preſſè & ſtrictè, brevibus, non integris notis. Huc ſpectare ſuſpicantur Duumviri eruditi illa Livii ſub initium lib. VI. *Perraras & per eadem tempora litterae fuere.* non ego, qui *perraras* ſtrictâ ſignificatione accipio paucas, non breves. Ipſe ſubdit paullò poſt rationem penuriae: *Si quae in commentariis Pontificum aliiſque publicis privatiſque erant monumentis, incenſâ urbe pleraeque interiere.* NEAPOL. In excerpt. Voſſ. eſt *edita*, quo verbo ſaepe Livius in ſacris utitur. vid. Gron. ad Liv. XXV. 12. & XLIII. 14. & nos alibi. ſed *eruta* vindicatur loco noſtri ſimili lib. IV. II. *oblita* unus Moreti pro varia lectione. pro *priſcis* duo codices, *primis.* quae voces & apud Propert. I. VII. 3. commutantur, ubi Broukh. ſic & apud Lucan. X. 151. ex quibusdam codicibus, *Pone duces primos*, ubi vulgo, *priſcos.* vide & infr. lib. II. 478. & V. Met. 677. ſed *priſcos annales* etiam Livius dixit lib. IV. cap. 7. in Bernenſi erat, *annalibus eruta libris.* BURM.

8. *Notata dies.*] *Notanda* Gottorph. Medic. & Vatic. *ſacrata* Thuan. & alius. *vocata* Farneſian.

9. *Et feſta domeſtica.*] *Et ſigna d.* duo libri. *Ut feſta* Junian.

10. *Saepe tibi pater eſt, ſaepe legendus avus.*] Tiberius Germanicum filium adoptavit, ab Auguſto poſtea ipſe adoptatus. Dio lib. LV. & Suetonius in ejuſdem Tiberii vita, ubi ita ſcribit: *Cajo & Lucio (Auguſti filiis) intra triennium defunctis, adoptatur ab Auguſto ſimul cum fratre eorum M. Agrippa: coactus prius Germanicum fratris ſui filium adoptare.* Juſtinianus lib. I. Inſtitutionum, Titul. XI. cùm de adoptandi more diſſereret, hoc utitur exemplo: *Sic etenim D. Auguſtus non ante Tiberium adoptavit quàm is Germanicum adoptaſſet: ut protinus adoptione facta, inciperet Germanicus Auguſti*

Et

Invenies illic & feſta domeſtica vobis.
Saepe tibi Pater eſt, ſaepe legendus Avus.
Quaeque ferunt illi pictos ſignantia Faſtos,
Tu quoque cum Druſo praemia fratre feres.

Caeſa-

nepos eſſe. Habes itaque quomodo Tiberius eſſet Germanici pater, & Auguſtus avus. ſic quoque ſub finem hujus libri:

Et tuus Auguſte nomine dictus avus.

Adoptio verò quo modo fieret docet Ulpianus in Fragmentis tit. IIX. his verbis: *Adoptio fit aut per populum, aut Praetorem, vel Praeſidem provinciae. Illa adoptio, quae per populum fit, ſpecialiter arrogatio dicitur. Per populum qui ſui juris arrogantur: per Praetorem autem, filii familiae à parentibus dantur in adoptionem. Adoptio fit Romae & in provincia apud Praeſidem.* Et Cajus lib. I. Tit. V. *Adoptio eſt, ubi quis, patrem habens, ab alio patre adoptatur: & ita ille, qui adoptatur, de certi patris poteſtate diſcedit, & in adoptivi patris incipit eſſe poteſtate.* Idem Cajus ante haec verba ita adoptionem definivit: *Adoptio naturae ſimilitudo eſt, ut aliquis filium habere poſſit, quem non generavit.* De adoptione conſulendus eſt Agellius, ſive A. Gellius lib. V. cap. 19. Hunc autem Germanicum idem Tiberius, cùm ad imperii faſtigium jam perveniſſet, veneno necandum curavit. De Germanici laude & carminum praeſtantia Quinctil. lib. X. Ciofan. Druſus Claudius, verus pater, ſive Tiberius, adoptivus: malim hunc. Neapol.

10. *Legendus avus.*] Octavianus Auguſtus, quippe qui Tiberium adoptavit: hinc in ſpectionibus antiquis ſcribitur Tiberii filius, Auguſti nepos, Julii pronepos; exemplum erit haec in Hiſpaniis reperta: (apud Grut. CCXXXVI. 3.)

GERMANICO
CÆSARI TI. F.
AVGVSTI N.
DIVI PRON.
COS.
L. TVRELLIVS
L. F. GEMINVS
ÆD. D. S. P. Idem.

11. *Pictos faſtos.*] Benè miſcet annales Pontificios, cum faſtis: in illis enim libris quidquid erat, in his viſebatur etiam exaratum: nam quâ die quidquid eveniſſet, faſtâ ſeu nefaſtâ, recenſendum erat in annalibus. Sed praeter hos duae erant apud veteres tabulae, quibus faſtorum nomen erat inditum; una, in quâ varia dierum jura inciſa, de quibus nos poſtea, ſolemnia Deorum ſacra, ludi & feriae in eorumdem honorem, res & victoriae aliquot inſignes: & hoc argumentum hujuſce optimi maximi operis, praeter Αʹςρονομικά. Hujus generis faſtos vulgavit primus Cn. Flavius; notat Valerius lib. II. cap. 5. *Jus Civile per multa ſaecula inter ſacra caerimoniaſque Deorum immortalium abditum, ſoliſque Pontificibus notum, Cn. Flavius, libertino patre genitus & ſcribâ, cum ingenti nobilitatis indignatione factus Aedilis curulis, vulgavit, ac faſtos paenè toto foro expoſuit.* & Livius lib. IX. cap. 46. de eodem. *Civile Jus repoſitum in penetrali Pontificum evulgavit, faſteſque circa forum in albo propoſuit, ut quando lege agi poſſet ſciretur.* Et haec de primâ Tabulâ. Alia erat, in quâ nomina ferè omnium Magiſtratuum continebantur: frequens hujus apud ſcriptores mentio. Idem libro IV. cap. 3. in Oratione Canuleii Trib. pleb. de novo Conſule plebejo faciendo: *Obſecro vos, ſi non ad faſtos, non ad commentaria Pontificum admittimur.* & Tacitus Annal. III. cap. 17. *Nomen Piſonis radendum è faſtis cenſuit & Magiſtratus.* & alia veterum martyremata. Neapol. *Feſtos faſtus* idem Urſini codex & duo aut tres praeterea. *faſtus* pro *faſtos* etiam apud Horatium, Lucanum, alios invenies. de quo Notis ad Claudianum I. in Eutr. 475. & IV. Conſ. Hon. 155. Lucani quidem potiſſimum illud:

Nec meus Eudoxi vincetur faſtibus annus.

quod Servius tamen ad lib. III. Æn. 326. tanquam errorem in Lucano notat. Horatius lib. II. Epiſt. I. 48.

Qui redit ad faſtos & virtutem aeſtimat annis.

ubi libri veterrimi *faſtus* quoque. & III. Od. XVII. 4. *Per memores genus omne faſtus* in optimo codice. Notavit certe Priſcianus quoque jam ſuo tempore Horatiana illa loca varie fuiſſe lecta libro ſexto, ubi ille plura ad rem. vid. Noſter lib. VI. 59.

Inſpice quos habeat nemoralis Aricia faſtus.

ita codex inter Mediceos primae vetuſtatis. & hoc ipſo libro infra cum uno Farneſiano, 657.

Ter quater evolvi ſignantes tempora faſtus.

ſic & Columel. lib. IX. cap. 14. *Verum in hac ruris diſciplina ſequor nunc Eudoxi & Mathonis antiquorumque faſtus aſtrologorum, qui ſunt aptati publicis ſacrificiis.* Varro in Ephemer. apud Priſcian. lib. VI. pag. 711. *Poſtea honoris virtutum cauſſa Julii Caeſaris, qui faſtus correxit, menſis Julius appellatus eſt.* vid. Barth. ad Claud. Epiſt. IV. Vſ. 15. Heins. Apud eumdem Lucanum lib. V. 384. in Mſſ. repperi, *Laetos fecit ſe conſule faſtus.* vid. Bentlej. ad Horat. III. Od XVII. 4. & Drakenb. ad Silii lib. II. 10. Burm.

12. *Cum Druſo praemia fratre.*] Hic non filius Druſi Neronis, ſed nepos ex fratre Tiberio. Germanico ergo frater erit adoptivus. Subjicerem lucis cauſſâ ſtemma, ni tibi eſſet obvium in multis. Neapol.

13. Ca-

Digitized by Google

Caeſaris arma canant alii; nos Caeſaris aras:
  Et quoſcumque ſacris addidit ille dies.
Adnue conanti per laudes ire tuorum:
  Deque meo pavidos excute corde metus.
Da mihi te placidum; dederis in carmina vires.
  Ingenium vultu ſtatque caditque tuo.
Pagina judicium docti ſubitura movetur
  Principis, ut Clario miſſa legenda Deo.
Quae ſit enim culti facundia ſenſimus oris,
  Civica pro trepidis cum tulit arma reis.
Scimus &, ad noſtras cum ſe tulit impetus artes,
  Ingenii currant flumina quanta tui.
Si licet, & fas eſt, vates rege vatis habenas:
  Auſpice te felix totus ut annus eat.
TEmpora digereret cum conditor Urbis, in anno
  Conſtituit menſes quinque bis eſſe ſuo.

Sci-

13. *Canant.*] *Canunt* Thuan. & Moret.

13. *Aras.*] Scaliger *aram* conjiciebat, & illuſtrabat loco libri IV. Pont. & VIII.

Hac certe nulla eſt potior ara tibi:

quod non probo: quamquam enim aram Paci ab Auguſto dedicatam potiſſimum videatur reſpicere, tamen ut videatur augere, plurali numero maluit efferri: ita *aras* pro *ara* dixit lib. VI. 403. ubi intelligit aram Saturni in Curtio lacu, ut ex P. Victore patet. ſed *Caeſaris arae* dici poſſunt, quas ille diis dedicavit & exſtruxit. vid. Germanicum Caeſarem Arateis ℣ſ. 16. & illic τὸν πάνυ Grotium & Scalig. ad Manil. I. 15. Heins.

14. *Dies*] Qui fuerint dicemus σὺν θεῷ, cum locus in Faſtis popoſcerit. Neapol. *Deos* Sarravii codex, & mox, *ire deorum* Thuani & Moreti duo.

16. *Deque meo.*] *Deque mea p. e. mente* unus Moreti.

17. *In carmina.*] *In carmine* Arundelianus, Bernenſis & duo alii. & ita ſaepe. vid. I. Amor. III. 19. & XIV. Met. 20. *dederisque* etiam aliqui, metuentes ſcilicet, ne in legem Pediam incurrerent. ſed jam Marſus *dederis* aſſeruit. Heins.

18. *Ingenium vultu*] Malebat Heinſius, *nutu.* ut inf. 70. & alibi.

20. *Clario miſſa legenda Deo.*] Vigebat Clarii Apollinis oraculum Naſonis aevo: imò Germanicus eumdem inviſit, Auctore Tacito lib. II. Annalium cap. 54. qui ſi verus, ut eſt, parum ad fidem Strabo ſcribit lib. XIV. nullum aetate ſuâ oraculum ibi fuiſſe: Καὶ ἡ Κολοφὼν πόλις Ἰωνική, καὶ τὸ πρὸ αὐτῆς ἄλσος τοῦ Κλαρίου Ἀπόλλωνος, ἐν ᾧ καὶ μαντεῖον ἦν ποτε παλαιόν. viguit enim ſub Tiberio. ipſe luculentus teſtis lib. XIII. & ſub Auguſto: nam lib. XII. fatetur noviſſe de facie virum magnum P. Servilium Vatiam Iſauricum. Neapol. Immo & ſub Claudio, *Apollinis Clarii ſimulacrum interrogatum ſuper nuptiis imperatoris* idem Tacit. XII. Ann. 22. ſcribit; & deinceps in pluribus nummis Apollinis Clarii ſimulacrum poſt haec tempora conſpicitur, de quibus vid. Spanh. ad Callim. Hym. Apoll. 20. Burm.

20. *Miſſa legenda.*] *Muſa* Francof. pro var. lect. & margo Gryphii.

21. *Culti.*] *Docti* unus. & *legimus oris* alius.

22. *Pro trepidis.*] Lucanus in Panegyrico ad Calpurnium Piſonem, qui & facundiam his tuendis exercebat:

——— *Cùm tua moeſtos*
Defenſura reos vocem facundia mittit,
Seu trepidos ad jura decem citat haſta virorum;
Et firmare jubet centeno judice cauſſas. Neapol.

22. *Cum tulit arma reis.*] Notavit & id Suetonius: *Oravit*, inquit de Germanico, *cauſſas triumphaleis.* & Dio Caſſius lib. LVI. Καὶ αὐτὸς μὲν οὐδὲν ἄξιον μνήμης ἔπραξε, πλὴν ὅτι καὶ τότε ὑπερεδίκησεν. Idem.

23. *Scimus &c.*] Conjecerat Heinſius, *ſenſimus, ad noſtras. noſtras aures* duo libri.

23. *Tulit impetus artes.*] Nam inter cetera ſtudiorum monumenta reliquit comoedias Graecas. Neapol.

24. *Currant.*] *Narrant* unus.

25. *Si licet, & fas.*] *Ut fas* nonnulli. *ſcilicet & fas* plurimi: nil muta. ſic *quâ licet & poſſim* Ep. XVI. 235. ubi &, *ut poſſum* Mſ. IV. Triſt. IX. I. *Si licet & pateris.* vid. & L. X. Met. 19. Lucan. I. 359.

Si licet, exclamas Romani Maxime Rector
Nominis, & fas eſt veras expromere voces.

ubi

Digitized by Google

Scilicet arma magis quàm ſidera, Romule, noras:
Curaque finitimos vincere major erat.
Eſt tamen & ratio, Caeſar, quae moverit illum:
Erroremque ſuum quo tueatur habet.
Quod fatis eſt, utero matris dum prodeat infans;
Hoc anno ſtatuit temporis eſſe ſatis.
Per totidem menſes à funere conjugis uxor
Suſtinet in viduâ triſtia ſigna domo.
Hoc igitur vidit trabeati cura Quirini,
Cum rudibus populis annua jura daret.
Martis erat primus menſis, Veneriſque ſecundus:
Haec generis princeps, ipſius ille pater.
Tertius à Senibus, Juvenum de nomine quartus:
Quae ſequitur numero turba notata fuit.
At Numa nec Janum, nec avitas praeterit umbras;
Menſibus antiquis adpoſuitque duos.

Ne

ubi male qnidam editi, *ſcilicet.* & ſimilis varietas apnd Stat. VIII. Th. 90.

Si licet, & ſanctis his ora reſolvere fas eſt
Manibus. Similiter fere IV. Triſt. V. 17.
Quod licet & tutum eſt

ubi nihil muta. BURM.

26. *Auſpice te felix.*] Sic Maffeianus & quinque alii veteres. verè. CIOFAN. *Auſpice te laetus* Francof. a manu prima: quod, niſi ſequeretur *totus*, non repudiarem. Si vero haec lectio ſit proba & vera, au non Celeberrimo Bentlejo hic locus objici jure poſſet? qui ad Horat. I. Od. 7. numquam *Auſpicem* hoc ſenſu hominem, ſed ſemper Deum dici, ſine ulla dubitatione adſeverat. plerumque ita capi fateor, & ita etiam Noſter infra IV. 830. & alibi: ſed omnino & ſemper ita ſumi vix poſſe adfirmari puto. quid enim faciet *auſpici clamori*, *victoriae* & ſimilibus, de quibus Gevart. I. Elect. 12. vel an hîc quoque praeferendae lectioues variantium codicum, *auſpicio ut felix*, quod probatur Cl. Bentlejo; vel *aſpicito*, vel *aſpice te felix?* vel an ſervata vulgari lectione Germanicus Deus & numen habendus? quod ſi voluit Poëta, verſ 6. *numine* etiam retineri poſſet, quo ut adeſſet devoto ſibi, Naſo precaretur. BURM.

27. *In anno.*] *In annum.* & verſu ſequente, *ſuos* optimus Vaticauus. *in annum* & *ſuum* unus Heinſii & prima editio Veneta.

28. *Conſtituit menſes quinque bis eſſe ſuo.*] Vide Macrobium lib. I. cap. 20. Saturnalium. CIOFAN. Sub Romulo ergo anuus fuit decimeſtris: nec dubio locus; adeo certa opinio haec contra Plutarchum, Licinium Macrum, L. Feneſtellam & alios. NEAPOL.

29. *Scilicet arma magis.*] Congerit hîc multa doctiſſimus Naſo, ut probet quid Romulum ad hoc induxerit: quibus fortè, notâ verâ origine, abſtinuiſſet. Nam Romulus Regni initio novum annum minimè conſtituit: ſed ſolùm egit, ut menſis, qui quintus ordine erat aliis, fuerit ſuae genti & populo ſecundus; & alia hujusmodi: cùm in Latio ante Urbem conditam annum decimeſtrem fuiſſe conſtet, & apud alias plerumque gentes, ut Athenis, ubi Cliſthenes, poſt tyrannos, populum iu decem tribus diviſit: quâ de re ita Ammonius Hermeas: *Πρυτανεία θηλυκῶς ὁ χρόνος. Διήρητο γὰρ παρὰ Ἀθηναίοις ὁ ἐνιαυτὸς εἰς δέκα πρυτανείας, ὅσαι καὶ φυλαὶ ἦσαν, καὶ ἐπρυτάνευσαν ἑκάστῃ φυλῇ κατ᾽ ἐνιαυτὸν ἅπαξ· ὅθεν καὶ τοὺς μισθοὺς, καὶ τὰ ἐνοίκια, καὶ τὰς πρυτανείας κατὰ μῆνα ἐτέλουν.* NEAPOL.

32. *Quo tueatur habet.*] Venuſte unus Mediceus, *habe.* ut inf. IV. 20.

Caeſar, in Aprili, quo tenearis, habes.

HEINS. *Qua tueatur* Voſſian.

35. *Per totidem menſes.*] Lex haec lata etiam regnante Numâ. Plutarchus in ipſiusmet Vitâ: *Ἀλλὰ τοῦ μακροτάτου πένθους χρόνον εἶναι δεκαμηνιαῖον, ἐφ᾽ ὅσον καὶ χηρεύουσιν αἱ τῶν ἀποθανόντων γυναῖκες.* Quae antè uupſiſſet, ea ejusdem lege bovem factam immolabat. NEAPOL.

37. *Haec igitur.*] *Hoc* multi ſcripti & editi nonnulli: rectius, ut vitetur ambiguitas. HEINS.

41. *Tertius a ſenibus.*] Majus, Junius, Quintilis, Sextilis, & reliqui. NEAPOL.

44. *Addidit ille duos.*] Cave iſta mutes: vulgaris illa lectio, *praepoſuitque duos*, eſt à malâ mann: quid nos impellat, faciemus ſatis *θεοῦ διδόντος* ad illud,

Qui ſequitur Janum, veteris fuit ultimus anni.

ſub

NE tamen ignores variorum jura dierum:
Non habet officii Lucifer omnis idem.
Ille Nefaſtus erit, per quem tria verba ſilentur:
Faſtus erit, per quem lege licebit agi.
Neu toto perſtare die ſua jura putaris;
Qui jam Faſtus erit, mane Nefaſtus erat.

Nam

ſub initium lib. II. NEAPOL. *Praepoſuiſſe* falſum: ut & alii jam viderunt. ultimus enim anni menſis Februarius ex intercalatione Numae. quare reſinxerunt, *addidis ille duos.* & ſic tres noſtri. quomodo in Chronico Euſebiano, *Nune Pompilius duos menſes anno addidit Januarium & Februarium.* & Auctor de Viris Illuſtr. in Numa: *Annum in* XII. *menſes diſtribuit, additis Januario & Februario.* & inf. II. 49. ſed rectius duo Farneſiani, unus Medic. & Gottorph. *appoſuitque.* neque aliter Gloſſae Rumphianae. vide Notas ad Epiſt. IX. ℣ſ. 60. Macrobius tamen Saturnalium primo capite 12. *Quintilis a numero vocatus, nihilominus poſt praepoſitos a Numa Januarium & Februarium retinuit nomen.* HEINS. *Poſtpoſuitque* unus Moreti, quod forte arreptum ex libro II. 49. ſed *adpoſuit* rectum. ita & Acron ad Horat. II. Epiſt. II. 209. *Ante additum anno menſem Februarium.* vid. & Serv. ad Virg. I. Georg. 43. BURM.

46. *Officium idem.*] *Officii idem* veterrimus Patavinus, primus Mediceus & quinque aut ſex alii. rectius. infra lib. II. 334.

Spem capit in dominis eſſe ſoporis idem.

Sic *idem virium, idem aetatis* Tacito. *idem juris* Lucano. HEINS. Vide Gronov. ad Liv. XXXII. 37. Val. Max. I. VI. 8. *Inſtaurato ſacrificio, idem prodigii evenit.*

47. *Ille nefaſtus erit, per quem tria verba ſilentur: Feſtus erit, per quem lege licebit agi.*] Suetonius in IIX. Praetorum, ut citat Priſcianus lib. IIX. *Faſti dies ſunt, in quibus jus fatur, id eſt, dicitur; ut nefaſti, in quibus non dicitur.* CIOFAN. Gloſſae: Ἀποφράδες, *nefaſti dies.* utraque tamen vocula & Graeca & Latina torqueri poteſt ad atros: Heſychio enim ἀποφρὰς ἡμέρα pro *atra* eſt: imò Luciano, Dioni Caſſio & aliis: *nefaſtus* pro eâdem non ſemel Suetonio & Cornelio Tacito: ratio à manu eſt. Conſidera primùm, quid ſignificet verè ἀποφρὰς, quid *nefaſtus*: illud poſtea, ſtare jus ſolitum aut die feſto, aut atro. De feſto nil dubium: de atro Dio lib. XLV. Βουλή τε ἐγένετο, καὶ γνῶμαι ἐπὶ τρεῖς ἐφεξῆς ἡμέρας, ἀπ' αὐτῆς τῆς νουμηνίας ἀρξάμεναι, προετέθησαν. ἔν τε γὰρ τοῦ πολέμου ἐν χερσὶν ὄντος, καὶ ἐκ τεράτων, ἃ πλεῖστα καὶ ἐξαισιώτατα ἐγεγόνει, ταρασσόμενοι, οὐδὲ τῆς ἀποφράδος, τὸ μὴ ἐν ἐκείναις βουλεῦσαί τι τῶν συμφερόντων σφίσιν, ἀπέσχοντο. Sic non erit cur miremur has voces ab auctoribus invicem uſurpari: hoc tamen adverte diſcrimen, quòd omnis ater nefaſtus, ſed non contrà; nam dies feſtus etiam nefaſtus. Hinc Dionyſius ad clariorem explanationem atri diei: Τὴν δὲ ἡμέραν, inquit, ἐκείνην, ἐν ᾗ τὸ πάθος ἐγένετο, μέλαινάν τε καὶ ἀποφράδα τίθεται. lib. IX. Ant. Rom. NEAPOL. Suetonii illis ſimilia etiam apud Macrobium habes in Saturnalibus libro I. cap. 16. ſi quid A. Gellio credimus, Ovidius ex vulgi ſententia ſit locutus. Is Noctium Atticarum libro IV. cap. 9. *Religioſi dies dicuntur triſti omine infames impeditique, in quibus & res divinas facere, & rem quampiam novam exordiri temperandum eſt. quos multitudo imperitorum prave & perperam nefaſtos vocant.* idem denuo libro V. cap. 17. id ipſum inculcat, ut mox videbimus. *Nefaſti* tamen & Varroni de L. L. & Feſto dicuntur. Nec aliter praeter Naſonem Horatius Ode XIII. libri II.

Ille & nefaſto te poſuit die. HEINS.

47. *Tria verba.*] *Do, dico, addico.* Id eſt, Do bonorum poſſeſſionem, dico jus, addico id, de quo quaeritur. Hunc autem locum non ſatis rectè interpretati ſunt Antonius & Paullus, viri alioqui eruditiſſimi, ac de hoc opere optimè meriti. CIOFAN.

48. *Per quem lege licebit agi.*] *Lege agi* eſt litigari, legem intendi. Cicero pro Caecina: *Jam verò in ceteris, ut omnes, qui in eadem cauſa ſunt, & lege agant, & ſuum jus perſequantur.* Idem in Divinatione in Verrem: *Quis igitur eſt, qui neget oportere eorum arbitratu lege agi, quorum cauſâ lex ſit conſtituta?* IDEM. Locutus de feſtis, quibus inſunt ſacrificia, ludi, epulae; venit ad profeſtos, ex quibus procedunt faſti, comitiales, comperendini, ſtati, praeliares. NEAPOL.

49. *Nec toto perſtare die.*] Sequuntur dies *interciſi*, quorum quibuſdam horis fas eſt, quibuſdam non eſt, jus dicere. nam cùm hoſtia caeditur, fari nefas eſt; inter caeſa & porrecta fari licet, rurſus cùm adoletur non licet. IDEM. *Praeſtare* Junian. & multi alii. *putares* Petavii & Voſſii: *puteris* duo alii. *neu toto* Farneſ. & plures alii.

51. *Exta Deo.*] *Domo* Mediceus unus. an *foco?*

52. *Honoratus.*] Proprium Praetori epitheton; quo-

Nam ſimul exta Deo data ſunt, licet omnia fari;
Verbaque honoratus libera Praetor habet.
Eſt quoque, quo populum jus eſt includere ſeptis:
Eſt quoque, qui nono ſemper ab orbe redit.
Vindicat Auſonias Junonis cura Kalendas:
Idibus alba Jovi grandior agna cadit.

Nona-

quorum edicta *jus honorarium* dictum L. 2. §. 10. ff. de O. J. aliter *honoratos* vocat Livius XXV. 5. qui honoribus geſtis illuſtres erant. vid. ad Eleg. in Druſ. ℣ſ. 330. de Conſule dicitur & Noſtro IV. ex Pont. v. 2. Schol. Juvenal. ad Sat. x. 60. *Immeritis franguntur crura caballis. Quibus vecti ſunt honorati. nam Poëta equeſtres ſtatuas & conſulares dicit immerito poenam ſuſtinere.* poſteriori aevo etiam *honorati* propriè dicebantur. de quibus & aliis hoc titulo inſignibus vide J. Gothof. ad L. Unic. Cod. Th. de Offic. Jud. Civil. & Valeſ. ad Ammian. Marcel. XIV. 5. Nerii Analect. I. 32. BURM.

53. *Eſt quoque, quo populum.*] Redit ad ſpecies profeſti; *comitiales* videlicet dies, quibus cum populo agi poterat: *ſeptum* eſt δρύφακτος. NEAPOL.

54. *Eſt quoque, qui nono.*] Is eſt dies *nundinalis*, qui feſtus primò fuit: faſtus poſtea lege Hortenſiâ, imò fere ater: nam rebus incipiendis parum utilis habitus. Hinc Dio lib. XL. *Κἀκ τούτου οὔτε τὶ ἄλλο χρηςὸν συνέβη, καὶ ἡ ἀγορὰ ἡ διὰ τῶν ἐννέα ἀεὶ ἡμερῶν ἀγομένη, ἐν αὐτῇ τῇ τοῦ Ἰανουαρίου νουμηνίᾳ ἤχθη.* Sed illud accidit per id tempus, ſi benè ſentio, in curiâ Pontificum: mos enim fuit unum diem praeter conſuetudinem intercalare, cùm harum concurſus eveniret. idem lib. XLVIII. *Καὶ ἡμέρα ἐμβόλιμος παρὰ τὰ καθεςηκότα ἐνεβλήθη, ἵνα μὴ ἡ νουμηνία τοῦ ἐχομένου ἔτους τὴν ἀγορὰν τὴν διὰ τῶν ἐννέα ἡμερῶν ἀγομένην λάβῃ, (ὅπερ ἀπὸ τοῦ πάνυ ἀρχαίου σφόδρα ἐφυλάσσετο) καὶ ὅτι ἀνθυφῃρέθη αὖθις, ὅπως ὁ χρόνος κατὰ τὰ τῷ Καίσαρι τῷ προτέρῳ δόξαντα συμβῇ.* Inde etiam propter ſacrificium nundinae in alium diem tranſlatae: vide eumdem lib. LX. ſub finem anni DCCLXXXXVII. IDEM.

55. *Junonis cura.*] Unde ab his dicta illa, *Juno Kalendaris.* NEAPOL. Malim, ſi per libros liceat, *Junonia. ſic Janus Junonius in ſacris dictus, quaſi non tantum menſis Januarii, ſed ceterorum quoque menſium ingreſſus tenens. In ditione autem Junonis ſunt Kalendae.* Macrobius Saturnal. primo, cap. 9. Noſter libr. ſecundo Triſtium ℣ſ. 291.

Proxima adoranti Junonia templa ſubibit
Pollicibus multis hanc doluiſſe deam.

ita libri veteres. Faſt. VI. 61. *Menſis Junonius*, & ℣ſ. 63. *Junonale tempus. Junonia ſacra* Amor. lib. III. Eleg. XIII. *Junonia Iris* Met. XIV. 85. *Cuſtos Junonius* de Argo, I. Met. 678. & *Ales Junonia* in Amoribus, & *Volucris Junonia* Medicamin. Faciei. *Junonia ira* Epiſtol. XIV. 85. *Junonia Samos* Met. VIII. 220. Met. XI. 578.

Ante tamen cunctos Junonia templa colebat:

quomodo & illic ſcribendum cenſeo. ut & Faſt. III. 247.

Illic à nuribus Junonia templa Latinis
Hac ſunt, ſi memini, publica facta die.

nam libri veteres magno numero *Junonis.* vulgati, *Junoni.* Statius in Silvis, *Junonia arva.* & Theb. I. 383.

——— *celſae Junonia templa Proſymnae*
Laevus habes.

Junonius anguis apud Silium lib. VI. *Junonia Virgo* apud eundem Statium in pietate Abaſc. ſic & *turbam Dianiam* canes vocat infra V. Faſt. 141. HEINS. Vide an huc pertineat, quod narrat Ælianus lib. V. Hiſt. Animal. cap. 21. Athenis, cum primum Pavones ex Barbaris ad Graecos fuiſſent exportati, fuiſſe ſpectandos hominibus & mulieribus datos ſingulis Kalendis menſium. BURM.

54. *Redit.*] *Venit* Puteaneus & tres alii.

56. *Idibus alba Jovi.*] In arce quotidibus id factum. Varro ait, *quotquot menſibus.* Dubium tollitur ex eo, quòd illa met ſacra nuncupata *idulia*, agna etiam *idulis.* NEAPOL. *Illa* Farneſianus. forte, *icta.* ut Met. XV. 735.

Ictaque conjectos incalfacit hoſtia cultros.

& IV. Triſt.

Victima Tarpejos inficit icta focos.

HEINS. Vid. inf. ad ℣ſ. 720. huc refert Illuſt. Spanhemius denarium gentis Treboniae, in quo conſpicitur ovis, quem alii ad ovationem retulere. quia vero Trebonius inter percuſſores Julii Caeſaris, Idibus Martiis occiſi, fuit, ovis in ejus diei memoriam expreſſa fuit. vide de Uſu & Praeſt. Num. Diſſertat. X. cap. IV. Sect. II. §. I. pag. 220. *gratior* quoſdam legiſſe video. BURM.

56. *Cadit.*] *Cadet* Urſini & quatuor alii ex melioribus. HEINS.

58. Ne

Nonarum tutela Deo caret. omnibus iſtis
(Ne fallare cave) proximus Ater erit.
Omen ab eventu eſt: illis nam Roma diebus
Damna ſub adverſo triſtia Marte tulit.
Haec mihi dicta ſemel, totis haerentia Faſtis,
(Ne ſeriem rerum ſcindere cogar) erunt.

ECce tibi fauſtum, Germanice, nuntiat annum;
Inque meo primus carmine Janus adeſt.
Jane biceps, anni tacitè labentis origo,
Solus de Superis qui tua terga vides;

Dex-

58. *Ne fallare cave.*] (*Ne fallare*) *dies proximus.* multi codices & editiones etiam aliquae. vid. inf. II. 151.

58. *Proximus ater erit.*] A. Gellius libro v. cap. 17. *Verrius Flaccus in quarto de Verborum Significatione dies, qui ſunt poſtridie Kalendas, Nonas, Idus, quos vulgus imperitè Nefaſtos dicit, propter hanc cauſam dictos habitosque atros ſcribit.* Cauſas deinde ſubjungit ex eodem Verrio, exercitum Romanum ad Alliam poſtridie Idus fuiſſe caeſum: quotiesque belli gerendi gratiâ poſtridie Kalendas, Nonas, Idus res divina a magiſtratu populi Romani facta ſit, deinceps praelio rempublicam male geſtam eſſe, proinde Pontifices decreviſſe, nullum his diebus ſacrificium rite futurum. Idem Gellius ante diem quartum Kalendas, Nonas, Idus nonnullis inominatum habitum tradit. Quae compilavit, ut ſolet, Macrobius Saturnalium primo, cap. 16. Plura annotamus libro VI, ℣ſ. 223. HEINS.

58. *Proximus ater erit.*] Dies poſteri Kalendarum, Nonarum, Iduum, veteribus habiti infauſti & inauſpicati, inſignis locus & ratio Joannis Tzetzae Chil. x. Hiſt. τγ.

Ἦσαν καὶ ἀποφράδες δὲ τοῖς παλαιοῖς ἡμέραι,
Ἐν αἷς τι συνέβησαν θλίψεις καὶ περιστάσεις
Ὡς τοῖς Ῥωμαίοις πάλαι τοῖς ἀνωτέρω χρόνοις,
Ὁπότε ἀπερχόμενοι πρὸς πόλεμον καὶ μάχην,
Ἔπεσον τριακόσιοι τοῦ γένους τῶν Φαβίων
Ὅτι καὶ πύλην ἔκλεισαν καθ᾽ ἣν ἐξῆλθον οὗτοι,
Καὶ τὴν ἡμέραν ταῖς λοιπαῖς ἡμέραις οὐκ ἠρίθμουν·
Ὥσπερ καὶ ἔθνη ἕτερα δὲ ἄλλας περιστάσεις.
Τὰς ὡς ἡμέρας ταῖς λοιπαῖς οὐκ ὄντως ἡμέρας,
Ἔλεγον δὲ τὰς πρὸ αὐτῶν, καὶ μετ᾽ αὐτὰς ἐν κλήσει.
Ἐκείνας οὐκ ἠρίθμουν δὲ τῶν ἡμερῶν τῇ κλήσει
Ἀλλ᾽ οὕτως ἔλεγον τυχὸν τρίτη καὶ μετ᾽ ἐκείνην,
Ἢ πέμπτη, ἕκτη ἢ λοιπαὶ καὶ μετ᾽ ἐκείνην πάλιν.
Οὕτως οἱ κατωνόμαζον τότε τὰς ἀποφράδας,
Ἀλλ᾽ ἢ πρὸ τῆς δὲ ἔλεγον ταύτας, ἢ μετ᾽ ἐκείνην·
Οὕτω τὴν ἀποφράδα μὲν εἰδὼς λαβοῦσαν κλῆσιν.

NEAPOL.

59. *Omen ab eventu eſt.*] Nam quoties per hos dies ſacrificatum ad pugnam, malè patribus ceſſit; ut illa ad Cremeram, altera ad Alliam, & aliae, quas reperies per annales. NEAPOL. *Nomen* Cantabr. & unus Heinſii.

60. *Sub adverſo.*] *Sub averſo* excerpti Voſſii; ſeptem codices & edit. Gryph. ſollemni permutatione. vid. ad Epiſt. VII. 4. & alibi. *ſub immenſo* unus codex. *damna grandia* unus Vatican. ceterum notari velim, *damna ferre* hic & lib. II. 522. & lib. III. Triſt. VIII. 34. pro *facere*, ut Cicero & alii optimo aevo loquebantur. nec *pati damna* dixiſſe veteres obſervarunt viri doctiores, quamvis in Livio id obſervaſſe Gudium dicat Borrichius, ſed vellem locum nobis indicaſſet. *ferre* autem damna non damnandum ita *eamdem fortunam tulit* dixit Caeſar VII. Bel. Gal. 62. & contra *praemia ferre* ſupr. ℣ſ. 12. & libr. V. 284. & ſimilia. BURM.

61 *Haec tibi dicta.*] *Mihi* plerique veteres, pro *a me.* ſequenti verſu, *condere* Urſini liber. duo alii, *findere.* HEINS. *Fundere* Vatican. pro *erunt* etiam *erant* unus codex.

63 *Ecce tibi fauſtum, Germanice, nuntiat annum.*] De particula *Ecce* vide quae lib. II. in meis in Metamorphoſin Obſervationibus notavi. CIOFAN.

64. *Inque meo primum.*] Meliores, *primus.* infra pari modo, veteres libri ℣ſ. 172.

Jane, tibi primo tura merumque fero,

non *primum.* HEINS. Infinitis apud Noſtrum locis, permutata *primus* & *primum*, *prior* & *prius.* vide & ad Livium Jacub. Gronov. lib. VI. II. *Janus erit* ſex libri.

65. *Jane biceps.*] Haec eſt omnium librorum veterum lectio. CIOFAN. Sic & eumdem compellat Quintus Septimius apud Terentianum:

Jane pater, Jane tuens dive biceps, biformis
O cate rerum ſator, ô principium Deorum.

NEAPOL. Quidam tamen *bifrons* habent. & utrumque innumeris exemplis vindicari poſſet.

65. *Origo.*] *Imago* Arondel. & Politian. vid. ad lib. I. Met. 79.

68. *Otia*

Dexter ades Ducibus; quorum ſecura labore
Otia terra ferax, otia pontus agit.
Dexter ades Patribusque tuis Populoque Quirini:
Et reſera nutu candida templa tuo.
Proſpera lux oritur: linguisque animisque favete.
Nunc dicenda bono ſunt bona verba die.
Lite vacent aures; inſanaque protinus abſint
Jurgia. differ opus, livida lingua, tuum.
Cernis, odoratis ut luceat ignibus aether;
Et ſonet accenſis ſpica Ciliſſa focis?

Flam-

68. *Otia terra ferax, otia Pontus habet.*] Alludere videtur ad id, quod Livius ſcribit lib. I. *Bis deinde Janus, poſt Numae regnum, clauſus fuit; ſemel T. Manlio Conſule, poſt Punicum primum perfectum bellum; iterum, quod noſtrae aetati Dii dederunt, ut videremus, poſt bellum Actiacum ab Imperatore Auguſto pace terra marique parta.* Ciofan. Tiberio & Germanico haec dicta, ſed praecipuè Auguſto: idem ille ipſe faſſus in ſuo indice Ancyrano; & paſſim Romanus & peregrinus ſtilus. Philo Judaeus legatione ad Cajum: Οὗτος ὁ καὶ τοὺς φανεροὺς καὶ ἀφανεῖς πολέμους διὰ τὰς ἐκ λῃστῶν ἐπιθέσεις ἀνελών· οὗτος ὁ τὴν θάλατταν πειρατικῶν μὲν σκαφῶν κενὴν ἐργασάμενος, φορτίδων δὲ πληρώσας. οὗτος ὁ τὰς πόλεις ἁπάσας εἰς ἐλευθερίαν ἐξελόμενος, ὁ τὴν ἀταξίαν εἰς τάξιν ἀγαγών. Neapol.

68. *Otia pontus habet.*] Ἀναφορά. Ciofan. *Agit* ſeptem veteres. quod praefero. ſic lib. II. 724.

Luditur in caſtris: otia miles agit.

& lib. IV. ſub finem ℣ſ. 926.

Nil opus eſt iſtis, otia mundus agit.

Virgil. III. Georg. 376.

——— *ſecura ſub altâ*

Otia agunt terrâ.

Claudianus praef. II. de Raptu.

Otia ſopitis ageret cum cantibus Orpheus.

ſic *pacem agere* Auſon. Precatione in conſulatum ſuum, *pacem mundus agat*, & parent. Carm. XVIII. XIX. Caeſar tamen Germanicus Fragm. Progn. *Pacem mundus habet.* & contra *bellum agere.* de quibus ad II. Triſt. 230. Heins. ita & Flor. II. 20. *pacem agere.* vid. & ad Quinct. de Inſt. Orat. X. I. *pontus habet* Bernenſ.

69. *Populoque Quirini.*] Bononienſis codex, *Quirino.* vide infr. ad IV. 375. & XV. Met. 572. & Bentl. ad Horat. I. od. 2. ubi eadem varietas in multis Poëtarum locis obſervatur. in Petaviano & tribus aliis erat, *ducibusque:* male. vid. Bentl. ad Horat. III. VI. 20. videndum vero cur *Patres* dicantur eſſe Jani, & *Populus* Quirini, & an forte non rectius foret, *patribusque tui populoque Quirini*, id eſt tui Martis. ut & patres & populus Martis, id eſt Romanus, ſint in tutela Jani, qui etiam a Marte dictus fuit *Quirinus*, vid. eumd. Bentl. ad Horat. IV. Od. 15. Burm.

70. *Et reſera nutu candida templa.*] Non precatur ſiniſtrum aliquod omen; nam Janus non cluſus belli index; ſed poſcit templi aditum ad ſacrificia: vide, ſi vacat, ad hunc locum Pauli Marſi nugas. Neapol.

70. *Candida templa.*] *Condita* volebat olim Heinſius. ſed & Apollinis *templa candida* vocat III. Triſt. I. 60. ita & confuſa *condita* & *candida* inf. 186. & alibi. Burm.

71. *Proſpera lux oritur.*] Kalendae Januariae dies totius anni celebrior novo Magiſtratu, novis munuſculis, tot ſuperſtitionibus, quas tanget, tangemus & nos; ideò primò inquit *bono die.* Neapol. *Proxima* Arund. Voſ. Hamb. *poſtera* Vatican. & alius. malè. vid. Herald. ad Arnob. lib. IV. p. 159. Burm.

71. *Linguisque animisque favete.*] Unus Vatic. Maffei & Urſini liber, *linguis* absque *que* conjunctione: placet. Ciofan.

72. *Bono die.*] *Bonus* hîc pro feſto, ut apud Plautum in Poenulo: *Die bono Aphrodiſiis.* ſic *bona verba* quae feſtum addecent, non mala, non impudica. In re ſimili Attius Poëta vetus: *Ore obſcoena dicta ſegregent.* Neapol. *Bona die* plurimi codices & editi. *Haec dicenda* excerpta Voſſii. vide Salmaſ. ad Vopiſc. Aurel. cap. I. cui ſua debet Neapolis. Burm.

73. *Aures.*] *Omnes* Arondel. quae eadem varietas IV. Met. 271.

73. *Inſanaque.*] *Veſanaque* Junian. *longius abſint* Vatican.

74. *Livida turba.*] *Lingua* meliores. Sic Martial. lib. VII. Ep. XXIV.

Cum Juvenale meo quae me committere tentas,
Quid non audebis perfida lingua doli?

quomodo corrigo. nam *audebis loqui*, quod in vulgatis eſt, vehementer friget. Aberrans librarii manus *lodi* pro *doli* ſcripſerat. hinc natum poſtea *loqui.* Petronius cap. 132.

Sermonis puri non triſtis gratia ridet,
Quodque facit populus candida lingua refert.

Heins.

Flamma nitore ſuo templorum verberat aurum,
  Et tremulum ſummâ ſpargit in aede jubar.
Veſtibus intactis Tarpeias itur in arces:
  Et populus feſto concolor ipſe ſuo eſt.
Jamque novi praeëunt faſces; nova purpura fulget:
  Et nova conſpicuum pondera ſentit ebur.
Colla rudes operum praebent ferienda juvenci,
  Quos aluit campis herba Faliſca ſuis.
Juppiter, arce ſuâ totum cum ſpectet in orbem;
  Nil niſi Romanum, quod tueatur, habet.
Salve, laeta dies, meliorque revertere ſemper,
  A populo rerum digna potente coli.
Quem tamen eſſe Deum te dicam, Jane biformis?
  Nam tibi par nullum Graecia numen habet.

Ede

76. *Et ſonet accenſis ſpica Ciliſſa focis?*] Antonius Fanenſis hoc loco, & Joſephus Scaliger in Propertium lib. IV. per *ſpicam Ciliſſam* crocum intelligi debere rectè admonent, contra Paulli Marſi opinionem. Confirmat & hanc, quam ego quoque probavi, opinionem Ovidius ipſe in Ibin, ubi ita eſt:

Quotve ferat dicam terra Ciliſſa crocos.

Ciofan. Pro hac ſatis probavit Joſephus Scaliger in Caſtigationibus ad Propertium, crocum intelligendam; & profectò ita eſt. *Spica* verò hîc croci nucleus, ut de allio Cato: *Ulpici ſpicas tres, allii ſpicas tres.* Στάχυς videlicet, flos ipſe croci, qui antequam aperiatur, τὰς τρίχας incluſas gerit, acuminato faſtigio. Sic dixere fila illa lutea Graeci, ſive γλωχῖνας. Florentinus in Geoponicis de croco: Ἀνθολογεῖται δὲ ὅταν εὐχροήσῃ ἐκ μέσου τοῦ ἄνθους ἑλκομένων τῶν γλωχίνων, καὶ διαψυχομένων ἡμέρας τρεῖς, ἢ τέσσαρας. Neapol. De croco agi jam interpretes viderunt. recte autem *ſonet*, quod optimi croci indicium. *Cilicium* dicitur ex monte Coryco. de Croco Plinius lib. XXI. 6. *Probatio ſinceri, ſi impoſita manu crepitet, veluti fragile.* per *ſpicam* capillamenta & fila croci intelliguntur, quod a Salmaſ. ad Solin. pag. 749. jam eſt obſervatum. hinc frequenter ξανθότριχα κρόκον dicunt. Gloſſae medicae, ξανθότριχα, τὸν κρόκον. nec aliter capiendum illud Propertii IV. VI. 74.

Et lavet accenſas ſpica Ciliſſa comas.

ſic *ſpica Indica*, pro nardo, & *ſpica nardi*, pro folio. *Nardi levis ariſtae* Noſtro Metam. XV. & *Nardi pubentis ariſtae* in carm. Lactantii de Phoenice. Heins. Vid. & Mercurial. VI. Var. Lect. 7. *ſpica Faliſca* nonnulli. *Caliſca* unus. Heinſius & *Lybiſſa* conjecerat olim. *perſonet* etiam Puteaneus. *Regis* Berenſ.

77. *Templorum verberat aurum.*] Puta inaurata ſacrarum aedium lacunaria: de quo luxu facem praete à Criticis ſuperioris aevi. Neapol. *Verberet* Farneſ. & Vatican: & tunc ſeq. verſu lege, *ſpargat.* ubi *ſparget* Farneſ. *ſurgit* quinque libri. *tendit* Voſſii. Heins.

79. *Tarpejas itur in arces.*] Ex more ipſe ad Sextum Pompejum in gratulatione initi Conſulatus anno DCCLXVI. lib. IV. de Ponto, Elegiâ IV.

Ergo ubi, Jane biceps, longum reſeraverit annum;
  Pulſus & à ſacro menſe December erit.
Purpura Pompejum ſummi velabit honoris,
  Ne titulis quidquam debeat ille ſuis.
Cernere jam videor rumpi paenè atria turbâ,
  Et populum laedi deficiente loco;
Templaque Tarpejae primùm tibi ſedis adiri,
  Et fieri faciles in tua vota Deos:
Colla boves niveos certae praebere ſecuri,
  Quot aluit campis herba Faliſca ſuis.

Repetit & hîc poſtremum carmen vix mutatâ voculâ. Neapol.

79. *In arces.*] *Ad arces* plurimi.

81. *Nova purpura fulget.*] Novi Magiſtratus inſignia; ſed haec purpura eſt praetexta Conſularis: idem ad Graecinum Conſulem:

Praetextam, faſces aſpiciamque tuos.

Hanc & togam pictam, & trabeam, & palmatam dictam repperi: obſerva ad Auſonium in Gratiarum actione. Neapol.

82. *Conſpicuum.*] *Perſpicuum* excerpta Douzae & quatuor codices.

83. *Juvenci.*] *Securi* multi ſcripti. *rudes tauri p. ſ. ſecuri* Petavianus.

84. *Herba Faliſca.*] In nonnullis, *terra Phaliſca.* Nauger. Vide III. Amor. 12. & IV. de Pont. 4. infr. IV. 67.

Hoſpes Aventinis armentum pavit in herbis.

ſic *Latia herba* infr. ℣ſ. 539. & VI. 639. *Deſertas herbas.* Burm.

85. *Spe-*

Digitized by Google

Ede ſimul cauſſam, cur de coeleſtibus unus,
  Sitque quod à tergo, ſitque quod ante, vides.
Haec ego cum ſumtis agitarem mente tabellis;
  Lucidior viſa eſt, quam fuit ante, domus.
Tum ſacer ancipiti mirandus imagine Janus
  Bina repens oculis obtulit ora meis.
Obſtupui; ſenſique metu riguiſſe capillos:
  Et gelidum ſubito frigore pectus erat.
Ille tenens dextrâ baculum, clavemque ſiniſtrâ,
  Edidit hos nobis ore priore ſonos.
Diſce, metu poſito, vates operoſe dierum,
  Quod petis: & voces percipe mente meas.
Me Chaos antiqui (nam res ſum priſca) vocabant.
  Adſpice, quam longi temporis acta canam.

Luci-

85. *Spectet.*] *Spectat* unus liber & excerpt. Douzae. *conſpectet* Voſſii.

87. *Salve feſta dies.*] Ita lege ex veteribus exemplaribus & ratione. CIOFAN. Vetuſtiores libri, *Laeta*. Apologetico Tertulliani cap. 35. *Cur die laete non Laureis poſtes obumbramus?* Auctor Octaviae,

——— ſed movent laete die
Pulſata palmis pectora & fuſae comae.

HEINS. Eadem varietas v. Triſt. III. 3.

90. *Graecia numen habet.*] Inde Athenaeus lib. XV. Ὅτι Ἰανὸς ὁ παρ' ἡμῖν Θεὸς, ὃν καὶ πατέρα προσαγορεύομεν. NEAPOL.

92. *Sitque quod a tergo, ſitque quod ante.*] *Idque* in utroque loco ponendum ſuadent priſci libri. IDEM. *Idque quod à tergo eſt*, *idque* alii, ſed pejoris notae. Scribe,

Fitque quod à tergo, ſitque quod ante, vides.

infra lib. V. 123.

Stulta, videt Janus, quae poſt ſua terga geruntur.

huc refer Perſianum illud, Sat. I. 58.

O Jane, à tergo quem nulla ciconia pinſit.

Macrobius Saturnalium libro primo cap. 7. *Poſt ad Janum ſolum regnum redactum eſt, qui creditur geminam faciem praetuliſſe, ut quae ante, quaeque poſt tergum eſſent, intueretur. quòd procul dubio ad prudentiam regis ſollertiamque referendum eſt.* HEINS.

93. *Tabellis.*] Hae ſunt hîc pro ſchedis: cum litteratis loquor. NEAPOL. Plaut. Pſeud. I. IV. 8. *Quaſi Poëta tabulas cum cepit ſibi.* DOUZA. *Hoc ego* Gryph. *agitarem in mente* Thuan.

94. *Ante domus.*] *Dies* excerpta Voſſii, Politiani & codex Erfurtanus. quod nec abſurdum: nam ipſum coelum magis lucidum adparentibus diis videbatur. Val. Flac. V. 183.

—— ſimul aethere plena coruſco
Pallas.

& ita paſſim Poëtae. BURM.

96. *Repens.*] *Repente* multi ſcripti. male. vid. ad lib. XII. Met. 61.

97. *Extimui.*] Codices meliores, *obſtupui.* HEINS. *Excrucior* Excerpt. Voſſii. *ſenſique meos* duo libri & Bernenſ.

99. *Ille tenens baculum dextra.*] Non aliter vidi cuſum in nummis hujus ſimulacrum: in quibus iſtud & rectum notavi, & ſedens in bipede; at baculum in ſiniſtrâ etiam. NEAPOL.

99. *Clavemque ſiniſtra.*] Adi Macrobium primo Saturnalium. IDEM. *Clavamque* unus.

102. *Et voces concipe mente meas.*] Eadem exemplaria, *Percipe.* verè. quam lectionem agnovit & Marſus. CIOFAN. In Hamburgenſi erat, *vires percipe mente meas:* non male; ut mox *officium meum* ℣ſ. 116. & 133. *vis mea narrata eſt.* HEINS. Sic & *vires* & *voces* permutatae apud Sil. Ital. IV. 698. *percipe* vero non mutandum, quo verbo ſaepe in his libris utitur, ut inf. ℣ſ. 166. 612. IV. 638. & alibi. BURM.

103. *Me Chaos antiqui.*] Hinc illa ab eisdem de Jano relicta: *Qui cuncta fingit, eademque regit, aquae terraeque vim ac naturam gravem, atque pronam in profundum dilabentem, ignis atque animae levem, immenſum in ſublime fugientem, copulavit circumdato caelo: quae vis caeli maxima duas vires diſpares colligavit.* verba ſunt illius M. Meſſalae Cn. Domitii in Conſulatu collegae. NEAPOL. *Antiquum* Voſſii codex.

103. *Nam ſum res.*] *Qui* vel *quae ſum* Excerpt. Voſſ. *nam ſum res* Thuan. *ſum res nam* Stroz.

104. *Aſpice.*] *Accipe* Moreti unus & ſeptem alii. & quidam editi.

105. *Quae*

Lucidus hic aër, &, quae tria corpora reſtant,
Ignis, aquae, tellus, unus acervus erant.
Ut ſemel haec rerum ſeceſſit lite ſuarum,
Inque novas abiit maſſa ſoluta domos;
Flamma petît altum; propior locus aëra cepit:
Sederunt medio terra fretumque ſolo.
Tunc ego, qui fueram globus, & ſine imagine moles,
In faciem redii dignaque membra deo.
Nunc quoque confuſae quondam nota parva figurae,
Ante quod eſt in me, poſtque videtur idem.
Accipe quaeſitae quae cauſſa ſit altera formae;
Hanc ſimul ut noris officiumque meum.

Quid-

105. *Quae tria corpora.*] *Nomina* excerpta Voſſii.
106. *Ignis, aqua & tellus.*] *Aquae, tellus* rectius Petavii codex & tres alii. quidam, *aqua, tellus.* HEINS. *Erat* etiam Francof. & quidam alii ex optimis. vid. I. Met. 7. & II. Art. 468.
107. *Lite ſuarum.*] Νείκεος ἐξ ὀλοοῖο. ex Orphei opinione. Vide Apollonium Rhodium ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ἀργοναυτικῶν. NEAPOL.
109. *Coelum flamma petit.*] *Altum* ſcripti plerique. niſi quod Urſini liber & Petavii veterrimus cum decem aliis, *Flamma petit altum.* contracte pro *petiit.* Auctor Octaviae, 420.

——— *tecta defendit ſuis*
Aliena telis, aut petit praedae imminens.

Noſter lib. VIII. Met. 341.

Longius it. auctor teli Pagaſaeus Iäſon.

Ennius Annal. lib XVII.

It eques, & planſu cava concutit ungula terram.

Statius Theb. X. 317.

Fractumque perit in ſanguine murmur.

Sulpitia Sat.

Aſt ubi pax ſecura redit. oblita faverum
Plebs materque unâ ſemuo moriuntur eleſo.

Statius IV. Sil. III. 131.

Que non dignior has ſubit habenas.

Elegia in obitum Druſi, 238.

Auctor abit operis, ſed tamen extat opus.

Juvenalis, VI. 554.

Magnus civis obit & formidatus Othoni.

ſic *redi*, pro *redii* apud Claudianum, & ſaepe apud Auctorem Herculis Oetaei. *ini* pro *inii* apud Statium, & *peti* pro *petii.* *adi* pro *adii* apud Val. Flaccum. & ſimilia. *Altum* pro coelo apud Claudian. lib. I. Rapt. 249. de hac eadem re,

——— *quicquid leve fertur in altum,*
In medium graviora ruunt.

Virgil. Georg. II. 210.

Illae altum nidis petiere relictis.

Æneid. IX. 563.

Qualis ubi aut leporem, aut candenti corpore cygnum
Suſtulit alta petens pedibus Jovis armiger uncis.

Georg. I. 141.

Atque alius latum funda jam verberat amnem
Alta petens.

Noſter ipſe Met. XV. 243.

Alta petunt aër, atque aëre purior ignis.

Seneca Oedipo, 891.

Cnoſſium regem timens;
Alta dum demens petit
Artibus fidus novis.

de Daedalo. ubi nolim reponi,

Aſtra dum demens petit.

Stat. XI. Theb. 46. *Trux moeret ab alto;* ubi, *ab aſtris* alii. Valerius Flaccus lib. IV. 504.

——— *primum pavidae Phineïa tecta*
Pervolitans, mox alta petuns.

Boëtius lib. IV. Conſ. Philoſ. ubi de elementis, *pendulus ignis ſurgit in altum.* ſequenti verſu pro *loco* libri omnes meliores magno numero, *ſolo.* & recte. nam *ſolum* uniuſcujuſque rei fundamentum. ſic navium ſolum eſt aqua, ſtellarum coelum, maris ac terrae aër. Noſter Met. I. 73. *Aſtra tenent coeleſte ſolum*; pro coelo. *loco* tamen in re ſimili dixit Marcianus Capella libro VI.

Tellus, quo rapidum conſiſtens ſuſpicit orbem,
Puncti inſtar medio ſederat ima loco.

ita mendoſiſſimi verſus ſcribendi: niſi & illic *ſolo* placet reponi. vulgo,

Tellus, quae rapidum conſiſtens ſuſcipit orbem,
Puncti inſtar medio haeſerat una loco.

Solum aedificii Columella dixit libro I. cap. 5. *Quantoque fuerit ſolum aedificii pronius orienti.* quo loco non eſt audiendus Fulvius Urſinus, vir de omni antiquitate meritus quam optime, dum reponit, *ſoli aedificium.* Cicero tamen V. Tuſc. Quaeſt. 24. *Terra & quibus librata ponderibus; quibus cavernis maria ſuſtineat, in qua omnia delata gravitate medium mundi locum ſemper expetant.* & lib. I. 17. *Terra & mare in medium mundi locum gravitate feruntur.* & mox: *Globulum terrae eminentem e mari fixum in medio mundi univerſi loco.* HEINS. Vide Cerdam ad

Vir-

Digitized by Google

Quidquid ubique vides, coelum, mare, nubila, terras;
Omnia ſunt noſtrâ clauſa patentque manu.
Me penes eſt unum vaſti cuſtodia mundi:
Et jus vertendi cardinis omne meum eſt.
Cum libuit Pacem placidis emittere tectis;
Libera perpetuas ambulat illa vias.
Sanguine letifero totus miſcebitur orbis,
Ni teneant rigidae condita bella ferae.
Praeſideo foribus coeli cum mitibus Horis:
It, redit officio Juppiter ipſe meo.
Inde vocor Janus. cui cum Cereale ſacerdos
Imponit libum, mixtaque farra ſali;

No-

Virgil. v. 199. & Gronov. ad Stat. i. Theb. 43. ita & Nicephor. Gregor. Hiſt. Byzant. lib. xxii. pag. 666. Edit. Bandur. dixit οὐράνιον ἔδαφος. Valer. Fl. iv. 712. *Ponti jacentis ſolum*. Burm.

113. *Quoniam nota parva figura eſt.*] Libri plerique *eſt* non agnoſcunt. Recte autem codex Urſini, Gottorph. & unus Vaticanus, *quondam*. ne dubita. Voſſianus, *nota prima*. etiam non male. Heins. Dubito, an ſcripſerit, *nota priva figurae*. quae vox ſaepe loco ſuo fuit mota, & *primus* ejus locum occupavit. ſic infr. 137. *Privi prope limina tecti*. opponitur enim coeleſti aulae. *primum tectum* nihili eſt. vid. ad ix. Met. 10. ſic & pro *parvo* lib. i. Amor. 6. *Aditu fac janua parvo*, in Neapol. eſt *primo*, unde forte legendum, *privo*. Burm.

115. *Quae cauſſa ſit altera.*] In meo infimae vetuſtatis codice, *quae ſit cauſſa altera formae* Neapol.

117. *Nubila terras.*] *Sidera* excerpta Voſſii.

119. *Vaſti concordia mundi.*] Addit & jus vertendi cardinis. idem illi tribuit Quintus Septimius:

Stridula cui limina, cui cardinei tumultus,
Cui reſerata mugiunt aurea clauſtra mundi.

Quatuor ſunt cardines, in quibus mundus vertitur: Septemtrionalis & Meridionalis axis, Occiduus & Oriens. Graecis ἀνατολικὸν κέντρον, δυτικὸν, ἀρκτικὸν, μεσημβρινόν. Sed verè quibus orbis innititur, eſt μεσημβρινὸν καὶ ἀρκτικόν. alia potiùs ſunt ſolis κέντρα quàm mundi. Neapol. *Concordia* Editio Neapolit. ut in Hamb. Medic. Vatic. & quibusdam aliis. *cuſtodia* alii.

121. *Textis.*] *Immittere terris* unus Patav. *immittere rebus* Hercul. cod. quod placebat Heinſio. *emittere terris* Polit. & quatuor. *templis* unus.

122. *Libera per tutas.*] Liber Urſini & fratris mei: *Libera perpetuas*. Ciofan. *Per tutas vias* vetuſtiores plerique. tres, *per totas*. ſed vulgatae lectioni controverſia haud eſt movenda. ſic *ambulare maria* dixit Cicero lib. ii. de Finibus: *Cum Xerxes Helleſponto juncto Athoque perfoſſo maria ambulaviſſet, terram navigaſſet*. *ambulare* etiam de navibus dixit Cato apud Gell. x. 26. *Mare aut ambit, qua naves ambulant*. locus autem Catonis eſt cap. i. de R. R. Ennius:

Inde parumper caerula navibus ambulant.

pari modo *ire maria* & *currere maria* dicebant. Quare non eſt ut poſſim accedere Quintiliano, cetera graviſſimo ſcriptori, qui lib. i. cap. 9. Inſt. Orat. *Ambulare viam* ſoloeciſmis accenſet. Lampridius Heliogabalo: *Stravit & triclinia de roſa, & lectos & porticus; ac ſic ea deambulavit*. Quomodo duo codices Medicei. Idque in ſuis Salmaſius etiam invenit. *Vadere* etiam quarto caſui junxit Apulej. quomodo *ire* & *currere* alii veteres. lib. ii. Metam. *Sed dum primam plateam vadimus*. ita *currere viam* Prop. i. 11. 12. & Virg. v. Æneid. 562. *curret iter tutum* & Avien. Progn. p. 111. Ed. Grot. de Sole, *currere devexa*. ita *feſtinare vias* Stat. ii. Theb. 478. Heins. *Ambulare naves* dici ex Pſalmis Davidicis etiam docuit Druſius lib. iii. Quaeſt. Ebraic. cap. 59. vid. & Paſſerat. ad Propert. i. i. pag. 139.

123. *Letifero.*] *Lucifero* Moreti. quod pro *lactifero* accipiebat Heinſius. nihil tamen mutari voluit propter locum ex Remed. Amor. 26.

Sed tua letifero ſanguine tela carent.

125. *Praeſideo caeli foribus.*] Id ſibi veteres induxerunt ob cauſſam, quam tetigit Macrobius primo Saturnal. *Janum*, inquit, *quidam volunt Solem demonſtrari, & ideò bifrontem; quaſi utriusque januae caeleſtis ortus & occaſus potentem, qui exoriens aperiat diem, occidens claudat*. Ex hac opinione Janum *matutinum* dixit Horatius lib. ii. Satyrâ vi. Neapol.

125. *Cum mitibus horis.*] Hae quoque caeli cuſtodes. ἀπὸ τοῦ ὁρεύειν eis nomen. Pauſanias Eliacorum primo cap. 11. Ὅμηρος δὲ ἐν Ἰλιάδι ἐποίησε τὰς Ὥρας ἐπιτετράφθαι τὸν οὐρανὸν, καθάπερ τινὰς φύλακας βασιλέως αὐλῆς. Iliados eſt v. Ε. 749. ubi hi verſiculi:

Αὐτόμαται δὲ πύλαι μύκον οὐρανοῦ, ἃς ἔχον Ὧραι,
Τῇς ἐπιτέτραπται μέγας οὐρανὸς Οὔλυμπός τε,
Ἠμὲν ἀνακλῖναι πυκινὸν νέφος, ἠδ' ἐπιθεῖναι. Idem.

126. Et

Digitized by Google

Nomina ridebis. modo namque Patulcius idem,
Et modo ſacrifico Cluſius ore vocor.
Scilicet alterno voluit rudis illa vetuſtas
Nomine diverſas ſignificare vices.
Vis mea narrata eſt: cauſſam nunc diſce figurae.
Jam tamen hanc aliquâ tu quoque parte vides.
Omnis habet geminas, hinc atque hinc, janua frontes:
E quibus haec populum ſpectat; at illa Larem.
Utque, ſedens veſter primi prope limina tecti,
Janitor egreſſus introitusque videt;
Sic ego proſpicio, coeleſtis janitor aulae,
Eöas partes Heſperiasque ſimul.
Ora vides Hecates in tres vergentia partes,
Servet ut in ternas compita ſecta vias.

Et

126. *Et redit officio Jupiter itque meo.*] *Et redit officio Jupiter ipſe* ſcripti pleriqne. Nimirum vera lectio eſt, *It, redit officio Jupiter ipſe meo*, quam Voſſianus & ſeptem alii agnoſcunt. Statius Sylv. lib. I. II. 34.

——— *licet expoſitum per limen aperto*
Ire redire gradu.

Auctor Elegiae in obitum Maecenatis:

Inreligata ratis numquam laſſata carina
It, redit in vaſtos ſemper onuſta lacus.

ubi legendum, *nunquam laſſata rapina*, de Charontis cymba agitur. uſitatius tamen, *Itque reditque*. quod apud Virgilium, Silium, Statium, Val. Flaccum, alios occurrit. etiam apud Noſtrum Triſt. V. Eleg. VII. videtur autem alluſiſſe Naſo ad etymon nominis, cum Cicero *Janum* ab eundo *Eanum* appellet. HEINS.

127. *Inde vocor Janus.*] Huc ſpectat locus Tullii lib. II. de Natura Deorum: *Quod ab eundo nomen eſt ductum, ex quo tranſitiones perviae Jani, foresque in liminibus profanarum aedium januae nominantur.* NEAPOL.

127. *Cui cum.*] *Mihi cum* Bernenſis.

128. *Imponis libum.*] Suſpicor hoc illud eſſe, de quo Feſtus Pompejus: *Janual libi genus, quod Jano tantummodò libatur.* NEAPOL.

128. *Farraque mixta ſale.*] Molam ſalſam. IDEM. *Sale* plurimi ſcripti & editi. vid. infr. VI. 170. & ita edidit Neapolit. pro *imponis* Heinſius conjecerat, *ſeponis*. ut lib. III. 730. vel, *appoſuit*: vel, *jam poſuit*. *Impoſuit* liber Strozzae. & certe *imponere*, requirere videtur *arae*, *menſae*, vel ſimile quid. BURM.

130. *Cluſius ore vocor.*] Tres apud me veteres quaſi de compacto habent, *Clauſius*. ſic ſcriptum & hoc Jani cognomentum apud Macrobium primo Sat. cap. 9. ubi plura alia cum ſuis etymis ſis vide. NEAPOL. *Cluſius* vetuſtiores. Apud Macrobium Saturnal. lib. I. cap. 9. *Clauſius* bis dicitur; quomodo & hic multi codices. Sed duo veterrima exemplaria Macrobii, alterum Thuaneum, Neapolitanum alterum, *Cluſivius* illic agnoſcunt; quod & poſtremas ejus editiones jam occupaſſe video. Neque aliter eum Servius Danielis nominat ad ſextum Æneidos. ℣ſ. 610. ubi tamen *Patulcus* perperam appellatur. Quare parum abeſt, quin opiner *Cluſvium* ab Ovidio dictum contractè ut *Veſvius* pro *Veſuvio* & ſimilia. HEINS.

131. *Alterno voluit.*] *Æterno* plurimi. & *valuit*. *Vovit* duo. Heinſius malebat, *ſcilicet alternas*, & *nomine diverſo ſig vices.*

133. *Vis mea narrata eſt.*] Relata jam ſuâ multiplici poteſtate accedit ad cauſſas formae bifrontis; in quâ aſſignandâ varia commenti ſuut veteres, ut C. Baſſus & alii. NEAPOL.

134. *Tu quoque parte vides.*] *Parte videre potes* Strozzae.

136. *Haec populum.*] *Populos* tres libri. *ſpectet* Gottorph.

136. *At illa Larem.*] In uno & altero legi, *&* *illa Larem.* etiam benè. NEAPOL.

137. *Primi prope.*] Pro prima parte tecti capiunt. ſed an hoc recte dicatur de inferiore parte domus, ubi janua, dubito, quare *privi* etiam hic praefero, ut domus privatae cuſtos comparetur Jano. vid. ſupr. ℣ſ. 113. *Veſter veſtri prope* quidam libri. ita & ſuſpectum habuit Gruterus locum Martial. III. 5.

Primique in limine tecti

quem ipſe Heinſius corrigit infr. VI. 192. & ad Claud. III. Conſ. Honor. I. poſt Gronov. ad Senec. Apoc. vid. & ad Val. Flac. I. 710. duo etiam Mſſ. hic habent, *limina Jani*. ut intelligantur tranſitus illi, qui *Jani* dicuntur. *limina templi* Voſſ. Thuan. & duo alii. *usque ſolet* Gottorph. vid. VIII. Met. 42. BURM.

139. *Proſpicio.*] Meliores, *Perſpicio*. HEINS. Ego vul-

Et mihi, ne flexu cervicis tempora perdam,
Cernere non moto corpore bina licet.
Dixerat: & vultu, ſi plura requirere vellem,
Se mihi difficilem non fore, faſſus erat.
Sumſi animum, grateſque Deo non territus egi:
Verbaque ſum ſpectans pauca locutus humum.
Dic, age, frigoribus quare novus incipit annus,
Qui melius per ver incipiendus erat?
Omnia tunc florent: tunc eſt nova temporis aetas:
Et nova de gravido palmite gemma tumet.
Et modo formatis amicitur vitibus arbos;
Prodit & in ſummum ſeminis herba ſolum:
Et tepidum volucres concentibus aëra mulcent,
Ludit & in pratis luxuriatque pecus.

Tum

vulgatam ſervo: duabus enim frontibus ſimul duas partes proſpicit.

141. *Ora vides Hecates in tres vertentia partes.*] Feliciſſimè hunc locum explicat Parrhaſius in Claudianum, & nos in Metamorphoſin obſervationibus repetemus. Ciofan. Hinc Hecate vulgò Graecis *τριπρόσωπος, τρίμορφος, τριοδῖτις, τρίγληνος.* Chariclides *ἐν Ἀλύσει· Δέσποιν' Ἑκάτη τριοδῖτι, τρίμορφε, τριπρόσωπε, τρίγλαις κηλευμένη.* Quid *τρίγλη*, in Heſychio legas: *Τρίγλα ἰχθὺς θαλάσσιος, καὶ τόπος τις.* Dianae autem ſacer, ut vidiſti; cauſſâ non aliâ, quàm quòd in cognomine illo *τρίγληνος*, quod illi datur, *τρίγλη* aliquam habet ſimilitudinem. ſed audaculus videar: en eamdem in Athenaeo lib. viii. *Τῇ δὲ Ἑκάτῃ ἀποδίδοται ἡ τρίγλη, διὰ τὴν τῆς ὀνομασίας κοινότητα. τριοδῖτις γὰρ καὶ τρίγληνος.* Ibidem hac de re diverſae ab aliis cauſſae proferuntur, quas ſingulas vide. At quid illud in Heſychio de Triglâ, *καὶ τόπος τις*, haud dubiè locus erat Athenis celebris ſtatuâ numinis hujus cognomento Triglachini. Euſtathius obſervat ad Iliad T. *Ὅτι δὲ καὶ τόπος τις Ἀθήνῃσι τρίγλη ἐκαλεῖτο, καὶ ὡς ἀνάθημα ἦν ἐκεῖ Τριγλανθίνη Ἑκάτη, δηλοῦσι καὶ αὐτὸ οἱ παλαιοί.* Eadem habet Athenaeus praefato libro. Neapol. *Vergentia* libri meliores praeter Petavianum, de quo Pont. i. El. ix. vſ. 54. poteſt tamen *vertentia ora* pro *verſi* dixiſſe. ſic Priſcianus Periegeſi:

Marmaridae poſt hos Ægypti ad flumina vertunt.

ſic *mutare* pro *mutari*, *vibrare* pro *vibrari*, & ſimilia, de quibus Grammaticorum filii copioſe. Avienus Phaenomenis.

Rurſus ſi viſum declivi tramite vergas.

Apulejus Met. ix. *At ego ſine ulla mora pregreſſus etiam obvio gradu ſatis ſitienter, pronus & totum caput invergens ſalutares vere equidem illas aquas hauriebam.* quae vera illic loci ſcriptura eſt. quomodo & poſtea ſcribendum opinor, *quales illi muli vel cantherii debiles, qui circa praeſepium capita deverſi contruncabant culmos palearum.* qui locus in vulgatis libris non uno naevo aſperſus eſt. Heins. *In terras ignea partes* excerpt. Voſſ. *in tres urgentia p.* unus. *verſantia* alius. *in tres portas* excerpta Kloekhovii. *formas* unus Moreti mox, *ſerves ubi* Mazar.

144. *Corpore.*] *Cardine* Vatican. *plura licet* Petavii & Sarrav.

146. *Pactus erat.*] *Faſſus* praefero cum melioribus. ſic l. ii. Triſt. 525. *Vultu faſſus Telamonius iram.* atque ita ſaepe Noſter l. i. Art. Am. 573.

Atque oculos oculis ſpectare fatentibus ignem.

Ep. xi. 35.

Erubui, gremioque pudor dejecit ocellos:
Haec ſatis in tacitâ ſigna fatentis erant.

Heins. Ita & Douza.

148. *Spectans humum.*] Demiſſis oculis, *Ταπεινοφρονήσεως* indicium. Neapol. *Verbaque ſuſpectans* Excerpta Voſſii, Bernenſis & decem alii. *deſpectans* unus.

152. *Tumet.*] Ὀργᾷ. Tale quippiam in eodem opere notavimus. Ciofan.

153. *Operitur frondibus arbor.*] *Amicitur vitibus* Urſini, Mazarinianus & ſeptem alii. quatuor, *amicitur frondibus.* etiam non male. Pont. iii. El. viii.

Non hic pampineis amicitur vitibus ulmus.

Met. x. 100. *Et amictae vitibus ulmi.* ita in re ſimili *pampineum* quoque *amictum* Virgilius dixit in Culice. Hor. l. i. Sat. xvi.

Pomiſque & pratis & amictâ vitibus ulmo.

Corippus Africanus libro iv.

——— *cecidere ſecuri*
Antiquae quercus & amictae vitibus ulmi.

Propertius lib. iii. Eleg. xiii.

Et portare ſuis veſtitas frondibus uvas.

Florus libro primo cap. 16. *Hic amicti vitibus montes, Gaurus, Falernus, Maſſicus.* ubi male Jordanes,

Digitized by Google

Tum blandi ſoles: ignotaque prodit hirundo;
Et luteum celſâ ſub trabe fingit opus.
Tum patitur cultus ager, & renovatur aratro.
Haec anni novitas jure vocanda fuit.
Quaeſieram multis: non multis ille moratus,
Contulit in verſus ſic ſua verba duos.
Bruma novi prima eſt, veteriſque noviſſima Solis:
Principium capiunt Phoebus & annus idem.
Poſt ea mirabar, cur non ſine litibus eſſet
Prima dies. Cauſſam percipe, Janus ait.

Tem-

nes, *amici.* quamquam Horatio dictus *amicus vitibus Anlon. veſtiri ulmet vitibus* Columella dixit libro v. cap. 6. & lib. III cap. 4. *Agrum vitibus veſtire.* Orientius Commonitorio:

Campus meſſe viret, veſtitur palmite collis,
Arbore diverſa mitia poma metis.

ubi *poma legis* malim. vide quae notamus Remedio Amorum ℣ſ. 195. idem Orientius:

Quae ſtabat moerens decuſſo palmite vitis
Veſtitur foliis, frondibus induitur.

arbos etiam quinque meliores cum primâ editione. HEINS.

154. *Seminis herba.*] *Graminis* Junianus. ut Virgil. Ecl. v. 26.

Nec graminis attigit herbam

Liv. I. 24. *Fecialis ex arce graminis herbam attulit.* vid. & Claud. bel. Get. 147. ibique Barth. & Heinſ. BURM.

155. *Mulcent.*] *Complent* Moreti unus & Junii. *miſcent* alius. ſed nihil muta. eſt imitatio Virgilii lib. VII. 34.

Aethera mulcebant cantu, lucoque volabant.

ubi vide commentatores. *complere* aëra magis dicitur de gravi & querulo quam blando ſono. vid. lib. VI. 513. XIV. Met. 537. BURM.

158. *Et luteum celſa ſub trabe figit opus.*] Quidam, *nectit.* quomodo Amor. I Eleg. XIV.

Cum leve deſertâ ſub trabe nectit opus.

ſed illic de tela aranearum agitur. Petavianus & multi alii, *fingit.* quod impenſe arridet. Lutea enim opera proprie *fingi* dicuntur. hinc *figuli* & *figulina.* quò alludunt illa veteris poëtae de Virgilio,

—— *Figuli ſoboles nova carmina finxit.*

ſimiliter & cerea opera. appoſite & apprime ad rem Varro ταφῇ Μενίππου. *ut hirundines ſingulis oblitis luto tegulas fingebant*, apud Non. in *fingere.* ubi opinor ſcribendum, *Ut hirundines tignis (vel ſigillis) oblitis luto.* Plinius lib. XI 22. de bombycibus. *Nidos luto fingunt, ſalis ſpecie lapidi applicatos.* apud Virgilium apes *Daedala fingere tecta* dicuntur l. IV. Georg. 179 & ibidem de iiſdem, ℣ſ. 202.

Sufficiunt aulaſque & cerea tecta refingunt.

male Salmaſius, *refigunt.* Cicero Officiis, lib. I. 44 *Apum examina non fingendorum favorum cauſâ congregantur: ſed cum congregabilia natura ſint, fingunt favos.* poteſt tamen & vulgata ſcriptura ferri. vetus Poëta apud Servium in Centimetro,

Sonat alta trabe fixus tibi nidus. HEINS.

159. *Tum patitur cultus ager.*] Non agnoſco hic numeros Ovidianos. Forte ſcribendum,

Tunc cultum patiatur ager renovatus aratro.

IDEM.

159. *Aratro.*] *Arando* Junii & unus Heinſii.

160. *Anni.*] *Anno* Voſſ. & ſex alii.

163. *Bruma.*] Solſtitium hiemale ſignificat. CIOFAN. Bene Gloſſae: *Bruma*, πλείας, τροπὴ, χειμερινή. NEAPOL.

165. *Poſtea mirabar.*] Lege, *ſcitabar.* ſic lib. IV. 191.

Da dea, quas ſcitor, doctas Cybeleïa neptes.

ita enim & illic eſt ſcribendum. HEINS. Cui bono ſana & proba mutare? *mirari* enim eſt, interrogare geſtu mirantis & verbis, quae oſtendunt nos revereri ea & mirari, quae antiquitate ſua latent. ut Livius XXVI. 22. *Eludant nunc antiqua mirantes.* vide Cuper. II. Obſ. I. BURM.

165. *Cur non ſine litibus eſſet.*] Kalendis ergo Januariis fari licebat; & moris erat, ut quicumque munus aut artem aliquam exerceret, leviter eo die aliquid libaret, auſpicii ſaltem cauſſâ: propterea hunc diem veteres vocarunt *auſpicialem.* Panegyriſtes: *Illum tamen primum Conſulatus tui auſpicalem diem tacitus praeterire nullo modo poſſum; quo tu ſolus omnium conſecutus es, ut quod tempus antea incipiendis tantummodò rebus aptum eſſe videbatur, tunc primùm potuerit ſufficere peragendis; uneque ſol curriculo & officia te Conſulis inchoantem videret, & Imperatoris implentem.* Benè *incipiendis rebus:* quia leves quaedam & tralatitiae cauſſae proponi ſolebant, ominis intuitu, ut dixi. Ad has ſuperſtitiones ſui ab antiquis habiti libelli, quibus nomen καλανδολόγια. qui poſteà vetiti, ut colligo ex Nicephoro Homologetâ in Canon. Τνὰ ἀποκάλυψιν τοῦ Παύλου, καὶ τὰ λεγόμενα βροντολόγια,

καὶ

Tempora commiſi naſcentia rebus agendis;
Totus ab auſpicio ne foret annus iners.
Quiſque ſuas artes ob idem delibat agendo:
Nec plus quam ſolitum teſtificatur opus.
Mox ego; Cur, quamvis aliorum numina placem,
Jane, tibi primo tura merumque fero?
Ut per me poſſis aditum, qui limina ſervo,
Ad quoscumque velim prorſus, habere Deos.
At cur laeta tuis dicuntur verba Kalendis;
Et damus alternas, accipimusque preces?

Tum

καὶ σεληνοδρόμια, καὶ κλαδολόγια, οὐ χρὴ δέχεσθαι· βέβηλα γὰρ πάντα. Neapol. Vid. Sueton. Neron. cap. vii. & ibi Caſaub.

169. *Quisque ſuas artes.*] Hoc eſt, fullo fulloniam, ſutor ſutoriam delibabat, agricolae rureſtre opus, teſte Columellâ. Sed hoc apage lucelli cauſſâ. Pari modo quisque ſupellectilem domeſticam poliebat, ut toto ferè anno ſine maculâ exſtaret. Seneca in Epiſtolâ lxxxiii. hac luce fatetur frigidâ ſe ſolitum corpus abluiſſe, ſed adoleſcenti aetate. *Ille tantus*, inquit, *Pſychrolutes, qui Kalendis Januariis in Euripum ſaltabam, qui anno novo quemadmodum legere, ſcribere, dicere aliquid, ſic auſpicabar in Virginem deſilire.* Plura alia ſcribit à patribus obſervata hac potiſſimùm die Auguſtinus in Sermone de hisce Kalendis, ex quo tantùm iſta excerpo: *Sunt qui Kalendis Januariis ita auguria obſervant, ut focum de domo ſuâ vel aliud quodcumque beneficium cuicumque petenti non tribuant: diabolicas etiam ſtrenas & ab aliis accipiunt, & ipſi aliis tradunt. Aliqui etiam ruſtici menſulas iſtâ nocte ponunt, quae praeteriit, plenas multis rebus, quae ad manducandum ſunt neceſſariae, componentes: totâ nocte ſic compoſitas eſſe volunt, credentes quòd hoc illis Kalendae Januariae praeſtare poſſunt, ut per totum annum convivia illorum in tali abundantiâ perſeverent.* Unum ex eodem addo, per eos dies quoque ſolitos quosdam tunicâ muliebri amiciri & habitu impudico. Hujus obſcoenitatis meminit & Balſamo ad Synodum Trull. *Ἔθος γοῦν παρὰ Ῥωμαίοις, εἰς μνήμην τούτων ἐτησίως πανηγυρίζειν Ἑλληνικώτερον, καὶ τίνα ἄσεμνα διαπράττεσθαι. ὅπερ καὶ μέχρι τοῦ νῦν παρὰ τίνων ἀγροτῶν γίνεται κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου μηνός.* Neapol. Multa his duabus notis Lipſio ad Tacit. iv. Ann. 36. ſublegit Neapolis.

169. *Artes ob idem delibat agendo.*] *Ibidem* multi ex ſcriptis. Alii, *obid*, *obide*, *inibi* & ſimilia. Lego, *obit & delibat agendo. Obire ſuas artes*, quomodo *obire ſuas res* & *munia ſua* Ciceroni. *munia obire* Apulejo Met. vii. *obire clandeſtinos coitus* Met. viii. *obire officium* Martiali lib. i. Ep. xc. *obire balnea* apud Apulejum Met. viii. *obire execrandas foeditates* ibidem. *obire conſuetum laborem* libro ix. *& diſcurſus alacres obire. civitates, amplexus*, ſaepe. *epulas, concubitus, praelia. comes obibat virginem* libro x. niſi malis, *obiter delibat.* quod non minus arridet. Heins. Multiplex quidem uſus verbi *obire.* ſed an *obire artes* dici poſſit vehementer dubito. deinde incommoda eſt vox *agendo*, an & illa jungenda *τῷ artes*, ut ſit *agendo artes* illas. quare *obiter* praeferrem, ut ſit *delibat artes obiter agendo.* mallem tamen,

Quisque ſuas partes obiter delibat agendo.

Agere partes obvium, & vulgare, & huic loco accommodatum, quia perfunctorie tantum opus ſuum delibant, &, ut in ſcena hiſtriones, tantum quisque partes ſibi datas agit, ita cives Romani ſuas, quas per totum annum deinde implere debet. *partes* vero erat in Excerptis, quae accepi a Kloekhovio. *praelibat* etiam Junian. *obiter* eſt in Bullialdi codice. eſt vero leviter, non id agens, ut opus revera faciat, ſed ominis boni cauſſa imaginem operis annui & quotidiani exhibeat. ſic *obiter reverti* Quinctil. Decl. x. 16. vid. & comment. ad Petron. cap. xxxiv. Burm.

172. *Jane, tibi primum.*] *Primo* meliores. Heins. Vid. ſupr. ỳſ. 64. & inf. 297.

172. *Merumque.*] *Precemque* Stroz.

173. *Ut poſſis aditum per me.*] Ratio apud Originem gentis Romanae non alia quàm antiquitas adventus in Italiam, quaſi ex hac prior illi datus locus in ſacris. Sed hanc noſtri advertit etiam Arnobius lib. iii. adverſus Gentes: *Atque ita per vos Dei nomen eraditur, quem in cunctis anteponitis precibus, & viam vobis pandere Deorum ad audientiam creditis.* Neapol.

174. *Ad quoscunque voles, inquit.*] *Ad quoscunque velim prorſus* venuſte liber Fulvii Urſini. ut *τὸ inquit* ſubintelligatur, quomodo alibi ſaepe. & ſane *inquit* mox denuo ſequitur. Mazarinianus etiam, *velit.* Heins.

176. *Alternas accipimusque preces?*] Haud obſcurum id etiam ex Herodiano. ſcribit enim in primo: *Ταύτης δὲ τῆς ἑορτῆς πρεσιούσης, ἐν ᾗ μάλιστα Ῥωμαῖοι δεξιοῦνταί τε ἀλλήλους καὶ προσαγορεύουσι, νομισμάτων τε ἀντιδόσεσι καὶ κοινωνίᾳ τῶν γῆς καὶ θαλάτ-*

Tum Deus incumbens baculo, quem dextra gerebat;
  Omina principiis, inquit, ineſſe ſolent.
Ad primam vocem timidas advertitis aures:
  Et viſam primùm conſulit augur avem.
Templa patent aureſque Deûm: nec lingua caducas
  Concipit ulla preces; dictaque pondus habent:
Deſierat paucis: nec longa ſilentia feci;
  Sed tetigi verbis ultima verba meis:

Quid

θαλάττης καλῶν, εὐφραίνουσιν αὐτούς. & è Plinio: *Qui primum*, inquit, *incipientis anni diem laetis precationibus invicem fauſtum ominamur.* Neapol. *Suſcipimuſque* Erſurtenſ. *accipimuſque notas* Petavii unus.

177. *Quem dextra tenebat.*] *Gerebat* potiores ſcripti. ſupra habuimus,

Ille tenens dextrâ baculum, clavemque ſiniſtrâ.

Puto tamen ſcribendum, *baculum, quod dextra gerebat.* Adi Notas Met. II. ỹſ. 682. Heins. *Regebat* Vatican. optimus & Excerpt. Kloekhovii. *tegebat* Voſſian.

178. *Omina.*] *Omnia* ſcripti & editi quidam.

179. *Ad primam vocem timidas advertimus aures.*] Urſ. *Ad primas voces timidas convertitis aures.* Maffei, *advertitis.* Ciofan. Ponam mei libri ſcripturam veterem: *timidas convertitis aures:* in alio, *advertitis.* Neapol. *Timidas advertitis aures* ſcripti noſtri fere omnes. malim, *adverteris*, vel, *advertimur.* nam *advertimus* in nonnullis exſtat codicibus. ſic contra *averti* & *deverti* dicebant. de quo Amor. lib. II. Eleg. VI. *Surda miſeros avertitur aure* Boëtius Conſolatione Philoſophiae. Stat. Theb. VI.

——— *appoſitas impaſta avertitur herbas.*

Paullinus Paraphr. Pſalm CXXXVI.

Indignas ſacra vox avertitur aures.

Sariſberienſis lib. I. cap. 13. de Nugis Curialium citat,

Auditas voces timida perpendimus aure.

Heins. Ego hic nihil muto. nam, ut *animum advertere* eleganter dici oſtendit Gronov. ad Liv. XXIV. 48. ita & *aures* recte *advertimus* ad primam vocem, ex qua captamus omen vel augurium, unde toties *accipio omen*, poſtquam ſibi placentem, vel *abominor* &c. poſtquam ingratam vocem audiſſent. Burm.

180. *Et primum viſam.*] Idem liber Urſ. *Et viſam primum.* Ciofan.

180. *Conſulit augur avem.*] Probat omina principiis ineſſe ex primâ obſervatione in utroque augurio, oſcinum & praepetum: illud aure, hoc viſu captabatur. Unum & alterum ſolo verſu expreſſit Statius in Soteriis pro Rutilio Gallico:

—— *Nunc aure vigil, nunc lumine, cuncta*
Auguror. Neapol.

181. *Nec lingua caducas.*] *Caducae preces* eae ſunt, quae à ſurdis numinis auribus excidunt *Caduca auſpicia* dixerunt veteres, cùm aliquid in templo excidebat; *velut virga è manu*, inquit Feſtus: intellige Flaminis commentaculum, ſive quid ſimile; ut & hoc, quod refert Suetonius in Galbâ: *Obſervatum Kalendis Januariis ſacrificanti coronam de capite excidiſſe.* Gloſſario *caducus, πτωτικός.* Neapol. *Accipit* Junii. *illa preces* vitioſe editi quidam.

183. *Deſierat Janus.*] *Deſierat paucis* Mazarinianus. eleganter mehercules. hoc eſt, pauca locutus. Heins. Vid. inf. ỹſ. 227.

183. *Silentia feci.*] *Cepi* tres Farneſiani & Mediceus. ſed *facere ſilentia* rectum, ut lib. V. 55. ita *ſilentium agere* Noſter I. Met. 349. & Quinct. X. I. ubi vide. Burm.

185. *Quid vult palma ſibi.*] Anni novi initio amici ſuis mella, palmulas & caricas miſſitabant. Adludit ad morem Seneca, cùm de frugalitate ſuâ agit Epiſtolà LXXXVII. *De prandio nihil detrahi potuit. paratum fuit non magis horâ, nuſquam ſine caricis, nuſquam ſine pugillaribus. Illae, ſi panem habeo, pro pulmentario ſunt: ſi non, pro pane. quotidie mihi annum novum faciunt.* Palma in noſtro ſpathalion eſt caryotarum. Martialis in Epigrammate, cui idem Lemma, lib. XIII. Ep. 27.

Aurea porrigitur Jani caryota Kalendis:
  Sed tamen hoc munus pauperis eſſe ſolet.

operiebatur enim tenuiſſimis bracteolis: is erat ritus illius aevi. alibi ſputo dixit illitam. lib. VIII. Ep. 33.

Hoc linitur ſputo Jani caryota Kalendis.

Loquitur ibi de pluialâ tenuiſſimâ: quod *ſputum* vocat ad contemptum, quaſi tenuem tunicam veſtiendis caryotis aptiſſimam. Sed metaphoricωs haec de *ſputo* Martialis: nam illud verè ſubtilis erat cruſta, ex pane ſiligineo madido confecta, quà genis ſplendorem matronae conciliabant. Juvenalis VI. 471.

——— *Coctaeque ſiliginis offas*
Accipit, & madidae facies dicetur, an ulcus?

& paulò ante ỹſ. 461.

Intereà foeda aſpectu, ridendaque multo
Pane tumet facies.

ubi vetus Commentator: *Medicamen ad tendendam faciem, vel cutem magis. Tentipellia* haec antiquo

Digitized by Google

Quid vult palma ſibi rugoſaque carica, dixi,
Et data ſub niveo candida mella favo?
Omen, ait, cauſſa eſt, ut res ſapor ille ſequatur;
Et peragat coeptum dulcis ut annus iter.
Dulcia cur dentur video: ſtipis adjice cauſſam,
Pars mihi de feſto ne labet ulla tuo.
Riſit; &, O quàm te fallunt tua ſecula dixit,
Qui ſtipe mel ſumtâ dulcius eſſe putes?

Vix

tiquo Latio, Graecis, *τετάνυθρα, καὶ τετανύσματα*. Neapol.

185. *Rugoſaque carica.*] Caricam ficum ſiccatam dixere Latini. Graeci *τὰ σῦκα* vocant recentes: has verò ſole aduſtas *ἰσχάδας*. Gloſſae: *Ficus σῦκα, Caricae ἰσχάδες.* eae autem ideò *caricae* dictae, quia ex Cariâ in Italiam translatae: unde eaedem *Cauneae* à Cauno urbe ejusdem Cariae. Sed caricas noſtri poſteà pro qualibet ficu ſiccâ transmarinâ uſurparunt; & oblito primo etymo dixere caricas *cauneas*, ac ſi diverſae verè forent. Cicero lib. II. de Divinatione: *Cùm Marcus Craſſus exercitum Brunduſii imponeret, quidam in portu caricas Cauno advectas vendens, Cauneas clamitabat.* id eſt, *καυνίας ἰσχάδας.* Idem. Ficus ſiccata ac proinde rugoſa. Caricae, *ἰσχάδες.* ſic & *paſſae uvae rugoſae.* apud Claudianum,

Arueras paſſa facies rugoſior uva.

Caricas Syriae proprias facit Plinius libro XIII, cap. 5. idem libro XV. inter Caricas & Cauneas diſtinguit, quas Cicero libro II. de Divinatione confundit. atqui *Caricae* a Caria dictae, ut Cauneae a Cauno, quod oppidum Cariae quis neſcit? Heins. *Rugoſaque cortice* Vatican.

186. *Et data ſub niveò condita mella cado.*] Lege cum Voſſiano, Arundeliano & aliis nonnullis, *ſub niveo candida mella favo.* lib. VIII. Met. 679. *Candidus in medio favus eſt.* *κηρία λευκὰ* Heſiodo etiam in Theogonia. Nam *rubrum cadum* Martialis melli adſignat, lib. I. Ep. IV.

Flavaque de rubro promere mella cado.

& Noſter *flavos favos* dixit IV. 746. *aurea mella* IV. 546. *candida mella* etiam dixit lib. III. 762.

Jure repertori candida mella damus.

ſic codices veterrimi, non *ſplendida.* Codex tamen Pomponii Laeti, *liquida mella*, quomodo & hic unus Vaticanus pro diverſa lectione. ita Virgilius non ſemel: ſed primâ ſemper correptâ ſyllabâ, quomodo & Noſter alibi. *liquentia mella* Maroni quoque dicta, & Sereno Sammonico & Calpurnio, & *expreſſis mella liquata favis* Noſtro infra lib. IV. Sed hoc loco *candida mella* admittimus. Heins. *Candida opobalſama* dixit etiam Statius III. Silv. II. 141. ubi etiam *condita* malebat Heinſius. apud Propert. lib. IV. Eleg. I. 74. *condita fila* agnoſcere omnes libros notat Broukhuſius, qui tamen *candida* reſcribit. ſed *condita fila* dicta, ut apud Stat. I. Silv. II. 23. dies *Parcarum conditus albo vellere.* ſed de hoc latius ad Val. Flaccum agemus. vid. & ſupr. ℣ſ. 70. hic dubito utrum rectius: ſi Heinſii correctio placet, capiendum, mel in favo ſuo fuiſſe pro ſtrena datum: ut ita in menſis ſolebant ponere favum cum melle. vid. ad Petron. XXXV. ſi *condita*, intelligimus mella ab apibus condita, id eſt repoſita favis, & inde prompta & dono data, ut ita lib. IV. 151. *Expreſſis mella liquata favis.* & *cado* quo ſe tueatur habet. Burm.

188. *Et peragat.*] *Et pergat* Mazarin. quomodo veteres locutos eſſe docebimus pluribus ad Val. Flac. IV. 690. ſed *peragere* Noſtro uſitatius. vid. IV. Triſt. X. II. IV. ex Pont. X. 54. Burm.

188. *Dulcis ut annus iter.*] O anilem veterum ſuperſtitionem! melius de hoc more ſenſit Julianus Imperator Epiſtolâ XXIV. ad Sarapionem, cui dono ſemel miſerat Caricas numero centum: Has, inquit, *τοῖς δείπνοις οὐκ ἄλλου τινὸς, ἢ τούτου χάριν τῶν ἐδεσμάτων προτίθεσθαί τε καὶ ἐπιτραγηματίζεσθαι· καθάπερ ἀντ' ἄλλης τινὸς ἀλεξήσεως ἱερᾶς ταῖς τῶν βρωμάτων ἀδικίαις περιπτυσσόμενον.* Neapol.

189. *Stipis adjice cauſſam.*] Antiquiſſimum ſtrenarum commercium: & ſub Auguſto viguit; ſub aliquo intermiſſus & aliquando reſtitutus. Sed de eo habeas haec Suetonii lib. V. cap. 42. *Edixit & ſtrenas ineunte anno ſe recepturum; ſtetitque in veſtibulo aedium Kalendis Januariis ad captandas ſtipes, quas plenis ante eum manibus ac ſinu omnis generis turba fundebat.* & vetera haec rudera:

IMP. CÆSAR DIVI F. AVGVSTVS
PONTIFEX MAXIMVS
IMP. XIII. COS. XI. TRIB. POTEST. XV.
EX STIPE QVAM POPVLVS ROMANVS
ANNO NOVO ABSENTI CONTVLIT
NERONE CLAVDIO DRVSO
T. QVINTIO CRISPINO COS.
VOLCANO.

alia ſemifracta:

COS. XI.
EX STIPE QVAM PO.
CALENDIS IANVAR.
C. MARCIO CENSORINO C. ASINIO GALLO COS.

Vix ego Saturno quemquam regnante videbam,
Cujus non animo dulcia lucra forent.
Tempore crevit amor, qui nunc eſt ſummus, habendi,
Vix ultra, quo jam progrediatur, habet.
Pluris opes nunc ſunt, quam priſci temporis annis;
Dum populus pauper, dum nova Roma fuit:
Dum caſa Martigenam capiebat parva Quirinum,
Et dabat exiguum fluminis ulva torum.
Juppiter anguſtâ vix totus ſtabat in aede;
Inque Jovis dextrâ fictile fulmen erat.

Fron-

Hujuſmodi munera per id tempus ὁ κλυτὸς I. Meurſius καλανδικὰ voluit appellata in ſuo Gloſſario Graecobarbaro, motus Juſtiniani Edicto xiii. cap. 3. Ἔτους ἑκάστου λαμβάνειν ὑπὲρ σιτήσεων βουλόμεθα, καὶ ὑπὲρ συνηθειῶν, καὶ καλανδικῶν. Sed allucinatur: & aliud prorſus hujus voculae etymon: docti judicent. Neapol.

192. *Putas.*] *Putes* Urſini liber & quinqne alii. rectius. Heins.

195. *Amor habendi.*] Ita] & iii. Art. Am. 541. *curam habendi* dixit Phaedr. prolog. lib. i. & *ſtudium habendi* Aur. Vict. Caeſar iii. *cupiditatem habendi* Rutil. Lup. de Figur. Sent. p. 7. vid. ad Phaed. Fab. 85. Burm.

196. *Vix ultra, qua jam progrediatur, habet.*] *Qua*, per quem locum, ſed in tribus Vatic. & Maffei eſt, *quo*; & fortaſſe rectius: & vide quàm aptè *progrediendi* verbo utatur, quod valet ulterius pergere. Ciofan. *Vix ſummum, quo jam* Voſſian.

199. *Dum caſa &c. Juppiter anguſta vix totus ſtabat in aede, Inque Jovis, &c.*] Tale quippiam eſt apud Propertium Eleg. i. lib. iv. Tibullum lib. ii. Eleg. vi. & Claud. lib. i. in Rufinum. Ciofan. Haec ubi ſita addubito, ſi una; ſi duae, altera erat in Capitolio, altera in Palatio. Seneca de hac Capitolinâ: *Colit etiam nunc in Capitolio caſam victor gentium populus.* & Vitruvius lib. ii. cap. primo, Palatinam eruditus Belga explodit & damnat exemplaria P. Victoris, in quorum decimâ regione (quae & Palatium) recenſet Romuli aliam caſam. Sed nugae: & illa fidiſſima. Nonne idem Dionyſius in his lib. ii. cùm agit de Regis urbicâ diviſione cum Tatio: Ῥωμύλος μὲν τὸ Παλάτιον κατέχων, καὶ τὸ Καίλιον ὄρος ἔστι δὲ τῷ Παλατίῳ προσεχές. Τάτιος δὲ τὸ Καπιτώλιον, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς κατέσχε, καὶ τὸ Κυρίνιον ὄχθον. Ergo habitavit in Palatio: imò ante diviſionem, ut obſervo lib. primo, ubi de caſulis Romuli & Remi manufactis: Ὧν ἔτι καὶ, inquit, εἰς ἐμὲ ἦν τις ἐκ τῶ Παλαντίου ἐπὶ τῆ πρὸς τὸ ἱππόδρομον στρεφούσης λαγόνος, Ῥωμύλου λεγομένη, ἣν φυλάττουσιν ἱερὰν οἷς τούτων ἐπιμελὲς, οὐδὲν ἐπὶ τὸ σεμνότερον ἐξάγοντες· εἰ δέ τι πονήσειεν ὑπὸ χειμῶνος ἢ χρόνου, τὸ λεῖπον ἐξακούμενοι, καὶ τῷ πρόσθεν ἐξομοιοῦντες εἰς δύναμιν. Ceterùm haec ultima Dionyſii, ſtudium ſcilicet Romanorum in ſervandis rebus antiquis cum priſtino ſuo decore, fuſè laudat Procopius lib. iv. Gothico: eum vide. Neapol. Vid. Broukh. ad Tibul. ii. v. 26. & notas ad Petron. Fragment. pag. 676. & infr. iii. 184.

200. *Fluminis ulva.*] *Alga* Junii, Thuan. & ſex alii. tres, *herba.* ſed vulgatam retineo. viii. Met. 655.

In medio torus eſt de mollibus ulvis.

alga defendi non poteſt ex illo Lucan. v. 520.

— *Molli conſurgit Amyclas,*
Quem dabat alga, toro.

ubi *herba* eſt in alio codice. & Val. Flac. i. 252.

— *Molli ſternuntur in alga.*

nam *alga* marina, *ulva* fluviorum & paludum. vid. ad Metam. xiv. 103. Burm.

201. *Anguſta in aede.*] Pro hac intellige Pompilianum Capitolium, humile & vetus, quod ſitum in regione vi. non illud novum & celebre in viii. ni capias de Jovis Feretrii templo, quod Romuli opus. anguſtum etiam, vix enim longitudine erat pedum xv. Dionyſius Hal. lib. ſecundo: Μετὰ δὲ τὴν πομπήν τε καὶ θυσίαν ναὸν κατασκευάσας ὁ Ῥωμύλος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Καπιτωλίου λόφου Διὸς, ὃν ἐπικαλοῦσι Ῥωμαῖοι Φερέτριον, οὐ μέγαν· ἔτι γὰρ αὐτοῦ σώζεται ἀρχαῖον ἴχνος, ἐλάττονας ἢ πέντε ποδῶν καὶ δέκα τὰς μείζους πλευρὰς ἔχον. Neapol. *Exigua* Ambr. & quatuor alii.

201. *Vix totus ſtabat.*] Haud dubiè de Feretrio loquitur; cujus ſimulacrum fortaſſis erectum: nam illud Jovis Capitolini fuit ſeſſile: id verum nummi clamant; & illud notum, à triumphantibus in gremio Jovis lauream apponi ſolitam. Dio lib. liv. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἔν τε τῷ Παλατίῳ τὸν δῆμον ἠσπάσατο, καὶ ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀνελθὼν, τήν τε δάφνην ἀπὸ τῶν ῥάβδων περιεῖλε, καὶ ἐς τὰ τοῦ Διὸς γόνατα κατέθετο. Validum herculè argumentum, & quo olim uſus Strabo lib. xiii. ut probaret Palladium vetus Iliacum ſediſſe: Ὅμηρος γὰρ, inquit, πέπλον κελεύει.

Θεῖ-

Digitized by Google

Frondibus ornabant, quae nunc Capitolia gemmis:
Paſcebatque ſuas ipſe Senator oves.
Nec pudor, in ſtipulâ placidam cepiſſe quietem,
Nec foenum capiti ſuppoſuiſſe, fuit.
Jura dabat populis poſito modo Conſul aratro;
Et levis argenti lamina crimen erat.
At poſtquam Fortuna loci caput extulit hujus,
Et tetigit ſummos vertice Roma Deos;
Creverunt & opes, & opum furioſa cupido:
Et, cum poſſideant plurima, plura volunt.

Quae-

Θεῖναι Ἀθηναίης ἐπὶ γούνασιν.
Sed forſan potiùs legas, *ſtaret.* quaſi dicat, in paupere templo non ſervatam ſymmetriam; & ſi fortè ſignum illud Jovis ſurgeret, templi tectum ſecum auferret. Vide omninò ſimile quoddam à Strabone lib. VIII. reprehenſum in Phidia de eburneo Jovis ſimulacro in non ejusdem proportionis templo. NEAPOL. Ex voce *ſtabat* non effici poſſe erectum fuiſſe ſimulacrum vidimus in Jove Fulgeratore cap. XIV. *vix captus* Vatic. *vix tectus* Patavin. unus, quod non diſplicebat Heinſio.

202. *Inque Jovis dextra.*] Nam in ſiniſtrâ σκῆπτρον ſive haſtam habebat. Albericus: *Pingebatur in throno eburneo in ſuâ majeſtatis ſede ſedens, ſceptrum regium in manu ſiniſtrâ tenens, alterâ verò fulmina ad inferos mittens.* NEAPOL. Ita Veteres omnes. ſed ſcribendum, *Inque dei dextrâ*, cujus alterum illud *Jovis* eſt gloſſema. videtur hunc locum aemulatus Juvenalis Sat. XI. hisce verſibus:

Hanc rebus Latiis curam praeſtare ſolebat
Fictilis, & nullo violatus Juppiter auro.

ubi Scholiaſtes, *cum nondum auro tecta eſſet, ſed fictilis tota Jovis compago.* vide & de Jovis fictili fulmine Plin. XXXV. 52. HEINS.

202. *Fictile fulmen erat.*] E figulinâ ſimulacra illa antiquiſſima prodiiſſe jam toties à Criticis repetitum; ideò exempla ſileo, ne videar prorſus ἄσκεπτος. NEAPOL.

203. *Gemmis.*] Vid. Herald. ad Arnob. VI pag. 232.

205. *Nec pudor, in ſtipula.*] Haec nuda tritici aut hordei palea; quam antiqui legebant ad ſua cubilia: & unde lectus, niſi à legendo? Varro lib. IV. de Linguâ Lat. *Super lectulis origines, quas adverti, hae. Lectica, quòd legebant; unde eam facerent, ſtramenta atque herbas; ut etiam nunc fit in caſtris. lectos, ne eſſent in terrâ, ſublimes in his ponebant. niſi ab eo, quòd Graeci antiqui dicebant λέκτρον, lectam potiùs. quàm lecticam, quòd involvebant, quod ferè ſtramenta erant è ſegete, ſegeſtriam appellant.* malim *ſegeſtria*, τοῦ γένεος οὐδετέρου. Lucilius: *Penula, ſi quaeris, canteriu', ſervu', ſegeſtre. Utilior mihi, quàm ſapiens.* NEAPOL.

205. *Placidam.*] *Placitam* Junian. vid. Epiſt. XVI. 100. & XIX. 208. *Captare quietem* etiam tres libri. ut *captare frigus* Virgil. Ecl. I. 53. *accepiſſe* Excerpta Douzae. *ſumſiſſe* Voſſii.

206. *Et foenum.*] In quibusdam, *nec foenum.* utrumque recte, NAUGER. Aliquot lib. veteres & Aldinus, *& foenum.* CIOFAN. In quinque etiam libris, *ſuppoſuiſſe ſuo*, non male. abeſt enim illud verbum *ſuis* longe nimis a nomine ſuo, licet alias id non fugiat Noſter.

207. *Poſito modo Praetor aratro.*] Repetit id ſaepiculè Noſter in Faſtis: notarunt & plures ex antiquis, & cum his Salvianus alicubi: *Non deſpiciebant tunc, puto, pauperes cultus, cùm veſtem curtam & brevem ſumerent: cùm ab aratro accerſerentur ad faſces.* & poſt pauca de ſuo aevo querulus: *Itaque tunc illi pauperes Magiſtratus opulentam rempublicam habebant, nunc autem dives Poteſtas pauperem facit eſſe rempublicam.* NEAPOL. Turbant ſcripti codices, nec ſibi conſtant. Urſini codex & ſex alii, *conſul aratro.* at optimus Ambroſianus, *miſſus modo conſul.* Voſſianus cum Arundeliano & aliis ſex, *miſſo modo conſul aratro.* Sed Urſini codicem ſequor. Noſter infra lib. III. 785.

Et caperet faſces à curvo conſul aratro.

Val. Maximus lib. IV. cap. 4. *Illi etiam praedivites, qui ab aratro arceſſebantur, ut conſules fierent.* HEINS. *Populo* etiam plurimi.

208. *Levis lamina.*] Quaeque tenuiſſima. *Chartam* hanc etiam dixere veteres: ſit mihi fides. NEAPOL.

209. *At poſtquam fortuna loci caput extulit hujus, Et tetigit ſummos vertice Roma Deos.*] Sic libri Urſ. Maff. fratris, & alii quidam. Ad hujus autem loci ſententiam vide quae notavi Eleg. III. lib. I. Triſt. CIOFAN. Si fortuna dici poteſt, quae vera virtus, teſtis erit Graecus adverſus Graecos omnes, qui auſi ſunt ſcribere, Romanos forte, non animis in tantum creviſſe. Polybius lib. primo: Ἐξ ὧν δῆλον τὸ προτεθὲν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς, ὡς οὐ τύχῃ Ῥωμαῖοι, καθάπερ ἔνιοι δοκοῦσι τῶν Ἑλλήνων, οὐδ᾽ αὐτομάτως, ἀλλὰ καὶ λίαν εἰκότως ἐν τοιούτοις καὶ τηλικούτοις πράγμασιν ἐνασκήσαντες, οὐ μόνον ἐπεβάλοντο τῇ τῶν ὅλων ἡγεμονίᾳ καὶ δυναστείᾳ τολμηρῶς· ἀλλὰ καὶ καθί-

κοντο

Quaerere ut abſumant, abſumta requirere certant:
Atque ipſae vitiis ſunt alimenta vices.
Sic, quibus intumuit ſuffuſâ venter ab undâ,
Quo plus ſunt potae, plus ſitiuntur aquae.
In pretio pretium nunc eſt. dat cenſus honores;
Cenſus amicitias: pauper ubique jacet.
Tu tamen auſpicium ſi ſit ſtipis utile quaeris,
Curque juvent noſtras aera vetuſta manus.
Æra dabant olim; melius nunc omen in auro eſt:
Victaque concedit priſca moneta novae.
Nos quoque templa juvant, quamvis antiqua probemus,
Aurea. majeſtas convenit iſta Deo.
Laudamus veteres, ſed noſtris utimur annis.
Mos tamen eſt aequè dignus uterque coli.

Finie-

κεῖτο τῆς προθέσεως. Neapol. *Loco capus ex. alto* Voſſii pro var. lect. Farneſ. & Marg. Gryphii. ſed *fortuna loci* eſt Fortuna Populi Romani, de qua paſſim ſcriptores. ſic *fortuna locorum* lib. IV. Metam. 565. ubi vide.

210. *Summo vertice Roma deos.*] *Summos deos* meliores libri. vide infra Ÿſ. 308. & mox pro *plura petunt* Urſini codex, Voſſ. Arund. & tres alii probae notae, *volunt*. Baith. ad Claud. I. in Rufin. 188. emendat,

Ut, quo poſſideant pluria, plura petunt.

Quo in conatu nec me, nec libros veteres conſentientes habet. Heins. *Plura rogant* unus Vatic. non male. Deos ſcilicet. *ſummum verticem* dixit etiam lib. I. Amor. x. 6. ſed in alia re.

211. *Cupido.*] *Libido* ſex libri.

213. *Certant.*] *Tentant* unus. nihil opus. vid. ad lib. I. Met. 684.

215. *Sic quibus intumuit.*] Avarus, inquit, ut *ὑδρωπικὸς*, qui quò plus bibit, plus ſitit: hunc morbum vocat etiam Cato *veternum*, qui ſomniculoſorum potiùs; inde Gloſſae *veternoſus*, *Φθισικὸς*, *ὑδρωπικός*. ſed *Φθισικὸς* eſt Graecis & is, qui oculum habet affectum. Neapol.

217. *Dat cenſus honores.*] Tangit publicam querelam eorum temporum, de quâ multa congeſſi in Palimpſeſto; ex his tibi elegi locum hunc Plinii: *Reges*, inquit, *innumeri honore artium colebantur, & oſtentatione has proferebant opes, & immortalitatem per illas ſibi prorogari arbitrantes. Quare abundabant & praemia & opera vitae. Poſteris laxitas mundi & rerum amplitudo damno fuit, poſtquam Senator cenſu legi coeptus, judex fieri cenſu, Magiſtratum Ducemque nihil magis exornare quàm cenſus: poſtquam coepere orbitas in auctoritate ſummâ & potentiâ eſſe, captatio in quaeſtu fertiliſſimo, ac ſola gaudia in poſſidendo, peſſum iere vitae pretia; omneſque à maximo bono liberales dictae artes in contrarium cecidere, ac ſolâ ſervitute profici coeptum.* E Prooemio lib. XIV. Neapol. *Dant* Arundelianus. ut conſtructio ſit, cenſus honores, cenſus amicitias dant Eam vim habet repetita vox *τοῦ cenſus*. Sed vide notas noſtras Remed. Amor. Ÿſ. 164. Heins.

218. *Pauper ubique jacet.*] Alibi dixit, &, ni fallor, in libellis nequitiarum (III. Amor. VIII. 55.)

Curia pauperibus clauſa eſt, dat cenſus honores:
Inde gravis judex, inde ſeverus eques. Neapol.

219. *Cur ſit ſtipis.*] Veteres libri, *ſi ſit.* melius. Ciofan. *Cur ſit ſtipis* vetuſtae editiones & ſcripti nonnulli. Puto, *ſi cur ſtipis utile quaeris.* Nondum enim id quaeſiverat Naſo, ſed quaeſtionem Janus praevenit. Heins.

220. *Noſtras.*] *Veſtras* Petav. Arund. & Politian.

221. *Melius nunc.*] *Melius tamen* Vatican. *eſt* omittunt nonnulli.

221. *Melius nunc omen in auro eſt.*] Lucretius V. 1274.

Nunc jacet aes, aurum in ſummum ſucceſſit honorem.

Quando primùm ſignatus aereus nummus, argenteus, aureus, jam ſcriptum *ἀποχρώντως*, & benè, à Criticis hujus aevi. Neapol.

222. *Victaque conceſſit.*] *Concedit* Urſinus, optimus Ambroſ. Voſſ. Arond. & duo alii. mox iidem cum aliis nonnullis, *majeſtas iſta*, non *ipſa*. atque ita Naugeriani quoque. Heins. *Succeſſit* Thuan. *receſſit* duo.

222. *Priſca moneta novae.*] Non tamen ea abiit, ſed in uſu fuit; habitaque ut vilior haec moneta eſt: quam *nigram* alicubi vocat Martialis, ob mixturam plumbi. Neapol.

223. *Probemus.*] *Probamus* duo ſcripti. ut ſaepe alibi.

224. *Convenit ipſa.*] Sic in libro Urſini. optime. Ciofan.

227. *Fi-*

Finierat monitus. placidis ita rurſus, ut ante,
  Clavigerum verbis adloquor ipſe Deum:
Multa quidem didici. ſed cur navalis in aere
  Altera ſignata eſt, altera forma biceps?
Noſcere me duplici poſſes in imagine, dixit;
  Ni vetus ipſa dies extenuaret opus.
Cauſſa ratis ſupereſt: Thuſcum rate venit in amnem
  Ante pererrato falcifer orbe Deus.
Hac ego Saturnum memini tellure receptum.
  Coelitibus regnis ab Jove pulſus erat.
Inde diu genti manſit Saturnia nomen:
  Dicta quoque eſt Latium terra, latente Deo.
At bona poſteritas puppim ſervavit in aere;
  Hoſpitis adventum teſtificata Dei.

Ipſe

227. *Finierat Monitus.*] *Monitis* quinque ſcripti. ut vſ. 183. *deſierat paucis* ſed quia *placidis* ſequitur, vitandae ambiguitatis cauſſâ praeſtat vulgata.

228. *Clavigerum verbis.*] *Dictis* optimus Ambroſ. & unus Moreti. Macrobius autem teſtis eſt, non clavem & virgam Jano ſolum eſſe geſtatas, ſed exſtitiſſe & ſtatuas ejus, quae una manu numerum CCC, altera LXV. exhiberent, quot dies videlicet annum conficiant. HEINS.

229. *Sed cur navalis in aere.*] Paucis rem explicat Draco Corcyraeus in ſuo περὶ Λιθων libello, his verbis: Ἰανὸν δὲ λόγος ἔχει διπρόσωπον γεγονέναι, τὸ μὲν ὄπισω, τὸ δ' ἔμπροσθεν ἔχοντα πρόσωπον. ἀπὸ τούτου καὶ τὸν Ἰανὸν ποταμὸν, καὶ τὸ ὄρος Ἰανὸν ὀνομάζεσθαι, κατοικήσαντος αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους· πρῶτον δὲ καὶ στέφανον εὑρεῖν καὶ σχεδίας καὶ πλοῖα, καὶ νόμισμα χαλκοῦν πρῶτον χαράξαι. διὸ καὶ τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα πολλὰς πόλεις, καὶ τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν ἐπὶ τοῦ νομίσματος ἐγχαράττειν πρόσωπον δικέφαλον, καὶ ἐκ θατέρου μέρους ἢ σχεδίαν, ἢ στέφανον, ἢ πλοῖον. τοῦτον δὲ τὴν ἀδελφὴν γήμαντα Καμίσηνον Μενσίθηνα, θυγατέρα δ' Ὀλιστήνην φιτῦσαι· καὶ αὐτὸν ὡς μειζόνων ὀρεγόμενον πραγμάτων, εἰς τὴν Ἰταλίαν διαπλεῦσαι, καὶ οἰκῆσαι τὸ πλησίον Ῥώμης ὄρος κείμενον, τὸ ἀπ' αὐτοῦ Ἰανίκλον ὀνομαζόμενον. Extant haec rudera apud Athenaeum lib. XV. NEAPOL.

230. *Altera ſignata eſt.*] Ita ſcripti. malim nihilominus, *in aere altera ſignato* HEINS. *Altera formata eſt* Politian. & Voſſ. excerpta.

231. *Poſſes in imagine.*] Multi libri, *poſſes ut imagine*, & editi etiam plurimi.

232. *Extenuaſſet opus.*] Meliores, *extenuaret.* HEINS. *Attenuaſſet* Bernenſ.

233. *Venit in amnem.*] *Ad amnem* Lactantius citat libro primo cap. 12. de Falſa Religione. ubi totam hanc de Jani adventu & navigio hiſtoriam operoſe perſecutus eſt. HEINS.

234. *Ante pererrato.*] Id eſt, peragrato priùs orbe, non antè quàm nummus ſignaretur, ut placet rudi ſcholiaſtae. non ante Janum, ut videtur capiendus hic locus primâ fronte: nam ille Saturno prior in Italiam venit, unde ſumpſit initium Dynaſtia Aboriginum. NEAPOL.

236. *A Jove pulſus.*] *Ab Jove* meliores. infra. lib. II. *ab Jove crimen habet.* & III. *Saturnus regnis ab Jove pulſus erat.* Met. lib. III. *Ab Jove merſa ſuo.* lib. XIII. *ab Jove tertius Aiax.* lib. IX. *ab Jove Muſa parens.* & ſic paſſim tam apud Naſonem quàm alios ſcriptores veterrimi codices. HEINS. *Cum Jove* Moreti.

238. *Dicta quoque.*] *Dicta fuit Latium* quatuor ſcripti, prima Ed. & Gryph.

239. *Puppim formavit in aere.*] *Servavit* Urſini liber, optimus Ambroſ. Mazarin. & tres Farneſiani. quod & Naugerius ex ſuo expreſſit. Lactantius tamen libro primo de Falſa Religione c. 12. alteram lectionem praefert, ſed perperam. nam Macrobius Saturnal. libro primo cap. 7. verbis diſertis aſſeverat, non a Jani poſteris, ſed ab ipſo Jano aes id fuiſſe percuſſum. Ita enim ille de Jano, *Servavit & in hoc Saturni reverentiam, ut quoniam ille navi fuerat advectus, ex una quidem parte ſui capitis effigies, ex altera vero navis exprimeretur, quo Saturni memoriam in poſteros propagaret.* Subjungit mox idem Macrobius, inde promanaſſe ritum antiquum ad ſua propagatum tempora, ut pueri, in luſu aleae denarios in ſublime jactantes, *capita aut navim*, luſu teſte vetuſtatis exclament. HEINS.

240. *Adventum teſtificata Dei.*] Si vera haec, cur in Graeciâ cuſa etiam numiſmata cum Jano & rate? ut notaſti ex citatis Draconis Corcyraei: an ex Italiâ in Graeciam, an Janus è Graeciâ in Italiam ſecum tulit? id certius; & puto, fictum illud pro ſervandâ adventus Saturnii memoriâ. NEAPOL.

241. Co-

Ipſe ſolum colui, cujus placidiſſima laevum
Radit arenoſi Thybridis unda latus.
Hîc, ubi nunc Roma eſt, incaedua ſilva virebat:
Tantaque res paucis paſcua bubus erat.
Arx mea collis erat, quem cultrix nomine noſtro
Nuncupat haec aetas, Janiculumque vocat.
Tunc ego regnabam, patiens cum terra Deorum
Eſſet, & humanis numina mixta locis.
Nondum Juſtitiam facinus mortale fugarat.
(Ultima de Superis illa reliquit humum.)

Pro-

241. *Colui.*] *Coluit* multi ſcripti. & mox *raſit* Pombroc. & tres alii.

241. *Cujus placidiſſima laevum.*] Fabius Pictor: *Is Janus ſub initium aurei ſaeculi laevum latus Tiberis Hetruriae tenuit.* Neapol.

243. *Tunc ardua ſilva virebat.*] Et in III. idem:

Jam modò quà fuerant ſilvae pecorumque receſſus
Urbs erat.

Idem. *Incaedua ſilva* legendum cum Naugeriano, Urſini & Ambroſ. bibliothecae optimo ac quinque aliis. infra lib. II. 435.

Monte ſub Eſquilio multis incaeduus annis
Junonis magnae nomine lucus erat.

Amor. III. Eleg. 1.

Stat vetus & multos incaedua ſilva per annos.

Statius Theb. VI. 90.

Sternitur extemplo veteres incaedua ferro
Silva comas.

quidam libri *incidua* ſcribunt. quomodo hoſtiae *praecidaneae* & *ſuccidaneae* dicuntur, pro *praecaedaneae* & *ſuccaedaneae*. qua de re A. Gell. IV. 6. Heins.

244. *Bobus erant.*] *Bubus erat* meliores. Idem.

245. *Ara mea eſt collis.*] Duo Vaticani & idem Urſin. *Ara mea eſt colli, quem &c.* Ciofan. Sic duo Vaticani; ſed emendati aliquot & antiqui, *Arx mea collis erat.* Indubitatò ita legendum; nam agit hic de ſuâ veteri habitatione, quae fuit in Janiculo, ubi oppidum ejusdem nominis condidit. De hocmet Homerus Latinus in VIII.

Hic duo praetereà disjectis oppida muris,
Relliquias veterumque vides monumenta virorum.
Hanc Janus pater, hanc Saturnus condidit arcem:
Janiculumque illi, huic fuerat Saturnia nomen.

Neap. *Quem* cum melioribus legendum, nempe collem. Multi veteres, *Ara mea eſt colli*, vel *collis*. Arundelianus, *Ara mea collierat.* alii, *Arx in ea eſt collis*, vel *Arx in ea eſt colli.* Exararum nempe fuerat, *Arx mea collis eſt.* Repone, *Arx mea collis is eſt, quem.* *erat* minus oportunè hic repetitur, cum praeceſſerit paulo ante. jam millies diximus, & alii frequenter ante nos, repetitionem ejusdem ſyllabae neglectam a librariis, craſſiſſimis ſaepe erroribus optimos auctores aſperſiſſe. pro *vulgus* ſcribendum, *vulgo* opinor. ſed duo Farneſiani optimae notae cum Erfurtano, *cultrix.* ſc aetas. quod amplector. De hac arce Virgilius lib. VIII. 357.

Hanc Janus pater, hanc Saturnus condidit arcem.
Janiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.

ita vetuſtiſſimi codices; etiam Mediceus ille. vid. Liv. I. 33. Arx haec dicta Antipolis. Heins.

247. *Tunc ego regnabam.*] Per Italiam nempe: nec tamen ſolus, ſi quid Macrobio credimus, qui Saturnal. libro primo cap. 7. ex Protarcho Tralliano & Hygino refert, conſortem Jano regni hujus fuiſſe Cameſen indigenam, atque ita conveniſſe inter utrumque, ut regio Cameſene, oppidum Janiculum vocitaretur. plura idem Macrobius illic ad rem. qui & addit ſublato è vivis Cameſe, poſt & Saturnum peregre advectum a Jano in conſortia regni fuiſſe adſcitum. Huic quoque deinceps mortuo eum ab eodem Jano honorem delatum, ut Decembrem menſem haberet ſacrum, quo Saturnalia eſſe inſtituta. ut Saturnalium feſtum a Jano oriundum Romana civitate ſit vetuſtius, & a Graecis traxerit originem, apud quos ſervi dominique Chroniis epulabantur una, quod ex Annalibus Accii idem Macrobius ibidem demonſtrat. Idem.

248. *Mixta locis.*] *Juncta jocis* Marcil. ad Horat. Art. Poët. 319. male. inf. 299. Idem. Vid. J. Douzae fil. conjectanea ad Catull. cap. VII. qui *locis* tuetur. *vincta* excerpta Voſſii.

250. *Humum.*] *Opus* Vaticanus optimus.

251. *Sine vi pudor ipſe regebat.*] Idem Fabius: *Eâ aetate nulla erat Monarchia, quia mortalium pectoribus non haeſerat ulla regnandi cupiditas; Principes quia juſti erant & religionibus dediti: non enim arbitria illorum ab aequo, vel populus à jure innato diſcedebat; nullo tunc vindice aut metu, ſed ſuâ ſponte retinebant fidem & rectum. Pudor ipſe regebat populos & jus Principes.* Neapol.

252. *Juſtis.*] *Thuſcis* Moreti.

253. *Poſtesque.*] *Portasque* editiones quaedam, ut Aldi poſterior, Vaſcoſ. Viviani. Marg. Gryph.

255. *Tunc ſic ego noſtra reſolvi.*] *Reſolvo* ſeptem

ex

Digitized by Google

Proque metu populum ſine vi pudor ipſe regebat.
Nullus erat, juſtis reddere jura, labor.
Nil mihi cum bello: pacem poſteſque tuebar:
Et clavem oſtendens, Haec, ait, arma gero.
Preſſerat ora Deus. tunc ſic noſtra ora reſolvo,
Voce meâ voces eliciente Dei.
Cum tot ſint Jani, cur ſtas ſacratus in uno,
Hìc ubi juncta foris templa duobus habes?
Ille manu mulcens propexam ad pectora barbam,
Protinus Oebalii retulit arma Titi.

Ut-

ex praeſtantioribus, *tunc ſic noſtra ora reſolvo* tres Farneſiani ex optimis & Arundelianus. placet. niſi malis, *ſic ora ego noſtra reſolvo.* HEINS.

257. *Cum tot ſint Jani.*] Non templa, ut bardi quidam interpretum volunt. Unum fuit praecipuum Romae Jani templum, at Jani plures. Occurrit ſaepiculè in lapidibus primus, imus & medius, ut in hoc:

C. IVLIVS C. L. NICOMACHVS
A IANO PRIM. PAL.

& in iſto:

C. LEPIDVS
C. L. ANICETVS
A IANO MEDIO

Imi fit mentio ab Horatio lib. primo Epiſtolâ primâ. Sed hi tres in foro erant Romano. Excitatos puto anno DLXXX. à Fulvio Flacco Cenſore: de quo, *Curavit*, inquit Livius lib. XLI. *in his & cloacam circumducendam, & forum porticibus tabernisque claudendum, & Janos tres faciendos.* Suſpicantur igitur altae eruditionis viri, pro marmoreis arcubus & fornicatis tranſitionibus *Janos* accipiendos: Graeci interpretati ἀψῖδας. & non id ſatis explicat Suetonius in Auguſto, cùm ait: *Pompeji quoque ſtatuam contra theatri ejus regiam marmoreo Jano ſuppoſuit.* item haec Ammiani Marcellini: *Per Janos & fora clamitant ſaepè.* & Spartianus, ex emendatione magnorum virorum, in Severo: *Opera publica praecipua ejus exſtant, ſeptizonium & thermae Severianae: ejus denique etiam Jani in Transtiberinâ regione ad portam ſui nominis; quorum forma intercidens, ſtatim uſum publicum invidit.* NEAPOL.

257. *Cur ſic ſacratus in uno es?*] Veteres editiones & Urſ. liber, *cur ſtas ſacratus in uno?* ſequor. CIOFAN. Editiones nonnullae cum quibusdam ſcriptis, *cur ſic ſacratus in uno es.* Lege, *cur, dic, ſacratus in uno es?* HEINS. *In imo* duo codices.

258. *Hic ubi templa foris juncta duobus habes?*] Publius Victor de Urbis regionibus: *Jani duo, celebris mercatorum locus* Erant igitur duo Jani ſacella, ſive potiùs templa, in foro Boario & Romano, vel Piſcario. atque ita intelligendum eſt illud Horatii in Epiſt. libro I. Epiſt. I.

——— *haec Janus ſummus ab imo*
Perdocet.

Vel ſpatium illud, quod erat inter utrumque Jani templum, accipiendum eſt. CIOFAN. Piſcario & boario. Sextus Ruffus in Regione VIII. *Templum Jani, forum piſcarium, forum boarium.* Hujus verò certus ſitus fuit, unde calida illa aqua exiit, adverſus Tatium, Jani operâ, ut fingit hic apud Noſtrum. Eum locum dixere antiqui *Lautolas.* Varro libro IV. de L. L. *Lautolae à lavando: quòd ibi ad Janum geminum aquae calidae fuerint.* NEAPOL.

259. *Ille manu mulcens propexam ad pectora barbam.*] *In pectore* legitur in libro Urſini: quo modo eſt apud Virg. lib. X. 838.

——— *fuſus propexam in pectore barbam.*

CIOFAN. Sic plerumque ſculpta, picta ab antiquis ejus effigies, ut capita illa ſupra faſtigium templi eidem ab Auguſto conſecrati in foro Romano: ſed in denariis Fontejorum vidi etiam Janum aetate adultum. NEAPOL. Forte ſcribendum, *in pectora.* ut eſt in uno Mediceo. ita Silius lib. XIII. 310.

—— —— *propexis in pectora barbis.*

Statius II. Theb. 97. dixit, *propexaque mento Canities.* vid. ad III. Amor. I. 7. HEINS. *Prolixam ad pectora* Francoſ. *promiſſam* alter Mazar. *perpexam* duo alii.

260. *Oebalii Tati.*] Nam Sabini τῶν Λακεδαιμονίων ἄποικοι. NEAPOL. Voſſianus pro diverſa lectione, *Titi.* optime. ne Tatii nomen inconcinne repetatur. à Tito, quod Tatio praenomen, Titii & Titienſes, de quibus lib. III. ℣ſ. 131. agemus. Servius ad lib. VII. Virg. 710. *Priſcique Quirites, id eſt Sabini. priſci autem ideo, quia poſt foedus Titi & Romuli placuit, ut quaſi unus de duobus populus fieret.* ſic veterrimus codex Leidenſis. & Georg. II. 533. *Sic fortis Etruria crevit.* ubi Scholiaſtes ineditus bibliothecae Leidenſis: *Eleganter Italiam Etruriae junxit, quoniam de primo loquitur Romuli imperio, Titum collegam ejus intelligi vult.* Propertius lib. IV. Eleg. IV.

Romula ne faciem laederet haſta Titi.

&

Digitized by Google

Utque levis cuſtos, armillis capta Sabinis,
  Ad ſummae Tatium duxerit arcis iter.
Inde, velut nunc eſt, per quem deſcenditis, inquit,
  Arduus in valles & Fora clivus erat.
Et jam contigerat portam: Saturnia cujus
  Demſerat adpoſitas inſidioſa feras.
Cum tanto veritus committere numine pugnam,
  Ipſe meae movi callidus artis opus.
Oraque, quà pollens ope ſum, fontana recluſi;
  Sumque repentinas ejaculatus aquas.

Ante

& mox;

Dum captiva mei conſpicer eſſe Titi.

ſic utroque loco, ſaltem poſteriori, ſcribendum cenſeo. niſi quod *conſpicer era* cum Gronovio reponi placet, pro *eſſe*. *Tatii* nomen paulo ante praeceſſerat, & mox ſequitur apud Propertium. Nec male Gottorphianus codex hoc Naſonis loco, *OEbalii ſenis*. Heins.

261. *Armillis capta, Sabinos.*] Lib. ſcripti: *capta Sabines, Ad ſummae tacitos &c.* ſequendum videtur. Nota autem eſt hiſtoria, ſive, ut vult Livius, ſabula. Ciofan. In veteri codice, quo uſus fuit Joſephus Scaliger, legebatur,

Utque levis cuſtos armillis capta Sabinis,
Ad ſummae Tatium duxerat arcis iter.

Melius haud dubio quàm:

—— Sabinos
Ad ſummae tacitos.

Et T. Livius: *Sp. Tarpejus Romanae praeerat arci. hujus filiam virginem auro corrumpit Tatius, ut armatos in arcem accipiat.* Ut Tatium, a quo corrupta fuerat, adduxiſſe dicatur, quod & alii codices confirmant. Dan. Heins. Scripti magno numero, *armillis Sabinis*, recte. In Amoribus, I. VIII. 49.

Non fuit armillas tanti pepigiſſe Sabinas.

at multi codices etiam ex optimis, *Sabinos Tatios*: certe *Tatium* in nullo noſtrorum comparet. quod editiones tamen nonnullas occupat, idque ex Scaligeri Excerptis fortaſſis admittendum. Sed ut ſententiam meam expromam, puto, *maniplos Tatios* ab Ovidio fuiſſe ſcriptum, ac *Sabinos* ex interlineari gloſſemate huc irrepſiſſe. ſic *Tatii Cures* & *Tatiae praetoria turmae* apud Propertium. Noſter lib. II. 134. ex antiquis codicibus:

Te Tatii parvique Cures Caeninaque ſenſit.

Heins. Vid. lib. III. Amor. VIII. 61.

263. *Per quem deſcenditis.*] Hunc puto, quem vocant Urbis topographi *clivum Capitolinum*, non illum poſteà dictum *Publicium*, ut argutantur interpretes, ab Ædilibus ejuſdem cognominis: de quo ſermo nobis erit in Feſtis Floralibus lib. V. Neapol. *Deſcendimus* Excerpta Voſſii. *per quas* Excerpt. Kloekhovii.

264. *Arduus in valles.*] Expoſuit clivi naturam: hinc antiquis quae difficilia *clivia*. Feſtus: *Clivia auſpicia dicebant, quae aliquid fieri prohibebant: omnia enim difficilia clivia vocabant. unde & clivi loca ardua.* Neapol.

264. *Per fora.*] *Et fora* Urſini liber & quatuor alii. Voſſ. & Arundel. *ad fora*. utrumque vulgatae lectioni praeſtat. Heins.

265. *Contigerant portam.*] Quae dicta Palatina, ſive porta vetus Palatii. Neapol. Primo Petavii & Urſini liber cum decem aliis, *contigerat*. quod confirmat ſuperius *Tatium* legi debere. pro *Saturnia cujus*, Voſſianus, *cuſtos*, Gottorph. *civis*. Puto, *Saturnia poſti Demſerat*. nam *cuſtos* minus arridet, quod Tarpejam paulo ante cuſtodem portae appellarit. *appoſitas* etiam *feras* praefero cum uno Vatic. & Puteaneo. de quo Amor. l. III. Eleg. XIV. Denique *inſidioſa* legendum. quod multi ex melioribus agnoſcunt, Heins. *Saturnia Juno* Voſſ. *conjux* Petav.

266. *Inſidioſa.*] Libri ſcripti ſic habent. Ciofan. Legebam in alio, *inſidioſa feras*. Neapol. *Ingenioſa* unus Moreti pro varia lect.

268. *Callidus artis opes.*] Magis placet, quod in codice antiquo, quo uſus eſt idem Scaliger, legebatur,

Ipſe meae movi callidus artis opem.

Et certe magis pro Ovidii ſimplicitate ac Latinitate eſt. Dan. Heins. Male *opem* alii. quod mox ſequitur Art. Am. I. *Uſus opus movet hoc.* lib. IV. Faſtorum, 820.

Sacra Palis ſuberant. inde movetur opus.

Heins. Libro tamen VI. 760. *Qui nimiae moverat artis opem.* ubi vide. *calliditatis opem* Thuan. & Moreti & Farneſianus. *opus* firmatur ex lib. VI. 662.

Quod ſubito Grajae frangeret artis opus. Burm.

270. *Repentinas ejaculatus aquas.*] Hoc aliter ſe

ha-

Digitized by Google

Ante tamen gelidis ſubjeci ſulphura venis:
  Clauderet ut Tatio fervidus humor iter.
Cujus ut utilitas pulſis percepta Sabinis;
  Quaeque fuit, tuto reddita forma loco eſt;
Ara mihi poſita eſt parvo conjuncta ſacello:
  Haec adolet flammis cum ſtrue farra ſuis.
At cur pace lates, motiſque recluderis armis?
  Nec mora; quaeſiti reddita cauſſa mihi.
Ut populo reditus pateant ad bella profecto,
  Tota patet demtâ janua noſtra ſerâ.

Pace

habet apud Hiſtoricos. Fabellae verò etiam mentio apud Fabium Pictorem lib. II. & Macrobium primo Saturnalium, ubi inepta quaedam: ut, ex aede Jani aquam prorupiſſe, cùm nondum ea per id tempus in novâ Urbe. NEAPOL.

271. *Ante tamen madidis ſubjeci ſulfura venis.*] Unus Vatic. *calidis*, non *madidis*, quam lectionem qui ſtatim ſequitur, verſus confirmare videtur: *Clauderet ut Tatio fervidus humor iter.* Judicent tamen emunctae naris viri. CIOFAN. *Calidis* Urſini liber pro diverſa lectione & octo alii. quod & ex uno Ciofanus Vaticano profert. Rutilius Itiner. in hac narratione:

Nempe tibi ſubitus calidarum gurges aquarum
  Rupit Tarpejas hoſte ſequente vias.

& Servius ad I. Æneid. 396. in hac narratione *calidam aquam* vocat. ita etiam alii. Sed cum *fervidus humor* mox ſequatur, ne bis idem dicat, arbitror *gelidis venis* eſſe reponendum. *G* enim & *C* cum in veterrimis libris promiſcue confundantur, *venae gelidae* in *calidas* nullo negotio degenerare potuerunt. ut & lib. IV. ℣ſ. 146. in nonnullis membranis factum. Noſter in hac eadem fabula ſub finem lib. XIV. Met. 785.

——— *Jane loca juncta tenebant*
Naides, Auſoniae gelido rorantia fonte.

& deinde 794.

——— *Alpino modo quae certare rigori*
Audebatis aquae, non ceditis ignibus ipſis.

Sed vide totum locum, ut & illa quae Macrobius hujus hiſtoriae recenſet operoſe ſatis lib. I. Saturn. cap 9. ſimilis omnino diverſitas lectionum in antiquiſſimis codicibus infra lib. IV. ℣ſ. 144. Faſt. II. 166.

In medio gelidae fons erat altus aquae.

HEINS. An, *mediis ſubjeci ſulphura venis?* id eſt inter Sabinos & arcem meam.

273. *Cujus ut utilitas pulſis comperta Sabinis.*] Libri ſcripti & Aldinus: *Percepta Sabinis.* CIOFAN. *Praecepta* Mazar. & alius.

274. *Quae fuerat tuto.*] *Quaeque fuit* optimus Ambroſ. HEINS. *Eſt* deeſt Cod. Bernenſi.

275. *Ara mihi poſita eſt.*] Ubi fuere antiqua illa λουτρά. Diſce ex his, Naſonem, praeter vulgum, aedis hujus Romulum, non Pompilium, auctorem feciſſe. & haec vetus opinio Varronis apud Auguſtinum. NEAPOL. Malim, *Ponitur ara mihi.* pro *Haec adolet* codex Caroli Strozzae, *Hanc adolent.* Puto, *Hac adolent.* HEINS.

275. *Parvo conjuncta ſacello.*] De hoc ita Procopius primo de Bello Gothico: *Id verò jam ſacellum totum ex aere conſtructum fuiſſe ſat conſtat, & quadratâ quadam dimenſione locatum, tantaeque amplitudinis, quantâ integi Jani ſtatua poterat: non minor quam quinquepedalis eſſe apparet, per cetera omnia mortali ſimilis, capite dumtaxat bifrons, ita ut facies altera in orientem ſolem divergat, in occidentem altera: portae utrimque & aeneae in faciem alterutram verſae.* Non eſt in muſeo Graecus textus. NEAPOL.

276. *Cum ſtrue.*] *Jano ſtruem commoveto*, inquit luſtricum Catonis carmen. *Strues* libi genus, de quo vide Feſtum. Solita haec in ſacrificiis miſceri cum fercto; imò ferè numquam hoc ſine illâ. Idem: *Ferctum genus libi dictum, quod crebriùs ad ſacra ferebatur, nec ſine ſtrue, altero genere libi: quae qui adferebant ſtruferctarii appellabantur.* inde in veteri lapide: PORCAM ET AGNAM STRVIBVS ET FERTIS. *Fertum* & *ferctum* pronuntiatum à priſcis. NEAPOL. Pro *cum ſtrue* duo Vaticani, *cum ſale*, ut molam ſalſam intelligat. Poſſit etiam legi, *in ſtrue.* ut libris de Ponto, II. eleg. I. 40.

Armaque cum telis in ſtrue mixta ſuis.

HEINS. *Cum ſtrue tura* Excerpt. Voſſii & duo alii. praeterea dubito an ex iis, quae affert Neapolis, legendum ſit,

Haec adolet flammis cum ſtrue fercta ſuis.

ita inf. ℣ſ. 670. *annua fercta* legi forte poſſet.

277. *Motiſque recluderis armis?*] Scita vetuſque ſuperſtitio, ſed quae facilè in Urbe reſecari non valuit. Legi in hac haereſi quoſdam Romanorum perſtitiſſe uſque ad tempora Silverii P. M. & illius clari Ducis Beliſarii. Vide Procopium primo de Bello Gothico. NEAPOL.

Pace fores obdo; ne quà diſcedere poſſit:
Caeſareoque diu nomine clauſus ero.
Dixit; &, attollens oculos diverſa tuentes,
Adſpexit toto quidquid in orbe fuit.

285 Pax

281. *Pace fores obdo.*] Huic portae nomen fuit *Janualis*. Varro lib. IV. de L. L. *Tertia eſt Januaлis dicta à Jano: & ideò ibi poſitum Jani ſignum, & jus inſtitutum à Numâ Pompilio, ut ſcribit in Annalibus Lucius Piſo, ut ſit clauſa ſemper, niſi cùm bellum ſit.* hinc Plutarchus πολέμου πύλην appellat. Ἰανοῦ, inquit de Fortunâ P. R. δίπυλον ὃ πολέμου πύλην καλοῦσι. ſic legendum, non τύχην, ex emendatione τοῦ πολυγλώττου Scaligeri. NEAP. *Seras obdo* Junian. *ne qua diſcedere poſſim* legit Marcilius ad Horat. II. Epiſt. I. 255.

282. *Numine.*] Urſin. Voſſ. Arund. *nomine*, ut domum Caeſaream intelligat. HEINS.

283. *Et attollens oculos diverſa tuentes.*] Omnes ferè veteres libri habent, *videntes*. CIOFAN. Vid. ad lib. I. Met. 85.

284. *Adſpexit.*] *Proſpexit* Voſſii Excerpta, ut inf. verſ. 639. & ſupra 130.

285. *Germanice, cauſſa triumphi.*] Haec victoria ἀναμφισβητήτως Caeſari Germanico, non Tiberio datur. Tacitus Annali II. *C. Coelio, L. Pomponio Coſſ. Germanicus Caeſar A. D.* VII. *Kalendas Junias triumphavit de Cheruſcis Chattiſque & Angrivariis, quaeque aliae nationes usque ad Albim colunt. Vecta ſpolia, captivi, ſimulacra montium, fluminum, praeliorum: bellumque, quia conficere prohibitus erat, pro confecto accipiebatur. augebat intuentium viſus eximia ipſius ſpecies, curruſque quinque liberis onuſtus.* Fuit hoc anno DCCLXIX. malè apud Euſebium anno MMXXXIII. praeter unius anni metachroniſmum, legitur pro *Chattis*, *Germanicus Caeſar de Parthis triumphavit.* Nunc videamus, an potuerit Noſter hujus victoriae meminiſſe, cùm pleriſque eo anno ſit mortuus. nugae: nam ipſe natus ab V. C. anno DCCX. Hirtio & Panſâ Coſſ. cui chronologo hac de re fides, niſi ipſimet Naſoni habeam. ſic ſcribit lib. IV. Triſtium:

Editus hinc ego ſum, nec non, ut tempora noris,
Cùm cecidit fato Conſul uterque pari.

Nota hiſtoria. Nunc miror, quo auctore magnus quidam Scotus in ſuo Chronologico opere ſcripſit, Poëtae natalem anno DCCXV. Appio Claudio P. & C. Norbano Flacco Coſſ. ſed haec per tranſennam. Mittitur in exilium anno LII. ſolido aetatis ſuae, ut ſupputat Joſephus Scaliger ad Euſebium: in eo manſit annos VIII. ſed octavo decedente, deceſſit etiam vatum ingenioſiſſimus anno Urbis DCCLXX. Plenè igitur potuit Ephemerides ejuſdem anni ſcriptitaſſe, multò magis Germanici victoriam, quae incidit in annum DCCLXIX. NEAP.

286. *Tradiderat famulas jam tibi Rhenus aquas.*] E bonis libris ita legendum, Alibi: *Nec ſibi perpetuo ſerva bibatur aqua.* CIOFAN. *Famulas* libri plerique veteres. Martial. lib. IX. 2.

Dum grande famuli nomen adſeret Rheni
Germanicarum magna lux Kalendarum.

Sic idem *famulas Iſtri aquas* dixit lib. V. Ep. 3. Auſonius Moſella:

Te rapidus Gelbis, te marmore clarus Erubrus
Feſtinant famulis quamprimum adlambere lymphis.

Rutilius, lib. I. 151.

Ipſe triumphali redimitus arundine Tybris
Romuleis famulas claſſibus aptet aquas.

pari modo *Hydaſpes famulus* Claudiano Mallii Conſ. 28. & *famulus Ganges* III. Conſ. Honorii, 201. *famulus Orontes* Sidonio Panegyr. Anthemii 93. De *ſervâ aquâ*, quod Ciofanus hic profert, nihil ad rem facit. HEINSIUS. vulgo, *domitas*.

287. *Jane, face aeternos.*] Sic Urſini liber emendate. CIOFAN. Pro *fac*, additum antiquis *e* in *c* deſinentibus: ut *hince*, *hunce*. Plautus in Perſâ Act. II. Scenâ primâ:

Quin tu me ducis, ſi quò ducturus pater:
Vel tu me vende, vel face quod tibi lubet.

Additio litterarum grata veteribus: geminationem paſſim legimus; ut *ollim*, *querella*, *zoillus*: nec minùs omiſſionem; ut *macelum*, *conubium*, *colega*. NEAPOL.

287. *Paciſque miniſtros.*] *Miniſtri* nomen indignum majeſtate domus Caeſareae. Et ſane vetuſtiſſimus Urſini liber *magiſtros* agnoſcit. ſed nec illud quidem ſatis aptum. Quid ergo? Opinor ſcriptum fuiſſe, *paciſque ſtrem.* pro *paciſque ſequeſtrem*, vel *ſequeſtrum*, abſorptis duabus prioribus ſyllabis in *ſequeſtrum* à cognatis in praecedente *paciſque* voce ſyllabis. De uno autem Auguſto hic agi, ſequens verſus,

Neve ſuum praeſta deſerat auctor opus,

ſatis evincit. *pacis ſequeſter*, quomodo & *auctor Pacis* Noſtro Auguſtus dictus Pont. I. Eleg. I. Senec. ad Neronem apud Auctorem Octaviae:

Tu pacis auctor generiſque humani arbiter
Electus.

Gloſſae Stephani, Μεσίτης *ſequeſter, arbitrator, mediator.* rurſus, *ſequeſter* Μεσίτης, ἔντιστος, συνθηκοφύλαξ. Gloſſae Mss. *ſequeſter* ἐςὶ παρ' ᾧ πολλοὶ ἐπίδικον παραδέδωνται πρᾶγμα. Vide Feſtum in *Sequeſter.* & Gellium lib. XX. cap. ult. Obvia ea vox apud Juriſconſultos. apud Tacitum *Fortuna ſequeſtris* tertio Ann. ut illuc emendat Gruterus, qui videndus Suſpic. lib. II. 13. *Pacis* igitur *ſequeſter*, hoc eſt, medius & arbiter. *Arbitrum* & *ſequeſtrum* Plautus conjunxit Rudente, IV. III. 65. *Tu iſthuc*

hodie

Digitized by Google

Pax erat; & veſtri, Germanice, cauſſa triumphi
Tradiderat famulas jam tibi Rhenus aquas.
Jane, face aeternos, Pacem Paciſque miniſtros:
Neve ſuum, praeſta, deſerat auctor opus.

Quod

hodie non feres, niſi das ſequeſtrum aut arbitrum, cujus haec res arbitratu fiat. Silius lib. vi. 1347.

At nova Eliſſaei jurato foedere patres
Conſultant mandare duci, paciſque ſequeſtrem
Mittere.

Statius Theb. vii. 542.

——— *Ubi tunc fidei paciſque ſequeſtra*
Mater erat?

Ad quem locum Scholiaſtes, *Sequeſter dicitur, qui certantibus medius intervenit, apud quem cujuſcunque certaminis futuri pignora deponuntur, hoc vocabulum ab obſequendo factum eſt. quod ejus, qui electus fuerit, utraque pars fidem ſequatur.* quibus ſimilia habes apud Servium lib. x. Aeneid. 133. apud Lucanum libro x. 472. *Orator regis paciſque ſequeſter.* hinc Virgilio dicto loco & eidem Statio *pax ſequeſtra* lib. ii. Theb. 425. & Sidonio Apollinari Panegyrico Majoriani; & ad eorum imitationem Gunthero quoque lib. v. Ligurini,

——— ——— *ut pace ſequeſtra*
Judicis arbitrio ſua quiſque repoſceret aequi.

Frontinus Strateg. L. i. c. 4. *Naves ordinandae pacis ſequeſtres.* Gunthero Ligurini lib. vii.

Utque reformandae pacis veniſſe ſequeſtrum
Agnovere duces..

Contra *Carnifex rapinarum ſequeſter* Ammiano lib. xiv. *Pudicitiam perjurii ſequeſtrem* Val. Maximus dixit lib. ix. cap. 1. Tertullianus libro de Patientia, *Deum injuriae ſequeſtrem.* Julius Firmicus Matheſ. l. iii. c. 13. *Sequeſtres illicitarum artium. Sequeſter ſermonis* Symmachus iii. Ep. 71. Prudentius Cathemerin. Hymn. x.

Nunc ſuſcipe terra fovendum,
Gremioque hunc concipe molli.
Ominis ſibi membra ſequeſtro
Generoſa & fragmina crede.

Mandatorum ſequeſtri apud Guntherum Ligurini libro vi. quibus mandata perferenda creduntur. apud Apuleium Metam. vi. latrones aſinum *mendacem fictae debilitatis & virginalis fugae ſequeſtrum* appellant: & Metam. ix. *Anus quaedam ſtupri ſequeſtra & adulterorum internuncia. Sequeſtrem & ſcuniam* veteres dixiſſe ex A. Gellio patet lib. xx. cap. ii. *Sequeſtrem pacis* deſignavit Horat. l. ii. od. xix. cum dixit, *Et idem pacis eras mediuſque belli. medius* μεσίτης, de quo vocabulo ad Claudianum abunde egimus. *Mediatorem* poſteriori aevo dixerunt. Maligne igitur & inſcite Salmaſius de Uſuris cap. 16. parentem meum reprehendit, quod in Andronici loco μεσίτην ſeu μέσον *medium* verterit. cum Latinius verti non potuerit. qui Latinis *arbitri, ſequeſtres, medii*, hi Graecis μεσίται, μεσίδιοι, καὶ μέσοι. Plura Juretus ad Symmachum lib. iii. ep. 72. de hujuſmodi naevis ex concurſu duarum ſyllabarum aut vocum cognatarum exortis jam egimus ad Epiſt. xiv. v. 194. Amor. i. Eleg. xiii. ℣ſ. i. ſic Epiſt. xxi. ℣ſ. 58. pro, *perdere velle velis*, legendum monui, *perdere dure velis.* Apud Propertium l. i. Eleg. i. ubi nunc inconcinne & frigide legitur,

Ibat & hirſutas ille videre feras.

Perſuaſum habeo debere ſcribi,

Ibat & hirſutas ille ferire feras.

niſi mavis, *agitare feras.* & Eleg. iii.

Illa fuit lacrimis ultima cura meis.

cum opiner a manu Propertii eſſe, *lacrymis ultima meta meis.* quomodo Noſter Amor. iii. xv. 2.

Raditur haec elegis ultima meta meis.

& ipſe Propertius libro iv. Eleg. ii. *Haec ſpatiis ultima meta meis.* Eleg. vi. libri i. apud Propertium,

Tu patrui meritas conare anteire ſecures,
Et vetera oblitis jura refer ſociis.

ſocios Cyzicenos interpretantur, ſed cum multi libri veteres, *referre ſonis* agnoſcant, puto Propertium reliquiſſe, *referre foris.* In foro enim jus dicebatur. rurſus Elegia viii.

Nam me non ullae poterunt corrumpere formae,
Quin ego, vita, tuo limine acerba querar.

ita opinor ſcribendos illos verſus. *corrumpere de te* valde friget. Idem lib. ii. Eleg. ult.

Amphiaraëae nil proſunt fata quadrigae,
Aut Capanei magno grata ruina Jovi.

Tò *magno* non apparet in vetuſtis codicibus, quod magnus Scaliger etiam monuit, qui valde verſus iſtos diſtorquet. Scribe,

Aut Capanei irato grata ruina Jovi.

libro iii. Eleg. xix.

Haec amor ipſe ſuo conſtringit pignera ſigno.
Teſtis ſidereae torta corona deae.

alii de Corona Ariadnea, alii de Luna accipiunt aut Venere. nihil horum. Lege,

Teſtis ſiderei tota corona chori.

aſtra deſignat. ſic Tibullus l. ii. Eleg. i.

Ludite: jam Nox junxit equos, currumque ſequuntur
Matris laſcivo ſidera fulva choro.

Tibullus libro primo, Eleg. i.

Nunc levis eſt tractanda Venus, dum frangere poſtes
Non pudet, & rixas inſeruiſſe juvat.

non eſt plena oratio. Tò *juvat* etiam poſt Tò *pudet* frigide inculcatur. Non dubito ab elegantiſſimo Tibullo

Digitized by Google

Quod tamen ex ipſis licuit mihi diſcere Faſtis;
  Sacravere Patres hac duo templa die.
Accepit Phoebo Nymphâque Coronide natum
  Inſula, dividuâ quam premit amnis aquâ.
Juppiter in parte eſt. cepit locus unus utrumque:
  Junctaque ſunt magno templa nepotis avo.
QUid vetat & ſtellas, ut quaeque oriturque caditque,
  Dicere? promiſſi pars ſit & iſta mei.
Felices animos, quibus haec cognoſcere primis,
  Inque domos ſuperas ſcandere cura fuit!

Cre-

bullo ſcriptum, *inſerviiſſe ſerae.* eadem elegia paulo ante,

Parva ſeges ſatis eſt: ſatis eſt requieſcere lecto
Scilicet, & ſolito membra levare toro.

Τὸ *lecto* otioſum & ſuperfluum eſt, cum *toro* ſequatur. quare corrigebam *requieſcere feſſo.* apud Avienum Fab. XXIX.

Ille ubi ferventem labris contingere teſtam
Horruit, algenti rurſus ab ore refert.

Ita enim ab Avieni manu eſſe vix dubitamus. nam nunc contra rationem metri illic refinxêre, *ab ore ſufflat.* nimirum *ab ore fert* exaratum erat antiquitus Plura erant hujusmodi, quibus proferendis nunc ſuperſedebimus, ne nimii ſimus. defungemur tamen in transcurſu reſtitutione Statiani loci, quem ex parte ad Epiſt. XIII. ℣ſ. 35. caſtigavimus. Is exſtat Sylvarum libro V. III. 271.

Si chelyn Odryſiam pigro transmiſit Averno
Cauſa minor: ſi Theſſalicis Admetus in oris,
Si lux una retro Phylaceida retulit umbram,
Cur nihil exoret genitor chelys aut tua manes,
Aut mea?

Τὸ *Admetus* valde turbat ſenſum. unde factum, ut verſum excidiſſe primo ſim opinatus. Non enim Admetus ab inferis reverſus. ſi recte perpendas *Theſſalicis in oris*, in duabus prioribus vocibus, invenies; Τὸ *Alceſtin.* quae vox à cognatis duabus proximis extrita fuit. Scribe igitur:

——— *ſi Theſſalicas Alceſtin in oras,*
Si lux una retro Philaceida rettulit umbram.

ita omnia in hoc Statiano loco optime ſeſe habebunt. exſtat hujus argumenti Alceſtis tragoedia Euripidis. Sed ab his deverticulis ad Naſonem tandem revertamur. HEINS. de voce *ſequeſter* multa etiam Barth. ad Stat. II. Theb. 425. & VII. 512. & Buchner. ad Prudent. Hymn. in Chriſti Nativ. 13.

289. *Ex ipſis.*] *Ex iſtis* plurimi. *Dicere* etiam nonnulli. *tibi* duo.

290. *Duo templa.*] Alterum Jovi, alterum Aeſculapio. Fuſiùs id exponit duplici ſequenti diſticho, & nos etiam latiuſculè. NEAPOL.

290. *Die.*] Kalendis Januariis. NEAP.

291. *Accepit.*] Aeſculapio ergo templum in inſulâ Tiberinâ ſacratum. Motus & cauſſa dedicationis exſtitit peſtilentia urens urbem & agros: hinc aditi libri Sibyllini; in quibus inventum ait Livius lib. X. *Aeſculapium ab Epidauro Romam arcerſendum: neque eo anno, quia bello occupati Conſules erant, quidquam de eâ re actum; praeterquam quod unum diem Aeſculapio ſupplicatio habita eſt.* Accerſitus tandem hic: ne cogites ſignum aliquod aereum perantiquum aut ligneum ſimulacrum; anguis ſanè fuit: ſed prò! quot mira iſte anguis eſt auſus? breviter, ſed plenè, uti ejus mos eſt, diſces ex Valerio cap. 8. de Miraculis lib. I. Strabo lib. XII. ſcribit, templum illud Epidauricum majus nomen in poſterum adeptum. agit de matris Idaeae fano Peſſinuntio: *Κατεσκεύασται δ' ὑπὸ τῶν Ἀτταλικῶν Βασιλέων ἱεροπρεπῶς τὸ τέμενος, ναῷ τε καὶ στοαῖς λευκολίθοις· ἐπιφανὲς δ' ἐποίησαν Ῥωμαῖοι τὸ ἱερὸν, ἀφίδρυμα ἐνθένδε τῆς Θεοῦ μεταπεμψάμενοι κατὰ τοὺς τῆς Σιβύλλης χρησμούς· καθάπερ καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ.* IDEM.

292. *Dividua, quam premit amnis aqua.*] Benè, quia flumen finditur in duas partes, ob inſulae impedimentum. ipſe lib. XV. Metamorphoſeos 739. de hac eadem Tiberinâ:

Scinditur in geminas partes circumfluus amnis:
Inſula nomen habet, laterumque à parte duorum
Porrigit aequales mediâ tellure lacertos:
Huc ſe de Latiâ pinu phoebeius anguis
Contulit. ——— IDEM.

293. *Jupiter in parte eſt.*] Hoc templum ſi dicatum eodem die quo Aeſculapii, illud incidet in annum CDLXII. Ego opinatus aliquando hanc Jovis aedem eam fuiſſe, quam vovit Furius Purpureo Praetor. de quâ ſic Livius lib. XXXIV. *In inſulâ Jovis aedem C. Servilius Duumvir dedicavit: vota erat ſex annis antè Gallico bello ab L. Furio Purpureone Praetore, ab eodem poſteà Conſule locata.* Mutavi poſteà ſententiam: nam hic Furius Conſulatum habuit cum M. Claudio Marcello anno DLVII. Interſunt à dicatâ Aeſculapii aede ad hanc Jovis anni LXXXVI. ni mens Poetae ſit, dedicatio-

Credibile eſt illos pariter vitiiſque locisque
Altius humanis exſeruiſſe caput.
Non Venus & vinum ſublimia pectora fregit;
Officiumve fori, militiaeve labor.
Nec levis ambitio perfuſaque gloria fuco;
Magnarumve fames ſollicitavit opum.
Admovêre oculis diſtantia ſidera noſtris;
Aetheraque ingenio ſuppoſuere ſuo.
Sic petitur coelum: non ut ferat Oſſan Olympus;
Summaque Peliacus ſidera tangat apex.

Nos

tionem utriusque templi in eumdem diem incidiſſe, non verò in eumdem annum. NEAP.

296. *Promiſſi pars fuit illa mei.*] Sic in duobus Vaticanis. in aliis vett. *Propoſiti.* utrumque ferri poſſe cenſeo, quamvis ad poſteriorem magis inclino lectionem CIOFAN. Noſter, *Propoſiti pars fuit illa mei.* Neſcio uter melius. NEAPOL. *Promiſſi pars ſit & iſta* Urſini liber. Voſſ. & Arund. *promiſſi pars ſit & ipſa.* Petavianus, *promiſſi pars fuit illa.* alii magno numero & ſuperiori verſu, *Quid vetat* meliores pro *Quis.* dictum Ep. Ariadnes. HEINS.

297. *Felices animae.*] Ad hoc etiam Plinius lib. II. cap. 13. *Macte ingenio eſſe coeli interpretes, rerumque naturae capaces, argumenti repertores, quo homines Deosque viciſtis.* NEAPOL. *Animes* Voſſ. Arund. duo Farneſiani cum uno Vaticano, venuſte. quod videtur probare Manil. I.

Et natura dedit vires, ſeque ipſa recluſit
Regales animos, primum dignata movere
Proxima tangentes rerum faſtigia caelo.

Ubi vide Scalig. quae transcripſit Neapolis. vid. & Lucret. I. 73. ſic & III. Faſt. 119. *Ergo animi indociles.* niſi *animas* malis. nam ſequenti verſu *illas* eſt in Urſini libro & tribus aliis. Virg. VI. Aen. 669. *Dicite felices animae.* & XI. 372. *Nos animae viles.* Catal. Pith. p. 109. *Vivite felices animae.* Triſt. lib. IV. Eleg. X. ex veſtigiis ſcripti codicis,

Felices ambos, tempeſtiveque ſepulsos!

Pont. I. Eleg. II.

Felicem Nioben, quamvis tot funera vidit.

Ep. XIX. III.

Felices illas, ſua quas praeſentia noſſe
Crimina vera jubet. HEINS.

vid. ad Quintil. Decl. VII. 7.

297. *Cognoſcere primum.*] In eodem, *cognoſcere primis.* NEAPOL. *Primum* novem libri. *promtum* Farneſ. & Mazar. quod non diſplicebat Heinſio.

299. *Vitiisque locisque.*] Ridiculum eſt illud de *Jocis.* ſcribe,

Credibile eſt illos, pariter vitiisque locisque
Altius humanis exeruiſſe caput.

Ut hoc dicat, Credibile eſt eos ſupra terram ſimul, & illius vitia, aſſurgere. DAN. HEINS. Scribendum *locisque*, ut libri meliores habent, & ab aliis jam eſt monitum. ſupra, *Humanis numina mixta locis*, quamvis Scaliger vulgatam tueatur ex loco infr. 396.

Et quicumque joci non alienus erat,

& lib. IV. 946.

Scena joci morem liberioris amat. HEINS.

lib. IV. Triſt. I. 44.

Altior humano ſpiritus ille malo eſt.

Ubi quidam codices, *loco. locis* defendit etiam Barth. ad Gratii Cyneg. 967. & Swart. I. Anal. 6.

300. *Exeruiſſe caput.*] Non longè ab hoc loco Ptolemaei illa in Florilegio Epigrammatum:

Οἶδ᾽ ὅτι θνατὸς ἐγὼ καὶ ἐφάμερος· ἀλλ᾽ ὅταν ἄστρων
Μαστεύω πυκινὰς ἀμφιδρόμους ἕλικας,
Οὐκ ἔτ᾽ ἐπιψαύω ποσὶ γαίης, ἀλλὰ παρ᾽ αὐτῷ
Ζηνὶ διοτρεφέος πίμπλαμαι ἀμβροσίης. NEAPOL.

301. *Sublimia pectora.*] *Regales animos* dixit Manilius ſub initium primi. IDEM.

303. *Perfuſaque gloria fuco.*] Falſo & fictitio medicata colore: pro quolibet *fucus* eſt Latinis. Gloſſae *Fucus*, χρῶμα. IDEM.

304. *Magnarumve fames.*] *Magnarumve furor* Voſſ. pr. Amb. & ſex alii.

305. *Admovere oculis.*] *Adduxere* Regius Cod. & *diſtantia ſidera terris* Puteaneus. quod neutrum invenuſtum: nam *admovemus* magis, quae tangere poſſumus, & ad locum a nobis remotum ducimus, *adducimus* a nobis remota, ut ſint propiora. ita recte *admovere oculos ſideribus* diceremus. & convenit etiam melius *adducere* τῷ *ſupponere.* ita lib. VI. Met. 625. *Parvis adduxit colla lacertis.* Nam admovemus lacertos collo, adducimus alterius collum lacertis noſtris. & lib. VIII. 775.

—— *adductaque funibus arbor.*

funes admoventur arbori, ſed arbor adducitur funibus. & ſimilis ratio eſt in *adducere arcum*, *frena*, *ſecurim* & ſimilibus, quae apud Noſtrum & alios obvia. vid. ad lib. VI. Met. 625. Deinde ſi *terris* legamus, *oculis* ſexto caſu erit capiendum, ut illis tanquam inſtrumentis adduxerint ſidera diſtantia terris: nam illud *noſtris* hic incommodum:

&

Digitized by Google

Nos quoque ſub ducibus coelum metabimur illis,
Ponemusque ſuos ad ſtata ſigna dies.
ERgo ubi nox aderit venturis tertia Nonis,
Sparſaque coeleſti rore madebit humus,
Octipedis fruſtra quaeruntur brachia Cancri:
Praeceps occiduas ille ſubivit aquas.
INſtiterint Nonae: miſſi tibi nubibus atris
Signa dabunt imbres, exoriente Lyrà.

Quat-

& cum ſequenti verſu ſit *ſuo*, hic debet quoque intelligi; *oculis ſuis*: citat haec duo diſticha Joh. Sarisb. lib. VII. Polycr. cap. 8. & ſecundum etiam lib. VI. cap. 26. BURM.

308. *Summaque ſidera.*] *Imaque* Petavianus. ſed fruſtra. initio libri III.

Contigeratque ſuâ ſidera ſumma comâ.

ſupra,

Et tetigit ſummos vertice Roma deos.

HEINS.

309. *Sub ducibus.*] Significat veteres Aſtronomos. NEAPOL.

309. *Coelum metabimur.*] Ad condendum noſtrum parapegma: idem μετρεῖν πόλον dictum à Leone Philoſopho. ad hoc à patribus inventa inſtrumenta dioptrica; quae primùm excogitavit Hipparchus. IDEM. *Meditabimur.* Voſſ. Ambroſ. & ſex alii. *numerabimus* Excerpt. Voſſii. ſed perperam: *metari* & *metiri* differunt; ſed a poëtis plerumque confunduntur. Caper de Verbis Dubiis, *metor metaris, eligo, metior metiris, menſuro.* Servius etiam *metari* pro eligere capit ad lib. II. Georg. 274. ubi & de *metiri*. hinc illud Prudentii Paſ. B. Hyppol.

Metando eligitur monumento locus.

Solin. Polyh. cap. X. de Gruum volatu: *Tunc contendunt in altiſſima, ut de excelſiori ſpecula metentur, quas petunt, terras.* ſumta a Geometris locutione; quomodo & apud Ariſtophanem comica venuſtate: Γεωμετρῆσαι βούλομαι τὸν ἀέρα. *Metari volo aërem*, plane ut hoc Naſonis loco. Nemeſian. Cyneget.

Caſtaliusque mihi nova pocula fontis alumno
Ingerit, & late campos metatur apertos.

Cato in Diris:

Pertica quae noſtros metata eſt improba agellos.

Metatus ager & *metata porticus* Horatio. *Metari civitatem*, quod apud Plinium non ſemel occurrit, apud Graecos. διαγράφειν τὸ σχῆμα πόλεως, τοῦ ςρατοπέδου. *Lineamenta urbis ducere* Val. Maximus. hinc Tertull. de Pall. c. II. *noſtram metationem* vocat, pro terra, quam inhabitamus. HEINS. *Metibimur* Francof.

310. *Ad vaga ſigna dies.*] Omnino rectius: *ad ſtata ſigna*, membranæ veteres. NEAPOL. *Stata ſigna* nonnulli ex melioribus. quod & Neapoli recte approbatur. Cenſorinus de Die Natali cap. VII. *Ante omnia igitur dicunt actum vitamque noſtram ſtellis tam vagis quàm ſtatis eſſe ſubjectam.* Plinio *Stata ſidera & coelo adfixa* lib. XVII. c. 25. c. 29. *Stati ſiderum curſus.* apud Macrobium in Somnium Scipionis lib. I. c. 10. *Stata ratione* veteres membranæ. pro quo *ſtatuta* circumfertur. *Statam formam* Ennius Menalippa dixit, teſte A. Gellio, quae inter pulcram & turpem eſſet media. *Stata Orgia* apud Feſtum Avienum Deſcriptione Orbis ſub finem. & *Statam indignationem ponti* in Prognoſt. ℣ſ. 65. & *Stata limina coeli* Phaenom. 482. *Statos aſtrorum ordines* dixit Cicer. III. de Natur. Deor. & Senec. IV. de Benef. 28. *Ventorum ſtatos flatus.* HEINS.

311. *Venturis tertia Nonis.*] III. Nonas Januarias Cancer manè occidit. Rhapſodus ille ſub nomine Ptolemaei à Leonico editus: IV. *Nonas Sol magis aſcendit, Cancri medium occidit, ventique ponunt* III. *reliquum Cancri occidit, & varius aëris fit flatus.* NEAPOL.

312. *Madebit.*] *Madeſcit* tres libri. Unde *madeſcet* conjecerat. HEINS.

313. *Octipedis fruſtra quaeruntur brachia Cancri: Praeceps occiduas ille ſubibit aquas.*] Rectè admonent interpretes de occaſu Coſmico intelligi, qui fit III. Nonas Januarii, quo die in XVII. parte Capricorni in ſigno oppoſito eſt. CIOFAN.

313. *Quaerentur brachia.*] *Quaeruntur* ſcripti majori ex parte. Quare & ſequenti verſu *ſubivit* reponendum, quicquid illi obnituntur, & ita, Douza volebat. ὀκτάποδος σκορπίος, apud Apoſtol. Centur. XVII. 48. HEINS.

315. *Obſtiterint imbres: miſſi tibi nubibus atris.*] Sic legitur in uno optimo lib. Vatic. ſuperne vero notatum eſt non recenti manu, *Niſi ſi tibi nubibus atris*, quo modo eſt in quatuor aliis ejuſdem bibliothecae. ſuperiorem lectionem, quae eſt in libro Urſ. integriorem eſſe opinor. CIOFAN. Sic leguntur hi duo verſiculi in multis codd. quos nullus ingenii ſol illuſtrabit ſine medelà. in aliis:

Inſtiterint imbres miſſi tibi nubibus atris,
Nonae ſigna dabunt exoriente Lyrà.

melius; ſed ita reſtituendi eleganter ex meo:

Inſtiterint Nonae: miſſi tibi nubibus atris
Signa dabunt imbres exoriente Lyrà.

Oſten-

Digitized by Google

QUattuor adde dies ductis ex ordine Nonis;
Janus Agonali luce piandus erit.
Nominis eſſe potes ſuccinctus cauſſa miniſter,
Hoſtia coelitibus quo feriente cadit;
Qui calido ſtrictos tincturus ſanguine cultros,
Semper Agone? rogas; nec niſi juſſus agis.
Pars, quia non veniant pecudes, ſed agantur, ab actu
Nomen Agonalem credit habere diem.

Pars

Oſtendit ipſiſmet Nonis futuram tempeſtatem, & Lyrae ortum heliacum: hic eodem tempore eſt Caeſari apud Plinium lib. XVIII. cap. 26. Miſſa hîc facio logos & gerras Pauli Marſi. NEAPOL. Veteres plerique, *niſi ſi tibi*. alii, *niſi ſi de*, vel, *miſſi de nubibus*. quomodo & Mazarin. Naugerius & Neapolis recte ex ſuis libris,

Inſtiterint Nonae: miſſi tibi nubibus atris
Signa dabunt imbres exoriente Lyrâ.

quomodo & quinque ex noſtris, cum Petaviano. qui tamen, *niſi ſic ibi nubibus*. at Urſini codex,

Inſtiterint Nonae: niſi ſit tibi nubibus aër.

Scribendum forte, *ſi ſit ſubnubibus aër*. Rem. Am. 599.

Limes erat tenuis longa ſubnubilus umbra. HEINS.

316. *Nonae ſigna dabunt exoriente Lyrâ.*] Oritur Lyra cum fine librae Romae. Intelligit autem Poëta ortum Heliacum, quo Lyra manè ante ſolis ortum conſpicitur. Ortus verò & occaſus ſiderum triplici differentia diſtinguuntur. aut enim accedente propius ſole occultantur, aut praetergradiente in antecedentia ſeſe proferunt. Cùm ad hanc rationem vel occultantur, vel ſe proferunt, dicitur à recentioribus occaſus Heliacus & ortus Heliacus. Ortum Heliacum Plinius vocat ſideris emerſionem: occaſum autem ſideris occultationem, & hic eſt primus modus. Secundus autem, cùm ſtella diluculo cum ſole oritur, matutinus ortus appellatur; à recentioribus dicitur ortus Coſmicus, à Ptolemaeo συνανατολὴ ἐῴα. Cùm autem ſole diluculo emergente ſtella ex adverſa parte occaſum ſubit, ſtellae occaſus matutinus Latinè dicitur, à recentioribus occaſus Coſmicus. Tertius autem modus eſt, cùm ſole occidente ſtella crepuſculo exoritur, & appellatur ortus veſpertinus; à Ptolemaeo ἑσπέρια συνανατολή. Occaſus autem veſpertinus, quando ſtella occidentem ſolem ſubſequitur: hi à recentioribus ortus & occaſus vocantur Chronici. CIOFAN.

317. *Quattuor adde dies.*] V. Idus Januarias *Agonalia* Romae erant: initium à Numâ Pompilio ducunt, ut auctor apud Macrobium Antias Valerius, ſcriptor vetuſtiſſimus. Iterabant haec feſta veteres XII. Kalendas Junias, ut dicemus. Et pro pridie Idus Decembris exſtat memoria in antiquo Kalendario: in eo Conſtantini Magni notatur ipſamet dies SEPTIMONTIA, & benè: ne tituber. Vide Feſti Fragmentum in voculâ *ſeptimontium*, ſed aliquâ in parte ſemiroſum. NEAPOL.

317. *Ductis*] *Dictis* Vatic. & octo alii. *ductos* Putean. Arund. & duodecim alii. *dictos* Petavii. *ductas ex ordine noctes* Voſſii.

318. *Agonali luce,*] Id feſtum a Numa inſtitutum Valerius Antias contendit apud Macrobium Saturnal. libro primo cap. 4. ſed & Liberalia, quae in menſem incidebant Martium, *Agonium Martiale* a Pontificibus dicta, teſte eodem Macrobio. HEINS.

319. *Succinctus miniſter.*] Is erat victimarii cultus. Suetonius in Caligulâ: *Admotâ altaribus victimâ ſuccinctus poparum habitu, elato altè malleo cultrarium mactavit.* hoc ſatis in re tritâ. NEAPOL.

322. *Semper agatne rogat.*] Perplacet etymon: mos verò imae plebi notus. M. Varro lib. V. de L. L. *Dies Agonales, per quos Rex in regiâ arietem immolat, dicti ab agone: eò quòd interrogatur Princeps civitatis & princeps gregis immolatur.* Hinc Plutarchus alicubi: Ἄχρι δὲ νῦν, inquit, παραφυλάττουσιν ἰσχυρῶς, τὸ μὴ σφάττειν πρὶν ἐπινεῦσαι κατασπενδόμενον. οὕτως εὐλαβεῖς πρὸς ἅπασαν ἀδικίαν εἰσίν. IDEM.

322. *Nec, niſi juſſus, agit.*] Ex ritu. Dionyſius Halicar. lib. VII. Antiq. Συντελεσθείσης δὲ τῆς πομπῆς, ἐθύοντο βόες οἵ τε ὕπατοι, καὶ τῶν ἱερέων οἷς ὅσιον. & paucis interjectis: Ἔπειτα κατευξάμενοι, θύειν τότε τοῖς ὑπηρέταις αὐτὰ ἐκέλευον. Sed reſtat adhuc ſcrupulus ex τῷ *ſemper* & Graecis his teſtimoniis. Si enim in omni ſacrificio popa juſſus victimam jugulabat, praemiſſâ formulâ *Agone?* quare haec feſta potiſſimùm, non etiam reliqua dicta Agonalia? IDEM. Primo illud rectum, quod optimus Ambroſ. Laeti codex & duo Farneſiani praeſtantiores *Agone* exhibent. Aſinius Pollio apud Senec. lib. I. Controv. *Filius cervicem porrigat, carnifex manum tollat, deinde reſpiciat ad patrem & dicat Agone? quod fieri ſolet in victimis.* Varro de L. L. *Dies Agonales, per quos Rex in regia arietem immolat, dicti ab Agone? eo quod interrogabatur Princeps civitatis, & princeps gregis immolabatur. Agones* quoque popas fuiſſe dictos vult Statii Scholiaſtes Theb. IV. pro *rogas*, Petavianus Urſin. Voſſian.

Pars putat hoc feſtum priſcis Agnalia dictum;
  Una ſit ut proprio litera demta loco.
An, quia praeviſos in aquâ timet hoſtia cultros,
  A pecoris lux eſt iſta notata metu?
Pars etiam, fieri ſolitis aetate priorum
  Nomina de ludis Graja tuliſſe diem.
Et pecus antiquus dicebat Agonia ſermo:
  Veraque judicio eſt ultima cauſſa meo.
Utque ea nunc certa eſt; ita Rex placare ſacrorum
  Numina lanigerae conjuge debet ovis.
Victima, quae dextrâ cecidit victrice, vocatur.
  Hoſtibus amotis hoſtia nomen habet.

An-

ſian. Arundel. & ſeptem alii, *rogat.* unus Patavinus *roges. nec agat*, vel *agat* etiam meliores. Scribe:

Semper, agone, roges, nec niſi juſſus agas.

& paulo ante, *eſſe potes ſuccinctus cauſa miniſter.* non *poteſt*. quomodo unus meus. eleganter. Apoſtrophe eſt ad popam. Ita optime omnia ſeſe habebunt. Sequentes verſus eo, quo exprimendos curavi, ordine libri veteres agnoſcunt. Heins. *Ne niſi juſſus agat* Francof. Arundel. unus Moreti & duo alii; etiam non male, ſi *agas* legatur. ideo enim rogas *agone?* ne agas, niſi juſſus. Nam jubentis erat vox, *hoc age*, qua formula uſi conjurati in piaculari victima Caligula mactando. Suet. cap. 58. ubi vide commentatores. *ſemper* vero, quod Neapolim ſolicitum habet, ad hoc praecipue ſacrum referendum, in quo ſemper hoc obſervare debet Popa, ne agat, niſi juſſus. Burm.

323. *Sed agantur, ab actu.*] Inde Feſtus: *Agonium dies appellabatur, quo Rex hoſtiam immolabat: hoſtiam enim antiqui agoniam vocabant.* Idem: *Agonias hoſtias putabant ab agendo dictas. unde agolum paſtorale baculum, quo pecudes aguntur.* Neap.

325. *Priſcis Agnalia dictum.*] Demptâ enim *o* remanet ex τοῦ *agonalia*, *agnalia.* Subtilitas etymo magis ineſt quam veritas: non agna, ſed aries tunc caeſus. Idem. *Dici* Junii.

326. *Proprio.*] *Primo* Moreti. *unaque ſit proprio* Junii.

327. *Timet Hoſtia cultros.*] Sive, inquit, ducit originem ἀπὸ τοῦ ἀγωνιάω, quod Graecis uſitatiſſimum, pro *metu angi*: unde qui timet, ἀγωνιάτης dicitur apud Diogenem Laërtium. Neap.

328. *Notata.*] *Vocata* Mazarin.

329. *Fas etiam.*] Imo, *Pars etiam* cum Mazarin. Laeti, quatuor Farneſianis ac aliis nonnullis. Superiora ſatis id adſtruunt. Paulo ante, *lux eſt iſta* etiam meliores libri. etiam legerem, *aetate priori*, ut alibi, *aetas prior.* Heins. Sed vid. ad Met. xv. 104. Douza *fas* capiebat ut apud Horat. i. Od. 24. *Quidquid corrigere eſt nefas.* id eſt non poteſt: & iii. Triſt. xii. 41. *Fas quoque ab ore freti.* &c.

330. *Nomina de ludis Graeca.*] Huc pertinent illa Feſti: *Agonia ſacrificia, quae fiebant in monte: hinc Romae mons Quirinalis Agonus & Collina porta Agonenſis. Agonium locus, in quo ludi initio facti ſunt, ob hoc dictum, quia fuerit ſine angulo.* Graecis angulus γωνία, locus angularis γωνιαῖος. unde angulo carens ἀγώνιος. Neapol. *Grata* optimus Ambroſ. & unus Patavinus. Lege, *Graia.* quomodo ſaepe peccatum, ut alibi diximus. Heins.

331. *Et prius antiquus dicebat Agonia ſermo*] Ita habent omnes libri ſcripti. ineptam planè alii ſubſtituerunt lectionem, *Agimina.* Tu Feſtum Pompejum lege in verbo *Agonium*, cujus loci partem adducit hic Marſus. Ciofan. *Et pecus* Urſini liber, optimus Ambroſ. & ſex alii, cum priſcâ editione. recte. Vide Feſtum in *Agonias* & *Agonium.* Heins.

331. *Utque ea non certa eſt.*] Haec eſt veterum omnium librorum lectio. verè. ſecus in vulgatis quibusdam; ſed malè. Ciofan. Longè diverſa priſci libri lectio, *Utque ea non certa eſt*, & palàm probior. Neapol. Ita Ciofanus & Neapolis. Sed Urſini codex & decem alii, *nunc certa eſt.* quod verſus praecedens confirmat. Heins.

333. *Sacrorum numina.*] *Deorum numina* Francof. *ſacerdos numina* Strozz. ut rex ſacrificulus intelligatur.

335. *Victima, quae cecidit.*] Intrudit huc multa de ſacrificiis veterum, anſâ ſumptâ ex iis, quae dixit in Agonalibus. *Victimae* vero & *hoſtiae* etymon non arridet, & multa obſtant: ſciunt Critici. Neapol.

336. *Hoſtibus a domitis.*] *Hoſtibus amotis* Urſini liber & Patavinus Hectoris Treviſani; quod arridet. Nam ſi vulgatam ſequimur ſcripturam, nihil aut parum inter hoſtiam & victimam intererit. Nonius, *Hoſtire eſt comprimere, coercere, dictum*

ab

Digitized by Google

Ante, Deos homini quod conciliare valeret,
Far erat, & puri lucida mica ſalis.
Nondum pertulerat lacrimatas cortice myrrhas
Acta per aequoreas hoſpita navis aquas.
Tura nec Euphrates, nec miſerat India coſtum,
Nec fuerant rubri cognita fila croci.
Ara dabat fumos, herbis contenta Sabinis,
Et non exiguo laurus aduſta ſono.
Si quis erat, factis prati de flore coronis,
Qui poſſet violas addere, dives erat.
Hic, qui nunc aperit percuſſi viſcera tauri,
In ſacris nullum culter habebat opus.

Pri-

ab hoſtia. Pacuvius Teucro. niſi coërcuero protervitatem atque hoſtiro feroeiam. ita lege. hinc & *hoſtilii lares, quibus immolabant, quod ab his hoſtes arceri putarent*, teſte Feſto. Heins.

338. *Far erat.*] Idque à Jani aevo, teſte Q. Fabio lib. primo de Aureo ſaeculo. Neapol.

338. *Puri lucida mica ſalis.*] *Liquidi ſalis* codex Regius. ut alterum ex gloſſemate irrepſerit. ſic auctor Moreti,

Contrahit admiſſis nunc fortibus, atque farinas
Transverſa duratque manu; liquidoque coactos
Interdum grumos ſpargit ſale.

Ita verſus iſti videntur eſſe ſcribendi. Heins.

339. *Nondum pertulerat.*] Suſpicor myrrham, coſtum, crocum, eodem tempore, quo thus noſtris avis fuiſſe cognita; cùm ex iiſdem ferè regionibus aſportata. Thuris verò notitia quando ad eos pervenerit dubium: multa tamen ediſces è loco quodam trito Arnobii lib. VII. adverſus Gentes. Neapol.

339. *Lacrymatas.*] Nam ſtillant ab ipſo ligno: inde ferè omnes voce *lacryma* hac in re uſi; ut Plinius, Solinus & alii. Myrrhae verò duae ſpecies, liquida & dura, *ϛακτὴ καὶ πλαϛή.* Theophraſtus: *Α᾽ργὸς δὲ κομίζεται πᾶς ὁ λιβανωτὸς, ὅμοιος δὲ τῇ προσόψει φλοιῷ. τῆς σμύρνης δὲ, ἡ μὲν ϛακτὴ, ἡ δὲ πλαϛή.* Idem. *Contulerat* Moreti. *lacrymatam c. myrrham* Regius, Thuan. & duo alii. *arbore myrrhas* Excerpta Voſſii.

339. *Lacrymatas cortice myrrhas.*] Citat haec verba Diomedes lib. I. p. 377. Ciofan.

341 *Euphrates.*] Recte veteres interpretes Poëtam crimine *κακῆς γεωγραφίας* abſolvunt. nam licet Euphrates non tangat Arabiam Felicem, ex cujus regione Sabaea tus mittitur, oſtendunt multis, per ſinum Perſicum, & inde per Euphratem illud fuiſſe ſubvectum. Stuporem tamen interpretis Regii mirari licet, qui Euphratem dicit ab Oriente claudere Arabiam Felicem, quod de ſinu Perſico, in quem influit Euphrates, Marſus notaverat. & idem ad lib. II. 463. Judaeam perluere Euphratem dictavit. Ubi ab ipſo Marſo meliora diſcere potuiſſet. ſed ita ſolent indocti plagiarii. Burm.

343. *Herbis Sabinis.*] Hae ante thuris notitiam veteribus in uſu. hinc magnus Vates in Culice:

Herbaque thuris opes priſtis imitata Sabina.

neque poſt thuris inventionem ſpreta, ſed frequens fuit ad ſuffitus. de hac Dioſcorides: *Χρῶνται δέ τινες τοῖς φύλλοις ἀντὶ θυμιάματος.* & Plinius: lib. XXIV. cap. II. *A multis in ſuffitus pro thure aſſumitur.* eandem ipſemet ſic deſcribit: lib. XII. cap. 17. *Petunt igitur in Elymaeos arborem brathyn, cupreſſo fuſae ſimilem, ex albidis ramis jucundi odoris accenſam.* Alibi cupreſſum Creticam à multis dici teſtatur: quod & ex Gloſſis Nicomedis Iatro-Sophiſtae apparet in his: *Βράθυ κυπάρισσος Κρητικός· Βόρατος κέδρος μεγάλη, ἢ ἀγριοκυπάρισσος.* Ex quibus collige, Graecis *βράθυν*, quae nobis *herba Sabina*. Heſychius: *Βράθυ πόα τοῖς θεοῖς θυομένη.* eadem Dioſcoridi *βάραθρος*, quae Gloſſis à *brathy* diverſa. de quo differendi non hîc locus. Neapol. Inf. IV. 741. vid. Salmaſ. Exercit. Plin. p. 669.

343. *Contenta Sabinis.*] Sic omnes libri ſcripti. Ciofan. *Contecta* Excerpt. Voſſii & Sarravii Cod. pro var. lectione. *contemta* Sarravii & quinque alii.

344. *Non exiguo ſono.*] Nam omen inerat multae crepitationi. notum hoc lippis. Neapol.

345. *Si quis erat, factis.*] Ineptè vetus, *fractis*. eleganter alius, *plexis*. Idem. *Factis prati de flore coronis* noſtri omnes. Neapolis ex uno ſuo, *plexis*. de quo ad Metam. XIII. 894. Heins. Poſſet & *pactis*, ut *pactilis corona* Plin. XXI. I. niſi & ibi *plectilis* legendum. ut apud Plaut. Bacch. Act. I. Sc. I. v. 37. *plexis* etiam Modius, Novant. Lect. 63. ita in verſu Laevii, ut cenſet Scaliger Lect. Auſon. II. 27.

Capiti meo trepidans
Lubens inſolita plexit munera.

horti de flore unus codex. Burm.

346. *Qui poſſet violas addere.*] Sed hae etiam poſteà inter flores coronarios habitae in pretio. Legendus Athenaeus lib. XV. Neapol.

348. *Nullum culter habebat opus.*] Concludit tandem,

Digitized by Google

Prima Ceres avidae gaviſa eſt ſanguine porcae,
Ulta ſuas meritâ caede nocentis opes.
Nam ſata, vere novo, teneris lactentia ſuccis,
Eruta ſetigerae comperit ore ſuis.
Sus dederat poenas. exemplo territus hujus
Palmite debueras abſtinuiſſe, caper.
Quem ſpectans aliquis dentes in vite prementem,
Talia non tacito dicta dolore dedit:
Rode, caper, vitem: tamen hinc, cum ſtabis ad aram,
In tua quod ſpargi cornua poſſit, erit.

Ver-

dem, priſcos illos *ἀναθήματα* Diis obtuliſſe, non *θυσίας* dona, non victimas. Neapol.

349. *Avidae gaviſa eſt ſanguine porcae.*] Ab hac igitur ſumpſit initium rei animatae ſacrificium. Scripſit & Varro lib. II. de Re Ruſticâ: *Sus Graecè dicitur ὗς, olim thyſus dictus, ab illo verbo, quod dicunt θύειν, quod eſt immolare. Ab ſuillo enim genere pecoris immolandi initium primùm ſumtum videtur.* Neapol.

350. *Ulta ſuas.*] *Ulta ſuis* unus. *Merito* Voſſii & Petavii.

351. *Teneris lactentia ſuccis.*] Libri meliores, *ſulcis.* Recte. Triſt. III. Eleg. XII.

Herbaque, quae latuit Cerealibus obruta ſulcis.

Met. I. 123.

Semina tum primum longis Cerealia ſulcis
Obruta ſunt.

Tibullus, II. Eleg. VII.

——— *ſpes ſulcis credit aratis Semina.*

Virgilius, I. 113.

Cum primum ſulcos aequant ſata.

Avienus Orbis Deſcript. 354. de Aegypto,

Vomere, quae duro, quae longi pondere aratri
Sollicitavit humum, quae foetus edere ſulcis
Tellurem docuit.

quomodo ſcribendum ex veteri libro Mediolanenſi. niſi mavis, *credere ſulcis.* Vulgo, *rectis caedere ſulcis.* Mox vſ. 1185. idem ex eodem veteri libro,

Quaeque gravi ſollers committit ſemina ſulco.

hoc eſt, gravido ſulco. nam *cavo ſulco* nunc circumfertur in vulgatis. Silius lib. XV. 542.

Et Libys Auſoniis commendet ſemina ſulcis.

Sidonius Apollinaris Carm. XXII. de frugibus.

Quantum Mygdonio committunt Gargara ſulco.

Atque ita paſſim auctores. *Sulci* etiam pro ſcrobibus ſumuntur, in quibus arbores plantantur. Calpurnius Ecloga II.

——— *Sulcos ne forte priores*
Languida mutatâ quaerant plantaria terrâ.

Male & illic *ſuccos* legitur. Virgilius I Georg. 215.

——— *nunc te quoque Medica putres*
Accipiunt ſulci.

vide Feſtum in *Sulci.* Heins. Sed haec omnia, quae adducit Heinſius, & quibus plura addi facile poſſent, nondum perſuadent *ſulcos* recte *teneros* dici, aut ſata poſſe dici *lacteſcere ſulcis.* quare nos veterem lectionem *ſuccis* reduximus, quibus lactent ſata. Ipſe enim *ſuccus* herbarum *lac* vocabatur a ruſticis. vid. Virg. IV. Æneid. 514. & ita *lac fici* Macrob. II. 16. & Noſtro II. Faſt 263. *lactens ficus.* ubi vide ipſius Heinſii notas, qui ex Plinio adducit, *lacteſcere ſucco.* qui & *lacteum ſuccum* dixit lib. V. cap. I. vid. Rhod. ad Scribon. Larg. Compoſ. XXI. & in Lexico. ita *lactentia frumenta* Virg. I. Georg. 315. ubi vid. Serv. *lac herbarum* Naſo XI. Met. 606. & Scholiaſt. German. p. 152. Edit. Comnel. *ex lactei circuli defluvio, velut ex ubere aliquo cuncta ſata lacteſcere* ait. vide Buchner. ad Venant. Hymn. de Reſurr. vſ. 15. *teneri* vero ſucci ſunt recentes, ut paſſim *tenerae herbae* & ſimilia. vid. ad I Art. 299. non tamen adſpernanda lectio Juniani codicis, *primis lactentia ſuccis*, niſi ſit gloſſa *τοῦ teneris.* Burm.

352. *Comperit.*] *Concipit* Voſſ. & tres alii.

356. *Dicta dolore dedit.*] Ita iidem libri ſcripti. Ciofan. *Dicta dolore refert* Laeti & tres alii. *dicta* veteres plerique. recte. nam *verba dare* alio ſignificatu dicitur. *digna dedit* Arundel. & ſex alii. Heins.

357. *Rode, caper, vitem: tamen hinc, cùm ſtabis ad aram, In tua quod ſpargi cornua poſſit, erit.*] Hoc diſtichon convertit Ovidius ex Graecis epigrammatis. ubi ita eſt:

Κἤν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω,
Ὅσσον ἐπισπεῖσαι σοι τράγε θυομένῳ.

Mactabatur autem caper Baccho. Mart. libri. III. Epig. 24.

Vite

Digitized by Google

Verba fides ſequitur: noxae tibi deditus hoſtis
Spargitur adfuſo cornua, Bacche, mero.
Culpa ſui nocuit: nocuit quoque culpa capellae.
Quid bos, quid placidae commeruiſtis oves?
Flebat Ariſtaeus, quod apes cum ſtirpe necatas
Viderat inceptos deſtituiſſe favos.
Caerula quem genetrix aegre ſolata dolentem,
Addidit haec dictis ultima verba ſuis:
Siſte, puer, lacrimas. Proteus tua damna levabit;
Quoque modo repares, quae periêre, dabit.

De-

Vite nocens roſâ ſtabat moriturus ad aras
Hircus, Bacche, tuis victima grata ſacris.

Ovid. lib. II. de Pont. eleg. IX.

Nec dabit intenſo jugulum caper hoſtia Baccho.

CIOFAN. Expreſſum hoc diſtichon ex verſiculis Eueni:

Κὴν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω,
Ὅσσον ἐπισπεῖσαί σοι τράγε θυομένῳ. NEAP.

357. *Tamen hinc.*] *Hic* Petavianus & alii quatuor. Lege, *huic*, cum uno Farneſiano, id eſt, viti. HEINS. Sed idem ſenſus & elegantior etiam exſurgit ex *hinc*: digito enim demonſtrat quaſi vitem, ex quo vinum proveniet, quod ſpargi poſſit in cornua ejus. adverbiis vero iſtis eleganter utebantur pro pronominibus. Ter. Adel. III. 3. *Hinc ſcibo*, pro ex hoc: ita *unde*, *inde*, &c. vid. Serv. ad Virg. I. Aen. 6. & VIII. Aen. 71. Munh. ad Hygin. Fab. III. adi & lib. VI. Met. 650. BURM.

358. *Quod ſpargi cornua.*] Mos enim veteribus, uti ſupra caput hoſtiae immolandae vinum infunderetur & mola. NEAPOL.

359. *Noxa tibi debitus hoſtis Spargitur effuſo, &c.*] Omnium optimus lib. Vatic. *Noxae tibi.* ſequor. quatuor alii Vatic. & Urſ. *Mox & tibi.* erratum à librariis pro *noxae tibi.* CIOFAN. Optimè vetus, *noxae tibi deditus hoſtis. Cùm lex jubet*, inquit Feſtus, *noxae dedere, pro peccato dedi jubet.* In quibus *mox* & *tibi* apertè eſt ſphalma typographicum. NEAPOL. Vide ad Quinct. Decl. IX. 5. ubi *debitus* & *deditus* confundi vidimus. vid. & Heinſ. ad Epiſt. VII. 103.

360. *Spargit & effuſo.*] Non capio: lego & diſtinguo ex eodem ita totum δίστιχον:

Verba fides ſequitur: noxae tibi deditus hoſtis
Spargitur affuſo cornua, Bacche, mero.

NEAPOL.

360. *Cornua, Bacche.*] Heinſius in priore notarum editione ad Epiſt. XIII. 113. citat tanquam legeret *tempora*, quod tamen in nullo codice exſtat. *effuſo* multi codices. *a fuſo* Puteaneus. quae eadem differentia XIII. Ep. 114. *infuſo* Regius.

361. *Nocuit quoque culpa capellae.*] Haec ob roſam oleam Palladi ſacrificata. NEAPOL. Hic locus oſtendit recte apud Virgilium II. Georg. 380. legi:

Non aliam ob culpam Baccho Caper omnibus aris
Caeditur.

Ob cauſſam citat Lutat. ad Stat. V. Theb. 259. vide ibi Lindenbr. BURM.

363. *Flebat Ariſtaeus.*] De hoc Ariſtaeo ſic Juſtinus lib. XIII. *Ariſtaeus, Apollinis ex Cyrene, quae eximiae pulchritudinis fuit virgo, filius, primùm & apum, & mellis uſum, & lactis, & coaguli hominibus tradidit. Solſtitialiſque ortus ſiderum primùm invenit.* Tribuit eidem Ariſtæo olivæ inventionem Cicero lib. III. De Nat. Deorum. CIOFAN. Hic primus repperit confectionem mellis. Ariſtophanis Scholiaſtes: Ἀριστεῖος δὲ ὁ Ἀπόλλωνος καὶ Κυρήνης, πρῶτον τὴν ἐργασίαν τοῦ σιλφίου ἐξεῦρεν, ὥσπερ καὶ τοῦ μέλιτος Reliqua Noſtri confer cum Marone IV. Georgicon. NEAPOL.

363. *Apes cum ſtirpe.*] *Prole* Francof. quod elegantius & verius puto, cujus alterum eſt gloſſa. ita vſ. 449. *volucrum proles.* BURM.

364. *Deſtituiſſe.*] *Deſeruiſſe* Excerpt. Voſſ. & ſex alii.

365 *Caerula quem genetrix.*] Κυρήνη. NEAPOL. Nympham aequoream fuiſſe ex hoc epitheto colligeretur. cum tamen Penei fluminis filiam faciant Mythologi. vid. Serv. ad Virg. IV. Georg. 321. Pindarus vero Pyth. IX. venatricem facit, cum rapta fuit ab Apolline. Apollonii vero Scholiaſtes lib. II. vſ. 500. Hypſei filiam Cyrenen facit. Hypſeus vero Penei filius, & ille Oceani. vide Schol. Pindar. IX. Pyth. 23. Diod. Sic. IV. & alios. unde a proavo ſuo poſſet *Caerula* dici, niſi *caerula* dicatur, quia *gurgitis ima tenens* a Virgilio dicto loco dicitur. avia ejus Nais, Penei uxor, ex qua Hypſeus. diverſus ab hoc Hypſeus Æaci frater Statio. VII. Theb. 310. vid. Schol. BURM.

368. *Quoque modo.*] *Quoque modum* unus Puteaneus. non ineleganter. vid. ad lib. I. Art. Am. 50. & inf. lib. VI. 176.

369. *Ver-*

Decipiat ne te verſis tamen ille figuris;
Impediant geminas vincula firma manus.
Pervenit ad vatem juvenis: reſolutaque ſomno
Adligat aequorei brachia capta ſenis.
Ille ſuà faciem transformis adulterat arte:
Mox domitus vinclis in ſua membra redit.
Oraque caeruleà tollens rorantia barbâ;
Quà, dixit, repares arte, requiris, apes?
Obrue mactati corpus tellure juvenci;
Quod petis à nobis, obrutus ille dabit.
Juſſa facit paſtor. fervent examina putri
De bove: mille animas una necata dedit.

Poſcit

369. *Verſis.*] *Variis* quaedam editiones.

370. *Geminas manus*] *Geminos pedes* unus codex. *vincula dura* Excerpt. Kloekhovii. ita & in mortem Druſ. ŷſ. 274. vid. & 1 Amor. VI. 25. Burm.

371. *Reſolutaque.*] *Reductaque* prima Veneta Ed. & unus Heinſ. a. m. pr.

372. *Senis.*] *Dei* Junianus.

373. *Ille ſuam faciem transformat & alterat arte.*] *Alterare* Latinum vix eſt. etſi memini in gloſſis Stephani occurrere *Altere*, ἑτεροιῶ. Quare reponatur ex Urſini & Petavii optimis libris, quod & duo Medicei agnoſcunt; *transformis adulterat.* ut & Carrion. lib. II. Emend. 10. Pont. IV. Eleg. x.

Copia tot laticum, quas haurit, adulterat undas.
transformia corpora dixit Met. VIII. 871.

Aſt ubi habere ſuam transformia corpora ſentit,
Saepe pater dominis Triopeida tradit.

Scribe etiam, *Ille ſuà*, hoc eſt arte, ut bene unus Patavinus. Heins. Defendere tentavit verbum *alterare* Pincier. Parerg. Otii lib. II. cap. 50. Sed timide. vid. quae notavimus ad Quinctil. lib. x. de Inſt. Orat. 1. ceterum in Putean. & Excerpt. Voſſ. erat, *Ille ſuam ſpeciem transformis adulterat arte.* in Putean. etiam *apte* pro var. lectione. Burm.

374. *Membra.*] *Terga* Arund. & Voſſ.

380. *Una necata dedit.*] Inde apud Graecos apis epithetum βουγενὴς & vetus illud Poëma, fortaſſis Eumeli, dictum Βουγονία, de hac Ariſtaei fabellâ ſuſpicantur litteratores egiſſe. Neapol.

381. *Pavit ovis pratum.*] Parum Latine profecto, pro depavit. In nonnullis vetuſtioribus, *paſcit.* Petavii, *Paſcit ovis prato.* optimus Ambroſ. *Paſcit oves pratum.* tres alii, *Pavit oves.* At Urſini liber cum quinque aliis, *Poſcit ovem fatum.* quod ſequor. Heins. ita *poſcentia fata* Virg. VIII. 477. ſed de hoc verbo proprio in hac re plura ad Val. Flac. I. 543. dicemus. Burm.

381. *Verbenas improba carpſit.*] Quas Diis offerre frugali & antiquo more erat receptum. Adi Dioſcoridem lib. v. cap. 61. Neapol.

383. *In aris.*] *In aram* Excerpt. Voſſii. *Quid turi ſupereſt* duo. *ruri* quinque. Male. vid. II. Art. 687. Burm.

385. *Placat equo Perſis.*] Et aliae pleraeque gentes, ut populi Armeniae. Ibi Xenophon equum ſuum jam ſenecionem immolandum huic numini tradidit. Ὅτι, inquit lib. IV. de Cyri minoris expeditione, ἤκουσιν αὐτὸν ἱερὸν εἶναι τοῦ ἡλίου. Cauſſa, quae ſequitur in Noſtro, recitatur etiam ab Herodoto de Maſſagetis, in ipſâ metâ libri primi. Neapol. Ego mallem *Perſes*, ne ſequente *radiis*, duo vocabula in *is* exeuntia offendant aures. Citat haec Lactant. lib. I. de Falſ. Rel. 21. Burm.

385. *Radiis Hyperiona cinctum.*] *Comtum* quatuor libri. ſic Virgil. lib. VII. 750.

Quin & Marrubia venit de gente ſacerdos,
Fronde ſuper galeam & felici comtus oliva.

Apulejus de Deo Socratis: *Qui cum Platone ſentis, locato Arcturum pluviasque Hyadas geminasque Triones, alios itidem radiantes Deos, quibus coeli chorum comptum & coronatum ſuda tempeſtate viſimus.* Heins.

386. *Victima tarda.*] *Pigra* Francof. a manu prima.

387. *Quae ſemel.*] *Quod* meliores; pro *triplici virgine* duo libri, *geminae.* Codex Urſini, *gemina.* An, *Aegaeae Dianae?* Aulis enim in Aegaeo mari. an *Euboeae*, pro *Euboicae?* quomodo apud Statium Sylvar. lib. v. Epicedio Patris,

——— *ſtupuit primaeva ad carmina plebes*
Euboea. Heins.

387. *Pro virgine.*] Iphigeniâ. Neapol.

388. *Cerva datur.*] Si non erat, hujus ſuccedanea ovis; quam dixere *cervariam.* Vide Feſtum. Idem. *Datur* plurimi ſcripti. Ut lib. IV. 634. ſed & *cadit* multis tueri licet locis noſtri Poëtae & aliorum. vid. lib. VII. Met. 162. VI. Faſt. 160. I Triſt. IX. 43. & paſſim. Burm.

389. *Exta canum Triviae.*] Ideò κυνοσφαγὴς θεὰ Lycophroni ŷſ. 77. nuncupatur: cauſſa eſt, quòd Deam, teſte magno Euſtathio, τῶν νυκτερι-

ῶν

Digitized by Google

Poſcit ovem fatum. verbenas improba carpſit;
  Quas pia Dîs ruris ferre ſolebat anus.
Quid tuti ſupereſt; animam cum ponat in aris
  Lanigerumque pecus, ruricolaeque boves?
Placat equo Perſis radiis Hyperiona cinctum,
  Ne detur celeri victima tarda Deo.
Quod ſemel eſt triplici pro virgine caeſa Dianae,
  Nunc quoque pro nullâ virgine cerva cadit.
Exta canum vidi Triviae libare Sapaeos;
  Et quicumque tuas accolit, Haeme, nives.
Caeditur & rigido Cuſtodi ruris aſellus.
  Cauſſa pudenda quidem eſt, huic tamen apta Deo.

Feſta

τῶν φόβων αἰτίαν εἶναι veteres putarint & omnium ſpectrorum. Ea per canis latratum credita eisdem evaneſcere. Tzetzes, ex Sophronis auctoritate: Θύουσι δ' αὐτῇ κύνας, ὥς φησι Σώφρων ἐν μίμοις· ὁ γὰρ κύων βαΰξας λύει τὰ φάσματα. NEAPOL.

389. *Libare Sabaeos.*] Non meliùs in aliis, *Saphaeos.* Scribo, *Sapaeos.* Quis jam de hujus loci mente ultrà ambiget? Hi Thraciae populi. Herodotus lib. VII. Ἔθνεα δὲ Θρηΐκων, δι' ὧν τῆς χώρης ὁδὸν ἐποιέετο, τοσάδε· Παῖτοι, Κίκονες, Βίστονες, Σαπαῖοι, Δερσαῖοι, Ἠδωνοὶ, Σάτραι. Hos *Sapaeos*, ab Homero *Sintas* vocatos, auctor eſt Strabo lib. X. Τινὲς δὲ Σάμον καλεῖσθαί φασιν, ἀπὸ Σαΐων τῶν οἰκούντων Θρᾳκῶν πρότερον, οἳ καὶ τὴν ἤπειρον εἶχον τὴν προσεχῆ. εἴτε οἱ αὐτοὶ τοῖς Σαπαίοις ὄντες, ἢ τοῖς Σιντοῖς, οὓς Σίντας καλεῖ ὁ Ποιητὴς, εἴθ' ἕτεροι. IDEM. *Sapaeos* reponi debere recte vidit Neapolis. qui Thraciae populus. Neque aliter primae editiones & duo ſcripti ex noſtris. recte autem ſubjungit, *vidi.* quia per Thraciam iter fecit, miſſus in exilium. HEINS. *Sintas* illos, quos Neapolis ex Homero producit, nondum reperire potui, unde ſuſpicari liceat, in Strabone eſſe legendum, Σίντεας, non Σίντας. *Sintees* enim apud Homer. Il. A. 594. in Lemno, quae non procul a Thracia, memorantur. Ubi Euſtathius Σίντης eſſe adjectivum docet, & notare βλαβτικὸν, *nocivum*; Σιντίης vero populi nomen, qui & Σίντοι & Σίντιοι, & hinc Lemnus Σιντηΐς dicitur Apollon. Rho. I. 608. ubi in nomen hoc inquirentem vid. Schol. ſed nomen a feritate, praedandi & nocendi ſtudio habuiſſe docet etiam Euſtath. ad Odyſ. Z. 7. ubi Σιντέας & Σίντας dictos non tantum latrones, ſed & fures docet. In Odyſ. vero Θ. 294. Lemnum incoluiſſe Σιντίας ἀγριοφώνους dicit Poëta. Heſychius diſtinguit hoc modo, ut Σίνται ſint βλαπτικοὶ, Κακοῦργοι. Et Σίντιες Θρᾳκῶν τι γένος, οἱ δὲ τοὺς τὴν Λῆμνον οἰκοῦντας, ubi puto ſcribendum, τὴν Λῆμνον. quod ex praecedentibus ſatis evincitur, & probant Excerpta ex Strabon. lib. VII. in fine: Σίντιοι ἔθνος Θρᾳκικὸν κατῴκει τὴν Λῆμνον νῆσον. Sic contra apud Alciphron. lib. I. Ep. 2. Doctiſſimus Berglerus pro εἰς Λῆμνον tentabat ἐν λίμνῃ Εὐρυνόμης, non extra veri ſpeciem, ut λίμνη pro mari ſumatur, quod Eurynomes Poëtica fere locutione dicitur. de qua Eurynome vide ad lib. IV. Met. 210. ſed ad rem. Etym. M. auctor, explicans locum Apollonii, dicit Lemnon *Sinteida* dictam, quia ἀπὸ πολιτῶν Σιντίων κατῳκισθεῖσα, & praedones fuiſſe, & tyrannicum genus eſſe ait. Phavorinus, Euſtathium & alios compilans, ſimilia fere habet. Hi vero non diverſi a *Sapaeis*, quos & Heſychius & Phavorinus gentem Thracicam faciunt. ſed Σάπαις pro Σαπαίους vocant. Nec recte vir doctus eosdem, qui Σάκαι, Schyticam gentem eſſe ſuſpicatur. Nam & Stephanus *Sapas* & *Sapaeos* & *Sapios* dici ſcribit, quod *Sacis* non convenit. & Euſtath. ad Dionyſ. Perieg. ỳſ. 768. etiam non *Sapaeos*, ſed Σάπας vocat, qui ſequens Strabon. lib. XII. pag. 549. dicit olim *Sinties*, deinde *Sinsos*, deinde *Saios*, & tandem *Sapaeos* dictos: vidiſſe vero haec Ovidius potuit, cum *Biſtonios campos pede carpſeris*, I. Triſt. IX. 25. praeterea *Exta canis* quinque libri. *video* etiam Regius. & *mactare Sapaeos* Excerpta Kloekh. BURM.

390 *Accolit, Haeme, nives.*] Adludit haud dubiè ad antrum Hecates in Thraciâ; quod Σήρυνθος appellatum. de quo Stephanus: Σήρυνθος πόλις καὶ ἄντρον Ἑκάτης ἐν Θρᾴκῃ. Ariſtophanis Commentator: Οἱ ἐν κινδύνοις γινόμενοι, ἐπεκαλοῦντο τούτους τοὺς δαίμονας τοὺς ἐν Σαμοθρᾴκῃ, τούς τε Κορύβαντας καὶ τὴν Ἑκάτην, ἐξ ἧς καὶ διαβόητον ἦν τὸ Ζηρίνθου ἄντρον, ἔνθα ταύτῃ ὠργίαζον καὶ ἠλευθεροῦντο. ibi ſolitos praecipuè canes Hecate immolari, teſtis fidus Suidas: Ζηρίνθιον καὶ Ζήρυνθον ἄντρον ἐν ᾧ τὰς κύνας ἔθυον. ἔνθα ἦν τὰ τῶν Κορυβάντων καὶ τὰ Ἑκάτης μυστήρια. NEAPOL. Recte, ut puto, Neapolis. Nam Zerinthum antrum in Thracia fuiſſe ad Steph. de Urbibus in Ζήρυνθος oſtendunt Holſtenius & Berckelius: & inde *Zerynthia litora* dici Noſtro lib. I. Triſt. 9.

de

Digitized by Google

Feſta corymbiferi celebrabas Graecia Bacchi,
Tertia quae ſolito tempore bruma refert.
Dî quoque cultores gelidi venere Lyceï,
Et quicumque joci non alienus erat:
Panes, & in Venerem Satyrorum prona juventus;
Quaeque colunt amnes, ſolaque rura, Deae.
Venerat & ſenior pando Silenus aſello,
Quique rubro pavidas inguine terret aves.

Dul-

de canibus immolatis Hecatae vid. & Holſten. ad Stephanum. quibus praeivit Meurſius ad Lycoph. Caſſ. 77. ubi vid. & Potteri notas. Burm.

391. *Cuſtodi ruris aſellus.*] Priapus hic; ſub cujus tutelâ priſca rura erant. merces obvia; propterea quidam nomine Perſpectus haec illi:

VILLICVS AERARI QVONDAM NVNC CVLTOR AGELLI,
HAEC TIBI PERSPECTVS TEMPLA PRIAPE DICO:
PRO QVIBVS OFFICIIS, SI FAS EST, SANCTE PACISCOR,
ADSIDVVS CVSTOS RVRIS VT ESSE VELIS;
IMPROBVS VT SI QVIS NOSTRVM VIOLABIT AGELLVM,
HVNC TV, SED TENTO, SCIS PVTO QVOD SEQVITVR.

Neapol. *Alumnus* Patavin.

392. *Sed tamen apta Deo.*] *Huic deo* rectius ex melioribus. Heins.

393. *Feſta corymbiferi celebrabas Graecia Bacchi.*] Nonno quoque lib. xiv. κορυμβοφόρος dicitur. quomodo & κισσοφόρος idem dictus poëtis Graecis. codices tamen vetuſtiores, *racemiferi*. Met. xv. 413.

Victa racemifera lyncas dedit India Baccho.

& iv. Faſt. 483.

Bacche, racemiferos hedera redimite capillos.

pro *celebrabas* Petavii & Oxonienſis, *celebrabas*. ut lib. iii. 101. ex veteri codice:

Nondum tradideras victas victoribus artes
Graecia.

at Farneſianus unus, *celebrabant*. Vide Notas ad Remed. Amor. ℣. 164 Heins.

394. *Quae ſolito tempore bruma refert.*] Intelligit Τριετηρίδας, Bacchi feſtum. Herodotus lib. iv. de Gelono Budinorum oppido: Ἔστι γὰρ δὴ αὐτόθι Ἑλληνικῶν θεῶν ἱρὰ, Ἑλληνικῶς κατεσκευασμένα ἀγάλμασί τε καὶ βωμοῖσι καὶ νηοῖσι ξυλίνοισι, καὶ τῷ Διονύσῳ Τριετηρίδας ἀνάγουσι καὶ βακχεύουσι. Hîc verò Noſter locutus eſt ex ſententiâ multorum; cùm verè ſacrum illud fuerit annuum. Trieteris enim nihil aliud erat quàm tres anni quadrimeſtres, ſeu duo ſemeſtres. Cenſorinus cap. xix. *Cares & Acarnanes ſemeſtres habuerunt annos & inter ſe diſſimiles, quibus alternis dies augeſcerent, aut ſeneſcerent, eoſque conjunctos, veluti τριετηρίδα annum magnum*, hoc eſt ſolarem. Neapol.

395. *Di quoque cultores in idem venere Lycei.*] Urſini & Petavii liber cum multis aliis, *Lyaei*. Mazarin. optimus cum tribus aliis vere, ut puto, *gelidi Lycei*. ſic Met. i. 217. *Gelidi pineta Lycei* dixit, & lib. v. 608. *Gelidum Erimanthon*. Virgilius Ecl. x. 15. *Gelidi fleverunt ſaxa Lycei*. Sequens diſtichon rectius huic praeponatur. Heins. *Nemoris v. Lyceï* Bern. & duo alii.

396. *Quicunque loci non alienus erat.*] Melius in antiquis, *joci*. Neap. *Mero alienus* Urſini codex & Naugerianus cum aliis nonnullis. Idem Urſini liber, *locis* pro diverſa lectione, quod Petavianus quoque & ſex alii agnoſcunt. Scribe, *joci non alienus*. Dî à jocis non alieni; quomodo Met. iv. 187.

—— *atque aliquis de Dis non triſtibus optat*
Sic fieri turpis.

& de Flora lib. v. Faſt. 351.

Non eſt de tetricis, non eſt de magna profeſſis.

& paulo ante 347.

—— *non eſt, mihi credite, non eſt*
Illa cothurnatas inter habenda deas.

Salluſt. Catilin. 40. *Ille eos in domum D. Bruti perducit, quod foro propinqua erat, neque aliena conſilii propter Semproniam.* ſic & Cicero non ſemel. Lucretius lib. iii. 832.

Aut quia non veniunt omnino aliena ſalutis.

lib. vi. 1063.

Nec tamen haec ita ſunt aliarum rerum aliena.

idem, vi. 67.

Quae niſi reſpuis ex animo longeque remittis,
Dis indigna putata alienaque pacis eorum.

ita ſcribe. nam codices ſcripti, *putare*. vulgati, *putando*. Pont. i. Eleg. vii. etſi aliter id ſumi poſſit?

Sim modo pars veſtrae non aliena domus.

ſic ἀλλότριος nunc cum tertio, nunc cum ſecundo caſu apud Graecos jungitur. *Alienus lucis, alienus veritatis* apud D. Cyprianum in Epiſtolis. *alienus ſalutis* apud Tertull. adverſ. Valent. Dictys Cretenſ. lib. ii. cap. 5. *Agamemnonem namque &*

Me-

Dulcia qui dignum nemus in convivia nacti
Gramine veſtitis accubuere toris.
Vina dabat Liber: tulerat ſibi quisque coronam.
Miſcendas parcè rivus agebat aquas.
Naïdes effuſis aliae ſine pectinis uſu,
Pars aderant poſitis arte manuque comis.
Illa ſuper ſuras tunicam collecta miniſtrat:
Altera diſſuto pectus aperta ſinu.

Ex-

Menelaum Pelopidas non alienos generis ſui eum exercitum contraxiſſe. & lib. III. 5. *Pylemenem Paphlagonum regem cominus fundit, non alienum ſanguinis Priamidarum.* lib. VI. 7. *Hi cuncta quae gerebantur, inſidiasque ei paratas per Acaſtum ab Aſandro non alieno Pelei cognoſcunt. Is namque Aſandrus, iniquitatem tyranni evitans, ad agrum Pelei conceſſerat.* Ita vetuſtus codex meus, non *evitans Peleo conceſſerat.* plura congeſſit Voſſius de Conſtruct. cap. II. & 12. qui cum tertio quoque caſu jungi docet, ut & cap. 14. HEINS. Cum genitivo junxit etiam Proſper Aquit. in lemmate Epigram. III. de vera aeternitate: *Creaturae illae, quibus Deus aeternitatem dedit, vel daturus eſt, non penitus omnis finis alienae ſunt.* Vid. Giph. Ind. Lucret. & Lamb. ad Lucret. III. 832. & Waſſ. Indice Salluſtiano in *alienus.* dativo & ablativo addi vidimus ad Quinctil. VI. Inſtit. 3. *mero non alienus* tuetur Modius Novant. Lect. cap. 63. BURM.

400. *Qui rubroque avidas.*] *Quique rubro pavidas* rectius legas cum pleriſque ſcriptis. Niſi malis, *Quique ruber pavidas* cum Urſini libro & tribus aliis. Petavianus, *Quique rubro lividas.* mendoſe Horatius de Priapo, I. Sat. VIII. 5.

Obſcaenoque ruber porrectus ab inguine palus.

infra, ℣ſ. 415.

At ruber hortorum decus & tutela Priapus.

& lib. V. 333.

At ruber hortorum cuſtos.

ſic & *rubicundus Priapus* ibidem ℣ſ. 319. dicitur, & *ruber cuſtos* Tibull. I. 21. poſſet & *ruber inguina* legi. HEINS. *Quique rubens avidas* Putean. unus & Francof. & Excerpt. Kloekh.

402. *Accubuere.*] *Incubuere* unus Moreti & alius. *Concubuere* duo. *occubuere* Putean. & Excerpt. Voſſii. vid. lib. V. 520.

404. *Miſcendas large.*] In Graeco convivio viſum Noſtro meminiſſe Graecanicae temperaturae: de quâ Heſychius, Τὸ πάλαι, inquit, ἐκίρνατο τρία ὕδατος λαμβάνειν. τὸ δὲ τέταρτον οἶνον. Sed certius, nullam fuiſſe communem omnibus Graecis certam κρᾶσιν. Ecce varias ex Ephippo in Circe:

Τρεῖς πρὸς τέτταρας οἶνον πίοις ἂν ἀσφαλέστερον,
Πολὺν ὑδαρῆ μὰ τὴν γῆν, ἀλλὰ τρία καὶ τέτταρα,
Οὕτως ἄκρατον εἶναί μοι πίῃ τί φῄς. ἴσον ἴσῳ.

Sic alias mixturas: lege Athenaeum lib. IX. à cap. 6. ad 9. NEAPOL. Imo *parcè.* ut decet in Bacchi convivio. Atque ita Voſſian. Arundel. Excerpta Politiani & duo alii codices. Ne dubita. HEINS. Recte: nam non delectantur aqua Dii, ſed mero. vid. lib. VI. 325. *parce* jam Modius Novant. Lect. Epiſt. LXIII. legit.

406. *Pars aderat comptis arte manuque comis.*] Libri veteres, *poſitis*, non *comptis*, placet. CIOFAN. *Aderant* ſcripti & editi meliores.

407. *Illa ſuper ſuras.*] Diſpeream, ni Noſter hos varios Nympharum habitus imitatus à Cheremone Tragico. ſic ille de quibusdam virginibus, quas vidit Oeneus:

Ἔκειτο γὰρ ἡ μὲν λευκὸν σεληνόφως
Φαίνουσα μαστὸν λελυμένης ἐπωμίδος,
Τῆς δ' αὖ χορεία λαγόνα τὴν ἀριστερὰν
Ἔλυσε γυμνοῖς δ' αἰθέρος θεάμασιν
Ζῶσαν γραφὴν ἔφαινε. χρῶμα δ' ὄμμασι
Λευκὸν μελαίνης ἔργον ἀνταυγῇ σκιᾶς.
Ἄλλη δ' ἐγύμνου καλλίχειρας ὠλένας,
Ἄλλη προσαμπίσχουσα θῆλυν αὐχένα,
Ἡ δ' ἐκραγέντων χλανιδίων ὑπὸ πτύχας
Ἔφαινε μηρόν. ———

NEAPOL. Leguntur hi verſus apud Athen. lib. XIII. cap 9.

407. *Super ſuras tunicam collecta*] Hoc ferè illud, ἐκραγέντων χλανιδίων ἔφαινε μηρόν. Iſte priſcus Nympharum cultus; qualem nunc ſpectamus in earum picturis, quibus brachia detecta & femora apparent. Ejusque veſtis originem inde deductam ſuſpicatur vir magnus, quod per initia caprinas pelles ad lumbos utrimque cinxerint, nodatas corio crurum anteriorum: meritò igitur Φαινομηρίδες appellatae. Quo etiam nomine dictae mulieres Lacaenae, quòd incedentes femora retegerent: ſed eis id in uſu, quia tunicarum pinnae, tunc non aſſui ſolitae, explicabantur. Plutarchus in Numâ: Τῷ γὰρ ὄντι τοῦ παρθενικοῦ χιτῶνος αἱ πτέρυγες οὐκ ἦσαν ἀνεῤῥαμμέναι κάτωθεν, ἀλλ' ἀνεπτύσσοντο καὶ συνανεγύμνουν ὅλον ἐν τῷ βαδίζειν τὸν μηρόν. idem ille oſtendit ex Sophocle. NEAPOL.

407. *Collecta.*] *Succincta* duo veteres. HEINS. Ut inf. IV. 413. & alibi de miniſtrantibus.

408. *Diſſuto ſinu.*] Λελυμένης ἐπωμίδος, ſolutâ faſciâ pectorali. Dixit idem alibi Naſo:

Exſerit haec humerum: veſtem trahit illa per herbas.
Impediunt teneros vincula nulla pedes.
Hinc aliae Satyris incendia mitia praebent:
Pars tibi, qui pinu tempora nexa geris.
Te quoque, inexſtinctae Silene libidinis, urunt.
Nequitia eſt, quae te non ſinit eſſe ſenem.
At ruber, hortorum decus & tutela, Priapus
Omnibus ex illis Lotide captus erat.
Hanc cupit, hanc optat: ſolà ſuſpirat in illà:
Signaque dat nutu; ſollicitatque notis.
Faſtus ineſt pulchris, ſequiturque ſuperbia formam.
Irriſum vultu deſpicit illa ſuo.
Nox erat: &, vino ſomnum faciente, jacebant
Corpora, diverſis victa ſopore locis.
Lotis in herboſâ, ſub acernis ultima ramis,
Sicut erat luſu feſſa, quievit humo.

Sur-

— — *Omne papillae*
Pectus habent tumidae, faſcia nulla tenet.

Haec ſupra ſubuculam aptabatur. Apulejus xi. Mileſiarum: *Ipſa lineâ tunicâ mundulè amicta, & ruſſeâ faſciolâ praenitente, altiuſculè ſub ipſas papillas ſuccincta.* Fuit illa feminis uſui, ut graciles fierent: ut ventrale, ad cohibendum ventris tumorem. Gloſſae, *ventrale*, *κοιλιόδεσμος*. Neapol. Prae *diſſuto ſinu*, etſi variant codices antiqui (nam in illis, *diffuſe*, *deſueto*, *de ſicco*, *disjecto*, *diſtento* legitur) ceterae lectiones ſordent. Sic *reſutum* pro refibulato apud Suetonium in Auguſto, *Sumenti virilem togam tunica lati clavi reſuta ex utraque parte ad pedes decidit.* *ſutum* quoque pro *fibulato* legiſſe me memini. ſic infra lib. ii. 363. *Verubus transſuta ſalignis Exta.* pro quo perperam nonnulli codices, *transfixa*. & ii. 578. *obſutum maenae caput*, quod *acu trajectum* paullo ante dixerat; *ſubſuta veſtis* Horat. i. Sat. ii. 29. *diſſuere femora* pro *diſſecare* Apulejus dixit ludicro verbo, lib. vii. Metam. *Ad vos actutum redibo, trucemque amatorem iſtum atque inſuavem diſſutis femoribus emaſculabo.* ita ſcribo. cum in membranis ac priſcis editionibus ſit, *diſſitis*. vulgati, *diſſectis*. paulo poſt lege, *In nobiliſſima parte corporis totum me periturum deflebam.* cum frigide circumferatur, *In noviſſima parte.* natus error ex confuſione V. & B. literarum. *Diſſutis femoribus*; ſic *inſutus femori paterno* Bacchus apud Poëtas. *diſſutis malis* pro laxis dixit Perſius. quomodo & *os diducere* apud Gellium Noct. Attic. v. cap. 9. Heins.

409. *Exſerit haec humerum.*] Hauſit ex his, ſi quid video,

— *τῆς δ' αὖ χορεία λαγόνα τὴν ἀριστερὰν*
Ἔλυσε. Neapol.

409. *Veſtes trahit*] *Veſtem* meliores. Heins. Ita & Modius. d. l. vid. ad i Met. 518. *humeros* Mazar. & ſeptem alii, quod mallem, ſi *veſtem* legas.

410 *Vincula nulla pedes.*] *Vincula* pro calceis, tritiſſimum. Vates: *Unum exuta pedem vinclis.* Et unde Graecis *ὑπόδημα*, niſi *ἀπὸ τοῦ ὑποδεῖσθαι*; & aliud calcei genus *καμψίον*, à *κάμπτειν*, quod corrigiis & loris reticulatim vinciretur? de quo Heſychius: *Καμψία, κανά, κανίσκια, κανάβια κυνηγετικὰ ὡς γύργαθοι, ἢ ὑποδήματα ποιά.* Et illud dictum *καμπάγιον*, noſtris *campagus*: cujus etymon evidens *ἀπὸ τῶν καμπῶν*. Sed de hoc fuſiùs lege multa in Gloſſario Graecobarbaro I. Meurſii. Ex his collige, antiquos calceis, ex eo quod vincirentur, plerumque nomina dediſſe: hinc Muſonius Philoſophus vinctum & calceatum unum & eumdem putat. laudat ille apud Stobaeum *ἀνυποδησίαν*. *Καὶ τό γε*, inquit, *ὑποδεδέσθαι τοῦ ἀνυποδετεῖν τῷ δυναμένῳ χεῖρον. κινδυνεύει γὰρ τὸ μὲν ὑποδεδέσθαι τῷ δεδέσθαι ἐγγὺς εἶναι· ἡ δ' ἀνυποδησία πολλήν ἀλυπίαν τινὰ καὶ εὐκολίαν τοῖς ποσὶν παρέχει, ὅταν ἠσκημένοι ὦσι.* Neapol.

411. *Incendia mitia.*] *Mutua* quatuor codices & Scholiaſtes Rumpfii. vid. ii. Amor. iii. 2.

413. *Urunt.*] *Urgunt* Bernenſ. & ſex alii. vid. ad Amor. iii. 17.

414. *Quae te non ſinit eſſe ſenem.*] Efficit *ὠμογέροντα*. Neap. imitatus Mart. xi. 61.

Quodque ſenem Priamum non ſinit eſſe ſenem.

415. *At ruber hortorum Deus.*] De eodem Albius Tibullus libro primo, Elegiâ primâ:

Po-

Surgit amans: animamque tenens, veſtigia furtim
  Suſpenſo digitis fert taciturna gradu.
Ut tetigit niveae ſecreta cubilia Nymphae;
  Ipſa ſui flatûs ne ſonet aura, cavet.
Et jam finitimâ corpus librabat in herbâ:
  Illa tamen multi plena ſoporis erat.
Gaudet: &, à pedibus tracto velamine, vota
  Ad ſua felici coeperat ire viâ.
Ecce rudens rauco Sileni vector aſellus
  Intempeſtivos edidit ore ſonos.
Territa conſurgens Nymphe manibusque Priapum
  Rejicit, & fugiens concitat omne nemus.
At Deus, obſcaenâ nimium quoque parte paratus,
  Omnibus ad Lunae lumina riſus erat.
Morte dedit poenas auctor clamoris: & hinc eſt
  Helleſpontiaco victima grata Deo.

In-

Pomoſisque ruber cuſtos ponatur in hortis;
  Terreat ut ſaevâ falce Priapus aves. NEAPOL.

415. *Hortorum deus & tutela Priapus.*] *Decus & tutela* Petavii & Urſini liber cum quatuor aliis. bene. ſic lib. XII. 612. Metam.

— *decus & tutela Pelaſgi*
Nominis Æacides. HEINS.

Rudis hortorum Excerpt. Kloekh.

416. *Lotide.*] *Lochide* Bernenſ.

417. *Solam ſuſpirat in illam.*] Membrana vetus, *ſolâ ſuſpirat in illâ*, quinto caſu. NEAPOL. *Solam ſuſpirat in illam* plurimi ex veteribus & quaedam editiones. vid. ad IV. Met. 234.

418. *Dat nutu.*] *Dat nictu* codex Pomp. Laeti & Mazar. vid. ad III. Met. 460. *ſollicitatque manu* unus Heinſii. Mazar. & quatuor alii.

419. *Faſtus ineſt pulchris.*] Huc pertinent illa Petronii: cap. CXXVI. *Quia noſti venerem tuam, ſuperbiam captas, vendisque amplexus commodius.* Hinc vocat, *faſtoſas moechas*, in ſuis Epigrammatis. Martial. X. 13.

Ad nocturna jaces faſtoſae limina moechae.

NEAPOL. Malo, *pulchrae.* aliquis ſciolus interpolarat, ut ſaepe alias. HEINS.

420. *Deſpicis.*] *Decipis* codices nonnulli: *illa Deum* Moreti. *illa ſenem* alius.

422. *Corpora victa ſopore.*] *Vincta* ſex libri. de quo l XI. Met. Vſ. 239. Urſini codex, *jacta* pro *tacta*, aut *jacta ſopora.* HEINS. *Semiſepulta locis* Francof. a. m. pr.

424. *Sic, ut erat luſu laſſa.*] Aliquot veteres libri, *feſſa*, probe. CIOFAN. Scriptum exſtat in aliis cuſis; *ſicut erat luſu laſſa*; cum ſale. NEAPOL. *Ludo feſſa* Ald. poſterior & decem ſcripti.

425. *Animamque.*] *Oris habitum.* NEAPOL.

426 *Suſpenſo digitis gradu.*] Primo pede metuens audiri. Sic, *ſuſpendere vota labello*, apud Catullum eſt, vix labra movere, eamdem ob cauſſam. NEAPOL.

427. *Secreta cubilia.*] *Captata* unus Puteaneus. *Secreta ſilentia* duo alii. *cubicula* Mazar. *cunabula* Arund. & Voſſ.

428. *Ipſe ſui flatus.*] *Ipſa aura* libri meliores. HEINS.

429. *Librabat.*] *Librarat* Bern.

432. *Felici via.*] *Fallaci gradu* unus. *fallaci via* duo.

433. *Ecce rudens rauco Sileni vector Aſellus Intempeſtivos edidit ore ſonos. Territa conſurgit Nymphe.*] Tale quippiam dicit etiam libro VI. 339.

Forte ſenex, quo vectus erat Silenus, Aſellum
  Liquerat ad ripas lene ſonantis aquae.
Ibat, ut inciperet longi Deus Helleſponti:
  Intempeſtive cùm rudit ille ſono.
Territa voce gravi ſurgit Dea. CIOFAN.

434. *Ore ſonos.*] *Modos* Excerpta Voſſii, quae eadem varietas mox 444. & alibi ſaepe.

435. *Territa conſurgit.*] *Conſurgens* Urſini liber & unus Patavinus. rectius. HEINS.

436. *Concitat.*] *Concutit* ſex libri. *ſuſcitat* tres. *territat* duo. ſed nihil mutem. vid. lib. II. 286. III. 797. & alibi. *rejicit & ſurgens* etiam Bernenſ. & ſeptem alii.

440. *Helleſpontiaco Deo.*] A patriâ hoc epithetum; Ὀρνεάτης (ſic illum vocat Euphronius, Pria-

Intactae fueratis aves, ſolatia ruris;
  Adſuetum ſilvis, innocuumque genus;
Quae facitis nidos, quae plumis ova fovetis,
  Et facili dulces editis ore modos.
Sed nihil iſta juvant: quia linguae crimen habetis,
  Dîque putant mentes vos aperire ſuas.
Nec tamen id falſum. nam, Dîs ut proxima quaeque,
  Nunc pennâ veras, nunc datis ore notas.
Tuta diu volucrum proles, tum denique caeſa eſt:
  Juveruntque Deos indicis exta ſui.
Ergo ſaepe ſuo conjux abducta marito
  Uritur in calidis alba columba focis.

Nec

Priapejorum ſcriptor, in Strabone libro VIII.) & alia, à locis ubi cultus. NEAPOL.

440. *Victima grata.*] *Sacra* Putean. & Petavian. *Helleſpontiaco v. g. mari* unus Mediceus, ut *mas* dicatur Priapus a parte virili, qua praecipue conſpicitur. BURM.

442. *Adſuetum ſilvis.*] *Aſſiduum* tertius Moreti, eleganter eadem varietas eſt in lib. I. Triſt. IV. 74. *Aſſuetus ſtudiis mollibus ipſe fui.* & Ep. XVIII. 22. & XIII. Met. 792. ſic *aſſiduus ludis* Claud. III. Eutrop. 410. de voce *aſſiduus* egregia habet Gronov. de Pecun. Veter. IV. 9. BURM.

443. *Et plumis ova fovetis.*] *Quae plumis* tres libri HEINS.

444. *Et facili.*] *Quae facili* unus codex. vid. Ep. VIII. 118.

444. *Dulces ſonos.*] *Modos* Patavinus & multi alii.

447. *Ut proxima quaeque.*] Ex veteri legas, *ut proxima quaeque eſt.* Clarius. NEAPOL. Rectius meliores τὸ *eſt* omittunt. *id falſum* Urſini liber & alii nonnulli. duo, *id falſo.* vulgati, *hoc falſum.* HEINS.

448. *Nunc penna veras.*] In nonnullis, *vetitas.* NAUGER. Quis non meminit, in augurali diſciplinâ aves fuiſſe *oſcines* & *praepetes* ? quae ſic dictae, quia ore & pennâ auſpicium facerent. NEAPOL.

449. *Volucrum proles.*] *Volucris* tres ſcripti. ſic *turba volucris* de avibus Met. V. 300. ex antiquis libris:

—— nuper & iſtae
Auxerunt volucrem victae certamine turbam.

volucres pennae Art. Am. II. 45. ex veteri libro. *nunc denique* tres itidem ſcripti. HEINS.

451. *Abducta.*] *Adjuncta* Bern: *adducta* ſex alii.

452. *Uritur in calidis alba columba focis.*] *Ignitis focis* Mazarin. optime. ſic *ignitum aërem* dixit Prudentius Hamart.

—— ſulphure cum jam
Nimboſo ignitus coelum ſubtexitur aër.

uſus quoque idem alibi ea voce non ſemel. *ignitum* quoque *vinum* videor legiſſe apud Gellium. *blanda columba* praeterea ſex ſcripti. ut in Amoribus. II. VI 56.

Oſcula dat cupido blanda columba mari.

haec olim. at vero ſcribe indubitata conjectura,

Uritur Idaliis alba columba focis.

aut ſi Mazarini codicis veſtigiis vis inſiſti, *in Cnidiis focis.* quod tantumdem eſt. Veneri enim immolabatur columba. Propertius IV. eleg. 5.

Sed cape torquatae, Venus ô Regina, columbae
Ob meritum ante tuos guttura ſecta focos.

certe cum inſequentibus anſerem Iſidi Deae, Nocti gallum fuiſſe immolatos diſertis verbis tradat, hoc etiam loco cui columba immolaretur exprimendum fuit. Superiori verſu aliquando pro *Ergo* opinabar *aegre* reponi debere. Sed nulla opus mutatione. HEINS. Recte mutavit ſententiam Heinſius: non eſt enim vox aevi Ovidiani *ignitus.* Francius legebat, *invitis.* ſed ego vulgatam praetuli conjecturae. *Calida* enim proprie arae & foci. de quo agimus ad Val. Flac. II. 98. BURM.

452. *Alba columba focis.*] Ad aras Veneris haec jugulata. Propert. lib IV. Elegiâ V.

Nunc cape torquatae, Venus ô Regina, columbae
Ob meritum ante tuos guttura ſecta focos.
NEAPOL.

453. *Nec defenſa juvant Capitolia.*] A Gallis Senonibus, qui, niſi anſeres ſuo clangore Manlium excitaſſent, Capitolium cepiſſent. Contigit hoc anno ab urbe condita CCCLXIII. Meminit hujus rei Livius lib. V. & Plutarchus in Vita Camilli. Vide etiam, quae ego in Metamorph. ex Columella annotavi. Cicero pro Sext. Roſcio Amerino: *Anſeribus cibaria publicè locantur, & canes*
alan-

Digitized by Google

Nec defenſa juvant Capitolia, quo minus anſer
Det jecur in lances, Inachi lauta, tuas.
Nocte Deae Nocti criſtatus caeditur ales,
Quod tepidum vigili provocat ore diem.
Interea Delphin, clarum ſuper aequora ſidus
Tollitur; & patriis exſerit ora vadis.
POſtera lux hiemem medio diſcrimine ſignat:
Æquaque praeteritae, quae ſuperabit, erit.
PRoxima proſpiciet Tithono nupta relicto
Arcadiae ſacrum pontificale Deae.
Te quoque lux eadem, Turni ſoror, aede recepit;
Hic ubi Virgineâ Campus obitur aquâ.

Un-

aluntur in Capitolio, ut ſignificent, ſi fures venerint. CIOFAN. Scitum illud, quo auxilio tunc urbs à Gallis liberata. in illius rei memoriam de ſuo aevo, inquit Plutarchus in libello περὶ τ᾽ Ῥωμαίων τύχης· Πομπεύει δὲ μέχρι νῦν ἐπὶ μνήμῃ τῶν συμπτωμάτων ἡ τύχη, κύων μὲν ἀνεσταυρωμένος, χὴν δὲ μάλα σεμνῶς ἐπὶ στρωμνῆς πολυτελοῦς ἐν φορείῳ καθήμενος. Tamen ejuſdem exta data Iſidi in ſacris. legendum itaque in pentametro, *Inachi lauta*, ut in veteri quodam; in noſtro jam infimae vetuſtatis eſt, *Inachi vacca*. Ex his uter melius ambigo; adeo aeque bene. NEAP. Actius Caſſius ad Tiberium ſecundo apud Diomedem grammaticum: *Sic eſt contra Ægyptiis maximum ſacrificium, ubi integrum anſerem a tolerunt:* quae verba à Priſciano mendoſe libro IX. proferuntur. Juvenalis Sat. VI. ℣ſ. 538.

—— —— anſere magno
Scilicet, & tenui popano corruptus Oſiris.

Iſidi ſacri anſeres teſtis & Ariſtides ſacrorum Sermonum V. Lancium autem uſus in ſacris frequentiſſimus. Hinc illud Maronianum ſecundo Georgicôn, *Lancibus & pandis fumantia reddimus exta.* ubi de ſacrificio agit. & rurſus eodem libro, *lancesque & liba feremus.* HEINS.

454. *Inachi lauta.*] Alii, *Inachi vacca.* Urſini liber, *Inachi bacca.* alius, *Baccha. Inachiam bovem* vocavit lib. VI. Faſt. & *Phariam juvencam* III. Faſt. 658. alibi non ſemel. *vaccam Memphitidem* Propertius, ſi bene memini. ſed recte *lauta*, quia jecur anſerinum cibus lautiorum. in Catalectis Scaligeri p. 243. menſis November ad hunc locum facit. quod carmen & inter Auſoniana exſtat, ad quod Vinetus nihil de Anſere Iſidi ſacra ſe legiſſe affirmat. perperam. vid. Ivon. Villiom. ad Rob. Titii locos contr. lib. III. cap. 19. HEINS. Priapo ſacros anſeres Petron. cap. CXXXVI. deſcribit. *Inachi Diva* unus Farneſianus & Pomp. Laeti codex. *Inache ſancte* Bern. *Inache laute* Excerpta Kloekh. & plurimi ſcripti. quod Marſus ſecutus eſt. *Inachi vacca* placuit Fanenſi. *Memphitidem vaccam* in Propertio non repperi. ſed *vacca* dicitur lib. II. Eleg. XXI. 22. *Bovem Memphitem* vocat Apim. Tibul. I. VIII. 28. BURM.

455. *Deae noctis.*] Lege, *Deae Nocti.* Nox enim Dea apud Poëtas. Neque aliter praeſtantiſſimus Urſini liber. v. 619. & ſequenti verſu *provocat* meliores. HEINS. Dea noctis eſſet Hecate, cui Gallum mactatum fuiſſe non legiſſe me memini.

456. *Provocet ore diem.*] Diis igitur id animal gratum erat in focis; quod aliquâ ex cauſſa odiſſent. NEAPOL.

457. *Interea Delphin.*] Ipſâ luce Agonali, hoc eſt V. Idus oritur Delphin ἡλιακῶς. id Caeſari apud Plinium eſt pridie Nonas, lib. XVIII. cap. 26. IDEM.

457. *Clarum ſuper aethera ſidus.*] Scripti praeſtantiores, *aequora.* Ita & Manil. V. 389.

At cum ſe patrio produxit ab aequore piſcis,

in quo male *proprio* legit Grotius ad Germanic. p. 22. HEINS. Saepe illae voces commutatae apud noſtrum Poëtam. vid. inf. II. 458. IV. Met. 622. & alibi. hic vero *ſuper aequora* debere legi apparet inde, quod Delphin aequoreus, ſaepe laſciviens, ſe jaculatur ſupra aequora in auras, ad quod alludit Noſter. ſic in deſcriptione incendii Phaetontis lib. II. 265. ſcribit:

Ima petunt piſces; nec ſe ſuper aequora curvi
Tollere conſuetas audent Delphines in auras BURM.

459. *Medio diſcrimine ſignat.*] Parum certo oculo hoc diſcerno & ambigo de vero: nam Noſter quarto Idus Januarias mediam hiemis partem hic facit. at ſic Columella de Re Ruſticâ lib XI. *Tertio Nonas Januarii Cancer occidit, tempeſtas varia; pridie Nonas Januaris media hiems, Auſter multus, interdum pluvia.* idem cenſet tabula illa edita ſub nomine Ptolemaei. NEAPOL.

461. *Proxima proſpiciet.*] III Idus celebrabantur publicè Carmentalia (feriae erant ſtativae) ſed in quâ Urbis parte? ego opinor ſub Capitolio apud Carmentalem portam. ibi Carmentae ara fuit

F 3 anti-

Unde petam cauſſas horum, moremque ſacrorum?
  Dirigat in medio quis mea vela freto?
Ipſa mone, quae nomen habes à carmine ductum,
  Propoſitoque fave, ne tuus erret honos.
Orta prior Lunâ (de ſe ſi creditur ipſi)
  A magno tellus Arcade nomen habet.
Hic fuit Evander: qui, quamquam clarus utroque,
  Nobilior ſacrae ſanguine matris erat.
Quae, ſimul aetherios animo conceperat ignes;
  Ore dabat vero carmina plena Dei.

Dixe-

antiquitus conſtituta. Obſervabis ex Dionyſio Halicarnaſſenſi lib. primo Antiq. *Καὶ γὰρ Εὐάνδρῳ θυσίας ἔμαθον ὑπὸ Ῥωμαίων ἐπιτελουμένας ὅσα ἔτη δημοσίᾳ. καὶ Καρμέντῃ, καθάπερ τοῖς λοιποῖς ἥρωσι, καὶ δαίμοσι, καὶ βωμοὺς ἐθεασάμην ἱδρυμένους, Καρμέντῃ μὲν, ὑπὸ τῷ καλουμένῳ Καπιτωλίῳ, παρὰ ταῖς Καρμεντίσι πύλαις.* In Kalendario Conſtantini notatur hoc feſtum, DIES CARMENTARIORUM. NEAP.

461. *Tithono Aurora relicta.*] *Nupta* Urſini, Petavii, Mazar. & tres alii libri. bene. lib. VI. 473.

Jam Phryx à nuptâ quereris Tithone relinqui.

HEINS. *Nupta* etiam Francof. *reſpiciet* pr. Vatic. & unus Petav. & Aldin. Edit. poſt. *perſpicies* Exc. Douzae. *conſpiciet* Arundel. Voſſii & multi alii.

463. *Æde recepit.*] Ad aquam Virginem: conſentiunt Urbis antiqui topographi, Victor, & Ruffus, & Frontinus de aquaeductibus Romanis, de hac eâdem capiendus in his: *Ædicula fonti appoſita hanc Virginem pictura oſtendit.* Iſta ea fortaſſis eſt, à quâ nomen aquae inditum. NEAP.

465. *Unde petam cauſſas horum.*] Nunc feſti Carmentalis initia inquirit. Unum verò ſilere non poſſum: mallem, indignanti omni codice, verſiculos ſuperiores de Juturnae aediculâ ante illos intrudere, *Proxima proſpiciet.* tu perpendas. NEAP.

465. *Morem.*] *Moresque* plurimi.

466. *Dirigat.*] *Diriges* multi ſcripti & editi. *dirigit* nonnulli. *porriget* Gottorph.

467. *Ipſa mone.*] Malim, *Nympha, mone.* ſic infra de Carmenta vſ. 633.

Sive fugae comites, Maenali nympha, tuae.

ubi plura. lib. III. 261.

Nympha, mone nemori ſtagnoque operata Dianae.

vel, *diva mone.* HEINS. *Ipſa move* Francof. & Moreti. *a carmine dictum* Moreti & quidam alii. *honos* etiam optimi.

467. *A carmine ductum.*] Haud dubiè à noſtris patribus Carmenta à carmine dicta. Plutarchus *ἐν Αἰτίοις· Τὴν δὲ Καρμένταν οἱ μὲν Εὐάνδρου μητέρα λέγουσιν οὖσαν ἐλθεῖν εἰς Ἰταλίαν, ὀνομαζομένην Θέμιν ὡς δ᾽ ἔνιοι, Νικοστράτην. ἐμμέτρους δὲ χρησμοὺς ᾄδουσαν, ὑπὸ τῶν Λατίνων Καρμένταν ὀνομάζεσθαι· τὰ γὰρ ἔπη κάρμινα καλοῦσιν.* idem invenies in his Dionyſii libro primo Antiq. *Οἱ δὲ τὰς Ῥωμαϊκὰς συγγράψαντες ἀρχαιολογίας, τῇ πατρῴᾳ γλώσσῃ Καρμένταν ὀνομάζουσιν· εἴη δ᾽ ἂν Ἑλλάδι φωνῇ Θεσπιῳδὸς τῇ νύμφῃ τοὔνομα. τὰς μὲν γὰρ ᾠδὰς καλοῦσι Ῥωμαῖοι κάρμινα.* Nec aliud ſibi vult numiſma illud, quod Carmentam revelat in hunc modum: caput habet muliebre vegetâ formâ; comam incoeptam, à fronte & à facie rejectam, premit corona ex fabarum foliis atque folliculis aptè contexta; cincinnis ſub eâdem per collum defluentibus, citharam appoſitam reſpicit, ut vatem dicas. Nummus cuſus fuit Q. Fabio Maximo, ut ex inſcripto nomine perſpicio: nec fortuitò huic mater Euandri à dorſo denarii inciſa; nam à Carmentâ illuſtrem Fabiorum familiam & ſunt qui deducant. NEAPOL.

469. *Orta prior Luna.*] Sic illa commenta eſt. Clemens Alexandrinus in admonitione ad Gentes: *Ἀρκάδας οἱ προσελήνους ἀναγράφοντες ποιηταί· εἶτα μὴν αὖ τοὺς Αἰγυπτίους οἱ καὶ πρώτην ταύτην ἀναφῦναι τὴν γῆν θεούς τε καὶ ἀνθρώπους ὀμνύοντες· ἀλλ᾽ οὐ πρό γε τοῦ κόσμου τοῦδε τούτων οὐδὲ εἷς· πρὸ δὲ τῆς τοῦ κόσμου καταβολῆς ἡμεῖς οἱ τῷ δεῖν ἔσεσθαι, ἐν αὐτῷ πρότερον γεγεννημένοι τῷ Θεῷ.* Minor fuit inſania Athenienſium, qui ſe *αὐτόχθονας* credidere: hi verò, ut in hujus rei indicium, cicadas aureas in capillorum cincinnis geſtabant, teſte Apoſtolio in Proverbio *τεττίγων ἀνάμεστοι*, Centuriâ XVIII. Arcadibus lunulae in calceis uſui fuere, Romanis poſteà ad hanc nobilitatem reſpicientibus. Vide dedicationem de ſtatuâ Regillae, conjugis Herodis iis verſiculis, ubi ſermo de Æneâ è bellò Trajano ſugiente. NEAPOL. *Orta prius* Vatican.

469. *De ſe, ſi creditur illi.*] Meus liber reponi ſuadet, *de ſe, ſi creditur ulli:* vetus alius: *ipſi.* NEAPOL. *Credimus ipſis* ſeptem libri. *creditur illi*, duo. ſed Heinſii unus, *de ſe ſic creditur ulli*, quare rectius legatur ex libro Neapolis, *de ſe ſi creditur ulli.* vid. I. ex Pont. VIII. 13.

471. *Hinc fuit.*] *Hic fuit* meliores. ſic Met. V. 411.

Hic

Digitized by Google

Dixerat haec nato motus inſtare, ſibique,
Multaque praeterea, tempore nacta fidem.
Nam juvenis, verâ nimium cum matre, fugatus
Deſerit Arcadium Parrhaſiumque larem.
Cui genetrix flenti, Fortuna viriliter, inquit,
(Siſte, puer, lacrimas) iſta ferenda tibi eſt.
Sic erat in fatis: nec te tua culpa fugavit;
Sed Deus. offenſo pulſus es urbe Deo.
Non meriti poenam pateris, ſed Numinis iram.
Eſt aliquid magnis crimen abeſſe malis.

Con-

Hic fuit, à cujus ſtagnum quoque nomine dictum,
Inter Sicelidas Cyane celeberrima Nymphas.
lib. xv. 60.
Vir fuit hic ortu Samius. HEINS.

473. *Æthereos ignes.*] Ignis aethereus, ἡ μανία, ὁ ἐνθουσιασμός· qui eisdem eſt Φόβος. Heſychius: Φοβήσας, ἔνθεον ποιήσας. NEAPOL. *Collegeras* unus Medic. vid. ad v. Faſt. 446. *Æthereos concepit mente furores* Francof. pro var. lect. *animo collegeras ignes* unus Medic.

474. *Ore dabat pleno carmina vera.*] Longe melius in iisdem Sealigeri codicibus legebatur:
Ore dabat vero carmina plena Dei. DAN. HEINS. Lege,
Ore dabat vero carmina plena Dei.
quomodo Mazar. Voſſ. Arond. & tres alii. atque ita ex conjecturâ Scaliger. Captol. Macrino. *Vates coeleſtis apud Carthaginem, quae deo repleta ſolebat vera canere.* HEINS. *Ora dabat pleno carmine vera Deo* alter Mazar pro var. lect.

475. *Haec nato.*] *Haec vates* Francof. a. m. pr.

476. *Multaque praeterea.*] Alter Puteanus pro diverſâ lectione, *praeterito.* unus Ambroſ. *Multa.* vix dubito Ovidium noſtrum ſcripſiſſe,
Multam praeterito tempore nacta fidem.
praeterito tempore, ut lib. v. 681.
Ablue praeteriti perjuria temporis, inquit.
Ablue praeterito perfida verba die.
ubi duo veterrimi codices, *praeterea die.* ſimiliter. HEINS. Ego nihil muto. nec ſenſum aptum video in illa correctione. ſed tempore & eventu fidem nactae ſunt ejus vaticinationes, quibus ſtatim non eredebatur. Debuiſſet ergo potius dicere ſequenti tempore, non praeterito. Ep. VII. 179.
——— *dum tempore, & uſu*
Fortiter ediſco triſtia poſſe pati. BURM.

477. *Nimium vera cum matre.*] Pari ſignificatione dixit in Epiſtola: v. 123.
Ah nimium miſerae vates mihi vera fuiſti!
NEAPOL.

478. *Deſerit Arcadiam.*] *Arcadium* Strozzae codex. quod praeſtat. *larem* intellige. *Ita Arcadis agri* lib. v. 91. *Arcadii reges* Virg. VIII. Æneid. HEINS. *Parrhaſiumque nemus* Francof. eleganter. quia Carmenta Poëtria: nemora autem, antra & ſimilia loca ſola Poëtis placuiſſe notum eſt. Vide Bentl. ad Horat. I. Od. 32. & plurimos alios. BURM.

480. *Siſte, precor, lacrymas.*] *Siſte, puer* vetuſtae editiones cum quinque ſcriptis. HEINS. Ita & ſupr. 367. vid. lib. II. Met. 127.

481. *Fugavit.*] In exilium ejecit. CIOFAN.

482. *Offenſo deo.*] *Infenſo* Matthaeus Herculanus ex veteri libro notat in eodiee ſuo. quod & marginem quarundam editionum occupavit. Sed vulgata lectio bene ſe habet. Cydippe Ep. XXI. 47.
Nam pudet & timeo, quamvis mihi conſcia non ſim,
Offenſos videar ne meruiſſe deos.
HEINS. *Offenſo* retinuimus. alludit enim, ut ſaepe, Poëta ad ſuum exſilium. ita v. Triſt. II.
Maxima poena mihi ipſum offendiſſe.
I. Triſt. II.
Offenſi quo me compulit ira Dei.
I Pont. ult.
Caeſaris offenſum tum mihi numen erit.
& paſſim. *pulſus & orbe* etiam octo libri. in Bernenſi turbatis verbis erat,
Sic Deus offenſo, nec te tua culpa fugarat,
Sic erat in fatis, pulſus es orbe Deo.
tres alii, *nec tamen offenſo.* totidem, *ſed tamen.* BURM.

483. *Meriti.*] *Meritis* Bern.

483. *Sed numinis iram.*] Abſit haee in Deum contumelia. NEAPOL.

484. *Eſt aliquid magnis.*] *Magni* unus Heinſii. ut *aliquid ſolliciti* VII. M. 454. *aliquid regni* XIV. 20. *aliquid ſenſus* I. ex Pont. II. 113. non tamen praeferam vulgatae. BURM.

484. *Crimen abeſſe malis.*] Ita eſt; magnum, pati ſine culpâ. Benè nunc, Ovidi, locutus, ſed alibi ἀσόφως & vulgi ſenſu. tu idem es, qui ais: II Am. VII. II.

At-

Digitized by Google

Conſcia mens ut cuique ſua eſt, ita concipit intra
 Pectora pro facto ſpemque metumque ſuo.
Nec tamen ut primus moere mala talia paſſus:
 Obruit ingentes iſta procella viros.
Paſſus idem, Tyriis qui quondam pulſus ab oris,
 Cadmus, in Aoniâ conſtitit exſul humo.
Paſſus idem Tydeus, & idem Pagaſeus Iäſon:
 Et quos praeterea longa referre mora eſt.
Omne ſolum forti patria eſt; ut piſcibus aequor:
 Ut volucri, vacuo quidquid in orbe patet.

Nec

Atque ego peccati vellem modò conſcius eſſem:
Æquo animo poenam qui meruere ferunt.

nec ſemel: Epiſt. v. 7.

Leniter, ex merito quidquid patiare, ferendum eſt.
Quae venit indignè poena, dolenda venit.

Haec parum Philoſophiam redolent. aliter Tullius in Epiſtolis lib. vi. ad Torquatum: *Nec enim dum ero angar ullâ re, cùm omni vacem culpâ.* & lib. xii. ad Cornificium: *Ego certè publicè non deero: & quidquid acciderit, à quo mea culpa abſit, animo forti feram.* ſcribit & Thoranio: *Tamen ita viximus, & id aetatis jam ſumus, ut omnia, quae non noſtrâ culpâ accidunt, debeamus fortiter ferre.* Haec ferè communis ſapientis vox. Neap.

485. *Ita concipit intra.*] Pura puta veritas. Neapol.

486. *Spemque metumque.*] Vide Schol. in Epiſt. Heroid ix. 42. Ciofan. *Spemve metumve* malo.

487. *Nec tamen, ut primus.*] Solatur ultimò natum ab exemplis: nam alieni caſus reputatio moeſtum animum allevat. Ideò Timocles Comicus (ut hoc obiter moneam) ἐν Διονυσιαζούσαις, hominum vitae perutilem eſſe tragoediam ajebat: quia miſer, ut audit miſeriorem ſe aliquem exſtitiſſe, ferre videtur ſuam miſeriam leviuſculè. Vide omnino aurei carminis fragmentum apud Athenaeum, ſub limen lib. vi. incipit:

Ὦ τᾶν, ἄκουσον ἤν τι σοι μέλλω λέγειν. Neap.

487. *Moere mala.*] *Reris primus* Putean. a m. pr. *moeros* plurimi; etiam editi. *male talia* editi & ſcripti nonnulli.

488. *Procella viros.*] *Domos* unus Bonon. ſed illi librario obverſabatur verſus. 524. hujus libri. deinde, *laeta procella* pr. Vatican. unde *lata* conjiciebat Heinſius.

489. *Paſſus idem eſt, Tyriis qui quondam pulſus ab oris Cadmus in Aonia condidit exſul humo.*] Hac de re ita ſub principium lib. iii. Metamorph.

Cùm pater ignarus raptam perquirere Cadmo
Imperat, & poenam, ſi non invenerit, addit
Exſilium, facto pius & ſceleratus eodem.

Ciofan. Orditur à Cadmo: qui raptam ſororem Europam ab Agenore patre quaerere coactus; prohibito ei reditu in Phoeniciam, ni unà cum ſorore rediret. ipſe eleganter iii. Metamorphoſi:

Cùm pater ignarum &c.

Hanc raptam à Jove fabulantur Mythici; ſed verè piratae aliquot Cretenſes fuere. Herodotus lib. primo: Μετὰ δὲ ταῦτα, Ἑλλήνων τινὰς (οὐ γὰρ ἔχουσι τοὔνομα ἀπηγήσασθαι) φασὶ τῆς Φοινίκης ἐς Τύρον προσσχόντας, ἁρπάσαι τοῦ βασιλῆος τὴν θυγατέρα Εὐρώπην· εἴησαν δ' ἂν οὗτοι Κρῆτες. Neap.

490. *In Aonia conſtitit exſul humo.*] Nam deſperatâ ſororis ſalute Boeotiam habitare decrevit: ea ab antiquis incolis Aonibus ſic dicta. Strabo lib. ix. Ἡ δὲ νῦν Βοιωτία, πρότερον μὲν ὑπὸ βαρβάρων ᾠκεῖτο Ἀόνων καὶ Τεμμίκων ἐκ τοῦ Σουνίου πεπλανημένων, καὶ Λελέγων, καὶ Ὑάντων. Εἶτα Φοίνικες ἔσχον οἱ μετὰ Κάδμου, ὃς τήν τε Καδμείαν ἐτείχισε, καὶ τὴν ἀρχὴν τοῖς ἐκγόνοις ἀπέλιπεν. Stephanus fuſius iſta tradidit. Neapol.

491. *Et idem Pagaſeus Iäſon*] Legendum ex veteri libro, *Pegaſeus.* Ciofan. Ille ob caedem Melanippi fratris fugit ad Argivos: Jaſon interfecto Peliâ Corinthum abiit. Ciofanus probat lectionem ſui veteris, in quo, *Pegaſeus Iaſon*, cauſſâ non expreſſâ: ſed meo conſilio inſideas vulgatae. Παγασαὶ, ſive cum Plinio *Pagaſa*, Theſſaliae oppidum: unde ſinus Pagaſicus, Graecis. Παγασιτικὸς, ſive Παγασικὸς, ut habent Mss. Strabonis. Neapol.

493. *Omne ſolum forti patria eſt.*] Euripideum illud expreſſit:

Ἅπας μὲν ἀὴρ αἰετῷ περάσιμος·
Ἅπασα δὲ χθὼν ἀνδρὶ γενναίῳ πατρίς.

Excelſo vir animo contriſtari exſilio non debet. Et unde initia & principia cujusque gentis, niſi ex totidem exſulibus? Vide Senecam hac de re largè differentem in Conſolatione ad Helviam. Neapol. Vid. Muret. ii. Var. Lect. 3.

495. *Erat in anno.*] *Horret* legendum cum Urſini libro, & Mazar. & quinque aliis. Noſter in Ibid:, 201.

A

Nec fera tempeſtas toto tamen horret in anno:
Et tibi (crede mihi) tempora veris erunt.
Vocibus Evander firmatâ mente parentis
Nave ſecat fluctus, Heſperiamque tenet.
Jamque ratem doctæ monitu Carmentis in amnem
Egerat, & Thuſcis obvius ibat aquis.
Fluminis illa latus, cui ſunt vada juncta Terenti,
Adſpicit; & ſparſas per loca ſola caſas.
Utque erat, immiſſis puppim ſtetit ante capillis;
Continuitque manum torva regentis iter.

Et

At cum triſtis hyems Aquilonis inhorruit alis.
Feſtus Avienus Prognoſticis,
Cum madeſcta dies ſub tempeſtatibus horret.
& Germanicus Aratëis,
Frigidus ac rapidis horrebit Aquarius Euris.
Lucanus libro IV. 50.
Pigra bruma gelu ſiccisque Aquilonibus horrens.
ubi *haerens* perperam legitur. Virgilii illa III. Georg. 443. reſpexit, *horrida cano Bruma gelu.* Statius Theb. IV.
Tertius horrentem Zephyris laxaverat annum
Phoebus.
Uti Scholiaſt. *Horrentem, id eſt hyeme aſperum, vel horridum frigore.* & IV. 484. *Horrens Arctos. Horrida bruma* etiam Avieno Fab. XXIX. Columella lib. I. cap. 4. *Quaedam loca hyeme intolerabiliter horrent.* hinc *horrida tempeſtas* & *hyems horrida* paſſim apud poëtas. HEINS. Vid. ad II. Am. XVI. 19. & II. Art. 213. & Val. Fl. III. 403.

496. *Et tibi.*] *En tibi* unus Vaticanus.

497. *Et firmus mente parentis.*] Melius editio Aldina, *firmata mente.* DAN. HEINS. *Firmatâ mente* meliores. recte. Met. III. 689.
——— *mentem firmat Deus, Excute, dicens,*
Corde metum.
In mortem Druſi 198.
Firmavitque animum, deſtituitque preces.
Gunth. Ligur. lib. I.
Exaudire vires firmata mente negabit. HEINS.
& firma mente Francof. & multi alii. in Epicedio Druſi legitur, *duravitque animum.* vid. ad Vellej. Pater. I. 110.

498. *Italiamque tenet.*] Quo anno ii in Italiam venere diſce ex Dionyſio Halicarnaſſenſi lib. primo Antiq. Μετὰ δὲ οὐ πολὺν χρόνον στόλος ἄλλος Ἑλληνικὸς εἰς ταῦτα τὰ χωρία τῆς Ἰταλίας κατάγεται, ἑξηκοστῷ μάλιστα ἔτει πρότερον τῶν Τρωϊκῶν, ὡς αὐτοὶ Ῥωμαῖοι λέγουσιν, ἐκ Παλλαντίου πόλεως Ἀρκαδικῆς ἀναστάς. Origo Gentis Romanae: *Regnante Fauno, ante annos circiter LX. quàm Æneas in Italiam deferretur, Euander Arcas, Mercurii & Carmentis Nymphae filius, cum matre eodem venit.* Tunc ad rudes Italos litterae translatae. Neſcio an auctor Euander filius, ſeu Nicoſtrata mater. antiqui verſus:
Mente Phoenices ſagaci condiderunt Atticas:
Quas Latini ſcriptitamus, edidit Nicoſtrata.
Marius Victorinus ſcribit, tantùm cum Euandro ad nos tranſlatas XVI. poſteà quasdam à Palamede & Simonide adjectas. Sed apud Euripidem Palamedes ipſe totam ſcribendi rationem ſibi attribuit. Verùm hac de re adi Joannem Tzetzem Chiliade X. Hiſt. CCCXXXII. NEAPOL. *Heſperiamque* plurimi ſcripti & editi. *Auſoniamque* Moreti.

500. *Egerat.*] Multi ex melioribus, *vexerat*; forte pro *rexerat.* HEINS. Supra tamen 340.
Acta per aequoreas hoſpita navis aquas.
& ita Valer. Flac. I. 689.
Tiphys agit.
Ubi plura dicemus. BURM.

501. *Vada juncta Terenti.*] Hoc eſt, locus in campo Martio. Adeundus tibi Feſtus. NEAPOL. *Tarenti* editi & ſcripti fere omnes. manifeſto errore. meliores pauci, *Terenti.* vide Feſtum in ea voce. erat locus in Campo Martio, ubi ara Ditis & Proſerpinae ſub terra latens eruebatur, ut ſaecularia ſacra ad illam fierent. meminêre Feſtus, Val. Maximus, Cenſorinus, Auguſtinus de Civitate Dei: Statius XVII. Conſ. Domitiani:
——— *altera ſaecula condes*
Et tibi longaevi revocabitur ara Terenti.
quomodo jampridem caſtigarunt viri eruditi. in vetuſta tamen editione Parmenſi, *renovabitur.* ut idem Soteriis,
Aut inſtaurati peccaverit ara Terenti.
Martial. IV. I.
Hic colat ingenti redeuntia ſaecula luſtro,
Et quae Romuleus ſacra Terentus habet.
Tarentum & *Terentum* ſaepius confuſa jam antiquitus. unde Favorinus apud Macrobium Saturnal. II. cap. 14. *Quidam Tarantinas oves vel nuces dicunt, quae ſunt Terentinae a terreno, quod eſt Sabinorum lingua molle. unde Terentinos quoque dictos Varro ad Libonem primo.* Nam quod huc trahit Horatia-

Et procul in dextram tendens ſua brachia ripam,
  Pinea non ſano ter pede texta ferit.
Neve daret ſaltum properans inſiſtere terrae,
  Vix eſt Evandri vixque retenta manu.
Dique petitorum, dixit, ſalvete locorum;
  Tuque novos coelo terra datura deos:
Fluminaque, & Fontes, quibus utitur hoſpita tellus,
  Et Nemora, & Silvae, Naiadumque chori;
Eſte bonis avibus viſi natoque mihique:
  Ripaque felici tacta ſit iſta pede.
Fallor? an hi fient ingentia moenia colles?
  Juraque ab hac terrà cetera terra petet?

Mon-

ratianum illud *molle Tarentum*, nugari eſt. *molle* enim *Tarentum* ut Juvenali:

— coronatum & petulans madidumque Tarentum. Heins.

Vide & Sigon. ad Liv. Epit. lib. XLIX. Scriver. ad Martial. X. Ep. 63. & Rutger. IV. Var. Lect. 10. *cujus vada* Excerpta Kloekhovii.

502. *Per loca ſola caſas.*] Sedes Aboriginum. Neapol.

502. *Solas per loca ſola caſas.*] *Sparſas caſas* ſcripti plerique. ſic *ſparſi lata per arva greges* lib. II. 210. & lib. IV. 760. *ſparſi per nemus omne dei.* & v. 640. *ſparſi boves.* ita & *ſparſa mapalia*, & *diſperſa mapalia* apud auctores. *ſparſo concisa mapali Agreſtum manus* Val. Flacco lib. II. 460. Heins.

503. *Immiſſis.*] *Incultis* vel *hirſutis* Moreti. *intenſis* Bern.

504. *Continuitque manum.*] *Manu* Francof. a m. pr. Excerpta Douzae & quinque alii. *Manus* duo alii. *Continuatque* Excerpta Kloekh.

305. *Brachia.*] *Lumina* Marg. Berſm. & Gryphii. mox, *cum pede* Bernenſ.

506. *Pinea texta.*] Hoc eſt, navim. Loquendi modus antiquus. in XIV. Metamorphoſi 530.

——— *Fers ipſe avidas in pinea Turnus*
Texta faces. ———

& fortè hauſtus è Catullo. hic in nuptiis Pelei: Neapol. vid. ad d.l. Metam.

507. *Properans inſiſtere ripae.*] Vetuſtiores magno numero, *terrae.* & recte. nam alterum paulo ante praeceſſerat. Sequenti verſu pro *Evandri manu* legendum puto, *Evandrâ.* ut infra lib. III. 42. *Telegona manu.* & lib. v. 580. *Parthi manu* pro *Parthâ.* poſſet & legi,

Vix, Evandre, tuâ vixque retenta manu eſt.

Heins. *Dira retenta manu* unus Heinſii.

509. *Dique petitorum (dixit) ſalvete locorum.*] Vide quae collegi lib III. Metam. ſub principium. Ciofan. Et in adventu & in diſceſſu mos iſte invaluit. Marcius apud Dionyſium, ubi patriam deſeruit, Καὶ ὑμεῖς, inquit, ὦ θεοὶ κτήσιοι, καὶ ἑστία πατρῴα, καὶ δαίμονες οἱ κατέχοντες τοῦτον τὸν τόπον, χαίρετε. Hos dixere noſtri indigetes & topicos, ſeu locales. Neapol.

510. *Novos caelo terra datura Deos.*] Leucotheam & Herculem; ni malis Romulum & duos primos Caeſares. Idem.

512. *Et nemorum Nymphae.*] *Sylvae* ſcripti fere omnes meliores. nimirum *divae* legendum, quod tres codices agnoſcunt. Dryadas intelligit. Gratius initio,

Adſcitaeque tuo comites ſub numine Divae
Centum omnes nemorum, centum de fontibus omnes.

ita *di nemorum* lib. II. 309. poſſet & legi, *Et nemora, & ſylvae*, quae duo etiam diſtinxit Amor. lib. III. Eleg. VI. 84.

Sed nemora & ſylvae crimina veſtra tegunt.

ita ſylvas etiam alloquitur apud Val. Flaccum Jaſon lib. v. 203.

Vos etiam ſylvae, vos Colchidos hoſpitis oram
Pandite.

perperam *ore* vel *ora* illic in vulgatis. Sed & *vos nemorum ſylvae* in Valerii Flacci loco, ut & hic apud Naſonem legi poteſt. Ita Virgil. in Culice 281.

——— *incole fontes*
Et virides nemorum ſylvas & paſcua laetus. Heins.

Non placent mihi *divae nemorum*, nec *nemorum ſilvae*, quare amplecterer alteram emendationem, *nemora & ſilvae.* quam firmat unus Petavii codex. & certe Noſter diſtinguere amat *nemus* & *ſilvam.* lib. II. Met. 438.

Huic odio nemus eſt, & conſcia ſilva.

In eo autem differentiam ſtatuiſſe videtur, ut *nemus* ſit pars ſilvae, & forte illa, quae ſacrata habebatur: quod colligo ex lib. I. Met. 568.

Eſt nemus Haemoniae, praerupta quod undique claudit
Silva.

ca-

Montibus his olim totus promittitur orbis.
Quis tantum fati credat habere locum?
Et jam Dardaniae tangent haec litora pinus.
Hîc quoque cauſſa novi femina Martis erit.
Care nepos, Palla, funeſta quid induis arma?
Indue. non humili vindice caeſus eris.
Victa tamen vinces, everſaque Troja reſurges.
Obruet hoſtiles iſta ruina domos.
Urite victrices Neptunia Pergama flammae:
Num minus hic toto eſt altior orbe cinis?
Jam pius Æneas ſacra, & ſacra altera patrem,
Adferet. Iliacos excipe, Veſta, Deos.

Tem-

eadem vero ratione, ut hic *nemora* & *ſilvas* diſtinguit, ita verſu praecedente *flumina* & *fontes*, ubi etiam quidam librarii *montes* ſcripſerunt. ſed & Virg. XII. 181. *Fonteſque fluvioſque.* ſic & lib. III. Faſt. 71. ex Ms.

Jam modo qua fuerant ſilvae nemorumque receſſus.

Senec. Phoen. 45.

—— —— *qua per obſcurum nemus,*
Silvamque opacae vallis, inſtinctus Deo
Egit ſorores pater.

Suet. Tiber. 43. *In ſilvis quoque ac nemoribus paſſim venereos locos commentus eſt.* BURM.

513. *Eſte bonis avibus viſi.*] Fauſto & felici omine: unde, *mala ales*, pro infauſto, antiquis. Horatius in Maevium, cui tempeſtatem & naufragium imprecatur:

Malâ ſoluta navis exit alite,
Ferens olentem Maevium. NEAPOL.

514. *Ripaque felici.*] *Iſtaque felici ripa ſit icta pede* Puteaneus ſecundus. quae elegantiſſima lectio a librario provenire non potuit. vid. ad Val. Flac. VIII. 23. BURM.

215. *Fallor? an hi fient.*] Praedicit dominae Urbis imperium. NEAP.

516. *Cetera terra petet.*] Liber Urſ. *Cetera turba petet.* CIOFAN. *Petent* Zuliehemianus antiquiſſimus. vide notas Rem. Am. ℣ſ. 164. HEINS. *Terra feret* unus Moreti.

518. *Quis tantum.*] Heinſius conjecerat olim, *quis tantum huic &c.* vel, *quis tantum huic fati credat ineſſe loco.* ego nihil muto.

519. *Dardaniae tangent haec littora pinus.*] Et Æneae adventum poſt annos LX. Sed mirum quot hanc feliciſſimam Monarchiam praeviderint. Exſtat vaticinium Caſſandrae apud Lycophronem, exſtat & illud Homerici Neptuni Iliade Γ. & alia. NEAPOL. *Dardaniae* libri quatuor. Puto, *Dardanides.* adi Notas lib. I. Artis ℣ſ. 172. HEINS. *Puppes* etiam unus Heinſii.

520. *Hic quoque.*] Forte, *his quoque.* HEINS.

520. *Cauſſa novi femina Martis.*] Lavinia haec. NEAPOL.

521. *Care nepos, Palla.*] Priſcianus, qui hunc locum citat lib. VII. p. 758. notat Ovidium, in vocativo illo *Palla*, imitari Homerum:

Πουλυδάμα, σὺ μὲν οὐκέτ' ἐμοὶ φίλα ταῦτ' ἀγορεύεις. HEINS.

521. *Funeſta quid induis arma.*] Praedicit & caedem Pallantis: ſed Turnus occiſor cadet, inquit, Æneae dextrâ. NEAPOL.

523. *Everſaque Troja reſurges.*] Praedicit & victorias habitas à Romanis in univerſâ Graeciâ, Adi Annales. NEAP.

525. *Neptunia Pergama.*] *Neptunia moenia* Mazar. Heinſii unus & ſex alii.

526. *Nunc minor hic toto eſt altior orbe cinis.*] *Non minor* multi ſcripti. alii, *Num minor.* Urſini liber & duo alii, *Non minus.* Zulich. *Nec minus.* Tres, *Num minus.* bene. vide notas Ep. XI. ℣ſ. 19. HEINS. *Nunc minor in toto eſt altior orbe cinis* Bern.

527, *Jam pius Æneas ſacra, & ſacra altera patrem Afferet.*] Hunc locum expoſui ex Æliano in meis in Metamorphoſin Obſervationibus lib. XIII, ad verſum 624.

Sacra, & ſacra altera patrem
Fert humeris, venerabile onus, Cythereïus heros;
De tantis opibus praedam prius eligit illam,
Aſcaniumque ſuum.

Infrà etiam lib. IV. 37. tale quippiam:

Hinc ſatus Æneas, pietas ſpectata per ignes;
Sacra, patremque humeris altera ſacra tulit.

CIOFAN. *Sacra altera & altera patrem* unus Vaticanus. unus etiam Vaticanus, *auferet.* forte bene: nam patrem non attulit. ut lib. XIII. Met. 345. *Raptamque auferre per hoſtes* ex Mss. vid. & Infr. II. 385. & 583. III. 807. Sed vulgata defendi poteſt ex lib. IV. 78. & V. 90. HEINS. Ita & II. Faſt. 250. pro *affer aquam*, in codice Mazar. eſt *aufer.*

po-

Tempus erit, cum vos, orbemque tuebitur idem:
Et fient ipſo ſacra colente Deo:
Et penes Auguſtos patriae tutela manebit.
Hanc fas imperii frena tenere domum.
Inde nepos natusque Dei (licet ipſe recuſet)
Pondera coeleſti mente paterna feret.
Utque ego perpetuis olim ſacrabor in aris,
Sic Auguſta novum Julia numen erit.
Talibus ut noſtros dictis deſcendit in annos;
Subſtitit in medios praeſcia lingua ſonos.

Pup-

poteſt etiam *efferet* legi. vid. XIII. Met. 345. & ad Val. Flac. VII. 46. BURM.

528. *Excipe.*] *Accipe* multi ſcripti & editi. *accipe veſte* Excerpta Voſſii.

529. *Cum vos orbemque tuebitur idem.*] Praedicit imperium & Pontificatum maximum Julii Caeſaris. NEAP. *Quo vos* poſter. Ald.

530. *Colente Deo.*] Et hac voculâ ἀπολίωσιν. NEAP. *Colenda* duo libri.

531. *Et penes Auguſtos.* Non malè etiam legeris, *Cùm penes*, ut in meo. NEAPOL. Et ita unus Bonouienſis.

531. *Tutela manebit.*] *Manebis* unus Mediceus probae notae. venuſte. HEINS.

532. *Frena.*] *Jura* unus Vatican.

533. *Inde nepos, natusque Dei.*] In eodem, *Inde ſatusque nepoſque Dei.* Capito Octavianum & Tiberium: de quo addit, *licet ipſe recuſet.* Notavit & id Dio lib. LVII. ſub initium, & Suetonius in eodem Principe. NEAPOL. Non agitur de duobus, nec intelligendi Octavianus, vel Germanicus & Tiberius, ut volunt interpretes, ſed ſolus Tiberius, qui filius Auguſti, & Divi Julii Caeſaris Nepos. ut in nummis paſſim dicitur. hoc *recuſet* poſtulat, pro quo *recuſes* Excerpt. Voſſii. *usque recuſet* Patavin. eleganter. nam pertinaciter recuſavit, ſimulandi artifex, Tiberius. *usque* enim continuum & longum tempus notat. vid. Gron. I. Obſ. 15. Fanenſis de ſolo Auguſto capit. BURM.

535. *Julia numen erit.*] Haeret ad haec Marſus: De Juliâ, inquit, Auguſtâ non legimus aliquid ſacri. O pepo! haec ſecunda Caeſaris Auguſti conjux, quae priùs dicta Livia Druſilla; poſteà mariti adoptione in Juliorum domum admiſſa, unde in poſterum ei nomen fuit Julia Auguſta: hanc nepos Claudius conſecravit, ut tradit Suetonius lib. V. cap. 11. *Aviae*, inquit, *Liviae divinos honores, & Circenſi pompâ currum elephantorum Auguſteo ſimilem decernendum curavit.* Dio Caſſius lib. LX. Τήν τε τήθην τὴν Λιουίαν οὐ μόνον ἵπποις ἀγῶσιν ἐτίμησεν, ἀλλὰ καὶ ἀπηθανάτισεν, ἄγαλμά τέ τι ἐν τῷ Αὐγουστείῳ ἱδρύσας, καὶ τὰς θυσίας ταῖς ἀειπαρθένοις ἱεροποιεῖν προστάξας· ταῖς τε γυναιξὶν ὅρκον τὸ ὄνομα αὐτῆς ποιεῖσθαι κελεύσας. Habuit etiam, praeter has virgines Veſtales, ſuam Flaminicam; quò refero vetuſtam hanc baſim, quae Aquini eſt:

DENTRIÆ L. F. POLLÆ
SACERDOTI DIVÆ
AVGVSTÆ
POST MORTEM
D. D.

Ex hoc paſſim in inſcriptionibus antiquis litatum Juliae videmus; ut in his Fragmentis Fratrum Arvalium: DIVO AVGVSTO BOVEM MAREM, DIVÆ AVGVSTÆ VACCAM. Sed hi honores à Claudii aevo mortuae Liviae, ut vides, delati; verè illi ſtatim poſt ejus obitum largè à Senatu decreti: at ferè omnes filius Tiberius per modeſtiam imminuit, addito, ne caeleſtis religio decerneretur. Adi Cornelium Tacitum ſub initium Annalis. Jam habemus aliquid ſacri. Sed de hoc vaticinio, ſodes, noſtrum excuſes ex certâ praeſumptione; ſive veriùs, mireris domui Auguſtae adulantem. Adſcribit in Divas Juliam, antequam quid ſimile exſul audiſſet, ante ipſiusmet obitum, ante decretum Senatus; ad quae nec dies Naſonis pervenere: nam mortuus pluſculos annos ante Juliam. NEAP. Haec tria diſticha à ℣ſ. 531. ab Ovidio inſerta eſſe poſt mortem Auguſti cenſet Cl. Maſſonius in vita Ovidii ad annum U. C. DCCLXVII. ubi Noriſium refutat & Spanh. de Uſu. Num. Tom. II p. 274. recenſitos etiam hinc in exſilio ab Ovidio faſtos colligit. ubi de Julia Auguſta multis agit. de qua vide etiam comm. ad Vellej. Pater. II. 71. & Caſaub. ad Sueton. Aug. 102. BURM.

537. *Talibus ut dictis noſtros deſcendit in annos.*] *Talibus auſpiciis* Arund. & tres alii. At Urſini, Zulich. Mazar. Nauger. Voſſ. & tres alii, *Talibus auſpiciis noſtros deſcendit ad agros. dicta* hic pro Vaticiniis ſumſit. vide notas in Epiſt. V. ℣ſ. 33. HEINS. Nos vulgatam reduximus, in qua ſenſus melior, & quam Francof. & optimus quisque

agno-

Digitized by Google

Puppibus egreſſus Latià ſtetit exſul in herbà.
Felix, exſilium cui locus ille fuit!
Nec mora longa fuit. ſtabant nova tecta: nec alter
Montibus Auſoniis Arcade major erat.
Ecce boves illuc Erytheïdas adplicat heros,
Emenſus longi claviger orbis iter.
Dumque huic hoſpitium domus eſt Tegeea; vagantur
Incuſtoditae lata per arva boves.
Mane erat: excuſſus ſomno Tirynthius hoſpes
De numero tauros ſentit abeſſe duos.

Nul-

agnoſcit: deſcendit enim ab Ænea ad Auguſti & Tiberii tempora. *ad annos* etiam Arundelianus & unus Voſſii. ſequenti verſu *in mediis ſenis* malebat Sligtenhorſtius. *in medio ſene* Excerpta Klockh. BURM.

539. *Exſul in herba.*] *Exſul arena* Margo Gryphii & Micylli. ſed vid. ſupr. ad ℣ſ. 84.

440. *Cui locus ille.*] Adludit ad ſuum miſellum NEAPOL. *exilii* Thuan.

541. *Nec mora longa fuit.*] *Subit* puto, quia paulo ante praeceſſerat *fuit*. niſi illic mavis,

Felix, exilium cui locus ille ſuum! HEINS.

541. *Nova tecta.*] His a veteri novi hoſpitis patria *Palantium* nomen impoſitum. NEAP.

543. *Ecce boves illuc.*] Paullò pòſt Arcades, quarta Graecorum claſſis, in hanc Italiae partem venit duce Hercule. Halicarnaſſenſis: Ὀλίγοις δ᾽ ὕςερον ἔτεσι μετὰ τοὺς Ἀρκάδας, ἄλλος εἰς Ἰταλίαν ἀφικνεῖται ςόλος Ἑλληνικὸς, ἄγοντος Ἡρακλέους, ὃς Ἰβηρίαν καὶ τὰ μέχρι δυσμῶν ἡλίου χειρωσάμενος ἦν. Ad verbum illuſtrant Naſonis diſtichon. NEAPOL.

543. *Erytheïdas.*] Scaliger *Eritheïdas* legebat. Sequenti autem diſticho, pro, *domus eſt Tegeaea*, recte *Tegeea*, a *Tegea* Τεγέα, Arcadiae urbe. Notum illud: Ἐςί τις Ἀρκαδίη Τεγέη λευρῷ ἐνὶ χώρῳ. Ergo *Tegeea* Τεγεεία. Ita inf. ℣ſ. 627. *Binaque nunc pariter Tegeeae ſacra parenti*, non *Tegeaeae*, ut nunc ſcribitur. DAN. HEINS. Statim explodes editiones, in quibus, *Erythreïdas*: ubi leges Strabonis verba lib. III. Ἐρυθείαν δὲ τὰ Γάδειρα ἔοικε λέγειν ὁ Φερεκύδης, ἐν ᾗ τὰ περὶ τὸν Γηρυόνην μυθεύουσι. Ἄλλοι δὲ τὴν παραβεβλημένην ταύτῃ τῇ πόλει νῆσον, πορθμῷ σταδιαίῳ διειργομένην. Sed hoc parum obeſt: nam inſulae Gadibus adſitae, ſub uno *Erytheae* nomine nuncupatae. Tu ipſe ſuperius: Εἰρήκασι δ᾽ οἱ παλαιοὶ καλεῖν τὸν Βαῖτιν, Ταρτησσόν· τὰ δὲ Γάδειρα, καὶ τὰς πρὸς αὐτὴν νήσους, Ἐρυθείαν. NEAP. Vid. Turneb. XXIII. Adv. 7. & auctorem de Origine Gentis Romanae cap. VII. qui ex Pontificalium libris haec hauſta dicit. Apoſtol. Paroem. Centur. II. §. 80. Ἡρακλῆς γὰρ ἀλαστορημένος ἐπὶ τὰς Ἐρυθείας βοῦς. ubi recte Pantinus vertit *in Erythram inſulam*, reprehenſus à Triſtano Tom. II. Comment. Hiſtoric. p. 333. ſed ipſe male Urbem Ioniae intelligit, & legendum ἐπὶ τὰς Ἐρυθείας. apud Diogen. Cent. II. 57. ἐπὶ τὰς Ἐρυθείας circumfertur. apud Anonym. de XII. Labor. Hercul. ab Allatio editum. cap. X. Ἐρυθεία dicitur, quae nunc vocatur Γάδειρα. vid. & lib. V. 649. *Tegeea* vero ſcribendum vidimus ad Epiſt. IX. 87. BURM.

543. *Applicat.*] Malim, *appulit*. ut lib. VI. 80. *Huc captas appulit ille boves.* & ℣ſ. 519.

Appulerat ripae vaccas Oetaeus Iberas.

pro *heros* unus Patavinus, *oras*. Forte, *illuc oras*. HEINS.

545. *Domus eſt Tegaea.*] Caſa Carmentis. NEAP.

546. *Lata per arva.*] *Laeta* Urſin. Mazar. Zulich. & quatuor alii. recte. ſic lib. IV. 476.

Sacrerumque Melan paſcua laeta boum.

Faſt. lib. V. 243. ut codices duo veterrimi agnoſcunt.

Omnia tentabo laetis medicamina terris.

& lib. III. Amor. Eleg. V.

Carpebant tauri pabula laeta procul.

mox *ſentit* pro *ſenſit* meliores itidem. HEINS. Juvenalis Satyra XII. 13. de Tauris,

Laeta, ſed oſtendens Clitumni paſcua ſanguis
Iret, & a grandi cervix ferienda miniſtro.

lata tamen mihi cum Cl. Bentl. Ad. Horat. III. Od. XI. 9. magis arridet, propter τὰ *incuſtoditae*, & *vagantur*. quia enim nulla erat ſuſpicio furti, ideo late vagabantur ſine cuſtode, cum alias paſtor gregem fere ſimul & junctim paſcere ſoleat. ſic Ep. XII. 46.

Spargere devota lata per arva manu.

ubi vide. II. Faſt. 210. *Invadunt ſparſos lata per arva greges*; & ſaepe alibi. BURM.

547. *Tirynthius Heros.*] Meus infimae vetuſtatis codex, *Tirynthius hoſpes*. Rectiſſimè; ſuprà dixerat, *applicat heros*. noluit hîc iterùm voculam repetere. NEAPOL. *Auctor* Petav. unde Heinſius *actor* faciebat, ut Epiſt. I. 95.

550. *Traxe-*

Digitized by Google

Nulla videt taciti quaerens veſtigia furti:
Traxerat averſos Cacus in antra feros;
Cacus, Aventinae timor atque infamia ſilvae,
Non leve finitimis hoſpitibusque malum.
Dira viro facies; vires pro corpore; corpus
Grande: pater monſtri Mulciber hujus erat.
Proque domo longis ſpelunca receſſibus ingens,
Abdita, vix ipſis invenienda feris.
Ora ſuper poſtes adfixaque brachia pendent,
Squalidaque humanis oſſibus albet humus.

Ser-

550. *Traxerat averſos Cacus ad antra boves.*] Lege ex Urſ. & tribus Vatic. *ad antra ferox.* Ad hunc autem locum interpretis officio functus Mart. reſpexit lib. v.

Silvarumque tremor, tacita qui fraude ſolebat
Ducere, nec rectos Cacus in antra boves.

CROFAN. In multis eſt, *Cacus in antra boves.* Utrique benè, *Sed &*, Livius inquit lib. II. *Cacus ferox viribus.* NEAPOL. Alii codices, *boves.* Sed *averſos feros* eſt ſcribendum. ut recte unus Farneſianus. vide Notas Ep IX. vſ. 114. HEINS. Sed mox iterum vſ. 556. *feris* repetitur. *adverſos* Bernenſ. & multi alii. verſu ſuperiori, *nulla videns quaerit taciti* Putean. alter.

551. *Aventinae ſilvae.*] Ubi ſedes & ejus ſpelunca. Verè hanc Topographi ſtatuunt in regione XIII. NEAPOL. *Tremor* Farneſ. Bene. quod oſtendit imitatio Martialis v. 66.

Silvarumque tremor, tacita qui fraude ſolebat
Ducere nec rectas Cacus in antra boves.

unde etiam patet vſ. 550. *boves* rectius legi. idem firmat Propert. IV. IX. 12.

Averſos cauda traxit in antra boves. BURM.

552. *Non leve finitimis hoſpitibusque malum.*] Expreſſit verbum κακὸν. De Caco autem & Hercule ſic diſputat Fulgentius lib. II. Mythologicôn: *Si fumum fures eructant, quis involantem dum negat agnoſcat? ergo aut caliginem, aut fumum obiicis, ne agnoſci poſſit: aut in fumum vaneſcis ſubſtantia, quae furtive ſuccedis. Cacus enim Herculis boves furatus eſſe dicitur, quos cauda in ſpelunca tractos abſcondit, quem Hercules preſſo gutture interfecit. κακὸν enim Graece, malum dicimus. Ergo omnis malitia fumum eructat, id eſt, aut quod contraria ſit veritati, id eſt, luci: aut quod acerba ſit videntibus, ut fumus oculis: aut quod multiformis malitia non ſimplex ſit. Triplici enim modo non nocet malitia: aut in evidenti, ut potentior: aut ſubtiliter, ut falſus amicus; aut occultè, ut impotens latro: Ideò etiam ſubtractos boves tranſverſis ducit veſtigiis, quòd omnis malignus aliena invadat, & tranſverſa defenſionis utatur via. Ideò & bona Herculis concupiſcit, quia numquam malignitas aperta liberiore fronte ſit, ſed virtus & malos interficit, & ſua vindicat.* CIOFAN. Alludit ad Graecum κακὸν. Servius: *Servus Evandri κακὸς & malus fuit: unde Κάκος dictus, mutato accentu.* NEAPOL.

553. *Dira viro facies.*] Libri veteres, *Dura*, quo verbo impudentia indicatur. CIOFAN. Tres apud me veteres, *Dura viro facies.* Ego quidem hic malim, *dira*: licet *durus* ſit idem ac ἰσχυρὸς, καὶ καρτερός. nam vires ſtatim commendat. NEAP. *Dira* praeferendum. Senec. Herc. Fur. 721. de Plutone, *Dira Majeſtas Deo*; quod videtur imitatus Claudian. I. de Pont. 82. *Dirae riget inclementia formae*, ubi & *durae* MS. hic, *mira* Voſſ. BURM.

554. *Mulciber.*] *Mulcifer* multi ex vetuſtioribus, quomodo ſaepe apud Noſtrum aliosque in antiquiſſimis membranis occurrit. HEINS.

556. *Abdita.*] *Obdita* Urſini codex. Videantur quae noto Art. Am. II. vſ. 636. nihil tamen auſim immutare. Dict. Cretenſ. lib. VI. *Ibi Pelea avum repperit, occultatum ſpelunca abdita & tenebroſa.* HEINS.

556. *Vix ipſis.*] *Vix ullis* duo libri.

557. *Affixaque brachia pendent.*] Vates lib. VIII. optimi maximi operis:

—— —— Semperque recenti
Caede tepebat humus, foribusque affixa ſuperbis,
Ora virum triſti pendebant ſquallida tabo.

NEAPOL.

559. *Jove natus abibat.*] Petavianus, *abibas.* ut *Jove natus* pro *nate* dixerit. HEINS.

560. *Mugitum.*] Meminit Lactantius lib. I. 20. Deae Cacae, *quae Herculi indicium fecerit de furto boum, divinitatem conſecuta, quia fratrem Cacum prodidit.* de hac apud alios altum ſilentium. HEINS.

561. *Accipio, revocamur, ait.*] *Accipio revocamen* Petavianus, Nauger. Urſin. Arondel. & multi alii. vide notas ad Epiſt. XIII. vſ. 135. Sed & vulgata ferri poteſt. Valer. Flaccus lib. I. 91.

Accepere Deae; celerſque per aethera lapſu
Diverſas petiere vias. HEINS.

562. *Victor*

Digitized by Google

Servatâ male parte boum Jove natus abibas:
Mugitum rauco furta dedère ſono.
Accipio revocamen, ait; vocemque ſecutus
Impia per ſilvas ultor ad antra venit.
Ille aditum fracti praeſtruxerat objice montis:
Vix juga moviſſent quinque bis illud opus.
Nititur hic humeris, (coelum quoque ſederat illis)
Et vaſtum motu collabefactat onus.
Quod ſimul evulſum eſt, fragor aethera terruit ipſum;
Ictaque ſubſedit pondere molis humus.

Pri-

562. *Victor ad antra.*] Melius vetus lectio, *ultor ad antra venit.* ut Virgil.

— — nam maximus ultor
Tergemini nece Geryonis ſpoliisque ſuperbus
Alcides aderat. NAUGER.

Pro *victor* recte etiam vetuſtiores libri, *ulter.* Virgil. in hac eadem narratione, VIII. 201.

— — nam maximus ulter
Tergemini nece Geryonae ſpoliisque ſuperbus
Alcidas aderat.

quamquam *victoris* nomen Herculi peculiare, unde etiam geminae aedes *Herculi victori* Romae dedicatae, una ad portam Trigeminam, altera, in foro boario, de quibus Macrobius Saturnalium libro IV. cap. 3. Sex. Rufus, Victor & alii in Deſcriptione Urbis, & Servius ad illa Maronis,

— — haec lumina victor
Alcides ſubiit. HEINS.

563. *Objice mentis.*] *Strati pr. objice ſaxi* Juniani. *Perſtruxerat* nonnulli. mox *opus* Pembrok. Thuan. & Mazar. quod praefero, quia *onus* mox ſequitur. ita ut vel hîc vel ibi ſit recipiendum *opus.* nam *opus* de munitionibus proprie dicitur. ita haec pars montis *opus* quaſi, & vallum, & munimen antri erat. mox aptius, *onus*, quia comparat coelo, quod fuerat *ſarcina* Herculi; ut vocat Ep. IX. 58. BURM.

565 *Humeris.*] Arondelianus.

Nititur hic humero; coelum quoque ſederat illi. HEINS. Hoc diſtichon deerat in Hugeniano codice, & in Mazarin. margini erat adſcriptum. Francius legebat, *Nititur hic humeris (coelum queis ſederat) illis, Et vaſtum motu collabefactat onus.*

565. *Sederat.*] *Suſtulit* Thuan. ſed *ſarcinam ſedere* dixit Noſter IV. Epiſt. 24. & VIII. 94.

567. *Quod ſimul everſum eſt.*] Sic iidem libri veteres. Vere. CIOFAN. Alii habent, *quod ſimul evulſum eſt.* Virgilius in re ſimili *avulſo* uſus eſt. Unde ſic malim in Noſtro legere, *Quod ſimul avulſum eſt.* Nec ambigo ita à germanâ manu olim ſcriptum. NEAPOL. Primae editiones & ſcripti quinque, *evulſum.* ſic *evulſi trunci* Horat. III. od. 4. Neapolis mallit, *avulſum.* Stat. X. 629. *Saxaque in adverſos ipſis avulſa rotabant Moenibus.* cum Tò *eſt* à nonnullis abſit codicibus, ſcribendum puto, *Quo ſimul avulſo*, vel *averſo.* ut & lib. IX. Met. 120.

Quo ſimul evulſo ſanguis per utrumque foramen
Emicuit.

nam unus ex meis, *Quo ſimul evulſum.* & lib. VI. 252.

Quo ſimul educto pars eſt pulmonis in hamis
Eruta.

& utroque loco Tò *eſt* in multis ſcriptis deſiderabatur. niſi mavis, *Cui ſimul.* vide Notas Amor. lib. I. El. IV. ℣ſ. 1. in Triſtibus V. El. X. 29. *ſimul nobis habitare* dixit pro *cum nobis.* ita enim libri veteres. ſaepe in his elegantiis peccatum. apud Maronem Æneid. V. 357.

Et ſimul his dictis faciem oſtentabat.

libro XI. 827.

Simul his dictis linquebat habenas HEINS.

Virgilii locus, quem innuit Neapolis, eſt lib. VIII. 237.

Dexter in adverſam nitens concuſſit, & imis
Avulſam ſolvit radicibus.

ſimul vero conſtrui cum ablativo latius ad Val. Flac. IV. 87. oſtendemus. BURM.

567. *Æthera terruit ipſum.*] Ab eodem Virgilio mutuatus hanc ὑπερβολήν. NEAPOL.

567. *Terruit ipſum.*] *Verberat* Sarravii pro diverſa lectione. *Concutit* tres alii & poſtrema Aldi Editio.

568. *Ictaque ſubſedit pondere mollis humus.*] *Pondere molis* primo legendum cum caſtigatioribus ſcriptis. deinde, pro *icta*, quidam ex melioribus, *Jactaque.* tres, *Laxaque.* duo, *Laeſaque.* Zulich. *otaque*, ſic ut prima litera deſideretur. Vulgatam non muto. Triſt. I. Eleg. IX. de navi. *Nec ſaevis icta fatiſcit aquis.* & *icta beſtia* pro percuſſa Metamorph. dicentur plura mox. ℣ſ. 720. Stat. XII. Theb. *Icta gemit tellus.* HEINS. Auſon. Epiſt. XXV.

——— ſonitum dant pulpita ſaltu
Icta pedum

ubi & Mss. *tacta.* *actaque* Moreti unus. vid. ſupr. ℣ſ. 514. *ſubſidit* malebat Francius.

569. Col-

Prima movet Cacus collatâ proelia dextrâ;
Remque ferox ſaxis ſtipitibusque gerit.
Quîs ubi nil agitur; patrias male fortis ad artes
Confugit, & flammas ore ſonante vomit.
Quas quoties proflat, ſpirare Typhoëa credas,
Et rapidum Ætnaeo fulgur ab igne jaci.
Occupat Alcides, adductaque clava trinodis
Ter quater adverſi ſedit in ore viri.
Ille cadit, mixtosque vomit cum ſanguine fumos
Et lato moriens pectore plangit humum.

Im-

569. *Collata proelia dextra.*] Titus Lucretius lib. v. aptè & ad rem:

Arma, inquit, *antiqua manus, ungues dentesque fuerunt,*
Et lapides, & item ſilvarum fragmina rami.

Neap. *Collecta* Putean. *Collataque* Thuan.

570. *Remque ferox.*] *Ferus* Hugenii Excerpta. *feram* Arundel. pro *gerit*, *movet* Excerpt. Kloekh. & mox, *fortis ad arces.*

572. *Confugit.*] *Effugit* Thuan. *ore tonante* Bernenſ.

573. *Quas quoties perflat.*] Sequor eorundem libb. lectionem, *proflat.* Ciofan. Et ita optimi quique codices. Ut *proflare flammas* Val. Flac. vii. 571. & *noctem* vi. 435. Stat. ii. Theb. 76. *Vacuosque mero crateras anhelum Proflabant ſub luce Deum.* Sic apud Front. lib. ii. cap. ii. §. 7. *Volturnum amnem, ingentes auras mane proflare*, ut legendum ex Mss. non *perflare*. *conflat* hic etiam unus Moreti. *efflat* Excerpt. Kloekh. Burm.

574. *Ætnaeo.*] *Æthereo* ſeptem libri. male. iii Art. Am. 490. *Sed tamen Ætnei fulminis inſtar habet.*

575. *Occupat Alcides.*] Id valet, aggreditur. Curtius lib. ix. *Juſſit quatuor admoveri canes, qui celeriter occupaverunt feram.* Neapol.

575. *Adductaque clava trinodis.*] Sic in iisdem libris vere. Ciofan.

575. *Clava trinodis.*] Sic deſcribitur à Poëtis haec Herculea, non levis ſeu polita, ſed ruſtica & inculta. Apollonius Rhodius Ἀργοναυτικῶν Δ.

—— —— Ἀμφὶ δὲ δέρμα πελωρίου ἕσο λέοντος
Ὠμὸν, ἀδέψητον· ςιβαρὸν δ' ἔχεν ὄζον ἐλαίης.

Nota obiter, ex olivâ fabrefactam, ſeu meliùs oleaſtro, ut obſervat Pauſanias in Corinthiacis lib. ii. Καὶ Ἑρμῆς ἐνταῦθά ἐςι Πολύγιος καλούμενος. πρὸς τούτῳ τῷ ἀγάλματι τὸ ῥόπαλον θεῖναί φασιν Ἡρακλέα. καὶ (ἦν γὰρ κοτίνου) τοῦτο μὲν (ὅτῳ πιςὰ) ἐνέφυ τῇ γῇ, καὶ ἀνεβλάςησεν αὖθις. Merae nugae. Neapol.

576. *Sedit in ore.*] *Sedit in ora* Arundel. Francof. & tres alii. *adverſe* etiam nonnulli libri. *adverſus* Petavian.

577. *Ille cadit, mixtasque vomit cum ſanguine flammas.*] Quattuor Vatic. *Mixtosque vomit cum ſanguine fumos.* verùm in uno eſt, *mixtoque*, non *mixtosque*. Quam lectionem confirmat Virg. lib. viii. 252. à quo hic Noſter multa accepit. ejus verba ſunt:

Faucibus ingentem fumum (mirabile dictu)
Evomit. Ciofan.

Cave audias codices, in quibus *mixtasque flammas* legitur. Virgilius in hac eadem deſcriptione Caci

Faucibus ingentem fumum (mirabile dictu)
Evomit.

& firmat Fulgentius lib. i. Mythol. Fab. ii. *Si fumum fures eructant. &c.* deinde *ergo omnis malitia fumum eructat &c.* Sidonius Apollinaris Carm. xiii. de Hercule:

Collaque flammigenae dirumpere fumida furis
Tandem directas juſſerit ire boves.

ubi exiſtimo ſcribi debere, *Lemnigenae furis*, id eſt Vulcanigenae, non *flammigenae*. ſic idem Sidonius Carm. ix. *Saturnigenam ſenem* vocat Chironem. Panegyrico Anthenii Caeſarem Auguſtum *Phoebigenam.* & Virgilius Æſculapium. Naſo noſter iv. Met. 173. ipſum Vulcanum *Junonigenam.* Heins. *Mixtoque* Mazarin. & octo alii.

577. *Cum ſanguine flammas.*] Praetuli quod in meo eſt & in quattuor Vaticanis, *cum ſanguine fumos.* fortean rectiùs. ſic enim de eodem Poëta libro viii.

Faucibus ingentem fumum, mirabile dictu,
Evomit. Neapol.

578. *Plangit.*] *Tangit* Vatic. & tres alii. *pulſat* Politian. & duo praeterea.

579. *Taurum tibi Jupiter unum.*] Poſt boves inventos aram exſtruit Jovi Inventori, & unum è juvencis mactat. In hac dubiâ hiſtoriâ non loquor cum imperitis; unum ſequar ſcriptorem, & diligentiſſimum. Dionyſius lib primo: Ἁγνίσας δὲ τῷ ποταμῷ τὸν φόνον, ἱδρύεται πλησίον τοῦ τόπου Διὸς Εὑρεσίου βωμὸν, ὅς ἐςι τῆς Ῥώμης παρὰ τῇ τριδύμῳ πύλῃ· καὶ θύει τῷ θεῷ δάμαλιν ἕνα, τῆς εὑρέσεως τῶν βοῶν χαριςήριον. Neap. *Taurorum Jupiter unum* Francof.

580. *Quae*

Immolat ex illis taurum tibi, Juppiter, unum
Victor, & Evandrum ruricolasque vocat.
Conſtituitque ſibi, quae Maxima dicitur, aram,
Hîc ubi pars Urbis de bove nomen habet.
Nec tacet Evandri mater, prope tempus adeſſe,
Hercule quo tellus ſit ſatis uſa ſuo.
At felix vates, ut Dîs gratiſſima vixit,
Poſſidet hunc Jani ſic Dea menſe diem.
Idibus in magni caſtus Jovis aede ſacerdos
Semimaris flammis viſcera libat ovis:
Redditaque eſt omnis populo provincia noſtro;
Et tuus Auguſto nomine dictus avus.

Per-

580. *Quae maxima.*] Hanc aram ponit. P. Victor. in XI. urbis region. vid. & Solinum cap. II. CIOFAN. Hanc dictam à Pontificibus *Maximam*, non ipſe ſibi conſtituit, in quo Naſo falleris, ſed Evander Herculi dicavit; ob ea quae à matre Carmentâ didicerat. Dionyſ. Εὔανδρος δὲ παλαίτερον ἔτι τῆς Θέμιδος ἀκηκοὼς διεξιούσης, ὅτι πεπρωμένον εἴη τὸν ἐκ Διὸς καὶ Ἀλκμήνης γενόμενον Ἡρακλέα, διαμείψαντα τὴν θνητὴν φύσιν, ἀθάνατον γενέσθαι δι' ἀρετήν, ἐπειδὴ τάχιστα ὅστις ἦν ἐπύθετο, φθάσαι βουλόμενος ἅπαντας ἀνθρώπους, Ἡρακλέα θεῶν τιμαῖς πρῶτος ἱλασάμενος, βωμὸν αὐτοσχέδιον ὑπὸ σπουδῆς ἱδρύεται, καὶ δάμαλιν ἄζυγα θύει πρὸς αὐτῷ, τὸ θέσφατον ἀφηγησάμενος Ἡρακλεῖ, καὶ δεηθεὶς τῶν ἱερῶν κατάρξασθαι· ἀγασθεὶς δὲ τοὺς ἀνθρώπους τῆς φιλοξενίας Ἡρακλῆς, τὸν μὲν δῆμον ἑστιάσει ὑποδέχεται, θύσας τῶν βοῶν τινας, καὶ τῆς ἄλλης λείας τὰς δεκάτας ἐξελών. & paulo poſt: Ὁ δὲ βωμός, ἐφ' οὗ τὰς δεκάτας ἐπέθυσεν Ἡρακλῆς, καλεῖται μὲν ὑπὸ Ῥωμαίων Μέγιστος· ἔστι δὲ Βοαρίας λεγομένης ἀγορᾶς πλησίον, ἁγιστευόμενος εἴ καί τις ἄλλος ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων. Hac de re, mihi crede, noli quid amplius quaerere. NEAPOL. *Conſtituitque*, non *Inſtituitque*, quod eſt in codicibus deterioris notae. Macrobius Saturnalium libro IV. cap. 3. *Ara Maxima ante adventum Aeneae in Italiam conſtituta eſt.* quamquam Solinus initio Polyhiſtoris: *Suo quoque numini idem Hercules aram inſtituit, quae Maxima apud pontifices habetur.* Idem Macrobius eodem loco de ara hac maxima: *Propria obſervatio eſt in Herculis ſacris epulari ſedentes. Cornelius Balbus* ἐξηγητικῶν *libro octavo decimo ait, apud aram maximam obſervatum ne lectiſternium fiat.* Cuſtoditur in eodem loco, ut omnes aperto capite ſacra faciant. *Hoc fit, ne quis in aede Dei habitum ejus imitetur. nam ipſe ibi operto eſt capite. Varro ait Graecum hunc eſſe morem. quia ſive ipſe, ſive qui ab eo relicti aram maximam ſtatuerunt, Graeco ſacrificavere ritu. Hoc amplius addit Gavius Baſſus, idcirco hoc fieri, quia ara maxima ante adventum Aeneae in Italia conſtituta eſt, qui hunc ritum velandi capitis invenit.* idem libro III. cap. 12. ad aram maximam ſacrificantibus caput laurea corona evinctum fuiſſe teſtatur, non populea: eumque ritum incepiſſe, ex quo lauretum in monte Aventino coepit virere. Erat haec ara in foro Boario, quam alii non ipſi Herculi a ſemet, uti Naſo Propertiusque, aut ab Evandro, quod aliis placet, ſed Jovi Inventori dicatam volunt ab Hercule. Solinus perperam aram Jovis Inventoris & Herculis Maximam diverſas facit. qui multa de ejus caeremoniis initio operis. ubi adeundus Salmaſius, qui ad Circum Maximum, non ad Forum Boarium, quod tamen a Naſone diſertim innuitur, fuiſſe contendit. HEINS. *Inſtituere aras* tamen dixit Val. Flac. III. 427. & *teres* lib. IV. 487. ubi plura, ſed parum referre arbitror. *inſtituit* vero hic Arundelianus, Voſſ. & quatuor alii. *conſtituere aram* dixit Noſter lib. V. Faſt. 130. BURM.

585. *Felix Vates.*] *Mater* unus Moreti pro var. lect.

586. *Sic Dea menſe Diem.*] *Sic Dea facta* unus Vatican. ut opponatur, *ut Dis gratiſſima vixit.* ita Lib. XIV. Met. 123.

Seu Dea tu praeſens, ſeu Dis gratiſſima, dixit.

quem locum librarii ante oculos habuerunt, qui hic *Dis gratiſſima dixit* exhibuerunt, in Arundel. Voſ. & pr. Vaticano. *hanc* etiam ſex codices. *hanc Jani ſic quoque menſe Diem* Bernenſ. BURM.

587. *Idibus in magni.*] Quotidibus Jovi factum ſupra monuimus, ſed agnâ: nunc ediſcas, ariete etiam ſolitum. NEAPOL.

588. *Flammis.*] Praeſtaret, *flamma.* certe *flammas* in duobus eſt.

589. *Populo provincia noſtra.*] Eâdem luce, anno Urbis conditae DCCXXVI. poſt orationem illam ſimulatam, habitam à Caeſare Octaviano de deponendo imperio, redditae Senatui & populo omnes pacatae provinciae; quae vero nondum ſedatae, à Caeſare retentae: hae vero populo con-

Perlege diſpoſitas generoſa per atria ceras;
Contigerunt nulli nomina tanta viro.
Africa victorem de ſe vocat: alter Iſauras,
Aut Cretum domitas teſtificatur opes.
Hunc Numidae faciunt, illum Meſſana ſuperbum;
Ille Numantinâ traxit ab urbe notam.

Et

conceſſae, Africa, Numidia, Aſia & Graecia cum Epiro, Dalmatiâ, Macedoniâ, Siciliâ, Cretâ, Africâ, Cyrenaicâ, Bithynia cum Ponto, finitimâ Sardiniâ atque Hiſpaniâ Baeticâ. Octavianus has habuit: quod reliquum erat Hiſpaniae, ut Tarraconenſem, Luſitaniam, totam Galliam, & Narbonenſem, & Lugdunenſem, & Aquitaniam, & Celticos, cum populis colonis, item Coeleſyriam, Phoenicem, Ciliciam, Cyprum, Aegyptum: ex quibus, paulo poſt, Cyprum & Galliam Narbonenſem pro Dalmatiâ populus recepit, eaque Octaviano iterum reddita; ſed in has omnes imperium tantum decennale voluit: hoc finito, aliud & aliud quinquennium decretum, inde rurſus decennium, adeo ut toto aevo imperium tractaverit. Vix in mentem interpretum venit, hoc ſibi velle Naſonem in hoc verſiculo. Neap.

590 *Auguſto nomine dictus avus.*] Sed aliter Cenſorinus, qui rejicit in XVI Kalendas Februarias; Oroſius, qui in VIII. Idus Januarias: qui magis ad Noſtrum accedit eſt priſcus hic lapis: VII. IDVS IANVARIAS, QVA DIE PRIMVM IMPERIVM ORBIS TERRARVM AVSPICATVS EST, THVRE, VINO SVPPLICENT. Tu haere cui voles, ego à Naſone non recedam. His ergo Idibus datum Octaviano Auguſti cognomen: Romuli ſibi imponere menti erat, ni ſuſpectus affectati Regni fieret. Dio lib. LIII. *Οὕτω δὲ καὶ τὸ τοῦ Αὐγούστου ὄνομα καὶ παρὰ τῆς βουλῆς καὶ παρὰ τοῦ δήμου ἐπέθετο. Βουληθέντων γὰρ σφῶν ἰδίως πως αὐτὸν προσειπεῖν, καὶ τῶν μὲν τὸ, τῶν δὲ τὸ ἐσηγουμένων καὶ αἱρουμένων, ὁ Καῖσαρ ἐπεθύμει μὲν ἰσχυρῶς Ῥωμύλος ὀνομασθῆναι, αἰσθόμενος δὲ ὅτι ὑποπτεύεται ἐκ τούτου τῆς βασιλείας ἐπιθυμεῖν, οὐκέτ' αὐτοῦ ἀντεποιήσατο, ἀλλὰ Αὔγουστος, ὡς καὶ πλεῖόν τι ἢ κατὰ ἀνθρώπους ὤν, ἐπεκλήθη.* Hinc poſtea omnes ferè ſubſecuti Principes nomen illud uſurparunt. Temerè dixi *ferè:* nam plerisque odio fuit. Quidam Germanici, quidam tantum Caeſares, quidam Antonini dicti: ſed nemo aequavit Caligulam, qui, teſte eodem Hiſtorico, *ποτὲ δὲ τοῦ δήμου βοήσαντος, νεανίσκε Αὔγουστε, ὑβρισθῆναι ἐνομίζετο.* Neap.

591. *Perlege diſpoſitas ceras.*] Subindicat *clypeos* ſeu *thoraces*, qui Graecis, *δίσκοι καὶ ὅπλα.* Τὸ vero *perlege* oſtendit, in baſi nomina geſtaque cujusque ſubſcripta: & certe ita fuit. Valerius Maximus lib. v. cap. 8. *Videbat ſe in eo atrio conſediſſe, in quo illius imperioſi Torquati ſeveritate conſpicua imago poſita erat; prudentiſſimoque viro ſuccurrebat, effigies majorum cum titulis ſuis idcirco in primâ aedium parte poni ſolere, ut eorum virtutes poſteri non ſolum legerent, ſed etiam imitarentur.* Titulus eſt index & ἔλεγχος rerum geſtarum. Neap.

591. *Diſpoſitas generoſa per atria ceras.*] Sic legitur in quattuor Vaticanis; in alio ejusdem Bibliothecae & Urſini eſt, *cineroſa.* non placet. *generoſa*, in quibus nobilium familiarum ſeries eſt diſpoſita. Ciofan. Secutus ſum priſcae editionis codicem: (*annoſa*) & ſane videtur iterare hanc ſcripturam Noſter, cum dicit *veteres* has ceras in libellis nequitiarum. Libri aliquot habent, *generoſa*; quidam, *cineroſa*, qui reſpiciunt ad culinas ſitas in atriis. Neap. De *cineroſis* atriis nugae. primae editiones & ſcripti plerique caſtigatiores, *generoſa atria.* probe. ſic infra lib. II. 225. *Quo ruitis generoſa domus?* & in Triſt. IV. I.

O qui, nominibus cum ſis generoſus avitis,
Exſuperas morum nobilitate genus.

duo noſtri minorum gentium, *numeroſa atria.* totidem, *annoſa.* quod nollem ſecutus eſſet Neapolis. apud Apulejum Metam. I. non longe ab initio *generoſus* male pro *gyroſus* legitur. *Et ecce pone lanceae ferrum, qua bacillum inverſi teli ad occipitium per inguen ſubit, puer in molliciem decorus inſurgit; inque flexibus tortuoſis enervem & exoſſem ſaltationem explicat, cum omnium, qui aderamus, admiratione. diceres Dei medici baculo, quod ramulis ſemiamputatis nodoſum gerit, ſerpentem gyroſum inhaerere.* Heins. *Oneroſa* gloſſae Rumpfii; an, *operoſa?* ut *operoſa praetoria* Suet. Auguſt. cap. LXXII. *operoſa templa* Noſtro XV. Metam. 667. vid. ad II. Amor. XVI. 33. Burm.

592. *Contigerant.*] Alii, *Contigerint.* Petavii veterrimus, *Contigerunt.* bene. quomodo & Scaliger conjecerat. Heins. *Contingant* Excerpt. Kloekh. *congregant* Bernenſ. mendoſe.

593. *Africa victorem de ſe vocat.*] P. Scipionem Cornelium Africanum, ob victoriam de Syphace anno urbis conditae DLII. Silius de eodem Punicorum lib. XVII.

Devictae referens primus cognomina terrae. Neap.

593 *Alter Iſauras.*] Non diſplicet editio, in quâ *Iſaurum.* Sequitur, *Aut Cretum.* Quovis modo legas, denotatur P. Servilius Iſauricus, ſic dictus à devictis Iſauris & Cilicibus, qui ſe cum praedonibus maritimis junxerant. Strabo, qui hominem novit, lib. XII. de eâ gente: Παρέσχον δὲ καὶ Ῥωμαίοις πράγματα, καὶ τῷ Ἰσαυρικῷ προσαγορευθέντι Ποπλίῳ Σερουιλίῳ, ὃν ἡμεῖς εἴδομεν· ὃς καὶ ταῦτα ὑπέταξε Ῥωμαίοις, καὶ τὰ πολλὰ τῶν πειρατῶν ἐρύματα ἐξεῖλε,

τὰ

Digitized by Google

Et mortem & nomen Druſo Germania fecit.
  Me miſerum, virtus quam brevis illa fuit!
Si petat à victis; tot ſumat nomina Caeſar,
  Quot numero gentes maximus orbis habet.
Ex uno quidam celebres, aut torquis ademtae,
  Aut Corvi titulos auxiliaris habent.

Magne,

τὰ ἐπὶ τῇ θαλάττῃ. Neapol. *Iſauros* Putean. & Moreti. *Iſaurum* Sarravii & quatuor alii. *Iſauram* unus.

594. *Aut Cretum domitas.*] Iſte Q. Caecilius Metellus Creticus. Eutropius de hoc: *Nec quidquam aliud de tam celebri victoriâ quàm Cretici cognomen reportavit.* imò etiam triumphavit, licet non adeò magnâ pompâ: nam Duces captivos ſubduxerat Pompejus. (ornamentum erant victoriae) de quo juſtè ait queſtum Q. Metellum Paterculus lib. II. Diſce rem integram à Dione, & vide quos Duces ſubjugarat: Κρῆτες μὲν οὕτως, ἐλεύθεροι τε πάντα τὸν ἔμπροσθεν χρόνον γενόμενοι, καὶ δεσπότην ὀθνεῖον μηδένα κτησάμενοι, κατεδουλώθησαν. Μέτελλος δὲ τὴν μὲν ἐπίκλησιν ἀπ' αὐτῶν ἔλαβε· τὸν δὲ δὴ Πανάρη, τόν τε Λασθένη (καὶ γὰρ ἐκεῖνον εἷλεν) οὐκ ἠδυνήθη πέμψαι ἐν τοῖς ἐπινικίοις. ὁ γὰρ Πομπήϊος, ἀναπείσας τῶν δημάρχων τινὰ, προαφείλετο αὐτοὺς, ὡς καὶ ἑαυτῷ κατὰ τὴν ὁμολογίαν, ἀλλ' οὐκ ἐκείνῳ, προσκεχωρηκότας. Neapol.

595. *Hunc Numidae faciunt.*] Hic etiam ex familiâ Metellorum: patrem habuit L. Metellum Calvum Conſulem anno DCXI. Marmora Capitolina: Q. CAECILIVS L. F. Q. METELLVS AN. DCXLVI. NVMIDICVS PROCOS. DE NVMIDEIS ET REGE IVGVRTA . . . . . . Roſit longa aetas voculam *triumphavit:* nam Eutropius bis de eodem Rege triumphatum tradit lib. IV. ſemel ab hoc Q. Metello, & iterùm à Cajo Mario. Saluſtius mentionem hujus triumphi non facit. Non ita Paterculus II. Hiſtoriae: *Metelli tamen*, inquit, *triumphus fuit clariſſimus, & meritum virtutique cognomen Numidici inditum.* Neap.

595. *Illum Meſſana ſuperbum.*] Ita, me Deus amet, ut multa habeo in meis rudibus curis ad hujus loci tuitionem; ſed, ut ex tot Hiſtoricis ſuboleat prochroniſmum, non feci ea publici juris: nam Claudius Caudex uno anno ante Conſulatum M. Valerii Meſſalae Mamertinis auxilio miſſus, urbem obſidione liberavit. Legant etiam ſtudioſi quae notavit Scaliger ad Chronici Euſebiani numerum MDCCXLII. Neap.

596. *Ille Numantina.*] Numantia exciſa & deleta anno DCXXII. à Scipione Æmiliano Africano, veteris Africani nepote: qui meruit etiam ſic dici ob victoriam de Poenis & Aſdrubale anno DCVII. Ab eâ igitur urbe Numantinus etiam cognominatus. Appianus in Ibericâ: Δύο μὲν τάς δε πόλεις δυσμαχωτάτας ἑλὼν στρατηγὸς ὅδε Ῥωμαίων, Καρχηδόνα μὲν, αὐτῶν Ῥωμαίων ψηφισαμένων, διὰ μέγεθος πόλεώς τε καὶ ἀρχῆς, καὶ εὐκαιρίαν γῆς καὶ θαλάσσης. Νομαντίαν δὲ, σμικράν τε καὶ ὀλιγάνθρωπον, οὔπω τι Ῥωμαίων περὶ αὐτῆς ἐγνωκότων, αὐτὸς, εἴτε συμφέρειν Ῥωμαίοις ἡγούμενος, εἴτε ἄκρος ὢν ὀργὴν καὶ φιλόνεικος ἐς τὰ λαμβανόμενα, εἴθ', ὡς ἔνιοι νομίζουσι, τὴν δόξαν ἡγούμενος διώνυμον ἐπὶ τοῖς μεγάλοις γίγνεσθαι κακοῖς. καλοῦσι γοῦν αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι μέχρι νῦν, ἀπὸ τῶν συμφορῶν, ἃς ἐπέθηκε ταῖς πόλεσιν, Ἀφρικανόν τε καὶ Νομαντῖνον. Sed in hujus alti viri honoribus hos titulos junctim datos non reperi, imò nec aliud legiſſe memini cognomen, praeter illud ex Africâ. Neapol.

597. *Et mortem & nomen.*] Id verò poſt mortem. Dio lib. LV. Καὶ ταῦθα πυρὶ δοθεὶς, ἐς τὸ τοῦ Αὐγούστου μνημεῖον κατετέθη· Γερμανικός τε μετὰ τῶν παίδων ἐπονομασθεὶς, καὶ τιμὰς καὶ εἰκόνας καὶ ἁψῖδα κενοτάφιόν τε πρὸς αὐτῷ τῷ Ῥήνῳ λαβών. Neap.

598. *Me miſerum, virtus.*] Jurè quereris: nam facit Paterculus adoleſcentem *tot tantarumque virtutum, quot & quantas natura mortalis recipit, vel induſtria percipit: cujus ingenium, utrum bellicis magis operibus an civilibus ſuffecerit artibus in incerto eſt.* Neap.

598. *Quam brevis.*] Profectò brevis: periit in ἀκμῇ ipſa adoleſcentiae. idem Vellejus: *Sed illum magnâ ex parte domitorem Germaniae, plurimo ejus gentis variis locis perfuſo ſanguine, fatorum iniquitas Conſulem agentem annum triceſimum rapuit:* non quidem in praelio, ſed in morbo. Neap.

599. *Tot ſumet nomina.*] *Sumat* meliores. & mox, *torquis ademtae* pro diverſa lectione Urſini liber & quinque alii cum Arundel. plures, *adeptae*, vel *adepti*. *adeptae* Zulich. ut apud Propertium, IV. II. 42.

Torquis ab inciſa decidit unca gula.

Atque ita Quadrigarium & Varronem locutos monet Nonius in ea voce. Naevius Iliados libro primo apud Cariſium, *Collum marmoreum torquis gemmata coronat.* A. Gellius lib. IX. cap. 13. de Manlio Torquato: *Cauſam cognominis fuiſſe acceptum torquis ex auro induvias, quam ex hoſte, quem occiderat, detractam induit.* & mox ex Annalibus Claudii Quadrigarii ſubjungit, *torquem detraxit, eamque ſanguinulentam ſibi in collum imponit.* Heins.

601. *Torquis ademti.*] T. Manlium Torquatum ſignificat, de quo Cicer. lib. III. de Off. *T. Manlius, ad*

Magne, tuum nomen rerum menſura tuarum eſt:
  Sed qui te vicit, nomine major erat.
Nec gradus eſt ultra Fabios cognominis ullus.
  Illa domus meritis Maxima dicta fuis.
Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes:
  Hic ſocium ſummo cum Jove nomen habet.
Sancta vocant auguſta Patres: auguſta vocantur
  Templa, ſacerdotum ritè dicata manu.

Hu-

ad Auienem, Galli, quem ab eo provocatus occiderat, torque detracto, cognomen invenit. De eodem idem Cicero lib. I. & II. De Finibus. Agellius cap. 13. lib. IX. Oroſius lib. III. cap. 6. Ciofan. Denotat Manlium Torqnatum, Valerinm Corvinum, & ſequenti diſticho Pompejum Magnum: quorum tituli in eorum poſteros aeternùm tranſlati; legi tamen olim ademptos his familiis à non benè ſano Caligulâ. Vide Suetonium lib. IV. cap. 35. Neapol.

602. *Aut corvi titulos auxiliaris habent.*] M. Valerius Corvinus, qui à corvo adjutore nomen eſt adeptus. Lucanus lib. VII.

——— *caedunt Lepidos, caeduntque Metellos,*
Corvinosque ſimul. Vetus inſcriptio:

M. VALERIVS. M. F. M. N. MESSALA. A. DCCXXVI. CORVINVS. PROCOS. EX. GALLIA. VII. K. APR. Val. Maximus lib. IIX. cap. 13. *M. Valerius Corvinus centeſimum annum complevit: cujus inter primum & ſextum conſulatum quadraginta ſeptem anni interceſſerunt; ſuffecitque integris viribus corporis non ſolum ſpecioſiſſimis Reip. miniſteriis, ſed etiam exactiſſimae agrorum ſuorum culturae, & civis & patrisfamilias optabile exemplum.* De hoc item Valerio Cicero in Catone Majori, Plutarchus in Mario, Plinius lib. VII. cap. 48. & idem Valer. eod. lib. cap. 15. Agell. lib. II. cap. 9. Ciof.

603. *Magne, tuum nomen rerum eſt menſura tuarum.*] Apoſtrophe ad Cn Pompejum Magnum, qui à magnis rebus geſtis etiam Agamemnonis nomen invenit. Huic proſpera utenti fortuna, rebusque geſtis claro ab oraculo reſponſum eſt, ut à Caſſio caveret. Quapropter omnes de gente Caſſia viros, à quorum nemine inſidiis petitus eſt, ſuſpectos habuit. Poſtea in Pharſalia à Caeſare victus, Ægyptum petens apud montem Caſſium & caeſus eſt, & tumulatus pridie Kal. Octob. ea ipſa die, qua ante annos XIII. de Mithridate rege Ponti & piratis triumphaverat. Auctor Dio lib. XLII. & alii. Ciofan.

604. *Sed qui te vicit, nomine major erat.*] Sic in optimis libris ſcriptis Ciofan. Hoc eſt, major omni nomine ac titulo. Tale eſt illud Symmachi libro primo, Epiſt. III. *Urbs cum maxima ſit, ſinguli ejus optimates viſi ſunt in h urbe majores.* & Epiſt. XXV. *Quem fortuna beneficiis ſuis majorem repperit.* lib. III. Ep. LXXXVII. *Dignitatem curiae honoribus majorem* vocat. Appulejus, *fortuna ſua major fuit*, de Alexandro. At codex Urſini, Voſſ. Zulich. Mazar. & multi alii, *te quoque major.* quare fuit cum legendum cenſerem, *ſe quoque major erat.* ut occulte tangat clementiam Caeſaris, qua victis hoſtibus ignovit. Noſter Epiſtola Briſeidis, III. 85.

Vince animos iramque tuam, qui cetera vincis.

Nota & iſta Claudiani, II Stilic. 329.

Tandem vince tuum, qui vincis cuncta, pudorem.

& Martialis ad Domitianum, lib. VIII. 53. *Ducum victor, victor & ipſe tui.* nam,

Fortior eſt, qui ſe quam qui fortiſſima vincit
Moenia.

tale & illud apud Plinium Naturali Hiſtoria. lib. V. 27. *Taurus, atque ubi ſe quoque exſuperat Caucaſus.* lib. XXXVI. 5. Praxiteles *marmoris gloria ſuperavit etiam ſemet.* Succurrebat & altera conjectura, *re quoque major erat.* ut *rem* & *nomen* inter ſe opponat, quomodo & alibi ſaepe. Idipſum viro elegantis terſiſſimique ingenii Gaſpari Gevartio in mentem quoque venerat. ut is per literas me monuit, ſed vulgatae lectioni controverſiam non eſſe movendam nunc judico. Heins.

605. *Nec gradus eſt Fabios ſupra.*] *Ultra Fabios* meliores omnes. ſic Seneca initio Suaſor. *Non magis quicquam ultra Alexandrum novimus quam ultra Oceanum.* Lactant. II. Div. Inſt. 3. *Ultra hunc gradum procedi ab homine non poteſt.* Heins.

608. *Summo cum Jove.*] *Magno cum Jove* quatuor codices, ut ſup. 587. inf. 650. II. 436. & paſſim. ſed non minus frequenter *ſummus* dicitur. vid. lib. II. 78. & *numen habet* quadraginta libri agnoſcunt. non male. vide tamen lib. II. 531. Burm.

609 *Sancta vocant auguſta patres.*] Non abſimilia his ſunt illa Dionis lib. LIII. *Πάντα γὰρ*, inquit, *τὰ ἐντιμότατα καὶ τὰ ἱερώτατα, αὔγουστα προσαγορεύεται. ἐξ οὗπερ καὶ σεβαστὸν αὐτὸν καὶ ἑλληνίζοντές πως, ὥσπερ τινὰ σεπτὸν, ἀπὸ τοῦ σεβάζεσθαι, προσεῖπον.* Neap.

609. *Auguſta vocantur Templa, Sacerdotum ritè dicata manu.*] *Ritè*, id eſt ſolenniter, cum caerimoniis. Livius lib. XXVII. 25. *Negabant Pontifices unam cellam amplius quàm uni Deo ritè dedicari.* ſic enim ex veteribus libris emendavit doctiſſimus vir omniſque Romanae antiquitatis intelligentiſſimus, amicus meus, Carolus Sigonius. quam lectionem repperi ipſe etiam in meo veteri Livii li-

Digitized by Google

Hujus & augurium dependet origine verbi,
Et quodcumque ſuâ Juppiter auget ope.
Augeat imperium noſtri Ducis, augeat annos:
Protegat & veſtras querna corona fores.
Auſpicibusque Deis tanti cognominis heres
Omine ſuſcipiat, quo pater, orbis onus.

REſpiciet Titan actas ubi tertius Idus;
Fient Parrhaſiae ſacra relata Deae.

Nam

libro, qnem cum eo; quem eruditiſſimis idem Sigonius Scholiis illuſtravit, contuli: in quo praeter alia, quae non parvi ſunt momenti, locus eſt integerrimus lib. XXXIX. II. hic videlicet: *In Conſentinum agrum Conſules exercitum eduxerunt, paſſimque depopulati, cum agmen jam grave praeda eſſet, in ſaltu anguſto à Brutiis jaculatoribusque Numidis turbati ſunt, ita ut &c.* Rhenanus autem, cujus conjecturam & emendationem poſtea idem Sigonius ſecutus eſt, cùm in ſuis libris repperiſſet; *à Brutiis jaculatoribusque disturbati ſunt*; delevit *que* conjunctionem, & legit: *à Brutiis jaculatoribus disturbati ſunt.* Hoc, ut ſpero, non prorſus inutile, lector te ſcire volui, ut, ſi poſthac aliquis mihi otium faciet, ſperes fore, ut à me nonnulla ejus libri ope & aliorum, quos conferam, Livianae lectionis emendatiora, quàm qnae nunc habentur, exſpectare poſſis. CIOFAN. Nam locus, ubi templum exſtruendum per augures priùs conſtituitur, ſemel conſtitutus dici poteſt *auguſtus*, & Diis conſecrari. Ad hanc mentem Feſtus: *Auguſtus*, inqnit, *locus ſanctus ab avium geſtu; id eſt, quia ab avibus ſignificatus eſt: ſic dictus ſive ab avium guſtatu, quia aves paſtae id ratum fecerunt.* NEAP.

610. *Sacerdotum.*] Id eſt *Pontificum:* praeibant enim illi verbis ſolemnibus in dedicatione cujusvis templi. Livius lib. IX. de Cn. Flavio: *Aedem Concordiae in areâ Vulcani ſummâ invidiâ nobilium dedicavit; coactusque conſenſu populi Cornelius Barbatus Pontifex Maximus verba praeire, cùm more majorum negaret, niſi Conſulem aut Imperatorem poſſe templum dedicare.* Varro lib. V. de L. L. *Sic enim aedes ſacra à Magiſtratu, Pontifice praeeunte, dedicatur.* NEAP.

610. *Rite dicata manu.*] Non dubie, morem illnm tangit, cum poſtem manu tenebat Pontifex, dum ara aut fanum ſacrabatur: quem Valerius inſinuat lib. V. cap. 10. *Horatius*, inquit, *Pulvillus, cum in Capitolio Jovi Opt. Max. aedem Pontifex dedicaret, interque nuncupationem ſolemnium verborum poſtem tenens, mortuum eſſe filium ſuum audiviſſet; neque manum à poſte removit, ne tanti templi dedicationem interrumperet.* Idem teſtatur Seneca de eodem Conſolatione ad Marciam. Sed pergo ad aliud. NEAP.

611. *Originis urbi.*] Sic habent tres Vatic. & Urſ. alii autem & Statii, *Origine verbi.* quod ſequor. CIOFAN. *Originis Urbi* in plurimis quoque Heinſius invenit & in prima editione Veneta.

612. *Jupiter auget ope.*] Imitatio Catulli, qui Epigr. LXVIII.

Salve, teque bona Jupiter auctet ope. DOUZ.

614. *Protegat & noſtras querna corona fores.*] Vide quae notavi lib. III. Triſtium. CIOFAN. Quae eodem die cum Auguſti cognomine Octaviano à Senatu conceſſa. Dio lib. LIII. Ὁ δ' οὖν Καῖσαρ πολλὰ μὲν καὶ πρότερον, ὅτε τὰ περὶ τῆς ἐξωμοσίας τῆς μοναρχίας, καὶ τὰ περὶ τῆς τῶν ἐθνῶν διανομῆς διελέχθη ἔλαβε· καὶ γὰρ τό, τε τὰς δάφνας πρὸ τῶν βασιλείων αὐτοῦ προτίθεσθαι, καὶ τὸ τὸν στέφανον τὸν δρύϊνον ὑπὲρ αὐτῶν ἀρτᾶσθαι, τότε οἱ, ὡς καὶ ἀεὶ τούς τε πολεμίους νικῶντι καὶ τοὺς πολίτας σώζοντι, ἐψηφίσθη. Huc ſpectant nummi eidem cuſi, quidam cum coronâ ex hac fronde & hisce litteris, OB CIVES SERVATOS: quidam cum aquilâ tenente unguibus quercum & duobus arbuſculis à latere: (lauri ſunt) alii cum orbe & iisdem ramulis, ſed haece inſcriptione: PAX ORBIS TERRARUM S. P. Q. R. NEAP. Omnino *veſtras fores* ſcribendum cum vetuſtioribus. Triſtium III. Eleg. 1.

Cur tamen appoſita velatur Janua lauro,
Cingit & Auguſtas arbor opaca fores?

Unus tamen Vaticanus, *meritas fores.* eleganter. lege, *notas fores.* ut ex Pont. III. IV. 102.

Ipſa poteſt ſolitum noſcere Roma caput. HEINS.

615. *Auſpicibusque Deis.*] *Auſpiciisque Dei* unus Heinſii.

615. *Tanti cognominis heres.*] Intellige Tiberinm. Suetonius lib. III. cap. 26. *Ac ne Auguſti quidem nomen, quamquam hereditarium, ullis niſi ad Reges ac Dynaſtas epiſtolis addidit.* NEAPOL.

616. *Omine ſuſcipiat, quo pater, Urbis onus.*]. *Orbis* vetuſtiores plerique. Met. XV. 18.

Ut Deus accedat caelo, templisque colatur,
Tu facies natusque ſuus, qui nominis haeres
Impoſitum feret orbis onus.

ſic ſcribendum puto. nam Medicei duo, *urbis onus.* vulgo, *unus onus.* Triſt. lib. V. II. 50.

O vir, non ipſo quem regis orbe minor.

Vulgata tamen defendi poteſt lib. II. Triſt. 233.

Urbs quoque te & legum laſſat tutela tuarum.

lib. II. Faſt. 197.

Una domus vires & onus ſuſceperat urbis.

& Ovidius principio hujus libri Romulum vocat *aeternae urbis pater.* & Stat. I. Silv. Soter. Gall.

Nam prius Auſonias matres carpenta vehebant:
(Haec quoque ab Evandri dicta parente reor.)
Mox honor eripitur, matronaque deſtinat omnis
Ingratos nullâ prole novare viros.
Neve daret partus; ictu temeraria caeco
Viſceribus creſcens excutiebat onus.
Corripuiſſe Patres auſas immitia nuptas,
Jus tamen exemtum reſtituiſſe, ferunt.
Binaque nunc pariter Tegeeae ſacra parenti
Pro pueris fieri virginibusque jubent.

Scor-

Latiae pater inclytus urbis de Domitiano. Heins. Male *ſuſpicias* editiones Heinſiorum. *ſuſcipias* Arundel. quoque eleganter.

617. *Reſpiciet Titan.*] xviii. Kalendas Februarias fiunt rurſus ſacra Carmentalia; non iterùm priori Carmentae, ſed ejusdem duabus ſororibus: quarum una Porrima, altera Poſtverta nominata. Cauſſa novati ſacri ſubſequitur. Neapol.

618. *Sacra relata.*] *Relicta* nonnulli libri. male. vid. ad lib. ii. 532. & ad Remed. Amor. 593. *prelata* Bernenſ.

619. *Matres Carpenta vehebant.*] Datus nuptis hic honos paulò poſt captos Vejos. Aſſignanda erat Apollini decima urbis & agri capti, quam voverat in eo bello Camillus: negotium datum Tribunis militum conſularibus; cumque in aerario copia non exſtaret, *Matronae*, inquit Livius libro v. *coetibus ad eam rem conſultandam habitis, & communi decreto pollicitae Tribunis militum, aurum & omnia ornamenta ſua in aerarium detulerunt. Grata ea res, ut quae maximè Senatui umquam fuit: honoremque ob eam munificentiam ferunt matronis habitum, ut pilento ad ſacra ludosque carpentis feſto profeſtoque uterentur.* Siluit id Plutarchus, aliamque mercedem recenſet eis habitam in his: Καὶ ταύταις μὲν ἡ σύγκλητος ἀποδιδοῦσα τιμὴν πρέπουσαν, ἐψηφίσατο μετὰ θάνατον, ὥσπερ ἐπὶ τοῖς ἀνδράσι, καὶ ταῖς γυναιξὶ λέγεσθαι τὸν ἄξιον ἔπαινον. οὐ γὰρ ἦν εἰθισμένον πρότερον ἐγκωμιάζεσθαι γυναῖκα δημοσίᾳ, τελευτήσασαν. Neapol.

619. *Carpenta vehebant.*] Haec ſimilia canathris Spartanarum virginum; de quibus Didymus: *Αἱ μὲν ἐπὶ κανάθρων καμαρωτῶν τῶν ξυλίνων ἁρμάτων φέρονται.* potuiſſet etiam hîc ſcribere, *ἐπὶ καμαρῶν*: nam hujusmodi vehicula *καμάρας* legi dicta à Polluce lib. x. cap. 12. Erat enim *κάναθρον* currus ligneus tectus, veluti baſterna, quam exponit Iſidorus *tectam manualem*: at haec rotarum adminiculum non habuit, & à ſervis ſive pari burdonum portabatur, unde malunt docti legi in Iſidoro, *tectam manualem.* Utraque lectio tolerari valet. Neapol.

620. *Evandri dicta parente reor.*] Vult à Carmentâ nomen inditum carpentis: quae Dea ſi verè dicta à carmine, ut ſuprà nos ad illud,

Ipſa mone, quae nomen habes à carmine ductum.

quî in hoc veri umbra? Carpentis certè nomen eſt à carpendis & ſcindendis lignis, è quibus conſtabant: hinc fabros tignarios *carpentarios* priſci appellarunt, Hiſpani hodie *carpinteros*. Neap.

621. *Mox honor eripitur.*] Exſtat haec memoria apud Plutarchum in Quaeſtionibus Rom. *Λέγεται γάρ τις λόγος ὡς ἐκωλύθησαν ὑπὸ τῆς βουλῆς αἱ γυναῖκες ὀχήμασι χρῆσθαι ζευκτοῖς, συνέθεντο ἀλλήλαις μὴ κυΐσκεσθαι μηδὲ τίκτειν, ἀμυνόμεναι τοὺς ἄνδρας, ἄχρις οὗ μετέγνωσαν καὶ συνεχώρησαν αὐταῖς· γενομένων δὲ παίδων εὐτεκνοῦσαι καὶ πολυτεκνοῦσαι τὸ τῆς Καρμέντης ἱερὸν ἱδρύσαντο.* Sed in hoc per id tempus Porrimae & Poſtvertae faciebant. Neapol. *Par honor* Vatican.

622. *Nulla prole.*] Neque maſculâ neque feminâ. Neap.

622. *Novare viros.*] Quidam ex vetuſtioribus, *juvare*. perperam. Dixi de hoc loco ad Epiſt. iv. ℣ſ. 90. Heins. *Juvare mares* Bernenſ. *juvare manus* Mazar. *juvare Deos* Moreti.

623. *Ictu temeraria caeco.*] *Certo* duo libri. Male: vid. ii. Amor. xiv. 4. *tecto* Bernenſ. ſed & hoc gloſſatoris eſt.

624. *Creſcens onus.*] Τὸ ἔμβρυον, quod & *offa* Juvenali Satyra ii.

Cùm tot abortivis fecundam Julia vulvam
Solveret, & patruo ſimiles effunderet offas.

Domitianum carpit, qui Juliam, Titi fratris filiam, inceſtavit. Trita hiſtoria. Neapol.

626. *Jus tamen ereptum reſtituiſſe, ferunt.*] Tres Vatic. & Statii, *Jus tamen exemptum*. Urſ. verò, *Exceptum*. Ciofan. *Amiſſum* Urſini, Zulich. Mazar. Voſſ. Arond. & ſex alii. Petavianus, *exertum*. tres, *exceptum*. Reliqui omnes, *exemtum*. pro ademtum. quod ſequor. Heins. *Ablatum* Bernenſ. ſed *exemptum* retinendum: ita in edicto Praetoris,

Scortea non illi fas eſt inferre ſacello,
Ne violent puros exanimata focos.
Si quis amas ritus veteres, adſiſte precanti:
Nomina percipies non tibi nota prius.
Porrima placantur Poſtvertaque, ſive ſorores,
Sive fugae comites, Maenali Nympha, tuae.
Altera, quod porro fuerat, ceciniſſe putatur:
Altera verſurum poſtmodo quidquid erat.
Candida te niveo poſuit lux proxima templo,
Quâ fert ſublimes alta Moneta gradus:

Nunc

toris, ex quibus cauſſis majores in integrum reſtituuntur, *actio exemta* dicitur, ſi deſiit agere poſſe l. 26. §. 4. & 5. ff. ex quib. cauſ. major. ita *exemtum jus* carpenti erat, cum deſierint eo poſſe uti. ita *eximere religionem* Liv. IV. 31. & *negligentia divini cultus exempta* V. 31. Burm.

629. *Fas eſt inferre Sacello.*] Obſervato & id in aliis factitatum. Varro lib. VI. de L. L. *Scortari eſt, ſaepiùs meretriculam ducere, quae dicta à pelle: id enim non ſolùm antiqui dicebant ſcortum; ſed etiam nunc dicimus ſcortea ea, quae ex corio & pellibus ſunt facta. Inde in aliquot ſacris ac ſacellis ſcriptum habemus, Ne quid ſcorteum adhibeatur, ideò ne morticinum quid adſit.* Ex hac ſuperſtitione ſummae curae fuit veteribus, ne Flaminicae ὑποδήματα ſive σανδάλια ex morticino corio geſtarent. Feſtus: *Mortuae pecudis corio calceos aut ſoleas fieri Flaminicis nefas habetur; ſed aut occiſae alioqui, aut immolatae, quoniam ſuâ morte extincta omnia funeſta ſunt.* & Servius: *Sanè Flaminicae non licebat neque calceos neque ſoleas morticinas habere.* Didiciſti quid *morticinum.* Graecis eſt κονέβριον, ſive θανάσιμον, ſcorteum verò σκύτινον, δερμάτινον· ex eo fecere Latini *ſcortiſcum* & *ſcordiſcum*; quod Gloſſis *ephippium*, quia illud è pellibus. Neapol. De illis vide Salmaſ. ad Spart. Hadrian. cap. III. & Lampr. Alex. Sev. 27. *fas eſt intrare* tres libri. *non ulli* etiam duo.

630. *Nec violent puros exanimata focos.*] Sic in iiſdem libris. In aliis verò ex eadem Bibliotheca & Statii, *Exta cremata.* Superiorem amplexor lectionem. Ciofan. Veterrimus Zulich. *Ne tenuent.* Scribe, *Ne temerent Temerare* idem quod violare res ſacras Ovidio. vide Notas Am. I. Eleg. VIII. & Pont. II. El. II. ỳſ. 27. Heins. *Extenuata* unus. *Excremata* Voſſian. quod quid velit neſcio.

633. *Porrima placatur.*] Nemini, ſi memini, ſic dicta: nam aliis *Proſa*, quibuſdam *Prorſa*, ſive *Anteverta*: alteram *Poſtvertam* appellatam omnes conſentiunt. Vetus inſcriptio: (Gruter. L. IX.) DEO MERCVRIO ET POSTVERTAE. C. ANTIVS TITI FILIVS EX VOTO. Neapol.

634. *Poſtventaque.*] In nonnullis, *poſtvertaque.* Nauger. Sic omnes libri veteres, quam lectionem agnoſcit etiam hic Marius. mox, *Maenali Nympha*, Statii liber. Ciofan. *Placantur* bene quinque libri. Sequenti verſu recte, *Maenala Nympha* pro *Diva* octo codices. Virgilius certe Carmentam bis *Nympham* appellat lib. VIII. Malim etiam *Poſtvorta.* ut apud Macrobium lib. I. Saturn. cap. 7. etiam Servio ad lib. VIII. Æneid. 336. ubi *Poſtvota* pro *Poſtvorta* male ſcribitur. *Poſtverta* tamen eſt in veteri inſcriptione apud Gruterum pag. 50. ſi lapis ſincera fide deſcriptus eſt, DEO MERCURIO ET POSTVERTE C. ANTIUS TITI FILIUS EX VOTO. meminit & harum Dearum Tertullianus ad Nationes lib. II. cap. II. ſed locus eſt mutilus. Servius alteram ſororem *Porrimam* cum Ovidio vocat, quae Gellio eſt *Proſa*, *Antevorta* Macrobio. quare fruſtra eſt Illuſtriſſimus Neapolis, qui *Porrimam* ab uno Naſone dictam arbitratur. has autem Deas a parientibus invocatas fuiſſe ex A. Gellio diſcimus Noct. Atticar. lib. XVI. cap. 16. Heins. *Placatur povertaque* Bernenſ.

635. *Altera, quod porro fuerat.*] Porrima ſcilicet: ideo ſic dicta, quia caneret omne praeteritum, Poſtverta verò futurum. Macrobius: *Has enim ideò veteres coluere, quòd ea omnia intelligi oportere exiſtimarent, quae praeterita & futura eſſent; quâ ex re comites divinitatis eas appellaverunt.* Subſiſtat hoc: nunc ad quid harum Dearum cultus ob matronarum abortus, ſi tantùm vatidicae? quare neque noſtri neque Macrobii etymon perplacet; & meliùs, meo judicio, Varro apud Gellium: *Quando igitur contra naturam fortè converſi in pedes, brachiis plerumque diductis retineri ſolent, aegriusque tunc mulieres enituntur; hujus periculi deprecandi cauſſâ arae ſtatutae ſunt Romae duabus Carmentibus: quarum una Poſtverta nominata eſt, Proſa altera, à recti perverſique partus poteſtate & nomine.* Hoc approbo & ſequor. Neap. Debet hic *porro* ſignificare praeteritum. atqui Donatus ad Terent. Andr. Prol. *porro* dicit eſſe in futurum, & ita ille Poëta & alii ſaepe utuntur. idem notat Chariſ. II. Inſt. Grammatic. pag. 190. qui & pro *longe* poni docet, unde videtur Marſus hoc loco in-

Digitized by Google

Nunc bene proſpicies Latiam, Concordia, turbam:
Nunc te ſacratae reſtituêre manus.
Furius (antiquum) populi ſuperator Hetruſci
Voverat, & voti ſolverat ante fidem.

Cauſſa,

interpretationem ſuam ſumſiſſe, qui *longe ante* explicat. ſed ſignificationis ejus exemplum quaero. Burm.

636. *Altera venturum poſtmodo quicquid erat.*] Ut etymon hoc rectius quadret, quidam codices ſupra, *Poſtventa* pro *Poſtverta.* Sed omnem ſcrupulum tollunt Zulich. & Mazarin. in quibus, *verſurum poſtmodo quicquid erat.* Heins.

637. *Poſuit lux proxima templo.*] xvii. Kalendas Februarias templum Concordiae dedicatum. Neapol.

638. *Qua fert ſublimes.*] Oſtendit ſitum, inter forum ſcilicet & Capitolium regione viii. prope aedem Junonis Monetae; de quâ nos fusè ad vi. Dixit *ſublimes*; quia ad hanc à templo Concordiae centum gradibus conſcendebatur. Neapol.

640. *Sacratae reſtituere manus.*] Lege ex omnibus libris ſcriptis, *conſtituere.* Ciofan. Has puto Pontificum, niſi animi fallor. De more vide nos ſupra. *Conſtituere manus* proba omnino lectio; falſò in aliis *reſtituere.* quo ſenſu, ſi primum aedem Concordiae ſtruxit hic M. Furius Camillus? apage Berſmanne, & quicumque ſine pudore ſic legis. Neap. *Reſtituere* Urſini, Naugerii, Zulich. Mazar. & ſex alii. & recte. de Tiberio enim & Livia agit, de Camillo mox acturus. Immeritus igitur vapulat Neapoli Berſmannus, qui iſtam lectionem probet. pro *proſpicias* multi codices, *proſpiciens*, aut, *proſpicies.* & pro *Nunc te* quatuor libri, *Hic te.* unus, *Hinc.* Forte legendum:

Ut bene proſpicias Latiae Concordia turbae,
Hic te ſacratae reſtituere manus. Heins.

641. *Furius antiquus populi ſuperator Hetruſci Voverat.*] Non diſplicet lectio, quae eſt in tribus Vatic. & Urſini: *Furius antiqui, &c.* Rectè autem admonet Marſus hunc eſſe M. Furium Camillum, qui anno V. C. ccclxiii. dictator fuit bello contra Vejentes (hodie *il paeſe dove è Ponzano*) L. Valerio Potito & M. Manlio Coſſ. Livius lib. v. Ciofan. Aliquot ineſt, *antiquus*: fortè ad diſcrimen cujusdam Furii junioris, ſeu veriùs filii, qui dictus Sp. Furius Camillus, & eo ſedato tumultu primus Praetor Romae creatus. Meus priſcae editionis codex habet, *antiquum*: hoc eſt, olim victor Hetruſci populi. rectiſſimè. Penitus reprobo exemplaria, in quibus *antiquam*, fidei epithetum: nam à voto ad initium primi lapidis poſiti ad ſtructuram dies interfuere, non anni, ut ediſces. Neapol. *Furius antiquum* fere vetuſtiores libri. Alii, *antiquus*; *antiqui*, *antiquo.* Recte omnino Neapolis, *antiquum* ex ſuo codice. neque aliter duo ex noſtris. ſic *indignum*, *mirum*, & ſimilia apud poëtas. vide Notas Amor. lib. i. Eleg. vi. pro *ſolverat ille*, Urſini, Naugerii, Zulich. Mazar. tres Farneſ. unus Patavinus, *ante.* & hoc bene. Heins. *Fecerat ille fidem* duo libri. male. vid. ad. xi. Met. 135.

142. *Voverat.*] Voti cauſſam poſteà ſubdam; votum nunc certius volo habeas è Plutarcho in Camillo: Τοὺς δὲ βουλευτὰς, inquit, *ἀναλαβὼν ἐβάδιζεν ἐπὶ τὴν σύγκλητον. καὶ πρὶν εἰσελθεῖν, μεταστραφεὶς εἰς τὸ Καπιτώλιον, ηὔξατο τοῖς θεοῖς κατευθῦναι τὰ παρόντα πρὸς τὸ κάλλιστον τέλος. ὑποσχόμενος ναὸν Ὁμονοίας καταστήσειν τῆς ταραχῆς καταστάσης.* & poſt pauca addit idem Scriptor: *Τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ συνελθόντες, ἐψηφίσαντο τῆς μὲν Ὁμονοίας ἱερὸν, ὥσπερ ηὔξατο ὁ Κάμιλλος, εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἄποπτον, ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις ἱδρύσασθαι.* Nec potuit differri dedicatio ad Tiberii aevum, ut malè ſuadet Fanenſis verè fungus: nam Furius aedem vovit anno ccclxxxvi. Tiberius ſuam Concordiae conſecravit anno dcclxiv. interſunt anni ccclxxviii. Neap.

643. *Sumptis ſeceſſerat armis Vulgus.*] Petebat enim, ut non jam duo Conſules patritii, ſed alter nobilis, alter è plebe crearetur. Summa fuit hac de re diſſenſio; ſed obtinuit vulgus. Livius lib. vi. *Propè ad ſeceſſionem plebis res terribileſque aliae minas civilium certaminum venit: cùm tamen per Dictatorem conditionibus ſedatae diſcordiae ſunt, conceſſumque à nobilitate plebi de Conſule plebeio, à plebe nobilitati de Praetore uno, qui jus in urbe diceret.* Factus igitur è plebe Conſul L. Sextius, datus ei è Patritiis collega L. Æmilius Mamercus. contigit id anno ccclxxxvii. de quo idem lib. vii. *Annus hic erit inſignis novi hominis Conſulatu, inſignis novis duobus Magiſtratibus, Praeturâ & curuli Aedilitate: hos ſibi Patritii quaeſivere honores pro conceſſo plebi altero Conſulatu. Plebes Conſulatum L. Sextio, cujus lege partus erat, dedit: Patres Praeturam Sp. Furio M. filio Camillo, Aedilitatem Cn. Quintio Capitolino & P. Cornelio Scipioni ſuarum gentium viris gratiâ campeſtri dederunt. L. Sextio collega ex Patribus datus L. Aemilius Mamercus.* In Livio nulla mentio templi; ſed, ob redactos in concordiam ordines, ludos inquit magnos decretos, feriiſque Latinis diem unum ad triduum additum: quod non ſiluit Plutarchus in Camillo. Neapol.

Cauſſa, quod à patribus ſumtis ſeceſſerat armis
Vulgus; & ipſa ſuas Roma timebat opes.
Cauſſa recens melior. paſſos Germania crines
Porrigit auſpiciis, Dux venerande, tuis.

Inde

643. *Seceſſerat.*] *Deceſſerat* quatuor ex melioribus. an *deſciverat?* quale mendum etiam ex Claudiano ſuſtulimus ſexto Conſulatu Honorii Ýſ. 252. ſed vulgata ſcriptura bene ſe habet. Heins.

644. *Roma timebat opes.*] Fortè adludit ad leges, quas Tribuni Pleb. tunc promulgarunt adverſus bona Patritiorum pro vulgi commodis: tres fuere, & hae: una de aere alieno, ut deducto eo de capite, quod uſuris pernumeratum eſſet, id quod ſupereſſet triennio aequis portionibus perſolveretur: altera de modo agrorum, ne quis plus quingenta jugera agri poſſideret: tertia, ne Tribunorum militum Comitia fierent, Conſulumque utique alter è plebe crearetur. hanc lucem quoque Livio debemus. Neapol.

645. *Cauſſa recens melior.*] Mentio nunc fit de novo templo Concordiae; ni meliùs de veteri aliquo refecto, quod dedicavit Tiberius, non ob populi diſſenſionem, ſed ob devictum Illyricum & auctas Romanas opes. Neapol.

645. *Sparſos Germania crines Corrigit.*] Id eſt, tu in cauſſâ (ſubvereor ut fallar) ne eae gentes vires propagarent: nam, perdomito toto Illyrico, quod patet Inter Italiam & regnum Noricum, & Thraciam, & Macedoniam, interque Danubium flumen & ſinum maris Adriatici, Germanos jungi Pannoniis non ſiviſti, qui animos ſumpſerant ob mortem Quintilii Vari & ejusdem deletas tres legiones. *Quas ob res*, inquit Suetonius, *triumphus ei decretus eſt multique & magni honores. Cenſuerunt etiam quidam, ut Pannonicus, alii ut Invictus, nonnulli ut Pius cognominaretur: ſed de cognomine interceſſit Auguſtus, eo contentum repromittens, quod ſe defuncto ſuſcepturus eſſet.* Triumphus tamen ille non ſtatim, ſed biennio praeterito celebratus: eâ enim tempeſtate urbs tota clade Varianâ affligebatur. Neapol. Scripti novem, *paſſos*. bene. Petavianus & quatuor alii, *panſos*, Triſtibus, IV. II. 43.

Crinibus en etiam fertur Germania paſſis.

infra lib. II. 813.

——— Paſſis ſedet illa capillis.

lib. III. 219.

Ut medium campi paſſis tetigere capillis.

ſic vetuſtiſſimi Codices, ut & lib. IV. 457.

——— audire ſolemus
Threïcias paſſis Maenadas ire comis.

lib. V. 453. *paſſis Acca capillis.* initio Triſtium:

Hirſutus paſſis ut videare comis.

quomodo & illic veteres libri. ſic & alibi frequenter Naſo; ut ſuis locis dicetur. pro *Porrigit* multi ex ſcriptis, *Corrigit.* alii, *Colligit.* Helmaeſtadienſis, *Corripit.* Tò *colligit* etſi in tribus tantum minoris rei apparet, tamen non eſt de nihilo. Germanorum enim crinis in nodum vinctus Senec. Epiſt. ult *Quid capillum ingenti diligentia comis? eum illum vel effuderis more Parthorum, vel Germanorum nodo vinxeris.* nec tamen omnes Germani. vide Salmaſium de Coma p. 272. & *colligere* elegans & uſitatum bonis ſcriptoribus. Noſter ipſe in Amoribus lib. I. eleg. II.

Colligere incertos & in ordine ponere crines
Docta neque ancillas inter habenda Nape.

Met. III. 168.

Iſmenis Crocale ſparſos per colla capillos
Colligit in nodum, quamvis erat ipſa ſolutis.

Ennodius Epithalamio Maximi:

Colligit in nodum paſſos lux aurea crines.

Captivi vero tondebantur. quo alludit Naſo. hinc & *Africam tonſam* dixit Propertius IV. XI. 38. pro victa Noſter Amor. lib. I. Eleg. XIV.

Jam tibi captivos mittet Germania crines:
Culta triumphatae munere gentis eris.

Claudian. lib. I. in Eutrop. 381.

Militet ut noſtris detonſa Sycambria ſignis:

IV. Conſ. Honor. 447.

Ante ducem noſtrum flavam ſparſere Sygambri
Caeſariem.

Heins. Nihil muto. Marſus vero, quem hic compilat Neapolis, *ſparſos crines* explicat fuſas vires Germanorum, quorum pauci in Germania manſerunt, ſed ſparſi fuere. inepte, ſi quid video: *porrigere* vero rectum. nam hoc verbum uſurpatur proprie de victis, ut II Triſt. 227. *Nunc porrigit arcus Parthus eques.* & inf. lib. V. 533. *victos porrigit arcus,* ſic unaquaeque gens illa victoribus ſuis *porrigere* fingitur, quibus eſt inſignis, ut Germania crinibus. porrigit vero ad tonſuram; unde feminas Romanas ſe ornaſſe vidimus in Amorum & Artis Amatoriae libris. & forte crines detonſos Auguſtus libavit, ut notat vox *inde.* Burm.

Digitized by Google

Inde triumphatae libaſti munera gentis;
Templaque feciſti, quam colis ipſe, Deae.
Haec tua conſtituit Genetrix & rebus & arâ,
Sola toro magni digna reperta Jovis.
HAec ubi tranſierint; Capricorno, Phoebe, relicto,
Per juvenis curres ſigna gerentis aquam.

·Septi-

647. *Libaſti munera gentis.*] Ex Hiſtoricis, qui ajunt, prandium mille menſis, & congiarium trecenos nummos viritim dediſſe ex manubiis hoſticis. Neapol.

648. *Templaque feciſti.*] Dio Caſſius lib. lvi. Τῷ δὲ ἑξῆς ἔτει τό, τε Ὁμονόειον ὑπὸ τοῦ Τιβερίου καθιερώθη, καὶ αὐτῷ τό, τε ἐκείνου ὄνομα, καὶ τὸ τοῦ Δρούσου τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τεθνηκότος ἐπεγράφη· Μάρκου δὲ Αἰμιλίου μετὰ Στατιλίου Ταύρου ὑπατεύσαντος. & Suetonius in eodem: *Dedicavit & Concordiae aedem, item Pollucis & Caſtoris, ſuo fratriſque nomine de manubiis.* Ex his novâ operâ id templum à Tiberio exſtructum nondum elicio: nam licet inſerat Hiſtoricus *de manubiis*, impenſas quoque ſcio permultas in dedicatione aedium ſacrarum neceſſarias fuiſſe, ut docet me lapis Spoletinus Inſcriptionum antiq. paginâ mlxxii. verùm omnem ſcrupulum tollit Caſſius lib. lv. *Tiberius*, inquit, *Kalendis Januariis, quibus Conſulatum inivit cum Cn. Piſone, in Octavii curiam (haec enim erat extra pomerium) convocato ſenatu, ſanum Concordiae ſibimetipſi reficiendum injunxit; ut ſuo id & Druſi nomine inſcriberet.* id verò, ut vides, peregit Tiberius poſt annos xvii. illius victoriae occaſione. Neap.

648. *Quam colis ipſe.*] *Quae colis* multi codices. tres, *quae colis ipſa.* Maz. *quam colis ipſa.* Zulich. *quae colis ipſa.* Forte, *quam colat ipſa*, nempe Germania. Heins.

649. *Haec tua.*] *Hanc tua* Mazar. & Arundel. & alius. ut intelligat Concordiam. & forte Livia conſtituit aram in aede Concordiae, quam rebus ipſis Auguſto exhibuit, ut jam ſuſpicatus eſt Antonius Fanenſis. *nec tua* Excerpt. Kloekhovii. Burm.

649. *Et rebus, & ara.*] Partem refectionis Liviae matri Noſter attribuit. Neapol.

650. *Toro digna reperta Jovis.*] Eamdem pari adulatione ſic proſequitur lib. ii. Triſtium Elegiâ primâ ad Auguſtum:

Livia ſic tecum ſociales impleat annos:
Quae, niſi te, nullo conjuge digna fuit.
Quae ſi non eſſet, caelebs te vita deceret:
Nullaque, cui poſſes eſſe maritus, erat.

Neapol. *Reperta Dei* pr. Vatican.

650. *Magni Jovis.*] Antiquos Caeſares Deos & Joves appellatos quis non audivit? ipſimet ſuas domos *divinas* dixere. Adi l. iii. *C. de Privilegiis domus Auguſtae vel rei privatae.* Neapol.

651. *Haec ubi tranſierint.*] xvi. Kalendas Februarias Noſtro eſt Solis tranſitus in Aquarium, Ptolemaeo xvii. ſed & Plinio etiam xvi. ſic enim ille lib. xviii. cap. 26. *Et cum Sol in Aquarium ſentitur tranſire; quod ferè* xvi. *Kalend. Febr. evenit.* Cum hoc ſigno quantum Zodiacus emergat vide apud Hipparchum lib. iii. ad Arati & Eudoxi Phaenomena. Neapol. *Tranſieris* primae editiones & duo ſcripti. totidem, *tranſierit.* Lego, *Nox ubi tranſierit.* ſic infra lib. ii. 639.

Nox ubi tranſierit, ſolito celebretur honore.

lib. iv. 165.

Nox ubi tranſierit, caelumque rubeſcere primo
Coeperit.

atque ita frequenter in his libris. *Haec* paulo ante praeceſſerat. inde natus error. Poſſet etiam legi; *Lux ubi tranſierit.* Heins.

652. *Signa regentis aquas.*] *Aquam* ſcripti. Lege, *gerentis aquam.* Nam *urniger* Aquarius dictus paſſim poëtis. Heins. Catal. Scaligeri p. 164. *Quique urnam gerit.*

653. *Septimus hinc oriens.*] x. Kalendas Lyra occidit occaſu heliaco. Neapol. *Ortus* Arund. male. *oriens* eſt ſol. vid. ad Calpur. Decl. ii.

653. *Se demiſerit.*] *Se dimerſerit.* Arundel. & Voſſian. *commiſerit* Thuan.

654. *Toto jam lyra nulla polo.*] Multi ex ſcriptis, *nullo polo.* Forte, *furvo polo.* de qua voce Met. iii. vel *pullo*, vel *fulvo.* Heins. *Fulgebat* Bernenſ. & Sarravii.

655. *Sidere ab hoc, ignis.*] ix. Kalendas clara ſtella in pectore Leonis occidit. accipe de occaſu coſmico. Columella ſcribit die Januarii xxvii. immergi. Neapol.

657. *Faſtos.*] *Faſtus* unus Farneſianus, ut dixi ſupra initio libri primi. Heins.

658. *Nec Sementina eſt ulla reperta dies.*] Quî poterat, ſi ſementinae feriae ſunt è conceptivis? hinc Varro: *Sementinae feriae dies is, qui à Pontificibus dictus.* clarius Macrobius primo Saturn. *Et ſunt ſtativae univerſi populi communes certis & conſtitutis diebus ac menſibus, & in faſtis ſtatis obſervationibus annotatae: in quibus praecipue ſervantur Agonalia, Carmentalia, Lupercalia. Conceptivae ſunt, quae quotannis à Magiſtratibus vel Sacerdotibus concipiuntur in dies vel certos vel etiam incertos: ut ſunt Latinae, Paganalia, Sementinae, Compitalia.* Neapol. *Sementinae* Arundel. Laeti & quinque alii. *Sementiva* ſeptem. Urſini, Petavian. & decem alii. *Sementita.* Voſſ. *Sementitia.* Sed apud Varron. lib. i. cap. ii. bis *Sementivae feriae* occur-

Digitized by Google

SEptimus hinc Oriens cum ſe demiſerit undis;
Fulgebit toto jam Lyra nulla polo.
SIdere ab hoc, ignis venienti nocte Leonis
Qui micat in medio pectore, merſus erit.
TEr quater evolvi ſignantes tempora Faſtos;
Nec Sementiva eſt ulla reperta dies:

Cum

occurrunt, quae Feſto ſunt *Sementinae*. & illic in duobus codicibus bibliothecae Leidenſis, *Sementivae*. quomodo in Varronis quoque ac Catonis exemplaribus ſcriptis exſtare monet Petrus Victorius. hinc & *pira ſementiva* Catoni ac Plinio lib. xv. ut recte libri veteres, & *frumenta ſementiva* eidem Plinio lib. xviii. cap. 7. Varro lib. v. L. L. *Sementinae feriae, dies is, qui à Pontificibus dictus, appellatus à Semente, quod Sationis cauſâ ſuſceptae.* Scribe, *Sementivae feriae, dies is, qui à Pontificibus indicitur, appellatae à ſemente. indicitur* in Varrone ſcribendum eſſe ex hoc Naſonis loco ſatis apparet. *Sementivae* quoque dicuntur Macrobio lib. i. Sat. in veterrimo codice Neapolitano. antiquiſſimus liber Columellae, qui Lutetiae ad D. Germani adſervatur L. IVNI MODERATI COLVMELLAE REI RVSTICAE LIBER PRIMUS EXPLICIT: INCIPIT II SEMENTIVVS LIBER SECVNDVS HAEC CONTINET. idem codex initio librii tertii L. IVNI MODERATI COLVMELLAE REI RVSTICAE LIBER II SEMENTIVVS INCIPIT. tres ſequentes libri in eodem codice SVRCVLARES inſcribuntur. *Sementivae* autem dictae a *Semente*. Cicero Catone majore. cap. xv. *Quae cum gremio molito ac ſubacto ſementem excepit.* ſic optimus meus codex. vulgo, *mollito*, & *ſemen*. HEINS.

660. *A faſtis.*] *A ſaevis* Putean. alter. *in faſtis* Excerpt. Kloekh.

661. *Sic tempore certe.*] Semen ubi jactum: à quo inditum diei nomen. Repeto iterum locum Varronis: *Sementinae feriae, dies is, qui à Pontificibus dictus, appellatus à Semente, quod ſationis cauſſâ ſuſceptae.* Pompejus Feſtus: *Sementinae feriae fuerunt inſtitutae, quaſi ex iis fruges grandeſcere poſſint.* NEAPOL. *Tempora certa* multi ex melioribus. recte. & pro *ſacris* Urſini codex aliique nonnulli, *ſacra eſt.* nonnulli, *ſacri eſt*, *ſacre* Petavianus, Mazar. & unus Moreti. probe. ſequenti verſu, *Seminibus laetis* multi ex vetuſtioribus. HEINS. *Seminibus laetis* Arundel. a. m. pr. prior Vatic. & quinque alii. venuſte. ut *laetae ſegetes* & ſimilia. ſic apud Colum. ii. de R. Ruſt. 2. *Aut in maritimis areis ſalinarum gigni poſſe laeta frumenta.* Ita Cod. S. Germani. vulgo etiam, *jacta*. BURM.

663. *State Coronati.*] Putavi olim pro vincire hic *coronare* intelligendum; quaſi, State vincti ad praeſepe: moris eram inſcius, ex quo boves feriis ſerto fuſo per cornua labore vacabant. Tibullus lib. ii. Elegiâ primâ:

Luce ſacra requieſcat humus, requieſcat arator,
Et grave ſuſpenſo vomere ceſſet opus.
Solvite vincla jugis, nunc ad praeſepia debent
Plena coronato ſtare boves capite.

Membranae quaedam habent, *vertice ſtare boves.* Utrumque admitti poteſt; ſed primum magis redolet mollem ſuum vatem. Obſerva, ſodes, obiter noſtrum Ovidii carmen ab hoc ultimo Tibulli hauſtum. NEAP.

664. *Vere redibit opus.*] Maro, rei rureſtris peritiſſimus, primo Georgicōn:

Vere novo, gelidus canis cum montibus humor
Liquitur, & Zephyro putris ſe gleba reſolvit;
Depreſſo incipiat jam tum mihi taurus aratro
Ingemere, & ſulco attritus ſplendeſcere vomer.

Uni & alteri vati lux erit à Columellâ lib. ii. cap. 2. de Re Ruſticâ. NEAPOL. *Dum tepido* volebat Francius.

665. *Ruſticus.*] *Villicus* Urſini liber & unus Patavinus. ſequenti verſu, *frigida humus*, non *frigore* idem Urſini, Zulich. Mazar. & decem alii. bene. HEINS. *Suſpendit* etiam multi. *paulo ſuſpendit* Bern. & Putean. alter.

665. *Palo ſuſpendit aratrum.*] Palus hic idem quod σάλιξ. NEAPOL.

665. *Suſpendit aratrum.*] Hoc, & inſtrumenta alia, ſi operi ruſtico jam uſui eſſe non poterant, in triviis collocabantur. Ratio apud Scholiaſten A. Perſii ad illud Satyrae iv. *pertuſa compita.* in his: *Fracta juga ab agricolis ponuntur, velut ab emeritis; quod eſt elaborati operis indicium, ſive quod omne inſtrumentum exiſtimans ſacrum.* NEAP.

667. *Villice da requiem terris.*] Apte praecipit villico, ſinat otiari familiam poſt jactam ſementem: nam id villici erat munus, qui cuncto operi ruſtico praeerat; unde *villicari*, villae praeeſſe, dixerunt veteres. Pomponius apud Nonium Marcellum: *Nam longè ab urbe villicarier, quo herus rarenter venit, non villicarier, ſed dominari meâ ſententiâ eſt.* Turpilius in eodem: *Hic villicor ante urbem, nunc rus eo.* Comperi etiam *villicum* pro quolibet cuſtode ſeu praefecto à poëtis receptum. In Priapeis lego:

Villicus aerarî quondam, nunc cultor agelli.

Apud Juvenalem Satyrâ iv. Pegaſus praefectus urbi & *villicus* dicitur. NEAP.

Digitized by Google

Cum mihi, ſenſit enim, Lux haec indicitur, inquit;
Muſa. quid à Faſtis non ſtata ſacra petis?
Utque dies incerta ſacro, ſic tempora certa;
Seminibus jactis eſt ubi foetus ager.
State coronati plenum ad praeſepe juvenci:
Cum tepido veſtrum vere redibit opus.
Ruſticus emeritum palo ſuſpendat aratrum:
Omne reformidat frigida vulnus humus.
Villice, da requiem terrae, ſemente peractâ:
Da requiem, terram qui coluere, viris.
Pagus agat feſtum. pagum luſtrate, coloni;
Et date paganis annua liba focis.
Placentur matres frugum, Tellusque, Ceresque,
Farre ſuo, gravidae viſceribusque ſuis.
Officium commune Ceres & Terra tuentur.
Haec praebet cauſſam frugibus, illa locum.

Con-

667. *Semente peracta.*] Sparſo frumento ſequebatur ultima aratio, poſt hanc longa quies terris. In ea aratione boves *lirare* dicebantur, ut in aliis, *proſcindere & offringere* terram. Servius: *Cùm primò agri arantur, quando duri ſunt, proſcindi dicuntur; cum iterantur, offringi; cum tertiantur, lirari.* Varro libro primo de Re Ruſticâ: *Terram cum primum arant, proſcindere appellant; cum iterum, offringere dicunt, quod primâ aratione glebae grandes ſolent excitari: cum iteratur, offringere vocant; tertio, cum arant jacto ſemine, boves lirare dicuntur: id eſt, cum tabellis additis ad vomerem, ſimul & ſatum frumentum operiunt in porcis, & ſulcant foſſas, quo aqua pluvia delabatur. Porca* terra eſt elata inter duos ſulcos; unde *Imporcitor* ex Diis unus, qui praeerat arationi. Neapol.

668. *Requiem, terram.*] *Terrae* tres libri. *terrae, quam coluere* Vatican. pr. *terrae, & qui* Excerpt. Kloekh.

669. *Pagus agat feſtum.*] An ob ſementinas ferias? an novi feſti hic mentio, cui nomen fuit Paganalia? certè addubito, ſed magis ad Paganalia inclino; quae poſt ſementinas ferias ſtatim puto concipi ſolita. Neap.

669. *Pagum luſtrate coloni.*] Accenſis ſuſpicor ſtipulae acervis, ut in Parilibus. Neapol.

670. *Annua liba focis.*] Quivis pagus ſuum foculum habebat, ex inſtituto Servii Tullii. Dionyſius Halicar. lib. iv. Ἵνα δὲ καὶ τούτων πλῆθος μὴ δυσεύρετον ἀλλ' εὐλόγιστον ᾖ καὶ φανερὸν, βωμοὺς ἐκέλευσεν αὐτοῖς ἱδρύσασθαι θεῶν ἐπισκόπων τε καὶ φυλάκων τοῦ πάγου, οὓς ἔταξε θυσίαις κοιναῖς γεραίρειν καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἅμα συνερχομένους, ἑορτὴν τινα, καὶ ταύτην ἐν ταῖς πάνυ τιμίαν, κατεστησάμενος, τὰ καλούμενα Παγανάλια Neapol. *Annua feſta* duo libri. an, *annua ſerta*, vel *fercla*. vide ſupr. ℣ſ. 276.

671. *Frugum matres Tellusque Ceresque.*] Ut mos erat in praedicto ſationis feſto. Varro enim inquit de R. R. *Sementinis feriis in aedem Telluris veneram, rogatus ab aeditimo.* Neapol.

671. *Ceresque.*] Hanc *Empandam* in Paganalibus ſacris dictam didicimus ab antiquis. Neap.

672. *Farre ſuo, gravidae viſceribusque ſuis.*] Durus concurſus *ſuo, ſuis.* Scribe, *Farre pio.* ut apud Horatium lib. iii. Od. xxiii.

Mollibit averſos Penates
Farre pio & ſaliente mica.

& apud Tibullum lib. iii. Eleg. iii.

Et vanum in curas hominum genus omnia noctis
Farre pio placant & ſaliente ſale.

Virgil. lib. v. 744.

——— *canae penetralia Veſtae*
Farre pio, & plenâ ſupplex veneratur acerra.

Arnobius libro vii. *Ut pium far monſtrat, quo peragi mos fuit ſacrificiorum ſolennium munia.* Sic *ador pium* Nonio. *ador frumenti genus, quod epulis & immolationibus ſacris pium putatur.* idem Nonius *nefarii* proprietatem a Varrone ex eo monet deduci, *quod ſceleratis farre uti non liceret.* Heins. Ita & *tus pium* Noſtro iii. Ep. 24. & *impia tura* xiv. Ep. 26. ut Menander apud Athen. lib. iv. cap. ii.

—— ὁ λιβανωτὸς εὐσεβὲς
Καὶ τὸ πόπανον. Burm.

675. *Conſortes operum, per quas correcta vetuſtas.*] Lib. Statii & Fratris: *Conſortes ſuperis,*

per

Conſortes operum, per quas correcta vetuſtas,
  Quernaque glans victa eſt utiliore cibo;
Frugibus immenſis avidos ſatiate colonos,
  Ut capiant cultûs praemia digna ſui.
Vos date perpetuos teneris ſementibus auctus:
  Nec nova per gelidas herba ſit uſta nives.
Cum ſerimus; coelum ventis aperite ſerenis:
  Cum latet; aetheriâ ſpargite ſemen aquâ.
Neve graves cultis Cerealia dona cavete
  Agmine laeſuro depopulentur aves.
Vos quoque ſubjectis, formicae, parcite granis:
  Poſt meſſem praedae copia major erit.
Interea creſcat ſcabrae rubiginis expers,
  Nec vitio coeli palleat aegra ſeges.
Et neque deficiat macie, neque pinguior aequo
  Divitiis pereat luxurioſa ſuis.

Et

per quas corrupta vetuſtas. Nihil mutandum cenſeo. CIOFAN. Gloſſae, *Conſortes*, Κοινόβιοι, συγκλήροι. NEAPOL. *Superis* plerique, vel *ſuperum*. duo, *operis*. *Conſortes ſuperi* legebat Carrio lib. II. Emend. 10. & ita Excerpta Voſſii. HEINS. *Correpta vetuſtas* plurimi libri. de voce *Conſortes* vid. ad Vellej. I. cap. 10.

677. *Fructibus immenſis avidos ſatiate colonos.*] *Frugibus* caſtigatiores magna ex parte. Pont. I. Eleg. IV. ſimile mendum ſuſtulimus. & apud Sidonium Apollinarem Carm. XXII.

Deſuper in longum porrectis horrea tectis
Creſcunt, atque amplis anguſtant frugibus aedes.

ubi *fructibus* perperam legitur. Vid. ad Ep. XI. ℣ſ. 67. Zulichemianus etiam, *augete colonos* pro diverſa lectione. eleganter. ſic *augere opibus*, *honoribus*, apud optimos Latinitatis auctores. Triſt. II. 45.

Divitiis etiam multos & honoribus auctos
Vidi, qui tulerant in caput arma tuum.

Faſt. III. 601.

Jam pius Aeneas regno nataque Latini
Auctus erat.

ſic & ſaepe alibi. Apulejus in Apologia: *Quorumdam filias dote auxi.* & poſtea: *Ob haec & alia viduae dote auctae procos ſollicitant.* non ut nunc legitur, *dote aucta.* multo minus *uncta*, & *lauta dote*, quae alii ſubſtituunt. HEINS.

681. *Serenis.*] Non verius in meo, *ſecundis.* NEAPOL. Eadem diverſitas I Triſt. I. 51. & IV. 27.

683. *Cerealia dona.*] Alii codices, *rura*, alii, *culta.* Nihil muto. Faſt. VI. 391.

—— *jaciunt Cerealia dona.*

Met. XI. 122. *Cerealia dona rigebant.* vide Notas Remed. Am. ℣ſ. 173. Δημήτερος ἀκτὴ apud Heſiodum non ſemel. HEINS. Sil. Ital. VII. 182.

—— —— *nulloque cruore*
Pollutâ caſtus menſâ Cerealia dona
Attulit.

685. *Subjectis granis.*] *Suppoſitis* Gottorph. etiam bene. HEINS.

687. *Scabrae rubiginis.*] *Scabrum* eſt quodcumque aſperum. *Scabra ſaxa* dixere Latini impolita. Barbatum & impexum hominem vocat etiam *ſcabrum* Flaccus in Epiſtolis; è quibus VII. libri primi: ℣ſ. 90. NEAPOL. Petavianus, *Robiginis*, ut dea Robigo intelligatur. vide quae noto lib. IV. ℣ſ. 907. HEINS.

688. *Aegra ſeges.*] Idem liber Urſini & Maffaei, *ulla ſeges.* CIOFAN. Legitur & in vulgatis, *palleat aegra ſeges.* NEAPOL. *Aegra* libri meliores. idque recte. ut apud Virgilium, III. 142.

Arebant herbae & victum ſeges aegra negabat.

Statius Theb. IV. 702.

Aegra ſolo macies, tenerique ab origine culmi
Inclinata ſeges.

ita contra *vivida gemma* lib. III. 238. ubi vide quae noto. pro *ſeges* etiam *Ceres* duo libri. Symmachus pro ara victoriae, *ſecuta eſt fames publica, & ſpem provinciarum omnium meſſis aegra decepit.* ſic & lib. IV. 917. VI. 381. 391. III. 666. I Amor. ult. *Dum cadis incurva falce reſecta Ceres.* ubi & multi codices, *ſeges.* & II Faſt. 539. *inque mero mollita Ceres.* & ibi quidam *ſeges.* eadem varietas V. 323. HEINS. *Uſta ſeges* Francof. a. m. pr. & unus Heinſii; quod amplexus fuiſſet Heinſius, niſi praeceſſiſſet hoc verbum ℣ſ. 680. ita lib. IV. 918.

Et careant loliis, oculos vitiantibus, agri;
Nec ſterilis culto ſurgat avena ſolo.
Triticeos foetus, paſſuraque farra bis ignem,
Hordeaque ingenti foenore reddat ager.
Hoc ego pro vobis, hoc vos optate coloni:
Efficiantque ratas utraque Diva preces.
Bella diu tenuêre viros. erat aptior enſis
Vomere: cedebat taurus arator equo.
Sarcula ceſſabant: verſique in pila ligones,
Factaque de raſtri pondere caſſis erat.
Gratia Dis domuique tuae: religata catenis
Jampridem noſtro ſub pede bella jacent.

Sub

918. *Nec ſic marmoree pallet aduſta gelu.* & ita paſſim *uri frigore* dicunr. & Stat. VII. 225. *Triſtique roſaria pallent Uſta nete.* Conjecerat &, *uda ſeges.* Burm.

691. *Oculos vitiantibus.*] Plautus in Milite glorioſo Actu II. Scenâ III.

SC. *Mirum eſt lolio victitare te, tam vili tritico.*

PA. *Quid jam?* SC. *Quia luſcitioſus.* Neap.

692. *Surgat avena ſolo.*] Dixit *ſterilem*, quemadmodum Vates:

Infelix lolium & ſteriles dominantur avenae.

Ut diſcernant à ſativâ, Graeci *ſterilem* dicunt *αἰγίλωπα* & *σιτόσπιλον*. Lolium quoque, ut vides, numeratur inter frumenti vitia; iisdem *ἡ αἶρα*. Neapol.

693. *Paſſuraque farra bis ignem.*] Nam primò far veteres torrebant; deinde ſub molâ in farinam redactum, pane jam facto, coquebatur iterum in furnis: ſic *bis teſtum* alibi Naſo meus appellat. Neapol.

695. *Haec ego.*] *Hoc ego p. v. hoc* meliores ſcripti & priſcae editiones.

696. *Efficiatque.*] *Efficiantque* Patavinus ex melioribus. Art. libro I. ℣. 283. ex antiquis codicibus, *Utraque laudentur per carmina. turba* praeceſſerat. ſic & *caſſis erant* mox malim. Heins.

697. *Bella diu tenuere.*] *Deluere* unus Heinſii, unde ille *decuere* faciebat.

699. *Verſique in pila ligones.*] Pilum fuit Romanorum antiquum & vetus armamentum: de quo vide quae ad Polybium notavit V. Cl. Juſtus Lipſius lib. III. Militiae Dial. IV. Sed ſcio faſſum Joſephum Scaligerum ſub vitae metam, poſt illa accurate perpenſa, in deſcriptione illius teli omnes operam luſiſſe, qui Polybium conati illuſtrare: teſtis oculatus ὁ πολυμαθέστατος Daniel Heinſius in eâ quam ſcripſit Iſaaco Caſaubono de illius viri obitu. Neapol.

702. *Jam pridem.*] Hoc & illud ſupra, *Bella diu tenuere viros*, videntur denotare pauſam bellorum poſt victoriam Actiacam. Plutarchus de Fort. Rom. *Μετὰ δὲ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν, αὖθις ἀνεῴχθη, καὶ διέμειναν οἱ πόλεμοι ἄχρι τῆς ἐν Ἀκτίῳ νίκης Καίσαρος. τότε δὲ ἤργησε τὰ Ῥωμαίων ὅπλα χρόνον οὐ πολλύν.* & pars cujusdam baſis Vincentiae reperta: POST PRÆL. ACT. HOSTIB. VBIQ. DEVICTIS. Juvat conjecturam. quòd paulò poſt cingit Pacis crines fronde Actiacâ, ubi ſermo de ejusdem arâ. Quos verſiculos putavi olim intruſos in menſtruas has metas; quia tunc fortè contigiſſet ea victoria: (nam quoties numen hoc adoratur in faſtis, eſt rei ſimilis index, ut in fine tertii, ob victoriam Alexandrinam) non hodie, cum Actiacam pro certo ſciam incidiſſe in IV. Nonas Septembris. Neapol.

702. *Veſtro ſub pede.*] *Neſtro* Arondel. & multi alii. & mox, *praecedes* pro *praecedit* meliores. Heins.

704. *Pax Cererem nutrit, pacis alumna Ceres.*] Infra lib. IV. 407.

Pace Ceres laeta eſt: & vos orate coloni
Perpetuam pacem, pacificumque ducem.

Ciofan. *Mittit* Mazarin. & tres alii. vid. ad II. Met. 366.

704. *Pacis alumna Ceres.*] Non abeunt hinc iſta Albii Tibulli:

—— Pax candida primum
Duxit aratures ſub juga curva boves:
Pax aluit vites, & ſuccos condidit uvae,
Funderet ut nato teſta paterna merum.
Pace bidens vomerque vigent; at triſtia duri
Militis in tenebris occupat arma ſitus.

ſunt ex Elegiâ ultimâ libri primi. Neapol.

705. *At quae venturas.*] VI. Kalendas Februarias dicata Caſtorum aedes. Neapol.

706. *Ledaeis*] *Ledacis* unus Heinſii, unde ille conjiciebat *Ledaicis.* ut *Phocaicus* Catal. Scal. p. 196. ubi ille male *Phocaie*, & Metam. XI. 244. & alibi. *Callaicus* inf. VI. 461. malebat etiam Diis

Dou-

Sub juga bos veniat; ſub terras ſemen aratas.
Pax Cererem nutrit: pacis alumna Ceres.
AT quae venturas praecedet ſexta Kalendas,
Hac ſunt Ledaeis templa dicata Deis.
Fratribus illa Deis fratres de gente Deorum
Circa Juturnae compoſuere lacus.
IPſum nos carmen deducit Pacis ad aram.
Haec erit à menſis fine ſecunda dies.
Frondibus Actiacis comtos redimita capillos,
Pax ades; & toto mitis in orbe mane.
Dum deſunt hoſtes, deſit quoque cauſſa triumphi.
Tu ducibus bello gloria major eris.

Sola

Douza, ne rhytmus eſſet. Francius volebat, *Hac S. Ledaeis t. d. die.* Burm.

707. *Fratribus illa dies.*] Sic cuſi, ſic Mss. vix in hac ſtili puritate quod moretur puerum; legunt tamen alii, *Fratribus illa Deis.* Pulchrior mihi vulgata eſt. Neap. *Dies* ſcripti plerique. ſed male. quod arriſiſſe nobiliſſimo Neapoli miror. vide quae noto ad Elegiam in mortem Druſi ℣ſ. 290. Heins.

707. *Fratres de gente Deorum.*] Obſcurus & ambiguus eſſet auctor aedis, ni haec ſubjunxiſſet: intelliguntur Tiberius & Druſus. Vide Dionem lib. iv. ſub annum dcclix. Suetonius lib. iii. *Dedicavit Concordiae aedem, item Pollucis & Caſtoris ſuo fratriſque nomine.* quaſi prior fuerit dedicatio Concordiae: haereo, cum hanc Dio Caſſius rejiciat ad annum dcclxiv. Neap.

708. *Circa Juturna.*] In regione viii. Publius Victor in eàdem: *Templum Caſtorum ad lacum Juturnae.* Neap.

709. *Deduxit Pacis ad aras.*] Melior lectio in tribus Vatic. & Urſini, *ad aram.* Ciofan. Non ad templum, ut voluit Marſus & ſui oblitus Joſephus Scaliger in Notis ad Manilium; ſed ad aram, quae ſita in regione Urbis xiv. Magnum ſanè diſcrimen inter aram & templum: nec ullum vidit Naſonis aetas; nec certè paulò poſt ejusdem fata aliquod ſtructum. Ait inſuper Marſus, hanc eamdem aram, quam vocat templum, auctam à Veſpaſiano poſteà, ſed errorem arguunt multa. Ara apud omnes Urbis antiquos Topographos poſita in regione xiv. templum Veſpaſiani in iv. illud item novâ operâ ſtructum; nec aliâ voculâ uſus Suetonius in eodem: quod & adnotavit Flavius Joſephus lib. vii. de Bello Judaico cap. 24. Sed quare potiſſimum hic Caeſar ſacram aedem huic numini primus aedificarit, non alii antea in ſumma Imperii Romani felicitate, vide cauſſas apud Baronium (ô Italiae noſtrae florem) anno Chriſti lxxvii. Neapol. *Produxit* Bernenſ. *deducit* multi.

510. *A menſis fine ſecunda dies.*] Trigeſima ergo Januarii ad arae pacalis ſacrificia aſſignata: cur id per id tempus Romani fecerint, verum fatear, in re vetuſtâ & incertâ nihil adfirmem, ſine duce ex antiquorum aliquo. Neap.

711. *Frondibus Actiacis canos redimita capillos.*] Lege ex opt. manuſcriptis exemplaribus & optime excuſis, *Comptos redimita capillos.* idque agnoſcit Marſus. Ciofan. *Canos* alter Petavianns. quod & alii in ſuis invenerunt. ſed nil muto. Ceterum pro *Frondibus Actiacis*, quod codices ſcripti conſtantiſſime tuentur, vir plurimae & admirandae eruditionis, Samuël Bochartus in praeclaro opere de Animalibus S. Scripturae lib. ii. cap. 32. *Frondibus Actaeis* contendit legendum. hoc eſt, olea. quod inſigne pacis & inventum Minervae, dum inter illam & Neptunum ſuper nomine Athenis Atticis imponendo certatur. uti ex Mythologis & rerum Atticarum ſcriptoribus eſt notum. *Actaeam frondem* olivam frequenter à Poëtis dici complutibus ille exemplis adſtruit ibidem, quibus illud Senecae ex Furente Hercule 913. addatur licet,

Te ramus oleae fronde gentili tegat
Theſea.

patriam oleae & Theſeo eandem facit Athenas. At vero, ut à viro tanto diſſentire mihi liceat, nihil in hoc Naſonis loco eſſe immutandum cenſeo. Nam praeterquam quod membranarum veterum auctoritas pro me militat, ut jam dixi, quodque *Actaeum* & *Actiacum* apud ſcriptores antiquos promiſcue confundi ad epiſtolam Sapphus ℣ſ. 166. demonſtravi, de olea haec intelligi nihil neceſſe eſt. Immo per *frondes Actiacas* nihil aliud Naſonem intellexiſſe ſum certus quàm frondem lauream, Apollini Actio ſacram. eſt autem laurus non minus inſigne pacis quam victoriae. Qua de re videantur quae annotantur libro xv. Metam. v. 591. ubi *pacalem laurum* habes. Eleganter autem & argute Naſo imprimis pacem hic inducit lauro Actiaca comptam. Victoriam enim Actiacam orbi Romano reddidiſſe pacem bellis continuis civilibus pro-

Sola gerat miles, quibus arma coërceat, arma:
  Canteturque ferâ, nil niſi pompa, tubâ.
Horreat Æneadas & primus & ultimus orbis:
  Si qua parum Romam terra timebit, amet.
Tura, ſacerdotes, pacalibus addite flammis;
  Albaque percuſſa victima fronte cadat.
Utque domus, quae praeſtat eam, cum Pace perennet,
  Ad pia propenſos vota rogate Deos.
Sed jam prima mei pars eſt exacta laboris;
  Cumque ſuo finem menſe libellus habet.

profligatam quis neſcit? pari prorſus modo, *Ambraciam frondem* pro lauro poſuit Statius Surrentino Pollii. HEINS. *Canos* dicit ut diuturnam & quaſi perpetuam pacem precetur. Ita Claudian. IV. Conſ. Hor. 505.

——— priſcamque reſument
Canitiem leges.

ineptiſſime vero hunc verſum de corona navali ſive roſtrata intelligit Paſchal. de Coron. lib. VII. cap. 4. quae cum aurea fuerit, quî quaeſo *frondibus* locum dare potuit? Actiacas autem frondes recte tuetur Heinſius. & ita Apollinem poſt victoriam Actiacam pace reſtituta Lyram percutientem inducit Auctor Eleg. in Obitum Maecenatis 49. & ſeq. BURM.

713. *Dum deſint.*] *Deſunt* optimi codices & olim editi.

714. *Gloria major eris.*] Sic iidem libri veteres. recte. CIOFAN. *Ades* alii. *Gratia maior* Mazar.

715. *Sola gerat miles, quibus arma coërceat, arma.*] Haec eſt vera & germana lectio; peſſima & prorſus explodenda, quae in quibusdam lib. excuſis legitur:

——— quibus arma coerceat hoſtes.

CIOFAN. *Quae bella coërceat* Excerpt. Kloekh.

715. *Quibus arma coerceat, arma*] Id belli genus exoptat, quod ſolum ad medelam propulſandae injuriae. *Juſtum bellum*, inquit Livius, *quibus neceſſarium: & pia arma, quibus nulla niſi in armis relinquitur ſpes.* NEAP.

718. *Terra timebit.*] *Turba* Moreti. *timebat* nonnulli.

719. *Pacalibus.*] *Placalibus* Moreti & Arondel. *pacatis* tres. *placatis* Voſſ. & quatuor alii. *placatibus* Bern. *placatis ponite* duo. *urite* unus.

720. *Perfuſâ victima fronte cadat.*] *Percuſſâ fronte* legendum cum vetuſtioribus. ſupra, 347.

Hic qui nunc aperit percuſſi viſcera tauri.

Triſt. IV. El. II. 5.

Candidaque adducta frontem percuſſa ſecuri:
Victima purpureo ſanguine tingit humum.

apud Perſ. Sat. V.

Dis depellentibus agnam
Percute.

Juven. Sat. XIV. 286.

Hic bove percuſſo mugire Agamemnona credit.

Prudentius Hymno S. Vincentii:

His colla mugientium
Percuſſa taurorum cadunt.

de ſacrificiis. alibi *icta.* ut Met. XV. 467.

Ictaque conjectos incalfacit hoſtia cultros.

ex Pont. IV VIII. 42.

Victima Tarpejos inficit icta focos.

lib II. Pont. IX. 26.

Victima pro templo cur cadat icta Jovis?

Propert. libro IV. Eleg. IV.

Et cadat ante meos icta juvenca focos.

HEINS. *Profuſa* Bernenſ.

721. *Quae praeſtat.*] *Quae praeſtet* Francof. & undecim alii, ut ſimul votum includat. ſed in Hamburg. erat, *utque domus, pacem quae praeſtat, pace perennet.*

723. *Prima mei.*] *Mihi* Puteaneus.

723. *Exacta.*] Abſoluta, perfecta. ſub finem lib. XV. Metamorph.

Jamque opus exegi.

Horat. lib. IV. Carminum:

Exegi monumentum aere perennius.

Alio modo ſub finem lib. I. de Arte:

Pars ſuberat coepti, pars eſt exhauſta laboris.

CIOFAN. *Exhauſta* etiam hic Sarravian. Putean. & octo alii. *transacta* unus.

723. *Mei pars eſt exacta laboris.*] Et noſtri aliqua etiam. Τῷ Θεῷ μεγίςῳ δόξα καὶ χάρις. NEAPOL.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS FASTORUM

LIBER II.

JAnus habet finem. cum carmine creſcit & annus,
  Alter ut hinc menſis, ſic liber alter eat.
Nunc primum velis, Elegi, majoribus itis:
  Exiguum (memini) nuper eratis opus.
Certe ego vos habui faciles in amore miniſtros;
  Cum luſit numeris prima juventa ſuis.
Idem ſacra cano, ſignataque tempora Faſtis.
  Ecquis ad haec illinc crederet eſſe viam?
Haec mea militia eſt. ferimus, quae poſſumus, arma:
  Dextraque non omni munere noſtra vacat.
Si mihi non valido torquentur pila lacerto;
  Nec bellatoris terga premuntur equi;
Nec galeâ tegimur, nec acuto cingimur enſe;
  (His habilis telis quilibet eſſe poteſt.)
At tua proſequimur ſtudioſo pectore, Caeſar,
  Nomina: per titulos ingredimurque tuos.

Er-

1. *Creſcat & annus.*] Malo, *creſcit* cum Mazar. Zulich. Voſſ. & aliis nonnullis. HEINS.

2. *Alter ut it menſis, ſic liber alter eat.*] Omnes fere libri ſcripti habent: *Alter ut hic menſis.* CIOFAN. Eximium par antiquorum codicum & meus etiam infimae vetuſtatis veriùs habent, *Alter ut it menſis.* NEAPOL. Veteres plerique, *at hic.* Lege,

Alter ut hinc menſis, ſic liber alter eat.

lib. III. 145.

Nec mihi parva fides annos hinc iſſe priores. HEINS.

3. *Nunc primùm.*] Liber Urſini: *Jam primùm.* CIOFAN. *Nunc* recta lectio ac probior illâ unius libri, *Jam primùm velis.* NEAPOL.

3. *Elegi, itis.*] *Ite* Mazar. & ſex alii. ut in Pont. IV. v. 1.

Ite leves Elegi doctas ad Conſulis aures.

Sequenti verſu pro *Ipſe ego*, duo codices, *Certe ego.* ut lib. IV. 725. 727. & I Amor. VI. 19. HEINS.

4. *Exiguum.*] Ita Horat. Art. Poët. 77. *exiguos elegos* dicit.

5. *In amore miniſtros.*] Alludit ad opus illud nequiſſimum. NEAP.

5. *Miniſtros.*] *Magiſtros* Regius. & *dum luſit* Moreti unus.

8. *Ecquis ad haec.*] Iidem libri, *Et quis.* CIOF. Ineſt *ecquis* veteribus aliquot. NEAPOL. *Sed quis* Bernenſ. & multi alii, Arund. & Bembr. *ſed quid ad hanc* Mazar.

9. *Gerimus, quae poſſumus, arma.*] Quinque ex iisdem libris, *ferimus.* CIOFAN. Ex his quidam, *ferimus, quae poſſumus, arma.* NEAP.

10. *Vacat.*] *Caret* Putean. & ſex alii. *numine* etiam Bern.

11. *Si mihi non valido torquentur pila lacerto.*] Erat pilum teli genus, quo in bello Romanorum milites utebantur. Lucanus ſub principium lib. I. ubi de Pompejo & Caeſare, dum alter adverſus alterum bellum gerens, eorundem militum opera, ſignis telisque uterentur:

——— *infeſtisque obvia ſignis*
Signa, pares Aquilas, & pila minantia pilis.

Si

Ergo ades, & placido paullum mea munera vultu
Reſpice; pacando ſi quid ab hoſte vacas.
FEbrua Romani dixêre piamina patres:
Nunc quoque dant verbo plurima ſigna fidem.
Pontifices ab Rege petunt & Flamine lanas,
Quîs veteri linguâ Februa nomen erat.

Quae-

Si de pilo plura cupis, conſule Vegetium lib. I. cap. 20. & lib. II. cap. 25. & Polybium libro VI. CIOFAN. *Non ſolido* unus Vaticanus, quod non temere repudiandum, quia ſaepius Ovidius ſe tenui corpore fuiſſe profitetur. vide ad lib. XV. Met. 230. BURM.

15. *Proſequimur.*] Douza pater volebat, *perſequimur.*

17. *Ergo ades, & placido paullum mea munera vultu Reſpice.*] Tres libri ſcripti, *Accipe.* Urſini, *Aſpice.* CIOFAN. *Mea Carmina* Bernenſ. & duo alii.

18. *Vacas.*] Rectius, quod in nonnullis, *pacando ſi quid ab orbe vacas.* NAUGER. *Ab orbe* etiam minor Gryphii editio & Micyll. ita Virgil. Ecl. IV. 17.

Pacatumque reget patriis virtutibus orbem.

Germanic. p. 14. Ed. Grot. de Aſtraea:

Aurea pacati regeret cum ſecula mundi.

Claudian. III. Stil. 284.

Pacet muneribus montes, qui legibus urbes.

ut ibi legendum docuimus. praeterea plurimi ſcripti *vacat.* ſed male. Symmachus III. Ep. 7. *Cape, ſi quid à republica vacas, oratiunculam noſtram.* Horat. II. Ep. II. 95. *Mox etiam ſi forte vacas, ſequere.* Calpur. ecl. V.

At ſi forte vacas, dum matutina relaxant
Frigora.

HEINS. Lib. III. 87.

Quod ſi forte vacas, peregrinos inſpice faſtus.

ubi eadem varietas.

19. *Februa dixere piacula.*] M. Varro lib. V. de L. L. *Rex cum ferias menſtruas Nonis Februariis edicit, hunc diem februatum appellat. Februum Sabinis purgamentum, & id in ſacris noſtris verbum: nam & Lupercalia Februario, ut in antiquitatum libris demonſtravi.* Plutarchus in Numa: Ὁ μὲν Φεβρουάριος, οἷον καθάρσιος ἄν τις εἴη· καὶ γὰρ ἡ λέξις ἔγγιστα τοῦτο σημαίνει, καὶ τοῖς Φυτοῖς ἐναγίζουσι τότε, καὶ τὴν τῶν Λουπερκαλίων ἑορτὴν εἰς τὰ πολλὰ καθαρμῷ προσεοικυῖαν τελοῦσιν. NEAP.

19. *Piamina.*] Quinque libri ſcripti, *piacula.* CIOFAN. Male. vid. III. 333.

20. *Nunc quoque.*] *Huic quoque* decem libri. HEINS.

21. *Pontifices a rege petunt.*] Hoc eſt, ſacrificulo: pari modo dictum ab antiquis, ſine adjectione ullâ *ſacrorum*, vidiſti ex loco citato Varronis; cui Tullium addimus. *Cum ex collegio*, inquit, *tante non regem, non flaminem, non pontificem videret.* & alibi: *Diſcite pontifices, vos flamines, etiam tu rex diſce.* Id ſacerdotium L. Brutus Conſul anno poſt exactos Reges ſacris addidit: cauſſam inſtitutionis recitat Dionyſius lib. V. Ἐπειδὴ δὲ πολλῶν καὶ μεγάλων ἀγαθῶν αἴτιοι γενόμενοι τοῖς κοινοῖς πράγμασιν ἔδοξαν οἱ βασιλεῖς, φυλάττειν τοὔνομα τῆς ἀρχῆς, ὅσον ἂν ἡ πόλις διαμένῃ χρόνον, βουλόμενοι, τοὺς ἱεροφάντας τε καὶ οἰωνομάντεις ἐκέλευσαν ἀποδεῖξαι τὸν ἐπιτηδειότατον τῶν πρεσβυτέρων, ὃς οὐδενὸς ἔμελλεν ἕξειν ἑτέρου, πλὴν τῆς περὶ τὰ θεῖα σεβασμάτων, τὴν προστασίαν, ἁπάσης λειτουργίας πολεμικῆς ἀφειμένος, ἱερῶν καλούμενος βασιλεύς. καὶ καθίσταται πρῶτος ἱερῶν βασιλεὺς Μάνιος Παπίριος, ἐκ τῶν πατρικίων ἀνὴρ ἡσυχίας φίλος. Deſcriptum habes, quis primus illud exercuerit, imo etiam munus. Praeerat ſacris omnibus, non verò cuivis ſacro miniſtro: oſtendit Livius lib. II. *Regem*, inquit, *ſacrificulum creant: id ſacerdotium Pontifici ſubjecere, ne additus nomini honos aliquid libertati, cujus tunc prima erat cura, officeret.* Ejus uxor erat regina ſacrorum. Cui non notum? Baſis marmorea ſemifracta:

: : : : : : : : : : : : : : : : :
CV : : : : : : : : : : : : : : :
REX SACRORUM AVGVR
CVM MANLIA L. F. FADILLA
REGINA SACRORVM
PATRI CARISSIMO. NEAP.

21. *A rege.*] *Ab Rege* meliores. mox pro *veterum lingua* iidem, *veteri.* nonnulli tamen, *veteri* vel, *vetere in.* HEINS. *Nomen erant* Bonon.

21. *Et Flamine lanas.*] Has igitur petebant pontifices à rege ſacrificulo & flamine Diali: ſuſpicor eas etiam fuiſſe rufi coloris, & ducor ex his Clementis Alexandrini Stromatôn lib. VII. Οἱ αὐτοὶ (de idolothytis) δ' οὖν πᾶν ξύλον καὶ πάντα λίθον, τὸ δὴ λεγόμενον, λιπαρὸν προσκυνοῦντες, ἔρια πυῤῥὰ, καὶ ἁλῶν χόνδρους, καὶ δᾷδας, σκίλλαν τε καὶ θεῖον δεδιότες, πρὸς τῶν γοήτων καταγοητευθέντες κατά τινας ἀκαθάρτους καθαρμούς. NEAPOL.

22. *Queis veterum in lingua.*] Vatic. *Veterum lingua.* Urſini & Fratris: *Veteri in lingua.* CIOFAN.

23. *Quaeque capit lictor.*] Sed flaminius. de quo Feſtus: *Flaminius lictor eſt, qui flamini Diali ſacrorum cauſſâ praeſtò eſt.* NEAPOL.

23. *Do-*

Digitized by Google

Quaeque capit lictor domibus purgamina certis,
Torrida cum micà farra, vocantur idem.
Nomen idem ramo; qui caeſus ab arbore purâ,
Caſta ſacerdotum tempora fronde tegit.
Ipſe ego Flaminicam poſcentem februa vidi:
Februa poſcenti pinea virga data eſt.

De-

23. *Domibus purgamina certis.*] Primus Medic. *cernis.* Voſſ. Mazar. & alius Medic. *ternis.* Sarravianus pro diverſâ lectione, *acernis.* Lege meo periculo, *domibus terſis.* Scriptum fuerat *tertis*, quomodo veteres pro *terſis* dicebant, teſte Nonio. hinc natus error. ſic lib. IV. 736. ex veſtigiis veteris libri:

Uda prius ſpargat virgaque tergat humum.

Propertius libro IV. Eleg. IX.

Dein quemcunque locum externae tetigere puellae,
Suffit, & hinc pura limina tergit aqua.

apud Plautum quoque fortaſſis ſcribendum,

Verſa, praeterta, lauta, coctaque ut ſint omnia.

Locus eſt Pſeudoli Act. I. Sc. II. ubi nunc *praeſterga* circumfertur. Varro lib. V. de L. L. *Februum Sabini purgamentum appellant.* & *februare* pro *purgare* apud Nonium. Agit autem de domo Flaminis, quae *flaminea* dicebatur, ut monet Gellius. de Lictore Flaminio nos docet Feſtus, quem locum ab Illuſtriſſ. Neapoli jam video occupatum. Adi eundem in *Februarius.* HEINS.

24. *Torrida.*] In nonnullis, *turbida.* NAUGER. Unus Vatic. *Turgida.* ſeptem alii, Maffei, Fratris & Urſ. *Turbida.* ſequor. CIOFAN. *Torrida* primae editiones cum Urſini, Voſſii ac aliis multis melioris notae codicibus. idque etiam in Obſervationibus lib. III. cap. 3. amplexus eſt doctiſſimus Gronovius. ſic *torridas fruges* pro toſtis dixit Accius Troadibus apud Servium Fuldanum lib. I. Æn. I. 183.

Nocturna ſaxo fruges franges torridas.

apud Columellam quoque libro VI. cap. 10. *Ervum ſine valvulis cum torrido hordeo molitum.* ſic videtur ſcribendum, non *torrefacto*: nam codex vetuſtus, *torreo. Sal torridum* eidem Columellae libro VII. cap. 5. & cap. 8. & lib. XII. cap. 56. *Cepam aridam cum farre torrido ſubterito. Torrida Braſſica* Ser. Sammon. CXVI. qui & ſaepe *Torridum* pro *toſto* ponit. & *Torrida limina* Propertius libro III. Eleg. XII.

Torrida ſacrilegum teſtantur limina Brennum:

de templo Apollinis à Gallis incenſo. *Torridus tophus* Statio Via Domitiana ſive aridus, ſive toſtus.

Illi ſaxa ligant opuſque texunt
Cocto pulvere torridoque topho.

perperam *ſordido topho* illic legitur. agit de calcē & caemento, quo ſilices inſtrati conglutinantur, mox ſcribe apud eundem,

Fervent littora mobileſque ſylvae:

quomodo & in vetuſta Parmenſi editione legitur, *mobiles* quia loco moventur inciſae. poſſet & *lurido topho* legi; cum tophi tria genera recenſeat Vitruvius, album, rubrum & nigrum. *Torridus* pro aeſtivo fervore toſtus in Catalectis vetus Poëta de menſibus:

Fontanos latices, & lucida pocula vitro
Cerne ut demerſo torridus ore bibat.

Vid. ad Silium I. 178. HEINS.

25. *Qui caeſus ab arbore pura.*] Quis ambigat, quin arbor pura ſit ipſiſſima pinus? idem in Feralibus:

Exoptat puros pinea taeda dies.

& illud paullo poſt evincit clarius:

Februa poſcenti pinea virga data eſt.

Quin ad conciliandam caſtitatem Theſmophoriazuſae hujus foliis cubitus ſibi ſternebant. Stephanus: Ἐν τοῖς Θεσμοφορίοις πίτυος κλάδον ὑπὸ τὴν στιβάδα, καὶ ἐπὶ τὰ τῆς Δήμητρος ἱερὰ κλωνίον πίτυος ἐτίθεσαν. & tamen minutili magiſtelli contendunt eſſe laurum. O fungos! NEAPOL.

26. *Caſta ſacerdotum tempora fronde tegit.*] Liber Urſini, *Timpora*: & ſic ſemper, cum de temporibus, id eſt capitis parte, ſermo fit. CIOFAN.

27. *Ipſe ego Flaminicam.*] Flaminis conjugem: quam & *Flaminem* comperi dictam in veteri hoc marmore, ni ſcriptum cum aliquâ ſcalptoris incuriâ:

VITELLIÆ
C. F. RVFILLÆ
CAII SALVI LIBERALIS COS.
FLAMINI SALVTIS AVG. MATRI
OPTVMÆ.
C. SALVIVS VITELLIANVS VIVOS.

Verùm ſcito, non legi in omnibus libris *Flaminicam*: in meo eſt, *Flaminiam*, id eſt ſacerdotulam, quae Diali praeminiſtrabat. Joſephus Scaliger

Denique quodcumque eſt, quo pectora noſtra piamur,
Hoc apud intonſos nomen habebat avos.
Menſis ab his dictus: ſectâ quia pelle Luperci
Omne ſolum luſtrant, idque piamen habent.
Aut quia placatis ſunt tempora pura ſepulcris,
Tunc cum ferales praeteriere dies.
Omne nefas omnemque mali purgamina cauſſam
Credebant noſtri tollere poſſe ſenes.
Graecia principium moris fuit. illa nocentes
Impia luſtratos ponere facta putat.
Actoriden Peleus, ipſum quoque Pelea Phoci
Caede per Haemonias ſolvit Acaſtus aquas.
Vectam frenatis per inane draconibus Ægeus
Credulus immeritâ Phaſida juvit ope.

Am-

ger mavult, *Flaminiâ*, quaſi ab aedibus flaminis. ſic illis nomen apud Feſtum Pompejum: *Flaminiae*, hic inquit, *aedes*, *domus Flaminii Dialis*. Ames viri ſubtilitatem, ſi reprobas lectionem. Neap. Scribe cum melioribus, *Ipſam ego Flaminicam*. Flaminica, uxor flaminis. codices multi, *Flamineam*. Heins. Vid. ad lib. III. 137. inauditum autem *Flaminicam* etiam *Flaminem* vocari. & FLAMINI in inſcriptione, quae eſt apud Gruter. MXXII. 6. eſt pro FLAMINICAE, ut Gudius jam notavit. *Flaminiam* edidit Berſmannus. *Flamineam* Bernenſ. & Arund. Burm.

28. *Pinea virga data eſt.*] Lego, *ſpinea*. omnibus enim ſpinarum generibus vim inſitam noxarum depellendarum veteres credebant. de ſpina alba Noſter lib. VI. 129.

——— ſpinam. qua triſtes pellere poſſet
A foribus noxas (haec erat alba) dedit.

ubi *virgam* fruſtra multi codices antiqui exhibent. quem locum ex Dioſcoride aliiſque erudite illuſtrat Neapolis. mox eodem libro, 165.

Virgaque Janalis de ſpinâ ſumitur alba.

Varro apud Nonium in *Fax*. *Cum fax & ſpina alba eſſet*. ubi agitur de nova nupta. quare malit cum codicibus ſcriptis Mercerus, *ex pinu alba*. Heins. In Hamburgenſi erat, *laurea virga*. & lauro uſos in luſtrationibus notum eſt. vid. lib. III. 137. IV. 736. V. 677. ex hac ſuperſtitione forte fluxit ſuperſtitioſa opinio de ſpinea corona, qua Chriſti caput fuit vexatum, quam ex alba ſpina fuiſſe jactant, quia illa ſalutaris herba dicebatur. Vide Barth. in Gloſſar. ad Scriptores de Bellis ſacris tom. III. reliq. Mss. a Ludewig. Edit. p. 262. Burm.

29. *Quodcumque eſt.*] *Quidquid id eſt* Farneſ. vid. ad III Triſt. XI. 56. eadem varietas I. ex Pont. I. 14. ſic *quaecumque ea*, V. Met. 217. Burm.

29. *Quo corpora noſtra piantur.*] *Pectora noſtra pietur* Urſini liber. *pectora pientur* Voſſ. & ſex alii. *pectora piantur* tres. primus Med. & unus Bonon. *corpora piamur*. recte, qui familiaris Ovidio Graeciſmus. Heins.

30. *Intonſos avos.*] Inde Juvenalis Satyrâ ultima:

Et credam dignum barbâ dignumque capillis
Majorum. ———

& Horatius Flaccus lib. II. Odâ XV.

——— *Non ita Romuli*
Praeſcriptum, & intonſi Catonis
Auſpiciis, veterumque normâ.

Quorſum iſta, ſi ſunt è trivio? Neap.

31. *Sancta quia pelle.*] In noſtro veteri, *ſectâ quod pelle*, veriùs: dixit multo poſt, *pellibus exſectis*. De hoc ritu plura nos ad Lupercalia hoc menſe Februario. Neap.

31. *Quod pelle Luperci.*] Omnes libri ſcripti *Quia*. aptius. ſequitur enim: *Aut quia pacatis*. Ciofan. *quo* Vatican. *qua* Medic. *quoque* duo.

33. *Placatis.*] *Pacatis* Arundel. *tempora pulchra* unus Moreti. eadem varietas II. Met. 856.

34. *Ferales praeteriere dies.*] Qui ſunt IX. Kalendas Martias. Vide quae ad eos notabimus. Neap.

35. *Purgamine.*] *Purgamina* meliores. recte. Heins.

37. *Principium moris dedit.*] *Fuit* in octo ſcriptis. Ciofan. Quibus? Romanis: hi fuere Graecorum ſimiae. Verùm obſervita, quod Noſter haud negat hunc morem Graecos ab aliis mutuatos: malè ergo vir de litteris benè meritus, hoc verſiculo teſte, primordia expiationum Graecis attribuit. Romanos ab eis accepiſſe fatemur, auctores verò negamus: nam, ut Ægyptios omittam, Beroſus apud Joſephum lib. I. Originum à Noë rem repetit: nihil antiquius ferè dici poteſt; at de Graecis apud Homerum Ulyſſes,

Amphiaraïdes Naupactôo Acheloo,
 Solve nefas, dixit. ſolvit & ille nefas.
Ah nimium faciles, qui triſtia crimina caedis
 Flumineâ tolli poſſe putetis aquâ!
Sed tamen (antiqui ne neſcius ordinis erres)
 Primus, ut eſt, Jani menſis & ante fuit.
Qui ſequitur Janum, veteris fuit ultimus anni.
 Tu quoque ſacrorum, Termine, finis eras.
Primus enim Jani menſis, quia janua prima eſt.
 Qui ſacer eſt imis Manibus, imus erat.
Poſtmodo creduntur ſpatio diſtantia longo
 Tempora bis quini continuaſſe Viri.
PRincipio menſis, Phrygiae contermina Matri,
 Soſpita delubris dicitur aucta novis.

Nunc

lyſſes, poſt famularum & procorum caedem, nutricem Eurideam compellat his verbis:

Οἶσε θέειον γρηῦ κακῶν ἄκος, οἶσε δέ μοι πῦρ,
Ὄφρα θεειώσω μέγαρον. —— NEAPOL.

Primae editiones & novem ex noſtris, item octo ex ſcriptis Ciofani, *principium fuit.* probe. Alcimus Avitus de laude Virginitatis:

Et quia principium tam ſancti foederis eſſet.

Noſter infra hoc ipſo libro 450. ex veteri codice:

Aut quia principium tu dea lucis eras.

& 408.

Heu quantum fati parva tabella fuit!

Remedio Amoris, 598.

Auxilium multis ſuccus & herba fuit.

Mazarin. *putans* pro *putat* ſequenti verſu. quomodo & unus Medic. ex melioribus & Vatican. vide notas Rem. Am. ℣ſ. 164. HEINS. Ita apud Martialem VIII. 8. Mss. Voſſianus codex,

Principuum ſis, Jane, licet velocibus annis.

vulgo, *des.* vid. ad XV. Met. 603. BURM.

39. *Actoridem Peleus.*] Ob necem Cleſonymi, ſeu Æanes, ut auctor Strabo lib. IX. *Ὅτι δὲ,* inquit, *ἐξ Ὀποῦντος ἦν Πάτροκλος, λέγει Ὅμηρος, καὶ διότι φόνον ἀκούσιον πράξας, ἔφυγεν εἰς Πηλέα.* & paullo poſt: *Αἰάνην δ' ὀνομάζουσι τὸν ἀναιρεθέντα ὑπὸ τοῦ Πατρόκλου, ἀφ' οὗ καὶ τέμενος Αἰάνειον δείκνυται, καὶ κρήνη τις Αἰανίς.* Reliquas fabellas pete ab antiquis Mythicis. NEAPOL.

39. *Phoci.*] *Fratris* unus Patavin. ut *Phoci* eſſet ex gloſſa. vid. XI. Met. 263.

40. *Haemonias aquas.*] *Haemonidas* Zulich. adi Notas Art. I. ℣ſ. 172. HEINS. *Lavit* etiam pro *ſolvit* unus Heinſii, quod ex lib. I. Amor. XIV. 40. translatum. Ammian. lib XXII. cap. 16. Pelea in Ægypto, lacu, qui alluit maenia Peluſii, luſtratum ait. ubi vid. Valeſium. vide etiam lib. XI. Met. 408. BURM.

42. *Fovit ope.*] *Juvit ope* nonnulli ex praeſtantioribus. HEINS. *Juvit* & Francof. vid. ad Epiſt. II. 55. *ſolvit* duo. *vovit* Arondel.

43. *Naupactoe Acheloo.*] *Naupactoo* Petavianus; Voſſ. & alii multi. ut *Arctoo*, *Myrtoe*, *Lesboo.* Sic & forſan apud Maron. Æneid. III. 533.

Portus ab Euroo fluctu curvatus in arcum.

ita enim codices plerique veteres, non *Eoo.* HEINS. vid. inf. IV. 282.

46. *Putatis.*] *Putetis* Mazar. & Zulich. rectius. HEINS. Vid. Bentl. ad Horat. I. Sat. X. 21.

48. *Menſis & ante fuit.*] In nonnullis, *ita ante fuit.* NAUGER. Τὸ *ante* cave de Romuleo anno intelligas, ſed de Pompiliano; nam hic agit de Juliano. Moneó te, ne erres cum graviſſimo viro Lilio Gyraldo, qui ex his colligit, Noſtrum faſſum in anno Romuleo Januarium incluſum, imo inter illos antiquiſſimos menſes primum fuiſſe. Certe craſſa nimis foret Naſonis inconſtantia, qui ſexcentis locis decimeſtrem facit Romuli annum, & hunc à Martio inchoatum. NEAPOL. *Primus adhuc Jani m. & a.* Pomp. Laet. codex.

49. *Veteris fuit ultimus anni.*] Jam vides quâ de cauſſâ probata nobis libro primo lectio illa:

Menſibus antiquis addidit ille duos.

nam Februarius, à Numâ & imis manibus & intercalationi deputatus, ultimum obtinuit locum, hoc tamen à Graecis diſcrimine: illi, confecto ultimo menſe anno intercalare tempus adjiciebant; Romani poſt XXIII. Februarii, peractis Terminalibus, inſerebant ſuperfluum, quinque deinde reliquos menſis dies poſt *ἐμβολισμὸν* ſuperaddebant. NEAP.

51. *Primus erat Jani.*] Meliores, *enim Jani.* HEINS.

54. *Bis quini continuaſſe viri.*] Decemviri ergo ordinem mutaverunt; quique erat duodecimus,

 pri-

Digitized by Google

Nunc ubi ſint illis, quaeris, ſacrata Kalendis,
  Templa Deae? longo procubuere die.
Cetera ne ſimili caderent labefacta ruinâ
  Cavit ſacrati provida cura Ducis:
Sub quo delubris ſentitur nulla ſenectus.
  Nec ſatis eſt homines, obligat ille Deos.
Templorum poſitor, templorum ſancte repoſtor,
  Sit Superis, opto, mutua cura tui.

Dent

primo poſtpoſitus: hujus tamen rei, praeter Noſtrum, neſcio an alium reperies teſtem. Neapol. *Conſtituiſſe* unus. vid. Petav. de Doctr. Temp. lib. xi. cap. 74. & Munker. de Interc. lib. iii. cap. 9.

55. *Principio menſis.*] Kalendis Januariis templum Junoni Soſpitae conſecratum. Neap. Citat haec Priſcian. lib. v. pag. 650. & lib. vii. pag. 749. & 765.

55. *Phrygiae contermina matri.*] Ergo exſtructum in Palatio, ſi matri Idaeae vicinum: neu dubita; teſtatur etiam Publius Victor in deſcriptione dominae Urbis, & veteres. Neap. *Matris* unus Heinſii.

56. *Delubris novis.*] Quis auctor hujusce templi tacet Noſter; ſed noſtrum inveſtigare. Vinandus Pighius lib. x. Annalium, Lucium Portium Licinium Conſulem ſuſpicatur ex antiquis nummis cuſis anno DLXIX. in quibus inciſum Junonis Soſpitae caput, veſtitum pelle caprinâ, ſicut Lanuvii religioſe colebatur: à dorſo nummi viſuntur ejusdem Junonis ſacra ſymbola, capra ad altare, ſub quo jacet involutus ſerpens, item ſeceſpita ad victimam cum patellâ: in orâ denarii Conſulis illius nomen. Optime hucusque: ſed quid ad templum? idem de ſexcentis nummis effutire licitum foret, ubi vidimus inciſa nomina & Conſulum & Ædilium cum Junone Soſpitâ, cultu Lanuvino ſpectandâ, id eſt L. Cornelium Caudinum & C. Papirium Maſonem, in aliis Numam Pompilium, & in eodem numiſmate ſubtus C. Licinium Varum. ea cauſſa cur haeremus. Fanenſis ſcribit, hoc templum illud eſſe, quod Cn. Cornelius vovit ſub initium belli Inſubrici, de quo Livius lib. xxii. *Principio pugnae vovit aedem Junonis Soſpitae, ſi eo die hoſtes fuſi fugatique eſſent.* Sed mehercule fallitur, aut errant Antiquarii noſtri: nam illud conterminum Matri magnae locant in Palatio regione x. ſic Victor in deſcriptione ſummariâ Urbis; hoc vero Cornelii in foro Olitorio regione xi. idem Patavinus libro xxxiv. *Ædes eo anno aliquot dedicatae ſunt, una Junonis Soſpitae in foro Olitorio vota, locataque quadriennio ante à Cn. Cornelio Conſule.* Ecce, nonne clare patet vana σοφιστεία boni interpretis? Satius tacuiſſet, ſicut & modo nos, qui nihil certi invenimus; ideò facimus locum judicii ſanioris. Neapol. *Aucta ſuis* tres codices.

57. *Nunc ubi ſint, quaeris, illis ſacrata Kalendis.*] Urſ. Patavinus & reliqui majori ex parte cum primis editionibus. *Nunc ubi ſunt illis, quae ſunt.* Voſſ. & ſex alii, *ubi ſint illis quaeris*, vel *ſunt.* Mazar. Zulich. & decem alii. Recte, niſi forte mavis,

Nunc ubi ſunt illis, quaeſo, ſacrata Kalendis
  Templa Deae?

lib. iv. 347.

Subſtitit hic Erato. mora fit. Dic caetera, quaeſo,
  Dic, inquam, parvâ cur ſtipe quaerat opes.

ſic & ibi videtur ſcribendum. *illis Kalendis*; ut lib. iii. 429.

Nonis ſacrata quod illis Templa patent.

lib. vi. 169.

Pinguia cur illis guſtantur larda Kalendis. Heins. *Nunc ubi ſunt, quaeris, quae ſunt ſacrata Kalendis* Bern.

58. *Longo die.*] *Longa* Edit. plurimae & Bernenſ. cod. ſed optimi codices, *longo.*

59. *Caderent.*] *Jaceant* Arund. *ruerent* Patav.

61. *Senectus.*] *Vetuſtas* Sarravii & quinque alii.

62. *Obligat ille Deos.*] Exercet aperte τέχνην κολακικὴν, ut alter ad ſuum Domitianum; ſed hic vere nimius: Neapol. *Alligat* Bernenſ. *illa* multi codices.

63. *Templorum poſitor.*] Juſta laus, imo debita fax erit huic diſticho Fragmentum Ancyrae in ſuburbiis repertum de vitâ & geſtis Auguſti, & locus Suetonii de eodem: *Principes viros ſaepe hortatus eſt, ut pro facultate quiſque monumentis vel novis, vel refectis & excultis, Urbem adornarent: multaque a multis exſtructa ſunt, ſicut à Marcio Philippo aedes Herculis & Muſarum, à L. Cornificio aedes Dianae, ab Aſinio Pollione atrium Libertatis, à Munatio Planco aedes Saturni.* Nec ſolum ſacris & profanis aedificiis mirum quam deditus: paene omnes Urbis vias ſilice ſtravit & munivit. eo ſpectat nummus Auguſti cum arcu, trophaeis, ſtatuis & iſtâce inſcriptione:

QVOD VIÆ MVNITÆ SVNT.

Neapol.

63 *Repertor.*] Sic in veteribus; ſed fortaſſe rectior prior lectio, *Sancte Repoſtor.* Nauger. *Refector.* Inepti libri, qui habent *repertor!* ſed

Mar-

Digitized by Google

Dent tibi coeleſtes, quot tu coeleſtibus annos.
Proque tuâ maneant in ſtatione domo.
Tum quoque vicini lucus celebratur Aſyli;
Quà petit aequoreas advena Tibris aquas.
Ad penetrale Numae, Capitolinumque Tonantem,
Inque Jovis ſummâ caeditur arce bidens.
Saepe graves pluvias adopertus nubibus Auſter
Concitat, aut poſitâ ſub nive terra latet.

Pro-

Marſus ineptior, qui ejusmodi γρῖφος non refellit. Quis bardus Auguſto templorum inventionem adtribueret? NEAPOL. Livius libro IV. cap. 20. *Auguſtum Caeſarem templorum omnium conditorem ac reſtitutorem* dixit. Magnus Caſaubonus ad Suetonium Aug. 32. & poſt illum Neapolis, legunt, *refector.* ſed primae editiones, codex Pomp. Laeti, Zulich. & decem alii, *repoſtor.* optime. Tacitus Annal. lib. I. 163. *Caecinae dubitanti quonam modo ruptos vetuſtate pontes reponeret.* apud Maronem Æneid. V. 752.

Ipſi tranſtra novant, flammisque ambeſa reponunt
Robora navigiis.

Statius via Domitiana.

Qui reddit Capitolio Tonantem,
Et pacem propria domo reponit.

Sil. I. 558. *molemque reponunt. moenia ponere* paſſim apud Poëtas, de quo Metamorph. III. ℣ſ. 13. egimus. Gloſſae, quae ſub Iſidori circumferuntur nomine, *poſitiones, aedificia.* apud Horatium I Ep. X. 13.

Ponendaeque domo quaerenda eſt area primum.

HEINS. *Repoſitae columnae* apud Cicer. in Verr. I. cap. 55. & 56. familiare id verbum Tacito, ut conſulenti indicem Freinſhemii conſtabit. Petron. cap. CX. *Repoſitus in priſtinum decus.* vid. & Dempſter. ad Roſin. II. cap. 2. BURM.

65. *Quot tu caeleſtibus annos.*] *Quot tu* Regius. Unus Vaticanus, *aequos caeleſtibus.* argute. ſed nil muta. HEINS.

66. *Maneant in ſtatione.*] Excubent: quo verbo & uſi ad hanc rem antiqui. Pacuvius: *Pro imperio veſtro ſic Saliſubſulus excubet.* NEAP.

67. *Tum quoque.*] *Nunc quoque* Francof.

67. *Lucus Averni.*] Haeſi cum haec puer legiſſem, & adhuc haereo; nec aliquid lucis praetulit priſcae editionis codex, in quo, *lucus celebratur Aſyli.* Putat unus interpretum de Lucariis hîc agi; ſed nugae & flocci: nam ea feſta erant XIV. & iterum XII. Kalendas Auguſtas. Vetus Kalendarium menſe Julio:

XIV. LVCAR. N. P. MERK
XIII. C. LVDI VICT. CÆSAR
XII. LVCAR. LVDI.

Non caret igitur mendâ vox poſtrema: hoc certum habeo; quid vero reſcribam in dubio ſum. NEAP. *Aſyli* Urſin. Arondel. Mazar. Zulich. Nauger. & decem alii. Haerent hoc loco interpretes, nec ſe expediunt. An intelligit lucum, de quo Feſtus in *Lucaria?* quamquam Lucariorum feſtum in aliam diem rejiciunt Kalendaria antiqua. Ut opinionem meam dicam in re ſubobſcura, puto *Helerni* legendum, & agi de eo luco, de quo lib. VI. 105.

Adjacet antiquus Tiberino lucus Helerni.

ſic enim codices veteres illic majori ex parte, aut *Hilerni*, aut *Elerni*, aut *Ilerni.* Urſini veterrimus & Helmſtad. *Alerni.* tres alii, *Averni.* unus Farneſianus non magnae fidei, *Hilernae.* quod vulgatas majori ex parte editiones occupavit. Viderit igitur doctiſſimus Onuphrius, qua fretus auctoritate regione Urbis XIII. ÆDICULAM ET LUCUM HYLERNÆ ponat. *Hylernae lucus* eſt apud ſuppoſitum ab Annio Viterbienſi Fabium pictorem. HEINS.

68. *Advena.*] Propert IV. I. 8.

Et Tiberis noſtris advena bobus erat. DOUZ.

69. *Ad penetrale Numae.*] Hoc eſt templum Veſtale. Horatius I. Od. 2.

Vidimus flavum Tiberim, retortis
Littore Etruſco violenter undis,
Ire dejectum monumenta Regis,
Templaque Veſtae.

Ibi veteres Magiſtri: *Regiam dicit Numae Pompilii, qui ad Veſtae ſuam habuit.* NEAPOL.

69. *Capitolinumque Tonantem.*] Martialis libro X. Epigrammate LI.

Nec Capitolini ſummum penetrale tonantis. NEAP.

70. *Inque Jovis ſummi.*] *Summâ arce* libri meliores, recte. Arcem Capitolinam (quam ab ipſo Capitolio diſtinguunt paſſim Livius atque alii) ſic appellabant κατ' ἐξοχήν. ut infra lib. VI. 183.

Arce quoque in ſumma Junoni templa Monetae
Ex voto memorant facta, Camille, tuo.

In mortem Druſi, de Auguſto:

Ille vigil, ſumma ſacer ille locatus in arce,

& alibi non raro. HEINS. Vid. inf. ℣ſ. 591.

71. *Saepe graves pluvias.*] Habes idem à Columellâ lib. XI. cap. 11. *Kalendis*, inquit, *Februariis Fidis incipit occidere; ventus Eurinus, & interdum Auſter, cum grandine eſt.* NEAP.

71. *Ad-*

Digitized by Google

PRoximus Heſperias Titan abiturus in undas,
Gemmea purpureis cum juga demit equis;
Illà nocte aliquis, tollens ad ſidera vultum,
Dicet, ubi eſt hodie, quae Lyra fulſit heri?
Dumque Lyram quaeret; medii quoque terga Leonis
In liquidas ſubito merſa notabit aquas.
QUem modo caelatum ſtellis Delphina videbas,
Is fugiet viſus nocte ſequente tuos.
Seu fuit occultis felix in amoribus index:
Leſbida cum domino ſeu tulit ille lyram.
Quod mare non novit, quae neſcit Ariona tellus?
Carmine currentes ille tenebat aquas.

85 Sae-

71. *Adopertus nubibus aether.*] *Auſter* Zulich. Mazar. & ſex alii. Appoſite Columella, lib. XI. cap. II. *Kalendis Februariis Fidis incipit occidere, Ventus Eurinus & interdum Auſter cum grandine eſt. concitat Auſter pluvias.* ut lib. III. Art. 174.

Nec tepidus pluvias concitat Auſter aquas.

hinc *nubilus*, & *humidus*, & *pluvius*, & *udus*, & *imbrifer* poëtis paſſim dicitur. Solinus cap. XI. ubi agit de Delo deque coturnicibus: *Auſtro numquam exeunt, nam metuunt venti flatum humidioris.* Sic ſcribendum, cum *tumidioris* perperam in ſcriptis editisque exemplaribus circumferatur. conjecturam ſequentia apud Solinum confirmant, *Plurimum ſe Aquilonibus credunt, ut corpora pinguiuſcula atque eo tarda facilius provehat ſiccior & vehementior ſpiritus.* HEINS. pro vulgata faciunt illa Auctoris Panegyrici in Piſon. vſ. 137.

Non ſemper fluidis adopertus nubibus aether
Aurea terrificis obcaecat ſidera nimbis.

& Noſtri XIII. Met. 581. *Latuitque in nubibus aether.*

74. *Gemmea.*] *Ignea* unus Regius pro varia lectione.

75. *Vultum.*] *Vultus* plurimi. ut I. Met. 86.

76 *Ubi eſt hodie.*] IV. Nonas incidit Lyrae & medii Leonis occaſus, at hujus matutinus eſt, Lyrae vero veſpertinus. NEAP.

76. *Fulſit heri.*] *Here* Vaticanus, ut lib. I. Am. VIII. 23. hic tamen *heri* retineo, ne rhytmicum ſonum faciant *hodie* & *here*.

77. *Dumque lyram quaerit.*] *Quaeret* & *demit* paulo ante meliores libri. HEINS.

78. *In liquidas ſubito merſa notabit aquas.*] Sic eſt in iisdem libris. probe. CIOFAN. *Videbit* nonnulli. vid. III. Art. Amat. 716.

79. *Caelatum ſtellis.*] *Stellas* Petavii a. m. pr. & excerpta Voſſii. mox, *effugiet* Puteanus unus. Thuan. & Moreti.

80. *Nocte ſequente.*] III. Nonas Delphinus ἑσπέριος δύνει· & haereo Aſtrologis. NEAP.

81. *Felix in amoribus index.*] Legat puer quae ex Eratoſthene transſcripſit inſignis ille Auguſti libertus lib. II. Poëticōn Aſtronomicōn cap. XVIII. NEAP. Fabulam habet Germanicus. pag. 56. Ed. Grot. & ejus Scholiaſtes: pag. 124. Ed. Commel. & Avien. pag. 99. Ed. Grot. & Meurſ. I. de Archont. 10. HEINS.

82. *Leſbida cum.*] *Leſbiacam Domino* Strozzae & quinque alii.

82. *Seu tulit ille lyram.*] Sive is Delphinus, qui vexit ad Taenaron Ariona Methymnaeum. Sequitur nunc flebilis caſus, ne putes fabellam: fuit ad tempora Periandri ſive Pyranti: (ſic vocat hunc Regem Hygenus, abſit ne credam deceptum) qui claruit circa octavam & trigeſimam Olympiadem. Sed vide quae notat Joſephus Scaliger ad Euſebii annum MCCCXCVIII. quae ad Solini Polyhiſtora Claudius Salmaſius, eximium par litteratorum: forſan tuo judicio litem aliquam dirimes. NEAP.

83. *Quae neſcit Ariona tellus?*] Ἐόντα κιθαρῳδὸν τῶν τότε ἐόντων οὐδενὸς δεύτερον, καὶ διθύραμβον, πρῶτον ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ποιήσαντά τε καὶ ὀνομάσαντα, καὶ διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ. Verba ſunt Herodoti ex initio libri primi. NEAP.

84. *Carmine currentes.*] *Torrentes* Farneſ. & Vatican.

85. *Lupus eſt à voce retentus.*] Lege, *hac voce.* & ſic unus Vaticanus. HEINS.

86. *Reſtitit.*] *Reſpicit.* Vatic. Gottorph. & tres alii. *reſpuit* alter Vatic.

87. *Saepe canes leporesque umbra jacuere ſub una, Et ſtetit in ſaxo proxima cerva leae.*] Ad hunc locum reſpexiſſe videtur Seneca in Hercule Oeteo 1056. de Orpheo loquens:

Juxtaque impavidum pecus
Sedit Marmaricus leo,
Nec damae trepidant lupos. GIOFAN.

Umbra cubuere ſub una Zulich. Mazar. Arond. & quatuor alii. bene. ſic Virgil. in Culice:

At

Saepe, ſequens agnam, lupus eſt hac voce retentus:
Saepe avidum fugiens reſtitit agna lupum:
Saepe canes leporesque umbrâ cubuere ſub unâ;
Et ſtetit in ſaxo proxima cerva leae.
Et ſine lite loquax cum Palladis alite cornix
Sedit; & accipitri juncta columba fuit.
Cynthia ſaepe tuis fertur, vocalis Arion,
Tamquam fraternis obſtupuiſſe modis.
Nomen Arionium Siculas impleverat urbes;
Captaque erat lyricis Auſonis ora ſonis.
Inde domum repetens puppim conſcendit Arion;
Atque ita quaeſitas arte ferebat opes.

For-

At circum paſſim feſſae cubuere capellae.

Marcian. Capell. lib. IX. hunc locum videtur reſpexiſſe Orphei cantu:

Impune accubuit rictibus agna lupi,
Et lepus immiti contulit ora cani.

HEINS. *Latuere* Moreti unus.

88. *Et ſtetit in ſaxo proxima cerva leae.*] Illud *in ſaxo* cum ſit omnino odioſum hoc loco, non dubitem codicis Puteanei lectionem admittere, in quo *infeſtae leae.* ut III. Art. 670.

Non decet infeſtos currere cerva canes.

& inf. II. 800.

Parva ſub infeſto cum jacet agna lupo. HEINS. ego nihil odioſi video in illo *in ſaxo*, quod reſpondit optime praecedenti *umbrae*, ſub qua jacent, ut ſtant *in ſaxo* ſive rupe ferae. Ita mox 209. *Libyca de rupe Leones.* vid. IV. Met. 114. *adſtitit* etiam Sarravii. BURM.

89. *Cum Palladis alite cornix.*] *Corvus* Mazar. prim. Medic. & octo alii. Sed de noctuae & cornicis inimicitiis vide Ælian. Hiſt. Animal. libro III. cap. 9. lib. II. Amor. VI. 55. *Vivit & armiferae cornix inviſa Minervae.* HEINS.

91. *Vocalis Arion*] Arion citharoedus fuit inſignis, ex Methymna Leſbi urbe. Martialis lib. IIX. Epigr. 51.

Sic Methymnaeo gaviſus Arione Delphin
Languida non tacitum per freta vexit onus.

De eodem plura Plutarchus in Sympoſio ſeptem ſapientum. Et hic Noſter lib. III. De Arte: 325.

Quamvis mutus erat, voci faviſſe putatur
Piſcis, Arioniae fabula nota lyrae.

Copioſe hanc fabulam narrat Hyginus cap. CXCIV. his verbis: *Arion Methymnaeus, cum eſſet arte citharae potens, rex Pyranthus Corinthius eum dilexit; qui eum à rege petiiſſet, per civitatem artem ſuam illuſtrare, & magnum patrimonium acquiſiſſet, conſenſerunt famuli cum nautis, ut eum interficerent, Cui Apollo in quietem venit, eique dixit; ut ornatu ſuo & corona decantaret, & eis ſe traderet, qui ei praeſidio veniſſent. quem cum famuli & nautae vellent interficere, petit ab eis, ut ante decantaret. Cum autem citharae ſonus & vox ejus audiretur, delphini circa navem venerunt. quibus ille viſis, ſe praecipitavit. qui eum ſublatum attulerunt Corinthum ad regem Pyranthum. qui cum ad terram exiſſet, cupidus viae, delphinum in mare non propulit, qui ibi exanimatus eſt. Qui cum caſus ſuos Pyrantho narraſſet, juſſit Pyranthus delphinum ſepeliri, & ei monumentum fieri. Poſt paucum tempus nunciatur Pyrantho navem Corinthum delatam tempeſtate, in qua Arion vectatus fuerat. Quos cum perduci ad ſe imperaſſet, & de Arione inquireret, dixerunt eum obiiſſe, & eum ſepulturae tradidiſſe. Quibus rex reſpondit, Craſtino die ad delphini monumentum jurabitis. Ob id factum eos cuſtodiri imperavit, atque Arionem juſſit ita ornatum, quo modo ſe praecipitaverat, in monumento delphini mane deliteſcere. Cum autem rex eos adduxiſſet, juſſiſſetque eos per delphini manes jurare Arionem obiiſſe, Arion de monumento prodit. Quod illi ſtupentes, qua divinitate ſervatus eſſet, obmutuerunt. quos rex juſſit ad delphini monumentum crucifigi. Apollo autem propter artem citharae Arionem & Delphinum in aſtris poſuit.* Copioſius eandem fabulam ex Herodoto proſequitur Agellius lib. XVI. cap. 19. Sed hoc idem de Orione narrat Germanicus Caeſar in Phaenom. Arati. CIOFAN.

93. *Siculas impleverat urbes.*] Urſ. liber & tres Vatic. *Siculas impleverat oras.* CIOFAN. Quid mirum, ſi peragrarat eam inſulam & univerſam Italiam? cujus rei fidus teſtis idem auctor. Vetus editio, *Siculas impleverat urbes.* NEAPOL. Euſebius in Chronico ad annum MCCCXCVIII. *Arion Methymnaeus clarus habetur, qui a Delphine in Taenarum dicitur transportatus.* ubi plura ex Pauſania, Aeliano, Solino, Suida magnus Scaliger, qui & ipſum Arionis ſuper hac re hymnum illic profert ſub Olym-

Forſitan, infelix, ventos undamque timebas;
At tibi nave tuâ tutius aequor erat.
Namque gubernator deſtricto conſtitit enſe,
Ceteraque armatâ conſcia turba manu.
Quid tibi cum gladio? dubiam rege, navita, pinum.
Non ſunt haec digitis arma tenenda tuis.
Ille metu vacuus, Mortem non deprecor, inquit:
Sed liceat ſumtâ pauca referre lyrâ.

Dant

piadem XL. pater illi Cycleus, ut ex epigrammate Graeco, quod Aelianus profert, ſatis apparet. HEINS. *Compleveras* nonnulli codices. *oras* tres. unde Heinſius conjiciebat, non abſurde, *aures.* ita Phaedr. III. Fab. 18.

Illum eſſe cunctis auribus admirabilem.

implere aures paullum alio ſenſu dixit Val. Fl. II. 388. *impleverat undas* plurimi. BURM.

94. *Auſonis ora,*] Sic dicitur *Aſis*, *Italis*, *Caſtalis*, *Pegaſis*, *Sarmatis*, & alia ad eundem modum plurima. Vide Scholia in lib. De Ponto. Ineptit autem Marſus, qui proprium nomen eſſe ait. CIOFAN. Pro *ſonis*, *modis* Arond. Jun. & alius.

95. *Inde domum repetens.*] Tarento ultimo profectus. NEAP.

96. *Atque ita.*] Mallem, *& ſibi quaeſitas.*

97. *Undasque.*] *Undamque* meliores.

98. *At tibi.*] *Hac tibi* Vatican. & duo alii. *Mitius* etiam unus Regius, quae eadem varietas in ſimili loco II ex Pont. IX. 10. in Mss.

Ne fuerit terrâ mitior unda tuâ.

& Epiſt. Sabin. II. 68.

Nec mihi jam terrâ tutior ulla tuâ eſt.

ubi etiam Heinſius, *mitior.* Claud. II. in Eutr. praef. 54.

Crede mihi terris tutius aequor erat. BURM.

99. *Namque.*] *Jamque* unus Vatic. Recte, ut puto. vid. III. Met. 519.

99. *Diſtricto enſe.*] Alii, *deſtricto.* quod praeſtat. infr. 207. ſic *deripere enſem vagina.* de quo hoc libro vſ. 794. agemus. HEINS. Semper *deſtrictum* enſem, non *diſtrictum* legendum eſſe jam ſaepe viri docti docuerunt. vide Gronov. & Graev. ad Cicer. III. de Off. 3. Lambin. & alios ad III. Catil. I. Ryck. ad Tacit. I. Ann. 32. & Drakenb. ad Sil. XVII. 164. BURM.

100. *Ceteraque armata.*] *Armata eſt* Urſini. Voſſ. Arondel. Maz. Zulich. & alii complures. Lego.

Ceteraque armatae conſcia turba manus.

in quibus loquendi modis Noſter eſt totus: ſic infra hoc ipſo libro, vſ. 636.

Parca precaturae ſumite vina manus.

& lib. IV. 453.

——— *montes ululatibus implent,*

Et feriunt moeſtae pectora nuda manus;

Ita utroque loco ex fide veterum librorum eſt ſcribendum. HEINS.

101. *Dubiam puppim.*] *Pinum* liber Pomp. Laeti & unus Farneſ. placet. HEINS.

102. *Non haec ſunt digitis arma tenenda.*] *Ferenda* quinque libri. forte, *terenda.* ſic Art. Am. 693.

Clypeo manus apta terendo eſt.

ex antiquis itidem libris. HEINS.

103. *Ille metu pavidus.*] Imo, *vacuus*: atque ita in uno Moreti pro diverſa lectione erat notatum. Met. III. 582.

Ille metu vacuus. Nomen mihi, dixit, Acoetes.

Met. X. 117.

Isque metu vacuus, naturalique pudore
Depoſito celebrare domos.

Seneca Hippol. 146.

Tutum eſſe facinus credis & vacuum metu?
Erras.

Cicero Philipp. prima: *Vacui metu eſſe debemus.* mox, pro *ſed liceat*, duo codices cum Mazar. *ſi liceat.* bene, ſi *deprecor* quoque praecedenti verſu legas. HEINS. Sic apud Tacit. II. Ann. 44. *Vacui externo metu*, & Stat. lib. XII. 38.

At quibus eſt illaeſa domus, vacuique dolores.

Gronovius corrigit, *doloris*, rectius Heinſius, *dolore*, ut lib. VII. 603. *vacuus telis.* ſic *vacuus ſomno* Noſter lib. I. Am. II. *ſi liceat* non diſplicet, ut lib. V. 370. *Si liceat dixi, dixit & illa, licet.* BURM.

103. *Mortem non deprecor.*] Sic ex Pont. II. 59.

Saepe precor mortem, mortem quoque deprecor idem.

Non deprecor, eſt non recuſo. CIOFAN.

105. *Capit ille coronam.*] *Rapit* unus Heinſii.

106. *Quae poſſit crines, Phoebe, decere tuos.*] Laudatur Phoebus ob pulchrum capillum. Qua de re lib. IV. Metamorph. quae aliàs edentur. CIOFAN.

107. *Induerat Tyrio.*] Sic omnes libri ſcripti. male quidam impreſſi: *Induit & Tyrio.* CIOFAN.

107. *Tyrio diſtinctam Murice.*] Ξυνλον, ſive ἐμπόρφυρον. Noſtri dicerent, *praetextam clavo purpureo.* Feſtus de ricinio: *Ricinium, omne veſtimentum quadratum: ii qui duodecim interpretati ſunt, eſſe dixerunt virilem togam, quâ mulieres utebantur, praetextam clavo purpureo*: ſive, ut recentiores, *clavatam purpurâ.* Abdias Babylonius lib. VIII. Hiſt. Apoſt.

de

Dant veniam, ridentque moram. capit ille coronam;
  Quae poſſit crines, Phoebe, decere tuos.
Induerat Tyrio bis tinctam murice pallam:
  Reddidit icta ſuos pollice chorda ſonos.
Flebilibus veluti numeris canentia durâ
  Trajectus pennâ tempora cantat olor.
Protinus in medias ornatus deſilit undas.
  Spargitur impulſâ caerula puppis aquâ.

de colobio Bartholomaei: *Veſtitus colobio albo clavato purpurâ, induitur pallio albo, habente per ſingulos angulos ſingulas gemmas.* Nam clavus parvula erat aut rotunda figura, quâ veſtes undique pingebantur; ſive faſcia, quâ illae in extremis oris ornabantur: Graecis *παρυφὴ*, aut *σημεῖον*, Laconibus *σάμεον*, ut adnotat Heſychius: Σάμεα, *τὸ ἐν ταῖς ὤαις τῶν ἱματίων παράσημα·* Λάκωνες. Ex his clavis, ſive loris, in antiquorum veſtibus quattuor, quinque aut plures immitti ſolebant: loquor cum Nonio, qui, *Patagium*, inquit, *aureus clavus, qui pretioſis veſtibus immitti ſolebat*, pro *inſui*: hinc *monoloris* tunica, *diloris*, *pentaloris*, paſſim in antiquis occurret. In genere *loratae* eis nomen. Achmes cap. CCXX. *Εὐγενῆ πρόσωπον, ἢ εἰς εὐδοξίαν, ἡ τῶν χιτώνων αὐτῶν ἔξαι τῶν λωρωτῶν κρίσις.* In hunc modum erat Arionis palla: nec aliud *diſtincta murice*, quàm pluribus clavis ex purpurâ picta, ſeu ex eâdem faſciis praetexta: ſed palla & cultus citharoedi belle depingitur à Cornificio lib. IV. ad Herennium: *Ut citharoedus*, inquit, *cum prodiret optime veſtitus, pallâ inauratâ indutus, cum chlamyde purpureâ coloribus variis intextâ, & cum coronâ aureâ, citharam tenens auro & ebore diſtinctam.* & ab Apuleio: *Eique prorſus citharoedicus ſtatus; Deam conſpicieus canenti ſimilis, tunicam picturis variegatam deorſus ad pedes dejectus ipſos, Graecanico cingulo chlamyda velat utrumque brachium, ad uſque articulos palmarum.* Neap.

107. *Pallam.*] Bene ergo Tzetzes Chiliade primâ Ἱστορ. ιζ.

Τοῖς ναύταις δὲ τοῖς χεύμασι μέλλων ἀναιρεθῆναι,
Αἰτεῖ τὴν μουσικὴν στολὴν λαβεῖν, καὶ κιθαρίσαι.

Sed heus, antequam ad aliud pergimus, piaculum erit non adſcribere integrum verſiculum ex editione noſtri codicis:

Induit & Tyrio depictam murice veſtem. Neap.
Bis tinctam primo legendum ex caſtigatioribus. Artis Amat. III. 170.

Nec quae bis Tyrio murice lana rubes.

ubi perperam plurimi ex ſcriptis, *de Tyrio*. Quale mendum etiam è Martiali eluendum puto in Xeniis Ep. LXXXIV. *Murices*:

Sanguine bis noſtro tinctas, ingrate, lacernas
  Induis.

de noſtro enim & illic legitur. Nam quod in Apophor. Ep. CLIV. habes:

Ebria Sidoniae cum ſim de ſanguine conchae,

de dibaphis illic non agi ipſum lemma epigrammatis ſatis evincit. Fulgentius praefatione Mythologiae de Calliope: *Taletenus bis tinctam recolligens veſtem.* pro *pallam* quidam codices, *Lanam.* ut Horat. II. Od. 16.

——— te bis Afro
Murice tinctae veſtiunt lanae.

ſed vulgata lectio praeſtat. *palla* enim citharoedorum veſtis. Stat. Theb IX. 690. *Bis Oebalio ſaturatam murice pallam* dixit. vid. Ferrar. lib. II. de Re Veſt. ubi multa ad rem. *Sidonio recocta fuco purpura*, & *bis coctus aëno Sidonius murex* Apollinaris. *Sidonium bis cocti muricis oſtrum* Alcimus Avitus de laude Virginitatis. Horatius, Ep. XII. 21.

Muricibus Tyriis iteratae vellera lanae.

Aſſyrio bis lauta colore Vellera Virgil. in Culice. *Sidonio repetita aheno Lana* Auctor Herculis Oetaei. 663. Sed modus non eſſet. pro *Induerat* multi veteres, *Induit &c.* Legam libenter, *Induitur.* Scriptum nimirum fuerat, *Induit turio*, cum geminari ſyllaba debuerit. Mart. V. Ep. 23.

Herbarum fueras indutus Baſſe colores. Heins.

108. *Reddidit.*] *Reddit & icta* Regius & duo alii. *reddit tacta* unus Farneſianus. Heins.

110. *Trajectus penna tempora cantat olor.*] *Threïcius* eſt in Zulich. Mazar. à manu prima, & uno Farneſ. ac Medic. Locus haud dubie mendoſus, cui medicinam nunc non fero. pro *canentia tempora* recte etiam *candentia* tres ſcripti, poſſunt tamen *tempora canentia* dicta eſſe pro ſenilibus, ut apud Maronem, lib. X. 418.

Ut ſenior letho canentia lumina ſolvit.

olor etiam ἀρχαϊκῶς Urſini liber. De oloribus alibi nihil ſimile legi. quare ſuſpectum habeo hoc diſtichon. Heins. Nihil ſuſpecti in hoc diſticho, ſi *pennam* pro ſagitta capias, qua trajectus olor, vicinus morti flebiliter canit. ita *pennam* pro ſagitta poni apud Val. Flac. VI. 421. docebimus. & hoc ſuſpicatus erat Criſpinus. Burm.

111. *Ornatus deſilit.*] Ex hiſtoriâ. Vide Herodotum, quem Noſter ad unguem ſecutus. Neap.

Digitized by Google

Inde (fide majus) tergo Delphina recurvo
Se memorant oneri ſuppoſuiſſe novo.
Ille ſedens citharamque tenet, pretiumque vehendi
Cantat, & aequoreas carmine mulcet aquas.
Di pia facta vident. aſtris Delphina recepit
Juppiter; & ſtellas juſſit habere novem.
Nunc mihi mille ſonos, quoque eſt memoratus Achilles,
Vellem, Maeonide, pectus ineſſe tuum.
Dum canimus ſacras alterno pectine Nonas;
Maximus hinc Faſtis adcumulatur honos.
Deficit ingenium, majoraque viribus urguent.
Haec mihi praecipuo eſt ore canenda dies.
Quid volui demens Elegis imponere tantum
Ponderis? heroï res erat iſta pedis.

Sancte

114. *Oneri ſuppoſuiſſe novo.*] Conſidera haec: nec faſtidio erit Epigramma Bianoris ad Arionis imaginem; quod ſic perbellè concludit, ut nihil majus:

Ἔστησεν Περίανδρος Ἀρίονος εἰκόνα ταύτην,
Καὶ τὸν ἀπολλυμένῳ σύνδρομα τεξάμενον
Εἰνάλιον δελφῖνα. λέγει δ' ὁ 'πὶ Ἀρίονι μῦθος,
Κτεινόμεθ' ἀνθρώποις, ἰχθύσι σωζόμεθα.

Sed adverte, quòd ejusmodi ſimulacrum fortè Corinthi poſuit Periander: nam id, de quo Pauſanias, Herodotus, Ælianus agunt, fuit in Taenaro; fuit & ejusdem naufragi *ἀνάθημα*. Quod verò putat Tzetzes eâdem Chiliade, vectorem ſcilicet fuiſſe verè navim quamdam, ſed cum Delphini paraſemo, (Νηΐ, inquit, *δελφινομόρφῳ εἰς Ταίναρον κατῆραν*) non reprobo. Scio ab inſigni navibus olim imponi nomen adſolitum. Sic dixere veteres, *δελφινοφόρους*, *κριοφόρους*, *ταυροφόρους*. Vide Stephanum in Ταυρόεις. Neap.

115. *Ille ſedes, citharamque tenet.*] *Sedens* & *tenens* libri meliores. vel, *ſedens tenet.* quod malo. mimeſis eſt Virgiliani illius Æneidos x. 218.

Ille ſedens clavumque regit velisque miniſtrat.

citharam quatiens nonnulli. & pro *vehendi*, *ferendi*. Forte, *citharamque ferit*, vel *serit.* Heins.

115. *Pretiumque vehendi.*] Debitum, ſeu mercedem. Terentius: *Pretium*, inquit, *ob ſtultitiam fero.* Neap.

116. *Carmine mulcet.*] *Pectine* Vaticanus. ſed tunc mox *pro alterno pectine*, *carmine*, ut multi codices habent, legendum. ibidem, *alterno pectore* excerpta Douzae.

117. *Aſtris Delphina recepit Juppiter, & ſtellas juſſit habere novem.*] Et hanc, & aliam ex Eratoſthene & ex Aglaoſthene cauſſam refert Hyginus, qui alibi Delphinum non novem, ſed decem ſtellas habere ait, & quibus in locis. Germanicus tamen Caeſar facit cum poëta noſtro. Ejus verba ſunt: *Delphinus ſtellas habet in ore unam, in folio duas, in pinnulis ventris tres, in dorſo unam, in cauda duas. ſunt omnes novem.* Ciofan.

119. *Quoque eſt.*] *Quibus eſt* Cantabr. Vatic. & tres alii.

120. *Pectus ineſſe tuum.*] Cuperet ſe *Μέλητος υἱὸν*. Neapol.

121. *Sacras Nonas.*] His Patris patriae cognomentum Caeſar Auguſtus accepit. Fragmentum Kalendarii Praeneſtini:

NON. N. CONCORDIÆ
IN ARCE FERIÆ EX
SC. QVOD EO DIE
IMPERATOR CÆSAR
AVGVSTVS PONTIFEX
MAXIMVS TRIB. POTEST.
XXI. COS. XIII. A SENATV
POPVLOQVE ROMANO PATER
PATRIÆ APPELLATVS.

Lege ex fide hiſtoricâ, trib. potest. xxviii. res autem ita ſe habuit. Suetonius lib. ii. cap. 58. *Patris patriae cognomen univerſi repentino maximoque conſenſu detulerunt ei: prima plebs, legatione Antium miſſâ; dein, quia non recipiebat, ineunti Romae ſpectacula, frequens & laureata, mox in Curiâ Senatus neque decreto, neque acclamatione, ſed per Valerium Meſſallam, id mandantibus cunctis. Quod bonum, inquis, fauſtumque ſit tibi domuique tuae, Caeſar Auguſte (ſic enim nos perpetuam felècitatem Reip. & laeta huic precari exiſtimamus) Senatus te conſentiens cum Pop. Rom. conſalutat patriae Patrem.* Contigit hoc anno dcclviii. ſeptem annis poſt decimumtertium Auguſti Conſulatum: un-

Sancte Pater Patriae, tibi Plebs, tibi Curia nomen
Hoc dedit; hoc dedimus nos tibi nomen Eques.
Res tamen ante dedit. ſero quoque vera tuliſti
Nomina. jam pridem tu Pater orbis eras.
Hoc tu per terras, quod in aethere Juppiter alto,
Nomen habes. hominum tu pater, ille Deûm.
Romule, concedas. facit hic tua magna tuendo
Moenia: tu dederas tranſilienda Remo.
Te Tatius, parvique Cures, Caeninaque ſenſit.
Hoc Duce Romanum eſt Solis utrumque latus.
Tu breve neſcio quid victae telluris habebas:
Quodcumque eſt alto ſub Jove, Caeſar habet.
Tu rapis, hic caſtas duce ſe jubet eſſe maritas.
Tu recipis luco, ſubmovet ille nefas.

Vis

unde bene reſtitutus eſt lapis Sedunianus à Gallo incomparabili, qui ſemiexeſus legebatur his mendis: P. CÆSARI DIVI I VGVSTO COS. XI. TRIBVNICIA POTESTATE XV. PATRI PATRIÆ TIFICI MAXIMO ASSEDVNORVM PATRONO. at nunc, tanto viro gratia:

IMP. CÆSARI DIVI IVLI F.
AVGVSTO COSS. XIII.
TRIBVNITIA POTESTATE XXVIII.
PATRI PATRIÆ
PONTIFICI MAXIMO
CIVITAS SEDVNORVM
PATRONO.

NEAPOL.

122. *Maximus his factis.*] Lege, *faſtis* cum ſcriptis. pro *his* multi, *hic.* tres, *hinc.* quod placet. *adcelebratur* etiam ſex veteres. an pro *accelératur*? HEINS.

126. *Heroi.*] *Heroici* Arondel. Cantabr. & duo alii. ſed *Herous pes* Noſtro IV. Triſt. X. 47. ubi vid. Heinſii notas. *eris* Voſſianus.

127. *Tibi plebs, tibi curia.*] Fruſtum illud Kalendarii aperte quoque docet, A SENATV POPVLOQVE ROMANO Patrem patriae appellatum. NEAP.

127. *Nomen Hoc dedit.*] Sed non ob id ullum amplius jus Auguſto additum in ſubditos: de hujusmodi honore hoc Dionis Caſſii judicium lib. LIII. Καὶ ἔγε τῆ πατρὸς ἐπωνυμία τάχα μὲν καὶ ἐξουσίαν τινὰ αὐτοῖς (Caeſaribus) ἥν ποτε οἱ πατέρες ἐπὶ τοὺς παῖδας ἔσχον, κατὰ πάντων ἡμῶν δίδωσιν· οὐ μέντοι καὶ ἐπὶ τοῦτο ἀρχὴν ἐγένετο, ἀλλ' ἐς τε τιμὴν καὶ ἐς παραίνεσιν, ἵνα αὐτοί τε τοὺς ἀρχομένους, ὡς καὶ παῖδας ἀγαπῶσιν, καὶ ἐκεῖνοι σφᾶς, ὡς καὶ πατέρας αἰδῶνται. Hinc liquet, non mirum naeniam in Auguſti funere Principum liberos ceciniſſe: luxere enim ut verum patrem, ex ritu quo propinqui mortuis lugubre illud carmen aſſoliti canere. Suetonius lib. II. cap. 100. de iſtius funebri pompâ: *Canentibus naeniam Principum liberis utriusque ſexus.* NEAP.

130. *Jampridem tu pater orbis eras.*] Sic eſt in tribus antiquis. probo. CIOFAN. Primae editiones & multi ex ſcriptis, *urbis.* ita apud Statium in Silvis Domitianus nunc *orbis*, nunc *urbis pater* appellatur. vid I Silv. IV. 96. III. IV. 48. HEINS.

133. *Concedes.*] Rectius alii, *concedas.* HEINS.

133. *Tua.*] *Tibi* Putean. & quatuor alii. *dedit hic* etiam quatuor.

134. *Quae dederas tranſilienda Remo.*] Urſ. Maffei: *Tu dederas.* ſequor. CIOFAN. Duo editi, *quas dederas.* NEAP.

135. *Te Tatius parvique Cures.*] *Tatii* tres ſcripti, ut apud Propertium lib. IV. Eleg. X.

Sic Sancum Tatii compoſuere Cures.

ita enim legi malim quàm, *Tatiae.* vide notas ſupra lib. I. ℣ſ. 261. *parvi Cures* etiam Virgilio lib. VI. 812. HEINS.

135. *Ceninaque ſenſit.*] Haec eſt omnium veterum librorum lectio. vere. CIOFAN. Lege Auctores τῆς ἀρχαιολογίας Ῥωμαϊκῆς. Scio in aliquâ editione cuſum, *Cecinaque ſenſit*: ſed puerilis menda, imo quam puer ſuboleat. NEAPOL. *Cecinnaque* Francof. & quidam alii: *Serminaque*, Moret. *mechinaque* alter ejusdem. *Corvinaque* Putean. *Cenninaque* Pigh. tom. I. Annal. ad A. V. C. XV. pag. 24. ſed in lapidibus antiquis *Caeninenſes* vocantur. vid. Cluver. Ital. Antiq. lib. II. cap. 9. ubi Graecos Καινινην dicere oſtendit. BURM.

136. *Romanum eſt.*] *Eſt* non habet Strozzae liber. forte, *Roma tuum ſolis &c.* HEINS.

138. *Ah*

Vis tibi grata fuit: florent ſub Caeſare leges.
Tu Domini nomen, Principis ille tenet.
Te Remus incuſat; veniam dedit hoſtibus ille.
Coeleſtem fecit te Pater; ille Patrem.
JAm puer Idaeus mediâ tenus eminet alvo:
Et liquidas mixto nectare fundit aquas.
En etiam, ſi quis Borean horrere ſolebat,
Gaudeat. à Zephyris mollior aura venit.
QUintus ab aequoreis nitidum jubar extulit undis
Lucifer, & primi tempora veris eunt.
Ne fallare tamen; reſtant tibi frigora, reſtant:
Magnaque diſcedens ſigna relinquit hiems.

Ter-

138. *Alte*] *Late* Thuan. & alius. unde Heinſius, *Latio.*

139. *Tu rapis.*] De Sabinarum raptu adi III. NEAPOL.

139. *Duce ſe.*] Urſini, *ſub ſe.* CIOFAN. Se Principe, ſive Imperatore. eo ſenſu, quo, *Imperator Caeſar Auguſtus*, ſcribebatur. quod Suetonius praenomen ideo vocavit. *Tiberius praenomen*, inquit, *Imperatoris, recuſavit.* quia cum, *Caeſar Auguſtus Imperator*, aut *Tiberius Caeſar Imperator* ſcribitur, non Principatus, ſed victoria notatur. *Ducis* vocabulum etiam Flaccus pro praenomine illo uſurpavit, Epiſtol. lib. I. Epiſt. XVIII.

Sub duce, qui templis Parthorum ſigna refixit.

Sub Imperatore Caeſare Auguſto. DAN. HEINS. Non quidem ut praenomine *ducis* vocabulo utitur, ſed ut omnes Principes & Reges poëtis *duces* vocantur. vid. ad Epiſt. XIII. 43. tres etiam libri Heinſii, *ſub ſe* habent, quod, quia *hoc duce* paullo ante praeceſſit, non temere repudiem. *caſtas conſul jubet* unus Regius. BURM.

139. *Caſtas jubet eſſe maritas.*] Nam leges de integro ſanxit de pudicitiâ, de adulteriis, τοῖς τε ἀγάμοις καὶ ἀνάνδροις graves poenas impoſuit. ad nauſeam Hiſtorici. NEAP.

140. *Reppulit ille nefas.*] Notat Auguſtum Suetonius leges quaſdam retractaſſe, quaſdam ex integro ſanxiſſe. Inter retractatas ab eo leges Scaliger Corneliam de Sicariis ab eo revocatam ponebat. quam hic intelligi volebat. DAN. HEINS. Exemplum ſit aedes Dianae Epheſiae; cui aſyli jus antiquum ab Alexandro & Mithridate conceſſum, auxit deinde duobus ſtadiis Antonius: Ἐφάνη δὲ τοῦτο βλαβερὸν, ait Strabo lib. XIV. καὶ ἐπὶ τοῖς κακούργοις ποιοῦν τὴν πόλιν· ὥς τ' ἠκύρωσεν ὁ Σεβαστὸς Καῖσαρ. *Viſum hoc damnoſum, & maleficis urbem in poteſtatem hoc pacto dedi: itaque abrogavit Auguſtus Caeſar.* Sanctum hoc, Octaviane; ſed voluiſſem, ne patris quidem templo immunitatem hanc à Triumviris decretam promulgandam ſiviſſes, ſic poſceret imperantis integritas. Dio lib. XLVII. Ἀπηγόρευσαν δὲ, μηδένα ἐς τὸ ἡρῷον αὐτοῦ καταφυγόντα ἐπ' ἀδείᾳ, μήτε ἀνδρηλατεῖσθαι, μήτε συλᾶσθαι. ὅπερ οὐδενὶ οὐδὲ τῶν θεῶν, πλὴν τῶν ἐπὶ τοῦ Ῥωμύλου γενομένων, ἐδεδώκεσαν. NEAPOL. *Submovet* meliores magna ex parte. I Triſt. V. 15.

Hunc tua per fortes virtus ſubmovit amicos.

Triſt. V. El. II. 44.

—— —— nullas ſubmovet ara preces.

Et Triſt. II. 203.

Submovet ingenuas pagina prima manus.

HEINS. Vid. ad III Triſt. IV. 41.

142. *Principis ille tenet.*] Quantum oderit Auguſtus *Dominum* appellari notarunt Suetonius, Philo Judaeus & alii. Principis vero titulum admiſit eâ fortè de cauſſâ, ob quam & ita dici Tiberio placuit. eam ſubindicat idem Caſſius: Πρόκριτός τε, ille ait, τῆς Γερουσίας, κατὰ τὸ ἀρχαῖον, καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ ὠνομάζετο. καὶ πολλάκις γε ἔλεγεν, ὅτι Δεσπότης μὲν τῶν δούλων, αὐτοκράτωρ δὲ τῶν στρατιωτῶν, τῶν δὲ δὴ λοιπῶν πρόκριτός εἰμι. NEAP.

143. *Incuſat.*] *Accuſat.* Mazarin.

144. *Coeleſtem fecit te pater.*] Mox haec tangemus in Quirinalibus. NEAP.

145. *Media tenus eminet alvo.*] Intellige de dimidiato Aquario oriente: ſic aliqui hoc ſignum non totum oriri voluerunt, ut Aratus, quem Noſter, ejuſdem poſt M. Tullium interpres, in multis ſecutus:

Ἵππος δ' ὑδροχόοιο μέσον περιτελλομένοιο,
Ποσσί τε καὶ κεφαλῇ ἀνελίσσεται. ——

In quo μέσον mendam ſuboluit Attalus; ſed operam luſit: & doctè refellitur ab Hipparcho lib. II. cap. 14. Tu vide, ſi lubet. NEAPOL.

148. *A Zephyris mitior aura venit.*] Quidam ex veteribus libris, *Mollior aura.* CIOFAN. Vetus, *mitior.* Non determinat verè diem, quo flatus hic incipit: ſed quis non videt, velle Noſtrum ut ſpiret cum ipſo primo vere, dum ſtatim ſubdit,

- - *Et*

Tertia nox veniat: Cuſtodem protinus Urſae
Adſpicies geminos exſeruiſſe pedes.
Inter Hamadryadas, jaculatricemque Dianam,
Calliſto ſacri pars fuit una Chori.
Illa Deae tangens arcus, Quos tangimus, arcus,
Eſſe meae teſtes virginitatis, ait.
Cynthia laudavit; Promiſſaque foedera ſerva,
Et comitum princeps tu mihi, dixit, eris.
Foedera ſervaſſet, ſi non formoſa fuiſſet.
Cavit mortales: de Jove crimen habet.
Mille feras Phoebe ſilvis venata redibat;
Aut plus, aut medium Sole tenente diem.

Ut

—— *Et primi tempora veris erunt.* NEAP. *Mollior* meliores. lib. III. Artis, 728.

Et Zephyri molles, auraque, dixit, ades.

vide Notas ad Epiſt. III. ℣ſ. 44. HEINS. Parum refert. Horat. IV. Od. 7.

Frigora miteſcunt Zephyris.

Claud. II. in Eutr. 94.

Mitior alternum Zephyri jam bruma teporem
Senſerat. BURM.

149. *Quintus ab aequoreis.*] Non Idibus: (ſic peſſime interpretatur hunc locum Berſmannus: nam Idus expreſſim paullo poſt conſecrat Fauni feſto) ſed V. Idus: nec alia Poëtae mens. Ceterum in hoc tempore aſſignando parum aut nihil diſcrepant Auctores. Plinius confert in diem tertium poſt Nonas lib. XV. cap. 3. de quodam olivarum genere: *Non ante Favonii afflatum nigreſcentes, hoc eſt ad* VI. *Idus Febr.* & lib. II. cap. 47. *Favonii hibernum molliunt coelum, ſole Aquarii* XXV. *obtinente partem: is dies ſextus eſt ante Februarias Idus.* Incerti Auctoris παράπηγμα, quod his Faſtis aſſui ſolet, ſtatuit VIII. Idus. NEAPOL.

149. *Nitidum jubar extulit.*] *Exerit* Voſſ. Arond. & ſeptem alii. *caput exerit* Zulich. & Mazar. ſequenti verſu, *tempora veris eunt*, pro *erunt* tres ſcripti. ut in Amorib. I: VI. 26. *Tempora noctis eunt.* & hoc ipſo libro, ℣ſ. 268. *Fauni ſacra bicornis eunt.* & lib. VI. 384. *Mediae tempora noctis eunt.* opinor ſcribendum,

Quintus ubi aequoreis nitidum jubar exerit undis
Cynthius, en primi tempora veris eunt. HEINS.

Ego *extulit* non moverem: nam mox ſequitur, *exſeruiſſe pedes.* & ita Petron. cap. LXXXIX.

Jam plena Phoebe candidum extulerat jubar.

duo etiam Heinſii, *caput extulit undis.* de quo vide Heinſ. ad Claud. II. in Eutrop. 163. & ad Conſol. Liviae 222. BURM.

151. *Ne fallare tamen.*] *Ne fallare cave* Laeti codex & quatuor alii. vid. lib. I. 58.

152. *Magnaque.*] *Multaque* excerpta Douzae & Putean.

152. *Relinquet hyems.*] *Reliquit* meliores. nonnulli etiam *relinquit* cum Naugeriano. HEINS.

153. *Tertia nox veniet.*] *Veniat* ex melioribus repone. ſic ſaepe Noſter infra. *aderit* Bonon. & unus meus. forte, *adſit.* lib. II. Am. VI. 45.

—— *ſeptima lux aderat.* HEINS.

154. *Geminos exeruiſſe pedes.*] III. Idus eſt Arcturi ortus veſpertinus: quae ſtella ſita in medio crurum τοῦ Ἀρκτοφύλακος. Vetus parapegma III. Idus: *Subſolanus ſpirat, Arcturus oritur.* NEAPOL.

155. *Jaculatricemque Dianam.*] Ἰοχέαιραν dicunt hanc paſſim vatum antiquiſſimi. NEAP. Ita lib. V. Metam. 375.

156. *Caliſto ſacri.*] Geminant L. veteres editiones: & ita re vera legendum. Optimus codex Propertianus: lib. XXI. 25.

Calliſto Arcadios erraverat Urſa per agros.

NEAPOL. *Caliſto* Bern.

157. *Illa Deae.*] *Illa Deam, & tangens* Arund.

159. *Foedera.*] *Munera* octo libri.

160. *Dixit, eris.*] *Semper* Voſſ. Arondel. prim. Med. Mazar. ut *dixit* ſubintelligatur. HEINS.

161. *Formoſa.*] *Fortuna* Sarravianus.

162. *De Jove crimen habet.*] Qui indutus Dianae facie virginem compreſſit: ſic voluit in Metamorphoſi, ſecutus hac in parte Amphidem illum veterem poëtam κωμικὸν, cujus adhuc exſtant fragmenta nonnulla apud Athenaeum & alios. NEAP. *A Jove* prim. Vaticanus & duo alii. Lege, *ab Jove.* dictum ſupra lib. I. 236. HEINS.

164. *Aut plus aut medium.*] *Jam medium* quidam. cogitaveram aliquando, *haud plusquam medium*; ſed nihil mutandum. lib. XI. Met. 478.

Aut minus, aut certe medium non amplius aequor
Puppe ſecabatur.

HEINS. *Tenente polum* unus Heinſ. vid. inf. 364.

166. *At*

Digitized by Google

Ut tetigit lucum (denſâ niger ilice lucus;
  In medio gelidae fons erat altus aquae)
Hac, ait, in ſilvâ, virgo Tegeea, lavemur.
  Erubuit falſo virginis illa ſono.
Dixerat & Nymphis: Nymphae velamina ponunt.
  Hanc pudet, & tardae dat mala ſigna morae.
Exſuerat tunicas: uteri manifeſta tumore,
  Proditur indicio ponderis ipſa ſui.
Cui Dea, Virgineos, perjura Lycaöni, coetus
  Deſere, nec caſtas pollue, dixit, aquas.
Luna novum decies implêrat cornibus orbem:
  Quae fuerat virgo credita, mater erat.
Laeſa furit Juno, formam mutatque puellae.
  Quid facis? invito pectore paſſa Jovem eſt.
Utque ferae vidit turpes in pellice vultus;
  Hujus in amplexus Juppiter, inquit, eat.

Ur-

166. *Altus.*] *Aptus* Moreti unus.

167. *Hic ait in ſylva.*] *Hac* ſcripti meliores. Puto *Hac, ait, in lympha.* Heins.

168. *Erubuit falſo virginis illa ſono.*] Ob amiſſum pudicitiae decus & ruptum ſacramentum: unde fuſius ſcripſit idem eleganter in II. Metamorphoſi, ✱ſ. 447.

Heu quam difficile eſt crimen non prodere vultu!
Vix oculos attollis humo: nec, ut ante ſolebat,
Juncta Deae lateri, nec toto eſt agmine prima:
Sed ſilet, & laeſi dat ſigna rubore pudoris. &c.

Neap. *Solo virginis* Thuan. non male. *nominis illa ſono* unus Heinſii.

169. *Dixerat & Nymphis.*] Urſini & quidam alii: *Dixerat haec Nymphis.* Ciofan. *Dixerat haec Nymphis.*] Non legam aliter, licet vulgatae & antiquae editionis ſit ſcriptura haec, *Dixerat & Nymphis.* Neap. Forte, *dixerat ut Nymphis.*

170. *Dat mala ſigna morae.*] *Male* legendum omnino vel invitis membranis. lib. III. 721.

Tu quoque Thebanae male praeda tacebere matris.

Triſt. lib. III. Eleg. X.

Pellibus & ſutis arcent male frigora braccis.

& lib. IV. Eleg. VI.

Sic male quae video non videoque nocent.

& lib. V. Eleg. VII.

Pellibus & laxis arcent male frigora braccis.

qui loci vulgo mendoſi circumferuntur. Heins.

172. *Ponderis ipſa ſui.*] Duo Vatic. *Illa ſui.* Ciofan.

174. *Caſtas pollue, dixit, aquas.*] *Sacras* octo libri. ſed Cato Diris:

Dulcia rura valete, & Lydia dulcior illis,
Et caſti fontes.

Statius Sylva IV. ad Junium Maximum:

Nunc ab intonſa capienda myrto
Sexta, nunc major ſitis, & bibendus
Caſtior amnis.

Theb. III. 201.

—— nec quod tibi Delia caſtos
Prolapſum ad fontes, ſpecula temerante profana;
Heu dominum in ani nihil agnovere moloſſi.

at lib. II. Met. 464. in hac fabula:

I procul hinc, dixit, nec ſacros pollue fontes
Cynthia. Heins.

175. *Impleras cornibus orbem.*] *Implere cornibus orbem* Luna dicitur, cum ἐκ τῆς μηνοειδοῦς πανσέληνος fit. Neapol. *Compleras* Moreti. nihil opus. VII. Met. 530.

177. *Formam mutatque puellae.*] In vultus ferinos: ſed hac de re quo piaculo omittam aurea illa Noſtri carmina? verba ſunt iratae Junonis: ✱ſ. 474.

Haud impune feres: adimam tibi namque figuram;
Quâ tibi, quâque places noſtro importuna marito. &c. Neap.

Illud *quo* ineleganter & ad fulciendum verſum ſubjicitur τῷ *mutat.* in Puteaneo erat, *mutatur forma.* in aliis, *mutat formamque.* vide an non ſcripſerit Naſo,

Laeſa furit Juno formam mutare puellae.

hoc eſt vehementer irata & furore quaſi percita feſtinat mutare formam. ita XI. Met. 482. *Clamat dimittere.* Ep. XIII. 143. *Dabat mandata reverti.* & ſimilia paſſim. Burm.

178. *In-*

Digitized by Google

Urſa per incultos errabat ſqualida montes,
  Quae fuerat ſummo nuper amanda Jovi.
Jam tria luſtra puer furto conceptus agebat;
  Cum mater nato eſt obvia facta ſuo.
Illa quidem, tamquam cognoſceret, adſtitit amens,
  Et gemuit: gemitus verba parentis erant.
Hanc puer ignarus jaculo fixiſſet acuto;
  Ni foret in ſuperas raptus uterque domos.
Signa propinqua micant. prior eſt, quam dicimus Arcton:
  Arctophylax formam terga ſequentis habet.
Saevit adhuc, canamque adiit Saturnia Tethyn,
  Maenaliam tactis ne lavet Arcton aquis.
Idibus agreſtis fumant altaria Fauni,
  Hic ubi diſcretas inſula rumpit aquas.
Haec fuit illa dies, in quâ Vejentibus arvis
  Ter centum Fabii, ter cecidere duo.

Una

178. *Invito.*] *Inviſa* Junii. *invicto* Voſſii. *corpore* ſex ſcripti.

179. *Utque forae.*] Malim, *fera pellice.* Heins. *Utque feras* Pembroc.

182. *Amata Jovi.*] *Amanda* Voſſ. Arond. Mazar. & Zulichemianus. ſic Stat. xi. Theb. ii. ex Mss.

Atqui ipſi non illaudanda Tonanti.

vulgo, *illaudata:* Heins. Recte: nam *amandus* non notat ſemper futurum tempus, ſed etiam dignum amore, qui debet amari. vid. Malaſp. ad Cicer. iv. ad Att. 15. & Cl. Perizon. ad Sanctii Minerv. i. cap. 15. n. 8. Burm.

183. *Jam tria luſtra puer.*] Aperte luſtrum Noſtro eſt ſpatium quinquenne: (de hoc apud litteratos adhuc controverſia) nam de eodem puero dixit: 11 Met. 497.

— — *Ter quinque ferens natalibus annos.*

Neapol.

183. *Agebat.*] *Habebat* unus Moreti pro var. lectione: male. vid. 11 Met. 497.

187. *Ignarus.*] *Ignotus* Putean. ut ſaepe alibi.

188. *Ad ſuperas.*] Libri veteres, *in ſuperas.* Ciofan.

190. *Arctophylax formam terga ſequentis habet.*] Quod poëtae Graeci dicerent ἐλάοντι ἐοικώς. ut recte Scaliger. Dan. Heins. *Tergo ſigna ſeq.* Strozz.

190. *Terga ſequentis habet.*] Ex ſcedographiâ: unde Ἀρκτοφύλαξ & Ἀρκτοῦρος, etiam eadem cauſſâ dictus. Videndus Suidas & alii Graecanici ſcriptores. Neap.

191. *Canamque petit.*] Vetus liber, *canamque adiit.* Neapol. *Canamque rogat* libri meliores. quidam & *petit.* Heins. Ego nihil mutem, nam illud *rogat*, vel *petit* a gloſſatore eſt, qui credidit non recte dici *adiit ne lavet*, & ideo ſuppoſuit illa. ſed millies illa verba, *dixit*, *petit*, *rogat* intelliguntur. *adire* autem eſt verbum in hac re proprium, & idem eſt quod precari. ut *deos adire* eſt precibus eos rogare, uti ipſe Heinſius docuit ad illa in Eleg. in Druſ. 290.

Cur adeo fratres heu! ſine fratre deos.

Suet. Cal. 22. *Adorandum adeuntibus dabat.* vid. Paſſer. ad Propert. iii. Eleg. 20. p. 530. & Broukh. ad Tibul. i. Eleg. v. 39. Burm.

193. *Fumant altaria Fauni.*] In Kalendariis nulla fit mentio hujus celebritatis. Forſan his Idibus iterabant veteres memoriam dedicationis: nec quidem hoc die ſacratum ei fanum reperio; non ita annum, qui fuit dix. ab Urbe condita. Livius lib. xxxiv. *Aedes eo anno aliquot dedicatae ſunt: una Junonis Soſpitae in foro Olitorio, vota locataque quadriennio ante à C. Cornelio Conſule Gallico bello. Cenſor idem dedicavit. altera Fauni. Aediles eam biennio ante ex multatitio argento faciendam locarant C. Scribonius & Cn. Domitius Aenobarbus: qui Praetor urbanus eam dedicavit.* Idem libro ſuperiore: *Aediles plebis Cn. Domitius Aenobarbus & C. Scribonius Curio Maximus multos pecuarios ad populi judicium adduxerunt: tres ex his condemnati ſunt. Ex eorum multatitiâ pecuniâ aedem in inſulâ Fauni fecerunt.* En ſitum ubi poſita: qui & à Topographis firmatur. Publius Victor: *Inſula, aedes Jovis, Fauni, Aeſculapii.* Neapol. Nonis etiam Decembribus multo fumare odore aras Fauno patet ex Horat. iii. Od. 18.

195. *Haec fuit illa dies.*] Sed annus cclxxvi. Diodorus lib. xi. Ἐν Ῥώμῃ δὲ ὕπατοι καθεστήκεσαν Τίτος Μινούκιος· & verius: Μενήνιος, καὶ Γάιος Ὡράτιος Πουλούιλλος. cum mendâ hodie legitur, Πε-

Digitized by Google

Una domus vires & onus ſuſceperat Urbis:
  Sumunt gentiles arma profeſſa manus.
Egreditur caſtris miles generoſus ab îſdem;
  E quîs dux fieri quilibet aptus erat.
Carmentis portae dextro via proxima Jano eſt.
  Ire per hanc noli, quisquis es; omen habet.
[Illâ fama refert Fabios exiſſe trecentos.
  Porta vacat culpâ; ſed tamen omen habet.]
Ut celeri paſſu Cremeram tetigere rapacem;
  (Turbidus hibernis ille fluebat aquis)

Caſtra

Πολλεῖδες. & poſt multa ſubdit hanc cladem Fabiorum: hi vero eidem non plures ſunt quam τριακόσιοι· Noſter & alii ſex ſupra trecentos numerant. Dies verò, quam recenſet Ovidius, cum lego Livium ſub limen lib. VI. ſi verus ille, quod ita ſentio, aliquantiſper anxium me habet, & miror in hanc foveam doctiſſimum Poëtam incidiſſe. Nota Hiſtorici verba: *Tum de diebus religioſis agitari coeptum, diemque ad* XV. *Kalendas Sextiles duplici clade inſignem, que die ad Cremeram Fabii caeſi; quo deinde ad Alliam cum exitio Urbis foede pugnatum: à poſteriore clade Allienſem appellarunt, inſignemque rei nulli publice privatimque agendae fecerunt.* Sed à Livio recedit etiam Plutarchus in Camillo, qui rejicit in ſolſtitium aeſtivale in his: *Ἐγένετο δ' ἡ μάχη περὶ τροπὰς θερινὰς περὶ τὴν πανσέληνον. ᾗ καὶ πρότερον ἡμέρᾳ μέγα πάθος συνέβη τὸ περὶ τοὺς Φαβίους. τριακόσιοι γὰρ ἐκ τοῦ γένους ὑπὸ Τυῤῥηνῶν ἀνῃρέθησαν.* NEAPOL.

195. *Vejentibus arvis.*] In aliquibus, *armis*, non *arvis*: recte utrumque. NAUGER. Omnes libri ſcripti, *armis.* probo. CIOFAN. *Arvis* Mazar. Laeti, Nauger. & tres alii. quod malo. nam *arma* ſequitur. ceterum Urſini liber, *Volſcentibus armis.* verum contra fidem hiſtoriae, etſi cum *Volſcis* bellum ſub eandem tempeſtatem geſſere Romani. Sed Vejente bello Fabii occubuêre. rem, ut geſta eſt, narrat ubertim Livius. tangit & A. Gellius lib. XVII. Noct. Attic. cap. 21. quidam Fabiae gentis trecentos tantum occubuiſſe contendunt hac pugna. quos inter Chronicon Euſebianum. *CCC. nobiles Fabiae familiae à Vejentibus caeſi.* HEINS.

197. *Vires & onus.*] *Curas & onus* unus Patavin. quod τῷ *ſuſceperat* melius convenit. Quinctil. X. de Inſt. Orat. 11. *In ſuſcipiendo onere conſulat ſuos vires.*

197. *Et onus ſuſceperat Urbis.*] Nam Reſpublica in eo bello milite & pecuniâ vacabat: & hanc & militem obtulit gens Fabia. NEAP.

198. *Sumunt.*] *Sumite* codex Laeti & unus Farneſianus. vide quae infra ℣ſ. 638. hoc libro mox à me dicentur. HEINS.

199. *Miles generoſus.*] Optimus Vaticanus, *generatus.* CIOFAN. Singularis Vaticanus, *miles generatus.* Non probo. ſequitur enim: *Quo ruitis generoſa domus.* NEAP.

201. *Dextro eſt via proxima Jano.*] Sic omnes antiqui codices: mendoſe vulgares, *dextra eſt via.* Porta Carmentalis ea, quae etiam ſolita nuncupari *Vejentina* & *Tarpeja*; nam huic directò Capitolium incumbebat: ſed à clade Fabiorum dicta exinde *ſcelerata.* Graeci dixere hujusmodi portas *ἀποφράδας, καὶ σκυθρωπάς.* Plutarchus *περὶ Πολυπραγμοσύνης· Ὥσπερ αἱ πόλεις ἔχουσί τινας πύλας ἀποφράδας καὶ σκυθρωπὰς, δι' ὧν ἐξάγουσι τοὺς θανατουμένους, καὶ τὰ λύματα καὶ τοὺς καθαρμοὺς ἐκβάλλουσιν, εἰσάγεις δὲ ἐδὲν ἐδὲ ἱερὸν εἴσεισι καὶ διέξεισι δι' αὐτῶν.* his eleganter comparat curioſorum aures. NEAPOL. *Dextro Jano* Zulich. Mazar. Polit. Laeti & octo alii. bene. quod & Neapolis vidit. Livius lib. II. cap. 49. in hac narratione: *Infelici via à dextro Jano portae Carmentalis profecti.* pro *Carmentis* Urſini liber, Mazar. Zulich. & ſex alii, *Carmensi.* an *Carmenti porta?* Erat autem aedes haec Jani extra portam Carmentalem. vide Feſtum in *Religioni eſt.* HEINS. *Via dextera proxima Jano* Francof. *Carmentalem* vocat portam Virgil. VIII. Aen. 337. ubi vid. Serv. vid. & Turneb. VI. Adv. 10. qui etiam *dextro* legit.

202. *Quisquis es, omen habet.*] *Quae fera nomen habet* Urſini liber. non probo. *ſcelerata* enim dicta, ut ex Feſto patet, non *fera*, ſequens diſtichon ab Urſini, Petavii & aliis quibusdam abeſt. HEINS. Nec Francof. habet.

205. *Cremeram tenuere.*] Libri ſcripti, *tetigere.* ſequor. CIOFAN. Vetus liber, *tenuere.* Adſentior libens utrique. Ibi caſtra poſita: is opportunus viſus locus, ſcribunt Hiſtorici, communiendo praeſidio. NEAPOL. *Tenuere* unus Medic. unus Moreti, cum prima editione. Adi Notas lib. III. ℣ſ. 219. HEINS. Ita Inf. 313. & alibi.

205. *Turbidus.*] In nonnullis, *Turgidus*, ut Horat. IV. Od. 12. *Fluvii hyberna nive turgidi.* & ita in-

Digitized by Google

Caſtra loco ponunt: deſtrictis enſibus ipſi
Tyrrhenum valido Marte per agmen eunt.
Non aliter, quam cum Libycà de rupe leones
Invadunt ſparſos lata per arva greges.
Diffugiunt hoſtes, inhoneſtaque vulnera tergo
Accipiunt: Thuſco ſanguine terra rubet.
Sic iterum, ſic ſaepe cadunt. ubi vincere apertè
Non datur, inſidias armaque caeca parant.
Campus erat: campi claudebant ultima colles,
Silvaque montanas occulere apta feras.

In

inflati aquis amnes. Liv. xxiii. 19. & alibi. ſed fruſtra. Plutarch. in non diſſimili narratione, vita Pyrrhi, haud longe ab initio: Πολύ τε γὰρ ἐξέπιπτε ῥεῦμα καὶ θολερὸν ὄμβρων ἐπιγενομένων, ita Stat. iv. Silv. iii. 76.

Et nunc ille ego turbidus minarum,
Vix paſſus dubias prius carinas.

& ix. Theb. 482.

Turbidus imbre genas.

Senec. Herc. Oet. 501.

——— —— — *vagus*
Evenos, altum gurgitem in pontum ferens,
Jam pene ſummis turbidus ripis erat. Heins.

pro *fluebat* *tumebat* unus Vaticanus. ut infr. 390.

Hibernis forte tumebat aquis.

ſed *turgidus* praeferre videtur apud Claudian. Epigr. xx. 6. Heinſius. de confuſione harum vocum vid. Cl. Bentl. ad Horat. i. Od. 3. ego, ſi *tumebat* placet, *turbidus* hic praeferrem, ut duo ſimul dicat, & fluvii extra ripas exceſſum, & ſimul aquarum turbationem, quae neque pellucidae ſed ſordidae, non transmittebant viſum ad fundum, ut poſſint cernere Fabii ubi pedes ponerent. ſimiliter lib. iii. Amor. vi. 7.

Nunc ruis oppoſito nivibus de monte ſolutis,
Et turpi craſſas gurgite volvis aquas.

ex quo loco & hic aliquis contendere poſſet, pro *fluebat* elegantius legi, *ruebat*: ſed ſine codicum auctoritate temerarium eſſe puto, ubique Auctores in eamdem loquendi formulam cogere. Burm.

206 *Hibernis ille fluebat aquis.*] Sub initium brumae Urbe profectos credibile ſane eſt: nam poſt caſtellum prope Cremeram exſtructum, & infeſtationes aliquas à Fabiis in agrum hoſticum illatas: Καὶ ὁ μὲν, inquit Dionyſius lib. ix. χειμὼν ἐκεῖνος ἐτελεύτα. Neap.

207. *Diſtrictis enſibus.*] *Deſtrictis* libri meliores. ut ſupra ℣ſ. 99. Heins.

209. *Lybica de gente leones.*] *De rupe* meliores magno numero cum primis editionibus. Claud. iii. Conſ. Hon. 80.

—— —— *& rupe relicta*
Gaetulo comes ire patri.

quamvis vulgata lectio ſic poſſet accipi: ut lib. iii. Met. 208. *Spartana gente Melampus* de cane. Liv. xliv. 9. *Beſtiae omnium gentium.* ubi *generum* emendat Urſinus. male. Heins. Vid. ſupr. ad ℣ſ. 88. *Libyca tellure* unus. *Libyca regione* Gottorp.

211. *Hoſtes.*] *Omnes* unus Heinſii.

211. *Inhoneſtaque vulnera tergo Accipiunt.*] Maximo dedecori eſt militibus iis, quibus vulnera tergo illata ſunt. Contra maximo eſt ornamento iis, qui illa in pectore exceperunt. Ovidius lib. xiii. Metamorphoſeos, 262.

—— —— *ſunt & mihi vulnera, cives,*
Ipſo pulchra loco.

Quem quidem locum aliis exempliis illuſtravi, quae in ſecunda, quae vel nunc in promptu eſt, editione omnia edentur. Ciofan.

214. *Armaque tecta.*] *Operta* unus Puteanus: alter, *caeca.* quod placet. unus Patavinus, *caecata.* proximae verum. Statius Theb. ii. 501.

Inſidias natura loco caecamque latendi
Struxit opem.

Silius libro v. ℣ſ. 1.

Ceperat Etruſcos occulto limite colles
Sidonius ductor, perque alta ſilentia noctis,
Silvarum anfractus caecis inſederat armis.

Heins. *Armaque ſaeva* Hamb.

215. *Claudebant.*] *Cingebant* Junian. Laeti & tres alii. vid. lib. i. Met. 568. *ultima valles* duo.

216. *Silvaque montanas occulit alta feras.*] Duo Vatic. *Occulit apta.* quinque alii: *Occulere apta*, pro occulebat. Ciofan. *Occulit alta.*] Spuria editio haec. malim cum quinque Vaticanis, *occulere apta feras.* Neapol. Modius Novant. Lect. Ep. 63. *occulere alta* tuetur.

 217. Ra-

In medio paucos, armentaque rara relinquunt:
Cetera virgultis abdita turba latet.
Ecce, velut torrens undis pluvialibus auctus,
Aut nive, quae Zephyro victa repente fluit,
Per ſata perque vias fertur; nec, ut ante ſolebat,
Riparum clauſas margine finit aquas:
Sic Fabii latis vallem diſcurſibus implent;
Quosque vident ſpernunt. nec metus alter ineſt.
Quo ruitis, generoſa domus? male creditur hoſti.
Simplex nobilitas, perfida tela cave.
Fraude perit virtus. in apertos undique campos
Proſiliunt hoſtes, & latus omne tenent.
Quid faciant pauci contra tot millia fortes?
Quidve, quod in miſero tempore reſtet, habent?
Sicut aper ſilvis longè Laurentibus actus
Fulmineo celeres diſſipat ore canes;
Mox tamen ipſe perit: ſic non moriuntur inulti;
Vulneraque alternâ dantque feruntque manu.

Unæ

217. *Rara.*] *Rauca* Arund. Cantab. & tredecim alii. *rapta* unus. *parva* duo. *in medio campos* unus.

218. *Turba latet.*] Malo, *latent*. Heins. Pro *abdita* unus Petavii *condita* habet. *turma* etiam tres.

220. *Victa repente.*] *Tepente* multi ſcripti & editi. *mota tepente* Petav. *mente* unus. *vere* duo. *ſole* unus. *cadit* Edit. Neap. & tres ſcripti. vid. ad lib. III. 236.

222. *Finit aquas.*] *Claudit* Urſini. Ciofan. Ita & Junii & alius codex. ſed male. nam modo ỳſ. 215. praeceſſit hoc verbum & ineptum eſſet, *claudis aquas clauſas* dicere. *findit* unus. *fundit* alius. *fevit* tres. *fluit* unus. ſed elegans uſus eſt τοῦ *finire*. ut inf. 659.

Tu populos, urbesque, & regna ingentia finis.

vid. ad lib. VIII. Met. 695. Burm.

224. *Quodque vident ſternunt.*] *Quosque* multi ex ſcriptis. *Quodque vident ſpernunt* Voſſ. Mazar. Zulich. & duo alii. tres, *Quosque vident ſpernunt*. optime. Nam & Livius notat à Fabiis nimia ſui fiduciâ ſuiſſe peccatum. Heins. *Quosque vident caedunt* unus Heinſii. *feriunt* alius.

225. *Male creditis hoſti.*] Melius fortaſſe in nonnullis, *Male creditur hoſti*. Nauger. *Creditis* multi ſcripti & editi.

227. *Fraude perit virtus.*] Singula vide ex Livio, Dionyſio, Zonarâ, Eutropio, Floro, A. Gellio & aliis. Neapol.

230. *Reſtet, adeſt.*] *Habent* Urſini, Maz. Zulich. & decem alii. Heins.

231. *Silvis latratibus actus.*] Alii, *latrantibus*, ſed elegantiſſime mehercules duo Mazar. duo Farneſiani & unus Vaticanus, *ſilvis Laurentibus*. Noſter Met. XIV. 342.

Exierat tectis Laurentes Picus in agros,
Indigenas fixurus apros.

Virgil. X. 706.

Ac velut ille canum morſu de montibus altis
Actus aper, multos Veſulus quem pinifer annos
Defendit, multosque palus Laurentia, ſilvâ
Paſtus arundineâ.

quae Noſter hoc loco reſpexit. Horat. lib. II. Sat. IV.

Umber & ilignâ nutritus glande, rotundae
Curvat aper lances carnem vitantis inertem.
Nam Laurens malus eſt, ulvis & arundine pinguis.

Martial. lib. IX. Ep. 49.

Inter quae rari Laurentem ponderis aprum
Miſimus.

Idem lib. X. Ep. XLV.

Ilia Laurentis cum tibi demus apri.

Hinc & in Catalectis poëtarum veterum:

Vite Sabine, Lacon ſulco, ſue cognite Laurens.

Sylvarum Laurentium etiam meminit Symmachus Epiſt. XLIV. libri IV. *Nam me in ſilvis Laurentibus continuatus eſt, rurali inhaerentem quieti.* Heins. Haec approbatorem repperere eruditiſſimum Bentlejum, quem vide ad Horat. Epod. v. 28.

232. *Fulmineo.*] *Fulmineus* unus Heinſii.

235. *Mi[illegible]*

Una dies Fabios ad bellum miſerat omnes:
  Ad bellum miſſos perdidit una dies.
Ut tamen Herculeae ſupereſſent ſemina gentis,
  Credibile eſt ipſos conſuluiſſe Deos.
Nam puer impubes, & adhuc non utilis armis,
  Unus de Fabià gente relictus erat.
Scilicet ut poſſes olim tu, Maxime, naſci;
  Cui res cunctando reſtituenda foret.
Continuata loco tria ſidera, Corvus & Anguis,
  Et medius Crater inter utrumque jacet.
Idibus illa latent: oriuntur nocte ſequenti.
  Quaē ſibi cur tria ſint conſociata canam.
Forte Jovi feſtum Phoebus ſollemne parabat:
  (Non faciet longas fabula noſtra moras.)
I mea, dixit, avis, ne quid pia ſacra moretur:
  Et tenuem vivis fontibus adfer aquam.
Corvus inauratum pedibus cratera recurvis
  Tollit, & aërium pervolat altus iter.

Sta-

235. *Miſerat.*] *Pertulit* unus Heinſii. *protulit* alter.

236. *Perdidit una dies.*] *Protulit* unus ex ſcriptis, unde Heinſius conjecerat, *prodidit*: *abſtulit* Francof. Moreti & tres alii.

237. *Ut tamen Herculeae.*] Hanc antiquitatem iſti familiae tribuêre veteres, Silius Italicus & reliqui: ex Hercule ſcilicet & Evandri filiâ Vindunâ primum Fabium natum. Certè ante Urbem conditam mentio hujus gentis: ea eſt, quam Remus habuit ſociam. NEAPOL.

239. *Impubes.*] *Impubis* Junian. Bernenſ. & ſex alii. *utilis annis* quinque. vid. Epiſt. I. 105.

240. *Unus de Fabia gente.*] Hoc ſibi perſuadere non potuit Dionyſius Halicarnaſſenſis; idque non uno probat argumento: ſed eâ quidem ſuper re diſſerit, quâ vix aliud certius apud Hiſtoricos. NEAPOL. Excutit hanc de Fabiis Hiſtoriam, & quid veri, quid falſi in ea ſit egregie oſtendit Cl. Perizonius in Animadv. Hiſtor. cap. 5.

241. *Olim tu, Maxime, naſci.*] De hoc viro incomparabili loquuntur fere omnia, quae exſtant, Romanorum monumenta. Plutarchus in primis cum fide ejus vitam & geſta publici uſus fecit. NEAPOL.

244. *Inter utrumque jacet.*] Ex ſcedographiâ. Marſus neſcio è quo rancido codice legit, *inter utrumque latet*. Caveant omnino parum cauti adoleſcentes ab illius interpretis inſcitiâ. NEAPOL. Cum *latent* mox ſequatur, accedo Mazar. Voſſ. Arond. & aliis multis, in quibus, *jacet*. ut recte Neapolis. unus Vaticanus, *micat. at medius* etiam malim. HEINS.

245. *Nocte ſequenti.*] XVI. Kalendas. Columellae veſperi oritur Crater: & addit ſub idem tempus venti mutationem. NEAPOL.

246. *Quae sibi cur tria ſint tam ſociata canam.*] *Conſociata* Voſſ. Arondel. prim. Medic. ſeptem alii. bene. In mortem Druſi. 380.

Quodque etiam magno conſociata Jovi es.

Horat. libro II. Od. III.

Umbram hoſpitalem conſociare amant.

Phaedrus Fab. LXVIII.

Noviſſime interdicit, ne cum malefico
Uſum bonus conſocies ullius rei.

Avienus Fab. XIX.

Quos meritis nullus conſociaret honos.

Utitur etiam eo verbo frequenter Tullius. pro *tibi* quoque probe *ſibi* tres ſcripti, cum Zulichemiano. HEINS. *Cur tria ſunt* Francof. & tres alii. *cur ita ſint* unus Heinſii. *continuata* & hic ſex libri.

247. *Forte Jovi Phoebus.*] Cetera haec φοιτικὰ diſces clarius à Mythologis. NEAPOL.

247. *Feſtum.*] *Sacrum* unus Heinſii. *non faciat* Moreti unus. Vide hanc fabulam apud Scholiaſt. German. pag. 137. Edit. Commelin. & eo referunt adagium Κόραξ ὑδρεύσει. vid. Schott. ad Zenob. Cent. IV. 56. BURM.

249. *I mea, dixit, avis.*] Statius lib. II. Silvarum,

Stabat adhuc duris ficus denſiſſima pomis.
  Tentat eam roſtro: non erat apta legi.
Immemor imperii ſediſſe ſub arbore fertur,
  Dum fierent tardâ dulcia poma morâ.
Inde ſatur nigris longum rapit unguibus hydrum;
  Ad dominumque redit; fictaque verba refert:
Hic mihi cauſſa morae, vivarum obſeſſor aquarum:
  Hic tenuit fontes officiumque meum.
Addis, ait, culpae mendacia, Phoebus? & audes
  Fatidicum verbis fallere velle Deum?

At

rum de Corvo, *Plangat Phoebëius ales.* & Manilius in Sphaerâ de hocmet Hydri ſigno:

—— —— Cui proximus anguis
Squamea diſpoſitis imitatur lumina flammis,
Et Phoebo ſacer ales, & una gratus Iaccho
Crater. —— ——

Tutelae cauſſas multas retulere veteres. NEAPOL. *I pia, dixit, avis* unus Moreti.

249. *Moretur.*] *Morentur* Petavii Cantab. & plurimi alii. *ne quid ſine ſacra* Maz. *mea ſacra* tres.

250. *Vivis.*] *E vivis* Voſſii, Junii, Bernenſ. & quidam alii, cum editis quibusdam. in Mazarin. erat, *auſer*; vid. ad lib. I. 527. & infr. 452.

252. *Aërium.*] *Aetherium* pr. Vatican. & duo alii. ut lib. V. 88.

256. *Dulcia poma mora.*] *Mitia* unus Patavianus optimae notae. Virg. Eclog. I.

—— —— ſunt nobis mitia poma,
Caſtaneae molles, & preſſi copia lactis.

Horatius Epod. II.

Vel cum decorum mitibus pomis caput
Autumnus arvis extulit.

In Catalectis vetus Epigramma de Menſibus:

Turgentes acinos varias & praeſecat uvas
September, ſub quo mitia poma jacent.

Ita ſcribendum: *ſurgentes acinos* exhibent perperam codices vulgati. Arnob. lib. V. *In puncti ſpatio poma extulit mitia perfectionis propriae maturitate completa.* contra *cruda*, vel *acerba.* quae & *dura* paulo ante dixit. Noſter Amoribus. III. XIV. 24.

Pomaque crudeli vellis acerba manu.

HEINS. *Mollia* excerpta Douzae & Puteaneus codex. & rectius *dura* opponuntur *mollibus* quàm *dulcibus.* vid. lib. XIV. Met. 557. *longa* etiam *mora* duo libri. *Dulcia* tamen *poma* potuit dixiſſe imitatione Tibulli, qui lib. I. El. V. 31. etiam *dulcia poma* dixit: quae *acerbis* opponuntur. id eſt immaturis. & amat Tibulli exemplo ſaepe Noſter canere. BURM.

257. *Jamque ſatur.*] Nullus dubito quin veram lectionem ſervaverit Sarravianus codex, qui habet, *Inde ſatur.* eleganter. id eſt ficubus ſaturatus. nam *inde* pro *ex iis* veteris eſt elegantiae. ita inf. III. 274.

Saepe, ſed exiguis hauſtibus, inde bibes.

Flor. II. 18. *Plurimi occiſi, & quum urgeret fames, aliquantiſper inde vixere.* vid. ad VI. Met. 650. & ſup. lib. I. Faſt. 357. deinde legerem, *pigris longum rapit unguibus hydrum*, ut olim Heinſius conjecerat, & quod praecedentia requirunt. *longam* etiam *hydram* unus Moreti. BURM.

258. *Ad dominum rediit.*] Audi veterem, *ad dominumque redit.* NEAPOL. *& redit ad dominum* Hamb. *factaque verba* Excerpt. Douz.

262. *Fatidicum verbis.*] *Verſis* Mazar. *veris* Hamburg. Puto, *veri.* nam *ver* erat integrum a manu prima, ut Met. XII. 18. *veri providus augur Theſtorides.* HEINS.

263. *At tibi, dum lactens.*] Plinius lib. X. cap. 12. *Corvi ante ſolſtitium generant: iidem aegreſcunt ſexagenis diebus, ſiti maxime, antequam fici coquantur autumno.* NEAPOL.

263. *Lactens haerebit in arbore ficus.*] Ficus *lactens* eſt viridis & recens. *Lac* vocarunt Latini fici rorem, qui Graecis ὀπὸς· & σακτὴ cuidam Anonymo, qui ſcripſit Alexandri vitam. NEAPOL. Groſſos deſignat. Macrobius libro II. Saturnal. cap. 16. *Nec hoc ignorandum eſt, ficum ſolam ex omni arbore non florere. Lacte proprium ficorum. groſſi appellantur fici, quae non matureſcunt. Has Graeci dicunt ὀλύνθους. Mattius: In mitibus tot non videbitis groſſum. & paullo poſt ait: Sumas ab albo lacte diffluos groſſos.* Ita iſta ſcribenda ſunt. Ex priore verſu Mattii expunximus τὸ *ficorum* ex gloſſa natum. quod verſus ſcazon non admittebat. *lac ficuum.* Graecis ὀπὸς *lac* in ficu dicebatur. Plinius de ficu Ægyptia: *Septeno numeroſa foetu: multo lacte abundans.* apud eundem libro XVI. cap. 38. *Ficis lactens humor. huic ad caſeos figurandos coaguli vis.* ſic ſcribe ex optimis membranis. lib. XXIII. cap. 7. malo, *Fici ſuccus lactens aceti naturam habet*, quam *ſuccus lacteus*, quod nunc circumfertur. & cap. 8. de caprifico: *Lacte ejus coagulatur in caſeum.* ſic

Chiſſle-

Digitized by Google

At tibi, dum lactens haerebit in arbore ficus,
De nullo gelidae fonte bibantur aquae.
Dixit: & antiqui monumenta perennia facti,
Anguis, Avis, Crater, ſidera juncta micant.
Tertia poſt Idus nudos Aurora Lupercos
Adſpicit: & Fauni ſacra bicornis eunt.
Dicite, Pierides, ſacrorum quae ſit origo:
Attigerint Latias unde petita domos.
Pana Deum pecoris veteres coluiſſe feruntur
Arcades. Arcadiis plurimus ille jugis.

Teſtis

Chiffletianus codex, non *lac.* de Palmis idem Plinius lib. XIII. cap. 4. *Dos bis praecipua ſucco pingui lactentibus.* HEINS. vid. ſup. lib. I. 351.

264. *Fonte bibantur aquae.*] In alio ἀπειλητικῶς, *fonte bibentur aquae.* NEAP. *Bibantur* rectius ſeptem veteres. Eſt enim imprecantis. HEINS.

265. *Monumenta perennia.*] *Patentia* Urſini liber. ſic lib. VI. 195.

Haec hominum monumenta patent.

lib. IV. ex veteri libro. 707.

Factum abiit, monumenta patent, HEINS.

267. *Tertia poſt Idus.*] XV. Kalendas Martias erant Lupercalia: his unde initium dicemus in tranſcurſu: nomen verò habuere à Lupercis, quorum plures ſodalitates. Una fuit Fabiorum, alia Quintiliorum; & hae antiquiſſimae: addita poſtea ea Juliorum à C. illo Caeſare. Cujus inſtitutionis mentio apud Dionem lib. XLIV. verba ſunt: Ἱεροποιούς τε ἐς τὰς τοῦ Πανὸς γυμνοπαιδίας, τρίτην τινὰ ἑταιρίαν, ἣν Ἰουλίαν ὠνόμασαν. Tria ergo Romae Lupercorum collegia, quae ſacra quotannis ritè facerent: haec aliquantulum remiſſa Auguſti aevo, ſed eodemmet reſtituta. Suetonius lib. II. *Nonnulla*, inquit, *etiam ex antiquis caerimoniis paullatim abolita reſtituit, ut Salutis augurium, Diale flaminium, ſacrum Lupercale.* Manſit hoc poſtea usque ad Anaſtaſii Imperatoris tempora, Theodorico Amalo in Italiâ regnante: ſic ex quodam antiquo S. R. regeſto (quod oculatim vidit) teſtatur Onuphrius Panuvinius, Veronae ſuae decus. Vide & Epiſtolam Gelaſii P. M. ad Andromachum Tom. II. Concil. NEAP.

267. *Nudos aurora Lupercos.*] De hoc more Plutarchus in C. Caeſare: Τῶν δ' εὐγενῶν νεανίσκων καὶ ἀρχόντων πολλοὶ διαθέουσιν ἀνὰ τὴν πόλιν γυμνοί, σκύτεσι λασίοις τοὺς ἐμποδὼν ἐπὶ παιδιᾷ καὶ γέλωτι παίοντες. Subligacula tantum habebant circa pudenda ex ipſismet pellibus caprarum, quas in ſacrificio fecerant. Dionyſius lib. primo: Ἡνίκα ἐχρῶν τοὺς περὶ τὸ Παλλάντιον οἰκοῦντας τῶν νέων ἐκ τοῦ Λυκαίου τεθυκότας περιελθεῖν δρόμῳ τὴν κώμην γυμνούς, ὑπεζωσμένους τὴν αἰδῶ ταῖς δοραῖς τῶν τεθυμένων· τοῦτο δὲ καθαρμόν τινα τῶν κωμητῶν πάτριον ἐδύνατο. Nudum etiam corpus tunc illis unctum, neſcio an vulgo notum ſit; ſed eruo ex Appiano lib. II. Bell. Civil. Ἀντώνιος, inquit, ὑπατεύων σὺν αὐτῷ Καίσαρι, καὶ διαθέων τότε γυμνὸς ἀληλιμμένος (ὥσπερ εἰώθασιν οἱ τῶν δὲ τῆς ἑορτῆς ἱερεῖς) ἐπὶ τὰ ἔμβολα ἀναδραμὼν, ἐστεφάνωσε διαδήματι. Uncti igitur & ſeminudi diſcurrebant vicatim ludentes; hinc Ludii appellati. Tertullianus de Spectaculis: *Sed & ſi Varro ludos à ludo, id eſt à luſu interpretatur, ſicut & Lupercos ludos appellabant, quod ludendo diſcurrant.* Qui legunt utrobique *ludios*, non damno: idem antiquis aliquando fuit *ludus* & *ludius*. NEAP.

268. *Et Fauni ſacra bicornis erunt.*] Huic Deo ſuſpicor capras illas immolatas: ex harum ſanguine tunc duo juvenes fronte linitâ, lanâ lacte madidâ eam detergebant; nec ſine riſu. Plutarchus in vitâ Romuli: Σφάττουσι γὰρ αἶγας, εἶτα μειρακίων δυοῖν ἀπὸ γένους προσαχθέντων αὐτοῖς, οἱ μὲν ᾑμαγμένῃ μαχαίρᾳ τοῦ μετώπου θιγγάνουσιν, ἕτεροι δ' ἀπομάττουσιν εὐθὺς, ἔριον βεβρεγμένον γάλακτι προσφέροντες. γελᾶν δὲ δεῖ τὰ μειράκια μετὰ τὴν ἀπόμαξιν. Canes etiam in eo ſacrificio caeſi: cauſſam lege paullo poſt apud eumdem. NEAP.

268. *Sacra bicornis erunt.*] *Eunt* libri meliores plerique. dictum ſupra vſ. 149. HEINS.

270. *Attigerint.*] *Attigeris* plurimi.

270. *Latias unde petita domos.*] Ex Arcadiâ primum ſuſpicatur cum Euandro tranſlata: & in hanc ſententiam idem ſcriptor in Romulo: Τοὔνομα δὲ τῆς ἑορτῆς ἑλληνιστὶ σημαίνει Λύκαια, καὶ δοκεῖ διὰ τοῦτο παμπάλαιος ἀπ' Ἀρκάδων εἶναι τῶν παρ' Εὐάνδρου. & Clemens Alexandrinus Stromatôn libro primo de Carmentâ: Ἧς υἱὸς Εὔανδρος, ὁ τὸ ἐν Ῥώμῃ τοῦ Πανὸς ἱερὸν τὸ Λυπέρκιον καλούμενον κτίσας. Hoc fanum auxerunt poſtea magnis aedificiis Romani, ut auctor Halicarnaſſenſis libro primo: nam vetus illud Arcadium fuit humile, & in ſpeluncâ multâ fronde perfectâ. de quâ idem: Ἔνθα βωμὸν, inquit, ἱδρυσάμενοι τῷ θεῷ, τὴν πάτριον θυσίαν ἐπετέλεσαν, ἣν μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου, Ῥωμαῖοι θύουσιν ἐν μηνὶ φε-

Teſtis erit Pholoë, teſtes Stymphalides undae;
Quique citis Ladon in mare currit aquis;
Cinctaque pinetis nemoris juga Nonacrini;
Altaque Cyllene, Parrhaſiaeque nives.
Pan erat armenti cuſtos, Pan numen equarum:
Munus ob incolumes ille ferebat oves.
Tranſtulit Evander ſilveſtria numina ſecum.
Hic ubi nunc Urbs eſt, tum locus Urbis erat.
Inde Deum colimus, devectaque ſacra Pelaſgis.
Flamen ad haec priſco more Dialis erat.

Cur

φιδεγμαείν, μετὰ χειμερίας τροπάς, ὐδὲν τὸ τότε γνομένων μεταχινῶντι. Neap.

271. *Coluiſſe feruntur Arcades.*] Quippe quem ἐπιχώριον. Et ſanè nulla prorſus fuit urbs aut angulus in eà regione, in quo ſacrum aliquod huic Pani non eſſet. Lege tota Arcadica Pauſaniae. Neapol.

271. *Feruntur.*] *Fatentur* Mazarin.

273. *Teſtis erit Pholoë.*] Φολόη mons ejusdem regionis. Strabo lib. viii. Καὶ ἡ Φολόη δ᾽ ὑπέρκειται τῆς Ὀλυμπίας ἐγγυτάτω, ὄρος Ἀρκαδικὸν, ὥς τε τὰς ὑπωρείας τῆς Πισάτιδος εἶναι. nomen ſortitus à Pholo illo Herculi intimo ibi ſepulto. Inſignis eſt locus Diodori Siculi Βιβλιοθήκης lib. iv. Ὁ Ἡρακλῆς μεγαλοπρεπῶς ἔθαψεν ὑπὸ τὸ ὄρος, ὃ στήλης ἐνδόξου γίγονε κρεῖττον. Φολόη γὰρ ὀνομαζόμενον, διὰ τῆς ὁμωνυμίας μηνύει τὸν ταφέντα, καὶ οὐ δι᾽ ἐπιγραφῆς. Neap. *Erat* Exc. Douzae. quindecim alii; *eras*, Moreti, *eris*, & prima Veneta, quod Heinſio placebat, ſi ſeq. ỷſ. *curris.*

273. *Teſtes Stymphalides undae.*] Stymphalus urbs in Arcadia, & ejusdem nominis amnis. Pauſanias lib. viii. Ἔστι δὲ τῇ Στυμφάλῳ χειμῶνος μὲν ὥρᾳ λίμνη τε οὐ μεγάλη καὶ πηγή, καὶ ἀπ᾽ αὐτῆς ποταμὸν ποιεῖ τὸν Στύμφαλον. Ἐν θέρει δὲ ἀποτελματοῦται μὲν οὐδὲν ἔτι, ποταμὸς δὲ αὐτίκα ἐστὶν ἀπὸ τῆς πηγῆς· οὗτος ἐς χάσμα γῆς κάτεισιν ὁ ποταμὸς, ἀναφαινόμενος δὲ αὖθις ἐν τῇ Ἀργολίδι, μεταβάλλει τὸ ὄνομα, καὶ αὐτὸν ἀντὶ Στυμφάλου καλοῦσιν Ἐρασῖνον. Ceterum illa, Οὗτος ἐς χάσμα γῆς κάτεισιν ὁ ποταμὸς, clarius explicat Strabo lib. vi. in his: Τὸ δὲ περὶ Στύμφαλον ὕδωρ ἐπὶ σ σταδίους ὑπὸ γῆν ἐνεχθὲν ἐν τῇ Ἀργείᾳ, τὸν Ἐρασῖνον ἐκδίδωσι. Neapol.

273. *Quique citis Ladon.*] Hic defluit è paludibus Phenei. Neapol.

275. *Cinctaque pinetis.*] *Spinetis* Putean. Octavii & alii nonnulli. ſed male: Pinus enim frequens in Arcadia & ſacra Pani. vid. i. 412. iii. 84. & i Met. 217. ubi eadem varietas. ita Erymantho *Pinum* dat Virgil. v. Aeneid. 448. Burm.

275. *Nemoris juga Nonacrini.*] Nonacris etiam inter colles Arcadios. Adi Plinium lib. iv. cap. 6. Is unus, è quo fluebat ſtygos hydor: cujus admiranda petas è Vitruvio lib. viii. cap. 3.

276. *Altaque Troezene.*] *Troezene* non dicitur, ſed *Troezen* apud vetuſtiores Graecos ac Latinos ſcriptores, & ut dicatur, tamen Arcadiae ea civitas non ſit, ſed Peloponneſi. Lege igitur, *Cyllene* cum Voſſ. Mazar. Zulich. & decem aliis. Puteaneus & Douzae liber, *Tigene.* Κυλλήνη, ὄρος Ἀρκαδίας. unde Mercurium quidam dictum volunt Cyllenium. ſic lib. v. Metamorphoſeôn, 607.

Usque ſub Orchomenon, Pſophidaque, Cyllenenque,
Maenaliosque ſinus, gelidumque Erymanthon &
Elin
Currere ſuſtinui.

lib. i. Met. 217.

Et cum Cyllene gelidi pineta Lycaei.

ubi *Cylleno* perperam ſcribitur. lib. vii. *Dextera Cyllene eſt.* non *Cyllena* cum vulgatis. hujus montis meminit & Faſt. v. 187. Noſter. Statius quoque Theb. iv. 284. ubi varia Arcadiae loca recenſentur:

Non Tegea, non ipſa Deo vacat alite felix
Cyllene, templumque Aleae nemorale Dianae.

& ỷſ. 296.

Aepytios idem ardor agros Pſophidaque celſam
Vaſtat.

ita ſcribendum eſſe ex Naſonis loco jam adducto ſatis manifeſtum eſt, & confirmant veteres membranae. vulgati perperam, *& Pſophida celſam.* Heins.

277. *Pan illic numen aquarum.*] *Equarum* nonnulli legunt. Naugër. Hinc in Graecorum Epigrammatis nil frequentius reperies, quam Pani deo vota piſcatorum. de his alicubi Zoſimus Thaſius:

——— Πρὸς νηῷ Πανὸς ἔθεντο λίνα.

ad felicem ſane capturam. Neapol. *Equarum* Urſini, Maz. Zulich & octo alii. codex Pom. Laeti & tres alii,

Pan

Cur igitur currant; & cur (ſic currere mos eſt)
 Nuda ferant poſitâ corpora veſte, rogas?
Ipſe Deus velox diſcurrere gaudet in altis
 Montibus; & ſubitas concitat ille feras.
Ipſe Deus nudus nudos jubet ire miniſtros:
 Nec ſatis ad curſum commoda veſtis erat.
Ante Jovem genitum terras habuiſſe feruntur
 Arcades: & Lunâ gens prior illa fuit.
Vita ferae ſimilis, nullos agitata per uſus:
 Artis adhuc expers & rude vulgus erant.

Pro

Pan erat armenti cuſtos, Pan numen aquarum. quod amplector, ſi legas, *equarum.* Heins. *Armenſis* Thuan. *Pan illis numen* Mazar. *Aquarum* defendi poſſet cum Neapoli; nam & Ἄκτιος litoralis dicitur Theocrit. Idyl. ỹſ. 14. ubi inter alia Scholiaſtes, auctore Pindaro, dicit, eum φροντίζειν τῶν ἁλιέων. praeterea Sophocl. in Ajac. ỹſ. 700. vocat ἁλιπλαγκτον, quia, ut Scholiaſtes ait, οἱ ἁλιεῖς τιμῶσιν τὸν Πᾶνα ὡς νόμιμον θεόν. addit & aliam rationem, quia colebatur in promontoriis, ad quae fluctus accedunt. quò & reſpicit Æſch. in Perſ. 448. de Salamine: Δύσορμος ναυσὶν, ἣν ὁ φιλόχορος Πὰν ἐμβατεύει, ποντίας ἀκτῆς ἔπι. & inde aliquot Promontoria *Poſidonia* dicta notum eſt. ad fontes etiam ſtatuas Panis fuiſſe apparet ex lib. *iv.* Anth. cap. *xi.* pag. 475. ubi ſtatua Panis ad aquam fluentem ſine ſtrepitu. vide & reliqua ibi epigrammata. retinuimus tamen *equarum.* ut per armenta intelligat boves, & ideo equas diſtinguat. in Bernenſi & ſeptem aliis erat, ut & in editis quibuſdam, *Pan erat armenti, Pan illic numen aquarum.* Burm.

279. *Tranſtulit Evander.*] Quo tempore jam notavimus primo Faſtorum. Neap.

282. *Dialis erat.*] Ne titubes. Idcirco hujus ſacris flamen hic affuit; quia Pan univerſa natura creditus, & ipſe Jupiter: norunt Mythici. Neap. *Erit* duodecim ſcripti; duo, *ineſt.* pro *ad haec* Mazar. & quatuor alii, *ab hoc.* totidem, *adhoc.* tres, *adhuc.* unus, *obhoc.* Urſini liber & duo alii diſtichon hoc omittunt. Forte,

Flamen ad haec priſco more Dialis eat.

Heins. Forte, *devectaque ſacra Pelaſgis*
Flamen adhuc priſco more Dialis agit.

ut flamen Dialis Pani etiam ſacrificet. quod inde forte evenit, ut Neapolis notavit, quia Pan idem eſt qui Juppiter. vide Serv. ad Virg Ecl x. 27. Triſtan. tom. *iii.* Comm. p. 83. Et hinc in nummo M. Aurelii Jupiter Mendeſius conſpicitur capram ſiniſtra geſtans, de quo vide Morell. Specim. Rei Nummar. pag. 127. Heinſius etiam conjecerat, *adit*, & *erat* repetitum cenſebat ex praecedenti diſticho. Burm.

283. *Cur igitur currant.*] Nunc dicendae veniunt cauſſae celerrimi curſus & poſitae veſtis: quibus diutius inſiſtit. Neap.

283. *Si currere mos eſt.*] *Sic* cum ſcriptis pleriſque. Heins.

284 *Nuda ferant.*] *Nudaque ſint* alter Mazar.

286. *Concitat ipſe feras.*] Urſini liber, *concipit ille fugas.* Ciofan. In Scaligeri, ut & Berſmanni codice melius fortaſſe, *& ſubitas concitat ipſe feras.* quamquam ſane Pan fugas concitat, cum ſubito terrorem immittit & in fugam agit. quod φύγαδε τρέπειν, & ἰωχμὸνδ᾽ ἀγέμεν, Poëtae Graeci dicerent. Dan. Heins. Lege, *concitat ille feras.* & ita liber Ms. Neapol. *Concitat ille feras* Mazar. unus Vaticanus & Moreti. quam veram lectionem arbitror. Hi terrores πανικὰ vocabantur, καὶ πανικὰ δείματα. de quibus in Miſcellaneis cap. 28. vir ſummus Angelus Politianus, & poſt illum Magnus Caſaubonus ad Tactica Polybio ſubjuncta. Appoſite Val. Flaccus lib. *iii.* 56. ubi de Pane:

Ludus & ille Deo, pavidum praeſepibus auſert
Cum pecus, & profugi ſternunt dumeta juvenci.

concitare, ut ſupra lib. *i.* 436. *Fugiens concitat omne nemus.* & ſic ſaepe alibi. Urſini tamen codex & quinque alii, *concipit fugas.* non minus eleganter. pro qua lectione erudite, ut ſolet, multa Gronovius Obſervat. lib. *iv.* cap. 14. reliqui codices, *concipit feras.* Poſſis etiam, *concitat inde feras.* Heins. Confirmat hanc lectionem Servius Ms. in Bibliotheca Leidenſi ad Virg. *i.* Georg. 17. *Alii ex Mercurio & Penelopa natum, comitem Dianae feras ſolitum a cubilibus excitare, & ideo capripedem figuratum.* Vid. ad Val. Fl. *iii.* 48. Burm

287. *Jubet ire miniſtros.*] *Amat ire* codex Thuaneus. Heins. *Jubet eſſe* Bernenſ. & multi alii, & ita editi quidam. ut etiam, *ad curſus* ſeq. verſu.

289. *Habuiſſe.*] *Habitaſſe* Francof. Mazarin. pro varia lectione. Sed vulgatam agnoſcit Lutat. ad illa Stat. *iv.* Th. 275.

Arcades huic veteres, aſtris Lunaque priores
Agmina fida datis.

Habere & *habitare* etiam confuſa lib. v. Met. 497. ubi vide. Burm.

291. *Vita feris ſimilis.*] Diodorus Siculus in primo:

Pro domibus frondes norant, pro frugibus herbas:
  Nectar erat palmis hauſta duabus aqua.
Nullus anhelabat ſub adunco vomere taurus:
  Nulla ſub imperio terra colentis erat:
Nullus adhuc erat uſus equi. ſe quiſque ferebat.
  Ibat ovis lanâ corpus amicta ſuâ.
Sub Jove durabant, & corpora nuda gerebant,
  Docta graves imbres & tolerare Notos.
Nunc quoque detecti referunt monumenta vetuſti
  Moris, & antiquas teſtificantur opes.

Sed,

mo: Τοὺς δ' ἐξ ἀρχῆς γεννηθέντας τῶν ἀνθρώπων φασὶν ἐν ἀτάκτῳ καὶ θηριώδει βίῳ καθεστῶτας, σποράδην ἐπὶ τὰς νομὰς ἐξιέναι, καὶ προσφέρεσθαι τῆς τε βοτάνης τὴν προσηνεστάτην καὶ τοὺς αὐτομάτους ἀπὸ τῶν δένδρων καρπούς. Neapol. *Fere & unus* Vaticanus. puto *feras ſimilis*, pro ferinae. Sed nec male Mazarin.

Viſa fere ſilvis nullos agitata per uſus.

pro vulgata ſcriptura facit Senecae locus Thyeſtae,

——— repete ſilveſtres fugas,
Saltusque denſos potius & miſtam feris,
Similemque vitam.

ſequenti verſu *rude vulgus erant* unus Moreti pro diverſa lectione, rectius quàm *eras* cum vulgatis. Heins. *Ferae ſimilis* Modius Novant. Lect. cap. 63. jam emendavit ex Colonienſi Ms.

292. *Artis adhuc.*] An non, *artis ad hoc expers & rude v. erant*, id eſt praeterea? ut ita paſſim *ad hoc*, & *ad haec*. vid. ad vi. Met. 459. *at rude vulgus* unus Heinſii. Burm.

294. *Hauſta duabus aqua.*] Cum neque poculi neque vini uſus erat. Albius Tibullus: ii. Eleg. iv. 39.

O valeant fruges; ne ſint modò rure puellae:
  Glans alat, & priſco more bibantur aquae.

Neapol.

296. *Terra colentis.*] *Regentis* unus Moreti. quod a gloſſatore, qui putabat hoc *imperio* convenire, ortum. ſed & colentes *imperant* terrae. vid. Graev. ad Cicer. de Senect. cap. xv. & ita *parere* tellus dicitur. vid. Broukh. ad Tibul. i. x. 9. Burm.

299. *Sub Jove.*] *Se quoque* Vatican. pr. *corpora dura* Arund. Voſſ. & tres alii; *tegebant* Hamb. ſed tunc legendum, *nec corpora nuda tegebant.*

299. *Et corpora nuda gerebant.*] Idem Diodorus mox: Τοὺς οὖν πρώτους τῶν ἀνθρώπων, μηδενὸς τῶν πρὸς βίον χρησίμων εὑρημένου, ἐπιπόνως διάγειν, γυμνοὺς μὲν ἐσθῆτος ὄντας, οἰκήσεως δὲ καὶ πυρὸς ἀήθεις, τροφῆς δ' ἡμέρου παντελῶς ἀνεννοήτους· καὶ γὰρ τὴν συγκομιδὴν τῆς ἀγρίας τροφῆς ἀγνοοῦντας, μηδεμίαν τῶν καρπῶν εἰς τὰς ἐνδείας ποιεῖσθαι παράθεσιν. διὸ καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀπόλλυσθαι κατὰ τοὺς χειμῶνας, διά τε τὸ ψῦχος καὶ τὴν σπάνιν τῆς τροφῆς. Primus Rex Pelaſgus ſubvenit his malis. Pauſanias lib. viii. *Pelaſgus igitur cum regnare coepiſſet, primùm quidem rudes homines docuit tuguria, ad frigoris, imbrium & aeſtus incommoda arcenda, aedificare: idem tunicas facere inſtituit è ſuillis coriis; qualibus his ipſis temporibus in Euboeâ & Phocide tenuiores homines utuntur.* Neap.

302. *Antiquas.*] *Antiquae* Vatican. pr. unde Heinſius conjiciebat, *id antiquae teſtificantur opes.*

304. *Fabula plena joci.*] *Prima joci* Mazarin. quod videtur pro *priva*, ut ſaepe, poſitum a librario. vid. ad lib. i. 113. & ita olim etiam Heinſius conjecerat, vel *priſca* Burm.

306. *Vidit ab excelſo Faunus utrumque loco.*] Opt. Vaticanus & Maffei: *Jugo.* Ciofan. Vetus habet, *loco.* Neap. Ita inf. vi. 498. ex Ms.

Et ſecum excelſo mittit in aſtra jugo.

307. *Meus ardor.*] *Meus ignis* Junii. *ardor ait* Laeti & alius.

309. *Humeros perfuſa capillis.* De hac & aliâ crinium texturâ Lucianus ἐν τοῖς Ἔρωσι, ſub finem: Ὁπόσαις δὲ ἀρκεῖν ἡ μέλαινα χαίτη νομίζεται, τὸν γεγαμηκότων πλοῦτον εἰς ταύτην ἀναλίσκουσιν, ὅλην Ἀραβίαν σχεδὸν ἐκ τῶν τριχῶν ἀποπνέουσαι, σιδηρᾶ τε ὄργανα, πυρὸς ἀμβλείᾳ φλογὶ λίαν θέντα, βίᾳ τὴν ἕλικα ἐλόττει διαπλέκει, καὶ περίεργοι μὲν αἱ μέχρι τῶν ὀφρύων ἐφελκυσμέναι κόμαι, βραχὺ τῷ μετώπῳ μεταίχμιον ἀφιᾶσι, σοβαρῶς δὲ, ἄχρι τῶν μεταφρένων, οἱ ὄπισθεν ἐπισαλεύονται πλόκαμοι. Cum ſic capillum geſtabant, nodo ad ſummum verticem religabatur. Apulejus de quadam lib. ii. Met. *Uberes enim crines, leniter emiſſos, & cervice dependulos, ac deinde per colla diſpoſitos, ſenſimque ſinuato patagio reſidentes, paulisper ad finem conglobatos, in ſummum verticem nodus adſtrinxerat.* Hic unus ornatus capitis muliebris: alius erat tutulatus; eidem *ſpiroſus* ii. Mileſiarum: *Quid cum frequenti ſobole ſpiroſus cumulat verticem, vel prolixâ ſerie porrectas dorſa permanat?* Primus in Graeco Epigrammate eſt: Πυργῶδες κορύμβοις κεφα-

Sed, cur praecipuè fugiat velamina Faunus,
Traditur antiqui fabula plena joci.
Forte comes dominae juvenis Tirynthius ibat:
Vidit ab excelſo Faunus utrumque jugo.
Vidit, & incaluit, Montanaque numina, dixit,
Nil mihi vobiſcum eſt: haec meus ardor erit.
Ibat odoratis humeros perfuſa capillis
Maeonis, aurato conſpicienda ſinu.
Aurea pellebant rapidos umbracula ſoles;
Quae tamen Herculeae ſuſtinuere manus.

Jam-

κεφαλήν. Κόρυμβος concumulatio illa comae. Heſychius: *Κρώβυλος, ὁ ὁμαλὸς τῶν παίδων, ἢ ὁ κόρυμβος τῆς ἐμπλοκῆς, ἥ ἐστιν ἀνδεσμένη ἀπὸ μέσου τοῦ μετώπου ἐπὶ τὴν κορυφήν.* NEAP.

310. *Meonis.*] Nam Omphale domo Lydiâ. Meones antiquitus dicti Lydiae populi. Strabo lib. XIII. *Τὰ μὲν γὰρ περὶ Κύζικον, Φρύγες ἐπῴκησαν ἕως Πριαπηνῆς*, &c. *τὸ δὲ Θήβης πεδίον Λυδοὶ, οἱ τότε Μήονες.* Herodotus lib. primo ſub initium: *Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρσου, ὕπαλος. οἱ δὲ πρότερον Ἄργωνος βασιλεύσαντες ταύτης τῆς χώρης, ἦσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἄτυος· ἀπὸ τοῦ ὁ δῆμος Λύδιος ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον Μήων καλεόμενος.* Non melius in aliis, *Μαίων* nam *Μήων* & *Μαίων* ſcripſere Graeci veteres. Nomina enim barbarica, teſte eodem Strabone, variis obnoxia mutationibus: hac de cauſſâ. *Ὁμοίως*, inquit libro XII. *δὲ καὶ Βρίγοι, καὶ Βρίγες, καὶ Φρύγες οἱ αὐτοί· καὶ Μυσοὶ, καὶ Μέρονες, καὶ Μαίονες, καὶ Μήονες*, ſed *Meones* antiquior ſcriptura quàm *Maeones*. Idem lib. XIII. *Οὓς ὁ ποιητὴς καλεῖ Μήονας, οἱ δ' ὕστερον Μαίονας.* NEAP.

310. *Aurate ſinu.*] Pro veſte auro ſparſa, ſive acu pictâ, ſive aureis filis contexta, ſive ſegmentatâ: eodem ſenſu *auratam* legitur in auctoribus melioris notae. Capitolinus in M. Antonino Philoſopho: *Vaſa etiam regia, & veſtem uxoriam ſericam & auratam, gemmaſque etiam multas in repoſtorio ſanctiore Adriani repererat.* & Trebellius Pollio in duobus Gallienis: *Gladiatores pompaliter ornati cum auratis veſtibus matronarum.* & multo poſt: *Purpuream tunicam, auratamque virilem, eamdemque manicatam habuit.* Sed Noſter, paucis interjectis, hanc eamdem Omphales facit *Getulo murice tinctam.* Compones ex áuro & purpurà veſtem *χιτῶνα ὁλοπόρφυρον, χρυσῷ καταπαστὸν*, ſive melius, *διάχρυσον σηρικὸν*, coloris vero purpurei, non ex lanâ: nam tunicae epithetum eſt *tenuis*, quod Latinis ſcio paſſim pro ſerico in uſu. Poeta de crocotâ:

——— *Tenui ſuccincta croceta.*

Hanc è ſerico fuiſſe, expreſſe ſubindicat Comici Scholiaſtes, cum de eàdem veſte: *Κροκωτὸν*, inquit, *ἀπὸ πήνης ἔνδυμα.* & de Coâ veſte Tibullus:

Huic ſint & tenues veſtes, quas femina Coa
Texuit, auratas diſpoſuitque vias.

Coam bombycem & Aſſyriam cum ſericâ ſine controverſiâ miſce. Sit mihi ut antiquo fides: nomen enim ſericum poſt notos Seres innotuit: prius Coa, Aſſyria, Medica. Perſica veſtis, ut arbitror, eadem cum eà quae poſtea *ſerica* dicta. Porro de Medicâ clare Procopius libro primo Perſicorum: *Αὕτη δέ ἐστιν ἡ μέταξα, ἐξ ἧς εἰώθασι τὴν ἐσθῆτα ἐργάζεσθαι, ἣν πάλαι μὲν Ἕλληνες Μηδικὴν ἐκάλουν, τανῦν δὲ Σηρικὴν ὀνομάζουσιν.* Vide & Marſilium Cagnatum Variar. Obſer. lib. IV. cap. 11. NEAPOL.

311. *Aurea pellebat tepidos umbracula ſoles.*] Unus Vatic. *rapidos.* CIOFAN. Rectius undecim libri, *rapidos.* quo fervorem ſolis exprimit. Amor. lib. III. Eleg. VI. 106.

Sint rapidi ſoles ſiccaque ſemper hiems.,

appoſite Claudianus IV. Conſ. Honorii, 341.

——— *nec defenſura calorem*
Aurea ſubmoveant rapidos umbracula ſoles.

habes tamen & *tepidos ſoles* apud Maronem Georgicôn primo. Horar. II. Od. IX.

Nec rapidum fugiente ſolem.

Virg. I. Georg. 92. *Rapidive potentia ſolis.* German. Progn.

Ac rapidis iidem ne ſolibus aeſtuet orbis
Efficient. HEINS.

ſic VIII. Met. 215. eadem varietas, *rapidi vicinia ſolis.* Gell. V. 14. *Sole medio, rapido & flagrante.* ubi Priſcianus, *arido.* alii, *ardido* legunt. BURM.

311. *Umbracula ſoles.*] Umbraculum *τὸ σκιάδιον* quod ex pellibus & è qualiber divite materià concinnari poterat, quae ſolis radios arceret. Recentiores Graeci dixere *σκιάδιον* pileum Magni Domeſtici. Vide Codinum Curopalatam. NEAP.

 313 *Jam*

Jamque nemus Bacchi, Tmoli vineta, tenebat:
    Heſperus & fuſce roſcidus ibat equo.
Antra ſubit, tophis laqueataque pumice vivo.
    Garrulus in primo limine rivus erat.
Dumque parant epulas potandaque vina miniſtri;
    Cultibus Alciden inſtruit illa ſuis.
Dat tenues tunicas, Gaetulo murice tinctas:
    Dat teretem zonam, quâ modo cincta fuit.
Ventre minor zona eſt: tunicarum vincla relaxat,
    Ut poſſit vaſtas exſeruiſſe manus.

Fre-

313. *Jam Bacchi nemus & Tmoli vineta tenebant.*] Numeri in hoc verſu turbati. Pureaneus codex & unus Farneſ. *Jamque nemus Bacchi.* duo alii τὸ *&* non agnoſcunt. Lege,

Jam Bacchea, nemus Tmoli, vineta tenebant:

ita *Bacchei ululatus*, pro Bacchicis, lib. IV 17. Met. malo autem, *tenebant* quam *tenebat*, quod in pleriſque eſt. ſic Virgil. Æn. VI. 477.

Inde datum molitur iter: jamque arva tenebant Ultima.

Æneas nempe & Sibylla. HEINS. Mitiori medicina lego, cum Farneſiano,

Jamque nemus Bacchi, Tmoli vineta, tenebat.

ut ſit appoſitio. vino feracem Tmolum vidimus ad lib. VI. Met. 15. *tenebat* etiam non mutandum propter ſequens *ſubit.* BURM.

313. *Tmoli vineta.*] Τμῶλος Lydiae mons imminet Sardibus: quae olim regia fuit Lydorum. Plinius: *Celebratur maxime Sardibus in latere Tmoli montis, qui antea Timolus appellabatur, vitibus conſitus.* Hinc Noſtro, *vineta Tmoli*, & Graecis celebris οἶνος Τμωλίτης. de quo Strabo libro XIV. Τμῶλος, καὶ ἡ Κατακεκαυμένη, καὶ Κνίδος, καὶ Σμύρνα, καὶ ἄλλοι ἀσημότεροι τόποι διαφόρως χρηστοινοῦσιν. NEAP.

314. *Heſperus.*] *Heſperos* Petavianus. ſic bis ſcriptum offendi Fragmento Prognoſticorum Germanici in vetuſto codice Puteaneo. HEINS. Lege, *Heſperus ut fuſco. Roſidus* etiam quatuor & inf. ℣ſ. 332. libri. v. ad Eleg. in Druſ. 282.

314. *Fuſco.*] Fuſcus equus Veſpero datur, quando eſt ἕσπερος, ſed candidus, quando eſt φωσφόρος. Scal. de Emend. Temp. lib. II. DOUZ.

315. *Tophis laqueata.*] Naturâ magiſtrâ: nam tophus eſt nativus. NEAP.

315. *Laqueata & pumice vivo.*] Rotundius decem veteres, *laqueataque. vivo pumice* etiam reddimus Claudian. II. Rapt. 102. HEINS.

316. *Limine.*] *Limite* Bernenſ. & unus Heinſii.

318. *Alciden induit illa ſuis.*] O viro forti injuriam! ſed quia mortalis, ὀλισθηρός· riſit tamen id factum Herculis Tertullianus in Pallio: *Turpius adhuc libido virum cultu transfiguravit quàm aliqua materna formido; tametſi adoratur à vobis, qui erubeſcendus eſt, Scytaloſagittipelliger ille, qui totam epitheti ſui fortem cum muliebri cultu compenſavit. Tantum Lydiae clanculariae licuit, ut Hercules in Omphale, & Omphale in Hercule proſtituerctur.* NEAPOL.

318. *Induit illa ſuis.*] Libri veteres ita habent. CIOFAN. *Inſtruit* vetuſtiores plurimi. recte. ſic Ep. IX. 117. de hac eadem, ni fallor, Omphale:

Inſtruxitque manum clavâ domitrice ferarum.

Epiſt. Didus VIII. 188.

Inſtruis impenſa noſtra ſepulcra brevi.

hinc *inſtrumenta* pro cultu. Initio Triſt.

Felices ornent haec inſtrumenta libellos.

& *inſtructura.* Iſidorus: *Inſtructura parietum ad normam fieri oportet.* idem alibi de calce: *uſus ejus inſtructuris fabricae neceſſarius.* ſed priore loco *inſtructura* pro ſtructura poni videtur. libro Met. XI. 167.

*Inſtructamque fidem gemmis & dentibus Indis
Suſtinet à laevâ.*

hoc eſt ornatam. ita libri vetuſtiores. Apud Pomponium & alios veteres Ictos *ſupellex* definitur *inſtrumentum domus.* interpretes Baſilicorum tranſtulerunt, οἰκοσκευὴν, quod tantumdem eſt. *cultum & inſtructum* conjunxit Tertullianus libro de Anima, ut Noſter *cultibus inſtruere. Ipſa orbis in promptu eſt cultior de die & inſtructior priſtino.* HEINS. Ita lib. VI. Met. 598. *Dei ritibus inſtruitur.* & lib. XIV. 767. & *anilia demit Inſtrumenta ſibi.*

319. *Dat tenues tunicas.*] Has ἁβρὸν κύπασσιν vocavit Diotimus, poëta vetus; traditque ab eâdem in templo Dianae conſecratas in hoc Epigrammate, neſcio an adhuc edito:

Χαῖρέ μοι ἁβρὲ κύπασσι, τὸν Ὀμφαλίη ποτὶ Λυδὴ
    Αυταμόη φιλότητ' ἦλθεν ἐς Ἡρακλέος·
Ὄλβιος ἦσθα κύπασσι, καὶ ὡς τότε καὶ πάλιν ὡς νῦν
    Χρύσεον Ἀρτέμιδος τοῦτ' ἐπέβης μέλαθρον.

De

Digitized by Google

Fregerat armillas non illa ad brachia factas:
  Stringebant magnos vincula parva pedes.
Ipſa capit clavamque gravem, ſpoliumque leonis,
  Conditaque in pharetrâ tela minora ſuâ.
Sic epulis functi, ſic dant ſua corpora ſomno;
  Et poſitis juxta ſecubuere toris.
Cauſſa; repertori vitis pia ſacra parabant,
  Quae facerent purè, cum foret orta dies.
Noctis erat medium: quid non amor improbus audet?
  Roſcida per tenebras Faunus ad antra venit.

Ut-

De hujusmodi veſte conſulendi Graeci philologi, qui non omnes, ut hic, ſcripſere *κύπασσιν* duplici *σσ*. Heſychius: *Κύπασις, περίζωμα καὶ χιτῶνος εἶδος.* Alcaeus: *Παρ' δὲ ζώματα πολλὰ καὶ κυπασσίδες*, non *κυπατίδες*, ex emendatione viri cl. Iſ. Caſauboni. NEAP. Vid. Caſaub. ad Athen. XIV. 6.

320. *Dat teretem.*] *Tenuem* Thuan. & decem alii.

321. *Vincla relaxant.*] Lib. Urſini, *Vincula laxant.* CIOF. Non verior unius libri editio, *tunicarum vincula laxant.* NEAPOL. *Vincula laxat* Francof. & duo alii. unus, *clauſtra relaxat.* non male, nam ſequitur *vincula.*

322. *Magnas manus.*] *Vaſtas* liber Pomponii Laeti & duo Farneſiani pro diverſa lectione. quod placet. nam *magni pedes* ſequuntur. HEINS.

324. *Scindebant magni.*] *Stringebant magnos* quinque codices. ſimilia habes apud Statium Theb. x. ỹſ. 642.

Amphitryoniadem exutum horrentia terga
Perdere Sidonios humeris ridebat amictus
Et turbare colus, & tympana rumpere dextra.

HEINS. *Stringebant* etiam Francof. *Cingebant* Petavii unus, *rumpebant* alter Putean. *ſcindebant magni* Bernenſ.

324. *Scindebant vincula parva pedes.*] Quippe feminea; eademque non laxa ipſis geſtari ſolita: quam phreneſim inter alias mulierum notavit Lucianus *ἐν τοῖς Ἔρωσι· Καὶ μετὰ τοῦτο χυδοβαφῆ πέδιλα, τῆς σαρκὸς ἐνδοτέρω τοὺς πόδας ἐπισφίγγοντα.* NEAPOL.

325. *Capit.*] *Rapit* unus liber.

325. *Clavamque gravem.*] Seneca in Hercule Oetaeo: *Poſuitque clavae pondus.* NEAP.

326. *Tela minora.*] Vlitius volebat, *minore.* ſed male. *tela minora* opponit clavae, quae telum majus. HEINS. Ita Florus lib. 2. pilum *telum grave* vocat.

327. *Dant ſua corpora.*] *Sua pectora* Mediceus unus. vid. IV. Met. 489.

328. *Secubuere toris.*] Nam in caſto fuiſſe debebant, qui manè ſe rei ſacrae immiſturi erant: receptiſſimus ritus apud veteres, ſi aliquis receptior. In ſacris Iſidis factitatum obſervo diſertim ex Juvenale: ubi maritus, ſi puris & obſervandis diebus à concubitu uxorio non abſtinuerat, veniam à Deâ impetrat pro violato cadurco. Quid *cadurcum* pridem explicarunt magni nominis litterati; ſed haec Satyricus:

Ille petit veniam, quoties non abſtinet uxor
Concubitu ſacris obſervandisque diebus:
Magnaque debetur violato poena cadurco.

Inde lectum, in quo per eos dies cubabant, variis herbis ſubſternebant, quibus vis aliqua ad tutelam caſtitatis: quod ſummâ curâ factum Athenis in Theſmophoriis. erat autem in uſu conyza. Nicandri Scholiaſtes ad Theriaca: *Κόνυζα εἶδος βοτάνης· καταψυκτικὴ δὲ αὕτη πρὸς συνουσίαν, διὸ καὶ τοῖς Θεσμοφορίοις ἐστρώννυντο.* & ille Poëtae Syracuſani ad Idyll. *Κόνυζα, φυτὸν χορτῶδες, ὃ αἱ Θεσμοφοριάζουσαι διὰ τὴν ἁγνείαν στιβαδοποιοῦσαι· δοκεῖ γὰρ ἡ βοτάνη, ψυχρὰ οὖσα, ἐπέχειν τὰς πρὸς συνουσίαν ὀρέξεις.* Pari modo ad idem recepta pinus folia, cneorum, vitex, & allia, ut ſcribit Etymologici auctor. Juvit & cicutae liquor. Gloſſae veteres Perſii: *Cicuta hic genus liquoris eſt, quod calorem in nobis frigoris ſui vi extinguit: ideo Sacerdotes Cereris Eleuſinae, quibus uſus Veneris interdicebatur, hoc liquoris genere ungebantur, ut à concubitu ſe abſtinerent.* NEAP.

329. *Repertori vitis quia ſacra parabant.*] Huic potiſſimum, cujus Γεραιραὶ in Limnis, ubi fiebant *τὰ ἀρχαιότερα Διονύσια*, cogebantur, antequam ſacra attrectarent, hanc ſacramenti formulam proferre: *Ἁγιστεύω καὶ εἰμὶ καθαρὰ καὶ ἁγνὴ ἀπό τε τῶν ἄλλων τῶν οὐ καθαρευόντων, καὶ ἀπ' ἀνδρὸς συνουσίας· καὶ τὰ Θεοίνια, καὶ Ἰοβάκχεια γεραίρω τῷ Διονύσῳ κατὰ πάτρια, καὶ ἐν τοῖς καθήκουσι χρόνοις.* Sunt verba Demoſthenis. NEAP.

329. *Quia ſacra parabant.*] Bene Zulich. Mazar. Voſſ. & alii nonnulli, *pia ſacra.* HEINS. Ita & Modius Novant. Lect. 63.

Digitized by Google

Utque videt ſomno comites vinoque ſolutos;
Spem capit in dominis eſſe ſoporis idem.
Intrat; & huc illuc temerarius errat adulter:
Et praefert cautas ſubſequiturque manus.
Venerat ad ſtrati captata cubilia lecti;
Et primâ felix ſorte futurus erat.
Ut tetigit fulvi ſetis hirſuta leonis
Vellera, pertimuit, ſuſtinuitque manum;
Attonitusque metu rediit: ut ſaepe viator
Turbatum viſo retulit angue pedem.
Inde tori, qui junctus erat, velamina tangit
Mollia, mendaci decipiturque notâ.
Adſcendit; ſpondâque ſibi propiore recumbit:
Et rigido cornu durius inguen erat.
Interea tunicas orâ ſubducit ab imâ:
Horrebant denſis aſpera crura pilis.

Ce-

333. *Vinoque ſolutos.*] Quidam lib. veteres, *ſepultos:* alii, *gravatos.* Maffei verò, *ſopites.* Ciof. Evariant codices, è quibus diverſae editiones ſunt, *ſolutos, ſopites, ſepultos.* Neap. *Solutos* meliores. quidam tamen, *ſepultos.* quos inter Zulich. & Laeti codices. alii, *gravatos*, vel, *jacentes.* Heins. Omnes fere lectiones habent quo ſe tueantur. *ſolutus mero* Petron. cap. LXXIX. ubi vid. idem *ſepultos* dixit *nocte & mero* cap. LXXXIX. ubi vid. Comm. & ad cap. CXIX. *gravatos ſomno & vino*, vel *graves* ſaepe Livius, Tacitus, Ovidius & alii. vid. ad Petron. LXXVIII. *jacere* etiam de ebriis proprie dici vidimus ad III. Art. Am. 765. quid ergo eligendum? quod quisque velit. ego *ſolutos*, quia in plurimis eſt codicibus, retineo. & ab interpretibus, qui meminerant ita Noſtrum alibi & alios ſic locutos, reliquas ortas varietates puto; vid. & Pier. ad Virg. IX. 189. duo libri hic etiam *ſopitos* habebant. pro *comites* etiam *ſocios* unus. *famulos* alius. ſed vſ. 351. *comites* repetitur. Burm.

334. *In dominis.*] *Hinc dominis* unus liber. *&* *dominis* duo. *in dominos* Thuan.

337. *Captata.*] *Tractata* Mazar.

339. *Setis hirſuta.*] Quibus Omphale Herculem mentiebatur. Neapol.

340. *Manus*] Meliores, *manum.* Heins.

341. *Attonitusque metu rediit, ceu ſaepe viator.*] Lege, *ſepe.* viſo in ſepibus angue. niſi *vepre* malis. nam in vepribus angues frequentiſſimi. hinc de iis Lucretius lib. IV. 59.

——— ——— nam ſaepe videmus
Illorum ſpoliis vepres volitantibus auctas.

riguit etiam Voſſ. Arond. Zulich. Mazar. & tres alii. ne bis idem dicat. At Urſini, Laeti, Petavii & plurimi alii, *rediit ut ſepe viator.* vide Notas Ep. VI. vſ. 31. Reſpexit illa principis poëtarum, Iliad. Γ. 33.

Ὡς δ' ὅτε τίς τε δράκοντα ἰδὼν παλίνορσος ἀπέστη
Οὔρεος ἐν βήσσῃς, ὑπό τε τρόμος ἔλλαβε γυῖα,
Ἄψ τ' ἀνεχώρησεν, ὦχρός τε μιν εἷλε παρειάς.

Quae & Maro in animo habebat. II. 379.

Improviſum aſpris veluti qui ſentibus anguem
Preſſit humi nitens, trepidusque repente refugit.

Phaedrus II. Fab. I.

Viator eſt deductus in eundem locum,
Fereque viſo rettulit retro pedem. Heins.

345. *Aſcendit.*] Oſtendit haec vocula fuiſſe λέχον ejusdem βατήριον. haec pro literatis. Neapol. *Accedit* Putean.

345. *Recumbit.*] In nonnullis, *reſedit.* Naug.

345. *Spondaque ſibi propiore.*] Sponda ſignificat hîc quamlibet cubilis partem: & bene. Nam *ſpondas* dixere Latini utraque lecti latera, ſed cum diſcrimine: nam quae parieti haerebat *interior* dicta, ſive *pluteus*, altera *exterior*, ſive *prior.* in hac cubaſſe viros obſervo. Marcellus Empiricus: *Faeculâ, quâ infectores utuntur, ſi ſpondam lecti priorem, quâ vir cubat perunxeris, & ſpondae medio illigaveris, dolores capitis remediabis.* Neap.

346. *Et tumidum cornu durius inguen erat.*] *Cupidum* Mazar. unus Moreti, *rigidum.* Gottorph. *rigido.* Probe. Petronius, cap. CXXXIV. *Rogo adoleſcentulus mecum nocte dormiat; niſi illud tam rigidum*

red-

Cetera tentantem cubito Tyrinthius heros
  Repulit. è ſummo decidit ille toro.
Fit ſonus: inclamat comites, & lumina poſcit
  Maeonis. illatis ignibus acta patent.
Ille gemit lecto graviter dejectus ab alto:
  Membraque de durâ vix ſua tollit humo.
Ridet & Alcides, & qui vidêre jacentem:
  Ridet amatorem Lyda puella ſuum.
Veſte Deus luſus fallentes lumina veſtes
  Non amat; & nudos ad ſua ſacra vocat.
Adde peregrinae cauſſam, mea Muſa, Latinam;
  Inque ſuo noſter pulvere currat equus.
Cornipedi Fauno caeſâ de more capellâ,
  Venit ad exiguas turba vocata dapes.
Dumque ſacerdotes verubus transſuta ſalignis
  Exta parant, medias Sole tenente vias;

Ro-

reddidero quam cornu. vide Notas Amor. III. Eleg. VII. ỳſ. 67. Heins. Metam. IX. 81 *Rigidum fera dextera cornu Dum tenet.* perperam vero huc trahit Clar. Salvinus illa Menandri, *βουβῶν ἐπήρθη τῷ γέροντι.* ut recte animadvertit vir doctus in Actis Lipſienſ. A. 1711. pag. 373.

347. *Subducit.*] *Deduxit* Moreti.

348. *Horrebant denſis aſpera crura pilis.*] *Spiſſis pilis* Helmaeſtadienſis. forte, *hirtis hiſpida crura pilis.* ſic in Priapeis Epigr. III. cenſeo ſcribendum,

Da mihi quod cupias fruſtra dare forſitan olim,
Cum teget obſeſſas hiſpida barba genas.

quamquam *invida barba* dicta videri poteſt; quod uſum veneris amatoribus intercipiat. Heins.

349. *Cetera tentantem.*] *Aliotia* Neap. *Cunctantem* unus Medic. Dixi ad Claudian. lib. II. in Stilichon. 284. Heins. Nihil muto: non enim cunctatum eſſe credibile eſt. cui inguen rigidum erat. intelligit vero illum cetera membra vel partes verendas voluiſſe attingere, & *tentare*, quod proprium in hac re verbum: vide ad Phaedr. III. Fab. 10. qui hinc videtur quaedam transtuliſſe. *cetera* ut & *omnia* de venere perfecta obſcoene ſumi vidimus II Am. II. 84. & II Met. 863. ſed hic de pudendis membris rectius capitur, ut Neapolis. ſic Ep. XX. 61.

Cetera ſi poſſem laudare, beatior eſſem.
Burm.

349. *Cubito.*] *Subito* plurimi. vid. VII. Met. 343.

351. *Fit ſonus, & comites.*] Elegantius longe & venuſtius antiquae membranae:

Fit ſonus, inclamat comites, & lumina poſcit.
Neapol. *Inclamant* plurimi. & *poſcunt* quatuor. *inclamant omnes* Sarrav.

352. *Illatis.*] *Allatis* tres libri: male. vid. ad X. Met. 473. *acta vident* Pembroc.

354. *De dura.*] *De viva* unus Vatic. ut lib. VI. 458. vid. III. Amor. VI. 59.

356. *Lyda puella ſuum.*] De eadem Propertius: lib. III. IX. 18.

Lydia Gygaeo tincta puella lacu.
Neapol.

357. *Fallentes lumina veſtes Non amat.*] En ſecundam cauſſam nudi inceſſus: *numina* Putean. nunc penſita aliam, quae ſubſequitur. Neap.

359. *Adde peregrinis.*] *Peregrinae* Arondel. Mazar. Zulich. unam enim ſolummodo cauſam retulit. Heins. Eandem ob cauſſam lego cum Palatino codice, *cauſſam Latinam*, cum uno Patavino: nam unam modo referet.

359. *Peregrinis.*] Ut Graeci, quidquid ſuum non erat, *barbarum* & *exoticum* dixere, ita Romani *peregrinum*; unde his *peregrina lingua* quaevis extera; *peregrina ſacra*, quae colebantur eorum more, à quibus accepta: ut haec Lupercalia, illa Matris Idaeae, & ſexcenta. Neap.

360. *Inque ſuo.*] Urſini liber, *tuo.* Ciofan. Libri aliquot, *inque tuo noſter.* Neap. *Tuo* excerpta Voſſ. & plurimi codices alii.

361. *Cornipedi Fauno.*] *Cervipedi* Zulich. eleganter. quomodo *Capripes* idem dictus. & *Capripedes Satyri* Lucretio ac Horatio. *Hircipedem Panem* habes apud Marcian. Capell. lib. IX. Heins.

363. *Verubus transfixa ſalignis.*] In veter. quibusdam: *tranſita*: in aliis, *tranſuta.* quam lectio-

nem

Romulus, & frater, paſtoraliſque juventus,
  Solibus & campo corpora nuda dabant:
Caeſtibus, & jaculis, & miſſi pondere ſaxi
  Brachia per luſus experienda dabant.
Paſtor ab excelſo, Per devia rura juvencos,
  Romule, praedones, eripe, dixit, agunt.
Longum erat armari. diverſis exit uterque
  Partibus. accurſu praeda recepta Remi.
Ut rediit, verubus ſtridentia detrahit exta:
  Atque ait, Haec certe non niſi victor edet.

Dicta

nem agnoſcit Marſus: quae vera eſt. Ciofan. Codex ſcriptus, *veribus transfixa*. Neapol. Multi ex ſcriptis etiam vetuſtioribus, *transfixa*, vel *trajecta*. ſed male. Colum. lib. vi. cap. 5. *Media pars deſcripsi orbiculi ſubula transſuitur*, ſive *fibula*, quod eſt in membranis. Celſus lib. vii. *Acu filum ducente transſuitur*. vid. infr. 578. Heins. Vid. Gronov. ad Senec. Phoen. 254.

364. *Exta parant.*] Ex ritu antiquiſſimo, & exta ex victimâ ſibi parare, eademque aſſa, non elixa. Antiphanes: *Σωμὸν δὲ οὐκ ἐποίει Ὅμηρος θύων βοῦς, οὐδ' ἧψε κρέα· οὐδ' ἐγκέφαλον, ὤπτα δὲ καὶ τὰς κοιλίας· οὕτω σφόδρ' ἦν ἀρχαϊκός.* Neapol.

364. *Medias ſole tenente vias.*] *Fevente* idem Zulich. Mazar. Voſſ. & Arond. *medium ſole tenente diem* Laeti & unus Farneſ. Heins. Vid. ſup. ꝟſ. 164.

367. *Caeſtibus, & jaculis, & miſſi pondere ſaxi.*] Voſſ. Mazar. Zulich. & tres alii, *Vectibus*. alii nonnulli cum Petaviano, *Veſtibus*. unus Vatic. *Utribus*. ut harpaſtum intelligat. de caeſtu certe minus placet, qui ludus Romanis vix in uſu. *Vectes* ſeu *Sudes* militare exercitium. Vegetius libro i. cap. 9. *De exercitio Cn. Pompeji Magni Salluſtius hoc memorat: cum alacribus ſaltu, cum validis vecte certabat. Neque enim ille aliter potuiſſet par eſſe Sertorio. ſudes* alii, ut opinor, vocant. ut Juvenalis Sat. vi.

——— quis non vidit vulnera pali
Quem cavat aſſiduis ſudibus ſcutoque laceſſit.

Miſſilia Vegetius appellat lib. ii. cap. 23. uſus ſaxis pugnandi etiam in exercitu multus, qui *libratores* dicebantur. videndus Vegetius. Eumenius in Panegyrico: *Ibi praeluſio, hic pugna committitur. hic plerumque velut ſudibus & ſaxis, illic ſemper telis ſplendentibus dimicatur.* male Lipſius, *rudibus & haſtis*. Conjunxit haec tria, vectes nempe, jacula & ſaxa, Silius etiam libro primo.

Nunc ſude, nunc jaculo, nunc ſaxis impiger inſtat.

Ceterum hoc diſtichon duo codices aut tres non agnoſcunt, & videtur ex ſuperiori conflatum. *miſſi* etiam *ſaxi* meliores. Heins.

367. *Et miſſi pondere ſaxi.*] Solo brachio an fundâ ſe exercuerint ex his non colligo; licet veteres Gloſſae *λιθοβόλους fundibalos* exponant: in quâ voculâ nihil *τῆς σφενδόνης*. Neap.

368. *Luſus.*] *Ludus* quinque codices. *excutienda* Putean. *expedienda* Thuan. & alius.

370. *Et, Reme, dixit, agunt.*] Arondel. Voſſ. Mazar. & unus Vaticanus, *eripe*. quod elegantius omnino & animi conſternati ac praeſentiſſimam opem urgentis ſigna egregie prodit. ſic apud Val. Flaccum lib. vi. 29.

—— —— Mars ſaevus ab altis
Hoſtis ie, conclamat, equis, agite, ite, propinquat.

& apud Silium lib. ii. 221.

—— —— mihi gloria magnae,
State, venis pugnae.

Noſter Triſt. iii. Eleg. ix.

—— —— tumulo ſpeculator ab alto,
Hoſtis, ait, noſce, Colchidi, vela, venit.

Ita locum mendoſiſſimum puto eſſe ſcribendum. vide quae illic notavi. Heins.

372. *Occurſu praeda recepta Remi.*] In nonnullis, *accurſu*. Naug. Lege, *accurſu*, vel ſine libris. lib. vi. 147.

Territa voce ſui nutrix accurrit alumni.

apud Horatium lib. i. Sat. ix.

Accurrit quidam notus mihi.

ſic praeſtantiores codices, non *occurrit*, ut & apud Maronem Æn. v. 451.

—— —— primusque accurrit Aceſtes.

Statius Theb. vi. 510.

—— —— tandem caligine merſum
Frigis accurſu comitum caput.

quomodo illic caſtigandum eſſe Viri Docti monuerunt. & lib. viii. 674.

——— nec ſegnius ardens
accurrit.

&

Dicta facit, Fabiique ſimul. venit irritus illuc
Romulus, & menſas oſſaque nuda videt.
Riſit; & indoluit Fabios potuiſſe Remumque
Vincere: Quinctilios non potuiſſe ſuos.
Fama manet facti poſito velamine currunt:
Et memorem famam, quod bene ceſſit, habet.
Forſitan & quaeras, cur ſit locus ille Lupercal;
Quaeve diem tali nomine cauſſa notet.
Ilia Veſtalis coeleſtia ſemina partu
Ediderat, Patruo regna tenente ſuo;

Is

& ibi *occurrit* aliqui. vid. & inf. lib. III. 757. Heins. *Praeda reſecta* etiam Putean. & multi alii.

373. *Detrahit exta.*] *Detulit* Voſſ. Arond. Mazar. & unus Patavinus. an, *depulit?* Heins. Nonnulli etiam, *pendentia*, *ſpirantia*, *fumantia*, *ſpumantia exta*. ſed fruſtra. vid. ad Petron. xcv.

378. *Quintilios non potuiſſe ſuos.*] In noſtro antiquiſſimo, *Quinctilios*. Legas ut lubet: utroque modo hanc familiam ſcripſere priſci. Neap.

379. *Fama manet facti.*] Allucinaris, Ovidi. Tuncne aliquid novi à Romulo & ſociis in poſterum introductum? non hercule, ſed nudi ſe exercebant: quia veſtimenta poſuerant ob ſacrificium Pani peractum, ex more antiquiſſimo, recepto ab Evandri adventu. Dionyſius ex auctoritate viri magni, cujus verba ſupra ejusdem patriâ linguâ dedi: *Ælius Tubero, vir gravis & ſcriptor diligens, tradit, Numitoris paſtores inſidiis elegiſſe tempus, quo juvenes Romulus & Remus Pani Lupercalia, ſacrum Arcadicum, ex Evandri inſtituto erant celebraturi; quando mos erat, ut inter Palatini montis incolas juventus poſt caeſas hoſtias è Lupercali nuda circum vicum curſitaret, pudendis tantum recens mactatarum pecudum exuviis ſuccinctis: id erat luſtrationis genus quoddam vicanis receptum uſu patrio. quod nunc quoque ſolet fieri.* Neapol. *Fama velat* codex Laeti.

380 *Et memorem famam, qui bene geſſit, habet.*] *Quod bene geſſit* Urſin. Mazar. Zulich. Petavianus & multi alii. Voſſ. *quam bene.* puto pro, *quum*. Excerpta Politiani & opt. Mediceus, *quod bene ceſſit*. Scribe, *quis bene ceſſit, habent*. Met. x. 80. *Seu quod male ceſſerat illi, Sive fidem dederat.* Seneca Controv. xxviii. *Neſcis, quod bene ceſſit, relinquere.* ſic ille ſaepe. vel, *ſi bene ceſſit, habent.* Ep. viii. 101.

Pars haec una mihi conjux bene ceſſit Oreſtes.

Triſt. v. Eleg. xii.

An quia ceſſerunt primo bene carmina.

Pont. iv. Eleg. ii. 48.

Utiliter ſtudium, quod tibi cedit, ama.

Horatius lib. ii. Sat. i.

——— *neque ſi male ceſſerat, usquam*
Decurrens alio, neque ſi bene.

ubi libri quoque veteres plerique, *geſſerat*. Severus Aetna:

Nec cuiquam ceſſit melius ſua tempora noſſe.

vetus Epitaph.

Nec tibi, nec nobis aeternum vivere ceſſit.

Heins. Ita Flor. ii. 17. *Summus vir aſtu & audacia, ſi res ceſſiſſet.* ut recte Viri docti emendarunt. Suet. Aug. 91. *Ceſſitque res proſpere.* & Ita paſſim ille & alii.

381. *Cur ſit locus ille Lupercal.*] Quaerit etymon Lupercalis; quod locus, in quo Fauni ſacra fiebant. Et primo ad lucem narratiunculae praefero Dionyſii verba de nemore, quo ſcapha eum geminis expoſitis receſſit: Ἐλέγετο δὲ Πανὸς εἶναι τὸ νάπος, καὶ βωμὸς ἦν αὐτόθι τοῦ θεοῦ. Neap.

382. *Quaeve locum tali nomine cauſa notet.*] Libri veteres, *Quaeve diem*. verè. Ciofan. Codices aliquot, *Quaeve diem tali*: hanc autem eſſe veram γραφὴν affirmare non audeo. Neapol. Voſſ. Arondel. Mazar. Zulich. & ſex alii, *tanto nomine*. Forte, *noto nomine*. Heins. *Vocet* tres.

383. *Silvia Veſtalis.*] Hinc eadem de ſe ipſâ in iii.

Ignibus Iliacis aderam, cum lapſa capillis
Decidit ante ſacros lanea vitta focos.

Neapol. *Ilia* rectius Voſſ. & ſex alii libri. Plutarchus in Romulo, ubi agit de ejus matre: Ταύτην οἱ μὲν Ἰλίαν, οἱ δὲ Ῥέαν, οἱ δὲ Σιλουΐαν ὀνομάζουσι. triplex ergo illi nomen. Solinus *Rheam Silviam* ab aliis *Iliam* dici aſſerit. in vetuſto lemmate inedito epigrammatis Graeci, *Servilia*, Σερβηλία, Romuli & Remi Mater nuncupatur. quod ad Solinum profert Salmaſius pag. 11. niſi & illic Ῥέα Σιλουΐα ſciben-

Is jubet auferri pueros & in amne necari.
Quid facis? ex iſtis Romulus alter erit.
Juſſa recuſantes peragunt lacrimoſa miniſtri.
Flent tamen, & geminos in loca juſſa ferunt.
Albula, quem Thybrin merſus Tiberinus in undâ
Reddidit, hibernis forte tumebat aquis.
Hic, ubi nunc Fora ſunt, lintres errare videres;
Quàque jacent valles, Maxime Circe, tuae.

Huc

bendum. aut Σιλουία ſimpliciter. ſed *Iliam* amant appellare poëtae. Virgil. I. Æn. 274.

Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.

& VI. 778.

Romulus, Aſſaraci quem ſanguinis Ilia mater
Educet.

atque ita eam vocat paſſim Noſter. ut Am. III. VI. 6.

Ilia pone metus.

& II. XIV. 15.

Ilia ſi tumido geminos in ventre necaſſet.

Triſt. II. 260. infra lib. III. 11. ex veteri Arondeliano,

Ilia Veſtalis: quid enim vetat inde moveri?

Noſter alibi, III. Amor. IV. 40.

Romulus Iliades Iliadesque Remus.

& lib. III. *iliadae fratres.* eadem Ilia & Tiberini uxor apud Horatium lib. I. Od. II. Statium in Sylvis non uno loco, Claudianum Conſ. Olybrii, & Sidonium Apollinarem Panegyrico Majoriani. *caeleſtia ſemina partum* Bonon. venuſta appoſitione. duo alii, *caeleſti partu.* HEINS. *Caeleſtia numina* alter Putean. & tres alii.

384. *Patruo regna tenente ſuo.*] Amulio; qui, fratre pulſo, regnum occupavit. NEAP.

385. *Auferri parvos.*] Rectius quid in quibusdam, *auferri pueros.* NAUG. *Pueros* etiam quatuor codices Heinſio inſpecti agnoſcunt. & ita mox 414. & lib. VI. 160. & certe videtur magis in uſu fuiſſe vox *parvus* ſeculo poſteriore quàm Ovidiano: nam quod ex Cicer. ad Quirit. poſt. red. cap. 2. *parvus ſum procreatus*, ibi recte delent Viri docti, *parvus.* & quae producit Barth. ad Stat. I. Silv. VI. 44 & VII. Theb. 13. omnia poſt Ovidium ſunt Scriptorum teſtimonia. non tamen plane damnare audeo, ſed veteres magis ut adjectivo, adjuncto nomine alio, recentiores ut ſubſtantivo pro puero uſos video. Vid. Obrecht. ad Dict. Cret. I. I. ita apud Claud. Bell. Gil. 394. variant codices. *Et quos ipſe ſinu parvos geſtaverat.* ubi alii *pueros.* infr. III. 716. *parvus inermis* occurrit, ſed ibi recte *partus* Heinſius legit. *offerri* etiam hic Bernenſ. & duo alii. BURM.

386. *Ex illis.*] Omnes libri ſcripti, *iſtis.* emendate. CIOFAN. Germana lectio mei libri, *Quid facis? ex iſtis.* NEAP.

387. *Recuſantes.*] Mallem, *reluctantes:* nam aperte recuſaſſe non eſt veroſimile. ita permutata verba II. Amor. XVII. 16. vel *repugnantes.* & hoc verbum ſaepe à librariis eſt cum *recuſo* commutatum. vid. XVII. Ep. 137. III. Met. 376. BURM.

388. *In loca juſſa.*] Ita legendum ex iiſdem libris. CIOFAN. Lege, *ut geminos in loca juſſa ferunt.* Ita ſaepe apud Noſtrum peccatur. *loca ſola* quidam ex melioribus. etiam bene. HEINS. I. Triſt. II. 62.

Hanc ſinite infelix in loca juſſa feram.

390. *Hibernis forte tumebat aquis.*] M. Varro lib. IV. de L. L. *Germalum à germanis Romulo & Remo, quod ad ficum ruminalem & hi inventi, quò aqua hiberna Tiberis eos detulerat in alveolo expoſitos.* Clarum ex his, hiemali tempore in lucem editos. In hanc rem tritiſſimum Tarrutii Mathematici locum praetereo, ut ſatis à Criticis & Chronologis excuſſum; & obiter corrigo Plutarchum in Romulo, ubi de Germalo agens, Ὃ νῦν Κερμαλὸν, inquit, καλοῦσι, πάλαι δὲ Γερμανὸν, ὡς ἔοικεν, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς, Γερμανοὺς ὀνομάζουσιν. Legendum omnino, Ὃ νῦν Γερμαλὸν, ut pateat cum Varrone diſcrimen antiquioris voculae. NEAP.

391. *Errare videres.*] *Agitare* Mazar. *ſolebant* duo.

392. *Maxime Circe.*] Erat Circus Maximus in XI. Urbis regione, qui capiebat loca CCCLXXXV. mill. ejus portae XII. P. Victor. Ejus autem longitudinem ad tria ſtadia, latitudinem vero ad ſtadium unum, ſed cum aedificiis ad jugerum quaternum pertinuiſſe obſervatum eſt.

IMPE. CÆSAR. DIVI F.
AVGVSTVS
PONTIFEX MAXIMVS
IMP. XII. COS. XI. TRIB. POT. XIV.
ÆGVPTO IN POTESTATEM
POPVLI ROMANI REDACTA
SOLI DONVM DEDIT.

Hu-

Digitized by Google

Huc ubi venerunt, nec jam procedere poſſunt
Longius; ex illis unus, an alter, ait:
At quam ſunt ſimiles! at quam formoſus uterque!
Plus tamen ex illis iſte vigoris habet.
Si genus arguitur vultu; (ni fallit imago)
Neſcio quem vobis ſuſpicor eſſe Deum.
At ſi quis veſtrae Deus eſſet originis auctor;
In tam praecipiti tempore ferret opem.

Fer-

Hujus autem Circi ſitum ponit Virg. v. lib. Æneid. 286. his veibis:

Hoc pius Aeneas miſſo certamine, tendit
Gramineum in campum, quem collibus undique curvis
Cingebant ſilvae, mediaque in valle theatri
Circus erat.

CIOFAN.

393. *Huc ubi venerunt, neque enim procedere poſſunt Longius.*] *Nec jam procedere* bene Urſini liber & unus Patavinus. unus Farneſ. *ubi nunc ventum eſt.* Lege, *Huc ubi perventum eſt.* lib. v. 95.

Huc ubi perventum eſt, conſiſtite, praeſcia mater.
HEINS.

394. *Unus & alter.*] *An alter* Arond. & Maz. eleganter. ſic lib. iv. meliores libri ℣ſ. 7.

Saucius, an ſanus, numquid tua ſigna reliqui?

& eodem libro, 487.

Unaque paſtorem vidiſſet an arva colentem
Vox erat.

Plinius lib. vi. Ep. xiii. *Acilius tamen ruſticus, & cum eo ſeptem an octo in priore ſententia perſeverarunt.* Tacitus Annal. primo: *quia Tiberius caſu an manibus impeditus prociderat.* libro ii. *de ſe nihil addidit, metu invidiae, an ratus conſcientiam ſatis eſſe.* Seneca lib. i. Suaſoria ii. *At puto, rudis lecta aetas, & animus qui frangeretur metu inſueto, armaque non paſſurae manus, hebetataque ſenio an vulneribus corpora.* Apuleius Apologiae initio: *Nam, ut meminiſti, dies abhinc quintus an ſextus eſt.* Marcianus Capella lib. viii. *Evan pone victus atque acclinis adſtabat, ſeu marcore confectus aetatis, ſive anxia inter doctae vocis miracula intentione compreſſus, an alias poculis turgens.* Plura exempla ex Tacito depromi poſſent. Videantur quae hujus generis vir elegantiſſimus Joſias Mercerus ad librum primum Dictyos Cretenſis annotavit. Actius Ione: *Et taurigeno ſemine ortam fuiſſe an humanam.* Auſon in Solone 19.

Rex, an Tyrannus, Lydiae Croeſus fuit.

ſive Tyrranus. Idem in Epitaph.

Et jam deſieras puer, anne puella, videri.

Remed. Amor. 797.

Daunius an Libycis miſſus tibi bulbus ab oris,
An veniat Megaris, noxius omnis erit.

Juvenalis Satyra ii. 121.

O proceres, cenſore opus eſt an aruſpice vobis.

Gratius 96.

Deus ille, an proxima divis Mens, fuit.

Salluſtius apud Servium Fuldenſem, *Perrexere in Hiſpaniam an Sardiniam.* Vetus Epigramma, ut in vetuſtiſſimo codice ſcribitur,

Nec ſibi congreſſi vir nocet an mulier.

HEINS. vid. ad Epiſt. xii. 149.

395. *Ah quam ſunt ſimiles! ah quam.*] *At* utroque loco Urſini & Petavii codd. bene. Martial. vi. 10.

At quam non tetricus, quam nullâ nubibus irâ,
Quam placidâ noſtras reſpuit aure preces!

eſt autem admirationis hic, alibi & indignationis. Vide Notas ad Epiſt. xii. initio. HEINS. Memoriae nimis fidens vir inſignis Martialis locum hic aliter citat, atque legitur. nam in editis eſt:

Quam placide noſtras legerat ore preces.

in Mss. Voſſ. repperi, *placidus noſtras legerat aure preces. reſpuit* ibi locum habere nequir. BURM.

396. *Ex iſtis iſte vigoris habet.*] *Ex illis iſte* Zulich. Maz. Arond. Voſſ. & multi alii. recte. unus Farneſianus & Laeti codex, *ex iſtis ille.* quod tantundem. HEINS. *Ex iſtis ille* Modius Novant. Lect. Ep. 63.

396. *Iſte vigoris habet.*] Haud dubie hic Romulus. NEAPOL.

397. *Niſi fallit imago.*] *Ni fallit* quatuor. unus Farneſ. *non.* Lege, *nec fallit.* HEINS.

398. *Neſcio quem à vobis.*] *In vobis* Maz. & duo alii. ut lib. vi. 5.

Eſt Deus in nobis, agitante caleſcimus illo.

& hoc probat Modius Novant. Lect. 63. Excerpta Politiani & tres alii probae notae, *Neſcio quem vobis.* probe. ſcilicet auctorem, quod ſequitur proximo verſu. HEINS. *Suſpicor* etiam Voſſ. unus Heinſii & Cantabr. Francius haeſit & in hoc loco, & malebat, *neſcio quem patrem ſ. e. d.*

401. *Si*

Ferret opem certè, ſi non ope mater egeret:
 Quae facta eſt uno mater & orba die.
Nata ſimul, peritura ſimul, ſimul ite ſub undas
 Corpora. deſierat; depoſuitque ſinu.
Vagierunt clamore pari: ſentire putares.
 Hi redeunt udis in ſua tecta genis.
Suſtinet impoſitos ſummà cavus alveus undà.
 Heu quantum fati parva tabella vehit!
Alveus in limo ſilvis adpulſus opacis,
 Paullatim fluvio deficiente, ſedet.
Arbor erat: remanent veſtigia: quaeque vocatur
 Rumina nunc ficus, Romula ficus erat.

Ve-

401. *Si non ope mater egeret.*] Nam ſacerdos illico vincta, in cuſtodiam data. NEAP.

403. *Nata ſimul, moritura ſimul.*] Verba famuli lacrymantis ad puellulos. NEAP.

403. *Moritura ſimul.*] Duo veteres, *peritura.* ſequenti verſu opt. Patavinus, *Pignera*, pro *corpora.* etiam venuſte. HEINS. *Simul ite ſub umbras* Thuan. *ſub undis* quinque. mox, *depoſuitque ſimul* Sarravii & Mazar. & Moreti unus.

405. *Vagierant ambo pariter.*] *Vagierunt* Petav. Urſin. & Nauger. bene, ut jam monui Ep. VII. ſeptem codd. *Vagierant clamore pari: ſentire putares.* Recte, ſi *Vagierunt* reſcribas. Ep. Canaces:

Vagitus dedit ille miſer; ſenſiſſe putares.

HEINS.

405. *Senſiſſe putares.*] Idem Noſter in re ſimili finxit de filio Canaces Epiſtolâ XI.

Jamque darì parvum canibusque avibusque nepotem
 Juſſerat; in ſolis deſtituitque locis.
Vagitus dedit ille miſer; ſenſiſſe putares:
 Quâque ſuum poterat voce rogabat avum.

NEAPOL.

407. *Cavus alveus unda.*] Hâc voculâ plura adſignificarunt veteres: hîc valet pro *cavato ligno*, ut apud Phoedrum Auguſti libertum:

Alveolo coepit ligneo conſpergere
Humum aeſtuantem. ——

Eſt & Latinis *alveus πύελος*, quod Graecis ſolium balneare. Scholion apud Carcinum:

Ἐν ταυτῷ πυέλῳ τόν τ' ἀγαθὸν, τόν τε κακὸν λοεῖ. NEAP.

408. *Heu quantum fati parva tabella tulit!*] *Dedit* Petav. pro diverſa lectione. *vehit* tres alii. duo, *curva tabella tulit* alter Mazar. & unus Med. cum Helmaeſtadienſi, *curva tabella fuit. fatum fuit.* eleganter. ſic Propertius lib. II. Elegia I.

Huic miſero fatum dura puella fuit.

Remed. Amor. 528.

Auxilium multis ſuccus & herba fuit.

quae vera ſcriptura. Amor. libro II. Eleg. I.

Clauſa tuo majus janua fulmen erat.

ut & illi codices vetuſti. Martialis libro IV. Ep. XIV.

Ingenium Galli pulchra Lycoris erat.

vid. ſupr. ℣ſ. 37. pro *curva* tamen *tabella* malim; *curta tabella fuit.* dixi Amor. II. Eleg. II. ſaepe in voce *curtae* peccatum. ſic Triſt. lib. I. Eleg. I.

Contigeriſque tuam ſcrinia parva domum.

cum libri veteres *curva* agnoſcant, ego *curta* ſcribendum opinor. ut & *curta theca* apud Martialem pro *curva* lib. XI. Ep. LIX. ſic *curta fides patriae* apud Juvenal. Sat. XIV. & *curtum enthymema* Sat. VI. ut illic quoque vetus codex. HEINS.

409. *Silvis appulſus opacis.*] Inſerendus huc omnino locus iſte Dionyſii: *Ἡ δὲ λύκαινα οὐ μάλα ἀγριαίνουσα τῶν ἀνθρώπων τῇ προσόδῳ, ἀλλ' ὥσπερ ἂν χειροήθης, ἀποστᾶσα τῶν βρεφῶν ἠρέμα, καὶ κατὰ πολλὴν ἀλογίαν τοῦ ποιμενικοῦ ὁμίλου, ἀπῄει· καὶ, ἦν γάρ τις οὐ πολὺ ἀπέχων ἱερὸς χῶρος ὕλῃ βαθείᾳ συνηρεφὴς, καὶ πέτρα κοίλη πηγὰς ἀνιεῖσα· ἐλέγετο δὲ Πανὸς εἶναι τὸ νάπος, καὶ βωμὸς ἦν αὐτόθι τοῦ θεοῦ· εἰς τοῦτο τὸ χωρίον ἐλθοῦσα ἀποκρύπτεται.* NEAPOL.

409. *Appulſus.*] *Impulſus* octo libri.

411. *Quaeque vocatur Rumina.*] A mammâ: Gloſſae, *rumis*, θηλὴ, ἀρχαικῶς. Feſtus: *Mamma autem rumis dicitur ſive ruma*; & *rumen*, ni falſa editio Plinii in his: *Quoniam ſub eâ inventa eſt lupa infantibus praebens rumen.* quod non puto; nam à rumine dixerunt ficum *ruminam* & *ruminalem.* NEAPOL.

412. *Romula nunc ficus, Rumina ficus erat.*] Ruminalis ficus in Comitio, aruit ſub Nerone anno V. C. DCCCXL. poſtquam Romuli infantiam protexerat. CIOFAN. Legit Vir magnus,

Ea

Digitized by Google

Venit ad expoſitos (mirum) lupa foeta gemellos.
  Quis credat pueris non nocuiſſe feram?
Non nocuiſſe parum eſt: prodeſt quoque: quos lupa nutrit,
  Prodere cognatae ſuſtinuere manus.
Conſtitit, & caudâ teneris blanditur alumnis,
  Et fingit linguâ corpora bina ſuâ.
Marte ſatos ſcires; timor abſuit. ubera ducunt;
  Nec ſibi promiſſi lactis aluntur ope.
Illa loco nomen fecit; locus ipſe Lupercis.
  Magna dati nutrix praemia lactis habet.
Quid vetat Arcadio dictos à monte Lupercos?
  Faunus in Arcadiâ templa Lyceus habet.

Nupta,

Romula nunc ficus, Rumina ficus erat.

ſed non ex vero. Livius: *Ubi nunc ficus Ruminalis eſt, quam Romularem vocatam ferunt.* Antiquius ergo fuit arbori nomen Romularis. Neap. *Rumina nunc ficus, Romula ficus erat* Urſini liber, Zulich. Maz. & duo alii. recte. Neque aliter in codice ſuo emendarat magnus Scaliger. quatuor, *Rumula*, mendoſe. Vidit veram quoque ex Livio lectionem Illuſtriſſimus Neapolis. *Ruminalis fici* praeter Livium meminerunt Plutarchus in Romulo, in Problem. & de Romanorum Fortuna, Varro de L. L. & lib. I. de Scenicis Originibus, Plinius lib. xv. cap. 18. Tacitus Annal. lib. xiv. Servius ad viii. Æneid. Feſtus, Victor in Deſcriptione urbis Romae, ut & Sextus Rufus, qui *Ruminalem*, omnes appellant. ergo *Romula* nuncupata antiquitus, non Naſonis aevo. dicta *Ruminalis ficus* à *rumis*, id eſt, mamma. perperam *rumen* appellant: conſulendus Salmaſius ad Solinum pag. 800. Heins.

413. (*Mirum*) *lupa feta Gemellos.*] Sic creditum; ut etiam de Lycaſto & Parrhaſio, qui in regnum Arcadicum ſucceſſerunt, ſi vera refert Zopyrus Byzantius. Neap.

416. *Quos lupa nutrit.*] *Quod lupa* Mazarin. eleganter: ut Terent. I. And. 3. *Quidquid peperiſſet decreverunt tollere.* Plaut. Amph. I. 3. *Verum quod erit natum tollito.* vid. & II. ex Pont. viii. 46. Burm.

416. *Perdere.*] *Prodere* Thuan. & alter Petav. eleganter. vide Notas Rem. Am. ℣ſ. 457. Heins.

417. *Conſtitit.*] *Subſiſtit* quinque libri.

418. *Et fingit linguâ.*] Duo Vaticani & Urſin. meliorem habent lectionem, *& lingit.* Ciofan. Ut in quinto hujus Operis de Achille juxta aegrum Chironem, *manibus fingebat amicis.* Sed valdè placet ſcriptura haec, *Et lingit linguâ.* Utraque eſt ad fidem hiſtoricam. Halicarnaſſenſis: *Lupa forte ſuperveniens diſtentis à recenti partu uberibus, mammas eis praebuit, linguâ ſimul ablambens lutum, quo ſe inquinaverant.* Neap. Perperam ſcripti multi, *lingit* vel *lambit.* Adi Notas ad Epiſt. xx. ℣ſ. 134. Heins.

419. *Ubera ducunt.*] Sic omnes libri veteres. Ciofan. Male alii, *ſugunt.* Triſt. I. Eleg. vii. 43.

Quaeque tibi quondam tenero ducenda palato
  Plena dedit nutrix ubera, tigris erat.

Cicero initio lib. iii. Tuſc. Quaeſt. *Simul atque editi in lucem & ſuſcepti ſumus, in ſummâ opinionum perverſitate verſamur, ut pene cum lacte nutricis errorem duxiſſe videamur.* Ita ſcribo. Juvenal. Satyr. xii. 8.

—— *quem jam pudet ubera matris*
Ducere.

nec dubito quin in Germanici Arateis quoque reponendum ſit,

—— *ſi vere Jupiter infans*
Ubera Cretaeae duxit fidiſſima caprae.

ubi *mulſit* nunc legitur & ſic olim etiam aetate Lactantii fuit lectum. Is enim libro primo de Falſa Religione ita agnoſcit. productis iis Germanici Caeſaris verſibus. vix dubito tamen quin male. Prudentius tamen paſſione S. Romani:

Mulſe ante clara, quam capellam Gnoſiam
Suxiſſe fertur Jupiter Martis pater.

niſi & illic *duxiſſe* reponi placet. Heins. Eadem varietas lib. ix. Met. 358. & Triſt. I. viii. 43.

420. *Nec ſibi promiſſa lactis aluntur ope*] Scripti maxima ex parte, *promiſſi. Et ſibi promiſſi* duo. *Nec ſibi promiſſi* Voſſ. Mazar. & quinque alii. *Et ſibi permiſſi* Urſin. & unus Vatic. bene. Heins. Ego cum Francof. Voſſiano & aliis lego,

Nec ſibi promiſſi lactis aluntur ope.

quod multo acutius & elegantius. praeter ſpem & vota aluntur lacte lupino. quod nemo promittere illis ita expoſitis auſus fuiſſet. Virgil. ix. 6.

Turne, quod optanti divûm promittere nemo
Auderet, volvenda dies en attulit ultro.

ita inf. lib. iii. 159. *promiſſum coelum* Burm.

421. *Illa loco nomen fecit.*] Plutarchus in Romulo: 'Αλλὰ

Digitized by Google

Nupta, quid exſpectas? non tu pollentibus herbis,
Nec prece, nec magico carmine mater eris.
Excipe fecundae patienter verbera dextrae:
Jam ſocer optati nomen habebit avi.
Nam fuit illa dies, durâ cum ſorte maritae
Reddebant uteri pignora rara ſui.
Quid mihi, clamabat, prodeſt rapuiſſe Sabinas,
Romulus: (hoc illo ſceptra tenente fuit)
Si mea non vires, ſed bellum injuria fecit;
Utilius fuerat non habuiſſe nurus.
Monte ſub Eſquilio, multis incaeduus annis,
Junonis magnae nomine lucus erat.

Huc

Ἀλλὰ τοῦτο μὲν κοινὸν ἐστὶ δύναται γὰρ ἀπὸ τῆς λυκαίνης γεγονέναι τοὔνομα· καὶ γὰρ ἀρχομένους τῆς περιδρομῆς τοὺς Λουπέρκους ὁρῶμεν ἐντεῦθεν, ὅπου τὸν Ῥωμύλον ἐκτεθῆναι λέγουσι. NEAP.

421. *Locus ille.*] *Ipſe* meliores. HEINS.

421. *Lupercis.*] Quidam veteres libri, *lupercal.* CIOFAN. *Locus ille lupercal* Bernenſ. *lupercal* quoque plurimi Heinſio inſpecti. *lupercus* unus Petavii. Heinſius volebat, *locus inde lupercal.*

422. *Praemia lactis habet.*] Repenſum honorem; ut Propertianum illud lib. IV. 94.

O vigil injuſtae praemia ſortis habes.

NEAPOL.

423. *Quid vetat Arcadico dictos à monte Lupercos? Faunus in Arcadia templa Lycaeus habet.*] Huc faciunt quae ſcribit Juſtinus lib. XLIV. de Saturno loquens: *Poſt hunc tertio loco regnaſſe Faunum ferunt, ſub quo Evander ab Arcadiae urbe Pallanteo in Italiam cum mediocri turba popularium venit, cui Faunus & agros, & montem, quem ille poſtea Palatinum appellavit, benigne aſſignavit. In hujus radicibus templum Lycaeo, quem Graeci Pana, Romani Lupercum appellant, conſtituit: ipſum Dei ſimulacrum nudum caprina pelle amictum eſt, quo habitu nunc Romae Lupercalibus decurritur. Fauno fuit uxor nomine Fatua, quae aſſidue divino ſpiritu impleta, velut per furorem futura praemonebat. Unde adhuc qui inſpirari ſolent fatuari dicuntur.* Haec ille. CIOFAN. Accedit novum alterum etymon, à Lycaeo ſcilicet Arcadiae monte. *Lupercum* enim vere reddes Graecè Λύκαιον, & *Lupercalia* Λύκαια quae feſta in ea regione antiquiſſima. & congruunt aliquantulum cum noſtris. Plutarchus in vitâ Caſaris: Ἦν μὲν γὰρ ἡ τῶν Λουπερκαλίων ἑορτὴ, περὶ ἧς πολλοὶ γράφουσιν, ὡς ποιμένων τὸ παλαιὸν εἴη, καί τι καὶ προσήκει τοῖς Ἀρκαδικοῖς Λυκαίοις. Haec inſtituta a Lycaone Pelagi filio. Vide Pauſaniam ſub initium lib. VIII. NEAPOL. *Quis vetat* Francof. & infiniti alii. vid. ad Epiſt. x. 88. *quis vetet* Gottorp.

423. *Dictos à monte Lupercos.*] Lege, *ductos.* hoc eſt originem trahere ex Arcadiâ. ſic infra lib. III. 75.

A te principium Romano ducimus anno.

ubi male, *dicimus.* vulgo lib. I. 467.

Ipſa mone, quae nomen habes à carmine ductum.

lib. III. 387. de Saliis: *A ſaltu nomina ducunt.* ubi vide. HEINS. *De monte* Petav. & Moreti. *dictos* poſſet ex Virgil. VIII. 343. *Lupercal Parrhaſio dictum Panos de more Lycei.*

425. *Templa Lycaeus habet.*] Idem ſcriptor in Arcadicis: Ἔστι δὲ ἐν τῷ Λυκαίῳ Πανός τε ἱερὸν, καὶ περὶ αὐτὸ ἄλσος δένδρων καὶ ἱππόδρομός τε, καὶ πρὸ αὐτοῦ στάδιον· τὸ δὲ ἀρχαῖον τῶν Λυκαίων ἦγον τὸν ἀγῶνα ἐνταῦθα. Mentio & Panis hujus cognomenti in Epigrammate Leonidae Tarentini:

Ὀρεὺς Θηρίμαχος τὰ λαγωβόλα Πανὶ Λυκείῳ
Ταῦτα πρὸς Ἀρκαδικοῖς ἐκρίμασι σκοπέλοις. NEAP.

425. *Pellentibus.*] Sic recte eſt in libris ſcriptis. CIOFAN. *Pallentibus* multi. *furialibus* unus.

427. *Fecundae patienter verbera dextrae.*] Plutarchus in Romulo: Αἱ δ᾽ ἐν ἡλικίᾳ γυναῖκες οὐ φεύγουσι τὸ παίεσθαι, νομίζουσαι πρὸς εὐτοκίαν καὶ κύησιν συνεργεῖν. *Mulieres adultae non declinant verbera, proficere ea ad conceptionem & partum ratae.* idque non à plebeis ſolum, ſed à nobiliſſimis matronis factitatum. Idem in C. Caeſare: Πολλαὶ δὲ καὶ τῶν ἐν τέλει γυναικῶν ἐπίτηδες ὑπαντῶσαι παρέχουσιν, ὥσπερ ἐν διδασκάλου, τὼ χεῖρε ταῖς πληγαῖς, πεπεισμέναι πρὸς εὐτοκίαν κυούσαις, ἀγόνοις δὲ πρὸς κύησιν ἀγαθὸν εἶναι. NEAPOL.

427. *Verbera dextrae.*] *Caudae* Mazar. pro varia lectione & duo alii. *palmae* duo.

428. *Optatum.*] *Optati* concinnius Mazar. HEINS.

429. *Nam fuit illa dies.*] Aperit nunc unde mos fuerit Lupercis, pellibus caprarum obvias quasque caedendi: haec enim verbera non Evandri adventu, ſed poſt annos plurimos, poſt raptas

Sabi-

Huc ubi venerunt; pariter nuptaeque virique
  Suppliciter poſito procubuere genu.
Cum ſubito motae tremuere cacumina ſilvae,
  Et Dea per lucos mira locuta ſuos.
Italidas matres, inquit, caper hirtus inito.
  Obſtupuit dubio territa turba ſono.
Augur erat: nomen longis intercidit annis.
  Nuper ab Hetruſcâ venerat exſul humo.
Ille caprum mactat. juſſae ſua terga maritae
  Pellibus exſectis percutienda dabant.
Luna reſumebat decimo nova cornua motu:
  Virque pater ſubito, nuptaque mater erat.

Gra-

Sabinas, ut vides, in Urbe recepta. Subjicit ergo, quod in alio non reperies, ob diuturnam in concipiendo ſterilitatem, à ſexu muliebri aditum lucum Junonis Lucinae; cumque ſuppliciter medelam à Deâ his malis optaret, auditum ex luco fe-runt, ut hircus nuptas iniret. Quod inſignis Augur Etruſcus interpretatus, caedendas mulieres corio caprarum, quas Luperci Deo Pani facerent. Dictum factum: priſtinae fecunditati matronae reſtituuntur, Lupercis jus verberum datum. NEAP.

429. *Dura cum ſorte.*] *Dira* Moreti unus. eadem varietas apud Claudian. II in Rufin. 89. ubi *dira* praefert Heinſius. vid. ad Val. Fl. VI. 614. BURM.

434. *Non habuiſſe.*] Ita iidem libri. CIOFAN. In codice, quo uſus fuit magnus Scaliger, legebatur, *non rapuiſſe nurus.* quod non diſplicet. niſi forte, quod praeceſſit, *Quid mihi, clamabat, prodeſt rapuiſſe Sabinas.* DAN. HEINS. *Rapuiſſe* ſex ſcripti & prima editio.

435. *Incaeduus.*] Optimus Vaticani & Maffei. *inciduus.* probo. CIOFAN. Alii habent, *incaeduus annis.* Utrumque Latinis receptum, qui quaedam à *caedo* pronuntiarunt, quaſi à *cido*: ut *ancile*, pro *ancaele*; *recido*, pro *recaedo*; & econtrà: ut *ancaeſa*, quae vaſa antiquitus caelata, quod circumcaedendo talia fierent, auctore Feſto Pompejo. NEAP. *Sub eſquiliis* unus Farneſ. *ſub eſculeo* Junian. deinde *Junonis numine* Junii & alii ſeptem. de τῷ *incaeduus* vid. ad lib. I. 243.

436. *Lucus erat.*] Varro de hoc lib. IV. L. L. in Exquiliarum etymologiâ: *Alii ab eo, quòd excultae à rege Tullio eſſent. Huic origini magis concinunt luci vicini; quod ibi lucus Fagutalis, & lucus Mephitis, & lucus Junonis Lucinae: quorum anguſti fines: non mirum. jam diu enim late avaritia una eſt.* NEAP.

438. *Procubuere.*] *Succubuere* nonnulli. male. vid. lib. III. 220. mox, *ſubito motu* Bernenſ. *notae* Arundel. *cacumine* Junian.

441. *Italidas matres.*] Haec vera editio. σολοικίζει Marſus, & alii, qui legunt, *Italides.* NEAPOL. *Italias* multi ex melioribus ſcriptis. de quo Met. XV. ℣ſ. 9. unus Farneſ. *Etalides.* an *Oebalidas?* ut lib. III. 230.

Inde diem, quae prima, meas celebrare Kalendas
Oebalides matres non leve munus habent.

Deinde pro *ſacer hircus*, lege cum Maz duobus Vatic. & Strozzae libro, *caper hirtus.* Voſſii, *caper hircus.* ſic & *hirtae capellae* Virgilio & Avieno Ora Marit. 218. & Ovid. XIII. Met. 927. caper enim proprie hircus caſtratus, à quo iniri non poterant. HEINS. In Aegyptiorum ſacris etiam Hirci ſacri inibant feminas. vid. Bochart. Hieroz. II. 53. Caprum autem pro caſtrato hirco nusquam ſibi lectum dicit Scriver. ad Martial. III. 24. quamvis in illo epigrammate ita manifeſte ponatur. BURM.

442. *Dubio.*] *Subito* quatuor.

444. *Ab Etruſca venerat exſul humo.*] Peperit haec tellus peritiſſimos artis auguralis. Scitum illud, Attium Navium, hujus diſciplinae virum magnum, his à patre traditum, ut eam ſolum ediſceret. NEAP.

445. *Sua terga puellae Percutienda dabant.*] Vere interſcapilium, quod Latinis pars ſub collo, Graecis τὸ κάτωμον· unde noſtrum verbum *catomidiari*, quod proprium in Lupercalibus. Vetus Scholiaſtes ad illud Juvenalis,

——— *Agili palmas praebere Luperco.*

Palmas dicit, quia aut catomidiabantur; aut quia manibus vapulant cincti per civitatem. Sic lego cum ſummi judicii viro Cl. Salmaſio. Vulgò eſt, *catomus laetabantur*: unde & veriſimile, interpretem ſcripſiſſe, *catomis caedebantur.* Frequens loquendi modus in Martyrologiis, ut in vitâ Viti martyris: *Hoc audiens pater ejus, juſſit infantem catomis caedi*: id eſt κατωμαδὸν τύπτεσθαι, uno verbo, *catemidiari.* Id uſurpavit Spartianus in Hadriano Caeſare: cap. XVIII. *Decoctores bonorum ſuorum, ſi ſuae auctoritatis eſſent, catamidiari in amphitheatro & dimitti juſſit.* Agnoſcit ad hunc locum Magnus Caſaubonus editionem, in quâ *catemidiari*: ſed primam reti-

Digitized by Google

Gratia Lucinae: dedit haec tibi nomina lucus,
Aut quia principium tu, Dea, lucis habes.
Parce, precor, gravidis, facilis Lucina, puellis;
Maturumque utero molliter effer onus.
ORta dies fuerit; tu deſine credere ventis.
Perdidit illius temporis aura fidem.
Flamina non conſtant: & ſex reſerata diebus
Carceris Æolii janua laxa patet.
JAm levis obliquà ſubſidit Aquarius urnà.
Proximus aetherios excipe, Piſcis, equos.

Te

retinet à Graeco *καταμυδιᾶσθαι*. Addo calculum. Sic noſtro aevo noxios in loco publico nudos deridendos ſiſtimus. Hiſpani dicunt, *Ponerlos à la verguença*. Nos Siculi tales ungimus aliquando melle, ut muſcis etiam ludibrio ſint. NEAPOL.

445. *Puellae.*] *Maritae* rectius tres ſcripti, atque in iis opt. Mediceus. HEINS.

446. *Pellibus exemptis percutienda dabant.*] Libri ſcripti, *exectis*. Hic autem locus ſatis intelligi poteſt ex Juſtini verbis, quae modo adduxi. CIOF. Priſca ſcriptura, *Pellibus exſectis*; alia, *exemtis*. NEAP. *Exentis* unus Heinſii. *ſecta vellera* vocat lib. V. 102.

447. *Decimo nova cornua menſe.*] Alii veteres, *menſe*, alii vero *curſu* habent. CIOFAN. Libri aliquot, *menſe*: meus vetus, *curſu*. NEAPOL. *Motu* plerique ſcripti. & recte. ut in Obſervationibus jam monuit doctiſſimus Gronovius lib. III. cap. I. Vide notas noſtras ad Epiſt. XI. ℣ſ. 46. quidam codices, *curſu*. HEINS. *Sua cornua* etiam Thuan. & quatuor alii.

448. *Mater erat.*] Concinnius, *erant*. HEINS.

449. *Dedit haec tibi nomina lucus.*] Etymon, ex Plinianâ etiam opinione. NEAP.

450. *Principium tu, Dea, lucis habes.*] *Eras* duo ſcripti; & pro diverſa lectione Zulich. quod placeret, niſi verbum id ipſum clauſiſſet pentametrum praecedentem. HEINS.

451. *Facilis Lucina puellis.*] Ipſamet apud Callimachum:

——— *Πόλεσιν δ᾽ ἐπιμίξομαι ἀνδρῶν,*
Μοῦνον ὅτ᾽ ὀξείῃσιν ὑπ᾽ ὠδίνεσσι γυναῖκες
Τειρόμεναι καλέωσι βοηθόον. ———

NEAPOL.

452. *Aufer onus.*] *Effer* Sarravianus, elegantius; unde & *Egeria* ab *egerendo* dicta creditur. *Maturoque* etiam Puteanus & tres alii. BURM.

453. *Orta dies fuerit.*] Eadem Lupercalium: hac Sol in Piſcibus, & ventorum inconſtantia per dies ſex. Hanc *ἀκαταστασίαν* faciunt etiam Ægyptii à XXI. ferè Februarii usque ad XXVI. NEAP. *Fuerat* editi & ſcripti nonnulli.

453. *Tu deſine.*] *Nunc deſine* Hamb. *tua deſine* Bernenſ.

454. *Perdidit aura fidem.*] Non minus elegans, quod libri tres veteres agnoſcunt, *Prodidit fidem*. ſic *prodere fidem*, pro fidem fallere, Salluſtio Catilinaria: *Sed ea ſaepe fidem prodiderat, creditum abjurarat*. Cicero in Lucullo, *Prodere officium aut fidem*. Apulejus Metam. IV. *Thraſylion egregium decus noſtrae factionis, neque clamore, nec ejulatu quidem fidem ſacramenti prodidit*. Paulinus carmine ad Cytherium:

Et illa Samſon geſta quae priora ſunt
Sequatur ut veſtes novas,
Ceu fila rumpat, nec fidem prodat ſuam,
Ne perdat ignavus comam.

Prodere commiſſa fidei Horatius lib. I. Satyra III. quo & illa Propertii alludunt de Tarpeja libro IV. Eleg. IV.

Prodiderat portaeque fidem patriamque jacentem.

ſuperiori etiam verſu *fuerit* pro *fuerat* legendum cum plerisque codicibus. HEINS. *Prodere fidem* elegans quidem, ſed huic loco minus conveniens. *perdidiſſe* vero fidem dicitur aura ob inconſtantiam, ob quam ei tuto non creditur poſthac. ita Quinct. IX. 4. *Perdidiſſet enim gratiam, quae in eo maxima eſt; perdidiſſet fidem quoque. amittere fidem* ibidem dixit circa finem. *perdere fidem* etiam Plautus aliique dixerunt. & hinc obviae illae metaphorae apud Poëtas de tempeſtatibus anni, ventis, glacie &c. quae *fidelia*, *perfida* &c. dicuntur. Lucan. V. 415.

Perfida nubiferi vetat inconſtantia veris.

ita *perfidum flumen* Flor. III. 4. *ſuſpecta ripa* Valer. Flac. VI. 149. ubi plura dicemus. ita *credere ſerenis* idem Poëta I. 332. ubi & quaedam notabimus. BURM.

456. *Janua lata patet.*] Scribe, *laxa* cum uno Ambroſ. & Gottorpii. lib. I. Am. Eleg. VIII.

Clau-

Te memorant fratremque tuum (nam juncta micatis
Signa) duos tergo ſuſtinuiſſe Deos.
Terribilem quondam fugiens Typhona Dione,
Tunc cum pro coelo Juppiter arma tulit.
Venit ad Euphratem comitata Cupidine parvo;
Inque Palaeſtinae margine ſedit aquae.
Populus, & cannae riparum ſumma tenebant:
Spemque dabant ſalices, hos quoque poſſe tegi.
Dum latet, intonuit vento nemus. illa timore
Pallet; & hoſtiles credit adeſſe manus.

Ut-

Clauſa ſit oranti tua janua, laxa ferenti.
& lib. III. Eleg. I.

Quam tu non poteris duro reſerare cothurno,
Haec eſt blanditiis janua laxa meis.

ſic contra, *janua ſtricta* & *adſtricta*. Vide Notas Amor. III. Eleg. I. ℣ſ. 50. Heins. *Tota patet* duo libri.

457. *Obliqua Aquarius urna.*] Ex ſcedographiâ. Neap. *Antiqua* Cantabr.

458. *Proximus.*] *Protinus* quinque libri. & duo ſuperiori verſu, *ſubſidit*. Heins.

458. *Ætherios.*] *Æquoreos* quatuor ſcripti. nil muta. vid. inf. IV. 674. *Aërius equus* Manilio. lib. V. 633. vide & ſup. I. 457. *Aitheos* Cod. P. Laeti. hanc fabulam aliter narrat Scholiaſt. Germanic. pag. 112. Edit. Commel. Burm.

459. *Nam juncta micatis Signa.*] Junguntur enim nodo illo caeleſti, quem Graeci dicunt, σύνδεσμον τῶν ἰχθύων. Neap. *Cuncta* Gryph.

463. *Venit ad Euphratem.*] Sed qua Syriam perluit, quam inundat, ut Taurum penetrat, licet ab ipſo ducat originem: hanc enim habet ἐν τῷ προσβόρρῳ μέρει τοῦ Ταύρου. Strabo lib. XI. *Euphrates, in Septemtrionali latere Tauri ſcaturiens, ab initio verſus Ortum fluit per Armeniam; deinde ad Auſtrum ſe convertens Taurum ſecat inter Armeniam, Cappadociam & Commagenam: inde ſe provehens, ubi in Syriam venit, vertit ſe verſus hibernum ortum usque ad Babylonem; & cum Tigri conjunctus Meſopotamiam includit.* Habes brevem Euphratis deſcriptionem: & quod ad rem, in Syriam extendi; id ſupra hisce etiam teſtatus: Ἀριστερᾷ δὲ relinquens τὴν Ἀκιλισηνήν, καὶ Σωφηνήν, τῆς μεγάλης Ἀρμενίας, πρόεισιν ἐπὶ τὴν Συρίαν, καὶ λαμβάνει πάλιν ἄλλην ἐπιστροφὴν εἰς τὴν Βαβυλωνίαν, καὶ τὸν Περσικὸν κόλπον. Neap.

464. *Inque Paleſtinae.*] Tres enim veteribus Syriae: Συρία Κοίλη, Φοινίκη, Παλαιστίνη. Ulpianus in l. primâ de Cenſibus: *Sciendum eſt, eſſe quasdam colonias juris Italici, ut eſt in Syriâ Phoenice, ſplendidiſſima Tyriorum colonia.* & poſt pauca: *Eſt & Laodicena colonia in Syriâ Coele, cui D. Severus jus Italicum ob belli civilis merita conceſſit. Ptolemenſium enim colonia, quae inter Phoenicem & Palaeſtinam ſita eſt, nihil praeter nomen coloniae habet.* Hinc liquet, nec litteram ſummovendam ex eo Tibulliano:

Alba Palaeſtino ſancta columba Syro.

legit enim Joſephus Scaliger, *ſancta columba ſuo. Neque enim*, inquit, *dicitur Celta Gallus, nec Romanus Latius; ſic nec Syrus Palaeſtinus.* Vides uti deceptus vir in his litteris magnus. Haec Syria Palaeſtina, eadem quae Judaea. Ptolemaeus: Παλαιστίνης Συρίας, ἥτις καὶ Ἰουδαία καλεῖται, θέσις. hinc Strabo Judaeos jungit cum Syris: Ἔνιοι δὲ, inquit lib. XVI. τὴν Συρίαν ὅλην εἴς τε Κοιλοσύρους καὶ Φοίνικας διελόντες, τούτοις ἀναμεμίχθαί φασι τέτταρα ἔθνη, Ἰουδαίους, Ἰδουμαίους, Γαζαίους, Ἀζωτίους. Neap. Recte Marſus hic Poëtam *Palaeſtinam aquam* vocare, non quia Judaeam perluit Euphrates; ſed quia Poëtae à proximis ſaepe regionibus Epitheta ſumunt. vid. lib. I. 341. Burm.

465. *Summa tenebant.*] Quaedam editiones & ſcripti, ut & Neapolis, *tegebant*, ſed id verbum tantum in tribus quatuorve ſcriptis pro varia lectione legitur adſcriptum; quare *tenebant* retineo. Livius XXVIII. 2. *Confragoſa loca & obſita virgultis tenebant colles.* vid inſr. notas Heinſii ad III. 219. Burm.

466. *Hos quoque poſſe tegi.*] Lege, *his quoque* vel *hic*. nam in uno codice Vatic. *hoc* exſtat. in quatuor aliis, *ſe quoque. ſalices has* Maz. & Zulich. Heins. Ego praeferrem, *his*, vel, *ſic quoque poſſe tegi.* id eſt Venerem inter ſalices, licet humiles eſſent & ſumma tantum tenerent riparum, tamen poſſe latere. de illa formula *ſic quoque* vid. ad III. Art. 265. & inf. hoc libro 642. *tegi* autem dictum, ut apud Livium XXI. 54. *Locus equiti quoque tegendo ſatis latebroſus.* ubi *quoque* etiam ut hic ponitur. in Mazar. erat, *facies hos quoque.* unde forte ſcriptum fuit, *ſalices, os quoque poſſe tegi.* non tantum inferiores corporis partes, ſed & caput. Burm.

467. *Inſonuit vento nemus.*] *Intonuit* Mazar. Voſſ. prim. Med. & quatuor alii. ſic ſaepe *tonare* pro *ſona-*

Utque ſinu natum tenuit, Succurrite Nymphae:
Et Dis auxilium ferte duobus, ait.
Nec mora; proſiluit. Piſces ſubiere gemelli.
Pro quo nunc dignum ſidera munus habent.
Inde nefas ducunt genus hoc imponere menſis,
Nec violant timidi piſcibus ora Syri.
PRoxima lux vacua eſt: at tertia dicta Quirino.
Qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit.
Sive quod haſta curis priſcis eſt dicta Sabinis:
(Bellicus à telo venit in aſtra Deus)
Sive ſuum Regi nomen poſuere Quirites:
Seu quia Romanis junxerat ille Cures.

Nam

ſonare apud poëtas. Heins. *Dum jacet* etiam nonnulli.

472. *Pro quo nunc cernis ſidera numen habent.*] Voſſ. Arondel. Mazar. & tres alii, *dignum ſidera munus.* quod ſecutus ſum. poſſet &, *nunc coelum ſidera munus habent* legi. ſic Art. Am. I. 557. *Munus habe coelum. dignum ſidera nomen* alii. *Pro quo, quae cernis, ſidera nomen* Nauger. Petav. Zulich. & tres alii. *nunc cernis ſidera nomen* Urſin. & plurimi alii. Forte,

Pro quo nunc cerni ſidera munus habent.

Gronovius Noſter Obſer. IV. 18. corrigebat:

Pro quo nunc (cernis) ſidera munus habent.

Heins. *Dignum ſidera munus habent* etiam Modius Novant. Lect. cap. 63.

473. *Ducunt.*] *Dicunt* plurimi. *inducere menſis* unus.

473. *Genus hoc imponere menſis.*] Quod haec gens fuerit ἀπιχθυς non dubium. Athenaeus lib. VIII. Καὶ τοσαῦτα μὲν ἔφη ὁ Δημόκριτος, καὶ αὐτὸς ἡμῖν συγκοψαντήσας οὐκ ὀψοφαγήσων παρῆλθεν διὰ τὸ πάντα ἄριστον Οὐλπιανὸν, ὃς διὰ τὰ Σύρων πάτρια, καὶ ἡμᾶς τῶν ἰχθύων ἀπεστέρησεν. Hinc Comicus ille Timocles apud eumdem de Hyperide τοῦ ὀψοφάγου·

Τοὺς ἰχθυοπώλας ὅστις ἡμῶν πλουτιεῖ.
Ὀψοφάγος γὰρ ὢν ὥς τε τοὺς λάρους εἶναι Σύρους.

Sis alios adi Graecos & Latinos Arati interpretes. Cauſſa vero cur piſcibus abſtinuerint non eadem omnibus: hanc refert Antipater Tarſenſis libro IV. περὶ Δεισιδαιμονίας, forte nugatur: Λέγεσθαί φησι πρός τινων, ὅτι Γάτις ἡ τῶν Σύρων βασίλισσα οὕτως ἦν ὀψοφάγος, ὥς τε κηρύξαι ἄτερ Γάτιδος μηδένα ἰχθῦν ἐσθίειν, ὑπ' ἀγνοίας δὲ τοὺς πολλοὺς αὐτὴν μὲν Ἀταργάτιν ὀνομάζειν, ἰχθύων δὲ ἀπέχεσθαι. Nova haec mihi: nam in Strabone legi, ni fallor, hanc Syris Ἀθάραν, reliquis corrupte Ἀταργάτην vocitatam. Queritur, ut ſolet, de nominum mutatione, praecipue barbarorum: Καβάκες, inquit, τὸν Δαρειήκην Δαρεῖον ἐκάλεσαν, τὸν δὲ Φάρσιριν Παρυσάτιν, Ἀταργάτην δὲ τὴν Ἀθάραν. & ſtatim addit hanc à Cteſiâ vocari Δερκετώ. Vidit id Plinius; & benè de Hierapoli Syriae urbe ſcripſit: *Ibi prodigioſa Atargatis, Graecis autem Derceto dicta, colitur.* Prodigioſa; nam ex piſce & feminâ compoſita. Ecce ex Luciano in ſuo περὶ τῆς Συρίης libello: Δερκετοῦς δὲ εἶδος ἐν Φοινίκῃ ἐθεησάμην, θέημα ξένον. ἡμισέη μὲν, γυνὴ, τὸ δὲ ὁκόσον ἐκ μηρῶν ἐς ἄκρους πόδας, ἰχθύος οὐρὴ ἀποτείνεται]. Neap.

474. *Timidi Syri.*] Ad religionem ſpectat epithetum; ut in Lemuralibus, *timidusque Deorum.* Convenit & Syris, qui priſcis fuere pietate inſignes; unde Statius in Silvis de illius tractus urbe nobiliſſimâ:

Quod ramis pia germinat Damaſcus. ——

An conjectura Scaligeri verior, alluſiſſe Naſonem ad Syriam phreneſim? ex eſu enim piſcium timuit ea gens, ne ſibi venter aut membrum aliud intumeſceret, ut probat ex verſiculis Menandri ad Apoteleſmaticum Manilii. Neap. *Nec violant* libri meliores. inf. 506. *timidi* autem ſunt ſuperſtitioſi. perſuaſum enim Syri habebant iis, qui piſce quocumque veſcerentur, inflari corpus & ulceribus compleri. Hinc *Syrios tumores* dixit Martialis, lib. IV. Ep. 43. *Juro per Syrios tibi tumores.* Rem narrant Menander apud Porphyrium libro IV. περὶ Ἀποχῆς ἐμψύχων, Plutarchus περὶ Δεισιδαιμονίας, Tzetzes Chiliad. IX. cap. 275. Artemidorus Oneirocrit. lib. I. cap. 9. alii Heins. Vide Scalig. ad Manil. IV. 577. & Victor. Var. Lect. XII. 15. & Seldenum de Diis Syris Syntagm. II. cap. 3. abſtinebant etiam piſcibus ſacerdotes Matris Deûm. cauſſam vide apud Spanhem. ad Julian. Orat. I. pag. 176. Burm.

475. *Proxima lux vacua eſt.*] XIV. Kalendas Martias. Neap.

475. *At tertia dicta Quirino.*] XIII. Kalendas erant Quirinalia, non XII. ut malè rude illud par interpretum Marſus & Fanenſis. Inſtituta haec non co-

Nam pater armipotens, poſtquam nova moenia vidit,
Multaque Romuleâ bella peracta manu,
Juppiter, inquit, habet Romana potentia vires:
Sanguinis officio non eget illa mei.
Redde patri natum: quamvis intercidit alter,
Pro ſe, proque Remo, qui mihi reſtat, erit.
Unus erit, quem tu tolles in caerula coeli;
Tu mihi dixiſti: ſint rata dicta Jovis.
Juppiter adnuerat. nutu tremefactus uterque
Eſt polus; & coeli pondera ſenſit Atlas.
Eſt locus: antiqui Capream dixêre paludem.
Forte tuis illic, Romule, jura dabas.

Sol

eodem die, quo Romulus eſſe deſiit in terris, ſed multo poſt ejus exceſſum: nam aliter pugna eſſet cum ſcriptoribus, qui τὴν ἀφάνισιν rejiciunt in Nonas Quintiles veteris illius anni; has Litterati conferunt in diem xxvi. Maji Juliani, in annum ab orbe condito CIↃ CIↃ CIↃ CCXXXV. Neap.

477. *Sive quod haſta curis.*] Sic Noſter & emendati. Non adeo bene aliquot, *Sive quod haſta quiris*: nam Q antiquiſſimis Sabinis in ſcribendo non fuit in uſu. Neapol. *Cures* Urſini & Petavii liber. *curis* Maz. Zulich. & quatuor alii. recte, ut & Neapolis vidit. Adi Feſtum in ea voce. etiam in *Quirinus* & *Quirites*. & Servium ad Virg. 1. Æneid. 297. Euſeb. Chronico: *A Curibus Quirites appellantur.* Heins.

477. *Priſcis eſt dicta Sabinis.*] Teſtes M. Varro, Feſtus, Plutarchus & alii. Inde iidem Sabini Martem primo *Curinum* appellarunt, & tractu temporis *Quirinum*: cujus ſtatua illis & Romanis nihil aliud quam haſta. Clemens Alexandrinus in Protreptico: Ἐν Ῥώμῃ δὲ τὸ παλαιὸν, δόρυ φησὶ γεγονέναι τοῦ Ἄρεως τὸ ξόανον, Οὐάῤῥων ὁ συγγραφεύς. οὐδέπω τῶν τεχνιτῶν ἐπὶ τὴν εὐπρόσωπον ταύτην κακοτεχνίαν ὡρμηκότων. Neapol. *Primis* Hamburg. vide ad lib. 1. 7.

478. *Bellicus a telo.*] Feſtus: *Curis eſt Sabinè haſta: unde Romulus Quirinus, qui eam ferebat, eſt dictus.* Neap.

579. *Sive ſuo Regi nomen.*] *Suum Regi nomen* meliores. Heins.

480. *Junxerat ille Cures.*] Hac tamen lege, ut Romani à Tatii patriâ Curites dicerentur, Urbs antiquum ei nomen à Romulo impoſitum ſervaret. Plutarchus in vitâ hujus Principis: Ἐκ τούτου συντίθενται τῶν μὲν γυναικῶν τὰς βουλομένας συνοικεῖν τοῖς ἔχουσιν (ὥσπερ εἴρηται) παντὸς ἔργου καὶ πάσης λατρείας, πλὴν ταλασίας, ἀφειμένας· οἰκεῖν δὲ κοινῇ τὴν πόλιν Ῥωμαίους καὶ Σαβίνους· καὶ καλεῖσθαι μὲν Ῥώμην ἐπὶ Ῥωμύλῳ τὴν πόλιν, Κυρίτας δὲ Ῥωμαίους ἅπαντας ἐπὶ τῇ Τατίου πατρίδι. Semel ergo dicti illi Quirites, non mirum Romulum regem ſub Quirini cognomento coluiſſe. Neap.

481. *Nova.*] *Sua* ſex libri.

485. *Patri.*] *Pater* Patavin. & quatuor alii. *intercidit altum* Junii, Voſſii & alius. *Ille* Thuan.

487. *Unus erit, quem tu tolles in ſidera caeli.*] Unus liber vetus, *in caerula.* verè. Eſt enim Ennii carmen. Vide quae notavi in obſervationibus in Metamorphoſin lib. xiv. Ciofan. Duo veteres, *in caerula caeli.* Exſtat ad verbum idem carmen in Metamorphoſi; utrumque tamen hauſtum, vix mutatâ litterâ, ex Ennii Annalibus, de eodem Rege in numerum Deorum adſcribendo. Neapol. *Caerula* Regius, Petav. Zulich. & Mazar. probe. Reliqui, *in ſidera*, vel, *ad ſidera.* vide Notas Met. xiv. vſ. 814. Heins. Ita & Giſan. Ind. Lucret. in *caerula*, & Merula ad Enn. pag. 248.

490. *Et caeli pondera movit Atlas.*] In quibuſdam veteribus, *ſenſit.* aeque bene. lib. ix. Metamorph. *Senſit Atlas pondus.* Ciofan. Et bene etiam meus liber, *pondera ſenſit Atlas.* Neap. In quinque aut ſex vetuſtis codicibus, *ſenſit Atlas.* quod arridet. in multis aliis, *novit.* Metam. ix. 272. de Hercule in coelum recepto:

Senſit Atlas pondus; nec adhuc Stheneleïus iras
Solverat Euriſtheus.

libro xv. 693. de Æſculapio:

Corpus in Auſonia poſuit rate. numinis illa
Senſit onus, preſſa eſtque dei gravitate carina.

Petronius in carmine de Bello Civil. cap. cxxiv.

Sentit terra deos, mutataque ſidera pondus
Quaeſivere ſuum.

Heins.

491. *Antiqui Capreae dixere paludem.*] Solinus lib. 1. cap 11. *Romulus apud Capream paludem nonis Quinctilibus apparere deſiit.* Vide etiam quae notavi lib. xiv. Metamorph. Ciofan. A quâ Nonas illas Quintiles dictas aliqui putarunt *Capreti-*

 nas;

Sol fugit; & removent ſubeuntia nubila coelum:
    Et gravis effuſis decidit imber aquis.
Hinc tonat, hinc miſſis abrumpitur ignibus æther.
    Fit fuga: Rex patriis aſtra petebat equis.
Luctus erat, falſaeque Patres in crimine caedis.
    Haeſiſſetque animis forſitan illa fides.
Sed Proculus longâ veniebat Julius Albâ:
    Lunaque fulgebat; nec facis uſus erat.
Cum ſubito motu nubes crepuere ſiniſtrae.
    Retulit ille gradus: horrueruntque comae.

Pul-

nas; ego vero de etymo magis ad Varronem proclino: *Quòd eo die*, inquit, *in Latio Junoni Caprotinae mulieres ſacrificant*: libro v. de L. L. Vide tamen Plutarchi poſtrema in vitâ Romuli, ab illis, Ἡ δ' ἡμέρα ᾗ μετήλλαξεν. NEAP. *Capream* bene primus Med. ſic ſupra, *Carmens porta*, quae Carmentalis. *collis Quirinus* lib. xiv. Met. pro Quirinali. infra hoc ipſo libro ex veteri codice, *penetralia Collatina*. atque ita paſſim veteres. *flumen Tolenum* lib. v. itidem ex antiquis libris. ſic *via Appia*, *via Flaminia*, *via Domitiana*, *via Trajana*, *forum Trajanum*, *aqua Marcia*, *aqua Claudia*, *Baſilica Ulpia*, *borrea Sulpicia*, *pons Aemilius*, & *ludus Aemilius*, *Aemilia porticus*, *Livia* & *Veſpaſania Claudia*, & *Pompeia*, *templum Flavium*, *Julium*, & infinita hujusmodi in antiquis monumentis. Graecis tamen haec palus αἰγὸς λίμνη. Florus inter alios lib I. cap. I. *Capreae paludem* appellat. vel, ut habent codices vetuſti, *caprae paludem*. auctor de Viris Illuſtribus cap. 2. *Cum ad Capreae paludem exercitum luſtraret, nusquam comparuit.* Solinus, *Apud Capreae paludem apparere deſiit.* Chronicon etiam Euſebianum, *Romulus apud Capream paludem nusquam comparuit.* Sic αἰγὸς ποταμὸς fluvius Thraciae, cujus meminere Polybius, Strabo, Plutarchus, Plinius, Ammianus, Mela, alii. HEINS. Cl. Schurzfleiſchius, in Notitia Bibliothecae Vinarienſis, ubi egregia ejus Euſebio data opera producitur, pag. 236. hanc paludem cum inſula Caprea confudiſſe mihi videtur. *Caprae* hic Putean. & alii. *Paludes* Arundel.

492. *Forte tuis.*] *Viris* Mazar. Zulich. Voſſ. HEINS.

492. *Romule, jura dabas.*] Adi T. Livium. NEAPOL.

493. *Sol fugit.*] Notarunt hanc ſolis defectionem in Romuli exceſſu veterum omnium monumenta: ſed Dionyſius Halicarnaſſenſis addit rem miram in ejusdem Regis conceptione obſervatam. verba ſunt: Ἔοικε δὲ ὁ μικρὰν ἀφορμὴν παρέχειν τοῖς θεοποιοῦσι τὰ θνητὰ, καὶ εἰς οὐρανὸν ἀναβιβάζουσι τὰς ψυχὰς τῶν ἐπιφανῶν, τὰ συμβάντα ἐκ τοῦ θεοῦ περὶ τὴν σύγκρισιν τοῦ ἀνδρὸς ὁμοίως καὶ τὴν διάκρισιν. ἐν τε γὰρ τῷ βιασμῷ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, εἴθ' ὑπ' ἀνθρώπου τινὸς εἴθ' ὑπὸ θεοῦ γενομένῳ, τὸν ἥλιον ἐκλιπεῖν φασιν ὅλον, καὶ σκότος παντελῶς, ὥσπερ ἐν νυκτὶ, τὴν γῆν κατασχεῖν· ἐν τε τῇ τελευτῇ αὐτοῦ ταὐτὸ συμβῆναι λέγουσι πάθος. NEAP. Vid. Scalig. de Emend. Tempor. lib. v. pag. 395.

493. *Et removent.*] Malo, *En removent.* HEINS. *Nubila ſolem* Putean. *coeli* duo.

494. *Fit fuga.*] Graeci inquiunt, diem illum Romani, τὴν τροπὴν τοῦ πλήθους, id eſt, POPLIFVGIA, appellarunt, ut habet vetus Kalendarium. De etymo differitas apud antiquos. Vide M. Varronem lib. v. de L. L. Dionyſium lib. II. & Macrobium, ſi noſſe haec lubet. NEAP.

495. *Hinc tonat, hinc miſſis.*] *Intonat emiſſis* Mazar. & quinque alii. unus Patav. *immiſſis*. HEINS. *Abrumpitur* Francof. *erumpitur* unus Vatican. hic locus etiam vendicat Virgilianum illud; *abruptis nubibus ignes*. de quo vide Drakenb. ad Sil. III. 196. illud *emiſſis* non admodum diſplicet. vid. ad Epiſt. Sabin. I. 90. BURM.

497. *Falſaeque.*] *Falſoque* Putean. & Thuan. *falſaeque p. in crimina* ſex.

498. *Haeſiſſetque animis forſitan ipſa fides.*] Libri veteres, *illa*. CIOFAN.

499. *Sed procul. è longa veniebat Julius Alba.*] Rectius nonnulli, authore Livio, *ſed Proculus longa*. NAUGER. Hunc locum citat & interpretatur Lactantius lib. I. cap. 15. cujus ſententiam & verba recitat Marſus. CIOFAN. Scribe, *longâ*: nam ob ſitum ab Aſcanio nomen hoc habuit. Origo gentis Romanae, Livius lib. primo, & Dionyſius eodem: Σχηματισμοῦ δὲ ἕνεκα διορίζεται παρ' ἑτέραν πόλιν ὁμώνυμον ἐπικλήσει, τοῦ σχήματος ἐπικατηγορήσει· ἔστι δὲ ὥσπερ σύνθετον ἤδη τοὔνομα ἐξ ἀμφοῖν, Ἄλβα Λόγγα. NEAP. Scribe,

Sed Proculus Longâ veniebat Julius Albâ.

Quomodo codex Laeti, duo Farneſ. unus Patav. Zulich. & Mazar. optime, & ex fide hiſtoriae: *Julius* enim *Proculus* paſſim vocatur à ſcriptoribus. Sic Livius, Halicarnaſſeus, Florus, Jul. Obſequens, auctor de Viris Illuſtribus uterque, Xiphilinus, Tatianus contra Graecos, Lactantius, Tertul-

Digitized by Google

Pulcher, & humano major, trabeâque decorus
Romulus in mediâ viſus adeſſe viâ:
Et dixiſſe ſimul, Prohibe lugere Quirites:
Nec violent lacrimis numina noſtra ſuis.
Tura ferant, placentque novum pia turba Quirinum.
Et patrias artes militiamque colant.
Juſſit: & in tenues oculis evanuit auras.
Convocat hic populos: juſſaque verba refert.
Templa Deo fiunt. collis quoque dictus ab illo:
Et referunt certi ſacra paterna dies.

Lux

tullianus & Auguſtinus non uno loco, hanc hiſtoriam commemorantes; Euſebius etiam in Chronico ad annum MCCC. Ἰούλιος Πρόκλος eſt Plutarcho. Livius etiam lib. I. cap. 16. *Julii* nomen poſtponit. niſi quod *Proculum* nonnulli ex iis, omiſſo *Julii* praenomine, appellarunt. Euſebius autem in Chronicis ad annum MCXL. hujus Proculi originem à regibus Albanis deducit. fuiſſe enim Remulae Sylvii Agrippae filio, quem fulmine percuſſum conſtat, Julium natum, qui fuerit proavus Julio noſtro Proculo. Proculum autem cum Romulo veniſſe Romam ac gentem Juliam fundaſſe. quod neſcio an apud alium ſcriptorem invenias. HEINS.

499. *Veniebat Julius Alba.*] Hic faſſus Romulum vidiſſe, & in eo quid humano majus: iſti creditum, & ſedati plebis animi, cum & dictis jusjurandum addidiſſet. Xiphilinus ſub finem Auguſti: *Ἐκείνῃ δὲ*, Livia, *Νουμερίῳ τινὶ Ἀττικῷ βουλευτῇ ἐστρατηγηκότι, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας ἐχαρίσατο, ὅτι τὸν Αὔγουστον ἐς τὸν οὐρανὸν, κατὰ τὰ περὶ τοῦ Πρόκλου καὶ περὶ τοῦ Ῥωμύλου λεγόμενα, ἀνιόντα ἑωρακέναι ὤμοσε.* Perjurium illud velut hereditatium poſtea uſui fuit in omni Caeſarea conſecratione. Juſtinus Martyr Apologiâ II. *Porro cur morientes apud vos Imperatores ſemper immortalitati conſecrare dignamini, producentes quempiam, qui jurejurando confirmet, vidiſſe ſe è rogo in caelum aſcendere ardentem Caeſarem?* Inſignis etiam ad morem Tatiani Aſſyrii locus in Oratione contra Graecos, de Antinoo in Lunâ ab antiquis impoſito: Τίς, inquit, *ὁ ἀναβιβάσας αὐτόν; εἰ μήτι καὶ τοῦτον ὡς τοὺς βασιλέας, μισθοῦ ἢ δι' ἐπιορκίας τις, τοὺς θεοὺς καταγελῶν, εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνεληλυθέναι φήσας, πεπίστευται.* NEAP.

500. *Lunaque fulgebat.*] *Surgebat* Petav. & multi alii. etiam bene. ſic Met. VIII. 11.

Sexta reſurgebant orientis cornua Lunae.

HEINS. Ubi itidem *refulgebant* quidam codices. vid. lib. II. Met. 92. oblitum ſui Ovidium notat Scaliger d. l. qui in interlunio fulſiſſe lunam dicit. ſed forte vitium eſt in illo *fulgebat*, & verbum forte fuerat, quo latuiſſe lunam dixit Ovidius & fuiſſe tenebras; quod ſequentia de nubibus videntur indicare. dein, *nec facis uſus erat*, interpretor, non habuiſſe facem Proculum, ſed in tenebris ſubito emicuiſſe tonitru, & ita apparuiſſe Romulum. videant acutiores. BURM.

501. *Sepes tremuere.*] Prim. Ambroſ. *ſonuere*, & novem alii. quidam, *nubes crevere*, quos inter Mazar. & Zulich. & Arond. pro *crepuere*. quomodo recte Voſſianus, addito interpretamento, *Dis proſperae, hominibus ſiniſtrae.* ut ad omen alludat, quod ex ſiniſtro fulmine ac tonitru captabant. Virgil. lib. VIII. 527.

Suſpiciunt: iterum atque iterum fragor increpat ingens.
Arma inter nubem caeli regione ſerenâ
Per ſudum rutilare vident, & pulſa tonare.

ita vetuſtiſſimus codex Mediceus. Perperam vulgati, *fragor intonat*. cum *tonare* mox ſubſequatur. ſequenti verſu. *horruerunt que* pro *horruerantque* Petav. Mazar. Urſin. Voſſ. & decem alii. de quo ad Epiſt. VII. ℣ſ. 166. HEINS. *Species ſonuere* alter Mazar.

505. *Et dixiſſe ſimul.*] Malim, *dixiſſe viro*. HEINS.

506. *Ne violent.*] *Nec* meliores. & ſequenti verſu, *placentque*. HEINS.

509. *Oculis evanuit auras.*] Puto, *evanuit ocius*. Scriptum fuerat nempe, *ocius evanuit*. niſi forte malis, *in tenuem ex oculis evanuit auram*. ut apud Virgil. IX. 58.

Et procul in tenuem ex oculis evanuit auram.

HEINS.

510 *Convocat hic patres.*] Lib. Urſ. Maffei & Fratris, *Populos:* placet. id eſt, Romanum populum & Sabinum. libro XIV. Metamorphoſ. 805.

——— *populiſque aequata duobus,*
Romule, jura dabas.

Confirmant id quae ſtatim ſequuntur verba:

Hinc populi ritus edidicere novos.

ubi unus Vatic. Urſ. & Maffei, *pios*. CIOFAN. Quattuor apud me, *hic populos;* Sabinos & Romanos.

Lux quoque cur eadem Stultorum feſta vocetur,
 Accipe: parva quidem cauſſa, ſed apta ſubeſt.
Non habuit tellus doctos antiqua colonos:
 Laſſabant agiles aſpera bella viros.
Plus erat in gladio, quam curvo laudis aratro:
 Neglectus domino pauca ferebat ager.
Farra tamen veteres jaciebant, farra metebant:
 Primitias Cereri farra reſecta dabant.
Uſibus admoniti flammis torrenda dedere;
 Multaque peccato damna tulere ſuo.
Nam modo verrebant nigras pro farre favillas;
 Nunc ipſas igni corripuere caſas.

Facta

manos. NEAP. *Patres* primae Edit. & ſex ſcripti cum Naugeriano. HEINS. Sed Livius lib. I. cap. 16. in concionem prodiiſſe dicit, quare *populos* reduxi: & *Quirites* praeceſſit. *populum* Bernenſ. & editi quidam. BURM.

510. *Juſſaque verba refert.*] *Uſaque verba* unus Moreti, unde Heinſius conjiciebat, *viſaque vera*, vel *certa. verba facit* tres libri; Heinſius malebat, *jacit*. vid. inf. ℣ſ. 590. BURM.

511. *Templa Dei, fiunt.*] *Faciunt* Excerpta Douzae. *ponunt* unus Patavinus. ut ſupra ℣ſ. 63. *templorum poſitor.*

511. *Collis quoque dictus ab illo.*] Non adeo verum quin titubet. Feſtus: *Quirinalis collis qui nunc dicitur, olim Agonus appellabatur, antequam in eum commigrarent fere Sabini Curibus venientes poſt foedus inter Romulum & Tatium ictum, à quo hanc appellationem ſortitus eſt: quamvis exiſtiment quidam, quod in eo factum ſit templum Quirino ita dictum.* NEAPOL.

512. *Certi ſacra paterna dies.*] Ergo Quirinalia ſtata & annua. Et corruptus Dionyſii locus lib. II. cum, Αὐτόν τε τὸν, inquit, Ῥωμύλον, ὡς κρείττονα γενόμενον ἢ κατὰ τὴν θνητὴν φύσιν, ἱεροῦ κατασκευῇ καὶ θυσίαις διετησίοις ἔταξε Κυρῖνον ἐπονομαζόμενον γεραίρεσθαι. Legendum omnino. ἐτησίοις, eraſo δι: mendum. quod huc usque nemo Criticorum ſuboluit. NEAP.

513. *Cur eadem Stultorum feſta vocetur, Accipe.*] Sed prius haec è Plutarchi Quaeſtionibus Romanis: Διὰ τί τὰ Κυρινάλια, μωρῶν ἑορτὴν ὀνομάζουσιν; ἢ, ὅτι τὴν ἡμέραν ταύτην ἀπεδεδώκεισαν (ὡς Ἰόβας φησὶ) τοῖς τὰς αὐτῶν φρατρίας ἀγνοοῦσιν, ἢ τοῖς μὴ θύσασιν ὥσπερ οἱ λοιποὶ, κατὰ φυλὰς ἐν τοῖς Φορνακαλίοις, δι' ἀσχολίαν, ἢ ἀποδημίαν, ἢ ἄγνοιαν, ἵνα τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ τὴν ἑορτὴν ἐκείνην ἀπολαβῶσι; Non damno inter cauſſas diſtractiones & peregrinationes; ſed illa τῆς ἀγνοίας; Noſtro placuit & Feſto Pompejo. hujus haec verba ex emendatione Scaligeriani acuminis: *Quirinalia menſe Februario dies, quo Quirino fiunt ſacra, idem Stultorum feriae appellatur: quod quidam, qui ſuorum Fornacalium ſacra Romae ignoraverant, eo potiſſimum rem divinam faciunt.* NEAPOL.

514. *Sed apta ſubeſt.*] *Fides* Voſſ. & Mazar. Lego, *fide*, pro fidei. quomodo Noſter non uno loco in Metamorphoſeon libris, Virgilius aliique ex optimis ſcriptoribus locuti. ſic *commiſſa fide* pro fidei apud Horatium Sat. III. lib. I. HEINS. Sed vulgatam tuentur ſimilia apud Noſtrum loca. IV. 140. 368. V. 604. VI. 266. *apta tamen* Petav. *cauſſaque aperta tamen* tres libri. male. vid. lib. I. 392.

519. *Veteres jaciebant.*] Pari ſignificatione dictum à Demoſthene καταβάλλειν σπέρμα. Porro far in uſu Romanis CCC. annorum ſpatio fuiſſe tradit M. Verrius Flaccus apud Plinium lib. XVIII. Hiſt. Nat. cibus ex eo confectus appellatus *farratum*. de quo Juvenalis Satyrâ XI. & ejus Scholiaſtes: *Farratum, cibus ex farre, qui primus antiquorum fuit.* NEAP.

520. *Farra reſecta.*] *Secata* quidam ex melioribus. ſed lib. 2. Am. 15.

Dum cadit incurva falce reſecta Ceres.

& *dedere* ſequenti verſu pro *dederunt*. HEINS. *Reperta* unus Heinſii.

521. *Admoniti.*] *Edocti* Hamb. ut IV. Faſt. IV. 3.

Uſibus edocte ſi quidquam credis amico.

522. *Damna tulere ſuo.*] Nam ſecuta ſementis jactura ex ignotâ torrendi ratione. NEAPOL. *Ferre damna* dixit lib. I. 60. ubi vide.

524. *Nunc ipſas ignes.*] *Igni* Urſin. Laeti Maz. & octo alii. HEINS.

525. *Facta Dea eſt Fornax.*] A Numâ habuit initium, & feſta, quae Fornacalia vocata. Plinius ex Heminâ vetuſto ſcriptore libro XVIII. cap. 2. *Numa inſtituit Deos fruge colere, & molâ ſalſâ ſupplicare, atque far torrere, quoniam toſtum cibus ſalubrior*

Digitized by Google

Facta Dea eſt Fornax: laeti Fornace coloni
Orant, ut fruges temperet illa ſuas.
Curio legitimis nunc Fornacalia verbis
Maximus indicit; nec ſtata ſacra facit.
Inque Foro, multâ circum pendente tabellâ,
Signatur certâ Curia quaeque notâ.
Stultaque pars populi, quae ſit ſua curia, neſcit:
Sed facit extremâ ſacra relata die.
Eſt honor & tumulis. animas placate paternas;
Parvaque in extinctas munera ferte pyras.
Parva petunt Manes. pietas pro divite grata eſt
Munere. non avidos Styx habet ima Deos.

Te-

lubrior eſſet: id uno modo conſecutum, ſtatuendo non eſſe purum ad rem divinam niſi toſtum. Is & Fornacalia inſtituit, farris torrendi ferias. ſed fecit indictitias, non ſtatas. Hinc illi, qui, eâ die cum Fornacalia indicebantur, feriari non poterant, Quirinalibus ſacra illa omiſſa coacti peragere. forte quia haec inter popularia. Feſtus: *Popularia ſacra ſunt, ut ait Labeo, quae omnes cives faciunt, nec certis familiis attributa ſunt: Fornacalia, Parilia, Laralia porcâ praecidaniâ.* Oppoſita his ergo privata, Gentilitia & Familiaritia ſacra. Neap.

526. *Ut fruges temperet.*] *Ut vires temperet* prim. edit. & tres ſcripti. ſequenti verſu, *nunc Fornacalia* meliores. Lactant. lib. 1. de Falſ. Relig. cap. xx. *Quis non ridet Fornacem Deam, vel potius doctos viros celebrandis Fornacalibus operari?* Heins.

527. *Curio maximus indicit.*] Hic caput & ἔξαρχος xxx. Curionum. Hujus auctoritate, ut ſcribit Paulus Abbreviator, *Curiae & illi regebantur.* Graece diceres ἀρχιλοχαγὸν, ſive ἀρχιφρατριάρχην. Curiones enim Dionyſius Φρατριάρχας appellavit καὶ λοχαγοὺς: inde ab eodem Curialis focus dictus Φρατριακὴ ἑστία, Curialium conventus Φρατριακῶν σύνοδοι, Curiata comitia Φρατριακὴ ἐκκλησία. Quin hoc quoque obſervare licet, Curionem maximum ad annum v. c. dxliiii. ſemper ex patribus creatum, ex plebe vero deinceps. lege Livium lib. xxvii. Neapol.

527. *Legitimis verbis.*] Ut illa apud Arnobium libro vii. LAVATIO DEVM MATRIS EST HODIE. IOVIS EPVLVM CRAS EST. ÆSCVLAPII GERITVR CELEBRATVRQVE VINDEMIA. LECTISTERNIVM CERERIS ERIT IDIBVS PROXIMIS. *Legitimum* erat, quidquid certâ formulâ dicebatur, ſive ediſcebatur. Neap.

529. *Indicit.*] Hinc Curiones ſunt Cuſiones in Carmine ſaliari, hoc eſt Calatores, ſive Sacrorum praecones. Neap.

528. *Pendente tabella.*] In eâ exaratum, ut haec populi pars in Titiâ curiâ cogeretur; pars in Tifatâ, pars in Sauciâ, reliqua in attributis cuique curiis: hae veluti aediculae erant, in quibus, qui Urbem colerent, ſingillatim in ſuâ quisque ſacra faceret. Neap.

532. *Sacra relicta dia.*] Non igitur expiabantur his feſtis ob omiſſi ſacrificii crimen, ut putavit Neapolitanus ille in ſuis Genialibus; ſed Deae Fornaci quidquid ſacri die illo indicto alii fecerant, iſti Quirinalibus adimplebant. Neap. Opt. Ambroſ. Voſſ. Arond. Mazar. & tres alii, *relata.* bene. ſacra in diem extremum relata. paulo ante dixerat, 512.

Et referunt certi ſacra paterna dies.

lib. 1. pag. 171.

Reſpicies Titan actas ubi tertius Idus,
Fient Parrhaſiae ſacra relata Deae.

Silius lib. xv. 419.

Forte dies priſcum Tyriis ſolemnis honorem
Retulerat, quo primum erſi Carthaginis arces.

apud Maronem lib. 1. Georg. 339.

Sacra refer Cereri.

ſic *ferre* & *referre leges* vel *jura.* Martialis lib. vi. 7.

Julia lex populis ex quo, Fauſtine, relata eſt.

ita quidam ſcripti; non *renata.* quod tamen non damno. Propert. libro. 1. Eleg. v.

Et vetera oblitis jura referre foris.

quomodo Notis ad praecedentem librum illa caſtiganda eſſe monuimus ex veſtigiis membranarum. nunc *jura refer ſociis* illic ſcribitur inconcinne. Heins. Vid. ad Remed. 593.

533. *Eſt honor & tumulis.*] Quirinalibus Feralia ſuccedebant, ſed poſt dies tres: & ſequor veſtigia antiqui Kalendarii. In his juſta piis manibus ſolvebantur: quod hoc etiam menſe Graeci peragebant. Heſychius: *Μιαραὶ ἡμέραι, τοῦ Ἀνθεστηριῶνος μηνὸς*

ἐν

Tegula projectis ſatis eſt velata coronis;
Et ſparſae fruges, parcaque mica ſalis:
Inque mero mollita Ceres, violaeque ſolutae.
Haec habeat mediâ teſta relicta viâ.
Nec majora veto: ſed & his placabilis umbra eſt.
Adde preces poſitis & ſua verba focis.
Hunc morem Æneas, pietatis idoneus auctor,
Attulit in terras, juſte Latine, tuas.
Ille patris Genio ſollemnia dona ferebat;
Hinc populi ritus edidicere pios.

At

ἐν αἷς τὰς ψυχὰς τῶν κατοιχομένων ἀνιέναι ἐδόκουν. Notum, Antheſterionem inter menſes Atticos Februarii & Martii Romani partem complexum. NEAPOL.

534. *In exſtructas munera ferre pyras.*] *In exſtinctas pyras* Mazar. & unus Vatic. recte. tumulos & ſepulcra intelligit. ſic lib. v. 425.

Et tamen extincto cineri ſua dona ferebat,
Compoſitisque nepos buſta piabat avi.

& I. Triſt. III. 44. *exſtinctos focos* dixit. Idem Maz. *ferte pyras.* Lege,

Eſt honor & tumulis, animas placate paternas,
Parvaque in extinctas munera ferte pyras.

HEINS.

535. *Pietas pro divite grata eſt Munere.*] Malo, *gratis.* ut τὸ *eſt* ſubintelligatur. Pietas apud gratos manes eſt pro magno munere. HEINS.

537. *Tegula.*] Hinc interpretanda illa Senecae Ep. XII. *Aetas in extrema tegula ſtans* Douz. Sed ibi melius *regula* legitur à Lipſio, vid. quae notavimus lib. III. Amor. I. 19.

537. *Tegula porrectis.*] *Prorectis* Excerpta Politiani & unus Medic. Lege, *projectis coronis.* & ſic alter Maz. pro diverſa lectione. Coronae poſt exacta convivia à domum abeuntibus projiciebantur. Am. I. El. VI.

At tu non laetis detracta corona capillis,
Dura ſuper totâ limina nocte jace.
Tu dominae, cum te projectum mane videbit,
Temporis abſumti tam male teſtis eris.

Epiſtola XXI. 165.

Projicit ipſe ſuas deductâ fronte coronas,
Spiſſaque de nitidis tergit amoma comis.

Val. Max. lib. VI. cap. 9 *Coronam capiti detractam projecit. Abjicere* dixit Plaut. Menaech. III. 31.

Demam hanc coronam atque abjiciam ad laevam manum,
Ut, ſi qui ſequantur me, hac abiiſſe cenſeant.

HEINS. *Vallata* eſt in duobus ſcriptis.

537. *Velata coronis.*] Hae etiam ſolitae in ſepulchra mortuorum afferri; ideo eaedem Noſtro libro III. Triſtium ſunt *Feralia munera.* Et in lapide priſco haec lego: ITEM LECTISTERNIVM TEMPORE PARENTALIORVM EX X – CC MEMORIIS EIVSDEM VALERIANE ET APPI VALERIAN. FIL. EIVS PER OFFIC. TESSERARIOR. QVOD ANNIS PONATVR ET PARENTETVR ITEM CORONAE MIRT. TERNÆ ET TEMPORE ROSÆ IVL. TERNÆ EIS PONANTVR.

& in alio:

ET AD MONVMENTVM ITVM ADITVM AMBITVM ADQVE HAVSTVM CORONARE VESCI MORTVVM MORTVAS MORTVOSVE OSSA INFERRE VT LICEAT. Quid *itum, aditum, ambitum* nemo ignorat. Scito haec non omnibus patuiſſe, ſed iis quibus à monumenti domino permiſſum. quibus non nominatim excipiebantur; obſervare eſt in hac Romanâ inſcriptione:

M. ÆMILIVS ARTEMA
FECIT
M. LICINIO SVCCESSO FRATRI
BENE MERENTI
ET CÆCILIÆ MODESTÆ CONIVGI
SVÆ ET SIBI ET SVIS LIBERTIS
LIBERTABVSQ. POSTERISQ. EORVM
EXCEPTO HERMETE LIB. QVEM
VETO PROPTER DELICTA SVA
ADITVM AMBITVM NE VLLVM
ACCESSVM HABEAT IN HOC
MONVMENTO.

Ad hoc maceriâ totum cingebant cum uno aut duplici introitu, ut liquet ex iisdem ruderibus. NEAPOL.

538. *Et ſparſae fruges, parvaque mica ſalis.*] Quidam ex melioribus, *ſparſaque.* non male. Urſin. Petav. & unus Vatic. *parcaque.* Puto,

Et

At quondam, dum longa gerunt pugnacibus armis
Bella, Parentales deſeruere dies.
Non impune fuit. nam dicitur omine ab iſto
Roma ſuburbanis incaluiſſe rogis.
Vix equidem credo: buſtis exîſſe feruntur,
Et tacitae queſti tempore noctis avi.
Perque vias Urbis, Latiosque ululaſſe per agros
Deformes animas, vulgus inane, ferunt.
Poſt ea praeteriti tumulis redduntur honores;
Prodigiisque venit funeribusque modus.

Dum

Et parcae fruges, parcaque mica ſalis.
parum molae ſalſae. HEINS.

539. *Inque mero mollita Ceres.*] Haec aut panis vino madidus, aut farina vino ſubacta. Puto hanc, ut faciebant veteres, libum ex fabâ milioque, ſparſo in utrumque mulſo. Vide Feſtum. NEAP.

540. *Media teſta relicta via.*] In viis ſepulcra avita poſita quis ignorat? Apulejus: *Portam civitatis egreſſi, monumentum quoddam conſpicamur.* NEAPOL.

540. *Teſta relicta via.*] *Teſta reperta* Naugerianus. non male. Lego tamen, *relecta*, pro recollecta. ut apud Horatium, Epod. II. *Omnem relegit idibus pecuniam*, pro recollegit, ut Acro illic interpretatur. fractam teſtam & inutilem innuit. *curtam* dixit infra ℣ſ. 645. ubi vide quae notamus. ſimile mendum ſuſtulimus Met. VIII ℣ſ. 173. ubi *filo relicto* pro *relecto* male legebatur. Vaſa fracta vel quaſſa in publicum projiciebantur, hinc illud Petronianum cap. LXXIX. ex correctione ſcita Gronovii: *Cum hora pene tota per ſcrupos teſtorumque eminentium fragmenta traxiſſemus cruentes pedes.* ubi nullo ſenſu legebatur, *gaſtrorumque eminentium.* HEINS. *Texta* Edit. Micyll. & al.

541. *Nec majora veto.*] Multum ſanè conſumpſit antiquitas in his epulis monumentariis. hinc Tertullianus de Reſurrectione Carnis: *Defunctis parentant, & quidem impenſiſſimo officio pro moribus eorum, pro temporibus eſculentorum; ut quos negant ſentire quidquam, etiam deſiderare praeſumant.* Quod pejus, lego receptum hunc morem diutius à Chriſtianis ad ſepulcra Martyrum: ſed in hos graviter invehitur Ambroſius de Heliâ & Jejunio; unique gulae totum id tribuit, ut alibi Tertullianus. hic vero non dubitat, quin à Parentalibus malum idololatriae caput extulerit. NEAP.

542. *Et ſua verba focis.*] *In ſua vota* unus Petav. *& pia verba.* Herculan. forte ſcripſerit, *& ſua* (vel *pia*) *vota focis.* nam ſacrificiis ſemper preces & vota adjuncta. Martial. X. 28.

Publica quem primum vota preceſque canunt.

niſi per *ſua verba* intelligamus concepta certis formulis, quae iſti ſacro propria. vid. inf. 638. BURM.

544. *In terras, juſte Latine, tuas.*] Bene in Latium: nam ritus antiquior & à Plutone initium ſuum habuit. Meus Siculus lib. V. Βιβλιοθήκης· Τὸν δ' Ἄδην λέγεται τὰ περὶ τὰς ταφὰς καὶ τὰς ἐκφορὰς καὶ τιμὰς τῶν τεθνεώτων καταδεῖξαι, τῶν πρὸ τοῦ χρόνων μηδεμιᾶς οὔσης ἐπιμελείας περὶ αὐτάς. NEAP.

545. *Solemnia dona ferebat.*] Primus tulit ille patris reliquias in Siciliâ noſtrâ, ubi conditae. NEAP.

445. *Dona ferebat.*] Et hic quidam, *verba*; ſed unus Heinſii, *buſta.* unde *juſta* conjecerat olim ille. ut inf. ℣ſ. 569. V. 480. & VI. 492. ſed & frequenter *dona ferre* apud Noſtrum & alios. vid. inf. V. 425. Ep. VI. 77. III Amor. 9. & alibi. BURM.

546. *Ritus edidicere pios.*] Malo ex ſcripto, *edidicere novos.* NEAPOL. *Pios* plerique ſcripti. Arond. *ſuos.* HEINS. *Addidicere* Excerpta Douzae & Putean. vid. ad II. Met. 639.

547. *Gerunt pugnacibus armis Bella.*] *Legunt* Mazar. Voſſ. Zulich. Idem Maz. & duo alii, *deſeruiſſe* ſequenti verſu, pro *deſeruere.* HEINS. *Ferunt* Junii & editiones quaedam, ut Neapolis. *pugnantibus* plurimi.

548. *Parentales deſeruere dies.*] Tibi ſit in hoc fides, mi magiſter: nam ſi eam annalium ſequimur, non meminimus legiſſe, Parentalia aliquando ob bella intermiſſa. NEAP.

549. *Dicitur omine ab iſto.*] *Fertur crimine ab iſto* liber Strozzae.

550. *Suburbanis rogis.*] Hi enim ante Urbem excitabantur: unde Noſter in Triſtibus III. XII. 69. de oſſibus urnâ concludendis:

Atque ea cum foliis & amomi pulvere miſce,
Inque ſuburbano condita pone loco.

NEAP. Huc refer locum Aggeni Urbici à Scalig. ad Catal. pag. 228. citatum: *Culinae vocantur in ſuburbiis loca, inopum funeribus deſtinata.* unde *inquilini*, quaſi *inculini.* DOUZ. *Focis* Thuan.

551. *Feruntur.*] *Fatentur* Mazar. & mox, *tacite* Petavii.

553. *Latoſque ululaſſe per agros.*] Voſſianus,

Q   La-

Dum tamen haec fiunt, viduae ceſſatae puellae:
Exſpectet puros pinea taeda dies.
Nec tibi, quae cupidae matura videbere matri,
Comat virgineas haſta recurva comas.
Conde tuas, Hymenaee, faces; & ab ignibus atris
Aufer. habent alias moeſta ſepulcra faces.
Dî quoque templorum foribus celentur opertis:
Ture vacent arae; ſtentque ſine igne foci.
Nunc animae tenues, & corpora functa ſepulcris
Errant: nunc poſito paſcitur umbra cibo.

Nec

Latioque, ut & tres Medicei. haud dubie recte. ſic lib. III. 596.

——— *quid in Latios illa veniret agros?*

lib. V. II.

Exul ab Arcadiâ Latios Evander in agros
Venerat.

Met. XIV. 422. ex antiquis libris, *Latios errat veſana per agros.* plurimi, *lates ululaſſe.* mox pro *fiens* meliores, *fiunt.* HEINS. Vid. ad I. Met. 560.

553. *Ululaſſe per agros.*] Forſan ab hac voce dixit Auſonius, *Ferale ſonans v.* NEAP.

556. *Prodigiisque modus.*] Has ſpecies miraculorum repulſas vide in Arnobio lib. VII. adverſus Gentes. NEAPOL.

556. *Venit.*] *Venis* Sarravii. *ſuus* Ambroſ. pr.

557. *Viduae ceſſate puellae.*] His igitur diebus vitabantur viduis nuptiae, ut novis feriis & atris aliquot lucibus: ſed ferias minime religioſas ajebat olim ſolus Verrius Flaccus, idque non futili ratione. Tu vide apud Macrobium primo Saturnalium. NEAPOL. *Avidae ceſſate* Junii & Gottorp.

558. *Exoptat puros.*] Ac ſi hi impuri: ita eſt; nec aliâ cauſſâ dixerunt Graeci, Τοῦ Ἀνθεστηριῶνος ἡμέρας, μιαρὰς, ut ex citatis Heſychii paullum ſupra obſervare eſt. NEAPOL. *Expectat* quinqne. *expectet* plurimi.

558. *Pinea taeda dies.*] *Pinea*, an *ſpinea* legendum, in incerto eſt; cum ſpinus & pinus utraque pto face novis nuptis in uſu fuerit. Illud moneo, accenſam è foculo maritae, non viri. Varro apud Nonium de vitâ P. R. *Cum à novâ nuptâ ignis in face afferretur foco ejus ſumptus, cum fax ex ſpinu albâ eſſet, ut eam puer ingenuus afferret.* NEAP. Vid. Comm. ad Catul. LXII. 15. Delr. ad Senec. Med. 38. Scalig. ad Varron. de L. L. lib. IV. pag. 28.

559. *Quae cupide.*] *Quae primum* pr. Ambr. Laeti & duo alii.

559. *Matura videbere matri.*] Idem vetat cuique virgini, aetate etiam nubili. NEAP.

560. *Haſta recurva comas.*] Haec acus *celibaris* diverſa ab acu *comatoriâ*, quâ compago crinium ſuſtinebatur, & quae Graecis βελόνης. De celibari vide Feſtum & Plutarchum, qui δοράτιον vocat, ut Noſter in Quaeſtionibus Romanis. NEAPOL. Vid. Beroald. Adnot. cap. I. & commentatores ad Arnob. lib. II. pag. 91. & Briſſon. de Ritu Nupt. pag. 40.

561. *Conde tuas, Hymenaee, faces.*] Κηροὺς γαμηλίους. NEAP.

563. *Foribus celentur opertis.*] Ut arcerentut ab aſpectu funeſto: quâ de cauſſâ hoc etiam vetitum iis, qui rem ſacram facturi erant, ut Pontifici, flamini Diali & aliis miniſtris: quin ſtatuas Deorum in viis poſitas, ſi illac funeſtum aliqnod transferendum erat, panno velatas memini legiſſe. NEAP. *Celebrentur* tres. *apertis* duo.

564. *Ture vacent arae.*] Albinovanus ad Liviam, de Druſi funere:

Dique latent templis, nec iniqua ad funera vultus
Praebent; nec poſcunt tura ferenda rogo.
Obſcuros delubra tenent, pudet ora colentem
Adſpicere invidiae quam meruere motu.

NEAPOL.

564. *Stentque.*] Sarravii & quinque alii. ut lib. V. 306. *Phoebes ara ſine igne fuit.* ſed Val. Fl. II. 97.

Veneris ſtat frigida ſemper Ara loco

Noſter I Met. 374. *Stabantque ſine ignibus arae.* BURM.

565. *Nunc animae tenues, & corpora functa ſepulchris.*] Lib. X. Metamorph. ſub principium:

Perque leves populos, ſimulacraque functa ſepulchro
Perſephonem adiit.

CIOFAN.

566. *Nunc poſito.*] *Nunc parvo* Gottorph. *impoſito* Putean.

567. *Nec tamen hec ultra, quam cum de menſe ſuperſunt.*] *Haec* meliores, &, *tot de menſe ſuperſint.* optime. ſequens pentameter confirmat. & ita VI. 795.

Tot reſtant de menſe dies, quot nomina Parcis.

& alibi. HEINS.

567. Quam

Nec tamen haec ultra, quam tot de menſe ſuperſint
  Luciferi, quot habent carmina noſtra pedes.
Hanc, quia juſta ferunt, dixere Feralia lucem.
  Ultima placandis manibus illa dies.
Ecce anus in mediis reſidens annoſa puellis,
  Sacra facit Tacitae: vix tamen ipſa tacet.
Et digitis tria tura tribus ſub limine ponit,
  Qua brevis occultum mus ſibi fecit iter.
Tum cantata ligat cum fuſco licia rhombo;
  Et ſeptem nigras verſat in ore fabas.

Quod-

567. *Quam quot de menſe ſuperſunt.*] Veteres, *quam cum*: alii, optimae etiam notae, *cum tot.* NEAPOL.

568. *Quot habent carmina noſtra pedes.*] Si recte verba capio, oſtendit XII. Kalendas Februarias finita Feralia: ſic remanent è menſe dies undecim, & his includo diem ipſum Feralem; in quo Vates aberrat à veteribus Kalendariis, quibus Feralia ſunt die XXI. Februarii. Quod vero ſcribant interpretes, his ſibi velle Naſonem à XVIII. per alios X. dies Feralia continuari poſſe, lente probo: nam dies poſtremus placandis manibus ipſemet *Feralis.* liquet ex hiſce:

Hanc quia juſta ferunt, dixere Feralia lucem:
  Ultima placandis manibus illa dies.

Senſus aptior eſſet, quem veriorem ſuſpicor, incepiſſe Feralia à VI. Idus, terminataque XII. Kalendas: haec inquit, non ultra, *cum tot de menſe ſuperſunt.* Et ſi germana eſt editio haec, quod credimus, non elicitur ex his, per undecim dies continuata Feralia; per aliquot fuiſſe negare non audemus: nam ſupra dixit, *dies parentales* & Athenaeus lib. III. de Februarii etymo: Τὸν δὲ μῆνα τοῦτον κληθῆναί φησιν ὁ Μαυρούσιος Ἰόβας, ἀπὸ τῶν καταιδαίων φόβων κατ' ἀναίρεσιν τῶν δειμάτων. NEAPOL.

569. *Hanc quia juſta ferunt, dixere Feralia lucem.*] *Dicunt Feralia* caſtigabat vir imcomparabilis Joſephus Scaliger. ſed fruſtra, alia *Feralia*, alii *ferales* dies. *Feralia* à juſtis ferendis cum ſint dicta, ut ex hoc loco paret, primam ſyllabam quid ni corripiam? Macrobius Saturnalium primo cap. 4. *Sed & ipſa feſtorum nomina ſecundum regulam declinata apud veteres reperio. Siquidem Varro Feralium diem ait à ferendis in ſepulcra epulis dici. non dixit Feraliorum.* perperam *Ferialium* & *Ferialiorum* nunc ibi circumfertur. HEINS. Vid. Cujac. lib. I. Quaeſt. Papin. ad L. ult. de His qui not. infamia.

570. *Ultima placandis.*] *Optima* Thuan. Hamb. vid. ad VII. Met. 662.

571. *Ecce anus in mediis.*] Recenſet nunc quid actum ultima Feralium luce. Ut vides, anicula cum puellulis Nymphae Mutae neſcio quid magicum parant. Praeerat haec Dea compeſcendis detrahentibus linguis. Debet Regi Numae ſuum cultum. Plutarchus: Καὶ μίαν Μοῦσαν ἰδίως καὶ διαφερόντως ἐδίδαξε σέβεσθαι τοὺς Ῥωμαίους, Τακίταν προσαγορεύσας, οἷον σιωπηλὴν ἢ ἐνεόν· ὅπερ εἶναι δοκεῖ τὴν Πυθαγόρειον ἀπομνημονεύοντος ἐχεμυθίαν καὶ τιμῶντος. Nunc ambigas quid velint hoc ſacrificio veteres, & cur potiſſimum Parentalibus adjunxerint: forſan, ut nos edocerent, manes convitio non laceſſendos; an aliud, tu cogita, ſi illud; laudabile ſane inſtitutum. NEAP.

572. *Nec tamen ipſa tacet.*] *Vix tamen* ex melioribus nonnulli. pro *anus annoſa* ſuperiori verſu, quod paulo durius videtur, *vinoſa* malim. hoc enim ſi volebat, poterat, *longaeva* aut *grandaeva* dixiſſe. certe liber Gottorph. *animoſa.* mox dicet, *ebriaque exit anus.* Anus vino deditas eſſe notum eſt. qualis illa apud Plautum merobiba. & apud Graecos comicos paſſim. lib. V. 765. Faſt. de ſacris Bacchi:

Cur anus hoc faciat quaeris? vinoſior aetas
  Haec erat, & gravidae munera vitis amat.

ſic *vinoſus ſenex* Anacreon Noſtro lib. III. Art. 330. dictus, & Homerus Horatio I Ep. XIX. 6. *vinoſus.* Propertius lib. IV. Eleg. V.

Terra tuum ſpinis obducat, lena, ſepulchrum,
  Et vetula inviſam ſentiat umbra ſitim.

ita locum mendoſum eſſe ſcribendum opinor. de quo pluribus ad ipſum Propertium. Fortaſſis tamen ſcripſerit Naſo hic loci, *anus panneſa*, id eſt paupercula, quomodo Baucis *Pannucea* apud Perſium. talis & ille introducitur in ſcenam Terentio, *annis pannisque obſitus.* ita interpretatur vetus Scholiaſtes Perſii, *pannucea*, *pannoſa ſive pannis obſita.* Pomponii fabula *Pannuceati*, citatur a Grammaticis. ῥακώδεις & ῥακόδυτος, pannoſus, pannis obſitus, in gloſſis. apud Lactantium elegia de Phoenice, *Egeſtas obſita pannis.* Petronius, *Veſtem pannuceam, & ne bonis quidem centonibus dignam* opponit *pretioſiſſimae veſti. pannoſas mammas* pro rugoſis Martialis dixit libro III. HEINS. Ego nihil mutem, ita *annoſus ſenex* I Art. Am. 14. pro *Tacitae* unus Medic. *Mutae.*

573. *Et digitis tria tura tribus.*] Hunc numerum

Quodque pice adſtrinxit, quod acu trajecit ahenâ,
Obſutum maenae torret in igne caput:

Vi-

rum frequenter invenies receptum in ſuperſtitionibus. Τρὶς Φύσει τέλειος, dixit ſcriptor Chaeronenſis. Neap. *Tura ſimul* Vatican. & poſterior Aldi Edit. *ſub limina* Voſſ. Strozzae.

474. *Mus ſibi fecit iter.*] Tria igitur grana turis jacit ad limen, quà murium aditus ad ſua domicilia. Neapol.

575. *Cantata tenet cum fuſco licia plumbo.*] *Ligat* ſex ex vetuſtioribus & decem alii. quomodo magicis iſtis in Ciri Virgiliana,

Terque novena ligat triplici diverſa colore
Fila.

Deinde novi, & plumbum eſſe, quod nigrum vocetur, & eſſe ejus quoque uſum in magicis, contra *albi plumbi* meminiſſe cùm alios, tum Lucretium. ſed cum in multis veteribus ſit, *bombo*, vel *bumbo*, amplector quod in Politiani codice & uno Patavino pro diverſa lectione erat notatum, *rhombo*. Amor. I. Eleg. VIII. ubi licia cum rhombo conjungit:

Scit bene quid gramen, quid torto concita rhombo
Licia, quid valeat virus amantis equae.

Erat enim Rhombus *figura tetrapleuros, non tamen recti anguli* apud Geometras. In rebus magicis trochus eſt ſeu turbo, qui rotabatur, liciis nunc verſicoloribus, nunc pullis nexus, unde *Staminea rhombi rota* apud Propertium. III. IV. 26. Heſych. Ῥόμβῳ, περιφορᾷ κινήσει. Suidas κύλινδρον interpretatur. hinc ῥομβεῖν, σφενδονᾶν & ῥομβώδης παράταξις apud rei militaris ſcriptores; & apud Eubulidem comicum, Δημοσθένους ῥομβοστωμυλήθρα, pro Demoſthenicae linguae volubilitate eleganter dicitur. Idem τρόχος dictus. Scholiaſtes Pindari Pythiis Oda IV. 381. Λαμβάνουσαι αἱ φαρμακίδες τὴν ἴυγγα, δεσμεύουσιν ἐν τρόχῳ τινὶ, ὃν συστρέφουσιν ἅμα ἐπᾴδουσαι· οἱ δὲ φασιν, ὅτι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐξελκύσασαι καθάπτουσι τῷ τροχῷ· τροχίσκον diminutive appellat Tzetzes Chiliade XI. 380. ubi paria ſuperioribus Scholiaſtae verbis habes. *Trochiſcum* quoque Apulejus Apologia, ubi de rebus magicis, *Trochiſci, iynges, taeniae.* ubi *taenias* pro liciis poſuit. Ita enim iſta Apuleji ſcribenda cum viris doctis. apud Theocritum in Pharmaceutria ῥόμβος χάλκεος eſt, quem τροχὸν χάλκεον Scholiaſtes interpretatur. quare poſſit vulgata lectio ferri hoc Ovidii loco, ut rhombus plumbeus ſubintelligatur. apud Propert. *magico torti ſub carmine rhombi.* & *torti magicâ vertigine rhombi* Lucano, lib. VI. Martial. lib. XII. Ep. 57.

Cum ſecta Colcho luna vapulat rhombo.

ubi rectius legas, *Iölco rhombo.* nam lib. IX. idem, *Theſſalico Lunam deducere rhombo* dixerat. ſic *Iolcos venenorum ferax* Horatio apud Propertium II. I. 56. etiam male vulgo legitur:

Colchis Colchiacis urat aëna focis.

pro *Iolciacis:* nam in Theſſaliâ Æſon ab illâ recoctus. In Ciri Virgilianâ:

Tentat Iolciacis animum defigere votis.

quod mendum etiam pleroſque Ovidii codices ex veterrimis occupavit lib. VII. Met. illo verſu:

Victor Iolciacos intrat cum conjuge portus.

Heins. *Conſuto limbo* Voſſ. *Confuſo bombo* tres. *cum fuſo plumbo* duo. *Thuſco* volebat Francius.

575. *Cum fuſco licia plumbo.*] En utrumque ad rem magicam. Pſellus in lib. de Daemonibus: Δαιμονία ῥῆτα χορεύται ... τὸ μικρὸν τῶν γοήτων ῥόμβος μολύβδῳ καὶ κηρῷ, καὶ λεπτῇ συνδεθέντα μίτῳ διὰ τῶν ἀθεμίτων ἀφοκρισμῶν πάθη τεχνικὰ κατεργάζονται. Neapol.

575. *Fuſco plumbo.*] Hujus duo genera, nigrum & candidum. Lege caput Plinii XVI. & ſequens lib. XXXIV. Neapol.

576. *Nigras verſat in ore fabas.*] Quod actum etiam in Lemuralibus: ibi is, cui ſacrum curae eſt,

Cumque manus purè fontanâ perluit undâ,
Vertitur, & nigras accipit ore fabas.

Neapol.

577. *Quodque pice adſtrinxit.*] Demum caput aut vere humanum aut ex aliâ materiâ huic ſimile pice linibat, & acu pungebat à cranio ad mentum. legitur in antiquo noſtro codice:

Obſuto mento terret in igne caput.

dein vivis carbonibus admotum, aridum jam vino conſpergebat. Neapol.

577. *Adſtrinxit.*] *Adſtringit* nonnulli. alii etiam, *transfixit:* Optimus Ambroſianus, *transfigit.* ſed nil muta. Senec. Thyeſt. 1063. *Gracili trajectas veru mugire fibras.* Lucan. VI. 637. *Unco guttur trajicere.* ſic & III Am. 7. *Trajectae ranae.* *acuta* quoque *acu* quidam, ſed *ahena* recte ſe habet. in magicis enim uſus aeris frequens. vid. lib. VII. Met. 227. & 247. & alibi. Burm.

577. *Quod acu trajecit ahena.*] Cornelius Celſus: *Quidam hic quoque duo lina acu trajiciunt.* Porro hac fere ſemper uſae veneficae ad perniciem. Noſter in Epiſt. Hypſ.

Devovet abſentes, ſimulacraque cerea fingit,
Et miſerum tenues in jecur urget acus.

Neapol.

578. *Obſutum mentâ torret in igne caput.*] Diu fateor me haeſiſſe in hoc loco. nam, quod in nonnullis exaratum *mento* offenderem, parum aberat quin *lento igne* ſcribendum arbitrarer. ut Triſt. III. Eleg. XI.

Et falſum lento torruit igne bovem.

& mox,

— *luna*

Digitized by Google

Vina quoque inſtillat. vini, quodcumque relictum eſt,
Aut ipſa, aut comites, plus tamen ipſa, bibit.

Hoſti-

——— *hunc lentis carbonibus ure.*

& Arte Amat.

Ignibus hic lentis uretur, ut humida taeda.

Auctor Moreti:

Haec ubi collegit, lentum conſedit ad ignem,

ubi *laetum* male legitur: & Horat. I. Od. 12.

Lente macerare ignibus.

ita & alii paſſim. Nunc, dum veterrimos codices conſulo, longe aliter videtur. Naugerianus certe & Urſini, *Obtuſum mentae.* Petav. & unus Put. *Obſutum mentae.* Zulich. *Obſutum menae.* quomodo & in Mazariniano fuiſſe à manu primâ videtur. Lege, *Maenae caput.* Singula nunc videamus. primo *Obſutum* bene ſe habet, etſi libri ex fidiſſimis nonnulli, *Obtuſum* ſuggerant. Obſuebatur enim acu & pice os maenae. Virgil. lib. IV. Georg. 306.

——— *huic geminae nares & ſpiritus oris*
Multa reluctanti obſuitur.

ita venerandae vetuſtatis Mediceus. non *obſtruitur* cum vulgatis. Florus lib. IV. cap. 12. *Unius os ſutum, prius abſciſſa lingua.* Malim, *os obſutum*, Paullinus Epiſtola IV. ad Sulpic. Sever. *Ut ille pannis oculos corporis, ſic iſte ſordibus vitae ſuae oculos mentis obſutus.* ut illic bene ex vetuſto codice Fronto Ducaeus reſtituit. contra *malae diſſutae* pro ore aperto apud Perſium, *diſſutis malis oſcitare. palpebras ſurſum ac deorſum diductas inſuere* Gellio lib. VI. cap. 4. *obſuta lectica* Suetonio in Tiberio cap. 64. Noſter lib. X. Metam. 495.

Jamque gravem creſcens uterum perſtrinxerat arbor,
Pectoraque obſuerat, collumque operire parabat.

ita cenſeo ſcribendum, non *obruerat* & apud Apulej. forte Met. IX. *Pone eum Myrmex ſequebatur vinculis obſutus. os conſuere* apud Senecam Ep. XLVII. *Sic, fit ut iſti de domino loquantur, quibus coram domino loqui non licet. At illi, quibus non tantum coram dominis, ſed cum ipſis erat ſermo, quorum os non conſuebatur, parati erant pro domino porrigere cervicem.* quae totidem fere verbis Macrobius ſibi vindicavit. lib. I. Saturn. cap. 11. ſic Noſter ſupra, *verubus transſuta ſaliguis Exta.* ubi male multi ex ſcriptis, *transfixa*, vel *transjecta. transſutos Oedipi pedes* dixit Seneca Phoeniſſis pag. 254. quod male mutarunt; ſed bene aſſeruit Gronovius. *conſuere* & *inſuere* & *ſuere* verba ſatis obvia. *praeſuti frondibus Thyrſi* apud Noſtrum Met. XI. apud Apulejum tamen lib VI. Mileſ. ſub finem quod magnus Scaliger ſcribebat. *Super aliquod ſaxum ſcruposum, inſutitium, & fartilem aſinum exponere, & ſolis ardentis vaporibus tradere.* pro quo in vulgatis eſt, *inſititium*, neutrum poſſum approbare. cum exiſtimem ſcribendum eſſe, *iſicium & fartilem*, vel *inſicium*, vel *Iſiciatum.* Iſicium caro minutatim conciſa. vide Macrob. VII. Satur. cap. 8. *Iſiciatum* quod ejuſmodi carnibus fartum eſt. apud Apicium, *valvulae Iſiciatae*, & *circelli Iſiciati.* vetuſtum Epigramma, quod videre nobis & deſcribere licuit, ex longe antiquiſſimo codice

ESICIATA.

Amittit proprias vacuato corpore carnes
Accepitque novas.

quae unice faciunt ad hunc Apuleji locum. totum Epigramma adderem, ſed video id jam divulgatum à Salmaſio ad Hiſtor. Aug. pag. 285. *Iſicius* ergo Aſinus vel *inſicius*, quod malo. cum & Macrobius eam ſcribendi rationem ſequatur, vel *inſiciatus* idem qui & fartilis. Ejuſmodi porcum aliis animalibus refertum Porcum Trojanum appellat Macrob. II. Satur. 9. Nunc de maena. Maena piſciculus marinus, qui Graecis μαινὶς, non magni pretii, & ſale condiri ſolitus in vaſis ſive orcis. Hinc Perſius, Sat. III. 76.

Maenaque quod primâ nondum defecerit orcâ.

atque hoc eſt quod Martialis vult lib. XII. Epiſt. XXXII.

Fuiſſe gerres atque inutiles maenas
Odor impudicus urcei fatebatur,
Qualem marinae viſic aura piſcinae.

ubi nollem doctiſſimum Rondeletium haeſiſſe, ac *hircis* pro *urcei* repoſuiſſe. Maenas enim ſaliri ſolitas ex Plinii quoque loco non uno apparet. opponit eas acipenſeri Cicero lib. II. de Finibus: *Qui voluptatem contemnunt, eis licet dicere, ſe acipenſerem maenae non antepenere.* Ad exilitatem earum alludit Martialis, cum *breves maenas* alicubi dicit, ut & Arnobius, cum *piſtricum & maenarum dominum* Neptunum appellat. Gloſſae Stephani, Μεὶς ἰχθύδιον. Lege, Μαινὶς· quicquid ordo literarum iſti lectioni repugnat. Jus Maenarum in Lucilio, quod apud Nonium occurrit, *pulmentaria ut intybus, aut aliqua id genus herba, & jus Maenarum.* erat enim cibus hominum plebejorum pauperrimus. quo refer Pomponii illa ex Majali apud eundem Nonium in *revortit. Caenam quaeritat, ſi eum nemo vocat, domum revertit maeſtus ad maenam miſer.* ita lego, ubi *ad menſam* circumfertur. Apud Martialem quoque, ubi quiritatur de baſiatorum importunitate.

Hinc inſtat tibi textor, inde fullo,
Hinc ſutor modo pelle baſiata,
Hinc menti dominus pediculoſi,
Hinc deſioculus, & inde lippus.

ut poſtremo verſu primum defungamur, *deſioculus* ille non eſt nauci. peccat praeterea ſyllaba poſtrema correpta in legem metricam; cum produci

eam

Hoſtiles linguas inimicaque vinximus ora,
 Dicit diſcedens, ebriaque exit anus.

For-

eam oporteat. certe ſcripti complures, quod & de ſuis Domitius teſtatur, *dexioculus*. Vaticanus veterrimus, *deſioculus*. ntique caſtigandum,

Nec deeſt hinc oculis & inde lippis.

verſui interpolando anſam praebuit hominibns inſcitis, quod ignorabant *deeſt* eſſe monoſyllabum. Agit autem Martialis toto hoc Epigrammate de iis baſiatoribus, quibus anima praecipue faeteret: qnorum in numero lippi recte collocantur, propter collyria odoris ingrati, quis oculos frequenter inungebant. res vel ex ſolo Horatio ſat nota. ceterum *menti dominus pediculoſi* hic fruſtra iteratur, cum jam ſupra de hircoſis colonorum oſculis utpote, qui & barba & alis foeterent, ſit actum. nec Latine dixeris *menti* aut *oris faetidi dominum*, ut libri dominum aut cujuscumque poſſeſſionis. In codice Puteanorum fratrum pervetuſto exaratum vidimus, *mentae dominus*, utique pro *maenae dominus pediculoſae*. *pediculoſa* autem *maena*, quod eâ veſcerentur ut plurimum mendicabula hominum pediculoſa, ut jam vidimus. Similes deliciae in ſalſamentis lacerti, apuae, ſcombri, pelamides, ſiluri, gerres, cordillae. Juvenalis Sat. III. pari modo *lacerti dominum* dixit. ſic enim malo quam *lacertae*, quomodo ad exemplum Noſtri Arnobius lib. III. Neptunum *maenarum & piſcium dominum* nuncupat. Juvenalis locum ecce Satyra III.

Eſt aliquid, quocumque loco, quocumque receſſu,
Unius ſeſe dominum feciſſe lacerti.

lacertae perperam nunc circumfertur. qnod damnat ipſe Juvenalis Sat. XIV. neque enim *lacertae* habitae inter edulia:

—— *nec non differre in tempora caenae*
Alterius conchem aeſtivam cum parte lacerti
Signatam, vel dimidio putrique ſiluro.

Meminit eorundem *lacertorum* Martialis libro XI. Ep. 28. 53. libro XII. 19. *Frumenti dominum piperisque coëmti*, ut *lacerti dominum* idem paullo ante Juvenalis dixit Sat. XIV. ubi ad epuli & convivii dominos ſic dictos alluſiſſe poſſit videri. Ceterum *putris ſilurus* revocat mihi in mentem denuo locum Martialis jam ſupra productum è libro XII. Epigr. XXXII. ubi *inutiles maenas* pro jam putribus, ac proinde nullos in victu uſus praeſtantibus accipio. Sed quid ſibi velit *odor impudicus* ignoro. foetentem innuit haud dubie: ſed quis Latine ſic locutus? Quare fit ut locum interpolatum eſſe opiner, atque ab ipſo relictum Martiali, etſi in codicibus ejus vetuſtis nihil nobis eſt praeſidii, *olidi mephitis urcei fatebatur. mephitis* illa non intellecta aut mendoſe deſcripta loco interpolando dedit occaſionem. ad faetorem hunc incommodum reſpexit idem Martialis lib. VII. cap. 60. *Abſtulerat totam caetarius inſtitor urbem.* Sic eleganter optimae membranae. Vulgati libri, *temerarius inſtitor*. Ceterum maenae hujus uſus plurimus in ſacris inferis. quomodo hic apud Noſtrum. Euſtathius in Homerum Iliad. I. 206. Θύεται μαινὶς τῇ Ἑκάτῃ, διὰ τὸ δοκεῖν μαινῶν αἰτίαν εἶναι. Hinc μαινίδας καὶ τριχλίδας Ἑκάτης βρώματα vocat Antiphanes ἐν Ἀγροίκῳ apud Athenaeum lib. VII. Nihil igitur mirum, ſi Deae infernae, qualis Tacita haec noſtra, idem, qui & Hecatae, piſcis dedicetur: deinde Deae Mutae, mutum animal. Quid quod Maena Deae Tacitae ſacra poteſt videri, ob cognationem nominis, ſiquidem Athenaeus lib. VII. docet id in multis obtinuiſſe: ac propterea τρίγλην ſacram fuiſſe Hecatae, quod illa τριοδῖτις καὶ τρίγληνος ſit dicta. Ἀπολλόδωρος δὲ ἐν τοῖς περὶ θεῶν, τῇ Ἑκάτῃ φησὶ θύεσθαι τρίγλην διὰ τὴν τοῦ ὀνόματος οἰκειότητα. τρίμορφος γὰρ ἡ θεός. Addit & cauſas, cur citharus piſcis Apollini, Mercurio boces, exocaetus Baccho, Veneri phalaris, aphya Neptuno, atque ita porro piſces alii aliis dîs conſecrentur. Eſt autem cognatio nominis inter maenam piſcem & Deam Tacitam, quod illa etiam *Mania* ſit dicta. Mania certe Macrobio in Saturnalibus. lib. I. 7. qui fuſius de ea agit, & Arnobio mater Larum, quemadmodum Noſtro & Plutarcho in Numâ, Tacita. Eandem Laram & deam Mutam vocat Lactantius, quomodo & Noſter paulo poſt appellabit. Alii Larundam. ſed Maniae nomen illi proprium fuiſſe in carminibus Saliaribus ex Varrone lib. VIII. L. L. diſcimus. Mania igitur quemadmodum mater Larum, ſic *Larem manem Deum* appellatum teſtis eſt Apulejus de Deo Socratis. *Genitam manam* partuum praeſidem faciunt Plutarchus Quaeſt. Roman. XLVII. & Plinius Naturali Hiſtoria libro XXIX. cap. 4. quomodo genium, qui & Lar, gignentium praeſidem. *Maniam* & *Manam* diſtinguit manifeſte Marcianus Capella libro II, & ab his duabus tertiam *Mananam*. idem Summani Plutonis & Summanium deorum meminit eodem loco. Maenam igitur cum Euſtathius loco ſupra jam allato deducere videatur ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι, ac Furias etiam ſeu Eumenidas μανίας dictas fuiſſe ex Pauſania liqueat, nihil impedit nomen Maniae inde quoque derivari. Diis inferis vilia quaeque libari ſolita jam ſupra vidimus hoc libro ℣ſ. 537. hinc *caenam feralem gammarum* dixit Juvenalis Satyra V. ad vilitatem gammari reſpiciens haud dubie, quomodo μαινίδας καὶ τριχλίδας Ἑκάτης βρώματα Antiphanes comicus paullo ante productus. Locus Juvenalis ſic ſeſe habet: *Sed tibi dimidio conſtrictus gammarus ovo Ponitur exigua feralis caena patella.* recte exigua patella, quia patellae uſus plurimus in libationibus. ut mox videbimus ad ℣ſ. 634. Plautus Pſeudolo Act. III. Sc. II. de coquo nullius pretii, aptum eſſe dicit, *qui mortuis*

Digitized by Google

Forſitan à nobis, quae ſit Dea Muta, requiras.
Diſce, per antiquos quae mihi nota ſenes.

Jup-

tuis coenam coquat. & Noſter ſupra, *Parva petunt Manes.* Plautinum locum aliò trahunt interpretes, & in his Boxhornius. Caput praeterea maenae ad fulmen expiandum adhiberi Plutarchus nos docet, eumque ritum à Numâ promanaſſe. In cujus vitâ, fabulam de Jove Elicio recenſens, à Noſtro quoque narratam libro Faſt. III. haec addit inter alia: Ἐπεὶ δὲ ἔγνωσαν ἑαλωκότες ἰσχυρῶς καὶ ἄφυκτοι ἅλωσιν, ἄλλά τε προθεσπίσαι πολλὰ τῶν μελλόντων, καὶ τὸν ἐπὶ τοῖς κεραυνοῖς ἐκδιδάξαι καθαρμὸν, ὃς ποιεῖται μέχρι νῦν διὰ κρομμύων, καὶ τριχῶν, καὶ μαινίδων· ἔνιοι δὲ οὐ τοὺς δαίμονάς φασιν ὑποθέσθαι τὸν καθαρμὸν, ἀλλ᾽ ἐκείνους μὲν καταγαγεῖν τὸν Δία μαγεύσαντας· τὸν δὲ θεὸν ὀργιζόμενον τῷ Νουμᾷ, προστάσσειν ὡς χρὴ γίνεσθαι τὸν καθαρμὸν κεφαλαῖς· ὑπολαβόντος δὲ τοῦ Νουμᾶ, κρομμύων, εἰπεῖν, ἀνθρώπων· τοῦ δὲ αὖθις ἐκτρέποντα τὸ τοῦ προστάγματος δεινὸν, ἐπερέσθαι, θριξίν· ἀποκριναμένου δὲ τοῦ Διὸς ἐμψύχοις, ἐπαγαγεῖν τὸν Νουμᾶν μαινίσι. Arnobius initio lib. v. ubi ex Valerio Antiate eandem rem narrat: *Jovem diu cunctatum expiabis dixe capite fulgurita, regem reſpondiſſe coepitio, Jovem rurſus, humano: retuliſſe regem, ſed capillo. Deum contra, anima, maenae ſubjeciſſe Pompilium.* Ita ſcribendus locus mendoſiſſimus. vulgati, *piſcis ſubjeciſſe Pompilium.* ſed codex Regius τὸ *piſcis* non agnoſcit. vox *anima* abſorpſerat ſequentem vocem *maenae* ob cognationem literarum, quod & alii jam ſunt ſubodorati. Μαινίδων meminit ex Graecis Oppianus libro primo, Dioſcorides libro II. cap. 31. & Alexander Trallianus libro VIII. Apud Plautum Poenulo Act. v. ſc. v. *Deglupta maena.* ut libri meliores agnoſcunt illic. cujus loci oportune me admonuit ocellus ille bonarum artium Gronovius meus. Male viri eruditi ex *maena* illic *Maenadem* concinnant. *Degluptam maenam* vocat lepide hominem glabrum & nullius pretii. recte etiam foemineum piſciculi molliuſculi nomen dat cinaedo. Sic Fidus Cornelius, Naſonis Gener, Corbuloni *Struthiocamelus depilatus* dicitur apud Senecam de Conſtantia ſapientis. Praeterea hominem faetidum & male olentem hoc convitio deſignat, quomodo *halec viri* paulo ante dixerat. ita enim ſcribo. *Halec viri* igitur, *faex viri*, & quidem ſalſamentaria, quae omnium putidiſſime olet. unde & *putre halec* Martiali dicitur. Pergit convitiando Plautus, & addit ἀλλαγορᾶς *hama.* ita enim rectius leges cum Ms. Camerarii, quam ἅλς ἀγορᾶς. ἀλλαγορὰ Forum ſalſamentarium hamae vaſis odor eſt ingratus. Faetorem quoque hominis deſignat, cum *alli ulpicique plenum* paulo poſt nuncupat. Salſamenta autem eſſe graviſſimi odoris quis neſcit? quod jam ſupra in loco Martialis de urceo, in quo maenae fuerant conditae, vidimus; qui ad illuſtrationem hujus Plautini nonnihil facit. Vim divinam maenis attributam fuiſſe cùm ex Naſonis, tum ex Plutarchi, Athenaei ac Arnobii locis jam vidimus. Idem Plutarchus libello περὶ Δεισιδαιμονίας, tangit Syrorum ſuperſtitionem, qui eſu maenarum ac apuarum abſtinerent, quia perſuaſum haberent, tibias & corpus totum ulceribus impleri illorum qui iis veſcerentur. quod alii ſcriptores ad omnia piſculenta referunt. Denique maenarum etiam Noſter meminit in Halieutico,

Foecundumque genus Maenae, Lamyrosque, Smarisque.

Ita enim eſt ſcribendum. Ceterum ut μαινίδες & μαινίδια hi piſciculi dicuntur. ſic Latinis *maenae* & *maenulae*, quomodo Plinio dicitur. etiam *maenominia* nonnullis dicti videntur. ſed barbare. Caſſianus libro IV. Inſtitutionum cap. 22. *Piſciculi minuti ſaliti, quos illi maenominia vocant, ſumma voluptas eſt.* ubi nolim μαινίδια ex Ariſtotele à Ciacconio adverſus fidem membraneorum reponi. *Maenomenae* videntur appellari ab antiquo ſcriptore in Vita S. Johannis Eleemoſynarii cap. XIX. *Mitte reſtes ſiccatorum piſcium, qui maenomenae dicuntur.* ut videatur alludi ad originem nominis tanquam μαινομέναι. Atque haec pluribus forte, quam par erat. ſed in loco Naſonis, hactenus nulli, ut dicam quod res eſt, intellecto, ſi feliciter, ut ſpero, verſati ſumus, periculum non eſt, ne dicamur nimii fuiſſe. HEINS. De maenis capit quoque proverbum, *Hecatae caena* H. Stephanus in Animadverſ. ad Eraſmi Adagia. loco *Frugalitatis.* Maenas emendas ante vindemiam monet Cato de R. R. cap. XXIII. ubi Popma explicat ad probandum ſalſamentum uſos fuiſſe veteres, ut cap. LXXXVIII. niſi ad cibos vindemiatorum paratas intelligamus. Vilitatem Maenarum oſtendit Alciphron lib. I. Ep. 6. ubi uxor exprobrat marito, illum οὐ μαινίτας ἢ τριγλίτας, ſed κεκρυφάλους Μιλησίους καὶ Σικελικὸν Ἱμάτιον ad meretricem deferre. Quae vero de verbo *fuere* ejusque compoſitis obſervat Heinſius, egregia ſunt, & fere me inducunt ut in loco Paullini Nar. XI. Felicis ℣ſ. 272. nuper à viro doctiſſimo Muratorio Tom. I. Analect. vulgato, medicinam tentem.

Sic plerumque volut diſoluto laxius ore
Dente fremunt.

Cui & elegantiam & numeros reſtitues ſi legas, *diffuto.* BURM.

579. *Inſtillat.*] *Inſtillant* quinque codices. *eſt* deeſt duobus libris. Heinſius olim volebat, *vini quodcumque relicti.*

581. *Vinximus ora.*] *Vincire* idem quod *ligare* proprie dixerunt veteres, cum arte magicâ quidam functione aliquâ prohibebatur, ut à ſagâ hic linguae uſu maledici. NEAP. Quidam codices, *vicimus*, alii, *junximus*: male. hinc *vincula* in magicis. In Pharmaceutria Virgilii, *Veneris dic vincula*

Juppiter indomito Juturnae captus amore
  Multa tulit, tanto non patienda Deo.
Illa modo in ſilvis inter coryleta latebat:
  Nunc in cognatas deſiliebat aquas.
Convocat hic Nymphas, Latium, quotcumque tenebas:
  Et jacit in medio talia verba choro:
Invidet ipſa ſibi, vitatque, quod expedit illi,
  Veſtra ſoror ſummo jungere membra Deo.
Conſulite ambobus: nam quae mea magna voluptas,
  Utilitas veſtrae magna ſororis erit.
Vos illi in primâ fugienti obſiſtite ripâ,
  Ne ſua flumineâ corpora mergat aquâ.
Dixerat: adnuerunt omnes Tiberinides udae,
  Quaeque colunt thalamos, Ilia diva, tuos.

Forte

cula necto. Hujuſcemodi defixiones inter *καταδέσμους* magicos habebantur, de quibus nonnihil ſupra & Amorum tertio Elegia VII. 29. HEINS.

583. *Protinus à nobis requires.*] *Forſitan requiras* duo veteres. ut ſaepe alibi. de dea Muta Lactantius libro primo de Falſa Religione cap.20. *Quis, cum audiat deam Mutam, riſum tenere queat? Hanc eſſe dicunt, ex qua ſint nati Lares, & ipſam Laram nominant vel Larundam. quae praeſtare colenti poteſt, quae loqui non poteſt?* HEINS.

585. *Immodico Juturnae victus amore.*] *Indomito captus amore* libri meliores magno numero. Et ita Modius Novant. Lect. cap. LXIII. quidam tamen, *vinctus.* de quo infra lib. IV. Faſt. ℣ſ. 224. HEINS. De permutatione vocum *immodicus* & *indomitus* vid. ad. III. Art. 511.

587. *Inter coryleta.*] Liber antiquus, *inter coruleta.* ut membranae veteres Maronianae: *Hic inter denſas corulos.* NEAPOL.

587. *Jacebat.*] *Latebat* rectius Voſſ. & tres alii. HEINS.

589. *Latium quaecunque tenebant.*] *Quotcunque* unus Med. alius, *quotcunque tenebas.* venuſte. HEINS.

590. *Et Jacit.*] *Et facit* Heinſius conjecerat, ut lib. III. 678. VI. 786. ſed & VI. 408. eſt *jacit.* ubi tamen quidam codices, *facit*, ut alibi haec verba commutata. vid. V. Met. 565. BURM.

591. *Summo concubuiſſe Deo.*] *Jungere membra* meliores magno numero cum primâ editione. vide notas Rem. Am. ℣ſ. 407. Propertius tamen lib. II. XII. 16. *Dicitur & nudae concubuiſſe deae*; de Endymione. & Noſter IV. Faſt. 32.

Electran concubuiſſe Jovi.

VI. 574.

Caeleſtemque homini concubuiſſe pudet.

ſummo Jovi codex Pomp. Laeti. quomodo Virgil. & alii. Noſter ipſe ſupra hoc libro, 70. ut eſt in nonnullis codicibus, *Inque Jovis ſummi caeditur arte bidens.* HEINS. *Procubuiſſe* Regius.

593. *Nam quae mea magna voluptas.*] *Nam quae eſt* meliores plerique. Placet. *nam quod* cum uno Mediceo. Gottorph. *quoniam.* HEINS. *Prima ſororis eris* Excerpta Douzae. Arundel. Voſſ. prim. Vatic. & ſex alii. non male, niſi vox illa ſequeretur. forte iterum *priva* vox à librario expulſa fuit, ut ſaepe ſupra notatum. BURM.

595. *In prima.*] *In* deeſt Strozz.

596. *Fluminea corpora mergat aqua.*] Duo libri, *mandet.* Puto, *flumineae corpora mandet aquae.* Attius Philoctete apud Ciceronem lib. II. Tuſcul.

Heu quis ſalſis fluctibu' mandet
Me ex ſublimi vertice ſaxi?

HEINS.

597. *Annuerant nymphae Tyberinides omnes.*] Primo *annuerunt* cum Naugeriano & uno Mediceo legendum. deinde ſcripti plerique, *omnes Tyberinides undae*: duo, *nymphae Tyberinides undae.* Lege, *omnes Tyberinides udae.* Similes errores notavi Epiſt. VI. ℣ſ. 107. HEINS.

598. *Ilia diva.*] Lege, *Ilia dia.* ut apud Ennium,

Ilia dia nepos, quas aerumnas tetuliſti?

Idem Annal. I. apud Servium lib. III. Georg.

Dium ex ſe Anchiſen generat.

ubi *Pium* perperam nunc ſcribitur, claudicante verſu. ſic Homero ſaepe δῖος Ἀχιλλεὺς, & δῖος Ὀδυσσεὺς, & δῖα γυναικῶν, & δῖα θεάων. δῖα Θεανὼ Iliad. E. δῖα Καλυψώ. Odyſſ. E. etiam de civitatibus. ſic Ἤλιδα δῖαν habes. Iliad. B. & δῖαν Ἀρίσβην Odyſſ. Γ. Λακεδαίμονα δῖαν, & ſimilia. *dia Camilla* Virgilio. Plura vide lib. IV. Met. ℣ſ. 535. Fl. Soſipatro *dius Ulyſſes* quoque dicitur. ubi de tropis agit. quomodo in veteri codice ejus legi monet Pierius Valerianus ad lib. II. Æneidos Virgilianae. HEINS.

599. *Nais*

Digitized by Google

Forte fuit Nais, Lara nomine: prima ſed illi
Dicta bis antiquum ſyllaba nomen erat,
Ex vitio poſitum. ſaepe illi dixerat Almo,
Nata, tene linguam. nec tamen illa tenet.
Quae, ſimul ac tetigit Juturnae ſtagna ſororis,
Effuge, ait, ripas: dicta refertque Jovis.
Illa etiam Junonem adiit: miſerataque nuptam,
Naïda Juturnam vir tuus, inquit, amat.
Juppiter intumuit: quâque eſt non uſa modeſte,
Eripuit linguam: Mercuriumque vocat;
Duc, ait, ad Manes: locus ille ſilentibus aptus.
Nympha, ſed infernae Nympha paludis, erit.
Juſſa Jovis fiunt. accepit lucus euntes.
Dicitur illa duci tum placuiſſe Deo.

Vim

599. *Nais.*] *Nymphe* tres. *Nympha* Vatican.

599. *Lar nomine.*] Ita textus, quem recenſuit vir magnus, & inemendati aliquot codices; ſed omnino legendum ex bonis, *Lara nomine.* Firmianus: *Quis cum audiat Deam Mutam, tenere riſum queat? hanc eſſe dicunt, ex quâ nati Lares; & ipſam Laram nominant, vel Larundam.* quod veriſſimum. Gloſſae, *Larunda, δαιμόνων μήτηρ.* Auſonius in Edylliis:

Nec Genius domuum, Larundâ progenitus Lar.

NEAPOL. *Lara* Mazar. Zulich. Laeti & ſex alii. quomodo & ex Lactantio Neapolis. optime. *Lara* etiam eſt Varroni. *Lala* antiquis dicta, ἀπὸ τοῦ λαλεῖν. homines enim garrulos & loquaces Graeci λάλους dicebant, & λαλιὰν loquacitatem. contra ἀλάλους infantes. Gellius I. 15. *Quorum lingua tam prodiga effrenisque, ut fluat ſemper & aeſtuet verborum colluvione teterrima, quod genus hominum à Graecis ſignificantiſſimo vocabulo λάλους appellatur.* hoc igitur vult Naſo Lalae ex vitio garrulitatis nomen fuiſſe inditum. in Gruteri Inſcriptionibus p. MCVII. 8. L. GAVIVS. C. L. LALVS. occurrit & p. DXCVII. JVLIVS LALVS. & p. DCCCCLXXXII. D. LABERIVS. D. L. LALVS. p. DCVI. LALVS ET CORINTHVS. unde apparet id nomen ſervis à Romanis frequenter inditum fuiſſe. rurſus apud eundem Gruterum p. CCXXXVIII. C. MVRDIVS LALVS & C. MVRDIVS DEMOSTHENES. *Lala Cyzicena* Plinio laudata inter picturae artifices lib. XXXV. cap. I. HEINS. Et ita Caſaub. ad Theoph. περὶ ἀδολεσχίας, diſtinguit eam à λαλιᾷ, quae eſt vitium, quo tenentur ii, qui perpetuo loqui, nunquam tacere, aut alii vices loquendi tradere non ſolent. Ita in Epigrammate Graeco lib. III. Anth. cap. XII. pag. 331. foemina πολύμυθος eleganter vocatur λάλος κίσσα, *pica loquax.* ut apud Petron. cap. XXXVII. *malae linguae, Pica pulvinaris.* Alexis apud Athen. lib. IV. 4. Σοῦ δ' ἔγω λαλίστραν οὐπώποτ' εἶδον οὔτε κερκώπην, γύναι, οὐ κίτταν, &c. BURM.

599. *Prima ſed illi Dicta bis ſyllaba.*] *Lalara*, inquit, fuit ei primum nomen. NEAP.

601. *Et vitio poſitum eſt.*] Malo, *Ex vitio poſitum.* A loquacitate ſic dicta haec Graecis Λαλία. Plutarchus Symp. ſeptimo: Πολύφωνος ὁ οἶνός ἐστι, καὶ λαλιᾶς ἀκαίρου, καὶ φρονήματος ἡγεμονικοῦ καταπίμπλησιν. Idem ſaepiculè λαλέω uſus, pro effutire & incircumſpecte loqui. NEAPOL. *Eſt* abeſt à plurimis.

601. *Dixerat Almo.*] *Almon* opt. Ambroſ. & unus Patav. ſic & lib. XIV. Met. 329. veteres nonnulli, & lib. IV. Faſt. ỹſ. 338. HEINS.

602. *Nata, tene linguam.*] Fingit hanc Naïdem Almone ſatam. NEAP.

603. *Stagna.*] *Tecta* unus.

605. *Miſerataque nuptas.*] *Nuptam* rectius nonnulli. alii, *nymphae*, vel *nympham.* HEINS. *Miſerata maritas* Strozzae. praeterea, *Illa eadem Junonem adiit* Laeti codex.

607. *Jupiter intumuit.*] Graecis etiam οἰδαίνειν, pro *iraſci*; & οἴδημα, pro *ira.* NEAP.

607. *Quaque eſt non uſa modeſte.*] Malim, *quaque eſt minus uſa modeſte.* HEINS.

608. *Eripit huic linguam.*] Hinc Firmianus poſt illa ſupra citata: *Quid praeſtare volenti poteſt, qui loqui non poteſt?* NEAP.

608. *Mercuriumque vocat.*] *Monet* Urſini, Voſſ. Zulich. Mazar. & quatuor alii. rectius. & pro *Eripit huic*, *Eripuit* iidem. Forte,

——— *Mercuriumque monet,*
Ducat ut ad manes.

vel etiam, cum libri proximo Pentametro nonnulli habeant, *Nympham haec infernae*, legi poſſit,

Duc hanc ad manes (locus ille ſilentibus aptus)
Nympham, ait: infernae nympha paludis erit.
HEINS.

Vim parat hic: vultu pro verbis illa precatur;
Et fruſtra muto nititur ore loqui.
Fitque gravis, geminoſque parit, qui compita ſervant,
Et vigilant noſtrâ ſemper in urbe, Lares.
PRoxima cognati dixere Cariſtia cari,
Et venit ad ſocias turba propinqua dapes.
Scilicet à tumulis, &, qui periêre, propinquis,
Protinus ad vivos ora referre juvat:
Poſtque tot amiſſos, quidquid de ſanguine reſtat,
Adſpicere; & generis dinumerare gradus.
Innocui veniant: procul hinc, procul impius eſto
Frater, & in partus mater acerba ſuos:

Cui

Heins. Verſus ille ſcaberrimus; cui nos auctoritate codicis Francofurtenſis integritatem reſtituimus, legendo, in praecedenti *vocat*, & dein, *Duc, ait, ad manes*. Burm.

611. *Accepit luctus euntes.*] Dispunctâ litterulâ legendum, *accepit lucus euntes*, ut in noſtro. Miror ego, minutos meos *καὶ κοπρολόγους* interpretes hoc non vidiſſe. Neap. Sed ita jam plurimae editiones ante Neapolim, & *luctus* ex operarum vitio profluxiſſe puto. nam codices omnes, *lucus*.

612. *Duci tum placuiſſe ſuo.*] *Placuiſſe Deo* ſcripti plerique cum primâ editione. Heins. *Complacuiſſe ſuo* Bernenſ.

613. *Vim parat: hunc vultu.*] In eodem, *Vim parat hic: vultu*. Neapol. *Huic* Gottorph. *hinc* unus.

615. *Geminoſque parit.*] Haec igitur Larunda, ſiva Diva Muta, eſt Mania Macrobii. *Idque aliquamdiu obſervatum*, ille inquit, *ut pro familiarum ſoſpitate pueri mactarentur Maniae Deae, matri Larium*. Neapol.

615. *Qui compita ſervant.*] Ad haec leges quae notabimus, σὺν Θεῷ δ' εἰπεῖν, ad illud lib. v. 140.

Compita grata Deo, compita grata cani.

Neapol.

616. *Semper in aede Lares.*] *In urbe* ſcripti iidem. & recte. Lares enim non familiares tantum, ſed publicos etiam ſeu viales deſignat, qui in compitis colebantur. Nam in compitis gemini ſimul Lares collocabantur, niſi cum Genius Imperatoris tertius accederet, in domibus ſingulares. Infra,

Mille Lares, Geniumque Ducis, qui tradidit illos,
Urbs habet, & vici numina trina colunt.

Larium originem tangit apud Diomedem Grammaticum Caſſius Hemina in Hiſtoriis: *Paſtorum vulgus ſine contentione conſentiendo praefecerunt aequaliter imperio Remum & Romulum, ita ut de regno pares inter ſe eſſent. Monſtrum fit. ſus parit porcos triginta, cujus rei fanum fecerunt Laribus Grundulibus.* nam *grundire* pro *grunnire* veteres dicebant. Emenda Marcianum Capellam lib. 1. pag. 16. ed. Grotii, ubi pro eo, quod nunc legitur nullo ſenſu, *Lar omnium cunctalis*, reponendum, *Lar compitalis*. niſi mavis, *Lar Comitialis*. hinc & forte in veteri Inſcriptione apud Tertul. de Spectac. cap. v. LARES COMPITO POTENTES legendum. vulgo, *Comitio potentes*. in S. Agobardi codice *Coillo* legebatur, unde Salmaſ. Exerc. Plin. pag. 641. *Colio*. inepte. cum potius contracte pro *concilio* ſcriptum videri poſſet. De Laribus plura congeſſit Meurſius Auctario Philologico cap. 1. Heins.

617. *Proxima cognati.*] viii. Kalendas Martias erant Chariſtia. Bene Kalendarium Conſtantini Magni:

IX. FERALIA
VIII. CHARISTIA.
VII. TERMINALIA.

Omittit haec feſta vetus Romanum: miror. In Rureſtri, poſt Parentalia & Lupercalia, legitur, cara cognat. mallem cari cognat. id eſt, *Cariſtia cognatorum*. Sed obſerva iſta Valerii lib. ii. cap. 1. *Convivium etiam ſolemne majores inſtituerunt, idque Chariſtia appellaverunt; cui praeter cognatos & affines nemo interponebatur: ut ſi qua inter neceſſarios querela eſſet orta, apud ſacra menſae, & inter hilaritatem animorum, fautoribus concordiae adhibitis, tolleretur.* Ad Ovidianum calculum accedit: dies ergo ille totus deditus conviviis. hinc eumdem, *Feſtum epularum*, dixerunt. Sed mea haec ſuſpicio: nam hoc nomine diutius dies, quo Petrus Apoſtolus cathedram in Antiochiâ erexit, vulgo dictus eſt: incidit ille in idem tempus, quo celebrata antiqua Chariſtia. Neap.

618. *Ad ſocios turba propinqua Deos.*] Pro diverſa lectione in quatuor ſcriptis *dapes* inveni. in uno, *patres*, in alio, *cibos*. Quare arduum non fuit *ſocias dapes* conjectare. quod unus Mediceus

poſtea

Cui pater eſt vivax, qui matris digerit annos,
Quae premit inviſam ſocrus iniqua nurum.
Tantalidae fratres abſint, & Iäſonis uxor,
Et quae ruricolis ſemina toſta dedit:
Et Soror, & Progne, Tereusque duabus iniquus:
Et quicumque ſuas per ſcelus auget opes.
Dìs generis date tura bonis. Concordia fertur
Illo praecipue mitis adeſſe die.
Et libate dapes: ut grati pignus honoris
Nutriat incinctos miſſa patella Lares.
Jamque ubi ſuadebit placidos nox ultima ſomnos,
Parca precaturae ſumite vina manus.

Et,

poſtea confirmavit. *ſocias dapes* vocat ea convivia, qnibus feſtum illud dabatur. Statius Saturnal. ad Domitianum:

Nobiscum ſocias dapes iniſti.

Theb. VIII.

Tum primum ad coetus, ſociaeque ad foedera dextrae
Oedipoden exiſſe ferunt.

Vide quae notat Illuſtriſſ. Neapolis ad hunc locum. Gloſſae Steph. *Cara cognatio*, Τιμὴ συγγενείας. Martial. lib IX. Ep LV.

Cara daret ſolenne ſibi cognatio munus.

Quo alludens *cares* etiam pro cognatis poſuit Auſonius praefatione Parentalium, & carm. IX *cari propinqui* apud Perſium Sat. III. *ſociae dapes*, ut alibi, *ſocii lares* & *penates*. de quibus nonnihil epiſt. V. ỳſ. 126. & *ſociare hoſpitia*, *menſas*, *penates*, & ſimilia. hinc Valerio Flacco *jungere Penates*, pro hoſpitale foedus inire libri tertii initio:

——— *manibusque datis junxere penates.*

ut vere reſtituit Gronovius noſter. *Sacrare laribus fidem* idem Valerius eodem libro, 174.

Nec tibi Theſſalicos tunc profuit, Ornyte, reges
Hoſpitiis, aut mente moras ſoviſſe benigna,
Et Laribus ſacraſſe fidem.

ubi *diem* perperam legitur. de Chalybum gente idem lib. IV. 614. *Hoſpitii quis nulla fides. Fidas hoſpitiis aedes* Noſter dixit lib. VI. Faſt. v. ỳſ. 689. ut illic recte codices ſcripti. HEINS. Sic lib. IV. 422. *Ad ſacras dapes venire.*

619. *Et qui.*] *Sed qui* Vatican. *propinqui* etiam Excerpta Voſſii & novem codices. *propinquos* unus Moreti.

623. *Innocui veniant.*] Arcet ab hac menſâ Atreos & Thyeſtes, Medeas & Inones, Philomelas & Prognes, Tereos, & tandem capita, quae bona ſceleri & crimini debent. NEAP.

624. *In partus mater acerba ſuos.*] *Tuos* recte codex Hamburgenſis. HEINS.

625. *Cui pater eſt vivax.*] Non abit hinc Papinus in Lacrymis Hetruſci III. Silvarum:

——— *Pater eſt qui fletur, adeſte*
Dique hominesque ſacris: procul hinc procul ite nocentes,
Si cui corde neſas tacitum, feſſique ſenectus
Longa patris, ſi quis pulſatae conſcius umquam
Matris, & infernâ rigidum timet Aeacon urnâ.

NEAPOL.

625. *Digerit.*] *Dirigit* Petav. *degerit* Voſſ. Excerpta. *cui mater degerit* Gottorp.

631. *Dis generis date tura boni.*] Vos mentes recti conſciae. in antiquo meo eſt, *date tura bonis.* Non reprobo ſcripturam: nam *boni* manes & *boni* lemures (alios vocarunt noxios & averſos) erant Dii lares, quibus modo ſupplicabant pro incolumitate reliquae familiae. huc ſpectat vetus hic lapis: LARIBVS PRO SALVTE ET INCOLVMITATE DOMVS Q. SERTORII. NEAP. *Bonis* multi ex ſcriptis. ut in illo Virgiliano XII. 646. *Vos ô mihi manes Eſte boni.* ubi videatur Servius. HEINS.

632. *Illo.*] *Illa* ſcripti & editi plurimi. *adeſſe jubet* Petavii.

633. *Ut grati pignus amoris Nutriat intinctos miſſa patella cibos.*] *Grati pignus honoris* Voſſ. Arond. Urſin. Petav. Zulich. & multi alii melioris notae. ut in Triſt. III. El. IV.

Ante volebatis, gratique erat inſtar honoris,
Verſibus in noſtris nomina veſtra legi.

ſic recte vetus liber. Silius lib. II. 581.

Inde petit tumulum; ſummo quem vertice montis
Struxerat, & grato cineres decorarat honore.

Martial. Apophor. Ep. XXXIV.

Militiae decus en, grati geſtamen honoris,
Arma tribunitium cingere digna latus.

Ita verſus iſti videntur eſſe legendi de Parazonio,

ex

Digitized by Google

Et, bene nos, Patriae, bene te, Pater, optime Caeſar,
Dicite ſuffuſo, per ſacra verba, mero.

Nox

ex veſtigiis veterrimorum codicum. Ceterum pro *Nutriat intinctos cibos*, qnod Latinum non eſt, *inventos cibos* Hamburg. *intactos cibos* Arond. *immiſſos cibos* undecim alii. quinque, *incinctos cibos*. Voſſ. *intinctos Lares*. quomodo Zulich. & Mazar. à manu primâ. cujus ſcripturae fugitiva etiamnum veſtigia apparebant. Lege nulla fere mutatione & conjecturâ indubitatâ, *incinctos Lares*. Lares enim in marmoribus ac ſignis aeneis antiquis exprimuntur incincti, ſeu ſuccincti. ut Perſius loquitur, Sat. v. 30.

Cum primum pavido cuſtos mihi purpura ceſſit,
Bullaque ſuccinctis Laribus donata pependit.

& plane in antiquis ſigillis aeneis, qnalia & penes me ſunt, Lares incincti ſeu ſuccincti exprimuntur. non recte ergo vir ſummus Caſaubonus ad habitum peregrinantium refert, quo lares induti. ſic *incincta Diana* Ep. IV. 87. & *incincta Hebe* V. Faſt. 675. *incinctus tunicâ mercator*, pro *ſuccinctus*, apud Noſtrum. *bis cinctam* Dianam dixit Auſonius Epigr. XXVIII.

Nec bis cincta Diana placet, nec nuda Cythere.

ea enim eſt optimorum codicum ſcriptura, quam Vinetus non intellexit, dum *ſuccincta* mavult reponi. Claudian. III. In Stilic. v. 248. De hac ipſa Diana:

——— *Duo cingula veſtem*
Crure tenus pendere vetant.

& lib. II. de Rapt. Proſ. 33.

Criſpatur gemino veſtis Gortynia cinctu
Poplite fuſa tenus.

de eadem. ſic *ſuccincti popae* Propertio. lib. III. El. 4. *ſuccinctus mercator* apud Perſ. Sat. v. *praecincti pueri* de famulis Horat. II. Sat. VIII. ut contra *diſcincti*: Denique alter Mazar. & unus Medic. *uncta patella*, quomodo & Perſio,

——— *unctâ vixiſſe patellâ*
Semper, & aſſiduo curata cuticula ſole.

unus Farneſ. *juncta*. Zulich. *juſſa*. Sed cum Tò *miſſa* vox ſit convivalis, unde & *miſſus* pro cibo, & *miſſilia* pro donis, nil temere mutem. lib. v. 360.

Accidere in menſas ut roſa miſſa ſolet.

Art. lib. I. 582.

Huic detur capiti miſſa corona tuo.

hinc & *miſſae pullo fruges* apud Livium in auguralis ſacri deſcriptione. *Patella* autem proprie in uſus Larium adhibita & libationi. Varro Manio apud Nonium Marcellum in *patella*. *Quocirca oportet bonum civem legibus parere, & deos colere, in patellam dare μικρὸν κρέας.* ſed & Veſtae patella libabatur, quae focis praeſidebat, ut Lares. Hinc Noſter Faſt. VI. 310. *Fert miſſos Veſtae pura patella cibos.* Valerius Maximus libro IV. cap. 4. *C. Fabricius patellam ſuam corneo pediculo ſuſtineri voluit.* apud Ciceronem libro ſecundo de Finibus *de patella edere* dicitur in homines impios & profanantes ſacra. noti apud Plautum *dii patellarii*, hoc eſt minorum gentium. Perſius vero quod *cultricem foci patellam* dixit Satyrâ tertiâ, tantundem eſt, ac ſi Larium cultricem dixiſſet. nam magno Caſaubono aliter locum Perſianum capienti non accedo. Bene Scholiaſtes Pithaei, *cultrix foci patella, quia delibandae dapes in ea poſitae ad focum feruntur.* Sic ſcribendum. vulgo *delibantiae dapes*. Recte ergo Juvenalis Satyr. v. ut paullo ante jam vidimus, tanquam de ferali Hecates libatione:

At tibi dimidio conſtrictus gammarus ovo
Ponitur, exiguâ feralis caena patellâ.

Heins. Hinc Cicero IV. Ver. 22. *patellam, in qua ſigilla erant egregia*, vocat, *inſigne penatium hoſpitaliumque deorum.*

634. *Miſſa patella cibos.*] De ritu Livius: *Inter pocula atque epulas, ubi libare Diis dapes & bene precari mos eſſet.* & Tibullus lib. I. 130. Lares compellans:

Adſitis Divi, nec vos è paupere menſâ
Dona, nec è parvis ſpernite fictilibus.

Quid hìc *parva fictilia*, niſi veteres patellae? Antiqui magiſtri ad illud Satyrici, *cultrixque foci ſecura patella*; *Quia delibatae*, inquiunt, *dapes in eâ poſitae ad focum feruntur.* hinc, *patellarii Dii*, Plauto. & à Varrone ſcriptum, *Deos colere ac dare in patellam, μικρὸν κρέας.* Neapol.

635: *Placidos nox humida ſomnos.*] *Nox ultima* Voſſ. Arondel. Mazar. unus Vatic. & Farneſ. haud dubie recte. Atque ita fuerat in Zulichemiano à manu prima. Solenniora apud veteres convivia in multam noctem aut primam quandoque lucem protrahebantur, quod veſpertino tempore inſtituerentur. ſic Met. VII. 662. fabula Prognes:

——— *lucis pars ultima menſae*
Eſt data, nox ſomno.

ita codices vetuſti. nam *lucis pars optima*, quod vulgo legitur, contra ritum veterem pugnat, ut dixi illic loci. Bene igitur *nox ultima* hoc loco, ut appareat tempus indulgendo genio fuiſſe datum ſolito ſpatioſius. atque ita Virgilianum illud, lib. II. pr. *Suadentque cadentia ſidera ſomnos*, intelligendum eſſe opinor. ut extremam noctis partem deſignet. Propert. lib. IV. El. IV.

Et jam quarta canit venturam buccina lucem,
Ipſaque in Oceanum ſidera lapſa cadunt.
Expertar ſomnum.

Heins.

636. *Lar-*

Digitized by Google

NOx ubi tranſierit, ſolito celebretur honore,
Separat indicio qui Deus arva ſuo.

Ter-

636. *Larga precaturi ſumite vina manu.*] *Parca vina* Mazar. & pro diverſa lectione Voſſianus. optimè. ne dubita. Non enim pocula deſcribit in ſalutem Principis haurienda, quod volunt interpretes, ſed libationem, quae parco mero in focum aut menſam effuſo fiebat. ut jam videbimus. duo codices, *precatura manu.* unus Medic. *manus.* Lege, *Parca precaturae ſumite vina manus*, ut ſupra monuimus. ſic antea hoc libro, 198. de Fabiis:

Sumite gentiles arma profeſſa manus.

lib. IV. 542.

Et feriunt molles taurea terga manus.

Triſt. I. III. 78.

Et feriunt moeſtae pectora nuda manus.

Triſt. III. I. 82.

Sumite plebejae carmina noſtra manus.

HEINS.

637. *Et, bene vos.*] Nota formula haec inter ſcyphos & pocula antiquorum. Vide Plautum in Perſâ Actu V. Scenâ primâ, & in Sticho Actu V. Scenâ quartâ. NEAPOL.

637. *Bene, tu patriae pater, optime Caeſar.*] Imo, *bene, te patriae pater:* quod & annotarat Scaliger, & alii jam obſervarunt. Notum illud, *Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene noſtram etiam Stephanium*, ex Comico & convivali formula. Τὸν δεῖνα εὖ ζώειν. DAN. HEINS. *Bene te* meliores omnes. recte. de quo vide quae notavi lib. I. Artis Am. ℣ſ. 601. Nec accedo codicibus, qui *bene nos* habent. Auguſto Caeſari hic ingenioſe blanditur, idque ex ritu Graecorum, qui finito convivio poculum hauriebant, Διὸς σωτῆρος καὶ ἀγαθοῦ δαίμονος dictum, ut ex Athenaeo aliisque ſat liquet. horum loco Ovidius Caeſari, Patriae Patri, & Laribus libandum ſuadet. Nam ἀγαθοὶ δαίμονες nihil aliud quàm Genii. ut recte Servius etiam notavit ad Georg. III. ἀγαθοὶ δαίμονες, *quos Latino Genios vocant.* Genii vero Laribus iidem. ſic apud ſcriptorem Queroli à Petro Daniele editum ipſe Querolus, *Larem optimum Geniorum* appellat. ſed de Geniis Domeſticis videndus Cenſorinus cap. III. Agi autem de vino non bibendo, ſed in focum effundendo illud quod ſequitur, *ſuffuſo mero*, abunde oſtendit, ac proinde *Parca vina* recte ſuperiori verſu à nobis reponi. Appoſite omnino & ad rem Horatius lib. IV. Ovid. V. ad Auguſtum:

Condit quiſque diem collibus in ſuis,
Et vitem viduas ducit ad arbores:
Hinc ad vina redit laetus, & alteris
Te menſis adhibet deum.
Te multâ prece, te proſequitur mero,
Defuſo pateris, & Laribus tuum
Miſcet numen, uti Graecia Caſtoris,
Et magni memor Herculis.

Hanc libationem etiam Graecis in uſu fuiſſe Athenaeus lib. XV. docet. Φιλόχορος ἐν δευτέρῳ Ἀτθίδος καὶ θεσμὸς, φησιν, ἐτέθη τότε προσφέρεσθαι μετὰ τὰ σιτία πᾶσιν ἀκεκραμένον, ὡς γεῦμα καὶ δεῖγμα τῆς δυνάμεως τοῦ ἀγαθοῦ θεοῦ. Deinde menſas fuiſſe amotas ex eodem conſtat. quanquam Euſtathius in Odyſſ. Γ. id menſis jam remotis factitari ſolitum aſſeverat. Salmaſius in libro, quem ſub nomine Simplicii Verini adverſus virum ſummum Hugonem Grotium edidit, inter primas & ſecundas menſas hanc libationem ſolitam inſtitui contendit, improbatque ſententiam Scaligeri, qui menſis ſecundis id à Romanis factitatum, calicesque circumferri ſolitos adfirmarit. pro Scaligero tamen ſtat hic Naſonis locus, qui à convivis dormitum ituris ſub ultimam noctem id fieri ſolere demonſtrat. In Didonis apud Maronem convivio poſt libationem menſae ſecundae appoſitae, unde tamen non ſequitur, idem apud Romanos uſu veniſſe. Sed & in conviviis, ſi viri principis ſaluti poculum libarent, eidem bene precabantur, ut hic Auguſto Ovidius. Apud Lucianum in Cataplo Megapenthes tyrannus jam mortuus, καὶ μὴν σπένδοντες ἐν τοῖς συμποσίοις, μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἐπηύχοντό μοι πολλὰ καὶ ἀγαθά. In eo quoque gratificatur Auguſto Noſter, atque ex fide hiſtoriae agit, quod eum Laribus adjungit, cujus Genius inter duos Lares medius in compitis eſſet dedicatus, de quo infra,

Mille Lares Geniumque ducis, qui tradidit illos,
Urbs habet; & vici numina trina colunt.

HEINS. Dubium quid praeſtet, *bene nos*, an *vos*, cum ſcripti & editi varient. ſi *nos* retineamus, intelligemus votum pro ſalute Populi, quae continetur Caeſaris ſalute; & ita duo illa ex more jungi nuper vir doctus oſtendit in diſſertatione inſerta Hiſtoriae Criticae Reipl. Literar. §. XII. pag. 123. BURM.

637. *Patriae Pater.*] Piaculum enim fuit apud antiquos, in quavis publicâ ſive privatâ menſâ, ſuo etiam Principi non bene precari. hîc deſinebam, cum venit ante oculos Ambroſius in haec verba: *Quid memorem ſacramenta, quae violare nefas arbitrantur? Bibamus, inquiunt, pro ſalute Imperatorum; qui non biberit, ſit reus indevotionis. Videtur enim non amare Imperatorem, qui pro ejus ſalute non biberit. O piae devotionis obſequium! Bibamus pro ſalute exercituum, pro Comitum virtute, pro filiorum ſanitate: & haec vota ad Deum pervenire judicant.* De Heliâ & Jejunio cap. XVII. NEAPOL.

638. *Dicite ſuffuſo per ſacra verba mero.*] Quidam veteres, *poſt ſacra verba. ſint bona verba* Mazar. Voſſ. Laeti, pr. Ambroſ. atque alii nonnulli. In Zulich. Hamb. & Gottorph. *ſint ſacra.* Petav. Arondel. Urſin. & plurimi alii, *in ſacra*, hiante verſu. Lege, *ſint rata verba*, vel, *ter rata verba.* aut,

Termine, ſive lapis, ſive es defoſſus in agro
Stipes ab antiquis, ſic quoque numen habes.
Te duo diverſâ domini pro parte coronant;
Binaque ſerta tibi, binaque liba ferunt.

Ara

aut, *ter bona verba*, ut Tibullus lib. II. Eleg. II. *Dicamus bona verba*, Ternarius numerus boni erat augurii, etiam obſervatus apud Graecos. Apoſtolius in Paroemiis: Ἔθος εἶχον οἱ παλαιοὶ μετὰ τὸ δεῖπνον πίνειν ἀγαθοῦ δαίμονος, ἐπιῤῥιχοῦντες ἄκρατον, καὶ τοῦτο δὲ τρίτον. Neque aliter in Sacrificus. Gratius Volcanalium deſcriptione. ℣ſ. 438.

—— *des lapſis ultima rebus*
Auxilia, & meriti ſi nulla eſt noxia tanti,
Tet miſerare animas, liceatque attingere fontes,
Sancte, tuos; ter quisque vocantes pinguia libant
Thura foco.

Ita verſus iſti ſcribendi. Noſter Faſt. IV. ℣ſ. 778.

—— *haec tu converſus ad ortum*
Dic ter, & in vivo perlue rore manus.

Quomodo bene optimi codices. Valerius Flaccus libro I. 193.

Ipſe ter aequoreo libans carcheſia patri,
Sic ait Æſonides.

ſint rata verba, ut ſupra hoc libro:

Tu fore dixiſti: ſint rata dicta Jovis.

Senec. Oedipo:

—— *rata verba fudi.*

de *ratis votis* ac *verbis* vide Notas ad Epiſt. XVI. ℣ſ. XV. Noſter lib. ſuperiori, 696.

Efficiatque ratas utraque diva preces.

lib. III. 57.

Vox rata ſit, patrioque vocat de nomine menſem.

Met. III. 341.

Prima fide vocisque ratae tentamina ſumſit
Caerula Liriope.

quae vera ſcriptura. ita *ratum opus* in Ibide dixit:

Quaeque ratum triplici pollice netis opus.

Heins. Nimium quantum ſaepe Illuſtris Heinſius ſuas amabat formulas dicendi, quas ubique obtrudebat, etiam ſine ſcriptorum auctoritate: & praeſertim vocem illam *ratus* ubique fere ſubſtituere contendit aliis. vid. ad Ep. XVI. 279. hic certe vulgata ſenſum multo facit rotundiorem & elegantiorem. dicite bene nos, bene te, diffuſo mero per ſacra verba, id eſt dum illa verba ſacra & ſollemnia, *bene nos* &c. dicuntur. ita IV. 660.

Adorato per ſua verba Deo.

ubi paullo quidem aliter capitur. ſed ſic *per oſcula* lib. III. 509. *per jurgia* V. Triſt. XI. I. & alia, de quibus ad Val. Flaccum lib. I. 767. latius agemus. ſi quid mutandum, mallem, *per ſua*, vel, *per bona verba*. ut *ſua* verba ſint, quae iſti ſollemnitati congruunt, ut ſupra ℣ſ. 542. *Adde preces, poſitis & ſua verba focis.* Burm.

639. *Nox ubi transierit.*] VII. Calendas Martias erant feſta Terminalia, dies N. P. ut notatur in Kalendariis. Neu credas duumbardis illis, qui rejiciunt in XX. Februarii diem. Neapol.

640 *Indicio qui Deus arva ſuo.*] Is à Numâ Pompilio primo cultus & inſtitutus. Ut enim contenti reculis propriis non ambirent alienas, fecit, ut unusquisque ſuum agellum circumſcriberet, & finibus lapides infigeret Ἱεροὺς, inquit Dionyſius lib. II. Ἀπέδειξεν ἱεροὺς Διὸς τοὺς λίθους, καὶ θυσίας ἔταξεν αὐτοῖς ἐπιτελεῖν ἅπαντας ἡμέρᾳ ταχτῇ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐπὶ τὸν τόπον συνερχομένους, ἑορτὴν ἐν ταῖς πάνυ τιμίαν καὶ τὴν τῶν ὁρίων θεῶν κατασκευάσας. Ταύτην Ῥωμαῖοι Τερμινάλια καλοῦσιν. Neapol. Libet adſcribere verba Lactantii Firmiani ex libro primo de Falſa Religione cap. 20. quia ad illuſtrationem loci hujus ac narrationis mox ſubſecuturae faciunt in primis: *Quid? qui lapidem colunt informem atque rudem, cui nomen eſt Termino. Hic eſt, quem pro Jove Saturnus dicitur devoraſſe nec immerito illi honos tribuitur. Nam cum Tarquinius Capitolium facere vellet, eoque in loco multorum deorum Sacella eſſent, conſuluit eos per auguria, utrum Jovi cederent. & cedentibus ceteris ſolus Terminus manſit. Unde illud poëta Capitoli immobile ſaxum vocat. Jam ex hoc ipſo quam magnus Juppiter invenitur? cui non ceſſit lapis, ea fortaſſe fiducia, quòd illum de paternis faucibus liberarat. Facto itaque Capitolio ſupra ipſum Terminum, foramen eſt in tecto relictum, ut, quia non ceſſerat, libero coelo frueretur, quo ne ipſi quidem fruebantur, qui lapidem frui putaverunt. Et huic ergo publice ſupplicatur, quaſi cuſtodi finium Deo, qui non tantum lapis, ſed etiam ſtipes interdum eſt.* Ex quo loco diſcimus Tarquinio regnante rem geſtam de Termino Jovi non cedente. Deinde hunc ipſum Terminum fuiſſe ſaxum illud, quod Rhea puerpera dederit Saturno devorandum. Copioſe rem omnem Livius quoque libro primo & quinto primae Decadis eſt perſecutus. Narrat & Servius Æneidos nono, & D. Auguſtinus de Civitate Dei lib. IV. cap. 23. & 29. Huc refer aenigma vetus, quod ex Varrone profert A. Gellius Noct. Atticar. lib XII. cap. 6.

Semel minusne, an bis minus, ſit non ſat ſcio,
An utrumque eorum, ut quondam audivi dicier
Jovi ipſi regi noluit concedere.

Quorum primo verſu τὸ *ſit* eſt tollendum, ut verſui ſenario pedes ſui conſtent, verſu tertio quoque praeſtiterit, *Jovi ipſo regi.* Heins

641. *Termine, ſive lapis, ſive es defoſſus in agro Stipes, ab antiquis tu quoque numen habes,*] Hunc locum declaravit Muretus, & poſt eum Scaliger in Tibullum. Ciofan.

641. *Sive lapis, ſive et ſtipes.*] Ex utroque confecta

Ara fit: huc ignem curto fert ruſtica teſtu
Sumtum de tepidis ipſa colona focis.
Ligna ſenex minuit: conciſaque conſtruit altè;
Et ſolidà ramos figere pugnat humo.

Dum

fecta ſacra illa indicia rei alienae. hinc illud: Πῶν ξύλον καὶ πάντα λίθον τὸ δὲ ἀκοινωνήτως. Inde paſſim & lapidis & ſtipitis nomine terminus exauditur. Tertullianus alicubi, nec fallor, vocavit *palos terminales*, alius, *cancellos*. Fragmentum cujusdam ſacroſancti (ſic videtur) pſephiſmatis: *Nullus Chriſtianus ad fana, vel ad petras, aut ad fontes, vel ad arbores, aut ad cancellos per trivia lumina faciat, aut vota reddere praeſumat.* Jam haud novum tibi fiet, *regio cancellata*, *cancellare*, *cancellatio*, quae pro limitatione in Siculo Flacco. NEAPOL.

642. *Ab antiquis.*] Hi Graeci ſunt, qui τέρμονας dicunt: nos, unâ mutatâ litterâ, *terminos*. NEAPOL.

642. *Tu quoque nomen habes.*] *Numen* eum melioribus legendum. Gottorph. & tres alii, *ſic quoque*. HEINS. Diſtinctione puto juvandum locum, *ſive es defoſſus in agro ſtipes ab antiquis: ſic quoque numen habes.* ſive eſt lapis vel ſtipes, haec vilitas materiae non impedit, quo minus & numen habeas. de illa formula, *ſic quoque*, modo vidimus, ỹſ. 466. perperam puto interpretes per *antiquos* Graecos intelligere. *in agris* Moreti. & Cantabr. *nomen habes.* BURM.

643. *Te duo diverſa.*] Agrorum utrimque poſſeſſores. Hoc erat ſacrificium privatum; publicum verò, quod fiebat ἀμφιετεὶ ſexto ab Urbe lapide. de quo Noſter paullo poſt. Nunc capies Plutarchum in vitâ Numae: Ὁ δὲ τέρμων, ὅρος ἄν τις εἴη, καὶ θύουσιν αὐτῷ δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ κατὰ τοὺς τῶν ἀγρῶν περιορισμούς NEAPOL.

644 *Binaque dona ferunt.*] *Binaque liba* Urſin. Voſſ. Arond. Zulich. Mazar. Nauger. & multi alii cum primâ editione. ſupra lib. I. 670.

Et date paganis annua liba focis.

Juvenalis Sat. XVI. 39. appoſite de Termino:

— *ſaxum*
Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo.

pro parte, etiam ſuperiori verſu optimus Ambroſ. Mazar. Zulich. Voſſ. Arondel. & multi alii ex melioribus. de toto hoc ritu videatur Pithaeus in Adverſ. II. cap. 14. & Rigaltius ad Agrimenſores pag. 19. ceterum tres domini ſimul Terminum in trifinio coronabant, qua de re Siculus Flaccus de conditione agrorum. HEINS.

645. *Ara ſit hic, ignem.*] Vetus, *Ara ſit, hac ignem.* rectè. NEAP.

645. *Huc ignem curta fert ruſtica teſta.*] Optimus Vatic. *curto teſtu.* ſic & inferius. CIOFAN. *Teſtu* recipiendum cum Berſmanno, etiam ex codice Scaligeri, exiſtimavimus. Cato, *In foco calido ſub teſtu coquito leniter.* Afranius, *Indignum vero dum calet teſtu.* DAN. HEINS. Idem & Vaticani veriùs, *curto teſtu* Pauperis eſt habere fictilem nec integram patellam, & rupto latere guttum. NEAPOL. *Curta teſta* Naug. & quidam alii. *Curto teſto* Urſin. & Mazar. *curto texto* Petav. Zulich. *tecto*, pro *teſto*. Omnia bene. nam *teſtum* idem cum *teſta*. Similis diverſitas lectionum lib. V. Faſt. 510.

Et fumant teſtu preſſus uterque ſuo.

Nonius Marcell. *Teſta genere foeminino ſaepe invenitur: neutro apud obſcurae auctoritatis ſed ſummos ſcriptores legimus.* ubi de *teſtu* nihil. at Cariſius libro primo: *Appellamus Heteroclita, ut gelu, genu, teſtu*, ὄστρακον. *ſed Virgilio haec teſta in Georgicis.* Idem: *Teſtu, ut genu, Fl. Caper veteres ait dicere ſolitos. Mummius in Attellana, Junius ad ſpectacula eſt videre in teſtu quantum ſit caput Aſtranius, indignum velut dici ſolet teſtu. at Maro teſtam dixit.* Petronius cap. CXXXVI. *Necdum ſuperaveram cellulae limen, cum animadverto Enotheam cum teſto ignis pleno venientem.* Nam teſta ignem petebant. Auctor Rhetoricae ad Herennium: *De tanto patrimonio teſtam, qua ſibi petat ignem, non reliquit.* Sed & *teſtu* veteres dicebant, ut jam vidimus. Unde Varro lib. IV. de L. L. *Teſtuatium quod in teſtu calido coquebatur.* Perperam vero plurimi veteres *curva teſta* pro *curta* in Naſone. ſupra *mediâ teſtam relictam viâ* habuimus. Martial. lib. III. Ep. LXXXII.

Curtâque Ledae ſobrius bibat teſtâ.

ſic & *curtam antliam* habes apud eundem lib. IX. Ep. XIX. ubi *curva* perperam nunc legitur:

Sed de valle brevi, quas det ſitientibus hortis,
Curta laboratas antlia ducit aquas.

Ita optime libri veteres. *ducit* pro haurit. ſic *ducere poculum*, *ducere ubera*, de quo ſupra. vulgatum illud *tollit aquas* frigidiuſculum eſt. non diſſimiliter Divus Paulinus carmine ad Cytherium,

Jam cymba multam duxerat nimis aquam.

calicem curtum idem Martialis dixit lib. I. Epiſt. XCII.

Nec curtus Chiones Antiopesve calix.

& lib. XII. 32.

Matella curto rupta latere mejebat.

Juvenalis Satyra III.

— *quoties rimoſa & curta feneſtris*
Vaſa cadunt.

cur-

Dum ſicco primas irritat cortice flammas;
Stat puer, & manibus lata caniſtra tenet.
Inde, ubi ter fruges medios immiſit in ignes,
Porrigit inciſos filia parva favos.
Vina tenent alii: libantur ſingula flammis.
Spectant, & linguis candida turba favent.
Spargitur & caeſâ communis Terminus agnâ:
Nec queritur, lactens cum ſibi porca datur.
Conveniunt celebrantque dapes vicinia ſimplex;
Et cantant laudes, Termine ſancte, tuas.

Tu

curtam oſellam pro minutâ habes Apophor. ccxxi.

Rara tibi curtâ craticula ſudet oſellâ.

Ita optime Thuaneus liber, non *Parva craticula*, niſi quod nos *curta* repoſuimus conjecturâ ducti, quod meminiſſemus *parvam* à Juvenale etiam dici *oſellam*. Sat. xi. 144. *Exiguae fruſtis imbutus oſellae. Rara craticula*, quomodo apud eundem Juvenalem Sat. xi. 82.

Sicci terga ſuis rara pendentia crate.

Tabellam curtam habes & apud Prudentium περὶ Στεφ. Hymno xii.

Buxa crepant cerata genis impacta cruentis,
Rubetque ab ictu curta & humens pagina.

ſic ſcribunt veterrimi codices. idque in ſuis Giſelinus invenit non intellectum. *dolia curta* Lucretio lib. iv. 1020. *Curtus centuſſis* Perſio Sat. v. 191.

—— *centum Graeces curto centuſſe licetur.*

Juvenalis *curtum temone jugum* Sat. xii. 134. ceterum quemadmodum *teſta hic curta*, ſic *tegula curta* Propertio lib. iv. Eleg. v.

Horruit algenti tegula curta foco.

ita vetus liber. ut & recte legit Salmaſius, non *pergula*. Idem Eleg. vii.

Laeſit & objectum tegula curta caput.

rurſus eidem lib. iv. Eleg. v.

Sit tumulus lenae curto vetus amphora collo.

denique apud eundem *curtus equus*.

Qualia nunc curto luſtra novantur equo.

curtum malum Horatius dixit lib. i. Sat. vi. & *curtos Judaeos* Sat. ix. & *curtum Larem* lib. i. Ep. vii.

Gaudentem parviſque ſodalibus & lare curto.

Ita veterrimi libri, non, *Lare certo. canis curtus* auctori Queroli.

Sard. *Ego in laqueos hos incidiſſem, ſi monita curti ſervaſſem canis.* Heins.

In Francof. erat etiam, *huic ignem fert.* quod non diſplicet. *huic*, ſcilicet arae: an vero *teſtu* vel *teſta* ſit praeferendum dubito. nam ubi de igne agitur, qui fertur, *teſta* ſaepius uti veteres video. Auctor ad Heren. iv. 6. *ipſe à vicinis cum teſta ambulans carbunculos corrogaret.* vid. Meurſ. Critic. Arnob. vi. 5. qui hic *teſtu* praefert. Burm.

647. *Concîſaque conſtruit alte.*] Sic Urſini liber. Reliqui, *arte*, majori ex parte. uno, *apte. deſtruit* unus Patav. ex optimis. Forte, *conciſa ſuperſtruit arae.* Nam alter Petav. *arae.* Tibullus tamen lib. ii. Eleg. vi.

At ſibi quiſque dapes & feſtas exſtruet alte
Ceſpitibus menſas, ceſpitibusque torum.

Heins. Vid. iv. Met. 181.

648. *Et ſolida ramos figere pugnat humo.*] Stipitem ſeu palum innuit, qui pro termino eſſet. De *ſolida terra* diximus Faſt. iv. ℣ſ. 821. Heins. *Figere ſcutas* prima Veneta & undecim ſcripti. vid. lib. iii. 308. *ramos* vero non de Termino caperem, ſed de palis, quos figit terrae arae conſtituendae, ut congeries illa lignorum firmetur, ut recte Marſus.

649. *Irritat cortice flammas.*] *Invitat* alii, quod Grutero arridebat. nil muta. dixi Am. ii. Eleg. iv. *irritare flammas* non ſemel habes apud Corn. Severum in Ætnâ. Sed ſcribe pro *tum*, *dum*.

Dum ſicco primas irritat cortice flammas.

& ſic unus Vaticanus. Heins.

650. *Stat puer.*] Hunc communi conſenſu litterati ſuſpicantur, quem Graeci, παῖδα ἀμφιθαλῆ, vocant, Latini *Camillum*. Inclino: ſed quid diſſimulem? lentè. Mallem, boni ſenis filiolum pro puero intelligi: nam colona ejuſdem etiam erat proles. Neap. Non colona, quae uxor erat, ſed filia parva ſenis proles erat.

651. *Inde ubi ter fruges.*] Dionyſius de Sacrificiis ad eumdem: Καὶ θύουσιν αὐτοῖς ἔτι, τῶν μὲν ἐμψύχων οὐδέν· οὐ γὰρ ὅσιον αἱμάττειν τοὺς λίθους· πελάνους δὲ Δήμητρος, καὶ ἄλλας τινὰς καρπῶν ἀπαρχάς. Neap. Totum ritum copioſe deſcribit Siculus Flaccus de conditionibus agrorum: Cum enim terminos diſponerent, ipſos quidem lapides in ſolidam terram collocabant, proxime ea loca,

qui-

Tu populos, urbeſque, & regna ingentia finis:
Omnis erit ſine te litigioſus ager.
Nulla tibi ambitio eſt: nullo corrumperis auro.
Legitimâ ſervas credita rura fide.
Si tu ſignaſſes olim Thyreatida terram;
Corpora non leto miſſa trecenta forent:
Nec foret Othryades congeſtis tectus in armis.
O quantum patriae ſanguinis ille dedit!
Quid nova cum fierent Capitolia? nempe Deorum
Cuncta Jovi ceſſit turba, locumque dedit.

Ter-

quibus foſſis factis eos defixuri erant, unguento velaminibuſque & coronis eos coronabant. In foſſis autem, quibus poſituri eos erant, ſacrificio facto, hoſtiaque immaculata caeſa facibus ardentibus in foſſa cooperti ſanguinem inſtillabant, eoque tura & fruges jactabant, favos quoque & vinum aliaque, quibus conſuetudo, eſt terminis ſacrum fieri, in foſſa adjiciebant, conſumtiſque omnibus dapibus igne ſuper calentes reliquias lapides collocabant. Tale ergo ſacrificium domini, inter quos fines dirimebantur, faciebant; ubi plura hujus argumenti. recte Juvenalis igitur Satyra V. ut paullo ante jam vidimus, tamquam de ferali Hecates libatione:

At tibi dimidio conſtrictus gammarus ove
Ponitur exigua feralis caena patella.

HEINS.

652. *Porrigit inciſos favos.*] *Porricit* videri legendum Antonius Bynaeus, juvenis doctiſſimus, me monebat, & ita reponi malebat Rigaltius Obſervatis ad agrimenſores vetuſtos, ſacrificali verbo. Sed ſi recte attendis, apparebit ſacrificium omne perfici à ſolo colono. Filia igitur patri porrigebat favos, (quemadmodum fruges in caniſtro filius, alii vina, quod ſequitur) non porriciebat in ignes, ne paternas hic partes perperam occuparet. HEINS. *Incuſſos* unus. *infuſos* alius.

653. *Tenent.*] *Parans* Laeti & alii.

654. *Spectant & linguis.*] *Spectat & in linguis* octo. *lignis* quidam. *ceteraturba* etiam pr. Ambroſ. & Laeti. Heinſius conjecerat, *Spectat, & elinguis candida turba favet.*

655. *Spargitur & caeſo.*] Et ubi ſacra illa Numae lex de ſervandis puris à ſanguine his ſacris? abiit. Audi Plutarchum: Νῦν μὲν ἐμψύχα, immolant: τὸ παλαιὸν δὲ ἀναίμακτος ἦν ἡ θυσία, Νουμᾶ φιλοσοφήσαντος ὡς χρὴ τὸν ὅριον θεὸν, εἰρήνης φύλακα καὶ δικαιοσύνης μάρτυν ὄντα, φόνου καθαρὸν εἶναι. NEAPOL. *Caeſa agna* Junianus. & placet, quia *lactens porca* ſequitur. ita enim meliores omnes, non *lactans.* Horat. Epod. II.

Vel agna feſtis caeſa Terminalibus,
Vel haedus ereptus lupo.

HEINS.

657. *Vicinia ſupplex.*] Legunt alii, *vicinia ſimplex*: non reprobo; ſed vulgatam referunt MSS. NEAPOL. Pro *vicinia ſupplex* multi veteres, *ſimplex. ſimplices colones* Manilius dixit lib. IV. & Noſter ſupra de Fabiis, *ſimplex nobilitas.* HEINS.

659. *Finis.*] *Signas* Sarrav. *Signat* alius.

662. *Credita rura.*] *Condita* unus; *jura* duo.

663. *Thyreatida terram.*] Sic recte veteres. Ignota mihi Marſi editio, *Thyreïda terram*, non ob regulas ſyllabarias: produxit enim primam Statius, ſi memini, IV. Thebaidos. *Thyreatis* terra pars erat terrae Argolicae; Lacedaemonii tamen interceptam tenebant. Thucydides libro IV. Ἀφικνοῦνται ἐπὶ Θυρέαν, ἥ ἐστι μὲν τῆς Κυνουρίας γῆς καλουμένης, μεθορία δὲ τῆς Ἀργείας καὶ Λακωνικῆς. νεμόμενοι δὲ αὐτὴν ἔδοσαν Λακεδαιμόνιοι Αἰγινήταις ἐκπεσοῦσιν ἐνοικεῖν. NEAPOL. *Thyreatida* ſcripti potiores. tres tamen, *Thyreïda.* ut apud Statium dicitur. IV. 47.

——— *Lacedaemonium Thyre lectura cruorem.*

ſed à Θυρέα, ſeu Θύρη, οἱ οἰκοῦντες Θυρεάται, ὡς Τεγεάται· καὶ θηλυκῶς Θυρεάτις, inquit Stephani epitome. Nihil igitur muta. *Thyria* eſt Solino & Euſebiano Chronico. HEINS.

664. *Miſſa trecenta forent.*] Imo ſexcenta: ex his tres ſolum ſupervixere. Vide Herodotum lib. I. Atrox haec pugna fuit, ſi bene ſupputo, anno MCCCCLXXII. nam paullo poſt captus Croeſus, & Sardes, quod rejicitur in MCCCCLXXIII. NEAP.

665. *Nec foret Othryades congeſtis tectus in armis.*] Immo, quicquid obnituntur libri veteres, *lectus.* Papinius hac de re Thebaidos IV. 47.

Et Lacedaemonium Thyre lectura cruorem.

Nimirum Othryades, Lacedaemoniorum dux, de Argivis victor, ſed letalem in modum vulneratus, priuſquam animam exhalaret, tropaeo clypei hoſtilis inſcripſit, digitis cruore oblitis, Κατὰ Ἀργείων Ὀθρυάδης καὶ Λακεδαιμόνιοι. Rem narrant plu-

Digitized by Google

Terminus (ut veteres memorant) conventus in aede
  Reſtitit: & magno cum Jove templa tenet.
Nunc quoque, ſe ſupra ne quid niſi ſidera cernat,
  Exiguum templi tecta foramen habent.
Termine, poſt illud levitas tibi libera non eſt.
  Quà poſitus fueris in ſtatione, mane.
Nec tu vicino quidquam concede roganti;
  Ne videare hominem praepoſuiſſe Jovi.
Et ſeu vomeribus, ſeu tu pulſabere raſtris;
  Clamato, Meus eſt hic ager, ille tuus.

Eſt

plurimi ex antiquis, Herodotus, Plutarchus, Strabo, Pauſanias, Maximus Tyrius, Stobaeus, Suidas, Valerius Maximus, alii. Vidit & veram in Naſone ſcripturam vir clariſſimus Gaſpar Barthius ad Papinium lib. IV. ℣ſ. 48. HEINS. *Conjectis* plurimi. vid. XIV. Met. 777. *contexit* duo.

666. *Patriae.*] *Patris* Puteau.

667. *Quid? nova cum fierent Capitolia.*] Opus incoeptum à Tarquinio Priſco ex voto, ſed à Nepote Superbo abſolutum. NEAP.

669. *Inventus in aede.*] *Conventus* Maz. Voſſ. & tres alii. probe. ſic lib. XV. Met. 666. veteres codices:

Incerti quid agant proceres ad templa petiti
Conveniunt operoſa Dei.

Faſtorum. III. 205.

Conveniunt nuptae dictam Junonis in aedem.

lib. VI. 327.

Convenere patres, &, ſi bene floreat annus,
  Numinibus noſtris annua feſta vovent.

Statius Theb. XII. de ara Miſericordiae Athenis:

Huc victi bellis, patriaque è ſede fugati,
Conveniunt.

Dictys Cretenſis lib. III. *Sed poſtquam reductae utrimque acies, & jam in tuto miles noſter erat, cuncti reges ad Achillem conveniunt.* libro V. *At lucis initio ſenes omnes in aedem Minervae conveniunt.* Liv. XXXIII. 21. Ad *Tempe Theſſalica Philippus eſt conventus.* HEINS. Nemo dubitat quin *convenire* & *conventus* recte dicatur, quod infinitis Noſtri & aliorum locis licet confirmare, ſed non video, quî hic *conventus* Terminus in aede poſſit dici. an pro *conſultus* ab Auguribus, qui locum templo Jovis Capitolini augurio capiebant? Liv. lib. I. 55. dicit aves in Termini fano non addixiſſe, & ideo non evocatum Terminum. non ergo conventus fuit. quare forte legendum, *Terminus (u. v. m.) tunc lentus in aede reſtitit:* ille non exceſſit, ut reliqui dii, ſponte templo ſuo, ſed lentus reſtitit. BURM.

670 *Reſtitit.*] Inde prodiit aenigma illud perantiquum tribus verſibus ſenariis:

Semel minuſne, an bis minus ſit, non ſat ſcio,
An utrumque eorum, ut quondam audivi dicier,
Jovi ipſe Regi noluit concedere.

NEAPOL.

670. *Tenet.*] *Tenent* Gottorph.

672. *Foramen habent.*] Servius lib. XI. *Unde in Capitolio ſuperna pars tecti patet, quae lapidem ipſum Termini ſpectat: nam Termino non niſi ſub divo ſacrificabatur.* non tamen huic ſoli: cuivis enim Numini, cui in loco aliquo fulgurito ara erecta, ſine tegmine veteres faciebant; ſed his plerumque. Vitruvius libro primo cap. II. *Jovi, Fulguri, & Caelo, & Soli, & Lunae aedificia ſub divo hypaetraque conſtituuntur. Horum enim Deorum & ſpecies & effectus in operto mundo atque lucenti praeſentes videmus.* NEAPOL. Tale & templum Libero patri apud Thracas dicatum in colle Zilmiſſo. *Aedes ipſa ſpecie rotunda, cujus medium interpatet tectum. ſummo tecto lumen admittitur, ut appareat ſolem cuncta vertice ſummo luſtrare lucis immiſſu.* verba ſunt Macrobii Saturnalium libro primo cap. 18. HEINS.

674. *Fueris.*] *Fuerae* & *manes* plurimi ſcripti.

678. *Clamato, tuus eſt hic ager, ille tuus.*] Sic vetuſtiores nonnulli. alii plurimi, *tuus eſt hic ager, ille ſuus.* vel, *ſuus eſt hic ager, ille tuus.* Gottorph. & unus Medic. *meus eſt hic ager, ille tuus.* Puto:

Clamato, Meus eſt, eſt ager ille meus.

ſic apud Stat. *meus ille meus.* quomodo & alii loquuntur. quanquam & alterum, *hic meus, ille tuus*, ſatis arridet. Ep. Med.

Clamarem, Meus eſt, injiceremque manus.

Am. I. Eleg. IV.

Et dicam, Mea ſunt; injiciamque manus.

Metam. IV.

Vicimus, & Meus eſt, exclamat Nais.

HEINS.

679. *Populum.*] *Populos* Moreti & quatuor alii. Imitatus haec auctor Epigrammatis in Catalectis Pithoei pag. 101.

Eſt

Eſt via, quae populum Laurentes ducit in agros,
    Quondam Dardanio regna petita duci.
Illac lanigeri pecoris tibi, Termine, fibris
    Sacra videt fieri ſextus ab Urbe lapis.
Gentibus eſt aliis tellus data limite certo;
    Romanae ſpatium eſt Urbis & orbis idem.
NUnc dicenda mihi Regis fuga. traxit ab illâ
    Sextus ab extremo nomina menſe dies.
Ultima Tarquinius Romanae gentis habebat
    Regna: vir injuſtus, fortis ad arma tamen.

Ce-

Eſt via, quae populum ducit Junonis in aedem.
Burm.

680. *Regna.*] *Terra* Bernenſ. & duo alii. *potita* duo. *petenda* unus.

681. *Illa lanigeri.*] Sic legendum ex libris veteribus. Ciofan. Valde placer ſcriptura vetus, *Illâ lanigeri.* Neap. Mulri ex ſcriptis. *Illic.* Arondel. *Illac.* quod placet. mox Stroz. & unus Med.

Nunc dicenda mihi Regis fuga.

Heins. *Regum* Excerpta Douzae & Bernenſ.

682. *Sacra videt fieri.*] En publica, quae acta in viâ Laurentinâ. Neap.

682. *Videt.*] *Jubet* Putean. *vides* Voſſ. & tres alii. cum prima edirione.

682. *Sextus ab Urbe lapis.*] Num hi antiqui agri Romani fines? haud dubiè ita eſt: ideo Sacerdotes ibi ſacrum Deo Termino agebant, nec aliam ob cauſſam οὐ μακρὰν ambarvale ſacrificium extendebatur. Strabo lib. v. Μεταξὺ γοῦν τοῦ πέμπτου καὶ τοῦ ἕκτου λίθου, ὧν τὰ μίλια διασημαίνουσι τῆς Ῥώμης, καλεῖται τόπος Φῆστοι· τοῦτον δ' ὅριον ἀποφαίνουσι τῆς τότε Ῥωμαίων γῆς. εἶθ' ἱερομνήμονες θυσίαν ἐπιτελοῦσιν, ἐνταῦθά τε καὶ ἐν ἄλλοις τόποις πλείοσιν, ὡς ὁρίοις, αὐθημερὸν, ἣν καλοῦσιν Ἀμβαρουίαν. Neap.

686. *Quintus ab extremo.*] Sic legendum cenſeo, ut in noſtro antiquiſſimo: nec alio die notatur in Faſtis lapideis Regifugium. Alii falſo ad Kalendas Junias differunt; ut Macrobius Saturnalium libro I. cap. 12. *Putaverunt Junium menſem à Junio Bruto, qui primus Romae Conſul factus eſt, nominatum; quod hoc menſe, id eſt Kalendis Juniis, pulſo Tarquinio, ſacrum Carnae Deae in Coelio monte voti reus fecerit.* Non ambigo, quin Macrobium deceperit carmen Ovidii v. Faſtorum, cum canit IX. Kalendas Junias:

Quattuor inde notis locus eſt; quibus ordine lectis,
    Vel mos ſacrorum, vel fuga Regis ineſt.

Sed in his nulla mentio Regifugii: (miror id etiam ſenſiſſe Panvinum) ſed tantum harum litterarum, Q. R. C. F. quae ſignificant, *quando Rex*, id eſt ſacrorum, *Comitio fugit.* Fuſius ad v. de hoc ritu priſco nos vide ad eoſdem verſiculos. Neapol.

Sexto Kalendas Martias Regifugium celebratum. nec aliter diem deſignant Kalendaria antiqua. At ſeptimo Kalendas celebratum fuiſſe ex hoc Naſonis loco evinceretur, qui homines eruditos valde exercuit, Dionyſium in primis Petavium. is variarum diſſertationum ad auctarium operis de Doctrina Temporum libro v. cap. 9. Naſonem oſcitantiae ac ſupinitatis hic arguit, quod in diem ab extremo menſe ſextum Regis fugam faciat incidere, quae in diem ab extremo menſe quintum inciderit. Deſudavit & hic loci illuſtriſſimus Neapolis, ac tandem eo recidit, ut ex pervetuſto quodam codice *Quintum* diem pro *Sexto* reponi velit. Cui aſſenſum praebere haud poſſum, cum noſtri omnes pro vulgata ſtent ſcriptura praeter unum Hamburgicum, in quo *Septimus extremo menſe dies.* Fatigavit hic quoque locus Paulum Manutium & Johannem Marium Matium cap. VI. Annotatiouum in Varios Auctores; ſed cum τὸ *ab* inconcinne prorſus bis hoc diſticho occurrat, loco poſteriori, etſi membranis invitis, ſcribo, *Sextus in externo menſe dies.* ceterum ut hoc feſtum *Regifugium* dicitur, ſic aliud feſtum ſub *Populifugii* nomine poſtridie Nonas Julias fuit celebratum, quod pridie re bene geſta populus à Tuſcis in fugam verſus ſit. cujus feſti meminit Macrobius lib. III. Saturnal. cap. 3. Heins.

686. *Romanae.*] *Romano* Sarravii. & praecedenti verſu, *tellus in limite certo* Arundel. & Mazar. a manu primâ.

687. *Ultima.*] Vid. Eutrop. lib. I. Ciof.

688. *Vir injuſtus*] Idipſum regni initium aperuit, quod occiſo Servio Rege ſocero invaſit. Multa hujus Tyranni impia referunt ſeverioris notae Hiſtorici; multa quidem, quae non illi, Theophilus Patriarcha Antiochenus lib. III πρὸς Αὐτόλυκον· Τοῦτ' ἔν, inquit, Κύρου τελευτήσαντος, ὡς ἔφθημεν εἰρηκέναι, Ὀλυμπιάδι ἑξηκοστῇ καὶ δευτέρᾳ, γίνεται καιρὸς ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης ἔτι σκ΄. ᾧ καὶ Ῥωμαίων ἦρξε Ταρκύνιος Σούπερβος τοὔνομα· ὃς πρῶτος ἐξώρισε Ῥωμαίους τινὰς, καὶ παῖδας διέφθειρε, καὶ σπάδοντας ἐγχωρίους ἐποίησεν. ἔτι μὴν καὶ τὰς παρθένους διαφθείρων πρὸς γάμον ἐδίδου. διὸ εἰκότως Σούπερβος ἐκλήθη τῇ Ῥωμαικῇ γλώσσῃ· ἑρμηνεύεται δὲ ὑπερήφανος.

Imo

Digitized by Google

Ceperat hic alias, alias everterat urbes;
Et Gabios turpi fecerat arte ſuos.
Namque trium minimus, proles manifeſta Superbi,
In medios hoſtes nocte ſilente venit.
Nudarant gladios: Occidite, dixit, inermem.
Hoc cupiant fratres, Tarquiniusque pater,
Qui mea crudeli laceravit verbere terga.
(Dicere ut hoc poſſet, verbera paſſus erat.)
Luna fuit. ſpectant juvenem, gladiosque recondunt:
Tergaque, deductâ veſte, notata vident.
Flent quoque, &, ut ſecum tueatur bella, precantur.
Callidus ignaris adnuit ille viris.
Jamque potens, miſſo genitorem adpellat amico,
Prodendi Gabios quod ſibi monſtret iter.
Hortus odoratis ſuberât cultiſſimus herbis,
Sectus humum rivo lene ſonantis aquae.
Illic Tarquinius mandata latentia nati
Accipit, & virgâ lilia ſumma metit.

Nun-

Imo omne convitium comprehendit Latinus Pacatus Panegyrico ad Theodoſium: *Denique ipſum illum Tarquinium execratione poſtremâ hoc damnaverunt maledicto, & hominem libidine praecipitem, avaritiâ caecum, immanem crudelitate, furore vecordem vocaverunt Superbum, & putaverunt ſufficere convitium* Hinc veteres Graeci Patres ἀπόνοιαν *ſuperbiam* dixere. NEAP.

688. *Fertis ad arma.*] *In arma* volebat Heinſius olim, ſed adiri jubet Paſſerat. ad Propert. II. 10. pag. 287.

689. *Alias everterat urbes.*] *Averterat* Naugerii liber, ex Noſtris Erfurtenſis & unus Vaticanus. ut ſit furari, furto occupare, vel etiam averſas ſibi reddiderat. HEINS. *Cum terreat* Mazar. *aliasque everterat* Excerpt. Douz. *everterat arces* Vatican.

690. *Fecerat arte ſuos.*] Bene Livius libro primo: *Minime arte Romanâ, fraude ac dolo aggreſſus eſt.* Hunc tu lege, à quo Noſter hiſtoriam ad unguem decerpſit; &, ſi lubet, Eutropium & Halicarnaſſenſem. NEAP.

691. *Namque.*] *Jamque* Bernenſ. & Medic. unus.

691. *Proles manifeſta Superbi.*] Sextus patri ſimillimus, qui minimus ex tribus erat, ut ſcribit Naſo ex Hiſtorico Patavino: ſi Dionyſium ſequimur, natu maximus. nullius cauſſam agam. NEAPOL.

693. *Nudarant.*] *Nudarunt* Arundel. & novem alii cum Editionibus nonnullis priſcis.

694. *Hoc cupiunt fratres.*] Rectius Petav. & tres alii, *cupiant.* ut Epiſt. Deianirae:

Hoc velit Euriſtheus, velit hoc germana Tonantis. HEINS.

Et ita Francof.

696. *Dicere ut haec poſſet.*] Tres apud me, *ut hoc poſſet.* NEAPOL. Ita jam Dan. Heinſius & alii ediderunt.

696. *Verbera paſſus erat.*] Eaque in foro publice. NEAPOL.

698. *Deducta veſte*] *Diducta* Regius unus, Moreti & alius. vid. ad lib. XIII. Met. 264.

698. *Notata vident.*] Ad idem fere ſenſum torſit *notare* Petronius in Satyrico: *Sequar ego frontee notans inſcriptione ſolerti, ut videamini ſtigmate eſſe puncti.* NEAPOL.

700. *Adnuit ille.*] *Adnuit illa* venuſte unus Medic. & Farneſianus. HEINS.

702. *Perdendi Gabios quod ſibi monſtret iter.*] *Quod* vel *quo* Voſſ. *quo* etiam in multis aliis. in nonnullis, *qui. Prodendi* quoque Junianus. quomodo & infra ℣ſ. 710. pro *Traduntur moenia*, unus Moretanus, *Produntur.* HEINS. *Ut ſibi* duo. *monſtret opem* Hamb.

703. *Suberat.*] *Fuerat* Putean. & tres alii, *quod erat* Bernenſ.

704. *Sectus humum.*] *Septus* Editio prima, Neapol. & quaedam priores. & ita etiam plurimi ſcripti.

706. *Li-*

Nuntius ut rediit, decuſſaque lilia dixit:
  Filius, Agnoſco juſſa parentis, ait.
Nec mora: Principibus caeſis ex urbe Gabinâ,
  Traduntur ducibus moenia nuda ſuis.
Ecce (nefas viſu) mediis altaribus anguis
  Exit, & exſtinctis ignibus exta rapit.
Conſulitur Phoebus. ſors eſt ita reddita: Matri
  Qui dederit princeps oſcula, victor erit.
Oſcula quiſque ſuae matri properata tulerunt,
  Non intellecto credula turba Deo.
Brutus erat ſtulti ſapiens imitator, ut eſſet
  Tutus ab inſidiis, dire Superbe, tuis.
Ille tacens, pronus matri dedit oſcula Terrae,
  Creditus offenſo procubuiſſe pede.
Cingitur interea Romanis Ardea ſignis,
  Et patitur lentas obſidione moras.
Dum vacat, & metuunt hoſtes committere pugnam;
  Luditur in caſtris: otia miles agit.

Tar-

706. *Lilia ſumma metit.*] Imitatus factum Thraſybuli Mileſii, qui rogatus à Periandro per quemdam, neceſſaria moneret ad imperium diuturnum; agrum mutus cum Legato petit, & ariſtas caedit altiores: ſi quietem, innuens, Rex tuus quaerit in regnis, extinguat validiores. NEAP. *Petis* tres. *legit* duo.

707. *Decuſſaque.*] *Diſcuſſaque* quatuor. *deciſaque* ſex. *conciſaque* Gottorp. *diffuſaque* unus. ſed vulgatam firmat Livius, quem Noſter exprimit.

708. *Juſſa.*] *Verba* unus Heinſii.

709. *Gabina.*] *Gabinis* Arund. Voſſ. Mazar. & ſex alii.

711. *Nefas viſu.*] *Nefas viſum eſt* Mazar. & ſeptem alii. *nefas, mediis Merſus* Mediceus.

711. *Altaribus anguis Exit.*] Tria ſimul triſte aliquod portendebant: viſus coluber in arâ, rapta exta, & ignis extinctus: ſed duo poſtrema non recenſet Livius; nec illud, in altari ſediſſe, ſed è columnâ ligneâ (eam templi Capitolini veteris ſuſpicor) elapſum in regiam prorupiſſe. NEAP.

714. *Qui dederit primus oſcula.*] Quatuor libri ſcripti, *princeps*, non *primus* habent. nihil muto. CIOFAN. Non rectius in aliis, *princeps*. NEAP. Praeſtantiores plerique, *princeps*, non *primus*. quomodo apud Virgilium libro XI. 620.

——— *princeps turmas invaſit Aſylas.*

& apud Statium Theb. XII. 664.

Cujus in Ogygio princeps ſtet lancea muro.

Noſter ipſe ſupra hoc libro, 160.

Et comitum princeps tu mihi, dixit, eris.

A. Gellius lib. XIII. cap. 23. *Etiam opera princeps & prope omnis in litteris diſciplinisque Graecis ſumpta eſt, non usque eo tamen infrequens ſum vocum Latinarum.* HEINS. Vid. Carr. II. Emend. 10.

715. *Properata tulerunt.*] Venuſtius in veteribus quibuſdam, *dederunt*. CIOFAN. Veteres, *dederunt*; lege ut adlubet. NEAPOL. *Tulerunt* codices praeſtantiores magno numero. *Oſcula ferre* paſſim apud Naſonem aliosque occurrit. Apud Livium libro I. in narratione hujus rei, *Imperium ſummum Romae habebit, qui veſtrûm primus, ò juvenes, oſculum tulerit.* HEINS.

716. *Deo.*] *Seno* Moreti unus.

717. *Imitator.*] *Mutator* Bernenſ. *mirator* Petav.

719. *Ille jacens pronus.*] *Ille jacens* lege ex bonis libris & ſenſu. CIOFAN. Malim, *Ille cadens*. Livius libro I. quem Noſter in aliis quoque narrationibus ſtudioſe exprimit, *Brutus alio ratus ſpectare Pythicam vocem, velut ſi prolapſus cecidiſſet, terram oſculo contigit.* Noſter libro VIII. Metam. 379.

Pronus ab arborea cecidit radice retentus.

HEINS. Sed *pronus* ſufficit hîc, quare cum Gryphio *tacens* malim. id eſt nihil dicens, ſed tacitus oſcula dedit terrae. quod magis ſimulationi Bruti convenire mihi videtur. Francius volebat, *ille jacens primus.* BURM.

721. *Cingitur interea.*] Ex fide annalium. NEAP. Venuſte in uno Mediceo legitur, *interea cingi.* ſed

Tarquinius juvenis ſocios dapibusque meroque
Accipit, atque illis Rege creatus ait:
Dum nos difficilis pigro tenet Ardea bello,
Nec ſinit ad patrios arma referre Deos;
Ecquid in officio torus eſt ſocialis? & ecquid
Conjugibus noſtris mutua cura ſumus?
Quisque ſuam laudant. ſtudiis certamina creſcunt;
Et fervent multo linguaque corque mero.
Surgit, cui clarum dederat Collatia nomen;
Non opus eſt verbis, credite rebus, ait.
Nox ſupereſt: tollamur equis, Urbemque petamus.
Dicta placent: frenis impediuntur equi.

Per-

ſed tunc verſu ſeq. lege, *jamque pati.* Heins.

722. *Longas obſidione moras.*] Livins de urbe obſeſſâ: *In iis ſtativis (ut fit) longo magis quam acri bello, ſatis liberi commeatus erant, primoribus tamen magis quam militibus.* Neapol. *Lentas moras* Mazar. Zulich. Voſſ. & ſex alii. ſic *lentum duellum* habes apud Horatium libro I. Epiſt. II. & lib. II. Epiſt. II. Heins. Non multum refert. infr. lib. III. 204.

Tractaque erant longa bella propinqua mora.

& I Triſt. III. 8.

Torpuerant longa pectora noſtra mora.

Pro *emittere*, *contendere pugna* Putean. & duo alii. *Contemnere pugnam* Petav. & Excerpta Voſſii. Burm.

724. *Luditur.*] *Conditus in c. o. m. habet* Laeti. *conditus* etiam Farneſ.

725. *Tarquinius juvenis.*] Neſcio cur ambigant interpretes, an hic Tarquinius ſit Sextus, cum de eodem paullo poſt legerint:

Interea juvenis furiales regius ignes
Concipit. ———

& mox ipſemet, multa ſecum animo volutans:

Cepimus audendo Gabios. ——— Neap.

Lege, *juvenes ſocios.* agi enim de patre Tarquinio, non filio, quae ſequuntur evincunt, *ex illis rege creatus ait.* Heins. Si ſequamur Heinſium, videtur alius eſſe Tarquinius, nemper pater, qui excipit juvenes, & alius, qui rege creatus eſt, qui erat inter juvenes. ſed ſermo praeſente patre non videtur habitus. quare antiquas editiones & ſcriptos codices & Fanenſem ſecuti legimus, *juvenis*, & ſequenti verſu cum ſex ſcriptis, *atque illis rege creatus, ait*, ita omnia apte cohaerebunt. inepte Criſpinus *ex illis* exponit, poſt caenam. Burm.

727. *Dum nos ſollicitos pigro tenet Ardea bello.*] *Difficilis Ardea* Arond. Voſſ. Zulich. Maz. Laeti aliique complures. & recte. ſic *Janua difficilis* apud Noſtrum libro Met. VIII. 173. & Propertium. *difficiles fores* lib. I. Amor. Eleg. VI. ad quas facilis non erat acceſſus. Artis Amatoriae libro I. 433.

Tempore difficiles veniunt ad aratra juvenci.
Heins.

728. *Ad patrios arma referre deos.*] Petavii & ſex alii habent, *ad patrias domos.* ſed nihil mutandum patet ex Epiſt. I.

Ponitur ad patrios barbara praeda deos. Burm.

729. *Ecquid in officio torus eſt ſocialis?*] Numquid nos reciprocè amant uxores noſtrae? num ſervant conjugales leges? Neap. *Inoffenſo* Puteaneus. nihil muta. Cicer. I. ad Att. I. *Confido illum in officio fore.* ſic & hoſtes, qui ſe dedunt, *in officio eſſe* dicuntur Liv. VIII. 19. Caeſar V. de Bell. G. 2. & Servi: vid. ad Quinctil. VIII. de Inſt. Orat. prooem. Burm.

732. *Et fervet multo.*] *Fervent* Mazar. Zulich. Voſſ. Arondel. & octo alii ex praeſtantioribus. Superiori etiam verſu, *Quisque ſuam laudant*, non *laudat*, Gottorphianus. venuſte. de quo alibi eſt dictum. Heins.

733. *Surgit cui dederat.*] Scribendum vel invitis membranis, *Surgite.* ut Collatini ſocios alloquentis oratio hinc incipiat. Heins.

733. *Clarum Collatia nomen*] Tarquinius Collatinus Egerii F. Neap.

737. *Portulerant dominos.*] *Montes* Maz. Voſſian. *protulerant* Putean.

739. *Fuſis per colla coronis.*] Duo Vatican. *Capillis.* Ciofan. Erat id apud avos vinolentiae nota. Neap. *Capillis* etiam Arundel. & innumeri alii, ſed perperam tamen; *fuſae* enim *coronae* ſunt delapſae à capite & ita ſolutae, ut pars adhuc in collis haereret, ut ſolent eſſe ebriis. ut I Am. VI. 38.

Ma-

Digitized by Google

Pertulerant dominos. regalia protinus illi
  Tecta petunt: cuſtos in fore nullus erat.
Ecce nurum Regis fuſis per colla coronis
  Inveniunt poſito pervigilare mero.
Inde cito paſſu petitur Lucretia. nebat.
  Ante torum calathi, lanaque mollis, erant.
Lumen ad exiguum famulae data penſa trahebant:
  Inter quas tenui ſic ait ipſa ſono:
Mittenda eſt domino (nunc, nunc properate, puellae)
  Quamprimum noſtrâ facta lacerna manu.
Quid tamen audiſtis? nam plura audire ſoletis.
  Quantum de bello dicitur eſſe ſuper?

Poſt-

——— *Madidis lapſa corona comis.* vid. & Brouckh. ad Tibul. I. VIII. 52. & praeterea, ipſam quoque Lucretiam fuſis per colla capillis fuiſſe docet ℣ſ. 772. (ut ſolebant domi eſſe, etiam caſtiſſimae. vid. Terent. Heaut. II. III. 49.) quae tamen ab hac nuru regia diſtinguenda erat. *Capillis* non diſplicet tamen Modio Novant. Lect. cap. LXIII. *Catenis* erat in Bernenſi. BURM.

740. *Poſito pervigilare mero.*] Livius: *Pergunt inde Collatiam, ubi Lucretiam haudquaquam ut regias nurus, quas in convivio luxuque cum aequalibus viderant tempus terentes, ſed nocte ſerâ deditam lanae, inter lucubrantes ancillas in medio aedium ſedentem, inveniunt.* Non meminit vini Hiſtoricus, cujus potus grave crimen ſexui muliebri: ſcita lex illa Romuli. Inde ex Polybio Athenaeus lib. X. Παρὰ Ῥωμαίοις δὲ, ὥς φησι Πολύβιος ἐν τῇ ἕκτῃ, ἀπείρηται γυναιξὶ πίνειν οἶνον. τὸ δὲ καλούμενον πάσσον πίνουσι. τοῦτο δὲ ποιεῖται μὲν ἐκ τῆς ἀσταφίδος, καὶ ἔστι παραπλήσιος πινόμενος τῷ Αἰγοσθενεῖ. Ex his quaedam ſi tale quid hauſiſſet, quam cito deprehendi poſſet, iſtis idem ſubjicit: Λαθεῖν δὲ ἐστιν ἀδύνατον τὴν γυναῖκα πίνουσαν οἶνον. πρῶτον μὲν γὰρ οὐδ' ἔχει οἴνου κυρείαν ἡ γυνή. πρὸς δὲ τούτοις φιλεῖν δεῖ τοὺς συγγενεῖς τοὺς ἑαυτῆς, καὶ τοὺς τοῦ ἀνδρὸς ἕως ἐξανεψίων, καὶ τοῦτο ποιεῖν καθ' ἡμέραν ὁπόταν ἴδῃ πρῶτον. Nota hos mores, & oſcula haec licita. Sed quae Romulo fuerit legis ferendae cauſſa legenda in Dionyſio Halicarnaſſenſi. Hanc eamdem in Italiâ antiquiorem fuiſſe, & Herculis aevo, fidus teſtis Alcimus meus Siculus ἐν τῇ ἐπιγεγραμμένῃ τῆς βίβλου Ἰταλικῇ. NEAPOL. *Inveniunt multo* quatuor. *Praevigilare* Voſſ.

741. *Petitur Lucretia.*] Inter ſex mulieres, quae caſtiſſimae fuiſſe traduntur, Lucretiam ponit Hyginus cap. CCLVI. Ubi ita eſt: *Penelope, Icarii filia, uxor Ulyxis: Evadne, Phylacis filia, conjux Capanei: Laodamia, Acaſtê filia, conjux Proteſilai: Hecuba, Ciſſei filia, uxor Priami: Theonoë, Theſtoris filia, uxor Admeti: Romanorum Lucretia, Lucretii filia, conjux Collatini.* CIOFAN.

741. *Lucretia, cujus.*] *Lucretia. nebat* Mazar. Zulich. duo Farneſiani, unus Mediceus & pro diverſa lectione Voſſianus. quod egregie auget feliciſſimae brevitatis artificium in hac narratione. verſu proximo, *calathi lanaque mollis erant*, non *erat*, ſex ſcripti. HEINS.

742. *Ante torum calathi.*] Antiquae noſtrae matres in atrio, ubi & lectus ſtratus, lanificio operam dabant. En haec omnia uno exemplo Aſconius: *Deinde omni vi januâ expugnatâ, & imagines majorum dejecerunt, & lectulum adverſum uxoris ejus Corneliae, cujus caſtitas pro exemplo habita eſt, fregerunt; itemque telas, quae ex veteri more in atrio texebantur, diruerunt.* Pro *veteri* intellige Romano. Sedes haec domi Graecis feminis interdicta. Æmilius Probus in Praefatione ad ſuos Caeſares: *Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium, aut cujus materfamilias non primum locum tenet aedium, atque in celebritate verſatur? quod multo fit aliter in Graeciâ: nam neque in convivium adhibetur niſi propinquorum, neque ſedet niſi interiore parte aedium, quae gynaeconitis appellatur.* Γυναικωνῖτις pars erat in aedibus, in quâ mulieres habitabant: ut ἀνδρωνῖτις, in quâ ſeorſim viri. de utraque Diogenes in ejusdem nominis Cynico: Ἐπανήρχετο ἐκ Λακεδαίμονος εἰς Ἀθήνας· πρὸς δὲ τὸν πυθόμενον, Ποῦ καὶ πόθεν; Ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος, εἶπεν, εἰς τὴν γυναικωνῖτιν. & Xenophon Oeconom. Ἔδειξα δὲ καὶ τὴν γυναικωνῖτιν αὐτῇ θύρᾳ βαλανείῳ ὡρισμένην ἀπὸ τῆς ἀνδρωνίτιδος. NEAP.

743. *Data penſa trahebant.*] A Lucretiâ praeſcripta: hoc matrifamilias incumbebat. NEAP.

744. *Sic ait illa.*] *Ipſa* Mazar. Zulich. Arondel. & quinque alii. & mox, *veſtra manu*, pro *noſtra*, totidem. HEINS.

746. *Noſtrâ facta lacerna manu.*] Hinc elicias, lacernam fuiſſe veſtem militarem: propterea dixit hanc alicubi Propertius, *caſtrenſia penſa*. Vetus interpres Juvenalis ad illud ſatis oſtendit,

Scis comitem horridulum tritâ donare lacernâ.

Scis

Poſtmodo victa cades: melioribus, Ardea, reſtas,
  Improba; quae noſtros cogis abeſſe viros.
Sint tantum reduces. ſed enim temerarius ille
  Eſt meus; & ſtricto quolibet enſe ruit.
Mens abit, & morior, quoties pugnantis imago
  Me ſubit: & gelidum pectora frigus habet.
Deſinit in lacrimas: intentaque fila remittit;
  In gremio vultum depoſuitque ſuum.
Hoc ipſum decuit: lacrimae cecidere pudicae;
  Et facies animo dignaque parque fuit.
Pone metum, venio, conjux ait. illa revixit;
  Deque viri collo dulce pependit onus.

In-

Scis birrum, inquit, *attritum comiti condenare. Lacerná pallium fimbriatum, quo olim ſoli milites velabantur.* Rectè *olim*, quia poſtea urbanis uſui fuit. Eadem dicta *penula* Tertulliano & Suetonio; qui etiam in vitâ Claudii, *tunicas ruſſulas militares* appellavit. Birrus quoque idem cum lacernâ. Graeci non aliter hanc reddunt quam *μανδύην*, ſeu *βῆρον*, ſeu *ἐφεστρίδα*, & aliquando *χλαμύδα*. Neapol.

747. *Nam plura audire poteſtis.*] *Seletis* Laeti codex & unus Farneſianus. pro *auditis* etiam *audiſtis* multi veteres. Heins. *Jam plura* Bernenſ. *nam plus* Moreti unus.

749. *Poſtmodo victa cades. melioribus, Ardea, reſtas.*] Verſus de mendo ſuſpectus. Cogitabam aliquando, *Dummodo victa cadas, melioribus, Ardea, reſta.* ut ſit voventis. Heins. Nulla mihi hic mendi ſuſpicio. neque codices variant, niſi quod in uno Petavii, Strozzae & Patavino ſit, *poſtea victa cades.* & *impia* in Laeti codice. ſenſum vero puto: certo cades poſtea, Ardea. de eo non dubito, ſed mora me cruciat, per quam careo viro. improba es, Ardea, quae putas te reſiſtendo evaſuram; capieris certe; nam reſiſtis melioribus, id eſt fortioribus, & qui te vincent. ut ita *Tydides melior patre.* & paſſim. *reſtare* vero hic poſitum eſt pro reſiſtere. Vide Gronov. ad Liv. IV. 58. XXVI. 3. Burm.

751. *Sed enim temerarius ille Eſt meus.*] Pro *ille* duo veteres, *ultro.* In uno Vaticano ſatis antiquo, *eſto.* Forte, *ſed enim temerarius eſt ó, Eſt meus*, mox pro *qualibet ruis* multi veteres, *quolibet.* unus Moreti, *quemlibet petit.* Poſſet & legi, *quamlibet enſe furit*, ut apud Valerium Flaccum lib. I. 144.

Hic Peleus, hic enſe furens agnoſcitur Æſon.

quod ex Carrionis codice non fuerat mutandum. ubi nos plura. Idem Valerius lib. VI. ℣ſ. 103. ut caſtigandum cenſeo;

Te quoque venturis, ingens Ariaſmene, ſaeclis
Tradiderim, molem belli, lateque furentem
Undique falcato deſerta per aequera curru.

pari modo & apud Propertium corrigo libro IV. Eleg. VI. 409.

Dixerat: & pharetrae pondus conſumit in arcus,
  Proxima poſt arcus Caeſaris haſta furit.

non *fuit.* quomodo frigide nunc legitur. Florus libro I. cap. 17. *Strictis enſibus ante pugnam per ipſam viam furit.* Heins. Illud *enſe furere* elegans quidem eſt, ſed τῷ *quolibet*, vel *qualibet*, melius convenire *ruit* puto. ruit inconſiderate in omnem partem, neglecto diſcrimine meus. & *ruere* proprie eſt temerariorum; ut *in ferrum, in praelia, tela ruere &c.* & ſimilia paſſim obvia apud Virgilium, Lucanum & alios. ſic *Cimbrum ruentem* dixit Lucan. I. 256. pari modo *enſibus inde ruuns* dixit Val. Flac. VI. 198. ubi etiam *furunt* vult Heinſius. in Bernenſ. & octo aliis erat, *temerarius ille vir meus.* Burm.

752. *Enſe ruis.*] Urſin. *Fruit.* fortaſſe, *furit.* Ciofan.

753. *Mens abit, & morior.*] Ut in Elegiâ quadam libri nequiſſimi:

Mens abit, & morior quoties peccaſſe fateris;
  Perque meos artus frigida gutta fluit.

Neapol.

754. *Et gelidum frigora pectus habet.*] Legendum ex omnibus libris ſcriptis: *Et gelidum pectora frigus habet.* Ciofan. Vid. ad Epiſt. XII. 170.

755. *Deſinit in lacrimis, inceptaque fila remiſit.*] *In lacrimas* repone ex caſtigationibus ſcriptis. Apulejus ſub finem libri primi Milef. *Senſit fabularum quoque ſerie fatigatum in verba media ſomnolentum deſinere, ac defectum incerta verborum ſalebra balbutire.* deinde multi veteres, *intentaque fila remittit.* quod & Naugerius in poſteriori editione Al-

dina

Interea juvenis furiatos regius ignes
  Concipit, & caeco raptus amore furit.
Forma placet, niveusque color, flavique capilli;
  Quique aderat nullâ factus ab arte decor.
Verba placent, & vox; & quod corrumpere non eſt:
  Quoque minor ſpes eſt, hoc magis ille cupit.
Jam dederat cantum lucis praenuntius ales;
  Cum referunt juvenes in ſua caſtra pedem.
Carpitur attonitos abſentis imagine ſenſus
  Ille: recordanti plura magisque placent.
Sic ſedit: ſic culta fuit: ſic ſtamina nevit:
  Neglectae collo ſic jacuere comae:

Hos

dina eſt amplexus. Sed lib. vi. Met. 34. de Arachne:

Aſpicis hanc torvis; inceptaque fila relinquit.

Heins. Ubi vide.

755. *Incoeptaque fila Remiſit.*] In re pari Noſter iv. Metamorph.

——— Pavet illa, metuque
Et colus & fuſus digitis cecidere remiſſis.

Neapol.

756. *Suum.*] *Suo* editi plurimi & ſcripti.

757. *Lacrimae decuere pudicam.*] *Cecidere pudicae* Urſin. & octo alii. probe. neque aliter codex Naugerii. nonnulli *decuere pudicae.* proxime verum. *cadere lacrimae* paſſim Noſtro aliisque dicuntur. Val. Flaccus libro i. 278. *lacrimae cecidere canenti.* Lucanus lib. iii.

Non lacrimae cecidere genis, nec pectora tundit.

Heins. *Hec ipſam decuit* multae editiones & ſcripti quidam.

759. *Pone metum, venio.*] Nec diſplicet alia editio, *Pone metum, veni.* Neapol. *Venio* plerique praeſtantiores. ut apud Statium Theb. xi.

Eumenis ejecit fractis Etheoclea portis,
Clamantem, venio.

Heins.

761. *Furiales regius ignes.*] *Furiatus* Mazar. Urſin. & ſex alii. Puto, *furiatos ignes.* ſic *furiata mens* apud Maronem. mox *captus amore*, non *raptus*, Arondel. Voſſ. & octo alii. Heins. Vid. Bentl. ad Horat. ii. Satyr. i. 10.

762. *Raptus amore ruit.*] Unde Heinſius illud *ruit* ceperit neſcio, certe in nullo codice repperi. & editi conſtanter, *furit. ſaeve amore* duo. *fuit* in novem eſt. Burm.

763. *Flavique capilli*] Neſcio an ex decoro: meretricibus enim & libidinoſis mulieribus, non matronis, *flavos capillos* ſolent fere poëtae adſcribere; quare parum abeſt, quin uni codici Heinſiano obtemperem & reſcribam, *nigrique capilli.* ut ita niveo oris colori capilli nigri juncti efficiant emendatiſſimae formae decus. unus Vaticanus *viventque color* habet, unde Heinſius *vivuſque* conjiciebat. vid. ad ii Art. am. 660. Burm.

764. *Nulla factus ab arte decor.*] Sine fuco & pigmento. unde Noſter alibi:

Scitis & inductâ candorem quaerere cerâ:
Sanguine quae vero non rubet, arte rubet.

Malim legas, *candorem quaerere cretâ.* Petronius: *Inter rugas malarum tantum erat cretae.* Quò ſpectat & illud Valerii Martialis:

Craſſior in facie vetulae ſtat creta Fabullae.

Neap. *Ab arte color* Bernenſ. Thuan. & quatuor alii. qui *ingenuus* color dicitur Propert. i. iv. 13.

765. *Et quod corrumpere.*] *Et quam* Excerpt. Voſſii & quatuor codices, *& quem* Veneta Edit. pr. *quam tum* Oxon. *& qua* tres.

766. *Quoque minor ſpes eſt.*] *Minus* primus Mediceus & duo alii. Forte, *Quoque ſpes minus eſt.* proximo verſu, *dederat cantum* meliores, non *cantus.* Heins. *Jam magis* quatuor libri.

767. *Jam dederat cantum lucis praenuncius ales.*] Gallus. Prudentius:

Ales, diei nuncius,
Lucem propinquam praecinit.

Auctor Moreti:

Excubiterque diem cantu praedixerat ales.

Ciofan. *Cantus* quidam ſcripti & editi. ſed male. quatuor enim voces in *s* exirent; niſi *luci* legatur.

768. *Pedem.*] *Pedes* plurimi ſcripti & etiam editi quidam.

770. *Recordanti plura.*] *Pulchra* unus Heinſius, unde ille conjiciebat, *Illa recordanti pulchra magisque placet.* vel, *pluſque magisque placet. illa* eſt in quinque libris, & in totidem, *atque.* ego nihil muto. Burm.

Hos habuit vultus: haec illi verba fuere:
Hic decor, haec facies, hic color oris erat.
Ut ſolet à magno fluctus langueſcere flatu;
Sed tamen à vento, qui fuit, unda tumet:
Sic, quamvis aberat placitae praeſentia formae,
Quem dederat praeſens forma, manebat amor.
Ardet; & injuſti ſtimulis agitatus amoris
Comparat indigno vimque dolumque toro.
Exitus in dubio eſt: audebimus ultima, dixit.
Viderit, audentes Forsne Deusne juvet.
Cepimus audendo Gabios quoque. talia fatus
Enſe latus cingit; tergaque preſſit equi.

Ac-

771. *Sic ſedit, ſic culta fuit.*] Lucretiam, ut viderat, animo praeſentem ſiſtit. Neap.

772. *Injectae collo ſic jacuere comae*] Sic eſt in quinque libris ſcriptis. Ciofan. Libri veteres, *Injectae collo.* Neapol. *Neglectae comae* reponantur ex auctoritate codicis Urſini, quatuor Farneſianorum, Mazar. Zulich. Arondel. aliorumque complurium. vetus poëta apud Scholiaſtem Perſii:

Fortia neglecti velabant colla capilli.

et:

Per ſua neglecti volitabant colla capilli.

Terentius in Heautont.

Pannis obſita, neglecta, immunda illuvie.

Noſter lib. v. 79. *neglecti capilli. Hypſipile neglecta comam* Statio Theb. iv. 743. unus Moreti, *Impexa.* non male. Heins. *Injectae* etiam Johann. Sarisb. Metalog. lib. iv. cap. 10. citat: &, *ſic decuere comae. injectae neglectae* convenit Matronae, ut apud Terent. Heaut. ii. 3. *Capillus rejectus circum caput negligenter.* Burm.

773. *Vultus.*] *Cultus* Puteaneus & duo alii.

774. *Hic decor.*] *Hic color, h. ſ. hic decor oris* Bernenſ. & multi alii cum editis plurimis.

776. *Qui fuit, unda tumet.*] *Qui fuit ante* ſex ſcripti. ſed nil videtur mutandum. A. Gellius Noctium Atticarum lib. ii. cap. 30. *Fluctus, qui flante Aquilone maximi & creberrimi excitantur, ſimul ac ventus poſuit, ſternuntur & conflacceſcunt, & mox fluctus eſſe deſinunt. at non idem fit flante auſtro, vel africo, quibus jam nihil ſpirantibus undae tamen factae diutius tument, & a vento quidem jamdudum tranquillae ſunt, ſed mare eſt etiam atque etiam undabundum. Ejus rei cauſſa eſſe conjectatur, quod venti, à ſeptentrionibus ex altiore caeli parte in mare incidentes, deorſum in aquarum profunda quaſi praecipites deferuntur, undaſque faciunt non prorſus impulſas, ſed vi intus commotas.* ubi plura ad rem.. Vides interim & illic *undam tumere.* Heins.

780. *Vimque metumque.*] Tres Vaticani, *vimque dolumque.* non diſplicet. Ciofan. Libri aliquot, *vimque dolumque toro.* Neapol. *Dolumque* cum praeſtantioribus. pro *injuſti ſtimulis amoris* malim, *inceſti amoris.* De *inceſtis amoribus*, & qui ſub illo nomine cenſeantur, videndus Andreas Querceus Elogiorum cap. xii. Heinsius. *Dolumque* probum eſt. Livius xxiii. 35. *Ubi id parum proceſſit, dolum ad capiendos eos comparat.*

782. *Audentes Forsque Venusque juvat.*] Sic iidem libri: alii tres, Fratris & Urſin. *Forsque deusque.* alter vero optimus: *Forsque metusque.* judicent doctiores. Ciofan. Alii, *Forsque Venusque & juvant.* vel, *Forsque metusque.* Codex Politiani, *Forsne Deusne.* quomodo & Laeti liber & unus Patavinus ex melioribus. huc & Voſſianus alludit, in quo, *Forsve metusve.* Lege, *Viderit audentes Forsne Deusne juvet.* Viderit Fors & Deus, uter audentes juvet. Vide de hoc loquendi modo quae notamus lib. i. Pont. Eleg. ii. *Forsne Deusne*, ut apud Statium Theb. ii. *Audenti Deus & Fortuna receſſit.* apud Ciceronem frequenter habes, *De iſtis Fortuna viderit.* Mezentius apud Maron.

—— aſt de me divûm pater atque hominum rex
Viderit.

Heins. *Audaces* & hic unus Regius. Vid. ad i. Art. 608.

784. *Cinxit.*] *Cingit* Regius & novem alii.

787. *Hoſtis ut hoſpes init penetralia Collatini.*] Livius lib. i. ſub finem hac ipſa de re. *Sex. eſt Tarquinius, qui hoſtis pro hoſpite, priore nocte vi armatus, mihi ſibique, ſi vos viri eſtis, peſtiferum hinc abſtulit gaudium.* Tale etiam quippiam hic Noſter in Epiſt. ad Parin: *Hoſpes an hoſtis eras.* Ciofan.

787. *Penetralia Collatini.*] *Collatina* unus Mediceus. quomodo apud Maronem. vi. 774.

Hi Collatinas imponent montibus arces. Heins.

788. *Ce-*

Digitized by Google

Accipit aeratâ juvenem Collatia portâ:
   Condere jam vultus Sole parante ſuos.
Hoſtis, ut hoſpes, init penetralia Collatina:
   Comiter excipitur: ſanguine junctus erat.
Quantum animis erroris ineſt! parat inſcia rerum
   Infelix epulas hoſtibus illa ſuis.
Functus erat dapibus: poſcunt ſua tempora ſomni.
   Nox erat; & totâ lumina nulla domo.
Surgit, & auratum vaginâ liberat enſem;
   Et venit in thalamos, nupta pudica, tuos.
Utque torum preſſit; Ferrum, Lucretia, mecum eſt,
   Natus, ait, Regis, Tarquiniuſque loquor.

Illa

788. *Comiter excipitur.*] Dionyſius: Ἐξένιζεν αὐτὸν ὡς συγγενῆ τοῦ ἀνδρὸς πολλῇ προθυμίᾳ τε καὶ φιλοφροσύνῃ. Neapol. Livius lib. I. 58. *benigno exceptus.* ſed Mazarin. & undecim alii, *accipitur.* quae ſollemnis varietas. vid. ad Epiſt. XII. 29. & certe neſcio an hic non, ut ſaepe alias, Livium ante oculos habuerit Ovidius, qui lib. XXIII. 33. *Hoſtes pro hoſpitibus comiter accepit.* ſed tunc verſu 785. cum quinque ſcriptis legendum, *Excipit aerata.* Burm.

788. *Sanguine junctus erat.*] Nam Tarquinius Collatinus nepos Tarquinii Superbi, Sexti filii conſobrinus. Neap.

791. *Poſcunt ſua tempora ſomnum.*] *Somni* meliores. Heins. Vid. ad Val. Flacc. I. 543.

793. *Auratâ vagina liberat enſem*] Unus Vatican. *deripit.* Urſini:

Et aurata vaginâ liberat enſem.

Ciofan. Non ex vero habent libri quidam, *auratâ.* Enſis auratus idem ac auro vinctus ad capulum, χρυσένδετος. Nec aliud *ſpata aurea* apud Julium Capitolinum in Maximinis: *Uſus eſt argenteâ loricâ, uſus eſt & clypeo gemmato inaurato & haſtâ inauratâ; fecit & ſpatas argenteas, fecit etiam & aureas.* Ni melius, manubrium verè fuiſſe ex ſolido argento & auro confectum. Neapol. *Auratum* concinnius libri meliores. ut recte vidit Neapolis. Avien. Phaenom. I. 99. Ed. Grot. de Orione:

Auratumque rubens demittit baltheus enſem.

iidem, *deripit enſem*; etſi non ignorem alterum quoque elegans eſſe. Met. VI. 551.

Quo fuit accinctus vaginâ liberat enſem.

ubi pari modo *deripit* in ſcriptis nonnullis veterrimis exaratum. ut lib. X. 475.

Pendenti nitidum vaginâ deripit enſem.

ſic *enſem deſtringere*, non *diſtringere*, in antiquiſſimis codicibus paſſim legitur. *liberare* tamen *enſem* dixit quoque Apulejus lib. II. Met. *Gladium, quem veſte mea contectum ad hoc uſus* (libri veteres, *hoc uſque*, puto, *hoc uſûs*) *extuleram, ſinu liberatum arripio.* Noſter Met. VI. *Aures liberat arboribus.* auctor Moreti:

——— *geminos tunc veſte lacertos*
Liberat.

Dictys Cretenſis libro IV. *Deiphobus amplexus inermem juvenem, quippe in ſacro Apollinis nihil hoſtile metuentem, exoſculari gratularique ſuper his, quae conſenſiſſet; neque ab eo divelli aut emittere, quoad Alexander liberato gladio procurrens averſum hoſtem per utrumque latus geminato ictu transfigit. At ubi diſſolutum vulneribus animadvertere, parte alia quam venerant proruunt ſeſe.* ita totus locus ex vetuſto codice, qui penes me exſtat, eſt conſtituendus. niſi quod *averſum hoſtem*, pro *adverſo*, repoſui. *librato gladio* Latinum eſſe non opinor, ſed *librata haſta.* Heins.

795. *Utque torum preſſit.*] Lecto incubuit: hoc *torum premere* Propertius:

Apparent non ulla toro veſtigia preſſo.

Neapol.

796. *Tarquiniuſque vocor.*] Noverat ſatis Lucretia, filium regis Tarquinium vocari, quem pridie exceperat hoſpitio, jure conſanguinitatis. ſed inſolentiae plenior erit vox hujus violenti adulteri, ſi legatur:

Natus, ait, regis, Tarquiniuſque loquor.

quod in Pembroc. Regio, Petaviano & octo novemve aliis eſt. neſciebat in tenebris Lucretia, antequam vocem emiſiſſet, quiſnam torum preſſiſſet; ille ſtatim, ut vim adderet verbis, dixit ſublata inſolentius & ſuperbius voce, ſe loqui, Tarquinium, & filium regis. eadem varietas lib. III. 654. & Val. Flac. VIII. 47. *Nec jam nunc regina loquor*, ubi fruſtra etiam *vocor* alii. vide ibi adnotata noſtra. *Tarquiniuſque fere* Oxon. Burm.

799. *Sed*

Illa nihil: neque enim vocem vireſque loquendi,
Aut aliquid toto pectore mentis habet.
Sed tremit, ut quondam ſtabulis deprenſa relictis
Parva ſub infeſto cum jacet agna lupo.
Quid faciat? pugnet? vincetur femina pugnâ.
Clamet? at in dextrâ, qui necet, enſis adeſt.
Effugiat? poſitis urguetur pectora palmis;
Nunc primum externâ pectora tacta manu.
Inſtat amans hoſtis precibus, pretioque, minisque:
Nec prece, nec pretio, nec movet ille minis.
Nil agis; eripiam, dixit, pro crimine vitam:
Falſus adulterii teſtis adulter erit.
Interimam famulum; cum quo deprenſa fereris.
Succubuit famae victa puella metu.
Quid, victor, gaudes? haec te victoria perdet.
Heu quanto regnis nox ſtetit una tuis!
Jamque erat orta dies: paſſis ſedet illa capillis;
Ut ſolet ad nati mater itura rogum.

Gran-

799. *Sed tremuit, quondam ut.*] Veteribus eſt, *Sed tremit, ut quondam.* Neap. *Sed fremit* Vatican. Met. vi. 527.

Illa tremit velut agna pavens.

ubi eadem varietas.

801. *Femina pugnans.*] *Pugnâ* meliores. & *qui necet* proximo pentametro octo ſcripti, pro *vetet.* & *enſis adeſt*, pro *erat*, Urſini codex optimus cum tribus aliis. Heins. Vide Modium Nov. Lect. cap. lxiii.

803. *Urgentur pectora palmis.*] *Urgetur* ex veteri libro Modius in Novantiquis Lectionibus. cap. lxiii. eleganti Graeciſmo. ſic ſupra:

Carpitur attonitae abſentis imagine ſenſus.

atque ita paſſim Noſter. *Nunc primum* ſequenti verſu unus Moreti & Farneſ. Heins.

805. *Precibus, pretioque, minisque.*] Hoc ordine haec verba leguntur in lib. Urſ. & Maffei. Ciofan.

806. *Nec movet.*] *Nec valet* Voſſii. Vatic. & Strozzae. forte recte. vid. lib. viii. Met. 59.

807. *Per crimina vitam.*] In quibusdam membranis, *pro crimine.* Neap. *Per crimina* ſcripti. vid. ad Epiſt. x. 6. & *adulter erit*, pro *ero*, mox meliores. Heins. Sed *per crimina eripere vitam* eſt ſceleſte, nefarie, quod non volebat Tarquinius indicare, ſed ſe quaſi vindicem adulterii venditaturum marito ejus oſtendebat. quare ego vulgatam lectionem, quae eſt in pluribus libris, *pro crimine*, praetuli: ſc. adulterii cum famulo, ficto crimine. Noſter in Ibin 619.

Naupliadaeque modo ficto pro crimine poenas
Morte luas.

quia vero paſſim praepoſitiones commutari ſolent apud Noſtrum à librariis, ut *per* & *ſub*, de quo vid. iii. Met. 426. forte ſcripſerit, *ſub crimine.* quam elegantem locutionem illuſtravimus ad Quinct. Decl. cccLxxix. deinde pro *ero* recte, *erit.* an enim Tarquinius dixiſſet ſe falſum teſtem futurum & adulterum? non puto. occiſus ille ſervus, falſus adulter, id eſt, à me mendacio inſimulatus, erit teſtis tui adulterii apud maritum. *erat* Arondel. ſollemni permutatione. *Falſus* vero ſaepe pro ſimulato, ficto ponitur. vid. ad Val. Flac. vi. 492. Burm.

809. *Cum quo deprenſa fereris.*] Nihil hîc ποιητικὸν· totum pura puta veritas. Neap. *Quocum* liber optimus Laeti. Puto, *qui cum.* Heins.

810. *Victa puella.*] *Femina victa* unus codex.

812. *Nox dedit una tuis.*] Nemo ambigat, quin ſequens vera lectio, *quanto regnis nox ſtetit una tuis.* Neapol. *Quantum nox dedit* quatuor. *tulit* tres. *quantum regnis obſtitit* unus.

813. *Paſſis.*] *Sparſis* multi: male. vid. ſupr. i. 645. deinde, *ut ſedet* Moreti pr.

814. *Mater itura rogum.*] De more Petronius Arbiter: *Non contenta vulgari more funus paſſis proſequi crinibus, aut nudatum pectus in conſpectu frequentiae plangere.* Neapol.

816. *Evocat.*] *Convocat* Laeti codex.

816. *Et poſitâ.*] Forte, *ut poſitâ venit uterque morâ; Utque vident habitum.* Heins.

817. *Quae*

Digitized by Google

Grandaevumque patrem fido cum conjuge caſtris
Evocat: & poſitâ venit uterque morâ.
Utque vident habitum; quae luctus cauſſa requirunt:
Cui paret exſequias, quove ſit icta malo.
Illa diu reticet, pudibundaque celat amictu
Ora. fluunt lacrimae more perennis aquae.
Hinc pater, hinc conjux lacrimas ſolantur, & orant
Indicet: & caeco flentque paventque metu.
Ter conata loqui; ter deſtitit: auſaque quarto,
Non oculos adeo ſuſtulit illa ſuos.
Hoc quoque Tarquinio debebimus? eloquar, inquit,
Eloquar infelix dedecus ipſa meum.
Quaeque poteſt narrat. reſtabant ultima; flevit:
Et matronales erubuere genae.
Dant veniam facto genitor conjuxque coacto.
Quam, dixit, veniam vos datis, ipſa nego.
Nec mora; celato figit ſua pectora ferro:
Et cadit in patrios ſanguinolenta pedes.

Tunc

817. *Quae luctus cauſſa requirunt.*] Dionyſius: Εἰς Ῥώμην ᾤχετο, μέλαιναν ἐσθῆτα περιβαλλομένη. Neapol.

818. *Quove ſit icta modo.*] Quattuor libri veteres, *malo.* probo. Ciof. Codices nonnulli, *modo.* & *acta*, cave quicquam mutes. Statius Theb. ix. 351.

At genetrix caetu glaucarum cuncta ſororum
Protinus icta malo, vitrea de valle ſolutis
Proſiluit furibunda comis.

apud Valerium Flaccum libro viii. 35. *Icta timore gravi. icta dolore* apud Lucretium libro. *icta* ſimpliciter Petronius de Bello Civili:

Hos inter motus populi (mirabile viſu)
Quo mens icta jubet, deſerta ducitur urbe.

hoc eſt mens territa & conſternata. Sic *percuſſus*, pro *perculſus*, de quo ad Maronem diximus libro Æneidos v. 513. Heins.

820. *Perennis.*] *Fluentis* ſex libri.

821. *Lacrimas.*] *Lacrimis* Petavii & Regins. ſed & *ſolari lacrimas, metum, dolorem*, &c. Latine dicitur. Virgil. xii. 110.

Tum ſocios moeſtique metum ſolatur Iüli.

ita *conſolari damna* Epiſt. Sabini iii. 5. Pacat. Paneg. cap. xiii. *Medico & caſtrenſi cibo jejunia longa ſolantem.* ubi male, *ſolventem* Acidalius. Vide alia exempla apud Heinſ. ad Claudian. Rapt ii. 323. & quae nos ad Val. ii. 151. mox, *faventque* tres libri. Burm.

823. *Ter deſtitit.*] Huic pariſſimum Maronianum illud:

Bis conatus erat caſus effingere in auro,
Bis patriae cecidere manus. —— Neapol. *Deficit* quatuor ſcripti. vid. ad Epiſt. iv. 8.

824. *Non oculos ideo ſuſtulit.*] *Ad eos ſuſtulit* Zulich. Mazar. Voſſ. & alii ſeptem. Urſini cum ſex aliis, *adeo.* Poſſet etiam *ab humo* legi. Heins.

825. *Hoc quoque Tarquinio debebimus.*] Inepte Marſius τὸ *hoc* referendum inquit ad impotentiam loquelae, cum ad ſtuprum clare reſpiciat: quaſi exclamet Lucretia, Expugnatum mihi quoque muliebre decus Tarquinio debemus. Hae nugae erant à me omittendae, ſed extorquet horum inſcitia. Neapol. Senſus eſt, hoc, quod cogar ipſa dedecus meum eloqui, etiam debebo Tarquinio, non ſolum injuriam & vim illatam, ſed indicium, quod ipſa facere cogor. recte expoſuit Fanenſis.

829. *Dant veniam facto genitor conjuxque coactae.*] Haec eſt ſex veterum librorum lectio, quae plane genuina eſt. In libro autem fratris mei eſt, *facti*, non *facto.* Ciofan. *Coacto* meliores. *factique coactae* Helmaeſt.

830. *Ipſa nego.*] Haec Phaedra in caſu pari Theſeo conjugi dixit apud Senecam in Hippolyto, Actu 3.

Tentata precibus reſtiti: ferro ac minis
Non ceſſit animus; vim tamen corpus tulit.
Labem hanc pudoris eluet noſter cruor.

Neapol.

831. *Fixit ſua pectora ferro.*] Quae praefata ante ictum videnda omnino in Hiſtoricis. Neapol. *Figit cultro* meliores. *culter* eſt etiam Livio & D. Halicarnaſſaeo ξιφίδιον. etiam Diodoro Siculo in Excerptis Valeſianis. pag. 252. ubi haec de Lucre-

Tunc quoque jam moriens, ne non procumbat honeſte,
Reſpicit. haec etiam cura cadentis erat.
Ecce ſuper corpus communia damna gementes,
Obliti decoris, virque paterque jacent.
Brutus adeſt; tandemque animo ſua nomina fallit:
Fixaque ſemanimi corpore tela rapit.
Stillantemque tenens generoſo ſanguine cultrum,
Edidit impavidos ore minante ſonos:
Per tibi ego hunc juro fortem caſtumque cruorem,
Perque tuos Manes, qui mihi numen erunt:
Tarquinium poenas profugâ cum ſtirpe daturum.
Jam ſatis eſt virtus diſſimulata diu.
Illa jacens ad verba oculos ſine lumine movit;
Viſaque concuſſâ dicta probare comâ.
Fertur in exſequias animi matrona virilis:
Et ſecum lacrimas invidiamque trahit.

Vul-

cretia narratio occurrit. *ξιφιδίῳ πατάξασα τὸ ςῆθος,* plane ut Noſter. Val. Maximus lib. VI. cap. I. *ferrum* vocat, ut vulgati apud Noſtrum codices. quod ſequendum duco, cum *cultrum* mox ſit dicturus. Heins. *Collato ferre* Petav. unde Heinſius, *prolato*.

833. *Tunc quoque jam.*] *Hoc etiam* Laeti & duo alii.

833. *Ne non procumbat honeſte, Reſpicit.*] Ut inſignis illa Hecuba, de quâ Euripides:

——— Ἡ δὲ, καὶ θνήσκουσ', ὅμως
Πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν.

Neapol. Uſus hoc verſu Euripidis Plinius lib. IV. Ep. II. in re ſimili de Maximilla Veſtali. Heins.

837. *Sua nomina fallit.*] Cognomen hoc L. Junii Graeci interpretantur Ἠλίθιον. Neap.

838. *Semanimi.*] *Semanimo* Hamb.

839. *Stillantemque tenens* (*Brutus*) *generoſo ſanguine cultrum, Edidit impavidos ore minante ſonos.*] Ex Ariſtotelis traditione lib. II. de Arte dicendi, perſpicuum fit eum, qui alicujus, qui indigne malum aliquod perpeſſus eſt, gladium, aut aliud ſignum, quo ille interfectus eſt, oſtendit, ſummam miſericordiam atque indignationem excitare adverſus eum, qui malum patrarit. Ciofan.

840. *Ore minante.*] *Micante* unus Medic. Lege, *minace*. Heins.

842. *Qui mihi numen erunt.*] Manes ſunt defunctorum genii, quos antiquitas venerata ut Deos. Cornelia, Gracchorum mater, in epiſtolâ ad filium, praeter alia haec illi etiam praecipit: *Ubi mortua ero, parentabis mihi, & invocabis Deum parentem* (lego cum ſagaci Critico D. M. id eſt, *Deos Manes parentis*) *in eo tempore non pudeat te eorum Deûm preces expetere, quos vivos atque praeſentes relictos atque deſertos habueris.* Exſtant haec in fragmentis Cornelii Nepotis. Neap. Vide Epiſt. III. 105.

844. *Diu.*] *Mihi* Junian. & quatuor alii.

845. *Illa jacens ad verba.*] *Adverſa* octo veteres. quod placet. Heins. Pro *movit* alter Mazarin. *vertit*.

847. *Fertur in exequias.*] Scripſiſſe Poëtam exiſtimabat Scaliger, *Exſequias fertur*. Ut *exequias ire*, non *in exequias*.

Exequias fertur animi matrona virilis.

Dan. Heins.

850. *Concitat.*] *Convocat* quatuor & edit. Neap.

851. *Tarquinius cum prole fugit.*] Anno ab Urbe conditâ CCXLIV. Regno praefuit annos XXXVIII. ſeu verius XXXVII. Graviter lapſus paullum ſupra laudatus Theophilus Patriarcha Antiochenus, cum de Tarquinio ſcripſit: Ὃς ἐβασίλευσεν ἔτεσιν κε'. Neapol.

851. *Capit annua Conſul.*] Abit prima aetas (ſic vocarunt illam ſub Regibus) accedit ſecunda. Univerſa poteſtas datur Conſulibus, ſed duobus libertatis vindicibus, L. Junio Bruto & L. Tarquinio Collatino: ſed nemo eorum Conſulatum finiit; nam Collatinus ſe eo abdicavit. Florus: *Tantumque libertatis novae gaudium inceſſerat, ut vix mutati ſtatus fidem caperent, alterumque ex Conſulibus, tantum ob nomen & genus regium, faſcibus abrogatis, Urbe dimitterent.* Tunc, *ex Senatus conſulto*, inquit Livius, *lex lata, ut omnes Tarquiniae gentis exules eſſent.* In ejus locum ſuffectus Valerius Poplicola, ut ex Faſtis Capitolinis eruimus. Alter, qui L. Junius Brutus, cum Arunte Superbi filio equeſtri pugnâ congreſſus, invicem haſtis transfixi ſunt. Subrogatus in Conſulatum Sp.

Lu-

Vulnus inane patet. Brutus clamore Quirites
Concitat, & Regis facta nefanda refert.
Tarquinius cum prole fugit. capit annua Conſul
Jura. dies regnis illa ſuprema fuit.
FAllimur? an veris praenuntia venit hirundo;
Et metuit, ne quà verſa recurrat hiems?
Saepe tamen, Progne, nimium properaſſe quereris;
Virque tuo Tereus frigore laetus erit.
JAmque duae reſtant noctes de menſe ſecundo,
Marſque ſuos junctis curribus urguet equos:
Ex vero poſitum permanſit Equiria nomen:
Quae Deus in campo proſpicit ipſe ſuo.
Jure venis, Gradive; locum tua tempora poſcunt:
Signatuſque tuo nomine menſis adeſt.
Venimus in portum, libro cum menſe peracto.
Naviget hinc aliâ jam mihi linter aquâ.

Lucretius Tricipitinus: qui etiam paullo poſt mortuus, in ejus locum ſuffectus M. Horatius Pulvillus. Quinque igitur Conſules eo anno nominantur. NEAP.

852. *Dies regnis illa ſuprema fuit.*] Caligula primus ſpeciem principatus convertiſſe videtur in regni formam; ſed Regis regnique nomen non uſurpatum, niſi, inclinato jam Romano Imperio, à Gothis, Francis & Vandalis. NEAP. *Ultimus illo fuit* Patav. unus. *annua regna* etiam Petav.

853. *An veris praenuntia venit hirundo.*] Expreſſit Sapphonis ſententiam:

—— *ἦρος ἄγγελος ἱμερόφωνος ἀηδών.*

CIOFAN. *An venias praenuntia veris* Sarrav. & duo alii, niſi quod *venit* habent.

853. *Praenuntia venit hirundo.*] Videtur rejicere hirundinum adventum in diem XXII. ſive XXI. die IV. poſt Solis ingreſſus in Piſces: in eâdem ſententiâ Eudoxus. Geminus in Elementis Aſtronomicis: *Ἐν δὲ τῇ δ΄ Δημοκρίτῳ ποικίλαι ἡμέραι γίνονται ἀλκυονίδες καλούμεναι. Εὐδόξῳ δὲ Ἀρκτοῦρος ἀκρόνυχος ἐπιτέλλει, καὶ ὑετὸς γίνεται, καὶ χελιδὼν φαίνεται. καὶ τὰς ἐφεξῆς ἡμέρας λ΄ Βορέαι πνέουσι, καὶ μάλιστα οἱ ὀρνιθίαι καλούμενοι.* NEAPOL.

854. *Et metuit.*] *An metuis* quatuor ſcripti.

857. *Jamque duae reſtant noctes.*] Tertio Kalendas Martias Equiria celebrabantur frequenti equorum curſu; quae à Romulo Marti inſtituta adinſtar Conſualium. NEAP.

858. *Junctis curribus urget equos.*] Nam ſingulis miſſibus quattuor aut plures quadrigae laxato repagulo certatim ſeſe fundebant ad palmam: inde, *aemuli currus*, Julio Solino in Polyhiſtore. NEAPOL. *Citis junctos* Pembroc. ut ita *jungere equos* II Met. & inf. IV. 180. & paſſim. *citus junctis* tres.

859. *Permanſit Equiria nomen.*] Varro lib. V. de L. L. *Equiria ab equorum curſu: eo enim die currunt equi in campo Martio.* Vetus codex habet, *Equrria.* NEAP.

860. *Proſpicis ipſe ſuo.*] *Proſpicit* in quibusdam. NAUGER. *Proſpicis* rectius veteres multi. HEINS.

861. *Locum tua tempora poſcunt.*] Lego, *ſua.* nam *tuo nomine* mox ſequitur. ſic ſupra:

—— *Poſcunt ſua tempora ſomnum.*

HEINS.

864. *Jam mihi linter.*] *Mea linter* quattuor codices. ſic in veteri exemplari lib. VI. Faſt. 779.

Ferte coronatae juvenum convivia lintres.

Priſcianus libro v. *Apud Graecos maſculinum eſt ὁ λιντὴρ, apud noſtros foemininum eſt. Livius in* VI. *jam in altum expulſa lintre.* Sic & *celox* faeminino genere legitur apud Plautum. apud Tibullum tamen eſt, *Exiguus linter.* ſic & *lembus* foeminini generis in antiquis codicibus Claudiani, ut *Phaſelus.* Virgil. *Centauro invehitur magna.* HEINS. Francof. etiam, *mea linter.* Sedulius praef. ad Macedonium, *Tam immenſum pelagus parva tiro lintre cucurrerim.* Auctor elegiae in Druſum 428.

Quam ſemel umbrifera navita lintre tulit.

Modius Novant. Lect. cap. LXIII. malebat etiam, *naviges hic.* pro *hinc*: *mea navis* Voſſ. BURM.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS
FASTORUM
LIBER III.

BEllice, depoſitis clypeo paulliſper & haſtâ,
  Mars, ades; & nitidas caſſide ſolve comas.
Forſitan ipſe roges, quid ſit cum Marte poëtae.
  A te qui canitur, nomina menſis habet.
Ipſe vides manibus peragi fera bella Minervae.
  Num minus ingenuis artibus illa vacat?
Palladis exemplo ponendae tempora ſume
  Cuſpidis. invenies & quod inermis agas.

Tum

1. *Pauliſper.*] *Paulumper* Junian.

2. *Mars ades.*] *Ades* temporis imperativi. Terentius in Andria:

Adesdum, paucis te volo.

& in Eunucho:

Bono animo es.

Ciofan. Invocat in ipſo initio Martem, à quo nomen menſi inditum, ſed inermem, exemplo Palladis, quae vacat pacis & belli ſtudiis. Neap.

3. *Forſitan ipſe roges.*] Occurrit objectioni, quam ſtatim confutat. Ciofan.

3. *Poëtae.*] *Poëtis* alter Putean.

6 *Non minus ingenuis.*] Languet verſiculus: erigo ex antiquo noſtro codice:

Num minus ingenuis artibus illa vacat?

Neapol. *Num minus* meliores, ut monui ad Epiſtolam xi. ℣ſ. 19. atque ita Neapolis. Heins.

7. *Palladis.*] *Pallados* Gottorp.

8. *Sume Cuſpidis.*] *Caſſidis* in quibusdam. Naug. Et ita multi ab Heinſio inſpecti. eadem varietas infr. 171. & xiv. Met. 806. & apud Statium lib. ix. 237. *Alii demiſſa caſſide.* ubi *cuſpide* Mss. ſed idem Statius vii. Theb. 10.

Atque ibi ſeu poſita reſpirat cuſpide Mavors.

Burm.

8. *Et quod inermis agas.*] Lego in eodem, *ecquid.* Neapol. *Quod* cum melioribus. jam dixi Art. Am. ii. ℣ſ. 707. Heins.

9. *Romana ſacerdos.*] Amor. lib. iii. El. vi. monui rectius videri legendum, *Trojana.* ſequenti verſu, pro *ſemina magna*, Urſini liber & unus Patav. *ſemina digna.* ut & Nauger. Heins. *Nomina magna* Vatican. & Patavin. *et dedit* Stroz.

11. *Silvia Veſtalis.*] *Ilia* Arondelianus. vide quae ſupra obſervamus ad lib. ii. ℣ſ. 383. ſic & infra paulo poſt vetus liber Moreti, *Ilia ſit mater.* Heins. Sed Priſcianus lib. ix. pag. 864. & xi. pag. 920. *Silvia* agnoſcit. *quis enim* etiam Bernenſ. & nonnulli alii.

12. *Sacra lavaturas.*] E more quotidiano Veſtalium. Plutarchus: *Τὴν δὲ πηγὴν ἣ κατάρδει τὸ χωρίον, ὕδωρ ἱερὸν ἀπέδειξε ταῖς Ἑστιάσι παρθένοις, ὅπως λαμβάνουσαι καθ' ἡμέραν, ἁγνίζωσι καὶ ῥαίνωσι τὸ ἀνάκτορον.* Sermo hic iſti de fonte, quem Numa ad templi lotionem virginibus dedit. Silviam credibile è flumine Tiberino tunc undam hauſiſſe. Neap. Intellige non de Tiberi, quod volebat Neapolis, ſed de Numicio. Servius ad illa Virgilii Æn. vii. 150. *Fontis ſtaga Numici: fontis ſtagna verum eſt. Nam Numicius ingens ante fluvius fuit, in quo repertum eſt cadaver Aeneae et conſecratum. poſt paulatim decreſcens in fontem redactus, qui et ipſe ſiccatus eſt, ſacris interceptus. Veſtae enim libare non niſi de hoc fonte licebat.* Heins.

14. *Fictilis urna coma.*] Aurelius Propertius de Tarpeiâ Veſtali: lib. iv. iv. 15.

— — *At illi*
Urgebat medium fictilis urna caput.

Mos geſtandi quodcumque pondus, non magis veteri

Tum quoque inermis eras, cum te Romana ſacerdos
Cepit; ut huic Urbi ſemina digna dares.
Ilia Veſtalis (quid enim vetat inde moveri?)
Sacra lavaturas mane petebat aquas.
Ventum erat ad molli declivem tramite ripam:
Ponitur è ſummâ fictilis urna comâ.
Feſſa reſedit humi; ventoſque accepit aperto
Pectore; turbatas reſtituitque comas.
Dum ſedet; umbroſae ſalices, volucreſque canorae
Fecerunt ſomnos, & leve murmur aquae.
Blanda quies victis furtim ſubrepit ocellis:
Et cadit à mento languida facta manus.
Mars videt hanc, viſamque cupit, potiturque cupitam:
Et ſua divinâ furta fefellit ope.
Somnus abit: jacet illa gravis. jam ſcilicet intra
Viſcera, Romanae conditor Urbis, eras.
Languida conſurgit; nec ſcit cur languida ſurgat:
Et peragit tales arbore nixa ſonos;

Uti-

teri Lario receptus quàm aliis gentibus. Noſter de Tomitanis, in libris Ponticis: III. VIII. II.

Femina pro lanâ cerealia munera frangit,
Suppoſitoque gravem vertice portat aquam.

deque Argivis in Amatoriis: I. X. 5.

Qualis Amymone ſiccis erravit in agris,
Cum premeret ſummi verticis urna comas. NEAP.

13. *Ventum erat ad molli declivem tramite ripam.*] Haec eſt Maffei & duorum Var. lectio. placet. CIOF. *Molli declivem* praeſtantiores omnes. unus Farneſ. *molli declivam.* ſic *per decliva*, pro *declive*, Met. II. ℣ſ. 206. in optimis membranis. HEINS. Vid. inſt v. 154. patum tamen refert, an *mollem declivi*, an *molli declivem tramite ripam* legamus. *mollem declivo* Bern.

15. *Feſſa reſedit humo.*] *Humi* meliores. quare fruſtra eſt Carrio, qui ad lib. I. 710. Val. Flacci *ſedere humo* paſſim apud auctores contendit legendum. HEINS. Vid. ad III. Am. II. 25.

16. *Reſtituitque.*] *Compoſuitque* Bonon. & Moreti. quod non diſplicebat Heinſio, quia hoc verbo, in hac re proprio, ita ſaepe utitur Naſo. vid. I Amor. XI. I. & VI. 68. II. Art. II: 303. Rem. 679. & alibi. Sed hic nihil muto. componitur enim coma in majori otio & ad ſpeculum, hic reſtituit tantum ut poterat. *recomponere* dixit I Am. VII. ℣ſ. ult. BURM.

17. *Canorae.*] *Sonorae* Mazar.

19. *Victis ſurrepſit ocellis.*]. Duo Vatic. *obrepſit.* Statii vero: *Victos oppreſſit ocellos.* Maffei: *Victos ſuppreſſit ocellos.* CIOFAN. *Subrepſit* ſcripti plerique. *victis furtim ſubrepſit* opt. Ambroſ. utrumque bene. Ep. Herus, XIX. 46.

Sed movet obrepens ſomnus anile caput.

perperam alii, *victos oppreſſit ocellos. ſubrepit* Voſſ. Maz. & quatuor alii. bene. niſi Naſonem contendimus ſcripſiſſe, *victos obrepſit ocellos.* quod verbum Lucanus quoque cum quarto caſu conjungit. Vide quae noto Met. VII. ℣ſ. 155. HEINS. *Blandit* Mazar. *captis* Stroz.

21. *Mars videt hanc, viſamque cupit, potiturque cupita.*] Citat hunc verſum Diomedes. CIOF. *Cupitam* opt. Ambroſ. Laeti & unus Farneſ. quomodo etiam legit hoc loco Diomedes Grammaticus. Apulejus Metam. IX. *Nam ſibi ſtatutam decretamque mortem proximare, ni maturius cupito potiatur.* Tò *potiri* cum quarto caſu conjunxiſſe Naevium, Accium, Pacuvium, Terentium, Lucretium ex Nonio Marcello diſcimus. idem paſſim aliorum auctoritate hac in re utitur. Symmachus libro I. Epiſt. XVIII. *Potiris merito ſumma judicia.* Cicer. I. Tuſcul. *Cum ego doleam, ſi ad decem millia annorum gentem aliquam urbem noſtram potituram putem.* HEINS. Vid. ad XIII. Met. 729.

22. *Furta fefellit ope.*] *Furtum* hoc ſenſu ſaepicule Poëtis. Catullus ad Mallium:

Conjugis in culpâ flagravit cotidianâ,
Noſcens omnivoli plurima furta Jovis. NEAP.

22. *Fefellit.*] Ἐνεργητικῶς, pro abdidit, occultavit. NEAPOL.

23. *Jacet ipſa gravis.*] Scite *gravis.* affirmant enim Phyſici mulieres poſt conceptionem ſtatim graveſcere. CIOFAN.

23. *Jam ſcilicet.*] *Clam* Patavin. *nam* multi.

24. *Conditor urbis erat.*] *Erat* Mazar. pr. Med. & Politiani Excerpta. bene. Sequenti verſu *nec ſcit* meliores, non *neſcit.* Zulichemianus eleganter:

Lan-

Utile ſit fauſtumque, precor, quod imagine ſomni
Vidimus. an ſomno clarius illud erat?
Ignibus Iliacis aderam: cum lapſa capillis
Decidit ante ſacros lanea vitta focos.
Inde duae pariter (viſu mirabile) palmae
Surgunt. ex illis altera major erat:
Et gravibus ramis totum protexerat orbem;
Contigeratque novâ ſidera ſumma comâ.
Ecce meus ferrum patruus molitur in illas.
Terreor admonitu; corque timore micat.
Martia, Picus, avis gemino pro ſtipite pugnant,
Et Lupa. tuta per hos utraque palma fuit.
Dixerat: & plenam non firmis viribus urnam
Suſtulit. implêrat, dum ſua viſa refert.
Interea creſcente Remo, creſcente Quirino,
Coeleſti tumidus pondere venter erat.

Quo

Languida cum ſurgat, neſcit cur languida ſurgat.
HEINS. *Romuleae urbis* duo Farneſiani.

25. *Languida conſurgit.*] Attius Telepho apud Priſcianum: *Jam cum ſtupido Theſſala ſomno corpora languentque ſenentque.* NEAPOL.

26, *Nixa ſenos.*] *Preces* Petav. & Putean. lib. v. 680.

Et peragit ſolita fallere voce preces.
& *ſpargit* hic habebat Putean.

28. *An ſomno clarius.*] Plus quàm ἐνύπνιον. NEAP.

29. *Cum lapſa.*] *Collapſa* Junii. Sarrav. & plurimi alii. *cum ſparſa* Putean.

30. *Ante ſacros lanea vitta focos.*] Ex ſe ipſâ, à Pontifice convictae jam adimendâ. Dionyſius de Oppiâ, ſeu Opimiâ, ad ſupplicium damnatâ: Αὐτὴν μὲν τῆς κορυφῆς ἀφελόμενοι τὰ ςέμματα, καὶ πομπεύοντες δι᾽ ἀγορᾶς, ἐντὸς τείχους ζῶσαν κατώρυξαν. Inſigne erat, quod ut Veſtalibus proprium, ita aliis cuivis numini conſecratis. Juvenalis de Cerealibus ſacerdotibus:

Paucae adeo Cereris vittas contingere dignae.
NEAPOL.

30. *Lanea vitta focos.*] Meus vetus (verum fatear) habet, *linea.* Damno ſcripturam, licet à libris aliquot defenſam; cum non ex aliâ materiâ quàm laneâ vittas apud veteres legam, tum ad aras cingendas, tum ad crines. NEAP. *Laurea vitta* multi ex ſcriptis. alii, *vitta ſoluta*, pro *voluta*. Omnia bene. *laneam vittam* Virgilius quoque dixit. De *laurea vitta* habes ſupra initio lib. II. Triſt. IV. Eleg. II.

Et dabitur merito laurea vitta Jovi.

ita enim ſcripti meliores. HEINS. *Aurea vitta* Bernenſ. *deficit* etiam Mazar. a. m. p.

31. *Inde duae.*] *Sede duae* Mazar. unde Heinſius conjiciebat, *aede*, vel *ecce*. ſed *ecce* mox ſequitur. & palmae illae natae ex ipſo foco, ſive ara, ut ſimile prodigium apud Tarraconenſes, *qui palmam in ara Auguſti natam* nuntiabant, narrat Quinctil. VI. de Inſt. Orat. 3. Vid. inf. ℣ſ. 728. ita & ex ara palmam & laurum ſurgentes referunt nummi Caeſareae in Palaeſtina, vid. Vaillant. nummos Coloniarum in Trajano Decio pag. 195. ſed & ex vitta ſurrexiſſe palmas intelligere poſſumus. BURM.

31. *Viſu mirabile.*] *Memorabile* Patav. *miſerabile* duo.

33. *Pretexerat.*] *Pertexerat* Bernenſ. & tres alii. *praetexerat* Arund. & octo alii. vid. XII. Triſt. I. 34.

34. *Sua ſidera ſumma coma.*] *Novâ comâ* Maz. Zulich. Voſſ. Arondel. & quatuor alii. HEINS.

36. *Terreor a monitu.*] Tres notae veteris codices, *Terreor admonitu.* Iidem, *timore micat.* NEAP. *A monitu* editio Neapolis & aliae. Sed perperam. Epiſt. XIV. 17. *Cor pavet admonitu &c.* deinde, *timore pavet*, multi codices & editi. *Salit* Voſſian. & Moreti. *tremit* duo, *vacat* Gott. omnes fruſtra. vid. ad Epiſt. I. 45. HEINS.

37. *Martia picus avis.*] *Martius picus* haec avis paſſim appellatur. Sic Fabius Pictor & Varro apud Nonium, Servius & alii. Non. Marcell. *Picumnus & avis eſt Marti dicata, quam picum vel picam vocant, & Deus, qui ſacris Romanis adhibetur.* Hyginus. *Eſt parra Veſtae, picus Martis.* BURM.

37. *Pugnant.*] *Pugnat* plurimi. ſed male. *pugnant* Junian. & pr. Vatic.

38. *Et lupa.*] De alite & hac Plutarchus: Νομίζεται δ᾽ Ἄρεος ἱερὰ τὰ ζῶα· τὸν δὲ δρυοκολάπτην

Digitized by Google

Quo minus emeritis exiret curſibus annus,
  Reſtabant nitido jam duo ſigna Deo.
Sylvia fit mater: Veſtae ſimulacra feruntur
  Virgineas oculis oppoſuiſſe manus.
Ara Deae certe tremuit, pariente miniſtrâ;
  Et ſubiit cineres territa flamma ſuos.
Haec ubi cognovit contemtor Amulius aequi:
  (Nam raptas fratri victor habebat opes)
Amne jubet mergi geminos. ſcelus unda refugit.
  In ſiccâ pueri deſtituuntur humo.
Lacte quis infantes neſcit creviſſe ferino,
  Et picum expoſitis ſaepe tuliſſe cibos?
Non ego te, tantae nutrix Larentia gentis,
  Nec taceam veſtras, Fauſtule pauper, opes.
Veſter honos veniet, cum Larentalia dicam:
  Acceptus geniis illa December habet.

Mar-

λάπτην καὶ διαφερόντως Λατῖνοι σέβονται καὶ τιμῶσιν. NEAPOL.

40. *Dum ſua viſa refert.*] *Sata verba* pr. Med. an, *rata viſa.* HEINS. *Dum ſua verba* Petavii unus.

44. *Jam duo.*] *Jam ſua* Putean. Farneſ. & Voſſii Excerpta.

45. *Sylvia fit mater.*] *Ilia fit mater* Moreti & Francof. vid. ſupr. ad ỳſ. II.

45. *Veſtae ſimulacra feruntur.*] Ficta haec. Nec ſimulacrum ullum fuit umquam in aede Veſtae: unde tu ipſe in VI.

Eſſe diu ſtultus Veſtae ſimulacra putavi;
  Mox didici curvo nulla ſubeſſe tholo.

in nummis tamen vidi illud ſedens in bipede, & patinam libatoriam manu tenens; ſed, ut vides, extra templum. NEAP.

46. *Oculis oppoſuiſſe manus.*] Simile evenit ſceleſtae illi Tulliae, viſo parentis ſigno in fano Fortunae. Noſter in VI.

Poſt tamen haec auſa eſt templum, monimenta parentis,
  Tangere: mira quidem, ſed tamen acta, loquor.
Signum erat in ſolio reſidens ſub imagine Tulli,
  Dicitur hoc oculie oppoſuiſſe manum.

NEAPOL. *Praepoſuiſſe* Moreti.

47. *Ara Deae certe tremuit.*] Hanc in denariis videre licet cum carbonibus in medio accenſis, & his litteris in ora, VESTA. SC. NEAP.

48. *Et ſubiit cineres.*] Fere extincta: quod ſuper omnia gravia & timenda Romani habebant. NEAPOL.

50. *Raptas.*] *Raptor* Petav. *fratris* multi.

51. *Geminos.*] *Pueros* Vatican. & duo alii.

55. *Nutrix Laurentia.*] Alter Mazar. *Larentia*, pro diverſa lectione. quomodo & unus Mediceus. *Acca* quoque *Larentia* dicitur in melioribus exemplaribus Fulgentii de priſco ſermone, & Ciceroni libro epiſtolarum ad Brutum & A. Gellio ter quaterve Noct. Attic. VI. 7. editione quam Ludovicus Carrion ex antiquiſſimis membranis caſtigavit. nec alirer caſtigandum in Euſebii Chronico ad annum MCCXV. neque aliter Plinio libro XVIII. cap. 2. Nat. Hiſt. in optimo codice Chiffletiano. ſequenti verſu *Larentalia* ex uno ſuo Neapolis. recte. ita enim in Kalendariis marmoreis id feſtum, ita à Varrone, Feſto, Livio, Halicarnaſſaeo, aliis appellatur. ſic certe in Livii & Halicarnaſſenſis vetuſtis ſcribi exemplaribus monet Sigonius. Codex veterrimus Egmondanus Prudentii libro II. contra Symmachum ỳſ. 562. *Larentina* quoque agnoſcit. & antiquiſſima exemplaria Lactantii libro primo de Falſa Religione cap. 20. *Auctor eſt Livius Larentinae eſſe ſimulachrum, & quidem non corporis, ſed mentis & morum.* Quamquam in nonnullis exemplaribus, *Larentiae.* quomodo & Plutarcho appellatur in Romulo, Minucio Felici in Octavio, Tertulliano bis in Apologetico, cap. XIII. & XXV. & ter quaterve libro II. adverſus Nationes cap. X. & XVII. Plinio Naturali Hiſtoria. eidem Plutarcho Quaeſt. Rom. XXXV. Victori de Viris Illuſtribus, denique in vita Procae regis Albani. Gellio libro VI. cap. 6. Macrobio lib. I. cap. 10. Ceterum cum ſcriptores Chriſtiani *Larentinam* hanc faeminam appellare malint quàm *Larentiam*, non dubito & Lactantium ſic enunciaſſe. apud eundem eodem loco *Larentinalia* feſtum *Larentinae* dicitur,

Martia ter ſenos proles adoleverat annos;
Et ſuberat flavae jam nova barba comae.
Omnibus agricolis armentorumque magiſtris
Iliadae fratres jura petita dabant.
Saepe domum veniunt praedonum ſanguine laeti,
Et redigunt actos in ſua rura boves.
Ut genus audierunt; animos pater editus auget:
Et pudet in paucis nomen habere caſis:
Romuleoque cadit trajectus Amulius enſe:
Regnaque longaevo reſtituuntur avo.
Moenia conduntur: quae, quamvis parva fuerunt,
Non tamen expediit tranſiluiſſe Remo.

Jam,

tur, nullis veterum librorum diſſentientibus. Macrobius quoque etſi *Accam* appellet *Larentiam*, non *Larentinam*, feſtum tamen ejus *Larentinalia* nuncupat, non *Larentalia* cum Naſone, *Laurentilia* Ambroſianus. Heins.

57. *Cum Laurentalia dicam.*] In meo, *Larentalia.* firmat Feſtus editionem in his: *Larentalia, conjugis Fauſti, nutricis Remi & Romuli; Larentiae feſta.* Sunt in veteri Kalendario menſe Decembri x. Kal. quod & è Macrobio obſerva. *Primo Satur. x. Kal. feriae ſunt Jovis, quae appellantur Larentalia.* Sacra faciebat flamen Martialis, teſte Plutarcho in Romulo; ſed ſcribit ille: Ταύτῃ δὲ Laurentiae, καὶ θύουσι Ῥωμαῖοι, καὶ χοὰς ἐπιφέρει τοῦ Ἀπριλλίου μηνὸς αὐτῇ ὁ τοῦ Ἄρεος ἱερεύς. Hujus ſcriptoris cauſſam tueatur qui velit, nos hallucinatum credimus. Neap.

58. *Acceptus geniis.*] Ob Saturnalia. Auſonius:

Aurea nunc revocet Saturni feſta December:
Nunc tibi cum domino ludere verna licet.

& Iberus epigrammatarius ad Fuſcum:

Otia dum medius praebet tibi grata December.

Ad geniales hos dies alludit, cum fora clauſa, & otium cauſidicis, ſtudiis etiam intermiſſio. Huc facit C. Plinius Junior in Epiſtolis: *Atque ideo tu in ſcholam revocas, ego Saturnalia extendo.* Neap. Quod eo menſe & Saturnalia celebrabantur, & indulgebatur per illos dies genio. Sed & undecimo Kalendas Januarias feriae Laribus conſecratae, quibus aedem bello Antiochi Æmilius Regillus praetor in Campo Martio curandam voviſſet, teſte Macrobio. A. Gellius Noct. Atticar. libro vi. cap. 7. docet à flamine Quirinali ſacrificium fieri Accae Larentiae. quod populum Romanum bonis ſuis haeredem inſtituiſſet. idem ex Sabino Maſſurio narrat, *Fratres arvales numero duodecim inſtitutos, quod Romulus Accae filium ſeſe dederit, cum illa ex liberis duodenis unum morte ſublatum amiſiſſet. Ex illo & Romulum & ceteros fratres fuiſſe appellatos arvales, collegiumque permanſiſſe fratrum arvalium numero duodeno, cujus ſacerdotii inſigne ſit corona ſpicea cum albis infulis.* Simillima prorſus ex Rutilii Gemini libris Pontificalibus hanc in rem proferuntur à Fulgentio Planciade in libello explicationis Sermonum Antiquorum, voce, *Arvales fratres.* Heins.

59. *Ter ſenos.*] *Ter ſenis annis* nonnulli. Naug. Vid. ad i Art. Amat. 648.

60. *Jam nova barba comae.*] Antiquo verbo utar, *pilabant.* Feſti Abbreviator: *Pilat, pilos habere incipit.* Novam barbam exponunt Gloſſae, πρωθήβην, quae Lucilio dicta, *barbula prima.* Eſſet & *nova barba* recenter laevigata. Pro radere dixerunt veteres, *novare barbam.* Arnobius: *Quid novatio & revelatio pudendorum.* Neap.

61. *Magiſtris.*] Quidam ſcripti, *miniſtris.* ut & Edit. Neapolis. perperam; ut ad Val. Flac. vi. 536. plenius oſtendemus. Burm.

63. *Saepe domum veniunt.*] In veteribus, *ſaepe domum redeunt.* Naug.

64. *Et redigunt actos in ſua jura boves.*] Statii liber, *Et redigunt raptos.* Ciofan. *In ſua rura* meliores. Heins. *Actos* non mutem (licet in tribus etiam ſcriptis appareat *raptos.*) cui reſpondet *redigunt.* Actos ſive abactos à praedonibus rurſus agunt in ſua rura. lib. ii. 370.

—— juvencos
Remule praedones, eripe, dixit, agunt.

i Met. 676.

Hac agit, ut paſtor, per devia rura capellas,

& paſſim. *in ſua tecta* etiam duo. *caſtra* unus. Burm.

65. *Ut genus audierant, animos pater editus auget.*] *Audierunt* bene Patav. de quo Ep. vii. 56. 166. neque aliter Nauger. deinde, *pater agnitus* Urſin. duo Patav. duo Medicei. ut Ep. xvi. 90.

Regius agnoſcor per rata ſigna puer.

& Epiſt. vi. 123.

Si quaeris cui ſint ſimiles, agnoſceris illis. Heins.

Non

Jam, modo quà fuerant ſilvae pecorumque receſſus,
Urbs erat. aeternae cum pater Urbis ait:
Arbiter armorum, de cujus ſanguine natus
Credor; & ut credar pignora certa dabo:
A te principium Romano ducimus anno:
Primus de patrio nomine menſis eat.
Vox rata fit; patrioque vocat de nomine menſem
Dicitur haec pietas grata fuiſſe Deo.
Et tamen ante omnes Martem coluere priores.
Hoc dederat ſtudiis bellica turba ſuis.
Pallada Cecropidae, Minoïa Creta Dianam,
Vulcanum tellus Hypſipylea colit:

Juno-

Non credo à librariis potuiſſe proficiſci, *editus*, quod verbum eſt abſtruſioris elegantiae & uſus minus vulgaris quàm *agnitus*, quod obvium. praeterea non tam recte patrem dici *agnitum* quàm filium puto; ut lib. XIII. Met.

Æacon agnoſcit ſummum prolemque fatetur
Juppiter eſſe ſuam.

Editus vero pater hic eſt, qui publice jam dicebatur ab omnibus pater, antea ignotus. ſic lib. I. 761.

Ede notam tanti generis.

III. 580.

Ede tuum nomen nomenque parentum.

VIII. 459.

At ſimul eſt auctor uocis editus.

& paſſim. ſic *edi* dicebantur oracula ſacra, quae in vulgus exibant. vid. Gron. ad Liv. XXV. 12. & XLIII. 14. & nos alibi ad Naſonem. BURM.

66. *In parvis caſis.*] *In paucis* Urſin. prim. Farneſ. Zulich. Mazar. Nauger. Petav. & octo alii. HEINS.

68. *Reſtituuntur avo.*] Caeſo Amulio Numitori regnum Albanum. NEAP.

69. *Parva fuerunt.*] *Feruntur* Moreti. *fuiſſent* Bern.

71. *Pecorumque receſſus.*] Qui in Palatio: ea propter ejusdem pars dicta *Pecuſcum*, auctore Feſto: cujus & meminit M. Varro lib. IV. de L. L. *Sed hoc alii à Palantiâ uxore Latini putarunt: eumdem hunc locum Pecuſcum à pecore dictum putant quidam; itaque Naevius Balantium appellat.* NEAP. *Qua* prim. Ambroſ. Laeti aliique complures. quomodo apud Propertium libro IV. Eleg. I.

Hec quedcunque vides, hoſpes, qua maxima Roma eſt.

eam enim eſſe veram ſcripturam jam alii viderunt. deinde, *nemorumque receſſus* duo codices, ut apud Lucanum lib. V. 125.

Caſtalios circum latices nemorumque receſſus.

Mazar. aliique duo, *pecudumque receſſus.* forte pro *ſpecuumque.* HEINS. Mihi placet, *nemorumque receſſus.* quae *nemorum ſecreta* vocat lib. 2. Met. 594. infr. lib. VI. 755.

Lucus eum, nemoriſque tui, Dictynna, receſſus
Colat:

vide quae notavimus ad Lib. I. Faſt. 512. *nemus* vero & *pecus* librarii etiam confuderunt apud Claudian. Epith. Pallad. 49.

——— *jam luſtra Lycei*
Atque nemus cerdi.

ubi alii codices, *pecus.* & apud Propertium lib. IV. Eleg. IX. agens de hoc ipſo fere loco urbis, poſtea Romae:

Venit ad invictos, nemoroſa palatia, montes.

ubi *pecoroſa* alii. & apud Virg. XII. 719.

Quis nemori imperitet.

ubi *nemori* multi. *qua* vero recte ab Heinſio repoſitum. vid. ad III. Amor. XV. 12. BURM.

73. *De cujus ſanguine credor Natus.*] Duo Vatic. Statii, Urſ. *De cujus ſanguine natus Credor*; melior omnino ordo. CIOFAN. *Semine natus* unus.

74. *Pignora multa.*] In nonnullis, *pignora certa dabo.* NAUGER. Sarrav. & duo alii, *pignora certa.* quod in ſuis quoque Naugerius invenerat. ſic libro Met. II. 91.

Pignora certa petis, do pignora certa timendo.

infra hoc libro, 346.

——— *Imperii pignora certa dabo.*

& mox, 354.

Juppiter imperii pignora certa dabit.

Pont. lib. IV. Eleg. XIII.

Qui dederint animi pignora certa ſui.

Severus in Ætna, 516.

Certaque venturae praemittit pignora flammae.

HEINS.

75. *A te principium Romano dicimus anno.*] Repone, *ducimus*, ex potioribus ſcriptis. ſic Germanicus Arateorum initio:

Ab Jove principium magno deduxit Aratus.

HEINS. vid. lib. I. 467.

76. *Menſis erit.*] *Eat* Zulich. Maz. Voſſ. Arond. & tres quatuorve alii. quomodo lib. II. initio:

Alter ut is menſis, ſit liber alter eat.

eris Petav. cum aliis duobus HEINS.

Junonem Sparte, Pelopeïadesque Mycenae:
  Pinigerum Fauni Maenalis ora caput.
Mars Latio venerandus erat; quia praeſidet armis.
  Arma ferae genti remque decuſque dabant.
Quod ſi forte vacas, peregrinos inſpice Faſtos:
  Menſis in his etiam nomine Martis erit.
Tertius Albanis, quintus fuit ille Faliſcis:
  Sextus apud populos, Hernica terra, tuos.
Inter Aricinos, Albanaque tempora conſtant
  Factaque Telegoni moenia celſa manu.
Quintum Laurentes, bis quintum Æquicolus aſper,
  A tribus hunc primum turba Curenſis habet.

Et

80. *Hoc dederat.*] *Dederant* editio Janſſoniana contra libros ſcriptos. Heinſius malebat, *dederit. haec* multi codices.

81. *Pallada Cecropidae, Minoïa Creta Dianam, &c.*] Quo quiſque veterum Deorum loco cultus ſit docetur his verſibus:

Dodona eſt tibi Juppiter dicata,
Junoni Samos, & Mycena Diti:
Undae Taenaros aequorisque Regi.
Pallas Cecropias tuetur arces:
Delphos Pythius orbis umbilicum:
Creten Delia Cynthiosque colles:
Faunus Maenalon Arcadumque ſilvas.
Eſt tutela Rhodos beata Solis:
Gades Herculis humidumque Tibur.
Cyllene celeri deo nivoſa:
Tardo gratior aeſtuoſa Lemnos.
Enneae Cererem nurus frequentant:
Raptam Cyzices Oſtreoſa Divam:
Formoſam Venerem Gnidos Paphosque.
Mortales tibi Lampſacum dicarunt.

Ciofan.

82. *Tellus Hypſipylea.*] Lemnos inſula, ab Hypſipyle Thoantis filiâ. Neap.

84. *Pinigerum.*] *Cornigerum* Mazar. alter; *piniferum* multi.

86. *Remque decuſque.*] *Armiferae genti remque decusque dabat* Strozzae. optime Barthius lib. xxxvii. Adv. 6. hic divitias pacis & gloriam bellicam intelligi docet. ut & apud Horatium in Carmine ſeculari:

Romulae genti date remque, prolemque,
  Et decus omne.

& ita Menedemus apud Terent. Heaut. i. i. *In Aſiam hinc abii propter pauperiem, atque ibi ſimul rem & gloriam armis belli repperi.* Liv. iii. 68. *Patres Romani, praeda parta, agro ex hoſte capto, pleni fortunarum gloriaeque ſimul publicae, ſimul privatae &c.* Burm.

87. *Vacas.*] *Vacat* Sarravii & plurimi alii. vide ad lib. ii. 18.

87. *Peregrinos inſpice Faſtos.*] In his invenies etiam menſem hujus nominis. unde Cenſorinus de Die Natali, *Varro*, inquit, *Romanos a Latinis nomina menſium accepiſſe arbitratur. Auctores eorum antiquiores quàm Urbem fuiſſe ſatis argute docet: itaque Martium menſem à Marte quidem nominatum credit; non quia Romuli fuit pater, ſed quòd gens Latina.* Albanis autem, Aricinis & Tuſculanis erat ordine tertius, Forenſibus & Pelignis quartus, Faliſcis & Laurentibus quintus, Hernicis ſextus, Æquiculis decimus. Neap.

90. *Sextus apud.*] *Habet* Voſſian. & prior Puteaneus. Heins. *Hernea* Petav. forte pro *Hernia.*

91. *Inter Aricinos Albanaque tempora conſtat.*] *Conſtant* Urſin. & quatuor alii. ut conſtructio ſit, *inter Aricinos & Albana moenia conſtant tempora. reſtant* Mazarin. *reſtat* Zulich. Heins.

91. *Albanaque tempora.*] Hoc eſt Albanos menſes. ſic & paullo poſt dixit:

Sanguinis auctori tempora prima dedit.

id eſt primum menſem. Ride nugas Pauli Marſi, qui, *Albana tempora*, interpretatur, quoad ſtetit Alba. Neap.

92. *Factaque Telegoni.*] Vide Neapolim tuum ſub initium lib. iv. Neap.

93. *Æquiculus acer.*] *Aſper* praeſtantiores magno numero. Virgilius lib. vii. 746.

Horrida praecipue cui gens aſſuetaque multo
Venatu nemorum, duris Æquicola glebis.

eidem paulo ante, *Saticulus aſper.* & *aſper Acarnan* Statio in Achilleide. Heins.

94. *Turba Forenſis habet.*] In bivio ſum: nam pro Forenſi turba vult intelligi Scaliger Forulorum gentes: qui Foruli, Sabinorum oppidum. Strabo lib. v. *Σαβίνων δ᾽ εἰσὶ, καὶ οἱ Φόρουλοι πέτραι, πρὸς ἀπόςασιν μᾶλλον ἢ κατοικίαν εὐφυεῖς.* Doctiſſimus vero Geographus, *Forum populi*, oppidum ſitum in Albano monte; cujus accolas vocat Plinius lib. iii. cap. 5. *Foro-populienſes.* Move-

tur

Et tibi cum proavis, miles Peligne, Sabinis
  Convenit: hic genti quartus utrique Deus.
Romulus, hos omnes ut vinceret ordine ſaltem,
  Sanguinis auctori tempora prima dedit.
Nec totidem veteres, quot nunc, habuere Kalendas.
  Ille minor geminis menſibus annus erat.
Nondum tradideras victas victoribus artes,
  Graecia, facundum, ſed male forte genus.
Qui bene pugnarat, Romanam noverat artem:
  Mittere qui poterat pila, diſertus erat.
Quis tunc aut Hyadas, aut Pleiadas Atlanteas
  Senſerat, aut geminos eſſe ſub axe polos?

Eſſe

tur hic in Principem Criticorum, ex eo quod jam mentio fit ab Ovidio Sabinorum ſequenti verſu, nec aliâ prorſus ratione, quae gracilis & veſca: nam etiam praeſumendum, *Foro-populienſes* à Naſone comprehenſos ſupra cum Albanis, qui incolunt ejusdem montis dorſum. Imo vates in illis:

Et tibi cum proavis, miles Peligne, Sabinis.

abſit, quod denuo mentionem faciat Sabinorum: Sed & tibi, inquit, Peligne, cum proavis Forenſibus, qui Sabini ſunt. Quis ergo vel tantillum recedat à Scaligero? NEAP. Forum Appii Politianus intelligebat. Haeret & Neapolis in hoc loco. Sed Urſin. Zulich. aliique decem ex melioribus noſtris, *turba Curenſis*, cum veterrimo Naugeril libro. ut Cures Sabinorum intelligat. HEINS. Forulenſes etiam Micyllus intelligit: *Ferentis* unus Heinſii: quam lectionem & Marſus agnoſcit, & pro *Ferentinis* capit, qui in via Latina in Hernicis ponuntur a Strabone. quia vero hic agitur de populis Roma condita antiquioribus, nec Foro-Populienſes, nec Foro-Julienſes, nec Appienſes, in hunc cenſum venire poſſunt, nec an Forulenſes tam antiqui ſint ſcio. quare *Curenſis* recipiendum, qua forma & Plinius & Feſtus incolas Curium dixere. & ſequentia hoc exigunt. Cum Sabinis enim, id eſt Curenſibus, convenire Peligno ait, ut quartum menſem a Marte dixerint. BURM.

95. *Cum proavis Sabinis.*] Peligni, ut vides, genus Italicum, ſed Illyricum Feſto Pompejo: tua tamen fides certa mihi, Naſo, in rebus incertis. NEAPOL.

99. *Nec totidem veteres.*] Incipit oſtendere inſcitiam veterum Latinorum in rebus aſtronomicis. NEAPOL.

101. *Nondum tradiderat.*] Unus Mediceus, *nondum tradideras*. HEINS. *Victas artes* poſſumus quidem interpretari artes ſimul victas cum gentibus, vel quibus Romani deinceps Graecos ſuperarunt. Marſus *artes victas* victorum, quia eas a Graecis victis nondum acceperant. ſed vereor ne haec vox librario in mentem venerit ex aliis Naſonis locis; ubi ſimile ὀξύμωρον, quod placuit exſcriptori, occurrit. vid. ad Epiſt. xx. 70. & cum in uno Mediceo & Vaticano legatur, *doctas victoribus artes*, illam lectionem ſimpliciorem & apertiorem credo. Heinſius, cum in uno etiam Mediceo *actas* repperiſſet, *auctas* conjecerat. non male. & quod firmari ex principio Tuſculanarum Quaeſtionum Ciceronis poſſet. BURM.

101. *Victoribus artes Graecia.*] Intromiſſae igitur poſt bella Punica; & Romanum illud robur ac ſeveritas paullulum mutata: id plenâ manu annotavit miri vir ingenii Aldus Manutius lib. I. in ſuis Quaeſitis: cui addimus Strabonis locum, in quo prorſus contrarium; imo cunctas ſcriptor ille Imperii auctas opes his diſciplinis refert acceptas. Legito haec ex lib. IX. Καὶ Ῥωμαῖοι δὲ τὸ παλαιὸν μὲν, ἀγελαιοτέροις ἔθνεσι πολεμοῦντες, οὐδὲν ἐδέοντο τῶν τοιούτων παιδευμάτων· ἀφ' οὗ δὲ ἤρξαντο πρὸς ἡμερώτερα ἔθνη καὶ φῦλα τὴν πραγματείαν ἔχειν, ἐπέθεντο καὶ ταύτῃ τῇ ἀγωγῇ, καὶ κατέστησαν πάντων κύριοι. NEAPOL.

102. *Male forte.*] Ita Catullus XVI. 13. *male me marem putaſtis*, id eſt hominem effaeminatum & mollem. DOUZA.

103. *Romanam noverat artem.*] Non Graecanicam; nam illi evirati omnes & deliciis dediti: quorum exemplo à veteris militiae inſtitutione Romani aliquando degenerarunt; ſed non perſtitere. Alexander Severus, cum milites quosdam audiſſet à tetricâ majorum diſciplinâ receſſiſſe, vinciri juſſit; & haec praefatus coram univerſo exercitu: *Commilitones, ſi tamen iſta vobis, quae à veſtris facta ſunt, diſplicent, diſciplina majorum Rempublicam tenet: quae ſi dilabatur, & nomen Romanum & Imperium amittemus. Neque enim ſub nobis iſta facienda ſunt, quae ſub impurâ illâ beſtiâ facta ſunt, milites Romani: veſtri ſocii, mei contubernales & commilitones, amant, potant, lavant Graecorum more, & quidem ſe inſtituunt; & ego*

hoc

Eſſe duas Arctos; quarum Cynoſura petatur
Sidoniis, Helicen Graja carina notet?
Signaque quae longo Frater percenſeat anno,
Ire per haec uno menſe ſororis equos?
Libera currebant, & inobſervata per annum
Sidera: conſtabat ſed tamen eſſe Deos.
Non illi coelo labentia ſigna movebant;
Sed ſua: quae magnum prodere crimen erat.
Illaque de foeno. ſed erat reverentia foeno,
Quantam nunc Aquilas cernis habere tuas.

Per-

hoc diutius feram, & non eos capitali dedam ſupplicio? Lavacra enim & balnea militibus interdicta. Dionis Epitoma de Antonino Caracallâ, qui merebat ut miles gregarius: Καὶ γὰρ συνεβάδιζε τοῖς στρατιώταις, καὶ συνέτρεχε, μὴ λουτρῷ χρώμενος, μὴ τὴν ἐσθῆτα ἀλλάσσων, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἔργον συνεργαζόμενος, καὶ πᾶσαν τροφὴν τὴν αὐτὴν ἐκείνοις αἱρούμενος. Obſervavit veterem diſciplinam, non Graeculam immundam munditiem: ſic bene illi poſt ſuperatam Graeciam ſtuduere, ut Graecanicis legionibus Catones praeeſſent. Memini legiſſe in Vulcatio Gallicano epiſtolam illam Marci ad Praefectum ſuum de Avidio, quem Syriacis legionibus ob hominis ſeveritatem praefecit. *Avidio*, inquit, *Caſſio legiones Syriacas dedi, diffluentes luxuriâ, & Daphniciis moribus agentes: quas totas excaldantes ſe repeperiſſe Caeſenius Vectilianus ſcripſit. & puto me non erraſſe; ſiquidem & tu notum habeas Caſſium, hominem Caſſianae ſeveritatis & diſciplinae: neque enim milites regi poſſunt, niſi in veteri diſciplinâ. Scis enim verſum à bono poëtâ dictum, & omnibus frequentatum:*

Moribus antiquis res ſtat Romana viriſque.

Reſponſio Praefecti ad Marcum videnda in eodem Vulcatio. & haec ſatis de inſigni illâ militiâ. Neapol.

103. *Pugnabat.*] *Pugnarat* tres ſcripti.

104. *Qui poterat pila.*] Et optimi codices habent, *tela*. Porro pilum teli genus erat. Neap. *Tela* plurimi codices.

105. *Quis tunc.*] *Quis tamen* Regius. *quis nunc* Patav. *Pliadas* etiam plurimi optimae notae, & ita fere aliis locis. Vid. Stat. IX. Theb. 460. ſed vulgatam ſcripturam aſſerunt loca Propertii. II. XIII. 51. & III. III. 58. & Noſtri XIII. M. 293. & alibi. Burm.

105. *Pleiadas Atlanteas.*] Heſiodus.

— Πληϊάδων Ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων.

Neapol.

106. *Senſerat.*] *Noverat* plurimi.

106. *Sub axe poles?*] Ἀρκτικὸν & Ἀνταρκτικόν. Neapol.

107. *Eſſe duas arctos.*] Hac de re lib. IV. Triſt. Eleg. III.

Magna, minorque ferae, quarum regis altera Graias,
Altera Sidonias, utraque ſicca, rates.

Valer. Flaccus ſub principium lib. I. ad alterum horum locorum fortaſſe reſpexit:

— neque enim in Tyrias Cynoſura carinas
Certior, aut Grajus Elice ſervanda magiſtris.

Ciofan.

107. *Petatur.*] *Vocatur* multi, & ſeq. ỳſ. *carina vocat. tenet* etiam novem & contra ỳſ. 113. *ſigna notabant* Regius & quinque alii.

109. *Percenſeat.*] *Tranſcurrit in anno* Farneſ. *praecenſeat* Regius & duo. *pertranſeat* unus. *ſuper percenſeat* Bernenſ.

111. *Non obſervata per annum.*] *Et inobſervata* Urſini, opt. Ambroſ. Mazar. Zulich. Voſſ. Arond. & ſex alii ex melioribus. Metamorph. IV. 341.

At puer ut vacuis it inobſervatus in herbis.

Martialis lib. VIII. Epig. XXXIII.

Aëra per vacuum delapſa ſedentis in ipſos
Fluxit Aretullae blanda columba ſinus.
Fluxerat huc caſu, niſi inobſervata maneret,
Permiſſaque ſibi nollet abire fuga.

ita opinor ſcribendum. *Luſerat hoc caſus* nunc legitur. Crederes caſu huc fluxiſſe, inquit. poſſes & legere, *Lapſa erat huc caſu*. Heins.

112. *Conſtabat ſed tamen eſſe Deos.*] De Diis haec praeter rem videntur. cenſeo corrigendum:

Libera currebant & inobſervata per annos
Sidera, conſtabat ſed tamen eſſe ſuos.

certe in praeſtantiſſimo Zulichemiano codice τὸ *deos* à manu ſecunda erat, eraſa veteri ſcriptura. *conſtabant ſed tamen eſſe deo* vetuſtiſſimus Petavianus. poſſes & emendare:

Libera currebant, & inobſervata per annum
Sidera; conſtabat ſed tamen eſſe, diu.

Heins. Ego ſanam & veram credo antiquam lectionem

Pertica ſuſpenſos portabat longa maniplos:
Unde maniplaris nomina miles habet.
Ergo animi indociles & adhuc ratione carentes,
Menſibus egerunt luſtra minora decem.
Annus erat; decimum cum Luna repleverat orbem.
Hic numerus magno tunc in honore fuit.
Seu quia tot digiti, per quos numerare ſolemus:
Seu quia bis quino femina menſe parit.
Seu quod aduſque decem numero creſcente venitur;
Principium ſpatiis ſumitur inde novis.

Inde

ctionem. ſed *Deos* hic non de omnibus Deis, quos eſſe conſtabat, capio, ſed de ſideribus, quae licet non obſervabantur, ut poſtea, tamen conſtabat illa ſidera eſſe Deos; quod notum hic adſtruere nihil attinet. BURM.

113. *Signa tenebant.*] *Movebant* Mazarin. Voſſian. & quinque alii. tum verſu proximo, *quae magnum prodere crimen erat*, non *perdere*, alter Bononienſis. ſic *ſigna movere* & *prodere ſigna* apud Lucanum. HEINS. Poſtquam Cl. Bentl. ad Horat. I. Epiſt. XVI. 67. haeſerat inter *prodere* & *perdere*, praefert tandem, *prodere*, quia non *perdunt* milites ſigna, quae ſunt publica, ſed *produnt*, cum deſerunt. *arma* vero rectius *perdere* dicuntur, ut egregie veterum locis illuſtrat. ceterum ambigua hic & duplex vocis *ſigna* ſignificatio ad ineptias luxuriantem Poëtam deduxit; neque enim omnia in Naſone laudanda eſſe puto. BURM.

114. *Perdere crimen erat.*] Ob hoc legi, coërcitos milites pane hordeaceo, decimatione, diſcinctione, exercitu ſpectante. Legi, amictos veſte muliebri, poenâ morte graviori ratâ. Legi, in caſtra hoſtilia projectos, in impedimenta caſtrorum unà cum captivis, virgis aliquando caeſos, ſecuri etiam percuſſos: ſi vere ſcelus & ratio ita poſceret. NEAP.

115. *Illa quidem foeno.*] Sic in libris Statii, Maffei, Urſini & quibuſdam Vatic. ſequor. CIOFAN. Scaliger ab autore ſcriptum exiſtimabat, *Illaque de foeno:*

Non illi coelo labentia ſigna tenebant,
Sed ſua: quae magnum perdere crimen erat.
Illa quidem foeno; ſed erat reverentia foeno,
Quantam non aquilas cernis habere ſuas.

DAN. HEINS. Plutarchus de Romuli centuriis: Ἑκάστης δ' ἀνὴρ ἀφηγεῖτο, χόρτου καὶ ὕλης ἀγκαλίδα κοντῷ περιεσπειραμένην ἀνέχων, μάνιπλα ταῦτα Λατῖνοι καλοῦσιν. Donatus in Eunuchum Terentii: *Sibi ſertum vel coronam ex manipulo herbae vel hujuſmodi conficiebant, quod pro ſigno ſequebantur.* NEAPOL. *Illaque de foeno* legendum. idque ex auctoritate unius Vaticani & prioris Bononienſis. neque aliter editio Gryphiana. quomodo & Scaliger in ora codicis ſui caſtigarat. ut mirer in contraria iviſſe Ciofanum. Forte tamen verior ſcriptura, *Illa quidem è foeno.* quam alter Puteanus confirmat. HEINS. *Illa quidem foenum* unus Heinſii. deinde, *reverentia foeni* Voſſ. Arund. & ſeptem alii.

115. *Sed erat reverentia foeno.*] Quanta, inquit, tuis aquilis. Suetonius in Caligula: *Artabanus, tranſgreſſus Euphratem, aquilas & ſigna Romana Caeſarumque imagines adoravit.* De hac religione caſtrenſi plura vetus hiſtoria. NEAP.

116. *Quantam.*] *Quantum* Petavii, Thuan. Francof. & decem alii. ſcilicet *reverentiae.*

118. *Unde maniplaris.*] A manipulo dictus miles manipularis. Vetus nomen & ante Urbem conditam. Collectanea originis Romanae: *Romulus coactâ paſtorum manu, eâque in centenos homines diſtributâ, perticas manipulis variè vinctas dedit: unde conſtitutum, ut poſtea milites, qui ejuſdem ſigni eſſent, Manipulares vocarentur.* Vegetio iidem ſunt *Contubernales:* nam manipulum vocat contubernium, *ab eo quod*, inquit, *junctis manibus pariter dimicabant.* unde & *Commanipuli* etiam dicti. Vetus lapis: COMMANIPVLVS ET HERES EIVS CONTVBERNALI SVO CARISSIMO. NEAP.

120. *Luſtra minora.*] Nam ex quinis annis decimeſtribus luſtrum menſibus L. conſtabat. NEAP.

121. *Cum luna receperat orbem.*] Videris hoc ſupra negaſſe: ſcribis veteres illos omnis Aſtronomiae alienos; nunc facis menſes Romuli lunares. Quorſum haec ἀλογία! NEAPOL. Multae editiones, *receperat*; quia credebant primam ſyllabam in *replere* eſſe longam. vid. ad lib. VII. Met. 628. ſed ex Laeti libro & uno Mediceo Heinſius repoſuit, *repleverat.* ut & Francof. habet pro varia lectione. vid. lib. II. 175. BURM.

122. *Hic numerus magno tunc in honore fuit.*] *Hic noſtris* Voſſianus & Mazarinianus. HEINS. Sed nos reduximus veterem lectionem, ut credimus, neceſſariam: nam aliter *hic orbis* videretur intelligendus. *In amore* etiam prima Veneta Editio.

123. *Per quos.*] *Per quot* Mediceus & alius.

123. *Per quos numerare ſolemus.*] Hinc Seneca in

Digitized by Google

Inde pares centum denos ſecrevit in orbes
Romulus: Haſtatos inſtituitque decem.
Et totidem Princeps, totidem Pilanus habebat
Corpora: legitimo quique merebat equo.
Quin etiam partes totidem Titienſibus idem,
Quosque vocant Ramnes, Luceribusque dedit.
Adſuetos igitur numeros ſervavit in anno.
Hoc luget ſpatio femina moeſta virum.
Neu dubites, primae fuerint quin ante Kalendae
Martis; ad haec animum ſigna referre potes.

Lau-

in Epiſtolis: *Numerare docet me Arithmetica, & avaritiae commodare digitos; potius doceat, nihil ad rem pertinere iſtas computationes, non eſſe felicem, cujus patrimonium tabularios laſſat.* & Plinius Junior in eisdem ad Calviſium: *Ubi audivit, componit vultum, intendit oculos, movet labra, agitat digitos, computat; nihil niſi ut miſeram exſpectatione ſuſpendat.* NEAPOL.

126. *Principium ſpatiis ſumitur inde novis.*] Liber Siat. *Principium numeris.* CIOFAN.

126. *Spatiis novis.*] Hoc eſt, ad unum iterum redıtur. NEAPOL.

127. *Inde patres centum.*] Scaliger malebat, *pares*, ἴσους. aetate ſcilicet, aut cenſu. qui Senatum conſtituebant. DAN. HEINS. Centuriam aetate & robore aequalem diviſit in decurias. NEAP. *Pares centum* ex potioribus ſcriptis. quomodo & Scaliger caſtigarat in ora codicis ſui, & Lipſius de Militia Romana lib. II cap. 2. Vide Livium libro primo cap. 8. & 17. HEINS.

128. *Haſtatos inſtituitque decem.*] Hi in acie primi pugnam capeſſebant, deinde principes, poſtea triarii. ſed hoc ſtante Republicâ: nam ſub Caeſaribus principes haſtatis & triariis antepoſiti. Accrede huic ſucco, expreſſo ex variis antiquorum locis. Ceterum haſtatorum ordines decem numero fuiſſe teſtatur etiam Livius in his: *Biennium miles gregarius fui adverſus Philippum Regem; tertio anno virtutis cauſſa mihi T. Quintius Flaminius decimum haſtatum ordinem aſſignavit.* Sic *primus haſtatus*, pro primo ordine haſtatorum, in Caeſare lib. II. Bellorum Civilium: *Cecidit*, inquit, *Q. Fulginius ex primo haſtato legionis ſecundae, qui ob eximiam virtutem ex inferioribus ordinibus ad eum locum pervenerat.* id eſt, à decimo haſtato per omnes reliquos ordines usque ad primum. Adi quae ad rem obſervavit tui gratiâ Aldus Manutius in Quaeſitis libro primo Epiſtolâ III. NEAPOL. *Conſtituitque* Vatican.

429. *Et totidem princeps.*] Hinc primus, ſecundus, tertius princeps usque ad decimum. Cicero ad M. Brutum: *Nuſennius Cretenſi bello, Metello Imperatore, octavum principem duxit.* Caput erat octavi ordinis: hinc univerſim dixere *principes* & *ordinarios*, teſte Vegetio infinitis locis. Peculiare etiam illis nomen, *principales* & *principia legionum.* Vide leg. primam C. de *Veteranis.* & leg. XVI. C. *de Erogatione militaris annonae.* NEAP.

129. *Totidem pilanus habebat.*] Pilani iidem cum triariis, ut ex M. Varrone colligimus; & cum vexillariis, ut ex Livio, Tacito & aliis. Non repetam hîc labores Criticorum. NEAP. *Pilumnus* Mazar.

130. *Legitimo quique merebat equo.*] Legitimum interpreteris publicum & legibus datum. Equo publico merere dixere Graeci, Δημοσίᾳ ἱππεύειν. hinc, δημοσίᾳ ἱππεύοντες equites Romani. patet id ex Philoſtrato in Adriano Sophiſtâ: Φάνοντος ἂν περὶ τὴν σκηνὴν τοῦ τῆς ἀκροάσεως ἀγγέλου, ἐξυνίςαντο μὲν ἀπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς, ἐξυνίςαντο δὲ τῶν δημοσίᾳ ἱππευόντων. NEAP. *Quisque* multi.

130. *Merebat equo.*] Non ſolum ergo peditum genera in decem quaeque partes diſtributa, ſed & eques. Polybius: Παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς ἱππεῖς εἰς ἴλας δέκα διεῖλον. & M. Varro lib. IV. de L. L. *Turma terma eſt; E in V. abiit: quod terdeni equites ex tribus tribubus, Tatienſium, Ramnium & Lucerum, fiebant. Itaque primi ſingularum decuriarum Decuriones dicti; qui ab eo in ſingulis turmis ſunt etiam nunc terni.* firmat idem Feſtus iisdem prope verbis & Iſidorus. NEAP.

131. *Tatienſibus ille.*] *Titienſibus* optimi codd. & recte. quomodo & apud alios ſcriptores in veterrimis membranis exaratum occurrit. ut apud Livium, Florum, Propertium, Feſtum in *Sex Veſtae*, Servium ad Virg. V. Æn. 560. & Mss. Varronem de L. L. Et L. Ampelium in fine libelli memorialis. & ſane cum Livius lib. I. cap. 13. *Ramnenſes à Romulo, ab Titio Tatio Titienſes appellatos* affirmat, nihil neceſſe erat *Titi* praenomen addi, niſi eo *Titienſium* relatam voluiſſet originem. vid. ad lib. Faſt. I. 260. Mazarinianus & tres alii tamen hoc loco, *Cupientibus.* a *Tito* igitur ut *Titienſis*, ſic *Titianus.* unde *thermae Titianae* a Tito Veſpaſiano exſtructae. Cariſius: *Cum ſit Nero ut leo, pelles leoninas thermas Neronianas appellamus: Ti-*

tus,

Digitized by Google

Laurea Flaminibus, quae toto perſtitit anno,
Tollitur: & frondes ſunt in honore novae.
Janua nunc Regis poſitâ viret arbore Phoebi:
Ante tuas fit idem, Curia Priſca, fores.
Veſta quoque ut folio niteat velata recenti,
Cedit ab Iliacis laurea cana focis.
Adde, quod arcanâ fieri novus ignis in aede
Dicitur; & vires flamma refecta capit.
Nec mihi parva fides, annos hinc iſſe priores;
Anna quod hoc coepta eſt menſe Perenna coli.

Hinc

tus, ut lupus, thermas Titinas, ut pelles lupinas, non dicimus, ſed Titianas. Meminit & thermarum Titianarum B. Hieronymus in Chronico Euſebiano. *Titos* pro *Titienſibus* Perſius Satyra prima videtur poſuiſſe. quo Neronis tetigit applauſores, magnam partem ordinis equeſtris & robuſtiſſimae juventutis, ob hoc *Auguſtanos* dictos, de quibus Tacitus & Suetonius:

Tunc neque more probo videas, nec voce ſerena
Ingentes trepidare Titos, cum carmina lumbos
Intrant.

Horatii illa Art. Poët. 342. nimirum in animo habebat,

Celſi praetereunt auſtera poëmata Rhamnes.

ſic a *Rheme*, *Remenſes*. Juvenalis Sat. x. ℣ſ. 72. bene habet:

——— *nil ultra interroge, ſed quid*
Turba Remens?

ita vetuſtus codex Leidenſis. in multis aliis, *Turba tremens*. in vulgatis, *Turba Remi*. a Titi nomine *Titierum* quoque gentem apud Romanos clariſſimam deduci reor. nec *Titiam* tantum, ſed *Titioniam* quoque. ejus enim in familiae denariis compluribus, a Fulvio Urſino jam prolatis, Titi Tatii imago exhibetur. HEINS.

132. *Luceribusque dedit.*] Satis liquet ex ſupra citato Varronis loco, quid velit hoc diſticho meus Publius. NEAP.

135. *Neu dubites.*] Colligit conjecturis aliquot, Kalendas Martias ſub Romulo principium anni fuiſſe. NEAPOL.

136. *Animum.*] *Oculos* Strozz. *animos* Ambr.

137. *Flaminibus.*] *Flamineo* Medic. Heinſius conjiciebat, *Flaminiae*, quae domus *Flaminum*, teſte Gellio x. 15. & Feſto in *Flamineae*. vid & ad lib. II. 27.

137. *Quae toto perſtitit anno Tollitur.*] En orditur à primâ. cujus & meminit Solinus Polyhiſtoris capite tertio: *Romani*, inquit, *initio annum decem menſibus computabant, à Martio auſpicantes; adeo ut ejus die primâ de aris* (mallem, *in aris*) *Veſtalibus ignem accenderent, mutarent viridibus veteres laureas.* & quae ſequuntur non omittenda: *Senatus & populus Comitia agerent; matronae ſervis ſuis coenas ponerent, ſicuti Saturnalibus domini: illae, ut per honores promtius obſequium provocarent; hi, quaſi gratiam repenſarent perfecti laboris.* NEAP.

139. *Poſita viret arbore Phoebi.*] Macrobius primo Saturnalium: *Eodem quoque ingrediente menſe, tam in regiâ curiisque atque Flaminum domibus laureae veteres novis laureis mutabantur.* NEAP.

139. *Viret arbore.*] *Nitet* nonnulli. ſed ex diſticho repetitum ſequenti. & aliàs etiam haec verba commutari ſolent.

140. *Ante tuas itidem.*] Priſci libri, *Fit idem.* NEAPOL. *Fit idem* Urſin. prim. Ambroſ. Zulich. Nauger. aliique complures. HEINS.

140. *Curia priſca, fores.*] Ἑνικῶς, loco πληθυντικοῦ. Curiae priſcae erant Forenſis, Velienſis, Rapta, Velitia & reliquae XXVI. In harum unaquaque & coenaculum erat, & focus ad rem ſacram, ex Romuli inſtituto. Auctor hujus rei locupletiſſimus Dionyſius lib. II. Novae totidem XXX. poſtea exſtructae, in quas evocata ſacra ab antiquis: ſed illarum quatuor, quas ſupra retuli, & de quibus nunc Naſo noſter, exaugurari per religionem licitum haud fuit. Feſtus: *Novae curiae proxime compitum Fabricium aedificatae ſunt, quod parum amplae erant veteres à Romulo factae, ubi is populum & ſacra in partes triginta diſtribuerat, ut in iis ea ſacra curarent, quae, cum ex veteribus in novas evocarentur, ſeptem curiarum per religiones evocari non potuerunt. itaque Forenſis, Raptae, Velienſis, Velitiae res divinae fiunt in veteribus curiis.* Neſcio an huc usque ab aliquo locus hic in hunc modum umquam expoſitus. NEAP.

141. *Veſta quoque ut niteat folio.*] *Folio niteat* plerique veteres. mox pro *laurea cana* alter Petavianus, *laurea vitta*. vid. ſup. ℣ſ. 30 HEINS.

143. *Fieri novus ignis in aede.*] Habes id ex Solino; cui addo Macrobium in haec verba: *Hujus etiam primâ die ignem novum Veſtae aris accendebant, ut, incipiente anno, cura denuo ſervandi novati ignis inciperet.* ſubdit idem: *Hoc menſe mercedes*

Digitized by Google

Hinc etiam veteres initi memorantur honores
Ad ſpatium belli, perfide Poene, tui.
Denique quintus ab hoc fuerat Quintilis: & inde
Incipit, à numero nomina quisquis habet.
Primus, oliviferis Romam deductus ab arvis,
Pompilius menſes ſenſit abeſſe duos.
Sive hoc à Samio doctus, qui poſſe renaſci
Nos putat; Egerià ſive monente ſuà.
Sed tamen errabant etiamnum tempora; donec
Caeſaris in multis haec quoque cura fuit.
Non haec ille Deus, tantaeque propaginis auctor,
Credidit officiis eſſe minora ſuis:
Promiſſumque ſibi voluit praenoſcere coelum:
Nec Deus ignotas hoſpes inire domos.

Ille

des exſolvebant magiſtris, quas completus annus deberi fecit: Comitia auſpicabantur, vectigalia locabant. Neapol.

144 *Dicitur.*] Recte utitur hoc verbo, quia in arcana aede ignis ille fit, quem nulli videre licebat; & ſolis Virginibus notus erat.

145. *Iſſe.*] Male multi ſcripti & editi, *eſſe.*

146. *Menſe Perenna coli.*] Non leve ſane argumentum: aptius enim erat anni principium ad perannare illud ſolitum precandum (quod à Romanis fieri mos erat Martiis Idibus, ut dicemus) quam quodvis aliud tempus. Neap. *Repente coli* multi libri. *reperta* Moreti.

147. *Initi memorantur honores.*] Usque ad finem, inquit, belli Punici, imo usque ad annum DC, Urbis conditae, Q. Fulvio & T. Annio Coſſ. hi primi Kalendis Januariis ſuum magiſtratum inierunt: qui dies deinceps, ſtante Imperio Romano, ſolemnis ineundis Conſulatibus eſt habitus. Neapol. *Meriti memorantur* unus Heinſii.

150. *A numero nomina quisquis habet.*] Solinus loco citato: *Maxime hunc menſem principem teſtantur fuiſſe, quod qui ab hoc quintus erat Quintilis dictus eſt; deinde, numero decurrente, December ſolemnem circum finiebat intra diem trecenteſimum quartum: tunc enim iſte numerus explebat annum.* Neapol. *In numero* decem codices antiqui. Heins. *A numeroque notata dies* Bern. pro, *quaeque notata.*

151. *Deductus ab arvis.*] *Devectus* Mazarin. quod non diſplicebat Heinſio, ut lib. II. 281. *devectaque ſacra Pelaſgis.* ſed hoc verbo ibi melius utitur, quia trans mare vecta illa ſacra. ſed cum Numam ſponte Romani ob inclytam religionem petierint, *deductus* recte dicitur, quod verbum honoris & officii eſt, cum magno & ſplendido comitatu aliquem proſequimur. Ita Cicero lib. x. Ep. 12. *Cum magna multitudo optimorum virorum & civium me domo deduceret.* ita *deducere in forum* &c. apud Sueton. & alios. Noſter lib. IV. 153.

Cum primum cupido Venus eſt deducta Marito.

& alibi. Burm.

153. *Sive hoc à Samio.*] Σάμιος eſt abſolute Sophus Pythagoras. Auſonius:

Scillite decies ſi cor purgeris aceto,
Anticipesve tuum Samii Lucumonis acumen.

Neapol.

153. *Sive erat à Samio doctus, qui poſſe renaſci Nos putat.*] De Pythagora, & Numa, & quomodo creditum ſit eos uno eodemque vixiſſe tempore, dixi lib. xv. Metamorph. ſub principium. Ciofan. Tu in hunc ἀντιχρονισμόν. Miror. interim audi Tullium IV. Tuſculanâ: *Pythagoras fuit in Italiâ temporibus iisdem, quibus L. Brutus patriam liberavit.* nec fallitur: calculum addit Strabo, Livius, Laërtius, Lucianus & innumeri. Neapol. *Sive erat à Samio* editi & ſcripti multi.

155. *Etiam tunc.*] *Etiam nunc* plerique veteres. unus Regius, *etiam non.* Lege, *etiamnum.* mox pro *in multis* complures ſcripti, *ut multis.* Heins. *è multis* Codex Regius.

155. *Donec Caeſaris in multis haec quoque cura fuit.*] Graecorum more dictum. Hac autem de re ſic Suetonius in ipſius Caeſaris vita: *Annum ad curſum ſolis accommodavit, ut CCCLXV. dierum eſſet.* Quam doctrinam ab Alexandria, ubi, ſubacta Ægypto, commoratus eſt, reportavit. Auctor Xiphilinus in ejusdem vita. Idem affirmat Macrobius lib. I. Saturn. ubi ita ſcribit: *Nam Julius Caeſar, ut ſiderum motus, de quibus non indoctos libros reliquit, ab Ægyptiis diſciplinis hauſit, ita hoc quoque mutuatus eſt, ut ad Solis curſum finiendi anni tempus extenderet.* Ciofan.

156. Kal.

Ille moras Solis, quibus in ſua ſigna rediret,
Traditur exactis diſpoſuiſſe notis.
Is decies ſenos tercentum & quinque diebus
Junxit, & è pleno tempora quarta die.
Hic anni modus eſt. in luſtrum accedere debet,
Quae conſummatur partibus, una dies.
SI licet occultos monitus audire Deorum
Vatibus; ut certe fama licere putat;
Cum ſis officiis, Gradive, virilibus aptus;
Dic mihi, matronae cur tua feſta colant.
Sic ego: ſic poſitâ dixit mihi caſſide Mavors;
Sed tamen in dextrâ miſſilis haſta fuit:
Nunc primum ſtudiis pacis, Deus utilis armis,
Advocor: & greſſus in nova caſtra fero.

Nec

156. *Haec quoque cura fuit.*] Dio Caſſius lib. XLIII. Ταῦτά τε οὖν μεθίστη, καὶ τὰς ἡμέρας τοῦ ἔτους οὐ πάντη ὁμολογούσας σφίσι (πρὸς γὰρ τὰς τῆς σελήνης περιόδους ἔτι καὶ τότε τοὺς μῆνας ἦγον) κατεστήσατο ἐς τὸν νῦν τρόπον, ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα ἡμέρας ἐμβαλὼν, ὅσαιπερ ἐς τὴν ἀπαρτιλογίαν παρέφερον· ἤδη μὲν γάρ τινες καὶ πλείους ἔφασαν ἐμβληθῆναι, τὸ δ' ἀληθὲς οὕτως ἔχει. praeter Merkedinum, quem ex more in Februarium inſeruit: nam LXVII. illos dies diſtribuit inter Novembrem & Decembrem. *Fuit is annus*, inquit Suetonius, *quo haec conſtituebantur, quindecim menſium, cum intercalario, qui ex conſuetudine in eum annum inciderat.* libro primo cap. 40. NEAP.

160. *Ignotas.*] *Ignaras* unus Patavinus. ut & alibi. vid. I Met. 134.

161. *Ille moras Solis.*] Quae Lunares excedunt diebus XI. ¼. Finitur autem Lunaris annus ſpatio dierum CCCLIV. hanc ob cauſſam menſis Lunaris dies habuit XXIX. ½. tempus vero bimeſtre LIX. unde cavus unus, & plenus alter eſſe debet. Hoc anno uſi olim Romani, & obſcurâ intercalatione; ſed numquam fere notum illis certum aliquod anni tempus: reddidit cauſſam Galenus comment. in primam Epidem de his qui hujusmodi intercalatione uſi: Τῶν οὕτως ἀριθμούντων τοὺς μῆνας, οὐκ ἔστιν ὁρίσαι τὰς ἡμέρας ἐν αἷς αἱ ἰσημερίαι τε, καὶ τροπαὶ, καὶ τῶν ἐπιφανῶν ἄστρων αἱ ἐπιτολαὶ γίνονται· κατὰ δὲ τοὺς πρὸς ἥλιον ἄγοντας ὁρίσαι δυνατὸν, ὥσπερ ἔθος ὑπό τε Ῥωμαίων, καὶ Μακεδόνων, Ἀσιανῶν τε τῶν ἡμετέρων, καὶ πολλῶν ἄλλων ἐθνῶν. NEAPOL.

161. *In ſua ſigna.*] *Regna* multi: *terga* alii.

164. *Junxit.*] *Auxit* duo. *& expleto* tres & editi quidam. *tempora quinta* multi. *juncta* ſeptem. *cuncta* duo.

164 *Tempora quarta die.*] In corruptiſſimis eſt *tempora quinta die*, hanc tamen editionem ſequitur Marſus, ſed blaterat more ſolito. NEAP. Vid. Beroald. adnotat. in Face Critic. lib. I. pag. 196.

166. *Conſummatur partibus, una dies.*] Concipit haec Scaliger in III. magni Operis: Τῇ τε τεταρτοειδεῖ προσγίνεται ἡμέρα ἐκ τῶν μορίων συγκεφαλαιουμένη. NEAPOL. *Conſummatur* Urſin. Petav. & multi alii. ſed *conſumi dies* Latine & eleganter dicitur. ſic *diem apparando conſumere* Terent. Adelph. & Sulpicius ad Ciceronem Ep. Famil. lib. IV. Ep. 12. Noſter Triſt. V. Eleg. V.

Conſumatque annos, ſed diuturna, ſuos.

Senec. Ep. XV. & II de Benef. 14. ubi vid. Lipſ. ſic Pyramides Ægyptiae altitudine ſua *umbras conſumere* dicuntur, Amm. Marcellino XXII. 15. quod ille a Lucano eſt mutuatus. paulo ante pro *tempora quarta* Petav. pr. Ambroſ. Arondel. & plurimi alii cum primis editt. *quinta* Maz. Urſin. & quinque alii, *juncta*. HEINS. Sed qua ratione dies, qui accedere debet luſtro, *conſumi* dicatur *partibus*, non video. cum ille per quatuor partes, quae ſingulis annis deberent adjici, nunc poſt quartum annum demum perficiatur, & fiat dies plenus & ſolidus; quare reduxi veterem lectionem, quae & ſcriptis & editis plurimis confirmatur, & legerem, *conſummatur*, vel *conſummetur*, nam *conſumetur* eſt in quibusdam. ſic & *conſummare annos* lib. V. Triſt. V. 24. & Manil. lib. III. 511.

Annum quod luſtrans conſummat tempora mundi.

partibus autem eleganter dictum, de quo vid. ad Vellej. II 111. & 126. BURM.

169. *Gradive virilibus aptus.*] *Gradive & viribus aptus* Ed. Venet. pr. & multi ſcripti.

170. *Matronae cur tua feſta colant?*] Quinque recenſet cauſſas: cuique ſuus inerit locus. Solemnitas haec Martiis erat Kalendis: dies dictus *Matronalia*; fuitque quondam primus anni feſtus: coepta illa ex Sabino Romuleoque inſtituto. Plutarchus in

Digitized by Google

Nec piget incepti. juvat hac quoque parte morari:
  Hoc ſolam ne ſe poſſe Minerva putet.
Diſce, Latinorum vates operoſe dierum,
  Quod petis: & memori pectore dicta nota.
Parva fuit, ſi prima velis elementa referre,
  Roma: ſed in parvâ ſpes tamen hujus erat.
Moenia jam ſtabant, populis anguſta futuris:
  Credita ſed turbae tunc nimis ampla ſuae.
Quae fuerit noſtri ſi quaeris regia nati;
  Adſpice de cannâ ſtraminibusque domum.
In ſtipulâ placidi carpebat munera ſomni:
  Et tamen ex illo venit in aſtra toro.
Jamque loco majus nomen Romanus habebat:
  Nec conjux illi, nec ſocer ullus erat.

Sper-

in ejus vitâ: *Ἑορτῶν δὲ καὶ θυσιῶν ἀλλήλοις μετεῖχον, ἃς μὲν ἦγε τὰ ἔθνη πρότερον οὐκ ἀνελόντες. ἑτέρας δὲ θέμενοι καινὰς, ὧν ἐστί τε τὰ Ματρωνάλια ἑορτή, δοθεῖσα ταῖς γυναιξὶν ἐπὶ τῇ τοῦ πολέμου καταλύσει.* Hinc Juvenalis Kalendas Martias nuncupat *femineas*; & Tertullianus de Idololatriâ, *matronales ferias*. Tunc ſolitae munuſcula illae invicem miſſitare, ut auctor Plautus in Milite glorioſo: *Da mihi vir Kalendis quae mittam, quom Martiae venerint.* Ultimo moneo, aboletam hanc ſuperſtitionem per Synodum Trullanam: *Τὰς οὕτω*, inquit Canone LXV. *λεγομένας Καλάνδας καὶ τὰ λεγόμενα βότα, καὶ τὰ καλούμενα βρυμάλια, καὶ τὴν ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ Μαρτίου μηνὸς ἡμέρᾳ ἐπιτελουμένην πανήγυριν καθάπαξ ἐκ τῆς τῶν πιςῶν πολιτείας περιαιρεθῆναι βουλόμεθα.* NEAP.

171. *Poſita dixit mihi caſſide Mavors.*] *Cuſpide* pr. Ambroſ. Zulich. & quinque alii. bene. Sequens verſus id comprobat. initio libri:

Bellice depoſitis clypeo pauliſper & haſtâ
Mars ades.

& mox,

Palladis exemplo ponendae tempora ſume
Cuſpidis.

HEINS. Non video quî ſequens verſus id comprobet, cum dicat in dextra fuiſſe haſtam, quam certe per cuſpidem intelligit. an ergo ſimul & poſita haſta fuit, & in dextra manſit. neque quid opus ſit haſta poſita video, ut loquatur cum Poeta Mars. ſed maxime caſſide, quae clauſa. (vid. ad Ep. XIII. 149.) impediebat vocis iter; vel ſi aperta erat, minacem nimis Deum Poëtae exhibebat, quare deponit eam Deus. haſtam tamen, inſigne ſuae divinitatis & officii, retinet, & quia narraturus erat bellum Sabinorum, ut recte Fanenſis. BURM.

174. *In nova caſtra.*] *In nova vota* duo libri. *egreſſus* etiam quatuor.

175. *Juvat hac quoque parte morari.*] Uterque Mazar. Zulich. Gottorph. & alii quatuor, *moveri*. ut ſupra, ỳſ. 11.

Ilia Veſtalis, quid enim vetat inde moveri?

& lib. v. 810.

Sacra Palis ſuberant: inde movetur opus.

HEINS. *Notari* Voſſian.

178. *Memori pectore dicta nota.*] *Tene* duo veteres. HEINS.

179. *Parva fuit, ſi prima velis.*] Infit à primâ cauſſâ, quae bellum eſt inter Romanos & Sabinos per matronas diremtum; eas ſcilicet feſto annuo id Marti acceptum referre. NEAPOL.

179. *Referre.*] *Notare* quatuor libri.

180. *Spes tamen urbis erat.*] Lege cum libro veteri, *hujus erat*. NEAP. Et ita optimi. recte *hujus*, id eſt, ut hoc tempore eſt. vid. lib. VII. Met. 293. BURM.

181. *Moenia jam ſtabant.*] Et quadriennium excurſum à conditâ Urbe, ad raptum & diſcordiam cum finitimis: cum ſanioribus loquor. *Ταῦτα δὲ*, ſcribit Dionyſius lib. II. *ἐνίοι τινὲς μὲν γεγράφασι κατὰ τὸν πρῶτον ἐνιαυτὸν τῆς Ῥωμύλου ἀρχῆς· Γναῖος δὲ Γέλλιος κατὰ τὸν τέταρτον· ὃ καὶ μᾶλλον εἰκός.* ſubdit rationem: *Νέον γὰρ οἰκιζομένης πόλεως ἡγεμόνα, πρὶν ἢ καταστήσασθαι τὴν πολιτείαν, ἔργῳ τηλικούτῳ ἐπιχειρεῖν, οὐκ εἶχε λόγον.* NEAPOL.

181. *Populis anguſta futuris.*] Ita diſtingue. HEINS. Pro *credita* ſex', *condita*.

182. *Tunc nimis.*] Liber Statii, *tunc ſatis*. CIOF. Ita & Voſſii & quatuor alii. *turbis jam ſatis ampla ſuis* Strozzae.

183. *Re-*

Digitized by Google

Spernebant generos inopes vicinia dives:
Et male credebar ſanguinis auctor ego.
In ſtabulis habitaſſe, boves paviſſe, nocebat;
Jugeraque inculti pauca tenere ſoli.
Cum pare quaeque ſuo coëunt volucresque feraeque:
Atque aliquam, de quâ procreet, anguis habet.
Extremis dantur connubia gentibus: at, quae
Romano vellet nubere, nulla fuit.
Indolui; patriamque dedi tibi, Romule, mentem.
Tolle preces, dixi: quod petis, arma dabunt.
Feſta para Conſo: Conſus tibi cetera dicet;
Ipſo feſta die dum ſua ſacra canes.
Intumuere Cures, & quos dolor attigit idem.
Tum primum generis intulit arma ſocer.

Jam-

183. *Regia nati.*] Haerent tibi, ſuſpicor, quae de hac ſcripſimus in primo Faſtorum. NEAP.

184. *Aſpice.*] Recte: adhuc enim illa Romuli caſa ſupererat. vid. ad lib. I. 199. *inſpice* Thuaneus. ut lib. VI. 61. *Inſpice Tibur.* deinde *ſtipitibusque* unus codex. BURM.

185. *Capiebat munera ſomni.*] Quidam ex melioribus, *carpebat*, quos inter opt. Ambroſ ut apud Virgil. IV. 522. *Placidam carpebant feſſa quietem corpora.* & *carpere noctem ſecuram* Val. Flacco, IV. ỳſ. 48. HEINS. Sed & *capere ſomnos* lib. IV. 530. *capiebat praemia* duo libri. mox, *ex humili loco*, Moreti unus pro var. lect.

185. *Munera ſomni.*] Expreſſit Homericum illud, ὕπνου δῶρον ἕλοντο. NEAP.

187. *Majus Romanus nomen.*] *Nomen Romanus* multi ſcripti & edit. quod mollius.

188. *Illi.*] *Ulli* uterque Bonon. *illic* Arond. *illis* Mazar. & Ambroſ.

189. *Spernebat generes inopes vicinia dives.*] Urſin. Petav. Arondel. & ſex alii, *Spernebant.* vere. ſupra libro II. 657.

Conveniunt celebrantque dapes vicinia ſimplex.

Met. II. 687.

Senſerat hoc furtum nemo, niſi notus in illo
Rure ſenex: Battum vicinia tota vocabant.

Ita optime vetuſtiores libri. & lib. IV. 636. ex optimo Florentino, *& humum vicinia nulla premebant.* lib. VIII. 689 *meritasque luunt vicinia poenas.* ſic & ibi ſcribendum cenſeo. Paullinus lib. VI. de Vita B. Martini:

Interea trepido vicinia maeſta pavore
Pallebant tanti proceris diſcrimine.

Faſt. II. 225.

Quo ruitis, generoſa domus? male creditur hoſti.

lib. III. 787. ex veteri libro:

Ergo ut tyronum celebrare frequentia poſſint.

chorus clamant Faſt. IV. 451.

At chorus aequalis cumulatis flore caniſtris,
Perſephone, clamant.

apud Prudentium Pſychomachia ex vetuſtiſſimo codice Puteano,

Auribus intentis expectant concio.

HEINS.

190. *Credebar.*] *Dicebar* Laeti & ſex alii.

191. *Et oves paviſſe nocebat.*] *Boves paviſſe* rectius alter Ambroſ. & pro diverſâ lectione Farneſ. optimus. quomodo & Mazar. à manu primâ. HEINS.

192. *Pauca.*] *Parva* quatuor. eadem varietas III. Amor. XV. 12. *ſed pauca jugera* frequentius occurrunt. Horat. III. Od. XIV.

Silva jugerum paucorum.

vid. Broukh. ad Tibul. I. I. 2. BURM.

194. *Anguis habet.*] *Avis habet* Voſſian. forte, *ales.* Art. II. 481. *Ales habet quod amet.* HEINS. *Aliquid de quo* Junian.

195. *Externis dantur connubia gentibus.*] Idem liber & Urſ. *Extremis.* CIOFAN. *Extremis* legendum, ut meliores libri. HEINS.

199. *Feſta para Conſo.*] Antiquiſſima haec in Italiâ & ab Euandri adventu. Dionyſius lib. I. Ἀπίδειξαι δ' καὶ Ποσειδῶνι τέμενος Ἱππίῳ, καὶ τὴν ἑορτὴν Ἱπποκράτεια μὲν παρ' Ἀρκάδων, Κωνσουάλια δ' ὑπὸ Ῥωμαίων λεγόμενα. Romulus igitur omiſſa ſacra iterat, inventâ fortuito arâ quadam ſubterraneâ: ſed de fictâ hac ſive verâ cauſſâ Hiſtorici non conveniunt; non ob quod ea tamen efficta. NEAP.

200. *Illo feſta die dum ſua ſacra facis.*] Liber

Stat.

Jamque fere raptae matrum quoque nomen habebant;
  Tractaque erant longâ bella propinqua morâ.
Conveniunt nuptae dictam Junonis in aedem:
  Quas inter mea ſic eſt nurus orſa loqui:
O pariter raptae, (quoniam hoc commune tenemus)
  Non ultra lente poſſumus eſſe piae.
Stant acies: ſed utrâ Di ſint pro parte rogandi,
  Eligite. hinc conjux, hinc pater arma tenent.
Quaerendum, viduae fieri malimus an orbae.
  Conſilium vobis forte piumque dabo.

Con-

Stat. *Canas.* Duo Vatic. & Urſ. *Canes.* melius, ut puto. CIOFAN. Scripti praeſtantioris notae non pauci, *Illa*, vel *Illo facta*, & *cum canes.* quanquam nonnulli recentioris notae, *canas, facis, celes*, & ſimilia. quare poſſis, *illâ geſta die.* ſed cum *facta* ſit in vetuſtioribus, aſſentior Gronovio noſtro, qui Obſervationum editionis iteratae lib. II. cap. 21. reponit, *canet*, pro *canes.* ſcribe igitur arguto acumine:

——— Conſus tibi cetera dicet,
Illâ facta die cum ſua ſacra canet.

nam ipſum Conſum haec narrantem introduxerat Sextili menſe. HEINS. *Canes* defendit Cl. Periz. ad Sanctii Minerv. II. XII. I.

200. *Dum ſua ſacra facis.*] Intellige certamen equorum: ob quod Strabo lib. V. *Conſualia* vocat, Ἀγῶνα ἱππικὸν, & ſacrificia quae ad aram fiebant. de quibus Dionyſius lib. II. *Feſtum, quod tunc conſecravit Romulus, etiam noſtrâ aetate Romani agitant nomine Conſualium: in quo ara ſubterranea ſita prope Circum maximum refoſſâ circumquaque terrâ, ſacrificiis & miſſis in ignem libaminibus honoratur; equorumque, & junctorum & injugum, committuntur certamina.* Ceterum τὸ *facis* in meo vetuſtiſſimo eſt, in aliis, *canes.* Nec diſpliceret, ſi torqueri poſſet ad ſaltationes ad tibiam: uam de illiſmet ludis, in quibus raptae Sabinae, ſcripſit Noſter in Arte libro primo:

Dumque, rudem praebente modum tibicine Thuſco,
Lydius aequatam ter pede pulſat humum;
In medio plauſu, plauſus tunc arte carebat,
Rex populo praedae ſigna petenda dedit.

NEAPOL.

201. *Et quos dolor attigit.*] Hi ſunt Cenninenſes, Cruſtumerini & Antennates: iſti primi impetum fecerunt, non Curites, ſive Sabini; ſed felicibus praeliis a Romulo fuſi, treſque urbes eodem anno ductae ſunt coloniae. hoc primum incrementum civitatis Romanae. Poſt has victorias ſecuta Sabinorum rabies: quae, fatis Urbis ſic volentibus, ſedata diviſo inter Romulum & Tatium regno. NEAPOL.

202. *Tum primum.*] Diſſimulanter ſugillare videtur belli civilis auctores, Pompejum & Caeſarem affines. DOUZA.

203. *Jamque fere raptae.*] Hae quot fuerint dubium: XXX. ajunt quidam. Antias Valerius apud Plutarchum: Ἑπτὰ καὶ εἴκοσι καὶ πεντακοσίας, DXXVII. Jubas apud eumdem: Τρεῖς καὶ ὀγδοήκοντα καὶ ἑξακοσίας, DCLXXXIII. hunc vetuſtiſſimum ſcriptorem ſecutus Dionyſius Halicarnaſſenſis. NEAPOL.

203. *Matrum quoque nomen habebant.*] Triennium enim exactum erat ab initio ſolùm belli Sabini ad amicitiam contractum raptarum precibus. NEAPOL.

204. *Bella propinqua.*] *Triſtia bella* Moreti unus & alius.

205. *Dictam Junonis in aedem.*] *Dictam*, quaſi *condictam*, Graecum συντάσσειν· hac tamen ſignificatione, quâ uſus Æſchines de malâ obitâ legatione: Συνετάξαμεν ἡμᾶς αὐτούς. Porro coetus initi mentio apud aliquos: locum ex alio quàm Naſone non obſerves. NEAP. *Dictam*, id eſt conſtitutam. vid. ad IV: Met. 95. alter Putaneus hic *ditem* habebat pro diverſa lectione. quod librario in mentem venit, quia Junonem divitiarum deam eſſe ſciebat. BURM.

206. *Mea ſic eſt nurus.*] Socer haec narrat: ergo Herſilia Romuli uxor. Jam habes certum, quod in Scriptoribus plerumque dubium. Ex hac ſuſcepit etiam prolem: Πρίμαν vocat Plutarchus, ſed ex ſententia Trezenii Zenodoti. NEAP.

206. *Auſa Loqui.*] Liber Urſ. *orſa loqui.* CIOF. *Orſa* multi veterum. quod magis arridet Ep. XII. 72. *Orſus et infido ſic prior ore loqui.* Cicero de Oratore: *Dicere in foro orſus eſt Hortenſius admodum adoleſcens. Quas inter medias eſt nurus*, vel *ſic* etiam nonnulli ex antiquioribus. & ſuperiori verſu pro *nuptae* Junianus, *Nymphae*, ſic Epiſt. primâ pro nuptis ponitur.

Grata ferunt Nymphae pro ſalvis dona maritis.

HEINS.

207. *Quoniam hoc commune tenemus.*] Legebam aliquando, *quod jam commune.* ſed tres veteres,

nam-

Conſilium dederat. parent, crinemque reſolvunt;
  Moeſtaque funereâ corpora veſte tegunt.
Jam ſtabant acies ferro mortique paratae:
  Jam lituus pugnae ſigna daturus erat:
Cum raptae veniunt inter patresque viroſque;
  Inque ſinu natos, pignora cara, ferunt.
Ut medium campi paſſis tetigere capillis.
  In terram poſito procubuere genu.
Et, quaſi ſentirent, blando clamore nepotes
  Tendebant ad avos brachia parva ſuos.

Qui

namque hoc. Mazar. & tres alii, *quaeque hoc.* Lego, *quaeque hoc commune tenetis.* Heins.

208. *Lente.*] *Certe* Voſſ. Maz. Laeti. Ambroſ. & quatuor alii.

209. *Sed utrà Di ſint pro parte regandi.*] Tò *ſint* abeſt à nonnullis. Mazar. *Dei pro parte.* alii tres, *utraque dei.* unus, *utra divi.* Forte, *ſed utrane dei pro parte.* At Strozz. *ſed qua di ſint pro parte rogandi.* Heins.

210. *Pater arma tenet.*] *Tenent* melius nonnulli ex praeſtantioribus, & *malumus* pro *malitis* verſu proximo; & mox, *Conſilium nobis dabo*, non *vobis.* Heins. *Arma movet* Moreti & duo alii.

213. *Parent, crinesque reſolvunt.*] Idem liber, *Plorant.* nibil mutandum cenſeo. Ciofan. *Parent* legendum. reperio in multis, *plorant, crinesque.* Non probo. Neap. *Plorant* etiam unus ex noſtris.

214. *Moeſtaque funeſtâ.*] Veteres, *funereâ.* Utrumvis rectum. Neapol. *Et ſua funerea* Ambroſ.

215. *Jam ſteterant acies ferro mortique paratae.*] *Stabant* meliores. *Marti* etiam Gottorph. & quinque alii. ſed vulgata ſcriptura ferri poteſt, quomodo apud Maronem II. 333.

——— *ſtat ferri acies mucrone coruſco*
Stricta, parata neci.

Apulejus Met. VII. *Omnes vino ſepulti jacebant, omnes morti parati.* Heins.

216 *Jam lituus pugnae ſigna daturus erat.*] *Jam lituos tubicen ſigna* Mazar. à manu primâ. Zulichemianus, *Jam lituo tubicen.* Offendit haud dubie ex grammaticis non neminem, quod lituum det tubicini, ac improprie ſit locutus Noſter. Idque haud immerito. Ut dicam quod res eſt, opinor Ovidium ſcripſiſſe:

Jam liticen pugnae ſigna daturus erat.

Statius Sylva IV. ad Maximum Junium:

Non tamen portu retinent amoena
Deſidet Bajae, liticenve notus
Hectoris armis.

Feſtus, *Lituus appellatus eſt, quod litis ſit teſtis. Eſt enim genus buccinae incurvae. quo qui cecinerit, dicitur liticen.* Nonius, *Siticines, ut liticines à lituo, ut tubicines à tuba.* Cariſius libro primo, *Hic tubicen ex tuba longa, tubicinis, liticen ex lituo, tubae genus* (lego, *tubae curvae genus*) *liticinis, cornicen, ex cornu minore, cornucinis, tibicen, ex tibia, tibicinis, fidicen, ex fidibus, fidicinis*, quibus ſimilia denuo apud illum eodem libro babes. etiam apud Phocam Grammaticum & Priſcianum. Cato apud A. Gellium Noct. Attic. lib. XX. cap. II. *Siticines & liticines & tubicines.* ſic & *tibicines* & *cornicines* dicti. *cicuticines Panes* Sidonio Apollinari.

Alta cicuticines liquerunt Maenala Panes.

Cornicines habes apud Juvenalem plus uno loco. Vox parum nota loco Ovidiano corrumpendo occaſionem dedit. Heins.

219. *Ut medium campi.*] Campus hîc locus, in quo praelium committendum. unde apud Cyprianum, *Exercitum ad campum ducere*; & apud Flavium Vopiſcum, *Solum denique ex omnibus qui oppugnabantur campus accepit.* Forte haec irita: ſed habet hoc ſollicitudo, quod omnia neceſſaria putat. Neapol.

219. *Sciſſis tetigere capillis.*] *Paſſis* Maz. Zulich. Urſin. Voſſ. & Arondel. *ſparſis* Laeti codex & quinque alii. vide Notas lib. I. ỳſ. 646. *Medium campi tenuere*, pro *tetigere*, octo codices. quomodo etiam nonnulli lib. II. ỳſ. 205. *Cremeram tenuere rapacem.* lib. III. Amor. Eleg. ult.

Moenia, quae campi jugera pauca tenent.

Faſt. VI. 401. ex antiquis libris,

Hoc, ubi nunc fora ſunt, udae tenuere paludes.

lib. II. 465.

Populus & cannae riparum ſumma tenebant.

Met. VI. 335.

——— *tenet ima lacunae*
Lenta ſalix, junciqne leves, cannaeque paluſtres.

Triſt. I. Eleg. IX.

Quaeque tenent Ponti Byzantia littera fauces.

Met. II. 3. ex antiquis libris:

Cujus ebur nitidum faſtigia ſumma tenebat.

Digitized by Google

Qui poterat, clamabat avum, tum denique viſum:
Et qui vix poterat, poſſe coactus erat.
Tela viris animusque cadunt: gladiisque remotis
Dant ſoceri generis, accipiuntque, manus.
Laudatasque tenent natas; ſcutoque nepotem
Fert avus: hic ſcuti dulcior uſus erat.
Inde diem, quae prima, meas celebrare Kalendas
Oebalides matres non leve munus habent.
An quia, committi ſtrictis mucronibus auſae,
Finierant lacrimis Martia bella ſuis?

Vel

libro IX. 355. ex iisdem ſcriptis, *Frondes caput omne tenebant.* Adi Notas Met. XI. ℣ſ. 257. ſuperiori verſu meliores etiam, *pignora ferunt*, non *tenent.* Calpurnius Eclog. V.

——— *natosque tepenti*
Ferte ſinu tremulos.

Horatius, II. Od. 18.

——— *pellitur paternos in ſinu ferens deos*
Et uxor & vir, ſordidosque natos.

Noſter lib. IX. Met. 338.

Inque ſinu puerum, qui nondum impleverat annum,
Dulce ferebat onus.

Ferre natos quoque Liv. II. cap. 40. & Tacit. I. An. 9. *Incedebat muliebre & miſerabile agmen, profuga ducis uxor, parvulum ſinu filium gerens.* Noſter Ep. XX. 48.

Inque tui cupido rapta ferere ſinu.

Claud. Bel. Gild. 394.

Et quos ipſe ſinu parvos geſtaverat.

Heins.

220. *Procubuere genu.*] Imo ſic immotae manſere, donec à circumſtantibus erigerentur. Verum hoc, & puta hiſtoria. Neap. *In terra* Mazar.

221. *Blando clamore.*] *Sermone* Bernenſis & octo al i.

224. *Poſſe coactus.*] Ita idem liber ſcriptus. Ciofan. Exprimeret ſaltem primam litteram: per hanc infantes affectus ſuos praecipuos efferunt; & a ſolum illis ad loquelam. Neapol. *Velle coactus* unus Regius. *Flere* unus, *eſſe* alius. *ſcire* duo.

225. *Animique cadunt.*] *Animusque* Mazar. & unus Ambroſ. & mox, pro *ſcuti dulcior uſus*, Mazar. Zulich. Arond. prim. Ambroſ. & quinque alii, *ſcutis.* Heins. Dubia lectio. ſed & lib. II. 297. dixit, *nullus adhuc erat uſus equi.* & 500. *nec facis uſus erat.* & *uſus equorum* III. Met. 554. ut & Livius XXVI. 38. & ita ſaepiſſime Noſter. adde quod hic elegantior ſingularis numerus *ſcuti*, propter praecedens *ſcuto*, ponatur. quare vulgatam reduxi, quam Francof. & alii optimae notae confirmant. Burm.

229. *Inde diem primasque meas.*] *Diem quae prima* meliores miro conſenſu. recte. Heins.

230. *Oebalides matres.*] Scriptura vetus, *Oebaliae matres.* Etiam recte. Neapol. Prim. Ambroſ. Laeti & ſeptem alii, *Oebalides.* ſex cum Arond. *Oebalidae.* quatuor, *Italides.* Vide quae noto lib. ſuperiori ℣ſ. 441. & Epiſt. VIII. ℣ſ. 73. Heins.

231. *Aut quia committi.*] *An quia* Urſin. Maz. Voſſ. Arondel. bene. ſic ſaepe Noſter. ſupra lib. I. 327.

An quia praeviſos in aquâ timet hoſtia cultros?

infra, 779.

An quia cum colerent priſci ſtudioſius agros? &c.

lib. V. 357.

An quia maturis albeſcit meſſis ariſtis?

Met. XI. 320.

An obeſt ſua gloria multis?

I. ex Pont. VI. 26.

Omnis an in magnos culpa Deos ſcelus eſt?

Epiſt. II. 51.

Credidimus lacrimis, an & hae ſimulare docentur?

Epiſt. XII. 91.

Vidi etiam lacrimas, an pars ſua fraudis in illis?

Virgil. IX. Æneid. 185.

An ſua cuique Deus ſit dira cupido?

ſequenti verſu malim etiam, *Finierunt.* de quo ad Epiſt. VII. Heins.

233. *Vel quod erat de me.*] Altera cauſſa: ut meis auſpiciis eam felicitatem matronae conſequantur in filiis, quantam Iliae meae dedi, quae tales Heroas peperit. Neap.

235. *Quid? quod hiems.*] Incertus adhuc hanc tertiam ſubjicit: quod menſe Martio terra mater fecunda ſit; qualis & matrona fieri cupit. Neap.

236. *Et pereunt lapſae.*] Priſci aliquot, *Et pereunt victae.* Neapol. Ita Urſin. prim. Ambr. Voſſ. Arond.

Vel quod erat de me feliciter Ilia mater;
  Rite colunt matres ſacra, diemque meum.
Quid quod hiems, adoperta gelu, nunc denique cedit,
  Et pereunt victae Sole tepente nives.
Arboribus redeunt detonſae frigore frondes;
  Uvidaque è tenero palmite gemma tumet.
Quaeque diu latuit, nunc ſe quà tollat in auras,
  Fertilis occultas invenit herba vias.
Nunc fecundus ager: Pecoris nunc hora creandi:
  Nunc avis in ramo tecta laremque parat.

Tem-

Arond. & pauci alii. reliqui, *lapſae.* Maz. *moeſtae.* Sed opinor ſcribendum, *ictae.* Auctor Elegiae in mortem Druſi, 101.

Liquitur, ut quondam Zephyris & ſolibus ictae
Solvuntur tenerae vere tepente nives.

Seneca Hippolyto v. 383.

——— *qualiter Tauri jugis*
Tepido madeſcunt imbre percuſſae nives.

ita optimus liber Etruſcus, non *perſuſae.* vide Notas Met. v. ỳſ. 389. HEINS. Cui bono mutare ex conjectura probam Mſs. lectionem. *vinci* enim nix, glacies, & ſimilia a ſole tam eleganter dicitur, credo, quam *ici.* ſic lib. II. 220.

Aut nive, quae Zephyro victa repente fluit.

praeterea *perire* melius convenit *victis* nivibus quàm *ictis*, ut & praecedens *cedit* ex bello ſumtum vocabulum. ſic Petron. Bell. Civili.

Cum gelidae periere nives.

eadem varietas eſt apud Val. Flac. IV. 18. ubi plura dicemus. BURM.

236. *Nives.*] Imitatio Horatiana:

Diffugere nives: redeunt jam gramina campis,
Arboribusque comae.

CIOFAN.

237. *Detonſae frigore frondes.*] Alii ex vetuſtioribus, *excuſſae*, vel, *excuſſe.* quomodo Art. Am. III. 162.

Ut Boreâ frondes excutiente cadunt.

Faſt. v. 324. ex veteribus libris,

Et ſubitâ frondes excutiuntur aquâ.

Faſt. IV. 509.

Excuſſaque mora rubetis.

lib. v. 215.

——— *foliis excuſſa pruina eſt.*

apud Florum lib. I. cap. 7. de Tarquinii Superbi filio, *Eminentia forte papaverum capita virgula excutiens.* ita ſcripti codices conſtanter. Noſter *decutere lilia* dixit in eadem narratione. ſed nil muta. ſic *tondere brachia arborum* Virgil. II. Georg. 368. dixit. hinc *tondere prata* & ſimilia paſſim apud poëtas. HEINS. Vid. ad Quinctil. VIII. de Inſtit. Orat. 3.

238. *Uvidaque in gravido palmite gemma tumet.*] Alii, *Humidaque.* Primae edit. opt. Ambroſ. Maz. & reliqui majori ex parte, *Vividaque.* recte. Zulich. *Vivaque.* Lucretius lib. I. 179.

——— *vivida tellus*
Tuto res teneras effert in luminis oras.

Columella lib. III. cap. II. ex optimis membranis, *Nigrum tamen & rutilum ſabulonem, qui ſit vividae terrae permixtus, probaverunt antiqui.* non *humidae.* & lib. v. cap. 8. idem codex perantiquus, *Sed & denſior terra, ſi vivida & laeta eſt, commode recipit hanc arborem.* Germanicus Arateis de Sirio:

Diſcernitque ortu longe ſata: vivida firmat,
At quibus haud vegetae frondes, aut languida radix,
Exanimat.

Ita ſcribo ac diſtinguo. nam duo veterrimi codices, quibus uſus ſum, *adſuetae frondes.* Unde vir magnus, cui illum ſcriptorem calligatum debemus, *adjutae.* *haud vegetae frondes* ſunt aegrae, ut Noſter loquitur ſupra, *palleat aegra ſeges.* Si malis, *adfectae frondes*, vel *haud laetae*, nil repugno. Nam *ad* non raro pro *aut* vel *haud* in vetuſtiſſimo codice Voſſiano ſcribebatur. *valles vivificare lympha* dicitur Avieno in Equo. ſic & *viva plantaria* Virgilius in Georgicis II. 27. *vivas arbores* Apulejo in Met. *Vividum merum* Martialii VIII. 6. ut homines eruditi ad illum ſcriptorem jamdudum obſervarunt. apud A. Gellium libro v. Noct. Attic. cap. 2. *Mediis hoſtibus regem vivaciſſime curſu retulit*; de Alexandro Magno. & libro XV. cap. 22. de Sertorii cerva: *Cerva alba eximiae pulchritudinis & vivaciſſimae celeritatis.* lib. IX. cap. 4. *Homines monoculi ſingulis cruribus ſaltuatim currentes, vivaciſſimae celeritatis.* apud eundem Gellium lib. VII. cap. 3. *Fortius atque vividius non videntur potuiſſe dici.* Sic contra *morientes herbas* dixit Virg. I Georg. 110.

Y 2 cete-

Tempora jure colunt Latiae fecunda parentes:
Quarum militiam votaque partus habet.
Adde, quod excubias Regi Romanus agebat;
Quâ nunc Eſquilias nomina collis habet.
Illic à nuribus Junoni templa Latinis
Hac ſunt, ſi memini, publica facta die.
Quid moror, & variis onero tua pectora cauſſis?
Eminet ante oculos, quod petis, ecce tuos.
Mater amat nuptas: Matris me turba frequentant.
Haec nos praecipue tam pia cauſſa decet.

Ferte

ceterum libri veteres plerique, *in tenere palmite*, non *gravide*. *è tenere* etiam Mazar. pr. Ambroſ. & tres alii. tamen libro primo, 152.

Et nova de gravide palmite gemma tumet.

ſic *pampineo gravidus autumno ager* apud Virgilium in Georgicis III. 5. & *gravidus culmus ariſtis*: II. III. & *gravidae fruges*. II. 143. idem *gravidam imperiis Italiam* quarto Æneidos 229. & decimo 87. *gravidam bellis urbem* dixit eleganti translatione. Val. Flaccus lib. II. 161.

——— *ſic fata querelas*
Abſcidit, & curis gravidam lacrymisque relinquit.

Ita ſcripſerat Valerius; nam *pavidam* inſulſe nunc legitur. Lucanus lib. v. 734.

Nocte ſub extrema pulſo torpore quietis,
Dum fovet amplexu gravidum Cornelia curis
Pectus.

Heins. *In tumide* Excerpta Voſſ. ut lib. IV. 128. *nudaque* Petavii.

240. *Occultas.*] *Ignotas* Moreti.

241. *Pecoris nunc hora creandi.*] In Zulichemiano eraſa vetus ſcriptura, in Mazariniano quoque ex parte. Urſini liber & unus Vatic. *pecori eſt nunc hora creandi.* Scribe, *pecori nunc hora creanda eſt.* ſic loquebantur. Met. IV. 695. *At opi brevis hora ferendae eſt.* quomodo & ibi ſcribendum. Statius Theb. I. 672. *Quando haec variis ſermonibus hora eſt.* Virgil. initio Georg. *Qui cultus habendo ſit pecori.* Georg. II. 9.

Principio arboribus varia eſt natura creandis.

Plinius lib. XV. cap. 18. de ficubus, *Alexandrinae vix ſunt veſcendo.* Corn. Celſus lib. VII. cap. 13. *Transeundum ad medicamenta quae puri movendo ſunt.* Livius libro II. ab U. C. *Ut divites conferrent, qui oneri ferendo eſſent.* Noſter libro IX. Met. ℣ſ. 684. ut caſtigavimus illic,

——— *jamque ferendo*
Vix erat illa gravem maturo pondere ventrem.

lib. XV. Met. 403.

Cum dedit huic aetas vires, onerique ferendo eſt.

Auſon. Ep. XXIII.

——— *ſed iniqua ferendo*
Conditio eſt oneri.

Martial. lib. XI. Ep. LXXVIII.

Viribus hic oneri non eſt.

Heins.

242. *In ramo.*] *In ramos* Atond. & Mazar. *in ramis* Ambroſ. & tres alii. *parant* Strozz.

245. *Excubias ubi Rex Romanus agebat.*] *Habebat* multi ex melioribus. ſic φυλακὰς ἔχειν apud Graecos. Voſſ. prim. Ambr. & octo alii, *ibi Rex.* At Urſin. & Mazar. *Regi Romanus habebat.* quod tamen minus arridet, quamvis non minus Latinum, cum *habet* proximis verſibus praeceſſerit ac ſequatur. Apulejus Metam. IX. *Atque illos, qui meae cuſtodiae pervigiles excubias agitaverunt, auſculto de meis ſic altercari fortunis.* *Jactare Excubias* in Ciri Virgiliana, *Excubias foribus ſtudio jactabat inani.* niſi *ductabat* illic legendum. ſic *vigilias agere* apud Dictyn Cretenſem libro III. *Ubi cuſtodes vigilias agere curarent.* Sic *cuſtodias agere regalis corporis* Naevius in Lycurgo dixit. pro *Eſquilias nomina* Maz. *Eſquiliae nomine.* & ſic tres alii. Zulich. prim. Ambr. Laeti, & octo praeterea, *Eſquiliae nomina.* Lego,

Adde quod excubias Regi Romanus agebat,
Quâ nunc Eſquilias nomina collis habet.

Poſſet &, *Eſquilius collis.* ut lib. II. *Monte ſub Eſquilio.* Varro, *Eſquilias alii ſcripſerunt ab excubiis Regis dictas, alii ab eo quod excultae à Rege Tullio ſunt.* plurali autem numero efferebantur *Eſquiliae*, quod duo montes haberentur, teſte Varrone. de etymo nominis idem. Heins.

247. *Junoni templa Latinis.*] Sed cognomento *Lucinae.* Varro lib. IV. de Exquiliis; quarum pars Ciſpius mons in ſacris appellatur: *Ciſpius*, ait, *mons ſepticeps apud aedem Junonis Lucinae, ubi aeditumus habere ſolet.* Neapol.

248. *Hac publica facta die.*] Feſtus: *Martias Kalendas matronae celebrant; quod eo die Junonis Lucinae aedes coli coepta ſit.* Neap.

248. *Si memini.*] *Sic memini* Thuan.

249. *Quid moror?*] Ultima cauſſa haec. Juno, in

Digitized by Google

Ferte Deae flores: gaudet florentibus herbis
  Haec Dea: de tenero cingite flore caput.
Dicite, Tu lucem nobis, Lucina, dediſti.
  Dicite, Tu voto parturientis ades.
Si qua tamen gravida eſt; reſoluto crine precetur,
  Ut ſolvat partus molliter illa ſuos.
Quis mihi nunc dicat, quare coeleſtia Martis
  Arma ferant Salii, Mamuriumque canant?
Nympha, mone nemori ſtagnoque operata Dianae:
  Nympha, Numae conjux, ad tua feſta veni.

Val-

inquit Mars, noſtra parens & praeeſt nuptiis, & muleet tricas puerperiorum. unde Tertullianus: *In partu Lucinae & Dianae ejulatur.* Quid mirum igitur, matronae filium his Kalendis potiſſimum colant? NEAPOL.

249. *Tua pectora cauſſis.*] *Curis* Voſſ. pr. Medic. & quidam alii. ut initio lib. VI. *Et in cura neminis hujus eram.* paſſim vero *cura* & *cauſſa* in his libris permutantur. vid. VIII. Ep. 15. & II. Amor. XII. 17. & mox iterum *pia cauſſa* ſequitur, ubi *cura* ſex ſcripti. BURM.

251. *Matrum me turba frequentat.*] *Frequentant* ſex ſcripti. unde conjiciebam olim, *matres me jure frequentant.* unus Farneſ. *matres tua vota frequentant.* In Zulich. haec omnia erant eraſa. In Mazar. à manu prima: *matres me turba frequentaue.* Scribe levi mutatione, *matris me turba frequentant.* Nihil certius. ſic in Amorib. ad Cupidinem:

Pieridûm vates, non tua turba, ſumus.

Sequenti etiam verſu reponendum, *nos*, pro *vos*, ex fide optimorum exemplarium. Omnia jam ſunt perſpicua. *turba frequentant*, ut *turba ruunt*, & ſimilia, quorum pleni Noſter atque alii poëtae, ad imitationem Graecorum. ſic vetus interpres Matthaei cap. XXI. 8. *Plurima autem turba ſtraverunt veſtimenta ſua in via.* Ὁ δὲ πλεῖϛος ὄχλος ἔϛρωσαν ἑαυτῶν τα ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ. HEINS. *Turba fatigat* Junii codex. nec male. ſic apud Martial. II. Ep. XIV.

Hinc quoque deceptus Memphitica templa frequentat.

in codice uno Voſſiano reperi *fatigat.* ſed puto hic eſſe repetitum a librario ex Remed. 461. BURM.

253. *Gaudet florentibus herbis Haec dea.*] *Arvis* duo Farneſii. Puto, *florentibus aris.* id eſt floribus incincta: ſic *frendentes arae* apud Val. Flaccum libro III. 456.

Dixerat, & ſummas frondentibus intulit aris
Libavitque dapes.

Triſt. III. El. XIII.

Fumida cingatur florentibus ara coronis

Virgilius, I Æn. 417.

Thure calent arae, ſertisque recentibus halant.

Altaria cingere ſertis Statio IV. Sylv. ad Julium Menecratem. & lib. III. Lacrymis Etruſci, *dare ſerta per aras. ara floribus redimita* Apulejo ſub initium Floridorum. ceterum prim. Ambroſ. & Laeti codex legunt,

Ferte Deae flores: tenero de flore coronas
  Nectite. de tenero cingite flore caput.

HEINS.

255. *Tu nobis lucem.*] *Tu natis* Petav. Heinſius volebat, *natis. tu lucem nobis* optimi.

257. *Si qua tamen gravida eſt.*] Malim:

Si qua tamen gravida es, reſoluto crine preceris,
  Ut ſolvat partus molliter illa tuos.

ut infra, ℣ſ. 393.

Nubere ſi qua voles, quamvis properabitis ambo,
  Differ.

HEINS.

257. *Reſoluto crine precetur.*] Refert vir doctus ad hoc ſacrificium Gemmam apud Gorlaeum T. II. n. 14. Sed ibi velata mulier ſacrificat, adſtante altera, quae gravidum oſtendit uterum. nec reſoluti an ſint capilli diſcernere poſſum. BURM.

259. *Quis mihi nunc dicet.*] Accedit ſermo de Saliis: ii, ut ex Dionyſio & Plutarcho obſervo, inſtituti anno VIII. Numae regnantis. Peſtis Urbem invaſerat (res aliter à Noſtro recenſetur) lacrymae paſſim ad Deos, cum divinitus ſcutum aeneum è caelo excidit; quod in Urbis ſalutem miſſum ab Egeriâ ſuâ Numa tradidit: id ſervandum Rex ille Saliis dedit; neve furtum pati poſſet, XII. alia caelari curavit. quae adeo affabre efficta à quodam nomine Mamurio, ut vix unum ab altero diſcerni ullo modo valeret. Ad Saliorum collegium creati primitùs XII. idque liquet ex Livio lib. primo: *Salios item XII. Marti Gradivo Numa legit, tunicaeque pictae inſigne dedit, & ſuper tunicam aeneum pectori tegmen.* Ii cognomento erant *Collini*, & *Agonenſes*, ſeu *Quirinales.* Scis tu, puto, Sexti Pompeji illa: *Quirinalis collis qui nunc dict-*

Vallis Aricinae ſilvâ praecinctus opacâ
Eſt lacus, antiquâ religione ſacer.
Hic latet Hippolytus furiis direptus equorum:
Unde nemus nullis illud initur equis.

Licia

dicitur, olim Agonus appellabatur. De Collino vetus haec exſtat inſcriptio; cujus en partem: ADLECTO INTER PATRIC. AB IMP. CÆS. HADRIANO AVG. SALIO COLLINO. & Servii Schedae: *Duo ſunt genera Saliorum, ut in Saliaribus carminibus invenitur, Collini & Quirinales à Numa inſtituti; ab Hoſtilio vero Pavorii & Pallorii.* Tunc idem Pavori & Pallori duo fana quoque vovit. Livius libro primo: *Tullus in re trepidâ duodecim vovit Salios, fanaque Pavori & Pallori.* Fuere & Salii cognomento *Palatini*; forte quia ſacra in Palatio factitarent: ubi & eorum ſacrarium refertur à Sexto Ruffo & P Victore. ad hos antiqua haec rudera ſpectant: MANSIONES SALIORVM PALATINORVM A VETERIBVS OB ARMORVM ANCILIVM CVSTODIAM CONSTITVTAS LONGA ÆTATE NEGLECTAS PECVNIA REPARARVNT. In hiſce lapidibus occurrent tibi alii cognomine *Herculanei*, *Auguſtales*, *Antoniani*, *Hadrianales*, *Albani*. de iſtis in praeſentiarum habemus hunc:

L. ATISTIVS CN. F. HOR. SARCVLO
SALIVS ALBANVS IDEM MAG. SALIORVM.

Sed quis hic *Magiſter?* forte collegii caput & ἔξαρχος. Non eſt quin dubitem: nam apud hunc legendi poteſtas & ejiciendi. Julius Capitolinus de M. Antonino: *Fuit in hoc ſacerdotio & Praeſul, & Vates, & Magiſter, & multos inauguravit atque exauguravit, nemine praeeunte; quod ipſe carmina cuncta didiciſſet.* Reſtat ut diem, quo mota Ancilia, inquiramus. Publio eſt ſtatim poſt Kalendas Martias, ante Piſcis occaſum; qui eidem, v. Nonas. Veteri Kalendario nulla Ancilium mentio: illi, Conſtantini Magni rejicitur in diem ſextum ante Idus. Quis haec in amicitiam redigat? NEAPOL.

259. *Dicet.*] *Dicat* Voſſian. & tres alii.

260. *Mamuriumque canant.*] Sic potiores ſcripti, non *vocant.* vide Juret. ad Symm. lib. III. Ep. 44. HEINS. *Sonant* Goth. *ſonent* alter Petav.

261. *Nemori*] Artimiſio. Strabo lib. v. CIOF.

261. *Stagnoque operata Diana.*] De hoc ſtagno ſive lacu dixi in obſervationibus in Metamorphoſin, quae ſecundò edentur. CIOFAN. *Stagnoque adoperta* Excerpta Douzae & Putean. & quinque alii. cum prima Veneta editione: forte rectius. lib. xv. Met. 486. de Egeria.

Vallis Aricinae denſis latet abdita ſilvis.

Gloſſae quoque Rumphii, *adoperta* vel *operata* agnoſcunt. ſed nec *operari Dianae* dici poteſt, de qua ibidem:

Sacroque Oreſteae gemitu queſtuque Dianae
Impedit.

HEINS. *Nemoris* Voſſ. & quidam editi.

262. *Ad tua facta veni.*] Alii libri veteres, *ſacra*, alii, *facta* habent. CIOFAN. Veteres, *feſta*, vel, *ſacra*: utrumque vulgatae lectioni praeferendum. IV. 725.

Proſequor officio ſi tua feſta pio.

& ita paſſim. HEINS.

263. *Vallis Aricinae Eſt locus.*] Erat in ſiniſtrâ viae parte, quà Ariciam deſcenditur. Strabo lib. v. Τὸ δ' Ἀρτεμίσιον ὃ καλοῦσι νέμος, ἐκ τῶν ἐν ἀριστερᾷ μέρους τῆς ὁδοῦ τῆς ἐξ Ἀρικίας ἀναβαίνουσιν εἰς τὴν δ' Ἀρικίνην τὸ ἱερόν· λέγουσι δ' εἶναι ἀφιδρύματα τῆς Ταυροπόλου. mallem, ἀφίδρυμα· cum unum fuerit Dianae ſimulacrum ex Tauricâ illuc advectum. Servius: *Oreſtes accepto oraculo, carendi furore cauſſâ, cum amico Pylade Colchos petierat; & cum his, occiſo Thoante, ſimulacrum ſuſtulit abſconditum faſce lignorum (unde & Faſcelis dicitur: non tantum à face cum quâ pingitur, propter quod & Lucifera dicitur) Ariciam tranſtulit.* Sed heus! non unum in eo loco mendum, plura latent. quare ſic lege & diſpunge: Τὸ δὲ Ἀρτεμίσιον, ὃ καλοῦσι νέμος, ἐκ τοῦ ἐν ἀριστερᾷ μέρους τῆς ὁδοῦ τῆς ἐξ Ἀρικίας ἀναβαίνουσιν· τῆς δ' Ἀρικίνης τὸ ἱερὸν λέγουσι δ' εἶναι ἀφίδρυμα τῆς Ταυροπόλου. Reſtitutum hunc debes Claudio Salmaſio: cui multum & litterae debent hoc aevo. NEAP.

263. *Silvâ praecinctus opacâ.*] Bene: nam fanum ſitum in luco. Idem Geographus: Τὸ δ' ἱερὸν ἐν ἄλσει· πρόκειται δὲ λίμνη πελαγίζουσα· κύκλῳ δ' ὀρεινὴ συνεχὴς ὀφρὺς περίκειται, καὶ μάλα ὑψηλή, καὶ τὸ ἱερὸν καὶ τὸ ὕδωρ ἀπολαμβάνουσα ἐν κοίλῳ τόπῳ καὶ βαθεῖ. Prope hanc λίμνην repertus hic lapis anno Chriſtiano MCLIV.

DIANÆ
NEMORENSI VESTE
SACRVM DICT
IMP. NERVÆ TRAIANO AVG.
GERMANICO III COS PRAEF.
EIVS T. VOLTENIO MAMILIANO
QVÆSTORIB.
L. CÆCILIO VRSO II M. LVCRETIO
SABINO II ÆDILIB. Q. BIBENNA QVIETO
TI. CLAVDIO MAGNO
P. CORNELIVS TROPHIMVS PISTOR
ROMANIENSIS EX REG. XIIII IDEM CVR
VICI QVADRATI ET LANIA C. F. THIONOE CONIVX
EIVS VOTVM LIBENS SOLVERVNT.

NEAP.

Digitized by Google

Licia dependent, longas velantia ſepes,
Et poſita eſt meritae multa tabella Deae.
Saepe potens voti, frontem redimita coronis,
Femina lucentes portat ab Urbe faces.

Regna

Neap. Lapis hic eſt apud Grut. pag. xli. 7. ſed in quibusdam differt ſcriptum.

263. *Opaca.*] *Acuta* tres. *apica* nnus. pro *aprica.*

264. *Eſt lacus.*] *Eſt locus* Voſſii & plurimi alii; ſed male. Saluſt. iv. 370.

——— at non dabat ultra
Cloto dura lacus aramque videre Dianae.

vid. Serv. ad Virg. vii. 516. Heins.

265. *Hic lates Hippolytus loris direptus equorum.*] Alii, *jacet*, cum Urſin. Voſſ. Arondeliano. fruſtra. ipſe Virbius lib. xv. Met. 546.

Numine ſub dominae lateo, atque accenſeor illi.

furiis diſtractus Voſſ. Arondel. Mazar. Zulich. pr. Ambr. & multi alii. Urſin. & Nauger. *furiis direptus.* utrumque bene. Faſt. v. 309.

Hippolyte infelix, velles coluiſſe Dionen,
Cum conſternatis deripereris equis.

Art. Am. i. 338.

Hippolytum pavidi diripuiſtis equi.

At Virgil. in hac narratione lib. vii. 767.

Turbatis diſtractus equis.

Senec. Hippol. 1105.

Errant per agros funebris famulae manus
Per illa, qua diſtractus Hippolytus, loca.

Heins. *Diſtractus* Edit. Neapol.

266. *Nemus nullis illud aditur equis.*] Vates in vii. Æneidos, 778.

Unde etiam Triviae templo lucisque ſacratis
Cornipedes arcentur equi, quod littore currum
Et juvenem monſtris pavidi effudere marinis.

Neapol. *Initur* rectius Mazar. Zulich. & duo alii. ſic Artis Am. lib. iii. 752.

Ipſa nemus tacito clam pede fortis init.

Heins. Vid. Ep. iv. 67. dubitari vero poſſet, an non ob hanc cauſſam damnatus ille fuerit furti, quod equo, cujus uſus illi usque Ariciam commodatus fuerat, ulteriore ejus municipii clivo vectus eſſet, apud Val. Max. viii. 2. 4. unde & Cujacius in §. 6. Inſt. de obligat. quae ex delicto, corrigit. *quod veteres ſcripſerunt de eo, qui in Ariciam equum acceptum longius perduxiſſet.* Servius ad d. Virgilii locum dicit, non licuiſſe ad aras equo ſedere. Burm.

267. *Licia dependent.*] His ſuſpenſa dona votorum compotum. Neap.

267. *Longas ſepes.*] Murum quo nemus ſeptum? Neapol.

268. *Meritae Deae.*] Huc pertinent Strabonis illa lib. xiv. Καὶ ἡ Ἄρτεμις ἀπὸ τοῦ ἀρτεμέας ποιεῖν. Neapol.

268. *Multa tabella Deae.*] Heus tu, etiam antiquis noſter iſte mos tabulas votivas in templo ſuſpendendi; quid dubitas? Strabo lib. viii. de Epidaurio templo Æſculapii: Καὶ αὕτη δ' οὐκ ἄσημος ἡ πόλις, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ θεραπεύειν νόσους παντοδαπὰς πεπιστευμένου, καὶ τὸ ἱερὸν πλῆρες ἔχοντος ἀεὶ τῶν τε καμνόντων, καὶ τῶν ἀνακειμένων πινάκων, ἐν οἷς ἀναγεγραμμέναι τυγχάνουσιν, αἱ θεραπεῖαι, καθάπερ ἐν Κῷ τε καὶ Τρίκκῃ. Addo Tibulli teſtimonium:

Nunc, Dea, nunc ſuccurre mihi: nam poſſe mederi,
Picta docet templis multa tabella tuis.

Frequentiores ad hujusmodi martyremata invenio lapides: quid mirum? durarunt hi, non illae, quae ligneae. ut hunc:

ÆSCVLAPIO. ET. HYGIÆ
CETERISQ. DIIS DEABVSQ.
HVIVSQ. LOCI SALVTARIB.
C. IVL. FRONTONIANVS. VET.
EX B. F. COS. LEG. V. M. P. REDDITIS. SIBI. LVMINIBVS. GRAT.
AG. EX VISO PRO SE ET. CAPSIA
MAXIMA CONIVG ET IVLIA
FRONTINA FILIA V. S. L. M.

In his tabulis noſtro aevo ſubſcribuntur hae litterae, v. f. & g. a. in antiquis paſſim hae, vot. qvod fe. a. l. p. ſeu, ex voto, ſeu v. s. a. l. p. & ſimilia. Cauſſae, ut cotidianae, caſuales: ut, restitvtione facta sibi capillorvm & pericvlo oceani liber. aut, pro filio male affecto. & aliae: quas vide in Theſauro Inſcriptionum antiquarum, ubi & has ſaltuatim collegimus. Neap.

269. *Frontem redimita.*] *Multis redimita* Voſſ. Arond. & Farneſ.

270. *Portat ab Urbe faces.*] Ad ritum aſpectans Statius in Hercule Surrentino:

Fumat Aricinum Triviae nemus. ———

Neapol.

271. *Regna*

Digitized by Google

Regna tenent forteſque manu, pedibuſque fugaces:
Et perit exemplo poſtmodo quiſque ſuo.
Defluit incerto lapidoſus murmure rivus:
Saepe, ſed exiguis hauſtibus, inde bibes.
Egeria eſt, quae praebet aquas, Dea grata Camenis.
Illa Numae conjux, conſiliumque fuit.
Principio nimium promptos ad bella Quirites
Molliri placuit jure, Deûmque metu.
Inde datae leges; ne firmior omnia poſſet:
Coeptaque ſunt pure tradita ſacra coli.
Exſuitur feritas, armiſque potentius aequum eſt:
Et cum cive pudet conſeruiſſe manus.

At-

271. *Regna tenent fortes.*] Hîc *regnum* idem ac ſacerdotium: nam qui ſacerdos, ibi dictus *Rex Nemorenſis:* inde ſacerdotium *regnum.* de hoc Lucanus III. Pharſalico:

Qua ſublime nemus Scyticae, qua regna Dianae.
NEAPOL.

271. *Fortes manibus.*] Is igitur Sacerdos ſacri illius nemoris, qui viribus excellens: hunc ſi tractu temporis praeſtantior alter vinceret, primo interemto, ſacerdotium occupabat. hinc Suetonius in geſtis amentis Caligulae: *Nemorenſi Regi, quod multos jam annos potiretur ſacerdotio, validiorem adverſarium ſubornavit.* De barbarico hoc more Strabo lib. V. *Καὶ γάρ τι βαρβαρικὸν κρατεῖ καὶ Σκυθικὸν περὶ τὸ ἱερὸν ἔθος· καθίσταται γὰρ ἱερεὺς, ὁ γενηθεὶς αὐτόχειρ τοῦ ἱερωμένου πρότερον, δραπέτης ἀνήρ· ξιφήρης οὖν ἐστὶν ἀεὶ περισκοπῶν τὰς ἐπιθέσεις, ἕτοιμος ἀμύνεσθαι.* NEAPOL. *Forteſque manu* Voſſ. Arond. Mazar. Zulich. & tres alii. ſequor. HEINS.

271. *Pedibuſque fugaces.*] Quivis *δραπέτης*, non qui curſu velocior. NEAP.

273. *Incerto murmure.*] Nam id ubi ſit ambigitur. Sermo Naſoni eſt de fontibus, quibus lacus ille impletur. de his ita Strabo: *Τὰς μὲν οὖν πηγὰς ὁρᾷν ἐστὶν ἐξ ὧν ἡ λίμνη πληροῦται· τούτων δ' ἐστὶν ἱερεία καλουμένη δαίμονος τινὸς ἐπώνυμος· αἱ δ' ἀπορρύσεις, ἐνταῦθα μὲν ἄδηλοι εἰσὶν, ἔξω δὲ δείκνυνται πόῤῥω πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν ἀνέχουσαι.* Magnus Scaliger legit, *τούτων δ' ἐστὶν Ἰουτέρνη δαίμ.* de Juturnâ locum audiens. Hic fons eſt in eo tractu. Sequor illuſtrem virum. NEAP.

274. *Inde bibi.*] *Bibes* Mazar. & Zulich. *bibis* pr. Ambroſ. Laeti & quinque alii. *bibis* Urſini, Petavii & ceteri majori ex parte. Malim, *bibunt.* HEINS. *Bibet* Bernenſ.

275. *Egeria eſt.*] Haec *τῆς δαίμονος ἐπώνυμος* cum Juturnâ. NEAPOL. Lactantius libro primo de Falſa Religione cap. 22. *Harum vanitatum apud Romanos auctor & conſtitutor Sabinus ille rex fuit, qui maxime animos hominum rudes atque imperitos novit ſuperſtitionibus implicavit. quod ut faceret aliqua cum auctoritate ſimulavit cum dea Egeria nocturnos ſe habere congreſſus. Erat quaedam ſpelunca peropaca in nemore Aricino, unde rivus perenni fonte manabat. Huc remotis arbitris inferre ſe conſueverat, ut mentiri poſſet monitu Deae conjugis ea ſacra populo ſe tradere, quae acceptiſſima Diis eſſent. Videlicet aſtutiam Minois voluit imitari, qui ſe in antrum Jovis recondebat, & ibi diu moratus leges, tamquam ſibi ab Jove traditas, afferebat:* (malo *adſerebat*) *ut homines ad parendum non modo imperio, ſed etiam religione conſtringeret. Nec difficile ſane fuit perſuadere paſtoribus.* Perperam illic *in Ariano nemore*, pro *Aricino*, circumfertur. cum Arianum nemus ſit nullum, quod ſciam, in rerum natura. HEINS. Vir eruditiſſimus Montfauconius in Diario ſuo Italico pag. 152. in Villa Juſtiniana ait exſtare ingentem lapidem quadrum, ſolidum, in quo hoc Ovidii diſtichon eſt inſculptum. legitur vero ibi, *Aegeria & Camoenis.* qui lapis ex Egeriae fonte ipſo translatus videtur. vid. & Huet. Quaeſt. Alnet. pag. 401. BURM.

277. *Promptos ad bella Quirites.*] Plutarchus de Numâ & Lycurgo, *Δεύτερον*, ait, *τοίνυν, ἐπεὶ καθάπερ ἁρμονίαν λύρας, ὁ μὲν ἐκλελυμένην καὶ τρυφῶσαν ἐπέτεινε περὶ τὴν Σπάρτην· ὁ δὲ τῆς Ῥώμης τὸ σφοδρὸν ἀνῆκε καὶ σύντονον.* NEAPOL. *Celeres ad bella* Ambroſ. & duo alii.

279. *Ne fortior omnia poſſet.*] Urſini, Maffei & Statii, *firmior.* CIOFAN. Alia editio, *ne firmior.* NEAPOL. *Firmior* plerique veteres, & recte. ut ad Livium jam monuit doctiſſimus Gronovius. Plinius lib. I. Epiſt. XII. *Ego tamen tanquam & juvenis & firmiſſimi mortem doleo.* Ita vetuſtiſſimus codex Mediceus. Noſter III. ex Pont. IV. 7.

Firma valent per ſe, nullumque Machaona quaerunt.

& vox *firmior aere* I Triſt. IV. 53. Silius lib. III.

Inde ubi flore novo pubeſcet firmior aetas.

Lucanus libro II. Ỷſ. 473.

— Ru-

Atque aliquis, modo trux, viſâ jam vertitur arâ;
Vinaque dat tepidis ſalſaque farra focis.
Ecce Deûm genitor rutilas per nubila flammas
Spargit, & effuſis aethera ſiccat aquis.
Non alias miſſi cecidere frequentius ignes.
Rex pavet, & vulgi pectora terror habet.
Cui Dea, Ne nimium terrêre; piabile fulmen
Eſt, ait: & ſaevi flectitur ira Jovis.
Sed poterunt ritum Picus Faunusque piandi
Prodere, Romani numen uterque ſoli.
Nec ſine vi tradent. adhibeto vincula captis.
Atque ita, quâ poſſint, erudit, arte capi.

Lu-

—— nudatam deſeris arcem,
Scipio Luceriae. quanquam firmiſſima pubes
His ſedeat caſtris.

Ita vetuſti codices; non *fortiſſima.* Guntherus Ligurini lib. VII.

—— firmiſſima noſtrae
Robora militiae

vocat milites. libro X.

Quingenti juvenes fortiſſima robora belli.

Caeſar Belli Gallici libro VII. *Is locus praeſidio non nimis firmo tenebatur.* &, *Quinque cohortes, quas minus firmas ad dimicandum eſſe exiſtimabat, caſtris praeſidio relinquit.* &, *Haec eadem noctu excubitoribus ac firmis praeſidiis tenebantur.* libro II. Belli Civilis: *Iisdem diebus Carmonenſes, quae eſt longe firmiſſima totius provinciae civitas.* libro III. *Hic cognoſcere licuit, quantum eſſet praeſidii hominibus in animi firmitudine.* &, *cohortes firmiſſimas Pompejus ſe habere exiſtimabat.* Auctor belli Africani, *Elige ex tuis cohortem unam, quam putas eſſe firmiſſimam.* Auctor belli Hiſpanici, *Ita firmiſſimum ejus praeſidium Ateguam proficiſcitur.* pro *datae leges* unus Vatican. *ratae leges.* quomodo & forte ſcribendum Triſt. V. Eleg IX

Sic mea lege rata vincta atque incluſa Thalia.

Marcianus Capella libro IX.

Te nunc aſtriſono carmine Jupiter,
Quo geminata poli volvere ſydera
Suevit lege rata ſacra recurſio,
Praefandum vereor.

ubi *aſtriſonum* male legitur. HEINS.

280. *Pure.*] *Merito* Mazar. Ambroſ. Laeti & octo alii. vid. lib. II. 330. & IV. 444.

281. *Exuitur.*] *Exigitur* malim cum Farneſ. & Ambroſ. verbo efficaciori. ita *exigere gracilitatem ſtilo* dixit Quinct. I. 9. vid. ad II Art. 653. BURM.

282. *Pudet.*] *Pudor* Excerpta Douzae. *mânum* etiam Mazar. & Voſſ.

283. *Viſa jam vertitur ara.*] Ex Numae novâ lege. Plutarchus, Suis, inquit, praecepit τὸ μὴ σπένδειν θεοῖς ἐξ ἀμπέλων ἀτμήτων, μηδὲ θύειν ἄτερ ἀλφίτων· καὶ τὸ προσκυνεῖν περιστρεφομένους, καὶ τὸ καθῆσθαι προσκυνήσαντας. Solitum ergo antiquis in adorationis ritu corpus dextroverſum circumagere: hoc adſtricte ſignificat τὸ *vertitur.* manifeſte Plautus in Curcullione:

Ph. *Quo me vortam neſcio.*
Pa. *Si Deos ſalutas, dextroverſum cenſeo.*

& Lucretius lib. V.

Nec pietas ulla eſt, velatum ſaepe videri,
Vertier ad lapidem, atque omnes accedere ad aras.

Plinius lib. XXVIII. cap. 2. *In adorando dextram ad oſculum referimus, totumque corpus circumagimus; quod in laevum feciſſe Galliae religioſius credunt.* imo in dextram, ſi verus Athenaeus lib. IV. Καὶ τοὺς θεοὺς προσκυνοῦσιν ἐπὶ τὰ δεξιὰ στρεφόμενοι. Erat & apud antiquos, ut vidiſti, in adoratione ſolemnis manus ad os admota: quod & ex Minucio Felice obſervo in Octavio. *Caecilius*, inquit, *ſimulacro Serapidis denotato, ut vulgo ſuperſtitioſus ſolet, manum ori admovens oſculum labris impreſſit.* inde hujusmodi oſcula *labrata* dixerunt veteres, imo ſtatuas ipſas Deorum & imagines Imperatorias, quae iſto oſculo adorabantur. Sic exponunt Graeci λάβρατα. Chronicum Alexandrinum: Τούτῳ τῷ ἔτει ἐβασίλευσεν Ἀνθέμιος, καὶ ἀπῆλθον τὰ λάβρατα αὐτοῦ ἐν Κωνσταντίνου πόλει διὰ Φηρητίου ἐπάρχου πόλεως. NEAPOL. Sed rectius interpretes *vertitur* explicant, mutatur, miteſcit, & hoc exigit *modo trux.* vid ad Val. Flacc. II. 572. in ſcriptis etiam erat, *verſa ira*, *verſa ara*, *viſa illa*, & *viſa convertitur ara.* BURM.

284. *Salſaque farra.*] *Farraque fracta* Patavin. & Strozzae, unde Heinſius fecerat, *fricta.* vid. lib. I. 276.

289. *Piabile fulmen.*] Et *moniterium* (utor veteri verbo) nam latens fatum aperuit. NEAP.

291. *Ritum piandi Tradere.*] *Prodere* Urſin. Voſſ. Maz.

Lucus Aventino ſuberat niger ilicis umbrâ,
Quo poſſes viſo dicere, Numen ineſt.
In medio gramen, muſcoque adoperta virenti
Manabat ſaxo vena perennis aquae.
Inde fere ſoli Faunus Picusque bibebant.
Huc venit, & Fonti rex Numa mactat ovem.
Plenaque odorati Dis ponit pocula Bacchi;
Cumque ſuis antro conditus ipſe latet.
Ad ſolitos veniunt ſilveſtria numina fontes:
Et relevant multo pectora ſicca mero.
Vina quies ſequitur: gelido Numa prodit ab antro,
Vinclaque ſopitas addit in arta manus.
Somnus ut abſceſſit; tentando vincula pugnant
Rumpere: pugnantes fortius illa tenent.

Tum

Maz Zulich. alii ſex. bene. Eſt enim *Prodere* in lucem proferre. eſt autem verbum ſacris frequenter adhibitum. Cicero Miloniana: *Lanuvii à dictatore Milonis prodi flaminem neceſſe eſſe.* id eſt creari, renunciari. quod *capi flaminem* ab aliis dictum. Livius *interregem prodi* dixit libro VI. ab U. C. *prodi Dictatorem* Pomponius lib. II. D. de Orig. Juris. Quare & ſequenti verſu ſit legendum. *Nec ſine vi prodent.* ſic lib. v. 698. ex optimis codicibus,

Cauſam facundo prodidit ore Deus.

prodere Ænigmata Auſon. Epiſt. v. ad Theonem. Vide quae de eo verbo notavimus ad Claudianum initio libri primi de Raptu Proſerpinae. Apulejus Met. x. *Natam puellam prodidit vicinis alumnandam*, pro *tradidit*. Heins. Sed non minus in ſacris, quae in vulgus proferebantur, proprium eſt verbum *edere*, quod hic habet Puteaneus & alii multi mox Ɏſ. 294. de quo vide ad lib. I. 7. & alibi. niſi mox Ɏſ. 294. praeſtat *edidit* retinere. quia arcana docet. *poterant* etiam nonnulli codices, &, *poterit*. Burm.

292. *Numero utrumque.*] *Uterque* in quibusdam. Naug. Vid. lib. v. 720.

293. *Adhibe tu vincula captis.*] *Adhibeto* rectius Urſin. Mazar. Zulich. Voſſ. Arond. prim. Ambr. Laeti & multi alii. quatuor tamen, *adhibe tua.* Redde Ovidio ſuas elegantias & ſcribe. *adhibe ſua vincula captis.* Triſt. IV. Eleg. VII. ex fide membranarum,

Cur quoties alicui chartae ſua vincula demſi,
Illam ſperavi nomen habere tuum.

& Art. Am. III. 273.

Arida nec vinclis crura reſolve ſuis.

Heins. Haec vero Ovidius imitatione Virgilii lib. IV. Georg. 396. compoſuit.

294. *Edidit arte capi.*] *Erudit* venuſte Voſſ. Arond. Urſin. prim. Ambroſ. Maz. Zulich. Nauger. cum tribus aliis. infra hoc ipſo libro,

Illa etiam ſtantes radio percurrere telas
Erudit.

Triſt. II. 244.

Romanas erudiuntque nurus.

Art. Am. II. 66.

Erudit infirmas ut ſua mater aves.

Heins.

295. *Lucus Aventino ſuberat.*] Varro de hujusce collis etymo *Olim*, inquit, *paludibus mons erat ab reliquis diſcluſus. Itaque eò ex urbe, qui advehebantur ratibus, quadrantem ſolvebant: cujus veſtigia, quod ea, qua tum itur, velabrum; & unde aſcendebant ad Rumam, nova via lucus eſt & ſacellum Larum.* Hic lucus, de quo Noſter. Neap.

295. *Niger ilicis umbra.*] Servius ad illud: *Ilice ſub nigrâ, vel umbroſâ, vel revera nigrâ, quia talis eſt*; ob virorem, qui ad nigrum accedit. inde Horatio, *pulla myrtus.* Neap.

300. *Fonti Rex Numa mactat ovem.*] Hoedus victima proprior. idem Flaccus ad fontem Blanduſiam:

Dulci digne mero, non ſine floribus,
Cras donaberis haedo.

Neapol.

301. *Diſponit pocula Bacchi.*] *Dis ponit* legendum eſſe jam monui Art. Am. I. Ɏſ. 231. Heins.

301. *Odorati Bacchi.*] *Vini* Mazar. Arond. & Voſſii. ſed eſt & hoc ex Virgilio IV. Geor. 279.

Hujus odorato radices incoque Baccho.

302. *Cumque ſuis.*] Hi numero biſſeni. Antias vetus auctor apud Arnobium lib. v. Adverſus Gentes:

Tum Numa, Dî nemorum, factis ignoſcite noſtris,
Si ſcelus ingenio ſcitis abeſſe meo.
Quoque modo poſſit fulmen, monſtrate, piari.
Sic Numa: ſic quatiens cornua Faunus ait:
Magna petis; nec quae monitu tibi diſcere noſtro
Fas ſit. habent fines numina noſtra ſuos.
Dî ſumus agreſtes, & qui dominemur in altis
Montibus. arbitrium eſt in ſua tela Jovi.
Hunc tu non poteris per te deducere coelo:
At poteris noſtrâ forſitan uſus ope.
Dixerat haec Faunus; par eſt ſententia Pici.
Deme tamen nobis vincula, Picus ait.
Juppiter huc veniet, validâ deductus ab arte.
Nubila promiſſi Styx mihi teſtis erit.

Emiſ-

tes: *Numam dicunt, Egeriae monitu, caſtos duodecim juvenes apud aquam celaſſe cum vinculis; ut cum Faunus & Martius Picus ad id locorum veniſſent hauſtum, nam illis aquandi ſolemne iter huc fuit, invaderent, conſtringerent, colligarent.* NEAP.

303. *Solitos fontes.*] *Solitum fontem* Patavinus, Moreti & tres alii cum pr. Edit. Ald. Gryph. & al. *invecat ad ſolitos* Regius unus.

306. *Sopitas.*] *Subjectas* Voſſ. Mazar. Arond. & duo alii.

306. *Addit in arcta manus.*] Ridet hos nexus Arnobius: *Soliditatis*, inquit, *habebant quidquam, aut ex duris oſſibus informatae fuerant eorum manus, quae conſtringi laqueis & nodorum poſſent illigationibus coërceri?* NEAP.

307. *Pugnando vincula tentant Rumpere.*] *Tentando pugnant* prim. Ambroſ. Laeti & plurimi alii. probe. niſi quod malo, *luctando vincula pugnant Rumpere.* ſic Perſius Sat. v.

Nam & luctata canis nodum abripit, attamen illi,
Cum fugit, à collo trahitur pars magna catenae.

Met. lib. VII. 777.

—— jamdudum vincula pugnat
Exuere ipſe ſibi, colloque morantia tendit.

Met. II. 685.

Ille tamen pugnat molles evincere ſomnos.

Faſt II. 648.

Et ſolidâ ramos figere pugnat humo.

lib. VI. 515.

Injiciuntque manus, puerumque avellere pugnant.

quibus locis multi veterum, *tentat*, vel *tentant*. perperam. In Ibide, 18.

Naufragii tabulas pugnat habere mei. HEINS.

312. *Cornua Faunus ait.*] Capripedem & cornutum hunc finxit antiquitas. NEAP.

314. *Fines ſuos.*] *Suas* Patavinus. vid. ad I Art. 282.

315. *Et qui dominamur.*] Recte in Noſtro, *& qui dominemur*: bellius quod in alio veteri, *& qui dignemur.* NEAP. *Dominantur* & *dominentur* etiam nonnulli.

316. *Arbitrium eſt in ſua tecta Jovi.*] *In ſua tela* Mazar. Zulich. Voſſ. Arond. & ſex alii. ut de fulmine agatur. Atque ita Janus quoque Vlitius noſter legendum conjiciebat ingenioſe, ut ſolet. HEINS. *In ſua regna* Ambroſ. & Laeti. vide mox 343.

317. *Deducere caelo.*] Verbum magicum. Tibullus: *Lunam deducere tentat.* Graecorum κατάγειν. Apollonii interpres: Αἱ Φαρμακίδες κατάγουσι τὴν σελήνην. NEAPOL. *Celſo deducere caelo* Sarravii & duo alii. fruſtra. vid. ad Epiſt. I. 3.

318. *Sed poteris.*] Veteri ineſt, *At poteris.* NEAPOL.

321. *Valida perductus ab arce.*] In nonnullis, *noſtra perductus ab arte.* NAUGER. *Valida per. ab arce* optimi libri ſcripti. CIOFAN. Simplicius & magis pro caſtiſſimo autore videtur, quod è codice veteri annotavit Scaliger, *ſumma deductus ab arce.* DAN. HEINS. Eidem ineſt, *Valida perductus ab arte.* ſic arbitror legendum. NEAP. *Validâ veniet deductus ab arte*, vel *arce*, Voſſ. Arond. pr. Ambr. Maz. & multi alii. plures, *ſummâ deductus ab arce. Deducere* verbum magicum. hinc *carminibus deducere Lunam* paſſim apud Noſtrum & alios poëtas. Graecis ſcriptoribus κατάγειν τὴν σελήνην. ſic κατάγειν τὸν Δία Plutarcho in Numa hac ipſa narratione. de eo verbo plura ad Propertium Paſſeratius & nos ſuo loco. *ſummam arcem* caelum quoque vocat lib. I. Met. de Jove,

Quae pater ut ſummâ vidit Saturnius arce.

& lib. II. de eodem,

ſum-

Emiſſi, quid agant laqueis, quae carmina dicant;
Quâque trahant ſuperis ſedibus arte Jovem,
Scire nefas homini. nobis conceſſa canantur,
Quaeque pio diſci vatis ab ore licet.
Eliciunt coelo te, Juppiter, unde minores
Nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.
Conſtat Aventinae tremuiſſe cacumina ſilvae:
Terraque ſubſedit pondere preſſa Jovis.
Corda micant Regis: totoque è pectore ſanguis
Fugit; & hirſutae diriguere comae.
Ut rediit animus, Da certa piamina, dixit,
Fulminis, altorum Rexque Paterque Deûm.
Si tua contigimus manibus donaria puris:
Hoc quoque, quod petitur, ſi pia lingua rogat.

Ad-

—— *ſummam petit arduus arcem.*
Heins. Vid. ſupr. II. 70.

322. *Nubila promiſſi Styx mihi teſtis erit.*] De Stygia palude lib. II. Metamorph ex Servio & ex aliis auctoribus. Ciofan. *Premiſſis* Mazarin. vid. ad II Met. 45. *teſtis ait* etiam Ambroſ.

323. *Emiſſi quid agant laqueis.*] Non elegantius liber ſcriptus, *Emiſſi laqueis quid agant.* Neap.

323. *Quae carmina dicant.*] Videntur mihi verba illa Pontificis, cum fulmina condebat. de quibus veteres Gloſſae Juvenalis: *Condi fulgura dicuntur, quoties Pontifex diſperſos ignes in unum redigit, quadam tacitâ ignoratâque prece, & locum aggeſtione conſecratum it.* Neap.

325. *Nefas homini eſt*] *Eſt* deeſt in melioribus. *Canantur* Helmaeſtad. rectius. Heins.

326. *Dici vatis ab ore licet.*] Sic libri veteres. recte. Ciofan. An *dici* ſatis apte hic legatur dubito. *duci* unus Voſſianus, multo rectius. niſi *diſci*. ut olim conjecerat Heinſius, quis malit, quae verba modo ꝟſ. 313. & ſemper fere permutata. Et ſaepe Poëta, qui Deorum diſcipulum ſe aliquando profitetur, in his libris aliorum doctorem agit. ut inf. 436.

Diſce quis iſte Deus.

IV. 140.

Cauſſaque, cur ſubeat (diſcite) certa ſubeſt.

& alibi. vid. inf. ꝟſ. 408. *ab ore queunt* Gryph. & Excerpt. Scaligeri. Burm.

328. *Eliciumque vocant.*] Habuerunt quoque Graeci τὸν Δία καταιβάτην, quod *Elicium* interpreteris: illius meminit Pollux lib. IX. ni fallor; hujus Varro lib. V. *Sic Elicii Jovis ara in Aventino, ab eliciendo.* Neap. Hoc Jovis cognomen illuſtravimus in Diſſertatione de Jove Fulgeratore cap. IX.' adde & inf. IV. 827. ubi Romulus elicit Jovem. Burm.

330. *Terraque ſubſedit.*] Ut illud ſupra in primo, 568.

Iſtaque ſubſedit pondere molis humus.
Neapol.

332. *Fugit & hirſutae.*] *Effugit, hirſutae* Sarravii & Moreti unus. *è corpore* etiam nonnulli ſcripti & editi.

333. *Ut rediitque animus.*] Sine *que* conjunctione lib. Statii. ſequor. Ciofan. Priſca editio, *ut redit animus.* Non melior. Neap. *ut rediit animus* vera lectio, quicquid turbant lib. veteres. Diximus Notis ad Epiſt. VI. Heins.

335. *Donaria.*] *Sacraria* Patavinus unus.

336. *Quod petitur.*] *Petimus* Sarravii.

337. *Sed verum.*] Sic boni libri. Ciofan. *Verumque* alii.

337. *Ambage remota.*] *Remiſſa* Strozzae codex. vide Notas Epiſt. VII. ꝟſ. 149. Heins.

339. *Caede caput, dixit.*] Similem ritus crudeliſſimi permutationem Macrobius ad Junium Brutum referre Saturnalium primo, capite ſeptimo, videtur. Qui Brutus, cum feſto Compitalium per Tarquinium Superbum reſtituto, Laribus ac Maniae Larum matri ex reſponſo de edicto Apollinis, ut pro capitibus ſupplicaretur, pueros immolari obtinuiſſet, capitibus allii & papaveris juſſerit ſupplicari, ut reſponſo Apollinis ſatisfieret de nomine capitum, remoto ſcelere infauſtae ſacrificationis. Sed & Herculem in Italiam delatum pro humanis capitibus oſcilla ad humanam effigiem ſimulata atque efficta Saturno obtuliſſe. cumque oraculi lex eſſet:

Καὶ κεφαλὰς Ἅδῃ καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα,

τὰ φῶτα non de viris ſed de luminibus eſſe interpretatum, atque inde morem exortum, ut Saturnali-

Digitized by Google

Adnuit oranti: ſed verum ambage remotâ
Abdidit, & dubio terruit ore virum.
Caede caput, dixit. cui Rex, Parebimus, inquit:
Caedenda eſt hortis eruta cepa meis.
Addidit hic, Hominis: ſummos, ait ille, capillos.
Poſtulat hic animam: cui Numa, Piſcis, ait.
Riſit: &, His, inquit, facito mea tela procures,
O vir colloquio non abigende meo.
Sed tibi, protulerit cum totum craſtinus orbem
Cynthius, imperii pignora certa dabo.
Dixit, & ingenti tonitru ſuper aethera motum
Fertur, adorantem deſtituitque Numam.
Ille redit laetus, memoratque Quiritibus acta.
Tarda venit dictis difficiliſque fides.

At

nalibus cerei miſſitarentur. eadem denuo reperit idem Macrobius ejuſdem libri capite undecimo. HEINS.

340. *Eruta cepa meis.*] Studet Numa triſtius avertere. Plutarchus in eodem: Ἔνιοι δὲ οὐ τοὺς δαίμονας φασὶν ὑποθέσθαι τὸν καθαρμὸν, ἀλλ' ἐκείνους μὲν καταγαγεῖν τὸν Δία μαγεύσαντας· τὸν δὲ θεὸν ὀργιζόμενον τῷ Νουμᾷ, συντάσσειν ὡς χρὴ ποιεῖσθαι τὸν καθαρμὸν κεφαλαῖς. ὑπολαβόντος δὲ τοῦ Νουμᾶ, κρομμύων, εἰπεῖν, ἀνθρώπων· τοῦ δὲ αὖθις ἐκτρέποντα τὸ τοῦ προστάγματος δεινὸν, ἐπερέσθαι, θριξίν· ἀποκριναμένου δὲ τοῦ Διὸς ἐμψύχοις, ἐπαγαγεῖν τὸν Νουμᾶν μαινίσι· ταῦτα λέγειν ὑπὸ τῆς Ἠγερίας δεδιδαγμένον. & ille Antias apud Arnobium: *Jovem diu cunctatum, Expiabis, dixiſſe, capite fulgurita: Regem reſpondiſſe, Capitio; Jovem rurſus, Humano: retuliſſe Regem, Sed capillo; Deum contra, Anima: ſubjeciſſe Pompilium, Piſcis. Tunc ambiguis Jovem propoſitionibus captum extuliſſe hanc vocem, Decepiſti me Numa.* NEAP.

341. *Sumes, ait ille, capillos.*] In nonnullis, *ſummos, ait ille, capillos.* NAUGER. *Summos* malo cum quatuor noſtris, quod & in ſuis invenerat Naugerius. *Addidit hoc omen* Mazar. pro *Addidit hic, Hominis.* In Zulichemiano vetus ſcriptura erat eraſa. HEINS.

342. *Piſcis, ait.*] Cur μαινὶς potius oblata, non alius, neſcio. Dianae olim immolabant, ob cauſſam, quam recitat Euſtachius in his: Θύεται μαινὶς τῇ Ἑκάτῃ· ταυτὸν δ' εἰπεῖν τῇ σελήνῃ· διὰ τὸ δοκεῖν ὅτι οἷς μανιῶν αἰτία εἶναι. NEAP.

343. *Mea tela procures.*] Hoc eſt in poſterum: unde Plutarchus de fulminum procuratione: Ὃς ποιεῖται μέχρι νῦν διὰ κρομμύων, καὶ τριχῶν, καὶ μαινίδων. NEAP.

343. *Tela procures.*] *Repellas* tres. *reponas* unus.

344. *Colloquio non abigende Deûm.*] *Mee* rectius pro diverſâ lectione Arondelianus. quomodo & duo alii. HEINS.

346. *Imperii pignora certa.*] Ancile: cui ad imperii tutelam eadem fides praeſtita ac Palladio, Diis Samothracum, & igni Veſtali. NEAP. *Multa* unus *cara* Mazar. vid. ſupr. vſ. 74.

347. *Super aethera notum*] *Motum* ſcribe cum Voſſ. Arond. pr. Ambr. Zulich. Maz. aliiſque nonnullis. lib. II. 439.

Cum ſubito motae tremuere cacumina ſylvae.

& poſt. 501.

Cum ſubito motu ſepes tremuere ſiniſtrae.

Silius lib. III. 205.

Te ſtrages nemorum, te moto turbida coelo
Tempeſtas, ſedeſque virûm, magnaeque ruinae
Idaei generis, lacrymoſaque fata ſequuntur.

Idem lib. XII.

Nullaque jam mitem credas habuiſſe tonantem
Fulmina, nec placido commota tonitrua caelo.

Idem lib. V.

Sic ubi torrentem crepitanti turbine nimbum
Illidit terris moliens Jupiter altas,
Fulmine nunc Alpes, nunc mixta Ceraunia coelo;
Intremuere ſimul tellus, & pontus, & aether,
Ipſaque commoto quatiuntur tartara coelo.

Stat. Theb. V.

Addita ſigna polo, laetoque ululante tumultu,
Tergaque & aera dei motae crepuere per auras.

Corip. Afric. lib. V.

Haud ſecus ac Libyci terra ſitiente coloni
Nubila ſuſcipiunt, moto cum fulgura coelo
Prima micant.

Propertius libro II. Eleg XVI.

Vidiſti moto ſonitus procurrere coelo.

ubi

Digitized by Google

At certe credemur, ait, ſi verba ſequatur
  Exitus. en, audi craſtina, quisquis ades.
Protulerit terris cum totum Cynthius orbem,
  Juppiter imperii pignora certa dabit.
Diſcedunt dubii, promiſſaque tarda videntur;
  Dependetque fides à veniente die.
Mollis erat tellus roratâ mane pruinâ;
  Ante ſui populus limina Regis adeſt.
Prodit, & in ſolio medius conſedit acerno.
  Innumeri circa ſtantque ſilentque viri.
Ortus erat ſummo tantummodo margine Phoebus:
  Sollicitae mentes ſpeque metuque pavent.

Con-

ubi, *toto percurrere coelo*, nunc legitur, etiam in ſcriptis. *tonitru coelum omne ciere* Maroni. idem Silius lib. xv. 144.

Addidit augurio fulmen pater, & vaga late
Per ſubitum moto ſtrepuere tonitrua mundo.

Heins.

351. *At certe credamus, ait.*] Ita haec habet liber vetus, *At certe credetis, ait.* Neapol. *Credemus* ſcripti plerique. Sed vete Sarrav. & duo alii, *credemur.* mox *ſequatur* meliores, pro *ſequetur*. Heins. *Credemur* recte. vid. ad lib. vii. Met. 98.

352. *Et audi craſtina quisquis ades.*] Puto ſcribendum, *craſtine.* pro quisquis craſtinus aderis. Heins.

353. *Protulerit.*] Unus Mazar. *protinus extulerit cum totum Cynthius orbem*, non male, & exactior eſt temporis definitio, unde fiducia major apparet. & ita factum docet infr. ℣ſ. 367. *totos orbes* unus Heinſii. ut & ſupra ℣ſ. 345. duo habebant. Burm.

354. *Pignora certa.*] *Multa* unus. vid. ſupr. ℣ſ. 74.

356. *Adveniente die.*] Idem, *à veniente die.* Neap. *Adveniente* ſcripti plerique. Heins.

357. *Rorata.*] *Rorataque* plurimi ex melioribus & prima editio. ut ita *rorare* dicitur active. de quo vide Heinſ. ad Claud. i. 385. Forte autem hic *roratam* terram narrat, quod aliter parum ad rem pertinere videri poterat, quia inde bonum omen captari à quibusdam ſoleret, ut certe de Auguſto narrat Sueton. cap. xcii. Burm.

359. *Solio conſedit acerno.*] *Eburno* pr. Farneſ. pr. Ambroſ. & tres alii. Heins. Sed mihi *acerno* melius ſimplicitati & paupertati temporis, quo Numa regnavit, convenire videtur. eadem varietas eſt iv. Met. 487. ita Virgil. viii. 178.

Accipit Aenean ſolioque invitat acerno.

Burm.

360. *Stantque ſilentque viri.*] *Sedentque* multi probae notae. ſed male. Met. xiii.

Conſedere duces, at vulgi ſtante coronâ.

vid. inf. iv. 304. Heins.

363. *Niveo velatus amictu.*] Galeâ ſacerdotali. Veteres Gloſſae Juvenalis: *Tiara galea ſacerdotis, quae per malas veniens mento ſubligatur.* Videtur pileum Judaici ſacerdotis. de quo Iſidorus: *Pileum ex byſſo rotundum, quaſi ſphaerâ mediâ caput tegens ſacerdotale, & in occipitio vittâ conſtrictum, hoc Graeci & noſtri tiaram vocant.* Neap.

364. *Jam bene.*] Francius malebat, *i nunc.*

365. *Muneris.*] *Pignoris* Vatican. & Farneſ. quod Heinſius praeferebat.

367. *Totum jam Sol emoverat orbem.*] Sic liber Statii. & Maffei. Urſini vero, *evolverat.* Ciof. *Evolverat* quinque veteres. quomodo apud Statium Achill. i.

Jam premit aſtra dies, humilisque ex aequore Titan
Rorantes evolvit eques.

Virgil. iii. Æn. 284.

Interea magnum Sol circumvolvitur annum.

ſic & *evolvere pectore queſtus* Valerio Flacco lib. iv. Avienus Deſcriptione terrae,

Hic ſe Sarmaticis evolvens finibus.

poſt,

Eminus evolvunt hic ſeſe pinguia Nili
Flumina.

At Vatic. unus & Thuan. *emerſerat.* Eleganter ſane. Aruſianis Meſſius apud me ineditus: *Emergit ſe: Salluſtius Hiſtor. iv. ubi ſe laniata navigia è fundo emergunt. Terentius in Andria: ex illis ſe emerſurum malis.* Cornelius Nepos in vita Attici: *Quibus ex malis ut ſe emerſerat.* Cicero de Aruſpicum reſponſis: *Serpens, quae tum deliteſcit, tum ſe emergit.* Apulejus Apologia: *Veritas velut alto barathro calumniae ſe emergit.* ſic contra *demergere*

er-

Conſtitit, atque caput niveo velatus amictu,
  Jam bene Dîs notas ſuſtulit ille manus.
Atque ita, Tempus adeſt promiſſi muneris, inquit.
  Pollicitam dictis, Juppiter, adde fidem.
Dum loquitur, totum jam Sol emerſerat orbem:
  Et gravis aetherio venit ab axe fragor.
Ter tonuit ſine nube Deus, tria fulgura miſit.
  Credite dicenti; mira, ſed acta, loquor.
A mediâ coelum regione dehiſcere coepit:
  Submiſere oculos cum duce turba ſuo.
Ecce levi ſcutum verſatum leniter aurâ
  Decidit. à populo clamor ad aſtra venit.

Tollit

orbem idem infra dicetur ℣ſ. 517. ut ex veteribus libris emendamus. Val. Cato in Diris:

Monſtra repentinis terrentia ſaepe figuris
Cum ſubito emerſere furenti corpora ponto.

Manilius lib. v.

——— *cum jam viceſima Cancri*
Septimaque ex undis pars ſeſe emergit in aſtra.

Avienus Deſcriptione terrarum,

——— *qua lux ſe rurſus Eoa*
Emergit pelago.

Heins. *Commoverat* duo. *oſtenderat* unus.

368. *Et gravis.*] Malim, *En gravis.* pro *venit*, alter Puteaneus, *vergit.* non male. ſic infra:

Stella Lycaoniam vergit declinis ad Arcton.

Heins.

368. *Ab axe.*] *Ab igne* Ambroſ. & Laeti. *aetherea ab arce* alius.

371. *A media coelum regione dehiſcere coepit.*] *Viſum eſt* quidam veteres. Mazarinian.

A media ſubito coelum diſcedere viſum eſt.

neque aliter Voſſianus. elegans ſane & proprium *diſcedendi* verbum hoc loco. quod Nonius pro *hiare*, *dividi*, *diſtendi* interpretatur. Virgil. ix. Æn. 19.

—— *unde haec tam clara repente*
Tempeſtas? video medium diſcedere coelum;
Palanteſque polo ſtellas. ſequor omina tanta.

Ubi Servius, *In Auguralibus etiam libris inter oſtenta coelum diſceſſiſſe dicitur.* eidem Geor. iii. 24. *Scena verſis frondibus diſcedere* hoc ſenſu dicitur. Cic. de Divinatione lib. i. *Exponitque initio belli Marſici & deorum ſimulacra ſudaviſſe, & ſanguinem fluxiſſe, & diſceſſiſſe coelum, & ex hoc occulto auditas eſſe voces.* Idem in Arato,

—— *pedibus ſubito percuſſa Dianae*
Inſula diſceſſit.

hoc eſt, ut Aratus ipſe;

Νήσου ἀναῤῥήξασα μέσας ἑκάτερθε κολῶνας.

apud Jul. Obſeq. C. Valerio, M. Herennio Coſſ. *Coelum viſum diſcedere, cujus hiatu vertices flammae apparuerunt.* perperam illic *deſcendere* circumfertur. neqne aliter capiendum illud Lucretii initio lib. iii. *Moenia mundi diſcedunt.* Idem Cicero Offic. lib. iii. *Hinc ille Gyges inducitur à Platone, qui, cum terra diſceſſiſſet magnis quibuſdam imbribus, deſcendit in illum hiatum.* Silius lib. vi. 36.

Stagnantem caede & facilem diſcedere terram
Enſe fodit. ——

Calpurnius Ecloga vii.

Ah tepidi quoties nos diſcedentis arenae
Vidimus in partes ruptaeque voragine terrae
Emerſiſſe feras. ———

ita ſcribendus ille locns. quod & Lipſio jam ex parte praeviſum eſt. Barthius ad Claudianum pag. 181. curis ſecundis inepte, *noctem cedentis arenae.* nam quod negat eſſe, quo τὸ *arenae* referatur, non attendebat ſequi *voragine.* Val. Flaccus lib. i. 285.

—— —— *dirimique procul nullo aequore viſa*
Coeperat à gemina diſcedere Seſtos Abydo.

qui locus etiam vulgo depravatus circumfertur. Heins. *E Media* Arondel. *regione rubeſcere* Servii codex.

372. *Cum duce turba ſuo.*] *Suos* meliores. Heins. In uno Petavii codice erat, *ſurrexere manus cum duce turba ſuas.* quod minime ab imperito librario profectum puto. nam *ſurgere* active, pro *ſurrigere*, capi non huic hominum turbae notum erat, ſed quia offendebat rudes hos & ignaros omnis elegantiae ſcribas, & qui ad fulgura etiam ſubmittere ſuos oculos ſolent, vulgatam nobis procuderunt lectionem. ita Plaut. Epid. v. ii. 67. *Lumbos ſurgite atque extollite.* Germanic. Phaenom. 437.

Sub geminis Procyon fulgentia ſidera ſurgit.

ubi

Tollit humo munus, caeſâ prius ille juvencâ,
  Quae dederat nulli colla premenda jugo.
Idque ancile vocat; quod ab omni parte reciſum eſt:
  Quâque notes oculis, angulus omnis abeſt,
Tum, memor imperii ſortem conſiſtere in illo,
  Conſilium multae calliditatis init.

Plura

ubi recte Grotius pro *ſurrigit* dictum notat. vide Sanctii Minerv. III. 3. & ibi Cl. Perizon. jam vero convenit rectius fiduciae Numae, ut oculos in coelum intentos teneat, & deinde viſo ancili, quod delabitur, tolleret manus ad coelum; cum ſi ſubmiſiſſet oculos, non potuiſſet certe ſcire levi verſatum aura ſcutum tandem decidiſſe. ad mirum vero hoc ſpectaculum tollunt cum duce turba manus in coelum, ut moris fuiſſe patebit ex adnotatis ad Petron. cap. XL. & Quinctil. II. 12. haec quamvis mihi veriſſima lectio videatur, non tamen auſus fui ab omnibus receptam loco movere. ſed *ſuo* vindicat etiam alter locus. IV Triſt. II. 66.

Laetaque erit praeſens cum duce turba ſuo.

Burm.

376. *Quae dederat nulli colla premenda jugo.*] Boves, quos pro ſacrificio veteres interficiebant, numquam araverant. Seneca in Oedipo:

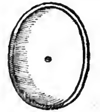
Appellite aris candidum tergo bovem,
Curvoque numquam colla depreſſum jugo.

& hic Noſter lib. I. hujus operis:

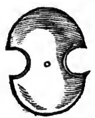
Colla rudes operum praebent ferienda juvenci.

Ciofan. *Nullo* Putean. *terga premenda* tres libri. *terenda* volebat Francius.

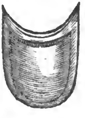
377. *Quod ab omni parte reciſum.*] Ancile igitur licet ex Noſtri ſenſu colligam fuiſſe rotundum, non tamen hujusmodi penitus credam; ſed adeo oblongulum, ut in nummis vidiſſe memini; ubi ſic cuſum:

Sed, quod diſplicet, ſolus Naſo in hanc ſententiam, qui verbi vim ſecutus. Sic *ancaeſa* dicta ſunt ab antiquis vaſa, quae caelata appellamus, quod circumcaedendo talia fierent, idque auctore Feſto, qui haec de ancilium forma: *Ancile appellatum, quia ex utroque latere erat reciſum, ut ſummum infimumque latus pateret.* priſca editio habet, *latius pateret.* Quae ſi bene capio, non alia Feſti mens, quam ancilis ſchema ſic delineare:

Deſcribit nobis parum clare Plutarchus in Numâ: Ἀγκύλια καλοῦσι διὰ τὸ σχῆμα· κύκλος γὰρ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ἀποδίδωσιν, ὡς πέλτη, τὴν περιφέρειαν, ἀλλ' ἐκτομὴν ἔχει γραμμῆς ἑλικοειδοῦς, ἧς αἱ κεραῖαι καμπὰς ἔχουσαι, καὶ συνεπιστρέφουσαι τῇ πυκνότητι πρὸς ἀλλήλας, ἀγκύλον τὸ σχῆμα ποιοῦσιν. Dionyſius peltae Thraciae aequiparat, ſecutus puto Varronem, qui *Ancilia* ait lib. IV. *dicta ab anciſu; quod ea arma ab utraque parte, ut peltae Thracum, inciſa.* Nota, quod *us* in inciſionem cadit. Vult enim Varro eam inciſionis figuram fuiſſe in ancilibus, quam peltae Thracum haberent in ſummo tantum, illa ad utrumque latus: nam peltae lunam ſemiplenam referebant in hunc modum:

Ceterum ancilis etymon deduci poteſt ex eo quod eſſet ἄγκυλον τὸ σχῆμα, aut quod ἐπ' ἀγκῶνος geſtaretur; ſive quia ἄνωθεν ὤκειλαν καὶ ἐνέχθησαν an,

Plura jubet fieri ſimili caelata figurâ;
  Error ut ante oculos inſidiantis eat.
Mamurius morum fabraene exactior artis,
  Difficile eſt, illud, dicere, clauſit opus.
Cui Numa munificus, Facti pete praemia, dixit.
  Si mea nota fides; irrita nulla petes.
Jam dederat Saliis (à ſaltu nomina ducunt)
  Armaque, & ad certos verba canenda modos.

Tum

an, ut ſummo viro placuit, quod averruncandae peſtilentiae cauſſâ, ἀκέσεως ſignificatio in nomine ſit. Laudo ingenium. Neapol.

378. *Quemque notes oculis.*] *Quaque* Nauger. Zulich. Mazar. Urſin. Petav. & quinque alii. Sed apud Iſidorum libro xviii. cap. 12. *Quemque* legitur, & ſuperiori verſu, *Idque ancile vocat*, non *Atque*. quomodo etiam Urſin. Voſſ. Mazar. Zulich. Nauger. & octo alii. Heins.

380. *Multae calliditatis.*] *Mirae* Petavianus; ut Epiſt. xvi.

O mira calliditate virum.

vid. ad ii Amor. xv. 14. eadem varietas infr. ℣. 668. Burm.

381. *Plura jubet fieri.*] Non ab uno, ſed à pluribus; ut inter tot aliquis ad verum caeleſte σχῆμα exprimeret. Plutarchus: Τὴν δὲ πέλτην προθέντος αὐτοῦ, καὶ κελεύσαντος ἁμιλλᾶσθαι τοὺς τεχνίτας ὑπὲρ τῆς ὁμοιότητος, τοὺς μὲν ἄλλους ἀπειπεῖν, Βετούριον δὲ Μαμούριον, ἕνα τῶν ἄκρων δημιουργῶν, οὕτως ἐφικέσθαι τῆς ἐμφερείας, καὶ κατασκευάσαι πάσας ὁμοίας, ὥστε μηδ' αὐτὸν ἔτι τὸν Νομᾶν διαγινώσκειν. Neap.

383. *Mamurius.*] *Marmurius* multi codices. *Mammurius* nonnulli. *fabricaene* Sarravii.

384. *Difficile eſt ulli dicere, clauſit opus.*] *Illi* in nonnullis. Urſini codex, *illud*, ut referatur ad τὸ *opus*. quod ſequor. Heins. *Sculpſit* Sarrav. *culſit* Petav. vid. ad xv. Met. 813.

385. *Munificus.*] *Magnificus* Petav. & idem, *pete munera*.

386. *Nota fides.*] *Vera* Putean. Moreti & Excerpta Douzae. vid. infr. 662.

387. *A ſaltu nomina.*] *Salii*, inquit M. Varro, *à ſaltando: quod facere in Comitio quotannis & ſolent, & debent.* tamen ex Polemone quodam refert, quemdam Arcada, dictum Salium, eis enopliam ſaltationem & nomen etiam dediſſe: at nugae. Plutarchus: Σάλιοι δὲ ἐκλήθησαν, οὐχ ὡς ἔνιοι μυθολογοῦσι, Σαμόθρακος ἀνδρὸς ἢ Μαντινέως ὄνομα Σαλίου τὴν ἐνόπλιον ἐκδιδάξαντος ὄρχησιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ τῆς ὀρχήσεως αὐτῆς ἁλτικῆς οὔσης, ἣν ὑπορχοῦνται διαπορευόμενοι τὴν πόλιν, ὅταν τὰς ἱερὰς πέλτας ἀναλάβωσιν ἐν τῷ Μαρτίῳ μηνί. & clarius Dionyſius lib. ii. Ὑπὸ δὲ Ῥωμαίων, ἀπὸ τῆς συντόνου κινήσεως· τὸ γὰρ ἐξάλλεσθαί τι καὶ πηδᾶν σαλῖρε ὑπ' αὐτῶν λέγεται· ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς αἰτίας καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὀρχηστάς, ἐπεὶ κἀν τούτοις πολὺ τὸ χόρευμα καὶ σκίρτημα ἔνεστι, παραγαγόντες ἀπὸ τῶν Σαλίων τοὔνομα, Σαλιτόρας καλοῦσιν. Hoc Saliorum tripudio haud ſuſpicor Romae ſolemnius celebratum, ſi vera Lucianus περὶ Ὀρχήσεως· Ἐπὶ τούτοις δίκαιον μηδὲ τῆς Ῥωμαίων ὀρχήσεως ἀμνημονεῖν, ἣν οἱ εὐγενέστατοι αὐτῶν, τῷ πολεμικωτάτῳ τῶν θεῶν Ἄρει, οἱ Σάλιοι καλούμενοι (ἱερωσύνης δὲ τοῦτο ὄνομα) ὀρχοῦνται σεμνοτάτην τε ἅμα καὶ ἱερωτάτην. Bene εὐγενέστατοι· nam, teſte Tullio in oratione pro Domo ſuâ, ex Patritiis legebantur. Ceterum ſaltatio qualis fuerit tradidit etiam Dionyſius lib. ii. Κινοῦνται γὰρ πρὸς αὐλὸν ἐν ῥυθμῷ τὰς ἐνοπλίους κινήσεις, τοτὲ μὲν ὁμοῦ, τοτὲ δὲ παραλλάξ, καὶ πατρίους τινὰς ὕμνους ᾄδουσιν ἅμα ταῖς χορείαις· χορείαν δὲ καὶ κίνησιν ἐνόπλιον καὶ τὸν ἐν ταῖς ἀσπίσιν ἀποτελούμενον ὑπὸ τῶν ἐγχειριδίων ψόφον, εἴ τι δεῖ τοῖς ἀρχαίοις τεκμηριῶσαι λόγοις, Κούρητες ἦσαν οἱ πρῶτοι καταστησάμενοι. In motibus autem frequens illis fuit amptruatio, quae fiebat in circum: haec à proſaltore initium ſumebat. Lucillius:

Praeſul ut amptruat, inde & volgu redamptruat olli.

Praeſul, & *proſaltor*, idem: hoc unum ex Saliatu munus; quae tria, *Praeſulis*, *Vatis* & *Magiſtri*. Neapol. *Dicta* plerique veterum. *quae ſaltu nomina ducunt* Voſſ. *qui ſalta nomina ducunt* Sarrav. Zulich. Maz. At idem Zulichemianus tamen manu primâ, *à ſaltu nomina ducunt*. vere. quomodo & duo alii. Supra lib. i. 467.

Ipſa mone, quae nomen habes à carmine ductum.

ubi etiam male ſcripti plurimi, *dictum*. Horatius lib. iii. Od. xxvi.

——— tua ſectus orbis
Nomina ducet:

& libro ii. Sat. i.

——— & qui
Duxit ab oppreſſa meritum Carthagine nomen.

& Satyra ii. libri ii.

—— Avidienus,
Cui Canis ex vero ductum cognomen adhaeret.

Silius libro xi.

Quos

Digitized by Google

Tum ſic Mamurius, Merces mihi gloria detur,
Nominaque extremo carmine noſtra ſonent.
Inde ſacerdotes operi promiſſa vetuſto
Praemia perſolvunt, Mamuriumque vocant.
Nubere ſiqua voles, quamvis properabitis ambo,
Differ: habent parvae commoda magna morae.
Arma movent pugnam, pugna eſt aliena maritis.
Condita cum fuerint, aptius omen erit.

His

Quos fugitis ſocios? quosve additis? ille ego ſanguis
Dardanius, cui ſacra pater, cui nomina liquit
A Jove ducta Capys.

ita ex optimo codice illa ſcribenda. libro XVI.

Diſcant, qui pecudum ducant ab origine nomen,
Quantum divini praecellant ſeminis ortus.

& libro XVII.

Hic priſca ducens Clauſorum ab origine nomen
Claudia.

ducere notam Noſter ſupra primo libro,

Ille Numantinâ duxit ab urbe notam.

Ceterum *à ſaltu nomina ducunt* brevis & elegans loquendi modus, ut τὸ *qui* ſubintelligatur. quomodo paſſim veteres hiſtorici, ſed locis plerumque ab inſcitâ manu interpolatis, ut ad Livium abunde docuit Cl. Gronovius. Virgil. lib. II.

—— *juvenisque Choroebus*
Mygdonides. illis ad Trojam forte diebus
Venerat.

Ita recte omnium veterrimus Mediceus. vulgo, *illis qui ad Trojam.* Idem Maro libro I.

Urbs antiqua fuit. Tyrii tenuere coloni.

eodem libro ex optimis membranis,

Sum pius Æneas: raptos ex hoſte penates
Claſſe veho mecum.

vulgati codices, *raptos qui.* Propertius libro IV. Eleg. IV.

Urbi feſtus erat: dixere Palilia patres.

Auctor Moreti:

Interdum clamat Scybalen: erat unica cuſtos
Afra genus, tota patriam teſtante figura.

ſic vetus codex Petavianus. vulgo,

Cybale haec erat unica cuſtos.

Noſter Met. XIII. 723.

—— —— *petebat*
Sicaniam: trinis excurrit in aequora linguis.

ita enim & illic cenſeo ſcribendum eſſe, cum *tribus haec* legatur inconcinne. Apulejus. Flor. I. *Eſt praeterea genus apud illos praeſtabile. Gymnoſophiſtae appellantur.* HEINS.

388. *Armaque.*] Ea qui fuerint diximus: unum addi poteſt, & debet, quo habitu induti. hunc accurate deſcriptum inſeram ex Dionyſio lib. II. Ἑορτὴ, inquit, δ' αὐτῶν ἐστι περὶ τὰ Παναθήναια, τῷ καλουμένῳ Μαρτίῳ μηνὶ, δημοτελὴς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀγομένη, ἐν αἷς διὰ τῆς πόλεως ἄγουσι τοὺς χοροὺς εἴς τε τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ Καπιτώλιον, καὶ πολλοὺς ἄλλους ἰδίους τε καὶ δημοσίους τόπους, χιτῶνας ποικίλους χαλκέαις μίτραις κατεζωσμένοι, καὶ τηβέννας ἐμπεπορπημένοι περιπορφύρους φοινικοπαρύφους, ἃς καλοῦσι τραβέας· ἔστι δ' ἐπιχώριος αὕτη Ῥωμαίοις ἐσθὴς ἐν τοῖς πάνυ τιμίοις· καὶ τὰς καλουμένας ἄπικας ἐπικείμενοι ταῖς κεφαλαῖς, πίλους ὑψηλοὺς εἰς σχῆμα συναγομένους κωνοειδές. Sunt Dionyſio ποικίλοι χιτῶνες, quod Livio *tunicae pictae.* Sic ille de Saliis: *Tunicae pictae inſigne dedit*, quam Latini *pictam veſtem* vocant. Heſychius: Ποικίλον ἱμάτιον ζωγραφητόν. NEAP.

388. *Verba canenda modos.*] Hinc illi Ὑμνηταὶ καὶ Χορευταὶ dicti paſſim. Gloſſae: *Salius*, ἱερεὺς ὁ τὰ διοπετῆ ὅπλα θεραπεύων· ὑμνῳδὸς, πρύτανις. NEAP. *Sonos* Thuan.

390. *Nomina noſtra ſonent.*] Dictum factum: ut addita non multo poſt Lucia Volumnia: nec hi ſolum, verum alii (ſic poſtea receptum, graſſante adulatione) in ſacrum hoc carmen inſerti. Germanico mortuo, auctore Tacito, inter alios honores decretum, *ut nomen ejus Saliari carmine caneretur.* M. Antoninus Philoſophus Caeſari Vero filio *juſſit*, ait Capitolinus, *ut ſtatuae tantummodo decernerentur, & imago aurea Circenſibus ferenda, & ut Saliari carmini nomen ejus insereretur.* Non abſimilis mos Athenienſibus; ô ſi hodie! quo de Republicâ meritos peplo Minervae intexebant: teſtis Diodorus Siculus de Antigono & Demetrio lib. XX. hinc de clariſſimo viro natum epithetum, Ἄξιός ἐστι τοῦ πέπλου. NEAP.

390. *Extremo.*] *Aeterno* Sarravii.

392. *Mamuriumque vocant.*] Fabrum quemdam hunc fuiſſe fabuloſum multis; ut M. Varroni, cui Veturius Mamurius nihil aliud quam vetus memoria. Vidit hanc diſcordiam Plutarchus, ideo, Οἱ δὲ, inquit, Οὐετούριον Μαμούριον εἶναί φασι τὸν ᾀδόμενον, ἀλλὰ Οὐετέρεμ μεμορίαμ. NEAP.

394. *Differ.*] Ad condita usque ancilia. Rationem praevides, ſuſpicor, ſed hic habes. Eadem ſuper-

Digitized by Google

His etiam conjux apicati cincta Dialis
 Lucibus impexas debet habere comas.
Tertia nox emerſa ſuos ubi moverit ignes;
 Conditus è geminis Piſcibus alter erit.
Nam duo ſunt: Auſtris hic eſt, Aquilonibus ille
 Proximus. à vento nomen uterque tenet.
Cum croceis rorare genis Tithonia conjux
 Coeperit, & quintae tempora lucis aget;

Sixe

ſuperſtitione per id tempus nihil publice geri poterat; nullum iter alicui fas erat aggredi. De Othone apud Tacitum Hiſt. primo: *Fuere, qui proficiſcenti Othoni moras religionemque nondum conditorum ancilium adferrent. Aſpernatus omnem cunctationem, ut Neroni quoque exitioſam.* & Suetonius lib. VIII. *Expeditionem autem impigre & praepropere ſuſcepit; ſed & motis, necdum conditis, ancilibus.* Mota dicebantur, dum illa Salii per Urbem circumferebant: inde in Kalendario Conſtantini Magni notatur ea dies, ARMA ANCILIA MOVENT. NEAPOL.

395. *Pugnam.*] *Pugnas* Mazar. Vatic. Ambr. & duo alii. *pugnae* Voſſ.

397. *Apicalis cincta Dialis.*] Sic unus Vatic. & Statii. Urſini & alius Vatic. *Capitis diſcincta Dialis.* CIOFAN. Omnino veteres melius, *apicati ſancta Dialis. Apicatus*, qui gerit apicem: quid hic in flamine, notum; non illud, cum eodem flamini mori non licuiſſe. Appianus de Merulâ, (hunc paullum ſupra facit *τὸν ἱερέα τοῦ Διὸς*) lib. primo Bellorum Civilium: *Μερόλας μὲν τὰς φλέβας ἐνέτεμεν ἑαυτοῦ, καὶ πινάκιον αὐτῷ προσκείμενον ἐδήλου ὅτι κόπτοι τὰς φλέβας τὸν πῖλον ἀποθεῖτο· οὐ γὰρ ἦν θεμιτὸν, ἱερέα προσκείμενον τελευτᾶν.* NEAPOL. Miras denuo turbas libri veteres hic excitant. Sed nos, omiſſis ceteris, ad fidos potiſſimum convertamur. Vulgatam tuetur Urſini codex & Nauger. *capitis diſtincta dialis* Petav. *apicatis cura* Mazar. prim. Ambr. & plurimi alii. *capitis diſtincta* Arondel. aliique tres. *apicalis cincta* Voſſ. *apicali cincta* Zulich. Excerpta Politiani & duo Medicei, *apicati cincta*, recte: vides etiam τὸ *cincta* in omnibus fere vetuſtioribus apparere. Feſtus: *Cincta Flaminica veſte velata.* Quare fortaſſis lib. VI. 226. etiam ſcribendum,

Tum mihi ſic conjunx cincta Dialis ait.

ubi *ſancta* nunc legitur. HEINS.

398. *Debet habere comas.*] Ut etiam per dies XIV. menſe Junio, donec ſtercus ex aede Veſtae delatum; ut dicturi ſumus, *Θεοῦ διδόντος*, in VI. Faſtorum. NEAPOL.

399. *Tertia nox emerſa ſuos ubi moverit ortus.*] Lib. Urſ. & Maffei: *Dimenſa ſuos ubi moverat ignes.* Stat. *Dimenſa ſuos ubi moverit ortus.* In cujus lib. ora notatum eſt, vel, *ignes.* quod gloſſema cum in libro Urſini perſpicue ſcriptum ſit ſequendum mihi videtur. CIOFAN. Notat in aliis codicibus, *emenſa*, in aliis, *dimenſa*, legi Berſmannus. Neutrum, inquit, recte. & cauſas addit. In Gryphiana editione, quam cum antiquo codice Scaliger contulerat, *emenſa* legebatur. pro quo in codice Scaligeri eleganter *emerſa* legebatur:

Tertia nox emerſa ſuos ubi moverit ortus.

hoc eſt, ſub initium noctis. optime. DAN. HEINS. v. Nonas eſt auſtrini piſcis *δύσις ἑῴα.* NEAPOL. Et hic non leviter turbatum eſt. Urſin. Voſſ. Arond. Mazar. pr. Med. Naug. quinque alii, *demenſo.* Zulich. Excerpta Polit. duo alii, *demenſa.* tres cum opt. Ambroſ. & Laeti codice, *dimenſa.* Petav. cum aliis quatuor, *dimerſa.* nonnulli, *demiſſa*, vel *dimiſſa*, vel *immiſſa.* quatuor, *demerſa.* Probe unus Vatic. & editiones veteres, *emerſa.* Val. Flaccus lib. V. 1.

Altera lux haud laeta viris emerſit Olympo,

Noſter Met. XV. 186. ex antiquis codicibus,

Cernis & emerſas in lucem tendere noctes.

Statius Theb. I. 156.

— quid ſi peteretur crimine tanto
Limes uterque poli, quem ſol emerſus Eoo
Cardine, quem portâ vergens proſpectat Iberâ?

Ita vetus codex. Noſter paulo ante ex antiquis libris:

—— totum jam Sol emerſerat orbem.

Apulejus initio lib. XI. *Video praemicantis Lunae candore nimio completum orbem marinis emergentem fluctibus.* & mox de eadem, *Ecce pelago medio divina emergit facies.* Marcianus Capella lib. VI. *Si emerſi ſolis exortus concavis ſubductioris terrae latebris abderetur.* idem paulo poſt de Sole & Luna, *Qui mox, ut primi luminis fulgor emerſerit, confeſtim ad obtutus noſtros directis lineis diriguntur.* Dracontius Hexaemero, ut legendum ex veſtigiis veterum librorum:

Auroram jam quarta dies emerſerat undis.

Ceterum pro *ortus* libri veteres multi, *ignes*, cum Petav. & Voſſ. id eſt, ſtellas, ut lib. IV. Met. 81. & paſſim Noſter in hoc opere. HEINS.

401. *Auſtris hic eſt.*] Ideo *Νότιος* appellatus,

alter

Sive eſt Arctophylax, ſive eſt piger ille Bootes;
Mergetur, viſus effugietque tuos.
At non effugiet Vindemitor. hoc quoque cauſſam
Unde trahat ſidus parva docere mora eſt.
Ampelon intonſum, Satyris Nymphâque creatum
Fertur in Iſmariis Bacchus amaſſe jugis.
[Tradidit huic vitem pendentem frondibus ulmi;
Quae nunc de pueri nomine nomen habet.]
Dum legit in ramo pictas temerarius uvas,
Decidit: amiſſum Liber in aſtra vehit.

Sextus

alter Βόρειος· ſed hic & Χελιδονίας, & *Solitarius*; & Ἰχθὺς ὁ μέγας. Vide Theonem & Germanici Scholiaſten. Neapol.

402. *A vento.*] *A ventis* unus Heinſii & tres alii, cum editione prima, Gryphii & aliis. *utrumque* Regius & Petavii, forte, *a vento nomen utroque tenent.* Burm.

403. *Cum croceis rorare genis.*] *Rutilare* Zulich. Mazar. & unus Vatic. pro diverſa lectione. Neque aliter Sarrav. & unus meus. duo, *rorare comis.* ut *rorantes comas* Stat. II. Theb. 136. vid. inf. lib. IV. 141. Si quid mutem, *rutilare comis* libenter reponam. Vide quae de *coma rutila* noto ad Metam. lib. V. ℣ſ. 440. Heins.

404. *Quintae tempora lucis aget.*] III. Nonas occidit Arctophylax coſmice. Neapol. *Quartae* duo libri. *lucis erunt* quinque. *noctis erunt* Petav.

407. *At non effugiet vindemitor.*] Hae eadem vindemiatoris ortus ἀκρόνυχος. Neapol.

408. *Parva docere mora eſt.*] *Dicere parva* nonnulli. *parva referre* Maz. Zulich. Voſſ. & ſex alii. quomodo ſaepe Noſter. Heins. Parum refert, ſed cur *docere* removendum ſit non video. vide ſupr. 326.

409. *Satyro.*] *Satyris* Arund. Francof. & optimus quisque. magno conſenſu. & recte, ut puto. oblique enim Nympham vulgato corpore infamem, nec uni, ſed pluribus Satyris paſſim ſuccumbentem tangit; eſt enim Noſter iniquior ſemper Nymphis, ut ſaepe notavimus. vide ad II Met. 452. Burm.

411. *Tradidit huic vitem.*] Diſtichon hoc adulteram & nugatoriam manum ſapit. Heins.

411. *Frondibus.*] *E* vel *ex frondibus* multi. ut V. Met. 127. *è frontibus* Junii. vid. X. Met. 91.

414. *Amiſſum Liber in aſtra tulit.*] Graecis vocatus προτρυγητὴρ, aliis προτρυγητὴς & προτρύγετος: ſita hujus ſtella in unâ Virginis alâ. Hyginus: *In utrisque pennis binae: quarum una, quae eſt in dextrâ pennâ ad humerum defixa, protrygeter vocatur.* eadem Geminus. Neap.

414. *Liber in aſtra tulit.*] *Vehit* Voſſ. Arondel. Zulich. Mazar. & pr. Farneſ. nempe tigribus, ut & Ariadnam, Propertius, III. XV. 8.

Lyncibus in coelum vecta Ariadna tuis.

ſic lib. V. Met. 644.

Et medium coeli terraeque per aëra vecta eſt.

ubi & Mss. *lata.* Heins.

415. *Sextus ubi è terra.*] Pridie Nonas Martias Auguſtus Pontifex Maximus deſignatur, ut haberet omni ex parte jus αὐτοκρατορίας. Suetonius in eodem: *Poſtquam vero Pontificatum Maximum, quem numquam vivo Lepido auferre ſuſtinuerat, mortuo demum ſuſcepit: quidquid Fatidicorum librorum Graeci Latinique generis, nullis vel parum idoneis auctoribus, vulgo ferebatur, ſupra duo millia, contracta undique, cremavit.* Liquidum hoc etiam è Dione Caſſio lib. LIV. Annus fuit ab Urbe conditâ DCCXLI. diem vero, quem ſuggerit Noſter, firmat vetus Kalendarium; in quo ante Nonas haec legimus: PR. NP. HOC DIE CÆSAR PONTIF. MAX. FACT. EST. Eodem menſe, ſed poſt dies quattuor (res mira) Tiberius filius dignitatem hanc adiit. Lapis Romanus: (partem adſcribam & quae huc faciunt) ITEM DEDICATIONE STATVARVM CÆSARVM ET AVGVSTARVM, MVLSVM ET CRVSTVLA PECVNIA NOSTRA DEVOTIS OMNIBVS ET POPVLO DEDIMVS, PERPETVOQVE EIVS DIE DEDICATIONIS DATVROS NOS, TESTATI SVMVS: QVEM DIEM, QVO FREQVENTIOR QVOTANNIS SIT, SERVABIMVS VI. IDVS MARTIAS, QVIA HAC TIBERIVS CÆSAR PONT. MAX. FELICISSIME CREATVS EST. Neapol.

415. *Ubi è terra.*] *Ubi Oceano* Urſin. Voſſ. Arond. Zulich. Mazar. Nauger. & tres alii. bene. ſic apud Maronem. XI. 1.

Oceanum interea ſurgens Aurora reliquit.

apud Apulejum Metam. IX. *Sol ipſum quidem delapſus Oceanum ſubterrenas orbis plagas illuminabat.* *ſcandit* & *carpit* etiam libri meliores. pro *alatis equis* prim. Ambroſ. Mazar. Zulich. & tres alii, *elatis.* hoc eſt, elatis è mari. Claudian. de Sole, Conſ. Olybr. ℣ſ. 4.

Blandius elato rubeant temone jugales.

ſic

Sextus ubi Oceano clivoſum ſcandit Olympum
  Phoebus, & alatis aethera carpit equis;
Quisquis ades, canaeque colis penetralia Veſtae;
  Cratera Iliacis turaque pone focis.
Caeſaris innumeris, quem maluit ille mereri,
  Acceſſit titulis Pontificalis honos.
Ignibus aeternis aeterni numina praeſunt
  Caeſaris. imperii pignora juncta vides.
De veteris Trojae digniſſima praeda favillâ,
  Quâ gravis Aeneas tutus ab hoſte fuit;

Or-

ſic & alii ſaepe. ſed & *alipedes* eosdem equos alibi vocat in Metamorph. HEINS.

417. *Caſtaeque colis penetralia Veſtae.*] *Cunaeque* Zulich. & à manu prima Mazar. bene. Virgil. v. 744.

Pergameumque larem & canae penetralia Veſtae
Farre pio & plena ſupplex veneratur acerra.

lib. IX. 259.

Aſſaracique larem & canae penetralia Veſtae
Obteſtor.

& lib. I. 292.

Cana Ceres & Veſta.

Martial. lib. I. 71.

— — vicinum Caſtora canae
Tranſibis Veſtae, virgineamque domum.

Legitur quidem apud Propertium lib. II. Eleg. XXXIX.

Ibat & hinc caſtae narratum ſomnia Veſtae.

ſed controverſa eſt ea ſcriptura. cum in aliis libris ſit, *in cuſta veſte.* quod Paſſeratius tuetur. Puto *carae matri* legendum, vel, *incanae matri.* ut pluribus ad ipſum Propertium aſſeremus. interim vide de ſimilibus in Propertio naevis quae notavi ſupra lib. I ℣ſ. 287. ſic & *Cana Tethys* poëtis dicta, quomodo *Cana Veſta* hoc loco. HEINS. *Grataeque* Ambroſ.

418. *Gratare, Iliacis thuraque pone focis.*] *Cratera* optime Urſini, Zulich. & Maz. codices, ut in illo Virgilii, v. 68.

Crateraque duos ſtatuam tibi pinguis olivi.

nam & crateres ſacrificiis adhibiti. Juvenalis Sat. XII. 86.

Atque Bonam tenerae placant abdomine porcae,
Et magno cratere Deam.

de eorum in ſacris uſu Eratoſthenes etiam nonnihil apud Macrobium Saturnal. V. cap. 21. ſic & *paterae* ſacris adhibitae. has cum acerra ſimiliter conjungit in Robigalibus Faſt. IV. 934.

Cumque meri paterâ thuris acerra fuit.

& apud Horatium lib. I. Od. XX.

Verbenas pueri, ponite, thuraque
  Bimi cum patera meri.

HEINS. *Laetare* unus. *Grataeae* alius. deinde *Italicis* duo. *donaque pone* totidem.

419. *Quos maluit ille mereri.*] *Quem* Mazar. Zulich. & Strozz. bene. quem honorem Pontificalem maluit mereri quàm alios innumeros titulos. mox *honos* meliores, pro *honor.* HEINS.

420. *Pontificalis honor.*] Hujus exemplo, ſecuti Caeſares munus id ſacrum non neglexere ad Gratianum usque: qui primus ex iis ſancte reſpuit hunc morem. Zozimus lib. IV. *Simul enim atque ſummum Imperium quisque accipiebat, amictus ei ſacerdotalis à Pontificibus offerebatur, & continuo Pontificis Maximi titulum uſurpabat: & ceteri quidem Principes univerſi lubentiſſimis animis hunc honorem accepiſſe & hoc uſi titulo videntur; adeoque Conſtantinus etiam potitus Imperio, licet is à rectâ ſacris in rebus viâ deflexerit* (tace impie) *& fidem Chriſtianorum amplexus eſſet, itemque poſt illum reliqui ordine ſecuti, & Valentinianus atque Valens. Cum ergo Pontifices, ex more, Gratiano talem amictum attuliſſent, averſatus eſt id quod petebant, ratus, non eſſe fas illiusmodi habitu Chriſtianum uti.* NEAPOL.

422. *Juncta videt.*] Scripti vetuſtiores omnes, *vides*, aut *vident.* an, *viden?* HEINS. *Veſta vides* Gottorph. *dicta vides* Medic. *imperiis* etiam Voſſian. & ſex alii. *culmina juncta* etiam Sarrav. pro varia lectione.

423. *Di veteris Trojae digniſſima praeda ferenti.*] Urſin. Nauger. Excerpta Polit.

De veteris Trojae digniſſima praeda favillâ.

optime. non enim de Dîs omnibus è Trojâ ablatis, ſed de una Veſtâ nunc agitur. Argute igitur ignem Veſtalem vocat praedam è favilla Trojae ablatam. Sic & Propertio lib. IV. Eleg. IV. *Veſta Iliacae felix tutela favillae* dicitur. quare & pro *Numina* mox *Lumina* forte rectius legas. HEINS.

424. *Qua gravis.*] *Qua pius* Voſſ. & duo alii.

426. *Cogna-*

Digitized by Google

Ortus ab Ænea tangit cognata ſacerdos
    Numina; cognatum, Veſta, tuere caput.
Quos ſanctâ fovet ille manu, bene vivitis ignes.
    Vivite inexſtincti, flammaque, Duxque, precor.
UNA nota eſt Marti: Nonis ſacrata quod illis
    Templa putant lucos Vejovis ante duos.
Romulus ut ſaxo lucum circumdedit alto:
    Cuilibet, Huc, inquit, confuge, tutus eris.
O quam de tenui Romanus origine crevit!
    Turba vetus quam non invidioſa fuit!
Ne tamen ignaro novitas tibi nominis obſtet:
    Diſce quis iſte Deus, curve vocetur ita.

Jup-

426. *Cognatum.*] *Sacratum* Putean. & Excerpta Douzae.

427. *Bene vivitis ignes.*] Plautus Aulularia:

Nam ſi ignis vivet, tu extinguere exſempulo.

unde *meri* de igne dictum. Martialis:

Quod ſpurcae moriens lucerna Ledae.

NEAPOL.

429. *Una nota eſt Martis.*] Martiis, inquit, Nonis dicata Vejovis caedes: erat in regione VIII. P. Victor in eadem: *Aedes Vejovis inter arcem & Capitolium.* Prope Aſylum exaedificavit hanc Romulus, ad augendam Aſyli religionem. Colligo ex Dionyſio, ſed Auctor ille (& caute, ne Graecus in Romano etymo erraret) Vejovem incertum quemdam δαίμονα appellavit. Haec verba è lib II. quibus & ſequentes ordine tres verſus habes elucidatos: Τὸ γὰρ μεταξὺ χωρίον τοῦ τε Καπιτωλίου καὶ τῆς ἄκρας, ὃ καλεῖται νῦν κατὰ τὴν Ῥωμαίων διάλεκτον, μεθόριον δυεῖν δρυμῶν, καὶ ἦν τότε τοῦ συμβεβηκότος ἐπώνυμον, ὕλαις ἀμφιλαφέσι κατ' ἀμφοτέρας τὰς συναπτούσας τοῖς λόφοις λαγόνας ἐπίσκιον, ἱερὸν ἀνεὶς ἄσυλον ἱκέταις, καὶ ναὸν ἐπὶ τούτῳ κατασκευασάμενος· ὅτῳ δὲ ἄρα θεῶν ἢ δαιμόνων, οὐκ ἔχω τὸ σαφὲς εἰπεῖν· τοῖς καταφεύγουσιν εἰς τοῦτο τὸ ἱερὸν ἱκέταις, τοῦ τε μηδὲν κακὸν ὑπ' ἐχθρῶν παθεῖν ἐγγυητὴς ἐγίνετο, τῆς εἰς τὸ θεῖον εὐσεβείας προφάσει, καὶ εἰ βούλοιντο παρ' αὐτῷ μένειν, πολιτείας μετεδίδου, καὶ γῆς μοίρας, ἣν κτήσαιτο, τοὺς πολεμίους ἀφελόμενος. NEAPOL. Libri vetuſtiores,

Una nota eſt Marti: Nonis ſacrata quod illis.

recte. *Marti* pro Martio. *Una nota*, quia quae ſuperius narrat de Pontificali honore Caeſari delato pridie Nonas Martias acta ſunt, ut liquet ex antiquis Kalendariis, templum Vejovis ipſis Nonis dedicatum. *Nonis illis*, ut lib. III. *illis ſacrata Kalendis Templa Deae.* HEINS.

430. *Templa putant lucos Vejovis ante duos.*] *Tuos* primae editiones & Politiani Excerpta cum quatuor aliis. quo prim. Ambroſ. & tres praeterea alludunt, in quibus, *ſuos.* Sed nil mutandum. Livius, lib. I. *Locum, qui nunc ſeptus denſis ſentibus, inter duos lucos Aſylum aperit.* ſic & Dionyſ. Antiq. lib. II. Τὸ γὰρ μεταξὺ χωρίον τοῦ τε Καπιτωλίου καὶ τῆς ἄκρας, ὃ καλεῖται νῦν κατὰ τὴν Ῥωμαίων διάλεκτον, μεθόριον δυεῖν δρυμῶν, &c. ubi de Aſylo agit. A. Gellius lib. V. cap. 12. *Eſt autem aedes Vejovis Romae inter arcem & Capitolium.* Sed ne dubitare poſſis Livium & Dionyſium de Vejovis lucis eſſe capiendos, en Vitruvium lib. IV. cap. 7. *Item generibus aliis conſtituuntur aedes ex iiſdem ſymmetriis ordinatae, & alio genere diſpoſitiones habentes, uti eſt Caſtoris in circo Flaminio & inter duos lucos Vejovis.* HEINS. *Patet* Excerpta Douzae. & Sarrav. *patent* duo alii. de duobus Lucis vid. ad. Cicer. IV. ad Att. 3. Commentatores.

431. *Lucum.*] *Mures* Junian.

432. *Huc dixit.*] *Inquis* meliores. & pro *Quilibet* unus Moreti ac Junianus, *Cuilibet.* HEINS.

435. *Ignaro.*] *Ignoti* Sarrav.

437. *Jupiter eſt juvenis.*] Hoc nomine occurrit in nummo Commodi, quem illuſtravit Triſt. tom. I. pag. 714. & Spanhemius in Epiſtola ad Begerum & Epiſt. IV. ad Morell. & pro diverſis aetatis gradibus cognomina ſortitum Jovem, ut & *Puer*, & *Creſcens*, & *Juvenis* dicatur, docet Ampl. Cuper. in Harpocrate pag. 84. illa vero ad diſcrimina anni & partes eſſe referenda docuit Fran. Blanchinus de Kalendario & Cyclo J. Caeſaris pag. 47. & ſeq. Jupiter enim Sol eſt, qui anni eſt moderator. BURM.

437. *Adſpice.*] *Reſpice* nonnulli. *inſpice* Laet. *Juvenales* etiam. Vatican.

438. *Adſpice deinde: manu fulmina nulla tenet.*] Lege ex melioribus ſcriptis,

Adſpice deinde manum: fulmina nulla tenet.

vel,

Digitized by Google

Jupiter eſt juvenis: juveniles adſpice vultus.
Adſpice deinde manum: fulmina nulla tenet.
Fulmina, poſt auſos coelum adfectare Gigantas,
Sumta Jovi: primo tempore inermis erat.
Ignibus Oſſa novis, & Pelion altior Oſſâ
Arſit, & in ſolidâ fixus Olympus humo.
Stat quoque Capra ſimul: Nymphae paviſſe feruntur
Cretides. infanti lac dedit illa Jovi.
Nunc vocor ad nomen. vegrandia farra colonae,
Quae male creverunt, veſcaque parva vocant.
Vis ea ſi verbi eſt; cur non ego Vejovis aedem,
Ædem non magni ſuſpicer eſſe Jovis?

Jam-

vel,

Adſpice deinde manus: fulmina nulla tenent.

quomodo alii nonnulli cum primis editionibus. HEINS.

439. *Gigantes.*] *Gigantas* Urſin. Laeti, Erfurt. & tres alii. ſic etiam lib. v. ℣ſ. 37. ſcribendum & Triſt. lib. II. *Domites Jovis igne Gigantas.* & lib. IV. El. VII. *Serpentipedesque Gigantas.* & Pont. IV. El. VII. *Affectantes coeleſtia regna Gigantas.* Apud Silium quoque non uno loco ſic peccatur. plura ad Metam. lib. I. ℣ſ. 137. HEINS. *Coelum tentare* unus. *affectaſſe* aliquot libri.

441. *Altius Oſſa.*] *Altior* plerique veterum, ut v. 381. *Pelion mons obverſus. Et Pelion ignibus Oſſae* Mazar.

442. *Solida.*] *Solita* Gottorph. & duo alii.

443. *Stat quoque capra ſimul.*] A. Gellius lib. v. Noctium Atticarum: *Immolatur illi ritu humano capra; ejusque animalis figmentum juxta ſimulacrum eſt.* NEAP.

444. *Lac dedit illa Jovi.*] De hac eadem Aratus in Phaenomenis:

Αἲξ ἱερή· τὴν μέν τε λόγος Διῒ μαζὸν ἐπισχεῖν.

NEAPOL.

445. *Vocor.*] *Vehor* Ambroſ. & Laeti. *Venio* duo.

445. *Vegrandia farra.*] Dicta ait antiquitus, quae male creverunt; id eſt male grandia & minuta: nam veteres *ve* ſyllabam ad rei parvitatem praeponebant. unde minutam fabam *vegrandem* quoque dixerunt; minores flamines, *veflamines.* de quibus exſtat vetus hic lapis, P. IVLIVS HONORATIANVS VE FLAMEN AVGVSTI. & iſte haud integer & ſemiroſus:

: : : : : : : : : : : : : : : : :
CVRIAE PONT : : : : :
FLAM PACIS IVLIAE
VE FLAM : : : : : : : : :

Voluit quipiam per *veflamines* non minores, ſed veteres ſacerdotes intelligi: quid nugacius? Sed ad nos Feſtus: *Vegrande frumentum, pro parvo & minuto. Grandire* apud antiquos eſt idem quod creſcere. Luſtricum carmen Catonis: VTIQE TV FRVGES, FRVMENTA, VIRGVLTA, VINETA GRANDIRE BENEQVE EVENIRE SIRIS. NEAP.

445. *Farra coloni.*] *Colono* multi ex melioribus. At Urſin. Petav. Voſſ. octo alii, *colone.* Lege, *colonae* cum Erfurtano. ut lib. II. 646.

Sumtum de tepidis ipſa colona focis:

& lib. IV. 629.

——— *tenebat*
Rus breve cum duro parca colona viro.

HEINS.

446. *Veſcaque parva vocant.*] Hinc *veſcus*, pro imbecillo & exſucco. Plinius de Tritano refert, *Veſce corpore, ſed eximiis viribus fuiſſe.* Afranius: *Ab puer eſt veſcis imbecillus viribus.* Gloſſae: *Veſcus*, ὀλιγόσιτος, ὀλιγοδύνης. NEAP.

448. *Non magni Jovis?*] Adoleſcentis ſive pueri: forte hunc appellavit Satyricus *Jovem nondum barbatum*; & antiqua inſcriptio, *puerum.* ille Satyrâ VI.

Multa pudicitiae veteris veſtigia forſan
Atque aliqua extiterint & ſub Jove, ſed Jove nondum
Barbato, nondum Graecis jurare paratis.
Per caput alterius. ———

id eſt, ſub initiis Urbis, & illâ vagiente: ad quam Romulus alluſit, cum Vejovi templum conſecraret. Vetus vero marmor hoc:

FORTVNÆ
IOVIS PVERI
PRIMIGENIÆ.

Alii

Jamque, ubi caeruleum vallabunt ſidera coelum,
Suſpice: Gorgonei colla videbis equi.
Creditur hic caeſae gravidà cervice Meduſae
Sanguine reſperſis proſiluiſſe jubis.
Huic ſupra nubes & ſubter ſidera lapſo
Coelum pro terrà, pro pede penna fuit.
Jamque indignanti nova frena receperat ore,
Cum levis Aönias ungula fodit aquas.
Nunc fruitur coelo, quod pennis ante petebat:
Et nitidus ſtellis quinque decemque micat.

PRotinus adſpicies venienti nocte Coronam
Gnoſida. Theſeo crimine facta Dea eſt.
Jam bene perjuro mutarat conjuge Bacchum,
Quae dedit ingrato fila legenda viro.

Sor-

Alii Vejovem eumdem cum Vedio putarunt: qui malum numen; & cui nocendi poteſtas, non juvandi. Martianus Capella lib. II. de Nuptiis Phil. *In eo perenni ſtrepitu colliditur animarum, quas Vedius adjudicarit, impietas, id eſt Pluton: quem etiam Ditem Vejovemque dixere.* Papias Vocabuliſta: *Vedius Pluto, vel Orcus*; id eſt, malus Divus. NEAP.

449. *Variabunt ſidera coelum.*] *Vallabunt* quatuor Farneſiani & tres alii cum Zulichemiano. Nec audiendi Berſmannus & Gruterus, *vacuabunt* reponentes. Sic Ep. IV. de Sole, *Frontem radiis vallatus acutis.* HEINS. Pro *caeruleum* etiam *ſidereum* Putean. ſed *variabunt* mihi non diſplicet, ut flores enim prata variant & diſtinguunt, ita ſtellae coelum.

450. *Gorgonei colla videbis equi.*] Iisdem Nonis Pegaſus oritur heliace. NEAP.

452. *Proſiluiſſe comis*] Sic vulgus poëtarum. Vera opinio eſt, Pegaſum fuiſſe navis nomen, quâ vectus Bellerophon appulit ad montem Telmiſſum temporibus Amiſodari, monſtraque ibi quaedam evertit. NEAP. *Jubis* Urſin. Naug. Maz. Zulich. & tres alii. Oxon. pro diverſa lectione, *jugis*. Val. Flaccus lib. II. 227. de Furiis,

——— *aſt illum nocte remenſa*
Eumenidum canis & ſparſae juba reppulit hydrae.

juba coma promiſſior. Seneca epiſtola ultima, ubi agit de Parthis, Scythis ac Germanis, *In quolibet equo denſior jactitatur juba.* idem de Brevitate vitae, *Quomodo excandeſcunt ſi quid ex juba ſua deciſum eſt? ſi quid extra ordinem jacuit?* De viris comendi capilli ſtudioſis. HEINS. Vid. ad Claud. I. in Rufin. 381. & Taubman. ad Plaut. Milit. I. I. 64. *labris* hic & unus Patavin.

456. *Ungula fodit aquas.*] Unde fons ille dictus à Graecis ἵππου κρήνη· & Aulo Perſio, *fons Caballinus.* NEAP. *Fudit* Maz. Zulich. prim. Ambroſ. Laeti, Voſſ. & quatuor alii. Avienus in hac fabula:

——— *cornuque excita repente*
Lympha Camoenalem fudit procul Hippocrenem.

ſed verior omnino vulgata ſcriptura. Rutilius libro primo Itinerarii:

Elicitas ſimili credamus origine Nymphas,
Muſarum latices ungula fodit equi.

HEINS. *Cui levis* Voſſ. *fecit aquas* Petavii & alius. *fovit* unus.

459. *Venienti nocte Coronam.*] VIII. Idus, die XXI. poſt Solis ingreſſum in Piſces, ut placuit Eudoxo. Geminus: Ἐν δὲ τῇ καὶ Εὐδόξῳ ςέφανος ἀκρόνυχος ἐπιτέλλει, ἄρχονται ὀρνιθίαι πνέοντες. NEAPOL.

461. *Perjuro.*] *Pro juro* Voſſ. forte, *pro duro*. Vid. ad VII. Met. 59.

462. *Fila regenda viro.*] *Legenda* Nauger. Maz. Zulich. Arond. Urſin. Helm. & quinque alii. recte. ut jam monui ad Epiſt. X. 104. vulgatam lectionem fruſtra ex Virgilio & Catullo Berſmannus tuetur. aliud enim eſt *regere veſtigia filo*, aliud *regere fila*,

——— *ultima Lauſo*
Parcae fila legunt.

apud Maronem. Perſius Sat. V.

Quae dederam ſupra, relego, funemque reduco.

ita enim in veterrimis codicibus extare viri eruditi monuerunt, & nos quoque in Leidenſis Bibliothecae exemplari pervetuſto exaratum offendimus. debet autem ad *funem* referri, quod eruditi interpretes non deprehenderunt. *relegere* & *reducere* funem ſimilia ſunt. *relego* quidem primus reſtituit ex optimis membranis in Perſio P. Pithaeus Adverſar. li-

Digitized by Google

Sorte tori gaudens, quem flebam ruſtica, dixit,
  Utiliter nobis perfidus ille fuit.
Interea Liber, depexus crinibus, Indos
  Vincit, & Eoo dives ab orbe redit.
Inter captivas facie praeſtante puellas
  Grata nimis Baccho filia Regis erat.
Flebat amans conjux, ſpatiataque litore curvo
  Edidit incultis talia verba comis:
En iterum ſimiles, fluctus, audite querelas:
  En iterum lacrimas accipe, arena, meas.
Dicebam, memini, perjure & perfide Theſeu.
  Ille abiit: eadem crimina Bacchus habet.
Nunc quoque nulla viro, clamabo, femina credat.
  Nomine mutato cauſſa relata mea eſt.

O

libro II. cap. 4. ſed male eſt interpretatus. Nec tamen propterea vir ſummus Iſaacus Caſaubonus pro recepta lectione digladiari debuit. Videtur modus loquendi ortus ab Ariadnes filo, quod Theſeus in labyrintho relegebat. Sed modum loquendi hunc plurimis Epiſtola Ariadnes illuſtramus. in aliis minus bene, *repete*. Heins.

463. *Quid flebam ruſtica? dixit.*] De his lacrymis lib. I. Art. Am. 531.

Theſea crudelem ſurdas clamabat ad undas,
  Indigne teneras imbre rigante genas.
Clamabat flebatque ſimul: ſed utrumque decebat;
  Nec facta eſt lacrymis turpior illa ſuis.
Jamque iterum tundens molliſſima pectora palmis,
  Perfidus ille abiit, quid mihi fiet? ait.

Neapol. Codices ſeptem, *quid fles ab ruſtica?* Lege, *quid flebas ruſtica?* vide Notas Epiſt. X. ℣ſ. 75. Heins. Optimi Francofurtenſis codicis lectionem, *quem flebam ruſtica, dixit, utiliter &c.* non potui non amplecti, quae ſenſum rotundiorem efficit. & *flere aliquem* eleganter dictum. Epiſt. XX. 199.

Cur modo te dubiam pavidi flevere parentes?

& ipſa Ariadna Epiſt. X. 45.

Quid potius facerent, quam me mea lumina flerent?

apud Propert. III. VI. 39. *Theſeae perjuria linguae flet* eadem Ariadna. Burm.

465. *Depexis crinibus Indos.*] *Depexos* in melioribus. & *venit*, pro *edis*, ſequenti verſu. Heins. *Depexus* Mazarin. & multi alii, ut ad Bacchum referatur, de cujus crinibus omnia obvia. an vero Indi comati fuerint, & hinc celebres, neſcio. ſi *depexos* legendum erit, pro detonſis capiendum foret, quia moris erat victos tondere. vide ſupr. I. 645. ſed mihi *depexus* placet, pro diligenter & ornate *pexus*, vel *depexis crinibus* poſſet ſervari, ſi ad Bacchum, non ad Indos referatur. ut ordo ſit, *Bacchus depexis crinibus vincit Indos.* eodemque modo, ut mox, *puella facie praeſtante; culter Nerico ferro*, & ſimilia obvia. *depectere vero crines* eſt pars curae & ornatus. ut VI. Faſt. 229.

Non mihi detonſo crines depectere buxo.

ubi plura. Gell. X. 15. *Neque comit caput, neque capillos depectit. redit* etiam praetuli; quia victores *redire*, *remeare* ſaepius dicuntur. vid Heinſ. ad XV. Met. 569. ubi etiam *veniebat* pro *remeabat* multi. Noſter II. Triſt. 177.

Hic tibi ſic redeat ſuperato victor ab hoſte.

venire vero & *redire* fere ſemper confuderunt librarii. vid. ad Epiſt. I. ℣ſ. ult. Burm.

468. *Grata nimis.*] *Minus* unus. Heinſius malebit, *animis Bacchi.*

469. *Litore curvo.*] *Litore parvo* Voſſian. quod eſt *parvo*, ut eſt in Mazarin. ita Sueton. Tiber. 42. *Delectatus inſula, quod uno parvoque litore adiretur.* ita Monae inſulae *breve litus & incertum*, id eſt, quod modo aquis tectum, modo nudatum erat, tribuit Tacit. XIV. Ann. 29. ſimilis diverſitas eſt lib. I. Triſt. I. 106. ubi, *ſcrinia curva*, vulgo; ſed quidam codices, *parva*, habent. Burm.

470. *Comis*] *Medis* duo. *ſenis* tres.

471. *En iterum fluctus.*] *En*, id eſt, *Heu*, tam hic quam verſu ſequenti opinor legendum. Heins.

472. *Accipe.*] *Suſcipe* Ambr. Laeti & duo alii. *decipe* duo. *combibe* volebat Francius, vel *imbibe*.

475. *Clamabo, femina credat.*] Ex nuptiis Catullianis Pelei & Thetidos:

Tum jam nulla viro juranti femina credat:
Nulla viri ſperet ſermones eſſe fideles:
Qui, dum aliquid cupiens animus praegeſtit apiſci,

Nil

O utinam mea ſors, quâ primum coeperat, iſſet!
  Jamque ego praeſenti tempore nulla forem!
Quid me deſertis perituram, Liber, arenis
  Servabas? potui dedoluiſſe ſemel.
Bacche levis, leviorque tuis, quae tempora cingunt
  Frondibus; in lacrimas cognite Bacche meas;
Auſus es ante oculos adductâ pellice noſtros
  Tam bene compoſitum ſollicitare torum?
Heu! ubi pacta fides? ubi, quae jurare ſolebas?
  Me miſeram, quoties haec ego verba loquor!
Theſea culpabas, fallacemque ipſe vocabas:
  Judicio peccas turpius ipſe tuo.
Ne ſciat hoc quisquam, tacitisque doloribus urar:
  Ne toties falli digna fuiſſe puter.
Praecipue cupiam celari Theſea; ne te
  Conſortem culpae gaudeat eſſe ſuae.
At, puto, praepoſita eſt fuſcae mihi candida pellex.
  Eveniat noſtris hoſtibus ille color.
Quid tamen hoc refert, vitio ſi gratior ipſo eſt?
  Quid facis? amplexus inquinat illa tuos.

Bac-

Nil metuunt jurare, nihil promittere parcunt;
Sed ſimul ac cupidae mentis ſatiata libido eſt,
Dicta nihil metuere, nihil perjuria curant.
NEAPOL.

476. *Cauſa relata.*] *Novata* Zulich. Adi Notas Remed. Amor. 729. HEINS. *Iterata* duo. *necata* alius.

477. *Qua primum.*] *Quo* plurimi. *primo inceperat eſſet* Mazar. *cum primum* Arund.

478. *Jamque in praeſenti.*] In meo, *jamque ego praeſenti.* NEAP. *In praeſenti* Arund. & alius. & ita locutos veteres conſtat. BURM.

479. *Morituram, Liber, arenis.*] Non Chii, ut nugantur interpretes, ſed Diae inſulae, quae ſita juxta Theram, Κυρηναίων μητρόπολιν. Ibi relictam à Theſeo, & inventam à Baccho, ſcribit in Arte & Metamorphoſi, ut Theolytus Methymnaeus in Bacchicis carminibus. Athenaeus: Τὸν δὲ Γλαῦκον, τὸν θαλάττιον δαίμονα, Θεόλυτος μὲν ὁ Μηθυμναῖος ἐν τοῖς Βακχικοῖς ἔπεσιν, ἐρασθέντα φησὶν Ἀριάδνης, ὅτε ἐν Δίᾳ τῇ νήσῳ ὑπὸ Διονύσου ἡρπάσθη. Catullus & alii. NEAPOL.

383. *Adducta pellice.*] *Deducta* Francofurt. vid. ad Ep. IX. 121.

484. *Tam bene.*] *Jam bene* plurimi.

486. *Haec ego verba loquor?*] *Queror* unus Patav. lege, *quoties haec ego vera queror? Verba loquar* Urſin. Petav. & alii nonnulli. *loqui* pro *queri* ſaepe irrepſit apud Noſtrum. Poterat &, *ſera querer*, reponi. HEINS.

487. *Fallentemque ipſe vocabas.*] In tribus antiquis, *Fallacemque ipſe vocabas.* NEAP.

488. *Turpius.*] *Turpiter* plures. *tutius* Petavian.

489. *Neſciat hoc quisquam.*] Scribe, *Ne ſciat.* ut & apud Lucanum, ubi ſimiliter peccatur,

Ne ſciat hoc quisquam, niſi tu, quae ſola meorum
Conſcia veterum es.
HEINS.

493. *Fuſcae mihi candida pellex.*] Ironice. *Fuſcus* erat color noviter amatae: hic Indorum proprius; Itali dicunt *olivaſtro*: aliquando ſignificat ejusdem idiomatis *brunette.* in hac ſignificatione legimus apud Noſtrum alicubi:

Eſt etiam in fuſco grata colore Venus.
NEAPOL.

494. *Color.*] *Pudor* Putean.

495. *Vitio tibi gratior ipſa eſt.*] Duo veteres, *gratior ipſo eſt*, ipſâ nigredine. NEAP. Malim, *ſi gratior*, cum uno Ambroſ. Met. XIII. 268.

Quid tamen hoc refert, ſi ſe pro claſſe Pelaſgâ
Arma tuliſſe refert.
Ep. XVI. 213.

Quid

Digitized by Google

Bacche, fidem praeſta; nec praefer amoribus ullam
  Conjugis, adſuetae ſemper amare virum.
Ceperunt matrem formoſi cornua tauri;
  Me tua: at hic laudi eſt, ille pudendus amor.
Ne noceat quod amo: neque enim tibi, Bacche, nocebat,
  Quod flammas nobis faſſus es ipſe tuas.
Nec, quod nos uris, mirum facis. ortus in igne
  Diceris, & patriâ raptus ab igne manu.
Illa ego ſum, cui tu ſolitus promittere coelum.
  Hei mihi, pro coelo qualia dona fero!
Dixerat: audibat jamdudum verba querentis
  Liber, ut à tergo forte ſecutus erat.
Occupat amplexu, lacrimaſque per oſcula ſiccat:
  Et, Pariter coeli ſumma petamus, ait.
Tu mihi juncta toro, mihi juncta vocabula ſume.
  Jam tibi mutatae Libera nomen erit.
Sintque tuae tecum faciam monumenta coronae;
  Vulcanus Veneri quam dedit, illa mihi.
Dicta facit: gemmaſque novem transformat in ignes.
  Aurea per ſtellas nunc micat illa novem.

Sex

Quid tamen hoc refert, ſi te tenet ortus ab illis!

Ep. VI. 136.

Quid refert, ſcelerata piam ſi vincit?

HEINS. Ubi vide. nam male & hic quidam codices, *refere.*

498. *Aſſuevi ſemper amare virum.*] In nonnullis, *Conjugis aſſuetae ſemper amare virum.* NAUG. Lego,

Coujugis aſſuetae ſemper amare virum.

nam *aſſuetum* erat in uno Farneſiano. HEINS.

499. *Ceperunt matrem.*] Paſiphaëm. Nota fabula. NEAP.

500. *Me tua.*] Sic probat, & matri & filiae placuiſſe caput cornigerum. NEAP.

500. *Me tua: ſed laedit ille pudendus amer.*] Urſin. prim. Ambroſ. Lacti, prim. Med. Voſſ. aliique plurimi, *Me juvat & laedit.* Petavianus, *Me viat & laedit. Me tua me laedit*, vel *laudat*, pro diverſa lectione Sarrav. at Arond. Zulich. & Maz. *Me tua me laudant.* Scribo:

Ceperunt matrem formoſi cornua tauri,
  Me tua: at hic laudi eſt, ille pudendus amer.

Ita ſenſus & lex carminis poſtulant. HEINS. *Laedit* hic pro infamiam adfert explicat Achill. Statius ex illis Catull. Epig. LXX. *Laedit te quaedam mala fabula.*

501. *Neque enim tibi.*] *Neque enim hoc tibi* Voſſ. *nocebit* unus Heinſii. & mox, *qui flammas*, Voſſ.

506. *Hei mihi, pro coelo.*] Stat. Urſini & duo Vatic. *Ei mihi.* de qua orthographia dixi in lib. de Ponto & in Metamorphoſin. CIOFAN. *Qualia damna* duo. vid. lib. V. 314.

507. *Dixerat: audierat.*] *Audibat* recte Urſin. Petav. Voſſ. Maz. Zulich. Epiſtola Hypermneſtrae, ex optimo libro,

Et tamen audibam, quodque verebar erat.

HEINS.

509. *Amplexu.*] *Amplexum* Regius. vid. ad Petron. CXLVI.

511. *Sumes.*] *Sumis* Voſſ. & Arond. *ſume* alter Petav. bene. & ſequenti verſu, *Jam* pro *Nam*, ſex libri. HEINS.

513. *Monumenta coronae.*] Huc facit quod ſcribit Germanicus Caeſar. *Haec corona dicitur eſſe Ariadnes, quam Liber aſtris intuliſſe dicitur, dum ejus nuptias Dii in inſula Creta celebrarent, cogitans praeclaram facere, pro qua primum nova nupta coronata eſt. Sed qui Cretica conſcripſit, refert quia Liber ad Minoën regem veniſſet, ut Ariadnen filiam ejus duceret uxorem, coronam dono Ariadnae dediſſe, Vulcani opere factam ex auro & gemmis pretioſis. & talis fulgoris fuit, ut Theſea ex Labyrintho liberaret, quae poſt aſtris affixa eſt, cum in Naxon utrique veniſſent. Signum amoris ejus crines oſtendunt.*

Digitized by Google

SEx ubi ſuſtulerit, totidem demerſerit orbes,
Purpureum rapido qui vehit axe diem;
Altera gramineo ſpectabis Equiria campo,
Quem Thybris curvis in latus urguet aquis.
Qui tamen ejectâ ſi forte tenebitur undâ;
Coelius accipiat pulverulentus equos.
IDibus eſt Annae feſtum geniale Perennae,
Haud procul à ripis, advena Thybri, tuis.

Plebs

& eſt ſtellis fulgentibus, ſub cauda Leonis. Habet autem ſtellas novem in circuitu poſitas, quarum tres ſunt ſplendidae, ad caput ſerpentis Arcturi. Ciof. Inde hanc caeleſtem quis dixit *Gnoſſiam*: quis, *monumentum deſertae puellae*: & hic Manilius in Sphaerâ: quis, ſignum ἀποιχομένης Ἀριάδνης. Neapol.

514. *Illa tibi.*] In uno Moreti, *illa mihi.* quod placet. Bacchus enim à Venere acceptam coronam dedit Ariadnae, non Venus. in Petavii altero erat, *Neptunus Thetidi quam dedit, illa tibi.* Burm.

515. *Novem transformae in ignes.*] In Metamorphoſi:

——— Gemmae nitidos vertuntur in ignes,
Conſiſtuntque loco, ſpecie remanente coronae;
Qui medius nixique genu eſt anguemque tenentis,

τοῦ ἐν γόνασι· & recte. Neapol. *Mars ſignat in ignes* Medic. unus.

517. *Sex ubi ſuſtulerit.*] III. Idus Martias erant Equitia in Campo Martio. Neap.

517. *Totidemque emiſerit orbes.*] Duo Vatic. & Statii: *Totidem cum deſeret orbes.* alii veteres: *Totidemque emiſerit orbes.* verius, ut puto. Ciofan. *Totidem cum deſeret*, vel *deſerit*, libri multi. quos inter Urſin. & Petav. quidam, *cum demſerit*, vel *quot demſerit.* alii aliter. Mazar. Zulich. Voſſ. *dimiſerit.* pr. Ambroſ. Laeti aliique nonnulli. *demiſerit.* Strozz. *totidemque remiſerit. totidem dimerſerit* Arond. Scribe,

Sex ubi ſuſtulerit, totidem demerſerit orbes.

ſic lib. IV. 388.

Enſiger Orion aequore merſus erit.

appoſite Lucanus libro III. 40.

——— Titan jam pronus in undas
Ibat, & igniferi multum demerſerat orbis.

idem *merſum Phoebum* libro IV. 282. dixit:

Subſtituit merſo dum nox ſua lumina Phoebo.

ſic contra *emergere* ſupra in notis ad ỹſ. 367. 399. & ad IV. 944. Heins.

518. *Purpureum rapido.*] *Purpureo rapidum* Ambroſ. *tepidi* unus. *qui movet* Moreti.

519. *Altera gramineo.*] Dixit *altera*; quia prima acta III. Kalendas Martias. In veteri Kalendario menſe Februarii haec legimus: B. EQ. NP. & haec menſe Martio: B. EQ. NP. Bulengerus priora fuiſſe ſcribit, ut equitatus luſtraretur; altera, ut numerus integraretur: ſed teſtem non adhibet. Neapol.

520. *In latus urget aquis.*] Erat enim Martius campus poſitus prope Tiberim. Dionyſius lib. V. Ἓν μόνον ἐξελόμενοι πεδίον, ὃ κεῖται μεταξὺ τῆς τε πόλεως καὶ τοῦ ποταμοῦ. ſed hoc tuo aevo, non Aureliani temporibus, qui pomerium eâ Urbis parte protulit: tunc ei additum ſuſpicor campum Martium. Neap.

521. *Qui tamen ejecta.*] Qui ex undatione Tiberinâ ſi forte ſit inacceſſus, in campo quodam montis Caelii Equiria agebantur. Feſtus: *Martialis campus in Coelio monte dicitur, quod in eo Equiria ſolebant fieri, ſi quando aquae Tiberis campum Martium occupaſſent.* Campus minor etiam vocatus ille Coelii montis. Neapol. *Erepta* Putean. an *erecta*, vel *adjecta*, ut in Druſum ỹſ. 226. *Movebitur* etiam Sarrav.

522. *Coelius.*] Eſt unus è ſeptem Urbis collibus; cui primum Tuſcum fuit nomen *Maſtarno*, ut videre eſt in Oratione Claudii Imperatoris Lugduni erutâ in aereâ tabulâ inciſâ. Hoc olim me primum ex eruditis vidiſſe credebam, ſed reperi poſtea ab aliis praeoccupatum. Neapol. In Coelio ludos Circenſes fieri ſolitos, ſi Campus Martius diluvio Tiberis ſtagnaret, & hunc *minorem campum* dici notavit jam ad Catull. LVI. Scaliger.

522. *Accipiet.*] *Accipiat* meliores. Heins.

523. *Idibus eſt Annae.*] Vide Macrobium primo Saturnalium. Tunc amnem populus auſpicato tranſibat, & Annae Perennae re divinâ factâ, omnibus licitum annare & perennare illud ſolitum precari. Hilaris olim fuit illa dies. Ludi Romae etiam aliquando excitati, an quotannis, non affirmo. Appianus de Martiis Idibus, quibus Julius Caeſar interfectus, Θέαι δ' ἦσαν, inquit lib. II. Bellorum Civilium, ἐν τῷ Πομπηΐου θεάτρῳ, καὶ βουλευτήριον ἔμελλε τῶν τις περὶ αὐτὸ οἴκων ἔσεσθαι, εἰωθὸς ἐπὶ ταῖς θέαις ὧδε γίγνεσθαι. Neap.

524. *Non procul a ripis.*] Ubi nemus Annae Perennae, de quo Martialis lib. IV. Epigram. XL. in-

Digitized by Google

Plebs venit, ac virides paſſim disjecta per herbas
    Potat, & accumbit cum pare quisque ſuâ.
Sub Jove pars durat: pauci tentoria ponunt:
    Sunt, quibus è ramo frondea facta caſa eſt:
Pars ubi pro rigidis calamos ſtatuere columnis,
    Deſuper extentas impoſuere togas.
Sole tamen vinoque calent: annosque precantur,
    Quot ſumant cyathos; ad numerumque bibunt.

In-

inter Anionis confluentem & Milvium pontem. Neapol.

525. *Disjecta.*] *Disjuncta* Ambroſ. *diſſecta* Voſſ. *indigeſta* Patav. *digeſta* Hamb.

526. *Et accumbit.*] Malim, *& accumbunt cum pare quisque ſua.* Heins. *Quaeque ſuo* Junii & Strozzae.

527. *Pars durat.*] *Durant* unus Vatic. *tentoria tendunt* unus Medic. *figunt* unus Moreti.

527. *Pauci tentoria ponunt.*] Ut commodius ſub his ſe continerent. Uſus verbo militari, nec male: animadverto ex Athenaeo lib. iv. ubi quaedam feſta apud Lacedaemonios prorſus his paria, & cum iisdem tabernaculis, vocat imitamentum militaris diſciplinae. adſcribam locum: Δημήτριος δ' ὁ Σκήψιος ἐν τῷ πρώτῳ τοῦ Τρωϊκοῦ διακόσμου ταῖς τῶν Καρνείων φησὶ ἑορτὴν παρὰ Λακεδαιμονίοις, μίμημα εἶναι στρατιωτικῆς ἀγωγῆς· τόπους γὰρ εἶναι ἐννέα μὲν τῷ ἀριθμῷ· σκιάδες δὲ οὗτοι καλοῦνται, σκηναῖς ἔχοντες παραπλήσιόν τι· καὶ ἐννέα καθ' ἕκαστον ἄνδρες δειπνοῦσι, πάντα τε ἀπὸ προστάγματος κηρύσσεται· ἔχει τε ἑκάστη σκιὰ φρατρίας τρεῖς, καὶ γίνεται ἡ τῶν Καρνείων ἑορτὴ ἐπὶ ἡμέρας ἐννέα. Neapol.

528. *Sunt quibus è ramis.*] Lege, *è ramo*, ut ambiguitas ſermonis vitetur. ſupra,

Nunc avis in ramo tecta laremque parat.

non diſſimilia habes apud Scriptorem belli Africani: *Quibus rebus attenuati oppido perquam pauci ſub pellibus acquieſcebant. reliqui ex veſtimentis tentoriolis factis atque arundinibus ſcopisque contextis permanebant.* Rutilius libro i. Itinerarii:

Parvula, ſubjectis facimus tentoria remis,
    Transverſus ſubito culmine contus erat.

Heins.

528. *Frondea facta caſa eſt.*] Adludit ad trichila & umbras, quae & Neptunalibus excitari ſolitae. Sextus Pompejus: *Umbrae vocabantur Neptunalibus, caſae frondeae pro tabernaculis.* Neap.

529. *Pars ſibi pro rigidis.*] *Pars ibi* rectius veteres magna ex parte. Puto ſcribendum,

Pars, ubi pro Phrygiis calamos ſtatuere columnis,
    Deſuper extentas impoſuere togas.

Phrygiae columnae, ex marmore Phrygio factae. Certe Bononienſis unus, *rigibis*, pro *rigidis*. Tibull. iii. iii. 13.

Quidve domus prodeſt Phrygiis innixa columnis?
    Taenare ſive tuis, ſive Chariſte tuis.

Juvenalis Satyra xiv. 305.

——— *vigilare cohortem*
Servorum noctu Licinus jubet, attonitus pro
Electro, ſignisque ſuis, Phrygiaque columna.

idem Satyra vii. 182. de caenatione:

——— *longis Numidarum fulta columnis.*

ſic & *Taenariae columnae* Propertio libro iii. Eleg. ii.

Quod non Taenariis domus eſt mea fulta columnis.

Indae columnae Statio libro iv. Sylv. Epulo Domitiani,

——— *Indis innixa columnis*
Robora Maurorum.

ſed illud pro ebore accipiendum, cui menſae citreae innitebantur. *Pariae columnae* Prudentio περὶ στεφάν. hymno SS. Petri & Pauli:

Subdidit & Parias fulvis laquearibus columnas.

Syenaeae columnae Feſto Avieno Deſcriptione orbis, 375.

Hic inter denſas latae ſurgentia nubes
Templa Syenaeis Jovis adſtans nixa columnis,
Divite ſaxorum circumveſtita metallo.

ſic locus mendoſiſſimus videtur conſtituendus. nam in veteri codice Ambroſianae Bibliothecae,

Templa Sinopaei Jovis adſtant.

in eodem &, *denſas nubes.* ſic & *Poenae columnae* Propertio lib. ii. Eleg. xxxi.

Quaeris cur veniam tibi tardior? aurea Phoebi
    Porticus à magno Caeſare aperta fuit.
Tota erat in ſpatium Poenis digeſta columnis.

ita ſcribendum. male nunc legitur, *in ſpeciem.* quod quid ſibi vellet non ſunt aſſecuti viri magni, & merito. Scaliger *in ſpecies* legebat, & picturas volebat intelligi. Æſtuavit etiam in hoc loco Paſſeratius. *Tota in ſpatium*, pro in totum ſpatium, per omne ſpatium. Noſter Metamorph. lib. ii. 197.

Porrigit in ſpatium ſignorum membra deorum.

de porticu. Statius lib. i. Sylvarum de porticibus ad Claudiam uxorem,

Tem-

Invenies illic, qui Neſtoris ebibat annos:
  Quae ſit per calices facta Sibylla ſuos.
Illic & cantant, quidquid didicere theatris;
  Et jactant faciles ad ſua verba manus:
Et ducunt poſito duras cratere choreas,
  Multaque diffuſis ſaltat amica comis.
Cum redeunt, titubant; & ſunt ſpectacula vulgo:
  Et fortunatos obvia turba vocant.
Occurri nuper. viſa eſt mihi digna relatu
  Pompa: ſenem potum pota trahebat anus.
Quae tamen haec Dea ſit (quoniam rumoribus errant)
  Fabula propoſito nulla tacenda meo.

Ar-

Templaque & innumeris ſpatia interſtincta columnis.

Cicero pro Muraena: *A quibus ſi domus noſtra celebratur, ſi interdum ad forum deducimur, ſi uno baſilicae ſpatio honeſtamur, diligenter obſervari videmur & coli.* ubi *baſilicae ſpatium* habes. hinc & *ſpatiari* Noſter, quoties agit de ambulationibus in porticu aliqua. Haec in tranſcurſu. *extentas* pro *extenſas* vetuſtiores codices. Heins. Docta quidem haec & egregia de Phrygiis, Poenis &c. columnis; ſed huc parum facientia puto: *rigidae* columnae, id eſt ex ligno duro & firmo, opponuntur *calamis*, qui fragiles & tenues. ita *rigidas veſtes* opponit *ſericis* & *tenuibus* Paullinus Carm. XIV. pag. 510. ita *rigidus malus* Noſter I. Ep. v. 53. *rigidum limen* I Am. VI. 73. & ſimilia. *rigida aeſculus* Horat. III. Od. 10. *rigidae quercus* Virg. Ecl. VI. 28. Burm.

529. *Calamos ſtatuere columnis.*] Quisquis auctor Copae:

Sunt cupae, calices, cyathi, roſa, tibia, chordae,
  Et trichila umbroſis frigida arundinibus.

Neapol.

530. *Extentas impoſuere togas.*] Cameras his ſimiles & in bellicâ neceſſitate reperio. Scriptor belli Alexandrini: *Quibus rebus attenuati milites, oppido perquam pauci ſub pellibus acquieſcebant, reliqui ex veſtimentis tentoriolis factis atque arundinibus ſcopisque contextis*, MSS. *atque arundinum copiis.* Placet; nec illos ſequor, quibus amica haec lectio, *atque arundinum copiis.* Neapol. Locus eſt de Bello Africano cap. XLVII. illae togae vero pro velis erant. *extenſas* plurimi editi, at ſcripti pauciores. vid. ad III. Art. 302. Burm.

532. *Quot ſumunt cyathos.*] *Sumant* veteres pleꝛique. Heins. *Suma.* Patavin.

533. *Neſtoris ebibat annos.*] Longiſſimum temporis ſpatium ſignificat. de ejus aetate ſic Ovid. lib. XII. Metam. in ipſius perſona:

——— ——— *Vixi*
Annos bis centum, nunc tertia vivitur aetas.

Helenius Acro nonaginta annos interpretatur apud Horatium. Uno verbo ab Attio, *Triſaeclisſenex* appellatur. Ciofan.

534. *Facta Sibylla.*] *Victa* Putean. alter. unde Heinſius, *cui ſit p. c. victa Sibylla ſuos.*

535. *Quidquid didicere theatris.*] Praeclarus ad hanc corruptelam locus Ariſtidis in Oratione De non agendis comoediis: *An vero*, inquit, *multum ad gloriam valet, ſi in balneis, in angiportis, in foris, in aedibus mulierculae, pueri, ſinguli deinceps talia canant?* audita ſcilicet in impuris illis theatris. Neap.

536. *Ad ſua verba manus.*] Jactare manus, pro ſaltare. Propertius de nano, lib. IV. Eleg. VIII. 42:

Jactabat truncas ad cava buxa manus.

id eſt, ſaltabat ad tibiam. Sic & Graecis, βάλλειν χεῖρας, pro eodem; ut in his verſiculis nondum cuſis in ſaltatricem:

Αἰνέω οὐχ ὅτι πάντα παλαίνεται, οὐδ' ὅτι βάλλειν
Τὰς ἁπαλὰς ἁπαλῶς ὧδε καὶ ὧδε χέρας.

Sed illa, *ad ſua verba*, ſaltationis morum oſtendunt compoſitum ad cantilenam. Exemplum: ſi lugubre quid canerent, lugubres quoque motus exprimerent; ſi quid hilare, hilares toto corpore repraeſentarent. Adi integrum Luciani libellum περὶ Ὀρχήσεως. Has vero ſaltationes voci ſubſervientes *hyporchemata* appellarunt. idem ſub medium: Ἐν Δήλῳ δέ γε οὐδὲ αἱ θυσίαι ἄνευ ὀρχήσεως, ἀλλὰ σὺν ταύτῃ, καὶ μετὰ μουσικῆς ἐγίνοντο· παίδων χοροὶ συνελθόντες ἐν αὐλῷ καὶ κιθάρᾳ, οἱ μὲν ἐχόρευον, ὑπωρχοῦντο δὲ οἱ ἄριστοι προκριθέντες ἐξ αὐτῶν· τὰ γοῦν τοῖς χοροῖς γραφόμενα τούτοις ᾄσματα, ὑπορχήματα ἐκαλεῖτο. & Athenaeus lib. XIIII. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐξ ἀρχῆς συνέταττον οἱ ποιηταὶ τοῖς ἐλευθέροις τὰς ὀρχήσεις, καὶ ἐχρῶντο τοῖς σχήμασι σημείοις μόνον τῶν ᾀδομένων· τηροῦ-

Arſerat Æneae Dido miſerabilis igne:
Arſerat extructis in ſua fata rogis.
Compoſituſque cinis, tumulique in marmore carmen
Hoc breve, quod moriens ipſa reliquit, erat:
Praebuit Æneas & cauſſam mortis & enſem:
Ipſe ſuâ Dido concidit uſa manu.
Protinus invadunt Numidae ſine vindice regnum;
Et potitur captâ Maurus Iarba domo.
Seque memor ſpretum, Thalamis tamen, inquit, Eliſſae
En ego, quem toties repulit illa, fruor.
Diffugiunt Tyrii, quo quemque agit error. ut olim
Amiſſo dubiae rege vagantur apes.

Ter-

ῥοῦντες ἀεὶ τὰ εὔσχημα καὶ ἀνδρώδη ἐπ' αὐτῶν, ὅθεν καὶ ἀποσχήματα τοιαῦτα προσηγόρευον· εἰ δέ τις ἀμέτρως διαθείη τὴν σχηματοποιΐαν, καὶ ταῖς ᾠδαῖς ἐπιτυγχάνων μηδὲν λέγοι κατὰ τὴν ὄρχησιν, οὗτος δ' ἦν ἀδόκιμος. NEAPOL.

537. *Duras cratere choreas.*] Multi veterum, *longas.* alii, *laetas*, vel *lentas*, vel *junctas.* Meliores tamen pro vulgata ſcriptura pugnant. & recte. *Durae* enim *choreae* ſunt incompoſitae, nullam artem praeferentes, quibus *molles* opponuntur. quomodo *mollia membra movere* pro ſaltare apud Lucretium ſaepe. idem libro v. 1400. appoſite de incompoſitis choreis & arte carentibus:

Atque extra numerum procedere membra moventes
Duriter, & duro terram pede pellere matrem.

Sed & ipſi coloni Virgilio paſſim & Noſtro *duri* dicti. HEINS. Vid. ad II Amor. IV. 23. ſed in uno Patavin. erat mox, *multaque diffuſis ſaltat amica comis.* & recte, ut puto. quomodo enim conveniet *culta* amica *duris* choreis, & unde ille cultus in plebe & ruſtica turba? eadem diverſitas lib. XV. 866. *cantat amica* etiam duo. BURM.

539. *Et ſunt ſpectacula vulgi.*] Eodem ſenſu Horatius Flaccus libro primo Satyrâ VII.

Compoſitus melius cum Bitho Bacchius. in jus
Acres procurrunt: magnum ſpectaculum uterque.

NEAPOL. *Vulgo* prim. Ambroſ. & Laeti codex. & *turba vocant* prim. Medic. bene. HEINS.

541. *Occurrit nuper.*] *Occurri* Zulich. & Mazar. probe. modo diſtinctio adhibeatur commoda. Metuo autem ne poſt hoc diſtichon verſus nonnulli deſint. HEINS. Puto laſciviora quaedam fuiſſe, quae Monachi reſecuerunt: praefatio enim illa, *viſa eſt mihi digna relatu pompa*, longiorem narrationem promittit.

543. *Quoniam rumoribus errat.*] *Errant* rectius ſex ſcripti. & mox, *tacenda*, pro *tegenda*, Zulich. & prim. Ambroſ. cum decem aliis. *timenda* Mazar. Metus tamen eſt ne quid mendi hic lateat. Nam Mazar. *Quae tamen haec dixi.* in Zulichemiano vetus ſcriptura erat craſa. HEINS. *Sermonibus* Mazar. *regenda* Bernenſ.

546. *Arſerat exſtructis.*] Malim, *& ſtructis.* quidam codices, *inſtructis*, vel *exſtinctis.* HEINS.

546. *In ſua fata rogis.*] Sic fabulatum, poſtquam ab hoſpite Aeneâ deſerta. NEAP.

547. *Compoſituſque cinis.*] In amphoram, de more, aut vaſculum miſſus. NEAPOL. Imo, *cinis.* ut meliores magno numero. hoc eſt, conditus ac humatus cinis. Dixi lib. III. Art. ℣ſ. 736. HEINS. *Ignis* alii.

547. *Tumulique in marmore.*] Tumulus, aggeſtus terrae ſuper vaſculum, χῶμα, ſive τύμβος· in hoc ſtatuebatur cippus lapideus, Graecis ςήλη. Gloſſae, ςήλη, *cippus*, *titulus.* De tumulo & cippo Homerus:

Τύμβῳ τε ςήλῃ τε· τὸ γὰρ γέρας ἐςὶ θανόντων.

NEAP. *Tituloque* Strozzae.

548. *Hoc breve.*] Ratio, cur preſſa veteres epitaphia cippis inſcriberent, non alia, quam ut ea cito viatores perlegerent, nec illis taedio eſſet longum carmen. Propertius:

Hoc carmen mediâ dignum me ſcribe columnâ,
Sed breve; quod currens vector ab urbe legat.

ideo etiam grandi notâ incidi ſolita. Noſter Publius:

Quoſque legat verſus oculo properante viator,
Grandibus in tumuli marmore caede notis.

NEAPOL.

550. *Uſa.*] *Iſta* Servii codex.

552. *Maurus Hiarba.*] Pro *Hiarbas*, ut *Marſya*, & *Marſyas*: libris aliquot & antiquis non eſt aſpiratio, aliis utique. Graeci ſane ſcribunt Ἴαρβαν. NEAPOL. Vid. ad Quinctil. de Inſt. Orat. I. 5.

553. *Seque memor ſpretum.*] Servius, ex auctoritate antiquorum: *Iarbas Rex Libyae, qui ſecun-*

dum,

Tertia nudandas acceperat area meſſes;
  Inque cavos iërant tertia muſta lacus;
Pellitur Anna domo: lacrimansque ſororia linquit
  Moenia. germanae juſta dat ante ſuae.
Mixta bibunt molles lacrimis unguenta favillae;
  Vertice libatas accipiuntque comas.
Terque, Vale, dixit: cineres ter ad ora relatos
  Preſſit, & eſt illis viſa ſubeſſe ſoror.
Nacta ratem comitemque fugae pede labitur aequo,
  Moenia reſpiciens, dulce ſororis opus.
Fertilis eſt Melite ſterili vicina Coſyrae
  Inſula, quam Libyci verberat unda freti.

Hanc

dum hiſtorias, Didonem petiit; & cum illa recuſaret, Carthagini intulit bellum: cujus timore cum cogeretur, à civibus petiit, ut ante placaret manes mariti; & aedificatâ pyrâ, ſe in eam praecipitavit. Neapol.

155. *Diffugiunt Tyrii.*] Eliſae in fugâ comites. Solinus: *Adrumeto atque Carthagini auctor eſt à Tyro populus.* Neapol.

555. *Ut olim amiſſo dubiae rege vagantur apes.*] Verbum, *olim*, hîc ſignificat, ut plurimum, ferè, *ποτὲ*. Sic Horat. Sat. VI. lib. I.

Nec timuit, ſibi ne vitio quis verteret, olim
Si praeco parvas, aut, ut fuit ipſe, coactor
Mercedes ſequerer.

Sic dicitur & *quondam*. Vide quae lib. II. Triſtium annotavi. Ciofan.

557. *Tertia nudatas acceperat area meſſes.*] *Mandatas* prim. Ambroſ. quod placet. ut Ep. V. *Quid arenae ſemina mandas.* & apud Maronem, *Mandare hordea ſulcis.* quomodo & *committere* & *credere* dicebant, niſi quod non minus arridet, *nudandas meſſes* cum Maz. & Zulich. ut *nudari meſſes* dicantur, quomodo Medic. Faciei 69.

— — nec tu dubita nudare lupinos.

hoc eſt, ut ibidem loquitur, *de palea ſua exuere.* ſi tamen ille locus eſt integer. Auctor Moreti de alliis,

Singula tum capitum nodoſo cortice nudat.

permundabit aream vertit vetus interpres illa Matthaei cap. III. ℣. 12. διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα. Auctor Moreti,

Subſidit ſincera foraminibusque liquatur
Emundata Ceres.

Sedulius carmine Paſchali:

— — fonte ſuperno
Laetificata ſeges ſpinis mundatur ademtis.

Heins. Ita *nuda hordea* Medic. Faciei 56. ubi & vid. ℣. 69. & 70. & ita *γυμνῶσαι νέα τέρφη καςάνου* dixit Nicand. Alex. 268. apud Ekkehardum Juniorem in lib. de Caſib. Monaſterii S. Gall. cap. I. pag. 16. tom. I. part. I. Rer. Aleman. à Goldaſto edit. *Cras fabas nudas & panem fortaſſe habebimus.* quas Goldaſtus in commentario pag. 109. ex Petron. *folliculis ſpoliatas* explicat, & *fabas freſas.* Burm.

558. *Inque cavos iërant.*] *Inque cavo ſteterant tertia muſta lacu* Servii, Mazarin. Ambr. & Farneſ. *inque cavo ſuberant lacu* duo. *inerant* unus.

560. *Juſta dat.*] *Exta* Arond. *buſta* tres. *voto* quatuor. *jura* duo. *dat Anna ſuae* duo.

565. *Accipiuntque comas.*] Petronius: *Laceravit vehementius pectus, ruptosque crines ſuper pectus jacentes impoſuit.* inde querela illa Canaces de infante expoſito & mortuo:

Non mihi te licuit lacrymis perfundere juſtis,
In tua nec tonſas ferre ſepulcra comas.

Neapol.

564. *Et eſt illis viſa ſubeſſe ſoror.*] *Et eſt illa* ſcripti fere omnes. niſi quod Petav. *illa*. Puto, *& his illi viſa ſubeſſe ſoror.* Heins.

564. *Nacta ratem comiteſque fugae.*] *Comitemque* ſex libri. Seneca Medea, 272.

Profugere cogis? redde fugienti ratem,
Vel redde comitem. fugere cur ſolam jubes?
Non ſola veni.

ſic Epiſt. Hypp. VI. 142.

Intraſſes portus tuque comesque meos.

pro comites. Triſt. I. Eleg. III. ex antiquis libris,

Non mihi ſervorum, comitis non cura legendi.

Heins.

565. *Pede labitur aequo.*] Marſus exponit aequitis omnium nautarum pedibus, quod quid ſignificet non intelligo. Fanenſis apertius aliquantum ac-

Digitized by Google

Hanc petit hoſpitio Regis confiſa vetuſto.
Hoſpes opum dives Rex ibi Battus erat.
Qui poſtquam didicit caſus utriusque ſororis;
Haec, inquit, tellus quantulacumque tua eſt.
Et tamen hoſpitii ſervaſſet ad ultima munus,
Sed timuit magnas Pygmalionis opes.
Signa recenſuerat bis Sol ſua: tertius ibat
Annus; & exſulibus terra petenda nova eſt.
Frater adeſt, belloque petit. Rex arma peroſus,
Nos ſumus imbelles, tu fuge ſoſpes, ait.
Juſſa fugit; ventoque ratem committit & undis.
Aſperior quovis aequore frater erat.

Eſt

accipit de proſpera navigatione, quod aliter dicunt. *utroque pede navigare*, *ἀμφοτέροισι πόδεσσι*. vide Voſſ. ad Catull. IV. Salmaſ. Exercit. Plin. Tom. I. pag. 112. Gronov. Diatr. Stat. cap. VIII. niſi vero hoc ſit, mallem legere, *perlabitur aequor*. ſed tutius nil mutare. ſic IV. ex Pont. v. 3.

Longa via eſt, nec vos pedibus proceditis aequis.

ubi tamen de itinere difficili, non ſola navigatione capitur, quod Elegiaci verſus claudicantes alternis pedibus facere debent. ut contra *iniqui paſſus* ſunt tardiores. vid. ad Val. Flac. III. 486. Burm.

567. *Fertilis eſt Melite ſterili vicina Coſyrae.*] Scaliger legebat,

Fertilis eſt Melitae ſterili vicina Coſura,
Inſula.

Sequitur enim, *quam Libyci verberat unda freti.* Coſuram nempe. De Coſura autem Stephanus, Καὶ Λιβύης νῆσος Κόσυρα. Quomodo autem Melitae vicina; quam ipſe Stephanus inter Epirum & Italiam ponit? Eam, nempe, ὅθεν τὰ κυνίδια Μελιταῖα φασίν. Atqui idem Stephanus Μελίτην, πόλιν Καρχηδονίων ἄποικον, novit. Dan. Heins. Duplici σσ ſcribunt Graeci. Ptolemaeus: Πελάγιαι δὲ νῆσοι εἰσὶ τῆς Ἀφρικῆς αἵδε· Κόσσυρα νῆσος, καὶ πόλις· Μελίτη νῆσος, ἐν ᾗ Μελίτη πόλις, καὶ Χερσόννησος, καὶ Ἥρας ἱερὸν, καὶ Ἡρακλέους ἱερόν. Neapol. *Melitae vicina Coſyro* Urſini codex. quomodo & Scaliger conjecerat legendum, de Emend. Tempor. pag. 536. Sed nil muto. Κόσυρα enim & Κόσσυρα Graecis eſt, non Κόσυρη. quae vicina eſt Melitae, non Epiroticae, ſed alteri in freto Libyco ſitae, ut ex Plinio, Strabone, aliis maniſeſtum eſt. idque vidit curis ad Gratium ſecundis noſter Vlitius. praetera *aſperrimam* vocat *Coſyram* Seneca Conſolatione ad Helviam cap. 6. quomodo *ſterilem* Noſter, ut *fertilis* dici non poſſit. *Nunc tranſi ab iis, quarum amoena poſitio & opportunitas regionis plures allicit: deſerta loca & aſperrimas inſulas, Sciathum & Seriphum, Gyarum & Coſuram pete.* Heins. *Cyrenae* unus, quod librarius ſuppoſuit, quia Battum regem Cyrenaicum noverat. vulgata vero lectio ideo praeferenda, quia Melitenſes erant coloni Tyriorum, unde hoſpitii foedus erat inter Carthaginienſes & Melitenſes, quo confiſa Anna eò confugit, ut recte Petitus obſervat ad Leges Atticas. pag. 51. Et Bochart. Geograph. Sacr. lib. I. cap. 26. nomen ex Hebraico ſermone deducens, notare *perfugium* docet. Burm.

570. *Rex ibi Battus erat.*] Hic ille, inquit Silius, qui Cyrenem condidit; imo in eâ urbe ſcribit idem Annam à Batto receptam: ſed haec pugnant cum exactâ temporum ratione. Carthago à Didone condita anno periodi Julianae MMMDCCCXXVIII. Battus Cyrenem condidit MMMMLXXXIV. nondum ergo hic natus, cum Didonis mors & Annae fuga à Carthagine. Neap.

573. *Et tamen hoſpitii.*] *Et tamen aeternum* quidam. forte,

Ne tamen hoſpitii ſervaret ad ultima munus,
Extimuit magnas Pygmalionis opes.

Heins. Pro *munus*, *foedus* unus codex; non male.

574. *Pygmalionis opes.*] Hic Annae & Eliſae frater, filius Pygmalii, ſi credimus Menandro Epheſio, qui conſcripſit hiſtoriam περὶ τῆς Τυρίων βασιλείας. plerique volunt Beli Regis etiam Tyrii; ſed hic non numeratur in eâ Dynaſtiâ. Vide Menandri fragmentum apud Theophilum ad Autolicum lib. III. Neap.

575. *Signa recenſebat.*] *Recenſuerat* meliores. pro *exilio* ſequenti verſu *exulibus* Sarrav. & tres alii. pro *paranda* Maz. Voſſ. Arond. & quinque alii, *exilio petenda*. Zulich. *exulibus petenda*. bene. refer non ſolum ad Annam, ſed ejus quoque comitatum. ſupra dixerat, *Naſta ratem comitesque fugae.* Heins. *Auxilio terra paranda novo* Maz. alter.

575. *Tertius ibat Annus.*] Paene circiter annos tres apud Battum Anna diverterat, cum, audito fratris adventu, aliò parare fugam coacta; idque Batti ſuaſu, qui viribus impar divitem Pigmaliona non parum timebat. Neap.

577. *Belloque petit.*] *Belloque ferox* Mazar. rectius;

Eſt prope piſcoſos lapidoſi Crathidis amnes
Purus ager: Cameren incola turba vocant.
Illuc curſus erat. nec longius abfuit inde,
Quam quantum novies mittere funda poteſt.
Vela cadunt primo, & dubiâ librantur ab aurâ.
Findite remigio, navita dixit, aquas.
Dumque parant torto ſubducere carbaſa lino,
Percutitur rapido puppis adunca Noto:
Inque patens aequor, fruſtra pugnante magiſtro,
Fertur: & ex oculis viſa refugit humus.
Adſiliunt fluctus, imoque à gurgite pontus
Vertitur, & canas alveus haurit aquas.
Vincitur ars vento: nec jam moderator habenis
Utitur; at votis: hîc quoque poſcit opem.
Jactatur tumidas exſul Phoeniſſa per undas;
Humidaque oppoſitâ lumina veſte tegit.

Tum

ctius; quia *petenda* praeceſſit. & *adeſt* ſufficit, nec opus addere *petit*. nam hoc verbum de celeri & repentino adventu frequenter poni, vidimus ad II. Met. 497. adde Barth. ad Claud. I. de Rapt. Proſ. 78. Burm.

579. *Juſſa fugit.*] *Facit* Vatic. Bernenſ. & tredecim alii.

581. *Lapidoſi Cratidis.*] Hunc Calabriae fluvium quis neſcit? De etymo haec Strabo lib. VIII. *Πρὸς δὲ ταῖς Ἀχαϊκαῖς Αἰγαῖς ὁ Κρᾶθις ῥεῖ ποταμὸς, ἐκ δυεῖν ποταμῶν αὐξόμενος, ἀπὸ τοῦ κίρνασθαι τὴν ὀνομασίαν ἔχων· ἀφ᾽ οὗ καὶ ὁ ἐν Ἰταλίᾳ Κρᾶθις.* huic ſane confinis eſt Sybaris, cum quo forte miſcetur. Neap.

582. *Parvus ager. Cameren incola turba vocat.*] *Purus ager* Voſſ. & Arond. quomodo lib. III. Met. 709.

Purus ab arboribus ſpectabilis undique campus.

Livius quoque ſimiliter *purum* & *patentem campum* dixit lib. IV. Vetus inſcriptio in opere Gruteriano pag. CCCXCIX. *Huic monumento tutelae nemine cedunt agri puri jugera decem.* apud Maronem Æneidos XII.

Sed ſtirpem Teucri nullo diſcrimine ſacrum
Suſtulerant, puro ut poſſent concurrere campo.

Auctor belli Africani: *In campis planiſſimis puriſſimisque ab hora diei quinta usque ad ſolis occaſum eſt decertatum.* Tacitus Annalium ſecundo, *Pone terram inſurgebat ſilva, editis in altum ramis, & pura humo inter arborum truncos.* A. Gellius, ſed ſenſu paululum diverſo, Noct. Attic. lib. XIX. cap. 12. *Cur tantam frondium ac ligni caedem faceret percunctatus eſt. Vicinus ita reſpondit: Ut ager, inquit, mundus purusque fiat, ejusque arbor atque vitis facundior.* Columella lib. III. cap. 11. *At ubi pura novalia & arboribus ſunt libera.* Sic ſcribendum ex membranis. ex libris editis τὸ & exſulat. *purum caput*, in quo capilli non dependent, Artis Amatoriae lib. III. vſ. 137. ut illic dictum. praeterea unus meus, *turba vocant.* ut ſaepe alibi. Heins.

582. *Cameren incola turba vocat.*] Lege etiam, ſi lubet, *Camaren*, utroque modo appellatur ab antiquis. Omnino falſae editiones, quae praeferunt, *Cremeren.* Neap.

585. *Vela cadunt primo, & dubia librantur ab aura.*] Duriores numeri. *in aura* Thuan. τὸ & abeſt à Voſſ. Arond. Zulich. Mazar. & tribus aliis. Iidem, *vibrantur.* Lego,

Vela cadunt. primo dubia librantur ut aurâ,
Findite remigio, navita dixit, aquas.

Heins. Forte ſcripſerit:

Vela cadant, & ne dubia librentur ab aura,
Findite &c.

ut ita ſit oratio navitae, vel gubernatoris. eſt vero imitatio Virgiliana. vid. lib. III. Æn. 207. Burm.

587. *Torto lino.*] Ἀγράμματος interpres neſcio quid dignum cachinno intelligit pro *torto lino*; cum non aliud quam funes, quibus vela laxantur, aut in altum panduntur, imo tantum *lineam.* Sic Gloſſae exponunt, *linea, funis.* Neap.

587. *Subducere carbaſa.*] *Submittere* Gottorph. vid. Met. XI. 483.

592. *Vertitur.*] Conjecerat olim Heinſius, *verritur*, de quo vid. ad Met. XI. 500. *calvas aquas* Putean.

594. *Utitur: at votis is quoque poſcit opem.*] *Aut votis dis quoque* Urſin. *at vetis dis* Nauger. *aut vo-*

tis

Tum primum Dido felix eſt dicta ſorori,
  Et quaecumque aliquam corpore preſſit humum.
Figitur ad Laurens ingenti flamine litus
  Puppis: &, expoſitis omnibus, hauſta perit.
Jam pius Æneas regno natâque Latini
  Auctus erat; populos miſcueratque duos.
Litore dotali, ſolo comitatus Achate,
  Secretum nudo dum pede carpit iter;
Adſpicit errantem, nec credere ſuſtinet Annam
  Eſſe. quid in Latios illa veniret agros?
Dum ſecum Æneas: Anna eſt, Exclamat Achates.
  Ad nomen vultus ſuſtulit illa ſuos.
Quo fugiat? quid agat? quos terrae quaerat hiatus?
  Ante oculos miſerae fata ſororis erant.
Senſit, & adloquitur trepidam Cythereïus heros:
  Flet tamen admonitu mortis, Eliſſa, tuae.

An-

tis etiam Voſſ. Arondel. Petav. prim. Ambroſ. & multi alii. *à votis* Zulich. à manu prima. alii *ac* vel *&*. pro *is* ſex libri, *his.* Mazar. & unus Med. *hic.* Lege, *Utitur, at votis: hic quoque poſcit opem.* vel, *vix quoque poſcit opem.* De votis uautarum periclitantium alibi dicemus. Heins. Forte ſcripſit, *at votis: ſic quoque poſcit opem.* licet uon utatur arte & habenis, & videatur deſperare, ſic quoque tamen opem poſcit. niſi, quia in multis eſt, *dis*, malimus, *utitur. a votis disque repoſcit opem.* Heinſius etiam conjecerat, *ut votis usque repoſcit opem.* Burm.

596. *Oppoſita lumina veſte tegit.*] *Appoſita veſte* libri quatuor. ſic lib. iv. ex ſcriptis, *ante oculos appoſuitque manum.* Initio tamen libri hujus,

——— Veſtae ſimulacra feruntur
Virgineas oculis oppoſuiſſe manus.

Heins. Vid. ii. Art. 584.

599. *Ducitur ad Laurens.*] Silius Italicus viii. Punicorum: ỳſ. 65.

Ergo agitur pelago, Divis inimica ſibique,
Quod ſe non dederit comitem in ſuprema ſorori,
Donec jactatam laceris (miſerabile) velis,
Fatalis turbo in Laurentes expulit oras:
Non caeli, non illa ſoli, non gnara colentum,
Sidonis in Latiâ trepidabat naufraga terrâ.

Neap. *Figitur* Mazar. Zulich. prim. Ambroſ. Laeti. Voſſ. Arond. & ſex alii. bene. idque doctiſſimo Gronovio iv. Obſ. 8. memini probatum, ex illis Virgilii, lib. i. 45. *ſcopuloque infixit acuto.* Ennius, *Touſillas rapiunt, configunt littus, aduncas.* Lucanus de claſſe Caeſaris tempeſtatibus jactata, lib. v. 460.

Laſſa Palaeſtinas uncis confixit arenas.

Claudianus bello Gildonico, 491.

Quaſſatis cupio tellurem figere roſtris.

nec aliter capiendum illud Calliſtrati lib. vii. de incendio, ruina, naufragio: *Si quando navis vel inficta, vel fracta, intra finis agri cujusque fuerit. inficta* pro *infixa.* uam & ſic locuti veteres. Seneca Hercule Furente 323.

Depreuſus haeſit Syrtium brevibus vadis,
Et puppe fixâ maria ſuperavit pedes.

& Agam. 571.

Haerent acutis rupibus fixae rates.

atque inde Noſter in Ibide,

Viſcera ſic aliquis ſcopulus tua figat, ut olim
Fixa ſub Euboico Graja fuere ſinu.

Propertius libro iii. Eleg. vi.

Ah miſer Alcyonum ſcopulis affigar acutis!

ubi *affigar* perperam reponunt. Heins.

602. *Miſcueratque duos.*] Trojanos & Latinos. Neap. *Suos* Voſſian.

607. *Auna eſt, exclamat Achates.*] Malim, *Auna en.* Heins.

608. *Ad nomen vultus ſubſtulit illa ſuos.*] Liber Urſ. *ſuſtinet.* Statii, *retulit*, recte. Ciofan. Recte multis ineſt, aut *retulit*, aut *ſuſtinet.* Neapol. Eadem varietas in libris Heinſii, ſed vulgata retinenda. vid. lib. ii. 824. xi. Met. 463. & alibi.

609. *Hou fugiat.*] *Quò fugiat* prim. Ambroſ. Mazar. Voſſ. Arondel. & multi alii. *Quid* Zulich. Heins.

609. *Quos terrae quaerat hiatus?*] Ne virum aſpiciat, qui cauſſa mortis ſororiae, Carthaginis occupatae, exſilii & infauſtae navigationis. Neap.

612. *Ad-*

Anna, per hanc juro, quam quondam audire ſolebas
  Tellurem fato proſperiore dari.
Perque Deos comites, hac nuper ſede locatos;
  Saepe meas illos increpuiſſe moras.
Nec timui de morte tamen: metus abſuit iſte.
  Hei mihi! credibili fortior illa fuit.
Ne refer. adſpexi non illo pectore digna
  Vulnera, Tartareas auſus adire domos.
At tu, ſeu ratio te noſtris adpulit oris,
  Sive Deus; regni commoda carpe mei.
Multa tibi memores, nil non debemus Eliſſae.
  Nomine grata tuo, grata ſororis, eris.
Talia dicenti (neque enim ſpes altera reſtat)
  Credidit; errores expoſuitque ſuos.
Utque domum intravit Tyrios induta paratus;
  Incipit Æneas: (cetera turba ſilet)
Hanc tibi cur tradam, pia cauſſa, Lavinia conjux,
  Eſt mihi: conſumſi naufragus hujus opes.

Orta

612. *Admonitu mortis, Eliſſa, tuae.*] *Admonitus metus tui* Urſin. Petav. & tres alii. ſed nihil mutandum. In Epiſt. IX. 135. *Mens fugit admonitu.* Rem. Am. 729. *Admonitu revocatur amor.* & ſic ſaepe Noſter. HEINS. *Admonitus mortis, E. tuae* unus. *admonitu metus, Eliſſa, tui*, vel *ſuo*, nonnulli alii.

618. *Ei mihi.*] Sic optimi libri ſcripti. CIOFAN. *Certior illa* duo.

619. *Corpore digna.*] Quidam vetuſtiores, *pectore*, cum Maz. Zulich. Voſſ. Arond. HEINS.

620. *Auſus adire domos.*] E maxumo Poëtarum. finxit hîc Æneam vidiſſe apud inferos Didonem, eamque etiam allocutum, in his lib. VI. Æneid. 450.

Inter quas Phoeniſſa recens à vulnere Dido
Errabat ſilvâ in magnâ: quam Troius heros
Ut primum juxta ſtetit, agnovitque per umbram
Obſcuram: &c.

NEAPOL.

621. *At tu, ſeu ratio te noſtris appulit oris, Sive Deus, regni commoda carpe mei.*] *Deus* hoc loco pro fortuna ponitur. eodem modo Horatius libro & Satyra prima rationem & ſortem conjunxit:

Qui ſit Maecenas, ut nemo quam ſibi ſortem,
Seu ratio dederit, ſeu ſors objecerit.

Significat igitur hoc loco Æneas, Sive de induſtria, ſive fortuito huc veniſti, Anna, fruere his omnibus, quae in hoc meo ſunt regno, commodis. CIOFAN.

622. *Carpe.*] *Sume* Sarravii.

623. *Multa tibi.*] Æneam ab Anna etiam amatum fuiſſe teſtatur Varro apud Servium ad Virg. Æn. V. 4. *multum debemus* etiam Sarravian. & tres alii.

327. *Tyrios induta paratus.*] Veſtes purpurâ & auro intextas. En Eliſam cultam ſic idem deſcripſit in IV. 137.

Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo;
Cui pharetra ex humero, crines nodantur in aurum.
Aurea purpuream ſubnectit fibula veſtem.

NEAPOL.

629. *Tradam.*] *Credam* Sarrav. & tres alii.

633. *Falſumque Lavinia vulnus.*] *Tacitumque* duo Medic. unus, *captumque*. Forte, *cautumque vulnus*. Sequenti verſu, *diſſimulatque fremens*, non *metus*, Urſin. Mazar. Zulich. Nauger. & tres alii. HEINS. *Premit: tacitos diſſimulatque metus* Bern. *gerit tacita* Mazar.

635. *Praeter ſua lumina mitti.*] Sic Statii & Urſini. CIOFAN. *Ferri* veteres fere omnes. male praeterea habitus erat à diſtinctione locus. & pro *cum videas* rectius Zulich. Maz. Polit. & tres alii, *vidit*. pro *lumina* denique Laeti codex & ſex alii, *limina*. HEINS.

636. *Multa tamen, mitti.*] Sic iidem libri. CIOFAN. Heinſius ita diſtinguit,

Denaque cum videat praeter ſua lumina ferri:
  Multa palam mitti, clam quoque multa putat.

637. *Non habet exactum.*] *Non tamen* Mazar.

prim.

Orta Tyro, regnum Libycâ poſſedit in orâ:
Quam precor ut carae more ſororis ames.
Omnia promittit, falſumque Lavinia vulnus
Mente premit tacitâ, diſſimulatque fremens.
Donaque cum videat praeter ſua lumina ferri
Multa palam; mitti clam quoque multa putat.
Non tamen exactum, quid agat. furialiter odit;
Et parat inſidias, & cupit ulta mori.
Nox erat: ante torum viſa eſt adſtare ſororis,
Squalenti Dido ſanguinolenta comâ.
Et fuge, ne dubita, moeſtum, fuge, dicere, tectum.
Sub verbum querulas impulit aura fores.
Exſilit; & velox humili ſuper arva feneſtrâ
Se jacit. audacem fecerat ipſe timor.
Quaque metu rapitur, tunicâ velata recinctâ;
Currit, ut auditis territa dama lupis.
Corniger hanc cupidis rapuiſſe Numicius undis
Creditur, & ſtagnis occuluiſſe ſuis.

Sido-

prim. Ambroſ. & tres alii. bene, ut τὸ *eſt* ſubintelligatur. in Amor. VII. 16.

Nec ſatis exactum eſt, corpus an umbra forem.

HEINS. Vid. & Ep. XVII. 177.

638. *Et parat inſidias.*] *Praeparat* Urſin. Zulich. Mazar. Voſſian. Arondel. & alii quidam. praefero vulgatam. HEINS.

639. *Ante torum.*] Liber Urſini, *ante oculos.* CIOFAN. Et ita duo libri. *deinde ſorori* Petavii unus. quod non facile abjecero.

641. *Effuge, ne dubita, moeſtum, ſoror, effuge tectum.*] *Moeſtum fuge dicere tectum* Urſin. Mazar. Zulich. Petav. Arondel. & plurimi alii. *ducere* Voſſ. quidam, *fuge, deſere* cum Laeti codice. duo alii, *fuge me duce.* prim. Med. *moeſto diſcedere tecto.* alius, *moeſtum tibi linquere tectum. moeſtum dimittere tectum* Junii. Locus foede interpolatus, cui medicina noſtra nunc vix ſuccurrit. *Tectum* certe minus bene *moeſtum* dicitur. *Et fuge, ne dubita* Urſin. quidam τὸ *Et* omittunt. In Zulichemiano codice poſterior hujus verſus pars erat eraſa. Forte,

Heu fuge, ne dubita, funeſtum, ait, heu fuge tectum.

quomodo umbra Hectoris ad Æneam apud. Virg. II. 289.

Heu fuge nate deâ, teque his, ait, eripe flammis.

& ipſa Dido ad Annam in hac ipſa narratione apud Silium lib. VIII.

His, ſoror, in tectis longae indulgere quieti
Heu nimium ſecura potes?

HEINS. Franciusetiam corrigebat, *funeſtum, ait, heu fuge tectum.*

641. *Effuge, ne dubita.*] Silius loco citato, ℣ſ. 177.

Surge age, jam tacitas ſuſpecta Lavinia fraudes
Molitur, dirumque nefas ſub corde volutat:
Praeterea, ne falſa putes haec fingere ſomnum,
Haud procul hinc parvo deſcendens fonte Numicus
Labitur, & leni per valles volvitur amne:
Huc rapies, germana, viam tutosque receptus:
Te ſacra excipient hilares in flumina Nymphae,
Aeternumque Italis numen celebrabere in oris.
Sic fata, in tenuem Phoeniſſa evanuit auram.

NEAPOL.

643. *Illinc ſuper auſa feneſtrâ.*] Perverſe mutatum: legito cum antiquis, *humili ſuper arva feneſtrâ.* NEAPOL. *Alta feneſtra* Farneſ. ut apud Juv. Sat. VI.

Altae caligantesque feneſtrae.

ſed in hac hiſtoria Silius lib. VIII.

——— *Humilique egreſſa feneſtra*
Per patulos currit plantis pernicibus agros.

HEINS.

644. *Ille timor.*] Rectius, *ipſe timor.* NEAPOL.

645. *Cumque metu rapitur.*] Meus liber & alii, *Quáque metu rapitur.* NEAP. *Quaque* Urſin. prim. Farneſ. Voſſ. Nauger. Mazar. Zulich. & tres alii. rectius omnino. Puto tamen ſcripſiſſe Ovidium, *quoque metus rapuit.* ut Epiſt. Laod.

——— *huc illuc, quo furor egit, &c.*

Ep. Med. *Quo vocat ira, feror.* HEINS.

 645. Tu-

Sidonis interea magno clamore per agros
Quaeritur. adparent ſigna notaeque pedum.
Ventum erat ad ripas: inerant veſtigia ripis.
Suſtinuit tacitas conſcius amnis aquas.
Ipſa loqui viſa eſt, Placidi ſum Nympha Numici:
Amne perenne latens Anna Perenna vocor.
Protinus erratis laeti veſcuntur in agris:
Et celebrant largo ſeque diemque mero.
Sunt quibus haec Luna eſt, quia menſibus impleat annum:
Pars Themin, Inachiam pars putat eſſe bovem.
Invenies, qui te Nymphen Atlantida dicant;
Teque Jovi primos, Anna, dediſſe cibos.

Haec

645. *Tunicâ velata recinctâ.*] Diſcinctâ: hanc numquam in cubili ponebant. Noſter alibi de Ariadnâ:

Utque erat à ſomno tunicâ velata recinctâ,
Nuda pedem, croceas irreligata comas.

Neapol.

647. *Tumidis rapuiſſe Numicius undis.*] Atqui *placidum* infra vocat & *undas* ejus *tacitas. ſerpere* quoque dicitur & quidem *curſu tacito.* Met. xiv. 602.

Littus adit Laurens, ubi tectus arundine ſerpit
In freta flumineis vicina Numicius undis:
Hunc jubet Æneae quaecunque obnoxia morti
Abluere, & tacito deferre ſub aequora curſu.

Silius lib. viii.

Haud procul hinc parvo deſcendens fonte Numicus
Labitur, & leni per valles volvitur amne.

prim. Ambroſ. *rapidis undis* & Voſſianus. qui pro diverſa lectione, *cupidis.* recte. quomodo etiam Arondel. Mazar. Zulich. prim. Farneſ. & tres alii. Epiſtola Acontii,

Inque mei cupidos rapta ferere ſinus.

& ſic ſaepe alibi. ut forte ſcriptum Naſo reliquerit,

— cupidis rapuiſſe Numicius ulnis
Dicitur.

Heins. Et ita Broukhuſium maluiſſe indicavit mihi optimus Hoogſtratanus. *timidis* duo.

650. *Signa notaeque.*] *Notata* Urſini codex & prior Vatican. ſed Epiſt. xix. 56.

Adſuetae ſigna notamque viae.

Heins.

651. *Inerant veſtigia ripis.*] Silius:
Vicini ad ripas fluvii manifeſta ſequuntur
Signa pedum. ———

Neap. *Inſtant* Pr. Ambr. & Laeti. *ripae* Petav.

652. *Tacitas aquas.*] *Tenues* Zulich. Mazar. prim. Ambroſ. & duo alii. totidem, *rapidas.* & ſequenti verſu, pro *placidi Numici*, Zulich. Mazar. Arond. prim. Ambr. Voſſ. Nauger. & tres alii, *rapidi.* ſed male. Poſſet tamen *placiti* legi. quomodo lib. i. Met. ỷſ. 702. *placitum Ladonis ad amnem*, pro *placidum*, repoſuimus. Heins. Vid. Heinſ. ad Claud. Conſ. Mallii. 234.

654. *Vocor.*] *Loquor* unus. vid. lib. ii. 796.

655. *Erratis.*] *Errantes* Ambroſ. *paſcuntur* Moreti. *in arvis* ſex.

657. *Annum.*] *Orbem* Voſſ. & Vatic. *quae menſibus* Sarravii.

659. *Nymphen Atlantida.*] *Athalantida* Junii, Puteanus & quidam alii. *Nilanida* Voſſii Excerpta. in Mazariniano eraſa erat vetus lectio. latet aliquid. nam Noſter primam in *Atlante* corripere ſolet. *Atlantida Nymphen* Germanicus Amphitriten vocat, quam tulit Delphin in thalamos Neptuni, pag. 56. Ed. Grot. Marſus vel Pleionem Atlantis conjugem, vel Majam filiam intelligit. *dicas* etiam Francof. vid. Nuce 58. ubi Heinſius *Invenias* hic legendum eſſe notat. Burm.

661. *Haec quoque, quam referam.*] Hanc forte aniculam quamdam fuiſſe Bouillanam: quae cum plebi victum neceſſarium praebuiſſet eo tempore, quo indignans ſuam vicem à magiſtratu abiiſſe, à patribus ſeceſſit in Sacrum montem: ob id initâ pace, illi à gratâ plebe ſignum erectum & feſta annua conſtituta. Neap.

662. *A veri diffides illa fide.*] *A vera fide* Urſin. Zulich. Mazar. prim. Ambr. Laeti, prim. Med. & ſeptem alii. bene. Dixi Notis ad Epiſt. xvi. ỷſ. 60. Heins.

663. *Nullis etiam nunc tuta tribunis.*] *Sat tuta* Maz. & ſequenti verſu pro *erat* codex Urſin. prim. Ambroſ. Maz. prim. Farneſ. & alii nonnulli, *abit.* quod praeſtat. Heins. *Etiam tutata* Voſſ. *etiam tum tuta* quinque. *tunc* multi & editi quoque. *etiam-*

num

Google

Haec quoque, quam referam, noſtras pervenit ad aures
Fama: nec à verâ diffidet illa fide.
Plebs vetus, & nullis etiamnum tuta Tribunis,
Fugit; & in ſacri vertice montis abit.
Jam quoque, quem ſecum tulerant, defecerat illos
Victus, & humanis uſibus apta Ceres.
Orta ſuburbanis quaedam fuit Anna Bovillis
Pauper, ſed mundae ſedulitatis, anus.
Illa, levi mitrâ canos redimita capillos,
Fingebat tremulâ ruſtica liba manu.
Atque ita per populum fumantia mane ſolebat
Dividere. haec populo copia grata fuit.

Pa-

num eſt ex Heinſii emendatione. *à nullis* quatuor. *ex nullis* Medic. & Thuan. *&* *nullis* Gottorph.

663. *Plebs vetus.*] Contigit anno Urbis conditae CCLIX. NEAP.

664. *Sacri vertice montis.*] Hic tumulus, qui trans Anienem primus occurrit viâ Nomentanâ, ibi plebs poſt reditum in Urbem Jovi Fauno aram poſuit. Dionyſius lib. VI. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐψηφίσαντο, βωμὸν κατεσκεύασαν ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας, ἐν ᾗ κατεστρατοπέδευσαν, ὃν ἐπὶ τοῦ κατασχόντος αὐτοὺς δείματος τότε ὠνόμασαν, ὡς ἡ πάτριος αὐτῶν σημαίνει γλῶσσα, Διὸς Δειματίου· ᾧ θυσίας ἐπιτελέσαντες, καὶ τὸν ὑποδεξάμενον αὐτοὺς τόπον ἱερὸν ἀνέντες, κατῄεσαν εἰς τὴν πόλιν ἅμα τοῖς πρέσβεσιν. exinde mons ille ſacer appellatus: videtur ergo antea nomen aliud habuiſſe. NEAPOL. Aventini, qui ob hanc rem *ſacer* dictus. Salluſtius apud Diomedem Grammat. de plebe hac: *Montem ſacrum atque Aventinum inſedit.* addit Diomedes, *Qui mons ob hoc, quod plebs illum inſederat, poſtea ſacer dictus eſt.* HEINS.

664. *Fugit.*] Conſulibus invitis, L. Sicinio quodam auctore: nolebat jam ferre diutius Magiſtratus & Senatus ſuperbiam, avaritiam nobilium foeneratorum, imo crudelitatem: ſaeviebant illi vinculis & verberibus in pauperum & civium corpora, ob ipſorum debita. Legito fuſius Hiſtoricos. NEAPOL.

665. *Defecerat illis.*] *Illos* Urſin. Voſſ. Petav. Sarrav. & tres alii. Neque aliter loqui ſolere Naſonem jam monui Amor. lib. I. Eleg. VIII. ℣ſ. 93. & II Met. 383. Caeſar libro II. Belli Gallici, *Atque eos res frumentaria deficere coepit.* & ſic ſcribendum opinor libro III. *Cum jam amplius horis ſex continenter pugnaretur, ac non ſolum vires, ſed etiam tela noſtros deficerent.* non *noſtris.* libro II. Belli Civilis, *Noſtros vires laſſitudine deficiebant.* videndus ad paſſionem B. Perpetuae Holſtenius pag. 116. HEINS.

666. *Uſibus.*] Heinſius margini adſcripſerat, *eſibus.* ſed nihil opus. vid. ad Petron. CXXXV. & Graev. ad Cicer. V. Philip. 9. & ad II. de Offic. 20. BURM.

667. *Suburbanis Bovillis.*] Hoc etiam epitheto donavit Propertius oppidum iſtud vetus Latinorum. Gentes dicti *Bovillani*; Graecis Βοϊλλανοί· illud iisdem Βοϊλλαι. De nominis origine vide Nonnium Marcellum cap. II. NEAPOL. Ubi Milo Clodium occidit, oppidum vetuſtum in via Appia inter Romam & Aricium. Videtur autem ſcribendum, *Bobillis.* ſi Nonio Marcello credimus, qui *Bobillas* à *Boum hillis*, id eſt inteſtinis, deducit. & ſic in Editione Perſii, quam ex veterrimis membranis adornavit P. Pithaeus, Satyra VI. ſed in contraria ivit Caſaubonus. & ita apud Ciceronem, Propertium, Tacitum, Vellej. Paterculum, Frontinum, Florum, Aſcon. Pedianum & alios, *Bovillae* leguntur. *Bobellae* ſunt in Antonini Itinerario. Appiano Βοϊλλαι, ut & Stephano. Apud Plutarchum in vita Coriolani male circumfertur, Βωλᾶνοι, pro Βοϊλλᾶνοι, & Βόλλας, pro Βοΐλλας, etiam apud Dionyſ. Halicarn. lib. VIII. *ſuburbanas* quoque Propertius appellarat lib. IV. I. 33.

Quippe ſuburbanae parva minus urbe Bovillae.

Apud Frontin. de Coloniis, *Bovilla oppidum*, ſed cum vetuſti codices illic *Bobile* adgnoſcant, ne dubita *Bovillae oppidum* ſcribi oportere. *Bobile* etiam apud eundem alio loco perperam occurrit. HEINS. Vid. & Broukh. ad d. l. Propertii. pro *quaedam*, quatuor codices, *quondam.*

668. *Multae ſedulitatis anus.*] *Mundae ſedulitatis* unus meus. cum Mazar. Neque aliter Zulichemianus à manu primâ. de quo lib. IV. ℣ſ. 108. dicetur. alii duo, *mirae.* ſupra tamen habes, ℣ſ. 380. *Conſilium multae calliditatis.* HEINS.

669. *Mitrâ canos incincta capillos.*] Quid mitra, explicat Servius ad illud de Paride in VI.

Maeoniâ mentum mitrâ crinemque madentem
Subnixus. ——

Mitrâ, hoc eſt incurvo pileo, de quo pendebat etiam

bac-

Pace domi factâ ſignum poſuêre Perennae,
Quod ſibi defectis illa tuliſſet opem.
Nunc mihi, cur cantent, ſupereſt, obſcaena puellae,
Dicere: nam coëunt, certaque probra canunt.
Nuper erat Dea facta; venit Gradivus ad Annam;
Et cum ſeductâ talia verba facit.
Menſe meo coleris: junxi mea tempora tecum:
Pendet ab officio ſpes mihi magna tuo.
Armifer armiferae correptus amore Minervae
Uror: & hoc longo tempore vulnus alo.

Effi-

baccatum tegimen. Sane quibus effeminatio crimini dabatur, mitra eis adſcribebatur. Palliolum videtur fuiſſe muliebre & capitis tegmen, ſive taenia: nam Graecis *μίτρα, ταινία, διάδημα*. Ergo eadem cum ricâ, quae Feſto *cingulum capitis:* uno verbo *capitale* Gloſſae, *capitale, κεφαλόδεσμος*. NEAP. *Redimita* libri meliores. parum refert. HEINS. *Succincta* unus. *brevi mitra* Moreti. *Vitta* unus. vid. ad XIII. Met. 643.

670. *Fingebat trepida ruſtica liba manu.*] Tres Vatic. Urſ. & Srar. *tremula*, non *trepida*, habent. CIOFAN. *Frangebat* duo. *ſcindebat* totidem. *cingebat* Moret. Mox *atque ea per populum* volebat Francius.

673. *Pace domi facta.*] Reconciliata eſt per Agrippam Menenium miri eloquii virum; iſtâce tamen lege, ut plebs haberet ſuos annuos Magiſtratus, quibus auxilii eſſet latio adverſus Conſules & Nobilitatem, neve cui patrum ea munia capere liceret. Creati Tribuni Pleb. primi L. Junius Brutus & L. Sicinius Bellutus; ſed ex antiquis quidam nominant alios: his additi collegae, quos Graeci Romanarum rerum ſcriptores vocarunt *ὑπηρέτας τῶν δημάρχων καὶ συνάρχοντας, καὶ δικαστάς*. NEAP.

673. *Signum poſuere.*] Huic ergo putat aram & ſignum poſitum Ovidius, non Jovi *Δειματίῳ*, ut recenſuit accuratiſſimus Dionyſius. NEAP.

673. *Perenne.*] Lege, *Perennae*, cum prim. Ambroſ & quatuor aliis. HEINS.

674 *Quid ſibi defectis illa ferebat opem.*] *Tuliſſet* meliores. recte. ſcribendum olim opinabar,

Quod dape defectis illa tuliſſet opem.

ut *Caſilinates alimentorum facultate defectos* dixit Val. Maximus lib. VII. cap. 6. *Pſylli re aquaria defecti* Gellio XVI. cap. 2. ſed nihil eſt mutandum. ſubintelligitur enim dape vel cibo. contra Tertullianum in Pallio de chamaeleone, *jejunus ſemper & indefectus.* quod male ſollicitatur. *Defectis* pro *deficientibus*. de quo paſſivi verbi uſu nonnihil dixi ad Epiſtolam V. ℣ſ. 150. ſic *defecta aetas* & *defecti anni*. In Epiſtola Penelopes Sabinianae,

Defectis Hecuben potius legiſſe ſub annis.

Auctor Elegiae in obitum Maecenatis,

Viſcera defecti mutavit in arietis agnum
Æetis.

ita ſcribendum. nam vetus liber, *disjecti*. vulgati *diſſecti*. poſſis tamen quoque, *Viſcera & effaeti*. ut eundem arietem Noſter libro Metamorph. VII. *innumeris effoetum annis* vocavit. Columella praefatione Rei Ruſticae: *E turba pediſſequorum lecticariorumque defectiſſimum quemque annis & viribus in agrum relegat.* & lib. V. cap. 6. *Diligentis patris familias eſt, defectam quamque arborem ſenio tollere.* libro VII. cap. 5. *Agnis quoque ſuccurrendum eſt vel febricitantibus, vel aegritudine alia defectis.* Sic vetuſtus codex, non *adfectis*. Martialis, XIII. 77.

Dulcia defectâ modulatur carmina linguâ
Cantator Cycnus funeris ipſe ſui.

Lucanus libro II. 559.

—— licet ille ſolutum
Defectumque vocet. ne vos mea terreat aetas;
Dux ſit in his caſtris ſenior, dum miles in illis.

libro IV. 599. de Antaeo,

—— cum tetigere parentem,
Jam defecta vigent renovato robore membra.

& ibidem 757. de equo,

Et defecta gravis longe trahit ilia pulſus.

lib. V. 533.

Vos defecta ſenes exhauſtaque ſanguine turba.

libro VI. 125. de Scaeva moribundo:

—— labentem turba ſuorum
Excipit, atque humeris defectum imponere gaudet.

Val. Flaccus libro VII. 116.

—— ſola moeret defecta cubili.

hoc eſt languida, deficiens. libro II. 463.

Truces manicas defectaque virginis ora
Reſpicit.

& mox, 489.

Annue: meque precor defectaque Pergama monſtris
Eripe.

Senex

Effice, Dî ſtudio ſimiles coëamus in unum.
Conveniunt partes hae tibi, comis anus.
Dixerat. illa Deum promiſſo ludit inani;
Et ſtultam dubiâ ſpem trahit usque morâ.
Saepius inſtanti, Mandata peregimus, inquit:
Evictas precibus vix dedit illa manus.
Gaudet amans, thalamosque parat. deducitur illuc
Anna tegens vultus, ut nova nupta, ſuos.
Oſcula ſumturus ſubito Mars adſpicit Annam;
Nunc pudor eluſum, nunc ſubit ira, Deum.

Ri-

Senex ille decrepitus apud Apulejum Met. VIII. *Sed per corporis, ut videtis, mei defectam valetudinem opitulari nequeo.* libro IX. *Jamque maxima diei parte tranſacta defectum alioquin me applicant praeſepio.* ubi male Wouwerus, *defeſſum.* *defecta latera* apud Apulejum Met. VIII. id eſt coitu exhauſta. Terentius Adelph. II. 2.

Ego vapulando, ille verberando usque ambo defecti ſumus.

ita enim Scholiaſtes Juvenalis Sat. III. Ṽſ. 289. recte, cum *defeſſi ſumus* nunc in Terentio circumferatur. Heins.

675. *Cur cantent.*] Unde origo tot obſcaena canendi in feſto Annae Perennae. Neap. Hujus rei etiam meminit Martialis lib. IV. Ep. LXIV.

Et quod virgineo canore gaudet
Annae pomiferum nemus Perennae.

ita enim ſcribo. Legitur nunc:

Et quod virgineo cruore gaudet.

Nec interpretes quid ſibi velit *cruor iſte virgineus* aſſequuntur. Noſter infra de hoc nemore:

Inde joci veteres obſcoenaque dicta canuntur.

Si quis apud Martialem malit, *virgineo rubore gaudet*, ut ad obſcoena illa carmina reſpiciatur, nil repugno. quam conjecturam memini ſuggeſſiſſe nobis τὸν μακαρίτην Albertum Rubenium, elegantiſſimi ingenii virum & dignum longiore vita. cogitabam & aliquando, *virginea cohorte.* & nondum diſplicet. Pergamus bene mereri de eadem Anna ſimul & Martiali. Is lib. VI. Ep. XLVIII.

Sive Numae conjux Triviae te miſit ab Annâ,
Sive Camoenarum de grege nona venis.

ita viri eruditi jampridem emendarunt, cum ante legeretur, *antro*, vel *amne.* quomodo libri etiam nonnulli, quos inſpeximus. Sed quid eſt *Triviae Anna?* certe nemus illud ad Tyberim non longe ab Urbe ſitum erat, & ex Janiculo ſpectari poterat, ut Martialis nos docet. Alterum erat in agro Lavinio ad Numicium flumen. Sic & Egeria duplici loco colebatur. nam & Camoenarum nemus illi ſacrum erat prope urbem, & Aricinae quoque Dianae ſacris accenſebatur. *Triviae* igitur Egeria poteſt dici, Anna non poteſt. codex Thuaneus, *Tribiae antris.* Rottendorphii, *Tibiae Annae.* Lege meo periculo,

Sive Numae conjux Tyriâ te miſit ab Annâ.

Intelligit aquaeductibus fontem hunc derivatum fuiſſe ex Numicio, qui eſt in Lavinienſi agro, per nemus Egeriae. Heins.

676. *Certaque*] *Cunctaque* Ambroſ. & ſeptem alii. *multaque* Medic. & duo.

677. *Nuper erat Dea facta.*] Cum Mars ad eam quae ſequuntur: vivebat ſcilicet ille poſt plebis receſſum. O vatum deliria! Neap.

678. *Facit.*] *Refert* nonnulli codices. *voce refert* Regius & alius.

679. *Tempora.*] *Numina* duo Medicei.

681. *Armifer.*] *Armiger armigerae* multi & pr. Ed. & Ald. & aliae.

682. *Uror, & in longo.*] Antiquioris notae codices, *Uror, & hoc longo.* Neapol. A *longo* unus. *Vulneror & longo* Petav.

683. *In unum.*] *In uno* alter Mazar. & ſex alii. *ſimili c. in unum* volebat Heinſius: *jaceamus* Petav. *nos ſtudio* etiam Junii. mox *conveniant* Patav.

686. *Spem trahit usque mora*] *Stultum dubia ſpeque moraque trahit* prim. Ambroſ. Maz. & Servii. non male. vid. ad Valer. Flac. I. 200.

688. *Evicta eſt precibus.*] Scripti multi, *Et victa eſt.* Sed Regius & Sarravianus recte,

Evictas precibus vix dedit illa manus.

evincere pro vincere ſaepe apud Noſtrum & Maronem quoque frequentur. ſic Met. XI. 685.

Ille tamen pugnat molles evincere ſomnos.

Triſt. III. Eleg. I.

Evictus longo tempore Caeſar erit.

Apulejus Met. III. *Evictus neceſſitate ſuccumbo.* plura de eo verbo Gronovius ad librum IX. Theb. Statianae 839. Tacit. IV. Ann. *Sed ille precibus uxoris evictus. Dare manum* etiam uſitatiſſimum. ſic Val. Flaccus libro I. 40.

Hanc mihi militiam, veterum quae pulcrior actis,
Annue, daque manum.

ubi *animum* male nunc legitur. Heins. Vid. ad Quinct. VII. de Inſt. Orat. 3. & Decl. XVI. 10. & inf. v. 593.

689. *Credit amans.*] *Gaudet* Urſin. Mazar. Voſſ.

Ambr-

Ridet amatorem carae nova Diva Minervae:
Nec res hac Veneri gratior ulla fuit.
Inde joci veteres obſcaenaque dicta canuntur:
Et juvat hanc magno verba dediſſe Deo.
Praeteriturus eram gladios in Principe fixos;
Cum ſic à caſtis Veſta locuta focis:
Ne dubita meminiſſe: meus fuit ille Sacerdos,
Sacrilegae telis me petiere manus.

Ipſa

Arondel. prim. Ambr. & duo alii. utrumque bene. Heins. Sed illud *credit* ex lib. ix. Met. 141. huc irrepſit. vel *gaudet* ex lib. ii. Met 862. & lib. i. Faſt. 431. itaque haereo, utrum praeferam. Burm.

689 *Deducitur iſtuc.*] Aliae membranae ad verum, *illuc.* Uſus verbo ſolemni *deducere* Statius Papinius viii. Thebaidos, 234.

——— illi Cythereïa laudant
Connubia, & multa deductam lampade fratrum
Harmonien. ———

Neapol.

691. *Adſpicit.*] *Inſpicit* Bonon. ut ſaepe in his libris.

693. *Ludit amatorem.*] *Ridet* prim. Ambroſ. Voſſ. Arondel. Mazar. Zulich. & ſex alii. bene. nam *eluſum deum* praeceſſerat. ſic Faſt. ii. 356.

Ridet amatorem Lyda puella ſuum.

Heins.

693. *Carae.*] *Canae* unus Heinſii. an *caſtae*? ut volebat Francius. vid. ſupra 417. *ludit am. quare nova* Bernenſ.

694. *Nec res.*] *Nec Veneri res hac* Berneuſ. mollius.

695. *Obſcaenaque verba canuntur.*] *Obſcaenaque dicta* libri meliores magno numero. idque recte. *dicta* pro dicteriis. apud Phaedrum fabula L. *obſcaena dicta & petulans jurgium* conjunguntur. Accius Oenomao apud Nonium Marcellum, *ore obſcaena dicta ſegregent.* Paullinus carmine tertio:

Illecebras turpesque jocos obſcaenaque dicta
Oderit.

Noſter ipſe Metam. xiv. 522.

Addidit obſcaenis convitia ruſtica dictis.

Audiamus Macrobium Saturnal. lib. ii. cap. i. *Et jocus in oratione ejus non extat mihi ex libro Furii Bibaculi notus eſt, inter alia ejus dicta celebratur. ſed in hoc verbum non caſu incidi: volens feci. Jocos enim hoc genus veteres noſtri dicta dicebant. teſtis idem Cicero, qui in libro Epiſtolarum ad Cornelium Nepotem ſecundo ſic ait Itaque noſtri quae facete, & breviter, & acute locuti eſſemus, ea proprio nomine appellari dicta voluerunt. Haec Cicero. Novius vero Pomponiusque jocos non raro dicta nominant. Si ergo probatis inventum, agite, quod cuique de dictis talibus in mentem venit, viciſſim memoriam noſtram excitando referamus* Deinde ſubjungitur caput, *de diverſorum jocis atque dicteriis.* ita ſcripti codices conſtanter: cum in editionibus ſuperiori ſaeculo procuſis *dicteria* pro *dictis* hoc Macrobii loco plus vice ſimplici eſſent inculcata occurrunt & illo capite *dicta* hac ſignificatione non ſemel. apud Scriptores certe antiquos frequenter offendas fieri mentionem *dictorum jocoſorum, dictorum ridiculorum, procacium, vernilium, amarorum ſalſorumque,* & id genus alia. *dicta jocularia* habes apud Lactantium lib. ii cap. 4. Divinar. Inſtitut. de Dionyſio tyranno, *Sacrilegia ſua etiam dictis jocularibus proſequebatur. dicere* etiam pro jocari eſt ubi poſitum offendas. unde illud Martialis, *Dicteria dicis in omnes. probra dicere* etiam haud raro occurrit. ut apud Noſtrum iii. Art. 49. *Probra Therapnaeae qui dixerat ante maritae.* Apulejus primo Mileſiarum, *Eadem amatoris ſui uxorem, quod dicacule in illam probra dixerat, perpetua praegnatione damnavit. dicere jocos* apud A. Gellium lib. iv. cap 20. *Cenſor eum, quòd intempeſtive laſciviſſet, in aerarios retulit, cauſamque ſane joci ſcurrilis apud ſe dicti ſubſcripſit* nec aliter τὸ *dictum* in illo Columellae loco capiendum lib. viii. cap. 16. uti ex vetuſtis membranis caſtigandus eſt: *Mox iſtam curam ſequens aetas abolevit, & lautitiae locupletum maria ipſa Neptunumque clauſerunt, jam tum avorum memoria, cum circumferretur Marcii Philippi velut urbaniſſimum, quod erat luxurioſiſſime factum atque dictum. Nam is forte Caſini cum apud hoſpitem caenaret, appoſitumque è vicino flumine lupum degustaſſet atque expuiſſet, improbum factum dicto proſecutus, Peream, inquit, niſi piſcem putavi.* Sic in membranis veterrimis ſcribunt, forte reponi poteſt, *pari dicto proſecutus.* & *luxurioſiſſime factum aeque ac dictum* Heins. *Feruntur* etiam tres codices.

696. *Verba dediſſe Deo.*] Idem fallere & verba dare. Noſter Remed 95 *Verba dat omnis amans.* & in Epiſtolâ Cydippes vſ. 121.

Verba quid exultas tua ſi mihi verba dederunt?
Jamque parum prudens capta puella dolis?

Neapol.

697. *Prae-*

Digitized by Google

Ipſa virum rapui, ſimulacraque nuda reliqui.
Quae cecidit ferro, Caeſaris umbra fuit.
Ille quidem coelo poſitus Jovis atria ſervat;
Et tenet in Magno templa dicata Foro.
At quicumque nefas auſi, prohibente deorum
Numine, polluerant Pontificale caput;
Morte jacent meritâ. teſtes eſtote Philippi;
Et quorum ſparſis oſſibus albet humus.

Hoc

697. *Praeteriturus eram gladios in Principe fixos.*] Idibus Mart. anno Urbis conditae DCCIX. C. Julius Caeſar interfectus eſt à LX. & amplius conjuratis, viginti tribus acceptis vulneribus. Eutropius in fine lib. VI. Videndus eſt & Val. Maximus lib. IIX. cap. II. Dio lib. XLIV. & Xiphilinus in Julio, & Obſequens de Prodigiis. CIOFAN. Iisdem Martiis Idibus mors fuit maximi illius Principis C. Julii Caeſaris. Appianus lib. II. *Οὕτω μὲν δὴ Γάιος Καῖσαρ ἐτελεύτησεν ἐν ἡμέραις, αἷς καλοῦσιν Εἰδοῖς Μαρτίαις, ἀνθεστηριῶνος ἥν τινα ἡμέραν αὐτὸν ὁ μάντις οὐ περιοίσειν προὔλεγεν.* Annus ab Urbe conditâ DCCIX. ut auctor Eutropius lib. VII. Dies ille nominatus *parricidium*, quod ex Suetonio liquet lib. I. cap. 88. ac decretum, ne umquam eodem Senatus ageretur: atrum enim pronuntiarunt. Dio lib. XLVII. *Ταῦτα μὲν οὖν αὐτῷ ἔδωκαν· καὶ τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ ἐφονεύθη, κυρίαν ἀεί ποτε ἕδραν Βουλῆς ἔχουσαν, ἀποφράδα ἐνόμισαν.* NEAPOL.

697. *In Principe.*] *In Caeſare* prim. Ambroſ. & Laeti. *in corpore* unus.

698. *Veſta locuta.*] *Diva* Junian. cujus *Veſta* ſit interpretamentum. HEINS.

699. *Meus fuit ille ſacerdos.*] Quia tunc erat Pontifex Maximus, ad quem ſacrorum omnium ſuprema cura pertinebat: hinc in eâ oratione Antonius ad populum apud Caſſium: Ἀλλ' *οὗτος ὁ πατὴρ, οὗτος ὁ ἀρχιερεὺς, ὁ ἄσυλος, ὁ ἥρως, ὁ θεὸς, τέθνηκεν.* De poteſtate Archierei erga Veſtales ſatis erit quod refert Plinius de Domitiano lib. IV. Epiſtolâ XI. *Cum Corneliam*, inquit, *maximam Veſtalem defodere vivam Domitianus cupiſſet, ut qui illuſtrari ſaeculum ſuum hujuſmodi exemplo arbitraretur, Pontificis Maximi jure, ſeu potius immanitate Tyranni, licentiâ domini reliquos Pontifices non in regiam, ſed in Albanam villam convocavit. Virginis ſtupratores ad necem in Comitio caeſi.* hanc ob rem, ei palpum obtrudens Papinius in Equo ejusdem, politè ſatis illa cecinit:

Templa ſuperfulges, & proſpectare videris,
An nova contemptis ſurgant palatia flammis
Pulchrius, an tacitâ vigilet face Troicus ignis;
Atque exploratas jam laudat Veſta miniſtras.

Non aliam ob cauſſam inducit Poëta Veſtam Caeſaris vices agentem. NEAPOL.

700. *Me petiere.*] *Me rapuere* unus.

702. *Caeſaris umbra fuit.*] Ut Propertianum illud lib. II. Eleg.

Non ego, ſed tenuis vapulat umbra mea.

NEAPOL.

703. *Atria ſervat.*] Ita repoſuit Heinſius ex Moreti & Regio. *atria vidit* habebant olim editi. *hauſit* erat in Vaticano.

704. *Templa dicata foro.*] Sed hic honos cum aliis à triumviris decretus. Dio lib. XLVII. *Καὶ ἡρῷον οἵ ἔν τε τῇ ἀγορᾷ, καὶ ἐν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ ἐκέκαυτο, προκατεβάλλοντο.* & Appianus lib. II. de foro, in quo excitata pompa funeris: *Ἔνθα βωμὸς πρῶτος ἐτέθη, νῦν δ' ἐστὶ νεὼς αὐτοῦ Καίσαρος, θείων τιμῶν ἀξιούμενος.* Aram illam plebs eo in loco, quo rogus fuerat, exſtruxit, ut Caeſari tamquam Deo ſacra ibi fierent: ſed Conſulum juſſu illico ſubverſa; auctores etiam ſupplicio affecti, eodem Caſſio teſte. Templum ei erectum triennio ab obitu, coepto anno V. C. DCCXII. M. Lepido & L. Blanco Coſſ. NEAPOL.

705. *At quicumque nefas auſi.*] Horum nomina vide in Commentariis Iſaaci Caſauboni ad librum primum Suetonii. NEAP.

706. *Polluerant pontificale caput.*] Lege, *polluerunt.* Placet etiam, *pontificale decus* cum Zulichemiano, aut *ſacrum* ex uno Vatic. ſic Propert. IV. IX. 8. *Furto polluit ille Jovem. Arcadiae ſacrum pontificale deae* dixit lib. I. 462. HEINS.

707. *Teſtes eſtote Philippi.*] Vix omnes triennio ſupervixere: at hîc de Caſſio & Bruto loquitur, qui ad Philippos profligati. De Caſſio Plutarchus ſub finem exceſſus Juliani: *Θαυμασιώτατον δὲ τῶν μὲν ἀνθρωπίνων τὸ περὶ Κάσσιον· ἡττηθεὶς γὰρ ἐν Φιλίπποις, ἐκείνῳ τῷ ξιφιδίῳ διέφθειρεν ἑαυτὸν, ᾧ κατὰ Καίσαρος ἐχρήσατο.* Brutum etiam Straton fugae comes gladio perfodit. *Philippi* Theſſaliae urbs, quae alio nomine Κρηνίδες. NEAPOL. Error. nam haec Thraciae urbs. vid. XV. Met. 824.

708. *Oſſibus albet humus.*] Sic libro primo:
Squallidaque humanis oſſibus albet humus.
CIOFAN.

Digitized by Google

Hoc opus, haec pietas, haec prima elementa fuerunt
  Caeſaris; ulciſci juſta per arma patrem.
POſtera cum teneras Aurora refecerit herbas;
  Scorpios à primâ parte videndus erit.
TErtia poſt Idus lux eſt celeberrima Baccho.
  Bacche, fave vati; dum tua feſta cano.
Nec referam Semelen; ad quam niſi fulmina ſecum
  Juppiter adferret, parvus inermis eras:
Nec puer ut poſſes maturo tempore naſci,
  Expletum patrio corpore matris onus.
Sithonas & Scythicos longum enumerare triumphos;
  Et domitas gentes, turifer Inde, tuas.

Tu

709. *Hoc opus, haec pietas.*] Laudat Octavium Auguſtum à pietate, qui auſpicatus rerum geſtarum gloriam ab ultione paternâ: hinc paſſim virtus illa in hoc Caeſare laudata, imo in nummis poſteris relicta, ubi inſculptae viſuntur arae hac paſſim inſcriptione, PIETATI AVGVSTI, ad morem veteris ritus, hoc eſt, ad minorem invidiam. NEAPOL.

709. *Elementa fuerunt*] *Fuere* tres. *feruntur* unus. *alimenta* Ambroſ. & duo alii. *haec praemia grata. fuerunt* Jun. deinde, *maeſta per arma* unus Moreti. *rata* quatuor.

711. *Poſtera cum teneras.*] XVII. Kalendas Apriles Scorpius medius occidit, eâdem fere die Euctemone. Geminus poſt Solis tranſitum in Piſces. Ἐν ϑ τῇ κθ' Εὐκτημόνι τῷ Σκορπίῳ οἱ πρῶτοι ἀστέρες δύνουσι, ἐπιπνεῖ Βορέας ψυχρός. NEAPOL.

712. *Scorpius.*] *Scorpios* Petav. bene. ſic idem infra lib. IV. 164.

Scorpios in viridis praecipitatur aquas.

HEINS. Vid. II. Met. 196.

712. *A prima.*] *A media* Strozz. *videndus eat.* Voſſ. *erat* Junian.

713. *Tertia poſt Idus.*] XVI. Kalendas erant Liberalia Libero patri ſacra. Sic cogor ſcribere, ut ſequar vetus Kalendarium, quod ad unguem & Noſter ſequitur; unde ſuſpicor hic nolentem Ovidium lapſum: nam III. poſt Idus eſt XV. Kalendas. Quod ſi verum tempus Liberalium, non ſuccedunt Quinquatria XIV. Kalendas: & hoc certiſſimum. NEAP.

715. *Nec referam Semelen.*] Adi Mythicos. NEAPOL.

716. *Parvus inermis eras.*] Quidam ex melioribus, *eras.* Forte legendum, *partus inermis eras.* *refero* Zulich. ſuperiori verſu. HEINS.

717. *Nec puer.*] *Nam* prim. Ambroſ. & quatuor alii.

718. *Expletum patrio corpore matris opus.*] Quomodo dicatur Juppiter Bacchum, extincta Semele, in ſuo femore celaſſe, dixi ex Curtio in meis in Metamorph. Obſervat. lib. III. CIOFAN.

718. *Matris opus.*] Rectius *onus* quatuor ſcripti: quomodo etiam infra legendum puto,

Non pater in Baccho matris haberet onus.

Claudianus Conſ. Olybrii, 145.

——— *cum matris onus Lucina beatum.*
Solveret.

ſic ſaepe Noſter. ut Met. lib. IX. 481.

Vixque uteri portabat onus.

& lib. X. 506.

Tendit onus matrem.

ſupra II. 432.

Maturumque utero molliter aufer onus.

Epiſt. IV. 58.

Enixa eſt utero, crimen onusque ſuo.

Epiſt. XI. 64.

Et poſitum eſt uteri crimen onusque mei.

Phaedrus. III. Fab. 15.

Portat onus incertum certis menſibus.

Idem lib. I. Fab. 18.

Inſtante partu mulier actis menſibus.
Humi jacebat flebiles gemitus ciens.
Vir eſt hortatus, corpus lecto reciperet,
Onus maturum melius quo deponeret.

ſic ſcribendum. non, *onus naturae*, quomodo nunc circumfertur. Apulejus Met. I. *Octo annorum onere miſella diſtenditur.* Sidonius Panegyrico Aviti,

Solverat in partum generoſa puerpera caſti
Ventris onus.

Noſter *pondus* alibi non uno loco appellat. ut libro Met. IX. 683.

jam

Tu quoque Thebanae mala praeda tacebere matris;
Inque tuum furiis, acte Lycurge, genu.
Ecce libet ſubitos piſces Tyrrhenaque monſtra
Dicere: ſed non eſt carminis hujus opus.
Carminis hujus opus, cauſſas expromere; quare
Vilis anus populos ad ſua liba vocet.
Ante tuos ortus arae ſine honore fuerunt,
Liber, & in gelidis herba reperta focis.
Te memorant Gange, totoque Oriente ſubacto,
Primitias magno ſepoſuiſſe Jovi.
Cinnama tu primus, captivaque tura, dediſti,
Deque triumphato viſcera toſta bove.

No-

— — jamque ferendo
Vix erat illa gravem maturo pondere ventrem.

ibidem, 705.

—— ut ſeſe pondus in auras
Expulit, & nata eſt ignare foemina patri.

ſupra ℣ſ. 42.

Caeleſti tumidus pondere venter erat.

ſarcinem praegnationis bis terve dixit Apulejus. & ſane *ſarcinam* Noſter quoque non uno loco appellat. libro VI. Met. 224.

— — qui matri ſarcina quondam
Prima ſuae fuerat.

HEINS. *Patrio femore* Gottotph. & unus Mediceus. unde Heinſ. legebat, *faemine.*

719. *Sithonas & Scythios longum eſt narrare triumphos.*] Multi, *Biſtonas.* quod tantundem. plures *τὸ eſt* non agnoſcunt. unus Moreti & Hamburgenſis, *longum enumerare.* ut lib. IV. 95. ex veteri codice,

Illa deos omnes (longum enumerare) creavit.

& apud Statium Theb. II. 163. *Longum enumerare Pharaeos Osbaliosque duces*, & libro I. Achill. 140.

Sed longum cuncta enumerare, vetorque.

Macrobius Saturnalium II. cap. 3. *Longum fiat, ſi enumerare velim, quot inſtrumenta gulae excogitata ſint.* huc alludit & Helmaeſtadienſis, in quo eſt, *numerare.* Met. lib. I. 214.

Longa mora eſt, quantum noxae ſit ubique repertum,
Enumerare.

HEINS.

720. *Gentes thuris, Inde &, tuas.*] Geſta haec Bacchica vera quidam ex antiquis credit; ut Megaſthenes cum paucis: Eratoſthenes vero, de rebus Indicis bene meritus, *ἄπιστα καὶ μυθώδη.* uterque apud Strabonem lib. XV. NEAPOL.

721. *Tu quoque.*] Horat. lib. II. Od. 19.

—— Tectaque Penthei
Disjecta non levi ruina,
Thracis & exilium Lycurgi.

DOUZA.

721. *Mala praeda tacebere matris.*] Lege, *male praeda*, cum primo Ambroſiano & Laeti codice. Vide Notas libro II. ℣ſ. 170. HEINS. *Male* etiam Francof. ſed ego vulgatam retineo: erat enim filius mala praeda matris, quam dilacerabat. ita *bona praeda* Epiſt. XVI. 152. & ſi *male* legatur, ambiguum erit, an *male taceberis*, an *male praeda* ſint conjungenda. BURM.

722. *Acte Lycurge.*] Diodotus Siculus lib. III. Bibliotheces: *Τῶν δὲ κολασθέντων ὑπ' αὐτοῦ φασὶν ἐπιφανεστάτους εἶναι Πενθέα μὲν παρὰ τοῖς Ἕλλησι, Μύῤῥανον δὲ τὸν Βασιλέα παρ' Ἰνδοῖς, Λυκοῦργον δὲ παρὰ τοῖς Θρᾳξί.* NEAPOL.

725. *Cauſſas exponere, quare Vilis anus populos ad ſua liba vocet.*] *Expromere* Voſſ. prim. Ambroſ. Mazar. & ſeptem alii. pro *vilis anus* Nauger. Maz. Zulich. Urſin. & tres alii, *Vitiſator.* quomodo Accio apud Macrobium aliisque Bacchus dictus. Sed pro vulgata ſcriptura pugnat Varro de Liberalibus, loco jam à Neapoli adducto. pro *Tyrrhenaque monſtra* paulo ante unus Med. *Tyrrhenia monſtra* eleganti appoſitione. HEINS Ut ita *Arcadia Dea* ſup. I. 462. & ſimilia paſſim.

726. *Populos ad ſua liba vocet.*] Illa, ſeu melius illae: nam plures erant, quae transeuntes quoslibet ad liborum emptionem invitabant, & pro emptore ſacrificabant, libi empti parte foculo inditâ. Varro lib. V. de L. L. *Liberalia dicta, quod per totum oppidum eo die ſedent ſacerdotes Liberi, hederâ coronatae anus, cum libis & foculo pro emptore ſacrificantes.* Fiebant & Liberalibus ludi ſcenici; idque ſub finem narratiunculae Noſter adſignificat. NEAP.

729. *In gelidis herba reperta focis.*] *In calidis* unus male. *in gelidis*, ut illa palma apud Tarraconenſes in ara enata, quod cum nuntiarant Auguſto,

 ille

Nomine ab auctoris ducunt Libamina nomen,
  Libaque: quod ſacris pars datur inde focis.
Liba Deo fiunt: ſuccis quia dulcibus ille
  Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt.
Ibat arenoſo Satyris comitatus ab Hebro:
  (Non habet ingratos fabula noſtra jocos)
Jamque erat ad Rhodopen Pangaeaque florida ventum:
  Æriferae comitum concrepuere manus.
Ecce novae coëunt volucres, tinnitibus actae:
  Quâque movent ſonitus aera, ſequuntur apes.
Colligit errantes, & in arbore claudit inani
  Liber: & inventi praemia mellis habet.

Ut

ille reſpondit, *apparet quam ſaepe accendatis.* Quinctil. VI. 3. ita *Frigidam* Veneris *aram* ſtetiſſe in Lemno canit Val. Flac. II. 98. ubi plura dicemus. *herba recepta* unus Heinſii. *herbaque rapta* Mazar. BURM.

730. *Sepoſuiſſe.*] *Suppoſuiſſe* magno numero veteres. ut lib. IV. 756.

733. *Ducunt Libamina nomen.*] Plutarchus Διὰ τί τὸν Διόνυσον Λίβερμ πάτερμ καλοῦσι· Πότερον ὡς ἐλευθερίας πατέρα τοῖς πίνουσι γινόμενον· γίνον) γὰρ οἱ πολλοὶ θρασεῖς καὶ παῤῥησίας ὑποπιμπλῶνται περὶ τὰς μέθας· ἢ ὅτι τὴν λοιβὴν παρέσχεν· ἢ (ὡς Ἀλέξανδρός φησιν) ἀπὸ τῶν περὶ Ἐλευθερὰς τῆς Βοιωτίας, Ἐλευθερέως Διονύσου προσαγορευομένου· ab hoc etymo lux jam advenit illis paullo poſt:

Sive quod es Liber, veſtis quoque libera per te
Sumitur, & vitae liberioris iter.

NEAPOL.

734. *Sanctis.*] *Sacris* multi, quod placuit Heinſio; ut ſupr. ℣ſ. 30.

735. *Succis quia dulcibus.*] Athenaeus lib. III. Ἑξῆς ἐπεισηνέχθη πλακοῦς ἐκ γάλακτος ἰτρίων τε καὶ μέλιτος, ὃν Ῥωμαῖοι λίβον καλοῦσι. NEAP.

735. *Ille.*] *idem* editi & ſcripti plurimi. *Idus* Petav. unus.

737. *Satyris comitatus.*] Bene Noſter hos alicubi vocat, *praeviam Dei turbam.* NEAP.

738. *Fabula noſtra.*] *Grata* Jun. *ſera* Petav. & Excerpta Douzae. *ignares* Moreti unus.

739. *Pangaeaque flumina ventum.*] Non video quae ſint illa *flumina Pangaea.* Quare fuit, cum *culmina* cenſerem ſcribendum. at Zulich. Mazar. & tres alii, *Florida Pangaea.* recte. propter apes. ſic Triſt. V. Eleg. VI.

Florida quam multas Hybla tuetur apes.

hinc & *Hymettus ſemper florens* Noſtro dictus Met. VI. 365. & *florilegae apes* Met. XV. 366. *Pangaea* vero abſolute poſuit Claudian. IV. Conſ. Hon. 178.

Nubibus exſultur Thrace: Pangaea renident.

& lib. I. in Stilic. 134.

Dicite Biſaltae, vel quae Pangaea juvencis
Scinditis.

HEINS. Vid. ad Val. Flac. II. 360. *Gangeaque flumina* quatuor. *Pangaeaque litera* unus. *flamina* alius.

740. *Aeriferae manus.*] Quae cymbala ferebant: illa enim ex aere, & cava. unde Propertius dixit, *aera rotunda Cybeles.* inde ad tympanum Clemens Alexandrinus in Protreptico ἐπικτυπέω uſus, ad cymbalum ἐπηχέω. verba ſunt: Οὗτος τὴν πολίτην τὴν ἑαυτοῦ, τὴν παρὰ Κυζικηνοῖς μητρὸς τῶν θεῶν τελετὴν ἀπομιμούμενον παρὰ Σκύθαις, τύμπανόν τε ἐπικτυποῦντα, καὶ κύμβαλον ἐπηχοῦντα. NEAPOL.

740. *Aeriferae comitum concrepuere manus.*] Boni libri, ſcripti praeſertim Stat. & Urſ. *cum crepuere.* CIOFAN. Ne damnes ſcriptum in quo, *cùm crepuere manus.* NEAPOL. *Concrepuere* meliores pleríque, ut lib. V. 441.

—— *Temeſaeaque concrepat aera.*

Martialis XII. 17.

Et Tartheſſiaca concrepat aera manu.

Petronius, cap. XXI. *Cum intrans cymbaliſtria & aera concrepans omnes excitavit.* apud Propert. III. XVI. 6.

Cymbala Thebano concrepuere Deo.

HEINS.

741. *Tinnitibus altae.*] Forte, *ictae*: nam *actae* poſſet ſumi pro abactae, fugatae. ita III Met. 700.

Penthea ſic ictus longis ululatibus aether
Movit.

Silius X. 530. ubi eadem diverſitas,

ſonat acta (vel *icta*) *bipennis*
Frondoſis ſilva alta jugis.

& apud Val. Flacc. VIII. 34.

haud

Digitized by Google

Ut Satyri leviſque ſenex tetigere ſaporem;
Quaerebant flavos per nemus omne favos.
Audit in exeſâ ſtridorem examinis ulmo:
Adſpicit & ceras, diſſimulatque ſenex.
Utque piger pandi tergo reſidebat aſelli;
Adplicat hunc ulmo corticibuſque cavis.
Conſtitit ipſe ſuper ramoſo ſtipite nixus:
Atque avide trunco condita mella petit.
Millia crabronum coëunt; & vertice nudo
Spicula defigunt, oraque ſumma notant.
Ille cadit praeceps, & calce feritur aſelli:
Inclamatque ſuos, auxiliumque rogat.

Con-

haud ſecus illa
Iliſta timore gravi.

ubi vid. Heinſium. ſic *percuſſa fragore* Val. Flac. III. 529. Sil. III. 436. & alibi. BURM.

742. *Quoſque movent.*] Sex, *quoque.* Laeti liber, *Quaque.* HEINS.

742. *Aera ſequuntur apes.*] Vide Plinium Hiſtoriae Naturalis lib. XI. cap. 20. NEAP.

745. *Leniſque ſenex.*] Certe Noſter verius, *laeviſque ſenex.* quâ voculâ adſpectat Sileni calvitiem. Glabro capite hunc depinxit vetuſtas & ore deformi. Athenaeus de Critobolo Socratis diſcipulo: Ὁ γὰρ δὴ Κριτόβουλος μειράκιον ὡραῖον, γέροντα καὶ διδάσκαλον αὐτοῦ τὸν Σωκράτη σκώπτει, πολὺ τῶν Σειληνῶν αἴσχιον λέγων εἶναι. NEAPOL. *Dulcemque ſenex* Junian. *laetuſque* tres. *Graviorque* Moreti & Bernenſ. *leniſque* multi. ſed omnes fruſtra. *levis* enim eſt calvus, ut mox 753. *verticem nudum* ipſi dat. ita *mutilum caput* ipſi dat Nemeſ. Ecl. III. 33. & ita Silenos aliquot videre eſt in operoſiſſima antiquarum imaginum & figurarum collectione à doctiſſimo Montefalconio nuper edita, tom. I. part. 2. cap. 24. & ita *leves* etiam imberbes dicuntur; ut Apollo Horat. IV. Od. 6. & *levia ora* Tibul. I. IX. 31. BURM.

746. *Quaerebant flavos per nemus omne favos.*] *Dulces* unus Vaticanus. forte rectius. ut κακοφωνία vitetur. niſi malis *niveos favos.* ut lib. I. ℣ſ. 186.

Et data ſub niveo candida mella favo.

Medicamine quoque faciei legi malim,

Adjice de niveis Attica mella favis.

ubi ſimiliter *flavis* nunc legitur. In illo etiam Propertiano verſu, lib. III. v. 58. de Ulyſſe,

In mare cui ſoli nil valuere doli.

ſoliti doli eſt ſcribendum. quod Lipſius jam vidit. HEINS.

747. *In exeſa.*] *Excelſa* Douzae Excerpta & viginti fere codices. *extrema* prior Ambroſ. & Laeti. ſed nihil muta. Virgil. IV. Georg. 4. *Exeſae arboris antro.* infr. lib. IV. 495.

Eſt ſpecus exeſi ſtructura pumicis aſper.

Avien. Orbis terr. 685.

Multus ibi exeſae ſinus eſt telluris ab alto.

& 725.

——— ubi ſaxa dehiſcunt
Molibus exeſis, & curvo fornice pendent.

Calpur. ecl. VI.

Namque ſub exeſo raucum mihi pumice lymphae
Reſpondent.

HEINS.

748. *Aſpicit & celat, diſſimulatque ſenex.*] *Adjicit & ceras* lege ex veteribus libris. CIOFAN. Muto puncta, & lego ex Noſtro, *Aſpicit & ceras.* NEAPOL.

749. *Reſidebat.*] *Reſedit* Thuan. *conſedit* Sarrav.

751. *Ramoſo ſtipite nixus.*] *Nexus* Petav prim. Ambroſ. & Laeti. Scribe, ut de aſello nexo intelligatur,

Conſtitit ipſe ſuper ramoſo ſtipite nexum.

HEINS.

753. *Et vertice*] *In vertice* Bern.

754. *Oraque prima notant.*] *Summa* Urſin. prim. Ambroſ. Nauger. Mazar. Zulich. & ſex alii. Lege, *oraque ſima.* quis neſcit Silenos ac Satyros eſſe ſimos? Lucret. lib. IV. 1162.

Simula, Silena ac Satyra eſt.

vulgata tamen lectio in hoc Naſonis loco ex iſtis Virgilianis defendi poteſt, III Georg.

Primaque ferratis innectunt ora capiſtris.

ſed praeſtat alterum. Lucilius apud Nonium in *pecus:*

Laſcivire pecus ſimum roſtrique repandum.

ita ſcribo. quae vulgo mendoſiſſima ſunt; poſſis &, *roſtrique repandi.* agit autem de Delphinibus.

idem

Concurrunt Satyri, turgentiaque ora parentis
  Rident. percuſſo claudicat ille genu.
Ridet & ipſe Deus: limumque inducere monſtrat.
  Hic paret monitis, & linit ora luto.
Melle pater fruitur: liboque infuſa calenti
  Jure repertori candida mella damus.
Femina cur preſſet, non eſt rationis opertae.
  Femineos thyrſo concitat ille choros.
Cur anus hoc faciat, quaeris? vinoſior aetas
  Haec eſt, & gravidae munera vitis amans.

Cur

idem apud eundem Nonium Lucilius, loco itidem corrupto in vulgatis exemplaribus,

Simavit taxim at nares, Delphinus ut olim.

Simatae nares Catalectis Pithoei,

Simataeque jacent pando ſinuamine nares.

ſed ad Silenos ut redeamus, Delphinibus omiſſis; ſimile mendum vulgatos Silii Italici codices inſedit loco, quem totum Notis ad lib. v. Faſt. ℣ſ. 102. caſtigamus. agit autem Silius de Pane, lib. XIII. 333.

Stant aures, ſummeque cadit barba hiſpida mento.

ubi vetuſtus codex Colonienſis, *imoque*, ſed cum *imo cornu* praeceſſerit, non dubito Silium reliquiſſe, *ſimo mento*. *Simum* enim de ſolis naribus non ſumitur. apud Theocritum *σιμαὶ μέλισσαι* dicuntur. ut Servius quoque ad Eclogam x. obſervavit. apud Xenophontem Paed. VIII. *σιμὴ γαστὴρ καὶ γρυπὴ γαστὴρ*, ut apud Latinos *ſimum* & *aduncum* contraria ſunt. etiam ad res inanimatas transfertur. Columella libro v. cap. 6. ex optimis membranis, *Quae ulmus bene provenerit, virgae ejus ſimae falce debent enedari.* vulgo & illic, *ſummae virgae.* *Σιμὸς, ὁ προσάντης τόπος, καὶ σιμὸν οὐδετέρως. lacuneſam convallem* diceret Apulejus. Plura de hac voce diximus Notis Metamorph. XIV. ℣ſ. 95. hinc *Similus* nomen viris. Auſonius Epigr. LXXIV.

Daphnen & Nioben ſaltavit Similus idem.

ita ſcribendum, non *Simius*. nam in Graeco eſt *Σιμὸς*.

Δαφνὴν καὶ Νιόβην ὠρχήσατο Μέμφις ὁ σιμός.

Heins.

655. *Ille cadit praeceps.*] Tale quid ſic idem deſcribit in Arte:

Ebrius ecce ſenex pando Silenus aſello
  Vix ſedet, & preſſas continet arte jubas.
Dum ſequitur Bacchas, Bacchae fugiuntque petuntque
  Quádrupedem: ferulâ dum malus urget eques,
In caput aurito cecidit delapſus aſello.
  Clamarunt Satyri: Surge age, ſurge pater.

Neapol.

756. *Auxiliumque vocat.*] *Regat* opt. Vatic. Urſ. & Stat. placet. Ciofan. Eadem varietas in Noſtris. *inclamat ſocios* tres.

757. *Concurrunt Satyri.*] *Occurrunt* quatuor libri. Puto, *Accurrunt*. vide Notas lib. II. ℣ſ. 372. ſic & apud Silium libro x. 201. optimae membranae,

Transfixus gladio propere accurrentis Amorgi.

& libro XV. 606.

Pulveris in clypeis veſtigia viſa movebant.
Id properi ſignum accurſus.

ita ſcribendum. vulgo mendoſe legitur,

Et propere ſignum ad curſus.

Heins. & *occurrunt* recte poſſet explicari. vid. ad Sabin. Ep. II. 19.

758. *Genu.*] *Pede* nonnulli.

759. *Limumque inducere monſtrat.*] Ad ictuum medelam. Optimum, aquâ etiam ex raphani foliis faciem linire: habes è Plinio lib. XX. cap. 4. Neapol. Malim, *limoque*. ut *ora*, quod ſequitur, ſubintelligas. *inducere* eſt linere: ſic *auro linere* & *auro inducere* dicebant. conſule Notas Met. IV. ℣ſ. 408. quod aliis *perducere* apud Maronem, IV. Georg. 415.

——— *Ambroſiae liquidum depromit odorem,*
Quo totum nati corpus perduxit.

Auſonius Symmacho, *Paginam tuam legi, quae me blanditiis inhiantem ſuis velut ſucco nectaris delibuta perduxit.* Sic optimae Voſſii membranae. Perſius Sat. II.

—— *Auro ſacras quod ovato,*
Perducis facies.

obducere Solino cap. IX. *Diluvialis irruptio cum univerſa obduceret humido ſitu.* appoſite Plinius de hippopotamis: *Plagam limo rurſus obducit.* quod Solinus in ea narratione dixit, *coeno plagam oblinere.* Ammianus, *ſaucias carnes coeno oblinit.* Sic & Paulus libro v. Receptarum Sententiarum locutus. Heins.

761. Ca-

Cur hederâ cincta eſt? hedera eſt gratiſſima Baccho.
Hoc quoque cur ita ſit dicere nulla mora eſt.
Nyſiades Nymphae, puerum quaerente novercâ,
Hanc frondem cunis adpoſuêre novis.
Reſtat, ut inveniam, quare toga libera detur
Lucifero pueris, candide Bacche, tuo.
Sive, quod ipſe puer ſemper juveniſque videris;
Et media eſt aetas inter utrumque tibi:
Seu quia tu pater es, patres, ſua pignora, natos
Commendant curae numinibuſque tuis.

Sive

761. *Calenti.*] *Recenti* prim. Ambr. Laeti.

762. *Splendida mella.*] *Candida* meliores omnes. de quo dixi lib. v. vſ. 186. ſuperiori verſu pro *fruitur* liber Erfurtanus, *potitur*. HEINS. *Mella reperta* Juniau. & Bernenſ.

763. *Femina cur praeſtet.*] Lege, *praeſit*, ex libri Urſ. auctoritate, ad cujus lectionem libri Statii ſcriptura proxime accedit. legitur enim in eo, *preſſis*, CIOFAN. *Preſſet* Urſin. Petav. & unus Patavinus. bene. nam de libis agit. Reliqui magno numero, *preſſit*, vel *praeſtat*, proxime verum. HEINS.

765. *Cur anni hoc faciat.*] *Haec faciat* multi ex ſcriptis. ſed refer ad *libum*. *Libum facere* ut Noſter lib. IV. Faſtorum, 775.

—— —— & nos faciamus ad annum
Paſtorum dominae grandia liba Pali.

HEINS. Sic *facere* eſſe culinare verbum, docent interpretes Petronii cap. XXVI. & XLVII. hinc & *paniſicia* dicta.

766. *Haec erat.*] *Haec eſt* rectius Laeti liber & alii nonnulli. Idem, *amans*, pro *amat*. ut & Nauger. Urſin. Mazar. Zulich. prim. Ambroſ. & alii nonnulli. HEINS.

767. *Cur hedera haec cincta eſt?*] Has vetulas coronatas hederâ ſacrificaſſe jam ſupra conſuadet M. Varro. NEAPOL.

769. *Nyſiadas Nymphas.*] Haec una ex cauſſis inter ſexcentas, quas Mythici referunt. NEAPOL. *Niliadas*, *Niſeides*, *Nyſiades*, *Niſiadas* libri ſcripti.

770. *Hanc frondem cunis oppoſuiſſe ferunt.*] *Appoſuiſſe* prim. Medic. & ſex alii. *oppoſuere novis* Maz. Zulich. Voſſ. Arondel. prim. Ambroſ. & unus Vatic. ſuperiori quoque verſu iidem, *Nyſiades Nymphae*, pro *Nyſiadas Nymphas*. Lege, *appoſuiſſe novis*. & vide quae notavi Epiſt. VII. vſ. 100. *Hanc frondem ciſtis* Hamburgenſis. HEINS.

771. *Toga libera detur.*] Locus hic ab Aldo Manutio docte parum expoſitus in ſuis quaeſitis per Epiſtolas. Colligit ex his Liberalibus, illâ ſolum die pueris, qui nondum XVII. aetatis annum attigerant, togâ liberâ uti licuiſſe, eodem finito feſto depoſitam: Noſtri vero ſenſus eſt, eos, qui jam ad XVI. perveniſſent, Liberalia potiſſimum exſpectaſſe, ad togam ejuſdem fere nominis aſſumendam. Addam firmandae totius rei hoſce qui ſequuntur:

Ergo ut tyronum celebrare frequentia poſſit;
Viſa dies dandae non aliena togae.

Tyrones apud veteres erant, quibus, depoſitâ praetextâ ob aetatem adultam, virilis jam, ſeu libera, ſeu pura, ſeu recta (συνώνυμα haec hujus togae) amiciri dabatur. unde *tyrocinium* ipſa actio. Suetonius ſcito loco: *Uno atque eodem die togam*, ſubaudi virilem, *ſumſit, barbamque poſuit ſine ullo honore: qualis contigerat tyrocinio fratrum ejus.* Faxit Deus videat haec aequus judex. NEAP.

772. *Luciferis pueris.*] Cur negem in aliis legi,

Luce geri pueris, candide Bacche, tuâ.

Quae ſane editio, licet pugnax aperte in praedicta videatur, non eſt, ſi bene examines. NEAP. Valde turbant hoc loco libri veteres. plerique tamen, *Luci feris tuis*, vel *tua*. vel, *Luce feris pueris tua*, *Luciferi tua* Petav. alii aliter. At Urſin. Mazar. Zulich. prim. Ambroſ. & ſex alii,

Lucifere pueris, candide Bacche, tuo.

eleganter & vere. hoc eſt, tuo die, tuo feſto. Sic Propert. II. 19. *Memento Venturum paucis me tibi Luciferis*; pro paucis diebus. ſupra lib. I. Faſt. 46.

Non habet officii Lucifer omnis idem.

lib. II. 568.

Nec tamen hoc ultra, quam tot de menſe ſuperſint
Luciferi, quot habent carmina noſtra pedes.

& alibi non raro. Tibullus lib. I. El. III.

—— —— illum nobis Aurora nitentem
Luciferum roſeis candida portet equis.

Apud Perſium Sat. V.

Navem ſi poſcat ſibi perſonatus arator,
Luciferi rudis, & clamet Melicerta periſſe
Frontem de rebus.

Luciferi rudis, eſt imperitus illarum dierum, quibus navigatio ſit inſtituenda. Nam & navigationi obeundae certos dies, ut aliis rebus agendis, veteres captabant. locus ille interpretibus parum intellectus, dum Luciferum ſimpliciter interpretantur pro ſtella illa, aut ad cognitionem ſiderum referunt. ſic & *Aurora* & *Phoebus* pro die. *Luna* pro nocte. HEINS.

773. *Juveniſque videris.*] Hinc ille Euripidi ὑψ-

Digitized by Google

Sive, quod es Liber, veſtis quoque libera per te
  Sumitur, & vitae liberioris iter.
An quia, cum priſci colerent ſtudioſius agros,
  Et patrio faceret rure Senator opus,
Et caperet faſces à curvo conſul aratro,
  Nec crimen duras eſſet habere manus;
Ruſticus ad ludos populus veniebat in Urbem:
  Sed Dîs, non ſtudiis ille dabatur honos.
Luce ſuâ ludos uvae commentor habebat:
  Quos cum taediferâ nunc habet ipſe Deâ.
Ergo, ut tironem celebrare frequentia poſſit,
  Viſa dies dandae non aliena togae.
Mite, Pater, caput huc placataque cornua vertas;
  Et des ingenio vela ſecunda meo.

Itur

λύμοςφος. Fuit & apud antiquos Baechus *καταπώγονος*. Graeci ſuam innuunt cauſſam, *διὰ τὸ τοὺς ἀρχαίους πάντας πωγωνοτροφεῖν*. Neap.

774. *Et media eſt aetas inter utrumque tibi.*] *Inter utramque* alter Mazar. ſed fruſtra. Claudian. I. in Eutrop. 469.

Miſta duplex aetas inter juvenemque ſenemque.

Noſter Met. XII. 464.

—— —— Huic aetas inter juvenemque ſenemque;
Vis juvenilis erat.

Heins. Vid. ad lib. I. Met. 50.

775. *Seu quia tu pater es.*] Apte huc attexam illa Servii: *Pater licet generale ſit omnium Deorum, tamen proprie Libero ſemper cohaeret.* Ion Chius ad eumdem:

Χαιρέτω ἡμέτερος βασιλεὺς, σωτήρ τε πατήρ τε.

Neapol.

776. *Numinibusque tuis.*] Bene omnino liber vetus, *nominibusque tuis*. Neapol.

778. *Liberioris iter.*] Acerbe jam eâ aetate ferentis paternum jugum, ſeu paedagogicum. hinc Plutarchus in libro de Audiendi ratione: *Ὅτι τῶν ἐπιταττόντων ἀπήλλαξαι, τὸ ἀνδρεῖον ἀναλαβὼν ἱμάτιον.* Neapol.

779. *An quia, cum colerent.*] Quartam ob cauſſam cogitur referre humilia initia Scenicorum ludorum, de quibus loquitur, ex ſententiâ Varronis primo de Vitâ populi Romani, à ruſticis ſcilicet illa profecta. Tertullianus libro de Spectaculis: *Cum promiſcue ludi Liberalia vocarentur, honorem Liberi patris manifeſte ſonabant. Libero enim à ruſticis primò fiebat ob beneficium, quod ei adſcribunt pro demonſtratâ gratiâ vini.* Neap.

779. *Priſci ſtudioſius agros.*] De more auctor Columella; de eodem etiam mutato, de quo conqueſtus initio operis: *Rem ruſticam*, inquit, *peſſime cuique ſervorum, veluti carnifici noxae dedimus, quam majorum noſtrorum optimus quisque optime tractavit.* Neap.

780. *Patrio rure.*] *Patria rupe* Petav. Horat. Ep. II. *paterna rura* dicit, ut alii paſſim.

786. *Nunc habet illa Dea.*] Forſan huc pertinent illa Cypriani: *Ceterum reliqui, dum Urbem fames occupaſſet, ad vocationem populi acquiſiti ſunt ludi Scenici, & Cereri & Libero dicati poſtmodum.* Neapol. *Ille* habent omnes editi. *Ipſe* Heinſius ex ſcriptis plurimis repoſuit.

787. *Tyronum celebrare frequentia poſſit.*] *Poſſint* unus Mediceus, de qua locutione vide Notas ſupra. 181. praeterea *Tyronem* ſcribendum. quomodo Urſini codex & Mazarin. cum Politiani libro, neque aliter pro diverſa lectione in tertio Mediceo. *tyronem celebrare* eſt tyronem ad forum deducere & comitari, ipſo tyrocinii die. vocatur autem *tyrocinii* dies, quo toga libera ſumebatur, *tyro* is, qui togam liberam ſumebat. neque aliter caſtigavit hunc locum Gronovius noſter Obſervationum ſecundae editionis libro II. cap. 21. additis Suetonii locis, Octavio cap. XXVI. *Cajum & Lucium filios ſuo quemque tyrocinio deduxit ad forum.* Caligula cap. X. *Uno eodemque die togam ſumpſit & barbam poſuit, qualis contigerat tyrocinio fratrum ejus.* Nerone cap. VII. *Deductus in forum tyro populo congiarium, militi donativum propoſuit.* Adde Plinium libro VIII. cap. 48. *Et prima Tanaquil texuit rectam tunicam, qua ſimul cum toga pura tyrones induuntur novaeque nuptae.* Heins. *Tyronem* ſatis probare poſſim. ita ſupra dixit, 656.

Et celebrant largo ſeque diemque mero.

789. *Placataque.*] *Pacata* volebat Heinſ. ad lib. IV. Met. 31.

791. *Itur ad Argeos.*] XV. & XVI. Kalendas Apriles

Itur ad Argeos, (qui ſint, ſua pagina dicet)
  Hac, ſi commemini, praeteritâque die.
Stella Lycaoniam vergit proclinis ad Arcton
  Miluüs. haec illâ nocte videnda venit.
Quid dederit volucri, ſi vis cognoſcere, coelum;
  Saturnus regnis ab Jove pulſus erat.
Concitat iratus validos Titanas in arma,
  Quaeque fuit fatis debita, poſcit opem.
Matre ſatus Terrâ, monſtrum mirabile, taurus
  Parte ſui ſerpens poſteriore fuit.
Hunc triplici muro lucis incluſerat atris
  Parcarum monitu Styx violenta trium.
Viſcera qui tauri flammis adolenda dediſſet,
  Sors erat, aeternos vincere poſſe Deos.

Immo-

les ſacra in Argeis factitata: quid illi, Gloſſae explicant. *Argi arra ἀφιδρύματα.* emendat Scaliger *Argei ara*: malim, *Argeae arae*, ut ſit idem numerus; cum ſint etiam plures urbici Argei. Varro lib. IV. de L. L. *Reliqua Urbis loca olim diſcreta, ut Argeorum ſacraria, in ſeptem viginti partes Urbis ſunt diſpoſita.* & Livius: *Multa alia ſacrificia locaque ſacris faciundis, quae Argeos Pontifices vocant, dedicavit.* Hinc legimus paſſim in vetuſtate nunc quintum, nunc ſextum Argeorum ſacrarium. NEAPOL. Gell. x. 15. de Flamine, *Atque etiam quum it ad Argeos, quod neque comit caput, neque capillum depectit.* vid. Vulcan. ad Gloſſar. pag. 12. & Columm. ad Enn. pag. 91. Joh. Baptiſt. Fontejus lib. I. cap. 7. de Priſca Caeſiorum Gente, Caeſiae Gentis originem ad Argivos & regem Caeſum referens, multos Argivos in Italiam & Romam deinde veniſſe conjicit, & inde *Argeos* eſſe dictum locum, in quo quidam Argivorum illuſtres viri ſepulti fuerunt. & ſane multarum familiarum Romanarum nomina ab Argivis deducta fuere. BURM.

791. *Sua pagina dicet.*] Forſan in aliquo ſex poſteriorum. exclamare licet: Heu gemmam amiſſam malo litterarum! NEAPOL. *Mea* decem libri.

792. *Haec, ſicut memini, praeteritaque die.*] Quatuor Vatic. *Hac, ſi cammemini &c.* CIOFAN. In alio, *Hac, ſi commemini.* NEAPOL. Naugerius edidit, *ſicut memini.* quod in plurimis ſcriptis occurrit, etiam prim. Ambroſiano. alii, *ſi quid memini.* ſed vulgata ſcriptura bene ſe habet. quomodo Plautus ſaepe. Terentius etiam, Cicero, Gellius atque alii. exempla in re protrita piget proferre. HEINS.

793. *Vergit declivis ad Arcton.*] Eodem XVI. eſt Milvii occaſus veſpertinus: Plinius facit uno die tardiorem lib. XVIII. cap. 26. *Caeſar & Idus Martias ferales ſibi annotavit Scorpionis occaſu, XV. vero Kalendas Apriles Italiae Milvium oſtendi.* NEAP. *Declinis* multi ex ſcriptis. At Urſin. Voſſian. prim. Ambroſ. Laeti, prim. Farneſ. *proclivis.* Lege, *proclinis*, cum uno Mediceo & uno Farneſiano. ſic & *acclinis*, *declinis*, *reclinis* dicebant. pari modo ſcribi puto debere apud Claudian. III. Conſ. Honor. 178. ubi Theodoſium in ſidus mutatum alloquitur,

Fortunate parens, primos cum detegis ortus,
Aſpicis Arcadium, cum te proclinior urges
Occiduum viſus remoratur Honorius ignem.

HEINS.

794. *Milvius.*] Lege, *Miluüs*, ex duobus Vatic. *Milvius*, per *i* mendoſe ſcribitur. rationem ſatis probabilem reddidit Obertus Giſanius in Lucretium. CIOFAN. In duobus Vaticanis, *Miluüs.* Haec una ex famelicis & rapaciſſimis avibus; inde in proverbium abiit, *Miluina unguis.* Hiſpani dicunt, *el Milano.* Latinis etiam eſt *Circanea avis*, ab aſſiduo volatu & circuitione ſaltuum. NEAPOL. *Miluüs* libri meliores. ut & paulo poſt, de quo Amorum lib. II. Eleg. VI. vſ. 34. HEINS.

794. *Haec illa nocte videnda venit.*] *Haec ima nocte videnda venit* emendabat Scaliger. DAN. HEINS. *Videnda tibi* Helmſt.

795. *Cognoſcere.*] *Agnoſcere* Puteaneus & duo alii.

796. *A Jove.*] *Ab Jove* meliores. dixi lib. I. vſ. 236. HEINS.

797. *In arma.*] *Ad Arma* Ambr. tres Arond. & quatuor alii. vid. ad Epiſt. III. 136.

798. *Quaeque fuit fatis debita.*] *Quaeque ſit in fatis* duo libri. in Zulich. vetus lectio eraſa. Codex Laeti & alii tres, *dedita.* Puto, *Quaeque ſibi fatis debita.* pro *tentat opem* etiam *poſcit* Mazar. Voſſ. Arondel. prim. Ambroſ. prim. Farneſ. poſſet &, *fatis edita.* infra, 856.

Quam ſterili terrae Delphicus edat opem.

HEINS.

801. *Incluſerat.*] *Induxerat* Putean.

Immolat hunc Briareus factâ ex adamante ſecuri:
Et jam jam flammis exta daturus erat.
Juppiter alitibus rapere imperat. attulit illi
Miluüs: & meritis venit in aſtra ſuis
UNa dies media eſt; & fiunt ſacra Minervae:
Nominaque à junctis quinque diebus habent.
Sanguine prima vacat: nec fas concurrere ferro.
Cauſſà, quod eſt illà nata Minerva die.

Alte-

802. *Menitu.*] *Menitis* Putean & Cantabr.

805. *Immolat hunc Briareus.*] Hic ille gigas centimanus: à quo Κάρυςος dicta Αἰγαῖα· nam illi fuit nomen etiam *Aegaeon*, teſte Heſychio, Scholiaſtâ Apollonii, & aliis. Solinus diverſos putat in Polyhiſtore. NEAPOL.

809. *Una dies media eſt.*] XIV. Kalendas feſtum erat Minervae, cui nomen *Quinquatrus*, *Quinquatres* & *Quinquatria*. Hoc monui, ne forte cum Lambino labaris, qui ſcribit ad Horatii Epiſtolam ultimam lib. II. feſta haec *Quinquatrus*, non *Quinquatria*, appellata. En exemplum. Suetonius in Auguſto: *Nos, mi Tiberi, Quinquatris ſatis jucunde egimus.* Livius lib. XLIV. *Legati ex Macedoniâ Quinquatris ultimis exſpectati venerunt.* Omnes more veteri, pro *Quinquatriis.* Sed quid tritius per ora vulgi? vetus Kalendarium in Martio QVINQVATRIA extenſis litteris: nam in reliquis eſſet locus dubio, ubi tantum QVINQ. NEAPOL.

809 *Et fiunt.*] *Ut fiant.* puto. *poſt fiunt* Helmeſtadienſis, non male. HEINS.

810. *A junctis quinque diebus habent.*] Tricae. Ait Noſter à quinque diebus Quinquatria dicta, imo per totidem celebrata; cui favet Suetonius: *Quinquatriis*, inquit, *ſatis jucunde egimus: luſimus enim per omnes dies, forumque aleatorium calfecimus.* Livius lib. XXXVI. licet non adeo clare: *Interrupit hos ſermones nocte, quae pridie Quinquatrus fuit:* nam *pridie* vult A. Gellius pro priori die appoſitum. Eſto hoc: ſed quid Chariſio & aliis dices, qui uno tantum die Quinquatria faciunt? ipſe: *Quinquatrus non enim dictae ſunt quinque dies atri, ſed quod Quinquatrus antiqui dicerent ſive à quinquando, id eſt, luſtrando, quod eo die arma Ancilia luſtrari ſint ſolita.* quid nugacius? Varro lib. V. de L. L. *Quinquatrus, hic dies unus à nominis errore obſervatur, proinde ut ſint quinque dictus, ab Tuſculanis poſt diem ſextum Idus ſimiliter vocatur Sexatrus, & poſt diem ſeptimum Septimatrus; ſic hic, quod erat poſt diem quintum Idus, Quinquatrus.* idem expreſſius Feſtus. Ego ſane tunc me difficultate expediam, cum hi digiti, quibus ſcriptito, pulvis erunt. NEAP. Multi ex ſcriptis, *Numinaque adjunctis quinque diebus habet*, vel *habes*. Lege, *Nomina quae junctis quinque diebus habent.* alludit enim ad nomen *Quinquatrium.* Moreti codex, *Muneraque adjunctis quinque diebus habet.* Puto ſcribendum,

Una dies media eſt, ut fiant ſacra Minervae:
Munera quae junctis quinque diebus habet.

ut ad munera tam Circenſia quam gladiatoria reſpiciat. HEINS. *Nominaque admotis* Petav.

811. *Sanguine prima vacat.*] Quia prima dies ſolemnitatis cenſebatur Minervae γενέθλιος. Hujusce diei mentionem facit Athenaeus lib. III. Τῆς δὲ τῶν, inquit, *Παναθηναίων ἑορτῆς ἐπιτελουμένης, ἐν ᾗ καὶ τὰ δικαστήρια οὐ συνάγεται, ἔφη, γενέθλιος ἐστι τῆς ἀλάστορος Ἀθηνᾶς, καὶ ἄδικος ἡ τῆσδε ἡμέρα.* NEAPOL.

811. *Nec fas concurrere ferro.*] Nec praeluſionibus illis, quae enſibus obtuſis fieri ſolitae, & integro etiam die perdurare: ſed totum rei divinae credo deſtinatum. NEAP.

812. *Illa nata Minerva die.*] *Illo die* Bonon. & Helmaeſt.

813. *Altera treſque ſuper.*] Reliquis quattuor diebus gladiatores in circo nudis gladiis batuebant. De ſecundo ipſe IV. Triſtium, qui illuſtrior ejuſdem Poëtae natali:

Lucifer amborum natalibus adfuit idem:
Una celebrata eſt per duo liba dies.
Haec eſt armiferae de feſtis quinque Minervae,
Quae fieri pugnâ prima cruenta ſolet.

Ludus hic gladiatorius in Panathenaeis etiam obſervatus; ſed poſt Athenas dominae Urbi ſubditas, adeo ut mos à Romanâ religione videatur tralatitius. Philoſtratus in Vitâ Apollonii Tyanei lib. IV. cap. 7. *Διεβέβλητο δὲ κἀκεῖνο Ἀθήνησιν· οἱ Ἀθηναῖοι ξυνιόντες ἐς τὸ θέατρον τὸ ἐπὶ τῇ ἀκροπόλει, προσεῖχον σφαγαῖς ἀνθρώπων, καὶ ἐσπουδάζετο ταῦτα ἐκεῖ μᾶλλον, ἢ ἐν Κορίνθῳ νῦν· χρημάτων τε μεγάλων ἐωνημένοι ἤγοντο μοιχοὶ, καὶ ἀνδραποδισταὶ, πόρνοι, καὶ τοιχωρύχοι, καὶ βαλαντιοτόμοι, καὶ ἀνδραποδισταὶ, καὶ τὰ τοιαῦτα ἔθνη· οἱ δ' ὥπλιζον αὐτοὺς, καὶ ἐκέλευον ξυμπίπτειν. ἐλάβετο δὲ καὶ τούτων ὁ Ἀπολλώνιος· καὶ καλούντων αὐτὸν ἐς ἐκκλησίαν Ἀθηναίων, οὐκ ἂν, ἔφη, παρελθεῖν ἐς χωρίον ἀκάθαρτον, καὶ λύθρου μεστόν· ἔλεγε δὲ ταῦτα ἐν ἐπιστολῇ· καὶ θαυμάζειν ἔλεγεν, ὅπως ἡ θεὸς οὐ καὶ τὴν ἀκρόπολιν ἤδη ἐκλείπει, τοιοῦτον αἷμα ὑμῶν προσχεόντων αὐτῇ· δοκεῖτε γάρ μοι προϊόντες, ἐπειδὰν τὰ Παναθήναια πέμπητε,*

Altera, treſque ſuper ſtratâ celebrantur arenâ.
  Enſibus exſertis bellica laeta Dea eſt.
Pallada nunc pueri, teneraeque ornate puellae.
  Qui bene placarit Pallada, doctus erit.
Pallade placatâ, lanam mollite, puellae:
  Diſcite jam plenas exonerare colos.
Illa etiam ſtantes radio percurrere telas
  Erudit; & rarum pectine denſet opus.

Hanc

ταντι, μηδὲ βοῦς ἔτι, ἀλλ' ἑκατόμβας ἀνθρώπων καταθύειν τῇ θεῷ. Neapol.

813. *Treſque ſuperſtrata celebrantur arena.*] Tres Vatic. Maffei, Fratris, Stat. & Urſ. *ſuperraſa.* probo. lib. III. Metamorph. *Raſaque terra ſonat.* Ciofan. Rectius veteres *raſâ*, hoc eſt aequatâ & de induſtriâ ſic ſparſâ. Inſtravit quondam inſania Principum pro illâ minium & chryſocollam: non é ſolo uſque ad ſuperficiem, nam haec dementia; ſed poſt multam arenae injectionem, minium aut aliud leviter ſparſum. ad quod puto Plinium calamum flexiſſe, cum ſcribit: *Viſumque jam eſt Neronis Principis ſpectaculis arenam Circi chryſocollâ ſpargi, cum ipſe concolori panno aurigaturus eſſet.* Conſidera nunc illa, *arenam Circi*: ergo prius ſolita illa inſterni, poſtea ſuperinjecta chryſocolla. Eodem traho Suetonium de Cajo: *Edidit & Circenſes quoſdam praecipuos, minio & chryſocollâ conſtrato Circo.* Neapol. *Raſâ celebrantur arenâ.* Placet haec lectio Illuſtriſſimo Neapoli & Ciofano. At Nauger. Mazar. Zulich. Urſin. Voſſ. Arond. & xv. alii, *ſtratâ.* ſic Triſt. II.

Martia cum durum ſternet arena ſolum.

Am. II. Eleg. XIV.

Sternetur pugnae triſtis arena tuae.

Propertius lib. IV. Eleg. IV.

Nec cum laſcivum ſternet arena forum.

prim. & ſec. Ambroſ. Laeti & alii XII. *fuſa arena.* Excerpta Polit. prim. Med. Sarrav. & Arond. pro diverſa lectione etiam non male, *ſparſa.* Art. Am. I.

Sparſaque ſollicito triſtis arena foro.

duo alii, *plana.* vide quae Neapolis hic notat. Heins.

814. *Exſertis.*] Plurimi veterum, *expertis.*

815. *Pallada nunc pueri.*] Hi eloquentiam à Minerva totis Quinquatriis expetebant. Juvenalis Satyrâ X.

Eloquium ac famam Demoſthenis aut Ciceronis
Incipit optare, & totis Quinquatribus optat,
Quiſquis adhuc uno partam colit aſſe Minervam.

Hinc etiam illis feſtis certamina Oratorum & Poëtarum exhibita. Xiphilinus in Domitiano: Θεὸν μὲν γὰρ τὴν Ἀθηνᾶν ἐς τὰ μάλιστα ἤγαλλε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰ Παναθήναια μεγάλως ἑώρταζε· καὶ ἐν αὐτοῖς ἀγῶνας καὶ Ποιητῶν καὶ Λογογράφων μονομάχων τε κατ' ἔτος, ὡς εἰπεῖν, ἐν τῷ Ἀλβανῷ ἐποίει. Neapol.

815. *Ornate.*] *Orate* multi editi; ſed *ornate* eſt in optimis & vetuſtiſſimis codicibus.

817. *Pallade placata lanam.*] Hinc ductum proverbium, Σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει. de quo vide Zenob. Centur. V. Adag. 93. & Suid. cent. III. 95. & mox, *invita Minerva facere aliquid.* Burm.

817. *Lanam mollire.*] Carminare, ἔρια ξαίνειν, à quo ξάνιον, inſtrumentum ad purgandas lanas rudes: haec Graecis, ἀγρὰ ἔρια. Neap.

817. *Mollire puellae Diſcant.*] *Diſcite jam*, Maz. duo Farneſ. & totidem alii. Arondel. *Diſcite & plenas.* Scribe,

——— *lanam mollite, puellae:*
Diſcite jam plenas exonerare colos.

Cogitabam aliquando latere verbum parum obvium, ac ſcribi poſſe,

Diſcite & nectas exonerare colos.

pari modo *pernere*, & quod rarius verbum, *renere*, dicebant. de quo ad Elegiam in mortem Druſi diximus. poſſet &,

Diſcite, & impletas.

plenae colus. quomodo apud Juvenalem Sat. II. *Praegnantem tenui ſtamine fuſum* habes. Heins. Sed quid opus verba ſana ſollicitare? τὸ *exonerare* poſcit *plenas.* ſic. Ep. III. 76.

Et minuent plenas ſtamina noſtra colos. Burm.

819. *Stantes telas.*] Licia jugo annexa. Hoc lignum, in quo ſtamen extenditur. Noſter, *tela jugo juncta eſt.* Idem jugum & ἱστός. Neap.

819. *Radio percurrere.*] Stamini tramam interponere. Neapol.

820. *Denſat opus.*] *Denſet* vetuſtiores magno numero cum primis editionibus. ſic & in Metamorph. non ſemel. ut lib. XIV. 369.

——— *Cantato denſetur carmine coelum.*

ita codices veterrimi. de quo verbo pluribus ad Claudianum. Sic apud Horatium lib. I. Od. XXVIII. *Miſta ſenum ac juvenum denſentur funera* libri veteres,

Digitized by Google

Hanc cole, qui maculas laeſis de veſtibus aufers:
Hanc cole, velleribus quiſquis ahena paras.
Nec quiſquam invitâ faciat bene vincula plantae
Pallade; ſit Tychio doctior ille licet.
Et licet antiquo manibus collatus Epeo
Sit prior; iratâ Pallade mancus erit.

Vos

teres, quos ego aliique vidimus. Prudentius Cathemerin.

Denſetur cuneis turba pedeſtribus.

Idem Hamart.

Surgit in auxilium Chananeus atque agmina denſet.

& poſtea,

——— *quamvis denſeta graventur*
Nubila.

ita illis locis codex Puteaneus vetuſtiſſimus & literis majoribus Romanis ſcriptus. Silius lib. IV.

——— *ſociata examina denſent*
Infandi Senones.

& lib. XIV.

Perculſi cuneo Poeni denſentur in unum.

ſic optimae membranae. & puto alibi quoque apud eundem ſic ſcribi debere, quicquid obſtant libri veteres. Virg. Ciri:

Quem circa triſtes denſentur in omnia poenae.

Neque aliter apud alios auctores paſſim in optimis libris legitur. hinc *condenſeri.* utitur utroque verbo paſſim Lucretius. HEINS.

821. *Laeſis de veſtibus aufers.*] Fullones, qui ſulphure, nitro, cimoliâ ſordes è veſtibus eluunt: qui plures olim in Urbe, ob togas miri candoris; quas ab uſu pallidas bis & quater lego lotas. Fullo Graecis πλυντὶς, ars πλυντική: ſed haec tantum, quae lavat & purgat perditos maculatosque pannos; alia eſt, quae dicitur γναφευτική, ſed eſt eorum fullonum, qui eos tondent, carpunt, vellicant, à γνάφω, à quo γνάφος, *ſpina fullonia.* NEAPOL.

822. *Quiſquis ahena paras.*] Infector & affector. de quibus vocibus Feſtus: *Infectores, qui alienum colorem in lanam injiciunt: affectores, qui proprio colori novum afficiunt.* alia editio, *qui è proprio colore efficiunt.* Gloſſae, *infectum* ἐνεςυμμένον: *infectus* βεβαμμένος, ἐνεςυμμένος. *Abena* vero *parare* nihil aliud, quam in iis apta quaeque miſcere ad lanas fucandas: vide *Sidonium ahenum*, in quo purpureas tingebant. Seneca in Hercule Oetaeo:

Nec Sidonio mollis aheno.
Repetita bibit lana rubores.

NEAPOL.

823. *Nec quiſquam invita faciet.*] *Faciat* quatuor libri. HEINS.

824. *Titio doctior ille licet.*] Sic legunt veteres gloſſarii, citantque illud Horatii II Sat. III. 21.

Quo vafer ille pedes laviſſet Titius aere.

Sed hodie apud Horatium non *Titius*, ut ii legunt, ſed *Siſyphus* legitur. optimus Vatic. & Statianus habent, *Pitio.* Urſini, *Pithio*, alii Vaticani, *Phitio*, alii vero, *Phytio.* ego quomodo ſit legendum nondum ſtatui. CIOFAN. *Tychio* Noſter liber. In duobus totidem lectiones, *Ficio* & *Titio*; ſed *Tychio* ſcribendum omnino, qui Homero Iliade H. Σκυτοτόμων ὄχ' ἄριστος. hunc ipſum ex eodem poëtâ nominat etiam Strabo lib. IX. in Boeotiâ. NEAP.

825. *Manibus collatus Epeo.*] Hic opifex equi Duratei. NEAPOL.

826. *Irata Pallade mancus erit.*] *Invita* Mazar. Zulich. prim. Ambroſ. Laeti, prim. Med. decem alii. quod placeret, niſi jam praeceſſiſſet. Notum adagium, quo Cicero non ſemel, Horatius, alii utuntur. HEINS.

827. *Vos quoque Phoebea.*] Curae quoque fuit Palladi Medicorum tutela: ea propter & ipſi *Medicae* cognomentum. Obſerva ex hoc marmore Placentino:

MINERVÆ MEDICÆ
CABARDIÆ
VALERIA SAMMONIA
VERCELLESIS VOT. S. L. M.

NEAPOL.

829. *Cenſu fraudata magiſtri.*] Sunt qui legant, *ſenſu.* Tu cogita, mi Lector, quas ineptias effutire cogantur. Inter hos eſt Fanenſis & Marſus, &, quod mirum, Theodorus Marcilius ad Perſii illud Satyrâ III.

——— *Non ſane multum laudanda magiſtro.*

Hic vero mentio fit veteris Minervalis: quo non dato, Rhetoribus & Grammatiſtis fraus & dolus apertè fiebat; illud autem hoc menſe ſolutum patet ex Macrobio primo Saturnalium: *Hoc menſe mercedes*, inquit, *exſolvebant magiſtris, quas completus annus deberi fecit.* Fraudum cauſſam ſi quaeris, dabant feriae per id tempus, cum à parentibus data pro magiſtris ſtipendia ludis & bellariis pueri deſtinabant: metu & pudore poſtea ad ſcholas accedere non audebant. Sic didaſcali ſine mercede, ſine diſcipulis aſſoliti remanere: ideo M

Vos quoque, Phoebeâ morbos qui pellitis arte,
Munera de veſtris pauca referte Deae.
Nec vos turba feri cenſu fraudata magiſtri
Spernite. diſcipulos attrahit illa novos.
Quique moves coelum, tabulamque coloribus uris;
Quique facis doctâ mollia ſaxa manu.

Mille

ſter ad hos: Vos quoque Minervam non ſpernite: nam attrahet illa novos diſcipulos. De feriis ſeſe offert Symmachi locus lib v. Epiſtolarum: *Nempe Minervae tibi ſolemne de ſcholis notum eſt, ut fere memores ſumus, etiam procedente aetate, puerilium feriarum: ad eum diem convivium tibi paramus.* & Horatii Epiſt. ultimâ:

Ac potius puer ut feſtis Quinquatribus olim,
Exiguo gratoque fruaris tempore raptim.

Neapol. Locus vexatiſſimus. pro *ſenſu* eſſe reſcribendum, *cenſu*, recte in Miſcellaneis Politianus jamdudum vidit, atque illum ſecuti poſtea Berſmannus & Neapolis. neque aliter duo Ambroſiani & quinque alii ex noſtris. niſi quod in iis, *cenſu fraudante.* aliquanto plures, *ſenſu fraudante* quatuor, *ſenſus fraudata.* Unde *cenſus fraudata* ſcribebam, quales Graeciſmi ſollemnes ſunt Naſoni, vel *cenſum fraudata.* & per *cenſum* Minerval intelligebam, unde victitant magiſtri. quomodo in illis Metamorphoſ. xv. de piſcatore:

Ars illi ſua cenſus erat: cum traderet artem,
Accipe, quas habeo, ſtudii ſucceſſor & haeres,
Inquit, opes.

ubi quaeſtum ex piſcatura factum deſignat. *cenſus* ex opificio. Quinctilianus Declamatione xv. de paupere: *Excuſare non poſſis, ſi tantum perdideris dies, cujus cenſus ex manibus, ex laboribus ſubſtantia, quem quotidie poſcit ultra rationem dimenſus.* militibus olim jure Romano id privilegii conceſſum, ut ſtipendium in illorum cenſu non haberetur, dum minorennes erant, ac proinde in parentum poteſtate. hinc Juvenalis Sat. xvi.

——— *nam quae ſunt parta labore*
Militiae, placuit non eſſe in corpore cenſus.

civitas tenuis cenſu, pro opibus tenui, Feſto Avieno Ora Maritima:

——— *hic ſat anguſti laris*
Tenuisque cenſu civitas Pelygium eſt.

Injurius igitur Theodorus Marcilius ad Satyram tertiam Perſii vſ. 45. dum ſugillat illos, qui hoc Naſonis loco *cenſu* quam *ſenſu* malunt admittere. Sed perpendamus paulo accuratius ſcriptos codices. optimus Vaticanus a manu prima, *cenſu fraudata.* veterrimus Petavianus, *ſenſu fraudare.* ut & Patavinus praeſtantis notae. Mazarinianus optimus, *turba ferae ſenſus fraudare.* pro *turba* etiam in duobus, *verba.* Unde argute & ingenio ſe mehercules noſter Gronovius cap. 11. lib. iv. de Pecunia Veterum,

Nec vos thure feri cenſum fraudare magiſtri
Spernite.

mihi videbatur in codicibus, qui *verba* pro *turba* exhibent, & in illo Mazariniani libri *ferae* pro *feri* praeferentis ſupereſſe manus Naſonianae veſtigia, quae reliquiſſet nobis:

Nec vos aere brevem cenſum fraudare magiſtri
Spernite.

vel etiam, *aere brevi fraudare*, pro exiguo aere. ſic *mus brevis*, & *rus breve*, pro parvo, apud Noſtrum in hiſce ipſis Faſtorum libris. ſed & *brevem cenſum* Horatius dixerat. per *aes breve* ſtipem deſignat. ſic *aes parvum* Petronio. *Stipem* Minervae Quinquatribus conſecrabant magiſtri, ut ex Tertulliano mox videbimus, poſſis etiam *cenſus fraudare*, ut accedamus quam proxime ad ſcripturam Mazariniani codicis, qui lectiones paſſim fidas optimasque nobis conſervavit, a quo nec multum abludit Petavianus, ut jam vidimus. Sed & in duobus aut tribus aliis minoris rei, *Nec vos turba deam.* quae diverſitas ſcripturae locum interpolatum eſſe ſatis evincit. quod *aes breve* dixit hoc loco Noſter, id *exiguae ſtipis aera* Elegia prima libri primi Ponticorum:

Ante Deum matrem cornu tibicen adunco
Cum canit, exiguae quis ſtipis aera neget?

Ceterum de votivis Quinquatribus locus exſtat apud Juvenalem Sat. x, obiter caſtigandus:

Eloquium ac famam Demoſthenis aut Ciceronis
Incipit optare, & totis quinquatribus optat,
Quisquis adhuc uno parcam colitaſſe Minervam;
Quem ſequitur cuſtos anguſtae vernula capſae

Sic enim ſcribo, non *partam Minervam.* *parcam Minervam* dicit, qua puer parce adhuc eſt imbutus. *tenuis Minerva* Virgil. Æn. viii. 409. ubi Servius non diſſimili modo *rudem* quoque *Minervam* dicebat. & *pinguem craſſamque.* ſed iſte Juvenalis locus diſcipulos tangit. quod manifeſtum fit, quod de vernula capſae cuſtode herum ſequente ſubjungit. hunc *capſarium* vocabant. vide Suetonium Nerone cap. xxxvi. quem locum opportune amiciſſimus noſter Graevius ſuggeſſit. Ceterum in Symmacho quo-

Digitized by Google

Mille Dea eſt operum: certe Dea carminis illa eſt.
  Si mereor, ſtudiis adſit amica meis.
Coelius ex alto qua mons deſcendit in aequum,
  Hic ubi non plana eſt, ſed prope plana via eſt;
Parva licet videas Captae delubra Minervae,
  Quae Dea natali coepit habere ſuo.
Nominis in dubio cauſſa eſt. capitale vocamus
  Ingenium ſollers: ingenioſa Dea eſt.

An,

quoque, ubi de Quinquatribus agit, *convictus partus*, pro *parto*, ſcribendum: *Oro praeſentia tua augeas honorem feſtorum dierum. Nempe Minervae tibi ſolemne de ſcholis notum eſt, ut fere memores ſumus etiam procedente aevo puerilium feriarum. Ad eum diem convictum tibi paramus agreſtibus holuſculis parcum: quia luxuries offendit Deam ſobriam.* Hieronymus Commentario in Epiſtolam Pauli ad Epheſios: *Minervale munus, quod Grammaticus & Rhetor in ſumptus domeſticos aut in templi ſtipem aut ſordidum convertebat lucrum.* Tertullianus de Idololatria: *Quis ludimagiſter ſi non tabularia idolorum, Quinquatria tamen frequentabat? ipſam primum novi diſcipuli ſtipem Minervae & honori & nomini conſecrat.* Quinquatribus feriabantur diſcipuli. Laudat Plinius in Naturali Hiſtoria pulcherrimam picturam pueri Quinquatribus ludentis. atque huc etiam drama comicum Pomponii Quinquatria Nonio Marcello laudata referendum. Si quis Gronovianam de *thure* conjecturam mavult, quae ad vulgatam lectionem propius accedit, caſtigare poterit, *thure brevi cenſum fraudare.* nam feros hoc loco magiſtros dici ad rem non facit. *aere brevi* optime videtur reſpondere iis, quae de Medicis proxime praeceſſere, nam & hi ex lucro honorarioque nonnihil Minervae conſecrabant.

Munera de veſtris pauca referte Deae.

ubi ſignificanter *referte Deae* dixit, nimirum cujus favori haec ipſa munera ferebantur accepta. Locus etiam Tertulliani, & quae ſubjungit Noſter de diſcipulis, ſatis ſubindicant, aes illud breve capiendum eſſe de ſtipe novorum diſcipulorum, quam Minervae Magiſtri dedicare erant ſoliti. *aes breve* etiam apud Avienum occurrit Fabula XXXVIII. *Te ſimul aere brevi debile vulgus emet.* ita & *aes parvum*, *parvo aere recuperare theſaurum* Petronio. Videndus ad Symmachum Juretus libro VII. Ep. 129. *exiguae ſtipis aera* Noſter in Ponticis. contra *grande aes* Senecae Ep. XIX. Columellae libro VIII. cap. 16. Ammiano Marcellino lib. XXX. quod aliis *magnum aes* dicitur. pro *diſcipulos attrahis illa novos*, veterum nonnulli, *attrahet.* quod malo. in Mazariniano, *attrahes ipſe novos.* quod quid ſibi velit non aſſequor. HEINS. Hae omnes turbae mihi facillime poſſe componi videntur, ſi lectio illa trium codicum, quos minoris rei vocat Heinſius (ſed inter quos Junianus & Cantabrig. bonae notae codices) recipiatur,

Nec vos turba, Deam, cenſu fraudata, Magiſtri
  Spernite.

nec vos Magiſtri, turba cenſu fraudata, ſpernite Deam, quae culta ubertim vobis reddet ea, quibus iniqua vos fortuna aut diſcipulorum dolus fraudavit. Nam quidquid ſummus Gronovius dicat, vix perſuadebit elegantiae Ovidii convenire, ut dicatur Latinè, *ſpernite fraudare cenſum ture*, pro non poeniteat aliquid detrahere patrimonio, quod in tus impendatis. In idem incommodum incidit Heinſii emendatio, & ſatius crederem tunc vulgatam retinere, cujus hic ordo eſſet, nec vos feri magiſtri, turba fraudata cenſu, ſpernite ſcil. *Deam*, quae proximo verſu nominata fuit. quod ſi admitti poſſet haec locutio *ſpernite fraudare*, ego certe mallem reſcribere:

Nec vos parte Deam cenſûs fraudare magiſtri
  Spernite.

ſed non puto, & locum adhuc forte alio auxilio egere credo. BURM.

831. *Quique moves coelum.*] Coelum eſt γλύφανον: quo non unus, ſed plures utuntur. NEAP. *Caeſtrum* quemdam legere dicit Pignorius de Servis pag. 175. Edit. prioris, ſed ipſe nihil mutat.

831. *Tabulamque coloribus uris.*] Quique eſtis ἐγκαυςαί. De encauſtice loquitur & Auſonius in his:

Ceris inurens januarum limina.

NEAP. *Coloribus imples* Mazar.

832. *Mollia ſaxa manu.*] Addit & marmorarios: ſed hîc Publio non mens omnes fere opifices numerare, inde ſic claudit haec diſticha: *Mille Dea eſt operum.* quibus fax à Lactantio Firmiano lib. I. cap. 17. *Sunt & aliae artes, quarum repertores humanae vitae plurimum profuerunt; cur non etiam illis attributa ſunt templa? ſed nimirum Minerva eſt, quae omnes repperit, ideoque illi opifices ſupplicant: ergo ab his ſordibus Minerva aſcendit in coelum.* NEAPOL.

833. *Mil-*

Digitized by Google

An, quia de capitis fertur ſine matre paterni
  Vertice cum clypeo proſiluiſſe ſuo?
An, quia perdomitis ad nos captiva Faliſcis
  Venit: & hoc ipſum litera priſca docet?
An, quod habet legem, capitis quae pendere poenas
  Ex illo jubeat furta reperta loco?
A quacumque trahis ratione vocabula, Pallas;
  Pro Ducibus noſtris aegida ſemper habe.

Sum-

833. *Mille Dea eſt operum.*] Hinc Graecis ἐργάνη. vid. Ælian. I. Var. II.

835. *Quà mons deſcendit in aequum.*] *Æqua* prim. Ambroſ. Voſſ. Maz. & tres alii. In eodem Maz. & Oxon. pro diverſa lectione, *aequor*. ſic & Zulichemianus. Forſan recte. *aequor* enim dicitur omnis planities ab aequalitate. unde *aequor* pro campo ſaepe ponitur apud poëtas. ſic & variant codd. Maronis Æn. IX. ✠ſ. 68. HEINS.

837. *Captae delubra Minervae.*] Haec numerantur à Topographis inter VIII. aediculas regionis ſecundae: ſitus, ut vides, erat ad radices Caelii. NEAPOL. Alii, *caſtae*. Sarravii codex & quinque alii, *captae*. In vulgatis P. Victorii de regionibus Urbis exemplaribus *capta* etiam dicitur. ſic apud Graecos Ἀθηνᾶ Φυλακῖτις, cujus Photius in Excerptis Nicomachi Arithmeticorum meminit. miror Naſonem inter tot cauſas hujus nominis non meminiſſe capti Palladii. HEINS.

339. *Nominis in dubio cauſſa eſt.*] Vel inquit *Captae* nomen inditum, quod ingenioſa Dea ſit; cum *capitale* ingenium ſolers dicamus: vel, quod feratur proſiluiſſe ex Jovis vertice: vel, quod domitis Phaliſcis deducta in Urbem captiva: vel, quod capite puniatur, qui quidquam ex ejusdem templo furto ſubtrahat. NEAPOL.

839. *Capitale vocamus Ingenium ſolers, ingenioſa Dea eſt.*] Hunc locum erudite & eleganter tractat Muretus Variarum Lectionum libro II. 5. CIOFAN. Tullius lib. II. Epiſtolâ II. de Philiſto noſtro: *Siculus ille capitalis, creber, acutus, brevis, planè puſillus Thucydides.* Sic & apud membranas veteres Trebellii Pollionis *capitalis* (in vulgatis legitur *militaris*) *jocus*, pro aſtuto & ingenioſo eſt. *Capitali enim*, inquiunt, *joco regna promeruit: nam cum milites cum eo quidam coenarent* (de Regilliano agitur) *aſtitit Valerianus Tribunus qui diceret, Regilliani nomen unde credimus dictum? Alius continuo, Credimus quod à regno. Tum is, qui aderat, ſcholaſticus coepit quaſi grammaticaliter declinare & dicere, Rex, regis, regi], Regillianus. Milites, ut eſt hominum genus pronum ad ea quae cogitant, dixerunt; Ergo potes Rex eſſe? item alius, Ergo poteſt nos regere? item alius, Deus tibi Regis nomen impoſuit. Quid multa? his dictis cum aliâ die mane proceſſiſſet, à principibus Imperator eſt ſalutatus. Ita quod aliis vel audacia vel judicium detulit, huic jocularis aſtutia.* NEAPOL. Ex Salmaſio ad Pollion. XXX. Tyran. cap. 10. ſua hauſit Neapolis.

844. *Et hoc ſigno littera prima docet.*] *Et hoc ipſum littera priſca* bene Urſin. Arond. Mazar. & ſeptem alii. HEINS. *Prima* Polit. *ſignum litera prima* Bernenſ. & quatuor cum prima editione. *ſillaba prima* Pembroc.

845. *Quae pendere poenas.*] Conveniunt his verba Feſti: *Capitalis lucus, ubi ſi quid violatum eſt, capite violatoris expiatur.* NEAPOL.

846. *Jubeat furta recepta loco.*] *Furta reperta* Urſin. Mazar. prim. Ambroſ. Voſſ. Arond. XIII. alii. bene, id eſt, deprehenſa. Plautus Moſtellaria V. I. 62.

Male facta veſtra repperi radicitus.

Virgil. IV. 128.

Annuit, atque dolis riſit Cytherea repertis.

Amat id verbum Noſter. ſic Triſt. II. 12.

——— *Ingenio eſt poena reperta meo.*

lib. IV. Faſtorum, 466.

Si non turbaſſent ſigna reperta ſues.

& lib. IV. 27. *Venerem repertam* dixit. ut habent codices vetuſti. lib. V. 22.

Tethys & extremo ſaepe reperta loco eſt.

ita & illic priſcum exemplar. Art. Am. I. 86.

Flammaque in arguto ſaepe reperta foro eſt.

ſupra hoc libro, 728.

——— *in gelidis herba reperta focis.*

Triſt. IV. Eleg. V. 2.

Unica fortunis ara reperta meis.

ita & Graeci non raro. ut in illo Æliani Varia Hiſtoria lib. X. cap. 6. Ἀρχέστρατος δὲ ὁ μάντις ὑπὸ πολεμίων ἁλοὺς, καὶ ὑπὸ ζυγὸν ἀναβληθεὶς, ὀβολοῦ ὁλκὴν ἔχων εὑρέθη, ὥς φασι. & in illo Matthaei Euang. cap. primo: Εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα· quae vetus interpres vertit, *Inventa eſt in utero habens.* Et Lucae cap. XVII. 18. *Ut non eſt inventus, qui rediret & daret gloriam Deo.* Οὐχ' εὑρέθησαν ὑποστρέ-

Summa dies è quinque tubas luſtrare canoras
Admonet, & forti ſacrificare Deae.
Nunc potes ad Solem ſublato dicere vultu;
Hic here Phrixeae vellera preſſit ovis.
Seminibus toſtis ſceleratae fraude novercae
Suſtulerat nullas, ut ſolet, herba comas.
Mittitur ad tripodas, certâ qui ſorte reportet,
Quam ſterili terrae Delphicus edat opem.
Hic quoque corruptus, pro ſemine, nuntiat Helles
Et juvenis Phryxi funera ſorte peti.
Utque recuſantem cives, & tempus, & Ino
Compulerunt regem juſſa nefanda pati;
Et ſoror, & Phryxus velati tempora ramis
Stant ſimul ante aras: junctaque fata gemunt.

Ad-

στρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ Θεῷ. Heins. *Repertus* & *receptus* paſſim apud Noſtrum permutari videmus ad v. Met. 572. ſed aliud ulcus his verbis ſubeſſe ſuſpicor, *furta* enim *pendere poenas* numquam legi, ſed *fures* ſaepe. ita III. Triſt. XI. 35.

Pendimus ex profugi (*ſatia tua pectora*) *poenas.*

& paſſim: quare cum in Mazariniano à manu prima ſit, *poenis*, illud recipiendum puto, & ſubintelligendum fures, vel quoscunque, qui furtum fecerunt, ſollemni ellipſi,

An, quod habet legem, capitis quae pendere poenis (vel *poena*)
Ex illo jubeat furta reperta loco.

lex quae jubeat fures pendere ſua furta poena capitis; nam dicitur utrumque, *luere, pendere, ſolvere poenas*, & *crimina*. ut notum eſt. quis vero *ille* ſit *locus* neſcio: nam verba Feſti magis de luci ſacri violatione, quam de furtis videntur intelligenda, ſed Athenis fuiſſe Cynoſarges & Lyceum, ubi ex Solonis lege furta ultra decem drachmas capite etiam luebantur, docet Meurſ. in Athen. Attic. II. 2. & 3. ſic forte ex illo templo Minervae Capitae ſi quis furto aliquid ſurripuiſſe deprehendebatur, capite puniebatur. Viderint doctiores. Scaliger in Feſto legit, *capitalem locum*, & vult in genere omnem locum, in quo poena capitis violatoribus erat conſtituta, dici *capitalem*. notandum vero eſt Barthium lib XLI. Adv. 8. in duobus MS. reppeniſſe *capitalis lucus, ubi ſi quid violatum eſt, capite vigilatoris expiatur.* quam lectionem veram eſſe puto. nam in omnibus credo locis ſanctis violatores capite puniebantur. ſed hoc ſingulare, in *capitali luco* ut *vigilator* negligentiam ſuam lueret capite. & fortaſſe ille *vigil* latet in illis, *ex illo*; pro quibus in plurimis codicibus erat, *Exilio*. ſed relinquo haec felicioribus divinatoribus. Burm.

847. *Trabis.*] *Trabas* editi & ſcripti quidam.

849. *Summa dies è quinque.*] Et quintus Quinquatruum dies, qui X. Kalendas Apriles, ſcribitur his notis in Kalendario veteri, TVBILVS. NP. & alter menſe Majo, qui X. Kalendas Junias. Ergo Tubiluſtrium bis in anno Romano celebratum: Minervae ſemel menſe Martio, Vulcano ſemel menſe Majo. Obſerva reconditum morem ex Noſtro, forſan in alio non leges. & videſis ſub finem libri quinti nos ad illud:

Proxima Vulcani lux eſt, quam Luſtria dicunt:
Luſtrantur purae, quas facit ille, tubae.

Neapol.

849. *Tubam luſtrare caneram.*] Cave legas, *tubâ canorâ*; ut vult momar ille Marſus, meâ priſcâ linguâ, incomitiem. In tribus editionibus, *tubas canoras*, non rejicio. Neapol.

850. *Forti ſacrificare Deae.*] *Deo* Urſin. Mazar. & à manu primâ Zulich. ut *Deum* pro Dea dixerit Graecorum more. an *fortem Deum* Martem innuit; cui ſacra ſint Tibiluſtria haec menſis Martii, quemadmodum altera illa menſis Maji Vulcano? Heins.

851. *Nunc potes ad Solem.*] Eodem primo feſto Quinquatruum, id eſt XIV. Kalendas Neap.

852. *Hic here.*] Hoc eſt XV. Kalendas Sol in Ariete. *Here* eſt χθές. Neapol.

853. *Seminibus toſtis.*] Vide Hyginum lib. II. Poët. Aſtronomicon. Neap.

855. *Mittitur ad Tripodas.*] Quid *tripus* notum: hoc idem dixere antiqui *tripedium*. Gloſſae manuſcriptae: *Tripodia, tripedia, id eſt, ſcabellum, quod tres pedes habet; vel menſa, in ſacris Apollinis, vel nummus conſecratus.* Quidquid igitur tribus fulcris ſuſtinebatur ſic dici potuit: inde Siculi vocant *tripodi*, quibus ollae ad focum ſuperimponuntur. Neapol.

857. *Hic quoque corruptus cum ſemine.*] Locum

Adſpicit hos, ut forte pependerat aethere, mater;
  Et ferit attonitâ pectora nuda manus.
Inque draconigenam nimbis comitantibus urbem
  Deſilit: & natos eripit inde ſuos.
Utque fugam rapiant, aries nitidiſſimus auro
  Traditur. ille vehit per freta longa duos.
Dicitur infirmâ cornu tenuiſſe ſiniſtrâ
  Femina; cum de ſe nomina fecit aquae.
Pene ſimul periit, dum vult ſuccurrere lapſae
  Frater; & extentas porrigit usque manus.
Flebat, ut amiſſâ gemini conſorte pericli,
  Caeruleo junctam neſcius eſſe Deo.
Litoribus tactis aries fit ſidus: at hujus
  Pervenit in Colchas aurea lana domos.

Tres

cum hunc menda laborare variae lectiones ſatis probant. *corrupto* Sarravii. *corruptos* Petavii. *corruptus* (& emendatum *corrupto*) *cum ſanguine nuntia bella* Mazarian. *cum ſanguine* etiam Voſſian. & ſex alii. & ita alios legere Marſus notavit. *cum munere* unus Heinſii & tres alii. ſed maxime placet unius codicis lectio,

Hic quoque corruptus, pro ſemine nuntiat, Helles
Et juvenis Phryxi ſunera ſorte peti.

nuntius corruptus nuntiat, Phryxo & Helle mactatis, ſemina recte ſurrectura, & fruges daturam tellurem: nam duta illa interpretatio videtur, *nuntius corruptus cum ſemine*, id eſt, quem corruperat Ino, quemadmodum & antea ſemina ferenda torrendo corruperat. certe tunc deberet legi, *cum ſanguine Helles peti ſunera Phryxi.* BURM.

859. *Usque recuſantem.*] *Utque* duo veteres. rectius. deinde *compulerunt* ſequenti verſu, pro *compulerant*, cum Petaviano. unus Puteaneus, *compulerint*: proxime verſum. HEINS.

861. *Velati tempora vittis.*] Ex ritu recepto. Alibi Noſter de Pyladem & Oreſtem immolatura:

Sparſit aquâ captos luſtrali Graja ſacerdos,
Ambiat ut fulvas inſula longa comas:
Dumque parat ſacrum, dum velat tempora vittis,
Dum tardae cauſſas invenit illa morae.

NEAPOL. *Ramis* Urſin. Nauger. Mazar. Zulich. Arond. prim. Ambroſ. & prim. Farneſ. utrumque bene. ſed ſequor vetuſtiores codices. ſic apud Virgil. lib. VII.

—— — induit albos
Cum vittâ crines, tum ramum innectit olivae.

Nihil magis obvium apud poëtas in deſctiptione victimarum aut ſacrificiorum. HEINS. Vid. tamen XII. Met. 516.

863. *Forte pependerat.*] *Forte pependit in aethere* Putean. & alius, niſi quod ille *aethera* habebat.

865. *Inque Draconigenam*] *Draconigenûm* male habebat Scaliger. ut ſit *Draconigenûm urbem*. Intelligit enim τὴν τῶν Σπαρτῶν πόλιν. quae eſt Boeotiorum Thebae. διὰ τοὺς ἐκ τῶν τοῦ δράκοντος ὀδόντων Σπαρτούς. DAN. HEINS. *Draconigeram* quidam ex vetuſtioribus. ſed fruſtra. HEINS.

867. *Fugam capiant.*] Ita ſaepe loqui veteres oſtendit doctiſſimus Daviſius ad Hirt. Bell. Alex. cap. 16. ſed *rapiant* tres libri. quod multo elegantius & huic loco convenientius. Val. Flacc. V. 272.

Rapit inde fugam.

ita paſſim *viam*, *iter*, &c. *rapere*. Vide ad Silium lib. III. 33. BURM.

868. *Per freta longa.*] Quibus poſtea nomen fuit Helleſpontus. NEAP.

870. *De ſe nomina.*] *Denſae nomina fecit aquae* Vatican. unus. Heinſius corrigebat *ſaevae*, vel *caecae*. ego nihil muto. vid. I. Triſt. I. 90. BURM.

872. *Extentas.*] *Extenſas* multi. vid. ſup. ℣ſ. 530. *Exactas* unus. *externas* alius. *porrigit illa* duo *ille* totidem. *ipſe* unus.

873. *Flebat ut amiſſa gemini conſorte pericli.*] Scite & prudenter. Ad fraternam caritatem aliquid etiam periculorum communio adjunxerat. idque docet etiam lib. I. Metamorph. de Deucalione Pyrrham alloquente:

O ſoror, ô conjux, ô foemina ſola ſuperſtes,
Quam commune mihi genus, & patruelis origo;
Deinde torus junxit, nunc ipſa pericula jungunt.

Immo vero pericula communia, ut docet Ariſtoteles, *Homines ex inimicis amicos efficiunt.* Illius autem haec verba ſunt lib. V. de Republica: Συνάγει γὰρ καὶ τοὺς ἐχθίστους ὁ κοινὸς φόβος. id eſt, *Conjugit enim etiam inimiciſſimos communis metus.* CIOFAN.

873. *Ge-*

TRes ubi Luciferos veniens praemiſerit Eos;
Tempora nocturnis aequa diurna feres.
INde quater paſtor ſaturos ubi clauſerit hoedos,
Canuerint herbae rore recente quater;

Ja-

873. *Gemini conſorte pericli.*] Immolationis & fugae. NEAPOL.

875. *Littoribus tactis.*] *Captis* Voſſ. Arond. Maz. Zulich. prim. Ambroſ. Laeti & quatuor alii. & mox iidem majori ex parte, *ad Colchas demos.* HEINS.

877. *Tres ubi Luciferos.*] Si numeres à XIV. Kalendas, ut fieri debet, erit Ovidio Æquinoctium Vernum XI. Kalendas: nec multum ſane diſcrepat ab antiquis Aëtius: Μηνὶ Δύστρῳ, ὅ ἐστι Μαρτίῳ, ιθ' ὁ λεγόμενος Ἵππος ἀνατέλλει· μηνὶ τῷ αὐτῷ κγ' ἰσημερία ἐαρινὴ, καὶ ἐστι μεγίστη ταραχὴ τοῦ ἀέρος. Columellae eſt die XXIII. & XXV. Plinio hac eadem & Kalendario veteri, in quo: DIES HOR. XII. NOX HOR. XII. ÆQVINOCTIVM VIII. KAL. APR. NEAPOL.

877. *Veniens.*] *Oriens* duo. *arios emiſit Eoos* totidem. *dimiſit Eous* quatuor. *Eoos* duo. *praemiſit Eoe* unus.

178. *Aequa diurna feret.*] *Feres* Mazar. Petav. prim. Ambroſ. Laeti & octo alii. Urſini & unus Vaticanus cum Politiani Excerptis, *ferens.* ut haec ad ſequentia referantur. ſed praeſtat alterum. ſic infra,

Templa feres, & me victore vocaberis ultor.

HEINS. *Ferunt* Putean. Cantab. & tres alii.

879. *Inde quater paſtor.*] Poſt quattuor dies completos, id eſt VI. Kalendas, Janus placandus & terna haec tranquilla numina, Pax, Salus & Concordia. Bonum ergo aliquod Urbi hoc die acceſſit: ita eſt; ſicque notatur in Kalendario antiquo, HOC DIE CAESAR ALEXANDRIAM RECEPIT. NEAPOL.

879. *Saturos.*] *Paſtos* Petav. alter. ingrata repetitione. vid. IV. 735. & V. 879. Virgil.

Ite domum Saturae, venit Heſperus, ite capellae.

881. *Cumque hoc.*] *Cum quo* plurimi. *quocum* ſex.

882. *Romana Salus.*] Dictane ſic? non ſuſpicor. qui ergo? *Publica.* Sed quid diſcriminis inter Publicam & Romanam? ſacrificia tamen Publicae facta repperi. Vetus fragmentum fratrum Arvalium, SALVTI PVBLICÆ VACCAS II. eidem & ſtatuas erectas. Vide Dionem lib. LIV. vocat hic autem δημοσίαν. NEAPOL. Nullum dubium quin *Romana* haec *ſalus* ſit, quae *publica* etiam ſit dicta. nam Zonar. lib. X. cap. 34. dicit Auguſtum feciſſe Statuas Ὑγιείας δημοσίας, καὶ Ὁμονοίας, καὶ Εἰρήνης, ubi, ut hic, *Concordia*, *Salus* & *Pax* junguntur. & eò reſpicit nummus Auguſti, ut recte obſervat Reineſius, in quo legitur PAX. & videtur Mulier ſtolata cum caduceo, & ara, & ſerpente. illa vero a Junio Bubulco in Colle Quirinali dedicata hîc non intelligitur; nam dedicata illa fuit Nonis Sextilibus, ut videre eſt in Kalendariis & patet ex Cicerone pro Sext. cap. 63. qui eodem die ab exilio reverſus eſt. & ad Att. IV. 1. ſcribens dicit eam vicinam eſſe Attico, qui habitabat in Quirinali, teſte Nepote. & hinc in VI. Regione Rufus & Victor eam ponunt, ubi erat *porta ſalutaris* & *collis ſalutaris*. vid. Feſtum in *Salutaris* & Varron. de L. L. IV. pag. 16. Haec etiam Salus conſpicitur in nummis Gentis Aciliae, ubi legitur M'. Acilius III. VIR. VALETV. cum ſigno Æſculapii. & ab altera parte SALVTIS cum capite Deae. male vero Onuphrius de Repub. Rom. cap. VI. hinc *Triumvirum valetudinis tuendae* exſculpere voluit. Reineſ. vero rectius ad Inſc. I. 116. unam & eamdem deam, *Valetudinem* & *Salutem*, quae Graecis Ὑγίεια & Σωτήρια dicebatur, eſſe ſtatuit. & puto cum Patino, Acilios reſpexiſſe hoc ſymbolo ad nominis ſuae gentis originem, quod a Graeco ἀκέομαι, *ſano*. unde & una filiarum Æſculapii Ἀκεσὼ dicitur Suidae in Ἠπιόνη. & hinc in aliis ejusdem gentis nummis ſerpens baculo involutus Æſculapii ſignum videtur. & hinc Plinius lib. XXIX. 1. Archagulo, qui primus Romae medicinam fecit, locum publice datum in compito Acilio narrat. quod autem *Valetudinem* & *Salutem* nummus exhibeat, Graecorum exemplo fit: illi enim Ὑγίειαν & Σωτηρίαν etiam diſtinguebant, ut Plutarch. de Sanitate Tuenda pag. 122. qui Medicinam ſui ſtudioſis dare praemium τὴν Σωτηρίαν καὶ τὴν Ὑγίειαν dicit. ex quibus haec videtur corporis, illa mentis valetudinem curare. nam Pauſan. lib. VII. cap. 21. dicit apud Patrenſes eſſe ſignum τῆς Σωτήριας dedicatum ab Euripylo, cum inſaniae morbo eſſet liberatus. Et ita forte Acilii, nummo ſuo utrique Deae conſecrato, ſanam mentem in corpore ſano genti ſuae voverunt. Nam ſine ulla veri ſpecie puto virum eruditiſſimum Groſeum de Boſe, in Diſſertatione de Dea Salute, ſuſpicati templum aliquod *Deae Valetudinis* ab Aciliis fuiſſe conditum. Salutem vero Romae creditam bonam mentem dare patet ex iis, quae in Catone narrat Plutarch. pag. 347. ipſi ſtatuam in aede Salutis poſitam, quia deſciſcentem ab antiquis moribus rempubl. ad frugem praeceptis & diſciplina revocaſſet. Praeterea Junios Silanos Deam Salutem nummis ſuis conſecraſſe videbis apud Vaillant in Junia gente. n. 35. & 36. quia forte à Junio Bubulco Gentili ſuo conſecratum numen venerabantur. hujus templi ſive aedis meminit Obſeq. de Prod. cap. CIII. & arae cap. XCVIII. BURM.

882. *Salus.*] Haec Salutis aedes à C. Junio Bubulco Cenſore locata in colle Quirinali juxta portam Salutarem: voverat Conſul bello Samnitico, ſed dedicavit Dictator. Livius lib. X. *C. Junius*

Bu-

Janus adorandus, cumque hoc Concordia mitis,
Et Romana Salus, araque Pacis erit.
Una regit menſes. hujus quoque tempora menſis
Finit Aventino Luna colenda jugo.

Bubulcus cum M. Titinio magiſtro equitum profectus, primo congreſſu Aequos ſubegit; ac die octavo triumphans in Urbem cum rediſſet, aedem Salutis, quam Conſul voverat, Cenſor locaverat, Dictator dedicavit. hoc fuit anno CDLII. Ex his elicias, falſo aliquos arbitrari, Salutem ab Auguſto conſecratam. Sane Princeps illie ejusdem augurium tantum abolitum renovavit, ut ſcribit in Auguſto Suetonius. Aliud templum Salutis Thomas Dempſterus (libet hoc ἐν παρόδῳ monere) Romae conſtituit ex Tacito lib. XV. Annalium & Cuſpiniani Faſtis; ſed verba: ait conſecratum à Nerone diu poſt haec tempora; hoc verum, ſed pernego in Urbe. Sic ille Annali citato de Nerone gratias Diis agente pro conjuratione detectâ: *Tum decreta dona & grates Deis; propriusque honos Soli, cui eſt vetus aedes apud Circum, in quo facinus parabatur, qui occulta conjurationis numine retexiſſet: usque Circenſium Cerealium ludicrum pluribus equorum curſibus celebraretur; menſisque Aprilis Neronis cognomentum acciperet: templum Saluti exſtrueretur, eo loci, ex quo Scevinus ferrum promſerat.* In Ferentano igitur oppido templum dicatum: ex eo pugionem bonus vir extraxerat. Res nota. NEAP.

884. *Luna colenda jugo.*] Lilius Gyraldus ſe dimovet à communi ſententiâ, qui verſiculum hunc accipiunt de templo Dianae in Aventino; ille de templo Lunae, quaſi diverſum unum ab altero. Fateor, miratum me, cum legerem, & veri cauſſâ ſedulo inquiſiviſſe. Exſtant forte pro eo haec Livii lib. XL. de quapiam tempeſtate: *Signa aenea in Capitolio dejecit: forem ex aede Lunae, quae in Aventino eſt, raptam tulit & in poſticis partibus Cereris templi affixit.* Sed quare non erit hoc templum Dianae Aventinenſis, forte quia *Lunae* dicitur? nugae: nam ſi id verum, duo templa Servius aedificavit in eo colle, alterum Lunae, alterum Dianae; quod falſum ex fide hiſtoricâ. Templum hoc igitur & *Lunae* & *Dianae* dictum. Diana eadem cum Lunà Trebellio Pollioni, in duobus Gallienis: nam in antiquo hujus Codice pro *Dianae Epheſiae* legitur, *Tunc etiam templum Lunae Epheſiae diſpoliatum & incenſum eſt.* Sed quid imus per ambages? Tacitus de hoc Servii Tullii Dianio, quod incenſum Neronianis temporibus, lib. XV. Annalium: *Sed vetuſtiſſimâ religione, quod Servius Tullius Lunae, & Magna ara fanumque, quae praeſenti Herculi Arcas Evander ſacraverat, aedesque Statoris Jovis vota Romulo, Numaeque regia & delubrum Veſtae cum penatibus populi Romani, exuſta.* En dictum *Lunae*, illud Dianae: nec locus dubio, additum *Servii Tullii.* Tace Lili Gyralde. NEAPOL.

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS
FASTORUM
LIBER IV.

ALma, fave vati, geminorum mater Amorum.
  Ad vatem vultus retulit illa ſuos.
Quid tibi, ait, mecum? certe majora canebas.
  Num vetus in molli pectore vulnus habes?
Scis Dea, reſpondi, de vulnere. (riſit: & aether
  Protinus ex illà parte ſerènus erat.)
Saucius, an ſanus, numquid tua ſigna reliqui?
  Tu mihi propoſitum, tu mihi ſemper opus.

Quae

1. *Alma, fave, dixi.*] *Alma, fave vati* quatuor veteres. ut τὸ *dixi* ſubintelligatur. quod elegans. Heins.

1. *Geminorum mater Amorum.*] Annaeus Seneca in Oedipo:

Concutit taedas geminus Cupido.

& Valerius Flaccus:

Tum Venus aligerûm mater ſit fatur Amorum.

An hos adſpectare dicam tritum illud Cupidinis & Joci, an aliud? quaeſo oscitamus has nugas. Neapol.

2. *Retulit.*] *Suſtulit* duo libri. *vultum ſuum* unus.

3. *Certe majora canebas.*] Sic liber Maffei & Statianus. placet. Ciofan. *Certe modo feſta canebas* plurimi. *certe modo feſta tenebat* Bern. ſed erat *canebas* adſcriptum.

5. *Scis, Dea, reſpondi.*] Ita diſtinguendum puto, *reſpondi, de vulnere: riſit.* ut *de vulnere* referatur ad *ſcis, dea*, non ad *riſit*. Douza. Venuſtius videtur, ſi legas, *ſcin, Dea?* ut jam monui ad Epiſt. XII. 61. nam in Gottorph. ultima litera τοῦ *ſcis* erat eraſa. Voſſ. & Arondel. *Sic.* deinde, *aether*, pro *aër*, meliores. Heins.

7. *Saucius.*] Proprie Ennius: *Animo aegra, amore ſaevo ſaucia.* Neapol.

7. *Saucius aut ſanus nunquam tua ſigna reliqui.*] *An ſanus* iidem. recte, ut jam monui lib. II. vs. 394. tum *nunquid* meliores quoque, pro *nunquam*. Heins.

8. *Tu mihi ſemper onus.*] Liber vetus, *tu mihi ſemper opus.* quod verum. Neapol. Scripti plurimi, *onus.* Lege, *honos*, cum uno Vatic. ex antiquioribus. Heins. In Bernenſi erat *honus*, ut ſaepe librarii ſolent.

9. *Quod decuit.*] Liber vetus & alii optimae notae, *Quae decuit.* Neapol. *Qua* Urſini & Ambroſ. unus. *quam* prior Ambroſ. *ut* Helmaeſt. *quod* Junii, Laeti, Hamb. & ſex alii.

9. *Sine crimine luſimus.*] Vita proba fuit, licet laſcivum carmen. hoc vocat Martialis, *innocuos luſus.* Neapol.

11. *Priſcis.*] *Veris* Mazar. à manu prima. mox *canam* plurimi.

13. *Menſem.*] *Menſe* alter Petavii. mox, *eſſe tuum* Mazar. alter & quinque alii.

15. *Mota Cythereà eſt leviter.*] Melior fortaſſe eſt prior lectio, *Mota Cytheraea leviter ert.* ut ſit, *myrte Cytheraea.* Naug. *Cytheriacà* quatuor veteres cum Zulichemiano. ſic *Cytheriacae aquae* Epiſt. VII. 60. Heins. Cum Naugerio faciebat Douza, qui legebat, *Cythereà Citharea* Bernenſ.

15. *Le-*

Quae decuit, primis ſine crimine luſimus annis:
  Nunc teritur noſtris area major equis.
Tempora cum cauſſis, Annalibus eruta priſcis,
  Lapſaque ſub terras, ortaque ſigna cano.
Venimus ad quartum, quo tu celeberrima, menſem.
  Et vatem, & menſem ſcis, Venus, eſſe tuos.
Mota Cytheriacâ leviter mea tempora myrto
  Contigit: &, Coeptum perfice, dixit, opus.
Senſimus; & ſubito cauſſae patuêre dierum.
  Dum licet, & ſpirant flamina; navis eat.
Si qua tamen pars te de Faſtis tangere debet,
  Caeſar, in Aprili, quo tenearis, habes.
Hic ad te magnâ deſcendit imagine menſis:
  Et fit adoptivâ nobilitate tuus.
Hoc pater Iliades, cum longum ſcriberet annum,
  Vidit, & auctores retulit ipſe ſuos.
Utque fero Marti primam dedit ordine ſortem,
  Quod ſibi naſcenti proxima cauſſa fuit;
Sic Venerem gradibus multis in gente repertam
  Alterius voluit menſis habere locum.

Prin-

15. *Leviter mea tempora myrto.*] Liber Urſ. *timpora.* ut ſuperius teſtatus ſum. CIOFAN. Arbuſculâ eidem ſacrâ. Membranae aliquot habent, *timpora.* NEAPOL.

20. *Caeſar in Aprili, quod tuearis, habes.*] *Quo tenearis* Urſin. Zulich. Nauger. & ſex alii. at Maz. *que tenearis, habe. quo tuearis* Voſſ. & Arond. Remed. Amor. 150.

Da vacuae menti, quo teneatur, opus.

eleganter. ſic *teneri ludis & ſpectaculis* Ciceroni de Finibus libro v. *Studio rei alicujus teneri* idem frequenter & Horatius libro 1. Epiſt. 1. Solinus de Macedonum regibus cap. IX. *Plurimos, qui fidibus ſciebant, in uſum oblectamenti donis tenuit liberalibus.* tenebantur illi donis. ſuperiori verſu, *pars te de faſtis dicere debet*, non *tangere*, Mazar. Lege, *ducere*, id eſt, oblectare, trahere. HEINS. De verbo *teneri* vide Cl. Graev. ad Cicer. v. ad Familiar. 12. Noſter lib. IV. Triſt. X. 49. *Et tenuit noſtras numeroſus Horatius aures.* Suet. Aug. XLIV. *Teneri voluptate ſpectandi.* vid. ad Valer. Flac. I. 103. BURM.

20. *Quod tuearis, habes.*] Ob adoptionem in Juliam familiam. NEAPOL.

21. *Deſcendit origine menſis.*] Plurimi ex melioribus, *imagine.* ſollemnis illa variatio. vid. I. Met. 79. & 1 Faſt. 65. Epiſt. VII.

Pyrrhus Achillides animoſus imagine patris.

magna autem ut, licet alia notione, Stat. III. Th. 418.

——— *nam Tydea largus habebat*
Perfuſum magna virtutis imagine ſomnus.

Virgil. IV. 654.

Et nunc magna mei ſub terras ibit imago.
HEINS.

23. *Pater Iliades.*] Romulus. CIOFAN.

23. *Longum ſcriberet annum.*] Quia re verâ non adeo breve ſpatium tempus decimeſtre: non ad diſcrimen anni lunaris, ut volunt magiſtelli. NEAP. *Duceret annum* duo libri.

24. *Auctores retulit ipſe ſuos.*] Unus Vatic. & Urſini, *ille.* CIOFAN. *Tuos* Urſin. Petav. & quatuor alii. *Senſit* etiam prim. Ambroſ. & Laeti codex. HEINS. *Ille* etiam Excerpta Douzae & infiniti alii ſcripti. ſed elegantior multo lectio eſt in Francof. *auctores praetulit ille.* nimirum duos priores menſes ex auctoribus generis ſui dixit & praepoſuit aliis. *tuos* erat etiam in Francof. BURM.

26. *Quod ſibi naſcendi.*] *Naſcenti* plerique veteres. & ſequenti verſu, *in gente repertam*, non *receptam*, meliores. recte. ut dictum ſupra lib. III. vſ. 845. HEINS.

29. *Re-*

Digitized by Google

Principiumque ſui generis, revolutaque quaerens
Secula, cognatos venit ad usque Deos.
Dardanon Electrâ neſciret Atlantide cretum
Scilicet; Electran concubuiſſe Jovi?
Hujus Erichthonius: Tros eſt generatus ab illo:
Aſſaracon creat hic: Aſſaracusque Capyn.
Proximus Anchiſen: cum quo commune parentis
Non dedignata eſt nomen habere Venus.
Hinc ſatus Æneas pietas ſpectata per ignes,
Sacra, patremque humeris altera ſacra tulit.
Venimus ad felix aliquando nomen Iüli:
Unde domus Teucros Julia tangit avos.

Poſt-

29. *Revolutaque quaerens ſaecula.*] *Revoluta requirens* Erfurtanus. ut ſit appoſitio. HEINS.

31. *Dardanon Electra.*] Sumit ſanguinis initium à Dardano, ſecundo Ilii Rege; cujus filius Erichthonius, hujus Tros ex Aſtioche, hujus Aſſaracus, hujus Capys, hujus Anchiſes: primi tres regnum tenuere; hos ſecuti Ilus, Aſſaraci frater, Laomedon, Priamus. NEAP.

31. *Quis neſcit Atlantide natum?*] Tres Vatic. Urſ. & Stat. *neſciret Atlantide natum?* non diſplicet. CIOFAN. Veteres codices, *neſciret.* probe. ut per interrogationem haec dicantur. quatuor etiam libri, *cretum*, pro *natum.* HEINS.

34. *Aſſaracum creat hic.*] *Aſſaracon* Petav. & unus Vatican. & tum lego, *Aſſaracosque Capyn.* ſic & *Electran* ſuperiori verſu alter Petavii, Graecorum more. ut in Triſt. libro II. 395.

Qui legis Electran, & egentem mentis Oreſten. HEINS.

35. *Proximus Anchiſes.*] *Anchiſen* Maz. & Voſſ. nempe creat. *Proximus*, Capys. HEINS. *Protinus* Putean.

35. *Cum quo.*] *Quocum* Laeti codex, ut lib. III. 881.

37. *Hinc ſatus Æneas.*] Sequitur nunc Dynaſtia Æneadarum; quam volo conferas cum Livio, Dionyſio & Euſebio: eam igitur inſeram ex his tribus magnâ fide expreſſam; ſed prius en breviter quo ordine hos reges enumeret Noſter, quos praetereat.

OVIDIUS.	LIVIUS.	EUSEBIUS.	DIONYSIUS.
Æneas	Æneas	Æneas	Αἰνείας.
Aſcanius	Aſcanins	Aſcanius	Ἀσκάνιος.
Silvius	Silvius	Silvius	Σιλούιος.
	Æneas	Æncas	Αἰνείας Σιλ.
Latinus	Larinus	Latinus	Λατῖνος Σιλ.
Alba	Alba	Alba	Ἄλβας Σιλ.
Epytus	Atis	Silvius Athis	Κάπετος Σιλ.
Capys	Capys	*ſive* Ægytus	Κάπυς Σιλ.
Capetus	Capetns	Capys	Κάλπετος Σιλ.
Tiberinus	Tiberinus	Calpetns	Τιβερῖνος Σιλ.
Remulus	Agrippa	Tiberinus	Ἀγρίππας Σιλ.
Agrippa	Romulus	Agrippa	Ἀλλάδης Σιλ.
Aventinns	Aventinus	Remulus	Ἀβεντῖνος Σιλ.
Proca	Proca	Aventinns	Πρόκας Σιλ.
Numitor	Amulius	Procas	Ἀμύλιος Σιλ.
		Amulius	

NEAPOL. Haec ex Glareani notis ad Liv. I. 3.

37. *Hinc ſatus Æneas.*] *Hoc ſatus* bene unus Vatican. niſi *huic* malis. ut paulo poſt, *Poſthumus huic.* ita enim meliores libri, non *hinc.* ſic ſupra, *Hujus Erichthonius.* HEINS. Vid. I. Met. 748.

38. *Sacra, patremque humeris, altera ſacra tulit.*] Hic locus ab altero interprete ſilentio praeteritus eſt,

Poſtumus huic: qui, quod ſilvis fuit ortus in altis,
  Silvius in Latiâ gente vocatus erat.
Iſque, Latine, tibi pater eſt: ſubit Alba Latinum:
  Proximus eſt titulis Epitos, Alba, tuis.
Ille dedit Capyi recidiva vocabula Trojae;
  Et tuus eſt idem, Calpete, factus avus.
Cumque patris regnum poſt hunc Tiberinus haberet;
  Dicitur in Thuſcae gurgite merſus aquae.
Jam tamen Agrippan genitum, Remulumque nepotem
  Viderat: in Remulum fulmina miſſa ferunt.
Venit Aventinus poſt hos: locus unde vocatus;
  Mons quoque. poſt illum tradita regna Procae.

Quem

eſt, ab altero non ſatis intellectus. Ejus ſententia petenda tibi eſt ex meis in Metamorph. Obſervationibus lib. xv. Ciofan.

40. *Tangit.*] *Tangat* quatuor Heinſii libri. *Poſthumus huic* Mazar. Moret. Voſſii & viginti alii.

41. *Qui quod ſylvis fuit ortus in altis.*] Ita meliores. cum ante legeretur, *Sylvis eſt natus.* quatuor alii, *fuit altus in altis.* Unus Med. *fuit actus.* prim. Ambr. *fuit artus.* alter Put. *ſylvis nutritus.* Heins.

42. *In Latia.*] *A Latia* Putean. alter Arund. & quatuor alii.

44. *Epitus.*] *Epiter* Urſin. Patav. *Epicos.* Lege, *Epites.* & ſic Met. xiv. 612. quidam codices. Chronicon Euſebianum ex editione Pontaci ad annum mxxx. *Latinorum ſeptimus Silvius Athys, ſive Ægyptus, Albae ſuperioris filius.* editio Scaligeri, *Silvius Attus, ſive Ægipus.* ſed omnino *Epitus* ſcribendum. quod in nonnullis exemplaribus exſtare fatetur. in aliis quibusdam, *Ægippus.* forte tamen & legendum, *Epytos.* quod Trojanum eſt nomen. videantur obſervata noſtra ad Maronem Æneidos ii. ℣ſ. 539. ex eodem Euſebii Chronico, ut & ex Dionyſio Halicarnaſſeo Livioque haec regum Albanorum ſeries illuſtrari poteſt. Heins.

45. *Ille dedit captae.*] Non ſemel monet me Joſephus Scaliger, ut legam, *Ille dedit Capyi*, & in Animadverſionibus ad Euſebium, & in Canonum Iſagogicorum lib. iii. Facio lubens: nam in hoc Albano Capye vult Ovidius repetitum eſſe nomen illius veteris Dardanidae. Neapol. *Capyi* emendat magnus Scaliger notis ad Euſebium & Canonum Iſagogicorum lib. iii. & Gronov. ad Liv. i. 3. Paulus Merula ad Annales Ennii, *Capyis.* Politianus in ora codicis ſui, *Capys*, incertum an ex veteri libro. *Capetum* unus Vaticanus. alius, *patriae.* alter Petav. *coeptae. Ille dedit Capis repetita* Servius ad lib. x. 145. Æn. citat. & certum eſt *Capyos* nomen hic latere. pro *repetita* Mazar. & tres alii, *recidiva.* nec dubito in primo etiam Ambroſiano ita fuiſſe. erat enim eraſa vetus ſcriptura. In Voſſiano quoque & primo Farneſiano aliisque duobus ſic pro diverſa lectione erat exaratum. de qua voce multis ad Claudianum Idyllio Phoenicis ℣ſ. 66. egi. Totum igitur verſum lego hoc modo, *Edidit ille Capyn, recidiva vocabula Trojae*, vel, *Ille Capyn genuit. recidivum* habes lib. x. Met. 726. ex veſtigiis veterum codicum,

——— *recidivaque mortis imago*
Annua plangoris peraget ſimulamina noſtri.

recidivi vocem adhuc mendoſam latere apud Apulejum libro xi. Met. opinor. *Varie quisque munerabundi feſtinant ilice ad meum divinum reducemque ab inferis conſpectum.* pro *divinum* ſcripti nonnulli, *diurnum.* Lego, *recidivum.* apud Paulinum quoque ſexto Natali Felicis opinor ſcribendum eſſe,

Membra latent poſiti: placida caro morte quieſcit,
In ſpem non vacuam recidivae condita vitae.

non *redivivae vitae.* Heins. Vid. & xiv. Met. 611. Camillus Peregrin. de Campan. Felic. Diſſ. iv. §. 7. putat Ovidium nomen dicere Capuae renovatum a tertio Capye, cum duo fuerint ante eum. Capys Trojanus, filius Aſſaraci, pater Anchiſae, avus Æneae, ſecundus Æneae comes, &, ut quidam, conſobrinus. Burm.

46. *Capete, factus avus.*] Puto litterulam unam excidiſſe, ſcribendumque, *Calpete*, ut habent Priſci. Vulgatam editionem ſi intueare, non reſpondet quantitati ſyllabariae. Et licet hunc Capetum nominet in Metamorphoſi, non ſequitur, hic ita reponi debere: nam haud diſcrepat in hoc uno de his Regibus Metamorphoſis à Faſtis. Neap.

47. *Cumque patris regnum poſt hunc Tyberinus haberet.*] Iidem libri & Maſſ. *Accipiens regnum poſt hunc Tiberinus ab illo Dicitur &c.* non malus ſenſus; & tamen nihil muto. Ciofan. Non reſpondet Ovidiano nitori hic verſus. Veteres plerique, *Accipiens regnum poſt hunc Tyberinus ab illo*, nihilo melius, niſi forte legas, *Tyberinus avitum.* ſed Met. xiv. 614. *Regnum Tiberinus ab illis Cepit.* Euſebius in Chronico, *Latinorum rex decimus Tiberinus Silvius, Carpenti filius, à quo fluvius appellatus eſt Tiberis, qui prius Albula vocabatur.* Heins.

49. *Jam tamen Agrippam natum Remulumque*

Quem ſequitur diri Numitor germanus Amûli.
Ilia cum Lauſo de Numitore ſati.
Enſe cadit patruo Lauſus: placet Ilia Marti;
Teque parit, gemino juncte Quirine Remo.
Ille ſuos ſemper Venerem Martemque parentes
Dixit: & emeruit vocis habere fidem.
Neve ſecuturi poſſent neſcire nepotes,
Tempora Dis generis continuata dedit.
Sed Venerem menſem Grajo ſermone notatum
Auguror: à ſpumis eſt Dea dicta maris.
Nec tibi ſit mirum Grajo rem nomine dici:
Itala nam tellus Graecia major erat.

Vene-

nepotem.] *Agrippam genitum* Zulich. prim. Ambroſ. & Laeti. pro *nepotem* veteres multi, *nepotes.* quod eſt contra fidem Hiſtoriae. Forte ſcribendum, *Remulumque ferocem.* Nam lib. Met. XIV. 610. utrumque filium facit Tiberini. atque illic etiam *ferocis* utitur vocabulo,

—— *de quo* (Tiberino) *Remulusque, feroxque*
Acrota ſunt geniti. Remulus maturior annis
Fulmineo periit imitator fulminis ictu.

vides hominem ſtolide ferocem & alterum Salmonea deſcribi. mox addit.

Fratre ſuo ſceptrum moderatior Acrota forti
Tradit Aventino.

quid ni ergo *ferox Remulus*, quo *moderatior* ſit *Acreta*, ſeu Agrippa, quem ferocem & ipſum jam appellarit? Remulum quoque fulmine percuſſum teſtatur Euſebius in Chronico, qui *Aremulum Silvium* vocat, *praeſidiumque Albanorum inter montes, ubi Roma eſt, poſuiſſe* aſſeverat. HEINS. Gron. ad Liv. I. 3. legit, *Remulumque priorem.*

49. *Agrippam natum.*] En hunc in Metamorphoſi vocat *Acrotam.* NEAP.

51. *Locus.*] *Lacus* unus Heinſii, Moreti & quinque alii. *inde* etiam Bernenſis & ſex alii. *vocatur* editi alii & ſcripti.

54. *Cum Lauſo.*] Halicarnaſſenſis, τὸν υἱὸν τοῦ Νομίτωρος Αἴγεςον, appellat, Plutarchus in Parallelis, Αἴνιτον. NEAPOL.

55. *Enſe cadit patrui Lauſus.*] Petav. *patrio.* Lege, *patruo.* quomodo codex Junianus. vide omnino quae notamus ad Amor. lib. III. Eleg. VI. ℣ſ. 49. ſic Homerus Il. I. 563. κασίγνητον φόνον pro fraternâ caede. & ſimilia paſſim apud Graecos ac Latinos. paulo ante, pro *duri Amuli*, quinque veteres, *diri*, rectius. ſupra lib. III. 49.

Hoc ubi cognovit contemtor Amulius aequi,
Nam raptas fratri victor habebat opes. HEINS.

59. *Nepotes.*] *Minores* alter Moreti pro varia lectione. vid. ad Val. Flac. III. 455. mox, *tempora ſic geuti*, alter Mazar. *ſic generis* tres.

61. *Grajo ſermone notatum.*] Fuit antiqua plurium ſententia. Macrobius primo Saturnalium: *Secundum menſem nominavit Aprilem, ut quidam putant, cum aſpiratione, quaſi Aphrilem, à ſpumâ, quam Graeci ἀφρὸν vocant, unde orta Venus creditur: & hanc Romuli fuiſſe aſſerunt rationem, ut primum quidem menſem à patre ſuo Marte, ſecundum ab Æneae matre Venere nominaret; & hi potiſſimum anni principia ſervarent, à quibus eſſet Romani nominis origo.* NEAPOL. *Vocatum* Junian. & Putean. *Graeco* nonnulli.

62. *A ſpumis eſt Dea dicta maris.*] Alluſit ad verbum ἀφρὸς. Vide Fulgentium lib. II. Mytholog. CIOFAN.

63. *Graeco rem nomine dici.*] *Grato* Mazar. duo alii, *Grajo.* rectius. Puto tamen ſcribendum, *patrio nomine.* ſic Seneca in Epigrammatis,

Corſica, Phocaïo tellus habitata colono,
Corſica, quae patrio nomine Cyrnus erat.

ita vetuſtiſſimus codex, non *Grajo nomine.* HEINS.

64. *Itala nam.*] *Jam* duo.

64 *Graecia major erat.*] Legas omnino Iſaaci Caſauboni caſtigationes in lib. VI. Strabonis ſub initium, & Philippi Cluverii caput 16. lib. IV. Italiae antiquae; cui multum illa & orbis debent: hinc (ſiluit haec uterque) in eâdem duplex fuit idioma, & patrium & Graecanicum. Horatii Scholiaſtes ad illud I Sat. X. 10.

—— *Canuſini more bilinguis,*

Quoniam, inquit, *utrâque linguâ uſi ſunt, ſicut per illum omnem tractum Italiae, quem magnâ ex parte Graeci incoluerunt, ex quo magnae Graeciae nomen accepit: ideo ergo Brutios, & Graeciloquos, & bilingues dixere.* ſed de his ita Feſtus: *Bilingues Brutates Ennius dixit; quod Brutii & Oſce & Graece loqui ſoliti ſint.* NEAPOL.

65. *Venerat Evander.*] De Evandri & Herculis adventu in Italiam non iterabo hic, quae notavimus in primo. NEAPOL.

66. *Grajus uterque genus.*] *Graecus* unus. *uterque fuit* ſexdecim.

67. *Pa-*

Digitized by Google

Venerat Evander plenâ cum claſſe ſuorum:
  Venerat Alcides, Grajus uterque genus.
Hoſpes Aventinis armentum pavit in herbis
  Claviger: & tanto eſt Albula pota Deo.
Dux quoque Neritius. teſtes Laeſtrygones exſtant:
  Et quod adhuc Circes nomina litus habet.
Et jam Telegoni, jam moenia Tiburis udi
  Stabant: Argolicae quod poſuêre manus.
Venerat Atrides fatis agitatus Haleſus;
  A quo ſe dictam terra Faliſca putat.
Adjice Trojanae ſuaſorem Antenora pacis,
  Et generum Oeniden, Appule Daune, tuum.

67. *Pavit in herbis.*] Sic quinque Vatic. Statii & Urſ. CIOFAN. Quidam codices habent, *in arvis.* Regius etiam, *ponit in herbis.*

69. *Dux quoque Naritius.*] *Neritius* meliores. & recte. vide quae noto Remed. Amor. ꝟſ. 264. HEINS.

69. *Teſtes Laeſtrygones exſtant.*] Ipſe Ulyſſes apud Homerum in Odyſſeâ:

Ἑξῆμαρ μὲν ὁμῶς πλέομεν νύκτας τε καὶ ἦμαρ.
Ἑβδομάτῃ δ' ἱκόμεσθα Λάμου αἰπὺ πτολίεθρον,
Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην. ———

NEAPOL.

70. *Circes nomina littus habet.*] Idem:

Ἔνθεν δὲ προτέρω πλέομεν ἀκαχήμενοι ἦτορ,
Ἄσμενοι ἐκ θανάτοιο, φίλους ὀλέσαντες ἑταίρους.
Αἰαίην δ' ἐς νῆσον ἀφικόμεθ'. ἔνθα δ' ἔναιε
Κίρκη. ———

Inſulam vocat, quam Strabo inſulae ſpeciem: *Μετὰ δὲ*, inquit lib. v. *Ἄντιον τὸ Κιρκαῖον ἐστὶν, ὄρος νησιάζον θαλάττῃ τε, καὶ ἕλεσι.* NEAP. *Litora nomen habent* Putean. *Circae* duo; Latina flexione. vid. Broukhuſ. ad Propert. II. VII. 83. BURM.

71. *Et jam Telegoni.*] Tuſculum ab hoc conditum non opus ut probem. Hujus oppidi vix exſtant hodie pauca rudera prope Fraſcatium. NEAP.

71. *Moenia Tyburis.*] Haec ſtatuere tres fratres, Catillus, Coras, Tyburtius, ſive Tyburnus, *Argiva juventus*, inquit Vates. A primigenio nomen urbi inditum. Sed & *moenia Catilli*, non minus quam *Tyburni*, non pauculi appellant. NEAP.

71. *Tyburis udi.*] Horatius lib. III. Odâ XXVIII.

Non ſemper udum Tybur, & Æſulae.

NEAPOL.

72. *Argolicae quae poſuere manus.*] Strabo lib. v. de Tybure & Praeneſte: Φασὶ δ' Ἑλληνίδας ἀμφοτέρας. NEAP. *Quod poſuere* Mazar. Zulich. prim. Ambroſ. Petav. & decem alii. recte. de ſolo Tibure intellige. Horat. Od. VI. lib. II. *Tibur Argeo poſitum colono.* hinc & *Herculeum Tibur* dictum. Catillus quoque Coras & Tiburtius Tiburis conditores *Argiva juventus* Virgilio appellantur. Sequenti etiam verſu, *Atrides Haleſus* legendum, non *Atridae*, cum Urſini libro & Naugerii aliisque multis. HEINS. Neſcio num praeſtet *Atridae*, cujus fata & infortunia in poſteros tranſiere. vel fatis Agamemnonis, id eſt caede, ut lib. III. Amor. XIII. 31. nec ſatis conſtat, an Haleſus fuerit Atrides.

74. *Terra Faliſca putat.*] Veriſſimum, mutato *N.* in *F.* cum Servio loquor. Urbi autem *Falerii* & *Faliſca* fuit nomen. Strabo & Solinus aperte decepti, qui lib. v. Φαλέριον καὶ Φαλίσκον diſcriminavit. unde Auctor Polyhiſtoris: *Quis ignorat, vel dictam vel conditam ab Haleſo Argivo Phaliſcam, à Phalerio Argivo Phalerios?* Idem oppidum putavi olim ex hoc marmore, (apud Gruter. pag. LXVI.)

LIBERO PATRI
SACRVM PRO
SALVTE IMP.
CÆS. M. AVR.
COMMODI
ANTONINI
AVG. PII P. P.
L. CALVISIVS L. F.
VELINA SECVN
DVS. FALERIONE
P. P. LEG. XIII. G. P. F.
SVB VESPRONIO..:
DIDO COS DEDIC.
C. AVRELIO SAL. D. D.

dictum etiam *Falerionem*: iſtud vero illud eſt non procul à Tennae fontibus. Si vidiſſet hunc lapidem Philippus Cluverius, non titubaſſet de vero illius loci nomine. NEAP. Vid. III. Amor. XIII. 1.

Serus ab Iliacis, & poſt Antenora, flammis
  Attulit Æneas in loca noſtra Deos.
Hujus erat Solimus, Phrygiâ comes exſul ab Idâ:
  A quo Sulmonis moenia nomen habent.
Sulmonis gelidi patriae, Germanice, noſtrae.
  Me miſerum, Scythico quam procul illa ſolo eſt!
Ergo ego? tam longas ſed ſupprime, Muſa, querelas:
  Non tibi ſunt maeſtâ ſacra canenda lyrâ.
Quo non livor abit? ſunt qui tibi menſis honorem
  Eripuiſſe velint, invideantque, Venus.
Nam, quia Ver aperit tunc omnia, denſaque cedit
  Frigoris aſperitas, foetaque terra patet;

Apri-

75. *Suaſorem Antenora pacis.*] A quo Patavio ſua origo. Id pleriſque haud certum; ſed non ita verum. Veritas Cato in Originibus de Venetis: *Mixta his nobilis ſtirps Trojana; à quibus Patavium ſuo conditore inclytum.* Quid haec Trojana ſtirps niſi Antenor? Seneca Conſolatione ad Helviam: *Quid intereſt numerare Antenorem Patavii conditorem?* Quare Poëta *ſuaſorem pacis* dixerit, lege, ſi lubet, Dictyn Cretenſem lib. v. & in Homero Iliade H. Antenoris orationem ad Trojanos, cujus initium:

Κέκλυτέ μευ Τρῶες, καὶ Δάρδανοι, ἠδ' ἐπίκουροι.

NEAPOL.

76. *Et generum Oeniden.*] Teſtantur hujus adventum Diomedeae inſulae contra litus Apulum. Diomedis campi in Apuliâ; de quibus Feſtus: *Diomedis campi in Apuliâ appellantur, qui ei in diviſione regni, quam cum Dauno fecit, ceſſerunt.* quae non praeteriit Strabo lib. VI. in Italiae Deſcriptione. In eâ regione percuſſit Diomedes Colchicum draconem, qui per id tempus totam evaſtabat: quamobrem publicae ſtatuae Heroi erectae. unde de eo Lycophronis Caſſandra:

Κολοσσοβάμων δ' ἐν πτυχαῖσιν Αὐσόνων
Σταθεὶς, ἐρείσει κῶλα χερμάδων ἔπι
Τῆς τειχοποιοῦ δαπέδων ἀμοιβίας.

NEAPOL. Et *genus* plurimi ſcripti. vid. lib. VI. 433.

77. *Serus ab Iliacis.*] Adſignificat, diu poſt hos Æneam in Italiam veniſſe: quo igitur anno? clare ingerit, poſt Trojae excidium. Ipſa condita anno orbis MMOXXIV. ſtetit CCXCIX. id mihi ſatis bonae fidei auctores probant: neceſſario capta anno MMDCCCXXIII. & bene: ſunt enim ſic ad primam Olympiadem anni CCCCVII. quod intervallum Chronologi uno ore teſtantur, & eorum ſummus Joſephus Scaliger ad Euſebii annum MCCXLI. Captâ Trojâ, Trojani Æneâ duce in Thraciam venere, ubi totâ brumâ hiemarunt: ineunte vere in Siciliam tranſlati; morati ſunt ibi ad finem anni incoepti. Anno ſecundo in Italiam iere: in quâ, icto foedere cum Latino Rege, acceptâque agri parte, Lavinium condiderunt. Adventus igitur Æneae fuit anno ab orbe condito MMOCCCCXXV. NEAPOL.

78. *In loca noſtra.*] *In loca tuta* Bonon. venuſte; ut opponantur Iliacis flammis, quas evaſerant Dei. BURM.

79. *Hujus erat Solymus Phrygia comes unus ab Ida.*] In duobus Vatic. à veteribus Gloſſariis notatum eſt. *Æneas quatuor ex Creuſa filias ſuſceperat, & in Thracia, in Peloponneſo, & in Epiro tris conjugavit: quartam Solymo uxorem dedit: cum autem victor eſſet in Latio, Solymum cum parte copiarum ad Marſos miſit, qui urbem fundavit.* Cujus gloſſematis illud ab eo, quod hic recenſet Marſus, differt; quòd is Æneam non in Epiro, ſed in Ægypto tertiam reliquiſſe filiam dicit. quod falſum omnino eſt. Siquidem conſtat illum, capta à Graecis Troja ſoloque aequata, dum in Italiam proficiſceretur, in Epiro fuiſſe. CIOFAN. *Cujus* Mazar. & Voſſ deinde, *comes exul*, bene Oxonienſis liber. In Zulicheimiano eraſa haec erant. In Hamburgenſi τὸ *unus* erat omiſſum. ſic lib. XI. 444.

Nuper ab Etruſca veneras exſul humo.

Stat. I. Theb. 312.

—— *patriis vagus exſul ab oris.*

pro *Solymus* plurimi veteres, *Solemus.* in veterrimo codice Silii Italici *Solimus* dicitur paſſim. HEINS.

80. *A quo Sulmonis.*] Vix in hoc veri umbra; nam Virgilius Æneae comites in uno ſiſtit Latio: Silius tamen, Noſtrum forte ſecutus, addit calculum in VIII NEAP. *Ex quo* Putean. *è quo* Mazar. ut lib. I. Amor. VIII. 3. *Ex re nomen habet.* ubi vide.

81. *Sulmonis gelidi.*] *Gelidae* tredecim libri. *Maenia Sulmonis* quinque.

83. *Er-*

Aprilem memorant ab aperto tempore dictum:
Quem Venus injectâ vindicat alma manu.
Illa quidem totum digniſſima temperat orbem:
Illa tenet nullo regna minora Deo:
Juraque dat coelo, terrae, natalibus undis;
Perque ſuos initus continet omne genus.
Illa Deos omnes (longum enumerare) creavit:
Illa fatis cauſſas arboribusque dedit:
Illa rudes animos hominum contraxit in unum;
Et docuit jungi cum pare quemque ſuâ.
Quid genus omne creat volucrum, niſi blanda voluptas?
Nec coëant pecudes, ſi levis abſit amor.

Cum

83. *Ergo age.*] Nec damno ſcriptum, *Euge age.* Neapol. *Ergo age* veteres. Urſin. cum quatuor aliis, *longas & ſupprime. jam ſupprime* Helmaeſt. Primus vero Ambroſ. *Ergo ego? tam longas ſed.* cum Gloſſa, *ibo ſubaudi in exilio.* Zulich. & Mazar. *Ergo ego tam longe?* eleganter. vide Notas ad Epiſt. xii. ℣ſ. 207. Heins. *Ergo ego? tam longas &c.* etiam Douza volebat.

85. *Quo non Livor adit?*] *Abit* Mazar. Zulich. prim. Ambr. & quinque alii. Heins.

88. *Foetaque terra patet.*] *Parit* tres veteres. vide Notas Met. xv. ℣ſ. 92. Heins. Immo vero *patet* retinendum; nondum enim parit, ſed aeſtate & autumno demum. nec quia *parit* poteſt ab *aperto* tempore dici, ſed quia *patet*. Vid. inf. ℣ſ. 713. licet ibi & alio ſenſu poſſet capi. ſed & ita paſſim ver dicitur *laxare*, *aperire* terram, quae frigore clauſa & adſtricta fuit, & ut Noſter, *denſa* eſt. vide ad Petron. cxxii. & Noſtr ii. Ep. 123. & Rutgers. Lect. Venuſin. cap. ix. Burm.

89. *Ab aperto tempore dictum*] Ecce ex his unum graviſſimum. Macrobius primo Saturnalium. cap. 12. *Sed Cincius in eo libro, quem de Faſtis reliquit, ait, imperite quosdam opinari Aprilem menſem antiquos à Venere dixiſſe; cum nullus dies feſtus nullumque ſacrificium inſigne Veneri per hunc menſem à majoribus inſtitutum ſit: ſed ne in carminibus quidem Saliorum Veneris ulla, ut ceterorum caeleſtium, laus celebretur. Cincio etiam Varro conſentit, affirmans, nomen Veneris ne ſub Regibus quidem apud Romanos vel Latinum vel Graecum fuiſſe; & ideo non potuiſſe menſem à Venere nominari: ſed, cum fere ante Æquinoctium vernum triſte ſit coelum & nubibus obductum, ſed & mare navigantibus clauſum, terrae etiam ipſae aut aquâ, aut pruinâ aut nivibus contegantur, eaque omnia verno hoc menſe aperiantur; arbores quoque, nec minus cetera, quae continet terra, aperire ſe in germen incipiant, ab his omnibus menſem Aprilem dici merito credendum, quaſi Aperilem: ſicut apud Athenienſes ἀνθεστηριὼν idem menſis vocatur, ab eo quod hoc tempore cuncta floreſcant.* Neap.

91. *Temperat annum.*] *Orbem* omnes libri ſcripti. Ciofan. *Orbem* Mazar. Zulich. Petav. Urſin. Voſſ. Arond. aliique plurimi cum prim. Ambroſ. Heins.

92. *Nullo regna minora Deo.*] *Nulla Dea* Petav. *membra minora* Mazar. & alius. *templa* unus.

93. *Natalibus.*] *Et natalibus* Bernenſ. Mazar. & editi quidam.

94. *Perque ſuos coitus.*] Optimi libri ſcripti, *initus*, non *coitus* habent. Ciofan. Noſter infimae vetuſtatis, *Perque ſuos initus.* Veriſſime. T. Lucretius: lib. i. 12.

Aëriae primum volucres, te, diva, tuumque
Significant initum, perculſae corda tuâ vi.

Neapol. *Initus* etiam optimi codices. vid. Lambin. ad Lucret. i. 13. *motus* Arondel. & duo alii. *arcus* Heinſii unus. *nutus* Sarravii, Thuan. & undecim alii. ita Apulej. xi. Met. de Luna. *Nec tantum pecuina & ferina, verum etiam inanima divino ejus luminis numinisque nutu vegetari. Numeros* Ambroſ. ſec. Burm.

95. *Longum eſt narrare.*] Ita tres Vatic. alii duo, *numerare*: alii, *memorare*. Ciofan. *Longum enumerare* rectius unus Vatican. ut jam monui ſupra lib. iii. ℣ſ. 719. Urſin. & ſex alii, *longum eſt narrare.* quatuor, *memorare.* Heins.

97. *Rudes animos.*] *Animas* prim. Ambroſ. vid. ad Quinctil. i. de Inſt. Orat. i. *Convertit in unum* Putean. & Regius. *conſtruxit* unus codex.

98. *Et docuit.*] *Edocuit* Putean. *quaeque ſuo* Moreti tertius.

100. *Coëant.*] *Coëunt* plerique ſcripti.

101. *Et*

Digitized by Google

Cum mare trux aries cornu decertat: at idem
Frontem dilectae laedere parcit ovis.
Depoſitâ taurus ſequitur feritate juvencam,
Quem toti ſaltus, quem nemus omne, tremunt.
Vis eadem, lato quodcumque ſub aequore vivit,
Servat; & innumeris piſcibus implet aquas.
Prima feros habitus homini detraxit: ab illâ
Venerunt cultus mundaque cura ſui.
Primus amans carmen vigilatum nocte negatâ
Dicitur ad clauſas concinuiſſe fores.
Eloquiumque fuit duram exorare puellam:
Proque ſuâ cauſſâ quisque diſertus erat.
Mille per hanc artes motae: ſtudioque placendi,
Quae latuere prius, multa reperta ferunt.
Hanc quisquam titulo menſis ſpoliare ſecundi
Audeat? à nobis ſit procul iſte furor.
Quid, quod ubique potens, templisque frequentibus aucta,
Urbe tamen noſtrâ jus Dea majus habet?

Pro

101. *Et idem.*] Lege, *at idem*, cum melioribus. III. Triſt. XI. 27.

Hector erat tunc cum bello certabat; at idem
Vinctus ad Haemonios non erat Hector equos.

unus etiam Vaticanus, *Cum mare mas aries*, pro *trux aries.* Heins. Vid. ad Val. Flac. II. 104.

104. *Nemus omne tremit.*] Vel, *tremunt*, Voſſianus. quod amplector. Heins. Vulgatam defendit Bentl. ad Horat. IV. Od. XI. 9. & ad II. Sat. v. 106. vid. ad. II. Art. 81. *timet* etiam Ambroſ. & tres alii.

108. *Venerunt cultus multaque cura ſolo.*] Nonnulli, *mundaque cura ſui*, non *ſolo*, legunt, & fortaſſe rectius. Nauger. *Mundaque cura ſolo* Urſin. Petav. Arondel. Nauger. & plurimi praeterea. alii octo cum Mazar. Zulich. prim. Ambr. & Laeti codice, *mundaque cura ſui.* optime. nam de ſolo nugae ſunt. ſic ſupra lib. III. 668.

Pauper ſed mundae ſedulitatis anus.

ita veteres libri. Art. Am. *munda verba.* vide quae noto Amorum lib. I. Eleg. VIII. ℣ſ. 39. Heins.

109. *Vigilatum.*] Arondel. Voſſian. & decem alii, *modulatum*; forte pro *meditatum*: ſed nihil muto. ita II Triſt. II.

Hoc pretium curae vigilatorumque laborum.

I Triſt. I. 108.

Quos ſtudium cunctos evigilavit idem.

Juven. Sat. VII. 27. *Vigilata praelia poëtarum.* Catalect. Scalig. pag. 212.

——— *Arataeis multum vigilata lucernis*
Carmina.

Ceiri:

Accipe dono meo multum vigilata labore.

Heins. *Jugulatum* Thuan. mox, *commemoraſſe fores* Moreti tertius.

111. *Duram exorare puellam.*] *Eloquiumque fuit dulce* Mazarin. Heins. *Duras orare puellas* Ambr. prim.

113. *Mille per hanc artes notae.*] Mazar. Zulich. Urſin. & duo alii, *motae.* bene. ſic ſupra lib. I. ℣ſ. 268.

Ipſe meae movi callidus artis opus.

Remed. Amor.

Quin etiam quacumque caret tua foemina dote,
Hanc moveas blandis usque precare ſonis.

artes initae prim. Ambroſ. etiam bene. Heins. Conjecerat & *natae* Heinſius.

115. *Secundi.*] *Secundo* Arond. Voſſ. & quinque alii. aliquid ulceris hic latere Heinſius ſuſpicabatur.

117. *Frequentibus.*] *Recentibus* prim. Ambroſ.

120. *Cuſpide laeſa manum.*] Homerus Iliade E.

Ἄκρην οὔτασε χεῖρα μετάλμενος ὀξέϊ χαλκῷ.

Neapol.

121. *Trojano judice.*] Paride. Neap.

122. *Ab*

Digitized by Google

Pro Trojà, Romane, tuâ Venus arma ferebat;
Cum gemuit teneram cuſpide laeſa manum,
Coeleſteſque duas Trojano judice vicit.
(Ah nolim victas hoc meminiſſe Deas!)
Aſſaracique nurus dicta eſt: ut ſcilicet olim
Magnus Iüleos Caeſar haberet avos.
Nec Veneri tempus, quam ver, erat aptius ullum.
Vere nitent terrae: vere remiſſus ager.
Nunc herbae ruptà tellure cacumina tollunt;
Nunc tumido gemmas cortice palmes agit.
Et formoſa Venus formoſo tempore digna eſt:
Utque ſolet, Marti continuata ſuo.
Vere monet curvas materna per aequora puppes
Ire: nec hibernas jam timuiſſe minas.
Rite Deam Latiae colitis matreſque nuruſque;
Et vos, quîs vittae longaque veſtis abeſt.
Aurea marmoreo redimicula ſolvite collo:
Demite divitias: tota lavanda Dea eſt.

Aurea

122. *Ah nolim victas hoc meminiſſe deas.*] *Dictas hoc meruiſſe* Mazar. Zulich. & prim. Ambroſ. pro *Ah* tres, *Has*, unus, *Hanc.* Forte, *Quam nolim!* ut Met. IX. *Quam nolim rata ſint!* Heins. *At nolim* Gottorph.

125. *Erat.*] *Erit* prim. Ambr. Jun. *eat* Medic. unus. ut ſaepe in his libris. vid. lib. III. 76.

126. *Vere nitent.*] *Virent* Mazarin. & quidam alii. ſed male. vid. inf. 430. v. 207. deinde, *vere remiſit ager* unus Moreti. etiam non invenuſte.

127. *Herbae rupta.*] *Herbae veteres* Excerpta Douzae & Putean.

128. *Nunc tumido.*] Douza volebat, *tunc tumido.* & ita hic & ſuperiori verſu multi ſcripti.

129. *Digna eſt.*] *Gaudet* Moreti.

130. *Continuata ſuo eſt.*] *Vire eſt* Junii codex. ut II Triſt. 296.

Stat Venus Ultori juncta viro ante fores.
Heins.

131. *Vere monet.*] *Vere jubet* Franeof. pro diverſa lectione. *movet* Arund. & Jun. & plurimi alii. *movent* unus Heinſii.

132. *Hybernas jam timuiſſe minas.*] *Meminiſſe* codex Urſini, prim. Ambroſ. & duo Patavini optimae notae. Heins. Elegans quidem lectio *meminiſſe*; ſed eum praeceſſerit paullo ante, & id verbum ita poſitum contemnere & non curare notet, ut apud Claudian. Bell. Get. 328.

Nec meminit leti, nimbeſque aut frigora curat,

& de praeſentibus rebus capi debeat (vid. ad Val. Flac. v. 584.) ego hic *metuiſſe* mallem, quod ſaepe cum *meminiſſe* confuderunt librarii. ita apud Propert. I. Eleg. XI. 16. ubi vulgo,

Communes nec meminiſſe Deos.

in uno Broukhuſii eſt, *metuiſſe.* quod firmari poſſet ex Virgil. Ceiri 318.

Communemque timere Deum.

ſic in alia licet re, Epiſt. IX. 74. *dominae pertimuiſſe minas. pertimuiſſe* Moreti tertius hic etiam habebat. Burm.

134. *Queis vittae longaque veſtis abeſt.*] Meretrices ſignificat, quae nec vittis, nec longa veſte utebantur. lib. III. & eleg. de Ponto:

Scis tamen, & liquide juratus dicere poſſes,
Non me legitimos ſollicitaſſe toros.
Scripſimus haec illis, quarum nec vitta pudices
Attingit crines, nec ſtola longa pedes.

Contra mulieres honeſtae. ut ipſe alibi:

Eſte procul vittae tenues, inſigne pudoris:
Quaeque tegis medios inſtita longa pedes.

Ciofan. Anceps, an è veteribus legam, *abeſt*: nam haec editio impudiculas tangit, illa matronas. Noſter in libris Ponticis:

Scis tamen, & liquide juratus dicere poſſes, &c.

Neapol. Variant codices, qui partim *abeſt*, partim *adeſt* habent.

135. *Aurea marmoreo redimicula demite collo.*]
Poſt

Aurea ſiccato redimicula reddite collo:
Nunc alii flores, nunc nova danda roſa eſt.
Vos quoque ſub viridi Myrto jubet illa lavari:
Cauſſaque, cur jubeat, (diſcite) certa ſubeſt.
Litore ſiccabat rorantes nuda capillos.
Viderunt Satyri, turba proterva, Deam.
Senſit, & adpoſitâ texit ſua corpora myrto.
Tuta fuit facto: voſque referre jubet.
Diſcite nunc, quare Fortunae tura Virili
Detis eo, calidâ qui locus humet aquâ.
Accipit ille locus poſito velamine cunctas;
Et vitium nudi corporis omne videt.

Ut

Poſt hunc verſum legitur hoc diſtichon in uno eorundem lib.

Demite divitias tota juvanda Dea eſt:
Aurea ſiccato redimicula reddite collo.

Sed in ora ſuperioris carminis hoc adſcriptum eſt gloſſema, vel, *levanda.* Eruditiores, an ipſo Ovidio dignum ſit, videbunt. CIOFAN. *Solvite* libri meliores, quos ſequor. HEINS. *Tollite* Petav.

136. *Demite divitias: tota lavanda dea eſt.*] Hunc verſum & ſequentem addidi ex Urſini, utroque Mazar. Zulich. Arond. & multis aliis. quorum tamen plerique, *juvanda Dea eſt*, vel *videnda.* HEINS.

136. *Tota lavanda Dea eſt.*] Sic ſcribe, indubitato: in aliis: *tota juvanda*; peſſime. Huc pertinent fictores, unctores, veſtitores Deorum; quorum meminit Senecae quoddam fragmentum, Firmicus & trecenti lapides. NEAPOL.

138. *Nunc alii flores.*] His ipſis Kalendis Aprilis: idque factum in templo Veneris Verticordiae, de quâ ſermo paullo poſt. Eo etiam die erat lavatio matronarum prope templum Fortunae virilis. Plutarchus in Numâ: *Ἐν ᾧ θύουσί τε τῇ θεῷ, καὶ ταῖς Καλάνδαις ἐστεφανωμεναι αἱ γυναῖκες μυρσίνῃ λούονται.* non exprimit locum, ſed in Noſtro habes. NEAPOL.

139. *Illa levari.*] Quidam Vatic. *Uſque levari*: alii, *ipſa levari.* ſequor. CIOFAN. *Latere* duo ſcripti.

141. *Littore ſiccabat rorantes nuda capillos.*] Lege ex ſex antiquis libris, *ſudantes rore capillos.* CIOFAN. *Rorantes nuda* meliores omnes. recte. ſic Met. V. 489.

Rorantesque comas à fronte removit ad aures.

HEINS. Vid. ſup. lib. III. 409.

143. *Oppoſita texit ſua tempora myrto.*] Lege, *appoſita myrto*, ut prim. Ambroſ. Laeti & novem alii. ac vide notas Ep. VII. vſ. 100. Deinde reponendum; *corpora*, cum melioribus omnibus. huc refer illud in Catalectis de Menſibus pag. 175.

Contectam myrto Venerem veneratur Aprilis.

HEINS. Qui *tempora* ſuppoſuit hic, puerorum morem, qui, ubi caput tegunt, ſe penitus latere credunt, Veneri accommodavit, quae tota nuda, ſcilicet, effugeret Satyrorum libidinem, capite tecto. mox, *referre pudet* duo; *juvat* unus Vatican. BURM.

145. *Fortunae tura virili.*] Sita hujus aedes ad Tiberim: in hac erat ſtatua illa lignea Servii Tullii. De auctore, ne iterem ſcriptionem, dicam in VI. quarto Idus Junias, vſ. 569. ubi locus ad haec aptior. NEAPOL.

146. *Gelida qui locus humet aqua.*] *Calida* Urſin. Mazar. prim. Farneſ. & duodecim alii. quod ſequor. etſi non ſatis conſtat, ubi hoc factum ſit. vide Notas lib. I. vſ. 271. HEINS.

147. *Aſpicit.*] *Accipit* Cantab. Junii Bernenſ. & decem alii.

148. *Et vitium nudi corporis omne videt.*] Quinque libri veteres, *Omne patet.* CIOFAN. *Patet* Voſſ. Arondel. plurimique alii. quod ſi ſequamur, ſuperiori verſu, pro *Accipit*, cum nonnullis legam, *Aſpicit.* ne bis idem dicat. HEINS.

149. *Ut tegat hoc celetque viros.*] *Viris* Urſini codex & quatuor alii melioris notae. ſic & Terentius Phormione,

——— *ſi hoc celetur patri, in metu ſum.*

Dracontius Hexamero,

Nec celantur ei quaecunque obſcura geruntur.

ubi perperam Rivinus *eum* reponit. Auctor Belli Alexandrini. *Quo facto dubitatione ſublata tantus inceſſit timor, ut ad extremum caſum omnes deducti viderentur, atque alii morari Caeſarem dicerent, quin naves conſcendere juberet, alii multo graviorem extimeſcerent caſum, quod neque celari Alexandrinis poſſet in apparanda fuga, neque illis imminentibus ullus in naves receptus daretur.* ita vetuſtus codex

Digitized by Google

Ut tegat hoc, celetque viros, Fortuna Virilis
Praeſtat: & hoc parvo ture rogata facit.
Nec pigeat niveo tritum cum lacte papaver
Sumere, & expreſſis mella liquata favis.
Cum primum cupido Venus eſt deducta marito;
Hoc bibit. ex illo tempore nupta fuit.
Supplicibus verbis illam placate: ſub illâ
Et forma, & mores, & bona fama manent.
Roma pudicitiâ proavorum tempore lapſa eſt:
Cumaeam, veteres, conſuluiſtis anum.
Templa jubet Veneri fieri: quibus ordine factis,
Inde Venus verſo nomina corde tenet.

Sem-

dex Lovanienſis & libri duo ſub initium artis typographicae editi, qui penes me exſtant. non, *celari Alexandrines.* Paulinus Natali Felicis ſexto:

Atque ideo occulti fures quacunque latebra
Non tibi celantur.

Cicero tamen, ſi ſanus eſt locus, libro II. Epiſt. XV. *Non enim te celavi ſermonem.* Terentius in Adelph.

Ea ne me celet adſueſeci filium.

HEINS. Impoſuit memoria viro doctiſſimo. nam in Phorm. act. V. IV. 6. vox *Patri* non legitur. & Terentius ſemper accuſativum ſolet hinc verbo jungere. ut Andr. III. IV. 6. & paſſim. Noſter ipſe Naſo Epiſt. XVIII. 13.

Non poteram celare meos, velut ante, parentes.

& ita frequentius optimi ſcriptores. BURM.

150. *Parvo ture.*] *Parco* malebat Heinſius, ut fere ſemper. vid. ſupr. II. 538.

153. *Deducta.*] *Adducta* Moreti. *conducta* Putean. nihil muto. vid. ad Quinctil. VII. Inſt. I. & ad Ovid. IX. Ep. 121. BURM.

155. *Illam ſupplicibus verbis placate.*] Undecim libri ſcripti: *Supplicibus verbis illam placate.* paulo ſuavius, ut cenſeo. CIOFAN. Ita edidit Neapolis & multi ſcripti confirmant.

156. *Bona fama manet.*] *Manent* Voſſ. bene. HEINS. Bentlejo vulgata placet ad Horat. IV. XI. 9. vid. ſupr. vſ. 104.

157. *Roma pudicitia*] Non conſtare mihi aut ſenſus aut Latini nitoris ratio in vulgata lectione videtur, & quo referas illos *veteres. eſt* deeſt in quibusdam; in aliis poſt *pudicitia* legitur. legerem vero,

Roma, pudicitiâ proavorum tempore lapſâ,
Cumaeam haud temere conſuluiſtis anum.

Roma conſuluiſtis eleganter & ex more Ovidiano dictum, pro *Romani.* ut, *ſumus omnia munus.* de quo vid. ad V. Met. 343. *Calliope adſpirate,* de quo viri docti ad Sil. III. 222. & 288. ſic infra lib. VI. 77. *Romane dediſtis* ex MS. vid. & ad Val. Fl. VIII. 178. poſſet &, *Cumaeam, ut fas eſt,* vel, *ut res eſt, conſuluiſtis.* certe vulgata mihi non intelligitur. Fanenſis ordinem vult, Roma lapſa eſt pudicitiâ, id eſt à pudicitia. BURM.

157. *Proavorum tempore.*] Anno DCXXXIX. M. Acilio & C. Porcio Coſſ NEAP.

157. *Lapſa eſt.*] Infame prodigium praeceſſerat, quod ſpurcum eventum vaticinabatur. Julius Obſequens id refert: *Pompejus Elvius, Eques Romanus, à ludis Romanis cum in Apuliam reverteretur, in agro Stellati filia ejus equo inſidens fulmine icta exanimataque, veſtimento deducto in inguinibus, exertâ linguâ per inferiores locos, ut ignis ad os emicuerit, reſponſum, infamiam virginibus & equeſtri ordini portendi; quia equi ornamenta diſperſa erant. Tres uno tempore Virgines Veſtales nobiliſſimae cum aliquot Equitibus Romanis inceſti poenas ſubierunt: aedes Veneri Verticordiae facta.* Ita in exemplaribus corruptiſſimis legitur hic locus; at ſic ſcripſit Julii vera manus: *Fulmine icta, exanimata cecidit veſtimento deducto ab inguinibus, exertâ linguâ, adeo ut ignis ad os emicuerit.* Delevi *per inferiores locos*; quia haud dubie videtur gloſſema: praenomen vero Pompeji Elvii an certum addubito. Oroſius L. Elvium hunc nominat lib. VI. ibi prodigium iſtud fuſe narratur: preſſe in hunc modum Plutarchus in Quaeſt. Rom. *Λέγεται γὰρ Ἐλβίαν τινὰ παρθένον ὀχουμένην ἐφ' ἵππου βληθῆναι κεραυνῷ, καὶ γυμνὸν μὲν εὑρεθῆναι κείμενον τὸν ἵππον, γυμνὴν δὲ αὐτὴν ὡς ἐπίτηδες ἀνηγμένου τοῦ χιτῶνος ἀπὸ τῶν ἀπορρήτων, ὑποδημάτων δὲ καὶ δακτυλίων καὶ κεκρυφάλου διερριμμένων χωρὶς ἄλλων ἀλλαχόθι, τοῦ δὲ στόματος ἔξω προβεβληκότος τὴν γλῶσσαν.* NEAPOL.

158. *Cumaeam conſuluiſtis anum.*] Aditi ſunt libri Sibyllini. Convenit in hoc Plutarchus ibidem & Valerius Maximus lib. VIII. cap. 15. ubi habes, quae fuerit electa ad ſacrandum numinis ſimulacrum,

Semper ad Æneadas placido, pulcherrima, vultu
Reſpice: totque tuas, Diva, tuere nurus.
Dum loquor, elatae metuendus acumine caudae
Scorpios in virides praecipitatur aquas.
NOx ubi tranſierit, coelumque rubeſcere primò
Coeperit, & tactae rore querentur aves;
Semuſtamque facem vigilatâ nocte viator
Ponet, & ad ſolitum ruſticus ibit opus;
Pliades incipiunt humeros relevare paternos:
Quae ſeptem dici, ſex tamen eſſe ſolent.
Seu quod in amplexum ſex hinc venêre Deorum:
Nam Steropen Marti concubuiſſe ferunt:

Neptu-

erum. *Merito*, inquit, *virorum commemorationi Sulpitia, Servii Paterculi filia, Q. Fulvii Flacci uxor, adjicitur: quae, cum Senatus, libris Sibyllinis per Decemviros inſpectis, cenſuiſſet, ut Veneris Verticordiae ſimulacrum conſecraretur; quo facilius virginum mulierumque mentes à libidine ad pudicitiam converterentur; & ex omnibus matronis centum, ex centum autem decem ſorte ductae, de ſanctiſſimâ feminâ judicium facerent, cunctis caſtitate praelata eſt.* Adi, ni taedium, Plinium lib. VII. cap. 35. NEAPOL.

159. *Templa jubet Veneri fieri.*] Poſita aedes in viâ Salariâ extra portam Collinam regione V. Panvinius & alii in ſummariâ Urbis deſcriptione. NEAPOL.

160. *Verſo nomina corde tenes.*] Dicta *Verticordia:* haec Graecis eſt Ἀφροδίτης Ἀποστροφία. Pauſanias in Boeoticis: Τρίτην δὲ Ἀποστροφίαν, ἵνα ἐπιθυμίας τε ἀνόμου καὶ ἔργων ἀνοσίων ἀποστρέφῃ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. NEAP. *Numine corda* veteres plerique, vel, *nomine corda*. Sed ſcripturae vulgatae controverſiam movere noli. Pauſanias in Atticis Ἀφροδίτην ἐπιστροφίαν deſcribit. HEINS. Vid. Paſſer. ad Propert. I. I. pag. 140. *verſo numina corde pates* Arund. *nomine templa tenet* Thuan.

161. *Pulcherrima.*] *Digniſſima* unus Moreti, prim. Ambroſ. & Laeti.

192. *Nurus.*] *Manus* Petavian. unus. vid. II. Triſt. 304.

164. *Scorpius in virides.*] Kalendis Aprilis Scorpii occaſus matutinus: idem ſentit Columella. NEAP. *Scorpio* Petav. lege *Scorpios*. de quo ſupra lib. III. ℣ſ. 712. HEINS. *Scorpios* erat in uno codice.

164. *In virides aquas.*] *Viridis* hîc pro caeruleo. hunc pro viride dixit Manilius in Sphaerâ Barbaricâ lib. V. 260.

Caeruleum foliis viridi quia gramine collem
Conſeret. ———

Confundunt igitur poëtae, imò & alii. Plinius de ſmaragdis: *Probatiſſimi ſunt ex his, qui viriditatem puri maris imitantur.* quam Solinus expreſſit; *intervirens glauci & caeruli temperamentum.* NEAP. *In liquidas aquas* prior Ambroſ. & Laeti. eadem varietas I. Art. 402. *praecipitatus* Puteaneus.

165. *Nox ubi tranſierit.*] IV. Nonas Plejadum occaſus heliacus. Nec aliud quod ſequitur, *humeros relevare paternos*, quam, caelo decedere. Sagax Criticus vult haec Naſonis intelligi de ortu matutino; ſed hallucinatur. Vide Petavium, Jeſuitarum decus, in ſuo Uranologio Variarum Diſſertationum lib. VII. cap. 6. NEAPOL.

166. *Tactae rore querentur.*] *Tutae* unus. *tectae* quatuor. *tacitae* Junian. & duo alii. *queruntur* plurimi.

167. *Semuſtamque facem.*] Hanc faciebant ruſtici è pluribus virgulis: quarum faſciculus hodie etiam laternae pauperum. de his loquitur Varro de Re Ruſticâ: *Naturale ſepimentum, quod obſeri ſolet virgultis aut ſpinis, quod habet radices, ac vivae ſepis, praetereuntis laſcivi non metuet facem.* Hujus rei aequiparatione uſus Noſter lib. I. Met. 493.

Ut facibus ſepes ardent, cum forte viator
Vel nimis admovit, vel jam ſub luce reliquit.

De laternarum uſu antiquiſſimo vide teſtimonia veterum Graecorum citata ab Athenaeo lib. XV. cap. 58. NEAPOL.

169. *Plejades incipient humeros relevare paternos, Quae ſeptem dici, ſex tamen eſſe ſolent. Seu quod &c.*] De Plejadibus ita Germanicus in Aratum ℣ſ. 243. *Plejades à pluritate Graeci vocant. Latini eo quod vere exoriantur Vergilias dicunt. Dicit autem Pherecydes Athenaeus, ſeptem ſorores fuiſſe, Lycurgi filias, ex Naxo inſula. & pro eo quod Liberum educaverunt à Jove inter ſidera ſunt relatae. Harum nomina putantur, Electra, Alcyone, Celaeno, Aſterope, Merope, Taygete, Maja: quarum ſeptima, ut ait Aratus, vix intueri poteſt, quam quidam prae timore Orionis fugiſſe putant, qui à Sole perſecutam arbitrantur, vocatamque Electram, quae non ſuſtinens*

Neptuno Halcyonen, & te, formoſa Celaeno:
Majan, & Electran, Taygetenque Jovi:
Septima mortali Merope tibi, Siſyphe, nupſit.
Poenitet; & facti ſola pudore latet.
Sive quod Electra Trojae ſpectare ruinas
Non tulit: ante oculos oppoſuitque manum.
TER ſine perpetuo coelum verſetur in axe;
Ter jungat Titan, terque reſolvat equos;
Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu
Flabit, & Idaeae feſta Parentis erunt.
Ibunt ſemimares, & inania tympana tundent;
Æraque tinnitus aere repulſa dabunt.

Ipſa

nens videre caſus pronepotum fugerit. Unde & illam diſſolutis crinibus propter luctum ire adfirmant: & propter comas quidam Cometen appellant. Nonnulli vero Meropen eſſe autumant, quae nupta à quodam viro nominata eſt Hippodamia. Muſaeus autem refert filias Atlantis fuiſſe ſeptem; ex quibus ſex clarae, una obſcura. Cum Diis concubuerunt: tres cum Jove, & ex Electra Dardanus, ex Maja Mercurius, ex Taygete Lacedaemon. Cum Neptuno duae: Alcyone, ex qua Hercus: Celaeno, ex qua Lycus. Cum Marte Aſterope, ex qua Oenomaus: Merope cum Siſypho. Magnam apud homines dignitatem habent. De his etiam vide quae notavi in ſcholiis in Ibin & in obſervationibus in Metamorph. lib. XIII. CIOFAN. De hoc loco diſputat Petavius in diſſertat. ad auctarium Operis de Doctrina Temporis lib. VII. cap. 6.

171. *Seu quod in amplexus.*] *Amplexum* meliores, & *incipiunt* paulo ante. *humeros relevare paternos* refer ad occaſum heliacum Plejadum. quae, cum occidunt, Atlantis humeris ſe ſubducunt. male hunc locum accepit Salmaſius Solinianis Exercitationibus pag. 746. de Plejadum ortu matutino. HEINS. *Numeros* Excerpt. Voſſ. *in amplexu* Thuan. & alius.

172. *Steropen.*] *Aſteropen* vocat Scholiaſtes Germanici pag. 115. & ipſe Germanicus ỳſ. 248. ubi tamen Grotius legit, *ac Sterope.* Hyginus etiam Fab. 250. *Aſteropen* vocat. Servius vero ad Virg. VIII. 130. facit *Steropen* Atlantis uxorem. HEINS. Vid. Munker. ad Hygin. Fab. 84.

174. *Majan, & Electram, Taygetamque.*] Scripti meliores, *Electran*, ut ſupra diximus. iidem, *Taygetenque.* HEINS.

175. *Tibi Siſyphe.*] *Tibi Tantale* quatuor libri.

176. *Et facti ſola pudore latet.*] Hyginus lib. II. Poët. Aſtr. *Hae numero ſeptem dicuntur, ſed nemo amplius quam ſex videre poteſt; cujus cauſſa proditur haec, quod de ſeptem ſex cum immortalibus concubuerunt, tres cum Jove, duae cum Neptuno, una cum Marte, reliqua autem Siſyphi uxor demonſtratur.* NEAPOL. *Laeſa pudore* Pembroc.

177. *Electra.*] Vid. Voſſ. de Orig. & Progreſſu Idololatr. II. cap. 30.

178. *Oppoſuitque.*] *Appoſuitque* tres calamo exarati. HEINS. Sed mihi ſemper in re ſimili *opponere* placet. ita ſupr. lib. III. 46. vide ad II. Art. 584. *manus* etiam Putean. & tres alii. *manu* unus Heinſii. BURM.

179. *Ter ſine perpetuo.*] Pridie Nonas Apriles erant Megaleſia feſta magnae matris Idaeae. Vetus Kalendarium notat hunc diem hiſce litteris, LVD. MATRIS MAG. illud Conſtantini Magni, LVDI MAGALESIACI, & ſequentes usque ad natalem Divi Severi. Livius lib. XXIX. *Pertulere Deam pridie Idus Aprilis; isque dies feſtus fuit: populus frequens dona Deae in Palatium tulit: lectiſterniumque & ludi fuere, Megaleſia appellata.* Auſim dicere ſcribendum pro *Idus*, *Nonas.* NEAPOL. *Vertatur* Junian. *in arce* etiam Voſſian. pro varia lectione.

180. *Terque reſolvat.*] *Terque rejungat* alter Puteaneus.

181. *Inflexo cornu.*] De hoc ipſo Athenaeus lib. XV. Τὸ κέρας αὐτῷ προσάπτουσιν ἀνάλογον τῷ τῶν σαλπίγγων κώδωνι. & Euſtathius, cum Phrygiam Thyrrenicae aſſimilat: Ἔστι Τυρσηνικὴ, ἣν εὑρεταὶ Τυρσηνοὶ, ὁμοία Φρυγίῳ αὐλῷ, τὸν κώδωνα κεκλασμένον ἔχουσα, λίαν ὀξύφωνος. ſed in Phrygiâ codon ille ſolum è cornu annexum, reliquum buxeum aut oſſeum erat, teſte Polluce: idque in harmoniâ Φρυγιστὶ tantum erat in ſiniſtrâ tibiâ, non in dextrâ, quae recta, illa obliqua. Heſychius: Ἐγκεραύλης, ὁ τοῖς Φρυγίοις αὐλῶν. ἔχει γὰρ ὁ ἀριστερὸς προσκείμενον κέρας. Rectae & ſiniſtrae tibiae en ſchema:

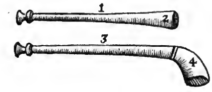

1. Dextra;

Digitized by Google

Ipſa ſedens molli comitum cervice feretur
  Urbis per medias exulutata vias.
Scena ſonat, Ludique vocant. ſpectate, Quirites;
  Et Fora Marte ſuo litigioſa vacent.
Quaerere multa libet: ſed me ſonus aeris acuti
  Terret, & horrendo lotos adunca ſono.
Da, Dea, quas ſciter, doctas, Cybeleia neptes.
  Audit; & has curae juſſit adeſſe meae.
Pandite mandati memores, Heliconis alumnae,
  Gaudeat adſiduo cur Dea Magna ſono.
Sic ego, ſic Erato; (menſis Cythereïus illi
  Ceſſit; quod teneri nomen Amoris habet:)
Reddita Saturno ſors haec erat; Optime regum,
  A nato ſceptris excutiere tuis.

Ille

1. Dextra, 2. Hoc totum ex oſſe aut buxo. 3. Siniſtra. 4. Codon è cornu adnexum. Neap. Phrygiam tibiam deſignat, quae incurva erat, ac proinde & cornu poëtis dicebatur, cum aliae tibiae eſſent rectae. plura diximus Metamorph. III. 533. Heins. Vid. Barthol. de Tibiis pag. 72. *Tympana cornu* Ambroſ. prim.

182. *Flabit.*] *Flevit* prim. Vatic. *ibit* alius. *flavit* Mazar. & Vatican.

183. *Ibunt ſemimares.*] Velut anteambulones: igitur quidam è ſacerdotibus ſtatuam Matris Idaeae praeibunt, quidam humeris ſuperimpoſitam ferent, neque hi ſolum, ſed quod in ſuppellectile auguſtâ, ditiſſimum omne lecticam Divae praeibat. Herodianus lib. primo: *Ἦρος ἀρχῇ, ἑκάστου ἔτους, ὡρισμένης ἡμέρας, Μητρὶ θεῶν πομπὴν τελοῦσι Ῥωμαῖοι, καὶ πάντα ὅσα παρ' ἑκάστοις πλούτου σύμβολα, κειμήλιά τε βασιλέων, ὕλης τε ἢ τέχνης θαύματα, τῇ θεῷ προπομπεύει. ἄδειά τε πᾶσι δίδοται ἐξουσία παντοδαπῆς παιδιᾶς. ἕκαστός τε, ὃ βούλεται, σχῆμα ὑποκρίνεται· οὐδ' ἔστιν οὕτω μέγα ἢ ἐξαίρετον ἀξίωμα, ὃ μὴ παντὶ τῷ βουλομένῳ ἀμφιεσθέντι ὑπάρχει παῖξαί τε, καὶ κρύψαι τὴν ἀλήθειαν, ὡς μὴ ῥᾳδίως διαγνῶναι τόν τε ὄντα, καὶ τὸν μιμούμενον.* Iſta vero ſi capias de Hilariis, ut Critici volunt, nullo modo huc attexenda: nam illa erant menſe Martio VIII. Kalendas Apriles, ſi Macrobio credimus. Nulla enim memoria hujus feſti in Kalendariis antiquis; meminit tamen ejuſdem Flavius Vopiſcus in Aureliano, Georgius Pachymeras in Epiſtolas Dionyſii Areopagitae, Damaſcius apud Photium in Iſidori vitâ. Sed ſis, exprimam quid ſentiam: Megaleſia & Hilaria eadem ſuſpicor; & ſic audaculus legerem & expungerem aliqua in Macrobio primo Saturnalium: *Praecipuam autem Solis in his caerimoniis verti rationem hinc etiam poteſt intelligi, quod ritu eorum καταβάσει finitâ, ſimulationeque luctus peractâ, celebratur laetitiae exordium pridie Nonas Aprilis, quo tempore Sol diem longiorem nocte protendit.* Neapol.

187. *Et inania tympana tundent.*] Inania, quia cava: hinc tympanum vocat Antipater, *δινωτὸν ῥείας ὅπλον ὀλυμπιάδος*. Neap.

187. *Ludique vocant.*] *Lituique vocant* Edit. Neapolis. *ludique vacant* Aldina poſterior. & ita Junian. & multi alii. *ſpectare* multi.

190. *Lotos adunca ſono.*] *Λωτὸς* antiquis pro tibiâ: nam eorum aliquae è loto arbore. Aliis dicuntur *λώτινοι αὐλοὶ*; ut apud Athenaeum lib. v. quas ſcribit ab Alexandrinis *Φώτιγγες* nominari. Neapol.

191. *Quam ſciter.*] *Scite* in omnibus. nos *ſciter* legendum putavimus. Nauger. *Da dea quam ſcite* Politianus & Naugerius conjecerunt. Nam veteres plerique, *quam ſcite.* tres, *quem ſciter.* Zulich. *quae ſciter.* alii aliter. Scribo, *quas ſciter.* Muſas innuit: atque ita unus Patavinus ex melioribus. vide notas lib. I. Ỳſ. 165. deinde proximo verſu idem Patavinus pro diverſa lectione, *Audit.* quod confirmant unus Vatican. unus Moreti & Regius. atque ita diu eſt quod ſcribendum conjeci. Vulgo *Vidit* perperam legebatur. Heins.

196. *Quod teneri.*] *Quae* tres. *nam* Putean. & duo alii cum Excerptis Dorzae.

198. *Sceptris.*] *Regnis* Edit. Neap.

199. *Pre-*

Ille ſuam metuens, ut quaeque erat edita, prolem
Devorat; immerſam viſceribusque tenet.
Saepe Rhea queſta eſt toties fecunda, nec umquam
Mater, & indoluit fertilitate ſuâ.
Juppiter ortus erat. pro magnâ teſte vetuſtas
Creditur. acceptam parce movere fidem.
Veſte latens ſaxum coeleſti viſcere ſedit.
Sic genitor fatis decipiendus erat.
Ardua jam dudum reſonat tinnitibus Ide;
Tutus ut infanti vagiat ore puer.
Pars clypeos rudibus, galeas pars tundit inanes:
Hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus.
Res latuit patrem: priſcique imitamina facti,
Æra Deae comites raucaque terga movent.

Cym-

199. *Prolem.*] *Proles* prim. Vatic. & duo alii. *ut quaeque eſt* Junian.

203. *Pro magno teſte vetuſtas.*] *Magna teſte* rectius unus Patavinus. HEINS. Vid. III. ex Pont. IX. 50.

205. *Veſte latens ſaxum.*] Lapis hic *Abadir* à Grammaticis dictus iidem, *Graeci*, inquiunt, *βαίτυλον vocant.* Quid vere apud illos ſit *baetylon* vide plura apud Damaſcium in vitâ Iſidori, quae in Photii Bibliothecâ; ex multis tamen haec nota: *Εἶδον, φησι, τὸν βαίτυλον διὰ τοῦ ἀέρος κινούμενον, ποτὲ δ' ἐν τοῖς ἱματίοις κρυπτόμενον.* ni *veſte latens* explices, *ἐν σπαργάνοις εἰλημένον πέτρον.* NEAPOL. Pelle caprae involutum lapidem dicit Etymol. M. auctor in *Βαίτυλος.* Unde proverbium, *καὶ βαίτυλον ἂν κατέπιες*, Apoſtol. X. 71. *Abbadir* vocat Priſc. lib. V. pag. 647. & alibi. *involutum ſaxum* vocat Serv. ad Virg. III. Æn. 104. ut & Hyginus Fab. 139. ubi Munckerus recte ſuſpicatur aliquid deeſſe, & *involutum veſte* ex Schol. Stat. IV. Theb. 785. poſſe legi. BURM.

205. *Coeleſti gutture ſedit.*] *Viſcere* Zulichem. probe. ſic ſaepe Noſter. HEINS. *Gurgite* Mazar. & duo alii.

207. *Reſonat.*] *Reſonant Idae* tres libri & vetus Edit. Romana 1470. ut *ardua Idae* ſint loca ardua. ſed nihil muto. HEINS.

207. *Tinnitibus Ide.*] Quodam armorum ſtrepitu tunc à Curetibus invento; de quo Diomedes lib. III. *Vel ab Idaeis dactylis, quos Curetas ſive Corybantas poëtae appellabant: hi namque in inſulâ Cretâ Jovem cuſtodiendo, ne vagitu ſe parvulus proderet, luſus excogitato genere, clypeolis aeneis inter ſe concurrentes, tinnitu aeris illiſi, rhythmicâ etiam pedis dactyli compoſitione celavere vocem infantis.* Ridiculus Agathocles Babylonius, qui, ſuis grunnitu Jovem à Saturno liberatum, teſtari non pudet. *Μυθεύουσιν ἐν Κρήτῃ γενέσθαι τὴν Διὸς τέκνωσιν ἐπὶ τῆς Δίκτης, ἐν ᾗ καὶ ἀπόρρητος γίνεται θυσία. λέγεται γὰρ ὡς ἄρα θηλὴν ὑπέσχεν ὗς καὶ τῷ σφετέρῳ γρυσμῷ περιοιχνεῦσα τὸν κνυζισμὸν τοῦ βρέφους ἀνεπάϊστον τοῖς παριοῦσιν ἐτίθει. διὸ πάντες τὸ ζῶον τοῦτο περισέβαστον ἡγοῦνται, καὶ οὐκ φησι τῶν κρεῶν ἂν δαίσαιντο.* apud Athenaeum lib. IX. NEAPOL. *Reſonant tinnitibus Ide* Editio Rom. 1477. Lactant. inde. HEINS. *Idae* ut ſit *ardua Idae* ſcil. loca *Idae* Aldina Ed. Lactantii.

208. *Tutus ut infanti.*] Hinc in Cretenſi hiſtoriâ apud Geographum lib. X. *Οἱ Κουρῆτες Διὸς τροφεῖς λέγονται, καὶ φύλακες, εἰς Κρήτην ἐκ Φρυγίας μεταπεμφθέντες ὑπὸ τῆς Ῥέας.* NEAPOL.

209. *Pars clypeos manibus.*] In Lactantio Firmiano lib. primo legitur, *pars clypeos ſudibus.* ſimilior vero lectio: nam ὑπὸ τῶν ἐγχειριδίων ſonitum in clypeolis excitabant. Dionyſius lib. II. *Χορείαν δὲ καὶ κίνησιν ἐνόπλιον καὶ τὸν ἐν ταῖς ἀσπίσιν ἀποτελούμενον ὑπὸ τῶν ἐγχειριδίων ψόφον, εἴ τι δεῖ τοῖς ἀρχαίοις τεκμηριοῦσθαι λόγοις, Κουρῆτες ἦσαν οἱ πρῶτοι κατασκευασάμενοι.* Eadem fere Lucianus in ſuo de Saltatione. NEAP. *Clypeos manibus* veteres. niſi quod prim. Ambroſ. Laeti codex & unus Vatic. *clypeos ſudibus.* quomodo & Lactantius agnoſcit cap. 21. lib. I. Divinar. Inſtit. a quo haec quatuor diſticha illic proferantur. Mazar. & Zulich. *rudibus.* proxime verum. nam *rudem*, cum virga ſubintelligitur, non recordor me legiſſe apud veteres niſi ſingulari numero. Hyginus Fab. 139. *haſtas* vocat. *Ne pueri vagitus exaudiretur, impuberes convocavit, eiſque clypeola aenea & haſtas dedit, & juſſit eos circum arborem euntes crepare, qui Graece Curetes ſunt appellati.* ἐγχειρίδια ſunt Halicarnaſſeo lib. II. HEINS. *Rudibus* etiam dici in plurali numero patet ex Sueton. Calig. 32. *Mirmillonem è ludo rudibus ſecum batuentem confudit.* ubi Torrentius aliud ex Lampridio exemplum habet. at non virgas, ſed hebetes enſes intelligi recte

do-

Digitized by Google

Cymbala pro galeis, pro ſcutis tympana pulſant:
Tibia dat Phrygios, ut dedit ante, modos.
Deſierat. coepi: Cur huic, genus acre, leones,
Praebeat inſolitas ad juga curva jubas?
Deſieram. coepit: Feritas mollita per illam
Creditur. id curru teſtificata ſuo eſt.
At cur turritâ caput eſt ornata coronâ?
An Phrygiis turres urbibus illa dedit?

Ad-

docuit Barth. Adv. xxxiii. 10. Unde *tuta rudis* dicitur & Noſtro ii. Amor. 9. clypeos vero gladiis ſolitos pulſare & tundere in verae pugnae proluſione docuimus ad Petron. cap. lvi. & ita hic Corybantes in ſimulacro pugnae rudibus clypeos tundunt. quare *rudibus* prae *ſudibus* probarem, praecipue cum bellicrepam ſaltationem, in qua gladiis ſcuta pulſabant, ab his Curetibus multi deducant. ſed de qua hic agendi locus non eſt. Ita & *rudibus* pro *ſudibus* apud Juvenal. Sat. vi. 248. reponit Lipſ. v. de Milit. cap. 14. & apud. Liv. xxvi. 51. *Rudibus inter ſe in modum juſtae pugnae concurrerunt.* Lipſium ſecutus Gronovius. & ita pluribus locis peccatum puto. Burm.

209. *Galeas pars tundit inanes.*] Ex hoc tempore in hujus rei memoriam iſti ἐνόπλιον ὄρχησιν inſtituêre; & primum, ut vides, in Cretâ: unde Κρητικὴ nuncupata. Vetus Commentator Sophoclis ad Ajacem: Τῶν δὲ ὀρχήσεων ἡ μὲν Βερεκυνθιακὴ λέγεται, ἡ δὲ Κρητικὴ, ἡ καὶ Πυῤῥίχη. Quae haec Pyrricha? eadem cum armatâ illâ Curetica. vero verius. Theon, Arati interpres, de Corybantibus: Ὁ δὲ μῦθος βούλεται ταύτας ἀνατετράφθαι ἐν Κρήτῃ, ὅτε τὴν Πυῤῥίχην, ἥ ἐστιν ἐνόπλιος ὄρχησις, γενέσθαι λέγεται· ἣν ὀρχούμενοι οἱ Κορύβαντες, qui iidem cum Curetibus, ἐπὶ ὅλον ἐνιαυτὸν τὸν Δία ἔθρεψαν, λανθάνοντες τὸν Κρόνον. & alii, quos fuſe vide in Joannis Meurſii Orcheſtrâ. Unum addo, quod addi debet, πρύλιν hanc Κουρητικὴν à Callimacho dici Hymno in Jovem, quam ἐνόπλιον Scholiaſtes exponit: inde πρύλιν eamdem faciunt cum Pyrrichâ, quia ἐνόπλιος. Pindari Scholiaſtes: Ἀριστοτέλης δὲ πρῶτον Ἀχιλλέα ἐπὶ τῇ τοῦ Πατρόκλου πυρᾷ τῇ Πυῤῥίχῃ φησὶ κεχρῆσθαι, ἣν παρὰ Κυπρίοις φησὶ πρύλιν λέγεσθαι. Una ergo & eadem ὄρχησις ἐνόπλιος, πρύλις, Πυῤῥίχη. Neapol.

209. *Tundit inanes.*] *Pulſat* Urſin. liber, unus Patav. & unus Vatican. ſed aliter Lactantius, qui & *habens*, cum vulgatis ſequenti verſu, licet *agunt* Voſſ. & quatuor alii agnoſcant. Curetum & Corybantum genealogiam & hiſtoriam omnem Epimenides Cretenſis verſibus quinquies millenis ſub Olympiadem xliv. dicitur complexus. Heins. *Acutas* Moreti unus. *inermes* unus Patav. *tundite* Bonon.

211. *Res latuit patrem.*] Prim Ambroſ. Laeti; Excerpta Politian. Voſſian. Arondel. Maz. Zulich. & ſex alii cum Lactantio,

Res latuit, priſcique manent imitamina facti.

ſed vulgata lectio longe elegantior. Heins. *Imitantia* Aldi & Editio Roman. Lactantii.

212. *Raucaque.*] *Raraque* Bernenſ. pro *movens* etiam *ſonant* Moreti unus.

215. *Genus acre leonum.*] Lucianus περὶ τῆς Συρίης θεοῦ (haec eadem cum Rheâ) Σημήϊα δὲ ἡ θεὸς τὰ πολλὰ ἐς Ῥέην ἀπικνέεται· λέοντες γάρ μιν φέρουσι, καὶ τύμπανον ἔχει, καὶ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ πυργοφορέει, ὁκοίην Ῥέην Λυδοὶ ποιέουσι. Neapol. *Leones* Urſini codex & unus Vatic. cum Nangeriano. quod Berſmanni quoque editionem occupavit. elegans & vera lectio. ſic & apud Virgilium in optimo Mediceo legitur. Georg. ii. 151.

At rabidae tigres abſunt & ſaeva leones
Semina.

Lucretio tamen v. 860. *Genus acre leonum ſaevaque ſaecla.* Heins. *Praebeat* Voſſii, Petavii, Sarravii & triginta quidem ſex alii, & quaedam editiones. & mihi mollior inde verſus exire videtur. pro *jubas* etiam *comas* multi ſcripti & Edit. Neapol.

517. *Feritas mollita per illam.*] Hinc Hierapoli in ſeptis templi Deae Syriae urſi & leones erant manſueti, qui neminem laederent; ut per hanc mollitam feritatem, ni fallor, docerent. Idem: Ἐν δὲ τῇ αὐλῇ ἄφετοι νέμονται βόες μεγάλοι, καὶ ἵπποι, καὶ αἰετοὶ, καὶ ἄρκτοι, καὶ λέοντες, καὶ ἀνθρώπους οὐδαμᾶ σίνονται, ἀλλὰ πάντες ἱροί τέ εἰσι, καὶ χειροήθεες. Neapol.

218. *Teſtificata ſuo eſt.*] *Teſtificante* Junian. & *eſt* in aliis duobus deeſt.

219. *Turrifera caput eſt onerata.*] *Ornata* Laeti codex & multi. Nonnulli etiam, *turrita corona.* ut apud Claudian. iii. de Rapt. 271. *turrita Cybele Me quoque Saturno genuit.* Propertius, iv. xi. 52. *Claudia turritae rara miniſtra Deae.* ubi *cara* malim. alii *turrigera.* ſed *turrita* praeſtat. cum alterum mox ſequatur. Heins. *Turrifica* duo. Ceterum quia haec Cybeles & ejus comitatus deſcriptio Ovidiana illuſtrari egregie poteſt tabella aenea, quam caſu olim nactus ſum, ideo eam hic exhibendam eſſe putavi.

220. *An*

Adnuit. Unde venit, dixi, ſua membra ſecandi
Impetus? ut tacui, Piëris orſa loqui:
Phryx puer in ſilvis, facie ſpectabilis, Attis.
Turrigeram caſto vinxit amore Deam.

Hunc

220. *An primis turres urbibus.*] *Phrygiis urbibus* bene Urſini liber & unus Vatic. Heins.

223. *Phryx puer.*] Facetus eſt Ciofanus, qui hunc putat Æneam, cum ſit ille Attis Matris Idaeae amaſius: fuit ſane domo Phryx. Vetus ſaxum: ET QVI PHRYGA PLANGITIS ATTIN. & Arnobius lib. primo: *Nonne illum Attin Phrygem abſciſſum & ſpoliatum viro, magnae Matris in adytis Deum propitium, Deum ſanctum Gallorum conclamatione vocatis?* Non audio Lucianum; ſed non penitus, qui Attiden Lydum facit. Lydia certe Phrygiae contermina, ſed nullo modo in Phrygiâ. Plinius lib.

Digitized by Google

Hunc ſibi ſervari voluit, ſua templa tueri:
Et dixit, Semper fac puer eſſe velis.
Ille fidem juſſis dedit; &, Si mentiar, inquit,
Ultima, quam fallam, ſit Venus illa mihi.
Fallit: & in Nymphâ Sagaritide deſinit eſſe,
Quod fuit, huic poenas exigit ira Deae.
Naïda vulneribus ſuccidit in arbore factis.
Illa perit. fatum Naïdos arbor erat.

Hic

lib. v. cap. 29. *Lydia autem perfuſa flexuoſis amnis Maeandri recurſibus ſuper Ioniam procedit, Phrygiae ab exortu ſolis vicina.* at Strabo Cariam, Phrygiam, Myſiam, Lydiam adeo inter ſe concurrentes ſcribit, ut vix diſcerni queant. Sic enim lib. XIII. *Τὰ δ' ἑξῆς ἐπὶ τὰ νότια μέρη τοῖς τόποις τούτοις, ἐμπλεκὰς ἔχει μέχρι πρὸς τὸν Ταῦρον, ὡς τὰ καὶ τὰ Φρύγια, καὶ τὰ Λύδια, καὶ τὰ Καρικά, καὶ ἔτι τὰ τῶν Μυσῶν, δυσδιάκριτα εἶναι παραπίπτοντα εἰς ἄλληλα.* Ex hac confuſione defendi poteſt, qui dixerit Lydos Phryges & Myſos Lydos, ſive Phryges. neque id à me ediſcas, ſed ex eodem. En lib. XIV. *Οἱ Ποιηταὶ δὲ, μάλιστα οἱ Τραγικοὶ, συγχέοντες τὰ ἔθνη, καθάπερ τοὺς Τρῶας, καὶ τοὺς Μυσοὺς, καὶ τοὺς Λυδοὺς, Φρύγας προσαγορεύουσιν.* Luciani locus hic: *Ἄττης δὲ γένος Λυδὸς μὲν ἦν, πρῶτος δὲ τὰ ὄργια τὰ ἐς Ῥέην ἐδιδάξατο· καὶ τὰ Φρύγες καὶ Λυδοὶ καὶ Σαμόθρακες ἐπιτελέουσι.* Scripſerunt & alii Graeci cum ι, ut Dio Caſſius: *Ἐκιθαρῴδησέ τε Ἄττιν τινὰ, ἢ Βάκχας.* ſed Laconicâ Ortographiâ. Heſychius: *Ἄττης, τὸν λέγουσιν Ἄττιν οἱ Λάκωνες.* Neapol. Videtur Ciofani nota loco mota anſam dediſſe Neapoli eum carpendi, quaſi hic Æneam intelligeret, cum *Phryx pius* ab eo explicetur, *Æneas.* quae verba infra vſ. 274. occurrunt, hic vero legendum puto,

Phryx puer in ſilvis, facie ſpectabilis Attis.

nam *Atis* eſt in uno Mazarini. *Atthys* in prim. Vatic. Ambroſ. Laeti & duodecim aliis; & ita Vlitius in Epiſtola ad Heinſium data corrigi juſſerat. Voſſii codex, *in ſilvis facie ſpectabilis atris* pro varia lectione, ut ita ſilvae *altae* & *atrae* ſolent à librariis confundi; ut alibi vidimus. Burm.

223. *In ſilvis.*] Nam paſtor & agreſtis. Arnobius lib. IV. de Saltatione, quâ Cybele repraeſentabatur: *Saltatur, & magna ſacris comta cum infulis Mater, & contra decus aetatis, illa Peſſinuntia Dindymene in bubulci unius amplexu libidinoſâ fingitur appetitione geſtire.* & de eadem Tertullianus in Apologetico cap. XV. *Sed & hiſtrionum litterae omnem foeditatem eorum deſignant: luget Sol filium jactatum de coelo, laetantibus vobis; & Cybele paſtorem ſuſpirat faſtidioſum, non erubeſcentibus vobis.* Neapol.

224. *Turrigeram caſte junxit amore Deam.*] Vinxit Urſin. Petav. Nauger. & quinque alii. ſic ſupra lib. II. 585.

Jupiter immodico Juturnae vinctus amore.

libri veteres. & idem Triſt. I. Eleg. VII.

Temporis & longi vinctus amore tibi.

Epiſtola Acontii LXXXVI.

Sed neque compedibus, nec me compeſce catenis,
Servabor firmo victus amore tibi.

Statius II Theb. 365.

——— *tantus poſt jurgia mentes*
Vinxit amor.

Idem Theb. VIII. 808.

——— *devinctus amore pudico.*

hinc *nodi Veneris* Lucretio IV. 1142. & Noſtro Epiſt. IV. 136.

Impoſuit nodos cui Venus ipſa ſuos.

& *vincula Veneris* Virg. Eclog. VIII. 78. *Veneris dic vincula necto.* apud Lucretium lib. I. 34. *In gremium qui ſaepe tuum ſe Rejicit aeterno devinctus vulnere amoris.* etſi illic inveni ipſe in tribus veterrimis libris, *devictus.* ſed bene iidem, *rejicit*, pro *reficit.* *Rejicit* etiam agnoſcit Scholiaſtes Statii Theb. III. idem Lucretius IV. 1199. *Veneris compagem* appellat, & *nexum.* Heins.

225. *Tueri.*] *Teneri* Junian. *tenere* alii. male: aedituum, qui a tuenda aede dictus eſt, eſſe voluit. VIII. Met. 707.

Eſſe ſacerdotes, delubraque veſtra tueri
Poſcimus.

& vſ. 710. *Templi tutela fuerunt.* vide Feſtum in *Aedituus.* Burm.

226. *Fac puer eſſe.*] *Fac meus eſſe velis* alter Bonon. mox, *ille fidem juſſus dedit* unus Moreti.

228. *Ultima, qua fallam, ſit Venus.*] Prim. Ambr. & ſex alii. cum Erfurtano, Francof. *quam fallam.* bene. ſic Ep. Paridis,

——— *metuis Venerem temerare maritam,*
Caſtaque legitimi fallere jura thori.

Vide Notas Epiſt. II. vſ. 37. & VII. 18. Heins. *Quam* etiam Francof.

229. *In Nympha Saugaride deſinit eſſe.*] Secunda *Sangarii* fluvii Syllaba brevis eſt; neque hic in *Sangaride*

Hic furit: &, credens thalami procumbere tectum,
  Effugit, & curſu Dindyma ſumma petit.
Et modo, Tolle faces; Remove, modo, verbera, clamat.
  Saepe Palaeſtinas jurat adeſſe Deas.
Ille etiam ſaxo corpus laniavit acuto;
  Longaque in immundo pulvere tracta coma eſt,

Vox-

garide video quomodo produci poſſit. in veteribus libris legitur, *Sagariside*; quae lectio mihi videtur rectior: video enim *Sangarium*, & alibi ab Ovidio *Sagarim* dictum. quarto ſcilicet de Ponto Eleg. x.

Huc Lycus, huc Sagaris, Peniusque, Hypanisque,
  Cratesque.

Naug. Finxit hujus nominis Naïadem à Sagaro Phrygiae flumine. Plinius: *Sagaris fluvius ex inclytis. Oritur in Phrygiâ; accipit vaſtos amnes, inter quos Tembregium & Gallum.* Idem *Sangarius* à plerisque dictus: & cui non ex Graecis Σαγγάριος? Sunt in eis, qui ſcribant Σαγάριος, imo Σάγαρις: à quo forte noſtrum *Sagaris.* Hujus ſcripturae Myrleanum auctorem facit Apollonii interpres: Σαγγάριος ποταμὸς Φρυγίας. ὁ δὲ Μυρλεανὸς Σάγαριν λέγεσθαι φασί. Neapol. Nympha *Nena* dicitur Arnobio pag. 185.

230. *Hinc poenas exigit ira Deae.*] *Huic* Urſin. prim. Ambroſ. Mazar. & tres alii. de quo ad Claudianum jam monui, vi. conſ. Honorii, ℣ſ. 113. Heins.

231. *Illa perit.*] Hanc theologiae gentilis partem fuſius Noſter eſt proſecutus Metamorphoſeon libro octavo in fabula Eriſichthonis; ubi illi quercum annoſam ſuccidenti vox haec offertur:

Nympha ſub hoc ego ſum Cereri gratiſſima ligno,
Quae tibi factorum poenas inſtare tuorum
Vaticinor moriens, noſtri ſolatia lethi.

Naïdas ſive Hamadryadas igitur cum arboribus, quas inhabitabant, interire antiquis fuit creditum. Atque hinc caſtigandus è Papinii Silvis locus, qui etiamnum mendoſus circumfertur, Tiburtino Manlii Vopiſci, quem hac occaſione emaculabimus:

Quid te, quae mediis ſervata penatibus arbor
Tecta per & poſtes liquidas emergis in auras?
Quo non ſub domino ſaevas paſſura bipennes?
At nunc ignarae forſan vel lubrica Naïs,
Vel non abruptos tibi debet Hamadryas annos.

ita, inquam, corrigo. Cum verſu quarto, *Et nunc ignare*, hactenus ſit lectum, quinto, *demet annos*, pro *debet*. Tibi ignarae nunc Naïs vel Hamadryas forſan debet annos non abruptos, quia tecum ſeneſcit. Servius ad Eclogam x. Maronis: *Nymphae Hamadryades ſunt, quae cum arboribus naſcuntur & pereunt,* ἀπὸ τοῦ ἅμα καὶ τῆς δρυός. *qualis fuit illa, quam Eriſichthon occidit; qui cum arborem incideret, & vox inde erupit, & ſanguis, ſicut docet Ovidius.* Scholiaſtes Cruquianus Horatii libro primo Ode xxx. ubi de Nymphis agit: *Sunt & Hamadryades, quae cum arboribus & oriuntur & occidunt.* Adeatur & Scholiaſtes Apollonii Rhodii Argonauticon ſecundo, ℣ſ. 475. Heins.

233. *Credens thalami procumbere tectum.*] Vel *tegnam* Zulichemianus. Maz. *tecta*. quomodo etiam prim. Ambr. Laeti & tres alii. Scribe, *tigna*; ut Metam. lib. iv. 179. *Summo quo pendet aranea tigno.* & lib. viii. 648.

Sordida terga ſuis nigro pendentia tigno.

Paullinus quinto Natali Felicis:

Propter in attiguis habitabas foemina tignis.

pro *in tectis*. octavo Natali:

Ne poſſet rapidus procedere longius ignis
Per contexta volans ſociarum tigna domorum.

Natali decimo:

Diffuſoque ſinu ſimul & coëunte penates
Aemula conſertis jungunt faſtigia tignis.

& mox:

Per contextarum coëuntia tigna domorum.

Tigna pro Tabulatis Propert. libro iv. Eleg. iii.

Sive in finitimo gemuit ſtans noctua tigno.

Vide Met. xiv. 534. ubi plura Prudentius lib. ii. contra Symmachum,

Adſcribunt ſenis Lacheſis male fortia fila,
Tectorumque trabes fuſis pendere rotatis,
Credunt, atque ipſis tribuunt decreta tigillis.

hinc fabri tignarii & tignarii apud Gruterum in magno Inſcriptionum opere pag. xlv. & xcix. & alibi ſaepe. hinc & *contignatio* paſſim apud ſcriprores. & *contignata ſacris coenacula tectis* apud Paulinum Natali nono Felicis. Heins.

234. *Effugit.*] *Et fugit* quatuor.

235. *Remove modo verbera.*] Ex his fortaſſis poſtea mos ille manſit verberandi Cybeles miniſtros, ſi deliquiſſent in ſacris. ultimum eruo ex Plutarcho adverſus Colotem: Ἀλλ' οὐκ ἐλεύθερος οὗτος, ὦ Μητρόδωρ', ἐστίν, ἀλλ' ὑπελεύθερος καὶ ἀνάγωγος, καὶ οὐδὲ μάστιγος ἐλευθερίας δεόμενος, ἀλλὰ τῆς ἀστραγαλωτῆς ἐκείνης, ᾗ τοὺς Γάλλους πλημμελοῦντας ἐν τοῖς μητρῴοις κολάζουσιν. Neapol.

235. *Remove modo verbera, clamat.*] In Voſſ. & Arond. *modo verbera ſummove, clamat.* Mazar. *metu verbera ſummove.* In Zulichemiano omnia eraſa. latet neſcio quid mendi. Heins.

236. *Palaeſtinas.*] *Paleſtrinas* unus Heinſii. *Palati-*

Voxque fuit, Merui: meritas dem ſanguine poenas.
Ah pereant partes, quae nocuere mihi!
Ah pereant! dicebat adhuc. onus inguinis aufert;
Nullaque ſunt ſubito ſigna relicta viri.
Venit in exemplum furor hinc, molleſque miniſtri
Caedunt jactatis vilia membra comis.
Talibus Aoniae facundâ voce Camenae
Reddita quaeſiti cauſſa furoris erat.
Hoc quoque, dux operis, moneas, precor; unde petita
Venerit. an noſtrâ ſemper in Urbe fuit?
Dindymon, & Cybelen, & amoenam fontibus Iden
Semper, & Iliacas Mater amavit opes.

Cum

latinas Ambr. Marſus jactat, ſe primum ita dictas a *Palaeſte* in Epiro interpretatum, quem locum ex Caeſ. III. de Bell. Civil. 6. ubi codex ejus pro *Pharſalia* habebat *Phaleſte*, illuſtrat. vid. & Dionyſ. Voſſ. ad Caeſar. d. l. & Cl. Reland. Palaeſtin. lib. I. cap. XLV. *clamat adeſſe* etiam Ambroſ. BURM.

237. *Ille etiam.*] Hoc pronomen hic moleſte inculcatur; nam de Atti eſſe ſermonem ſatis patet. quare legerem, *Inde etiam*, id eſt, ex illo furore. ita ſaepe locum pronominibus *illi*, *ipſi*, *iſti* feciſſe hanc particulam vidimus. ut III. Met. 99. V. 356. XV. 686. & alibi. BURM.

239. *Merui.*] Ex Ponto I. I. 54.

Clamabat media ſe meruiſſe via. DOUZA.
Voxque fuit talis noſtro do ſanguine poenas
Ha pereant!

Excerpta Douzae.

239. *Meritas do ſanguine poenas.*] *Meritas de* Arond. & octo alii. unus Medic. *dum*. Lege, *meritas dem ſanguine poenas*. Dixi Ep. XIX. ỷſ. 81. HEINS. *Meritam poenam* Strozzae liber.

241. *Dicebat adhuc.*] Mallem, *Ah pereant! dicebat. ad hoc* (vel *haec*) *onus inguinis aufert*. id eſt cum haec diceret. ſic ſaepe utitur praepoſitione hac. *ad vocem currere* VII. 844. vid. III. Am. VII. 41. *adhuc* & *ad hoc* & *ad haec* ſaepe confunduntur, licet aliquando alio quam hîc ſenſu. vid. II Faſt. 282. 292. & IV. Met. 458. BURM.

242. *Subito ſigna relicta viri.*] Malim, *ſubito viro*. Vide Notas Ep. XVIII. ỷſ. 160. HEINS. Nihil muta: nam contrarium notaret ac Poëta vellet: ſi enim ante caruiſſet virilibus, & ſubita quadam Metamorphoſi ea accepiſſet, *ſubitus* recte *vir* dici poſſet. ſed nunc vir deſinit eſſe ſubito, exſectis partibus, quae virum faciebant. Douza huc referebat illa Catulli Carm. LXIII. 6.

Itaque ut relicta ſenſit ſibi membra ſine viro. BURM

242. *Signa relicta viri.*] Non ſolum in corpore, ſed etiam nulla in cultu. Lucianus περὶ τῆς Συρίης θεοῦ· Ὡς γάρ μιν ἡ Ῥέη ἔταμε, βίου μὲν ἀνδρηίου ἀπεπαύσατο, μορφὴν δὲ θηλέην ἠμείψατο, καὶ ἐσθῆτα, γυναικηίην ἐνεδύσατο. ad hujus imitationem Hierapoli quotannis veris initio ſe caſtrabant, & muliebri veſtitu in poſterum incedebant. Idem: Ἐν θαύτῃσι τῇσι ἡμέρῃσι καὶ Γάλλοι γίγνονται, ἐπεὰν γὰρ οἱ ἄλλοι αὐλέωσί τε, καὶ ὄργια ποιέωνται, ἐς πολλοὺς ἤδη ἡ μανίη ἀπικνέεται· καὶ πολλοὶ οἱ ἐς θέην ἀπικόμενοι, μετὰ δὲ, τοιάδε ἔπρηξαν· καταλέξω δὲ καὶ τὰ ποιέουσι· ὁ νεηνίης, ὅτῳ τάδε ἀπόκειται, ῥίψας τὰ εἵματα, μεγάλῃ βοῇ ἐς μέσον ἔρχεται, καὶ ξίφος ἀναιρέεται· τὰ δὲ πολλὰ ἔτεα, ἐμοὶ δοκέει, διὰ τοῦτο ἕστηκε· λαβὼν δὲ αὐτίκα, τάμνει ἑωυτὸν, θέει τε διὰ τῆς πόλιος, καὶ τῇσι χερσὶ φέρει, τὰ ἔταμε· ἐς ὁκοίην δὲ οἰκίην τάδε ἀπορρίψει, ἐκ ταύτης ἐσθῆτά τε θηλέην, καὶ κόσμον τὸν γυναικήιον λαμβάνει. NEAPOL.

243. *Exemplum.*] *Aſſuetum* Putean. alter.

244. *Caedunt jactatis vilia membra comis.*] *Laevia* putabam legendum. quomodo ſupra lib. III. 745.

Ut Satyri laeviſque ſenex tetigere ſaporem.

ſed & *viles Galli* Arnobio pag. 168. dicuntur. ſuperiori verſu, *furor hinc*, pro *hic*, bene Urſini codex. malim etiam, *Ivit in exemplum* quam *venit*. HEINS. *Mollia membra* quatuor libri. *vittatis* Gloſſae Rumpfii.

244. *Jactatis comis.*] Capitis jactatio peculiare Gallis. In ſacris plura obvia exempla; ſed ſatis hoc unum Lampridii de Elagabalo: *Jactavit autem caput inter praeciſos fanaticos, & genitalia ſibi devinxit, & omnia fecit quae Galli facere ſolent.* ob id illi comam aluere: & idem *Gallus* & *Capillatus à matre magnâ*; cujus nominis in hoc lapide memoria: (Gruter. CCCVIII. 5.)

DIS

Cum Trojam Æneas Italos portaret in agros;
Eſt Dea ſacriferas pene ſecuta rates.
Sed nondum fatis Latio ſua numina poſci
Senſerat; adſuetis ſubſtiteratque locis.
Poſt, ut Roma potens opibus jam ſecula quinque
Vidit, & edomito ſuſtulit orbe caput;
Carminis Euboïci fatalia verba ſacerdos
Inſpicit. inſpectum tale fuiſſe ferunt:
Mater abeſt; Matrem jubeo, Romane, requiras.
Cum veniet, caſtâ eſt accipienda manu.
Obſcurae ſortis Patres ambagibus errant:
Quaeve parens abſit, quove petenda loco.

Con-

DIS M.
L. VETTIO SYNTROPHO
RELIGIOSO
A MATRE MAGNA
CAPILLATO
VETTIA AMOR
DE SVO FECIT
POSTERISQVE EORVM.

NEAPOL. Vid. Voſſ. de Idololat. II. 53.

249. *Dindymon.*] Apollonii Scholiaſtes: *Δίνδυμον ὄρος Κυζίκου, ἱερὸν τῆς Ῥέας.* in eo enim & templum habuit. Ammianus lib. XXII. *Reſpergit ex eo latere Cyzicum & Dindyma, religioſa matris* (excidit *eb*) *magnae delubra.* at Dindymaeum ab Argonautis ſacratum. Strabo lib. XII. *Ὑπέρκειται δὲ ἄλλο Δίνδυμον μονοφυὲς, ἱερὸν ἔχον τῆς Δινδυμήνης μητρὸς τῶν θεῶν, ἵδρυμα τῶν Ἀργοναυτῶν.* NEAPOL.

249. *Et amoenam fontibus Iden.*] Vide apud eumdem de eadem re Demetrii teſtimonium lib. XIII. NEAPOL. *Iden* meliores. ſic ſupra 205. iidem,

Ardua jamdudum reſonat tinnitibus Ide.

HEINS. *Frondibus* Edit. Gryph. & quatuor ſcripti. vid. II. Met. 218. & XI. 762. & XIII. 324.

250. *Iliacas opes.*] Nam omnis Phrygia illi ſacra: Ilium in Troade, Troas in Phrygiâ minore. Stephanus: *Ἴλιον πόλις Τρωάδος.* Ptolemaeus: *Φρυγίας δὲ μικρᾶς ἢ τοι Τρωάδος μεσόγειος Ἴλιον, Φρυγίας δὲ τῆς μεγάλης Δάγουτα.* Minor ergo & magna Phrygia apud veteres: recentiores magnam diviſerunt in primam & ſalutarem, Troadi minoris nomine relicto; ut patet ex multis & veteri notitiâ Romanarum provinciarum in Aſiaticis. NEAPOL.

251. *Italos.*] *Latios* Thuan. mox, *pone*, Edit. D. Heinſii. *portavit* nonnulli.

253. *Sua numina poſci.*] *Nomina* & *munera* quidam codices; ſed perperam. *poſci* ſatis vero eleganter hic dictum, quod illuſtrabimus ad Val. Flac. I. 543. mox, *conſtiteratque* Excerpta Douzae & infiniti alii. ut lib. V. 98. & alibi. BURM.

254. *Adſuetis ſubſtiteratque locis.*] *Conſtiteratque* multi. ut I. Art. 60. *Mater & Æneae conſtat in urbe ſui.* HEINS.

255. *Poſt ut Roma.*] *Poſt ubi* Neapolis edidit. & habent quidam ſcripti. ita ſaepe *ubi* librarii pro *ut* ſuppoſuere. vid. Ep. IV. 25. I. Met. 337. & alibi. *poſt quod Roma potens opibus bis ſaecula* Petavian.

255. *Jam ſaecula quinque Vidit.*] Anno V. C. DXLV. P. Corn. Scipione & P. Licinio Craſſo coſſ. ſecundi autem belli Punici anno XIV. Livius lib. XXIIX. & XXIX. CIOFAN. Et inſuper annos XLVIII. NEAPOL.

256. *Edomito.*] *E domito* Neap. Edit. quod an librario ipſi adſcribendum ſit ignoro: nam ita multi ſcripti. male tamen. vid. III. Art. 114. BURM.

257. *Fatalia verba ſacerdos Inſpicit.*] Curae fuit hoc per id tempus Decemviris. Invenies Duumviros inſpexiſſe libros Sibyllinos, invenies XV. viros; ſed Duumviri antiquiores Decemviris: unde colligas, paullatim auctum hoc ſacerdotium. Prae manibus ſunt teſtes: ſed abſtineo, ne repetam toties à Criticis praedicta. NEAPOL.

257. *Verba.*] *Signa* unus Heinſii.

257. *Sacerdos.*] Decemviri. Idem ibidem. CIOF.

258. *Inſpicit.*] Cauſſam inſpectionis Appianus ſuggerit in Annibalicis: *Γιγνομένων ἐν Ῥώμῃ σημείων ἐκ Διὸς φοβερῶν, οἱ μὲν τὰ Σιβύλλεια ἐπισκεπτόμενοι δέκα ἄνδρες, ἔφασαν ἐξ οὐρανοῦ τι ἐς Πεσινοῦντα τῆς Φρυγίας, ἔνθα σέβουσιν οἱ Φρύγες θεῶν μητέρα, πεσεῖσθαι ἐκ τῶν ἡμερῶν, καὶ δεῖν αὐτὸ ἐς τὴν Ῥώμην ἐνεχθῆναι· μετ' οὐ πολὺ δὲ πεσόν τι ἀπηγγέλθη καὶ ἐς Ῥώμην ἐκομίσθη τὸ βρέτας· καὶ τὴν ἡμέραν ἑορτάζουσιν.* NEAPOL.

258. *Inſpectum tale fuiſſe ferunt.*] *Refert* Erfurtanus. Ut de ſacerdote intelligatur. HEINS.

259. *Mater abeſt.*] *Μήτηρ* paſſim apud Graecos eſt Cybeles, non addito *τῶν θεῶν.* Pindarus:

Conſulitur Paean: Divûmque arceſſite Matrem,
   Inquit: In Idaeo eſt invenienda jugo.
Mittuntur proceres. Phrygiae tum ſceptra tenebat
   Attalus: Auſoniis rem negat ille viris.
Mira canam. longo tremuit cum murmure tellus:
   Et ſic eſt adytis Diva locuta ſuis:
Ipſa peti volui. ne ſit mora: mitte volentem.
   Dignus Roma locus, quò Deus omnis eat.
Ille ſoni terrore pavens, proficiſcere, dixit;
   Noſtra eris. in Phrygios Roma refertur avos.

Pro-

Σοὶ μὲν κατάρχαὶ μᾶτερ, πάρα
Μεγάλοι ῥόμβοι κυμβάλων.

Unde ſimpliciter *Μητρῷον* Athenis erat aedes Matris Idaeae; de quâ Pollux: *Ἐλέγετο δέ τι καὶ Μητρῷον Ἀθήνησι τὸ τῆς Φρυγίας θεᾶς ἱερόν.* & Moſchopulus: *Μητρῷον παρ' Ἀθηναίοις, τὸ τῇ μητρὶ τῶν παρ' αὐτοῖς θεῶν ἀνειμένον.* Neapol.

261. *Patres ambagibus errant.*] Malim, *haerent*, tam hic quam infra hoc libro 669.

Expedit errantem nemori gratiſſima conjux.

ſic & *pendere in re dubia* dicebant. Heins. Ita Heinſius contrario modo *errat* pro *haeret* conjicit apud Val. Flac. IV. 5. ſed ego ſcriptos utrobique ſequor. Burm.

263. *Conſulitur Paean.*] Mutavit rerum ordinem: nam prius miſſi Legati, poſtea Oraculum conſultum. Livius lib. XXIX. *Legati, Aſiam petentes, protinus Delphos cum exſcendiſſent Oraculum adierunt, conſulentes, ad quod negotium domo miſſi eſſent, perficiendi ejus quam ſibi ſpem Populoque Romano portenderent: reſponſum eſſe ferunt, per Attalum Regem compotes ejus fore quod peterent.* Neapol.

263. *Accerſite.*] Bene vetuſtiores, *arceſſite.* Heins.

265. *Mittuntur Proceres.*] Ex his unus M. Valerius Laevinus, qui bis Conſul fuerat ac res in Graeciâ geſſerat; alter M. Caecilius Metellus Praetorius: additus Sulpitius Galba Ædilitius; duo Quaeſtorii, C. Tremelius Flaccus & M. Valerius Falco. Neapol.

265. *Sceptra.*] *Regna* tres.

266 *Tenebat Attalus.*] Sed ille (nam plures Aſiae Reges Attali) qui Romanos in bello Galatenſi contra Philippum juvit. Livius lib. XXXIX. & Strabo lib. XIII. *Ἐκ δὲ Ἀττάλου καὶ Ἀντιοχίδος τῆς Ἀχαιοῦ γεγονὼς Ἄτταλος διεδέξατο τὴν ἀρχὴν, καὶ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς οὗτος πρῶτος, νικήσας Γαλάτας μάχῃ μεγάλῃ. Οὗτος δὲ καὶ Ῥωμαίοις κατέστη φίλος, καὶ συνεπολέμησε πρὸς Φίλιππον μετὰ τοῦ Ῥοδίων ναυτικοῦ· γηραιὸς δὲ ἐτελεύτησε βασιλεύσας ἔτη τρία καὶ τετταράκοντα.* ſed alter lib. XXXIII. addit in regno alium: *Attalus Rex*, inquit, *aeger Thebis Pergamum advectus moritur altero & ſeptuageſimo anno, cum quatuor & quadraginta annos regnaſſet.* & poſt pauca, quae profero, quia me indigent: *Victis deinde praelio uno Gallis* (foedum mendum: ſcribo non uno pollice, ſed utrâque manu, *Galatis*) *quae tunc gens recenti adventu terribilior Aſiae erat, regium aſcivit nomen: cujus magnitudo ſemper animum aequavit, ſumma juſtitia eos rexit, unicam fidem ſociis praeſtitit, uxorem ac liberos duos ſuperſtites habuit.* Malim quattuor, quos ſic nominat Strabo, Eumenem, Attalum, Philetoerum, Athenaeum. Neap.

266. *Rem negat ille viris.*] Ah, mi Naſo, parum *φιλαλήθης*· clamat id falſum hiſtoria. *Is Legatos*, inquit Livius, *comiter acceptos Peſſinuntem in Phrygiam deduxit; ſacrumque iis lapidem, quem matrem Deûm eſſe dicebant, tradidit.* Neap.

268. *Eſt adytis.*] *Ex adytis* edidit Nic. Heinſ. nec tamen in codicibus ſcriptis id exſtare deprehendi.

270. *Quo Deus omnis eat.*] Malim, *eant*, ſi liceat per membranas. adeantur notae ad Met. IX. 426. Heins.

272. *In Phrygios avos.*] Herodianus libro primo de Cybeles ſimulacro: *Ἔτυχον δὲ ῥᾳδίως, συγγένειαν προβαλλόμενοι, καὶ τὴν ἀπ' Αἰνείου τοῦ Φρυγὸς εἰς αὐτοὺς διαδοχὴν καταλέγοντες.* ob hanc forte conſanguinitatem ultimus Attalus, cognomento Philometor, nullo relicto ex ſuis ſuperſtite, heredes nominavit Romanos. Strabo lib. XIII. *Βασιλεύσας δὲ οὗτος ἔτη πέντε, καὶ κληθεὶς Φιλομήτωρ, ἐτελεύτα νόσῳ τὸν βίον· κατέλιπε δὲ κληρονόμους Ῥωμαίους· οἱ δ' ἐπαρχίαν ἀπέδειξαν τὴν χώραν, Ἀσίαν προσαγορεύσαντες ὁμώνυμον τῇ ἠπείρῳ.* Neapol.

273. *Caedunt.*] *Scindunt* Petav.

274. *Pius.*] *Aeneas.* Ciof. *Prius* volebat Douza. *puer* Voſſ. Gottorph. & duo alii.

275. *Et*

Protinus innumerae caedunt pineta ſecures
Illa, quibus fugiens Phryx pius uſus erat.
Mille manus coëunt: & picta coloribus uſtis
Coeleſtum Matrem concava puppis habet.
Illa ſui per aquas fertur tutiſſima nati;
Longaque Phrixeae ſtagna ſororis adit:
Rhoeteumque rapax, Sigeaque litora tranſit;
Et Tenedum, veteres Eëtionis opes.
Cyclades excipiunt, Leſbo poſt terga relictâ;
Quaque Cariſteis frangitur unda vadis.

Tranſit

275. *Et picta coloribus uſtis.*] Huc ſpectant Plinii illa lib. XXXV. 11. *Tertium genus acceſſit, reſolutis ignè ceris, penicillo utendi: quae pictura in navibus nec ſole, nec ſale, nec ventis corrumpitur.* NEAPOL. Vide Scheffer. de Milit. Naval. lib. II. cap. 6. & III. 1.

276. *Coeleſtum matrem.*] Alii, *Coeleſtem*: ſed fruſtra. ſic *coeleſtum matres* infra hoc ipſo libro. Gratius de Gigantibus:

Nonne vides veterum quos prodit fabula rerum
Semideos: illi aggeribus tentare ſuperbis
Aethera, tum matres auſi tractare deorum.

ſic locus mendoſiſſimus ſcribendus. HEINS.

277. *Fertur tutiſſima nati.*] *Juſtiſſima* Mazar. Zulich. Voſſ. Arondel. & duo alii. *cultiſſima* totidem. quod placet. hoc vult à Dîs Marinis fuiſſe cultam. HEINS. Forte, *laetiſſima*. ita apud Virgil. VIII. 171. *Auxilio laetos dimittam.* multi codices habent, *tutos*.

279. *Rhoeteumque capax Sigeaque littera.*] Utroſque illos ἀγκῶνας, qui in mare protenduntur; de quibus ita Strabo lib. XIII. Ἀπὸ δὲ τῆς κατὰ τόπον Ἰδαίας ὀρεινῆς, δύο φησὶν ἀγκῶνας ἐκτείνεσθαι πρὸς θάλατταν, τὸν μὲν εὐθὺ Ῥοιτείου, τὸν δὲ Σιγείου, ποιοῦντας ἐξ ἀμφοῖν γραμμὴν ἡμικυκλιώδη· τελευτᾶν δ' ἐν τῷ πεδίῳ, τοσοῦτον ἀπέχοντας τῆς θαλάττης ὅσον τὸ νῦν Ἴλιον. His convallibus certe nomen inditum ab iisdemmet urbibus Sigeo & Rhoeteo ibidem ſitis: ab unà ad aliam ſpatium inerat LX. ſtadiorum, ſi ejuſdem vulgatis fides aliqua. Ἔστι δὲ τὸ μῆκος τῆς παραλίας ταύτης, ἀπὸ τοῦ Ῥοιτείου μέχρι Σιγείου, καὶ τοῦ Ἀχιλλέως μνήματος εὐθυπλοούντων ἑξήκοντα σταδίων. nam alii habent ἑπτὰ, alii ἑβδομήκοντα. Notandum hercule diſcrimen. Sed haec per viam dicta ſint: & iſta, in oppoſito cornu fuiſſe tumulum Ajacis, ut Achillis in Sigeo: quod nuper in Strabone vidiſti. Idem: Εἶτα Ῥοίτειον πόλις ἐπὶ λόφῳ κειμένη, καὶ τῷ Ῥοιτείῳ συνεχὴς ἠϊὼν ἀλιτενὴς Αἰάντειον, ἐφ' ᾗ μνῆμα καὶ ἱερὸν Αἴαντος, καὶ ἀνδριάς· ὃν ἄραντος Ἀντωνίου κομισθέντα εἰς Αἴγυπτον, ἀπέδωκε τοῖς Ῥοιτειεῦσι πάλιν, καθάπερ καὶ ἄλλοις ὁ Σεβαστὸς Καῖσαρ. NEAPOL. Prim. Ambroſ. Laeti & multi alii, *rapax*. bene. Vide infra notas ℣ſ. 566. HEINS. *Capax* ab interpretibus exponitur, quia magnae claſſis fuit ſtatio.

280. *Et Tenedum.*] Haec jacet extra Helleſpontum oppoſita Sigeo littori. Strabo eodem libro: Ἔστι δ' ἡ μετὰ τὴν Σιγειάδα ἄκραν καὶ τὸ Ἀχίλλειον ἡ Τενεδίων περαία τὸ Ἀχαιῖον, καὶ αὐτὴ ἡ Τένεδος, οὐ πλείους τῶν τετταράκοντα σταδίων διέχουσα τῆς ἠπείρου. & Plinius: *Extra Helleſpontum adverſa Sigeo littori adjacet Tenedus, Leucophrys dicta, & Phoenice, & Lyrneſſos.* addo ex Geographo etiam *Calydnam*: Καὶ αὐτὴν δὲ τὴν Τένεδον Καλύδναν τινὲς εἶπον, ἄλλοι δὲ Λευκόφρυν. NEAPOL. *Tenedon* veteres libri nonnulli. atqui Thebis is imperavit. Politianus *Emathionis* legebat, Samothraciam intelligens, aut *Oenopionis*, Chion, ſed fruſtra. Scribe:

Et Theben veteres Eetionis opes.

Eetioneas Thebas Noſter dixit Met. XII. 110. Homerus lib. Iliad. A. Θήβην ἱερὴν πόλιν Ἠετίωνος. ut & Iliad. X. at Il. Ξ.

Ἀνδρομάχη θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἠετίωνος.
Ἠετίων ὃς ἔναιεν ὑποπλάκῳ ὑληέσσῃ.
Θήβῃ ὑποπλακίῃ, Κιλίκεσσ' ἄνδρεσσιν ἀνάσσων.

Q. Calaber lib. III.

Λήμνόν τε ζαθέην, Κιλίκων τ' αἰπὺ πτολίεθρον,
Θήβην Ἠετίωνος ἑλών.

HEINS. Nos veterem lectionem reduximus, in qua nihil difficultatis. tranſit Tenedum & Theben. de Thebe ſatis egimus ad Metam. XII. 108. BURM.

281. *Leſbo poſt terga relicta.*] Illis ſcilicet inſulis, ex his una Leſbos, quae ſitae ſunt ante Cariam, Ioniam, Æolidem, usque ad Troaden: item illis, quae ante Graeciam usque ad Macedoniam & confinem Thraciam; Euboeâ, in quâ urbs Caryſtus, Scyro, Peparetho, Lemno, Thaſo, Imbro, & aliis. NEAPOL.

282. *Quaque Caryſteis.*] *Caryſtois* Voſſianus. ſic

Tranſit & Icarium, lapſas ubi perdidit alas
Icarus, & vaſtae nomina fecit aquae.
Tum laevâ Creten, dextrâ Pelopeïdas undas
Deſerit: & Veneri ſacra Cythêra petit.
Hinc mare Trinacrium, candens ubi tinguere ferrum
Brontesque, & Steropes, Acmonidesque ſolent:
Æquoraque Afra legit, Sardoaque regna ſiniſtris
Proſpicit à remis, Auſoniamque tenet.
Oſtia contigerat: quà ſe Tiberinus in altum
Dividit, & campo liberiore natat.
Omnis Eques, mixtâque gravis cum Plebe Senatus,
Obvius ad Thuſci fluminis ora venit.

Pro-

Naupactteus libro II. 43. ex codicibus ſcriptis. *Campi Geloi* Virgilio III. Æn. 701. a Gela. Heins.

283. *Icarum.*] *Icarien* Gryph. male. *Icarium*, ut *Ionium*, *Ægeum*, ſc. Mare. ita & inf. ỳſ. 566.

283. *Lapſas.*] *Laſſas* plurimi. ſed a ſole liquefactae melius *lapſae* dicuntur. & ſtatim temerarius puer deſeruit ducem, antequam laſſus eſſe poſſet. Burm.

287. *Ubi tingere ferrum.*] *Fingere* unus Bononienſis & unus Vatican. Silius libro VIII. 617.

Non totidem Ilva vires, ſed laetos fingere ferrum
Armarat patrio, quo nutrit bella, metallo.

ſic ſcribo. Vulgati, *lectos cingere.* Vetus codex, *laetos gignere.* non male. ſed apud Virgilium de Cyclopibus lib. VIII. 450.

——— *alii ſtridentia tingunt*
Æra lacu.

& lib. XII. 90.

Enſem, quem Dauno ignipotens Deus ipſe parenti
Fecerat, & Stygiâ candentem tinxerat undâ.

Noſter Met. IX. 170. *Ceu lamina candens Tincta lacu ſtridit.* Iſidorus lib. XIX. cap. 10. *Nam & intinctio ferri in aqua inſtructura eſt; niſi enim candens tingitur, ſtringi & cohaerere non poteſt ferrum.* Unde fit, ut in hoc Naſonis loco nihil opiner mutandum. Heins.

288. *Brontes & Steropes.*] *Brontesque* unus Medic. & Patavinus.

288. *Æmonidesque ſolent.*] Scripti fere omnes, *Acmonides*, aut *Agmonides.* bene. idem qui Virgilio *Pyracmon.* Arpes eſt Apollodoro, μετὰ τούτους δ' αὐτῷ τεκνοῖ Γῆ Κύκλωπας Ἄρπην, Στερόπην, Βρόντην, ὧν ἕκαστος εἶχεν ἕνα ὀφθαλμὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου. Sed lege, Ἄργην. Calimachus Hymno Dianae:

Μέτρης μὲν Κύκλωπας ἔτ' ἐπὶ παιδὶ καλλιστεῦ
Ἄργην, ἢ Στερόπην.

Heſiodus Theogon.

Βρόντην τε Στερόπην τε καὶ Ἄργην ὀβριμόθυμον.

Ita & Euſtathius in Homerum. Steropes aliis eſt Aſteropes. quod tantundem eſt Graecis. ſic & Sterope una Pleiadum, nonnullis Aſterope. apud Plinium libro XXXV. cap. 10. Hiſtoriae Naturalis habes *Aſtrapen* pro *Aſterepen. Pinxit & quae pingi non poſſunt, tonitrua, fulgetra fulguraque; Bronten, Aſtrapen, Ceraunebolon appellant.* Heins.

289. *Æqueraque Afra legit.*] Duo libri, *Littera. Littora legere* paſſim obvium apud poëtas & *ſaxa legere.* pro *Reſpicit à Remis* alii veteres, *Deſpicit*, vel *Proſpicit.* Heins. Sed & infra dixit ỳſ. 566. *Ioniumque rapax, Icariumque legit.* Virgil. III. Æneid. 706. *vada legere.* & ſic *arva legere* de venatore, qui tranſit, Stat. II. Achil. 73. ubi vid. Barth. Burm.

290. *Proſpicit à remis.*] Lib. Urſ. *Adſpicit.* Fratris, *Deſpicit.* non diſplicet. ſeptem Vatic. & Statii, *Reſpicit.* Ciofan.

290. *Tenet.*] *Tenent* Arondel.

291. *Oſtia contigerat.*] In corruptis legitur, *Hoſtia*: non tamen carent affectâ; ſed hic bonus Marſus. Livius: *Poſtquam navis ad oſtium amnis Tiberini acceſſiſſet.* Neapol.

291. *Quâ ſe Tiberinus in altum Dividit.*] Hoc tempore uno alveo fluxiſſe, & uno oſtio in mare exiiſſe Tiberim, qui poſtea duobus oſtiis, probat Joſ. Caſtal. Obſervat. Decad. IV. cap. 10. mox, *liberiore fluit*, Petavian. Burm.

295. *Natique, virique.*] Junianus, *nataeque*, & tres alii. Urſini liber & Patav. optimus. *natique, nurusque.* lege, *nataeque, nurusque.* Metam. XV. 729. ex veteribus libris,

Huc

Procedunt pariter matres, nataeque, nurusque;
  Quaeque colunt ſanctos virginitate focos.
Sedula fune viri contento brachia laſſant.
  Vix ſubit adverſas hoſpita navis aquas.
Sicca diu tellus fuerat: ſitis uſſerat herbas:
  Sedit limoſo preſſa carina vado:
Quisquis adeſt operi, plus quam pro parte laborat;
  Adjuvat & fortes voce ſonante manus.
Illa velut medio ſtabilis ſedet inſula ponto.
  Attoniti monſtro ſtantque paventque viri.
Claudia Quinta genus Clauſo referebat ab alto:
  Nec facies impar nobilitate fuit.

Caſta

Huc omnis populus paſſim, matresque, nurusque,
Obvia turba ruit, quaeque ignes, Troïa, ſervant
Veſta tuos. Heins.

Et XII. 216.

Matrum nuruumque caterva.

ubi alii, *Matrumque, virumque.* vid. ad Val. Flac. II. 247. *pretendunt* etiam Putean. alter. Burm.

296. *Sanctos focos.*] *Caſtos* alter Petavii. quod placet. ſic & *Veſta* paſſim *caſta*. ut & de Cerere infra,

Parva bonae Cereri, ſint modo caſta, placent.

Triſt. IV. El. II. de Veſtalibus:

——— *quae ſine crimine caſtos*
Perpetuâ ſervant virginitate focos.

Heins. *Sacros* quatuor.

298. *Vix tulit adverſas.*] Omnes libri ſcripti, *Vix ſubit*. verè. Ciof. *Adverſis aquis* Voſſian. & alius.

300. *Limoſo vado.*] Naſo tribuit ſiccitati, quod Hiſtorici defectui oſtii Tiberini. Huc omnino adſcribendus Strabonis locus: Ὠστία, inquit lib. V. πόλις ἀλίμενος διὰ τὴν πρόσχωσιν, ἣν ὁ Τίβερις παρασκευάζει, πληρούμενος ἐκ πολλῶν ποταμῶν· ἐπικινδύνως μὲν οὖν ὁρμίζονται μετέωρα ἐν τῷ σάλῳ τὰ ναυκλήρια. Neapol. *Arenoſo* alter Put. quomodo libro primo, 242.

Radit arenoſi Tibridis unda latus.

pro *preſſa* priſcae editiones & ſcripti tres, *foſſa*. etiam bene. Apud Maron. Æneid. I. 168.

——— *hic foſſas non vincula naves*
Ulla tenent.

poſſet & *prenſa* pro deprenſa legi. ut apud Horatium II. Od. XVI.

Otium divos rogat in patenti
Prenſus Ægaeo.

Heins. Sed hoc magis de tempeſtate dicitur, qua deprehenduntur naves. vid. ad Phaedr. V. 4. ſed *preſſa* eſt onere ſuo depreſſa. Virgil. I. Georg. 303.

Ceu preſſae cum jam portum tetigere carinae.

ubi Servius interpretatur *onerarias*; Cerda recte oneratas; quem vide. ſic *premi crines auro*, *cervix aratro* & ſimilia dicuntur. *limoſo ſole* etiam Vatican. & Gottorp. Burm.

301. *Operi.*] *Operis* unus Medic.

302. *Sonante.*] *Tenante* Bonon.

305. *Referebat ab alto.*] Haec vulgaris editio: forte legendum, *ab Attâ*. Claudius ille princeps Patritiae hujus familiae recens à Sabinis Atta Clauſus appellatus, priusquam Appius Claudius diceretur. Livius lib. III. *Atta Clauſus, cui poſtea Appio Claudio nomen fuit.* & Tacitus Annali XII. *Adnotabunt periti, nullam ante hanc adoptionem inter Patritios Claudios reperiri, eosque ab Attâ Clauſo continuos duraviſſe.* Cave aliter legas: eſt ſpectatae fidei codicis, cui adhaerent magni nominis viri. Neapol. *Ab alto*, ab antiquo. Nihil ergo *Atta* legi neceſſe cum Neapoli. praeſertim obnitentibus conſtanter membranis. ſic in Pont. lib. IV. Eleg. VII.

At tibi progenies alti fortiſſima Dauni.

Virgil. VI. Æn. 742.

Deiphobe armipotens, genus alto à ſanguine Teucri,

& apud eundem lib. IX. 697.

Thebana de matre nothum Sarpedonis alti
Conjecto ſternit jaculo.

hoc eſt *nobilis*, teſte Servio. Statius Theb. III.

——— *Ortonis alti*
Non falſus virtute nepos.

Juvenalis Satyr. VI. 385.

Quaedam de numero Lamiarum & nominis alti.

Ita ſcripti. & recte. non *Appi*, niſi putamus à Juvenale relictum, *nominis Aili*, pro *Ælii*, ut in ve-

tuſtis

Caſta quidem; ſed non & credita. rumor iniquus
  Laeſerat, & falſi criminis acta rea eſt.
Cultus, & ornatis varie prodiſſe capillis,
  Obfuit: ad rigidos promtaque lingua ſenes.
Conſcia mens recti famae mendacia riſit:
  Sed nos in vitium credula turba ſumus.
Haec ubi caſtarum proceſſit ab agmine matrum,
  Et manibus puram fluminis hauſit aquam,
Ter caput irrorat, ter tollit in aethera palmas.
  Quicumque adſpiciunt, mente carere putant.
Submiſſoque genu, vultus in imagine Divae
  Figit, & hos edit, crine jacente ſonos:

Sup-

tuſtis nummis ac marmoribus frequenter. *Lamiae* enim cognomento Ælia gens dicta. notum illud Horatii III. Od. XVII.

Æli vetuſto nobilis ab Lamo.

Sat. VIII. 131.

Tunc licet à Pico numeres genus, altaque ſi te
Nomina delectant.

& ibidem, 40.

Plaute, tumes alto Druſorum ſtemmate, tanquam
Feceris ipſe aliquid, propter quod nobilis eſſes.

Claudianus Conſ. Olybrii, 142.

Sunt mihi pubentes alto de ſemine fratres,
Pignora clara Probi.

Noſter Triſt. IV. El. IV.

In quo pars altae nobilitatis erat.

Pont. II. El. III.

Quique dolor pectus tetigiſſet Caeſaris alti.

Auctor Elegiae in obitum Maecenatis:

Regis eras genus Etruſci: tu Caeſaris alti
Gloria.

ſic ſcribo. non *almi*. Epicedio Druſi:

Hoc domus iſta docet per te mea Caeſaris alti.

Horatius libro III. Od. IV.

Vos Caeſarem altum, militia ſimul
Feſſas cohortes urbibus abdidit,
Finire quaerentem labores,
Pierio recreatis antro.

Silius libro VIII. 405.

Tullius aeratas raptabat in agmina turmas
Regia progenies & Tullo ſanguis ab alto.

Idem ibidem, 440.

Quae Picus quondam nomen memorabile ab alto
Saturno ſtatuit genitor.

Clauſum igitur *altum* pro antiquo & veteri poſuit. Silius lib. XIII. 466. oratione Scipionis ad Appium,

Gens ô veteris pulcherrima Clauſi.

ubi *Claudi* perperam legitur. Idem libro VII. 413.

Ecce inter primos Therapnaeo à ſanguine Clauſi
Exſultat rapidis Nero, non imitabilis auſis.

libro XV. 647.

Clauſorum decus, atque erepto maxima Romae
Spes Nero, Marcello rumpe atque expelle quietem.

libro XIII. 466.

Gens ô veteris pulcherrima Clauſi.

ita legendum, vulgo *Claudi*, lib. XVII. 33.

Hic priſca ducens Clauſorum ab origine nomen
Claudia.

Claudiam quoque gentem à Clauſo deducit Virgilius lib. VII. Æneidos 707. HEINS.

306. *Impar nobilitate.*] Id eſt minor. ſed dativo gaudere hoc vocabulum notant Grammatici; & Barth. ad Stat. IV. Theb. 407. quaedam exempla producit, in quibus aeque ablativus ac dativus poſſet ſumi. hic autem ſine ulla controverſia ſextus eſt caſus. infr. VI. 804. *In qua par facies nobilitate ſua.* Plaut. Perſ. VII. 53. *At me haud par eſt.* quod idem quod *dignum*, quod praeceſſerat. BURM.

307. *Caſta quidem, ſed non eſt credita.*] Lege, *ſed non & credita*, cum melioribus. dixi lib. IV. Met. 273. HEINS.

307. *Rumor iniquus.*] Fama non aequa. NEAP.

309. *Et ornatis.*] Calamiſtris inuſtis: hoc eſt, *ornatus capillus*; item gemmis diſtinctus: inde *ornatrix mulier.* NEAP.

309. *Fudiſſe.*] Sex Vaticani, Urſin. & Statii, *prodiſſe.* vera lectio. CIOFAN. Vetus codex, *fudiſſe capillos.* NEAP. *Cultus & ornates varie prodiſſe capillos* Urſin. alii quidam,

Cultus & ornatus variis prodiſſe capillis.

at

Digitized by Google

Supplicis, alma, tuae, genetrix fecunda Deorum,
Accipe ſub certâ conditione preces.
Caſta negor. ſi tu damnas, meruiſſe fatebor.
Morte luam poenas judice victa Deâ.
Sed, ſi crimen abeſt, tu noſtrae pignora vitae
Re dabis: & caſtas caſta ſequêre manus.
Dixit: & exiguo funem conamine traxit.
Mira, ſed & ſcenâ teſtificata loquar.
Mota Dea eſt; ſequiturque ducem, laudatque ſequendo.
Index laetitiae fertur in aſtra ſonus.
Fluminis ad flexum veniunt: Tiberina priores
Oſtia dixerunt, unde ſiniſter abit.

Nox

at Mazar. Zulich. Nauger. prim. Ambr. & alii nonnulli, *ornatis vario prodiſſe capillis.* recte. niſi mavis, *ornato capillo.* pro *prodiſſe* male quidam, *fudiſſe*, aut *poſuiſſe.* Saepius enim in publicum prodire ſuſpectum in foemina, quod & *procedere* dicebant. Propert. lib. I. El. II.

Quid juvat, ornato procedere, vita, capillo?

Tibullus lib. IV. II. II.

Urit, ſi Tyria voluit procedere palla.

Noſter Art. Am. III. 131.

Nec prodite graves inſuto veſtibus auro.

Idem Propertius libro II Eleg. XXV.

Vidiſtis quandam Argiva prodire figura.

Tibullus libro I. Eleg. IX.

——— *auroque lacertos*
Vinciat, & Tyrio prodeat apta ſinu.

Heins.

310. *Ad rigidos linguaque prompta ſonos.*] Duo Vatic. Urſ. Fratris & Statii, *promptaque lingua ſones.* Verum lib. Urſ. habet, *ſonos.* Ciofan. *Ad rigidos ſones* ſcribendum cum Petaviano, Mazar. Urſin. Laeti aliisque plurimis ac primis editionibus. *rigidi ſenes* bene. Sidon. Apol. Propempt. 97.

Cujus Cecropiae pares Minervae
Mores, & rigidi ſenes, & ipſe
Quondam purpureos ſocer timebant.

promptae gens linguae Sil. XIV. 31. v. Herald. ad Arnob. pag. 109. *ad* pro apud Triſt. II. de alea:

Haec eſt ad noſtros non leve crimen avos.

Pont. lib. I. Eleg VI. ut ſcribendum puto,

Omnis an ad magnos culpa Deos ſcelus eſt?

P. Syrus,

Bonum ad virum cito moritur iracundia.

Idem:

Caſta ad virum matrona parendo imperat.

Phaedrus libro III.

Pendere ad lanium quidam vidit ſimium.

ubi plura doctiſſimus Faber. etiam ad Pallium Tertulliani Salmaſius pag. 214. & Serv. ad Virg. I. Æn. 28. Sequenti verſu pro *recti* quidam ex melioribus, *veri.* pro *ridet* plerique, *riſit.* Heins.

311. *Mendacia riſit.*] Sic omnes libri ſcripti. Ciofan.

315. *Ter tollit ad aethera.*] *In aethera* multi veterum. & paulo ante, *ad agmina*, Urſin. & Patav. Heins. *Procedit* etiam Farneſ. ut & *haurit* duo.

318. *Fixit, & hos dixit.*] Amplector ſcriptum; *Figit, & hos edit.* Neap. *Et edit eos* prim. Ambroſ. quidam, *egit.* Helmaeſt. *reddit.* forte, *peragit ſonos.* quomodo infra, *peragit preces.* lib. V. 680.

Et peragit ſolita fallere voce preces.

III. 26.

Et peragit tales arbore nixa ſonos. Heins.

319. *Fecunda.*] *Facunda* Petav. alter.

322. *Judice.*] *Indice* unus Heinſii.

323. *Tu noſtrae pignora vitae Re dabis.*] Eleganter profecto & argute Gronovius Obſervat. ſecundae editionis lib. II. cap. 21. *noſtrae vittae* corrigit; ut *vittam* poſuerit Naſo pro pudicitia. quomodo Arte Amatoria,

Eſte procul vittae tenues, inſigne pudoris.

ſed & *vita* defendi poteſt: ut in illo II Triſt. 352.

Vita verecunda eſt, Muſa jocoſa mihi.

& in lib. I. Triſt. VIII. 59.

Vita tamen tibi nota mea eſt. Scis artibus illis
Auctoris mores abſtinuiſſe ſui.

de Nuce,

Nux ego juncta viae cum ſim ſine crimine vitae.

Heins. *Pignora curae* Voſſian. *reddas* & *ſequare* Vatican. & ſeptem alii. *reddes* & *ſequare* Ambroſ. & Polit.

326. *Mira ſed in ſcenâ.*] *Sed & ſcena* meliores. & *loquar*, pro *loquor.* & mox, *in aſtra*, pro *ad aſtra.* opinor tamen à Naſonis manu eſſe, *ſed & ſcenae teſtificata.* Heins. *Sed ex* vel *è ſcena* alii quidam.

329. *Tiberina priores Atria dixerunt.*] Nemo ex anti-

Digitized by Google

Nox aderat: querno religant à ſtipite funem:
Dantque levi ſomno corpora functa cibo.
Lux aderat: querno ſolvunt à ſtipite funem:
Ante tamen poſito tura dedêre foco.
Ante coronatâ puppi ſine labe juvencam
Mactarunt, operum conjugiique rudem:
Eſt locus, in Tiberin quâ lubricus influit Almo,
Et nomen magno perdit ab amne minor.
Illic purpureâ canus cum veſte ſacerdos
Almonis dominam ſacraque lavit aquis.
Exululant comites, furioſaque tibia flatur;
Et feriunt molles taurea terga manus.

Clau-

antiquis ſcriptoribus, quod ſciam, atriorum Tiberinorum meminit. Urſin. Laeti. Nauger. prim. Ambroſ. & ſex alii, *Hoſtia.* de Tiberinis oſtiis paſſim veteres. Marcianus Capella libro VI. *Umbri mox, Latiumque atque Oſtia Tiberina.* HEINS.

331. *Nox aderat.*] *Nox erat &*, & mox, *Lux erat &* quatuor libri. vid. ad II. Amor. VI. 45. BURM.

331. *Religant in ſtipite funem.*] Hoc veteres; & ex iſtis Attius Phoeniſſis, ſi bene memini, dixit, *ſuppare copulas.* NEAPOL. *A ſtipite* Arond. Voſſian. Mazarin. Zulichem. & quinque alii. ut apud Virgilium VII. 106.

Gramineo ripae religavit ab aggere funem.

Noſter lib. XIV. Met. 445.

Solvitur herboſo religatus ab aggere funis.

HEINS. *Quernoque ligant* unus Patav.

335. *Ante coronarunt puppem.*] *Puppim* multi ex melioribus. alter Ambroſ. *coronarum.* quinque alii, *coronatam.* Scribe,

Ante coronatâ puppi ſine labe juvencam
Mactarunt.

HEINS. *Arte* volebat Francius.

337. *Almo.*] *Almon* ſex veteres. vide notas libro II. ℣ſ. 601. ſequenti verſu, *ab amne*, plerique meliores; non, *in amne.* HEINS. Vid. inf. VI. 461. *quem influit* Junian. *quo* Voſſ. *in Tiberi* ſeptem.

338. *Ab amne.*] Francius maluerat, *in amne.*

339. *Purpurea canus cum veſte ſacerdos.*] Haud dubie hic ἀρχιερεὺς, qui noſtris proprio nomine *Archigalius*; de quo mentio in hoc ſaxo, CAIVS CAMERIVS CRESCENS ARCHIGALLVS MATRIS DEVM MAGNÆ IDÆÆ ET ATTIS. Sed quare purpurea illi veſtis in hoc ſacrificio? an quia bacchantibus, quorum hic unus, aſſolitum ἐν πορφυρᾷ ἐσθῆτι incedere? ut notiſſimum vel pueris: an quod uni Archigallo hujuſmodi color in uſu? ut Hierapoli obſervatum in ſacrificiis Deae Syriae. Si conjectura ſedet, en teſtem Lucianum: Ἐσθὴς δὲ αὐτέοισι πᾶσα λευκὴ, καὶ πῖλον ἐπὶ τῇ κεφαλῇ ἔχουσι· ἀρχιερεὺς δὲ ἄλλος ἑκάστου ἔτεος ἐπιγίγνεται), πορφυρέην δὲ μοῦνος οὗτος φορέει, καὶ τιάρῃ χρυσέῃ ἀναδέεται) ἔστι δὲ καὶ ἄλλο πλῆθος ἀνθρώπων ἱρῶν, αὐλητέων τε καὶ συριστέων καὶ Γάλλων, καὶ γυναῖκες ἐπιμανέες τε καὶ φρενοβλαβέες. Reliquis ergo Gallis, ut vides, alba erat veſtis, ſed in eâ urbe: nam Peſſinunte verſicoloriam geſtabant; ut de Battace illo Phryge, matris Idaeae ſacerdote, teſtantur Excerpta Diodori Siculi ex lib. XXXVI. Eclogâ II. & Romae, praeter Archigallum, opinor, ejuſdem Divae miniſtri, auctore Dionyſio libro primo. NEAPOL. *Caſtus ſacerdos* Gottorp. & ſex alii. vid. II. 26. & III. 417.

340. *Dominam ſacraque lavit aquis.*] Domina & ſacra nihil aliud quam parvus lapis, ut didiciſti è Livio: & hunc facit Arnobius coloris furvi atque atri, angulis prominentibus inaequalem; unde magnes vere creditus. Prudentius Hymn. X. Roman. Paſſion. ℣ſ. 156.

Lapis nigellus evehendus eſſedo,
Muliebris oris cluſus argento ſedet:
Quem dum ad lavacrum praeeundo ducitis,
Pedes remotis atterentes calceis,
Almonis usque pervenitis rivulum.

Cauſſam lotionis non video: ſcio quotannis poſtea repetitam; ſcio ſimile quid apud Argivos factitatum cum ſimulacro Minervae. Callimachi interpres in Hymnum, qui Λουτρὰ Παλλάδος inſcribitur: Ἔθος εἶναί φησι, ἐν τινι ἡμέρᾳ ὡρισμένῃ τὰς Ἀργείας γυναῖκας λαμβάνειν τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ τὸ Διομήδους, καὶ ἄγειν ἐπὶ τὸν Ἴναχον, κἀκεῖ ἐπιλούειν. NEAPOL. Vid. Voſſ. de Idolol. II. 52. & 54.

341. *Exululant comites.*] In ululationibus hae voces illis frequentes, εὐά, σαβοῖ, ὕης, καὶ ἄττης ὕης. NEAPOL.

342. *Taurea terga manus.*] De tympano Antipater:

Ἄνθεμ

Claudia praecedit, laeto celeberrima vultu;
 Credita vix tandem teſte pudica Deâ.
Ipſa ſedens plauſtro portâ eſt invecta Capenâ:
 Sparguntur junctae flore recente boves.
Naſica accepit: templi tunc extitit auctor.
 Auguſtus nunc eſt: ante Metellus erat.
Subſtitit hic Erato. mora fit, ſi cetera quaeram.
 Dic, inquam, parvâ cur ſtipe quaerat opes?
Contulit aes populus; de quo delubra Metellus
 Fecit, ait. dandae mos ſtipis inde manet.
Cur vicibus factis ineant convivia, quaero,
 Tum magis, indictas concelebrentque dapes.

Quod

——— Ἀΰδει γὰρ τότε βύρσης
Ταυρείης κενὸν ἄψαυτος ἔδουσι λίαν.

Aſinum etiam ad tympanum excoriarunt Galli apud Phaedrum. Neapol.

343. *Praecedit.*] *Procedit* Sarrav.

346. *Junctae.*] *Juncti* Putean. *vinctae* duo. *victae* tres. *rore* octo libri. vid. lib. v. 123.

347. *Naſica accepit.*] Anno ab Urbe condita DXLIX. M. Cornelio Cethego & P. Sempronio Tuditano Coſſ. Livius lib. XXIX. ubi eadem fere, quae hic à Poëta noſtro de Cybele referuntur, quamvis multo aridius & jejunius. legendus eſt & Valer. lib. II. cap. 15. Ciofan. *Suſcepit* Sarrav. Heinſius ex Val. Max. lib. VII. v. 2. malebat, *excepit*.

347. *Templi non perſtitit auctor.*] Sic legitur in trib. Vatic. Maffei, Statii & Urſini. recte. Ciof. *Tunc exſtitit* prim. Ambr. Laeti, Zulich. Erfurt. & tres alii. quod probo. Quanquam à M. Livio & C. Claudio cenſoribus primo ſtructum, ſi Livio credimus. Falſum ergo non perſtitiſſe auctorem templi. duo, *non extitit.* Heins. Alii, *non praeſtitit, non ſubſtitit. nam praeſtitit.* &c. forte ſcripſerit Naſo, *Templi pater exſtitit auctor.* ut haec Claudia fuerit filia C. Claudii Neronis Cenſoris, qui locavit aedem Matris Magnae in Palatio cum collega Livio. teſte Livio lib. XXIX. 37. quod tamen affirmare non audeo. ſed cogitandum amplius. Burm.

348. *Auguſtus nunc eſt.*] Hoc ipſemet mihi ſuggerit in ſuo monumento Ancyrano: ÆDEM IVVENTATIS ÆDEM MATRIS MAG DEIAE IN PALACIO FECI. Neapol.

348. *Ante Metellus erat.*] Sed hic & Auguſtus templi refectores. Primi ex S. C. erexere è fundamentis M. Livius & C. Claudius, Cenſores. Lege Patavinum lib. XXXVI. Neap.

349. *Mora fit. ſic cetera quaero.*] Omnes libri ſcripti hanc habent lectionem, vere, ut puto. Ciofan. *Si cetera quaeram* Urſin. prim. Ambroſ. Mazar. Zulichem. Voſſ. & tres alii. bene. *multi, ſi quaero.* legebam olim, *dic cetera quaeſo.* Heins.

350. *Parva cur ſtipe.*] Hanc *exiguam* dixit in libris Ponticis:

Ante Deûm Matrem cornu tibicen adunco
Cùm canit, exiguae quis ſtipis aera neget?

Hanc vicatim colligebant Phrygii generis vir & mulier per eos dies, quibus Diva per urbem ferebatur. Dionyſius lib. II. *Ἱερῶνται δὲ αὐτῆς ἀνὴρ Φρὺξ, καὶ γυνὴ Φρυγία· καὶ περιάγουσιν ἀνὰ τὴν πόλιν οὗτοι μητραγυρτοῦντες, ὥσπερ αὐτοῖς ἔθος, τύπους τε περικείμενοι τοῖς στήθεσι, καὶ καταυλούμενοι πρὸς τῶν ἑπομένων τὰ μητρῷα μέλη, καὶ τύμπανα κροτοῦντες.* Non audio codices, in quibus *μηνιαγυρτοῦντες*· nam erogatio illa ſemel annua fuit, non menſtrua. *Μητραγυρτεῖν*, inquit Euſtathius eſſe, *τὸ μετὰ τυμπάνων καὶ τινῶν τοιούτων περιϊέναι, καὶ ἐπὶ τῇ μητρὶ ἀγείρειν τροφάς.* Inde *Μητραγύρται*, qui ſtipem cogebant Matri Deorum cum tabellâ, ut ait Comicus *ἐν Ἡνιόχῳ.* His mendicantibus ſolitus olim dicere Antiſthenes, *Οὐ τρέφω τὴν μητέρα τῶν θεῶν, ἣν οἱ θεοὶ τρέφουσιν*, teſte Clemente Alexandrino in Protreptico. Obſervandum tamen, hujuſmodi munus numquam ut civis Romanus exerceret Senatum permiſiſſe. Auctor idem Dionyſius: *Ῥωμαίων δὲ τῶν αὐθιγενῶν οὔτε μητραγυρτῶν τις, οὔτε καταυλούμενος πορεύεται διὰ τῆς πόλεως, ποικίλην ἐνδεδυκὼς στολὴν, οὔτε ὀργιάζων τὴν θεὸν τοῖς Φρυγίοις ὀργιασμοῖς, κατὰ νόμον ἢ ψήφισμα βουλῆς.* Extera haec & inſana ſacra reſpuit ſemper urbica gravitas. Neapol.

353. *Cur vicibus factis ineant convivia.*] Rationem paullo poſt reddit, quod ipſa Dea ſedem bene mutarit ex Phrygiâ in auguſtius domicilium: inde viciſſim hoc tempore inibant Romani convivia, quod priſco verbo dictum *mutitare.* Unde quaeſtio illa apud A. Gellium lib. XVIII. cap. 2. *Quam ob cauſſam Patritii Megalenſibus mutitare ſoliti ſint, plebs Cerealibus?* De hoc more ſuſpicor audiendus Cicero in Catone Majore: *Primùm ſemper.*

Digitized by Google

Quod bene mutarit ſedem Berecynthia, dixit;
Captant mutatis ſedibus omen idem.
Inſtiteram, quare primi Megaleſia ludi
Urbe forent noſtrâ: cum Dea (ſenſit enim:)
Illa Deos, inquit, peperit. ceſſere parenti:
Principiumque dati Mater honoris habet.
Cur igitur Gallos, qui ſe excidêre, vocamus?
Cum tanto Phrygiâ Gallica diſtet humus?
Inter, ait, viridem Cybelen altaſque Celaenas,
Amnis it inſanâ, nomine Gallus, aquâ.

Qui

per habui ſodales. Sodalitates autem me Quaeſtore conſtitutae ſunt ſacris Idaeis Magnae Matris acceptis: epulabar igitur cum ſodalibus omnino modice. Sacra accipere, & *μυεῖσθαι*, idem, ſive *ἐποπτεύειν*: licet diſtinguat vetus interpres Ariſtophanis in Ranis: Οἱ δὲ τὰ μυστήρια παραλαμβάνοντες, μύσται καλοῦνται· οἱ δὲ παραλαβόντες αὐτὰ, τῷ αὖθις ἐνιαυτῷ ἐφορῶσι τὰ μυστήρια καὶ ἐποπτεύουσι. Neapol. *Ineant convivia quaedam*, & *concelebrent* ſequenti verſu veteres plerique. Sed & illud *Tum magis* habui aliquando mendoſum. Nec dubitabam ſub iis verbis nomen aliquod latere peculiare, quo iſtiusmodi convivia ludis Megalenſibus inſtituta deſignarentur. Gellius autem nos docet lib. II. cap. 24. & lib. XVIII. cap. 2. *Muſitare* ſive *mutuitare* (nam de lectione non ſatis conſtat) dixiſſe veteres, pro convivia inire Megalenſibus. atque huc alludere Ovidium ex ſequenti verſu colligebam. *mutuitare* autem veram eſſe lectionem apud Gellium opinor, quam & codex ſcriptus optimae notae confirmat. *ut mutuitare* ſit dictum pro *mutuare*. unde *mutuiter* pro *mutuò* apud Varronem teſte Nonio. Quare & *mutuita* haec convivia arbitrabar fuiſſe dicta. ac proinde in Noſtro ſcribendum (nam libri meliores, *Tum magis*)

Cur vicibus factis ineunt convivia, quaeſo,
Mutuita, indictas concelebrantque dapes?

pro *vicibus factis* etiam *pactis* legendum rebar. ceterum patriciorum fuiſſe Megalenſibus mutuitare, plebis Cerealibus, idem Gellius docet lib. XVIII. cap. 2. quò reſpexit haud dubie Juvenalis Sat. VI. ỳſ. 69. cum *à plebejis longe Megaleſia* dixit, quod patriciorum feſtum eſſet, quod interpretes non percepere. Heins. *Coëant convivia* unus. quod dictum eſſet, ut *coire ſocietatem*, Cicero & alii dixerunt. *vicibus* aliquid *facere* recte dici ad lib. I. Met. 626. oſtendimus. Jac. Gron. ad Gell. II. 24. acerbe ſatis in Heinſium invehitur, quod formare ſuſtinuerit novam vocem *mutuitus*, cujus nulla eſt auctoritas. fatemur equidem vulgatam lectionem ſatis bene ſe habere. *tum magis* enim eſt, eo feſto potius quam alio tempore. ſed dubitanter admodum Heinſius ſuſpicionem ſuam proponit, nec cuiquam obtrudere invito vocem novam voluit. Burm.

354. *Indictas.*] Proprie de non vocatis, ſed qui ſponte veniunt ad epulas. Suet. Neron. 27. *Indicebat & familiaribus coenas.* ita & Vitell. 13. Male interpretes à ſacerdotibus indictas capiunt. *invectas* in Mazar. male. *cur celebrentque* Sarrav. Burm.

359. *Illa Deos.*] En cauſſam. Neap.

361. *Qui ſe excidere, vocamus.*] A Gallo, Phrygiae flumine: auctor Stephanus, & Herodianus libro primo: Ἐν δὲ τῷ προειρημένῳ Πεσσινοῦντι, πάλαι μὲν Φρύγες ὠργίαζον ἐπὶ τῷ ποταμῷ Γάλλῳ παραῤῥέοντι, ἀφ' οὗ τὴν ἐπωνυμίαν φέρουσιν οἱ τῇ θεῷ τομίας ἱερωμένοι. Hos vere domo Gallos credidit Hieronymus, quos, in poenam ab illis olim expugnatae urbis, Romani evirarent. Verba ſunt in cap. IV. Oſeae, ſed hallucinatur. Neap.

362. *Cum tantum à Phrygiâ Gallica diſtet humus.*] *Cum tanto* Urſin. Petav. & alius. In Mazar. Voſſ. Arond. duobus aliis τὸ *à* non apparet. alter Puteaneus, *Gallia humus.* ſic *Galliae mulieres* apud Saluſtium pro *Gallicis*, teſte Nonio. *Gallia terra* apud A. Gellium libro II. cap. 22. lib. III. cap. 10. *terra Graecia* apud eundem frequenter. *terra Italia. Umbria terra* lib. III. cap. II. *terra Sicilia* lib. III. cap. 7. *terra India* libro IX. cap. 4. *terra Africa Hiſpaniaque* libro X. cap. 27. *terra Baeotia* lib. XII. cap. 5. *terra Aſia* libro XIX. cap. 9. Heins.

362. *Gallica.*] Hinc puto liquere, cur a Propertio lib. II. X. 47. dicatur:

Si tam longaevae minuiſſet fata ſenectae,
Gallicus Iliacis miles in aggeribus.

quod tantopere & Muretum & alios interpretes exercitos habuit. Douza. Vid. ibi Broukhuſii notas.

363. *Altaſque Celaenas.*] Et mons & urbs vetus in eodem ſita eſt hujus nominis. Strabo lib. XII. de Maeandro: Ἄρχεται δὲ ἀπὸ Κελαινῶν λόφου τινὸς, ἐν ᾧ πόλις ἦν ὁμώνυμος τῷ λόφῳ. Dixi *vetus*; nam deſiit, civesque in Apamaeam novam urbem tranſlati, haud procul à veteribus Celaenis: cujus migrationis auctor olim fuit Antiochus Soter. Neapol.

364. *Amnis*

Digitized by Google

Qui bibit inde, furit. procul hinc diſcedite, quiſ eſt
  Cura bonae mentis. qui bibit inde, furit.
Non pudet herboſum, dixi, poſuiſſe moretum
  In Dominae menſis? an ſua cauſſa ſubeſt?
Lacte mero veteres uſi memorantur & herbis;
  Sponte ſuâ ſi quas terra ferebat, ait.
Candidus eliſae miſcetur caſeus herbae;
  Cognoſcat priſcos ut Dea priſca cibos.
Poſtera cum coelo motis Pallantias aſtris
  Fulſerit; & niveos Luna levarit equos;

Qui

364. *Amnis it inſanâ, nomine Gallus, aqua: Qui bibit inde, furit.*] Vibius Sequeſter de Fluminibus: *Gallus in Phrygia, unde qui bibit, inſanit more fanatico.* Ciofan. Callimachum hic ſecutus Naſo, quod ex Plinio diſcimus libro xxxi. cap. 2. Naturalis Hiſtoriae: *Idem in Syriae flumine juxta Taurum montem auctor eſt M. Varro: & in Phrygiae Gallo flumine Callimachus. Sed ibi in potando neceſſarius modus, ne lymphatos agat.* Plane idem Stephanus Byzantius de nomine Gallorum prodit: Καὶ τὸν μὲν Γάλλον ἐλθεῖν ἐπὶ τὸν Τηρίαν ποταμὸν, καὶ οἰκῆσαι, καὶ τὸν ποταμὸν Γάλλον καλέσαι· ἀπὸ ἐκείνου γὰρ τοὺς τεμνομένους τὰ αἰδοῖα Γάλλους καλοῦσι. B. Hieronymus Commentario in Oſeam cap. v. aliam cauſam profert hujus nominis, ſed ridiculam omnino & indignam tanto viro, quaſi Romani ſacerdotes Idaeae matris caſtratos & effeminatos appellent Gallos in contumeliam Gallorum Senonum, qui Romam olim expugnavere. Galli cognomentum Ptolemaeo Philopatori fuit inditum, eo quod ſtigmatis in formam foliorum haederae ad exemplum Gallorum Dionyſiacis minoribus inureretur, ut teſtis eſt auctor Etymologici. Heins. *Amnis it in Scythicas, nomine Gallus, aquas* Putean. & Excerpta Douzae.

367. *Herboſum moretum.*] Graeci vocant μυσωτόν. Callimachi fragmentum: Ἣν ἐτρίψαντο μυσωτόν. quod ita ſupplet Joſephus Scaliger in Notis ad appendicem Maronis:

Τοὺς χρὴν ἐγνάπτειν, ἣν ἐτρίψαντο μυσωτόν.

Omne tritum fere *moretum* dixere veteres. Gloſſae, *moretum*, τρίμμα, quod ἀπὸ τοῦ τρίβειν, id eſt conterere. Aliae, *intritum*, ἐμβρεχὴ, quod ἀπὸ τοῦ βρέχειν, id eſt madefacere. Hoc Gloſſarium movit ſagacem Criticum, ut putaret falſo Donatum vetus illud Comici, *Tu te hoc intriviſti, tibi omne exedendum eſt*, de moreto exaudire; cum omne intritum ſit ἐμβροχὴ· qui cibus panis eſt, ut ille ſuſpicatur, intritus & friatus in aquam, aut poſcam, aut vinum. Sed quae potior ratio ſuadet, ut ἐμβροχὴ ſit ſimilis cibus; intritum verò, non moretum? certe nulla; imo ἐμβροχὴν, & moretum, & intritum unius facio ſignificatus: nam cum moretum exprimere vellet Heſychius, voculâ intritum uſus, eâque Latinâ, quae ſonat Graece τρίμμα, primis Gloſſis, *moretum.* Ἔντριτον, ſcripſit, τὸ Διονυσίου ἔμβρωμα, ὃ Γαλάται ἔμβρεκτον φασίν. Sed quod Galatis ἔμβρεκτον, Graecis ἐμβροχή· quae vox pure reſpondet Latinis *perfuſio*, haec in moreto conficiendo neceſſaria. Erat enim ex oleo & aceto, quod in allia, apium, rutam, coriandrum, bulbum & caſeum infundebatur. ſic componitur in carmine ſcriptoris anonymi, quod *Moretum* inſcribitur. Neapol. *Herboſam* Excerpta Douzae & Puteaneus. *nam pudet* Vatican.

368. *Cauſa ſubeſt.*] Vid. Caſaub. ad Ciceron. I. ad Att. 10. *cura ſubeſt* Voſſ. & quatuor alii. *cura jubet* Ambroſ. Laeti.

369. *Lacte mero.*] *Novo* Moreti unus & Junian. ut Virg. Ecl. II. 22.

Lac mihi non aeſtâte novum, non frigore dêſit.

deinde, *uſi memorantur*, meliores, non *narrantur.* Heins. *Et herba* Voſſian. & alius: & mox, *terra ferebat opes* Petav. alter & ſeptem alii.

371. *Elixae miſcetur caſeus herbae.*] Imo, *eliſae*; cum prim. Ambroſ. Petav. Zulich. Maz. aliiſque multis. atque ita in Apophoretis Adrianus Behotius lib. I. cap. 2. Piſtillo herbas eliſas ac contritas deſignat. de quibus videndus auctor Moreti, ubi inter alia,

Dextera piſtillo primum fragrantia mollit
Allia; tum pariter mixto tenet omnia ſucco.

Varro lib. I. de R. R. cap. 47. *Ea ſumma integenda binis tabellis dextra & ſiniſtra deligatis, herbaeque elidendae, & dum tenerae ſunt vellendae.* reddendum id verbum quoque Horatio opinor lib. III. Od. XXVI.

Quid meri ceſſat? petet hac ab orno
Pendulum zona bene te ſecuta E-
lidere collum.

ubi nunc *laedere collum* circumfertur. Naſo Met. XIV. 738.

Atque onus infelix eliſa fauce pependit.

Lucanus libro II. 154.

Hic laqueo fauces eliſaque guttura fregit.

Heins.

372. Co-

Digitized by Google

Qui dicet, Quondam ſacrata eſt colle Quirini
Hac Fortuna die Publica; verus erit.
TErtia lux (memini) Ludis erat. at mihi quidam
Spectanti ſenior, contiguusque loco,
Haec, ait, illa dies, Libycis quà Caeſar in oris
Perfida magnanimi contudit arma Jubae.
Dux mihi Caeſar erat, ſub quo meruiſſe Tribunus
Glorior. officio praefuit ille meo.
Hanc ego militiâ ſedem, tu pace paraſti,
Inter bis quinos uſus honore Viros.

Plu-

372. *Cognoſcat.*] *Agnoſcat* Francof. Mazar. & alii.

373. *Primos cibos.*] Caſeus certè ex antiquiſſimis eſt. Vide quae quotannis Athenienſes exhibebant Dioſcuris in Prytaneis, ut refricarent priſci victus memoriam. Athenaeus lib. IV. Ὁ δὲ τοὺς εἰς Χιονίδην ἀναφερομένους Πτωχοὺς ποιήσας, τοὺς Ἀθηναίους φησιν, ὅταν τοῖς Διοσκούροις ἐν Πρυτανείῳ ἄριστον προτιθῶνται, ἐπὶ τῶν τραπεζῶν τιθέναι τυρὸν, καὶ φύστιν, δρυπεπεῖς τ' ἐλάας, καὶ πράσα, ὑπόμνησιν ποιουμένους τῆς ἀρχαίας ἀγωγῆς. NEAPOL. *Priſcos* omnes, quos vidi. vid. V. Met. 677.

374. *Luna levarit equos.*] *Lavarit* ſex ſcripti. quomodo Paſſeratius etiam ad Propertium pag 192. ſed fruſtra; ut jam monui ad Claudianum II. in Eutrop. 137. *tollere* dixit lib. V. 160. de Aurorâ,

In matutinis lampada tollis equis.

HEINS.

375. *Sacrata eſt colle.*] Sic cenſeo legendum. Non amplector editionem, in quâ, *ſacrata in valle.* NEAPOL. *Valle* multi ex melioribus. male. Vetus Kalendarium, FORTVN. PVBLIC. PR. IN COLL. Feſtus Rufus de Regionibus Urbis, *Ædes Fortunae Publicae in colle.* Ceterum opinor legendum, *colle Quirino*, ut Metam. XIV. 836.

——— *lucum pete, colle Quirino*
Qui viret.

ita enim meliores libri. Horat. lib. II. Ep. II.

—— *cubat hic in colle Quirino.*

ſic & ibi ſcripſerim libens. vetuſta exemplaria apud eundem lib. I. Od. II. *populo Quirino*, apud Noſtrum ſupra lib. II. & III. *collis Eſquilius* & *Eſquilius mons. Caprea palus, penetralia Collatina, Carmens porta*, & ſimilia. apud Statium *Caelia tecta* Arbore Melioris; quamquam perperam *Caelica templa* nunc ibi legitur ambigua ſignificatione,

Jamque & belligerum Jani nemus, atraque Caeli
Rura, Quirinaleſque fuga ſuſpenſa per agros:
Caelia tecta ſubit, ibi domum victa labore,
Feſſa motu, qui nunc placidi Melioris operta
Stant ſine fraude lares, fluidos collegit amictus
Arctius, & niveae poſuit ſe margine ripae.

HEINS. *Valle Quirini* Mazar. Moreti & octo alii.

376. *Hac Fortuna die Publica.*] Verum fatear, candide Lector, à nemine hic locus intellectus. Duo ſunt templa in Faſtis Ovidianis Fortunae Publicae dedicata, unum hîc Nonis Aprilis, alterum VIII. Kalendas Junias. Unum vero Romae fuit à Latinis Graeciſque (Τύχην δημοσίαν hi nuncuparunt) ſic dictum in monte Quirinali. Meritó ergo argutantur multa interpretes, ſed nemo ſane eorum ſanae mentis. Legi & relegi Annales, nihil ad lucem repperi, cum ecce obvium mihi venit fragmentum Kalendarii antiqui inſcriptionum veterum pag. CXXXV. in quo, poſt notas illas, Q. R. C. F. id eſt, *Quando Rex comitiavit fas*, qui dies eſt IX. Kalendas Junias, ſtatim ſequebantur hae, FORTVN. PVBLIC. PR. IN COLL. hoc eſt, *Fortuna Publica primigenia in colle.* Sequitur ergo, quod verſus menſe Majo loquatur de Fortunâ Primigeniâ; quae etiam, ut vides, *Publica* dicta; menſe verò Aprili de eâ, quae tantum *Publica* cognominata. utraque templum habuit in colle Quirinali. Mecum Hiſtorici & dominae Urbis Topographi. NEAPOL. Vid. lib. V. 729.

377. *Tertia lux, memini.*] Hoc eſt, tertiâ poſt Nonas, quae VI. Idus Aprilis, ludi fiebant: idque etiam monet vetus Kalendarium. Dubius, an hos fecerint Romani in Julianae victoriae aeviternam memoriam, ſitque ludus aliquis continuatus ex tot, quos tunc edidit ſummus ille Princeps. Singulatim de illis multa leges apud Plutarchum, Dionem, Appianum, Paterculum. NEAP.

377. *Ludis erit.*] In nonnullis, *erat.* NAUGER. *Erat* Urſin. prim. Ambroſ. multique alii. unus, *eat.* Mazar. & Zulich. ac octo aut novem praeterea, *Tertia lux, memini, ludis erat. at mihi quidam*, optime. quomodo & Gruterus in ſchedis ſuis conjecerat. mox pro *contiguus* plerique veteres, *continuus.* HEINS. Vid. ad IV. Met. 57.

377. *Hac*

Plura locuturi ſubito ſeducimur imbre.
  Pendula coeleſtes Libra movebat aquas.
Ante tamen, quam ſumma dies ſpectacula ſiſtat,
  Enſifer Orion aequore merſus erit.
PRoxima victricem cum Romam inſpexerit Eos,
  Et dederit Phoebo ſtella fugata locum;
Circus erit pompâ celeber, numeroque Deorum:
  Primaque ventoſis palma petetur equis.
Hi Cereris Ludi: non eſt opus indice cauſſâ.
  Sponte Deae munus promeritumque patent.

Meſ-

377. *Hac mihi quidam.*] Malo, *quondam*, ut ineſt MSS. Scribebat in exſilio. NEAP. *Quondam* ſex ſcripti.

379. *Haec, ait, illa dies.*] Habes diem: annus vero fuit DCCVII. ab U. C. triumphus Caeſaris IV. NEAPOL.

381. *Meruiſſe Tribunus.*] *Tribunal* Maz. Zulich. Voſſ. & tres alii. ut ſtipendium ſit militare Tribunal. ſed nil mutandum cenſeo. HEINS.

382. *Glorior.*] *Gratulor* unus Moreti.

382. *Officiis praefuit.*] Scriptus, *officio.* NEAPOL. *Officiis* duo ſcripti.

384. *Inter bis quinos.*] Ergo juxta Tribunum ſedit Ovidius; non quia ex equeſtri familiâ, ut cenſet magnus Lipſius in Amphitheatro, ſed quia Decemvir. Hoc munus exercuit Noſter pauculos annos, opinor, antequam Urbe diſcederet: nec aliud occupaſſe legi, praeter Triumviratum juvenili aetate. Merula ex illis in Triſtibus,

Nec male commiſſa eſt nobis fortuna reorum,
  Usque decem decies inſpicienda viris.

colligit, Naſonem tuliſſe etiam Centumviratus honorem. O peponem: imo ibi ſe clare Decemvirum teſtatur: nam ad hunc magiſtratum pertinebat Centumviros congregare, ad judicia reorum peragenda: cui rei initium ex Auguſti inſtitutione. *Auctor enim fuit*, inquit Suetonius, *ut Centumviralem haſtam, quam quaeſtura functi conſueverant cogere, Decemviri cogerent.* NEAP.

385. *Subito ſubducimur imbre.*] Eodemmet die. Plinius lib. XVIII. cap. 26. *Caeſari* VI. *Idus ſignificatur imber Librae occaſu.* NEAP.

385. *Subducimur imbre.*] *Seducimur* Arond. & ſeptem alii, cum Mazar. Zulich. & Erfurtano. hoc eſt, ſeparamur. bene. quomodo Ep. XIX. 142.

Seducit terras haec brevis unda duas.

mox *Enſiger Orion* meliores, pro *Enſifer.* quomodo etiam lib. II. Art. 55.

—— comesque Bootae
Enſiger Orion aſpiciendus erit.

HEINS.

386. *Aquas.*] *Equos* duo.

387. *Ante tamen quam ſumma dies.*] Erit Orionis occaſus heliacus. Sed heus quam menſis dices hanc ultimam ſpectaculorum? Kalendarium Conſtantini Magni ludos Megaleſiacos terminat IV. Idus; nam III. Idus facit natalem Severi: vetus vero hunc etiam, qui menſis XI. notat his litteris, LVDT. Sequimur antiquius. NEAP.

387. *Summa dies.*] *Fulva* unus.

389. *Proxima victricem.*] Pridie Idus Apriles erant Cerealia: quae non ex Feſtis antiquis Urbis, ſi verus nummus Laurentii Medicei, in cujus orâ: MEMMIVS AEDILIS CVRVLIS CEREALIA PRIMVS FECIT. NEAPOL.

491 *Pompa celeber.*] Expreſſim de hac Cereali M. Varro de R. R. *Nam modo ovum illud ſublatum eſt, quod ludis Circenſibus noviſſimi curriculi finem facit quadrigis: ſed ne illud quidem ovum vidimus, quod in Cereali pompâ ſolet eſſe primum.* NEAP.

391. *Celeber.*] Ita legendum docet Priſcian. lib. III. pag. 606. quare male quaedam editiones *celebris*, licet id in novem ſcriptis exſtet, & ita veteres in maſculino uſos his adjectivis viderimus ad Petron. 123. BURM.

392. *Palma petetur equis.*] Ludi conſtabant ex pluribus equitum curſibus, teſte Tacito. Prodigii loco olim habitum, pro hiſce gladiatorios exhibitos. Vide Dionem lib. XLVII. anno DCCXII. NEAPOL.

394. *Hinc Cereris ludi.*] Hoc eſt à XII. menſis die incipiunt Cereales. Cave credas bono Marſo, qui primum diſtichum interpretatur de ludis Circenſibus; ac ſi dicat hic Noſter, poſt Circenſes incipere Cereales. Sed ab homine nec Criticen nec Grammaticam exigimus NEAPOL. *Hic* Urſin. & tres alii. Lege, *Hi Cereris ludi.* pro *indice cauſae* praeſtantiores omnes, *indice cauſſa.* & bene. ſic ſupra ℣ſ. 328.

Index laetitiae fertur ad aſtra ſonus.

& apud Lucretium lib. II. 1079. *Indice mente* apud Livium lib. VII. 37. *Clamor omnium aſſenſus index.*

&

Meſſis erant primis virides mortalibus herbae;
  Quas tellus nullo ſollicitante dabat.
Et modo carpebant vivaci ceſpite gramen;
  Nunc epulae tenerâ fronde cacumen erant.
Poſtmodo glans nata eſt. bene erat jam glande repertâ:
  Duraque magnificas quercus habebat opes.
Prima Ceres homini ad meliora alimenta vocato
  Mutavit glandes utiliore cibo.
Illa jugo tauros collum praebere coëgit:
  Tum primum ſoles eruta vidit humus.
Æs erat in pretio: chalybeïa maſſa latebat.
  Heu quam perpetuo debuit illa tegi!
Pace Ceres laeta eſt. at vos optate, coloni,
  Perpetuam Pacem perpetuumque Ducem.

Farra

& lib. XXIII. 46. *Clamor faveris index.* lib. XXXVI. 24. *Clamor capti oppidi index.* Plinius lib. VIII. cap. 16. *Leonum animi index cauda, ſicut & equorum aures.* Pont. IV. Eleg. XIII.

Unde ſaluteris, color hic tibi protinus index.

Met. IX. 535.

Eſſe quidem laeſi poterat tibi pectoris index
Et color & macies.

Rutilius Itinerario,

Nec locus ille mihi cognoſcitur indice fumo.

Et mox:

Index ſemiruti porta vetuſta ſoli.

Avienus Phaenom.

—— *vere ſollers mox indice diſcat.*

ſic &

Index cura Deûm

Statio Epicedio in Patrem. HEINS.

394. *Premeritumque.*] Vid. Giſan. Indic. Lucret. in *promerita*

395. *Panis erant primis.*] *Meſſis erat* Zulich. & Mazar. à manu prima. Patavinus quoque unus melioris notae & Francof. *Meſſis erant.* probe. meſſem pro pane ponit. ſuperiori verſu, *patent*, pro *patet*, unus Mediceus. & id placet. HEINS. *Panis erat primus* Voſſ. Bernenſ. & alius.

317. *Vivax è ceſpite gramen.*] *Vivaci ceſpite* Urſin. Nauger. & alii nonnulli *vivo de ceſpite* Bononienſis. HEINS. *Vivax en* duo. *vivax de* octodecim. *vivax in* duo.

398. *Erant.*] *Frat* Sarravian. & plurimi alii.

399. *Poſtmodo glans nata eſt.*] Vide, ſodes, elegans Epigramma Zonae, in Graecis. NEAP. *Orta eſt* quatuor libri. HEINS.

399. *Bene erat.*] Vide Caſaub. ad Perſ. IV. 29. & comment. ad Petron. XXXIV. & LXV.

400. *Duraque.*] Unus codex, *puraque. munificas* maluit olim Heinſius. ſed quia *bene eſſe* de lauto convivio dicitur, retineo hic vulgatam.

401. *Prima Ceres homine ad meliora alimenta vocato.*] Verſus paulo durior. *homini* Mazar. Zulichem. Voſſ. prim. Ambroſ. & tres alii. τὸ *alimenta* abeſt à tribus. Forte,

Prima Ceres hominum victu ad meliora vocato.

HEINS. *Pabula prima Ceres homine ad meliora vocato* Bernenſ. *hominem ad meliora vocavit* duo. *homini vocato* Voſſ & Petav. *elementa* etiam duo.

403. *Illa jugo tauros.*] Callimachus polite in Hymno ad eamdem:

Κάλλιον, ὡς πολίεσσιν ἑαδότα τέθμια δῶκε·
Κάλλιον ὡς καλάμαν τε καὶ ἱερὰ δράγματα πρῶτα
Ἀσταχύων ἀπέκοψε, καὶ ἐν βόας ἧκε πατῆσαι,
Ἁνίκα Τριπτόλεμος ἀγαθὰν ἐδιδάσκετο τέχναν.

NEAP. *Jugis* Petav.

404. *Soles.*] *Sulces* Edit. prim. *dum primum* Mazarin.

405. *Æs.*] *Res* Voſſ *in pretium* Vatic. & Petav.

405. *Chalybis jam maſſa placebat*] *Chalybe jam* Petav. *chalybeia* Nauger. bene Sed nondum ſanatus eſt locus. Urſin. Mazar. Zulich. unus Vatic. & unus Patav. *chalybeia maſſa latebat.* optime. quò & alludunt prim. Ambroſ. & Laeti, in quibus, *chalybaeaque maſſa latebat. latebat* etiam in Erfurtano aliisque nonnullis. HEINS. *Patebat* in uno erat codice.

406. *Heu heu perpetuo*] Liber Urſini & optimus Vaticanus, *Eheu.* CIOFAN. Alii, *Heu*, vel, *Eheu.* At Laeti Codex, prim. Bonon. & tres alii, *Heu quam perpetuo.* ut in Amoribus,

Heu

Digitized by Google

Farra Deae micaeque licet ſalientis honorem
  Detis, & in veteres turea grana focos.
Et, ſi tura aberunt, unctas accendite taedas.
  Parva bonae Cereri, ſint modo caſta, placent.
A bove ſuccincti cultros removete miniſtri.
  Bos aret: ignavam ſacrificate ſuem.
Apta jugo cervix non eſt ferienda ſecuri.
  Vivat, & in durâ ſaepe laboret humo.
Exigit ipſe locus, raptus ut virginis edam.
  Plura recognoſces: pauca docendus eris.
Terra tribus ſcopulis vaſtum procurrit in aequor
  Trinacris; à poſitu nomen adepta loci.
Grata domus Cereri. multas ibi poſſidet urbes;
  In quibus eſt culto fertilis Henna ſolo.

Fri-

Heu quam, quod ſtudeas ponere, ferre grave eſt!

Triſt. III. El. IV.

Heu quam vicina eſt ultima terra mihi!

Heins.

407. *Et vos orate coloni Perpetuam pacem paciſicumque ducem.*] In nonnullis, *perpetuumque ducem.* Nauger. *Optate* meliores. bene. deinde, *at vos*, Arondel. Voſſii & tres alii. etiam rectius. Maz. Zulich. & multi alii, *perpetuumque ducem*, quod & in ſuis invenerat Naugerius. lib. I. 289.

Jane, face, aeternos pacem pacisque ſequeſtrem,
  Neve ſuum praeſta deſerat auctor opus.

& eodem libro, 721.

Utque domus, quae praeſtat eam, cum Pace perenuet,
  Ad pia propenſos vota rogate Deos.

& de Veſta lib. III. 427.

Quos ſancta fovet ille manu bene vivitis ignes.
  Vivite inextincti flammaque duxque, precor.

Heins. *Paciferumque ducem* Petav.

409. *Honorem.*] *In ore* Arund.

410. *Turea grana.*] *Tura liquata* unus Moreti. *Taurea dona* Mazar. mox, *ſed ſi thura*, Edit. Neap. *At ſi* Farneſ. *aberint* tres ſcripti. deinde, *junctas accendite taedas*, quatuor. *accendite pinus*, Patavinus, cujus *taedas* eſt gloſſa. ut & *faces*, quod erat in tribus codicibus. ita inf. IV. 493.

Illic accendit geminas pro lampade pinus.

& ita *Pinea taeda* Epiſt. XII. 34. & ſupr. II. 558. Burm.

412. *Parva bonae.*] *Pauca* Gottorp. *ſi modo caſta* Ambroſ. *dummodo caſta* Patav. quae omnia habent, quo ſe tueantur.

412. *Sint modo caſta.*] Plenus ex Ethnicis paribus gemmis Plato & Porphyrius. Vide illum in Alcibiade altero, hunc *περὶ Ἀποχῆς ἐμψ.* libro II. Neap. Nam in ambarvalibus erat caſtitatis obſervatio, teſte Servio ad illud Virgil. Ecl. III. 77. *Cum faciam vitula pro frugibus.* Douza.

413. *Cultros Removete.*] Antiquiſſima lex fuit inter primaevos Italiae populos, quâ pari poenâ homicida & bovicida damnabatur: ratio apud Ælianum Ποικίλης lib. V. Inter leges, hic inquit, Atheniensium *καὶ τοῦτο δ' ἦν φυλαττόμενον παρ' αὐτοῖς· βοῦν ἀρότην καὶ ὑπὸ ζυγὸν πονήσαντα σὺν ἀρότρῳ, ἢ καὶ σὺν τῇ ἁμάξῃ μηδὲ τοῦτον θύειν, ὅτι καὶ οὗτος ἂν εἴη γεωργὸς, καὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις καμάτων κοινωνός.* Neap. *Cultrum* quinque libri. *prohibete* etiam Gottorph.

414. *Ignavam ſacrificate ſuem.*] Forſan ad illud Platonis Comici adluſit *ἐν ταῖς Ἑορταῖς τῷ δράματι*· quem dixiſſe refert Clemens Alexandrinus Stromatωn lib. VII. non oportere nos alium ex omni quadrupede occidere quam ſuillum: nam & caro habetur in gulae deliciis, & nihil ex porco redit praeter ſetas, grunnitum & lutum. Unde & facete dicere ſolebat Æſopus, ideo maxime clamare ſues cum trahuntur, quia ad nihil aliud utiles ſe credunt quam ad ſacrificium. Neap. *Ignavum* prim. Med. pr. Farneſ. Gottorph. & multi alii. Heins.

415. *Cervix non eſt.*] *Cervix, & non ferienda* quatuor.

418. *Plura recognoſces.*] Malim, *recognoſcis.* mox, pro *ea poſſidet*, Zulich. & alter Ambroſ. *ibi.* Heins. *Recognoſcens* Arondel. Franeof. Polit. & ſeptem alii: non male. *recognoſcas* etiam nonnulli. deinde, *multas Dea poſſidet urbes*, Petavii.

419. *Procurrit.*] *Deſcendit* Sarrav. & duo alii. *praecurrit* Moreti tertius.

420. *Loci.*] *Locus* Patavin. ſed I. Pont. VIII. 12. *Poſitu vix adeunda loci.* *appoſitum* Regius & quinque

Frigida coeleſtum matres Arethuſa vocarat.
  Venerat ad ſacras & Dea flava dapes.
Filia, conſuetis ut erat comitata puellis,
  Errabat nudo per ſua prata pede.
Valle ſub umbroſâ locus eſt, adſpergine multâ
  Uvidus ex alto deſilientis aquae.
Tot fuerant illic, quot habet natura, colores:
  Pictaque diſſimili flore nitebat humus.

Quam

que alii. *appoſiti* Pntean. *appoſitu* quatuordecim. Burm.

421. *Grata demus Cereri.*] Imo non habuit Diva gratiorem, tum ob frumentationem, tum ob cultum. Diodorus lib. v. (ſi fides Siculo de laude Siculâ. apage, fidus eſt Hiſtoricus.) Καὶ τ ἁρπαγῆς τ κτ τὴν Κόρην ἐν ταύτῃ νήσῳ γενομένης ἀπόδειξιν εἶναι λέγουσι φανερωτάτην, ὅτι τὰς διατριβὰς αἱ θεαὶ κτ ταύτην τὴν νῆσον ἐποιοῦντο, διὰ τὸ στέργεσθαι μάλιστα παρ' αὐταῖς ταύτην. imo & veneratae. Hinc carmen illud cujuſpiam Graeci vatis:

Δάματερ πολύκαρπε σὺ κ' ἐν Σικελοῖσιν ἐναργής.

Exſtant adhuc, ni fallor, Ennae rudera templi veteris Cereri dicati. de quo Strabo lib. vi. ſed de illius religione mira Cicero Verrinâ iv. *Apud patres noſtros atroci ac difficili Reipublicae tempore, cum, Tito Graccho occiſo, magnorum periculorum metus ex oſtentis portenderetur, P. Mucio L. Calfurnio Conſulibus, aditum eſt ad libros Sibyllinos; in quibus inventum eſt, Cererem antiquiſſimam placari oportere: tum ex ampliſſimo collegio Decemvirali ſacerdotes populi Romani, cum eſſet in Urbe noſtrâ Cereris pulcherrimum & magnificentiſſimum templum, tamen usque Ennam profecti ſunt. Tanta enim erat auctoritas & vetuſtas illius religionis, ut cum illuc irent, non ad aedem Cereris, ſed ad ipſam Cererem proficiſci viderentur.* Paullo poſt ſubdit, fanum illud habuiſſe bina Cereris ſimulacra, unum marmoreum, alterum aereum modicum cum facibus, ſed excellens & perantiquum. Si templi auctorem quaeris, non dabo integrum: is Gelon fuit Syracuſanus; ſed partem exſtruxit, non omne: obiit, cum fere clauderetur opus. Diodorus Siculus lib. xi. Ἀπὸ δὲ τούτων εὐπορούμενος ὁ Γέλων, ἐκ μὲν τῶν λαφύρων κατεσκεύασε ναοὺς ἀξιολόγους Δήμητρος καὶ Κόρης· χρυσοῦν δὲ τρίποδα ποιήσας ἀπὸ ταλάντων ἑκκαίδεκα, ἀνέθηκεν εἰς τὸ τέμενος τὸ ἐν Δελφοῖς, Ἀπόλλωνι χαριστήριον. Ἐπιβάλετο δὲ ὕστερον καὶ κτ τὴν Ἔνναν κατασκευάζειν ναὸν Δήμητρος· ἐσηκὼς δ' ὕσης, τοῦτον μὲν οὐ συνετέλεσε, μεσολαβηθεὶς τὸν βίον ὑπὸ τῆς πεπρωμένης. Quis ergo perfecit? verum fateor, ipſi ignoramus. forte apud ſcriptores Graecos veſtigium exſtat aliquod hujus rei. Neap

422. *Culto ſolo.*] Meo veteri eſt, *celſo*. ex ſitu, qni arduus & acclivis. Livius lib. xxiv. 37. *Enna in excelſo loco ac praerupto undique ſita, cum loco inexpugnabilis erat, tum praeſidium in arce validum habebat.* Strabo quoque lib. vi. Κειμένην ἐπὶ λόφῳ, περιειλημμένην πλάτεσιν ὀροπεδίοις ἀροσίμοις πᾶσιν. Sed ad quid teſtes? forte diruta. An non exſtant cineres? Ipſa urbs veterrima viſitur hodie à longe in edito colle, non deſerta, ſed dives gente, pleràque illuſtri. Neapol.

422. *Enna.*] Vere admonent hîc interpretes ſcribendum *Enna* per dnplex *n n*. Vide quae notavi in Metamorphoſ. & in libris de Ponto. Ciofan. *Henna* meliores tam hic quam infra, de quo ad Claudianum Raptu Proſerpinae i. 122. & iii. 72. Heins.

427. *Locus eſt.*] Vaſta illa ſpecus celebris hoc raptu apud veteres & ſoli fertilitate. Adſcribam Ariſtotelis verba ex libro de Mirandis: Ἐν τῇ Σικελίας τῇ καλουμένῃ Ἔννῃ, σπήλαιόν τι λέγεται εἶναι, περὶ ὃ κύκλῳ πεφυκέναι φασὶ τῶν τε ἄλλων ἀνθέων πλῆθος διὰ πάσης ὥρας, πολὺ δὲ μάλιστα τῶν ἴων ἀπέραντόν τινα τόπον συμπεπληρῶσθαι· ἃ τὴν σύνεγγυς χώραν εὐωδίας πληροῖ, ὥστε τοὺς κυνηγοῦντας, τῶν κυνῶν κρατουμένων ὑπὸ τῆς ὀδμῆς, ἐξαδυνατεῖν τοὺς λαγὼς ἰχνεύειν· διὰ δὲ τούτου τοῦ χάσματος, ἀσυμφανής ἐστιν ὑπόνομος, καθ' ὃν φασι τὴν ἁρπαγὴν ποιήσασθαι τὸν Πλούτωνα τῆς Κόρης. Neapol.

428. *Humidus ex alto deſilientis aquae.*] In eodem Vaticano & in ore lib. Statii, *Uvidus ex alto, &c.* multo libentius ſequor. Ciofan. Ita inf. 688. *Aſſiduis uvida ſemper aquis.* ubi vide.

429. *Tot fuerant illic.*] Urſini liber, *florent.* quod placeret, niſi *flore* ſequeretur. Scribo, *Tot vernant illic*; & ſequenti verſu, *flore renidet humus*, pro *nitebat.* nam unus Patavinus melioris notae, *ridebat*, alius, *virebat.* Exaratnm fuerat, *flore nidet*, aut *nitet*, pro *renidet.* & *virant*, pro *vernant*, ſuperiori verſu. hinc natus error. *vernae roſae* Faſt. iv. 192. *vernantia lilia* Columella,

Cum Cereris proles veſtris intenta choreis
Æquoris Hennaei vernantia lilia carpſit.

ſic Met. xv. 204.

——— *florumque coloribus almus*
Ridet ager.

ita

Digitized by Google

Quam ſimul adſpexit; Comites accedite, dixit;
  Et mecum veſtros flore replete ſinus.
Praeda puellares animos prolectat inanis,
  Et non ſentitur ſedulitate labor.
Haec implet lento calathos è vimine textos:
  Haec gremium, laxos degravat illa ſinus.
Illa legit calthas: huic ſunt violaria curae:
  Illa papavereas ſubſecat ungue comas.

Has,

ita enim vetuſti codices. ubi plura. appoſite Prudentius περὶ Στεφάν. Hymno S. S. Petri & Pauli Apoſtolorum,

Sic prata vernis floribus renident.

Apulejus Met. IV. *Inter varias herbulas & laetiſſima vireta fulgentium roſarum minius color renidebat.* ita ſcribendum. & eſt id verbi ſaepe in illo à librariis perperam mutatum. libro XI. *Arbores germine foliorum renidentes.* quod male mutavit Elmenhorſtius. HEINS.

431. *Quam.*] *Quos* Putean. & Regius. *quas* Thuan. *quem* alius. *quae* Ambroſ. *quod* duo.

432. *Plenos flore referte ſinus.*] *Veſtros referte* multi ex ſcriptis. *veſtros replete* alii nonnulli. bene. HEINS. *Etnaeo noſtros flore replete ſinus* unus.

433. *Animosq; oblectat inanis.*] Alii, *delectat*, ex melioribus. Sed vere Petav. & Urſin. *prolectat.* quò ſpectant etiam primus Med. & Politiani Excerpta cum quatuor aliis, qui *projectat* agnoſcunt. Plautus Bacchidibus Act. III. Sc. VI.

Etiamne ultro tuis me prolectas probris.

Prudentius Amartig.

Aſt aliae, quas nullus amor prolectat edendi.

Auſonius Ep. XIV. *Editionis alienae prolectat audaciam.* Cyprianus ſub finem Ep. I. *Prolectet aures religioſa mulcedo.* Apulejus Met. libro V. *Mox prolectante ſtudio pulcherrimae viſionis miratur ſingula.* & mox, *Et illae ſedatae lachrymae poſtliminio redeunt prolectante gaudio.* & IX. *Canorae etiam aviculae prolectante verno vapore concentus ſuaves adſonant.* & in Apologia, *Quod inſtitui pergam diſputare, nullam mihi cauſam fuiſſe Pudentillam ad nuptias prolectandi.* Marcianus Capella libro VIII. *Tunc etiam nuptialis gratiae nomine prolectatus, inundantis temeti ſe infuſione proluerat.* Uſus etiam eſt eo verbo Cicero, ut & Ammianus Marcellinus. ſic & *electare* Plautus dixit. & *allectare* Cicero Catone cap. XVI. *inlectare* Val. Flaccus libro IV. 388.

Haud procul inlectant Argum, languentia cantu
Lumina cuncta notat.

ſic ſcribo. *infectans* perperam vulgo. de Mercurio Argum cantibus demulcente eſt ſermo. hinc & *illex cantus. prolicere* reſtituimus apud Noſtrum libro II. Artis, ℣ſ. 718. ubi adeantur notae. HEINS.

434. *Et non ſentitur.*] Lamprid. Alex. Sever. *Laborem in victoria nemo ſenſit.* forte, *ſentitus.* HEINS. Neſcio an *ſentitus* ſe tueri poſſit.

435. *Calathos è vimine nexos.*] *Textos* Voſſ. prim. Ambroſ. Zulich. Mazar. Laeti, prim. Farneſ. & multi alii. quod ſequor. Claudianus lib. II. Rapt. 138.

——— *nunc vimine texto*
Ridentes calathos ſpoliis agreſtibus implet.

Martial. lib. IX. Ep. 74.

Clauſa mihi texto cum prandia vimine mittas.

Nemeſianus Eclog. II. de Luſciniâ,

Quae licet interdum contexto vimine clauſa.

Virgil. IV. Georg. 34.

Seu lento fuerint alvearia vimine texta.

Statius Theb. I. 583.

Gramineos dedit herba toros & vimina querno
Texta domus.

ſic paſſim veteres. Noſter lib. VI. 26.

Et paries lento vimine textus erat.

& II Met. 555.

——— *texta de vimine ciſta.*

Virgil. Eclog. II.

Viminibus mollique paras detexere junco.

Et I. Georg. 266.

Nunc facilis rubea texatur fiſcina virga.

Et XI. Æneid. 65.

Arbuteis texunt virgis & vimine querno.

Senec. Epiſt. XC. *Quid ergo? non quamlibet virgeam cratem texuerunt manus.* Tibull. II. III. 15. *Dum fiſcella levi detexta eſt vimine junci.* Hieron. ad Ruſticanum Monachum, *Vel Fiſcellam texe junco, vel caniſtrum textis plecte viminibus.* Caeſ. VI. de Bel. Gal. *Contexta viminibus membra. plectere* tamen *vimine* dixit Saluſt. apud Non. in *Parma.* HEINS *Ex vimine factos* Bern.

436. *Laxos degravat.*] Sic optime liber ſcriptus; non, *lapſos.* NEAPOL.

Digitized by Google

Has, Hyacinthe, tenes: illas, Amarante, moraris:
Pars thyma, pars caſiam, pars meliloton amant.
Plurima lecta roſa eſt; & ſunt ſine nomine flores.
Ipſa crocos tenues liliaque alba legit.
Carpendi ſtudio paullatim longius itur:
Et dominam caſu nulla ſecuta comes.
Hanc videt, & viſam patruus velociter aufert;
Regnaque caeruleis in ſua portat equis.
Illa quidem clamabat, Iö, cariſſima mater,
Auferor. ipſa ſuos abſcideratque ſinus.
Panditur interea Diti via: jamque diurnum
Lumen inadſueti vix patiuntur equi.
At chorus aequalis, cumulatis flore caniſtris,
Perſephone, clamant, ad tua dona veni.
Ut clamata ſilet, montes ululatibus implent;
Et feriunt moeſtae pectora nuda manus.

At-

437. *Illa legit calthas.*] *Caltham* Gloſſae exponunt βούφθαλμον. At Plinius hanc à buphthalmo, & bene, diſcriminat: nam licet ſint flores ferè colore ſimiles, non tamen iidem. Caltham ille facit violae marinae concolorem, ſed amplioribus foliis *Sed ſativis*, inquit, *maxima auctoritas lutois. Genera iis Tuſculana, & quae marina appellatur, folio aliquanto latiore, ſed minus odorato: in totum vero ſine odore minutoque folio calathiana, munus autumni, ceterae veris. Proxima ei caltha eſt concolori amplitudine: vincit numero foliorum marinam, quinque non excedentem.* Neap.

439. *Amarante.*] *Narciſſe* prim. Ambr. & Laeti.

440. *Pars thyma, pars rorem, pars meliloton amant.*] *Pars caſiam* bene optimus Urſini liber & Naugerianus. tres alii, *parsque roſas.* multi, *pars rores.* Strozzae codex, *pars crorem.* alius, *pars violas.* conjunxit in Georgicis thymum & caſiam quoque Virgilius,

—— *ipſe thymum caſiamque miniſtrat.*

in Bucolicis idem,

Tum caſiâ atque aliis intexens ſuavibus herbis.

In Ciri,

Narciſſum caſiamque herbas incendit olentes.

quibus locis herba *caſia* deſignatur, quam multi cum *caſia* Arabiae frutice confundunt. eum errorem & Servius ad Maronem non ſemel erravit. Heins.

441. *Sunt & ſine nomine flores.*] *Et ſunt* ſcripti potiores. Puto ſcribendum:

Plurima lecta roſa eſt, lecti ſine nomine flores.

τὸ *lecti* exciderat negligentiâ librariorum, quia *lecta* praeceſſerat. Heins.

442. *Liliaque alba legit.*] Claudianus in Raptu de eâdem:

—— *Et aut violas aut candida lilia carpit.*

Neapol.

447. *Iö, cariſſima mater.*] *Iö, comitesque parentes* Moreti ſecundus. *clamat, jam jam c.* tertius. *clamat Io, Iö, c. m.* Voſſianus.

448. *Abſcideratque ſinus.*] *Exſcideratque* multi veterum. Virgil. lib. v. 685.

Tum pius Æneas humeris exſcindere veſtes,
Auxilioque vocare deos.

ita vetuſtiſſimus Mediceus. *diſcindere* dixit Silius Italicus libro xvi.

Auratam medio diſcindit pectore veſtem.

& ſic Terentius in Adelphis, *Veſtem diſcidit? reſarcietur.* Apulejus lib. ii. Met. *Calcibus inſultare, capillos diſtrahere, veſtes diſcindere.* Maro Æneid. xii.

Purpureos moritura manu diſcindit amictus.

Heins. *Abſtuleratque* prim. Ambroſ.

449. *Namque diurnum.*] Lege, *jamque*, cum uno meo. Heins.

450. *Non patiuntur equi.*] Rectius vetus codex, *vix patiuntur.* Neapol.

451. *At chorus aequalis.*] Facit Proſerpinae comites ejusdem ferè aetatis. Neapol.

451. *Cumulatis flore caniſtris.*] Urſini: *cumulate flore miniſtrae.* Unus Vatic. *cumulato flore miniſtri.* alii ſeptem ejusdem Bibliothecae & Statii, *cumulatae flore miniſtrae.* magis placet. Ciofan. Scribe cum meo libro, *cumulatae:* nec ſane ſpernendus alter, in quo, *cumulatis flore caniſtris.* Neapol. *Cumulatis caniſtris* primae editiones, codex

Digitized by Google

Attonita eſt plangore Ceres; modo venerat Hennam:
Nec mora, Me miſeram, filia, dixit, ubi es?
Mentis inops rapitur. quales audire ſolemus
Threïcias fuſis Maenadas ire comis.
Ut vitulo mugit ſua mater ab ubere rapto;
Et quaerit foetus per nemus omne ſuos;
Sic Dea: nec retinet gemitus, & concita curſu
Fertur; & è campis incipit, Henna, tuis.
Inde puellaris nacta eſt veſtigia plantae,
Et preſſam noto pondere vidit humum.
Forſitan illa dies errori ſumma fuiſſet,
Si non turbaſſent ſigna reperta ſues.
Jamque Leontinos Amenanaque flumina curſu
Praeterit, & ripas, herbifer Aci, tuas:
Praeterit & Cyanen, & fontem lenis Anapi;
Et te, vorticibus non adeunde Gela.

Li-

codex Naugerii & ex noſtris quatuor. bene. Corippus IV. 148.

Qualia foecundi convectant munera campi
Agricolae, cum prata virent, pleniſque caniſtris
Lilia cana ferunt.

Columella libro x. ad Nymphas, ubi agit de floribus,

Hac facili greſſu teneras advertite plantas,
Tellurisque comas ſacris aptate caniſtris.

ubi male *optate* circumfertur. Noſter lib. II.

Stat puer & manibus lata caniſtra tenet.

utitur eadem voce Met. II. & VIII. etiam Virgilius, Statius, alii. *calathos* vocavit ſupra; & lib. VI. ubi Flora,

Inque leves calathos munera noſtra ferunt.

apud Claudianum quoque in Epithalamio Palladii:

—— *tum vere rubentes*
Deſuper invergunt calathos, largoſque roſarum
Imbres, & violas plenis ſparſere pharetris.

plenis caniſtris parum abeſt quin cenſeam ſcribendum. HEINS. *Cumulato flore miniſtrae* octo libri.

452. *Ad tua dona veni.*] Venuſte prim. Ambroſ. *ad tua vota* hoc eſt, ad tua gaudia. ſequenti verſu lege cum melioribus, *Ut clamata ſilet.* vulgo perperam, *Et.* HEINS.

454. *Et feriunt nuda.*] Patet ultimae voculae transpoſitio; legendum,

Et feriunt moeſtâ pectora nuda manu.

NEAPOL. *Moeſtae* Urſin. Nauger. & unus Patav. lege, *moeſtae manus.* repetit hunc verſum Triſt. lib. I. Eleg. III. Vide Notas lib. II. ℣. 100. ſupra 342.

Et feriunt molles taurea terga manus.

HEINS.

456. *Filia, dixit, ubi es?*] Meliores libri, *filia, clamat, ubi es?* NEAPOL. *Dixit* praeſtantiores. HEINS.

457. *Ut quas audire ſolemus.*] *Quales audire* iidem, & *paſſis comis*, pro *fuſis*, ſequenti verſu. de quo ad lib. I. ℣. 646. HEINS. Et ego hic *fuſis* praefero: id enim Maenadibus melius congruit. vid. VIII. Met. 107. *ſparſis* Farneſ. BURM.

458. *Maenadas ire comis.*] Dionyſianas illas: quibus nomen hoc ab inſaniâ. NEAP.

460. *Et quaerit foetus.*] *Queritur* unus Vatican. ut Rem. Am.

Et queritur vitulum mater abeſſe ſuum.

HEINS. Inf. 525. *Sic tibi, quam raptam quereris, ſit filia ſoſpes.*

461. *Sic Dea: nec retinet.*] Iidem, *Sic Dea: non retinet.* O quanto aptius! NEAPOL. *Non* etiam unus Heinſii.

461. *Curſu.*] *Currit* multi.

462. *E campis.*] *A campis* plurimi.

464. *Natae pondere.*] In antiquis plerumque, *noto pondere.* NEAPOL.

465. *Erroris ſumma fuiſſet.*] *Errori* elegantius Zulichemianus. Nauger. *errorum.* HEINS. *Ille dies* Farneſ. ut *ſumma* ſit ſubſtantivum.

466. *Reperta.*] *Repente* Voſſ. prim. Ambroſ. & quinque alii.

467. *Aniſenaque flumina curſu.*] In nonnullis rectius, *Amaſenaque flumina.* Amaſenus enim Siciliae fluvius; ut idem Ovidius XV. Metam. teſtatur his verſibus,

Nec

Liquerat Ortygien, Megareaque, Pantagienque,
Quâque Simetheas accipit aequor aquas,
Antraque Cyclopum, poſitis exuſta caminis,
Quique locus curvae nomina falcis habet:
Himeraque, & Didymen, Acragantaque, Tauromenonque;
Sacrorumque Melan paſcua laeta boum.
Hinc Camerinan adit, Thapſonque & Heloria tempe;
Quâque patet Zephyro ſemper apertus Eryx.
Jamque Peloriaden, Lilybeaque, jamque Pachynon
Luſtrarat, terrae cornua trina ſuae.
Quacumque ingreditur, miſeris loca cuncta querelis
Implet. ut amiſſum cum gemit ales Ityn.
Perque vices modo, Perſephone, modo, Filia, clamat.
Clamat, & alternis nomen utrumque ciet.

Sed

Nec non Sicanias volvens Amaſenus arenas
Nunc fluit: interdum ſuppreſſis fontibus aret.

NAUGER. *Jamque Leontinos Aniſenaque flumina curſu Praeterit* vulgo nunc legitur. Quaedam alia monſtra reppererunt & commenti ſunt interpretes. In quinque Vatic. Statiano & Urſin. eſt: *Amenaque.* in alio ex eadem Bibliotheca omnium optimo, qui Angeli Colotii fuit, *Amenenaque.* quae lectio ſuperne in lib. Urſin. notata eſt, quae ad genuinam proxime accedit. ſiquidem legendum eſt: *Amenanaque.* In iis, quos dixi, veteribus libris ſyllaba, *na*, quae in verbo, *Amena*, geminanda erat, à librariis omiſſa eſt. Eſt enim *Amenanus* fluvius in Sicilia per Catanam defluens. Strabo lib. v. idque perſpicue etiam apparet ex veteri Numiſmate, quod habet idem Urſinus. Cujus ex altero latere cum eodem fluvio hae litterae leguntur: ΑΜΕΝΑΝΟΣ. ex altero vero ΚΑΤΑΝΑΙΩΝ. CIOF. *Amenenaque* Petav. *Amenaque* Zulich. Maz. & multi alii. quidam, *Antenaque*, vel *Amaſenaque.* & ſimilia. Sed *Amenanaque* tam hic quam lib. xv. Met. 279 ſcribendum eſſe ex Strabone primus monuit Fulvius Urſinus, & poſt illum, in Siciliâ, Philippus Cluverius. Urſino eam emendationem Ciofanus ſublegit. Neque aliter Muretus in codice ſuo caſtigarat, adſcripto inſuper Strabonis loco. prim. Ambroſ. *Armenaque.* Malim etiam, *curſim*, quia *curſu* paulo ante praeceſſit. HEINS. Brodaeus ad Oppian. Cyneg. lib. III. pag. 104. dicit, alius non diſplicere, *Aſinaque flumina.* ſuum codicem habere, *Aniſenaque.* quod Marſus tuetur. Sed Scopp. lib. I. Collect. cap. 3. *Amaſenaque* tuetur. *Anienaque* olim editi. de quo Antonius Fanenſis nugas agit. Hunc fluvium hodie *Guidicello* vocari &, per ſubterraneas vias lapſum, in ipſa urbe Catana exire, docet Petrus Carrera in Deſcript. Aetnae lib. I. cap. 16. BURM.

469. *Fontes.*] *Fontem* ex duodecim ſcriptis Heinſius edidit. *Levis Anapi* Voſſ. *Apani.* Mazar.

470. *Verticibus non adeunde Gela.*] A Verticibus nomen accepiſſe Gelam docet Bochartus Chanaan. lib. I. 29.

471. *Liquerat Ortygiam.*] Inſulam prope Syracuſas; ne dicam peninſulam: nam ponte fuit olim annexa magnae, mirae illi urbi. Vetus Magiſter ad Pindari Olymp. Odâ VI. Ὀρτυγία, νῆσος ταῖς Συρακούσαις παρακειμένη τὸ πρότερον, νῦν δὲ συνήφθη τῇ πόλει. expreſſim de ponte Strabo lib. VI. Ἡ δὲ Ὀρτυγία συνάπτει γεφύρᾳ πρὸς τὴν ἤπειρον πρόσγειος οὖσα. At Thucydidis Scholiaſtes videtur adſignificare, ſpatium illud breve inter inſulam & Syracuſas aggere ſolidâque terrâ ſemel impletum ab inſulae cultoribus: Τὸ πρῶτον, ait ille, οἱ Συρακούσιοι τὸ νησίδιον ᾤκισαν μόνον, αὖθις δὲ μὲν χερσωθέντος αὐτοῦ, συνάψαντες αὐτὸ τῇ Σικελίᾳ διὰ χώματος, κατῴκησαν καὶ ἐν τῇ Σικελίᾳ· ἐκαλεῖτο δὲ ἡ Σικελία, Ἔξω πόλις. NEAPOL. *Ortygien* meliores. ſic & in Metamorphoſi. HEINS. *Ortygian* unus.

472. *Quaque Simethaeas.*] Catoni riſum excuteret Berſmannus cum ſuâ illâ notâ, *Simaethos inſula*; enim Σίμαιθος ſit flumen prope Catanam & Cyclopum ſcopulos: accolae dicunt, *la Jaretta.* NEAPOL. Vid. ad XIII. Met. 750. *Quodque Sim.* Douzae Exc. & Arund.

474. *Nomina falcis habet.*] Licet haec neſcias, de Meſſanâ an Drepano intelligas: nam utraque habet à falce nomen, (Ζάγκλον hanc priſci inei Siculi vocarunt) ex chorographia tamen, & ex eo quod multo poſt nominet Erycem, ad cujus pedes ſita civitas Drepanitana, Meſſanam praefatis verbis deſcribi non ambigo. NEAP.

475. *Agrigentaque.*] Veteres, *Acracantaque*, aut *Acragantaque.* Lege, *Acragantaque.* ὁ Ἀκράγας Graecis. Latinis, *Agrigentum.* Gratius, *Cantatus*

Digitized by Google

Sed neque Perſephone Cererem, neque filia matrem
Audit: & alternis nomen utrumque petit.
Unaque, paſtorem vidiſſet an arva colentem,
Vox erat, Hac greſſus ſiqua puella tulit?
Jam color unus ineſt rebus; tenebriſque teguntur
Omnia: jam vigiles conticuere canes.
Alta jacet vaſti ſuper ora Typhoëos Ætne,
Cujus anhelatis ignibus ardet humus.
Illic accendit geminas pro lampade pinus:
Hinc Cereris ſacris nunc quoque taeda datur.
Eſt ſpecus exeſi ſtructurâ pumicis aſper;
Non homini regio, non adeunda ferae:
Quo ſimul ac venit, frenatos curribus angues
Jungit, & aequoreas ſicca pererrat aquas.

Effu-

natur Grajis Acragas. Virgilius lib. III. 703. ubi Siciliam deſcribit,

Arduus inde Acragas oſtentat maxima longe Moenia.

ubi Mediceus veterrimus, *Agragans.* & ſic plerique omnes, niſi quod in uno vetuſtiſſimo Vaticano, *Acragas. Acragantinus Empedocles* apud Lucretium lib. I. 717. Ἀκραγαντῖνος. nam *Agragantinus* tres vetuſtiſſimi codices; quos inſpexi, non *Agrigentinus.* in Chronico etiam Euſebiano Hieronymi vetuſtiſſima exemplaria, *Phalaris apud Agragantinos tyrannidem exercet.* & ſic apud Plinium lib. XXXV. cap. 15. etiam apud Silium ſcribunt antiqua exemplaria. in antiquis nummis ΑΚΡΑΓΑΝΤΟΣ, quales plurimos Philippus Pharuta exhibuit. tres tamen ſunt ſub titulo *di Drago fiume*, in quibus manifeſte exaratum occurrit, ΑΓΡΑΓΑΣ. unus ΑΚΡΑΓΑΣ. pro *Tauromenonque* unus Patavinus, *Tauromenenque.* recte. atque ita apud veterem poëtam Graecum neſcio quem legiſſe me ſum certus. locus tamen nunc non ſuccurrit. Ταυρομένιχ Straboni eſt. aliis Ταυρομένιον. apud Latinos nonnumquam effertur, *Taurominium.* Sic apud Juvenalem Sat. V. 94. in ſcriptis, quotquot vidi, omnibus, *Taurominitanae rupes. Melan* etiam pro *Melam* meliores paulo poſt, quomodo & *Camerinan* mox dicet. *Sacrorum* etiam *boum*, non *ſacrarum*, aliquot ſcripti. *Camerina* autem Latinis, quae Graecis Καμαρίνα. *Camerina* enim in optimis Virgilii, Naſonis, Chronici Euſebiani exemplaribus conſtanter. HEINS. *Sacratumque* Excerpt. Douzae Putean. & duo alii. vid. Pr. Flavium Conject. cap. 6.

477. *Thapſumque.*] Scripta membrana, *Thapſonque.* NEAP.

477. *Et Oloria Tempe.*] Legas cum Noſtro, *& Eloria Tempe.* Tres apud me veteres habent, *Heloria.* Et ſane parum conſtantes ſcriptores antiqui in ortographiâ fluminis & urbis ejuſdem nominis! Plinius: *Syracuſae portus Nauſtathmus, flumen Elorum.* at Silius:

——— *Atque undae clamoſus Helorus.*

Graeci: Ἕλωρος, πόλις Σικελίας, ἀπὸ Ἑλώρου ποταμοῦ. NEAP. vid. Herm. Barb. ad Plin. III. 8.

478. *Quaque jacet Zephyro.*] *Patet* meliores. & recte. Rutilius Itinerario,

Inque omnes ventos littora nuda patent.

Rufus Feſtus Orâ Maritimâ 198.

Poetanion autem eſt inſula, ad Zephyrum jacet
Patulusque portus.

ubi male legitur, *ad ſe fumum latet.* HEINS.

480. *Terrae cornua prima ſuae.*] Ingenioſiſſimo Jano Vlitio videbatur legendum, *cornua trina.* ut ad etymon Trinacriae alludat. nec diſſentio. vid. notas ad Met. XIII. ℣ſ. 724. HEINS.

482. *Cum gemit.*] *Congemit* Ed. Neap. & ita Junii codex.

483. *Perque vices.*] *Vicem* Petav. & alius. *modo filia, mater* plurimi editi, ſed contra Mss. fidem. & tamen non male convenit ſequentibus. mox, *vocibus alternis nomen*, Putean. alter.

487. *Vinaque.*] Alii, *unaque*, ut ad vocem referatur. ut ſit, una vox clamantis, ſive paſtorem vidiſſet, ſive agricolam. fallitur enim hoc loco Marſus. MICYLL. *Vina colentem* Marſus explicat vino indulgentem. *vinaque* eſt in uno tantum codice. *ut arva* Ambroſ. *in arva* tres. vid. ad lib. II. 394.

488. *Ecqua.*] *Siqua* omnes fere ſcripti. recte. *ſi* pro an.

490. *Jam vigiles.*] *Pervigiles* Pembroc.

491. *Typhoeos Ætna.*] *Ætne* meliores. ſic ſaepe alibi. HEINS.

492. *Anhelatis.*] *Ab elatis* Cantabrig.

494. *Taeda datur.*] Ea propter ſupra ℣ſ. 411. dixit, *Unctas accendite tedas.* NEAP. *Cereri* Bern.

496. *Non-*

Digitized by Google

Effugit & Syrtes, & te, Zanclaea Charybdi;
Et vos, Niſaei, naufraga monſtra, canes;
Hadriacumque patens late, bimaremque Corinthon.
Sic venit ad portus, Attica terra, tuos.
Hic primum ſedit gelido moeſtiſſima ſaxo.
Illud Cecropidae nunc quoque triſte vocant.
Sub Jove duravit multis immota diebus,
Et Lunae patiens, & pluvialis aquae.
Fors ſua cuique loco eſt. quo nunc Cerealis Eleuſin,
Dicitur hoc Celei rura fuiſſe ſenis.
Ille domum glandes excuſſaque mora rubetis
Portat, & arſuris arida ligna focis.
Filia parva duas redigebat rupe capellas;
Et tener in cunis filius aeger erat.

Ma-

496. *Non homini facilis.*] *Non homini regio* Urſin. Voſſ. prim. Ambroſ. Laeti, Mazar. Zulich. Nauger. & multi alii. Apulejus Met. IV. *Ac dum trepidi regionis urgemur gravi tumultu, & inſtantis periculi metu terremur ad fugam.* Vulgata ſcriptura quomodo defendi poſſit vide Voſſium de Conſtructione cap. 5. & ſequenti verſu meliores magna ex parte, *Que ſimul advenit*, pro *ſimul ac venit*. tamen lib. II. 603.

Quae ſimul ac tetigit Juturnae ſtagna ſororis.
HEINS.

498. *Junxit.*] Meliores, *Jungit*. HEINS.

499. *Effugit ad Syrtes.*] *Et Syrtes* iidem. Lege etiam, *Charybdi*, ex uno Mediceo, pro *Charybdis*. HEINS.

500. *Niſei canes.*] Male alii, *Scyllaei*, & *Phorcei* unus Ambroſ. de quo ad Sabini Epiſt. I. eſt dictum. pro *naufraga monſtra* quidam, *turba*, ex melioribus. HEINS.

501. *Patens.*] *Petens* Sarrav.

501. *Bimaremque Corinthum.*] *Corinthon* alii. HEINS.

503. *Moeſtiſſima ſaxo.*] Clemens Alexandrinus in Protreptico: Καὶ φρέατι ἐπικαθίζει λυπουμένη. An in puteo, an in ſaxo ſederit, dubii ſcriptores. NEAP.

504. *Nunc quoque triſte vocant*] Maternâ linguâ Ἀγέλαστον πέτραν. Ariſtophanis Scholiaſtes: Ἔστι δὲ καὶ Ἀγέλαστος πέτρα καλουμένη παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, ὅπου καθίσαι φασὶ Θησέα μέλλοντα καταβαίνειν εἰς ᾅδου· ὅθεν καὶ τοὔνομα τῇ πέτρᾳ· ἢ ὅτι ἐκεῖ ἐκάθισεν ἡ Δημήτηρ κλαίουσα, ὅτε ἐζήτει τὴν Κόρην. & Heſychius: Ἀγέλαστος πέτρα ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἐφ᾽ ἧς ἐκαθέσθη ἡ Δημήτηρ, ὅτε τὴν Κόρην ἐζήτει. Hoc ſaxum fuit prope puteum Καλλίχορον dictum: ibi primum aliquid in honorem Cereris celebratum. Pauſanias in Atticis: Φρέαρ τὸ καλούμενον Καλλίχορον, ἔνθα πρῶτον Ἐλευσινίων αἱ γυναῖκες χορὸν ἔστησαν, καὶ ᾖσαν ἐς τὴν θεόν. NEAPOL. Vid. Zenob. Adag. I. 7. & ibi Schottum.

505. *Immota*] *Ignota* Regius.

507. *Qui nunc Cerealis Eleuſis Dicitur, hic Celei rura fuere ſenis.*] *Eleuſin* meliores. de quo ad Epiſt. IV. ℣ſ. 67. deinde, *quo nunc*, Urſin. unus Patav. & tres alii. & ſequenti verſu *hoc* Urſin. & unus Patav. *haec fuiſſe*. alius, *hoc fuiſſe*. *hic fuiſſe* Helmaeſt. Lege, *quo nunc Cerealis Eleuſin*, *Dicitur hoc Celei rura fuiſſe ſenis.* nempe loco. *Dicitur* pro dicuntur. ſic A. Gell. XVII. 16. *Anates Ponticos dicitur edundis vulgo venenis victitare.* Plin. lib. II. 5. *Ita fertur a Medea pellicem crematam.* Commodianus in Inſtructionibus de Jove,

Dicitur & fulmen Cyclopas illi feciſſe,

Fragmentum vetus de nominibus, quod Val. Maximo attexitur. *Fertur enim Cajam Caeciliam Tarquinii Priſci uxorem optimam lanificam fuiſſe.* Hyginus de Limitibus agrorum, *Has terras fertur inhabitare Indos atque alias gentes.* nec quicquam cauſae erat, cur Rigaltius ex ſuis codicibus *ferunt* pro *fertur* reponeret. HEINS. Juſtinus XXII. 5. *Ut dicatur, eos ſolos mortalium eſſe, qui bella tranſtulerint ad hoſtes.* vid. J. Gronov. ad Arrian. de Exped. Alex. I. I. qui & Graecos ita locutos docet. *Nam qui Cerealis* Bern. *nam quae* Junian. *ubi nunc* quinque. BURM.

508. *Haec Celei rura fuere ſenis.*] Videtur adſignificare, poſt Cereris adventum Eleuſim conditam, & in loco ubi erant Celei rura. Quod immanis anachroniſmus: ſive τὴν ἁρπαγὴν conferas in tempora Lyncei cum Euſebio, quod & indicat Tatianus Aſſyrius in Oratione contra Graecos: Κατὰ δὲ Λυγκέα, ἡ Κόρης ἡ ἁρπαγή, καὶ ἡ τοῦ ἐν Ἐλευσῖνι τεμένους καθίδρυσις, καὶ ἡ Τριπτολέμου γεωργία. ſive certius, ad Theſei ſaeculum: cum Eleuſis in

Atti-

Digitized by Google

Mater, ait virgo, (mota eſt Dea nomine matris)
Quid facis in ſolis incomitata jugis?
Reſtitit & ſenior, quamvis onus urguet: & orat
Tecta ſuae ſubeat quantulacumque caſae.
Illa negat: (ſimularat anum, , mitrâque capillos
Preſſerat) inſtanti talia dicta refert:
Soſpes eas, ſemperque parens: mihi filia rapta eſt.
Heu melior quanto ſors tua ſorte meâ!
Dixit: &, ut lacrimáe (neque enim lacrimare Deorum eſt)
Decidit in tepidos lucida gutta ſinus.
Flent pariter, molles animi, virgoque ſenexque.
E quibus haec juſti verba fuere ſenis:
Sic tibi, quam raptam quereris, ſit filia ſoſpes:
Surge: nec exiguae deſpice tecta caſae.

Cui

Atticâ condita cccc. & aliquot annis antea ab Ogyge. Hunc facit urbis auctorem Africanus ἐν τρίτῃ Χρονογραφιῶν. verba ſunt: Ἀναφέρει τις ἐπιλογιζόμενος ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς αἰχμαλωσίας ατλζ ἔτη κατὰ ἀνάλυσιν εὑρήσεις) ταυτὸν διάστημα ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἀπὸ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως ἐξόδου Ἰσραὴλ, ὅσον ἀπὸ τῆς πεντηκοστῆς πέμπτης Ὀλυμπιάδος, ἐπὶ Ὤγυγον, ὃς ἔκτισεν Ἐλευσῖνα. Pauſanias vero in Atticis hujus filium, nomine Eleuſinem. Vide omnino locum. NEAPOL.

508. *Celei ſenis.*] Pauper, ut vides, Noſtro fuit Celeus: ſed alii ſcribunt, Eleuſinis Regnum tenuiſſe. Apollodorus lib. III. Ἐριχθονίου δὲ ἀποθανόντος καὶ ταφέντος ἐν τῷ αὐτῷ τεμένει τῆς Ἀθηνᾶς, Πανδίων ἐβασίλευσεν· ἐφ' οὗ Δημήτηρ καὶ Διόνυσος εἰς τὴν Ἀττικὴν ἦλθον· ἀλλὰ Δήμητρα μὲν Κελεὸς εἰς τὴν Ἐλευσῖνα ὑπεδέξατο. Διόνυσον δὲ Ἴκαριος. imo ut Deus ille & uxor ab Athenienſibus culti. Athenagoras in Legatione pro Chriſtianis: Ἀλλ' Ἀθηναῖοι μὲν Κελεὸν καὶ Μετάνειραν ἵδρυνται θεούς. NEAPOL. Deſcribit noſter Celeum ut pauperem, quem alii Eleuſinis regem faciunt; ſed non tam magnifice de eo exiſtimavit etiam Virgil. I. Georg. 165.

Virgea praeterea Celei viliſque ſupellex.

BURM.

509. *Excuſſaque mora rubetis.*] Mora etiam dicuntur, quae rubi ferunt. Hieronymus Paulino: *Amos paſtor, & ruſticus, & ruborum mora deſtringens.* & Phaniam Ereſium, Graecum auctorem, ſic etiam appellaſſe comperi apud Athenaeum lib. II. NEAP. Senec. Hipp. 515.

Excuſſa ſilvis poma compeſcunt famem.

511. *Redigebat mente capellas.*] *Rupe* Urſin. & unus Patav. bene. ſic Remed. Amor. 179.

Ecce petunt rupes praeruptaque ſaxa capellae.

Pont lib. I. Eleg. IX.

Ipſe ego pendentes (liceat modo) rupe capellas;
Ipſe velim baculo paſcere nixus oves.

Virgil. Eclog. I.

Ite meae, felix quondam pecus, ite capellae.
Non ego vos poſthac viridi projectus in antro
Dumoſâ pendere procul de rupe videbo.

Martial. lib. XIII. 100.

Pendentem ſummâ capream de rupe videbis;
Caſuram ſperes. deſpicit illa canes.

Avienus Fab. XXVI.

Viderat excelſa paſcentem rupe capellam,
Cominus eſuriens cum leo ferret iter.

HEINS. *Forte capellas* Junian. & Bernenſ.

514. *In ſolis locis.*] *Jugis* Voſſ. & novem aut decem alii. HEINS. *Non comitata* duo.

515. *Perſtitit & ſenior.*] *Reſtitit* Zulich. Mazar. prim. Ambroſ. Arondel. & alii nonnulli. etiam rectius. ſic & inf. VI. 606. HEINS. *Quamvis onus urgeat, orat* Junian. & Bern. deinde, *ut ſubeat,* unus. *qualiacumque* multi libri. ſed III. Amor. ult. *Quantulacumque eſtis, vos ego magna voco.* BURM.

517. *Simularat anum*] Quo indice? niſi mitrâ: quae vetularum propria apud veteres Graecos & Latinos. NEAP. *Simulavit* Petav.

521. *Neque enim lacrimare Deorum eſt.*] Diana apud Euripidem ad Hippolytum:

Ὁρῶ, κατ' ὄσσων δ' οὐ θέμις βαλεῖν δάκρυ.

NEAP. *Decorum* unus.

522. *Lucida gutta.*] *Lurida* prim. Ambroſ. *liquida* Medic. alius, *livida.* HEINS. *Trepidos* Arund. & quatuor. vid. III. Amor. VI. 68.

523. *Flent pariter molles animis.*] *Molles animi* rectius Zulich. prim. Ambroſ. Laeti & tres alii. ſic, *Felices animi,* Faſt. I. 297. *indociles animi* lib. II. HEINS.

524. *Juſti*

Cui Dea, Duc, inquit: ſciſti, quâ cogere poſſes.
  Seque levat ſaxo, ſubſequiturque ſenem.
Dux comiti narrat, quam ſit ſibi filius aeger;
  Nec capiat ſomnos, invigiletque malis.
Illa ſoporiferum, parvos initura penates,
  Colligit agreſti lene papaver humo.
Dum legit; oblito fertur guſtaſſe palato,
  Longamque imprudens exſoluiſſe famem.
Quae quia principio poſuit jejunia noctis;
  Tempus habent Myſtae ſidera viſa cibi.
Limen ut intravit, luctûs videt omnia plena.
  Jam ſpes in puero nulla ſalutis erat.
Matre ſalutatâ (mater Metanira vocatur)
  Jungere dignata eſt os puerile ſuo.

Pal-

524. *Juſti ſenis.*] *Laſſi* Zulich. prim. Ambroſ. & duo alii. ſed *juſtus ſenex* VIII. Met. 704. & Epiſt. I. 29. HEINS. vid. infr. ℣ſ. 950.

525. *Sic tibi, quam rapiam quaeris.*] *Quereris* Zulichem. Maz. & multi alii. etiam probe. HEINS.

527. *Cui Dea ſic inquit.*] Ita libri vulgati; at noſtri, *Cui Dea, Duc, inquit.* NEAP. *Duc, inquit* Urſin. Nauger. Voſſ. Arond. Mazar. Zulich. & quatuor alii. ſic Triſt. III. Eleg. I. *Duc, age, namque ſequar.* Seneca Troad. 993.

Duc, duc, Ulyſſe. nil moror. dominum ſequor.

Statius Achilleid. I. 144.

——— *Duc, optima, quaeſo,*
Duc, genitrix, humilique Deos infringe precatu.

Quinct. IX. II. ex Controverſia quadam Senecae citat. *Duc, ſequor, accipe hanc ſenilem manum.* HEINS.

528. *Seque levat ſaxo.*] Surgit è triſti lapide. Qui loquendi modus adhuc in idiotiſmo Italico. NEAP. *Subſequiturque ducem* Stroz.

529. *Quod ſit ſibi filius.*] Legerem, *quam ſit ſibi filius*, ex optimâ editione. NEAPOL.

531. *Initura.*] *Subitura* Vatic. & Patav. ut ſupr. 516. I. Met. 121. V. Faſt. 505. ſed lib. VI. 603. *patrios initura penates.* eadem diverſitas III Met. 282. & alibi. BURM.

532. *Lene.*] *Leve* quindecim. ſed male. *lenis nardi ariſtae* XV. Met. 398.

534. *Exſoluiſſe famem.*] Nam vires reficere non decreverat, niſi Proſerpinâ inventâ. At guſtati papaveris hanc cauſſam rettulit Servius: *Cereale papaver; vel, quod eſt eſui, ſicut frumentum; vel, quo Ceres uſa eſt, ad oblivionem doloris: (nam ob raptum Proſerpinae vigilis, guſtato eo, acta in ſoporem) vel, quia Miconem Athenienſem dilexit Ceres, & transfiguratum in papaverem tutelae ſuae juſſerit reſervari; vel, quia pani aſpergatur.* Hi ſunt panes, qui Graecis dicti ſunt μηκωνίδες. NEAPOL. *Et longam* Bonon. & Sarrav.

535. *Poſuit jejunia.*] Hinc in myſteriis Eleuſiniis illa: Ἐνήστευσα, ἔπιον τὸν κυκεῶνα, ἔλαβον ἐκ κίστης. de quibus Clemens in Protreptico. NEAP.

536. *Tempus habent caenae ſidera viſa ſibi.*] Urſ. *Mixta ſidera viſa ſibi.* quo modo emendatum in lib. Statii. Duo Vatic. *Mixti ſidera &c.* Tres alii: *Menſae, &c.* rectius, ut mihi quidem videtur. quam lectionem uterque interpres agnoſcit. CIOF. Eſt etiam vetus lectio, *Tempus habent caenae.* NEAP. Non ero nunc multus in annotandis diverſis codicum ſcripturis. Optime Zulich. Mazar. Voſſian. Laeti & ſex alii,

Tempus habent myſtae ſidera viſa cibi.

multi alii, *miſtae ſibi.* proxime verum. Genuinam lectionem ex veſtigiis veterum librorum jam eſt odoratus doctiſſimus Gronovius Obſervat. lib. IV. cap. 15. Myſtae proprie ſacerdotes Cereris, aut Epoptae. ipſa ſacra μυστήρια per excellentiam dicta, aut ἐποπτικά. Noſter Epiſtola Phillidis, *Taedíferae myſtica ſacra Deae.* Statius Sylv. IV. ad Julium Menecratem,

Tuque Actaea Ceres, curſu cui ſemper anhelo
Votivam taciti quaſſamus lampada myſtae.

Attici myſtae apud Senecam in Tragaediis. HEINS. *Viſa ſibi* nonnulli. Myſtae & Epoptae diverſi, vid. Caſaub. ad Athen. VI. 15.

539. *Mater Menalina.*] Scaliger *Melanira* legebat. DAN. HEINS. *Menalina* legendum ex omnibus libris ſcriptis & cuſis. Athenagoras vero, ſi ante oculos ſupra citata, vocat Μετανείραν: nec ſane aliter Apollodorus lib. primo Bibliotheces. NEAP. *Menalia* Petav. & prim. Ambroſ. *Melania*

Hel-

Digitized by Google

Pallor abit, ſubitaeque vigent in corpore vires.
  Tantus coeleſti venit ab ore vigor.
Tota domus laeta eſt. hoc eſt, materque, paterque,
  Nataque: tres illi tota fuere domus.
Mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte,
  Pomaque, & in teneris aurea mella favis.
Abſtinet alma Ceres, ſomnique papavera cauſſas
  Dat tibi cum tepido lacte bibenda, puer.
Noctis erat medium, placidique ſilentia ſomni;
  Triptolemum gremio ſuſtulit illa ſuo:
Terque manu permulſit eum: tria carmina dixit;
  Carmina mortali non referenda ſono.
Inque foco pueri corpus vivente favillâ
  Obruit, humanum purget ut ignis onus.

Ex-

Helmaeſt. *Materna* Mazar. *Melanira* Urſin. & duo alii. Zulich. & unus Vatic. *Metania*. Scribe, *Metanira*. *Μετανείρα* eſt Nicandro in Theriacis ejusque Scholiaſtae, Nonno Dionyſ. lib. XXVII. & XLVII. cui *ἀρχαίη* dicitur *κατ' ἐξοχὴν*, ut & Nicandro. *Μετανείραν* vocat etiam Apollodorus libro primo bis, Ariſtides in Eleuſinia Oratione, Athenagoras Legatione pro Chriſtianis & Joannes Tzetzes in Heſiodum. *Μεγανείρα* Pauſaniae in Atticis & Scholiaſtae Nicandri Alexipharmacis mendoſe dicitur. Male etiam *Meganira* Diomedi Grammatico, niſi volumus veteres in hoc nomine proferendo ſibi haudquaquam conſtitiſſe. apud auctorem Argumentorum in Fabulas Naſonianae Met. lib. V. *Torrida ad caſam cujuſdam anus nomine Miſme, aut ut alii volunt, Megnira, devenit*. Lege, *Metanirae*, Hephaeſtionis Scholiaſtes, de Cerere, *Καὶ πλανωμένη παρῳκίσθη τινὶ ὀνόματι Κελεῷ, καὶ τῇ αὐτοῦ γαμετῇ νήρᾳ*. Scribe, *καὶ τῇ αὐτοῦ γαμετῇ Μετανείρᾳ*. Hujus nominis ſcortum etiam nobile fuit Athenis, cujus meminit Athenaeus lib. III. & lib. XIII. non ſemel, à Lyſia atque Iſocrate amatum. niſi ut diverſae fuerint illae; ſic & cognomines. Hyginus in Mythologia *Cotboneam* facit Triptolemi matrem, Eleuſini regis uxorem. & Lactant. ad Stat. II. 382. HEINS. Vid. ad Ovid. V. Met. 448.

540. *Tangere.*] *Jungere*, quod in editis plurimis & ſcriptis exſtat, magis placuit, quia ita ſaepe Noſter.

541. *Subitaeque vident.*] Multo elegantior mihi videtur lectio Vaticani codicis,

Subitaeque vigent in corpore vires.

BURM.

543. *Domus laeta eſt, hoc eſt.*] *Haec eſt* prima editio cum decem ſcriptis. forte *tota domus laeta eſt. domus eſt materque &c.* HEINS.

545. *Lacte.*] *Lactis* Mazar. & tres alii.

546. *Et in ceris aurea mella favis.*] Sic eſt in libro Statii, Urſin. & quinque Vatic. In alio: *Et in teneris aurea mella favis.* CIOFAN. *Teneris favis* Urſin. Zulichem. & duo alii. Forte, *cereis favis*; de quo libro Metam. VII. 223. ubi ſimiliter, *Creteis regionibus*, pro quo codices plerique *Cretis*. HEINS. *In ceris aurea mella ſuis* multi editi & ſcripti.

547. *Abſtinet alma Ceres.*] Non ſequitur Noſter eorum ſententiam, qui ſcribunt, Deam hauſiſſe *κυκεῶνα* oblatum à Baubone poſt remiſſum paullulum dolorem ex riſu, quem Cereri excuſſit anus illa Eleuſinii pagi, oſtenſâ obſcoenâ corporis formâ. NEAPOL.

550. *Suſtulit illa ſuo.*] Apollodorus loco citato: *Celeo tum ex Metanirâ conjuge filius erat; hunc in ſinu ſuo abſumptum Ceres alebat: quem cum immortalem facere vellet, per noctes in igne deponebat infantem, ac eum in modum, quidquid in illo mortalitatis inerat, adimebat.* Bene Hercules ad Alcmenam matrem apud Senecam Tragicum:

Jam parce mater queſtibus, manes ſemel
Umbrasque vidi: quidquid in nobis tui
Mortale fuerat, ignis injectus tulit.

NEAPOL. Ex more & ſuperſtitione, qua recens natos erectos ſtatuebant in terra, ſignum vitalitatis futurae. Statius. *Tellure cadentem Excepi fovique ſinu.* DOUZA. *Suſtinet* tres. puto Douzae animo obverſata illa Statii I. Theb. 61. *Si me de matre cadentem Foviſti gremio.* Vid. ad Val. Flac. I. 355. BURM.

551. *Permulſit eum.*] *Permulſit. adhaec tria* Laeti. *puerum terſit* Medic. *euſſit* unus. *demulſit* Arund. & alius.

552. *Carmina mortali non referenda ſono.*] Totum hoc carmen uſurpavit Baſilius Zanchius poëta

fatis

Excutitur ſomno ſtulte pia mater: & amens,
  Quid facis? exclamat: membraque ab igne rapit.
Cui Dea, Dum non es, dixit, ſcelerata fuiſti:
  Irrita materno ſunt mea dona metu.
Iſte quidem mortalis erit: ſed primus arabit,
  Et feret, & cultâ praemia tollet humo.
Dixit: & egrediens nubem trahit, inque dracones
  Tranſit, & aligero tollitur axe Ceres.
Sunion expoſitum, Piraeaque tuta receſſu
  Linquit, & in dextrum quae jacet ora latus.
Hinc init Aegaeum, quo Cycladas adſpicit omnes;
  Iöniumque rapax, Icariumque legit.
Perque urbes Aſiae longum petit Helleſpontum:
  Diverſumque locis alta pererrat iter.
Nam modo turilegos Arabas, modo deſpicit Indos,
  Hinc Libys, hinc Meroë, ſiccaque terra ſubeſt.
Nunc adit Heſperios, Rhenum, Rhodanumque, Padumque,
  Teque future parens, Thybri, potentis aquae.

Quo

ſatis celebris; & politiſſimus Politianus imitatus eſt in pulcherrima elegia, qua Ovidii exſilium & mortem deflevit. ſic enim eam terminavit:

Vos quoque Pierides vati libaſtis adempto
  Carmina, ſed noſtro non referenda ſono.

Crofan.

554. *Humanum onus.*] An non rectius *opus*, ut in uno Heinſii codice erat: corpus enim humanum opus eſt, ut anima coeleſte. pro *obruit* erat in Putean. *obſtruit*. Burm.

555. *Stulte.*] *Subito* multi.

557. *Cui Dea, Dum non vis.*] Optimi libri plerumque, *Dum non es.* Neapol. *Dum non vis* multi. *non es, inquit* tres. *non vis, inquit* duo. mox, *ſint mea* unus, *mea verba* alius.

559. *Mortalis.*] *Moriturus* editio Neap. & duo ſcripti.

559. *Sed primus arabit.*] Non deſunt, qui Oſyridi aratri inventionem tribuant, qui Buzygi; & his ſubſcribit Heſychius: erudite omnium Maro nomen hujus ſubticuit in principio Georgicων. Neapol.

561. *Inque dracones Tranſit.*] Forte, *inde dracones Scandit.* ſic contra Art. Am. lib. III. 809.

——— *cygnis deſcendere tempus,*
Portarunt collo qui juga noſtra ſuo.

mox, *aligero axe*, meliores. Heins. *Inde* erat in Putean. *anguifero* Thuan.

563. *Expoſitum.*] Hic notat conſpicuum, ut ſolent eſſe promontoria & montes in mare procurrentes. Heinſius credebat exprimere voluiſſe Naſonem Graeca vocem εὐδείελον ut Pindar. Olym. I. 178. vocat Cronium montem, & Pyth. IV. 130. Jolcon. Mela lib. I. 6. *Numidia ad ripas expoſita fluminis Ampſagae*, ubi eſt extenſa, patens; quo ſenſu & hic procurrens promontorium in aequor dici poſſet, cui opponitur Piraeeum in receſſu poſitum. ita *expoſitam in limine ſacro* dixit Stat. IX. 638. quae toto corpore proſtrata jacebat humi. Burm.

563. *Piraeaque tuta receſſu.*] Πειραιεὺς, portus Athenienſium tutiſſimus, catenâ claudi ſolitus, & aliis accuratae cuſtodiae generibus. Thucydides lib. II. Ὁ Κνῆμος καὶ ὁ Βρασίδας, καὶ οἱ ἄλλοι ἄρχοντες τῶν Πελοποννησίων, ἀρχομένου τοῦ χειμῶνος, ἐβούλοντο, διδαξάντων τῶν Μεγαρέων, ἀποπειράσαι τοῦ Πειραιῶς τοῦ λιμένος τῶν Ἀθηναίων. (ἦν δὲ ἀφύλακτος καὶ ἄκληστος) εἰκότως, διὰ τὸ ἐπικρατεῖν πολὺ τῷ ναυτικῷ. & poſt pauca: Καὶ μετὰ τοῦτο φυλακὴν ἤδη τοῦ Πειραιῶς μᾶλλον τολοιπὸν ἐποιοῦντο, λιμένων τε κλῄσει, καὶ τῇ ἄλλῃ ἐπιμελείᾳ. Neapol.

564. *In dextrum quae jacet ora latus.*] *Qua jacet ora* quidam. nonnulli, *qua jacet Oſſa.* Heins. *Quae latet* Pembroc. & Moreti. *qua latet* Moreti tert.

565. *Init.*] *Adit* Edit. Gryph. Neapol. & cum quibusdam ſcriptis aliae. ſed ſequitur 571. ubi alii *ſubit.* vide modo ℣ſ. 531. *hinc legit* Voſſian. ut ſupr. 289. Borm.

565. *Quo Cyclades adſpicit omnes.*] Cyclades quare dictae ſunt praeter alios docet Ammianus

lib.

Quo feror? immenſum eſt erratas dicere terras:
Praeteritus Cereri nullus in orbe locus.
Errat & in coelo: liquidique immunia ponti
Adloquitur gelido proxima ſigna polo.
Parrhaſides ſtellae, (namque omnia noſſe poteſtis,
Æquoreas numquam cum ſubeatis aquas)
Perſephonem miſerae natam monſtrate parenti:
Dixerat. huic Helice talia verba refert:
Crimine nox vacua eſt. Solem de virgine raptâ
Conſule; qui late facta diurna videt.
Sol aditus, Quam quaeris, ait, ne vana labores,
Nupta Jovis fratri tertia regna tenet.
Queſta diu ſecum ſic eſt adfata Tonantem:
(Maximaque in vultu ſigna dolentis erant)
Si memor es, de quo mihi ſit Proſerpina nata;
Dimidium curae debet habere tuae.
Orbe pererrato, ſola eſt injuria facti
Cognita: commiſſi praemia raptor habet.

At

lib. XXII. his verbis: *Sporadae atque Cyclades, quod ambiunt Delon, patriam Deorum inſignem.* Sunt autem novem inſulae, ut ait Hyginus & Strabo. CIOFAN. *Quod Cycladas* Ambroſ. prim. & pr. Vatic. *inſpicit* Laeti & tres alii.

566. *Ïeniumque capax.*] *Rapax* meliores omnes. ſic *Rhaetaeumque rapax* ſupra. 279. ubi ſimilis diverſitas lectionum. apud Senecam Thyeſte 477. *Rapax aeſtus Siculi maris.* ſic & Elegia in obitum Druſi, *Danubiusque rapax.* ut quidem illic ſcribendum. ſimiliter *rapidum mare*, *rapidi fluvii.* HEINS. *Rapaces undae* VIII. Met. 550. ubi ſimilis diverſitas: *Icariamque* etiam Petav. male. vid. ℣ſ. 283. *petit* etiam Sarravii. & hoc male: vid. ſup. ℣ſ. 289. BURM.

569. *Deſpicit.*] *Reſpicit* Voſſian. & ſex alii. *turileges* Bernenſ.

573 *Hinc Libys.*] *Hinc Lybs*, vel *Libs*, aliae edit. *Libye* Vatican. mox, *Heſperiam*, Putean. alter.

570. *Hinc Meroe.*] Haec inſulatum maxima (Νῆσον εὐμεγέθη vocat Strabo) ex illis, quas Nilus efficit. Auſonius ad ejusdem nominis vetulam:

Et tu ſic Meroë, non quod ſis atra colore;
Ut quae Niliacâ naſcitur in Meroë.

NEAPOL. *Meroës* Voſſ. & quatuor alii.

570. *Terraque ſicca ſubeſt.*] Ægyptus & Æthiopia. NEAPOL.

575. *Liquidique immunia ponti.*] Maro de iisdem bene: *Metuentes aequore tingi.*] NEAP.

577. *Noſſe.*] *Ferre* Petav. *ſcire* Thuan. & tres alii.

581. *Crimine nox vacua eſt.*] Noctu, inquit, non contigit raptus. Unde ſupra:

Panditur interea Diti via: namque diurnum
Lumen inaſſueti non patiuntur equi.

NEAPOL.

582. *Facta diurna.*] Bononienſis, *furta.* eleganter. ita inf. v. 233.

Ibat ut Oceano quereretur furta mariti.

ubi eadem varietas. & II. Triſt. 432. ſic apud Cicer. IV. Verr. 51. *Tanta ſuperſtitio ex iſtius furto mentes omnium Siculorum occupavit.* ita codex Francii. vulgo *facto.* ita *unius noctis furtum* dixit Senec. Agam. 625. *Signa diurna* etiam Patavin. BURM.

583. *Sol aditus.*] Citat hoc diſtichon Priſcian. lib. VIII. pag. 802. lib. X. pag. 899. & 908. & ſuper XII. ℣ſ. Æneid. pag. 1221.

587. *Si memor es de quo mihi ſit Proſerpina nata, Dimidium &c.*] Jam contuli hanc Cereris orationem cum illa, quae eſt lib. V. Metamorph. ambo enim magnam inter ſe habent affinitatem. CIOF. *Es a quo* Excerpt. Douzae & Arund. *mihi ſit de quo* Voſſ.

589. *Sola eſt injuria facti Cognita.*] An recte hoc dicatur dubito. *facto* quidam. *fati* Bononienſ. mallem,

Orbe pererrato, ſola eſt injuria matri
Cognita. Commiſſi praemia raptor habet.

 pro

Digitized by Google

At neque Perſephone digna eſt praedone marito,
Nec gener hoc nobis more parandus erat.
Quid gravius victore Gyge captiva tuliſſem:
Quam nunc, te coeli ſceptra tenente, tuli?
Verum impune ferat: nos haec patiamur inultae.
Reddat, & emendet facta priora novis.
Juppiter hanc lenit, factumque excuſat amore;
Nec gener eſt nobis ille pudendus, ait.
Non ego nobilior. poſita eſt mihi regia coelo.
Poſſidet alter aquas: alter inane Chaos.
Sed ſi forte tibi non eſt mutabile pectus;
Statque ſemel juncti rumpere vincla tori;
Hoc quoque tentemus, ſiquidem jejuna remanſit:
Sin minus; inferni conjugis uxor erit.
Tartara juſſus adit ſumtis Caducifer alis:
Speque redit citius; viſaque certa refert.
Rapta tribus, dixit, ſolvit jejunia granis,
Punica quae lento cortice poma tegunt.

Haud

pro *raptor*, *frater* tres libri. & mox, pro *praedone marito*, tres, *raptore marito*. Burm.

592. *Parandus erat.*] *Piandus erat.* Farneſ.

593. *Quid gravius victore Gyge.*] Quid triſtius evenire mihi poterat, in gigantomachiâ, te victo & proſtrato? Neapol. Epiſt. viii. 11.

Quid gravius, capta Lacedaemone, ſerva tuliſſem.

593. *Victore Gyge.*] Ita libri. Scaliger, *Gye.* vide Notas Amor. lib. ii. Eleg. 1. ✠ſ. 12. Heins.

594. *Sceptra tenente.*] *Regente* Gottorph. *regna* Moreti & ſex alii.

595. *Ferat.*] *Feret* plurimi. *non hoc* Regius. *nos hoc* Ambroſ. & ſex. *patiemur* multi.

598. *Ille pudendus, ait.*] Paullum aliter in Metamorphoſi v. 526. *Neque erit nobis gener ille pudori.* Neapol. *Pavendus* Voſſ. *videndus* Petav. *pigendus* volebat Heinſius. *Pudendus amor* duo libri.

599. *Poſita eſt mihi regia coelo.*] *Ceſſit mihi regia coeli* Gottorph. ita inf. v. 373. & v. Met. 368. poſſet & legi, *poſita eſt mihi regia, coelum.* Heins. *Regia coeli* Ambroſ. & ſexdecim alii. Val. Flac. v. 67. *Ille, gregis ceſſit cui regia, taurus.* & lib. 1. 668. *Magno penitus par regia coelo.*

601. *Sed ſi.*] *Quod ſi* multi.

602. *Vincla.*] *Jura* Moreti tertius & duo alii. quomodo & alibi. ſed hic propter *τὸ rumpere* nihil muto. vid. iii. Amor. xi. 3. Burm.

606. *Certaque juſſa refert.*] Urſ. *juſſaque certa.* Duo Vaticani. *viſaque certa.* alii quatuor: *certaque viſa.* Utraque lectio vulgatae praeponenda. Ciofan. *Viſaque certa.* ſcribendum. In tribus eſt, *certaque juſſa*; in alio, *juſſaque certa.* Utraque ſcriptura repellenda. Neapol. Et illae lectiones in noſtris.

607. *Solvit jejunia granis.*] Sic filia reddi ab inferis non potuit: inde malo punico abſtinuerunt Theſmophoriazuſae, quae Cereri τῇ Θεσμοφόρῳ à ſacris erant. Clemens Alexandrinus in Protreptico: *Καὶ αἱ θεσμοφοριάζουσαι τῆς ῥοιᾶς τοὺς κόκκους παραφυλάττουσιν ἐσθίειν.* fallor, non ea cauſſa; nam ſubdit: *Τὰς ἀποπεπτωκότας χαμαὶ ἐκ τῶν τοῦ Διονύσου αἵματος σταγόνων βεβλαστηκέναι νομίζουσι τὰς ῥοιάς.* Neap.

608. *Quae in lento.*] Tolle *τὸ in* cum ſcriptis. Heins. Vide ad x Met. 736. *tento* unus Medic. *duro* Voſſ. & ſex alii. *grana tegunt* duo libri.

610. *Parens.*] *Sedens* Putean.

611. *Coelum eſt habitabile.*] *Eſt* deeſt in tribus. & duo habent, *habitabere.* forte, *nec coelum nobis habitabere.* Heins.

612. *Tartareâ valle.*] Urſini, *Tenarea.* Statii, *Tenaria.* Ciofan. *Taenaria* Mazar. Zulich. Urſin. Petav. Voſſian. & multi alii. bene. *Taenara* pro Tartaro paſſim apud poëtas. Prudentius Apotheoſi,

——— *ubi Taenara triſtia vaſto*
In praeceps dejecta chao.

Heins. Sic & apud Claud. ii. Rapt. 307. In Mſs. *Tartara mitior intrat*, cum vulgo ſit; *Taenara.* vid. Stat. 1. Theb. 96. & ii. 32. & alibi. Burm.

613. *Factum fuit.*] *Foret* Putean. *fruitura fuit* Gottorph. *feciſſet idem* pr. Vat.c. & duo alii. *quae factura* Bern.

615. *Tum*

Digitized by Google

Haud ſecus indoluit, quam ſi modo rapta fuiſſet,
Moeſta parens; longâ vixque refecta morâ eſt.
Atque ita, Nec nobis coelum eſt habitabile, dixit:
Taenariâ recipi me quoque valle jube.
Et factura fuit: pactus niſi Juppiter eſſet,
Bis tribus ut coelo menſibus illa foret.
Tum demum vultuſque Ceres animumque recepit;
Impoſuitque ſuae ſpicea ſerta comae.
Largaque provenit ceſſatis meſſis in arvis;
Et vix congeſtas area cepit opes.
Alba decent Cererem: veſtes Cerealibus albas
Sumite. nunc pulli velleris uſus abeſt.
OCcupat Apriles Idus cognomine Victor
Juppiter: hac illi ſunt data templa die.
Hac quoque, ni fallor, populo digniſſima noſtro
Atria Libertas coepit habere ſua.
LUce ſecuturâ tutos pete, navita, portus;
Ventus ab occaſu grandine mixtus erit.

Sit

615. *Tum demum vultumque.*] *Vultuſque* Mazar. Zulich. Voſſ. & Arond. mox pro *Largaque* iidem, prim. Ambroſ. & ſex alii, *Longaque.* Heins. *Tunc demum mater vultumque animumque recepit* Gottorph. *mentemque Ceres anim.* unus. *reſovit* etiam Patavin. quod placebat Heinſio.

617. *Ceſſatis meſſis in arvis.*] Adludit ad ea, quae finxit in Metamorphoſi, de moeſta & iratâ Cerere lib. v. 474.

Neſcit adhuc ubi ſit; terras tamen increpat omnes,
Ingrataſque vocat, nec frugum munere dignas:
Trinacriam ante alias, in quâ veſtigia damni
Repperit. &c.

Neapol.

618. *Congeſtas area cepit opes.*] *Conjectas terra ferebat opes* unus.

619. *Alba decent Cererem, veſtes Cerealibus albas Sumite.*] Sic eſt in tribus Vaticanis. optime. Ciofan. Tertullianus in ſuo de Pallio, ubi & diſtinctos colores in antiquâ ſuperſtitione cuique numini proprios annumerat: *Cur iſtas*, inquit, *non ſpectas; vel illos item habitus, qui novitate veſtitus religionem mentiuntur? cum ob cultum omnia candidatum, & ob notam vittae, & privilegium galeri, Cereri initiantur: cum ob diverſam affectionem tenebricae veſtis, & tetrici ſuper caput velleris, in Bellonae montes fugantur: cum latioris purpurae ambitio, & Galatici ruboris ſuperjectio Saturnum commendat: cum ipſum hoc pallium moroſius ordinatum, & crepidae Graecatae Graecatim Æſculapio adulantur.* Aliquos τὸ *Graecatim* expunxiſſe miror & indignor. Neapol. *Alba decet Cererem Veſtis* multi. forte, *Alba decent Cererem. feſtis Cerealibus alba ſumite.* nam inconcinnum videri poteſt eodem verſu *Alba* & *veſtes albas* dicere. *Alba* enim, ut *lugubria* & ſimilia, eleganter dici notum eſt. Burm.

620. *Nunc pulli velleris uſus abeſt.*] Livius lib. xxii. de caede, quam Romani apud Cannas acceperunt: *Sacrum anniverſarium Cereris intermiſſum eſt: quia nec lugentibus id facere eſt fas, nec ulla in illa tempeſtate matrona expers luctus fuerat.* Ciofan. Tenebricae veſtis & tetrici ſupra caput velleris. Neapol.

621. *Cognomine Victor Juppiter.*] Hujus aedem ſtatuunt antiqui Urbis Topographi in regione x. P. Victor in eâdem: *Ara Palatina, aedes Jovis Victoris, domus Dionyſii.* Vovit illam Q. Fabius Maximus Rullianus Conſul contra Samnites anno Urbis conditae cdlviii. Livius lib. x. *Ipſe aedem Jovi Victori ſpoliaque hoſtium cum voviſſet, ad caſtra Samnitum perrexit.* Neap.

623. *Hac quoque, ni fallor.*] Iiſdem Idibus atrium Libertatis exſtructum; melius dixerim refectum, ſi nulla mens Naſoni ad Gracchum: nam hic nomine Tiberius primus Romae dedicavit. Fidus teſtis Plutarchus. Reſtauravit poſtea Senator ille nobilis Aſinius Pollio. Suetonius lib. ii. de ſacris operibus Auguſto invitante excitatis: *Multa à multis exſtructa ſunt, ſicut à M. Philippo aedes Herculis Muſarum, à L. Cornificio aedes Dianae, ab Aſinio Pollione atrium Libertatis.* Sed *exſtructa* ibi idem quod reparata. Nullus certe eorum iſtarum aedium

Sit licet ut fuerit; tamen hac Mutinenſia Caeſar
  Grandine militiâ contudit arma ſuâ.
TErtia poſt Veneris cum lux ſurrexerit Idus;
  Pontifices fordâ ſacra litate bove.
Forda ferens bos eſt fecundaque, dicta ferendo:
  Hinc etiam foetus nomen habere putant.
Nunc gravidum pecus eſt: gravidae nunc ſemine terrae.
  Telluri plenae victima plena datur.
Pars cadit arce Jovis: ter denas Curia vaccas
  Accipit; & largo ſparſa cruore madet.
Aſt ubi viſceribus vitulos rapuere miniſtri,
  Sectaque fumoſis exta dedere focis;
Igne cremat vitulos, quae natu maxima Virgo;
  Luce Palis populos purget ut ille cinis.
Rege Numâ, fructu non reſpondente labori,
  Irrita decepti vota colentis erant.

Nam

aedium primus auctor, ut dicemus ſuis locis. Hic Aſinius atrium, puto, de novo polivit: certum eſt addidiſſe bibliothecam, quae omnibus pateret, & hanc Scriptorum iconibus adornaſſe. Iſidorus: *Primus Romae bibliothecas publicavit Pollio Graecas & Latinas, additis Auctorum imaginibus in atrio, quod de manubiis magnificentiſſimum exſtruxit.* de hac audiendus quoque Noſter lib. III. Elegiâ primâ in Triſtibus:

Nec me, quae doctis patuerunt prima libellis,
Atria Libertas tangere paſſa ſua eſt.

Ad calcem moneo, in hoc atrio publica acta ſignata, etiam antequam illud augeretur bibliothecâ; cum anno DLXXXV. id uſui fuiſſe certum ſit ex Livio, qui ſic lib. XLIII. *Cenſores ex templo in atrium Libertatis aſcenderunt, & ibi ſignatis tabellis publicis negarunt ſe quidquam publici negotii geſturos, quam judicium populi de ſe factum eſſet.* Ceterum ubi atrii ſitus fuerit, video conſentire omnes in regione XIII. NEAP. *Si memini* Sarrav. & Patav.

624. *Atria libertas coepit habere ſua.*] Optimi Vaticani & Urſ. *die.* CIOFAN.

625. *Luce ſecutura.*] XVIII. Kalendas Majas. NEAPOL.

625. *Tutos pete, navita, portus.*] Ob grandinem imminentem: hanc etiam eâdem luce minatur Columella lib. II. cap. 2. NEAPOL.

627. *Sit licet & fuerit.*] *Scilicet* Urſin. Petavinus & ſex alii. *Sit licet ut fuerit* Mazar. Zulich. prim. Ambroſ. Voſſ. Arondel. & quinque praeterea. Lego, *Scilicet ut fuerit.* quamvis fuerit. pro *tamen haec* meliores, *hac.* HEINS. Ego praetuli, *Sit licet, ut fuerit.*

627. *Tamen hac Mutinenſia Caeſar Grandine militia contudit arma ſua.*] Anno urbis conditae DCCX. Eutropius & Livianae Epitom. Auctor CIOFAN. Praecipue vero C. Panſa & A. Hirtius. Vide apud Hiſtoricos annum, quo contigit horum Conſulatus, qui DCCX. NEAPOL.

628. *Contudit arma.*] *Perculit* Voſſ. Ambroſ. Mazar. Zulich. Urſin. Petav. aliique multi, niſi quod *pertulit* in nonnullis. prim. Ambroſ. *pertudit.* optime. plus eſt enim *pertundere* quam *contundere*: quomodo ſupra de Divo Julio ℣ſ. 480.

Perfida magnanimi contudit arma Jubae.

lib. VI. 361.

Jamque ſuburbanos Etruſcaque contudit arma.

pertundere eſt penitus contundere. apud Florum *percaedere* de Spartaco. *In Appennino Lentuli caſtra percecidit.* Sic *perprimere* Art. Amat. I. ℣ſ. 394. ex antiquis codicibus. *perdomare*, *pervincere* paſſim apud antiquos. ſed & *perculit* bene ſe habet. ut ad τὸ *grandine* alludat hoc verbo. quare & vulgata lectio ferri poteſt. ſic *grando contudiſſe vites* dicitur Horatio lib. I. Epiſt. VIII. vide Nonium in *Percello.* HEINS. Vid. Heinſ. ad Claudian. IV. Conſ. Honor. 627. *militiae ſuae* quatuor ſcripti. & *militiae protulit arma ſuae* Vatican. an *militia* vero hic pro militibus ſumi debeat, ut poſtea paſſim uſurpari coeptum, an pro expeditione bellica, videndum.

629. *Tertia poſt Veneris.*] XVII. Kalendas erant Fordicidia. Gloſſario, *Θυσίαι ἐγκύμονος βοός.* Feſtus: *Fordicidiis boves fordae, id eſt gravidae, immolabantur; dictae à fetu.* NEAPOL.

631. *Forda ferens bos eſt, fecundaque*] Gloſſae, *fordas*, *ἐγκυμονούσας.* Varro lib. II. de R. R. *Quae ſteri-*

Digitized by Google

Nam modo ſiccus erat gelidis Aquilonibus annus;
  Nunc ager adſiduâ luxuriabat aquâ.
Saepe Ceres primis dominum fallebat in herbis;
  Et levis obſeſſo ſtabat avena ſolo:
Et pecus ante diem partus edebat acerbos:
  Agnaque naſcendo ſaepe necabat ovem:
Silva vetus, nullâque diu violata ſecuri,
  Stabat, Maenalio ſacra relicta Deo.
Ille dabat tacitis animo reſponſa quieto
  Noctibus. hîc geminas rex Numa mactat oves.
Prima cadit Fauno; leni cadit altera Somno.
  Sternitur in duro vellus utrumque ſolo.
Bis caput intonſum fontanâ ſpargitur undâ;
  Bis ſua fagineâ tempora fronde premit.
Uſus abeſt Veneris: nec fas animalia menſis
  Ponere: nec digitis annulus ullus ineſt.

Veſte

ſterilis eſt vacca, taura appellata; quae praegnans, horda: ab eo in Faſtis dies Hordicidia nominatur, quod tunc hordae boves immolantur. Hordae ἀρχαϊκῶς pro *fordae*. Pari modo antiqui dixere, *herctum* & *ferctum*, *foſtia* & *heſtia*, *folus* & *holus*. Neap. *Fordam* etiam *vulpem* dici ab Heinſio non fert Cl. Bentl. ad Horat. III. Od. 27.

633. *Gravidae quoque ſemine terrae.*] *Gravidae nunc* prim. Ambroſ. Voſſ. Arondel. Mazar. Zulich. concinnius. & paulo ante, *ferundo*, pro *ferendo*, Zulichemianus, ἀρχαϊκῶς. Heins. *Nunc germine* Sarravii. & Bonon. *pro ſemine* Bernenſ.

635. *Ter denas curia vaccas.*] Una ergo in unaquaque curiâ caeſa. XXX. numero curiae erant, teſte Livio & Dionyſio. Varro quot fuerint victimae non meminit: *Fordicidia*, inquit, *à fordis bubus. bos forda, quae fert in ventre: quod ea die publice immolantur boves praegnantes in curiis complures.* lib. V. de L. L. Neapol. *Tradendas curia vaccas* Ambroſ. & alius.

639. *Quae natu maxima virgo eſt.*] Veſtalium virginum *vetuſtiſſima* haec Tacito nominatur, Dioni ἡ πρεσβεύουσα. Neapol. *Cremet* Mazar. *cremant* Arund. *creant* unus Heinſii. deinde *Pales* fere omnes. *palam* Voſſ. & tres.

640. *Purget ut ille cinis.*] Unde illa paullo poſt in Palilibus:

Certe ego de vitulo cinerem ſtipulamque fabalem
  Saepe tuli plenâ Februa toſta manu.

Neapol.

644. *Nunc ager.*] *Piger* Sarrav. *exigua* Junian.

645. *In herbis.*] *Ariſtis* Strozzae liber. vid. ad Ep. XVII. 263. *dominos fallebat* Vatic. & Patav. *levis oppreſſo* Petav. alter.

647. *Partus.*] *Foetus* quatuor libri. mox, *necavit*, Petav. & tres alii.

649. *Nullaque diu.*] *Nullaque die* Excerpta Douzae. Pembroc. & plurimi alii.

650. *Maenalio Deo.*] Fauno a monte Arcadiae. Ciofan. *Sera relicta* unus Heinſii.

652. *Hic geminas Rex Numa mactat oves.*] *Hinc mactat* plerique veteres. ſed fruſtra. *hic*, in hac ſylvâ. ſuperiori verſu pro *Ille* Urſin. Mazar. Voſſ. quatuor alii, *Illa*. Puto, *Inde dabat*. Heins. *His* Bernenſ.

653. *Cadit.*] *Datur* Junian. mox, *utrimque*, Mazar.

654. *Sternitur in duro vellus utrumque ſolo.*] Quibus incumbendum. Hac voce uſi ad hoc veteres. Servius ad illa, quae huc etiam ſpectant:

——— Oracula Fauni
Fatidici genitoris adit: huc dona ſacerdos
Cum tulit, & caeſarum ovium ſub nocte latenti
Pellibus incubuit ſtratis, ſomneſque petivit:

Incubare proprie dicuntur ii, qui dormiunt ad accipienda reſponſa. Neapol.

656. *Tempora fronde tegit.*] *Premit* Voſſ. Mazar. & ſex alii. placet. Heins. Ita ſupr. 517. *Mitraque capillos Preſſit.*

657. *Abeſt.*] *Habet* unus, unde Heinſius faciebat, *hebet*.

659. Ve-

Veſte rudi tectum ſupra nova vellera corpus
Ponit, adorato per ſua verba Deo.
Interea placidam redimita papavere frontem
Nox venit, & ſecum ſomnia nigra trahit.
Faunus adeſt; oviumque premens pede vellera duro,
Edidit à dextro talia dicta toro:
Morte boum tibi, Rex, tellus placanda duarum:
Det ſacris animas una necata duas.
Excutitur terrore quies; Numa viſa revolvit;
Et ſecum ambages caecaque juſſa refert.
Expedit errantem nemori gratiſſima conjux;
Et dixit, gravidae poſceris exta bovis.
Exta bovis dantur gravidae: felicior annus
Provenit, & fructum terra pecuſque ferunt.

Hanc

659. *Veſper ubi eſt, tectum.*] *Veſte rudi tectus* Mazar. Zulich. Urſin. prim. Ambroſ. Laeti multique alii. quidam, *Veſper ubi eſt tectus.* Lege, *Veſte rudi tectum.* corpus videlicet. *veſtem rudem* videtur appellare ex lana rudi contextam. Epiſtola Penelopes,

Forſitan & narres quam ſit tibi ruſtica conjunx,
Quae tantum lanas non ſinit eſſe rudes.

lanam ſolocem innuit, quam *craſſam* Feſtus Pompejus interpretatur. hinc apud Symmachum libro I. Epiſt. I. *Habes laboratam ſeloci filo cantilenam.* Junius Philargyrus ad tertium Georgicôn, *Quia laeta paſcua ſolocem lanam faciunt, hoc eſt minutam, duram atque hirſutam.* HEINS. *Veſte rudi tectus* etiam Bernenſ. qui Gloſſam addebat, *ſcil. Numa.*

659. *Supra nova vellera.*] Quae nuper excoriarat. In his omnino quieſcendum, conſilium à numine petenti. En ſimile apud Strabonem lib. VI. Δείκνυται δ' ἐν τῇ Δαυνίᾳ, περὶ λόφον, ᾧ ὄνομα Δρίον, ἡρῷα· τὸ μὲν Κάλχαντος ἐπ' ἄκρᾳ τῇ κορυφῇ· ἐναγίζουσι δ' αὐτῷ μέλανα κριὸν οἱ μαντευόμενοι, ἐγκοιμώμενοι ἐν τῷ δέρματι. NEAPOL.

662. *Somnia nigra trahit.*] Recte Euripides:

Ὦ πότνια χθὼν μελανοπτερύγων μᾶτερ ὀνείρων.

NEAPOL. *Tulit* unus.

664. *A dextro talia verba toro.*] *Talia dicta* Mazar. Zulich. Voſſ. Arond. ſex alii. ut lib. I.

Talia non tacito dicta dolore dedit.

HEINS. *Dicta ſolo* Moreti tertius.

665. *Duarum.*] *Duorum* Mazar. Bern. & ſex alii.

666. *Dat ſacris animas una necata duas.*] In Gryphiano codice legebatur. *Det ſacris animas una juvenca duas.* Vera lectio eſt, *Det ſacris animas una necata duas.* Quod malo quam τὸ *Dat*, quod in Berſmanni & noſtra editione expreſſum eſt. DAN. HEINS. *Det una juvenca* plurimi ex ſcriptis. nonnulli, *Det una necata.* vel, *Detque.* unus Mediceus ex melioribus, *Detque ſatis.* hoc eſt frugibus. non male. Nam ſupra dixerat,

Saepe Ceres primis dominum fallebat in herbis.

vetuſtiores libros ſecuti ſumus. HEINS.

667. *Excutitur.*] *Exuitur* Putean.

667. *Numa viſa reſolvit.*] Quatuor Vaticani, Urſini & Statii, *revolvit*; recte. CIOFAN. Manifeſtus error: legas è veteri, *revolvit.* NEAPOL. Zulich. Erfurt. & decem alii, *revolvit.* recte. quomodo etiam Neapolis. ſequenti verſu legendum, *caecaque juſſa* cum libro Urſin. Maz. Voſſ. prim. Ambroſ. Laeti aliiſque multis, non *viſa*, quod praeceſſerat. HEINS.

668. *Caecaque viſa,*] Liber Urſini, *Viſaque caeca.* CIOFAN.

669. *Expedit errantem.*] Malim, *haerentem.* ut monni ſupra vſ. 261. vid. tamen lib. V. 362. HEINS.

671. *Gravidae bovis.*] Haec eſt juvenca, quae duas habet animas. NEAP.

671. *Foecundior annus Provenit.*] *Felicior* Zulich. & quatuor Vaticani. *felix* enim pro foecundo paſſim ſumitur apud veteres. HEINS.

674. *Juſſit, & aethereos.*] Repperio in ſcripto, *& admiſſos.* NEAPOL. *Aethereos* Arond. & multi alii. hoc eſt, ſolares. HEINS. *Alates* in uno Heinſii erat, ut lib. III. 416.

675. *Quam primum luce ſequenti.*] XVI. Kalendas Caeſar Auguſtus; Imperatoris nomen adeptus, praenomen illud ſolitum ſecutorum Principum; nam pro geſtis bellicis vicies reportavit. Dio Caſſius, de anno, quem Caeſar quinto Conſulatu auſpicatus, lib.

Digitized by Google

Hanc quondam Cytherêa diem properantius ire
Juſſit, & aetherios praecipitavit equos;
Ut titulum imperii quam primum luce ſequenti
Auguſto juveni proſpera bella darent.
Sed jam praeteritas quartus tibi Lucifer Idus
Reſpicit. hac Hyades Dorida nocte petunt.
Tertia poſt Hyadas cum lux erit orta remotas,
Carcere partitos Circus habebit equos.
Cur igitur miſſae vinctis ardentia taedis
Terga ferant vulpes, cauſſa docenda mihi.
Frigida Carſeoli, nec olivis apta ferendis,
Terra, ſed ad ſegetes ingenioſus ager.
Hac ego Pelignos, natalia rura, petebam;
Parva, ſed adſiduis uvida ſemper aquis.

Hoſpi-

lib. LII. *Τὴν δὲ αὐτοκράτορος ἐπίκλησιν ἐπέθετο· λέγω δὲ οὐ τὴν ἐπὶ ταῖς νίκαις κατὰ τὸ ἀρχαῖον διδομένην τισὶν (ἐκείνην γὰρ πολλάκις μὲν καὶ πρότερον, πολλάκις δὲ καὶ ὕστερον ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων ἔλαβεν, ὥστε καὶ ἐν εἰκόσιν ὄνομα αὐτοκράτορος σχεῖν) ἀλλὰ τὴν ἑτέραν τὴν τὸ κράτος διασημαίνουσαν, ὥσπερ τῷ πατρὶ αὐτοῦ τῷ Καίσαρι καὶ τοῖς παισὶ τοῖς ἐκγόνοις ἐψήφιστο.* NEAPOL. Varie admodum hic verſus in codicibus ſcriptis legitur. quidam, *cum primum*, vel, *primum cum imperii* titulum. *tunc luce ſecuta* Farneſ. & in alio Farneſiano erat eraſa vetus lectio. in uno Patavino erat,

Ut primum imperii ſua praemia luce ſequenti.

unde poſſet legi,

Ut titulum imperii, ſua praemia, luce ſequenti
Auguſto juveni proſpera bella darent.

multi etiam, *proſpera ſigna.* recte autem Neapolis de quinto conſulatu Auguſti ex Dione capit, quo poſt Victoriam de Aegyptiis reportatam domum redux Aram Victoriae erexit, Janum clauſit, & Imperatoris titulo ornatus, inde Imperii ſui annos numerare coepit. BURM.

677. *Sed jam praeteritas.*] XV. Kalendas Suculae ſe veſperi celant; eodem die Caeſari apud Plinium lib. XVIII. cap. 26. verba ſunt: *Decimo quarto Kalend. Maji Aegypto Suculae occidunt veſperi, ſidus vehemens & terrâ marique turbidum, decimo ſexto Atticae, decimo quinto Caeſari, continuoque triduo ſignificat; Aſſyriae autem XII. Kalend. Hoc eſt vulgo appellatum ſidus Palilicium.* NEAPOL.

677. *Sed jam praeteritas ubi quartus Lucifer Idus*] *Quartus ubi* plerique veteres. ſed ſequor quod primae editiones, Mazar. Petav. aliique nonnulli agnoſcunt, *quartas tibi.* ut apud Virgil. *Tibi deſerit Heſperus Oeten.* pro *Hyades Dorida nocte tenent*, malim, *petunt*, cum Voſſ. Arondel. Mazar. Zulich. & ſex aliis. HEINS. *Quartas ubi* Bern. & Ambroſ.

679. *Tertia poſt Hyadas.*] XIII. Kalendas ludi iterum in Circo fiebant: ſed eis à Cerealibus in hunc usque diem nulla fuit Romae pauſa. Vetus Kalendarium:

F. N. LVDI CERERI
G. EID. NP. LVDI
H. N. LVDI
A. FORD. NP. LVDI
B. N. LVDI
C. N. LVDI
D. N. LVDI
E. CER LVDI IN CIRCO.

& illud Conſtantini Magni ex eodem tempore menſtruo:

LVDI CEREALICI
LVDI SENATVS LEGITIMVS
LVDI
LVDI
LVDI CEREALICI
LVDI
LVDI
CEREALICI.

Addebatur his ludis hoc eodem die combuſtio vulpium, ob vetus damnum: quod ſi verum, non inepte Cerealibus vindictam de eis quotannis iterabant. Tu legito. NEAP. Ante hunc verſum Bernenſis codex habebat ỳſ. 713. usque ad 720. *poſt*

Hoſpitis antiqui ſolitas intravimus aedes.
    Demſerat emeritis jam juga Phoebus equis.
Is mihi multa quidem, ſed & haec, narrare ſolebat;
    Unde meum praeſens inſtrueretur opus:
Hoc, ait, in campo (campumque oſtendit) habebat
    Rus breve cum duro parca colona viro.
Ille ſuam peragebat humum: ſive uſus aratri,
    Sive cavae falcis, ſive bidentis erat.
Haec modo verrebat ſtantem tibicine villam:
    Nunc matris plumis ova fovenda dabat.
Aut virides malvas, aut fungos colligit albos:
    Aut humilem grato calfacit igne focum.
Et tamen adſiduis exercet brachia telis;
    Adverſumque minas frigoris arma parat.
Filius hujus erat primo laſcivus in aevo;
    Addideratque annos ad duo luſtra duos.

Is.

Idus unus Vatic. mox *ludus habebit* Sarrav. *habebat* duo.

681. *Junctis ardentia taedis.*] *Victis* Petav. Lege, *vinctis*, cum Urſini libro. *ferat vulpes* Strozzae codex. Heins. *Cinctis* Cantantab. & duo. *taedis unctis ardentia miſſae* quinque. *unctae taedae* etiam ſupr. ỷſ. 411.

683. *Frigida Carſeolis nec olivis apta ferendis Terra.*] *Carſeoli* malim, ſi per libros veteres liceat. ut per appoſitionem haec dicantur, *Frigida Carſeoli terra.* Nam Zulichemianus, *pars coli.* Heins.

685. *Hac ego Pelignos, natalia rura, petebam; Parva.*] Eleg. ultima lib. III. Amor.

Atque aliquis ſpectans hoſpes Sulmonis aquoſi
    Moenia, quae campi jugera pauca tenent;
Quae tantum, dicet, potuiſtis ferre poëtam:
    Quantulacumque eſtis, vos ego magna voco.

Et lib. II. Elegia XVI.

Me pars Sulmo tenet Peligni tertia ruris,
    Parva, ſed irriguis ora ſalubris aquis.

Ciofan.

686. *Sed aſſiduis humida ſemper aquis.*] Tres Vatic. *obvia ſemper aquis.* Ciofan. Alibi Noſter, *Pelignis natus aquoſis.* Neap. *Obvia* veteres magna ex parte. Scribe, *uvida.* atque ita Oxonienſis pro diverſa lectione. vide Notas lib. III. Amor. Eleg. V. ỷſ. 6. Heins.

687. *Solitas intravimus aedes.*] *Fidas* Zulich. Voſſ. Arondel. & octo aut novem alii. lib. VI. 529.

Hoſpita Carmentis fidos intraſſe penates
Diceris. Heins.

690. *Unde meum praeſens.*] Malo, *mihi.* Heins.

693. *Ille ſuam peragebat humum.*] Delineat eleganter ruſtici & uxoris vitam. Neap.

694. *Seu curvae falcis.*] Alter Maz. *ſive citruae; ſive cavae* prim. Ambroſ. Laeti, pr. Farneſ. & ſex alii. quomodo à manu primâ Mazar. & Zulich. Heins.

695. *Haec modo verrebat ſtantem tibicine villam.*] Vetus haec & vera lectio. *Tibicines* autem dictae ſunt rectae in aedificiis trabes, quibus tecta ſuſtinentur; quo vocabulo & Juvenalis Satyra III. utitur eo verſu:

Nos urbem colimus, tenui tibicine fultam.

Nauger. Sic Aldus, ſic ceteri plerique praeter Marſum, quem verbi inſolentia offendiſſe videtur. Nam & Fanenſis hanc lectionem tenet, niſi quod, pro *villam*, *telam* legit. ſed vides quanto planior lectio ſit *villae* quam *telae.* cum telae nunquam verrantur, villae autem paſſim & crebro. Micyll. Unus Vatican, *haec modo verrebat ſtantem tibicine villam.* ſequor. Ciof. *Pectine*, non raſtro. ita Marſus interpretatur: nam raſtris aut terra fodiebatur, aut glebae refringebantur; quod non ſane opus muliebre. *Rarum pecten* hic eſt lignum oblongum in ultimâ ſui parte tridente: hoc ruſtici utuntur, cum villae everrias rudi manu colligunt. In Vaticano eſt, *ſtantem tibicine villam.* Probo γραφήν. *Tibicines*, ſtructurae, quibus aedificia ſuſtinentur. Gloſſae ἀντήριδας exponunt, & Heſychius: Ἀντήριδες, τὰ ἀντερείδοντα ξύλα ἢ λίθινα κατασκευάσματα. In aliis, *cum pectine pratum.* μακμάκαυλος Fanenſis legit, *ſtantem tibicine telam.* Non capio hominis mentem. Neapol. *Stantem tibicine* Urſin. Mazar. Zulich. Nauger. Voſſ. & tres alii. bene. quatuor,

ſtantē

Digitized by Google

Is capit extremi vulpem ſub valle ſalicti:
Abſtulerat multas illa cohortis aves.
Captivam ſtipulâ foenoque involvit, & ignes
Admovet. urentes effugit illa manus.
Quâ fugit, incendit veſtitos meſſibus agros:
Damnoſis vires ignibus aura dabat.
Factum abiit: monumenta manent. nam vivere captam
Nunc quoque lex vulpem Carſeolana vetat.
Utque luat poenas gens haec, Cerealibus ardet:
Quoque modo ſegetes perdidit, ipſa perit.
POſtera cum veniet terras viſura patentes
Memnonis in roſeis lutea mater equis;
E duce lanigeri pecoris, qui prodidit Hellen,
Sol abit: egreſſo victima major adeſt.
Vacca ſit an taurus non eſt cognoſcere promptum:
Pars prior adparet: poſteriora latent.

ſtanti tibicine villam. quidam, *telam.* male. nam de *tela* mox aget. nonnulli, *raro tibicine pratum.* Zulich. pro diverſa lectione, *ſtanti tibicine cellam.* Alii aliter. nos veram lectionem expreſſimus. HEINS. Scal. Poëtic. lib. IV. pag. 462. praefert antiquam lectionem, *Verrebat raro cum pectine terram.* Sed recte viri docti receperunt optimorum codicum lectionem. *ſtanti tibicine partum* Bernenſ. alii aliter. apud Juvenal. Sat. III. Interpres vetus interpretatur *urbem tibicine fultam, tibicinatam. verrere villam* convenit ruſticae: nam hoc officium diligentis matrisfamiliae humilioris; in potentiorum autem domibus id ancillae obibant; ut Polyxena apud Euripid. Hec. 362.

Προθεὶς δ' ἀνάγκην σιτοποιὸν ἐν δόμοις,
Σαίρειν τε δῶμα, κερκίσιν τ' ἐφεστάναι.

BURM.

700. *Adverſusque.*] *Adverſumque* Sarrav. Gottorph. & duo alii. ἀρχαϊκῶς. HEINS.

700. *Frigoris arma parat.*] Sibi indumenta texit ad arcendas hiemes. NEAPOL.

701. *Primo in aevo.*] *Primis in annis* Regius. *huic fuerat* Thuan.

703. *Vulpem convalle ſalicti.*] Quidam ex melioribus, *de valle.* Urſini codex & unus Patav. *ſub valle.* HEINS. Vid. ad Metam. I. 689. *extrema* Moreti. *vulpem in convalle* Bern. Putean. & alius.

704. *Illa cohortis aves.*] Sic uſus etiam hac voculâ Varro lib. III. de R. R. cap. 3. *Primus enim,* inquit, *ille gradus antiquus majorum noſtrorum erat, in quo eſſent aviaria duo duntaxat; in plane cohors, in quâ paſcebantur gallinae; & earum fructus erant ova & pulli.* Cohors eſt Graecorum χόρτος, ſive clarius, περίβολος. Inde nos atrium dicimus *cortile*; & *cortillos* vocamus caſulas quasdam in rotundum conjunctas, quas multa habitat vicinia: ſed formae convenit, quod Cato dixit lib. IV. Originum: *Mapalia vocantur ubi habitant: ea quaſi cohortes rotundae ſunt.* NEAPOL.

707. *Incendit.*] *Accendit* Moreti alter & duo alii. *abſcondit* unus.

709. *Monumenta manent.*] *Patent* unus Moreti, non male. vide Notas lib. II. ℣ſ. 265. mox, pro *dicere certam*, lege cum Urſin. Voſſ. Nauger. & tribus aliis, *vivere captam. dicere curtam* Mazar. *dicere cautam* Zulich. *dicere caecam* unus. *cernere cunctam* unus Vatic. *ducere certam* Bonon. Forte, *ducere captam.* HEINS. *Patent* firmatur ex illis in Eleg. in Druſ. 238.

Auctor abit operis; ſed tamen exſtat opus.

monens Mazar.

711. *Utque luat poenas genus hoc.*] *Gens haec* Urſin. Arondel. Petav. Mazar. ac multi alii. ſic de cane Met. III. *Spartanâ gente Melampus. gens* & *natio* idem quod genus. Vide Locos Controverſos Roberti Titii lib. VIII. cap. 18. HEINS.

713. *Proxima cum veniet.*] In aliquot vulgatis codicibus hic & ſeptem ſequentes verſiculi locantur ante illud ſupra, *Tertia poſt Hyadas*: ſed quis caecior Tireſiâ non videt huc omnino inſerenda? ſic volunt ſenſus & membranae veteres. NEAP.

713. *Patentes.*] *Nitentes* prior Vaticanus. *proxima* multi.

715. *Qui perdidit Hellen.*] Alibi pro eodem poſuit, *bene pertulit Hellen.* NEAP. *Prodidit* optime Petav. Mazar. Urſin. Arondel. Excerpta Politiani ac ſeptem alii. Germanicus Caeſar,

Nobilis hic Aries aurato vellere, quondam
Qui tulit in Colchos Phryxum, qui prodidit Hellen;

Seu tamen eſt taurus, ſive eſt hoc femina ſignum;
Junone invitâ munus amoris habet.

NOx abiit, oriturque Aurora. Palilia poſcor.
Non poſcor fruſtra; ſi favet alma Pales.
Alma Pales faveas paſtoria ſacra canenti;
Proſequor officio ſi tua feſta pio.
Certe ego de vitulo cinerem, ſtipulaſque fabales,
Saepe tuli plenâ, februa caſta, manu.

Cer-

hinc idem *proditor Helles* dictus Martial. lib. IX. Ep. LXXI.

Quid meruit terror Nemees, quid proditor Helles.

Lucan. IV. 56.

Sed poſtquam vernus calidum Titana recepit,
Sidera reſpiciens delapſae proditor Helles.

quibus locis libri etiam nonnulli veterrimi, *portitor*. quomodo & apud Columellam in Horto:

Mox ubi Nubigenae Phryxi nec portitor Helles
Signorum & pecorum princeps caput efferet undis.

Ita ſcribitur locus ille tam in vulgatis libris quam in veterrimo codice S. Germani. cui medicinam nunc non adhibeo. In Catalectis Scaligeri pag. 162.

Proditor eſt Helles & proditor Europaeus.

ubi etiam *portitor* nonnulli codices. ſic equi aut aurigae vectorem *prodere* dicebantur. Virgil. X. 592.

Leucago nulla tuos currus fuga ſegnis equorum
Prodidit.

Claudian. laude Serenae 265.

Prodidit Oenomai deceptum Myrtilus axem.

Apud Hyginum lemma cap. CCL. *Quae quadrigae rectores ſuos prodiderunt.* Silius lib. XVII. 137.

Corruit aſper equus, confixaque cuſpide membra
Huc illuc jactans rectorem prodidit hoſti.

Seneca Oedipo 143.

Segnior curſu ſonipes in ipſo
Concidit gyro, dominumque prono
Prodidit armo.

de *prodendi* verbo nos nonnulla ad lib. XII. Met. 596. & ad Silium lib. XVII. 629. & Gronovius complura lib. III. Obſerv. cap. 20. Lege praeterea hoc loco, *E duce lanigeri pecoris ſol abit.* lib. VI. 727.

Sol abit è Geminis, & Cancri ſigna rubeſcunt.

Heins. *Pecudis* etiam quinque. *lanigerae pecudis* duo.

716. *Egreſſo victima major adeſt.*] XII. ergo Kalendas Majas Sol in Tauro. Neap.

718. *Poſteriora latent.*] Nam ex eo non videtur niſi ἡμιτόμιον. Hallucinatur Hyginus, cum ſcribit, *reliquum hujus corpus obſcurius videri*; ut alii, qui clunes aut caudam eidem tribuêre (quosdam ex his recenſet & Joſephus Scaliger in Notis ad primum Iſagogicum Manilii) cum non habeat: & ſane non aliter quam ſemiſectus pingitur in ſchedographiâ. Neap. *Poſteriorque latet* Putean. Bern. & quinque alii.

719. *Seu tamen.*] *Seu tamen hoc* Junian. *ſive eſt hoc* Vatic. & mox, *munus honoris*, Thuan. & ſeptem alii.

721. *Oriturque Aurora.*] Mallem, *Oreriſque Aurora*, ſi per vetuſtos codices liceret: nam vulgatum & duriuſculum eſt, nec numeros Naſonianos exacte refert. Heins. *Nox abit, exoriturque Aurora* Oxon. & Medic.

721. *Palilia poſcor.*] XI. Kalendas Majas erant Palilia. Convenit & veteri Kalendario: in eo Conſtantini Magni eadem dies notatur, N. VRBIS, id eſt, Romae natalis. Hujus vero initiis ſitne feſtum antiquius anceps ego etiam cum Dionyſio: Πότερον δὲ, ille inquit in primo, *παλαίτερον ἔτι τὴν ἡμέραν ταύτην ἐν εὐπαθείαις ἐπιτηδειοτάτην οἰκισμῷ πόλεως ἐνόμισαν, ἢ τοῦ κτίσματος ἀρξάμενος ἱερὰν ἐποιήσατο, καὶ θεοὺς ἐν αὐτῇ τοὺς ποιμέσι φίλους γεραίρειν ᾤοντο δεῖν, οὐκ ἔχω βεβαίως εἰπεῖν.* Auctores tamen ſunt (cur negem?) qui ſuadeant, ante Urbem conditam paſtorale hoc ſacrum extitiſſe, Tibullus lib. II. Elegiâ V. & Plutarchus in Romulo: qui ſane teſtes graviſſimi. Neap. *Parilia* Petav. & Maz. ſic & lib. VI. ℣. 257. Urſini codex. & lib. XIV. Met. 774. plerique veteres. *Palilia*, non *Parilia*, dicendum eſſe contendit Cariſius libro primo Inſtitutionum Grammaticarum, a Pale Dea. quamquam monet nonnullos *Parilia a partu Iliae* derivare. uti a Solino factum videmus Polyhiſtoris ſive Collectaneorum capite primo. Scholiaſtes etiam Perſii ad Satyram primam monet *in honorem Iliae* a nonnullis credi hoc ſacrum eſſe inſtitutum. Idem ex Philippicis Ciceronis profert locum, quem nunc illic non invenio, *Palilia, quae nunc Parilia mutatis literis dicimus.* Par Scripturae diſcrepantia in Perſio Satyra prima, *Fumoſa Parilia foeno.* Sic Pithaeus edidit. cum in tribus vetuſtis exemplaribus ego *Palilia* repererim. Par diſcrepantia etiam in priſcis Chronici Euſebiani codicibus. Marcus Victorinus in Orthographia *Parilia* dicendum eſſe contendit, quod ſub id tempus ſata arboresque pariant. In veteri etiam Calendario ruſtico PAR. quod *Parilia* recte interpretantur. Stant &

Grae-

Digitized by Google

Certe ego tranſilui poſitas ter in ordine flammas;
  Virgaque roratas laurea miſit aquas.
Mota Dea eſt; operique favet. navalibus exi,
  Puppis: habent ventos jam tua vela ſuos.
I, pete virgineâ, populus, ſuffimen ab arâ:
  Veſta dabit. Veſtae munere purus eris.
Sanguis equi ſuffimen erit vitulique favilla.
  Tertia res, durae culmen inane fabae.

Paſtor,

Graecorum plerique pro ea lectione, quos inter Dionyſius Halicarnaſſeus libro I. Dio libro XLV. Athenaeus libro VIII. In poſtremis etiam Ciceronis editionibus paſſim *Parilia* video praeferri. Solus ex Graecis Plutarchus in vita Romuli *Palilia* agnoſcit. Meminerunt ejus feſti Varro de L. L. Propertius, Cenſorinus, Solinus, Livius, Paterculus. HEINS.

722. *Non poſcor.*] An, *non poſtar?*

723. *Paſtorum ſacra canenti.*] Non probius vetus, *paſtoria ſacra.* NEAP.

724. *Proſequor officio ſi tua facta meo.*] Scaliger, *Proſequor officio ſi tua ſacra meo*, emendabat. DAN. HEINS. Quatuor antiqui, *pio*, non *meo.* CIOFAN. *Tua feſta pio* meliores. HEINS. *Perſequor* etiam multi.

725. *Certe ego de vitulo cinerem.*] Is erat è triginta bubus, quas maxima Veſtalis cremarat feſtis Fordicidiis. Ipſemet docuit ſuperius:

Igne cremat vitulos quae natu maxima virgo eſt,
  Luce Palis populos purget ut ille cinis.

Hunc vero & ſtipulam fabalem, quam paullo poſt vocat *culmen inane* (demtis enim fabis ſola & arida incenſa) Februa appellat; quia ſic dictum, ut noſti, quodvis purgamentum. NEAP.

726. *Februa toſta.*] Sic initio lib. II. ubi agit de februis, habes, *Torrida farra.* hic tamen libri veteres multi, quos inter prim. Ambroſ. Laeti, Maz. Zulich. *februa caſta.* ſic alibi, *Caſta placent ſuperis*, & ſupra hoc libro,

Parva bonae Cereri, ſint modo caſta, placent.

hinc & *mola caſta* in ſacris, de qua Servius Vſ. 82. Eclog. VIII. vide quae noto Pont. II. Eleg. I. Vſ. 33. Urſini liber & unus Patav. *fercula toſta.* ſuperiori verſu alii, *ſtipulaſque fabales*, alii, *ſtipulamque fabalem.* Forte, *ſtipulaque fabali.* nam Patav. *ſtipulamque fabalis.* ſequenti verſu rectius veteres, *tranſilui* quam *tranſilis.* ita enim optimos auctores locutos notant Grammatici. HEINS.

727. *Certe ego tranſilui poſitas ter in ordine flammas.*] Flammas de ſtipula aut faeno. Hinc *fumoſa Palilia faeno* Perſio dicta. ubi Scholiaſtes antiquus: *Palilia dicit diem ſacram in honorem Palis deae paſtoritiae cognominatum, quo die poſitis in foco manipulis faeni ludibundi ruſtici ſaliebant: qui expiari ſe hoc ſacrificio credebant. Cicero in Philippicis: Palilia, quae nunc Parilia mutatis literis dicimus, vel quod eo die condita Roma eſt, accenſis manipulis, accenſo faeno colitur. Varro ſic ait: Palilia tam publica quam privata ſunt. & eſt genus hilaritatis & luſus apud ruſticos, ut congeſtis cum faeno ſtipulis ignem magnum tranſiliant, his Palilibus ſe expiari credentes.* Tibullus libro II. Eleg. V. de Palilibus:

Ille levis ſtipulae ſolennes potus acervos
  Accendet, flammas tranſilietque ſacras.

Propertius libro IV. El. prima:

Annuaque accenſo celebrare Palilia faeno.

Idem Elegia quarta ejuſdem libri:

Urbi feſtus erat. dixere Palilia patres.
  Hic primus coepit moenibus eſſe dies.
Annua paſtorum convivia: luſus in urbe;
  Cum pagana madent fercula deliciis:
Cumque ſuper varios faeni flammantis acervos
  Trajicit immundas ebria turba dapes.

ubi verſu tertio ſcribendum, *Hinc primus coepit moenibus eſſe dies.* verſu ſexto, *Trajicit immundos pedes*, uti mox videbimus. Plura de hoc ritu erudite ut omnia collegit magnus Caſaubonus ad Perſium. HEINS.

728. *Udaque rorales laurea miſit aquas.*] *Virgaque* rectius. ſic *pinea virga* lib. II. 28. pro *rorales aquas* meliores plerique, *roratas.* ut Epiſt. XIX. 124.

Merſaque roratis nata fleatur aquis.

Met. IV. 479.

Roratis luſtravit aquis Thaumantias Iris.

Faſt. III. 357.

Mollis erat tellus roratâ mane pruinâ.

tres alii, *rorantes.* vulgatum alibi non legi. HEINS. vid. lib. V. 679. & ſupra hoc libro 141. *Spargit aquae* citat Heinſius ad III Art. 726.

730. *Jam mea vela.*] *Tua vela* Maz. & Zulich. & pro diverſa lectione Voſſ. Lege,

——— *navalibus exi*
Puppis; habent ventos jam tua vela ſuos.

HEINS. *Habet v. j. m. cymba ſuos* Petav. *habent v. ſ. mea vela bonos* Junian.

731. *Populus.*] *Populo* Exe. Douz. & multi ſcripti. *Populis* Ambroſ. *Populo* Bern. alii *Populum.*

732. *Veſtae munere purus eris.*] *Mundus* unus, *puranus*

Paſtor, oves ſaturas ad prima crepuſcula luſtra.
Uda prius ſpargat, virgaque verrat humum.
Frondibus & fixis decorentur ovilia ramis;
Et tegat ornatas longa corona fores.
Caerulei fiant vivo de ſulfure fumi;
Tactaque fumanti ſulfure balet ovis.
Ure mares oleas, taedamque, herbaſque Sabinas;
Et crepet in mediis laurus aduſta focis.

Li-

purus abit prim. Ambroſ. Laeti & unus Moreti. Forte, *abi.* Heins. *Tutus* Putean. Aroudel. Bern. & duo alii. *totus* unus. Forte pro *lotus.*

733. *Sanguis equi ſuffimen erit.*] Cave credas Solino: *Et obſervatum*, inquit, *deinceps, ne qua hoſtia Parilibus caederetur, ut dies iſte à ſanguine purus eſſet.* Bene Plutarchus in Romulo: Ἐν ἀρχῇ δ' (ὥς φασιν) οὐδὲν ἔμψυχον ἔθυον. Mutatum, ut vides, poſtea. Cum utroque ſentit Aurelius Propertius lib. iv. Elegiâ primâ:

Annuaque accenſo celebrare Palilia faeno,
Qualia nunc curto luſtra novantur eque.

Si ergo ſacrificium eâ ſolemnitate factum ut adſolitum, quinto quoque anno ſanguis ille ex amputatâ caudâ exprimebatur. Vide Feſtum in *Caviares hoſtiae*, & eundem in *Equus October.* Neapol. *Equae* Vaticanus unus.

735. *Ad prima crepuſcula.*] Ὑπὸ νύκτα. Neap.

735. *Crepuſcula luſtres.*] Vetus Kalendarium rureſtre menſe Aprili: oves lvstrantvr. Neapol. *Ducet* Politian.

736. *Virgaque verrat humum.*] Praecipuum hoc in ſacro quovis luſtrali. Et fuit apud antiquos purgatio, quae dicta *exverrae*, ab everriatione, certo ſcoparum genere. Non ignorant iſta litterati. Neapol. Janus Vlitius noſter, *Uda.* quomodo & Laeti codex. ſic libro v. 677. in ſimili purgatione:

Uda fit hinc laurus, lauro ſparguntur ab uda
Omnia, quae dominos ſunt habitura novos.

pro *verrat* unus Patavinus optimae notae, *vergat.* quomodo & in Zulicheimiano à manu prima. Forte, *tergat.* de quo lib. ii. ℣ſ. 23. Superiori verſu, pro *luſtres*, multi ex melioribus ſcriptis, *luſtrat.* Petav. Voſſ. Arond. plurimique praeterea, *luſtra.* ut paſtorem alloquatur. Heins.

738. *Et tegat ornatas.*] Meus liber, *Obtegat ornatas.* Neap.

738. *Longa corona fores.*] De more Juvenalis vi. 51.

——— *Necte coronam*
Poſtibus, & denſos per limina tende corymbos.

Longae coronae, inquit Tertullianus de Coronâ militis, *quibus coronabantur templa & amphitheatra*: nam lentae & flexibiles bene aptabantur ad aedificii ſtructuram. Neap. *Multa* Bernenſ. & ita citat Ciofanus ad xiv. Met. 708. ſed, vitio memoriae, ex Remediorum libro, quod nos correximus. longas vocat, quia ex poſtibus & januis dependebant. vid. Ovid. iv. Met. 760. & Lucan. ii. 356. Burm.

739. *Caerulei fiant puro de ſulphure fumi.*] Voſſ. Arond. Mazar. Zulich. prim. Ambroſ. Laeti & octo alii, *vivo ſulphure.* quod verum eſt. Remed. Amor. 260.

Nec fugiet vivo ſulphure victus amor.

ſic paſſim auctores. Heins. Vid. ad ii. Art. 330. *Vivo* jam emendavit ex Mss. Voſſ. ad Vellej. ii. 88. dubito tamen an ſemper & ubique *vivum ſulfur* ſit pro *puro* reſcribendum. nam luſtrationi *purum* non male convenire puto. ita Pindarus Od. i. Pyth. 41. ἁγνοτάτας παγὰς πυρὸς ex Ætna eructari ait propter ſulfur, quo purgamur, notante Scholiaſte. Burm.

740. *Tactaque fumanti ſulfure balet ovis.*] Primo, *Tactaque*, legendum cum Urſini, Naugerii, Zulich. Mazar. & ſex aliis. ſic Remedio Amoris,

Ut pene exſtinctum cinerem ſi ſulfure tangas.

Propertius libro iv. Eleg. ix.

Terque meum tetigit ſulfuris igne caput.

& lib. v. 441. ex veteri codice Noſter,

Rurſus aqua tangit, Temeſaeaque concrepat aera.

& libro xi. Met. 498. mare dicitur *ſummas aſpergine tangere nubes.* poſtea hoc ipſo libro ex antiquis codicibus:

Ignibus & ſparſa tangere corpus aqua.

de eadem luſtratione. *Uncta manu lumina tangere* Artis Amatoriae libro primo 662. *Tangere oculos olivo* apud Perſium Satyr. iii. quomodo in optimis membranis exaratum illic offendi. *Tonſum triſti contingere corpus amurca* apud Maronem iii. Georg. 448. ubi *amurcam* interpretatur Servius, *amaras olei ſordes.* Noſter lib. vi. *Tactaque erit poſito rore bis uda ſeges.* ut & ibi legendum cenſeo. ſic & *contingere* dicebant. libro ii. Met. 122.

——— *ora ſui ſacro medicamine nati*
Contigit.

Contactus torrido ſole caſeus apud Columellam lib. vii. cap.

Digitized by Google

Libaque de milio milii fiſcella ſequatur:
Ruſtica praecipue quo Dea laeta cibo eſt.
Adde dapes mulctramque ſuas: dapibusque refectis
Silvicolam tepido lacte precare Palen.
Conſule, dic, pecori pariter pecorisque magiſtris:
Effugiat ſtabulis noxa repulſa meis.
Sive ſacro pavi, ſedive ſub arbore ſacrâ;
Pabulaque in buſtis inſcia carpſit ovis:

Seu

cap. 8. Lucretio I. 936. *Pocula circum mellis liquore contacta.* vide indicem Lucretianum Gifanii in eo verbo. Plura de hoc verbo exactiſſimus Gronovius Obſervationibus iteratae editionis libro III. cap. 18. Nonius Marcellus, *Malleoli, manipuli ſpartei, pice contacti.* Martialis libro VI. Ep. 57.

Mentiris tactos unguento, Phoebe, capillos,
Et tegitur pictis ſordida calva comis.

Ita ſcribo. nam Thuaneus codex optimae notae, *factos.* vulgati, *fictos.* infra Epigr. 74.

Calvam triſtem, ſemitactus unguento.

ut illic caſtigarunt viri docti; ubi plura Scriverius ex Catone, Varrone & Plinio. Virgilius Georgicon IV. 415.

Haec ait, & liquidum ambroſiae diffundit odorem,
Quo tactum nati corpus perduxit.

Ita inveni in praeſtantiſſimo codice, cum vulgo circumferatur, *totum corpus.* Propertius libro IV. Eleg. III.

Seu voluit tangi parca lucerna mero.

praeterea *fumaci ſulfure* unus Moreti. de quo dixi Amor. lib. II. Eleg. VI. ℣ſ. 23. HEINS. Vid. ad Epiſt. XIX. 44.

741. *Ure mares oleas.*] In nonnullis, *Ure maris rorem.* NAUG. Nec abeſt à priſcis libris vulgata lectio, *Ure maris rores.* Φύλλα τῆς λιβανωτίδος. Et hanc legi pro ture uſui fuiſſe veteribus. Vide Culicem Maronis ſub finem. Attamen utrovis modo legas, non inſtamus. NEAPOL. *Maris rores* Mazar. Zulich. & decem alii. *Maris rorem* notat ex ſuis Naugerius. HEINS.

741. *Taedamque herbasque Sabinas.*] Sulphur & taedam adhibitam in tribus purgationibus auctor Servius lib. VI. De Brathy diximus lib. I. 343. de lauro plura exſtant veterum teſtimonia; quibus addo Procopium Gazaeum in Deuteronomion: *Quid igitur de purificationibus in lege conſtitutis dicemus? primam quidem prae ſe figuram purificationis melioris ferre, inſuper vero à Graecanicis differre; quod eae cum incantationibus, ſalibus, lauro, ordeo, mari & tranſitione per ignem fieri ſolebant.* NEAP.

742. *Et crepet.*] *Concrepet* duo ſcripti.

743. *Libaque de milio.*] Conſtabant, ni fallor, ex milio & fabâ. Tale quid Diis ruſticis dabatur etiam Autumno. Feſtus: *Suffimenta dicebant, quae faciebant ex fabâ milioque mellito, mulſo ſparſo: ea Diis eo tempore dabantur, quo uvae calcatae praelo premebantur.* NEAP.

743. *Milii fiſcella ſequatur.*] Sic Urſini & Statii: optime. CIOFAN. *Milium fiſcella ſeq.* nonnulli. *ſequetur* etiam novem.

744. *Ruſtica praecipue eſt hoc dea laeta cibo.*] *Cibo eſt* Mazar. ut τὸ *eſt* geminetur. Lege,

Ruſtica praecipue quo dea laeta cibo eſt.

HEINS.

745. *Adde dapes in utrumque ſuas, dapibusque refectus.*] In nonnullis, *in utrumque*; ſed rectius fortaſſe, quod in aliis, *mulctramque.* NAUG. Non eſt in aliquot veteribus, *mulctramque*; ſed, *adde dapes in utrumque ſuas.* Nec reſpuit hanc editionem vir CL. ὁ κλυτὸς Daniel Heinſius. Dapes hîc ſume antiquâ ſignificatione. Feſtus: *Daps apud antiquos dicebatur res divina, quae fiebat aut hibernâ ſemente, aut vernâ.* NEAPOL. *In utramque* Petav. Arondel. Voſſian. Urſin. & plures alii. *multramque* codices plurimi praeterea. duo, *in utraque.* Lego, *Adde dapi mulctramque ſuae.* de dape enim jam egit ſuperiori verſu. niſi *mulctrumque* malis; ut Horatio, Epod. XVI. *Injuſſae veniunt ad mulctra capellae.* HEINS. *In utrasque manus* Putean. adde *preces. in utramque* Thuan.

745. *Dapibusque refectis Silvicolam tepido lacte precare Palem.*] Sic legunt interpretes. In tribus Vatic. Statii & Urſini, *relictis.* in alio, *paratis.* in tribus aliis, *refectis*, id eſt, diviſis. in quam lectionem magis inclino. CIOFAN. Abſit ut damnem hanc ſcripturam, licet priſci quidam vacillent. Alii habent, *dapibusque paratis*, alii, *relictis*, Vaticani, *refectis.* NEAP. Petav. Arondel. prim. Ambroſ. plurimique alii, *refectis.* Voſſ. Polit. & plures, *refectis.* Urſin. aliique nonnulli, *relictis.* quinque, *remotis.* duo, *refertis.* placet, *refectis.* HEINS. *Paratis* unus. Forte pro *peractis.*

746. *Lacte.*] Tibul. I. I. 114.

Et placidam ſoleo ſpargere lacte Palen.

DOUZA.

749. *Sive ſacra pavi.*] Lege indubitato, *Sive ſacro pavi*, in loco Diis conſecrato. NEAP. *Sacra* alii. ut ad arborem referatur. HEINS. Nihil muta,

Seu nemus intravi vetitum, noſtriſve fugatae
Sunt oculis Nymphae ſemicaperve Deus:
Seu mea falx ramo lucum ſpoliavit opaco,
Unde data eſt aegrae fiſcina frondis ovi:
Da veniam culpae: nec, dum degrandinat, obſit
Agreſti fano ſuppoſuiſſe pecus.
Nec noceat turbaſſe lacus. ignoſcite Nymphae,
Mota quod obſcuras ungula fecit aquas.
Tu, Dea, pro nobis Fontes fontanaque placa
Numina; tu ſparſos per nemus omne Deos.

Nec

paſcere enim non arborem, ſed campum reſpicit. ſic lib. v. 268.

Jamque in privato paſcere inertis erat.

ſacrum, ut *Heſticum*, *Geticum* & ſimilia. vid. ad v. Triſt. xiii. 1. Burm.

750. *Pabulaque in buſtis.*] Scribe, *è buſtis*, auctore libro noſtro perantiquo. *Buſtum* hîc locus, in quo aliquis ſepultus. Neap. Pleriqne & optimi veterum, *in buſtis*, & ita Aldus. eleganter; ut *bibere in Nilo* &c. vid. i. Art. 748.

750. *Inſcia carpſit ovis.*] Ex hac ſuperſtitione Julianus Imperator in Codice Theodoſiano lib. v. De ſepulc. viol. *Pergit audacia, ut quidam in buſta diem functorum & aggeres conſecratos ſaeviant; cum & lapidem hinc movere, terram ſollicitare, & ceſpitem vellere, proximum ſacrilegio majores ſemper habuerint; ſed ornamenta tricliniis, aut porticibus, auferant de ſepulcris.* Sic legendus & ſupplendus hic locus. Neapol.

751. *Si nemus intravi.*] Uni veteri eſt, *intravit*, ovem aſpectans: non perplacet: quia mox, *noſtriſque fugatae.* Neapol. *Seu* bene unus Vatic. quomodo mox etiam legendum, *Seu mea falx.* Heins.

751. *Noſtriſque fugatae.*] Liber, *noſtriſve.* Neap. *Sint oculis* Bernenſ.

753. *Lucum ſpoliavit opaco.*] Vetus ſuperſtitio, quâ quivis ſacer lucus erat incaednus, nec ramum aut folium fas erat inde conlucare, niſi ſacrificium praeceſſiſſet. eâ ſuper re ex Catone Plinius nos admonet lib. xvii. cap. ultimo: *Idem Cato arbores religioſas lucoſque ſuccidi permiſit ſacrificio prius facto: cujus rei rationem quoque eodem volumine tradidit.* Mallem, *precationem quoque e. v. trad.* quae his ſane verbis concipiebatur: SI DEVS, SI DEA ES, CVIVM ILLVD SACRVM EST, VTI TIBI IVS SIET, PORCO PIACVLO FACERE ILLIVSCE SACRI COERCENDI ERGO. Obſerva *coërcendi* verbum in hac ſignificatione, ſed antiquâ, pro *conlucare*, *deputare.* Feſtus *coinquire*, *coercere* explicuit, ſed obſcuriuſcule; at proprie alibi, *coinquire*, *deputare.* Miror cur lectionem hanc adulteret magni judicii vir in *coinquinere*, pro decubare; cum nihil mutandum ſit, clamet Trebatius apud Servium: *Luci*, inquit, *qui ſunt in agris, qui novitio capti ſunt, hos lucos eâdem caerimoniâ moreque coinqui haberique debent, ut ceteros lucos, qui in antiquo agro ſunt.* Id eſt, ſacrificio prius facto conlucari debent. *Coinquo* ſane vere eſt maculo, ſeu contamino; unde hodiernum *coinquino:* ſed in hac conlucatione ideo receptum, quia à Deo ſive Deâ venia contaminandi, ſeu putandi, quod aliter ſcelus inexpiabile, luci petebatur. Neap. *Opacum* Arond. & tres alii.

754. *Unde data eſt aegrae.*] Sic plerumque vetus ſcriptura. in aliâ, *tenerae.* Utraque ad verum: nam agnis, aut aegris ovibus, paſtorum eſt, frondium aut herbarum fiſcinam in ſtabula ferre. Varro de adhuc lactentibus lib. ii. de Re Ruſticâ: *Diebus poſt paucis objicere his viciam molitam, aut herbam teneram, antequam exeunt paſtum, & cum reverterunt; & ſic nutricantur, quoad facti ſunt quadrimeſtres.* Neap. *Faſcia* Arond. *faſcina* ſeptem. & *fuſcina* tres.

755. *Nec, dum degrandinat, obſit.*] Pro grandinat. male pro grandinare deſinit interpretantrum. tum enim legendum eſſet, *dum degrandinet.* ſed, cum verbum id minus obvium ſit, fortaſſis dederit nobis Naſo, *nec, dum, Dea, grandinat, obſit.* Heins. Ego *dum* pro donec capio, ut centies apud alios occurrit; & *degrandinet* malo. vid. ad Phaedr. iii. 10.

756. *Agreſti fano ſuppoſuiſſe pecus.*] Fano Sylvani Agreſtis, dicunt eruditi. Scaliger vero emendabat, *Agreſti Fauno ſuppoſuiſſe pecus.* Dan. Heins. Hic eſt, qui dictus *Silvanus agreſtis* in libro Catonis de Agrorum limitibus; qui Graecis ἀγρεὺς & ἄγραυλος. ſic vocat Archius in quodam Epigrammate. De lectione vero verum fatear, ita plures, nec adeo novi codices; nec vereor quin tueri poſſit, licet ſit parum recepta à litteratis noſtri aevi. Vulgo dicimus, in divo Alberto, pro ejuſdem ſacra aede. Sed placent & veteres, in quibus, *agreſti fano.* Neapol. Perperam *Fauno* plerique veteres. Urſini codex veram lectionem refert. Heins. Quam & Salmaſius approbavit ad Solinum pag. 294.

Nec Dryadas, nec nos videamus labra Dianae;
Nec Faunum, medio cum premit arva die.
Pelle procul morbos. valeant hominesque gregesque;
Et valeant vigiles, provida turba, canes.
Neve minus multo redigam, quam mane fuerunt;
Neve gemam referens vellera rapta lupo.
Abſit iniqua fames. herbae frondesque ſuperſint:
Quaeque lavent artus, quaeque bibantur, aquae.
Ubera plena premam. referat mihi caſeus aera:
Dentque viam liquido vimina rara ſero.

Sit-

294. *ſupponere* tamen *Jovi* quidam codices lib. III. 730. & *Agreſtum Faunum* dixit lib. II. 193. Burm.

758. *Mota ungula.*] Pecus gradiens turbavit aquas limpidas. Neap. Aroud. *Nota.* Lege, *Lota.* Kalendarium Ruſticum Menſe Majo, Oves tvndvnt. Lana lavatvr. & ſuperiori verſu cum melioribus, *Nec noceat*, pro *Ne*, reponendum. Propertius lib. IV. Eleg. I.

Lotus & Heſperia quid Capricornus aqua.

apud Juvenalem Satyra XI. 65.

De Tiburtino veniet pinguiſſimus agro
Haedulus, & loto grege mollior.

Sic videtur eſſe ſcribendum. non, *toto grege.* per frequentem enim lavationem lana redditur mollis. Heins. Si *lota ungula* legas, de ovibus capiendum; ſed neſcio an *ungula* illis tribuatur. tribui Elephantis docuit Reineſ. I. Var. 18. Scaligerum notans, qui negaverat: nec admittit Cuperus Exerc. II. cap. I. de Elephantis, qui Ennii locum de equis exponit. praeterea *mota ungula* eſt etiam apud Stat. Achil. I. 123.

———, *dant gaudia vires,*
Motaque deſueto crepuit ſonis ungula campo.

ut pro *notaque* reſtituit Gronov. in Diatribe Statiana cap. L. ita II Metam. 158. *Pedibusque per aëra motis*; & paſſim ſimiles locutiones occurrunt. pro *ungula* plurimi ſcripti, *virgula.* Burm.

759. *Fontanaque placa.*] Mazar. Zulich. & duo alii, *praeſta.* forſan recte. Heins. *Montanaque* Farneſ. *ſparſas deas* etiam Berneuſ.

761. *Nec Dryadas, nec nos videamus labra Dianae.*] Malim, *Dryadum*, ut ad *labra* referatur. *labra* pro lavacris ponit & fontibus, in quibus ſe lavabant Dryades & Diana. In Ibide de Actaeone, Ꝟſ. 479.

Quique verecundae ſpeculantem labra Dianae,
Quique Crotopiaden diripuere Linon.

Gloſſae Stephani, *Labrum*, χεῖλος, λουτήρ. Foſſae lapideae in Balneis *labra* vocabantur, ut ex Vitruvio diſcimus. quandoque & pro vaſe aeneo balneari ſumitur. Redde eam vocem Apulejo Met. X. *Erat mons ligneus, ſublimi inſtructus fabrica, conſitus virectis & vivis arboribus ſummo cacumine, de canalibus labri fonte manante; & fluviales aquas eliquans.* Ita videtur ſcribendum. Vulgatum, *de manibus fabri*, inſulſum eſt. Feſtus, *Canalos, per quos aqua confluit in viis lapide ſtratis.* Priſcianus Periegeſi de Heliotropio,

Si quis eum fuſa labris immergat aenis.

Heins.

761. *Videamus labra Dianae*] Ἀσαμίνθους, λουτρά. Neapol.

762. *Medio.*] *Media die* Moreti & tres alii. *premat* idem Moreti. *premet* duo.

763. *Pelle procul morbos.*] Petitâ jam veniâ incipit precatio paſtoralis: quam, quaeſo, conferas cum Luſtrico Catonis carmine. Pars ejusdem: SVOVETAVRILIA CIRCVMAGI IVSSI, VTI TV MORBOS VISOS INVISOSQVE, VIDVERTAM VASTITVDINEM, CALAMITATES INTEMPERANTIASQVE PROHIBESSIS, DEFENDAS AVERRVNCESQVE, VTIQVE TV FRVGES, FRVMENTA, VINETA VIRGVLTAQVE GRANDIRE BENEQVE EVENIRE SIRIS, PASTORES PECVAQVE SALVA SERVASSIS, DVISQVE BONAM SALVTEM VALETVDINEMQVE MIHI, DOMVI FAMILIÆQVE NOSTRÆ. Neap. *Pelle precor* Voſſian. *pecudesque gregesque* unus.

765. *Neve minus multas redigam.*] Oves intelligit. ſed Urſin. Voſſ. Arondel. pluresque alii, *multo*; nec pauciores cum Mazar. Zulich. prim. Ambroſ. Petav. *multos.* τὸ *minus multo* arridet. ſic Val. Max. lib. IV. cap. 4. *Unus in agro Vejente fundus, minus multo cultores deſiderans quam dominos habebat.* Ubi nihil neceſſe *multos* reponi cum Lipſio. Heins. Vid. ad I Art. Am. 644.

766. *Gemam referens.*] *Gemens referam* Sarravii & quinque alii.

768. *Lavent.*] *Levent* nonnulli. *quaeve* Moreti & Sarravii.

769. *Ubera plena premam.*] Rogat igitur pro pingui lacte, pro caſeo, pro felici & multo ovium fetu. Dionyſius ſcribit oppoſitum, Palilibus pro partu ab agricolis gratias Diis relatas: Θύουσι δ' ἐν αὐτῇ περὶ γονῆς τετραπόδων οἱ γεωργοὶ καὶ νομεῖς θυσίαν χαριστήριον ἦρος ἀρχομένου. Unum & alterum

puto

Sitque ſalax aries; conceptaque femina conjux
Reddat; & in ſtabulo multa ſit agna meo.
Lanaque proveniat, nullas laeſura puellas,
Mollis, & ad teneras quamlibet apta manus.
Quae precor, eveniant: & nos faciamus ad annum
Paſtorum dominae grandia liba Pali.
His Dea placanda eſt: haec tu converſus ad ortus
Dic ter, & in vivo prolue rore manus.
Tum licet, adpoſitâ, veluti cratere, camellâ,
Lac niveum potes purpureamque ſapam.
Moxque per ardentes ſtipulae crepitantis acervos
Trajicias celeri ſtrenua membra pede.

Ex-

puto factum; & pro venturo fetu ſacrificia ab eis acta, & pro praeſenti grati animi indices exhibitos. NEAP.

770. *Vimina rara ſero.*] Tibullus II. III. 16.

Raraque per nexus eſt via facta ſero.

NEAPOL.

771. *Sitque ſalax aries.*] Ad gregis auctionem. NEAP.

772. *In ſtabulo meo.*] Noſter codex, *in ſtabulis multa ſit agna meis.* NEAP. *Stabulo meo* meliores. HEINS.

774. *Quamlibet.*] Quamvis. CIOFAN. *Qualibet*, vel *quaslibet*, nonnulli; ut editio Neapolis.

775. *Quae precor eveniant. & nos faciamus ad annum.*] Lege, *evenient. at nos faciamus.* Pont. II. Eleg. I. *Quod precor, eveniet.* Epicedio Druſi, *Eventura precor.* vide Notas Met. III. ỳſ. 524. HEINS. *In annum* Thuan.

777. *Ortus.*] *Ortum* Edit. Neap. *orcum* Thuan. & tres alii. *generoſus ad ortus* Junii.

778. *Dic quater, & vivo perlue rore manus.*] Laeti codex & primus Ambroſianus, *Dic ter & in vivo.* Scribe,

Dic ter, & i vivo perlue rore manus.

ut jam monui ad Epiſtolam XIV. ỳſ. 126. vide Notas lib. II. ỳſ. 638. lib. VI. 155.

Protinus arbutea poſtes ter in ordine tangit
Fronde: ter arbuteâ limina fronde notat.

HEINS. *Prolue* Sarrav. vid. lib. V. 435.

779. *Dum licet.*] *Tum* ſcribendum cum Zulich. Mazar. prim. Ambroſ. aliisque nonnullis. quidam etiam, *Tunc.* pro *lac niveum* Zulich. *lac miſtum.* probe. Vide Feſtum in *Burannica potio.* HEINS. *Tum dices, poſita licet ut cratere, camella* Francof. recte, *veluti cratere*; grandis enim camella. Petron. cap. LXIV. *Trimalchio grandem camellam juſſit miſceri.* crateris ergo vicem obibat camella poſita in menſa. Georg. Fabric. ad Horat. I. Od. 31. corrigit *camelo*, & vaſis agreſtis genus eſſe, quo pro poculo utebantur, docet. Fanenſis notat alios *camilla* legere, quod in Mazar. erat pro varia lectione. BURM.

779. *Veluti cratere.*] Lego in aliis, *velut in cratere.* NEAP.

779. *Camella.*] Quid ſi a *cumera cumellam* legamus, intelligamusque vas ruſticum, quale eſt cucumera condendis frumentis peculiare. MICYLL. Vaſis lignei genere. Petronius cap. CXXXV. *Et camellam vetuſtate ruptam pice temperata refecit;* & mox. *Tum clavum, qui detrahentem ſecutus cum camella lignea fuerat, fumoſo parieti reddidit.* CIOF. Marrucinus Marſus legit, *canellâ*; & ſexcentas effutit nugas. tu legito ut eſt in vulgatis. *Camella* vas erat ligneum, ubi haec potio infundenda. de quo Petronius. Hoc vaſis genus Polluci eſt σκάμιλλα. NEAP. Vid. Turneb. Adverſ. XXVI. 7.

780. *Lac niveum potes purpureamque ſapam.*] Haec potio dicebatur burrhanica, à colore burrho. Feſtus: *Burrhanica potio, lac commiſtum ſapâ, à ruſo colore, quem burrhum vocant.* Unde eleganter, homines à vino rubentes *burrhos* apud eumdem dictos inveni. Hinc deducit illud verè ἔμψυχον μουσεῖον, Joſephus Scaliger, duas voculas Hiſpanas, *borracho y borracha:* quarum prima ſignificat ebrium, altera vas vinarium. quod etiam dicunt *bota*, verbum quoque Graeco-barbarum. Gloſſae, βουττίον, *cupella:* aliae, βοῦτις, *cupa.* Ille color πύῤῥος eſt Graecis: unde πυῤῥίας ejusmodi cutis homines Comici dixere. Obſervat Helladius apud Photium: Ὅτι οἱ Κωμικοὶ τοὺς οἰκέτας τὸ μὲν πλεῖον ἀπὸ τοῦ ἔθνους ἐκάλουν· οἷον, Σύρον, Καρίωνα, Μίδαν, Γέταν, καὶ ὅμοια· ἐκάλουν δὲ καὶ ἐξ ἐπιθέτων ἀπὸ τοῦ χρώματος μὲν, Πυῤῥίαν καὶ Ξανθίαν. Ab eodem colore vocarunt πύῤῥιχον equum breviorem;

Expoſitus mos eſt. moris mihi reſtat origo.
　Turba facit dubium; coeptaque noſtra tenet.
Omnia purgat edax ignis, vitiumque metallis
　Excoquit. idcirco cum duce purgat oves.
An, quia cunctarum contraria ſemina rerum
　Sunt duo, diſcordes ignis & unda Dei;
Junxerunt elementa patres: aptumque putarunt
　Ignibus & ſparſâ tangere corpus aquâ?
An, quod in his vitae cauſſa eſt; haec perdidit exſul:
　His nova fit conjux: haec duo magna putant?
Vix equidem credo; ſunt qui Phaëthonta referri
　Credant, & nimias Deucalionis aquas.

Pars

rem; Latini *burrhichum:* ſed Hiſpanis *el berrico* eſt aſinus, *πύῤῥιχος*, *aca.* De his audiendus Hieronymi locus, fruſtra adhuc vexatus, Epiſtolâ xxvi. ad Pammachium ſuper obitu Paulinae uxoris: *Ubi videris fumare patinas, & phaſides aves lentis vaporibus decoqui, ubi argenti pondus, ubi ferventes buricos, mannos, comatulos pueros, pretioſas veſtes, picta tapetia; ibi ditior eſt largitore, cui largiendum eſt.* Lege, *ferventes burrhichos, mannos.* Gloſſae, *burrhichi, manni*, id eſt equuli. Tentarunt alii legere, *ferventes berico mannis*; ſed fruſtra. Neap.

780. *Purpureamque ſapam.*] De hac ita Nonnius: *Sapa, quod nunc mellaceum dicimus, muſtum ad mediam partem decoctum.* Varro de vitâ populi Romani: *Sapam appellabant, quod de muſto ad mediam partem decoxerant.* Neap. *Sapar* Cantabr. *ſapum* Junian.

781. *Moxque per ardentes ſtipulae crepitantis acervos Trajicias celeri ſtrenua membra pede.*] *Trajicias ſtrenua turba* Utſini liber. & *Moxque fac* ſuperiori verſu. Lege, *Moxque face. Trajicias ſtrenua turba* alius Vatican. Propertius lib. iv. Eleg. iv. de hoc eodem feſto:

Cumque ſuper raros foeni flammantis acervos
　Trajicit immundos ebria turba pedes.

ita ſcribo. vulgati legunt, *immundas dapes.* quod contra fidem ſacri. idque jam à Paſſeratio occupatum ſerus animadverti. unus Patav. & Gottorph. *Tranſilias.* Ut forte ſit ſcribendum,

Moxque ter ardentes ſtipulae crepitantis acervos
　Tranſilias celeri ſtrenua turba pede.

ut ſupra ℣ſ. 727.

Certe ego tranſilui poſitas ter in ordine flammas.

niſi *trajicias* malis. quomodo Virgil. lib. 536.

Jam medium aetherio curſu trajecerat axem.

ſic *transferre* Catullus,

　Transfer omine cum bono
　Limen aureolos pedes,

aut, *Trajiciat ſtrenua membra.* ut D. Brutus apud Ciceronem lib. 11. Ep. Famil. *Si ſe Alpes Antonius trajecerit.* Val. Maximus lib. v. cap. 1. ex antiquis codicibus, *Quibus ſe bene ac tute cum ſuis in Africam trajiceret.* Heins. *Stipula crepitante ſacerdos* Mazar. a m. pr.

783. *Moris mihi reſtat origo.*] In multis eſt prima, quod ſibi ſuaſerint ineſſe igni vim quamdam abſterſivam, & malorum medelam: & haec fuit antiqua opinio Judaica & Graecanica, inde immiſta in Romanam religionem: & ſtetit, ut mireris, usque ad tempora Juſtiniani τοῦ ῥινοτμήτου. Tunc congregata vi. Synodus Trullenſis, & ineptiae hae cum aliis abolitae. Liquet ex Canone lxv. ad quem Theodorus Balſamon: Ἀλλὰ καὶ ἔμπροσθεν τῶν ἐργαστηρίων αὐτῶν καὶ τῶν οἰκιῶν ἀνῆπτον πυρκαϊάς, καὶ ἐπήδων ἐπάνω τούτων, νομίζοντες διὰ τούτου τὰ περισυμβαίνοντα ἴσως αὐτοῖς δυσχερῆ κατακαίεσθαι, καὶ ἑτέροις ἀγαθοῖς ἐντυγχάνειν. ἀκολούθως οὖν τούτοις ἐποίουν καὶ τινες ὀρθόδοξοι ἐν ταῖς ἡμέραις, ἐν αἷς ἡ παροῦσα γέγονε σύνοδος. Neap.

785. *Vitiumque metalli Excoquit.*] *Metallis* meliores, ut apud Virgil. Georg. 1. 89.

——— *aſt illis omne per ignem*
Excoquitur vitium.

Idem lib. 1. Æneid. 174.

Ac primum ſilici ſcintillam excudit Achates.

ita veterrima exemplaria. Heins.

788. *Diſcordes ignis & unda dei.*] Forte, *diſſentes.* de quo ad Epiſt. primam Sabini. Heins.

789. *Aptumque putarunt.*] Valde diſcrepant ſcripti. *ſanctumque* Putean. *certumque* Petavii. *aſtumque* Thuan. *ſanumque* Pembr. a manu ſec. quod non ineptum; niſi *fauſtumque* malis.

790. *Ignibus & ſparſâ tingere corpus aquâ.*] *Tangere* meliores plerique. ut ſupra vſ. 740. jam monuimus. Heins.

791. *Vitae cauſſa eſt.*] Pompejus Feſtus: *Aqua &*

Pars quoque, cum ſaxis paſtores ſaxa terebant,
  Scintillam ſubito proſiluiſſe ferunt.
Prima quidem periit: ſtipulis excepta ſecunda eſt.
  Hoc argumenti flamma Palilis habet.
An magis hunc morem pietas Æneïa fecit,
  Innocuum victo cui dedit ignis iter?
Num tamen eſt vero propius; cum condita Roma eſt,
  Transferri juſſos in nova tecta Lares?
Mutanteſque domum tectis agreſtibus ignem,
  Et ceſſaturae ſuppoſuiſſe caſae?

Per

& ignis interdici ſolet damnatis, quam accipiunt nuptae: videlicet quia hae duae res humanam vitam maxime continent. Itaque funus proſecuti, redeuntes ignem ſupergrediebantur aquâ adſperſi: quod purgationis genus vocabant ſuffitionem. Neap. Vid. Urſin. ad Jul. Caeſ. de Bell. Gal. vi. 44.

791. *Haec perdidit exul.*] Malim, *perdit &*. Heins.

794. *Nimias Deucalionis aquas.*] *Vivas* prim. Ambroſ. Laeti & quatuor alii. unus, *multas*. alius, *veras*. Forte, *veteres*. certe latet mendum. pro *Credant* lego, *Edant*, vel *Prodant*, vel *Tradant*. nam praeceſſerat, *vix equidem credo*. Heins. Forte, *tumidas*. ut eadem varietas eſt apud Claud. Bel. Get. 118.

795. *Saxis ſaxa feribant.*] Hoc fuiſſe puto primo adinventum ad ſcintillas eliciendas; poſtea venit uſus petrae focariae à ferro percuſſae; poſtea τοῦ λίθου πυρίτου, & miſti coloris: cujus generis & εὐπυρώτους vidi plurimos. Neap. *Ferebant* plerique ſcripti. Lege, *terebant*. vetuſtiſſimus mos ignem excudendi lignis invicem attritis. hoc Latinis *ignitabulum*, πυρεῖον Graecis. vetus Schol. ad illa Apollon. Rhod. lib. i. 1184. Τοὶ δ' ἀμφὶ πυρήϊα δινεύεσκον, ἀντὶ τοῦ ἔστρεφον, παρέτριβον. Τὰ γὰρ ξύλα παρέτριβον, καὶ ἐπ' αὐτῶν πῦρ ἔβαλλον. πυρήϊα γὰρ ταῦτα φασὶ τὰ προστριβόμενα ἀλλήλοις πρὸς τὸ πῦρ ἐγγενᾶν. Ad ſaxa redeamus. Lucretius lib. i. 883.

Cum lapidem lapidi terimus.

Plautus Aſinaria Act. i. ſc. i.

Num me illuc ducis, ubi lapis lapidem terit?

Columella libro vi. cap. 14. *Itaque cum id accidit, veteri lateri later conteritur, eoque intrito, priusquam disjungantur, cella conſpergi oportet.* quae verba in veterrimis membranis Gallicis, quas evolvi, ſic leguntur, *veteri lateritio trito, priusquam disjungatur, colla conſpergi oportet.* Idem Lucretius lib. v. 1099.

Mutua dum inter ſe rami ſtirpeſque teruntur.

Val. Flaccus lib. ii. 448.

——— *tracto pars frangit adorea ſaxo*
Farra, citum tritis alius de cotibus ignem
Excudit, foliiſque & ſulphure paſcit amico.

Ita ſcribendus locus mendoſiſſimus. Vulgati peſſime,

——— *ſtrictis alius de cautibus ignem*
Oſtendit foliis.

Virgiliana mimeſis,

Ac primum ſilici ſcintillam excudit Achates;
Suſcepitque ignem foliis.

& quae ibi porro ſequuntur. idem in Georgicis:

Et ſilicis venis abſtruſum excuderet ignem.

Extundit primo exaratum fuit. hinc *Oſtendit* factum in Valerio. Ceterum ut manifeſtius liqueat *terendi* & *excudendi* vocabula in hac re propria eſſe, locum ex Plinii Hiſtoria Naturali luculentum adſcribam. Is igitur lib. xvi. cap. 40. ubi agit de arboribus. *Calidae, morus, laurus, ederae, & omnes, ex quibus igniaria fiunt. Exploratorum hoc uſus in caſtris, quoniam ad excudendum ignem non ſemper lapidis occaſio eſt. Teratur ergo lignum ligno, ignemque concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis, fungi vel foliorum facillime conceptum. Sed nihil hedera praeſtantius quae teretur, lauro quae terat.* ubi *ad excudendum* vera ſcriptura eſt, quicquid variant libri veteres, *excutiendum*, *extundendum*, *excludendum* ſubſtituentes. Corrigendum quoque, *facillima conceptu.* materia videlicet. ex eodem loco apparet, cur paſtorum mentio hic à Naſone ſit facta. Eleganter autem vocat *ligna igniaria*, ex quibus ignis excuditur. Gloſſae Iſidori, *Igniarium, ignem concipiens.* Gloſſarium vetus, *igniarium*, πυρεῖον. huc ſpectat jocus Apuleji Metam. vii. loco inſigniter mendoſo. *Affirmavit me ſponte vicinorum foculos tranſeuntem, titubanti gradu prolapſum, igne ultroneo exarſiſſe. Mihi etiam arridens addidit: quouſque ergo fruſtra paſcemus igniarium iſtum.* ita opinor ſcribendum. Vulgo, *ignem ultroneum acceſſiſſe*, vel, *arceſſiſſe*, & *ignigenum iſtum.* veteres membranae, *ignignum iſtum. Igniarium* vocat,

Digitized by Google

Per flammas ſaluiſſe pecus, ſaluiſſe colonos?
    Quod fit natali nunc quoque, Roma, tuo.
Ipſe locus cauſſas vati facit. Urbis origo
    Venit. ades feſtis, magne Quirine, tuis.
Jam luerat poenas frater Numitoris, & omne
    Paſtorum gemino ſub duce vulgus erat.
Contrahere agreſtes, & moenia ponere utrique
    Convenit. ambigitur moenia ponat uter.
Nil opus eſt, dixit, certamine, Romulus, ullo.
    Magna fides avium eſt: experiamur aves.

Res

cat, quem ultroneo igne exarſiſſe mentiebatur. Miram ubique Apulejus eruditionem prae ſe fert in proprietatibus vocabulorum obſervandis, quae virtus illum injuriae librariorum frequenter expoſuit. *Ignitabuli* voce etiam uſus eſt Solinus & Macrobius Saturnalium ſecundo; *Agite, antequam ſurgendum nobis ſit vino indulgeamus. Quod decreti Platonici auctoritate faciemus, qui exiſtimabat ſomitem eſſe quendam & ignitabulum ingenii.* ita enim vetuſtus codex bibliothecae Thuaneae, non *incitabulum*, quod eſt in vulgatis. apud A. Gellium tamen libro xv. cap. 2. unde Macrobius id hauſit, *incitabulum* eſt legere. Forte etiam *piſtores* legendum in hoc Naſonis loco. agit enim de mola manuali. Heins. *Pars quoque paſtorum, cum ſaxis ſaxa ſtribant* Bonon. & ſeptem alii.

796. *Scintillam ſubito.*] *Sc. tenuem* Ambr. *Sc. ſaxo* Junian.

798. *Hoc argumentum.*] Alter Petav. *argumentis.* Sed Junianus recte, *argumenti.* Vide Notas Ep. viii. vſ. 104. Heins. *Flamma parilis* etiam Petav. & Mazar.

800. *Innocuum cui dedit ignis iter?*] Statius lib. ii. Silvarum, in lacrymis Hetruſci:

Felix cui magnâ patrem cervice ferenti
Sacra Mycenaeae patuis reverentia flammae.

Neap.

800. *Cui dedit ignis iter.*] Malim, *cum dedit.* ſequenti verſu, pro *Hoc tamen*, multi ex melioribus, *Nunc tamen.* Heins.

801. *Hoc tamen eſt vero propius.*] En Noſter etiam initium Palilium non facit antiquius Urbis natali, nec diſſentit à Tibullo & Plutarcho: nam agit de ſacro Palis ſic celebrari coepto, & cum his ſtipularum acervis; quod originem duxiſſe putat ab incenſis antiquis tuguriolis, cum ruſtici in nova novae Urbis migrarent. Abſit, quod neget ante hanc conditam fuiſſe Palilia; in quibus Pales cum Silvano culta lacte & anni primitiis. Addita igitur ſub Romulo tranſitio per flammas, ſuffimenta illa; ſed equus victima multo poſt. Neap.

801. *Cum condita Roma eſt.*] Condi coepta eſt urbs Roma à Romulo in monte Palatino xi. Kal. Maji, Parilibus. ex quo tempore ad hunc usque diem atque annum, quo haec ſcribo, ſupputantur anni ∞. ∞. cccxxxii. Hac autem de re conſulenda ſunt quae ante quinquennium in lib. xiv. Metamorphoſeos edidi. Ciof.

802. *Juſſos.*] *Juſtum eſt* Bern. *viſum eſt* ſeptem. *juſſum eſt* tres.

805. *Saliiſſe pecus, ſaliiſſe colonos.*] *Saluiſſe* ex auctoritate Priſciani lib. 1. pag. 906. & meliorum codicum reponatur. Heins. Vid. Giſan. Indic. Lucret. in *diſſilui.*

806. *Natali nunc quoque, Roma, tuo.*] Nam eodem xi. Kalendas illa condita. Plutarchus: Ὅτι μὲν οὖν ἡ κτίσις ἡμέρᾳ γένοιτο τῇ πρὸ ἕνδεκα καλανδῶν Μαΐων, ὁμολογεῖται· καὶ τὴν ἡμέραν ταύτην ἑορτάζουσι Ῥωμαῖοι, γενέθλιον τῆς πατρίδος ὀνομάζοντες. Neapol.

807. *Ipſe locum vati caſus facit.*] *Caſus vati* plerique veteres. Urſini liber & unus Vatican. & Patav. cum Naugeriano, *Ipſe locus cauſas vati.* Scribo, *Ipſe locus caſu vati facit.* & adi quae de hac locutione notamus ad Epiſt. ii. vſ. 39. Heins.

808. *Ades factis, magne Quirine, tuis.*] Lege; *faſtis*, vel *feſtis*, vel *ſacris.* quicquid obnituntur libri veteres. qui error & alibi in hisce libris occurrit. Heins.

810. *Paſtorum vulgus erat.*] *Paſtoris* Zulich. Puto ſcribendum,

Paſtores gemino ſub duce vulgus erant. Heins.

811. *Utrique convenit.*] In ſoluta oratione diceretur: *Inter utrumque convenit.* Ciofan. Vide ad Remed. 471. *uterque* quatuor. *utrinque* Vatic.

812. *Ambiguum eſt.*] Scriptura noſtra, *ambigitur.* Heins.

812. *Nomina pònat uter.*] Ennius apud Tullium, primo de Divinatione:

Certabant, urbem Romamne Remamne vocarent:
Omnis cura viris uter eſſet Induperator.

Neap. Urſin. Petav. & multi alii, *moenia.* ſequentia confirmant, *Arbitrium Romulus urbis habet.* quanquam & de nomine verum. unde Ennius,

Certabant urbem Romam Remulamne vocarent.

Heins.

815. Al-

Res placet. alter init nemoroſi ſaxa Palati:
Alter Aventinum mane cacumen adit.
Sex Remus, hic volucres bis ſex vidit ordine: pacto
Statur: & arbitrium Romulus urbis habet.
Apta dies legitur, quâ moenia ſignet aratro.
Sacra Palis ſuberant: inde movetur opus.
Foſſa fit ad ſolidum: fruges jaciuntur in imâ,
Et de vicino terra petita ſolo.
Foſſa repletur humo, plenaeque imponitur ara;
Et novus accenſo fungitur igne focus.
Inde premens ſtivam deſignat moenia ſulco:
Alba jugum niveo cum bove vacca tulit.

Vox

815. *Alter init nemoroſi ſaxa Palati.*] *Adit* Voſſ. & ſex alii. ne bis eodem verbo utatur. Heins.

816. *Cacumen adit.*] Omnes libri ſcripti, *init.* Ciofan.

817. *Sex Remus hic volucres, bis ſex videt ordine: pacto Statur.*] Sic diſtingue ac lege. quamvis in quattuor Vatic. ſit, *facto*, non *pacto.* in uno tantum Vatic. Fratris & in ora Stat. *pacto* repperi. Ciofan. Ab antiquis germana lectio eruitur, *bis ſex videt ordine: pacto Statur.* Neap. Haec vera lectio, quicquid turbant codicum nonnulli. Met. xi. 818.

Stemus, ait, pacto velox Cyllenius iſto.

Heins.

819. *Apta dies legitur.*] Hanc jam habes. Hora fuit poſt ſecundam ante tertiam plenam, ut ex Tarruntio inſigni Mathematico ſcribit Julius Solinus; & ex eodem Excerpta Dionis verba ſunt: Ὥρα τῆς Ῥώμης, ὅτι Ῥωμύλος ταύτην ἤρξατο κτίζειν, ὥρα δευτέρα πρὸ τρίτης, ὡς Ταῤῥούτιος ὁ Μαθηματικὸς κατεστήριξε· Διὸς μὲν ἰχθύσι, Κρόνου δὲ καὶ Ἀφροδίτης, καὶ Ἄρεος, καὶ Ἑρμοῦ σκορπίῳ, ἡλίου τε ταύρῳ καὶ σελήνης ζυγῷ. Annus fuit ſecundus Olympiadis vii. ſi Eratoſtheni credimus. Neapol. *Quae moenia* Junian. & ſex alii.

820. *Sacra Palis ſuberant.*] Haec eſt quorundam Vatic. lectio. In lib. Statii, fratris & Urſini, *Pales*, non *Palis.* ſuperior magis probanda. Ciof. Albius Tibullus lib. ii. Elegiâ v.

Romulus aeternae nondum formaverat urbis
Moenia, conſorti non habitanda Remo:
Sed tum paſcebant herboſa palatia vaccae;
Et ſtabant humiles in Jovis arce caſae.
Lacte madens illic ſuberat Pan ilicis umbrae;
Et facta agreſti lignea falce Pales.

Legit Onufrius Panvinius, *Sacra Pales aderant.* Quae lectio ſi emendati & antiqui codicis eſſet, magno me ſcrupulo liberaret; quem ſilere addecet. Neapol. Et Heinſius notaverat ſe in ſua editione Onufrii legere, *Sacra Pales aderat*, ut & ſcripti & editi multi habent. in Sanctandreana Faſtorum Onufrii editione A. 1588. pag. 23. *Sacra Palis ſuberant* vidi. Burm.

821. *Foſſa fit ad ſolidum.*] *Ad ſolitum* in plurimis veterum; ſed fruſtra. vulgatam ſcripturam illa Valerii Maximi lib. ii. cap. 4. abunde tuentur: *Is quod eo loci nullam aram viderat, deſiderari credens ut a ſe conſtrueretur, aram emturus in Urbem perrexit, relictis qui fundamentorum conſtituendorum gratia terram ad ſolidum foderent.* Columella lib. iv. cap. 30. *Amerina ſalix gracilem virgam & rutilam gerit. atque hae vel cacuminibus vel taleis deponuntur eouſque, dum ad ſolidum demittantur.* apud Maronem Georgic. ii. 230.

Ante locum capies oculis, alteque jubebis
In ſolido puteum demitti, omnemque repones
Rurſus humum, & pedibus ſummas aequabis arenas.

nec abludunt illa ejuſdem Maronis ibid. vſ. 79. *Finditur in ſolidum cuneis via. ad ſolidum* igitur, ad ſolidam terram. Sic *terra ſolida* Siculo Flacco de conditione agrorum: *Cum enim terminos diſponerent, ipſos quidem lapides in ſolidam terram conlocabant, proxime ea loca, quibus foſſis factis defixuri eos erant, ſacrificioque facto, tura & fruges eo jactabant.* Ex quo loco apparet etiam fruges in foſſam jactatas eſſe dum termini dedicabantur, quod Noſter hic auſpicium condendae civitatis facit. aeque ita capiendum illud Noſtri libro ii. 648. de Terminalibus, *In ſolida ramos figere pugnat humo.* Heins. Infr. lib. vi. 404.

Nunc ſolida eſt tellus, ſed lacus ante fuit.

fruges jaciuntur in imam Mazar. *in illa* Putean. alter. *in imo* Bern.

822. *Ter-*

Vox fuit haec Regis; Condenti Juppiter urbem,
  Et genitor Mavors, Veſtaque mater ades:
Quosque pium eſt adhibere Deos, advertite cuncti:
  Auſpicibus vobis hoc mihi ſurgat opus.
Longa ſit huic aetas, dominaeque potentia terrae:
  Sitque ſub hac oriens occiduusque dies.
Ille precabatur. tonitru dedit omina laevo
  Juppiter: & laevo fulmina miſſa polo.
Augurio laeti jaciunt fundamina cives;
  Et novus exiguo tempore murus erat.
Hoc Celer urguet opus, quem Romulus ipſe vocarat;
  Sintque, Celer, curae, dixerat, iſta tuae.

Ne-

822. *Terra petita ſolo.*] Vide Plutarchum in Romulo. NEAP.

823. *Plenaeque.*] *Terraeque* multi ſcripti & Edit. Gryph. *plenae imponuntur arenae*, vel *avenae*, Vatican. prior.

824. *Fungitur igne focus.*] Rectiſſime in vulgatis eſt, *finditur.* Quae lectio Marſo cauſſa fuit ineptiſſimi interpretamenti. NEAPOL. *Finditur* vetuſtiores plerique. in aliis compluribus, *funditur*, vel *fingitur*, ſed male. libro II. Faſt. 791. *Functus eras dapibus. fungitur* rectum eſt. lib. IV. 332. *Corpora functa cibo.* Hermiones epiſtola:

Per ſomnos oculi lacrymis funguntur obortis.

Juriſconſultis *fungi res* dicuntur, *quae officium ſuum praeſtant. Pignoribus fungi* pro dare pignora L. VII. D. de Praetoriis ſtipulationibus. *Poena functi* L. XXII. D. de Poenis, qui poenam ſuſtinuerunt. *Fungi monumentum*, in quod corpus infertur, L. XLIII. D. de rei Vindic. *Dotem fungi*, quae in Matrimonium datur, Ulpiano Tit. VII. Regular. *Dos quae ſemel functa eſt, amplius fungi non poteſt, niſi aliud ſit matrimonium.* Paulus L. VI. D. Eodem, *Id certum eſſe, cujus ſpecies vel quantitas, quae in obligatione verſatur, aut nomine ſuo, aut ea demonſtratione, quae nominis vice fungitur, qualis quantaque ſit oſtenditur.* quae locutio paullo poſt ibidem denuo occurrit. Vides ad res inanimatas id verbum frequenter transferri. Gloſſae veteres, *Fungi*, συντελοῦν. *Functio*, λειτουργία, τέλεσμα. *Functionum*, εἰσφορῶν. HEINS.

825. *Inde.*] *Unde* duo. *igne* Junian. & in praecedenti verſu, *inde focus*, duo Vatican. *ſtipam* Putean. *ſtiva* tres libri.

825. *Deſignat moenia ſulco.*] Ex ritu finitimo. Varro lib. IV. de L. L. *Oppida condebant*, inquit, *in Latio Etruſco ritu multa, id eſt junctis bubus, tauro & vacca interiore aratro circumagebant ſulcum.* Obiter moneo, ritum hunc & alios ſervatos in libris, quos vocabant Rituales. de his Feſtus: *Rituales nominantur Etruſcorum libri, in quibus perſcriptum eſt, quo ritu condantur urbes, arae, aedes ſacrentur, qua ſanctitate muri, quo jure portae, quo modo tribus, curiae, centuriae diſtribuantur, exercitus conſtituantur, ordinentur, ceteraque hujusmodi ad bellum & pacem pertinentia.* Res ipſa ſuadet, me ſilente, Romulum praecepta haec praelegiſſe. NEAP.

826. *Alba jugum niveo cum bove vacca tulit.*] Varro libro II. cap. I. Rei Ruſticae: *Et quod urbs cum condita eſt, tauro & vacca, qui eſſent muri & portae, definitum.* Columella lib. VI. praefatione: *Quod ceteras pecudes bos honore ſuperare debeat, praeſertim & in Italia, quae ab hoc nuncupationem traxiſſe creditur, quod olim Graeci tauros* Ἰταλοὺς *vocarent, & in ea urbe, cujus moenibus condendis mas & foemina aratro terminum ſignaverunt, velut metam: quod item Atticis Athenis Cereris & Triptolemi fertur miniſter.* ita locus ille ex vetuſtiſſimo codice ſcribendus. *velut metam* reſtituimus, cum *petam* in membranis eſſet. Peſſime vulgati, *velut pecus Atticis* etiam, pro quo membranae *Atticus*, refinximus, quod vocabulum à vulgatis abeſt exemplaribus. HEINS. *Trahit* Junian.

827. *Condenti.*] *Condentis* ſcripti magno numero.

829. *Advertite vultus.*] Priſcus codex, *advertite cuncti.* NEAP. *Advertite vultus* Laeti & tres. *cunctos* unus *certi* alius. *adhibere Dei*, Bern.

830. *Auſpicibus vobis.*] *Auſpicibusque bonis* Petav. & undecim alii. *auſpiciisque bonis* unus Heinſii. deinde, *hoc bene ſurgat*, Medic. *hoc breve* alius. *hoc modo* Sarrav.

831. *Dominaeque.*] *Domitaeque* Laeti & Vatic.

833. *Precabatur.*] *Loquebatur* quinque. *dedit omina laeta* Ambroſ. Laeti. *laeva* alius. *laeto* Sarr. *dextro* Voſſ. *plena* unus Heinſ. ſeq. verſu, *tunc dedit & laevo* Bern. *Juppiter è laevo* Ambr. mox etiam, *augurio laeto*, unus Heinſ. & *faciunt fund.* Mazar. Arond. & quatuor alii.

833. *Tonitru dedit omina laevo.*] Cur laevum

dextro

Neve quis aut muros, aut factam vomere foſſam
Transeat, audentem talia dede neci.
Quod Remus ignorans, humiles contemnere muros
Coepit: &, His populus, dicere, tutus erit?
Nec mora tranſiluit. rutro Celer occupat auſum.
Ille premit duram ſanguinolentus humum.
Haec ubi Rex didicit; lacrimas introrſus obortas
Devorat, & clauſum pectore vulnus habet.
Flere palam non vult, exemplaque fortia ſervat:
Sicque meos muros transeat hoſtis, ait.
Dat tamen exſequias: nec jam ſuſpendere fletum
Suſtinet; & pietas diſſimulata patet.
Oſculaque adplicuit poſito ſuprema feretro:
Atque ait; Invito frater ademte, vale.

Ar-

dextro felicius, fiet palam ex his Plinii: *Fulmina laeva proſpera; quia ſacrificantis vel precantis latus laevum dextrum eſt ejus, qui poſtulata largitur.* Neapol.

839. *Factam vomere foſſam.*] *Factos ſulcos* Gottorph. *tactam foſſam* Zulich. Maz. & duo alii. *verſam terram* Laeti. *tactam terram* unus Moreti. *factam terram* prim. Med. *preſſam terram* prim. Ambroſ. *fractam terram* unus Patavinus. Vulgatum non mutem temere. paulo ante habuimus, *Foſſa fit ad ſolidum.* Heins. *Ne quis aut muros, aut foſſam vomere factam* Bernenſ.

842. *Tutus erit.*] *Eris* Medic. unus.

843. *Rutro Celer occupat auſum.*] Raſtro, ſeu rutro paſtorali. Antiquae membranae Chronici Euſebiani: *Remus rutro paſtorali à Fabio Remuli duce occiditur.* Malim igitur in Dionyſio, Πλῆξαι τῷ σκαφείῳ τῆς κεφαλῆς, καὶ αὐτίκα ἀποκτεῖναι. Legitur in vulgatis, τῷ σκαφίῳ. Verterunt bene *rutro* interpretes, cum ſit σκάφιον rutrum; male Gloſſae, *raſtrus*, σκάφιον. Neapol. Pro *rutro* nonnulli, *raſtro.* ſex, *ultro.* unus, *riſtro.* in Maz. & Zulich. eraſa erat vetus lectio. Scribe, *rutro.* de quo ruſtico inſtrumento vide Nonium & Varronem de L. L. Auctor de Viris Illuſtribus in vita Procae, de Romulo Romam condente: *Edixit, ne quis vallum tranſiliret. quod Remus irridens tranſilivit, & à Celere Centurione rutro fertur occiſus.* Ita libri veteres. nam vulgati perperam, *raſtro.* quae totidem quoque verbis exhibet vetus Fragmentum de Origine gentis Romanae P. Victori ſubnexum: niſi quod ibi, *rutro vel raſtro fertur occiſus.* cum poſterius illud *vel raſtro* ſit delendum. Similis etiam diverſitas ſcripturae in Chronico Euſebiano, *Romae Palilibus, qui nunc dies feſtus eſt, Remus rutro paſtorali à Fabio Remuli duce occiſus eſt ob tranſmiſſum ſaltu vallum.* Halicarnaſſaeus in hac de morte Remi hiſtoria σκάφιον hoc inſtrumentum ruſticum appellat: Πλῆξαι τῷ σκαφίῳ κατὰ τῆς κεφαλῆς, καὶ αὐτίκα ἀποκτεῖναι. huc etiam reſpiciunt iſta Varronis περὶ Ἀρχῆς apud Nonium, *Cui, ceu Celer,* δι' ἑνὸς λήμματος λόγος *Antipatri Stoïci filius rutro caput diſplanat.* ita legendus iſte locus, qui mendoſiſſimus circumfertur. λόγος *Antipatri filius* tantundem eſt, ac ſi Antipatrum Patrem τοῦ λόγου diceret; quomodo Epicurus *pater veri* dictus. ſic μετάμελος *inconſtantiae filius* eidem Varroni. lege Maevia apud Nonium in *Bivira.* atque ita ſaepe veteres de rebus inanimatis. Noſter in Ibide 635. *tela ruſtica* vocat *rutrum*, quo Remus obtruncatus eſt:

Utque Remo muros auſo transire recentes,
Noxia ſint capiti ruſtica tela tuo.

Feſtus: *Rutrum tenentis juvenis eſt effigies in Capitolio ephebi, more harenam ruentis exercitationis gratia.* Graeci vocant σκαπάνην & σκάφιον, ubi agit de hoc exercitamenti genere, ut jam ex Halicarnaſſenſi vidimus. Perperam Gloſſae veteres, *Raſtrus* σκάφιον. diſtinguit enim Cato de R. R. manifeſte inter *raſtrum* & *rutrum.* Heins.

844. *Duram.*] *Diram* decem libri. *puram* quatuor.

845. *Lacrimas introrſus obortas Devorat.*] Sic lib. XI. 635. Metamorph.

——— *Lacrimasque introrſus obortas*
Devorat ipſe dolor, duroque ſimillima taxo
Torpet. ———

Ciofan.

846. *Pectore vulnus.*] *Pectora v. habet* unus Vatic. vid. ad Epiſt. XII. 170.

147. *Exempla fortia ſervat.*] Ut heroum, quos flere non decet. Ciofan.

448. *Sicque meos muros.*] Ipſa verba Titi Livii. Neapol.

849. *Dat tamen exſequias.*] Ita locutum eſſe

quem-

Arſuroſque artus unxit: fecere, quod ille,
 Fauſtulus, & moeſtas Acca ſoluta comas.
Tum juvenem nondum facti flevere Quirites,
 Ultima plorato ſubdita flamma rogo.
Urbs oritur (quis tunc hoc ulli credere poſſet?)
 Victorem terris impoſitura pedem.
Cuncta regas: & ſis magno ſub Caeſare ſemper:
 Saepe etiam plures nominis hujus habe.
Et quoties ſteteris domito ſublimis in orbe;
 Omnia ſint humeris inferiora tuis.
Dicta Pales nobis. idem Vinalia dicam.
 Una tamen media eſt inter utramque dies.
Numina vulgares Veneris celebrate puellae.
 Multa profeſſarum quaeſtibus apta Venus.

Poſcite

quemquam veterum ignoro; & rectius legeretur, *dat tamen inferias.* ut inf. lib. v. 422. ſed quia in Mazariniano eraſa erat vetus lectio, & reſtabat initio verſus, loco *dat*, litera unica *I.* legendum puto, *It tamen exſequias.* Heins.

850. *Diſſimulata.*] *Diſſimulanda* duo ſcripti & Edit. Gryph.

851. *Applicuit.*] *Appoſuit* Junian. & duo alii. *implicuit* tres, *poſtrema feretro* Mazar. Moreti & duo alii.

851 *Poſito ſuprema feretro.*] Servius: *Feretrum locus ubi mortui feruntur; & eſt Graecum nomen: nam Graece φέρτρον dicitur*, & νεκροφορεῖον. Placet in initio, *Feretrum, loculus ubi.* Neapol.

852. *Atque ait; Invito frater adempte, vale.*] Verbum *Vale* uſurpabant etiam veteres inter eos, qui è vita exceſſerant; ut hoc loco & apud Virgilium lib. x. ubi Æneas Pallantem à Turno interfectum alloquitur:

——— *Salve aeternum mihi maxime Palla,*
Aeternumque vale.

Lege ibi Servium. Item apud Catullum:

Accipe, fraterno multum manantia fletu,
 Atque in perpetuum frater ave, atque vale.

Et in vet. inſcriptione Romae, ΠΑΤΗΡ ΧΑΙΡΕ. Ciofan.

852. *Invito frater ademte.*] Verius *volenti* dixiſſes; nec aliud mihi umquam ſuadebis. Cicero iv. Officiorum: *Species enim utilitatis animum pepulit ejus; cui cum viſum eſſet utilius, ſolum quam cum altero regnare, fratrem interemit.* Audi nunc ejusdem ſententiam de hac primâ perduellionis lege: *Omiſit hic & pietatem & humanitatem, ut id quod utile videbatur, neque erat, aſſequi poſſet; & tamen muri cauſſam oppoſuit, ſpeciem honeſtatis neque probabilem, neque ſatis idoneam: peccavit igitur, pace vel Quirini vel Romuli dixerim.* Neap.

853. *Arſuroſque artus unxit.*] De hac ungendorum cadaverum conſuetudine in ſcholiis in lib. de Ponto. Ciofan.

853. *Quod ille.*] *Illi* Bern. & unus Heinſii.

855. *Tunc juvenes.*] Rectius in quibusdam, *juvenem.* Nauger. Imo *juvenem* cum ſcriptis. & mox, *ulli credere*, rectius, quam *illi* ex antiquorum nonnullis lego. quod & Naugerius vidit. Heins. Ita & Neapol. & Gryph. & alii.

856. *Subdita flamma rogo eſt.*] Inde ſepultus in Remuriâ: qui locus in ſummo Aventino; ubi ille de condendâ urbe fuerat auſpicatus. Neapol. *Foco* unus Heinſ.

857. *Quis tunc hoc illi credere.*] Rectius in nonnullis, *quis tunc hoc ulli credere poſſet.* Naug. *Quis nunc hoc ulli* Excerpta Douzae Petav. & Laeti, qui & *poſſit.*, ut multi alii.

859. *Sub magno.*] Omnes fere, *magno ſub.* cum *magne* Bern.

860. *Saepe etiam.*] *Et ſemper plures* Pr. Ambroſ. & Laeti.

863. *Idem vinalia dicam.*] Sic habent omnes libri ſcripti. Ciofan. ix. Kalendas erant ſacra Vinalia: quae duplicia; & quae celebrata hoc menſe, Plutarcho dicta 'Αφροδίσια: & quae menſe Sextili xiv. Kalendas Septembres, auctore Feſto & veteri Kalendario. Priora putarunt viri docti Veneri ſacra, poſteriora Jovi. Teſtimonia poſces, quae non habeo, niſi diſſenſum ſcriptorum. A quo judicatu me ſolvo. Neap. *Vinalia* Veneri ſacra, quod vulgo creditum, ut ex ſequentibus patet. Hinc duplex inſcriptio Varronianae Satyrae apud Nonium, voce *Sartores. Vinalia*, ſive περὶ ἀφροδισίων. quae Satyrae illius inſcriptio Varroni arriſit, vulgi opinionem ac ſententiam ſecuto: cum Vinaliorum feſtum revera Jovi eſſet conſecratum. Hinc Noſter erudite & caute paullo poſt Veneris quidem id feſtum dici, ſed eſſe revera Jovis feſtum

Digitized by Google

Poſcite ture dato formam, populique favorem:
  Poſcite blanditias, dignaque verba joco.
Cumque ſuâ dominae date grata ſiſymbria myrto,
  Textaque compoſitâ juncea vincla roſâ.
Templa frequentari Collinae proxima portae
  Nunc decet: à Siculo nomina colle tenent.
Utque Syracuſas Arethuſidas abſtulit armis
  Claudius, & bello te quoque cepit, Eryx;
Carmine vivacis Venus eſt tranſlata Sibyllae;
  Inque ſuae ſtirpis maluit urbe coli.

Cur

ſtum innuit, ꝟſ. 877. Maſurius Faſtorum ſecundo apud Macrobium Saturnal. libro primo cap. 4. *Vinaliorum dies Jovi ſacer eſt, non, ut quidam putant, Veneri.* Heins. *Nobis eſt, jam Vinalia* editi quidam. *Vivalia* Bern. hic & poſtea.

864. *Inter utramque.*] *Utrumque* Arond. Pembr. Bernenſ. & ſex alii. vid. 1. Met. 50.

865. *Numina vulgares.*] Hoc feſto meretriculae Veneris Erycinae templa adibant; & oblatis floreis munuſculis cuncta expetebant, quibus populo placerent. Neapol. *Munera* Moreti. *nomina* Voſſ.

866. *Multa Venus.*] Non damno hanc lectionem, praeferam tamen, *Culta*, ſi per libros veteres liceat. Vulgatam tamen lectionem ſi tuemur; τὸ *Multa* non cum *profeſſis*, ut ad Arnobium doctiſſimus Heraldus pag. 133. opinatur, ſed cum *Venere* erit conſtruendum. Heins.

866. *Profeſſarum.*] Sic dictae famoſae hae mulierculae: nam ſe vulgare non poterant, niſi praecederet apud Ædiles profeſſio. Vide accuratiſſimum Lipſium ad Annales Taciti. Neap.

866. *Profeſſarum quaeſtibus.*] In his ſitum praecipuum harum vilium ſtudium; & vere Alexis ἐν τῷ Ἐπιγραφομένῳ δράματι Ἰσοστασίῳ Πρῶτον μὲν γὰρ εἰς τὸ κέρδος καὶ τὸ συλᾶν τοὺς πέλας τἆλλα αὐταῖς πάρεργα γίνεται. Neapol.

868. *Dignaque verba loco.*] *Joco* ſcripti potiores. probe. *jocum* ponit alibi quoque pro luſu Venereo. joci, Παιδιά· ut lib. II. Artis Amor. 723.

Accedant queſtus, accedat amabile murmur,
  Et dulces gemitus aptaque verba joco.

Epiſtola Sapphus,

Crebraque mobilitas aptaque verba joco.

ſupra lib. I. Faſt. 395. ut quidem legendum:

Di quoque cultores gelidi venere Lycaei,
  Et quicunque joci non alienus eras.
Panes, & in Venerem Satyrorum prona juventus.

ſic & ſaepe aliis locis. de *jocis* & *joculis* videatur Salmaſ. ad Solin. pag. 1123. Heins. Vid. ad Epiſt. xv. 48. & alibi.

869. *Cumque ſua Dominae.*] *Cuncta ſua* Mazarinian. forte, *juncta ſua.* ita enim ſaepe Ovidius. 11 Met. 701.

Juncta ſuo pretium dabitur tibi femina tauro.

inf. VI. 357.

Ut referam breviter mala juncta pudori.

Heins.

870. *Textaque.*] *Tectaque* multi. *ſerta roſa* Petav.

871. *Templa frequentari Collinae proxima portae Nunc decet, à Siculo nomina colle tenet.*] Strabo libro VI. Erat autem, ut ait Publius Victor, in quincta Urbis regione. Ciofan. Strabo lib. VI. Ἀφίδρυμα δ' ἐστὶ καὶ ἐν Ῥώμῃ τῆς θεοῦ ταύτης τὸ πρὸ τῆς πύλης τῆς Κολλίνης, ἱερὸν Ἀφροδίτης Ἐρυκίνης λεγόμενον, ἔχον καὶ ναὸν, καὶ στοὰν περικειμένην ἀξιόλογον. Dedicata Romae haec aedes anno DLXXII. de quo agens Livius lib. XL. *Aedes*, inquit, *duae eo anno dedicatae ſunt, una Veneris Erycinae ad portam Collinam (dedicavit L. Porcius L. F. Licinius Duumvir: vota erat ab Coſ. L. Porcio Liguſtino bello) altera in foro Olitorio Pietatis.* Neap. *Tecta* Bernenſ. & decem alii.

872. *A Siculo nomina colle tenet.*] Ubi & templum habuit ditiſſimum. de quo etiam Strabo eodem libro: Οἰκεῖται δὲ καὶ ὁ Ἔρυξ λόφος ὑψηλὸς, ἱερὸν ἔχων Ἀφροδίτης, τιμώμενον διαφερόντως, ἱεροδούλων γυναικῶν πλῆρες τὸ παλαιόν· ἃς ἀνέθεσαν κατ' εὐχὴν οἵ τ' ἐκ τῆς Σικελίας καὶ ἔξωθεν πολλοί· νυνὶ δ' ὥσπερ αὐτὴ ἡ κατοικία, λειπανδρεῖ καὶ τὸ ἱερὸν, καὶ τῶν ἱερῶν σωμάτων ἐκλέλοιπε τὸ πλῆθος. Quis praeſtet huic fidem? Diodorus, qui ſcripſit pauculos annos ante Strabonem haec de cultu & ſplendore aedis Erycinae lib. IV. *Fani hujus religioſi majeſtatem ſi quis accuratius penſitet, meritò illud admiratione proſequetur: alia enim ſacraria poſt aliqua gloriae incrementa adverſi perſaepe caſus labefactant & convellunt; at hujus fani cultus à primo dedicationis exordio tantum abeſt ut defecerit, ut contra ſubinde majus acceperit augmentum.* Neap.

872. Te-

Cur igitur Veneris feſtum Vinalia dicant,
Quaeritis; & quare ſit Jovis iſta dies?
Turnus, an Æneas Latiae gener eſſet Amatae,
Bellum erat. Hetruſcas Turnus adoptat opes.
Clarus erat, ſumtiſque ferox Mezentius armis:
Et vel equo magnus, vel pede major erat.
Quem Rutuli Turnuſque ſuis adſciſcere tentant
Partibus. haec contra dux ita Tuſcus ait:
Stat mihi non parvo virtus mea. vulnera teſtes;
Armaque, quae ſparſi ſanguine ſaepe meo.

Qui

872. *Tenet.*] *Tenent*, templa videlicet, multi ex ſcriptis. Remed. Amor. 549.

Eſt prope Collinam templum venerabile portam:
Impoſuit templo nomina celſus Eryx.

Heins.

875. *Carmine vivacis.*] Pace tuâ dicam, mi Ovidi, hallucinaris: nam haec Veneris aedes prope portam Collinam non dedicata monitu carminis Sibyllini, ſed vovit ſponte L. Porcius Liguſtino bello, dedicavit Porcius L. F. Licinius, ut ex Livio vidimus, anno DLXXII. Fateor aliam eidem Veneri voviſſe Q. Fabium Maximum juſſu libri fatalis, ſed ante hanc poſitam annis XXXIV. Servilio Geminio & C. Flaminio Coſs. idem Livius lib. XXII. *Decemviri libros Sibyllinos adire jubentur: qui, inſpectis fatalibus libris, retulerunt patribus, quod ejus belli cauſſâ votum Marti foret, id non rite factum, de integro atque amplius faciendum eſſe; & Jovi ludos magnos, & aedes Veneri Erycinae ac Menti vovendas eſſe, & ſupplicationem lectiſterniumque habendum.* Hoc igitur anno vota, ſed dicata DXXXVIII. L. Poſtumio Albino & T. Sempronio Coſſ. idem lib. XXIII. *Exitu anni Q. Fabius Maximus à Senatu poſtulavit, ut aedem Veneris Erycinae, quam Dictator voviſſet, dedicari liceret: Senatus decrevit, ut T. Sempronius Conſul deſignatus, cùm primum magiſtratum iniiſſet, ad populum ferret, ut Fabium Duumvirum eſſe juberent aedis dedicandae cauſſâ.* Nec ſuſpicetur aliquis, Naſonem de hac aede Q. Fabii forte loqui: nam haec ſita in Capitolio regione VIII. ipſusmet Livius eodem libro: *Interea Duumviri creati ſunt, Q. Fabius Maximus & T. Octacilius Craſſus, aedibus dedicandis; Menti Otacilius, Fabius Veneri Erycinae: utraque in Capitolio eſt, canali uno diſcretae.* Hanc, quam hîc nominat Noſter, aperte ait ſitam prope portam Collinam, quae in regione V. Inſuper alius Auctoris lapſus inſurgit: nam poſt captas, inquit, Syracuſas Venerem Erycinam in Urbem translatam; & ut iſta:

Carmine vivacis Venus eſt translata Sibyllae,

torqueamus ad tempus, quo primum monitu Sibyllino Venus Erycina Romae coli coepta eſt, non perſtant: nam Syracuſae captae anno Urbis DXLI. templum dicatum DXXXVIII. Neapol.

877. *Dicant.*] *Dicam* Putean. & octo alii.

878. *Sit Jovis iſta dies.*] M. Varro lib. V. de L. L. *Vinalia à vino: hic dies Jovis, non Veneris.* Neap. *Iſte dies* Ambroſ. Vatic. vid. Stewech. ad Arnob. pag. 152.

879. *Turnus, an Æneas.*] Hac de re vide Livium, Plutarchum, Originem gentis Romanae; ubi multa ex antiquiſſimis ſcriptoribus. vide etiam Plinium lib. XIV. cap. 12. Neap. Hiſtoriam paullo aliter ex Catone narrat Macrobius Saturnalium libro IV. cap. 2. *Ait Cato Originum libro primo, Mezentium Rutulis imperaſſe, ut ſibi offerrent quas diis primitias offerebant, & Latinos ſimilis imperii metu ita vocaſſe* (puto, *ita Jovem invocaſſe*, vel *vocaſſe*) IVPPITER SI TIBI MAGIS CORDI EST NOS EA TIBI DARE POTIVS QVAM MEZENTIO VTEI NOS VICTORES FACIAS. *Ergo quod divinos honores ſibi exegerat, merito dictus à Virgilio contemtor deorum. Hinc pia illa inſultatio ſacerdotis, haec ſunt ſpolia & de rege ſuperbo Primitiae, ut nomine contumaciae, cujus poenas luit, raptas de eo notaret exuvias.* Heins.

880. *Etruſcas Turnus adorat opes.*] *Adoptat* Zulichemianus. optime. hoc eſt, adſciſcit. externas & auxiliares copias ſuis adjungit. Vatinius apud Ciceronem lib. V. Ep. Famil. 9. *Ego autem quem potius adoptem aut invocem, quam illum, quo defendente vincere didici?* Statius Theb. VII. 259.

Junguntur ſe caſtris, regiſque in nomen adoptant
Ocaleae Medeonque.

Nonius Marcellus, *Optiones in cohortibus, qui ſunt honeſti gradus, ut optatos, quod eſt electos, & adoptatos, quod eſt adſcitos, Varro de vita populi Romani libro tertio exiſtimat appellatos. Referentur Centurionibus, adoptati in cohortes, ſubibant, ut ſemper plenae eſſent legiones.* Heins. *Et Thuſcas* Sarrav. pro varia lectione.

882. *Vel equo magnus.*] *Vel equo dubium vel p.* Junian. *equo nullus* Moreti & Pembroc.

884. *Dux.*] *Rex* alter Moreti. *ò contra* ſeptem. *hos contra* duo.

Qui petis auxilium, non grandia divide mecum
  Praemia, de lacubus proxima muſta tuis.
Nulla mora eſt operae. veſtrum dare; vincere noſtrum eſt.
  Quam velit Æneas iſta negata mihi!
Adnuerant Rutuli. Mezentius induit arma:
  Induit Æneas; adloquiturque Jovem.
Hoſtica Tyrrheno vota eſt vindemia Regi;
  Juppiter, è Latio palmite muſta feras.
Vota valent meliora: cadit Mezentius ingens,
  Atque indignanti pectore plangit humum.
Venerat Autumnus, calcatis ſordidus uvis:
  Redduntur merito debita vina Jovi.

Dicta

885. *Stat mihi uen parvo.*] Idem apud Propertium lib. III. *magno ſtare.*

Atridae maguo cum ſtetit alter amor.

NEAPOL.

885. *Vulnera teſter.*] *Teſtes* à mann prima optimus Mazarinianus & tres alii. elegantius utique. ſic lib. XIII. Met. 262.

——— *ſunt & mihi vulnera teſtes:*

ut duo vetuſti codices illic exhibent. & VI. Faſt. 765. Curtius lib. IV. *Nec duces quidem copiarum ſua laude fraudandi ſunt. quippe vulnera, quae quisque excipit, virtutis indicia ſunt.* apud Virgilium:

——— *vos coryli teſtes & flumina nymphis.*

& apud Propertium lib. II. El. IX.

——— *ſunt nobis ſidera teſtes.*

Horat. IV. Od. 4. *Teſtis Metaurum.* Stat. II. Achil. 344. *Teſtes arae.* Juv. VIII. 149. *Sidera teſtes.* atqne ita paſſim veteres. HEINS.

888. *De lacubus.*] Producit haec Priſcianus lib. VIII. pag. 779. ut probet *lacubus*, non *lacibus*, dici. *da mihi muſta* unus. *meis* Thuan.

889. *Nulla mora eſt operi: veſtrum eſt dare.*] Meus habet, *Nulla mora eſt operae, veſtrum dare.* NEAP. *Operae* meliores. vid. Gronov. ad Liv. III. 53. *eſt* deeſt etiam optimis.

891. *Adnuerant.*] *Adnuerunt* Scaliger. ut lib. II. 597. *adveniunt* quatuor libri. *annumerant* Arund.

891. *Induit.*] *Intulit* Mazar.

893. *Hoſtica.*] Huc referri poteſt illud Plinii lib. XIII. 12. *M. Varro auctor eſt, Mezentium Etruriae regem auxilium Rutulis contra Latinos tuliſſe vini mercede, quod tum in Latino agro fuiſſet.* DOUZA. *Heſtia* Arond. & ſeptem alii.

894. *Muſta feres.*] *Feras* Petavianus. eſt enim voventis. HEINS. *Vina feres* Jun.

896. *Indignanti*] *Indignate* quatuor. *tangit humum* pr. Vatic. & Edit. pr. *pulſat* Bern.

897. *Sordidus.*] *Horridus* Arond. Petav. & tres alii. vid. II. Met. 21. *Calcandis* Vatic. unus. *ſordibus* ſex.

898. *Debita vina.*] *Vota* Ambroſ. Gott. & duo alii. Avien. Fab. XXIII.

Redderet & ſacro debita vota loco.

899. *Juppiter illa vindicat.*] *Illam* Urſini, primus Ambroſianus, Mazar. Zulich. aliique multi. nempe, diem. mox, *quae reſtant*, non *reſtent*, meliores. HEINS.

901. *Sex ubi quae reſtent.*] VII. Kalendas ver meo Publio bipartitur, quod Columellae ipſo die Palilium, XI. Kalendas. NEAP.

902. *In medio.*] *Jam medio* Ambroſ. pr. & quinque alii.

903. *Et fruſtra pecudem quaeres.*] Eodem VII. Aries occidit acronycho occaſu. NEAP.

904. *Exoriturque Canis.*] Mira & nova fateor. Numquam audivi à natâ Aſtrologiâ, poſt Arietis occaſum, imo poſt Tauri ortum, Canem exoriri. Quidam mallet, *exoriturque Capra.* Sed ad quid? ſequuntur Rubigalia, quae ad occaſum Canis inſtituta & celebrata. Plinius lib XVIII. cap. 29. *Rubigalia Numa inſtituit anno regni ſui XI. quae nunc aguntur ad VII. Kalendas Maji; quoniam tunc fere ſegetes rubigo occupat. Hoc tempus Varro determinat Sole Tauri partem decimam obtinente, ſicut tunc ferebat ratio: ſed vera cauſſa eſt, quod poſt dies undeviginti ab Æquinoctio verno, per id quatriduum, variâ gentium obſervatione, in quartum Kalend. Maji Canis occidit. Sidus & per ſe vehemens; & cui praeoccidere Caniculam neceſſe ſit.* Suſpicio hinc mihi de mendâ venit; & adlubet ſcribere:

Signa dabunt imbres, effugietque Canis.

Hic enim moto Tauro ſtatim cedit navi Argoae. Nigidius apud Servium Commentario ſphaerae Graecanicae: *Oritur enim Canicula cum Cancro, in columen venit cum Geminis, occidit cum Tauro.* Virgilius primo Georgicon:

Can-

Dicta dies hinc eſt Vinalia. Juppiter illam
Vindicat, & feſtis gaudet ineſſe ſuis.
Sex ubi, quae reſtant, luces Aprilis habebit;
In medio curſu tempora veris erunt.
Et fruſtra pecudem quaeres Athamantidos Helles:
Signaque dant imbres: exoriturque Canis.
Hac mihi Nomento Romam cum luce redirem,
Obſtitit in mediâ candida pompa viâ.
Flamen in antiquae lucem Robiginis ibat,
Exta canis flammis, exta daturus ovis.
Protinus acceſſi; ritûs ne neſcius eſſem.
Edidit haec Flamen verba, Quirine, tuus:

Aſpe-

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus, & averſo cedens Canis occidit aſtro.

Firmat etiam noſtram emendationem; quod ille in occaſu vehemens, gelidus, pluvius. Manilius clare ſuggerit libro primo:

Subſequitur rapido contenta Canicula curſu,
Quâ nullum terris violentius advenit aſtrum,
Nec gravius cedit: namque horrida frigore ſaevit;
Sic in utrumque movet mundum, & contraria reddit.

Neapol. Plinius canem hoc tempore ait occidere, etiam Columella & Ptolemaeus, Noſtro in contraria eunte, quod miror; reprehendit jam Naſonem hoc nomine Solinianis Exercitationibus Salmaſius. Heins. *Occidit atque Canis* Farneſ.

905. *Hac mihi Nomento.*] Sabinorum oppido. Neap. *Haec m. Numento* alii. *hac m. nam memini* Moret. tertius.

905. *Luce.*] *Forte* duo. *rure* Junian.

906. *In media candida turba via.*] *Candida turba* ſunt Flamines, qui ad Rubiginem placandam properabant, albo induti veſtimento: color is erat ſacrificantium. Valerius Maximus, loquens de S. C. publicato poſt cladem Cannenſem, quo cautum, ut luctui ejus ſtragis diebus triginta finis daretur, ne publica & privata ſacra desererentur; *Matres*, inquit, *ac filiae, conjugesque & ſorores nuper interfectorum, abſterſis lacrymis depoſitisque doloris inſignibus, candidam induere veſtem & aris dare thura coactae ſunt.* Neapol. Rectius, *pompa*, primus Ambroſ. Mazar. & ſeptem vel octo alii. ſic *pompam* vocat comitatum illum Prudentius, qui Martyres ad ſupplicium ductos ſequebatur περὶ Στεφ. Hymno primo:

Quo vires dolore terror, quave pompa ornaverit.

ita enim ex vetuſtiſſimis libris ſcribendum, non *poena.* Heins. Imitatus eſt hunc locum Sedulius lib. iv. 141. ubi eadem varietas deprehenditur,

Candida felicem revocavit pompa parentem.

ita olim legebatur. Cellarius ex Gronovii reſtitutione, *turba*, edidit. Burm.

906. *Media via.*] De hac Servius: *Ab hoc oppido via Nomentana dicta, quae incipiebat à Viminali portâ.* & priſcus lapis:

VIÆ NOMENTANÆ PATRONVS.

Neapol.

907. *In antiquae lucum.*] Diſplicet lectio; ſed ſic plerique, praeter duos optimos, qui habent *antiquum.* Quanto melius ad lucum quam ad Rubiginem epithetum referre. Antiqua ſane Rubigalia non infiteor: inſtituit Numa Pompilius anno regni ſui xi. Varro lib. primo de R. R. cauſſam incoepti cultus his explicat: *Quarto, Robigum ac Floram, quibus propitiis neque rubigo frumenta atque arbores corrumpit, neque non tempeſtive florent: itaque publicae Robigo feriae, Robigalia; Florae, ludi Floralia inſtituti.* Feſtus: *Robigalia dies feſtus* vii. *Kalendas Majas, quo Robigo Deo ſuo, quem putabant rubiginem avertere, ſacrificabant.* Neap. *Antiquum* Junian. & novem alii.

907. *Lucum Rubiginis.*] Panvinius in Topographiâ Urbis lucum & aedem ponit in regione v. ſed aedem expreſſim viâ Nomentanâ extra portam Catulariam; ubi ſacrificium Robigini & Caniculae faciebant. Ad hanc mentem Feſtus: *Catularia porta Romae dicta eſt; quia non longe ab eâ, ad placandum Caniculae ſidus frugibus inimicum, rufae canes immolabantur, ut fruges flaveſcentes ad maturitatem perducerentur.* Neapol.

907. *Rubiginis ibat.*] Libri duo è meis, *Robiginis.* & certe verius: nam ei venit etymon, ut ſuſpicor, à colore robo; qui Graecis ξανθός. Hinc *robos* boves à ruſticis vocatos auctor eſt Feſtus in voculâ *robum.* Expreſſe vetus Senatus Conſultum apud Gellium lib. iv. cap. 6. SATIS HABENDVM CENSVERVNT, SI QVID SVCCIDANEIS OPVS ESSET ROBVS, SVCCIDERET. Vulgo male legitur, ROBIGVS ACCEDERET. Et inſertâ i reperio *Robios*; ut in hac Inſcriptione, LITATVRVM SE SCIAT VOL-

Digitized by Google

Aſpera Robigo, parcas Cerealibus herbis:
  Et tremat in ſummâ leve cacumen humo.
Tu ſata ſideribus coeli nutrita ſecundi
  Creſcere, dum fiant falcibus apta, ſinas.
Vis tua non levis eſt. quae tu frumenta notaſti;
  Moeſtus in amiſſis illa colonus habet.
Nec venti tantum Cereri nocuere, nec imbres;
  Nec ſic marmoreo pallet aduſta gelu;
Quantum, ſi culmos Titan incalfacit udos.
  Tum locus eſt irae, Diva timenda, tuae.
Parce, precor, ſcabraſque manus à meſſibus aufer;
  Neve noce cultis: poſſe nocere ſat eſt.

Nec

VOLCANALIBVS X. CAL. SEPTEMBRES VITVLO ROBIO ET VERRE. NEAPOL. *Robiginis* duo codices ex iis, quos inſpexit Neapolis. atque ita ex noſtris veterrimus Petavianus, & mox, *Robigo.* ſic idem codex libro primo ſupra,

——— *ſcabrae Robiginis expers.*

pro *Robigine* Dea Deus *Robigus* eſt Varroni & Feſto. hinc *Robigalia* apud eosdem. & in Veteri Kalendario. *Robigus* etiam Gellio lib. v. cap. 12. quem cum Averrunco Deo conjungit. apud Virgilium quoque libro primo Georg. 150. codex Mediceus longe vetuſtiſſimus aliique, quos Pierius Valerianus conſuluit,

——— *ut mala culmos Eſſet Robigo.*

ubi Servius. *Inde & Robigus deus, & ſacra ejus ſeptimo Kal. Majas Robigalia appellantur.* Ita ſcribe. vulgo, *Rubigus Deus*, & *decime Kal. Majas Rubiginalia.* ſed Feſtus bene *ſeptimo Kalendas* habet. nam & eo die Kalendarium in marmore antiquo *ROB.* hoc eſt *Robigalia*, agnoſcit. Plinius lib. XIIX. cap. 19. *Robigalia Numa inſtituit.* & cap. 19. *Tria tempora fructibus metuebant, propter quod inſtituerunt ferias dieſque feſtos, Robigalia, Floralia, Vinalia. Robigalia Numa inſtituit anno regni ſui undecimo, quae nunc agunt ad VII. Kal. Martias.* ſic lege. Idem Virgilius eodem libro, 495.

Exeſa inveniet ſcabra robigine pila.

Georg. II. 220.

Nec ſcabie & ſalſa laedit robigine ferrum.

quomodo & illic iidem vetuſtiſſimi codices. apud Columellam quoque lib. x. ſcribendum cenſeo,

Hinc mala Robigo virides ne terreat herbas.

& apud Prudentium contra Symmachum:

Nunc conſumit edax ſegetem Robigo maligni
Aëris ex vitio.

Gloſſae veteres, Σὴς καὶ Σήψις, *tinea*, *Robigo.* Neque aliter vetuſti codices apud Horatium lib. III. Od. XXIII.

Nec peſtilentem ſentiet Africum
Foecunda vitis, nec ſterilem ſeges
Robiginem.

apud Juvenalem Sat. XIII. 148. veterrimae membranae, *Pocula adorandae Robiginis.* & optimus Thuaneus apud Martialem libro v. Ep. 29. *Robigineſi dentes.* ſic & lego apud Lactantium libro I. de Falſa Religione: *Haec enim ſemper excuſatio eſt illorum, qui mala ſua pro Diis habent, ut Romani Robiginem & Febrem.* apud Agrimenſores: *Fructus Robigine occidentur.* HEINS. DEO RVBIGO SACRVM lapis in ſuburbano Foro Julii, quem dederunt Baſil. Zaucarol. Cydonii Antiq. Forojul. lib. I. pag. 44. & Philipp. a Turre de Diis Aquilejenſibus, qui erudite illuſtravit.

908. *Exta canis flammis.*] Rufus eſſe debebat; imo catulus & lactens. id me docuit Columella:

Haec ne ruricolae paterentur monſtra ſalutis;
Ipſa novas artes varia experientia rerum,
Et labor oſtendit miſeris, uſuſque magiſter
Prodidit agricolis ventos ſedare furentes,
Et tempeſtatem Tuſcis avertere ſacris:
Hinc mala Rubigo, virides ne torreat herbas,
Sanguine lactentis catuli placatur & extis.

NEAPOL. *Exta canum* tres libri; ut lib. I. 389.

912. *Et tremat in ſummâ leve cacumen humo.*] *Laeve cacumen* omnino ſcribendum cum nonnullis membranis. quod codex unus Moreti recte interpretatur *ſine rubigine.* apud Claudianum quoque Bello Gild. v. 215. opinor reponi debere:

Laevis & excuſſa micuit rubigine conus.

quamquam in ſcriptis editiſque, quos inſpexi, *Et levis*, legatur: laeve enim ſcabro opponitur. *Laevare ſaxa* apud Statium Via Domitiana ℣. 51.

Hi caedunt nemus eruuntque montes,
Hi ferro ſcopulos trabeſque laevant.

Ita verſus iſti conſtituendi. nam in vetuſta editione, quae Parmae prodiit anno MCCCCLXXIII. *trabeſque*

Nec teneras ſegetes, ſed durum contere ferrum:
Quodque poteſt alios perdere, perde prior.
Utilius gladios & tela nocentia carpes.
Nil opus eſt illis: otia mundus agit.
Sarcula nunc, durusque bidens, & vomer aduncus,
Ruris opes niteant: inquinet arma ſitus.
Conatusque aliquis vaginâ ducere ferrum;
Adſtrictum longâ ſentiat eſſe morâ.
At tu ne viola Cererem: ſemperque colonus
Abſenti poſſit ſolvere vota tibi.
Dixerat. à dextrâ villis mantele ſolutis,
Cumque meri paterâ turis acerra fuit.

Tura

besque levant exhibetur, quod occupaſſe video Gronovium cap. XL. Diatribes. Vulgatae, *trabesque caedunt*. quod ferri non poteſt, cum ſuperiori verſu praeceſſerit. *eruuntque montes* quoque reſcripſi, cum *exuunt* minus placeret. agitur enim de ſaxis ad viam ſternendam effoſſis. HEINS. Recte; ſed ſcribendum *leve*. Graecis λεῖον eſt. *& premat* Putean. Arund. & multi alii. *tremet* duo.

913. *Secundis.*] *Secundi* Arundel. Francof. & plerique veteres. ita, licet in alia re, Flor. II. 6. *Coelum ſecundum tenens.*

915. *Quae tu.*] *Qua tu* Edit. D. Heinſii.

918. *Pallet.*] *Meſſis* Voſſ. & tres alii. *nec ſi marm.* decem.

919. *Culmos Titan incalfacit udos.*] Quod & principio Georgicωn Poëta notavit in hisce:

Mox & frumentis labor additus, ut mala culmos
Eſſet Rubigo. ——

Bene *eſſet*: nam penitus rodit & occidit ſegetes. Hâc metaphorâ uſus Martialis in Epiſtolâ lib. XII. ad Priſcum in ſyuchronos vates Bilbilitarios, qui ejus Epigrammata invidiâ carpebant: *Accedit his*, inquit, *municipalium rubigo dentium, & judicii loco livor, & unus aut alter mali, in puſillo loco multi.* Rubigo autem tunc ſaevit in ſata, cum illis udis ſoles magni ſuperveniunt. Plutarchus de primo frigido: Τὸ γὰρ ἐγγυτάτω τοῦ πάθους αἴτιον ἂν συνοφθῇ, πυρετοῦ μὲν ἔντασις καὶ παρέμπτωσις· ἐρυσίβης δὲ, ἥλιοι πυριφλεγεῖς ἐπ' ὄμβρῳ. Negavit id Plinius, omnemque uredinem ſegetis frigori imputat clare his verbis lib. XVIII. cap. 28. *Plerique dixere, rorem inuſtum ſole acri, frugibus rubiginis eſſe cauſſam, & carbunculi vitiis: quod ex parte falſum arbitror, omnemque uredinem frigore tantum conſtare, ſole innoxio.* Verior Graeci ſcriptoris & Noſtri ſententia. NEAP.

921. *A meſſibus.*] *E* Petavian.

923. *Segetes.*] *Meſſes* tres. *fruges* unus.

923. *Durum amplectere ferrum.*] *Contere* primus Ambroſianus & Laeti codex. HEINS. Obverſatus fuit librario, credo, verſus ex Epiſt. VII. 31.

Parce Venus nurui, durumque amplectere fratrem.
Frater Amor.

923. *Contere.*] Rectum. Graecis ita verbum δαμνάω. Bacchylides Edit. Steph. pag. 250. Ξίφεά τ' ἀμφάκεα εὐρὼς δάμναται. quod mox citat Neapolis. & hinc *adamas* dictus, de quo alibi. BURM.

924. *Perde prius.*] *Prior* duo Vatic. Urſ. & Stat. CIOFAN. *Perde precor* Bernenſ. & multi alii. *aliud perdere* pr. Vatic. mox, *nocentia perdas*, prim. Ambr. & duo alii. *utilior* etiam Petav.

926. *Otia mundus agit.*] Tres Vatic. Urſ. & Statii ſic habent. alius Vatic. *mundus habet*. illam ſequor. CIOFAN. *Otia mundus agit*, non *agat*, meliores. HEINS. Vid. lib. I. 58.

927. *Sarcula nunc.*] *Nunc* deeſt uni codici. Forte, *Sarculaque, durusque bidens.* lib. XI. Met. 36. *Sarculaque raſtrique graves.* HEINS.

927 *Vomer aduncus.*] *Vomis* Laeti exemplar. ut apud Virgilium Georg. primo, 46. in veterrimis membranis:

—— *ſulco attritus ſplendeſcere vomis.*

& mox ỳſ. 162.

Vomis & inflexi primum grave robur aratri.

Deinde perperam, *Ruris opus*, quidam ex praeſtantioribus. Triſtium lib. III. X. 59.

Ruris opes parvae pecus, & ſtridentia pluſtra.

HEINS.

929. *Ducere.*] *Educere* plurimi ſcripti. vide Heinſ. ad Valer. Flac. I. 122.

930. *Adſtrictum longa.*] Diuturnae pacis index: Bachilidis Melici Carmen:

Ἐν δὲ σιδαροδέτοισι πόρπαξιν αἰθᾶν ἀράχναν
Ἱστοὶ πέλονται, ἔγχεά τε λογχωτὰ,
Ξίφεά τ' ἀμφάκεα εὐρὼς δάμναται· χαλκεῶν
Δ' οὐκέτι σαλπίγγων κτύπος, οὐδὲ συλᾶται μελίφρων
ὕπνος. NEAPOL.

931. *Ne viola.*] *Nec* duo libri.

932. *Sol-*

Tura focis vinumque dedit, fibraſque bidentis,
    Turpiaque obſcaenae (vidimus) exta canis.
Tum mihi, Cur detur ſacris nova victima, quaeris?
    (Quaeſieram) cauſſam percipe, Flamen ait:
Eſt canis (Icarium dicunt) quo ſidere moto
    Toſta ſitit tellus, praecipiturque ſeges.

Pro

932. *Solvere.*] *Reddere* Moreti, Ambr. & tres. vid. III. Met. 161.

933. *Dixerat: a dextra.*] In alio, *Duxerat ad dextram.* Si quid video, non verius. NEAPOL. *Ad dextram* agnoſcit Priſcianus lib. VI. pag. 681. *at dextra* Urſini & duo alii. HEINS. Vid. II. Met. 25. & III. 161.

933. *A dextra villis mantele ſolutis.*] Manu dextrâ ſacerdos ille Quirinalis cum paterâ & acerrâ geſtabat linteum mappâ longiuſculum, tergendis manibus peracto ſacrificio. *Mantele* Graecis *χειρόμακτρον.* Julius Pollux: *Λάσια δὲ ὀνομάζει τὰ μαλλοὺς ἔχοντα χειρόμακτρα, ὡς ἀπὸ τῆς δασύτητος. ὥστε οὐδὲν κωλύει τὰς ὀνομαζομένας μαντίλας οὕτω καλεῖν.* Varro lib. V. de L. L. *Mantelium, quaſi manuterium, ubi manus terguntur.* Gloſſae parum proprie, *mappa, χειρόμακτρον*: nam *mappa* tantum ori ſerviebat: breve linteum, quod conviviis quiſque vocatus è domo ſuâ ferebat. Confunditur tamen apud omnes mappa cum manteli, mantele cum mappà. iſtud etiam paſſim menſarum integumentum. Martialis in Epigrammate, cui lemma, *Gauſapa, vel mantele:*

Nobilius villoſa tegant tibi lintea citrum:
Orbibus in noſtris circulus eſſe poteſt.

Spartianus in Heliogabalo: *Exhibuit paraſitis coenas de vitreis, & nonnumquam tot picta mantelia in menſam mittebat, his edulibus picta, quae apponerentur.* NEAPOL. *Mantele* vetuſti. ut apud Virgil. IV. Georg. 377.

——— *tonſis mantelia villis,*

Mediceus codex longe veterrimus aliique omnes vetuſti. ſic *mantella* apud Lucilium, & *mantellum* apud Plautum. HEINS.

933. *Villis ſolutis.*] His contrarium, *tonſis villis*; id eſt Servio, *minutie vel compoſitis.* Prorſus male: ibi enim Poëta vult, mantelia nullos in orâ extimâ cirros habuiſſe. Nec *villoſa lintea* apud Martialem ea ſunt, quibus villus per omnia inſurgit; tonſa, quibus deraſus: ſed quibus ſubtemen de induſtriâ relictum; tonſa, quibus nullum. Quid aliud ibi villus, quam quod nos Itali, *i fiocchi d'una tovaglia?* *Villos* igitur *ſolutos* explico, ſubtemen è linteo pendens. huic ſimile dat unum Phoedrus cuidam liberto lib. II. Fab. V.

Ex alticinctis unus atrienſibus;
Cui tunica ab humeris linteo Peluſio
Erat deſtricta, cirris dependentibus.

NEAPOL.

939. *Eſt canis (Icarium dicunt) quo ſidere moto Toſta ſitit tellus.*] Alibi:

Et micet Icarii ſtella proterva canis.

Dicitur & Sirius ἀπὸ τοῦ σειριάω, quod eſt exſicco. Aratus in Phaenomenis:

——— ὅς ῥα μάλιστα
Ὀξέα σειριάει. καί μιν καλέουσ' ἄνθρωποι
Σείριον.

Germanicus: *Sirius ſtella eſt in medio ventre caeli; ad quam cum Sol acceſſerit, duplicatur calor ipſius, & languore afficiuntur corpora humana. Sirium autem ſtellam vocatam putant propter flammae candorem. Latini autem illam Caniculam vocant, unde & dies caniculares dicuntur: quia, quamdiu Sol in ipſa eſt, peſtifera eſt, ſed pro qualitate adjacentium commutatur. Nam aut vincitur, aut morboſis utitur viribus. Hinc eſt quod cum certo tempore oritur, non ſemper eſt noxia. Quidam vero dicunt canem fuiſſe quae Europae cum dracone cuſtos data eſt, quae poſtea Minos utraque accepit. eandem poſtea ob medicinae cauſſam Procridi in munera datam: quae poſtea Cephalus utraque poſſedit, vir Procridis, qui eam ad Thebas duxit ad vulpem, Thebanorum agros infeſtantem: cui cani fatum eſt, ne ab ullo poſſet interfici, itemque vulpi. Juppiter vero vulpem in lapidem convertit, & canem in aſtris intulit. Amphianus tragoediarum ſcriptor &c.* CIOFAN. Sidus frugibus maxime noxium. hinc ἀστροβολία, & ἀστροβολῆται, & ἀστροβολισμὸς, *ſideratio*, quae vocabula ad plantas & fruges a canicula adfectas Theophraſtus libro de Cauſſis plantarum frequenter transfert. apud eumdem habes non uno loco, ἀστροβόλητα γίνεσθαι τὰ φυτὰ, ἀστροβόλητα δένδρα, &c. apud Ariſtotelem occurrit. Heſychius ἀστροβολήτους τοὺς ὑπὸ τοῦ Κυνὸς βαλλομένους. Videndus de Canicula Aratus & ejus interpretes Cicero, Germanicus, Avienus. HEINS. Vid. Val. Flac. I. 683.

939. *Quo ſidere moto.*] Quo exorto. ſic poſtulat hic ſenſus: nam moveri ſidus proprie eſt quod ἀπὸ τοῦ ἀφανοῦς εἰς τὸ φανερὸν procedit; & econtra, quod ἀπὸ τοῦ φανεροῦ εἰς τὸ ἀφανές. NEAP.

940. *To-*

Digitized by Google

Pro cane ſidereo canis hic imponitur arae:
Et, quare pereat, nil niſi nomen habet.
CUm Phrygis Aſſaraci Titania fratre relicto
Suſtulit immenſo ter jubar orbe ſuum;
Mille venit variis florum Dea nexa coronis:
Scena joci morem liberioris habet.

Exit

940. *Tota ſitit.*] *Teſta* in quibusdam, non *tota.* NAUG. Bene de hujus ſideris ortu Alcaeus Mitylenaeus:

Οἴνῳ πνεύμονα τέγγε,
Τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται·
Ἡ δ' ὥρα χαλεπὴ,
Πάντα δὲ διψᾷ ὑπὸ καύματος.

NEAPOL.

940. *Praecipiturque ſeges.*] Non ſunt audiendi codices, in quibus *Praeripitur* eſt invenire. Columella lib. de Arbor. cap. 2. *Nam qualiscumque generis uvae, quae incorruptae ad maturitatem perveniunt, longe melioris ſaporis vinum faciunt, quam quae praecipiuntur aeſtu.* Ita locus ille ex optimis membranis eſt caſtigandus. De *praecipiendi* verbo hac ſignificatione nos complura ad Valer. Flacc. IV. 341. & 751. *praecipi ſeges aeſtu* dicitur, cum ante maturitatem areſcit. quare perperam apud eundem Columellam libro VIII. cap. 16. circumfertur: *Si propter exilitatem ſoli, quae plerumque litori vicina eſt, fructus terrae praecipere non poterit, ex mari reditum conſtituas.* cum ex auctoritate ejusdem codicis *percipere* illuc ſit revocandum. denuo Columella ex optimo exemplari membraneo libro XI. cap. 2. *Nam colorem nulla res vinaceis poteſt adferre, niſi naturae maturitas, praeſertim cum ita in media parte acinorum ſint, ut & a ſole & a ventis protegantur, humorque ea non patiatur praecipi* (male & contra mentem Columellae codices vulgati *percequi*) *aut infuſcari, niſi ſuapte natura.* Econtra apud eundem paullo poſt ex iisdem membranis reſtituendum, *Nam ad percipiendum ſemen ultima parte Octobris circa Calendas Novembres melius obruitur.* HEINS. *Praeciditurque* pr. Vatic. & Patav.

941. *Canis hic imponitur arae.*] Huic pariſſimum feſtum fuit apud Graecos, ſi bene memini: Κυνοφόντιν illi dixere. Athenaeus lib. III. *Μὴ βαΰζε, εἶπεν, ὦ ἑταῖρε, μὴ δὲ ἀγρίαινε τὴν κεφαλὴν περιβαλλόμενος λύσσαν, τῶν ὑπὸ κύνα οὐσῶν ἡμερῶν δέον αἰκάλλειν μᾶλλον, καὶ περισσαίνειν τοῖς συνδείπνοις, μὴ καί τινα Κυνοφόντιν·* Iſaacus Caſaubonus mallet, *Κυνοφόντια, ἑορτὴν ποιησώμεθα, ἀντὶ τῆς παρ' Ἀργείοις ἐπιτελουμένης.* NEAPOL. Canem hunc rutili coloris fuiſſe docet Petavius ad Juliani Orat. V. pag. 91. Edit. Spanhem.

942. *Et quare fiat.*] *Quare pereat* Zulich. Maz. Voſſ. Arond. & octo vel decem alii. quod verum eſt. HEINS.

943. *Cum Phrygis Aſſaraci.*] Sic eſt in omnibus libris ſcriptis. vere. Idque vidit hic Fanenſis, & praeclare interpretatus eſt. CIOFAN. IV. Kalendas Majas incipiebant Floralia. Plinius lib. XVIII. cap. 29. *Itaque iidem Floralia* IV. *Kalendas ejusdem Maji inſtituerunt, Urbis anno* DXVI. *ex oraculis Sibyllae, ut omnia bene deflorescerent. Hunc diem Varro determinat, ſole Tauri partem quartamdecimam obtinente: ergo ſi in hoc quatriduum inciderit plenilunium, fruges, & omnia quae florebunt, laedi neceſſe erit.* Neſcio, an probi numeri Pliniani: ſit mihi fides, & ſcribe, *anno Urbis* DXIII. nam L. & M. Publicio plebis Ædilibus, ut dicemus, inſtituta. Facile fuit ex II. reddere litteram V. NEAP. *Ut Phrygis* Francof. Thuan. *cum Priami conjux* quaedam editiones veteres.

943. *Tithonia.*] *Tithonia conjux* recte Virgilio ac Silio Italico Aurora dicitur. ut & Noſtro infra initio lib. V. ſed *Tithoniam*, ut hoc loco, *πατρωνυμικῶς* recte dici non opinor. & tamen ſic locuti quoque alii. Statius inprimis Sylvar. lib. I. Epithalamio Stellae:

Nec ſi alma per auras
Te potius prenſa veheret Tithonia biga.

& libro IV. Vindicis Hercule:

Donec ab Elyſiis proſpexit ſedibus alter
Caſtor, & heſternas riſit Tithonia menſas.

& libro V. pietate Abaſcantii:

——— *citius genetrix Sipylea feretur*
Exhauſiſſe genas.

ſic ſcribe. non *Sipyleia fertur.* &:

——— *citius Tithonida moeſti*
Deficient rores.

ad Somnum,

——— *toties noſtros Tithonia queſtus*
Praeterit.

& libro Thebaïdos VI. 25.

Clara laboriferos coelo Tithonia currus
Extulerat. ———

& libro XII. 3.

Exit & in Majas ſacrum Florale Kalendas.
Tunc repetam: nunc me grandius urguet opus.
Aufert, Veſta, diem: cognato, Veſta, recepta eſt
Limine. ſic juſſi conſtituere patres.

Phoe-

—— *trepidas ſubito Tithonia nubes*
Diſcutit, ac reduci magnum parat aethera Phoebo.

& apud Valerium Flaccum initio lib. III.

Tertia jam gelidas Tithonia ſolverat umbras.

& libro I. 311.

Alma nova criſpans pelagus Tithonia Phoebo.

Sed iis omnibus locis, & ſi qui alii apud poëtas veteres occurrunt, *Titania* reponendum cenſeo. Fuit enim Hyperionis Titanum unius filia, ſoror Phoebi & Lunae. hinc & Luna pari modo *Titania* eſt dicta. Heins. *Titania* eſt hic in Puteaneo & uno Moreti.

944. *Suſtulit immenſo ter jubar orbe ſuum.*] *Immenſo ore* ſex libri. *emerſo orbe* Puteani codex. Lege, *emerſo ore.* ut Amor. lib. I. El. XIII.

Jam ſuper Oceanum venit ſeniore relicto,
Flava pruinoſum quae vehit axe diem.

de *emergendi* verbo vide quae notamus lib. III. ℣ſ. 399. Heins. *Emenſo* legebat J. Vlitius. *immenſum* quinque libri.

945. *Nexa.*] *Mixta* Bernenſ.

947. *Exit & in Majas.*] Scribit igitur ſolemnitatis partem ſub finem menſis Aprilis agitari; quod reliquum, menſe Majo. Diem ille libro ſequenti facit VI. Nonas Majas. In Kalendario Conſtantini Magni prima Floralia invenio pridie Kalendas Majas, altera V. Nonas. Neap.

947. *Feſtum Florale.*] *Sacrum* vetuſtiores. Heins.

949. *Aufert Veſta diem.*] Ne fallaris: in hunc Veſtalia non incidunt, ſed in VI. Idus Junias. Nunc translatio celebratur ſacri ignis in domum Palatinam. Mos fuit, Pontificem Maximum aedes publicas juxta Veſtam incolere: cumque Auguſtus Pontifex jam deſignatus Palatium vellet inhabitare, Veſtam ad ſe transtulit, id eſt à regione VIII. in X. ubi ſitum: cujus partem tunc publicavit. Dio Caſſius: Ἐπειδή τε ὁ Λέπιδος μεταλλάξαντος ἀρχιερεὺς ἀπεδείχθη, καὶ διὰ τοῦθ᾽ ἡ βουλὴ ψηφίσασθαι αὐτὸν ἠθέλησεν, ὅτέ τι αὐτὸν προστάξειαν ἔφη, καὶ ἐγκειμένων οἱ, ἐξανέστη τε καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ συνεδρίου· καὶ οὔτε ἐκεῖνα ἔτ᾽ ἐκυρώθη, οὔτ᾽ οἰκίαν τινὰ δημοσίαν ἔλαβεν, ἀλλὰ μέρος τι τῆς ἑαυτοῦ, ὅτι τὸν ἀρχιέρεα ἐν κοινῷ πάντως οἰκεῖν ἐχρῆν, ἐδημοσίωσε· imo & mox totum. addit enim idem Scriptor lib. LV. Ὁ δ᾽ Αὔγουστος τὴν οἰκίαν οἰκοδομήσας, ἐδημοσίωσε πᾶσαν, εἴτε διὰ τὴν συντέλειαν τὴν παρὰ τοῦ δήμου οἱ γενομένην, εἴτε καὶ ὅτι ἀρχιέρεως ἦν· ἵν᾽ ἐν τοῖς ἰδίοις ἅμα καὶ ἐν τοῖς κοινοῖς οἰκοίη Secunda cauſſa verior. Neap.

949. *Aufert Veſta diem. cognati Veſta recepta eſt Limine.*] *Aufer* Urſini, primus Petavii, Mazar. & decem alii. *Aufers* alter Petavii. & tum *recepta es* ſit legendum. Praeterea, *cognato limine*, Arondelianus & quatuor. venuſte. ſic *Cognatae aquae* Faſt. III. *cognata lumina* & *cognatum caput* Faſt. IV. atque ita paſſim. Heins. *Limite* Bernenſ.

950. *Sic juſſi conſtituere patres.*] Undecim libri veteres, *Senes*, non *patres*. Ciof. *Juſti ſenes* etiam Francof. Arondel. & infiniti alii. & ita proprie *juſtos ſenes* dici ſupra ℣ſ. 524. oſtendit Heinſius. Burm.

951. *Phoebus habet partem.*] In alio Palatii angulo templum erat Apollinis Palatini. unde illa Naſonis in extremâ Metamorphoſi:

Veſtaque Caeſareos inter ſacrata penates,
Et cum Caeſareâ tu Phoebe domeſtice Veſtâ.

Vides duo numina in unâ domo dicata. Suetonius in Auguſto: *Templum Apollinis in eâ parte Palatinae domus excitavit, quam fulmine ictam deſiderari à Deo aruſpices pronuntiarant.* Ipſe in ſuo Indice Ancyrano: CVRIAM ET CONTINENS, ET CALCHIDICVM TEMPLVMQVE APOLLINIS IN PALATIO CVM PORTICIBVS FECI. Meminit etiam porticus Suetonius: *Addidit porticus cum bibliothecâ Latinâ Graecâque.* de hac initio libri LIII. Dio Caſſius; & Horatius Epiſtolâ II. ad Florum libro primo:

—— *Tangere vites*
Scripta Palatinus quaecumque recepit Apollo.

Latina ſcilicet Graecaque, quae diviſim in Palatio locata. Hinc colligo, quod unaquaeque bibliotheca ſuos cuſtodes habuerit. Antiquus lapis: L. VIBIVS AVG. SER. PAMPHILVS SCRIBA, ET A BIBLIOTHECA LATINA APOLLINIS. Alter: C. IVLIVS FALIX A BIBLIOTHECA GRÆCA PALATINA. Miror cur Palatina tantum *Graeca* dicatur, Latina vero *Apollinis*: idque non in his ſolum lapidibus, ſed & in tribus aliis obſervavi. Neapol.

952. *Tenet.*] *Tulit* Edit. Gryph.

953. *State Palatinae laurus.*] Lib. III. Triſt. Elegia I. de Palatio loquens:

Cur

Digitized by Google

Phoebus habet partem; Veſtae pars altera ceſſit:
  Quod ſupereſt illis, tertius ipſe tenet.
State Palatinae laurus, praetextaque quercu
  Stet domus. aeternos tres habet una Deos.

Cur tamen oppoſita velatur janua lauro,
Cingit & Auguſtas arbor opaca fores.

Sic enim ibi eſt legendum, non *comas*, ut hîc legunt interpretes. Rationem ex veteri libro, Martiale & Plinio adduxi. Ciofan.

954. *Stet domus.*] *Sed domus* duo. *ſat* unus. *ſtat* duo. & *habet iſta* duo. *illa* unus. *habitura* Farneſ. unde Heinſius,

Sta domus aeternum tres habitura Deos.

nihil muto. nam variatio illa modorum frequens poëtis. vid. ad Val. Flac. vi. 16. Burm.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS
FASTORUM
LIBER V.

QUaeritis, unde putem Majo data nomina menſi?
Non ſatis eſt liquido cognita cauſſa mihi.
Ut ſtat, & incertus quâ ſit ſibi neſcit eundum,
Cum videt ex omni parte viator iter.

Sic,

2. *Non ſatis.*] *Quae ſatis* Jun. *dum ſatis* Bernenſ.

2. *Non ſatis eſt liquido cognita cauſſa.*] Ea propter tria adducit ἔτυμα, menſem hunc aut à *Majeſtate*, Honoris & Reverentiae filiâ, dictum, aut à *Majoribus*, aut à *Majâ*, Mercurii matre. Primi non meminit ullus, niſi Noſter: ſecundum eſt ex ſententiâ Fulvii Nobilioris. Macrobius primo Saturnalium: *Nam Fulvius Nobilior in Faſtis, quos in aede Herculis Muſarum poſuit, Romulum dicit, poſtquam populum in majores junioresque diviſit, ut altera pars conſilio, altera armis Rempublicam tueretur, in honorem utriusque partis hunc Majum, ſequentem Junium vocaſſe.* Tertium ex opinione Cincii: licet hic Majam Vulcani dicat uxorem. Vir ille Conſularis: *Cincius menſem nominatum putat à Majâ, quam Vulcani dicit uxorem; argumentoque utitur, quod flamen Vulcanalis Kal. Majis huic Deae rem divinam facit.* Plutarchus in libro τῶν Κεφαλαίων· Καὶ διὰ τοῦτο ἴσως Ἑρμῆν ἐν αὐτῷ σέβουσι, καὶ Μαίας ἐπώνυμός ἐστιν· ἢ (καθάπερ ἔνιοι λέγουσιν) ὁ μὲν Μάιος ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, ὁ δὲ Ἰούνιος ἀπὸ τῶν νεωτέρων ἡλικίας ὠνόμασται. NEAPOL.

3. *Ut ſtat, & incertus.*] Theognis: Ἐν τριόδῳ δ' ἕστηκα. NEAPOL. Illuſtrarunt hanc ἀπορίαν viri docti ad illa Minut. Felicis, cap. 16. *Ut qui rectam viam neſcit, ubi, ut fit, in plures una diffunditur.*

5. *Reddere.*] *Noſcere* prim. Ambroſ. & Laeti.

6. *Qua ferar.*] *Quo* multi ſcripti & editi. quae ſollemnis varietas. vid. lib. III. 645. IV. 573. V. 147. & alibi.

8. *Grata Meduſaei ſigna tenetis equi.*] Ita libri veteres conſtanter. Malim nihilominus, *Graja.* ſic Noſter ſaepenumero. Met. lib. IV. 536.

Si tamen in tumido quondam concreta profundo
Spuma fui; Grajumque manet mihi nomen ab illâ.

ubi ſimili errore erat peccatum. infra, ℣ſ. 166.

Ora micant Tauri ſeptem radiantia flammis,
Navita quas Hyadas Grajus ab imbre vocat.

lib. VI. 299.

——— *vi ſtando Veſta vocatur;*
Cauſaque par Graji nominis eſſe poteſt.

Arte Amatoria libro I. ℣ſ. 686.

Grataque in Iliacis moenibus uxor erat.

pro *Grajaque*, hactenus ſcribebatur. & Amorum III. El. XIII. *More patrum grato.* pro *Grajo.* corrigenda in tranſcurſu Lactantii de Phoenice Elegia,

Tum legit aërio ſublimem vertice palmam,
Quae Grajûm Phoenix ex ave nomen habet.

ubi pari modo peccabatur. plura loca poſſent congeri, ſi hoc ageretur. HEINS. Saepe confundi has voces fateor. (vid. ad I. Art. 686.) ſed hic tamen *grata* retineo. ſigna enim illa grata poëtis, quia aquam illam perennem ediderunt, unde irrigantur vatum ora. BURM.

9. *Diſſenſere Deae.*] *Diſſedere* primus Farneſianus, eleganter. ſic lib. XV. Met. 648.

Diſſidet & variat ſententia. ———

ſed ſi ſilent, quod ſequitur, cur diſſentire dicuntur? rectius igitur forſan Junianus, *Aſſenſere.* ut ſub finem libri VI. *Sic cecinit Clio: doctae aſſenſere*

ſoro-

Sic, quia poſſe datur diverſas reddere cauſſas,
  Quâ ferar ignoro: copiaque ipſa nocet.
Dicite, quae fontes Aganippidos Hippocrenes
  Grata Meduſaei ſigna tenetis equi.
Diſſenſere deae. quarum Polyhymnia coepit
  Prima. ſilent aliae; dictaque mente notant.
Poſt chaos, ut primum data ſunt tria corpora mundo,
  Inque novas ſpecies omne receſſit opus;
Pondere terra ſuo ſubſedit, & aequora traxit:
  At coelum levitas in loca ſumma tulit.
Sol quoque cum ſtellis nullâ gravitate retentus,
  Et vos Lunares exſiluiſtis equi.
Sed neque terra diu coelo, nec cetera Phoebo
  Sidera cedebant: par erat omnis honos.
Saepe aliquis ſolio, quod tu, Saturne, tenebas,
  Auſus de mediâ plebe ſedere Deus.

Et

ſerores. Sed puto *Deſedere* reponendum eſſe pro *Conſedere.* in Helmaeſt. *diſceſſere.* HEINS. *Aſſenſere* etiam Beroenſ. ſed Muſas hic quaſi io conſilium miſſas conſiderat, quae cum inter ſe conſultarent diſſenſere; ſed tandem Polyhymnia, ut doctior & auctoritate alias vincens, ſententiam dicit, cui aſſentiuntur deinde Clio & Thalia. ſed Uranie alias, & deinde Calliopeia diverſas cauſſas produnt. vel poteſt *diſſenſere* capi de eventu, ex quo patet, diverſis datis cauſſis, diſſenſiſſe. BURM.

9. *Quarum Polyhymnia cepit.*] Graecis eſt Πολύμνια. Sic Herodoti liber ſeptimus inſcribitur. Sic Diodorus Siculus, Plutarchus eam appellant. vel etiam Πολύμνεια, & quod poëtis uſitatius, formato vocabulo ex πολὺ & μνεῖα. Vide magni Etymologici auctorem in Εὐρύπυλος. Scribendum igitur, *quarum Polymneia cepit.* nec apud Noſtrum tantum, ſed apud Horatium quoque ac alios poëtas, quotquot ex Latinis hoc vocabulo utuntur. Sic in *Polymneſtor* duo priores, tam Noſtro quam reliquis poëtis, corripiuntur. de quo ad Metamorphoſes libro XIV. Horatius II. Od. IV. primam corripuit in *Tecmeſſa.*

Forma captivae dominum Tecmeſſae.

Noſter & Petronius priorem in *Procne*, ut libro VI. Metamorphoſeon oſtendimus. Horatius & Auſonius priorem in *cycno.* Silius ſecundam in *Therapnaeus.*

Ecce inter primos Therapnaee a ſanguine Clauſus.

Auſonius ſecundam in *Clytemneſtra.* Martialis ſecundam in *Smaragdos* libro V.

Sardonychas, ſmaragdos, adamantas, jaſpidas uno.

neque enim aſſentior illis, qui *ſmaragos* ibi reponunt. etſi haud ignoro σμάραγος etiam a Graecis uſurpari. Apud Pauſaniam Phocaicis in veteri quodam Epigrammate corripitur ſecunda in *Polygnotus.* ſed plena ſunt hisce Graecorum monumenta. HEINS. Vid. ad VI. Met. 468.

12. *Opus.*] *Onus* Jun. Moreti & decem alii.

14. *Tulit.*] *Tenet* Petavii.

15. *Retentus.*] *Retentis* Moreti unus. mox *praeſiluiſtis* Junii. *proſiluiſtis* duo.

19. *Saepe aliquis ſolio, quod tu, Saturne, tenebas.*] Unus Mediceus cum prim. editione, *ſolio, quo tu, Saturne, ſolebas.* Mazario. Strozzae & tres alii, *quo tu, Saturne, ſedebas.* vid. II. Pont. VIII. 13. & VIII. Met. 42 BURM.

20. *De media plebe.*] Τὸν τυχόντα Graeci dicerent. Iſocrates in Helenae encomio: Εἷς τῶν τυχόντων, ἀλλὰ μὴ τῶν πολὺ διενεγκόντων. Eodem ſenſu legitur, *de viâ mulier, puer è triviis.* NEAPOL.

20. *Sedere Deus.*] Ac ſi poſtea ſedes unicuique pro meritis aſſignatae. Hanc diſtinctionem mihi viſus Homerus adſignificaſſe in Iliade A. 606. ubi, poſt Deorum convivium fictum & pictum:

Οἱ μὲν, addidit, κακκείοντες ἔβαν οἶκόνδε ἕκαστος,
Ἧχι ἑκάστῳ δῶμα περικλυτὸς ἀμφιγυήεις
Ἥφαιστος ποίησ' εἰδυίῃσι πραπίδεσσι.

Hinc Apulejus in Metamorphoſi: *Accumbebat ſummum torum maritus, Pſychem gremio ſuo complexus, & cum ſuâ Junone Jupiter, ac deinde per ordinem toti Dei.* NEAP.

21. Et

Digitized by Google

Et latus Oceano quiſquam Deus advena junxit:
Tethys & extremo ſaepe recepta loco eſt.
Donec Honos, placidoque decens Reverentia vultu
Corpora legitimis impoſuere toris.
Hinc ſata Majeſtas; hos eſt Dea cenſa parentes:
Quâque die partu eſt edita, magna fuit.
Nec mora: conſedit medio ſublimis Olympo,
Aurea, purpureo conſpicienda ſinu.
Conſedere ſimul Pudor & Metus. omne videres
Numen ad hanc cultus compoſuiſſe ſuos.
Protinus intravit mentes ſuſpectus honorum.
Fit pretium dignis; nec ſibi quiſque placet.
Hic ſtatus in coelo multos permanſit in annos:
Dum ſenior fatis excidit arce Deus.
Terra feros partus, immania monſtra, Gigantas
Edidit, auſuros in Jovis ire domum.
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues:
Atque ait, In magnos arma movete Deos.

Ex-

21. *Et latus Oceano quiſquam Deus advena junxit.*] Metuo, ut ab Ovidii manu ſit hic verſus. In Zulichemiano vetus lectio penitus erat craſa. Mazar.

Nam latus Oceano quis quando levi tegebat.

alii etiam multi. *Nec.* Lege, *Nec latus Oceano, quamvis grandaeva, tegebat Tethys.* Ea enim Oceani uxor. *Tegere latus.* ut apud Horat. lib. II. Sat. v. *Utne tegam ſpurco Damae latus.* Statius Theb. II.

Hunc tegit laſiusque pater, placidusque Phoroneus.

Auctor belli Alexandrici, *Racilius Caſſii latus tegebat.* Heins. Non agitur hic de incedendi honore, ſed ſedendi: quare legerem,

Et latus Oceano, quamvis Deus advena, junxit.

licet eſſet minorum gentium & adſcititius quaſi Deus, qui longe ſtare ab Oceano deberet; ſedit ille tamen eodem ordine, quo Oceanus, antiquiſſimus omnium deorum. & ſic lib. I. Art. 140.

Junge tuum lateri, quam potes, usque latus.

advena eſt in coelum receptus, ut peregrinus. Burm.

22. *Tethys &c.*] Hoc adverſus Petrum Marſum tuetur Voſſius Artis Grammat. libro II. cap. 36. ex antiquis, ut ait, libris. Sed libri veteres plerique, *Et Thetis.* vel, & *Themis.* Heins.

22. *Recepta.*] *Reperta* Farneſ.

23. *Decens.*] *Sedens* Voſſian. *placidique recens R. cultus* Patav.

24. *Impoſuere toris.*] Scriptura palam melior, *compoſuere toris.* Neapol. Sed mox ℣ſ. 30. idem verbum repetitur. Epiſt. XI. 78.

Qualis ab impoſito corpore lectus erat.

Quinct. VI. de Inſt. Orat. I. *Corpus impoſitum lecto.* vid. ad I. Amor. V. 2. Burm.

25. *Hinc ſata Majeſtas, quae mundum temperat omnem.*] *Hinc ſata Majeſtas, hos eſt dea cenſa parentes* Mazarinianus & unus Farneſianus ac Mediceus. venuſte, &, ſi quid judico, vere. Vide omnino quae notamus ad Epiſt. VII. ℣ſ. 47. neque aliter fuiſſe videtur in Zulichemiano. nam vetus ſcriptura erat illic deleta. quidam etiam, *His ſata.* Heins. *Qua mundus temperat omnem* Bernenſ.

26. *Quaque.*] *Quoque* Patavin.

26. *Magna fuit.*] Semper una & eadem. Neapol.

27. *Conſedit.*] *Conſcendit* Arund. Voſſ. & quatuor alii.

29. *Pudor & Metus.*] Majeſtatis individui comites. Hinc Sophocles in Oedipode:

Ἀλλ' ἔστι γὰρ καὶ Ζηνὶ σύνθακος θρόνων
Αἰδὼς ἐπ' ἔργοις πᾶσι. ——— Neap.

30. *Vul-*

Digitized by Google

Exſtruere hi montes ad ſidera ſumma parabant,
Et magnum bello ſollicitare Jovem.
Fulmina de coeli jaculatus Juppiter arce,
Vertit in auctores pondera vaſta ſuos.
His bene Majeſtas armis defenſa Deorum
Reſtat: & ex illo tempore firma manet.
Adſidet illa Jovi: Jovis eſt fidiſſima cuſtos:
Et praeſtat ſine vi ſceptra tremenda Jovi.
Venit & in terras: coluerunt Romulus illam,
Et Numa: mox alii, tempore quisque ſuo.
Illa patres in honore pio matresque tuetur:
Illa comes pueris virginibusque venit.
Illa datos faſces commendat, eburque curule:
Illa coronatis alta triumphat equis.
Finierat voces Polyhymnia. dicta probarunt
Clioque, & curvae ſcita Thalia lyrae.
Excipit Uranie: fecêre ſilentia cunctae;
Et vox audiri nulla, niſi illa, poteſt.

Magna

30. *Vultus compoſuiſſe ſuos.*] *Cultus* Urſini codex. & placet. HEINS.

31. *Suſpectus honorum.*] Cultus & admiratio digniorum. NEAPOL.

32. *Fit pretium*] Duo Vaticani, *Fert pretium.* eleganter. Tacit. XI. Ann. 6. *Nunc ut quomodo vis morborum pretia medentibus, ſic fori tabes pecuniam advocatis ferat.* HEINS.

37. *Mille manus illis dedit & pro cruribus angues.*] Non agnoſco hic numeros Ovidianos, etſi minime neſcius hanc quoque exhiberi à Scholiaſte Statii lectionem ad lib. V. Theb. 569. Opinor ſcribendum:

Mille manus & mille dedit pro cruribus angues.

Niſi diſtichon totum ab interpolatoris manu eſt, quod parum abeſt quin perſuadear ut credam. Paulo ante, pro *Terra feros partus*, quidam, *ferox.* alii, *ferax.* ut *ferax partus terra* dicatur; quomodo in Amoribus lib. II. El. XVI. *Terra ferax Cereris.* *Gigantas* quoque Urſini & Laeti codex. ut alibi non ſemel. Vide ſupra lib. III. Yſ. 439. HEINS. In Scholiaſte Statii legitur, *illo manus.* ſed litera prima *m.* periit propter ultimam praecedentis vocis *Faſtorum.*

37. *Et pro cruribus angues.*] Sidonius Apollinaris:

Non hic terrigenam loquar cohortem
Admixto mage vividam veneno:
Cui praeter ſpeciem modo carentem,
Angues corporibus voluminoſis
Alte ſquamea crura porrigentes,
In veſtigia fauce deſinebant.

NEAP. *Pro cruribus* Junian. & quinque alii.

38. *Atque ait.*] Forte, *ite, ait*; ut lib. I. Art. Am. 322.

Atque, ait, exta tenens, ite, placete meo.

HEINS. *Bella movete* Thuan. & Petav.

40. *Bello.*] *Coelo* Thuan.

42. *Vaſta*] *Juſta* Bernenſ.

44. *Culta manet.*] Multi ex melioribus, *firma*; quatuor, *tuta.* Sequenti verſu, *illa*, pro *inde*; & *conjux*, pro *cuſtos*, nonnulli. Forte, *conſors.* ut Claudiano Juſtitia, Conſul. Olyb. 128.

— — *conſors adjuncta Tonanti.*

HEINS.

46. *Et praeſtat ſine vi ſceptra tenenda Jovi.*] *Tenere* in quibusdam. NAUG. *Timenda* multi ex melioribus. prim. Ambroſ. & Laeti, *tremenda.* quatuor, *tenere.* HEINS. *Tenere* etiam Bernenſ. quod, ut ſit Graeciſmus, non diſplicet. ut ita *dederat ſervare* IV. Met. 646. vid. lib. II. Faſt. 177. XI. Met. 482. I. Triſt. I. 123. & alibi. BURM.

47. *Coluerunt Romulus illam.*] Hinc Principi majeſtas in jure tribuitur. Vide Julium Paulum lib. IV. Sententiarum tit. V. & Legem VII §. Hoc ceterum. D. Ad legem Juliam majeſt. & Legem ultimam C. De legib. NEAP.

48. *Mox alii.*] *Poſt illos* prim. Amb. & Laeti.

49. *In honore pio.*] Stat. Urſ. Maffei & tres Vatic. *in honore ſuo.* CIOFAN. *Pio* meliores magno numero. HEINS. *Suo* ut mox 58. *in ſuo pretio*, ubi quatuor libri, *inque ſui pretio.*

51. *Illa datos faſces commendat.*] Dignitates Conſulares, Ædilitias, Praetorias, omnem denique Magi-

Magna fuit quondam capitis reverentia cani,
  Inque ſuo pretio ruga ſenilis erat.
Martis opus juvenes animoſaque bella gerebant:
  Et pro Dîs aderant in ſtatione ſuis.
Viribus illa minor, nec habendis utilis armis,
  Conſilio patriae ſaepe ferebat opem.
Nec niſi poſt annos patuit tunc Curia ſeros:
  Nomen & aetatis mite Senatus erat.
Jura dabat populo ſenior: finitaque certis
  Legibus eſt aetas, unde petatur honos.
Et medius juvenum, non indignantibus ipſis,
  Ibat: & interior, ſi comes unus erat.

Ver-

Magiſtratum. De Praetore inquit Paulus ad Sabinum in lib. IX. D. De juſtit. & jur. *Praetor, ſalvâ majeſtate imperii ſui ſalvoque more majorum, jus dicere conſtituit.* NEAPOL.

51. *Dates.*] *Novos.* Moreti tertius.

52. *Alta triumphat.*] *Alba* unus Medic. *tenetur equis* Mazar. alter.

53. *Polyhymnia.*] *Polimnia* Francof. & Voſſ.

54. *Scita Thalia.*] *Docta* plurimi ex ſcriptis; ſed fruſtra. Germ. Phaen. 14.

Navita quid caveat, quid ſcitus vitet arator.

ubi etiam alii, *doctus.* ſic *ſcitus vadorum* lib. IX. Met. 108. BURM.

55. *Excipit Urania.*] De hoc verbo *excipiendi* vide quae dixi lib. V. Metamorph. Cujus verbi vim ac proprietatem hîc non eſt aſſecutus Marſus. CIOFAN

55. *Fecere ſilentia.*] *Tenuere* Junian. vid. I. 183.

57. *Magna fuit capitis quondam.*] Iidem libri & Fratris, *quondam capitis.* placet. Videtur autem praeceptum illud Phocyllidis expreſſiſſe, quod tale eſt:

Αἰδεῖσθαι πολιοκροτάφους, εἴκειν δὲ γέρουσιν
Ἕδρης καὶ γεράεσσι πάντων· γενεῇ &c.

CIOFAN.

59. *Gerebant.*] *Parabant* Sarravii & duo alii. vid. Ep. III. 124. & III. Amor. IV. 4.

60. *In ſtatione ſuis.*] *In ſtatione ſenes* prim. Vatic. & duo alii. *ut pro dis* Gryph.

62. *Saepe ferebat opem.*] Ita veteres conſtanter. pro *ſaepe* tamen *turba* reponendum videtur, vel quid ſimile, ut ſit, ad quod referatur τὸ *illa* in ſuperiori verſu. HEINS. *Ille minor* Mazar. a m. pr. ſed *illa* rectum eſt; licet enim *juvenes* praecedat, hic ſubintelligitur *juventus*, vel *aetas*: ſaepe enim ita ſolent variare genus & numerum. vid. ad Quinct. V. de Inſtit. Or. 10. pag. 436. & ad I. Met. 162. BURM.

63. *Patuit tunc curia ſeros.*] Adludit ad Leges illas annarias. NEAPOL.

64. *Nomen & aetatis mite ſenatus habet.*] *Erat* longe venuſtius decem ex melioribus. HEINS.

65. *Populo.*] *Populis* Petav. & ſex alii. *jura dabant* Mazarin.

66. *Unde petatur honor.*] Latinus Pacatus in Panegyrico Theodoſii: *Non in ampliſſimis*, inquit, *Magiſtratibus adipiſcendis, ſed in Praeturis quoque & Aedilitatibus capeſſendis aetas ſpectata eſt petitorum: nec quisquam annos Comitiali lege praeſcriptos feſtinatis honoribus occupavit.* impetrata tamen à Principe aliquando venia. Plinius junior de ſe ipſo VII. Epiſtolarum: *Illum in Praeturâ ſum conſecutus, cum mihi Caeſar annum remiſiſſet.* NEAPOL.

67. *Et medius juvenum.*] Loco digniori. Salluſtius: *At medius ex tribus (quod & apud Numidas honori ducitur) Jugurtha foret.* inde Hadriani indignatio: *Nam cum quodam tempore*, ſcribit Spartianus, *ſervum ſuum inter duos Senatores è conſpectu ambulare vidiſſet, miſit qui ei colaphum daret, & diceret, Noli inter eos ambulare, quorum eſſe adhuc potes ſervus.* NEAPOL.

68. *Et interior.*] Si duo vero erant, praelatus ſenex in itione, aut ſeſſione, & ad dextram poſitus. Hic verus ſenſus, ut placet V. C. Juſto Lipſio in Electis, & Hadriano Turnebo, & aliis, ſi legas cum optimis etiam membranis, *& anterior.* quod non ſuadeo: dices, ſenem juvenem comitem tantillum praeiviſſe. NEAPOL. *Anterior* multi. *inferior* Mazar. *exterior* Turneb. IV. ad 24. ſed nihil mutandum.

69. *Verba quis auderet.*] Ita & coram matronis. Terent. Heaut. V. IV. 19.

Pudet dicere hac praeſente verbum turpe.

vid. Val. Max. II. I. 9. *quis audiret* Mazar. BURM.

70. *Cenſuram longa ſenecta dabat.*] Senibus, inquit, habita reverentia ac morum magiſtris. NEAPOL.

71. *De-*

Verba quis auderet coram ſene digna rubore
Dicere; cenſuram longa ſenecta dabat.
Romulus hoc vidit: ſelectaque pectora, Patres
Dixit. ad hos Urbis ſumma relata novae.
Hinc ſua majores poſuiſſe vocabula Majo
Tangor, & aetati conſuluiſſe ſuae.
Et Numitor dixiſſe poteſt, Da, Romule, menſem
Hunc ſenibus, nec avum ſuſtinuiſſe nepos.
Nec leve praepoſiti pignus ſucceſſor honoris
Junius, à juvenum nomine dictus, habet.
Tum ſic, neglectos hederâ redimita capillos,
Prima ſui coepit Calliopea chori:

Duxe-

71. *Delectaque corpora.*] Vetus liber; *ſelectaque.* NEAPOL.

71. *Corpora patres.*] Iidem, *pectora.* utique & hoc melius. de conſilii enim, non de virium praeſtantia agitur. Propertius libro IV. Eleg. I.

Pellitos habuit ruſtica corda patres.

ſic apud Maronem:

—— juvenes fortiſſima fruſtra
Pectora ——

& alibi:

—— lectos juvenes fortiſſima corda
Defer in Italiam. ——

Statius Thebaid. II. 482.

—— juvenum fidos, lectiſſima bello
Pectora, nunc pretio, nunc ille hortatibus implet.

ubi nihil neceſſe *Corpora* ex antiquis membranis reponi. Silius libro VI.

—— juvenes parat aſpera bello
Pectora captivos.

Guntherus Ligurini libro IV.

—— juveneſque ducentos
Pectora ſignifero fortiſſima tradit Othoni.

HEINS. Vid. II. Art. 474.

72. *Summa relata.*] Τὸ σύμπαν. Terentius Phormione: *Ad ſe ſumma rerum redit.* NEAP. *Relicta* Mazar. & quatuor alii.

73. *Tribuiſſe vocabula.*] Iidem, *poſuiſſe*: etiam recte. *Nomina ponere* Noſtro uſitatum. Virgilius lib. VIII. 329.

Saepius & nomen poſuit Saturnia tellus.

Silius libro VIII.

Sed populis nomen poſuit metuentior hoſpes.

Horatius libro I. Epiſt. VII.

Si velles, inquit, verum mihi ponere nomen,

quae illic genuina eſt praeſtantiſſimorum codicum ſcriptura. Virgilius denuo libro VII.

Laurenteſque ab ea nomen poſuiſſe colonis.

HEINS.

73. *Hinc ſua majores tribuiſſe vocabula Maje Tangor, & aetati conſuluiſſe ſuae.*] Auſonius in eo, quo menſium etymon deſcribit, epigrammate:

Maja Dea, an major Maji te fecerit aetas,
Ambigo: ſed menſi eſt auctor uterque bonus.

CIOFAN. Macrobius Saturnal. primo cap 12 *Majum Romulus tertium poſuit, de cujus nomine inter auctores lata diſſenſio eſt. nam Fulvius Nobilior in Faſtis, quos in aede Herculis Muſarum poſuit, Romulum dicit, poſtquam populum in majores junioreſque diviſit, ut altera pars conſilio, altera armis rempublicam tueretur, in honorem utriuſque partis hunc Majum ſequentem Junium vocaſſe.* addit deinde & alteram rationem, quam Noſter indictam praeteriit: nimirum Romanos a Tuſculanis hunc menſem eſſe mutuatos, apud quos Deus Majus ſit Juppiter a magnitudine & majeſtate dictus. HEINS.

74. *Tangor.*] Inducor ut credam. NEAP.

76. *Avum ſuſtinuiſſe nepos.*] *Avo* prim. Ambroſ. Laeti, Mazar. Zulich. prim. Farneſ. & quatuor alii probae notae. quod non eſt de nihilo. ut *negare* vel quid ſimile ſubintelligatur. libro tamen XIV. Met. 188.

Has rogat auxilium; nec Nymphae juſta petentem
Suſtinuere deam.

HEINS. Similiter Livius XXXI. 13. *Senatus querentes eos non ſuſtinuit.* vid. ad Petron. CXVI. BURM.

77. *Nec leve propoſiti pignus ſucceſſis honoris: Junius, à juvenum nomine dictus, adeſt.*] *Propoſito honori* Laeti codex, & primus Ambroſianus, & tres alii. quidam, *propoſitum.* quinque, *praepoſiti.* quod ſequor. deinde in Zulich. & Mazar. *ſucceſſor* à manu prima, & *habet* pro *adeſt.* *Succeſſor* etiam eſt

in

Digitized by Google

Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,
Qui terram liquidis, quà patet, ambit aquis.
Hinc ſata Pleione cum coelifero Atlante
Jungitur, ut fama eſt; Pleïadasque parit.
Quarum Maja ſuas formâ ſuperaſſe ſorores
Traditur, & ſummo concubuiſſe Jovi.
Haec enixa jugo cupreſſiferae Cyllenes
Ætherium volucri qui pede carpit iter.
Arcades hunc, Ladonque rapax, & Maenalos ingens
Rite colunt, Lunâ credita terra prior.
Exſul ab Arcadiis Latios Evander in agros
Venerat: impoſitos attuleratque Deos.

Hîc,

In uno Farneſ. & Mediceo. & *habet* in Urſini optimo, primo Farneſiano & uno Patavino. Scribe,

Nec leve praepoſiti pignus ſucceſſor honoris
Junius, à juvenum nomine dictus, habet.

niſi *praepoſito honori* mavis. Heins. *Prepoſito honori* etiam Francof.

80. *Prima ſui coepit.*] *Primaque ſuſcepit* Junian.

81. *Titanida.*] *Cidenida* unus. *Tythenida* Vat. & tres.

82. *Qui terram.*] Malim, *Quae.* aliter tamen libri vetuſti. Heins.

82. *Ambit.*] Hinc *amnem* dici Oceanum notavit Broukhuſ. ad Tibull. II. v. 62.

83. *Cum caelifero Atlante.*] Membrana vetus, *cum ſtellifero.* Utram eligas, recta: & adludit ad fabellam Æſchylus in Prometheo:

——— Ὃς πρὸς ἑσπέρους τόπους
Ἕστηκε κίον᾽ οὐρανοῦ τε καὶ χθονὸς,
Ὤμοις ἐρείδων ἄχθος οὐκ εὐάγκαλον.

Neapol. Nonnulli, *ſtellifero.* Sed Virgilius lib. VI. 797. quoque *caeliferum Atlantem* dixit, & ſummus Virgilii imitator cum Silio Italico Valerius Flaccus, ſi per correctores ignavos & inſcitos licuiſſet. Is ergo Valerius lib. v. ỷſ. 411.

——— *ſtat caelifer Atlas*
Oceano, genibusque tumens infringitur unda.

Nunc in vulgatis libris, *ſtat ferreus Atlas.* quod ſciolorum commentum eſt, cum enim ſyllaba una aut altera librariorum ſupinitate excidiſſet ipſo vocis initio, pro *fer* repoſuerunt *ferreus*, metro magis conſulentes quam auctori, nihil abſonum aut ineptum molito. nam ſi reſpiciebat ad materiam, ex qua ſtatua illa Atlantis facta, *aeneus* potius dicendum erat quam *ferreus.* atque ita forte ſcribendum. Idem Atlantem *cani* epitheto donarat, recte atque erudite. Sed ne hoc quidem illi licuit per librarios. locus eſt lib. II. ỷſ. 621.

—— *ſtupuitque fragore*
Canus, & occiduis regnator montibus Atlas.

ubi *Janum*, ſi dîs placet, inculcarunt ſatis importune & praeter rem. Nota ſunt illa Virgiliana de Atlante IV. 250.

Nix humeros infuſa tegit, tum flumina mento
Praecipitant ſenis, & glacie riget horrida barba.

Silius Italicus libro primo de Atlante appoſite ỷſ. 205.

Canet barba gelu, frontemque immanibus umbris
Pinea ſilva premit. quaſſant cava tempora venti,
Nimboſeque ruunt ſpumantia flumina rictu.
Tum geminae laterum cautes maria alta fatigant.

ſecundo verſu, *quaſſant*, pro *vaſtant*, repoſuimus ex conjectura. quarto, pro *fauces*, ex fide optimi codicis, *cautes.* Recte igitur *canus*, qui & ſenex ſit, & glacie ac nive oblitus. ſed ad rem. *caelifer* quoque Avieno in Phaenom. pag. 96. dictus:

Paenus Atlas, ſubiit celſae qui pondera molis
Caelifer.

ita enim malo cum Aldina, quae omnium prima, quam cum reliquis, *caeliger:* Germanicus Arateus pag. 42. de Pleiadibus:

Parente caelifero genitus.

Stat. Silv. I. Equo domit.

Caeliferique attrita genu duraſſet Atlantis.

v. Theb. 440.

— *& paullum reſpirat Caelifer Atlas.*

Heins.

86. *Et ſummo concubuiſſe Jovi.*] Ipſe ſuperius in IV.

Nam Steropen Marti concubuiſſe ferunt:
Neptuno Halcyonen, & te formoſa Celaeno:
Majan, & Electram Taygetamque Jovi.

Neapol. *Succubuiſſe* Francof. ut ita infirmas vires ejus adverſus Jovem indicet. ita lib. II. Art. Am. 186.

Succubuit meritis trux tamen illa viri. Burm.

87. *Haec*

Hîc, ubi nunc Roma eſt orbis caput, arbor & herbae,
 Et paucae pecudes, & caſa rara fuit.
Quo poſtquam ventum; Conſiſtite, praeſcia mater,
 Nam locus imperii rus erit iſtud, ait.
Et matri & vati paret Nonacrius heros;
 Inque peregrinâ conſtitit hoſpes humo!
Sacraque multa quidem, ſed Fauni prima bicornis
 Has docuit gentes, alipedisque Dei.
Semicaper, coleris cinctutis, Faune, Lupercis;
 Cum luſtrant celebres vellera ſecta vias.
At tu materno donaſti nomine menſem,
 Inventor curvae, furibus apte, fidis.

Nec

87. *Haec enixa jugo cupreſſiferae Cyllenes Aetherium volucri qui pede carpit iter.*] Maja à Jove compreſſa in Cyllene antro Mercurium peperit. Vide Scholia in Ibin. CIOFAN.

89. *Ladonque rapax.*] De hoc flumine nos vix tria verba in II. 274. quibus addo locum Strabonis è libro primo: Καὶ ὁ Λάδων δὲ ὁ ἐν Ἀρκαδίᾳ ἐπέσχέ ποτε τὸ ῥεῦμα. NEAPOL. *Ladoque* multi ex ſcriptis. & *Maenalos*, pro *Maenalus*, Zulich. & optimus Patavinus. Mazar. & duo Medicei, *Maenalon*. recte forſan. quanquam enim Grammatici veteres *Maenalus* & *Maenala* in plurali agnoſcant, Stephanus tamen περὶ πόλεων ita videtur diſtinguere, ut Μαίναλος urbs ſit Arcadiae, τὸ Μαίναλον mons. HEINS. *Ladonque ferox* Putean. alter.

90. *Credita terra.*] *Condita* tres libri. etiam non male.

91. *Exſul ab Arcadia.*] Haec & quae ſequuntur tetigimus in primo. NEAPOL. *Arcadiis* prim. Ambroſ. opt. Patav. Maz Zulich. agris nimirum. HEINS.

92. *Impoſitos.*] *Appoſitos intuleratque* prim. Ambroſ. Laeti. male. *impoſitos*, ſcil. navi ſuae. ſic *impoſita ſcaphae* Petron. cap. CXIV. *impoſita carinae* Noſtro VI. Met. 511. BURM.

94. *Caſa rara.*] *Parva* Junii. ut lib. I. 199. ſic *exigua* inf. ℣ſ. 500. *pauca* Voſſ. ut lib. III. 66.

In paucis nomen habere caſis.

BURM.

96. *Rus erit iſtud, ait.*] *Rus nil iſtud erit* Bern. *rus ait illud erit* tres alii.

98. *Hoſpes.*] *Exul* Voſſ. & Junii, & ſex alii.

100 *Alipedisque Dei.*] Panis & Mercurii. Dionyſius vero libro primo inter ſacra, quae numerat ab Evandro in Latium introducta, Mercurii penitus oblitus: nam Pani ſcribit inſtituta Lupercalia, Victoriae fanum, & θυσίας alternis annis; Cereri templum & ſacra ex more Graecanico; Neptuno ἱπποκράτεια. in genere poſtea ſubdit: Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τεμένη καὶ βωμοὺς, καὶ βρέτη θεῶν καθιδρύσαντο, ἁγιασμούς τε καὶ θυσίας κατεστήσαντο πατρίους, αἳ μέχρι τοῦ κατ' ἐμὲ χρόνου τὸν αὐτὸν ἐγίνοντο τρόπον. In his ſine dubio includit quidquid ſacri tunc Mercurio inſtitutum: ſed damno Auctorem, qui hoc inter praecipua tunc novis accolis expreſſim non recenſuit. NEAP.

101. *Semicaper coleris ſuccinctis, Faune, Lupercis.*] In tribus Vatic. Fratris & Urſ. antiqua & genuina lectio eſt, non, *ſuccinctis*, quod gloſſema eſt, ſed, *cinctutis*. Horat. in Arte Poëtica:

Fingere cinctutis non exaudita Cethegis.

CIOFAN. Quia currebant cum ſubligaculis circa pudenda, ut notavimus in II. Hoc eodem epitheto hos nominat Papinius in Epicedio ad patrem; attamen Faſtorum membranae aliquot veteres habent, *cinctutis*. non verius: nam *cinctutus* & *ſuccinctus* idem prorſus eſt. Utraque vocula venit à cinctu, nec aliâ cauſſâ dixit Flaccus in Arte Poëticâ, *cinctutos Cethegos*, quam quod tunicam infra pectus cingerent. NEAPOL.

102. *Cum luſtrant celebres vellera ſecta vias.*] Sic eſt in ſex vett. libris aptius & accommodatius ad ſuperiorem verſum. CIOFAN. Lego in multis, *vellera ſecta*. *Vellus* pro pelle uſurpari quis neſcit? NEAPOL. *Verbera* veteres plerique. Sed fruſtra. niſi *tergora* cum duobus amplectendum cenſes. *celeres* etiam iidem veteres. & pro *vias* Laeti, prim. Ambroſ. & multi alii, *manus*. Puto,

Cum luſtrant steriles tergora ſecta manus.

Vel, *vellera ſecta*. tergora nempe caprina. lib. II. 445. in hac de Lupercis narratione:

Ille caprum mactat: juſſae ſua terga puellae
 Pellibus exſectis percutienda dabant.

& ibidem 425. de Lupercis:

Nupta quid expectas? non tu pollentibus herbis,
 Nec prece, nec magico carmine mater eris.

Nec pietas haec prima tua eſt: ſeptena putaris,
  Pleïadum numerum, fila dediſſe lyrae.
Haec quoque deſierat; laudataque voce ſororum eſt.
  Quid faciam? turbae pars habet omnis idem.
Gratia Pïeridum nobis aequaliter adſit;
  Nullaque laudetur pluſve minuſve mihi.
AB Jove ſurgat opus. primâ mihi nocte videnda
  Stella eſt in cunas officioſa Jovis.
Naſcitur Oleniae ſignum pluviale Capellae:
  Illa dati coelum praemia lactis habet.

Naïs

Excipe foecnndae patienter verbera dextrae.
Jam ſocer optatum nomen habebit avi.

Juvenal. Sat. II. 140.

— ſteriles moriuntur, & illis
Turgida non prodeſt conditâ pyxide Lyde,
Nec prodeſt agili palmas praebere Luperco.

Ubi Scholiaſtes, *Steriles mulieres februantibus Lupercis ſe offerebant, & ferula verberabantur.* & mox, *Palmas ideo dicit, quia aut caeſtis caedebantur, aut manibus vapulabant.* Ergo tam manus quam terga caedebantur. Plutarchus in Caeſare, de Lupercis: Πολλαὶ δὲ καὶ τῶν ἐν τέλει γυναικῶν ἐπιτήδες ὑπαντῶσαι παρέχουσι, ὥσπερ ἐν διδασκάλου, τὼ χεῖρε, ταῖς πληγαῖς, πεπεισμέναι πρὸς εὐτοκίαν κυούσαις, ἀγόνοις δὲ πρὸς κύησιν ἀγαθὸν εἶναι. Plura de Lupercalibus idem in Romulo & in Romanis Quaeſtionibus. Ex his itaque Plutarchi ac Juvenalis locis jam liquet, cur *ſteriles manus* in Naſone cenſeam reponendas. Servius lib. VIII. Æn. 343. ubi de Lupercali ſacro: *Nonnulli propter ſterilitatem hoc ſacrum dicunt à Romulo inſtitutum, ideoque & puellae de loro capri caeduntur, ut careant ſterilitate & foecundae ſint.* pro *cinctutis lupercis* male, *ſuccinctos*, quidam codices agnoſcunt. Puto & eandem vocem Statio reddendam eſſe Sylvar. lib. V. Epicedio patris, ỳſ. 185.

— — & tua multum
Verbera cinctuti formidavere Luperci.

cum *ſuccincti* in vulgatis libris dicuntur. vid. Ferrar. de Re Veſt. I. 9. Emenda locum inſignem Silii Italici ad hos ritus Lupercales alludentis lib. XIII. 326.

Pan Jove miſſus erat ſervari tecta volente
Treia pendenti ſimilis Pan ſemper, & imo
Vix ulla inſcribens terrae veſtigia cornu,
Dextera laſcivit caeſae Tegeatica caprae
Vellera ſecta movens feſto per compita ludo,
Cingit acuta comas & opacat tempora pinus,
Ac parva erepunt rubicunda cornua fronte.
Stant aures, ſimoque cadit barba hiſpida mento.
Paſtorale Deo baculum, pelliſque ſiniſtrum,
Velat rapta latus tenerae de corpore damae.

qui locus plurimis mendis erat inquinatus. Verſu quinto legebatur,

— — caeſa Tegeatide caprâ
Verbera laeta movens feſta per compita cauda.

ubi fortaſſe, *Verbera facta*, hoc eſt, *faecunda*, ſit legendum. Secundo, *cornu imo*, pro *uno*. quod & vidit Gronovius. verſu ſeptimo, *erepunt cornua*, non *erumpunt*, de qua voce Metamorph. lib. XV. ỳſ 620. verſu octavo, pro *ſummo mento*, vetuſtus codex, *uno mento*. quod ferri non poteſt, cum *imo cornu* paullo ante praeceſſerit. quare *ſimo* repoſui. Adeantur quae ſupra ad lib. III. Faſt. ỳſ. 754. obſervamus. Denique poſtremo verſu *rapta* pro *grata* caſtigavi. de quo dictum Metamorph. libro III. ỳſ. 52. HEINS.

103. *Nomine.*] *Munere* Voſſ. & Sarrav. *inventor Cytharae* ſex. *apta fides* etiam plurimi. *Inventorque lyrae furibus apta fides* Regius & Thuan.

105. *Prima.*] *Plena* Regius pro varia lectione: *haec pietas, haec prima* Bern.

106. *Pleïadum numero fila.*] *Numerum* Urſini codex multique alii. qui loquendi modus Ovidio familiaris. mox, pro *laudata eſt*, quatuor ſcripti, *laudatque.* ſcribe, *laudataque voce ſororum eſt.* HEINS. *In numerum* Putean. & Voſſ. *ad numerum* Petav. alter.

108. *Quid faciam.*] Non aſſentior magis veteri; in quo, *Quid faciant.* NEAPOL. Ita ediderunt Gryph. & Janſſon. contra Mſs. fidem.

109. *Pïeridum.*] *Pïerides* Bernenſ.

111. *Prima mihi nocte videnda.*] Kalendis Majis Capella oritur heliace; poſt haſce Ptolemaeo: β´. inquit, Ὥρα ιδ´´ ϛ´ ὁ καλούμενος αἲξ ἑῷος ἀνατέλλει. Columellae eâdem die, quâ Noſtro Faſtographo. NEAPOL.

112. *Stella eſt in cunis.*] Emendati codices, *in cunas.* NEAPOL. Recte ita Epiſt. XVIII. 60.

Et comes in noſtras officioſa vias.

Jovi etiam Sarravii & quinque alii. BURM.

113. *Oleniae Capellae.*] Aget meas vices Strabo: cujus verba adſcribam è libro VIII. Αἴγιον, urbs eſt Acha-

Digitized by Google

Naïs Amalthea, Cretaeâ nobilis Idâ,
 Dicitur in ſilvis occuluiſſe Jovem.
Huic fuit haedorum mater formoſa duorum,
 Inter Dictaeos conſpicienda greges;
Cornibus aëriis, atque in ſua terga recurvis:
 Ubere, quod nutrix poſſet habere Jovis.
Lac dabat illa Deo. ſed fregit in arbore cornu:
 Truncaque dimidiâ parte decoris erat.
Suſtulit hoc Nymphe; cinctumque recentibus herbis,
 Et plenum pomis ad Jovis ora tulit.

Ille,

Achajae, δὲ ἱκανῶς ἰσχύεται. Ἱστοροῦσι δ' ἐνταῦθα καὶ τὸν Δία ὑπ' αἰγὸς ἀνατραφῆναι, καθάπερ φησὶ καὶ Ἄρατος.

Αἲξ ἱερὴ, τὴν μέν τε λόγος Διὶ μαζὸν ὑποσχεῖν.
Ἐπιλέγει δὲ καὶ ὅτι,
Ὠλενίην δέ μιν αἶγα Διὸς καλέουσ' ὑποφῆται.

Neapol.

113. *Signum pluviale.*] In meo, *ſidus pluviale.* Neapol. Scripti, duobus aut tribus exceptis, *ſignum.* mox pro *Cretaea* Urſini & optimus Patavinus, *Cretaea &* Moreti codex, *Cretaeaque.* Puto, *Creteide nobilis Ida.* vel, *Curetide.* de quo dixi ad lib. VIII. Met. 153. ubi *Curetida terram* pro Creta habes. Heins. *Cretaea nobilis ora* Junian.

115. *Naïs Amalthea.*] Jovi adverſus Titanas pugnaturo clypeum fuiſſe conſutum ex pelle caprae Amaltheae teſtis eſt Muſaeus apud Lactantium libro primo de Falſa Religione cap XXI. unde Juppiter *αἰγίοχος* poſtmodum ſit dictus. Heins.

117. *Formoſa.*] *Famoſa* duo Farneſiani. vid. I Amor. V. II.

119. *Recurvis.*] *Reverſis* Junian.

120. *Poſſet habere Jovis.*] In Francof. erat, *debes habere.* non inepte, *poſſis* tres.

122. *Truncaque.*] *Fractaque* unus Moreti. *de media* alius ejuſdem. *dedit illa Jovi* Vatic. *dabat ipſa* quatuor verſu ſuperiore.

123. *Cinxitque decentibus herbis.*] Sic in libro Stat. In duobus Vatic. & Urſ *decoribus.* In aliis, *virentibus* & *recentibus.* nihil mutandum puto. Ciofan. Variant libri. In uno optimo eſt, *decentibus.* in quîs, *virentibus.* in quîs, *decoribus* Neap. *Cinctumque* rectius unus Vaticanus *decoribus herbis* Urſini, Arondel. prim. Med plurimique alii. quod non eſt de nihilo. Priſcianus libro VI. *Indecor, Indecoris. Virgilius in XI. Non tamen indecorem tua te regina relinquit. idem in XII. Nec genus indecores. Invenitur tamen etiam ſimplex decor decoris, quando pro decorus, decora, decorum accipitur. Naevius in carmine belli Punici, Magnamque domum decoremque ditem vexerant. Salluſtius in III. Equis & armis decoribus cultus. idem, Dedecores multi per tergum ab hoſtibus caedebantur.* plura illic ad rem. Idem libello de Accentibus: *Immemor & indecor, cujus ſimplex decor penultima correpta invenitur apud vetuſtiſſimos, quando pro decorus accipitur. Veſtem decorem* A. Gellius dixit Noct. Attic. VII. cap. 16. *Foeminis ſolis veſtem longe lateque diffuſam decorem exiſtimaverunt.* Symmachus pater:

Ponemus Proculum vitae morumque decorem.

Sed *recentibus* cum opt. Patav. Maz. Zulich. prim. Ambroſ. Laeti & duodecim aliis ſcribendum. tres, *virentibus.* Virgil. I. 430.

Thure calent arae ſertiſque recentibus halant.

hinc apud Theocrytum Idyll. XXVI. *νεόδρεπτοι βωμοὶ*, arae herbis floribusve recentibus vinctae. Propertius libro IV. Eleg. VI.

Spargite me lymphis, carmenque recentibus aris
 Tibia Mygdoniis libet eburna modis.

Noſter Met. VIII. 727.

——— *pendentia vidi*
Serta ſuper ramos, ponensque recentia, dixi,
Cura deûm di ſunt.

lib. III. Faſt. 34.

Veſta quoque ut folio niteat velata recenti.

lib. IV. 346.

Sparguntur juncti flore recente boves.

ſic *flore recenti vincire comam* Senecae Thyeſte Act. V. ubi perperam *decente* reponunt. In Priapeis,

At, ô Priape, ſaepe floribus novis
Tuas ſine arte deligavimus comas.

Apulejus Met. III. *In meditullio Eponae Deae ſimulachrum praeſidens equili, quod accurate corollis roſeis equidem* (lege, *& quidem*) *recentibus fuerat ornatum.* Ita corrigendum cenſeo locum hunc. nam vulgo circumfertur, *Eponae Deae ſimulachrum reſidens aediculae. equile* ſtabulum equorum R. R. ſcriptoribus. Heſiodus Θεογονίᾳ.

Ἱμερτοὺς στεφάνους νεοθήλεος ἄνθεσι ποίης.

Heins.

125. Rat

Ille, ubi res coeli tenuit, ſolioque paterno
Sedit, & invicto nil Jove majus erat,
Sidera nutricem, nutricis fertile cornu,
Fecit; quod dominae nunc quoque nomen habet.
Praeſtitibus Majae Laribus videre Calendae
Aram conſtitui, ſignaque parva Deûm.
Voverat illa quidem Curius: ſed multa vetuſtas
Deſtruit, & ſaxo longa ſenecta nocet.
Cauſſa tamen poſiti fuerat cognominis illis,
Quod praeſtant oculis omnia tuta ſuis.
Stant quoque pro nobis, & praeſunt moenibus Urbis,
Et ſunt praeſentes, auxiliumque ferunt.

At

125. *Res coeli.*] *Rex coelum* Arondel. Heinſius inde faciebat, *rex rerum. rex coeli* Voſſian. & ſex alii. *ſolioque paterni* Vatican.

127. *Sidera nutricem, nutricis.*] In meo, *ſidera nutricem, & nutricis.* NEAP.

128. *Dominae nomen.*] Nam dictum κέρας Ἀμαλθείας. NEAPOL. *Quod habet* meliores plerique. cornu Amalthaeum intelligit. HEINS.

129. *Praeſtitibus Majae.*] *Praeſtitibus feſtum* Sarrav.

229. *Videre Kalendae.*] His iisdem ara Laribus cognomine Praeſtitibus dedicata. NEAP.

231. *Ara erat illa quidem Curibus, &c.*] Liber Urſ. *Voverat illa quidem Curius, &c.* alii libri veteres illo modo. CIOF. Ex hoc Sabinorum oppido olim cum Larum marmoreis ſignis in urbem advecta. Neſcio an longe melior & concinnior lectio membranae veteris, *Struxerat illa quidem Curius*: nam in ſcriptoribus nec auctorem, nec tempus arae dicatae, ſive transportatae, veſtigium reppeti. NEAPOL.

132. *Longa vetuſtas.*] *Multa vetuſtas* Maz. Zulich. Voſſ. prim. Ambroſ. Laeti & quatuor alii. recte. nam *longa ſenecta* mox ſequitur. vide quae notamus Remed. Amor. ℣ſ. 632. HEINS.

232. *Et ſaxo longa ſenecta nocet.*] Auſonius in hanc ſententiam:

—— —— Monumenta fatiſcunt,
Mors etiam ſaxis nominibusque venit.

NEAPOL.

133. *Cauſa tamen poſiti fuerat cognominis illis.*] Urſin. *illa.* Stat. *Cauſa quidem fuerat poſiti &c.* Utraque lectio ex ſuperioris lectionis pendet varietate. Itaque doctiorum eſto judicium. Mihi magna religio fuit veterum librorum ſcripturam repraeſentare. CIOFAN.

134. *Quod praeſtant oculis.*] Hoc primum notes, Lares etiam antiquis creditos, quos nunc vocamus genios tutelares. Nunc ad etymon deveniam. Plutarchus: *An Praeſtites ſunt qui praeſunt.* Martianus Capella: *Specialis ſingulis mortalibus genius admovetur, quem & Praeſtitem, quod praeſit gerundis omnibus, vocaverunt.* Hac etiam de cauſſa IOVEM PRÆSTITEM reperio legi ſic cognominatum in inſcriptionibus antiquis. NEAP.

135. *Stant quoque pro nobis.*] Hi ſpeciales Capellae genii cuique ad cuſtodiam praefecti. Graeci dixere, ἐπόπτας τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. de his capiendus Epictetus primo Diſſert. cap. 14. Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον καὶ ἐπίτροπον ἑκάστῳ παρέστησε, τὸν ἑκάστου δαίμονα· καὶ παρέδωκε φυλάσσειν αὐτὸν αὐτῷ, καὶ τοῦτον ἀκοίμητον καὶ ἀπαραλόγιστον. Novit hoc veriloquium antiquitas: hinc paſſim in ſpectionibus antiquis, ANTONINI IMP. GENIO; & junctim, CÆSARVM GENIIS, arae perpetuae conſecratae. NEAP.

135. *Et praeſunt moenibus urbis.*] Hos vocarunt *Generales*, qui regna, urbes, populos curant. Capella: *Nam & populi Genio, cum Generalis poſcitur, ſupplicant.* Hunc Roma dixit PVBLICVM, ſive P. R. ut obſervo per lapides. Sed hunc Generalem putarunt auguſtiorem: nam in iisdem lego, DEO MAGNO GENIO COLONIÆ PVBLICANORVM. NEAP. *proſunt* unus.

137. *Et canis ante pedes.*] Imo ipſi caninis quoque pellibus amicti. Plutarchus; *Διὰ τί τοὺς Λάρητας οὓς ἰδίως πραιστίτας καλοῦσι, τούτοις κύνα παρέστηκεν, αὐτοὶ δὲ κυνῶν διφθέραις ἀμπέχονται; ἢ πραιστίτες μὲν οἱ προεστῶτές εἰσι, τοὺς δὲ προεστῶτας, οἴκου φυλακτικοὺς εἶναι προσήκει, καὶ φοβεροὺς μὲν τοῖς ἀλλοτρίοις (ὥσπερ ὁ κύων ἐστὶν) ἠπίους δὲ καὶ πράους τοῖς συνοικοῦσιν.* NEAPOL. *At canis* plerique. HEINS. *Ante pedem* quatuor.

138. *Standi.*] *Stanti* Hamburg.

139. *Servat uterque domum.*] Gloſſae: *Lares* θεοὶ κατοικίδιοι. & Tertull. vocat *comitio potentes*, id eſt, domi potentes, ſi vera conjectura Claudii Salmaſii: & non erit tanti Critici? Domi vero nulla fuit illis certa ſedes: nam eos in foco poſitos

Digitized by Google

At canis ante pedes, ſaxo fabricatus eodem,
Stabat. quae ſtandi cum Lare cauſſa fuit?
Servat uterque domum, domino quoque fidus uterque.
Compita grata Deo: compita grata cani.
Exagitant & Lar, & turba Diania, fures:
Pervigilantque Lares; pervigilantque canes.
Bina gemellorum quaerebam ſigna Deorum
Viribus annoſae facta caduca morae:
Mille Lares, Geniumque ducis, qui tradidit illos,
Urbs habet; & vici numina trina colunt.
Quo feror? Auguſtus menſis mihi carminis hujus
Jus dabit. interea Diva canenda Bona eſt.

Eſt

cos reperio, in cubiculo, & in compluvio, & in porticu huic annexâ. Neap.

139. *Domine quoque fidus uterque.*] Canum φιλοδεσποτείαν in dies experimur, & non cuſtodiam? cuſtodes ipſos, ut mireris, κύνας veteres dixere. Vide Æſchylum in Agamemnone. Neapol. *Dom. fidelis uterque* Putean. *gratus* Thuan. *quoque factus* Junian.

140 *Compita grata Deo.*] Compita αἱ συντρέχειαι. Gloſſae, *Competis*, συντρέχει. Perſii vetus interpres ad illud Sat. v. *Pertuſa compita ſunt loca in quadriviis quaſi turres*, ubi ſacrificia pro finitâ agriculturâ ruſtici celebrant. *Merito pertuſa, quia per omnes quatuor partes pateant.* & poſt pauca: *Vel compita ſunt non ſolum in urbe loca, ſed etiam viae publicae ac diverticulae aliquorum conſinium, ubi aediculae conſecrantur, patentes: vel compita dicuntur, ad quae plura itinera competunt.* Hinc Lares Compitales & Compitalia feſta, quae Laribus in Compitis fiebant. Nec alibi talia ſacra celebrari poterant: adde tamen etiam in foco. Cato de R. R. *Rem divinam niſi Compitalibus in compito, aut in foco, ne facias.* Erant haec inter ferias conceptivas. Varro lib v. de L. L. *Compitalia*, inquit, *dies adtributus Laribus, ut alibi: ideo ubi viae competunt, tum in compitis ſacrificatur; quotannis hic dies concipitur.* & alibi: *Comitiales dicti, quod tum eſſet populus conſtitutus ad ſuffragium ferendum: niſi ſi quae feriae conceptae eſſent, propter quas non liceret, ut Compitalia, & Latinae.* Hinc etiam Auſonius vocat:

Et numquam certis redeuntia feſta diebus.

Solus Dionyſius videtur facere Stativa lib. iv. Ant. ubi Saturnalibus, quae à xvi. Kalend. Januarias per dies aliquot celebrata, ſcribit ſucceſſiſſe Compitalia. Audi Graecum ſcriptorem: Ἦν ἔτι καθ' ἡμᾶς ἑορτὴν ἄγοντες Ῥωμαῖοι διετέλουν, ὀλίγαις ὕστερον ἡμέραις τῶν Κρονίων, σεμνὴν ἐν τοῖς πάνυ καὶ πολυτελῆ, Κομπιτάλια προσαγορεύοντες αὐτὴν ἀπὸ τῶν στενωπῶν.

Sed & menſe Majo in Kalendario antiquo vi. Nonas invenio comp. Neſcio quo me vertam. Neap. *Grata Jovi* Sarrav.

141. *Exagitant & Lar.*] *Exagitant fures & Lar, & turba Dianae* Junian. & Ambroſ. niſi quod ille, *Exagitant & Lar fures.*

144. *Viribus annoſae.*] In veteri eſt, *Uſibus annoſae.* Neapol. Ita quatuor libri. *caduca Deae.* Bernenſ.

145. *Mille Lares geniumque ducis.*] Turbant libri veteres magna ex parte. ſed nihil eſt immutandum. Perſeus Satyra vi.

Dis igitur Genioque ducis, centum paria ob res
Egregie geſtas induco.

ſic Pithei codex. non *induco*. Heins. *Gemitumque, geminumque, geminique, gremiumque, geminumque decus, geminumque ducem*, eſt in ſcriptis.

145. *Qui tradidit illos.*] Ne mireris, vernalem hanc κολακείαν in exſule ad ſuum Principem. Moneo, ne eruat ex his aliquis, ab Auguſto primo Larum cultum Romae traditum. Quid ille novi addiderit vide apud Suetonium lib. ii. cap. 31. Neapol.

146. *Urbs habet.*] In quovis enim compito, in quovis larario domeſtico duo aderant, & cum his Auguſti Genius, qui inter eos apud veteres cultus: hoc à Noſtro multis in locis adnotatum. Sed juvat nimium Taciti locus Annali primo: *Falanio objiciebat accuſator, quod inter cultores Auguſti, qui per omnes domos in modum collegiorum habebantur, Caſſium quemdam mimum corpore infamem adſciviſſet.* Neapol.

146. *Trina.*] *Terna* Ambroſ. & quinque alii. *bina* duo.

148. *Jus habet.*] *Dabit* aliquanto rectius Laeti, primus Ambroſ. Arondel. Maz. & ſex alii. Heins. Confundunt haec verba etiam in diſticho praecedenti codices. quorum Arond. & Cantab. exhibent, *Urbs dabit.* etiam non male; ut i. Art. Am. 55.

Tot

Digitized by Google

Eſt moles nativa: loco res nomina fecit.
Adpellant ſaxum: pars bona montis ea eſt.
Huic Remus inſtiterat fruſtra, quo tempore fratri
Prima Palatinae ſigna dediſtis aves.
Templa Patres illic, oculos exoſa viriles,
Leniter adclivi conſtituere jugo.
Dedicat haec veteris Clauſorum nominis heres,
Virgineo nullum corpore paſſa virum.
Livia reſtituit; ne non imitata maritum
Eſſet, & ex omni parte ſecuta virum.
POſtera cum roſeam pulſis Hyperionis aſtris
In matutinis lampada tollit equis;

Fri-

Tot tibi tamque dabit formoſas Roma puellas.
hoc vero verſu cum Farneſiano poſſet legi,

——— *Auguſtus menſis ſibi carminis hujus*
Jus habet.

ſed eligat quisque, quod ſibi optimum videbitur. vid. IV. Tr. II. 58. I. Pont. IX. 34. *nominis hujus* Ambroſ. Laeti & duo alii. forte, *ſibi numinis &c. menſis ſibi* Farneſ. BURM.

148. *Diva canenda Bona eſt.*] Iisdem Kalendis Majis ſacra erant Bonae Deae, ut auctor etiam vetus ſcriptor Cincius primo Saturnalium. Hanc Graeci Γυναικείαν dixere: Latinis eſt ſane Dea polynominis. Victima in ejusdem ſacrificio ſus erat praegnans: illud vero *Damium* appellatum. Vide cauſſam in Feſto. De ſacerdotibus Bonae Deae tres aut quattuor vidi lapides in Theſauro Inſcriptionum. Mihi ſit fides. NEAPOL.

152. *Regna dediſtis aves.*] *Signa* Urſini codex & unus Patavinus, cum Naugerii libro. ſuperiori verſu, *Hunc Remus inſtiterat* Zulichemianus à manu prima, non *Huic.* ſic *inſiſtere limen*, *inſiſtere veſtigia* dixit Virgilius. *inſiſtere viam* & *iter* Plautus Terentiusque. HEINS. *Hic* decem. *huc* novem.

153. *Oculos exoſa viriles.*] Plutarchus in C. Caeſare de templo & domo, in quâ quotannis ſacra fiebant (ea ſaepe fuit aut Conſulis, aut Praetoris, teſte eodem) *Ἄνδρα δὲ προσελθεῖν οὐ θέμις, οὐδ' ἐπὶ τῆς οἰκίας γενέσθαι, τῶν ἱερῶν ὀργιαζομένων.* Adeundus Tullius de Aruſpicum Reſponſis, ni grave eſt. NEAPOL.

154. *Leniter acclivi juge.*] Vide ut explicat aedem Bonae Deae ſubſaxanae, de quâ cum antiquis Publius Victor regione XII. Fuit & ejusdem alia in Aventino: ſed de hac ſub ſaxo conſtitutâ aperte nunc loquitur. NEAPOL.

154. *Acclivi.*] *Acclive* Putean. & ſex alii. vid. III. 13. *acclini* novem.

155. *Craſſorum nominis heres.*] Malo ex priſcis libris, *Clauſorum nominis heres.* Haec Appia illa Claudia probatae pudicitiae femina. NEAP.

156. *Corpore paſſa virum.*] *Nefas* primus Farneſianus pro diverſa lectione. forte rectius. quia *ſecuta virum* mox ſequitur. niſi illic *ſuum* malis. ut ad *τὸ maritum* referatur. praeterea, *eſt omni*, Sarravianus, Mazar. & infiniti alii. forte,

Ut eſt omni parte ſecuta ſuum.
HEINS.

157. *Livia reſtituit.*] Octaviani Auguſti conjux. NEAPOL.

159. *Poſtera cum roſeam.*] VI. Nonas Maji ſpirat ventus, cui nomen Argeſtes. NEAP.

159. *Hyperionis.*] Feſtus: *Hyperionem alii patrem Solis, alii ipſum, quod eat ſuper terras, ita appellatum putabant.* Patrem facit & Steſichorus his verbis:

Ἀλίος δὲ Ὑπεριονίδας δέπας ἐσκατέβαινε χρύσεον.
Sol vero Hyperionis filius in poculum deſcendebat aureum. Heſiodus in Theogonia canit, Hyperiona eſſe Caeli ex Terra filium, & poſtea ſubjicit ab Hyperione & Thea Solem, Lunam & Auroram genitos eſſe. Ovidius etiam ipſe lib. IV. Metamorph. Solis patrem dicit. ubi ita eſt:

——— *quid nunc Hyperione nate*
Forma, colorque tibi, radiataque lumina proſunt?

Rurſus hic Noſter lib. IIX. Solem ipſum vocat:

Jamque duas lucis partes Hyperione menſo
Diſcubuere toris Theſeus &c.

& ſupra lib. I. h. oper.

Placat equo Perſis radiis Hyperiona cinctum.
CIOFAN.

160. *Lampada tollit.*] Quia poëtae & pictores Aurorae pro ſceptro facem vel lampada dant. ut obſervat doctiſſimus Sirmondus ad illa Sidonii Carm. II. 432.

Sic regina ſedet ſolio, ſceptri vice dextram
Lampadis haſta replet. BURM.

160. *Tol-*

Digitized by Google

Frigidus Argeſtes ſummas mulcebit ariſtas,
Candidaque à Calabris vela dabuntur aquis.
At ſimul inducunt obſcura crepuſcula noctem;
Pars Hyadum toto de grege nulla latet.
Ora micant Tauri ſeptem radiantia flammis,
Navita, quas Hyadas Grajus ab imbre vocat.
Pars Bacchum nutriſſe putat: pars credidit eſſe
Tethyos has neptes, Oceanique ſenis.
Nondum ſtabat Atlas, humeros oneratus Olympo;
Cum ſatus eſt formà conſpiciendus Hyas.
Hunc ſtirps Oceani maturis niſibus Æthra
Edidit, & Nymphas: ſed prior ortus Hyas.

Dum

160. *Tollet equis.*] *Tollit* meliores. & *inducunt*, pro *inducent*, paulo poſt. Heins.

161. *Frigidus Argeſtes.*] Sic legendum, non ut ridicule cum Marſo, *Agreſtis*. Tu vide quid boni ex hac lectione poſſit elici praeter nugas. Hunc ventum ſcribit Plinius lib. xxxiii. flare ab occaſu ſolſtitiali, ſed occidentali latere Septemtrionis: ideo frigidus. Ejusdem meminit lib. ii. *Ab occaſu*, inquit, *aequinoctiali Favonius, ab occaſu ſolſtitiali Chorus, Zephyrum & Argeſtem vocant.* Ariſtoteles περὶ Κόσμου· Ἀργέστης μὲν, ὁ ἀπὸ τῆς θερινῆς δύσεως, ὃν τινες καλοῦσιν Ὀλυμπίαν· οἱ δὲ Ἰάπυγα. Idem ergo Olympias, Argeſtes, Japyx & Chorus, imo & Chaurus. Vitruvius lib. primo cap. 6. *Inter Faunonium & Septemtrionem Chorus, quem plures vocant Chaurum.* hunc Ariſtoteles videtur adſcribere in numerum τῶν ἰθαγενῶν. ecce in his: Ζέφυρος δὲ ὅτε ἰθαγενὴς, καὶ ὁ Ἀργέστης καλούμενος. Neapol.

161. *Mulcebit ariſtas.*] Elegantior mihi lectio Sarraviani & quatuor aliorum codicum, *miſcebit*, videtur. concutiendo enim miſcet ariſtas. eadem varietas lib. i. 155. Burm.

162. *Candidaque à Capreis.*] An potius legendum, ut in meo infimae vetuſtatis, *à Calabris?* Neap. *Capreis* plurimi ſcripti. ſed paucae, credo, à Capreis ſolvebant, cum è Brunduſino portu innumerae naves exirent. *à campis* Francof. & tres alii. *à canis* tres. *candida qua canis* Vatic. pr. ſed *Calabras aquas* pro quibuscumque à Poëta poni certum eſt. ut *Calabri portus* Lucan. v. 589. Stat. Theb. iii. 22. *Calabra alnus.* ſic & *Siculum aequor*, *Myrtoum* & ſimilia. Burm.

163. *At ſimul inducent.*] Hîc Noſter, ſui oblitus, poſuit ſtatim poſt ſolis occaſum Hyadum ortum: ſcribere debuiſſet, matutinum. Plinius vi. *Nonas Maji Caeſari Suculae matutino oriuntur, & viii. Idus Capella pluvialis.* Ætius, licet uno die ortum anticipet: Μηνὶ Ἀρτεμισίῳ ὅ ἐστι Μαΐῳ έ, Ὑάδες ἅμα ἡλίου ἀνατολῇ ἐπιτέλλουσι. Neap.

163. *Inducunt.*] *Induerint* Junianus. de quo ad Valer. Flac. iii. 2. egimus.

163. *Obſcura crepuſcula.*] Quid ſit *crepuſculum*, confutatis certorum hominum falſis ſententiis, docui in ſcholiis in Epiſtolam ad Lynceum. Ciofan. *Nocturna crepuſcula* unus Heinſii & viginti alii.

165. *Flammis.*] *Stellis* duo libri & Bernenſis.

166. *Navita quas Hyadas Grajus ab imbre vocat.*] Vide quae notavi lib. xiii. Metamorphoſ. Ciofan. Noſtri *Suculas*, Graeci à pluviâ appellant. Tyro Libertus apud Noctes Atticas lib. xiii. cap. 9. in quo A. Gellius ἀναστροληγητὸν ſe vel puero oſtendit. *Adeo*, inquit, *veteres Romani litteras Graecas neſciverunt, & rudes Graecae linguae fuerunt, ut ſtellas, quae in capite Tauri ſunt, propterea Suculas appellarint, quod eas* Ὑάδας *Graeci vocant; tamquam id verbum Latinum Graeci verbi interpretamentum ſit: quia Graece* ὗες, *ſues Latine dicantur. Sed* Ὑάδες, *inquit,* οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν, *ita ut noſtri epici putaverunt, ſed ab eo quod eſt* ὕειν, *appellantur: nam & cum oriuntur, & cum occidunt, tempeſtates, pluvias largisque imbres cient.* Haec quidem Tyro. unde Statius in Silvis de hoc ſidere:

Non tantis Hyas inſerena nimbis
Terras obruit, aut ſoluta Pleias.

Neapol.

167. *Pars Bacchum nutriſſe putat.*] Ex Pherecyde & aliis vide quod reſtat mythici apud Hyginum Fabularum capite cxcii. illum noſtri Ovidii intimum. ſcribit de eo Suetonius in libello de Illuſtribus Grammaticis: *Praefuit Palatinae bibliothecae: nec eo ſecius plurimos docuit: fuitque familiariſſimus Ovidio Poëtae & C. Licinio Conſulari Hiſtorico: qui eum admodum pauperem deceſſiſſe tradit, & liberalitate ſuâ, quoad vixit, ſuſtentatum.* Neapol. *Putant* veteres nonnullii. venuſtius. mox, *niſibus*, pro *nixibus*, prim. Farneſ. prim. Ambroſ. & ſex alii. Vide notas ad Epiſt. iv. ℣ſ. 126. & deinde τὸ *eſt* poſt *lanugo* meliores non agnoſcunt. Heins. *Maternis* Moreti. *menſibus* Sarravii & ſeptem alii. *nexi-*

Digitized by Google

Dum nova lanugo; pavidos formidine cervos
  Terret: & eſt illi praeda benigna lepus.
At poſtquam virtus annis adolevit; in apros
  Audet, & hirſutas cominus ire leas.
Dumque petit latebras foetae catuloſque leaenae;
  Ipſe fuit Libycae praeda cruenta ferae.
Mater Hyan, & Hyan moeſtae flevere ſorores;
  Cervicemque polo ſuppoſiturus Atlas.
Victus uterque parens tamen eſt pietate ſororum.
  Illa dedit coelum: nomina fecit Hyas.
Mater, ades, florum, ludis celebranda jocoſis:
  Diſtuleram partes menſe priore tuas.
Incipis Aprili: tranſis in tempora Maji.
  Alter te fugiens, cum venit alter, habet.
Cum tua ſint, cedantque tibi confinia menſum;
  Convenit in laudes ille vel ille tuas.

Cir-

bus novem. *putat* vero non moveo, quia *credidit* ſequitur. *nutriſſe ferunt* Bernenſ.

169. *Nondum ſtabat Atlas humeros oneratus Olympo.*] Atlas Promethei frater ſuit & rex Africae, à quo aſtrologiae artem primum dicunt excogitatam. Ideoque dictus eſt ſuſtinuiſſe coelum. Ob eruditionem igitur ejus diſciplinae & ſcientiam coeli nomen ejus montis Africae derivatum eſt, qui nunc Atlas cognominatur, qui propter altitudinem ſuam coeli machinam atque aſtra ſuſtinere videtur. Iſidorus, qui addit eundem Atlantem aſtrologiam inveniſſe anno mundi ∞ ∞ ∞ DCLXXXIX. Tribuit & eidem Atlanti aſtronomiae inventionem Arnobius lib. II. adverſus Gentes, quamvis ſubdubitet hic an Theutis Ægyptius ejus rei inventor fuerit. CIOFAN.

175. *Annis.*] *Animos* Mediceus & Bernenſ. *annos* plurimi. ut lib. III. 59. *animis* plurimi.

176. *Cominus ire feras.*] In antiquo, *leas.* pari phraſi Propertius II Eleg. 9.

Aut celer Agreſtes cominus ire ſues.

NEAPOL. *Feras* plurimi codices. ſed jam Gebh. ad Prop. II. 19. (aliis 22.) monuit melius legi, *leas.* Heinſius etiam pro *audet* malebat, *gaudet.*

178. *Praeda cruenta leae.*] Gloſſae, *lea*, λέαινα. NEAPOL. *Ferae* Zulich. Mazar. Voſſ. Arond. Laeti, opt. Patav. & quatuor alii. probe. nam *leae* & *leaenae* jam praeceſſerant. HEINS.

180. *Polo.*] *Polis* Ambroſ. pr.

183. *Mater ades florum.*] Eodem tempore Florales ludos Romani iterabant. Relege quae diximus ſub finem menſis Aprilis ad illa, *Exit & in Majas feſtum Florale Kalendas:* & quae ſcripſimus ſuperiori notulâ. NEAPOL. *Celebrata* plerique.

184. *Partes.*] *Laudes* tres libri.

188. *Ille vel ille.*] *Vel iſte* meliores. & mox: *Ipſa doce, quae ſis,* non *ſcis.* & *reſpondit Diva*, pro *reſpondet*, &, *efflat*, pro *adſlat.* HEINS. Sed de repetitione pronominis *ille* vid. ad II. Heroid. ult. *cum venit in l. ille vel ille t.* Bernenſ.

189. *Circus in hunc exit.*] Sed huic impudiculae proprius. Plures Romae Circi; notum: ſed unus Florae dictus in regione VI. Sextus Ruſus in eâdem: *Circus Florae, templum Florae, templum Salutis, templum Serapeum.* Fatetur & P. Victor. Hîc igitur ludi per id tempus editi. quis addubitet? erant vero venatorii & manſuetorum animalium. hinc Noſter paullo poſt à Deâ quaeritat:

Cur tibi pro Libycis clauduntur rete leaenis
  Imbelles caprae, ſollicituſque lepus?

Horum congreſſio voluptatis fuit & incruenta. Saepe tibi occurret in Valerii Martialis Epigrammatis. Alios etiam ludos iiſdem feſtis datos reperio. Suetonius in Galbâ: *Honoribus ante legitimum tempus initis, Praetor, commiſſione ludorum Floralium, novum ſpectaculi genus, elephantos funambulos edidit.* Mehercule ἀξιοθαύμαστον. NEAP.

189. *Clamataque verba theatris.*] Ex his collige, & in circo luſum, & ſcenâ laſciviente. Ad hanc pertinet theatrum, in quo vulgi licentia & à piiſſimis toties deteſtata impudicitia. Arnobius lib. VII. *Exiſtimatur tractari ſe honorifice Flora, ſi ſuis in ludis flagitioſas conſpexerit res agi, & migratum à lupanaribus in Theatra.* Πορνεῖον locum diceres, in quo editi ludi Scenici: nec fallor. Audi Juſtinianum Novellâ CV. ubi decernit ſeptem Conſulum προόδους. de quinto, Καὶ πέμπτην, ſcribit, τὴν ποιείτω πρόοδον τὴν ἐπὶ τὸ θέατρον ἄγουσαν, ἣν δὴ πόρνας καλοῦσι· ἔνθα τοῖς ἐπὶ σκηνῆς γελωτοποιοῖς ἔσται χώρα,

Circus in hunc exit, clamataque palma Theatris:
  Hoc quoque cum Circi munere carmen eat.
Ipſa doce quae ſis. hominum ſententia fallax.
  Optima tu proprii nominis auctor eris.
Sic ego, ſic noſtris reſpondit Diva rogatis:
  Dum loquitur, vernas efflat ab ore roſas.
Chloris eram, quae Flora vocor. corrupta Latino
  Nominis eſt noſtri litera Graeca ſono.
Chloris eram Nymphe campi felicis, ubi audis
  Rem fortunatis ante fuiſſe viris.
Quae fuerit mihi forma, grave eſt narrare modeſtae:
  Sed generum matri reperit illa Deum.
Ver erat; errabam. Zephyrus conſpexit; abibam.
  Inſequitur; fugio. fortior ille fuit.
Et dederat fratri Boreas jus omne rapinae,
  Auſus Erechtheâ praemia ferre domo.

Vim

χόρῳ, τραγῳδοῖς τε καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς θυμέλης χοροῖς, θεάμασί γε παντοδαποῖς, καὶ ἀκούσμασι ἀνεγερθεὶς ἐπὶ τὸ θέατρον Ceterum ſcio, in aliis editionibus legi, *clamataque palma.* Utraque pertinet ad morem, quoties in ſcenâ aliquid actum, quod omnes plauſu excepiſſent; tunc clamabat theatrum in laetitiae & approbationis ſignum. De quo jam plura litterati. Neapol. Unde habeat Neapolis *verba* neſcio. certe omnes ſcripti, *palma. laudataque palma* Voſſian. & tres alii. *palma triumphis* Moreti & duo alii. Stat. vi. 556.

Et bis in Iſthmiaca victor clamatus arena.

ſcilicet a praeconibus turbaque eos ſequente. Burm.

190. *Munere.*] *Numine* Jun. & Mazar.

191. *Hominum.*] In Bernenſi mutata diſtinctione erat, *hominum ſententia fallax Optima. Tu proprii &c.*

195. *Chloris eram, quae Flora vocor.*] Lactantius Firmianus libro primo de Falſa Religione: *Flora cum magnas opes ex arte meretricia quaeſiviſſet, populum ſcripſit heredem, certamque pecuniam reliquit, cujus ex annuo faenore ſuus natalis dies celebraretur, editione ludorum, quos appellant Floralia. quod quia ſenatui flagitioſum videbatur, ab ipſo nomine argumentum ſumi placuit, ut pudendae rei quaedam dignitas adderetur. Deam finxerunt eſſe, quae floribus praeſit, eamque oportere placari, ut fruges cum arboribus aut vitibus bene proſperéque floreſcerent. Eum colorem ſecutus in Faſtis Poëta non ignobilem nympham fuiſſe narravit, quae ſit Chloris vocitata, eamque Zephyro nuptam, quaſi dotis loco id accepiſſe muneris a marito, ut haberet omnium florum poteſtatem. Honeſte quidem iſta dicuntur, ſed inhoneſte turpiterque creduntur.* Heins. In notis ad Gell. ix. 12. nuper hac in urbe editis notatur, quaſi *Floris* diceretur haec Dea ab Ovidio. *Gloris* hic Junianus.

196. *Littera Graeca ſono.*] X. mutatum in F. à Χλωρὶς factum *Flora*, ut à *χλόος flos.* utraque tamen vox recepta Latinis. Vetus Plinii codex lib. xxxvi. cap. 5. *Romae Praxitelis opera ſunt Chloris, Triptolemus, Ceres in hortis Servilianis.* In vulgatis eſt, *Flora, Triptolemus.* Neapol. *Litera prima* duo libri, ut Remed. 476.

Et, ſi prima ſinat litera, nomen idem.

X. enim Graecum in F. Latinum mutatum fuit. *Latini* tredecim. *Latinis* tres libri. Burm.

199. *Narrare modeſto.*] Ita meus & quamplurimi habent; ut ſit *modeſte* adverbium: non tamen minus egregie. Duo apud me veteres, *modeſtae*, tertio caſu: hoc eſt, mihi non faſtoſae. Neapol. *Quae fuerat* multi ſcripti & Gryph. ubi vide. Burm.

200. *Repperit illa Deum.*] Nupſit enim Zephyro. Inde, Chlorin & Zephyritim, *συνώνυμα*, ſcribunt viri docti: quibus nominibus ſentitur etiam Arſinoë Philadelphi uxor. Vide cauſſam apud Adrianum Turnebum libro 1. Adverſariorum cap. 7. Neapol.

203. *Et dederat.*] *At* Mazarin.

204. *Erichthea praemia ferre domo.*] Orithyan, Erichthei Regis filiam. Herodotus in Polymniâ: Βορῆς δὲ, κατὰ τὸν Ἑλλήνων λόγον, ἔχει γυναῖκα Ἀττικὴν, Ὠρείθυιαν, τὴν Ἐρεχθῆος. ea in poſterum Athenienſibus pro Deâ culta. mox idem: Ἢ καὶ πρὸ τούτου, ἐθύοντό τε καὶ ἐπεκαλέοντο τόν τε Βορῆν καὶ τὴν Ὠρείθυιαν, τιμωρῆσαί σφι, καὶ διαφθεῖραι τῶν βαρβάρων τὰς νέας, ὡς καὶ πρότερον περὶ Ἄθων. Neapol. *Erichthea* male quidam editi.

Vim tamen emendat dando mihi nomina nuptae:
  Inque meo non eſt ulla querela toro.
Vere fruor ſemper: per me nitidiſſimus annus.
  Arbor habet frondes, pabula ſemper humus.
Eſt mihi fecundus dotalibus hortus in agris.
  Aura fovet; liquidae fonte rigatur aquae.
Hunc meus implevit generoſo flore maritus:
  Atque ait, Arbitrium tu, Dea, floris habe.
Saepe ego digeſtos volui numerare colores;
  Nec potui. numero copia major erat.
Roſcida cum primum foliis excuſſa pruina eſt,
  Et variae radiis intepuere comae;

Con-

204. *Praemia ferre.*] Praemium pro praedâ. Ne tibi novum, en teſtimonium Tibulli:

——— *Aut raptâ praemia veſte petat.*

Hinc Nonnio, *praemiatores*, ſunt praedatores. Neapol. Ita & Metam. vi. 518. *Spectat ſua praemia raptor.* vid. ad Petron. cap. lxxx. Burm.

205. *Dando mihi nomina nuptae.*] Alii, *nymphae*, & tum *numina* malim cum uno Patavino. Heins. *Praemia* tres libri.

206. *Querela*] Alludit ad formulam veterum in epitaphiis ſcribi ſolitam, *vixerunt ſine querela.* Douza.

207. *Semper nitidiſſimus annus.*] *Tepidiſſimus* opt. Patav. prim. Farneſ. Maz. & à manu prima Zulich. & duo alii. ſed infra mox habebis, 265.

Si bene floruerint oleae, nitidiſſimus annus.

vid. lib. iv. 126. pro *ſemper* Zulich. & duo alii, *per me.* unus Moreti, *vere eſt.* liber Strozzae, *vere.* lege, *veri nitidiſſimus annus.* nempe *eſt.* Heins. Illud tamen *per me*, quod & Bernenſis codex habet, admodum blanditur: ſic enim ſolent Dii jactare ſuâ operâ fieri ea, quibus praeſunt. ſic & Apollo Met. i. ℣ſ. 516.

——— *per me quod eritque, fuitque,*
Eſtque patet.

lib. i. Faſt. ℣ſ. 172.

Ut per me poſſis aditum habere.

& mox ℣ſ. 228.

De quorum per me vulnere ſurgit honor.

& alibi. non ſolum igitur Flora fruitur vere, ſed & ſuo munere annus nitet, arbor & humus floreſcit. illud vero *ſemper* ex ſequenti verſu iteratum fuit, vel ſcriptum fuerat antea, *me per*, unde transpoſitis literis *emper* & *ſemper*, ut apud Vellej. Paterc. ii. 41. ſcriptum erat *ſemper*, pro *ſe per.* ſaltem tutius *per me* recipere licet, auctoribus libris, quam *veri*, quod eſt in nullo. Burm.

210. *Rigatur.*] *Rigantur* Moreti & duo alii. *ſponte rigantur* Arond. & Voſſ. & ſex alii. *ſponte rigatur* Putean. & tres. *liquidis aquis* etiam quidam. *rorantur* peſſime Petav. alter.

211. *Generoſo.*] Francius malebat, *numeroſo.*

213. *Digeſtos.*] *Disjectos* Moreti & Bernenſ. *narrare* quatuor. *mirare* unus.

215. *Foliis.*] *Spoliis* unus codex.

217. *Conveniunt pictis incinctae.*] Ita legendum ex omnibus libris ſcriptis. Ciofan. Ad rem ſpectat pars Cyprii Poëmatis: cujus auctor ſive Staſimus, ſive Hegeſias, parum refert. haec verba:

Ἵματα μὲν χροίας τότε αἱ Χαρίτές τε καὶ Αὖραι
Ποίησαν, καὶ ἔβαψαν ἐν ἄνθεσιν εἰαρινοῖσιν,
Οἷα φέρουσ' Ὧραι, ἔν τε Κρόκῳ ἔν θ' ὑακίνθῳ,
Ἔν τ' ἴῳ θαλέθοντι, ῥόδου τ' ἐνὶ ἄνθεϊ καλῷ,
Ἡδέϊ, νεκταρέῳ, ἔν τ' ἀμβροσίαις καλύκεσσιν
Ἄνθεσι Ναρκίσσου καλλιρρόου, οἷ' Ἀφροδίτη
Ὥραις παντοίαις τεθυωμένα εἵματα ἕστο.

Neapol. *Pictis floribus* tres veteres. quomodo *incingi mitra* alibi dixit. certe Horae στεφανηφόροι Alcaeo dicuntur. & πολυάνθεμοι Pindaro Olymp. Od. xiii. ſed nil temere mutandum in Naſone. nam & pictis veſtibus flores ſubintelligi poſſunt. ſic & Sileni theatris veſte floribus contexta inducebantur, teſte Halicarnaſſeo lib. vii. Orpheus in Hymnis:

Ὧραι θυγατέρες Θέμιδος καὶ Ζηνὸς ἄνακτος,
Εὐνομίητε, Δίκητε, καὶ Εἰρήνη πολύολβοι,
Πέπλους ἐννύμεναι δροσερὲς ἀνθῶν πολυθρέπτων.

Apulejus Met. vi. *Vulcanus caenam coquebat, Horae roſis & ceteris floribus purpurabant omnia.* ubi nuptiae & convivium Cupidinis ac Pſyches deſcribit. & libro x. *Inde Gratiae gratiſſimae, hinc Horae pulcerrimae, quae jaculis, floris ſerti & ſoluti, Deam propitiantes, Dominae voluptatum veris coma blandiuntur.* ſcribe ex hoc ipſo Naſonis loco, *calathis floris ſerti.* &:

Inque leves calathos munera noſtra ferunt.

ſubdit Noſter. Horis eadem adſignat nomina Heſiodus in Theogonia, quae Orpheus loco ſupra pro-

Digitized by Google

Conveniunt pictis incinctae veſtibus Horae,
Inque leves calathos munera noſtra legunt.
Protinus arripiunt Charites; nectuntque coronas,
Sertaque coeleſtes implicitura comas.
Prima per immenſas ſparſi nova ſemina gentes.
Unius tellus ante coloris erat.
Prima Therapnaeo feci de ſanguine florem:
Et manet in folio ſcripta querela ſuo.
Tu quoque nomen habes cultos, Narciſſe, per hortos:
Infelix, quod non alter & alter eras!
Quid Crocon, aut Attin referam, Cinyrâque creatum;
De quorum per me vulnere ſurgit honor?

Mars

producto. de iis plura congeſſit doctiſſimus Graevius Heſiodearum Lectionum cap. xx. taliter & Floram ipſam fuiſſe veſtitam ſit veroſimile. Lactantius in eruditiſſima de Phoenice Elegia eleganter *veſtem Florae* appellat flores. ſed locus eſt foediſſime depravatus, qui ſic reſtituatur:

Qualis ineſt foliis, quae fert agreſte papaver,
Cum pandit veſtem Flora rubente ſolo.

codices vulgati,

Cum pandens veſtit ſole rubente polus.

ſcripti,

Cum pandit veſtem flore rubente polo.

hinc nos veram lectionem indagavimus. HEINS. Recte capit Heinſius Ὧρας πολυάνθεμους apud Pindarum Od. XIII. Olym. 23. quod male capiunt, pro ſemper florentibus, vernantibus, cum ſint floribus vel floreis veſtibus inſignes. ut ita Anacr. Od. LXI. μίτραις πολυανθέμοις Cupidinem molliter ornatum celebrat. & inde Claudian. Laud. Seren. 87. *redolentia gremia* dat Horis. *tunc veniunt* Gryph. & quatuor ſcripti. BURM.

219. *Protinus accedunt.*] *Accipiunt* Mazar. Zulich. *arripiunt.* quod placet. *accidunt* optimus Patav. HEINS. Mox, *ſertaque divinas*, pr. Ambroſ.

221. *Sparſi nova ſemina terras.*] Lege ex iisdem, *ſemina gentes: Unius tellus &c.* CIOFAN. *Terras* Mazar. & unus Heinſii. vid. ad I. Met. 249. *innumeras* etiam Moreti. *ingentes* alius. vid. IV. Triſt. IX. 19. ubi eadem varietas, & IV. Triſt. II. 59. BURM.

223. *Prima Therapnaeo.*] In meo vetuſtiſſimo, *Prima ego Amyclaeo.* Claudianus de Hyacintho: *Tu natus Amyclis.* Utraque lectio dicit Laconicum puerum: nam Ἀμύκλαι καὶ Θεράπναι oppida ſunt Laconica. Adi Coſmographos. NEAP.

224. *Et manet in folio ſcripta querella ſuo.*] De Hyacintho deque litteris in ejus foliis inſcriptis dixi lib. X. Metamorph. ibi:

— — & ai ai
Flos habet inſcriptum.

CIOFAN. Αἴ αἴ lugentibus aptae ſyllabae in foliis inſcriptae, ob interitum amaſii Apollinis: ſive ſint illae τοῦ Αἴαντος, ſi verum ex Ajacis ſanguine editum, ut ſcribit Columella. Inde de hoc flore duplex fabula Plinio lib. XXI. cap. II. Hic flos Graecis Ἶρις & ξίφις. Ῥωμαῖοι δὲ, inquit Dioſcorides, γλαδίολον καλοῦσι. Ὑάκινθος genericum videtur nomen, qui plures comprehendit hyacinthi ſpecies: ex his forte una gladiolus. hic tantum has lugubres notas repraeſentat, & lilio ſimilis, ut deſcribit Noſter in Metamorphoſi. Siculi dicunt *ſpatulilla*, Hiſpani *lirio* cum *r.* nam lilium illis dicitur *açuçena.* Radix capillata eſt arundinis illi ſimilis. Plurimis rebus uſui eſt: non ignorant mulierculae. NEAPOL.

225. *Cultos, Narciſſe, per hortos.*] *Per agros* multi veterum & quaedam editiones. ſed fruſtra. lib. V. Met. 535.

Cultis dum ſimplex errat in hortis.

ubi vide. *carmen habes* Petav. alter. *numen* Putean.

227. *Quid crocon, aut Acin referam.*] Tres Vatic. Urſ. & Stat. *Attin.* CIOFAN. *Acin* cuſi & MSS. omnes: at ex Vaticanis alii praeferunt, *aut Attin.* NEAPOL. Acis non in florem, ſed in amnem, mutatus apud poëtas, ſi quid memini. *Attin* Pomponii Laeti codex & unus Mediceus melioris notae exhibent. quod & in ſuis invenerat Ciofanus.. Plurimi ex antiquis, *Athim*, vel *Atym*, vel *Aſtim. Athin* Zulichemianus. Voſſianus, *Atyn. Actyn.* Urſini codex. Lege, *Attyn.* cujus cruor in violam mutatus, ut ex Arnobii lib. V. apparet, qui multis fabulam hanc perſequitur. HEINS. Vid. IV. Faſt. 223. *Cinaraque* vel *Cynaraque* multi ſcripti.

228. *Sanguine ſurgit.*] *Vulnere* in nonnullis, non *ſanguine.* NAUGER. Sex Vatic. & Urſini, *vulnere.* alius Vatic. *munere.* CIOFAN. Legas, ſi vis, *per*

me

Mars quoque, ſi neſcis, per noſtras editus artes.
Juppiter hoc ut adhuc neſciat, usque precor.
Sancta Jovem Juno, natâ ſine matre Minervâ,
Officio doluit non eguiſſe ſuo.
Ibat, ut Oceano quereretur furta mariti:
Reſtitit ad noſtras feſſa labore fores.
Quam ſimul adſpexi; Quid te, Saturnia, dixi,
Attulit? exponit, quem petat, illa locum,
Addidit & cauſſam. verbis ſolabar amicis.
Non, inquit, verbis cura levanda mea eſt.
Si pater eſt factus neglecto conjugis uſu
Juppiter, & nomen ſolus utrumque tenet;
Cur ego deſperem fieri ſine conjuge mater:
Et parere intacto, dummodo caſta, viro?
Omnia tentabo latis medicamina terris;
Et freta, Tartareos excutiamque ſinus.
Vox erat in curſu: vultum dubitantis habebam.
Neſcio quid, Nymphe, poſſe vidêris, ait.
Ter volui promittere opem, ter lingua retenta eſt:
Ira Jovis magni cauſſa timoris erat.
Fer, precor, auxilium, dixit; celabitur auctor:
Et Stygiae numen teſtificatur aquae.

Quod

me ſanguine. Quae editio in multis. Suſpecti mihi, qui habent, *per me munere.* NEAPOL. Pro *ſanguine*, quod paulo ante praeceſſerat, veterrimi maximâ ex parte *vulnere* agnoſcunt. HEINS. Et hoc recte; ex ſimili loco XIII. Met. 396.

Qui prius Oebalio fuerat de vulnere natus.

& ſaepe haec duo commutantur. vid. ad Remed. 26. & alibi paſſim. BURM.

229. *Per noſtras editus artes.*] Flora fuit; quae moeſtae Junoni, ob natam Minervam ex mariti vertice ſine ope conjugis, florem oſtendit in Achajâ: quo tacto, Juno ſine viro fecunda Martem peperit. Id tetigit Feſtus in Gradivi etymo: *Vel ut*, inquit, *alii dicunt, quia gramine ſit ortus.* NEAPOL.

229. *Editus.*] *Editur* Bernenſ. *qui neſcis* Moreti.

233. *Facta Mariti.*] Ita libri veteres. malim nihilominus, *furta.* qui frequens error eſt in antiquis libris. neque aliter alter Petavianus. HEINS. Vid. lib IV. 582.

235. *Quam ſimul adſpexi.*] *Quam poſtquam vidi* pr. Ambroſ

236. *Attulit? expoſuit.*] Malo praeſenti tempore, *exponit*, auctore codice veteri. NEAP. *Quem petit* Sarrav. Bern. & ſex alii. *ipſa* novem.

237. *Addidit.*] *Edidit* Excerpta Douzae. Putean. *cauſſas* Moreti & Ed. Neap.

240. *Solus nomen.*] *Numen* Putean. & ita edidit Gryphius. *nomen ſolus* Junian.

241. *Cur ego deſperem.*] *Deſierim* octo ex melioribus. tres, *deſpicerem.* Forte, *deſpuerim*, vel *reſpuerim*, quod praeſtat. mox, *laetis terris*, pro *latis*, Maz. & Zulich. hoc eſt fertilibus. dixi ſupra lib. I. ℣ſ. 545. *Latiis* perperam Urſini codex & Patavinus unus. infra ℣ſ. 280. *laetam dives habebat humum* cum Patavino. HEINS.

242. *Viro.*] *Jove* Thuan.

244. *Tartareos excutiamque ſinus.*] Loquendi modus creber ethnicis, cum omnem lapidem moturos ajebant. NEAP.

244. *Sinus.*] *Deos* ſex libri.

245. *Vox erat in curſu.*] Adhuc Juno loquebatur; cum neſcio quid volentis aliqua proferre notavit in Florae vultu: ac ne tum quidem haec verbum adjecit. NEAPOL.

246. *Neſcio quid, Nymphe, poſſe.*] Sic omnes libri ſcripti. optime. CIOFAN. *Scire* quatuor ſcripti & quidam editi.

250. *Stygiae nomen.*] In nonnullis, *numen.* NAUGER.

250. *Teſti-*

Digitized by Google

Quod petis, Oleniis, inquam, mihi miſſus ab arvis
  Flos dabit. eſt hortis unicus ille meis.
Qui dabat, Hoc, dixit, ſterilem quoque tange juvencam;
  Mater erit. tetigi. nec mora; mater erat.
Protinus haerentem decerpſi pollice florem.
  Tangitur; & tacto concipit illa ſinu.
Jamque gravis Thracen, & laeva Propontidos intrat:
  Fitque potens voti; Marſque creatus erat.
Qui memor accepti per me natalis, Habeto
  Tu quoque Romuleâ, dixit, in Urbe locum.
Forſitan in teneris tantum mea regna coronis
  Eſſe putes. tangunt numen & arva meum.
Si bene floruerint ſegetes; erit area dives:
  Si bene floruerit vinea; Bacchus erit.
Si bene floruerint oleae; nitidiſſimus annus:
  Pomaque proventum temporis hujus habent.
Flore ſemel laeſo pereunt viciaeque fabaeque;
  Et pereunt lentes, advena Nile, tuae.
Vina quoque in magnis operoſe condita cellis
  Florent: & nebulae dolia ſumma tegunt.

250. *Teſtificabor aquae.*] *Teſtificatur* magis arridet cum optimo Patavino, Maz. Zulich. & tribus aut quatuor aliis. HEINS.

251. *Tibi miſſus ab arvis Flos dabit.*] Sic lege ex bonis lib. ſcriptis & nonnullis excuſis. CIOF. Credo verius, *mihi miſſus ab arvis.* NEAP. *Hoc Geticis mihi miſſus* Mazar. & alius. *ab agris* unus. *ab aris* alius. *mihi* fere omnes. *mihi meſſis* prim. Ambroſ. *nuper mihi miſſus* alius.

253. *Qui dabat hunc, dixit.*] Scribe impellente libro noſtro, *cui dabat hunc.* NEAP. *Qui dabat, hoc dixit.* Ita diſtingue. Sequenti verſu aliud agebat illuſtriſſimus Neapolis, dum legit,

Tangit, & intacto concipit illa ſinu.

agitur enim de Junone, non de ſterili juvenca. HEINS. Non tam inepta eſt Neapolis lectio, ut prima fronte videtur: nam de Junone eſt capienda, quae tangit florem à Flora decerptum, & ſtatim concipit, intacto à viro, id eſt caſto, ſinu. ego tamen mallem,

Tangit ut, intacto concipit illa ſinu.

ſimul ut tangit, ſine ope viri concipit, ſinu caſto. Gryphius edidit, *tangit & è tacto.* ut etiam tres libri. *tangitur & tacto* quatuor. BURM.

253. *Sterilem quoque tange juvencam.*] Tauram. Feſti Abbreviator: *Tauras vaccas ſteriles dici exiſtimabant hac de cauſſâ, quod non magis quam tauri pariant.* Ipſa auctoris verba fere tota adroſa. NEAP.

254. *Tetigi.*] *Tetigit* plurimi. & mox, *decerpſi ſtipite*, tres.

256. *Tangitur, & tacto concipit illa ſinu.*] Haec eſt omnium veterum librorum lectio. & vera eſt. CIOF. Mala manus quaecumque ſic ſcripſit. legendum, *Tangit, & intacto*; ut ſupra, *intacto viro.* NEAPOL.

257. *Fitque potens voti.*] Idem eſt ac voti compos, ut ſupra in III.

Saepe potens voti, frontem redimita coronis,
  Femina lucentes portat ab urbe faces.

NEAP. In Francof. erat, *potens uteri.* quod ſumptum ex IX. Met. 315. ſed hic retineo vulgatam. BURM.

259. *Qui memor.*] *Cum* vel *Tum* veteres plerique. HEINS.

259. *Habeto dixit in urbe locum.*] Ac ſi Martis opera Floralia inſtituta. Res ridicula. NEAP.

262. *Tangit numen & arva meum.*] *Tangunt* praetulerim cum Erfurtano & uno Patavino. HEINS.

265. *Oleae.*] *Plantae* unus.

266. *Poma quoque eventum.*] *Pomaque proventum* Naugerii, Urſini & unus Patavinus codex. recte. ſic *proventus anni* & ſimilia apud Rei ruſticae ſcriptores. HEINS. Citat hos verſus Gerard. Mauriſius in Hiſtoriae Domin. de Romano prooemio; ſed habet, *pomaque & eventum.* & mox, *pereunt viteique fabaeque.*

Mella meum munus. volucres ego mella daturas
Ad violam, & cythiſos, & thyma cana voco.
Nos quoque idem facimus: tunc cum juvenilibus annis
Luxuriant animi, corporaque ipſa virent.
Talia dicentem tacitus mirabar. at illa,
Jus tibi diſcendi, ſi qua requiris, ait.
Dic, Dea, ludorum, reſpondi, quae ſit origo.
Vix bene deſieram; retulit illa mihi.
Cetera luxuriae nondum inſtrumenta vigebant:
Aut pecus, aut latam dives habebat humum.
Hinc etiam locuples, hinc ipſa pecunia dicta eſt.
Sed jam de vetito quisque parabat opes.

Ve-

267. *Flore ſimul laeſo.*] Corrige ex veterum librorum auctoritate & conſenſu, *Flore ſemel.* Ciof. Haec germana ſcriptura, non illa, *Flore ſimul laeſo.* Neapol.

267. *Pereunt viciaeque ſabaequae.*] Ita ſcribendum, non *vitiae*, cum Marſo: qui vere natus malo litterarum. Neap.

268. *Lentes, advena Nile, tuae.*] Quas poëta *Peluſiacas* vocat in Georgicis. Neap. *Lentes, advena Nile, Deae* unus Patavin. quaſi lentes divinis honoribus dignae haberentur ab Ægyptiis.

269. *Vina &c. florent.*] Columel. xii. 30. *Si vinum florere incipiet, ſaepius curare oportebit.* mox *ſumma tenent* Thuanenſ. Burm.

269. *Condita cellis.*] Ἐν τοῖς οἰνῶσι. Neap. *Vinaque in immenſis* prim. Ambroſ. Laeti. *copioſe condita* Bern.

271. *Mella meum munus.*] Bene Plinius: *Verum hortis coronamentisque maxime alvearia & apes conveniunt.* Neap.

272. *Et thyma grata voce.*] Subdit idem ſtatim: *Harum ergo cauſſa oportet ſerere thymum, apiaſtrum, roſam, violas, lilium, cytiſum, fabam, erviliam, cunilam, papaver, conyzam, caſiam, melilotum, meliſſophyllum, cerinthen.* Neap. *Grata* edit. Gryphii & Neapolis; Bernenſis cod. & tres alii. Horat. iv. Od. ii.

Grata carpentis thyma per laborem plurimum.

Summa Franeof. & ſex alii. ut i Art. 96. Burm.

274. *Corporaque ipſa vigent.*] *Virent* Mazar. & Zulich. à manu prima. eleganter. *viridis aetas, virides anni* & ſimilia paſſim apud poëtas. ſic & Graeci, unde γόνυ χλωρὸν apud Theocritum. quod Horatius Epod. xiii. eſt imitatus. Heins. *Virent* praetuli, quia mox *vigebant* ſequitur. Hor. i. Od. ix.

Donec virenti canities abeſt virens chia.

& iv. xiii. *Virens Chia. valent* eſt in Petaviano. ſolemni permutatione. vid. xiv. Met. 809. *puerilibus annis* Gottorp. Burm.

276. *Jus tibi dicendi eſt.*] Omnes libri vett. *diſcendi.* vere. Ciofan. *Diſcendi* meliores plerique, omiſſo *eſt.* vidit jam ex ſuis Ciofanus. Heins.

276. *Requiris.*] *Relinquis* Putean.

277. *Dic, Dea, reſpondi.*] Ita omnino legendum. Vitioſe quidam codices, *reſpondit.* Neap.

277. *Ludorum quae ſit origo.*] Scribit, Ædiles Plebis, qui dicti L. Publicius Malleolus & M. Publicius Malleolus, cum plurimos locupletes agros Populi Romani occupaſſe animadvertiſſent, ad populum teos adduxiſſe; ex quo factum, ut peculatus damnarentur. Multatitia illa pecunia ad clivum ſternendum & Florales ludos, quos numquam Roma viderat, deputata. Neapol. De hac origine eruditiſſime agit Vir Illuſtr. Spanhemius Diſſert. x. de Praeſtant. & Uſu Numiſm. tom. ii. pag. 146. ubi oſtendit duplicem fuiſſe. primam à Publiciis A. V. C. dxiii. alteram, cum intermiſſi fuiſſent, à conſulibus L. Poſthumio Albin. & M. Popillio Laenate A. V. C. dlxxx. inſtauravit C. Servilius.

280. *Aut pecus.*] *Aut pecora* Medic. *laetam* etiam Patavin.

281. *Hinc etiam locuples.*] Plin. xviii. 3. *Hinc & locupletes dicebant loci, id eſt agri, plenos.*

283. *Populi depaſcere ſaltus.*] Ex quibus tantum olim ille vectigal emungebat. Plinius: *Etiam nunc in tabulis cenſoriis paſcua dicuntur omnia, ex quibus populus reditus habet; quia diu hoc ſolum vectigal fuerat.* Adde, ſi placet, & quia novi vectigalis nomen ſemper odio fuit. *Saltus* vero vocabant, ubi erant paſtiones, auctore Feſto Pompejo. Unde *ſaltuarii paſtores* Juriſconſulto in L. viii. D. De fundo inſtruct. & inſtr. legat. Scias etiam, eumdem eſſe, populi ſaltum & ſcripturarium agrum. Feſtus: *Scripturarius ager publicus appellatur, in quo, ut pecora paſcantur, certum aes eſt: quia publicanus ſcribendo conficit rationem cum paſto-*

Venerat in morem populi depaſcere ſaltus:
  Idque diu licuit, poenaque nulla fuit.
Vindice ſervabant nullo ſua publica vulgus:
  Jamque in privato paſcere inertis erat.
Plebis ad Ædiles delata licentia talis
  Publicios: animus defuit ante viris.
Rem populus recipit: mulctam ſubiere nocentes.
  Vindicibus laudi publica cura fuit.
Mulcta data eſt ex parte mihi: magnoque favore
  Victores Ludos inſtituere novos.
Parte locant clivum, qui tunc erat ardua rupes.
  Utile nunc iter eſt; Publiciumque vocant.

An-

paſtore. Inde *ſcriptura*; quod pendebant. Plautus Truc.

> *Nam adverſum legem, à me ob meam ſcripturam pecudem*
> *Accepiſſet.* ———

NEAPOL.

284. *Idque.*] *Jamque* Bernenſ. Ambr. & duo alii.

285. *Servabat ſua publica vulgus.*] Nonnulli *pabula* legunt, non *publica*. NAUG. *Servabant* optim. Patav. Putabam aliquando ſcribendum,

> *Vindite verſabant nullo ſola publica vulgus.*

hoc eſt, vertebant. Noſter Pont. II. El. VII.

> *Tempus in arverum cultu conſumere dulce eſt.*
> *Non patitur verti barbarus hoſtis humum.*

quidam legunt, *paſcua.* quos inter Demſterus in Roſinum. quomodo unus Mediceus. alii duodecim, *pabula.* HEINS. *Publica* rectum eſt, quod requirit oppoſitum *privatum.* & ita paſſim rei agrariae Scriptores vocant *loca publica* Populi Romani, unde vectigalia, quae & *publica* dicuntur, capiebat. ita Aggen. de Limit. Agror. pag. 60. inter loca publica recenſet, *& quae in paſcuis ſunt relicta quibuscumque ad urbem venientibus peregrinis.* vide quae nos olim de Vectigal. cap. IV. ſcripſimus. quamvis & *paſcua* ex Plinio lib. XVIII. 3. poſſet defendi. qui dicit, *paſcua dici omnia, ex quibus populus reditus habet, quia diu hoc ſolum vectigal fuit.* BURM.

287. *Perducta.*] Nonnulli *delata* malunt. NAUG. *Delata licentia* pro *perducta* notat ex ſuis Naugerius. quod placet. HEINS. *Promiſſa licentia* Medic. *talis Publiciis animus.* Medic. & Farneſ.

289. *Mulctam ſubiere nocentes.*] Ad id promulgata poſtea lex Thoria. NEAP.

291. *Mulcta data eſt ex parte mihi.*] Ex eâ tunc tibi aedes extructa juxta Circum maximum, & inſtituti proprii ludi. De aede Tacitus Annali II. *Iisdem temporibus*, id eſt anno Urbis DCCLXIX. *Deûm aedes vetuſtate aut igni abolitas, coeptasque ab Auguſto, dedicavit: Libero, Liberaeque, & Cereri, juxta Circum maximum, quas A. Poſtumius Dictator voverat: eodemque in loco aedem Florae, ab Lucio & Marco Publiciis Aedilibus conſtitutam.* Obibant id munus hi anno Urbis DXIII. Conſules erant, quos refert Paterculus libro primo: *Torquato Sempronioque Conſulibus Brundiſium coloniis occupatum, & poſt triennium Spoletium: quo anno Floralium ludorum factum eſt initium.* Sed obſerva, quod unus Paterculus alterum ex Conſulibus illius anni facit Torquatum; Caſſiodorus & Tabulae Graecae volunt fuiſſe C. Claudium Centhonem: de M. Sempronio Tuditano, omnes conveniunt. NEAP.

292. *Victores.*] *Auctores* unus Heinſ. qui malebat, *ultores. conſtituere ſuos* etiam unus Moreti. *impoſuere* Strozzae.

293. *Parte locant clivum.*] Haec mihi proba lectio; non illa, *parte locant clivi.* NEAP. Omnino *clivum* cum vetuſtioris notae pleriſque reponatur. quod Neapolis jam vidit. *qua tunc* etiam, non *qui*, Zulichemianus. HEINS. *Clivum* etiam Pighius Annal. tom. II. pag. 72. *quo* unus. *quod tunc erat ardua moles* Patavin.

294. *Publiciumque vocant.*] Ab auctoribus. Marc. Varro lib. IV. de L. L. *Clivus Publicius, ab Aedilibus plebei Publiciis, qui eum publice aedificarunt. Simili de cauſſâ Publilius vicus & Coſconius vicus, quod ab his viris dicuntur aedificati.* & Feſtus: *Publicius clivus appellatur, quem duo fratres, L. M. Publicii Malleoli Aediles Plebei* (ita legendum omnis ratio poſtulat, non *curules*) *pecuariis condemnatis, ex pecuniâ, quam ceperunt, munierunt, ut in Aventinum vehicula venire poſſint:* ſic emendat Joſephus Scaliger ultima haec, *vehiculi Veliâ venire poſſint:* at Vinandus Pighius, *vehicularii Vehiâ venire poſſint.* haec Oſcis plauſtrum erat onuſtum, teſte eodem Feſto. NEAP.

Annua credideram ſpectacula facta; negavit:
  Addidit & dictis altera verba ſuis.
Nos quoque tangit honor. feſtis gaudemus & aris:
  Turbaque coeleſtes ambitioſa ſumus.
Saepe deos aliquis peccando fecit iniquos:
  Et pro delictis hoſtia blanda fuit.
Saepe Jovem vidi, cum jam ſua mittere vellet
  Fulmina, ture dato ſuſtinuiſſe manum.
At ſi negligimur; magnis injuria poenis
  Solvitur: & juſtum praeterit ira modum.
Reſpice Theſtiaden: flammis abſentibus arſit.
  Cauſſa eſt; quod Phoebes ara ſine igne fuit.
Reſpice Tantaliden: eadem Dea vela tenebat.
  Virgo eſt; & ſpretos bis tamen ulta focos.
Hippolyte infelix, velles coluiſſe Dionen,
  Cum conſternatis diripereris equis.
Longa referre mora eſt correcta oblivia damnis.
  Me quoque Romani praeteriere Patres.

Quid

295. *Negavit.*] Eo igitur tantum anno illi exhibita. Sed florum damnis iram oſtendit, & longa oblivia: nam per LXVI. annos ſolidos iterum Floralia ſua non vidit. diuturna ſane pauſa. NEAP.

297. *Honor.*] *Honos* praeſtantiores. HEINS.

297. *Feſtis gaudemus & aris.*] Lucianus in Icaromenippo: Οἱ δὲ θεοὶ, ὡς Ὅμηρός που λέγει, καὶ αὐτὸς, οἶμαι, καθάπερ ἐγὼ, τάχα τεθεαμένος, οὔτε σῖτον ἔδουσιν, οὔτε πίνουσιν αἴθοπα οἶνον, ἀλλὰ τὴν ἀμβροσίαν παρατίθενται, καὶ τοῦ νέκταρος μεθύσκονται· μάλιστα δὲ ἥδονται, σιτούμενοι τὸν ἐκ τῶν θυσιῶν καπνὸν, αὐτῇ κνίσσῃ ἀνηνεγμένον, καὶ τὸ αἷμα δὲ τῶν ἱερείων, ὃ τοῖς βωμοῖς οἱ θύοντες περιχέουσιν. NEAPOL.

299. *Peccando.*] *Spectando* unus. *placando* Medic. pr.

300. *Blanda.*] *Magna* Mazar. & duo alii. *danda* Vatican. *grata* Moreti.

301. *Sua mittere.*] *Dimittere* Sarrav. *ſaepe Jovem dicunt* Jun. *jam cum* Moreti unus.

302. *Suſtinuiſſe manum.*] Id eſt, *continuiſſe.* Seneca in Hercule Oeteo:

—— Parce verberibus precor,
Megaera, parce, ſuſtine Stygias faces.

NEAPOL.

304. *Solvitur.*] Salluſt. Fragm. Hiſt. lib. I. in oratione Lepidi: *Extra verum aliquid reliqui, quam ſolvere injuriam, aut mori per virtutem.* DOUZA. *Contrahit ira modum* Stroz.

305. *Reſpice Theſtiaden.*] Vide Apollodorum & Ovidium lib. IIX. Metamorphoſ. CIOFAN. Meleagrum Theſtii ex Althaeâ matre nepotem. Quid tritius hac fabulâ? NEAPOL. *Aſpice* Mazar. & tres alii, & mox itidem.

306. *Cauſſa eſt.*] *Cauſſaque quod* Voſſ. & duo alii.

307. *Eadem Dea vela tenebat.*] Idoneum ſenſum non elicies, ni legas, *eadem Dea tela tenebat.* & eſt Fanenſis, cui placet mala illa editio: ſed ô quam alienam à mente Poëtae ſententiam colligit! NEAP. Imo, *vela*, ex fide hiſtoriae. neque aliter ſcripti de Agamemnone ad Trojam profecturo & in Aulidis portu cum adverſis ventis luctante agitur. dormitavit hic Neapolis. HEINS. VII. Met. 664.

Flabat adhuc Eurus, redituraque vela tenebat.

ſic *tenere curſum* Ep. II. 14. & Valer. Flac. II. 407. Marſus per Tantaliden Niobem intelligit, & per tela ſagittas; quibus exſtincta ejus ſoboles. BURM.

309. *Coluiſſe Dionem.*] Haec Heſiodo & Homero Veneris parens. Unde Arnobius: *Dionaea Venus proles, viri mater familias Troïci, atque inteſtini decoris publicatrix.* ſed hîc pro filiâ eſt, ut apud Papinium v. Achilleidos de Paridis judicio:

Sed ſolam nimium vidiſſe Dionem.

NEAP. *Caluiſſe Dione* Mazar. pr. Ambroſ. Laeti.

310. *Diripereris equis.*] Vide quam ſupra mortale ingenium depingat hanc mortem Annaeus Seneca Actu v. in Tragoediâ, cui nomen Extincti. NEAPOL. *Tunc cum infrenatis* Junian. vid. II. Met. 314.

Quid facerem? per quod fierem manifeſta doloris?
Exigerem noſtrae qualia damna notae?
Excidit officium triſti mihi. nulla tuebar
Rura: nec in pretio fertilis hortus erat.
Lilia deciderant: violas arere videres,
Filaque punicei languida facta croci.
Saepe mihi Zephyrus, Dotes corrumpere noli
Ipſa tuas, dixit: dos mihi vilis erat.
Florebant oleae; venti nocuere protervi.
Florebant ſegetes; grandine laeſa Ceres.
In ſpe vitis erat: coelum nigreſcit ab Auſtris,
Et ſubitâ frondes decutiuntur aquâ.
Nec volui fieri, nec ſum crudelis in irâ:
Cura repellendi ſed mihi nulla fuit.
Convenere Patres: &, ſi bene floreat annus,
Numinibus noſtris annua feſta vovent.
Adnuimus voto. Conſul cum Conſule ludos
Poſtumio Laenas perſoluere mihi.

Quae-

314. ſed vulgatam lectionem laudat Eutyches de Diſcern. conjug. inter Grammaticos veteres. pag. 2181.

311. *Longa referre mora eſt collecta eblivia damnis.*] Non explet mentem Latiniſſimi Poëtae haec lectio. Quidam codices *collata* habent. E noſtra ſcribendum arbitror,

Longa referre mora eſt correcta oblivia damnis.

hoc eſt, *exemplis poenarum emendata.* Quid quod Cicero τὸ *corrigere* & *coercere* conjungit? Nam ut pro *punire* ponatur, caſtus autoris character non admittit. DAN. HEINS. *Correcta* tres ſcripti. totidem, *collata. collecta* optimus Patav. HEINS. *Correcta* praeferrem, nam & hoc vocabulo, pro non verbis tantum, ſed ipſo facto caſtigare & emendare errorem vel peccatum, utitur Terent. Eun. IV. 5. *Neſciebam id dicere illam, niſi quia correxit miles, quod intellexi minus, nam me extruſit foras.* Niſi ſit hypallage, pro *collecta damna* oblivione & contemptu Deorum, ut Fanenſis videtur cepiſſe. *oblivia ab annis* Hercul. BURM.

313. *Fierem manifeſta doloris?*] Ut populo oſtenderem, quâ poenâ affecta ob ludorum praeteritionem. NEAP. *Per quae* Mazar. Farn. & alius. *florem* Voſſ. *fureris* unus Moreti. vid. ad XIII. Met. 106.

314. *Exigerent.*] *Exigerem* plurimi ex ſcriptis. HEINS. Recte. eſt vero dictum, ut *exigere poenas* IV. 230. *qualia damna*, id eſt poenas damnoſas exigerem, quae eſſent manifeſta, à me proficiſci. quae *noſtrae notae* eſſent eleganter dictum. vid. ad Petron. cap. LXXXIII. male interpretes *notam* pro ignominia capiunt. *qualia dona* Excerpta Douzae; quod repetitum ex III. 506. vid. & IV. 452. & ad Val. Flac. I. 551. BURM.

315. *Tuebar.*] *Tenebam* Putean. *videbam* alius.

317. *Arere.*] *Horrere* Sarravii. vid. IV. Met. 777.

322. *Grandine laeſa ſeges.*] *Ceres* prim. Ambr. & ſex alii. ut Amor. lib. III. El. VII.

Carmine laeſa Ceres ſterilem vaneſcit in herbam.

mox pro *frondes decutiuntur* prim. Farneſ. & quinque alii, *excutiuntur.* Vide notas lib. III. ℣ſ. 237. *flores* etiam alter Puteaneus. ſic ſupra,

Si bene floruerit vinea, Bacchus erit.

HEINS.

323. *Ab auſtris.*] *Ab auſtro* quatuor. *ab aſtris* Moreti alter. *in aſtrie* prior.

326. *Repellendi.*] *Repellendii* Oxon.

326. *Sed mihi nulla fuit.*] Sivi grandini, ventis, tempeſtatibus ſuum curſum: hoc verum, non averti, quod potui. inde ſupra, *Excidit officium triſti mihi.* NEAPOL.

327. *Convenere patres.*] Anno Urbis DXXC. L. Poſthumio Albino & M. Popilio Laena Conſulibus. horum juſſu quotannis incoepta exhiberi Floralia; cumque cura ludorum pertineret ad Ædiles plebeios, ſpectaculum edidit Ædilis unus ejuſdem anni C. Servilius C. filius Caſca. Nummus vetus teſtatur, in cujus ſuperficie Florae effigies, in al-

terâ

Quaerere conabar, quare laſcivia major
His foret in Ludis, liberiorque jocus:
Sed mihi ſuccurrit, numen non eſſe ſeverum;
Aptaque deliciis munera ferre Deam.
Tempora ſutilibus cinguntur tota coronis;
Et latet injectâ ſplendida menſa roſâ.
Ebrius incinctis philyrâ conviva capillis
Saltat, & imprudens utitur arte meri.
Ebrius ad durum formoſae limen amicae
Cantat. habent unctae mollia ſerta comae.

Nulla

terâ hae notae, C. SERVILIVS C. F. FLORAL. PRIMVS. NEAP. *Conveniunt patres* pr. Ambroſ.

329. *Annuimus votis: Conſul cum Conſule ludos Poſtumio Laenas perſolvere mihi.*] Anno V. C. DLXXX. ut recte ſupputat Sigonius, qui hunc locum adducit. Ejus verba ſunt: In hunc annum creati conſules L. Poſtumius Albinus, M. Popilius Laenas. Auctor Livius, Caſſiodorus, tabulae Capitolinae. His Coſſ. Floraria inſtituta eſſe docet Ovidius Faſt. v. his verſibus:

Annuimus votis: conſul cum conſule ludoe
Poſtumio Laenas perſolvere mihi.

Poſtumius anno DLXXIII. Popilius DLXXVII. praeturam geſſerunt. Uterque autem in Conſulatu Ligures ſortitus eſt. Popilius Statellatibus deditis arma ademit, ipſos bonaque eorum vendidit. Poſtumius ne provinciam quidem ſuam vidit. CIOF. In manuſcripto, *Conſul cum Conſule laetos Poſtumio ludos.* Rectius cuſi: facilis ſuit transpoſitio litterarum. NEAPOL. Vid. Voſſ. de Idololatr. lib. I. 12.

329. *Annuimus votis.*] *Voto* libri veteres. HEINS.

330. *Perſolvere mihi.*] Sic priſci: alii, *rite vovere mihi.* NEAPOL. *Rite vovere* Pigius emendat in Annalibus tom. II. ex ſcripto codice pag. 361. quod leges proſodiae non ferunt. HEINS. *Conſtituere* Sarrav. & alius.

331. *Quare laſcivia major.*] Nudatae tunc in ſcenâ mimae, teſte Seneca. Et quid non actum impudentius ſub Florae clypeo? Ælius Lampridius de Heliogabalo: *Hieroclem vero ſic amavit, ut ejusdem inguina oſcularetur; quod dictu etiam verecundum eſt, Floralia ſacra ſe aſſerens celebrare.* Adegere ea feſta, ut è theatro ſemel aufugeret Cato, nec denuo exinde viſeret. Valerius Maximus lib. II. cap. 10. *Eodem ludos Florales, quos Meſſius Ædilis faciebat, ſpectante, populus, ut mimae nudarentur, poſtulare erubuit: quod cum ex Favonio amiciſſimo ſibi una ſedente cognoviſſet, diſceſſit è theatro, ne praeſentiâ ſuâ ſpectaculi conſuetudinem impediret: quem abeuntem ingenti plauſu populus proſecutus, priſcum morem jocorum in ſcenam revocavit.* Dixi *denuo*: nam Catonis ejusdem poſtea prodiit liber, ut fatetur vetus Auctor, ad Magiſtratum ſerio ſcriptus in Floralia. Natus ſane vir ille ad coërcitionem morum verus fuit Cenſor. Vere olim populus in ipſiusmet ſtatuae titulo: Ἐπέγραψεν, inquit Plutarchus, *οὐ τὰς στρατηγίας, οὐδὲ τὸν θρίαμβον τοῦ Κάτωνος, ἀλλ' (ὡς ἄν τις μεταφράσειε τὴν ἐπιγραφὴν) ὅτι τὴν Ῥωμαίων πολιτείαν ἐγκεκλιμένην καὶ ῥέπουσαν ἐπὶ τὸ χεῖρον, τιμητὴς γενόμενος, χρησταῖς ἀγωγαῖς καὶ σώφροσιν ἐθισμοῖς καὶ διδασκαλίαις εἰς ὀρθὸν αὖθις ἀποκατέστησε.* NEAP.

332. *Liberiorque jocus.*] *Uberiorque* Voſſian. & tres alii. *locus* Putean.

335. *Tempora ſutilibus cinguntur tota coronis.*] Sic ſcriptum repperi in quatuor veteribus idque probo. CIOFAN. A ſuendo ſic dictae. de his capiendus Tertullianus in Pallio: *Vetus jam Hydrae Centaurorumque ſanguis pumice ſpeculi excludebatur* (cave aliter legas) *inſultante luxuriâ, ut poſt monſtra transfixa coronam forſitan ſuerent.* Hae ſunt Heſychio *ῥάμματα ἀνθινά*. Graecis *ῥάμμα* ſutura: unde *ῥαπτὰ* dixere iidem carmina disjecta & ſparſa in unum, veluti conſuta; qualia fuere illa Homeri olim, ut vult Pindari Scholiaſtes ad Nemeonicas. Scriptus, *cinguntur tota.* NEAPOL. Cenſeo ſcribendum, quicquid ſcripti codices diſſentiunt, *tempora pota*, hoc eſt, potu madida. *tecta* eſt in editione Gryphii & quinque manu exaratis. *τὸ pota* confirmatur à ſequentibus. HEINS. *Pinguntur* multi codices & edit. Gryph. Neapol. & *potus* pro ebrio etiam occurrit inf. lib. VI. 682. & 789. pro *ſutilibus*, *tortilibus* Voſſian. alii, *nexilibus*, *ſutilibus*, *ſuffuſis*. de ſutilibus coronis egit nuper Joſeph. Lanzonus de Coronis & Unguentis §. 7. ſed parum novi docuit orbem literatum. BURM.

336. *Et latet injecta.*] Haec illuſtrat Salmaſ. ad Spart. Ælium Verum. cap. V.

337. *Ebrius incinctis.*] Scribe, *incinctus philyrâ conviva capillos.* NEAP. *Phyliras* Voſſ. & unus Mediceus, ut ſit Graeciſmus. ut, *incinctus tunicam*, inf. ỳſ. 675. HEINS. *Conviva coronis* Gloſſae

Rump-

Nulla coronatâ peraguntur feria fronte;
  Nec liquidae vinctis flore bibuntur aquae:
Donec eras mixtus nullis, Acheloë, racemis;
  Gratia ſumendae non erat ulla roſae.
Bacchus amat flores: Baccho placuiſſe coronam
  Ex Ariadnaeo ſidere noſſe potes.
Scena levis decet hanc: non eſt, mihi credite, non eſt
  Illa cothurnatas inter habenda Deas.
Turba quidem cur hos celebrent meretricia ludos,
  Non ex difficili cauſſa petenda ſubeſt.

Non

Rumpfii. *Hilaris conviva* Sarrav. mox, *ſtabat &*, pr. Ambroſ.

337. *Philyra conviva capillis.*] Primo monendnm, imperite ab aliquibus ſcribi *Philyram* cum litterâ majuſculâ. Multis exemplaribus ineſt haec menda à magiſtellis, qui philyram dicunt hîc eſſe feminae corollariae nomen; hand dubie delirant. Philyris antiqui utebantur pro lemniſcis in coronarum plexione. Eſto contentus uno Plinii loco: *Inter corticem ac lignum tenues tunicas multiplici membranâ, è quibus vincula tiliae vocantur: tenuiſſimae earum philyrae, coronarum lemniſcis celebres antiquernmque honore.* NEAP.

338. *Vertitur arte meri.*] Huc pertinent antiqui verſiculi:

Οἶνος γάρ τ' ἐφίηκε πολύφρονά περ μάλ' ἀεῖσαι,
Καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι, καί τ' ὀρχήσασθ' ἀνῆκε.

NEAPOL. *Utitur* editi & ſcripti aliquot. *nititur* duo Moreti. *ante* etiam Sarrav. & decem alii, & editi nonnulli.

339. *Ad durum limen amicae.*] *Durum limen* alibi dixit *inimica claustra*; quae peſſulo clauſa noctu amatores excludebant: ipſi tunc ea ſoliti unguentis ungere. De quo more capienda moneo Lucretii iſta lib. IV.

At lacrumans excluſus amator, limina ſaepe
Floribus & fertis operit, poſteſque ſuperbos
Ungit amaracino, & foribus miſer oſcula figit.

NEAP. *Amatae* unus.

340. *Cantat.*] Gloſſae veteres ad illud Auli Perſii Satyrâ V.

——— *Dum Cryſidis udas*
Ebrius ante fores extinctâ cum face canto.

Udas fores, quas amatores ſolent unguento perfundere, & ante januam earum noctem vigiliis & cantu tranſigere. Ejusmodi cantilena Latinis *occentatio*: unde, *oſtium occentare.* NEAP.

340. *Habent unctae mollia ſerta comae.*] Jam de ſertis comarum ſupra dixerat. Opinor itaque ſcribendum, *habent unctae mollia ſerta fores.* amicarum enim foribus ſerta appendebant, & illinebant unguentum. de quo ritu multi. Lucret. lib. IV, 171.

At lacrymans excluſus amator limina ſaepe
Floribus & ſertis operit, poſteſque ſuperbos
Unguit amaracino. ——

apud Perſium quoque Sat. V. illo loco,

—— *dum Chryſidis udas*
Ebrius ante fores exſtincta cum face canto,

videtur reponendum, *Chryſidis unctas ante fores.* ſic *Junonem unxiam* dictam ex Marciani Capellae libro II. diſcimus. quod novae nuptae, quando domum maritam deducebantur, fores inungebant. Scholiaſtes certe antiquus in Perſio non aliter videtur legiſſe. *udas fores dixit, quas amatores unguento ſolent perfundere.* ſi *udas fores* non permittis immutari apud Perſium intellige de foribus vino adſperſis, ut in Plauti Curculione, amator vino fores irrigat amatas. Scholiaſtes Ariſtophanis in Plutum de Laide, Αὐτῆς δὲ πολλοὶ τῶν Θετταλῶν ἠράσθησαν, καὶ ἔρωτι τὰ πρόθυρα αὐτῆς οἴνῳ ἔρραινον. *unctae feneſtrae* apud eundem Perſium Satyra eadem; in quibus candelae diſpoſitae. *udae* tamen *fores* pro *unctis* in Perſio ferri poſſunt. ſic apud Juvenalem Satyra VIII.

—— *aſſiduo Syrophoenix udus amomo.*

ubi tamen *unctus* inveni exaratum in veterrimo codice Voſſiano. HEINS.

342. *Nec liquidae vinctis.*] Quatuor libri vett. ita habent. CIOFAN. *Nec liquidae junctae flore.* Mancus ſenſus, ni reſcribas, *Nec liquidae vinctis flore*; hoc eſt coronatis. NEAP. *Cinctis*, vel *junctis*, nonnulli, *bibentur* Moreti.

346. *Petet.*] *Puto* prim. Ambroſ. & duo alii.

347. *Scena levis decet hanc.*] Uno verbo, argumenta magodiae & mimica vilitas. NEAP.

348. *Illa cothurnatas.*] Κόθυρνος calceus erat tragicus; ut ſoccus, comicus. hinc illud:

Nil illi larvâ aut tragicis opus eſſe cothurnis.

Grae-

Non eſt de tetricis, non eſt de magna profeſſis:
Vult ſua plebejo ſacra patere choro.
Et monet aetatis ſpecie, dum floreat, uti:
Contemni ſpinam, cum cecidere roſae.
Cur tamen, ut dantur, veſtes Cerealibus albae,
Sic eſt haec cultu verſicolore decens?
An quia maturis albeſcit meſſis ariſtis;
Et color & ſpecies floribus omnis ineſt?
Adnuit; & motis flores cecidere capillis:
Accidere in menſas ut roſa miſſa ſolet.

Lu-

Graecis aliquando ſunt ἐμβάδαι. Epictetus cap. xx. *Τραγικὰ προσωπεῖα, ἐμβάδας καὶ τὸ σύρμα, ὡς καὶ γελωτοποιός.* Quales fuerint explicat Lucianus in Anacharſi: *Τραγῳδοὶ ὑποδήματα ἔχουσι βαρέα καὶ ὑψηλὰ, χρυσαῖς δὲ ταινίαις τὴν ἐσθῆτα πεποικιλμένοι.* idem alibi, ut hanc altitudinem adſignificaret: *Καὶ προσωπεῖον ἀποθέμενος, καὶ καταβὰς ἀπὸ τῶν ἐμβατῶν.* NEAP.

349. *Turba quidem cur hoc celebret.*] *Celebrent* prim. Bononienſis. HEINS. *Celebres* Patavin. ut ſit ſecundae perſonae. *celebrat* Junian. *turba tamen* Petav.

350. *Non ex difficili cognita cauſa fuit.*] Quinque Vatic. & Urſ. *Cauſa petita fuit.* alius: *Cauſa petenda ſubeſt.* Stat. *Cura petita mihi eſt.* CIOFAN. Plurimi ex vetuſtioribus, *cauſa petita fuit.* ſex, *petita mihi eſt. petita ſubeſt* Zulich. Maz. Voſſ. prim. Farneſ. opt. Patav. aliique quatuor. duo, *petenda ſubeſt.* lib. II. 514.

Parva quidem cauſa, ſed apta, ſubeſt.

lib. IV. 142.

Cauſaque, cur jubeat, (diſcite) certa ſubeſt.

& poſtea 368. *an ſua cauſa ſubeſt.* & infra hoc libro, 604. *huic ſigno fabula nota ſubeſt.* & VI. 266. *formae cauſſa probanda ſubeſt.* HEINS.

351. *Non eſt de tetricis.*] Non eſt, inquit, ex illis ſeverae & caperatae frontis. unde de Tragoediae cultu bene Noſter in libris ineptiarum: *Fronte comae torvâ*; hoc eſt, tetrico aſpectu. de quo nec moeſto, nec hilari ſic laudavit Calpurnium Piſonem Annaeus Lucanus in Panegyrico:

Talis ineſt habitus, qualem nec dicere moeſtum,
Nec fluidum, laetâ ſed tetricitate decorum
Poſſumus: ingenitae ſtat nobilitatis in illo
Pulcher honos, & digna ſuis natalibus ora.

NEAPOL.

351. *De magna.*] *Dea magna* prim. Ambroſ. Voſſ. & octo alii.

352. *Sacra.*] *Templa* Moreti. *ſacra referre* Regius. *ſacra parare* Junian. *placere* tres.

353. *Dum floreat, uti.*] Hoc idem pluribus eleganter, ut ſolet, expreſſit primo Amorum, Elegiâ VII. Formae ſemel vetulae ludibrio ſunt: &, ut alter ajebat, ſi quaeſtui operam dabant, eſuriunt velut feneſcentes aquilae in templorum faſtigiis. Hac comparatione uſus Epicrates in Antilaide: cujus fragmentum, quaeſo, viſe apud Athenaeum lib. XIII. cap. 4. NEAP.

354. *Contemnunt ſpinam.*] *Contemni* bene Maz. Zulich. prim. Farneſ. opt. Patav. & quatuor alii. HEINS.

355. *Ut dantur.*] *Aptantur* tert. Medic. *aptentur* Patav. & Vatic. *addantur* alius. *ut dentur* plurimi. mox, *illa quidem eſt vultu*, Moreti a m. pr.

355. *Veſtes Cerealibus albae.*] Dixit in IV.

Alba decent Cererem, veſtes Cerealibus albas
Sumite: nunc pulli velleris uſus abeſt.

NEAPOL.

356. *Sic eſt haec cultu verſicolore decens?*] Gloſſis *verſicoloria* ſunt ποικιλόχροα. Veſtis verſicolor Graecis ἀνθινὴ ἐσθὴς, ut ποικίλη. Sed cur in Floralibus haec geſtari ſolita? ipſemet inquit paullo poſt eſſe in cauſſâ, quia flores varii etiam coloris. Luxurioſis olim proprius hic habitus. Unde forte in his feſtis receptum puto, quia ad meretrices celebritas pertinebat. Ἀνθινὰ Athenis ipſa geſtari ſolita, neſcio an in Urbe. Suidas: Νόμος Ἀθήνῃσι, τὰς ἑταίρας ἀνθινὰ φορεῖν. haec eadem lata olim Noſtris Syracuſis. Athenaeus lib. XII. cap. 4. *Φύλαρχος δ' ἐν τῇ πέμπτῃ καὶ εἰκοστῇ τῶν ἱστοριῶν εἰπὼν, ὅτι παρὰ Συρακουσίοις νόμος ἦν τὰς γυναῖκας μὴ κοσμεῖσθαι χρυσῷ, μὴ δ' ἀνθινὰ φορεῖν, μὴ δ' ἐσθῆτας ἔχειν πορφυρᾶς ἐχούσας παρυφὰς, ἐὰν μή τις αὐτῶν συγχωρῇ ἑταίρα εἶναι κοινή.* Hoc ſcio, antiquâ lege Romae matronis vetita. de quâ Livius lib. XXXIV. *Tulerat eam C. Oppius Tribunus plebis, Q. Fabio & T. Sempronio Conſulibus, in medio ardore Punici belli, nequa mulier plus ſemiunciâ auri haberet, nec veſtimento verſicolori uteretur.* Verſicolor & varius color in veſtibus idem. Hinc colligo, quod de pallio lenonis comici haec Donatus: *Leno pallio varii coloris utitur.* Hoc idem ἀνθινὸν dicitur à Polluce: Πορνοβοσκοὶ δὲ χιτῶνι βαπτῷ καὶ ἀνθινῷ, περιβολαίῳ ἐνδέδυνται. Βαπτὸν aliquando quoque Graecis pro ἀνθινοῦ. Vide Heſychium. NEAP.

357. *Albeſcit.*] *Areſcit* Ambr. & quatuor alii.

358. *Et*

Digitized by Google

Lumina reſtabant; quorum me cauſſa latebat;
Cum ſic errores abſtulit illa meos.
Vel quia purpureis collucent floribus agri;
Lumina ſunt noſtros viſa decere dies:
Vel quia nec flos eſt hebeti, nec flamma, colore;
Atque oculos in ſe ſplendor uterque trahit:
Vel quia deliciis nocturna licentia noſtris
Convenit. à vero tertia cauſſa venit.
Eſt breve praeterea, de quo mihi quaerere reſtat,
Si liceat, dixi. dixit & illa, Licet.

Cur

358. *Et color.*] *At color* prim. Ambroſ. Laeti, Mazar. Zulich. & duo alii. placet. Heins. *Omnibus omnis ineſt* Ambr. pr. *Floribus unus* Gottorp.

360. *Decidere in menſas.*] Quattuor Vatic. *Accidere.* Fratris, *Accedere.* Ciofan. *Accidere in menſas* pro *decidere* veterum plerique. etiam probe. ſic Lucretius lib. iv. 216.

Ætheris ex oris in terrarum accidere oras.

pro cadere dixit. ita enim rectius libri veteres, quos vidi, quam *ad oras.* Silius libro iv. ℣ſ. 238.

——— *frontem in mediam gravis accidit enſis.*

ita ſcribo. cum in vetuſtis codicibus legatur, *occidit.* in vulgatis, *incidit.* Varro Parmenone apud Nonium in *Trabs*: *Alia trabs pronis in humum accidens proximae frangit ramos cadens.* Seneca Hippol. 588.

Terrae repente corpus exanimum accidit.

ita optimus Mediceus; non *cadit.* Idem Troaſin. *accidere ad genua* dixit. ut & Ennius Pancratiaſte. Lucretius, *Res nova miraque menti Accidit.* & idem ſic paſſim. Livius Andronicus apud Nonium in *Struices*,

Quae Caſtalia per ſtruices ſaxeas lapſu accidit.

Apulejus Metam. v. *Nec quemquam tamen illa videre poterat, ſed verba tantum dicebat accidentia, & ſolas voces famulas habebat.* ſic ſcribe. vulgo ibi perperam, *excidentia.* paulo poſt ſequitur, *Clemens quidam ſonus aures ejus accidit.* Priſcianus: *Vocem definiunt philoſophi ictum auribus accidentem.* quae emendationem loci Apulejani unice confirmant. Plautus in Sticho.

Paternae vocis ſonitus aures accidit.

Valerius Flaccus:

——— *vox accidit aures*
Flebilis accedens.

Attius Meleagro, *Simulac agnita vox ad aures ejus accidit.* Idem, *Timide eliminor clamore, ſimulac nota vox ad aures accidit.* Auctor Rhetoric. ad Herennium: *Quod, ubi ad aures accidit. res animum accidens* Aulus Gellius lib. xix. cap. 10. Heins. Vide Heinſ. ad Sil. iv. 238. & Daviſ. ad Cicer. iii. de N. D. 30.

360. *Ut roſa miſſa ſolet.*] Menſas olim floribus ornatas in deliciis fuiſſe notum. Sed mentiar, ni Noſter adludit ad ſparſionem, quae de tecto & deſuper fiebat. cujus exemplum en in Suetonio de Nerone: *Coenationes laqueatae, tabulis eburneis verſatilibus, ut flores ex fiſtulis, & unguenta deſuper ſpargerentur.* Neap.

361. *Lumina reſtabant.*] Hoc monitum vult ſub finem, ludos diurnos etiam per noctem continuaſſe veteres & facibus accenſis. Dubius eſt in cauſſa; ſed veriſimilem putat, quod voluptatum illecebris aptiſſima videatur licentia nocturna. Neap.

361. *Me cauſſa latebat.*] *Mihi* Mazarin. quod Latinius puto. vid. Gron. ad Senec. Oedip. 295. ubi tamen magis implere aures lectionem vulgatam puto,

Viſu carentem magna pars veri latet.

nam non negandum puto, etiam accuſativum poſſe addi, ſed per Graeciſmum excuſari debere. Virgilius vero lib. i. Æneid. 130.

Nec latuere doli fratrem Junonis & irae,

dixit, ut evitaret ingratam illam literae *i* repetitionem, ſi dixiſſet, *doli fratri.* Nam in Marone & unoquoque poëta optimo ſaepius obſervatum, illos magis aures ſuas quam Grammaticos conſuluiſſe. ſic & Noſter lib. iv. Faſt. 211.

Res latuit patrem: priſcique imitamina facti, &c.

ubi ſi *patri* dixiſſet, hoc & ſequens *priſci facti* offendiſſet aures delicatas. lib. iv. ex Pont. ix. 120. *Nil illum latet*, ubi & tres libri, *illi.* Burm.

363. *Floribus.*] *Ignibus* unus Heinſii. & ita Marſus, qui de ſole explicat. ſed & ſi *ignes* retinendi eſſent, poſſent flores igneis coloribus lucentes intelligi. ſic eadem varietas apud Claudian. ii. in Laud. Stil. 467.

Croceis rorantes ignibus hortos.

ſic *ignem metalli* dixit idem Claud. vi. Conſ. Hon. 52. ubi vide Bart. & ita contra ignem & lumen *florere* dicebant. vid. Lucret. iv. 452. & Herald. ad Tertul. Apologet. cap. xi. ſic & Graecis Ἄνθος πυρὸς, ut notum. Burm.

366. *In ſe.*] *Noſtros* Arund. Voſſ. & plurimi alii. *inter* Sarrav. pr. Vatic. & tres alii.

368. *Tertia cauſſa venit.*] *Fuit* unus Mediceus, an pro *fluit*? Heins.

371. *Cur*

Cur tibi pro Libycis claudantur rete Leaenis
  Imbelles capreae ſollicituſque lepus.
Non ſibi, reſpondit, ſilvas ceſſiſſe; ſed hortos,
  Arvaque pugnaci non adeunda ferae.
Omnia finierat: tenues ſeceſſit in auras.
  Manſit odor. poſſes ſcire fuiſſe Deam.
Floreat ut toto carmen Naſonis in aevo;
  Sparge, precor, donis pectora noſtra tuis.
NOcte minus quartâ promet ſua ſidera Chiron
  Semivir, & flavi corpore mixtus equi.
Pelion Haemoniae mons eſt obverſus in Auſtros:
  Summa virent pinu: cetera quercus habet.
Phillyrides tenuit. ſaxo ſtant antra vetuſto,
  Quae juſtum memorant incoluiſſe ſenem.
Ille manus, olim miſſuras Hectora leto,
  Creditur in lyricis detinuiſſe modis.

Vene-

371. *Cur tibi pro Libycis claudantur.*] *Claudantur* prim. Ambroſ. Laeti & quatuor alii. ut ſuperiora illa, *dixit & illa licet*, vel, *dixerat illa*, ut eſt in Erfurtano, per Parentheſin legantur. Heins. Priſcian. pag. 759. citat, *claudantur rete Leones.* mendoſe. ubi docet, rete hic pro *reti* ſumptum. *pro Libyco claudantur rete leone* Regius unus a m. pr.

375. *Tenues.*] *Vacuas* pr. Ambr. & Laeti. *ſucceſſit* quidam editi. & ita erat in octo libris. ſed praefero vulgatum *ſeceſſit.* ut IV. Triſt. VIII. 27. *Secedere in hortos.* Burm.

377. *In aevo.*] *In orbe* Thuan. *totum in aevum* unus. *toto in anno* alius. *nomen Naſonis* Gottorph. Moreti & duo alii.

379. *Nocte minus quarta.*] V. Nonas Centaurus fertur in ortum: eodem tempore & Columellae & Rhapſodo illi, ſub nomine Ptolemaei à Leonico edito. Neapol. *Nocte minus quinta* Hercul. *imus* Hercul. Heinſ. conjiciebat, *pius*, ut *δικαιότατος Κενταύρων* Chiron Homero dicitur. & mox 413. *Juſtiſſime Chiron. promit* etiam Mediceus unus. Burm.

381. *Pelion Æmoniae.*] Deſcribit ubi & quales erant Chironis aedes. Sed de his ſic fuſius elegans Statius primo Achilleidos:

—— *Domus ardua montem*
Perforat, & longo ſuſpendit Pelion arcu.
Pars exhauſta manu, partem ſua ruperat aetas;
Signa tamen, Divûmque tori, & quem quisque ſacrarat
Accubitu genioque, locus monſtratur: at intra
Centauri ſtabula alta patent, non aequa nefandis
Fratribus. Hic hominum nullos experta cruores
Spicula, nec truncae bellis genialibus orni,
Aut conſanguineos fracti crateres in hoſtes;
Sed pharetrae inſontes & inania terga ferarum.

En etiam, ut laudat virum à juſtitiâ cum noſtro Faſtographo. Neap. *Pelios* duo libri. *converſus* Sarrav. & unus Heinſii. vid. XIII. Met. 715. *averſus* unus. *everſus* duo.

382. *Summa virent pinu.*] *Viret* codex unus ex meis, alius itidem ex Mediceis. eleganti Graeciſmo. Met. lib. IV. 526.

Imminet aequoribus ſcopulus. pars ima cavatur
Fluctibus, & tectas defendit ab imbribus undas,
Summa viret.

ubi perperam à nonnullis *virent* reponitur. Eodem libro, ex fide optimorum codicum,

Quaque patet nunc terga cavis ſuperobſita conchis,
Nunc laterum coſtas ferit enſe.

ſic & apud Avienum corrige Deſcriptione Orbis ipſo ſtatim initio,

—— *qua ſe ſalis inſinuat vis,*
Terrarumque cavis illabitur arduus Atlas,
Qua juga celſa tumet, Libyae ſeſe explicat ora.

idem mox,

—— *Ab Zephyro hinc rupes dorſum tumet.*

&:

Scire ſibi late dorſum tumet.

idem, *Dorſum tumet hic Erythia.* nihil in illo frequentius his Graeciſmis. Heins. Ego tamen hic retineam, *ſumma virent*, propter ſequens, *cetera.* & aliud eſſe in loco IV. Met. 526. ibi docuimus. qui tamen Graeciſmum defendere velit, habeat is locum Caeſaris II. de B. G. 17. ubi in Mss. Petavii legitur, *collis, infima apertus, ab ſuperiore parte ſilveſtris*; vulgo, *infimus apertus*, quod minus eleganter

Digitized by Google

Venerat Alcides exactâ parte laborum;
  Juſſaque reſtabant ultima pene viro.
Stare ſimul caſu Trojae duo fata videres:
  Hinc puer Æacides, hinc Jove natus erat.
Excipit hoſpitio juvenem Philyreïus heros:
  Et cauſſam adventûs hic rogat, ille docet.
Perſpicit interea clavam ſpoliumque leonis:
  Virque, ait, his armis, armaque digna viro.
Nec ſe, quin horrens auderent tangere ſetis
  Vellus, Achilleae continuere manus.
Dumque ſenex tractat ſqualentia tela venenis;
  Excidit, & laevo fixa ſagitta pede eſt.
Ingemuit Chiron, traxitque è corpore ferrum:
  Adgemit Alcides, Haemoniusque puer.
Ipſe tamen lectas Pagaſaeis collibus herbas
  Temperat, & variâ vulnera mulcet ope.

Virus

ganter dictum puto. ſed & ibi praepoſitio *ab* retrahi ad priora poteſt. Burm.

385. *Olim miſſuras.*] *Leto miſſuras Hectora quondam* Junian.

386. *In lyritis detinuiſſe medis.*] Ipſe Achilles apud Euripidem:

Ἐγὼ δ' ἐν ἀνδρὸς εὐσεβεστάτου τραφεὶς,
Χείρωνος, ἔμαθον τοὺς τρόπους ἁπλοῦς ἔχειν.

& Statius loco citato, ſolitum, inquit, Chironem jam ſenem

Neſſe ſalutiferas dubiis animantibus herbas:
Aut monſtrare lyrâ veteres Heroas alumno.

hoc eſt, Achilli. Neap.

387. *Venerat Alcides.*] Vide Hyginum libro II. Poët. Aſtronomicôn. Neap.

387. *Exhauſta parte laborum.*] *Exacta* quidam veteres cum primo Ambroſiano. Heins. Vid. I. Art. 771.

389. *Trojae duo fata.*] De Trojae fatis conſule quae collegi lib. XIII. Metamorphoſ. Ciofan.

390. *Jove natus.*] *Jove dignus* Moreti.

391. *Phyllyrius heros.*] Recte in quibusdam, *Phylireius*: ſecunda enim *Phylires* ſyllaba nullo pacto produci poteſt. prima quidem, quamvis natura brevis ſit, tamen producitur duplicato *l*, ut *Phylliridos Chiron.* Item ſit in *Phylaca.* recte enim dicitur, *Conveniunt matres Phylacides*, & duplicato *l*, *Phyllacides.* Naug. *Philyreïus* legendum eſt, non *Phyllirius*: nam poſterius hoc exemplo caret. *Philyreius* autem regulare eſt: à *Philyra* enim Φιλύρειος, & per diaereſin Φιλυρήϊος fit. Sic Apollon. II. Arg. 1235.

Νύκτι δ' ἐπιπλομένῃ Φιλυρηΐδα νῆσον ἄμειβον &c.

quod autem ſupra dixit *Phillyrides* gemino *ll*, poëtico anadiplaſiaſmo factum eſt. ſic enim & Pindarus Od. III. Pyth. ỹſ. I. dixit:

Ἤθελον Χείρωνά κε Φιλλυρίδαν &c.

Micyll. *Philyreïus* omnino legendum. Neapol. Vid. ad II Met. 676. & ad Val. Flac. v. 153. *excipit officio* quinque libri.

393. *Reſpicit interea clavam.*] *Perſpicit* Zulich. & quatuor alii. ſic Met. II. III.

Dumque ea magnanimus Phaëthon miratur, opusque
Perſpicit. ——

Heins. *Preſpicit* prim. Ambroſ. ut inf. 559. & 561. ubi & eadem diverſitas, & ſaepe alibi.

394. *His armis.*] *Hic* multi.

395. *Auderent tangere ſetis Vellus.*] Leonis ſpolium. Neap.

396. *Continuere.*] *Suſtinuere* Moreti & Strozz. ut ſupr. ỹſ. 302. *auderet* etiam Mazar. & duo alii.

397. *Dumque ſenex tractat.*] Haec de Pholo narrat Philarg. ad Virg. II. Georg. 456. & Servius ad VIII. Æn. 294. *excidit in laevo* Regius.

399. *Traxitque è corpore ferrum.*] Veteres omnes libri, *traxitque è vulnere ferrum.* Neapol. Vid. ad lib. v. Met. 95.

400. *Et gemit Alcides.*] *Ingemit* Zulich. Mazar. alter Petavianus. tres, *Adgemit.* ut Triſt. I. Eleg. III. 112.

Adgemit & noſtris ipſa carina malis.

Statius Theb. XI. 246.

Flent

Digitized by Google

Virus edax ſuperabat opem: penituſque recepta
Oſſibus, & toto corpore peſtis erat.
Sanguine Centauri Lernaeae ſanguis Echidnae
Mixtus ad auxilium tempora nulla dabant.
Stabat, ut ante patrem, lacrimis perfuſus Achilles:
Sic flendus Peleus, ſi moreretur, erat.
Saepe manus aegras manibus fingebat amicis:
[Morum, quos fecit, praemia doctor habet.]
Oſcula ſaepe dedit. dixit quoque ſaepe jacenti:
Vive, precor; nec me, care, relinque, pater.
Nona dies aderat; cum tu, juſtiſſime Chiron,
Bis ſeptem ſtellis corpora cinctus eras.
HUnc lyra curva ſequi cuperet? ſed idonea nondum
Eſt via. nox aptum tertia tempus erit.

Scor-

Flent moeſti retro comites, & uterque gementi
Adgemit.

Idem VI.

——— *migrantibus aggemit illic*
Sylva;

apud eundem, *adſtridere*, *adſtupere*, *adſibilare*, *adtremere*, *adverberare*. *Tumulis magiſtri accantare* Statio Sylvar. libro IV. IV. 55. *admugire* apud eundem IV. V. 17.

Non mille balant lanigeri greges,
Nec vacca dulci admugit adultero.

male *mugit* nunc legitur. Noſter Arte Amatoria I. 279.

Mollibus in pratis admugit foemina tauro,
Femina cornipedi ſemper adhinnit equo.

Plautus Clitellaria, in fragmentis,

Adhinnire equuleam poſſim ego hanc, ſi detur ſola
ſoli.

ſic Horatius Arte Poëtica, 101.

Ut ridentibus arrident, ita flentibus adflent.

ita jam pridem Theodorus Marcilius in notis ad poëtam illum ſuis monuit ſcribendum, quam emendationem poſtea alii vindicarunt. *adſuſpirare* apud Apulejum non ſemel occurrit. ut libro IV. *Tunc fletibus ejus anus adſuſpirans. adlacrimare* apud Maronem in optimis exemplaribus Æneidos X. 628.

Et Juno adlacrymans quid ſi, quod voce gravaris
Mente dares?

HEINS. Vid. Barth. ad Stat. III. Theb. 406.

401. *Lectas Pagaſaeis collibus herbas Temperat.*] Jam notaſti ſupra, hunc Medicinae etiam operam dediſſe; imo fertur magni illius Archiatri praeceptor, ut patet ex Tarquitio apud Lactantium & ex Hygino. hic: *Æſculapium & Achillem nutriſſe exiſtimatur.* Huc ſpectat quod in Sphaerâ barbaricâ ſcripſit Manilius, ſub hoc fere ſigno naſci qui tractet artes medicas: ſed pro veterinis. NEAPOL. *Herbae colligit* Sarravii.

402. *Vana vulnera mulcet ope.*] Naugerii, Urſini & octo alii, *varia.* ne bis idem dicat. nam vanam fuiſſe opem proximis verſibus eſt deſignaturus. HEINS.

405. *Sanguis Echidnae.*] Ἐχίδνης, unde ἐχείδιον, parva viperula. Vide Suidam. NEAP. *Et Hydrae* Mazar. a m. Sec.

406. *Tempora nulla dabat.*] *Dabant* optimus Patav. & ſex alii. quae locutio eſt imprimis elegans. atque ita vitabitur κακοφωνία omnis, cum *Stabat* proxime ſequatur. HEINS. Similis locutio ex Mss. lib. II. ex Pont. III. 98.

Ut tibi ſint ſalvo Caeſare ſalva parens.

& illa, *Dux cum Principibus capiuntur;* de qua ad lib. I. Met. 320. & quae apud Ovidium ſaepe a librariis ſunt mutata, ut ſuis locis notavimus. BURM.

407. *Stabat ut ante patrem.*] Haec, & quae ſequuntur, edocent quantus debeatur magiſtris amor & honor. NEAPOL.

409. *Saepe manus aegras manibus mulcebat amicis.*] Duo Vatic. & Urſ. *figebat:* ſed ex aliis Var. Maffei & Statii legendum; *fingebat.* CIOFAN. Vid. ad Epiſt. XX. 134. *tangebat* quatuor. *ſtringebat* unus.

410. *Morum, quos fecit, praemia doctor habet.*] Valde metuo, ne hic verſus grammatici aut paedagogi alicujus commentum ſit, cum oſcitantiâ librarii genuinus Ovidii eſſet omiſſus, adeo nihil ſpirat praeter merum frigus & Latinitatem ſemibarbaram. HEINS.

413. *Ju-*

SCorpios in coelo, cum cras luceſcere Nonas
Dicimus, à mediâ parte notandus erit.
HInc ubi protulerit formoſa ter Heſperus ora,
Ter dederint Phoebo ſidera victa locum;
Ritus erit veteris, nocturna Lemuria, ſacri:
Inferias tacitis Manibus illa dabunt.
Annus erat brevior; nec adhuc pia Februa norant:
Nec tu dux menſum, Jane biformis, eras.
Jam tamen exſtincto cineri ſua dona ferebant;
Compoſitique nepos buſta piabat avi.
Menſis erat Majus, majorum nomine dictus,
Qui partem priſci nunc quoque moris habet.
Nox ubi jam media eſt, ſomnoque ſilentia praebet;
Et canis, & variae conticuiſtis aves;

Ille

413. *Juſtiſſime.*] *Mitiſſime* Moreti unus.

414. *Bis ſeptem ſtellis.*] Hygino ſunt XXIV. praeter ſtellas hoſtiae, quam ſupra aram tenens immolare videtur. NEAP.

414. *Corpora cinctus erat.*] *Tempora* Naugerii, Urſini & unus Patavinus. In toto Chironis corpore ſtellas XX. recenſet Scholiaſtes Germanici, XXIV. Hyginus. HEINS.

415. *Cuperet.*] *Veluit* Bern.

416. *Nox aptum tertia tempus erit.*] III. Nonas Lyra oritur ortu acronicho, Aëtio pridie: *Μηνὶ τῷ αὐτῷ δ' Λύρα ἑσπέριος ἐπιτέλλει, καὶ ἀλλοιοῦται ἀὴρ ἱκανῶς.* NEAP.

416. *Tertia tempus erit.*] Tres libri veteres, *tempus habet.* CIOFAN. Ita & octo ſcripti.

417. *Scorpius.*] *Scorpion* duo veteres. Lego, *Scorpios.* & mox, *notandus erit.*, cum melioribus, non *videndus.* HEINS. Vid. lib. I. 78. *tenendus* unus.

418. *Media parte videndus erit.*] Pridie Nonas altera pars Scorpii occidit coſmice. Columella: *Pridie Nonas Majas Nepa medius occidit.* Nepam pro Scorpione uſurpat, ut Manilius & alii. Gloſſae, *Nepa*, *Σκορπίος.* NEAPOL.

419. *Hinc ubi protulerit.*] VII. Idus Majas ſacris Lemuralibus triduum impendebatur. NEAP. *Tunc ubi ſuſtulerit* Edit. Gryph. & *ſuſtulerit* Sarrav. & tredecim alii. ut lib. IV. 944. *praetulerit* Junii. *pertulerit*, *propulerit* alii. nil muta. vid. lib. III. 345. III. Triſt. X. 9. Petron. CXXVI. *Ut videretur plenum os extra nubem luna preferre.* BURM.

421. *Ritus erit veteris, nocturna Lemuria ſacri.*] Puto ſcribendum, *Ritus eunt.* pro *nocturna* quidam veteres, *celebrare.* unus, *celebrate.* ut ſit,

Ritus eunt veteris (*celebrate*) *Lemuria ſacri.*

ſic lib. II. 632. *Fauni ſacra bicornis eunt.* vide notas lib. II. ẏſ. 146. HEINS.

421. *Nocturna Lemuria.*] Gloſſae, *Lemuralia*; ἑορταὶ τῆς Ἑςίας. Sunt qui legant, τῆς Ἄκκας, ſive τῆς Ἀττίας. Nil mutandum, ô Critici; idque Zoſimi locus aperte evincit lib. IV. de Valentiniano: Ἐπεὶ δὲ καὶ νόμον εἰσφορᾶς ἐγνώκει ποιήσασθαι, ἀφ' Ἑςίας ὥσπερ ἀρξάμενος, τὰς νυκτερινὰς ἐκώλυε θυσίας ἐπιτελεῖσθαι. Cui Larum, niſi Lemuralibus, nocturna ſacra factitata? ſane hoc nomine certum eſt comprehendi & bonos & noxios genios. NEAP. Illuſtrat haec Acro ad Horat. II. Ep. II. 209.

423. *Annus erat brevior.*] Proponit hic veterem hunc ritum, à Romulo inſtitutum, numquam omiſſum; licet Numa additum anno Februarium, totum placandis defunctis & luſtrationibus addixerit. NEAPOL.

423. *Februa norant.*] *Norat*, ſcil. annus, prim. Ambroſ. Mazar. Zulich. & duo alii. HEINS. Sed *norant*, pro homines norant; ut mox *ferebant*, pro *ferebat*, prim. Ambr. & Laeti. ſic & mox ẏſ. 444. *putant.* & I Met. 132. *vela dabant ventis.* & alibi. *nova februa* etiam Mazar. & duo alii. BURM.

425. *Sua dona ferebant.*] Unde Feralia dicta illa menſe Februario. Noſter ibidem:

Hanc, quia juſta ferunt, dixere Feralia lucem.

NEAPOL.

426. *Piabat.*] *Parabat* Moreti.

429. *Nox ubi jam media eſt.*] Addit quâ noctis horâ haec ἐναγίσματα fiebant. *Μέσσην* quoque νύκτα lib. III. Apollonius obſervat ad Magica; ſed quartam ſuſpicatur aptiſſimam Auctor anonymus, nec temere: ſic enim dividit horas nocturnas:

Ἐν

Ille memor veteris ritûs, timiduſque Deorum,
  Surgit: habent gemini vincula nulla pedes.
Signaque dat digitis medio cum pollice junctis;
  Occurrat tacito ne levis umbra ſibi.
Terque manus puras fontanâ perluit undâ;
  Vertitur, & nigras accipit ante fabas.
Averſusque jacit: ſed dum jacit, Haec ego mitto;
  His, inquit, redimo meque meoſque fabis.
Hoc novies dicit, nec reſpicit. umbra putatur
  Colligere, & nullo terga vidente ſequi.

Rur-

Ἐν πρώτῃ τῆς νυκτὸς ὥρᾳ δαίμονες αἰνοῦντες Θεὸν, ὅτε ἀδικοῦσιν, ὅτε κολάζουσιν. ἐν δευτέρᾳ ὀφείλει συγχωῦσαι ἀποτελέσματα εἰς δράκοντας, καὶ πῦρ. ἐν τετάρτῃ διέρχονται δαίμονες ἐν τοῖς μνήμασι, ἐν ᾗ ὀφείλει ἐνεργεῖν ἐπὶ μαγικῶ, καὶ γοητικῶ παντὸς πράγματος. ἐν ὀγδόῃ ἀποτέλεσμα συγχύσιν καὶ παντοίων φυτῶν. Invenio tamen paſſim apud veteres, quovis tempore noctis magos ſimilia ſacra operatos; de die etiam, dummodo locus, in quo illa agenda, fuiſſet tenebris obſitus. NEAP.

429. *Semnoſque ſilentia praebent.*] Statii, Maffei Urſini & iidem Vatic. *ſemnoque.* CIOFAN. *Somnoque ſilentia praebet* meliores magno numero. HEINS.

431. *Ille memor veteris ritus.*] Sic habent libri Stat. Urſ. & quattuor Vatic. CIOFAN.

432. *Vincula nulla pedes.*] Forte, ne hypodema quidem in tacitis ſacris vel tantillum rumoris excitaret; an quia, quod verius, moris erat magis nudo pede ſacra ſua peragere, ut apud Senecam Medea:

Secreta nude nemora luſtravi pede.

& apud Maronem illa, *Unum exuta pedem vinclis.* inde Horat. teſtatur vidiſſe

Canidiam pedibus nudis paſſoque capillo.

NEAPOL.

433. *Signaque dat digitis.*] Sed cum ſtrepitu, praeter opinionem Jacobi Gutheri in libro de Jure Manium: non enim vult, qui ſacra facit, umbra ſibi penitus tacito occurrat. clare hoc ſenſus innuit. NEAP.

433. *Medio cum pollice junctis.*] Libri veteres, *juncte.* Quidquid ſit, eſt crepitus ille, qui fit manibus noſtro aevo in quavis ſaltatione, ſive comicâ, ſive ruſticâ, digito ſcilicet medio adeo preſſe juncto cum pollice, ut lapſus in palmam ſtrepitum edat. Hunc vero ſuperſtitioſum ritum, ne umbra accedat ante jactum fabarum, praeter Noſtrum, non habeo qui mihi aſtruat. Foede verò peccat vir alter doctus, qui locum de preſſione pollicis intelligit, quae apud antiquos favoris index; ſicut ejuſdem verſio, negationis. Alter & alter mos jam pridem excuſſus à Criticis. NEAPOL. *Sumptis* multi; *victis* Strozzae; *medico cum pollice* Regius.

434. *Levis umbra.*] Vid. ad Valer. Flac. I. 783.

435. *Cumque manus pure &c.*] Sic iidem Stat. & Urſ. vere. & mox quattuor Vatic. & Stat. *Ante fabas.* CIOFAN. *Manus puras* multi ex antiquis. ut Met. IX. 701.

——— *puraſque ad ſidera ſupplex*
Creſſa manus tollens.

Terque manus prim. Ambroſ. unus Farneſ. & Laeti liber. Puto,

Terque manus puras fontanâ ubi perluit undâ,

vel, *preluit*; ut eſt in aliis. vid. lib. IV. 778. Sequenti verſu, *accipit ante*, non *ore*, multi ex antiquis. ſed male. lib. II. 576.

Et ſeptem nigras verſat in ore fabas.

HEINS. Ego hic *perluit* mallem, cum plurimis ſcriptis & editis. vid. ad Petron. cxx. & III Met. 173. IV. 310. *ore* hic accepiſſe non eſt veriſimile, ſed manibus, ut jaceret. quare *ante* recepimus. *ore* ex alio loco, ubi de ſacris magicis agitur, huc migrarit. BURM.

435. *Fontana perluit unda.*] Ante quodvis ſacrum praecedebat χέρνιψ. quem haec latent? NEAPOL.

436. *Vertitur.*] Quia omne purgamentum trans caput jaci ſolitum; nam reſpicere illud vetitum. Apulejus: *Lunâ decreſcente lavate eum, & te ipſum qui facis, ante limen extra domum primâ nocte: & herbam incende ariſtolochiam; & ſuffimigato eum. Redite ad domum; & ne poſt vos reſpiciatis, reſolviſtis eum.* Quid clarius? & non praecipit idem Orpheus, cum

Μηδὲ, inquit, μεταστρωφᾶσθαι, ἐπεί κ' ἀπὸ νόσφι τράπησθε·
Ἀλλ' αἰεὶ σωτήριον εἰς ἀτραπὸν ὅσσοι φέροντες.

Vide meum Siculum Εἰδυλ. IV. Homerum Ὀδυσσ. K. Æſchylum in Χοηφόροις & Scholiaſtem. NEAP.

436. *Et*

Digitized by Google

Rurſus aquâ tangit, Temeſaeaque concrepat aera:
Et rogat, ut tectis exeat umbra ſuis.
Cum dixit novies, Manes exite paterni,
Reſpicit, & pure ſacra peracta putat.
Dicta ſit unde dies, quae nominis exſtet origo,
Me fugit. ex aliquo eſt invenienda Deo.
Plejade nate, mone, virgâ venerande potenti:
Saepe tibi Stygii regia viſa Jovis.
Venit adoratus Caducifer. accipe cauſſam
Nominis. ex ipſo cognita cauſſa Deo eſt.

Ro-

436. *Et nigras accipit ore fabas.*] Feſtus Pompejus: *Fabam nec tangere nec nominare Diali flamini licet; quod ea putatur ad mortuos pertinere: nam & Lemuralibus jacitur larvis, & Parentalibus adhibetur ſacrificiis; & in flore ejus luctus litterae apparere videntur.* Varro de Vitâ populi Romani: *Quibus temporibus in ſacris fabam jactant noctu, ac dicunt ſe Lemures extra januam ejicere.* NEAP. Haec ex Marſo deſcripta.

436. *Accipit ore fabas.*] Fallor; an purior è Vaticanis petita lectio? *accipit ante fabas.* NEAP.

438. *Redimo.*] *Relino* duo ſcripti, cum prima editione.

439. *Haec novies dicit.*] Forte quia hic numerus in magico iſto ſacro neceſſarius. Ipſe XIII. Metamorphoſi, 952.

Et purgate nefas novies mihi carmine dicto.

NEAP. *Hoc* plurimi noti. *dixit* quinque.

440. *Vidente.*] *Sequente* Sarrav. *tollere & haec* Ambroſ. prim.

441. *Rurſus aquam tangit.*] *Aquâ* Mazarinianus. recte, ut puto. *aqua tangere*, luſtrare. ut ad aera concrepata reſpiciat. dixi lib. IV. ℣ſ. 740. HEINS.

441. *Temeſaea aera.*] Non quod haec vis inſita huic Tempſeo metallo; ſed quia nobile illud Tempſae apud ſcriptores. Dixit vero *Temeſaea* Graecatiùs, ut alibi in Medicamine faciei, & Papinius in Silvis. Latinis eſt Tempſa, quae Graecis Τεμέση. Strabo lib. VI. Ἀπὸ δὲ τοῦ Λάου πρώτη πόλις ἐστὶ τῆς Βρεττίας Τεμέση, Τέμψαν δ' οἱ νῦν καλοῦσιν. Vide apud eumdem quae ſequuntur de conditoribus, de metallis, ſi tamen lubet. NEAP. Cypri etiam urbem Temeſen Fanenſis facit. ſed Micyllus illam Τάμασσον vocari, de Italica vero agere Homer. Odyſ. I. 184. ἐς Τεμέσην μετὰ χαλκὸν, docet.

441. *Concrepat aera.*] Æris tinnitum aptum ad ſpectra ſolvenda credidit vetuſtas. Sophron in Mimis: Κύων βαΰξας λύεται φάσματα, ὡς καὶ χαλκὸς κροτηθείς. notat & Theocriti Scholiaſtes: Τὸν χαλκὸν ἐπεῖδον ἐν ταῖς ἐλλείψεσι τῆς σελήνης, καὶ ἐν τοῖς κατοιχομένοις, ἐπειδὴ ἐνομίζετο καθαρὸς εἶναι, καὶ ἀπελαστικὸς τῶν μιασμάτων· διόπερ πρὸς πᾶσαν ἀφοσίωσιν, καὶ ἀποκάθαρσιν αὐτῷ ἐχρῶντο. Ὁ γὰρ χαλκοῦ ἦχος οἰκεῖος τοῖς κατοιχομένοις. φησὶν Ἀπολλόδωρος Ἀθήνησι τὸν ἱεροφάντην τῆς κόρης ἐπικαλουμένης ἐπικρούειν τὸ καλούμενον ἠχεῖον, καὶ παρὰ Λάκωσι βασιλέως ἀποθανόντος εἰώθασι κρούειν λέβητα. Obſerva illa ſub initium, καὶ ἐν τοῖς κατοιχομένοις, & reſpice ad hodiernum morem. NEAPOL. *Concutit* prim. Amb. & Laeti. *concitat* alter Putean. nihil muta. vid. lib. III. 740.

744. *Putat.*] *Putant* Moreti. vid. ſup. 423.

446. *Ex aliquo.*] *Ex alio* duo Medicei & unus Heinſii.

447. *Plejade nate, mone.*] Ἀποστροφὴ ad Mercurium, ut ſibi pandat Lemuralii nominis originem. NEAPOL.

447. *Virga venerande potenti.*] In Gottorpiano erat, *lingua venerande potenti.* non male. eloquentiae enim Deum quis neſcit Mercurium? vid. inf. verſ. 668. *lingua* autem *potens*, ut *orator potentiſſimus.* Reineſ. Inſcr. III. 47. & Vopiſc. Numer. I. ita eloquentiam *potentem omnium rerum reginam* vocat Martian. Capell. lib. II. & *vates potentes* Horat. IV. Od. VIII. & paſſim. vid. ad Petron. LXXXIX. quia tamen hic de Manibus & inferis agitur, non moverem *virga*, qua ducere & reducere Mercurium umbras eſt notiſſimum. *reverende* Petav. BURM.

448. *Tibi.*] *Cui* Voſſian. & Mediceus. *tibi eſt* plurimi.

449. *Adoratus.*] *Adornatus* multi. *accipe crimen* Sarrav. pro varia lectione.

450. *Ex ipſo cognita cauſa deo eſt.*] Ita meliores. HEINS.

455. *Sub-*

Romulus ut tumulo fraternas condidit umbras,
Et male veloci juſta ſoluta Remo;
Fauſtulus infelix, & paſſis Acca capillis
Spargebant lacrimis oſſa peruſta ſuis.
Inde domum redeunt ſub prima crepuſcula moeſti,
Utque erat, in duro procubuere toro.
Umbra cruenta Remi viſa eſt adſiſtere lecto,
Atque haec exiguo murmure verba loqui:
En ego dimidium veſtri, parſque altera voti
Cernite ſim qualis; qui modo qualis eram!
Qui modo, ſi volucres habuiſſem regna jubentes;
In populo potui maximus eſſe meo:
Nunc elapſa rogi flammis, & inanis imago.
Haec eſt ex illo forma relicta Remo.
Heu! ubi Mars pater eſt? ſi vos modo vera locuti;
Uberaque expoſitis ille ferina dedit.
Quem lupa ſervavit, manus hunc temeraria civis
Perdidit. ô quanto mitior illa fuit!
Saeve Celer, crudelem animam per vulnera reddas:
Utque ego, ſub terras ſanguinolentus eas.

No-

455. *Sub prima.*] *Suprema* plurimi ſcripti. *crepuſcula noctis* Mazar. & duo alii.

456. *Atque erat.*] *Sicut erant* Arond. & Putean. *duro ſolo* prim. Ambroſ. & Laeti. ut lib. IV. 654.

Sternitur in duro vellus utrumque ſolo.

ſed lectus ſequitur.

457. *Viſa eſt aſſiſtere lecto.*] Ut indicet, non quidem apparuiſſe Remi umbram, ſed viſam ex ſomni eluſione: licet vere vivis mortalibus apparere animae poſſint. his paria illa Maronis II. Æneid. 270.

In ſomnis ecce ante oculos moeſtiſſimus Hector
Viſus adeſſe mihi, largoſque effundere fletus.

Idem hic alibi de umbrâ Creüſae finxit. Sed licet obſervare, quod de errabundis animis ſibi ſuaſit caeca vetuſtas. Lucianus in Philopſeude: Ὁ δὲ, ὅρα, ἔφη, ὦ Εὐκράτης, μὴ τοῦτο φησὶ Τυχιάδης, τὰς τῶν βιαίως ἀποθανόντων μόνας ψυχὰς περιπολεῖν, οἷον εἴ τις ἀπήγξατο, ἢ ἀπετμήθη τὴν κεφαλὴν, ἢ ἀνεσκολοπίσθη, ἢ ἄλλῳ γε τῷ τρόπῳ τοιούτῳ ἀπῆλθεν ἐκ τοῦ βίου, τὰς δὲ τῶν κατὰ μοῖραν ἀποθανόντων μηκέτι. Adluſit ergo Noſter ad magicam hanc vanitatem: nam Remus, ut legis, biothanatâ morte functus. NEAPOL.

459. *Parſque.*] *Pars* Junii & duodecim alii.

460. *Qui modo talis eram.*] *Qualis eram* Zulich. Mazar. Urſin. prim. Ambroſ. Arond. aliique multi ex melioribus. ſic apud Plautum Moſtellaria, I. III. 42. *Hem vide quae ſim, at quae fui ante! Qualis* pro *quantus*; ut *talis* pro *tantus*. Plautus Captivis, V. V. 2. *Quid me oportet facere, ubi tu talis vir falſum autumas?* Salluſtius de Mario Jug. LXIII. *Tamen ad id locorum talis vir conſulatum appetere non audebat.* Phaedrus III. 9.

Quaeſo tam anguſtam talis vir ponis domum?

HEINS. *Tantus eram* Putean. vid. ad Val. Flac. I. 601.

463. *Nunc ſum elapſa.*] Quidam ex ſcriptis τὸ *ſum* non agnoſcunt. HEINS.

464. *Remo.*] *Viro* Regius & alii quatuor.

465. *Heu.*] *Heus* plurimi. *Heus mihi* Bernenſ. & ſex alii. *heu mihi* Mazar. *ſi vos mihi* Arund. Ambr. & tres alii.

466. *Ille ferina.*] *Illa* quidam codices, unde Vlitius, *ulla*. Heinſius *ſilva* conjiciebat.

468. *Perdidit.*] Mitior nempe fuit ferinus animus humano. huic par dictum Bianoris, quo concluſit celebre Epigramma ſuper Arionis fabulâ:

Κτεινόμεθ' ἀνθρώποις, ἰχθύσι σωζόμεθα.

NEAPOL.

469. *Animam per vulnera reddas.*] Precatur interfectori ſimile mortis genus. Fuit ethnicorum ſententia, animae à corpore ſejunctae remanere po-

Digitized by Google

Noluit hoc frater. pietas aequalis in illo eſt.
  Quod potuit, lacrimas in mea fata dedit.
Hunc vos per lacrimas, per veſtra alimenta rogate,
  Ut celebrem feſto ſignet honore diem.
Mandantem ampleƈti cupiunt, & brachia tendunt.
  Lubrica prenſantes effugit umbra manus.
Ut ſecum fugiens ſomnos abduxit imago;
  Ad regem voces fratris uterque ferunt.
Romulus obſequitur, lucemque Remuria dixit
  Illam, quâ poſitis juſta feruntur avis.
Aſpera mutata eſt in lenem tempore longo
  Litera, quae toto nomine prima fuit.
Mox etiam Lemures animas dixere ſilentum.
  Is verbi ſenſus, vis ea vocis erat.
Fana tamen veteres illis clauſere diebus;
  Ut nunc ferali tempore operta vides.
Nec viduae taedis eadem, nec virginis apta
  Tempora. quae nupſit, non diuturna fuit.
Hac quoque de cauſſâ (ſi te proverbia tangunt)
  Menſe malas Majo nubere vulgus ait.

poteſtates ſenſitivas. *Fertur enim*, ſcribit Plato de Legibus Dialogo IX. (omitto Graeca) *interfectum hominem, qui libere vixit, interfectori proximo ſtatim poſt mortem tempore iraſci; ac propter violentam mortem terrore turbationeque plenum, maxime, ſi viderit interfectorem inter ſuos more ſolito vivere, ipſum ejusque actiones, vim ad hoc ſuppeditante memoriâ, cunctis viribus terrere atque turbare.* Exempla paſſim tibi occurrent: Oreſtes & Nero exagitati à parentum umbris, à Marianis animis Sylla à Cleonice Pauſanias, & alia. NEAP. *Per funera* duo ſcripti.

471. *Pietas aequalis in illo eſt.*] Putabam aliquando, *aequalis*. hoc eſt, *ah qualis*, vel, *at qualis*, vel, *Di, qualis*. ut dixi Epiſt. XVIII. ℣ſ. 102. vel, *en qualis*. mox pro *manibus ille* multi ex melioribus, *in mea fata*. &, pro *noſtro honore*, prim. Ambr. & Laeti codex, *feſto*. HEINS. *Noto* Mazar. alt. *reddat honore* Thuan. *quid potuit* Junian.

476. *Prenſantes.*] *Preſſantes* Maz. & duo. *prendentes* Junian. *praeſentes* Pernenſ.

476. *Effugit umbra manus.*] Homerus Iliade ψ.

Ὣς ἄρα φωνήσας ὠρέξατο χερσὶ φίλῃσιν,
Οὐδ' ἔλαβε· ψυχὴ δὲ κατὰ χθονὸς ἠΰτε καπνὸς
Ὤιχετο τετριγυῖα. ———

NEAPOL.

477. *Ut ſecum fugiens.*] *Viſaque confugiens* multi ſcripti & quidam editi. *viſa quoque eſt fugiens* unus. *viſaque cum fugeret* Putean. *cum fugiens* Junian.

478. *Uterque ferunt.*] Fauſtulus & Acca. NEAP. *Vocem* novem codices.

481. *Aſpera mutata eſt in lenem.*] R. in L. à Remuriâ pronuntiatum Lemuria. Graeci ſunt, qui diſtinguunt δασέα & ψιλὰ γράμματα. NEAPOL. *In laevum* Mazar. *in levem* Voſſian. *majorum tempore longo* unus. deinde, *plena fuit*, Bernenſ.

483. *Animas dixere ſilentum.*] Gloſſae, *Lemures*, νυκτερινοὶ δαίμονες. NEAP.

484. *Hic verbi.*] *Verbis* prim. Ambroſ. Farneſ. & duo alii. *Is verbi* duo. *hic ſenſus verbi* alii editi & ſcripti. *hinc* quatuor.

485. *Fana tamen veteres.*] Hanc habent lectionem octo libri ſcripti. CIOF. *Tamen lemures* Marg. Gryph. deinde *operta vident* plurimi. ut ſupr. 444.

485. *Illis clauſere diebus.*] Vide nos de cauſſâ in Feralibus ad illud,

Di quoque templorum foribus celentur opertis,
  Thure vacent arae, ſtentque ſine igne foci.

NEAPOL.

487. *Nec viduae tedis.*] Plutarchus, poſt multa de hac conſuetudine expenſa, *Οὐ γαμοῦσιν οὖν*, inquit, *ἐν τῷ Μαΐῳ, περιμένοντες τὸν Ἰούνιον, ὃς εὐθὺς ἐστι μετὰ τὸν Μάϊον.* NEAP.

489. *Proverbia.*] *Convivia* duo. Heinſius conjiciebat, *ne te convicia tangant.*

Sed tamen haec tria ſunt ſub eodem tempore feſta
Inter ſe nullo continuata die.
QUorum ſi mediis Boeoton Oriona quaeres;
Falſus eris. ſigni cauſſa canenda mihi.
Juppiter, &, lato qui regnat in aequore, frater;
Carpebant ſocias, Mercuriusque, vias.
Tempus erat, quo verſa jugo referuntur aratra;
Et pronum ſaturae lac bibit agnus ovis.
Forte ſenex Hyrieus, anguſti cultor agelli,
Hos videt, exiguam ſtabat ut ante caſam.

At-

490. *Menſe malum Maje.*] Urſ. Stat. Maffei & tres Vatic *Menſe malas Maje.* placet. Ciof. *Malas* in melioribus. Heins. Vid. Plutarch. Quaeſt. R. 86. Alexander Taſſonus, in Miſcellaneis, lingua Italica, ſub Titulo *di Penſieri diverſi*, editis lib. VIII. cap. 2. multa de hac ſuperſtitione, quam adhuc apud Ferrarienſes obſervari ſcribit, agit. Burm.

491. *Sub eodem tempore.*] *Nemine* Mazar. & ſeptem alii. & ita edidit Neapolis. ſic 1. Met. 410. *ſub eodem nemine manſit.*

492. *Inter ſe nulla continuata die.*] Nam hi ſex continuis diebus. Primus, tertius, quintus ſacri ſunt Lemuralibus. hinc capies vetus Kalendarium, in quo ſic illa notantur:

A. LEM. N
B C.
C. LEM. N.
D. NP. LVD. MART. IN CIRC.
E LEM. N.

Neapol. *Diem* vero hic pro nocte ſumi, quia nocte Lemuria fiebant, notavit Fanenſis. vid. Serv. ad Virg. 1. Æn. 732. Burm.

493. *Quorum ſi mediis.*] Incidebant media Lemuralia in v. Idus Majas, ergo in idem tempus occaſus Orionis, non VI. ut ſcribit Gregorius Berſmannus: cujus error aperte venit ex non intellecto Pentametro nuper illuſtrato. Aliorum futiles interpretationes non ſctibam, ne chartam fruſtra inquinem. Neapol.

493. *Beeoton Oriona.*] Ex patriâ. Nicander in Theriacis. Neap. *Baeotum* omnes fere ſcripti. *ſi medio* Junian. & Moreti. *quaeris* etiam plurimi. *quaeras* tres.

494. *Signi cauſa ſonanda mihi eſt.*] Lege ex novem libris ſcriptis, *canenda*. Ciof.

496. *Mercuriusque vias.*] Tres etiam Varino ſunt; ſed hic pro Mercurio ponit Ἀπόλλωνα Palaephatus, Servius, Homeri Scholiaſtes, ut Naſo. Sed de hac fabulâ variae ſententiae priſcorum. Vide Parthenium in Amatoriis affectionibus, Bruſonium, Nicandri, Lycophronis, Arati Scholiaſtas, Hyginum, & apud eumdem Iſtrum & Ariſtonicum. Neap. *Solitas vias* Strozz.

497. *Tempus erat, quo &c.*] Περίφρασις Veſpetae. Non diſſimilis illa Vitgiliana:

Et jam ſumma procul villarum culmina fumant;
Majoresque cadunt altis de montibus umbrae.

Ciofan. *Referentur* Arond. Putean.

498. *Et pronus.*] Maz. & Zulich. *prenum*; optime. unus Moreti, *premium*. Heins.

499. *Forte ſenex Oriens.*] Ex iisdem lib. lege, *Hyreus*. Ciofan. *Hyrtheus* Mazar. *Hirteus* Zulich. unus Moreti, *Hyereus*. unus Puteani, *Hereus*. alii aliter. Scaliger, *Jereus*. optimus Urſini liber tam hic quam infra, *Hyrieus*. vere omnino. ne dubita. ſic & ib. VI. *proles Hyriea* ſcribendum. Ὑριεὺς Graecis eſt, quem Orionis patrem faciunt Parthenius Eroticis cap. XX. Antoninus Liberalis Metamorphoſi XXV. Palaephatus περὶ Μυθῶν. Scholia antiqua in Homeri Iliados lib. B. & Σ. & Nicandrum Ther. 15. ubi tamen perperam ὠριεὺς pro ὑριεὺς nunc legitur. Narrat quoque fabulam ex Ariſtomacho Scholiaſtes Germanici & Hyginus duobus locis poëtico Aſtonomico. ſed uttique pro *Hyrieo* eſt *Erythreus*. neſcio an mendoſe. Hunc Neptuni & Halcyones filium facit Homeri Scholiaſtes & Palaephatus, ut & Hyginus poëtico Aſtronomico fabula Tauri. ubi tamen *Hyrea* pro *Hyriea* ſolemni errore ſcribirur. In Mythologia Hygini Fab. CLVII. inter Neptuni filios *Rias ex Alcyone Atlantis filia* memoratur. etiam corrupte pro *Hyrieus*. Scholiaſtes Statii Theb. IX. ubi agit de Driante Orionis filio, *Avus enim Drias Neptuni filius fuit*. lege, *Hyrieus*. Apnd Hyginum quoque Fab. CXCIV. in hac narratione male omnino legitur, *Jupiter, Neptunus, Mercurius in Thraciam ad Byrſeum regem in hoſpitium venerunt*. cum teponendum ſit, *ad Hyrieum regem*. Cetera hujus fabulae foedis etiamnum modis illic corrupta ſunt. Scholiaſtes Statii Theb. III. 27. *Neptunus eum ad Oenopionem regem in hoſpitium veniſſet*. ubi, cum vetuſtus codex ad *Oriem regem* exhibeat, *ad Hyrieum regem* non dubito eſſe teponendum. Notetur autem in tranſcurſu, Hyrieum quibusdam tegem dici, quem Ovidius anguſti agelli cul-

Digitized by Google

Atque ita, Longa via eſt, nec tempora longa ſuperſunt,
Dixit; & hoſpitibus janua noſtra patet.
Addidit & vultum verbis; iterumque rogavit.
Parent promiſſis; diſſimulantque Deos.
Tecta ſenis ſubeunt, nigro deformia fumô:
Ignis in heſterno ſtipite parvus erat.
Ipſe genu poſito flammas exſuſcitat aurâ,
Et promit quaſſas comminuitque faces.
Stant calices. minor inde fabas, olus alter habebant:
Et fumant teſtu preſſus uterque ſuo.

Dum-

cultorem facit. Similiter variant auctores de Celeo, Triptolemi patre. Quidam Oenopionis filium faciunt Orionem, quos inter Servius ad lib. I. 548. & X. Æneïdos, ac Scholiaſtes Statii Theb. III. ſed de loco Statii mendoſo vidimus, ut fortaſſe Servius pari etiam modo ſit caſtigandus: alii enim rectius Oenopionis generum dicunt, cujus filiam Meropen duxerit uxorem. quamquam Apollodorus Sidenaei uxorem adſignet ante Meropes nuptias. Apud Parthenium de Orionis & Haerus Amoribus fabula minus nota occurrit. Noſter ei Lyricen amicam dat lib. II. Art. Amat. ſi ſana illic lectio eſt,

Pallidus in Lyrice ſylvis errabat Orion.

ſed *Dirces ſylvis* ſcribendum videri ſuo loco monui. Ceterum Scholiaſtes Statii ad lib. VII. Theb. 258. *Pelaſgum* dat Orioni patrem. ubi vetus liber *Pelargum* agnoſcit. Apollodorus è terra natum aſſerit, vel etiam ex Neptuno & Euryale, idque Pherecyde teſte. Heſiodus apud Nicandri Scholiaſten ex Neptuno & Gelone, Minois filia. Atque haec de Hyrieo & Orione. HEINS.

500. *Nec tempora longa ſuperſunt.*] Jam nox, inquit, adventat. NEAP.

503. *Addidit & vultum verbis.*] Lib. IIX. Metamorph.

——— *ſuper omnia vultus*
Acceſſere boni, nec iners, pauperque voluntas.

CIOFAN. Idem dixit in Metamorphoſi de Baucide & Philemone, apud quos Jupiter & Mercurius diverterant. NEAP.

504. *Diſſimulantque deos.*] Fingunt ſe deos non eſſe. CIOFAN.

505. *Nigro deformia fumo.*] Oſtendit pauperem & unam boni ſenecionis caſulam; & forſan aliud, nondum cognita fumi emiſſariâ. NEAP.

506. *Ignis in extremo ſtipite parvus erat.*] Lege ex Stat. Urſ. & quattuor Vatic. *Ignis in heſterno.* Idque agnoſcunt interpretes. CIOFAN. Sic explicat; quod Graeci uno verbo Ζώπυρον. In textu veteri, *in extremo ſtipite.* non diſplicet. NEAPOL. *Partus erat* volebat Heinſius. *externo* Margo Gryphii & multi ſcripti.

507. *Ipſe genu nixus flammas excuſſit ab aura.*] Exprimit geſtum hominis ignem ſuſcitantis. CIOF. *Excuſſit ab aura.* Non reprobo lectionem: ſed mihi ſedet etiam illa ex antiquis, *flammas exſuſcitat aurâ.* quâ locutione uſus in Metamorphoſi:

Inde foco tepidum cinerem dimovit, & ignes
Suſcitat heſternos, foliis & cortice ſicco
Nutrit, & ad flammas animâ perducit anili. NEAP.

Genu poſito Laeti, unus Farneſ. & prim. Ambroſ. utrumque rectum eſt. adi notas ad lib. III. Met. 240. deinde probe Zulich. Mazar. optimus Patav. prim. Farneſ. & quatuor alii, *flammas exſuſcitat aura.* cui verbo frequens apud Tullium uſus eſt. Livius Belli Punici libro I. cap. 3. *Ne quandoque parvus hic ignis incendium ingens exſuſcitet*, Turpilius Demiurgo, *apertae ſurae, brachia autem procera horrorem mihi ex corde exſuſcitabant.* Furius in Annalibus apud Macrobium:

Confirmat dictis ſimul atque exſuſcitat acres
Ad bellandum animos.

ſic *ſopitos ſuſcitare ignes* Virgilio duobus locis. *excitare foculum bucca* Juvenalis Satyra III. Lucanus libro VIII.

Excitat invalidas admoto fomite flammas.

Auctor Moreti, qui ſimilem deſcriptionem dedit,

Excitat & crebris languentem flatibus ignem.

Flatibus, hoc eſt quod *bucca* Juvenalis. Noſter *aura* dixit, quomodo alibi in his libris,

Ipſe ſui flatus ne ſonet aura cavet.

Inflagrare halitu ignem, dixit Solinus cap. V. *deinde nullo inflagrante halitu, ab ipſo numine ſit accenſum.* Noſter lib. VIII. Met. de Philemone: *ignes Suſcitat heſternos.* male ergo Neapol. amplectitur, *extremo ſtipite.* quod eſt in quibuſdam ſcriptis. cum *heſterno* optime ſeſe habeat. Adi Notas Met. IV. ỷſ. 662. Amor. III. Eleg. VII.

——— *heſternâ languidiore roſâ.*

Triſt. I. Eleg. III. ex veſtigiis veterum librorum;

Dumque mora eſt, tremulâ dat vina rubentia dextrâ.
  Accipit aequoreus pocula prima Deus.
Quae ſimul exhauſit; Da nunc bibat ordine, dixit,
  Juppiter. audito palluit ille Jove.
Ut rediit animus; cultorem pauperis agri
  Immolat, & magno torret in igne bovem.
Quaeque puer quondam primis diffuderat annis,
  Prodit fumoſo condita vina cado.
Nec mora: flumineam lino celantibus ulvam,
  Sic quoque non altis incubuêre toris.
Nunc dape, nunc poſito menſae nituere Lyaeo.
  Terra rubens crater, pocula fagus erant.

Ver-

Contigit heſternos ore tremente focos.

Heins. *Excuſſit ab ara* Voſſian. malim etiam, *Inde, genu poſito*, id eſt a ſtipite illo. *aura* autem pro flatu, ſpiritu, anima, ut apud Valer. Fl. III. 108. uti vide Heinſium.

508. *Et promit quaſſas.*] *Profert* multi ex melioribus. nam *premit* mox ſequitur,

Promit fumoſe condita vina cado.

ubi tamen Mazar. *Prodit*, eleganti locutione, cum uno Patav. & Gottorphiano. Met. IV. ex optimo codice, 655.

——— *laevaque à parte Meduſae*
Ipſe retro verſus ſquallentia prodidit ora.

Virgilius libro II. Æneid. 259.

——— *illos patefactus ad auras*
Reddit equus, laetique cavo ſe robore produnt.

ita monet in vetuſtiſſimo codice Longobardico legi Pierius Valerianus, non *promunt*. Heins. Sic apud Martial. VIII. 18.

Sic tua, Cirini, prodas Epigrammata vulgo,

Voſſianus codex Bibliothecae Leidenſis. vulgo, *premas*. vid. Heinſ. ad Claudian. I. de Rapt. 3. & ad Val. Flac. VIII. 17. *ponis* unus.

508. *Quaſſas.*] *Siccas* Sarrav. & alius. *caſſas* unus Medic. vid. III. Met. 508. *continuatque* duo.

508. *Comminuitque faces.*] Perſimilis locus eſt in eo, quem modo adduxi, libro:

Inde foco tepidum cinerem dimovit, & ignes
Suſcitat heſternos, foliisque & cortice ſicco
Nutrit, & ad flammas anima perducit anili:
Multifidasque faces, ramaliaque arida tecto
Detulit.

Virgilius lib. I. Æneid.

Suſcepitque ignem foliis, atque arida circum
Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam.

Ciofan.

509. *Minor inde fabas.*] Quid ponat praeter legumina? Haec apud veteres invenies in victu pauperum, aut Philoſophorum. Nunc vide, quae pararit hoſpitibus in Metamorphoſi Hyreo paullo ditior Philemon:

Quodque ſuum conjux riguo collegerat horto
Truncat olus foliis, furcâ levat ille bicorni
Sordida terga ſuis, nigro pendentia tigno;
Servatoque diu reſecat de tergore partem
Exiguam, ſectamque domat ferventibus undis:

Ne te, ſodes, abſtineas à reliquis. Neap.

509. *Olus alter habebat.*] *Habebant* Strozzae liber. & paulo poſt pro *ſpumat uterque* multi, *ſpumant*. Laeti, prim. Ambroſ. & quinque alii, *fumat*. Lege, *fumant*. ſic apud Juvenalem Satyra XIV. *grandes fumabant pultibus ollae.* ſed apud Martialem Xeniis Epigr. lib. XIII. 7. habes:

Si ſpumet rubra conchis tibi pallida teſta.

conchis enim faba, ut notum. niſi & illic *fumet* reponis. Heins.

510. *Et ſpumat teſta preſſus uterque ſua.*] Optimus Vatic. Stat. & Urſ. *teſtu ſuo.* ut etiam ſupra: quam lectionem libentius amplexandam puto, veterum ſcriptorum teſtimonio confirmatam. Ciofan. In aliis, *teſtu*. Utrumque receptum. Varro: *In teſtu caldo coquebatur.* Petronius: *Cum animadverto Enotheam cum teſto ignis pleno venientem.* Neapol. Pro *teſtu* plurimi veteres, *teſto*. alii, *teſta*. minus bene. dixi lib. II. ỹſ. 611. Heins. *Aeſtu* Putean. *toctus uterque* Petav. & Bernenſ.

511. *Dat.*] *Dant* Mazar. & Moreti.

515. *Ut rediit animus?*:] Haec vera lectio, quicquid turbant libri veteres. Vide Notas Epiſt. VI. ỹſ. 31. Heins.

517. *Primis diffuderat annis.*] Juvenalis: *Capillato diffuſum Conſule potat.* Vinum veteres aetate aeſtimabant. quis ignorat? hinc optimi, amariores calices. Seneca Epiſtolâ LXIV. *Quomodo in vino nimis vetere ipſa nos amaritudo delectat.* Hoc vitium in vino: ſeu melius, cùm illis delicium longum temporum ſpatium cauſſabat. Galenus Θε-

ρα-

Verba fuêre Jovis; Si quid fert impetus, opta:
 Omne feres. placidi verba fuêre ſenis:
Cara fuit conjux, primae mihi cura juventae
 Cognita; nunc ubi ſit quaeritis? urna tegit.
Huic ego juratus, vobis in verba vocatis,
 Conjugio dixi ſola fruere meo.
Et dixi, & ſervo, ſed enim diverſa voluntas
 Eſt mihi: nec conjux, & pater eſſe volo.
Adnuerant omnes: omnes ad terga juvencae
 Conſtiterant. pudor eſt ulteriora loqui.
Tum ſuperinjectâ texere madentia terrâ.
 Jamque decem menſes; & puer ortus erat.

Hunc

ευπᾶον. Μεθ. ιϛ'. *Μὴ μόνον πικροί τ' ἔγνωσαν ὑπὸ παλαιότητος οἱ οἶνοι.* Idem *περὶ Ἀντιδ. α'. Καλεῖται δὲ οἱ περὶ ταῦτα δεινοὶ παλαιοῦσθαι, τὸ μεταβάλλειν ἑτοίμως εἰς τὴν τοιαύτην ποιότητα τῶν παλαιουμένων. δριμύτης δ' ἐστὶν αὕτη μετὰ τοῦ θερμαίνειν σφοδρῶς, ὕστερον δὲ καὶ πικρότης.* Ex eodem diſcimus veterem illum morem, in eiſdem amphoris aetatem vini ſcripram; quem & tritus ille locus Petronii expreſſit: *Statim allatae ſunt amphorae vitreae diligenter gypſatae, in quibus pictatia erant affixa cum hoc titulo:* VINVM OPIMIANVM ANNORVM CENTVM. *Diffuſum* vinum eſt *κατεσχηματισμένον*. NEAPOL. *Deſuderat* Heinſ ad Epiſt. VIII. 61. ubi plura hîc adnotaturum promiſerat, nec tamen praeſtitit.

519. *Lino celantibus ulvam.*] In Metamorphoſi de lecto Philemonis:

 ——— *In medio torus eſt de mollibus ulvis.*

NEAP. *Lino celante dat ulvam* Pembroc.

520. *Incubuere thoris.*] *Diſcubuere* duo vetetes. ut lib. VIII. Met.

 Diſcubuere thoris Theſeus comitesque laborum.

HEINS. Vide tamen I. 402. & X. Met. 281.

521. *Nituere.*] *Enituere* Sarrav. & Petav.

522. *Terra rubens crater.*] Vas vinarium erat figulinum. NEAPOL. Forte, *Teſta rubens.* nam crateres ex aere ſolebant confici. ſic & *teſta rubens* Sedulio in praefatione carminis Paſchalis,

 At nos exiguum de paupere carpſimus horto,
 Rubra quod appoſitum teſta miniſtrat olus.

quod Ennodius eſt aemulatus carmine ad Olybrium,

 At mihi vix tellus tranſmittit pauperis horti,
 Rubra quid acceptum teſta refutat olus.

rubrum catinum dixit Perſius Sat. V. & *rubra parapſis* apud Martialem lib. XI. Ep. 28. & libro XIV. Ep. 114. *rubicundam teſtam* habes. HEINS. Sed vulgata ſervari poteſt, *terra rubens*, id eſt fictilis, erat pro cratere, ex aere fieri ſolito. *erat* plurimi ſcripti.

522. *Pocula fagus erat.*] Ex poculo etiam oſtendit curtam Hyrei ſupellectilem. Seneca in Hercule Oeteo:

 Pectora pauper ſecura gerit;
 Tenet è patulo pocula fago.

NEAPOL.

523. *Fert impetus ora.*] In meo eſt, *ſi quid fert impetus, opta.* NEAPOL. Francof. habet, *fert impetus, ede. feret* Bernenſ Met. XIV. 135.

 Elige ait, Virgo Cumaea, quid optes,
 Optatis potiere tuis.

BURM.

525. *Cura fuit conjux prima mihi cura juventa.*] *Primae mihi cura juventae* Maz. Zulich. prim. Farneſ. & quinque alii. Lege,

 Cara fuit conjux primae mihi cura juventae.

ſed praeſtat vulgatum. Statius Epicedio Patris,

 ——— *una tibi cognita taeda*
 Conjugia, unus amor.

vel, *prima juventa*, ut Strozzae liber & unus Moreti. multi alii, *prima mihi cara juventa.* Urſini codex,

 Cara fuit conjux, carae mihi prima juventae.

pro *Cognita* Mazar. Zulich. prim. Farneſ. & quatuor alii, *Condita.* ut ad urnam referatur. HEINS. Neſcio an ſatis Latine dicatur, *cara conjux fuit cura, cognita mihi primâ juventâ.* aliquid ſtribliginis mihi trahere haec verba videntur. ego, ſi per libros veteres liceret, legerem libentius,

 Cara fuit conjux, primae mihi flore juventae
 Cognita.

certe latet vitium. *cara mihi prima juventa* Bernenſ. & Putean. & duo alii. *primâ mihi grata* Junian.

530. *Sed pater.*] *Et pater* bene Zulich. Mazat. & alii quatuor. HEINS

532. *Conſtiterant.*] Unus Farneſ. *Conſtiterunt.*

&

Hunc Hyrieus, quia ſic genitus, vocat Uriona.
Perdidit antiquum litera prima ſonum.
Creverat immenſum: comitem ſibi Delia ſumſit.
Ille Deae cuſtos, ille ſatelles erat.
Verba movent iras non circumſpecta Deorum.
Quam nequeam, dixit, vincere, nulla fera eſt.
Scorpion immiſit Tellus. fuit impetus illi
Curva gemelliparae ſpicula ferre Deae.
Obſtitit Orion. Latona nitentibus aſtris
Addidit: &, Meriti praemia, dixit, habe.
SEd quid & Orion, & cetera ſidera mundo
Cedere feſtinant, noxque coartat iter?
Quid ſolito citius liquido jubar aequore tollit
Candida, Lucifero praeveniente, dies?

Fal-

& tum *Annuerunt* quoque legendnm. {Scribe etiam, *juvencae*. vaccam ab iis initam deſcribit. Heins.

532. *Pudor eſt ulteriora loqui.*] Corinm juvenci minxere. at Euphorion: *Λαβόντες ἂν οἱ θεοὶ τὴν τ᾽ ἱερῷ γηθέντες αὐτοῖς βοὸς βύρσαν ἀπεσπερμήνασιν εἰς αὐτήν.* Hoc, puto, ſibi vult Naſo. Neap.

535. *Hunc Hyreus, quia ſic genitus, vocat Uriona.*] Scaliger in ſupetiori loco,

Forte ſenex Hyreus, anguſti cultor agelli,
Hos videt, exiguam ſtabat ut ante caſam,

Ireus legebat. Quod ſi *Ureus* legas, patet ratio. hoc eſt, Οὐρεὺς. quemadmodum *οὐρεὺς* mulus, *παρὰ τὸ οὐρώδη γονὴν ἔχειν*, dicunt Grammatici. Ut litera prima ſit Graecorum *ο* exiguum: quae, ut Poëta notat, antiquum ſonum perdidit.

Perdidit antiquum littera prima ſonum.
Dan. Heins.

535. *Quia ſic genitus.*] Ἐκ τοῦ ὄρου. Neap.

535. *Vocat Uriona.*] Omnino ſic legendum, non *Oriona*; ut adhuc multi. Neap.

536. *Littera prima ſonum.*] Ov ſcilicet verterunt in O: diverſa tamen ſentit Strabo, qui de Oreo monte ſcribit lib. x. *Δοκεῖ δὲ καὶ ὁ Ὠρίων ἐνταῦθα τραφεὶς, οὕτως ὀνομασθῆναι.* Neapol. *Prima locum* Thuan.

537. *Creverat immenſum.*] *Crevit immenſis* Bern. *crevit in immenſum* quinque.

537. *Delia ſumpſit.*] *Fecit* Putean. & Sarravii & octo alii. poſtea, *Inde Deae* Sarravii.

541. *Scorpion immiſit tellus.*] Aratus:

Ἡ δ᾽ ἐξ αὐτῆς ἐπετείλατο θηρίον ἄλλο,
Νήσου ἀναῤῥήξασα μέσας ἑκάτερθε κολώνας,
Σκορπίον. ———

Neapol.

541. *Immiſit.*] *Emiſit* Moreti & duo alii.

542. *Curva gemelliparae.*] Attigit hunc locum lib. vi. Metam. 315. Ciofan. *Gemelliferae* multi. *ferre* hic interpretantur auferre Dianae ſua tela; ſed ſenſus eſt, ſcorpion voluiſſe ſua ſpicula curva, quae ipſe gerebat, in Latonam immittere, ſed Oriona obſtitiſſe. *Gemellipara* non eſt Diana, ſed Latona, quae Apollinem & Dianam edidit. Sapuit hic Criſpinus prae Marſo & Fanenſi; ſic *ferrum jugulo ferre* Sil. ix. 519. ubi vid. doctiſſ. Drakenb. Burm.

544. *Meriti.*] *Meritis* Mazarin. eadem varietas viii. Met. 503. *cape praemia facti*, ubi alii, *factis*. Burm.

545. *Sed quid & Orion.*] Fictio poëtica de citâ Orionis & ſiderum immerſione, ut dies illa illuceſcat, quâ Caeſar Octavianus in foro à ſe ſtructo templum Martis Ultoris conſecravit. Hanc eſſe ſuſpicor, quae notatur in veteri Kalendario iv. Idus Majas: np. lvdi marti in circ. Neap.

545. *Mundo.*] *Coelo* Sarrav. & tres alii. vid. ad ii. Met. 157.

547. *Liquido jubar aequore tollit.*] *Vitreo* pro diverſa lectione alter Mazarinianus. ut *vitreus pontus* Horatio. multi alii, *nitido*. mox pro *arma ſonabant* malim, *ſonarunt*. ut in Ibide, 126. *Laeva ſonavit avis*, non *volavit*, ex antiquis libris. Heins. Vid. Cl. Bentl. ad Horat. i. Satyr. viii. 41. *Lucifero proveniente* Moreti alter.

550. *Dedit.*] *Dabat* Putean. *movet* ejuſdem primus. mox *Victor* Sarrav.

552. *In Auguſto conſpicienda foro.*] Ipſemet Princeps in ſno monumento Ancyrano: VLTORIS TEMPLVM, FORVM AVGVSTVM, ET TEMPLVM APOLLINIS IN SOLO MAGNAM PARTEM :::::: (in hoc ſemiexeſo loco ſcribendum putat maxumus ille Muſarum ſacerdos Lipſius, A ME EMPTO) FECI. Suetonius in eodem: ubi & votum, & quae in cauſſa, & annum etiam habes. *Publica*. inquit cap. xxix. *opera plurima exſtruxit, ex quibus vel prae-*

Fallor? an arma ſonant? non fallimur: arma ſonabant.
Mars venit; & veniens bellica ſigna dedit.
Ultor ad ipſe ſuos coelo deſcendit honores,
Templaque in Auguſto conſpicienda Foro.
Et Deus eſt ingens, & opus. debebat in Urbe
Non aliter nati Mars habitare ſui.
Digna Giganteis haec ſunt delubra tropaeis:
Hinc fera Gradivum bella movere decet:
Seu quis ab Eöo nos impius orbe laceſſet;
Seu quis ab occiduo Sole domandus erit.
Proſpicit armipotens operis faſtigia ſummi:
Et probat invictos ſumma tenere Deos.
Proſpicit in foribus diverſae tela figurae;
Armaque terrarum milite victa ſuo.

Hinc

praecipua, forum cum aede Martis Ultoris, templum Apollinis in Palatio, aedem Tonantis Jovis in Capitolio. Fori exſtruendi cauſſa fuit hominum & judiciorum multitudo, quae videbatur, non ſufficientibus duobus, etiam tertio indigere. Itaque feſtinantius, necdum perfectâ Martis aede, publicatum eſt; cautumque, ut ſeparatim in eo publica judicia & ſortitiones judicum fierent. Aedem Marti bello Philippenſi pro ultione paternâ ſuſcepto voverat. Sanxit ergo, ut de bellis triumphisque hic conſuleretur Senatus: provincias cum imperio petituri hinc deducerentur; quique victores rediſſent, huc inſignia triumphorum inferrent. De Æditu0 hujus templi mentio in hoc lapide antiquo:

D. M.
T. PIAVIO AVG. LIB.
LIBERALI ÆDITVO
MART. VLTORIS
CLAVDIA EXOCHE
CONIVGI.
BENEMERENTI ET
SIBI FECIT.
VIXIT ANNIS LVII.

NEAP. Fabric. ad lib. IV. ex Pont. v. 10. citat, *in Auguſto continuata fore*, vitio memoriae.

553. *Eſt Deus, eſt ingens.*] Optima membrana, *Et Deus eſt ingens.* haec Germana lectio. NEAP.

553. *Et opus.*] Docta ſane ſequens cauſſa. Sed forſan & adeo magnifice ſtruxit, ut parentis etiam mortui deſiderium aliquâ in parte adimpleret. de quo Suetonius Julii cap. XLIV. *Jam de ornandâ inſtruendâque urbe, item de tuendo ampliandoque imperio plura ac majora in dies deſtinabat: in primis Martis templum, quantum nuſquam eſſet, exſtruere, repleto & complanato lacu, in quo naumachiae ſpectaculum ediderat.* NEAP.

555. *Tropaeis.*] *Triumphis*, adſueta permutatione, prim. Ambr. & Laeti. *vetuſtis* Patav. & alius.

556. *Bella movere decet.*] Et quid, niſi hoc illa ſuperius praefati Hiſtorici adſignificant? *ut de bellis triumphisque hic conſuleretur Senatus.* Idem antea in Capitolio agi ſolitum. Appianus in Punicis: Ἡ δὲ βουλὴ καὶ τέως ἐς τὸν πόλεμον ὁρμῶσά τι καὶ προφάσεις σκευαζομένη, πόλεως ὀχυρᾶς οὕτως καὶ ἐπικαίρου προσγενομένης, ἐξεφαίνετο τὴν γνώμην, καὶ ἐς τὸ Καπιτώλιον (ὅπερ εἰώθασι περὶ πολέμου σκοπεῖν) συνελθοῦσα, ἐψηφίσατο, Καρχηδονίοις πολεμεῖν. NEAP.

557. *Laceſſet.*] *Laceſſit* plurimi. *laceſſat* Strozzae. *nos impetus* Pembroc. *nos turpius* Putean. alter. *domandus erat* Arund. & Excerpta Douzae.

559. *Perſpicit.*] Libri meliores tam hic, quam paulo poſt, *Proſpicit.* HEINS. Vid. ſup. ℣. 393. quidam, *reſpicit.*

559. *Operis faſtigia ſummi.*] Ergo Martis ſignum poſitum etiam in templi trichoro (ſolitum hoc in aedificiis ſacris Romanis. Vitruvius: *Ornantque ſignis fictilibus, aut aereis inauratis earum faſtigia.* imo hodiernis ſtatuam illius, cui templum conſecratum in ipſo faſtigio, conlocare.) hinc, inquit, videt operis ſummi faſtigia, fores cum ſpoliis hoſticis, ſtatuas, quae in utraque fori porticu erant. Faſtigium Graecis ἀετὸς, αἴτωμα, τέλχωρον, πτερὸν, πτερύγιον. Euſtathius Iliade Ω: Ἰστέον ὅτι ἐκ τοῦ ἀετοῦ τοῦ ζώου καὶ μέρος τι τῶν ναῶν, οὐ μόνον αἴτωμα ἐλέγετο, ἀλλὰ καὶ ἀετὸς καὶ μέρος διὰ τὸ ἐοικέναι φασὶ πτέρυξιν ἀετοῦ. Ariſtophanes in Avibus:

Εἶτα πρὸς τούτοισιν, ὥσπερ ἐν ἱεροῖς οἰκήσετε.
Τὰς γὰρ ὑμῶν οἰκίας, ἐρέψομεν πρὸς αἰετόν.

Interpres: Διὰ τὰ ἐν τοῖς ναοῖς ἀετώματα· τὰς γὰρ τῶν ἱερῶν

Digitized by Google

Hinc videt Ænean oneratum pondere ſacro;
Et tot Iüleae nobilitatis avos.
Hinc videt Iliaden humeris ducis arma ferentem:
Claraque diſpoſitis acta ſubeſſe viris.
Spectat & Auguſto praetextum nomine templum,
Et viſum, lecto Caeſare, majus opus.
Voverat hoc juvenis tunc, cum pia ſuſtulit arma.
A tantis Princeps incipiendus erat.
Ille manus tendens, hinc ſtanti milite juſto,
Hinc conjuratis, talia dicta dedit:
Si mihi bellandi pater eſt, Veſtaeque ſacerdos
Auctor; & ulciſci numen utrumque paro:

Mars,

ἱερῶν εἴγας, πτερὰ καὶ αἰετὸς καλοῦσιν, ὡς φησὶν Ἴων ἐν Ἀγαμέμνονι. Inde *δίπτερος ναὸς*, aedes, quae uno & altero erat faſtigio. Neap.

560. *Et probat invictos illa tenere Deos.*] *Invictas ſumma tenere deas* Urſini, prim. Ambr. Zulich. & tres alii. Mazar. Voſſ. Arondel. Laeti plurimique praeterea, *invictos ſumma tenere Deos.* quidam etiam, *ſola tenere.* infra lib. II. 74.

Aurea poſſedit ſocio Capitolia templo
Mater, &, ut debet, cum Jove ſumma tenet.

Heins. *Invictas cuncta tenere Deas* Bernenſ. *ſcripta tenere* unus. *arma* duo.

561. *Diverſae tela figurae.*] Hoſtium ſpolia; arma ſcilicet fabricata ex more devictarum gentinm. Haeret menti, ſuſpicor, illud Suetonii: *Sanxit ergo inter alia, ut provincias cum imperio petituri hinc deducerentur; quique victores rediſſent, huc inſignia triumphorum inferrent.* Neap. *Tela ſagittae* Sarrav. *vela figurae* Vatic.

562. *Milite victa ſuo.*] Niſi capiamus *arma victa*, pro armis victarum gentium, quae ſolebant templis & domibus praefigi, durius dictum mihi videtur. nam *arma victa terrarum* notare deberent, quas ſuperavimus proeliis & bello. ut Vellej. lib. II. cap. 34. *Effecit, ut quorum arma viceramus, eorum ingenio vinceremus.* ſic *vincere bella* dici oſtendimus ad eundem Vellejum lib. I. cap. 8. *victos* etiam *arcus* mox 593. dicet, ſed paullulum alio ſenſu. in Puteaneo erat, *facta*, unde conjiciebat Heinſius, *fracta.* non male: nam ita ſolebant praefigi. forte *fixa* poſſet etiam legi. *Regnaque terrarum* Voſſian. Burm.

563. *Hinc videt Æneam.*] Idem anctor imaginum nomina non recenſet: *Statuas*, inquit, *omnium triumphali effigie in utrâque fori ſui porticu dedicavit.* Adde his inſignes Apellis tabulas, de quibus: *Mirantur Romae Caſtorem & Pollucem cum Victoriâ & Alexandro Magno; item Belli imaginem, reſtrictis ad terga manibus, Alexandro in curru triumphante: quas utraſque tabulas divus Auguſtus in fori ſui partibus celeberrimis dicaverat ſimplicitate moderatâ.* Neapol.

563. *Oneratum pondere caro.*] *Sacro* prim. Medic. & Thuaneus. placet, ut ad patrem ſimul & Deos penates reſpiciat. Met. XIII. 625.

——— *ſacra, & ſacra altera patrem,*
Fert humeris venerabile onus Cythereius heros.

Faſtorum I. 527.

Jam pius Æneas ſacra, & ſacra altera patrem,
Afferet.

lib. IV. 37.

Hinc ſatus Æneas (pietas ſpectata per ignes)
Sacra patremque humeris, altera ſacra, tulit.

Dido Ænea,

——— *nec quae mihi, perfide, jactas*
Preſſerunt humeros ſacra paterque tuos.

Heins. *Ornatum* Alter Mazar. Oner. *pondere magno* Moreti pr.

564. *Iüleae.*] *Iule tuos* Mazar. a manu pr.

565. *Hinc videt Iliaden.*] Deſcribit qualis erat Romuli ſtatua, gerens ſcilicet ſuper humeros Acronis ſpolia, Ceninenſium Ducis. Nota hiſtoria. Neapol.

566. *Acta ſubeſſe viris.*] Oſtendit qnamque imaginem ſuum ἔλεγχον habuiſſe rerum geſtarum; *indicem* quem vocat Tibullus in Panegyrico ad Meſſalam; Hiſtorici plerumque *titulum.* Livius lib. VIII. *Vitiatam memoriam falſis imaginum titulis reor, dum familia ad ſe quaeque famam rerum geſtarum honorumque fallente mendacio trahunt.* & lib. X. *Cujus imaginis titulo conſulatus cenſuraque & triumphus aequo animo legitur: ſi auguratum aut pontificatum adjeceritis, non ſuſtinebunt legentium oculi.* Neapol. *Depoſitis* Voſſ. & tres alii. *arma* tres. *facta* unus.

567. *Praetextum nomine.*] Id eſt inſignitum; & bene: nam templo etiam ornamento erat inſcriptum

Mars, ades; & ſatia ſcelerato ſanguine ferrum:
  Stetque favor cauſſâ pro meliore tuus.
Templa feres, & me victore vocaberis Ultor.
  Voverat; & fuſo laetus ab hoſte redit.
Nec ſatis eſt meruiſſe ſemel cognomina Marti:
  Perſequitur Parthâ ſigna retenta manu.
Gens fuit & campis, & equis, & tuta ſagittis;
  Et circumfuſis invia fluminibus.
Addiderant animos Craſſorum funera genti;
  Cum periit miles, ſignaque, duxque ſimul.
Signa, decus belli, Parthus Romana tenebat;
  Romanaeque aquilae ſignifer hoſtis erat.

Isque

ptum nomen tanti Principis. *Praetextum* eſt Latinis quidquid adſutum ad ornamentum: unde ſic dicti veſtium limbi, clavi, faſciae. Gloſſae, *παρυφὴ*, *praetextum*. At de voce Graecanicâ Pollux: *Αἱ δὲ παρὰ τὰς ᾤας παρυφαὶ καλοῦνται πέζαι καὶ πεζίδες, καὶ περίπεζα τὰ οὕτω παρεσφαρμένα.* Neap.

571. *Adſtanti milite juſto In conjuratos*] Lege ex antiquis, *Inſtanti milite juſto*. Neapol. Haec ſunt nihili. Scribe cum optimis maxima ex parte libris,

——— hinc ſtanti milite juſto,
Hinc conjuratis.

Heins. *Inſtanti milite Thraco* Bernenſ.

373. *Si mihi bellandi.*] Inemendata exemplaria habent, *pellendi*. Male. Neap.

373. *Pater eſt.*] *Et* Francoſ. Arond. & octo alii.

374. *Nomen utrumque pare.*] Patris & Pontificis maximi. Neap. *Numen utrumque* Urſini, Naugerii, prim. Farneſ. Voſſ. Arond. plurimique alii. & placet. Veſtam & Divum Julium innuit. ſic ſupra libro III. 421.

Ignibus aeternis aeterni numina praeſunt
Caeſaris.

Heins.

577. *Templa.*] *Tura* plurimi. *tela* tredecim. mox, *victor ab hoſte*, duo. *ab hoſte tulis* Patav.

579. *Nec ſatis eſt meruiſſe.*] Ex praedictis ſumit anſam dicendi de alio templo ejusdem cognominis, ab Auguſto in Capitolio extructo, ob recepta ſigna Romana à Parthis jam cum dedecore Imperii retenta. Nec dubium, duo Romae fuiſſe templa Martis Ultoris, cum & in nummis totidem diverſae ichnographiae appareant: ſed de aede haec Dio lib. LIV. Ἀμέλει καὶ θυσίας ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ναὸν Ἄρεος τιμωροῦ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ κατὰ τὸ τοῦ Διὸς τοῦ Φερετρίου ζήλωμα, πρὸς τὴν τῶν σημείων ἀνάθεσιν, καὶ ψηφισθῆναι ἐκέλευσε, καὶ ἐποίησε. Neap. *Nec ſatis eſt meruiſſe ſemel cognomina Martis* meliores. nempe *Marti* ſcribendum nam unus Patav. *ſui cognomina Marti.* alius, *ſui Martem.* Zulich. & Mazar. *meminiſſe mei.* mendoſe. alii, *meruiſſe ſibi*, vel, *ſui*, vel *ſatis*, vel, *quidem*, vel, *viro* male omnia. Heins.

580. *Signa retenta manu.*] Quae M. Craſſo ademerant. Haec Phraätes, qui nihil eorum, quae pactus fuerat, perfeciſſet, veritus ne bello ab Auguſto peteretur, anno Urbis conditae DCCXXXIII. ſigna militaria miſit, & captivos omnes, paucis demtis; quòd ſe ipſos pudore moti interemerant, aut in Parthiâ occulte remanſerant. Ea Auguſtus, quaſi bello aliquo Parthum viciſſet, accepit; jactabundus, quod in praeliis res amiſſas citra ullum certamen recuperaſſet. Videſis plura apud Vellejum, Florum, Oroſium, Horatium & alios. Neapol.

580. *Parthi manu.*] *Parthis* Voſſ. Urſin. Maz. prim. Medic. & quinque alii. Lege, *Partha manu.* Remed. Amor.

Vince cupidineas pariter Parthosque ſagittas.

ſic & *Partha tropaea* Propertio. & *Partha tellus* & *Parthi ſoci*, *Parthum aequor* Priſciano in Periegeſi, ỳſ. 869.

Quae protenta diu cinguntur ab aequore Partho.

ita veterrimus codex Reginae Suecicae, quo ſum uſus, nam vulgati, *aequore Perſo.* ſic *Maura jacula* Horatio lib. I. Od. XXII. *Non eget Mauris jaculis.* ita enim meliores ſcripti; quomodo alibi *Mauram undam* & *Mauros angues* dixit Silius libro III.

—— juga Pyrenes venatibus acer
Metiri jaculove extendere praelia Mauro.

Maurae poſtes Statius Tiburtino Manlii Vopiſci. & *Maura rura* Theb. IX. *Maurum Abilan* Feſtus Avienus Deſcriptione Terrae. Heins. *Proſequitur* Moreti & octo alii.

581. *Et campis, & equis.*] Nolo ad haec alium habeas interpretem praeter Dionem Caſſium lib.

Iſque pudor manſiſſet adhuc, niſi fortibus armis
  Caeſaris Auſoniae protegerentur opes.
Ille notas veteres, & longi dedecus aevi
  Suſtulit. agnorunt ſigna recepta ſuos.
Quid tibi nunc ſolitae mitti poſt terga ſagittae;
  Quid loca, quid rapidi profuit uſus equi?
Parthe, refers aquilas: victos quoque porrigis arcus.
  Pignora jam noſtri nulla pudoris habes.

Rite

XL. Τῇ δὲ, inquit, δὴ ὁπλίσει, καὶ τῇ τοῦ πολέμου διαχειρίσει τοιᾷδε χρῶνται· ἀσπίσι μὲν οὐδὲν νομίζουσιν· ἱπποτοξόται δὲ καὶ κοντοφόροι, τὰ πολλὰ κατάφρακτοι στρατεύονται· πεζοί τε, ὀλίγοι μὲν, καὶ οἱ ἀσθενέστεροι· τοξόται δ' οὖν καὶ ἐκεῖνοι πάντες εἰσίν· ἔκ τε γὰρ παίδων ἀσκοῦνται, καὶ ὁ οὐρανὸς ἔτι χώρα αὐτοῖς συναίρεται πρὸς ἀμφότερα, αὕτη τε γὰρ πεδιὰς ὡς πλήθει οὖσα, ῥᾷστα ἵππους τρέφειν ἐστὶ, καὶ ἐπιτηδειοτάτη καθιππεύεσθαι. Neap. *Et aquis* Petav.

583. *Addiderant animos Craſſorum funera genti.*] Anno V. C. dcc. Julius Obſequens: *M. Craſſus ad Parthos profectus, cum Eufratem tranſiret, multa prodigia neglexit. Cum etiam coorta tempeſtas, ſignifero ſignum arreptum merſiſſet gurgiti, & offendente nimborum caligine prohiberentur tranſire, pertinaciter perſeverans cum filio & exercitu interiit.* Ciof. *Craſſorum nomina* Putean. alter. & *dederant* Moreti & duo alii.

583. *Craſſorum funera genti.*] Hoc etiam Noſter tetigit peregregie in Arte:

Parthe dabis poenas: Craſſi gaudete ſepulti;
  Signaque barbaricas non bene paſſa manus.
Ultor adeſt, primisque ducem profitetur in annis:
  Bellaque non puero tractat agenda puer.

Neapol.

585. *Signa, decus belli.*] *Signa ducis miles* Excerpta Douzae & Putean. *ducis belli* Rumpfii & multi alii. mox, *Romanasque aquilas ſ. h. habet* Moreti unus.

589. *Ille notas veteres.*] Nam per xxxii. annos ſolidos poliri non valuit haec macula in armis Romanis. Neap. *Moras* Putean. alter.

590. *Suſtulit.*] *Solvit & agnorunt* unus. *ſigna reperta* Junian. & duo alii.

591. *Quid tibi nunc ſolitae ſagittae.*] *Solitas ſagittas* Erfurt, quare legebam,

Quo tibi nunc ſolitas mitti poſt terga ſagittas?

ut jam monui ad Ep. iv. Heins.

592. *Rapidi.*] *Profugi* unus Moreti.

593. *Parthe, refers Aquilas, victos quoque porrigis arcus. Pignora jam noſtri nulla pudorsi habes.*] Lib. i. de Remedio:

Ecce fugax Parthus, magni nova cauſa triumphi,
  Jam videt in campis Caeſaris arma ſuis.

Ciofan. Adde ad horum illuſtrationem nummos Auguſto cuſos; in quorum ſuperficie Parthus genn flexo ſigna Romana mann porrigens, in alterâ ſuosmet arcus & pharetras cum his litteris: CÆSAR AVGVSTVS AIGNIS RECEPTIS DE PARTHIS. Neapol.

593. *Victos quoque porrigis arcus.*] Cl. Baſnagius, qui Hiſtoriam Judaeorum Francico ſermone edidit, legendum eſſe contendit, *victus*, vel, *captos quoque porrigis arcus*, quaſi Parthus ſimul cum ſignis a Craſſo & Antonio captis, arcus quoque, à Romanis olim captos, Auguſto remiſerit; quod cum vir exactiſſimae diligentiae & eruditionis multiplicis Joannes Maſſonius in Vita Horatii pag. 301. oſtendiſſet minime veritati Hiſtoricae convenire, idem Baſnagius in altera Hiſtoriae Judaicae editione tueri conatus eſt, ſed tam infeliciter, ut omnium, qui in veterum monumentis exactiorem operam excutiendis poſuerunt, riſui ſe expoſuerit. quare facillimum fuit doctiſſimo Maſſonio argumenta, quibus hanc vindicat emendationem, nulla codicum auctoritate ſubnixam, & quae aperte Hiſtoriae & rei geſtae veritati repugnat, refellere, edita diſſertatione, quae in Hiſtoria Critica Reip. Literariae tom. xiii. cap. 4. legi poteſt. quibus nihil ut addamus exquiſita Maſſonii opera & diligentia facit. mirari modo lubet, magnos illos ὑποφήτας, qui dictatoria quadam majeſtate terrent hodie quoscumque, tam facile in ordinem redigi, ubi literas noſtras tractare incipiunt; & qui ſemper & ubique in Grammaticos & Criticos linguae petulantis tela vibrare ſolent, ubi ingentia illa ingenia ſe ad illas artes demittunt, ne tironibus quidem in iis comparandos eſſe, oſtendere. ſed aliter olent ſues, aliter catuli. in codicibus hic nulla eſt diſcrepantia, niſi quod in Mazariniano a manu prima ſit, *victor*, quod explicari poſſit, qui olim victor, Craſſo nimirum & Antonio ſuperatis, erat, nunc humilis, propria ſua arma, arcus, Auguſto porrigit, ſed tunc malim, *victor modo*, id eſt paullo ante. in duobus aliis erat, *pictos.* quod aliquis de ipſa Pharetra poſſet capere, quae pingi ſolebat, ut apparet ex Noſtro Epiſt. xxi. 173. ii. Met. 421. iv. 306. ſed fortaſſe librarii menti obverſati fuerunt *picti* Iridis *arcus* ex lib. xiv. Met. 838. ſed tutius eſt vulgatam retinere, & *victos arcus* intelligere, quos, quaſi revera victi eſſent, porrigunt. nam

non

Rite Deo templumque datum nomenque bis ulto,
Et meritus votis debita ſolvit honos.
Sollemni Ludos Circo celebrate, Quirites:
Non viſa eſt fortem ſcena decere Deum.
Pleiadas adſpicies omnes, totumque ſororum
Agmen, ubi ante Idus nox erit una ſuper.
Tum mihi non dubiis auctoribus incipit aeſtas;
Et tepidi finem tempora veris habent.

Idi-

non fuiſſe acie victos, ſed pro victis ſe geſſiſſe Parthos luce clarius Maſſonius evincit. & ita differunt hi *victi arcus* ab *armis victis* ſupra ℣ſ. 562. ubi vera fuit victoria, quare ibi addit, *milite victa*. Ex Paullo Marſo capitalis ingenii Gallus potuiſſet haec diſcere, qui explicat, *jam tu victus, ſupplex tua arma Caeſari Aug. porrigis.* ut enim poſt veram victoriam in triumpho arma & arcus ferebantur, ita hic Parthi cum ſignis finguntur arcus tradere. Propert. III. III. 17.

Tela fugacis equi, & braccati militis arcus.

praeterea perpetua fere loquendi conſuetudo & poëtici ſermonis elegantia (quam vix divini illi πανσόφοι capiunt) exigit, ut dicamus, *victos porrigit arcus*, non *victus*, quia poëtae illa adjectiva rebus magis quam perſonis accommodare ſolent. ita *victas*, *ſubmiſſas manus porrigere*; de quo vid. ad lib. I. Amor. II. 20. & ſupr. lib. III. 688. & ſi *victus* in vulgatis legeretur, rectius criticus reſcribendum eſſe cenſeret, *victos*. ſic apud Petron. cap. CXI. ubi in quibusdam legebatur, *porrexit victa manum*, recte reſtituerunt viri docti, *victam manum*. ſic Noſter VII. Met. 73. *Victa dabat jam terga Cupido*, pro, *victus Cupido*. & II. Met. 185. *victa remiſit frena ſuus rector*. & innumera talia. de verbo *porrigere* vid. ad lib. I. 646. Burm.

595. *Rite.*] De hoc verbo ſupra. Ciofan.

595. *Nomenque Biſulter.*] Lege, *Biſulte* cum Zulich. Mazar. plurimisque aliis. nonnulli, *Biſultum*, minus bene. Urſini liber, *numenque biſultum*. Sequenti etiam verſu, *Et meritus*, meliores, pro *Emeritus*. Heins. *Voti* multi ſcripti & editi. ſed & *Biſultor* ſe tueri poteſt, ut diſtinguatur, Deo fuit templum datum & nomen *Biſultor*. ut lib. I. XV. 96. *At vetus illa aetas, cui fecimus aurea nomen*. vid. & lib. VI. Faſt. 139. Gell. VII. 14. *Nominaque eis fecerunt* ἀθρῶν &c. vid. Comm. ad Auſon. Epiced. II. ℣ſ. I. *Nomen ego Auſonius*. ita apud Tacit. IV. Hiſt. 28. viri docti ſcribunt, *Gens Germanicae originis, ejurata patria Romanorum, nomen Agrippinenſes vocarentur.* Burm.

597. *Solemnes ludos Circi.*] Ergo eodem die ludi in Circo Marti fiebant: nec aliud ſibi volunt notae illae, quas ſupra citavi è Kalendario veteri. Jurarim Jovem lapidem, illos, quos olim vovere Conſules in bello contra Caeſaris percuſſores, quotannis poſtea exhibitos. Dio lib. XLVIII. ſub finem anni DCCLXXIV. Κἀν τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ τό, τε ὕδωρ τὸ Ἰούλιον ὀνομασμένον ἐς τὴν πόλιν ἐπωχετεύθη, καὶ ἡ πανήγυρις ἡ ἐπὶ τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς τοὺς σφαγέας εὐχθεῖσα ἀπὸ τῶν ὑπάτων ἐποιήθη· τά τε τοῖς ἑπτὰ ἀνδράσιν ὀνομασμένοις προσήκοντα οἱ ποντίφικες, ἐπειδὴ μηδεὶς ἐκείνων παρῆν, ἐπετέλεσαν. Reperitur qui legat, *ludos circum*, ſed is λογολέσχης ille Antonius Fanenſis. Neap. *Circum* Voſſian. Arondel. & plurimi alii. ut ſit appoſitio: in qua aſſiduus Noſter. ſic apud Livium lib. XXX. cap. II. libri meliores, *Cerealia ludos Dictator & Magiſter Equitum ex Senatus conſulto fecerunt.* & lib. XXXIX. cap. 22. *Ludi Taurilia facti ſunt.* nec pauciores, *Circo*. Helmaeſt. *circa*. Sed ne quid diſſimulem, placet impenſe cum Mazar. Zulich. & Hamburgenſi legi, *Solenni ludos Circo*. Heins. Durior illa appoſitio, *circum ludos*. ſi, *Circenſia ludos*, dixiſſent veteres, ut *Megaleſia*, *Floralia* &c. *ludos*; de quibus vid. ad Quinctil de Inſt. Orat. I. 5. nihil obſtaret. ſed legendum puto, *ſollemni circum ludo celebrate*. ita *celebrare theatra* &c. dicitur paſſim. & *ludos* aeque, ſi non rectius, *ſollemnes*, quam Circum dici credo. Burm.

599. *Adſpicies.*] *Invenies* Maz. *adſpicias* Gryph. Edit.

600. *Ubi ante Idus.*] III. Idus Majas Πλειάδες oriuntur heliace. Neap. *Nox erat* Moreti alter.

601. *Non dubiis auctoribus.*] Agit de his, quos ipſemet vidit: nam Columellae incipit aeſtas die nonâ menſis, Ptolemaeo decima quintà, fruſto veteris Kalendarii vigeſimâ ſecundâ. ex eo haec verba:

ÆSTAS EX XI. K. MAII
IN. X. K. AVGVST.
DIES LXXXXIIII.

Sed adverte, quod ibi aut menſium nomina falſo ſculpta, aut XI. *Kalendas Maji* eſt hujus menſis dies vigeſima ſecunda; ut ejusdem Auguſti dies, X. Kal. Auguſt. nam. dementia eſt cogitare voluiſſe, aliquem initium aeſtatis conjicere in diem vigeſimam primam Aprilis, cum ver alicui bipartitur. Neapol.

603. *Idi-*

Digitized by Google

IDibus ora prior ſtellantia tollere Taurum
 Indicat: huic ſigno fabula nota ſubeſt.
Praebuit, ut taurus, Tyriae ſua terga puellae
 Juppiter, & falſâ cornua fronte tulit;
Illa jubam dextrâ, laevâ retinebat amictus;
 Et timor ipſe novi cauſſa decoris erat.
Aura ſinus implet: flavos movet aura capillos.
 Sidoni, ſic fueras accipienda Jovi.
Saepe puellares ſubducit ab aequore plantas;
 Et metuit tactus adſilientis aquae:
Saepe Deus prudens tergum demittit in undas;
 Haereat ut collo fortius illa ſuo.

Lit-

603. *Idibus ora prior.*] Pridie Idus Tauri caput oritur ante ſolis ortum. Neap.

604. *Nota.*] *Certa* unus Moreti.

605. *Praebuit, ut Taurus.*] Quid de hoc ſenſerit Hiſtoriae Graecae parens ſupra notavi. Feſtus: *Alii eam à praedonibus raptam, & nave, quae Jovis tutelam, effigiem tauri, habuerit.* Vulgatos codices amo; nec aliter legendum cenſeo. *Tutela* eſt pictura aliqua numinis in puppe, à quâ nomen naves accipiebant: *tauri effigies* paraſemon; quod in prorâ. Neap.

607. *Jubam.*] *Jubas* Bernenſ. hujus loci non memineramus, cum ad III. Amor. v. 24. *jubas* tauro non tribui notabamus. quare illic *jubas* retinere quis poſſet, licet nec *notas* nos ſpernamus. Burm.

607. *Laeva retinebat amictus.*] Iisdem paene verbis Lucianus in Dialogo Ζεφύρου καὶ Νότου: Ὡς δὲ τοῦτ' ἐγένετο, δρομαῖος μὲν ὁ Ζεὺς ὥρμησεν ἐπὶ τὴν θάλατταν, φέρων αὐτήν, καὶ συνήχετο ἐμπεσών. ἡ δὲ πάνυ ἐκπλαγεῖσα τῷ πράγματι, τῇ λαιᾷ μὲν εἴχετο τοῦ κέρατος, ὡς μὴ ἀπολισθάνοι, τῇ ἑτέρᾳ δὲ ἠνεμωμένον τὸν πέπλον ξυνεῖχε. Aperte hic πέπλος ἐπίβλημα eſt, non ἔνδυμα: nam ſi primum, ad corpus preſſe haeſiſſet, non laevâ geſtaſſet, ut pallium, quod nomine amictus continetur. Apud Graecos πέπλος & uſum praebuit pallii & tunicae. Pollux: Καὶ ἐπίβλημα καὶ χιτών, πέπλος· ἔσθημα δὲ ἐστὶ διπλῆν τὴν χρείαν, ὡς ἐνδύεσθαί τε καὶ ἐπιβάλλεσθαι· καὶ ὅτι μὲν ἐπίβλημα ἐστὶ τεκμήραιτ' ἄν τις ἐκ τοῦ τῆς Ἀθηνᾶς πέπλου. ὅτι δὲ καὶ χιτών, ὅταν εἴπῃ Ξενοφῶν, περικατερρήξατο τὸν ἄνωθεν πέπλον· ἐξέφαινε γὰρ τότε καὶ τὰ στέρνα. Ἐπιβλήματα vero, quae & περιβλήματα, haec & Latini etiam dixere *circumjecta.* Varro lib. IV. de L. L. *Amictus eſt dictus amictum, id eſt circumjectum: à quo etiam, quod veſtes ſe involvunt, circumjectum appellans; & quod amictui habent purpuram circum, vocant circumtextum.* Neapol. Vid. II. Met. in fine.

610. *Sic fueras aſpicienda Jovi.*] Tunc illi curaerat tranare Oceani fluctus. Neap. *Accipienda* prim. Ambroſ. & duo alii. hoc eſt Jovis tergo. mox lege, *tergum demittit*, cum Mazar. Zulich. & multis aliis. Plures, *dimiſſit.* proxime verum. Vulgati, *dimiſit. dimittit* Farneſ. & tunc ſeq. vſ. *collo tuo* legendum. Heins. *Conſpicienda* Thuan. & alius.

611. *Subduxit.*] *Subducit* Putean. & Excerpta Douzae. recte. ut mox, *demittit.*

614. *Collo.*] *Tergo* Mazar. & duo alii.

615. *Sine cornibus ullis.*] Metamorphoſis II. initio:

Jamque Deus poſitâ fallacis imagine tauri
Se confeſſus erat, Dictaeaque rura tenebat.

Neapol.

617. *Taurus init coelum, te Sideni Juppiter implet, Parsque suum terrae tertia, &c.*] Mirifice huc facit quod ſcribit Hyginus de hoc Tauro. *Hic dicitur*, inquit, *inter aſtra conſtitutus, quòd Europam incolumem transvexerit Cretam, ut Euripides dicit. Nonnulli autem cum Io in bovem ſit converſa, ut Juppiter ei ſatisfacere videretur, inter ſidera conſtituiſſe, quo ejus prior pars apparet, ut Tauri, ſed reliquum corpus obſcurius videatur. ſpectat autem ad exortum Solem, cujus oris effigiem quae continent ſtellae, Hyades appellantur.* Legendus eſt & Germanicus, qui alias narrat opiniones, ſed hic minus conveniunt. Ciofan.

619. *Hoc alii ſignum, &c.*] Sic eſt in lib. Urſ. & aliis vetuſtioribus. vere. Ciofan. *Hoc coeli ſignum* alii multi.

619. *Phariam dixere juvencam.*] Iſidem, illam Inachi filiam. Neap.

620. *Quae bos ex homine eſt, ex bove facta Dea.*] Totum hoc carmen jam cecinerat in Epiſt. ad Lynceum. Ciofan.

621. *Tunc quoque priſcorum.*] Iisdem Idibus ſcirpea ſimulacra in Tiberim è ponte jacta. Dionyſius

Litoribus tactis ſtabat ſine cornibus ullis
Juppiter: inque Deum de bove verſus erat.
Taurus init coelum, te, Sidoni, Juppiter implet:
Parſque tuum terrae tertia nomen habet.
Hoc alii ſignum Phariam dixêre juvencam;
Quae bos ex homine eſt, ex bove facta Dea.
Tum quoque priſcorum virgo ſimulacra virorum
Mittere roboreo ſcirpea ponte ſolet.
Corpora poſt decies ſenos qui credidit annos
Miſſa neci; ſceleris crimine damnat avos.
Fama vetus: tum cum Saturnia terra vocata eſt,
Talia fatidici dicta fuere Dei:

Fal-

nyſius Halicarnaſſenſis libro primo: Τῦτο δὲ καὶ μέχρις ἐμοῦ διετέλουν Ῥωμαῖοι δρῶντες ὅσον τὸ μικρὸν ὕστερον ἐαρινῆς ἰσημερίας, ἐν μηνὶ Μαΐῳ, ταῖς καλουμέναις εἰδοῖς, διχομηνίδα βουλόμενοι ταύτην εἶναι τὴν ἡμέραν. NEAPOL.

621. *Virgo ſimulacra virorum.*] Intellige Veſtalem: non tamen una aderat, ſed omnes, & cum his Pontifices, & Praetores, aliique myſtae. Ipſus Halicarnaſſenſis: Ἐν ᾗ προθύσαντες ἱερὰ τὰ κατὰ τοὺς νόμους οἱ καλούμενοι ποντίφικες, ἱερέων οἱ διαφανέστατοι, καὶ σὺν αὐτοῖς αἱ τὸ ἀθάνατον πῦρ διαφυλάττουσαι παρθένοι, στρατηγοί τε καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν οὓς παρεῖναι ταῖς ἱερουργίαις θέμις, εἴδωλα μορφαῖς ἀνθρώπων εἰκασμένα, τριάκοντα τὸν ἀριθμόν, ἀπὸ τῆς ἱερᾶς γεφύρας βάλλουσιν εἰς τὸ ῥεῦμα τοῦ Τιβέριος, Ἀργείους αὐτὰ καλοῦντες. Habes numerum de ſcirpeis ſimulacris; & aliud certum, falſo legi in antiquis codicibus Varronianis: *Argei fiunt ex ſcirpeis. Simulacra ſunt hominum* XXIV. *& quotannis à Ponte Sublicio à ſacerdotibus publice jaci ſolent.* Adde numeris VI. alios: licet non repellat priſcam editionem Galliae ſuae flos Hadrianus Turnebus. NEAP. *Vulgo ſimulacra deorum Mitti ſolent* codex Politiani & Urſini, niſi quod in illo poſteriori, *ſolet*; & pro *vulgo*, *virgo* cum vulgatis. optimus Patav. *Tu quoque priſc. virgo ſ. virorum Mit. rob. ſcir. pon. ſoles.* eo & ſeptem alii alludunt, in quibus, *Tu ſolet. virgo* ad Veſtales referendum, de quibus Feſtus in *Argei.* quae tamen non ſolae faciebant haec ſimulacra, ſed pontifices etiam, ut Halicarnaſſeus nos docet. quare *vulgo* magis arridet cum Politiani codice. Varro, *Argei fiunt ex ſcirpeis. Simulacra ſunt in hominum* XXIV. *& quotannis à Ponte Sublicio ſacerdotibus publice jaci ſolent.* Praeterea pro *virorum* Gottorph. & ſeptem alii, *deorum* pro *reorum*, ut puto. frequenti errore. ſic Pont. lib I. Eleg IV. ſcribendum cenſeo:

I nunc & veterum nobis exempla reorum,
Qui forti caſum mente tulere, refer.

& in Ibide, 189.

In te tranſcribet veterum tormenta reorum;
Manibus antiquis cauſa quietis eris.

Quibus locis *virorum* nunc legitur. Claudianus lib. II. in Rufin. *Veteresque reos ex ordine quaerit.* Hic tamen nihil cenſeo temere mutandum, cum totum diſtichon ſic, ut nunc legitur, in vulgatis libris, à Lactantio citetur lib. I. Inſt. Divin. cap. 31. HEINS. in antiqua Lactantii editione Romana An. 1470. eſt, *tum quoque* &c. *ſoles.*

622. *Roboreo ponte.*] Hic, ut vidiſti, eſt *ſublicius*: ſic dictus à ſublicis. His tantum ſine aere aut ferro ſtetit diutius ſuffultus: inde ξυλίνην γέφυραν nominat Plutarchus. Scio etiam Graecos vocaſſe ἱεράν: forte quod eo, inquit Varro, *ſacra & ultra & cis Tiberim non mediocri ritu fiebant.* An ipſe vere ſacer habitus à populo? Dionyſius lib. III. Ἣν ἄχρι τοῦ παρόντος διαφυλάττουσιν, ἱερὰν εἶναι νομίζοντες· εἰ δέ τι πονέσειεν αὐτῆς μέρος, οἱ ἱεροφάνται θεραπεύουσι, θυσίας τινὰς ἐπιτελοῦντες ἅμα τῇ κατασκευῇ πατρίους. NEAP. *Robuſto* Bernenſ.

623. *Poſt decies ſenos.*] Sexagenarios; antiquâ & propriâ voculâ *caſnares.* Varronis Sexage: *Vix effatus erat, cum more majorum ultro caſnares arripiunt, de ponte in Tiberim deturbant.* *Caſnar* eſt Feſto ſenex, ſed Oſcorum lingua. NEAP.

623. *Credidit.*] *Condidit* Putean & Bernenſ. forte recte; ut reſpiciat aliquem auctorem, qui hoc memoriae prodidit. vid. ad Eleg. in Druſ. ỳſ. 343 BURM.

626. *Fatidici dicta fuiſſe ſenis.*] Illa ipſamet verba:

Στείχετε μαιόμενοι Σικελῶν Σατουρνίαν αἶαν,
Ἠδ' Ἀβοριγενέων Κοτύλην, οὗ νᾶσος ὀχεῖται,
Αἷς ἀναμιχθέντες δεκάτην ἐκπέμψατε Φοίβῳ,
Καὶ κεφαλὰς Ἅδῃ, καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα.

NEAPOL. *Fuere* meliores. pro *ſenis* optimus Mediceus, *Dei.* ut de Apolline agatur. ſic lib. II.

Fati-

Falcifero libata ſeni duo corpora, gentes,
   Mittite; quae Tuſcis excipiantur aquis.
Donec in haec venit Tirynthius arva, quotannis
   Triſtia Leucadio ſacra peracta modo.
Illum ſtramineos in aquam miſiſſe Quirites.
   Herculis exemplo corpora falſa jaci.
Pars putat, ut ferrent juvenes ſuffragia ſoli,
   Pontibus infirmos praecipitaſſe ſenes.
Thybri, doce verum: tua ripa vetuſtior Urbe.
   Principium ritûs tu bene noſſe potes.
Thybris arundiferum medio caput extulit alveo;
   Raucaque dimovit talibus ora ſonis:
Haec loca deſertas vidi ſine moenibus herbas:
   Paſcebat ſparſos utraque ripa boves.

Et

Fatidicum verbis fallere velle Deum.
certe *ſeni* proximo verſu denuo ſequitur. Sed Dodonaeum fuit Oraculum. ut ex Macrobio lib. I. cap. 7. & Lactantio lib. I. Inſtitut. Divinar. 38. diſcimus. quare ſcribendum, *fatidici Jovis.* prior Syllaba in *ſenis* ex ultimâ praecedentis vocis fuit repetita. quod errori cauſam dedit. & ſic Erfurtanus à manu prima. HEINS. Arnobius tamen lib. II. pag. 91. *ex Apollinis monitu* factum ſcribit. vid. Dion. Hal. lib. I. Ant. cap. 19. & Steph. in Ἀβοριγενες. BURM.

627. *Falcifero libata ſeni.*] In denariis antiquis Saturni imagini falcem videas ſubjectam, quod huic deo inſertiones ſurculorum pomorumque educationes, & omnium cujuſcemodi fertilium, tribuebant diſciplinas. antiqui praeterea è ſtercore foecunditatem agris ab illo comparatam. unde *Sterculus* ſit dictus. Cyrenenſes quoque mellis ac fructuum repertorem cenſebant Saturnum. Videatur Macrobius Saturnal. libro primo cap. 7. De falce tamen Saturni aliam rationem idem capite mox ſubſequenti addit, κρόνον nempe & χρόνον eosdem eſſe, cui falcem ideo aſſignari, quòd tempus metat omnia & incidat. probabili ſane argumento. Nec tamen reſpuenda prior ratio eſt. Nam & Saturni falcem in Siciliam decidiſſe fabulati ſunt veteres, quod haec inſula prae ceteris à fertilitate commendetur. Quid quod ipſum *Saturni* nomen a *Satu* grammatici deducunt? HEINS.

629. *Donec in haec venit.*] Hic mitius oraculi mentem interpretatus, omnemque ἀνθρωποθυσίαν ab Italiâ rejecit. Sed quae curſu aevi non redeunt? Trita & vulgata eſt ſub aliquibus Caeſaribus extiſpicio puerilis victimae. De antiquâ plura vide, ſi vacat, apud Euſebium lib. IV. τῆς Προπαρασ. NEAPOL.

630. *Triſtia Leucadio ſacra peracta Deo.*] Sic omnes libri ſcripti. neque aliter apud Lactantium hodie legitur. Idque aperte & ſtrenue confirmat Ovid. ipſe lib. V. Triſt. Eleg. III.

Hinc ego dum muter, vel me Zanclea Charybdis
   Devoret, atque ſuis ad Styga mittat aquis:
Vel rapidae flammis urar patienter in Ætnae,
   Vel freta Leucadii mittar in alta Dei.

CIOFAN. In meo, qui vix legi poteſt, adeo tineis adroſus, *Leucadio ut ſacra peracta Deo.* ad verum. Strabo lib. X. Ἦν δὲ καὶ πάτριον τοῖς Λευκαδίοις κατ' ἐνιαυτὸν ἐν τῇ θυσίᾳ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀπὸ τῆς σκοπῆς ῥιπτεῖσθαί τινα τῶν ἐν αἰτίαις ὄντων, ἀποτροπῆς χάριν, ἐξαπτομένων ἐξ αὐτοῦ παντοδαπῶν πτερῶν, καὶ ὀρνέων, ἀνακουφίζειν δυναμένων τῇ πτήσει τὸ ἅλμα· ὑποδέχεσθαι δὲ κάτω μικραῖς ἁλιάσι κύκλῳ περιεστῶτας πολλοὺς, καὶ περισώζειν εἰς δύναμιν τῶν ὅρων ἔξω τὸν ἀναληφθέντα. NEAP. Imo *Lucadio modo* cum Naugerii, Urſini, Mazar. Zulich. & duobus aliis. nec aliter Lactantius. vide Strabonem lib. X. de hoc ritu. HEINS. Quem vid. ad V. Triſt. II. 76. Turneb. XIX Adv. 17. recte explicat, homines in aquam praecipitatos, ut aliqui ſe ex Leucadia petra praecipitare ſolebant. de quo vide ad Epiſt. XV. 165.

631. *Stramineos in aquam miſiſſe Quirites.*] Similem fere ritum Lipſiae a meretricibus celebratum ſcribit Pfeiffer. Rerum Lipſienſium lib. III. §. 18. illas ſcilicet ſolitas olim primis jejunii quadragenarii diebus imaginem ſtramineam deformis viri, longa pertica ſuffixam, ſequente omni meretricum agmine, tuliſſe ad Pardam flumen, ibique, cum carminibus in pallidam mortem, praecipitaſſe; dicentes ſe luſtrare urbem, ut ſequenti anno a peſtilentia eſſet immunis. Quam ille cerimoniam a Venetis Populis repetit. de hoc vero ritu vide late agentem Colum. ad Ennii fragmen. ex I. Annal. pag. 28. qui tamen neſcio unde Dodonaeum Apollinem petierit, ex cujus reſponſo ſacra illa ini-

Et quem nunc gentes Tiberin noruntque timentque,
 Tunc etiam pecori deſpiciendus eram.
Arcadis Evandri nomen tibi ſaepe refertur:
 Ille meas remis advena torſit aquas.
Venit & Alcides, turbâ comitatus Achivâ.
 Albula, ſi memini, tunc mihi nomen erat.
Excipit hoſpitio juvenem Pallantius heros:
 Et tandem Caco debita poena venit.
Victor abit, ſecumque boves, Erytheïda praedam,
 Abſtrahit. at comites longius ire negant.
Magnaque pars horum deſertis venerat Argis:
 Montibus his ponunt ſpemque Laremque ſuum.
Saepe tamen patriae dulci tanguntur amore;
 Atque aliquis moriens hoc breve mandat opus:

Mit-

initium habuerat; Apollo enim ille *Dodonaeus* non vocatur ab Arnobio, ſed ſimpliciter Apollo. metuo ne operae hunc errorem viro docto addiderint, vel memoria ipſi impoſuerit. BURM.

632. *Falſa.*] *Miſſa* duo.

633. *Pars putae, ut ferrent.*] Sententiam hujus loci nullam expedies ſine Nonio Marcello. *Cum in quintum*, ille ait, *gradum pervenerant, atque habebant ſexaginta annos, tum denique erant à publicis negotiis liberi atque expediti, & otioſi: ideo in proverbium quidam putant veniſſe, ſexagenarios de ponte dejici oportere, id eſt, quod ſuffragium non ferant, quod per pontem ferebant.* His adde Feſtum in haec verba: *Exploratiſſimum illud cauſſae eſt, quo tempore primum per pontem coeperunt Comitiis ſuffragium ferre, juniores conclamavere, ut de ponte dejicerentur ſexagenarii: quia nullo publice munere fungerentur; ut ipſi potius ſibi quam illis deligerent imperium.* idque ex Sinnio Capitone etiam firmat. Inde lux Ciceroni venit primo Rhetoricorum: *Pontes diſturbat, ciſtas dejicit.* & his quoque alibi: *Nempe tu & populum ſuffragiis, & magiſtratum conſilio privaſti, cum pontes diſturbaſti*;. & trecentis ſcriptorum locis. NEAPOL.

633. *Suffragia.*] *Solatia* Voſſ. mox, *praecipitare*; multi.

636. *Tu bene noſſe potes.*] *Putes* Sarravian. forte, *te bene noſſe putem.*

637. *Arundiferum.*] *Arundineum* Moreti. *alveo* Petavian. deinde, *paucaque*, Putean. & unus Medic. Heinſius malebat, *glauca.*

637. *Mediis caput extulit undis.*] Libri vett. *medio caput extulit alveo.* Reſcribas ut placet. NEAPOL.

639. *Haec loca deſertas.*] Multa hujus narratiunculae exſtant apud Feſtum in voce *ſexagenarios*, ſub initium loci; cujus partem tempus edax abſumpſit. NEAPOL.

639. *Vidi.*] *Vidi & ſine moenibus herbas* Regius & Bernenſ.

640. *Sparſas boves.*] *Sparſos* meliores. HEINS. Vid. lib. VI. 80. *paucos* tres libri & Edit. prim. & Gryph.

641. *Et quem nunc gentes Tyberim noruntque timentque.*] *Tyberis* Urſini & unus Puteaneus. *Tyberin* prima editio. putabam aliquando, *Tyberinum horrentque timentque.* HEINS. *Noſcuntque* Moreti, Arund. & Petav.

646. *Albula.*] *Albida* Junian. *ſic memini* Thuan.

646. *Tunc mihi nomen erat.*] Nondum in meas aquas immerſus Rex Tiberinus. Noſter in IV.

Cumque patris regnum poſt hunc Tiberinus haberet;
 Dicitur in Tuſcae gurgite merſus aquae.

NEAPOL.

648. *Caco debita poena fuit.*] *Poena venit* Mar. Zulich. prim. Ambroſ. prim. Medic. opt. Patav. Voſſ. & ſeptem alii. bene. dixi ad Epiſt. IV. vſ. 113. Triſt. lib. II. vſ. 126. ex veteri libro:

Cujus in eventu poenae clementia tanta eſt,
 Venerit ut noſtro lenior ira metu.

Non, *ut fuerit*, quod eſt in vulgatis. lib. IV. Eleg. V.
 Dum veniat placido mollior ira Deo.
ſic *Venit amor gravius quo ſerius* Epiſtola IV. & alia his ſimilia paſſim, de quibus vide Paſſeratium ad Propertii Eleg. V. lib. I. vſ. ult. HEINS.

649. *Erytheida praedam.*] Turneb. XIX. Adv. 17. legit, *boves Erithyidas ultor abſtrahit.* & ita Vatic. & duo alii. vid. ſupr. ad lib. I. 543. *abſtulit* Junian. Mazar. & Ambroſ. *abſtruit* Patav. unus.

650. *Et comites.*] Herculis ſcilicet. Vetus habet, *at comites.* Si attendis, verius: nam Herculi animus erat ulterius progredi, non vero comitibus. NEAP. *Longius ire jubet* Vatic. & Patav.

651. *Magnaque pars horum deſertis manſit in agris.*] Urſini liber, *arvis.* probabilius. CIOFAN.

Vene-

Mittite me Tiberi: Tiberinis vectus ut undis
Litus ad Inachium pulvis inanis eam.
Diſplicet heredi mandati cura ſepulcri:
Mortuus Auſoniâ conditur hoſpes humo.
Scirpea pro domino Tiberi jactatur imago,
Ut repetat Grajas per freta longa domos.
Hactenus: ut vivo ſubiit rorantia ſaxo
Antra, leves curſum ſuſtinuiſtis aquae.

CLare nepos Atlantis, ades: quem montibus olim
Edidit Arcadiis Pleïas una Jovi.

Pacis

Venerat agris Urſini, prim. Ambroſ. Mazar. Zulich. & tres alii. Scribe, *venerat Argis*. hinc enim Argei dicta ſimulacra ſcirpea, quae in Tyberim jactata. de quibus Halicarnaſſeus lib. I. Varro loco, quem ſupra adduximus, & Feſtus in *Argei*. Argis enim comitatum omnem Hercules in Latium excurrens adduxerat. ſic Virgil. lib. x. 778.

Egregium Antorem latus inter & ilia figit,
Herculis Antorem comitem, qui miſſus ab Argis
Haeſarat Evandro.

Heins.

652. *Montibus his ponunt.*] Collem Saturnium occuparunt, unde & *Saturnii* dicti, & *Saturnalia* primi inſtituerunt comitatus hic Herculis. rem narrat Macrobius Saturnalium libro primo capite ſeptimo. Malim etiam, *remque*. Porphyrius Panegyrico ad Conſtantinum:

——— *ſervire volunt, mirabile dictu!*
Remque Laremque ſuum.

Heins.

653. *Tanguntur.*] *Torquentur* Sarravii codex. *dulcis* etiam Moreti.

655. *Mittite me in Tiberim.*] Nam Κακῶς mortuus putabatur apud Graecos in alienâ terrâ ſitus. inde Sophoclea Electra Oreſtis cineres in manibus vaſculo incluſas tenens:

Ὅπως, inquit, *θανὼν ἔκειςο τῇ τόθ' ἡμέρᾳ,*
Τύμβου πατρῴου κοινὸν εἰληχὼς μέρος.
Νῦν δ' ἐκτὸς οἴκων κἀπὶ γῆς ἄλλης φυγὰς,
Κακῶς ἀπώλου σῆς κασιγνήτης δίχα.
Κοὔτ' ἐν φίλαισι χερσὶν ἡ τάλαιν' ἐγὼ
Λουτροῖς ἐκόσμησ', οὔτε παμφλέκτου πυρὸς
Ἀνειλόμην ὡς εἰκὸς ἄθλιον βάρος.
Ἀλλ' ἐν ξένῃσι χερσὶ κηδευθεὶς τάλας,
Σμικρὸς προσήκεις ὄγκος ἐν σμικρῷ κύτει.

Neapol. Τὸ *in* libri quidam non agnoſcunt. *me Tyberis* Strozzae codex. Scribe, *Mittite me Tyberi.* ſic infra, *Tybri jactatur imago.* ubi non eſt audiendus Neapolis, qui *in Tyberim* ex antiquis codicibus reponit. ſic apud Maronem lib. xi.

——— *ſpolia occiſis derepta Latinis*
Conjiciunt igni.

pro in ignem. Heins. *Me Tyberim* Bernenſ. vid. Gronov. ad Senec. Conſ. ad Marc. cap. v.

655. *Vectus ut undis.*] *In undis* plurimi. *ab undis* duo.

656. *Pulvis inanis eam.*] Prius cremari volebant: non mirum; mandabant ex more ſuae gentis. Lycophronis interpres: *Ἔθος ἦν τοὺς ἀλλαχοῦ τῆς πατρίδος τεθνηκότας καίειν, καὶ τὴν τέφραν αὐτῶν ἐν χρυσαῖς καὶ λάρναξι, καὶ ἀμφιφορεῦσι εἰς τὴν πατρίδα κομίζειν, ὅπερ ἐγένετο ἐν τῇ ψ τῆς Ἰλιάδος καὶ ἐπὶ Πατρόκλῳ καὶ Ἀχιλλεῖ.* Neap.

658. *Mortuus.*] *Hic tuus* plurimi. *hinc tuus* unus. *exſul humo* Ambr. pr.

659. *Scirpea pro domino.*] Paulo aliter originem hujus ritus perſecutus eſt Macrobius Saturnal. libro primo capite 11. Epicadus *refert Herculem occiſo Geryone cum victor per Italiam armenta duxiſſet, ponte, qui nunc Sublicius dicitur, ad tempus instructo, hominum ſimulacra, pro numero ſociorum, quos caſu peregrinationis amiſerat, in fluvium demiſiſſe, ut aqua ſecunda in mare devecta pro corporibus defunctorum veluti patriis ſedibus redderentur. & inde uſum talia ſimulacra fingendi inter ſacra manſiſſe*: addit idem Macrobius deinde & aliam originis cauſam, quam nos exhibuimus Faſtorum tertio ℣ſ. 339. de ambiguo oraculi praecepto, *καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα.* Heins. *Stupea* Moreti.

659. *Tiberi jactatur imago*] Sic idem liber. ſequor. Ciofan. Ex manuſcriptis & meis omnibus antiquis legas, *in Tiberim.* Neap.

660. *Ut repetant*] *Repetat* Bernenſ. *& repetit* Junian. *ut repetat longas* pr. Ambroſ. & tres alii.

661. *Hactenus: ut ſubiit vivo.*] Duo optimi ex iisdem, *Hactenus & vivo ſubiit.* Neapol. *Ut vivo* Urſini. Mazar. Voſſian. Arondel. plurimique alii. ut Epiſt. Sapphus:

Hactenus; ut media caetera nocte ſilent.

Heins.

662. *Le-*

Pacis & armorum Superis imiſque Deorum
  Arbiter, alato qui pede carpis iter.
Laete lyrae pulſu, nitidâ quoque laete palaeſtrâ;
  Quo didicit culte lingua favente loqui.
Templa tibi poſuere Patres ſpectantia Circum
  Idibus. ex illo eſt haec tibi feſta dies.
Te, quicumque ſuas profitetur vendere merces,
  Ture dato, tribuas ut ſibi lucra, rogat.
Eſt aqua Mercurii portae vicina Capenae:
  Si juvat expertis credere; numen habet.

Huc

662. *Leves.*] Id eſt celeres, rapide fluentes, Broukh. ad Tibul. II. VI. 8. vid. ad Val. Flac. I. 389.

663. *Clare nepos Atlantis, ades.*] Mercurium intelligit ex adjunctis. ſic prope lib. I. Metamorphoſ.

—— Natumque vocat, quem livida partu
Plejas enixa eſt.

Ciofan. Apoſtrophe ad Mercurium, cum de aede eidem ſacrâ & ſacrificio ſit acturus. Neapol. *Care* Voſſ. & quinque alii.

664. *Pleias una.*] *Uda* volebat Cl. Bentlejus. ſed vid. ad Epiſt. XV. 162.

665. *Superis imiſque Deorum.*] Pariſſime Horatius Odâ X. libro primo:

—— Superis Deorum
Gratus, & imis.

Neapol.

667. *Lyrae pulſu.*] *Lyra pulſa* Thuan. & pro *nitida* Francof. *nuda*.

668. *Quo docente.*] *Favente* opt. Patav. Laeti, prim. Ambroſ. Mazar. Zulich. Voſſ. & duo alii. quod magis arridet. ſupra initio libri IV.

Alma fave dixi geminorum mater amorum.

Apulejus Metam. XI. *Sequebatur chorus carmen venuſtum iterantes, quod, Camenarum favore ſollers poëta modulatus, edixerat.* Heins.

669. *Templa tibi poſuere patres.*] Iisdemmet Idibus, ſub annum poſt Romam conditam CCLVIII. Livius lib. II. 21. *Eodem anno Signia colonia, quam Rex Tarquinius deduxerat, ſuppleto numero colonorum iterum deducta eſt, Romae tribus una & viginti factae, aedes Mercurii dedicata eſt Idibus Majis.* Per id tempus etiam collegium mercatorum inſtitutum. Idem paullo poſt cap. 27. *Certamen Conſulibus inciderat, uter dedicaret Mercurii aedem.* (Conſules erant Appius Claudius Regillenſis & P. Servilius Priſcus: ſed populus dedicationem aedis dedit M. Lectorio Primipili Centurioni) *Senatus à ſe rem ad populum rejecit. Utri eorum dedicatio juſſu populi data eſſet, eum praeeſſe annonae, mercatorum collegium inſtituere, ſolemnia pro Pontifice juſſit ſuſcipere*; id eſt Mercurialium. Sic dicti Sodales illi. Cicero in Epiſtolâ ad Fratrem, lib. II. cap. 5. *M. Furium Flaccum equitem Romanum, hominem nequam, Mercuriales & Capitolini de Collegio ejecerunt.* Sed quid ſupprimam, quod ſentio? non memini legiſſe Pontificem pro principe hujus ſodalitatis, ſed Magiſtrum, ut habuit vetus illud collegium Saliorum. Vide hunc lapidem (apud Gruter. CCCXVII. 5.)

L. STATTIO II. PHILEROTI MAGISTRO
MERCVRIALI ET AVGVSTALI,
NOLÆ ET DIERIÆ Ɔ L. RVFÆ VXORI,
ET L. STATTIO L.L. AMPLIATO, EX
TESTAMENTO L. STATTI
PHILEROTIS. Neapol.

Pro *Pontifice* apud Livium eſt pontificis vice, loco. Nam plerumque Pontifices dedicationis ſolemnia peragebant. *Magiſtri* autem omnes dicebantur, qui in collegiis principes erant, & reliquis praeerant. quae ut notiſſima illuſtrare non puto neceſſarium. Burm.

669. *Spectantia Circum.*] Sed maximum ibi locant priſci Topographi; Mercurii unum, de quo Noſter. Ædiculas, aras & alia ille habuit per urbem loca ſibi conſecrata. Neap.

670. *Te, quicumque ſuas*] Mercatores, negotiatores, qui quaeſtum faciebant aut permutandis pecuniis, aut foenerandis: his adde ementes à praefatis, ut ſtatim venderent; qui ſordidi olim crediti. Lege cum curâ doctiſſimum Carolum Sigonium in libris de Antiquo Jure civium Romanorum. Hinc Mercurius, cognomine *Negotiator*, legitur in priſcis ruderibus, ut in hoc (Grut. LV. 1.)

MERCVRIO NEGOTIATORI
SACRVM
NVMISIVS ALBINVS
EX VOTO. Neap.

Huc venit incinctus tunicas mercator; & urnâ
Purus ſuffitâ, quam ferat, haurit aquam.
Uda fit hinc laurus: lauro ſparguntur ab udâ
Omnia, quae dominos ſunt habitura novos.
Spargit & ipſe ſuos lauro rorante capillos:
Et peragit ſolitâ fallere voce preces.
Ablue praeteriti perjuria temporis, inquit.
Ablue praeteritâ perfida verba die.

Sive

670. *Haec tibi feſta dies.*] *Facta* Mazar. Zulich. Urſin. prim. Ambr. & ſex alii. An, *pacta?* an, *fatra?* quod poſterius in multis ſcriptis occurrit. ſic & ſupra non ſemel *factis* pro *feſtis* aut *ſacris* legitur. mox, *profitetur* & *rogat* prim. Farneſ. prim. Medic. Arondel. Gottoiph. & tres alii. Heins. *Tua facta dies* quatuor.

673. *Eſt aqua Mercurii.*] Hoc ſolum teſtimonio probant viri docti, extra portam Capenam viâ Appiâ aquam fuiſſe ita nuncupatam; qua populus, qui negotio & quaeſtui operam dabat, his Idibus luſtrari ſolitus. Neap.

675. *Huc venit incinctus tunicâ.*] Cingulo; è quo marſupium auri monetalis propendebat. Hic vetus mercatorum habitus. Neap. *Tunicas* Maz. Zulich. Laeti, opt. Medic. prim. Ambroſ. Voſſ. & duo Farneſiani, eleganti Graeciſmo niſi malis, *tunicam.* quod pro diverſa lectione in uno Moreti erat notatum. mox pro *urna ſuffuſa* lege, *ſuffita.* nam Urſini praeſtantiſſimus, *ſuffitam.* optimus Mediceus pro diverſa lectione, *ſuffitas.* Naugerii liber, *ſuffecta.* Mazar. Zulich. & unus Vatic. *ſuffit aquam*, *ſuffit & haurit aquam.* quae turbatiſſima ſunt. pro *quam gerit* idem Urſini codex, *ferit.* puto, *quam gerit*, urnam nempe. Alvearia *thymo ſuffire* Virgil. IV. Geor. 141. Propertius libro IV. Eleg. IX.

Suffiit & pura limina ſparſit aquâ.

ſic ſcribo. Ceterum ut in hoc Naſonis loco *ſuffuſa* pro *ſuffita* legebatur; ita etiam apud Apulejum peccatur libro Mileſ. IX. quem locum non poſſum quin hac occaſione & emendem & turpi liberem gloſſemate. *Ergo noſtra repente turbata praeſentia ſubitario adducta conſilio, eundem illum ſubjectum contegit viminea cavea, quae ſuſtium flexu in rectum aggerata cumulum lacinias circumdatas ſuffitu ſulphuris inalbabat.* vulgo, *ſuffuſas candido fumo ſulphuris.* Sciolus aliquis, qui non ſatis intelligebat, quis ſuffitus eſſet, credidit, fumum eſſe candidum, quia *inalbabat* ſequitur, idque pro gloſſemate adſcripſit. quod contextum poſtea occupavit. Sequentia apud Apulejum ſic caſtiganda: *Interea dum acerrimo gravique odore ſulphuris juvenis infeſtatus atque obnubilatus intercluſo ſpiritu deficiebatur* (niſi mavis, *juvenis enecatus*; nam ſequitur, *nou te ſulphuris lethali fumo necabo.*) cum nunc legitur. *Interdum acerrimo gravique odore ſulphuris juvenis ineſcatus atque obnubilatus intercluſo ſpiritu diffluebat.* *diffluere intercluſo ſpiritu* parum proprie dictum, ut & *ineſcari odore ſulphuris.* cum is odor ſit graviſſimus. *defici ſpiritu* elegans, de quo ad Epiſtolam Oenones ℣ſ. 150. Apulejus pari modo libro primo, *Et nunc etiam ſpiritu deficior.* atque ita paſſim. illae duae priores literae τοῦ *utque* proxime ſequentis abſorpſerunt duas poſteriores in *deficiebatur.* Ceterum in priori loco Apulei, ut eo revertar, minime ſatisfacit, τὸ *ſuſtium flexu.* atqui *vimineam caveam* jam dixerat. multum autem intereſt inter *vimina* & *fuſtes.* Quare cum ſciam exploratumque habeam, Apulejum eſſe admodum induſtrium & tantum non operoſum in obſervandis verborum proprietatibus, opinor ab illo relictum eſſe, *quae faſtigatius* (vel *faſtigatum*) *in textum aggerata tumulum.* nam in optimis membranis Florentinis *interetum.* in Bertin: *intectum.* *texi* proprie de viminibus dici jam abunde demonſtravimus ſupra ad libr. IV. ℣ſ. 435. Heins.

675. *Mercator.*] *Venator* Moreti unus.

678. *Dominos ſunt habitura novos.*] Plautus Captiveis: *Vult te novus herus veteri domino operam dare.* Neapol.

680. *Incipit & ſolita fallere voce preces.*] Non ſedet: legas, *dicere voce preces*; ut habent multi Codices. Neap. Scripti fere omnes recte,

Et peragit ſolita fallere voce preces.

niſi quod *ſolitas preces* eſt in nonnullis. *Peragit preces voce ſolita fallere:* ita conſtruendum, quod decepit Neapolim impulitque, ut pro vulgata lectione pugnaret. Sic *peragere ſonos* lib. III. 26. Heins. Vid. & IV. 316. *fallere* ſine dubio mercatori convenientiſſimum; ideoque Poëta venuſtatem hanc arripuit ex moribus & ingenio mercatorum. ita illa apud Virgil. XI. 781.

Haud Ligurum extremus, dum fallere fata ſinebant.

ſic Juriſconſultus in Leg. XVI §. 4. de Minoribus dicit, *in pretio emtionis & venditionis naturaliter licet contrahentibus ſe circumvenire.* ubi *naturaliter* eſſe ex conſuetudine, ut Noſter *ſolita* fallere voce, docuimus ad Vellej. Paterc. II. 128. Burm.

682. *Prae-*

Sive ego te feci teſtem, falſove citavi
Non audituri numina magna Jovis;
Sive Deum prudens alium Divamve fefelli;
Abſtulerint celeres improba dicta Noti.
Et pereant veniente die perjuria nobis:
Nec curent Superi, ſi qua locutus ero.
Da modo lucra mihi, da facto gaudia lucro:
Et face ut emtori verba dediſſe juvet.

Talia

682. *Praeterita perfida verba die.*] In Scaligeri antiquo codice legebatur, *praeterita die.* D. HEINS. Non male: an rectius, ut in aliis, *praeteritâ perfida verba fide?* non ſervatâ, temeratâ NEAPOL. *Die* ſcripti fere omnes paucis exceptis, iiſque minus caſtigatis. Unde Scaliger & Gruterus, *praeteritae die*, pro *diei.* ut *fide* pro *fidei* paſſim apud Noſtrum. *praeterite die* Mazar. & Zulich. Puto ſcribendum, *praeteritis perfida verba deis.* hoc eſt, neglectis, ſpretis. Met. VIII. 277.

—— *ſolas ſine ture relictas*
Praeteritae ceſſaſſe ferunt Latoidas aras.

Epiſtola XXI. 179.

Praeteriine tuas de tot coeleſtibus aras?

ſequenti verſu, *falſusve*, pro *falſove*, Zulich. & alii tres ſcripti. ſed nil muta. ſic Art. Am. I. 635.

Per Styga Junoni falſo jurare ſolebat
Jupiter.

HEINS. Slichtenhorſtius legebat, *ablue praeterea perfida verba fide.* locus eſt intricatus. *praeterita fide* ſi legas, conjungendum cum *verba.* ut ſint *verba praeterita fide perfida*, quae non curant fidem; ut ita *praeteritus pudor* III. Am. I. 22. & II. Triſt. 411. ſi vero legatur, ut in plurimis, *die*, caperem praeteritam diem de veſpera, quo videtur his ſacris operatus Mercator; quod confirmatur ex ſequentibus, *& pateant veniente die perjuria nobis.* ut roget, ſibi jam expiatis perjuriis praeteriti temporis veſperâ iterum perjurare licere poſtero die. ſin Scaligeri *praeteritae die* placeat, capiendum ut *tempus* & *dies* hic ponatur, ut Graecis χρόνος & καιρὸς, de quo egimus ad Quinctil. III. de Inſtit. Orat. cap. 6. & Fanenſis jam *diem* hic indeterminatum tempus eſſe notavit. BURM.

683. *Citavi.*] *Vocavi* Mazar. & alius. ſed *citare* proprium in hac re. Phaedr. I. Fab. 17. *Lupus citatus teſtis.* Petron. cap. II. *Ne Poëtas quidem ad teſtimonium citem.* *falſumque citavi* Ambr. alter. etiam non male. *falſumque vocavi* unus. BURM.

684. *Non audituri nomina vana Jovis*] Vetus ſcriptura, *Non auditure numina vana Jovi.* NEAP. *Numina magna* opt. Patav prim. Farneſ. Mazar. Voſſian. aliique multi. & recte. ſic Am. lib. II. Eleg. VIII. ubi etiam de perjurio agit,

Per Veneris feci numina magna fidem.

ſic & *di magni* paſſim dicti. HEINS.

685. *Sive Deum prudens.*] Nam id majus crimen. Antiqui apud Macrobium primo Saturnalium de his, qui opus aliquod feriis agebant: *Praeter mulctam*, ille inquit, *affirmabant, eum, qui talibus diebus imprudens aliquid egiſſet, porco piaculum dare debere; prudentem expiari non poſſe, Scaevola Pontifex aſſeverabat.* NEAP.

686. *Improba verba*] In quibusdam, *perfida verba.* NAUG. *Dicta* Mazar. Zulich. Voſſ. prim. Farneſ. opt. Patav. & duo alii. *verba* jam praeceſſerat. HEINS. *Vota* Vatican.

687. *Et pereant veniente die.*] *Pateant* Zulich. Mazar. Urſini, Voſſ. prim. Farneſ. & decem alii. Recte. Pateat ac detur, inquit, die veniente aditus ad nova mihi perjuria. Vulgatam lectionem ſi admittamus, bis idem dixerit. HEINS. In Juniano & altero Puteaneo erat,

Et pereant veniente die perjuria noctis.

eleganter, ut puto. ut nec ipſa nocte fallere deſiſtat mercator, qui veſpera pro perjuriis diei, mane pro noctis deos piare non erubeſcit. BURM.

688. *Si qua locutus ero.*] *Si qua locutus ego* Bon. ſed illud *locutus* hic mihi frigere videtur; non enim omnium verborum veniam petit mercator, ſed tantum, quibus fefellit emptores, citatis ad teſtimonia Deis per jusjurandum. quare cum illud genus hominum jusjurandum ut ludum jocumque habere ſolet, nec id deos curare credit, ſed aeque ut amantium perjuria ridere, mallem legere, *ſi qua jocatus ero.* millies vero *loqui* & *jocari* permutarunt librarii, ut notavimus ad III Art. 275. ubi & *jocari* cum quarto caſu conſtrui docuimus. hinc & *ludere* Deos toties occurrit, etiam in jocularibus his perjuriis. vid. ad III Amor. III. 4. BURM.

689. *Da modo lucra mihi.*] Hinc apte Agoraſtocli apud Plautum reſpondet Milphio ſervus in Poenulo:

Ag. *Ecquid amare videor?* Mi. *damnum, quod*
Mercurius minime amat.
Ag. *Namque, Aedepol, lucrum amare nullum*
amatorem addecet. NEAPOL.

Talia Mercurius poſcentem ridet ab alto,
Se memor Ortygias ſurripuiſſe boves.

AT mihi pande precor, tanto meliora petenti,
In Geminos ex quo tempore Phoebus eat.
Cum totidem de menſe dies ſupereſſe videbis;
Quot ſunt Herculei facta laboris, ait.
Dic, ego reſpondi, cauſſam mihi ſideris hujus.
Cauſſam facundo prodidit ore Deus.
Abſtulerant raptas Phoeben Phoebesque ſororem.
Tyndaridae fratres, hic eques, ille pugil.
Bella parant, repetuntque ſuas & frater & Idas;
Leucippo fieri pactus uterque gener.

His

690. *Et face.*] *Et fac ut* Bern. & multi alii. *& fac emptori* Moreti & quatuor.

691. *Poſcentes riſit.*] Noſtro ineſt praeſenti tempore, *poſcentes ridet ab alto.* NEAP. *Poſcentem* Urſini, prim. Farneſ. & quinque alii. omnino bene. nam ad mercatorem, de quo ſupra, eſt referendum. opt. Patav. Maz. & Zulich. *poſcenti.* HEINS. *Poſcenti* non facile rejecerim. Virgil. Ecl. IV.

Cui non riſere parentes.

Niſi vulgata lectio ex I. Art. 87. & aliis locis probaretur. BURM.

692. *Se memor Ortygias.*] Obſerva ſales mei Naſonis. Furti vero crebra mentio fit à Graecis. unde Homerus jure hunc vocat in Hymnis *ἄρχοντα φηλητῶν*: quippe fraudes primus commentus & lucra illicita. Diodorus Siculus Βιβλιοθήκης lib. V. *Φασὶ δ' αὐτὸν καὶ μέτρα, καὶ σταθμὰ, καὶ τὰ διὰ τῆς* (ſic manuſcripti) *ἐμπορίας κέρδη πρῶτον ἐπινοῆσαι, καὶ τὸ λάθρα τὰ τῶν ἄλλων σφετερίζεσθαι.* NEAP.

693. *At mihi pande precor, multo meliora petenti.*] *Tanto* liber Fratris & Maffei habent. CIOF. *Tanto meliora* Mazar. Zulich. Urſin. prim. Ambroſ. & ceteri fideliores plerique. recte. niſi quod pro *pande* in quibusdam *parce*: perperam. ſic *tanto melior* apud Plautum & Phaedrum. vide Gronovii noſtri Obſervat. lib. II. cap. 21. Seneca Epiſt. XXI. *Tanto melior ſurge & reſpira.* Apulej. IX. Metam. *Quanto melior Philitaerus adoleſcens formoſus.* HEINS. Vid. ad Phaedr. III. Fab. 5.

695. *Cum totidem de menſe dies.*] Quot facta Herculis: ergo XV. Kalendas Noſtro Sol in Geminis. in eamdem conjicitur à Columellâ. NEAP.

697. *Dic, ego reſpondi.*] Malim, *Dic age.* nam Τὸ *ego* à manu recentiori erat in Zulichemiano, veteri lectione eraſa. ita lib. I. 149. & ſequenti verſu, pro *reddidit ore*, prim. Ambroſianus & Laeti codex cum uno Patav. *Prodidit.* bene. dixi lib. III. vſ. 292. HEINS. *Reddit ab ore* Voſſ. *retulit* Sarrav. *cauſas* etiam Mazar. priori verſu, *cauſam mihi foederis* Sarrav. *nominis* tres alii.

699. *Phoeben Phoebesque ſororem.*] Phoeben & Elairam. unde Propertius libro primo Elegiâ II. 15.

Non ſic Leucippis ſuccendit Caſtora Phoebe,
Pollucem cultu non Elaira ſuo.

Harum proci antiqui, Idas & Lynceus frater: cum quibus poſtea certamen initum. NEAPOL. *Raptam i haebeu* duo.

700. *Tyndaridae fratres.*] Homerus in Hymnis:

Κάστορα καὶ Πολυδεύκε' ἀείδεο μοῦσα λίγεια.
Τυνδαρίδας. ——— NEAP.

700. *Hic eques, ille pugil.*] Conſule quae dixi lib. IIX. Metamorphoſ. ad illud:

Tyndaridae gemini praeſtantes, caeſtibus alter;
Alter equo.

CIOFAN. Pugillatus arte callebat Pollux. hic apud Apollonium:

Τῷ κέν μοι τὸν ἄριστον ἀπαρέσθαι οἷον ὁμίλου
Πυγμαχίῃς ἤγαγεσθε. —

NEAPOL.

702. *Leucippo.*] *Leucippi* Sarrav. *Leucadio* Strozz.

704. *Ex cauſa.*] *A cauſa* prim. Ambroſ. Maz. Zulich. Lege, *è cauſa.* HEINS.

704. *Pugnat uterque pari.*] Propert. II. II. 47.

Nunc, Pari tu ſapiens, & tu Menelae fuiſti,
Tu quia poſcebas, tu qua lentus eras.

Ovid. III. 253.

Aut Helene, quam non ſtulte, Menelae repoſcit,
Tu quoque non ſtulte, Troie raptor habes.

DOUZA.

708. *Conſtiterant illo nomina fida loco.*] *Conſtiterunt* unus Patavinus. Quantivis pretii lectio eſt, quam Zulichemianus exhibet,

Con-

His amor, ut repetant, illis, ut reddere nolint,
Suadet: & ex cauſſâ pugnat uterque pari.
Effugere Oebalidae curſu potuere ſequentes:
Sed viſum celeri vincere turpe fugâ.
Liber ab arboribus locus eſt, apta area pugnae.
Conſtiterant illic: nomen Aphidna loco.
Pectora trajectus Lynceo Caſtor ab enſe
Non exſpectato vulnere preſſit humum.
Ultor adeſt Pollux; & Lyncea perforat haſtâ,
Quà cervix humeros continuata premit.
Ibat in hunc Idas, vixque eſt Jovis igne repulſus:
Tela tamen dextrae fulmine rapta negant.

Jam-

Conſtiterant illic. nomen Aphidna loco. neque aliter in Mazariniano fuiſſe videtur. nam *illic* diſertim apparebat, ceteris vocibus in mendâ cubantibus. Aphidnas Laconicas diſtinguit ab Atticis Stephanus περὶ Πόλεων, quas Dioſcori poſt raptam à Theſeo Helenam expugnarunt. Appoſite omnino Stephanus, Ἄφιδνα δῆμος Ἀττικῆς τῆς Λεοντίδος φυλῆς, ἀπὸ Ἀφίδνου αὐτόχθονος, ἔστι καὶ πόλις Ἀφίδναι. ἔστι καὶ τῆς Λακωνικῆς, ὅθεν ἦσαν αἱ Λευκιππίδες Φοίβη καὶ Ἱλάειρα. Quanquam Theocritus in Dioſcuris & Pindarus Nemeis Od. x. qui hiſtoriam luculentis verſibus deſcripſerunt, ad Apharei tumulum pugnam hanc commiſſam fuiſſe aſſeverant. Aphareus autem cum Meſſeniis imperarit, ſit veriſimile, monumentum ejus Meſſena in regione exſtitiſſe. Certe Apollodorus in hac fabula in Meſſeniorum tractu concurriſſe Dioſcuros cum Ida Lynceoque contendit. Habes & hiſtoriam apud Hyginum Fab. LXXX. ſed ubi pugna ſit commiſſa is non addit. apud quem perperam *Laira* pro *Ilaira* appellatur altera Leucippidum. male & Ἐλάειρα pro Ἱλάειρα apud Scholiaſten Pindari. Ceterum Avienus in Arateis videtur innuere Leucippas fuiſſe raptas à Dioſcuris bello Athenienſi, quod ob raptam à Theſeo Helenam gerebatur. ſed quemadmodum bella duo confundit, ita etiam Atticas Aphidnas cum Lacedaemoniis. Locum ecce, ut in veterrimo codice Voſſiano legitur:

At capiti ſuberunt Gemini, prolesque Tonantis
Egregia, & patrio poſt reddita numina coelo.
Nam Lacedaemoniis cum Mars caluiſſet Aphidnis,
Caſtora Cecropis tulit inclementia belli.
At frater lucemque & fata ſuperſtitis aevi.
Protinus alternae germanos tempora vitae
Jupiter attollit, coelique in celſa receptans
Æternae flagrare facit jubet ignibus ambos.

Neque aliter Hyginus in Geminis: *Sed qui de Caſtore & Polluce dicunt, hoc amplius addunt, ut Caſtor in oppido Aphiduis ſit occiſus, quo tempore Lacedaemonii cum Athenienſibus bellum geſſerunt.* Ita emenda. Perperam vulgati, *in oppido Ariadnis.* Heins.

709. *Pectora trajectus Lynceo Caſtor ab enſe Non expectato vulnere preſſit humum.*] Idem docet Apollodorus lib. III. his verbis: Λυγκεὺς δὲ ἰδὼν Κάστορα, ἐμήνυσεν Ἴδᾳ· κἀκεῖνος αὐτὸν κτείνει. Πολυδεύκης δὲ διώξας αὐτοὺς, καὶ τὸν μὲν Λυγκέα κτείνει τὸ δόρυ ἀκοντισάμενος, τὸν δὲ Ἴδαν διώκων, βληθεὶς ὑπ' ἐκείνου πέτρᾳ κατὰ τῆς κεφαλῆς, πίπτει σκοτωθείς· καὶ Ζεὺς Ἴδαν κεραυνοῖ. Πολυδεύκην δὲ εἰς οὐρανὸν ἀνάγει· μὴ δεχομένου δὲ Πολυδεύκους τὴν ἀθανασίαν, ὄντος νεκροῦ Κάστορος, Ζεὺς ἀμφοτέροις παρ' ἡμέραν, καὶ ἐν θεοῖς εἶναι, καὶ ἐν θνητοῖς ἔδωκε. id eſt: *Lynceus autem viſo Caſtore Idae fratri nunciavit, eumque ille interfecit. At Pollux ipſos inſecutus, Lynceum, cum telum jeciſſet, occidit. Poſtea Idam inſequens ſaxo ſecundum caput ab eo percuſſus, aborta oculorum caligine concidit. Tum Juppiter Idam fulminat; Pollucemque in coelum refert. Pollux vero immortalitatem Caſtore mortuo recuſavit. Juppiter autem ambobus, alternis diebus, inter Deos & mortuos eſſe conceſſit.* Multo aliter hanc rem narrat Theocritus Eidyllio XXIII. Ciof. Turneb. Adv. XIX. 17. vitio, ut puto, memoriae, vel operarum, haec ut Propertii laudat, & legit, *Lyncea perforat haſta.* quod ſequenti diſticho occurrit. ſed totus ille locus perturbatus eſt in Turnebi editione.

709. *Trajectus Lynceo Caſtor ab enſe.*] Theocritus in Dioſcoris ait, Lynceum à Caſtore interfectum; Apollodorus lib. III. Βιβλιοθήκης, Caſtorem ab Idâ, à Polluce Lynceum. Neap.

709. *Lynceo.*] Pro *Lynceio*: ut *Cephea* Meroës, pro *Cepheia*, & paria. Neap.

711. *Ultor.*] *Victor* Sarrav. & Voſſian.

712. *Qua cervix humeros continuata tegit.*] Collum ſignificat, ſic prope lib. I. Metamorphoſ.

Qua collo eſt confine caput.

Et lib. XII. Metamorphoſ.

Qua juncta eſt humero cervix ſude figit obuſta.

Jamque tibi coelum, Pollux, ſublime patebat,
  Cum, Mea, dixiſti, percipe verba, Pater.
Quod mihi das uni, coelum partire duobus:
  Dimidium toto munere majus erit.
Dixit, & alternâ fratrem ſtatione redemit:
  Utile ſollicitae ſidus uterque rati.
Ad Janum redeat, qui quaerit Agonia quid ſint:
  Quae tamen in Faſtis hoc quoque tempus habent.

Nocte

Livius lib. XXVII. *Qua jungitur capiti cervix.* CIOFAN. *Premit* meliores. HEINS. *Quo cervix* Moreti.

713. *Vixque eſt Jovis igne repulſus.*] Belle Theocritus:

> Ἠ γὰρ ὅγε στάλαν Ἀφαρηΐου ἐξανέχουσαν
> Τύμβου ἀναῤῥήξας ταχέως Μεσσάνιος Ἴδας
> Μέλλε κασιγνήτοιο βαλεῖν σφετέροιο φονῆα·
> Ἀλλὰ Ζεὺς ἐπάμυνε, χερῶν δέ οἱ ἔκβαλε τυκτὰν
> Μάρμαρον, αὐτὸν δὲ φλογέῳ συνέφλεξε κεραυνῷ.

NEAPOL.

713. *Repulſus.*] *Retentus* duo ſcripti.

714. *Dextrae.*] *Dextra* Moreti & Junian.

716. *Percipe.*] *Perfice* Putean. *ſuſcipe* Ambr. & quinque alii. *praecipe* Junian. & mox, *quod dederas uni*, Petav. & *tote numine* Bernenſ. de quo cogitandum.

719. *Dixit, & alterna fratrem ſtatione redemit.*] Sic duo Vatic. Virg. VI. Æneid.

> *Si fratrem Pollux alterna morte redemit.*

Alii libri veteres habent, *recepit.* CIOFAN. *Redemit* probe veteres plerique. Maronis illa cogitabat,

> *Si fratrem Pollux alternâ morte redemit.*

ſequenti verſu, *ſidus uterque*, Zulich. prim. Farneſ. & ſex aut ſeptem alii. non, *utrumque.* ſic lib. III. 292. de Pico & Fauno,

> *Romani numen uterque ſoli.*

HEINS.

720. *Utile ſollicitae ſidus utrumque rati.*] Lib. I. Triſt. Eleg. X.

> *Vos quoque Tyndaridae, quos haec colit inſula, fratres,*
> *Mite, precor, duplici numen adeſte rati.*

CIOFAN.

721. *Ad Janum redeat.*] XII. Kalendas Junias Agonalia Urbs iterabat. Hoc die notantur haec feſta in veteri Kalendario: nam illud, *hoc quoque tempus habet*, quod induxit interpretes, ut dicerent XIV. Kalendas, intelligendum, quod etiam menſe Majo denuo fiant. De etymo ad Januarium te Naſo meus rejicit. vide & ibi noſtri laboris plura. NEAPOL.

721. *Quid ſint.*] *Quae ſint* Mazar.

722. *In Faſtis.*] *Infantes haec quoque tempus habet* Vatic. prim. & Patav. niſi quod in eo *hoc* ſit, & *habent.*

723. *Nocte ſequente.*] XI. Kalendas Canis Noſtro oritur. NEAP.

725. *Proxima Vulcani lux eſt, quam Luſtria dicunt.*] Aſſentior eruditiſſ. Scaligero, qui in ſuis in Feſtum caſtigationibus praeclare emendat:

> *Proxima Vulcani lux eſt, Tubiluſtria dicunt.*

Etenim in lib. Urſini perſpicue legitur; *Ubiluſtria*: omiſſo, *T.* propter verbum, *eſt.* Librarios enim veteres, ubi ſimiles litterae occurrerent, plerumque unam omiſiſſe, aut fruſtra geminaſſe docui in meis in Metamorphoſin obſervationibus, ubi nonnulla exempla collegi. CIOFAN. Scaliger hic & ad Feſtum, *Tubiluſtria dicunt*, legebat. D. HEINS. X. Kalendas Tubiluſtrium erat. de quo Varro lib. V. de Linguâ Latinâ: *Tubiluſtrium appellatur, quod eo die in atrio ſutorio ſacrorum tubae luſtrantur.* idem Feſtus: in quo ſemiroſae litterae in parte Varroniana probant. *Luſtrum vero agnâ factum.* Idem: *Tubiluſtria dies appellabant, in quibus agnâ tubas luſtrabant.* addit, :::::: *is tubos appellant:* nam *tubi* in ſacris ſolum dicebantur. obſervat Varro lib. IV. *Tubae à tubeis, quos etiam nunc ita appellant tubicines ſacrorum.* Quid etiam *tubus* Latinis, quid *atubus*, non hîc diſſerendi locus. Ἄπαγε hunc miſcellaneum populum. pro, *quam Luſtria dicunt*, mavult θαυμάσιος ἀνήρ, *Tubiluſtria dicunt.* Aſſentior libens. NEAP. Primus ad Feſtum incomparabilis Scaliger vidit, *Tubiluſtria* eſſe reponendum. Certe in veterrimo Urſini, Zulichemiano, Mazariniano, opt. Patavino, Helmaeſt. & tribus aliis, *ubiluſtria.* in optimo Mediceo *tubiluſtria* erat emendatum. neque aliter in ora codicis ſui Politianus. Scribe nulla mutatione,

> *Proxima Vulcani lux es: Tubiluſtria dicunt.*

HEINS.

727. *Quattuor inde notis locus eſt, &c.*] Intelligit Q. R. C. F. id eſt, *Quando Rex comitio fugit.* Idem Scaliger in iisdem, quas dixi, in Feſtum caſtiga-

Nocte ſequente diem canis Erigoneïus exit.
Eſt alio ſigni reddita cauſſa loco.
PRoxima Vulcani lux es; Tubiluſtria dicunt.
Luſtrantur purae, quas facit ille, tubae.
QUattuor inde notis locus eſt; quibus ordine lectis
Vel mos ſacrorum; vel Fuga Regis ineſt.
NEc te praetereo, populi Fortuna potentis
Publica; cui templum luce ſequente datum.

Hanc

ſtigationibus, ubi multa, quae ſunt cognitu digniſſima, diſſerit, hoc ipſo adducto loco, & poëtam noſtrum, quem ignorantiae accuſaverat Antonius Auguſtinus, meritiſſimo defendit. CIOF. Sequens Maji dies, id eſt IX. Kalendas, ſic notatur in Kalendariis, Q. R. C. F. Anceps poëta de interpretatione, hinc ait: *Vel mos ſacrorum, vel fuga Regis ineſt.* Docte reddidiſti litterulas, vel renuente Onuphrio Panvinio in Commentariis ad Faſtos Conſulum: qui auſus ſcribere, ſe ignarum, vel incertum, quid hae notae ſignificarent. Ille hercule ignarulus. Sciendum, Regi ſacrorum neque Magiſtratum gerere, neque verba ad populum habere fas illi fuiſſe: propterea in Comitium ire non licebat, niſi hoc die, qui notatus eſt in Kalendariis. Itabat enim in Comitium ſacrificii cauſſâ: quo properanter patrato, fugâ ſe è Comitio eripiebat. Hinc per breves quattuor litteras Q. R. C. F. interpretantur alii, QVANDO REX COMITIAVIT FAS: quidam, QVANDO REX COMITIO FVGIT. De more Plutarchus in libello τῶν Κεφαλαίων. Ἔστι γὰρ τις ἐν ἀγορᾷ θυσία πρὸς τῷ λεγομένῳ Κομητίῳ πάτριος, ἣν θύσας ὁ βασιλεὺς, κατὰ τάχος ἄπεισι φεύγων ἐξ ἀγορᾶς. Quid clarius ad Poetae mentem? ut nos docuit illuſtris Scaliger in notis ad Feſium. Quaeſo, mi Lector, abſtine te ad hunc locum commentariis Marſi & Antonii Fanenſis; aut para exertum cachinnum. NEAPOL. *Locis* Zulich. Mazar. & unus Farneſ. HEINS.

727. *Lectis*] Ducitis Patav.

730. *Cui templum luce ſequente datum.*] Hoc eſt VIII. Kalendas. Jam liquidum, hanc publicam eſſe *Primigeniam*. Vide omnino, quae notavimus ad illud IV. Faſtorum, 375.

Qui dicet, Quendam ſacrata eſt colle Quirini
Hac Fortuna die Publica, verus erit.

Vovit hanc Primigeniae aedem ſe Conſule P. Sempronius anno Urbis conditae DXLIX. Livius lib. XXIX. 36. *Conſul principio pugnae, in Brutiis adverſus Annibalem, aedem Fortunae Primigeniae vovit, ſi eo die hoſtes fudiſſet: compoſque ejus voti fuit, fuſi ac fugati Poeni, ſupra quattuor millia armatorum caeſa.* ſed eadem poſt decennium dedicata. Idem lib. XXXIV. 53. *Aedem Fortunae Primigeniae in colle Quirinali dedicavit Q. Martius Ralla Duumvir ad idipſum creatus: voverat eam aedem decem annis antè Punico bello P. Sempronius Sophus.* Ceterum quid ſibi velit hoc Primigeniae ὀνόμασμα gratum tibi erit ex hiſce Dionis Caſſii lib. XLII. Αἷμά τι ἐξ ἐργαστηρίου σιτοποιοῦ ἐκχυθὲν ἀφίκετο πρὸς ναὸν ἕτερον Τύχης, ἣν ἐκ τοῦ πάντα τά τε ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τὰ κατόπιν καὶ ἐφορᾷν καὶ ἐκλογίζεσθαι, χρῆναί τινα μηδὲ ἐπιλανθάνεσθαι ἐξ οἵων οἷος ἐγένετο, καὶ ἱδρύσαντο καὶ ἐπεκάλεσαν, τρόπον τινὰ οὐκ εὐαφήγητον Ἕλλησι. Vide quâ aperantologiâ voculam unam expreſſerit. NEAPOL. Vide. Boxhorn. Quaeſt. Rom. cap. IV. & forte haec eſt πρωτογόνος ab Orpheo Hymn. V. celebrata. à quo & Hymn. IX. Φύσις πρωτογένεια dicta. vid. Eſchenb. ad Argonaut. XV. hoc nomine quoque Praeneſtinam Fortunam dictam fuiſſe docere videntur tot lapides ibi inventi, quos Gruterus dat pag. XXVI. & LXXV. LXXVI. & Fabrettus pag. 651. 668. & 694. & dedicationem ſtatuae T. Caeſii Taurini in templo Fortunae Praeneſtinae apud Gruter. LXXII. 5. ad *Primigeniam* refert Fontejus de priſca Caeſiorum Gente lib. II. cap. 5. ubi admodum aeſtuat, quomodo lapis Praeneſtinae poſitus Fortunae, quae *Tarpeje tonanti vicina* colitur, eſſe poſſit; & *vicinam*, non quod proximo loco, ſed honore Jovi proxima ſit, exponit, & quod tanta religione colatur, atque ipſe Jupiter. a Servio fuiſſe dedicatum Fortunae Primigeniae Templum, & in Capitolio poſitum Plutarchus docet, quia ex ſerva natus Fortunae munere ad regnum venerat. ita & Pertinax poſuit poſt Commodi mortem, quaſi reſtituta Imperii ſalute, *Fortunae Primigeniae*, Grut. XXVI. 4. licet nimis acute Fontejus explicat *Opi & Fortunae*, quia Opus ab Orpheo Πρωτογένου filia dicitur; ita Fortunam Primigeniam cum Ope Protogeni filiam conjunxit. quae accuratius expendenda forent, quod nunc non permittunt aliae curae. haec autem Romae dedicata conſpicitur in fragmento Faſtorum apud Gruter. pag. CXXXV. ubi & *Agenalia & Tubiluſtria* memorantur, & FORTVN. PVBLIC. PR. IN. COLL. An vero ratio nominis, ex Dione adducta, vera ſit neſcio. nihil certe in ea video, quod potuerit Sempronium aut Romanos movere, ut aedem Fortunae Primigeniae eam ob cauſſam voverent. ego potius id factum crediderim, quia rebus Romanorum

ante-

Digitized by Google

Hanc ubi dives aquis acceperit Amphitrite;
Grata Jovi fulvae roſtra videbis avis.
AUferat ex oculis veniens Aurora Booten;
Continuâque die ſidus Hyantis erit.

ante plane deſperatis, nunc iterum Fortuna benignius reſpiceret Romanam rempubl. quae quaſi ab integro adoleſcere & revireſcere inciperet. nam in lapidibus apud G uterum videmus jungi, *Jovem puerum*, & *Fortunam Primigeniam*, & in uno eti m *Fortunam Jovis pueri Primigeniam* vocari; per Jovem vero, in nummis veterum, titulo *Creſcentis*, *Juvenis* &c. intelligi annum, quo incrementa ſumunt res humanae, egregie, ut puto, oſtendit doctiſſimus Franc. Blanchinus de Calendario & Cyclo Jul. Caeſaris pag 47. ita *Fortuna Primigenia* dici poſſet, quae ſeneſcenti & deficienti Reip. Romanae, ut ante videbatur, juventutem & vigorem reddebat novum; & cum videretur Fortuna, quae Urbi recens conditae omnia promiſerat ſumma, mutata per Hannibalis in Italia haerentis proſperam fortunam, nunc rebus melius geſtis prima illa auſpicia, quibus condita erat Roma, redire cernebantur. BURM.

731. *Hanc ubi dives aquis.*] Eodem VIII. Kalendas Aquila oritur veſperi. NEAP.

731. *Dives aquis acceperis.*] *Aquas* unus Patavinus. *ſuſceperis* prim. Farneſ. & prim. Mediceus. Lege, *dives aquae ſuſceperit*. HEINS. *Amphitrites* multi.

732. *Grata Jovis.*] Legendum indubitato, *Grata Jovi*. NEAPOL.

733. *Auferet ex oculis veniens.*] VII. Arctophylax heliacè fertur in occaſum; & VI. heliacus Hyadum ortus. NEAP.

733. *Auferet.*] *Auferat* bene Zulichemianus & alii duo. nonnulli, *Aufert*. HEINS.

P. OVI-

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS
FASTORUM
LIBER VI.

Hic quoque menſis habet dubias in nomine cauſſas:
  Quae placeant, poſitis omnibus, ipſe leges.
Facta canam; ſed erunt, qui me finxiſſe loquantur:
  Nullaque mortali numina viſa putent.
Eſt Deus in nobis: agitante caleſcimus illo.
  Impetus hic ſacrae ſemina mentis habet.
Fas mihi praecipue vultus vidiſſe Deorum:
  Vel quia ſum vates; vel quia ſacra cano.
Eſt nemus arboribus denſum, ſecretus ab omni
  Voce locus; ſi non obſtreperetur aquis.
Hîc ego quaerebam, coepti quae menſis origo
  Eſſet, & in curâ nominis hujus eram.
Ecce Deas vidi: non quas praeceptor arandi
  Viderat; Aſcraeas cum ſequeretur oves.

Nec

1. *Dubias in nomine.*] *Varias* unus. *de nomine* Sarravii & octo alii. *ſub nomine* Sarravii & Bernenſ.

2. *Ipſe leges.*] *Lege* Urſini, Naugerii & unus Patavinus. Laeti & prim. Ambroſ. *legas.* mox *loquantur*, pro *loquentur*, meliores. Heins *Erit* & *loquatur* unus Petavii; ſed tunc mox *putet* etiam legendum.

3. *Facta.*] *Vera* duo. *acta* totidem. nihil muta Petron. cap. LXXVI. *Factum, non fabula.* vid. ad Quinct., Decl. x. 13. Burm.

5. *Agitante caleſcimus illo*] Aptè Plato in Dialogo Ἴων & Socratis: Κῦφον γὰρ χρῆμα ποιητὴς ἐςὶ, καὶ πτηνὸν, καὶ ἱερὸν· καὶ ἐ πρότερον οἷός τε ποιεῖν πρὶν ἂν ἔνθεός τε γένηται καὶ ἔκφρων, καὶ ὁ νᾶς μηκέτι ἐν αὐτῷ ἐνῇ. Neapol.

6. *Impetus hic.*] Elegantius, ut puto, *hinc* Moreti unus. *ſemnia mentis* Farneſ. *nomina* Patavin.

7. *Deorum.*] *Dearum* Bernenſ.

9. *Secretus.*] *Securus* Regius.

10 *Obſtreperetur aquis.*] Strozzae liber habet, *avis*, unde olim conjecerat Heinſius, *obſtreperetis aves*, ut ita melius τῷ *voce* conveniret. quid ſi legatur? *obſtreperetur avi.* ſimiliter *aves* & *aquae* confuderunt librarii apud Claudian. VI. Conſ. Honor. 208. ubi vid. Heinſ. *adſtreperetur* Sarravii. *conſtreperetur* Moreti. Burm.

13. *Praeceptor arandi.*] Non Muſas; quas vidit Heſiodus. Docuit hic agrorum culturam. unde illa Propertii:

Tu canis Aſcraei veteris praecepta Poëtae,
  Quo ſeges in campo, quo vires uva jugo.

Neapol. *Nec quas* Bern. *Spectator* Petav. *praeceptor amandi* Junian.

14. *Aſcraeas cum ſequeretur oves.*] Aſcra, hujus patria. Strabo lib. IX. Ἐν δὲ τῇ τῶν Θεσπιέων ἐςὶ καὶ ἡ Ἄσκρη κατὰ τὸ πρὸς Ἑλικῶνι μέρος, ἡ τοῦ Ἡσιόδου πατρίς. Ibi fuit vati ovium cura. Ad hanc adſpiciens Symmachus

Nec quas Priamides in aquoſae vallibus Idae
  Contulit. ex illis ſed tamen una fuit.
Ex illis fuit una, ſui germana mariti.
  Haec erat, agnovi, quae ſtat in arce Jovis.
Horrueram, tacitoque animum pallore fatebar:
  Cum Dea, quos fecit, ſuſtulit ipſa metus:
Namque, ait, O vates, Romani conditor anni,
  Auſe per exiguos magna referre modos;
Jus tibi feciſti numen coeleſte videndi,
  Cum placuit numeris condere feſta tuis.
Ne tamen ignores, vulgique errore traharis;
  Junius à noſtro nomine nomen habet.
Eſt aliquid nupſiſſe Jovi, Jovis eſſe ſororem.
  Fratre magis, dubito, glorier, anne viro.
Si genus adſpicitur; Saturnum prima parentem
  Feci. Saturni ſors ego prima fui.
A patre dicta meo quondam Saturnia Roma eſt:
  Haec illi à coelo proxima terra fuit.

Si

machus in Epiſtolis, *Ut ille paſtor*, inquit, *Heſiodus, quem poëticâ lauru Camoenalis familia coronavit.* intelligit hos verſus in Theogoniâ:

Καί μοι σκῆπτρον ἔδον, δάφνης ἐριθηλέος ὄζον,
Δρέψασαι θηητόν· ἐνέπνευσαν δέ μοι αὐδὴν
Θείην, ὥς κλύοιμι τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα.

Licet in his baculum ex lauro, non coronam innuat ſibi traditam à Muſis; *ῥάβδον* ſcilicet, quo in manibus poëtae ſua carmina pronuntiabant. NEAP.

14. *Cum.*] *Dum* Junian. & tres alii.

15. *Nec quas Priamides.*] Notum, de quibus fuit Paridis judicium in Idâ monte. NEAP.

15. *In aquoſae.*] *Ter aquoſae* Medic. prim. *non quas* etiam duo Farneſiani meliores.

17. *Ex illis fuit una.*] Juno videlicet, & ſoror & ſimul mariti conjux. NEAPOL.

18. *Quae ſtat in arce Jovis.*] In maximo templo Capitolino: in quo tria delubra, medium Jovis, dextrum Minervae, laevum Junonis. NEAP.

21. *O vates, Romani conditor anni.*] *Operoſi conditor anni* unus Vatican. ita *vates operoſe dierum* lib. I. 101. III. 177.

23. *Numen coeleſte.*] *Caeleſtia ſacra* Putean. *nomen* Aldi poſtrema edit.

24. *Condere feſta tuis.*] *Feſta Jovis* unus Farneſ. & Mediceus. forte pro, *novis.* ſic apud Sil. Ital. lib. II. 497. pro,

Sedibus his tectisque Jovis ſuccedere adegit,

recte Heinſius repoſuit, *tectisque novis.* & *novus* ſaepe cum *tuus* & *ſuus* in Ovidii codicibus commutatur. BURM.

26. *Nomine nomen habet.*] Macrobius primo Saturnalium, ex duobus antiquae & reconditae doctrinae viris: *Junius Majum ſequitur, aut ex parte populi, ut ſupra diximus, nominatus: aut, ut Cincius arbitratur, quod Junonius apud Latinos ante vocitatus, diuque apud Aricinos Praeneſtinosque hac appellatione in faſtos relatus ſit; adeo ut, ſicut Niſus in commentariis Faſtorum dicit, apud majores quoque noſtros haec appellatio menſis diu manſerit, ſed poſt, detritis quibusdam litteris, ex Junonio Junius dictus ſit.* Reliqua, quae ſequuntur, vana ſunt & ridicula. NEAPOL. *Numine* Ed. Gryph. *nomine menſis* habent tres.

27. *Eſt aliquid.*] Vide quae notavi in Obſervat. lib. XIII. Metamorph. CIOFAN.

29. *Si genus adſpicitur.*] *Arguitur* Laeti codex. quod forte librarius repetivit ex lib. II. 397. mallem, *inſpicitur.* ut mox Ÿſ. 61. & ſaepe alibi. *Saturni pars* Regius & tres alii. vid. ad XIII. Met. 651.

31. *Quondam Saturnia Roma eſt.*] Terentius Varro de colle Capitolino: *Antiquum oppidum in hoc fuiſſe Saturniam ſcribitur. ejus veſtigia etiam nunc manent tria: quod Saturni fanum in faucibus: quod Saturnia porta, quam Junius ſcribit, quam nunc vocant Pandanam: quod poſt aedem Saturni in aedificiorum legibus parietes poſtici muri ſunt ſcripti.* NEAPOL.

32. *A*

Digitized by Google

Si torus in pretio eſt; dicor matrona Tonantis;
Junctaque Tarpejo ſunt mea templa Jovi.
An potuit Majo pellex dare nomina menſi?
Hic honor in nobis invidioſus erit?
Cur igitur Regina vocor Princepſque Dearum?
Aurea cur dextrae ſceptra dedere meae?
An faciant menſem luces, Lucinaque ab illis
Dicar; & à nullo nomina menſe traham?
Tunc me poeniteat poſuiſſe fideliter iras
In genus Electrae, Dardaniamque domum.
Cauſſa duplex irae. rapto Ganymede dolebam:
Forma quoque Idaeo judice victa mea eſt.
Poeniteat, quod non foveo Carthaginis arces;
Cum mea ſint illo currus & arma loco.
Poeniteat Sparten, Argoſque, measque Mycenas,
Et veterem Latio ſuppoſuiſſe Samon.
Adde ſenem Tatium, Junonicolasque Faliſcos;
Quos ego Romanis ſuccubuiſſe tuli.

Sed

31. *A coelo.*] *A* deeſt Bernenſi. *expulſo* Saravian.

33. *Dicar.*] *Dicor* duo Putean. & Excerpta Douzae.

35. *Pellex dare nomina menſi?*] Pellicem vocat Majam Atlantis filiam, quae ſuo Jovi concubuit; & jure. Neap.

36. *Erit.*] *Eris* unus Mediceus.

39. *An faciant.*] *Faciunt* multi ex ſcriptis. at prim. Ambroſ. & octo alii, *faciant.* Heins. In uno Moreti erat, *An faciam pueris lucem*; quod quid ſit cogitandum. nam Lucinam dictam eſſe, quod partus in lucem producat, conſtat; vid. lib. II. 450. nemo, quod ſciam, quia *luces* faciunt menſem, quod vix intelligo. explicant, quia menſes ex lucibus, id eſt diebus, conſtant: ſed & anni diebus conſtant. haec cauſſa nulla eſt. in *menſes* (ut eſt in Mazarin. Moreti & duobus aliis) latet aliquid de gravidis, quae exactis menſibus, Lucina favente, pariunt. haereo. Burm.

43. *Cauſſa duplex irae.*] Ganymedis raptus, adeo toro noſtro exitialis; formae vero judicium Paridis. Hi homines uterque Trojani: à quibus Romani originem deducunt. Neap.

43. *Raptum Ganymeda.*] Tres MSS. *rapto Ganymede dolebam.* Ita & in meo legitur. Neapol. Et recte. nam *Ganymeda* repugnat Analogiae, licet ita editi etiam alii.

45. *Poeniteat quod non fovi Carthaginis arces.*] Cum haec ſcriberet Ovidius, Carthago plus minus centum quinquaginta ante annos ſolo aequata erat à P. Scipione juniore, anno V. C. DCVI. ut ſupputant, Eutropius lib. IV. Carthago DCC. anno poſtquam condita erat, deleta eſt. Scipio nomen, quod avus ejus acceperat, meruit, ſcilicet ut propter virtutem etiam ipſe Africanus junior vocaretur. Idem tradit Epitomae Livianae auctor lib. LI. & Oroſius lib. IV. cap. 23. Juſtinus lib. XIIX. ait, conditam fuiſſe Carthaginem LXXII. annos ante Romam, qui cum facit Appianus in Libycis. Quos ſi ſequeris (niſi mavis illud numeri rotundandi cauſa dictum) perſpicue colliges, Carthaginem, non ad DCC. ſuae aetatis annum, ſed ad DCLXXIIX. vix perveniſſe. Ab his autem auctoribus diſcrepat (modo ejus locus mendo careat) C. Vellejus Paterculus lib. I. ubi ita eſt: *Hoc tractu temporum ante annos* V. & LX. *quam urbs Romana conderetur, ab Eliſa Tyria, quam quidam Dido autumant, Carthago conditur.* Aliter Servius lib. I. Æneidos. cujus haec ſunt: *Conſtat Carthaginem* LXX. *annos ante Urbem Romam conditam. Inter excidium vero Trojae & ortum urbis Romae anni inveniuntur* CCCXL. Rurſus ab his omnibus diſſidet Solinus cap. XXIX. ubi ait Carthaginem poſt annos DCCXXXVII. eſſe exciſam. Ciofan. *Foveo* meliores. Heins. *Foveam* Farneſ. prim. *Carthaginis urbes* Bernenſ. in margine ſcriptum erat, *duces.*

46. *Currus & arma loco.*] Notum hoc ex Marone. Neapol.

47. *Poeniteat Sparten, Argosque, measque Mycenas.*] Has tres urbes Junoni cariſſimas eſſe docui ex Homero libro ſexto Metamorphoſ. Cof.

 Tres

Sed neque poeniteat: nec gens mihi carior ulla eſt.
  Hîc colar, hîc teneam cum Jove templa meo.
Ipſe mihi Mavors, Commendo moenia, dixit,
  Haec tibi: tu pollens Urbe nepotis eris.
Dicta fides ſequitur. centum celebramur in aris:
  Nec levior quovis eſt mihi menſis honor.
Nec tamen hunc nobis tantummodo praeſtat honorem
  Roma: ſuburbani dant mihi munus idem.
Inſpice, quos habeat nemoralis Aricia Faſtos,
  Et populus Laurens, Lanuviumque meum:
Eſt illic menſis Junonius. inſpice Tibur,
  Et Praeneſtinae moenia ſacra Deae:
Junonale leges tempus. nec Romulus illas
  Condidit: at noſtri Roma nepotis erat.
Finierat Juno. reſpeximus. Herculis uxor
  Stabat; & in vultu ſigna dolentis erant.

Non

Tres ſibi cariores urbes. Ipſamet apud Homerum Iliade Δ:

Ἤτοι ἐμοὶ τρεῖς μὲν πολὺ φίλταταί εἰσι πόληες,
Ἄργος τε, Σπάρτη τε, καὶ εὐρυάγυια Μυκήνη.

NEAPOL.

49. *Junonieulosque Faliſcos.*] *Junonicolasque* cum ſcriptis. HEINS. *Romanis ſuppoſuiſſe* Mazar.

51. *Ulla eſt.*] *Illa eſt* unus.

52. *Hic color, hic teneo.*] *Colar* & *teneam* caſtigatiores. HEINS.

52. *Templa.*] *Regna* unus.

55. *Centum celebramur in aris.*] Ὑπερβολικῶς. Revera multa erant in Urbe Junonis fana, luci, delubra, arae, aedes, aediculae ſub cognomine *Caprotinae*, *Jugae*, *Juliae*, *Lucinae*, *Matutae*, *Martialis*, *Monetae*, *Sororiae*, *Soſpitae*, *Reginae*: & adhuc aliquot me fugiunt. NEAPOL. *In aras* Putean. *ſcitis celebramur in aris* Mazar.

57. *Nec praeſtat.*] *Praeſtet* Zulich. & unus Patavinus. Lege, *Ne praeſtet.* HEINS.

51. *Suburbani dant mihi munus idem.*] Qui ſunt in oppidis agri Romani, ſeu, ut melius dicam, qui in urbicariâ degunt regione; quae ad centeſimum usque lapidem extendebatur. Caſſiodorus in Formulâ urbanae Praefecturae: *Ditioni tuae non ſolum Roma commiſſa eſt, quamvis in illâ contineantur univerſa, verùm etiam intra centeſimum milliarium poteſtatem te protendere, antiqua jura voluerunt; ne tantae civitatis judicem muralis agger includeret, cum Roma omnia poſſideret.* Urbicaria igitur & ſuburbicaria regio eſt ille tractus, qui urbi circumjacebat & ab Italiâ ſeparabatur: nam inter annonariam regionem nullo modo urbicaria includebatur, haec etiam *Romana* nuncupatur in veteri inſcriptione, nec certe diverſa: (Gruter. MXCV. 8.)

POLLIO IVLIO CLEMENTIANO
SVBVENTORI CIVIVM
NECESSITATIS AVRARIÆ,
DEFENSORI LIBERTATIS,
REDONATORI VIÆ POPVLI,
OMNIVM MVNERVM RECREATORI,
VNIVERSA REGIO ROMANA
STATVAM COLLOCAVIT,
CVRANTE CL. PLOTIANO.

NEAPOL.

59. *Inſpice quos habeat.*] Leges, inquit, menſem Junonium in Faſtis municipalibus, Aricinis, Laurentinis, Lanuvinis, Tiburtinis, Praeneſtinis, nec cum harum urbium auctoribus ullum mihi ſanguinis vinculum. De Faſtis Praeneſtinis non ſilebo illud, publicatos olim ab inſigni libertino Verrio Flacco. Libellus de Illuſtribus Grammaticis: *Statuam habet Praeneſte in inferiore fori parte contra hemicyclum, in quo faſtos à ſe ordinatos & marmoreo parieti inciſos publicarat.* Emendent ut volunt locum Critici, ego calculum numquam addam. NEAP.

59. *Aricia faſtos.*] *Faſtus* prim. Medic. de quo egimus ſupra initio libri primi. HEINS. *Faſces* unus codex.

60. *Et populus Laurens, Laviniumque meum.*]

Pro.

Digitized by Google

Non ego, ſi toto mater me cedere coelo
Juſſerit, invitâ matre morabor, ait.
Nunc quoque non luctor de nomine temporis hujus.
Blandior, & partes pene rogantis ago.
Remque mei juris malim tenuiſſe precando;
Et faveas cauſae forſitan ipſe meae.
Aurea poſſedit ſocio Capitolia templo
Mater, & ut debet, cum Jove ſumma tenet.
At decus omne mihi contingit origine menſis.
Unicus eſt, de quo ſollicitamur, honor.
Quid grave, ſi titulum menſis, Romane, dediſtis
Herculis uxori, poſteritasque memor?
Haec quoque terra aliquid debet mihi nomine magni
Conjugis. huc captas adpulit ille boves.
Hîc male defenſus flammis & dote paternâ
Cacus Aventinam ſanguine tinxit humum.

Ad

Pro *Laviniumque*, *Lanuviumque* emendabat magnus Scaliger. DAN. HEINS. Metri ratio exigit reponamus, *Lanuviumque*, pro *Laviniumque*, cum ſcriptis nonnullis. Urſini codex, *Laviniumque nemus*, pro *Lanuviumque* eleganter. Fuit enim ingens illic lucus Junoni Soſpitae ſacer, quod ex Æliani Hiſt. Animal. & Cicerone diſcimus. quamquam Ælianus Lanuvium cum Lavinio confundit. Apud Silium quoque Italicum non ſemel pari modo peccatur. HEINS. Vide Sigon. ad Liv. VIII. 13. & 14. Pigh. Annal. tom. I. pag. 12. & ad Sil. VIII. 282. Cl. Drakemborchium.

60. *Lanuviumque meum.*] Ibi illi fuit aedes lucusque ſummae religionis: illuc Romani, Republicâ afflictâ, confugiebant. Livius lib. XXII *Prae quibusdam urbis anguſtiis mandatum*, inquit, *ut Junoni Reginae in Aventino, & Junoni Soſpitae Lanuvii majoribus hoſtiis ſacrificaretur.* & lib. XXI. *Et donum ex auro pondo XL. Lanuvium Junoni paratum eſt: & ſignum Matronae Junoni in Aventino aedificaverunt.* NEAPOL.

61. *Aſpice Tibur.*] *Inſpice* meliores. HEINS. Ut lib. III. 184. & alibi ſaepius.

62. *Deae.*] *Meae* plurimi.

63. *Junoniſque leges tempus.*] Amplectere editionem priſci typi, *Junonale leges tempus.* NEAP.

63. *Illas.*] *Illos* Moreti.

66. *Signa dolentis erant.*] Scripti plerique, *vigoris*, vel *doloris.* quidam etiam, *decoris.* duo, *ruboris.* unus, *pudoris.* nil muto. Faſt. IV. de Cerere, 586.

Maximaque in vultu ſigna dolentis erant.
HEINS. Vid. Remed. 510.

67. *Non ego, ſi toto.*] Inſurgit primo pro ſe Hebe, ſive Juventas; & memorat antiqua officia conjugis in urbem collata: ſecundo, juvenum cauſſam tuetur. nam ſcripſit Macrobius: *Junius Majum ſequitur, aut ex populi parte, ut ſupra diximus, nominatus.* hoc eſt, juniorum. NEAP.

67. *Me cedere.*] *Decedere* Ed. Neap. & aliae. & ita prim. Farneſ.

69. *Non luctor.*] *Cum luctor* Laeti codex: non male, ſi poſt *hujus* minor diſtinctio ponatur. *nunc ego non tres. hoc quoque non* Arond.

71. *Malim.*] *Mallem* Ed. Neap. & aliae, cum quatuor ſcriptis.

72. *Et faveas cauſae forſitan ipſe meae*] Alii, *faveat ipſa*, ut ad Junonem reſpiciat. HEINS.

73. *Socio.*] *Poſito* plurimi. & in Mazar. gloſſa erat, id eſt *aedificato.* ut lib. II. 63. *templorum poſitor*

74. *Ut debet, cum Jove ſumma tenet.*] *Templa tenet* in nonnullis. ſed nil mutandum, cum *ſocio templo* praeceſſerit. arcem Capitolinam intelligit, ubi Juno Moneta colebatur. Faſt. VI. 183.

Arce quoque in ſumma Junoni templa Monetae
Ex voto memorant facta, Camille, tuo.
& ita lib. V. 560.
Et probat invictos ſumma tenere Deos.
HEINS.

76. *Sollicitamur.*] *Sollicitemur* Bonon.

77. *Romane, dediſti.*] *Dediſtis* Voſſianus & duo Medicei. ut ad poſteritatem quoque referatur. HEINS. Sed & *Romane, dediſtis*, licet *poſteritas* non ſequeretur, ſtare poteſt. vid. lib. IV. 157. *menſis mihi Roma dediſti* Bernenſ.

81. *Et dote paterna.*] Ipſe de eodem Caco in

pri-

Ad propiora vocor. populum digeſſit ab annis
  Romulus, in partes diſtribuitque duas.
Haec dare conſilium, pugnare paratior illa eſt:
  Haec aetas bellum ſuadet, at illa gerit.
Sic ſtatuit, menſesque notâ ſecrevit eâdem.
  Junius eſt juvenum; qui fuit ante, ſenum.
Dixit: & in litem ſtudio certaminis iſſent;
  Atque irâ pietas diſſimulata foret.
Venit Apollineâ longas Concordia lauro
  Nexa comas, placidi numen opusque Ducis.
Haec ubi narravit Tatium, fortemque Quirinum,
  Binaque cum populis regna coîſſe ſuis;

Et

primo operis, ubi deſcribit Herculis & hujus congreſſum:

——— *Patrias male fortis ad artes*
Confugit, & flammas ore ſonante vomit.

Neapol. *Et arte Paterna.* Mazarin. male. vid. I. Art. Am. 596. puto *arte* eſſe gloſſam τοῦ *dote.* Superiore verſu, *attulit*, etiam Voſſian. & Moreti. *abſtulit* Mazarin. vid. lib. I. 543. Ἐſ. 650. & inf. 519. *captos boves* etiam unus Medic. vid. lib. V. 640. *raptos* duo. Burm.

83. *Populum digeſſit ab annis.*] In ſeniores & juniores. Neap. *Ab armis* unus Heinſii.

84. *Diſtribuit.*] *Conſtituitque* prim. Ambr. Laeti & tres alii.

85. *Pugnare paratior illa eſt.*] Ratio apud Plutarchum in libello, An ſeni ſit gerenda Reſpublica: Πάνυ μὲν οὖν, ὦ ἑταῖρε· τοὺς δὲ Ἄρεος θεράποντας ἔοικε πρέπει καὶ ἀκμάζειν, οἷα δὴ πόλεμον πολέμοιό τε μέρμερα ἔργα διώκοντας. Neapol.

86. *Bellum ſuadet.*] Bonum hoc, ſed an germanum: negat meus liber qui praefert, *bellum ſuadeat, illa gerat.* Neapol. Lege cum ſex ſcriptis, *ſuadet, at illa gerit.* vel, *ſuadet & illa gerit*, cum Urſini & nonnullis aliis libris praeſtantioris notae. Amor. lib. I. Eleg. IX.

Ille fores dominae ſervat, at iſte ducis.

& mox,

Hic portas frangit; at ille fores.

Heins. *Suadet ut illa gerat* duo.

88. *Junius eſt juvenum; qui fuit ante, ſenum.*] Sic diſtingue. *Junius hic* Zulich. Puto,

Junius hinc juvenum; qui fuit ante, ſenum eſt.

qui fuit ante, qui praeceſſit, Majus videlicet. Heins.

89. *In litem.*] *In partem* Helmaeſtadienſis.

91. *Longas Concordia lauro.*] Haec, repulſâ utrâque Dea, neſcio an docte & ſcite, probat à junctis, Romulo & Tatio, Sabinorum Rege, menſem Junium ſic dictum, quaſi Unium, ſive Jungium Neap.

92. *Placidi numen opusque Ducis.*] Auguſtus hic, an Tiberius? utrique ſane laus propria. Sed cur te celem hanc mentem? malim Tiberium; cum & ſcribant de eo Hiſtorici, & Noſter in primo ſub finem, templum huic Divae poſuiſſe. Neapol. *Munus opusque* Hamburg. Junian. & alter Petavianus. ſic haec duo conjunxit etiam Pont. lib. IV. Eleg. prima:

Tutelaeque ferar munus opusque tuae.

infra hoc ipſo libro, 774.

Ite Deam laeti Fortem celebrate Quirites,
In Tyberis ripâ munera Regis habet.

In obitum Druſi, 287.

Nec ſua conſpiciet (miſeram me!) munera Druſus,
Nec ſua pro templi nomina fronte leget.

Art. Amat. lib. I. de Concordiae Templo:

Aut ubi muneribus nati ſua munera mater
Addidit; externo marmore dives opus.

Triſt. lib. II. 241. ex antiquis libris:

Venerit in magni templum, tua munera, Martis.

ubi *numina* in vulgatis nunc circumfertur. Heins. Vid. ad Vellej. Paterc. II. 48. *opusque dei* Strozzae liber.

94. *Regna.*] *Signa* duo ſcripti.

97. *Divae.*] *Nymphae* prim. Ambroſ.

98. *Res eſt arbitrio non dirimenda meo.*] *Lis dirimenda* ab Ovidio ſcriptum fuiſſe exiſtimo, ut Juriſconſulti paſſim. etſi vulgata lectio membranas omnes habet auctores. Heins. Sic & *litem dirimere* dixit lib. I. Met. 21. ſed, cum *res* etiam litem ſaepius notet, quid opus contra codices aliquid novare? *judicio non d.* prim. Ambroſ. & Laeti.

99. *Ite*

Digitized by Google

Et Lare communi ſoceros generoſque receptos;
His nomen junctis Junius, inquit, habet.
Dicta triplex cauſſa eſt. at vos ignoſcite, Divae:
Res eſt arbitrio non dirimenda meo.
Ite pares à me. perierunt judice formae
Pergama: plus laedunt, quam juvet una, duae.
PRima dies tibi, Carna, datur. Dea cardinis haec eſt.
Numine clauſa aperit, claudit aperta ſuo.
Unde datas habeat vires, obſcurior aevo
Fama; ſed è noſtro carmine certus eris.
Adjacet antiqui Tiberino lucus Helerni:
Pontifices illuc nunc quoque ſacra ferunt.

Inde

99. *Ite pares a me.*] Heinſ. conjecerat olim, *Ite pares ambae.*

100. *Pergama.*] Troja ſcilicet, ruinam paſſa ob judicium Paridis. NEAP.

100. *Quam juvat una.*] *Juvet* Arond. prim. Farneſ. Gottorph. & undecim alii. HEINS.

101. *Dea Cardinis haec eſt.*] Hinc cuidam ex antiquis *Cardinea* haec dicta, ſive *Cardea*: prius, inquit Noſter, nominata *Crane*; quaſi dicas, ni fallor, κραιπνόν. nam ſtatim ſequitur:

Rura ſequi jaculisque feras agitare ſolebat.

Hujus feſtum, ut vides, erat Kalendis Juniis: eamdem diem in ſequentibus dat templo Junonis Monetae, templo Martis extra portam Capenam, templo Tempeſtatis, quibus vetus Kalendarium IV. Nonas, his notis, A. F. MART. CAR. MONET. NEAPOL. Macrobius Saturnal. lib. I. cap. 12. *Nonnulli putaverunt, Junium menſem a Junio Bruto, qui primus Romae conſul factus eſt, nominatum. quod hoc menſe, id eſt Kalendis Juniis, pulſo Tarquinio, ſacrum Carnae Deae in Coelio monte voti reus fecerit. Hanc Deam vitalibus humanis praeeſſe credunt: ab ea denique petitur, ut jecinora & corda, quaeque ſunt intrinſecus viſcera, ſalva conſervet; & quia cordis beneficio, cujus diſſimulatione Brutus habebatur, idoneus emendationi publici ſtatus extitit, hanc Deam, quae vitalibus praeeſt, templo ſacravit, cui pulte fabacia & laride ſacrificatur, quod his maxime rebus vires corporis roborentur. nam & Kalendae Juniae vulgo fabariae vocantur, quia hoc menſe adultae fabae divinis rebus adhibentur.* in quibusdam Macrobii exemplaribus non *Carna*, ſed *Carnea*, haec Dea nuncupatur. *Carda* eſt Tertulliano libro de Corona. qui eam cum *Forculo* forium Deo conjungit cap. XXIII. ubi tamen tres codices Vaticani *Carnam* agnoſcunt. quod a Pamelio non debuit damnari. at libro de Idololatria cap. XV. & in Scorpiaco adverſus Gnoſticos eidem Tertulliano haec Dea *Cardea* dicitur. item Cypriano de Idolorum vanitate & Auguſtino de Civitate Dei, lib. IV. cap. 8. ſi integri iſtic locorum ſint codices. certe Tertullianus is ipſe libro II. ad Nationes cap. 9. *Dii ſunt Publici & Adventitii dicti. Id enim arae docent. adventitiorum ad fanum Carnae, publicorum in palatio.* ita ſcribendum. fruſtra ediderunt ex S. Agobardi codice, cui libellos iſtos debemus, *ad fanum Carnae.* nam capite XV. ejusdem libri, ubi meminit denuo hujusce Deae, *Carna. Car* loco mutilo eſt ſcribendum, vel *Cardea.* HEINS.

103. *Unde datas habeat vires.*] Puto *ratas.* ſed pro vulgata lectione ſtant libri veteres. HEINS. Cl. Bentl. ad Horat. II. Serm. 2. 31. *datas* defendit, & nos jam ſaepe hanc vocis *dati* in *rati* mutationem rejecimus.

104. *Sed è noſtro carmine certus eris.*] Sic liber Urſ. optima lectio. CIOFAN. *Fama, ſed è noſtro carmine doctus eris* Junian. *doctus* etiam quinque alii. *fama eſt, ſed noſtro* Gryph. & in margine *eſt è noſtro.*

105. *Tiberino lucus Hilernae.*] Nihil mutandum cenſeo. Tres apud me veteres habent, *Tiberinae lucus Hilernae:* ac ſi ſenſus, prope lucum Hilernae adſidet alius, quò Pontifices ſacra ferunt. Sed ſimiles labeculae in hoc textu interſperſae à ſciolis aliquot, qui *Tiberino* hîc ſubſtantivo modo dici poſſe ſibi non perſuadebant: his bardis ſcribam exempla. Propertius:

Hac quondam Tiberinus iter faciebat.

& Noſter in IV.

——— *Qua ſe Tiberinus in altum*
Dividit, & campo liberiore natat.

Moneo etiam, varias eſſe Hilernae γραφὰς in vulgatis & antiquis: alii ſcribunt, *Helerni*, alii, *Hilerni.* Onuphrius Panvinius vir magnus in Urbis Topographiâ, Regione XIII. ſcribit:

ÆDICULA HYLERNÆ,
LUCUS HYLERNÆ.

In

Inde ſata eſt Nymphe (Granen dixere priores)
Nequicquam multis ſaepe petita procis.
Rura ſequi, jaculisque feras agitare ſolebat;
Nodoſasque cavà tendere valle plagas.
Non habuit pharetram: Phoebi tamen eſſe ſororem
Credebant. nec erat, Phoebe, pudenda tibi.
Huic aliquis juvenum dixiſſet amantia verba;
Reddebat tales protinus illa ſonos;
Haec loca lucis habent nimis, & cum luce pudoris.
Si ſecreta magis ducis in antra, ſequor.
Credulus antra ſubit. frutices haec nacta reſiſtit:
Et latet, & nullo eſt invenienda modo.
Viderat hanc Janus; viſaeque cupidine captus
Ad duram verbis mollibus uſus erat.
Nympha jubet quaeri de more remotius antrum:
Utque comes ſequitur, deſtituitque ducem.

Stul-

In Sexto Rufo & P. Victore nulla mentio voculae. Neapol. Malo, *antiqui Helerni*, cum prim. Ambroſiano & duobus aliis. *antiquus Tyberini lucus* Mazar. Ceterum de *Helerno* & diverſis hoc loco lectionibus vide quae notamus lib. II. ℣ſ. 67. Heins.

106. *Sacra ferunt.*] *Illic* Putean. *ſacra canunt* Mazar. alter.

107. *Cranen dixere priores.*] Ita legi ſupra, & ex meo. Duobus eſt, *Granen*; vulgato peſſime, *Gramen*. Neap. *Gramen* Moreti. *Grangen* alter. *Grameu* Mazar.

110. *Cava.*] *Vaga* unus Heinſii.

113. *Dixiſſet amantia verba.*] Idem liber & tres Vatic. ita habent. vere. Ciofan. Deeſt particula, pro, *ſi dixiſſet*. Neap. *Huic ſi quis juvenum* Ambr. Lacti & duo alii. *aliquis juvenum ſi dixit* Thuan. & editio Gryph. *cum dixit* Putean.

116. *Secreta.*] *Deſerta* duo. placet.

116. *Ducis in antra, ſequar.*] *Sequor* meliores. ſic apud comicos ſaepe, *I prae, ſequor.* Triſt. III. El. I. *Duc age: namque ſequor.* ſic & ibi veteres. Heins. Vid. ad libr. IV. 527.

117. *Credulus anteiit.*] *Ante iniit* alii. plurimi, *ante ſubit.* alii aliter. Sed recte, ſi quid judico, Regius & prior Bononienſis, *antra ſubit.* lib. II. 315.

Antra ſubit tofis laqueataque pumice vivo.

Heins. Lib. V. 661.

Ut vivo ſubiit rorantia ſaxo
Antra.

118. *Invenienda loco.*] Vetus liber, *invenienda modo.* Neap. Vid. ad I. Met. 628.

119. *Captus.*] *Tactus* duo. *formaeque cupidine* Thuan.

121. *Quaeri de more.*] *De more petat* Moreti & duo alii. ſed tunc *ſemotius* legendum foret, vel *ſecretius.*

124. *Nil agis, & latebras reſpicit ille tuas.*] Lege, *Nil agis, en*, quomodo Arondelianus. Sequenti etiam verſu cenſeo ſcribendum, *Nil agis, en, dixi?* cum ſcripti ac vulgati perperam *dixit* agnoſcant. ſunt enim non Jani, ſed poëtae interpellantis. certe *dixi* eſt in Juniano, Erfurtenſi & uno Vaticano. unus Patavinus, *dico.* Vide Notas ad Epiſt. XII. ℣ſ. 71. Heins. *Latebras perſpicit* Petav. alter.

125. *Occupat amplexu.*] Hui, hui, tu ille Janus, de quo Auguſtinus VII. Civitatis Divinae? *De Jano non mihi facile quidquam occurrit, quod ad probrum pertineat; & forte talis fuit, ut innocentius vixerit, & à facinoribus & flagitiis remotius.* Neapol.

126. *Teque potitus ait.*] *Speque potitus* Urſini & unus Patav. probe. ſimile mendum inſedit Elegiam primam lib. III. Pont. *Cupias, ut ſpe potiaris, oportet.* ubi *re* male legitur. ſic Met. lib. XI. *Spe potitur tandem.* ſic & *auſo potiri* paſſim. & *votis* Stat. Achill. I.

Vi potitur votis.

& Noſter XI. Met. 265.

Et potitur votis, ingentique implet Achille.

Heins.

127. *Jus pro concubitu.*] Erat illud, ut à foribus & omni limine noxia & infauſta omnia depelleret,

Stulta, videt Janus quae poſt ſua terga gerantur.
  Nil agis en: latebras reſpicit ille tuas.
Nil agis en, dixi. nam te ſub rupe latentem
  Occupat amplexu; ſpeque potitus ait:
Jus pro concubitu noſtro tibi cardinis eſto.
  Hoc pretium poſitae virginitatis habe.
Sic fatus, ſpinam, quâ triſtes pellere poſſet
  A foribus noxas (haec erat alba) dedit.
Sunt avidae volucres; non quae Phineïa menſis
  Guttura fraudabant: ſed genus inde trahunt.
Grande caput: ſtantes oculi, roſtra apta rapinae:
  Canities pennis, unguibus hamus ineſt.
Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes;
  Et vitiant cunis corpora rapta ſuis.
Carpere dicuntur lactentia viſcera roſtris;
  Et plenum poto ſanguine guttur habent.
Eſt illis ſtrigibus nomen: ſed nominis hujus
  Cauſſa; quod horrendâ ſtridere nocte ſolent.

Sive

leret, tum nocturna ſpectra, tum alia infeſta: ea vis inſita erat ſpinae albae, quam Janus ei dederat. hinc introducit Striges quondam illam abegiſſe, quae Procae infantis faciem in cunis laniarant. Interim tu legito genus volucrum tam belle & preſſe deſcriptum; ſed prius quae ſit haec alba ſpina. Neapol. *Concubitu, noſtri tibi cardinis* unus.

129. *Spinam.*] *Virgam* fere omnes ſcripti. & ita edidit Neapolis. ſed vide ad lib. II. 28.

130. *A foribus noxas.*] Dioſcorides de Rhamno: *Λέγεται δὲ καὶ κλῶνας αὐτῆς, θύραις ἢ θυρίσι προσθέντας, ἀποκρούειν τὰς τῶν φαρμάκων κακουργίας.* Rhamnus & alba ſpina ſynonyma. Gloſſae veteres, *ſpina alba*, βούτομον, ῥάμνος. Graeci tamen & Latini paſſim miſcent & confundunt albam ſpinam, *ὀξυάκανθον*, *λευκάκανθον*, aquifolium, *παλίουρον*, *λευκὴν*, *ἄκανθαν*. Quod obſervandum duxi, omnibus ſpinarum generibus veteres noxarum pellendi vim ingenitam credidiſſe: nam & aſpalato (arbor eſt alba cum ſpinis) eamdem tribuunt poteſtatem. Excerpta Γεωπονικῶν lib. XV. *Ὁ κουράλιος λίθος κείμενος ἐν τῇ οἰκίᾳ πάντα φθόνον καὶ ἐπιβουλὴν ἐλαύνει· τὰ αὐτὰ ποιοῦσι καὶ αἱ ῥίζαι τῆς ἀσπαλάτου.* De aquifolia Plinius: *In domibus & villá ſata, veneficia arcet.* Et ſic alii de reliquis, quas praedixi. Neapol.

131. *Non quae Phineia menſis.*] Tangit hîc Harpyias, quae cibos & menſas Phinei fraudarunt. Nota fabella. His, inquit, ſunt ſtriges haud multo diſſimiles. Neap.

133. *Stantes oculi.*] *Grandes oculi* ſex libri. *ſtantesque* quatuor.

134. *Canities pennis.*] Vere neſcitur quae ſit haec avis; & incerta, ut fatentur omnes. Q. Serenus pullis plumis eam veſtit; ni cauſſa epitheti ſit volucris nocturnus inceſſus. Neapol. *Plumis* Voſſian. & tres alii. *hamus erat* Putean. alter.

135. *Nocte volant.*] Statius lib. II. Thebaidum:

Nocturnaeque gemunt ſtriges. ——

& Lucanus libro primo:

Quod trepidus bubo, quod ſtrix nocturna queruntur.

Neapol.

135. *Puerosque petunt.*] Huc pertinent illa Iſidori: *Haec avis vulgo amma dicitur, ab amando parvulos: unde & lac praebere dicitur naſcentibus.* quid hoc? gerrae. Veſpertilio tantum ex avibus mammas habet. Neap.

136. *Et vitiant.*] *Et jugulant* duo.

137. *Lactentia viſcera.*] *Lactantia* Moreti, Bernenſ. & Petav. *pectora* tres. *corpora* Ambroſ. & undecim alii. mox, *plenum pura*, Mazar. *pectus habent* Moreti.

139. *Strigibus.*] Plautus producit Pſeud. III. II. 31.

Non condimentis condiunt, ſed ſtrigibus.

Douza. *Eſt illis ſtriges nomen* Junian. vid. lib. V. 595. *ſtrigilis* quatuor.

140. *Stridere nocte ſolent.*] Iſidorus: *Strix nocte na*

Digitized by Google

Sive igitur naſcuntur aves, ſeu carmine fiunt;
Naeniaque in volucres Marſa figurat anus;
In thalamos venere Procae. Proca natus in illis,
Praeda recens avium quinque diebus erat.
Pectoraque exſorbent avidis infantia linguis.
At puer infelix vagit opemque petit.
Territa voce ſui nutrix adcurrit alumni;
Et rigido ſectas invenit ungue genas.
Quid faceret? color oris erat, qui frondibus olim
Eſſe ſolet feris, quas nova laeſit hiems.
Pervenit ad Granen, & rem docet. illa, Timorem
Pone; tuus ſoſpes, dixit, alumnus erit.
Venerat ad cunas: flebant materque paterque.
Siſtite vos lacrimas, ipſa medebor, ait.

Pro-

cturna avis habens nomen de ſono vocis: quando enim clamat, ſtridet. Ab eodem etymo dicitur & Graecis κερχνὴς, καὶ κερχνὴς ἀπὸ κέρχω, καὶ κερχάω. inde & *rauca* illa eſt Senecae Tragico in Medea. Hujus ſtridorem pro infauſto & malo omine habuerunt veteres: iidem exſectis ejusdem viſceribus ad veneficia uſi; idque colligo ex ipſomet Cordubenſi in Tragoediâ citatâ Actu IV. NEAPOL. Lege, *horrenda voce*, vel contra libros veteres. lib. II. Artis Amatoriae 308. etiam *noctis* pro *vocis* legitur. Iſidorus Etymolog. *Strix nocturna avis habens nomen de ſono vocis, quando enim clamat, ſtridet.* Virgil. lib. IX. 112.

—— *tum vox horrenda per auras*
Excidit.

Val. Flaccus lib. I. 209.

—— *vox reddita tandem;*
Vox horrenda viris.

ſic *horrendi clamores* apud Virgil. II. 222. Noſter Faſt IV. 190. *horrendo lotos adunca ſono.* & *horrendum murmur* in Ibide. 75. Janus Vlitius, *horrendum ſtridere*, legebat: ut apud Virgilium lib. VI. *bellua Lernae Horrendum ſtridens.* ſed de *nocte* jam praeceſſerat. HEINS.

141. *Seu carmine fiunt.*] An detur lycanthropia haud noſtrum inquirere: ſed paſſim legitur apud Ethnicos, ut Apulejum & alios, de quadam vetulà. Noſter in libris nequitiarum:

Hanc ego nocturnas ſuetam volitare per umbras
Suſpicor, & plumà corpus anile tegi.

Iſidorus: *Striges, mulieres volaticae*; & Feſtus: *Striges, maleficis mulieribus nomen inditum eſt; quas etiam volaticas vocant.* Hinc ad opprobrium nos Itali aniculis dicimus, *Pare una ſtriga.* Gloſſarium, *Striga, λωζυγὼν, καὶ γυνὴ φαρμακίς.* Sed *volaticae* dictae, ob metamorphoſin in animal volatile. Alioquin volatica ars eſt, quae ad augures ſpectat. Hoc verbo, ſi bene memini, uſus Tertullianus ſub Pallii finem: *Et Sophiſta*, inquit, *& Medicus, & Poëta, & qui muſicam pulſat, & qui ſtellarem conjectat, & qui volaticam ſpectat, omnis liberalitas ſtudiorum quatuor meis angulis tegitur*; id eſt, ſub pallio quadrangulari. NEAPOL.

142. *Naeniaque in volucres.*] Elegantiſſime idem magnus Scaliger, *Naeniaque in volucres Marſa figurat anus.* Horat. Epod. Ode XVII. *Ergo negatum vincor ut credam miſer, Sabella pectus increpare carmina. Caputque Marſa diſſilire naenia.* Et ita in Aldina anni M. D. XXXIII. expreſſum. D. HEINS. Naenia hîc non carmen lugubre, ſed verba, quae concipiebantur ad lycanthropiam. Quodvis dictum priſcum ſaeculum dixit *naeniam.* Protritum illud, *Sorex indicio ſuo periit.* Ita appellat Plautus in Bacchidibus. *Falſa figurat anus* Noſter. Liber vetus quidam, *ſaga*, alius, *marſa.* Utraque lectio ad verum; ſed ultimam retineo. Horatius Epodon libro ad Canidiam:

Ergo negatum vincor ut credam miſer,
Sabella pectus increpare carmina,
Caputque Marſà diſſilire naeniâ.

Vide ad haec veteres & hujus aevi Noſtri Scholiaſtes. NEAPOL. *Naenia Marſa* Urſini, Naugerii, unus Patav. & unus Mediceus. optime. dictum Art. Am. lib. II. ꝟſ. 102. Hanc etiam lectionem in uno ſuo Neapolis invenit. in alio, *Naenia ſaga.* etiam non male. HEINS.

143. *In Thalamos venere Procae.*] Proca ille Rex Albanus; ſed purum fictum. NEAP.

145. *Pectoraque.*] *Exſorbent avidis infantia pectora linguis* Moreti. mox, *Et puer*, plerique ſcripti.

147. *Nutrix.*] *Genitrix occurrit* Thuan. *occurrit* etiam Bernenſ.

148. *Sectas.*] *Fractas* Ambroſ. prim.

149. *Quid*

Protinus arbuteâ poſtes ter in ordine tangit
Fronde: ter arbuteâ limina fronde notat.
Spargit aquis aditus, ſed quae medicamen habebant:
Extaque de porcâ cruda bimeſtre tenet.
Atque ita, Noctis aves, extis puerilibus, inquit,
Parcite: pro parvo victima parva cadit.
Cor pro corde, precor, pro fibris ſumite fibras.
Hanc animam vobis pro meliore damus.
Sic ubi libavit, profecta ſub aethere ponit:
Quique ſacris adſunt, reſpicere illa vetat.
Virgaque Janalis de ſpinâ ſumitur albâ:
Quâ lumen thalamis parva feneſtra dabat.
Poſt illud nec aves cunas violaſſe feruntur;
Et rediit puero, qui fuit ante, color.

Pin-

149. *Quid faceret.*] *Faciat* Strozzae. mox, *eſſe ſolet tardis*, tres libri. male. vid. III. Art. 703. *laedit* etiam nonnulli. vid. III. Triſt. VIII. 30.

152. *Tuus.*] *Pone tuam ſoſpes* Ambroſ. & Patav. *ſoſpes inquit* ſeptem libri. mox, *flebat*, quinque. *flebant matreique patreique* unus Heinſii.

155. *Tangit.*] *Texit* unus, unde Heinſius faciebat, *tergit*.

156. *Fronde notat.*] *Tegit* duo libri, unde *Terit* olim faciebat Heinſius. *lumina* etiam Excerpta Douzae.

157. *Spargit aquis aditus, & aquae medicamen habebant.*] Duo veteres, unus Vatican. alter Bononienſis, *& quae*. lege, *ſed quae medicamen habebant*. Aquas luſtrales intelligit. Heins.

158. *Cruda bimeſtre tenet.*] Solita illa plerumque elixa Diis offerri. Servius: *Reddi exta dicebantur, cum probata & elixa arae ſuper ponebantur* & alibi, *quae nonnumquam abluta, elixa etiam ipſa reddebantur.* Sed nec quod tangit Ovidius eſt mos inauditus. Arnobius lib. VII. *Averſionibus ſtomachorum numina laborant? ut ad expellenda faſtidia ſaporum varietas quaeratur? ut modo his aſſa, modo cruda ponantur, ſemicocta modo & ſemicruda?* & lib. II. *Cum, Romulo Pompilioque regnantibus, percocta plane & madida cremarentur Diis exta, nonne Rege ſub Tullo ſemicruda coepiſtis & leviter animata porrigere, priſcâ obſervatione contemtâ?* Hoc tamen ſacro nec cruda puto poſtea arae cremanda impoſita; quia ſub dio, ut vides, ea locat, quae rapere volaticas illas credebat: unde jubet, ne praeſentes exta reſpiciant; ut praecipit ille in Lemuralibus lib. V. poſt jactum fabarum, ut legumen, umbra ſibi ipſi, legat. Neap.

158. *Bimeſtre.*] *Bimatre* Petavii alter & Putean. pro varia lectione. *porce* etiam Regius.

160. *Pro parvo.*] *Pro puero* tres. vid. lib. II. 385. *parva datur* prim. Ambr. & Laeti. vid. I. 388.

161. *Pro fibris ſumite fibras.*] Λοβὸς τοῦ ἥπατος Graeci dicerent. Hujus vero divortia notat Heſychius vocaſſe aruſpices πύλας; eaque accurate ſolita ab iisdem inſpici. O inſaniam! bene ille: *Occidebatur pecus, ut quod vivum nihil ſcierat, divinaret occiſum; & loqueretur è fibris mortuum, quod numquam locutum fuerat ore.* Neap.

162. *Hanc animam vobis.*] Alieni fati vicariam. Videtur alludere ad eos, qui ſponte mortem pro alio obibant: Graecis ἀντίψυχοι dicti. Neap.

163. *Profecta.*] Sunt, quae noſtri aliter dixere proſicias, & praeſicias, ſive proſicia, exta ſecta jam in exiguas miculas. Gloſſae exponunt, θυμάτων ἀπαρχάς. Feſtus: *Proſicium, quod profecatum porricitur.* His opponuntur, quae vocat Arnobius, *ſolida animantium viſcera*. Neap.

163. *Sub aethera ponit.*] *Æthere* meliores. & ſequenti verſu, *quique ſacris adſunt*, Voſſ. Helmaeſt. & ſex alii, non *adſunt ſacris*. Heins. *Sub aëre* Edit. Neapol. & aliae.

164. *Reſpicere.*] *Reſpuere* prim. Farneſ. *proſpicere* Ambroſ. & duo alii. *reſpicere exta* Bernenſ.

165. *Janalis.*] Inſolentius hoc nomen, neque quemquam novi, qui a Jano *Janalem* deduxerit. in Bononienſi erat, *Najalis* unde *Majalis*, vel *ramalis* conjecerat olim Heinſius, ut ſit virga ex ramo arboris, ut lib. VIII. Metam. 644. *ramalia arida* & Perſ. V. 59. *ramalia fagi* neque movere debet, quod ſpinae albae vix rami poſſint tribui, cum Columella lib. VII. 19. eam inter arbores recenſeat, ut pinum, loton, juniperon, &c. ut Salmaſ. Exercit. Pliniar. pag. 370. quem Neapolis ad Vſ. 130. compilavit, oſtendit. ubi & Graecos ῥάμνον dixiſſe oſtendit. vid. Nicand. Ther. 861. & ibi Schol. an forte hinc Naſo *ramnalem* formaverit? vix tamen credo. Burm

165. *De ſpina ſumitur alba.*] *Ponitur alba* in nonnullis. Naug. *Ponitur* Arond. Voſſ. & plurimi praeterea

Pinguia cur illis guſtentur larda Kalendis,
Mixtaque cur calido ſit faba farre, rogas?
Priſca Dea eſt; aliturque cibis, quibus ante ſolebat:
Nec petit adſcitas luxurioſa dapes.
Piſcis adhuc illi populo ſine fraude natabat:
Oſtreaque in conchis tuta fuere ſuis:

Nec

terea veteres. recte. niſi cum Jano Vlitio noſtro mavis, *ſubditur.* HEINS.

166. *Qua lumen thalamis.*] Huc vere pertinent illa Dioſcoridis, quae ſupra citavi è lib. primo cap. CXXI. *Λέγεται δὲ καὶ κλῶνας αὐτῆς, θύραις ἢ θυρίσι προστεθέντας, ἀποκρούειν τὰς τῶν φαρμάκων κακουργίας.* NEAP.

167. *Poſt illud.*] Francof. *poſt illam.*

167. *Nec aves cunas violaſſe.*] Fuere & alia antidota adverſus has. Scita carmina apud Feſtum, quibus ſoliti Graeci illas avertere. Juvit etiam allium puero annexum, & utrique brachio hyenae viventis oculus erutus. Sed de allio Q. Serenus:

Praeterea ſi forte premit ſtrix atra puellos
Viroſa immulgens exertis ubera labris;
Allia praecepit Titini ſententia recti,
Qui veteri claras expreſſit more togatas.

Hic Titinius eſt ille praenomine C. qui fabulas togatas ſcripſit. NEAP.

169. *Pinguia cur illis.*] De ſacrificiis, quae Divae Carnae, fiebant ita Macrobius primo Saturnalium: *Hanc*, inquit, *Deam vitalibus humanis praeeſſe credunt. Ab eâ denique petitur, ut jecinora & corda, quaeque ſunt intrinſecus viſcera, ſalva conſervet. Et quia cordis beneficio, cujus diſſimulatione Brutus habebatur, idoneus emendationi publici ſtatus exſtitit, hanc Deam, quae vitalibus praeeſt, templo ſacravit: cui pulte fabariâ & larido ſacrificatur; quòd his maxime rebus vires corporis roborentur.* Naſo referet ad frugales antiquorum mores & cibos. NEAPOL.

170. *Mixtaque cum calido farre.*] Haec puls fabaria, ſeu fabata, de quâ ſupra Macrobius. Unde *fabataria* dicta vaſa, quibus hujusmodi cibus conditus infundebatur. Mentio horum apud Ælium Lampridium in his de Heliogabalo: *Barbas ſane mullorum tantas jubebat exhiberi, ut pro naſturtiis, apiaſtris, & ſacelaribus, & foenograeco exhiberet plenis fabatariis & diſcis.* Sed hic *fabatarium* pro quolibet amplo vaſe. Revertor ad pulmentarium ex fabâ & farre, quo puto Graecis *ἔτνος* dictum exiſtimaſſe doctiſſimum Dalecampium: nam hoc verbum in verſiculo Mneſimachi apud Athenaeum vertit, *ex fabâ friſſâ pultem.* Neſcio, an docte: nam *ἔτνος* eſt nomen genericum, adſignificans quodvis pulmentarium ex leguminibus confectum. Unde Athenaeus lib IX. vocat *ἐτνηρὸν ἕψημα*, juſculum ex iſtis paratum: imo ibi nominatim exprimit ex piſo, fabâ, lente & araco. Solus Ariſtophanis Scholiaſtes ſcribit, eo nomine intelligi *ἀθάραν*, decoctum etiam ex piſis, ſeu phaſeolis. NEAPOL.

170. *Sit faba farre rogas?*] Lege, *ſi rogas.* quanquam ſcripti cum vulgatis hic conſentiunt. HEINS. *Fit faba* tres libri. unus Vaticanus etiam,

Mixtaque cur calido ſit faba farre rogas?

venuſtius, ut puto. ſic lib. I. 128. quidam codices, *mixtaque farra ſale.* vid. & Ep. VI. Heroid. 76. BURM.

172. *Adſcitas.*] *Accitas* Thuan. *adcitas* Regius.

173. *Piſcis.*] De luxuria veterum in piſcibus vide copioſe Athenaeum Deiphnoſophiſticis, & Gell. lib. VII. cap. 16. HEINS.

173. *Piſcis adhuc illi populo.*] Alii, *illis populis.* vel *illic populi.* Putabam aliquando,

Piſcis adhuc vilis populi ſine fraude natabat.

HEINS.

174. *Oſtreaque.*] *Oſtra quoque* in Patav.

174. *Tuta fuere ſuis.*] Nihil his frequentius poſtea in coenis priſci ſaeculi, imo ante coenam: nam ad guſtationem & *πρόπομα*, ut ita loquar, illis uſum. Vide Macrobium III. Saturnalium. Seneca in Epiſtolis: *Dii boni, quantum hominum unus venter exercet? Quid, tu illos boletos, voluptarium venenum, nihil occulti operis judicas facere, etiam ſi praeſentanei non fuerunt? Quid, tu illam aeſtivam nivem non putas callum jecinoribus obducere? Quid, illa oſtrea, inertiſſimam carnem, coeno ſaginatam, nihil exiſtimas limoſae gravitatis inferre.* NEAP.

175. *Quam praebet Ionia dives.*] Ignoti Latinis, inquit, erant attagenes; dixit, *Ionicos:* non quod in reliquis Aſiae provinciis rarus hic ales; ſed quia Ionicus ſapore reliquos Aſiaticos longe ſuperabat. Martialis:

Inter ſapores fertur alitum primus
Ionicarum paſtus attagenarum.

Hieronymus ad Salvinam: *Procul ſint conviviis tuis phaſides aves, craſſae turtures, attagen Ionicus, & omnes aves, quibus ampliſſima patrimonia avolant.* *Attagen* nos ex Graeco habemus; Latinis eſt *ruſticula*, ſive *gallina ruſtica.* Gloſſae, *gallina ruſtica, ἀτταγήν.* Nota vero, quod Graecis pluraliter non *ἀτταγῆνες*, ut nobis attagenes, ſed *ἀττάγαι*, receptum diſcimus ex Athenaeo lib. IX. De corpore

&

Nec Latium norat, quam praebet Iönia dives,
Nec quae Pygmaeo ſanguine gaudet, avem.
Et praeter pennas nihil in pavone placebat:
Nec tellus captas miſerat ante feras.
Sus erat in pretio: caeſâ ſue feſta colebant.
Terra fabas tantum, duraque ferra dabat.

Quae

& pennâ hujus alitis haec Alexander Myndius: *Μικρῦ μὲν μείζων ἐςὶ πέρδικος· ὅλος δὲ κατάγραφος τὰ περὶ τὸ νῶτον, κιρραμένος τὴν χρόαν, ὑποπυρρίζων μᾶλλον.* Neapol. *Quod praebet* Mazar. & ſex alii. *Aenia* Sarrav. & Bernenſ.

176. *Nec quae Pygmaeo.*] Gruibus & cygnis oculos conſuebant, & in tenebris ad victum ſaginabant. Plutarchus περὶ Σαρκοφαγίας: *Ἄλλοι γεράνων ὄμματα καὶ κύκνων ἀπορράψαντες καὶ ἀποκλείσαντες ἐν σκότῳ πιαίνουσιν, ἀλλοκότοις μίγμασι καὶ καρυκείαις τισὶν αὐτῶν τὴν σάρκα ὀψοποιοῦντες.* Neap.

176. *Gaudet Avis.*] *Avem* Urſini, Voſſii, unus Vatic. & Mediceus. venuſte & vere. ſic apud Virgilium libri meliores Eclog. II.

Invenies alium, ſi te hic faſtidit, Alexin.

ita apud Juven. x. 254. ex MSS.

——— *cum quaerit ab omni,*
Quiſquis adeſt, ſocio.

quod in *ſocius* in eo mutari non debuit. Heins. & ita lib. I. Art. 50. in quibuſdam,

Ante frequens, quo ſit, diſce, puella, locum.

non *loco.* vid. & I Faſt. 368. v. Triſt. XII. 26. III. Amor. III. 46. & alibi ſimiles caſuum variationes. Burm.

177. *Nihil in pavone placebat.*] Strattis in Pauſaniâ:

Οὓς βορνιθ᾽ ὑμεῖς ἕνεκα τῶν οἰκυπτέρων.

Scripſit de pavonibus, de horum numero, in Urbe Româ: tantus ille; qui ad quid, niſi ad palatum? haec ceciniſſe Antiphanem comicum in Tychone credidit Athenaeus lib. XIV.

Τὸν ταὼν μὲν ὡς ἅπαξ τις ζεῦγος ἤγαγε μόνον
Σπάνιον ὂν τὸ χρῆμα· πλείους δ᾽ εἰσὶ νῦν τῶν ὀρτύγων.
Χρηστὸν ἄνθρωπον δὲ γ᾽ ἄν τις ἕνα μόνον ζητῶν ἴδῃ,
Ὄψετ᾽ ἐκ τούτου πονηροὺς πέντε παῖδας γεγονότας.

Neapol.

178. *Nec tellus captas miſerat ante feras.*] *Arte* pro diverſa lectione alter Puteaneus. Quid, ſi legatur, *tellus Afra*, vel *Inda.* ſi *arte* mavis, intellige de leonibus, tigribus, pardis, elephantis & ſimilibus, qui Romam capti mittebantur ad ſpectacula. Heins. De Leonibus, Tigribus &c. hic agi mihi non fit veroſimile, cum recenſeat tantum animalia, quae gulones & erudito luxu homines ex peregrinis terris Romam magnis ſumtibus advehi curabant. neque etiam in vulgatis ullum ſenſum ineſſe puto. quae enim *tellus* intelligitur? ſi vero univerſa Tellus, mater illa & benigna nutrix omnium ciborum, intelligatur, & ferae de carne ferina, venatu quaeſita, capiantur, ineptus erit Naſo, quod inter irritamenta gulae & luxuriae inſtrumenta eam ponat, cum pluribus populis ille unicus diu & ſimplex fuerit victus. ſed de peregrinis deliciis agi oſtendit verbum *miſerat.* ut ita Virgil. I Georg. 57.

India mittit ebur.

& alii centies. vid. II. Art. 213. quare ego vocem *tellus* corruptam eſſe, neque reliqua ſaniora eſſe arbitror. latere autem hic arbitror *Deliacos capos*, ſive *capones*, circa quos maximum fuiſſe luxum ad Petron. cap. XXIII. viri docti oſtenderunt. & Deli maxime caſtrari Gallinaceos & ſaginari ſolitos docuerunt Scaliger ad Varr. de R. R. lib. III. 9. & alii. hinc etiam *Graecum Capenem* vocat Pallad. de R. R. lib. XII. tit. I. & *capus* pro capone ex Varrone citat incertus auctor de Ortograph. pag. 2780. *Ex Gallo gallinaceo caſtrato fit capus.* & Columella VIII. 2. *Semimares capi.* quare forte hic legi poſſet,

Nec Delus capos miſerat, ante feros.

Delus facilius certe in *tellus* mutari potuit, quam lib. XIII. Met. 313. pro *Vulcania Lemnos*, alii codices habent, *Vulcania tellus.* ſic etiam forte apud Virgil. III. 73. *Sacra mari medio colitur, gratiſſima Delos Nereidum matri*, pro *tellus* legendum. *ante feros* autem capos dixit, quia antequam caſtrarent, feroces & pugnaces eligerent Deliaci. quod docet Columell. lib. VIII. 2. ubi, de Gallis agens, inquit, *Praecipue celebravere educandi ſcientiam Deliaci. ſed & ii, quoniam procera corpora & animos ad praelia pertinaces requirebant, praecipue Tanagricum genus & Rhodium probabant.* ſi *arte* quis velit, poſſet legi, *arte ferax.* quia cum ſit inſula ſterilis & ſaxoſa Delos, quae nihil per ſe fere producit (vid. Spanh. ad Call. Hym. in Del. 268.) arte hac caſtrandi gallos magnum ſibi reditum facit. certe latet aliquid ulceris in hoc verſu, quod forte alii me feliciores ſanabunt. mihi indicaſſe ſufficiat ſuſpicionem. ſi quis cum Heinſio velit legere *Afra*, & intelligere de Africanis feris, ad quas capiendas & Romam perducendas magni ſumptus & inſani fiebant, videat Petron. cap. XXXV. CXIX. ſed melius

tum

Quae duo mixta ſimul ſextis quicumque Kalendis
  Ederit; huic laedi viſcera poſſe negant.
Arce quoque in ſummâ Junoni templa Monetae
  Ex voto memorant facta, Camille, tuo.
Ante domus Manlî fuerant; qui Gallica quondam
  A Capitolino repulit arma Jove.
Quam bene (Dî magni) pugnâ cecidiſſet in illâ
  Defenſor ſolii, Juppiter alte, tui!
Vixit, ut occideret damnatus crimine regni.
  Hunc illi titulum longa ſenecta dabat.

Lux

tum de Africanis Gallinis caperetur, quae an *ferae* dici poſſent neſcio. Burm.

179. *Feſta colobant.*] *Carebant* Putean. an *calebant?* quod eſſet elegans admodum. vid. ad Val. Flac. II. 386. mox, *terra fabas populo*, Junii. *farra dabas* etiam unus Medic. de *Fabis* vid. Spanhem. de Uſu & Praeſt. Numiſm. tom. II. pag. 539. Burm.

181. *Sextis quicumque Kalendis.*] Si numeres Kalendas à Januario, hae Juniae erunt VI. Frequens loquendi modus Juriſconſultis. Celſus in L. Liber LIX. §. Si ita. De hered. inſt. *Titius, ſi intra tertias Kalend. navis ex Aſiâ venerit, heres eſto.* Ulpianus in L. primâ. §. Si qui. De verb. oblig. *Si ita interrogatus, Intra Kalend. quintas? reſponderit, Dabo Idibus; non obligatur.* Sed obſerva Junias ob hujusmodi eſum dictas *fabarias.* In Kalendario Conſtantini magni prima dies menſis Junii ſic notatur, FABARICI. Neap.

183. *Arce quoque ex ſumma.*] Nullus eſt ſenſus: ſcribe, *Arce quoque in ſummâ.* Neap.

184. *Ex voto memorant.*] Hujus nec verbum quidem in Plutarcho, ſed tantum de dirutâ Manlii domo; quaſi hanc ob cauſſam in ejusdem areâ à Senatu aedem Monetae collocatam. Neap.

185. *Ante domus Manli fuerat.*] Livius lib. VII. *Inter ipſam dimicationem aedem Junoni Monetae vovit: cujus damnatus voti cum victor Romam revertiſſet, Dictaturâ ſe abdicavit. Senatus Duumviros ad eamdem aedem pro amplitudine Populi Romani faciendam creari juſſit. Locus in arce deſtinatus, quae area aedium M. Manlii Capitolini fuerat.* Neapol.

185. *Fuerat.*] *Fuerant* Mazar. Zulich. Sarrav & alii tres ſcripti. templa videlicet. Heins. *Malli* multi.

187. *Quam bene.*] Illuſtravi hunc locum libro & elegia III. Triſtium. Ciofan

188. *Alte.*] *Alme* Arundel. male. vid. XV. Met. 866. *ante* Junian.

189. *Vixit, ut occideret.*] Ut illud de ſe exule in Triſtibus:

Integer hanc potui nuper bene reddere vitam;
Exul ut occiderem nunc mihi vita data eſt.

Neapol.

189. *Damnatus crimine regni.*] Ob id ſaxo Tarpejo dejectus: locusque idem in uno homine, & eximiae gloriae monimentum, & poenae ultimae fuit. Neapol. *Crimine turpi* Putean. alter, *verſatus crimine Maji* Mazar.

191. *Lux eadem Marti feſta eſt.*] Iisdem Kal. Juniis Marti litabant extra portam Capenam, ubi templum habebat. Id in Livio lego: *Cum omnes extra portam Capenam ad Martis aedem convenire juniores armatos juſſiſſet.* & idem hoc loco: *Semitamque ſaxo quadrato ad Martis aedem Capenâ portâ ſtraverunt.* & hoc alio: *Viam cenſores ſternendam à portâ Capenâ ad Martis templum locavere.* Ex quo ultimo elicio verum illud docti viri, nullum templum Martis in hortis adjacentibus portae Capenae (ibi quidam unum conſtituebant) reperiſſe; ſed ulterius in viâ Appiâ & longe à moenibus, à quibus ad templum ſpatium aliquod ſternendi exſtaret. de quo toties Livius. Haec aedes à Lucio Sullà Felice reſtituta, aucta, ac ſupra centum columnas impoſita; poſtea diruta precibus Stephani Pontificis Maximi, cum juſſu Gallieni ibi cogeretur ſacrificare. Lege latius tanti viri miraculum in Baronio anno Chriſtiano CCLX. Neap.

192. *Tectae porta Capena viae.*] An Appia eſt *via tecta*, hoc eſt, lapide ſtrata, quae à portâ Capenâ incipiebat? an noſtro inhaerebis Codici, in quo *dextrae?* (ac ſi bivium extra portam fuiſſet, dextrâque viâ templum iſtud poſitum) an tribus veteribus, in quis eſt *rectae?* Quae via Romae ſita prope Flaminiam. Martialis lib. VIII.

Dum repetit ſerâ conductos nocte penates
Lingonus, à rectâ Flaminiâque recens.

Seneca in Apocolocyntoſi hujus etiam meminit: *Trahit*, inquit, *capite obvoluto, ne quis eum poſſet agnoſcere, per campum Martium, inter Tiberim & viam rectam.* Sed, ſodes, elige γραφὴν è duabus prioribus, quae magis ſedeat, hanc rejice: nam porta Capena prorſus averſa eſt à rectâ & Flaminiâ.

Lux eadem Marti feſta eſt; quem proſpicit extra
Adpoſitum Tectae porta Capena viae.
Te quoque, Tempeſtas, meritam delubra fatemur;
Cum pene eſt Corſis obruta claſſis aquis.
Haec hominum monumenta patent. ſi quaeritis aſtra;
Tunc oritur magni praepes adunca Jovis.
POſtera lux Hyadas, Taurinae cornua frontis,
Evocat: & multâ terra madeſcit aquâ.
MAne ubi bis fuerit, Phoebusque iteraverit ortus;
Factaque erit poſito rore bis uda ſeges;

Hac

niâ. NEAP. *Tectae viae* veteres plerique, niſi quod in nonnullis, *rectae*. ſed *Via Recta* campi Martii hic locum non habet. Emenda Martialem lib. III. Ep. v.

Protinus hunc primae quaeſitum ſ limina Tectae.
Quas tenuit Daphnis, nunc tenet ille Lares.

Ita ex veſtigiis membranarum ſcribendum, quicquid iſti *tectae viae* viri docti obloquuntur. HEINS. De hoc loco olim cum Ampliſſimo Cupero per literas agere me memini. Cui etiam nec Donatus lib. III. Romae Veteris cap. 13. nec Nardinus lib. III. cap. 2. ſatisfaciebant. nec tamen rationem nominis, quo *tecta via* dicebatur, excogitare poterat. interque nos conveniebat, fuiſſe ſemitam, a Capena porta ad Martis templum, cujus Livius x. cap. 23. meminit, diverſam a via ipſa Appia, quae a Capena etiam incipiebat, ſed in Campaniam ferebat. hanc autem ſemitam hic intelligi putabat, quae poſtea via facta fuerit per Cenſores. quare ſi *rectae* vellemus legere, intelligi poſſet, hanc ſemitam a porta Capena rectà duxiſſe ad templum, cum via Appia, quae lata & regia erat, per plures anfractus iſſet. & ita diſtinguenda eſſet *a tecta* via in urbe prope Tiberim & Campum Martium, de qua Martialis lib. VIII. Ep. 75. & lib. III. Ep. 5. cujus etiam Poëtae verba de *tecta via* capit Heinſius, & ante eum Gronov. ad Senecae Apocolynth. ut agnoſcit Heinſius ad Claudian. III. Conſ. Honor. 10. qui tamen rectius, quam Gronovius & Neapolis, viam *rectam* ab hac Ovidii *Tecta* diſtinguit. ſed nondum ratio cur *tecta* dicta ſit apparet: nam quod Donatus de porticibus aut fornicibus, quibus tecta fuerit, conjicit, refutatione indigere non puto. nec quia ſtrata erat lapide peculiare ſibi magis nomen poterat vindicare quam tot aliae. Si oſtendi poſſet; per hanc viam ſacram quandam pompam duci ſolitam, in quam ex aedibus deſpicere non licebat, poſſet tecta via capi ut *velatae viae* apud Noſtrum III. Am. 13. ſed nihil mihi de illa lectum eſt, nec ſit veroſimile, extra urbem tot aedificia viae appoſita fuiſſe, aut pompam per eam ductam, quae omnia cum dubiam magis faciant ſententiam, aut *dextrae* hic; aut *rectae* praeferrem, aut de nomine *tectae* amplius deliberandum cenſerem. *dextrae* citat Fabret. Diſſ. I. de aquaeductibus, ex cujus ſententia cum Via Latina ex Appia initium ceperit paullulum a porta Capena, potuit hoc templum poſt devortium illud ita poſitum fuiſſe, ut appoſitum fuerit Viae Appiae, quam a dextra habebat, cum a ſiniſtra eſſet Latina. ſed haec adhuc luce clariore indigent. in Nardino vero Latine verſo & Tom. IV. Theſaur. Roman. Ant. inſerto, video hoc diſtichon corruptiſſime ita edi,

Lux eadem Marti feſta eſt, quam proſpicit ipſa
Appoſitum rectae (al. *tectae*) *porta Capena viae.*

vide etiam Scriver. ad Mart. VIII. 75. *adjunctum* etiam Bernenſis. BURM.

193. *Meritam delubra fatemur.*] Tempeſtatis aedem ajunt votam à M. Marcello, qui bello Punico ſecundo Syracuſas vicit, ab Oceani periculo liberato, cum in Corſicam & Sardiniam navigaret. Situs aedis fuit in Appiâ etiam extra portam Capenam, ut illa Martialis. NEAP. Haec illuſtrentur ex veteri lapide Romae ante XI. annos effoſſo, & de L. Scipione intellige, qui Corſicam expugnavit: non de M. Marcello, quod interpretes volunt. HEINS. Lapis ille a Reineſio relatus in claſſem VI. 34. quem Sirmondum illuſtraſſe dicit. vid. Gaſſend. vitam Peireſ. lib. III. pag. 157. & Selden. de Dea Syria Proleg. cap. 3. *fatentur* Putean. alter. *nos tibi Tempeſtas merito d. fatemur* Bernenſ. mox, *eruta claſſis*, duo. *eſt illis obruta* Bernenſ. BURM.

195. *Patent.*] *Manent* Putean. alii, *patet*, *probet*, *probant*.

195. *Si quaerimus aſtra.*] *Quaeritis* Urſini & tres alii. ut ſaepe alibi Noſter. HEINS. *Sed quaerimus* Ed. Gryph.

196. *Tunc oritur.*] Eiſdem Kalendis oſtendit ortum totius Aquilae veſpertinum: cui adſtipulatur Columella & Plinius. NEAPOL.

197. *Poſtera lux.*] IV. Nonas Hyades oriuntur heliace. NEAP.

198. *Madeſcit.*] *Madeſcet* Moreti.

199. *Mane*

Digitized by Google

Hac ſacrata die Tuſco Bellona duello
Dicitur : & Latio proſpera ſemper adeſt.
Appius eſt auctor: Pyrrho qui pace negatâ
Multum animo vidit; lumine captus erat.
Proſpicit à templo ſummum brevis area Circum.
Eſt ibi non parvae parva columna notae.

Hinc

199. *Mane ubi bis fuerit.*] Pridie Nonas Junii Bellonae aedes conſecrata in circo Flaminio verſus portam Carmentalem. In hac dabatur Senatus Legatis exterarum nationum, quas in urbem admittere nolebant; item Ducibus è bello revertentibus. Livius de M. Marcello è Siciliâ victore redeunte lib. XVI. *Ejuſdem aeſtatis exitu M. Marcellus è Siciliâ provinciâ cum ad urbem veniſſet, à C. Calpurnio Praetore Senatus ei ad aedem Bellonae datus eſt.* & ſexcentis locis. NEAP.

200. *Factaque erat poſito rore bis uda ſeges.*] De hoc loquendi modo ad Ep. XX. ℣ſ. 82. hic tamen, *Tactaque rore*, malim reponi. ut ſupra, *tactae rore querentur aves.* vide notas lib. IV. ℣ſ. 740. HEINS.

201. *Tuſco Bellona duello.*] In eo caſtra hoſtium ab Appio capta, imo direpta, praeda ingens parta, & militi conceſſa, ſeptem millia & trecenti occiſi, duo millia & centum viginti capti. Victoriae hujus mentio exſtat in hoc lapide, in quo plura Appii geſta; quae ſparſim per haec quatuor diſticha leguntur:

APPIVS CLAVDIVS
CENSOR. COS. BIS DICT. INTERREX III.
PR. II. AED. CVR. II. Q. TR. MIL. III. COMPLVRA
OPPIDA DE SAMNITIBVS CEPIT,
SABINORVM ET TVSCORVM EXERCITVM
FVDIT, PACEM FIERI CVM PYRRHO
REGE PROHIBVIT, IN CENSVRA VIAM
APPIAM STRAVIT, ET AQVAM IN
VRBEM ADDVXIT, AEDEM BELLONAE
FECIT. NEAPOL.

203. *Appius eſt auctor: Pyrrho qui pace negata Multum animo vidit: lumine captus erat.*] Val. Maximus lib. IIX. cap. 12. *Appius Claudius feſſus jam vivendo, lectica ſe in Curiam deferri juſſit, ut cum Pyrrho deformem pacem fieri prohiberet. Hunc caecum aliquis nominet, à quo patria, quod honeſtum erat, per ſe parum cernens, coacta eſt pervidere?* Huc etiam mirifice pertinet, quod ſcribit Cicero in lib. de Senectute. *Appius*, inquit, *Claudius cum ſententia Senatus inclinaret ad pacem cum Pyrrho foedusque faciendum, non dubitavit illa dicere, quae verſibus perſecutus eſt Ennius:*

Quo vobis mentes, rectae que ſtare ſolebant
Antehac, dementes ſeſe flexere viai?

Fuit autem annus poſt Romam conditam CDLXXIV. cum Appius in Senatu cum Pyrrho pacem faciendam diſſuaſit. CIOFAN.

203. *Appius eſt auctor.*] Habes hoc ex lapide: cui ſubjungo iſtace Livii lib. X. *Dicitur Appius in medio pugnae diſcrimine, ita ut inter prima ſigna manibus ad coelum ſublatis conſpiceretur, ita precatus eſſe: Bellona, ſi nobis hodie victoriam duis, aſt ego templum tibi voveo.* NEAPOL.

203. *Pyrrho qui pace negata.*] Hic Pyrrhus Epirotarum Rex ſuppetias Tarentinis dedit, indicto eis à Romanis bello: ipſe in Italiam venit anno Urbis conditae CDLXXIII. ſibique junxit Samnites, Lucanos, Brutios: Vaſtavit multam Italiae partem; deinde à Romanis petiit pacem eo pacto, ut oppida jam victa fas eſſet ei retinere: negatum hoc Appii caeci ſtimulis. Eutropii Breviarium: *Pax diſplicuit; remandatumque Pyrrho à Senatu eſt, eum cum Romanis, niſi ex Italiâ receſſiſſet, pacem habere non poſſe.* Epitome Liviana lib. XIII. *Cyneas, Legatus à Pyrrho ad Senatum miſſus, petiit, ut componendae pacis cauſſâ Rex in Urbem reciperetur: de quâ re cum ad frequentiorem Senatum referri placuiſſet, Appius Claudius, qui propter invaletudinem oculorum jam diu à conſiliis publicis abſtinuerat, venit in curiam: & ſententiâ ſuâ tenuit, ut id Pyrrho negaretur.* Is poſtea victus & ex Italiâ pulſus anno Urbis conditae CDLXXVIII. NEAP.

204. *Multum animo vidit.*] Tunc enim captus

utro-

Digitized by Google

Hinc ſolet haſta manu, belli praenuntia, mitti;
In Regem & gentes cum placet arma capi.
Altera pars Circi cuſtode ſub Hercule tuta eſt:
Quod Deus Euboïco carmine munus habet.
Muneris eſt tempus, qui Nonas Lucifer ante eſt.
Si titulos quaeris: Sylla probavit opus.

Quae-

utroque oculo, imo & ſurdus id temporis eſſe cupivit; ne quosdam in Senatu audiret ad foedam pacem inclinantes. Plutarchus in Pyrrho, de Claudio, qui haec locutus in Curiâ: Πρότερον μὲν (ἔφη) τὴν περὶ τὰ ὄμματα τύχην ἀνιαρῶς ἔφερον, ὦ Ῥωμαῖοι· νῦν δὲ ἄχθομαι, πρὸς τῷ τυφλὸς εἶναι, μὴ καὶ κωφὸς ὤν, ἀλλ' ἀκούων αἰσχρὰ βουλεύματα καὶ δόγματα ὑμῶν, ἀνατρέποντα τῆς Ῥώμης τὸ κλέος. NEAP. *Multa* Sarrav. & quinque alii.

204. *Captus.*] *Caecus* ultra viginti codices. *caſſus* prim. Ambroſ. & Laeti. *quaſſus* unus. ſed *captus oculis* Virg. 1. Georg. 183. ita *pectore captae* inf. ỳſ. 509. BURM.

205. *Proſpicit à tergo ſummum brevis area Circum.*] *Summus Circus* pars anterior Circi. quid ergo *Proſpicit à tergo?* ſi de tergo areae accipis, debet legi, *reſpicit. proſpicere* enim à tergo nemo dicitur. ſi de tergo templi interpretaris, peccas in hiſtoriam. Area enim haec ante aedem Bellonae erat, ut ex Feſto in *Bellona* & Pub. Victore in Regione IX. diſcimus. Optime igitur Urſini liber veterrimus & unus Patavinus, *Proſpicit à templo.* Mutarunt nempe locum, qui Ædem Bellonae templum dici poſſe non opinabantur. HEINS.

206. *Eſt ibi.*] Verius, *eſt ubi.* NEAP.

206. *Parva columna notae.*] Optime: nam vere parva & columella. Feſtus Pompejus: *Bellona dicebatur Dea bellorum: ante cujus templum erat columella, quae bellica vocabatur; ſupra quam haſtam jaciebant, cum bellum indicebatur.* & Publius Victor in Regione IX. *Ædes Bellonae verſus portam Carmentalem: ante hanc aedem columna index belli inferendi.* NEAPOL.

207. *Belli praenuntia mitti.*] Idque ecce clarius è Dione de M. Antonino in Marcomannico bello: Ταῦτά τε εἰπὼν, καὶ τὸ δόρυ τὸ αἱματῶδες παρὰ τῷ Ἐνυείῳ ἐς τὸ πολέμιον δὴ χωρίον (ὥς γε τῶν συγγενομένων αὐτῷ ἤκουσα) ἀκοντίσας, ἐξωρμήθη. NEAPOL. *Praeſentia* Bernenſ.

208. *Capi.*] *Sequi* Moreti & tres alii.

209. *Altera pars Circi.*] In reliquâ parte Circi Flaminii erat aedes Herculis Magni Cuſtodis: nec umquam haec fuit, ut blaterat Fanenſis, in Circo maximo, qui in Regione XI. in eâ ſane haec exſtabant ſacra Herculi aedificia; templum Herculis Victoris in foro Boario; aedes Herculis Olivarii ad portam Trigeminam; aedicula Herculis Triumphalis in Circo: non invenies certe aliquam cognomento *Cuſtodis*; ſed tantum in Circo Flaminio. Fragmentum veteris Calendarii: HERCVLI MAGNO CVSTODI IN CIRCO FLAMINIO. Auctorem hujus templi fateor me ignorare: nam ſi in Circo Flaminio unum tantum fuit Herculis templum, hoc certe conſtitutum à Fulvio Nobiliore: nec factum monitu Sibyllino; quod repugnat his Ovidii. Si duo, ut patet ex Topographiâ Urbicâ Onufrii Panvinii, bellum erit cum Sexto Rufo & P. Victore, qui tantum unum nominant in Circo: ſed in horum exemplaribus multae lacunae. Et ego certe ſuſpicor, duo in eodem fuiſſe, hanc aedem Herculis Cuſtodis, à Senatu extructam juſſu carminis Cumani; alteram à Fulvio, poſtea reſtauratam à Philippo Auguſti vitrico: de quâ Noſter ſub metam hujus Libri. NEAP.

210. *Quod Deus.*] Multi, *Qui.* Junianus, *Quam.* nempe alteram partem. ſic in Triſtibus ex antiquis libris,

Quam prius à miti Caeſare munus habet.

nempe *vitam.* Art. Am. II.

Munus habe coelum; coelo ſpectabere ſidus.

HEINS.

211. *Qui Nonas Lucifer ante eſt.*] Urſini, *quae.* Lege, *qui Nonas Lucifer anteit.* ſequenti verſu, *Sylla probavit opus*, non eſt ſollicitandum, nec mutandum in *rogavit*, quod Vlitio amico meo, viro doctiſſimo, videbatur. Cenſorum proprie eſt *probare.* Vide veterem inſcriptionem apud Neapolim hoc loco HEINS.

212. *Sylla probavit opus.*] Nullus mihi nec vetus nec novus ſcriptor, qui hoc probet. Tantum iſtud de Syllâ in Plutarcho inveni: Ἀποθύων δὲ τῆς οὐσίας ἁπάσης ὁ Σύλλας τῷ Ἡρακλεῖ δεκάτην, ἑστιάσεις ἐποιεῖτο τῷ δήμῳ πολυτελεῖς. Sed τὸ *probavit* accipio eo ſenſu, quo veterem hunc lapidem:

M. MANILIVS M. F.
L. TVRPILIVS L. F.
DVOMVIR,
DE SENATVS SENTENTIA
ÆDEM FACIENDAM COERA
VERVNT, EIDEMQVE
PROBAVERE.

NEAPOL.

Quaerebam Nonas Sanco Fidione referrem,
An tibi, Semo pater: cum mihi Sancus ait:
Cuicumque ex illis dederis; ego munus habebo.
Nomina trina fero: ſic voluere Cures.

Hunc

213. *Quaerebam Nonas Sancto, Fidione referrem.*] In optimo lib. Vatic. Urſ. itemque altero contracte ſcriptum eſt, sc̃o. Ex quo poſtea, ut puto, factum eſt *Sancto*: quomodo legitur in aliis vett. In alio tamen lib. litteris Longobardicis exarato, quem Fulvius Urſinus quarto abhinc anno mihi oſtendit, perſpicue ſcriptum eſt *Sanco*. Utraque ſcriptura ex veteribus inſcriptionibus comprobatur. Qua de re conſulendus eſt ejusdem Urſini, quem de Familiis Romanorum inſcripſit, liber; item Aldi junioris liber de Quaeſitis per Epiſtolam. Ciofan. Vide quae de Sancto Sabinorum Deo, quem *Sangum* alii, alii *Sanctum* vocant, Lilius Gyraldus accurate notavit. Quem eundem cum Hercule volunt. Quem & Πίςιον, hoc eſt *Fidium*, vocabant. Notum eſt illud Silii:

——— & laeti pars Sanctum voce canebant,
Autorem gentis: pars laudes ore ferebant,
Sabe, tuas. qui de patrio cognomine primus
Dixiſti populos magna ratione Sabinos.

qui Lilius hoc loco *Sancto* legit. De Sanco Feſtus videndus. Dan. Heins. Hic Deus praecipue cultus à Sabinis: & *Fidius*, & *Sabus*, & *Sanctus*, & *Semipater* vocatus. Sed puto diverſum Sanctum à Sabo; ex quo Sabinos nomen accepiſſe M. Cato in Originibus tradit his verbis: *Nomen eſſe impoſitum ex Sabo Divi Sanci Gentilis filio.* Idem quoque Silius innuere videtur in viii. 422.

Ibant & laeti: pars Sanctum voce canebant
Auctorem gentis; pars laudes ore ferebant,
Sabe, tuas: qui de patrio cognomine primus
Dixiſti populos magnâ ditione Sabinos.

Sic legit & citat hos verſiculos Aldus Manutius in Quaeſitis. Sed mallem ibi non *de patrio* legere, ſed *de proprio*. Quomodo enim de Sancti patris nomine dixit Sabinos Sabus, ac non de ſuo potius, cum hoc Sabini etymon flagitet? Mens ſane poëtae fuit, ut exiſtimaret, à Sancto originem Sabinos, ſed à Sabo nomen traxiſſe: Sanctus enim fuit primus Sabinorum Rex, ſi Auguſtino fides adhibenda lib. xviii. de Civitate Dei: *Sabini Regem ſuum primum Sancum, ſeu, ut alii, Sanctum, retulerunt in Deos.* ſic legendum, non corrupte *Xanthum*, vel *Xanthium*. Relatus ergo in Deorum ſynodum à Sabinis, imo à Romanis. Juſtinus Martyr locum in Urbe deſignat, ubi illi ſtatua erecta, cum inſcriptione & titulo *Sancti Dei*. ejus verba ſunt in ſecundo pro Chriſtianis Apologetico: *Ὃς ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος διὰ τῆς τῶν ἐνεργούντων δαιμόνων τέχνης δυνάμεις ποιήσας μαγικὰς ἐν τῇ πόλει ὑμῶν βασιλίδι Ῥώμῃ, Θεὸς ἐνομίσθη, καὶ ἀνδριάντι παρ' ὑμῶν ὡς Θεὸς τετίμηται· ὃς ἀνδριὰς ἀνεγήγερται ἐν τῷ Τίβερι ποταμῷ, μεταξὺ τῶν δύο γεφυρῶν ἔχων ἐπιγραφὴν Ῥωμαϊκὴν ταύτην*, SIMONI DEO SANCTO. Ubi *Simoni* neſcio quomodo ſcriptum pro *Semoni*. Tertullianus quoque ſimile mendum habet, ſi mendum vocari poteſt, in Apologetico: *Cum Simonem magum ſtatuâ & inſcriptione Sancti Dei inauguratis.* nam I. pro E. ſaepe in inſcriptionibus antiquis uſurpatum. Sed fere *Semoni* in pervetuſtis memini legiſſe; ut in hac:

SANGO SANCTO SEMONI DEO FIDIO SACRVM
DE CVRIA SACERDOTVM BIDENTALIVM
RECIPERATIS VECTIGALIBVS.

& in iſtâ: SEMONI SANCO DEO FIDIO SACRVM SEXTVS
POMPEIVS S. P. F. COL. MVSSIANVS QVINQVENNALIS
DECVRIO BIDENTALIS DONVM DEDIT. Neapol.

Scribe *Sanco*, & *Sancus*, ſequenti verſu, cum optimo Urſini libro & duobus Mediceis. Adi praeterea Neapolim. hoc loco, pro *Semo pater*, libri veteres conſtanter, *Semi pater*, niſi quod in nonnullis mendoſe, *Semi caper*, ut *Ennipater*. Nihil muto tamen. Nam quod Neapolis ex Reatina inſcriptione notat & ad Roſtratum Duilii Ciacconius,

Semi Patri Sanco,

apud Gruterum pag. xcvi. aliosque Semopatri legitur. ſic in Sardinia locus, qui Σαρδοπάτορος ἱερὸν Ptolomeo dicitur, a Sardo heroe nominatus. apud Propertium lib. iv. Eleg. x.

Sic Sancum Tatiae compoſuere Cures.

quo loco videndus Paſſeratius. & apud Feſtum in *Praedia: In aede Sanci, qui Deus Fidius putatur.* Livius lib. viii. cap. 20. *Semonem Sangum* vocat. ſed & illic *Sancus* eſt ſcribendum, ut & Σάγκον, pro Σάγκτον, apud Halicarnaſſeum & Plutarchum in Problematis Romanis. quanquam Auguſtinus utrum-

que

Digitized by Google

Hunc igitur veteres donarunt aede Sabini:
Inque Quirinali conſtituere jugo.
EST mihi (ſitque, precor, noſtris diuturnior annis)
Filia: quâ felix ſoſpite ſemper ero.

Hanc

que nomen in libris de Civitate Dei videtur agnoſcere. Nam in veteri inſcriptione,

SANCTO SANCO SEMONI
DEO FIDIO SACRVM.

τὸ SANCTO titulis potius quam nominibus Semonis adſcribendum. Ovidius certe non niſi terna ejus nomina agnoſcit. Si tamen à *ſanciende erbe* dictus eſt, utrumque nomen ex Auguſtini ſententia poſſit admitti. apud Silium Italicum libro VIII. ubi nunc legitur,

Ibant & leti pare Sanctum voce canebant.

codex Oxonienſis, *Sangum*, pro *Sancum*. ſed & apud Tertullianum lib. II. ad Nation. cap. 9. videtur corrigendum: *Eſt & Sancus propter hoſpitalitatem a rege Plotio fanum conſecutus*, non *Sanctus*. apud Lactantium lib. I. de Falſ. Relig. codex Bononienſis longe antiquiſſimus, *Summa veneratione coluerunt Ægyptii Iſidem, Mauri Jubam, Latini Faunum, Sabini Sancum.* ubi *Sabum* aliasque lectiones inculcarunt. HEINS.

214. *An tibi Semipater.*] In Urſ. & quibusdam Vatic. ſic legitur: in aliis vero, *Semicaper*. ut & manu recenti in eo, quod litteris Longobardicis exaratum fuiſſe dixi, exemplari emendatum eſt. peſſime utroque modo. Rationem accipe, quam ſubjiciam. Anno ∞ LXXIV. de menſe Quinctilis ſub finem, reperta eſt vetus inſcriptio in inſula Tiberina ad S. Bartholomaei, quae eſt ejusmodi: (apud Gruter. pag. XLVI.)

SEMONI
SANCO
DEO. FIDIO
SACRVM
SEX. POMPEIVS S. P. F.
COL. MVSSIANVS
QVINQVENNALIS
DECVR
BIDENTALIS
DONVM DEDIT.

Hanc primùm domi ſuae mihi oſtendit idem Urſinus, ſimulque hunc ipſum Ovidii locum, qui ex hac ipſa inſcriptione mirifice illuſtratur & emendatur feliciſſime. Ego loco diligenter examinato videri mihi non *Semipater*, nec *Semicaper*, ſed *Semo pater* legendum ajo. tum ille, recte, inquit, putas. Hac autem ducebar ratione, quod videbam à Poëta ſecundo ab hoc verſu ſubjici:

Nomina terna fero.

id eſt, *Sancum*, *Fidium*, & *Semonem*. *Semipatrem* vero & *Semicaprum* nomen non eſſe nemo non videt. Quid plura? Dubitari ſane, inquit ille, non poteſt, quin prorſus ita, ut tu cenſes, legendum ſit. Poſtea multo utrimque, ut inter amicos fit, habito ſermone, inde diſcedens ad Muretum diverto, ut ipſi eam, quam feceram conjecturam, quamque ille tantopere probaverat, exponerem. qua expoſita, is, admoto ad os digito, illico oſtendit mihi eam ipſam conjecturam ſe in ora T. Livii libri viginti ante annos, cum eum librum Venetiis à P. Manutio dono accepiſſet, annotaſſe. Locus autem Livii eſt hic è lib. IIX. *Bona Semoni Sanco cenſuerunt conſecranda.* Quo loco hoc amplius notaverat Dionyſius lib. IV. Auguſtinus de Civitate Dei, Lactant. lib. I. Silius, Feſtus, Plutarchus, & Fulgentius. Hanc autem inſcriptionem alteramque veteris nummi cum hoc ipſo Ovidii loco, aliorumque auctorum, quae mirifice illuſtravit omnia, idem Urſinus in ſuo, quem de Familiis Romanorum inſcripſit, & anno abhinc tertio edidit, libro adduxit. Ubi teſtatur, eſſe doctiſſimos quosdam viros, qui apud Ovidium eo, quo dixi, modo legendum arbitrentur. Uterque & Muretus & Urſinus Dei beneficio vivunt, qui me ne mendacii quidem ſuſpicione redargui poſſe ſciunt. Sed oblitus eram, id quod principio fere dicendum fuit, Urſinum multo ante quam librum publicaret ſuum indicaſſe mihi, hunc ipſum Ovidii locum à Joſepho Scaligero in conjectaneis in Varronem de Lingua Latina ſuis decem ante annos emendatum fuiſſe. Haec volui, ne eſſes neſcius lector, ut ea, quam quisque debet, laude minime fraudetur. CIOFAN. Joſephus Scaliger ad Varr. de L. L. pag. 32. mallet, *An tibi Semo pater.* Non ſuadet Inſcriptio Reatina:

SEMIPATRI SANCO.

NEAPOL. Multa de hoc numine commentati fuere viri docti, ſed initio literarum renaſcentium quam infeliciter docebunt notae Merulae ad Lib. IV. Pont IV. 32. meliora dabunt Caſtal. III. Obſ. 10. Triſtan. tom. III. pag. 368. & alii. De Juſtini errore, qui nobilem hanc inſcriptionem ad Simonem Magum retulit, omnia a viris doctis excuſſa ſunt; quorum magnum numerum apud Voſſ. de Idololat. I. 12. Ittigium Diſſert. de Haereſiarch. pag. 27. & J. A. Fabric. in codice Apocrypho N. T. tom. I. pag. 419. reperies. BURM.

216. *Nomina terna.*] *Trina* quinque ſcripti. ut lib. V. 146. *Vici numina trina colunt. Trinum Ferum*

Hanc ego cum vellem genero dare; tempora taedis
 Apta requirebam, quaeque cavenda forent.
Tum mihi poſt ſacras monſtratur Junius Idus
 Utilis & nuptis, utilis eſſe viris.
Primaque pars hujus thalamis aliena reperta eſt.
 Nam mihi ſic conjux ſancta Dialis ait:
Donec ab Iliacâ placidus purgamina Veſtâ
 Detulerit flavis in mare Thybris aquis;

Non

Statius Silva quarta ad Gryphum. Plura diximus alibi. vid. ad lib. XIII. Met. 724. Heins.

217. *Hunc igitur.*] *Hac* Bonon. & Ferrar. *hanc* Mazar. & Vatic. *hinc* prim. Ambroſ.

217. *Donarunt aede Sabini.*] Hi ergo populi templi auctores. O ſi verum! Sed vereor ne verior Dionyſius lib. IX. qui ſcribit, Spurium Poſtumium Conſulem dedicaſſe anno Urbis conditae CCXCVIII. ultimum vero Tarquinium exſtruxiſſe; gloriam tamen inſcriptionis Poſtumio ex S. C. conceſſam. verba ejus haec ſunt: Ἐν δὲ τῇ πόλει τὸν νεὼν τοῦ Πιστίου Διὸς Σπόριος Ποστόμιος ὁ συνύπατος αὐτοῦ καθιέρωσε, μηνὸς Ἰουνίου ταῖς καλουμέναις νώναις, ἐπὶ τοῦ Ἐνυαλίου λόφου, κατασκευασθέντα μὲν ὑπὸ τοῦ τελευταίου βασιλέως Ταρκυνίου, τῆς δὲ νομιζομένης παρὰ Ῥωμαίοις ἱερώσεως οὐ τυχόντα ὑπ' ἐκείνου. τότε τῇ βουλῇ δόξαν, ὁ Ποστόμιος ἔλαβεν αὐτοῦ τὴν ἐπιγραφήν. Forte ob odium in Tarquinios. Neap.

219. *Noſtris diuturnior annis Filia.*] Hujus nomen non legi: hoc teneo, ex eâ nepotes Ovidium habuiſſe; idque ipſomet atteſtante in Triſtibus:

Filia me mea bis primâ fecunda juventâ,
 Sed non ex uno conjuge, fecit avum.

Tangit filiae διγαμίαν. Neap.

221. *Hanc ego cum vellem genero dare.*] Optima codici Voſſiano interpretatio adſcripta: *Haec fuit uxor Fidi Cornelii Fabii.* recte. Seneca libro de Conſtantia ſapientis cap. XVII. *In Senatu flentem vidimus Fidum Cornelium, Naſonis generum.* Hinc Senatorem fuiſſe colligo. De Genero hoc Ovidii nihil notatum ab iis, qui vitam ejus contexuerunt. Heins.

222. *Quaeque cavenda.*] *Timenda* Bernenſ.

223. *Tum mihi poſt ſacras monſtratur Junius Idus.*] Macrobius Saturnalium primo cap. XV. *Nec hoc praetermiſerim, quod nuptiis copulandis Kalendas, Nonas & Idus religioſas, id eſt devitandas cenſuerunt.* plura idem illic ad rem, id quoque inter cetera, omnes poſtriduanos dies, ſeu poſt Kalendas, ſive poſt Nonas Idusve, ex aequo atros eſſe. idque ad vſ. 58 libri primi jam obſervavimus. Quomodo igitur dies poſt Idus Junias, utilis nuptiis hic dicitur? intelligit haud dubie diem ante XVIII. Kal. Julias, Idibus jam exactis. quaere etiam atque etiam videndum, ne Naſo ſcripſerit, *poſt actas Idus.* ſequens vero verſus oſtendit diem eſſe interciſum. Heins.

226. *Conjunx ſancta Dialis ait.*] Non damno hanc lectionem, quam & membranae veteres tuentur; fors ſit tamen, ut ſcripſerit Naſo, *conjunx cincta Dialis*, cujus conjecturae rationem ex Feſto jam reddidimus ſupra libro III. Vſ. 397. *cinctum flaminum* pro veſte poſuiſſe Gellius videtur libro X. cap. 15. Noctium Atticarum. *Nodum in apice, neque in cinctu, neque alia in parte ullum habeto.* ſic malo, quam *ullum habet.* & mox, *piaculum eſto.* Heins.

227. *Donec ab Iliaca.*] Usque ad XVII. Junii diem. Feſtus: *Stercus ex aede Veſtae XVII. Kalendas Julias defertur in angiportum medium fere clivi Capitolini: qui locus clauditur portâ Stercorariâ. tantae ſanctitatis majores noſtri eſſe judicaverunt.* In veteri Kalendario ſcribitur haec dies, Q. ST. DF. Neapol.

228. *In mare Tibris aquis.*] Cui credam, Feſto, Varroni, an Noſtro? Illi ajunt, delatum in locum certum, imo hunc portâ clauſum ad venerationem: Naſo vult jactum in Tiberim. Haereo. Neapol.

229. *Detonſo crinem depectere buxo.*] Sic legas. Detonſus eſt raſilis. Inepte libri duo, *detonſum crinem.* His ergo diebus Flaminicae Diali vetitus concubitus, ungues ferro ſecare, capillum depectere: quod ei etiam praecipue non fas per id tempus, quo ad Argeos itabat, ut XV. & XVI. Kalendas Apriles; Noſter menſe Martio:

Itur ad Argeos (qui ſint, ſua pagina dicet)
 Hac, ſicut memini, praeteritâque die.

Lex Flaminica: CVM EAT AD ARGEOS, NEQVE CAPVT COMITO, NEQVE CAPILLVM DEPECTITO. Neapol. Velim videre, qui intelligat, & nos doceat quid ſit, *detonſum buxum.* duo libri, *detenſo.* tres, *detonſum.* duo, *detonſos crines*, prima editio, *detonſae.* Laeti codex, *detonſa.* Scribe omnino, *dentoſa buxo*, hoc eſt pectine buxeo, qui Martiali *buxus multifido dente* Apophoretis, lib. XIV. 25.

Quid faciet nullos hic inventura capillos,
 Multifido buxus quae tibi dente datur?

κτένα πύξινον apud Graecos ſcriptores frequenter

videas

Digitized by Google

Non mihi detonſos crines depectere buxo,
Non ungues ferro ſubſecuiſſe licet:
Non tetigiſſe virum; quamvis Jovis ille ſacerdos,
Quamvis perpetuâ ſit mihi lege datus.
Tu quoque ne propera: melius tua filia nubet,
Ignea cum purâ Veſta nitebit humo.
TErtia poſt Nonas removere Lycaona Phoebe
Fertur: & à tergo non habet Urſa metum.

Tunc

videas occurrere. idem Martialis lib. XIV. 84. *dentem* pro pectine dixit,

Exiguos ſecto comentem dente capillos.

Tibullus lib. I. Eleg. IX.

Aut tenues denſo pectere dente comas.

morſum numeroſi dentis Claudianus Nuptiis Honorii. Apulejus Mileſ. II. *Pectinis argui dente tenui diſcriminatum capillum.* ita Graeci κτένα ὀδοντωτὴν dixerat. *maxillam* pro pectine poſuit Perſius Satyra IV. ut recte eſt interpretatus magnus Caſaubonus,

Tu cum maxillis balantum gauſape pectas.

poſtea in Helmaeſtadienſi codice recenti quidem illo, ſed notae haud protritae diſertim inveni exaratum, *dentoſo buxo* *Dentatus* & *dentoſus*, ut *moratus* & *moroſus*, *comatus* & *comoſus*, ſimiliaque. Si cui *dentoſa* vox inſolentior videbitur, *dentata* licet reponat. ſic apud Petronium, *Deſcendentes ab aure capillos dentatâ manu ducere. Aſſiduis dentatum caedibus enſem* dixit Sidonius Apollinaris Panegyrico Aviti. ſic & *dentata ſerra.* de ſerra Noſter Metam. VIII.

——— *Ferroque incidit acuto*
Perpetuos dentes.

ita *bidens*, *tridens* & *dentale* inſtrumentum ruſticum, cujus Maro, Columella, Perſius meminerunt. *buxus* aut *buxum* pro pectine buxeo frequenter apud poëtas occurrit. ſic Juvenali Sat. XIV. *Caput intactum buxo*, pro capite impexo. *dentoſus* autem non magis vox inſolens quam apud Apulejum *gemmoſa monilia*, *populoſa familia*, *vaporoſi fontes*, *ſaginoſi lupi vaſtis corporibus*, *ubi farcinoſi* ridicule editiones occupavit. *ſilentioſa noctis ſecreta* eidem *ſceleroſa mulier.* *culmoſi fratres* Sidonio Apollinari. *montoſa Ithone* apud Statium Theb. IV. *non montana*, in antiquis membranis. *morboſus* Gellio libro IV. cap. 2. apud eundem cap. 9. *facundioſus*, *victorioſus*, *conſilioſus*, *diſciplinoſus*, aliaque id genus plura. Libro XI. cap. 1. *armentoſa terra.* libro XIV. cap. 1. *ambagioſa conjectatio & fallacioſa.* ſic *biboſum* Publio Nigidio & Laberio. nove dictum & Gellius libro III cap. 12. notat. HEINS. Sed mihi indigna nitore Ovidiano vox *dentoſa* videtur, cujus nullum ex antiquitate exemplum produci poteſt. ideoque cum nonnullis ſcriptis lego, *detonſos crines depectere buxo.* vel, *detonſum crinem*, ut tres libri. nam poſtquam detonſi forcipe eſſent crines, tunc buxeo pectine depectebantur: *depectere* enim plus eſſe, quam ſimplex *pectere*, patet ex Gellii loco à Neapoli laudato, ubi dicitur, *neque comit caput* (quod & pectendo fit) *neque capillum depectit*, id eſt detonſum, depectit. non vero detonſi crines capiendi penitus abraſi, ſed ornatus cauſſa tantum extrema parte detonſi, ne luxurient nimis, & ne intricati & denſi nimis, vel ut hirta ſilva, caput deforment; ut ita Bacchus *detonſis crinibus* lib. III. Faſt. 465. & *detonſi capilli* Martial. VIII. Ep. 52. aliter *detonſa*, vel *detonſo*, *buxo* poſſet defendi, ut intelligatur pecten ex buxeo ramo detonſo, ſive amputato ex arbore, non vero, ut Neapolis, raſili: nam ita detonderi capi poſſe non puto. cum *tonderi* & *detonderi* arbores dicantur, quarum rami amputantur, velut lib. III. 237. *Detonſae frigore frondes.* ubi vid. Heinſium. ſic Horat. IV. Od. 4. *Ilex tonſa bipennibus.* &, *tonſa myrtus*, de qua ad Quinct. VIII. 3. ſed prior lectio & interpretatio mihi verior videtur. BURM.

230. *Ferro ſubſecuiſſe licet.*] Diebus licitis ſegmina ſubter arborem ſiliquam terrâ operiebantur. Vide leges Flamini & conjugi impoſitas ex libris Sacerdotalibus apud A. Gellium lib. X. cap. 15. NEAPOL.

230. *Perpetua ſit mihi lege datus.*] Quid iſtud eſt? ergo divortium Flaminicae vetitum fuit. ita: nam univira & unicuba eſſe debebat. Ad hunc ritum Tertullianus exhortatione ad caſtitatem: *Monogamia apud Ethnicos in ſummo honore eſt, ut & virginibus legitime nubentibus univira pronuba adhibeatur, & ſi auſpicii initium eſt. Item in quibuſdam Solemnibus & Auſpiciis, ut prior ſit univirae locus. Certe Flaminica non niſi univira eſt. quae & Flaminis lex eſt.* Dixi ſupra, *univira*; forte melius, *univiria.* Sed utraque vox ad verum. nam primae accommodo vetuſtum hunc lapidem: RENATVS VOLVSIE IVSTE MATRI CARISSIMÆ, OMNIVM FEMINARVM SANCTIORI VNIVIRÆ. ſecundae, Trebellii Pollionis iſta, de Calpurniâ Titi conjuge: *Fuit*, inquit, *ſancta & venerabilis femina de genere Cenſorinorum*, *id eſt Piſonum* (lege *Ceſennorum.* qui umquam Piſones Cenſorini?) *quam majores noſtri univiriam Sacerdotem inter ſacratiſſimas feminas adorarunt.* NEAP.

234. *Ignea cum pura veſte nitebit humus.*] Idem

Tunc ego me memini Ludos in gramine Campi
 Adſpicere: & didici, lubrice Thybri, tuos.
Feſta dies illis, qui lina madentia ducunt,
 Quique tegunt parvis aera recurva cibis.
MEns quoque numen habet Menti delubra videmus
 Vota metu belli, perſide Poene, tui.
Poene, rebellaras: & leto Conſulis omnes
 Attoniti Mauras pertimuere manus.
Spem metus expulerat; cum Menti vota Senatus
 Suſpicit; & melior protinus illa venit.
Adſpicit inſtantes mediis ſex lucibus Idus
 Illa dies, quà ſunt vota ſoluta Deae.

Veſta,

magnus Scaliger legebat, *Ignea cum pura Veſta nitebit humo.* D. Heins. Optime Scaliger, *Veſta nitebit hume.* neque aliter in uno Farneſiano & Matthaei Herculani libro erat emendatum, *pura hume*, aede purgata poſt ſtercus ablatum. ſimiliter in voce *Veſtae* peccatum a librariis apud Silium lib. xiii. ℣ſ. 848. Codex praeterea Bononienſis, *virebit*, ut apud Horat. Epod. xvii.

——— nec Sicana fervida
Virens in Ætna flamma.

ita enim codices multi. apud Martial. *virens flamma*, de quo vide commentatores. Heins. Hic memoriae vitio ex Martiale *virentem flammam* citari, cum ille *aurum virens* dixerit lib. xii. 15. notavit Bentl. ad Horat. Epod. xvii. ℣ſ. 33. ſed Heinſii menti obverſatus fuit *Focus virens*, quem Scriverius reſtituit Martiali xii. 32. ubi de hoc loquendi genere plura. Burm.

235. *Tertia poſt nonas.*] vii. Idus Arctophylax occidit mane. Neap.

235. *Lycaona.*] Heinſius ſe hoc non intelligere notaverat in codice, & varie tentabat locum. vel, *removente Lycaoni Phoebe Ferris*, ut de urſa intelligatur. *Lycaoni* erat in Patavino. vel, *removere Lycaonis orbem Fertur.* deinde nihil mutandum cenſebat, & de Arctophylace capiebat. ſed recte Fanenſis *Lycaona* pro *Lycaonidem* poni docet: Arcas enim eſt Lycaonis nepos. & hoc more Graecorum. ita Ἀμφιτρύων, pro Ἀμφιτρυωνίδης, Pindar. iv. Nem. 32. ubi vid. Schol. & x. Olym. 42. Μολίονες, pro Μολιονίδαι. ubi vid. Schmid. Burm.

237. *Me memini.*] *Commemini* unus Mazarin. male. vide ad iii. Amor. vi. 26.

237. *Ludos in gramine campi.*] De his ita Feſtus: *Piſcatorii ludi vocantur, qui quotannis menſe Junio trans Tiberim fieri ſolent à Praetore urbano pro piſcatoribus Tiberinis: quorum quaeſtus non in macellum pervenit, ſed fere in aream Volcani: quod id genus piſciculorum vivorum datur ei Deo pro animis humanis.* Neap.

238. *Et dici, lubrice Tybri, tuos.*] *Didici* meliores. & mox, *rebellaras*, pro *rebellabas.* Heins.

240. *Æra recurva.*] Γναμπτὰ quoque ἄγκιςρα dixit Homerus in Odyſſeâ. Neap.

240. *Parvis cibis.*] *Pravis* Francof. ſed nihil muta, & vide viii. Met. 855. & hic *parcis* volebat Heinſius; ut ſaepe alibi. Burm.

241. *Mens quoque numen habet.*] Poſt infelicem illam Romanorum cladem ad lacum Traſymenum. Neap. Lactantius lib. i. de Falſa Religione cap. 20. *Mentem quoque inter Deos collocavit ſenatus. quam profecto ſi habuiſſet, ejusmodi ſacra numquam ſuſcepiſſet.* Vovit, ut puto, hanc Menti aedem Atilius praetor anno ab v. c. dxxxvii. quo anno & Q. Fabius Maximus aedem Veneri Erycinae vovit, teſte Livio libro ſecundo decadis tertiae. Heins. Haec jam Betulejus ad Lactantii locum obſervavit, & hic Fanenſis: ſed praetoris, & voventis, & dedicantis, nomen fuit non Atilius, ſed Otacilius, ut oſtendit Pighius in Annal. ad A. dxxxvi. vid. & Sigon. ad Liv. xxii. 10. Burm.

241. *Delubra videmus Vota.*] Suaſu Decemvirûm. Poſt inſpectos libros Fatales aedem vovit Atilius Praetor, dedicavit T. Octacilius Craſſus. Vide Livium lib. xxii. & xxiii. Neap.

243. *Leto Conſulis.*] C. Flaminii. Neap. *Principis* Ambroſ. prim. *extimuere* idem.

245. *Spem metus expulerat.*] Alii, *abſtulerat.* ut infra,

Abſtulerat vires corporis ipſe timor.

Heins. Ita editiones quaedam. *extulerat* ultra viginti ſcripti.

246. *Suſcipit.*] *Excipit* prim. Ambr. an dictum? ut apud Propert. iixx. 10.

Quae tum ego Neptuno, quae tunc cum Caſtore Fratri,
Quaeque tibi excepi tum Dea Leucothëe.

Burm.

247. *Mediis ſex lucibus Idus.*] Oſtendit quo die conſecrata: hoc eſt, eodem vii. Idus. In Kalendario

dario

Digitized by Google

VEſta, fave: tibi nunc operata reſolvimus ora:
Ad tua ſi nobis ſacra venire licet.
In prece totus eram. coeleſtia numina ſenſi,
Laetaque purpureâ luce refulſit humus.
Non equidem vidi (valeant mendacia vatum)
Te, Dea; nec fueras adſpicienda viro.
Sed quae neſcieram, quorumque errore tenebar,
Cognita ſunt nullo praecipiente mihi.
Dena quater memorant habuiſſe Palilia Romam,
Cum flammae cuſtos aede recepta ſuâ eſt.
Regis opus placidi, quo non metuentius ullum
Numinis ingenium terra Sabina tulit.

Quae

dario ſtatim poſt hunc legitur: MENTI IN CAPIT. Puto verius, & credo, Noſtro haud dubie aliò ſibi mentem, cum haec ſcriberet: nam VII. Idus adſignificavit ſupra in illis, *Tertia poſt Nonas.* Quod ſi eodem fuit dies conſecrationis, ſuperfluum ſane hoc iterum uno diſticho adnotare: idcirco ſuſpicor, VI. Idus his duobus verſiculis exprimere voluiſſe, non VII. ut ex iisdem colligo. NEAP. *Ex lucibus* prim. Vatic. & duo alii. *poſt lucibus* unus.

241. *Tibi nunc operata reſolvimus ora.*] V. Idus erant ſacra Veſtalia, ut monent Kalendaria. de feſto M. Varro lib. V. *Dies Veſtalia, ut virgines Veſtales Veſtae ſacrificent.* In Kalendario Conſtantini Magni, VII. Idus VESTA APERIT: V. Idus VESTALIA: XVII. Kalendas Julias VESTA CLVDITVR. Prima & ulrima verba capio de penu Veſtali: qui, cum Veſtalium dies aderat, aperiri ſolitus; claudi puto poſt illa praeterita. Vide an ad hanc mentem hic Feſti Pompeji locus: *Penus vocatur locus in aede Veſtae intimus tegetibus ſeptus: qui certis diebus circa Veſtalia aperitur.* NEAP. *Operoſa* Jun. Bern. & quatuor alii. male.

252. *Refulſit.*] *Reſolvit* Regius.

253. *Non equidem vidi (valeant mendacia vatum) Te, Dea.*] Sic lege ac diſtingue. Terentius in Andria: *Valeant qui inter nos diſcidium volunt.* & infra hic Noſter:

——— *Valeas, mea tibia, dixi.*

CIOFAN. *Pereant mendacia* tres libri. *tu Dea, non fueras* multi ſcripti & Gryph. Edit. *conſpicienda* prim. Amb. & Laeti.

255. *Quorumque errore tenebar.*] *Trahebar* prim. Farneſ. & Ambroſ. & Laeti, cum quatuor aliis. ut lib. V. 25.

Ne tamen ignores, vulgique errore traharis.

Metam. II. 79.

Utque viam teneas, nulloque errore traharis.

ſed & alterum rectum eſt. HEINS.

256. *Nullo.*] *Nulla* Voſſ. Farneſ. & ſex alii. *illa* Patav. quod olim probabat Heinſius. *agnita* etiam Laeti.

257. *Dena quater memorant.*] Annus erat XL. Urbis conditae. NEAP.

257. *Palilia Romam.*] De his Feſtis vide quae notavi ſub finem lib. XIV. Metamorphoſ. CIOFAN. *Denaque ter* prim. Vatic.

258. *Cum flammae cuſtos.*] Non placet liber, in quo, *Dum flammae cuſtos.* NEAP.

258. *Æde recepta Dea eſt.*] Veteri ineſt, *Urbe recepta.* Credo & faveo vulgato Codici, non iſti: nam ſequitur, hanc aedem *Regis opus placidi*; id eſt à Numâ templum conditum. NEAPOL. *Recepta ſua eſt* rectius prim. Ambroſ. & Laeti liber. pro *Palilia* ſuperiori verſu *Parilia* Urſini codex. dixi lib. IV. ℣ſ. 721. pro *Romam* eodem verſu, *nomen*, Mazar. Zulich. aliique plurimi. Voſſ. Arondel. Erfurt. duo alii, *numen.* Forte,

Dena quater memorant abiiſſe Palilia, numen
Cum flammae cuſtos aede recepta ſua eſt.

HEINS. Forte ſcripſerit, *ſede recepta ſua eſt*, ut paſſim *aedes* & *ſedes* permutantur. vid. ad Quinct. IV. 2. & ita mox 268. ubi, pro *ſedem*, *aedem* habet Mediceus. vid. & verſ. 366. & 380. infra, & alibi. BURM.

258. *Recepta Dea eſt.*] Et ubi antea ſacra haec Veſtae? Ilium certe habuit primitus; poſtea ab Æneâ Lavinii conſtituta: inde in Albam longam transtulit Aſcanius, Numa vero in Urbem. Sed Alba haud remanſit ſine ſacris. Vetus interpres ad illud Satyrici,

Ignem Trojanum & Veſtam colit Alba minorem:

Romanos, ait, Tullo Rege movere ea ſacra & transferre voluiſſe, ſed magnam lapidationem de coelo factam; & juſſos ex libris Sibyllinis Pontifices ex S. C. ſacra Albae renovare. Fuerunt quoque & Tiburi Virgines Veſtales; ſed puto poſt translationem Romanam, non antea. haec quidem inſcriptiones teſtantur:

SAV-

Quae nunc aere vides, ſtipulâ tunc tecta videres:
Et paries lento vimine textus erat.
Hic locus exiguus, qui ſuſtinet atria Veſtae,
Tunc erat intonſi regia magna Numae.
Forma tamen templi, quae nunc manet, ante fuiſſe
Dicitur: & formae cauſſa probanda ſubeſt.
Veſta eadem eſt, quae Terra: ſubeſt vigil ignis utrique.
Significant ſedem terra focusque ſuam.
Terra pilae ſimilis, nullo fulcimine nixa,
Aëre ſubjecto tam grave pendet onus.
Ipſa volubilitas libratum ſuſtinet orbem:
Quique premat partes, angulus omnis abeſt.

Cum-

SAVFEIAE ALEXANDRIAE
VV. TIBVRTIVM
CAPLATORES TIBVRTES.
altera:
C. SEXTILIVS
VV. TIBVRTIVM
LIB. EPHEBVS
HERCVLANEVS AVGVSTALIS.
NEAPOL.

259. *Placidi.*] *Placidum.* NEAPOL. Ambroſ. & Bernenſ. *opus, quo non placidi* Junian.

261. *Quae nunc aere nitent, ſtipula tunc tecta virebant.*] *Ære virent* plurimi veterum. *aere vides, ſtipula tunc tecta virebant* Mazar. Arondel. ac itidem plurimi alii. At vere Urſini, Naugerii & tres alii,

Quae nunc aere vides, ſtipula tunc tecta videres.
HEINS.

262. *Lente vimine textus erat.*] Hic in ipſâ novâ aede, ni fallor, poſtea ſervatus eâdem religione quâ vetus illa Romuli caſa: & hunc puto Feſti *penum.* nam idem de eo ſupra: *Tegetibus*, inquit, *ſeptus.* NEAPOL. *Tectus* nonnulli.

263. *Qui ſuſtinet atria Veſtae.*] Atrium erat, ubi illae degebant. Plinius: *Virgines cum vi morbi atrio Veſtae coguntur excedere, matronarum curae cuſtodiaeque mandantur.* Illud igitur fuerat pars regiae, quam *parvam* alicubi vocat, hîc *magnam.* NEAP. *Qui nunc tenet* Petav. & Mazar.

265. *Quae nunc manet.*] Rotunda ſcilicet eſt: nec alia dicitur fuiſſe antiquae aedis forma. monent id paſſim priſca numiſmata. NEAPOL. *Nunc tenet* Thuan. & Voſſ. *creditur* Francof.

266. *Formae cauſa probanda ſubeſt.*] Malim, *ſua eſt*, quia *ſubeſt* denuo occurrit verſu proximo. mox, *Veſta eadem eſt quae terra*, Urſini codex & duo alii, non *& terra* cum vulgatis. HEINS.

269. *Terra pilae ſimilis.*] Quis non trahat huc illa Feſti Pompeji, licet protrita? *Rotundam aedem Veſtae Numa Pompilius Rex Romanorum conſecraſſe videtur; quod eamdem eſſe terram, quâ vita hominum ſuſtentaretur, crediderit, eamque in pilae formam eſſe, ut ſui ſimili templo Dea coleretur.* NEAP.

270. *Tam grave.*] Heinſius malebat, *quam grave.*

271. *Ipſa volubilitas.*] Hic verſus & ſequentes quinque in nullis vetuſtis exemplaribus reperiuntur. NAUGER. Hoc carmen cum ſequentibus quinque non legitur in novem, quibus in hoc poſtremo libro utor, exemplaribus. Idque alii teſtati ſunt, qui hoc opus cum antiquis libris contulerunt. CIOFAN. Hi ſex verſus in Urſini libro & ſex aliis leguntur. à ceteris abſunt. HEINS. Deſunt & in Bernenſi codice & priſcis editionibus. in uno Mediceo leguntur poſt ỹſ. 280. *ſubjectum ſuſtinet* Edit. Gryph.

273. *Locata.*] *Locatum* Laeti; & mox, *connexa*, Vatic. & duo Patavini.

276. *Terrae mundus haberet onus.*] *Terram haberet onus* elegantius Urſini, Laet & duo alii. unus Mediceus, *terras.* HEINS.

277. *Arte Syracuſiae.*] *Syracoſia* lege. nam in *Syracuſia* tertia ſyllaba producitur. à Syracuſis Συρακούσιος, & poëtice Συρακόσιος. ſic *verſu Syracoſio* Virgilius Ecloga ſexta, ut habent vetuſtiſſima exemplaria. apud Claudianum quoque in Epigrammate de hac Archimedis Sphaera *Syracoſius ſenex* ſcribendum, & apud Priſcianum de Ponderibus,

Prima Syracoſii mens prodidit alta magiſtri.

& apud Noſtrum in Ibide,

Utque Syracoſio praeſtricta fauce poëtae.

&

Cumque ſit in mediâ rerum regione locata,
Et tangat nullum pluſve minuſve latus;
Ni convexa foret, parti vicinior eſſet:
Nec medium terram mundus haberet onus.
Arce Syracoſiâ ſuſpenſus in aëre clauſo
Stat globus, immenſi parva figura poli.
Et quantum à ſummis, tantum ſeceſſit ab imis
Terra. quod ut fiat, forma rotunda facit.
Par facies templi: nullus procurrit in illo
Angulus. à pluvio vindicat imbre tholus.
Cur ſit virgineis, quaeris, Dea culta miniſtris?
Inveniam cauſſas hac quoque parte ſuas.

Ex

& Pont. lib. IV. Eleg. III.

Illa Syracoſia modo formidatus in urbe.

neque aliter apud Silium Italicum paſſim in vetuſtiſſimo codice exaratur. pro *Arte* etiam *Arce* reponendum cum optimo Patavino & duobus aliis. Achradinam intelligit, editiorem Syracuſarum partem, ubi ſervatam fuiſſe hanc Sphaeram ex Athenaeo docemur. lib. v. in deſcriptione navis illius celeberrimae, quam Archimedes Hieroni Regi conſtruxit: Βιβλιοθήκην ἔχον ἐν αὐτῷ κατὰ δὲ τὴν ὀροφὴν πόλον, ἐν ᾧ κατὰ τὴν Ἀρχιμήδην ἀπομεμιμημένον ἡλιοτρόπιον. Silius lib. XIV. quatuor partes urbis Syracuſanae *quatuor arces* vocat:

Nunquam hoſte intratos muros, & quatuor arces.

idem ibidem *arces* non addito numero:

Inde Syracoſias caſtris circumdedit arces.

Florus *tres arces totidemque muros* Syracuſis aſſignat. Ceterum locum Athenaei de hac Sphaera eſſe intelligendum vox πόλου ſatis evincit, nam ἡλιοτρόπιον dixit, quod curſum per duodecim ſigna ſolarem exprimeret. ſcio aliter interpretari viros doctos. Claudianus de hac Sphaera:

Percurrit properum mentitus ſignifer annum,
Et ſimulata novo Cynthia menſe redit.

Ita lego. vulgati, *proprium annum.* Paulo ante etiam ſcribendum:

Jura poli, rerumque fidem, legeſque diorum
Ecce Syracoſius tranſtulit arte ſenex.

Nam vetuſtiores libri, *legeſque Deorum.* Vulgata exemplaria, *virorum.* Heins.

278. *Stat globus, immenſi parva figura poli.*] Archimedes Syracuſanus ſphaeram vitream ſibi confinxerat, in qua Solis Lunaeque globi proprio inceſſu, & ſponte diverſas mundi oras commearent. Qua de re ſic Claudianus quoque cecinit:

Juppiter in parvo cum cerneret aethera vitro,
Riſit, & ad ſuperos talia dicta dedit:
Huccine mortalis progreſſa potentia curae!
Jam meus in fragili luditur orbe labor.
Jura poli, rerumque fidem, legeſque deorum,
Ecce Syracuſius tranſtulit arte ſenex.
Incluſus variis famulatur ſpiritus aſtris,
Et vivum certis motibus urget opus.
Percurrit proprium mentitus ſignifer annum,
Et ſimulata novo Cynthia menſe redit.
Jamque ſuum volvens audax induſtria mundum
Gaudet, & humana ſidera mente regit.
Quid falſo inſontem tonitru Salmonea miror?
Æmula Naturae parva reperta manus.

Ciofan. Significat illam ſolidam Archimedis ſphaeram. Solidae opponitur κρικωτὴ, quae intus aërem non claudit. Neap.

279. *Tantum ſeceſſit ab imis Terra.*] In ejus, inquit, medio puncti inſtar haerebat tellus. Scias illam è vitro fabricatam: ut id perſpici poſſet, motus etiam ipſi coeleſtes, ſiderum ortus & occaſus, mentitus Signifer, ſimulacra Cynthia, ut cum Claudiano loquar. Salve magne Archimedes, patriae noſtrae decus, ingenium ſupra humanum. heu! ubi jam inſignia Sicula illa capita? videtur hodiernum coelum prorſus aliud ab antiquo. Ubi Theocriti, ubi Lyſiae, & quorum plerumque ſcripta nobis aetas invidit? Dabimus ante biennium, ſi Deus volet, Bibliothecam Siculam, ut mireris, quos viros ea tellus emiſerit; imo ut lugeas, quas gemmas orbis amiſerit. Neap.

282. *A pluvio vendicat imbre tholus.*] Graeci hujusmodi templum dicerent ναὸν θολοειδῆ. ſic apud Athenaeum lib. v. Ναὸς Ἀφροδίτης θολοειδής. Tholi forma eſt οὐρανοειδής· propterea ſcripſit Dio lib. LIII. Pantheum, quod Romae condidit Agrippa, θολοειδὲς ὂν τῷ οὐρανῷ προσεοικέναι. Inepte Marſus, ut ſolet, θόλον vult eſſe teſtudinem; cum haec eadem, quae Graecis χελώνη. Neap.

Ex Ope Junonem memorant Cereremque creatas
  Semine Saturni: tertia Veſta fuit.
Utraque nupſerunt; ambae peperiſſe feruntur:
  De tribus impatiens reſtitit una viri.
Quid mirum, virgo ſi virgine laeta miniſtrâ
  Admittit caſtas in ſua ſacra manus?
Nec tu aliud Veſtam, quam vivam intellige flammam.
  Nataque de flammâ corpora nulla vides.
Jure igitur virgo eſt, quae ſemina nulla remittit,
  Nec capit: & comites virginitatis habet.
Eſſe diu ſtultus Veſtae ſimulacra putavi:
  Mox didici curvo nulla ſubeſſe tholo.
Ignis inexſtinctus templo celatur in illo.
  Effigiem nullam Veſta, nec ignis, habent.

Stat

283. *Cur ſit virginibus.*] Duplicem aſſignat cauſſam, cur Veſtae virgines inſerviant. Prior eſt, quod inter ſorores tantum ipſa remanſerit viri impatiens: altera, quod Veſta ſit eadem cum igne, à quo nihil generatur. Cicero duas alias retulit: *Veſtae colendae*, inquit, *virgines praeſunt, ut advigiletur facilius ad cuſtodiam ignis, & ſentiant mulieres in naturâ feminarum omnem caſtitatem pati.* NEAPOL.

283. *Virginibus.*] *Virgineis* meliores. HEINS.

283. *Dea culta miniſtris.*] *Dea laeta* codex Laeti. ut lib. v. 667.

Laete Lyrae pulſu, nitida quoque laeta palaeſtra.

ſed repetita hîc vox videtur ex verſu 289. BURM.

284. *Inveniam cauſſas.*] *Invenies* Bernenſ. mox, *creatam*, Putean. alter.

286. *Semine Saturni.*] Heſiodus in Theogoniâ:

Ῥείη δ' αὖ δμηθεῖσα Κρόνῳ τέκε φαίδιμα τέκνα,
Ἱςίην, Δήμητρα, καὶ Ἥρην χρυσοπέδιλον,
Ἴφθιμόν τ' Ἀΐδην, ὃς ὑπὸ χθονὶ δώματα ναίει.

& Orpheus:

Ἑςία εὐδυνάτοιο Κρόνου θύγατερ βασίλεια.

NEAPOL.

290. *In ſua ſacra.*] *In ſua caſtra* Ambr. prim. Laeti & duo alii. *jura* unus. *ad ſua ſacra* Moreti.

291. *Nec tu aliud.*] Haec quattuor carmina citat & exponit Lactantius libro primo cap. 12. cujus haec ſunt verba: *Idcirco enim virginem putant Veſtam, quia ignis inviolabile ſit elementum, nihilque naſci poſſit ex eo: quippe qui omnia, quae arripuerit, abſumat.* CIOF.

291. *Vivam.*] *Caſtam* unus. *puram* alius. *meram* itidem unus.

292. *Corpora nulla vides.*] Veriorem ſententiam hîc Noſter ſecutus. Placuit enim Sophis quibusdam, ignem noſtrum & elementarem ſua quoque creare animalia. in quorum numero recenſeo Senecam: *Ignis*, hic inquit, *qui omnia conſumit, quaedam etiam creat: &, quod videri non poteſt ſimile veri, animalia igne generantur.* Ariſtoteles lib. v. Hiſtoriarum enarrat naturam quorumdam animalculorum, quae in nive & in igne generantur in Cypriae inſulae fornacibus aerariis: eadem quoque Strabo commemorat. Quae nugae ſemper mihi viſae: nam quae potior ratio eſt, quod in hisce, non in aliis ſimilia ζῶα generentur? in IX. quoque idem inquit Philoſophus, auctores quosdam eſſe, qui clorionem avem ex incendio naſci putent, ſed ipſe meram fabulam cenſet; imo manifeſte teſtatur, ex hoc noſtro igne nullum omnino creari animal: Πῦρ, ait, οὐδὲν γεννᾷ ζῶον, οὐδὲ φαίνεται συνιστάμενον πυρουμένοις οὔτ' ἐν ὑγροῖς, οὔτ' ἐν ξηροῖς οὐδέν. in eo tamen generari non negat: quod Seneca fatetur; & facit ad hoc ignem agentem, cum ait, *quaedam etiam creat*. Non ſcripſit id Philoſophus: diverſum eſt πῦρ γεννᾷν à γεννᾶσθαι ἐν πυρί. NEAPOL. Iſidorus lib. VIII. cap. ult. citans hos verſus habet, *corpora nuda*.

294. *Comites virginitatis amat.*] *Habet* Urſini, Laeti, prim. Ambroſ. & novem alii. Alteram lectionem Lactantius Firmianus libro primo de Falſa Religione cap. 2. prodit, hoc & tribus praecedentibus verſibus in medium allatis. HEINS.

297. *Ignis inextinctus templo celatur in illo.*] Hunc locum declaravi in Obſervationibus in Metamorph. meis libro decimoquinto ad illud:

——— ——— *neve*
Caede Sacerdotis flammas extinguite Veſtae.

CIOFAN.

297. *Cela-*

Stat vi terra ſuâ: vi ſtando Veſta vocatur.
Cauſſaque par Graji nominis eſſe poteſt.
At focus à flammis, & quod fovet omnia dictus:
Qui tamen in primis aedibus ante fuit.
Hinc quoque veſtibulum dici reor: inde precando
Adfamur Veſtam, Quae loca prima tenes.
Ante focos olim longis conſidere ſcamnis
Mos erat; & menſae credere adeſſe Deos.
Nunc quoque, cum fiunt antiquae ſacra Vacunae,
Ante Vacunales ſtantque ſedentque focos.
Venit in hos annos aliquid de more vetuſto:
Fert miſſos Veſtae pura patella cibos.
Ecce, coronatis panis dependet aſellis;
Et velant ſcabras florida ſerta molas.

Sola

297. *Celatur.*] *Celebratur* quinque. forte non male, quia perpetuus eſt.

298. *Habent.*] *Habet* Jun. & Voſſii & multi alii.

300. *Par Graji nominis.*] Nam Ἑςίαν Graeci dicunt ἀπὸ τοῦ ἑςάναι. Neap.

303. *Hinc quoque veſtibulum dici reor.*] Primorem illam domus partem à Veſtâ, hoc eſt igni: nam in veſtibulo erat focus. Sed de etymo hujus voculae aliud ſentit Nonnius, aliud Varro, hoc Ovidianum nemo. Servius: *Veſtibulum, ut Varro docet, etymologiae non habet proprietatem, ſed fit pro captu ingenii.* Neap.

303. *Inde precando Dicimus, ô Veſta, quae loca prima tenes.*] Ita legendum ex uno libro ſcripto & veteri editione. Ciofan. Legendum ſic hoc reliquum carminis:

——— Inde precando
Dicimus, ô Veſta, quae loca prima tenes.

Neapol. Hic denuo diſcrepant libri veteres. Urſini, prim. Ambroſ. Zulich. Mazar. aliique nonnulli, *inde precando Quae famur Veſta.* alii plures, *unde precando Quae famur veſtra eſt*, vel, *Veſtam.* unus, *Quaeramus Veſta.* alius, *Quaeramur.* tres, *unde precando Adſamur Veſtam.* non male. Latere mendum certus ſum. ſed medicina non eſt in promtu. Scribendum videtur tamen,

——— inde precando
Praefamur Veſtam, quae loca prima tenet.

vel, *inde precamur Praefati Veſtam.* nam *precamur* eſt in plurimis antiquis. Tibullus libro III. Eleg. II.

Praefatae ante meos manes, animamque precatae.

ubi male, *animamque rogatae*, multi codices antiqui, quod tamen approbatores ſuos invenit. nec melius magnus Scaliger, *animamque rigatae.* ut *rigatae cum manus* conſtruatur. Virgil. lib. XI.

Ut primum placati animi & trepida ora quiêrunt,
Praefatus Divos ſolio Rex infit ab alto.

veniam praefari ſaepe occurrit apud Apulejum ſic *praefari Janum & Jovem* Macrobrio Saturnalibus lib. I. cap. 16. videantur quae Faſt. I. ℣ſ. 271. annotamus. Symmachus libro III. Ep. 44. *An ſi nobis ſcribenda ſit forenſis oratio, Jovem Deosque ceteros Catonis lege praefabimur?* ubi plura Juretus de *praefandi* verbo & *religioſis praefationibus.* Heins. Forte, *inque precando Adſamur Veſtam.*

305. *Olim ſcamnis conſidere.*] Athenaeus lib. IX. Οὐδ᾽ ὧτι κατακλίνεσθαι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔθος, ἀλλὰ δαινυνθ᾽ ἑζόμενοι, ὁ δ᾽ εἰς μέθην πίνειν. & Iſidorus ex libris Varronis de vitâ Populi Romani: *Majores noſtri ſedentes epulabantur: quem morem habuerunt à Laconibus & Cretenſibus.* ſed mos ille abiit, tantum retentus in militiâ. Neap.

305. *Scamnis longis.*] Haec, ſi memini, alibi dixit *cava.* Compacta ergo tribus tabulis, aut quattuor, ſi ſubtus aliam habebant in arculae formam. Uſi hac voce Graecobarbari ſaepicule; ſed raro iisdem litteris: nam σκαμνίον, καὶ σκαμνίον ſcribebant. Neapol.

307. *Antiquae ſacra Vacunae.*] Haec Dea multis viſa; quae otio & vacantibus praeeſſet: ſed Varroni libro primo Rerum divinarum Minerva eſt. *Quod eâ maxime hi gaudent, qui ſapientiae vacant.* Annua ſacra Romae habuit, ut vides, & templum, in quo illa factitata. Adi Urbis Topographos. Neapol. Vid. Scholiaſt. Horat. I. Epiſt. X. ℣ſ. 49. *Lacunae* & *Lacunales* Putean. & Excerpt. Douzae. *Vacanales* Junian.

309. *Aliquo de more vetuſtas.*] An rectius meus codex, *aliquid de more vetuſto?* Neap. *Aliquo de more vetuſto* Ed. Gryph., ex hoc vero loco lectio

vera,

Digitized by Google

Sola prius furnis torrebant farra coloni;
  Et Fornacali ſunt ſua ſacra Deae.
Suppoſitum cineri panem focus ipſe parabat;
  Strataque erat tepido tegula quaſſa ſolo.
Inde focum ſervat piſtor, dominamque focorum,
  Et quae pumiceas verſat aſella molas.
Praeteream, referamne tuum, rubicunde Priape,
  Dedecus? eſt multi fabula plena joci.
Turrigerâ frontem Cybele redimita coronâ
  Convocat aeternos ad ſua feſta Deos.
Convocat & Satyros, &, ruſtica numina, Nymphas.
  Silenus, quamvis nemo vocarat, adeſt.
Nec licet, & longum eſt epulas narrare Deorum:
  In multo nox eſt pervigilata mero.
Hi temere errabant in opacae vallibus Idae:
  Pars jacet, & molli gramine membra levat.

Hi

vera, lib. I. 537. *Noſtros deſcendit in annos*, vindicari poteſt.

310. *Pura patella.*] Purum omne aptum ſacrificiis: ſed vere, purum hîc nihil aliud quam deterſum. Perſius Satyrâ III.

——— *Purum & ſine labe ſalinum.*

Plautus in Amph. Actu IV. Scenâ III.

Tu purgari juſſeras vaſa, ut rem divinam faceres.

& in Captiveis:

Vaſa tibi pura appararier ad rem divinam cito.

Hinc verbum *purare*, pro purgare, paſſim Varroni & Catoni uſitatum. NEAP. Tres Vaticani, *curva.* an *curta?* de quo lib. II. Faſt. ℣ſ. 645. ſed bene vulgatam lectionem interpretatur Neapolis. HEINS. *Parva* Medic. *Fer juſſos* duo.

311. *Panis dependet aſellis.*] In honorem Veſtae hoc tempore aſini molitorii coronabantur à piſtoribus. Inter cauſſas recenſet fabuloſam quamdam, quae apud Lactantium quoque exſtat his verbis: *Lampſaceni aſellum Priapo quaſi in ultionem mactare conſueverunt: cum enim hic Deus Veſtae dormienti vim inferre conaretur, aſinus intempeſtivo clamore eam excitavit. Hinc libido inſidiatoris detecta. Apud Romanos eumdem aſellum Veſtalibus ſacris in honorem pudicitiae conſervatae panibus coronant.* Quod attinet ad formam panis, quae aſinario collo imponebatur, in modum coronae fuiſſe exiſtimo; veluti olim diſtribuit populo Romano Aurelianus Imperator, ut teſtatur Flavius Vopiſcus: *Non praetermittendum videtur, coronas eum feciſſe de panibus, qui nunc ſiliginei vocantur, & ſingulis quibusque donaſſe; ita ut ſiligineum ſuum quotidie toto aevo ſuo & unusquisque reciperet, & poſteris ſuis dimitteret.* Hae coronae ſunt, quae Valentinianus & Valens in Lege V. Codicis Theodoſiani De annonis civicis & pane gradili vocant *buccellas.* ψωμία hoc verbum Graece reddit Conſtantinus Porphyrogenitus. Soli Siculi hanc vocem hodie retinent, qui maternâ linguâ hujusmodi panes dicunt *buccellatos.* Caſtellani vocant *rosquillas.* Quo nomine apud eam gentem intelligitur & circulus è panno in coronae modum aptatus epomidi, quam geſtant collegiorum alumni. Redeo ad meum conjectaneum, quod cave putes è cortinis Phoebeis. Mentio quoque apud Ariſtophanem in Pluto alterius è panibus coronae, forte his multis filo perforatis contextae. ſic infit quaedam ibi, quae inducitur:

——— Κἀγὼ γ᾽ ἀναδῆσαι βούλομαι
Εὐαγγέλιά σ᾽ ἐν κριβανιτῶν ὁρμαθῷ
Τοιαῦτ᾽ ἀπαγγείλαντα. ———

NEAPOL.

312. *Florida ſerta.*] *Florea* tres. *mollia* unus. *florida farra* tres. *ſcabras comas* quatuor. male. vid. III. Art. 290. Med. Fac. 58. BURM.

314. *Sunt ſua ſacra.*] Veteres plerumque, *ſunt ſtata ſacra Deae.* NEAP. Primae editiones & quatuor ſcripti, *ſtata ſacra*, quod & in ſuis Neapolis invenerat. id tamen metuo, ut ferri poſſit. certe libro II. 528.

Curio legitimis tunc Fornacalia verbis
  Maximus indicit, nec ſtata ſacra facit.

forte,

Hinc Fornicali ſunt data ſacra Deae.

HEINS. *Sua templa* Gottorph.

315. *Fo-*

Hi ludunt, hos ſomnus habet; pars brachia nectit,
Et viridem celeri ter pede pulſat humum.
Veſta jacet, placidamque capit ſecura quietem,
Sicut erat poſitum ceſpice fulta caput.
At ruber hortorum cuſtos Nymphasque Deasque
Captat; & errantes fertque refertque pedes.
Adſpicit & Veſtam; dubium, Nymphamne putarit,
An ſcierit Veſtam: ſciſſe ſed ipſe negat.
Spem capit obſcaenam, furtimque accedere tentat;
Et fert ſuſpenſos, corde micante, gradus.
Forte ſenex, quo vectus erat, Silenus aſellum
Liquerat ad ripas lene ſonantis aquae.
Ibat, ut inciperet longi Deus Helleſponti;
Intempeſtivo cum rudit ille ſono.
Territa voce gravi ſurgit Dea. convolat omnis
Turba. per infeſtas effugit ille manus.

[Lam-

315. *Focus ipſe parabat.*] Olim, inquit, furnus farri torrendo inſerviebat, at pani coquendo ipſi foci cineres Meritò ergo piſtores feſtum agunt Veſtae ſocorum Dominae. NEAPOL.

316. *Solo.*] *Foco* multi. *erant* etiam Regius.

318. *Pumiceas.*] *Puniceas* plurimi.

318. *Verſat aſella.*] Ipſa quoque ſertis redimita; & laboribus vacua ſignificat, quantum poteſt, debitum numini cultum. NEAP.

319. *Praeteream? referamne? &c.*] Ita omnino legendum eſt. CIOFAN. *Praeterea* alii.

320. *Fabula plena joci.*] *Parva joci* libri meliores magno numero. HEINS. *Multo joco* Petav.

321. *Turrigera.*] *Turrigeram* omnes fere ſcripti & quidam editi. *thuriferam* Bernenſ.

322. *Convocat.*] *Evocat* duo. II. Art. 581. *Convocat ille Deos.* infr. ℣ſ. 672.

324. *Nemo vocarat, adeſt.*] Silenus creditus muſca dialium conviviorum. NEAP. *Vocaret* Ambroſ. pr. & octo alii. *vocavit* tres.

325. *Nec licet, & longum eſt.*] Scribo, *Nec libet.* ita ſaepe peccatum, ut monuimus ad Epiſt. Sapphus. HEINS. Nihil muta. reſpicit enim Tantali fabulam, qui epulis admotus, cum ibi acta narraſſet, poenam ſenſit.

326. *Pervigilata.*] *Pervigil acta* duo libri. *evigilata* Moreti.

327. *Di temere errabant.*] *Hi* cum melioribus. nam de Diis agi ſatis liquido ſuperiora evincunt. HEINS.

327. *In opacae vallibus Idae.*] Fingit feſtum in Phrygiâ apud dilectos Cybelae colles. ſupra Naſo:

Dindymon & Cybelen, & amoenam fontibus Iden,
Semper & Iliacas mater amavit opes.

NEAP. *Collibus* Excerpta Douzae & infiniti ſcripti. ſed *Valles Idae* dixit & ſupr. ℣ſ. 15. & I. Art. 289. & alibi. vid. ad I. Met. 689.

328. *Levat.*] *Levant* Putean. alter, quinque alii. & Edit. Gryph. & Micylli.

329. *Pars brachia nectit.*] Statius primo Achilleidos:

Hosne inter ſimulare choros, & brachia ludo
Nectere nate grave eſt? ———

quod *implicare manus* dixit alicubi Propertius. NEAPOL. *Jactat* Moreti. *vertit* Putean. *nectunt* ſex ſcripti & edit. prim. Gryph. & aliae.

330. *Et viridem.*] *Pars viridem* editi quidam & quinque ſcripti; ſed male: chorea enim nexis brachiis ſaltat.

332. *Poſitum.*] *Poſito* Pembroc. & Junian.

335. *Dubium eſt.*] Tollo τὸ *eſt.* ita praeſtantiores libri. HEINS.

336. *Sciſſe ſed ipſe negat.*] Nam grave illi viſum, turpe aliquod concepiſſe in ipſam, ſi dici poteſt, pudicitiam. idem Priapus in Catalectis:

Licebit ipſâ ſis pudicior Veſtâ.

NEAP. *Negat* Regius. *quod ipſe negat* Junii.

338. *Corde micante.*] *Ore* unus. *corde tremente* Putean.

340. *Ad ripas.*] *Ad ripam* prim. Ambroſ. & Laeti & Bern. & quidam alii.

341. *Inciperet.*] Huc refert recte illa Petronii

 cap.

[Lampſacos hoc animal ſolita eſt mactare Priapo:
Apta aſini flammis indicis exta damus.]
Quem tu, Diva memor, de pane monilibus ornas.
Ceſſat opus: vacuae conticuere molae.
Nomine, quam pretio celebratior, arce Tonantis,
Dicam Piſtoris quid velit ara Jovis.
Cincta premebantur trucibus Capitolia Gallis:
Fecerat obſidio jam diuturna famem.
Juppiter ad ſolium ſuperis regale vocatis,
Incipe, ait Marti. Protinus ille refert:
Scilicet ignotum eſt, quae ſit fortuna meorum,
Et dolor hic animi voce querentis eget?
Si tamen, ut referam breviter mala juncta pudori,
Exigis: Alpino Roma ſub hoſte jacet.

Haec

cap. XCII. *Credo illum pridie incipere, poſtere die finire*, Pithoeus. *longi decus* Petav. BURM.

343. *Surgit.*] *Fugit* duo libri.

344. *Ille.*] *Illa* Neap. Edit. *confugis* Junian.

345. *Lampſacus.*] Urbs in Helleſponto ad dexteram ingredientibus, inter Abydum & Cyzicum. de qua ſic Plinius lib. IV. cap. II. *Helleſpontus, ſeptem ſtadiis Europam ab Aſia dividens, quattuor illic inter ſe contrarias urbes habet, in Europa Callipolim & Seſton; in Aſia Lampſacum & Abydon.* Vide etiam Strabonem lib. XIII. Marcellinum libro XXII. & Melam libro primo. CROFAN. *Lampſacos* nonnulli. & ſequenti verſu, *Apta aſini*, pro *Hinc aſini*, meliores omnes. Sed emunctae naris quilibet facile odoretur hoc diſtichon ab aliquo homine male feriato hic praeter rem eſſe inculcatum, ut & alibi non raro factum. HEINS. Forte ita refictum poſſet retineri:

Lampſacos hinc animal ſolita hoc mactare Priapo:
Hinc aſini flammis indicis exta damus.

hinc aſini eſt in Putean. Sarrav. & multis editionibus. ſi enim omittatur diſtichon, quo referas ſequentia, *Quem tu &c.* non video. nam *ille* praecedens Silenum, ut puto, reſpicit. nam *infeſtae* manus petebant Silenum, non aſinum. BURM.

345. *Solita eſt mactare Priapo.*] Hinc carmen illud incerti auctoris:

Lampſaceos melior non imbuet hoſtia cultros.
NEAPOL.

346. *Apta aſini flammis.*] Male; & bene vetus, *Hinc aſini flammis.* Et nota ex his, hujus exta quotannis oblata arae Veſtali. NEAP.

347. *Quem tu, Diva memor.*] Riſit id Lactantius: *Et quid turpius*, ſcripſit, *quid flagitioſius, quod ſi Veſta beneficio aſini virgo eſt? aut Poëta fabulam finxit.* de Noſtro Publio loquitur. NEAP.

349. *Nomine quam pretio celebratior.*] Silere potius haec debuit Noſter quam dictis praetexere; nam parum aut nihil ſpectant ad ritus & ſacra Veſtalia. Fungar ego meo munere. Romani aram in Capitolio Jovi Piſtori erigi curarunt, ſed modicam, cum ſoluti obſidione Gallicâ ob ſimulatum panis jactum in hoſtium ſtationes. hoc quid tritius in Hiſtoriâ? ſed eadem aram dicatam muta praeteriit. NEAP.

350. *Diſcant Piſtoris.*] Diſcrepant membranae veteres: aliae ſcripturam hanc probant; aliae habent, *Dicam Piſtoris.* NEAP. Libri veteres, *diſcant piſtores*, vel *dicant*. Quidam etiam, *diſcant piſtoris*. Lego, *Dic jam*, vel *diſcite*. HEINS.

351. *Cincta.*] *Cuncta* Voſſ. & Bernenſ. mox, *nam diuturna*, Excerpta Douzae, Putean. & Moreti.

355. *Quae ſit fortuna malorum?*] Lege, ſi placet, ex noſtro codice, *quae ſit fortuna meorum.* NEAP. *Malorum* ſcripti meliores conſtanter magnâ copiâ. Triſt. IV. Eleg. prim.

Nec tamen, ut veni, levior fortuna malorum eſt.

unus, *locorum*, alius, *deorum*. tertius, *viarum.* Vulgatae lectioni non temere moverim controverſiam. Marti enim ſacra Roma. HEINS. In Francofurtenſi erat pro varia lectione, *Quo ſit Romana loco res.* quod unde venerit neſcio. an dictum ut illud à Virgilio lib. II. 322. *Quo res ſummo loco,* & Terent. Adel. III. II. 46. *Pejore res loco non potis eſt eſſe.* & ita alii. *Res Romana* etiam infra occurrit vſ. 433. & alibi centies. BURM.

357. *Breviter.*] *Pariter* Petav.

358. *Jacet.*] *Fuit* Mazar. forte, *ruit.* ut Claud. in Rufin.

tan-

Haec eſt, cui fuerat promiſſa potentia rerum,
Juppiter? hanc terris impoſiturus eras?
Jamque Suburbanos, Hetruſcaque contudit arma.
Spes erat in curſu. nunc Lare pulſa ſuo eſt.
Vidimus ornatos, aerata per atria, pictâ
Veſte, triumphales occubuiſſe ſenes.
Vidimus Iliacae transferri pignora Veſtae
Sede. putant aliquos ſcilicet eſſe Deos?
At ſi reſpicerent, quâ vos habitatis in arce,
Totque domos veſtras obſidione premi;
Nil opis in curâ ſcirent ſupereſſe Deorum,
Et data ſollicitâ tura perire manu.
Atque utinam pugnae pateat locus! arma capeſſant;
Et, ſi non poterunt exſuperare, cadant.

Nunc

——— *tandem ſuccurre ruenti*
Heu patriae, Stilico.

Heins.

359. *Promiſſa.*] *Permiſſa* Thuaneus. vid. II. Met. 259.

361. *Contudit.*] *Perculit* Ambroſ. vid. lib. IV. 628. *concutit* Petav.

362. *Spes.*] *Spesque* Bern. *ſpes erat in Craſſo victa repulſa ſuo* prim. Ambroſ.

363. *Ærata per atria.*] Lipſius in Electis reſcribendum cenſet, *cerata per atria*; non ego, qui non cereos ſolum, ſed & aereos legi thoraces illos antiquorum; idque ex duobus locis Papinii: quorum uni vir ille mendam ineſſe credit; in alterum non incidit. Neapol. *Cerata* Lipſius Epiſtolicis Quaeſtionibus lib. IV. cap. 5. quod jure improbat Neapolis. & Barthius ad Claudianum Conſ. Olybrii, ℣ſ. 19. ſed nec *aerata atria* propter ſtatuas aeneas in iis diſpoſitas recte opinor dici. quare refingo, *reſerata per atria.* ſic lib. IV. Met. 761.

——— *reſeratis aurea valvis*
Atria tota patent.

confirmat conjecturam Livius lib. V. cap. 41. in narratione hujus hiſtoriae: *In forum ac propinqua foro loca conglobati redibant. ubi eos, plebis aedificiis obſeratis, patentibus atriis principum, major prope cunctatio tenebat, aperta quam clauſa invadendi. adeo haud ſecus quam venerabundi intuebantur in aedium veſtibulis ſedentes viros, praeter ornatum habitumque humano auguſtiorem, majeſtate etiam, quam vultu praeferebant, Diis ſimillimos.* utitur autem Livii auctoritate ac fide in pleriſque Naſo, adeo ut etiam verba ejus nonnunquam mutuetur, ut in Lucretiae hiſtoria aliiſque narrationibus eſt videre. Florus quoque libro primo cap. 13. *Patentes paſſim domos adeunt, ubi ſedentes in curulibus ſuis ſenes praetextatos mactant.* quamquam Plutarchus ſenes hosce triumphales in ipſo foro mactatos fuiſſe adſeverat, in Camilli vita. Heins. *Aurata* unus Patavin. & alter Petav. *errata* Bernenſ. *reſerata* Heinſii firmat Val. Maxim. III. 117. qui *apertis januis conſediſſe* dicit. mox *ſuccubuiſſe* quatuor. alii, *accubuiſſe*, *procubuiſſe*, *concubuiſſe.* Burm.

363. *Picta Veſte.*] Clare ſubdit hanc fuiſſe triumphalium. de eâdem Auſonius: *Namque iſte habitus, ut in pace Conſulis eſt, ſic in victoria triumphantis.* Prodeat & Plinius lib. VIII. cap. 78. *Apud Homerum*, inquit, *pictas veſtes inveni; unde & triumphales natae.* Purpura in triumphali miſcetur auro; ſed antiquitus nullum in eâ. Dionyſius de Romulo triumphante: Τελευταῖος δὲ τῆς πομπῆς αὐτὸς ἐπορεύετο, ἐσθῆτα μὲν ἠμφιεσμένος ἁλουργῆ, δάφνῃ δὲ κατεστεμμένος τὰς κόμας. En ſimplicem ἁλουργίδα: cujus poſtea cum Auctores meminere, addiderunt χρυσόπαστον. Plutarchus de Paulo Æmilio: Ἁλουργίδα χρυσόπαστον ἀμπεχόμενος. Appianus vero hanc dixit, Πορφυρᾶν ἀστέρων χρυσῶν ἐνυφασμένων. Neap.

364. *Triumphales ſenes.*] Hi ſunt, quos θριαμβικοὺς ἄνδρας appellat Plutarchus in Camillo, cum enarrat hanc Urbis calamitatem. Neap.

365. *Transferri pignora Veſtae.*] Idem in Camillo: Τὸ δὲ πῦρ τῆς Ἑστίας αἱ παρθένοι μετὰ τῶν ἱερῶν ἀρπασάμεναι ἔφυγον. Lege & quae ſequuntur. Neap.

366. *Sede.*] *Æde* quidam. reliqui fere mendoſe, *Code.* *putant* praeterea unus Patav. Mox, *Nil opis*, legendum cum ſcriptis. Heins. *Sede* rectum eſt. vid. ſupr. ℣ſ. 258. *Iliacae gentis* Sarrav. *pectora* vel *praemia Veſtae* Mazar. & duo alii.

369. *Cura.*] *Curas* duo Mazarin. Bernenſ. & alii multi.

371. *Ca-*

Nunc inopes victus, ignavaque fata timentes,
Monte ſuo clauſos barbara turba premit.
Tum Venus, & lituo pulcher trabeâque Quirinus,
Veſtaque pro Latio multa locuta ſuo.
Publica, reſpondit, cura eſt pro moenibus iſtis,
Juppiter: & poenas Gallia victa dabit.
Tu modo, quae deſunt fruges, ſupereſſe putentur,
Effice: nec ſedes deſere, Veſta, tuas.
Quodcumque eſt Cereris ſolidae, cava machina frangat;
Mollitamque manu duret in igne focus.
Juſſerat: & fratris virgo Saturnia juſſis
Adnuit; & mediae tempora noctis erant.
Jam ducibus ſomnum dederat labor. increpat illos
Juppiter: & ſacro, quid velit, ore docet:
Surgite, & in medios de ſummis arcibus hoſtes
Mittite, quam minime perdere vultis, opem.
Somnus abit, quaeruntque novis ambagibus acti,
Perdere quam nolint, & jubeantur, opem.

Ecce

371. *Capeſſent.*] *Capeſſant* & *cadant* meliores. Heins.

372. *Poterunt.*] *Poterint* prim. Vatic, & quinque alii.

373. *Inopes victus.*] Heinſ. in ora codicis, *inopes*, *victeique.* certe in vulgata lectione dubium eſt, an intelligat Romanos, *inopes victûs*, id eſt egentes victûs, an ipſos *victus inopes* vocet, ut 1. Met. 312.

Illos longa domant inopi jejunia victu.

ſic & *iras inopes* dixit Val. Flac. v. 147. deinde elegantius foret, *monte tuo*: Jovi enim Tarpejo & Capitolino vocato haec dicit. *ignavaque facta* quinque libri. unde Heinſius faciebat, *pacta.* mox *impia turba* Ambr. & Laeti. Burm.

374. *Turba premit.*] *Premunt* unus Vatic. Heins.

377. *Publica cura.*] Scaliger ad Manil. iv. 136. exponit *curam* pro curatore. vid. ad Epiſt. 1. ℣ſ. 104. *cauſſa* Putean. *pro moenibus urbis* Mazar. alter. *Gallica turba* duo libri. *poenam* etiam Junian. Burm.

380. *Sedes tuas.*] *Latium tuum* prim. Ambroſ. & Laeti. mox *Mollitumque* malim, quam *Mollitamque.* &, *Juſſerat*, *at fratris*, quam &; &, *tempora noctis eunt*, quam *erant.* de quo poſtremo vide Notas lib. ii. ℣ſ. 149. ſed per libros veteres vix licet. Heins.

381. *Quodcumque eſt ſolidae Cereris.*] Quidquid frumenti habetis molae ſubjicite. Neapol. *Quod ſupereſt ſolidae* Laeti.

385. *Increpat.*] *Excitat* Moreti unus. *increpat omnes* Mazar. & Voſſ.

388. *Tradere vultis.*] *Mittere* Urſini, Voſſii & unus Patavinus. non invenuſtâ repetitione. Heins. At ego multo venuſtiorem lectionem primae editionis & quatuor ſcriptorum, *perdere*, puto. uti & ſequenti pentametro legendum. Heinſius ibi *prodere* conjecerat. *mittere vultis* Pembroc. & Vatican. *credere vultis* unus.

391. *Eſſe Ceres viſa eſt.*] *Ecce* Urſini, Naugerii & octo alii. Heins.

391. *Jaciunt Cerealia dona.*] Diſce verum è Livio libro v. Decadis primae. Neap.

392. *Scutaque longa ſonant.*] Ut ſignet Gallicana. Diodorus de hac gente: Θυρεοῖς χρῶνται ἀνδρομήκεσι, πεποικιλμένοις ἰδιοτρόπως. Livius: *Scuta longa, ceterum ad amplitudinem corporum parum lata, & ea ipſa plana, male tegebant Gallos.* Neapol.

393. *Poſſe fame vinci.*] *Vincere poſſe fame* unus Medic.

394. *Ponitur ara Jovi.*] Alia tunc eidem ob hanc cauſſam & in Capitolio poſita cognomento *Soteris.* Animadverti ex Servio ad viii. magni Operis. Neapol.

395. *Forte revertebar.*] In meo eſt, *Forte revectabar.* Neapol.

395. *Feſtis Veſtalibus illa.*] *Illac* plerique. Heins. Non placet κακέμφατον illud, *Feſtis Veſtalibus.* tres

Ecce, Ceres viſa eſt. jaciunt Cerealia dona.
Jacta ſuper galeas ſcutaque longa ſonant.
Peſſe fame vinci ſpes excidit. hoſte repulſo
Candida Piſtori ponitur ara Jovi.
Forte revertebar ſacris Veſtalibus illac,
Quâ Nova Romano nunc Via juncta Foro eſt.
Huc pede matronam vidi deſcendere nudo:
Obſtupui, tacitus ſuſtinuique gradum.
Senſit anus vicina loci: juſſumque ſedere
Adloquitur, quatiens, voce tremente, caput.
Hoc, ubi nunc fora ſunt, udae tenuere paludes:
Amne redundatis foſſa madebat aquis.
Curtius ille lacus, ſiccas qui ſuſtinet aras,
Nunc ſolida eſt tellus, ſed lacus ante fuit.
Quâ Velabra ſolent in Circum ducere pompas;
Nil praeter ſalices caſſaque canna fuit.
Saepe ſuburbanas rediens conviva per undas
Cantat, & ad nautas ebria verba jacit.

Non-

tres codices, *ſacris Veſtalibus.* tres alii, *Feſtis Cerealibus.* & duo alii, *feſtis natalibus.* primum placet, & ita centies in his Libris *ſacra* & *feſta* permutantur. elegans quoque lectio, quam Neapolis in ſuis repperit, *revectabar.* quod reciperem, niſi ſequeretur, *juſſumque ſedere*, unde pede iter feciſſe colligitur. Burm.

396. *Nunc Nova juncta fere eſt.*] Prope hanc Novam erat ſacra illa Veſtalis aedes. Livius lib. v. *Eodem anno M. Caeditius de plebe nuntiavit Tribunis, ſe in Novâ viâ, ubi nunc ſacellum eſt, ſupra aedem Veſtae vocem noctis ſilentio audiiſſe clariorem humanâ, quae Magiſtratibus dici juberet, Gallos adventare.* Neap.

397. *Huc.*] *Hoc* Moreti & duo alii. *hic* Junian.

397. *Nudo deſcendere vidi.*] Cauſſam poſiti calcei cenſet ex antiquâ neceſſitate in eos annos perduraſſe (nam olim ad templum euntibus paludes aliquot transeundae) non ex numinis reverentiâ: ad quam reſpexit etiam apud antiquos nudipedis inceſſus. Neap.

398. *Obſtupui tacitus ſuſtinuique gradum.*] Octo aut decem veteres, *gradus.* Puto,

Obſtupui, tacitos ſuſtinuique gradus.

Val. Flaccus lib. iii. 441.

Ter tacitos egere gradus.

ſic *inceſſu tacito progredi* apud Virgilium, & *paſſu tacito praeterire* apud Claudianum. Noſter Art. Am. *Tacito pede labitur aetas.* mox, *vicina loci*, pro *loco.* Heins.

401. *Hic, ubi nunc fora ſunt, udae tenuere paludes.*] *Hoc* liber. plerumque omnes, *Haec ubi.* Neapol. *Hoc* Urſin. Zulich. Mazar. & quatuor alii. novem, *Haec.* utrumque bene. Voſſ. & duo alii, *Hac.* & ſic paſſim Noſter. vide Notas lib. iii. ỳſ. 219. Heins. Pro *tenuere* nonnulli, *tremuere*, vel, *tumuere.*

402. *Redundanti aqua.*] Tres apud me veteres membranae, *redundatis foſſa madebat aquis.* Neap. Plurimi ex vetuſtioribus,

Mane redundanti foſſa madebat aqua.

quos cave audias. Triſt. lib. ii. 51. Eleg. x.

Sive igitur nimii Boreae vis ſaeva marinas;
Sive redundatas flumine cogit aquas.

ſic & *ſingultati ſoni* Triſt. iii. El. v. Heins.

403. *Siccas qui ſuſtinet aras.*] Quorum erant hae arae in lacu Curtii? neſcio, niſi *aras* Poëta dixit pro *aram*; ut toties in hoc Opere, *templa* pro *templum*: iſtud eſt haud dubie; & illam Saturni ſignificat P. Victor in Regione viii. *Ara Saturni in lacu Curtii.* Ad nugas interpretum quis te mittat? Neap.

406. *Nil praeter ſalices.*] Tibullus:

At quà Velabri regio patet, ire ſolebat
Exiguus pullâ per vada linter aquâ.

His ſubjungo verba Varronis, quae mire huc faciunt, licet ſubobſcure: (diſſerit de Aventini collis etymo) *Ego maxime*, inquit, *ab advectu: nam olim paludibus mons erat ab reliquis diſcluſus. Itaque*

Nondum conveniens diverſis iſte figuris
Nomen ab averſo ceperat amne Deus.
Hîc quoque lucus erat, juncis & arundine denſus,
Et pede velato non adeunda palus.
Stagna receſſerunt, & aquas ſua ripa coërcet:
Siccaque nunc tellus. mos tamen inde manet.
Reddiderat cauſſam. Valeas, anus optima, dixi:
Quod ſupereſt aevi, molle ſit omne, tui.
Cetera jam pridem didici puerilibus annis:
Non tamen idcirco praetereunda mihi.

Moenia

que eò ex urbe qui advehebantur ratibus, quadrantem ſolvebant: cujus veſtigia, quod ea quà tumitur (probo ſcripturam Scaligeri) *Velabrum, & unde aſcendebant ad Rumam, Nova via: lucus & ſacellum larum. Velabrum dicitur à vehendo. Velaturam facere etiam nunc dicuntur, qui id mercede faciunt.* NEAP.

406. *Craſſaque canna.*] *Caſſaque* duo meliores Farneſiani & Mazarinianus à manu prima. eleganter. ſic *caſſam nucem*, pro vacua, dixit Plautus. & *caſſis oſtrea teſtis* Serenus Sammonicus cap. X. *caſſus annulus* apud Gell. X. 15. apud Silium libro VII. ỳſ. 698. *Caſſa ſonipes exterritus umbra* ſcribendum. ubi *craſſa* perperam legitur. ſic *caſſa flamma* Remed. Amor. & *caſſa terrae fertilitas* lib. V. Met. ex antiquis libris, & *caſſa cinnama* lib. XV. ſed & *caſſum*, quod caret pondere. Solinus cap. II. de Diomedaeis avibus. *Si forte lignorum caſſa venti auferunt hanc ſtruïcem comprimunt terra, quam egeſſerant.* Sic & *palearum caſſa* apud eundem cap. LII. HEINS. V. Remed. 446.

408. *Ebria verba jacit.*] Propertius lib. II. ỳſ. 87. *Mutae jace verba favillae.* NEAP. Malim, *dicta*, ſi per libros liceat. vide Notas lib. III. ỳſ. 695. Propert. lib I. Eleg. XVI.

Te non ulla meae laeſit petulantia linguae,
Quae ſolet irato dicere tuta loco.

Ubi veteres libri, *tota loco.* Scribe, *pota joco. jocum iratum* vocat dicteria & ſcommata. niſi mavis, *probra joco.* HEINS. *Facit* prim. Ambr. & tres alii. vid. lib. II. 590.

410. *Averſo.*] *Adverſo* plurimi. *everſo* unus.

410. *Ceperat amne Deus.*] Cum non erat nomen hoc Vertumni: qui ſic dictus ab amnis curſu mutato. Vide ejuſdem Aurelii Propertii Elegiam II. libro IV. NEAPOL.

411. *Juncis.*] *Virgis* Moreti unus.

412. *Velato.*] *Nudato* Putean. & Excerpta Douzae.

414. *Ille manet.*] *Inde* prim. Bononienſ. bene. HEINS.

415. *Valeas, anus optima, dixi.*] Videtur Tibullianum illud lib. I. VII.

Vive diu, mi dulcis anus, proprios ego tecum,
Sit modo fas, annos contribuiſſe velim.

NEAP. *Valeas huic optima* prim. Ambroſ. & Laeti.

421. *Signum coeleſte.*] Τὸ ἄγαλμα Παλλάδος. Ferunt hoc fuiſſe ligneum veteres Grammatici: *Παλλάδιον τοῦτο ἦν ζώδιον μικρὸν ξύλινον, ὃ ἔλεγον εἶναι τετελεσμένον, φυλάττον τὴν βασιλείαν τῆς Τροίας.* NEAPOL. Prim. Ambroſ. & Laeti, *vitale.* Puto pro *fatale.* HEINS.

421. *Coeleſte Minervae.*] Hoc ſignum vetuſtas credidit nullâ mortali elaboratum induſtriâ; inde dictum *διοπετές.* Clemens Alexandrinus, *Ἐν τῷ λόγῳ προτρεπτικῷ πρὸς Ἕλληνας· Πολλοὶ δ᾽ ἂν τάχα που θαυμάσειαν, εἰ μάθοιεν τὸ Παλλάδιον, τὸ διοπετὲς καλούμενον.* Quo nomine donata ab eâdem ſimulacra antiquiſſima, quorumve auctores incogniti: ut illud Dianae Epheſiae, quod Graecis quoque *διοπετές·* quia forte *ἀχειροποίητον.* Quod verum è Plinio lib. XII. capite primo: ubi Mucianum merito deridet, qui artificem hujus ſtatuae nominat. Signum vero ſtantis, an ſedentis effigie conſpiceretur, res adhuc in incerto. Strabo tamen lib. XIII. auctor eſt, Palladium, quod ſuâ aetate Ilienſes habebant, rectum ſtetiſſe: unde colligit, non eſſe primum illud antiquorum Ilienſium. hoc enim ſediſſe probat ex Homeri verſu Iliade Z. ubi peplum jubet

Θεῖναι Ἀθηναίης ἐπὶ γούνασιν. ———

Sed de his, qui legebant, *ἐπὶ γουνάσιν*, agentes cauſſam Ilienſium, en ejuſdem auctoris judicium: *Καὶ οἱ τὴν προσῳδίαν δὲ διαστρέφοντες, γουνάσιν, ὡς θυάσιν ὁποτέρως ἂν δέξωνται ἀπεραντολογοῦσιν.* Si igitur vera ait Strabo, & Romanum Palladium erat antiquiſſimum Ilienſe, neceſſe erat, ut vides, etiam ſediſſe. NEAPOL.

422. *Juga.*] *Jugo* alii multi. *jugum* Douza Pater ad Propert. lib. IV. Eleg. IV. *Jugis* quatuor alii.

423. *Vidi templumque locumque.*] Fragmina ſcilicet

Moenia Dardanides nuper nova fecerat Ilus:
Ilus adhuc Aſiae dives habebat opes.
Creditur armiferae ſignum coeleſte Minervae
Urbis in Iliacae deſiluiſſe juga.
Cura videre fuit: vidi templumque locumque.
Hoc ſupereſt illi: Pallada Roma tenet.
Conſulitur Smintheus: lucoque obſcurus opaco
Hos non mentito reddidit ore ſonos:
Ætheriam ſervate Deam; ſervabitis Urbem:
Imperium ſecum transferet illa loci.

Ser-

cet & templi rudera: nam ante Ovidii natalem à Fimbriâ incenſum. Appianus in Mithridatico: Ἐπελθὼν δὲ τοὺς ἐν ποσὶ πάντας ἔκτεινε, καὶ πάντα ἐνεπίμπρη· καὶ τοὺς πρεσβεύσαντας ἐς τὸν Σύλλαν ἐλυμαίνετο ποικίλως· οὔτε τῶν ἱερῶν φειδόμενος, οὔτε τῶν ἐς τὸν νεὼν τῆς Ἀθηνᾶς καταφυγόντων, οὓς αὐτῷ νεῷ κατέπρησε. Sed fortaſſis poſtea refectum. Ibi autem ſemper aſſervatum ſignum aliquod Minervae certo certius: nam Strabo lib. XIII. ut vidiſti, agit de Palladio ſuae aetatis. NEAPOL. *Vidi*; cum nempe in Aſia iter olim facerem. vid. I. Triſt. II. 77. & II ex Pont. X. 19. deinde lego, *hoc ſupereſt Ili*, pro *Ilii*: locus & templum tantum Minervae, à Lyſimacho inſtauratum, ſupereſt; & poſtquam à Fimbria incenſum fuiſſet, iterum, ut Neapolis recte ſuſpicatur, reſtitutum. ſed Palladium Roma tenet. Romani vero ſtantis effigie habuerint Palladium, ut infiniti docent nummi, quod melius mihi convenire videtur, *Armiferae Minervae*, & quae ex coelo deſilit in Urbis Trojae juga. & ita Bellicam Minervam, Phidiae opus, *ſtare* Noſter dicit IV. ex Pont. I. 32. & ita in loco Homeri ex Iliad. Z. 92. Scholiaſtes capit. ἐπὶ γούνασιν, pro παρὰ τοῖς γόνασιν, παρὰ τοὺς πόδας· Ὀρθὸν γὰρ τὸ Παλλάδιον. vel quia pepla non ſolebant poni in genibus, ſed iis ſimulacra velari. vid. Schol. ad Æſch. Sept. contr. Theb. 101. ſicque poſſet εἶναι ἐπὶ γούνασιν capi, pro ἐπιθεῖναι γούνασιν *imponere genibus*, id eſt eo velare genua. neque video, quo alter Homeri locus ex Iliad. I. 455. a Strabone adducatur, qui non de genibus Minervae, ſed Patris, cui infans natus imponendus eſſet, agit, niſi ut velit inde colligere θεῖναι ἐπὶ γούνασιν eſſe idem, & valere atque ἐφέσσεσθαι (Strabo ἐφέζεσθαι) γούνασιν. Sed cum id ultimum verbum magis habitum rei, cui aliquid imponatur, exprimat, & ille ritus, infantes gremio imponendi, hoc exigat, alterum verbum ἐπιθεῖναι explicari debet ex more iſtius ritus, ſcilicet peplo veſtiendi ſimulacra, non imponendi peplum in genibus. praeterea non tam male illos capere, qui ἐπὶ γούνασι capiunt pro παρὰ τοὺς πόδας, probat, alter ritus ſupplicum, qui etiam *in ſtatua ſedere* dicuntur, cum ad eam ſedentes arctiſſime illam complectuntur, ut apud Æſchyl. in Eumen. 412. ubi ξένος ἐφήμενος βρέτας, recte verti poſſe de nudo amplexu docet Stanlejus, neque inde colligi, ſtatuam Palladis aut Trojanae aut Athenienſis fuiſſe ſedentis figura. Virgilium etiam ut ſtantem Pallada deſcripſiſſe puto lib. II. 174.

——— *terque ipſa ſolo (mirabile dictu)*
Emicuit, parmamque ferens haſtamque trementem.

ubi recte Servius *Exſiluit. Quaſi quae invita conſiſtebat, locum damnaret*; non dicit, *conſidebat*, ſed *conſiſtebat*. unde apparet, fruſtra laborare Germanum, qui *emicuit* explicat, quo ſedens ſtatua ſurrexerit, & in pedes ſe erexerit. quod immane foret prodigium, cum ſufficiat prodigio ſtantem ſtatuam exſiluiſſe, neque loca alia Virgilii, ubi *emicare* dicuntur homines, indicant eos ſediſſe, ſed jam rectos ſtetiſſe, antequam ſaltum darent. ita lib. VI. 5.

——— *juvenum manus emicat ardens*
Litus in Heſperium.

& paſſim. Ceterum alias Minervae ſtatuas, ut & Strabo docet, fuiſſe ſedentes manifeſtum eſt; ita Lanificae, domiſedarum matronarum numinis, Minervae, quae ex Ægypto repetenda, ſedebat. vid. Euſtath. Iliad. A. 31. & ita Romae ſedentem Minervam fuiſſe aliquis colligeret ex Sueton. Calig. 25. ubi *infantem Juliam Druſillam* dicitur *Minervae gremio impoſuiſſe*: ubi credo Capitolinam Minervam intelligi, quam cum Jove & Junone cathedrae inſidentem ex nummo Antonini Pii exhibet Ryckius de Capitolio cap. XIII. ubi & alios nummos adducit. in quibus eadem numina ſtantia conſpiciuntur. niſi & ibi ex Homerica locutione, de qua modo egimus, capiamus pro *ad pedes*, *ad gremium poſuit*. ſed parum ſibi conſtant veteres in figuris Deorum. de quo egi latius in Jove Fulgeratore cap. XIII. & XIV. BURM.

424. *Hoc ſupereſt illic.*] Urſini codex, *illi.* HEINS. Ita & Francof.

426. *Mentito reddidit.*] *Mentitos edidit* alter Putean.

427. *Aethe-*

Servat, & incluſam ſummâ tenet Ilus in arce:
Curaque ad heredem Laomedonta venit.
Sub Priamo ſervata parum. ſic ipſa volebat;
Ex quo judicio forma revicta ſuo eſt.
Seu genus Adraſti, ſeu furtis aptus Ulixes,
Seu pius Æneas, eripuiſſe datur.
Auctor in incerto. res eſt Romana: tuetur
Veſta, quod adſiduo lumine cuncta videt.
Heu quantum timuere Patres, quo tempore Veſta,
Arſit, & eſt adytis obruta pene ſuis!

Fla-

427. *Aetheream ſervate Deam.*] Διοπετῆ, ut recte Scaliger. D. Heins.

430. *Cura venit.*] *Redit* idem liber & unus Patavinus. Heins.

431. *Sic ipſa volebat; Ex quo judicio forma revicta tua eſt.*] *Volebat* meliores, & *ſuo eſt*, vel *ſua eſt*. Heins.

432. *Ex quo judicio forma revicta tua eſt.*] De Paridis judicio conſulendus eſt Ludovicus Caelius Rhodog. lib. & cap. xix. Antiquarum Lectionum. Ciof. *Rejecta* quidam. vid. ad ix. Met. 512. *relicta* Cantabr. & alius. *relata tuo* Bernenſ.

433. *Seu genus Adaſtri*] Et Diomedem & Ulyſſem utrumque ſimul opinatur. Clemens in Protreptico: Ὁ Διομήδης καὶ Ὀδυσσεὺς ἱστοροῦνται μὲν ὑφελέσθαι ἀπὸ Ἰλίου, παρακαταθέσθαι δὲ Δημοφῶντι, ἐκ τῶν Πέλοπος ὀστῶν κατεσκευάσθαι, καθάπερ τὸν Ὀλύμπιον ἐξ ἄλλων ὀστῶν Ἰνδικοῦ θηρίου. Hinc Statius Papinius in Epicedio ad patrem vocat Palladium *furtum Diomedaeum.* Neapol. *Gener* plurimi. eadem diverſitas lib. iv. 76. vid. ad lib. ii. Metam. 743.

433. *Seu furtis aptus.*] *Notus* Thuan. unde pronum eſt facere, *natus.* ita de Ulixe Met. xiii. 110.

Nec clypeus vaſti coelatus imagine mundi
Conveniet timidae, nataeque ad furta ſiniſtrae.

vide ad Quinct. v. 12. *notus* verò & *natus* paſſim confunduntur. vid. iii. Pont. i. 123. & Broukh. ad Propert. iv. ix. 40. Burm.

334. *Eripuiſſe ferunt*] Vix Latinitatis ratio conſtabit huic verſui, niſi cum Sarraviano codice, *eripuiſſe datur*, reſcribas. unus Farneſianus, *eripuiſſet eam.* an, *eripuere deam?* Heins. Recte *datur*, id eſt narratur, traditur. Claudian. iii. Rapt. *advexiſſe datur.* ubi Parrhaſ. & Bart. ſic Val. Flac. v. 508. *Talem te fama dabat.* ubi plura. vid. Periz. ad Sanctii Minerv. iv. xii. num. 9. Burm.

435. *Auctor in incerto: res eſt Romana; tuetur Veſta, quod aſſiduo lumine cuncta videt.*] Sic veteres. non, *in incerto eſt.* Nihil hic ſani. Primo ſcribendum videtur, *res eſt Trojana*, hinc paſſim *Troica* & *Iliaca Veſta* dicitur. Cetera expedire poſſem variis conjecturis, quae perplexa valde & intricata ſunt, ſed ne quid te, Lector, morer, verſum utrumque ab interpolatoris illâ manu, quam Ovidius paſſim eſt expertus, fuiſſe procuſum cenſeo. doctiſſimus Gronovius ad Statium in Diatrib. cap. xlii. & omiſſis & Livium lib. xxii. cap. 20. *juncta videt* velit reponi. Sed potius eſt ut corrigamus,

Auctor in incerto. praeſes Romana tuetur
Veſta; quod aſſiduo lumine juncta videt.

quod videt junctum Veſtae Palladium, nempe quod eodem templo eſt ſub Romanae praeſidis Veſtae tutela. In antiquis nummis, VESTA PO. RO. QVIRITIVM. Curtius libro iv. cap. 13. *Expetere praeſides Perſarum imperii Deos debitas a vecordibus poenas.* Verius tamen videtur, *praeſtes Romana tuetur Veſta* eſſe ſcribendum, quomodo *Lares praeſtites* apud Noſtrum initio Maji menſis. *Minerva praeſtes* apud Feſtum. *Juppiter praeſtes* in vetuſtis apud Gruterum marmoribus pag. xxii. i. & 2. ita enim poſterior eſt ſupplenda. ,& pag. 1065. 2. Heins.

435. *Auctor in incerto eſt.*] Nam alii volunt, raptorem fuiſſe Demophontem, & ob furtum occiſum ab Agamemnone. Hoc vero ſcitu dignum, centumvirale judicium Athenis tunc primum & ad hanc cauſſam inſtitutum. Harpocration: Ἔσχε δὲ τὸ δικαστήριον τὴν ἐπὶ Παλλαδίῳ ἐπωνυμίαν, καὶ οἱ δικασταὶ τὴν τῶν Ἐφετῶν ἐντεῦθεν. Ἀγαμέμνονος μετὰ τῶν Ἀργείων σὺν τῷ Παλλαδίῳ προσενεχθέντος Ἀθήναις ἐξ Ἰλίου, Δημοφῶν ἁρπάζει τὸ Παλλάδιον, καὶ πολλοὺς τῶν διωκόντων ἀναιρεῖ. Ἀγαμέμνονος δὲ δυσχεράναντος, δίκην τὸν ἁρπάζοντα ἀπαιτεῖ, καὶ συνίσταται τὸ κριτήριον ἐπὶ πεντήκοντα δὲ Ἀργείων, οὓς Ἐφέτας ἐκάλεσαν, παρὰ τὸ ἀμφοτέροις ἐφεθῆναι αὐτοῖς τὰ τῆς κρίσεως. Vide Euſtathium & Apoſtolium. Neap.

435. *Res eſt Romana.*] Non adeo certe id proferas: nam, prô, quot urbes Palladia Iliaca ſibi vindicarunt! ecce apud Strabonem lib. vi. Πολὺ δὲ ἰταμώτερον τὸ τοιαῦτα ποιεῖν ἐξ Ἰλίου κεκομισμένα ξόανα ὅσα φασὶν οἱ συγγραφεῖς· καὶ γὰρ ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐν Λαουινίῳ, καὶ ἐν Λουκερίᾳ, καὶ ἐν Σειρίτιδι Ἰλιὰς Ἀθηνᾶ καλεῖται,

Flagrabant ſancti ſceleratis ignibus ignes:
Mixtaque erat flammae flamma profana piae.
Attonitae flebant, demiſſo crine, miniſtrae:
Abſtulerat vires corporis ipſe timor.
Provolat in medium, & magnâ, Succurrite, voce,
Non eſt auxilium flere, Metellus ait.
Pignora virgineis fatalia tollite palmis:
Non ea ſunt voto, ſed rapienda manu.
Me miſerum! dubitatis? ait. dubitare videbat,
Et pavidas poſito procubuiſſe genu.

Haurit

λεῖται), ὡς ἐκεῖθεν κομισθεῖσα. Καὶ τὸ τῶν Τρωάδων δὲ τόλμημα, περιφέρεται πολλαχοῦ, καὶ ἄπιστον φαίνεται, καί πως δυνατὸν ὄν. NEAP.

435. *Tuetur.*] Scaliger, incertum an ex Mſ. codice, *vetusque Veſta, quod aſſiduo lumine cuncta videt.* DAN. HEINS. Salmaſius Epiſt. CII. ad Gronovium vulgatam tuetur.

437. *Quo tempore Veſta Arſit.*] Contigit incendium hoc anno Urbis DXII. Q. Lutatio & A. Manlio Conſulibus. Arſit iterum Veſtae templum ſub Commodo Braduâ ſecundum & Aproniano Conſulibus, cum fere tota urbs corruerat: tunc flammis conſumptum templum Pacis illud clarum, aedificiaque paene innumera. de quâ ſtrage fuſe Herodianus libro primo. Qui ſcriptor in hoc ibi lapſus, quod incendium Veſtae ſub Commodo primum, non ſecundum putarit; cum dicat expreſſe Palladium, ex quo in Italiam advectum, hac vice tantum mortali oculo viſum: Ἐπινεμήθη καὶ, inquit, τὰ πλεῖστα τῆς πόλεως καὶ κάλλιστα ἔργα. ὅτε καὶ τῆς Ἑστίας τοῦ νεὼ καταφλεχθέντος ὑπὸ τοῦ πυρὸς, γυμνωθὲν ὤφθη τὸ τῆς Παλλάδος ἄγαλμα (ὃ σέβουσί τε καὶ κρύπτουσι Ῥωμαῖοι) κομισθὲν ἀπὸ Τροίας, ὡς λόγος, ὅ τι πρῶτον καὶ μετὰ τὴν ἀπ' Ἰλίου εἰς Ἰταλίαν ἄφιξιν, εἶδον οἱ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωποι. & lib. v. cum dementiam Elagabali recenſet, in domum hujus Principis ſcribit ejuſdem juſſu Palladium translatum, quod immotum exſtiterat, praeterquam cum templum conflagravit ſub Commodo, quaſi non alias Veſtae aedes incenſa. haec verba: Ἔπαιζε δὲ γάμους οὐ μόνον ἀνθρωπείους, ἀλλὰ καὶ τῷ θεῷ, ᾧ ἱεράτευε, γυναῖκα ἐζήτει· καὶ τῆς τε Παλλάδος τὸ ἄγαλμα, ὃ κρυπτὸν καὶ ἀόρατον σέβουσι Ῥωμαῖοι, εἰς τὸν ἑαυτοῦ θάλαμον μετήγαγε, καὶ μὴ κινηθὲν ἐξ ὅπερ ἦλθεν ἀπὸ Ἰλίου (εἰ μὴ ὅτε πυρὶ κατεφλέχθη ὁ ναὸς) ἐκίνησεν οὗτος, καὶ πρὸς γάμον δὴ εἰς τὴν βασίλειον αὐλὴν τῷ θεῷ ἀνήγαγε. NEAP.

438. *Tectis obruta paene ſuis.*] *Adytis ſuis* elegantius prim. Ambroſ. & Lacti. HEINS.

439. *Sancti ſceleratis ignibus ignes.*] Sic luſit in iſtomet caſu Manilius lib. IV.

——— *Captiſque ex ignibus ignem,*
Cedentemque viro flammam, qui templa ferebat.
NEAPOL.

440. *Profana.*] *Proterva* Moreti.

441. *Flebant.*] *Stabant* Mazarin. alter.

441. *Demiſſo crine miniſtrae.*] Hic locus luci eſt iis, qui dubitant, an Veſtales comam aluerint. NEAP. *Dimiſſo* quinque. vid. lib. VI. Met. 289. *Magiſtrae* Putean. alter.

143. *Provolat in medium.*] Divinitus quaſi miſſus: nam pridie ei evenit. quod in his ſcribit Valerius Maximus libro primo cap. 4. de Auſpiciis: *Cum Metellus Pont. Maximus Tuſculanum peteret, corvi duo in os ejus, adverſum veluti iter impedientes, advolaverunt: vixque extuderunt, ut domum rediret. Inſequente noctu aedes Veſtae arſit: quo incendio Metellus inter ipſos ignes raptum Palladium incolume ſervavit.* Quis haec crederet? vel duo, vel nemo, niſi ipſa Fides referret. NEAPOL. *Pervolat* quinque & Franc. *praevolat* tres.

443. *Magnâ ſuccurrite voce.*] *Vivâ voce* optimus Farneſianus & tres alii. ut apud Horatium Arte Poëticâ, 317.

Reſpicere exemplar vitae morumque jubebo
Doctum imitatorem, & vivas hinc ducere voces.

Guntherus Ligurini libro VI.

Quem cum Legati viva queque voce furorem
Adſtruerent.

& libro VII.

——— *praemittere vivo*
Pauca ſeno cautela fuit.

A. Gellius libro XIV. cap. 2. *Ut rem judiciariam, quoniam vivae vocis penuria erat, ex mutis magiſtris cognoſcerem. vivam humum* paulo poſt Noſter dicet. Sic codex Voſſianus veterrimus. mox, *officium*, pro *auxilium*, & *flammis*, pro *palmis*, plurimi ex antiquis. ſed fruſtra. HEINS.

444. *Metellus ait.*] Hac de re praeter Dionyſium lib. II. Valerius lib. I. cap. 4. CIOFAN.

445. *Pignora virgineis fatalia tollite flammis.*] Eripite, inquit Metellus, Palladium imperii noſtri

Haurit aquas: tollenſque manus, Ignoſcite, dixit,
Sacra: vir intrabo non adeunda viro.
Si ſcelus eſt; in me commiſſi poena redundet.
Sit capitis damno Roma ſoluta mei.
Dixit, & irrupit: factum Dea rapta probavit;
Pontificiſque ſui munere tuta fuit.
Nunc bene lucetis ſacrae ſub Caeſare flammae:
Ignis in Iliacis nunc erit, eſtque, focis.
Nullaque dicetur vittas temeraſſe ſacerdos
Hoc Duce: nec vivâ defodietur humo.
Sic inceſta perit: quia quam violavit, in illam
Conditur: & Tellus Veſtaque numen idem eſt.

Tum

ſtri pignus ab igne, qui Veſtae aedem abſumit. Atque hic optimus ſenſus mihi videtur. Nam alii legunt, *palmis*, non *flammis*; quae lectio eſt in duobus Vatic. In aliis vero illo modo, quo legendum arbitratus ſum & expoſui. De hoc ipſo L. Metello, deque hoc facinore ſic Plinius libro ſeptimo, cap. 43. *Metellus orbam luminibus exegit ſenectam, amiſſis incendio, cum Palladium raperet ex aede Veſtae, memorabili cauſa, ſed eventu miſero. quo fit, ut infelix quidem dici non debeat, felix tamen non poſſit. Tribuit ei Populus R. quod nunquam ulli alii ab condito aevo, ut quoties in Senatum iret, curru veheretur ad Curiam. Magnum & ſublime pro oculis datum.* Ciofan. Lege, me judice, *palmis*. Neap.

447. *Dubitatis? ait.*] Strozzae liber, *dubitatis adhuc?* ut τὸ *ait* ſubintelligatur. Heins.

450. *Vir intrabo.*] *Ait, intrabo* Mazar.

450. *Non adeunda viro.*] Nam vetitus maribus ingreſſus in adyta Veſtae. quis haec neſcit? Appianus libro primo Belli civilis, ubi de morte Aſellii Praetoris: Πολλοί τε τῶν διωκόντων, ἐς τὰς παρθένους αὐτὸν ἡγούμενοι καταφυγεῖν, ἐσέδραμον ἔνθα μὴ θέμις ἦν ἀνδράσιν. Ibi erat ignis, Palladium & alia arcana urbis praeſidia. hac formulâ junctim haec omnia invocabant. lapis priſcus urbicus:

SAECVLO FELICI
PHISIAS SACERDOS ISIDI SALVTARI
CONSECRATIO.
PONTIFICIS VOTIS ANNVANT DII ROMANAE
REIP. ARCANAQVE VRBIS PRAESIDIA ANNVANT,
QVORVM NVTV ROMANO IMPERIO REGNA CESSERE.

Neapol.

453. *Et irrupit.*] Variant admodum codices: quidam, *eripuit*, alii, *arripuit*. quidam, *irripuit*. omnes fruſtra: *irrumpere* enim proprium in hac re verbum. lib. II. Triſt. 305.

Quaecumque irrumpit, quo non ſinit ire ſacerdos.

Lamprid. Elagab. cap. VI. *In penum Veſtae, quod ſolae virgines ſolique pontifices adeunt, irrupit pollutus ipſe contagio morum, cum iis, qui polluerant.* quae ultima verba ſcelus continent, cum aliter, ut Pontifici Maximo, ipſi intrare liceret, Lipſ. de Veſta cap. IX. vid. ad Quinctil. II. I. Burm.

453. *Factum Dea rapta probavit.*] Imo & jure Senatus: nam, praeter alios titulos honorum, conceſſum, ut curru veheretur ad curiam. quantivis pretii res apud Romanos. Teſtatur hoc marmor antiquum ſculptum in ejus elogium. attende qui vir & quantus fuerit:

L. CÆCILIVS L. F. METELLVS
PONT. MAX. COS. II. DICTATOR MAG. EQ.
XV. VIR AGRIS DANDIS, QVI PRIMVS
ELEPHANTOS PRIMO PVNICO BELLO DVXIT
IN TRIVMPHO, PRIMARIVS BELLATOR,
OPTIMVS ORATOR, FORTISSIMVS IMPERATOR;

AV

Tum ſibi Callaïco Brutus cognomen in hoſte
Fecit, & Hiſpanam ſanguine tinxit humum.
Scilicet interdum miſcentur triſtia laetis;
Ne populum toto pectore feſta juvent.
Craſſus ad Euphraten Aquilas, natumque, ſuosque
Perdidit: & leto eſt ultimus ipſe datus.
Parthe, quid exſultas? dixit Dea. ſigna remittes:
Quique necem Craſſi vindicet, ultor erit.
AT ſimul auritis violae demuntur aſellis,
Et Cereris fruges aſpera ſaxa terunt;
Navita puppe ſedens, Delphina videbimus, inquit;
Humida cum pulſo nox erit orta die.

Jam,

AVSPICIO SVO MAXVMAS RES GESSIT,
MAXVMO VSVS HONORE, SVMMA SAPIENTIA:
MAXVMVS SENATOR PARTAM EX ÆQVO
PECVNIAM MAGNAM SINGVLIS LIBERIS RELIQVIT,
CLARISSIMVS IN CIVITATE FVIT. TRIBVTVM
EI VT, QVOTIENS IN SENATVM IRET, CVRRV
VEHERETVR AD CVRIAM: QVOD A CONDITO
ÆVO NVLLI ALII CONTIGIT.

Pulcra igitur tepenſa; ſed juvit uterque oculus amiſſus. Ad hujus caecitatem alluſit Seneca de Providentiâ: *Deteſtabilis*, inquit, *erit caecitas, ſi nemo oculos perdiderit, niſi cui eruendi ſunt. Itaque careant luce Appius & Metellus.* & lib. IV. Controverſiarum: *Habes Veſta duplex Pontificis tui meritum: ſervavit ſacra, nec vidit*; ſaltem in reditione: nam in itione quî potuit absque viſu tollere? nec valuit ignis in ipſo ingreſſu eum ſubito excaecare. Hoc certum, luminibus in eâ flammâ captum; quâ de cauſſâ ſacerdotium illi negatum. Sic Lex jubebat; quae ea: SACERDOS INTEGER SIT. cui ſic reſpondet idem Seneca: *Lex integrum ad animum refert, non ad corpus. Lex aeſtimari hoc voluit, cum quis peteret, non cum haberet ſacerdotium.* Lege Declamationem integram, ſi avidus Metellianae juſtitiae. NEAPOL.

455. *Sacre ſub Caeſare flammae.*] Vide beneficia collata ab Auguſto in Veſtales apud Suetonium libro primo cap. 21. NEAPOL. *Sacrae* in melioribus. & *temeraſſe* mox, pro *temerare*. Sarravianus, *temerata*, ut ſit Graeciſmus. HEINS.

459. *In illa Conditur.*] Sic puniebatur probrum virginis Veſtalis. Juvenalis interpres: *Haec Virginibus Veſtae poena ſuit decreta: ſi vitiatae fuiſſent, vivae in parietibus ſtruebantur, aut ſub terrâ obruebantur.* NEAP. *In illam* meliores. & ſequenti verſu τὸ *eſt* non agnoſcunt. mox lego, *ut Tellus Veſtaque numen idem eſt.* non &. jam ſupra dixerat, *Veſta eadem eſt quae Terra.* HEINS. *In illa* poteſt ſatis defendi. vid. ad lib. XIV. Met. 176.

460. *Veſtaque numen idem eſt.*] Appoſite Euripides:

Καὶ Γαῖα μῆτερ, Ἑστίαν δέ σ' οἱ σοφοὶ
Βροτῶν καλοῦσιν, ἡμένην ἐν αἰθέρι.

NEAPOL.

461. *Tum ſibi Callaico.*] Eodem Veſtalium die, anno urbis DCXVIII. D. Junius Brutus ſexaginta Gallaecorum millia, qui Luſitanis ex Oceani montibus auxilio venerant, aſpero & difficili bello oppreſſit: unde Callaici cognomen rettulit. Adi Strabonem, Livium, Florum & alios. Sed heus! meus liber habet, *Tum ſibi Gallaeco.* an male? non hercle. Vellejus Paterculus lib. II. *Gallaeci cognomen meruit.* Hos populos dicunt Hiſpani hodie *Gallegos.* NEAPOL.

461. *Cognomen ab hoſte Fecit.*] *In hoſte* liber Urſini & Zulichemianus. quod arridet. HEINS. Supra lib. IV. 338. pro *nomen perdit in amne*, Heinſius *ab amne* probabat.

464. *Nec juvant.*] Ingenioſe Scaliger, *Nec populum toto tempore feſta juvant.* D. HEINS. *Ne juvent* meliores. HEINS. Met. X. 443.

—— —— non toto pectore ſentit
Laetitiam virgo.

& I. Met. 495. *Pectore toto uritur.* Sarravii codex tamen, *tempore.* BURM.

465. *Suosque perdidit.*] Relege me in v. ad templum Martis Ultoris: illud in Capitolio poſitum. NEAPOL.

469. *Demuntur aſellis.*] Verius libri veteres, *dementur aſellis.* NEAPOL. *Demuntur* & *terunt* iidem. HEINS. *Auratis* Putean. & Arond. vid. ad Phaedr. I. II.

471. *Delphina videbimus, inquit.*] Statim poſt

Veſta-

Digitized by Google

Jam, Phryx, à nuptâ quereris, Tithone, relinqui;
Et vigil Eoïs Lucifer exit aquis.
Ite, bonae matres, (veſtrum Matralia feſtum)
Flavaque Thebanae reddite liba Deae.
Pontibus & magno juncta eſt celeberrima Circo
Area: quae poſito de bove nomen habet.
Hac ibi luce ferunt Matutae ſacra parenti
Sceptriferas Servî templa dediſſe manus.
Quae Dea ſit: quare famulas à limine templi
Arceat, (arcet enim) libaque toſta petat;

Bacche,

Veſtalia, & ante Matralia, ut vides, hoc eſt IV. Idus, facit Delphini ortum veſpertinum. idem ſentit Columella. Neapol.

472. *Pulſo.*] *Pulſa* Mazar.

473. *Jam Phryx a nupta.*] III. Idus erant Matralia, ſacra matris Matutae eodem die Kalendario veteri & Conſtantiniano. Neapol.

473. *Relinqui.*] *Relicta* Gottorp.

474. *Exit aquis.*] *Exit equis* Pembroc. Puteaneus, Francof. & tredecim alii. perperam. vid. ad IV. Met. 92.

476. *Thebanae reddite liba Deae.*] Offerebantur illa in his ſacrificiis. M. Varro: *Libum, quod libaretur priusquam eſſet, ut erat, coctum. Teſtuatium, quod in teſtu caldo coquebatur; ut etiam nunc Matralibus id faciunt matronae.* Sic in vulgatis codicibus exſtat hic locus: at ita mutat & expungit Scaliger: *Libum, quod libaretur, priusquam eſſent, coctum*; ego vero in hunc modum: *Libum, quod libaretur ut erat, priusquam eſſet coctum.* Varro enim inquit id eſſe libum, quod in ſacrificiis dabatur antequam igni admoveretur; teſtuatium autem, quod coquebatur in teſtu, & ſacris Matutae interveniebat: ac ſi in reliquis crudum oblatum. Nec libum fieri poterat aliter niſi in teſtu. Cato capite LXXV. *Libum hoc modo facito: Caſei P. II. bene diſterat in mortario: ubi bene diſtriverit, farinae ſiligineae libram, aut, ſi voles tenerius eſſe, ſelibram ſimilaginis ſolum eodem indito, permiſcetoque cum caſeo bene: ovum unum addito, & una permiſceto bene inde panem facito: folia ſubdito; in foco caldo ſub teſtu coquito leviter.* Quare autem tollum in his ſacrificiis dari mos fuit explicat hiſce poſtea, licet ficte:

Hoſpita Carmentis fidos intraſſe penates
Diceris, & longam depoſuiſſe famem.
Liba ſuâ properata manu Tegeaea ſacerdos
Traditur, & ſubito cocta dediſſe foco.
Hanc quoque liba juvant feſtis Matralibus: illa
Ruſtica ſedulitas gratior arte fuit.

Neapol.

477. *Pontibus.*] *Fontibus* plurimi. *celeberrima Baccho* Petav.

480. *Sceptriferas.*] *Sceptrigeras* Putean. & Jun. *templa tuliſſe* duo Moreti.

480. *Servi templa dediſſe manus.*] Hae ipſâ die à Servio Tullio matri Matutae aedes ſacra dicata; poſtea, captis Vejis, à M. Furio Camillo refecta. nec alia Plutarchi mens in ejus Vitâ: Πρῶτον μὲν, inquit, *εὐχὰς ἐποιήσατο τοῖς θεοῖς, ἐπὶ τῷ πολέμῳ τέλος εὐκλεὲς λαβόντι τὰς μεγάλας θέας ἄξειν, καὶ νεὼν θεᾶς, ἣν μητέρα Ματούταν καλοῦσι Ῥωμαῖοι, καθιερώσειν.* ſic enim Livius lib. V. *Ludos magnos ex Senatusconſulto vovit Vejis captis ſe facturum, aedemque Matutae matris refectam dedicaturum, jam ante ab Rege Servio Tullio dedicatam.* Hanc iterum reperio reſtitutam anno DXLI. Q. Fulvio Flacco, Appio Claudio Pulcro Coſſ. Idem lib. XXV. *Creati ſunt Quinqueviri muris turribusque reficiendis: & Triumviri bini, uni ſacris conquirendis donisque perſignandis; alteri reficiendis aedibus Fortunae & matris Matutae intra portam Carmentalem, ſed & Spei extra portam, quae priore anno incendio conſumptae fuerant.* Vetus Sigonii liber habet, *Fortunae & Martis.* ut ſuſpicandum videatur viro doctiſſimo, ne vox *Matutae* efficta ſit ab iis, qui *matris* pro *Martis* legerunt. Sed jurarem falli Sigonium; nam in regione VIII. ubi porta Carmentalis, habeo aedem matris Matutae & Fortis Fortunae, utramque in foro Boario. Neque in eâ Urbis parte exſtat aliqua Martis aedes, ut videmus in accuratiſſimis Topographis, praeter templum unum cognomine *Ultoris*, cujus minime fieri mentio hic poteſt; nam illud ab Auguſto multo poſtea dedicatum. Approbo igitur vulgatam lectionem, quae hoc uno etiam firmari poteſt argumento, quod alibi eaedem aedes junctim à Livio nominantur: *L. Stertinius*, inquit lib. XXXIII. *Ex ulteriore Hiſpaniâ, ne tentatâ quidem triumphi ſpe, quinquaginta millia pondo argenti in aerarium tulit: & de manubiis duos fornices, in foro Boario ante Fortunae aedem & matris Matutae; unum in maximo Circo fecit, & his fornicibus ſigna aurata impoſuit.* id factum anno DLVII. L. Furio Purpureone & M. Claudio Marcello Coſſ. Neap.

482. *Arcet enim.*] Ino unam admittit; quam iterum matronae pugnis caeſam à templi limine ejl-

Bacche, racemiferos hederâ redimite capillos,
(Si domus illa tua eſt) dirige navis iter.
Arſerat obſequio Semele Jovis. accipit Ino
Te, puer; & ſummâ ſedula nutrit ope.
Intumuit Juno, raptâ quod pellice natum
Educet. at ſanguis ille ſororis erat.
Hinc agitur furiis Athamas & imagine falſa:
Tuque cadis patriâ, parve Learche, manu.
Moeſta Learcheas mater tumulaverat umbras;
Et dederat miſeris omnia juſta rogis.

Haec

ejiciunt. Plutarchus praefato loco: *Ταύτην ἄν τις ἀπὸ τῶν δρωμένων ἱερῶν μάλιστα Λευκοθέαν νομίσειεν εἶναι· καὶ γὰρ θεράπαιναν εἰς τὸν σηκὸν εἰσάγουσαι ῥαπίζουσιν, εἶτα ἐξελαύνουσι.*• cauſſa & fabula nota. Mos is haud dubie petitus è Graeciâ: nam Chaeroneae Boeotiae urbe ritum hunc obſervatum memini legiſſe; quem & ſuggerit in libello *τῶν Κεφαλαίων*· *Τὴν δὲ δούλην Ἕλληνας Αἰτωλίδα γένει φασὶν εἶναι, καλεῖσθαι δὲ Ἀντιφέραν· διὸ καὶ παρ' ἡμῖν ἐν Χαιρωνείᾳ πρὸ τοῦ σηκοῦ τῆς Λευκοθέας ὁ νεωκόρος λαβὼν μάστιγα, κηρύσσει, μὴ δοῦλον εἰσιέναι, μὴ δούλην, μηδὲ Αἰτωλὸν μηδὲ Αἰτωλάν.* Dixit, *παρ' ἡμῖν*, quia Chaeronea ipſius patria. Neapol.

482. *Libaque teſta petit.*] *Petat* cum Mazar. Zulich. prim. Ambroſ. opt. Patavino, Voſſ. & duobus aliis. Heins.

484. *Domus illa.*] *Domus alta* Bernenſ.

484. *Dirige vatis opus.*] *Iter* Thuan. *navis iter* Junian. & unus Mediceus. ut alibi Noſter. ſic libri primi initio:

Excipe pacato, Caeſar Germanice, vultu
Hoc opus; & timide dirige navis iter.

Remed. Am.

Recïaque cum ſociis me duce navis eat.

&:

Naviget hinc aliâ jam mihi linter aquâ.

ſed quid moramur in re protrita? pro *redimite capillos* ſuperiori verſu Mazar. Zulich. prim. Farneſ. & opt. Patav. *diſtincte.* neque aliter Scholiaſtes Statii Theb. vii. ÿſ. 150. Heins. Vid. ad xi. Met. 167.

485. *Arſerat obſequio.*] Haec breviter tota fabula. Ferunt, uſtâ Jovis operâ Semele, Dionyſium ex incenſo fere utero à Mercurio ſublatum; infantulum ſtatim Ino excepit & nutrit: id cum graviter Jovis conjux tuliſſet, quòd natum ex pellice educandum accepiſſet, fecit, ut Athamas, vir Inus, furore percitus Learchum filium occideret: tum uxor, arrepto Melicertâ, ob Athamantis timorem, in mare proximum ſe cum filio projecit. Hinc poſt varios caſus in Latium abducta, ibi à Nicoſtratâ, Evandri parente, comiter accipitur; & una cum filio ab incolis Arcadibus in Deorum numerum referuntur, mutato nomine Inus in Matutam, Melicertae in Portunnum. Graeci dixere matrem *Λευκοθέαν*, filium *Παλαίμονα*, ſed poſt immortalitati donatos. Neap.

485. *Accipit Ino Te, puer.*] Apollonius Argonauticôn lib. iv. Bacchi nutricem facit quamdam nomine Matrin, Ariſtaei filiam: ſed aliter, & cum Naſone, Orpheus in Hymnis:

Λευκοθέαν καλέω Καδμηΐδα δαίμονα σεμνήν,
Εὐδύνατον, θρέπτειραν ἐϋστεφάνου Διονύσου.

Neapol. *Excipit* prior Ambroſ. & Laeti; ut obſtetrix cadentem quaſi de matre excipit. deinde *ſedulitate fovet*, vel, *ſedula fovit ope*, Moreti.

487. *Rapta quod pellice natum Educet.*] *Raptum* veteres magno numero. Scribe, *partum quod pellice natum Educet.* partum ex pellice natum. *ὠδῖνα Σεμέλης* Tragoediam ſcripſiſſe perhibetur Timotheus poëta ſub Olympiade xcv. Heins.

489. *Hinc agitur furiis Athamas, ſed imagine falſa.*] Sic legendum. hunc autem locum contuli lib. iv. Metamorph. Ciofan. Lege, *Furiis & imagine falſa*, cum Urſini, Voſſii, Mazar. Zulich. prim. Ambroſ. Laeti, ſex aliis. quidam, *ſub imagine.* Scholiaſtes Statii Theb. vii. 150. *Hinc igitur furiis Athamas, in imagine falſa.* Heins *Sub imagine* etiam Douza volebat. & ita in Gryph. prima editione & ſcriptis duodecim. ſic Epiſt. xvii. 45. *Falſa ſub imagine luſa.* & xvi. 45. *Viſa eſt ſub imagine ſomni.* ii Met. 37. *Nec falſa Clymene culpam ſub imagine celat.* mox, *Tu cadis a patria*, Regius & unus Heinſii. ut mox 564. *ab hoſte cades.* vid. ad Metam. v. 192. *tuque cadens* Schol. Statii, Burm.

491. *Tumulaverat.*] *Turbaverat* duo libri.

492. *Omnia juſta.*] Perperam Canterus Novar. Lect. lib. i. cap. 8. *omina* legit, ut monuimus Triſt. iv. Eleg. x. ÿſ. 80. Heins.

495. Eſt

Haec quoque, funeſtos ut erat laniata capillos
Proſilit; & cunis te, Melicerta, rapit.
Et ſpatio contracta brevi, freta bina repellit;
Unaque pulſatur terra duabus aquis.
Huc venit inſanis natum complexa lacertis;
Et ſecum è celſo mittit in alta jugo.
Excipit illaeſos Panope centumque ſorores;
Et placido lapſu per ſua regna ferunt.
Nondum Leucotheë, nondum puer ille Palaemon
Vorticibus denſi Thybridis ora tenent.
Lucus erat: dubium Semelae Stimulaene vocetur;
Maenadas Auſonias incoluiſſe ferunt.
Quaerit ab his Ino, quae gens foret. Arcadas eſſe
Audit; & Evandrum ſceptra tenere loci.
Diſſimulata Deam Latias Saturnia Bacchas
Inſtimulat fictis inſidioſa ſonis:
O nimium faciles, ô toto pectore captae,
Non venit haec noſtris hoſpes amica choris.

Frau-

495. *Eſt ſpatio contracta brevi.*] *Concreta* Scholiaſtes Statii Theb. VI. vſ. 10. *contacta brevi* prim. Ambroſ. *conſtructa* Bern. *contecta* Helmſt. *contenta* Sarravii. quod non diſplicet; ut ſit a *contineo*. ita II Met. 131.

Zonarumque trium contentus fine.

Flor. III. 4. *Eoque fine contenti, quaſi interveniente natura.* ſic vir doctiſſimus G. Canterus lib. IV. Novar. Lect. cap. 2. duobus in locis Horatii haec verba commutata in codicibus reperit. ut lib. III. Od. XVI. pro,

Contracto melius parva cupidine
Vectigalia porrigam,

ejus codex MS. habebat, *contenta cupidine.* & lib. II Od. X. pro *contrahes vento nimium ſecundo turgida vela*, MS. *contines.* primo vero loco aliqua ſpecie admitti poſſet, ſed minime altero. uſus vero hujus verbi frequens eſt in ſitu locorum eorumque finibus deſcribendis. ut Caeſ. I. Bel. Gal. I. *Pars una continetur Garumna flumine, Oceano, finibus Belgarum.* & cap. 2. *Quod undique loci natura Helvetii continentur.* & alibi. Burm.

498. *Et ſecum à ſummo mittit in alta jugo.*] Quattuor Vatic. *Et ſecum excelſo.* In aliis, *E celſo.* Ciofan. *Et ſe de celſo* Putean. alter. *ſecum ex celſo* quatuor. *excelſo* plurimi.

498. *Mittit in alta jugo.*] E petrâ Moluride. vide Attica Pauſaniae. Neap.

499. *Illaeſos.*] *Illaeſum* plurimi. *illaeſam* ſex.

501. *Nondum Leucotheë.*] Per mare ergo vehitur mortalis adhuc illa Ino, & nondum relata in Deos, verſo primo nomine in Leucothean. Homerus Odyſſ. E.

Τὸν δ' ἴδεν Κάδμου θυγάτηρ καλλίσφυρος Ἰνὼ
Λευκοθέη, ἣ πρὶν μὲν ἔην βροτὸς αὐδήεσσα,
Νῦν δ' ἁλὸς ἐν πελάγεσσι θεῶν ἐξέμμορε τιμῆς.

Aſpexit item ad hanc apotheoſim Propertius lib. II. XX. 90. de Cynthiae naufragio:

Quae tum ego Neptuno, quae tunc cum Caſtore fratri,
Quaeque tibi excepi tum Dea Leucotheë.

Neapol.

502. *Vorticibus denſis Tybridis.*] Rectius legas, *denſi.* Met. lib. IX. 106.

Vorticibusque frequens erat atque impervius amnis.

Heins.

503. *Semele Stimulene vocetur.*] De luco Semeles vetus memoria eſt in Sexto Rufo Regione XI. & in hoc antiquo marmore:

DIIS MANIBVS
M. CÆCILIO SP. F. SVO RVFO
SOLIARIO AB LVCO SEMELES
EX TESTAMENTO EIVS
CALVISIA ZOSIME ET
M. CÆCILIVS CALIPPVS
HEREDES FECERE.

Ego tibi adfirmo ſcribendum, *Stimelene*, ex melioribus membranis. Neapol. *Stimulene* vetuſtiores. & recte. contra Neapolis. *Stimulae lucum* vocat Scholiaſtes Juvenalis ad Sat. II. ad illum verſum, *Qui Bacchanalia vivunt.* ubi ille, *Sacra Bacchanalia ex S. C. damnata ſunt, cum probatum eſſet ſenatui, honeſtiſſimas faeminas ad Stimulae Deae lucum foede adulterari.* *Stimulae* quoque Deae fit mentio

apud

Fraude petit; ſacrique parat cognoſcere ritum.
Quo poſſit poenas pendere, pignus habet.
Vix bene deſierat; complent ululatibus auras
Thyades effuſis per ſua colla comis:
Injiciuntque manus, puerumque revellere pugnant.
Quos ignorat adhuc, invocat illa Deos:
Dîque, Deaeque loci, miſerae ſuccurrite matri.
Clamor Aventini ſaxa propinqua ferit.
Adpulerat ripae vaccas Oetaeus Iberas.
Audit; & ad vocem concitus urguet iter.
Herculis adventu, quae vim modo ferre parabant,
Turpia femineae terga dedere fugae.
Quid petis hinc, (cognorat enim) matertera Bacchi?
An numen quod me, te quoque vexat, ait?
Illa docet partim; partim praeſentia nati
Continet: & furiis in ſcelus iſte pudet.
Rumor (ut eſt velox) agitatis pervolat alis:
Eſtque frequens, Ino, nomen in ore tuum.

apud Auguſtinum de Civitate Dei. *Semelae lucus* poterit intelligi *lucus Faunae Fatuae*, ſive *Bonae Deae*. Semelen enim Baeoti Fauni filiam dicunt, teſte Macrobio Saturn. I. cap. 12. huc illud paulo poſt alludit, *Latias Saturnia Bacchas Inſtimulat*. in veteri inſcriptione apud Gruterum occurrit Lucus Semeles, ut & apud R. Sextum Rufum de Regionibus Urbis. *Similae lucus* eſt in ſcriptis exemplaribus. & apud Livium lib. XXXIX. cap. 12. & Marcianum Capellam. pro *vocetur* Voſſ. Maz. Zulich. tres alii, *vocatur*. Puto, *vocatus*: vel quod malim, *dicatus*, vel *dicetur*.

Lucus erat, dubium Semelae Stimulaene dicatus,

Heins. Apud Graecos locum ſacrum fuiſſe, qui σηκὸς τῆς Σεμέλης dicebatur, docuimus in diſſertatione de Jove Fulgeratore cap. VII. & quem *Semelae buſtum* vocat Hygin. Fab. IX. licet, *ſemeduſtum* propugnet Jac. Gron. tom. I. Ant. Graec. in Zetho. ideo tantum, quia omnes viri docti repudiarunt vocem inconditam, & cujus nullum exemplum aut ratio dari poteſt. an ad hujus loci in agro Thebano reſpectum Romae ille *lucus Semeles*, vel *Semelae*, dictus fuerit videndum nam in Excerpt. Douzae & Francof. erat, *Semelas Stimuleus*. alii quidam, *Semeles Stimuleive*. quod ferri poteſt. nam *Stimules* vel *Stimulae* lucus a vulgo corrupta pronuntiatione pro *Semeles* appellabatur. vid. J. F. Gron. ad Liv. XXXIX. 12. & Barth. ad Stat. Theb. II. 74. Burm.

504. *Auſonias.*] *Auſonidas* Moreti.

505. *Arcadas eſſe Audit.*] In uno Patavino, *Arcadas audit*, venuſta repetitione. Heins.

509 *Pectore captae.*] *Captas* in nonnullis, utrumque recte. Nauger. *Captas* etiam unus Moreti pro varia lectione. *raptae* aliquot ſcripti. *caeco pectore* etiam Sarravii.

510. *Veſtris choris.*] *Noſtris* meliores. & mox, *effuſis in ſua colla comis*, non, *per ſua*. minimum refert. Heins. *Infuſis in ſua* omnes fere ſcripti.

512. *Pendere.*] *Solvere* Sarravii & tres alii.

515. *Puerumque avellere tentant.*] Quattuor priſca exemplaria, *pugnant*. Ciofan. Membranae habent, *avellere*. Neapol. *revellere* iidem. Heins. Vid. ad lib. III. 307. de τῷ *pugnant*.

517. *Dique virique loci.*] *Dique Deaeque* Mazarinianus. quod praetulerim omnino. Virgilius Georgicis:

Dique deaeque omnes, ſtudium quibus arva tueri.

Propertius lib. III. Eleg. X.

Dique deaeque omnes, quibus eſt tutela per agros,

ſed nihil neceſſe. Met. lib. II.

Inde Deos hominesque voco, nec contigit ullum
Vox mea mortalem.

Heins.

518. *Saxa propinqua.*] *Proxima ſaxa* Petav. & Moreti.

519. *Oetaeus Iberas.*] *Oeteius heros* Petav. *Tirynthius heros* alius.

523. *Cognorat.*] *Agnorat* Medic. melius *cognovit* tres.

524. *Te quoque vexat? ait.*] Belle: nam uterque patiuntur Junonis flagellum. In omni Herculis laude addunt illud Poëtae, *Quamvis obſtante novercâ.* Neap.

525. *Docet.*] *Dolet* plurimi.

Hoſpita Carmentis fidos intraſſe penates
Diceris, & longam depoſuiſſe famem.
Liba ſuâ properata manu Tegeea ſacerdos
Traditur in ſubito cocta dediſſe foco.
Nunc quoque liba juvant feſtis Matralibus illam.
Ruſtica ſedulitas gratior arte fuit.
Nunc, ait, ô vates, venientia fata reſigna,
Quâ licet: hoſpitiis hoc, precor, adde meis.
Parva mora eſt: coelum vates ac numina ſenſit,
Fitque ſui toto pectore plena Dei.
Vix illam ſubito poſſes cognoſcere; tanto
Sanctior, & tanto, quam modo, major erat.
Laeta canam: gaude, defuncta laboribus, Ino,
Dixit; & huic populo dextera ſemper ades.
Numen eris pelagi: natum quoque pontus habebit.
In veſtris aliud ſumite numen aquis.
Leucotheë Grajis, Matuta vocabere noſtris.
In portus nato jus erit omne tuo.

Quem

527. *Pervolat alii.*] Malim, *provolat.* ut ſupra, *Provolat in medium.* Sequenti verſu male turbant libri veteres. Senſus eſt, Nomen tuum, ô Ino, frequens eſt in ore omnium. mox, *Carmentae*, pro *Carmentis*, Laeti codex. Heins.

530. *Famem.*] *Fugam* Petavian.

532. *Traditur & ſubito.*] *In ſubito* meliores. & *illam* pro *illa* ſequenti verſu mutatâ diſtinctione. lapſus hic eſt Neapolis, qui aliter ſcribendum contendit. Urſini exemplar & alii nonnulli, *gratior ante*, pro *arte*. Heins.

533. *Matralibus illam.*] Apponenda poſt Matralibus bipuncta, ex optimis codicibus: & *illa* legendum. Illa ſcilicet cito parata liba Ino gratiora fuere quovis nectare. Neap.

535. *Nunc, ait, ô vates.*] *Protinus, ô vates* prim. Ambroſ. & Laeti.

535. *Venientia fata reſigna.*] Eadem Carmentam rogat, quae ſibi & filio ſint ventura vaticinetur. Neapol.

536. *Quâ licet.*] *Quâ libet* Voſſ. & tres alii. unus, *Quae libet.* Forte, *Quamlibet.* de quo ad Epiſtolam vi. ỳſ. 140. Heins.

536. *Hoſpitiis.*] *Officiis tuis* Medic. *off. meis* alius. *hoſpitiis tuis* unus etiam.

537. *Sumit.*] *Senſit* Puteaneus. ut iii. Art. Am. 55.

Senſimus acceptis numen quoque.

eadem permutatio verborum *ſumere* & *ſentire* lib. i. Met. 430. Burm.

542. *Huic populo proſpera ſemper ades.*] *Dextera* quatuor veteres. quod magis arridet. ſic ad Janum libro primo, *Dexter ades ducibus. in veſtris aquis*; non *noſtris*, meliores. Heins. Ita Quinct. lib. iv. prooem. *dexterque ac volens adſit.* ubi vide. *Apolline dextro* frequenter apud Statium in Silvis. ut lib. iv. Silv. vii. 47.

Signa frenatae moderatus alae
Caſtore dextro.

proſpera numen ades prim. Vatican. & Petavian. Burm.

545. *Leucotheë Grajis.*] De Leucothea Athamante, Inone & Learcho plura Apollodorus lib. iii. ſub principium, & Ovidius ipſe lib. iv. Metamorphoſ. Ciofan. Cicero Tuſculanarum Diſputationum primo: *Quid Ino, Cadmi filia? nonne Λευκοθέα nominata a Graecis, Matuta habetur a noſtris?* Nonius Marcellus: *Manum dicitur clarum. unde etiam mane poſt tenebras noctis diei pars prima. inde Matuta, quae Graece Leucothea.* Heins.

546. *Jus erit omne tuo.*] Vide Feſtum Pompejum in *claudere.* Neap.

547. *Quem nos Portunum.*] Vetus noſtra membrana habet, *Portumnum.* Quis nunc erit hac de re arbiter? nemo: adeo ex effatu priſco inveniet receptam utramque ſcripturam. Sic *Vortunum* leges & *Vertumnum*, *Neptunum* & *Neptumnum*, & ſimilia. Neapol. *Portunum* veterrimi libri tam hic quàm apud Virgilium aliosque. etiam in veteri Inſcriptione apud Gruterum pag. xcv. *Jano Portuno.* ſic *Neptunus*, *Mutunus*, *Tutunus* Romanorum Deorum nomina. Heins. Portunum Palaemona Melicertam & Herculem eſſe unum & idem numen, a Tyriis cultum, & inde ad Grae-

cos

Quem nos Portunum, ſua lingua Palaemona dicet:
Ite, precor, noſtris aequus uterque locis.
Adnuerant; promiſſa fides: poſuere labores.
Nomina mutarunt: hic Deus, illa Dea eſt.
Cur vetet ancillas accedere, quaeritis? odit.
Principiumque odii, ſi ſinat ipſa, canam.
Una miniſtrarum ſolita eſt, Cadmëi, tuarum
Saepe ſub amplexus conjugis ire tui.
Improbus hanc Athamas furtim dilexit: ab illâ
Comperit agricolis ſemina toſta dari.
Ipſa quidem feciſſe negat, ſed fama recepit.
Hoc eſt cur odio ſit tibi ſerva manus.
Non tamen hanc pro ſtirpe ſuâ pia mater adoret.
Ipſa parum felix viſa fuiſſe parens.
Alterius prolem melius mandabitis illi.
Utilior Baccho quam fuit ipſa ſuis.
Hanc tibi, Quo properas, memorant dixiſſe, Rutili?
Luce meâ Marſo Conſul ab hoſte cades.

Exi-

cos veniſſe, contendit Fullerus lib. III. Miſcell. 17. Burm.

547. *Sua lingua Palaemona dicet.*] Idem in IV. Metamorphoſi:

Annuit oranti Neptunus; & abſtulit illis
Quod mortale fuit, majeſtatemque verendam
Impoſuit, nomenque ſimul faciemque novavit:
Leucotheâque Deum cum matre Palaemona dixit.

Neapol.

548. *Locis.*] Conjecerat *focis* Heinſius. *eſte precor* Edit. Gryph. Neap. & aliae.

549. *Annuerat: promiſſa fides.*] *Annuerant* tres libri. unus Patav. *promiſſa fide.* Puto, *Annuerunt promiſſa fide*, vel, *Adſuerat promiſſa fides.* ſic *fides pollicita* lib. III.

Pollicitam dictis, Jupiter, adde fidem.

Met. XI.

Pollicitamque fidem tangendo ſingula tentat.

Heins.

552. *Si ſinat illa.*] *Ipſa* meliores. & mox pro *Cadmëa* codex Laeti, *Cadmei.* & ſic à manu prima fuiſſe videtur in Mazariniani libro. tres alii, *Cadmeia.* quomodo *Cadmeis Agave* Virgilio in Culice. Heins.

555. *Furtim dilexit.*] *Furto* Moreti. vid. ad VI. Epiſt. 43.

557. *Feciſſe negat, ſed.*] Tibull. I. VII. 7.

Illa quidem tam multa negat, ſed credere durum eſt.

Douza. *Se ſciſſe negat* Moreti unus. quod repetitum ex ỳſ. 336. mox, *ſit ſibi*, duo libri.

559. *Pia mater adoret.*] Nam ipſa parum fortunata parens, felicior matertera. vidit id etiam Plutarchus in libello τῶν Κεφαλαίων· Διὰ τί παρὰ τῇ θεῷ ταύτῃ τοῖς μὲν ἰδίοις τέκνοις οὐκ εὔχονται τἀγαθά, τοῖς δὲ τῶν ἀδελφῶν; πότερον ὅτι φιλάδελφος μέν τις ἡ Ἰνὼ καὶ τὸ ἐκ τῆς ἀδελφῆς ἐτιθηνήσατο· ἡ δὲ περὶ τοὺς ἑαυτῆς παῖδας ἐδυστύχησεν; Habes, in matris Matutae ſacris liba toſta offerri ſolita, ancillas ab ejus templo repulſas; pro quibus matronae eo feſto precabantur. Mos alius reſtat, quem ex eodem reſcribo ex vitâ Camilli: Καὶ δρῶσι περὶ τὴν θυσίαν ἃ ταῖς Διονύσου τροφοῖς, καὶ τοῖς διὰ τὴν παλλακὴν πάθεσι τῆς Ἰνοῦς προσήκει. Neap.

562. *Ipſa fuit.*] *Illa* plerique meliores. & pro *illi* verſu ſuperiori Urſini, Laeti & duo alii, *inquam.* prim. Ambroſ. & Junian. *inquit.* Videtur aliquid latere. Heins.

563. *Quo properas.*] *Propoſito* omnes fere ſcripti. niſi quod quidam, *praepoſito.*

563. *Memorant dixiſſe, Rutili?*] Eodem die feſto matris Matutae anno Urbis DCLXIII P. Rutilius Lupus in bello Marſico occiſus. Unus Florus ex omnibus Hiſtoricis falſo ſcribit, L. Caeſarem, non Rutilium in eâ pugnâ occubuiſſe. praeter multos Vellejus Paterculus lib. II. *Tum varia atque atrox fortuna Italici belli fuit, ut per biennium continuum duo Romani Conſules, Rutilius atque deinde Cato Porcius, ab hoſtibus occiderentur.* Bene, *deinde.* nam hic Cato in alio praelio anno ſequenti (tunc fuit illius Conſulatus) occiſus: ſuperiori enim Rutilius collegam habuit L. Caeſarem, Cato vero Cn. Pompejum Strabonem. teſtes Tabulae Graecae & Capitolinae. Cauſſa & principium hu-

Exitus acceſſit verbis: flumenque Tolenum
Purpureo mixtis ſanguine fluxit aquis.
Proximus annus erat: Pallantide caeſus eàdem
Didius hoſtiles ingeminavit opes.
Lux eadem, Fortuna, tua eſt, auctorque, locuſque.
Sed ſuperinjectis quis latet aede togis?
Servius eſt: hoc conſtat enim. ſed cauſſa latendi
Diſcrepat; & dubium me quoque mentis habet.

Dum

hujus belli quod fuerit vide latius in Appiano libro primo Bellorum Civilium: ubi & ſcribit Rutilii multorumque illuſtrium virorum cadavera in eo conflictu caeſa Romam delata, quò ſepulcro mandarentur. Scripſit ex antiquiſſimis hoc bellum L. Siſenna, vir Praetorius: hujus hiſtoria ſaepe citatur à Nonnio. hominis doctrina ſumme laudatur à Tullio: *Siſenna*, hic inquit, *ejus amicus omnes adhuc noſtros ſcriptores, niſi forte qui nondum ediderunt, de quibus exiſtimare non poſſumus, facile ſuperavit.* Hoc opus amiſſum, ne nunc quidem ſuſtinent litteratores. Neap.

564. *Marſo conſul ab hoſte cades.*] Miror cur potius Marſo, non Lucano, non Venuſino dixerit: cum, praeter Marſos, Malini, Viſtini, Maruceni, Picentes, Ferentani, Hirpini, Pompejani, Venuſini, Japiges, Lucani, Samnites, & aliae propinquae gentes contra urbem Romam conſurrexerint. Magis bellum ipſum *Marſicum* à ſcriptoribus nominatum. ita hac de re Strabo lib. v. *Μαρσικὸν δὲ ὠνόμασαν τὸν πόλεμον, ἀπὸ τῶν ἀρξάντων τῆς ἀποστάσεως, καὶ μάλιστα ἀπὸ Πομπεδίου.* Hic ex illis unus, qui praefuit Italico exercitui cum T. Afranio, Vetio Catone & aliis: quos ſi vis, adi Appianum praefato libro. Ait igitur, à Marſis belli auctoribus denominatum. Acquieſcerem, ni aliter Epitome Liviana, quae initium hujus tumultus Picentibus adſcripſit. Nec ejuſdem opinionis Vellejus, qui in haec verba lib. II. *Cum id malum in univerſá Italiá ab Aſculanis eſſet (quippe Servium Praetorem Fontejumque legatum occiderant) ac deinde à Marſis exceptum, in omnes penetraſſe regiones.* Unde igitur impoſitum nomen hoc *Marſicum* huic bello? ita inſcribitur, quod non minimum in Faſtis Capitolinis. Verum certe ſuſpicor Strabonem; & credam hac vice potius exoticis quàm Latinis. Diodorus Siculus: *Ὁ Μαρσικὸς πόλεμος ἐκ τοῦ ἀρξάντων τῆς ἀποστάσεως ὠνομάσθη.* Neap.

565. *Flumenque Toleni.*] Sic ſcriptus hic amnis apud Oroſii quaedam & Freculfi exemplaria, ubi de hac clade: in aliis, *Teloni*. Neap. *Toleni* Zulich. & ceteri plerique vetuſtiores. alii, *Toloni* Voſſ. & duo alii, *Telonum*. unus, *Telonum*. apud Appianum, Oroſium, Paulum Diaconum & Freculfum etiam variatur in hoc nomine. *Purpureo* etiam alter Bononienſis, ut ſcribendum putem, *flumenque Tolenum Purpureo miſtis ſanguine fluxit aquis.* Eſt antem hic amnis tam *Tolenus* quàm *Tolenius* dictus. *flumen Tolenum*; ut apud Horatium IV. Od. IV. *Teſtis Metaurum flumen.* & *flumen Rhenum* alibi. Heins. Vid. Cluver. Ital. Ant. II. x. pag. 706. ex quo ſua Neapolis depromſit.

567. *Proximus annus erat.*] Id eſt DCLXIV. Timeo immanem prochroniſmum. Neap.

567. *Pallantide caeſus.*] Sic legendum è ſeptem veterum exemplarium auctoritate & conſenſu. Ciofan. *Victus* Excerpta Douzae & quatuor codices.

568. *Didius hoſtiles.*] De Tito Didio mentio crebra in bello Marſico. Fuit unus ex Praetoribus L. Sexto Caeſari annexis. Appianus libro primo; *Ὑποστρατήγους τοῖς ὑπάτοις συνέπεμψαν τοὺς τότε ἀρίστους, ὑπὸ μὲν Ῥυτιλίῳ Γναῖόν τε Πομπήιον, τὸν πατέρα Πομπηίου τοῦ Μάγνου παρονομασθέντος, καὶ Κόιντον Καιπίωνα, καὶ Γάιον Περπένναν, καὶ Γάιον Μάριον, καὶ Οὐαλέριον Μεσσάλαν· ὑπὸ δὲ Σέξτῳ Καίσαρι Πόπλιον Λέντλον, ἀδελφὸν αὐτοῦ Καίσαρος, καὶ Τίτον Δίδιον, καὶ Λικίνιον Κράσσον, καὶ Κορνήλιον Σύλλαν, καὶ Μάρκελλον ἐπὶ τοῖσδε.* Vellejus lib. II. in Atavi ſui digreſſiunculà: *Tantam hoc bello Romanis fidem praeſtitit, ut legione, quam ipſe in Hirpinis conſcripſerat, Herculaneum ſimul cum T. Didio caperet, Pompejos cum L. Sullà oppugnaret, Coſamque occuparet.* Felix hucusque T. Didius, ni victus in primis tribus conflictibus belli Italici; in quibus ſuperati ſemper Romani exercitus: ſed id tum ex eo parum conſtat, quod hi congreſſus ante Rutilii mortem initi: ipſe vero, ut ait Noſter, proximo anno poſt Rutilium ab hoſtibus profligatus; neque is tam homunculus, ut ejus mors reticeri debuerit; imo fatalis hic Romani imperii ſucceſſus. Unde ſuſpicor loqui Naſonem de ſtrage, quam Didius accepit à Sertorio juxta Baetim in Hiſpaniâ, cujus meminit Plutarchus in eodem: *Δίδιον δὲ, τὸν ἄρχοντα τῆς Βαιτικῆς, περὶ τὸν Βαῖτιν ἐτρέψατο, δισχιλίους ἀποκτείνας Ῥωμαίων.* Sed haec fuit anno DCLXXIII. totoque decennio, ni fallor, decipitur Ovidius. Fatemur, ni illa, *Proximus annus erat*, ab aliena manu eſſe arbitremur; at à verà, *Annus erat decimus.* Neap.

568. *Didius.*] Non hic ſeſe expedit Neapolis. & merito. is videatur. Voſſii & Mazarini codex, *Vidius.* in altero Ambroſiano pro diverſa lectione,

Dum Dea furtivos timide profitetur amores;
Coeleſtemque homini concubuiſſe pudet;
(Arſit enim magnâ correpta cupidine Regis,
Caecaque in hoc uno non fuit illa viro)
Nocte domum parvâ ſolita eſt intrare feneſtrâ:
Unde Feneſtellae nomina porta tenet.
Nunc pudet, & vultus velamine celat amatos:
Oraque ſunt multâ regia tecta togâ.

An

ne, *Tullius.* Erfortanus, *Dilius.* Forte *Julius* legendum. ut L. Julium Caeſarem innuat, qui A. V. C. DCLXIII. cum Rutilio conſul fuit. hunc enim Florus lib. III. cap. 18. bello Marſico in praelio vulneratum & poſt mortuum ſcribit. Quanquam lapſum fuiſſe Florum plerique contendunt, qui pro Rutilio Caeſarem ſupponat. Amplius cogitandum. HEINS. Sed cum ſequenti anno L. Porcius Cato conſul bello Marſico interierit, an non reſcribendum, *Porcius?* vid. Livii Epit. LXXV. & Vell. Paterc. II. 16. videant eruditi. BURM.

568. *Hoſtiles opes.*] Sic lib. II. Triſt.

——— *nec hoſtiles eſſe ſecutus opes.*

Quid autem ſint *opes* dixi in ſcholiis in lib. de Ponto. CIOFAN.

569. *Lux eadem* (quae Matralium) *Fortuna, tua eſt.*] Non illius cognomento *Sejae*, ut blaterat Fanenſis; non *Fortis*, in quo allucinatur Berſmannus (nam hujus feſtum & mentio fit à Noſtro paullo poſt VIII. Kalendas Julias) ſed *Virilis.* cujus auctor etiam Servius Tullius. Dionyſius lib. IV. cap. 27. *Ταῦτα διαπραξάμενος ἐν εἰρήνῃ τε καὶ κατὰ πολέμους, καὶ ναοὺς δύο κατασκευασάμενος Τύχης, ᾗ παρὰ πάντα τὸν βίον ἔδοξεν ἀγαθῇ κεχρῆσθαι, τὸν μὲν ἐν ἀγορᾷ τῇ καλουμένῃ Βοαρίᾳ, τὸν δ' ἕτερον ἐπὶ ταῖς ἠϊόσι τοῦ Τιβέριος, ἣν ἀνδρείαν προσηγόρευσεν, ὡς καὶ νῦν ὑπὸ Ῥωμαίων καλεῖται.* In hac erat ſimulacrum ligneum iſtius Principis, ſed velato togâ capite: hoc quam ob cauſſam multis diſſerit. NEAP. Non puto Fortunae virilis aedem hic intelligi, quae erat in ripa Tiberis, ut Dionyſii verba indicant. vid. lib. IV. 27. & hoc requirunt verba Ovidii, *auctorque locusque*, ſcilicet idem, qui aedis Matutae; illa vero erat in foro Boario. Intelligenda ergo aedes *Bonae Fortunae*, *Ἀγαθῆς τύχης·* quae in eodem erat foro, teſte Dionyſio: & miror ita caecutiiſſe Neapolim, qui *blaterantes interpretes* reprehendit. plures vero aedes diverſis ſub nominibus Fortunae condidiſſe Servium docet Plutarch. Quaeſt. Rom. 74. hîc vero intelligi *Bonae Fortunae* patet praeterea ex ipſo Dionyſio, qui deinde lib. IV. cap. 40. Statuae ligneae inauratae Servii meminit, quae hîc dicitur fuiſſe togâ velatâ. de qua & Plinius lib. VIII. cap. 48. an & ad hanc Fortunam referri debeat lapidis apud Reineſ. claſ. I. inſ. 138. titulus neſcio; quem *Fortunae Tulliae* poſuit inſularius aedium *Tugurii*, vel *Tugurini*, Liberti Tib. Auguſti, ut malo explicare quàm cum Reineſio, *Fortunae Tulliae inſulae aedium.* BURM.

570. *Quis latet aede togis?*] Nec reprobo veterem editionem, *quis latet iſte togis?* NEAPOL. *Quid iſte* quatuor libri. codex Laeti & prim. Bonon. *quis latet aede.* quod & Neapolis eſt ſecutus. Plinius Hiſtoriae Naturalis libro VIII. cap. 48. *Togae Servii Tullii regiae undulatae* meminit, quam in aede Fortunae ſervatam fuiſſe, Varronis auctoritatem ſecutus, prodit. Locus Varronis, quem Plinius videtur deſignare, ex libro primo de vita PR. apud Nonium Marcellum exſtat, ſed parum integer: *Et à quibusdam dicitur eſſe Virginis Fortunae, ab eo quod duabus undulatis togis eſt opertum, proinde ut tum reges noſtri undulatas & praetextatas togas ſoliti ſint habere.* verba illa, *ab eo quod duabus undulatis togis eſt opertum*, ad ſignum Servii Tullii, quod in aede Virginis Fortunae exſtiterit, videntur eſſe referenda. HEINS. *Super ingeſtis* pr. Bonon. *ſuperinvectis* pr. Medic.

571. *Servius eſt, & conſtat eum, ſed cauſa latendi Diſcrepat.*] Ita male legitur & diſtinguitur in libris vulgatis. Tu diſtingue ac lege è ſex libris ſcriptis: *Servius eſt (hoc conſtat enim) ſed*, & quae ſequuntur. CIOFAN.

573. *Tum Dea furtivos.*] Sex libri ſcripti, *Dum Dea.* CIOFAN.

575. *Arſit enim magna correpta cupidine Regis.*] Lib. Urſ. *Arſit enim magno*, generis maſculini, placet. Duo alia loca in lib. Variarum Lectionum notavit & animadvertit Muretus. CIOFAN. Sic vulgo creditum. Plutarchus in libello *περὶ τῆς Ῥωμαίων Τύχης·* *Ὅτι καὶ συνεῖναι δοκεῖ αὐτῷ τὴν τύχην, διά τινος θυρίδος καταβαίνουσαν εἰς τὸ δωμάτιον, ὃ νῦν Φενεστέλλαν πύλην καλοῦσιν.* NEAPOL. *Magna* plurimi. *magni* quatuor. *libidine* Thuan.

578. *Unde feneſtralis.*] Iidem libri & Urſ. *feneſtellae*, recte. CIOFAN. Moneo in alio legi, *Unde Feneſtellae.* De hac lege quae ſcribit idem fuſius *ἐν Αἰτίαις*, & judicium praeſtantiſſimi viri Onuphrii Panvinii in Urbe Româ. NEAPOL. *Feneſtratae* Voſſ. & tres alii. alii, *feneſtrile*, *feneſtrale*, *feneſtralis*, &c.

584. *Do-*

An magis eſt verum, poſt Tullî funera plebem
  Confuſam placidi morte fuiſſe ducis?
Nec modus ullus erat: creſcebat imagine luctus;
  Donec eam poſitis occuluere togis.
Tertia cauſſa mihi ſpatio majore canenda eſt:
  Nos tamen adductos intus agemus equos.
Tullia, conjugio, ſceleris mercede, peracto,
  His ſolita eſt dictis exſtimulare virum:
Quid juvat eſſe pares, te noſtrae caede ſororis,
  Meque tui fratris, ſi pia vita placet?
Vivere debuerant & vir meus, & tua conjux,
  Si nullum auſuri majus eramus opus.

Et

584. *Donec cum poſitis occuluere togis.*] In quibusdam, *donec eam.* NAUGER. *Eam poſitis* meliores. imaginem ſcilicet. ſic infra:

Signum erat in ſolio reſidens ſub imagine Tulli.

quidam, *compoſitis.* mendoſe. *evoluere* Voſſianus pro diverſa lectione. Libens legam,

Donec eam appoſitis involuere togis.

de quo ad Epiſt. ỳſ. 100. & Ep. IX. ỳſ. 86. HEINS. *Donec compoſitis concaluere* Bernenſ.

586. *Adductos.*] *Admiſſos* Pembroc. *& non add. inter* prim. Ambr. Laeti. *inter agemus* duo. *agamus* alius.

587. *Conjugio parato.*] Imo, *peracto.* quod libri caſtigatiores agnoſcunt. HEINS.

588. *Exſtimulare.*] *Sollicitare* unus. *ſollicitaſſe* duo.

590. *Pia vita placet.*] Sic iidem libri. ſequor. CIOFAN. *Vota placent* alii. prima editio & duo ſcripti, *pia jura.* quod arridet. Met. VIII.

Mens ubi materna eſt, ubi ſunt pia jura parentum?

ſic & ibi recte pro *vota* libri meliores. HEINS. Ita edidit Gryphius.

593. *Et caput, & regnum factum eſt dotale parentis.*] In uno Vat. *facite*: in duobus aliis, *facie.* CIOFAN. *Facite* Urſini & quinque alii. opt. Patav. *fatio.* prim. Ambroſ. *facis eſt.* Mazar. Zulich. multique alii, *facio.* quod placet. unus, *facias.* alius, *faciam.* Puto,

Sit caput, ut regnum, faxo dotale parentis.

vel,

Stet capite, ut regno, pactum dotale parentis.

vel,

En caput, ut regnum, facio dotale.

ut apud Horat.

—— *propria haec mihi munera faxis.* HEINS.

394. *Indictas exige dotis opes.*] Omnes libri ſcripti, *exige.* CIOFAN. Lege, *I, dictas exige dotis opes.* & ſic codex Strozzae. Terentius Heaut. Act. V. ſc. V. *cur non accerſi jubes filiam, & quod dixti dotis, firmas?* Martialis lib. XII.

Praeluxere faces, velarunt flammea vultum,
  Nec tua defuerunt verba, Thalaſſe, tibi.
Dos etiam dicta eſt.

Cicero pro Flacco, *Quaecunque ſine hoc auctore eſt dicta dos, nulla eſt.* Apulejus Apologia, *Quod ex eo* (ſic lego, non *ea*) *commodum caperem, uti dotem mihi medicam potius quàm amplam diceret?* Marcianus Capella libro IX. *Quo dicto arcanus ille priſci juris aſſertor magna nepotum obſecratione conſulitur, reſponditque regulariter etiam matrimonio copulato, dotem dicere faeminam viro nullis legibus prohiberi.* ſic & *doti dicere* paſſim apud Juriſconſultos. & *dotis dictae.* Servius ad ỳſ. 31. lib 1. Georg. *Servit. Quia quandocunque in manum convenerat, omnia pretinus, quae doti dicebantur, marito ſerviebant.* ſic & ibi ſcribendum. Val. Flaccus lib. VI.

——— *eu cujus thalamis Æetia virgo*
Dicta manet.

Virgilius in Ciri:

Illa ego ſum, Minos, ſacrato foedere conjunx
Dicta tibi.

de tauro in Georgicis, *pecori dixere maritum. dicere* pro polliceri & addicere. quamquam Juriſconſulti veteres *dotem dictam* à promiſſa dote diſtinguunt. *dotemque dicere* dicant certis verbis nulla praecedente interrogatione promittere, aut ſine ſtipulatione conſtituere. Cajus Inſtit. Lib. II. tit. IX. *Sunt & aliae obligationes, quae nulla praecedente interrogatione contrahi poſſunt, ut ſi mulier, ſive ſponſa uxor futura, ſive jam marito, dotem dicat.* Cornelius etiam Nepos vita Eumenis, *Hoc tempore data eſt Eumeni Cappadocia, ſive potius dicta: nam tum in hoſtium erat poteſtate.* vide plura apud Nonium in *Dicere.* ubi *dicta dos* etiam ex Varrone Myſteriis & Afranio Fratriis notatur. ſic *diem dicere*; *locum dicere*, pro conſtituere, aſſignare. quomodo Faſt. III.

Conveniunt nuptae dictam Junonis ad aedem.

hoc eſt *ad conſtitutum venire* Ciceroni & Juvenali,

Hic ubi nocturnae Numa conſtituebat amicae.

in Catalectis Pithaei, capite de Vita tranquilla, *ſtatio dicta,*

Digitized by Google

Et caput & regnum facio dotale parentis.
  Si vir es, i, dictas exige dotis opes.
Regia res ſcelus eſt. ſocero cape regna necato:
  Et noſtras patrio ſanguine tingue manus.
Talibus inſtinctus ſolio privatus in alto
  Sederat. attonitum vulgus ad arma ruit.
Hinc cruor, hinc caedes: infirmaque vincitur aetas.
  Sceptra gener ſocero rapta Superbus habet.
Ipſe ſub Eſquiliis, ubi erat ſua regia, caeſus
  Concidit in durâ ſanguinolentus humo.
Filia, carpento patrios initura penates,
  Ibat per medias alta feroxque vias.

Cor-

dicta. Sed locus eſt peſſime affectus, quem ſic emendo:

O litus vita mihi dulcius! o mare felix,
  Cui licet ad terras ire ſubinde meas.
O formoſa quies! hoc quondam rure ſolebam
  Phyllides armatas ſollicitare manus.
Hic fons, hic lacus eſt. Illic ſinus egerit algas,
  Hic ſtatio eſt tacitis dicta Cupidinibus.

nunc quatuor poſtremi verſus hoc modo leguntur:

O formoſa dies, hac quondam rure ſolebam
  Iliadas armatas ſollicitare manus.
Hic fontis lacus eſt. Illic ſinus egerit algas,
  Hic ſtatio eſt tacitis victa Cupidinibus.

Pithoeus, *fida Cupidinibus.* etiam non male. poſſet & *tuta* legi. quomodo apud Virgilium:

Statio tutiſſima nautis.

Noſter Metam. IV. Fabula Thyſbes:

Pervenit ad tumulum dictaque ſub arbore ſedit.

hoc eſt ſub conſtituta arbore, ad quam pacti erant ſeſe eſſe conventuros. apud Maronem Æneidos X. ex optimis codicibus ſcribendum:

Unum etiam donis iſtis, quae plurima mitti
Dardanidis dicique jubes, unum, optime regum,
Adjicias.

& libro V. ex vetuſtiſſimo exemplari:

Protinus Æneas celeri certare ſagitta
Invitat qui forte velint, & praemia dicit.

Poſſet & legi, *en dictas.* ſimile mendum expunximus Epiſtola XIV. ỳſ. 126. ubi, pro *inſuper adde*, reponendum, *i, ſuperadde.* apud Maronem, pro *Tyrrhenas, i, ſterne acies*, multi ex veterrimis libris, *inſterne*, lib. IV. Faſt. ſupra, cum in membranis praeſtantiſſimis eſſet:

Dic ter, & in vivo perlue rore manus,

i, perlue reſinximus. poſſis tamen, *& hinc vive.* Martialis lib. X. Epigr. XX.

Si tibi mens eadem, ſi noſtri mutua cura eſt,
  I quocunque loci: Roma duobus erit.

ſic iſta autumo eſſe conſtituenda. ſi paria mecum, inquit, facis amando, quocunque demum iveris, ubicumque fixeris pedem, Romanos nobis ipſis praeſentes praeſtabimus. hoc eſt, mutuae conſuetudinis voluptas nihil votorum ſummae abeſſe aut ultra à nobis deſiderari patietur. Vulgati libri, *In quocunque loco.* ſatis frigide. HEINS. *Erige dotis* Gryph. *exige matris opes* Bernenſ.

595. *Regia res ſcelus eſt.*] Dictum impium: & fere par vulgato illi Atrei apud L. Annaeum Senecam in Thyeſte, Actu II.

——— *Sanctitas, pietas, fides*
Privata bona ſunt; qua juvat Reges eant.

NEAPOL.

596. *Tinge manus.*] Unus Vat. & Urſ. *Tingue.* CIOFAN.

507. *Talibus inſtructus.*] Sic tres Vatic. alii tres & Urſ. *inſtinctus*, idque ſequendum puto. CIOF. *Inſtructus* tres Vaticani. totidem, *Talibus inſtinctus.* Elige quos velis. Livius, *Tarquinium*, inquit, *inſtinctum muliebribus furiis.* NEAPOL. *Inſtinctus* Francof. & optimus quisque veterum. ſimilis varietas apud Sil. Ital. VIII. 244. & alibi.

598. *Ad arma ruit.*] *In arma* Zulich. Urſini, Voſſii multique alii. quod placeret, niſi τὸ *in* ſuperiori verſu praeceſſiſſet. Vide Notas Epiſt. III. ỳſ. 136. HEINS.

599. *Hinc cruor & caedes.*] *Hinc caedes* Voſſ. Arondel. & quinque alii. ut Faſt. II.

Hinc tonat, hinc miſſis abrumpitur ignibus aether.

HEINS.

600. *Socero rapta.*] Οὐ κατὰ νόμους. NEAP.

601. *Ubi erat ſua regia.*] *Suberat ſua regia* prim. Vatican. & Patav. *In Eſquiliis ſupra Clivum Olbium habitaſſe Servium* teſtatur Solin. Polyh. cap. 1. aliae Editiones habent, *Clivum Urbicum*, vel *Urbium.* vid. M. Delrii notas & Salmaſ. Exercit. Plin. Tom. I. pag. 12. forte ſcripſit, *ſupra Clivum Oppium.* nam Oppius mons fuit in Eſquiliis, vicinus domui Servii. vid. Nardin. Rom. lib. IV. cap. 2. qui *Orbium*, auctore Feſto, vicum vocat lib. IV. cap. 3. ſed nomen ejus clivi adhuc incertum eſſe, & litem de eo ſub

Corpus ut adſpexit, lacrimis auriga profuſis
  Reſtitit. hunc tali corripit illa ſono:
Vadis, an exſpectas pretium pietatis amarum?
  Duc, inquam, invitas ipſa per ora rotas.
Certa fides facti, dictus Sceleratus ab illâ
  Vicus, & aeternâ res ea preſſa notâ.
Poſt tamen hoc auſa eſt templum, monumenta parentis,
  Tangere: mira quidem, ſed tamen acta loquar.
Signum erat in ſolio reſidens ſub imagine Tulli:
  Dicitur hoc oculis oppoſuiſſe manum.
Et vox audita eſt, Vultus abſcondite noſtros,
  Ne natae videant ora nefanda meae.
Veſte datâ tegitur: vetat hanc Fortuna moveri:
  Et ſic è templo eſt ipſa locuta ſuo:

Ore

ſub judice eſſe pronuntiat Gronov. ad Liv. I. 48. habitaſſe tamen Servium & in Palatio ſupra Jovis Statoris templum dicit Martian. Topog. Urb. Rom. II. 15. Burm.

602. *In dura hume.*] *In duram humum* Sarravii. *occidit in dura* unus Moreti. *conditur in dura* unus Petavii. ſed omnes pro variis lectionibus: ſed Maz. a manu prima.

607. *Vadis, an exſpectas.*] Addit Halicarnaſſenſis: Ἡ δ᾽ ἐκπικρανθεῖσα, καὶ ἀπὸ τῶν ποδῶν τὸ βάθρον ἁρπάσασα, βάλλει τὸν ὀρεωκόμον. Βάθρον τῶν ποδῶν dixere uno verbo Graeci ὑποπόδιον, Poëtae, θρῆνυν, & θράνον: hi, Homerus in Iliade & Ariſtophanes in Pluto. Barbari ποδαρούλιον, & σουππέδιον. His voculis utitur, ni fallor, Nicetas de Rebus poſt excidium urbis. Neap. *An aſpectus* Bernenſ.

607. *Pietatis amarum.*] Liber Urſini, *iniquum.* Ciofan. Habent libri priſci, *iniquum*, ſed illud proprium magis. *amarum* eſt grave, moleſtum. Eodem ſenſu legitur, *amara ſarcina*, apud Valer. Maximum, *Tanquam amaram ſarcinam celeriter abjecit.* Neapol. *Iniquum* etiam unus Moreti & Vaticanus unus. vid. ad Epiſt. XII. 48. *amarae* Laeti codex.

609. *Certa fides facti.*] In plerisque, *facti eſt.* alter Putean. *factis.* deinde, *Poſt tamen hoc*, non *haec*, meliores. Heins. Malim, *Certa fides, facto d. ſ. ab illo Vicus.*

609. *Sceleratus ab illa Vicus.*] Varro lib. IV. de L. L. *Prope hunc* (egerat de Cyprio) *vicus Sceleratus, dictus à Tullia Tarquinii Superbi uxore; quod, ibi cum jaceret pater occiſus, ſupra eum ut mitteret carpentum mulio, juſſit.* Dionyſius lib. IV. ipſum vicum Κύπριον (ſeu rectius Ὄλβιον, licet idem ſit: ita tamen lego, ut ſequar veteres editiones) ait nominatum. Diſſentit à Varrone & Livio: id poſtea vidi animadverſum à πολυμαθεστάτῳ Frid. Sylburgio. Neapol.

612. *Acta loquar.*] *Loquar* Urſin. Arond. multique alii. prim. Ambroſ. & Laeti, *acta canam*: lib. VI. 3.

Facta canam, ſed erunt qui me finxiſſe loquantur. Heins.

Lib. VII. Met. 549. *mira loquor*, ubi & alii codices, *loquar*, ut & variant XIV. Ep. 45. & Amor. III. 60. & alibi. Burm.

615. *Noſtros.*] *Veſtros* Mazar. & duo alii.

617. *Moveri.*] *Videri* Sarrav.

618. *Iſta locuta.*] *Illa* multi & editiones quaedam. *Veſta* prim. Vatic. *ipſa notata* Mazar.

610. *Prima.*] *Plena* Sarrav. & alius.

620. *Prima pudoris erit.*] Id eſt, pudere illud antiquum videndi ſceleratae filiae vultus, ob quod caput togâ operuit; tunc primum à ſigno ponetur, cum detectum apparebit. hic verus ſenſus. Quid elicias ex interpretum vulgo, niſi deliria? Neap.

622. *Solemnes preces.*] *Solenni voce* meliores. Heins.

622. *Movere preces.*] Heus! Servius Tullius habitus ut Deus & numen aliquod? nunc primum audio. Neap. Sed illae preces ad Fortunam poſſunt referri.

624. *Qui Rex in noſtra ſeptimus Urbe fuit.*] Haec eſt omnium veterum exemplarium lectio, quae mihi non diſplicet. Septimum vocat regem Tullum Hoſtilium & Solinus cap. I. lib. annumerans Romanis regibus Tatium. Ciofan. Non unus aut duo codices, ſed plerique habent, *ſextus in urbe fuit.* Sublatum diſſidium, ſi numeres Tatium; ut Solinus in Polyhiſtore. Neapol. Sic & D. Hieronym. Chronico Euſebiano ad Annum MD. *Romanorum reges ſeptem à Romulo usque ad Tarquinium Superbum.* immo cum Tarquinio Superbo. niſi Tatium regibus accenſes. Idem D. Hieron. comment. in Hagaeum: *Quo tempore apud Romanos ſeptimus a Romulo regnabat Tarquinius Superbus.* Heins.

Sed

Ore revelato quà primum luce patebit
Servius, haec poſiti prima pudoris erit.
Parcite, matronae, vetitas attingere veſtes:
Sollemni fatis eſt voce movere preces:
Sitque caput ſemper Romano tectus amictu,
Qui Rex in noſtrâ ſeptimus Urbe fuit.
Arſerat hoc templum: ſigno tamen ille pepercit
Ignis: opem nato Mulciber ipſe tulit.
Namque pater Tulli Vulcanus, Ocreſia mater,
Praeſignis facie, Corniculana fuit.
Hanc ſecum Tanaquil, ſacris de more paratis,
Juſſit in ornatum fundere vina focum.
Hic inter cineres obſcaeni forma virilis
Aut fuit, aut viſa eſt: ſed fuit illa magis.

Juſſa

Sed illa Hieronymi verba commode de communi enumeratione ſeptem regum, omiſſo Tatio, poſſunt capi. in uno Moreti & Farneſiano erat, *qui Rex Romana ſextus in urbe fuit. Semper in urbe* duo.

625. *Signo tamen ille pepercit.*] In ipſo incendio non exarſit Tullii effigies: non marmorea, ſed lignea, ut mireris. Dionyſius lib. IV. Ἐν γὰρ τῷ ναῷ τῆς Τύχης, ὃν αὐτὸς κατεσκεύασεν, εἰκὼν αὐτῷ κειμένη ξυλίνη κατάχρυσος· (iſtud mihi ſuſpectum & tibi erit, ſi ſedulo haec Livii examinas è lib. XL. de aede Pietatis in foro Olitorio: *Eam aedem dedicavit M. Acilius Glabrio Duumvir, ſtatuamque auratam, quae prima omnium in Italiâ ſtatua aurata eſt, patri Glabrioni poſuit*) ἐμπρήσεως γενομένης, τῶν ἄλλων πάντων διαφθαρέντων, μόνη διέμεινεν οὐδὲν λωβηθεῖσα ὑπὸ τοῦ πυρός· καὶ ἔτι καὶ νῦν ὁ μὲν ναὸς καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα ὅσα μετὰ τὸν ἐμπρησμὸν εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον ἀπετελέσθη, φανερά εἰσι ὅτι τῆς καινῆς ἐστι τέχνης· ἡ δ᾽ εἰκὼν, οἵα πρότερον ἦν, ἀρχαικὴ τὴν κατασκευήν. διαφυλάττει γὰρ ἔτι σεβασμοῦ τυγχάνουσα ὑπὸ Ῥωμαίων. & Valerius: *Poſſunt & illa miraculorum loco poni, quod deuſto ſacrario Saliorum, nihil in eo praeter lituum Romuli integrum repertum eſt: quod Servii Tullii ſtatua, cum aedes Fortunae conflagraſſet, inviolata remanſit.* In baſi hujus ſtatuae ſcripta puto aliqua de primordio & fine Servii Tullii, ni fallor: & alia illa, de quâ ſic idem Maximus lib. III. cap. 4. *Ad ſummam, aut unde proceſſerit, aut quo pervenerit, ſtatuae ipſius titulus abunde teſtatur, ſervili cognomine & regiâ appellatione perplexus.* NEAPOL. *Ipſe* Ambr. & duo.

616. *Mulciber ipſe tulit.*] Fragmentum priſci marmoris:

VOLKAN MILIT.
SIVE MVLCIBERO. NEAP.

627. *Pater Tulli Vulcanus.*] Narratur haec etiam fabella ab Hiſtoricis: ſed olim plebeis animis credita ex ſucceſſu in illis flammis. Hujus verus pater fuit princeps quidam vir in Corniculi expugnatione occiſus. NEAP.

627. *Ocriſia mater.*] Libri veteres, *Creſia*, vel *Creſſia*. Scribe, *Ocreſia*. Ὀκρησίαν vocat Plutarchus. Tabula aenea Lugduni, quae orationem Claudii Imp. continet de civitate Gallis dandâ, SERVIVS. TVLLIVS. SI NOSTROS. SEQVIMVR. CAPTIVA. NATVS. OCRESIA. in veteri ſaxo apud Gruterum opere Inſcriptionum p. DCCCCXCIV. OKRESIA. APATE. Ὀκρισίαν vocat ſemper Halicarnaſſaeus. & Plin. lib. XXXVI. cap. 8. Auctor libelli de Viris Illuſtribus, edit. Aldina, vocat *Ocreſiam*; proxime verum. In vulgatis Arnobii exemplaribus lib. V. *Ocriſia eſt.* apud Feſtum, in voce *Nethum*, *Ocliſia* perperam dicitur. *Ocris* nomen militis Latini eſt apud Silium Ital. lib. X. HEINS.

628. *Praeſignis facie.*] *Praeſigni faciem* Mazar. & Zulich. Lege, *Praeſignis faciem.* familiaris Naſonis Graeciſmus. lib. XII. Metamorph. ex veteri codice:

Cinctaque adeſt virgo matrum nuruumque caterva
Praeſignis faciem.

HEINS.

629. *Sacris de more peractis.*] Rectius, *paratis*, alter Bonon. & unus Farneſ. quomodo enim peracta ſacra, ſi vinum foco poſt affunderetur. unus Moreti, *ſacris litatis.* ut apud Virgil.

——— *ſacriſque litatis*
Indulge hoſpitio.

ubi Servius, *Diis litatis debuit dicere, non enim ſacra, ſed Deo ſacris litamus, id eſt, placamus. ergo nove dixit.* Met. XIV.

——— *ſacriſque ex more litatis*
Littora adit nondum nutricis habentia nomen:

lib. XIII.

— *fibris*

Juſſa loco captiva fovet. conceptus ab illâ
Servius à coelo ſemina gentis habet.
Signa dedit genitor, tum cum caput igne coruſco
Contigit, inque comâ flammeus arſit apex.
Te quoque magnificâ, Concordia, dedicat aede
Livia, quam caro praeſtitit illa viro.
Diſce tamen, veniens aetas, ubi Livia nunc eſt
Porticus, immenſae tecta fuiſſe domus.

Urbis

——— *fibris de more litatis*
Regia tecta petunt.

Sic & ibi veteres nonnulli. hinc *victima litalis* apud Lactantium libro primo de Falſa Religione cap. 21. *Apud Lampſacum Priapo litalis victima eſt aſellus.* ita enim omnium veterrimus liber Bononienſis. vere, ut exiſtimo ceteri cum vulgatis, *litabilis hoſtia.* Minutius Felix, *Litabilis hoſtia, bonus animus, & pura mens, & ſincera conſcientia.* niſi & illic *litalis* reponendum. HEINS.

633. *Juſſa foco captiva ſedes.*] *Fovet* duo Farneſiani & unus meus quod arridet. *fovet*, nempe membrum iſtud virile. HEINS. Recte *fovet* recepit Heinſius, ſed quid notat *fovere foco?* nimirum ad ignem calefacere. At hoc minime fecit Ocreſia; ſed membrum illud virile inſeruiſſe ſuo genitali Arnobius dicit. vid. Salmaſ. Exercit. Plin. pag. 46. quare legendum cum Regio, Moreti & quatuor aliis ſcriptis, *juſſa loco captiva fovet*; *locus* enim eſt pars illa, quae feminae ſexum indicat; obſcaenum muliebre. ita III. Art. 799.

Infelix, cui torpet hebes locus ille, puella.

inde *loca muliebria* paſſim Medicis dicuntur. vid. Erhard. & alios ad Petron. cap. LXXIX. qui tamen in Petronio explicando errant. ſuperiori diſticho erat, *obſcaeni forma Priapi*, in Farneſ. *ornati ſ. virilis* ptim. Vatic. *ornatus* Patav. omnes fruſtra. nam *obſcaenum virile* eſt, pars virilis, quae etiam eleganter *obſcaenum* abſolute dicitur. Obſequens de Prodig. cap. LXXXIV. *Puer duplici obſcaeno natus.* Lactant. I. Inſtit. cap. 21. *Inter eum Priapumque certum eſſe certamen de obſcaeni magnitudine.* ita optime ſcripti & editi. in aliis additum, *obſcaeni membri*; perperam. *obſcaena* etiam in plurali, ut Noſter IX. Met. 347.

Fugiens obſcaena Priapi.

ex quo loco & hic Farneſiani codicis librarius videtur ſcripſiſſe, *obſcaeni forma Priapi.* & Senec. Ep. LXX. *Ubi lignum id, quod ad emundanda obſcaena, adhaerente ſpongia, poſitum eſt.* Suet. Calig. 58. *Quidam etiam per obſcaena ferrum adegerunt.* vid. & ad Remed. 437. BURM.

636. *Inque comis flammeus arſit apex.*] *Inque comâ* meliores. *haeſit apex* pro diverſa lectione Sarravianus. Plurimi veterum, *exit apex.* perperam. HEINS. *Inque comas* quinque.

636. *Flammeus haeſit apex.*] Res nota: quod & finxit Maro Mantuanus in Aſcanio. NEAP.

637. *Te quoque magnifica.*] Eodem IV. Idus Junias templum Concordiae Virilis dedicatum à Liviâ prope ejuſdem nominis porticum, ſive in porticu, ut volunt Topographi: in martyrema, ſuſpicor, Concordiae maritalis; nam ſubdit:

——— *Quam caro praeſtitit illa viro.*

Auguſtum enim ſibi devinxit hac arte. Dio Caſſius: Ὅτι αὐτή τε ἀκριβῶς σωφρονοῦσα, καὶ πάντα τὰ δοκοῦντα αὐτῷ ἡδέως ποιοῦσα, καὶ μήτε ἄλλο τι τῶν ἐκείνου πολυπραγμονοῦσα, καὶ τὰ ἀφροδίσια αὐτοῦ ἀθύρματα μήτε διώκουσα, μήτε αἰσθάνεσθαι προσποιοῦσα. NEAPOL. *Claro viro* Mazar.

639. *Ubi Livia nunc eſt Porticus.*] Hanc περίπατον vocavit Strabo lib. V. quam ſcriptores Graeci fere omnes στοάν. Ἴδοι δ᾽ ἄν, inquit, καὶ τὸ Καπιτώλιον, καὶ τὰ ἐνταῦθα ἔργα, καὶ τὰ ἐν τῷ Παλατίῳ, καὶ τῷ τῆς Λιβίας περιπάτῳ, ῥᾳδίως ἐκλάθοιτ᾽ ἂν τῶν ἔξωθεν. Sane credibile, in ea ſtatuas adaptatas toto paene orbe ſelectas: quin antiquiſſimas tabulas habuerit non addubito. teſtis erit fidus & oculatus Ovidius noſter libro primo Artis:

Nec tibi vitetur, quae priſcis ſparſa tabellis
Porticus, auctoris Livia nomen habet.

Hic fere fuit proprius harum porticuum ornatus: Athenis fuit celebris illa, quae prius dicta Πεισιανάκτειος: poſtea, à varietate picturarum parietibus incruſtatâ, ἡ Ποικίλη. Diogenes Laërtius in Zenone lib. VII. Ἀνακάμπτων δὲ ἐν τῇ Ποικίλῃ στοᾷ, τῇ καὶ Πεισιανακτείῳ καλουμένῃ, ἀπὸ δὲ τῆς γραφῆς τῆς Πολυγνώτου, Ποικίλῃ, διετίθετο τοὺς λόγους. Pinxit in eâ Polygnotus Marathoniam pugnam, ut obſervavimus in Æmilio Probo in Miltiade. *Namque huic Miltiadi, qui Athenas totamque Graeciam liberavit, talis honos tributus eſt in porticu, quae Poecile vocatur, cum pugna depingeretur Marathonia, ut in decem Praetorum numero prima ejus imago poneretur, iſque hortaretur milites proeliumque committeret.* Lege ſis Plutarchum in Cimone, Pauſaniae Attica, Ariſtidis Scholiaſtem. NEAP.

640. *Immenſae tecta fuiſſe domus.*] Purgandus

hic

Urbis opus domus una fuit: ſpatiumque tenebat,
Quo brevius muris oppida multa tenent.
Haec aequata ſolo eſt, nullo ſub crimine regni,
Sed quia luxuria viſa nocere ſua.
Suſtinuit tantas operum ſubvertere moles,
Totque ſuas heres perdere Caeſar opes.
Sic agitur cenſura, & ſic exempla parantur;
Cum vindex, alios quod monet, ipſe facit.

Nulla

hic locus à foriis Pauli Marſi & Antonii Fanenſis, ſed meo peniculo. Has aedes faciunt, quas in viâ ſacrâ habitavit Julius Caeſar, relictâ ſuburrâ: addunt, ab Auguſto poſtea dirutas, & in areâ porticum Liviam ab eodem exaedificatam. non video quo ſenſu, quo auctore haec effutiunt. Noſter hic agit de ſuperbâ illa domo Vedii Pollionis, quam defunctus Auguſto legavit. Dio Caſſius lib. LIV. Τοιοῦτος ὢν δή τις ὁ Πωλλίων ἐτελεύτησεν· ἄλλοις τε πολλοῖς πολλὰ, καὶ τῷ Αὐγούστῳ τοῦ τε κλήρου συχνὸν μέρος, καὶ τὸ Παυσίλυπον, τὸ χωρίον τὸ μεταξὺ τῆς τε Νέας πόλεως καὶ τῶν Ποτιόλων ὄν, καταλιπών· τῷ τε δήμῳ περικαλλές ἔργον οἰκοδομηθῆναι κελεύσας. ὁ οὖν Αὔγουστος τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐς ἔδαφος, προφάσει τῆς ἐκείνου κατασκευῆς, ὅπως μηδεὶς μνημόσυνον ἐν τῇ πόλει ἔχῃ, κατέβαλε, περιστῷον ᾠκοδομήσατο, καὶ οὐ τὸ ὄνομα τὸ τοῦ Πωλλίωνος, ἀλλὰ τὸ τῆς Λιουίας ἐπέγραψε· τοῦτο μὲν οὖν ὕστερον ἐποίησε. Ideo Suetonius lib. primo cap. XXIX. ubi enumerat Auguſti aedificia; *Quaedam*, inquit, *etiam opera ſub nomine alieno, nepotum ſcilicet & uxoris, fecit, ut porticum baſilicamque Lucii & Caji, item porticus Liviae & Octaviae, theatrumque Marcelli.* Dedicata haec Liviana anno Urbis DCCLXIV. Vide Dionem lib. XVI. NEAP. Jam Lipſius ad Tacit. I. Ann. 10. docuit ex Pollionis domo porticum factam: ex eo Donatus & alii.

640. *Tecta fuere domus.*] *Fuiſſe* meliores. & paulo ante *prime vire*, non *caro*, Urſini codex & unus Patavin. *ſacro* Erſurtanus. alius, *claro*. HEINS.

642. *Brevius.*] *Brevibus* Putean. *oppida lata* Petav.

643. *Sub crimine regni.*] *Diſcrimine regni* Putean. Heinſius conjecerat, *nullius crimine regni*, ſed nihil mutandum. dejecta eſt illa, non quia arcis ſpeciem praebebat, & ita affectati regni reum poſſet poſſeſſorem facere; ſed quia aliis exemplum luxuriae praebere poſſet. ita ſupra ✓ſ. 189. *Damnatus crimine regni.* de illa locutione *ſub crimine* vide ad Quinctil. Decl. CCCLXXIX. ſequenti hexametro mallem cum uno Heinſii codice, *ſubmittere moles*, quod convenientius deſtructioni non violentae, nec qualis in urbibus captis fieri ſolet, ſed quae fit opera fabrorum. ita Florus lib. I. cap. 9. de Valerio Poplicola. *Et ne ſpecie arcis offenderet, eminentes aedes ſuas in plana ſubmiſit.* eadem varietas apud Lucan. III. 436. ubi optimi codices,

Jam ne quis veſtrum dubitet ſubmittere ſilvas.

vulgo editur, *ſubvertere. inſtituit tantas* etiam Putean. alter. BURM.

646. *Totque ſuas heres.*] Τὸ *heres* noſtros Scholiaſtas induxit, ut de bonis Julii Caeſaris, quorum aditio ad Octavianum pertinebat, carmen exponerent: ac ſi lege cautum foret, ne Principi à privato hereditas aut legatum mandari poſſet. De Auguſto haec legimus in Suetonio cap. LXVI. Quoties ei aliquid relictum ex ignoti teſtamento, capere quidquam non ſuſtinuiſſe: at legata, vel partes hereditatum, à quibuscumque parentibus relicta ſibi, aut ſtatim liberis earum conceſſiſſe; aut, ſi pupillari aetate eſſent, die virilis togae vel nuptiarum cum incremento reſtituere conſueviſſe. O magnum Principem! NEAP.

647. *Sic agitur cenſura.*] Cenſor ergo per id tempus Auguſtus, quo domum Pollianam ſolo aequavit. Supputemus. Mors & legatum Vedii incidit in annum DCCXXXIX. M. Livio Druſo & L. Calpurnio Piſone Coſſ. Auguſto poſt reditum Syriae, qui fuit anno DCCXXXV. Praefectura morum cum Cenſoriâ poteſtate (notum, illum aeque Cenſoris nomen ac Dictaturam refugiſſe) ad quinquennium decreta. Dio Caſſius: Ἐπιμελητής τε τῶν τρόπων ἐς πέντε ἔτη προσκληθεὶς διεχειροτονήθη, καὶ τὴν ἐξουσίαν τὴν μὲν τῶν τιμητῶν ἐς τὸν αὐτὸν χρόνον, τὴν δὲ τῶν ὑπάτων, διὰ βίου ἔλαβεν. Clare ergo vides, anno legati Polliani populi moribus Caeſarem praefuiſſe. Sed ne te turbet idem Hiſtoricus ſupra praefato loco, cum de everſâ illâ domo & Livianâ porticu, Τοῦτο μὲν, inquit de Auguſto, οὖν ὕστερον ἐποίησε, ut putes in alium annum tranſlatam; cum ille Cenſoriâ poteſtate jam uti non poſſet. Scias, peracto eo quinquennio, à Senatu decennium aliud decretum. Hinc colligo, quod cenſum ter egerit. Suetonius lib. II. cap. 27. *Recepit & morum legumque regimen aeque perpetuum. Quo jure quamquam ſine cenſurae honore, cenſum tamen populi ter egit, primum ac tertium cum collegâ, medium ſolus.* Poteſtatem hanc ſecuti Principes non recuſarunt: eamque Domitianus recepit cum antiquo Cenſoris.

Nulla nota eſt veniente die, quam ducere poſſis.
Idibus invicto ſunt data templa Jovi.
Et jam Quinquatrus jubeor narrare minores.
Nunc ades ô coeptis, flava Minerva, meis.

Cur

ris nomine. Faſti Conſulares: IMP. CÆSAR DOMITIANVS AVGVSTVS P. M. TR. POT. XI. XII. COSS. XVI. CENS. P. P. P. Caſſius Noſter lib. LIII. *Τὴν γὰρ δὴ τιμητείαν ἔλαβον μὲν τινὲς καὶ τῶν αὐτοκρατόρων κατὰ τὸ ἀρχαῖον, ἔλαβε δὲ καὶ Δομιτιανὸς διὰ βίου· οὐ μέντοι καὶ νῦν ἔτι τοῦτο γίγνεται· τὸ γὰρ ἔργον αὐτῆς ἔχοντες, οὔτε αἱροῦνται ἐπ' αὐτὴν, οὔτε τὴν πρόσκλησιν αὐτῆς, πλὴν ἐν ταῖς ἀπογραφαῖς, κτῶνται.* Habes hîc quid ſub Commodo ad aevum Alexandri Severi obſervatum: quod tempus ad finem operis magnus hic vir ſibi vendicat; quod rebus, cum gererentur, interfuerit, &, uti geſtas viderat, memoriae mandarit. NEAP.

648. *Cum judex.*] *Vindex* Voſſ. prim. Farneſ. Maz. Zulich. & nonnulli alii. bene. ſic de eodem Auguſto, Triſt. v. Eleg. XI. ex veſtigiis veterum membranarum,

Eripuit cum me vindicis ira tibi.

lib. III. Eleg. VI.

Fortunamque meam metuens, non vindicis iram.

lib. II. Eleg. IX.

Quicquid id eſt, habui moderatam vindicis iram.

lib. III. Eleg. III.

Non gravior merito vindicis ira fuit.

Pont. I. Eleg. VII.

Judicium nobis igitur cum vindicis adſit.

HEINS. *Judex alios commonet, ipſe facit* Bernenſ.

649. *Nulla nota eſt veniente die, quam dicere poſſis.*] *Ducere* Voſſian. & decem alii libri veteres. Legendum puto, *quam ducere poſſim.* ſic apud Horatium IV. Od. II. *qua notam duxit niveus videri.* Propertius lib. I. Eleg. V.

Et timor informem ducet in ore notam.

Tibull. lib. I. Eleg. VI.

——— *& menſae ducat in orbe notam.*

Noſter Triſt. II.

Et tacitam menſae ducat in orbe notam.

Claudianus Bello Getico,

——— *excepti telis immane relatu*
Prodigium, miramque notam duxere futuri.

Noſter Epiſtola Acontii,

——— *veniſſe volubile malum,*
Verba ferens doctis inſidioſa notis.

ita ſcribendum, cum *doctis notis* illic legatur. *diſcere* Thuaneus. *dicere poſſim* in Zulichemiano & Mazariniano. HEINS.

650. *Invicto ſunt data templa Jovi.*] Adeo rara memoria, imo nulla hujus templi apud patres noſtros; ut credam, *invictum* pro epitheto hîc poſitum, non pro cognomine: ſub quo aedes revera ſacrata. Et bene meus codex perantiquus ſcribit *invictum* litterâ minuſculâ. Fit igitur hîc mentio de templo aut Jovis Sponſoris, aut Latialis. ſed hoc divinare eſt. NEAP.

651. *Et jam Quinquatrus.*] De majoribus diximus in Martio ſub finem: de minuſculis Varro lib. V. de L. L. *Quinquatrus minuſculae dictae Juniae Idus ab ſimilitudine majorum: quod tibicines tum feriati per urbem vagantur & conveniunt ad aedem Minervae.* Feſtus Pompejus: *Minuſculae Quinquatrus appellabantur Idus Juniae; quod is dies feſtus erat tibicinum, qui Minervam colebant.* Corrupte apud Plutarchum in libello *τῶν Κεφαλαίων* legitur: *Διὰ τί ταῖς Ἰανουαρίαις εἰδοῖς περιιέναι δέδοται τοῖς αὐληταῖς τὴν πόλιν ἐσθῆτας γυναικείας φοροῦντας;* omnino emenda, *διὰ τί ταῖς Ἰουνίαις εἰδοῖς.* In nemine reperimus tale quid celebratum menſe Januario. NEAP. *Quinquatrus minuſculae* Varroni, Feſto & Plutarcho in Quaeſtionibus Romanis dicuntur. De tibicinum perſonatorum diſcurſatione per urbem res etiam a Cenſorino tangitur cap. XII. Commentarii de Die Natali, ubi agit de muſica: *Nam niſi grata eſſet immortalibus diis, qui conſtant ex anima divina, profecto ludi ſcenici placandorum deum cauſſa inſtituti non eſſent: nec tibicen omnibus ſupplicationibus in ſacris aedibus adhiberetur; non cum tibicine triumphus ageretur; neu Apollini cithara, non Muſis tibiae ceteraque id genus eſſent attributa; non tibicinibus, per quos numina placantur, eſſet permiſſum aut ludos publice facere, aut veſci in Capitolio, aut Quinquatribus minuſculis, id eſt eidibus Juniis, urbem veſtitu quo vellent perſonatis temulentiſque pervagari.* diſtinctius aliquanto quam Varro, qui tamen docet, eos ad Minervae aedem conveniſſe, libro V. de L. L. *Quinquatrus minuſculae dictae Juniae eidos ab ſimilitudine majorum: quod tibicines tum feriati per urbem vagantur & conveniunt ad aedem Minervae.* Porro codices ſcripti omnes vetuſtiores, *Quinquatres minores*, non *quinquatrus*, exhibent. & fortaſſis vere. nam utrumque dicebatur. Cariſius libro primo: *Magiſtratus & magiſtrates invenimus, pugillares, primores, proceres, penates, Quirites, quinquatres.* Priſcianus libro VII. *Notandum, quod nomina ſemper pluralia quae in es deſi-*

Cur vagus incedit totâ tibicen in Urbe?
Quid ſibi perſonae, quid ſtola longa, volunt?
Sic ego: ſic poſitâ Tritonia cuſpide dixit.
Pace velim doctae verba referre Deae.

Tem-

deſinunt, quae ex ſe non habent ſingularia, genitivum in ium faciunt, ut vires virium, penates penatium, Quinquatres quinquatrium. Quinquatribus majoribus ancilia luſtrata fuiſſe diſcimus ex Cariſio pag. 62. Editionis Putſchianae. *Quinquatria* dicuntur hoc feſtum Suetonio vita Domitiani. etiam in Gloſſis antiquis, *Quinquatria*, *παννυχίζια.* ſic & Priſcianus libro VII. apud Diomeden libro primo perperam *Quinquatriae* pro *Quinquatres* ſcribitur. de maſculinis cum agat, quae ſingulari carent numero. *Optimates, pugillares, primores, proceres, peſteri, penates, Quirites, Quinquatriae, ſentes, lemures, ſales.* Ex quibus locis videtur poſſe colligi, *Quinquatres* ut maſculini, ſic faeminini generis *Quinquatrus* enunciatas fuiſſe, neutrius *Quiquatria. Quinquatrus* ſolum agnoſcit A. Gellius Noct. Atticar. libro II. cap. 21. ubi de eo vocabulo nonnihil differit. HEINS.

651. *Narrare minores.*] Ita in Panathenaeis apud Athenienſes lego majora & minora: ſed haec non agnoſcit Scholiaſtes Ariſtophanis; quod miror. ad hunc,

Καὶ σοὶ τὰ μεγάλ' ἡμεῖς Παναθήναι' ἄξομεν,

iſta notat: *Οὐχ ὡς καὶ μικρῶν ὄντων τοῦτο φησὶν, ἀλλ' αὔξων τὴν χάριν.* Iterum miror. nam clare Harpocration: *Διττὰ Παναθήναια ἤγετο Ἀθήνησι, τὰ μὲν καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν, τὰ δὲ διὰ πενταετηρίδος, ἅπερ καὶ μεγάλα ἐκάλουν.* Anonymus in argumento Midianae Demoſthenis: *Διάφοροι παρ' Ἀθηναίοις ἤγοντο ἑορταὶ, ἐν αἷς ἦν τὰ Παναθήναια, ἅπερ ἦν διπλᾶ, μικρά τε καὶ μεγάλα· καὶ τὰ μὲν μεγάλα κατὰ πενταετηρίδα ἐτελεῖτο· τὰ δὲ μικρὰ, κατὰ τριετηρίδα.* Lis haec ambigua ſcriptorum, an annua fuerint minora, an triennalia, aliis linquo: ſatis ſuperque evagatus ſum extra meas oleas. NEAPOL.

654. *Quid toga longa volunt?*] Hac lectione quid melius poteſt eſſe aut certius? & optimus quidam hiſtoriae Romanae vindex pol adulterat, qui ſic legit, *quid ſtola longa*; ne forte abiret à Plutarcho. cujus iſta: *Ἐτύγχανον δὲ οἱ πολλοὶ διὰ τὴν παννυχίδα καὶ τὸν πότον ἐν ἐσθῆσιν ἀνθιναῖς καὶ γυναικείαις ὄντες· ὡς οὖν ἐπείσθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων καὶ διηλλάγησαν, ἐνομίσθη ὁμιλεῖν ἐκείνην ἔτους ἀμπεχομένους, σοβεῖν διὰ τῆς πόλεως.* *Stola* viſum igitur illi rectius quam *toga*: quae virorum, inquit, propria. Stola ſane veſtis matronalis, cur negem, teſte Vulpiano in L. Veſtis. D. De auro & arg. leg. *Mulîebria ſunt*, inquit, *quae matris familias cauſſâ comparata ſunt, quibus vir non facile uti poteſt, veluti ſtolae, pallia, tunicae.* Ita eſt. Sed & toga etiam antiquitus veſtis feminea. Varro de Vitâ P. R. *Praeterea quoque in lecto togas ante habebant: ea enim olim fuit commune veſtimentum; & diurnum, & nocturnum, & muliebre, & virile.* Cur ergo, indignante omni membranâ, emendem ſcripturam, quae feliciter defendi poteſt? imo *longam* addidit, ut has matronales adſignificaret: nam viriles haud erant trans crura prodigae; muliebres ad talos usque demiſſae. NEAPOL. *Stola* Zulich. Mazarinian. opt. Patav. Voſſian. duo Farneſiani; probe. quomodo ſcribendum Pigius quoque viderat in Annalibus ad An. U. C. CCCCXLII. fruſtra ergo illuſt. Neapolis eam lectionem in antiquis libris negat occurrere. *Stola* veſtis iam virorum quam mulierum apud Graecos. diſtincta tamen, ut opinor. Nam Herodotus lib. IV. apud Sauromatas notat ſtolam viris mulieribusque communem fuiſſe. certe apud Romanos ſolis mulieribus erat in uſu. Quare Plutarchus Problematis Romanis in hac hiſtoria *ἐσθῆτας γυναικείας* pro ſtolis dixit. & Val. Maximus lib. II. cap. 5. *varia veſte velatas* deſcribit. Plutarchus ibidem, *ἐτύγχανον δὲ οἱ πολλοὶ διὰ τὴν παννυχίδα καὶ τὸν πότον ἐν ἐσθῆσιν ἀνθιναῖς καὶ γυναικείαις ὄντες.* apud Macedonas ſtola purpureae uſus, illis, qui intimae apud reges eſſet admiſſionis. unde *purpurati* dicti. ſic Alexander Syriae rex, Antiochi Epiphanae filius, ſtolam purpuream & coronam aurcam Jonathae Judaeorum duci munus mittit: rem narrat fuſius Joſephus, qui & Epiſtolam à rege Jonathae miſſam operi inſeruit. in qua prae ceteris, *ἀπέσταλκα δὲ σοὶ δωρεὰς στολὴν πορφυρᾶν καὶ στέφανον χρύσεον.* Stola igitur veſtis tam virorum quam mulierum apud quasdam nationes, ſed & tibicinum aut citharoedorum. Ælianus. lib. III. cap. 43. *Ποικίλης ἱστορίας*, de citharoedo à Sybaritis occiſo, *Φοβηθεὶς ὁ κιθαρῳδὸς σὺν αὐτῇ στολῇ κατέφυγεν εἰς τῆς Ἥρας βωμόν.* Halicarnaſſaeus lib. II. *Ῥωμαίων δὲ τῶν αὐθιγενῶν οὔτε μητραγυρτῶν τις, οὔτε καταυλούμενος πορεύεται διὰ τῆς πόλεως, ποικίλην ἐνδεδυκὼς στολὴν, ὄτε ὀργιάζων τὴν θεὸν τοῖς Φρυγίοις ὀργιασμοῖς.* Vide Nonium in *Stola*. HEINS.

656. *Poſſem utinam doctae verba referre deae.*] *Pactae deae* plurimi veterum. Probe Vaticanus unus, *Pace velim doctae verba referre Deae.* Met. VII. 709.

—— *liceat mihi vera referre*
Pace Deae.

ſic Triſt. v. Eleg. XII.

Pace novem veſtra liceat dixiſſe ſorores.

Senec. Troad.

Pace dixiſſe hoc tuo Argiva tellus liceat.

ita

Digitized by Google

Temporibus veterum tibicinis uſus avorum
Magnus, & in magno ſemper honore fuit.
Cantabat fanis, cantabat tibia ludis:
Cantabat moeſtis tibia funeribus.
Dulcis erat mercede labor: tempusque ſecutum,
Quod ſubito Grajae frangeret artis opus.
Adde quod Ædilis, pompam qui funeris irent,
Artifices ſolos juſſerat eſſe decem.
Exſilio mutant Urbem, Tiburque recedunt:
(Exſilium quodam tempore Tibur erat:)

Quae-

ita frequenter praeſtantiſſimi ſcriptores. quid ſi dederit tamen hic nobis Naſo, *Poſſe velim.* Heins. Vid. ad Petron. cap. 11. *placitae* Pembroc. *caſtae* Moreti.

659. *Cantabat fanis.*] Vetus inſcriptio:

TIBICINES ROMANI
QVI SACRIS
PVBLICIS PRÆST. SVNT.

Spondaulas intelligit M. Victorinus de Spondeo: *Dictus à tractu cantus, qui per longas tibias in templis à ſupplicantibus editur: unde ſpondaulae appellantur, qui hujusmodi tibias inflare conſueverunt.* Neapol.

660. *Moeſtis tibia funeribus.*] Uberrime & optime de hoc more jam viri docti: addo hos τυμβαύλας dici à Dione Chryſoſtomo Oratione xlix. Ἔφη δέ τις τῶν ὀλίγῳ πρότερον φιλοσόφων· οὐ φαῦλον, τὸν Ἰσμηνίαν τοῦτο μάλιστα ἀγανακτεῖν, τὸ καλεῖσθαι αὐλητὰς τοὺς τυμβαύλας. Ad verbum expreſſit Apulejus primo Florid. cum eosdem vocavit *monumentarios ceraulas*, uſitatà voculà auctori: quae reſtituenda in eodem, in libello de Deo Socratis. haec ille de ſacris barbaricis: *Barbara autem gaudent ſtrepitu Cymbaliſtarum, Tympaniſtarum & Choraulorum.* Lege omnino, *Ceraularum.* Neap.

661. *Tempusque ſecutum.*] Fuit annus urbis cccxli. M. Valerio & P. Decio Coſſ. Per id tempus collegium tibicinum prohibitum à Cenſoribus Appio Claudio & C. Plautio in aede Jovis veſci. *Quod traditum*, inquit Livius, *antiquitus erat.* & Valerius: *Quondam vetiti in aede Jovis, quod priſco more factitarunt, veſci.* Sed haud haec prima cauſſa urbici diſceſſus; alia praeceſſerat, quae ſequitur. Neapol.

662. *Gratae frangeret artis opes.*] *Grajae* optimus Patav. prim. Farneſ. Mazar. Arond. aliique nonnulli. & recte. quod ex ſtolae uſu praeter morem Romanum liquet. de quo ſupra. *artis opus* etiam Urſini, optimus Patavinus & quatuor alii. ſic lib. 1. 268.

Ipſe meae movi callidus artis opus.

ubi male *opem* ſubſtituunt libri quidam. Heins.

663. *Adde quod Ædilis.*] Huic ſcilicet honori ſublato, eumdem Appium Claudium eâ tempeſtate, quâ Ædilitatem agebat (exercuit hanc anno cdxi. cum P. Cornelio Arvinâ) tibicines damnoſo quodam edicto irritaſſe, quo ſumptus funebres coarctavit & in duodecim tabulas praeſcriptum reduxit: ſtatuitque, ne quis plures quam decem ex iis in exequiis adhiberet. Hinc ſcriptor de Viris Illuſtribus, *epulandi decantandique jus tibicinibus ademiſſe* unum Claudium, refert cap. xxxiv. Vinandus Pighius inter hoc & ſuperius diſtichum multa deſiderari cenſet: quibus Poëta cecinit praecipuam cauſſam, quare exſulatum tibicines ſponte abierint. fallitur: quid enim haec ſignificant, *Dulcis erat mercede labor?* ac ſi diceret, Praemium antiquitus levaſſe laborem. quod praemium? niſi jus veſcendi in aede Jovis, quod poſtea illis ereptum. Quae expoſitio ſi Pighio non ſedet; & ſuſpicatur intelligenda de numero tibicinum coarctato; ſuperflua ſane iſta: *Adde quod Ædilis.* Supponendum igitur, ac ſi duo iſta carmina non eſſent: nam hic numerus diminutus jus ademtum praeceſſerat. Quid aliud ſibi vult τὸ *juſſerat?* Bene jam ſequitur, *Exſilio mutant urbem.* Nec mutilus eſt ullo modo ſenſus. Neapol. Magni nominis Jctus Jacobus Gothofr. ad Leg. xii. Tabular. Tabulae decimae inſeruit hanc legis Decemviralis partem, *Tribus Ricinis, & decem Tibicinibus foris efferre jus eſto.* & ex Cicer. ii. de Leg. cap. 23. probavit hoc de decem tibicinibus fuiſſe lege xii. Tabularum ſancitum. ideoque hoc diſtichon ita conſtituit,

Adde quod edictis, pompa qui funeris irent,
Artifices ſolos jus erat eſſe decem.

quae deinde in notis pag. 253. adſtruit. cui ne ſubſcribamus facit, quod numquam *edicti* nomen legibus tribui xii. Tabularum legerim, neque ille probet, niſi quod Plinium lib. 11. 37. *interdictum* xii. Tabular. dixerit, quod apud eum reperire nondum potui. quare ſi jam lectio ejus placeret,

non

Digitized by Google

Quaeritur in ſcenâ cava tibia; quaeritur aris:
Ducit ſupremos naenia nulla toros.
Servierat quidam, quantolibet ordine dignus;
Tibure: ſed longo tempore liber erat.
Rure dapes parat ille ſuo; turbamque canoram
Convocat. ad feſtas convenit illa dapes.
Nox erat; & vinis oculique animique natabant:
Cum praecompoſito nuntius ore venit.
Atque ita, Quid ceſſas convivia ſolvere? dixit:
Auctor vindictae jam venit, ecce, tuae.

Nec

non de lege XII. Tabularum intelligi poſſet, cum illa lata fuerit A. V. C. 302. neque hoc offendiſſe tibicines umquam legatur; ſed edictum magiſtratus alicujus, qui legis hanc partem male obſervatam revocaverit & exercuerit: quem Pighius Ap. Claudium Ædilem Curulem A. V. C. CCCCXL. (male Neapol. CCCCXI. vitio operarum) fuiſſe cenſet. quod ſi verum ſit, & *Ædilis* retineri poteſt, ſed cum haec omnia ſint incerta, & Ovidio conſtiterit ratio horum omnium, tutius eſt MSS. codices ſequi, quam docte delirare. vide etiam Pigh. Aur. I. 1. pag. 361. BURM.

663. *Pompa qui funeris irent.*] *Pompam* veterrimus Urſini & Strozzae codex. venuſte. ſic *exequias ire*, de quo dixi Amor. lib. II. Eleg. VI. *Pompa funeris*, ut apud Apulejum II. Metam. *Pompa funeris publice ductabatur per forum.* Quintil. Declam. CXXIX *Ducatur ingens funeris pompa.* Sed forte dederit Naſo, *pompae*, ut ipſi tibicines dicantur *pompae*. HEINS.

664. *Artifices ſolos.*] Ii pariter & Graecis τεχνῖται: commune nomen muſicis, thymelicis & hiſtrionibus. NEAPOL.

665. *Exſilio mutant urbem.*] Sed αὐτομάτως. Livius lib. III. *Tibur uno agmine abierunt: adeo ut nemo in urbe eſſet qui ſacris praecineret.* Valerius: *Tibur irati ſe contulerunt.* NEAP.

666. *Quodam tempore Tibur erat.*] Queritur hîc aperte de ſuo, quod tam diſtans ab urbe Româ. Similem dolorem expreſſit Ruffino libro Pontico I.

Quid referam veteres Romanae gentis, apud quos
Exſilium tellus ultima Tibur erat?

NEAPOL.

667 *Quaeritur in ſcena.*] Baburrus ille Marſi legit, *Quaeritur in coenâ.* Ad quae? *Tibicines*, inquit, *poſtquam abierunt, quaerebantur in conviviis; & non inveniebantur.* Demus, ſodes, perbello Grammatico perbellum bolum: ſitque παπαπάππαξ Strepſiadis Ariſtophanei. NEAPOL. *In coena* etiam Demſterus ad Roſin. lib. III. cap. 31.

668. *Nulla toros.*] *Choros* multi veterum. HEINS. *Ducere* quidem *choros* recte dicitur, & paſſim occurrit. vid. Heinſ. ad Claud. praef. lib. II. de Rapt. yſ. 52. ſed cum *ſupremos* & *naenia* addantur, oſtendendum erat ſaltatum in funeris pompa fuiſſe, & Praeficas choros egiſſe, quod non puto. ſed Praeficas & tibicines in pompa funerea praeiiſſe feretrum, in quo cadaver; quare retineo *toros*, & de lectis, in quibus mortui efferebantur, intelligo. de quibus obvia omnia. vide ad Petron. cap. XLII. & Heinſium ipſum ad II. Amor. XIV. 39. unus Vaticanus habebat, *ducit funereos naenia nulla toros. ducit ſupremos* Bononienſ. BURM

669. *Servierat quidam.*] Sic duo Vaticani. ſequor. CIOFAN. Duo Vaticani, *Servierat quidam.* Ergo jam erat libertus: ſic ordo poſtulat. nam ad quid illa? *Longo tempore liber erat.* Plutarchus: Ἀνὴρ ἀπελεύθερος κρύφα τοῖς ἄρχουσιν ἐπηγγείλατο κατάξειν αὐτούς. Livius vult reſtitutos Legatorum operâ: *Legatos, inquit, Tibur miſerunt, ut darent operam, ut hi homines Romanis reſtituerentur Tiburtini benigne polliciti, primum accitos in curiam, hortati ſunt ut reverterentur Romam: poſtquam perpelli nequibant, conſilio haud abhorrente ab ingeniis hominum eos aggrediuntur. Die feſto alii alios per ſpeciem celebrandarum cantu epularum cauſſâ invitant: & vino, cujus avidum ferme genus eſt, oneratos ſopiunt; atque ita in plauſtra ſomno victos conjiciunt ac Romam deportant: nec prius ſenſere, quam plauſtris in foro relictis, plenos crapulae eos lux oppreſſit. Tunc concurſus populi factus; impetratoque ut manerent, datum, ut triduum quotannis ornati cum cantu, atque hac, quae nunc ſolemnis eſt, licentiâ per urbem vagarentur: reſtitutumque in aede veſcendi jus iis, qui ſacris praecinerent.* Triduum ait eis licitum fuiſſe tali habitu per Urbem uti. Falſo Plutarchus ſupra ſcripſit, τὴν ἡμέραν ἐκείνην. NEAPOL. *Servus erat* plurimi.

672. *Convenit illa dapes.*] *Convocat* unus Mediceus. unde Heinſius faciebat, *convolat*, quod egregie aviditatem Tibicinum, qui genio libentiſſime indulgent, oſtendit. hinc & adagio notati, *Tibicinam vitam vivere.* ſic ſupr. 343. *Convolat omnis turba.* BURM.

674. *Nuntius ore venit.*] De hac re ſimulatâ haec

Nec mora; convivae valido titubantia vino
  Membra movent: dubii ſtantque labantque pedes.
At dominus, Diſcedite, ait. plauſtroque morantes
  Suſtulit. in plauſtro ſirpea lata fuit.
Adliciunt ſomnos tempus, motusque, merumque;
  Potaque ſe Tibur turba redire putat.
Jamque per Eſquilias Romanam intraverat urbem;
  Et mane in medio plauſtra fuêre Foro.

Plau-

quoque Plutarchus retulit: Εἶτα ἐξαίφνης ὁ ἄνθρωπος ἐμβαλὼν λόγον εἰς τὸν πάτρωνα ἐπιόντος αὐτῷ, καὶ ταραττόμενος, συνέπεισε τοὺς αὐλητὰς ἀναβάντας ἐφ' ἁμάξας δέῤῥεσι κύκλῳ περικαλυπτομένας, εἰς τὸ Τίβουρι κομίζεσθαι. τοῦτο δ' ἦν ἀπάτη. Neap.

675. *Quid ceſſas convivas ſolvere.*] *Convivia* cum Urſini, Mazar. Zulich. Laeti, opt. Patav. ſex aliis. Heins.

676. *Auctor vindictae jam venit ille ſuae.*] Sic omnes libri ſcripti. *Vindicta* autem, ut ait Boëtius in Topica Cicer. *eſt virgula quaedam, quam lictor manumittendi ſervi capiti imponens, eundem ſervum in libertatem vindicabat, dicens quaedam verba ſolemnia: atque ideo illa virgula vindicta vocabatur.* Aliter Livius lib. II. ex quo haec ſumpſit Epitomarum illius auctor: *Servo indici, cui Vindici nomen fuit, libertatem dedit. ex cujus nomine vindicta eſt appellata.* Perſius:

Vindicta poſtquam meus à Praetore receſſi.

Dicitur & eidem feſtuca:

Non in feſtuca, lictor quam geſtat inani.

Plautus in Milite glorioſo:

Quid ea? ingenua, an feſtuca facta, ſerva, an libera eſt?

Ciofan. Inſtrumentum hîc pro libertate. Βενδίκτα ἡ ῥάβδος, inquiunt Graeci Juriſconſulti; quâ ſupra ſervi caput impoſitâ à Praetore manumittebatur. Neap. *Jam venit ecce tuae* meliores. vel, *nam venit.* ſic Rem. Am. x. ℣ſ. 73.

Publicus aſſertor dominis oppreſſa levabo
  Pectora. vindictae quisque favet ſuae.

vidit ita legendum eſſe quoque Pighius ad A. V. C. CCCCXLII. & paulo ante, *Servierat.* qua in re aſſentientes habet vetuſtos codices. Ceterum paulo aliter hanc hiſtoriam narrant Livius libro IX. cap. 30. Val. Maximus lib. II. cap. 5. & Plutarchus in Problematis Romanis. Heins. *Victor vindictae* duo ſcripti & Gryph. Editio.

680. *Scirpea lata fuit.*] Scaliger cenſebat recipiendum, quod olim legebatur, *ſcirpea matta fuit.* Dan. Heins. Lego, *Sirpea lata fuit. Sirpare* veteribus pro colligare, Graecis πλέκειν. Ergo *ſirpea* colligatum τὸ πλέγμα. Tegiticula igitur quaedam è vimine contexta circa plauſtrum erat (hoc ſupra Plutarchus facit pellibus circumquaque contectum) ſudibus munita, ut expanderetur, ne aliquid decideret. *Capſum* Latinis. Iſidorus: *Capſum, carruca undique contexta.* Hinc hujusmodi capſa à πλέκειν, Graecis πλέγμα. Heſychius: Πείρινθος, πλέγμα τὸ ἐπὶ τῆς ἁμάξης τὸ πλινθίον τὸ ἐπιτιθέμενον τῇ ἁμάξῃ τετράγωνον. Euſtathius: Πείρινθα, exponit πλινθίον ἐπὶ τῆς ἁμάξης, ἐν ᾧ τὰ φορτία ἐπιτίθενται, ἐκ ῥιπῶν πλεκόμενον. Docet idem, id eſſe κάνναθρον apud Xenophontem. Neap. *Sirpea lata* habent tres antiqui. duo, *ſirpea nata.* multi, *ſcirpea nata.* Thuani, *natta.* Gryphianae editionis margo, *ſcirpea larva.* Scaliger & Muretus *matta* conjiciunt. ut Laeti codex & unus Vatic. Salmaſius ad Solinum & Hiſtoriam Auguſtam, & qui Salmaſii ſcrinia compilavit, Neapolis, *ſirpea lata.* ut *ſirpea* ſit ſubſtantivum. quod neſcio an alibi occurrat. Certe vox *mattae* non eſt in uſu Latinis, niſi ſcriptoribus poſteriorum temporum. Plutarchus ἁμάξας δέῤῥεσι κύκλῳ περικαλυπτομένας vocat, qui in omnibus fere hujus hiſtoriae cum Naſone conſentit. quare fuit cum *Scortea* legendum putarem. opinor tamen nunc a Naſonis manu eſſe, *ſcirpea ſtrata fuit.* quid ſit *ſcirpea* Varro docebit. lib. IV. de L. L. *de his quae jumenta ducunt ſcirpea, quae virgis ſirpatur, id eſt colligando implicatur, in qua ſtercus aliudve quid evehitur.* idem quid *plauſtrum* ſit ibidem docet. Plauſtrum quod ex omni parte palam eſt. *quae in eo vehuntur, quod perlucent, lapides, aſſeres, lignum.* atque ita differre plauſtrum a *tragula, ſcirpea, vehiculo, arcerra,* ibidem demonſtrat, quod illa eſſent tectiora. Juſtinus libro XLIII. cap. 4. *Plures ſcirpeis latentes frondibusque ſupertectes* (malim *ſuperjectis*) *induci vehiculis jubet.* & mox, *Latentes de ſcirpeis protrahantur.* ſic ſcripti meliores. *Scirpea* igitur plauſtro inſternenda fuit. ne vectores eſſent conſpicui, & ut commodius ſterterent. *ſcirpea ſtrata*, quomodo in Legibus XII. tab. *arceram ſternere. Si nolet, arceram ne ſternito.* Quod Gellus libro XX. cap. I. ſic interpretatur: *Arcera vocabatur plauſtrum tectum undique & munitum, quaſi arca quaedam magna, veſtimentis inſtrata. qua nimis aegri aut ſenes portari ſolebant.* plura illic idem Gellius ad rem. Iſidorus Originum libro XX. cap. II.

Digitized by Google

Plautius, ut poſſent ſpecie numeroque Senatum
Fallere, perſonis imperat ora tegi.
Admiſcetque alios: &, ut hunc tibicina coetum
Augeat, in longis veſtibus ire jubet.
Sic reduces bene poſſe tegi: ne forte notentur
Contra collegae juſſa rediſſe ſui.
Res placuit: cultuque novo libet Idibus uti;
Et canere ad veteres verba jocoſa modos.

Haec

II. de lecticis. *Stratus a ſternendo dictus, in eis ſolis antiqui ad dormiendum cubabant, nondum laneis ſtramentis repertis.* hoc igitur vult Naſo, ſcirpeam in plauſtro ſtragulae veſtis loco fuiſſe inſtratam. poſtea & lecticas inſternebant ſtragulis plumeis, hinc Juvenali Satyra prima, *Vehatur penſilibus plumis*; ubi Schol. *lectica plumis ſtrata.* Papias, *Baſterna vehiculum eſt itineris, mollibus ſtramentis compoſita, quaſi Veſterna*, Gloſſarium Mſ. *Baſternae dicuntur quaedam matronarum in itinere vehicula, quae deſuper cooperta, & mollioribus ſtramentis compoſita a duobus equis trahuntur.* Paria fere & Iſidorus de *Baſterna* Originum libro XII. cap. 12. Heins.

681. *Alliciunt.*] *Allicuit* Putean.

682. *Turba redire putat.*] *Putant* unus liber. Heins *Laetaque* alter Petav. & Mazar. *totaque ſe* plurimi ſcripti.

685 *Claudius ut poſſet.*] Variant & ſcripti, & cuſi. in quibusdam, *Callidus ut poſſet*; in aliis, *Cautius ut poſſet.* Sed mihi iſtorum ullus nec probus, nec fidus; & Pighio adſentior, qui ſcribit, *Plautius ut poſſet.* Hic collega fuit Appii Claudii, ut diximus: quem veriſimile operam dediſſe, ut tibicines levatis gravaminibus in integrum reſtituerentur; non Appium Claudium, qui tibicines non ſemel offenderat, quidpiam illis indulſiſſe. Adverte obiter, Naſonem hic facere unum è Cenſoribus auctorem reditus; cum Livius ſcribat, *Ejus rei religio tenuit Senatum, Legatosque Tibur miſerunt, ut darent operam, ut hi homines reſtituerentur.* Neap. *Callidus ut poſſet ſpecie numeroque Senatum Fallere.* Ita libri ſcripti, quos videre mihi contigit, conſtanter. Editiones nonnullae, *Claudius.* quomodo manu recentiori erat ſcriptum in Urſini libro & in codice Pomponii Laeti pro diverſa lectione. Mazarin. *Calidus.* libri veteres Neapolis, *Cautius.* quare is Pighio aſſentitur lib. I. Annal. corrigenti *Plautius.* A. V. C. CDXLII. de lectione *Cautius* Neapolis non ſua, ſed Pighii fide uſus eſt. cujus emendationem amplector. Idem *poſſent*, pro *poſſet*, reponit, & pro *Senatum*, *Sanatum*. feliciter. vide Feſtum in *Sanates. Sanatum* & meminit Gellius ex XII. Tabulis lib. XVI. cap. 10. Urſini tamen codex, prim. Med. & quatuor alii, *Senatus.* Maz. Zulich. opt. Patav. prim. Farneſ. Arondel. *Paratus.* Pighii emendationem rejicit Voſſius Grammatici operis lib. II. cap. 17. quod *Sanates* tanquam *ſanatae mentis* Feſto dicantur. atque ita prima repugnet ſyllaba. ſed quid ſi nugatus ſit Feſtus? certo *τὸ Senatum* ferri non poteſt. quanquam enim Livius, Val. Maximus ac Plutarchus in nonnullis à ſe invicem hic diſſentiant, in eo tamen conveniunt, quod tibicines repetitos à Tiburtibns per Senatum Romanum aſſeverent. ut opus non fuerit Senatum falli. Heins. *Ut poſſit* etiam tres, & verſu ſeq. Putean. *ora tegant.* forte, *ut poſſint. Numeroque deorum* Putean. an perſonati deorum figuram geſſerunt?

688. *In longis veſtibus eſſe jubet.*] Sic veteres libri. vere. male aliter in quibusdam excuſis. Ciof. *Ire* Gryphius & duo veteres. recte. & mox, *rediſſe*, pro *redire*, meliores. niſi quod codex Urſini, *venire.* Heins.

689. *Reduces.*] *Reducem* unus Heinſii, ut *totum* intelligat. *ne forte putentur* alius.

690. *Contra Collegae.*] Appii Claudii. Neap.

690. *Juſſa rediſſe ſui.*] Hoc placuit Plautio; ne populus haud unanimi amborum conſenſu in urbem reſtitutos animadverteret: non quod uni eorum pſephiſmata collegae reſcindere poteſtas ademta. Paſſim videmus, ut Cenſornm alter è Senatu aliquem ejiciat, retineat alter: tribu alter moveat, vetet alter. exemplum in Livio lib. XL. ſub finem: *Cenſores fideli concordiâ Senatum legerunt. Princeps lectus eſt ipſe M. Æmilius Lepidus Pontifex Maximus; tres ejecti de Senatu: retinuit quosdam Lepidus à collegâ praeteritos.* Hinc quorumdam Cenſorum concordia pro re ſingulari notata ab Hiſtoricis: ut illa Q. Fulvii Flacci & L. Poſtumii Albini. de quâ idem lib. XLII. ſub initium: *Concors & è Republicâ Cenſura fuit: omnes, quos Senatu moverunt, quibusque equos ademerunt, aerarios fecerunt, & tribu moverunt: neque ab altero notatum alter probavit.* Neap.

691. *Libet Idibus uti.*] Malo, *libet*, cum Hamburgenſi. vel, *juvat*, cum Oxon. & uno Vatic. Heins. *Placet* alius Vaticanus.

Digitized by Google

Haec ubi perdocuit, Supereſt mihi diſcere, dixi,
Cur ſit Quinquatrus illa vocata dies.
Martius, inquit, agit tali mea nomine feſta:
Eſtque ſub inventis haec quoque turba meis.
Prima terebrato per rara foramina buxo,
Ut daret effeci tibia longa ſonos.
Vox placuit: liquidis faciem referentibus undis
Vidi virgineas intumuiſſe genas. .
Ars mihi non tanti eſt; valeas, mea tibia, dixit.
Excipit abjectam ceſpite ripa ſuo.
Inventam Satyrus primum miratur: at uſum
Neſcit, & inflatam ſentit habere ſonum.

Et

693. *Perdocuit.*] *Monſtravit* Moreti. *dicere* Putean. & ſex alii. *quaerere* duo.

695. *Habet tali mea nomine feſta.*] *Agit* meliores. quidam, *ait.* proxime verum. Met. XI. 95.

——— *feſtum genialiter egit*
Per bis quinque dies.

Heins. *Habet tali ſua nomina feſto* Patavin. *habet* Bernenſ.

697. *Rara.*] *Pauca* Laeti codex.

700. *Vidi & virgineas.*] Delent meliores τὸ &. Heins.

701. *Ars mihi non tanti eſt; valeas, mea tibia, dixit.*] Voſſ. & duo alii cum Naugeriano, *valeas, ars optima, dixi.* & tum legam, *Ars mihi non tanti es, cava tibia, dixi.* prim. Bonon. ut artem alloquatur, quomodo Phocas Grammaticus: *Ars mea multorum & quos ſecula priſca tulerunt, Sed nova te brevitas aſſerit eſſe meam.* Heins.

701. *Valeas, mea tibia, dixi.*] Nil aliud hîc *valeas*, quam Graecum ἔῤῥε, ſeu ἀπέῤῥε: quod uſurpatum à Melanippide in hoc etiam Palladis dicto: Τὰ μὲν Ἀθάναιν ὄργανα ἔῤῥιψέ τε ἱερᾶς ἀπὸ χειρὸς, εἶπέ τε, ἔῤῥετε αἴσχεα σώματι λύμα· ἐμὲ δ᾽ ἐγὼ κακότητι δίδωμι. Neapol.

702. *Excipit abjectam.*] *Ejectam* Putean. Douzae Excerpta. hoc eſt, aqua ejectam. lib. II. de Campo Martio:

Qui tamen ejectâ ſi forte tenebitur undâ.

mox, *at uſum*, non &, Laeti codex. probe. Heins.

703. *Inventam Satyrus.*] Pro Marſyâ fuit ex his unus. Noſter in Metamorphoſi de iis, qui luxerunt ejus mortem: *Et Satyri*, inquit, *fratres.* Hyginus: *Quas tibias Marſyas Oeagri filius paſtor, unus ex Satyris, invenit: quibus aſſidue commeletando ſonum ſuaviorem in dies faciebat, adeo ut Apollinem ad citharae cantum provocaret.* Sic non mirum ut ſcribat Fulgentius, cum pictum cum caudâ porcinâ: quâ formâ ficta & omnis Satyrorum κέρκος. Neapol.

704. *Afflatam ſenſit habere ſonum.*] Inde doctior, geminas tibias inflavit. Primus fiſtulam, πολυκάλαμον, ſive σύριγγα, inveniſſe dicitur; capiſtrum etiam, quo tibicines os ſibi ſubſtringebant. de quo Scholiaſtes Ariſtophanis & alii. Neap.

704. *Afflatam ſentit habere ſonum.*] *Inflatam* rectius Mazar. Zulich. Arond. Laeti & ſex alii. nonnulli, *efflatum*, vel *efflatam*; fruſtra. lib. IV. *Furioſaque tibia flatur.* &, *Inflexo Berecynthia tibia cornu Flabit.* lib. XI. Met. *Inflato Berecynthia tibia cornu.* A. Gellius lib. XV. cap. 17. *Alcibiades traditur ſibi tibias cum ad os adhibuiſſet inflaſſetque, abjeciſſe.* Emenda Propertium lib. III. Eleg. III.

Nec tibi ſit rauco praetoria claſſica cornu
Flare, nec Aonium cingere Marte nemus.

ubi perperam *Flere* nunc circumfertur. quod & Janum Douzam video deprehendiſſe. Apulej. Met. V. *Jubet citharam loqui, Pſallitur, tibias flari, ſonatur, choros canere, cantatur.* ita ſcribo. *tibias agere* nunc legitur. Scaliger tamen ad Manilium, *lugere.* vide Feſtum in eo verbo, & Salmaſ. in Solinum. idem Apulejus libro VI. *Scena ibi ſic concinnata, ut Muſae quidem chorum canerent, tibias inflaret Satyrus, & Paniſcus ad citharam diceret.* qui locus adhuc mendoſus. forte, *tibiasve inflarent, Satyrus & Paniſcus ad fiſtulam adicerent. tibiae* enim Muſarum. idem in Floridis libro I. *Non intelligens ſe deridiculo haberi, priusquam tibias cciperet inflare.* apud Sidonium Apollinarem Panegyrico Majoriani, *Ad biforem reboat nec tibia flatum.* Claud. Conſ. Mallii,

——— *cui tibia flatu,*
Cui plectro pulſanda chelys.

Varro Trihoelite,

Priusquam in orcheſtra pithaulus inflet tibias.
Heins.

705. Et

Digitized by Google

Et modo dimittit digitis, modo concipit auras:
 Jamque inter Nymphas arte ſuperbus erat.
Provocat & Phoebum. Phoebo ſuperante pependit:
 Caeſa receſſerunt à cute membra ſuâ.
Sum tamen inventrix auctorque ego carminis hujus.
 Hoc eſt cur noſtros ars colat iſta dies.
Tertia lux veniat, quâ tu Dodoni Thyene,
 Stabis Agenorei fronte videnda bovis.
Haec eſt illa dies, quâ tu purgamina Veſtae,
 Tibri, per Etruſcas in mare mittis aquas.
Si qua fides ventis; Zephyro date carbaſa, nautae:
 Cras veniet veſtris ille ſecundus aquis.

At

705. *Et modo dimittit digitos.*] *Digitis* Naugerii Mazar. Zulich. Urſini, Arond. opt. Patav. & ſex alii. vere. Elegans eſt deſcriptio tibiam inflantis apud Paulinum Natali nono Felicis:

Ut citharis modulans unius verbere plectri
Diſſona fila movens: reliqui perflantia textis
Labra terit calamis, licet unum carmen ab uno
Ore ferat, non una ſonat, varieique magiſtra
Temperat ante ſonos; arguta foramina flatu
Mobilibusque regit digitis, clauditque aperitque,
Ut rapida vice dulcis eat redeatque cavernis
Currens Æolio modulabilis aura meatu,
Explicet irruptos animata ut tibia cantus.

ſed de choraulis vide Magnum Scaligerum ad annum MDCCCCXIII. Chtonici Euſebiani. HEINS.

705. *Modo concipit auras.*] Totam hanc artem mire expreſſit elegans, cum voluit, Cyprianus in libello de Spectaculis. *Alter*, inquit, *cum choris & cum hominis canorâ voce contendens, ſpiritu ſuo, quem de viſceribus ſuis ſuperioribus nitens hauſerat, tibiarum foramina modulans; nunc effuſo, & nunc intus recluſo, nunc certis foraminibus emiſſo atque in aërem profuſo, item in articulos ſonum frangens, loqui digitis elaborat, ingratus artifici, qui linguam dedit.* NEAP. Mallem, ſi per libros liceret, *modo continet auras.* ut digitis modo foramina claudens auras contineat, modo dimitteret ſublatis digitis. nam *concipere auras* eſt aliud quid. ut cum aves *pennis concipiunt auras* XII. Met. 569. & ita velis & veſtibus ventum concipimus. vid. Od. III. Art. Am. 301. & ita *continere & emittere ventos* dicitur Æolus lib. XI. Met. 431. poſſet & legi, *comprimit.* BURM.

707. *Provocat & Phoebum.*] Sed victus. NEAP.

708. *Caeſa receſſerunt a cute.*] Pependit illa Celaenis. Herodotus de hac lib. VII. Ἐν τῇ καὶ ὁ τοῦ Σιληνοῦ Μαρσύεω ἀσκὸς ἐν τῇ πόλι ἀνακρέμαται· τὸν ὑπὸ Φρυγῶν λόγος ἔχει ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἐκδαρέντα ἀνακρεμασθῆναι. NEAPOL.

710. *Ars colet.*] *Colat* meliores. HEINS. *Iſta Deos* Arond.

711. *Tertia nox veniet.*] Ita legitur in tribus antiquis: verius, quam in aliis, *Tertia lux.* CIOFAN. Erit tertia, ſi includas Idulim. nec alia mens Naſonis: nam Hyadum ortum conjicit in diem, quâ ſtercus ex aede Veſtae defertur in Tiberim. id ſolemniter actum à veteribus XVII. Kalendas Julias. *Thyene* una Hyadum: cujus mentione indicat earum ἐπιτολήν. Sic legendum manifeſte liquet, non ut in plurimis, *Dodona Dione.* Quos ſecutus Fanenſis, ſcripſit meras nugas. NEAPOL. Pro *nox* legit *lux* Berſmannus, atque ita Mazar. à manu prima & plurimi alii. pro *veniet* Naugerii codex, *venit.* Lege, *Tertia lux veniat.* ſic paſſim Noſter in his libris loquitur. HEINS.

711. *Qua tu Dodona Thyene.*] *Dodoni*, ut in quibusdam rectius. ait autem Hyginius Pherecydem Athenienſem Hyadas dixiſſe Liberi nutrices fuiſſe, & antea *Dodonidas Nymphas* appellatas. atque ipſe nomina earum ponit: inter quas eſt & *Thyene.* NAUGER. Urſ. *Dodona Thiene.* in aliis vet. *Dodoni Dione.* CIOF. *Dodoni* meliores. & mox, *Agenorei bovis*, pro *Agenoreae.* Reſpicit enim taurum, à quo Europa rapta eſt. Statius Sylva tertia Propemptico Metii Celeris:

Doris Agenorei furtis blandita juvenci.

Beda de XII. Signis in Catal. Pith. pag. 177. *Majus Agenorei miratur cornua Tauri.* ita legendum ex V. C. vulgo, *cancri.* vid. Schol. German. pag. 105. Ed. Commel. Serv. ad Virg. I. Georg. vſ. 138. Grot. ad German. pag. 5. HEINS. *Fronte tegenda* unus. *tegente* Putean.

713. *Haec eſt illa dies.*] Lege nos paullum ſupra ad illud:

Donec ab Iliacâ placidus purgamina Veſta
 Detulerit flavis in mare Tibris aquis. NEAP.

716. *Cras veniet veſtris.*] XVI. Kalendas. Vetus parapegma, ſed die ſequenti: *Favonius cum Auſtro ſpirat, Orionis humeri apparent.* NEAP.

AT pater Heliadum, radios ubi tinxerit undis,
Et cinget geminos ſtella ſerena polos;
Tollet humo validos proles Hyriea lacertos:
Continuà Delphin noĉte videndus erit.
Scilicet hic olim Volſcos Æquosque fugatos
Viderat in campis, Algida terra, tuis.
Unde ſuburbano clarus, Tuberte, triumpho,
Veĉtus es in niveis, Poſtume, viĉtor equis.
JAm ſex, & totidem luces de menſe ſuperſunt:
Huic unum numero tu tamen adde diem.
Sol abit è Geminis, & Cancri ſigna rubeſcunt:
Coepit Aventinà Pallas in arce coli.
JAm tua, Laomedon, oritur nurus: ortaque noĉtem
Pellit, & è pratis uda pruina fugit.
Reddita, quisquis is eſt, Summano templa feruntur,
Tum, cum Romanis, Pyrrhe, timendus eras.

Hanc

717. *At pater Heliadum.*] Eâdem luce cum Sole Orion ſimul emergit: nec eſt cur ambigas, an agat de ortu coſmico. NEAP.

717. *At pater Heliadum.*] Huic diſticho in pleriſque illud ſubjungitur,

Nam duo ſunt: Auſtris hic eſt, Aquilonibus ille
Proximus. a vento nomen uterque tenet.

DAN HEINS. Eraſi ſunt ab uno codice & optimo hi verſiculi: & ſane non ſunt admodum neceſſarii. quidquid ſit, fax illis inerit ex his Auĉtoris incerti ad Arati Phaenomena: Τέτων δὲ ὁ μὲν ἐστι μετέωρος, καὶ φανερώτερος ἡμῖν, ὁ δὲ οὐχ ὁρᾶται ὑφ' ἡμῶν. καὶ καλεῖται ὁ μὲν ἀεὶ φανερὸς, καὶ Βόρειος· ὁ δὲ ἀεὶ ἀφανὴς, καὶ Νότιος. NEAPOL.

717. *Tinxerit.*] *Texeris* Junian. *duxerit* Mazar. *traxerit* tredecim.

718. *Polos.*] Poſt hoc diſtichon plurimi ſcripti & quidam editi aliud interſerunt, repetitum ex lib. III. 401.

Nam duo ſunt. Auſtris hic eſt, Aquilonibus ille
Proximus. a vento nomen uterque tenet.

BURM.

719. *Validos lacertos.*] Καρτερὸν dixit virum Aratus. NEAP.

719. *Proles Hirea lacertos.*] Hipparchus: Καὶ ἃ μὲν ἀστὴρ ἀνατέλλει ὁ ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ, ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τῷ δεξιῷ ποδί. NEAP.

719. *Proles Hyrea.*] *Hyriſea* Urſini & opt. Petav. *Hyrtea* Zulich. *Hyrſea* Mazar. Lege, *Hyriea.* dixi lib. V. vſ. 499. HEINS.

720. *Continua Delphin.*] XV. Veſperi Delphinus tous apparet. NEAPOL.

721. *Scilicet hic olim Volſcos.*] Omnium optimus & antiquiſſimus liber Vatic. & Urſ. *Vulſcos*, per duplex *u*. CIOF.

721. *Volſcos Æquosque fugatos.*] Eodem XV. anno Urbis CCCXXII. A. Poſtumius Tubertus inſignem viĉtoriam adeptus in Algido, ex expugnatis uno tempore Æquorum Volſcorumque caſtris. Adi Livium. NEAP. *Fugaces* Moreti. *in campis ſuis* Jun. Heinſius malebat, *è campis.*

723. *Unde ſuburbano clarus, Tiburte, triumpho Veĉtus es in niveis, Poſtume, viĉtor equis.*] Vide quae ſcripſi lib. II. & IV. Triſt. CIOFAN.

723. *Clarus Tyburte.*] Malim, *Tuberte*, ut ſcribunt Faſti Capitolini. meo eſt, *Tiburte.* NEAPOL. *Tuburte* Laeti codex. tertius Mediceus & Polit. *Tuberte.* quod verum eſt. pro *Poſtume* veteres plerique, *poſtmodo.* HEINS. Intelligit A. Poſtumium Tubertum, de quo praeter alios A. Gell. lib. XVIII. Noĉt. Attic. cap. 21. & Liv. IV. 26.

724. *Veĉtus es in niveis.*] Meminit & triumphi Diodorus Siculus libro XII. NEAP.

724. *Poſtume, viĉtor equis.*] Duo apud me veteres, *poſtmodo viĉtor equis.* NEAP.

725. *Jam ſex & totidem.*] XIII. Kalendas Sol tranſit in Cancrum. NEAP.

725. *Superſunt.*] Malim, *ſuperſint.* HEINS.

727. *Abit è.*] *Abiit Geminis* Putean. *à Geminis* Vatic. & quinque alii. lib. IV. 715. *E duce lanigeri pecoris, ſol abit.* deinde, *in urbe coli*, Putean.

728. *Aventina Pallas in arce coli.*] Priſcum lapidem tibi inſeram de hac aede Minervae; ſed heu in parte vetuſtas nobis obfuit! nam fere totus roſus. fragmentum eſt marmoris Tiburtini eruti in ruinis Dianii Aventinienſis;

LA-

Hanc quoque cum patriis Galatea receperit undis,
Plenaque ſecurae terra quietis erit;
Surgit humo juvenis, telis adflatus avitis;
Et gemino nexas porrigit angue manus.
Notus amor Phaedrae, nota eſt injuria Theſei:
Devovit natum credulus ille ſuum.
[Non impune pius juvenis Troezena petebat.
Dividit obſtantes pectore taurus aquas.]
Sollicitі terrentur equi; fruſtraque retenti
Per ſcopulos dominum duraque ſaxa trahunt.
Exciderat curru, loriſque morantibus artus
Hippolytus lacero corpore raptus erat:
Ediderat que animam, multum indignante Dianâ.
Nulla, Coronides, cauſſa doloris, ait.
Namque pio juveni vitam ſine vulnere reddam;
Et cedent arti triſtia fata meae.

Gra-

LAPIS AVSP. S. Q. CÆCILIO METELLO
PONT. MAX. SOLLEMNI CVM
PRECATIONE PAL. POP. ROM. CONIECTVS
IN FVNDAMENTA PORTICVS MINER.
AVENTINENS. AB LATER. COLL.
VIC. ARMILVSTR. DE
IN NVNC D. AVGVR. AVSPI.
TEMPLVM CONSECRA.
M. CASCELL Æ. CVR. Neap.

729. *Jam tua Laomedon.*] XII. Kalendas erat Summani ſacrum: eodem die in fragmento veteris Kalendarii, in quo tantum pars Maji & Junii his litteris, CC. SVMMANO AD CIRC. MAX. Topographi hunc *Ditem patrem* appellant. Sextus Rufus Regione XI. *Ædes Ditis patris.* P. Victor in eâdem: *Circus maximus, qui capit loca* CCCXXV. XII. *carceres, alias portas, templum Mercurii, aedes Ditis patris.* Hinc vetus inſcriptio: PLVTONI SVMMANO ALIISQVE DIS STYGIIS. & in fragmentis Fratrum Arvalium, mactant SVMMANO PATR. VERB. ATROS II. Nigra pecus inferis immolabatur. Neap.

730. *Cana pruina fugit.*] Arond. multique alii ex antiquis, *ima*, vel *una*. Sed recte Urſini, Voſſii & ſex alii, *uda*. quamquam vulgatam lectionem non damno. vid ad Claud. Epith. Honor. 52. duo, *orta*. totidem, *vana*. Heins.

731. *Quisquis is eſt.*] Creditus ergo umbrarum pater & noctis praeſes: ſic ejus apparitiones fictae eodem tempore. Lapis: HÆC NOCTV SVMMANO VISO ADMONITA. Gloſſae de fulminibus: *Κεραυνοβόλιον ἡμερινὸν, fulgur dium: κεραυνοβόλιον νυκτερινὸν, Summanum.* Neap.

732. *Pyrrhe, timendus eras.*] Anno ſecundo belli Tarentini. Sed cultus antiquior, & à Tatio Rege, ut volunt priſci Annales apud M. Varronem. Neap. *Cavendus* Junian. & alius.

733. *Hanc quoque cum patriis.*] Eodem XII. nocte ineunte oritur Ὀφιοῦχος. Stolide ait Berſmannus XXI. Junii. Non ea mens Naſonis; Columella id voluit: cui mane occidit. & eſt indicium tempeſtatis. Neap.

733. *Hunc quoque.*] Imo, *Hanc*, id eſt, Auroram, cum Voſſ. Sarrav. & quatuor aliis. Heins.

735. *Telis.*] *Flammis* Voſſ. Putean. & ſex alii. *Stellis* quinque. *acutis* prim. Vatic. & Patav.

736. *Et gemino nexas.*] Ex ſchedographiâ. Neap.

736. *Porrigit angue manus.*] Primo ſiniſtram. Hipparchus: *Καὶ πρῶτοι μὲν ἀστέρες ἀνατέλλουσι τοῦ ὀφιούχου οἱ ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ, ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ ἐν τοῦ ὄφεως κείμενοι· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τῷ δεξιῷ ποδὶ αὐτοῦ δὲ ὁ β' ἀπὸ δύσεως.* Neap.

737. *Notus amor Phaedrae.*] Hoc *μυθολόγημα* nihil moror. Vide Hyginum lib. II. Poët. Aſtron. Neapol.

739. *Non impune pius.*] Hoc diſtichon agnoſcit Urſini codex cum duobus melioris notae Patavinis. Idque Naugerius ex ſuo in poſtremam editionem admittere non dubitavit. Cave tamen credas Naſonis eſſe. Heins.

741. *Terrentur equi.*] *Turbantur* codex Laeti. ita lib. XV. Met. 917. in hac fabula, *monſtrique metu turbantur.* eadem varietas in his verbis Epiſt. XIX. 145. & apud Virgil. III. Georg. 412. & alibi. Burm.

743. *Loriſque morantibus.*] *Loris remorantibus* Mazar. & duo alii.

745. *Reddideratque animam.*] *Ediderat* Francof. vide

Gramina continuo loculis depromit eburnis:
Profuerant Glauci manibus illa prius:
[Tunc, cum obſervatas augur deſcendit in herbas;
Uſus & auxilio eſt anguis ab angue dato.]
Pectora ter tetigit, ter verba ſalubria dixit:
Depoſitum terrâ ſuſtulit ille caput.
Lucus eum, nemoriſque tui, Dictynna, receſſus
Celat: Aricino Virbius ille lacu.
At Clymenus Clothoque dolent, haec fila reneri,
Hic fieri regni jura minora ſui.

Jup-

vide ad Epiſt. IX. 61. & mox ſequitur, *reddam. perdideratque* Moreti & alius.

747. *Namque.*] *Jamque* quatuor. *ſine crimine* Mazar. & alius. *&* *cedant* idem Maz. & tres.

749. *Loculis.*] *Loculo eburne* Junian. *depromſit* alius. *demiſit* alius. *Glauci piſcibus* itidem unus.

750. *Glauci manibus illa prius.*] Hunc etiam vult vitae redditum ab Æſculapio: quod factum à Polyido ſcribit Apollodorus. quem omnino vide lib. III. Bibliotheces ſub initium. NEAP.

751. *Tunc, cum obſervatas.*] Nullum commodum ſenſum elicueris ex hoc diſticho. Quare certus ſum, id quoque ſpuriae eſſe notae. HEINS. Pro *augur* alii habent, *anguis. obſervandas* Gloſſae Rumpſii. *cum* deeſt Bernenſ. *ad umbras* Moreti & duo. *undas* Moreti. Vlitius volebat, *tum coacervatas*. Heinſius etiam tentabat, *anguis deſcendit*; & ſeq. ỳſ. *augur*, vel *Glaucus ab angue.*

753. *Ter verba ſalubria dixit.*] Apulejum in Apologiâ ita ſcribentem non legiſtis? *Veteres quidem medici, etiam carmina remedia vulnerum norant; ut omnis vetuſtatis certiſſimus auctor Homerus docet: qui facit Ulyſſi de vulnere ſanguinem profluentem ſiſti cantamine. nihil enim quod ſalutis ferendae gratiâ fit crimineſum eſt.* Miſereamur caeculi ethnici. NEAPOL. *Precantia* Petav.

755. *Lucus eum, nemoriſque ſui Dictymna receſſu Celat.*] Artimiſium Dianae Tauricae, de quo ſupra lib. III. & lib. XIV. Metamorph. ubi quaedam, non indigna ſcitu, dixi, quae alias imprimentur. de Dictymna vide quae ex Lutatio collegi libro ſecundo Metamorphoſ. CROFAN. Vel, *tui*, Sarrav. Scribe:

> *Lucus eum nemoriſque tui, Dictynna, receſſus*
> *Celat.*

nam in Zulichemiano, *receſſus*. HEINS.

755. *Dictynna.*] De hoc cognomento Dianae adi Diodorum Siculum Βιβλιοθήκης lib. V. quae & Βριτόμαρτις dicta. NEAP.

756. *Aricino eſt Virbius ille lacu.*] De Virbio Ovid. lib. XV. Metamorph. & Virgilius lib. VII. Æneid. CIOF.

756. *Virbius ille lacu.*] Inde Flamen Virbialis, cujus ex omnibus antiquorum ſcriptis ſolum meminit marmor vetus Romanum:

PRÆF. IVVEN.
EQVO PVBLICO
ADIECTO IN V. DECVR.
ORNATO MILITIÆ
PRÆF. COH. AFRICÆ
FLAMINI VIRBIALI.
AVGVRI ÆDILI.
AVGVSTALI Q. Q. IVVENVM.

NEAPOL.

757. *At Lacheſis, Clothe.*] Duae Parcae, filiae Jovis ex Themide, Coeli filia. Apollodorus lib. I. CROFAN: Pro *Lacheſi* in uno Farneſ. Regio, meo eſt, *Limenus*. Putean. *Limeus*. alius, *Limeneus*. Erfurtanus, *Climeucs*. in Mazar. Zulich. prim. Farneſ. aliiſque nonnullis eraſa vetus lectio. etiam in Voſſiano. ubi relicta ad marginem priſcae lectionis interpretatio ridicula, *Limines, ſive Liminus Deus dicitur eſſe liminis.* deinde meliores omnes, *haec fila teneri, Hic fieri regni.* Latet haud dubie mendum. Scribe:

> *At Clymenus Clothoque dolent; haec fila reneri;*
> *Hic fieri regni jura minora ſui.*

Poſſet & *Clymenes* legi. ſingula videamus. Cur Pluto *Clymenus* dicatur cauſam dat Auctor Etymologici: Κλύμενος ὄνομα κύριον ἥρωος. παρὰ τὸ κλύω, τὸ δοξάζω. ἔστι δὲ καὶ ἐπίθετον ᾅδου τυχεῖν ὁ πάντας καλῶν πρὸς ἑαυτὸν, ἢ ὁ ὑπὸ πάντων ἀκουόμενος. in Anthologia Graecorum Epigrammatum libro tertio, capite εἰς ὄρνις, Epigrammate Anytes:

Οἷον

Juppiter exemplum veritus direxit in illum
Fulmina, qui nimiae moverat artis opem.
Phoebe, querebaris. Deus eſt. placare parenti.
Propter te fieri quod vetat, ipſe facit.
NOn ego te, quamvis properabis vincere, Caeſar,
Si vetet auſpicium, ſigna movere velim.
Sint tibi Flaminius Thraſymenaque litora teſtes;
Per volucres aequos multa monere Deos.
Tempora ſi veteris quaeris temeraria damni;
Quartus ab extremo menſe bis ille dies.

Poſte-

Οὐκ ἔτι λίγειά σε κατ' ἀφνειὸν ἄκιδος οἶκον
Ἄκρα μελιζομέναν ὄψεται ἀέλιος.
Ἤδη γὰρ λειμῶνας ἐπὶ Κλυμένου πεπότησαι,
Καὶ δροσερὰ χρυσέας ἄνθεα Περσεφόνας.

& eodem libro, capite *εἰς ποιήτας* Antipatri Epigrammate *εἰς Ὀρφέα·*

Ὅς καὶ ἀμειλίκτοιο βαρὺ Κλυμένοιο νόημα
Καὶ τὸν ἀκήλητον θυμὸν ἔθελξε λύρῃ.

apud Hephaeſtionem libello de Metris ex Hymno Philici in Cererem verſus iſte producitur:

Τὴ χθονίη μύστικα Δημητρίτε καὶ Περσεφόνῃ
Καὶ Κλυμένου τὰ δῶρα.

qui Lexica Graeca conſarcinarunt homines eruditi, ſola Etymologici magni auctoritate nituntur, ut oſtendant Plutoni attributum fuiſſe *Κλυμένου* cognomentum. *Clymenus* igitur Pluto, quod paucis hactenus fuiſſe notum opinor. quapropter & recte additur, dolere illum, *regni ſui jura fieri minora*; cum Clotho doleat *reueri ſua fila*. nam *teneri* legendum eſſe vidit ad Herodis Attici inſcriptionem Salmaſius. Adi Notas noſtras Epicedio in mortem Druſi, vſ. 444. Ceterum & *Summanus* Plutus antiquis, & *Vedius*, & *Vejovis*, teſte Marciano Capella aliiſque. vide Papiae Lexicon in *Vedius*. ſed & *Serapis* Plutus, qui Deus Sinopenſium ab Ægyptiis poſtea adſcitus eſt. ut Plutarchus de Iſide & Oſiride, Clemens Alexandrinus in Protreptico, Epiphanius, Theophilus ad Autolycum, & alii teſtantur. Heins. *Limenus* etiam in Francof. erat. vid. Heſych. in *Περίκλυμος*.

757. *Dolent ſua fila teneri.*] Quattuor Vatic. Fratris, Maffeianus & Urſini, *haec fila*. Ciof.

760. *Noverat artis opem.*] *Moverat* Zulich. opt. Patav. Laeti & tres alii. bene. niſi *ſeverat ope* mavis. nam tres ſcripti, *voverat*. ſuperiori verſu, *exemplo veritus*, Urſin. prim. Patav. & Maz. *extemplo* Zulich. Heins. *Moverat* firmatur ex lib. I. 268. unde & *opus* poſſet legi, ut hic unus Patavin. *mirae artis* etiam Petav. unus.

762. *Propter te fieri quod vetat, ipſe facit.*] Duo Vatic. *Propter te fieri, quod facit, ipſe vetat.* Non mala prorſus ſententia, & carmen. Ciofan. In duobus Vaticanis, *quod vetat ipſe facit.* Utram ſcripturam mavis, per me tibi libet: ſemper idem ſenſus, dummodo puncta mutes. Neapol. *Flecti* Mazar. *fleri* Sarrav. & multi alii. quidam, *quod facit ipſe vetat.* duo, *facis*. Heins.

763. *Non ego te, quamvis.*] IX. Kalendas occubuit ad lacum Thraſimenum C. Flaminius Conſul clade inſigni: ob ſpreta auſpicia putarunt illi caeci; ideo haec Caeſari modo commendat. Arnobius lib. IV. non in auſpicia, ſed in Pelloniam ſuam ita luſit: *Et ubi, quaeſo, jam dudum Pellonia haec fuit, cum apud furculas Caudinas decus publicum ſubjugatum eſt, cum apud lacum Thraſimenum ſanguinei cucurrere fontes?* & poſt pauca his paria: *Dormiebat, ſtertebat, aut, quod vilia facere conſueta ſunt capita, in hoſtilia caſtra defugerat?* Neapol.

764. *Si vetat.*] *Vetet* meliores. & *ſint teſtes*, pro *ſunt*. Heins. *Si movet* Bernenſ.

765. *Sunt tibi Flaminius Thraſymenaque littora teſtes.*] Auctor Epitomae Livianae lib. XXII. *Cajus Flaminius conſul homo temerarius, contra auſpicia profectus, ſignis militaribus effoſſis, quae tolli non poterant, & ab equo, quem conſcenderat, per caput devolutus, inſidiis ab Hannibale circumventus ad Thraſymenum lacum cum exercitu caeſus eſt.* Eutropius lib. III. *Inde ad Tuſciam veniens Hannibal, Flamminio conſuli occurrit; ipſum Flaminium interemit, Romanorum vigintiquinque millia caeſa ſunt, ceteri diffugerunt.* Hac de re plura Livius lib. XXII. Polybius lib. III. Florus lib. II. cap. 5. Plutarchus in Fabio. Nepos in Hannibale. Oroſius lib. IV. cap. 15. alii. Accepta autem eſt haec clades ſecundo bello Punico, anno ab urbe condita DXXXV. ipſo Cajo Flaminio & Cn. Servilio Coſſ. Ciofan. *Sint tibi* Junian. & tres alii, cum editis quibuſdam.

766. *Monere.*] *Movere* multi.

768. *Quartus.*] *Quintus* ſex libri. *eſſe dies* Gryph. Editio.

POſtera lux melior. ſuperat Maſiniſſa Syphacem;
Et cecidit telis Haſdrubal ipſe ſuis.
TEmpora labuntur, tacitiſque ſeneſcimus annis;
Et fugiunt, freno non remorante, dies.
Quam cito venerunt Fortunae Fortis honores!
Poſt ſeptem luces Junius actus erit.
Ite, Deam laeti Fortem celebrate, Quirites:
In Tiberis ripâ munera Regis habet.
Pars pede, pars etiam celeri decurrite cymbâ.
Nec pudeat potos inde redire domum.
Ferte coronatae juvenum convivia lintres;
Multaque per medias vina bibantur aquas.
Plebs colit hanc: quia, qui poſuit, de plebe fuiſſe
Fertur, & ex humili ſceptra tuliſſe loco.

Con-

769 *Poſtera lux melior, ſuperat Maſaniſſa Syphacem.*] Oroſius libro ſuperius citato, cap. 18. Syphacem fugientem Laelius & Maſaniſſa ceperunt, cetera multitudo Cirtam confugit, quam Maſaniſſa oppugnatam in deditionem recepit. Syphacem ad Scipionem catenis vinctum deduxit, quem Scipio cum ingentibus ſpoliis plurimisque captivis Romam producendum Laelio tradidit. De Maſaniſſa mirabile quiddam narrat Cicero in Catone Majori: ubi ita eſt: *Arbitror te audire, Scipio, hoſpes tuus Maſaniſſa, quae faciat hodie, nonaginta annos natus, cum ingreſſus iter pedibus ſit, in equum omnino non aſcendere; cum equo, ex equo non deſcendere: nullo imbre, nullo frigore adduci, ut capite operto ſit.* Et Eutropius lib. IV. De tertio bello Punico, quod anno V. C. DC. IV. vel, ut alii, DC. VI. motum eſt. *Per idem*, inquit, *tempus Maſaniſſa, amicus Populi R. anno vitae ſuae* XCVII. *mortuus*, XLIV. *filiis relictis. Scipionem diviſorem regni inter filios eſſe juſſit.* De quo etiam Valerius Max. lib. IIX. cap. 13. & lib. IX. cap. 14. CIOFAN. *Proxima* Moreti.

769. *Poſtera lux melior.*] VIII. Kalendas Syphax ille à Scipione Africano ſecundo praelio dirutus; tertio victus & captus à C. Laelio & Maſiniſſâ Rege: nec multo poſt, Cyrta regni caput, Sophoniſba uxor, & regia familia; anno Urbis DL. NEAPOL.

769. *Maſaniſſa Syphacem.*] Syphax, ut ex Livio narrat idem Valerius lib. V. cap. I. in cuſtodia Tiburi mortuus eſt; quem Senatus publico funere efferendum cenſuit. CIOFAN. *Maſiniſſa* omnes ferè ſcripti.

770. *Haſdrubal ipſe ſuis.*] Id fuit antea, anno Urbis DXLVI. C. Claudio Nerone & M. Livio Salinatore Coſſ. NEAP.

771. *Fortunae Fortis honores.*] Nam ſunt eodem VIII. Kalendas Julias. De hac celebritate M. Varro lib. V. de L. L. *Dies Fortunae appellatus ab Servio Tullio Rege, quod is fanum Fortis Fortunae ſecundum Tiberim extra urbem Romam dedicavit Junio menſe.* NEAP.

772. *Remorante.*] *Revocante* tres. *retinente* duo.

774. *Poſt.*] *Per* Putean. & Sarrav.

776. *In Tiberis ripa.*] *Secundum Tiberim* ait Varro; nimirum ultra flumen: nam Fortis Fortunae templum ſitum in Transtiberinâ regione; vel ex eo patet, quod Naſo ſubdit, vel ponte vel naviculâ illud adeundum. NEAP.

777. *Decurrite.*] *Diſcurrite* tres libri.

779. *Ferte coronatae juvenum convivia lintres; Multaque per medias vina bibantur aquas.*] Coronabantur naves apud Romanos menſe Junio in Fortisfortunae celebritate, & per medium amnem convivia ducebant. Obſervavit L. Georgius in lib. de Navigiis. CIOFAN. *Coronati* Sarravii. vide ad lib. II. ỳſ. ult.

781. *Plebs colit hanc.*] Inde ad olitores Columella:

Et celebres Fortis Fortunae dicite laudes.

NEAPOL.

782. *Et ex humili ſceptra tuliſſe loco.*] Sed idcirco Plutarchus Fortunam cognomine μικρὰν, ἣν βρίβεμ, inquit, καλοῦσι, ſacraſſe commemorat; multaque ibi fana ſcribit à Servio eidem extructa: attamen illud Fortis Fortunae ſilentio praeterit, niſi includat in his, Καὶ τί ἄν τις ἐπεξίοι τὰς ἄλλας ἐπωνυμίας. in libello vero περὶ

Digitized by Google

Convenit & ſervis: ſervâ quia Tullius ortus
  Conſtituit dubiae templa propinqua Deae.
ECce, ſuburbanâ rediens male ſobrius aede,
  Ad ſtellas aliquis talia verba jacit.
Zona latet tua nunc, & cras fortaſſe latebit:
  Dehinc erit, Orion, adſpicienda mihi.
At ſi non eſſet potus; dixiſſet eâdem
  Venturum tempus ſolſtitiale die.
LUcifero ſubeunte Lares delubra tulerunt,
  Hîc ubi fit doctâ multa corona manu.
Tempus idem Stator aedis habet, quam Romulus olim
  Ante Palatini condidit ora jugi.
TOt reſtant de menſe dies, quot nomina Parcis,
  Cum data ſunt trabeae templa, Quirine, tuae.

Tem-

περὶ Τυχ. ejus meminit; vertitque Φόρτικαν. NEAPOL.

783. *Serva quia Tullius ortus.*] Ex captivâ Ocriſiâ Ocriculanâ: unde Manilius in Apoteleſmatico vocat hunc Regem *de capto ſanguine.* NEAP.

785. *Rediens.*] *Reſidens* Putean. & tres alii. *veniens* Bernenſ.

786. *Talia verba jacit.*] *Ebria verba* unus. *ſacit* quatuor.

787. *Zona latet tua nunc.*] Eodem VIII. Kalendas, ſubdit & VII. etiam latere: VI. ergo heliace oritur. Aëtius vult VII. id eſt die XXV. verba ſunt: *Μηνὶ τῷ αὐτῷ κέ' Ὠρίων ἑῷος ἄρχεται ἀνατέλλειν· εἰσὶ δὲ τροπαὶ θεριναί· καὶ ἀλλοιοῦται σφόδρα ὁ ἀὴρ πρὸ τριῶν ἡμερῶν.* NEAPOL.

789. *At ſi non eſſet potus.*] Lib. Urſini & Maffei, *ſtultus.* CIOFAN. Ita & quatuor alij. *pulſus*, vel *ſtultus*, Putean.

790. *Tempus ſolſtitiale die.*] Non VIII. Kalendas, & eodem die feſto Fortis Fortunae, ut male ſenſum & verba flexit caecior Tireſiâ Fanenſis: nam manifeſto ſolſtitinm eodem die Naſo facit, quo exortum Orionis, ut Aëtius & alii; Plinius tamen exortum hujus ſideris ſcripſit, ut Noſter, VI. Kalendas. locus exſtat lib. XVIII. cap. 28. ſed ſolſtitium capite praecedenti ejuſdem libri VIII. Kalendas. Columella lib. XI. cap. 2. octavo, & ſeptimo, & ſexto Kalendas Julias ſolſtitium fieri reliquit. Neſcio an ipſe ita vere ſentiat, an hîc varias antiquorum parapegmatum opiniones referat. NEAPOL.

791. *Lucifero ſubeunte.*] V. Kalendas dicata Larum & Jovis cognomento Statoris aedes. res protritae. NEAPOL.

793. *Tempus idem Statoris erit, quod Romulus olim.*] Ex hoc loco perſuaſum habuerunt viri etiam in his litteris praecipui nominis, ut crederent in *Statere* Syllabam primam poſſe produci. atqui *Stater* à *ſiſtendo* dictus Juppiter. Florus libro primo capite primo: *Adeo ut Romulus Jovem oraret, foedam ſuorum fugam ſiſteret. Hinc templum, & Stator Juppiter.* Codices vetuſti vulgatae ſcripturae controverſiam movent. *Tempus idem Statoris habet* Zulichemianus. quatuor alii, *Stator aedis habet.* Scribe ex Urſiniano optimo & uno Patavino:

Tempus idem Stator aedis habet, quam Romulus olim
Ante Palatini condidit ora jugi.

nec aliter in ora Sarraviani. uti jam monuit in Obſervationibus libro IV. cap. 15. vir ſummus Johannes Fredericus Gronovius. qui illic adeundus. Varro libro octavo Rerum Divinarum apud Macrobium Saturnal. libro IV. cap. I. *Delubrum alios aeſtimare, in quo praeter aedem ſit area adſumta deûm cauſſa: ut eſt in Circo Flaminio Jovis Statoris.* corripitur etiam in *ſtatum* prior ſyllaba, ut in *ſtato tempere, ſtatis diebus.* ut turpiter ſit lapſus Solinianis Exercitationibus Salmaſius pag. 643. dum in Manilii verſibus reponi jubet:

Quum ſpatium non ſit ſtatum pugnantibus horis.

pro quo *ſpatium tantum* nunc circumfertur. illud *tantum* ex *pugnantibus* generatum videtur. Putabam antiquitus exaratum fuiſſe, *Quum ſpatium non ſit par.* omiſſo *ſibi* ob cognationem litterarum praecedentis proxime vocis *ſit.* hinc, quod viderent claudicare verſum, ſubſtituiſſe, *tantum*, cum reponi deberet,

Quum ſpatium non ſit ſibi par pugnantibus horis.

de quo loquendi modo egi copioſe ad Epiſtolam Acontii ℣ſ. 62. HEINS.

 796. *Tem-*

TEmpus Iüleis cras eſt natale Kalendis:
Pïerides, coeptis addite ſumma meis.
Dicite Pïerides, quis vos adjunxerit iſti,
Cui dedit invitas victa noverca manus.
Sic ego: ſic Clio, Clari monumenta Philippi,
Adſpicis: unde trahit Marcia caſta genus.
Marcia ſacrifico deductum nomen ab Anco;
In quâ par facies nobilitate ſuâ.

Par

796. *Templa, Quirine, tuae.*] Loquitur de antiquo illo templo, quod ſtatim Romulo poſuerunt in colle Quirinali, poſt relata Julii Proculi: illud poſtea ſex ſupra ſeptuaginta columnis ornavit Caeſar Octavianus, iterumque dedicavit. Vide Dionem lib. LIV. NEAP. *Condita ſunt* Bernenſ. & tres alii. *turbae templa* quatuor.

797. *Cras eſt natale Kalendis.*] Relinquit vacuum diem unum: & ſumus, inquit, in ultimâ menſis luce; quâ refecta aedes Herculis Muſarum: cras erunt Kalendae Juliae. Explicui Naſonis implicatam mentem. Joſephus Scaliger in Notis ad Euſebii annum M. D. CCCLXXIII. male capiens verſiculum hunc de Julii Caeſaris natali, ſic emendavit:

——— *Cras eſt natale Camoenis.*

Errat in eo etiam, cum rationem reddens, *Notum*, inquit, *Camoenas in aede Herculis conſecratas ad portam Capenam.* Nemo ſanae mentis haec probet: nam ſitus aedis fuit in regione IX. NEAP. *Gamoenis* Scaliger. In ora codicis ſui & ad annum MDCCCCLXXIII. Chronici Euſebiani. Natus enim Divus Julius a. d. IV. Id. Quintil. teſte Macrobio, in cujus rei fidem menſis ille Julii poſtea nomen obtinuit. *Camoenas* vero *Iuleas* innuit in aede Herculis ad portam Capenam conſecratas. ſed aedem Herculis Muſarum a Divo Julio fuiſſe inſtauratam reſtitutamque legiſſe me non memini. HEINS.

799. *Quis vos addixerit iſti.*] Eſt & vetus ſcriptura, *Quis vos adduxerit illuc.* NEAP. *Adjunxerit* Sarravii codex & qninque aut ſex alii. Plurimi, etiam ex melioribus, *adduxerit.* Sed *adjunxerit* placet. ſic *conſors adjuncta Tonanti Roma* Claudiano Conſul. Olybr. ubi pari modo variant libri veteres. HEINS. *Adduxerit iſtuc* Bernenſ. & Putean.

801. *Clari monimenta Philippi.*] Tacet antiquum templi auctorem, & nominat juniorem. Antiquus fuit Fulvius Nobilior. de quo ſic Eumenius Rhetor in Oratione de Scholis Cluvenſibus apud Galliae Praeſidem habitâ: *Aedem Herculis Muſarum in Circo Flaminio Fulvius ille Nobilior ex pecuniâ Cenſoria fecit, non modo id ſecutus, quod ipſe litteris & ſummâ Poëtae amicitiâ duceretur; ſed quod in Graeciâ cum eſſet Imperator, acceperat Herculem Muſagetem eſſe, id eſt comitem ducemque Muſarum: idemque primus ſigna novem, id eſt omnium Camenarum, ex Ambracienſi oppido tranſlata, ſub tutelâ fortiſſimi nominis conſecravit; quia mutuis operis & praemiis juvari ornarique deberent, Muſarum quies defenſione Herculis, virtus Herculis voce Muſarum.* Habes primum. Habeas ſecundum: is fuit Philippns Auguſti vitricus, qui jam vetuſtate collapſum reſtituit: tale nihil apud antiquos. promptum exemplum Suetonii in Auguſto: *Multaque à multis exſtructa ſunt, ſicut à Marcio Philippo aedes Herculis Muſarum, à L. Cornificio aedes Dianae, ab Aſinio Pollione atrium Libertatis.* qui omnes non auctores horum aedificiorum, ſed refectores. Philippus tantum tunc novâ operâ Herculis aedi adjunxit porticum, de quâ Martialis lib. V. Epigrammatum:

Vites cenſeo Porticum Philippi;
Si te viderit Hercules, periſti.

NEAPOL.

802. *Martia caſta genus.*] Haec illa eadem, quae ſumme dilexit Noſtri conjugem. de iſtâ ipſe in Ponto libro primo:

Hanc probat, & primo dilectam ſemper ab aevo.
Eſt inter comites Martia cenſa ſuas;
Inque ſuis habuit matertera Caeſaris ante:
Quarum judicio ſiqua probata, proba eſt.

NEAPOL.

802. *Marcia.*] Lege, *Marcia*, & hic & alibi. idque cum Urſini libro & duobus aliis. hinc *aqua Marcia* a Marcio Philippo. & *Narbo Marcius.* quod eam coloniam deduxerit Q. Marcius Coſ. cum collega M. Porcio. in veteri marmore videtur mendoſe ſcriptum eſſe, NARBO MART. HEINS.

804. *Nobilitate fuit.*] Membrana vetus, *nobilitate ſuâ eſt.* Neſcio quam eligam: nam ſcriptura una dicit extinctam, altera ſuperſtitem. Ex citato ſupra loco vix elici poteſt, nec ex hoc alio in eodem Ponto lib. III. Eleg. primâ ad Maritam:

Hoc domui debes, de quâ cenſeris, ut illam
Non magis officiis quam probitate colas.
Cuncta licet facias, niſi eris laudabilis uxor,
Non poterit credi Marcia culta tibi. NEAP.

Sua

Par animo quoque forma ſuo reſpondet in illâ:
Et genus, & facies, ingeniumque ſimul.
Nec quod laudamus formam, tam turpe putaris.
Laudamus magnas hac quoque parte Deas.
Nupta fuit quondam matertera Caeſaris illi.
O decus, ô ſacrâ femina digna domo!
Sic cecinit Clio: doctae adſenſêre ſorores.
Adnuit Alcides, increpuitque lyram.

Sua meliores magno numero. & mox, *reſpondet*, pro *reſpondit*. recte. Nam erat etiamnum in vivis Marcia. eſt enim de uxore Maximi intelligendum, de qua in Ponticis agit Noſter non ſemel. deinde *nobilitate ſua*, pro *nobilitati ſuae*, inſolenter dictum, nec tamen ſine exemplo. Audi Aruſianum Meſſium de Exemplis Elocutionum, libello hactenus inediro: *Par his. Cicero pro Cluentio: Ingenio & virtute par his, quos ante memoravi. Par hac re. Salluſtius Hiſt.* IV. *Scalas pares moenium altitudine. Par cum his. Salluſt. Jugurth. Parem cum liberis ſuis regnique participem feciſti. Par hoc facere. Virgilius Bucol. Et cantare pares.* Sextum caſum ſaepe pro tertio ponebant, qua de re in opere Grammatico vir ſummus Gerardus Johannes Voſſius. HEINS. Vid. Eruditiſſimi Maſſonii vitam Ovidii ad A. V. C. DCCLXVII. ubi de hac Marcia late agit. *par* vero cum ablativo conſtui vidimus ad lib. IV. 306. BURM.

806. *Et genus, & facies.*] In Francof. erat adſcriptum : Haec adulterina ſunt : nam jam ante idem dixerat, & ita cenſebat Broeckhuſius.

810. *Sacra domo.*] *Sacro thoro* Thuan.

812. *Increpuitque lyra.*] *Lyram* Urſini, Sarravii & tres alii. Ep. Briſeidis:

Threïciam digitis increpuiſſe lyram.

quem verſum repetit Amor. lib. II. El. XI. In Ibide:

Terque cruentatas increpuere manus.

Triſt. I. Eleg. III.

Increpuit quantis viribus unda latus.

increpat ſonitum tuba apud Virgil. Æn. IX. Propertius libro III.

Increpat abſumtum nec ſua mater Ityn.

Calpurnius Ecloga V.

At ſimul argutae nemus increpuere cicadae.

Ennius in Thyeſte:

Sed ſonitus aures meas pedum pulſu increpat.

vid. Non. Marcel. in *crepare*. ſic & *concrepare* ſupra lib. V.

Rurſus aquam tangit, Temeſaeaque concrepat aera.

Atque hactenus, quae ad Faſtos Naſonianos obſervavi. Ceterum in Urſini veterrimo codice & literis Longobardicis ſive Saxonicis, quas vocant, exarato, tum etiam in duobus Patavinis melioribus, uno praeterea Vaticano, ac Sfortianae bibliothecae codice, quem obiter Romae inſpexi, ſubjungebantur verſus hi quatuor:

Si novus à Jani ſacris numerabitur annus,
Quintilis falſo nomine dictus erit.
Si facis; ut fuerant, primas à Marte Kalendas;
Tempora conſtabunt ordine ducta ſuo.

Vaticanus hoc initium libri ſeptimi conſtituebat. at amiciſſimus Gronovius monuit, inſpectam ſibi fuiſſe in Norico vetuſtam Naſonis editionem, cui Celtes Protacius, is nempe, qui primus poſt renatas literas poëſin in Germania inſtauravit, manu ſua adſcripſiſſet, reliquos ſex Faſtorum libros ſervari apud Presbyterum in pago prope Ulmam, principiumque ſeptimi libri in illo codice tale exaratum fuiſſe:

Tu quoque mutati cauſas & nomine menſis
A te qui ſequitur, maxime Caeſar, habet.

Sed ut dicam ingenue quod res eſt, opinor Celtem Protacium non tam decepiſſe, quam fuiſſe ab aliis, qui viſum ſibi atque inſpectum hunc codicem affirmarent, deceptum. Nam Lactantius in Divinis Inſtitutionibus, Priſcianus in Grammatica, aliique veterum cum locos complures ex Faſtis Naſonianis proferant in medium, ex libris tamen ſex poſterioribus deperditis nihil prorſus producunt, ut certum ſit, alteram hujus poëmatis partem jam ante ſaecula compluia intercidiſſe. HEINS.

Digitized by Google

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS

TRISTIUM

LIBRI V.

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS TRISTIUM

LIBER I.

ELEGIA I.

PArve, (nec invideo) ſine me, Liber, ibis in Urbem:
(Hei mihi!) quò domino non licet ire tuo.
Vade, ſed incultus; qualem decet exſulis eſſe.
Infelix, habitum temporis hujus habe.

Nec

Inſcripſit hosce Triſtium libros Ovidius à materia, quam continent: neque hi ab illis, quos de Ponto à loco appellavit, quidquam differunt, niſi quod in his amicorum nomina, ut in illis, non poſuit. Idque teſtatur Ovidius ipſe Elegia & lib. I. de Ponto, ubi ita eſt, ad Brutum:

Invenies, quamvis non ſit miſerabilis index,
Non minus hoc illo triſte, quod ante dedit.
Rebus idem, titulo differt, & epiſtola, cui ſit
Non occultato nomine miſſa, docet.

Ciofan. Horum librorum exemplaria etſi praeſto fuere non pauca, nullum tamen inter illa, quod multum ſenii aut vetuſtatis prae ſe ferret, praeter Vaticanum unum & Hamburgenſe Cathedralis eccleſiae; cum Vaticano Politiani ſchedae ut plurimum conſpirant. quanquam ne illi quidem codices ad aetatem ſexcentorum annorum adſurgant. reliqui recentioris ſunt notae, qui ſuo loco deſignabuntur. eos inter Combii codex Venetus & unus Palatinus palmam facile ferunt. inſcribendi autem libri *Triſtium*, non *de Triſtibus*, ut Scaliger Arte Poët. lib. III. pag. 397. adnotaverat, & adſcripſerat locum Martialis lib. VII. 46.

Perdiderant jam vota metum, ſecuraque flebant
Triſtia, cum lacrimis jamque peractus eras.

& ita Claudian. Bel. Get.

Feſtae doleant ne triſtibus aures.

Heins. Vid. Scriver. ad Martial. d. l. Barth. ad Claud. Conſ. Olybr. ỳſ. 3. Editionis prioris, defendebat, *de Triſtibus*.

Tom. III.

1. *Parve liber.*] Primum hujus operis librum ſignificat. Singulos enim quosque libros à poeta Romam miſſos fuiſſe perſpicue cognoſcitur, cum ex aliis locis, tum ex libro V. ubi principio ipſo ita eſt:

Hunc quoque de Getico, noſtri ſtudioſe, libellum
Littore praemiſſis quattuor adde meis.

Hanc autem Elegiam poſt reliquas hujus primi libri ſcriptam fuiſſe crediderim, quae & tabellarii munere fungitur, &, quid in ipſo libro contineatur, edocet. Ciofan.

1. *Nec invideo.*] Id eſt, non obſiſto. ſic verbum *invidia* apud Virgilium lib. IV. Æneid.

Quae tandem Auſonia Teucros conſidere terra
Invidia eſt? Ciofan.

2. *Quod domino.*] In nonnullis, *quò domino*: utrumque recte. Naug. Multi codices, *quod domino.* Atilius Fortunatianus in Arte, inter Grammatic. veteres, pag. 2696. citat, *cum domino non licet ire tuo.* ſed vulgata recta eſt. Burm.

2. *Domino.*] Παντῇ. Sic lib. III. Eleg. I.
Erubui domino cultior eſſe meo. Ciofan.

3. *Vade.*] Sic & Martialis item ad lib. Ep. IV. lib. III.

Romam vade, liber. Ciofan.

3. *Qualem decet exſulis eſſe.*] Nam exſules & rei multam barbam & hirtum capillum ferebant. Ciofan.

4. *Hujus temporis.*] Hujus calamitatis, aerumnae, cladis, &, ut ipſe infra dicit, ruinae. Noſtro

Kkk idi-

Digitized by Google

Nec te purpureo velent vaccinia fuco:
  Non eſt conveniens luctibus ille color.
Nec titulus minio, nec cedro charta notetur:
  Candida nec nigrâ cornua fronte geras.

Fe-

idiomate, *Di queſto travaglio.* quo modo verbum *tempora* in multitudinis numero non ſemel uſurpavit Cicero, & hic Noſter lib. III. Eleg. I.

Carmine temporibus conveniente ſuis.

CIOFAN.

5. *Nec te purpureo velent vaccinia fucco.*] Mart. lib. III. Ep. II.

Cedro nunc licet ambules perunctus,
Et frontes gemino decens honore,
Pictis luxurieris umbilicis,
Et te purpura delicata velet,
Et cocco rubeat ſuperbus index.

CIOFAN. *Fuco* Polit. Hamburg. Vatic. & alii octo aut novem ex caſtigatioribus. recte. ut ad Claudianum jam monui lib. I. in Rufinum ℣ſ. 208. abſonum enim prorſus iſtud, *velare ſucco.* Sequenti hexametro, *charta notentur*, pro *notetur*; venuſte Rottendorphianus liber. in uno Mediceo pro diverſa lectione, *ligetur*, pro *linatur.* quale mendum quoque ſuſtulimus è lib. III. Artis Amator. ℣ſ. 232. ubi plura de *linendi* verbo notamus. Horatius Arte poëtica 330. ad rem:

—— *ſperamus carmina fingi*
Poſſe linenda cedro, & laevi ſervanda cupreſſo.

illini quoque *minio* habes apud Plinium lib. XXIII. cap. 7. *Enumerat auctores Verrius, quibus credere ſit neceſſe, Jovis ipſius ſimulacri faciem diebus feſtis minio illini ſolitam, triumphantiaque corpora.* Martianus Capella libro II. *Cernere erat, qui libri quantaque volumina, quot linguarum opera ex ore virginis diffluebant. alia ex papyro, quae cedro perlita fuerat, videbantur, alii carbaſinis voluminibus complicati libri ex ovillis quoque multi tergoribus, rari vero in philyrae cortice ſubnotati.* Columella libro VI. cap. 32. *Scabies ſi levis eſt, inter initia candenti ſole vel cedria, vel oleo lentiſci linitur.* ubi veterrimus codex, quo ſum uſus, *vel cedro*; & hoc pro *cedria.* quomodo tam in Naſonis quam in Horatii locis jam prolatis. cedrino enim oleo ungebantur libri, ut cariei reſiſterent ac tineis. Vitruvius libro II. cap. 9. *Quemadmodum ex cupreſſu & pinu reſina, ſic ex cedro oleum, quod cedrium dicitur, naſcitur. quo reliquae res, cum ſint unctae, uti etiam libri, à tineis & à carie non laeduntur.* *cedratos libros* dixit Plinius libro XIII. cap. 13. cedri oleo perunctos. *Et libros cedratos fuiſſe, propterea arbitrari & tineas non tetigiſſe.* Idem Plinius libro XVI. cap. 39. *Cedri oleo peruncta materies nec tineam, nec cariem ſentit.* quod igitur Vitruvio ac Plinio *cedri oleo ungi* ſeu *perungi*, id Horatio ac Noſtro *lini cedro* dicitur. *cedro perungi* Martiali lib. III. Ep. II. ad librum ſuum:

Cedro nunc licet ambules perunctus.

ubi plura ad rem habes. Scholiaſtes Perſii, *Carmina digna cedro*, ideo dicit, *quòd mos apud veteres erat, ut chartae, in quibus nobilia carmina ſcribebantur, oleo cedrino inungerentur.* adeundus Caſaubonus ad Perſium I. Sat. 42. HEINS.

5. *Purpureo.*] Contra Martialis libro III. Ep. II. ad libellum:

Et te purpura delicata velet.

Idem libro V. Ep. VI.

Quae cedro decorata purpuraque.
Nigris pagina crevit umbilicis.

Statius Luſu Saturnalitio ad Plotium Grippum: *Noſter purpureus novusque charta.* Lucianus libro de Philoſophis Mercenariis: Ὅμοιος τοῖς καλλίστοις βιβλίοις, ὧν χρυσοῖ μὲν οἱ ὀμφαλοί, πορφυρᾶ δ' ἔκτοσθεν ἡ διφθέρα. *Similes pulcherrimis libellis, quibus aurei umbilici & purpurea extrorſus pellis.* Idem ad imperitum libros emturientem: Βιβλίον πάγκαλον πορφυρᾶν μὲν ἔχον τὴν διφθέραν, χρυσοῦν δὲ τὸν ὀμφαλόν. *Libellus pulcherrimus, purpuream pellem habens & aureum umbilicum.* ita rectius vertas, quam *purpuream membranam.* velamen enim & veſtitus librorum ex pelle. Huc refer illud Martialis,

Pellibus exiguis artatur Livius ingens.

tum quod Tibullus dixit,

Lutea nec niveum involvat membrana libellum.

non ad libelli velamentum referri debet, ſed ad ipſum volumen, quod ex membrana conſtabat. Ceterum Naſonis hoc exordium aemulatus eſt Publilius Optatianus Porphyrius praefatione Panegyrici, quem Conſtantino Auguſto dixit. HEINS.

7. *Nec titulus.*] *Titulus* quare ſit dictus doctorum hominum varia eſt opinio, quorum nulla mihi probatur. Quare ego, quid ſuper hac re in mentem venit, in medium adferre non gravabor. *Titulum* cum *tutulo* unum & idem eſſe cenſeo: *i* in *u* mutato. ut *optime, optume: maxime, maxume: lacrima, lacruma.* *Tutulus* autem, ut Feſtus ait, vocabatur *Flaminicarum capitis ornamentum, quod fiebat vitta purpurea. innexa crinibus, & extructum in altitudinem.* Ut enim tutulus mulierum capiti, ſic titulus librorum fronti imponebatur. CIOFAN. Saniora videbis apud Voſſium in Etymolog. ceterum veteres per *titulum* non

in-

Digitized by Google

Felices ornent haec inſtrumenta libellos;
Fortunae memorem te decet eſſe meae.
Nec fragili geminae poliantur pumice frontes:
Hirſutus paſſis ut videare comis.

Ne-

intellexiſſe, ut hodie, primae paginae ſolummodo inſcriptionem, quae *index* etiam dicitur, ſed titulos vocaſſe majores operum partes, ut *capita* minores, docet Barth. ad Claud. praeſat. Bell. Get. ℣ſ. 9. Plura de varia vocis hujus & olim & deinde ſignificatione vid. apud Munker. ad Hygin. Fab. XXXX. & Stephan. ad Saxon. Gramm. praeſat. pag. 2. & alios. BURM.

7. *Cedro.*] Oleo *cedrino.* Chartas contra cariem illinebant veteres. Quem morem oſtendit Auſonius Gallus, cujus haec ſunt ad libellum ſuum:

Si tineas cariemque pati te, charta, neceſſe eſt,
Incipe verſiculis ante perire meis.
Malo, inquis, tineas. ſapis, aerumnoſe libelle,
Perſungi mavis qui leviore malo.
Aſt ego damneſae nolo otia perdere Muſae,
Jacturam ſomni quae parit, atque olei.
Utilius dormire fuit, quam perdere ſomnum,
Atque oleum; verum. cauſa ſed iſta mihi eſt.
Iraſcor Procule, cujus facundia tanta eſt,
Quantus honor; ſcripſit plurima quae cohibet.
Hinc ſtudio ulciſci, & prompta eſt haec ultio Vati,
Qui ſua non edit carmina, noſtra legat.
Hujus in arbitrio eſt, ſeu te juveneſcere cedro,
Seu jubeat duris vermibus eſſe cibum.
Huic ego, quod nobisupereſt ignobilis oti,
Deputo, ſive legat, quae dabo, ſive tegat.

Hoc autem loco ad librorum ornatum eo oleo uſos eſſe indicat Poëta noſter. & Martialis lib. I.

Cedro nunc licet ambules perunctus.

Rurſus hic Noſter libro III. Eleg. I.

Quod neque ſum cedro flavus, nec pumice levis.
CIOFAN.

8. *Candida nec nigrâ cornua fronte geras.*] Optime hunc locum declarat politiſſ. vir Paulus Manutius in Comment. in Epiſt VII. lib. III. Familiar. Cujus haec verba ſunt: *Extremae partes, quod extra volumen eminentes, cornuum ſimilitudinem prae ſe ferrent, cornua vocabantur: quibus ornamentum aliquod addi ſolitum oſtendit Ovidius, cum librum ſuum Elegia I. Triſt. ſic alloquitur:*

Candida nec nigra cornua fronte geras.

Nec geras candida cornua, quae fortunae ſunt indicia laetioris, cum ſit atrata frons, qualem in calamitate noſtra decet eſſe. Eſt enim frons libri exterior voluminis pars. Itaque dixit idem proxime ſuperiore verſu:

Nec fragili geminae poliantur pumice frontes.

Haec ille. Huc etiam pertinet locus Auſonii:

Quos legis à prima deductos menide libri,
Doctores patriae ſcita fuiſſe meae.

Super quo haec notat doctiſſ. Turnebus lib. XXII. cap. 10. Adverſar. *Veteres*, inquit, *ut in calce librorum coronidem appingebant, ita, ut ſuſpicor, in fronte lunulam ad ornatum deſignabant. Menis autem lunula eſt, quae cum corniculata ſit, idcirco & cornua Latini ea ornamenta librorum vocavere.* CIOFAN.

11. *Poliantur pumice frontes.*] *Libellum arida pumice expolitum*, & *chartam pumice aequatam* Catullus dixit. Martialis. *Aſpera libellum Morſu pumicis aridi politum.* Tibullus libro III. Eleg. I. *Tanſum pumice canas comas.* HEINS. Voſſ. ad Catul. Carm. I. frontes in voluminibus ut baſes in Cylindris eſſe docet, contra Muretum, qui pellibus tegi, & eas pumice poliri credebat, ut hodie fieri ſolet. idem putat ut gemina cornua, ita geminas frontes fuiſſe. quod vix intelligo, nam ſi involuta duo habeant cornua, quae extra volumen eminebant, frontes illae quaenam fuerint non capio: ille vero ibi, & latius ad Carm. XIX. pag. 51. margines, ſive partes, quae circumcidebantur, intelligit, ut hodie tres frontes, quia a totidem partibus charta vel pergamena incidatur, noſtros libros quadratos habere putat. ſed ego puto *frontes* librorum eſſe primam membranam vel paginam, quae titulum habebat. ut ex ℣ſ. infr. 109. apparet:

Cetera turba palam titulos oſtendit apertos,
Et ſua detecta nomina fronte geret.

gemina erat illa frons, quia & in voluminis parte exteriore titulus obvoluto libro inſcribebatur; & deinde cum evolveretur in prima parte iterum index vel titulus libri legebatur. & hinc *prima frons* ſaepe etiam de aliis rebus dicitur. vid. ad Phaedr. IV. I. & ad Quinctilianum multis locis. Illae ergo frontes geminae poliebantur pumice, licet Voſſius membranaceam tabellam adglutinatam velit, quae exterius habebat indicem, ſeu titulum, interius inſcriptionem vel dedicationem. Illae autem frontes geminae, id eſt exterior & interior pars, pumice poliebatur & aequabatur, ne hirſuta eſſet, ut Noſter indicat. BURM.

12. *Sparſis comis.*] *Paſſis* editiones antiquae & inter ſcriptos codices multi. probe. nihil frequentius occurrit apud Naſonem. Hafnienſis, *comas*, pro diverſa lectione. ut uſitato Graeciſmo videatur reponendum:

Hirſutus paſſas ut videare comas.

mox etiam *ſentiet* meliores. HEINS. *Ne videare* volebat Douza.

Neve liturarum pudeat. qui viderit illas,
De lacrimis factas ſentiet eſſe meis.
Vade, Liber, verbiſque meis loca grata ſaluta.
Contingam certe quo licet illa pede.
Si quis, ut in populo, noſtri non immemor illic,
Si quis, qui, quid agam, forte requirat, erit;
Vivere me dices: ſalvum tamen eſſe negabis.
Id quoque, quod vivam, munus habere Dei.
Atque ita te tacitus, quaerenti plura, legendum,
Ne, quod non opus eſt, forte loquare, dabis.

Pro-

13. *Neve liturarum pudeat, qui viderit illas, De lacrimis factas ſentiat eſſe meis.*] Libro III. & Eleg. I.

Littera ſuffuſas quod habet maculoſa lituras,
Laeſit opus lacrimis ipſe poëta ſuum.

Et Eleg. IIX. hujus libri.

Hic ſtatus, hoec rerum nunc eſt fortuna mearum,
Debeat ut lacrimis nullus ineſſe modus.

Et lib. & Eleg. V.

Qui mihi flens, dixit.

Ibidem:

Flens quoque me ſcripſit, nec qua ſignabar, ad os eſt
Ante, ſed ad madidas gemma relata genas.

CIOFAN.

14. *Sentiat.*] *Sentiet* Fragm. Revii, Bern. & ſeptem alii.

16. *Contingam certe quo licet illa pede.*] Quonam pede? libri videlicet. nam ſuo non poterat Poëta. & vide quo pacto illa membra, quae homines habent, omnia libro attribuat. CIOFAN. *Quolibet* alii editi & quidam ſcripti.

17. *Si quis, ut in populo, noſtri non immemor, illo, Si quis, qui, quid agam forte requiret, erit.*] Multi, *immemor extat.* duo cum primâ editione, *illi.* Scribe, *illic. requirat* etiam caſtigatiores. pro *Si quis* poſteriori verſu, quae repetitio inconcinna eſt, ſi quid video, *Civis* rectius reponatur, utcunque membranis omnibus invitis,

Si quis, ut in populo, noſtri non immemor illic
Civis, qui, quid agam, forte requirat, erit.

ut in populo. Pont. lib. IV. Eleg. V.

Si quis, ut in populo, qui ſitis & unde requiret.

& lib. Triſt. II. 157.

Per patriam quae te tuta & ſecura parente eſt,
Cujus, ut in populo, pars ego nuper eram.

Pont. lib. I. Eleg. VII.

Cetera ſit ſoſpes cultorum turba tuorum,
In quibus, ut populo, pars ego parva fui.

Horatius lib. I. Sat. VI.

—— veſtem famuloſque ſequentes;
Ut magno in populo, ſi quis vidiſſet.

Virgilius I. 148.

Ac veluti magno in populo, cum ſaepe coorta eſt
Seditio.

HEINS. Ita Curtius VIII. 2. *Hyrcani egregii, ut inter illas gentes, ſex millia impleverant.* Florus I. 26. *Cum, ut in magno & indies majore populo, interim pernicioſi cives exiſterent.* Eleg. in Druſ. 66.

Luctus, ut in Druſo, publicus ille fuit.

vid. & Bentl. ad Horat. I. Sat. VI. 70. Simili modo Thucydid. lib. II. cap. 65. Ἐξ ὧν ἄλλα τε πολλὰ, ὡς ἐν μεγάλῃ πόλει καὶ ἀρχὴν ἐχούσῃ, ἡμαρτήθη. *illic* etiam Zinzel. Promulſ. cap. 50. *illi* Edit. Gryph *exſtat* Leid. Putean. & tredecim alii. *Et ſi qui quid.* Palatin. BURM.

19. *Vivere me dices.*] Lib. III. Eleg. 7.

Vivere me dices, ſed ſic, ut vivere nolim,
Nec mala tam longa noſtra levata mora.

CIOFAN. *Me dicas* pr. Edit. & duo ſcripti. *negato* etiam Vatican. *ſanum tamen* Excerpta Voſſii, Bernenſ. & tres alii: quae eadem diverſitas Eleg. II. 72. *negato* Vatican.

20. *Id quoque, quod vivam, munus habere Dei.*] Lib. & Eleg. V.

Denique quod vivat, munus habere Dei.

Et Elegia II. h. libri:

Quamque dedit vitam mitiſſima Caeſaris ira;
Hanc finire infelix in loca juſſa feram.

Et lib. & Elegia IV.

Ipſaque delictis victa eſt clementia noſtris,
Nec tamen errori vita negata meo eſt.

Et lib. V. Elegia IIX.

Cae-

Digitized by Google

Protinus admonitus repetet mea crimina lector;
  Et peragar populi publicus ore reus.
Neu, cave, defendas, quamvis mordebere dictis.
  Cauſſa patrocinio non bona pejor erit.
Invenies aliquem, qui me ſuſpiret ademtum,
  Carmina nec ſiccis perlegat iſta genis:
Et tacitus ſecum, nequis malus audiat, optet,
  Sit mea, lenito Caeſare, poena minor.
Nos quoque, quisquis erit, ne ſit miſer ille, precamur,
  Placatos miſero qui volet eſſe Deos.

Caeſaris eſt primum munus, quod ducimus auras,
Gratia poſt magnos eſt tibi habenda Deos.
Ille dedit vitam, tu, quam dedit ille, tueris.

Lib. IV. De Ponto Eleg. V.

Vivat adhuc, vitamque tibi debere fatetur,
Quod prius à miti Caeſare munus habet.

Et Eleg. XV.

Caeſaribus vitam, Sexto debere ſalutem.
CIOFAN.

21. *Atque ita tu tacitus quaerenti plura; legendum Ne quod non opus eſt, forte loquare, cave.*] Sic diſtingue: id eſt, Cum dixeris me vivere, ſed ſalvum tamen non eſſe, tace. ſi te ulterius interrogabit, cave ne verbum ullum facias de eo opere, quod legendum non eſt: neve illud nomines. Intelligit autem libros de Arte Amandi. CIOFAN. In hoc loco exprimendo codd. MSS. quorum meminit Berſmannus, ſecuti ſumus. Nam vulgata certe lectio impedita eſt:

Atque ita tu tacitus quaerenti plura legendum
Ne, quae non opus eſt forte loquare, cave.

E qua tamen optime Ciofanus feciſſe videtur,

Atque ita tu tacitus quaerenti plura, legendum
Ne quod non opus eſt forte loquare, cave.

Quam, faventes modo habeat codices, genuinam lectionem exiſtimamus. Ut ſit ſenſus, Atque ita tu, apud eum, qui plura ex te quaeret, tace. Ne opus forte, quod legendum non eſt, loquare. Hoc eſt, τὰ Ἐρωτικά. quorum cauſa haec patior, prodas. DAN. HEINS. Scripti, *atque ita tu*, vel *te*. codex Barberinus praeterea, qui inter meliores eſt, *cautus* agnoſcit. de quo mox videbimus. *tacitus* enim dici vix poteſt, quem loquentem inducit. & eadem vox paulo poſt iteratur minus concinne. deinde *cave* veteres Noſtri. & plerique *quod*, pro *quae*. primae editiones, *Ne quod opus non eſt*. Puto,

Atque ita te cautus quaerenti plura legendum,
Ne, quod non ſit opus, forte loquare, dato.

HEINS. Ego putem *tacitus* eſſe retinendum, nam etſi loquentem induceret Poëta librum, recte tamen *tacitus* dici poſſet, cum illa vox ſaepe notet ſine arbitris, ſine teſte. ut mox vſ. 29. & Juſtin. I. 10. *Auctoremque tam foedae lacerationis tacitus, quo prepoſito fecerit, edocet*, id eſt ſecreto. & XVI. 4. *Primo tacitus cum Mithridate colloquitur.* & ita ille ſaepe. ſed non opus eſt eo, ſi legatur,

Atque ita te tacitus, quaerenti plura, legendum,
Ne quod non opus eſt forte loquare, dabis.

deinde, dicit, ſi plura quis quaerat, tu tacebis; ſed dabis te legendum, ne ſorte loquaris, quod opus non eſt. id eſt quod nocere poſſet tibi & mihi, domino tuo. *quod non opus eſt*, pro *quo non opus eſt*, paſſim veteres dixiſſe notum eſt. vide Vorſtium ad Juſt. XI. 7. *quod* vero eſt in omnibus fere ſcriptis. BURM.

23. *Admonitus.*] Noſtra lingua, *meſſo per la ſtrada, imboccato, avertito.* CIOFAN. *Forſitan admonitus* unus.

23. *Mea crimina.*] Libri veteres, *carmina.* placet. CIOFAN. Et ita multi ſcripti. ſed *crimina* verum eſt, & convenit τῷ *reus*. *repetat* etiam tres libri. *ut peragar* Excerpta Voſſii.

24. *Populi publicus.*] Eſt fere allitteratio. Nam *publicus* à populo dicitur. CIOFAN.

24. *Peragar reus.*] Livius lib. IV. *Vos autem, ſi reum perago, quid acturi eſtis?* Eſt autem *peragere reum* usque ad condemnationem proſequi. CIOFAN.

25. *Mordebere.*] *Moderabere* Palatin.

26. *Cauſa patrocinio non bona major erit.*] *Pejor* ſex ſcripti, argute. & paulo ante, *Neu cave defendas*, ſcribendum, pro *Tu.* quidam enim veterum, *Me.* alii, *Te.* HEINS. Similis varietas in Ibi 418. ubi *major* & *pejor* permutantur.

27. *Invenies aliquem.*] *Invenies illic* Moreti: *qui me lugebit* Putean. qui & mox *perleget*, ut & tres alii. *qui legat* Politiani & duo alii. & mox, *qui tacitus.* Bonon.

30. *Paena levis.*] *Minor* quinque veteres. ut lib. III. Eleg. VI. 24.

Mutatoque minor ſit mea poena loco. HEINS.

Digitized by Google

Quaeque volet, rata ſint; ablataque Principis ira
Sedibus in patriis det mihi poſſe mori.
Ut peragas mandata, Liber, culpabere forſan;
Ingeniique minor laude ferere mei.
Judicis officium eſt, ut res, ita tempora rerum
Quaerere. quaeſito tempore tutus eris.
Carmina proveniunt animo deducta ſereno:
Nubila ſunt ſubitis tempora noſtra malis.
Carmina ſeceſſum ſcribentis & otia quaerunt:
Me mare, me venti, me fera jactat hiems.
Carminibus metus omnis abeſt: ego perditus enſem
Haeſurum jugulo jam puto jamque meo.
Haec quoque quod facio, judex mirabitur aequus;
Scriptaque cum veniâ qualiacumque leget.

Da

31. *Ne ſit miſer ipſe.*] *Ille* ſcripti. & *miſero*, pro *miſeris*, in verſu proximo. Heins.

33. *Quaequae volet, rata ſint.*] Quaecumque optabit, ex animi ſui ſententia contingant. Alibi, *Quae, precor, ut fiant.* & iv. Faſtor. *Quae, precor, eveniant.* Ciofan. Malim, *Quae vovet, ô rata ſint.* vel, *ah rata ſint.* Heins.

33. *Ablataque principis ira.*] Ne dubitandum quidem eſt, quin Latinius ſit quòd in aliis legitur, *pacataque principis ira.* Dan. Heins. In uno Vatic. multo melior, immo vera genuinaque eſt lectio: *placataque.* Probat opinionem meam eruditiſſimus & ingenioſiſſimus P. Horatius Torſellinus R. Non enim ſatis Latine dici puto, *auferre iram.* contra *placare.* Ciof. *Ablata ira* immerito offendit Ciofanum, ut parum Latine dictum. nam *auferre iram* elegans non minus eſt, quam *auferre jurgium* apud Plautum, & apud Virgilium, *metum auferre.* Poſſet tamen & *ſublata ira* legi, vel *ſedata.* vel denique *pacata*, cum *placata* ſit in nonnullis, quod ſuperiori verſu praeceſſerat. mox ſcribendum, *Ut perages mandata, Liber.* dum perages. Vulgati & ſcripti, *peragas.* Heins. Ego *ut* pro quamvis hic, ut millies, capio: licet peragas, quae mando, culpaberis tamen forte, & in te requirent ingenium domini ſui. *ablata ira* etiam non mutem contra omnes libros. nam *placata* ex priore verſu irrepſit. Phaedr. iii. Fab. vi. *Auſer frivolam inſolentiam*; ubi vid. Scheffer. Horat. ii. Serm. vii. 43. *Aufer me vultu terrere.* ubi Schol. *deſine, ceſſa.* pro *principis* etiam *judicis* Fragm. Revii. Burm.

34. *Sedibus in patriis.*] Lib. & Eleg. iii.

Quantum erat, ô magni, perituro parcere, Divi,
Ut ſaltem patria contumularer humo.

Et Eleg. xiii. de patria loquens in die natalis ſui:

Quoque loco primum male ſum tibi cognitus infans,
Illo tentaſſes ultimus eſſe mihi.

Ciofan. *In propriis* Bernenſ.

37. *Judicis officium eſt.*] Digreſſio, qua ſua carmina, quae nulla animi tranquillitate, nulloque ſatis commodo loco ſcripta eſſe ait, excuſat. Eadem utitur excuſatione lib. iii. Eleg. ult.

Æquus erit ſcriptis, quamvis cognoverit eſſe
Exſilium tempus, barbariemque locum.

Ciofan.

39. *Carmina proveniunt.*] Haec ex Euripide ſumſiſſe Naſonem docet Muret. iv. Var. Lect. 10. *animo dictata* Palatin.

40. *Nubila ſunt ſubitis tempora noſtra malis.*] Imo, *pectora.* quicquid libri veteres diſſentiunt. *nubem animi* dicet infra Eleg. iii. familiaris eſt ſupinis librariis hic error. ſic infra Eleg. viii. ỳſ. 39. hoc libro, *pectora ſerena.* ubi *tempora* hactenus legebatur. *animum ſerenum* dixerat ſuperiori verſu. Heins. Ego contra libros nihil muto. *tempora* enim millies Cicero & alii pro ſtatu rerum, in quo quis verſatur, ponunt. vid ad lib. iv. Met. 692. *carmina noſtra* quinque libri. *tempora facta* Palatin. *ſunt ſolitis* Bernenſ. Burm.

42. *Fera hiems.*] Aſpera tempeſtas. Deceptus eſt Merula, qui aliter accepit. Hunc enim librum in itinere ſcriptum eſſe conſtat. Ciofan.

43. *Omnis abeſt.*] *Obeſt* legebat Francins. ego nihil muto. oppoſitio enim melius procedit vulgatae lectioni.

44. *Jamque meo.*] *Jamque mori* Palatin.

45. *Haec quoque quae facio.*] *Hec quoque quod facio* vetuſtiores. Lege, *Haec quoque quod facio.* Heins. *Haec ego* Junii & Moreti.

47. *Et tot circumſpice caſus.*] Nil mutant libri veteres. Cenſeo nihilominus ſcribendum, *circumjice.* quo verbo Tullius ac Livius non ſemel utuntur. Heins. Forte legendum, *circuminſpice caſus*, quod verbum ſaepe tranſiit culpa librariorum in *circumſpicere.* vid. Heinſ. ad Prudent. Apoth. ỳſ. 489. & Abr. Gronov. ad Juſtin. xxi. 5. Burm.

49. *Se-*

Digitized by Google

Da mihi Maeoniden, & tot circumſpice caſus;
  Ingenium tantis excidet omne malis.
Denique ſecurus famae, Liber, ire memento;
  Nec tibi ſit lecto diſplicuiſſe pudor.
Non ita ſe nobis praebet Fortuna ſecundam,
  Ut tibi ſit ratio laudis habenda tuae.
Donec eram ſoſpes, tituli tangebar amore;
  Quaerendique mihi nominis ardor erat.
Carmina nunc ſi non ſtudiumque, quod obfuit, odi,
  Sit ſatis. ingenio ſic fuga parta meo.
I tamen, i, pro me tu, cui licet, adſpice Romam.
  Dî facerent, poſſem nunc meus eſſe liber.
Nec te, quod venias magnam peregrinus in Urbem,
  Ignotum populo poſſe venire puta.

Ut

49. *Securus famae.*] Contemptor laudis nominisque celebritatis, famam neglige: ne tuere famam. CIOFAN.

51. *Fortuna ſecundam.*] In prima editione erat, *feram.* forte pro *ſerenam* conjiciebat Heinſius; ut inf. Eleg. IV. *Vultu rides fortuna ſereno. praebet f. ſecunda* Palat. & *praeſtat* etiam duo. &, *ut mihi ſit*, Bernenſ. Putean. & quinque alii.

53. *Donec eram ſoſpes, tituli tangebar amore, Quaerendique mihi nominis ardor erat.*] Lib. V. Eleg. XII.

Et faecunda facit pectora laudis amor.
Nominis & famae quondam fulgore trahebar,
Dum tulit antennas aura ſecunda meas.

CIOFAN. *Tangebar honore* Junii & tres alii. *titulis tangebar amoris* Bernenſ. mox, *& mihi quaerendi*, Patav.

55. *Carmina nunc ſimulo.*] Inſimulo nunc, & accuſo, ac criminor carmina. aut fingo haec eſſe carmina, quum non ſint. quaſi dicat: Non poſſum facere optima carmina, & tamen ea in lucem emitto tanquam bona. In aliis exemplaribus ita legitur, *Carmina nunc ſi non, ſtudiumque quod obfuit, odi.* ut ſit ordo: odi quod obfuit mihi, id eſt ingenium, ſi non odi carmina & ſtudia. MERUL. Vel ſic: Sit ſatis, quod non prorſus odi carmina & ſtudium, quod obfuit: quandoquidem ingenio meo, id eſt ſtudio tali, fugam atque exilium mihi ipſi peperi. MICYLL. Vetuſta omnia exemplaria, *Carmina nunc ſi non*, habent. recte. Sentit mecum nobiliſſimus adoleſcens, Scipio Belpratus; ſentit & Fulgentius Thomaſſittus. Carmen autem ſequens in uno Vatic. ita legitur:

Sit ſatis ingenio quod fuga parta meo eſt.

CIOFAN. Vir doctiſſimus Heumannus in ſupplementis Actor. Lipſ. tom. VI. ſect. 2. pag. 77. legebat:

Sit ſatis, ingenio nec fuga parta meo.

ut ſit ſenſus, ingenium Poëtae non eſſe exſilio damnatum, ſed illo frui Poëtam & comitari, ut dicit lib. III. Eleg. VII. 47. Sed tunc *ingenio* in dativo caſu ſumendum foret. ego mallem:

Sit ſatis. Ingenio ſit fuga parta meo.

& ita editio prima, ut omnia ſint concedentis, ſi nunc non carmina facio, ut olim, quibus ingenium meum probabam, & quibus famam peperi, ſit ſatis, ſi nunc non odio proſequar illa, quae obfuerunt, & licet ſit ingenio meo, id eſt, ingenioſis carminibus fuga parta, nunc tamen liber meus qualiſcumque i Romam, quamquam non ita laudabunt te, ut olim a me compoſita carmina. *Si fuga* Palatin. BURM.

56. *Fuga.*] Exſilium. Eleg. ſequenti, & lib. III. & Elegia. CIOFAN.

57. *Tamen, & pro me tu, cui licet, adſpice Romam.*] Lib. & Eleg. V.

Qui mihi flens dixit, tu, cui licet, adſpice Romam,
Heu quanto melior ſors tua ſorte mea eſt.

CIOFAN. *Tu tamen i pro me* Polit. Vat. & tres alii. alter Politiani, *I nunc & pro me.* Scribe, *I tamen, i pro me.* de venuſto hoc loquendi modo vide quae ad Remedia Amoris noto ỷſ. 213. HEINS.

58. *Dii facerent, poſſes non meus eſſe liber.*] Quidam legunt, *poſſem nunc meus eſſe liber*, & fortaſſe rectius. NAUG. Ne hic quidem dubitandum, quin altera lectio, *poſſem nunc meus eſſe liber!* magis pro venuſtate & genio Poëtae noſtri. D. HEINS. Ita eſt in lib. ſcriptis. hoc eſt, Utinam non eſſet liber meus, qui triſtia & maeſta contines: utinam is liber non eſſes, quem ego triſtis atque exſul ſcribo. CIOFAN. Probe meliores libri magno numero,

Ut titulo careas, ipſo noſcêre colore:
  Diſſimulare velis; te liquet eſſe meum.
Clam tamen intrato; ne te mea carmina laedant.
  Non ſunt, ut quondam plena favoris erant.
Si quis erit, qui te, quia ſis meus, eſſe legendum
  Non putet, è gremio rejiciatque ſuo;
Inſpice, dic, titulum. non ſum praeceptor Amoris.
  Quas meruit, poenas jam dedit illud opus.
Forſitan exſpectes, ut in alta palatia miſſum
  Scandere te jubeam, Caeſareamque domum.
Ignoſcant auguſta mihi loca, Dîque locorum.
  Venit in hoc illâ fulmen ab arce caput.
Eſſe quidem memini mitiſſima ſedibus illis
  Numina: ſed timeo, qui nocuere, Deos.

Ter-

ro, *poſſem nunc meus eſſe liber.* eleganter. quod & in ſuis invenerat Naugerius. Vulgati perperam, *poſſet non meus eſſe.* Heins. Recte. & ita etiam Merula. Martial. viii. Ep. 71.

Quam vellem fieri meus libellus.

& Noſter ii. Amor. 15.

Utinam fieri ſubito mea munera poſſem.

Burm.

59. *Quod venias.*] *Venies* praeſtiterit. Heins. *Qui venias* Bonon. & Patav. deinde, *puto*, Servii codex. forte, *putem.*

62. *Te licet eſſe meum.*] Inepte in quibusdam excuſis ita legitur. tu vero emenda, non modo ex veteribus, ſed & ex opt. impreſſis libris, *te liquet.* id eſt, manifeſtum eſt te eſſe librum meum. Ciof. *Liquet* etiam Francof. & alii nonnulli, & id recepit Dan. Heinſius.

63. *Carmina.*] *Crimina* Moreti & Fragm. Revii; quae &, *laedent.* ſeq. ỳſ. *carmina quae quondam* Servii codex. *non nunc ut quondam* alius.

65. *Quod ſis meus.*] *Quia ſis* meliores, & recte. de quo alibi eſt dictum. Triſt. lib. ii. ex antiquis libris:

Utque tuus gaudet miles, quia vicerit hoſtem.

Heins.

66. *Rejiciatque.*] *Projiciatque* Putean. & alius. *projicietque* Moreti. *ejiciatque* Fragm. Junian.

68. *Meruit.*] *Merui* Fragm. Rev. *dedit ille liber* Moreti.

69. *An in alta palatia.*] Lib. iv. Eleg. ii. *Altaque velantur fortaſſe palatia ſertis.* Ciofan. *Ut in alta* Junianus. placet. ſic lib. iii. Artis Amatoriae 749.

Scilicet expectas, ut te in convivia ducam.

Heins. Sic & Francofurtenſis. Epiſt. xvi. 9.

Si tamen exſpectas, vocem quoque rebus ut addam.

Juven. Sat. xi. 162.

Forſitan exſpectes, ut Gaditana canoro
Incipiat prurire choro.

& ita paſſim. Burm.

72. *Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.*] Cauſam adfert, quare non jubet librum in Palatium aſcendere. lib. iii. Eleg iv.

Saevum praeluſtri fulmen ab arce venit.

Ciofan.

72. *Caput.*] Κατ᾽ ἐξοχὴν. ſic Elegia ii.

Sin minus alta cadens obruat unda caput.

Et lib. & Elegia iii.

Sed ſine funeribus caput hoc, ſine honore ſepulchri,
Indeploratum barbara terra teget?

Ciofan.

73. *Eſſe quidem memini mitiſſima ſedibus illis Numina.*] Laudat Auguſtum tamquam mitem ac placabilem. ſic lib. ii.

Spes mihi magna ſubit, cum te, mitiſſime Princeps,
Spes mihi, reſpicio cum mea facta, cadit.

Lib. v. Eleg. ii. ad uxorem:

Ille Deus, bene quo Romana potentia nixa eſt,
Saepe ſuo victor lenis in hoſte fuit.
Quid dubitas? & tuta times? accede, rogaque:
Caeſare nil ingens mitius orbis habet.

Rurſus ſub principium lib. ii. ad Auguſtum ipſum:

His precor exemplis tua nunc, mitiſſime Caeſar,
Fiat ab ingenio mollior ira meo.

Ciofan.

75. *Terretur minimo &c.*] Ex his, quae ſubjicit, exemplis colligit, cur Auguſtum omnium hominum mitiſſimum ſibi timendum ducat. Ciofan. *Minimae* unus Heinſii.

76. *Columba Unguibus accipiter ſaucia facta tuis.*] Lib. & Eleg. ii. de Ponto:

Acci-

Terretur minimo pennae ſtridore columba,
Unguibus, accipiter, ſaucia facta tuis.
Nec procul à ſtabulis audet ſecedere, ſi qua
Excuſſa eſt avidi dentibus agna lupi.
Vitaret coelum Phaëthon, ſi viveret; & quos
Optàrat ſtulte, tangere nollet equos.
Me quoque, quae ſenſi, fateor Jovis arma timere:
Me reor infeſto, cum tonat, igne peti.
Quicumque Argolicà de claſſe Capharea fugit;
Semper ab Euboïcis vela retorquet aquis.
Et mea cymba, ſemel vaſtà percuſſà procellà,
Illum, quo laeſa eſt, horret adire locum.
Ergo, care Liber, timidà circumſpice mente;
Et ſatis à medià ſit tibi plebe legi.

Accipitrem metuens pennis trepidantibus ales
Audet in humanos feſſa venire ſinus.

Ciofan.

77. *Si quae.*] *Si qua* veteres. pro *diſcedere*. *ſecedere* etiam Thuaneus liber. duo alii, *decedere*. Heins.

80. *Optavit ſtulte.*] Ita legendum, non autem *optarat*, aut *optaret*. Ciofan.

80. *Tangere nollet.*] *Jungere* fragmentum Boxhornianum. ut Met. II. 118.

Jungere equos Titan velocibus imperat Horis.

Heins. Mihi tamen *tangere* magis placet. ſi viveret, expertus caſum illum, jam ne tangere quidem, multo minus jungere (quod non Phaëtonti, ſed Horis tribuit Ovidius) vellet equos. confirmatur vulgata ex lib. II. Met. 182.

Et jam mallet equos numquam tetigiſſe paternos.

Burm.

82. *Jovis.*] Auguſti. Eleg. IV. ubi ſe cum Ulixe confert.

Cumque minor Jove ſit, tumidis qui regnat in undis,
Illum Neptuni, me Jovis ira premit.

Et lib. IV. Eleg. III. ad uxorem:

Nec tibi, quod ſaevis ego ſum Jovis ignibus ictus,
Purpureus molli fiat in ore rubor.

Quare quae Jovis propria ſunt, Auguſto tribuit, ut & capitis concuſſionem, qua univerſum terrarum orbem indignatus commoveat. lib. II. de Ponto & El.

Cumque ſerenus erit, vultusque remiſerit illos,
Qui ſecum terras imperiumque movent.

Quo loco cùm Homerum lib. I. Iliad. imitatus eſt, tum ſe ipſum lib. I. Metamorphoſ.

Terrificam capitis concuſſit terque quaterque
Caeſariem, cum qua terram, mare, ſidera, movit.

Ciofan. *Qui ſenſi* quinque libri, & *arma cavere* Servii codex.

82. *Igne peti.*] *Premi* tres libri. male. vid. ad III. Amor. III. 37.

85. *Et mea cymba ſemel &c.*] Eadem Metaphora utitur Eleg. XV. IIX. lib. II. lib. III. Eleg. IV. lib. V. Eleg. II. VI. & IIX. lib. II. de Ponto, & Eleg. III. & VII. lib. IV. Elegia III. & IIX. Ciofan. *Perculſa* Vatican.

87. *Ergo cave, Liber, & timida.*] Redde ſuos numeros Naſoni, & ſcribe vel invitis membranis:

Ergo age, care Liber, timidà circumſpice mente.

Ergo age uſitata paſſim Naſoni formula. infinita ſunt in promtu exempla. tale illud Maronianum:

Ergo age, care pater, cervici imponere noſtrae.

Combianus codex proxime verum, *Ergo, care Liber.* quod nec damno. Poſſet & *caute Liber* reponi. pro *Ut ſatis* idem Combianus & Boxhornii fragmentum, *Non.* Forte pro *Num.* alii octo, *An* videtur *Et ſatis* ſcribendum. Heins. De τῷ *ergo* vidimus jam ſaepe, & ei adjici *age* vel *ego* vid. I. Amor. II. 49. II. VII. I. de ultima producenda ſyllaba vide ad Propert. Broukh. lib. III. vſ. I. Heinſius vero induxit ea verba, quibus numquam corripuiſſe Naſonem tradiderat in primis curis. Burm.

88. *Ut ſatis in medià.*] In nonnullis, *Et ſatis in media.* Naug. Etiam hic praeferenda, quae in aliis exſtat lectio, *Et ſatis.* quam expreſſit Berſmannus. Dan. Heins. *Et ſatis è media* Micyll. Edit. *an ſatis à media* Excerpt Voſſ. Bernenſ. & octo alii. cum Berſm. libro. *non ſatis* Combii & alius. *quod* unus.

Digitized by Google

Dum petit infirmis nimium ſublimia pennis
    Icarus, Icariis nomina fecit aquis.
Difficile eſt tamen, hîc remis utaris an aurâ,
    Dicere. conſilium resque locusque dabunt.
Si poteris vacuo tradi; ſi cuncta videbis
    Mitia; ſi vires fregerit ira ſuas;
Si quis erit, qui te dubitantem & adire timentem
    Tradat, & ante tamen pauca loquatur; adi.
Luce bonâ, dominoque tuo felicior ipſe
    Pervenias illuc; & mala noſtra leves.
Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
    Solus Achilleo tollere more poteſt.

Tan-

88. *A media ſit tibi plebe legi.*] Lib. III. Eleg. I.

Sumite plebeiae carmina noſtra manus.

Ciofan.

90. *Icarias nomine fecit aquas.*] *Icariis nomina fecit aquis* ſcribendum cum Moreti libro. quod & Gryphianam editionem occupavit. *aequoreas aquas* ſeptem vetuſtiores. unde Politianus, *aequoreis nomina fecit aquis.* & ſic Voſſianus pro diverſa lectione. ſed cum in uno Vaticano *ſignas aquas* offenderim, id pro verâ amplecti lectione non dubito. Triſt. lib. III. Eleg. IV.

Quid fuit, ut tutas agitaret Daedalus alas,
    Icarus immenſas nomine ſignet aquas?

quo loco etiam *fecit* in multis veterum. & pro *immenſas*, in tribus, *aequoreas.* in quatuor, *Icarsas.* Ep. Pandis:

Nec qui Myrtoas crimine ſignet aquas.

Heins. Prima correctio optima eſt. ita enim ſaepe tamquam ex formula Ovidius. lib. III. Faſt. 870.

Cum de ſe nomina fecit aquae,

IV. 284.

Vaſtae nomina fecit aquae.

Met. VII. 381.

Stagnumque ſuo de nomine fecit.

XIV. 615.

——— in Tuſci demerſus fluminis undis
Nomina fecit aquae.

XIII. 617.

Praepetibus ſubitis nomen facit auctor.

VI Faſt. 261.

Tum ſibi Callaice Brutus cognomen ab hoſte
    Fecit.

Auſon. Epiſt. XIX.

Audax Icario qui fecit nomina Ponto.

Graecos etiam ὄνομα ποιεῖν, ſed paullum alio ſenſu, dicere docuit Muret. VII. Var. Lect. cap. 16. Burm.

91. *Remis utaris an aura.*] Lib. II. de Ponto Eleg. VI. eadem, quae à navi eſt, utitur metaphora: *remo tamen utar & aura.* Ciofan. *Hinc remis* octo meliores. quidam etiam, *in aurâ*, ut Pont. lib. II. Eleg. VI. ex antiquis exemplaribus, *remo tamen utor in aurâ.* ſed hic aliud vult Noſter. *an ala* codex Petri Servii, quo me donavit. Scribe:

Difficile eſt, remis tamen hic utaris an ala
    Dicere.

ala pro *velo.* ſic apud Virgil. *Velorum pandimus alas.* & apud Claudianum, *Sciſſis velorum debilis alis,* de navi. Heins. Dubito, an *ala* ſimpliciter pro velo dici poſſet, cum ſemper addant poëtae, *velorum alas*; & vulgata lectio, *remis utar an aura*, ſit ſatis elegans. Epiſt XVI. 330.

Jam facient celeres remus & aura vias.

ita paſſim, *velis remisque currere*, quod *gemina ope currere* dixit Noſter III. Met. 663. quod autem *ala* hic pro *aura* ſuppoſuerit librarius, non novum eſt; ita enim & variant codices infr. Eleg. III. 119. Burm.

92. *Conſilium resque locusque dabunt.*] Lib. I. Amor. Eleg. IV.

Conſilium nobis resque locusque dabunt.

Ciofan.

94. *Si vires fregerit ira ſuas.*] Lib. II. de ſua familia:

Atque ea ſic lapſa eſt, ut ſurgere, ſi modo laeſi
    Ematuruerit Caeſaris ira, queat.

Et lib. III. Elegia IX.

Forſitan hic olim, cum jam ſatiaverit iram,
    Tunc quoque ſollicita mente rogandus erit.

Ciofan.

96. *Pauca loquatur.*] Terentius in Andria: *Paucis te volo.* Ciofan. Etiam hic aliquid, quod au-

ics

Digitized by Google

Tantum ne noceas, dum vis prodeſſe, videto.
Nam ſpes eſt animi noſtra timore minor.
Quaeque quieſcebat, ne mota reſaeviat ira,
Et poenae tu ſis altera cauſſa, cave.
Cum tamen in noſtrum fueris penetrale receptus,
Contigeriſque tuam, ſcrinia curva, domum;
Adſpicies illic poſitos ex ordine fratres,
Quos ſtudium cunctos evigilavit idem.
Cetera turba palam titulos oſtendet apertos;
Et ſua detectâ nomina fronte geret.
Tres procul obſcurâ latitantes parte videbis.
Hi quoque, quod nemo neſcit, amare docent.

Hos

res elegantes offendat. neque plane ſatisfacit, quod è ſuis codd. expreſſit Berſmannus, *& ante tamen pauca locutus.* quamvis hoc à vera lectione abſit propius. Quae fortaſſe eſt:

Si quis erit, qui te, dubitantem & adire timentem,
Tradat (at ante tamen pauca locutus) adi.

ante pauca locutus προδοποιήσας. modo paucis ante verbis iram mitiget Caeſaris, ac viam ad Principem offenſum tibi ſternat. D. Heins. *At ante tamen pauca locutus, adi.* vel *loquatur* per parentheſin. mox *felicior ipſe* cum melioribus. Heins. *Ut ante tamen* volebat Francius. *adire volentem* etiam Jun. Leidenſ. Bernenſ. & quinque alii.

97. *Felicior ipſe.*] *Ipſe* Servii, Moreti & tres alii.

100. *Tellere.*] *Pellere* Combii codex. vid. ad Remed. 115.

101. *Videte.*] Animadvertito. Noſtra lingua, *Fa che conſideri.* Ciofan. *Cavete* duo. *memento* plurimi.

102. *Nam ſpes eſt animi noſtra timore minor.*] *Animo* multi veteres. an, *magno timore?* Heins. Conjecerat &, *ſpes exanimi.* vel, *ſpes eſt omni. animo* Merula legit.

103. *Quaeque quieſcebat, ne mota reſaeviat ira, Et poenae &c.*] Lib. & Eleg. iv.

Neve retractando nondum coëuntia rumpe
Vulnera, vix illis proderit ipſa quies.

Unde proverbium, *Obducta cicatrix non eſt refricanda.* In Ibin etiam tale quippiam:

Vulneraque immitis requiem quaerentia vexat.

Ciofan.

104. *Et poenae tu ſis.*] *Ne ſis* Fragm. Revii, Bernenſis & octo alii cum prima editione. *altera cauſſa meae* Voſſian. Excerpta.

105. *In noſtrum penetrale.*] Olim volebat Heinſius, *in notum.* non male. vid. ad Met. vii. 576. *veſtrum* Vatic. & Barberin.

106. *Scrinia curva.*] Lib. Aldinus & Vatic. *parva.* Ciofan. *Curva* libri meliores magna ex parte. Placebat olim reponi, *curta.* de qua voce copioſe egimus ad Faſtos ii. 408. nunc nil muto. Heins.

107. *Fratres.*] Libros. Hunc autem locum expoſui in meis in Metamorphoſin obſervationibus ſub finem lib. vi. Ciofan.

109. *Cetera turba palam titulos oſtendit apertos, Et ſua detecta nomina fronte geris: Tres procul obſcura &c.*] Lib. iii. Eleg. i.

Quaerebam fratres, exceptis ſcilicet illis,
Quos ſuus optaret non genuiſſe pater.

Et xiv. ad amicum, ut libros tueatur ſuos:

Saepe per extremas profugus pater exſulat oras,
Urbe tamen natis exſulis eſſe licet.
Palladis exemplo de me ſine matre creata
Carmina ſunt, ſtirps haec progeniesque mea.
Hanc tibi commendo, quae quo magis orba parente eſt,
Hoc tibi tutori ſarcina major erit.
Tres mihi ſunt nati contagia noſtra ſecuti,
Cetera fac curae ſit tibi turba palam.
Sunt quoque mutatae ter quinque volumina formae,
Carmina de domini funere rapta ſui.
Illud opus potuit, ſi non prius ipſe periſſem,
Certius à ſumma nomen habere manu.
Nunc incorrectum populi pervenit in ora,
In populi quidquam ſi tamen ore meum eſt.

Ciofan. *Oſtendet* Vatic. & ſex alii meliores. Idem cum opt. Palat. aliiſque quatuor, *geret*, pro *gerit*, ſequenti verſu. duo, *gerunt.* unus, *gerent.* Heins. *Ferent* Leidenſ. *Feret* Junian.

112. *Hi quoque, quod nemo neſcit, amare docent.*]

Digitized by Google

Hos tu vel fugias, vel, ſi ſatis oris habebis,
 Oedipodas facito Telegonosque voces.
Deque tribus, moneo, ſi quae tibi cura parentis,
 Ne quemquam, quamvis ipſe docebit, ames.
Sunt quoque mutatae ter quinque volumina formae,
 Nuper ab exſequiis carmina rapta meis:
His mando dicas, inter mutata referri
 Fortunae vultum corpora poſſe meae.

Nam-

cent.] Tanaquillus Faber ad Lucretii librum quartum pag. 499. corrigendum cenſet:

Hos, qui, quod nemo neſcit, amare docent.

Heins Placeat ejus auribus, noſtrae magis vulgatà capiuntur praeterea ſententiam hanc Ovidii eſſe putat; qui docent amare, quod cuncti ſine magiſtrorum opera noverunt. quod non puto. ſed dehortatur librum ſuum, ut fugiat fratres ſuos, nec illos, qui, ut omnes norunt, amare docent, amet, ut mox apertius declarat. haeſit Faber in vocula illa *quoque.* quaſi inferret etiam alios artem amandi docere. in uno Moreti erat, *Hi tres, quod &c.* in Servii, *Hi qui,* quod Fabri emendationi favere poſſet. forte ſcripſerit Naſo:

Hic (vel *ſic*) *quoque, quod nemo neſcit, amare docent.*

licet latitent obſcura parte, & velint notitiam hominum effugere, tamen omnes norunt illos docere artem amatoriam, quia fuere cauſſa exſilii mei, quae omnibus nota eſt. de illis particulis *ſic quoque* vid. ad III. Art. 265. ubi *ſic* & *hic*, *hanc* &c. commutari docuimus. Burm.

113. *Hos tu.*] Malo, *quos.* Heins.

114. *Telegonasque voces.*] Similes Telegoni, ac per hoc patricidas. Telegonus autem Ulixis ex Circe filius fuit, qui cum adoleviſſet, & patrem viſendi ac cognoſcendi miro ſtudio eſſet accenſus, Ithacam, quo ille jam reverterat, petens, à matre jaculum, in quo Paſtinacae marinae ſpina fixa erat, ne inermis proficiſceretur, accepit. Cum vero Ithacam perveniſſet, ibique ſui patris pecudum praedam faceret, Ulixem, qui eò accurrit, ut damnum repararet, illo jaculo inſcius interfecit. Hoc ita narrat Scholiaſtes Homeri in Odyſſea Λ. Aliter Euſtathius ibidem, qui Oppianum auctorem laudat; cujus carmina Latinitate donata hîc ponere non me taedet; eaque, ut res magis intelligatur, ex alto repetam:

Naſcitur extrema cauda penetrabile telum
Trygoni, ſunt telo vires, totrumque venenum:
Non vivum quidquam, non quidquam morte peremptum
Trygones, Gladiique vorant, ni ſpicula figant
Antea, purpureo lanientque cadavera telo.
Cum Gladii gelidos diſſolvit ſpiritus artus,
Corruptus ſubito languet fortiſſimus enſis,
Cum domino pereunt vires, telumque relinquunt.
Nil tam peſtiferum, ſaevo nil vulnere majus,
Trygonis quaecunque viri mavortia tela
Sunt fabrefacta manu, vel dura incude polita
Spicula, quae à Perſis nigro ſunt tincta veneno:
Nec tales faciunt plagas, nec vulnera tanta,
Trygonis vivae quantum eſt horrenda ſagitta.
Eſt nobis audire timor, vel dicere verſu.
Indomitas ſervat vires Trygone perempta,
Invictumque tenet robur, non corpora ſolum
Mortalis capit iſta lues, ſed ſaxa peredit.
Et virides laedit ramos, ſi comminus illos
Attigerit, pereunt plantae ramique virentes,
Gramina vere novo contacta labe necantur,
Arboreique cadunt auctumni tempore foetus,
Si radix ſaevo fuerit mucrone notata:
At primo virides labuntur ſtipite frondes,
Siccatur truncus, fluit & velut aegra labaſcit
Arbor, corruptè languent cum robore rami.
In jaculo mater donavit Daedala Circe
Telegono nato telum, ut proſterneret hoſtes.
Hic Ithacae appulſus magni genitoris abegit
Armenta, & clarum belli virtute parentem
Letifero incautus miſit mucrone ſub Orcum:
(Hunc quaerens Ithacae luſtrabat paſcua laeta)
Emenſum terra, & mille pericula ponti,
Et paſſum duros longo ſub Marte labores,
Et multa expertum Trigon mactavit Ulixem;
Atque ducem ſolo proſtravit vulnere tantum.

Quibus ex locis diſtichon illud ex eruditiſſimo poëmate, quod Ibis inſcribitur, ℣ſ. 567. facillime intelligetur:

Oſſibus inque tuis teli genus haereat illud,
 Traditur Icarii quo cecidiſſe gener.

Vulnus autem ex ejusdem Paſtinacae aculeo medicinam nullam, praeter Achillis haſtam reperire, lib. I. cap. 58. de Animalium Hiſt. ſcribit Ælianus. Hujus etiam Telegoni, qui, interfecto patre, in Italiam reverſus Tuſculum condidit, meminit Ovidius ipſe lib. IV. Faſt. ſub principium, & lib. III. de Ponto Elegia I. ubi ita eſt de Circe loquens:

Telegonive parens vertendis nata figuris.

Me-

Digitized by Google

Namque ea diſſimilis ſubito eſt effecta priori:
Flendaque nunc, aliquo tempore laeta fuit.
Plura quidem mandare tibi, ſi quaeris, habebam;
Sed vereor tardae cauſſa fuiſſe morae.
Quod ſi, quae ſubeunt, tecum, Liber, omnia ferres;
Sarcina laturo magna futurus eras.
Longa via eſt: propera. nobis habitabitur orbis
Ultimus; à terrâ terra remota meâ.

ELE-

Meminit & Horatius lib. III. Carminum Oda XXIX. Propertius lib. II. Eleg. XXXI. Hyginus cap. CXXVII. & Euripides in Rheſo ſub finem. Memorat praeterea hujus nominis Telegoni duos alios Apollodorus. Ciofan. Pro *Telegonas*, quod nihili eſt, cum melioribus repone, *Telegonos*. *Telegoniam* Cinaethon Poëta Lacedaemonius ſub Olympiadem quintam conſcripſit, quo geſta Telegoni & errores videtur complexus. Laudatur & Opetia ejusdem, poëma rerum Oreſtae, ut opinor, complexum. *Telegonos* & *Oedipodas* pro parricidis ponit. Notum illud Horatianum de Tuſculo:

Telegoni juga parricidae.

ſcripſit & Telegoniam Eugamon Cyrenaeus ſub Olympiadem LIII. utriusque poëtae meminit Euſebius in Chronico. Eugamonis tamen non meminere, qui veterum poëtarum vitas conſcripſere. Heins.

115. *Si qua eſt tibi cura.*] *Si quae tibi cura* cum tribus ſcriptis. quod mollius. Heins. *Si ſit tibi cura* Bernenſ. *cura precantis* Lovanienſ.

115. *Parentis.*] Mei Ovidii. Metaphora ab homine, qui filios gignit. Ciofan.

117. *Sunt quoque mutatae ter quinque volumina formae. Nuper ab exequiis carmina rapta meis.*] Metamorphoſeos opus, in quindecim libros digeſtum, ſignificat, quod exſilii praeventu emendare non potuit: immo vero in ignem conjecit. Elegia VI. hujus libri:

Grata tua eſt pietas, ſed carmina major imago
Sunt mea, quae mando qualiacunque legas;
Carmina mutatas hominum dicentia formas,
Infelix domini quod fuga rupit opus.
Haec ego diſcedens, ſicut bona multa meorum,
Ipſe mea poſui maeſtus in igne manu.

Lib. II. ad Auguſtum:

Inſpice majus opus, quod adhuc ſine fine reliqui,
In non credendos corpora verſa modos.

Et mox:

Dictaque ſunt nobis, quamvis manus ultima coepto
Defuit, in facies corpora verſa novas.

Et lib. III. Eleg. XIV. quem quidem locum paulo ſuperius adduxi. Ciofan.

118. *Nuper ab exequiis carmina rapta meis.*] Sic Eleg. VI. hujus libri:

Sed quaſi de domini funere rapta fui.

Ciofan.

120. *Fortunae.*] *Fortunae vultum poſſe referre meae* Bernenſ.

121. *Namque ea.*] *Nam quae* Hamburg. mox, *grata fuit*, Leidenſ. & duo alii.

122. *Aliquo tempore.*] Olim, quondam. dixit enim, *Flendaque nunc.* Ciofan.

124. *Tardae cauſa morae.*] *Tardae viae* Polit. Vat. & Rotrendorph. paulo ante malim, *alio tempore*, quam *aliquo*. Heins. Contra mox ℣ſ. 127. *longa mora eſt* Bernenſ.

125. *Sed ſi quae ſubeunt tecum, Liber, omnia ferres, Sarcina laturo magna futurus eras.*] Magnum profecto onus ei, qui te ferendum capiet, impoſiturus eras, ſi, quae mihi in mentem veniunt omnia, tecum ferres. Ciofan. *Quod ſi* cum uno Medic. & Hafnienſi. mox pro *laturo* opt. Vatic. Polit. Palat. & quatuor alii, *latori.* neſcio an ſatis Latine pro Auguſti ſaeculo. Sueton. tamen in Caligula *latorem* pro tabellario dixit. Heins. *Et ſi quae* multi editi & ſcripti.

127. *Nobis habitabitur orbis Ultimus.*] Nondum enim in Scythiam pervenerat. *Orbis ultimus*, paene ultimus. lib. III. Eleg. IV.

Ulterius nil eſt, niſi non habitabile frigus:
Heu quam vicina eſt ultima terra mihi.

Et Elegia III.

Æger in extremis ignoti partibus orbis,
Incertusque meae paene ſalutis eram.

Lib. II. ad Auguſtum:

Haec eſt Auſonio ſub jure noviſſima, vixque
Haeſit in imperii margine terra tui.

Lib. V. Elegia II.

Barbara me tellus orbisque noviſſima magni
Suſtinet, & ſaevo cinctus ab hoſte locus.

Lib. IV. Elegia IX.

Sim licet extremum, ſicut ſum, miſſus in orbem.

Ciofan.

128. *A terrâ terra remota meâ*] *Tua eſt* liber Servii. Lege, *à terrâ tuâ.* quo tu properas. niſi τὸ *patria* excidit. *à patriâ terra remota meâ.* quod verum puto. nam ſuam terram Pontum vocat alibi non ſemel. Heins. Zinzerl. Promul. cap. LI. *Mea eſt*, & ita Bernenſis & plures alii.

ELEGIA II.

DI maris & coeli, (quid enim niſi vota ſuperſunt?)
Solvere quaſſatae parcite membra ratis:
Neve, precor, magni ſubſcribite Caeſaris irae.
Saepe, premente Deo, fert Deus alter opem.
Mulciber in Trojam, pro Trojâ ſtabat Apollo:
Æqua Venus Teucris, Pallas iniqua, fuit.
Oderat Ænean propior Saturnia Turno;
Ille tamen Veneris numine tutus erat.
Saepe ferox cautum petiit Neptunus Ulixem:
Eripuit patruo ſaepe Minerva ſuo.
Et nobis aliquod, quamvis diſtamus ab illis,
Quid vetat irato numen adeſſe Deo?
Verba miſer fruſtra non proficientia perdo:
Ipſa graves ſpargunt ora loquentis aquae.

Ter-

1. *Dii maris & caeli, quid enim niſi vota ſuperſunt.*] Solent homines, ubi ſpe ſe deſtitutos eſſe vident, ad Deos atque ad vota confugere, & ad coelum manus tollere. Idque feciſſe Ovidium ſaeva actum tempeſtate manifeſto hic apparet. Sic lib. XI. Metamorph. de Ceycis naufragio:

——— hic votis numen adorat,
Brachiaque ad coelum, quod non videt, irrita tollens.

mox in hac ipſa Elegia:

Prô ſuperi, viridesque Dei, quibus aequora curae,
Utraque jam veſtras ſiſtite turba minas.

CIOFAN.

1. *Quid enim niſi vota ſuperſunt.*] Rarior conſtructio pro *ſupereſt*; ſed non ſine exemplo eſſe docuimus ad lib. XIV. Met. 396. *ſuperſunt* Lovan. BURM.

2. *Membra.*] *Vela* Servii.

3. *Magni.*] *Magnae* Junian. & duodecim alii. & ita Gryph. & aliae Edit. *ſubſidite* olim Barberin. *ſuccumbite* Combii. *ſubſcribite iram* Moreti. elegans vero uſus vocis *ſubſcribere*, pro confirmare, ratum habere, illuſtrari poteſt illis, quae tradit ſummus Gronov. in Mantiſſa Pecuniae Veteris pag. 453. ſic ſaepe utitur hoc vocabulo Manilius de Aſtris, ut II. 551.

Totidem bellum ſubſcribitur aſtris.

℣. 834.

Utcumque admixtis ſubſcribant viribus aſtra.

& alibi. BURM.

5. *Mulciber.*] *Jupiter* Junianus & unus Regius. fruſtra: Jupiter enim medius & arbiter hujus rixae & factionis coeleſtis ſedebat. ſed Vulcanum infeſtum Trojanis fuiſſe propter occiſum Achillem lepide Lucianus in Dialogis Deorum Marinorum, Xanthi & Maris, oſtendit. *Mulcifer* quatuor ſcripti, ut ſaepe alias. BURM.

6. *Æqua Venus Teucris.*] Lib. IV. Faſt.

Pro Troja, Romane, tua Venus arma ferebat.

CIOFAN.

7. *Propior Saturnia Turno.*] Id eſt magis favens, ejus tutelam & curam gerens. ut ita apud Plautum Moſtel. II. 1. *Pluma haud intereſt patronus an cliens propior Siet homini.* legendum & explicandum eſſe docuit Gron. I. Obſerv. 24. & ita *adeſſe* mox ℣. 12. quod paſſim de patronis dici notum eſt. BURM.

8. *Veneris numine.*] Alii, *munere.* HEINS. *Ille quidem* Fragm. Revii.

9. *Saepe ferox cautum petiit Neptunus Ulixem, Eripuit patruo ſaepe Minerva ſuo.*] Elegia IV. de Ulixe & Minerva:

Bellatrix illi Diva ferebat opem:
Cumque minor Jove ſit, tumidis qui regnat in undis,
Illum Neptuni, me Jovis ira premit.

CIOFAN. *Caſta Minerva* unus.

10. *Irato deo.*] Auguſto. Infra, *Placato poſſem non miſer eſſe Deo.* CIOF.

11. *Proficientia perdo.*] *Prodo* Junianus & multi alii: fruſtra. vid. Epiſt. VII. 6.

12. *Quis vetat.*] *Quid vetat* cum Thuano & Berſmanni codice. Vide Notas ad Epiſt. Ariadnes. HEINS. *Quis vetet* Vatic. *quis neget* alius. praecedenti

Terribiliſque Notus jactat mea dicta; preceſque,
  Ad quos mittuntur, non ſinit ire Deos.
Ergo îdem venti, ne cauſſâ laedar in unâ,
  Velaque neſcio quo, votaque noſtra ferunt?
Me miſerum, quanti montes volvuntur aquarum!
  Jam jam tacturos ſidera ſumma putes.
Quantae diducto ſubſidunt aequore valles!
  Jam jam tacturas Tartara nigra putes.
Quocumque adſpicias, nihil eſt niſi pontus & aër,
  Fluctibus hic tumidus, nubibus ille minax.
Inter utrumque fremunt immani turbine venti.
  Neſcit, cui domino pareat, unda maris.
Nam modo purpureo vires capit Eurus ab ortu:
  Nunc Zephyrus ſero veſpere miſſus adeſt:

Nunc

denti verſu, *nobis aliquid*, Bernſ. Junian. & Moreti. *diſtemus* alius. *ab illo* Bernenſ.

15. *Jactat mea verba.*] *Dicta* cum Polit. & octo aliis. nam τὸ *verba* praeceſſerat. Heins. Codex Voſſii, *jactas mea vota preceſque.* ut ſaepe *vota* & *preces* junguntur. & tunc mox cum omnibus fere ſcriptis legendum, *verbaque noſtra ferunt.* ut Epiſt. II. 25.

Demophoon ventis & verba & vela dediſti.

& VIII. Met. 134.

——— ——— inania venti
Verba ferunt, idemque tuas, ingrate, carinas,

& alibi. poſſet & legi cum Juniano & alio:

Jactat mea vela, preceſque &c.

quod conveniret ſequentibus, *velaque* & *vota* Burm.

19. *Me miſerum, quanti montes volvuntur aquarum!*] Hyperbole, Elegia III.

Monte nec inferior prorae, puppique recurvae
Inſilit, & pictos verberat unda Deos.

Et Elegia X.

Inque modum tumuli concava ſurgit aqua.

Ciofan.

19. *Volvuntur.*] Ut reſpondeat ſequenti *ſubſidunt*, mallem hic, *tolluntur*, ſed non addicunt manuſcripti codices. Burm.

21. *Quantae diductae.*] Unus Vatic. & Maffei, *deductae*, per e. Ciof. *Deducto* vel *diducto* plurimi ſcripti. editi fere omnes, *diducto*, & recte. *diductae* Moreti. credo librarios in notis Ciofani erraſſe. *aequore puppes* Leidenſ.

23. *Quocumque aſpicio.*] Buſlidianus & Combii, *aſpicies*. Scribe, *Quocunque aſpicias.* Pont. lib. I. Eleg. IV.

Quocunque aſpicias, campi cultore carentes,
Vaſtaque, quae nemo vindicet, arva jacent.

infra Eleg. III.

Quocunque aſpiceres, luctus gemituſque ſonabant.

& Eleg. X.

Quocumque aſpicias, nihil eſt niſi mortis imago.

ut ibi legendum credimus. *aër* etiam pro *aether* plerique. & *tumidis*, pro *tumidus*, ſequenti verſu Polit. Palat. Hamburg. & quatuor alii. Heins. *Tumidus* nobis magis arridet, quia ita elegantior eſt oppoſitio. aër minax nubibus, pontus tumidus fluctibus. *Hic* vero ad remotius *pontus* referendum. ut ſaepe ſolent veteres. Burm.

23. *Pontus & aër.*] Ita legendum è bonis exemplaribus ſcriptis. Ciofan.

25. *Fremunt immani murmure venti.*] *Turbine* duodecim veteres. ut apud Virgilium Æneid. VI.

——— praecipitemque immani turbine adegit.

in Catalectis Pithoei pag. 178. Carmine de ventis legendum:

Hinc ſaevus Boreas glaciali turbine mugit.

vulgo, *laevus*, & *mulgit*. Heins. *Immania murmura* Servii. hinc vero Lucanus videtur ſua hauſiſſe lib. V. 602.

Et dubium pendet, vento cui concidat, aequor.

ubi, *cui pareat*, legendum, eſſe docuit Broukh. ad Tibul. I. X. 9. Burm.

27. *Nam modo purpureo vires capit Eurus ab ortu, Nunc Zephyrus ſero veſpere miſſus adeſt: Nunc gelidus &c.*] Quattuor cardinales, ut Vitruvius loquitur, ventos optime eruditiſſimeque deſcribit. & in Ibin:

Parsque eadem coeli Zephyros emittat & Euros:
Et tepidus gelido flabit ab axe Notus.

Mani-

Digitized by Google

Nunc gelidus ſiccâ Boreas bacchatur ab Arcto:
  Nunc Notus adverſâ proelia fronte gerit.
Rector in incerto eſt: nec quid fugiatve petatve
  Invenit. ambiguis ars ſtupet ipſa malis.
Scilicet occidimus, nec ſpes, niſi vana, ſalutis:
  Dumque loquor, vultus obruit unda meos.
Opprimet hanc animam fluctus: fruſtraque precanti
  Ore necaturas accipiemus aquas.
At pia nil aliud quam me dolet exſule conjux:
  Hoc unum noſtri ſcitque gemitque mali.
Neſcit in immenſo jactari corpora ponto:
  Neſcit agi ventis: neſcit adeſſe necem.
Dî bene, quod non ſum mecum conſcendere paſſus:
  Ne mihi mors miſero bis patienda foret!

At

Manilius lib. IV.

Aſper ab axe ruit Boreas; fugit Eurus ab ortu;
Auſter amat medium ſolem; Zephyrusque profundum.

CIOFAN. In uno Vaticano erat, *vires rapit.* eleganter.

28. *Sero veſpero.*] *Sacro v.* Junian.

29. *Sicca Arcto.*] Id eſt, *aequoris experte*, ut alibi loquitur. vel revera ſicca. ut *ſiccos Aquilones* dixit lib. III. Eleg. X. Manilius lib. I.

Alter ab excelſo decurrens limes Olympo
Serpentis caudam, ſiccas & dividit Arctos.

tres tantum antiqui, *Scythica Arcto*, quomodo apud Sidonium Panegyrico Aviti:

——— *Scythica nutrite ſub Arcto*
Qui furis, & caeſo tantum qui fidis inermi.

HEINS.

30. *Adverſa fronte.*] E regione Boreae. CIOF. *Averſa* Lovan. *adverſa mente* Putean. alter.

31. *Rector.*] Navis. ſic loquitur M. Tullius. CIOFAN.

31. *In incerto eſt, nec quid fugiatve petatve Invenit, ambiguis ars ſtupet ipſa malis.*] Elegia III.

Navita confeſſus gelidum pallore timorem,
  Jam ſequitur victus, non regit arte ratem.

Et Elegia X

Ipſe gubernator, tollens ad ſidera palmas,
  Expoſcit votis immemor artis opem.

Et lib. XI. Metamorphoſeos:

Ipſe pavet, nec ſe, quis ſit ſtatus, ipſe fatetur
Scire ratis rector, nec quid jubeatve, velitve.

Ubi hunc ipſum quoque locum & alia contulimus, quae potes conſulere. Ad horum alterum locum reſpexiſſe videtur Lucanus lib. V.

Artis opem vicere metus, neſcitque magiſter
Quam frangat, cui cedat aquae.

Perſimilis locus eſt & lib. III. Faſtorum:

Aſſiliunt fluctus: imoque à gurgite pontus
  Vertitur: & canas alveus haurit aquas.
Vincitur ars vento: nec jam moderator habenis
  Utitur: at votis is quoque poſcit opem.

CIOFAN.

32. *Ars ſtupet.*] *Mens ſtupet* Lovanienſis. an legendum, *mens ſtupet icta malis.* ut II. Faſt. 818. *Quove ſis icta malo.* Gerardus Mauriſius Hiſtor. Dominorum de Romano pag. 2. habet, *Ambiguis obſtupet ipſe malis.* ſed *ars* non moverem. Senec. Agam. 3007.

Nil ratio & uſus audet. ars ceſſit malis.

BURM.

33. *Nec ſpes eſt ulla ſalutis.*] *Nec ſpes, niſi vana, ſalutis* Combianus liber, multo numeroſius. Legebam aliquando, *nec ſpes ſuper ulla ſaluti eſt.* HEINS.

37. *At pia.*] *At mea* Fragm. Revii.

38. *Scitque gemitque.*] *Fletque* Regius liber. HEINS.

39. *Jactari corpora*] Lib. III. Eleg. II. *Dum tamen, & ventis dubius jactabar, & undis.* CIOF.

41. *O bene, quod non ſum mecum conſcendere paſſus!*] Elegia, quae proxime ſequitur, de uxore:

Accedam profugae ſarcina parva rati:
Te jubet à patria diſcedere Caeſaris ira,
  Me pietas, pietas haec mihi Caeſar erit.
Talia tentabas, ſicut tentaverat ante,
  Vixque dedit victas utilitate manus.

CIOFAN. *Di bene* octo aut novem ex melioribus. ita Statius, Claudianus, Auſonius, alii. quomodo & *Di melius*, & *Di meliora.* HEINS. *O bene* Heinſius ipſe ad lib. II. Art. 605. Simpliciter *bene* habet Quinct. Decl. XV. I. *Bene, quod & terribilis & minax eſt pauper.* & *bene quidem*, Decl. II. 13. *Bene* qui-

At nunc, ut pereaṁ, quoniam caret illa periclo,
Dimidiâ certe parte ſuperſtes ero.
Hei mihi, quam celeri micuerunt nubila flammâ!
Quantus ab aetherio perſonat axe fragor!
Nec levius tabulae laterum feriuntur ab undis,
Quam grave baliſtae moenia pulſat onus.
Qui venit hic fluctus, fluctus ſupereminet omnes:
Poſterior nono eſt, undecimoque prior.
Nec letum timeo: genus eſt miſerabile leti.
Demite naufragium; mors mihi munus erit.
Eſt aliquid, fatove ſuo ferrove cadentem
In ſolidâ moriens ponere corpus humo:
Et mandare ſuis aliquid, ſperare ſepulcra,
Et non aequoreis piſcibus eſſe cibum.

Fin-

dem, quod neſcit juvenis. & ita paſſim alii. *O bene quod non ſum navem c. paſſus* Bernenſ.

42. *At nunc, ut peream, quoniam caret illa periclo, Dimidia certe parte ſuperſtes ero.*] Quamvis naufragio mihi vita adimatur, incolumi mea uxore vivere mihi quidem videbor. Ciof.

45. *Hei mihi.*] Unus Vatic. *Ei* ſine adſpiratione. recte: deducitur enim ab ejulandi verbo. Vide quae notavi in Eleg. II. lib. I. de Ponto. Ciof. *Heu* alii.

45. *Nubila.*] *Sidera* quatuor. *lumina* unus. *fulgura* codex Bernenſ. & Medonii: quod praeferrem; niſi cum Excerptis Voſſianis praeſtat legere, *rubuerunt nubila.*

46. *Quantus ab aetherio perſonat axe fragor.*] Lib. III. Faſt.

Et gravis aetherio venit ab axe fragor.

Ciofan.

48. *Balliſtae.*] Erat Balliſta genus tormenti, qua veteres in jaciendis ſaxis, dum oppugnarent, utebantur. Seneca in Hippolyto:

Nec torta clauſas fregerat ſaxo gravi
Balliſta portas.

Ciofan.

49. *Qui venit hinc fluctus, fluctus ſupereminet omnes.*] Lib. veteres, *Qui venit hic.* ſequor. Ciof. *Huc* volebat Francius; ut erat in Servii codice.

50. *Poſterior nono eſt, undecimoque prior.*] Non poterat prudentiùs decimum numerum ſignificare. ita ut qui ejusmodi proferunt ſententias, ſummo peracrique ingenio praediti ſint oportet. De decumano fluctu plura doctiſſimus Politianus in Miſcellaneis, & nos lib. XII. in Metam. obſervationibus. Ciof. Vid. ad Val. Flac. II. 54.

51. *Nec letum timeo.*] Quidam lib. *Non letum.* paulo ſuavius. Ciofan. *Nec letum* ſcripti. Heins.

51. *Genus eſt miſerabile.*] Scaligerum legiſſe; *genus aſt*, notavit Heinſius.

52. *Mors mihi munus erit.*] Seneca in Agamemnone:

Mors mihi erit ſecuritas.

Ciofan.

53. *Eſt aliquid, fatoque ſuo ferroque cadentem In ſolida moriens ponere corpus humo.*] Praeclarum eſt & morte ſua obire, & gladio interfici, dummodo in ſtabili ac firma terra cadaver ponatur. Ciofan. *Cadenti* duo veteres. Forte, *cadentis.* Reliqui fere, *cadendum*, pro *cadentum.* Mortui enim non ponunt ſe in terra, ſed ponuntur. Lege etiam, *fatove ſuo ferrove*, quae eo ſpectant, ut mortem ſpontaneam à violentâ diſtinguat. Sequenti verſu in plurimis, *ſolita humo*, pro *ſolida.* hoc eſt, quod Triſtium lib. III. Eleg. IV. dicit, *tactam naſcentè humum.*

Et cinis in tumulo poſitus jacuiſſet avito,
Tactaque naſcenti corpus haberet humus.

Virgil. Æn. IX.

Sit qui me raptum pugna pretiove redemtum
Mandet humo ſolitâ; aut, ſi qua id fortuna vetabit,
Abſenti ferat inferias, decoretque ſepulchro.

ſed & altera ſcriptura optime ſe habet. ut *ſolidam tellurem* dixeris, reſpectu maris. Statius Propemptico Metii Celeris:

Quis rude & abſciſſum miſeris animantibus aequor
Fecit iter? ſolidaeque pios telluris alumnos
Expulis in fluctus, pelagoque immiſit hiantes?

& Epicedio Glauciae:

——— *obeunt noctesque diesque*
Aſtraque, nec ſolidis prodeſt ſua machina terris.

Heins. Recte correxit priores curas vir illuſtris, non

enim

Fingite me dignum tali nece: non ego ſolus
 Hic vehor. immeritos cur mea poena trahit?
Prô Superi virideſque Dei, quibus aequora curae!
 Utraque jam veſtras ſiſtite turba minas.
Quamque dedit vitam mitiſſima Caeſaris ira,
 Hanc ſinite infelix in loca juſſa feram.
Si, quam promerui, poenam me pendere vultis;
 Culpa mea eſt, ipſo judice, morte minor.
Mittere me Stygias ſi jam voluiſſet ad undas
 Caeſar; in hoc veſtrâ non eguiſſet ope.
Eſt illi noſtri non invidioſa cruoris
 Copia: quodque dedit, cum volet, ipſe feret.
Vos modo, quos nullo certe puto crimine laeſos,
 Contenti noſtris, Dî, precor, eſte malis.

Nec

enim hic tam ſollicitus erat Naſo de morte in patria obeunda, quam ut, modo naufragio vitato, ubicumque in terra obiret; etiam in Scythica, vide ỹſ. 62. & qui ferro cadunt, id eſt bello, plerumque extra patriam mortem obeunt. *ſolida* vero *terra* paſſim Noſtro dicitur. vid. II. Faſt. 648. III. 442. VI. 404. & *ſolidus orbis* I. Metam. 31. Burm.

55. *Et mandare ſuis aliqua & ſperare ſepulchrum.*] Scripti fere omnes, *aliquid ſperare.* vel, *aliquid & ſperare.* tres, *aliquod.* Combianus, *aliquo.* Unus Vaticanus, *aliqua ſperare ſepulcra.* Scribe,

Eſt mandata ſuis aliquid ſperare ſepulchra.

ita & numeri, qui duriores erant, conſtabunt verſui, & ſenſus. *mandata ſepulchra* ut Faſtor. lib. v. 657.

Diſplicet haeredi mandati cura ſepulchri.

Martialis lib. I. Epiſt. LXXXVII.

Cum mihi ſupremos Lacheſis perneverit annos,
 Non aliter cineres mando jacere meos.

Heins. Metuo ut nimis audax ſit emendatio, cum ſine copula recte procedat verſus:

Et mandare ſuis aliquid, ſperare ſepulchra.

Eſt non &c. Mandabant enim non tantum ſepulchra, ſed alia ſupremis vocibus. vel poſſet legi:

Eſt aliquid mandare ſuis, ſperare ſepulchrum.

ut *mandare* abſolute ponatur. ita Juſtin. lib. XXIV. 2. licet alio ſenſu: *Itaque non credenti mandat.* Burm.

58. *Hic vehor.*] *Huc* plurimi ſcripti & editi. forte, *hac.* ſcilicet navi. notum eſt, unum noxium, ſaepe exitium aliis, eadem navi vectis, creditum concitare poſſe. vid. ad Horat. III. Od. XXVI. *hinc vehor* Bernenſ. Burm.

60. *Minas.*] *Manus* Bernenſ. ſolleinni aberratione.

61. *Mitiſſima.*] *Juſtiſſima* unus Heinſii; ut & alibi hae voces commutatae. vid. I. Pont. II. 99. mox, *in loca juſſa traham*, Leidenſis. *ad loca* Putean.

63. *Si quoniam merui poenam, me perdere vultis.*] *Pendere* unus Mediceus pro diverſa lectione. Rottendorphianus, *prendere.* praeterea prim. editio & duo ſcripti, *ſi quam promerui.* ſex, *ſi quoque quam merui.* totidem, *quamquam merui.* opt. Vatican. *ſi merui poenam quanquam.* duo, *quia quam merui.* alia vetuſtiſſima editio, *quia commerui.* Scribe:

Si, quam commerui, poenam me pendere vultis.

Triſt. lib. II. 4.

An ſemel eſt poenam commeruiſſe parum?

pendere poenam familiaris locutio Naſoni Faſt. III. 845.

——— *capitis quae pendere poenas*
Ex illo jubeat furta reperta loco.

atque ita paſſim. Heins. *Si quam promerui* neſcio cur non aeque bene dicatur, ac *commerui*, cum in malam aeque partem *promereri* dicamus ac *commereri.* & ita Gryphius, Frellonius & alii ediderunt. & in uno Mediceo erat, *ſi quam promerui me poenam pendere.* Burm.

65. *Si jam voluiſſet.*] Heinſius malebat, *nam ſi:* ſed nihil muta. vid. II. Art. 597. *in undas* plurimi.

68. *Quodque dedit.*] *Quamque* Junian. & ſex alii.

69. *Puto crimine laeſi.*] *Laeſos* concinnius ſeptem veteres. & ſequenti verſu, pro *jam precor*, Combianus & Medonii codex, *vos precor.* Servii liber, *Di precor*, etiam bene. Heins. *Laedi* Bern. *nullo certe* Fragm. Revii.

71. *Ut cunctis miſerum ſervare velitis.*] *Servare aliquem* eſt in tutum locum aliquem perducere: ali-

Nec tamen, ut cuncti miſerum ſervare velitis,
Quod periit, ſalvum jam caput eſſe poteſt.
Ut mare conſidat, ventiſque ferentibus utar;
Ut mihi parcatis; num minus exſul ero?
Non ego, divitias avidus ſine fine parandi,
Latum mutandis mercibus aequor aro:
Nec peto, quas petii, quondam ſtudioſus, Athenas:
Oppida non Aſiae, non loca viſa prius.
Non ut, Alexandri claram delatus in urbem,
Delicias videam, Nile jocoſe, tuas.
Quod faciles opto ventos, (quis credere poſſit?)
Sarmatis eſt tellus, quam mea vota petunt.
Obligor, ut tangam laevi fera litora Ponti;
Quodque ſit à patriâ tam fuga tarda, queror.

Neſcio

alicui ſalutem adferre, vel, ut loquitur Soſia apud Terentium in Andria, auxilium ferre. Simo enim dixerat: *Quae ſeſe veluit in ignem injicere, prohibui, ſervavi.* Hic Noſter Elegia & lib. II. de Ponto ad Meſſalinum, quem rogat, ut ſibi in mitiori ac quietiori loco ex ejus patris fratriſque ſententia exſulare liceat:

Hoc pater ille tuus, primo mihi cultus ab aevo,
Si quid habet ſenſus umbra diſerta, petit.
Hoc petit & frater, quamvis fortaſſe veretur,
Servandi noceat ne tibi cura mei.

Cicero in prooemio orationis pro Archia poëta: *Quod ſi haec vox, hujus hortatu praeceptiſque conformata, nonnullis ſaluti fuit: à quo id accepimus, quo ceteris opitulari, & alios ſervare poſſemus, huic profecto ipſi, quantum eſt ſitum in nobis, & opem & ſalutem ferre debemus.* ſic verbum *ſervator* uſurpavit Ovidius ipſe, ſub finem lib. Metamorphoſeos, de Perſeo, qui Andromedam ex ingenti illo monſtro marino, cui devoranda expoſita erat, liberaverat:

——— *Gaudent, generumque ſalutant,*
Auxiliumque domus, ſervatoremque fatentur
Caſſiope Cepheuſque pater.

Ciofan. *Numerum ſervare* Bernenſ.

72. *Salvum.*] *Sanum* Putean. vid. Eleg. I. 19. *non caput* Excerpta Voſſii.

73. *Ut mare ſubſidat.*] *Conſidat* meliores omnes. & mox, *num minus*, pro *non*, repone. de quo ad Epiſtolam Canaces. Heins. *Sit placidum* unus Heinſii. *faventibus* Bernenſ. & duo. alii, *furentibus*, *feracibus*, *frequentibus*.

74. *Et mihi.*] Lib. unus Vatic. & Aldinus, *Ut mihi.* probo: hiſce & ſimilibus repetitionibus frequentiſſime uti ſolet poëta noſter. Ciofan.

75. *Parandi.*] *Parando* Putean. alter. *latum mutatis* idem & tres alii.

78. *Oppida non Aſiae, non mihi viſa prius.*] Quomodo autem, cum diſerte ad Macrum lib. II. de Ponto Eleg. x. dixerit?

Te duce magnificas Aſiae perſpeximus urbes.

Quid ſi igitur ſcribamus? *non Aſiae, nunc mihi viſa prius.* Hoc eſt:

Nec peto, quas quondam petii ſtudioſus Athenas,
Oppida non Aſiae nunc, mihi viſa prius.

Nam, *quae mihi viſa prius*, ut ſimplicius ac magis pro Ovidio, ita longius à lectione abit. Sed verius eſt, nihil mutandum eſſe. Ut *τὸ non*, ſit, non negativum, ſed *ςερητικόν*. *Non ignota cano, non cano non nota. Non peto oppida Aſiae, non prius viſa*, hoc eſt, *non peto oppida Aſiae prius inviſa mihi.* quaſi ea antea non viderim. *Οὐκ ἔπειμι πόλεις ἀθεάτους ἐμοί· οὐ λέγω ἄῤῥητον ἐμοί.* hoc eſt, *quod ante dixi.* Dan. Heins. *Non loca viſa prius* cum caſtigatioribus. Aſiam enim viderat cum Maximo Pont. lib. II. Eleg. x.

Te duce magnificas Aſiae perſpeximus urbes.

Notavit hanc quoque lectionem ex ſuo codice in Obſervationibus lib. II. cap. 3. doctiſſimus Gronovius. Heins.

79. *Alexandri urbem.*] Alexandriam, quae urbs eſt in Ægypto. de qua ſic Juſtinus lib. XI. de Alexandro loquens: *Reverſus ab Hammone Alexandriam condidit, & coloniam Macedonum caput eſſe Ægypti jubet.* Ciof. *Pulchram urbem* unus Heinſii.

81. *Quod facile eſt opto ventos.*] Lege, *faciles ventos*, vel ſine aſſenſu veterum librorum. *poſſit*, pro *poſſet*, ſcripti. Praeterea forte ſcribendum, *Quo faciles.* Amor. lib. III. Eleg. II.

Vis tamen interea faciles arceſſere ventos?

Heins.

82. *Vota.*] *Vela* omnes fere & editi nonnulli. & certe mox *vota* ſequuntur.

83. *Obli-*

Neſcio quo videam poſitos ut in orbe Tomitas,
  Exilem facio per mea vota viam.
Seu me diligitis, tantos compeſcite fluctus;
  Pronaque ſint noſtrae numina veſtra rati:
Seu magis odiſtis, juſſae me advertite terrae.
  Supplicii pars eſt in regione mei.
Ferte (quid hîc facio?) rapidi mea carbaſa venti.
  Auſonios fines cur mea vela vident?
Noluit hoc Caeſar: quid, quem fugat ille, tenetis?
  Adſpiciat vultus Pontica terra meos.

Et

83. *Obliger.*] *Obloquor* Palatin. male. *obligor* nimirum votis, quae pro felici appulſu ad Scythicam terram ſuſcipio. ſic *obligatam dapem reddere* Horat. II. Od. VII. & *obligare caput votis* II. Od. VIII. *ſaevi* etiam *ponti* Putean. Leidenſ. & octo alii. utrumque recte: ἄξενος enim & ſaevus. BURM.

84. *Jam fuga tarda.*] *Iam tarda* cum quinque ſcriptis. & mox cum pleriſque, *Exilem viam*, non *Exilii*. *Exilem viam* pro brevi & compendioſâ dixit. HEINS. Sed *exilem viam* pro *anguſta*, *tenui* dici facile patior, ut *exiles viae* apud Sever. de Æin. ℣ſ. 97. ſed pro *compendioſa* dici poſſe non puto. quare legerem,

Exſilio facio per mea vota viam.

precor & voveo ut via mihi ſit facilis & prona ad Tomitas, ubi exſulare debeo. *facere viam* eſt per obſtantia quaſi perrumpere, & obvium apud Noſtrum. mox Eleg. ſeq. vſ. 83.

Et mihi facta via eſt.

Epiſt. XVI. 330.

Jam facient celeres ventus & aura vias.

vid. Gronov. ad Liv. XXXVII. II. hanc lectionem minus certe violentam puto illâ, quam vir doctus in Supplem. Actor. Lipſ. tom. VI. Sect. II. pag. 78. voluit obtrudere:

Exigo jam facilem per mea vota viam.

Exiguam viam Francius corrigebat. BURM.

87. *Seu me diligitis.*] *Si me* edidit Gryphius, Micyllus & quidam alii. vide ad IV. ex Pont. I. 3.

89. *Advertite.*] *Adducite* Moreti.

90. *Supplicii pars eſt in regione mori.*] *Hac regione* quinque veteres. Scripſerat puto Ovidius:

Supplicii pars eſt in regione mei.

hoc eſt quod libro III. Eleg. X. dicet:

Ergo tam longe pateat cum maximus orbis,
  Haec eſt in poenam terra reperta meam?

pro *mei*, *meri* à librario aberrante erat factum. hinc natum *mori*. *poenae ſuae tellurem* vocat Triſt. lib. III. Eleg. II.

Et poenae tellus eſt mihi facta meae.

non diſſimili modo dixit Triſt. III. Eleg. VIII.

Sive mei cauſa eſt in regione mali.

& Pont. III. Eleg. I. ad Ponticam regionem:

——— *tu peſſima duro*
Pars es in exilio: tu mala noſtra gravas.

Auget exilii poenam locus, in quem ſum relegatus. HEINS.

91. *Ferte rapidi mea corpora venti.*] Diu eſt quod *carbaſa* conjeci legendum, quam mihi poſtea lectionem confirmavit Gottorphianus. Hamburgenſis, *cernua* etiam non male. ut mali cornua intelligat, de quibus Met. XI.

Cernuaque in ſumma locat arbore.

HEINS.

92. *Auſonios fines cur mea vela vident?*] Infra:

Jam procul Illyrici laeva de parte relictis,
  Interdicta mihi cernitur Italia.

CIOFAN. Variant MSS. qui, pro *vident*, habent, *tenent*, *juvant*, *vovent*, *volant*, *petunt*. vel, *vota celant*, *vota volunt*. *quid mea* etiam Strozzae.

94. *Adſpiciat.*] *Aſpiciat* unus Mediceus.

96. *Faſve piumve.*] *Fas* eſt idem quod *pium*, ideoque Regii codicis ſcriptura placet, *juſque piumque*. vid. ad Petron. cap. CVIII. BURM.

98. *A culpa facinus ſcitis abeſſe mea.*] Lib & Eleg. V.

Conſcius in culpa non ſcelus eſſe ſua.

Et IIX.

Sed quia peccato facinus non adfuit ullum,
  Nil, niſi me patriis juſſit abeſſe focis.

Et lib. III. Eleg. VI.

Idque ita, ſi nullum ſcelus eſt in pectore noſtro;
  Principiumque mei criminis error habet.

Et lib. I. de Ponto, Eleg. IIX.

Et tamen ut cuperem culpam quoque poſſe negari,
  Sic facinus nemo neſcit abeſſe mihi.

CIOFAN.

99. *Imo ita ſi ſcitis, ſi me meus abſtulit error.*]
Plu-

Et jubet, & merui. nec, quae damnaverit ille,
  Crimina defendi juſve piumve puto.
Si tamen acta Deos numquam mortalia fallunt;
  A culpà facinus ſcitis abeſſe meà.
Immo ita; vos ſcitis; ſi me meus abſtulit error,
  Stultaque mens nobis, non ſcelerata, fuit:
Quamlibet è minimis, domui ſi favimus illi;
  Si ſatis Auguſti publica juſſa mihi;
Hoc Duce ſi dixi felicia ſecula; proque
  Caeſare tura pius Caeſaribusque dedi;

Si

Plurimi, *vos ſcitis.* Poſſet & legi, *Di ſcitis.* Medonianus, *malus error.* ſimilis diverſitas lib. II.

Illa namque die, qua me malus abſtulit error.

alii enim, *meus.* ſed Virgil.

Ut vidi, ut perii, ut me malus abſtulit error.

Met. X. ex antiquis libris:

——— *retinet malus error amantem.*

Arondel. *meus impulit error.* Heins. *Immo ita* eſſe voventis formulam notavimus ad lib. VII. Met. 512. illa, *vos ſcitis*, malim parentheſi includere. *ſic me* Bern. & quatuor alii. *ſed me* Excerpta Voſſii. Burm.

99. *Me meus abſtulit error.*] Elegia, quae hanc ſequitur:

Caeleſtique viro, quis me deceperit error
  Dicite.

Lib. III. Eleg. I.

Nec facinus cauſam, ſed ſuus error habet:

Et Elegia IX.

Omnia vera puta mea crimina, nil ſit in illis
  Quod magis errorem, quam ſcelus eſſe putes.

Lib. IV. Eleg. I.

Scit quoque cum perii, quis me deceperit error,
  Et culpam in facto, non ſcelus eſſe meo.

Ciofan. *Stultaque, non nobis m. ſ. f.* Putean. Vatic. & Politiani.

101. *Quod licet è minimis.*] Lege, *Quamlibet*, cum tribus ſcriptis. & vide quae notamus ad Epiſtolam VI. ℣. 140. tres alii, *Quamlicet.* quinque, *Qualicet.* alii aliter. Heins.

102. *Si ſatis Auguſti publica juſſa mihi.*] Locus haud dubie corruptus. *juſſa tuli* quatuor veteres. Gottorph. *juſſa mei.* an, *Auguſti Dei?* quomodo *Auguſtos Deos* dixit Pont III. El. VI. Politiani prior, *viſa mihi.* fragmentum Boxhornii, *cura fuit.* Non me expedio ex hac Charybdi. opinor tamen hoc loco eum errorem eſſe commiſſum a librariis oſcitantibus, quem alibi ſaepenumero caſtigamus. ut una ſyllaba ob ſimilitudinem proxime praecedentis ſit omiſſa. pro *juſſa* recte *viſa* optimus Politiani codex. deinde *tuli*, pro *mihi*, à vero minime abeſt. ſcriptum enim antiquitus *viſalus*, pro *viſa ſalus.* ſed & pro *ſatis* reponendum, *laris.*

Si laris Auguſti publica viſa ſalus.

Si in domus Auguſtae ſalute mihi viſa eſt conſiſtere ſalus Reipublicae. Heins. Egit de hac emendatione Illuſtris Heinſius per epiſtolas cum J. F. Gronovio, cui non potuit approbare: is enim ita vulgatam capiebat. *ſi Auguſti juſſa mihi ſatis publica*; id eſt, ſi pro republica mihi ſatisfecerunt Auguſti juſſa, ſi non optavi vetera, contentus praeſentibus. nam qni priora malebant, iis non *publica*, quae Caeſarea. Lucanus VII. 164. *Usque ad Theſſaliam Romana & publica ſigna.* Tacitus: *Poſtquam nulla jam publica arma.* haec Gronovius, addens, *obſecro te, ne lomento & nitro nimis utamur, & dum ſordes eluimus, venas ac viſcera auctorum aperiamus.* Sed & dura explicatio Gronovii videtur. Pontanus, qui legit, *ſint ſatis*, explicat, eſtote contenti edicto publico Auguſti de me: quod quid velit neſcio; ego Heinſii conjecturam minime abſurdam puto. ſed pro *laris* legerem,

Si patris Auguſti publica viſa ſalus.

patris enim nomen Auguſto quaſi proprium. idem vero dicit, quod illi adulatores apud Horat. I. Ep. 16.

Tene magis ſalvum populus velit, an populum tu.

Meſſalae tamen apud Sueton. Aug LVIII. adulatio confirmare poſſet Heinſii conjecturam: de publica Salute vid. ad lib. III. Faſt. 882. Francius volebat, *ſi ſacra Auguſti p. j. m* quod non capio. minime vero, credo, auribus, Ovidianae elegantiae numeris adſuetis, placebit conjectura viri docti in Supplement. Actor. Lipſienſ. tom. VI. Sect. 2. pag. 78.

Sique rata Auguſti publica juſſa mihi.

quae & longius a ſcriptis recedit; neque eleganter dici puto, *publica juſſa Auguſti*, pro legibus ab eo latis, quibus adquieverit Poeta. Adde quod non ea erat auctoritas & dignitas Ovidii, ut hoc meritum jactitaret Auguſto, ſe leges ejus ratas ha-

 buiſſe,

Si fuit hic animus nobis; ita parcite, Divi.
  Sin minus; alta cadens obruat unda caput.
Fallor? an incipiunt gravidae vaneſcere nubes,
  Victaque mutati frangitur ira maris?
Non caſus, ſed vos ſub conditione vocati,
  Fallere quos non eſt, hanc mihi fertis opem.

buiſſe, quaſi potuiſſet, ſi voluiſſet, eas oppugnare, & Auguſti Imperium turbare. haec, ſi Pompeji filii aut Antonius loquerentur, poſſent tolerari, ſed Naſoni ſatis erat probare, mentem ſuam faviſſe Auguſto, ſe vota & preces diis pro ſalute ejus & Gentis Juliae feciſſe; nam ille ſi ratas leges habere ſe diceret, exprobraret Auguſto, aliquid in iis fuiſſe, non tolerandum Quiritibus. & ipſa vox *rata* non convenit humilitati Naſonis. Major enim rata haber à minore facta vel optata. ut in exemplo à viro docto adlato ex Eleg. x. 33. *Quaeque velet rata ſint*, id eſt, Dii ea firment, quae ille vovet & optat. *ſint ſatis* edidit Gryph. & Vincent. Burm.

103. *Hoc duce ſi dixi felicia ſaecula.*] Forte ſimplicius eſt, *duxi.* ut ſit ἡγεῖσθαι. Quanquam ne illud quidem diſplicet. Ut ſit ſenſus, Si hoc Principe felicia haec ſaecula ſaepe praedicavi, ac pro incolumitate ejus rem ſacram feci. Dan. Heins. *Duxi* major veterum pars. nil mutandum. Met. xii.

——— felicem diximus illâ
Conjuge Pirithoum.

Heins. Vid. ad viii. Met. 519. Merula intelligit Faſtos, & inprimis Auguſtum menſem. ſed Micyllus ſimpliciter felix ſub Auguſto ſeculum. & recte. vid. Spanhem. de Uſu & Praeſt. Num. Diſſ. xii. Tom. ii. pag. 442. Burm.

103. *Proque Caeſare tura pia Caeſaribusque dedi.*] Unus Vatic. & Maffei, *Caeſare tura, piis &c.* alter, *Caeſare tura dedi, Caeſaribusque piis.* In cujus ora adſcriptum eſt; aliàs, *pia.* Mihi legendum videtur, ut eſt in duobus excuſis, quorum alter annis abhinc lxx. impreſſus eſt, *Caeſare tura pius, Caeſaribusque dedi.* Ciofan. *Pius* meliores. quidam, *prius*, vel *Deis*, vel *pia.* Heins. Behotius lib. ii. Apoph. 4. ex vetuſto codice:

Caeſare tura dedi Caeſaribusque pius.
Caeſare tura piis Bernenſ.

106. *Alta cadens obruat unda caput.*] Duo, *alta maris.* totidem, *alta ruens.* unus, *alta meum.* Putabam aliquando, *alta nocens obruat unda caput.* niſi quod id paulo longius abit à vulgata lectione. Heins. *Subruat* Bernenſ.

107. *Evaneſcere.*] *Vaneſcere* meliores. Heins.

108. *Ira maris.*] *Ira Dei* Bernenſ. *unda Dei* plurimi. vid. ad Epiſt. xviii. 2.

109. *Non caſu vos, ſed ſub conditione vocati.*] Nihil turbatius hisce numeris. Primo *caſus* ſcribendum cum vetuſtis quinque; ut Met. xiv.

——— quis te caſusve Deusve
Servat, Achaemenide?

deinde plurimi, *ſed vos ſub conditione.* longe rectius. fragmentum meum, *ſed ò vos ſub conditione.* ut Phaedr. lib. ii.

Harum autem Matrem fecit haeredem ſenex
Sub conditione.

Scribe,

Non caſus, ſed ea vos conditione vocati.

Heins. *Sed vos mihi cond.* Moreti.

ELEGIA III.

CUm ſubit illius triſtiſſima noctis imago,
  Quae mihi ſupremum tempus in Urbe fuit;
Cum repeto noctem, quâ tot mihi cara reliqui
  Labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.
Jam prope lux aderat, quâ me diſcedere Caeſar
  Finibus extremae juſſerat Auſoniae.

Nec

2. *Quae mihi.*] Omnes fere ſcripti, *qua.* unus etiam, *quod.*

3. *Repete.*] *Recolo* Servii codex.

3. *Tot mihi cara reliqui.*] Patriam, uxorem, domum, amicos denique. Ciofan.

4. *Labitur ex oculis tunc quoque gutta meis.*] In Maſ-

Nec mens, nec ſpatium fuerant ſatis apta paranti:
  Torpuerant longâ pectora noſtra morâ.
Non mihi ſervorum, comitis non cura legendi:
  Non aptae profugo veſtis opisve fuit.
Non aliter ſtupui, quam qui Jovis ignibus ictus
  Vivit; & eſt vitae neſcius ipſe ſuae.
Ut tamen hanç animo nubem dolor ipſe removit,
  Et tandem ſenſus convaluêre mei;
Adloquor extremum moeſtos abiturus amicos,
  Qui modo de multis unus & alter erant.
Uxor amans flentem flens acrius ipſa tenebat;
  Imbre per indignas usque cadente genas.
Nata procul Libycis aberat diverſa ſub oris:
  Nec poterat fati certior eſſe mei.

Quod-

Maſſeiano lib. & quibusdam aliis multo rectius legitur; *nunc quoque* id eſt, nunc cum ſcribens haec recordor. Qua in ſententia eſt & ingenioſiſſimus vir, Paulus Meliſſus Schedius Francus. Ciof. *Nunc quoque* Rottendorph. rectius. Heins. *Humida gutta* Mediceus.

5. *Jam prope lux aderat.*] Narratio, qua ſingillatim recenſere omnia incipit, quae ſibi extremo ſuae in urbe profectionis temporo contigerunt. Ciofan. In tribus libris erat, *nox aderat.* & certe ex tota Elegia patet, Ovidium ante lucem profectum ex urbe. Vide ℣ſ. 27. & 50. repetit ergo hic quae contigerunt ſibi ab die ultimo, qui praeceſſit ultimam noctem, qua coactus fuit diſcedere: niſi dicamus, illa, quae usque ad verſum 27. praemittit, die adhue fuiſſe acta, & inde narrare, quae adveniente nocte geſta ſunt. Burm.

7. *Fuerat ſatis apta parandi.*] *Fuerant* eleganter Barberin. *paranti* liber Petri Servii. *piandi* pro diverſâ lectione Combianus. Richelianus, *paratu*, pro paratui. quod verum puto. Heins.

9. *Comites non cura legendi.*] *Comitis* Barberin. & pro diverſa lectione Gottorphianus. optime. *comes* pro comites. Dixi Faſt. III. ℣ſ. 565. Heins.

11. *Ictus.*] Juret. ad. Symmach. III. Ep. 6. in aliis codicibus eſſe *actus* teſtatur. & lib. IV. III. 69. *Jovis ignibus uſtus.* & *uſtus* hic erat in Moreti.

13. *Ut tamen hanc animi nubem dolor ipſe removit, Et tandem ſenſus convaluere mei.*] Idem infra ſignificat in hac ipſa Elegia de ſua uxore:

Illa dolore amens, tenebris narratur obortis,
  Semianimis media procubuiſſe domo.
Utque reſurrexit foedatis pulvere turpi
  Crinibus, & gelida membra levavit humo.

In Epiſtola Laodamiae, quae propter viri in bellum Trojanum, in quo eum periturum audierat, profecti dolorem exanimata eſt:

Lux quoque tecum abiit, tenebris exſanguis obortis
  Succiduo dicor procubuiſſe genu.
Vix ſocer Iphiclus, vix me grandaevus Acaſtus,
  Vix mater gelida maeſta refecit aqua.
Officium fecere pium, ſed inutile nobis:
  Indignor miſerae non licuiſſe mori.
Utque animus rediit, pariter rediere dolores:
  Pectora legitimus caſta momordit amor.

Ciofan. Malim, *anime*, ut Puteaneus. lib. VIII. Met. ex antiquis membranis:

Deſtinat hunc Minos thalamo removere pudorem.

Heins. Mox, *ut tandem ſenſus*, unus codex.

16. *Qui modo de multis unus & alter erant.*] Eleg. IV. hujus libri:

Vix duo treſve mihi de tot ſupereſtis amici;
  Cetera fortunae, non mea turba fuit.

Inter eos autem, qui in amicitiae officio manſerunt, Carum, Celſum & Maximum enumerat his verſibus, Eleg. V. lib. III.

Idque recens praeſtas, nec longo cognitus uſu,
  Quod veterum miſero vix duo treſve mihi.

Lib. I. de Ponto, Eleg. X.

Adſuit ille mihi, cum me pars magna reliquit,
  Maxime, fortunae nec fuit ille comes.

Et lib. II. Eleg. III.

Cumque alii nolint etiam me noſſe fateri,
  Vix duo projecto treſve tuliſtis opem.
Quorum tu princeps.

Summa movetur miſericordia, cum quis ab amicis deſeritur. Ariſtoteles lib. II. Rhetoricorum. Ciofan.

17. *Flens acrius.*] Ita conjunge haec duo verba. Ciofan. *Ipſa movebat* unus. *dolebat* Gottorp. Heinſius conjiciebat, *fovebat.*

19. *Libycis ſub oris.*] *Libycas ſub oras* Junian. quod

Quodcumque adſpiceres, luctus gemituſque ſonabant:
  Formaque non taciti funeris intus erat.
Femina, virque, meo pueri quoque funere moerent:
  Inque domo lacrimas angulus omnis habet.
Si licet exemplis in parvo grandibus uti;
  Haec facies Trojae, cum caperetur, erat.
Jamque quieſcebant voces hominumque canumque:
  Lunaque nocturnos alta regebat equos.
Hanc ego ſuſpiciens, & ab hac Capitolia cernens,
  Quae noſtro fruſtra juncta fuere Lari;
Numina vicinis habitantia ſedibus, inquam,
  Jamque oculis numquam templa videnda meis,
Dique relinquendi, quos Urbs habet alta Quirini;
  Eſte ſalutati tempus in omne mihi.
Et quamquam ſero clypeum poſt vulnera ſumo;
  Attamen hanc odiis exonerate fugam;
Coeleſtique viro, quis me deceperit error,
  Dicite; pro culpà ne ſcelus eſſe putet.

Ut

quod ſibi non diſplicere Heinſius notaverat. ſed *ſub* idem eſſe quod *in* vidimus ad I. Metam. 689.

21. *Luctus gemituſque.*] Unus, *gemitus lacrimaeque.* forte, *planctus gemituſque.*

25. *Si licet exemplis in parvis grandibus uti.*] Eleg. I. lib. III. de Ponto:

Si locus eſt aliquis magna inter nomina parvis.

Lib. V. Metamorph.

——— *quod ſi componere magnis*
Parva mihi fas eſt.

& lib. III. de Arte:

Quid vetat à magnis ad res exempla minores
Sumere?

CIOFAN. *Si licet in parvis ex.* Bernenſ. Leid. & multi alii. *in parvos ex.* Putean. alter.

29. *Et adhuc Capitolia cernens.*] In quibusdam, *& ab hac capitolia.* NAUG. *Et ab hac* repone cum pleriſque antiquis. hoc eſt, poſtquam hanc aſpexi. ſic frequenter loqui amat Noſter. HEINS. Vid. ad Epiſt. V. 152. *& ad haec* Edition. Micyl. & Vincent. *haec & cap.* Politian. alter Putean. & duo alii. *& ad hanc* Polit. prim. Servii & tres.

33. *Diique relinquendi, quos urbs habet alta Quirini, Eſte ſalutati tempus in omne mihi.*] Praeſagit fore, ut Romam numquam reviſurus ſit. ſic in fine ſequentis Elegiae:

At mihi perpetuo patria tellure carendum eſt,
Ni fuerit laeſi mollior ira dei.

CIOF. *Di quoque linquendi* Barber. *quos urbs tenet* Leidenſ.

33. *Urbs alta.*] Roma, quae in ſeptem collibus ſive montibus poſita erat. Virgilius lib. I. Æneid.

Albanique patres, atque altae moenia Romae.

vel, alta propter imperium. Idem Virgil. Ecloga I.

Verum haec tantum alias inter caput extulit urbes.

Martialis:

Terrarum Dea gentiumque Roma,
Cui par eſt nihil, eſt nihil ſecundum.

Hic Noſter Elegia IV.

Sed quae de ſeptem totum circumſpicit orbem
Montibus imperii Roma, deûmque locus.

Et lib. I. Faſt.

At poſtquam fortuna loci caput extulit hujus,
Et tetigit ſummos vertice Roma Deos.

CIOFAN.

34. *Eſte ſalutati.*] Hujusmodi locutio lib. I. Faſtorum:

Eſte bonis avibus viſi natoque, mihique.

Et lib. IV. Metamorph.

Eſtote rogati.

CIOF. *Tempus in omne meum* Moreti & duo. *mei* quinque.

35. *Poſt vulnera.*] *Funera* quinque ſcripti cum editione prima.

37. *Quis.*] *Qui* Gottorph.

39. *Ut quae ſenſiſtis poenae quoque ſentiat auctor.*]

Ut

Digitized by Google

Ut, quod vos ſcitis, poenae quoque ſentiat auctor.
Placato poſſum non miſer eſſe Deo.
Hac prece adoravi Superos ego: pluribus uxor;
Singultu medios praepediente ſonos.
Illa etiam ante Lares paſſis proſtrata capillis
Contigit exſtinctos ore tremente focos:
Multaque in averſos effudit verba Penates,
Pro deplorato non valitura viro.
Jamque morae ſpatium nox praecipitata negabat,
Verſaque ab axe ſuo Parrhaſis Arctos erat.
Quid facerem? blando patriae retinebar amore:
Ultima ſed juſſae nox erat illa fugae.
Ah quoties aliquo dixi properante, Quid urgues?
Vel, quo feſtines ire, vel unde, vide.
Ah quoties certam me ſum mentitus habere
Horam, propoſitae quae foret apta viae.
Ter limen tetigi; ter ſum revocatus: & ipſe
Indulgens animo pes mihi tardus erat.

Saepe,

Ut quod vos ſcitis plerique veteres. & *peſſum* pro *poſſim*. Legendum fortaſſe,

Ut, quod vos ſcitis, poenae quoque ſi ſciat auctor,
Placato poſſim non miſer eſſe Deo.

ſuperiori Elegia, ubi Deos alloquitur,

—— *Imo ita vos ſcitis.*

Heins. In Francof. erat, *Utque ea vos ſcitis poenae quoque ſentiat auctor.* forte ſcrſpſerit,

Utque ea vos ſcitis, poenae ne neſciat auctor.

adſcripſerat & Heinſius aliam conjecturam,

Ut quod vos ſcitis, poenae quoque reſciat auctor.

mox, *placato peſſim* Bernenſ. & alii ſcripti & editi. Burm.

42. *Impediente ſonos.*] Barbarin. *praepediente.* ut Epiſt. Hypermneſtrae, ℣ſ. 18.

Et ſubitus dextrae praepedit oſſa tremor,

Heins.

43. *Illa etiam ante Lares paſſis proſtrata capillis.*] Prim. Polit. *intracta.* alter cum duobus aliis, *abſtracta.* unde Politianus ipſe, *atrata.* Certe Hamburg. *attrata.* at prim. Vatic. *attacta.* Barber. *projecta.* duo, *aſtrata* pro *adſtrata.* ut Met. ix. *adſternunturque ſepulcro.* alii, *abjecta*, *abſtructa.* *attracta*, vel *adſtracta*, vel *aſtracta*, & ſimilia Heins. *Diffuſa* Bernenſ. alii, *accincta*, *ablata*, *contracta*, *pertracta.* *ante aras* etiam Vatic. prim. & quatuor alii. & *ſparſis capillis* plurimi, & quidam editi.

44. *Exſtinctos focos.*] Quidam ſcripti cum editis nonnullis, *exſtructos*: *aeternos* prim. Vatic. & ſex alii. unus Vatican. *externos.* lege, *heſternos.* & vide Notas Faſt. ℣ſ. 506. Virgilius lib. viii.

Et primum Herculeis ſopitas ignibus aras
Excitat, heſternumque larem, parvosque Penates
Laetus adit.

quanquam in nonnullis vetuſtiſſimis libris, *externumque larem* illic legitur. quam ſcripturam damnat Servius, & *heſternum Larem* interpretatur, *cui pridie ſacrificaverat.* ſed & *extincti foci* recte ſe habent. nam *ignis extinguebatur* in exilium ituris. Voſſianus, *antiquos.* ut lib. iv. Faſtorum, 410.

Detis & in veteres thurea grana focos.

lib. iv. Triſt. viii. 24. *antiquos lares.* & Epiſt. xiv. 26. in quibusdam codicibus. Heins.

44. *Ore tremente.*] *Ope premente* Lovanienſ.

45. *In adverſos effudit verba Penates.*] Scribe, *in averſos.* Horatius lib. iii. Od. xxxiii.

Mollibit averſos Penates
Farre pio & ſaliente micâ.

Heins. Vid. ad Epiſt. vii. 4. *in offenſos* Bernenſ.

48. *Verſaque.*] *Viſaque.* vid. Heinſ. ad Val. Flac. vii. 457.

49. *Retinebar.*] *Tangebar* unus.

50. *Juſſae fugae.*] Juſſi exſilii. Eleg. ultima lib. iv.

Errorem juſſae, non ſcelus eſſe fugae.

Ciofan. *Juſſae morae* tres Junii & duo alii. male.

52. *Quo feſtinas.*] *Feſtines* meliores. Heins.

55. *Ter limen tetigi, ter ſum revocatus.*] Adeo ſiniſtrum omen putabant veteres limen offendere, cum

Dividor haud aliter, quam ſi mea membra relinquam:
  Et pars abrumpi corpore viſa ſuo eſt.
[Sic Priamus doluit, tunc cum in contraria verſus
  Ultores habuit proditionis equus.]
Tum vero exoritur clamor gemituſque meorum;
  Et feriunt moeſtae pectora nuda manus.
Tum vero conjux humeris abeuntis inhaerens,
  Miſcuit haec lacrimis triſtia dicta ſuis.
Non potes avelli. ſimul ah, ſimul ibimus, inquit!
  Te ſequar; & conjux exſulis exſul ero.
Et mihi facta via eſt: & me capit ultima tellus.
  Accedam profugae ſarcina parva rati.
Te jubet è patriâ diſcedere Caeſaris ira;
  Me pietas. pietas haec mihi Caeſar erit.
Talia tentabat: ſic & tentaverat ante:
  Vixque dedit victas utilitate manus.

traria verſes Ulteres habuit proditionis eques. Qui certe equi, (ut omittam nullum codicem adduci, in quo extet ea lectio) non verſi in contrarium, ſed acti. Equus Durateus in contrarium verſus eſt: quia à Trojanis magno primum exceptus gaudio; detecta poſtea Graecorum fraude, eos quos minime expectabant, hoc eſt, hoſtes advexit. Ut *proditio*, qnemadmodum non ſemel aliâs in ſcriptis veterum, ſit *fraus*. Dan Heins. *Sic doluit Metius* Combianus & unus Bononienſis, quod Naugerius quoque videtur probaſſe in priori editione, ſecutus illos qui legunt praeterea, *in contraria verſos eques.* Si de Priamo intelligamus, malim, *in contraria verſae proditionis* legi. ut ad raptum Helenae alludat. nam *rapte* eſt in uno codice. Sed comparatio parum ad rem facit, qnocunque modo legas. Metii autem injecta mentio plane praeter rem eſt. quid quod prima ſyllaba in *Mettio* producitur? *Mettius* enim per duplex *tt* ſcribendum. Quare certus ſum hoc diſtichon ab illa manu eſſe, quae ſaepius apparet per hos libros, parum tempeſtiva. habebat autem in mente ſuperiora iſta,

Haec facies Trojae, cum caperetur, erat,

quiſquis hos verſus confixit, Salmaſius curis ſecundis ad Florum libro I. cap. III. caſtigabat,

Sic doluit Mettus, tum cum in contraria verſus
Ulteres habuit proditionis eques.

de quo A. Gellius lib. XX. cap. primo Noctium Atticarum, *binis quadrigis in diverſa nitentibus evinctus & laceratus eſt.* Heins. Hunc quoque locum tentat ſanare Vir eruditus in Supplement. Actor. Lipſ. tom. VI. ſect. 2. legens,

Sic primus doluit, tunc, qui in contraria verſos
Ultores habuit proditionis equos.

duritiem conſtructionis ita poſſe emolliri ratus, ſi *qui* ponatur pro *ille qui*, & *tunc* pro olim. Sed haec non levia, ſed plane Genio Ovidiano non convenientia. praeſtat talia ulcera non tangere: certe ego nihil hic extrico. Burm.

77. *Tum vero.*] Hoc diſtichon abeſt à Bernenſi. quod accidit, credo, quia ſequens ab iiſdem verbis incipiens Librarium decepit.

80. *Dicta meis.*] *Suis* quinque ſcripti. rectius. Vide notas Epiſt. XVII. vſ. 251. nonnulli etiam, *verba.* Heins

81. *Simul hinc, ſimul ibimus ambo.*] *Ibimus inquit* plerique veteres. & *ſimul ah* nonnulli. Scribo praeterea, *Num potes avelli?* de quo ad Epiſt. XVI. vſ. 364. Val. Flaccus lib. V.

—— *Minyae clamore morantur,*
Avellique negant.

Heins.

82. *Te ſequar.*] *Et ſequar* Servii.

83. *Et me capit ultima tellus.*] Quam mare alluit. Ineptit prorſus Merula, qui Septentrionalem regionem interpretatur. tum primum ex Italia diſcedebat poëta. eo enim in loco uxor una cum Ovidio in navem conſcendete tentavit. Ciof. *Ultimus orbis* Moreti.

84. *Parva.*] *Plena* Bonon.

85. *Te jubet à patriâ.*] *E patria* multi. Heins.

85. *Caeſaris ira.*] Iratus Auguſtus. Ciof.

86. *Me pietas, pietas haec mihi, Caeſar erit.*] Summam atque incredibilem movet commiſerationem. quo in genere hic Noſter excellit. Ciof.

87. *Sic &c.*] *Sicut* quidam ſcripti & editi.

Egredior (ſive illud erat ſine funere ferri)
Squalidus immiſſis hirta per ora comis.
Illa dolore gravis, tenebris narratur obortis
Semianimis mediâ procubuiſſe domo.
Utque reſurrexit, foedatis pulvere turpi
Crinibus, & gelidâ membra levavit humo;
Se modo, deſertos modo comploraſſe Penates;
Nomen & erepti ſaepe vocaſſe viri:
Nec gemuiſſe minus, quam ſi nataeve meumve
Vidiſſet ſtructos corpus habere rogos:
Et voluiſſe mori; & moriendo ponere ſenſus:
Reſpectuque tamen non poſuiſſe mei.
Vivat: & abſentem, quoniam ſic fata tulerunt,
Vivat, & auxilio ſublevet usque ſuo.

ELE-

89. *Sine funere.*] *Cum funere* Servii codex.

91. *Illa dolore amens.*] Multi, *gemens.* in uno, *gravis.* in Combiano & tribus aliis, *dolore mei.* quod ſequor. proximo verſu, pro *mediâ domo*, duo *viâ.* Scripſerat pûto Ovidius, *Viduâ domo.* nam τὸ *mediâ* prorſus otioſum ac ſuperfluum eſt. narrat quae poſt digreſſum ſuum facta ſunt. Heins. An dicatur latine, *dolore mei*, ut *deſiderio mei* & ſimilia, vehementer dubito. quare ego praetuli, *illa dolore gravis*, quod cum verbo *procubuiſſe* optime concordat. Dictum autem ut *vino*, *ſomno*, *vulnere*, *aevo gravis* & ſimilia: ſic illa, cum non amplius pondus doloris ferre poſſet, procubuit ſemianimis. nec *amens* damno. in Bernenſ. erat mendoſe, *canens.* nec illud *media domo*, abſurdum; cum enim poſt digreſſum viri vellet in cubiculum ſuum redire, non potuit eo usque venire, ſed media domo procubuit, antequam in interius conclave penetraſſet. Burm.

91. *Tenebris obortis.*] Exanimatio, vel animi defectio, ſignificatur. Plautus in Curculione: *Tenebrae oboriuntur, genua media ſuccidunt.* exemplum item Epiſt. ad Proteſilaum ſuperius adduxi. Ciof. *Lacrimis* tres libri. male. vid. Epiſt. xiii. 23.

94. *Gelida.*] *Madida* tres. *media* unus. *egelida* Vatican.

95. *Deploraſſe Penates.*] *Comploraſſe* plurimi veterum. quomodo etiam ad Sylvas Statii Gronovius cap. xlviii. Florus libro ii. cap. xv. *Comploratum igitur publicè ſtatim.* A. Gellius in deſcriptione tempeſtatis libro xviii. cap. i. *Ventus a latere ſaeviens undis navem compleverat. tum poſtea complorantibus noſtris omnibus, atque in ſentina ſatagentibus dies illuxit.* Heins. *Se modo deſertam, modo* &c. Leidenſ.

99. *Moriendo.*] *Et moriendo* Junian. & Moreti; rectius. *moriendoque* Bernenſ. quod verſificatorem infelicis aevi auctorem habet.

100. *Non periiſſe mei.*] Quatuor, *voluiſſe.* unus Gallicus, *poſuiſſe*: bene. niſi *valuiſſe* malis. Heins.

101. *Vivat, & abſentem, quoniam ſic fata tulerunt, Vivat.*] Hoc eſt, Vivat ſane: vivat, ut abſentem, ſiquidem ita fatis viſum, auxilio ſoletur ſuo. Quo ſenſu altera copula videtur redundare. Scaliger, *Tutet*, neſcio an ex codice, legebat. Quod fortaſſe, eſſet, *Jutet.* Dan. Heins. Non placet repetitio τοῦ *Vivat.* Nec juvant tamen libri veteres. an *Jutet* pro adjuret ſcripſerat Noſter? an

Di dent auxilio ſublevet usque ſuo,

vel, *Di facite auxilio.* vel *date ut auxilio.* Scaliger, *Tutet.* Sed non perſuadet. Heins. Corruptum locum eſſe conſtat: neque enim *vivat* illud ſecundo loco poſitum ſenſum facit commodum. deſiderari vero verbum, quod *ames* notet, vel ſimile, ex loco plane gemino, lib. v. Eleg. v. 23. colligo,

Vivat ametque virum, quoniam ſic cogitur, abſens.

forte ſcripſerit, *Servet, & auxilio* &c. Francius, volebat, *Illa virum auxilio* &c. Burm.

I. Tin-

Digitized by Google

ELEGIA IV.

Tinguitur Oceano cuſtos Erymanthidos Urſae,
  Æquoreasque ſuo ſidere turbat aquas:
Nos tamen Iönium non noſtrâ findimus aequor
  Sponte: ſed audaces cogimur eſſe metu.
Me miſerum, quantis increſcunt aequora ventis;
  Erutaque ex imis fervet arena vadis!
Monte nec inferior prorae puppique recurvae
  Inſilit, & pictos verberat unda Deos.
Pinea texta ſonant; pulſi ſtridore rudentes:
  Adgemit & noſtris ipſa carina malis.

Na-

1. *Tingitur Oceano cuſtos Erymanthidos Urſae, Æquoreasque ſuo ſidere turbat aquas.*] Per cuſtodem Erymanthidos Urſae Arcturum intelligit Ovidius: is occidit chronice cum tertia decima parte (quam recentiores vocant gradum) Sagittarii, hoc eſt, circiter IV. Id. Decembris in finiente (Horizontem vulgo dicunt) Romano, cum hac tempeſtate Sol in XIII. parte Sagittarii exiſtat circiter VII. Kal. Decembris. & quia ſigna ſedes ſuas diebus quatuordecim anticiparunt, fit, ut Ovidii tempore Sol in eadem XIII. Sagittarii parte prope IV. Id. Decembris exſtiterit: quo die infelix poëta in exſilium proficiſcens Roma diſceſſit. In hoc explicando loco, magno mihi auxilio fuerunt, P. Chriſtophorus Clavius Bambergenſis, è ſocietate Jeſu Sacerdos, & Petrus Angelius Bargaeus, viri cum aliarum artium, tum praecipue aſtronomiae intelligentiſſimi. Plinius tamen lib. XVIII. cap. 31. IV. nonas Novembris Arcturum veſperi occidere ſcribit. Utraque ſupputatio convenit ſententiae ipſius in Elegia ult. hujus lib.

Aut hanc me gelido tremerem cum menſe Decembri,
Scribentem mediis Adria vidit aquis.

Credibile tamen eſt Ovidium, invite in exſilium abeuntem diutius, quam ratio ferebat, in itinere eſſe commoratum. Ex hoc autem loco intelligitur illud lib. II. Eleg. VII. De Ponto:

——— *projectus in aequor*
Arcturum ſubii, Pleiadumque minas.

Ciofan.

1. *Tingitur.*] Hinc exordium faciendum novae Elegiae, idque ex fide caſtigatiorum codicum, quod neſcio quomodo typographicae operae neglexerunt. monuit quoque Tanaquillus Faber. lib. I. Ep. 22. Heins. Turbatum Elegiarum ordinem eſſe facile apparet. nam cum primam Elegiam ut praefationem praemiſiſſet, ſequi decebat eam, quae nunc tertia eſt, quae ultimam in urbe noctem, & quae eâ geſta ſunt, narret; deinde ſuccedere debebat haec, *Tingitur, &c.* quae narrat quid primum acciderit poſtquam navem conſcenderit, ut ventis adverſis in litus Italicum rejectus fuerit. & tunc ſequi debebat, quae nunc ſecunda eſt. *Di maris & terrae*, quae tempeſtatem, qua jactatus fuit, deſcribit miſerabiliori carmine, quam ut veroſimile ſit in navi tam quaſſata, de ea facienda potuiſſe cogitare, niſi Naſonem Eumolpo Petroniano ſimilem fingamus, cui vacabat in vicinia mortis verſus facere. pro *tingitur*, *mergitur* erat in duobus. vid. ad lib. II. Met. 172. & II. Art. Am. 410. Burm.

3. *Findimus.*] *Scindimus* Putean. & Servii.

5. *Me miſerum, quantis nigreſcunt aequora ventis, Erutaque ex imis fervet arena fretis.*] Supra Eleg. II.

Quantae deducto ſubſidunt aequore valles,
Jamjam tacturas tartara nigra putes.

Ciofan. *Increſcunt* rectius multi veterum. Heins. *crebeſcunt* duo. *surgeſcunt* vel *horreſcunt* alius. deinde, *arena fretis* Putean. & ſex alii.

9. *Pinea texta ſonant.*] Tabulae è pino, quibus compacta erat navis: ſic lib. I. Faſt.

Pinea non ſano ter pede texta feris.

Et lib. XIV. Metamorphoſeos:

——— *Fert ecce avidas in pinea Turnus*
Texta faces.

Ita enim è veteribus libris legendum ibi docui; adduxique hunc Catulli locum ex carmine de Nuptiis Pelei & Thetidos:

Pinea conjungens inflexae texta carinae.

quem nuper valde illuſtravit eruditiſſ. vir Joſephus Scaliger: cujus verba (ſunt enim non vulgaria) huc adferre operae pretium me facturum ſum opinatus. Certe *Texere naves* veteres dicebant, à quo locus, in

Navita, confeſſus gelido pallore timorem,
Jam ſequitur victam, non regit arte, ratem.
Utque parum validus non proficientia rector
Cervicis rigidae frena remittit equo:
Sic non quo voluit, ſed quo rapit impetus undae,
Aurigam video vela dediſſe rati.
Quod niſi mutatas emiſerit Æolus auras;
In loca jam nobis non adeunda ferar.
Nam procul Illyriis laevâ de parte relictis,
Interdicta mihi cernitur Italia.
Deſinat in vetitas quaeſo contendere terras,
Et mecum magno pareat aura Deo.

Dum

in qno naves ſabricantur, *textrinum* dicebatur. auctor Servius in ſchedis nondum vulgatis. Ennins:

Idem campns habet textrinum navibns longis.

Hoc eſt, *ναυπήγιον. τὰ ὕφη νεὼς* dixit Archimelus poëta in navem Hieronis:

Ἄστρων γὰρ ψαύει καρχήσια, καὶ τριελίκτους
Θώρακας μεγάλων ἐντὸς ἔχει ὑφέων.

Male enim apud Athenaeum *νεφέων*. Ovidius:

Texitnr & coſtis panda carina fuit.

Silius:

Flumineam texit, qua transvehat agmina, claſ-
ſem.

Ciofan. Vid. ad xiv. Met. 531. *tranſtra* hic Leidenſis.

9. *Pulſi ſtridore rudentes.*] Elegia x.

Nunc quoque contenti ſtrident Aquilone rudentes.

Ciofan. *Stridere* omnino ſcribendum, uti doctiſſimo Daumio videri Graevius noſter me monuit. nihil certius infra Eleg. x. *Contenti ſtridunt Aquilone rudentes.* Heins.

12. *Jam ſequitur victus, non regis arte, ratem.*] *Victam* rectius legas, niſi *ſequitur votis* praeferendum putas. ut Faſt. iii.

—— *nec jam moderator habenis*
Utitur, at votis. ——

& infra Eleg. x.

Ipſe gubernator, tollens ad ſidera palmas,
Expoſcit votis, immemor artis, opem.

duo antiqui, *fluctus.* tres, *ventos.* totidem, *gelido pallore*, non *gelidum* ſuperiori verſu. Heins.

13. *Proficientia rector.*] *Victor* multi veteres. Vide Notas Artis lib. iii. & vſ. 555. Heins. Imo *rector* retinendum. aliter nulla eſt oppoſitio inter *aurigam* ſequenti diſticho, & *rectorem. rector* vero eſt vox utrique conveniens, qui equos aut currus, & navem regit. ita pro navis gubernatore Noſter ii. Met. 186. & vi. 232. pro equite ſumi recte docuit Cl. Drakenborch. ad Sil. xvii. 138. ubi pluribus & erudite de confuſione horum nominum agit. *aurigam* vero pro gubernatore navis poni rarius & inſolentius eſt. ſed quod ex eodem fonte fluxit, quo *currum* pro nave, *currere* pro navigare & ſimilia veteres dixerunt, ut jam toties viri docti obſervarunt. Non tamen nullo praeeunte Ovidius *aurigam* dixit: ita, ut notat Voſſius, lib. iv. Inſt. Orat. cap. vi. Antiqui Poëtae verſum,

Tiphyn aurigam celeres fecere carinae,

producunt Chariſius lib ii. pag. 243. Diomed. lib. ii. pag. 451. & Donatus de Tropis pag. 1775. ubi legendum; *celeris carinae:* nam intelligit Argo navem. Et Diomedes ibidem contra, *gubernatorem* pro auriga dici probat ex alio verſu,

Cumque gubernator magno contorſit equo.

ubi legendum eſt, *magna contorſit equum vi*; quae ultima vocula abrepta verſui tranſiit in ſequentem *hic.* & ita citat Quinctil. lib. viii. cap. 6. ubi ejusdem metaphorae aliud ex Virgilio vi. Æneid. 1. exemplum promit, *claſſique immittit habenas.* & ut *frena remittere* Noſter hic de equo, ita de navi, ii. Met. 186. & ſimilia *ὅπα κόνις*. Burm.

14. *Rigidae.*] *Rigide* Regius & alius.

15. *Rapit impetus.*] *Trahit* Voſſii & duo alii. *ſed quia* Moreti. mox *ſed niſi* Bernenſ. & unus Heinſii. *Æolus alas* Voſſii. *immiſerit* etiam duo.

19. *Illyricis laeva de parte relictis.*] Scribendum, *Illyrici relicti. Illyricum* regio. de quo ad Claudianum. Tanaquillus Faber. Ep. lib. i. xxiii. *Illyriis relictis* legit. ſic apud Propertium ii. Eleg. 13.

Dic alias iterum naviget Illyrias.

Heins. Et hoc rectum puto: ut enim *Hiſpaniae, Galliae*, &c. ita & *Illyriae* dicebantur.

22. *Et mecum magno pareat unda Deo.*] Voluit enim Caeſar me in Scythiam proficiſci, & in Italiam non redire. Cupio igitur ego Ovidius, & Caeſar, quem vehementer timeo, jubet in Scythiam pervenire. ſupra Eleg. ii.

Ex-

Dum loquor, & cupio pariter timeoque revelli,
Increpuit quantis viribus unda latus!
Parcite, caerulei, vos parcite, numina ponti;
Infeſtumque mihi ſit ſatis eſſe Jovem.
Vos animam ſaevae feſſam ſubducite morti.
Si modo, qui periit, non periiſſe poteſt.

Exſilii facio per mea vota viam.
Quamque dedit vitam mitiſſima Caeſaris ira,
Hanc ſinito infelix in loca juſſa foram.
Noluit hoc Caeſar, quid quem fugat illo tenetis?
Adſpiciat vultus Pontica terra meos.
Ciofan.

22. *Pereat illa deo.*] Quae *illa?* plurimi veterum, *unda.* Sed probo & ſequor τὸ *aura.* quod in decem caſtigatioribus offendi. Heins. *Magna pereat unda maris* Bernenſ.

23. *Timeoque repelli.*] Barberin. & unus Patav. *revelli*, ab Italiâ ſcilicet. Heins. Sed *Repelli* eodem ſenſu capi debet. nauta enim tendebat in Illyricum litus, Naſo optabat ad Italicum appelli.

25. *Parcite caerulei vos ſaltem numina ponti.*] Prim. Polit. prim. Vatic. & unus Bononienſis cum Rottendorphiano,

—— *Vos parcite numina ponti.*

Heins.

ELEGIA V.

O Mihi poſt ullos numquam memorande ſodales,
O cui praecipuè ſors mea viſa ſua eſt;
Attonitum qui me, (memini) cariſſime, primus
Auſus es adloquio ſuſtinuiſſe tuo;
Qui mihi conſilium vivendi mite dediſti,
Cum foret in miſero pectore mortis amor;
Scis bene, cui dicam, poſitis pro nomine ſignis;
Officium nec te fallit, amice, tuum.

Haec

1. *O mihi poſt ullos numquam memorande ſodales, O cui praecipuè ſors mea viſa ſua eſt!*] Laudat amicum à fide, & à dolore. ſic prope lib. IV. De Ponto:

O mihi non dubios inter memorande ſodales!

Et IV. hujus operis:

O mihi dilectos inter ſors prima ſodales,
Unica fortunis ara reperta meis.

Hunc paene verſum uſurpavit Martial. lib. I. *O mihi poſt nullos Juli memorande ſodales.* Ciofan *Memorande* veteres plerique. Scribe praeter ea, *numquam memorande.* Pont. IV. *O mihi non dubios inter memorande ſodales.* Martialis, *O mihi poſt nullos, Juli, memorande ſodales.* Heins. Poſt *nullos unquam* editi quidam. mox, *Et cui* Gryph. & Vincent. deinde *fors mea* unus Vatic.

5. *Conſilium vivendi mite dediſti.*] *Fuiſti* unus Mediceus. eleganter. Triſt. IV. El. II.

Hortator pugnae conſiliumque fuit.

Ep. Helen.

Quae mihi ſunt comites conſiliumque duae.

Heins.

6. *Cum foret in miſero pectore mortis amor.*] Cum me ipſum interficere exoptarem, lib. III. Eleg. IIX. de Patria, ac ſuorum deſiderio, ubi gladio mori expetens de Auguſto queritur, quod ſuas offenſas, ut ipſe ait, non ulciſceretur.

Tantus amor necis eſt, querar ut de Caeſaris ira,
Quod non offenſas vindicet enſe ſuas.

Celſus, quem inter pauciſſimos illos enumerat, qui ab ejus amicitia non diſceſſerant, effecit, ut manus à ſeipſo abſtinuerit. lib. I. De Ponto Eleg. X.

O quoties vitae cuſtos inviſus amarae
Continuit promptas in mea fata manus.

Ciofan.

7. *Poſitis.*] *Poteris* Bernenſ.

8. *Fallit amice tuum.*] *Meum* multi codices. an,

Haec mihi ſemper erunt imis infixa medullis;
Perpetuusque animae debitor hujus ero.
Spiritus & vacuas prius hic tenuandus in auras
Ibit, & in tepido deſeret oſſa rogo;
Quam ſubeant animo meritorum oblivia noſtro;
Et longâ pietas excidat iſta die.
Dî tibi ſint faciles, & opis nullius egentem
Fortunam praeſtent, diſſimilemque meae.
Si tamen haec navis vento ferretur amico;
Ignoraretur forſitan iſta fides.
Theſea Pirithoüs non tam ſenſiſſet amicum,
Si non infernas vivus adiſſet aquas.
Ut foret exemplum veri Phoceus amoris,
Fecerunt Furiae, triſtis Oreſta, tuae.
Si non Euryalus Rutulos cecidiſſet in hoſtes;
Hyrtacidae Niſo gloria nulla foret.
Scilicet ut fulvum ſpectatur in ignibus aurum,
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.

Dum

an, *pium?* quod ſaepe in *meum* & *tuum* a librariis mutatum. *efficium mex te* Bernenſ.

9. *Haec mihi ſemper erunt imis infixa medullis.*] M. Tullius lib. xv. Epiſt. iv. ad Attic. *Quae mihi ſunt incluſa medullis.* Ciofan. *Confiſſa* Vatic. *confixa* Polit. prim.

10. *Animi debitor.*] *Animae* plerique meliores. Heins. Et ita emendatiores editiones.

11. *Spiritus & vacuas.*] *Spiritus hic vacuas p. extenuatus* in *auras* Bernenſ. & alii multi, niſi quod *extenuandus* Gryph. & aliorum editiones. *in tepidos rogos* unus codex.

14. *Longa.*] *Longo* unus Heinſii.

15. *Opis.*] Vide quae dixi lib. & Elegia i. De Ponto. Ciofan.

17. *Si tamen haec navis.*] Metaphora, & inductio. Ciofan.

17. *Ferretur amico.*] *Frueretur* tres ſcripti. quae eadem diverſitas apud Stat. ii. Achill. 332.

Tu potius dum leue fretum, Zephyriſque fruuntur Carbaſa.

ubi Gevartius edidit, *feruntur.* & hoc, ut puto, rectius: inde enim *ferentes venti* paſſim. *frui* & *ferri* etiam apud Maronem ſaepe confudiſſe librarios video. Burm.

19. *Theſea Pirithous &c.*] Tria amicorum paria enumerat Eleg. iix. hujus libri. plura nos de his in obſervationibus in Metamorph. quae ſecundo excudentur. Et Manilius lib. ii. Aſtronom.

Unus erit Pylades, unus qui mallet Oreſtes
Ipſe mori, levis urna fuit per ſaecula mortis,
Alter quod raperet fatum, non cederet alter.
Ciofan.

21. *Phocaeus.*] Ita paſſim ſcribi video; ſed peſſimè. nam recte Scaliger ad Euſeb. mccccxvii. oſtendit *Phocaeos* eſſe Phocaeae urbis incolas; hic autem de Pylade agitur, qui Strophii, Phocidis regis, filius fuit. *Phocenſis* vero etiam Graece Φωκεὺς, ut *Phocaeenſis* Φωκαῖος. quare hic legendum, *Phoceus,* ut & inf. iv. 4. 71. & ii. Pont. iii. 45. xi. Met. 348. ii. Amor. vi. 15. & ubique. poſſet etiam peculiari denominatione Pylades *Phoceus* dicia Phoco proavo ejus. vid. Schol. Eurip. Oreſt. 12. *exemplum veteris* etiam Junian. Burm.

22. *Oreſte.*] Ita plerique ſcripti & Editi. ſed rectius, *Oreſta*; vid ad Epiſt. viii. 9. & v. Met. 242.

23. *Cecidiſſet.*] Francius malebat, *iviſſet.* ſed ex Virgilio notum, Euryalum incidiſſe in hoſtes, cum Niſus ei opem ferre volebat.

24. *Hyrtacidae Niſi.*] Hyrtaci filii. Virg lib. ix. & ipſe in Ibin. Ciofan. *Niſo* tres libri. Heins.

25. *Dum juvat, & vultu ridet fortuna ſereno, Indelibatas cuncta ſequuntur opes.*] Infra Eleg. iix.

Donec eris felix, multos numerabis amicos;
Tempora ſi fuerint nubila, ſolus eris.

Ciofan. Opt. Vatic. *juvet,* puto *favet.* Heins.

26. *Inſpicienda.*] *Conſpicienda* Bernenſ. & Heinſii unus codex: & ita laudare Vincent. Bellovac. Specul. Hiſt. vi. cxix. notavit Heinſius. qui & mox

Digitized by Google

Dum juvat, & vultu ridet Fortuna ſereno,
  Indelibatas cuncta ſequuntur opes.
At ſimul intonuit; fugiunt: nec noſcitur ulli,
  Agminibus comitum qui modo cinctus erat.
Atque haec exemplis quondam collecta priorum,
  Nunc mihi ſunt propriis cognita vera malis.
Vix duo tresve mihi de tot ſupereſtis amici.
  Cetera Fortunae, non mea, turba fuit.
Quo magis, ô pauci, rebus ſuccurrite lapſis,
  Et date naufragio litora tuta meo:
Neve metu falſo nimium trepidate, timentes,
  Hac offendatur ne pietate Deus.
Saepe fidem adverſis etiam laudavit in armis;
  Inque ſuis amat hanc Caeſar, in hoſte probat.
Cauſa mea eſt melior, qui non contraria fovi
  Arma; ſed hanc merui ſimplicitate fugam.
Invigiles igitur noſtris pro caſibus oro;
  Diminui ſi quâ numinis ira poteſt.

Scire

mox, *vultu ſecundo*, ut itidem Bernenſ. & ita ſupra Eleg. I. 51. *fortunam ſecundam* dixit, ubi & alii *ſerenam*. vide I Faſt. 681. BURM.

28. *Sequuntur.*] *Sequentur* Bernenſ. & Putean.

29. *Fugiunt.*] *Fugitur* Moreti. *nec noſcitur ullue* Bernenſ.

31. *Collecta.*] *Collata* duo libri. vid. lib. V. Faſt. 311. *exemplis nobis inducta* Bern. a manu prima, ſuperſcriptum vero, *collecta*.

32. *Nunc mihi ſunt.*] *Nae mihi* fragmentum Revii. ut ita Eleg. VI. 16. duo libri,

Nae tibi pro vili ſub pedibusque jacet.

vid. ad Quinctil. Decl. VII. 9. BURM.

35. *Quo magis ô pauci rebus ſuccurrite laeſis, Et date naufragio littora tuta meo.*] Lib. V. Eleg. II.

Quo ferar? unde petam lapſis ſolatia rebus?
Anchora jam noſtram non tenet ulla ratem.

CIOFAN. Alii, *laſſis.* meliores, *lapſis.* quod ſequor. quanquam & alterum poteſt admitti. ſic Triſt. V. El. II. 41.

Quo ferar, unde petam lapſis ſolatia rebus?

ubi ſimilis diverſitas in ſcriptis exemplaribus. & Pont. II. El. II.

Nunc ſua pro rebus nitatur gratia lapſis.

ubi veterrimus Sarravianus, *laſſis.* ut & Eleg. III.

Reſpicis antiquum lapſis in rebus amicum.

Gratius Cynegetico:

Te primum Vulcane loci pacemque precamur
Incola ſancte tuam, des lapſis ultima rebus
Auxilia.

perperam *ipſis rebus* nunc legitur. Neque aliter Virgilius IV. Georg. 448. aliique ex optimis ſcriptoribus paſſim. HEINS. *Feſſis* unus Bonon. nec hoc caret exemplo vid. Savar. ad Sidon. Carm. V. ỳſ. 670. & Elmenh. ad Arnob. lib. I. pag 19. & ubique fere *res laeſae*, *lapſae*, *laſſae*, *feſſae* confuſae à librariis. BURM.

37. *Trepidate.*] *Properate* Junian.

41. *Cauſa mea eſt melior, quia non contraria fovi Arma.*] Conjurationem & conſpirationem contra Auguſtum intelligit: de qua lib. II. his verbis:

Divitiis etiam multos, & honoribus auctos
Vidi, qui tulerant in caput arma tuum.
Cauſa mea eſt melior, quia non contraria dicor
Arma, nec hoſtiles eſſe ſecutus opes.

Et lib. III. Eleg. V.

Non mihi quaerenti peſſundare cuncta, petitum
Caeſareum caput eſt, quod caput orbis erat.

Tu Suetonium lege in Auguſto. CIOFAN. *Qui* optimi ſcripti & ita Ald. Gryph. & alii. metuebant ſcilicet, qui *quia* reſcripſerunt, ne ſoloeciſſaret Ovidius, quia *cauſſa mea* praeceſſerat. ſed ita & III. ex Pont. IV. 91.

Nec mea verba leges, qui ſum ſubmotus ad Iſtrum.

ſic & lib. XIII. Met. 237.

Meum eſt, qui dantem terga retraxi.

vide

Scire meos ſi quis caſus deſideret omnes;
Plus, quam quod fieri res ſinit, ille petat.
Tot mala ſum paſſus, quot in aethere ſidera lucent:
Parvaque quot ſiccus corpora pulvis habet.
Multaque credibili tulimus majora: ratamque,
Quamvis acciderint, non habitura fidem.
Pars etiam mecum quaedam moriatur oportet:
Meque velim poſſit diſſimulante tegi.
Si vox infragilis, pectus mihi firmius aere,
Pluraque cum linguis pluribus ora forent;
Non tamen idcirco complecterer omnia verbis:
Materià vires exſuperante meas.
Pro duce Neritio docti mala noſtra Poëtae
Scribite: Neritio nam mala plura tuli.
Ille brevi ſpatio multis erravit in annis
Inter Dulichias Iliacaſque domos.

Nos

vide quae notavimus ad Quinctil. Decl. IX. 2. eadem ratio in illis, *meum abſentis nomen*, & ſimilibus, de quibus vid. Scal. Auſon. Lect. II. 12. Zinzerl. Promul. cap. 35. pro *fovi* Regius etiam, Bernenſ. & octo alii, *movi*. ſed *movere arma* non erat Naſonis. BURM.

44. *Diminui.*] *Deminui* edidit. D. Heinſ. & ita Graevium in Suet. Aug. 41. exhibuiſſe notavi, & ſaepe in Livio Gronovium, & alios. *Caeſaris ira* etiam Bernenſ. BURM.

45 *Deſiderat omnes.*] *Deſideret* tres meliores. & *petat* pro *petis* proximo verſu. HEINS

47. *Lucens*] *Fulgent* Bernenſ. & tres alii.

51. *Pars etiam.*] Merula ingenium, vel famam Poëtae, quam ex arte Poëtica conſecutus eſt, intelligit, quae nihil componendo in Scythia debet mori. ineptiſſime: intelligit arcanum illud, quod veram exſilio cauſſam dedit, quod etiam poſt mortem ſuam velit poſſe celari. cujus voti compos factus: quanta enim cura & labore in veram exſilii cauſſam inquirunt viri docti? BURM.

53. *Si vox infragilis, pectus mihi firmius eſſet.*] Longe melius, quod in aliis, *pectus mihi firmius aere.* notum illud, χαλκοῦν δε μοι ἦτορ ἐνείη. D. HEINS. *In fragili mihi pectore firmior* Junian. prim. Vatic. & alii quinque. duo praeterea ex noſtris & Berſm. *pectus mihi firmius aere.* Scribe,

Si vox in fragili mihi pectore firmior aere.

Homeri illa reſpexit Iliad. β. 489.

Οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι δέκα δὲ ςόματ' εἶεν,
Φώνη δ' ἄῤῥηκτος, χάλκεον δὲ μοὶ ἦτορ ἐνείη.

quod jam alii viderunt. hinc *vox aerea* apud Lucretium. *ferream* Virgilius maluit dicere. Cerberum Heſiodus in Theogonia vocat, Ἀΐδεω κύνα χαλκεόφωνον. ubi vide annotata Graevii noſtri cap. XXXIII. HEINS. Homeri locus ſtabilit vulgatam lectionem,

Si vox infragilis, pectus mihi firmius aere.

non fragilis habet Francof. & quinque alii. ut ſaepe pro compoſitis ex *in*, *non* poſuerunt librarii. ſed *infragilis* recte. ita Plinius lib. XX. 1. *Adamantem infragilem omni vi & invictum* dicit. BURM.

55. *Verbis.*] *Dictis* Voſſian.

56. *Meas.*] *Suas* Lovan. & tres alii.

57. *Neritio.*] *Naritio* multi ſcripti & editi. perperam. vid. IV. Faſt. 69.

59. *Multis erravit in annis.*] Variant codices: quidam, *undis*; alii, *arvis*; alii, *armis* habent. ego libenter ſcriberem, *Ille brevi in ſpatio multis erraverit annis*: ſed ſequentia vetant.

61. *Nos freta ſideribus totis diſtantia.*] *Notis* Combianus & unus Bononienſis HEINS.

62. *Sors tulit in Geticos Sarmaticoſque ſinus.*] *Detulit in Geticos Caeſaris ira ſinus*, Junii & quatuordecim alii. *diſtulit* Leidenſis & duo alii. An, *Depulit?* *Detulit Sarmatis ora* prim. Polit. & prim. Vatic. ut infra,

Sarmatis eſt tellus, quam mea vota petunt.

Triſt. IV. El. X.

Juncta pharetratis Sarmatis ora Getis.

lib. V. Eleg. III.

Juncta tenet crudis Sarmatis ora Getis.

ſic & *Sarmatis umbra* Pont. lib. I. El. II. Pont. II. Eleg. VII.

Frigore perpetuo Sarmatis ora riget.

unus Vatic. *Fors tulit.* HEINS.

63. So-

Nos freta ſideribus notis diſtantia menſos
Sors tulit in Geticos Sarmaticoſque ſinus.
Ille habuit fidamque manum, ſocioſque fideles:
Me profugum comites deſeruere mei.
Ille ſuam laetus patriam victorque petebat.
A patriâ fugio victus & exſul ego.
Nec mihi Dulichium domus eſt, Ithaceve, Sameve:
(Poena quibus non eſt grandis abeſſe locis.)
Sed quae de ſeptem totum circumſpicit orbem
Montibus, imperii Roma Deumque locus.
Illi corpus erat durum patienſque laborum:
Invalidae vires ingenuaeque mihi.
Ille erat adſidue ſaevis agitatus in armis:
Adſuetus ſtudiis mollibus ipſe fui.
Me Deus oppreſſit, nullo mala noſtra levante:
Bellatrix illi Diva ferebat opem.

Cum-

63. *Socioſque fideles.*] Tres, *fidoſque ſodales:* tantundem eſt. Ne bis idem dicat, videtur ſcribendum, *certoſque ſodales.* ut apud Martialem,

—— *fidis homo certus amicis.*

Heins. Ego mallem, *firmoſque ſodales*, quia *fidus* & *firmus* ſaepe commutantur. ita apud Virg. 11. Æn. 281.

Spes o fidiſſima Teucrum.

quidam codices, *firmiſſima:* Burm.

66. *Fugio.*] *Fugi* plurimi. *exſul ero* Lovan.

67. *Ithaceve Sameve.*] *Samove* prim. Vatic. reliqui, *Sameve.* utrumque probum. de quo Remed. Amor. ℣ſ. 264. Heins.

68. *Poena non eſt grandis.*] Non magna moleſtia, ſed puſilla eſt abeſſe Ithaca, & Samo. Etenim non urbes ſunt, quae comparari poſſint cum urbe Roma, quae eſt totius orbis imperium, deorumque ſedes ac domicilium: à qua abeſſe ſummam capio moleſtiam, & vitam ipſam inſtar mortis mihi eſſe duco. & vide quam venuſte contratia contrariis, in univerſa hac ſui & Ulixis collatione, referat: quae plurimum artis & eloquentiae habent. Ciofan.

71. *Laborum.*] *Laboris* Bernenſ.

72. *Invalidae vires ingeniumque mihi.*] Melius fortaſſe, *Invalidae vires ingenuaeque mihi.* Quanquam *ingenium* pro mente poni aut indole, nihil novum. Dan. Heins. Lege cum pleriſque ſcriptis, *ingenuaeque.* ut apud Martialem, x. 47.

Vires ingenuae, ſalubre corpus.

Idem lib. iii. Epigr. xlvi. haec duo quoque conjunxit.

Invalidum eſt nobis ingenuumque latus.

Idem lib. xii. Epigr. iv. *ingenuam pigritiam* quoque dixit. Heins. *Exiguaeque* Bernenſ. Moreti & quidam alii. quod gloſſatoris. ſed *ingenuae* rectum eſt. ſervi enim viribus corporis cenſentur, & quo validiores, eo carius emebantur. ſed in ingenuo homine moderatae ſufficiebant. vide egregie Cl. Graevium ad Cicer. de Senectut. cap. x. & ita recte ceperat Capelanus, cui acquieſcere noluit Jo. Moſant. Brioſius in Epiſtolis pag. 33. qui hic *ingenium* tuetur, quia *ingenuas vires* vult ſignificare *robur ingenitum*: ut *ingenui fontes, crines* &c. dicuntur; quod notiſſimum, & a Lexicographorum turba jam productis locis firmare contendit. ſed in Martialis certe loco, de quo praecipue agitur, *ingenuas vires* ita capi, docet alter ab Heinſio adductus, ubi ſibi *invalidum* & *inerme* latus eſſe dicit. non ergo habebat, *une nature vigoureuſe.* Et ita *ingenuam* ſibi eſſe *gulam*, non minus ac Mario, dicit lib. iv. Ep. 11. id eſt, delicatam, ut ingenuis eſſe ſolet, non ſervis, qui de demenſo ſuo victitant. eodem fere modo, quo Mercenarius ille apud Petron. cap. cxvii. ſub injuſto faſce deficiens, dicit, *hominis operas locavi, non caballi, nec minus liber ſum, quam vos.* ſic *ingenuam, ancillam* & *libertinam* opponit Lib. iii. Ep. 33. & ſi *bona facie*, vel ut Terentius *liberali*, ſit ancilla, hanc quoque ſibi *ingenuam* fore ait. Ammian. Marcell. lib. xix. cap. 8. *Cum ire proſinus pergeremus & incedendi nimietate jam ſuperarer, ut inſuetus ingenuus, offendi dirum adſpectu.* ubi ſe, ut ingenuum, inſuetum pedeſtri & longo itineri dicit. ut Noſter mox ſe *adſuetum mollibus ſtudiis* dixit. Ita apud Noſtrum Ep. xx. 6. *ingenuae genae* opponuntur ſervilibus, quibus omnis periit pudor. & ita paſſim, neque de hoc, puto, quiſquam dubitabit. Burm.

74. *Aſſuetus ſtudiis.*] *Aſſiduus* fragmentum Re-

vii,

Cumque minor Jove ſit tumidis qui regnat in undis;
  Illum Neptuni, me Jovis ira premit.
Adde, quod illius pars maxima ficta laborum eſt;
  Ponitur in noſtris fabula nulla malis.
Denique quaeſitos tetigit tamen ille Penates;
  Quaeque diu petiit, contigit arva tamen.
At mihi perpetuo patriâ tellure carendum eſt,
  Nî fuerit laeſi mollior ira Dei.

vii antiquiſſimum, & codex Bernenſ. cum quinque aliis; eleganti repetitione, & cujus gloſſa videtur *adſuetus*. vid. ad lib. I. Faſt. 442. *ipſe frui* etiam Lovan. Burm.

75. *Me Deus oppreſſit nullo mala noſtra levante.*] Hoc eſt quod ſuperius ait:

Saepe premente Deo, fert Deus alter opem.

Significat autem ſe à quoquam ſuorum non adjuvari: neminem de ſe, deque ſua ſalute ſollicitum eſſe, ut mitem ac placabilem ſibi Auguſtum reddere enitatur. Ciofan. *Noſtra juvante* Lovan.

82. *Quaeque.*] *Quodque diu petiit, contigit ille tamen* Bernenſ.

84. *Ni fuerit.*] *Ni modo ſit* unus. *mitior* alius.

ELEGIA VI.

NEc tantum Clario Lyde dilecta poëtae,
  Nec tantum Coo Battis amata ſuo eſt:
Pectoribus quantum tu noſtris, Uxor, inhaeres;
  Digna minus miſero, non meliore viro.

Te

1. *Clario poëtae.*] Lyde amica fuit Callimachi, quam ardentiſſime amavit: de qua etiam Elegias ſcripſit. *Clario*, Callimacho Apollinis vati. &c. Merula. Clarium poëtam accipe Antimachum, Colophonium patria. Fuerunt enim vicina inter ſe Colophon, & Clarii Apollinis oraculum. Unde & Nicander, cum eſſet Colophonius, de ſe ipſe inquit: Τὸν ἔθρεψε Κλάρου νιφόεσσα πολίχνη. Quod autem Antimachus Lyden amarit, & ejus obitum etiam carmine proſecutus fuerit, indicat Crinitus ex Politiano, Epiſt. xxii. lib. xii. Micyll. Antimacho, ut recte docuit doctiſſ. Parrhaſius in Claudianum lib. I. de Rapt. 136. Hunc autem verſum memoria lapſus eruditiſſ. vir Adrianus Turnebus in ſuis adverſariis Propertio attribuit. Ceterum recte interpretatus eſt. Ciofan. Recte caſtigavit ignorantiam Merulae Micyllus. Antimachus enim inſano amore Lyden proſecutus, & poëma in ejus honorem Λύδην ſcripſit. v. Kuſter ad Suid. in *Antimachus*. Athenaeus vero lib. xiii. 7. non uxorem, ſed amicam fuiſſe ſcribit, nam inter nobiles meretrices eam recenſet, & capite 88. Elegiam adfert Hermeſianactis, qua Poëtas, qui amicas deperierant, enumerat, inter quos & Philetam cum Battide ſua habes. vid. Turneb. xi. adv. 3. qui non, ut Cioſanus adfirmat, Propertio, ſed Ovidio tribuit. certe in mea editione. Burm.

4. *Non meliore viro.*] Sum enim ex antiquiſſima & nobiliſſima Naſonum familia, ex qua innumerabiles equites exierunt: ſum poëta ſummo ingenio, & eruditione praeſtanti: quo conjuge ante hanc meam calamitatem, te jactare ſolebas. Eleg. iii. lib. iv.

Tempus ubi eſt illud, quo te jactare ſolebas
  Conjuge? nec nomen diſſimulare meum.
Tempus ubi eſt, quo te, niſi non vis illa referri,
  Et dici memini, juvit & eſſe meam?
Utque proba dignum eſt, omni tibi dote placebam,
  Addebat veris multa faventis amor.

Lib. ii. ad Auguſtum de ſua familia:

Illâ noſtra die, qua me malus abſtulit error,
  Parva quidem periit, ſed ſine labe domus.
Sic quoque parva tamen, patrio dicatur ut aevo
  Clara, nec ullius nobilitate minor.
Et neque divitiis, nec paupertate notanda eſt,
  Unde ſit in neutrum conſpiciendus eques.
Sit quoque noſtra domus vel cenſu parva, vel ortu,
  Ingenio certe non latet illa meo.
Quo videar quamvis nimium juveniliter uſus,
  Grande tamen toto nomen in orbe fero.

Tur-

Digitized by Google

Te mea, ſuppoſitâ veluti trabe, fulta ruina eſt:
  Siquid adhuc ego ſum, muneris omne tui eſt:
Tu facis, ut ſpolium ne ſim, neu nuder ab illis,
  Naufragii tabulas qui petiere mei.
Utque rapax, ſtimulante fame, cupidusque cruoris
  Incuſtoditum captat ovile lupus:
Aut ut edax vultur corpus circumſpicit ecquod
  Sub nullâ poſitum cernere poſſit humo:
Sic mea neſcio quis, rebus male fidus acerbis,
  In bona venturus, ſi paterêre, fuit.
Hunc tua per fortes virtus ſubmovit amicos,
  Nulla quibus reddi gratia digna poteſt.
Ergo quam miſero, tam vero, teſte probaris:
  Hic aliquod pondus ſi modo teſtis habet.
Nec probitate tuâ prior eſt aut Hectoris uxor,
  Aut comes extincto Laodamia viro.
Tu ſi Maeonium vatem ſortita fuiſſes;
  Penelopes eſſet fama ſecunda tuae.

Sive

Turbaque doctorum Naſonem novit, & audet
Non faſtiditis annumerare viris.

Ciofan.

5. *Suppoſitâ veluti trabe fulta ruinâ eſt.*] Non damno quidem hanc lectionem, quam libri veteres agnoſcunt, veriorem tamen auguror fore, ſi *carina* reponas. Intelligit trabes illas qnae ſubductis in littus navibus ſubjiciebantur. Hae Graecis *Φάλαγγες* vel *Φαλάγγια*. de quibus Pollux & Heſychius: Nonius quoque in *Palangae*. Varro de vita Pop. Rom. *Cum Poenus in fretum obviam veniſſet noſtris, & quoſdam cepiſſet, crudeliſſime pro palangis carinis ſubjecerat, que metu debilitaret noſtros.* Iſidorus lib. xix. cap. 2. Etym. *Pulvines* videtur appellare. Minncius Octavio. *Et cum ad id loci ventum eſt, ubi ſubductae naviculae ſubſtratis roboribus à terrenâ labe ſuſpenſae quieſcebant.* Heins. Nihil mutandum cenſeo. mea ruina, id eſt fortnna mea lapſa, fulta eſt te, velut trabe, ſuppoſita. ſic & lib. Eleg. v. 13.

Quippe mea eſt humeris fulta ruina tuis.

& ii Pont. iii. 60.

Reſtat adhuc humeris fulta ruina tuis.

nec *Carinae* proprie palangis fulciebantur, ſed ſubjiciebantur illae, cum ſubductae in litore quieſcebant, & per quas, cum deducendae eſſent, devolvebantur in mare. Burm.

7. *Ut ſpolium non ſim.*] *Ut ne ſim* tres veteres. Heins.

9. *Cupidusque cruoris.*] *Sitiensque* unus Mediceus. venuſte. vide Notas noſtras ad Claudianum lib. iii. de Raptu Proſerpinae. ℣ſ. 282. Heins.

12. *Sub nulla.*] *Sub nuda* Scaliger & editiones nonnullae. perperam. corpus ſub nulla tellnre poſitnm, eſt inhumatnm corpus. Heins. *In nuda* volebat Francius. Sed *ſub* eſt pro *in*. vid. ad i. Met. 689.

13. *Male fidus.*] An non rectius, *male ſiſus*: credens & confidens ſe ideo facilius invadere poſſe mea bona, quia acerbam fortunam experior. ſed & vulgata ſervari poteſt, ut ſit in rebus meis acerbis, quibus fides ejus debebat ſe oſtendere, infidus. Burm.

15. *Tua virtus.*] Noſtro idiomate, *il tuo valore.* Sic Cicero item ad uxorem: *Ex litteris multorum, & ſermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam virtutem & fortitudinem eſſe.* Plautus in Prologo Amphitruonis:

Virtute ambire oportet, non favitoribus.

Ciofan.

17. *Quam miſere tam vero.*] Videtur color ex illo Sinonis apud Virgil. ii. Æneid. 79. ductus:

——— nec ſi miſerum fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiam mendacemque improba finget.

tam miſero, quam vero quinque codices. vid. ad xii. Met. 220. Burm.

19. *Probitate.*] Francius *pietate* malebat. non video cauſſam. caſtitatem enim uxoris laudat. & *probas* Noſter paſſim, Terentius & alii, caſtas vocare ſolent. omnes autem, quibus ſuam confert, pudicitiae laude fuere memorabiles, & hoc praecipuum Liviae decus. Burm.

21. *Tu ſi Maeonium vatem ſortita fuiſſes, Eſſet Penelopes fama ſecunda tuae.*] Si Homerum laudum

tua-

Digitized by Google

Sive tibi hoc debes, nullâ pia facta magiſtrâ;
  Cumque novâ mores ſunt tibi luce dati:
Femina ſeu princeps, omnes tibi culta per annos,
  Te docet exemplum conjugis eſſe bonae:
Adſimilemque ſui longâ adſuetudine fecit:
  Grandia ſi parvis adſimilare licet.
Hei mihi, non magnas quod habent mea carmina vires,
  Noſtraque ſunt meritis ora minora tuis!
Si quid & in nobis vivi fuit ante vigoris,
  Exſtinctum longis occidit omne malis:
Prima locum ſanctas heroïdas inter haberes:
  Prima bonis animi conſpicerêre tui.
Quantumcumque tamen praeconia noſtra valebunt;
  Carminibus vives tempus in omne meis.

tuarum praeconem inveniſſes, Penelope tuae famae, tuique nominis celebritati concederet. Homerus enim is fuit, qui omnium ſectarum hominibus ſcribendi materiam ſolus dedit. De quo ſic Quinctilianus lib. x. *Homerus* (*quemadmodum ex Oceano dicit ipſe amnium vim, fontiumque curſus initium capere*) *omnibus eloquentiae partibus exemplum & ortum dedit.* Quibus verbis non dubito quin reſpexerit ad locum poëtae noſtri lib. III. Amor. in Elegia de morte Tibulli:

Adſpice Maeoniden, à quo ceu fonte perenni
  Vatum Pieriis ora rigantur aquis.

Ciofan. Sub Penelopae perſona, ſuos amores occultaviſſe Homerum, canit Hermeſianax in dicta apud Athenaeum Elegia. *fama ſecunda tibi* Bernenſ.

23. *Nulle pia facta magiſtro.*] *Nulla magiſtrâ* multi ex melioribus. Heins. *Tibi debes* Junian. *haec debes* Putean. & ſex alii.

26. *Te docet exemplum conjugis eſſe bonae.*] Lib. IV. Eleg. III.

Exemplumque mihi conjugis eſto bonae.

Ciofan. *Docet* omnes fere ſcripti & editi.

27. *Sui.*] *Sibi* Leid. Bern. & novem alii.

31. *Si quid & in nobis vivi fuit ante vigoris, Extinctum longis excidit omne malis.*] Ibidem:

Ingenium fregere meum mala.

A luminibus metaphora. Ciofan. Κακοφωνία eſt *extinctum, excidit.* etſi minime ignoro *excidere* hac ſignificatione uſitatum eſſe Ovidio, de quo Remed. Amor. vſ. 348. eſt dictum. primus tamen Politiani, prim. Vatic. & ſex alii, *occidit.* quod ſequor. Heins.

33. *Prima locum ſanctas Heroidas inter haberes.*] Lib. v. Eleg. VI.

Edidit haec mores illis Heroibus aequos,
  Queis erat Eurytion, Icariusque pater.

Ciofan.

35. *Quantumcumque tamen praeconia noſtra valebunt, Carminibus vives tempus in omne meis.*] Lib. v. Eleg. IX.

Quanta tibi dederim noſtris monumenta libellis,
  O mihi me conjux carior, ipſa vides.
Detrahat auctori multum fortuna licebit,
  Tu tamen ingenio clara ferere meo.
Dumque legar pariter mecum tua fama legetur;
  Non potes in maeſtos omnis abire rogos.

Ciofan.

ELEGIA VII.

Siquis habes noſtri ſimiles in imagine vultus;
  Deme meis hederas, Bacchia ſerta, comis.

Iſta

1. *Si quis habes noſtris.*] Ad amicum, qui ſui ipſius effigiem auro ſculptam habebat, ac geſtabat. Ciofan. *Noſtri* ſex meliores. & mox, *Bacchia ſerta*, pro *Bacchica.* Adi Notas Met III. 517. Heins.

2. *Deme meis ederas, Bacchica ſerta, comis.*] Quare velit poëta è ſuo capite coronam demi, cau-

Digitized by Google

Iſta decent laetos felicia ſigna poëtas.
Temporibus non eſt apta corona meis.
Haec tibi diſſimulas, ſentis tamen, optime, dici,
In digito qui me fersque refersque tuo.
Effigiemque meam fulvo complexus in auro
Cara relegati, quâ potes, ora vides:

Quae

cauſa eſt ſequenti verſu. Coronabantur autem poëtae corona ex edera, tamquam Baccho ſacri, qui Bacchantium more inſanirent. quod & Horatius affirmat lib. I. Epiſt. his verbis:

—— ut male ſanos
Adſcribit Liber Satyris, Fauniſque poëtas.

Et hic Noſter lib. v. Eleg. IV. De Ponto, ait poëtas eſſe in Bacchi tutela, cui edera conſecrata eſt:

Tu tamen è ſacris ederae cultoribus unum
Numine debueras ſuſtinuiſſe tuo.

Libro III. De arte, cum aetate ſua nullius aeſtimationis apud locupletes homines poëtas eſſe videret, ederas pro ipſis poëtis ponit his verbis:

Nunc ederae ſine honore jacent.

Ubi poëtas edera coronari ſolitos oſtendit. Et lib. IV. Eleg. I.

Utque ſuum Bacche non ſentit ſaucia vulnus,
Dum ſtupet Idaeis exululata jugis:
Sic ubi mota calens ſacre mea tempora thyrſe,
Altior humano ſpiritus ille malo eſt.

Libro VI. Faſtorum:

Bacche racemiferos edera redimite capillos.

Propertius lib. IV. Eleg. I.

Ennius hirſuta cingat ſua dicta corona,
Mi folia ex edera porrige Bacche, tua.

Seneca in Oedipo:

Ederave mollem Baccifera religare frontem.

Libro III. Faſt reddit rationem poëta noſter, cur edera ſit Baccho gratiſſima: ubi ita eſt:

Cur edera cincta eſt? edera eſt gratiſſima Baccho.
Hoc quoque cur ita ſit, dicere nulla mora eſt.
Nyſiades Nymphas, puerum quaerente noverca,
Hanc frondem cunis oppoſuiſſe ferunt.

Degens igitur Ovidius in exſilio è ſuo capite coronam dempſit; poſtea vero à Tomitis, quibuscum ſeptem ipſos annos vixerat, ob vitae candorem, cum alii hoſpites interficerentur, invitus publice coronatus eſt. Elegia XIV. lib. IV. De Ponto.

Tempora ſacrata mea ſunt velata corona,
Publicus invito quam favor impoſuit.

Infra autem, ut hoc quoque notem, non ex edera, ſed ex lauro & myrto coronam ſe geſſiſſe ait. lib. II. De Ponto Eleg. V.

Thyrſus enim vobis, geſtata eſt laurea nobis;
Sed tamen ambobus debet ineſſe calor.

Tibullus lib. II.

Ipſe triumphali devinctus tempora lauro,
Dum cumulant aras, ad ſua ſacra veni.

Hic Noſter lib. IV. Faſt. ſub principium:

Mota Cytherea leviter mea tempora myrto
Contigit.

& lib. I. Amor. Eleg. I.

Cingere litterea flaventia tempora myrto
Muſa per undenos emodulanda modos.

Et Elegia ult.

Suſtineamque coma metuentem frigora myrtum.
CIOFAN.

4. *Temporibus meis.*] Meo capiti, à parte totum *κατὰ συνεκδοχήν*. Falſus eſt hîc Merula, qui alio modo exponit. CIOFAN.

5. *Sentis tamen optime, dici.*] Male habent ita libri vulgati. unus Vatic. *ſenti tamen omnia.* tres alii ex eadem bibliotheca, *ſenti tamen optime.* Atque haec lectio magis placet eruditiſſ. viro, optimoque poëtae, Paulo Meliſſo, cui ego libenter aſſentior, eoque magis quod in alio omnium antiquiſſimo Vatic. legitur, *Hec tibi diſſimula, ſenti tamen optime, dici*, non *haec*, ut eſt in aliis lib. CIOFAN. Puto diſtinguendum,

Haec tibi (diſſimula) ſentis tamen omnia dici,
In digito qui me ferſque referſque tuo.

D. HEINS. Scripti plerique cum primis editionibus, *ſenti tamen optime dici.* & *hoc* pro *haec.* Lege,

Hoc tibi diſſimulas, ſentis tamen optime, dici.

optime ut Metam. XIV. vſ. 761. ex antiquis codicibus,

—— quorum memor, optima, lentos
Pone precor faſtus.

Virg. Æneid. XII.

Quam pro me curam geris, hanc precor, optime pro me
Deponas.

Lucanus Panegyrico ad Piſonem:

—— juvat optime tecum
Degere.

pari Graecis ſignificatione *κράτιστος* in uſu. Adi
Joan-

Quae quoties ſpectas, ſubeat tibi dicere forſan,
Quam procul à nobis Naſo ſodalis abeſt!
Grata tua eſt pietas: ſed carmina major imago
Sunt mea; quae mando qualiacumque legas.
Carmina mutatas hominum dicentia formas:
Infelix domini quod fuga rupit opus.
Haec ego diſcedens, ſicut bene multa meorum,
Ipſa meà poſui moeſtus in igne manu.
Utque cremaſſe ſuum fertur ſub ſtipite natum
Theſtias, & melior matre fuiſſe ſoror;
Sic ego non meritos, mecum peritura libellos,
Impoſui rapidis viſcera noſtra rogis.
Vel quod eram Muſas, ut crimina noſtra, peroſus:
Vel quod adhuc creſcens & rude carmen erat.
Quae quoniam non ſunt penitus ſublata, ſed exſtant;
Pluribus exemplis ſcripta fuiſſe reor.
Nunc precor ut vivant, & non ignava legentum
Otia delectent, admoneantque mei.

Nec

Joannis Pricaei doctiſſimos commentarios ad Lucae cap. I. ℣ſ. 3. Heins. Meurſius Exercit. Critic. part. II. lib. II. cap. 9. citat hoc modo, ut & in multis ſcriptis erat,

Haec tibi diſſimula, ſenti tamen, optime dici.

ubi illuſtrat morem illum geſtandi abſentium amicorum imagines in annulis.

6. *Ferſque referſque.*] *Feraſque* ſcribendum videtur. ſic Triſt. III. Eleg. VIII. pro *ferſque feretque*, ſcripti fere omnes, *fertque*, *refertque*. Pont. IV. Eleg. I. *Auxilium vitae fertque referſque meae.* ubi cenſeo reponendum, *feretque*, quod ſequentia ibi requirunt. Heins.

8. *Quae potes.*] Tres itidem ſcripti, *qua potes.* Heins. *Clara* quatuor ſcripti.

9. *Forſan.*] *Saltem* Putean. Bernenſ. & ſeptem alii.

10. *Naſo ſodalis abeſt.*] In Francof. erat, *abes*, eleganter, ut verba haec ſint ad ipſam imaginem, quam contemplans amicus ita alloquitur, *Tu Naſo, quam procul abes.* Burm.

11. *Grata tua eſt pietas.*] Lib. III. De Ponto Eleg. II.

Grata tua eſt igitur pietas.

Ciofan.

12. *Sunt mea.*] *Dent mea* Servii codex. ego malim, *ſint mea.*

13. *Hominum dicentia formas.*] *Narrantia* tres ſcripti. Heins.

14. *Infelix domini quod fuga rupit opus.*] Utrum infelix opus, an infelix fuga? rectius hoc poſterius. ut ſit verborum ſenſus: Quod opus, hoc eſt Metamorphoſin, infelix fuga (exſilium) domini rupit. Quid autem id ſit, his aperit verſibus:

Haec ego diſcedens, ſicut bona multa meorum,
Ipſe mea poſui maeſtus in igne manu.

Vide quae notavi Eleg. I. hujus libri. Rurſus Elegia XIII. lib. V. ſe, quidquid componeret, combuſſiſſe ait:

Scribimus, & ſcriptos abſumimus igne libellos:
Exitus eſt ſtudii parva favilla mei.

Ciofan.

15. *Sicut bona multa meorum.*] Diu eſt quod vidi ſcribendum, *bene multa.* quod prim. Vatic. Hamburg. & tres alii confirmant. In Catalectis:

Triga mihi paucos inter dilecta ſodales,
Triga ſodalitii pars bene magna mei.

atque ita paſſim veteres. *bene* enim pro *valde* ponitur. ut *bona pars* pro magna pars. Trebonian. Inſtitut. lib. IV. Tit. VI. §. 12. *actiones bene multas* dixit. Cicero Arateis:

—— —— bene tempeſtate ſerena.

vide Salmaſ. ad Solin. pag. 36. Similis error apud Propertium commiſſus lib. III. El. XXII. ubi legendum,

An tibi neſcio quae viſa eſt formoſior? an tu
Non bene de nobis crimina ficta jacis?

Heins. *Bene multa* etiam Pontanus legebat.

19. *Sic ego non meritos.*] *Sic non meritos* prim. Vatican.

25. *Le-*

Nec tamen illa legi poterunt patienter ab ullo;
  Neſciet his ſummam ſi quis abeſſe manum.
Ablatum mediis opus eſt incudibus illud:
  Defuit & ſcriptis ultima lima meis.
Et veniam pro laude peto: laudatus abunde,
  Non faſtiditus ſi tibi, Lector, ero.
Hos quoque ſex verſus in primâ fronte libelli
  Si praeponendos eſſe putabis, habe.
Orba parente ſuo quicumque volumina tangis;
  His ſaltem veſtrâ detur in Urbe locus.
Quoque magis faveas, non ſunt haec edita ab ipſo,
  Sed quaſi de domini funere rapta ſui.
Quidquid in his igitur vitii rude carmen habebit,
  Emendaturus, ſi licuiſſet, eram.

25. *Legentem.*] Scaliger emendabat, *& non ignava legentum Otia delectent*. Quod & mihi probatur. carmina enim otioſis ſcripta. ſic Virgil. III. Georg. initio:

Cetera, quae vacuas tenuiſſent carmina mentes,
Omnia jam vulgata.

niſi ibi quis cum Mss. quibuſdam malit, *carmine*. Heins. *Legentum* etiam Douza. *legentes* Putean. & Vatican.

27. *Non tamen.*] *Nec* veteres, & *neſciet*. Heins. *Ab illo* Putean. prima Edit. & Gryph.

30. *Scriptis meis.*] *Certis* Gottorph. lege, *ceris*. Heins.

33. *In prima fronte libelli.*] Scribe, *primi libelli*. Inepte enim Metamorphoſes *libellus* vocentur, quas ipſe lib. II. 64. *Majus opus* ſit appellaturus. ſic alibi:

Sex ego Faſtorum ſcripſi totidemque libellos.

&:

Qui modo Naſonis fueramus quinque libelli,
Tres ſumus. —— ——

de Amorum libris atque ita paſſim alibi. malim praeterea, *preponendos*:

—— *in primi fronte libelli*
Si preponendos eſſe putabis.

nam alterum minus Latinum. ſic *aedes proponi venales* dicuntur. quarum fronti titulus id deſignans adfigitur. Heins. Ego *prima fronte* non moverem contra libros ſcriptos. nam cum ſinguli libri volumen facerent, libellum vocat primum volumen. ita *ter quinque volumina* Metamorphoſeon lib. III. Triſt. XIV. 19. poſtea vſ. 25. vocat *libellos*, ut omnia ſua opera. ſic poſſet, & hic, *libellis ſi praeponenendos* legi. ut diſtinguatur:

Hos quoque ſex verſus in prima fronte libellis
Si praeponendos eſſe putabis, habe.

& ita velle virum doctum, qui in uſum Scholae Etonenſis edidit electa ex Poëtis, nunc deprehendo. *prima* vero *frons* ſollemnis eſt locutio. vid. ad Nucem ℣ſ. 139. Burm.

35. *Tangis.*] *Cernis* multi ſcripti & Edit. Berſmanni. videtur peculiari ſignificatione, quam habet hoc verbum de adeunda hereditate, cepiſſe. eadem varietas mox Eleg. IX. ℣ſ. I.

36. *Veſtra.*] *Dextra* Palatin.

37. *Non ſunt haec edita ab illo.*] Ita lege. non autem, *non haec ſunt*. Ciofan. *Ipſo* meliores. pro *faveas* etiam *foveas* agnoſcuut quatuor. Heins.

40. *Emendaturus erat.*] *Eram* ſcripti potiores Heins.

ELEGIA VIII.

In caput alta ſuum labentur ab aequore retro
  Flumina: converſis Solque recurret equis.

Ter-

1. *In caput alta ſuum labentur ab aequore retro Flumina.*] Expreſſiſſe videtur Euripidis ſententiam in Medea, ubi loquitur Chorus:

Ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί,
Καὶ δίκα, καὶ πάντα πάλιν στρέφεται.

In caput, ortum, originem: &, ut lib. III. amorum loquitur, patriam. ubi ita eſt:

Ille fluens dives ſeptena per oſtia Nilus,
Qui patriam tantae non bene celat aquae.

Alio modo in Epiſt. Oenones:

Cum

Digitized by Google

Terra feret ſtellas: coelum findetur aratro:
Unda dabit flammas: & dabit ignis aquas.
Omnia naturae praepoſtera legibus ibunt:
Parſque ſuum mundi nulla tenebit iter.
Omnia jam fient, fieri quae poſſe negabam:
Et nihil eſt, de quo non ſit habenda fides.
Haec ego vaticinor; quia ſum deceptus ab illo,
Laturum miſero quem mihi rebar opem.
Tantane te, fallax, cepere oblivia noſtri?
Adflictumne fuit tantus adire pudor?
Ut neque reſpiceres, nec ſolarere jacentem;
Dure? neque exſequias proſequerêre meas?
Illud amicitiae ſanctum ac venerabile nomen
Re tibi pro vili ſub pedibusque jacet?
Quid fuit, ingenti proſtratum mole ſodalem
Viſere, & adloquii parte levare tui?
Inque meos ſi non lacrimam dimittere caſus,
Pauca tamen ficto verba dolore queri?
Idque, quod ignoti faciunt, vale dicere ſaltem;
Et vocem populi publicaque ora ſequi?

Deni-

Cum Paris Oenone poterit ſpirare relicta,
Ad fontem Xanthi verſa recurret aqua.

Priore illo modo Horatius lib. & Oda I. carm.

Nunc ad aquae lene caput ſacrae.

Eſt autem hoc loco argumentum ἀπὸ τοῦ ἀδυνάτου, id eſt, ab impoſſibili, ut in ſcholis loquuntur. ſic ſub principium libri XIV. Metamorphoſeos:

— — prius, inquit, in aequore frondes,
Glaucus, & in ſummis naſcentur montibus algae.

CIOFAN.

1. *Alta.*] Francius malebat, *acta*. ſed recte *alta*, quae, rapidiori curſu & majori aquarum vi, minus credibile eſt lapſura retro. BURM.

3. *Findetur.*] *Scindetur* Leidenſis Bernenſ. & duo alii.

11. *Cepere oblivia.*] *Tenuere* Politian.

12. *Afflictumque.*] Ad terram adactum. CIOFAN. Malo, *Aſflictumne*. HEINS. Et ego. dubitare enim poëta videtur, an oblivio, an pudor prohibuerit. nam ſeq. verſu legerem potius cum plurimis ſcriptis, *adire pudor*, pudebat enim infelicis amici; ut ſolet fieri. *metus* fragm. Revii. BURM.

14. *Nec exſequias.*] Editi plurimi, *neque*, quod mollius: *perſequerere* Fragm. Revii & Bernenſ.

15. *Amicitiae ſanctum & venerabile nomen.*] *Quondam venerabile* quidam veteres. & *numen* liber Petri Servii. ut Pont. lib. II. Eleg. III.

Illud amicitiae quondam venerabile numen
Proſtat, & in quaeſtu pro meretrice ſedet.

ſic & ibi veterrimus Codex Sarravianus. HEINS.

16. *Re tibi.*] *Nunc tibi* Edit. Gryph. & aliorum. *nae tibi* duo ſcripti. vide ſupr. Eleg. IV. 32.

17. *Quid fuit.*] *Quid fugis* Vatic. Sed *quid fuit*, dictum, ut *quantum erat*, IV. Met. 74. & alibi: paullo aliter lib. III. Triſt. IV. 21. *Quid fuit* utitur. BURM.

18. *Alloquiis.*] *Alloquio parte levare tuo* Leidenſ.

19. *Lacrimas dimittere.*] *Lacrymam* meliores; ut paſſim alibi Noſter. & mox *queri* pro *loqui* Gottorphianus HEINS. In Juniano erat etiam, *ſicco pauca dolore*; quod elegantius. *ſiccus dolor*, ſine lacrimis. & hoc Vir doctus in Electis ex Ovidio in uſum Scholae Etonenſis in textum recepit ex ſuis membranis, quas Juniano codici congruere, ſi non eaedem ſunt, puto. nam ſequenti verſu pro *ignoti* etiam *ingrati* habet, quod ex Juniano codice Heinſius adnotaverat. & paſſim inter ſe video congruere. BURM.

21. *Valedicere.*] Quia mox ℣ſ. 25. *dicendum vale* ſequitur: Francius hic malebat, *bene dicere*.

24. *Supremo.*] *Suprema* unus Heinſii.

26. *At.*] *Hoc* Putean. & Lovan.

29. *Niſi*

Denique lugubres vultus, numquamque videndos
  Cernere ſupremo, dum licuitque, die?
Dicendumque ſemel toto non amplius aevo
  Accipere, & parili reddere voce, Vale?
At fecere alii nullo mihi foedere juncti;
  Et lacrimas animi ſigna dedere ſui.
Quid, niſi convictu cauſſisque valentibus eſſem,
  Temporis & longi vinctus amore tibi?
Quid, niſi tot luſus & tot mea ſeria noſſes,
  Tot noſſem luſus ſeriaque ipſe tua?
Quid? ſi duntaxat Romae mihi cognitus eſſes,
  Adſcitus toties in genus omne loci?
Cunctane in aequoreos abierunt irrita ventos?
  Cunctane Lethaeis merſa feruntur aquis?
Non ego te placidâ genitum reor urbe Quirini,
  Urbe, meo quae jam non adeunda pede eſt.
Sed ſcopulis, Ponti quos haec habet ora ſiniſtri:
  Inque feris Scythiae Sarmaticisque jugis.
Et tua ſunt ſilicis circum praecordia venae;
  Et rigidum ferri ſemina pectus habent.

Quae-

29. *Niſi convictu.*] Ita lege ex libris ſcriptis & ratione. Ciofan. *Conjunctus* alii. praeterea *eſſes* excerpta Junii.

30. *Junctus amore.*] Bene opt. Palat. & unus Mediceus, *vinctus amore.* nam *foedere juncti* paulo ante praeceſſerat. Vide Notas Faſt. iv. ℣ſ. 224. Heins. *Amore mihi* alii. *tui* prim. Edit. *longo* Leidenſ.

31. *Quid, niſi tot luſus, & tot mea ſeria noſſes? Tot noſſem luſus, ſeriaque ipſe tua?*] Communicare alterum alteri res ſerias, & jocos, ſummum benevolentiae & conjunctionis eſſe indicium docet Ariſtoteles in Rhetoricis. ſic infra lib. iii. Eleg. vi.

Nil ita celabas, ut non ego conſcius eſſem,
  Pectoribusque dabas multa tegenda meis.
Cuique ego narrabam ſecreti quidquid habebam,
  Excepto, quod me perdidit, unus eras.

Lib. ii. de Ponto & Eleg.

Seria multa mihi ſecum collata recordor,
  Nec data jucundis tempora parva jocis.

Et iv. Eleg. iii.

Ille ego, qui primus tua ſeria noſſe ſolebam,
  Qui tibi jucundis primus adeſſe jocis.

Ciofan. *Tot plauſus* Bernenſ.

34. *Adſcitus toties in genus omne joci.*] Lege, *loci.* cum multis veterum. de jocis & ſeriis jam ante egerat. Heins. *Adſcriptus* unus. *accinctus* alius. *Accitus* Bernenſ. & duo alii.

35. *In aequoreos abierunt irrita ventos?*] Lib i. De Remedio:

Irrita cum velis verba tulere Noti.

Ciofan. *In Æolios* Rottendorphianus pro diverſa lectione. Heins.

36. *Merſa.*] *Miſſa* Bernenſ. *merſa teguntur* malebat Francius.

37. *Placida.*] *Placita* Putean. *reor eſſe Quirini Urbe* quatuor.

38. *Urbe, meo quae jam non adeunda pede eſt. Sed ſcopulis Ponti.*] Hic quoque Scythiam Romae opponit, quamvis paulo copioſius. Vide ſupra Elegia iii. Ciofan.

40. *Sarmaticisque.*] Douza malebat, *Sarmatiaeque*, & ita Francius in ora codicis ſui. idem ſeq. verſu, *Et tua ſtant* volebat.

41. *Et tua ſunt ſilicis circum praecordia venae, Et rigidum ferri ſemina pectus habet.*] Summam in eo, qui ante poëtae exſilium cum eo conjunctè verſabatur, duritiam ineſſe ſignificat. Sic prope lib. iii. Eleg. xi. in maledicum:

Natus es è ſcopulis, nutritus lacte ferino:
  Et dicam ſilices pectus habere tuum.

Ciofan. *Silices circum praecordia nati* Polit. Palat. & Vatic. *ſilicum venae* ſeptem.

42. *Semina pectus habet.*] *Habent* unus Gallicanus.

Quaeque tibi quondam, tenero ducenda palato,
Plena dedit nutrix ubera, tigris erat.
At mala noſtra minus, quam nunc, aliena putaſſes;
Duritiaeque mihi non agerere reus.
Sed quoniam accedit fatalibus hoc quoque damnis,
Ut careant numeris tempora prima ſuis;
Effice, peccati ne ſim memor hujus; & illo
Officium laudem, quo queror, ore tuum.

nus. ſic *pectora ſomnus, terror, moeror habet*, & ſimilia paſſim apud Noſtrum. Adi Notas ad Epiſt. XII. ℣ſ. 170. Heins. *Rigidi* etiam Regius.

43. *Ducenda.*] *Sugenda* Bernenſ. male. vid. ad II. Faſt. 419. Francius corrigebat, *tenero ducenda palato Praebuerat nutrix.* mihi vulgata elegantior videtur. Burm.

45. *An mala noſtra minus quam non aliena putares.*] *At mala*, & *putaſſes* meliores. Deinde, *quam nunc* unus Vaticanus. vere. quomodo etiam doctiſſimus Tanaquillus Faber vidit ſcribendum, lib. I. Epiſt. 23. Combianus pro diverſâ lectione, *quia nunc.* Senſus eſt. At ſaltem mala noſtra minus à te aliena putaſſes, quam nunc putas. Heins. Forte ſcripſerit,

At mala noſtra prius, quam nunc, aliena putaſſes.

non hoc demum tempore debuiſſes oſtendere mea nihil ad te attinere, ſed jam olim. quod ſi feciſſes, nunc non agerem te reum duritiae, ſed quia hoc praeter alia etiam mihi accidit, ut te perdam hoc infelici tempore, qui antea amicus fuiſti, effice &c. deinde, *duritiae mihi nunc non agerere reus* Excerpta Kloekhovii. Burm.

47. *Accedit hoc.*] *Accedunt haec* Regius, Bern. & ſex alii, cum editis quibusdam. *cecidit fatalibus hoc* Putean.

48. *Numeris.*] *Muris* Leidenſ. *meritis* P. Servii Cod.

49. *Ne ſim.*] *Non* Junian.

50. *Laudem.*] *Ut laudem* pr. Edit. & Berſm. ſed nihil opus. timebant enim ne, quia praeceſſerat *ne ſim*, hic ſi *ſit* abeſſet, ſenſus planus non eſſet. Burm.

ELEGIA IX.

Detur inoffenſae metam tibi tangere vitae,
Qui legis hoc nobis non inimicus opus.
Atque utinam pro te poſſint mea vota valere,
Quae pro me duros non tetigere Deos!
Donec eris felix, multos numerabis amicos:
Tempora ſi fuerint nubila, ſolus eris.

Ad-

Elegia. IX.] Hanc P. Servii codex *Severo* inſcribebat, ut Heinſius putabat, decepto librario per ℣ſ. 57.

1. *Detur inoffenſae vitae tibi tangere metam.*] Concinnius quatuor antiqui, *metam tibi tangere vitae.* & mox, *poſſint* pro *poſſent* meliores. Heins. *Cernere vitae* unus Heinſii. vid. ſup. Eleg. VII. 35. Zinzerl. cap. 51. ex Mss. *detur inoffenſam vitae tibi tangere metam*, quod ille illuſtrat ex Horat. I. Od. I. *meta fervidis evitata rotis.* ſed ibi alia res eſt. iterabantur enim in circo ſpatia. ſed in hac Metaphora à ſtadio deſumta, ſemel modo decurrere licet, & ubi metam attigimus, nullus locus offenſae relinquitur. optat ergo, ut ſine offenſa vitae ſtadium decurrens ad metam perveniat. ſic *inoffenſum curſum honorum* dixit Tacitus I. Hiſt. 48. non *inoffenſam metam.* hinc *inoffenſus* coepit uſurpari pro continuo, ſine intervallo, vel interruptione ſic; Tacitus dixit *inoffenſum navium ordinem* lib. II. Hiſt. 32. & Quinct. I. de Inſt. Orat. I. *Inoffenſam literarum inter ſe conjunctionem.* & cap. 10. *In canticis eligitur ſtructura quaedam & inoffenſa copulatio vocum.* eadem metaphora dixit Cicero pro Lege Manil. cap. X. Pompeji *adoleſcentiam non offenſionibus belli, ſed victoriis eruditam*; Bernenſ & Junian. habent, *mibi tangere.* Burm.

3. *Pro te.*] *Per te* Servii codex. *verba valere* Leidenſ. *poſſent* etiam quatuor libri.

5. *Donec eris felix, multos numerabis amicos: Tempora ſi fuerint nubila, ſolus eris.*] Hoc diſtichon

Adſpicis, ut veniant ad candida tecta columbae;
Accipiat nullas ſordida turris aves.
Horrea formicae tendunt ad inania numquam:
Nullus ad amiſſas ibit amicus opes.
Utque comes radios per Solis euntibus umbra,
Cum latet hic preſſus nubibus, illa fugit;
Mobile ſic ſequitur Fortunae lumina vulgus:
Quae ſimul inductà nocte teguntur, abit.
Haec precor ut ſemper poſſint tibi falſa videri:
Sunt tamen eventu vera fatenda meo.
Dum ſtetimus, turbae quantum ſatis eſſet, habebat
Nota quidem, ſed non ambitioſa, domus.
At ſimul impulſa eſt; omnes timuere ruinam:
Cautaque communi terga dedere fugae.
Saeva nec admiror metuunt ſi fulmina, quorum
Ignibus adflari proxima quaeque vident.
Sed tamen in duris remanentem rebus amicum
Quamlibet inviſo Caeſar in hoſte probat.
Nec ſolet iraſci (neque enim moderatior alter)
Cum quis in adverſis, ſi quid amavit, amat.

De

chon multi imperiti ſic invertunt, &, quod pejus eſt, Ovidio adſcribunt:

Tempore felici, multi nominantur amici;
Dum fortuna perit, nullus amicus erit.

Ut & carmen illud prorſus ineptum:

Gutta cavat lapidem non vi, ſed ſaepe cadendo.

Ovidius enim ita cecinit lib. IV. de Ponto El. X.

Gutta cavat lapidem; conſumitur anulus uſu.

Sed hac de re plura lib. IV. in obſervationibus in Metamorphoſin meis. Ciofan. *Donec eris ſoſpes* unus codex. *dum fueris* alius.

8. *Accipiat.*] *Aſpiciat* Junian.

10. *Nullus ad amiſſas ibit amicus opes.*] *Currit* exemplar vetus Berſmanni. Ego *viſit* reponendum cenſeo. Adi Notas Amor. lib. II. El. II. vſ. 21. Heins. *Tendit* unus Heinſii.

13. *Lumina.*] *Munera* duo. *numina* Leid.

14. *Inducta nube.*] *Nocte* optimi quique ex veteribus. & rectius. nam *nubibus* praeceſſit, & opponitur nox luminibus. deinde *nox* etiam pro infelici tempore ſumi poteſt, multo elegantius, quam nubes, quae modo inſtans periculum noter. Burm.

16. *Fatendo meo.*] Malim, *mihi*. Heins. *Multa fatenda* Lovan.

17. *Habebat.*] *Habebam* Jun. & Leidenſ. & quatuordecim alii.

18. *Nota quidem, ſed non ambitioſa domus.*] Claram dicit lib. II. quem locum nos adduximus Eleg. V. Ciofan.

19. *At ſimul impulſa eſt, omnes timuere ruinam, Cautaque communi terga dedere fugae.*] Lib. III. Eleg. V.

Ut cecidi, cunctique metu fugere ruinam,
Verſaque amicitiae terga dedere meae.

Lib. III. de Ponto Eleg. II.

——— ignoſcimus illis,
Qui cum fortuna terga dedere fugae.

Mox in eadem Eleg. cauſam refert, quare ab amicis ſit deſtitutus:

Me quoque amicorum nimio terrere, metuque,
Non odio quidam deſtituere mei.

Ciofan. *Ut ſemel*, plerique veteres. vid. ad VI. Met. 511.

20. *Cautaque.*] *Cunctaque* Leidenſ. Lovan. & quinque alii. Francius volebat, *verſaque.*

22. *Quaeque ſolent.*] Efficacius Leidenſis, *vident:* hoc enim magis terret.

24. *Quolibet inviſo.*] *Quamlibet* ſex veteres. probe. Dixi Notis ad Epiſt. VI. vſ. 140. Heins.

25. *Nec ſolet iraſci, neque enim moderatior alter.*] Laudat Auguſtum à clementia. lib. & Eleg. IV.

Tan-

De comite Argolici poſtquam cognovit Oreſtae,
Narratur Pyladen ipſe probaſſe Thoas.
Quae fuit Actoridae cum magno ſemper Achille,
Laudari ſolita eſt Hectoris ore fides.
Quod pius ad manes Theſeus comes îſſet amico,
Tartareum dicunt indoluiſſe Deum.
Euryali Niſique fide tibi, Turne, relatâ,
Credibile eſt lacrimis immaduiſſe genas.

Et

Tantaque in Auguſto eſt clementia, ſiquis ab illo
Haec peteret pro me, forſitan ille daret.

Lib. & Eleg. v.

Saepe refert ſit quanta Dei clementia, cujus
Se quoque in exemplis annumerare ſoles.

Et lib. I. Eleg. III. de Ponto:

Sed piger ad poenas Princeps, ad praemia velox,
Quique dolet, quoties cogitur eſſe ferox.
Qui vincit ſemper, victis ut parcere poſſit,
Clauſit & aeterna civica bella ſera.
Multa metu poenae, poena qui pauca coërcet,
Et jacit invita fulmina rara manu.

CIOFAN.

26. *Cum quis in.*] *Si quis in* Jun. Leid. Bern. & quidam alii. *cum quid* novem alii & Berſm. cod. *amet* etiam tres libri & Gryph. & Vincent.

27. *De comite Argolico poſtquam cognovit Oreſtem.*] *Oreſte* plurimi veteres. Scribe, *Argolici Oreſtae.* Nam Pylades Phoceus, non Argolicus. Amor. lib. II. Eleg. VI.

Quod fuit Argolico juvenis Phoceus Oreſtae.

vide Notas ad Epiſt. VIII. ℣ſ. 9. *Haemonium* Pyladem facit Statius in Silvis, ſed Librariorum, ut opinor, culpâ. HEINS.

31. *Quae fuit Actoridae cum magno &c.*] Summam ac ſolidam eſſe laudem, cum quis ab hoſte laudatur, docet Ariſtoteles lib. I. Rhetoricorum. CIOFAN.

31. *Theſeus comes iret amico.*] *Iſſet* multi veteres. unus Mediceus & Barberinus pro diverſâ lectione, *comitavit amicum.* Puto *comitaret.* Pont. libro II. Eleg. III.

Pirithoum Theſeus Stygias comitavit ad undas.

Met. XIII. ex optimis exemplaribus:

Ille tamen vivit, quia non comitavit Ulyſſen.

Pont. I. El. x.

Funera non potui comitare.

lib. II. Eleg. II.

Quem pia vobiſcum proles comitavit euntem:

Triſt. v. Eleg. IV. ex veteri libro:

Teque Menoetiaden, te qui comitavit Oreſten;
Te vocat Ægiden Euryalumque ſuum.

atque ita paſſim Noſter. Propertius lib. II. Eleg. VIII.

Quod mea ſi tenerae comitarent caſtra puellae,
Non mihi ſat magnus Caſtoris iret equus.

Ita ſcribo verſus mendoſiſſimos, à Scaligero aliiſque fruſtra tentatos. Nam codices vetuſti magna ex parte,

Quod ſi vera meae comitarent caſtra puellae.

turbato ordine litterarum. *tenerae puellae* perpetuum epitheton Noſtro plurimis locis. Paſſeratius aliique conjecturam Scaligeri de *Romanis puellis* approbarunt. Apulejus Metam. IX. *Edidit pullum, quae matrem ſuam continuo coepit comitare.* ita legitur in veteri libro. Plinius de margaritis, *ſed in alto quoque comitantur canibus marinis.* qui locus à viris eruditis non fuit ſollicitandus. HEINS. Ita Juſtinus lib. XXX. 2. *jam ſalutantur, jam comitantur,* quod Scheffero non debebat eſſe ſuſpectum. *iſſet* etiam Francof. *oſſet* Bernenſ *ivit* Palatin.

32. *Indoluiſſe.*] *Non doluiſſe* Politiani & tres alii. unde Heinſius, *num doluiſſe?* Francius, *obſtupuiſſe.*

35. *Eſt etiam miſeris pietas.*] *In miſeris* veteres nonnulli. Puto ſcribendum:

Iſta etiam in miſeris pietas vel ab hoſte probatur.

aut,

——— miſero pietas vel in hoſte probatur.

Hoc videtur velle Noſter. *Eſt etiam miſeriſque fides*, Arondel. HEINS. Parum refert an *in* addatur, vel à ſequentibus retrahatur. vid. ad I Art. 333. pietas *in miſeris* & *hoſte*, pro in *miſeros.* vid. IX. Met. 274. BURM.

37. *Nunc eſt fortuna mearum.*] Duo veteres, *non eſt.* & tum ſequenti verſu legendum, *ullus* pro *nullus.* quomodo Patavinus unus. Met. XIII.

Non haec eſt Fortuna domus. ———

HEINS. Ita infr. lib. II. I. 5. *Nec domini fortuna mei eſt, ut debeat illam Infelix ullis diſſimulare jocis.* vid. & VII. Met. 43. & I. ex Pont. X. 17. BURM.

38. *Adeſſe.*] *Ineſſe* Mſs. Berſmanni. *abeſſe* prim. Edit.

Digitized by Google

Eſt etiam miſeris pietas, & in hoſte probatur.
  Hei mihi, quam paucos haec mea dicta movent!
Hic ſtatus, haec rerum nunc eſt fortuna mearum,
  Debeat ut lacrimis nullus adeſſe modus.
At mea ſunt, proprio quamvis moeſtiſſima caſu,
  Pectora proceſſu facta ſerena tuo.
Hoc eventurum jam tum, cariſſime, vidi,
  Ferret adhuc iſtam cum minor aura ratem.

Sive,

Edit. quod tolerari poſſet, ſi in praecedenti legas, *non eſt*.

39. *Ut mea ſint proprio.*] Sunt qui hanc Elegiam cum ſuperiore conjungant, ſunt qui etiam ſeparent: mihi omnino videtur disjungenda. Amico enim gratulatur, quod ſtudio & doctrina magnam ſit laudem conſecutus: quod ita fore olim ſe nulla divinandi peritia, ſed ratione & conjecturis cognoviſſe dicit. Simul oſtendit eum ſibi rectius conſuluiſſe, quod gravioribus diſciplinis operam dederit. At è contra dolet ſibi ſtudia poëtica & laſciviorem muſam nocuiſſe. Poſtremo eum rogat, ut ſe excuſet, ſi quis damnaverit libros de Arte amatoria compoſitos, quandoquidem ejus vita ab illis artibus aliena, ei ſemper nota fuerit. Legendum vero eſt *Ut*, pro quemadmodum, non *at*: ut ſit adverbium qualitatis. Vergil. *Ut vidi, ut perii.* Erit autem ordo talis: Ut mea pectora ſunt facta ſerena pto tuo ſenſu, quamvis ſint. & reliqua. Fit plerumqne unius literae immutatione, ut & ſenſus & ordo turbetur: quemadmodum in Apuleji Met. principio. Vulgo enim fere ita legitur, *At ego ſermone iſto Mileſio fabulas conſeram*: quum legendum ſit, *Ut ego ſermone iſto Mileſio.* Merula. Quae hoc loco ſequuntut; quidam à ſuperioribus ſejungunt, & ſeorſim Elegiam faciunt. Ego vero nihil video cur hac ſeparatione opus ſit, &c. vulgarem editionem recte habere exiſtimo, quae & ſuperioribus ſequentia haec nonnectit, & pro *ut*, quam particulam Merula hic aſſerit, *at* habet; ut ſit ſenſus horum verſuum cum ſuperioribus collatione quadam junctis, hoc modo: Hic quidem mearum rerum ſtatus eſt, ut eas lacrymis proſequi ſatis non poſſim: ſed tamen ut ut illae ſe habent, & quamvis moeſtiſſimus ipſe ſim, tamen poſteaquam de tuis ſucceſſibus, tuoque *profectu* (hoc enim verbum magis probo, quam quod quidam legunt, *pro ſenſu*) aliquantum exhilaratus fui, &c. Micyll. *Tempora* liber quidam, quod falſum puto, & *pro ſenſu facta*, quod erat in Mss. & editis plerisque ex Fabric. & Naugerii caſtigatione repoſuimus, *profectu* ſenſu commodiore. Bersm. Nihil hic ſani eſt. prim. Vatic. & quinque alii, *At mea ſunt.* deinde veteres plerique cum primis editionibus, *Pectora pro ſenſu.* Lege,

At mea ſunt, proprio quamvis moeſtiſſima caſu,
Pectora pro ſenſu facta ſerena tuo.

aliquid diximus de hoc loco ſupra Eleg. i. ℣ſ. 40. Excerpta Voſſii tamen, *pro ſen'u. pro ventu* Combianus pro diverſa lectione. Sed puto, *poſt ſenſus tuos*, ea ſignificatione, qua lib. iv. Eleg. vi. 22.

Meusque mali ſenſum noſtra recentis habet.

Et Ponticis, ut quidem ſcribendum:

Felicem Nioben, quamvis tot funera vidit,
Quae poſuit ſenſum ſaxea facta mali.

Epiſtola Paridis, *ſentis mea vulnera, ſentis.* Heins. Incipit hic etiam novam Elegiam Francofurtenſis, Leidenſ. Bernenſ. & quidam alii. Criſpinus vero novam Elegiam inchoat a diſticho praecedenti, quo auctore, neſcio. illa autem *pro ſenſu*, nullum mihi videntur habere ſenſum. Merula explicat, pro intelligentia tua & doctrina. quoſdam etiam ait legere, *pro ſenſu tui.* nt ſit pro auditu nominis tui. omnia vana, & ſine lepore & gratia. agit enim de incremento amici ſui, quod olim jam auguratus erat, & nunc opponit ſuae calamitati, & decremento propriae fortunae. quare legerem:

Pectora proceſſu facta ſerena tuo.

proceſſus, eſt incrementum, gradus, cujus gloſſa eſt *provectus, proventus.* in Voſſiano erat, *pro cenſu*, quod proxime accedit ad *proceſſu.* infr. lib. iv. Eleg. v. 25.

Sic tua proceſſus habeat Fortuna perennes.

Juvenal. Satyr. i. 38.

In coelum quos evehit optima ſummi
Nunc via proceſſus, vetulae veſica beatae.

vid. ad Quinct. decl. iii. 9. *Procedere*, ita Terentius, Cicero, Livius. & alii paſſim uſi fuere. Burm.

41. *Hoc tibi venturum.*] *Hoc eventurum* prim. Polit. prim. Vatic. unus Mediceus. & Rottendorph. bene. alii, *ego venturum*, vel, *mihi venturum.* Pont. iii. Eleg. iv.

Di quorum monitu ſumus eventura locuti.

Epicedio Druſi, *Eventura precor.* mox, *minor aura*, pro *minus* meliores. Heins. *Cum levis aura* unus.

44. Ne-

Digitized by Google

Sive aliquod morum, ſeu vitae labe carentis
Eſt pretium; nemo pluris habendus erit.
Sive per ingenuas aliquis caput extulit artes;
Quaelibet eloquio fit bona cauſſa tuo.
His ego commotus, dixi tibi protinus ipſi;
Scena manet dotes grandis, amice, tuas.
Haec mihi non ovium fibrae, tonitrusve ſiniſtri,
Linguave ſervatae, pennave, dixit avis.
Augurium ratio eſt, & conjectura futuri:
Hac divinavi, notitiamque tuli.
Quae quoniam vera eſt; totà mihi mente tibique
Gratulor, ingenium non latuiſſe tuum.
At noſtrum tenebris utinam latuiſſet in imis!
Expedit in ſtudio numen abeſſe meo.
Utque tibi proſunt artes, facunde, ſeverae;
Diſſimiles illis ſic nocuere mihi.
Vita tamen tibi nota mea eſt: ſcis artibus illis
Auctoris mores abſtinuiſſe ſui.
Scis vetus hoc juveni luſum mihi carmen: & iſtos,
Ut non laudandos, ſic tamen eſſe jocos.

Er-

44. *Nemo pluris emendus erat.*] *Habendus erat* prim. Vatic. & prim. Palat. *habendus erit* alter Polit. Rottendorph. & duo alii. probe. Sic Cicero Philippica VI. *Pluris hic habetur, quam alibi.* pro aeſtimatur. Juvenalis Satyra X. ex antiquis codicibus:

Visne ſalutari ſicut Sejanus, haberi
Tantundem.

ubi in vulgatis eſt, *habere.* HEINS. Vid. ad Epiſt. XX. 228.

47. *Protinus ipſe.*] *Ipſi* editiones multae.

48. *Scena manet dotes grandis amice tuas.*] Similis locus lib. III. de Ponto Eleg. I. ad uxorem:

Quidquid ages igitur, ſcena ſpectabere magna:

Quo ſenſu *theatrum* dixiſſe videtur Cicero lib. XIII. Epiſtolar. familiarium. CIOFAN.

49. *Hoc mihi.*] *Haec* meliores. HEINS. *Senitusve* duo libri.

51. *Ratio eſt & conjectura.*] *Ratio, & tunc conjectura* Gryph. & Vincent. & eaedem Edit. mox, *Et quoniam vera eſt, tota tibi mente, mihique.* Heinſius conjiciebat,

Augurium ratio eſt, haud conjectura futuri.

ac conjectura legebatur in Vatican. *conjectura futura* Bern. *hoc divinavi* duodecim. vulgata non eſt ſollicitanda. *ratio & conjectura* eſt, cum quis prudens de futuris recte conjicit. ita Juſt. I. 9. *Vir in conjecturis ſagaciſſimus*; & ſaepe Cicero; vid. II. de Divin. II. Rep. Themiſt. I. Ordo vero eſt, ratio & conjectura eſt augurium futuri. BURM.

53. *Quae quoniam vera eſt.*] Prim. Polit. prim. Pal. & Rottendorph. *rata eſt.* in Vatic. pro *eſt* erat emendatum, *ſunt.* vere. alter Palatinus, *rata ſint.* ſupra Elegia prima, *Quaeque vovet, rata ſint.* Epiſt. Paridis,

Quae rata ſint, nec te fruſtra promiſerit opto.

Met. IX. *rata ſint ſua viſa precatur.* ſic & paſſim alibi. HEINS. Nihil muto: quae (ſc. conjectura) quoniam vera eſt, &c.

56. *Studiis meis.*] *Studio meo* ſcripti. HEINS.

58. *Mihi.*] *Meae* Bern. & unus Heinſ.

59. *Vita tamen tibi nota mea eſt, ſcis artibus illis Auctoris mores abſtinuiſſe ſui.*] Eodem modo excuſat ſe lib. II. ad Auguſt.

Crede mihi, diſtant mores à carmine noſtro;
Vita verecunda eſt, Muſa jocoſa mea eſt.

Ibidem:

Deme mihi ſtudium, vitae quoque crimina demes.

CIOFAN. *Nota mei.* ſcis Servii codex. *abſtinuiſſe tu* duo.

63. *Mea.*

Ergo ut defendi nullo mea poſſe colore,
 Sic excuſari crimina poſſe puto.
Quâ potes, excuſa: nec amici deſere cauſſam.
 Quo bene coepiſti, ſic pede ſemper eas.

63. *Mea.*] *Mihi* Servii codex.

65. *Qua potes excuſa.*] Multi veteres, *Quam potes.* de quo Remed. Amor. ℣ſ. 325. dixi; malim etiam, *amicam cauſam*, quam *amici.* ſic *amicum nomen* Art. Am. I. ℣ſ. 585. ubi plura. & *amica lima* Pont. II. El. IV. ſic *ungues amici* Juvenali Sat. V. ex antiqnis codicibus,

——— *cuſtos affixus ibidem,*
Qui numeret gemmas unguesque obſervet amicos.

ubi *acutos* nunc legitur. *ſeſſos opibus ſolatur amicis* apud Maronem Aceſtes, Æneid. V. & ibidem ex veruſtiſſimo codice Mediceo,

Emicat Euryalus, & munere victor amico
Prima tenet.

& *dictis ſolatur amicis* eodem libro. HEINS. In Francof. a manu prima erat, *amicam. deſere cauſſas* Lovan.

66. *Quo bene coepiſti.*] Satis haec cohaerere videntur praecedentibus, ſi tranpoſitis verbis haec Elegia in votum de proceſſu & incremento honorum amici deſinat, & legatur,

Sic, bene coepiſti quo pede, ſemper eas.

vel,

Sic, pede coepiſti quo bene, ſemper eas.

ut Mss. plurimi poſitum τῶν *bene*, & *pede* variant, BURM.

ELEGIA X.

EST mihi, ſitque, precor, flavae tutela Minervae
 Navis; & à pictâ caſſide nomen habet.
Sive opus eſt velis; minimam bene currit ad auram:
 Sive opus eſt remo; remige carpit iter.

1. *Eſt mihi, ſitque precor flavae tutela Minervae.*] Continet haec Elegia breve quoddam Hodoeporicum, ſive Itinerarium poëtae, non quidem totius profectionis ejus à Roma in Pontum, ſed quanrum ejus ab Helleſponto ad locum exilii reliqunm fuit. Orditur autem à laude navis ejus, qua è ſinu Corinthiaco in Helleſpontum usque vectus ſuit. quam & à celeritate commendat, & ad id tempus, eumque locum, à quo ipſe deſcriptionem hanc incipit, incolumem ac ſalvam manſiſſe dicit. Optat igitur ut & reliquum itineris eadem proſperitate peragat. Idque deos, praecipue autem Caſtorem & Pollucem, precatur. Caeterum dubitari circa hanc Elegiam ſolet, utrum de una navi, ac ſua tantum agat Poëta, an de duabus, propterea quod circa finem inquit,

Altera namque parat Symplegadas ire per altas,
 Altera Biſtonias ſcindere puppis aquas, &c.

Ac Merula quidem in ea opinione eſt, ut putet de duabus intelligendum eſſe. Altera ſcilicet, qua ipſe poeta vectus, primum quidem in Thraciam, deinde in ſiniſtra maris parte ſecundum littus Beticum in Pontum & Tomon pervenerit: Altera autem, qnae ipſum ad Helleſpontnm usque, & in Samothraciam comitata, poſtea in dexteram partem rurſus deflexerit, ſuum ac proprium dominum ſecuta. Sed de hac, quia neque in hac Elegia, neque alibi clarius ac certins aliquid traditur, ego deſcriptionem hanc ſimpliciter accipio de una, eaque ſola navi, qua Poëta è portu Corinthi in Thraciam usque delatus fuerit, quae deinde per anguſtias Helleſponti in Propontidem, indeque rurſus per Boſphorum Thracium in Pontum, atque ita ſiniſtro mari Tomon abierit. Verſus autem de duabus navibus ſupra citatos metaphorice accipio, ut puppis altera, pro curſn, ſerie, itinere terreſtri ponatur, eo ſcilicet de quo ipſe infra dicit,

Nam mihi Biſtonios placuit pede carpere campos, &c.

Nam & alibi de diverſis profectionis ſuae viis meminir, ur infra lib. III. Eleg. II.

Ultima nunc patior, nec me mare portubus orbum,
 Perdere diverſae nec potuere viae.

Et lib. 4. Eleg. I.

Jure deas igitur veneror mala noſtra levantes,
 Sollicitae comites, ex Helicone, fugae,
Et partim pelago, partim veſtigia terra,
 Vel rate dignatas, vel pede noſtra ſequi.

Item de Ponto lib. IV. Eleg. V.

Te ſibi cum fugeret, memori ſoles ore referre,
 Barbariae tutas exhibuiſſe vias.

Nec comites volucri contenta eſt vincere curſu:
Occupat egreſſas quamlibet ante rates.
Et patitur fluctus, fertque adſilientia longe
Æquora, nec ſaevisicta fatiſcit aquis.
Illa, Corinthiacis primum mihi cognita Cenchris,
Fida manet trepidae duxque comesque fugae.
Perque tot eventus, & iniquis concita ventis
Æquora, Palladio numine tuta fuit.

Nunc

Sanguine Biſtonium quod non tepefecerit enſem,
Effectum cura pectoris eſſe tui, &c.

Sive totum illud iter reliquum ex Thracia in Pontum pedibus confecerit, ſive partem ejus ſolum. Nam ſequens Elegia, etiam de navigatione ejus in littore Barbarico mentionem facere videtur, cum inquit,

Nunc quoque contenti ſtrident Aquilone rudentes,
Inque medum tumuli concava ſurgit aqua.

Et mox infra,

Attigere portum, portu terreber ab ipſe,
Plus habet infeſtâ terra timoris aquâ.

& quae ſequuntur. Niſi dicamus, eam Elegiam ſcriptam fuiſſe, antequam in Thraciam perveniſſet. Sed de hac re ſuo loco agemus. MICYLL.

1. *Eſt mihi, ſitque precor.*] Idem numerus apud Martialem lib. I. 109. *Eſt tibi, ſitque precor.* CIOFAN.

1. *Flavae tutela Minervae.*] Locus ſingularis, qui manifeſte diſtinguit παράσημον, quod erat in prora, & nomen navi dabar, à tutela, quae erat in puppi. παράσημον erat nunc Deus, nunc heros, nunc animal, nunc aliud quid, ut hoc loco caſſis, apud Maronem Centaurus, piſtrix, apud Silium Io, Perſeus, & id genus alia, capricornus in veteri inſcriptione apud Grurerum. Turelam ſemper Deus aut Dea ſibi vindicabant. quod primus ad Silium Italicum lib. XIV. 543. obſervavir parens meus. ſed quandoque tutela & παράσημον ejusdem ſigni. quod ſi fieret navis ipſa à tutela non minus quam paraſemo nomen mutuabatur. Vide de tora re inter alios magnum Scaligerum ad annum DCXXXIV. Chronici Euſebiani editionis iteratae, Seldenum de Diis Syris. Salmaſium exercitationibus Solinianis pag. 570. quod addit à picta caſſide nomen habuiſſe navem, *Galeam* denominatam prodit. HEINS. Vid. ad Petron. CV. *Galeam* dictam fuiſſe putat etiam Voſſius de Vitiis Sermonis I. cap. I. & hinc *Galeras* eſſe naves poſtea dictas. vid. Menag. Diction. Erym. in *Galere.* BURM.

4. *Remo.*] *Remis* Leidenſ. *captat iter* idem. in praeced. etiam, *vele* prim. Polit. & duo alii, &, *cite curris* alius.

5. *Volucri.*] *Celeri* tres.

6. *Occupat egreſſas qualibet arte rates.*] Rectius in aliis lib.

Occupat egreſſas quamlibet ante rates.

Verbo autem *quamlibet*, id eſt, quamvis, utitur infra, & lib. X. Metamorphoſeos, in lib. Elegiar. Epiſt. VI. & lib. IV. Faſt. & Lucretius lib. III. & C. Vell. Paterculus lib. poſteriore. CIOFAN. *Qualibet* Leid. & prima Editio.

7. *Et patitur.*] *Et pariter fluctus* omnes fere ſcripti. *ferit aſſilientia* Mss. Berſmanni.

8. *Nec ſaevis victa madeſcit aquis.*] *Icta fatiſcit* duo veteres. quod & in Erfurtano Zinzerlingus Promulſ. cap. 51. invenerat. multi alii, *icta madeſcit.* minus bene. Valerius Flaccus de Halcyonum nido lib. IV. 48.

Icta fatiſcit aquis donec domus, hauſtaque fluctu
eſt.

dubito tamen an non & illic *victa* ſit legendum. Certe apud Maronem lib. I. 129.

Jam validam Ilionei navem, jam fortis Achatae
Vicit hyems.

Guntherus Ligurini libro X.

Aſſiliunt fluctus: validis agitata procellis
Verberat unda latus: nexu tabulata ſoluto
Rupta gemunt: hauſtoque mari rimoſa fatiſcit.

Dracontius Hexamero:

Cujus ab aſpectu montes & ſaxa fatiſcunt
In cineres.

Inſulſe *fluiſcunt* nunc legitur. Tibullus libro I. Eleg. VI.

Heu canimus fruſtra: nec verbis victa fatiſcit
Janua.

ſic codices duo vetuſti, non *pateſcit.* Virg. Æn. I.

—— laxis laterum compagibus omnes
Accipiunt inimicum imbrem, rimiſque fatiſcunt.

Idem Æn. X.

—— ſaxis ſolida aera fatiſcunt.

fatiſcit chelys Statius libro IV. Sylvarum ad Marcellum. & libro V. pierate Abaſcantii,

—— prius exſatiata fatiſcet
Mater Achilleis hyemes affringere buſtis.

ita ſcribendum ex veteri codice. non *exſiccata. clamore fatiſcere* apud eundem Sylv. V. Epicedio Vernae. HEINS. Vid. ad Valer. Fl. IV. 48.

9. *Pri-*

Digitized by Google

Nunc quoque tuta precor vaſti ſecet oſtia Ponti;
 Quasque petit, Getici litoris intret aquas.
Quae ſimul Æoliae mare me deduxit in Helles,
 Et longum tenui limite fecit iter;
Fleximus in laevum curſus: & ab Hectoris urbe
 Venimus ad portus, Imbria terra tuos.
Inde levi vento Zerynthia litora nactis,
 Threïciam tetigit feſſa carina Samon.

Sal-

9. *Primum mihi cognita terris.*] Non *terris*, ſed *Cenchris* legendum eſt. Merula. Sed tamen & *Terris* non usque adeo incommode legetur, pro *Oris* ſcilicet acceptum. In *Cenchris* autem etiam figura Synizeſis admittenda eſt: ut *Cenchreis* triſſyllabum, pro diſſyllabo in ſcanſione veniat. Micyll. *Terris* legendum ex duobus Vatic. non *Cenchris*, ut placuit Merulae, qui id primum mutare auſus eſt: rationem mox reddam. Ciofan. *Terris* & *Teucris* & ſimilia in libris ſcriptis. legendum *Cenchreis*. vide notas Metam. vii. ỳſ. 224. Κεγχρέαι Graecis. *Cenchreas* etiam appellat, cum alii, tum Apulejus Metam. x. ſub finem, qui optimum illic portum eſſe nos docet. Heins.

11. *Perque tot eventus.*] Non placet ille rhytmo proximus ſonus, *eventus* & *ventis*, neque quid hic per *eventus* intelligat, ſatis capio. quare legerem, ſi codices faverent,

Perque tot adverſis & iniquis concita ventis
 Æquora.

adverſi venti diverſi ſunt ab iniquis, qui ſunt vehementes, procellam & tempeſtatem ferentes. vid. ad Epiſt. ii. 35. Francius, etiam non ferens rhytmicum illum ſonum, legebat, *perque tot anfractus.* non male, ſi codices juvarent. nam verbi ejus uſus in navigationum curvis & fluctuoſis ambagibus eſt frequens. vid. Barth. ad Stat. v. Theb. 510. Burm.

12. *Tuta fuit.*] Immo, *fugit* eum melioribus. Heins. *Palladio munere* prim. Vatic. & quinque alii cum prim. Edit. illud *fugit* vero, ſequentibus *nunc quoque* non ſatis apte congruere videtur, niſi in praeſenti capiatur, quod verſus ratio reſpuit: quare *fuit* mihi magis arridet. Burm.

14. *Petit.*] *Petet* Polit. uterque.

15. *Æoliae Helles.*] Æolia ab Æolia regione, quondam Myſia appellata, quae Helleſponto adjacet; vel ab Æolo avo, qui regioni nomen impoſuit. Merul. Et quod Æolus Athamantis pater fuit, quae vel potiſſima ratio eſt. Micyll. *Æolidae* Moreti & Leidenſ.

16. *Tenui limite.*] Id ſignificari puto, quod noſtra lingua dicimus *terra a terra.* Ciofan. *Tramite* Gottorph. quae eadem diverſitas eſt, lib. ii. Triſt. 477.

Diſcolor ut recto graſſetur limite miles,

& apud Claud. ii. in Ruf. 350.

—— —— nam cetera pontus
Circuit, exiguo dirimi ſe tramite paſſus.

ubi & *limite* Mss. & alibi. hic vero nihil mutem: intelligit enim navigationem per mare Ægaeum, ut Eleg. ſeq. ỳſ. 8. quod cum plenum inſulis eſſet, inter quas curſus dirigendus erat, non poterant lato aequore navigare, ſed tenui limite currebant. ita *gracili limite* de Formica dicit, lib. v. Eleg. vi. nondum vero Helleſpontum attigit, ut ex ſequentibus apparet. & ipſe Ovidius antequam eo veniret, in terram ingreſſus eſt. ita ut hic Helleſpontus capiatur latiori denominatione pro parte Maris Ægei proxima Helleſponto, quo poſtquam veniſſet navis, non recta tranſiit Helleſpontum, ſed in laevum flexit iter. quare etiam aptius legeretur, *mare me deduxit ad Helles.* Burm.

17. *Ab Actoris urbe.*] In quibusdam exemplaribus legitur etiam, *Hectoris*: quae lectio non placet. Ego legendum emendatè arbitror, *Ab Herculis urbe*, ut Heracleam intelligas, quae urbs fuit in ora ſiniſtri littoris Propontidis; ut autor eſt Ptolomaeus. Verum ſi intelligimus, Poëtam nondum veniſſe in Helleſpontum, ſed adhuc fuiſſe in Ægeo illi propinquo, quod ipſe videtur Helleſpontum nominare, leges emendate, *Ab Hectoris* urbe: id eſt Ilio, quae ex Ægeo Helleſpontum ingredientis erat à dextra. ut ſit ſenſus: Quum primum in Ægeo adhuc navigans habui Ilium à fronte, flexi iter in laevam partem, ubi erant loca illa, quae ſtatim ſubjungit. Ceterum illud auſim affirmare, aut carmina aliqua deeſſe, aut hanc navigationis deſcriptionem falſam eſſe. Ab omnibus enim ſcriptoribus plurimum diſſentit Ovidius, ut manifeſte melius apparebit inferius. Merula. Vulgo quidem *Actoris* legitur. Aldina autem editio, *Hectoris* habet. Ceterum *Actoris* an *Hectoris* rectius legatur, non facile affirmarim. Nam de Actore, qui in Aſiatico littore habitarit, aut urbem condiderit, alibi nihil traditur. Et quam Hectoris urbem hic Poëta vocet, Trojamne, quae nulla tum erat, an Ilium à poſteris inſtauratum, an etiam aliam quampiam, dici certo non poteſt, praeſertim quando ipſe poeta de littore Aſiatico mentionem non facit, neque eo ſe appuliſſe omnino dicit. Quare ut expoſitionem Merulae hoc loco non

Saltus ab hac terrâ brevis eſt Tempyra petenti.
Hac dominum tenus eſt illa ſecuta ſuum.

Nam

rejicio, ita rurſum tamen dubitare ſoleo, nnm idem locus de Lemno porius accipiendns ſit, cujus regem aliquando fuiſſe Actorem Hyginus Fab. 102. dicit. qni de Philoctete loquens, à Graecis, cum tetrum odorem vulneris illius ferre non poſſent, in Lemno relictum ait, ibique à paſtore regis Actoris Phidimacho Dolopionis filio nutritum, &c. Ut ſit ſenſus: Poſtquam ad Helleſpontum venimus, in laevam flexiinus curſum. & ab Actoris urbe, in inſula Lemno, in Imbrum (hanc enim per Imbriam terram accipio) proxime navigavimus, inde in Samothraciam, &c. Neque etiam à tabulis Coſmographicis diſſentit haec expoſitio. quam tamen eo hic adjeci, non ut omnino aſſererem eam, ſed ut aliis cogitandi materiam ſuppeditarem. Multi autem recenſentur paſſim Actores, quorum tamen reliqui, quia vel in littore Theſſalico, vel Locrenſi, vel etiam Peloponneſo habitarunt, de eorum nemine hoc loco accipi poteſt. Micyll. Ab Hyrmine, urbe in Elaea, quam ex matris ſuae nomine Actor aedificavit. Pauſanias in Eliacis ſub principium. Quae lectio vera omnino mihi videtur, clariſſimi viri Petri Angeli Bargaei judicio comprobata. Nam, ut notum eſt, Ovidius navim ſuam in ſinu Corinthiaco (idcirco multo minus convenit Cenchris, quae extra hunc ſinum ſunt, ex Athenarum regione) habebat. Diſcedens igitur poëta ab Actoris urbe praeter Peloponneſum in Imbrum pervenit. De Actore ſic Hyginus cap. xiv. ubi enumerat Argonantas; *Actor Hippaſi filius ex Peloponneſo.* Quae verba, eam, quam poſui, ſententiam valde confirmant. Ciof. Abſurda, ut jam notavit eruditiſſimus Maſſonus in vita Ovidii, navigatio ſi ex portu Cenchrearum ſolvens ut verſus Helleſpontum renderet, Herminen urbem praeteriret, quae in Elide ad alteram Peloponneſi partem prope montem Cyllenen erat olim ſita, & nunc forte perierat. certe Strabo non extare ſuo tempore dicit lib. viii. pag. 341. ego vero hic nihil me videre fateor, nec *Actoris* vel *Hectoris urbem* ſcire, quae fuerit. veroſimillima mihi Micylli expoſitio de Lemno videtur. Burm.

18. *Imbria terra.*] Terram Imbriam eam dicit, quam *Selimbriam* Plinius, Ptolomaeus, caeterique appellant: illa enim & Perinthus in Propontidis littore fuere. Nam ſi Imbron inſulam acceperis, non procedet: ſiqnidem ea ſita eſt haud longe à Thraciae Cherroneſo, in mari Ægeo Thraciae adjacenti. Poëta vero jam in Propontidem pervenerat. Niſi malis intelligere, illum non ingreſſum fuiſſe Helleſpontum, ſed Ægeum ei vicinum appellaſſe Helleſpontum, ut diximus. Merula. Error graviſſimus inde ortus, quod male *aquas Helleſpontiacas* pro ipſo proprie dicto Helleſponto ſumſerit, cum pars maris Ægei, Helleſponto vicina intelligatur. nam Helleſpontum non tranſiit Noſter, ſed flectens in laevam ad Imbrum, & inde in Samothracen, ubi hanc Elegiam ſcripſiſſe recte oſtendit Maſſonus, navigavit. quis vero umquam *Selymbriam* dictam fuiſſe Imbriam ſomniavit? in Mss. eſt *Umbria*, *Umbrica*, *Imbrica*, *Cimbria.* Burm.

19. *Levi vento.*] Eodem modo Caeſar lib. iv. de Bello Gall. *Naves octodecim, quae equites ſuſtulerant è ſuperiori portu, levi vento ſolverunt.* Alii tamen *leni* legunt, quod ſenſu eſt idem. Ciofan. Vid. ad Epiſt xiv. 39.

19. *Zerinthia littora nacta.*] Legendnm eſſe quibusdam placet, *Perinthia.* Perinthus enim nrbs fuit in Propontidis littore: quam ſcribit Herodotus primam ex Helleſpontiis Dario ſubeſſe recuſaſſe. Sed haec lectio mihi non probatur: nam in Pontum navigantibus primo ſe oſtert Perinthus, deinde Selimbria, ut docet Ptolomaeus. Quare ut cum ſequentibus hoc conveniat, Poëtam in Ægeo Thraciae adjacenti fuiſſe credamus neceſſe eſt. Et leges aut, *Peparethia.* Nam (ut Plinius docet) Athos ante ſe habet inſulam Peparethum cum oppido, quondam Evonum dictam, à qua parum abeſt Samothrace. Aut certe *Zerinthia.* i. ipſius Thraciae. Nam in Thracia Zerinthum fuiſſe, ſcribit Lycophron, ſacram Hecatae. Fuit & Zerinthum (ut quidam ſcribunt) in Samothrace inſula, unde fortaſſe regioni nomen dedit Ovidius. Merula. Libri ſcripti omnes, *Serinthia* per *s*, ut repperit & Merula. alii legunt, *Cerinthia* per *c.* à Cerintho urbe Euboeae inſulae. Ego valde in hoc loco haereo. Etenim ab Imbro in Euboeam fruſtra rediret poëta. praeſertim cum dicat, *levi vento.* Itaque quid hic probem, ac cogitem, non habeo. In Maffei lib. *Selebentia littora.* depravate. Erunt, ut ſpero, alii viri docti, qui ex Stephano, Dionyſio, Strabone, Apollonii ſcholiaſte, aliisque auctoribus, hoc, & ſi qua in hac Elegia ſuperſunt, menda auferent. Ciofan. *Nacti* prim. Vatic. *nactis* Junianus. hoc eſt, poſtquam nacti ſumus. Unus, *vecta.* Combianus pro diverſa lectione, *natat.* Hermolaus Barbarus in Plinium iv. 11. legit *Perinthia*, cui conjecturae nun eſt temere ſubſcribendum. de Perintho accurate inter alia, Scaliger ad Chronicon Euſebianum anno 1414. Heins. Zerynthum fuiſſe in Thracia oſtendit Berkelius ad Stephan. in Ζήρυνθος. litus ergo Thracium legit navis Ovidii, ab Imbro ad Samon Thraciam. Criſpinus Zerynthum oppidum Samothraces facit, vellem adduxiſſet auctores ſuos. ſed Merulam, ut ſemper, ſequitur. vid. ad lib. 1. Faſt. 390. & Merula, qui hîc de Zeryntho Thracica primum recte ſenſit, quomodo hanc notam cum praecedenti de Selymbria conciliet neſcio, niſi ſtatuat,

poſſe

Nam mihi Biſtonios placuit pede carpere campos:
Helleſpontiacas illa relegit aquas.

Dar-

poſtquam Selymbriam venerit, iterum per Helleſponium rediiſſe in Samothraciam. Burm.

21. *Saltus ab hac terra brevis eſt Statyera petenti.*] Sic quidem legitur in quibusdam exemplaribus, in aliis *Epira* ſcribitur: ſed neutram lectionem probamus, quoniam nullam urbem ita appellatam in Tbracia fuiſſe legimus. Quare *Stentora* emendate ſcribendum eſſe affirmo, pro *Stenteria*, & ſubaudies *littora*. In Thracia enim ad os Hebri fuit portus Stentoris, cnjus meminit Plinius. Herodotus libro 7. ejusdem nominis in Thracia lacum etiam fuiſſe ſcribit. *Oppidum*, inquit, *Ænon & lacum Stentoridem praetereunt.* Merula. Varia hujus loci lectio eſt, eoque & ſententia obſcurior. Cum enim de loco qnem hic poëta intelligi velit, non conſtet: neque de iis, quae deinceps ſequuntur, certior ac plenior expoſitio aliqua afferri poteſt. Ac Merula quidem *Stentora* legit, pro portu Stentoris. Aldina autem editio *Tentyra* habet. Quibnsdam etiam *Aſtyra* placet. Sed quod ad poſteriora duo attinet, verbis non eſt opus. Nam *Tentyra* Ægypti locus eſt, nt quidem Stephanus & Plinius docent. *Aſtyra* autem in littore Trojano, ſive Æolio ſita. Qnare cum poëta dicat, ſe deinceps per Biſtonios campos iter facturum, ſaltumque ſive tranſitnm ex Samothracia in eum locum, de quo hic agitur, brevem eſſe: neqne Aſiae neque Ægypti loca deſcriptioni huic recte convenient. Supereſt igitur tertium illud, quod Merulae placet. Verum neque hoc poni hoc loco poteſt. Primum enim repugnat ſyllaba, quae in *Stentore* media eſt. deinde figura iſta, ut *Stentora* pro *Stentorea*, & idipſum rurſum pro *Stenteris* portu accipiamus, inuſitata omnino, & ab Ovidiana facilitate aliena eſt. Proinde aut locus hic inter incertos & obſcuros relinquendus, aut ulterius aliquid quaerendum. Ac mihi quidem videtur, pro ea ſententia, qua de una navi agi hoc carmine, ipſumqne Ovidium in Thraciam egreſſum terreſtri itinere ulterius profectum dicimus, pro *Stentora*, vel *Tentyra*, non incommode *Abdera* legi poſſe, plurali ſcilicet caſu, quomodo & Stephanus & alii quidam idem nomen ponunt. Eſt enim civitas Abdera, in littore Thracio, è regione fere Samothraciae ſita. Id quod ex tabulis Geographicis tam veterum quam recentiorum patet. Et hnc facit etiam, quod ſtatim ſequitur de Biſtoniis campis. Nam Biſtonum lacus, à quo campis ipſis nomen, Abderis vicinus eſt. Conſentaneumque eſt, Ovidium per Biſtonios campos proficiſcentem, non longe ab Abderis in littus egreſſum fuiſſe. Sed haec tamen perinde valere debent, atque à Criticis admittantur, vel rejiciantur. Micyll. In noſtro codice Ms. legitur, *Saltus ab hac terra brevis Epyrrhea petenti.* cujus veſtigia ſecuti, teſtituimus, *Epirea petenti.* hoc eſt per terram iter ingreſſo τὰ κατ' ἤπειρον. Homer. Odyſſ. Γ. εἶθ' ἄγ' ἐπ' ἤπειρον. quam germanam putamus eſſe lectionem, nam terreſtri itinere Poëtam deinceps eſſe profectum liquet ex eo quod ſequitur, *Nam mihi Biſtonios* &c. de quo ſtatuat unusquisque quod velit; nos haec indicanda hoc loco putamus. Bersman. *Eſt Epira petenti* habent duo lib. ſcripti: ſic etiam in aliis veteribus repperiſſe ſe teſtatur hic Merula, & tamen aliter maluit legere: ſed imperite. ἤπειρος enim continentem ſignificat. Ideo ſtatim ſubdit:

Nam mihi Biſtonios placuit pede carpere campos:

id eſt, pedibus iter facere per Thraciam. in quo loco explicando falſns & quidem turpiter eſt idem Merula, qui ſecus accipit. Ciofan. *Ab hac terra* plerique veterum. quod amplector. niſi quod *ab hac ora* rectius ſcribetur. pro *Tentyra* veteres plerique, *Epira* vel *Empyra*. Combianus pro diverſa lectione, *Tempyra*. quomodo & duo alii. recte. Livius lib. XXXVIII cap. 12. *Inde Æniorum fines, praeter Apollinis, Zerinthium quem vocant incolae, templum ſuperant. Aliae angnſtiae circa Tempyra excipinnt, (hoc loco nomen eſt) non minus confragoſae.* Faceſſat ergo Ortelius, qui cum Merula *Stentora* emendandum cenſet. uti & Pintianus ad Plinii lib. IV. cap. 2. Arondel. *Temeira.* Heins. *Saltus ab hac contra brevis eſt tentira* Bernenſ. *Saltus ab hac brevis eſt contra* alius. *Tantira* Leidenſ. *Tentara* Lovan.

22. *Hac dominum.*] Quisnam dominus hnjus navis? an Ovidius? qni certe non emerat, ſed mercede conduxerat. cognitam ſibi primum Cenchreis dicit ℣ſ. 9. Merula duabus navibus a Cenchreis veniſſe, in qnarum una Ovidius, in altera dominus navis erat utriusque. Vir doctiſſimus Maſſonus ſtatuit navi prima a Cenchreis Ovidium in Samothraciam veniſſe, inde nova navi trajeciſſe in Thraciam. cujus ſententiae facile accedere poſſumus, ut Ovidius ſuam navem ex Samothrace ad curſum peragendum remiſerit verſus Helleſpontum. nam illa feſſa, id eſt quaſſata tempeſtate & undis, ut ex praecedentibus Elegiis ſatis patet, Samothraciam cum veniſſet, ibi debuit reficere armamenta ſua, & deinde relegit iter verſus Helleſpontum. Ovidius vero in littore Samothraces conſiſtens hanc Elegiam votivam ſcripſit, ut illa navis, qnae ejus inſtrumenta & comites ferret, ſalva Tomos veniret, & in fine Elegiae etiam pro altera, quae ſe trajiceret, in Thraciam vota concipit. Dominum ego ipſum Ovidium intelligo, ſive emerit navem, ſive improprie ſe ita vocet, quia totam ſuo comitatui & inſtrumentis transvehendis, conduxerat. *Hac tantum ſenus eſt* prim. Vatic. Burm.

23. *Pede.*] Velo. Eſt enim pes funis, qui è

velo.

Dardaniamque petit auctoris nomen habentem,
Et te ruricolâ, Lampſace, tuta Deo.
Quâque per anguſtas vectae male virginis undas
Seſton Abydenâ ſeparat urbe fretum.
Hincque Propontiacis haerentem Cyzicon oris;
Cyzicon, Haemoniae nobile gentis opus:

Quâ-

velo deductus dum velificant navi alligatus. Sed hic ponitur pars pro toto. Catullus: *Simul ſecundus incidiſſet in pedem.* & Maro: *Una omnes fecere pedem.* Merula. Hunc locum Merula, cum ſententiae ſuae de duabus navibus, de qua à principio meminimus, repugnare videret: pedem pro fune, quo vela navium reguntur: campos antem pro aequore ſive mari expoſuit. Utrumque duriore figura. At ſi alteram expoſitionem recipias, de una navi, eaque ſola quae Poëtae fuit, qua hoc in loco relicta, in terram egreſſus ille, reliquum iter, aut partem ſaltem, per Thraciam itinere terreſtri fecerit: ſua ac propria ſignificatio verbis manet, neque verſus ipſe quicquam difficultatis habet. Quamquam alias circa hunc locum Elegia ipſa maxime perplexa atque impedita eſt, id quod ſtatim infra patebit. Micyll.

24. *Helleſpontiacas illa reliquit aquas.*] Non parum difficultatis etiam hic verſus habet, praeſertim in verbo *Relinquendi.* Nam quo modo dicamus, navem, quae Dardauiam petebat, in ipſis faucibus Helleſponti ſitam, Helleſpontum reliquiſſe? Aut igitur dicamus, deeſſe loco huic aliquid, hoc eſt, verſum unum atque alterum deſiderari: aut ipſi verſui hnic vitium ineſſe. & pro verbo *Reliquit, relegit* aut ſimile aliquid reponendum eſſe, ut ſit ſententia: Ego quidem per campos Biſtonios proficiſci deinceps couſtitui: illa autem (navis ſcilicet) Helleſponti relegit ſive repetivit aquas, transeundo ſcilicet iu dextrum latus, & petendo Dardaniam in ipſis faucibus ſitam, &c. Aut certe Helleſpouti nomen ita accipiendum, ut eam tautum maris partem ſignificet, quae citra fauces eſt. Et ſic recte intelligitur reliquiſſe Helleſpontum navis, quae eo jam ſuperato, ipſas fauces ingreſſa fuit. Nam ut verbum *Reliquit*, figurate expouamus, pro eo quod eſt, Coepit ſuperare velle: conatumque rei pro ipſa actione accipiamus, durius aliquanto, opinor, fuerit. Caeterum hunc verſum Merula, ad navem illam alteram, comitem poëtae refert: quemadmodum & ſuperiorem illum, *Hac dominum tenus eſt illa ſecuta ſuum.* Hic, ut videtur, itineris ratione, & quod littus dexternm repeti videbat, adductus: illic perſona verbi deceptus opinor, quod pro prima perſona, Poëta de ſe ipſo tertia uſus eſt, hoc eſt, pro eo quod dicendum erat. Hactenus me navis mea proſecuta eſt, dixit, *Hactenus dominum ſuum illa ſecuta eſt.* Micyll. Medonianus, *relegit.* puto, *peregit*, aut quid ſimile. nam quomodo reliquit Helleſpontum, quae Dardauiam & Lampſacum & Abydnm, in ipſis Helleſponti faucibus ſitas, aditura ſit? Heins. Ego nou dubito, *relegit* eſſe legeudum, nam antea cum veniſſet ad urbem ſive Hectoris, ſive Actoris, quae non louge ab Helleſponto debet ſtatui, flexit in laevum verſus Samothracen, inde trajicieute Ovidio in Thraciam, illa navis relegit iter verſus Helleſpontum. cave autem *releget*, & *petet* mox reponas, ne in Legem Pediam Naſo peccet. Burm.

26. *Lampſace.*] Lampſacus, ut ſcribit Marcellinus libro xxii. Themiſtocli dono data eſt à rege Perſarum. Vide praeterea quae collegi in lib. Faſtorum. Ciofan.

26. *Tuta.*] *Culta* Moreti & quatuor alii.

27. *Quaque.*] *Quodque* Servii & Hamburg. *quique* Leidenſ.

29. *Cyzicon oris.*] Puto ſcribendum, *Propontiacis ſurgentem Cyzicon.* nam in adſceuſu collis ſita erat. Val. Flaccus lib. ii.

Nec procul ad tenuis ſurgit confinia ponti
Urbs placidis demiſſa jugis. rex divitis agri
Cyzicus.

Sed & Apollouius Rhodius in ejus deſcriptione:

Ἔστι δέ τις αἰπεῖα Προποντίδος ἔνδοθι νῆσος,
Τυτθὸν ἀπὸ Φρυγίης πολυληΐου ἠπείροιο,
Εἰς ἅλα κεκλιμένη, ὅσσον τ' ἐπιμύρεται ἰσθμὸς
Χέρσῳ ἐπιπρηνὴς καταειμένος· ἐν δέ οἱ ἀκταὶ
Ἀμφίδυμοι. κεῖνται δ' ὑπὲρ ὕδατος Αἰσήποιο.

Recte autem addit, *Haemoniae gentis opus.* nam ab Æneo Theſſalo Cyzici parte exſtructam fuiſſe nos docet Scholiaſtes Apollonii. quamvis alii ab argonautis exſtructam fuiſſe coutendunt, uti & Noſter hoc loco. Euſeb. in Chroutco conditam refert ad annum dccxl. Poſſet & *vergentem* legi in Naſone. Nam declivem Valerius deſcribit. quomodo apud Lucanum:

Illyris Ionias vergens Epidaurus in undas.

apud Sidonium Panegyrico Majoriani:

At ſe Lucrinas qua vergit Gaurus in undas.

Caeſar lib. primo Belli Civilis, *ab oppido autem declivis locus tenui faſtigio vergebat.* Sic & Plinius de Atlante monte, *aſper & ſqualens qua vergit ad littora Oceani.* Sic & *vergere* & *devergere flumina* dicuntur apud agrimenſores, ut illic ſchidae Arcerianae, *cum ſummo loco aqua in inferiorem partem* de-

Digitized by Google

Quâque tenent Ponti Byzantia litora fauces.
(Hic locus eſt gemini janua vaſta maris.)
Haec precor evincat, propulſaque fortibus Auſtris
Transeat inſtabiles ſtrenua Cyaneas:
Thynniacosque ſinus, & ab his per Apollinis urbem
Acta, ſub Anchiali moenia tendat iter.

Inde

devergit. hinc *devergia aquarum*, & *aquivergia.* Livius lib. XXVIII. cap. XXV. *Naves accitae erant, quae vergentem ad mare urbis partem oppugnarent.* Heins. Ego nihil muto. nam in loco plano & humili fuiſſe docet Mela, qui dicit lib. I. 19. in *cervice peninſulae ſedere.* quod vindicat ſimul τὸ *haerentem*: nam in Iſthmo illo poſita Cyzicus *adhaeret oris.* immo Strabo lib. XII. pag. 575. inſulam facit duobis pontibus continenti συναπτομένην quod *haerentem* vertere licet. ubi vid. Caſaubonum. vid. ad Valer. Flac. II. 636. Idem Strabo lib. XIV. pag. 635. Cyzicum Mileſiorum coloniam facit. *inque Proponticacis* prim. Polit. Vatic. & duo alii. *inde* duo & Edit. Berſm. *hicque Prop.* alius Heinſii. Burm.

30. *Cyzicon.*] Cyzicum, *Æmoniae gentis*, hoc eſt, Theſſalorum *opus*, vocat, non quod Cyzicus ipſe ex Minyis ſive Theſſalis unus fuerit, ut Merulae videtur: ſed quod pater Cyzici Æneus Theſſalus natione fuit, qui in Pontum ex Theſſalia profectus, uxorem ibi Æneten Euſori, ſive ut Orpheus, Ænippen Eudori, regis Thracum filiam duxit: unde Cyzicus hic natus; à quo urbi poſtea nomen factum: cum antea, ut Plinius ait, Arctoneſtis, & Dolionis, & Dyndimis vocaretur. Vide Comment. Apollonii lib. I. Micyll. In hac urbe fuit religioſum magnae matris delubrum. Idem Marcellinus ibidem: colebatur Proſerpina:

Raptam Cyzicos oſtreoſa Divam.

Hodie Turcarum vulgus *Mirabilia* vocat, à maximis aedificiorum ruinis. Ciofan.

31. *Quaque tenent.*] Omnes fere codices, *quaeque.* & ita edidit Berſmannus. ut forte legendum ſit,

Quaeque premunt Ponti Byzantia litora fauces
(Hic locus eſt gemini janua vaſta maris.)
Haec precor evincat.

& litora Byzantia, quae premunt fauces Ponti, haec evincat. non enim inſolens eſt, pronomina *hic*, *is*, *ille* &c. minime, ut videtur, neceſſaria, ponere, cum jam praeceſſerit, *quae.* ita III. Met. 303.

Nec quo centimanum dejecerat igne Typhoea,
Nunc armatur eo.

Terent. I. 1. 82. *Gnatum unicum, quem pariter uti his decuit, &c. eum ego ejeci.* Liv. I. 19. *Cultrum, quem ſub veſte habebat, eum in corde defigit.* & ita paſſim veteres. *premere* vero & *tenere* centies in his libris confuſa, & *premere fauces* propria locutio; ita autem litora Byzantia prominent, ut anguſtiſſimus ſit Boſporus, & longe videntibus non videatur tranſitus in Euxinum eſſe. Burm.

31. *Byzantia.*] A Byzantio, urbe Thraciae. de qua ſic idem Marcell. eodem loco: *Conſtantinopolis vetus Byzantium Atticorum colonia.* Ciofan.

33. *Haec, precor, evincat, propulſaque fortibus Auſtris.*] In uno Vatic. *pulſataque flatibus Auſtri.* Ciofan. *Flatibus Auſtri* veteres magna ex parte. Medonianus, *flatibus Auſtris.* Scribe, *flantibus Auſtris.* ut apud Statium Theb. XI.

——— *ceu circumflantibus Auſtris*
Alternus procumbit ager.

Sidonius Panegyr. Major.

Campanam flantibus Auſtris
Ingrediens terram.

Claud. IV. Conſ. Hon.

——— *nec flantibus Auſtris.*
Neu pluviis cedas.

ſi quis *flatibus Auſtri* malit, ecce paria Met. VII.

Lethiferis calidi ſpirarunt flatibus Auſtri.

Ita enim codices nonnulli antiqui. lib. XI.

Auſter & ingenti jactatam flamine ſolvit.

Cicero Cornificio lib. XII. Epiſt. *Auſter adverſus maximo flatu me ad tribules tuos Rhegium retulit.* Heins. Si Medonii codex ſequendus, qui habet *Flatibus auſtris*, *Auſter* adjective ſumendus eſſet, ſed mihi vulgata, *fortibus* ſatis placet. Vento enim vehementiori opus erat ut cito Cyaneas tranſiret, ut ſupra contra *leni vento* litora Thraciae contingit. ita II. Amor. XI. 38.

Impleat illa tuos fortior aura ſinus.

& hoc Epitheton *ſtrenua* exigit. alludens ad navem Argo, quae ita ſtrenuo & veloci curſu tranſiit; praeterea, *haec precor ut vincat* octo libri. Burm.

35. *Heniochosque ſinus.*] Heniochi fuere in ora maris Euxini, in Colchia regione montoſa & importuoſa: quum eorum ora Caucaſi pars ſit, latrociniis maritimis vixere. Dicti autem ſunt ab Heniochis, id eſt, ab aurigis. Nam (ut ſcribit Strabo) Lacones Heniochiam tenuere. Quorum duces Rhecas & Amphiſtratus fuere, Caſtoris & Pollucis aurigae. Unde Heniochi (ut par eſt) ex his ſunt nominati. Lucanus: *Et marte feroces Heniochi.* Notandum autem hic, Ovidium à caeteris diſſentire, qui ſtatim poſt Thracium Boſphorum ponit ſinus Heniochos, quum Heniochi fuerint à dextra Euxini in Colchica regione, quaſi in extremo ipſius Ponti. Ovidius vero ſiniſtrum tenuerit Getici littoris, ubi ſunt civitates omnes quas nominat, praeter Heniochos. Quare magis legendum

Inde Meſembriacos portus, & Odeſſon, & arces
Praetereat dictas nomine, Bacche, tuo:
Et quos Alcathoi memorant à moenibus ortos ·
Sedibus his profugum conſtituiſſe Larem.
A quibus adveniat Miletida ſoſpes ad urbem,
Offenſi quo me compulit ira Dei.
Hanc ſi contigerit, meritae cadet agna Minervae.
Non facit ad noſtras hoſtia major opes.

Vos

dum videtur, *Thynniacosque ſinus*, quam *Heniechos.* Thynnias enim oppidum fuit in ora Ponti ſiniſtra inter Cyaneas & Apolloniam, cujus meminit Plinius, Ptolomaeus, ac etiam Pomponins. Thynniam etiam promontorium eodem in loco fuiſſe, iidem meminere. à quo *Thynniacos ſinus* Poëtam ſcripſiſſe potius crediderim, quam *Henioches.* Strabo ſcribit. *Ex Apollonia ad Cyaneas inſulas ſtadia ſunt* 1500. *In eo autem intervallo Thynnia Apolloniatarum ager.* Eſt praeterea Thynnias promontorium Myſorum, de quo Propertius: *Grata domus nymphis humida Thymniacis.* Merula. *Thyniadosque* Salmaſius caſtigandum monet ad Solinum pag. 215. *Thyniados ſinus, οἱ κόλποι τῆς Θυνιάδος ἄκρας.* idem citat, *vecta ſub Anchiali moenia ſindat iter.* Heins. *Thrinacriosque* Ms. Berſmanni. & Leid. alii codices, *Thunatees*, *Tynacios*, *Thimaos*, *Hismarios*, *Taenarios* & ſimilia.

35. *Per Apollinis urbem.*] Apollonia urbs fuit Aſticae regionis, Anthium olim appellata, ſita in littore Getico, ut docet Plinius & Ptolemaeus. Fuit & Apolloniatarum inſula citra Iſtrum 80. millia paſſuum à Boſphoro Thracio, ex qua M. Lucullus Capitolinum Apollinem advexit. autor Plinius. Videtur tamen hîc Ovidius non eam urbem ſupradictam, ſed inſulae urbem deſignare per Apollinem. de qua ita ſcribit Strabo: *Poſtea Apollonia à ſacro oſtio Iſtri ſtadiis mille trecensis Mileſiorum colonia: cujus major muri portio quadam in exilis condita inſula eſt: ubi Apollinis ſacellum exiſtit, quo ex loco M. Lucullus Coloſſum extulis, & in Capitolio collocavit.* Fuit autem Apollinis ſtatua Calamidis opus. Merula. Apolloniam intellige, quam *magnam* appellat Mela, proxime ſupra Thynniam promontorium ſitam. Ita enim & itineris ratio poſtulat: & eodem ordine, haec eadem loca etiam ab autoribus Plinio, Strabone, Mela, & Ptolomaeo item recenſentur. Micyll. Idem Marcellinus loco citato: *Iſtros quondam potentiſſima civitas, & Tomi & Apollonia, & Achialos, & Odeſſos: aliae praeterea multae, quas littora continent Thraciarum.* Ciofan. Sed quomodo Ovidius navigans tendebat iter per Apolloniam? An dicemus ipſam quidem Apolloniae civitatem in continenti exſtructam, ſed illi conterminam inſulam ab Apolloniatis quoque habitatam fuiſſe, ac Ovidium inter hanc & illam iter feciſſe. Ita ſane neceſſe eſt. Et ſane Strabo, Apolloniam majore ſui parte in inſula exſtructam fuiſſe teſtatur. quem Salmaſius loco jam dicto immerentem propterea carpit. Solinus quoque meminit inſulae Apolloniatarum. etiam Plinius. Heins.

36. *Sub Anchiali moenia.*] *Anchiala*, ſeu *Anchiales*, caſtellum fuit ab Apolloniatis conditum, quae & Pollonia dicebatur. Fuit autem in ora Getici littoris. Getae autem hi dicebantur, qui ad Pontum in orientem vergunt: Daci vero, qui in oppoſitum verſus Germaniam, & ad Iſtri fontes. Getas enim Graeci Thraces opinati ſunt, qui utrumque Iſtri latus incolebant. autor Strabo. Merula.

36. *Alta ſub Anchiali moenia ſindas iter.*] *Tendat iter* ſex meliores. pro *Alta* primae editiones. prim. Polit. prim. Vatic. prim. Pal. & tres alii, *Vecta.* ſeptem, *Apta.* quinque, *Acta.* unus, *antra.* alius, *arcta.* Latet mendum. Forte, *Lecta.* ut *legere littus.* Heins. *Acta* etiam Francof. & alii plurimi, quod cum Berſmanno praefero, ſi ita diſtinguatur,

——— *& ab his per Apollinis urbem*
Acta, ſub Anchiali moenia tendat iter.

Burm.

37. *Et Opeſon.*] Legendum eſt, *Odeſſon.* Nam Strabo, Pomponius, Plinius, Appianus, & Ptolomaeus ita appellant eam urbem Mileſiorum. Merula. Unus Vatic. duo alii, *Odeſſon.* recte, ex Marcellini, quem modo recitavi, loco. Ciofan. *Inde Meſabriaces portus & Epheſonis arces* Ms. Berſm. *Meſambriacos* multi ſcripti. *Epheſon* nonnulli, *Opeſon* prim. Edit. & Gryph. & aliae. ſed *Odeſſon* vera eſt lectio, ut ex nummis probat Illuſtris Spanhem. Differt. ix. pag. 902. Editionis ſecundae. Burm.

39. *Alcathoi moenibus.*] Septem, *Alcathoës.* de qua dictum Art. Amat. alii *Alcathoeis.* Heins. *Alcathoës* Gryph. *Alcathoae* Micyll.

40. *Profugos conſtituiſſe larem.*] *Lares* plurimi veterum. Sed lego, *profugum larem.* Met. iv.

Hac Tyron, hac profugos poſuiſtis ſede penates.

Heins.

41. *Miletida urbem.*] Malo, *Mileſida.* nam à Mileto *Mileſius* deducitur. Heins.

42. *Offenſi quo me conſulit ira dei.*] Unus Vatic,

Vos quoque Tyndaridae, quos haec colit inſula, fratres,
Mite, precor, duplici numen adeſte viae.
Altera namque parat Symplegadas ire per artas,
Scindere Biſtonias altera puppis aquas.
Vos facite, ut ventos, loca cum diverſa petamus,
Illa ſuos habeat, nec minus illa ſuos.

tic. & Maffeianus, *compulit.* placet. Ciofan. Molius, quod alii libri habent,

Offenſi quo me compulit ira Dei.

Dan. Heins. *Compulit* ex quinque ſcriptis. & ſequenti verſu, *contigerit* pro *contigerint.* probe complures. quidam, *Hoc*, vel *Hic.* Lege, *Hanc ſi contigerit.* Heins. Berſmannus ex Micylli auctoritate legit, *Haec ſi contigerit.* cum in Micylli tamen editione ſit, *haec ſi contigerint*, ut omnes Editiones priores habent.

43. *Meritae cadet agna Minervae.*] An hic falſus, ſibique contrarius eſt Ovidius, qui ſe Minervae agnam mactaturum ait, cum in IV. Metamorphoſ. eidem Deae, non agnam, ſed vaccam mactari ſolitam eſſe doceat? minime vero. Nam, cum in exſilium proficiſceretur, nec eam pecuniae, qua vaccam emere poſſet, vim haberet, Minervae agnam ſe mactaturum pollicetur. Idque ex ſequenti carmine liquide apparet:

Non facit ad noſtras hoſtia major opes.

Attigeram & hunc ipſum locum in meis in Metamorphoſin obſervationibus. Ciofan.

46. *Duplici numen adeſte rati.*] Ita rectius legitur, quam ut eſt in aliis libb. *viae.* id eſt, utrique navi. Ciofan. *Viae* optimi codices. *fugae* Putean. pro diverſa lectione.

47. *Ire per alta.*] Uterque Politiani, prim. Vatican. multique alii, *per arctas*, optime. Priſcianus Periegeſi, *hic ſunt Symplegades arctae.* & poſtea:

E regione jacet locus hic Symplegados arctae,

Seneca Hercule Furente:

— — *quae pontum Scythen*
Symplegas arctat.

Statius Theb. V. 356. *ora Cyaneis arctata vadis.* Sequenti verſu, *Biſtonidas aquas*, pro *Biſtonias* primus Vaticanus. ſic lib. II. El. IX.

Biſtonis ingenio terra ſuperba tuo eſt.

Adi Notas Art. Amar. lib. I. ℣ſ. 172. mox malim, *loca cum diverſa petantur*, quam *petamus.* Heins. *Per artas* habet Francof. ut ſcripſiſſe veteres docet Broukhuſius ad Tibul. I. V. 53.

48. *Scindere.*] *Findere* Bernenſ. *Biſtonidas* prim. Vatic. ut II. ex Ponto IX. 54. *Biſtonis terra.*

50. *Nec minus iſta.*] *Nec minus illa* nonnulli veteres; recte. vid. ad Epiſt. VII. ult.

ELEGIA XI.

Litera quaecumque eſt toto tibi lecta libello,
Eſt mihi ſollicitae tempore facta viae.
Aut hanc me, gelidi tremerem cum menſe Decembris,
Scribentem mediis Hadria vidit aquis:

Aut,

2. *Eſt facta.*] Eſt exarata, compoſita. Ciofan. Vid ad Epiſt. V. 2. *Sollicito tempore* plurimi ſcripti & Ald.

3. *Aut haec me, gelido tremerem cum menſe Decembri.*] *Hanc* meliores. *Decembris* etiam prim. Vatic. Barberin. & Rottendorph. Lege, *gelidi Decembris.* ſic lib. II. bene codex vetus:

Talia luduntur fumoſi menſe Decembris.

ubi *fumoſo Decembri* nunc circumfertur, recte *menſe Decembri*, ſi adjectivum *fumoſo* abeſſet. quomodo & Martial. lib. V. Ep. 17.

Decembri menſe quo volant mappae.

Heins. *Aut haec ingelido* Medon *Gelidus* unus. *aut ege cum gelido* Gottorp *Getico* unus. *tremulum* Regius. Vir doctus, auctor Electorum ex Poëtis in uſum Scholae Etonenſis legebat,

Aut hanc me gelidus, tremerem cum menſe Decembri,
Scribentem mediis Hadria vidit aquis.

vel, *aut hanc me, gelido tremerem cum menſe, December* &c. Ceterum *Adriam* hic pro Jonio mari poni notat Scalig. lib. VI. de Emendat. Temporum pag. 536. & ſaepe confundi haec nomina ſolent. vid. Bochart. Canaan. lib. I. 26.

Aut, poſtquam bimarem curſu ſuperavimus Iſthmon;
  Alteraque eſt noſtrae ſumta carina fugae.
Quod facerem verſus inter fera murmura ponti,
  Cycladas Ægeas obſtupuiſſe puto.
Ipſe ego nunc miror, tantis animique mariſque
  Fluctibus ingenium non cecidiſſe meum.
Seu ſtupor huic ſtudio, ſive eſt inſania nomen;
  Omnis ab hac curà mens relevata mea eſt.
Saepe ego nimboſis dubius jactabar ab Haedis:
  Saepe minax Steropes ſidere pontus erat.
Fuſcabatque diem cuſtos Erymanthidos Urſae;
  Aut Hyadas ſaeris auxerat Auſter aquis:

Saepe

5. *Aut poſtquam bimarem curſu ſuperavimus Iſthmon, Alteraque eſt noſtrae ſumpta carina fugae.*] Videndum num haec contraria ſint iis, quae ſuperiori Elegia annotavi. *Carina* vero, navis à parte totum. CIOFAN. Multi libri, *caſu ſuperavimus*, ſed perperam. prima navi ex Italia pervenit Lechaeum, inde pede Cenchreas petiit, ubi alteram ſumſit navem, quae Samothracen uſque vexit. *curſu* autem pro pedeſtri vel terreſtri itinere, & ſimul celeri paſſim ponitur. ita Juſtin. XI. 8. *Quingenta ſtadia curſu fecit.* Lucan. I. 183.

Jam gelidas Caeſar curſu ſuperaverat Alpes.
BURM.

6. *Noſtrae fugae.*] Mihi in exſilium proficiſcenti. CIOFAN.

7. *Quod facerem.*] Malo, *quid*; & à fine praecedentis abſolutae ſententiae notam ſuſtuli. nam diſtichon ſuperius neceſſe eſt ut intelligatur cum hoc cohaerere. nonnulla ſane ineſt *ἀνακολουθεῖν. puto obſtupuiſſe*, pro *obſtupuerunt, ut puto*, AUCTOR ELECTOR. ETON.

7. *Fera murmura.*] *Munera* Micylli Gryph. & Vincent: quod unde habeant, neſcio. Francius volebat, *media inter murmura.* ſed languet hoc.

9. *Ipſe ego nunc.*] *Ipſe etenim* unus Heinſii. *etiam* quatuor.

11. *Seu ſtupor.*] Hic verſus legitur in antiquo lapide apud Gruterum pag. DCXXXVIII. 5. hoc modo,

Seu ſtupor huic ſtudio eſt, ſive eſt inſania nomen,
  Omnis ab hac cura cura levata mea eſt.

in Moreti libro eſt, *ſive huic inſania nomen*, quod placuit Heinſio; non mihi. *mens relevata fuit* Francof. *hic & ab hac cura* Leid. BURM.

13. *Saepe ego nimboſis.*] Explicat hoc diſtichon Nicol. Loenſis Miſcel. Epiphyl. lib. VIII. cap. 21. *Saepe ego mendoſis* quatuor ſcripti. & prim. Edit. *jactatus ab undis* Servii. *ab horis* Junian.

14. *Steropes.*] Ms. *Meropes*, non male: nam & Merope una ex Pleiadibus fuit, ut apparet ex lib. IV. Faſt. BERSMAN. *Steropis* ſcripti quidam & editi. *Meropis* duo libri.

15. *Erymanthides.*] *Atlantides* multi ſcripti.

16. *Aut Hyadas feris hauſerat Auſter aquis.*] *Hauſerat aquis* expono, pro exhauſerat, & quaſi evacuaverat aquis, ὑπερβολικῶς. Aut certe καθ' ὑπαλλαγὴν, ut ſit dictum, pro, Hyades hauſerant, hoc eſt attraxerant, & concitatant auſtrum & pluvias. MICYLL. *Auxerat* libri nonnulli. quomodo & Adrianus Behotius in Apophoretis è veterrimo codice cap. I. ſed fruſtra. Videtur enim Naſo ad nomen Auſtri alludere. Statius libro IV. de Inacho:

— — Perſea neque enim violentior exit
Amnis humo, cum Taurum aut Pliadas hauſit aquoſas.

Idem de Tempeſtate, Theb. IX.

— — cum Pliadas haurit,
Aut nigrum trepidis impingit Oriona nautis.

In Catalectis Pithoei, pag. 178.

At Notus è medio ſolis dat flamina curſu,
Auſtrum rite vocant, quia nubila flatibus haurit.

pro *feris aquis* plerique veteres, meliores certe, *ſaevis.* Scribi aliquando placebat,

Aut hyadas pluviis hauſerat Auſter aquis.

ſive *auxerat.* Sic Arte Amat.

Et tepidus pluvias concitat Auſter aquas.

hinc *pluviae Hyades* Senecae Medea:

— — nondum pluvias
Hyadas poterat vitare ratis.

Ita optimus Mediceus. quomodo viri docti conjecerant. nam Hyades ἀπὸ τοῦ ὕειν dictae. plura ad Maronem lib. III. ℣ſ. 506. Noſter in Faſtis:

Na-

Saepe maris pars intus erat; tamen ipſe trementi
  Carmina ducebam qualiacumque manu.
Nunc quoque contenti ſtridunt Aquilone rudentes;
  Inque modum tumuli concava ſurgit aqua.
Ipſe gubernator tollens ad ſidera palmas
  Expoſcit votis, immemor artis, opem.
Quocumque adſpicio, nihil eſt, niſi mortis imago:
  Quam dubiâ timeo mente, timenſque precor.
Attigero portum, portu terrebor ab ipſo.
  Plus habet infeſtâ terra timoris aquâ.
Nam ſimul inſidiis hominum pelagique laboro;
  Et faciunt geminos enſis & unda metus.

Ille

Navita quas Hyadas Grajus ab imbre vocat.

humores pluvii Solino in vetuſtis codicibus, ubi agit de Olympo monte. *rores pluvii* Horatio. apud Noſtrum ſub finem lib. x. Met. *pluvium coelum.* Sed & *ſaevae aquae* pro procelloſis. hinc *nimboſa Hyas* Claudiano, *Hyas inſerena* dicta Statio. ſic praecedenti Elegia de nave, *nec ſaevis victa ſatiſcis aquis.* ſic & *ſaevi venti*, *turbines*, *procellae ſaevae* ac *tempeſtates* apud Poëtas paſſim. Putabam aliquando, *paverat auſter.* Rutilius ſub finem lib. I. de Oceano, ubi & Hyadum mentio:

Sive alio refluus noſtro colliditur orbe,
  Sive coruſca ſuis ſidera paſcit aquis.

Statius Thebaid. VII.

——— *Oceano vetitum qua Parrhaſis ignem*
Nubibus hybernis, & noſtro paſcitur imbri.

creditum enim antiquis humoribus ac pluviis ſplendorem ſiderum acui atque accendi: qua de re Tullius libro II. de Natura Deorum. Sed aliud hic loci voluit Naſo noſter. Heins. Aut probandae hic voci *ſaevis* (quam ab Ovidii manu profectam nemo umquam non probaſſet) aut commendandae pro ea *pluviis*, aut *paverat* pro *hauſerat*, ſine libris utrique, loci nihil eſſe, ſi quis τὸ *feris* clare fuerit interpretatus, judicatum iri confido. Columel. lib. XI. cap. 2. *Pridie Idus April. ſuculae celantur. hiemat.* Mox, XIV. *Cal. Majas ſuculae ſe veſperi celant. pluviam ſignificat.* Aliquanto inferius, XII. *Cal. Junias ſuculae exoriuntur: Septentrionales venti: nonnumquam Auſter cum pluvia.* En tibi imbres ab Hyadibus πρωΐμους. vide iterum Columellam (cui Geminus in Εἰσαγωγῇ, & Ptolomaeus in Φάσεσιν non multum abſimilia recenſent) medio fere eodem capite, *Quartodecimo Calendas Decembris Sol in Sagittarium tranſitum facit. ſuculae mane oriuntur. tempeſtatem ſignificat.* Deinde, *undecimo Calendas Decembris ſucula mane occidit. hiemat.* & ſtatim, *Pridie Calendas Decembris totae ſuculae occidunt. Favonius aut Auſter: interdum pluvia.* Cernis, opinor, ὀψίμους quoque ſeu *feras Hyadum* aquas, eaſque nihilo plus abhorrentes à tempore hujus navigationis, quam quantum Poëtis ſemper licuit aberrare. Auctor Electorum Etonensium. *Traxerat* unus codex.

18. *Carmina ducebam.*] Ad exemplum Petroniani Eumolpi. Douza. *Dictabam* Putean.

19. *Contenti ſtridunt Aquilone rudentes.*] *Stridunt* meliores ἀρχαϊκῶς. Faſt. VI.

Cauſa quod horrenda ſtridere voce ſolent:

diſtenti etiam *rudentes* eſt in Barberiniano. & mox tres codices, *cumuli* pro *tumuli.* Heins. In Regio erat, *Suadent Aquilone*, quod pro *ſudant* poſitum olim conjecerat Heinſius. haec verba certe commutari vidimus ad Quinctil. VIII. de Inſt. Orat. 3. *diſtenti* Barberin. *conſtricti* Lovan. *nunc etiam tenti* alius. *Cumuli* & *Tumuli* ſaepe confuſi. vid. II. Amor. XI. 48.

21. *Tollens.*] *Tendens* duo libri.

23. *Quocumque aſpexi.*] *Aſpicio* nonnulli. Forte, *aſpicias.* ut ſupra Notis ad Eleg. II. vſ. 23. Heins. Ego repoſui vulgatum, *Aſpexi*, ἀορίστως capiendum. ſed & ſic gratior exoritur ſonus. Vide an placeat, *Quo*, *aſpicio*, *imago*, *timeo* Nam ad conjecturam, *aſpicias*, quod attinet, in hoc loco patum probatur, quia per ſecundam perſonam otioſe & frigide nimis, tanto quidem pro terrore, mihi Poëta locutus exiſtimaretur. Auctor Electorum Etonenſium minorum. Sed praeſens tempus hic debet neceſſario exhiberi, quia praeceſſit *nunc quoque*, & reliqua omnia, quae non praeteritum, ſed praeſens naufragii periculum monſtrant, unde majorem miſericordiam moveat Poëta, quam ſi ſe *aſpexiſſe*, & ita praeteriiſſe periculum diceret. *o* vero litera geminata nihil officit auribus delicatis, cum ejus ſonitus intermediis aliis diſtinguatur & interrumpatur. Burm.

25. *Contingam portum.*] Alias, *attigero portum?*

 pro

Ille meo vereor ne ſperet ſanguine praedam:
  Haec titulum noſtrae mortis habere velit.
Barbara pars laeva eſt, avidae ſuccincta rapinae,
  Quam cruor, & caedes, bellaque ſemper habent.
Cumque ſit hibernis agitatum fluctibus aequor;
  Pectora ſunt ipſo turbidiora mari.
Quo magis his debes ignoſcere, candide lector,
  Si ſpe ſunt, ut ſunt, inferiora tuâ.
Non haec in noſtris, ut quondam, ſcribimus hortis:
  Nec conſuete meum, lectule, corpus habes.

Ja-

pro *ſi attigero* Micyll. Unus Vatican. *Attingam.* Ciofan. *Attigerim* duo. *attigeram* totidem. *terrebar* ſeptem. *attigeram* & *terrebar* Berſmanni Ms.

29. *Ille meo, vereor, ne ſperet ſanguine praedam.*] *Illum* pro aliquo poſuit. Merula. Imo relativum eſt, & ad enſem refertur: ut ſit, *Ille enſis.* Et rurſum, *Enſis*, pro interfectore dictum. Unde & per diaſtolen mox ſequitur, *Haec titulum noſtrae mortis habere velit* (ſic enim alii legunt.) Ut ſit ſenſus: Metuo ut ille, ſcilicet enſis, ſperet praedam: haec autem, id eſt unda, ſibi petat titulum ex morte mea. Micyll. *Neu titulam* Editiones veteres.

31. *Barbara pars laeva eſt.*] Deſignat Thraciae littus, quod Ponto alluitur: quod ſcribit Strabo deſertum eſſe, petroſum, importuoſum, ad Aquilonis flamina late patens, & apertum: ad quod naufragio ejecti, ab oppidanis ſpoliantur, Thracia gente ſuperhabitante. Idem alibi etiam docet, mare Euxinum nulli patuiſſe navigationi, & proinde *Axenon*, id eſt inhoſpitalem pontum appellari, propter tempeſtuoſa, & per hyemes intercluſa loca, & accolarum immanitatem, maxime Scytharum, hoſpites immolare ſolitorum, & humanis veſcentium carnibus, & pro pateris calvarias uſurpantium. Merula. Hunc locum Merula ad eam ſententiam refert, de qua ſuperiore Elegia diximus: videlicet ut accipiamus, Ovidium ſiniſtro ac Getico littore ex Helleſponto in Pontum, atque inde Tomos navigaſſe. Contra illud quod in eadem Elegia dicitur, ſcilicet, *Nam mihi Biſtonios placuit pede carpere campos, &c.* Quanquam autem hic locus de Barbarico littore ſatis manifeſte dicit, exponi tamen idem etiam hoc modo videtur poſſe, ut intelligamus, hanc Elegiam ſtatim poſt ſuperiorem ſcriptam, cum ex Samothracia in ipſam Thraciam veheretur Poëta: Barbaroſque dici eos, qui in ora Thraciae ad laevam habitarint. Aut certe, ut ponamus, per Thraciam parte ſaltem aliqua feciſſe pedibus iter Poëtam, poſteaque ad navem reverſum: atque ita tamen Elegiam hanc ſcripſiſſe. Nam de perpetua illius navigatione, hoc eſt, quod ſola navi totum iter peregerit, dici aliquod certo non poteſt: quando etiam in hac ipſa Elegia, *Nam ſimul inſidiis hominum* (inquit) *pelagique labore, Et faciant gemines enſis & unda metus.* Neque enim à nautis aliquid adverſi metuebat, praeſertim in ea navi, quam tantopere ipſe ſupra laudavit: ſed inſidias hominum, incurſiones praedonum & latronum intelligit, quales tum in Thracia, utpote terra barbariore, etiam aliunde accipimus fuiſſe. Micyll.

31. *Avidae ſubſtructa rapinae.*] Rectius in nonnullis, *avidae inſtructaque rapinae.* Nauger. Tres libri ſcripti, *ſubſtrata.* Ciofan. *Avidaeque inſtructa* quidam libri. nos ex Ms. retinuimus, *avidae ſubmiſſa*, id eſt dedita & quaſi mancipata. Bersm. Uterque Palatinus multique alii, *ſubſtrata.* prim. Vatic. atque ſeptem praeterea, *ſubtracta.* totidem, *ſubjecta*, ut forte ſit ſcribendum, *avidaeque objecta rapinae*, vel *inſtructa*, ut Naugerius edidit. Heins. Voſſiana Excerpta habent, *avidae ſuccincta.* quod maxime placet, *ſuccincta* enim eſt pro parata, prompta ad praedas agendas. *avidaeque intenta* duo? etiam non male. Auctor Electorum Etonenſium *ſubſtrata* retinet. *avidaeque inſtructa* eſt in Herculan. deinde Palatinus cum prima editione, *bellaque ſemper agunt*, etiam non male. agunt praecipites, impellunt ut feros & furioſos. niſi malis, *alunt*, ut ſit idem quod, *vivitur ex rapto.* ita *habere* & *alere* centies confuſa. vid. III. Pont. III. 7. & alibi. Burm.

35. *Quo magis his.*] *Quoque magis debes* Puteani. Jun. Moreti & Berſmanni. *quo magis hic* alius.

36. *Si ſpe ſint, ut ſint.*] *Si ſpe ſunt, ut ſunt*, meliores. & mox, *ſcripſimus*, pro *ſcribimus.* Puto,

Si ſpe ſunt, ut erunt, inferiora tua.

infra,

Si qua meis fuerint, ut erunt, vitioſa libellis.

Heins.

37. *Non haec in noſtris, ut quondam, ſcribimus hortis.*] Hortos dicit eos, quos Romae habebat inter

Digitized by Google

Jactor in indomito brumali luce profundo:
  Ipſaque caeruleis charta feritur aquis.
Improba pugnat hiems, indignaturque, quod auſim
  Scribere, ſe rigidas incutiente minas.
Vincat hiems hominem. ſed eodem tempore, quaeſo,
  Ipſe modum ſtatuam carminis; illa ſui.

inter viam Claudiam & Flaminiam. lib. II. de Ponto Eleg. IX.

Nec quos pomiferis poſitos in collibus hortos
Spectat Flaminiae Claudia juncta viae.

Ciofan. *Scripſimus* Leidenſis & omnes fere ſcripti.

38. *Nec conſuete meum lectule corpus habes.*] Lib. & Eleg. III.

Nec mea conſueto langueſcunt corpora lecto.

Ciofan.

39. *Brumali luce.*] Lovanienſis, *nocte*; neſcio an melius. *in immenſo* etiam tres libri.

41. *Pugnat.*] *Perſtat* unus.

41. *Hiems.*] Tempeſtas, & ſic ſaepe; & ſupra: *Saeva hiems.* Ciofan.

42. *Se rigidas incutiente minas.*] Opinor a Naſonis manu eſſe, *ſe rigidas injiciente manus.* Heins. Ego mallem, ſi *manus* ſit recipiendum, *concutiente*, vel *impediente manus. gelidas minas* eſt in uno codice.

P. OVIDII NASONIS TRISTIUM

LIBER II.

ELEGIA I.

Quid mihi vobiſcum eſt, infelix cura, libelli,
Ingenio perii qui miſer ipſe meo?
Cur modo damnatas repeto, mea crimina, Muſas?
An ſemel eſt poenam commeruiſſe parum?
Carmina fecerunt, ut me cognoſcere vellent
Omine non fauſto femina virque, mea.

Car-

2. *Ipſe meo.*] Heinſius malebat, *ecce mee.*

3. *Damnatas.*] *Damnoſas* Lovan. & Moreti. *mea carmina* Micyll. Gryph. & Vincent. Edit. & novem libri. *quid modo* etiam Richel. & alius.

5. *Cognoſcere vellet.*] *Vellent* meliores. niſi quod in Hamburgenſi, *Vellet.* quinque alii, *poſſent.* Proximo verſu pro *meo* reponendum, *mea.* Videlicet carmina. atque ita Puteaneus codex. Patavinus, *meae*, Diſtichon hoc, ne quid diſſimulem, genuinae notae non eſſe habeo perſuaſum. Heins.

7. *Carmina fecerunt, ut me moreſque notaret Jampridem inviſa Caeſar ab arte mea.*] Duas ob cauſas Auguſtum odioſum ſibi reddidit poëta; altera, quod libros de arte amandi edidit; altera, quod eum in re turpi atque obſcena inſcius deprehendit. lib. IV. de Ponto Elegia XIII.

Carmina nil preſunt, nocuerunt carmina quondam,
Primaque tam miſerae cauſa fuere fugae.

Lib. III. Eleg. V. hujus operis:

Inſcia quod crimen viderunt lumina, plector:
Peccatumque oculos eſt habuiſſe meum.

Et Eleg. VI.

Nec breve, nec tutum, quo ſint mea dicere caſu
Lumina funeſti conſcia facta mali.

Vide quod dixi in ipſius poëtae vita. Ciofan.

8. *Jampridem inviſa.*] *Jampridem*, cum adoleſcens eſſem. Ciofan. *Jampridem viſa* multi veteres. quatuor meliores, *Jam demum viſa.* quod ſequor. Heins. *Summa Caeſar ab arte* unus Vatic.

10. *Eſſe nocens.*] Eſt Graeciſmus, pro *eſſe nocentem.* Micyll.

11. *Hoc precium vitae.*] Melius, quod in aliis, *Hoc pretium curae.* D. Heins. *Curae* rectius unus Bononienſis, Arondelianus, & tres alii pro diverſa lectione; nam *vitae* praeceſſerat paulo ante. neque aliter Berſmanni liber. Infra:

Hoc pretium curae dulce recentis erat.

Atque ita jam in notis ſuis meus parens. Heins. *Studii* Lovan.

14. *Cultori ſuo.*] Mihi Ovidio, qui eas colui, ac ſectatus ſum. In fine hujus libri:

Inter tot populi, tot ſcripti millia noſtri,
Quem mea Calliope laeſerit, unus ero.

Lib. III. Eleg. XIV.

Colligis exceptis ecquid mea carmina ſolis
Artibus, artifici quae nocuere ſuo?

Lib. IV. Eleg. I.

Sed nunc quid faciam? vis me tenet ipſa ſacrorum:
Et carmen demens carmine laeſus amo.

Mox:

Nos quoque delectant, quamvis nocuere, libelli:
Quodque mihi telum vulnera fecit, amo.

Lib.

Digitized by Google

Carmina fecerunt, ut me moreſque notaret
  Jam demum viſâ Caeſar ab Arte meos.
Deme mihi ſtudium; vitae quoque crimina demes.
  Acceptum refero verſibus, eſſe nocens.
Hoc pretium curae vigilatorumque laborum
  Cepimus. ingenio poena reperta meo.
Si ſaperem, doctas odiſſem jure ſorores,
  Numina cultori pernicioſa ſuo.
At nunc (tanta meo comes eſt inſania morbo)
  Saxa (malum!) refero rurſus ad icta pedem.
Scilicet & victus repetit gladiator arenam;
  Et redit in tumidas naufraga puppis aquas.
Forſitan, ut quondam Teuthrantia regna tenenti,
  Sic mihi res eadem vulnus opemque feret:
Muſaque, quam movit, motam quoque leniet iram:
  Exorant magnos carmina ſaepe Deos.
Ipſe quoque Auſonias Caeſar matreſque nuruſque
  Carmina turrigerae dicere juſſit Opi.
Juſſerat & Phoebo dici; quo tempore ludos
  Fecit, quos aetas adſpicit una ſemel.

His

Lib. v. Eleg. I.

Sed nec obeſſe poteſt ulli, nec ſcripta fuerunt
Noſtra, niſi auctori pernicioſa ſuo.

Et XIII.

Pace novem veſtra liceat dixiſſe ſorores,
Vos eſtis noſtrae maxima cauſa fugae.

Lib. III. de Ponto Elegia v.

At niſi peccaſſem, niſi me mea Muſa fugaſſet.

CIOFAN.

15. *Inſania morbo.*] Elegia ultima lib. ſuperioris:

Seu ſtuper huic ſtudio, ſive eſt inſania nomen,
Omnis ab hac cura mens relevata mea eſt.

Lib. IV. Eleg. I.

Forſitan hoc ſtudium poſſit furor eſſe videri,
Sed quidam furor hic utilitatis habet.

CIOFAN.

16. *Saxa memor refero.*] Ordo eſt: ego memor rurſus refero pedem ad ſaxa icta, hoc eſt ad ſaxa pede percuſſa. Aut certe *icta*, pro *ictus* accipitur. MERULA. Sed poſterius horum procedit, propter accuſativos *ſaxa* & *pedem*, quorum alterum in accuſativum mutari neceſſe foret. MICYLL. *Malum pedem* meliores magno numero. alii non pauci, *meum. pes malus* pro laeſo pede. Art. Am. III. 271. quamquam diverſo ſenſu:

Pes malus in nivea ſemper celetur aluta:

Pro *icta* duo veteres, *acta*. Lege, *Saxa iſta.* deſignat ſtudium poëticum. pro *refero* malim etiam, *referor*. ut ſit Graeciſmus. praeterea unus Vaticanus pro diverſa lectione,

Laeſum ſaxa pedem rurſus ad icta fero.

ut fortaſſis ſit ſcribendum,

Saxa malum referor laeſus ad iſta pedem.

HEINS. Legerem, *Saxa (malum!) refero rurſus ad icta pedem. malum* interjectio, ut centies, nam *malus pes* ſignificat non laeſum, ſed deformem. vid. III. Art. 271. BURM.

17. *Scilicet ut victus.*] Rectius *&* cum uno Bononienſi. & tum diſtinctio mutanda. HEINS.

20. *Feret.*] *Ferat* duo veteres, & *leniat*. HEINS.

21. *Muſaque quae movit.*] *Quam* meliores. HEINS.

21. *Motam quoque leniet iram.*] Lib. III. Eleg. VI.

Numinis ut laeſi fiat manſuetior ira.

CIOFAN. *Finiat iram* unus.

25. *Quo tempore ludos Fecit, quos aetas adſpicit una ſemel.*] Ludos ſaeculares intelligit, qui, Dione teſte lib. LIV. anno V. C. DCCXXXVI. quincto celebrati ſunt. Idque etiam ex veteri inſcriptione, quae in Capitolio eſt, perſpicue apparet.

LVDI.

Digitized by Google

His precor exemplis tua nunc, mitiſſime Caeſar,
Fiat ab ingenio mollior ira meo.
Illa quidem juſta eſt, nec me meruiſſe negabo.
Non adeo noſtro fugit ab ore pudor.
Sed, niſi peccaſſem, quid tu concedere poſſes?
Materiam veniae ſors tibi noſtra dedit.
Si, quoties peccant, homines ſua fulmina mittat
Juppiter; exiguo tempore inermis erit.
Hic ubi detonuit, ſtrepituque exterruit orbem,
Purum diſcuſſis aëra reddit aquis.
Jure igitur genitorque Deûm rectorque vocatur:
Jure capax mundus nil Jove majus habet.
Tu quoque, cum Patriae rector dicare, Paterque;
Utere more Dei nomen habentis idem.
Idque facis: nec te quiſquam moderatius umquam
Imperii potuit frena tenere ſui.

Tu

LVDI. SAECVLARES. QVINCT.
IMP. CAESARE. DIVI F. AVGVSTO
C. SENTIO C. F. C. N. SATVRNINO
M. CLAVDIO. M. F. M. N. MARCELLO
M. FVTIO M. F..... STRIGONE
D. LAELIO. D. F. D. N. BALBO

Alludit autem hocloco poëta ad praeconis conſuetudinem, qui convocato ad horum ludorum ſpectacula populo, ita dicebat: *Hos ludos, qui facturi ſunt, nemo veſtrum vidit, nec viſurus eſt.* Suetonius in Claudio, ubi eodem modo, quo hic poëta noſter loquitur. cujus haec ſunt verba, opportune hic recitanda: *Fecit & ſaeculares, quaſi anticipatos ab Auguſto, nec legitimo tempori reſervatos: quamvis ipſe in hiſtoriis ſuis prodat intermiſſos eſſe, Auguſtum multo poſt, diligentiſſime annorum ratione ſubducta, in ordinem redegiſſe. Quare vox praeconis irriſa eſt, invitantis more ſolemni ad ludos, quos nec ſpectaſſet quiſquam, nec ſpectaturus eſſet, cum ſupereſſent adhuc, qui ſpectaverant, & quidam hiſtrionum producti, tunc quoque producerentur.* Et in Domitiano. ubi ita eſt: *Fecit & ludos ſaeculares: computata ratione temporum ab anno, non quo Claudius proxime, ſed olim Auguſtus ediderat.* Huc etiam mirifice, immo neceſſario pertinent, quae leguntur verba in vetuſtiſſimo fragmento S. C. quo me impertiit is, qui neque finem, neque modum de Rep. litteraria benemerendi ullum facit, Clariſſimus atque Eruditiſſimus vir Fulvius Urſinus. in quo ita eſt: ..... INSTITVTI. NEQVE. VLTRA. QVEM. SEMEL. VLLI. MORTALIVM ...... aſpicere contigit. & in alia parte ejusdem S. C.

.... COS. V. F. DE. LVCARI. LVDORVM. SAECVLARIVM. .... FIERENT. Q. D. E. R. F. P. D. E. R. I. C. VLT. QVONIAM. ANT. .... SAECVLARES. XV. VIR. SACR. FACIVND. IN. SVMMA. CONSTITV. .... QVOS. PRO. SALVTE. CAESARIS. FECERVNT. LVCARIS. NOMINE. CONS. .... IT. IMPERENT. VII. EAM. PECVNIAM. DANDAM. ATTRIBVENDAM, ... ANNO. C. SILANO. C. FVRNIO. COS. A. D. XIII. K. MART. SENAT. .... RICIVM. SAECVLARE. & reliqua. CIOFAN.

26. *Adſpicit.*] *Accipit* Moreti.

27. *His precor exemplis.*] Cicero lib. IV. Familiarium: *Nam quod exemplo fit, id etiam jure fieri dicunt.* CIOFAN. *Juſtiſſime Caeſar* unus.

28. *Ab ingenio meo.*] Contra me virum ingenioſum. CIOFAN. Non probo hanc explicationem, neque verba id ſignificare poſſe puto. Criſpinus explicat, flecti te patiaris meis carminibus, ut tu Deos tuis carminibus placaſti. rectius certe. ſed ingenium ſuum, quo periit, ſe jactaſſe Caeſari non puto. quare legendum puto, *Fiat ab ingenio mollior ira tuo.* ira, quam ego me meruiſſe fateor, mollior fiat, quia tu natura & moribus es mitis & clemens ad exemplum deorum. vid. ad Epiſt. VI. 40. poſſet etiam, *& ingenio m. i. tuo*, exemplis deorum & ingenio tuo. BURM.

34. *Inermis.*] *Nullus* Bernenſ. forte pro *nudus*; ut ſaepe illa verba commutata. vid. I. Am. VIII. 113. BURM.

35. *Nunc ubi.*] *Hic ubi* plerique. pro *ſtrepituque exterruit orbem*, nonnulli veteres, *trepidumque exterruit orbem.* Silius libro III.

Nec

Tu veniam parti ſuperatae ſaepe dediſti,
Non conceſſurus quam tibi victor erat.
Divitiis etiam multos & honoribus auctos
Vidi, qui tulerant in caput arma tuum.
Quaeque dies bellum, belli tibi ſuſtulit iram:
Parsque ſimul templis utraque dona tulit.
Utque tuus gaudet miles, quod vicerit hoſtem;
Sic, victum cur ſe gaudeat, hoſtis habet.
Cauſſa mea eſt melior: qui nec contraria dicor
Arma, nec hoſtiles eſſe ſecutus opes.
Per mare, per terras, per tertia numina juro,
Per te, praeſentem conſpicuumque Deum;
Hunc animum faviſſe tibi, Vir maxime: meque,
Quà ſolà potui, mente fuiſſe tuum.
Optavi peteres coeleſtia ſidera tarde;
Parsque fui turbae parva precantis idem.
Et pia tura dedi pro te: cumque omnibus unus
Ipſe quoque adjuvi publica vota meis.

Quid

Nec bellum raptis tam dirum mille carinis
Acrius infremuit, trepidumque exterruit orbem.

HEINS. *Strepitu conterruit* ſex. *perterruit* duo.

39. *Paterque.*] *Caputque* unus Heinſii.

40. *Nomen habentis idem.*] Perperam in multis, *numen.* Faſt. II. 131. ad Auguſtum:

Hoc tu per terras, quod in aethere Jupiter alto,
Nomen habes: hominum tu Pater, ille deûm.

HEINS. Et Inf. ẏſ. 181. *Parce pater patriae, nec nominis immemor hujus* &c.

41. *Moderatius unquam.*] *Moderatius alter* Edit. Berſm. *moderatior* unus Heinſii & Bernenſ.

42. *Frena.*] *Regna* Lovan. & duo alii. *jura* unus. *tenere gravi* Bernenſ.

43. *Parti ſuperatae.*] *Partho ſuperato* Edition. prima, Micyll. Gryph. Berſm. & quinque ſcripti. & Merula ita primum expoſuerat, ſed deinde praefert, *parti ſuperatae*; & merito. nam de Parthis eſt contra fidem hiſtoricam. neque enim Parthos vicit Caeſar, qui ſignis remiſſis pacem habuerunt. agit ergo de civilibus bellis, ubi magis ſaepe exacerbantur animi, quam in externis. BURM.

45. *Auctos.*] *Aptos* Lovan.

48. *Dona tulit.*] *Thura* unus codex.

49. *Utque tuus gaudet miles, quod vicerit hoſtem, Sic cur ſe victum gaudeat, hoſtis habet.*] Lib. V. Eleg. II.

Ille Deus, bene quo Romana potentia nixa eſt,
Saepe ſuo victor lenis in hoſte fuit.

CIOFAN.

49. *Quod vicerit hoſtem.*] Rectius alii, *quia.* Vide Notas Triſt. lib. I. Eleg. I. ẏſ. 65. HEINS. *Qui* Palatin & editi quidam. *ſi* unus Heinſ. eadem varietas mox 51. ubi *quia non* aliqui. vid. I. Triſt. V. 41.

53. *Per mare, per terras, per tertia numina juro.*] Lib. III. Eleg.

Quid tibi cum pelago? terrâ contenta fuiſſes:
Cur non & coelum tertia regna petis?

Lapſus eſt Merula, qui per tertia numina aquas intelligit. CIOFAN. *Per maxima* Lovan. *per ter tria numina* legere Caſaubonum notavit Franeius.

55. *Hunc animum faviſſe tibi vir maxime.*] Superius Eleg. II.

Quod licet è minimis domui ſi favimus illi.

CIOFAN. *Hanc animam* duo libri.

57. *Optavi peteres coeleſtia ſidera tarde.*] Hoc eſt quod ait in extremo lib. XV. Metamorphoſeos:

Tarda ſit illa dies, & noſtro ſerior aevo,
Qua caput Auguſtum, quem temperet, orbe relicto,
Accedat coelo.

CIOFAN. *Ut peteres* Moreti.

57. *Sidera tarde.*] Non ineleganter unus ex ſcriptis, *ſidera ſerus*, ut Horat. I. Od. 2. *ſerus in coelum redeas. coeleſtia numina* Bernenſ. & tres libri. *numine* Berſm. Ms. mox, *petentis idem* quatuor. *turbae pauca* Bernenſ. BURM.

60. *Publica vota.*] *Juſſa* unus.

Quid referam libros illos quoque, crimina noſtra,
  Mille locis plenos nominis eſſe tui?
Inſpice majus opus, quod adhuc ſine fine reliqui,
  In non credendos corpora verſa modos;
Invenies veſtri praeconia nominis illic:
  Invenies animi pignora multa mei.
Non tua carminibus major fit gloria, nec quo,
  Ut major fiat, creſcere poſſit, habet.
Fama Jovi ſupereſt. tamen hunc ſua facta referri,
  Et ſe materiam carminis eſſe, juvat:
Cumque Gigantei memorantur proelia belli;
  Credibile eſt laetum laudibus eſſe ſuis.
Te celebrant alii quanto decet ore, tuaſque
  Ingenio laudes uberiore canunt.

Sed

61. *Quoque crimina noſtra.*] *Quot crimina dicit* Edit. Berſm. *crimina Caeſar* unus.

62. *Plenos nominis eſſe tui.*] Duo veteres, *numinis.* Cum *veſtri praeconia nominis* paulo poſt iterum ſequatur. vel, *tanti nominis*, ut Gottorphianus. Heins. In uno erat, *plenos*, *laudibus eſſe tuis.* in Berſmanni, *laudibus eſſe ſui.*

63. *Inſpice.*] *Suſcipe* Bernenſ.

64. *In non credendos corpora verſa modos.*] Ad Diogenem τὸν τὰ ἄπιςα γράψαντα videtur reſpexiſſe. è quo in Metamorphoſi inter ceteros haud dubio quaedam deſumpſerat. Meminit illius Epiphanius. Dan. Heins.

65. *Invenies veſtri praeconia nominis illic.*] Variant codices, & inconcinna repetitio illa, *nominis.* in Gottorph. *invenies tanti praeconia nominis illic.* *Inveniesque tui* tres libri. *invenies illic veſtrae praeconia laudis.* Leidenſ. *invenies illic noſtrae primordia laudis.* Putean. non male, ſi *veſtrae* legatur, quia gentis Juliae originem a diis ibi arceſſit. vide ultima libri xv. Metamorph. quidquid ſit, latet aliquid. forte, *invenies veſtri primordia numinis illic.* ut ab Æneа, Jove indigete, conſecrationis initia repetat. mox, *pignora viſa* Gottorp. Burm.

68. *Ut major fiat, creſcere.*] *Ut major fieri Caeſare poſſis* prim. Edit.

69. *Fama Jovis ſupereſt.*] Melius fortaſſe, *ſuperat.* D. Heins. Nihili haec ſunt. Puto ſcribendum eſſe, *Fama Jovi par eſt.* Cum Jove enim Caeſarem confert non raro: ut paulo ante jam partim vidimus. Simile mendum Gratii codices inſedit, ubi legendum, *Vix oneri par illa ſuo*, pro *ſuper.* apud Statium de Melampo:

——— *Frondes ſubmiſſus adorat,*
Seque oneri negat eſſe parem.

Val. Flaccus lib. I. de Hyla:

——— *Velit ille quidem. ſed dextera nondum*
Par oneri, clavaeque capax.

vel, *Fama Jovi ſuppar.* Sic Gellio Noct. Attic. libro xvii. cap. 14. *Dignus habitus eſt Publius, qui ſuppar Laberio judicaretur.* Heins. Francius legebat, *Par tua fama Jovi.* ſed mirum eſt haeſiſſe in loco tam facili viros eruditos. unâ enim litterâ *s*, quae repetita ex initio ſequentis verbi fuit, expunctâ, ſenſus erit planiſſimus, ſi legas, *Fama Jovi ſupereſt.* id eſt abundat ſatis ſuperque Jupiter famâ, & celebratur ubique ab omnibus; nihilominus juvat eum, ſi Poëtae ejus res Carmine cantent. & ita Merula jam legit & expoſuit, Criſpinus vero. *fama, laus Jovis praecellit.* inepte. millies *ſupereſſe* pro abundare ponitur; inſr. lib. iii. ix. 17.

Et quamquam ſupereſt ingens audacia menti.

Metam. vii. 510. ut quidam codices,

Supereſt mihi miles & hoſti.

ubi alii, *ſuperat*, eodem ſenſu. cui ſimilia illa Velleji lib. ii. 109. *Si laceſſeretur, ſupereſſe ſibi vim ac voluntatem reſiſtendi.* plura dicemus de hac locutione ad Val. Flac. v. 237. Burm.

69. *Tamen hunc.*] *Tamen &* duo libri.

72. *Credibile eſt laetum.*] *Alacrem* Combianus. Heins. Non male. vid. ad Phaedr. ii. Fab. 5.

76. *Turis honore.*] *Odore* multi codices, ſed nihil muta. Metam. viii. 740.

—— *& nullos aris adoleret honores.*

& notiſſimum, *honorem* de ſacrificiis fumi. Burm.

77. *Nimium crudeliter hoſtis.*] *Crudelior* omnes fere ſcripti. & editi nonnulli olim. quod defendit Barth. ad Stat. vi. Theb. 74. ut ſit dictum pro *nimium crudelis.* ſed in Adverſariis lib. xl. 5. in

ni-

Sed tamen, ut fuſo taurorum ſanguine centum,
  Sic capitur minimo turis honore Deus.
Ah ferus, & nobis nimium crudeliter hoſtis,
  Delicias legit qui tibi cumque meas!
[Carmina ne noſtris ſic te venerantia libris
  Judicio poſſint candidiore legi.]
Eſſe ſed irato quis te mihi poſſet amicus?
  Vix tunc ipſe mihi non inimicus eram.
Cum coepit quaſſata domus ſubſidere; partes
  In proclinatas omne recumbit onus:
Cunctaque Fortunâ rimam faciente dehiſcunt.
  Ipſa ſuo quondam pondere tecta ruunt.
Ergo hominum quaeſitum odium mihi carmine: quâque
  Debuit, eſt vultus turba ſecuta tuos.

At

nimium proprium viri nomen latere credit. ego nihil muto. ita mox 117. *nimium juveniliter*. & alibi. BURM.

79. *Carmina ne noſtris ſis te venerantia libris.*] Plurimi veterum, *quo te venerantia*, vel *quae*, vel *quoque*. Sed meliores, *quae.* Nonnulli etiam pro *ne*, *nunc* agnoſcunt, & ſequenti verſu, *Indicio* pro *judicio.* & *poſſunt* pro *poſſint.* Sed quo te vertas, omnia ſubobſcura ſunt. Quare & hoc diſtichon inter ſpuria numeretur. HEINS. Pronior Heinſius fuit in delendis verſibus, qui offendebant. ego refingerem:

Carmina de noſtris quoque te venerantia libris
Indicio poſſent candidiore legi.

quoque eſt in prima editione & tribus ſcriptis, & plurimi, *quo te* habent. *Indicio* omnes fere habent. ſenſus autem eſt, ferus ille, qui tibi legit libros artis amatoriae, & excerpſit ea, quae te offendere poſſent. potuiſſent candidiore indicio ea carmina legi (id eſt eligi, ut praelegerentur) de libris noſtris, quae te venerantur. *ne noſtris & te venerantia* quidam editi. poſſet &, *Carmina nae noſtris* &c. BURM.

82. *Vix tunc.*] *Vix nunc* Berſm. cod.

84. *In proclinatas.*] *In praeclinatas* Leidenſis. *in declinatas omne pependit* Ms. Berſm. *declinatas* etiam Bernenſ.

85. *Cunctaque fortuna rimam faciente dehiſcunt; Ipſa ſuo quaedam pondere tracta ruunt.*] Sic in Maffei. In uno Vatican.

Ipſa ſuo quondam pondera tracta ruunt.

Sed illud *a* in verbo *pondera* recens eſt, & alio atramento. Lege itaque vel, ut eſt in excuſis quibusdam,

Ipſa ſuo quondam pondere tracta ruunt.

Quondam ποτὲ fere, ut plurimum. Virg. ſub finem Ecl. VI.

Omnia quae Phoebo quondam meditante, beatus
Audiit Eurotas, juſſitque ediſcere laures.

Lib. III. Georg.

Ut quondam in ſtipulis magnus ſine viribus ignis
Incaſſum furit.

& IV.

Frigidus ut quondam ſilvis immurmurat Auſter;

Et II. Æneid. de Hectore:

——— *ut quondam aterque cruente*
Pulvere, perque pedes trajectus lora tumentes.

Ibidem:

Quondam etiam victis redit in praecordia virtus:
Victoresque cadunt Danai.

Si qui erunt, quibus altera illa lectio magis placeat, *Ipſa ſuo quaedam pondere tracta ruunt*; ita diſtinguant & ordinent: Quaedam ruunt tracta ſuo pondere. Quae diſtinctio probatur clariſſimo Mureto, & viro diſertiſſimo & inter ſuos nobiliſſimo, Antonio Carolo Aquilano, & Ambroſio Pio Sulmonenſi, juveni opt. CIOFAN. *Quondam* meliores. de quo vide notas ad Epiſt. XVII. ẏſ. 71. deinde *tecta* ſex libri, quod ſequor. etſi, hoc diſtichon etiam ſit ex ſuſpectis, quod verſibus duobus ſuperioribus jam ſit complexus ea, quae hoc continentur. vulgata ſcriptura ex illis Severi in Ætna defendi poteſt:

Effumat moles, atque ipſe pondere tracta
Volvitur ingenti ſtrepitu.

HEINS. *Strata ruunt* Bernenſ. & tres alii. *fracta* duo. *tacta* totidem. ego mallem, *preſſa ſuo quondam pondere tecta ruunt.* ita *ipſa* & *preſſa* librarii confuderunt infr. lib. V. Eleg. IX. 30. Heinſ. olim

con-

Digitized by Google

At (memini) vitamque meam moresque probabas
Illo, quem dederas, praetereuntis equo.
[Quod ſi non prodeſt, & honeſti gratia nulla
Redditur, at nullum crimen adeptus eram.]
Nec male commiſſa eſt nobis fortuna reorum,
Liſque decem decies inſpicienda viris.
Res quoque privatas ſtatui ſine crimine judex:
Deque meâ facta eſt pars quoque victa fide.
Me miſerum! potui, ſi non extrema nocerent,
Judicio tutus non ſemel eſſe tuo.
Ultima me perdunt: imoque ſub aequore mergit
Incolumem toties una procella ratem.

Nec

conjecerat, *lapſa*, non male. ut ita ſup. ad El. I. VI. 35. pro *ipſis lapſis* repoſuit in Gratii loco. ita *lapſa cadere*, & *ruere* ſaepe conjunctim dicuntur. vid. ad Petron. cap. XVI. & Gronov. ad Cicer. I. de Off. 22. Prop. IV. IV. 62.

Ipſaque in oceanum ſidera lapſa cadunt.

ita mox 121. *corruit lapſa domus. ipſa* etiam & *lapſa* confundi facile poſſunt. eſt vero dictum, ut *in ſe ruere*, de quo vid. Heinſ. ad Vell. Paterc. lib. II. cap. CXI. BURM.

87. *Ergo hominum.*] *Ergo homini quaeſitum odium mihi carmine: quaeque* Ms. Berſm. Heinſius volebat, *jure ergo quaeſitum* offendit certe repetitio vocum in *um* exeuntium. deinde *vultus ſuos* Putean. & Leidenſ. *meos* Bern.

89. *Vitamque meam, moresque probabas.*] De ſuis moribus lib. I. de Ponto Eleg. VI. cum poëticum ſtudium, quod jam ſibi nocuerat, non deſereret:

Quid potius facerem? non ſum qui ſegnia ducam
Otia: mors nobis tempus habetur iners.
Nec juvat in lucem nimio marceſcere vino,
Nec tenet incertas alea blanda manus.
Cum dedimus ſomno, quas corpus poſtulat, horas,
Quo ponam vigilans tempora longa modo.

Lib. IV.

Sed quid ſolus agam? quaque infelicia perdam
Otia materiâ, ſurripiamque diem?
Nam neque me vinum, nec me tenet alea fallax,
Per quae clam tacitum tempus abire ſolet.

Et Eleg. IIX.

Sive velis mores qui ſint inquirere noſtri,
Errorem miſero detrahe, labe carent.

CIOFAN.

89. *At memini vitamque meam.*] *Mei* in plerisque ſcriptis. Vulgata lectio defendi poteſt ex illis quae notamus ad Epiſt. V. ℣ſ. 45. HEINS.

90 *Illo, quem dederat, praetereuntis equo.*] Hoc ideo dicit, quod penes Auguſtum Cenſorum, qui Equitibus equos dabant, auctoritas manſerat. CIOF.

91. *Quod ſi non prodeſt.*] Hic denuo graſſatus eſt interpolator neſcio quis. Certe verſus hic cum ſequenti ſemibarbarus eſt. Pro *gloria* quatuor ſcripti, *gratia*. quod praeſtat. HEINS. *Et amoris* unus. *& honeſtae gloria vitae* Gottorph. *& honori* Moreti & Polir.

92. *Crimen adeptus eram.*] Neſcio, an emendate, an ex mente autoris, & ſatis Latine. neque multum juvant, qui ſuggerunt, *at nullum crimen adeptus ero*. D. HEINS. Pro *crimen adeptus*, quod Latinum vix eſt, forte, *adortus* eſt ſcribendum, ut apud Virgilium,

—— Simulato numine Bacchi
Majus adorta nefas.

ubi tamen *adorſa* in nonnullis ſcriptis. Sed meliores pro vulgata ſtant. Pont. lib. II. El. II.

Eſt mea culpa gravis, ſed quae me perdere ſolum
Auſa ſit, & nullum majus adorta nefas.

Ita libri veteres. ſic *maris aequor aderti* Val. Flacco lib. I. & *tantum aequor adorti* lib. IV. Sed ne ſic quidem hoc diſtichon genuinum eſſe auſim aſſeverare. HEINS. Forte ſcripſerit,

Quod ſi non prodeſt, & honeſtae gloria vitae
Perditur; at nullum crimen ademit equum.

vel, *nullo crimine demtus equus*. BURM.

93 *Reorum.*] *Sororum* cod. Servii & Berſm.

94. *Usque decem decies.*] Tò *Usque* frivolum & otioſum hoc loco. duo Veteres, *Utque*. unus, *Vixque*. Scribe omnino,

Liſque decem decies inſpicienda viris.

Centum viros litibus judicandis deſignat. ne dubita de hac reſtitutione. eadem vox quoque Phaedro reddenda libro III. Fab. XIII.

Enci

Nec mihi pars nocuit de gurgite parva: ſed omnes
    Preſſere hoc fluctus, Oceanusque caput.
Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?
    Cur imprudenti cognita culpa mihi?
Inſcius Actaeon vidit ſine veſte Dianam:
    Praeda fuit canibus non minus ille ſuis.
Scilicet in Superis etiam fortuna luenda eſt;
    Nec veniam, laeſo numine, caſus habet.
Illà namque die, quà me malus abſtulit error,
    Parva quidem periit, ſed ſine labe, domus.
Sic quoque parva tamen, patrio dicatur ut aevo
    Clara, nec ullius nobilitate minor:

Et

Fuci recuſant, apibus conditio placet.
Tunc illa talem lis tulit ſententiam:
Apertum eſt quis non poſſit, aut quis fecerit.

parum Latinè hactenus legitur, *ſuſtulit ſententiam.* Heins. Veram credo Heinſii conjecturam: nam *litem inſpicere*, proprie judicis eſt. vid. ad Petron. cap. xv. eumdem honorem indicat lib. iv. Faſt. 384.

Inter bis quinos uſus honore viros.

Illuſtrat hunc Ovidii honorem Vir doctiſſimus Maſſonius in vita Ovidii ad aetatis ejus Ann. xxi. & xxii. ubi tamen non accurate ſatis eum *Magiſtratus* nomine ex auctoritate Pomponii JCti inſignit: nulli enim magiſtratus dicebantur tempore Ovidii, niſi quibus jurisdictio aut imperium eſſet. Privatos fere fuiſſe judices, ſed honore conſpicuos certiſſimum eſt, ut Cl. Graevius, quem refutat ibi Maſſonius, oſtendit. ſed lectorum in ſcriptis *Magiſtratus* vox varie fuit accepta, & latius patuit, quam olim. ſed haec amplius excutere non poſſumus: non enim commentarios ſcribimus. Mirum autem eſt hujus honoris mentionem non facere lib. iv. Triſt. 10. ubi omnem vitae curſum deſcribit, ſed ſolius Triumviratus meminiſſe, qui an capitalis an Monetalis fuerit incertum eſt, licet cum Maſſonio non improbabile credamus fuiſſe Capitalem. anno autem vigeſimo, immo jam ante, Decemviratu functos juvenes, Caſaubonus ad Spart. Hadrian. cap. 2. cenſet; ſed an etiam tempore Ovidii? dubito. Burm.

95. *Res quoque privatas.*] Inepte Merula eum judicem ex quarta decuria fuiſſe, & triumvirum electum, & de levioribus ſummis judicaſſe hinc colligit. nihil aliud vult, niſi ſe etiam inter judices allectum, quos Praetor in cauſſis privatis dare ſolebat. omnia confundit ignorantià antiquitatis. triumvir fuit, ſed illi non judicabant. Burm.

96. *Deque mea faſſa eſt pars quoque juſſa fide.*] Alii, *Pars victa* legunt, ut ſit ſenſus, etiam judicio victi fidem & integritatem meam in judicando praedicarunt. Micyll. *Victa* legendum è veteribus libris & ſenſu. Ciofan. *Juſta* alii; & ita multi ſcripti. *juncta* Vatic. *digna* ſex. *magna* duo.

99. *Ultima me perdunt.*] *Produnt* unus Gallicus. ſic infra hoc ipſo libro Combianus,

Prodiderint cum me duo crimina.

Heins.

99. *Mergit.*] *Merſit* Lovan. & Berſm. *Mergunt* Servii & Junian. *imoque in gurgite* quatuor.

100. *Ima procella.*] Gravis tua ira. Merul. Alias *una* legitur. ut ſit *una procella* poſitum, pro unica atque extrema illa. Micyll. *Una* aperte legitur in iiſdem libris rectius, quam in quibusdam vulgatis, *Ima*. Ciofan.

104. *Cur imprudenti cognita culpa mihi eſt.*] *Cognita cauſa* veteres octo. ut cognitor in cauſa aliqua fuiſſe videatur, & hoc etiam nomine offenderit Auguſtum. Faſt. v.

Non ſatis eſt liquido cognita cauſa mihi.

ſed *culpam* refer ad Juliam neptem ejusque adulteros, quibus libidinantibus ſupervenit Naſo, atque ita cognovit ac inſpexit culpam horum. Heins. Hoc jam ſatis exploſum eſſe conſtat, & tempora non congruere a viris doctis eſt demonſtratum.

105. *Actaeon.*] Hac de re dixi in ipſius Ovidii vita. Ciofan. *Neſcius* Lovan.

106. *Non minus.*] Puto, *num minus.* de quo vide Notas ad Epiſt. xi. ỳſ. 19. & *ipſe* pro *ille* multi veteres. Heins. *Praeda ſuis canibus non minus inde fuit* Bernenſ.

109. *Ille noſtra die.*] *Namque die* multi. & rectius. nonnulli etiam, *meus error.* Heins.

111. *Patrio dicatur ut aevo.*] Explicat Merula, vel hac noſtra patriae aetate, vel certe *patris* mei aetate; ſed neutrum Latine dici puto; & antiqua ſe equeſtri ſtirpe fuiſſe ſaepe jactat. quare *patrium aevum* deberet notare majorum meorum. quod an procedat neſcio. Francof. & Servii habent, *toto dicatur*

Sss 3

Et neque divitiis, nec paupertate notanda:
Unde fit in neutrum conſpiciendus eques.
Sit quoque noſtra domus vel cenſu parva, vel ortu;
Ingenio certe non latet illa meo.
Quo videar quamvis nimium juveniliter uſus;
Grande tamen toto nomen ab orbe fero.
Turbaque doctorum Naſonem novit, & audet
Non faſtiditis adnumerare viris.
Corruit haec igitur Muſis accepta, ſub uno,
Sed non exiguo, crimine lapſa domus.
Atque ea ſic lapſa eſt, ut ſurgere, ſi modo laeſi
Ematuruerit Caeſaris ira, queat.
Cujus in eventu poenae clementia tanta eſt,
Ut fuerit noſtro lenior illa metu.

Vita

catur ut aevo. ſorte pro, *longo dicatur ut aevo*, nam *totus* & *longus* ſaepe commutantur. vel, *prime dicatur ut aevo*, quae vox ſaepe cum *patrius* & *proprius* confuſa. inclinarem tamen magis, ſi codices juvarent, in hanc lectionem; *patrio dicatur ut arvo*, vel *agro*: in Pelignis enim nobiliſſima Ovidiorum gens erat. & domi ergo erat clariſſima gens, licet non divitiis conſpicua. *ſit quoque parva* quidam editi & ſcripti, quae eadem varietas mox ỳſ. 115. vid. ad III. Art. 265. & VIII. Met. 603. *ſed quoque* ſex ſcripti &c. prim. Edit. *Et quoque* multi. *ſic quoque parva domus* unus. BURM.

113. *Notanda eſt.*] Tò *eſt* puto delendum cum multis veterum. deinde pro *ſit* quidam, *fit*. HEINS.

114. *Unde fit in neutrum conſpiciendus eques.*] Auctor vitae Pomponii Attici: *Suppellex modica, non multa, ut in neutram partem conſpici poſſet.* HEINS. Vid. ad Val. Flac. VI. 296. Faſt. II. 310. *Aurato conſpicienda ſinu.*

115. *Sit quoque.*] Ita legendum veterum librorum auctoritate, & ratione: id eſt, & quamvis noſtra domus parva ſit &c. CIOFAN.

115. *Sit quoque noſtra domus vel cenſu parva, vel ortu, Ingenio certe non latet illa meo.*] Lib. I. Amor. Eleg. III.

Si me non veterum commendant magna parentum
Nomina, ſi noſtri ſanguinis auctor Eques:
Nec meus innumeris renovatur campus aratris,
Temperat & ſumptus parcus uterque parens:
At Phoebus, comitesque novem, vitisque repertor
Hoc faciunt.

Utroque autem loco ſe domumque ſuam ab ingenio ſuo commendat. CIOFAN.

115. *Vel cenſu.*] Cenſus Equeſtris erat CD H-S. hoc eſt. XVI. millia ſcutatorum monetae, ut nunc loquimur; ſi quemlibet H-S IV. aſſes aeſtimabis. tanti enim Auguſto imperante propter aerarii penuriam valuiſſe legitur. Si vero duos aſſes cum dimidio, ſumma & ſupputatio eſt X. millia. CIOF.

115. *Vel ortu.*] *Vel ortis* ſive, *vel orta* Ms. Berſm.

117. *Juveniliter.*] *Juvenaliter* prim. Polit.

118. *Ab orbe.*] *In orbe* novem ſcripti.

120. *Annumerare.*] Inſerere. Horat. Oda I. Carm.

Quod ſi me Lyricis vatibus inſeris.

CIOFAN.

120. *Non faſtiditis viris.*] Propterea quod quae à me ſcripta ſunt, nullo eos taedio ac faſtidio afficiunt. Atque ita ſcripta ſua modeſte quidem & ornate laudat. Poëtas enim aut prodeſſe, aut delectare inprimis neceſſe eſt. Horat. in Epiſt. Artis Poëticae:

Aut prodeſſe volunt, aut delectare poëtae:
Aut ſimul & jucunda, & idonea dicere vitae.

Paulo poſt:

Omne tulit punctum, qui miſcuit utile dulci,
Lectorem delectando, pariterque monendo.

CIOFAN.

121. *Sed non exiguo crimine lapſa domus.*] Lib. V. Eleg. XII.

Qui merui vitio perdere cuncta meo.

CIOFAN. *Sed tamen* prim. Pal. & duo alii. Lege, *Nec tamen*. HEINS. *Si non exiguo* corrigebat Tanaq. Faber notis in Lucretium cap. IV. hoc ſenſu, ſi non ſit leve crimen, ſaltem unicum eſt, nec ſaepius peccavi. nimis acute. *ut non ex*, Francius.

123. *Atque ea.*] *Atqui* Richel. *at quae ſic* Vatic. *atque ea collapſa eſt* alius. *Quamquam ea ſic* Francius.

124. *Ematuruerit.*] *Ematurari* Ms. Beſſm. *permaturuerit* Moreti & tres. *praematuruerit* unus. *Ematurarit* Palat.

126. *Ut*

Vita data eſt, citraque necem tua conſtitit ira,
O Princeps, parce viribus uſe tuis.
Inſuper accedunt, te non adimente, paternae
(Tamquam vita parum muneris eſſet) opes.
Nec mea decreto damnaſti facta Senatûs:
Nec mea ſelecto judice juſſa fuga eſt.
Triſtibus invectus verbis (ita Principe dignum)
Ultus es offenſas, ut decet, ipſe tuas.
Adde, quod edictum, quamvis immane minaxque,
Attamen in poenae nomine lene fuit.
Quippe relegatus, non exſul dicor in illo:
Parcaque fortunae ſunt data verba meae.
Nulla quidem ſano gravior mentiſque potenti
Poena eſt, quam tanto diſplicuiſſe viro.

Sed

126. *Ut fuerit noſtro lenior ira metu.*] *Lenior illa* meliores. recte. nam Tò *ira* praeceſſerat, & proximo verſu denuo iteratur. Leidenſis etiam, *Venerit ut noſtro.* venuſte. Vide Notas ad lib. v. Faſt. ỳſ. 648. HEINS.

127. *Vita data eſt, citraque necem tua conſtitit ira.*] Ibidem:

Nec vitam, nec opes, nec jus mihi civis ademit.

Et lib. I. De Ponto Eleg. IIX.

Nec vitam, nec opes, nec ademit poſſe reverti.

CIOFAN.

131. *Nec mea decreto damnaſti facta Senatus: Nec mea ſelecto judice juſſa fuga eſt.*] Lib. v. Eleg. XII. quod ſuam uxorem viri exſulis quidam vocaſſet:

Fallitur iſte tamen, quo judice nominor exſul?

CIOFAN.

131. *Facta.*] *Secreto d. fata* Ms. Berſm. *judicio damnaſti* Moreti. Lovan. *decreto damnatur vita ſenatu.*

132. *Selecto judice.*] Ita eſt in Maffei libro. vere. Vide Budaeum in annotationibus in Pandectas. CIOFAN. *Secreto* Mss. Berim. & Edit. Gryph. & aliae. vide de hoc loco diſputantem Lipſium ad Tacit. III. Ann. 24.

133. *Triſtibus invectus verbis (ita principe dignum eſt) Ultus es offenſas, ut decet, ipſe tuas.*] Lib. II. de Ponto Eleg. VII.

Quem non obrueret taciti quoque Caeſaris ira?
Addita ſunt poenis aſpera verba meis.

CIOFAN.

133. *Ita principe dignum.*] *Dignum eſt* plerique, Buſlidianus, *à principe dignus.* Puto, *ac principe dignis.* HEINS. Cur non, *& principe dignis*, ut ita *triſtes Caeſaris literas* Tacit. VI. Ann. 40. vel, *ut principe dignum.* quemadmodum in uno codice exſtat. ita I. Pont. II. III. *ut ſcilicet exſule dignum.* BURM.

135. *Quamvis immite minaxque.*] *Immane* prim. Polit. & opt. Palat. bene. HEINS.

137. *Dicor in illo.*] *Dicor ab urbe* prior Palatinus.

138. *Parcaque fortunae ſunt ibi verba meae.*] Pro quo fere in omnibus hactenus, *ſunt tibi verba mea.* Videndum, an non verum ſit, *Paucaque fortunae ſunt ibi verba meae.* Hoc eſt, quemadmodum clemens fuiſti in poena, ita & in ea exprimenda paucis verbis uſus es. Praeceſſit,

Quippe relegatus, non exul, dicor in illo.

DAN. HEINS. *Paucaque* quinque veteres. *Parvaque* prim. Vatic. & duo alii. pro *ibi* plerique, *tibi.* quinque, *ſunt data.* ut Pont. II. Eleg. VII.

Verbaque fortunae vix puto poſſe dari.

Pont. II. El. I.

Tandem aliquid pulſa curarum nube ſerenum
Vidi, fortunae verba dedique meae.

lib. v. Eleg. VII.

Experior curis & dare verba meis.

Sex, *ſunt tua verba.* HEINS. Non capio haec verba, nec Heinſii correctionem. nam *verba dare* eſt fallere, decipere, ut in locis ab Heinſio adductis, & multis aliis. quid ergo eſt, *pauca verba fortunae dare?* Criſpinus exponit, *paucae voces ſunt aſſignatae ſorti meae.*, quae verba ipſe credo non intelligebat, cum ſcriberet: neque enim Latina ſunt, nec quid velint aliquis facile diceret. forte ſcripſerit,

Pars quoque fortunae ſunt tua verba meae.

mitia illa verba, & ſententia lenior, qua me non exſulem, ſed relegatum dixiſti, pars ſunt felicitatis

Digitized by Google

Sed ſolet interdum fieri placabile numen:
  Nube ſolet pulſâ candidus ire dies.
Vidi ego pampineis oneratam vitibus ulmum,
  Quae fuerat ſaevo fulmine tacta Jovis.
Ipſe licet ſperare vetes; ſperabimus: atque
  Hoc unum fieri, te prohibente, poteſt.
Spes mihi magna ſubit, cum te, mitiſſime Princeps;
  Spes mihi, reſpicio cum mea fata, cadit.
Ac veluti ventis agitantibus aequora non eſt
  Aequalis rabies, continuusque furor;
Sed modo ſubſidunt, intermiſſique ſileſcunt,
  Vimque putes illos depoſuiſſe ſuam;
Sic abeunt, redeuntque mei, variantque timores:
  Et ſpem placandi dantque negantque tui.

Per

tis in hoc triſti meo fato. quamquam nondum plene mihi in hoc loco ſatisfacio. BURM.

139. *Sanae gravior mentique potenti.*] Nos ex Mſs. fecimus, *ſano gravior mentisque potenti*, ut ſit in bis ἀπεξήγησις quaedam. Sanitas enim animi ſecundum Stoicos apud Ciceronem poſita eſt in tranquillitate quadam conſtantiaque. ut ſanus ſit, qui mentis compos eſt; ſive cujus mens motu, quaſi morbo, perturbata nullo ſit. BERSM. *Sano* liber Strozzae. Scribe, *Sano mentisque potenti.* Seneca Thyeſte, 546.

——— ferus ille & acer,
Nec potens mentis trncnlentns Atreus.

Macrobius Saturnal. lib. I. cap. XIX etſi ſententia nonnihil diverſa, *Nam quia mentis potentem Mercurium credimus, appellatumque ita intelligimus ἀπὸ τοῦ ἑρμηνεύειν. Impotens animi.* apud Curtium lib. VIII. cap. 1. & lib. X. cap. 7. ut illic caſtigandum reor. HEINS. *Famae gravior* Lovan.

140. *Quam tanto diſplicuiſſe viro.*] Lib. V. Eleg. XII.

Maxima poena mihi eſt ipſum offendiſſe, priusquam
Veniſſet mallem funeris hora mihi.

CIOFAN. Barth. lib. 2. Adv. 5. ex ſuis libris profert, *Poena ſit ac tanto diſplicuiſſe viro*, unde ille excogitat, *menti quae potenti poena ſui*, ut ſit, *menti ſui potenti.* ita Horat. III. Od. 25. *potens ſui.* ſed ac cedo Heinſio. BURM.

140. *Nube ſolet pulſa candidus ire dies.*] Tibullus:

Venit poſt multos una ſerena dies.

CIOFAN. *Clarior ire* unus Heinſii.

144. *Saevo fulmine.*] *Saevi Jovis* caſtigatiores. HEINS. Ego, licet parum referre arbitrer, *ſaevo* retineo. ſaevus quidem Jupiter dicitur lib. III. Faſt. 209. ſed hic praeſtat, *fulmen ſaevum* vocare, quam Jovem, cui comparat Auguſtum, cujus clementiam modo laudaverat. & ita mox ℣ſ. 179. *tela fera*, fulmen Auguſti vocat. & paſſim agens de fulmine, ut ſupra lib. I. VIII. 21.

Saeva nec admiror metuunt ſi fulmina.

& lib. III. IV. 3.

Saevum praeluſtri fulmen ab arce venit.

IV. III. 69.

Quod ſaevis ego ſum Jovis ignibus ictus.

Horat. I. Od. 16.

Nec ſaevus ignis, nec tremendo
Juppiter ipſe rnens tumultn.

& ita *ſaevi venti*, *ſaevae nndae* & ſimilia obvia apud Poëtas. in praecedenti verſu unus codex habebat, *pampineis oneratam frondibus ulmum.* quod forte repetitum ex lib. III. Met. 667.

Pampineis agitat velatam frondibus haſtam.

ſed & *Pampineas vites* dixit X. Met. 100. & III. Pont. VIII. 13. pro *tacta* etiam *ſecta* Leidenſis. BURM.

145. *Sperabimus: atque Hoc unum fieri.*] Lege, *Sperabimus aeque.* nihilominus ſperabimus. praeter morem Ovidii in ultimo verſu nova periodus incipit. Poſſet etiam legi, *ſperabimus usque.* τοῦ *us*, ultima ſyllaba in *ſperabimus* iteranda fuit a librario, quam ſolenni errore omiſit. HEINS. *Sperabimus inquit* Bernenſ.

147. *Mitiſſime Caeſar.*] *Princeps* meliores. & ſequen-

Digitized by Google

Per Superos igitur, qui dent tibi longa, dabuntque,
Tempora, Romanum ſi modo nomen amant;
Per Patriam, quae te tuta & ſecura Parente eſt;
Cujus, ut in populo, pars ego nuper eram;
Sic tibi, quem ſemper factis animoque mereris,
Reddatur gratae debitus Urbis amor.
Livia ſic tecum ſociales compleat annos,
Quae, niſi te, nullo conjuge digna fuit.
Quae ſi non eſſet, caelebs te vita deceret:
Nullaque, cui poſſes eſſe maritus, erat.
Soſpite ſic te ſit natus quoque ſoſpes; & olim
Imperium regat hoc cum ſeniore ſenex:
Utque tui faciunt, ſidus juvenile, nepotes,
Per tua, perque ſui facta parentis eant.

Sic

ti verſu, *fata* pro *facta* cum Juniano ac Voſſiano. alibi:

Cum video quam ſint mea fata tenacia, frangor.
HEINS.

149. *Æquora.*] *Aëra* multi ſcripti. *Et veluti* editi quidam. *non eſt agitantibus aera ventis* Lovan.

151. *Silescunt.*] *Liqueſcunt* unus, unde olim Heinſius conjiciebat, *quieſcunt*, ut eſt in Ms. Berſmanni. ſed nil opus. Catull. XLVI.

Jam coeli furor aequinoctialis
Jucundis Zephyri ſileſcit auris.
BURM.

153. *Redeuntque mihi.*] Rectius libri veteres, *mei.* ſequitur, *tui.* CIOFAN. *Mihi* tres & Berſman. *variantque dolores* duo. *fureres* unus Leidenſ. deinde, *negantque mihi* Bernenſ.

155. *Longa tempora.*] Annos circiter ſeptuaginta. CIOFAN.

155. *Qui dant tibi longa dabuntque Tempora.*] Scribe, *qui dent tibi.* quod augurantis & voventis eſt. Confirmat unus Vaticanus. Statius Sylvar. IV. ad Marcel. ỳſ. 57.

At tu, ſi longi curſum dabit Atropos aevi,
Detque precor.

Noſter Ponticis:

Di tibi dent annos: a te nam cetera ſumes.
HEINS.

156. *Romanum.*] *Caeſareum* Francoſ. pro var. lectione.

157. *Quae te tuta & ſecura*] *Quae te manſit ſecura* Puteaneus. credebat enim librarius alterum eſſe tautologum, & *tutam* & *ſecuram* idem notare. atqui differunt. Senec. Ep. XCVII. *Tuta ſcelera eſſe poſſunt, ſecura non poſſunt.* Juſtin. XXXIX. 4. *Securam ac tutam vitam egit.* appoſite de eodem Auguſto Solin. Polyhiſt. cap. II. fin. *Qui principatum ita ingreſſus eſt, ut vigilantiâ ejus non modo ſecurum, verum etiam tutum imperium eſſet.* maluiſſem dixiſſet, *non modo tutum, verum etiam ſecurum eſſet.* nam tutum imperium eſt, a quo vis hoſtium repulſa eſt, ſecurum, quod dehinc non timet novos incurſus & impetus hoſtiles. plus ergo eſt *ſecurum*, quam *tutum.* illud animum & mentem ſpectat, hoc eventum & ipſum factum. BURM.

158. *Cujus & in populo pars ego nuper eram.*] Lib. IV. Eleg. 2.

Plebs pia, cumque pia laetatur plebe Senatus,
Parvaque cujus eram pars ego nuper Eques.

CIOFAN. *Ut in populo* multi veterum. vere. quod & in ſuis Zinzerlingus invenerat. Adi Notas lib. I. Eleg. I. ỳſ. 17. HEINS.

160. *Amor.*] *Honos* prim. Palat. *honor* Gryph. & aliae Edit. & multi ſcripti.

161. *Impleat annos.*] Meliores, *compleat*, Triſt. IV.

Et jam complerat genitor ſua fata.
HEINS.

162. *Nullo.*] *Solo* Bernenſ.

165. *Soſpite ſic te ſit natus quoque ſoſpes.*] Alii aliter. Voſſianus, *Soſpite ſic tecum ſit natus ſoſpes:* quod arridet. HEINS.

165. *Sit natus quoque ſoſpes.*] Tiberium deſignat: nam de Agrippa non placet intelligas. MERULA.

165. *Et olim Imperium regat hoc cum ſeniore ſenex.*] Hunc paene locum uſurpavit Martialis lib. VI. de Domitiani filio:

Cui pater alternas, poſt ſaecula, tradat habenas,
Quique regat orbem cum ſeniore ſenex.

CIOFAN. Malim. *Hoc regat imperium.* HEINS.

166. *Efficiantque tui.*] Ordo eſt: Et tui nepotes,

Sic adſueta tuis ſemper Victoria caſtris
Nunc quoque ſe praeſtet, notaque ſigna petat:
Auſoniumque Ducem ſolitis circumvolet alis:
Ponat & in nitidà laurea ſerta comà.
Per quem bella geris, cujus nunc corpore pugnas;
Auſpicium cui das grande, Deoſque tuos.
Dimidioque tui praeſens hanc reſpicis Urbem:
Dimidio procul es, ſaevaque bella geris.
Hic tibi ſic redeat ſuperato victor ab hoſte;
Inque coronatis fulgeat altus equis;
Parce, precor: fulmenque tuum, fera tela, reconde,
Heu nimium miſero cognita tela mihi!

Par-

tes, Cajus ſcilicet, qui in Lycia periit: & Lucius, qui Maſſiliae, ut alibi diximus. Appoſitive, *ſidus juvenile*, efficiant, ut natus Tiberius eat per tua, & per parentis tui facta: hoc eſt, te & patrem Julium imitetur. Legitur etiam ita hoc carmen in vetuſtiſſimo codice:

Ut faciuntque tui, ſidus juvenile, nepotes,
Per tua, perque tui facta parentis eant.

quae lectio nobis etiam clarior & candidior videtur. Merula. Cum Juniano, *atque tui faciunt*, non, *Ut faciuntque tui*. Voſſianus etiam bene,

Utque tui ſidus faciunt juvenile nepotes.

Heins. *Utque tui faciunt* etiam Barth. xl. Adv. 5. *efficiantque tui* Berſm. Ms. & Bernenſ.

168. *Per tua perque tui facta parentis eant.*] Imo *ſui parentis* cum tribus ſcriptis. Germanicum & Druſum filios Tiberii intelligit, qui de Cajo & Lucio interpretantur jamdudum mortuis, toto coelo aberrant. Heins.

170. *Nunc quoque ſe praeſtet.*] Scribe, *Huic quoque*. Tiberio nimirum blanditur, ut ex ſequentibus ſatis apparet. Heins. Ego nihil muto, nam de Tiberio agi ſatis manifeſtum eſt. & rectius vovet, ut victoria ſemper adſueta caſtris Auguſti, non fatigata, nunc quoque ſe Auguſto non tantum praeſtet, id eſt ſe faventem & propitiam praebeat, ſed & Auſonium ducem circumvolet, id eſt Tiberium, qui dux ſub auſpiciis Caeſaris erat. Burm.

172. *Ponat & in nitida laurea ſerta coma.*] Imperator, ac milites triumphantes laureati Urbem ingrediebantur. Lucanus libro primo:

Nunc neque te longi remeantem pompa triumphi
Excipit, haud ſacras poſcunt Capitolia laurus.

Ciofan.

174. *Deoſque tuos.*] Apollinem, Julium Caeſarem, & caeteros deos, Auguſti familiares. Merul. Vel ἐν παραλλήλου dictum, ut idem ſignificet, auſpicium & deos tuos. Micyll. *Cui des* duo libri.

175. *Praeſens & reſpicis urbem.*] *Et reſpicis* quinque. *praeſens es & aſpicis* ſex. duo, *praeſentem reſpicis orbem*. unus, *praeſens hanc reſpicis*. Heins. *Praeſens hanc reſpicis* etiam Bern. quod praeferrem. *reſpicere* enim proprium diis tutelaribus verbum. & ita *Fortuna reſpiciens* Romae culta. ſed haec obvia. Burm.

178. *Coronatis equis.*] Corona laurea ornatis. lib. iv. Eleg. ii.

Vinclaque captiva reges cervice ferentes
Ante coronatos ire videbit equos.

Lib. v. Faſt.

Illa dates faſces commendat, eburque curule;
Illa coronatis alta triumphat equis.

Et lib. ii. de Ponto Eleg. i.

Te quoque victorem Tarpejas ſcandere in arces
Laeta coronatis Roma videbit equis.

Martialis lib. vii.

Feſta coronatus ludet convivia miles,
Inter laurigeros cum comes ibit equos.

Equi vero, qui triumphalem currum traherent, quattuor erant, iique albi. lib. i. De Arte:

Ergo erit illa dies, quae tu pulcherrime rerum,
Quattuor in niveis aureus ibis equis.

Lib. vi. Faſt.

Unde ſuburbano clarus Tiburte triumpho,
Vectus es in niveis Poſtume victor equis.

Tibullus Eleg. vii. lib. i.

At te victrici lauros Meſſalla gerentem
Portabat niveis currus eburnus equis.

Ciofan.

179. *Tela recende.*] Tres, *repone*. ut lib. i. 259.

Tela reponuntur, manibus fabricata Cyclopum.

relaxa unus. Burm.

181. *Parce pater patriae, nec nominis immemor hujus, Olim placandi ſpem mihi tolle tui.*] Ita habent

Parce, Pater Patriae: nec nominis immemor hujus
  Olim placandi ſpem mihi tolle tui.
Nec precor, ut redeam: quamvis majora petitis
  Credibile eſt magnos ſaepe dediſſe Deos.
Mitius exſilium ſi das, propiusque roganti;
  Pars erit è poenâ magna levata meâ.
Ultima perpetior, medios projectus in hoſtes:
  Nec quisquam patriâ longius exſul abeſt.
Solus ad egreſſus miſſus ſeptemplicis Iſtri,
  Parrhaſiae gelido virginis axe premor.
Jazyges, & Colchi, Metereaque turba, Getaeque,
  Danubii mediis vix prohibentur aquis.

Cum-

bent omnes libri ſcripti, & ſenſus eſt: nec immemor hujus nominis, nec tolle ſpem mihi olim tui placandi. ut particula negandi bis repetatur. CIOF.

182. *Olim.*] Aliquando, ut plurimum. CIOF.

182. *Redde tui.*] Lege, *tolle tui*, ex omnibus libris ſcriptis. CIOFAN.

183. *Non precor ut redeam.*] *Nec* meliores. HEINS.

185. *Mitius exſilium ſi das, propiusque roganti.*] Infra in hoc ipſo libro:

Unde precor ſupplex, ut nos in tuta releges.

Et extremo:

Tutius exſilium, pauloque quietius oro;
Ut par delicto ſit mea poena ſuo.

Lib. & Elegia IV.

Mitius exſilium, pauloque propinquius opto;
Quique ſit à ſaevo longior hoſte, locum.

Lib. III. de Ponto Eleg. IX.

Nil niſi me, terra fruar ut propiore, rogare,
Et quam ſim denſo cinctus ab hoſte queri.

CIOFAN.

186. *Pars erit.*] Pro hoc pentametro in quatuor codicibus erat, *Fluctibus immenſi credar abire maris.*

187. *Ultima perpetior medios ejectus in hoſtes.*] Lib. III. El. XI.

Suppoſitum ſtellis numquam tangentibus aequor,
Me ſciat in media vivere Barbaria.
Sauromatae cingunt fera gens, Beſſique, Getaeque,
Quae non ingenio nomina digna meo.

Lib. IV. Eleg. I.

Ut careo vobis Scythicas detruſus in oras,
Quattuor Autumnos Pleias orta facit.

CIOFAN.

188. *Nec quisquam patria longius exſul abeſt.*] Paulo poſt:

Ulterior nulli quam mihi terra data eſt.

CIOFAN. *Projectus* ſex veteres. lib. III. Eleg. IV.

Fidam projecto neve negate manum.

Triſt. V. Eleg. I.

Sic ego Sarmaticas longe projectus in oras.

& ſaepe alibi. duo, *ire actus*, pro *exactus*. HEINS. *dejectus* Bernenſ.

189. *Ad ingreſſus.*] In nonnullis, *egreſſus*. NAUG. Libri veteres, *egreſſus*. CIOFAN. Imo *egreſſus*, quod plerique veteres agnoſcunt. malim tamen, *egreſſum*. ut κακοφωνία vitetur. HEINS.

191. *Metereaque turba.*] Aut urbem Metercam eam intellige, quam Ptolemaeus ſupra Thyram fluvium ponit penes Daciam, & *Metenium* appellat. Aut certe *Neurea* legas, ut Neuros intelligas, apud quos oritur Boryſthenes, ut eſt autor Plinius. Neurorum meminit etiam Curtius, Pomponius, ac Dionyſius. MERULA. *Mezereaque* prima editio. *Mozeaque* Leidenſis Codex. *vitreaque* Lovan.

191. *Et Colchi.*] Colchi (autore Dionyſio) fuere ad extremum Ponti, Caucaſo monti adhaerentes, olim ex Ægypto profecti: quod etiam docet Herodotus. Colchicae regionis alterum latus in Euxinum & Maeotin devexum eſſe, alterum in Caſpium & Hyrcanum mare, ſcribit Plinius. Hîc vero non *Colchi*, ſed *Corſi* legendum arbitror. Corſos enim Sarmatarum populos fuiſſe, Plinius ſcribit. quamvis eo in loco quidam non *Colchi*, ſed *Corſi* legendum putarit. Nam è Ponto ad oſtium Maeotidis navigantibus, dextra ſunt Scythae, & Taurica Cherroneſus: laeva vero è regione in littore Ponti, ad montem Caucaſum (ut diximus) ſunt Colchi: qui quum mari disjuncti ſint, & Maeotidis oſtium, qui Cimmerius Boſphorus vocatur, latitudinem ſtadiorum triginta, longitudinem ſexaginta (autore Polybio) complectatur. Quo pacto Danubio ab his ſe arceri dicat Ovidius, non intelligo: niſi accipias illos Cimmerium Boſphorum transfretare, & in Tauricam regionem

acce-

Cumque alii cauſſà tibi ſint graviore fugati,
Ulterior nulli, quam mihi, terra data eſt.
Longius hac nihil eſt, niſi tantum frigus & hoſtis;
Et maris adſtricto quae coït unda gelu.
Hactenus Euxini pars eſt Romana ſiniſtri:
Proxima Baſternae Sauromataeque tenent.
Haec eſt Auſonio ſub jure noviſſima, vixque
Haeret in imperii margine terra tui.
Unde precor ſupplex ut nos in tuta releges:
Ne ſit cum patrià pax quoque demta mihi.
Ne timeam gentes, quas non bene ſubmovet Iſter:
Neve tuus poſſim civis ab hoſte capi.
Fas prohibet Latio quemquam de ſanguine natum
Caeſaribus ſalvis, barbara vincla pati.
Perdiderint cum me duo crimina, carmen & error;
Alterius facti culpa ſilenda mihi.
Nam non ſum tanti, ut renovem tua vulnera, Caeſar;
Quem nimio plus eſt indoluiſſe ſemel.

Al-

accedere: quod non placet. Merula. *Colches* accipere etiam eos licet, qui Medeam fugientem perſecuti, cum illam apprehendere non potuiſſent, circa Tomos, & inſulas Brigeidas conſederunt, ut Comment. Apollon. lib. 4. Nam quos hîc *Corſos* appellat Merula, apud Plinium *Aerſi* leguntur. Micyll.

193. *Graviore.*] *Meliore* Putean. alter, Junian. & alius.

195. *Niſi tantum frigus.*] Fuere enim urbes illae in ſeptentrionali regione. In vetuſtiſſimo codice hoc carmen ita legi:

Longius hac nihil eſt terra niſi frigus & hoſtis.

Merula. Ita & Excerpta Voſſii & prima editio. *Longius hac terra nihil eſt niſi frigus & hoſtis* prim. Polit. *niſi tantum pontus & hoſtes* Bernenſ. *& hoſtes* etiam Leid.

197. *Pars eſt Romana.*] *Pars eſt tua Roma* Junian. non male.

198. *Baſternae.*] *Biſtonii* Putean. alter & Lovan. *petunt* idem Lovan.

230. *Haeſit.*] *Haeret* meliores. Heins. *Roma tui* Lovan. & tres alii.

202. *Pax quoque ademta.*] *Demta* duo veteres. quod mollius. Heins.

203. *Ne timeam.*] unus codex, *non timeam. gentem quam* Moreti. deinde, *ſuſtinet Iſter* Junian. mox, *miles ab hoſte capi* tres libri.

205. *De ſanguine.*] *De ſemine* unus.

206. *Barbara vincla.*] *Vincula ſaeva* Politian. an *ſerva?* vid. ad I. Amor. VI. 74.

207. *Perdiderint cum me.*] *Prodiderint* Combianus. de quo dixi ſupra ℣ſ. 99. Heins.

208. *Alterius facti culpa ſilenda mihi eſt.* Lib. IV. & Eleg.

Aut timor, aut error, nobis prius obfuit error:
At ſine me fati non meminiſſe mei.

Vide quae dixi in ſcholiis in lib. de Ponto. Ciof.

209. *Nam tanti non ſum, renovem ut tua vulnera, Caeſar.*] Duri praeter morem Ovidianum numeri. τὸ *ut* à multis abeſt veterum. quidam etiam, *non ſum tanti.* & *ut renovem.* Forte ſcribendum,

Nam tua non tanti eſt renovari vulnera Caeſar.

vel *renoventur.* Heins.

210. *Indoluiſſe.*] *Condoluiſſe* quinque libri.

211. *Turpi crimine lectus.*] *Carmine factus* meliores magno numero; quod Joh. Georgio Graevio probabatur. ſupra habuimus, *perdiderint cum me duo crimina carmen & error.* mihi aliquando videbatur haud inconcinne caſtigari poſſe; *turpi crimine tactus.* hinc *taxare* & *taxatores* ſcenici dicti, quod alter alterum maledictis tangat. vide Feſtum in *taxat. turpi crimine laeſus* in Arondeliano. Heins. Forte, *crimine ſectus.* ut Perſ. I. Sat. 115. *Secuit Lucilius urbem*, ita Acro ad Horat. I. Sat. IV. ℣ſ. I. & 23. utitur hoc verbo *ſecare.* in Francof. erat,

turpi

Altera pars ſupereſt: quâ turpi crimine tactus
 Arguor obſcaeni doctor adulterii.
Fas ergo eſt aliquâ coeleſtia pectora falli;
 Et ſunt notitiâ multa minora tuâ?
Utque Deos, coelumque ſimul ſublime tuenti
 Non vacat exiguis rebus adeſſe Jovi;
A te pendentem ſic dum circumſpicis orbem,
 Effugiunt curas inferiora tuas.
Scilicet imperii, Princeps, ſtatione relictâ,
 Imparibus legeres carmina facta modis?
Non ea te moles Romani nominis urguet,
 Inque tuis humeris tam leve fertur onus,
Luſibus ut poſſis advertere numen ineptis,
 Excutiaſque oculis otia noſtra tuis.
Nunc tibi Pannonia eſt, nunc Illyris ora domanda:
 Rhaetica nunc praebent Thraciaque arma metum:
Nunc petit Armenius pacem: nunc porrigit arcus
 Parthus eques, timidâ captaque ſigna manu.

Nunc

turpi crimine factus. Berſm. in variis lectionibus, *turpi crimine laeſus*, ut edidit Gryphus & alii. *carmine dictus* duo ſcripti. *turpia crimina fatus* Servii. Burm.

212. *Doctor.*] *Ductor* Herculan.

213. *Pectora.*] *Lumina* Putean. alter. *numina* Junian. prim. Vat. & quatuor alii. *corpora* ſex. *aliquo* Ms. Berſm. vid. inf. lib. III. IV. 75.

217. *Ex te pendentem.*] *A te* ſex. totidem, *In te.* nonnulli, *De te.* Forte, *E te.* Heins. *Independentem* Bernenſ. *urbem* Moreti.

219. *Scilicet imperii princeps ſtatione relicta Imparibus legeres carmina facta modis?*] Libros de Arte Amandi, qui Elegiaco carmine ſcripti ſunt, ſignificat. & vide, ut ipſum carpat Auguſtum, qui eum, quod opus illud conſcripſiſſet, in exſilium ejeciſſe ajebat. Ciofan.

220. *Imparibus legeres carmina facta modis?* Lib. III. Eleg. 1.

Clauda quod alterno ſubſidant carmina verſu.

&:

Adſpicis alternos intremuiſſe pedes?

Sic & Elegia VII. ad Perhillam filiam:

Et tamen ad Muſas, quamvis nocuere, reverti,
 Aptaque in alternos cogere verba pedes.

Ciofan.

223. *Advertere numen.*] *Lumen* ſex veteres. ut conjecerat G. Canterns Novar. Lection. lib. IV. cap. 2. & ita Statius I. Theb. 88.

Talia jactanti crudelis diva ſeveros
 Advertit vultus.

& I. Silvar. Balneo Etr.

Ite deae virides, liquidoſque advertite vultus.

ſed nil neceſſe. Seneca Thyeſte, 132.

Alpheus ſtadio notus Olympico
Advertat placidum numen.

Heins. *Adnectere* duo. *avertere* quatuor. vid. ad Metam. VI. 180. pro *ineptis*, *adeptis* Lov. & duo alii. *ademtis* unus. *inemptis* prim. Vatic. & duo alii. qualis varietas eſt & apud Horat. II. Ep. I. vſ. ult. *chartis amicitur ineptis.* Burm.

224. *Excutiaſque.*] *Diſcutiaſque* Servii liber.

226. *Rhaetica.*] Plurimi, *Rhetia.* *Cretica* Ms. Berſm. & quatuor Heinſii. unus etiam, *Terciaque*, pro *Threciaque.*

226. *Parthus eques.*] Quare *Parthus eques* dicatur, docet Juſtinus lib. XLI. initio. *Equis omni tempore vectantur: illis bella, illis convivia, illis publica ac privata officia obeunt: ſuper illos ire, conſiſtere, mercari, colloqui.* & paulo ante: *Pugnant autem procurrentibus equis, aut terga dantibus. ſaepe etiam fugam ſimulant, ut incautiores adverſus vulnera inſequentes habeant.* De Parthis ſic etiam hic Noſter lib. I. De Arte:

Tergaque Parthorum, Romanaque pectora dicam,
 Telaque, ab averſo quae jacis hoſtis equo.
Quid fugis, ut vincas? quid victis Partho relinquis?

Et

Nunc te prole tuâ juvenem Germania ſentit;
Bellaque pro magno Caeſare Caeſar obit.
Denique, ut in tanto, quantum non exſtitit umquam,
Corpore, pars nulla eſt quae labet imperii;
Urbs quoque te & legum laſſat tutela tuarum,
Et morum, ſimiles quos cupis eſſe tuis.
Nec tibi contingunt, quae gentibus otia praeſtas;
Bellaque cum multis irrequieta geris.
Mirer in hoc igitur tantarum pondere rerum
Numquam te noſtros evoluïſſe jocos?
At ſi (quod mallem) vacuus fortaſſe fuiſſes,
Nullum legiſſes crimen in Arte meâ.
Illa quidem fateor fronti non eſſe ſeverae
Scripta, nec à tanto Principe digna legi:
Non tamen idcirco legum contraria juſſis
Sunt ea; Romanas erudiuntque nurus.

Neve

Et lib. III.

Ut celer averſis utere Parthus equis.

Ciofan.

228. *Captaque.*] *Raptaque* duo; *partaque* unus. *tumida manu* unus Heinſii.

229. *Nunc te prole tua.*] Merula de Druſo, Auguſti privigno, fratre Tiberii capit. Micyllus dicit alios Druſum, Druſi filium ex Antonia intelligere, qui eſt Germanicus Caeſar. quod ſi verum ſit, ego mallem,

Nunc de prole tua juvenem Germania ſentit.

Germania ſentit Germanicum, juvenem, qui adoptatus eſt à Tiberio, filio tuo. Criſpinus ipſum Tiberium intelligit. ad quem Auguſtus miſerat Germanicum. ſed tum mallem legere,

Nunc te in prole tua juvenem Germania ſentit.

ſentit te adhuc vigere viribus in Tiberio, cum ſenectutem tuam deſpicerent: quod ideo praeferrem, quia Germanicus demum in Germania poſt cladem Varianam, quae accidit anno poſt exſilium Naſonis, cum Tiberio abiit, & deinde ſolus res ibi geſſit. quae hic reſpicere vix potuit Naſo. de voce *ſentire* vid. ad Petron. cap. CXXXIX. Burm.

230. *Bellaque pro magno Caeſare Caeſar agit.*] Longe magis placet, quod è Palatinis annotaverat Gruterus,

Bellaque pro magno Caeſare Caeſar obit.

D. Heins. *Obit* prim. Vatic. & optimus Palatinus. Livius lib. IV. *Quia duo Conſules obire tot ſimul bella nequirent.* Virgilius:

Et lituo pugnas inſignis obibat & haſta.

Val. Flaccus lib. III. *duras obit horrida pugnas. obire praelia* etiam occurrit apud Lucretium. & Apulej. Florid. I. decem alii, *bella agit.* quod Gronovio lib. II. cap. III. Obſervationum merito probabatur. Art. Am. lib. I.

Bellaque non puero tractat agenda puer.

Gratius:

Quod niſi & acceſſus & agendi tempora belli
Noveris.

ſic Graecis ἄγειν τὸν πόλεμον, *degere bellum* Lucretius, *bellum ducere* Virgilius dixerunt. quomodo *ducere*, *degere*, *agere vitam* Latinis ſcriptoribus in uſu. niſi quod *cernere bellum* nonnulli in Lucretio reponendum eſſe cenſent, me non renitente. poſſet & *ducere bellum* legi. ut *dugere* primo ſcriptum fuerit. Heins.

231. *Quantum.*] *Quanto* Richel. & Lovan.

232. *Labet.*] *Vacet* tres libri. *corpore quae nulla pars labet.* Bernenſ.

233. *Laſſat.*] *Laſſant* Lovanienſis. *vexat* alius. *laxat* Bernenſis. *& mores* Lovan. & octo alii. *quos petis* unus.

237. *Miror in hoc igitur.*] *Mirer* ſeptem aut octo meliores. & ſequenti verſu, *Nunquam*, pro *Unquam* iidem. recte. ſi interrogationis notam addas. Heins.

238. *Evoluiſſe.*] *Explicuiſſe* Barber.

239. *At ſi (quod mallem) vacuus fortaſſe fuiſſes.*] Quatuor, *vacuus tibi forte.* alii multi, etiam ex melioribus, *vacuum tibi forte fuiſſet.* nil muta. Heins. *Vacuus tunc forte fuiſſet* Exc. Voſſii.

241. *Frontis non eſſe ſeverae.*] Malim cum Bononienſi,

Neve quibus ſcribam poſſis dubitare; libellus
Quattuor hos verſus è tribus unus habet:
Eſte procul, vittae tenues, inſigne pudoris;
Quaeque tegis medios inſtita longa pedes:
Nil, niſi legitimum, conceſſaque furta, canemus;
Inque meo nullum carmine crimen erit.
Ecquid ab hac omnes rigide ſubmovimus Arte,
Quas ſtola contingi vittaque ſumta vetat?
At matrona poteſt alienis artibus uti;
Quoque trahat, quamvis non doceatur, habet.
Nil igitur matrona legat: quia carmine ab omni
Ad delinquendum doctior eſſe poteſt.
Quodcumque attigerit, ſi qua eſt ſtudioſa ſiniſtri,
Ad vitium mores inſtruet inde ſuos.
Sumſerit Annales; (nihil eſt hirſutius illis)
Facta ſit unde parens Ilia nempe leget.

Sum-

nonienſi, ut Heinſius notaverat in ora ſui libri, *fronti*, ut ſenſus ſit, non eſſe ſcripta viris ſeverae frontis, ut ea legant. ut mox, *neve quibus ſcribam*, & ℣ſ. 303. dicit, *ſcripſam ſolis meretricibus artem*. BURM.

245. *Scribam.*] *Scripſi* unus Heinſii; & ita Gryphius Micyll. & al. ediderunt.

245. *Libellus.*] Liber primus de Arte Amandi, ſub cujus principium eſt Tetraſtichon, quod hic ait Ovidius. Sed in tertio carmine aliter hic legitur quam hodie illic ſcriptum reperitur. nempe ita; *Nos Venerem tutam, conceſſaque, &c.* Quamvis hoc loco in optimo Vatic. invenerim, *Nos Venerem tutam*, non autem, *Nil niſi legitimum*, ut eſt in omnibus aliis. Si hanc retinemus lectionem, *Nil niſi &c.* quae plane optima, & venuſtiſſima eſt, Ovidium memoria lapſum eſſe; aut hic ita ſcripſiſſe, ut magis ſe excuſare poſſet, crediderim. CIOFAN. *Nos venerem tutam* etiam Leid. & alius. *canamus* etiam Palat. & Vatic.

251. *Omnes rigidas ſubmovimus.*] *Rigide* cum Juniano & Vaticano fragmento. alius, *rigida*. Pont. III. Eleg. III.

An ſit ab his omnis rigide ſubmota libellis,
Quam lex furtivos arcet habere viros?

HEINS.

252. *Vittaque ſumta.*] *Sumptaque vitta* octo. *vittaque longa* quatuor. *ſumma* duo. *tantaque vitta* Junian. *negat* etiam Bernenſ.

254. *Quodque trahat, quamvis non doceatur, habet.*] *Trahatur quoque* prim. Politiani, qui verſum mendoſum eſſe opinabatur. prim. Vatic. opt. Palat. aliique nonnulli. *Quoque trahat.* duo, *Quaeque.* alius, *Quique.* HEINS.

255. *Quia.*] *Quae* Gryph. Micyll. & alii. *crimine* unus. deinde, *promptior* Voſſian.

258. *Inſtruet.*] *Inſtruit* Ms. Berſm.

259. *Sumpſerit annales.*] Qui Annales ſcripſerint, dixi in ſcholiis in lib. I. Faſtorum. CIOF.

259. *Nihil eſt hirſutius illis.*] Alii, *iſtis*. prim. Vaticanus, *nihil eſt irriſimus illis.* Forte legendum,

Sumſerit Annales (nihil eſt hirſutius) Enni.

à pluribus enim annales ſcripti. recte autem *hirſutius*; hoc eſt rigidius, ſeverius. HEINS. Ego nihil muto, nam intelligi Annales maximos, Pontificum opera confectos, & alios antiquiſſimos puto. errare autem Paſſeratium, qui *hirſutius* hic libidinoſius interpretatur, egregie oſtendit olim Gebhard. Crepund. I. 13. & nuper Broukhuſius, olim ſummus noſter amicus, ad Propert. I. I. 12. & ad IV. I. 61. qui Pitiſcum, omnium, qui aliena ſcripta compilando aevum ſuum exegit, principem, riſui exponit. cum hic *hirſutus*, ut viri docti monuerunt, ſit incomptus, gravis, ſeverus, nullis deliciis corruptus. vid. & Joſeph. Caſtal. Obſerv. Decad. I. cap. 5. adſcripſerat Heinſius locum huic appoſitiſſimum. Gell. XII. 2. de Ennio: *Quidam ſunt tam magni ſenſus Ennii, ut licet ſcripti ſint inter hircoſos, poſſint tamen inter unguentatos placere.* ubi *hircoſi* ſunt *hirſuti*, id eſt inculti & piloſi, ut *Hircoſi Cynici* Prudentio. *Hircoſi Centuriones* Perſ. Satyr. III. vid. ad. Val. Fl. V. 594. ita contra *leves* & *depiles* pro mollibus & effeminatis. non inepta quoque lectio Bernenſis codicis,

Nihil eſt hic ſanctius iſtis.

BURM.

261. *Ænin.*

Sumſerit, Æneadum genetrix ubi prima; requiret,
Æneadum genetrix unde ſit alma Venus.
Perſequar interius, (modo ſi licet ordine ferri)
Poſſe nocere animis carminis omne genus.
[Non tamen idcirco crimen liber omnis habebit.
Nil prodeſt, quod non laedere poſſit idem.]
Igne quid utilius? ſi quis tamen urere tecta
Comparat, audaces inſtruit igne manus.
Eripit interdum, modo dat medicina ſalutem:
Quaeque juvans monſtrat, quaeque ſit herba nocens.
Et latro, & cautus praecingitur enſe viator:
Ille ſed inſidias, hic ſibi portat opem.
Diſcitur, innocuas ut agat, facundia, cauſſas:
Protegit haec ſontes, immeritoſque premit.
Sic igitur carmen, recta ſi mente legatur,
Conſtabit nulli poſſe nocere meum.

At

261. *Æneadum genitrix unde ſit alma Venus.*] Id eſt, ſi acceperit divinum Maronis opus. *Genitrix ubi prima requiret.* Ordo eſt: Studioſa ſiniſtri prima, hoc eſt ante alias, vel *primum*, ut ſit nomen pro adverbio, requiret, ubi, id eſt quo in loco alma Venus ſit facta genitrix, ſubaudi Æneae. quaeri enim poteſt à ſtudioſa ſiniſtri foemina, ubi concubuerit Venus cum Anchiſe. Alludit autem ad carmen illud Maronis: *Tu ne ille Æneas, quem Dardanio Anchiſae Alma Venus Phrygii genuit Simoentis ad undas. Unde ſit*, unde ducat originem: quaſi dicat, à partibus obſcoenis. Saturnum enim (autore Macrob.) ajunt abſcidiſſe Coeli patris pudenda: quibus in mare dejectis, Venerem procreatam fabulantur, quae à ſpuma, unde coaluit, Ἀφροδίτη nomen accepit. Merula. Tu ſimpliciter accipe. Si ſumpſerit in manus Æneida, ſive librum, ubi de prima Æneadum genitrice traditur, requiret illa unde Venus Æneadum genitrix dicatur: eo ſcilicet alludens, quod & Æneas ex adulterio Veneris & Anchiſae natus fuerit. Micyl. Nos *Æneadem* ſubſtituimus ex Mss. & libris optimis. tametſi illam alteram lectionem non improbamus. nam inferius quoque *Æneidos vati* legitur. Bersm. Lucretius initio lib. I.

Æneadum genitrix, hominum Divumque voluptas,
Alma Venus. .

Auſonius:

Orta ſalo, ſuſcepta ſolo, patre edita coelo,
Æneadum genitrix, hic habito alma Venus.

Silius initio lib. I.

Ordior arma, quibus coelo ſe gloria tollit
Æneadum.

Priſcianus lib. VII. De obliquis caſibus primae declinationis, ubi illud Lucretii citat carmen, ait *Æneadum*, pro *Æneadarum* poſitum. Ciofan. Virgilii Æneida intellexit Merula ex veteri lectione, quae quosdam codices occupavit, *Æneidem.* De Lucretio capiunt Carrio I. Emend. 8 & Barth. XV. Adv. 5. quod egregie refutat Joſ. Caſtal. I. Decad. 5. qui *ſumſerit* ſimpliciter repeti docet, & intelligi eosdem annales, vel aliud opus, ubi paulo altius Romanorum origo per Æneam repetitur. & non male Heinſius conjicit, *Æneadum genetrix cui prima.* Burm.

263. *Perſequar.*] *Proſequar* Junian. & ſex alii. *ordine fari* Leidenſ. & Berſm.

265. *Non tamen idcirco.*] Diſtichon ſuſpectum. Vſ. 243. ſimile carminis initium. Heins. Non tam facilem me eſſe fateor in confodiendis verſibus, ubi ſenſus optime mihi conſtare videtur; ut hîc, ſi legatur,

Num tamen idcirco Crimen liber omnis habebit,
Si, quoque quod prodeſt, laedere poſſit idem.

crimen habere uſitatiſſima Ovidio locutio. vid. III. Art. 454. *crimen liber omnis habetur* prim. Edit. ut Merula legit: poſſet &, *ſi modo quod prodeſt.* Burm.

267. *Urere tecta Comparat.*] Alii, *Apparat.* ita Stat. II. Theb. 328. *apparat ire domos.* & 492. *ceu caſtra ſubire Apparet.* lib. IV. 671. *exſcindere gentem Apparat.* Virgilius IX. 146.

——— *ferro qui ſcindere vallum*
Apparat.

IX. 116.

——— *ſi pellere Teucros*
Apparet.

&

At quiddam vitii quicumque hinc concipit, errat:
Et nimium ſcriptis abrogat ille meis.
Ut tamen hoc fatear: ludi quoque ſemina praebent
Nequitiae. tolli tota theatra jube:
Peccandi cauſſam quae multis ſaepe dederunt,
Martia cum durum ſternit arena ſolum.
Tollatur Circus; non tuta licentia Circi:
Hic ſedet ignoto juncta puella viro.
Cum quaedam ſpatientur in hac, ut amator eâdem
Conveniat, quare porticus ulla patet?
Quis locus eſt templis auguſtior? haec quoque vitet,
In culpam ſi qua eſt ingenioſa ſuam.
Cum ſteterit Jovis aede; Jovis ſuccurret in aede,
Quam multas matres fecerit ille Deus.
Proxima adoranti Junonia templa ſubibit,
Pellicibus multis hanc doluiſſe Deam.

Palla-

& ita Silius III. 159. & alii. quidam etiam codices hic, *Ceeperit.* HEINS. Sed parum referre puto *comparat*, an *adparat* legatur. vid. ad I. Met. 225. ſaltem non opus cum Barthio lib. XL. Adv. 5. ex ejus codicibus legere, *concupit. urere caſtra* unus. BURM.

268. *Inſtruit igne.*] *Ille* Bernenſ. & duo. *inde* alius: non male.

270. *Quaeque juvet monſtrat.*] *Juvans* prior Politiani. quod placet, ut τῷ *nocens* opponatur. HEINS.

272. *Portat opem.*] *Praeſtat* Lovan. Matth. Paris in Henrico III. pag. 368. citat:

Ut latro, ſic cautus praecingitur enſe viator;
Hic parat inſidias, hic ſibi praeſtat opem.

274 *Premit.*] *Gravat* Voſſ. *innocuosque* ſeptem libri cum prima editione.

275. *Mente.*] *Fronte* codex P. Servii. & *, conſtabit nulla parte* duo libri.

277. *Et tandem vitium.*] Scripti plurimi, *At quoddam vitium.* prim. Polit. & multi alii, *At quaedam vitia.* prim. Vatic. & Palat. *Et quasdam vitiat.* Putean. *At quendam vitia* Barberin.

Aut quicquid vitii quique hinc conceperit.

Medonianus, *At quidam vitium.* Lego, *At quiddam vitii.* nam in Arondeliano, *At queddam vitii.* HEINS. *Ut quaedam vitia* Bernenſ. *at quondam vitium* Putean. alter.

278. *Et nimium ſcriptis arrogat ille meis.*] *Abrogat* ſcribe cum multis veterum. quo verbo Livius aliique optimi Latinitatis auctores utuntur. Nonnulli etiam, *derogat.* ut apud Prudentium hymno VII. ỳſ. 165. Cathemerinon optimae membranae, *Succum papillae parca nutrix derogat.* poſſis & , *obrogat.* de quo verbo videndi Juriſconſulti. tum Andreas Schottus ad vitam M Druſi, & Saturnini Apulei apud auctorem de Viris Illuſtribus. Vir clariſſimus Johannes Georgius Graevius hactenus probabat primi Vaticani & Palatini codicis lectionem, ut caſtigaret,

At quasdam vitiat quicunque haec concipit, errat.

oſtenderat in praecedentibus caſtas matronas & virgines non poſſe laedi ſuo carmine. qui eas ab illius lectione arceat. Novum deinde argumentum contra ſe fingit. Attamen qnasdam vitiat n at onas, ſi non omnes. hanc quoque diluit objectionem: quicunque ſic ratiocinatur fallitur, & nimium tribuit ſcriptis. Haec ille. HEINS. *Detrahit* Bernenſ. & alius. *ſubrogat* alius.

279. *Praebent.*] *Praeſtant* Strozz. & Lovan.

281. *Quam multis.*] *Quae* Richelianus, ut ad theatra referatur. In nonnullis, *multi.* HEINS.

582. *Sternit.*] *Sternat* maxima pars ſcriptorum. *ſternet* unus. *curvum ſolum* unus.

285. *Amator eodem conveniat.*] *Eadem* plerique. HEINS. Mallem, *ſpatientur in hoc, ut amator eodem conveniat. in hoc* id eſt ideo, ob hanc ſolam cauſſam. vid. ad Phaedr. prolog. lib. V. ỳſ. 2. & ad Noſtri lib. VIII. Met. 77. *eodem* vero, ut lib. I. Met. 8. *congeſta eodem ſemina.* lib. VI. 181. *accedit, eodem.* VII. 794. *revocataque rurſus eodem.* IX. 450. *ter redeundis eodem.* & paſſim. *ſpatiari* vero proprie de ambulantibus in porticu dici docuit Brouckh. ad Propert II. XXIII. 2. deinde, *ulla manet* Servii codex. non male. cur non diruuntur omnes? BURM.

288. *Ingenioſa.*] *Ambitioſa* Servii.

289. *Cum ſteterit.*] *Conſtiterit Jovis aede, Jovis ſuccurrit* Bernenſ.

291. Ju-

Pallade conſpectâ, natum de crimine virgo
  Suſtulerit quare, quaeret, Erichthonium.
Venerit in magni templum, tua munera, Martis;
  Stat Venus Ultori juncta viro ante fores.
Iſidis aede ſedens, cur hanc Saturnia, quaeret,
  Egerit Iönio Boſporioque mari.
In Venere Anchiſes, in Lunâ Latmius heros,
  In Cerere Iäſion, qui referatur, erit.
Omnia perverſas poſſunt corrumpere mentes.
  Stant tamen illa ſuis omnia tuta locis.
At procul ab ſcriptâ ſolis meretricibus Arte
  Submovet ingenuas pagina prima nurus.
Quaecumque irrumpit, quo non ſinit ire ſacerdos;
  Protinus hoc vetiti criminis acta rea eſt.

Nec

291. *Junonis templa.*] *Junonia* lege ex primis editionibus & Gryphiana. Vide Notas lib. I. Faſt. ℣ſ. 55. proximo verſu pro *indoluiſſe Deam* plerique, *hanc doluiſſe.* & mox, *quaeret*, pro *quaerit.* Heins.

293. *De crimine.*] *Sine ſemine* Moreti. *de ſemine* Leidenſ. pro *virgo* etiam, *mater* unus:

295. *In templum magni tua numina Martis.*] *In magni templum, tua munera, Martis*, rectius multi veteres. vide Notas Faſt. VI. ℣ſ. 92. Heins. Barth. XL. Adv. 5. repperit in ſuo codice, *templum Lavinia Martis.*

296. *Juncta viro.*] Duriores numeri, neque recte Veneris *virum*, *Ultorem* Martem dici puto. cum *amator* fuerit, quem *viro* infra. ℣ſ. 372. opponit. forte ſcripſerit,

Stet Venus Ultori juncta quid ante fores?

ſcilicet *quaeret*; *quid*, id eſt, quare Venus ſtet ante fores juncta Ultori. Burm.

297. *Cur hanc Saturnia quaeret, Egerit Ionio, Boſporioque mari.*] Fabula eſt lib. I. Metamorph. Ciofan.

197. *Quaeret.*] Quia paullo ante praeceſſit, Francius hic *dicet* volebat.

298. *Boſporieque.*] *Biſtorioque* pro *Biſtonioque* Lovan. *Heſperioque* Leid.

299. *In Venerem Anchiſes.*] Lege, *in Venere.* & mox, *in Luna*, & *in Cerere.* quomodo fere primus Vaticanus. ſic loqui amat Noſter. *Iaſion* etiam pro *Iaſius* plerique. utrumque rectum eſt, Met. IX.

——— *queritur caneſcere mitis*
Iäſiona Ceres.

ſic *Emathius* Solino cap. IX. qui aliis *Emathion*. nec in *Emathuſa* Salmaſio debuit mutari. nam & *Icarus* & *Icarius* iidem. notum illud Propertii,

Icare Cecropiis merito jugulate colonis. Heins.

300. *In Cererem Iäſius, qui referatur, erit.*] Lib. III. Amor. Eleg. IX.

Viderat Iäſium Cretea diva ſub Ida.

Hyginus de Geminis: Nonnulli etiam Triptolemum & Iaſiona à Cerere dilectos, & ad ſidera perlatos eſſe ajunt. Ciofan.

301. *Corrumpere.*] *Pervertere* duo ſcripti. *poterunt* Bernenſ.

303. *Et procul à ſcripta.*] *At procul ab ſcripta* meliores. pro *ingenuas manus* quatuor veteres, *nurus.* Heins. *Sed procul* Gryph. & alii. *nurus* vero recte. nam ſaepe has voces confuderunt librarii, ut lib. IV. Faſt. 162. Val. Flac. II. 480. Stat. XII. 181. Claud. II. Rufin. 64. in quibus omnibus locis codices ſcripti quidam, *manus* habent, pro *nurus.* & forte hinc miſere adfecto & vexato loco Silii XI. 40. remedium ferri poſſet, ſi legeretur,

——— *Madefacta veneno*
Aſſyrio nuribus veſtes.

expendant eruditi. niſi quis *maribus*, pro viris malit. Burm.

305. *Erumpit qua non licet ire ſacerdos.*] *Qua*, per quem locum. lib. IV. Eleg. II. *Quaque ibis.* & Propertius lib. III.

Qua facit aſſiduo tramite vulgus iter.

Ciofan. *Irrumpit*, & *quo* pro *qua* recte multi vetuſtiores. *irrumpere* dicebantur, qui adyta non initiati ſubibant. ſic lib. VI. Faſt. 453. de Metello Veſtam ex incendio auferente,

Dixit

Nec tamen eſt facinus molles evolvere verſus:
 Multa licet caſtae non facienda legant.
Saepe ſupercilii nudas matrona ſeveri,
 Et Veneris ſtantes ad genus omne videt.
Corpora Veſtales oculi meretricia cernunt:
 Nec domino poenae res ea cauſſa fuit.
At cur in noſtrâ nimia eſt laſcivia Muſâ?
 Curve meus cuiquam ſuadet amare liber?
Nil niſi peccatum, manifeſtaque culpa, fatendum eſt:
 Poenitet ingenii judiciique mei.
Cur non, Argolicis potius quae concidit armis,
 Vexata eſt iterum carmine Troja meo?
Cur tacui Thebas, & mutua vulnera fratrum?
 Et ſeptem portas, ſub duce quamque ſuo?

Dixit & irrupit, factum dea rapta probavit.

Triſt. v. Eleg. I.

Quae tamen irrumpunt, quoque vetantur, eunt.

Pont. I. Eleg. VIII.

Nec tamen irrumpe, quo non licet ire.

ſequenti verſu pro *haec* quatuor, *hoc.* id eſt, hoc ipſo. quod Grutero & Berſmanno arridebat. HEINS. *Hinc* etiam tres. vid. ad Vellej. Pater. I. 9. & ad Quinctil. Declam. X. 16. XIII. 2. & alibi.

307. *Nec tamen.*] *Non tamen* multi editi & ſex ſcripti. *nil* unus.

312. *Nec domino poenae res ea cauſa fuit.*] Id eſt lenoni, qui nudas illas à conſpectu Veſtalium ſubmovere debuiſſet. MICYLL. De lenone interpretantur. ſed cur lenoni potius ob id poena decernatur, quam Ædilibus, qui Floralia exhibebant? Quare aut verſum hunc adulteratum eſſe cenſeo, aut ſcribendum,

Nec damno ſcenae res ea viſa fuit.

In Combiano pro diverſa lectione, *Roſcia cauſſa.* Certe Roſcius comoedus librum ediderat, in quo cauſam hiſtrioniae agebat, eamque comparabat cum eloquentiae ſtudio. Meminit hujus ſcripti Macrobius Saturnal. lib. II. cap. 14. Sed abruptus nimis ſit tranſitus à Veſtalibus ad Roſcium. HEINS. *Dominum poenae* Pontificem maximum exponit Merula, quia ille in Veſtales animadvertebat: quem fere Criſpinus ſequitur. ſed *poenae* eſt genitivus, & cum *cauſſa* conſtrui debet: nec lenonem intelligere placet. nam tunc ſtatuendum eſſet, Veſtales lupanar ingreſſas, & Lenonem debuiſſe iis intrantibus nudas removere. videndum an de Floralibus capere liceat, ad quae Veſtales venerint. & an dominus intelligatur, qui meretrices producit ludis illis ſpectandas, ut *domini* factionum in Circenſibus ludis. certe Veſtales ſpectaſſe gladiatores; qui etiam nudi plerumque erant, patet ex Suet. Aug. 44. vel ad Venales potuit reſpicere, quae nudae ſtabant, & contrectabantur. Vide comment. ad Suet. Aug. 69. & ita dominus eſſet mango, vel quicunque venales ancillas exponit. aut reſpicit aliud Poëta, nobis nunc ignotum. BURM.

313. *Cuiquam ſuadet.*] Quaedam editiones, *nequam. quicquam* Junian. *aliquem* Lovan. *quemquam* unus Heinſii. quod placet. vid. ad Phaedr. I. 15. & ſupra ad Epiſtol. XVII. 185. BURM.

315. *Manifeſtaque culpa fatenda eſt.*] *Fatendum eſt* veteres multi. HEINS. Ita I. ex Pont. VI. 25.

Quidquid id eſt, ut non facinus, ſic culpa vocandum.

ſilendum unus. *ferendum* alius. vid. ad IV. Met. 177. BURM.

317. *Cur non Argolicis potius quae concidit armis, Vexata eſt iterum carmine Troja meo?*] Hac de re conqueritur etiam lib. III. Amorum Eleg. XI.

Cum Thebae, cum Troja foret, cum Caeſaris acta,
Ingenium movit ſola Corinna meum.

CIOFAN. *Quae decidit* prima editio.

318. *Vexata.*] *Verſata* duo. *exacta* unus. Heinſius conjiciebat, *everſa eſt.* ſed nihil muto. indicat enim hoc verbo, *vexata*, materiem ad ſatietatem a Poëtis tractatam, ut jam fatigati ſint lectores. ita fere Juvenalis Sat. I. 2. ſe *vexatum toties Theſeide Codri* dixit. ſi quis tamen *vexatam Trojam*, a Poëtis dici velit, eo modo ut illi facere dicuntur, quae ab aliis facta canunt, & ita ut a Graecis vexata fuit, deſcribunt, per me licet. ita Epiſt. VIII. 13. *Parcius Andromachen vexavit Achaia victrix.* BURM.

319. *Et mutua vulnera fratrum.*] De Eteocle

Nec mihi materiam bellatrix Roma negabat:
Et pius eſt, patriae facta referre, labor.
Denique, cum meritis impleveris omnia, Caeſar,
Pars mihi de multis una canenda fuit.
Utque trahunt oculos radiantia lumina Solis;
Traxiſſent animum ſic tua facta meum.
Arguor immerito. tenuis mihi campus aratur:
Illud erat magnae fertilitatis opus.
Non ideo debet pelago ſe credere, ſi qua
Audet in exiguo ludere cymba lacu.
Forſan (& hoc dubitem,) numeris levioribus aptus
Sim ſatis; in parvos ſufficiamque modos.
At ſi me jubeas domitos Jovis igne Gigantas
Dicere; conantem debilitabit onus.
Divitis ingenii eſt immania Caeſaris acta
Condere; materiâ ne ſuperetur opus.

Et

& Polynice, vide Scholia in Ibin. Ciofan. *Cur mutua* Gottorph. *Fratres* per appoſitionem volebat Francius.

321. *Non mihi.*] *Nec mihi* meliores. Heins. *Pugnatrix* Bernenſ. *negavit* Moreti.

322. *Patriae.*] Sulmonis Hunc locum expoſui in eo opuſculo, quod nuper de Sulmone ipſo conſcripſi, atque una cum Ovidii vita & effigie edidi. Ciofan. Sed puto per patriam hic Romam intelligi, quae communis civium Romanorum erat patria. vid. lib. iii. Eleg. iii. 63. nec ſatis convenit Trojae & Thebis conferre oppidulum Sulmonem, ſed Romam, quae bellorum multitudine & gravitate materiam benigniorem, quam utraeque illae veteribus decantatae urbes, praebebat. malim praeterea, *fata patriae*, quia mox *tua facta* ſequitur, quae ut rectius Auguſto tribuuntur, ut mox videbimus, ita *fata* melius patriae adſcribuntur. *patriae bella* erat in duobus. *& plus eſt* etiam Moret. & Servii. Burm.

323. *Impleveris.*] *Imtleverit* Moreti. *impleverat* Leid. mox, *pars modo* Francius.

330. *Ludere cymba.*] *Currere* Moreti, & tres alii. ſed praeſtat *ludere*, quod fit, cum nautae per otium ad oſtentandam artis peritiam, & navium habilitatem ludunt: Senec. Epiſt. iv. *Eodem die ubi luſerunt navigia, ſorbentur.* poſtea *luſoriae* naves leviſſima & expeditiſſima navigia dicta Salmaſ. ad Vopiſc. Bonoſum cap. 15. *audeat exiguo* edidit Berſmannus. Burm.

331. *Forſan & hoc dubitem.*] Alii, *Forſitan hoc.* prim. Vatic. & tres alii, *Forſitan haec.* Lege, *Forſitan & dubitem.* Heins. *Forſan in hoc dubitem* Gryph. Micyll. & alii. *forſan & hic dubium* Gottorph. *dubite* etiam tres. Vir doctus in Supplement. Actor. Lipſ. tom. vi. Sect. ii. legebat, ſervata vulgata lectione, ſed ita diſtinguens, *Forſan (& hoc dubitem) numeris* &c. optime, ſic Ep. xvii. 37.

Hoc quoque enim dubito.

vid. ad Quinctil. de Inſt. Orat. xii. i. Burm.

332. *In parvos modos.*] *In parvis modis* Moreti & Junian. vid. ii. Amor. vii. i.

334. *Onus.*] *Opus* Bernenſ.

335. *Immania Caeſaris acta.*] *Arma* Gottorph. & *ingentia* unus Heinſii. ut ita ſaepe Noſter & alii. Vide Bentl. ad Horat. ii. Ep. i. 6. ubi neſcio cur vir acutiſſimus *fata* praeferat. ita *ingentia facta Sidonii juvenis* Sil. xi. 134. & xv. 414. *Fratris ſpirant ingentia facta Aſdrubal* Stat. ii. 103. *ingentia dudum Acta* (vel, ut alii codices, *facta*) *vocant.* Plin. viii. Ep. 24. *Sit apud te honor antiquitati, ſit ingentibus factis* Severus. de Cicerone in Catal. Pith. pag. 66.

Tunc redeunt animis ingentia Conſulis acta.

Florus iv. 12. *Ob haec tot ingentia facta Dictator perpetuus & Pater patriae dictus.* ubi mallem, *ob haec & tot ingentia facta.* Claud. iii. Stil. 38.

Facta ſequebatur, quamvis ingentia, livor.

& ita millies. Apud Horatium vero neceſſario mihi retinenda videntur, *ingentia facta*, propter quae Romulus, Liber, & Dioſcuri inter Deos recepti: & quae facta deinde enumerat, *colere terras*, & *humanum genus*, *bella componere*, &c. quae omnia praeſentibus & viventibus plus invidiae attulere, quam gratiae, quare poſt ea facta in coelum recepti; ut ſaepe alibi Horatius & Poëtae ceteri divinos honores horum Heroum, virtuti & factis adſcribunt. vid. lib. iii. Od. i. Cicer. ii. de Legib. 8. & ii. de Natur. Deor. 24. Curt. viii. 5.

qui

Digitized by Google

Et tamen auſus eram: ſed detractare videbar,
Quodque nefas, damno viribus eſſe tuis.
Ad leve rurſus opus, juvenilia carmina, veni;
Et falſo movi pectus amore meum.
Non equidem vellem: ſed me mea fata trahebant,
Inque meas poenas ingenioſus eram.
Hei mihi, quod didici! quod me docuere parentes,
Literaque eſt oculos ulla morata meos!
Haec tibi me inviſum laſcivia fecit, ob Artes,
Quas ratus es vetitos ſollicitaſſe toros.
Sed neque me nuptae didicerunt furta magiſtro:
Quodque parum novit, nemo docere poteſt.
Sic ego delicias, & mollia carmina feci,
Strinxerit ut nomen fabula nulla meum.
Nec quiſquam eſt adeo media de plebe maritus,
Ut dubius vitio ſit pater ille meo.

qui omnes meritis & factis adſcribunt, non fatis ingentibus, quibus hic locus non eſt. hic tamen *immania acta* non moverem, nam illa quoque ingentia, incredibilia, admiranda & laudabilia notant. ita IX. Met. 247.

Nam quamquam ipſius datur hoc immanibus actis.

Immanis vero exprimit Graecam vocem θαυμαστόν. vid. Torr. ad Horat. I. od. 27. Barth. ad Stat. IV. Theb. 148. Pricae. ad Apulej. Met. pag. 7. Eumen. Paneg. pro Scholiis cap. IV. *Ut tanto eſſet illuſtrior gloria reſtitutionis, quanto ipſa moles reſtitutionis immanior.* ſed aptiſſime omnium Vellej. Paterc. II. 4ſ. *Cum deinde immanes res, vix pluribus voluminibus explicandas, C. Caeſar in Gallia agerit.* BURM.

337. *Detractare videbar.*] Recuſare, quia ingenium non erar aptum materiae. MERULA. Alias *detrectare* legitur, pro imminuere & detrahere aliquid gloriae vel laudi. MICYLL. Septem aut octo veteres, *delirare.* prim. Polit. & Hamburg. & Putean. *derecitare.* an pro *depretiare?* quo verbo Paulus uſus leg. 22. D. ad legem Aquiliam. Gloſſae ineditae, *Depretiati*, ἐλαττωθέντες. Sed neſcio an id ſaeculi Ovidiani fit verbum. Uſus & eo Tertullianus non ſemel. & Sidon. Apoll. carm XXII.

Perpetuum pictura micat, nec tempore longo
Depretiata ſuas turpant pigmenta figuras.

niſi illic *depraedata* fit reponendum, cum *deprecata* ſit in nonnullis membranis. duo alii, *detrectare verebar.* unus, *dedecorare.* alius, *decertare.* HEINS. *Detractare* Leidenſis & tres alii. vide ad V. Met. 246.

340. *Et falſo movi.*] Puro, *fovi.* HEINS. *Faſſo* Putean. ſed *falſo amore* eſt Corinnae, falſo nomine dictae. Heinſius etiam *fovi* volebat; ſed non opus. IV. Triſt. X. 59.

Moverat ingenium totam cantata per urbem
Nomine non vero dicta Corinna mihi.

& mox *cor, quod levis cauſſa moveret, erat.* Ita *forma movit pectora* VII. Met. 28. Criſpinus explicat, quaſi ipſe non amaverit, ſed aliorum amores ineptos ſcripſerit. belle. *ut falſo* Berſman. Ms. BURM.

342. *Inque meas poenas.*] *Inque meos caſus* Excerpta Voſſii & quatuor libri; ut I. Triſt. VII. 19.

Inque meos ſi non lacrymam demittere caſus.

343. *Hei mihi, cur didici? Cur me.*] *Quod didici, quod me docuere* meliores. HEINS. Ita II. Amor. III. I.

Hei mihi, quod dominam nec vir nec femina ſervas.

multi ſcripti, *quid didici, quid me?* & mox, *litera cur oculos*, Franeo. *litera quidve oculos* Lovan. *diſcere* vero ſimpliciter poni vidimus ad Petron. cap. LVIII. vid. & I. Art. 428. BURM.

345. *Haec tibi me inviſum laſcivia.*] Non procedere mihi ſenſus videtur, nam nihil praeceſſit, unde *haec* laſcivia dici poſſit. quare vel legendum, *At tibi*, vel, quod mallem,

Haec tibi me inviſum laſcivas fecit ob artes.

haec, littera ſcilicet, me tibi inviſum fecit, quia ex ſtudio & Poëtices cultu provenerunt illae artes laſcivae, quas tu ratus es adulteria docere, quae tu lege ſeveriſſima coercuiſti. *ſollicitaſſe* plerique ſcripti & optimae Editiones. *focos* Excerpt. Voſſii. perperam. BURM.

348. *Quodque.*] *Quique* Polit. prim. *quasque* Lovan. *quod minime* Moreti,

350. *Strinxerit ut nomen fabula nulla meum.*] Sub finem hujus libri:

Crede mihi; mores diſtant à carmine noſtri.
  Vita verecunda eſt, Muſa jocoſa, mihi.
Magnaque pars operum mendax & ficta meorum
  Plus ſibi permiſit compoſitore ſuo.
Nec liber indicium eſt animi, ſed honeſta voluptas:
  Plurima mulcendis auribus apta ferens.
Accius eſſet atrox; conviva Terentius eſſet;
  Eſſent pugnaces, qui fera bella canunt.
Denique compoſui teneros non ſolus amores:
  Compoſito poenas ſolus amore dedi.
Quid niſi cum multo Venerem confundere vino,
  Praecepit Lyrici Teïa muſa ſenis?
Lesbia quid docuit Sappho, niſi amare puellas?
  Tuta tamen Sappho, tutus & ille fuit.
Nec tibi, Battiade, nocuit, quod ſaepe legenti
  Delicias verſu faſſus es ipſe tuas.

Fa-

Non ego mordaci diſtrinxi carmine quemquam,
Nec meus ullius crimina verſus habet.
Candidus à ſalibus ſuffuſis felle refugi:
Nulla venenato littera miſta joco eſt.

Lib. IV. Eleg. ultima:

Nec, qui detractat praeſentia livor, iniquo
Ullum de noſtris dente momordit opus.

Lib. IV. de Ponto Elegia XIV.

Exſtat adhuc nemo ſaucius ore meo.

Et in Ibin:

Tempus adhuc luſtris mihi bis jam quinque peractis,
Omne fuit Muſae carmen inerme meae.
Nullaque, quae poſſit, ſcriptis tot millibus, exſtat,
Littera Naſonis ſanguinolenta legi.

Ciofan. *Arguat ut nomen* duo. *arguit*, vel *laeſerit* Junian. *laeſeris* tres alii.

352. *Ut dubius vitio.*] Joſ. Scalig. legit, *Ut vitio factus ſit pater ille meo*; atque *filios vitio* dicit eſſe ſpurios, & *facere patrem vitio* de moecho dici. ut Martial. XII. 43. *Huic ſemper vitio pater fuiſti.* Bersm. Sed *dubius pater* vitio, id eſt culpa, Naſonis factus intelligi debet. *vitium* enim pro culpa paſſim dicitur. vid. II. Amor. XIV. 10. Martialis etiam locus ſenſum illum, quem ipſi dat Berſmannus, reſpuit; non corrupiſſe ſe uxores alienas dicit Naſo, ut pater non poſſet ſecurus eſſe, ex ſe eſſe conceptum filium. Burm.

354. *Muſa jocoſa mea.*] Alii, *mea eſt. mihi* rectius vetus liber. ſuperiori etiam verſu legatur concinnius, *diſtant mores à carmine noſtri*, Heins.

355. *Magnaque pars mendax operum eſt & ficta meorum.*] *Magnaque pars operum mendax & ficta meorum Plus ſibi permiſit* cum melioribus. Heins.

358. *Auribus apta refert.*] Prim. Polit. & tres alii, *feret.* prim. Vatican. & duo praeterea, *fert.* quatuor, *ferens.* quod ſequor. ſuperiori etiam verſu pro *voluntas* repoſui, *voluptas* cum prim. Vatic. & duobus aliis. Heins. *Apta damus* duo cum prima editione. *dabat* Moreti. *acta refert* quatuor cum Bernenſ. *acta ferunt* alius. *acta feret* prim. Polit. *voluptas* vero recte; ut etiam Caecilius apud Minutium Felicem. cap. XII. vocat ludos ſcenicos, *honeſtas voluptates*; ubi vide comment. Burm.

359. *Conviva.*] *Operumque Terentius eſſet* Francof. quod quid ſit neſcio. ſed tu vide ad Petron. cap. XXXIII.

360. *Eſſent pugnaces.*] *Pugnantes* Putean. alt. *atroces* Moreti.

361. *Teneros.*] *Dementes* Lovan. & mox idem cum alio, *poenas tuli.*

363. *Quid niſi cum multo Venerem confundere vino Praecepit. Lyrici Teia. Muſa ſenis.*] Unde lib. III. De Arte, Anacreonta ipſum vocat vinoſum:

Sit quoque vinoſi Teia Muſa ſenis.

Valerius & Plinius tradunt Anacreonta acino uvae paſſae ſuffocatum, quinque & octoginta annos natum. Ciofan. *Venerem perfundere* Ms. Berſm. poſt hoc diſtichon in Puteaneo & nonnullis aliis legebatur in margine adſcriptum,

Alcaeus ingentes movit praeceptor amores,
Alcaeus ipſe tamen tranſit in urbe ſua.

Quae Heinſius credit ex Ciceron. IV. Tuſc. 33. à ſciolo quodam repetita, ubi Alcaeus de Juvenum amoribus ſcripſiſſe dicitur, & Anacreonti jungitur. & veteres lyricos non niſi amatoria ſcripſiſſe dicit

Fabula jucundi nulla eſt ſine amore Menandri:
  Et ſolet hic pueris virginibusque legi.
Ilias ipſa quid eſt, niſi turpis adultera, de quâ
  Inter amatorem pugna virumque fuit?
Quid prius eſt illi flammâ Chryſeïdos? utque
  Fecerit iratos rapta puella duces?
Aut quid Odyſſea eſt, niſi femina, propter amorem,
  Dum vir abeſt, multis una petita procis?
Quis niſi Maeonides Venerem Martemque ligatos
  Narrat, in obſcaeno corpora prenſa toro?
Unde, niſi indicio magni ſciremus Homeri,
  Hoſpitis igne duas incaluiſſe Deas?
Omne genus ſcripti gravitate Tragoedia vincit:
  Haec quoque materiam ſemper amoris habet.
Nam quid in Hippolyto, niſi caecae flamma novercae?
  Nobilis eſt Canace fratris amore ſui.

Quid?

cit Pindarus II. Iſthm. initio. ubi Schol. Alcaeum, Ibycum & Anacreonta conjungit, qui cum rogaretur, cur non Hymnos in Deos potius, quam pueros ſcriberet, reſpondit, *οὗτοι ἡμῶν θεοὶ εἰσι.* quare & in hoc ſpurio verſu pro *Alocus* forte, *Ibycus*, legi deberet. & verſu ſecundo *manſit in urbe ſua.* ceterum ipſum Anacreonta fuiſſe ſobrium & temperantem, cum laudes vini & ebtietatis caneret, docet Athenaeus X. 7. Burm.

367. *Battiade.*] *Bacchiade* Bernenſ.

370. *Et ſolet hic.*] Malo, *haec.* fabula videlicet. Heins. Non meminerat vir Illuſtris eorum, quae notaverat ad Ep. XV. 41. *hic* eſt Menander, qui ſolebat legi. nihil ergo muta contra libros & conſuetudinem loquendi. vide de hoc loco etiam Gronov. Diatr. Statian. cap. XXIX. Praeterea ex hoc loco diſcimus, virgines etiam Romanas liberalibus artibus & diſciplinis excultas, & ſcholas & ludos literarios frequentaſſe, ſecus, ut apud Graecos. de quo vide Caſaub. & Menag. ad Diogen. Laërt. I. 91. & ita Poëtarum lectionem Puellis commendat Noſter lib. III. Art. 329. & *ſeqq.* & *doctas* fuiſſe Romae, & quae volebant eſſe lib. II. 281. dicit. male vero Menagius de Puellis capit noſtri praeceptum lib. II. Art. 121. ubi Juvenes inſtruit. Burm.

371. *Ilias ipſa quid eſt, niſi turpis adultera.*] Famoſa Helena. *Turpis* enim hoc quidem loco ad mores, non ad faciem refertur. In Epiſtola Oenones ad Paridem de ipſa Helena:

Haerebat gremio turpis amica tuo.

Et in Epiſt. ad Proteſilaum:

Quid petitur tanto, niſi turpis adultera, bello?

Verum hic verſus aliter legitur in aliis lib. *Ilias ipſa quid eſt aliud niſi adultera.* idque fortaſſe rectius. Ciofan. *Niſi turpis adultera* cum primis editionibus, Epiſt. Laodamiae,

Quid petitur tanto, niſi turpis adultera, bello?

Heins.

372. *Amatorem.*] Paridem. *Amator fingere poteſt: Amans vere amat.* Donatus. Ciofan.

373. *Quid prius eſt illic flamma Chryſeidos, aut qui.*] Ms. *illi.* adverbialiter, ſicut apud Maron. *illi mea triſtia facta, Degeneremque Neoptolemum* &c. Bersman. Lege, *utque* cum melioribus. *illi* etiam pro *illic* in iiſdem. Heins. *An quae* tres libri.

374. *Iratos rapta.*] *Lapſa* unus. *bella movere duces* Junian. *rapta Puella viros* Bern. Heinſius olim maluerat, *iratum ducem*, ut ad Achillem & initium Iliados reſpexerit Naſo. ſed plurali ſaepe utuntur Poëtae pro ſingulari. Burm.

376. *Petita viris.*] Imo, *procis.* quod priſcae editiones & multi ex ſcriptis agnoſcunt. vide Notas ad II. Epiſt. Sabini. Heins. *Sola petita* unus Heinſii.

377. *Quid niſi Maeonides.*] Aut legendum eſt, *Quid? non Maeonides.* ut in Amor. II. IX. 7.

Quid? non Haemonius quem cuſpide perculit heros,
  Confoſſum medica poſtmodo juvit ope.

& mox, *Quid? non Tantalides* &c. aut, *Quis niſi.* quod poſterius quinque ſcripti agnoſcunt. Heins. Sed ad lib. II. Art. 368. Heinſius voluit legi, *Quid niſi*, mox etiam 385. quidam codices, *Quid niſi Tantalides*; & alii, *Quis niſi*, ut edidit Micyllus.

378. *Prenſa.*] *Preſſa* Putean. Lovan. & tredecim alii cum prima edit. *nuda* unus. *juncta* duo.

381. *Omne genus ſcripti gravitate Tragoedia vincit.*

Digitized by Google

Quid? non Tantalides, agitante Cupidine currus,
Piſaeam Phrygiis vexit eburnus equis?
Tingueret ut ferrum natorum ſanguine mater,
Concitus à laeſo fecit amore dolor.
Fecit amor ſubitas volucres, cum pellice regem,
Quaeque ſuum luget nunc quoque mater Ityn.
Si non Æëropen frater ſceleratus amaſſet;
Averſos Solis non legeremus equos.

Im-

cit.] Hinc colligi licet quam arduum difficileque ſit Tragoediam ſcribere Ciofan.

383. *Nam quid in Hippolyto.*] Enumerat Tragoedias omnes, à priſcis illis auctoribus ſcriptas; in quibus amores contineri oſtendit. Ciof. Enumerat nunc omnia fere Tragoediarum argumenta, quae vel Graeci, vel Latini Poëtae arripuerunt. nos, quantum potuerimus, breviter ex Poëtarum veterum reliquiis ea illuſtrare conabimur, profeſſi antea, magno nobis adjumento fuiſſe diligentiam virorum doctorum, & in primis Meurſii & Fabricii in Bibliotheca Graeca. *Hippolytum* inter Graecos ſcripſere Sophocles, ſed quae periit, & Euripides, cujus exſtat, & quae etiam *Phaedrae* titulo laudatur, (ut docet Fabricius in Biblioth. Graec. lib. II. cap. 18.) ut itidem Senecaè *Hippolytus* in codice Mediceo, *Phaedra* inſcribitur, teſte Heinſio. Lycophronem etiam & Sopatrum ſcripſiſſe Tragoediam hoc nomine Delrius ad Senecam tradit. Soparri laudat Athen. lib III. Lycophronis Suidas in ejus vita. pro *caecae ſaevae* habent Excerpt. Voſſ. Gryph. *ſcaevae* vel *ſaevae* Berſm. Var. Lect Burm.

384. *Canace.*] Huc pertinuiſſe Euripidis *Aolus* videtur; cujus frequens mentio. & *Canacem parturientem* ſaltaſſe Neronem ſcribit Sueton. cap. 21. quae cujus fuerit fabula neſcio? notandum vero *nobilem* hie pro famoſa dici, ut Donatus ad Ter. Hecyr. v. II. 31. *nobiles* proprie dici gladiatores & meretrices. & ita Hiſpalam *nobile ſcortum* vocat Livius XXXIX. 9. ut & ſuam meretricem Clitipho apud Terent. Heaut. II. 1. & Phrynen Val. Max. IV. 3. & 83. & Laida Lactant. II. 15. & ita alii. *fratris amore ſoror* volebat Francius. Burm.

385. *Tantalides.*] Inter Sophoclis tragoedias perditas *Hippodamia* & *Oenomaus* citantur, quae forte una eademque, & hue ſpectare videtur. Euripidis etiam *Oenomaus* a Fabricio non omittitur. apud Suidam Diogenes Tragicus dicitur cognominatus fuiſſe *Oenomaus*, quod ſuſpectum mihi accidit, cum reliqui id cognomen ignorent, & forte Suidam in fraudem induxerit tragoedia *Oenomaus*, quam ille Diogenes ſcripſit, & quam laudatam repperiens, credidit cognomen fuiſſe Diogenis. inter Latinos Attius *Oenomaum* ſcripſit, cujus fragmenta paſſim Nonius ſervavit. Burm.

385. *Currus eburnus.*] Triumphalis currus ex ebore. Tibullus: I. 8.

At te victrices lauros, Meſſalla, gerentem
Portabat niveis currus eburnus equis.

Significat autem hoc loco *Agamemnonem* Tragoediam, quam apud Latinos ſcripſerat Attius. Ciofan.

386. *Piſaeam*] *Piſidiam* Polit. & duo alii. *Poſidiam* unus. *Piſediam* Palat. *Piſeidam* Servii.

387. *Tingueret ut ferrum &c.*] *Medeam* Tragoediam intelligit, quam ſcripſerunt idem Attius, Ennius, Varro, & ipſe Ovidius: quas deſideramus omnes, ut & alias, quarum hic mentio eſt. Ciof. *Medeam* quis non Tragicorum ſcripſit? de Æſchyli Medea dubitat Fabricius. nec video a Stanleio inter fragmenta memoratam. Euripidis exſtat, quam Ennium Latine fere expreſſiſſe conſtat; quamquam illam non Euripidis quidam, ſed Neophronis Sicyonii crediderunt. vid. Diog. Laërt. lib. II. Sect. 134. ſed eſſe neutrius, verum alterius Euripidis junioris magno conatu probare nititur Sam. Petit. VI. Miſcel. 15. Carcinus quoque Medeam fecit & Dicaeogenes, & Demologus, ſive Dinolochus, & Diogenes & alii. de Ennii Medea, vide Columm. ad Enn. pag. 194. ubi & de duplici Medea Graecà ab utroque Euripide ſcripta agit, & alios Poëtas recenſet, qui hoc titulo Tragaediam ſcripſere, inter quos Dionyſium ſive Oenomaum, pro Diogene, de quo nos modo egimus, enumerat. Inter Latinos praeter Ennium, ſcripſere Pacuvius, Attius, M. Varro. & Ovidius: nam qui poſt noſtri Naſonis tempora ſcripſerunt, ut Seneca, ab Ovidio innui non potuerunt. exſtat & verſibus Virgilianis conſutum fragmentum, ſub nomine Hoſidii Getae, de quo nos ad Quinctil. lib. XIII. cap. 5. & X. 1. an Lucanus etiam Medeam inchoaverit, vid. Barth. ad Stat. II. Silv. 7. Maternus etiam apud Auctorem Dialogi de Orator. cap. 3. Burm.

387. *Natorum ſanguine.*] Duos filios ex Jaſone ſuſcepit Medea, quos poſtea ab illo contempta, & Creuſa, Corinthiorum regis filia, ducta uxore, trucidavit: libro VII. Metamorphoſeos:

——— —— *utroque*
Sanguine natorum perſunditur impius enſis.

In Epiſt. Hypſipyles de Medea:

Utque ego deſtituor conjux, materque duorum,
A totidem natis orba ſit, atque viro.

Et

Digitized by Google

Impia nec tragicos tetigiſſet Scylla cothurnos,
Ni patrium crinem deſecuiſſet amor.
Qui legis Electran, & egentem mentis Oreſten,
Ægyſthi crimen Tyndaridosque legis.
Nam quid de tetrico referam domitore Chimaerae,
Quem leto fallax hoſpita pene dedit?
Quid loquor Hermionen? quid te, Schoeneïa virgo?
Teque, Mycenaeo Phoebas amata duci?

Quid

Et in Epiſtola ipſius Medeae:

Per ſuperos oro, per avitae lumina flammae,
Per meritum, & natos, pignora noſtra, duos.

Peſſime eſt in vulgatis *suos*. Apollodorus extremo lib. I. Τούς τε, ait, παῖδας, οὓς εἶχεν ἐξ Ἰάσονος Μέρμερον, καὶ Φέρητα, ἀπέκτεινε. Quos praeterea ex Jaſone filios ſuſceperat, Mermerum & Pheretem trucidavit. Ælianus vero non Medeam filios, ſed Corinthios interfeciſſe: Euripidemque, qui eorum precibus, ut id confingeret, adductus eſt, hujus fabulae auctorem fuiſſe ſcribit ſub finem lib. v. De Var. Hiſtoria. Hyginus cap. xxv. *Medea Æetae & Idyae filia cum ex Jaſone jam filios Mermerum & Feretum procreaſſet, ſummaque concordia viverent, objiciebatur ei, hominem tam fortem ac formoſum, nobilem, uxorem advenam, atque veneficam habere. Huic Creon Menoeci filius, rex Corinthius filiam ſuam Creuſam dedit uxorem. Medea cum vidit ſe erga Jaſonem benemerentem, tanta contumelia eſſe affectam, coronam exuens fecit auream, eamque muneri juſſit filios ſuos novercae dare. Creuſa munere accepto, cum Jaſone & Creonte conflagravit. Medea ubi regiam ardere vidit, natos ſuos ex Jaſone Mermerum & Feretum interfecit, & profugit Corintho.* Vide & Pauſaniam in Corinthiacis. Ciofan.

389. *Fecit amor ſubitas volucres &c.*] *Tereus* Tragoedia ſignificatur: quam ſcripſit Attius. Ciof. Hujus argumenti fuere *Tereus* Sophoclis & Euripidis, & Carcini. *cum conjuge* Bernenſ. *volucres ſubita cum pellice* Lovan. Burm.

391. *Si non Æropen.*] Scripti plerique, *Europen*. etiam ex editis plurimi. ſed legendum, *Æropen*. Euripide Oreſte, λέκτρα Κρήσσας Ἀερόπας δοχίας. Sic & Apollodorus. apud Dictyn etiam Cretenſem operis initio caſtigandum, *Menelaus Æropa & Pliſthene genitus*. Corruptus & in hac voce Scholiaſtes Statii ad lib. IV. 306. Heins. Ærope Uxor Atrei. hujus argumenti ſunt, gemina *Thyeſtes* Sophoclis, quarum una *Thyeſtes Sicyonius*, altera ſimpliciter *Thyeſtes* dicitur: ejus etiam *Atreus* vel *Mycenae* huc ſpectare videtur. nec non Euripidis *Atreus* & *Creſſae*. nam hanc huc ſpectare apparet ex Scholiaſte Ariſtoph. ad Veſpas. vſ. 760. Ἐν Κρήσσαις Εὐριπίδου ὁ Ἀτρεὺς πρὸς τὴν Ἀερόπην κρινεῖ ταῦτα. vid. & Scholiaſtem eumdem ad Acharn. 432. & praeterea Aeropen Creſſam fuiſſe Noſter lib. I. Art. am. 327. docet:

Creſſa Thyeſteo ſi ſe abſtinuiſſet amore.

& Lycophr. ad Caſſandr. vſ. 149. dicit Aeropen fuiſſe filiam Catrei (rectius Crethei) Cretenſis, unde Menelaus Semi-Cres, ἡμικρὴς dictus. vid. & Schol. Sophocl. ad Ajac. 1306. ubi *Creſſae* Euripidis citantur. qui locus Meurſium, Fabricium & Barneſium fugit. vide Egregie de Creſſis Euripidis Bentl. in Epiſtol. ad Milium. pag. 23. & inde cauſſa apparet, cur Cretam abierit Menelaus, cum Paris ejus uxorem raperet. meminerunt & Heſychius & Athenaeus *Creſſarum* Æſchyli. & Ennium *Creſſas* dediſſe patet ex Nonio in *fretum*. vid. Columnam ad Enn. pag. 286. *Thyeſtes* etiam Apollodori Tarſenſis, Cleophontis Athenienſis: ut & Chaeremonis & Diogenis & Carcini laudatur. Inter Latinos Sempronii Gracchi *Thyſtes* a Priſciano laudatur, etiam Pomponius ſecundus, & Mamercus Scaurus, teſte Dione, *Thyeſten* ſcripſerunt. & Maternus. vid. Dialog. de Orat. cap. III. ſed hi poſt Ovidium. Burm.

393. *Scylla.*] Hujus argumenti nullam invenio inter enumeratos a Meurſio & Fabricio, qui recte Ariſtotelem de Poët. cap. xv. θρῆνον Ὀδυσσέως ἐν τῇ Σκύλλῃ explicat lamentationem Alexis in loco, qui Scylla vocatur, non in Tragoedia Scylla dicta. quid enim Ulixi cum Scylla? pro *cothurnos* Moreti habebat, *libellos*, & *deſeruiſſet* Leidenſ. Burm.

395. *Electran.*] Habemus Sophoclis & Euripidis hoc titulo Tragoedias. Sophoclis Latine, ſed male vertiſſe Atilium conſtat ex Cicer. lib. I. de Finibus. cap. 2. Quintum Ciceronem, Marci fratrem, etiam ſcripſiſſe *Electran* (forte verſam ex Euripide) idem Cicero ad Q. Fratr. lib. III. Ep. 6. nos docet. Burm.

395. *Oreſten.*] Nemo magis, ut Virgilius dicit, lib. IV. Æneid. 471. *agitatus fuit.* nam eum ſpectant *Eumenides* Æſchyli, & *Choephori*, imo & ejus *Agamemno* & *Proteus Satyricus*, quibus quatuor viciſſe Æſchylum dicitur in argumento Agamemnonis, & quae quatuor tragoediae affinis argumenti *Tetralogiam* conficiebant, quae vocabatur *Oreſtia*, de qua & alius Tetralogiis vide egregie Caſaubonum ad Athen. VIII. 14. & x. 7. & de Satyrica Poëſi pag. 163. & ad Laert. III. 56. &

 Periz.

Digitized by Google

Quid Danaën, Danaësque nurum, matremque Lyaei?
Haemonaque, & noctes cui coiere duae?
Quid Generum Peliae? quid Theſea? quidve Pelaſgum,
Iliacam tetigit qui rate primus humum?

Huc

Periz. ad Ælian. II. Var. 8. & 30. *Oreſten* etiam ſcripſit Euripides. & Theodectes. Inter Latinos Ennius, Naevius, Pacuvius & Attius (quamquam de hoc dubium eſt.) *Duloreſtis* nomine ſcripſerunt. huc & pertinere videtur *Erigone* Attii. nam Erigone Clytemnaeſtrae & Ægyſthi filia, quam Oreſtes conatus eſt occidere. & huc refer ejusdem Attii *Agamemnonidas*. *Oreſten Matricidam* cantavit etiam Nero Sueton. cap. 21. *Eumenides* etiam Ennii ex Æſchylo verſi ſunt. v. Column. ad Enn. pag. 250. Caeternm hic quidam codices legunt, *nec egentem*, *vel egentem* nt Junian. & ſeptem alii habent. Burm.

396. *Ægyſthi crimen Tyndaridasque.*] *Ægyſthus* Tragoedia a Livio Andronico ſcripta. Ciofan. Ægyſthum & Clytemnaeſtram ſcripſit Sophocles Graece, & Latine Attius. Livii etiam Andronici Ægiſthus paſſim a Nonio citatur. Burm.

397. *Nam quid de Tetrico.*] De Bellerophonte & Chimera Apollodorus lib. II. & ipſe lib. IX. Metam. Ciofan. *Bellerophontes* Euripidis paſſim a veteribus laudatur, ut & *Stenoboea*, quae an diverſa fuerit, hand definio, Theodectes etiam *Bellerophonten* ſcripſit, ut & Aſtydamas. *Quid tibi de tetrico* Putean. Bern. & ſex libri. *tetricae* unus. Burm.

399. *Quid loquor Hermione?*] *Hermiona* Tragoedia ſcripta eſt ab eodem Livio, & Pacuvio. Ciof. *Hermionen* Sophoclis laudat Euſtath. ad initium Odyſſ. Δ. Livius etiam Andronicus & Pacuvius ſcripſerunt hoc argumento fabulam. Burm.

399. *Quid te Schoeneia virgo?*] *Ceneia* legendum eſt, Atalantam enim intelligit, Cenei regis Scyri Inſulae filium, cujus fabulam habes apud Ovid. X. Met. Diodorus tamen non *Ceneum*, ſed *Schoeneum* illum appellat, à quo *Schoeneiam* quidam virginem, non *Ceneiam* malunt appellare. Merula. *Schoeneia* legendum, per *Sch.* ita enim apud Graecos paſſim ſcribitur. ut in Commentariis Theocriti & Apollonii, & apud Pauſaniam in Arcadicis, qui & urbem Schoenuntem, à Schoeneo Atalantes patre appellatam dicit. De Ceneo autem Scyri rege, nihil alibi traditur, quod quidem ego viderim. Micyll. *Atalanta* Tragoedia ab eodem Pacuvio tractata eſt. De Atalanta hic Noſter in Metamorph. & Apollodorus lib. III. Bibliothecae. Ciof. *Atalantam* olim Æſchylus ſcripſit, & Antiphon, an vero Ἀταλάνται Epicharmi huc ſpectent neſcio. & cum *Atalanta* etiam *Menalippe* vocaretur, huc pertinere poſſet Sophoclis *Menalippe*, niſi illa alio ſpectet; ut *Menalippe* Euripidis, quam Ennius expreſſit, de qua vide Columu. ad Enn. pag. 279. qui tamen male negat Sophoclem hujus nominis fabulam dediſſe, quam laudat Scholiaſt. Ariſtoph. ad Ranas. ℣ſ. 100. certius huc referri poteſt *Meleager* Sophoclis & Euripidis, quam & inter Latinos Attius docuit. Antiphontis Rhamnuſii etiam *Meleager* laudatur. *Atalantam* Sempronii Gracchi laudat Priſcianus lib. VI. *Cepheia virgo* unus, ut *Andromeda* intelligatur. ſed de illa mox agetur. Burm.

400. *Phaebas amata.*] *Caſſandram* innuit. quo pertinet *Agamemnon* Æſchyli. an & Ionis Chii neſcio, & *Alexandra* & *Caſſandra* Sophoclis, & *Alexandra* Euripidis laudantur, ſed de Euripidis dubium eſt, an *Alexander* debeat inſcribi, & ad Paridem referri. vide Barneſium ad Argumentum Alexandrae. & itidem incertum de Ennii *Alexandro*, ſive *Alexandra*, facit titulus a Scriverio illi praepoſitus. ſed *Alexandrum* vocandum patet ex fragmento apud Varron. lib. VI. de L. L. pag. 78. *Quapropter Parin paſtores nunc Alexandrum vocant.* neque illic de amoribus Caſſandrae & Agamemnonis actum. Burm.

401. *Quid Danaën.*] Hanc Tragaediam ſcripſit Naevius. Ciofan. *Danaë* Æſchyli, Sophoclis & Euripidis paſſim citatur a veteribus. quamquam Æſchyli titulus dubius eſt, & *Danaides* ab aliis vocetur. cui argumento ſimiles ſunt ejus *Supplices*. huc quoque forte pertinet *Acriſius* Sophoclis. *Danaën* Naevii quoque Laudant Latini Grammatici. male vero hic quidam codices *Danaum* exhibent. Burm.

401. *Danaësque nurum.*] Ita legendum exiſtimo, ut de Andromeda intelligatur: potius quam, *Danaumque nurus.* Quas enim nurus Danai intelligamus, cum Danaus generos tantum ex filiabus ſuis habuerit, non nurus? De Andromeda autem eo potiſſimum meminiſſe videtur Poëta, quod ea cauſa extiterit ejus tumultus & cladis, qua Cephenes interierunt a Perſeo in nuptiis Andromedae occiſi partim, partim in ſaxa converſi: quam fabulam idem Ovidius deſcribit in quinto Metamorphoſeon. Micyll. *Danaique nurus.* Filiae Danai in Tragoediis notae, nullae notae Danai nurus. Quare repone cum primis editionibus & ſcriptorum multis, *Danaesque nurum.* Andromeda Perſei uxor, & proinde *Danaes nurus.* Heins. Gronov. Diatr. Stat. cap. 43. legit, *Danaasque nurus.* Berſm. Ms. *quid damnem Danaësque nurus.* *Andromedae* titulo ediderunt fabulam Sophocles & Euripides; & hujus in ſummo olim pretio fuiſſe docet Lucianus in libello quomodo Hiſtoria ſit ſcribenda; in initio de Abderitis narrans, illos, morbo quodam inſolito laborantes, Andromedan, quem Archelaus egerat, cantaſſe. Phrynichi quoque *Andromeda*

Digitized by Google

Huc Iöle, Pyrrhique parens; Huc Herculis uxor,
Huc accedat Hylas, Iliadesque puer.
Tempore deficiar, tragicos ſi perſequar ignes;
Vixque meus capiat nomina nuda liber.

Eſt

meda laudatur. Inter Latinos Livius Andronicus, & Ennius & Attius docuerunt. Burm.

401. *Matremque Lyaei.*] *Semelen* dedit Æſchylus, Diogenes Oenomaus, & Carcinus. huc forte & ſpectant Æſchyli *Διωνύσου τροφοί*. Spintharus quo- *Semelem* fulmine percuſſam ſcripſiſſe traditur. Burm.

402. *Haemoniaque, & noctes &c.*] Nihil difficultatis aut vitii verſus habet, ſi legas, *Haemonaque & noctes, &c.* quo pacto in Aldinis habetur. Nam conjunctio *vel*, ſi interponatur, verſum magis contaminat, quam emendat. *Et* pro expoſitum particula *ſeu*, non *vel*, ponenda erat. Ego aut Poëtam de utraque fabula dicere voluiſſe puto, Haemonis ſc. & Alcmenes. niſi quod contra vulgarem traditionem, duas noctes pro tribns in unam coiiſſe dicit. quod tamen & ipſum certo aliquo autore feciſſe videtur. Micyll. Quidam codices, *Alcmaenam & noctes.* quae lectio perperam ſuos approbatores invenit. Politianus ex veſtigiis antiqui codicis, in quo *Hermenam*, refingit *Harmoniam*. fruſtra. Vulgata ſcriptura bene ſe habet, cujus argumenti extat etiamnum Sophoclis *Antigone*. Propert. lib. 11. 8.

Quid? non Antigenes tumulo Boeotius Haemen
Corruit, ipſe ſuo ſaucius enſe latus.

noſter in Ibide:

Nec tibi, ſi quid amas, felicius Haemone cedat.

Heins. *Antigone* etiam Euripidis laudatur. & inter Latinos Attii. *Æmenaque* Berſmanni Mss. qni repoſuit, *Alcmenam. Almenam* habent multi. Burm.

402. *Et noctes quae ceiere duas.*] Amphitruonem Tragoediam perſecutus eſt Attius. Ciofan. Legendnm, *noctes cui ceiere duae*, Alcmenae & Jovis amores innuit, quanquam alii tres noctes coiſſe contendant. unde Hercules Lycophroni *τριέσπερος λέων* dicitur. Heins. *Amphitruonem* Æſchylum ſcripſiſſe Meurſius in Bibliotheca Graeca refert, ſed Fabricius refert ad Alexandrinum Æſchylum. an autem huc pertineat neſcio, ut nec, an duae hoc titulo Sophoclis. ſed potius huc refero *Alcmenen* Æſchyli & Euripidis, & Jonis Chii, & Aſtydamantis. Burm.

403. *Quid generum Peliae.*] *Admetum*, cujus Socerum Peliam quoque vocat in Ibin. ℣ſ. 442.

Ut vetus Admeti decipiare ſocer.

hnc ſpectat *Alceſtis* Euripidis Graeca, & Naevii & Attii Latina. Latine etiam vertit Buchananus. Burm.

403. *Quid Theſea.*] *Theſeus* Sophoclis & Euripidis laudatur, in qua Ariadnes & Theſei amores argumentum praebuiſſe veroſimile. Achaei quoque & Cleophontis *Theſeus* citatur a veteribus. Burm.

403. *Quidve Pelasgum Iliacam tetigit qui rate primus humum?*] Tragoediam Proteſilanm perſecutus eſt idem Naevius. Ciof. *Proteſilaus* Euripidis olim exſtitit. Inter Latinos ſcripſerunt Livius Andronicus & Naevius, titulo, ut Scriverius vult, *Proteſilaodamiae*. ita duas Livii, *Laodamiam* & *Proteſilaum* in unum contrahens. Burm.

404. *Qui rate.*] *Pede* nonnulli. ut v. Triſt. Eleg. ult.

Ut vivat fama conjux Phylaceia, cujus
Iliacam celeri vir pede preſſit humum.

Heins.

405. *Huc Iöle.*] Vetus liber Politiani, *Accione.* unde ille *Alcyone* conjectabat legendum. ſed cum Sophoclis *Trachiniae* exſtent, & *Hercules Oetaeus* ſive Senecae, ſive alterius, quod opinor, ab hoc argumento non ſint alienae, nil temere mutem. Heins.

405. *Pyrrhique parens?*] *Achilles* Tragoedia ab Attio, Ennio, & Livio ſcripta eſt. Ciofan. Deidamiae & Achillis amores intelligit, quos Sophocles & Euripides complexi ſunt in Tragoediis, quarum titulus erat *Σκυρίαι*. *Scyrias* enim Deidamia erat, ut vocatur 1. Art. Amand. 682. *Achillis* vero nomine fabulam dedere Carcinus, Cleophon, Chaeremon, Ariſtarchus Tegeates, Diogenes & Jophon Sophoclis filius. Latinos Ciofanus memoravit: an Achillis *ἐρασταὶ* Sophoclis huc referri debeant neſcio, cum ibi impudicitia ejus videatur argumentum praebuiſſe, de quo mox. *Priamique parens* Leidenſ. Burm.

405. *Herculis uxor.*] *Deianira*, quo pertinent *Trachiniae* Sophoclis, ex quibns *Hercules Oetaeus* Latinus expreſſus. Attius quoque *Trachinias* vertiſſe traditur. Burm.

406. *Hylas Iliadesque puer.*] *Hylae* titulo Tragoedias nullas repperi. ſed *Ganymedem* Alcaei memorant veteres. Atyn etiam intelligi poſſe cenſebat Merula, ſed Micyllus recte de Ganymede explicabat. *Iliacusque* multi ſcripti, & quidam editi. Burm.

407. *Tempore deficiar.*] M. Tullius, Salluſtius, alii dicnnt: *tempus me deficiet.* Ciofan. In multis, *Deficiam.* Unde Heinſius conjiciebat, *tempora deficiant*, & mox, *capiat*, ut duo veteres habebant. in Gottorp. erat, *tempore deſtituar.* ſed vid. Epiſt. v. 150. & Cicero & alii paſſim dicunt *defici re*, quando illa deeſt. *proſequar* etiam tres. *perſequar omnes* Bernenſ. Burm.

408. *Capiet.*] *Capiat* rectius duo veteres. Heins. *Nomina ſola.* Bernenſ.

409. *Eſt*

Eſt & in obſcaenos deflexa Tragoedia riſus,
Multaque praeteriti verba pudoris habet.
Nec nocet auctori, mollem qui fecit Achillem,
Infregiſſe ſuis fortia facta modis.
Junxit Ariſtides Mileſia crimina ſecum:
Pulſus Ariſtides nec tamen urbe ſuâ.

Nec,

409. *Eſt & in obſcoenos deflexa.*] *Deflexa* vel *converſa* Leidenſ. *commixta* Palat. *devexa* alius. *commiſſa* pr. Vatic. intelliguntur Tragoediae Satyricae, ut Faber. 1. Ep. 3. cenſet, quales veteres Poëtae plurimas ſcripſerunt; quarum recenſum agit Caſaubonus lib. 1. de Satyr. Poëſi cap. v. una hodie exſtat Cyclops Euripidis, quam illuſtrat idem vir ſummus cap. vi. Burm.

410. *Multaque praeteriti verba pudoris habet.*] Multa habet in quibus pudor eſt praeteritus, à quibus abeſt verecundia. ut mox infra loco in vulgatis mendoſo,

——— *apud quos*
Rebus abeſt omnis nominibusque pudor.

Simili modo locutus eſt Noſter Amor. lib. iii. Eleg. 1. ℣ſ. 22.

Dum tua praeterito furta pudore refers.

Quare non poſſum accedere Tanaquillo Fabro in Epiſtolis lib. 1. Epiſt. 3. reponenti, *praetexti pudoris*. Nec felicius illi conjectura ſucceſſit in altero Naſonis loco lib. 1. Artis Amatoriae, ubi pro *Praeteritum tulerit, reddideritque nihil*, reponi vult, *Nam pretium tulerit, reddideritque nihil.* cum vulgata ſcriptura nihil ſit acutius ac elegantius. Heins. Nihil mutandum hic, apparet ex lectione diverſa antiqui codicis, qui *neglecti pudoris* habet, quae gloſſa τοῦ *praeteriti.* male Metula ad tempus praeteritum refert, quo aliquid obſcoenum quis geſſerit. *praepoſiti* unus. *habent* Bernenſ. Burm.

411. *Nec nocet autori.*] Nec nocet Homero. Merula. Vide num magis de alio quopiam intelligendum ſit poëta, qui Achillis amores deſcripſerit Elegiaco, aut ſimili aliquo carmine. Micyll. Varie tentatus eſt hic locus a viris eruditis, ſed intelligendum videtur de Sotade, cujus Ilias ab Hephaeſtionis Scholiaſte citatur. *Sotadium* enim carmen, ut ex Grammaticis, tam Graecis, quam Latinis diſcimus, valde enervatum erat, quibus numeris & Ennius nonnulla conſcripſerat, ut Scaliger ad Varronem contendit. ipſe Sotades impurus homo, quare *Cynaedus* a Martiali vocatur. & Homeri verſus in *metrum Sotadicum* redegiſſe dicit Scholiaſtes Hephaeſtionis pag. 10. vid. & Suidam & Quinctil. lib. 1. cap. 8. Heins. Valde probabilis Heinſii conjectura de Sotade, quamquam ilie ſcrupulus reſtet, cur magis Achillem mollem fecerit Sotades, quam alios Heroas in Iliade Homeri memoratos, quare ego potius puto cum Micyllo elegiographum quemdam intelligi: nam Elegiacum carmen ſaepe ab Ovidio & aliis *molle* dicitur, & debilitare & enervare, & ut hic vocat *infringere*, modis ſuis facta. vid. lib. 1. Amor. Eleg. 1. Si nobis Sophoclis ἐράςαι Achillis ſupereſſent, forte inde mollities ejus Herois innoteſceret. ſed haec omnia obſcura in medio relinquimus, forte mollitiem Achillis indicat Statua ejus apud Sigeum poſita, quae in ima auris parte elenchum more femineo habebat, teſte Servio ex Ms. Fuldenſi ad Virg. 1. Æneid. ℣ſ. 34. Ceterum a Sotade *Sotadea* carmina dicta, de quibus ad Quintil. lib. 1. Juſt. 8. egimus. ſed hac occaſione Martialis locum lib. ii. cap. 86. ab Heinſio indicatum praeterire non poſſum, ut ſimul elegantius legi poſſet:

Quod nec carmine glorior ſupino,
Nec retro lego Sotaden Cinaedum.

quae lectio nata eſt a ſcribis, qui verſus Sotadeos retrogrados dictos ſciebant. ſed in uno Voſſii codice repperi:

Nec lectum lego Sotaden Cinaedum.

egregie, bis enim legebantur illa carmina, primum ſuo ordine a principio ad finem, deinde a fine regrediebantur ad principium, & diverſus tunc a priore ſenſus oriebatur. Burm.

413. *Pulſus Ariſtides.*] Ariſtides Mileſius poëta fuit, qui Mileſiaca, poëma de rebus impudicis, ſcripſit, cujus Plutarch. in Craſſo, & Lucianus in Amoribus meminerunt. & annotavit de eodem Ang. Politianus Miſcellan. 16. Micyll. Mileſiacorum Ariſtidae, ſcripti ſpurciſſimi, praeter Plutarchum in Craſſo meminit in Parthicis Appianus; etiam Arrianus in Epictetum lib. iv. cap. 9. (etſi diſſimulato operis nomine) & Harpocration in Δερμιςής, qui ſextum Ariſtidae Mileſiorum librum citat. meminit ejus & Lucianus ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς. hacc Mileſiaca una cum ſeria hiſtoria, que paſſim ab antiquis laudatur, Ariſtides videtur edidiſſe. Tanaq. Faber in Epiſtolis legit lib. 1. Ep. 3. *Finxit*, vel *Panxit Mileſia crimina chartis.* quibus conjecturis non poſſum ſubſcribere. ſunt enim audaciſſimae. poterat certe minori negotio refingi commode,

Luſit Ariſtides Mileſia carmine foedo.

nam *carmina* ſcriptum exſtat in quatuor aut quinque codicibus exaratis, & in priſcis nonnullis editionibus. in Buſlidianis membranis,

Jun-

Nec, qui deſcripſit corrumpi ſemina matrum,
  Eubius, impurae conditor hiſtoriae.
Nec qui compoſuit nuper Sybaritida, fugit:
  Nec quae concubitus non tacuere ſuos.
Suntque ea doctorum monumentis mixta virorum,
  Muneribusque Ducum publica facta patent.

Ne-

Jungit Ariſtides Mileſia carmina ſacro. Beroaldus in Commentario in Apuleji Metamorphoſin poëtam dici Ariſtiden a Marciano Capella aſſirmat, adducto hoc loco. *diverſitatis delicias Mileſias Ariſtidis poëta Graecus compoſuit.* Sed nihil tale apud Marcianum exſtat. Impoſuit Beroaldo memoria, dum illum Marciani locum cogitat initio libri II. *Nam certe mythos Poëticae etiam diverſitatis delicias Mileſias, hiſtoriasque mortalium, poſtquam ſupera conſcenderit, ſe amiſſuram formidabat.* Lucianus non ſatis aperte indicat, proſâne oratione an verſâ fuerint ſcripta Ariſtidae Mileſia: Πάνυ δή με ὑπὸ τὸν ὄρθρον ἡ τῶν ἀκολάστων σου λόγων αἱμύλη καὶ γλυκεῖα πειθὼ κατεύφρανεν ὥστ' ὀλίγου δεῖν, Ἀριστείδης ἐνόμιζον εἶναι, τοῖς Μιλησιακοῖς λόγοις ὑπερκηλούμενος. ubi λόγοι pro fabellis videntur poni, quomodo λόγοι Αἰσώπειοι, paſſim apud Graecos. Sed nec Plutarchus ſatis exprimit quo ſermonis genere libelli illi fuerint conſcripti, ubi de Craſſi clade agit. ſed a Parthis victoribus hos libros in impedimentis Ruſlii fuiſſe inventos, & à Surena Orodis duce Senatui Seleucienſium exhibitos, cui luculentum praebuiſſent argumentum Romanis inſultandi atque illudendi, quod ne inter arma quidem ſibi temperare poſſent a legendis hujusmodi impudicis ac obſcaenis libellis. Locus eſt inſignis, quem totum ne mutatis quidem verbis Appianus Parthicis ſuis inſeruit. uterque ἀκόλαστα βιβλία τῶν Ἀριστείδου Μιλησιακῶν, & Μιλησιακὰ ἀκολαστήματα vocant. quomodo Naſo *Mileſia crimina* hoc loco, & alibi libellos amatorios a ſe conſcriptos pari nomine *crimina* non uno loco appellat. Ceterum Ariſtiden Hiſtoricum, quod Plutarchus in Parallelis minoribus Mileſium frequenter appellat, ut diſtinguat ab aliis ejusdem nominis ſcriptoribus, non patriae ejus id dari opinor, ſed ſcripti ludicri argumento, quo potiſſimum celebrabatur. Neque enim noſter ſubdidiſſet, *Pulſus Ariſtides nec tamen urbe ſua eſt*, ſi patria Mileſium crediſſet. cum Mileti periculum non eſſet, ne quis ob laſciva ſcripta juberetur exulare, ubi maximam fuiſſe omnis laſciviae impunitatem, atque etiam laudem quis neſcit? Alludit autem hoc pentametro noſter ad exilium alterius Ariſtidae, cognomento Juſti, viri optimi ſanctiſſimisque moribus inſtructi, quod vero mox addit:

Vertit Ariſtiden Siſena, nec obfuit illi
  Hiſtoriae turpes inſeruiſſe locos.

non ita intelligendum eſt, ut interpretes volunt, ſed hoc vult Noſter, Non tantum non obfuiſſe Siſenae quod Ariſtidae Mileſios libellos verterit, ſed ne id quidem, quod hiſtoriae ſuae operi ſerio turpes jocos, hoc eſt, obſcaenas narrationes inſeruerit. Siſenae hiſtoria paſſim ab antiquis grammaticis citatur. Mileſiaca ejus a Chariſio frequenter. Duo igitur ſcripta Siſenae diverſa hic tangit Noſter. Atque hinc eſt, quod M. Tullius libro de Oratore, *Siſenam, doctum virum, ſtudiis optimis deditum, gnarum reipublicae, non ſine facetiis*, appellat. Heins. *Mileſia carmina* Bernenſ. non intelligo haec. Merula explicat ingenio ſuo accommodavit, aut ſimul compoſita ſcripſit. forte legendum, *junxit Ariſtides Mileſia crimina ſcenae*, id eſt laſcivos & impudicos mores Mileſiorum, inſeruit & miſcuit fabulis ſuis: ſed quia tamen nusquam reperio Ariſtidem fabulas docuiſſe, haereo. Francius, *traxit*, vel, *vexit.* idem & notaverat Broukhuſium velle, *vinxit Ariſtides Mileſia crimina ſocco.* de *Mileſiis* his vide Mauſſac. ad Harpocr. in Δερμιστης. Burm.

416. *Impurae conditor hiſtoriae.*] Credendum eſt, Eubium hiſtoricum in ejus opere hiſtoriam aliquam poſuiſſe, qua exponebat foeminam aliquam potione & veneficiis partum corrupiſſe: quod quum fecerit, videtur alios ejusmodi crimen docuiſſe. Merula. In Mss. varie nomen ſcribitur, *Ebous*, *Ebius*, *Eubous*, *Eubilus*, *Etuus*, in Berſmanni, *Eubolus.* Heinſius pro *deſcripſit*, legebat, *praeſcripſit*, vel, *praecepit.* deinde *immundae hiſtoriae* tres libri. de hoc *Eubio* nihil mihi conſtat. *Eubulos* plures novi, ſed obſtat ſyllabae ſecundae modus, ne hîc recipiatur; Graecis enim Εὔβουλος. Eubuli Philoſophi Stoici meminit Stephan. in Ἀσκάλων. Burm.

417. *Nec qui compoſuit nuper Sybaritida.*] Hemitheon Sybarita (ut ſcribit Lucianus in oratione ad ineruditum, qui multos emptitabat libellos) mirificas leges conſcripſit, quomodo inſanire oporteat, & velli, pati, ac facere illa. De hujus poëtae libellis obſcoeniſſimo argumento compoſitis nimirum intellexit Martialis lib. xii. eo verſu, *Qui certant Sybariticis libellis.* De Sybaritarum luxuria multa Suidas & Strabo. Merula. De Eubio alias nihil extat: de Sybaritidis autem autore Hemitheone etiam Politianus annotavit Miſcell. xv. Micyll. Puto legendum, *turpem Sybaritida.* Hemitheon cynaedus Sybarita turpiſſimum librum ſcripſit de re Venerea, apud Lucianum πρὸς Ἀπαίδευτον. Idem in Pſeudologiſta Miſthonis Sybaritae meminit turpiſſimi ſcriptoris. hinc *Sybaritici libelli*

Neve peregrinis tantum defendar ab armis;
 Et Romanus habet multa jocoſa liber.
Utque ſuo Martem cecinit gravis Ennius ore;
 Ennius ingenio maximus, arte rudis;
Explicat ut cauſſas rapidi Lucretius ignis,
 Caſurumque triplex vaticinatur opus;
Sic ſua laſcivo cantata eſt ſaepe Catullo
 Femina, cui falſum Lesbia nomen erat.

Nec

apud Martialem lib. XII. Ep. XCVI. HEINS. Hemitheonem, Philoni in vita Moyſis memoratum, ſcribit Voſſius de Poëtis Graecis cap. IX. ſed ille quidem in initio libri primi Graecos reprehendit, quod comoedias & Sybariticas ſcribendo laſcivias, facultate ſcribendi abuſi ſint, nulla facta Hemitheonis mentione, niſi ſit locus alius, qui me fugit: ejus ergo cum ſolus, quod ſciam, meminerit Lucianus, de aetate ejus ex ſolo hoc Ovidii loco conjectura capi poteſt; ſi vox *nuper* ſit ab auctore profecta. BURM.

418. *Et qui concubitus non tacuere ſuos.*] Sunt qui ita legant, *nec quae* &c. & Philenen intelligunt. MERULA. Malim, *quae.* ut Philaenis & Elephantis intelligantur, quarum foediſſima ſcripta paſſim circumferebantur. utramque pari modo conjungit Tatianus Oratione adverſus gentes. *Quae* certe codex Hamburgenſis, & tres alii. hinc in Priapeis:

Quo tot figuras, quot Philaenis invenit,
Non admovente, prurioſa diſcedit.

Ita verſus mendoſiſſimi ex veſtigiis librorum veterum ſunt reſtituendi. nam codex vetuſtus Frederici Ubaldini, *quo tot figuras non admovetis.* Philaenis Leucadia, cujus verſus ſpurciſſimi περὶ ποικίλων σχημάτων ἀφροδισίων à Polycrate Sophiſta Athenienſi dicebantur eſſe conſcripti, teſte Æſchrione in Philaenidis Epicedio apud Athenaeum lib. VIII. hinc apud Juſtinum Martyrem Apologia prima pro Chriſtianis ſub finem, Σωτάδεια καὶ Φιλαινίδεια διδάγματα. pro ſpuriis & obſcaenis. Laidis & Elephantidis & Salpes ſcriptorum meminit Plinius libro XXVIII. cap. 7. ubi de menſtruis agit. Salpes iterum cap. XIX. Huic adjungitur à Xenophonte lib. II. Ἀπομνημονευμάτων Nico Samia & Calliſtrate Lesbia verſibus itidem obſcoenis infames. citat locum Xenophontis Athenaeus lib. V. Quibus omnibus antiquiorem Aſtyanaſſam laudat Heſychius & Suidas Helenae ancillam. mentio etiam eſt Cyrenes apud antiquos, quam δωδεκαμήχανον dicebant, a duodecim figuris Venereis ab ea inventis. ſed & a viris in hoc argumento licenter nimis & impudenter luſum. Laudatur a Suida Paxami δωδεκάτεχνον, in quo libello is egerit περὶ αἰσχρῶν σχημάτων. HEINS. Barth. Adv. XL. cap. 5. in uno codice repperit,

Nec qui concubitus non tacet Æna ſuos.

de Philaenide vid. Ill. Scalig. ad Catal. pag. 203. Spanh. de Uſu & Praeſt. Num. tom. II. pag. 522. & Spencer. ad Origen. contra Celſum pag. 59. & Athen. VIII. 3. BURM.

419. *Mixta.*] *Tecta* Palat. Vatic. & Combii. *ſcripta* Lidenſ. *ſunt ea* Junian. & tres alii.

420. *Muneribusque Ducum.*] Interpretor, Duces ex provinciis hos libros Romam tuliſſe, & in publicas Bibliothecas repoſuiſſe. vid. lib. III. I. 64. Merula exponit, concedentibus imperatoribus, quem ſequitur Criſpinus, ut ſolet. BURM.

422. *Et Romanus.*] *Hic Romanus* Jun. *En* Moreti. & ita edidit Gryph. Micyll. & alii.

424. *Ennius ingenio maximus, arte rudis.*] Lib. I. Amor. Eleg. XV.

Ennius arte carens, animoſique Attius oris,
 Caſurum nullo tempore nomen habent.

Fuit Q. Ennius Rudius, quod oppidum fuit in Calabria. Silius lib. XII.

——— *Rudiae genuere vetuſtae,*
Nunc Rudiae ſolo nomen memorabile alumno.

Perſecutus eſt carmine heroico primum bellum Punicum: adeo hunc dilexit Scipio Africanus, ille ſuperior, ut ejus effigiem in ſuae gentis monumentis collocari voluerit. Valerius lib. IIX. cap. 15. & Solinus cap. VII. quod ſignificavit etiam hic Noſter lib. III. De Arte, his verſibus, à Parrhaſio primum emendatis:

Ennius emeruit Calabris in montibus ortus,
 Contiguus poni Scipio magne tibi.

Livius lib. XXXIIX. *Et Romae*, inquit, *extra Portam Capenam in Scipionum monumento tres ſtatuae ſunt: quarum duae P. & L. Scipionum dicuntur eſſe: tertia poetae Q. Ennii.* CIOF. *Arte carens* Gottorph. *potens* alius.

426. *Cauſſarumque triplex.*] In quodam vetuſtiſſimo codice legi non *Cauſarum*, ſed *Caſurum:* ut dicat Poëta Lucretium ceciniſſe, quomodo tria elementa, mare ſcilicet, coelum, ac terra interitura ſunt. quod libro quinto ita cecinit:

Principio maria, & terras, coelumque tuere,
Quorum naturam triplicem, tria corpora, Memmi,
Tris ſpecies tam diſſimileis, tria talia texta,

Una

Digitized by Google

Nec contentus eâ, multos vulgavit amores,
In quibus ipſe ſuum faſſus adulterium eſt.
Par fuit exigui ſimiliſque licentia Calvi,
Detexit variis qui ſua furta modis.
Quid referam Ticidae, quid Memmî carmen, apud quos
Rebus abeſt nomen, nominibuſque pudor?
Cinna quoque his comes eſt, Cinnâque procacior Anſer:
Et leve Cornificî, parque Catonis opus.

Et

Una dies dabit exitio: multoſque per annos
Suſtentata ruet moles, & machina mundi.

Et Ovidius in Epiſtola ad Liviam, de morte Druſi, ita inquit:

Ecce necem intentam coelo, terraeque, fretoque,
Caſurum triplex vaticinatur opus.

Quomodo autem cauſas ignis Lucretius deſcribat, diximus ſupra. In enarratione hujus verſus quidam delirant. Merula. Hic locus bifariam accipi videtur poſſe. Vel ut ſimpliciter ignem accipiamus materialem, & quo quotidie utimur, vel ut ad fulmen, & ejus cauſas referamus, propter Epitheton *rapidi*. Ita enim & Virgil. dixit, *Ipſa Jovis rapidum jaculata è nubibus ignem*, &c. cum fulmen ſignificaret. Ac de fulminis cauſis, & unde idem generetur, libro ſexto Lucretius agit. De reliquo autem igne, quibus ex cauſis, & unde in terras venerit, lib. quinto, his verſibus: *Illud in his rebus tacitus ne forte requiras, Fulmen detulit in terras mortalibus ignem Primitus, unde omnis flammarum diditur ardor.* & ſequentibus. In primo autem libro, cujus verſus hic Merula citat, non de cauſis aut origine ignis tractat Lucretius, ſed de eo, quod ignis non ſit principium rerum, id quod Democritus docuerat. Nuſquam Lucretius tres tantum cauſas rerum ponit, ſed duo principia, quatuor elementa, cauſaſque easdem, quae ab aliis recenſentur. Quare lego *Caſurum*, pro *Cauſarum*. idque propter ipſos hos verſus, qui hic à Merula citantur. Ac mihi quidem videtur Ovidius etiam ad verba Lucretii alludere, cum vocat *triplex opus*, mundum. Nam & ille *triplicem naturam*, *tria corpora*, *tres ſpecies*, & *tres contextus* dixit, cum totam hanc mundi machinam ſignificare vellet. Diſputat autem eo loco Lucretius, mundum eſſe interiturum: contra eos, qui aeternum fore ſenſerunt. Hoc Ovidius *vaticinari* vocat, veluti praedictionem quandam ejus, quod futurum eſſet, facere. De futuris enim vaticinia dicuntur. Micyl. Nobis *Caſurumque* placuit, quòd hoc magis congrueret cum verſibus Lucretianis lib. v. de Rerum Natura, ad quos Naſonem & hoc loco & I. Amor. xv. 23. alluſiſſe arbitramur. Bersm. *Caſurumque* recte unus Bononienſis. neque aliter Berſmannus. Egimus de hoc loco in Elegia de morte Druſi, vſ. 362. Heins. v. Barth. ad Stat. iv. Theb. 516.

428. *Cui falſum Lesbia nomen erat.*] Legitur etiam *falſo*: hoc eſt quae falſo Lesbia dicebatur. id quod etiam docet Apulejus in Apologia prima his verbis: *Eadem igitur opera accuſent C. Catullum, qui Lesbiam pro Clodia nominavit, & Ticidam ſimiliter, quod quae Metella erat, Perillam ſcripſerit.* Merul.

429. *Vulgavit amores.*] In Lovanienſi erat, *ſignavit*, quod ita capi poſſet, ut illi amores publicati ſub veris amicarum nominibus opponantur ſecretiori, ſub falſo Lesbiae nomine. ita *ſignare rem*, eſt ſuum nomen imponere. ut *nomine ſignare aquas* lib. iii. Eleg. iv. 22. vid. ad lib. i. i. 90. & ii. Met. 326. & alibi. *contentus eo* etiam ſeptem libri. Burm.

431. *Calvi.*] Ex Calvi & Catulli verſibus amatoriis, paucos fluentes ac cum Graeca venuſtate comparandos, cenſet Gellius lib. xix. cap. 9. & Laevii, Hortenſii, Cinnae, Memmii poëmata ut dura, illepida & invenuſta carpit. Heins. *Cur exiguus* dicatur, vid. Achil. Stat. & Scaliger. ad Catulli Epig. liv. Burm.

432. *Sua facta.*] *Furta* ex tribus ſcriptis. lib. ii. Artis:

Flecte iter, & monitu detege furta meo.

Heins. Ita Douza etiam legebat. vid. ad lib. iv. Faſt. 582.

433. *Ticidae.*] Familia Equeſtri. L. Ticidae Equitis Romani meminit Hirtius Bello Africano. Heins. *Tiridae* Gryphii Editio. *Tityde* Ms. Berſm. *Trochidem* Lovan. *Ticidem* & *Tycidem* alii. vid. de eo Gyraldum & Caſaub. ad Suet. Gram. cap. xi.

433. *Quid Memmi carmen?*] C. Memmi poëtae pariter & oratoris meminit Plinius in Epiſtolis. & Tranquillus, ſcribens, illum *objeciſſe C. Caeſari, ſtetiſſe ad cyathum & vinum Nicomedi regi.* Et alibi ſcribit eundem Caeſarem C. Memmii, *cujus aſperrimis orationibus non minori acerbitate reſcripſerat, etiam ſuffragatorem mox in petitione conſulatus fuiſſe.* Fuit autem mordaciſſimus, ut docuit Craſſus orator: qui tota Tarracina omnibus in parietibus has literas inſcriptas fuiſſe dixit tria lll. & duo mm. quum quaererent quid ſignificarent, quendam oppidanum ſenem dixiſſe hoc ſignificari, *Laceras lacertum Largii mordax Memmius*. Is fuit praetor Bithyniae, cum quo Catullus poëta navigavit, ut

ipſe

Et quorum libris modo diſſimulata Perillae
  Nomine, nunc legitur dicta Metella ſuo.
Is quoque, Phaſiacas Argo qui duxit in undas,
  Non potuit Veneris furta tacere ſuae.
Nec minus Hortensî, nec ſunt minus improba Servî
  Carmina. quis dubitet nomina tanta ſequi?
Vertit Ariſtiden Siſena: nec obfuit illi
  Hiſtoriae turpes inſeruiſſe jocos.

Nec

ipſe docet in eo Epigrammate, *Piſonis comites cohors inanis.* Extant etiam Ciceronis Epiſtolae ad hunc (ut opinor) Memmium libro decimotertio. MERULA. Mss. variant, *Meri*, *Naevi*, *Nomi*, *Maeni.*

434. *Rebus abeſt nomen, nominibusque pudor.*] Nihili haec ſunt. quare aſſentior Bernardo Rottendorphio viro doctiſſimo, ac de ſtudiis meis egregie merito. qui emendat,

Rebus abeſt omnis nominibusque pudor.

Nihil certius eâ conjecturâ. HEINS. Defendit vulgatam Cl. Bentl. ad Horat. II. Od. 12.

435. *Cinna.*] Q. Helvius Cinna Poëta fuit, qui ſcripſit *Smyrnam*, quam decem annis elimavit, ut Servius notat. MERULA. Hujus verſus citat Gell. XIX. 12.

At nunc me Geniana per ſalicta
Binis rheda rapit citata nanis.

ubi, niſi Gellii obſtaret auctoritas, mallem;

Bigis rheda rapit citata mannis.

ut apud Noſtrum in II. Amor. Eleg. 17.

Parvaque quam primum rapientibus eſſeda mannis.

mannuli ſunt Martiali. lib. XII. 24. HEINS. *Bigis* jam edidit Stephanus in Fragmentis Poëtarum pag. 413. qui & alios *nanis* pro *mannis* legere notat. de Cinna vid. ad Virg Ecl. IX. 35. & Georg. I. 288. Victor. Var. lect. XXII. 13. Barth. Adv. IV. 10. Boëſ. ad Ovid. Ibin. I. BURM.

436. *Cornifici.*] Exſtat ejus verſus apud Macrobium lib. VI. Satur. 4. *Deducta mihi voce garrienti.* & ex ejusdem Glauco, *Centauros foedare bimembres.* cognomen illi fuit *Gallo.* Citatur & ejus verſus in Virgilium, *Ordea qui dicis, ſupereſt ut triticea dicas.* ad illum Achilles Statius refert illa Catulliana Epig. XXXIX. *Male eſt, Cornifici, tuo Catullo.* In Chronico Euſebiano ad A. MDCCCCLXXVI. *Cornificius Poeta a militibus deſtitutus interiit, quos ſaepe fugientes Galeatos lepores appellaverat. Hujus Soror Cornificia, cujus exſtant inſignia Epigrammata.* De *Cornificio* quaedam collegit Barth. ad Stat. IV. Theb. 482. qui an idem ſit neſcio. BURM.

435. *Cinnaque procacior Anſer.*] Anſer poëta fuit Antonii, qui ejus laudes ſcripſit. de quo Cicero in Philippicis: *Ex agro Phalerno anſeres appellentur.* Ipſum enim donarat Antonius in Campania. Propertius II. XXV. 83. *Nec minor his animis, & ſi minor ore, canorus Anſeris indocto carmine ceſſit olor.* Fuit autem Anſer in ſuis ſcriptis laſcivus. MERULA. Vid. Serv. ad Virg. Ecl. VII. 22. & IX. 36. *protervior* hic Barber. *Protoctior* Lovan.

436. *Catonis.*] Valerium Catonem Grammaticum intelligit Achill. Statius ad Catull. Epig. LVII. & Scaliger, qui eum auctorem Dirarum facit. vid. Suet. Gram. cap. XL. BURM.

437. *Et quorum libris modo diſſimulata Perilla; Nomine nunc legitur dicta Metelle tuo.*] Ticidam poëtam ſignificat: qui Perillam amavit: quam Metellam, à Metello Romano cognominavit. & quoniam bis Ovidius Ticidae poëmata expreſſit, credendum eſt illum praeter Elegias de amica Perilla, alias etiam Elegias impudicas edidiſſe: quod videtur deſignare eo verſu, *Quid referam Ticidas?* MERULA. Non videtur hunc locum ſatis accepiſſe Merula. Neque enim de Ticida, ſive eo, qui Perillam falſo nomine decantavit, Ovidius hic nunc intelligit, ſed de illis, qui ſuo ac vero nomine Metellam, quae hactenus ſub Perillae nomine ſive à Ticida, ſive ab alio celata fuerat, celebrarunt: quorum tamen nomina ipſe hic reticet, ſive metri neceſſitate coactus, ſive etiam honoris gratia. MICYLL. *Diſſimulata per illos* multi ſcripti. *in quorum libris* Lovan. *nunc diſſimulata* alius.

438. *Nomine nunc legitur dicta, Metelle, tuo.*] Scribe, *dicta Metella ſuo.* Ticida enim Metellam appellarat Perillam. quod ex Apuleji Apologia diſcimus. nunc alios neſcio quos memorat, qui eam ſuo & vero nomine decantarint. Forte hoc diſtichon ſuperiori praeponendum. HEINS. *Nunc legitur* Bonon. Erudit. Bentl. ad Horat. II. Od. 12. vulgatam tuetur, quia eodem redit. neque ego de alterutra pugnaverim; elegantior tamen videtur lectio, *Metella ſuo*, quia tunc oppoſitio eſt, inter *diſſimulatam*, & *ſuo nomine lectam.* BURM.

439. *Is quoque Phaſiacas Argon qui duxit in undas, Non potuit Veneris furta tacere ſuae.*] Varronem Atacinum intelligit, qui Leucadiam amavit. de qua Propertius: *Haec quoque perfecto ludebat Iaſone Varro. Varro Leucadiae maxima flamma ſuae.*

Var-

Digitized by Google

Nec fuit opprobrio celebraſſe Lycorida Gallo,
  Sed linguam nimio non tenuiſſe mero.
Credere juranti durum putat eſſe Tibullus;
  Sic etiam de ſe quod neget illa viro.
Fallere cuſtodem demum docuiſſe fatetur;
  Seque ſuâ miſerum nunc ait arte premi.
Saepe velut gemmam dominae ſignumve probaret;
  Per cauſſam meminit ſe tetigiſſe manum.

Ut-

Varro autem ſcripſit Argonautica, Apollonium imitatus: vel potius in Latinum vertit, ut plenius diximus in Ovidium de Arte amandi. Merula. *Hic quoque* Ms. Berſmanni. *Argon* fere omnes editi: male. *navem qui* Lovan. *ad undas* Moreti.

440. *Veneris ſuae.*] Leucadiae. vid. interpretes ad Propert. II. XXV. 85.

441. *Nec minus Hortenſi, nec ſunt minus improba Servi Carmina. quis dubitet nomina tanta ſequi.* Hortenſius & Servius Sulpitius, quamvis fuerint optimi oratores, manſuetioribus tamen muſis operam dedere: quam rem docet Plinius Junior libro Epiſtolarum quinto. cujus verba haec ſunt: *Sed ego verear, ne me non ſatis deceat, quod decuit M. Tullium, C. Calvum, Aſinium Pollionem, M. Meſſallam, Qu. Hortenſium, M. Brutum, L. Syllam, Q. Catulum, Q. Scaevolam, Servium Sulpitium, Varronem, Torquatum, imo Torquatos, C. Memmium, Lentulum, Getulicum.* Sulpitii etiam meminit Auſonius, cujus poëma *prurire* dixit propter carminis laſciviam. Merula.

442. *Quis dubitet.*] *Quid dubitem* Moreti. *quis dubitat* Bernenſ.

443. *Vertit Ariſtiden Siſenna.*] L. Siſennam inter oratores enumerat Cicero, cujus verba haec ſunt: *L. Siſenna doctus vir, & ſtudiis optimis deditus, bene Latine loquens: gnarus reipublicae: non ſine facetiis: ſed neque laboris multi, nec ſatis verſatus in cauſis, interjectusque inter duas aetates Hortenſii & Sulpitii: nec majores conſequi poterat, & minori neceſſe erat cedere.* Hujus omnis facultas ex hiſtoria ipſius perſpici poteſt: *Quae quum facile omnes vincat ſuperiores, tum indicat tamen quantum abſit à ſummo quoquam genus hoc ſcriptionis, cum nondum ſit ſatis Latinis literis illuſtratum.* Transtulit autem è Graeco in Latinum Ariſtidae libros Mileſios: de quibus antea diximus. Merula.

443. *Ariſtidem Siſenna.*] *Ariſtiden* meliores. Scribe etiam, *Siſena.* ita enim in antiquis numis id nomen exaratum occurrit conſtanter. quamquam Fulvius Urſinus vulgatam ſcripturam bene ſe habere contendat. Heins. *Ciſena* Berſm. in Var. Lect.

445. *Nec fuit opprobrio.*] *Non fuit* editi & ſcripti quidam. *opprobrium* Francofurtenſis & multi alii. fruſtra; Quinctil. III. 7. *nam & turpitudo generis opprobrio multis fuit.* Burm.

445. *Celebraſſe Lycorida Gallo &c.*] De Gallo poëta Suetonius in Auguſto: *Non temere, inquit, ex omni numero in amicitia ejus afflicti reperientur, praeter Salvidienum, quem ad conſulatum uſque, & Corn. Gallum, quem ad praefecturam Ægypti, ex infima utrumque fortuna provexerat: quorum alterum res novas molientem, damnandum ſenatui tradidit: alteri ob ingratum & malevolum animum, domo & provinciis ſuis interdixit, &c.* Malevolentiae igitur iſtius ſignificationem aliquam inter pocula dediſſe apparet, idque hìc ab Ovidio notari. Addit autem idem Sueton. *Sed Gallo quoque & accuſatorum denunciationibus, & ſenatusconſultis ad necem compulſo, laudavit quidam pietatem tantopere pro ſe indignantium: ceterum & illacrymavit, & vicem ſuam conqueſtus eſt, quod ſibi ſoli non liceret amicis, quatenus vellet, iraſci.* Ex quibus verbis patet, Gallum ſibi ipſi mortem conſciviſſe. id quod & alibi Ovidius innuit, cum inquit, *Corporis atque animae prodige Galle tuae.* Servius autem ob ſuſpicionem, tanquam in Auguſtum conjuraſſet, interfectum dicit. Vide Eclog. 10. Vergilii. Micyl. Vid. ad III. Amor. IX. 63.

446. *Non tenuiſſe.*] *Continuiſſe* quidam. *continuaſſe* quinque. *non temeraſſe* Putean. *non tenuaſſe* alius.

448. *Hoc etiam de ſe.*] *Hinc* duo veteres. Combianus & tres alii, *Hic.* unus, *Haec.* Scribe, *Sic.* Tibulli illa reſpexit lib. I. VII. 7.

Illa quidem tam multa negat, ſed credere durum
  eſt:
Sic etiam de me pernegat uſque viro.

Heins. *Sic* jam J. Donza Praecid. ad Tibull. cap. 3. *quod negat* Ms. Berſm. & multi alii. *quod negat ipſa* Bernenſ. *cum negat* Polit. ult.

449. *Fallere cuſtodem.*] Malim, *cuſtodes.* Idem Tibull.

Ipſe miſer docui, quo poſſet ludere pacto
  Cuſtodes. eheu nunc premor arte mea.

Heins. Gronovium ex ſuo libro legiſſe, *Fallere cuſtodem dominam docuiſſe fatetur*, notaverat Heinſius. non male, ſed quia ſequenti diſticho iterum *dominae* ſequitur, non accedo. *tandem* Palat. & tres alii. forte ſcripſit, *fallere cuſtodem demens docuiſſe fatetur.* ut II. Amor. IV. 4.

In mea nunc demens crimina faſſus eo.

Utque refert, digitis ſaepe eſt nutuque locutus,
  Et tacitam menſae duxit in orbe notam.
Et quibus è ſuccis abeat de corpore livor,
  Impreſſo fieri qui ſolet ore, docet.
Denique ab incauto nimium petit ille marito,
  Se quoque uti ſervet; peccet ut illa minus.
Scit cui latretur, cum ſolus obambulat ille:
  Cur toties clauſas excreet ante fores.
Multaque dat talis furti praecepta: docetque
  Quâ nuptae poſſint fallere ab arte viros.
Nec fuit hoc illi fraudi; legiturque Tibullus,
  Et placet, & jam te Principe notus erat.

In-

hoc ſaltem mollius eſt quam cum viro docto in Supplem. Actor. Lipſ. tom. vi. Sect. ii. pag. 79. legere,

Fallere cuſtodem ſe condecuiſſe fatetur.

Cujus verbi neque in Tibullo exſtat veſtigium, neque Naſoni placuiſſe puto. poſſet &, *primum*, vel *primus docuiſſe.* has enim voces ſaepe confuderunt librarii. Burm.

451. *Signumque.*] *Signumve* omnes fere ſcripti.

452. *Per cauſam meminit.*] Caeſar libro vii. belli Gallici: *Per cauſam ſupplementi equitatuſque cogendi ab exercitu diſcedit.* Hirtius bello Africano: *Per cauſam munitionum tirones in labore defatigare non intermittit.* Livius lib. ii. *Per cauſam renovati ab Æquis belli.* Heins. Vid. Broukh. ad Tibul. i. vii. 26.

455. *Et quibus è ſuccis.*] *Fucis* unus Mediceus. Scribe, *Et quibus ii ſuccis.* Tibull.

Tunc ſuccos herbaſque dedi, queis livor abiret,
  Quem facit impreſſo mutua dente Venus.
Heins.

457. *Petit illa marito.*] Imo, *ille* cum uno Vaticano. idem eodem loco Tibullus:

At tu fallacis conjux incaute puellae,
  Me quoque ſervato, peccet ut illa nihil.
Heins.

459. *Scit cui latretur.*] An, *qui latretur.* Plautus Poënulo Act. v. Sc. iv. 64.

Etiam meae me latrant canes?

ubi male Lambinus, *allatrant.* Acidalius, *in me latrant.* Statius Theb. i. ℣ſ. 551. *Fruſtraque ſonantia laſſant Ora canes umbramque pet[illegible], & nubila latrant.* & lib. ii. 338.

—— *& magnas latrantia pectora* [illegible]

ita lege cum Gronovio. Plinius libro xxv. cap. 9. *Hanc habentes negant latrari a canibus.* libro xxviii. cap. 8. *Eos, qui linguam hyaenae in calceamento ſub pede habeant, non latrari a canibus.* libro xxx. cap. 16. *Non latrari a cane membranam ex ſecundis canis habentem.* Petron. *Et canis inſomnis leporis veſtigia latrat.* Auctor de Viris Illuſtribus vita Scipionis Africani; qui locus virum ſummum Gerardum Voſſium, prava ſcriptura deceptum, habuit exercitum de Conſtructione cap. 39. *In Capitolium intempeſta nocte euntem numquam canes latraverunt.* ſic rectius in ſcriptis nonnullis quam *eunti canes allatraverunt.* quae paene totidem verbis de eodem Scipione habes apud A. Gellium Noct. Attic. lib. vii. cap. 1. Noſter in Ibin:

Latrat & in toto verba canina foro.

Tertul. de Pallio. *Jura non conturbo, cauſas non elatro.* Papinius Tiburtino Manlii Vopiſci:

Illum nec calido latravit Sirius aſtro.

Epicedio in Glauciam:

—— —— *ſtat pectore demens*
Luctus, & admoto latrant praecordia tactu.

Sic ſcribo; non *latrant.* Lucretius libro ii.

Nil aliud ſibi Naturam latrare, niſi ut cui
Corpore ſejunctus dolor abſit, menſque fruatur
Jucundo ſenſu.

Horat. i. Epiſt. ii.

—— *venaticus ex quo*
Tempore cervinam pellem latravit in aula.

& Sat. i. lib. ii.

—— —— —— *ſi quis;*
Opprobriis dignum latraverit integer ipſe.

Par fere ratio eſt in *adlatrare*, ut jungatur cum quarto caſu. Livius libro viii. Belli Macedonici: *Qui vivo quoque eo allatrare ejus magnitudinem ſolitus erat.* Plautus:

Etiam me meae adlatrant canes.

Columella Praefatione: *Caninum ſtudium locupletiſſimum quemque adlatrandi.* ſic & alii paſſim. Seneca de Vita Beata. *ſi quis ex his, qui Philoſophiam conlatrant,* dixe-

Digitized by Google

Invenies eadem blandi praecepta Propertî:
Diſtrictus minimâ nec tamen ille notâ eſt.
His ego ſucceſſi, quoniam praeſtantia candor
Nomina vivorum diſſimulare jubet.
Non timui, fateor, ne, quâ tot iere carinae,
Naufraga, ſervatis omnibus, una foret.
Sunt aliis ſcriptae, quibus alea luditur, artes.
Haec eſt ad noſtros non leve crimen avos.
Quid valeant tali; quo poſſis plurima jactu
Fingere; damnoſos effugiasve canes.
Teſſera quot numeros habeat: diſtante vocato
Mittere quo deceat, quo dare miſſa modo.

dixerit, Graecis quoque ὑλακτέω cum quarto caſu jungitur. ponit & *quid latretur* Tibullus ipſe, *quid latrent nocte ſilente canes.* Cicero libro II. de Oratore; *Frater meus a Philippo interrogatur, quid latraret, furem ſe videre reſpondit.* Heins.

459. *Obambulet.*] *Obambulat* rectius multi. Heins.

459. *Ipſe.*] Alius amator, quam Tibullus, cui latratur. Merul. Imo ipſe Tibullus, ut ex verſibus ſupra citatis Micyll. *Ille* pr. Vatic. & Berſmanni editio; rectius.

460. *Cui toties clauſus excreet ante fores.*] In lib. Maffeiano, & aliis quibusdam vet. exempl. rectius omnino legitur: *Cur toties &c.* ut legendum eſſe jam docuit doctiſſim. Scaliger junior. Ciofan. *Cur exſcreet*, non *cui*, quomodo Scaliger ad Tibullum. Heins. *Excubet* Excerpt. Voſſii & multi alii.

463. *Nec fuit hoc illi fraudi, legiturque Tibullus.*] *Fraudi*, id eſt, damno. Vide quae notavi in pulcherrima Elegia De Nuce, ad locum illum: *Nec ventus fraudi, ſolve, geluve fuit.* Ciofan. *Non fuit* plurimi ſcripti.

464. *Et jam te Principe notus erat.*] Arondelianus pro diverſa lectione, *motus.* Puto, *natus erat.* quod verum. Natus enim Tibullus eodem anno, quo Noſter; caeſis Mutinenſi bello Hirtio & Panſa conſulibus. qui annus ab urbe condita ſeptingenteſimus decimus; Triumviratu luctuoſus ac funeſtus. Innuit igitur natum Tibullum poſt caeſos jam conſules, quorum in locum ſe ac Pedium cognatum Caeſar fecit ſubrogari, idque Senatu invito, jam tum ad imperium non occulte aſpirans, ut ex Suetonio ſatis apparet. Auctor Dialogi de Oratoribus: *Nam ut de Cicerone ipſo loquar, Hirtio nempe & Panſa Coſſ. ut Tiro libertus ejus ſcripſit,* VII. *eid. Decembr. occiſus eſt, quo anno Divus Auguſtus in locum Panſae & Hirtii ſe & Q. Pedium Coſſ. ſuffecit*, quò & Noſter reſpexit, cum Auguſtum jam tum civitatis Principem innuit fuiſſe. Heins. Sequitur hic communem errorem Heinſius, qui eodem anno Tibullum, quo Ovidius, natum ſtatuit; quem cum jam Janus Douza Schediaſmate ſuo eruditis detraxerit, mirum eſt Heinſium non deductum a vulgi lapſu. *notus* vero hic retinendum eſſe docuit recte Broukh. ad Tibul. lib. III. v. 18. Burm.

466. *Diſtrictus.*] *Afflictus* Moreti. *diſtractus* Leidenſ. *nec fuit ille nota* unus Heinſii, qui & *nimia*, ut & Lovan. *diſtinctus nimia non* Bernenſ.

468. *Nomina vivorum.*] *Tantorum* Vatic. & duo alii. *diſſimulaſſe* Ms. Berſm. *juvat* Leidenſ. Francius etiam, *praeſentia nomina* volebat.

472. *Ad veſtros avos.*] *Noſtros* repone cum praeſtantioribus ſcriptis. Heins. De his luſibus vide ad Art. III. 354. & ſeqq.

474. *Fingere.*] Ego pro *Figere*, *Vincere* legendum eſſe arbitror. Aut certe, *fingere*, componere & formare plurima puncta uno jactu. Superior ſententia magis placet. Merula. Putat Merula hoc loco *Vincere*, vel *Fingere*, pro *Figere*, legendum eſſe. Quod ſi ſit (nam de *figendi* verbo nihil habeo quod afferam) poſterius mallem. ut ſit dictum, *Fingere plurima*, pro effingere, ſeu figurare, & exhibere plurimas & inter ſe diverſas talorum facies. referaturque ad jactum, qui Veneris nomine appellatur, qui omnium feliciſſimus eſt, & plerunque totum depoſitum tollere ſolet. de qua re & Martialis meminit lib. 14. his verbis:

Cum ſteterit nullus vultu tibi talus eodem,
Munera me dices magna dediſſe tibi.

Nam cum proxime ſequatur de Cane, qui jactus damnoſus erat, probabile eſt, praecedentia haec de Venere, jactu videlicet lucroſo, Poëtam intelligere voluiſſe, ut ceu ἀντιθέσει quadam Canis & Venus inter ſe compararentur. Porro talos Grae-

Digitized by Google

Diſcolor ut recto graſſetur limite miles,
Cum medius gemino calculus hoſte perit.
Ut mage velle ſequi ſciat, & revocare priorem;
Ne tuto fugiens incomitatus eat.
Parva ſedet ternis inſtructa tabella lapillis;
In quâ viciſſe eſt, continuaſſe ſuos.

Qui-

ci *ἀστραγάλους* vocant, ipſumque ludum *ἀστραγαλίζειν*, & *ἀστρίζειν*. Sunt autem unius tali ſuperficies, ſive facies quatuor: quarum prima, quae & unitatem ſignificat, *κύων*, hoc eſt Canis, & *χῖος* item, dicebatur. Illa autem quae huic oppoſita atque adverſa erat, *ἑξίτης*, hoc eſt Senio, & *κῷος* item. reliquae duae numeris notabantur, ternario puta, & quaternario. nam binarius & quinarius numerus in talis non erant: autor Pollux lib. 9. Meminit autem ludi hujus Tranquillus in Auguſto, his verbis: *Talis jactatis, ut quisque canem aut ſenionem jecerat, in ſingulos talos, ſingulos donarios, in medium conferebat, quos univerſos tollebat, qui Venerem jecerat.* Meminit & Ariſtoteles lib. II. de Coelo: Ἔστι δὲ, inquiens, *τὸ κατορθοῦν χαλεπὸν, ἢ τὸ πολλὰ, ἢ τὸ πολλάκις. οἷον πολλοὺς ἀστραγάλους κῴους βάλλειν ἀμήχανον, ἀλλ' ἕνα ἢ δύο ῥᾷον.* &c. Tali ergo jactum, non de punctis, ut in teſſera, ſed de faciebus intelligas. Micyll. *Figere* plerique veteres. Heins.

474. *Damnoſos effugiasque canes.*] Lib. II. de Arte:

Damnoſi facito ſtent tibi ſaepe canes.

Propertius lib. IV.

Semper damnoſi ſubſiluere canes.

Docet Suetonius in Auguſto quare canis damnoſus dicatur. ejus verba ſunt: *Talis enim jactatis, ut quisque Canem, aut Senionem miſerat, in ſingulos talos ſingulos denarios in medium conferebat: quos tollebat univerſos, qui Venerem jecerat.* Ciof.

475. *Teſſera quos habeat numeros, diſtante vocato Mittere quo deceat, quo dare miſſa modo.*] Locus hic obſcurior eſt, & ubi facilius ſit aliorum expoſitiones refellere, quam certam aliquam afferre: propterea quod multo alia ratio ludendi veterum fuit, atque nunc eſt. Primum enim quem numerum *diſtantem* dicemus? niſi eum forte accipiamus, qui ex tribus reliquis diſſimilis ac differens ſit. Nam tribus fere teſſeris antiqui ludere ſolebant, id quod & proverbium indicat, quo dicitur, *Aut ter ſex, ut tres teſſerae.* Quo loco, ut hoc *παρέργως* adjiciamus, tres teſſerae, ſive *κύβοι* Graece idem quod tres *μονάδες*, ſive unitates, ut Pollux ait, ſignificant: qui numerus in teſſera ſenario adverſus atque oppoſitus eſt: idemque *ὄνος*, hoc eſt *aſinus* vocatur. Quod ſi igitur ex tribus numeris reliquis diſſimilem ac differentem, diſtantem ponamus: conſequens erit, ut & illud demus, talem diſtantem aliquem ſolitum fuiſſe vocari, hoc eſt, poſci ab altero, vel utroque luſorum, quem qui teſſeras mittebat, jactu repraeſentaret. Idem enim & ex tertio de Arte colligitur, ubi inquit, *Talorum dicere jactus Ut ſciat, & vires teſſera miſſa ſuas. Et modo tres jactet numeros, modo cogitet apte Quam ſubeat partem callida, quamque vocet.* Sed ut haec ſic demus hoc pacto ſeſe habuiſſe, quid porro de teſſera miſſa, & de datione miſſorum, dici certo poteſt? Utrum in alveolum, aut vas aliquod concavum mitti ſolitas intelligamus? cujusmodi fuerint quae à Poll. libro decimo, *ἀβάκια, κόσκινα, φιμοὶ, κημοὶ*, & ſimilibus nominibus appellantur. Deinde ſi de hoc quoque conſtet, quaenam *datio* iſta dicenda erit, qua certo modo, certaque lege *miſſa* dabantur? Neque enim de orbiculorum, quorum hodie uſus eſt, collocatione intelligi placet, cum de iis veterum nemo meminerit, eamque expoſitionem Merula de ſuo afferat, absque aliquo autore. Et in ſecundo de Arte, ubi ejusdem ludi mentio fit, *Dandi* verbum fere idem quod remittere atque concedere, ſignificare videtur. Nam cum amatorem ita inſtitueret, ut amatae benevolentiam quoquo modo ſibi conciliaret, inter ludendum quoque jubet ut det operam, ne ambitioſe victoriam ſibi quaerat, ſed ultro ludenti ſecum puellae illam remittat, his verbis: *Si ludat numerosque manu jactabit eburnos, Tu male jactato, tu bene jacta dato.* quod eſt: Tu vel male jacias, vel ſi forte jactus ipſe bene ceciderit, eum illi remittas, ſive concedas. Nam quomodo alias *dari jacta* intelligamus? Proinde ego plane fateor, me hunc locum parum intelligere. Ut tamen aliquid hic addamus, quod lectorem juvet, ſciendum, eum teſſerarum ludum, qui plurium punctorum ſive unitatum jactum viciſſet, depoſitum auferebat, *πλειστοβολίνδα παίζειν*, antiquitus & Graece vocari. autor Pollux libro 9. Micyll. Locus difficilis. ſed ſuſpicor hic aliquid latere de turricula vel pyrgo, in quem mittebantur teſſerae. forte, *pyrgoque rotato mittere* &c. ut ſit ſenſus docuiſſe quosdam quo modo deceat, rotato fritillo ita mittere teſſeras, ut felix jactus eveniat, & cum tu miſeris, quo modo teſſeras illas dare colluſori debeas, ut ille infelicem faciat jactum.. Nam & hoc fraudulenti aleatores hodie callent, ut aleas illi, qui jacere debet, ita dent in

manus,

Quique alii luſus (neque enim nunc perſequar omnes)
Perdere rem caram, tempora noſtra, ſolent.
Ecce canit formas alius jactusque pilarum.
Hic artem nandi praecipit, ille trochi.
Compoſita eſt aliis fucandi cura coloris:
Hic epulis leges hoſpitioque dedit.

Al-

manus, vel pyrgnm; ut inde infauſtns jactus proveniat. ſed inhibeo: *vecande* erat in Moreti? Burm.

476. *Quo deceat.*] *Quo peccat* Gryph. Ed.

477. *Limite.*] *Tramite* duo libri & Ms. Berſman. vid. ad Val. Flac. IV. 614.

478. *Cum medius gemino calculus hoſte perit.*] Neqne hunc locum ſatis commode explicat Merula. Falluntur enim qui enndem ludnm eſſe putant enm de qno hic dicitur, & qui noſtra aetate *Scachiae*, & veterum imitatione, *latrunculorum* vocatur. id quod ex ipſis verbis poëtae intelligitnr, cum inquit, *Cum medius gemino calculus hoſte perit.* & rurſum, *Nec tuto fugiens incomitatus eat.* Item lib. 3. de Arte:

Unus cum gemino calculus hoſte perit.
Bellatorque ſuo prenſus cum corpore bellet
Æmulus, inceptum ſaepe recurrat opus.

Nam neqne comite opus ubique habent noſtrae aetatis latrunculi, ſive milites: neque ſtatim capiuntur, etiamſi qui ſinguli inter geminos diverſae partis deprehendantur. Et qnod hic de rege & regina, qui noſtri temporis ſunt, Merula meminit, de eo nullus veterum mentionem facit. Quare is ludus, de quo hoc loco Ovidius agit, totus alius atque diverſus ab eo eſt, quem noſtra aetate *Scachiam* vocant, Graeceque πλινθίον, Latine, nt puto, *laterculus* appellatur. cujus rationem Pollux lib. 9. deſcribit his verbis, Ἡ δὲ διὰ πολλῶν ψήφων παιδιὰ, πλινθίον ἐστὶ, χώρας ἐν γραμμαῖς ἔχον διακειμένας· καὶ τὸ μὲν πλινθίον πόλις καλεῖται, τῶν δὲ ψήφων ἑκάστη κύων· διῃρημένων δὲ εἰς δύο τῶν ψήφων, κατὰ τὰς χρόας, ἡ τέχνη τῆς παιδιᾶς ἐστι περίληψις τῶν δύο ψήφων ὁμοχρόων τὴν ἑτερόχρων ἀναιρεῖν. Vides hanc deſcriptionem Pollucis, cum verſibus Ovidii per omnia fere convenire, niſi quod Ovidius ejus, quae πόλις dicitur, mentionem nullam facit. & quos Pollux canes vocat, ipſe latrones ac milites appellat. Micyll. *Hoſte cadit* Junian.

479. *Ut mage velle ſequi.*] Locus mendoſus. Libri meliores, *Ut mage velle ſequens*, vel *male*. Combianus, *maga* Heins.

480. *Nec tute.*] *Ne tuto*, rectins quidam. Heins.

481. *Parva ſedet ternis.*] *Sed internis* prim. Pal. & prim. Vatican. nil muta. ſic apud Juvenalem Sat. prima:

——— *ſportula primo*
Limine parva ſedet.

& Satyra II.

——— *ingens caena ſedet.*

ſic & alii ſcriptores ex melioribus amant loqui. Noſter Amor. I. Eleg. 3.

——— *nec in lecto pallia noſtra ſedent.*

Heins. In Editione Heinſii tamen legitur; *Parva ſed & ternis*, neſcio an operarum vitio, an conſilio editoris: intelligit vero hic *triodium*, ut vidimus ad Art. III. 365. *parma ſedet* editio Aldi. vitioſe. *parva ſed ut* prim. Ed. & unus ſcriptus. *ſed interius* prim. Pal. *ſedet teneris*. alius, *parva ſedet terbis* Herculan. *continuaſſe duos* etiam unus codex. Burm.

483. *Quique alii.*] *Alius* Ms. Berſm. deinde *proſequor* Vatican.

485. *Formas, jactusque pilarum &c.*] De pilis, & earum vario luſu, Pollucem vide, ex quo hic Merula quaedam accepiſſe videtur, ſed parnm recte digeſſiſſe. Nam qnae hic ſphaerae, ſive pilae, cujns ludus φαινίδα Graece dicitur, aſcribit, ea Pollux ei generi, quod ἐπίσκυρον & ἐφηβικὸν vocarunt, attribuere magis videtur. vide lib. 9. Micyl. Opinor, *tanit thermas*. in thermis enim luſio pilaris locum habet. videantur quae ad Martialis Epigr. XLVIII. lib. X. annotamus. Heins Et cur mntemus contra ſcriptos, tum variae eſſent formae pilarum, nam *Trigenales*, *Folles*, *Paganicas*, *Harpaſtae* inter ſe forma diſtabant. vid. Mart. XV. Ep. 45. & ſeqq. *esse docet forma* unus.

486. *Hic artem nandi.*] Cnm inter honeſtiſſimas & utiliſſimas artes natatio apud Romanos habebatur, mirari jure quis poſſit, cur ei hic Naſo locum dat, inter artes, ſi non illicitas & turpes omnes, ſaltem inutiles & parum dignas Romano viro; cum nihil ludicri aut levis etiam illi inſit. in Hamburgenſi erat, *Artem his venandi*, majori ſpecie, cum multi apud Romanos venatum crediderint ingenuis hominibus indignum, & inter ſervilia officia retulerint. vid. Sall. Catil. cap. IV. cujus ſententiae tamen Naſo non fuiſſe videtur, qui inter honeſtiſſimas occupationes, quibus amor poſſet vinci & expelli, venatum commendat, de Remed. Amor. 199. & Horatius etiam lib. II. Sat. II. 9. & I. Ep. XVIII. 48. qui & inter beatae vitae commoda venatum ponit Epod. II. 31. quare Salluſtii verba caperem, de iis, qui ſervilem in modum omnem aetatem agere ſolent venatui intenti,

&

Alter humum, de quâ fingantur pocula, monſtrat:
Quaeque docet liquido teſta ſit apta mero.
Talia fumoſi luduntur menſe Decembris;
Quae damno nulli compoſuiſſe fuit.
His ego deceptus non triſtia carmina feci;
Sed triſtis noſtros poena ſecuta jocos.
Denique nec video de tot ſcribentibus unum,
Quem ſua perdiderit Muſa: repertus ego.
Quid? ſi ſcripſiſſem mimos, obſcaena jocantes,
Qui ſemper ficti crimen amoris habent?

In

& huic ſtudio penitus addicti, negligunt aut rem militarem aut civilem. Cum honeſtiores vel voluptatis cauſſa, ut a negotiis publicis & oneribus ſe recrearent, vel ut corporis firmitati conſulerent, utilem illam famae, vitae & membris crederent exercitationem. non ergo hanc artem hîc reſpicere puto Naſonem. Francofurtenſis codex habebat, *hic artem diſci praecipit.* quod a Librario non puto profectum, & diſcum melius cum Trocho conjungi puto, quam venatum, aut natationem. Diſco autem ſe exercuiſſe Romanos ex Horat. I. Od. 8. & aliis patet. non tamen ideo quis hanc lectionem repudiet, quia nihil etiam illaudabile & inutile videat in diſci arte: erat enim ea exercitatio & non admodum neceſſaria, & ideo minus uſitata viris militaribus, ſed pueris tantum & juvenibus frequentatus, ut ex loco Horatii patet, & ita recte trocho jungitur, quem & pueris dat Mart. XIV. 168. & Horatius lib. III. Od. 24. ubi cum venatum & equitandi artem inter honeſtas retuliſſet, Trochum & aleam legibus vetitam, pueris ſui aevi magis appetitam dicit. ſed & Art. poët. 380. pilam, diſcum & trochum conjungit,

Indoctusque pilae, diſcive, trochive quieſcit.

ut pilam & trochum Propert. lib. III. XIS. 6. & Noſter III. Triſt. XII. 59. & III. Art. 383. vid. Rigalt. ad Artemid. Oneirocr. pag. 23. puto autem librarium quemdam, cum reperiſſet vocem *diſci* truncatam ultimis literis ex prima ſyllaba *di*, feciſſe *nandi.* Si quid rectius quis excogitaverit, non invidebo. ſed *artem nandi* eodem numero haberi, quo alea, pila & trochus, a Poëta noſtro, non puto. in uno etiam reperi libro, *ille chori*, quare poſſet,

Saltandi hic artem praecipit, ille chori.

nimirum *Saltandi*, ut ſolus ſcite ſaltet, *Chori*, ut choreas ducat. de ſaltatione autem hic agere non vacat. BURM.

487. *Fuſcandi coloris.*] *Fuſcum*, ſignificat atrum & nigrum. Hinc fit verbum *fuſcare.* Hoc dicit: Docuere etiam alii, ut fuſcos redderent adoleſcentes Romanos, varia certamina campi Martii, in quibus corpora exercebant: qui color in amante laudabatur. quod ipſe praecipit in Arte amandi eo verſu: *Munditiae placeant, fuſcentur corpora campes.* MERULA. Ego ſimpliciter intelligo, quoſdam ſcripſiſſe rationem atque artem *fuſcandi coloris*, hoc eſt, unde color corporis fuſcus redderetur: non, ut Merula, genera certaminum, quorum exercitatione corpus à ſole atque aëre coloraretur. MICYLL. Eruditiſſimus Juvenis Jacobus Roverius, eleganter *fucandi* legebat. minus enim placet, quod nonnulli id ad exercitationes Romanae Juventutis referant, de quibus Poëta dixit, *fuſcentur corpora campo.* DAN. HEINS. *Fucandi* ex tribus. Nemeſian. in Carmine, quod perperam Cynegeticon inſcribitur. Vſ. 310.

Has igitur vario ſemper fucare veneno
Cura tibi, niveisque alios miſcere colores.

HEINS. Et *Fucandi* habet Francofurtenſis.

488. *Hic epulis leges.*] Male haec ad ſcientiam popinae refert Merula, quam Apicius profeſſus eſt, de qua quidem plurimos Graecorum ſcripſiſſe ex Athenaeo liquet. vid. lib. XIII. 3. γαστρολογίαν etiam vel γαστρονομίαν Archeſtrati ſaepe laudat idem. ego tamen intelligo hic potius leges bibendi, quas in epulis & commeſſationibus, convivis & hoſpitibus dicebat dominus convivii, forte electus. de quibus omnia notiſſima. ita *leges* vocat Horat. II. Satyr. VI. 68. & Catul. Carm. XXVIII. ſed haec obvia. BURM.

490. *Docet liquido.*] *Decens* Palat. & duo alii. & Ms. Berſm. *medio mero* Jun. *nitido* duo. *tacito* unus.

491. *Talia luduntur.*] Talia vaſa celebrantur à poëtis Saturnalib. Decemb. menſe. Unde etiam Martial. in Apophoretis, *calices Surrentinos* laudat, ac etiam *Saguntinos.* MERULA. *Talia* intellige carmina, ſive poëmata. ut ſit dictum, *Talia luduntur*, pro, per luſum componuntur eo menſe, quando Saturnalia aguntur, quibus diebus ſumma rerum licentia eſt, ludereque impune antiquitus permiſſum. MICYLL.

491. *Fu-*

In quibus adſidue cultus procedit adulter;
Verbaque dat ſtulto callida nupta viro.
Nubilis hos virgo, matronaque, virque, puerque
Spectat; & è magnâ parte Senatus adeſt.
Nec ſatis inceſtis temerari vocibus aures:
Adſueſcunt oculi multa pudenda pati.
Cumque fefellit amans aliquâ novitate maritum,
Plauditur; & magno palma favore datur.
Quoque minus prodeſt, ſcena eſt lucroſa poëtae:
Tantaque non parvo crimina Praetor emit.

In-

491. *Fumoſo Decembri*] Sic Martialis lib. v. huc reſpiciens. *Sed lege fumoſo non aſpernanda Decembri Carmina.* CIOFAN. Duo, *Decembris.* Lege, *fumoſi Decembris* cum Barberiniano. ut monui lib. I. Eleg. x. ỳſ. 3. HEINS.

492. *Quae jam non ulli compoſuiſſe nocet.*] Concinnum forte, quod in Palatinis legebatur. *Quae damno nulli compoſuiſſe fuit.* DAN. HEINS. *Damno fuit* ex melioribus. HEINS. Ita & Berſmannus edidit ex ſuo codice.

493. *Non triſtia carmina feci.*] Plus ſignificat, quam ſi dixiſſet *laeta carmina.* CIOFAN.

495. *Denique non video de tot.*] *Nec video de tot* meliores. unus etiam Bononienſis, *prodiderit* proximo verſu. HEINS. *Dejecerit* Bernenſ. vitioſe; ſed latet aliquid.

497. *Jocantes.*] *Loquentes* duo. vid. ad III. Art. 275.

498. *Juncti crimen amoris habent.*] *Votiti amoris* multi veterum. hoc eſt adulterii. ſic *votiti Hymenaei*, & ſimilia. poteſt tamen & alterum ferri. ut Triſt. IV. Eleg. I.

Cum mecum juncti criminis acta rea eſt.

doctiſſimus Tanaquillus Faber Epiſt. III. lib. I. *ficti amoris* conjiciebat. de Mimis copioſe Salmaſius ad Solinum pag. 109. HEINS. *Ficti* edidit Gryph. & alii, eſtque in tribus ſcriptis. alii, *vincti*, *victi*, *victum.* *ficti* rectum. Remed. Am. 755.

Illic adſidue ficti ſaltantur amantes.

ubi alii codices, *amores.* Minuc. Fel. cap. XXXVIII. *Nunc enim mimus vel exponit adulteria vel monſtrat, nunc enervis hiſtrio amorem, dum fingit, infligit.* ubi vid. Elmenh. BURM.

499. *Cultus procedit adulter.*] Lege, *cautus*; vel *multus adulter.* ſequenti etiam verſu pro *ſtulto viro* malim, *luſo.* quod tamen timide affirmo. HEINS. *Stulto qualibet arte viro* duo libri.

501. *Nubilis haec virgo.*] *Hos* ex tribus ſcriptis. hoc eſt mimos. & mox, *è magna parte*, pro *ex* totidem. HEINS. *Hos* etiam Bern. *hic* Micyll. Gryph. & aliae Edit. & Ms. Berſm. *hunc* prim. Ed. *hoc* Servii.

504. *Adſueſcunt oculi.*] *Oculis* uterque Polit. & quatuor alii. Heinſius volebat, *oculos.* infr. lib. III. III. 7.

Nec aquis adſuevimus iſtis.

ubi & *aquas* alii. vide quae ibi notamus. BURM.

507. *Quodque minus prodeſt poena eſt lucroſa poëtae.*] In nonnullis, *Quoque minus prodeſt.* NAUG. Forte, *Quoque minus prodeſt, paene eſt lucroſa poëtae.* Ut hoc dicat, Foeminam quo magis maritum in fabula fallit, eo paene magis lucroſam eſſe Poëtae. Quod ejusmodi Mimi, in quibus publice exitioſa ſcriberentur, magno à Poëta venderentur, magno à Praetore, ut grati populo, emerentur. DAN. HEINS. *Quoque* quatuor. duo, *quaeque.* *pleno* etiam pro *poena* Junianus, & pro *minus* unus Mediceus, *mimis.* ſcribe:

Quae mimis prodeſt, ſcena eſt lucroſa poëtae.

vel,

Nec minus & prodiſt ſcena, & lucroſa poëtae eſt.

Nec minus ſubintellige, quam ipſis mimis. Tanaquillus Faber lib. I. Ep. 37.

Quaeque mihi poenae eſt, fraus eſt lucroſa poëtae.

quae longius abeunt à veteri ſcriptura. HEINS. Barthius XL. Adv. 5. ex Scholiaſte notat *poenam* hic eſſe *delictum* poenâ dignum, ut ità *piaculum* pro ſcelere docet poni. ſed hujus ſignificationis probationem requiro. Johannes Clericus, Part. III. Art. Critic. Sect. I. cap 16. inſignis ille toto orbe Poëtarum interpres Graecorum & Latinorum, ex hodierna lingua Gallica *poenam* interpretatur *laborem*, ut ſenſus ſit, laborem minus utilem, eſſe lucroſiſſimum Poëtae, id eſt carmina minus utilia maximum adferre lucrum iis, qui ſcribunt mimos & obſcaeni argumenti poëmata. ineptiſſime. quis enim umquam audivit laborem, quem Poëta ſcribendo impendit, & praecipue cum *jocoſas & ſaepe amatorias Hiſtoriolas*, ut loquitur, complectitur, eſſe *poenam*? *poenam* de labore ſumi poſſe, quae inſtar ſupplicii eſt, & quae voluptati opponitur, & de omni cura, ſollicitudine, quae torquet, & cruciat, norunt etiam pueri, & ita ſumi in Epigram-

Inſpice ludorum ſumtus, Auguſte, tuorum:
Emta tibi magno talia multa leges.
Haec tu ſpectaſti, ſpectandaque ſaepe dediſti.
Majeſtas adeo comis ubique tua eſt.
Luminibusque tuis, totus quibus utimur orbis,
Scenica vidiſti lentus adulteria.
Scribere ſi fas eſt imitantes turpia mimos;
Materiae minor eſt debita poena meae.

An

grammate ante libros amorum, ubi voluptati opponitur, manifeſtum eſt. ita ſenex ille ſe puniens apud Terentium arando, fodiendo, poenas dabat, quia *iſta non voluptasi erant*, ut Chremes dicit Act. I. Sc. I. 59. Sed ſi quis animi cauſſa duriſſimos illos operis ruſtici labores ſubiret, an & hi *poenae* nomine venirent? ſic Senec. Hipp. 439. *Quid te ipſe poenis gravibus infeſtus domas?* quem verſum ideo rejecit Scaliger, quia poenam, improbum ac miſerum laborem dici non putaret. recte vero ſummus Gronovius docuit, miſerum laborem, quae ſupplicii loco eſt, ita ſumi, multis exemplis ad illum locum, & lib. II. Obſerv. 9. Producat ergo exemplum Dictator noſter reipub. literariae, quo probet laborem, etiam ſponte & voluptate ſuſceptum, *poenam* Latinis dici. recte vero & jure vapulat ille omnium eruditorum obtrectator viro eruditiſſimo Chr. Aug. Heumanno in Parergis Criticis. pag. 163. Sed ut frontem hominis videat orbis eruditus in Bibliotheca Selecta T. XXVI. pag. 267. tribus verbis refutans Heumannum, nominare tamen quaſi pudendum tanto viro adverſarium, non dignatus, ne lector ſciret ex profeſſo a viro docto plurima ejus facinora literaria eſſe deprehenſa & caſtigata, dicit Gronovium idem ſentire quod ipſe, & *poenam* pro *labore* ſumi; quod falſiſſimum, & in expudoratae frontis mendacium. nam Gronovius in obſervationibus refutans Scaligerum, qui Senecam *poenam* pro labore dixiſſe non poterat concoquere. addit. *dixit* (ſcil. Seneca) *pro labore* MISERO *ejus, quem innuit nutrix iratis diis natum fructu vitae carere.* Vide reliqua & ad Tragicum Senecam, ubi videbis illum non ſimpliciter *poenam* pro *labore*, ſed pro *miſero* & *improbo* capere. an enim ille de *labore*, qui ſumma cum voluptate, & lucri cupidine à Poëtis inſumitur ſcribendis verſibus, *poenam* dici crediddiſſet? abſit haec ignorantia linguae Latinae a ſummo ejus arbitro & vindice. Quanto melius vocis *Poenae* vera vis ex lingua Graeca, quae mater eſt Latinae habita, quam ex Gallica, quae filia eſt, deducitur? Graece autem ποινὴ proprie eſt merces, retributio, quae datur pro aliquo facto. & cum facta ſint vel bona vel mala, hinc apud Graecos & Latinos omnia iſta vocabula, quae notant retributionem, duplicem habent vim, & in bonam & malam partem ſumi ſolent. vide de hac voce ποινὴ Salm. de Uſur. cap. II. pag. 22. Spanhem. ad Call. Hym. in Dian. v. 263. & D. Heinſ. ad Sil. Ital. II. 592. atque ita poſſet hic, vulgata lectione retenta, ſenſus eſſe, quoque minus prodeſt (ſcilicet moribus) Poëta, (haec enim vox ἀπὸ κοινοῦ repetenda) eo major merces ipſi datur. Quo argumentum eſt laſcivius & magis moribus nocet, eo majus lucrum adſert poëtae. hoc certe tolerabilius eſſet, quam *poenam* laborem interpretari. potuiſſet etiam, ſi acutior & doctior eſſet, ille omnium Grammaticorum tremor & infamia, praeſidium in origine vocis quaerere, & cum quibusdam ποίνην deducere a πόνος *labor*, quia nulla poena ſine labore & moleſtia eſt; ſed rectius ποίνην quaſi φοίνην dictam, diſcere ex Camerario ad Sophocl. Electr. ℣ſ. 211. ſi tales libros umquam tractaſſet ὀψιμαθὴς ille, potuiſſet, quia primum proprie notavit pretium, quod ob perpetratam caedem ſolvebatur, & cum deinde poena capitis recepta eſſet, tenuit vetus verbum, quod ad omnia ſupplicia & poenas fuit adhibitum. ſed his miſſis, nos credimus, tutius hunc locum conſtitui ex ſententia doctiſſimi Heumanni, qui legit,

Quoque minus prodeſt, ſcena eſt lucroſa Poëtae.

ſenſu ſatis eleganti & plano, illam ſcenicam Poëſin, quae minus moribus prodeſt, eo magis eſſe lucroſam Poëtae. qui & non inſolens eſſe oſtendit poſt *quo*, non ſequi *eo*, vel *eo magis*. & puto veram hanc eſſe lectionem & ſenſum, cui acquieſcemus, donec quis meliorem inveniat. *quoque minus* vero jam Berſmannus ediderat. *Scena* autem pro *poena* legendum eſſe ab Heinſio jam erat animadverſum. BURM.

508. *Praetor.*] Aediles hoc magis feciſſe ex Merula notat editor Pariſinus, & cum Noſtro facit Juvenal. VI. 379.

Si gaudet cantu, nullius fibula durat
Vocem vendentis praetoribus.

& Sat. VIII. 194.

Nec dubitant celſi Praetoris vendere ludo

Carmina Praetor Lovan. & tres alii. *Praetor habet* Politian. BURM.

510. *Multa.*] *Nempe* Bernenſ. *ſcripta* Junian.

511. *Saepe dediſti.*] *Multa* Lovan. & Sarravianus. mox, *mitis ubique* Bernenſ.

513. *Totus quibus utitur orbis.*] *Utimur* Gottorphianus. vide Notas Met. V. ℣ſ. 342. HEINS.

514. *Scenica ſpectaſti lentus adulteria.*] Rectius

omni-

Digitized by Google

An genus hoc ſcripti faciunt ſua pulpita tutum;
  Quodque libet, mimis ſcena licere dedit?
Et mea ſunt populo ſaltata poëmata ſaepe:
  Saepe oculos etiam detinuere tuos.
Scilicet in domibus veſtris, ut priſca virorum
  Artifici fulgent corpora picta manu;
Sic, quae concubitus varios Venerisque figuras
  Exprimat, eſt aliquo parva tabella loco.

Ut-

omnino; *lentus* ſex meliores. vide Notas Epiſt. xix. ℣ſ. 81. apud Horatium lib. 1. Epiſt. 1. *lentus ſpectator*, *ſpectatori ſedulo* opponitur:

Exanimat lentus ſpectator, ſedulus inflat.

Silius lib. xii. 576. de Hannibale Romam obſidente:

Nunc aditus luſtrat, clauſas nunc cuſpide pulſat
Infeſta portas, fruiturque timore paventum.
Nunc lentus celſis aſtans in collibus intrat
Urbem oculis.

ita vetuſti codices. Tibullus libro iv. Eleg. xi.

Nam mihi quid proſit morbos evincere, ſi tu
Noſtra potes lento pectore ferre mala.

ubi *laeto* ante Scaligerum male legebatur. initio ejusdem Epigrammatis ſcribendum in Tibullo,

Eſtne tibi, Cerinthe, tuae pia cura puellae,
Dum mea nunc vexat corpora feſſa calor.

ubi *placiture puellae*, *Qui mea nunc vexat*. perperam legitur. Eſtne tibi de me cura, inquit, dum febricito? Heins. Nullum dubium eſt *lentus* legendum. ſi enim *laetus* legas, exprobraret Auguſto Poëta voluptatem, quam ex obſcaenis caperet. multo magis ſi cum Lovanienſi legeretur, *turpis*. *lentum* vero non negligenter videntem, ut ſedulo opponatur, capio, ſed non commotum, qui non ſtatim iras concipiebas, & ad vindictam praeceps eras, vel etiam, quia ſtudio & voluptate ſpectandi tenebatur. vid. Sueton. Aug. 45. unde *comitatem* Auguſti hîc quoque laudat Naſo. ſic Livius lib. xxis. 14. *Tendentem ad maenia Romanae coloniae Annibalem lenti ſpectantes.* & ita puto legendum apud Egeſipp. de Excid. Urb. Hier. 5. 11. *haec ſpectabat accumbens in medio concubinarum, lentus inter eſcas & pocula* &c. ubi vulgo *laetus* circumfertur & ita *lentus* ſaepe Noſtro ſumitur, ut Ep. xvii. 249. vid. Graev. ad Cicer. iv. Verr. 61. & ita *patientem* & *lentum* conjungit Cicer. ii. de Orat. 75. Burm.

516. *Materiae.*] *Materia mea* Barberin.

518. *Quodque licet.*] *Quodque libet* nonnulli. Naug. Melius codd. alii, *Quodque libet Mimis ſcena licere dedit*. D. Heins. *Libet* recte nonnulli veteres. Heins. Ita ad Heren. auctor lib. iv. 25. *nam quae reliqua ſpes libertatis manet, ſi illis quod libet, licet.* &c. Burm.

519. *Sunt populo.*] Non a populo ſed ad delectandum populum, ut ſit dativi caſus. *populo recitata* Lovan. *poëmata ſemper* Moreti.

520. *Detinuere tuos.*] *Suos* Ms. Berſm.

521. *In domibus veſtris, ut priſca virorum.*] *Domibus noſtris* Lovan. & ſeptem alii. in Bonon. erat, *parentum*, ut intelligantur majorum imagines, ex gente Julia; ut ita ſtemma ſuum J. Caeſarem poſuiſſe in aede Veneris Genetricis conjicit Caſaubonus ad Sueton. Caeſ. initio. poſſet & legi, *tuorum*. ſed & vulgata de Viris Illuſtribus antiqui aevi poteſt capi, ut ita, *priſcis ſparſa tabellis Porticus* 1. Art. Am. v. 71. *Artificis* Leidenſ. Bernenſ. & quatuordecim alii. male. *pectora fida* Vatican. *pectora picta* Servii. Burm.

523. *Quae concubitus.*] Merula his Tiberium tangi putat, qui teſte Sueton. cap. 43. *Cubicula laſciviſſimis tabellis & Elephantidis libris inſtruxit.* ſed cum totus eſſet Poëta in placando Caeſare, an ille non ita ingenio ſuo imperare potuiſſet, ne quem ex Domo Auguſta tangeret? praeterea haec a Suetonio ad illa Tiberii tempora referuntur, quae non attigit Naſo: quare potius in genere capiam de picturis antiqui operis, quae laſcivioris erant argumenti: ita Plinius lib. xxxv. 10. dicit, *Parrhaſium minoribus tabellis libidines pinxiſſe, eo genere petulantis joci ſe reficientem*, & talis tabulae meminit Sueton. Tiber. 44. vid. de laſcivis picturis Broukh. ad Prop. ii. v. 26. & Noſtrum ii. Art. 680. tales forte, ob pictoris manum, cariſſimas tabellas habuit aliquot, ſed paucas, Auguſtus, quas non celebri Palatii loco, ſed in aliquo ſecretiore loco, collocaverat: ut non tam libidinis irritandae, quam artificii cauſſa eos habere videretur. ex illo autem Plinii loco videndum, an non apud Propertium lib. iii. vii. 12. antiqua lectio poſſet ſervari,

In Veneris tabula ſummam ſibi ponit Apelles;
Parrhaſius parva vindicat arte pharum.

uti male Scaliger *parta*. ſed ut recte Car. Dati in vita Parrhaſii pag. 79. *parva ars*, ſunt figurae parvae & tabulae minores. ut ita opponat exeunti ex Mari Apellis Veneri, quae erat in tabula magna picta, & cujus mox meminit Noſter, & quam Auguſtus dedicavit in delubro patris Caeſaris. Plin. xxxv. 10. hujus & Noſter meminit iv. ex Pont. 1. 29. & non quidem pictae, ſed ex lapide factae iii. Art. 224. ejus ſpecies in nummis Adanenſium vide-

Utque ſedet vultu faſſus Telamonius iram,
 Inque oculis facinus barbara Mater habet:
Sic madidos ſiccat digitis Venus uda capillos:
 Et modo maternis tecta videtur aquis.
Bella ſonant alii, telis inſtructa cruentis:
 Parsque tui generis, pars tua facta canunt.
Invida me ſpatio Natura coërcuit arto,
 Ingenio vires exiguasque dedit.
Et tamen ille, tuae felix Æneïdos auctor,
 Contulit in Tyrios arma virumque toros:
Nec legitur pars ulla magis de corpore toto,
 Quam non legitimo foedere junctus amor.

Phy-

videtur. vid. Harduin de Numm. Popul. in 'Αδανέων. *ἀναδυομένη* Graecis dicta. vid. Artemid. Oneirocr. lib. II. cap. 42. Dauſq. ad Q. Calab. lib. V. pag. 106. & in primis Carolum Dati in vitis Pictorum Antiquorum, in Apelle pag. 142. *variasque figuras exprimit* ſcripti quinque & edit. pr. Gryph. & aliae. *ſcripta tabella loco* unus codex. *eſt varie parva*, alius Heinſii. *joce* Moreti. Burm.

525. *Utque ſedet vultu.*] Innuit Ajacem, & Medeam pueros occidentem a Timomacho expreſſam; utramque tabulam immenſo pretio a Divo Julio redemtam Plinius teſtatur Hiſtoriae Naturalis libro VII. cap. 38. & libro XXXV. *Timomachus Byzantius Caeſaris Dictatoris aetate Ajacem ei pinxit, & Medeam ab eo in Veneris Genetricis aede poſitas, octoginta talentis venundatas.* unde manifeſtum fit, quare Naſo illas hoc loco conjunxerit. certe Timomachi Medeam Romae exſtitiſſe conſtat ex Graeco Epigrammate lib. VIII. Anthologiae, cujus initium eſt, Τέχνη Τιμομάχου· lemma autem, εἰς εἰκόνα Μηδείας ἐν Ῥώμῃ. De Ajace ejus agit Philoſtratus libro II. de Vita Apollonii; qui & ſedentem, aeque ac Ovidius, depictum teſtatur: Οὐδ᾽ ἂν τὸν Αἴαντά τις τὸν Τιμομάχου ἀγασθείη, ὃς δὴ ἀναγέγραπται αὐτῷ μεμηνώς, εἰ μὴ ἀναλέξαιτο τὶ ἐς τὸν νοῦν Αἴαντος εἴδωλον, καὶ ὡς εἰκὸς αὐτὸν ἀπεκτονότα τὰ ἐν τῇ Τροίᾳ βουκόλια, καθῆσθαι ἀπειρηκότα, βουλὴν ποιούμενον καὶ ἑαυτὸν κτεῖναι. Quae Naſonem egregie illuſtrant. Anthologiae octavo Epigramma exſtat incerti ſcriptoris, cujus ἐπιγραφὴ intercidit, quod ad Ajacem Timomachi eſt referendum: Ejus tale initium. Αἴαν Τιμομάχου πλέον ἢ πατρὸς· ἥρπασε τέχνα Τὴν φύσιν· ὁ γράψας εἶδέ σε μαινόμενον. ad ejusdem Iphigeniam a Plinio laudatam traho alterum Epigramma eodem libro, cujus exordium, Μαίνεται Ἰφιγένεια. Sed Medea Timomachi decantatiſſima, quamquam operis imperfecti, ut ibidem teſtatur Plinius. In Anthologiae libro VIII. Epigrammatis compluribus laudatur, etiam in Auſonii Epigrammatis, & a Plutarcho. eam intellexit haud dubie auctor Ætnae, ubi de picturis:

Signaque nunc Paphiae rorantes arte capilli,
Sub truce nunc parvi ludentes Colchide nati.

ſic ſcribo, non *rorantes parte.* Venerem Apellis Anadyomenen innuit. Heins. *Iras* Moreti. *utque ſit & vultu* Ms. Berſman.

526. *Inque oculis.*] *Oculos* plurimi ſcripti.

528. *Et modo maternis tecta videtur aquis.*] Barthius XL. Adv. 5. una voce, *modomaternis* legit, & acumen ineſſe illis, *tecta videtur*, putat: cum enim tecta ſit, nihil tamen in corpore ejus vernile non videri poteſt. quae vix capio, ita acuta & ſubtilia ſunt: codices variant. duo libri, *nata videtur.* Gottorpianus, *orta videtur.* Heinſius tentaverat olim, *vecta videtur*, vel, *nare videtur.* forte legendum,

Ut modo maternis nata (vel *orta*) *videtur aquis.*

ut nudam dicat, ita uti orta fuit è mari, ſine ullo velamine. mallem quoque priori verſu, *ſiccans*, ut ſenſus ſit planior. ut enim Ajax & Medea, quae tabellae minime accendunt libidinem, videntur, ita & videtur Venus ſiccans capillos manibus, (ne eas quidem pudendis partibus praetendens) penitus nuda, ut orta eſt modo ex maternis aquis. Burm.

529. *Bella ſonant.*] Non damno. vide ad Valer. Flac. I. 262. & III. 198. ſed forte efficacius eſſet, *tenant*, de quo vide ad Petron. cap. II. In primo Palatino erat, *bella ſovent.* in alio codice Heinſii, *canant.* eadem diverſitas apud Mart. VII. 22.

Phoebe veni, ſed quantus eras, cum bella canenti
Ipſe dares Latiae plectra ſecunda lyrae.

ubi Gruterus ex ſuo codice, *tonanti* legit, & hoc paullo fortius cenſet, quam *canenti.* ſic idem Mart. VIII. 3.

Aſpera vel paribus bella tonare modis.

Burm.

530. *Pars*

Phyllidis hic idem, teneroſque Amaryllidis ignes,
Bucolicis juvenis luſerat ante modis.
Nos quoque jam pridem ſcripto peccavimus uno.
Supplicium patitur non nova culpa novum.
Carminaque edideram, cum te delicta notantem
Praeterii toties jure quietus eques.
Ergo, quae juveni mihi non nocitura putavi
Scripta parum prudens, nunc nocuere ſeni?
Sera redundavit veteris vindicta libelli;
Diſtat & à meriti tempore poena ſui.
Ne tamen omne meum credas opus eſſe remiſſum;
Saepe dedi noſtrae grandia vela rati.

Sex

530. *Pars tua facta canit.*] *Canunt* rectius quidam. Heins.

535. *De corpore toto.*] *De carmine toto* quidam codices. duo vero, *de corpore tanto.* quod non diſplicuit Heinſio: certe *corpore* non mutem, quod notat opus membris pluribus conſtans. ita Noſter lib. III. Triſt. XIV. 8.

Quaque potes retine corpus in urbe meum.

ut Heinſius recte correxit. Cicero V. ad Famil. 12. *A principio enim conjurationis usque ad reditum noſtrum videtur mihi medicum quoddam corpus confici poſſe.* ubi vide notas. Marius Victor. lib. I. Art. Gram. in fine: *Homerus non tantum in duobus corpusculis Iliadis & Odiſſeae his verſibus Teleambis frequenter uſus, ſed & in eo carmine, cui Margitae nomen eſt.* & ita JCtus. Ulpianus leg. 52. §. 2. ff. de Legat. 3. *Si Homeri corpus ſit legatum, & non ſit plenum, quantaecumque partes hodie inveniantur debentur.* Suet. Ill. Gram. cap. VI. *Compoſuit rarae eruditionis volumina, ex quibus novem unius corporis.* Juſtin. praefat. *florum corpuſculum feci.* Burm.

536. *Non legitimo.*] Lege non conſtituto: vetito. Ciofan.

537. *Teneraeque Amaryllidis ignes.*] *Teneroſque* libri meliores. & *Amaryllidos.* Heins. *Phyllidis teneros, teneraeque* Lovan.

539. *Scripto peccavimus iſto*] *Uno* tres veteres. Bucolica enim Ovidius non ſcripſit. Heins. *Facto peccavimus* unus.

540. *Non nova.*] *Vix nova* unus. *muſa novum* alius, *cauſſa* etiam alius.

541. *Cum te delicta notantem.*] Verbum cenſorium *notare.* A. Gellius libro IV. cap. 12. *Si quis eques Romanus equum habere gracilentum aut parum nitidum viſus erat, impolitiae notabatur. id verbum ſignificat, quaſi ſi tu dicas, incuriae.* Hinc & *nota cenſoria* in proverbium abiit. idem libro cap. XX. *Notati a cenſoribus, qui audientibus iis dixerant joca quaedam intempeſtiviter, ac de ejus nota deliberatur.* in ipſo capite: *Cenſores P. Scipio Naſica & M. Popilius cum equitum cenſum agerent, equum nimis ſtrigoſum & male habitum, ſed equitem ejus uberrimum & habiliſſimum viderunt. Et cur, inquiunt, ita eſt, ut tu ſis quam equus curatior? quoniam inquit, ego me curo, equum Statius meus ſervus. Viſum eſt parum reverens eſſe reſponſum, relatusque in aerarios, ut mos eſt.* Plura ibidem. ubi & habes *eximi notae*, hoc eſt, liberari ab animadverſione cenſorum. Heins. *Notante* prim. Edit.

542. *Irrequietus eques.*] *Ille quietus* emendatum Lipſio de Militiâ Romanâ lib. I. cap. 5. ſed repone, *jure quietus* ex tribus antiquis. Multi alii, *inrequietus.* proxime verum. Heins. Apud Statium libro IV. Sylva. I. 187.

—— *tu limite coepto*
Tende libens, ſacrumque latus, Geniumque potentem
Irrequietus ama.

ubi Barthius exponit, numquam deſidem; & ita ſe Ovidium vocare, quia omnem ignaviam exoſus erat. perperam, ut puto; nam *irrequietum* ſi ſe dixiſſet, poſſet haberi ut res novas moliens; quare cum ſemper Naſo abhorruerit a turba rerum, & ſe ad otia & umbram natum fuiſſe dicat, praeferenda Heinſii correctio, qui & apud Statium malebat, *jure quietus.* *quietus* vero, eſt ſecurus notae cenſoriae, quia nullius ſibi mali conſcius erat. ſic Plaut. Curc. IV. II. 6. *de iſtoc quietus eſto.* & Terent. Phorm. IV. V. I. *Quietus eſto.* qui & ſaepe *quieſce*, pro ſecurus ſis, utitur. Burm.

543. *Ergo quae juveni.*] *Ergo ea* duo libri. forte, *ergo*, *ego quae* &c. vid. ad I. Amor. II. 49. Heins. *Juveni tria* Leid. *juvenis* plurimi. mox, *ſunt nocitura ſeni* Leidenſ.

545. *Sera redundavit.*] In libris Artis Amatoriae naumachiae ab Auguſto recens exhibitae, & expeditionis Caji Caeſaris in Armenios mox ſuſcipien-

Sex ego Faſtorum ſcripſi totidemque libellos;
Cumque ſuo finem menſe volumen habet.

Id-

piendae luculenta fit mentio ſub ipſum poëmatis exordium, quam expeditionem mors Caji Caeſaris continuo eſt ſubſecuta. Naumachiae ſpectaculum & mors Caji in conſulatum D. Laelii Balbi C. Antiſtii Veteris a Dione confertur. Ut totis quindenis annis ſcriptum poëma de arte Amatoria Naſonis relegationem praeceſſerit. Heins. Vid. Scalig. ad Euſeb. pag. 175.

546. *Diſtat & a meriti tempore poena fuit.*] In multis, *admiſſi ſui.* Heins. *A merito ſuo* prim. edit. *meritis ſuis* Putean. ut *tempore* abſolute ponatur pro longo tempore, ut ſaepe. poena diſtat a merito ſuo, longo tempore. ita Epiſt. IV. 109. *Tempore abeſt*, malo explicare quam cum Heinſio, opportune. quia enim diu aberat Theſeus Phaedra ſibi licere adulterium committere credit, & hinc addit votum, *abſitque diu.* Burm.

547. *Eſſe remiſſum.*] Eſſe abjectum, humile, & laſcivum. Merul. Hoc poſterius melius, ut ſit *Remiſſum*, idem quod ſolutum. Sic enim & motes ſolutos dicimus. Micyll.

548. *Noſtrae.*] *Parvae* volebat Francius.

549. *Sex ego.*] Au ratum legere *tres*, Douza notavit.

550. *Cumque ſuo finem menſe volumen habet.*] Sub finem lib. II. Faſt.

Cumque ſuo finem menſe libellus habet.

Poſuit autem *volumen* pro libro: ſic infra.

Sunt quoque mutatae ter quinque volumina formae.

Ciofan. *Suo finem carmine menſis habet* unus.

551. *Idque tuo nuper ſcriptum ſub nomine, Caeſar.*] Germanicum intelligit Merula. ſed cum totus hic liber ad Auguſtum ſit ſcriptus, haec quoque verba de Auguſto capi debere jure quis contenderet. Ampliſſimus Cuperus, quem ſollicitum habebat illa locutio, *ſcriptum ſub nomine*, per literas mecum de hoc loco agens, credebat Ovidium ſex Faſtorum libros abſolviſſe, antequam iret in exilium, ſed illo interruptum opus, neque potuiſſe ſex reliquos abſolvere, & forte ne inchoare quidem, & deinde cum Auguſto mortuo ederet, mutaſſe initium, & illos Germanico dedicaſſe, in qua opinione etiam videtur eſſe Cl. Maſſon. Vita Ovid. ad A. U. C. DCCLIX. vel legendum cenſet Ampliſſimus vir, *ſcriptum ſub numine*, id eſt te numen tuum praebente & mihi vires. ut Virgil. XII. Æn. 180. *Cuncta tuo qui bella, pater, ſub numine torques*, quia, an *ſcribere ſub nomine alicujus* recte dicatur, dubitabat. ſed, quod pace Viri Ampliſſimi tunc reſcripſi, non veroſimile mihi videbatur umquam Auguſto dedicaſſe Faſtos, quia nullum ejus rei veſtigium apparet, & numquam ad Auguſtum orationem dirigat, ſed ad Germanicum aliquoties. neque, ſi mortuo Auguſto praefationem mutaſſet, Germanico inſcripſiſſet carmina ſua miſer exſul; quem Tiberio ſucceſſori Auguſti inviſum & ſuſpectum eſſe ſcire poterat, ſed potius ipſi Tiberio. Cl. Maſſonius in vita Ovidii ad U. C. DCCLXIII. §. 10. putat etiam non duodecim libros abſolviſſe Ovidium, ſed ſcripſiſſe ſex libros Faſtorum, hoc eſt, ex Faſtis, & ſex libros, qui *Faſti* dicti, quia iisdem ſignata tempora faſtis tractat. quae verba, ſi recte capio, volunt illum ſex libros ſcripſiſſe, qui ſimpliciter dies & eorum jura comprehendebant, ut erant Faſti a Pontificibus fieri ſoliti, & quales hodie ſuperſunt etiam diverſis exemplaribus. & deinde ſex libros carminum, quibus tempora, quae antea faſtis vel libellis tantum ſignaverat, tractat latius. ſed neſcio an rectè: ſi enim percipio mentem viri doctiſſimi, illa diſtinctio nulla auctoritate nititur. nam neque illi priores faſti Ovidiani exſtant, neque quiſquam eorum meminit: neque video cui bono ille labor, cum haberet faſtos vulgares & pontificios, ex quibus poterat jura dierum ſumere, & carmine celebrare, & quaſi commentario illuſtrare. neque alia inde gloria Ovidio maneret, quam, ſi quis hodie vellet faſtos noſtros carmine deſcribere & illuſtrare, antea novum Kalendarium, ſive (ut vocamus) Almanachum faceret, qui labor inutilis foret. Praeterea cum in animo haberet duodecim libris opus ſuum abſolvere pro numero menſium, certe priores faſtos duodecim libris conſignaſſet, & ita non poſſet dici ſex & totidem libros ſcripſiſſe, ſed duodecim, & totidem. adde quod illa locutio Poëtica *ſex & totidem libros Faſtorum*, non aliter poteſt capi, niſi de libris ejusdem argumenti, nam idem notat quod duodecim libros Faſtorum, & exemplum deſidero, ubi numerus aliquis Poëtico more duplicatus, vel triplicatus, de diverſae materiae operibus poſſet capi. puto ergo revera ſcripſiſſe duodecim & etiam abſolviſſe, (quod probari etiam poteſt ex Servio ad Virg. Georg. I. 34. ubi ex Ovidii Faſtis dicit Quinctilem & Sextilem in Julium & Auguſtum mutatos) ſed ut ſolebat, ſubita opera, & ea mente ut poſtea emendaret: quae emendatio cum defuerit, hoc vocat, *ſortem rupiſſe opus.*, quod non notat, ſex tantum libris abſolutis cum in exilium iret, reliquos ſex non inchoaſſe. ſed non perpolitos evulgaſſe; eodem enim argumento quis efficeret plures quindecim Metamorphoſeωn libris ſcripſiſſe Naſonem. nam & de illis dicit I Triſt. 6.

Infelix domini quod fuga rupit opus.

hi tamen integri ad nos pervenerunt, licet curae ſe-

Idquē tuo nuper ſcriptum ſub nomine, Caeſar,
Et tibi ſacratum ſors mea rupit opus.

Et

ſecundae defuerint. ſed quid tandem faciemus huic locutioni, *tuo ſcriptum ſub nomine?* an dicemus apoſtrophen eſſe, ut ſaepe Poëtae ſolent, ad Germanicum? non puto: nam eodem modo mox ℣ſ. 560. Auguſtum adloquitur. *ſub nomine* vero non uno ſemper modo explicari poteſt: nam aliquando idem notat quod eo nomine appellatur, ut *faſti ſub nomine Caeſaris* eſſet idem, quod *Faſti Caeſarei.* ita Noſter I. Met. 410.

Quod modo vena fuit, ſub eodem nomine manſit.

Liv. I. 36. *Poſteriores ſub eiſdem nominibus, quibus additi erant appellati ſunt.* cap. 43. *Sex alias centurias tribus ab Romulo inſtitutis ſub iiſdem, quibus inauguratae erant, nominibus fecit.* Lucan. I. 405.

Quaque ſub Herculeo ſacratus nomine portus.

& ita alibi. Avien. Deſcr. Orb. 75. *Celebri ſub nomine tantum, Quatuor infuſo latè ſale terga dehiſcunt.* Et ℣ſ. 611. *Haec columella prius fuerat ſub nomine priſco.* & 1013. *Hic idem Cragus habetur Nomine ſub gentis.* & ita ille paſſim. Diverſa paullum eſt ſignificatio apud Quinctil. VII. Inſt. 2. *actiones, quae ſub nomine meo feruntur*, id eſt quaſi ego illorum auctor eſſem. cui vicina ſunt illa apud Noſtrum, IV. Triſt. 10.

Nomine ſub noſtro fabula nulla fuit.

& Martial. VII. 11.

Vipereumque vomant noſtro ſub nomine virus.

aliam iterum vim habent illa ex IX. Met. 557.

Dulcia fraterno ſub nomine furta tegemus.

& Ep. XVI. 243. *Indiciumque mei ficto ſub nomine feci.* iterum alius eſt ſenſus eorum apud Sueton. Auguſt. cap. XXIX. *Opera ſub alieno nomine fecit.* & Val. Fl. II. 329.

Ingentem procerum ſub nomine taurum
Dejicit.

& diverſa notant illa IV. Met. 321.

Evoe Bacche ſonat. Bacchi ſub nomine Juno
Riſit.

ubi eſt, audito nomine. ut Val. Flac. III. 250. *Herculeo ſub nomine pendent.* id eſt, ubi meminerint. diverſum etiam quid eſt apud Tacit. XVI. Ann. 19. ubi dicitur Petronius, *flagitia Principis ſub nominibus exoletorum & feminarum deſcripſiſſe*, id eſt, eorum nominibus expreſſis: ex quo loco hîc *ſcribere ſub nomine* poſſet explicari, expreſſo, memorato Caeſaris nomine: nec idem volunt illa Ep. XVII.

Orbe quoque in menſae legi ſub nomine noſtro,
Quod deducta mero litera fecit, Amo.

ubi eſt ſub nomine Helenae ſubſcriptum legi, *Amo.* hoc vero loco *ſcriptum ſub nomine* poſſumus capere pro ſub tutela & patrocinio, quod initio carminis imploravimus. ita fere ſimiliter dixit I. Art. Am.

Tale rudimentum tanto ſub nomine debes.

& IV. Triſt. 2.

Et qui Caeſareo juvenes ſub nomine creſcunt.

& Sil. XIII. 400.

Sic ad Cumaeam, quae tum ſub nomine Phoebi
Autonoë tripodas ſacros antrumque tenebat,
Fert greſſus juvenis.

ubi Heinſius mallet, *ſub numine.* ego nihil muto: ut nec lib. XVI. 655.

Dis grates laudemque fero, ſub nomine quorum
Gens Trojana ſumus.

Gratius Cyneg. 10.

Adſcivere tuo comites ſub nomine Divae
Centum omnes nemorum.

ex his omnibus, & quae plura ſunt in mundo; videmus, quam varie illa locutio, *ſub nomine* ſumatur. ſi quis tamen, *ſcribere ſub nomine alicujus*, hoc ſenſu dici non poſſe contendat, poſſemus refingere,

Idque tuo coeptum nuper ſub nomine, (vel *numine*) *Caeſar*,
Et tibi ſacratum ſors mea rupit opus.

nihil facilius enim, quam *coeptum* & *ſcriptum* confundi. vid. & lib. V. XI. 35. coeperat ergo ſub numine Caeſareo, id eſt ſub tutela ejus domus, cujus pars erat nepos ejus adoptivus Germanicus, & ſacraverat jam animo ſuo honori Juliae gentis, cujus toties in faſtis meminit honorificentiſſime, hoc opus, duodecim libris conſignatum, ſed cui *coepto* operi *ultimam manum* invidit exilium. in Juniano erat etiam, *jamque tuo ſcriptum.* & in Francof. *idque tuo nuper ſcripſi ſub n. C.* impediunt vero adhuc illa verba, *tibi ſacratum*, quae certe Auguſtum videntur ſpectare, eodem modo ut illa initio Faſtorum ad Germanicum, *in tibi devoto munere dexter ades.* quare vel cum Cupero & Maſſonio ſtatuendum eſſet, mutaſſe ultimo vitae anno dedicationem, quod tamen vix induci poſſum ut credam, ob rationes modo dictas. nec cum Merula ſtatuere licet, ante mortem Auguſti mutatam dedicationem, & Germanico inſcriptos faſtos, ut ejus patrocinio reditum impetraret. ſed *tibi ſacratum* poſſet notare, tuo honori a me conſecratum ideo, quia ſaepe Auguſti laudes & merita erga Deos in iis libris celebravi, ut lib. I. 13.

Et dedimus tragicis ſcriptum regale cothurnis:
  Quaeque gravis debet verba cothurnus habet.
Dictaque ſunt nobis, (quamvis manus ultima coepto
  Defuit,) in facies corpora verſa novas.
Atque utinam revoces animum paulliſper ab irâ,
  Et vacuo jubeas hinc tibi pauca legi!
Pauca, quibus primâ ſurgens ab origine mundi,
  In tua deduxi tempora, Caeſar, opus:
Adſpicias, quantum dederis mihi pectoris ipſe;
  Quoque favore animi teque tuoſque canam.
Non ego mordaci deſtrinxi carmine quemquam;
  Nec meus ullius crimina verſus habet.
Candidus à ſalibus ſuffuſis felle refugi:
  Nulla venato litera mixta joco eſt.

In-

Caeſaris arma canant alii, nos Caeſaris aras,
Et quoscumque ſacris addidit ille dies.

quae de Auguſto capienda, licet alii ad Julium Caeſarem referant. Sed plures aras, templa & dies feſtos Auguſtus inſtituit, quam Julius. qui hunc nodum felicius ſolverit, ei ſtatim me ſuffragatorem promitto. Burm.

552. *Sors mea.*] Exſilii calamitas. lib. I. Eleg. IV.

O cui praecipue ſors mea viſa ſua eſt!

Lib. IV. De Ponto Eleg. XIV.

Molliter à vobis mea ſors excepta Tomitae.

Ciofan. *Fors mea* Polit. & duo alii.

552. *Rupit opus.*] Sic ſupra: *Infelix domini quod fuga rupit opus.* Ciofan.

553. *Et dedimus Tragicis.*] Tragoediam intelligit, quam *Medeam* inſcripſit; cujus hoc carmen citat Quinctilianus lib. IIX.

Servare potui, perdere an poſſim, rogas?

Reliquum una cum quibusdam aliis ex ejus ipſius operibus aetas noſtra deſiderat. Ciofan. *Sceptrum regale Camoenis* corrigebat Francius. vid. ad III. Amor. I. 13.

555. *Coepto.*] *Coeptis* duo. *coepti* unus.

562. *Quoque favore.*] Unus Heinſii, *furore*, ut furorem Poeticum intelligat.

560. *Deduxi.*] *Defluxi* Politian. quod facilius librarius in *deduxit*, memor illorum I. Met. 4. *Ad mea perpetuum deducite tempora carmen* mutare potuit, quam, ſi Ovidius *deduxi* ſcripſiſſet, pro eo ſupponere *defluxi*. *deflexi* unus codex. ſed haec etiam alibi obſervata eſt varietas. vid. ad Quinctil. I. de Inſt. Orat. 8. Burm.

561. *Aſpiceres quantum dederis.*] *Aſpicies* multi. Unus, *Aſpicias*. recte. Heins. Nam repeti debet *utinam*, ut paullo ante, *utinam revoces*. *adſpicies* Gryphius & alii dedere. Berſman. *aſpiceres* probat, & tamen *utinam* ſubintelligit.

563. *Deſtrinxi.*] *Diſtrinxi* edit. pleraeque. *detraxi cuiquam* unus. *deſtruxi* Leid. vid. ad Phaedr. I. 24.

565. *Candidus a ſalibus ſuffuſis felle refugi.*] Locus hic non videtur ſanus. *ſuffuſos* multi. *à nimio ſuffuſos felle* tres veteres. Hamburgenſis, *à mimo ſuffuſos felle*. ſed apud Auſonium Carm. V. in Rhetoras habet, *Salibus modeſtus felle nullo perlitis*. ita enim ex veteri libro ſcribendum. ſequenti verſu pro *littera miſta*, quidam vetuſti, *vincta*, vel *juncta*. Forte, *tincta*. Heins.

566. *Nulla.*] *Nuda* Ms. Berſman.

567. *Tot ſcripti millia noſtri.*] Tanaquillus Faber epiſtola XXXVII. volebat corrigi,

——— *tot ſcriptis, millia, noſtris.*

Heins. Locus corruptus. quid enim eſt *ſcripti millia noſtri*. Merula explicat inter tot millia carminum noſtrorum. ſed quis ita loquitur? in variis lectionibus remedium nullum invenio. ſed ſuſpicor latere vocem, quae Poëtarum chorum notet; ut ſit ſenſus inter tot millia populi, & noſtrae turbae, id eſt Poëtarum, ego unus ſum, quem mea laeſit muſa: *Inter tot populos* Berſman. & Bernenſ. forte, *ſtudii tot millia noſtri*, id eſt Poëtici ſtudii conſortes. ut ita V. Triſt. III. 47. *conſortes ſtudii pia turba Poëtae.* & *ſacri ſtudii communia foedera* lib. IV. XIII. 43. & ita paſſim in his libris. locutio vero ſimilis illi Plinianae, *Arion Citharoedicae artis*, quam illuſtravimus ad Quinctil. Declam. VIII. 3. Burm.

568. *Quem mea Calliope laeſerit, unus ero.*] Paulo ſuperius:

Quem

Inter tot populi, tot ſcripti millia noſtri,
  Quem mea Calliope laeſerit, unus ego.
Non igitur noſtris ullum gaudere Quiritem
  Auguror, at multos indoluiſſe malis.
Nec mihi credibile eſt quemquam inſultaſſe jacenti;
  Gratia candori ſi qua relata meo eſt.
His precor atque aliis poſſint tua numina flecti,
  O Pater, ô Patriae cura ſalusque tuae.
Non ut in Auſoniam redeam, niſi forſitan olim,
  Cum longo poenae tempore victus eris.
Tutius exſilium, paulloque quietius, oro:
  Ut par delicto ſit mea poena ſuo.

Quem ſua perdiderit Muſa, repertus ego.
CIOFAN. *Unus ego* quinque veteres. ſic ante;
Quem ſua perdiderit Muſa, repertus ego.
Totus locus non inconcinne ſic conſtituetur;
Inter enim populi, tot ſcriptis millia noſtris
Quem mea Calliope laeſerit, unus ego.
inter populi enim tot millia, quem laeſerit ſcriptis noſtris mea Calliope, unus ego ſum. HEINS. *Quem ſua* quatuor libri.

571. *Inſultaſſe.*] *Inſultare* meliores. HEINS.

572. *Meo candori.*] Noſtro idiomate: *alla mia ſchiettezza integrità.* ſic verbum *Candidus*, apud hunc ipſum poëtam ſaepiſſime leges, & apud Horatium in Epiſt.

Albi noſtrorum ſermonum candide judex.

Quod quidem verbum, eo ſenſu, ipſorum aetate uſurpari coeptum eſſe opinor. CIOFAN.

572. *Relata.*] *Relicta* duo codices, & ita edidit Berſmannus. *reddita ſi qua* Lovan.

574. *Cura.*] *Cauſſa ſalusque* Bernenſ.

577. *Tutius.*] *Mitius* Politian. Servii & alius. *paulumque* Lovan. qui & mox, *poena meo*: ut & Servii à manu prima. *opto* etiam unus.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS
TRISTIUM
LIBER III.

ELEGIA I.

MIſſus in hanc venio timidi liber exſulis urbem.
  Da placidam feſſo, lector amice, manum:
Neve reformida, ne ſim tibi forte pudori.
  Nullus in hac chartâ verſus amare docet.
Nec domini fortuna mei eſt, ut debeat illam
  Infelix ullis diſſimulare jocis.
Id quoque, quod viridi quondam male luſit in aevo,
  Heu nimium ſero damnat & odit opus.
Inſpice quid portem: nihil hîc niſi triſte videbis;
  Carmine temporibus conveniente ſuis.

Clau-

1. *Venio timidi liber exulis.*] Alii, *timidus.* malim, *timidi exulis.* ſic infra, *res timida eſt omnis miſer.* Heins. *Liber exſul in urbem* P. Servii codex & Bernenſ.

2. *Da placidam feſſo.*] *Faſſo* tres libri, pro *laſſo.* locutionem ab illo officio, quo languentibus manum darent, deſumtam puto. ut apud Petron. ci. *quis non dare manum languentibus velet?* & quo referes illud infra Eleg. ivſ. hujus libri v. 76.

Fidam projecto neve negate manum.

ſic & de naufrago lib. v. Triſt. ix. 18.

Nec dederit nanti per freta ſaeva manum.

his vero verbis reſponderent melius, ſi legeretur in primo verſu, *Miſſus in hanc venio tandem liber exſulis urbem*, nam in Leidenſi erat, *tandus*, ex quo & *sardus* non male quis faceret. ut longam viam indicet, qua feſſo nunc manum ſibi dari poſtulat. Burm.

3. *Forte pudori.*] *cauſſa pudoris* tres. *doloris* duo. *timoris* totidem. *coloris* Bernenſ.

5. *Nec domini.*] *Haec domini* Moreti, Junii, Leid. & alius. & Ms. Berſman. qui & ſeq. verſu. ut & plerique, *nullis.* vid. lib. i. ix. 37. *locis* etiam Leid. & Moreti, ſollemni aberratione.

7. *Quondam male.*] *Dudum male* unus. *luſerat aevo* Leidenſ. *luſimus* Bernenſ. mox, *en nimium* Polit. pr.

9. *Inſpice.*] *Aſpice* Gryph. & alii.

11. *Clauda quod alterno ſubſidant carmina verſu.*] Lib. i. Amorum & Elegia:

Par erat inferior verſus: riſiſſe Cupido
  Dicitur, atque unum ſurripuiſſe pedem.

Mox:

Sex mihi ſurgat opus numeris, in quinque reſidat;
  Ferrea cum veſtris bella valete modis.
Cingere litterea flaventia tempora myrto
  Muſa per undenos emedulanda pedes.

Ciofan. *Subſidunt* omnes ſcripti & olim editi; ſed mutarunt quidam pro arbitrio ſuo. *clauſa* Leidenſ.

12. *Pedis hec.*] *Haec* Putean. Bernenſ. & Ms. Berſm.

Digitized by Google

Clauda quod alterno ſubſidunt carmina verſu,
Vel pedis hoc ratio, vel via longa facit.
Quod neque ſum cedro flavus, nec pumice levis;
Erubui domino cultior eſſe meo.
Litera ſuffuſas quod habet maculoſa lituras;
Laeſit opus lacrimis ipſe poëta ſuum.
Si qua videbuntur caſu non dicta Latine;
In quâ ſcribebat, barbara terra fuit.
Dicite, lectores, ſi non grave, quâ ſit eundum;
Quasque petam ſedes hoſpes in Urbe liber.
Haec ubi ſum linguâ furtim titubante locutus;
Qui mihi monſtraret, vix fuit unus iter.
Dî tibi dent, noſtro quod non tribuêre parenti,
Molliter in patriâ vivere poſſe tuâ.
Duc age: namque ſequor. quamvis terrâque marique
Longinquo referam laſſus ab orbe pedem.
Paruit; & ducens, Haec ſunt Fora Caeſaris, inquit:
Haec eſt a Sacris quae via nomen habet.
Hîc focus eſt Veſtae; qui Pallada ſervat & ignem:
Hîc fuit antiqui regia parva Numae.

In-

Berſm. *haec ratio eſt* Junian. & Moreti. *longa fuit* Leid. Moreti & Servii.

13. *Flavus.*] *Fulvus* Leidenſis & ſeptem alii. *comptus* duo.

14. *Erubui domino cultior eſſe meo.*] Elegia & lib. I.

Vade ſed incultus, qualem decet exſulis eſſe,
Infelix habitum temporis hujus habe.

CIOFAN.

16. *Suum.*] *Suis* Lovan. & novem alii.

17. *Siqua videbuntur caſu non dicta Latine, In qua ſcribebat, Barbara terra fuit.*] Elegia I. libri, qui hunc ſequitur:

Si qua meis fuerint, ut erunt, vitioſa libellis,
Excuſata ſuo tempore lector habe.

Elegia ult. hujus lib.

Quod quicunque leget, ſi quis leget, aeſtimet ante
Compoſitum quo ſit tempore, quoque loco.

Lib. V. Eleg. XII.

Carmina ſcripta mihi ſunt nulla, aut qualia cernis,
Digna ſui domini tempore, digna loco.

CIOFAN. *Latino* Mss. Berſman.

18. *In qua ſcribebat.*] *Scribebam* Strozzae. Lege, *ſcribebar*, atque ita Zulichemianus. HEINS. *Scribebat* retinendum, quia praeceſſit *laeſit*.

19. *Qua.*] *Quo* Palat. prim. & ſex alii. & Berſmanni. vid. II. Triſt. 305.

22. *Vix fuit.*] *Vir fuit* duo ſcripti.

23. *Quod non tribuêre poëtae*] *Parenti* tres pro diverſa lectione. ſic infra hac ipſa Elegia:

——— —— *noſtro placata parenti*
Isdem ſub dominis aſpiciare domus.

& mox,

Quaerebam fratres: exceptis ſcilicet illis,
Quos ſuus optaret non genuiſſe parens.

Ita ſcripti. hinc & libros ſuos paſſim *natorum* nomine donat. ſupra lib. I. Eleg. I. ad librum:

——— *ſi qua eſt tibi cura parentis.*

Pont. IV. Eleg. V.

Quidque parens ego veſter agam.

ſic & Amatoriae Artis libros Oedipodas & Telegonos, hoc eſt parricidas appellat ſupra lib. I. El. I. HEINS. *Di tibi dant* Leid. ut ab ejus felicitate argumentum ad humanitatem hoſpiti praeſtandam deducat.

25. *Duc age: namque ſequar.*] Unus, *ſequor.* Puto, *jamque ſequor.* ut apud Comicos, *I prae: ſequor.* HEINS. Vid. VI. Faſt. 116. *nempe ſequor* unus. *teque ſequar* Bernenſ.

29. *Hic focus eſt Veſtae &c.*] Lib. VI. Faſtorum:

Hic locus exiguus, qui ſuſtinet atria Veſtae,
Tunc erat intonſi regia magna Numae.

P. Vi-

Digitized by Google

Inde petens dextram, Porta eſt, ait, iſta Palatî:
  Hic Stator: hoc primum condita Roma loco eſt.
Singula dum miror; video fulgentibus armis
  Conſpicuos poſtes, tectaque digna Deo.
An Jovis haec, dixi, domus eſt? quod ut eſſe putarem,
  Augurium menti querna corona dabat.
Cujus ut accepi dominum, Non fallimur, inquam:
  Et magni verum eſt hanc Jovis eſſe domum.
Cur tamen adpoſitâ velatur janua lauro;
  Cingit & auguſtas arbor opaca fores?
Num quia perpetuos meruit domus una triumphos?
  An quia Leucadio ſemper amata Deo?
Ipſane quod feſta eſt, an quod facit omnia feſta?
  Quam tribuit terris, Pacis an iſta nota eſt?
Utque viret ſemper laurus, nec fronde caducâ
  Carpitur; aeternum ſic habet illa decus?

Cauſſa,

P. Victor, in regione VIII. Numae regia. Templum Veſtae. CIOFAN. Elegantior mihi videtur Lectio Herculanei codicis, *hic focus eſt Veſtae.* ita enim proprie: ut Florus I. 2. & infiniti alii. BURM.

30. *Haec fuit.*] *Hic* ſcripſi. HEINS Vid. Epiſt. I. 33. *regia parca* Pulean. *regia celſa* Excerpta Voſſii.

31. *Porta eſt.*] *Statio eſt* Herculan. ut inf. ℣ſ. 79.

32. *Hic Sator.*] Scribe, *Stator.* Jovis Statoris aedem intelligit. ita Combii codex, neque aliter Politianus in ora ſui exemplaris, & Gronovius Obſervat. lib. IV. cap. 15. HEINS.

32. *Hoc primum condita Roma loco eſt.*] A Romulo. C. Vellejus Paterculus lib. I. *Sexta Olympiade, poſt duos & viginti annos, quam prima conſtituta fuerat, Romulus, Martis filius, ultus injurias avi, Romam urbem Palilibus in Palatio condidit. A quo tempore ad vos Conſules anni ſunt* DCCLXXXII. *Id actum poſt Trojam captam annis* CDXXXVII. Sed hanc hiſtoriam collegi copioſiorem in meis in Metamorphoſin Obſervationibus; quas conſule, etenim minime trivialis eſt. Illud hic docendus es, à primordio Urbis, ad hunc annum, quo tua cauſa haec ſcribere aggreſſus ſum, ∞. D. LXXIX. XII. Kal. Febr. numerari annos ∞. ∞. CCC. XXXI. menſes X. JESVS CHRISTVS noſtrae ſalutis auctor naſci dignatus eſt anno ejusdem Urbis DCCLII. Auguſto imperante. CIOFAN.

33. *Dum miror.*] *Dum narras* Gottorph.

35. *Et Jovis.*] Quaedam editiones, *eſt*, ſed in Herculaneo codice, *an Jovis.* rectius ut puto: dubitabat, propter coronam quernam, ſed exemit dubitationem reſponſio: ut patet ex illis, *ut accepi dominum*, & *non fallimur.* BURM.

37. *Cujus ut accepi dominum.*] *Numen* opt. Pal. HEINS.

39. *Oppoſitâ lauro.*] *Appoſitâ lauro* plerique veteres. recte. ut monui ad Epiſt. VII. ℣ſ. 100. HEINS.

40. *Arbor opaca comas.*] *Fores*, non *comas*, ex veteribus legendum. NAUG Lege, *fores*, non *comas* ex uno Vatic Quam lectionem repperer at in aliis antiquis libris, annis abhinc unde quinquaginta, Alexander Paganinus, qui in omnia Ovidii opera emendationes ſcripſit. Confirmat & eam Plinius lib. XV. cap. 33. *Laurus*, inquit, *triumphis proprie dicatur, vel gratiſſima domibus janitrix Caeſarum, Pontificumque: quae ſola & domos exornat, & ante limina excubat.* Martialis libro VIII. vocat *Penates laurigeros*, quod ante Imperatorum domum ſita erat laurus. ejus carmina haec ſunt:

Laurigeros domini liber intrature penates
  Diſce verecundo ſanctius ore loqui.

CIOFAN. Melius alii libri:

Cingit & Auguſtas arbor opaca fores.

Notum illud Metamorphoſeon I.

Poſtibus Auguſtis eadem fidiſſima cuſtos,
Ante fores ſtabis, mediamque tuebere quercum.

D. HEINS. *Auguſtas fores* agnoſcunt etiam multi ex antiquis, non *comas.* & hoc probe. neque aliter ex ſuis Naugerius & Ciofanus. pro *arbor opaca* tres, *querna corona.* ut Faſt. lib. I. 614. ad Germanicum:

Protegat & veſtras querna corona fores.

HEINS. Sed jam *querna corona* ℣ſ. 36. praeceſſerat,

Cauſſa, ſuperpoſitae ſcripto teſtata coronae,
 Servatos cives indicat hujus ope.
Adjice ſervatis unum, Pater optime, civem;
 Qui procul extremo pulſus in orbe jacet.
In quo poenarum, quas ſe meruiſſe fatetur,
 Non facinus cauſſam, ſed ſuus error habet.
Me miſerum, vereorque locum, venerorque potentem,
 Et quatitur trepido litera noſtra metu.
Adſpicis exſangui chartam pallere colore?
 Adſpicis alternos intremuiſſe pedes?
Quandocumque, precor, noſtro placata parenti,
 Iſdem ſub dominis adſpiciare domus.
Inde tenore pari gradibus ſublimia celſis
 Ducor ad intonſi candida templa Dei.
Signa peregrinis ubi ſunt alterna columnis
 Belides, & ſtricto barbarus enſe pater:

Quae-

rat. Micyll. ad I. Metam. 563. producit *arbor opaca domus.* an memoriae vitio, an ex codice neſcio. hic certe duo habent, *domes.* unus, *domus.* de lauro Palatinae domus vid. Barth. ad Claud. IV. Conſ. Honor. ℣ſ. 3. BURM.

41. *Tu quia.*] *Num quia* meliores. HEINS. Eleganter Leidenſis codex, *Domus una:* reliquae enim triumphos quidem meruerunt, ſed ſola Auguſta domus *perpetuos.* praeterea; *habuit domus* Putean. BURM.

42. *Amata.*] *Amica* unus.

45. *Caduca.*] Unus, *pudica. habet ipſa decus* prim. Polit.

47. *Cauſa ſuppoſitae ſcripto teſtante coronae.*] Ita ex eodem libro vetere & ratione legendum. CIOF. Perperam, *teſtante* plurimi ex ſcriptis. Pont. IV. Eleg. VI.

Vincitur Ægyptos, teſtataque tempus in omne
 Sunt tua, Veſtalis, carmine facta meo.

ſic & *comitata* paſſive paſſim apud Noſtrum. HEINS. *Cauſſaque ſuppoſitae* Lovan. Micylli, Berſmanni Gryph. & al. Edit.

49. *Adjice.*] *Addice* Ms. ſed fortaſſe ſcribere voluit, *adice*, quam ſcripturam & in hoc, & in codice Virgiliano, cum in hoc, tum in aliis hujus verbi compoſitis, non geminata I paſſim offendimus. BERSMAN.

49. *Unum civem.*] Unum Ovidium. inepte autem Merula addit *me*, cum liber ſit, qui loquatur. CIOFAN. *Precor, optime, civem* unus liber.

50. *Pulſus in orbe latet.*] *Jacet* cum primo Politiani & ſex aliis. infra Eleg. III.

Quid mihi nunc animi dira regione jacenti?

&:

Laſſus in extremis jaceo populisque locisque,

Pont. lib. I. Eleg. III.

Orbis in extremi jaceo deſertus arenis.

Eleg. VII.

Ecquis in extremo poſitus jacet orbe tuorum?

lib. I. Eleg. VIII.

Deque tot expulſis ſum miles in exſule ſolus:
 Tuta (nec invideo) caetera turba jacet.

ita vere codices antiqui. & lib. II. Pont. Eleg. IX. initio, & lib. III. Eleg. I.

Ut minus infecta jaceam tellure labora.

atque ita paſſim Noſter. HEINS.

51. *Quas ſe.*] *Quas ſat meruiſſe* Cod. Servii.

53. *Vereorque locum, vereorque potentem.*] In nonnullis, *parentem*, & fortaſſe melius. NAUG. *Parentem* unus Vatic. alius, *potentes.* an, *penates?* unus etiam, *venerorque potentem.* HEINS.

54. *Trepido metu.*] *Rapido* plerique. unus, *pavido.* HEINS.

57. *Placare parenti.*] Lege ex duobus Vatic. & Maffei, *placata.* per proſopopoeiam. CIOFAN. *Placanda* Purean. *peccata* Junian. *quantumcunque* etiam Leid. & duo alii. ſed *quandocumque* dici de indefinito tempore pro *aliquando* docuit poſt alios Bentlej. ad Horat. I. Sermon. IX. 33. BURM.

59. *Inde tenore.*] Ex iiſdem duobus Vatic. legendum, *timore.* CIOFAN. *Tenore* maxima ſcriptorum pars. Pont. libro I. Eleg. XI.

Quaeque viri docto veteres cepere novique
  Pectore, lecturis inſpicienda patent.
Quaerebam fratres, exceptis ſcilicet illis,
  Quos ſuus optaret non genuiſſe parens.
Quaerentem fruſtra cuſtos me, ſedibus illis
  Praepoſitus, ſancto juſſit abire loco.
Altera templa peto, vicino juncta theatro:
  Haec quoque erant pedibus non adeunda meis.
Nec me, quae doctis patuerunt prima libellis,
  Atria Libertas tangere paſſa ſua eſt.

In

Et peragit ſoliti vena tenoris iter.

Epiſtola Didus:

——— vitaeque noviſſima noſtrae
Proſequitur fati, qui fuit ante, tenor.

tenor vitae Epiſtola Helenae:

Dumque tenor vitae ſit ſine labe mea.

Heins. Et ita paſſim Livius. vid. lib. iv. ii. v. 5. vii. 40. xxii. 15. 37. & alibi. vide & Eraſmum in Adagiis, in *uno tenore. timore gravi* quatuor ſcripti. *tremore* unus. *rigore* Medonii. Burm.

60. *Candida templa.*] Propter marmor, quo tecta & ornata erant. Ciofan. Huc referebat Heinſius illa Propertii ii. Eleg. xxiii. 9. quae ita legebat,

Tum medium Pario ſurgebat marmore templum.

ubi *claro* alii, Scaliger, *Clario.* cum quo Broukhuſius facit. *tecta Dei* unus. Jani quoque *templa candida* vocat lib. 1. Faſt. 70. Burm.

61. *Ubi ſunt.*] Malim, *ubi ſtant.* niſi ſequenti verſu cum priſcis editionibus & ſcriptis nonnullis reponis pro, *barbarus, ſtat ferus.* ut eſt in codice Buſlidiano & octo aliis. *Stat pater enſe ferus.* Junii codex. ut lib. 1. Art. Am. 73.

Quaque parare necem miſeris patruelibus auſae
  Belides, & ſtricto ſtat ferus enſe pater.

ubi plura ad illuſtrationem hujus loci congeſſi. Heins.

62. *Et ſtricto ſtat ferus enſe pater.*] Multo rectius eſt in ſex, quibus utor, libris ſcriptis: *& ſtricto barbarus enſe pater.* libro primo de Arte, ubi hunc verſum cecinerat, meminit hujus porticus:

Nec tibi vitetur, quae priſcis ſparſa tabellis
  Porticus, auctoris Livia nomen habet.
Quaeque parare necem miſeris patruelibus auſae
  Belides, & ſtricto barbarus enſe pater.

Ciofan.

63. *Quaeque viri docte.*] Suetonius in Auguſto cap. xxix. *Templum Apollinis in ea parte Palatinae domus excitavit, quam fulmine ictam deſiderari a deo aruſpices pronunciarunt. Addita porticus cum Bibliotheca Graeca Latinaque. Quo loco jam ſenior ſaepe etiam ſenatum habuit, decuriasque Judicum recognovit.* meminit hujus etiam Bibliothecae Scholiaſtes antiquus Juvenalis Sat. prima ad illum verſum, *jurisque peritus Apollo.* ubi ille, *quia bibliothecam Juris civilis & liberalium ſtudiorum in templo Apollinis Palatini dedicarat Auguſtus.* Fuit ex illo & Bibliotheca in templo Pacis. cujus mentio apud A. Gellium libro v. cap. 25. libro xv. cap. 8. & bibliotheca ſuburbana Tiburi in templo Herculis, cujus idem alibi meminit. & in primis lib. xix. cap. 5. & bibliotheca templi Trajani, de qua idem libro xi. cap. 17. bibliotheca domus Tiberianae libro xiii. cap. 18. *bibliotheca Patrenſis* libro xviii. cap. 9. Heins.

63. *Veteres fecere novique Pectore.*] *Cepere* antiqui fere omnes. Avienus Prognoſticis, *cape ſollers ſingula mente.* quod paſſim apud ſcriptores occurrit. Veram lectionem jam vidit ſagaciſſimus Gronovius Obſervat. lib. ii. cap. 3. qui illic conſulatur. Heins.

66. *Non genuiſſe pater.*] *Parens* in melioribus ſcriptis & priſcis editionibus. malim etiam, *optarit.* nam *optarat* eſt in quibusdam. Heins.

67. *Cuſtos è ſedibus illis.*] *De ſedibus* nonnullis. Scribe, *me ſedibus.* Heins.

69. *Altera templa peto.*] Sunt qui hîc de templo Magnae matris intelligant, quod fuit in Palatio, ut Livius docet. Plerique de templo Veſtae: id enim (autore Dionyſio) extructum eſt à Numa in medio foro, inter Capitolium & Palatium. Magis placet, propter ſequens carmen, Libertatis atrium intelligas, quod ab Aſinio Pollione erectum eſt. Merula. Quid ſi de templo, ſive aede Herculis Muſarum intelligamus, quem Muſagetem Graeco nomine vocarunt? cujus autor extitit Martius Philippus, ut Sueton. tradit. Neque enim de eodem loco, ſive templo, accipere libet Atrium libertatis, de quo ſequente verſu mentio fit, & il-

lud

In genus auctoris miſeri fortuna redundat;
Et patimur nati, quam tulit ipſe, fugam.
Forſitan & nobis olim minus aſper, & illi
Evictus longo tempore Caeſar erit.
Dî, precor, atque adeo, (neque enim mihi turba roganda eſt)
Caeſar, ades voto, maxime Dive, meo.
Interea, ſtatio quoniam mihi publica clauſa eſt;
Privato liceat delituiſſe loco.
Vos quoque, ſi fas eſt, confuſa pudore repulſae
Sumite plebejae carmina noſtra manus.

lud de qno hîc dicitur. Mictll. Veneris victricis templum vicinum puto Pompeji Theatro. Bersm.

71. *Patuerunt.*] *Decuerunt* Putean. *placuerunt* Leidenſ. *tabellis* Lovan.

73. *In genus.*] *Ingenio* Servii codex. *reducat* Lovan.

74. *Nati.*] Libri, Ovidii filii. Metaphora. Vide quae dixi lib. & Eleg. I. Ciofan.

76. *Caeſar erit.*] *Eris* Puteaneus.

77. *Di precor.*] *Deprecor* Bern. & plurimi ſcripti. *Te precor* Moreti & novem alii.

77. *Neque enim mihi turba roganda eſt.*] Malim, *roganda es.* Deos enim alloquitur. Heins.

79. *Statio.*] Metaphora à militibus, ſive a navibus, vel potius ab utroque ſumpta. Ciofan. Poſſet & reſpici ad *Stationes* in urbe Roma, ut erant Porticus, Tabernae, Baſilicae & alia loca publica, in quibus & recitationes fiebant, & otioſi ad confabulandum conveniebant, de quibus vid. Hottom. Amicab. Reſp. II. 13. Torr. ad Suet. Neron. 37. Barth. II. Adverſ. 22. Graev. Lect. Heſiod. XL. ſed verius eſt, a navibus deſumtam vocem; nam in initio ſe *feſſum*, & *terra marique* venire dicit. praeterea, *intranti quoniam* Putean. & duo alii. Burm.

81. *Pudore.*] *Dolore* unus. *rubore* Polit. prim. non male.

82. *Plebejae.*] *Phoebeae* editio prima. ut Poëtas intelligat. hujus lectionis meminit quoque Merula, ſed improbat. recte. nam publicae ſtationi, opponit plebejas manus. Burm.

ELEGIA II.

Ergo erat in fatis Scythiam quoque viſere noſtris,
Quaeque Lycaonio terra ſub axe jacet?
Nec vos, Pierides, nec ſtirps Latoïa, veſtro
Docta ſacerdoti turba tuliſtis opem?

1. *Ergo erat.*] Deerat hoc diſtichon Codici Servii. in multis, & optimis, haec Elegia continuabatur ſuperiori.

2. *Quaeque.*] *Quaque* Bernenſ.

3. *Nec vos Pierides, nec ſtirps Latonia veſtro Docta Sacerdoti turba tuliſtis opem.*] Poëtae & Apollinis & Muſarum ſacerdotes dicuntur. lib. III. Am. Eleg. VII.

Ille ego Muſarum purus, Phoebique ſacerdos
Ad rigidas, &c.

& in Ibide:

Nulla mora eſt in me, peragam rata vota ſacerdos.

Horat. Oda I. lib. III. Carm.

——— *carmina non prius*
Audita Muſarum ſacerdos
Virginibus, puerisque canto.

Tibullus lib. II.

Phoebe fave, novus ingreditur tua templa ſacerdos.

Propertius lib. III. Eleg. I.

Primus ego ingredior puro de fonte ſacerdos
Itala per Grajos orgia ferre choros.

Ciofan.

3. *Nec ſtirps Latonia.*] *Latoïa* quatuor veteres. Regius, *Latoica.* Met. VIII. 15.

Nec mihi, quod luſi vero ſine crimine, prodeſt;
  Quodque magis vitâ Muſa jocoſa mea eſt;
Plurima ſed pelago terrâque pericula paſſum
  Uſtus ab adſiduo frigore Pontus habet.
Quique fugax rerum, ſecuraque in otia natus,
  Mollis & impatiens ante laboris eram,
Ultima nunc patior. nec me mare portubus orbum
  Perdere, diverſae nec potuere viae.
Suffecitque malis animus. nam corpus ab illo
  Accepit vires; vixque ferenda tulit.
Dum tamen & ventis dubius jactabar & undis;
  Fallebat curas aegraque corda labor.
Ut via finita eſt, & opus requievit eundi;
  Et poenae tellus eſt mihi tacta meae;

Nil

In quibus auratam proles Latoïa fertur
Depoſuiſſe lyram.

Ita meliores ſcripti. & poſtea:

Ipſa ſuis licet hunc Latoïa protegat armis.

lib. XI.

Laomedonteis Latoïus adſtitit arvis.

lib. VII.

Inde Calaureae Latoïdos aſpicit arva.

Triſt. V. Eleg. I.

Cum faceret Nioben orbam Latoïa proles.

ut ſcribendum eſſe cenſeo. Marcianus Capella ſub finem libri ſecundi:

Faveantque Muſae & chelys Latoïa.

initio libri tertii: *Admoverat igitur Latoïdes unam Mercurialium Miniſtrarum.* & libro IX. *poſtquam haec Latoïus dixit.* & mox:

——— *Pallas coruſca ac decens Latoïa.*

Auctor Carminis in laudem Herculis, quod Claudiano additur:

Efferat aetherium, quantum volet orbis, in axem Latoïdas.

Statius Thebaid. IX.

——— *moeſtam monitu Latoïda duro*
Increpat aſſiſtens.

hinc & *Latous* pro *Latonius* paſſim apud poëtas Apollo. codices tamen vetuſtiſſimi libro VII. & VIII. *Letoïdos*, & *proles Letoïa.* ſic apud Graecos Λητῶος, Λατῶος, Æolice. in verſibus Varronis Λατὼ pro Λητὼ. apud Auſonium Epitaph. Heroum XXVII. in veterrimo codice Voſſiano, *Laeſi numina Letoidum.* apud Horatium libro I. Od. XXXI.

Frui paratis & valido mihi,
Letoë, dones

ita antiquiſſimae membranae in bibliotheca Academiae Leidenſis. hinc tollendum inſigne mendum ex Senecae Oedipo, vſ. 230.

Incipit Lethaea vates ſpargens horrentes comas;
Et pati commota Phoebum.

de Phoebade ſermo eſt. pro *Lethaea vates*, quae hoc loco nihili eſt, optimae membranae Florentinae, *Leeta.* ſcribe, *Letoa vates*, literis tranſpoſitis. HEINS.

4. *Tuliſtis opem.*] *Dediſtis* Junian. & Leidenſ.

5. *Vero ſine crimine.*] Regius, *carmen ſine crimine. verbo ſine crimine* Bernenſ. ut forte in quibusdam exemplaribus fuerit, *luſi verſus ſine crimine*, quod amans agnominationis librarius mutavit in, *carmen ſine crimine.* ſed nihil mutandum. & quid ſit *verum crimen* docebit Broukhuſius ad Propert. III. XIII. II. BURM.

6. *Quodque magis vita Muſa jocoſa mea eſt.*] Sic libri veteres, & recte. CIOFAN. *Viſa eſt Muſa jocoſa mea* plurimi veteres. *Muſa jocata* Vatican. *Muſa eſt viſa jocoſa mea eſt* Gryph. & Vincent. *Quoque magis viſa eſt* Mss. Berſm.

7. *Plurima ſed pelago, terraque, &c.*] Vide lib. I. Eleg. IV. lib. IV. Eleg. I. & ult. & lib. V. Eleg. I. CIOFAN.

8. *Uſtus.*] *Vinctus* Richel. & duo alii. *junctus* Junian. ſed male. vid. III. Triſt. IV. 48.

9. *Quique fugax rerum, ſecuraque in otia natus, Mollis & impatiens ante laboris eram.*] Eleg. ultima lib. ſequentis:

Nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori,
  Sollicitaeque fugax ambitionis eram.

CIOFAN.

11. Nec

Nil niſi flere libet. nec noſtro parcior imber
 Lumine, de vernâ quam nive manat aquâ.
Roma domuſque ſubit, deſideriumque locorum,
 Quidquid & amiſſâ reſtat in Urbe mei.
Hei mihi, quod noſtri toties pulſata ſepulcri
 Janua, ſed nullo tempore aperta fuit!
Cur ego tot gladios fugi, totieſque minata
 Obruit infelix nulla procella caput?
Dî, quos experior nimium conſtanter iniquos,
 Participes irae quos Deus unus habet;
Exſtimulate precor, ceſſantia fata; meique
 Interitus clauſas eſſe vetate fores.

11. *Nec me mare portubus orbum.*] Lib. & Eleg. IV.

Nec placidos portus hoſpita navis habet.

Et Eleg. XII. hujus libri:

Littera rarus in haec portubus orba venit.

Ciofan.

12. *Nec potuere.*] *Non valuere* Servii. *non potuere* Junian.

13. *Sufficitque.*] *Suffecitque* legendum: hoc eſt induruit. nam *ſufficis* mediam corripit. Merula. *Sufficis atque* Leidenſis. *ab illis* etiam Lovan. *nec patienda* Moreti.

15. *Ventis dubius jactabar & undis.*] *Terris dubius* veteres plerique. ſic lib. IV. Eleg. VIII.

Non ita dis viſum, qui me terraque marique
 Actum Sarmaticis expoſuere locis.

Heins. Ego retinui vulgatam, quia Ovidius ſaepiſſime, *ventos & undas* conjungit. vid. ad Epiſt. II. 35. Claudianus VI. Conſ. Hon. 140.

Ludibrium pelagi vento jactatur & unda.

mutaviſſe credo librarios ex illa Virgilii 1. Æneid. prim. *multum ille & terris jactatus & alto.* Burm.

16. *Labor.*] *Dolor* Junian. & ſex alii.

18. *Facta meae.*] Legendum ex veteribus, *tacta meae.* Naugér. *Facta* tamen edidit Aldus, Gryph. & eum, ut ſolet, ſecutus Vincentius.

19. *Nil niſi flere libet.*] *Vacat* Hafnienſis. Met. X.

——— *ſum denique flere vacavit.*

Heins. *Licet* Mss. Berſm. & Putean.

21. *Domuſque.*] *Locuſque* Junian. mox, *in urbe mihi* duo.

24. *Sed nullo.*] *Sub nullo* Lovan. *ſub titulo* Leid. *aperta ſubit*, vel, *premit* Regius.

25. *Cur ego tot gladios.*] Eleganter unus Heinſii, *ergo ego.* ut Elegia ſequenti XI. 25. & alibi.

25. *Totieſque minata Obruit infelix nulla procella caput?*] Elegia II. lib. I.

Ipſa graves ſpargunt ora loquentis aquae.

Et:

Dumque loquor vultus obruit unda meos.

Sed hoc loco Metaphorice loqui videtur, ut lib. II. de Ponto Elegia VII.

Obruit hoc abſens vaſta procella caput.

Ciofan.

27. *Quos.*] *Quoſque* Bernenſ.

28. *Quam deus unus habet.*] *Quos* plerique veteres. & recte. Heins. *Quam* praefert Berſman.

29. *Exſtimulate.*] *Extenuate* unus.

ELEGIA III.

HÆc mea, ſi caſu miraris, epiſtola quare
 Alterius digitis ſcripta ſit: aeger eram.

Æger

1. *Haec mea ſi conjux.*] Libri veteres, *ſi caſu.* ſequor. conjux enim gloſſema eſſe cenſeo. Ciof. *Si conjux* ſcripti quidam & priſcae editiones. Heins. *Si quare miraris ep. caſu* unus.

3. *Par-*

Æger in extremis ignoti partibus orbis;
Incertusque meae pene ſalutis eram.
Quid mihi nunc animi dirâ regione jacenti
Inter Sauromatas eſſe Getasque putes?
Nec coelum patimur, nec aquis adſuevimus iſtis:
Terraque neſcio quo non placet ipſa modo.
Non domus apta ſatis: non hîc cibus utilis aegro:
Nullus, Apollineâ qui levet arte malum.
Non qui ſoletur, non qui labentia tardè
Tempora narrando fallat, amicus adeſt.
Laſſus in extremis jaceo populisque locisque:
Et ſubit adfecto nunc mihi quidquid abeſt.
Omnia cum ſubeant; vincis tamen omnia, conjux:
Et plus in noſtro pectore parte tenes.
Te loquor abſentem: vox te mea nominat unam:
Nulla venit ſine te nox mihi, nulla dies.

Quin

3. *Partibus.*] *Finibus* unus Medic. ita & II. Met. 160. quidam, *Praetereunt ortos iſdem de finibus Euros.* vulgo, *partibus.* ubi vide. BURM.

4. *Incertusque meae pene ſalutis eram.* Verſus ſuſpectus. HEINS. Non video quare, niſi quod offendere poſſet τὸ *meae.* quae vox fortaſſe corrupta eſſe poteſt.

5. *Quem mihi tunc animum.*] Optimi libri excuſi & Vatican. *nunc animum.* CIOFAN. Scribe cum Leidenſi codice, *Quid mihi nunc animi*, & vide quae notamus ad lib. I. Metam. Vſ. 359. *putes* etiam, pro *putas* multi veteres HEINS. *Dura* multi ſcripti. *dura in regione* Gryph. deinde, *Getasve* Junian. & alius.

7. *Nec coelum patior.*] Aërem. lib. IV. El. VII.

——— *Nec me peregrinum ducere coelum.*

Elegia IIX. hujus libri:

Nec coelum, nec aquae faciunt, nec terra, nec aurae.

CIOFAN. Ego praetuli, *patimur* ex Mss. Heinſii, ut rectius conveniat τῷ *adſuevimus.* BURM.

7. *Nec aquis aſſuevimus iſtis.*] Vetus ſcriptura, *iſſis.* lego igitur, *ipſis.* CIOFAN. Tres etiam libri, *aquas aſſuevimus iſtas.* ut ſit ad exemplum Virgilii VI. 833. *ne tanta animis adſueſcite bella*, ubi vide commentatores, & ad Horat. I. Sat. IV. 105. & ad Vellej. II. 79. vid. & lib II. Triſt. 504. BURM.

8. *Terraque neſcio quo non placet iſta modo.*] Unus Vatic. & Maffei, *ipſa.* melius & elegantius. CIOFAN. Ita Ald. & Berſm. & alii.

9. *Non domus apta ſatis.*] Elegia XII. hujus libri.

Ei mihi, jamne domus Scythico Naſonis in orbe eſt?

Lib. V. Elegia XI.

Quippe ſimul nobiſcum habitat diſcrimine nullo
Barbarus, & tecti plus quoque parte tenet.

CIOFAN. *Ampla ſatis* codex Petri Servii. *acta ſatis* Bernenſ. *apta mihi* duo.

10. *Nullus Apollinea qui levet arte malum eſt.*] Nullus eſt medicus. libro III. Faſtorum:

Vos quoque Phoebaea morbos qui pellitis arte,
Munera de veſtris pauca referte Deae.

CIOFAN.

13. *Laſſus.*] *Lapſus* Excerpta Voſſ. & ſeptem alii, & Ms. Berſm. *laeſus* Regius, Junian. & quatuor alii. *ſolus* Bernenſ.

14 *Affectu nunc mihi.*] Legendum ex veteribus, *affecto nunc mihi.* NAUGER. Melius alii codices, *Et ſubit affecto*, id eſt, *aegro.* ut in illo Propertii, *Juppiter affectae tandem miſerere puellae.* D. HEINS. *Affecto* ſcribendum cum uno codice. idque jam vidit politiſſimus Naugerius. *adfectus* graviter aegrotans. Suetonius Tiberio, *Affectum reperit, ſed tamen adhuc ſpirantem.* Feſtus, *Adfecta foemina vel in bonam partem dicitur, velut honorata: vel in malam, quaſi in extremum periculum adducta.* ſic recte caſtigavit Paſſeratius. nam libri nonnulli veteres, *adſectata.* vulgati, *adſectata.* HEINS. Vid. ad II. Amor. II. 21.

15. *Omnia cum ſubeant, vincis tamen omnia conjux, Et plus in noſtro pectore parte tenes.*] Elegia III. hujus libri:

Ut tenera noſtris cedente volatibus aura
Adſpicerem patriae dulce repente ſolum:

De-

Quin etiam ſic me dicunt aliena locutum,
  Ut foret amenti nomen in ore tuum.
Si jam deficiat ſuppreſſo lingua palato,
  Vix inſtillato reſtituenda mero;
Nuntiet huc aliquis dominam veniſſe; reſurgam:
  Speſque tui nobis cauſſa vigoris erit.
Ergo ego ſum vitae dubius: tu forſitan illic
  Jucundum noſtri neſcia tempus agis?
Non agis, adfirmo: liquet, ô cariſſima, nobis,
  Tempus agi ſine me non niſi triſte tibi.
Si tamen implevit mea ſors, quos debuit, annos;
  Et mihi vivendi tam cito finis adeſt;
Quantum erat, ô magni, perituro parcere, Divi;
  Ut ſaltem patriâ contumularer humo?
Vel poena in mortis tempus dilata fuiſſet,
  Vel praecepiſſet mors properata fugam.

In-

Deſertaeque domus vultus, memoreſque ſodales,
Caraque praecipue conjugis ora meae.

Lib. & Eleg. v. ad uxorem:

Nec patriam magis ipſe ſuam deſiderat, & quae
Plurima cum patria ſenſit abeſſe ſua:
Quam vultus, oculoſque ſuos, ô dulcior illo
Melle, quod in ceris Attica ponit apis.

CIOFAN. *Tamen optima c.* Ms. Berſm.

16. *Et plus in noſtro pectore parte tenes.*] Berſmannus ex ſuo codice reponit, *pectore cara tenes.* quomodo & ſex noſtri. Plures alii, *partis habes.* Nil muta. Triſt. v. Eleg. x. 30.

Barbarus & tecti plus quoque parte tenet.

Epiſt. XXI. 7.

Omnia cum faciam, cum dem pia tura Dianae,
Illa tamen juſtâ plus tibi parte favet.

Lucretius lib. II. 200.

Plus ut parte foras emergant exſiliantque.

Virgilius initio Georgic.

Scorpius & coeli juſta plus parte relinquit.

HEINS. Vide Zinzerl. Promulſ. cap. LI. *partis habet* multi.

17. *Te loquor.*] *Alloquor* Regius. *vox & idem* & prim. Edit.

21. *Si jam deficiam ſuppreſſaque lingua palato.*] Locus corruptus. nec juvant libri veteres. Scribe,

Si jam deficiat ſuppreſſo lingua palato.

vel, *Si me deficiat.* regit enim id verbum Ovidio ſemper quartum caſum. Locus huic geminus Pont. I. Eleg. III.

Et jam deficiens ſic ad tua verba revixi,
Ut ſolet infuſo vena redire mero.

Superiori verſu pro *amentis ore*, primus Vatic. *amanti.* Lege, *amenti ore.* HEINS. Non capio, quid ſit *ſuppreſſum palatum*: *ſuppreſſam vocem, linguam, lacrimas* & ſimilia novi. ego crederem coaluiſſe duas voces in unicam; & legerem,

Si jam deficiat ſub ſeſſo lingua palato.

preſſus autem & *ſeſſus* facile confunduntur, ut & factum lib. I. Amor. II. 14. *Sed jam deficiam* Ms. Berſm. deinde, *reficienda mero* unus. BURM.

23. *Nuntiet huc.*] *Hic* Junian. & ſeptem, cum Ms Berſm. *huic* Leidenſ. & alius. non male. id eſt mihi, tam languido. vid. ad VII. Metam. 293. & inf. IV. x. 67. *venire* etiam eleganter abſolute ponitur. ut VI. Met. 412.

Cur non ipſa venit.

&,

Tum dea, venit, ait.

Tibul. I. III. 89.

Tunc veniam ſubito, nec quis me nuntiet ante.

& millies. BURM.

25. *Ergo ego ſum.*] *Dumque ego* multi & Ms. Berſm. & Edit Gryph. *dum quoque* Junian.

25. *Tu forſitan iſtic.*] *illic* meliores. HEINS.

27. *Liquet hoc cariſſima nobis.*] *O cariſſima* cum tribus libris. Vide Notas ad Epiſt. primam ỷſ. 101. HEINS. *Cariſſima conjux* ſcrip. *tempus agis*, Ms. Berſman.

30. *Iam cito.*] An non rectius, *jam cito?*

31. *Periture.*] *Moriture* fere omnes. mox, *concumularer* Bernenſ.

34. *Vel praeceſſiſſet mors properata fugam.*] Sic

Digitized by Google

Integer hanc potui nuper bene reddere lucem:
  Exſul ut occiderem, nunc mihi vita data eſt.
Tam procul ignotis igitur moriemur in oris;
  Et fient ipſo triſtia fata loco?
Nec mea conſueto langueſcent corpora lecto?
  Depoſitum nec me qui fleat, ullus erit?
Nec, dominae lacrimis in noſtra cadentibus ora,
  Accedent animae tempora parva meae?
Nec mandata dabo? nec cum clamore ſupremo
  Labentes oculos condet amica manus?
Sed ſine funeribus caput hoc, ſine honore ſepulcri
  Indeploratum barbara terra teget?

Ec-

Vatic. & recte, ut mihi quidem videtur. id eſt: Mortuus eſſem, antequam in exſilium eſſem ejectus. Fuga enim, ut dixi, exſilium ſignificat. Cicero lib. III. Epiſt. II. ad Atticum: *Sed eo ſi veneris, de toto itinere, ac fuga mea conſilium capere potero.* Eadem ſententia lib. & Elegia, quam modo citavi:

Saepe etiam moerens tempus reminiſcitur illud,
  Quod non praeventum morte fuiſſe dolet.

CIOFAN. Primae editiones plurimique ſcripti, *praeceſſiſſet*. Si quid mutem, refingam, *praevenisſet*, aut *praevertiſſet*. Apulejus Met. IV. *Sed tam bellum conſilium praevertit ſors deterrima. dilata fuiſſet* Hamburgenſis etiam. magis poëtice. Triſt. v. Eleg. XV.

Saepe etiam moerens tempus reminiſcitur illud,
  Quod non praeventum morte fuiſſe dolet.

HEINS. In Margine Edit. Micyll. eſt, *praecepiſſet*. ut & Berſman. Dan. Heinſ. & alii ediderunt.

35. *Integer hanc potui nuper bene reddere vitam, Exſul ut occidam, nunc mihi vita data eſt.*] In Epiſt. Medeae ad Jaſonem:

Tunc potui Medea mori bene: quidquid ab illo
  Produxi vitae tempore poena fuit.

CIOFAN. *Lucem* recte primus Vaticanus & Leidenſis. HEINS. Haec lectio facere poſſet confirmandae illi apud Senec. Oed. 271. *& ſummum diem Securus alto reddat in ſolio parent.* ubi videndus Gronovius, qui ut *vitam*, *ſpiritum*, *animam reddere*, paſſim occurrit, ita & *diem* & *lucem*, ut accipimus naſcentes ita reddere morientes dici docet. hunc tamen locum citans *vitam* habet. eadem fere, quae Gronovius, neſcio an poſt ejus notas viſas, exhibet Boeſſ ad Ibin. ỷſ. 405. qui & alia exempla addit. quare licet rarior ſit locutio, recipiendam puto, quia illam a librariis proficiſci non aeque facile ac *vitam reddere*, quae obvia, credimus BURM.

36. *Exſul ut occiderem, nunc mihi vita data eſt.*] Eadem fere indignatione utitur lib. VI. Faſt. de Manlio Torquato loquens:

Quam bene, Dii magni, pugna cecidiſſet in illa
  Defenſor ſolii Juppiter alte tui.
Vixit, ut occideret damnatus crimine regni,
  Hunc illi titulum longa ſenecta dabat.

CIOFAN. *Non mihi* Combii codex forte. *num mihi vita data eſt?* HEINS.

37. *In oris.*] In *armis* Moreti, in *arvis* duo. *fiant* Leid.

38. *Loco.*] *Solo* Ms. Berſm.

39. *Langueſcent.*] *Langueſcunt* omnes fere ſcripti. duo, *langueſcant*. ita mox *accedunt* ſex. *accedant* duo cum prim. Edit.

42. *Tempora parva.*] *Tempora grata.* duo codices.

43. *Nec mandata dabo?*] Elegia II. lib. I. cum dixiſſet praeclarum eſſe cadaver humo contegi, addit: *Et mandare ſuis aliqua.* CIOFAN.

44. *Labentes oculos.*] Vatic. & Aldinus meliorem habent lectionem, *Languentes oculos*. CIOFAN. Primae editiones & plurimi ex ſcriptis, *Labentes oculos condet.* recte, *Labentes oculs*, quos *fugientes* vocat Epicedio Tibulli. vide quae noto ad Eleg. v. lib III. Amorum. Propertius:

Quamvis labentes premeret mihi ſomnus ocellos.

idem libro I. Eleg. III.

Dum me jucundis lapſam ſopor impulit alis.

ubi male *laſſam* Lipſius Ant. Lect. lib. IV. cap. II. reponit & lib. II. Eleg. XV.

Illa meos ſomno lapſos patefecit ocellos.

male illic *laſſos* nunc exiat. nam niſi jam lapſos non poterat Cynthia patefacere. *oculi morte cadentes* Statio lib. III. Sylvarum ad Claudiam uxorem. HEINS. Virgil. XI. Æneid. 818.

——— *labuntur frigida leto*
Lumina.

labentes oculos hinc in morte, ut & in ſomno, imagine

Ecquid, ut audieris, totâ turbabere mente;
Et feries pavidâ pectora fida manu?
Ecquid, in has fruſtra tendens tua brachia partes,
Clamabis miſeri nomen inane viri?
Parce tamen lacerare genas; nec ſcinde capillos.
Non tibi nunc primum, lux mea, raptus ero.
Cum patriam amiſi, tum me periiſſe putato:
Et prior & gravior mors fuit illa mihi.
Nunc, ſi forte potes, ſed non potes, optima conjux,
Finitis gaude tot mihi morte malis.
Quam potes, extenua forti mala corde ferendo;
Ad quae jampridem non rude pectus habes.

At-

gine mortis, capio, pro oculis hominis labentis, id eſt moribundi. nam *Labi* ita proprie ſumi ſolet. vid. ad III Art 742. ita & apud Lucan. III. 742. *caput labens*, ubi eadem quae hic varietas, nam editur:

Ille caput labens, & jam languentia colla
Viſo patre levat.

ſed in duobus codicibus eſt, *caput languens*, & *labentia colla* neſcio utrum melius. ſupremus vero clamor eſt complorantium. vid. Valer. Flac. I. 752. VIII. 172. Burm.

44. *Condet amica manus.*] Ita iidem libri. Mos autem erat apud veteres, ut, qui mortuo propior eſſet, is ejus oculos clauderet. Ariadne ad Theſeum:

Nec mea qui digitis lumina condat, erit.

In Elegia ad Liviam:

—— *Tu mea condas lumina.*

Penelope ad Ulixem de Telemacho eorum filio:

Dii precor hoc jubeant, ut euntibus ordine fatis,
Ille meos oculos comprimat, ille tuos.

Ibidem:

Reſpice Laërten, ut jam ſua lumina condat.

Infra Eleg. III. lib. IV. ad uxorem:

Supremoque die notum ſpectantia coelum
Texiſſent digiti lumina noſtra tui.

Ciofan. *Condere oculos* pro *claudere* etiam familiare Noſtro eſt. idem Propertius lib. IV. El. ult.

Te Lepide, & te Paule, meum poſt fata levamen,
Condita ſunt veſtra lumina noſtra manu.

ita enim malo, quam *veſtro ſinu*; quod nunc legitur. apud Maron. XII. Æneid. 310.

In aeternam conduntur lumina mortem.

ex antiquis membranis. Heins. *Claudet* ediderunt Ald. & Berſm. & alii. vid. ad Ep. I. 43. & III. Art. 742. *Condat* Lovan. & alius.

47. *Ecquid ubi audieris.*] *Ut audieris* rectius multi. Heins Vid. Ep. IV. 25. & XV. I. XII. Met. 588. *haec ſimul audieris.* Ms. Berſman.

48. *Pectora fida.*] *Nuda* duo.

49. *Partes.*] *Terras* unus codex. *tendes* prim. Edit. *tendas fruſtra* Lovan.

51. *Nec ſcinde capillos.*] Vatic. *tende.* id eſt, ſolve, ut puto. Solvendi autem capilli in funere à Trojanis mulieribus morem eſſe profectum ſcribit Virgilius lib XI.

Et maeſtae Iliades crinem de more ſolutae.

Lucilius:

—— *mercede quae*
Conductae flent alieno in funere praeficae,
Multo & capillos ſcindunt & clamant magis.

Citat Nonius in verbo *Praeficae.* Ciofan. *Tende* etiam in duobus Heinſii. an hoc autem pro *ſolvere* recte dicatur dubito. ſi *pande* eſſet ſcriptum, tolerabile foret, ſed nunc *ſcinde* retinendum. *Laniare comas* etiam Voſſ. ut ſaepe alibi haec verba permutantur. vid. II. Met. 362. Burm.

52. *Lux mea.*] Sic M. Tullius item ad uxorem: *En mea lux, meum deſiderium, unde* &c. Ciof.

52. *Raptus ero.*] Malim, *ego.* Heins. Vid. lib. II. 568. forte, *raptus eo.*

53. *Cum patriam amiſi, tunc me periiſſe putato*] Elegia III. lib. I. Ciofan.

54. *Mors fuit.*] *Pars fuit* Gryphii & Vincentii Ed. quod non capio, nec in ullo codice repperi. *mors fuit illa mei* prim. Politian. ſupra, *periiſſe putavi* Regius.

57. *Quod potes.*] *Quam potes* multi. Nonnulli etiam, *Qua.* Vide Notas Remed. Amor. vſ. 325. Heins. *Quam* etiam Berſman. praetulit. *forti mente* Bernenſ. *attenua* Lovan.

58. *Ad*

Atque utinam pereant animae cum corpore noſtrae,
  Effugiatque avidos pars mihi nulla rogos!
Nam ſi morte carens vacuam volat altus in auram
  Spiritus, & Samii ſunt rata dicta ſenis;
Inter Sarmaticas Romana vagabitur umbras!
  Perque feros manes hoſpita ſemper erit.
Oſſa tamen facito parvâ referantur in urnâ.
  Sic ego non etiam mortuus exſul ero.
Nec vetat hoc quisquam. fratrem Thebana peremtum
  Suppoſuit tumulo, Rege vetante, ſoror.
Atque ea cum foliis & amomi pulvere miſce:
  Inque ſuburbano condita pone ſolo.
Quosque legat verſus oculo properante viator,
  Grandibus in tumuli marmore caede notis.

Hîc

58. *Ad mala jam pridem.*] *Ad quae* multi veteres recte. nee pauciores, *Ut quae.* Quid ſi reponatur?

Querum jampridem non rude pectus habes.

ſic *juvenci rudes operum* Faſt. I. & *drace ſomni rudis* Met. VII. ex antiquis libris. HEINS. Quid opus ſana & recta ſollicitare. nam licet *rudis* cum genitivo dieatur, non minus amat Noſter & alii cum praepoſitione *ad* conſtruere. III. ex Pont. VII.

Ad mala jam pridem non ſumus illa rudes.

Juſtin I. I. *Rudes ad reſiſtendum populos.* & ita paſſim. *habet* etiam hic nonnulli codices. BURM.

59. *Animae cum corpore noſtro.*] Libri veteres, *noſtrae.* placet. CIOFAN.

60. *Pars mea nulla.*] *Pars mihi* quinque ſcripti. rectius. &, *vacuam auram* mox, pro *vacuas auras* plerique. HEINS.

61. *Sunt rata dicta ſenis.*] *Sunt ſacra* Leidenſis codex. *rata verba* Junii & alii. ſed nihil muta. *dicta* enim proprie Philoſophorum effata, & dogmata. ita ſaepe Lucretius at II. 65.

Tu te dictis praebere memento.

& v. 23.

Veridicis igitur purgavit pectora dictis.

Noſter lib. I. ex Pont. III. 86.

Qui facis ex dictis non ita multa tuis.

quae ſequenti diſticho *praecepta* vocat. & hine maxime illud Pythagoraeorum, *αὐτὸς ἔφα.* vid. Giſan. Indie. Lucret. & *dicere* Philoſophorum eſſe verbum docuit Barth. IX. Adverſ. 7. BURM.

63. *Inter Sarmaticas Romana vagabitur umbras.*] Eadem exemplaria, *inter Sauromatas Romana vagabitur umbra.* Non dubito quin longe rectius ſit. *Romana* autem pro Peligna dixit locorum vicinitate; aut, quod diu Romae vixit. CIOFAN. Immo quia Ovidius civis Romanus erat. ita ſaepe Romam *patriam* ſuam vocat. vid. lib. II. 422. *Sauromatas* Bernenſ. & quinque ſcripti, & Berſmanni. *umbra* plurimi.

64. *Per feros manes.*] Inter feras animas Sarmatarum. Virgilius: I. Georg. 245. *Perque duas in morem fluminis arctos.* MERULA. Ita apud Val. Flac. 492.

Lilia per vernes lucent velut alba colores
Praecipue.

vid. inf. Eleg. VII. 22.

66. *Sic ego non etiam.*] *Sic non ex toto* unus.

67. *Non vetat hoc quisquam.*] *Nec* ſex antiqui. Puto, *Nec vetet hoc.* HEINS. *Non negat* Moreti & Bernenſ.

68. *Tumulo.*] *Titulo* Gottorph. vid. ad XI. Met. 429. & mox ỹſ. 72. & 77.

69. *Et amomi pulvere miſce.*] Amomum (ut ſcribit Dioſcorides) eſt genus herbae odoratiſſimae, cujus frutex ſimilis eſt botruo, in circuitu cujuslibet arboris naſcens, ramulos habens ſiccos, & duros, virgultis aſſimiles, coloris ſubruffi, circa quos habet folia copioſa, ex thyrſo botruoſo ſemen redolens, & ſibi connexum florem album, veluti violae folia, ſimilia bryoniae. Bryonia autem eſt amomum Armenicum quod ceteris praeſtat, fulvi coloris: ſecundum Medicum, tertium Ponticum. Carpitur autem (autore Plinio) cum radice manipulatim, leviter componitur, protinus fragile. Laudatur quam maxime punici mali foliis ſimile, nec rugoſis, eolore ruffo. Secunda bonitas eſt pallido, herbaceum pejus: peſſimum candidum, quod vetuſtate evenit. MERULA. Quae hic

Digitized by Google

Hìc ego qui jaceo, tenerorum luſor amorum,
  Ingenio perii Naſo poëta meo.
At tibi qui tranſis, ne ſit grave, quisquis amaſti,
  Dicere, Naſonis molliter oſſa cubent.
Hoc ſatis in titulo eſt. etenim majora libelli,
  Et diuturna magis ſunt monumenta mei.
Quos ego confido, quamvis nocuere, daturos
  Nomen, & auctori tempora longa ſuo.
Tu tamen exſtincto feralia munera ferto;
  Deque tuis lacrimis humida ſerta dato.
Quamvis in cinerem corpus mutaverit ignis;
  Sentiet officium moeſta favilla pium.
Scribere plura libet: ſed vox mihi feſſa loquendo
  Dictandi vires, ſiccaque lingua, negat.

Ac-

hìc à Merula citantur, verbis Dioſcoridis per omnia haudquaquam reſpondent. Quare Graeca illius ſubjicere huc libuit, perinde ut habentur lib. I. cap. 14. Ἄμωμον, inquit ille, ἐστὶ θαμνίσκος, οἱονεὶ βότρυς ἐκ ξύλου ἀντιπεπλεγμένος ἑαυτῷ· ἔχει δέ τι καὶ ἄνθος μικρὸν, ὡς λευκοΐου, φύλλα δὲ βρυωνίᾳ ὅμοια· κάλλιστον δὲ ἐστὶ τὸ Ἀρμένιον, χρυσίζον τῇ χρόᾳ, ἔχον τε τὸ ξύλον ὑπόκιῤῥον, εὐῶδες ἱκανῶς, &c. Hoc eſt, *Amomum frutex eſt, perinde ut botrus in ſeipſum convolutus. Habet autem & florem quemdam parvum, violae albae ſimilem: folia bryoniae ſimilia. Optimum eſt Armenium, aurum colore imitans, habensque lignum ſubruſum, abunde odoratum.* Micyll. In conſervandis cadaveribus amomum adhiberi ſolitum eſſe docet etiam hic Noſter lib. I. de Ponto Eleg. x.

Ille tibi exequias & magni funus honoris
  Fecit, & in gelidos fudit amoma ſinus.

Ciofan.

70. *Condita crede ſolo.*] Legitur etiam, *pone.* Merula. Duo Vatic. & Maffei. *pone.* quam lectionem notavit & Merula. Ciofan. Malim, quod unus è Palatinis, *Inque ſuburbano condita pone loco.* D. Heins. *Solo* primae editiones & ſcripti plerique. Heins. *Atque ſuburbano condita crede ſolo* Micyl. Gryph. & alii.

72. *Caede notis.*] *Scribe* tres libri ſcripti. non male. ut Epiſt. xiv. 128.

Scriptaque ſint titulo noſtra ſepulchra brevi.

ubi *ſculpta* alii, ut & hic unus, *ſculpe.* male. vide ibi plura. *tituli* etiam Hamburgenſis. *grandes* vero *notas* literas majori forma ſcriptas interpretatur Robbig. Codic. Critic. lib. I. cap. 19. Fuiſſe, quas nos *Capitales* literas vocamus, docet L. Allat Animad. ad Etruſc. Antiq. pag. 58. Burm.

73. *Hic ego.*] In Chron. Engelh. Tom. II. Rer. Brunsv. pag. 1019. haec diſticha leguntur, ubi & habetur, *non ſit grave.*

74. *Ingenio perii Naſo poëta meo.*] Lib. II.

——— *ingenio eſt poena reperta meo.*

Et lib. III. de Ponto Eleg. v.

Laeſus ab ingenio Naſo poëta meo.

Ciofan.

75. *Qui tranſis.*] *Dum tranſis ne ſit male.* Bernenſ.

75. *Quisquis amaſti.*] *Quicquis* opt. Vatic. alii tres, *quicquid.* Medonianus, *quisquid.* Puto, *ſi quid amaſti.* pro *ſi amaſti.* ſic Faſt. III. ỳſ. 87. *ſi quid vacas*, pro *ſi vacas.* Epiſt. VI. 151. *ſi quid adeſt*, pro *ſi adeſt*, ex membranis. Heins.

77. *Hoc ſatis in tumulo eſt.*] In Palatino uno, quo uſus eſt Gruterus, legebatur, *Hoc ſatis in titulo eſt.* Ut *titulum* τὴν ἐπιγραφὴν dicat. D. Heins. *In titulo eſt* prim. Polit. & decem alii. recte, niſi quod malim, *in titulos.* titulum ſepulchralem innuit. Heins.

78. *Monumenta mei.*] *Mihi* Francof. & plurimi alii, ſed nihil opus. vid. ad I. Metam. 30.

81. *Tu tamen extincto feralia munera ſemper, Deque tuis lacrimis humida ſerta dato.*] Lib. ſcripti, *feralia munera ferte, Deque tuis* &c. Non male. Ciofan.

82. *Deque tuis lacrymis.*] Magis Ovidianum erit, ſi legas, *Deque ſuis lacrymis.* Vide Notas ad Epiſt. XX. ỳſ. 76. Heins. *Deque ſuis* erat in Bernenſi.

83. *In cinerem.*] *Cineres* Lovan. Leidenſ. & quatuor alii. vid. Ep. I. 24.

85. *Vox.*] *Mens* Bernenſ.

86. *Ne-*

Accipe ſupremo dictum mihi forſitan ore,
 Quod, tibi qui mittit, non habet ipſe, Vale.

86. *Negat.*] *Vetat* Junian. *diſtanti* Bernenſ. & & unus Heinſii.

88. *Non habet ipſe.*] *Ille* Micyll. Berſm. Gryph. & Bernenſ. codex.

ELEGIA IV.

O Mihi care quidem ſemper, ſed tempore duro
 Cognite, res poſtquam procubuere meae;
Uſibus edocto ſi quidquam credis amico;
 Vive tibi, & longe nomina magna fuge.
Vive tibi, quantumque potes praeluſtria vita.
 Saevum praeluſtri fulmen ab arce venit.
Nam quamquam ſoli poſſunt prodeſſe potentes;
 Non proſit potius, ſi quis obeſſe poteſt.
Effugit hibernas demiſſa antenna procellas,
 Lataque plus parvis vela timoris habent.

Ad-

1. *Sed tempore duro Cognite.*] Juxta illud Ennianum:

Amicus certus in re incerta cernitur.

Fides enim in rebus adverſis vel maxime perſpicitur. CIOFAN.

2. *Procubuere.*] *Succubuere* Junian male. ducta eſt Metaphora a domibus; ſic IV. Faſt. 233. *procumbere tectum. domus* I. ex Pont. IX 14. & alibi & ita ſaepe *ruinam* vocat exſilium ſuum. vid. I. El. V. 5. BURM.

3. *Uſibus*] *Verſibus* Bernenſ.

6. *Praeluſtri fulmen ab arce.*] Pro *praeluſtri arce* veteres majori ex parte, *igne.* nil muta. lib. I. Eleg. 1.

Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.

HEINS. *Hoſte* Junianis.

7. *Non proſunt, potius plurimum obeſſe ſolent.*] Lib. Vatic. habent, *Non potius prodeſt, ſiquis obeſſe poteſt.* alii impreſſi & Maffei, *Non proſit potius* &c. CIOFAN. Diſtichon hoc nugatoris alicujus eſt, non Naſonis. Henricus Stephanus Animadverſis in Adagium Eraſmi, *Procul a Jove & fulmine*, ejecto pentametro illo, qui codices, qua ſcriptos qua editos, complures occupavit:

Non proſunt: potius plurimum obeſſe ſolent.

reponit illum ex melioribus libris:

Non proſit potius, ſi quis obeſſe poteſt.

recte is id quidem ſed nec ſic Naſonem in hiſce verſibus agnoſco. HEINS. Non tam facilis in obelo configendis verſibus eſſe poſſum, nec video quid offenderit Heinſium, praeſertim ſi recta recipiatur lectio. quam & Francofurtenſis & plurimi agnoſcunt, & quam Aldus & Berſmannus habent. Senſus etiam clariſſimus, licet ſoli potentes beneficia & munera conferre poſſint, careas potius illorum amicitia, quia & nocere poſſunt. an *potentes* ſimpliciter poſitum, concoquere non potuit? quod barbare dici credebat Barthius ad Briton. II. 516. ſed hoc Ovidii loco vindicat Reineſ. Epiſtol. LXI. ad Daumium & Ciceronem & alios quoque ita uſos lexicographi notarunt. Noſter Ep V. 85. *Cupia fieri matrona potentis.* Phaed. II. 6. *Contra potentes nemo eſt munitus ſatis*, & I. 30. *Humiles laborant, ubi potentes diſſident.* vid. ad I. Met. 173. & hi ſunt *potentes* illi *amici*, & *magnae amicitiae*, quas fugiendas eſſe docet Naſo. vid. ad Quinctil. V. de Inſt. cap. 12. an forte ille luſus Heinſio diſplicuerit, in oppoſitione verborum *prodeſſe* & *obeſſe.* ſed & ita Noſter infra, V. Eleg. I. 66.

Hoc, mihi quod prodeſt, ſi tibi, Lector, obeſt.

& XI. Met. 320.

——— *Tonanti*

Eſſe ſatum prodeſt? an obeſt quoque gloria multis.

& Naſoni antitheta illa fuiſſe in deliciis quis neſcit? Quin & acutius adhuc dixit lib. II. Metam. 512.

——— *quae proſim ſola nocenda.*

Immo nec in horum verborum oppoſitione ſibi temperavit Cicero: ut pro Cluentio. 29. *Ut quod*

in

Digitized by Google

Adſpicis, ut ſummâ cortex levis innatet undâ,
Cum grave nexa ſimul retia mergat onus.
Haec ego ſi monitor monitus prius ipſe fuiſſem,
In quâ debueram forſitan Urbe, forem.
Dum tecum vixi, dum me levis aura ferebat,
Haec mea per placidas cymba cucurrit aquas.
Qui cadit in plano (vix hoc tamen evenit ipſum)
Sic cadit, ut tactâ ſurgere poſſit humo:
At miſer Elpenor tecto delapſus ab alto
Occurrit Regi debilis umbra ſuo.
Quid fuit, ut tutas agitarit Daedalus alas;
Icarus immenſas nomine ſignet aquas?
Nempe quod hic altè, demiſſius ille volabat.
Nam pennas ambo non habuere ſuas?

Cre-

in tempore mali fuit, nihil obſit; quod in cauſſa boni fuit, proſit. & I. de Orat. 26. *Pudor non modo non obeſt orationi, ſed etiam probitatis commendatione prodeſt.* Burm.

10. *Lataque.*] *Altaque* unus. *amplaque* alius. *magnaque* tertius.

11. *Adſpicis, ut ſumma cortex levis innatat unda.*] Libri ſcripti, *innatet*. Sic in Elegia de morte Tibulli:

Adſpice demiſſis ut eat miſerabilis alis.

Ciofan. I. Tr. VIII. 7.

Aſpicis, ut veniant ad candida tecta columbae.

11. *Cum grave.*] *Et grave* Lovanienſis. forte, *at grave.*

13. *His ego ſi monitis monitus prius ipſe fuiſſem, In qua debebam, forſitan urbe forem.*] Libri veteres & quidam excuſi: *His ego ſi monitor monitus p. ipſe f. In qua debueram.* Vere, ut puto. Ciof. *Haec ego* editiones optimae.

14. *In qua debebam.*] *Debueram* rectius tres veteres. Heins.

15. *Dum tecum vixi.*] Scribe, *Dum mecum vixi*, ſic ſupra, *Vive tibi.* Pari modo *ſecum habitare* & ſimilia occurrunt apud antiquos. Apulej. lib. II. Met. *Evigila & tecum eſto.* Heins. *Mecum vixi* probat Faber lib. II. Ep. 10. ſequenti verſu legit, *tunc mea.*

16. *Cucurrit.*] *Recurrit* Leidenſ.

17. *Evenit ipſum.*] *Evenit umquam* Lovan.

19. *Elpenor.*] *Alphenor* Bernenſ. & Leid. *creto*, vel *recto delapſus* idem Leidenſ.

20. *Flebilis umbra*] *Debilis* meliores magno numero. quod & ad Statium deprehendit acutiſſimus Gronovius. Alluditur ad lapſum Elpenoris. *claudum* & *debilem* conjunxit Apulejus Metam. III. *quin jam ego iſtum ſacrilegum debilem & claudum reddam.* & libro VI. *debilem* vocat *aſinarium*, quem paulo ante *claudum* dixerat. Heins. Ita paſſim veteres vocabant *debiles*, qui membro aliquo capti aut debilitati ſunt. Suet. Veſp. VII. *debilis crure.* & Minucius Felix Vulcanum *claudum & debilem* vocat. ſic Quinctil. Decl. II. caecum ſaepe *debilem* vocat. vide Giſan. Indic. Lucret. eademque varietas apud Stat. III. 563.

Nos pravum ac debile vulgus.

ubi Mss *flebile*. Burm.

22. *Icarus immenſas nomine ſignet aquas.*] Diximus de hoc loco ſupra lib. I. Eleg. I. ℣ſ. 90. Superiori verſu lege, *agitarit* pro *agitaret*. ut τῷ *ſignet* melius id reſpondeat. Heins. Cl. Bentlej. ad Horat. II. Od. 20. legit, *Icarus Icarias nomine ſignet aquas:* ex quatuor ſcriptis. per me licet. quamvis ex Eleg. I. lib. I. hanc lectionem arripere potuerit ſcriba. *Icareas nomine fecit aquas* Lovan. Bern. & duo alii. *immerſas* Leidenſ. & duo alii. *aequoreas* duo. ſed *immenſae aquae* hic non minus frigide dicuntur, quam *immenſum profundum* Epiſt. V. 61. *immenſus pontus* I. Triſt. II. 39. *immenſum fretum* in Ibin. 294. *immenſum aequor* Virg. Georg. II. 541. VI. Aen. 355. *immenſum mare* I. Georg. 29. & infinitis aliis apud Poetas locis. Epitheton enim perpetuum eſt. Burm.

23. *Demiſſus ille.*] *Demiſſus & ille* unus Heinſii. forte, *at ille. demiſſus ille* Bernenſ.

24. *Non habuere*] Puto, *nonne habuere.* quicquid membranae obnituntur. Heins. Broukhuſius malebat, *num pennas ambo non habuere?* Bentlejus, *non habuere*, Sed conjungit *non ſuas.* ſed & vulgata lectio per interrogationem ſuum ſenſum habere mihi videtur. illud *non* interrogative ſaepe Noſter ponere ſolet pro *nonne*, quod Heinſius ſaepe Ovidio obtrudit. vid. I. Amor. VII. 7. III. VI. 29. Virgil. III. Ecl. 17. *Non ego te vidi.* plura vide

Crede mihi; bene qui latuit, bene vixit: & intra
　Fortunam debet quiſque manere ſuam.
Non foret Eumedes orbus, ſi filius ejus
　Stultus Achilleos non adamaſſet equos.
Nec natum in flammâ vidiſſet, in arbore natas,
　Cepiſſet genitor ſi Phaëthonta Merops.
Tu quoque formida nimium ſublimia ſemper;
　Propoſitique memor contrahe vela tui.
Nam pede inoffenſo ſpatium decurrere vitae
　Dignus es; & fato candidiore frui.
Quae pro te ut voveam miti pietate mereris;
　Haeſuràque mihi tempus in omne fide.
Vidi ego te tali vultu mea fata gementem,
　Qualem credibile eſt ore fuiſſe meo.

Noſtra

vide in Doctiſſimi Dukeri, plenis optimae frugis, notis ad Flori lib. III. XXI. §. 25 Burm.

25 *Bene qui latuit, bene vixit.*] Sententia ex Epicuri dicto expreſſa, λάθε βιώσας Ciofan.

25. *Intra fortunam.*] Praefero, *Infra Fortunam* ex quatuor ſcriptis: nec aliter lego apud Propertium libro III. Eleg. VIII.

Maecenas, eques Hetruſco de ſanguine regum,
　Infra fortunam qui cupis eſſe tuam.

Seneca Medea 520.

Fortuna ſemper omnis infra me ſtetit.

ita optimus Mediceus. Noſter infra lib. V. Eleg. VIII.

Non adeo cecidi, quamvis dejectus, ut infra
　Te quoque ſim, inferius quo nihil eſſe poteſt.

Heins. Ego *intra* movendum non puto: ita enim Florus I. 3. *Facinus intra gloriam fuit.* & IV. II. *Cleopatrae pulchritudo intra pudicitiam principis fuit.* de quibus v. Freinsh. indicem. & quos nos adduximus ad illa Quinctil. XI. 3. *Hortenſii ſcripta intra famam ſunt*; & in Propertio etiam *intra* legendum late docuit Broukhuſius, & in Seneca Gronovius *intra* tuetur. Burm.

27 *Non foret Eumenides orbus.*] *Eumedes*, non *Eumenides* legendum, qui Dolonis pater fuit, ut apud Homerum in Iliados K legitur,

Ἦν δέ τις ἐν Τρώεσσι Δόλων Εὐμήδεος υἱός.

Naug. *Eumedes* recte legendum cenſuit Merula & alii viri docti. Ciofan. Male *Eumenides*, & *Emetrides*, & ſimilia ſcripti. *Δόλων Εὐμήδεος υἱὸς* Homero Il. K. 314. error hic etiam in vetuſtis Maronis codicibus eſt admiſſus. Heins.

27. *Filius ejus.*] Vid. ad Met. VIII. 16. *non agitaret equos* unus codex.

29. *In flamma.*] In *flammas* plurimi. *in flammis* ſex, & Ms. Berſm. in *flammam* duo cum prima editione.

30. *Cepiſſet genitor ſi Phaëthonta Merops.*] Eleganter dictum: Merops Phaëthontem non cepit, quia Phaëthon ad majora aſpirabat, non contentus hoc patre, ſeque Solis filium volebat credi. Cave igitur quicquam in hoc loco mutes cum iis, qui *Flexiſſet* reponunt. notum illud Maronis:

Nec te Troja capit.

Claudianus de Rufino II. 155.

——— *non orbita ſolis*
Non illum natura capit.

Seneca Hercule Furente, *non capit terra Herculem.* Heins. Non convenire loca ab Heinſio laudata his Ovidii verbis puto, & longe eſſe diſſimilem ſententiam eorum, *terra non capit Herculem*, quia ille tota terra quaſi major eſt, & cum totum orbem pacaverit, ſi & alius ſupereſſet, hunc quoque impleret meritis ſuis. ſed ſi Merops cepiſſet filium ſuum Phaëtonta, deberet explicari, ſi eum juviſſet, delectaſſet & ita impleſſet, ſi voluiſſet eo patre cenſeri: ut res nos *capere* dicitur, quae delectat. nam omnes aliae interpretationes coactae ſunt & durae. Vel enallage eſſet ſtatuenda, pro ſi Phaëthon cepiſſet Meropa genitorem, & tunc poſſet eaplicari. ſi intellexiſſet, ſenſiſſet illum eſſe verum patrem, non Solem: ſed contra fuit; nam ut mater edidit Solem patrem, ille emicat & *concipit aethera mente*, ut Noſter ait. ſed deinde ubi caſus proximus erat, *jam Meropis dici cupiebat*. ſimilia fere ſunt illa. Quinct. Decl. CCCLXXXII. *Non eſt humilis pectoris libertatem publicam capere.* ubi vide quae notavimus. ceterum in uno codice erat, *cepiſſet genitor ſi Phaëthonta ſuum.* non invenuſte, ut Merops a gloſſatore, ſit adſcriptum, qui explicare volebat quis ille eſſet genitor. ita ſaepe pro nominibus propriis, *frater, pater* &c. poſita. Tanaq. Fab. I. Epiſt. 38. legit. *flexiſſet genitor ſi Phaethonta Merops.* ſed hoc eſt more Alexandri nodos gladio ſecare. Burm.

32. *Pro-*

Noſtra tuas vidi lacrimas ſuper ora cadentes;
Tempore quas uno, fidaque verba, bibi.
Nunc quoque ſubmotum ſtudio defendis amicum;
Et mala, vix ullâ parte levanda, levas.
Vive ſine invidiâ, molleſque inglorius annos
Exige: amicitias & tibi junge pares.
Naſoniſque tui, quod adhuc non exſulat unum,
Nomen ama. Scythicus cetera Pontus habet.
Proxima ſideribus tellus Erymanthidos Urſae
Me tenet; adſtricto terra peruſta gelu.
Boſporos & Tanaïs ſuperant, Scythicaeque paludes;
Vixque ſatis noti nomina pauca loci.
Ulterius nihil eſt, niſi non habitabile frigus.
Heu quam vicina eſt ultima terra mihi!

At

32. *Prepoſitique precor.*] *Memor* rectius editiones nonnullae & ſcripti quatuor apud me. Heins.

32. *Contrahe vela.*] Cohibe deſiderium. Eſt autem à navigantibus ſumpta Metaphora, qui aliquò enavigaturi, mutata poſtea ſententia, vela contrahunt. Merula. Eſt haec quidem metaphora, & à nautis ſumpta, ſed non ſignificat mutationem conſilii, ut Merula exponit, ſed moderationem. ut ſit ſenſus: Moderata propone tibi, ac tempera cupiditatibus tuis, ne, dum altiora conaris, in periculum incidas. Tunc autem contrahunt vela nautae, non cum retro curſum flectunt, aut in diverſum navigant, ſed cum curſus inhibent, ac moderantur. Micyll. Recte Micyllus: ut notum ex Horat. ii. Od. 10.

Contrahes vento nimium ſecundo Turgida vela.

ut contra *fundere, pandere vela.* paſſim apud Poëtas. vide ad xis. Met. 663. Burm.

33. *Spatium precurrere.*] Vatic. & Maffei, *decurrere.* probo. Ciofan. Ita & Jan. Guilel. lib. i. Veriſ. 3. recte legendum docet. pari enim modo locuti Plautus Merc. iii. 2. Stich. i. 2. Cicer. Senect. ult. Terent. Adel. v. 4. & quis non? *percurrere* quatuor. Burm.

35. *Pro te ut voveam.*] Duriorem facit verſum eliſio. & unus codex ignorat τὸ *ut*, & omiſit Gryphius, qui & habet, *quod.* vid. xiii. Met. 64. & ita ſaepe alibi omittitur. *qui* unus cod. *hoc pro* Junian. Burm.

37. *Vidi ego te tali vultu.*] Aut *luctu* eſt legendum, aut ſcribendum verſu proximo,

Qualia credibile eſt ora fuiſſe mihi.

ſed priori conjecturae accedo. Heins. Nihil mutandum eſſe hic recte animadvertit Auctor Electorum Etonenſium ex v. Met. 206.

Marmoreoque manet vultus mirantis in ore.

cui & ſuffragatur doctiſſimus Verburgius, quem vide; nam *in ore vultus* eſt diverſa mutatio, quae fit in ore. & ita mox Eleg. v. ii. *vultus* ab *ore* diſtinguitur. Burm.

37. *Mea fata*] *Mala noſtra* unus.

39. *Cadentes.*] *Caducas* Lovan.

40. *Tempore quas uno, fidaque verba dabas.*] Peſſime ita legitur in impreſſis: inepteque ita exponitur à Merula. In duobus Vatican. *Verbaque fida bibi.* In altero, & Maffei, *fidaque verba bibi.* Quovis modo emendate. eadem ſententia Elegia ſequenti:

Et lacrimas cernens in ſingula verba cadentes;
Ore meo lacrimas, auribus illa, bibi. Ciofan.

Dabas ſcripti & editi quidam. verbo, ad *lacrymas* quidem appoſito, ſed ad ſequentia ambiguo: nam *verba dare* plerumque idem eſt quod decipere. Burm.

41. *Semotum amicum.*] Plurimi veteres & editiones priſcae, *ſubmotum.* quod efficacius. Pont. iii. Eleg. iv.

Nec mea verba legis, qui ſum ſubmotus ad Iſtrum.

Triſt. iv. Eleg. ii.

Haec ego ſubmotus, quâ poſſum, mente videbo.

Eleg. ix.

Ut Scythicis habitem longe ſubmotus in oris.

Heins. Mallem etiam cum uno codice, *ſtudio defendis amico.* ſic ſupra i. Eleg. xiv. *venius amicus.* vid. xiii. Met. 440. & alibi. Burm.

43. *Molleſque inglorius annos Exige.*] Virg. lib. i. Æneid.

Omnes ut tecum meritis pro talibus annos
Exigat.

Ciofan. *Excipe* Lovan. *tu tibi junge* Polit. Heinſius malebat, ut ſolet, *i, tibi junge pares.*

47. *Proxima.*] Quidam codices novam hinc Elegiam ordiuntur. non male. Heins.

48. *Peruſta.*] *Praeuſta* Bonon. *attrito gelu* Bern.

49. *Scythicaeque.*] *Scythiaeque* multi codices, & quidam editi.

50. *Vixque ſatis noti nomina pauca loci.*] Scribo

At longe patria eſt, longe cariſſima conjux;
  Quidquid & haec nobis poſt duo dulce fuit.
Sic tamen haec abſunt; ut quae contingere non eſt
  Corpore, ſint animo cuncta videnda meo.
Ante oculos errant domus, urbs, & forma locorum;
  Succeduntque ſuis ſingula facta locis.
Conjugis ante oculos, ſicut praeſentis, imago eſt.
  Illa meos caſus ingravat, illa levat.
Ingravat hoc, quod abeſt; levat hoc, quod praeſtat amorem:
  Impoſitumque ſibi firma tuetur onus.
Vos quoque pectoribus noſtris haeretis, amici;
  Dicere quos cupio nomine quemque ſuo.
Sed timor officium cautus compeſcit; & ipſos
  In noſtro poni carmine nolle puto.

An-

bo; *ſoli*. & *nomina rauca*. hoc eſt nomina ingrati & barbari ſoni. ſic infra Pont.

Et raucum Getico murmur in ore fuit.

hoc eſt diſſonum. poteſt tamen & ferri *τὸ loci*, ut locos parum notos rauca nomina per appoſitionem appellet. infra Eleg. x.

Sauromatae cingunt fera gens Beſſique Getaeque,
Quam non ingenio nomina digna meo.

Heins. *Novi* eſt in Junian. Lovan. & Bernenſ. *Vix ſatis eſt naso nomina pauca legi* Leidenſ. *Vixque ſatis note nomina pauca loqui* P. Servii. forte,

Vixque ſatis noſtri nomina rauca ſoni.

id eſt, ut Mela dicit, *quae vix eloqui eſt ore Romano*. & Noſter ſaepe de nominum incondito ſono queritur. vel *noti ſoni*, id eſt quem nos, ubi barbari rauco ſuo ore efferunt, non intelligimus. ita infra Eleg. VIII. 37.

Cumque, locum moresque hominum, cultusque ſonumque
Cernimus.

Burm.

53. *At longè patria eſt, longe cariſſima conjux.*] Scite patriam anteponit uxori. cum enim ordinem officiorum gradus requirit. Sic prope lib. IV. Eleg. V.

Urbis abeſt facies, abſunt, mea cura, ſodales;
Et, qua nulla mihi carior, uxor abeſt.

Illo etiam modo lib. V. Eleg. I.

At mihi ſi cara patriam cum conjuge reddas.

Ciofan. *Fidiſſima* Junian. *longe eſt cariſſima* quidam editi & duo ſcripti.

57. *Ante oculos errat domus, urbs & forma locorum.*] Numeri duriores ſatis arguunt verſum eſſe mendoſum. *errant* in multis veterum, unus, *aderat*. alius, *haeret*. Medonianus; *Ante oculos urbs ac haeret fortuna locorum.* Hamburgenſis inter vetuſtiores:

Ante oculos domus urbis erat & forma locorum.

Puto ſcribendum:

Ante oculos urbisque domus & forma locorum eſt.

urbis domus, aedificia urbis Romanae, ſequentia confirmant,

Conjugis ante oculos, tanquam praeſentis, imago eſt.

ait domos urbis & locorum formam oculis ſuis obverſari. vide Notas Pont. II. Eleg. IV. ℣ſ. 7. *Stare* & *eſſe ante oculos* uſitatum Noſtro. Pont. II. Eleg. X.

Ante tuos oculos, ut modo viſus, ero.

cagitabam aliquandq, ſed quod a ſcriptura veteri longius abit:

Ante oculos urbis facies & forma locorum eſt.

ſic Triſtium lib. I. El. III.

Haec facies Trojae, cum caperetur, erat.

plura exempla vide apud Zinzerlingum Promulſidis Criticae cap. III. Heins. Nos incertis conjecturis vulgatam lectionem praetulimus, in qua non video duriores, quam par eſt, numeros. & praeterea Noſter inter res, quas in exſilio ſuo ſaepe deſiderat & ante oculos ponit, ſuam ſaepiſſime domum ponit. ita ſupra Eleg. II. 21.

Roma domusque ſubit, deſideriumque locorum.

Infra Eleg. VII. 45.

En ego cum patria caream, vobisque, domoque.

& VIII. 9.

Deſertaeque domus vultum, memoresque ſodales.

& alibi. mallem vero cum quinque codicibus, *errant*.

Ante volebatis; gratique erat inſtar honoris,
Verſibus in noſtris nomina veſtra legi.
Quod quoniam eſt anceps, intra mea pectora quemque
Adloquar: & nulli cauſſa timoris ero.
Nec meus indicio latitantes verſus amicos
Protrahet. occulte ſi quis amavit, amet.
[Scite tamen, quamvis longâ regione remotus
Abſim, vos animo ſemper adeſſe meo.]
Et, quam quisque poteſt, aliquâ mala noſtra levate:
Fidam projecto neve negate manum.
Proſpera ſic vobis maneat Fortuna: nec umquam
Contacti ſimili ſorte rogetis opem.

ELE-

rant. poſſet & *haerent*, quod verbum ſaepe cum *errant* confuuditur, legi, ut infra Eleg. VIII. 35.

Haeret, & ante oculos, veluti ſpectabile corpus,
Adſtat Fortunae forma legenda meae.

& I. ex Pont. IX. 7.

Ante meos oculos tamquam praeſentis imago
Haeret.

BURM.

58. *Succeduntque.*] *Accceduntque* Leidenſ. & nonnulli editi.

60. *Ille meos caſus aggravat.*] Veteres libri & hic, & verſu, qui ſtatim ſequitur, *ingravat*. optime. CIOFAN.

61. *Levat haec.*] Melius, *Levat hoc*. D. HEINS. *Hoc* cum ſcriptis potioribus. HEINS.

62. *Tuetur onus.*] Iidem libri veteres, Maffeiano excepto, *opus*. CIOFAN.

64 *Dicere quos cupio.*] Malo, *cupiam*. HEINS. *Cupimus* volebat auctor Electorum Etonenſium, quia *Noſtris* praecedit. ſed non ideo *Cupiam* mutem. vid. ad Ibin. vſ. 5.

65. *Officium.*] In quibusdam eſt, *efficii*, in aliis etiam, *cautos*, quae jungebat olim Heinſius, & *officii, cautos* poſſe legi putabat. ſed tunc mallem, *officii cautum compeſcis*. id eſt, me caute & prudenter officioſum, ne noceam officio meo. ita Amm. Marcel. XVII. 11. *Quo nec fortior, nec cautior quisquam patriae fuit.* ubi Lindenbrog. notat alibi dixiſſe Marcellinum, *cautiores ſui. compreſſit* etiam unus. BURM.

67. *Gratique erat inſtar amoris.*] *Honoris* bene unus Vaticanus. ut jam monui Faſt. II. vſ. 633. HEINS. *Gratumque amoris* Bernenſ.

72. *Protrahet.*] *Protrahat* Ms. Berſm. *ne protrahat* duo libri. *protrahis* plurimi. *ſi quis amabat* Leidenſ. *ſicut amabat* alius.

73. *Scite tamen.*] Etiam hoc diſtichon importune hic videtur inculcatum. HEINS.

74. *Adeſſe.*] *Ineſſe* duo.

75. *Et qua quisque poteſt.*] *Quam poteſt*. pro *quantum* plerique veteres. dixi Remed. Amor. vſ. 325. Deinde pro *ero*, optimus Vaticanus cum alio ejusdem bibliothecae, & Rottendorph. *aliqua*. neque aliter optimus Palatinus. ſic Virgilius, *Et ſi non aliqua nocuiſſes*. Pont. II. Eleg. VII.

Adjuvat in duris aliqua praeſentia rebus.

ut ex veſtigiis veterrimi libri lego. & Pont. II. Eleg. VIII.

Praeſentes aliqua proſit habere deos.

ubi ſimiliter in vulgatis peccatur. Apulejus in Apologia, *nihil in rebus omnibus tam innoxium dices, quin id poſſis aliquid aliqua abeſſe*. ubi pro *dices* opinor *diſce* repoui debere. Iterum Noſter lib. III. Eleg. IV. ubi perperam, *aliqua ope*. nonnulli ſcripti:

Et regum vultus, certiſſima pignora mentis,
Juviſſent aliqua forſitan illud opus.

& eadem Elegia, ut ſcribendum puto,

Et gaudere aliqua res mihi viſa nova eſt.

apud Silium Italicum libro XIII. ex optimis membranis:

Nudus inire caput pugnas, certare juvenco.
Atque obliqua trucis diducere cornua tauri
Aſſuerat, crudoque aliqua ſe attollere facto.

vulgati perperam, *crudoque olim attollere fato*. HEINS. Vid. ad Quinctil Decl. XVII. 5. & CCLXV. & ſupr. ad lib. II. 213. ubi *aliquo* Ms. Berſm. quod defendi etiam poſſit, ex illis, quae produxit doctiſſimus Dukerus ad Flor. III. X. 13.

78. *Rogetis idem.*] *Opem* rectius Combii, Hamburgenſis, & alii nonnulli. ſic Pont. de Pompejo,

Submiſſâ fugiens voce rogavit opem.

HEINS. *Simili ſorte* Leid.

Digitized by Google

ELEGIA V.

USus amicitiae tecum mihi parvus, ut illam
Non aegre poſſes diſſimulare, fuit:
Ni me complexus vinclis propioribus eſſes;
Nave mea vento forſan eunte ſuo.
Ut cecidi, cunctique metu fugere ruinae,
Verſaque amicitiae terga dedere meae;
Auſus es igne Jovis percuſſum tangere corpus,
Et deploratae limen adire domus.
Idque recens praeſtas, nec longo cognitus uſu,
Quod veterum miſero vix duo tresve mihi.
Vidi ego confuſos vultus, viſosque notavi;
Osque madens fletu, pallidiusque meo:
Et lacrimas cernens in ſingula verba cadentes,
Ore meo lacrimas, auribus illa bibi:
Brachiaque accepi moeſto pendentia collo,
Et ſingultatis oſcula mixta ſonis.
Sum quoque, Care, tuis defenſus viribus abſens:
Scis Carum veri nominis eſſe loco.

Muta

1. *Ut illam.*] Ms. *ubi illam non aegre poſſes.* fortaſſe, *uti* ſcribere voluit. BERSM. *Et illam* Lovan. deinde pro *fuit*, *facit* Regius.

2. *Non aegre poſſis.*] *Poſſes* ſcripti. HEINS.

4. *Nave mea vento forſan eunte ſuo.*] Hoc eſt, quia tum fortaſſis navis mea ſuo, id eſt, ſecundo vento ferebatur, eaque fortuna mea eſſet, ut à te, quîcum ipſo conſuetudinem tantam non habebam, impenſius amarer. ut ſit haec aetiologia quaedam ad ſuperiora. MICYLL. Neſcio an non apertior ſententia eſſet, ſi legeretur, *Qui me complexus* &c. id eſt, qui in me forſan contuliſſes plura officia, & ita artioribus vinculis me adſtrinxiſſes, ſi incolumis in patria manſiſſem; ſed cum nunc ceciderim & reliqui amici, longiori uſu mihi familares, fugerint, tu, quocum parvus uſus erat, & vix incipiens amicitia, tamen *auſus es igne Jovis* &c. *tangere corpus.* & hoc tu recens amicus praeſtas &c. illud *Forſan* debet referri ad *complexus vinculis propioribus eſſes*, non ad *nave eunte.* BURM.

5. *Cunctique meam fugêre ruinam*] In nonnullis, *cunctique metu fugêre ruinae.* NAUG. *Metu* habent libri veteres: & recte meo quidem judicio. lib. III. de Ponto Eleg. II.

Me quoque amicorum nimio terrore, metuque,
Non odio quidam deſtituere mei.

CIOFAN. *Metu fugere* primae editiones, prim. Vatic. aliique multi. quod Ciofano arridebat. Scribe, *metu fugere ruinae.* ut optimus Palatinus & Naugeriani codices agnoſcunt. HEINS. Satis perſpicua lectio: *metu fugere ruinam:* in uno tamen Gallico & Francof. codice eſt, *cunctique mei fugere ruinam.* ut *mei* ſint amici; ut ſaepe Cicero, Noſter & alii *meos*, *tuos*, ponunt pro amicis & familiaribus. Cicer. IV. ad Fam. 7. *A tuis reliquis non adhibemur.* magis tamen placet Heinſii lectio. BURM.

6. *Dedere meae.*] *Fugae* Regius & tres alii. Heinſius malebat, *ſuae.*

8. *Deploratae.*] *Deploratum* Bernenſ.

11. *Viſosque notavi.*] An *videre* & *notare* non eſt unum idemque hoc loco? veteres fere omnes, *viſusque* cum primo Politian. an, *viſuque notavi?* HEINS. *Confuſus* & *viſus* codices antiqui. ſed *confuſi vultus* ſunt triſtes, ut Petron. 101. *confuſo vultu* cui contrarium apud Noſtrum & alios eſt, *diffundere vultum.* pro *viſos* mallem, *verſosque notavi*; id eſt ex laeto, quo me antea aſpicere ſolebas, moeſtum vultum vidi. ut IV. Triſt. II. 23.

Et cernet vultus aliis pro tempore verſos. BURM.

15. *Excepi.*] *Accepi* veteres. HEINS.

15. *Preſſo pendentia collo.*] Libri veteres, *maeſto.* perplacet. CIOFAN. *Pallentia* unus. *noſtro collo* ſex.

16. *Et ſingultantis.*] Rectius, quod in nonnullis, *ſingultatis.* NAUGER. Nos *ſingultantis* retinuimus.

Multaque praeterea manifeſti ſigna favoris
Pectoribus tenco non abitura meis.
Dî tibi, poſſe tuos, tribuant, defendere ſemper,
Quos in materiâ proſperiore juves.
Si tamen interea, quid in his ego perditus oris,
(Quod te credibile eſt quaerere) quaeris, agam?
Spe trahor exiguâ (quam tu mihi demere noli)
Triſtia leniri numina poſſe Dei.
Seu temere exſpecto, ſive id contingere fas eſt;
Tu mihi, quod cupio, fas (precor) eſſe proba.
Quaeque tibi linguae eſt facundia, confer in illud,
Ut doceas votum poſſe valere meum.
Quo quis enim major, magis eſt placabilis irae;
Et faciles motus mens generoſa capit.
Corpora magnanimo ſatis eſt proſtraſſe leoni:
Pugna ſuum finem, cum jacet hoſtis, habet.
At lupus, & turpes inſtant morientibus urſi;
Et quaecumque minor nobilitate fera eſt.
Majus apud Trojam forti quid habemus Achille?
Dardanii lacrimas non tulit ille ſenis.

Quae

mus ex Ms. & Fabric. *ſingultus* autem Gallinarum eſt: inde ad hominem transfertur Horat. I. Sat. VI. 5. 6. *ſingultim pauca locutus.* BERSM. *Singultantis* Jun. Leid. & alii plures. *ſingultoſis* unus.

18. *Scis charum veri nominis eſſe loco.*] Hoc eſt, Intelligis te interea chari nomine, loco proprii nominis appellari, quando proprium tuum quod eſt, periculi cauſa ponere aperte non licet. Quod propterea à poëta additum videtur, ne quid ipſe in nomine erraſſe videretur, quum & proprium quorundam Charus eſſet. Niſi quis ita accipi idem hoc malit, ut is ipſe ad quem ſcribitur, Charus dictus fuerit: & ne quid ipſius nominis poſitio illi noceret, hac figura Poëtam eſſe uſum. Nam quae Merula hîc de Etymologia Chari, & de χάριτος voce addit, ſupervacanea, adeoque ἀπροσδιόνυσα videntur. MICYLL. Lib. IV. de Ponto El. XIII.

O mihi non dubios inter memorande ſodales,
Qui quod es, id vere Care vocaris, ave.

CIOFAN. Recte ſuſpicatus Micyllus hic indicari *Carum*, ad quem ſcripta Elegia XIII. lib. IV. ex Ponto. aliud indicium Heinſius detexerat in verſ. 42. hujus Elegiae,

Junonis gener eſt, qui prius hoſtis erat.

quo alludere credebat ad Apotheoſin Herculis, quam Carus ſcripſerat, ut patet ex IV. ex Pont. XVI. 7.

Et qui Junonem laeſiſſet in Hercule Carus,
Junonis ſi jam non gener ille foret. BURM.

19. *Faveris.*] *Pudoris* plurimi. *doloris* unus.

20. *Pectoribus tenco non abitura meis.*] Lib. I. Eleg. IV.

Haec mihi ſemper erunt imis infixa medullis.

CIOFAN.

23. *Perditus.*] *Preditus* Leidenſ.

26. *Poſſe Dei.*] Malim, *Deo.* nam alter Polit. *Duci.* HEINS. *Molliri* nonnulli.

27. *Sive hoc contingere fas eſt.*] Vetuſta exemplaria, *ſive id.* CIOFAN. *Sive id* veteres. HEINS.

28. *Proba.*] *Fave* Barber. *probum* Excerpta Voſſ.

29. *Quaeque tibi eſt linguae facundia.*] Quidam τὸ *eſt* non agnoſcunt. Scribe, *tibi linguae eſt.* atque ita Medonianus. HEINS. Sic nec *eſt* agnoſcunt in ſimili locutione Epiſt. XVII. 29. ubi vide.

30. *Valere meum.*] *Tuum* alter Polit.

31. *Quo quisque eſt major, magis eſt placabilis irae.*] *Quo quis enim major* venuſte optimus Vaticanus & tres alii ex melioribus. pro *irae* Gottorph. *ira.* lego, *magis hoc placibilis ira eſt.* vel, *magis huic.* Vide Notas Metam. VIII. ỹſ. 399. irae magis placabilis, pro placabilioris. HEINS.

32. *Generoſa.*] *Animoſa* Gottorph.

37. *Majus apud Trojam forti quid habemus Achille? Dardanii lacrimas non tulit ille ſenis.*] Lib. V. Eleg. I.

Cum Priami lacrimis offenſus non ſit Achilles,
Tun' fletus inhibes, durior hoſte, meos?

CIOFAN. *Habetur* Lovan. & alius.

 39. Qua-

Quae ducis Emathii fuerit, clementia, Poros,
Praeclarique docent funeris exſequiae.
Neve hominum referam flexas ad mitius iras;
Junonis gener eſt, qui prius hoſtis erat.
Denique non poſſum nullam ſperare ſalutem,
Cum poenae non ſit cauſſa cruenta meae.
Non mihi quaerenti peſſum dare cuncta, petitum
Caeſareum caput eſt, quod caput orbis erat.
Non aliquid dixi, violentaque lingua locuta eſt;
Lapſaque ſunt nimio verba profana mero.

In-

39. *Quae ducis Fmathii fuerit clementia Phares.*] Et prima brevis eſt in *Phares*, nec quid hic velit ſcio. rectius in nonnullis, *Porus*, ac de Alexandro Macedone intelligendum. Qui & devicto Poro non perpercit ſolum, ſed & regnum reſtituit, & defuncto Dario praeclariſſimas exſequias celebravit. Nauger. Merula hunc locum de Alexandri Magni ſepultura in Ægypto exponit: eoque & de honoribus defuncto exhibitis multa accumulat. Ceterum quando hîc de ducis clementia, qua ipſe erga alios uſus fuerit, non qua alii erga ipſum, mentio fit: deinde Alexander circa Pharum, aut Alexandriam, neque ipſe ab initio ſepultus fuerit, neque alterius funus aut exequias peregiſſe tradatur, probabile eſt, locum hunc vel de alio duce, vel de alio funere intelligendum eſſe. Ac quod ad ducem attinet, non video, quinam alius intelligi poſſit. Niſi ſi quis Caeſarem dictatorem accipiendum putet, qui cum apud Pharum Ægypti, Pompejum, hoſtem ſuum, & à ſe devictum, à ſatellitibus Ptolemaei interfectum comperiſſet, viſo illius annulo, illacrymatus dicitur, juſſiſſeque reliquias ac cineres illius conquiri, ac ſepulturae tradi. Hunc ergo *Emathium* dici, à campis Emathiae, dixerit aliquis, in quibus pugna inter Pompejum ac Caeſarem commiſſa fuit. praeſertim quando & Lucanus eodem nomine illos vocet, in exordio Operis ſui, ita dicens, *Bella per Emathios plusquam civilia campos, Jusque datum ſceleri canimus*, &c. Sed hoc nimis coactum & durum. At de Alexandro duce, alio autem quam ipſius funere, intelligere placet. Licet ad funus & ſepulturam hunc locum referre, quam ille Dario, à ſe quidem victo, inſidiis autem & fraude ſuorum occiſo, regio Perſarum more celebrari conceſſit. De qua re Arrian. lib. III. Diodorus & Plutarchus in vita illius meminere. Sed ſecundum hanc expoſitionem, pro *Phares*, quae vox in fine prioris verſus eſt, *Porus* legendum fortaſſe fuerit. ut ſit duplex exemplum clementiae Alexandri, alterum Poro, alterum Dario exhibitum. Nam Porum, cum & ipſum gravi praelio ſuperatum, captivum abduxiſſet, poſtea non ſolum dimiſit, ſed & ampliore regno donavit, ut iisdem autoribus traditur. *Pharos* autem, ſive hoc, ſive illo modo expoſitio fiat, utrobique incommode legitur: propterea quod ipſa dictio, longa priore, hoc loco ponitur: cum alias tam Graecis quam Latinis, eadem ſyllaba corripiatur, Graece autem etiam acuto tono notetur: ut apud Stephanum & Suidam. Niſi ſi cui placeat ectaſin fieri, ut in ἄρες, ἄρες; βροτόλοιγε, & ſimilibus. *Porus* autem nihil incommodi habebit, cum & apud Arrianum & Suidam ω magno Πῶρος ſcribatur. Micyll. Reliqui libri, *Phares*, reclamante metro. Itaque nos cum eruditis aliquot & inprimis praeceptore noſtro Georg. Fabricio maluimus, *Porus*. Πῶρος autem rex Indiae fuit, ac ſingulari certamine ab Alexandro victus & vitam, & regnum, & alia virtutis praemia ab eodem obtinuit. teſtis Plutarch. in Alexandro. Juſtin. lib. XII. & Arrian. lib. V. de expedit Alex. Bersm. Melius alii, *Porus*. qui regem Indiae intelligunt. Dan. Heins. Leidenſis, *Porus*, quod Naugerio probatum, & Fabricio & Berſmanno. Unus Gallicus, *foros*. hoc eſt, *Poros*. recte. pro *Praeclarique* duo, *Pompejque* unus, *Dardaniique*. codex Petri Servii, *Phariique*. Locus videtur corruptus. Quaenam enim hae ſint exequiae non exprimit; nec Pori ſunt, qui Alexandro ſupervixit. Scribe,

Dariique docent funeris exequiae.

Primam enim & ſecundam in hoc nomine ſyllabam produxit etiam in Ibide Noſter,

Utque necatorum Darii fraude ſecundi.

& Claudianus Epiſtola ad Hadrianum:

Darium famulis manibus doluiſſe peremptum
Fertur & ingenti ſolatus fata ſepulchro.
Tradita captive ſpatioſor India Poro.

vides Porum & Darium etiam hic conjungi. Darius Graecis Δαρεῖος. *Dareus* in vetuſtiſſimis Curtii libris; atque ubique ſcribendum, cum ſyllaba ſecunda producatur. Sic *Alexandrea* producta penultima apud Horatium & Propertium. vulgatum ſi quis tueri mavult, illius Perſiani auctoritate ſententiam poteſt fulcire,

— e ſi

Inſcia quod crimen viderunt lumina, plector:
Peccatumque oculos eſt habuiſſe meum.
Non equidem totam poſſum defendere culpam:
Sed partem noſtri criminis error habet.
Spes igitur ſupereſt, facturum ut molliat ipſe,
Mutati poenam conditione loci.
Hunc utinam nitidi Solis praenuntius ortum
Adferat admiſſo Lucifer albus equo.

Ele-

——— e ſi
Ebullet patruus, praeclarum funus.

ita enim in duobus veterrimis ac optimis codicibus inveni. nec aliter veteres Grammatici videntur agnoviſſe: quae elegans omnino appoſitio optantis mortem patruam, & tanquam mirabundi. in vulgatis. *patrum praeclarum funus.* improprie enim *funus ebullire* vel *mori* dicitur. cum funus fit non niſi jam mortui. Heins. *Praeclaraeque* Francofurt. *Poros* Tanaq. Fab. I. Epiſt. 38. etiam probat.

41. *Flexas ad mitius iras.*] *Ad amicius* quidam. Heins. Vid. ad XIII. Met. 440.

44. *Poenae.*] *Culpae* duo ſcripti. *cura cruenta* Lovan.

45. *Peſſumdare.*] Codex Servii diviſis vocibus, *peſſum dare*, quomodo recte ſcribi puto. nam ut *abire peſſum* Plauto, ita *dare peſſum* dicitur, ut *ire exſequias* & ſimilia. reſpicit autem hic ad conjurationes, quales plurimas detexit & oppreſſit Auguſtus, teſte Sueton. c. XIX. quibus ſe numquam immiſcuiſſe dicit. ſequens diſtichon tangit Gallum, de quo lib. II. 44. Burm.

47. *Dixi.*] In Aldi & D. Heinſii edit. eſt *dixit*, ut ad τὸ *lingua* referatur. *violataque lingua loquendo eſt* pr. Vatic.

48. *Lapſave ſunt nimio verba profana mero.*] Lib. I. de Ponto & Eleg.

Nec juvat in lucem nimio marceſcere vino.

Ciofan. *Lapſaque* omnes. *verba profunda* Leidenſ. *lapſaque non nimio.* Bernenſ.

50. *Eſt habuiſſe meos.*] *Meum* in nonnullis rectius. Nauger. *Eſt habuiſſe meum* legendum. Hujus autem loci ſententia legitur in Elegia, quae hanc ſtatim ſequitur. *Meum* alii. quod Naugerius & Ciofanus ſequuntur. quatuor, *mihi*. Heins.

51. *Totam defendere culpam.*] *Tantam defendere cauſam* Barber. *totam defendere vitam* Lovan.

53. *Spes igitur ſupereſt, facturum ut molliat ipſe.*] Imo, *faturum*, cum Palatinis codicibus:

Spes igitur ſupereſt, faturum ut molliat ipſe
Mutati poenam conditione loci.

D. Heins. Pro *facturum ut molliat*, Hafnienſis, *ut noſtram molliat.* Combianus pro diverſa lectione, *futurum*. ut & quidam alii. prim. Palat. *faturum*. Scribe:

Spes igitur ſupereſt, ut molliat ipſe, futurum
Mutati poenam conditione loci.

Vulgata ſcriptura parum Latina eſt, niſi reponas, *facturum ut molliat ipſum*. Heins. Non tam parum Latina eſt, ut non defendi poſſet vulgata. nam *facio ut* uſitatum eſſe vidimus ad Quinctil. lib. IV. prooemio. & ita Noſter II. Triſt. 3.

Carmina fecerunt, ut me cognoſcere vellet.

licet ibi paullum diverſa ſit ſignificatio. fateor tamen duriorem mihi hic vulgatam lectionem accidere, & ideo mallem conſtituere hoc modo:

Spes igitur ſupereſt, ut duram molliat ipſe
Mutata (vel *mutati*) *poenam conditione loci.*

in Hafnienſi erat, *ut noſtram molliat*, etiam non male. Burm.

55. *Hoc utinam nitidi ſolis praenuncius ortus.*] Carmen mendoſum. *Haec utinam* quatuor ſcripti. unus *Nos*. Barberin. & Hafnienſis. *Hunc*. Scribe:

Hunc utinam nitidi Solis praenuncius ortum
Afferat admiſſo Lucifer albus equo.

ortum pro die oriente poſuit, aut Solis exortu. Appoſite Seneca Oedipo,

Jam matutinos praedicit Lucifer ortus.

Vide infra notas lib. IV. Eleg. II. ℣ſ. 73. Heins.

56. *Admiſſo equo.*] Elegantiſſime *admitti* equi dicuntur, cum impelluntur: ita currus, & alia. Ciofan.

Digitized by Google

ELEGIA VI.

FOedus amicitiae nec vis, cariſſime, noſtrae,
Nec, ſi forte velis, diſſimulare potes.
Donec enim licuit, nec te mihi carior alter,
Nec tibi me totâ junctior Urbe fuit.
Isque erat usque adeo populo teſtatus, ut eſſet
Poene magis quam tu, quamque ego, notus amor.
Quique erat in caris animi tibi candor amicis,
Cognitus eſt illi, quem colis ipſe, viro.
Nil ita celabas, ut non ego conſcius eſſem;
Pectoribusque dabas multa tegenda meis.
Cuique ego narrabam ſecreti quidquid habebam,
Excepto quod me perdidit, unus eras.
Id quoque ſi ſcîſſes, ſalvo fruerere ſodali;
Conſilioque forem ſoſpes, amice, tuo.
[Sed mea me in poenam nimirum fata trahebant:
Omne bonae claudunt utilitatis iter.]

Sive

1. *Non vis.*] *Nec vis* meliores. HEINS.

4. *Tota junctior.*] *Notior* unus. *tote orbe* alius.

7. *Quique eſt in caris animi tibi candor amici.*] Ex animi candore & ſinceritate amicum commendat. lib. IV.

Cujus ineſt animo patrii candoris imago,
Non careat nervis candor ut iſte ſuis.

Lib. II. de Ponto Elegia V.

Candor in hoc aevo, res intermortua paene
Exigit, ut faciam talia vota, tuus.

& ibidem:

——— *ſed ſunt tua pectora lacte,*
Et non calcata candidiora nive.

CIOFAN. *Quisque erat* tres veteres. unus, *Qui fuit.* Sed lege, *raris amicis.* Sequenti verſu pro *iſti* meliores, *ipſi.* & pro *ipſe* tres optimi, *iſte.* Puto, *ipſi Deo.* hoc eſt Auguſto. Sed ſubeſt etiamnum aliquid mendi his verſibus. HEINS. Omnia in lectione, quam exhibemus, puto perſpicua. ille candor animi, qui tibi erat in caris amicis (pro *erga caros amicos.* vid. ad Quinctil. Decl. XV. 16. & ad Noſtri lib. I. Metam. IX. 274.) ipſi Auguſto cognitus eſt, qui ideo te amabat. BURM.

9. *Ut non ego conſcius eſſem.*] Scribe, *cui non ego conſcius.* Cum tertio enim caſu frequenter jungit hanc vocem Noſter. Metam. VI. 588. HEINS. Veroſimilis inde Heinſii correctio, quia *quod* in Vaticano erat, pro *quoi*, id eſt *cui.* nam & ſequenti diſticho Petri Servii codex, *Quoique ego narrabam.* nihil tamen moveo, quia praecedenti *ita* non male *ut* convenit, & ſenſus ſit ſatis apertus. BURM.

10. *Pectoribusque dabas multa tegenda meis.*] Tanaquillus Faber in Epiſtolis lib. I. Ep. 67. reponit ex conjectura, *cuncta tegenda.* jam enim ſuperiori verſu dixerat Noſter, nihil ſibi celatum fuiſſe ab hoc amico. HEINS. *Regenda* Junian.

11. *Cuique ego narrabam.*] Lege, *narrarem.* HEINS.

11. *Habebam.*] *Agebam* unus Heinſii.

16. *Omne bonae & claudunt.*] Lib. Vatican. *omne bonum* CIOFAN. Ἀνακόλουθον manifeſtum. in Gryphiano legitur, *Omne bonae & claudunt utilitatis iter.* Melius. Sed fortaſſe Poëta ſcripſerat, *Omne bonae ut claudunt utilitatis iter.* Ut plerunque fata efficiunt, ne quis, quod è re eſt ſua, conſideret aut agat. D. HEINS. Τὸ & abeſt à pleriſque ſcriptis. Hoc etiam diſtichon male feriati neſcio cujus interpolatoris eſt. Sequentibus etiam verſibus otioſa illa repetitio τοῦ *tamen* ſuſpecta eſt. HEINS. Suſpecti ſaepe Heinſio fuere verſus, quia in illis numeros Ovidianos faſtidioſa ejus auris non agnoſcebat. quid ergo ſi vidiſſet aliquem hunc verſum ita correctione ſua duriſſimum facere, ut nuper vir doctus in ſupplement. Actor. Lipſ. VI. Sect. 2. pag. 79.

Omne ô ne claudant (Sc. fata mihi) *utilitatis iter.*

& explicare, utinam calamitas mea non ſit perpetua, nec niſi morte finienda. cum agat de tempore, quo aliquid vidiſſet, & ita errore illo ſuo Auguſtum offendiſſet, quo, ſi rem indicaſſet huic amico, potuiſſet ejus conſilio ſoſpes eſſe, ſed fata trahebant eum in poenam, & tam malae erat men-

Sive malum potui tamen hoc vitare cavendo;
  Seu ratio fatum vincere nulla valet;
Tu tamen, ô nobis uſu junctiſſime longo,
  Pars deſiderii maxima pene mei,
Sis memor: &, ſi quas fecit tibi gratia vires,
  Illas pro nobis experiare rogo.
Numinis ut laeſi fiat manſuetior ira;
  Mutatoque minor ſit mea poena loco.
Idque ita, ſi nullum ſcelus eſt in pectore noſtro;
  Principiumque mei criminis error habet.
Nec leve, nec tutum eſt, quo ſint mea, dicere, caſu
  Lumina funeſti conſcia facta mali.
Menſque reformidat, veluti ſua vulnera, tempus
  Illud: & admonitu fit novus ipſe dolor.
Et quaecumque adeo poſſunt adferre pudorem,
  Illa tegi caecâ condita nocte decet.
Nil igitur referam, niſi me peccaſſe; ſed illo
  Praemia peccato nulla petita mihi:
Stultitiamque meum crimen debere vocari;
  Nomina ſi facto reddere vera velis.

Quae

mentis, ut nihil utile poſſet providere. praeſtat ergo locum in mendo relinquere. Quid ſi,

Dum pronum claudunt utilitatis iter,

id eſt dum mihi eripiunt mentem ad te decurrendi, qui tam facile poteras me ſervare. ita *pronum ad honores iter* Plinius VIII. Ep. 10. *prona ad regnum via* Juſtin. I. 5. poſſet &, ſi cui languidiores numeri diſpliceant, legi, *omnia dum claudunt utilitatis iter*. haec certe tolerabiliora eſſent, ſed nihil iis tamen conjecturis fido. Douza legebat, *omne bonum haec cl.* in Bernenſ. erat, *omne mihi claudunt*. in ſequenti poſſet legi,

Sive malum potui tantum vitare cavendo.

ubi & *colendo* quosdam legere notat Berſm. *carendo* exc. Voſſii. Burm.

18. *Nulla ratio.*] Nullum conſilium. Ciofan. *Seu fatum ratio nulla vitare poteſt* Bernenſ.

18. *Fatum.*] Fati neceſſitatem: quod imminet. Ciofan.

19. *Tu tamen ô nobis.*] *A nobis* Lovan. *jucundiſſime longo* Vatic. *juſtiſſime* unus. *mitiſſime* al. *junctiſſime firmo* Barberin. deinde, *ſi memor*, *& ſi quos tibi fert* Leid. & mox, *experiare precor* duo.

23. *Manſuetior ira.*] *Mihi mitior ira* Combii cod.

25. *Idque ita.*] *Facque ita* Bernenſ.

26. *Principiumque mei.*] Puto, *Praecipuumque*. Hein.

27. *Nec breve, nec tutum eſt.*] *Leve* Gottorphianus. bene. Τὸ *eſt* etiam omittunt plerique. At Pont. libro I. Eleg. VI. 21.

Nec leve, nec tutum peccati quae ſit origo
Scribere ———

ſic & ibi veteres nonnulli. Heins.

30. *Fit novus ipſe dolor.*] *Pudor* prim. Vatic. prim. Pal. & tres alii ex melioribus. Quod ſi admittamus, ſequens diſtichon erit delendum, quod non uno nomine eſt ſuſpectum. In quo *poſſunt* pro *poſſint* veteres plerique. & *caecâ nube*, pro *nocte* octo antiqui aut novem. Heins.

31. *Et quaecunque adeo poſſint.*] Ita legendum è libris ſcriptis & ratione. Ciofan.

32. *Illa tegi caeca condita nocte decet.*] Quae Auguſtum agere vidi, perpetuo ſilentio involvenda ſunt. Ciofan. Mss. *caeca nube*. Horatius utrumque conjunxit lib. I. Ep. 10.

Noctem peccatis, & fraudibus objice nubem.

Berſm. Eadem varietas ſupr. lib. I. VIII. 14. & II. Art. 619. nondum a me impetrare poſſum, ut & hoc deleam diſtichon. in Vaticano erat, *& quaecumque at eo.* forte legendum, *& quaecumque ab eo poſſunt afferre pudorem*. ab eo ſcilicet tempore, quo lumina ſunt facta conſcia mali. in margine Gryphii eſt, *& quaecumque deo.* quaſi Auguſtus intelligatur. quod ex communi errore, de Auguſti inceſto proveniſſe puto. *afferre dolorem* Bernenſ. Burm.

34. *Mihi.*] *Mei* Excerpta Voſſii.

36. *No-*

Quae ſi non ita ſunt; alium, quo longius abſim,
  Quaere, ſuburbana haec ſit mihi terra, locum.

36. *Nomina ſi factis.*] *Facto* plerique. *fatis* Arondelianus. Heins. *Nomina ſi ficto* ſexdecim libri.

37. *Quae ſi non ita ſunt.*] Nihil hic mutandum. Pont. I. El. III. pari modo.

Ut tamen haec ita ſint, munus tua grande voluntas
Ad me pervenit.

proximo verſu cum melioribus, *ſuburbana haec* pro *hic*. Heins.

38. *Suburbana hic ſit mihi terra locus.*] Hoc eſt, Tantum hinc à Tomis in ulteriorem Scythiam removear, quantum nunc à Roma abſum: Ita ut praeſens locus ſuburbanus, hoc eſt, Romae ſubjectus ac proximus prae illius diſtantia, aut etiam barbarie videatur. Micyll. Mallem, cum *haec* ſit in pluribus ſcriptis & editis, *ſuburbana haec ſit tibi terra.* videatur tibi hoc exilium meum nimis propinquum urbi Romae, nec ſatis tibi poenae eſſe in loco hoc, quem ego in extremis finibus imperii eſſe puto: quare ſi fallam, quaere alium locum tam longe hinc remotum, ut Tomi tibi eſſe videatur terra proxima Romae. Ita Siciliam *ſuburbanam provinciam* vocat Flor. II. 2. & III. 19. neſcio autem quî potuerit hic quidam ſubintelligere, *villa*, ut *ſuburbana* ſit velut ſubſtantivum. cum veteres eo ſenſu *ſuburbanum* & *ſuburbana* plurali numero dixiſſe, vel pueri norint. & qualis haec foret locutio. *haec terra ſit mihi ſuburbana villa?* ſed haec *terra ſit ſuburbana tibi* recte dicitur. multi etiam codices, *locus.* multi etiam, *ſuburbana eſt hic* (vel *haec*) *mihi.* Burm.

ELEGIA VII.

Vade ſalutatum ſubito perarata Perillam
  Litera, ſermonis fida miniſtra mei.
Aut illam invenies dulci cum matre ſedentem,
  Aut inter libros Pieridasque ſuas.
Quidquid aget, cum te ſcierit veniſſe, relinquet:
  Nec mora; quid venias, quidve, requiret, agam.
Vivere me dices; ſed ſic, ut vivere nolim:
  Nec mala tam longâ noſtra levata morâ.

Et

1. *Perarata littera.*] Eadem metaphora utitur Plautus in Prologo Bacchid.

Ad Philoxenis Piſtoclerum filium,
Sodalem unicum ſulcat epiſtolium.

Cicero ad Atticum lib. XII. Epiſt. I. *Hoc litterarum exaravi egrediens è villa ante lucem.* Ciofan. Tres libri, & unus Berſmanni, *ſubito preperata.* quae eadem diverſitas in lib. I. Art. Am. 455. & IX. Met. 563. ubi vide. *Sperata* Lovan. Burm.

1. *Perillam.*] Quaenam Perilla haec fuerit, uxor an filia, an etiam externa aliqua, dubitari poſſet. Crinitus in vita Poëtae, uxorem illius Perillam fuiſſe dicit, quam & amarit plurimum, & eandem poëticen docuerit, ad Elegiam hanc, ut videtur, reſpiciens, ubi dicitur, *Hoc ego Pegaſidas deduxi primus ad undas*, & quae ſequuntur. Volaterranus autem filiam Ovidii Perillam facit. quam ſententiam & Merula tenet. Ego utros magis ſequar, non habeo. Niſi quod ipſe ductus carminis, & ſententiarum familiaritas, filiae magis quam uxori conuenit. Et cum ipſe poëta toties ad uxorem ſcripſerit; nusquam tamen nominis hujus mentionem fecit. Fuit autem & alia Perilla, Ticidae poëtae amica, quam ille ficto hoc nomine celebravit, de qua ſupra lib. 2. Micyll. Nec filia nec uxor fuit, ſed fictum nomen eſt, quo quam intelligat latet nobis. vid. Maſſon. Vit. Ovidii ad A.U.C. DCCLXIII.

4. *Suas.*] *Tuas* Vatic. Polit. & Palat. *meas* Servii.

6. *Aget.*] *Agat* Jun. & Servii. mox, *cur venias* Bernenſ. vid. ad V. Met. 651.

7. *Sed ſic.*] *Dices ſic, ut me* Ms. Berſm.

10. *Cogere verba pedes.*] Leidenſis, *modos.* ut centies alibi.

11. *Ecquid inhaeres.*] *Ut quid* duo veteres. & *num* pro *non* ſequenti verſu unus Vaticanus. quod & Ciofanus notarat. Sed recte, *more non patrio.* quia res inſolens apud Romanos poëtria. Heins. *Scriptis communibus* Bernenſ. *muſis* quindecim libri.

12. *Doctaque non patrio carmina more canis.*] Non

Digitized by Google

Et tamen ad Muſas, quamvis nocuere, reverti;
Aptaque in alternos cogere verba pedes.
Tu quoque, dic, ſtudiis communibus ecquid inhaeres,
Doctaque non patrio carmina more canis?
Nam tibi cum Fatis mores Natura pudicos,
Et raras dotes ingeniumque dedit.
Hoc ego Pegaſidas deduxi primus ad undas,
Ne male fecundae vena periret aquae.
Primus id adſpexi teneris in virginis annis:
Utque patet, venae duxque comesque fui.
Ergo, ſi remanent ignes tibi pectoris idem,
Sola tuum vates Lesbia vincet opus.
Sed vereor, ne te mea nunc Fortuna retardet;
Poſtque meos caſus ſit tibi pectus iners.

Dum

Non laſcivis numeris, nt ego uſus ſum. aut certe *num* pro an, ut ſit interrogantis. Merula. Alii, *num patrie*, &c. legunt, interrogandi modo. Sed mihi, *Non patrio*, recte poni videtur, pro, externo ac Graeco more, propter illud quod infra ſequitur, *Sola tuum vates Lesbia vincet opus.* Ut intelligamus, lyrica illam ſcripſiſſe, Sapphus exemplo, qnod genus carminis Latinis hactenus inuſitatum & ceu peregrinum ſuerat. Id quod & Horatius teſtatur, qui ipſe quoque aliquoties de ſe jactat, id genus à ſe praecipue, ac primo Latinis verſibus celebratum. ut lib. 3. Ode ult.

Dicar, qua violens obſtrepit Aufidus,
Et qua pauper aquae Daunus agreſtium
Regnavit populorum, ex humili potens,
Princeps Æolium carmen ad Itales
Deduxiſſe modos. ſume ſuperbiam
Quaeſitam meritis, & mihi Delphica
Lauro cinge volens Melpomene comam.

Micyll. *Doctaque non patrio carmina more canis?* Male eſt in omnibus excuſis libris. vere autem & emendate in uno Vatic. *Doctaque num.* &c. Ciof.

14. *Et raras dotes.*] *Caras* prim. Vat. Rottendorph. & Gottorph. *claras* Richelianus. puto, *Clarias dotes.* Superiori verſu, *cum fatis* ſcripti omnes & primae editiones, non *cum facie.* utrumque rectum. *Natura cum fatis dedit.* pro Natura & fata dederunt. de facie ejus & formâ poſt aget. Heins. Per *fata* intelligo Parcas, quas parturientibus adeſſe, & vitae futurae fata ſcribere eredebant paſſim veteres. vid. Spanh. ad Callim. Hym. in Dian. 22. & Pall. 104. Parcas vero *Fata* dictas vide docentes Barth. ad Stat. v. Silv. v. 259. viii. Theb. 26. Munck. ad Fulg. Myth. i. 7. Menag. Origin. Ling. Ital. in *Fata*, & alios quamplurimos. unde locus Romae, *Ad tria fata.* de quo Rosweyd. ad Paullin. Epiſt. xxxviii. Burm.

15. *Pegaſidas.*] *Pegaſias* Moreti & ſex alii. *in undas* duo. *Pegaſidis ab undis* unus Gallicus.

18. *Utque pater natae.*] *Pater nemo* prim. Politian. *pater Veneris* alter ejusdem, & Hamburgenſis, & unus Mediceus. duo, *venis.* Junianus, *juveni,* alius, *veni.* duo, *nati.* quatuor, *venae.* totidem, *Utque patet venae.* latet ulcus. Heins. Ex hoc loco vitioſo Ovidium Patrem ſuiſſe Perillae multi crediderunt. vid. Fab. lib. 1. Epiſt. 38.

19. *Tunc quoque (ſed forſan noſtrum delevit amorem Tempus) Eram nimio junctus amore tibi.*] In Aldina editione duo hi verſus prorſus omittuntur, videlicet ut nothi. Et nothos eſſe, ipſa quoque ſententiarum ſeries indicat, quando iidem neque cum praecedentibus recte cohaerent, neque cum ſequentibus. Deinde ſive ad filiam, ſive ad uxorem Poëta ſcripſerit, ſupervacaneum, atque adeo ineptum ſuerat, illas de amore ſuo admonere, quem olim erga virgines eas habuerit. Quamquam & alia in eadem Elegia quaedam ſunt, in quibus non immerito deſiderare aliquid poſſis. Sed de iis longum fuerit hoc loco diſputare. Micyll. Hoc diſtichon abeſt à tribus veteribus libris. nec legitur in lib. quem Plantinus impreſſit anno m. d. lxvii. Ciofan. Hi verſus diverſe in ſcriptis & editis leguntur. in Leidenſi,

Tunc ego ſecurum forſan delevit amorem &c.

in Gallico, *Tunc ego (ſi noſtrum ſ. d. a. Tempus) eram* &c. in Moreti, *Tempus erat nimio junctus amore mihi.* alii aliter.

20. *Vincet opus.*] In iisdem ſcriptis, *vincit* modo indicatur. Ciofan. *Vincat* bene Leidenſis. Heins.

22. *Poſtque meos.*] Poſtquam ego in exſilium abii, in poëmate componendo ingenii vires non exerceas. Ciofan. Elegantior Francofurtenſis codicis lectio videtur, *perque meos caſus*, ut triſtitia, quam ex Naſonis calamitate perceperat, cauſſa

Dum licuit, tua ſaepe mihi, tibi noſtra legebam:
Saepe tui judex; ſaepe magiſter eram.
Aut ego praebebam factis modo verſibus aures,
Aut ubi ceſſàras, cauſſa ruboris eram.
Forſitan exemplo, quia me laeſere libelli,
Tu quoque ſis poenae fata ſecuta meae.
Pone, Perilla, metum. tantummodo femina non ſit
Devia, nec ſcriptis diſcat amare tuis.
Ergo deſidiae remove, doctiſſima, cauſſas:
Inque bonas artes & tua ſacra redi.

Iſta

fuerit inertiae. vel *per* pro inter. ut ſupr. Eleg. III. 64. BURM.

23. *Dum licuit, tua ſaepe mihi.*] Puto: *tua ſaepe tibi.* nam de recitante Perilla proximo hexametro habes. mox etiam, *Saepe tuis judex*, hoc eſt verſibus, opinor ſcribendum. HEINS.

26. *Aut ubi ceſſaras.*] Merula exponit, deſtiteras a recitando, deprehenſo a me aliquo errore in carmine. ſed tunc rectius legeretur, *peccaras.* Heinſius adſcripſerat ſuo codici, *non intelligo.* ſed puto recte ſe habere vulgatam, & *ceſſare* hic nihil aliud notare, quam inertem eſſe, nihil facere. ſi feciſſet verſus Perilla, Naſo praebebat aures, ſi per inertiam nihil feciſſet, increpabat ejus deſidiam Naſo, & ita cauſſa pudoris ipſi erat. *ceſſare* quidem notat ſaepe negligenter aliquid agere, ut notavimus ad Phaedr. I. 9. ſed & pro nihil agere ſumi manifeſtum eſt. ſic inſ. IV. Triſt. VII. 5.

Cur tua ceſſavit pietas, ſcribentibus illis.

cur tu non ſcripſiſti. ſic Cicero II. de Orat. 6. *Me hoc ipſum nihil agere & plane ceſſare delectat.* II. ad At. 6. & *Quod caput eſt, mihi quaevis ſatis juſta cauſſa ceſſandi eſt.* & Ep. 7. *Denique aliquid exſtabit, ne tibi plane ceſſaſſe videamur.* & ita eleganti metaphora agri *ceſſare* dicuntur, cum nihil proſerunt, nec exercentur. ut infr. Eleg. X. 70.

Ceſſat iners rigido terra relicta ſitu.

& *ceſſata arva* IV. Faſt. 67. & de ipſa Cerere. III. Am. 10. 35.

Diva, potens frugum, ſilvis ceſſabat in altis.

ubi vid. Heinſ. ſic & in re militari *ceſſare* eſt, ſedere, nihil agere. ut II. Am. XIV. 1.

Quid juvat immunes belli ceſſare puellas.

ita *ceſſatorem*, qui nihil habet quod agat, ex Gloſſariis explicuit Salmaſ. ad Capit. Verum capite. 4. ſed modus exemplorum non eſſet. Ex hoc non intellecto uſu verbi quidam pro *cauſſa ruboris* ſine ulla auctoritate librorum legendum conjiciebat, *timoris*, ne ſcilicet omnia non probarem, aut multa diſpungerem. immo *deſidiae*, ut mox vocat, ſuae pudebat Perillam, non malorum verſuum, qui ubi facti erant, judice Naſone, ſatis boni erant. *pudoris* tres libri. BURM.

27. *Quia me laeſere libelli.*] Malim, *quo*: vel *extemplo.* HEINS.

28. *Tu quoque ſis poenae facta ruina meae.*] In Palatino legebatur, *poenae facta ſecuta.* in aliis, *fata ſecuta.* Hoc ſine dubio vult. Forſitan te quoque poenae meae exemplum a poëſi deterret. Quem ſenſum prae caeteris exprimere videtur, quod expreſſimus. D. HEINS. *Facta ſecuta* ſex ſeptemve ex melioribus. duo, *fata ſecuta.* codex Servii, *pari bona facta.* Muretus conjiciebat, *facta remiſſa.* nam ſequitur,

Ergo deſidiae remove doctiſſima cauſas.

quod probo. atque ita Tanaquillus Faber lib. I. Epiſt. 38. HEINS. Scripſiſſe puto in primo verſu, *forſan ab exemplo*, deinde, *tu quoque ſis poenae facta remiſſa metu*, unde ſequitur mox, *pone Perilla metum.* Auctor Electorum Eton. legit, *facta ſevera.* id eſt a luſu deliciiſque poëticis aliena. BURM.

30. *Foemina nulla Neve vir à ſcriptis.*] Quidam, *foemina neu ſit Devia nec.* quod ſecutus eſt eruditiſſimus Gronovius Obſervat. lib. II. cap. 3. *devia recti pectora* Silius de Varrone conſule. alii ſcripti, *foemina nulla Devia ne*, vel, *de ſcriptis.* duo, *Nec juvenis ſcriptis.* HEINS. Vides quanta feſtinatione Gronovium Heinſius legerit, qui, *ne ſit devia, neu ſcriptis.* neutrobi vero ſatis mihi factum eſt, cui quidem & *faemina* & *vir* certa ſunt gloſſemata. ſic ſcilicet ſentio, quî fieri potuit ut libris ejectum fuerit *Devia.* Ergo corrigebam,

——— *tantummodo devia nequa,*
Neve quis e ſcriptis.

ut aemulatus fuerit, dum Perillae cavet, ne fraudi ſit alicujus quaſi legis ignoratio, juris conſultorum non nullo cum joco diligentiam: illorum enim iſtiuſmodi ſunt formulae SI QVIS, SIVE QVAE, SI QVOS QVASVE. AVCTOR ELECTOR. ETONENS. Certe ex Heinſii correctione ſequeretur, quaſi in manu Perillae eſſet, ne meretrices eſſent, aut artem

Iſta decens facies longis vitabitur annis:
Rugaque in antiquâ fronte ſenilis erit.
Injicietque manum formae damnoſa ſenectus.
Quae ſtrepitum paſſu non faciente venit.
Cumque aliquis dicet, Fuit haec formoſa; dolebis:
Et ſpeculum mendax eſſe querere tuum.
Sunt tibi opes modicae, cum ſis digniſſima magnis.
Finge ſed immenſis cenſibus eſſe pares.
Nempe dat id cuicumque libet Fortuna, rapitque:
Irus & eſt ſubito, qui modo Croeſus erat.

Sin-

tem quaeſtuariam exercerent. ſed docti Britanni emendatio nullo codice ſubnixa, longius recedit a veſtigiis lectionis. in ſex vero libris eſt, *faemina non ſit.* quare legi commode poſſit,

——— tautummodo ſaemiua uon ſit
Devia, quae ſcriptis diſcat amare tuis.

vel, *femiua ue ſit:* ne meretrix quaedam ex tuis ſcriptis artem amatoriam diſcat. Burm.

31. *Ergo deſidiae remove doctiſſima cauſas, Iuque bonas artes, & tua ſacra redi.*] Juxta praeceptum illud ſuum,

Cedit amor rebus; res age, tutus eris.

Ciofan.

32. *Et tua ſacra redi.*] An, *caſtra?* ut Ep. Herus,

In tua caſtra redi, ſocii deſertor amoris.

Heins.

33. *Iſta deceus facies lougis vitiabitur annis, Rugaque iu antiqua fronte ſenilis erit.*] Lib. II. de Arte. 113.

Forma bonum fragile eſt, quantumque accedit ad annos
Fit minor, & ſpatio carpitur illa ſuo.

Ciofan. Roſellius quidam Beaumonius in Hiſtoria Critica Reip. Literariae T. XII. pag. 117. legendum eſſe contendit, *anguſta froute*, quia *autiqua frons* non dicatur pro anili; quod ut concedamus, non tamen inde efficitur, ut *auguſta* ſit corrigendum contra codices, cum *antiqua frons* ſit, quae olim erat puellae in flore aetatis pulcherrima, ſed nunc prae ſenectute rugoſa. *antiquus* enim paſſim pro praeterito ponitur. ut libro hoc ipſo Eleg. XII. ℣ſ. 2. probabimus, ubi *antiqua facies, coma, capillus* & ſimilia eodem ſenſu videri poſſunt. hinc patet quales ſunt illae hodiernorum Criticorum conjecturae, qui antiquis neſcio quam libidinem & pruriginem omnia mutandi objiciunt, qui tamen fidem & codicum auctoritatem ſequi ſolent. cum noſtri novi Critici, & elegantioris, ut ſe jactant, ingenii magiſtri, ſola ingenii lubricitate freti, & linguae ſaepe antiquae non ſatis gnari dominentur, & graſſentur in priſci aevi reliquias. Burm.

35. *Manum.*] *Manus* quidam editi. mox, *ſtrepitus* Junian. & decem alii.

37. *Dolebis.*] Unus mediceus, *rubebis.* bene ut I. Amor. XIV. 47.

O, quam ſaepe, comas aliquo mirante, rubebis,
Et dices empta nuuc ego merce probor?

Heins.

38. *Tuum.*] *Tui* Mss. Berſm.

39. *Sunt & opes modicae, cum ſis diguiſſima magnis.*] Omnes libri veteres, *Sunt tibi opes*, &c. ad ſenſum aptius. Ciofan. *Sunt tibi opes* plerique. Heins.

41. *Nempe dat, & quodcumque libet fortuna, rapitque: Irus &c.*] Probat exemplo divitias non eſſe aeternas, & homines arbitratu fortunae, quae modo dat, modo adimit, ex divitibus egenos fieri. lib. IV. de Ponto Elegia III.

Haec Dea non ſtabili quam ſit levis orbe fatetur,
Quae ſummum dubio ſub pede ſemper habet.
Quolibet eſt folio, & quavis incertior aura,
Par illi levitas, improbe, ſola tua eſt.
Omuia ſunt hominum tenui pendentia filo;
Et ſubito caſu, quae valuere, ruunt.
Divitis audita eſt cui non opulentia Croeſi?
Nempe tamen vitam captus ab hoſte tulit.

Propertius Eleg. & lib. III.

Lydus Dulichio non diſtat Croeſus ab Iro.

Huc pertinet ſententia Biantis:

Fortuna vitrea eſt, dum ſplendet, frangitur.

Ciofan.

42. *Irus & eſt ſubito, qui modo Croeſus erat.*] *Coſſus* prim. Polit. multi alii, *Croſſus.* alii aliter. nil muta. Propertius,

Lydus Dulichio quid diſtat Croeſus ab Iro?

Superiori verſu pro, *Nempe dat & quodcunque*, unus Mediceus, *cuicunque.* Scribe, *Nempe dat*

has

Singula quid referam? nil non mortale tenemus,
Pectoris exceptis ingeniique bonis.
En ego, cum patriâ caream, vobiſque, domoque;
Raptaque ſint, adimi quae potuere, mihi;
Ingenio tamen ipſe meo comitorque fruorque:
Caeſar in hoc potuit juris habere nihil.
Quilibet hanc ſaevo vitam mihi finiat enſe;
Me tamen exſtincto fama ſuperſtes erit.
Dumque ſuis victrix omnem de montibus orbem
Proſpiciet domitum Martia Roma, legar.
Tu quoque, quam ſtudii maneat felicior uſus,
Effuge venturos, quâ potes, usque rogos.

has cuicunque libet. opes nimirum. pro *&* nonnulli, *id.* Poſſet & legi,

Nempe dat ut quodcunque libet Fortuna, rapitque.

ita & rapit: etiam rapit. ſed hoc durius. Heins. *Sic tenuis ſubito, qui modo creſſus erat* Moreti. *fit tenius ſubito* Regius. *fit gracilis ſubito qui modo graſſus* Lovan. *Cyrus erat* Vatic. *Groſſus* Putean.

43. *Singula quid referam.*] Libri veteres, *ne referam.* Ciofan. *Quid referam* nonnulli. ut lib. I. Amor. El. v.

Singula quid narrem? nil non laudabile vidi.

Heins.

43. *Nil non mortale tenemus Pectoris exceptis ingeniique bonis.*] Quaecunque homines habent, praeter animi & ingenii bona, mortalia & fragilia ſunt. Ciofan. *Nil immortale* Lovan.

45. *En ego cum patria caream, vobisque, domoque, Raptaque ſint, adimi quae potuere mihi; Ingenio tamen &c.*] Probat nunc ſe, quamvis patria, uxore, filia, domeſticisque omnibus privatus ſit, perpetuo lectum iri, doctrinaque, quae amitti non poteſt, immortalem fore. Ciofan.

47. *Comitorque.*] Paſſive. Ciofan.

49. *Qui licet.*] Nauger. *qui licet*, ut ad Caeſarem referatur. Ms. & libri quidam. *Quilibet*, id eſt quicunque ſane, quod magis nobis arriſit, ne Caeſarem crudelitatis inſimulet. Bersm. Invidioſum hoc Caeſari. Repone igitur, *Quilibet* cum membranis plerisque & antiquis editionibus. Heins.

51. *Dumque ſuis victrix ſeptem de montibus orbem.*] *Omnem de montibus orbem* Vatic. Polit. & Palat. meliores, cum quinque aliis. bene. duo, *totum.* Heins. *Dum ſeptem victrix omnem de montibus orbem* Combianus.

54. *Qua potes.*] *Quam* octo veteres. Vide Notas ad Remed. Amor. ℣ſ. 325. Heins.

ELEGIA VIII.

NUnc ego Triptolemi cuperem conſcendere currus,
Miſit in ignotam qui rude ſemen humum:

Nunc

1. *Nunc ego Triptolemi cuperem conſcendere currus.*] De Triptolemo Ovidius ipſe in libris Faſt. & Ammianus lib. XXII. ubi ita eſt: *Utque ſolet fama novitates augere, properabas inde ſublimior, ut quodam Triptolemi curru, quem ob rapidos circumgreſſus aeris ſerpentibus pinnigeris ſabuloſa vetuſtas imponis.* De quo etiam haec ſcitu digna collegit doctiſſimus Parrhaſius in Claudianum. Triptolemum ſibi vindicabant Athenienſes, & Celei filium fuiſſe praedicabant, qui primus fruges coluerit. Hiſtoriam habes apud Pauſaniam. Muſaeus autem Triptolemum Oceano Terraque genitum canit. Orpheus Dyſaule, qua natus eſt, & Eubeleus. quibus, quoniam filiae raptum indicarint, Ceres (ut idem pergit) frugum ſationem dedit. Choerilus Athenienſis, in Alope Tragoedia, matrem Triptolemo dat Amphictyonis filiam, patrem vero Paron. Sed Argivi contendunt Cereris apud ſe primum ſacra inſtituta, atque inde Trochilum Cereris ſacerdotem ob Agenoris ſimultatem profugum, in Atticam perveniſſe, ductaque uxore Eleuſina, Eubuleum, Triptolemumque ſuſcepiſſe.

Hunc

Nunc ego Medeae vellem frenare dracones,
Quos habuit fugiens arce, Corinthe, tuâ:
Nunc ego jactandas optarem ſumere pennas,
Sive tuas, Perſeu; Daedale, ſive tuas:
Ut, tenerâ noſtris cedente volatibus aurâ,
Adſpicerem patriae dulce repente ſolum:
Deſertaeque domûs vultum, memoresque ſodales,
Caraque praecipue conjugis ora mihi.
Stulte, quid ô fruſtra votis puerilibus optas,
Quae non ulla tibi, fertque, feretque, dies?
Si ſemel optandum eſt; Auguſtum numen adora:
Et quem ſenſiſti, rite precare, Deum.
Ille tibi pennasque poteſt currusque volucres
Tradere. det reditum; protinus ales eris.
Si precer haec, (neque enim poſſim majora precari)
Ne mea ſint timeo vota modeſta parum.

For-

Hunc autem locum imitatus eſt Val. Flaccus lib. I. ſub principium:

—— *Nunc aërii plantaria vellet*
Perſeos, aut curru ſaevos fraenare dracones.

CIOFAN. Hanc Elegiam multi codices ſuperiori adnectunt. *nunc quoque* Moreti.

1. *Conſcendere currus.*] *Conſiſtere curru* prim. Pal. prim. Vatic. & unus Mediceus. etiam probe. Sequenti verſu pro *ignotam humum* Richelianus, *ignaram*. HEINS. *Currum* Leidenſ. recte vero, *ignaram*, ſcilicet frugum. ut ita *rudis* humus paſſim etiam dicitur. ita Val. Flac. I. 69. *ignaras Cereris terras*, ubi nos plura. paſſim vero *ignotus* & *ignarus* a librariis confuſa. vid. ad I. Met. 134. & VII. Met. 673. *Sparſit in ignotam* Voſſ. BURM.

3. *Vellem frenare.*] *Mallem* prim. Vatic. *vellem ſervare* Bernenſ.

5. *Jactandas.*] *Jactantes* multi. *jactatas* quatuor. *portantes* duo. *jactatas alas* dicit mox Eleg. X. 45.

8. *Patriae dulce repente ſolum.*] *Patriae tecta relicta meae* Voſſianus pro diverſâ lectione. HEINS. *Dulce perenne* Lovan.

9. *Deſertaeque domus vultus.*] Lege, *vultum*, ut κακοφωνία vitetur. HEINS.

10. *Conjugis ora meae.*] *Mihi* Buſlidianus. recte. HEINS.

11. *Stulte, quid haec fruſtra.*] *Quid hoc* multi veteres. Lege, *quid ô*. & vide Notas ad Epiſtolam primam. ſequenti verſu opt. Vatic. & Rottendorph. *tulit*, pro *mihi*.

Quae non ulla tulit, fertque, feretque dies. HEINS. *Ferique, refertque* plurimi. *ulla ſibi f. f. dies* Bonon. *tibi f. f. d.* vulgatae editiones, quod neſcio an mutandum. nam certe *tulit* aliquando dies, ut videret conjugem, ſodales &c. ſed jam non fert, nec feret dies. BURM.

13. *Auguſti numen adora.*] *Auguſtum numen* cum Hafnienſi & Medoniano. ſic Pont. IV. El. VI.

Certus eras pro me Fabiae laus, Maxime, gentis,
Numen ad Auguſtum ſupplice voce loqui.

& lib. III. El. I.

E quibus ante omnes Auguſtum numen adora.

eadem Elegia, *Auguſta domus*. ubi perperam, *Auguſti* in vulgatis. Faſt. I.

Et tunc Auguſto nomine dictus avus.

& lib. V.

Spectat & Auguſto praetextum nomine templum.

Caput Auguſtum ſub finem Metamorphoſeon. *Auguſtae aures* Pont. I. El. III. *Pax Auguſta* Pont. II. Eleg. V. *Auguſtus Deus* Pont. III. El. VI. *Auguſtum forum* Faſt. V. Pont IV. El. V. & XV. Apulejus Met. III. *Inter ipſas turbelas Graecorum genuino ſermone nomen Auguſtum Caeſaris invocare tentavi.* quod non mutandum. auctor Octaviae:

Orbis tyrannus, quem premit turpi jugo
Morumque vitiis nomen Auguſtum, inquit.

HEINS.

14. *Et quem ſenſiſti.*] *Laeſiſti* ex quinque ſcriptis. hinc *laeſi principis ira* Triſt. IV. Eleg. X. & lib. I. Eleg. IV.

Ni fuerit laeſi mollior ira Dei.

de Auguſto. HEINS. Ego non temere mutarem; *ſenſit* enim Auguſtum iratum, & exilium ſibi irrogantem. vide ad Petron. cap. CXXXIX. & ſupr. ad Epiſt. XII. 17.

15. *Curruſque volucres.*] *Volantes* quinque ſcripti. & Ms. Betſm.

17. *Peſ-*

Forſitan hoc olim, cum ſe ſatiaverit ira,
  Tum quoque ſollicitâ mente rogandus erit.
Quod minus interea eſt, inſtar mihi muneris ampli,
  Ex his me jubeat quolibet ire locis.
Nec coelum, nec aquae faciunt, nec terra, nec aurae;
  Et mihi perpetuus corpora languor habet.
Seu vitiant artus aegrae contagia mentis;
  Sive mei cauſſa eſt in regione mali:
Ut tetigi Pontum, vexant inſomnia; vixque
  Oſſa tegit macies; nec juvat ora cibus.
Quique per autumnum percuſſis frigore primo
  Eſt color in foliis, quae nova laeſit hiems;
Is mea membra tenet. nec viribus adlevor ullis;
  Et numquam queruli cauſſa doloris abeſt.
Nec melius valeo, quam corpore, mente; ſed aegra eſt
  Utraque pars aeque, binaque damna fero.

Hae-

17. *Poſſum.*] *Poſſim* unus Italicus. Mox pro *timeo* malim, *timeat*. HEINS. *Majora rogare* omnes fere ſcripti & praeceſſit *precare.* ita in Ibin. 641. *Dî dent tibi plura rogatis.* vid. & inf. v. VIII. 30. & ad Epiſt. XX. 191. Sed & ſequitur *rogandus.* quare potius nihil mutandum, propter uſitatam Ovidio ejusdem verbi repetitionem. BURM.

19. *Hoc.*] *Haec* Putean. Berſman. & multi alii. & editio prima.

19. *Cum jam ſatiaverit iram.*] *Cum ſe ſatiaverit ira* Junianus. eleganter. Epiſtola Acontii:

Cum bene ſe, quantumque volet, ſatiaverit ira.

HEINS,

21. *Inſtar mihi muneris ampli Ex his me jubeat quolibet ire locis.*] Lib. IV. de Ponto Elegia XIV.

Ipſa quoque eſt inviſa ſalus, ſuntque ultima vota,
  Quolibet ex iſtis ſcilicet ire locis.
Nulla mihi cura eſt, terra que mittar ab iſta,
  Hac quia, quam video, gratior omnis erit.
In medias Syrtes, mediam mea vela Charybdim
  Mittite, praeſenti dum careamus humo.
Styx quoque, ſi quid ea eſt, bene commutabitur Iſtro,
  Si quid & inferius quam Styga mundus habet.

Lib. V. & Eleg. II. hujus operis:

Hinc ego dum muter, vel me Zanclaea Charybdis
  Devoret, atque ſuis ad Styga mittar aquis:
Vel rapidae flammis urar patienter in Ætnae,
  Vel freta Leucadii mittar in alta Dei.

CIOFAN. *Hoc minus interea quod adinſtar m. a.* Barber. *cui minus* unus. *nu nis* Junian.

23. *Nec coelum, nec aquae.*] Vir Doctus Heumannus in Parergis Criticis pag. 113. hunc verſum ita refingendum putat,

Nec coelum, nec aquae faciles, nec terra Getarum.

quomodo ſi legatur, non video quomodo eleganter cohaereat cum ſequenti; ſubintelligi quidem debet *ſunt*. ſed abrupte tunc Poëta exclamaret, *heu mihi*, ut legere amat Vir Doctus; & ut erat in octo ſcriptis. ſed ſine ulla auctoritate Mss. ita graſſari in auctores non placet. & primo *faciunt* minime loco movendum. rogat Vir Doctus quid ſignificabit? ex more Ovidii notabit, conveniunt, proſunt, juvant, apta mihi ſunt. ita III. Art. 57.

Dum facit ingenium, petite hinc praecepta puellae.

II. Am. IX. 36.

Hic tibi ſunt vires, huc tua dextra facit.

Senec. Med. 987.

Perage, dum faciunt manus.

& cum dativo hoc ſenſu ſaepe jungi, multis docuit Heinſ. ad Epiſt. II. 139. & olim jam Jan. Douz. lib. I. Plaut. Explan. cap. 3. deinde non eſt *ταυτολογία*, eodem verſu *coelum* & *auras* conjungere: nam ut nihil dicam de alia, quae majori ſpecie vitii poſſet incuſari, *venti* & *aurae*, de qua vid. ad II. Amor. XVI. 46. longe diverſa ſunt. nam praeter *coeli* incommoda in locis inſalubribus etiam *aurae* officiunt, quae vel ex paludibus, fluminibus & mari ſurgunt; praeterea *aurae* omnes halitus, ſpiritus & odores ingrati & inſalubres, quae inficiunt aëra, dicuntur. vide Heinſ. ad Met. XV. 394. ſic *aurae ex coma ſpirant* apud Val. Flac. v. 589. ſic

aurae

Haeret, & ante oculos, veluti ſpectabile corpus,
Adſtat Fortunae forma legenda meae.
Cumque locum, moresque hominum, cultusque, ſonumque,
Cernimus; & quid ſim, quid fuerimque ſubit;
Tantus amor necis eſt, querar ut cum Caeſaris irâ,
Quod non offenſas vindicet enſe ſuas.
At quoniam ſemel eſt odio civiliter uſus,
Mutato levior ſit fuga noſtra loco.

aurae ex *fluviis* Liv. xxi. 54. Frontin. ii. ii. 7. *Aura maris* Plin. xxxvi. 22. Curt. ix. 9. 3. & infinita talia. de quibus ad Quinct. lib. xii. de Inſt. Orat. 10. Amm. xix. 4. *auras aquasque vitiatas* dixit. ſic ergo in Scythia coelum aſperum, rigidum & frigore incommodum erat, nec conveniebat Ovidio molli Italiae coelo adſueto: praeterea aurae inſalubres, quae inficiebant aëra, ipſi, qui corpore tenui & gracili erat, minime aptae erant. haec faciunt, ne absque ulla codicum auctoritate recipiamus temerarias nimium conjecturas. Burm.

24. *Hei mihi.*] Unus Vatic. *Ei.* ſine adſpiratione. Ciof. *Et mihi* prim. Vatic. & prim. Palat. bene. pro *corpora* unus Gallicanus, *pectora.* Art. Am. ii.

Aëre non certo corpora languor habet.

Vide Notas ad Epiſt. xii. 170. Heins.

27. *Inſomnia.*] Impotentia dormiendi. Terentius in Eunucho Act. ii. Scena i.

Nam aut jam revertere, aut mox noctu te adiget horſum inſomnia.

Sed videndus eſt Cariſius lib. i. Inſtitut. Grammatic. Ciofan. *Vexant me inſomnia* Junii. *vexant me ſomnia* tres libri. ſed nihil muta. hic vero locus controverſiam inter Grammaticos motam dirimere poteſt, qui *inſomniam*, non *inſomnium* dici hoc ſenſu contendunt. ſed ita & optimus codex Memmianus apud Suet. Calig. 50. *vexabatur inſomnio*; non *inſomnia.* & ita apud Terentium legendum eſt, *adigens inſomnia*, non *adiget.* ſine ulla auctoritate Berſmannus conjecit, hic legendum, *vexat me inſomnia.* mox, *vix juvat ora* Combianus. Burm.

30. *Laeſit.*] *Laedit* unus. vid. vi. Faſt. 150. & iii. Art. 701.

32. *Cauſa doloris.*] *Laboris* pri. Polit. & tres alii. Heins. Frequens harum vocum confuſio; ſed potius dolor *querulus*, quam labor dicitur.

36. *Adſtans Fortunae forma videnda meae.*] *Legenda* uterque Polit. prim. Vatic. plurimique alii ex melioribus. Hamburg. *lugenda.* Petri Servii liber, *luenda.* an, *tuenda?* pro *videnda.* tres alii, *verenda.* quod arriſit Gronovio in Obſervationibus lib. ii. cap. 3. praeterea *adſtas* meliores. Ego τὸ *legenda* contra optimas membranas non auſim damnare. Videtur enim ad edictum Caeſaris alludere, quo proſcriptus erat, quod chartae conſignatum ſecum avexiſſe noſtrum eſt veroſimile. Heins. *Legenda* etiam Bernenſ.

37. *Cumque locos.*] Quidam ex veteribus, *locum.* Ciofan. *Locum* ſcripti. Heins. *Lolum* in duobus erat, forte pro *ſolum.* *ſonosque* editi quidam.

38. *Quid ſim, quid.*] *Qui ſim, qui* multi. *quis ſim, quis.* Putean.

39. *Querar ut cum Caeſaris ira.*] Rectius in aliis: *querar ut de Caeſaris ira.* Ciofan. Ita & Aldus, Berſman. & alii. ſed neſcio cur mutari debeat elegantiſſima locutio, quam firmant ultra viginti codices, & primae editiones. ita i. Met. 733. *cum Jove viſa queri.* x. 724. *Quaeſtaque cum fatis.* Cicer. ii. Verr. 23. *Queri cum multis, ita ut fit, incipiunt*, & ita ille frequenter, & optimus quisque Latinitatis auctor. Burm.

42. *Sit fuga noſtra.*] *Sit mea poena* Leid. & Ms. Berſm.

ELEGIA IX.

Hic quoque ſunt igitur Grajae (quis crederet?) urbes,
Inter inhumanae nomina barbariae.

Huc

1. *Hic quoque ſunt urbes Grajae, quis crederet umquam?*] Sic in Maffei & uno Vatic. in alio Vatic. *Hic quoque ſunt igitur Grajae, quis crederet, urbes Inter, &c.* Ciof. Verum poteſt eſſe, *Hic quoque ſunt usquam Grajae (q. c.) urbes inter &c.* Terent Andr. ii. 5. *Neque iſtic, neque alibi usquam tibi erit in me moras* Heaut. ii. 3. *Hinc sciri potuit, aut nusquam alibi.* Auctor Elector. Etonens. *ſunt urbes Grajae quis credere poſſet* Moret. & ſex alii, & Edit. Micyll. Gryph. & aliae,

Huc quoque Mileto miſſi venere coloni,
Inque Getis Grajas conſtituere domos.
Sed vetus huic nomen, poſitâque antiquius urbe,
Conſtat ab Abſyrti caede fuiſſe, loco.
Nam rate, quae curâ pugnacis facta Minervae,
Per non tentatas prima cucurrit aquas,
Impia deſertum fugiens Medea parentem,
Dicitur his remos adplicuiſſe vadis.
Quem procul ut vidit tumulo ſpeculator ab alto;
Hoſpes, ait, noſco, Colchide, vela, venit.
Dum trepidant Minyae, dum ſolvitur aggere funis,
Dum ſequitur celeres anchora tracta manus,
Conſcia percuſſit meritorum pectora Colchis,
Auſâ atque auſurâ multa nefanda manu.
Et, quamquam ſupereſt ingens audacia menti,
Pallor in attonito virginis ore ſedet.

Ergo

5. *Poſitaque antiquius urbe.*] Magno conſenſu veteres, *poſitumque.* quidam etiam, *antiquitus urbi.* & *ponere nomen* quidem recte dicitur, ſed vulgatam ſervare praeſtat, ut nomen fuerit olim loco, ubi poſtea urbs poſita eſt, jam impoſitum ab Abſyrti nece; & nomen ita ſit antiquius urbe. vid. ad XII. Met. 13. ut idem dicat, quod alibi:

Hic ubi nunc urbs eſt, tunc locus urbis erat.

BURM.

7. *Nam rate, quae cura pugnacis ſacra Minervae Per non tentatas prima cucurrit aquas.*] Primam navem eam fuiſſe ait, in quam Argonautae conſcenderunt. CIOFAN.

8. *Prima.*] *Prona* Servii.

10. *Quem procul ut vidit tumulo ſpeculator ab alto.*] Tres Vatic. *ſpectator*, non *ſpeculator*, habent. CIOFAN. *Spectator* etiam octo. *cumulo ab alto* unus. *quam procul* prim. Polit. Palat. & quinque alii.

12. *Hoſpes ait noſco Colchide vela venit.*] *Vela dari* plerique veteres cum priſcis editionibus. *Colchida* etiam plurimi. opt. Vatic. *Colchidus.* duo, *vela dedit.* prim. Polit. *vela velit.* Zulichemianus, *vela ſequi.* Sed fruſtra. Scribo,

Hoſtis, ait, noſco, Colchidi, vela, venit.

Ait Colchidi, hoſtis venit, noſco vela. Haec eſt conſtructio. *Colchidi* tertia correpta, ut apud Statium Achilleide, II. 88.

Palladi littoreae celebrabat Scyros amorem:

Appoſite autem perplexa utitur oratione ſpeculator. quod proprium eſt conſternatorum & trepidantium. Vide Notas lib. II. Faſt. ✠ſ. 370. HEINS. *Colchidis* Bernenſ. *Colchica* Moreti. & Berſman. cum vero non ſoli Medeae, ſed omnibus Minyis, qui trepidabant, clamet ſpeculator, legerem,

Hoſtis ait, noſco, Colchide, vela, venit.

ſic perturbate apud Val. Flac. VI. 28.

——— *Mars ſaevus ab altis*
Hoſtis iö conclamat, equis, agite, ite, propinquat.

non etiam mala eſt lectio codicis Moreti, & quam multi ex editis expreſſerunt, praeterquam quod *hoſpes* retinuerint,

Hoſtis ait, noſco Colchica vela, venit.

BURM.

14. *Tracta.*] *Tota* Servii codex.

17. *Audacia menti.*] *Mentis* quidam ex ſcriptis; male. vid. ad lib. II. 69.

18. *Pallor in attonitae Virginis ore fuit.*] *Ore ſedet* tres ſcripti. quod amplector. Met. II. 776.

Pallor in ore ſedet, macies in corpore toto.

Juven. Sat. IV. 73.

In quorum facie miſerae magnaeque ſedebat
Pallor amicitiae.

neque aliter ex Pirekeimeriano ſive Arondeliano Gronovius Obſervat. lib. II. cap. 3. qui adeatur. Vide & quae noto Remed. Amor. ✠ſ. 268. ſcribe praeterea, *attonito virginis ore* cum Gottorphiano. vulgati, *attonitae.* HEINS.

19. *Ergo ubi.*] *Ergo ut* Leidenſis, quae ſolemnis librariorum confuſio. vid. I. Art. 565. Remed. 135. & mox Eleg. ſeq. ✠ſ. 15. hic vero *ubi* molliorem facit verſum. *conſpexit* Lovan. & Junian. *reſpexit* alius. BURM.

20. *Et pater eſt aliqua fraude morandus.*] *Tenendus* prim. Polit. & pro diverſa lectione Gottorphianus. Scribe,

——— *Tenemur,*
Aut pater eſt aliquâ fraude tenendus, ait.

Si quis τὸ *morandus* malit, nil repugno. HEINS.

22. *Flexa tulit.*] *Dedit* unus Gallicus codex. *lumina verſa* plurimi.

23. *Vi-*

Ergo ubi proſpexit venientia vela; Tenemur,
Et pater eſt aliquâ fraude morandus, ait.
Dum quid agat quaerit, dum verſat in omnia vultus;
Ad fratrem caſu lumina flexa tulit.
Cujus ut oblata eſt praeſentia; Vincimus, inquit.
Hic mihi morte ſuâ cauſſa ſalutis erit.
Protinus ignari, nec quidquam tale timentis,
Innocuum rigido perforat enſe latus.
Atque ita divellit, divulſaque membra per agros
Diſſipat, in multis invenienda locis.
Neu pater ignoret, ſcopulo proponit in alto
Pallenteſque manus, ſanguineumque caput.
Ut genitor luctuque novo tardetur, & artus
Dum legit exſtinctos, triſte moretur iter.
Inde Tomis dictus locus hic; quia fertur in illo
Membra ſoror fratris conſecuiſſe ſui.

ELE-

23. *Vicimus, inquit.*] Meliores magnâ copiâ, *Vincimus.* de quo alibi. Heins. Vid. II. Amor. XII. 2. IV. Met. 356.

25. *Timentis.*] *Trementis* Lovan.

27. *Atque ita divellit &c.*] Quod hoc hexaſticho hîc dicit elegantiſſime in puriſſimo, & numquam ſatis laudato opere in Ibin, uno diſticho complexus eſt:

Et tua ſic latos ſpargantur membra per agros;
Tamquam, quae patrias detinuere vias.

De Abſyrto, qui Medeae & Jaſonis dolis circumventus, & interfectus eſt Apollonius lib. IV. Argon. Vide & Apollodorum lib. I. Bibliothecae. Ciofan. Haec videtur Ovidius (ex Medea ut puto) Ennii deſcripſiſſe, cujus fragmentum eſt apud Cicer. III. de Natur. Deor. cap. 27. & quod Scriverius inter incertorum reliquias retulit pag. 166. licet forte etiam potuerit illis verſibus ad Medeae fugam, cum Jaſon Creuſam duxiſſet, reſpicere Poeta. Burm.

29. *Scopulo proponit.*] *Tumulo* tres. *diſponit* duo. *praeponit* tres. *ſuſpendit* unus. *ab alto* Junian.

32. *Dum legit.*] *Dum legat* quatuor. *leget* novem.

32. *Triſte retardet iter.*] *Moretur* Vatic. Pal. Polit. meliores; & duo alii. Putabam aliquando, *juſta morentur iter.* Ep. Herûs:

Quaeque tuum miror cauſa moretur iter.

retardandi verbo tamen uſus eſt ſupra Eleg. VII. Heins.

33. *Inde Tomos dictus locus hic.*] *Tomus* prim. Vatic. & quinque alii. Prim. Polit. & ſex praeterea ex melioribus, *Tomis.* recte. Nam & Straboni lib. VII. Τόμις eſt. etſi legiſſe in eo videatur Stephanus Τομεὺς, qui eandem de Abſyrto hiſtoriam recenſet. Τόμις etiam Conſtantino Porphyrogenetae lib. II. Themat. II. atque ita apud Noſtrum quidam veteres Pont. lib. IV. Eleg. XIV.

Tam mihi grata Tomis.

nummus antiquus apud Carolum Patinum Gordiani Pii, ΜΗΤΡΟ. ΠΟΝΤΟΤ ΤΟΜΕΩΝ. ſplendidiſſimam civitatem facit Plinius in Naturali Hiſtoria. ſimilis inſcriptio apud eundem occurrit in nummis Severi & Caracallae. alius nummus Caracallae apud eundem, ΤΟΜΕΩC. ΜΗΤΡΟ. ΠΟΝΤΟΤ. in nummis Commodi, Criſpinae, Pertinacis, Getae & Gordiani apud Spanhemium pag. 885. Hinc *Tomita*, & *Tomitanus* derivantur. Scaliger *Tomi* emendabat: quomodo Apollinaris Sidonius:

Et te carmina per libidinoſa
Notum, Naſo tener, Tomeſque miſſum.

Ptolemaeo quoque Τομοὶ. *Tomos* Plinio. *veteres Tomi* apud Claudianum Epithalamio Palladii & Celerinae. Statio quoque Epithalamio Stellae:

——— *Triſtis in ipſis*
Naſo Tomis.

nec aliter B. Hieronymus ſemel iterumque in Chronico, ut illo loco: *Ovidius poëta in exilio diem obiit, & juxta oppidum Tomos ſepelitur.* ut & Ammianus Marcellinus libro XXII. Heins. In Bibliothecae Trajectinae Scholiaſte inedito Senecae ad Med. 137. repperi hoc diſtichon ita laudatum:

Inde Tomos dictus locus eſt, quia fertur in iſto
Membratim fratrem dilaceraſſe ſoror.

Inde Tomitanus dictus locus, quia fertur Servii codex.

34. *Conſecuiſſe ſui.*] *Subſecuiſſe* quinque. unus *deſecuiſſe.* Leidenſis, *praeſecuiſſe.* nil muta. Heins.

ELEGIA X.

SI quis adhuc iſtic meminit Naſonis ademti,
Et ſupereſt ſine me nomen in Urbe meum;
Suppoſitum ſtellis numquam tangentibus aequor
Me ſciat in mediâ vivere barbarie.
Sauromatae cingunt, fera gens, Beſſique, Getaeque:
Quam non ingenio nomina digna meo!
Dum tamen aura tepet; medio defendimur Iſtro.
Ille ſuis liquidus bella repellit aquis.
At cum triſtis hiems ſqualentia protulit ora,
Terraque marmoreo candida facta gelu eſt:
[Dum patet & Boreas & nix injecta ſub Arcto;
Tum liquet has gentes axe tremente premi.]

Nix

1. *Meminit.*] *Memor eſt* Bernenſ. & Junian.

3. *Suppoſitum ſtellis numquam tangentibus aequor.*] Supra Eleg. v.

Proxima ſideribus tellus Erymanthides Urſae
Me tenet.

Ciofan. *Nusquam tangentibus ugnus* Jun. quae ultima vox quid velit neſcio. lepidus vero ille Mattairius, quam bene Ovidii verba ceperit, index ejus declarat, in quo poſuit, *ſuppoſitum ſtellis aequor*, non videns *ſuppoſitum* ad *me* eſſe referendum. ſed ſexcenta ignorantiae & feſtinationis turpiſſimae veſtigia indicibus ſuis impreſſit Gallulus ille Ludimagiſter. Burm.

4. *Barbaria.*] *Barbarie* Hamburgenſis. ſic infra lib. IV. Eleg. 1 ℣ſ. 22. veteres codices. Heins.

6. *Quam non.*] *Quae non* omnes fere ſcripti & quidam editi. *&* *non* P. Servii. *quod non* Bernenſ. nihil muta.

7. *Defendimur.*] Arcemur a ſolis calore. Merul. Non a ſole, ſed ab hoſtibus, de quibus proximis verſibus meminit. Micyll. *Defendimur ultro* Jun. mox, *liquidis* omnes fere ſcripti.

10. *Terraque marmoreo eſt candida facta gelu.*] Ibidem:

——— *adſtricto terra peruſta gelu.*

Ciofan.

11. *Dum patet & Boreas & nix injecta ſub Arcto.*] *Nix habitare* multi veteres. & *nox* duo. nam de nive mox ſequitur. etiam de Borea, ſeu Aquilone. Piget diverſas lectiones corradere, quod complures ſint. mihi enim totum diſtichon pro adulterino eſt. Proximo tamen verſu pro *patet* repono, *liquet* ex quinque ſcriptis. eſt enim odioſa repetitio. Heins. Corruptum eſſe verſum facile concedo, non tamen ſtatim ejiciendum, & certe non improbabili conjectura olim Heinſius emendaverat,

Tum pariter Boreas, & nox habitare ſub Arcto.

ut *habitare* pro *habitat* ſit poſitum, quod tamen durius, quia mox *liquet has gentes* ſequitur. nix *jactata* plurimi editi. *ſubjecta* Leidenſ. *agitata* Moreti, *tunc flatimur Boream* Regius. forte pro *patimur. nos habitare ſub antre* unus. quid? ſi legeretur,

Tum pariter Borean, & noctem habitare ſub Arcto,
Tum liquet has gentes axe rigente premi.

vel, *axe fremente*, ventis & procellis. *premente premi* Junian. & Servii cod. ſed hoc eſt hariolari. eleganter vero *nox* & *Boreas habitare ſub arcto* dicuntur, quia perpetui per totam hiemem ibi ſentiuntur. Sic ad illa Propertii II. IX. 17.

Quid tibi jucundum ſiccis habitare medullis.

Paſſeratius docet homines & res *habitare*, quae manent diu, & perpetuo ſunt in aliquo loco, tamquam ſedem poſuerint illic. ſic *in culina habitare* Petron. cap. 2. ubi vide notas. ſic *poſſeſſorem Italici literis* Aquilonem dixit Petronius cap. 114. ubi plura ejus generis dedimus, quae huic locutioni illuſtrandae optime faciunt. Manil. lib. I. 75.

Tuncque in deſertis habitabat mentibus aurum.

ubi aliquis forte *latitabat* mallet, ſed ne moveatur aliquid, en alia Manilii loca eodem libro ℣ſ. 132.

——— *flammaeque micantes*
Quae mundi fecere oculos, habitantque per omne
Corpus.

& IV. ℣ſ. 265.

Mille ſub hoc habitant artes.

axe rigente premi dictum ut lib. II. 190.

Parrhaſiae gelido Virginis axe premor. Burm.

13. *Neo*

Nix jacet: & jactam nec Sol pluviaeve reſolvunt:
Indurat Boreas, perpetuamque facit.
Ergo, ubi delicuit nondum prior, altera venit:
Et ſolet in multis bima manere locis.
Tantaque commoti vis eſt Aquilonis, ut altas
Æquet humo turres, tectaque rapta ferat.
Pellibus, & ſutis arcent male frigora braccis;
Oraque de toto corpore ſola patent.
Saepe ſonant moti glacie pendente capilli,
Et nitet inducto candida barba gelu:
Udaque conſiſtunt, formam ſervantia teſtae,
Vina: nec hauſta meri, ſed data fruſta bibunt.
Quid loquar, ut vincti concreſcant frigore rivi,
Deque lacu fragiles effodiantur aquae?

Ipſe,

13. *Nec Sol.*] *Non Sol* editi quidam.

14. *Indurat Boreas, perpetuamque facit.*] Lib. I. de Ponto El. IV.

Fert ubi perpetuas obruta terra nives.

Ciofan.

15. *Ubi delicuit.*] Quando liquefacta eſt. à *deliquo* verbo. Neoterici quidam ſcioli hunc locum ita emendant, *Ergo ubi delicuit*, non *deliquit*: ignorantes. à *deliqueo* praeteritum fieri *delicui*, à *deliquo* vero *deliqui*, quod eſt, in humorem ſive liquorem reſolvo. defluo. Virgilius: *Vere novo gelidus canis cum montibus humor Liquitur.* Plautus in Caſina: *Quandam pro guatis in ſortiendo deliqueris.* Varro de Proprietate ſcriptorum: *Quid eſt autem, quod ejus aliud generis fervefactum colliquiſſet, in forma eſſet infuſum. Vergilius, Aut cum liquentia mella.* Quibus exemplis patet, & *deliquit* & *delicuit* hoc in loco legi poſſe. Invenitur etiam *liquo as.* unde *eliquo* verbum. Perſius: *Eliquat, & tenero ſupplantat verba palato.* Illud etiam ſciendum. in *liquo* ſeu *liquor* verbis primam produci, in *liquor* nomine corripi: ſic in *liqueſco, liqueſio, liquo liquas.* Merul. *Defluxit* quatuor. *altera crevit* totidem.

16. *Bima jacere.*] Libri veteres, *manere.* Ciof. *Bina* multi. *bruma* quinque.

18. *Tectaque rapta.*] *Mota* Putean.

19. *Hirſutis.*] Alias, *Pellibus & ſutis arcent mala frigora braccis.* Neque enim duo ſubſtantiva abſque conjunctione eodem caſu jungi ſolent. Micyll. *Hic ſutisque*, vel *in ſutis.* Berſm. Var. Lect. *hinc ſutisque* Gruterum maluiſſe Heinſius notaverat. *hinc* pro ideo. *hirſutis* alii nonnulli.

19. *Mala.*] Scribe, *arcent male.* quicquid libri veteres diſſentiunt. neque hic tantum, ſed & lib. V. Eleg. VII.

Pellibus & laxis arcet male frigora braccis.

Vide Notas Faſtor. lib. II. Ⴟſ. 170. Heins.

19. *Braccis.*] Sic iidem libri, recte. Ciofan.

20. *De toto.*] *De tento* Lovan. forte, *de tanto.*

23. *Nudaque conſiſtunt Vina.*] Lege, *Udaque.* quod Combianus liber confirmat. Virgil. Georg. III. 364.

——— *caeduntque ſecuribus humida vina.*

Heins. Mihi *nuda* nondum diſplicere poteſt. ut ſint *nuda vina*, conglaciata, ſed quae nulla teſta vel dolio veſtiuntur, ita ut ſecuri poſſint in fruſta diſſecari, & homines fruſta bibant. ita Claudian. I. in Ruf. 314.

Caeſamque bibens Maeotida Alanus.

ubi vide in Heinſii notis ſimilia exempla. & ita *nuda* hordea, meſſes & ſimilia, quae *folliculis ſuis ſpoliantur*, ut loquitur Petron. cap. 135. vid. ad III. Faſt. 557. *uda* vero ideo non placet, quia non agitur de vini conditione, in qua fuit antequam congelaret, ſed poſtquam conſtiterit gelu, & in glaciem coierit. ut ita mox *fragiles aquae*, non humidae effodiuntur. Burm.

25. *Ut cuncti concreſcant frigore rivi.*] *Juncti* quinque veteres. repone, *vincti.* quomodo in Rottendorphiano poſtea inveni. Pont. lib. II. Eleg. II.

Terraque pacis inops, undaque vincta gelu.

ubi perperam Ciofanus *junctaque* ex ſuis codicibus Pont. III. Eleg. I.

Tu glacie freta vincta tenes.

quae & illic vera eſt ſcriptura. Horat. I. Epiſt. III. 3.

Hebrusque nivali compede vinctus.

in Priapeis Epigr. LXIII.

 Ris

Ipſe, papyrifero qui non anguſtior amne,
  Miſcetur vaſto multa per ora freto,
Caeruleos ventis latices durantibus, Iſter
  Congelat, & tectis in mare ſerpit aquis.
Quàque rates ierant, pedibus nunc itur: & undas
  Frigore concretas ungula pulſat equi.
Perque novos pontes ſubter labentibus undis
  Ducunt Sarmatici barbara plauſtra boves.
Vix equidem credar: ſed cum ſint praemia falſi
  Nulla, ratam teſtis debet habere fidem.
Vidimus ingentem glacie conſiſtere pontum,
  Lubricaque immotas teſta premebat aquas.
Nec vidiſſe ſat eſt. durum calcavimus aequor:
  Undaque non udo ſub pede ſumma fuit.

Si

Rigetque cruda barba vincta cryſtallo.

Sic ſcribe. vulgati, *dura juncta cryſtallo.* Noſter ſupra Eleg. II.

Vinctus ab aſſiduo frigore Pontus habet.

ubi *Uſtus* nunc legitur; non male. ut de terra Pontica intelligatur. Petronius Carmine de Bello Civili:

Prima quidem glacies, & cana vincta pruina
Non pugnavit humus.

Avienus Fab. XXIX.

Horrida congeſtis cum ſtaret bruma pruinis;
Vinctaque durato ſtringeret arva gelu.
Haeſit in adverſa nimborum mole viator.

ubi perperam, *cuncta arva.* & *membrorum mole.* circumfertur. Rutilius in Itinerario:

Vincta fluenta gelu conſpecto ſole liqueſcunt,
Et rurſus liquidae ſole gelantur aquae.

HEINS. Vide Heinſii notas ad Claudian. Epigr. VII.

25. *Concreſcant.*] *Concreſcunt* & *effodiuntur* maxima pars codicum. *circumſtant* unus. *durantur* alius. *tum reſtans* Lovan.

27. *Deque lacu fragiles effodiuntur aquae.*] Lacus hic hodierno die Polonorum lingua dicitur *Owidowe jeziore:* quod Latine eſt, *Ovidii lacus.* Eſt autem non longe à Kiovia, quae antiquitus, ut putant, vocabatur Tomus, ipſius Ovidii relegatione clara. Cujus rei Illuſtriſſimus Paullus Uchanski Comes de Sluczevo Capitaneus Drohobicenſis, Sereniſſ. Stephani Regis Poloniae apud Gregorium XIII. Orator, Georgius Ticinius, ejusdem Regis in Urbe procurator, & Sebaſtianus Grabowieczki Secretarius Regius, ejusdemque Oratoris Major domus, aliique complures & Polonicarum rerum & locorum gnariſſimi, me fecerunt certiorem. CIOFAN. *Graciles* Lovan.

29. *Caeruleos ventis latices durantibus Iſter Congelat.*] Lib. IV. de Ponto Elegia III.

Et coit aſtrictis barbarus Iſter aquis.

CIOFAN. *Indurantibus* Bernenſ. ſed tunc *laticem* legendum eſſet.

30. *Tectis in mare ſerpit aquis.*] *Strictis* unus. Richelianus pro diverſa lectione, *tacitis.* quod & Bononienſis unus adſtruit. monui Met. XV. ỽſ. 275. *repit aquis* praeterea Arondelianus. HEINS. *Totis* Leidenſ.

32. *Ungula pulſat equi.*] Virgilius:

Quadrupedante putrem ſonitu quatit ungula campum.

Ennius in VI.

Explorant Numidae, totam quatit ungula terram.

Et in XVII.

It eques, & plauſu cava concutit ungula terram.

Et ipſe lib. I. de Ponto Eleg. III.

Biſtonii cineres ungula pulſet equi.

CIOFAN.

33. *Perque novos pontes ſubterlabentibus undis Ducunt Sarmatici barbara plauſtra boves.*] Lib. IV. de Ponto Elegia VII.

Ipſe vides rigida glacie concreſcere Pontum:
Ipſe vides rigido ſtantia vina gelu.
Ipſe vides onerata ferox ut ducat Jaxis
Per medias Iſtri plauſtra bubulcus aquas.

Paulo ſupra in hac ipſa Elegia:

Nudaque conſiſtunt formam ſervantia teſtae
Vina, nec hauſta meri, ſed data fruſta bibunt.

CIOFAN. *Subtus labentibus* Zulich. HEINS. *Subterque latentibus* Lovan. *ſubter latitantibus* Leid.

38. *Lubrica teſta.*] Lapis coctilis, qui facile labebatur per mare concretum. Sunt qui legant, *lubrica*

Si tibi tale fretum quondam, Leandre, fuiſſet;
  Non foret anguſtae mors tua crimen aquae.
Tum neque ſe pandi poſſunt delphines in auras
  Tollere: conantes dura coërcet hiems.
Et quamquam Boreas jactatis inſonet alis,
  Fluctus in obſeſſo gurgite nullus erit.
Incluſaeque gelu ſtabunt, ut marmore, puppes:
  Nec poterit rigidas findere remus aquas.
Vidimus in glacie piſces haerere ligatos:
  Et pars ex illis tum quoque viva fuit.
Sive igitur nimii Boreae vis ſaeva marinas,
  Sive redundatas flumine cogit aquas;
Protinus, aequato ſiccis Aquilonibus Iſtro,
  Invehitur celeri barbarus hoſtis equo:

Hoſtis

brica cruſta, non teſta; hoc eſt gelu lubricum; in quo quis facile labitur. Ut apud Maronem III. Georg. 360. *Concreſcunt ſubitae currenti in flumine cruſtae.* Merul. Sed ſive *teſta*, ſive *cruſta* legatur, de aqua in teſtae morem congelata intelligendum, non de lapide coctili, ut Merula ſomniat. Micyll. Non recte Heraldus haec verba adducit ad Minuc. Felic. cap. III. ut illuſtraret luſum illum puerilem, ψηφίδα dictum Graecis, ſed Micyllus & Heinſius *teſtam* capiebant pro glacie, ut in illo Epigrammate apud Pith. pag. 105. De puero Thrace:

Abſcidit heu tenerum lubrica teſta caput.

inſolitum tamen eſſe puto *teſtam* pro glacie dicere, & ideo dubito, an non praeferenda Francof. codicis ſcriptura, quae habet,

Lubricaque immenſas cruſta premebat aquas.

niſi quod *immotas* non moverim, licet *immenſas* (quomodo & Bernenſis) etiam ſenſum optimum efficiat, & in pleriſque ſcriptis reperiatur. monuit & de hac lectione Merula, & Virgilii loco ex III. Georg. 360. firmat, ubi videndus Servius, qui *cruſtum* hoc ſenſu feminino genere dici docet; cui adſentitur Acro ad Horat. I. Sat. I. 25. & Scholiaſtes ineditus Voſſianus ad Juvenal. Sat. IX. Ꝟſ. 5. quos tamen refutat Beroald. ad Apulej. Met. pag. 845. Ammian. Marcel. XV. 10. *Hieme humus cruſtata frigoribus, & tamquam levigata, ideoque labilis.* ubi videndae Lindenbrogii notae. Burm.

39. *Sat eſt.*] *Satis* Bonon.

40. *Summa fuit.*] *Flava fluit* Lovan. *ſumma fluit* Bernenſ.

41. *Si tibi tale fretum quondam Leandre fuiſſet, Non foret anguſtae mors tua crimen aquae.*] Tale quippiam mox poſiturus eſt: cum enim dixiſſet Ponticam regionem pomis carere, ſtatim ſubdit Acontii exemplum:

Poma negat regio: nec haberet Acontius, in quo
  Scriberet hic dominae verba legenda ſuae.

Ciofan.

43. *Pandi.*] *Curvi* Putean.

45. *Et quamquam Boreas.*] Duo Vatic. & Maffei, *Et quamvis.* ſonus paulo ſuavior. Ciofan. Ego *quamquam* praeferrem, ne tot voces in *e* exeant.

47. *Incluſaeque gelu ſtabunt ut marmore puppes.*] Iidem libri, *in marmore*, probo. *marmor* mare eſt. ut & apud Virgilium. Ciofan. Plerique veteres, *in.* Puto, *ceu marmore.* eadem diverſitas XII. Met. 487. ubi vide. verſu proximo pro *findere remus*, *ſtringere* duo veteres, non male. totidem, *fingere.* quatuor, *pendere.* forte pro, *tundere. fodere* Combianus. Heins. *Scindere* Bernenſ. Gryph. Micyll. & al. *fundere* unus. *navis aquas* Leid.

48. *Nec poterit rigidas findere remus aquas*] Haec eſt vetus lectio: quam veram eſſe judico. Ciofan.

50. *Sed pars ex illis.*] Lege, *Et pars.* Heins. *Et* habebat unus codex.

52. *Sive redundatas.*] *Redundantes* multi ex ſcriptis. ſed & VI. Faſt. 402. dixit:

Amne redundatis foſſa madebat aquis.

Burm.

54. *Invehitur celeri barbarus hoſtis equo: Hoſtis equo pollens.*] Anadiploſis, ut ait Aquila, Rufinianus & Beda. Virgilius lib. x. Æneid.

——— *ſequitur pulcherrimus Aſtur;*
Aſtur equo fidens, & verſicoloribus armis.

Ciofan. *Qui vehitur* Excerpta Voſſii.

56. *Lata*

Hoſtis equo pollens, longeque volante ſagittâ,
  Vicinam late depopulatur humum.
Diffugiunt alii; nulliſque tuentibus agros,
  Incuſtoditae diripiuntur opes.
Ruris opes parvae, pecus, & ſtridentia plauſtra;
  Et quas divitias incola pauper habet.
Pars agitur vinctis poſt tergum capta lacertis;
  Reſpiciens fruſtra rura laremque ſuum.
Pars cadit hamatis miſere confixa ſagittis:
  Nam volucri ferro tinctile virus ineſt.
Quae nequeunt ſecum ferre aut abducere, perdunt:
  Et cremat inſontes hoſtica flamma caſas.
Tum quoque, cum pax eſt, trepidant formidine belli:
  Nec quiſquam preſſo vomere ſulcat humum.
Aut videt, aut metuit locus hic, quem non videt, hoſtem.
  Ceſſat iners rigido terra relicta ſitu.
Non hic pampineâ dulcis latet uva ſub umbrâ;
  Nec cumulant altos fervida muſta lacus.
Poma negat regio: nec haberet Acontius, in quo
  Scriberet hîc dominae verba legenda ſuae.
Adſpiceres nudos ſine fronde, ſine arbore, campos.
  Heu loca felici non adeunda viro!

Ergo

56. *Late.*] *Longe* unus liber.

57. *Nulliſque tuentibus agros Incuſtoditae diripiuntur opes.*] In Epiſt. Penelopes ad Ulixem:

Inque tua regnant, nullis prohibentibus, aula:
Viſcera noſtra tuae dilacerantur opes.

Ciofan. *Oves* ſex ſcripti.

63. *Pars cadit hamatis miſere confixa ſagittis: Nam volucri ferro tinctile virus habet.*] Lib. I. de Ponto Eleg. II.

Qui mortis ſaevo geminent ut vulnere cauſas,
Omnia vipereo ſpicula felle linunt.

Lib. IV. Elegia IX.

Sintne litae tenues ſerpentis felle ſagittae?

& X.

Hic agri infrondes, hic ſpicula tincta venenis.

Ciofan.

65. *Abducere.*] *Adducere* quinque. *ſubducere* unus.

66. *Et cremat inſontes hoſtica turba caſas.*] Libri ſcripti, *hoſtica flamma.* ſequor. Ciofan. *Et premit* unus.

68. *Sulcat.*] *Findit* tres. *pulſat* ſex. *verſat* unus.

70. *Gelido ſitu.*] *Gelido gelu* Moreti & Putean. *rigido gelu* Lovan. *ſterus ſitu* alius.

71. *Non hic pampinea dulcis latet uva ſub umbra.*] Lib. I. de Ponto Eleg. IV.

Non ager hic pomum, non dulces educat uvas.

& Elegia IIX.

Nec habeat regio nec pomis foeta, nec uvis.

& Elegia XII. hujus libri:

Quoque loco eſt vitis, de palmite gemma movetur:
Nam procul à Getico littore vitis abeſt.

Ciofan.

71. *Pampinea umbra.*] *Ulmo* unus Mediceus. venuſte. Calpurnius:

Inter pampineas ponatur vitibus ulmos.

Heins. Vid. ad lib. I. Faſt. 153.

73. *Poma negat regio.*] Virg. *Et victum ſeges aegra negabat.* Ciofan. *Vetat* tredecim.

75. *Adſpiceres nudos ſine fronde, ſine arbore, campos.*] Lib. I. de Ponto Eleg. IV.

Non ſalices ripa, robora monte virent.

& IV. Elegia X.

Hic agri infrondes.

Ciofan. Duo, *Aſpicio.* unus, *Aſpicies.* pro *Aſpicias.* Vide Notas lib. I. Eleg. I. prim. Vatican. cum alio, *Aſpiceres.* ut ad Acontium referatur. Sed verius puto refingendum, *Aſpicere eſt.* Heins.

77. *Ergo*

Ergo, tam late pateat cum maximus orbis,
Haec eſt in poenam terra reperta meam?

77. *Ergo tam late pateat cum maximus orbis, Haec eſt in poenas terra reperta meas.*] Jam ſupra notavi, quam moleſtum & grave eſſet poëtae in aſperrimis Ponticae regionis locis vitam agere. quae quidem regio ſola ejus exſilium grave faciebat, Eleg. ſequenti.

Pendimus en profugi, ſatia tua pectora, poenas
Exſilieque graves, exſiliiquelloco.

Ciofan. *Ergo cum patuit late via* Barber.

78. *In poenas meas.*] *In poenam meam* plerique Heins.

ELEGIA XI.

SI quis es, inſultes qui caſibus, improbe, noſtris,
Meque reum, demto fine, cruentus agas;
Natus es è ſcopulis, nutritus lacte ferino;
Et dicam ſilices pectus habere tuum.
Quis gradus ulterior, quo ſe tua porrigat ira,
Reſtat? quidve meis cernis abeſſe malis?
Barbara me tellus, & inhoſpita litora Ponti,
Cumque ſuo Boreâ Maenalis urſa videt.
Nulla mihi cum gente ferâ commercia linguae:
Omnia ſolliciti ſunt loca plena metus.
Utque fugax avidis cervus deprenſus ab urſis,
Cinctave montanis ut pavet agna lupis;
Sic ego belligeris à gentibus undique ſeptus
Terreor, hoſte meum pene premente latus.
Utque ſit exiguum poenae, quod conjuge carâ,
Quod patriâ careo, pignoribusque meis;
Ut mala nulla feram, niſi nudam Caeſaris iram;
Nuda parum nobis Caeſaris ira mali eſt?
Et tamen eſt aliquis, qui vulnera cruda retractet;
Solvat & in mores ora diſerta meos.

In

1. *Si quis es.*] *Quisque es* puto ſcripſerat Noſter. Heins. Et cur non *ſi quis*, ut Elegiam praecedentem etiam inchoavit? vid. ad Epiſt. I. 21. *invide noſtris* unus codex.

3. *Nutritus lacte ferino.*] *Eductus* quinque. prim. Vatic. prim. Polit. & ſex alii, *& paſtus.* Scribe, *es paſtus.* Heins. Non male: ut III. Am. VIII. 10.

——— *ſanguine paſtus eques.*

ubi vide. *lacte caprino* etiam duo.

5. *Quis gradus.*] *Qui* unus. *aut quo ſe porrigat* Junian. & multi alii. *porrigit* unus. *aut in quo porrigat* Lovan.

6. *Cernis adeſſe malis.*] Malim, *credis.* Heins.

8. *Maenalis Urſa.*] *Parrhaſis* duo veteres. ſic Faſt. IV. *Parrhaſides ſtellae.* & Met. II. *Parrhaſis erubuit*, de hac ipſa. Heins. *Parraſis* Bernenſ. *cumque truci Borea* multae editiones.

11. *Avidis.*] *Rapidis* quatuor & unus Berſm.

13. *Septus.*] *Captus* Leidenſ. *ſic quoque* Bernenſ.

16. *Careo.*] *Caream* Lovan. & *patria* Leidenſ. & Bernenſ. qui & ſuperiori verſu, *cum conjuge.*

17. *Niſi nudam.*] *Niſi puram* P. Servii. *magni niſi* Junian. & Putean. *ſolam niſi* Leidenſ. & *ſola parum* idem.

19. *Cruda retractet.*] *Dira* Lovan. *noſtra* quatuor. *nuda* duo. *retardet* quatuor.

In cauſſâ facili cuivis licet eſſe diſerto:
  Et minimae vires frangere quaſſa valent.
Subruere eſt arces & ſtantia moenia virtus:
  Quamlibet ignavi praecipitata ruunt.
Non ſum ego quod fueram. quid inanem proteris umbram?
  Quid cinerem ſaxis buſtaque noſtra premis?
Hector erat, tunc cum bello certabat; at idem
  Vinctus ad Haemonios non erat Hector equos.
Me quoque, quem noras olim, non eſſe memento.
  Ex illo ſuperant haec ſimulacra viro.
Quid ſimulacra, ferox, dictis inceſſis amaris:
  Parce, precor, manes ſollicitare meos.
Omnia vera puta mea crimina. nil ſit in illis,
  Quod magis errorem, quam ſcelus, eſſe putes.
Pendimus en profugi (ſatia tua pectora) poenas,
  Exſilioque graves, exſiliique loco.
Carnifici Fortuna poteſt mea flenda videri:
  Te tamen eſt uno judice moeſta parum.

Sae-

21. *Cuivis licet eſſe diſerto.*] Mss. *Cuivis licet eſſe diſercum.* Nauger. *quemvis licet eſſe diſertum.* Nobis placuit, *cuivis licet eſſe diſerto.* ita etiam infra:

An magis infirmo non vacat eſſe mihi.

& Horat.

—— *mediocribus eſſe Poëtis.*

Linacer Graecam eſſe *ἐναλλαγὴν* putat dativi pro accuſativo. eſtque haec forma Ariſtotelici Sermonis lib. v. Ethic. Nicom. cap. 2. *Οὐ γὰρ ἴσως ταὐτὸν ἀνδρί τε ἀγαθῷ εἶναι καὶ πολίτῃ παντί.* Bersm. *Quemvis licet eſſe diſercum* Jun. Moreti. Bernenſ. & octo alii. *cuivis diſertum* plurimi. vid. ad Epiſt. xiv. 64. mox *vincere caſſa* Junian. *frangere caſſa* duo. *ſolent* etiam Lovan & alius.

23. *Praecipitata premunt.*] Duo libri, *ruunt*: eleganter, probante Heinſio, pro proruunt, dejiciunt, vid. xii. Met. 134.

Cedentique ſequens inſtat, turbatque, ruitque.

& ita paſſim alii. & hoc melius convenit *τῷ praecipitata*, quae non premuntur, ſed ruuntur. repetiit librarius hoc verbum ex ſequenti diſticho, ubi multi codices habent, *buſtaque noſtra premis.* quod praetulimus vulgato, *petis*. reſpicit enim ad terram levem, quam optabant ſepultis, ut notiſſimum, non ut ſaxorum pondere premerentur manes. *Quilibet* etiam ſcripti & editi nonnulli. *qualibus* ſeptem. *quodlibet* unus. Burm.

26, *Non ſum qui fueram.*] *Non ſum ego quod fueram* cum prim. Vatic. & uno Mediceo. Uterque Politiani & quidam alii, *Non ſum quod fueram.* nonnulli etiam; *Non ſum ego qui fueram.* bene. Propert. lib. I. Eleg. xii. 11.

Non ſum ego qui fueram. mutat via longa puellas.

Heins. Non video melius eſſe, *qui fueram*, quam, *quod.* vid. ad Epiſt. ix. 106. Burm.

27. *Certabat.*] *Certaret* prim. Palat. & unus Medic.

28. *Et idem Tractus ab Haemonio non erat Hector equo.*] *At idem* cum prim. Vatic. deinde, *vinctus ad Haemonios equos* cum prim. Polit. eodem Vaticano, & Rottendorphii codice, optimoque Mediceo. quo alludunt multi alii, in quibus, *Vectus ab Haemonio equo.* Heins. *At idem* recte. ut iv. Faſt. 101.

30. *Haec ſimulacra*] *Haec ſimula ora* Servii.

31. *Dictis incendis amaris*] Quattuor libri veteres, quibus utor potiſſimum, *inceſſis.* Ciofan. *Incendis* haud ſcio quam recte; tametſi Maro *incendere luctus* dixerit in ix. Æn. 500. pro omnia luctu complere. Bersm. *Incendis* Jun. Leid. & nonnulli alii, & Edit. Micyll. Gryp. & aliae. ſed *inceſſis* rectum. xiii Met. 232. *auſus erat reges inceſſere dictis.* & alibi. Burm.

33. *Vera.*] *Vana* Servii codex.

35. *Satia tua pectora.*] Exclamatio doloris plena. Ita fere lib. vi. Met. de Niobe:

—— *ſatiaque meo tua pectora luctu,*
Corque ferum ſatia.

Quo videtur reſpexiſſe Seneca in Oedipo; ubi ita eſt: *Sed juvat ipſos ſatiare Deos.* Ciofan.

38. *Merſa parum.*] *Moeſta* malo cum Barberiniano & Gottorpienſi. tres, *menſa.* unus, *verſa.* Zuſiche-

Digitized by Google

Saevior es triſti Buſiride: ſaevior illo,
  Qui falſum lento torruit igne bovem.
Quique bovem Siculo fertur donaſſe tyranno,
  Et dictis artes conciliaſſe ſuas.
Munere in hoc, Rex, eſt uſus, ſed imagine major:
  Nec ſola eſt operis forma probanda mei.
Adſpicis à dextrà latus hoc adapertile tauri?
  Huc tibi, quem perdes, conjiciendus erit.
Protinus incluſum lentis carbonibus ure.
  Mugiet, & veri vox erit illa bovis.
Pro quibus inventis, ut munus munere penſes,
  Da, precor, ingenio praemia digna meo.
Dixerat. at Phalaris, Poenae mirande repertor,
  Ipſe tuum praeſens imbue, dixit, opus.
Nec mora; monſtratis crudeliter ignibus uſtus
  Exhibuit querulos ore gemente ſonos.
Quid mihi cum Siculis inter Scythiamque Getasque?
  Ad te, quisquis is es, noſtra querela redit.

Ut-

lichemianus, *preſſa.* Heins. *Et tamen eſt uno* Betnenſ. & Berſman.

41. *Donaſſe.*] *Damnaſſe* prim. Vatic.

43. *Munere in hoc.*] Mss. & editi, *munere in hoc uſus, rex, eſt, ſed imagine major.* eſt autem ſenſus; o rex, in hoc tauro aeneo, quo te muneror, major eſt uſus, quam prima fronte prae ſe ferat. Bersman.

44. *Eſt operis forma.*] Francof. Bernenſ. & plurimi alii habent, *peceris.* non male: Leidenſis, *tanti*; unde *Tauri* faciebat Heinſius, ut Excerpta Voſſii & quatuor alii codices habent.

45. *A dextra.*] *A dextre* plurimi & etiam Berſm. mox *hac tibi* Bernenſ. & editi plures. *huic* Putean. *hic* multi. *hanc tibi quam perdis* Lovan. *Perdis* etiam complures ſcripti & editi.

49. *Ut munus munere.*] *Munus quod* unus; pro *quo.* mox, *munera digna* multi.

51. *Mirande.*] *Memorande* Gottorph. *Miſerande* alius.

52. *Ipſe tuum praeſens imbue, dixit, opus.*] Unus Mediceus melioris notae, *indue.* ſed nihil temere mutandum eſt. Pro *praeſens*, quae vox eſt nihili, Gottorpianus, *primus* pro diverſa lectione. Scribe, *princeps imbue opus.* cujus τὸ *primus* interpretamentum eſt. De voce *princeps* vide quae noto Faſt. II. ỳſ. 714. Heins. Sed *imbue* jam notat principem eſſe, qui illud opus quaſi dedicaret, ut Suetonius amat loqui. quare forte melius fuerit, *praeſtans* legere, quae vox ſaepe cum *praeſens* commutatur apud Virgilium, Ovidium, & alios. ut etiam nos ad Quinctilianum aliquoties obſervavimus. Burm.

54. *Exhibuit geminos ore gemente ſonos.*] Nugae ſunt de geminis ſonis. diu eſt quod *querulos ſonos* reponendos hic vidi. idque quinque veteres confirmant. Triſt. v. El. I.

Ipſe Perillee Phalaris permiſit in aere
  Edere mugitus, & bovis ore queri.

pro *Exhibuit* tres ſcripti cum Hamburgenſi, *Emiſit.* Heins. *Querules* legi notavit etiam Merula.

54. *Ore gemente.*] Unus ex iisdem libris, *ore tremente.* ſic in Ibide: *Exiguumque petas ore tremente cibum.* Ciofan. Prim. Polit. *ore fremente.* multi alii, *tremente.* ſed Propert. *Et gemere in tauro, ſaeve Perille, tuo.* Silius libro XIV. de Perillo:

Ille ubi terreret ſubjectis corpora flammis
Mutabat gemitus mugitibus, actaque veras
Credere erat ſtabulis armenta effundere voces.

Lucianus in Phalaride docet, tibias bovis aenei naribus appoſitas fuiſſe, quarum concentus ejulatum gemitumque flebilem hominum huic machinae incluſorum, dum torrebantur, mugitui vero aequaret. Perſius Satyra III.

Anne magis Siculi gemuerunt aera tyranni.
Heins.

55. *Inter Scythiasque Getasque.*] Ita libri veteres. recte. Ciofan. *Scythicosque* plerique. alii, *Scythicasque*, vel *Scythasque.* Sed verum eſt, quod melioris notae Vatic. Polit. Combian. & Mediceus agnoſcunt, *Scythiamque.* Paſſeratius ad lib. II. Propertii Eleg. XVI. *Scythiasque* legit ex veteri libro;

Utque ſitim noſtro poſſis explere cruore;
Quantaque vis, avido gaudia corde feras;
Tot mala ſum fugiens tellure, tot aequore paſſus,
Te quoque ut auditis poſſe dolere putem.
Crede mihi, ſi ſit nobis collatus Ulixes,
Neptuni minor eſt, quam Jovis ira fuit.
Ergo quicumque es, reſcindere vulnera noli;
Deque gravi duras ulcere tolle manus:
Utque meae famam tenuent oblivia culpae,
Fata cicatricem ducere noſtra ſine.
Humanaeque memor ſortis, quae tollit eosdem,
Et premit; incertas ipſe verere vices.
Et quoniam, fieri quod numquam poſſe putavi,
Eſt tibi de rebus maxima cura meis;

Non

bro: ſed non perſuadet. Naſo lib. II. Amor. Eleg. XVI.

Sed Scythiam, Cilicasque feres, viridesque Britannos.

pro *Scythas*. HEINS.

56. *Quisquis is es.*] *Quisquis ades* plurimi codices, ubi etiam mox ℣ſ. 63. pro *quicumque es*, unus codex habebat, *quisquis ades*. ſed *quisquis is es* non movendum. ſic Eleg. ſeq. ℣ſ. 43. *Quisquis is eſt*. & ita apud Statium I. Theb. 461. *Haud hodie ſpoliis gaviſus abibis, Quisquis is es.* ita codex vetus: vulgo, *Quisquis es his*. ſic & *quidquid id eſt*. I. ex Ponto I. 14. & II. Faſt. 29. Mart. III. I.

Hoc tibi quidquid id eſt, longinquis mittit ab oris.

&:

Si quid id eſt.

Lib. IV. Triſt. X. 7. ubi vide. BURM.

56. *Noſtra querela venit.*] Iidem lib. *redit*, vere. CIOFAN.

57. *Explere*] *Replere* unus.

61. *Crede mihi, ſi ſit nobis collatus Ulixes.*] Vide Eleg. IV. lib. I. CIOFAN.

63. *Reſcindere crimina noli, Deque gravi duras vulnere tolle manus.*] *Reſcindere vulnera* repone cum melioribus duodecim. nam alterum vix Latinum eſt. Sed offendit bonos cenſores quod τὸ *vulnere* ſequenti verſu denuo occurrebat. ubi vel invitis libris *ulcere* refingendum. modus loquendi de dolore antiquis uſitatus. Symmachus lib. I. Ep. C. *Ne fortunae vulnera, quae cicatricem proceſſu temporis ducunt, intempeſtive contracta crudeſcant*. Rem. Am.

——— *Vulnusque novatum*
Scinditur. —— ——

Met. XII.

—— —— *quid me meminiſſe malorum*
Cogis, & obductum leviter reſcindere vulnus.

quae vera eſt ſcriptura. libro I.

Immedicabile vulnus Enſe recidendum eſt.

Ita & locus iſte ſcribendus, ut illic monebimus. Symmachus libro III. Epiſt. VI. ubi agit. de morte fratris ſui: *Ictus enim noviſſimus etiam veteres plagas dolore reſcindit.* Ennodius Epiſtola ad Fauſtum: *Paſſio novella me lacerat, & obductam cicatricem reſcindit ictus acutior. coire* & *reſcindere* oppoſuit Horatius lib. I. Epiſt. 3.

—— —— *an male ſarta*
Gratia nequicquam coit, & reſcinditur?

apud Virgilium Georg. III.

—— —— *ferro reſcindere ſummum*
Ulceris os.

Seneca in Phoeniſſis v. 164. *Reſciſſa vulnera multo ſanguine.* Floro lib. III. cap. 22. *Expediebat ergo quaſi aegrae ſauciaeque reipublicae requieſcere quomodocumque: ne vulnera curatione ipſa reſcinderentur.* HEINS.

66. *Facta cicatricem ducere.*] Imo, *Fata* cum prim. Vatic. Combiano & tribus aliis. HEINS.

67. *Humanaeque memor ſortis, quae tollit eosdem, Et premit.*] Lege quae notavi El. VII. hujus lib. & Juven.

Si fortuna volet, fies de Rhetore Conſul:
Si volet haec eadem, fies de Conſule Rhetor.

Sed praeclarius idem Juvenalis:

Nullum numen habes, ſi ſit prudentia, ſed nos
Te facimus Fortuna Deam, caeloque locamus.

CIOFAN.

69. Nun-

Non eſt quod timeas. Fortuna miſerrima noſtra eſt.
  Omne trahit ſecum Caeſaris ira malum.
Quod magis ut liqueat, neve hoc tibi fingere credar;
  Ipſe velim poenas experiare meas.

69. *Nunquam.*] *Fieri nusquam quod* Medon. cod. *quae numquam* Leid.

70. *Eſt tibi de rebus maxima cura meis.*] Locutio poëtica, lib. IV. Eleg. XII.

Eſſe tui memorem, de qua tibi maxima cura eſt.

Paulo aliter lib. I. de Ponto Eleg. VII.

Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura eſt,
  Pectora molleſcunt, aſperitasque fugit.

CIOFAN.

71. *Non eſt quod timeas. fortuna miſerrima noſtra eſt.*] *Tuta eſt* ſex ſeptemve veteres. Forte,

Non es, quem timeam, fortuna miſerrima tuta eſt.

Pont. lib. II. El. II.

Tuta petant alii. fortuna miſerrima tuta eſt.
  Nam timor eventus deterioris abeſt.

HEINS.

73. *Neve hoc ego fingere credar.*] *Tibi credar* rectius duo veteres. *me credas* Leidenſis. HEINS.

ELEGIA XII.

Frigora jam Zephyri minuunt; annoque peracto
  Longior antiquis viſa Maeotis hiems:
Impoſitamque ſibi qui non bene pertulit Hellen
  Tempora nocturnis aequa diurna facit.

Jam

2. *Longior antiquis viſa Maeotis hiems.*] Mirum eſt, hunc locum ita ſilentio praeteriri à Commentatoribus, cum non modo in verbo vitium ſit, ſed neque ſententia integra aut plena. Nam & nomen *Maeotis*, quo palus Scythica ſignificatur, in quam Tanais influens, Europam ab Aſia diſterminat, correpta prima ponitur: cum contra apud alios, tam Graecos quam Latinos, eadem ſyllaba ex regula producatur. Cujus rei exemplum paſſim videre eſt apud Virgil. Lucanum, & ceteros. Et quod ad ſenſum attinet, ipſa quoque constructio imperfecta & ἀνακόλουθος eſt, propterea quod in toto hoc commate verbum nullum eſt, ad quod nomina in eodem poſita referantur. Quid enim ſonant perpetui illi nominativi, *longior* (ſive, ut alii, *Tardior*) antiquis *viſa*, *Maeotis hiems*, nullo iis reſpondente verbo? quale fuerit, *abiit*, *receſſit*, *praeteriit*, aut ſimile. nam verbum *Minuit*, quod in praecedenti commate eſt, referri huc non poteſt. non enim hiems, ſed ver mitigat frigora. Et ſubſtantivum *Eſt*, quod ad participium *viſa*, inferendum aliquis fortaſſe dicat, levius eſt, quam ut *Minuendi* verbum ſequi, & ſententiam claudere pro ſe ac ſolum debeat. Quale enim fuerit, *Zephyri minuunt frigora*, & poſtquam annus peractus eſt, hiems Maeotica tardior, ſive longior mihi viſa eſt, quam praeteritae atque antiquae hiemes? praeſertim cum non ſequantur, quae hiemis moram amplificent, ſed quae temporis qualitatem deſcribant. Quare ut etiam ſyllabae quantitatem figura aliqua jam tegamus, quid ad conſtructionis & ſententiae ἀτέλειαν dicemus? Ego certe, ut quidem locum ipſum non facile reſtituerim, ita tamen corruptum eundem eſſe, ſine ulla dubitatione auſim affirmare. MICYLL. *Annoque peracto Longior antiquis*, eſt in veteri libri. CIOFAN. Latet mendum. *Tardior antiqua* priſcae editiones. Arondelianus, *Largior*. Berſmannus, *meavit Hiems*. Forte, *Boötis*, ut Feſt. Avien. Deſcr. Orbis:

— — *vel qua riget ora Boötis.*

vel *Boreïs hiems*, ut infra lib. IV. Eleg. VIII. *axem Boreum* dixit. Priſcianus Periegeſi:

Oceanum Boreo contingunt frigore duro.

mox idem:

— — *Thraces Boreis in finibus orti.*

& mox:

— — *mons incipiens Boreis ex Alpibus altus.*

item:

Ad latus iſtorum Boreum ſunt moenia clara.

Sed ne ſic quidem ſatis intelligas, quid velit. Sunt qui reponendum contendant,

Longior à vobis verſa Maeotis hiems.

hoc eſt, Hiems Maeotica jampridem à vobis, qui in Italia degitis, verſa eſt. cui conjecturae aſſenſum praebere non poſſum. Cogitabam aliquando,

 — an-

Digitized by Google

Jam violam puerique legunt hilareſque puellae;
Ruſtica quam nullo terra ſerente gerit.
Prataque pubeſcunt variorum flore colorum,
Indocilique loquax gutture vernat avis.
Utque malae crimen matris deponat hirundo,
Sub trabibus cunas parvaque tecta facit.
Herbaque, quae latuit Cerealibus obruta ſulcis,
Exſerit è tepidâ molle cacumen humo.

Quo-

— — *annisque peracta*
Tardior antiquis viſa Maeotis hiems.

Tò *Maeotis* etſi non ignoro quomodo defendi hic poſſit, tamen valde ſuſpectum eſt. quaero enim exemplum correptae primae in hoc verbo ſyllabae. etſi primam in *praeiret* Statius produxerit Thebaidos VI.

— — *vacuus domino praeiret Arion.*

ceterum *Maeotidas undas*, non *Maeotidos* in optimis Lucani exemplaribus reperiſſe me recordor libro III.

Quaque fretum torrens Maeotidas egerit undas.

ſic & *Maeotida Tethyn* habes apud Avienum Deſcriptione Terrae:

— — *procul hinc Maeotida Tethyn*
Intrat, & inſerto freta pellit vaſta fluento.

Heins. Tentavit in hiemis gratiam, conjectura, Scythica hieme frigidiore, hunc locum Jacobus Gronovius in Disquiſitione de Icuncula Smetiana, ubi poſtquam notas Heinſii in Naſonem infamaſſet, legit,

Largior Anteecis inſtat Athois hiems.

quae explicat, diſceſſiſſe ex illa ipſorum habitatione hiemem, ut jam vires ſuas exſerat in oppoſita mundi parte, quam veteres ſtatuebant ad Antoecos. ſed tales elegantiſſimi & facillimi Poëtae moroſae corruptiones longe abeant; immo & quaſi ſufficeret a ſe tam felicis ingenii inventa proficiſci, nihil adjectum firmandae tam temerariae conjecturae, quae manibus Heinſianis, ſi supereſſet ſenſus, riſum excuterent. ſed mitiori manu ſe credens tractaſſe hoc ulcus doctus Verburgius, poſtquam ob venerationem tanti nominis ſilentio tam egregium inventum involviſſet, ipſe quoque enſe reſcindens vulnus immedicabile, ita legit, *Longior ante alias viſa Maeotis hiems.* Francius malebat, *Longior Euxinis.* Tan. Fab. lib. I. Epiſt. 67. quem Heinſius ſignificat, legebat, *longior a vobis verſa Maeotis hiems*, in quibus ſenſum commodum non video. ſed vitium fruſtra quaeritur, in *antiquis*, quae vox proba & ſana, notatque praeteritorum annorum hiemes, ut recte jam Merula & Pontanus notarunt. & nos nunc ſola Ovidii auctoritate probabimus. plura ad Valerium Flaccum ex aliis producturi. Noſter ergo ex Pont. I. V. 37.

Saucius ejurat pugnam gladiator, & idem
Immemor antiqui vulneris arma capit.

I. Am. XIV. 53.

Suſtinet antiquos gremio ſpectare capillos.

I. Met. 116.

Jupiter antiqui contraxit tempore veris.

& II. 523. *Vindicet antiquam faciem.* XV. Met. 686.

Antiquas abiturus reſpicit aras.

ſupr. Eleg. VII. 29.

Rugaque in antiqua fronte ſenilis erit.

& I. Triſt. V. 32.

Et pars antiqui magna vigoris abeſt.

& IV. X. 94.

Antiquas miſcueratque comas.

& ita centies. & ſic *antiquum*, pro olim I. Faſt. 641. quae cumulare faſtidioſis & comtulis Criticis nauſeam moverent. miror pro *Antoecis* ſaltem non repoſuiſſe *anteactis* Gronovium; quod facilius erat. in voce ergo *Maeotis* latet mendum, quod tolerari non poteſt. nec ex ſcriptis ſubſidium afferre potuit Heinſius, quamquam plura ex codicibus veteribus indicata vellet Gronovius, cum nulla varietas deprehendatur; niſi in prima voce *longior*, pro qua *largior* Arondel. & *tardior antiqua* editiones veteres quaedam & Gryphii, Vincentii, Micylli & aliorum. *ipſa Moeotis* prim. Editio. Berſmannus, non indicata conjecturae ſuae ratione, *longior antiquis viſa moavis hiems*, Micyllus cum hîc deſpe aſſet de medicina, ad lib. I. ex Pont. Eleg. I. legit, *tardior antiquis viſa receſſit hiems.* & certe tale aliquod verbum deſiderari puto: forte,

Anneque peracto,
Longior antiquis viſa, fugatur hiems.

illud *Moeotis* adſcripſerat quidem, qui Ovidio praeteritas hiemes in Italia actas, & breviores viſas cogitans, nunc Maeotidas hiemes longiores ipſi viſas notaverat. ſed hoc eſt hariolari; nam corruptum locum credo, nec adhuc ſanatum, li-

cet

Digitized by Google

Quoque loco eſt vitis, de palmite gemma movetur:
  Nam procul à Getico litore vitis abeſt.
Quoque loco eſt arbor, turgeſcit in arbore ramus:
  Nam procul à Geticis finibus arbor abeſt.
Otia nunc iſtic: junctiſque ex ordine ludis
  Cedunt verboſi garrula bella fori.
Uſus equi nunc eſt, levibus nunc luditur armis:
  Nunc pila, nunc celeri volvitur orbe trochus.

Nunc

cet illud *Bootis* Heinſii admodum blandiatur. certe *Moeotis* primam corripi poſſe docere debuerant magiſtri, & hujus vocis vindices. Maſer. ad Val. Flacc. IV. 720. agens de hoc loco, Pontanum lib. v. de Aſtris etiam inductum hac auctoritate corripuiſſe primam ſyllabam ſcribit, hoc verſu:

Victor & extremam pergit tentare Moeotim.

ſed nec hujus viri auctoritas ſufficiet doctis. Burm.

3. *Hellen.*] *Hellem* duo Puteanei & alius.

5. *Jam violas puerique legunt, hilareſque puellae, &c.*] Vide quam ingenioſe, quam venuſte ver deſcribat: cujus ſimilis deſcriptio eſt lib. I. Faſt. 149. his verbis:

Dic age, frigoribus quare novus incipit annus,
  Qui melius per ver incipiendus erat?
Omnia tunc florent, tunc eſt nova temporis aetas,
  Et nova de tenero palmite gemma tumet: &c.

Ciofan. *Jam violam* Politian. Palat. Medic. Vatican. *jam violaſque legunt pueri* Lovan.

6. *Ruraque, quae nullo nata ferente vehunt.*] Libri veteres, *Ruſtica quas nullo terra ferente vehit.* Vulgatam lectionem ſequendam puto. Ciofan. Valde turbant hic libri veteres. prim. Polit.

Ruſtica quae nullo terra ferente venit.

ſic etiam alter. niſi quod is, *gerit.* quomodo & alii nonnulli. At prim. Vatic. prim. Palat. & quatuor praeterea ex melioribus,

Ruſtica quae nullo nata ferente venit.

quidam,

Ruſtica quas nullo terra ferente vehit.

vel, *gerit.* quidam etiam, *Pomaque quae nullo terra ferente vehit*, vel, *rura vehunt.* Sed de pomis nugae. cum agatur de verno tempore, non autumnali. alii aliter. Puto ſcribendum,

Ruſtica quam nullo terra ferente dedit.

nam *violam* pro *violas* ſcripti quatuor vetuſtiores agnoſcunt. poteſt & *gerit* legi, quod in quibusdam exſtat. Heins. *Ruſticam* dici terram, vix concoquo, niſi quae incolas moribus agreſtibus habeat. non in qua ruſtici degunt: ideoque vehementer dubito an non praeſtet vulgatam ſequi. ſed in voce *ruraque* floris aliquod genus latere ſuſpicor. *nullo terra colente* etiam unus. Burm.

8. *Vernat avis.*] Metaphora ab agris & arboribus, quae vere laetae & floridae ſunt. Plautus, *aviculae vernant.* Ciofan. *Cantat* Francof. & octo alii. *Garrit* Bernenſ. & tres alii. nil muto. nam ſunt gloſſatorum expoſitiones. ita Paullinus Carm. VII. *vocibus vernare novis.* vid. ad Petron. cap. CXX. Burm.

9. *Deponat.*] *Depromat* unus. *volucris deponat* Putean.

9. *Hirundo.*] Sub finem lib. II. eorundem Faſt.

Fallimur? an veris praenuncia venit hirundo?

Ciofan.

12. *Cunas.*] *Nidos* quatuor libri. *cuneos* unus.

12. *Exſerit.*] *Erigit* multi, ut & Berſmanni. *Exit & Putean.* & Junian. *Exit & expendit* Vatic. & Palat. *exuit* unus. *excitat è tepida* ſeptem alii. *Excitat à tepida* Leid. *exſerit à tepida* tres & Bern. *à trepida* Servii. nihil mutem.

14. *Nam procul à Geticis finibus arbor abeſt.*] Vide Eleg. X. Ciofan. In plurimis ſcriptis & hic & vſ. 16. eſt, *ſed procul.*

17. *Otia nunc iſtic, junctiſque ex ordine ludis Cedunt verboſi garrula verba fori.*] Ludos Megalenſes intelligit, qui fiebant VI. Id. Aprilis, vel, ut eſt apud Livium lib. XXIX. pridie Idus: quod eo die Caeſar Jubam Mauritaniae regem deviciſſet. Ovid. lib. IV. Faſt.

Inſtiteram, quare primi Megaleſia ludi
  Urbe forent noſtra; cum Dea (ſenſit enim)
Illa Deos, inquit, peperit: ceſſere parenti:
  Principiumque dati mater honoris habet.

Mox ibidem:

Tertia lux (memini) ludis erit: hac mihi quidam
  Spectanti ſenior, contiguusque loco,
Haec, ait, illa dies, Libycis qua Caeſar in oris
  Perfida magnanimi contudit arma Jubae.

Feſtus, ſive ex eo Diaconus: *Megaleſia ludos Matris Magnae appellabant.* Ciofan. Admodum variant

Digitized by Google

Nunc, ubi perfuſa eſt oleo labente juventus,
Defeſſos artus Virgine tinguit aquâ.
Scena viget, ſtudiisque favor diſtantibus ardet:
Proque tribus reſonant terna Theatra Foris.
O quater, & quoties non eſt numerare, beatum,
Non interdictâ cui licet Urbe frui!
At mihi ſentitur nix verno ſole ſoluta,
Quaeque lacu duro vix fodiantur aquae.
Nec mare concreſcit glacie: nec, ut ante, per Iſtrum
Stridula Sauromates plauſtra bubulcus agit.
Incipient aliquae tamen huc adnare carinae,
Hoſpitaque in Ponti litore puppis erit;
Sedulus occurram nautae: dictâque ſalute,
Quid veniat, quaeram, quisve, quibusve locis.

Se-

riant libri; *otia ſunt illic* dno libri. non male. *junctique ex ordine ludi* ſeptem codices. *edunt verboſi* triginta fere. *garrula verba* etiam quatuordecim. *verboſe fore* Regius & Bernenſ. & Moreti. *umbroſo foro* tres. forte ſcribendum,

Otia ſunt illic: junctique ex ordine ludi
Sedant verboſi garrula bella fori.

ita *ſedare bellum* Cicer. II. Catilin. per *junctos ex ordine ludos* non ſola Megaleſia, ſed & Cerealia, & Floralia, qui ludi Aprili & Majo menſibus fere continui erant, intelligo. nam illa *ex ordine* plures notant. ut lib. I. Eleg. I. 107.

Aſpicies illic poſitos ex ordine fratres,

II. Met. 109.

Poſitaeque ex ordine gemmae.

bella vero non mutandum. nam ſic IV. Faſt. 188. *& fora marte ſuo litigioſa carent.* & *Martem forenſem* dixit lib. IV. ex Pont. VI. 29. & *arma fori* lib. IV. Triſt. X. 18. Burm.

19. *Luſus equo nunc eſt.*] *Equis* vel *equi* in multis veterum. Scribe, *Uſus equi nunc eſt* cum Combiano, Rottendorphiano & duobus aliis. Faſt. II. 294.

Nullus adhuc erat uſus equi.

lib. V. 592.

Quid tibi nunc ſolitae mitti poſt terga ſagittae?
Quid loca, quid rapidi profuit uſus equi?

Met. III. 554.

Quem nec bella juvant, nec tela, nec uſus equorum.

Virgil. lib. III. Georg.

Sive boum, ſive eſt cui gratior uſus equorum.

Heins. Ita & Livius XXVI. 38. *Quamquam improviſa res fuit, nec uſus equorum in urbe erat.* & ita *uſus aratri* IV. Faſt. 693. XIV. Metam. 2. & ſimilia apud Noſtrum ſaepe occurrunt. Burm.

20. *Vertitur trochus.*] *Volvitur* prim. Polit. & ſex aut ſeptem alii. Heins.

21. *Labente.*] Heinſ. conjecerat, *liquente.* Francius, *ſplendente.* ego nihil mutem:

22. *Tingere gaudet aqua.*] Nos ex Ms. & Nangerio, *Virgine tingis aqua.* Qui enim in campo exercebantur aqua Virgine pulverem & ſudorem abluebant. hanc eandem de Ponto I. VIII. 38. *Virgineum liquorem.* & in Faſtis I. 464. aquam *Virgineam* appellat. Bersman. *Virgine tingis aqua* eſt in libro Vaticano. Optime. Ciofan. *Tinguis* Francof. *tingere gaudet aqua* plurimi. *defeſſosque* unus.

24. *Cumque tribus reſonant terna Theatra Foris.*] *Proque tribus* ſcribendum cum plutimis veterum. hoc eſt, quod ante dixerat,

— — junctis ex ordine ludis,
Cedere verboſi garrula bella fori.

Heins. *Curva theatra* Lovan.

24. *Terna Theatra Foris.*] Quaeritur, quae ſint illa tria fora, qnae Martialis aliquoties *triplex forum* appellat, ſicut & Stat. in Sylv. ita canens:

Nec ſaltem tua dicta continentem,
Quae trino juvenis foro tonabas.

Monuit autem Fabric. Latinos ſcriptores, cum de tribus foris mentionem faciunt, Romanum intelligere, Caeſaris, & Auguſti. Terna autem theatra ſunt Pompeji, Marcelli, Statilii: quorum itidem meminit in III. de Arte, inquiens: *Viſite conſpicuis terna Theatra locis.* Bersman.

25. *O quater.*] *O quantum* Junian. Leidenſ. & multi alii. & editiones quaedam. *o quater o quoties* Gryph.

Digitized by Google

Ille quidem mirum, nî de regione propinquâ
  Non niſi vicinas tutus ararit aquas.
Rarus ab Italiâ tantum mare navita tranſit:
  Litora rarus in haec portubus orba venit.
Sive tamen Grajâ ſcierit, ſive ille Latinâ
  Voce loqui; certe gratior hujus erit.
Fas quoque ab ore freti longaeque Propontidos undis
  Huc aliquem certo vela dediſſe Noto.
Quiſquis is eſt, memori rumorem voce referre,
  Et fieri famae parſque graduſque poteſt.
Is precor auditos poſſit narrare triumphos
  Caeſaris, & Latio reddita vota Jovi:
Teque rebellatrix tandem, Germania, magni
  Triſte caput pedibus ſuppoſuiſſe Ducis.

Haec

Gryph. Merula legerat, *boatum*, & clamorem ſpectatorum explicuerat, ſed Micyllus jam expunxit ineptam lectionem.

26. *Cui licet urbe.*] Iidem libri, *cui libet.* CIOF.

28. *Nec fodiantur.*] *Vix fodiantur* ex tribus ſcriptis. HEINS. *Dirae* prim. Ed. *durae* Servii. *Diffodiantur* Putean. *non fodiuntur* plurimi. *non fodiantur* Gryph. *non fodiatur aqua* quaedam legere notat Berſman. *deque lacu* etiam Regius.

30. *Sauromates.*] Inepte Merula genitivum eſſe credebat a *Sauromate*, ut *Spartes* a *Sparte*, & Micyllus Graecum eſſe nominativum oſtendit, ut *Spartiates*, *Sybarites*, qui Latinis *Sauromata*, *Spartiata* &c.

31. *Si tamen incipiunt aliquae huc adnare carinae.*] Scripti plerique, *Incipiunt aliquae tamen huc*, vel *Incipient*. Medonianus, *Incipiant*. HEINS. *Transnare* Ms. Berſm. *incipiunt* plurimi. *aliqua* prim. Edit. *ſi tamen incipiunt* editi aliquot.

32. *Hoſpitaque in Ponti littore puppis adeſt.*] *Erit* plerique veteres. Scribe,

Incipiant aliquae tamen huc adnare carinae,
  Hoſpitaque in Ponti littora puppis eat.

vel, *Incipient ſi quae: & littore puppis erit.* HEINS.

33. *Sedulus occurram nautae, dictaque ſalute.*] Lib. XIV. Metamorph.

Quam ſimul adſpexit, dicta, acceptaque ſalute.

Et mox ibidem:

Haec ubi nos vidit, dicta, acceptaque ſalute.

CIOFAN.

35. *Ille quidem mirum.*] Videtur ſcripſiſſe Poëta, *Ille quidem, mirum, niſi de regione propinqua. Nec niſi vicinas tutus araret aquas.* D. HEINS. *Ararit* ſcribe ſic ſenſu exigente. nam, *arabit* duo.

totidem, *ararat*. pro *tutus* etiam bene, *cautus* in Voſſiano. Rem. Am. 737.

Praeteritâ cautus Niſeide navita gaudet.

Claudian. in Eutrop. II. 5.

Cautior ante tamen venturum navita Corum
Conſulit.

HEINS. Cl. Bentlejus ad Horat. II. Serm. I. 55. ſervat *tutus*, quia idem eſt, qui cautus; qui tutus eſſe cupit. *mirum ni* rectum eſt. vid. ad VII. Met. 12. *numquam vicinas* tres ſcripti cum prim. Edit. *tutus adires* Jun. & tres alii. quod praeferrem; quia *adire aquas de regione pr.* mihi placet, prae *arare de* &c. vid. & Ep. XVIII. 8.

35. *Ni de regione propinqua.*] Vatic. habent, *niſi. Non niſi vicinas.* Alter horum librorum & Maffei, *nunquam.* CIOFAN.

37. *Tantum mare.*] Turbant vehementer libri. Excerpta Voſſii, *terra*, vel, *tuto mare. terra* etiam Gallicus codex. quidam, *tutum mare.* ſed nihil mutandum. vid. ad Lib. V. Met. 498. BURM.

40. *Certe gratior uſus erit.*] Eadem exemplaria, *hujus erit*, ut ſit ſenſus: Erit profecto gratior & jucundior vox hujus Latini ſermonis: libentius loquar Latine, quam Graece. CIOFAN. *Uſus erit* priſcae editiones & quidam ſcripti. Superiori verſu pro *Graeca* unus Italicus, *grata.* Lege, *Graja voce.* HEINS.

41. *Fas*] Vid. ad Faſt. I. 329.

45. *Is precor auditos.*] *His precor auditis* Ms. Berſm.

46. *Et Latio reddita vota Jovi.*] Eleg. II. libri ſequentis, ubi de triumpho, cujus hic meminit, ſcribit:

Donaque amicorum templis promiſſa Deorum,
  Reddere victores Caeſar uterque parent.

CIOFAN.

47. Te

Haec mihi qui referet, quae non vidiſſe dolebo,
Ille meae domui protinus hoſpes erit.
Hei mihi! jamne domus Scythico Naſonis in orbe?
Jamque ſuum mihi dat pro Lare poena locum?

Di

47. *Teque rebellatrix tandem Germania magni Triſte caput pedibus ſuppoſuiſſe ducis.*] De Tiberio intellige hoc loco, non de Druſo. Nam Druſus jam multo ante inter Salam & Rhenum, ut Strabo autor eſt, vel ut alii, ad caput Viſurgis, lapſu equi perierat. Tiberius autem, occiſo paulo ante ab Arminio & Cheruſcis Quintilio Varo, in Germaniam miſſus hoc tempore fuit, ut cladem acceptam ulciſceretur, & Germanos in ordinem redigeret. Hunc ergo optat poëta, devicta, ut ipſe ait, rebellatrice Germania, cum triumpho redire, idque ſe ex aliquo audire poſſe. Non qnia Germanos victos, aut triumphum de iis actum certo tum ſciret, ſed quod potuiſſe tamen talia fieri ſperaret, utpote longe à Roma remotus. Id quod planius aliquanto idem infra dicit libro quarto, Eleg. II. his verſibus: *Jam fera Caeſaribus Germania, totus ut orbis, Victa poteſt flexo ſuccubuiſſe genu. Altaque velantur fortaſſe palatia ſertis, Thuraque in igne ſonant, inficiuntque diem*, &c. Potuit enim, inquit, ſuccubuiſſe Germania, & fortaſſe velantur palatia ſertis. quaſi dicat, ſe certo quidem non ſcire, ſed ſperare tamen. Quod eò hic addo, quòd triumphus, de quo poëta audire hic optat, à Tiberio actus non fuit, neque etiam rebellantes Germani ab illo adeo domiti, aut ſubjugati: ſed quod ipſe, cum per biennium in Germania fuiſſet, praeliis aliquot trans Rhenum commiſſis, Romam redierit, ad trinmphum de Illyriis agendum, quem ſuperioribus annis, moeſta ob cladem Varianam civitate, diſtulerat, miſſo eodem poſtea Germanico Druſo filio, quem in familiam per adoptionem à Tiberio aſcitum, non multo ante quam moreretur, Auguſtus octo legionibus apud Rhenum impoſuit: qui quarto demum anno poſt exceſſum Augnſti, debellatis, ut ipſe quidem de ſe jactarat, inter Albim & Rhenum nationibus, de Cattis, Cheruſcis, & Angrivariis triumphavit, autore Tacito. Quo tempore jam mortuus poëta videtur fuiſſe, quando ejus triumphi, in poſterioribns de Ponto libris, vaticinando tantum meminit, praedicere ſe inquiens, Germanico, conſimilem ipſum triumphum acturum de Germanis, ei, quem Tiberius de Dalmatis & Illyriis egiſſet. Quod antem hic locus neque de Germanici, neque de Druſi triumphis intelligendus ſit, ſed de eo bello, ad quod Tiberius proximo poſt cladem Varianam anno in Germaniam profectus fuit, etiam temporum collatio evincit. Scripſit enim haec Ovidius, cum jam annum, aut non multo amplius in Ponto fuiſſet, quarto anno ante quam Auguſtus moreretur, id quod partim ex praeſenti Elegia colligitur, partim ex IV. de Ponto, Eleg. 6. ubi ait:

In Scythia nobis quinquennis Olympias acta eſt,
Jam tempus luſtri tranſit in alterius.

Et mox eadem Elegia:

Coeperat Auguſtus deceptae ignoſcere culpae:
Spem noſtram, terras deſeruitque ſimul.
Quale tamen potui de coelite, Brute, recenti,
Veſtra precul poſitus carmen in ora dedi.

Ex his enim verbis colligitur, illum quintum jam annum in Ponto fuiſſe, & eodem anno mortuum Auguſtum: ex praeſenti autem Elegia, unam tantum hiemem tranſiiſſe, dum ipſe exulat. Unde patet, in exilium actum quinquennio ante obitum Auguſti, quo tempore & Variana clades accepta eſt: ad quam ulciſcendam ſequenti proximo anno miſſus Tiberius, poſt biennium, hoc eſt ultimo ante Augnſti mortem anno, rediit, & Illyricum triumphum egit: quo anno & Germanicus ab eodem Auguſto, octo legionibus apud Rhenum praepoſitus fuit: Tiberio poſt actum, Illyricum repetente. unde mox revocatus morte Auguſti, principatum accepit, Coſſ. Sex. Pompejo (cujus Ovidius meminit de Ponto lib. IV. Eleg. 4.) & Sex. Apulejo. Haec ex autoribus Tacito, Snetonio, & Strabone, verboſius aliquanto huc adjeci, quod eadem collatione temporum & infra nobis opus erit: & de iiſdem triumphis, iiſdemque Caeſaribus ſaepius agendum. Proinde ut ad ipſos verſus redeamus, triumphos Caeſaris intellige, triumphos Tiberii, quos Poëta ipſum ſperat de Germanis acturum. ant (quia de pluribus dicit) alterum de Germanis, alterum de Illyricis. de qno infra. *Magnum* autem *Ducem* Auguſtum intellige, penes quem ſumma rerum etiam tum erat. MICYLL. *te quoque bellatrix* Putean. & alius.

47. *Magni.*] *Magno duci* Gottorph. bene. vid. VI. Met. 659.

49. *Referet.*] *Referat* Leidenſ. & tres alii. & ita prim. Edit. Micyll. Gryph. & aliae.

51. *In orbe.*] *In urbe* Excerpta Voſſii. ut ſit, *Scythica in urbe*, quae opponatur Romae. *Hei mihi jam Scbytico nomen Naſonis in orbe eſt* Servii.

52. *Jamque ſuum mihi dat pro lare poena locum.*] *Jamne* ſcribendum. pro *poena* multi *terra*. Verſus ſuſpectus. HEINS. Non puto ſtatim expungendos verſus difficiles & corruptos. forte ſcripſerit,

Jamne novum mihi dat pro lare poena focum?

locus & *focus* paſſim permutantur. *focus* antem eſt idem quod mox *penetrale*. *novus* & *ſuus* etiam con-

Dì faciant, Caeſar non hìc penetrale domumque,
Hoſpitium poenae ſed velit eſſe meae.

confuſa. vid. III. Faſt. 34. & II. Amor. v. 37. & ita ſe *novum incolam* vocat lib. IV. I. 85. ſi quis *ſuum* tueri velit, explicet ſtabilem & perpetuum focum; ſed metuo ne altius vulnus ſedeat. BURM.

53. *Di facite ut Caeſar.*] *Hoc Caeſar* Zulichemianus. Lege, *Di facite ô.* vide Notas Epiſt. I. ℣ſ. 101. niſi malis, *Di faciant* cum tribus ſcriptis, *hic penetrale*, pro *hoc* etiam quidam. HEINS.

ELEGIA XIII.

ECce ſupervacuus (quid enim fuit utile gigni?)
Ad ſua natalis tempora noſter adeſt.
Dure, quid ad miſeros veniebas exſulis annos?
Debueras illis impoſuiſſe modum.
Si tibi cura mei, vel ſi pudor ullus ineſſet;
Non ultra patriam me ſequerere meam.
Quoque loco primum tibi ſum male cognitus infans,
Illo tentaſſes ultimus eſſe mihi.
Jamque relinquendâ (quod idem fecere ſodales)
Tu quoque dixiſſes triſtis in Urbe, Vale.
Quid tibi cum Ponto? num te quoque Caeſaris ira
Extremam gelidi miſit in orbis humum?
Scilicet exſpectes ſoliti tibi moris honorem,
Pendeat ex humeris veſtis ut alba meis?

Fu-

1. *Quid enim fuit utile naſci.*] *Gigni* meliores. niſi quod prim. Polit. prim. Vatic. & Medic. *nobis.* forte,

Quid enim tulit utile naſci?

HEINS.

3. *Miſeros exulis annos.*] *Miſeri* Rottendorph. HEINS. *Miſeri* etiam Bernenſ. *Miſeros annos* potuit dicere ultimos vitae, ut opponantur prioribus, qui ſatis felices effluxerant Naſoni dum Romae viveret. ſed mallem tamen, *Dure quid ad feros veniebas exſulis annos.* ſic inf. IV. 10. 73.

Ultima quae mecum feros permanſit in annos.

& hoc ſequentia confirmant, vid. ℣ſ. 7. *ferus* vero ſaepe a librariis translatum eſſe in *miſer* docebunt Heinſ. ad Val. Flac. II. 234. & Gronov. IV. Obſ. 12. & Drakenb. ad Sil. Ital. IV. 48. BURM.

5. *Pudor ullus adeſſet.*] *Ineſſet* plerique. HEINS. Et ita editi quidam,

7. *Cognitus infans.*] *Creditus* Cod. Strozzae.

9. *Inque relinquendo.*] *Relinquendum* prim. Polit. & duo alii. Scribe,

Jamque relinquenda (quod idem fecere ſodales)
Tu quoque dixiſſes triſtis in Urbe, Vale.

HEINS. *Dixere ſodales* Voſſ.

12. *Extremum gelidi miſit in orbis humum.*] Malim, *Getici orbis.* HEINS.

13. *Scilicet exſpectas ſolitum tibi moris honorem.*] *Soliti* in nonnullis ſcriptis. Puto, *ſoliti mihi moris honorem.* HEINS. *Exſpectes* quoque unus Heinſii. vid. III. Art. Amat. 749. praeterea Junianus, *ſoliti tibi turis honorem.* quod licet aliis locis defendi poſſit, hic tamen vulgata magis placet. quia ſequentia omnem natalium morem & ritum fere abſolvunt. & mox de ture aget Poëta. BERSM.

14. *Alba.*] Ferrar. de Re Veſtiar. part. I. lib. I. cap. 22.

Gggg 3 15. Fu-

Digitized by Google

Fumida cingatur florentibus ara coronis?
  Micaque ſollemni turis in igne ſonet?
Libaque dem pro me genitale notantia tempus?
  Concipiamque bonas ore favente preces?
Non ita ſum poſitus: nec ſunt ea tempora nobis,
  Adventu poſſim laetus ut eſſe tuo.
Funeris ara mihi ferali cincta cupreſſo
  Convenit, & ſtructis flamma parata rogis.
Nec dare tura libet nihil exorantia Divos:
  In tantis ſubeunt nec bona verba malis.
Si tamen eſt aliquid nobis hac luce petendum;
  In loca ne redeas amplius iſta, precor:

Dum

15. *Fumida ara.*] Propter cereum. lib. II. Elegiarum:

Ipſe ego tura dabo fumoſis candidus aris.

Ciofan.

17. *Micaque.*] *Micas* vocant vel contuſa grana & fracta, vel concuſſa & eliſa. Plin. XII. 14. Columel. VI. 30. Bersm.

16. *In igne ſonet.*] *Crepet* Voſſianus, ut in Faſt. IV. 742.

Et crepet in mediis laurus aduſta focis.

ſed lib. IV. Eleg. II. 4.

Thuraque in igne ſonent.

Heins. I. Faſt. 76. *Et ſonet accenſis ſpica Ciliſſa focis.*

17. *Libaque dem pro te.*] *Dem proprie* plerique. Sed prim. Polit. *dem pro me.* quod ſequor. poſſes etiam, *libaque depromam.* Heins. *Dem propere* duo libri. *des propere* prim. Edit. *deproprie* quinque. aliquid latere arbitror. forte ſcripſerit, *Libaque deproperem.* Horat. II. Od. 7.

——— *Quis udo*
Deproperare apio coronas,
Curatve Myrto?

ubi vide. Lambin. *genitale vocantia tempus* Bernenſ. Burm.

17. *Genitale.*] Alii, *geniale notantia tempus*, h. e. Genio ſacrum, qui eſt parens hominum, ex quo homines gignuntur, teſte Feſto, ſive generis noſtri parens ſecundum Feſtum. Huic autem, natalem ſuum celebrantes prae ceteris rem divinam feciſſe, ex Tibullo planum fieri poteſt, cujus verſus alibi attulimus. Si *genitale tempus* retineas, ut eſt in noſtro codice & Naugeriana caſtigatione, natalitium intelliges, ſive natalem. Bersm. Vid. ad I. Art. Am. 125.

18. *Concipiamque.*] *Concipiamque preces ore faventa pias* Bernenſ.

19. *Non ita ſum poſitus, non ſunt ea tempora nobis.*] *Non ita ſuppoſitus* prim. Vaticanus. Verſus eſt aut mendoſus aut adulteratus. Hafnienſis, *Nec ſunt tam proſpera nobis.* Heins. Nihil iterum cauſſae video, cur mereatur hic verſus ejici. *poſitus* enim eleganter dicitur, pro non ſum, non exulo in tam felici loco, ut ad tuum adventum laetus eſſe poſſim. ita I. ex Pont. V. 79.

Quo tibi ſi calida poſitus laudere Syene.

ubi vide Heinſ. & ita paſſim. ut ex ipſo verbo *poſitus* exilium & infelix ejus conditio intelligatur. ita & Horat. I. Od. 22.

Pone me, pigris ubi nulla campis
Arbor aeſtiva recreatur aura.

Et:

Pone ſub curru nimium propinqui
Solis.

Lucan. V. 784.

——— *noteſcent litora clari*
Nominis exſilio, poſitaque ibi conjuge Magni.

praeterea, *nec ſunt ea tempora nobis*, minime mutandum, nec habet quod offendat: *ea* enim pro talia, tam felicia. Sic lib. II. Triſt. 221. *Non ea te moles Romani nominis urguet.* vid. ad VII. Metam. 43. Burm.

21. *Funeris ara mihi ferali cincta cupreſſu.*] *Cupreſſo* meliores. praeſtiterit fortaſſe, *Funebris ara.* ſic *funebres cupreſſos* & *funebre bellum* media ſyllaba correpta dixit Horatius. ſic *funebria ſacra* Triſt. IV. El. IV. In Ibide tamen, vſ. I. 102.

Jam ſtat, ut ipſe vides, funeris ara tui.

Heins. Vid. ad Val. Flac. V. 10. *Cupreſſo* vero rectum. vid. Serv. ad Virg. III. Æneid. 64.

22. *Et ſtructis.*] Nobis *ſtrictis* placuit ex Ms. & editis quibusdam, ut modici & tenues indicentur rogi pro illius conditione. Bersm. Sic & tres libri,

Digitized by Google

Dum me, terrarum pars pene noviſſima, Pontus,
Euxini falſo nomine dictus, habet.

libri, ſed inepta lectio. quoties non Noſter, *ſtructos* & *exſtructos rogos dixit* l vid. lib. I. III. 98.

22. *Flamma parata rogis.*] *Reperta* quinque veteres. Prim. Vatic. & quatuor alii, *peracta*. HEINS. Heinſius olim inde *perapta* faciebat.

27. *Pars pene noviſſima Ponti Euxinus.*] *Pontus* multi veteres. Scribe,

Dum me terrarum pars pene noviſſima Pontus,
Euxini falſo nomine dictus, habet.

HEINS. Ita & legebat Faber ad Phaedr. IV. Fab. 6.

ELEGIA XIV.

Cultor & antiſtes doctorum ſancte virorum,
Qui facis ingenio ſemper amice meo;
Ecquid, ut incolumem quondam celebrare ſolebas,
Nunc quoque, ne videar totus abeſſe, caves?
Suſcipis exceptis ecquid mea carmina ſolis
Artibus, artifici quae nocuere ſuo?
Immo ita fac, vatum, quaeſo, ſtudioſe novorum;
Quâque potes, retine corpus in Urbe meum.
Eſt fuga dicta mihi, non eſt fuga dicta libellis,
Qui domini poenam non meruere pati.
Saepe per extremas profugus pater exſulat oras;
Urbe tamen natis exſulis eſſe licet.
Palladis exemplo, de me ſine matre creata
Carmina ſunt. ſtirps haec progenieſque mea eſt.

Hanc

1. *Quid facis.*] *Qui facis* ſcripti. HEINS.

5. *Suſcipis.*] *Colligis* in nonnullis. NAUG. *Conficis* octo vetuſtiores. plures, *Conſpicis*, nec pauci, *Colligis*. quod ſequor. unus, *Excipis*. alius, *Exigis*. HEINS. *Colligis*. eſſet idem, quod tamquam expoſitum partum tollis: id enim proprie eſt *colligere*. vid. Juſtin. XXIII. 4. ſed quia agnoſcit ſua carmina Ovidius, immo ipſe mittit amico ſuo, non recte *colligere* dici illa poteſt, quae non projiciuntur; ſed quia infamata patrocinio egebant, recte dicit, *ſuſcipis?* quod patroni eſt; ita inf. V. VI. 3.

Tu modo ſuſcepti cauſſam dimittis amici.

& paſſim. & ita in Francof. codice titulus Elegiae erat, *ad Amicum qui* (lege *cui*) *libros allegarat*: ſi tamen *colligis* quis retinere vellet, explicarem de ſtudio hujus amici, qui omnia novorum Poëtarum opera ſtudioſe conquirebat. ſed de patrocinio mallem capere: nam mox vſ. 15. *commendo*; & 16. *tutorem* dixit. pro *ecquid*, *equidem* Ms. Berſm. *quid enim* Lovan. BURM.

7. *Studioſe novorum.*] *Tuorum* unus. *virorum* alius. unde olim Heinſius, *piorum* vel *bonorum*. ſed ego *novorum* interpretor, qui tempore hoc vivunt, quos omnes tueris & amas ut IV. X. 41.

Temporis illius colui fovique poëtas.

BURM.

8. *Retine nomen in urbe meum.*] *Corpus* majór pars veterum. argute & vere. Adeantur quae ad Maronem de hoc vocabulo annotamus. ſic Noſter lib. II. de ſcriptis Virgilianis, v. 533.

Nec legitur pars ulla magis de corpore toto,
Quam non legitimo foedere junctus amor.

HEINS. *Quamque potes* etiam Bernenſ. ut ſaepe alibi.

10. *Non meruere ſui.*] *Non meruere pati* Excerpta Voſſii, quod non diſplicet, quia mox iterum ſequitur, *de domini funere rapta ſui.* lib. I. ex Pont. I. 62. *Eſtque pati poenas, quam meruiſſe, minus.* & IV. VI. 26. *Paſſuros poenam crederet eſſe duos.* & alibi. BURM.

11. *Saepe per externas.*] *Extremas* multi. & placet. HEINS.

12. *Urbe.*] Romae: detracta *in* praepoſitione, quam carminis lex non admittit. CIOF.

 Hanc

Hanc tibi commendo: quae quo magis orba parente,
Hoc tibi tutori ſarcina major erit.
Tres mihi ſunt nati contagia noſtra ſecuti:
Cetera fac curae ſit tibi turba palam.
Sunt quoque mutatae ter quinque volumina formae,
Carmina de domini funere rapta ſui.
Illud opus potuit, ſi non prius ipſe perîſſem,
Certius à ſummâ nomen habere manu.
Nunc incorrectum populi pervenit in ora:
In populi quidquam ſi tamen ore meum eſt.
Hoc quoque neſcio quid noſtris adpone libellis,
Diverſo miſſum quod tibi ab orbe venit.
Quod quicumque leget, (ſi quis leget) aeſtimet ante
Compoſitum quo ſit tempore, quoque loco.
Æquus erit ſcriptis; quorum cognoverit eſſe
Exſilium tempus, barbariemque locum.
Inque tot adverſis carmen mirabitur ullum
Ducere me triſti ſuſtinuiſſe manu.
Ingenium fregere meum mala: cujus & ante
Fons infecundus, parvaque vena fuit.
Sed quaecumque fuit, nullo exercente refugit,
Et longo periit arida facta ſitu.

Non

15. *Hanc.*] Stirpem & progeniem: ac per hoc mea carmina; mea opera. CIOFAN. Opinor legendum, *Haec.* & ſequenti verſu, *ſarcina major erunt.* HEINS.

17. *Nati.*] *Fratres* unus Gallicanus.

18. *Sic tibi turba.*] *Sint* Richelianus. HEINS. *Cura* Servii.

19. *Sunt quoque.*] Lege, *ſint.* nempe curae tibi. HEINS.

22. *Certius nomen.*] Clariorem famam. MERUL. Aut etiam certiorem titulum. MICYLL.

23. *In ora.*] *Ad ora* ſexdecim libri.

24 *In populi quidquam ſi tamen ore meum eſt.*] Sic libri veteres recte. CIOFAN. Leidenſis tamen, & duodecim librorum cum editione principe, Micyll. Gryph. & aliorum lectio eſt, *ſi quid mei eſt.* ſed ne ambiguum evadat, an *mei populi*, an *quid mei* velit, retinui *meum.* BURM.

25. *Appone libellis.*] *Impone tabellis* unus. ô *Pone* Leidenſ.

32. *Ducere.*] *Scribere* quidam codices, quod videtur praeferre Merula, quia addit, *triſti manu.* immo ideo *ducere*, nam manu ducimus literas, vide ad Quinct. lib. I. cap. I. Noſtrum III. Art. 493. & I. Met. 649. & alibi. BURM.

34. *Parvaque vena.*] Malim, *parcaque.* ſic *pauperem venam* & *divitem* alibi dixit. HEINS.

37. *Per quos inviter.*] *Suſtenter* multi veteres. HEINS. *Alarve* etiam unus.

39. *Nullus in hac terra, recitem ſi carmina, cujus Intellecturis auribus utar, adeſt.*] Sic legitur in iisdem libb. non *cui.* Hac autem de re conqueritur etiam Elegia I. lib. IV. his verbis:

Sed neque cui recitem, quisquam eſt, mea carmina, nec qui
Auribus accipiat verba Latina ſuis.

Elegia ult. ejusdem libri:

Quod, quamvis nemo eſt, cujus referatur ad aures.

Elegia IIX. lib. V.

Unus in hoc non eſt populo, qui forte Latine
Quaelibet è medio reddere verba queat.

Solebant enim veteres, ubi aliquid ſcripſerant, quod foras eſſent daturi, ſodales convocare, eorumque judicio permittere, ut quid eorum quisque

Non hîc librorum, per quos inviter alarque,
  Copia. pro libris arcus & arma ſonant.
Nullus in hac terrâ, recitem ſi carmina, cujus
  Intellecturis auribus utar, adeſt.
Nec, quo ſecedam, locus eſt. cuſtodia muri
  Submovet infeſtos, clauſaque porta, Getas.
Saepe aliquod verbum quaero, nomenque, locumque:
  Nec quiſquam eſt, à quo certior eſſe queam.
Dicere ſaepe aliquid conanti (turpe fateri)
  Verba mihi deſunt; dedidicique loqui.
Threïcio Scythicoque fere circumſonor ore:
  Et videor Geticis ſcribere poſſe modis.
Crede mihi; timeo ne ſint immixta Latinis,
  Inque meis ſcriptis Pontica verba legas.
Qualemcumque igitur veniâ dignare libellum:
  Sortis & excuſa conditione meae.

que de eo ſentiret, aperiret. quem morem oſtendit & Elegia, quam modo citavi, ultima lib. IV.

Saepe ſuas volucres legit mihi grandior aevo,
Quaeque nocet ſerpens, quae juvat herba, Macer.
Saepe ſuos ſolitus recitare Propertius ignes,
Jure ſodalitii qui mihi junctus eras.

Et Elegia XII. lib. IV. de Ponto:

Saepe ego correxi ſub te cenſore libellos,
Saepe tibi admonitu facta litura meo eſt.

CIOFAN. *Cui carmina* omnes fere ſcripti, & editi nonnulli.

43. *Saepe aliquod verbum.*] Hic denuo ſciolus aliquis importune graſſatus eſt. Sequitur enim mox, *Verba mihi deſunt.* HEINS.

47. *Threicio, Geticoque fere circumſonor ore.*] Sic prorſus legendum è veteribus libris & ratione. CIOFAN. *Fere* duo ſcripti & editi quidam. mox, *ut videar* Leidenſ. *&* *videor Scythicis* Lovan. & duo alii.

51. *Qualemcunque legas.*] *Igitur* prim. Polit. prim. Vatic. prim. Palat. opt. Medic. & Rottendorphianus. quidam, *legis.* liber Petri Servii, *tamen.* HEINS. *Qualiacunque* Moreti. *fortis & excuſa* unus. *fortis & excuſſa conditione* Lovan.

P. OVI.

P. OVIDII NASONIS
TRISTIUM
LIBER IV.

ELEGIA I.

SI qua meis fuerint, ut erunt, vitioſa libellis,
 Excuſata ſuo tempore, lector, habe.
Exſul eram; requiesque mihi, non fama petita eſt:
 Mens intenta ſuis ne foret usque malis.
Hoc eſt, cur cantet vinctus quoque compede foſſor,
 Indocili numero cum grave mollit opus;
Cantet &, innitens limoſae pronus arenae,
 Adverſo tardam qui trahit amne ratem.
Quique ferens pariter lentos ad pectora remos,
 In numerum pulſâ brachia verſat aquâ.
Feſſus ut incubuit baculo, ſaxove reſedit
 Paſtor; arundineo carmine mulcet oves.

Can-

1. *Meis libellis.*] Deeſt *in* praepoſitio. Huncautem locum imitatus eſt Martialis lib. II. Epigr. 8.

Siqua videbuntur chartis tibi, lector, in iſtis
Sive obſcura nimis, ſive Latina parum.

Vel potius locum Elegiae I. lib. ſuperioris. CIOF.

3. *Non fama petita.*] Elegia & lib. I. CIOFAN.

4. *Intenta ſuis.*] *Unis* Lovan.

7. *Cantat.*] *Cantet* cum ſcriptis. praecedentia id exigunt. HEINS.

8. *Qui trahit.*] Recte ita libri veteres. CIOFAN. *Velut* ſcripti quidam & editi.

9. *Quique refert pariter.*] Non placet hoc loco verbum *refert*, propterea quod ejusmodi ac temporis verbum absque conjunctione ſequatur. quare ad marginem participium *ferens* adnotavimus. MICYLL. Recte, non enim conſtat aliter ſenſus. Heinſius maluerat, *terens*. ſed vox *pariter* requirit *ferens*; nimirum ut aequali ordine currant remi. Val. Flac. III. 675. quod ad numerum, id eſt ad celeuſma fiebat. mox, *brachia laſſat*, *jactat*, *laxat*, *movit*, *pulſat* codices diverſi. Francius volebat, *verſet*, ut reſpondeat praecedenti *cantet*. Malei. congruere debet cum *trahit*. BURM.

11. *Feſſus ut incubuit baculo, ſaxoque reſedit Paſtor.*] Elegia IX. lib. I. de Ponto:

Ipſe velim baculo paſcere nixus oves.

CIOFAN. *Incumbit* unus. *ubi incubuit* multi. *mulcet opus* nonnulli. *aves* Regius.

13. *Cantantis.*] Malebat Heinſius, *cantanti* & *trahenti*. mox, *tollitur ancillae* prim. Edit.

13. *Pariter data penſa trahentis.*] Epiſt. III. Heroidum:

Nos humiles, famulaeque tuae data penſa trahemus.

Et lib. II. Faſt.

Lumen ad exiguum famulae data penſa trahebant;
Inter quas tenui ſic ait illa ſono.

CIOFAN.

15. *Fer-*

Digitized by Google

Cantantis pariter, pariter data penſa trahentis
 Fallitur ancillae decipiturque labor.
Fertur & abductâ Lyrneſſide triſtis Achilles
 Haemoniâ curas attenuaſſe lyrâ.
Cum traheret ſilvas Orpheus & dura canendo
 Saxa, bis amiſſâ conjuge moeſtus erat.
Me quoque Muſa levat Ponti loca juſſa petentem.
 Sola comes noſtrae perſtitit illa fugae.
Sola nec inſidias hominum, nec militis enſem,
 Nec mare, nec ventos, barbariemque timet.
Scit quoque, cum perii, quis me deceperit error:
 Et culpam in facto, non ſcelus eſſe meo.

Sci

15. *Fertur & abducta Lyrneſſide triſtis Achilles Haemonia curas attenuaſſe lyra.*] In eadem Epiſtola ex Homero:

Threiciam digitis increpuiſſe lyram.

Ciofan.

15. *Lyrneſſide.*] *Lerneſide* plurimi ex antiquis. priſcae editiones, *Lyrneſide.* Arondelianus, *Lerneide* Scribe, *Lyrneſſide.* Λύρνησσος enim Graecis hoc oppidum, uni Heſychio Λύρνησος eſt. Heins. *Briſeide* Leidenſ. & Aldi & aliae editt. ex Remed. 777.

17. *Cum traheret.*] *Contraheret* Bernenſ.

18. *Bis amiſſa conjuge moeſtus erat.*] De Orpheo & Euridice Ovid. lib. ix. Metamorph. quem locum ego ex aliis auctoribus illuſtravi. De his etiam multa Apollodorus lib. i. Ciofan

19. *Me quoque Muſa levat Ponti loca juſſa petentem, Sola comes noſtrae perſtitit illa fugae.*] In hac ipſa Elegia:

Jure Deas igitur veneror mala noſtra levantes,
 Sollicitas comites ex Helicone fugae.

Elegia ult. hujus libri:

Gratia Muſa tibi: nam tu ſolatia praebes:
 Tu curae requies, tu medicina venis.
Tu dux & comes es, tu nos abducis ab Iſtro,
 In medioque mihi das Helicone locum.

Ciofan. *Muſa juvat* Richelianus & alius; ſed *levat* magis convenit in exſilium eunti Poëtae. ſimilem diverſitatem in Propertii Lib. i. Eleg. ix. ℣ſ. ult. notavit Broukhuſius, quem vide. & ita mox ℣ſ. 49. Burm.

21. *Sola nec inſidias inter, nec militis enſem.*] Verſus haud dubie corruptus. *Inter nec Thracia tela* octo veteres. *interque Threicia tela* decem. unus, *intra nec Threicia tela.* Barberinius, *inter crudelia tela.* alius, *inter Tirintia tela.* alius item, *interque irentia tela.* Combii, *hominum nec Thracia tela.* alii aliter. Scribo,

Sola nec inſidias, Threci nec militis enſem.

vel,

Sola nec inſidias, nec iter, nec Threcia tela.

Videtur enim expoſitus gladiis latronum Thracum fuiſſe. Pont. lib. iv. Eleg. v. de ſe:

Sanguine Biſtonium quod non tepefecerit enſem,
 Effectum cura pectoris eſſe tui.

Threcus miles pro *Thracus.* ſic apud Horatium lib. i. Epiſt. xvi. in vetuſtiſſimo Leidenſis Bibliothecae codice ſcribitur,

——— *ut nec*
Frigidior Threcam nec purior ambiat Hebrus.

non *Thracam.* Auſonius in Tetraſtichis Caeſarum de Commodo:

Commodus inſequitur pugnis maculoſus harenae,
 Threicio princeps bella movens gladio.

ubi pervetuſtus codex Voſſianus, *Threcidique*, pro *Threcidico.* Plura notavimus ad Epiſt. xix. ℣ſ. 26. apud Ciceronem lib. i. Officiorum de Alexandro Pheraeo: *In cubiculum veniens, barbarum, & eum quidem notis Threiciis compunctum, deſtricto gladio jubebat anteire.* quae ſere totidem verbis apud Valerium Maximum habes lib. ix. cap. 13. In Ciceronis codicibus nonnullis Langius & Lambinus *Thraeciis* monent legi. atque ita in antiquiſſimis Curtii libris Franciſcus Fabricius ſe teſtatur inveniſſe. Quomodo in Faſtis Capitolinis M. Licinius m. f. m. n. Craſſus Procos. A. dccxxv. Ex Thræcia et Geteis iv. non. Jul. Ceterum in Valerio Maximo quidam Codices *Thracis* habent. ex duobus meis unus vulgatam ſcripturam agnoſcit. alter, *Thraciis.* Legendum ex iiſdem iſthic loci, *Hoc rege inferior Alexander.* non *infelicior*, quod eſt in vulgatis. *Thraeces* apud Feſtum. unus Vatic. etiam non male, *nec diri militis enſem.* Sequenti verſu, *barbariemque* pro *barbariamque* multi veteres. monui ſupra lib. iii. El. x. Heins. Alius, *ſaevi nec militis enſem. inſidias, inter Threicia tela* Bernenſ. & Leidenſ. *inter tot militis enſes* Junian. Heinſii conjectura nimis abit a libris ſcriptis. nec illud *inter* hic commode inculcatum videtur. *ſola nec inſidias horret* unus Codex etiam non male, ſed ego Combiani codicis lectionem praeferrem:

Scilicet hoc ipſo nunc aequa, quod obfuit ante,
  Cum mecum juncti criminis acta rea eſt.
Non equidem vellem, quoniam nocitura fuerunt,
  Pïeridum ſacris impoſuiſſe manum.
Sed nunc quid faciam? vis me tenet ipſa Sororum:
  Et carmen demens carmine laeſus amo.
Sic nova Dulichio lotos guſtata palato,
  Illo, quo nocuit, grata ſapore fuit.
Sentit amans ſua damna ferè; tamen haeret in illis;
  Materiam culpae perſequiturque ſuae.
Nos quoque delectant, quamvis nocuere, libelli:
  Quodque mihi telum vulnera fecit, amo.

For-

Sola nec inſidias hominum, nec Thracia tela.

ita lib. I. & ult. 27.

Nam ſimul inſidiis hominum pelagique labero.

II. Art. Am. 149.

At caret inſidiis hominum, quia mitis hirundo.

Burm.

23. *Quis me.*] *Qui* tres libri.

24. *In facto.*] *In* abeſt uni codici. Heinſius volebat, *in fato.* ut lib. III. XI. 66.

26. *Cum mecum juncti.*] *Adjuncti* multi ex praeſtantioribus. Forte, *ab juncti.* Heins. *Mecum incerti criminis* Bernenſ. & *mecum* Excerpt. Voſſii & Regius.

28. *Pïeridum ſacris impoſuiſſe manum.*] Mallem cum Juniano codice, qui habet, *impoſuiſſe modum*, hoc modo,

Tunc equidem vellem (quoniam nocitura fuerunt)
Pïeridum ſacris impoſuiſſe modum.
Sed nunc quid faciam?

ita omnia rite procedunt. vellem me tunc, cum ſcriberem carmina laſciviora, deſtitiſſe à Poëtica, quia erant nocitura, ſed nunc, cum jam laeſus ſim, quid faciam? an Muſas & ſtudium Poëtices abjiciam. non poſſum &c. *modum* vero *imponere* eleganter dicitur. ita Noſter lib. XIII. 4. III. XIII. *Debueras illis impoſuiſſe modum.* Livius IV. 24. *& temporis modus imponeretur, quibus juris imponi non poſſet.* & ita alii. ſi cui placet tamen defendere illud, *impoſuiſſe manum*, legendum putem, *Tunc equidem nollem &c.* & certe noſter *imponere manum* pro adgredi ad aliquid uti ſolet. ita Ep. IX. 76.

Raſilibus calathis impoſuiſſe manum.

IV. ex Pont. II. 27.

——— *vix ſumtae Muſa tabellae*
Imponit pigras pene coacta manus.

ibid. VIII. 82.

Atque iisdem ſtudiis impoſuiſſe manum.

Burm.

29. *Vis me tenet ipſa ſacrorum.*] *Sororum* ſex Veteres. quod placet. hoc eſt, Muſarum. Vide Notas Met. IV. 470. ubi *Sorores* pro Furiis ponuntur. nam ex contextu orationis ſatis agnoſci poteſt ac deprehendi, de quibus ſororibus agatur. duo codices, *vis me tenet ipſa locorum.* Infra lib. IV. El. X. *Aonias ſorores.* & lib. V. El. XII. *novem ſorores* dixit. Heins.

31. *Guſtata.*] *Gratata* Lovan.

33. *Fere.*] *Ferens* Gryph. Ed.

34. *Materiam culpae ſuae.*] Malim, *curae ſuae.* hoc eſt flammae vel amoris. Vide Notas Rem. Am. ℣. 49. Heins. *Damni ſui* Moreti: ut ita *damnoſa voluptas* I. ex Pont. X. 33. & ita *damno materiam praebere* II. Met. 213. Burm.

34. *Proſequiturque.*] Naug. *perſequiturque ſuae.* nos malumus, *proſequitur*, quod in Ms. erat & pleriſque impreſſis, & magis videbatur proprium. Agraetius. *Conſequimur ſtudio: obſequimur officio: perſequimur injuria: proſequimur ordine, aſſequimur voce.* Bersm. *Proſequitur* ſcripti aliquot.

39. *In obtutu.*] *In obtuitu* multi ſcripti & editi. *obtutum* Servii. *obtuitum* tres. vid. Ep. XVIII. 216. *in intuitu* Bernenſ.

41. *Bacche.*] Phaebas, vates Apollinis. Meruz. Non Apollinis ſacerdos *Bacche*, ſed quae Baccho orgia celebrat, furore correpta. qualis mater Penthei, & ſimiles deſcribuntur III. Met. has dicit Idaeo, id eſt Phrygio more exululare, & inſanire, id eſt eo more, quo Galli ſacerdotes Magnae Matris ſolent, cum in Ida ſacra illius peragunt. Micyll.

42. *Dum ſtupet Idaeis exululata jugis*] Prim. Politiani, *Idonis.* Lege, *Edonis*, & vide Notas Remed. Amor. ℣. 593. Superiori verſu pro *Bacche*, prim. Vatic. & codex Petri Servii, *Bacchis.* Certe Βακχίδες Ariſtoteli in Problematis, & Plutarcho eaedem, quae aliis Βάκχαι Heſychius: Θυιάς, βακχίς, οἱ δὲ Μαινάς. hinc mutuatus nomen comoe-

Digitized by Google

Forſitan hoc ſtudium poſſit furor eſſe videri:
  Sed quiddam furor hic utilitatis habet.
Semper in obtutu mentem vetat eſſe malorum;
  Praeſentis caſus immemoremque facit.
Utque ſuum Bacchis non ſentit ſaucia vulnus,
  Dum ſtupet Edonis exululata jugis;
Sic, ubi mota calent viridi mea pectora thyrſo,
  Altior humano ſpiritus ille malo eſt.
Ille nec exſilium, Scythici nec litora ponti,
  Ille nec iratos ſentit adeſſe Deos.
Utque ſoporiferae biberem ſi pocula Lethes,
  Temporis adverſi ſic mihi ſenſus hebet.

Jure

moediae Plautus, quam *Bacchidas* inſcripſit, ut è prologo, ex Camerarii membranis edito, apparet. *Evantidas* Philemon inſcripſerat. ſed & *Bacchis* nomen virile. ut *Bacchis* Corinthi rex ille, a quo poſteri, & Corinthii demum omnes *Bacchiadae*. pro *Idaeis jugis* prim. Polit. prim. Vatic. multique alii cum primis editionibus, *modis*. quomodo Statius Theb. v.

——— *veluti Teumeſia Thyas*
Rapta Deo, cum ſacra vocant, Idaeaque ſuadet
Buxus.

Ceterum *Edonis jugis* amplector prae vulgata lectione, *jugis Idaeis*. ſic *Edonus Boreas* Maroni lib. xii. Æneid. *Edonas hyemes* apud Statium & Claudianum. *Edonus Mavortis currus* apud eundem Statium Thebaid. xii. *Edoni ſola Pangaei* apud Senecam Oedipo. & *Edonae Silvae* Hercule Oetaeo. & *Edoni venti* apud Valerium Flaccum. produxit quoque ſecundam ſyllabam Horatius: *Non ego levius Bacchabor Edonis*. quare fruſtra ſunt, qui *Edonius*, pro *Edono* reponunt. In *Edonis* tamen ambigua eſt ſyllaba, quomodo & in *Sidonis*. ſic *matres Edonides omnes* apud Noſtrum lib. xi. Met. & apud Propertium:

Nec minus aſſiduis Edonis laſſa choreis.

cum Lucanus corripuerit:

Edonis Ogygio decurrens plena Lyaeo.

Quo loco Salmaſius Solinianis exercitationibus *Odonis* reponi jubet. cum Odones ſint populus Thraciae. ſed non meminerat Silium quoque Italicum ſecundam ſyllabam corripuiſſe libro iv.

Edonis ut Pangaea ſuper trieteride mota
It juga, & incluſum ſuſpiras pectore Bacchum.

Virgilius in Ciri ſecundam in *Biſtonis* producit:

Saeva velut gelidis Ciconum Biſtonis in oris
Iſtave barbarice Cybeles antiſtita buxo.

Et Apollonius Rhodius Argonaut:

Δέξατο Πιερίη Βιςωνὶδι κοιρανέοντα.

ita ſecundam in *Macedonia* modo corripiunt, modo producunt Poëtae. de quo Metamorph. xii. ut nihil impediat *Edonies* quoque ſecunda correpta efferri. *Odonis* nomen eſt obſcurum nimis, quam ut eo Thraciam deſignaret Lucanus. Heins. Vide quae collegit induſtria Cl. Drakenborchii noſtri ad Sil. iv. 778.

43. *Sacro mea pectora thyrſo.*] *Viridi thyrſo* prim. Vatican. Rottendorph. alter Polit. & octo alii. Heins.

44. *Ille malo eſt.*] In Leid. erat, *ille loco eſt*. i. Faſt. 299.

Credibile eſt illos pariter vitiisque locisque
Altius humanis exſeruiſſe caput.

vide an huc faciat illud Petronii cap. xc. *Saepius Poëtice quam humane locutus es.* & quae illuc notavimus. Burm.

46. *Sentit habere deos.*] *Adeſſe* ſeptem veteres. Forte, *ſentit habetve. habere Deos iratos* ut apud Petronium, *Junonem meam iratam habeam.* Sed diſtichon eſt ſuſpectum. Heins. Non video quid mali commatis ſit in hoc diſticho, ſi modo legas cum veteribus libris, *ſentit adeſſe deos*. ita *adeſſe* ſupra iv. Faſt. 236. vid. ad Val. Flac. iv. 34. pro *Scythici litora ponti*. mallem tamen, *frigora ponti*, de quibus ſemper queritur. ſic i. ex Pont. iii. 37.

Quid melius Roma? Scythico quid frigore pejus?

ubi etiam *litore* alii, quod male praetulit Heinſius. Burm.

48. *Temporis adverſi ſic mihi ſenſus abeſt.*] *Adeſt* Gottorph. Medonianus, *abit*. prim. Vatican. *tempus hebet*. Scribe, *Senſus hebet*. ſic iv. ex Pont. i. 17.

Da mihi, ſi quid ea eſt, hebetantem pectora Lethen.

hebet ſenſus apud Ciceronem occurrit. Heins.

Hhhh 2 Deas.]

Digitized by Google

Jure Deas igitur veneror mala noſtra levantes;
   Sollicitae comites ex Helicone fugae:
Et partim pelago, partim veſtigia terrâ,
   Vel rate dignatas, vel pede, noſtra ſequi.
Sint precor hae ſaltem faciles mihi: namque Deorum
   Cetera cum magno Caeſare turba facit.
Meque tot adverſis cumulant, quot litus arenas,
   Quotque fretum piſces, ovaque piſcis habet.
Vere prius flores, aeſtu numerabis ariſtas,
   Poma per autumnum, frigoribusque nives;
Quam mala, quae toto patior jactatus in orbe,
   Dum miſer Euxini litora laeva peto.
Nec tamen, ut veni, levior fortuna malorum eſt:
   Huc quoque ſunt noſtras fata ſecuta vias.
Hîc quoque cognoſco natalis ſtamina noſtri;
   Stamina de nigro vellere facta mihi.

Ut-

49. *Deas.*] Muſas, lib. I. de Ponto Eleg. VI.

Et repeto, nollem quas coluiſſe, Deas.

Lib. III. de Arte:

O ita Phoebe velis, ita vos pia numina Vatum,
Inſignis cornu Bacche, novemque Deae.

In Epiſtola ad Phaonem:

Perque novem juro, numina noſtra, Deas.

Virgilius lib. X.

Pandite nunc Helicona Deae, cantusque movete.

CIOFAN.

50. *Sollicitas comites ex Helicone fugae.*] Appoſitio. id eſt, vos Muſae, quae usque ex Helicone, Boeotiae monte, de meo exſilio ſollicitae eſtis. CIOFAN. *Sollicitae*, rectius quam *ſollicitas*, ut jam emendarunt docti. ita *ſollicitam viam* lib. I. X. 2. & mox ℣ 85. *Sollicita ſedes.*

54. *Facit.*] *Favet* Bernenſ. & Regius.

55. *Meque tot adverſis cumulat.*] *Cumulant* nonnulli. HEINS.

57. *Flores.*] *Volucres* alter Polit. repetitum ex I. Art. 271.

59. *Quam mala, quae patior toto jactatus in orbe.*] Eleg. II. lib. I. CIOFAN. *Disjectus* unus. *dejectus* alius.

60. *Dum miſer Euxini littora ſaeva peto.*] *Juſſa* bene Medonianus. niſi quod, *littora laeva* rectius ſcribetur cum Buslidiano. Triſt. I. El. II.

Obligor ut tangam laevi fera littora Ponti.

Pont. lib. IV. Eleg IX.

Is quoque, quo laevus fuerat ſub praeſide Pontus.

quae & ibi vera lectio. *ſiniſtrum Pontum* alibi non uno loco appellat, & paſſim ad id nomen alludit. HEINS. *Litora ſcaeva* Palat.

61. *Levior fortuna.*] *Melior* Junii codex, ſed nihil opus: eadem diverſitas apud Lucan. VIII. 395.

Sed tua ſors levior, quoniam mors ultima poena.

ita Mss. ante Grotium plerique ediderant, *ſors melior*. eadem varietas inf. lib. V. III. 29. vid. ad Val. Flac. II. 323. *locorum* etiam duo. BURM.

63. *Cognoſco.*] *Cognovi* Palat. & ita edidit Berſmannus. *huc quoque* Bernenſ.

65. *Capitisque pericula narrem.*] Hunc locum exponam Elegia ultima hujus libri. CIOFAN. *Pontique pericula* Junian.

66. *Vera quidem vidi, ſed graviora fide.*] Combianus & unus Vaticanus optime,

Vera quidem, verâ ſed graviora fide.

Vide Notas ad Epiſt. XVI. ℣. 39. HEINS. *Vera quidem fateor* duo. *patior* unus.

68. *Illum.*] *Illi* rectius Gottorph. Junianus, & Moretanus codices. HEINS. *Vivere quam durum eſt* codex Servii.

69. *Quam miſerum eſt porta vitam, muroque tueri, Vixque ſui tutum viribus eſſe loci.*] Lib. V. Eleg. IX.

Vix ope caſtelli defendimur, & tamen intus
Miſta facit Grajis barbara turba metum.

Et Elegia IV. ejusdem lib.

Vixque brevis tutos murus ab hoſte facit.

CIOFAN.

70. *Tutum viribus eſſe loci.*] Aut ſcribe, *turribus*

Utque nec inſidias, capitisque pericula narrem,
  Vera quidem, verà ſed graviora fide;
Vivere quam miſerum eſt inter Beſſosque Getasque
  Illi, qui populi ſemper in ore fuit!
Quam miſerum, portâ vitam muroque tueri,
  Vixque ſui tutum viribus eſſe loci!
Aſpera militiae juvenis certamina fugi,
  Nec niſi luſurâ movimus arma manu.
Nunc ſenior gladioque latus, ſcutoque ſiniſtram,
  Canitiem galeae ſubjicioque meam.
Nam dedit è ſpeculâ cuſtos ubi ſigna tumultus;
  Induimur trepidâ protinus arma manu.
Hoſtis, habens arcus imbutaque tela veneno,
  Saevus anhelanti moenia luſtrat equo.
Utque rapax pecudem, quae ſe non texit ovili,
  Per ſata, per ſilvas, fertque trahitque lupus,

Sic

bus, aut, quod pro diverſa lectione in Combiano erat notatum, *moenibus*. ſed alterum praeſtat. Lucan. lib. VI.

Defendens tutam vel ſolis turribus urbem:

Triſt. v. Eleg. II.

Vixque brevis tutum murus ab hoſte facit.

HEINS. *Moenibus* Bernenſ. & duo alii.

71. *Aſpera militiae juvenis certamina fugi.*] Poſtquam ex Aſia, quam ſub M. Varrone petii, reverſus ſum, juvenis in militiam odium habui. lib. I. Amorum Eleg. XV. idem ait:

Non me more patrum, dum ſtrenua ſuſtinet aetas,
Praemia militiae pulverulenta ſequi.

Ubi addit ſe nec leges, ut ejus pater cupiebat, ediſcere voluiſſe, nec forum ſequi:

Nec me verboſas leges ediſcere, nec me
Ingrato voces proſtituiſſe foro.

CIOFAN. *Contagia fugi* Vatican. & alius; non ineleganter.

72. *Nec niſi luſura movimus arma manu.*] Ludendi tantum cauſa, ut ingenuos decet adoleſcentes, gladios, & id armorum genus tractavi. CIOF. *Novimus* Leidenſ. & octo alii.

74. *Meam.*] *Meae* quatuor libri.

76. *Induimus trepida protinus arma manu.*] Combianus longe venuſtius, *Induimur*. qui Graecismus Noſtro valde familiaris. Auſonius Idyll. XXXII.

Ut trabeam pictamque togam mea praemia Conſul
Induerer.

Met. XIV. 650. ex veteri libro,

Induitur ſcalas, lecturum poma putares,

Ibidem, 798.

——— *dum Martius arma*
Induitur miles.

Sic & ibi ſcribendum puto. HEINS.

78. *Moenia luſtrat equo.*] *Cingit* tres ſcripti apud me, ſed non ex melioribus, quomodo & ex Pircheimeriano, quem ego Arondelianum voco, Gronovius Obſervat. lib. II. cap. 3. Sed vulgata lectio non eſt ſollicitanda. quamquam & altera ſuas veneres habet. Pont. I. Eleg. II. qui locus huic geminus:

His eques inſtructus perterrita moenia luſtrat;
More lupi pavidas circumeuntis oves.

Virgil. Æn. IX.

Luſtrat eques muros, aditumque per avia quaerit.

Silius libro I.

Ipſe caput quaſſans circumluſtravit anhelo
Moenia ſaevus equo.

HEINS.

79. *Utque rapax pecudem.*] *Praedam* pro diverſa lectione Gottorphianus. eleganter. hinc *Praedones lupos* vocat Met. X. vox eſt venatoria. Vide Notas ad Claudiani Feſcenina in Nuptias Honorii. Actaeon *praeda ſuis canibus* dicitur Triſt. II. HEINS.

80. *Fertque refertque lupus.*] *Fertque trahitque* primae editiones & praeſtantiores ſcripti magno numero, quod mutari non debuit. HEINS. Ita *ferre* & *rapere* Virg. II. Æn. 374.

——— *alii rapiunt incenſa feruntque*
Pergama:

ita *ferre & agere* paſſim obvium apud Livium & alios. vid. praeter illa, quae Heinſius habet, Barth.

ad

Sic, ſi quem nondum portarum ſepe receptum
Barbarus in campis reperit hoſtis, agit.
Aut ſequitur captus, conjectaque vincula collo
Accipit; ut telo virus habente cadit.
Hic ego ſollicitae jaceo novus incola ſedis.
Heu nimium fati tempora longa mei!
Et tamen ad numeros antiquaque ſacra reverti
Suſtinet in tantis hoſpita Muſa malis.
Sed neque cui recitem quiſquam eſt mea carmina; nec qui
Auribus accipiat verba Latina ſuis.
Ipſe mihi (quid enim faciam?) ſcriboque legoque:
Tutaque judicio litera noſtra ſuo eſt.
Saepe tamen dixi, Cui nunc haec cura laborat?
An mea Sauromatae ſcripta Getaeque legent?

Sae-

ad Stat. IV. Theb. 372. & VIII. 276. & ita Graecis *Φέρειν καὶ ἄγειν*, apud Homerum, Herodotum, Xenophontem, Polybium & alios. & ex hujus formulae notitia cum Cluverius lib. Ital. Antiq. cap. 7. pag. 1192. in Strabonis loco Πορθοῦντες τὴν Καμπανίαν vertiſſet, *cum egiſſent tuliſſentque Campaniam*, Holſtenius, in notis ad illum, voluit Criticum agere in alieno opere, & ſcribi juſſit, *vaſtaſſent*. BURM.

81. *Sic ſi quem.*] *Sic quoque quem nondum* Junian.

81. *Portarum ſede receptum.*] *Portarum ſepe* pro diverſa lectione Rottendorph. Moret. Barberin. & Medon. optime. *ſepem* pro *ſepte* dixit. Varro certe lib. I. de Re Ruſtica *ſepem*, *ſeptum* & *ſepimentum* parum inter ſe differre oſtendit: *cui ſepimentum eſt, quod virgultis ſolet obſeri, ſepes ex agreſti ligno*. Pacuvius Duloreſte: *Nam te in tenebrica ſepe lacerabo fame Clauſum.* Vide Notas Met. IV. ỳſ. 89. HEINS.

82. *Hoſtis habet.*] *Agit* longe elegantius multi ex antiquis. hoc eſt quod ſupra dixerat, *fertque trahitque. agere* & *ferre* frequenter conjungunt hiſtorici. apud quos etiam obvium *agere praedam*, *agere captivos* & ſimilia Triſt. V. Eleg. X.

Cum minime credas, ut avis, denſiſſimus hoſtis
Advolat, & praedam vix bene viſus agit:

Seneca Medea Act. III. ex optimo codice Mediceo,

Ex opibus illis, quas procul raptas Scythae
Usque à peruſtis Indiae populis agunt.

Vulgati, *petunt*. HEINS.

83. *Conjectaque.*] *Injectaque* Juſt. Bernenſ. & ita edidit Berſm. *collectaque* Putean. & Lov. *dejectaque* alius. *conjunctaque* Leidenſ.

84. *Telo virus habente perit.*] *Cadit* Junian. & pro diverſa lectione Gottorph. & Rottendorph. ſupra lib. III.

Pars cadit hamatis miſere confixa ſagittis.

Faſtor. V.

Et cecidit telis Haſdrubal ipſe ſuis.

HEINS.

85. *Sollicitae.*] In Francof. erat, *Sarmaticae jacee novus incola gentis.* in Voſſiano, *ſic ego? Jacee novus incola terrae* Putean. *nimis incola* Polit. & Medic. *munus* Vatic. prim. corrupte. *incola caedis* Leidenſis. Francius conjiciebat, *vetus incola ſedis*, ut alibi ſe *non novum incolam* vocat initio Ponticorum. ſed plus temporis abierat, cum illa ſcriberet, & inde probatur hic debere legi, *novus*, quia ibi dicit jam ſe non novum eſſe incolam, ut ante ſe vocaverat. BURM.

86. *Fati tempore lenta mei.*] *Longa* ſcripti plerique. HEINS. Vid. Bentl. ad Horat. I. Epiſt. I. 21.

88. *Muſa.*] *Digna* codex Gallicanus unus.

89. *Recitem.*] *Referam* Micylli & Gryph. quod ineptum judicat Berſmannus. mox, *auribus excipiat* unus Gallicanus, & ita conjecerat Francius.

91. *Ipſe mihi (quid enim, &c.*] Quod lego ac compono, meo judicio examinandum permitto. Careo enim amicis, quorum cum Romae eſſem, in meis carminibus corrigendis judicio uti ſolitus ſum. Eos autem Poëtas, qui aliorum judicium in ſuis emendandis carminibus requirerent, laudat Cicero lib. I. Offic. cujus haec ſunt verba. *Ut Pictores, & ii, qui ſigna fabricantur, & veri Poëtae, ſuum quiſque opus a vulgo conſiderari vult, ut ſi quid reprehenſum ſit a pluribus, id corrigatur: hique ſecum & cum aliis, quid in eo peccatum ſit exquirunt: ſic aliorum judicio permulta nobis & facienda & non facienda, & mutanda, & corrigenda ſunt.* CIOFAN.

92. *Tu-*

Saepe etiam lacrimae me ſunt ſcribente profuſae,
  Humidaque eſt fletu litera facta meo.
Corque vetuſta meum, tamquam nova, vulnera ſentit;
  Inque ſinum moeſtae labitur imber aquae.
Cum vice mutatâ quid ſim fuerimque recordor,
  Et tulerit quo me caſus, & unde, ſubit;
Saepe manus demens, ſtudiis irata malignis,
  Miſit in arſuros carmina noſtra focos.
Atque ita de multis, quoniam non multa ſuperſunt,
  Cum veniâ facito, quisquis es, iſta legas.
Tu quoque non melius, quam ſunt mea tempora, carmen
  Interdicta mihi conſule Roma boni.

92. *Tutaque judicio.*] In uno Heinſii erat,

Totaque judicio litera facta meo.

vel *ſuo.* ſed haec ex ỳſ. 96. repetita.

93. *Cui nunc haec cura laborat?*] *Mea cura* quinque. Puto, *ea cura*, vel, quod malim,

——— *Cui nunc mea Muſa, laboras?*
Anne ea Sauromatae ſcripta Getaeque legent?

HEINS. *Mea muſa laborat* erat in Gottorph. & Moreti. mox, *legant* Leidenſ. Francius malebat, *an tua.*

95. *Me ſunt ſcribente.*] *Sunt me prohibente* Bern.

97. *Vulnera norit.*] Rectius in quibusdam, *ſentit.* NAUGER. *Novit* plurimi. *noſcit* Putean.

99. *Qui ſim fuerimque recordor.*] Alii, *quis.* ſed Hafnienſis & Voſſianus, *quid ſim.* ut Met. II. *Quid fuerim quid ſimque vide.* Supra Triſt. lib. III. ex antiquis codicibus. *Non ſum ego quod fueram.* atque ita paſſim. Vide Notas ad Epiſt. Medeae ỳſ. 13. HEINS. *Dum vice* multi ſcripti & editi.

101. *Studiis irata ſibique.*] *Irata malignis* rectius Hamburg. & quinque alii ſcripti. Sequenti verſu, *rogos*, pro *focos*, multi veteres. nil muto. HEINS. Francius volebat etiam pro *carmina*, *crimina noſtra*, quae voces paſſim in his libris mutantur.

103. *Atque ea de multis.*] *Atque ita* Barberin. Putean. & Buſlid. recte. *ea* enim ferri non poteſt, cum *iſta* ſequatur. ſupra lib. III. *Atque ita divellit.* Epiſt. Leandri, *Atque ita contatus.* Neque aliter paſſim Noſter. HEINS. In Francof. erat, *quare ita. atque eadem multis* Regius & Serv.

105. *Mea tempora.*] Vide Elegiam I. libri item I. carmen. CIOFAN.

106. *Interdicta mihi conſule Roma boni.*] Lib. III. de Ponto Eleg. IIX.

Tu tamen haec, quaeſo, conſule miſſa boni.

Seneca de Beneficiis lib. I. *Hoc munus rogo, qualecunque eſt, boni conſulat.* CIOFAN.

ELEGIA II.

JAm fera Caeſaribus Germania, totus ut orbis,
  Victa potes flexo procubuiſſe genu:

Al-

1. *Jam fera Caeſaribus Germania.*] De Tiberii expeditione intelligendum, non Druſi. Nam hic aliquot annis ante in Germanis perierat, quam Poëta relegatus fuit. Tiberius autem proximo poſt cladem Varianam anno, ut Suetonius autor eſt, contra Germanos profectus eſt: ubi biennium commoratus, ac praeliis aliquot factis, Romam rediit, ad agendum triumphum, quem eodem anno, quo Varus occiſus eſt, de Dalmatis & toto Illyrio meruerat: ſed tum ob cladem à Germanis acceptam moeſta urbe diſtulerat: qui triumphus quarto à clade Variana anno actus eſt, ut ex eodem Sueton. apparet, cum totidem jam annos Poëta in exilio fuiſſet. Nam lib. de Ponto I. Eleg. I. *Ut careo vobis*, inquit, *Scythicas detruſus in oras, Quatuor autumnos Pleïas orta facit.* Et mox lib. 2. Eleg. I. triumphum eum, de quo modo diximus, deſcribit. Ceterum ut hoc addamus hoc loco, ſciendum, de tribus triumphis meminiſſe Poëtam in his, & quos de Ponto inſcripſit libris. Ex quibus primus hic, de quo hac Elegia, & item ſuperiore illa, lib. proximo mentionem facit, actus,

Digitized by Google

Altaque velentur fortaſſe Palatia ſertis;
  Turaque in igne ſonent, inficiantque diem;
Candidaque adductâ collum percuſſa ſecuri
  Victima purpureo ſanguine tinguat humum:
Donaque amicorum templis promiſſa Deorum
  Reddere victores Caeſar uterque parent:
Et qui Caeſareo juvenes ſub nomine creſcunt,
  Perpetuo terras ut domus iſta regat:
Cumque bonis nuribus pro ſoſpite Livia nato
  Munera det meritis, ſaepe datura, Deis:
Et pariter matres, & quae ſine crimine caſtos
  Perpetuâ ſervant virginitate focos.

Plebs

actus, aut etiam partus non fuit, ſed opinione ac ſpe tantum conceptus, quod cum longe à Roma abeſſet, eoque quae illic fierent certo ſcire non poſſet: & tamen à Caeſare, Tiberio puta, ut ſupra meminimus, expeditionem in Germaniam eſſe factam audiſſet, ſperabat Germanos pro reliqua Auguſti fortuna ac felicitate, vinci atque domari poſſe, eoque omnem etiam operam impenſuros eſſe Caeſares, ad cladem & ignominiam ſuperiorem abolendam. Quod tamen illo tum tempore à Tiberio factum non fuit, ſed poſtea à Germanico, quarto demum anno poſt exceſſum Auguſti, ut Strabo & Tacitus meminere. Secundus triumphus is eſt, quem Tiberius de Illyricis egit: cujus mentio fit in lib. de Ponto 2. Eleg. I. & II. & tertio Eleg. IV. idque vel ex eo certum, quod lib. 2. Eleg. II. ait, *Adde triumphatos modo Paeonas, adde quieti Subdita montanae brachia Dalmatiae.* Tertius autem eſt, qui cum à Tiberio, vivo Auguſto, ut Poëta ſperarat, de Germanis agi debuiſſet, aut etiam, ut ipſe ait, potuiſſet, extracto bello, & Tiberio Romam reverſo, à Germanico, qui in Tiberii locum, ab Auguſto adhuc vivo, ſed morti tamen proximo, legionibus octo apud Rhenum, ut Tacitus autor eſt, impoſitus fuerat, tandem quarto Tiberii anno actus eſt: quo tempore Poëta jam mortuus fuiſſe videtur, quippe cum hujus triumphi non aliter quam vaticinantis modo meminerit, praedicendo ſcilicet Germanico, eodem modo ipſum de Germanis triumphaturum, ut Tiberius de Dalmatis & Illyricis triumphaſſet. Quanquam idem triumphus Germanico, biennio fere ante quam actus eſt, decretus à ſenatu fuerit, videlicet Coſſ. Druſo & C. Norbano: cum ille, Coſſ. L. Pomponio, quem Poëta Graecini fratrem infra dicere videtur, & C. Caelio, ſive ut alii, Caecilio, tandem triumpharit. Inter quos Coſſ. & ſuperiores, Siſenna Statilius & L. Libo interceſſerunt, autore Tacito. Haec verboſius aliquanto hic addidi, ut uno loco totam rem abſolverem, neque eadem toties repetenda foret. Ut igitur ad verſus, & ad ipſa verba redeamus, *Jam fera Caeſaribus Germania*, inquit, *poteſt*, ut reliquus totus orbis, *victa ſuccubuiſſe, flexo genu:* hoc eſt, domita eſſe, κατὰ προσωποποιΐαν. Caeſares autem, Auguſtum & Tiberium intellige. Quanquam & Germanicus iisdem fere temporibus in familiam Caeſarum aſcitus fuit, per adoptionem Tiberii, juſſu Auguſti. Micyll.

1. *Fera Germania.*] Sic lib. II. de Ponto Elegia IIX.

Sic fera quam primum pavido Germania vultu
Ante triumphantes ſerva feratur equos.

Et Manilius libro primo:

Extremas medo per gentes ut foedere rupto
Cum fera ductorem rapuit Germania Varum.

& Horat. in Epod. ode XVI.

Nec fera caerulea domuit Germania pube.

Ciofan.

2. *Victa poteſt.*] *Potes* Hamburg. & tres alii. Heins. Praeferrem etiam cum quinque codicibus, *procubuiſſe.* ut reſpiciat ad habitum, quo victi reges & gentes in nummis flexo genu procumbunt. ſic in nummis Domitiani Germania, & Sarmatia procumbit, porrigens illa ſcutum, haec ſigna. vid. Tab. Arſch. XXXI. 12. & 14. & Parthus ſigna reddens flexo genu ibid. Tab. XIII. n. 11. *procumbere* vero verbum ſupplicum. ut II. ex Pont. 2.

Nec licet ante ipſos procubuiſſe Deos.

vid. Epiſt. IX. 82. XII. 186. I. Met. 187. & alibi. ita in alia re eandem in bis verbis varietatem notavimus lib. III. Triſt. IV. 2. *ſuppoſuiſſe* Vatic. Burm.

3. *Altaque velantur.*] *Velentur*, & mox, *ſonent* & *inficiantque* meliores ſcripti. Heins. *Vallantur* Polit. & Voſſii.

5. *Candidaque adducta collum percuſſa ſecuri Victima purpureo ſanguine tingit humum.*] Haec eſt vera & germana lectio, quam & veteres libri, & excuſi quidam habent. lib. I. Faſt.

Victi-

Digitized by Google

Plebs pia, cumque pià laetentur Plebe Senatus;
Parvaque cujus eram pars ego nuper, Eques.
Nos procul expulſos communia gaudia fallunt:
Famaque tam longe non niſi parva venit.
Ergo omnis poterit populus ſpectare triumphos;
Cumque ducum titulis oppida capta leget:
Vinclaque captivà Reges cervice gerentes
Ante coronatos ire videbit equos:
Et cernet vultus aliis pro tempore verſos,
Terribiles aliis, immemoresque ſui.

Quo-

Victima, quae dextra cecidit victrice, vocatur:
Hoſtibus à domitis hoſtia nomen habet.

CIOFAN. *Tingat* cum prim. Vatic. multi alii, *pulſet.* quod Gronovio placebat Obſ. lib. I. cap. 13. mox *parent* pro *parant* cum Hamburg. & uno Italico. HEINS. *Tinguat* ſine dubio melius convenit τῷ *ſanguine*, quam *pulſet.* ita Faſt. VI. 82.

Cacus Aventinam ſanguine tinxit humum.

In Ibide 368.

Ipſe ſuo melius ſanguine tinxit humum.

& alibi millies. BURM.

9. *Et qui Caeſares juvenes ſub nomine gaudent.*] Ego Cajum & Lucium Agrippae filios ex Julia, quorum alter jam ante Maſſiliae, cum ad Hiſpanicos exercitus iret: alter, cum ex Armenia remearet, diem obierat, haudquaquam intelligendos cenſeo: ſed Germanicum Druſi filium, & Druſum Tiberii, ex Agrippina, ſeu Vipſania, ut à Tacito lib. III. vocatur, natum, qui & ipſi jam Caeſares dicebantur: alter germanus Tiberii filius, alter adoptivus, ut ſupra quoque dictum. Et huc videtur etiam facere, quod de nuribus mox meminit, quas ego non Tiberii aut Druſi uxores accipio, cum Tiberii quae erat, Julia videlicet, Auguſti filia, jam relegata eſſet: ſed Germanici & Druſi junioris, quorum alteri Agrippina Juliae & Agrippae filia: alteri Germanici ſoror Livia, nupta erat, ut ex Taciti libro primo & ſecundo manifeſtum eſt. Dicuntur autem nurus non tantum à parentibus, ſed & ab avis. MICYLL. Unde illud *gaudent* venerit in notas Micylli neſcio, ipſe, ut omnes aliae editiones, in ſua expreſſit, *creſcunt.*

12. *Meritis deis.*] Sic paulo infra in hac ipſa Elegia:

Et dabitur merito laurea vota Jovi.

Et ſupra lib. I. Eleg. X.

Haec ſi contigerint, meritae cadet agna Minervae.

CIOFAN. *Dei* meliores. recte. & mox, *laetatur* pro *laetatur* iidem. duo tamen, *laetantur.* Scribe, *laetentur.* HEINS. Vid. ad I. Met. 310.

13. *Et pariter matres.*] Malo, *Dent pariter.* quae repetitio ſenſum erigit. HEINS.

14. *Servant.*] *Subeunt* Bernenſ.

15. *Plebs pia, cumque pia.*] Notanda eſt traductio ſimilis illi Catullianae in Epithalam.

Bona cum bona
Nubit alite virgo.

atque familiaris eſt illa ſpecies τῆς παλιλογίας etiam Plauto. BERSM.

18. *Non niſi parva venit.*] Scribe, *tarda venit.* nam *parva* paulo ante praeceſſerat. Poſſit & *ſera* legi, vel, *rara.* ſed prima conjectura magis arridet. HEINS. Ita apud Virgil. XI. 430. *nec tarda ſequetur Gloria.* ubi alii etiam, *parva.* ſed contra codices nihil muto. nam minuitur fama longinquitate locorum. ita lib. III. XII. 44.

Et fieri famae parsque gradusque poteſt.

& ſic *malignam* vocat Epiſt. XVI. 144. & contra *ingentem famam* dixit Val. Flac. VI. 9. Francius *parca* volebat. BURM.

20. *Cumque ducum titulis oppida capta leget.*] Lib. II. de Ponto Elegia I. de hoc ipſo triumpho:

Protinus argento veros imitantia muros
Barbara cum victis oppida lata viris.

Propertius lib. & Elegia III.

—— *& titulis oppida capta legam.*

CIOFAN. *Oppida ſcripta* Mss. Zinzerling. In Diatribe priore pag. 190. *maenia capta* Excerpt. Voſſii.

21. *Vinclaque captiva reges cervice gerentes.*] Quos è Germanis reges à Druſo captos, atque in triumphum *ductos* dicit? nullos plane. Itaque Ovidium de aliis triumphis, in quibus reges, cum ipſe Romae eſſet, ducti erant, quorum hunc ſimilem nunc deſcribit, loqui exiſtimo. Sic enim Druſi virtutem magis extollit. Germania autem, ut ex Floro conſtat, magis turpiter amiſſa, quam glorioſe acquiſita eſt. Quod bellum anno ab urbe condita DCCXLIV. geſtum eſſe alii notant, male ut puto. verum ipſi viderint. Atque eam, quam expoſui, veram eſſe hujus carminis ſententiam docet hic Noſter libro ſecundo de Ponto Elegia ſuperius citata. ubi ita eſt:

Totque tuliſſe duces captivos addita collis
Vincula, paene hoſtes quot ſatis eſſe fuit.

Vel poſuit *reges* pro ducibus, ut apud Manilium lib.

Quorum pars cauſſas, & res, & nomina quaeret:
  Pars referet, quamvis noverit ipſa parum:
Is, qui Sidonio fulget ſublimis in oſtro,
  Dux fuerat belli: Proximus ille duci.
Hic, qui nunc in humo lumen miſerabile figit,
  Non iſto vultu, cum tulit arma, fuit.

Ille

lib. ſecundo: *Et quinquaginta regum &c.* Supereſt, ut hoc loco paucis comprehendam triumphandi morem, quo utebantur Romani. Ornabantur victores corona laurea, in aurato curru, quem quattuor equi albi uno ordine traherent; ſedebat imperator: quem quidem currum praecedebat Senatus; ſubſequebatur populus, & milites: ante victoris autem currum poſt Senatum ibant victi, ferream catenam collo gerentes; in aedem Jovis, quae erat in Capitolio, ad cujus radicem ſervis relictis, aſcendebant. Is autem, qui triumpharet de tauris in Capitolio ſacrificabat, ſicut de ovibus is, qui ovaret. CIOFAN.

21. *Cervice gerentes.*] *Ferentes* multi. ut II. ex Pont. I. 43. ſed *gementes* liber Combii.

23. *Aliis pro tempore verſos.*] Hoc eſt mutatos, & dejectos. Malim tamen, *maeſtos.* HEINS. *Verſos* retineo, id eſt alios, atque in proſpera fortuna erant. ſic Senec. de Ira I. cap. 1. inter indicia iraſcentium ponit, *colorem verſum.* Noſter IV. Met. 131. *verſam formam.* & ita *vertere* pro mutare dixit Horat. I. Od. 35. *Superbos vertere funeribus triumphos.* ita *diſſimilis ſui* XI. Met. 273. id eſt verſo vultu in moeſtitiam. ubi vid. & ad III. Triſt. V. 11. BURM.

24. *Terribiles.*] Nobis copulae, (*Terribileſque*) repetitio placuit, quae erat in noſtro codice, & Tibullo uſitata eſt. BERSM. *Terribileſque*, unus Heinſii.

25. *Et res & nomina quaeret.*] *Et regum nomina* Hamburgenſis. Forte, *& regna & nomina*, vel, *& geſta & nomina.* pro *cauſas* etiam *auſus*, vel quid tale videtur reponendum. HEINS. Ego nihil mutarem, niſi pro *cauſſas* legerem libenter, *caſus*, quae voces frequentiſſime confuſae apud Noſtrum. vid. IV. Faſt. 817. & alibi. *caſus*, bellorum viciſſitudines, *res*, praelia & res bello geſtas, *nomina* captivorum. illud *regum nomina* librarius, ut saepe jam animadverti, tranſtulit ex lib. 1. Art. Am. 219. in Lovan. erat, *pars curat.* ſi *cauſſas* retinendum eſt, bellorum cauſſas intellige & *res* proelia; & quae alia geſta ſunt hoc bello. BURM.

26. *Noverit illa.*] *Ipſa* rectius unus Mediceus, & *Is* pro *His* Medonianus verſu proximo. HEINS. *His homo Sidonio* Bernenſ.

28. *Fuerat.*] *Fuerit* Servii.

29. *Lumen miſerabile fixit.*] *Figit* multi. HEINS. *In humum* duo. *non triſti vultu* Micyll. Gryph. & alii. *non illo* Bernenſ.

32. *Fuit.*] *Dedit* Gryph. male. vid. Epiſt. XVIII. 268.

33. *Illuſit fraude.*] Decepit. legitur etiam, *concluſit*, MERUL. Primae editiones & ſcripti quidam, *illuſit.* HEINS. *Incluſit* Francof. & optimi plures.

34. *Squallida prolixis qui tegit ora comis.*] Veterum plurimi, *demiſſis*, vel *dimiſſis.* prim. Vatic. & ſex alii, *promiſſis.* quod verum eſt. ſic de Gallis Livius lib. VIII. Bello Maced. *Procera corpora, promiſſae & rutilatae comae, vaſta ſcuta, praelongi gladii.* Vide Feſtum in *promiſſum capillum.* pari modo & *immittere capillum*, & *demittere*, & *ſubmittere* dicebant. de quibus actum copioſe Metamorph. VI. ℣ſ. 168. Faſt. 5. 259.

Ille manu mulcens promiſſam ad pectora barbam.

ita enim ſcripti nonnulli, quamquam vulgatum *propexam barbam* minime loco movendum eſt. Virgil. Ecl. VIIs.

Hirſutumque ſupercilium, promiſſaque barba.

quae ſcriptura in optimis membranis exſtat. in vulgatis nonnullis, *prolixaque.* tertio Æneidos habes,

—— dira illuvies immiſſaque barba.

Tacitus Annalium ſecundo: *Ignotis locis ſeſe abdit, donec crinem barbamque promitteret.* HEINS. *Diffuſio* Unus. *permixtis* alius. *promiſſis* Servii. *aſpera* Bernenſ. & alius.

35. *Ille qui ſequitur, dicunt mactata miniſtro, Saepe recuſanti corpora capta deo, &c.*] Videtur hoc loco Poëta ad ea alludere, quae apud Tacitum referuntur lib. primo cap. 61. de ingreſſu Germanici in ſaltum Teutoburgenſem, & de facie locorum, circa quae Varus cum legionibus ſuis occiſus fuerat. Quae quia non parum ad hunc locum recte intelligendum conducunt, ipſa verba illius huc apponam. *Igitur cupido*, inquit, *Caeſarem invadit ſolvendi ſuprema militibus ducique; permota ad miſerationem omni qui aderat exercitu, ob propinquos, amicos, denique ob caſus bellorum, & ſortem hominum: praemiſſo Caecinna, ut occulta ſaltuum ſcrutaretur, pontesque & aggeres humido paludum & fallacibus campis imponeret. Incedunt moeſtos locos, viſuque ac memoria deformes. Prima Vari caſtra lato ambitu, & dimenſis principiis trium legionum*

Digitized by Google

Ille ferox, oculis & adhuc hoſtilibus ardens,
  Hortator pugnae conſiliumque fuit.
Perfidus hic noſtros incluſit fraude locorum,
  Squalida promiſſis qui tegit ora comis.
Illo, qui ſequitur, dicunt mactata miniſtro
  Saepe recuſanti corpora capta Deo.

Hic

num manus oſtentabant. Dein ſemiruto vallo, humili foſſa accisae jam reliquiae conſediſſe intelligebantur. Medio campi albentia oſſa, ut fugerant, ut reſtiterant, disjecta vel aggerata. Adjacebant fragmina telorum, equorumque artus. ſimul truncis arborum antefixa ora. lucis propinquis barbarae arae, apud quas tribunos ac primorum ordinum centuriones mactaverant. Et cladis ejus ſuperſtites pugnam aut vincula elapſi referebant, hic cecidiſſe legatos, illic raptas aquilas. primum ubi vulnus Varo adactum, ubi infelici dextera & ſuo ictu mortem invenerit. quo tribunali concionatus Arminius, quot patibula captivis, quae ſcrobes, utque ſignis & aquilis per ſuperbiam illuſerit. Igitur Romanus qui aderat exercitus, ſextum poſt cladis annum, trium legionum oſſa, nullo noſcente, alienas reliquias an ſuorum humo tegeret, omnes ut conjunctos, ut conſanguineos, aucta in hoſtem ira, moeſti ſimul & infenſi condebant. De diis autem Germanorum, & quibus iidem ſacrificare ſoliti fuerint, idem Tacitus in libello de Moribus Germanorum in hunc modum ſcribit: *Deorum maxime Mercurium colunt, cui certis diebus humanis quoque hoſtiis litare fas habent. Herculem & Martem conceſſis animalibus placant. Pars Suevorum & Iſidi ſacrificat. Unde cauſa & origo peregrino ſacro, parum comperi: niſi quod ſignum ipſum in modum liburnae figuratum, docet advectam religionem. Ceterum nec cohibere parietibus deos, neque in ullam humani oris ſpeciem aſſimilare, ex magnitudine coeleſtium arbitrantur. Lucos ac nemora conſecrant, deorumque nominibus appellant ſecretum illud, quod ſola reverentia vident.* Haec Tacitus. quae eo huc addenda putavi, quod magis proprie ad hunc locum pertinere viderentur, quam quae à Merula de Teutate & ceteris, non Germanorum, ſed Gallorum numinibus citantur. Porro quia & de captivis hoc loco mentionem facit Poëta, non abs re fuerit Strabonis locum ex libro ſeptimo adjicere: ubi nobiliores illorum recenſentur, qui in triumpho Germanico, eo ſcilicet, quem Germanicus poſtea egit, Ovidius autem hic à Tiberio agendum deſcribit, ducti fuerunt. Verba Strabonis ita habent: *Ἤρξαντο δὲ τοῦ πολέμου Σύγαμβροι, πλησίον οἰκοῦντες τοῦ Ῥήνου, Μέλωνα ἔχοντες ἡγεμόνα· κἀκεῖθεν ἤδη διέσχον ἄλλοτ' ἄλλοι, δυναστεύοντες καὶ καταλυόμενοι, πάλιν δ' ἀφιστάμενοι, προδιδόντες καὶ τὰ ὅμηρα, καὶ τὰς πίστεις· πρὸς οὓς ἡ μὲν ἀπιστία μέγα ὄφελος· οἱ δὲ πιστευθέντες τὰ μέγιστα κατέβλαψαν· καθάπερ οἱ Χηροῦσκοι καὶ οἱ τούτων ὑπήκοοι, παρ' οἷς τὰ τρία τάγματα Ῥωμαίων, μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Οὐάρου Κυιντιλλίου παρασπονδηθέντα ἀπώλετο ἐν ἐνέδραις· ἔτισαν δὲ δίκας ἅπαντες καὶ παρέσχον τῷ νεωτέρῳ Γερμανικῷ λαμπρότατον θρίαμβον· ἐν ᾧ ἐθριαμβεύθη τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν σώματα, καὶ γυναικῶν, Σεγιμοῦντός τε ὁ Σεγέστου υἱὸς Χηρούσκων ἡγεμὼν, καὶ ἀδελφὴ αὐτοῦ, γυνὴ δὲ Ἀρμινίου τοῦ πολεμαρχήσαντος ἐν τοῖς Χηρούσκοις, ἐν τῇ πρὸς Οὐάρον Κυιντίλλιον παρασπονδήσει, καὶ νῦν ἔτι συνέχοντος τὸν πόλεμον, ὄνομα Θουσνέλδα, καὶ υἱὸς τριετὴς Θουμελικός. ἔτι δὲ Σεσίθακος Αἰγιμήρου υἱὸς, τοῦ Χηρούσκων ἡγεμόνος, καὶ γυνὴ τούτου Ῥαμὶς, Οὐκρομήρου θυγάτηρ ἡγεμόνος Χάττων· καὶ Θευδόριξ Βαιτόριγος, τοῦ Μέλωνος ἀδελφοῦ υἱὸς, Σύγαμβρος· Αἰγέστης δὲ ὁ πενθερὸς τοῦ Ἀρμινίου, καὶ ἐξ ἀρχῆς διέστη πρὸς τὴν γνώμην αὐτοῦ· καὶ λαβὼν καιρὸν ηὐτομόλησε, καὶ τῷ θριάμβῳ παρῆν τῶν φιλτάτων ἐν τιμῇ ἀγόμενος· ἐπόμπευσε δὲ καὶ Λίβυς τῶν Χάττων ἱερεὺς, καὶ ἄλλα δὲ σώματα ἐπομπεύθη ἐκ τῶν πεπορθημένων ἐθνῶν*, &c. Ex his igitur verbis apparet, quemnam ſacerdotem, & quos alios captivos potiſſimum intellexerit Poëta, nempe hos modo recenſitos, quorum nomina ſtatim poſt cladem Varianam Romam delata fuiſſe credibile eſt, tametſi ipſi nequaquam adhuc dum capti eſſent: atque inde Ovidium ſcriptionis hujus argumentum ſumpſiſſe. Fuerunt autem (ut hoc quoque *πάρεργον* addamus) plerique illi à Strabone numerati, proditione Segeſtis, ad quem una cum uxore Arminii, illius filia, tunc etiam gravida, confluxerant, capti, id quod ex Tacito apparet, qui Segeſtem dicit Romanos ultro accerſiſſe, tanquam à diverſa factione obſeſſum. Deinde & filium Segmundum, legationis ſpecie ad Germanicum in caſtra miſiſſe. à quo primum benigne exceptus, mox in Gallicam ripam traductus fuerit, ubi una cum patruele Saegimeri filio aſſervatus, ac poſtea in triumpho (ut Strabo hic indicat) ductus fuit. Quod eo addendum exiſtimavi, ne quis putet tot praeclaros ac nobiles viros, virtute magis quam perfidia ac fraude ſuorum captos, & in ſervitutem abductos. Quod idem & de Arminio Tacitus tradit, dolo propinquorum (ut ipſe ait) caeſo, cum Germaniam à ſervitute & dominatione Romanorum duodecimum jam annum liberaſſet. Micyll.

36. *Recuſanti.*] *Reniſenti* Vatic. pro *reniten-ti.*

 37. *Hic*

Hic lacus, hi montes, haec tot caſtella, tot amnes,
  Plena ferae caedis, plena cruoris erant.
Druſus in his quondam meruit cognomina terris,
  Quae bona progenies digna parente fuit.
Cornibus hic fractis viridi male tectus ab ulvâ,
  Decolor ipſe ſuo ſanguine, Rhenus erit.
Crinibus en etiam fertur Germania paſſis,
  Et Ducis invicti ſub pede moeſta ſedet.
Collaque Romanae praebens animoſa ſecuri
  Vincula fert illâ, quâ tulit arma manu.
Hos ſuper in curru, Caeſar, victore veheris
  Purpureus populi rite per ora tui:

Quâ-

37. *Hic lacus.*] *Hic locus* Lovan. & ſeptem alii. *hic locus, hi montes, & tot* Bernenſ.

40. *Quae bona progenies digna parente fuit.*] Tres, *Qui.* quatuor, *Quo.* verſus corruptus. Τὸ *bona*, ut ſupra, *Cumque bonis nuribus.* Scribe, *Quae tulit.* ut ad nomen Germanici reſpiciat, qui Druſi filius. idque jam occupaſſe & praemonuiſſe video Tanaquillum Fabrum in Epiſtolis nuper editis lib. I. Ep. 40. cui loci hujus reſtituti gloriam cedo. poteſt &, *Quae bene tulit*, hoc eſt, jure tulit. qui loquendi modus Naſoni perquam familiaris. Heins. Non damno hanc correctionem, ſed tamen illud *bona* vel *bene*, hic non placet, nec ad τὸ *progenies* referrem, ſed ad *cognomina*: quare legerem,

Quae nova progenies digna parente tulit.

quia novum nomen *Germanici* primus Druſus meruit, digna progenies Livia matre ſua. nam ante Druſum nemo de Germanis vel triumphaverat, vel nomen retulerat, quo paſſim reſpicit auctor Elegiae in Druſum. vid. vſ. 338, 391, 457. *novus* vero & *bonus* centies a librariis permutata. vid. Remed. Amor. 567. Burm.

41. *Cornibus hic fractis.*] *Infractis* duo veteres. Claudianus de Rheno:

Cornibus infractis adeo miteſcere cogit.

Noſter Metam. IX.

—— *rigidum fera dextera cornu*
Dum tenet, infregit.

vide annotata Met. III. vſ. 84. *Infracti adverſo Marte Latini* apud Virgil. & *erit* pro *erat* prim. Polit. ac duo alii. Heins.

41. *Viridi male tectus ab ulva.*] Non coronatum ulva intelligit poëta, ſed delitescentem, quaſi prae formidine, eo quod jam victus, & ab hoſte captus eſſet. Hac autem ſpecie, ſive imagine pingebantur, cum ante currum in triumpho ceterorum captivorum modo geſtabantur, quo pacto & de Germaniae ſimulacro intelligendum. Micyll. *Tutus ab ulva* unus. *tectus in herba* Berſm. *ab aula* prim. Editio.

42. *Decolor.*] *Diſcolor* Gottorph. & unus Medic. vid. ad Epiſt. IX. 4.

43. *Paſſis.*] *Sparſis* plurimi.

44. *Moeſta ſedet.*] *Jacet* Lovanienſis & quinque alii. male: nam & in nummis gentes victae, & captae ſedentium habitu conſpiciuntur, ut in nummis Domitiani, ubi Germania & Sarmatia victa videntur. & Judaea, in nummis Titi. Burm.

47. *Veheris.*] *Traheris* Putean. & tres alii.

50. *Undique jactato flore tegente vias.*] Mos erat, ut in ea via, per quam triumphantes irent, flores jacerentur. lib. II. de Ponto Elegia I.

Quaque ierit felix adjectum plauſibus omen,
  Saxaque roratis erubuiſſe roſis.

Et lib. I. Amor. Eleg. II. de ſe à Cupidine jam victo:

Laeta triumphanti de ſummo mater olympo
  Plaudet, & appoſitas ſparget in ora roſas.

Ciofan.

50. *Tempora Phoebaea lauro cingetur, Ioque Miles iö magna voce triumphe canet.*] Imperatores, ducesve, qui de victis hoſtibus triumpharent, caput lauro ornabant: militesque, qui currum ſubſequebantur, *Iö triumphe* canebant: Tibul. lib. II. El. VI.

Ipſe gerens laurus, lauro devinctus agreſti
  Miles Iö magna voce triumphe canet.

Horatius in Epodo Oda IX.

Iö triumphe, tu moraris aureos
  Currus, & intactas boves.
Iö triumphe, nec Jugurthino parem
  Bello reportaſti ducem.

Martialis lib. VII.

Rurſus Iö magnos clamat tibi Roma triumphos.

Ad

Digitized by Google

Quâque ibis manibus circumplaudêre tuorum;
  Undique jactato flore tegente vias.
Tempora Phoebeâ lauro cingetur; Iöque,
  Miles, Iö, magnâ voce, Triumphe, canet.
Ipſe ſono plauſuque ſimul fremituque canentum
  Quadrijugos cernes ſaepe reſiſtere equos.
Inde petes arcem, delubra faventia votis.
  Et dabitur merito laurea vota Jovi.
Haec ego ſubmotus, quà poſſum, mente videbo:
  Erepti nobis jus habet illa loci.
Illa per immenſas ſpatiatur libera terras:
  In coelum celeri pervenit illa fuga.

Illa

Ad hunc autem morem allnſit poëta noſter lib. I. Metamorph. his verbis de lauro:

Tu ducibus laetis aderis, cum laeta triumphum
Vox canet.

Quare laurus in triumpho adhiberetur, audiendus eſt Feſtus Pompejus. *Laureati*, inquit, *milites ſubſequebantur currum triumphantis, ut quaſi purgati à caede humana intrarent urbem. Itaque eandem laurum omnibus ſuffitionibus adhiberi ſolitum erat; vel quod medicamento ſiccisſima ſit.* Conſulendus eſt & Plinius lib. XV. cap. ultimo, ubi hanc, quam ille adfert, opinionem, quod in ſnffitionibus adhiberetur, improbat; eamque Maſſurio adſcribit. Ciofan. Lege, *cingetur*, & refer ad militem laureatnm. Poterat alioquin *cingeris* dixiſſe. hanc conjecturam confirmat Arondelianus liber, quem, dum haec eduntur, ſerus nunc conſulo. Heins.

53. *Fremituque canentis Quadrijuges cernes ſaepe reſiſtere equos.*] Lib. Vat. & quidam impreſſi, *fremituque calentes Quadrijugos.* Maffei vero, *fremituque canentum Quadrijuges cernes.* Rectius, ut puto. Ciofan. Magis placet, quod in aliis extat, *Ipſe ſono, plauſuque ſimul, fremituque canentum, Quadrijuges cernes ſaepe reſiſtere equos.* Et ita Palatinus. D. Heins. *Canentum* prim. Polit. prim. Vatic. prim. Pal. & ſex alii. recte. duo, *canentes.* Combianus non male, *paventes.* Heins.

54. *Reſiſtere equos.*] Propertii aemulatio. qui lib. III. III. 14.

Qua videam, ſpoliis oneratis Caeſaris axe,
  Ad vulgi plauſus ſaepe reſiſtere equos.

quae eliſio in fine verſus ipſam rem ob oculos praepingit, obſervante egregio Broukhnſio. *Quadrijuges* eſt in Gryph. Edit. & aliis & quinque libris & Bernenſi. Burm.

55. *Inde petes arcem & delubra.*] Tolle τὸ & cum ſeptem ſcriptis; familiaris Noſtro appoſitio. ſic infra Eleg. IV. ex antiquis libris,

Haec regio, magni penetralia mundi. Heins.

55. *Petes.*] *Petent* Servii, Bern. & tres. *petunt* tres alii.

56. *Laurea vota Jovi.*] *Vitta* uterque Polit. prim. Pal. multique alii. Vide Notas ad lib. II. Faſt. vſ. 30. prim. Vatic. *laurea juncta.* Junianus & Putean. *laurea ſerta.* Triſt. II.

Ponet & in nitida laurea ſerta coma.

Pont. III. Eleg. IV.

Quid mirum, ſertis exhauſto floribus horto,
  Si duce non facta eſt digna corona ſuo?

Ita vetus codex. Lucanus lib. X.

Accipiunt ſertas nardo florente coronas.

Propertius lib. II. Eleg. XXXIII.

Cum tua praependent demiſſae in pocula ſertae.

coronas ſubintellige. ita enim Cariſius legit. & vetuſtus codex, quo Neapoli ſum uſus. non *tua ſerta.* in catalectis Pithoei vetus poëta de menſibus:

Ecce coloratos oſtentat Julius artus,
  Crines cui rutilos ſpicea ſerta legit.

Cornelius Severus:

Huc ades Aonia crinem circumdata ſerta?

in veteri inſcriptione apud Gruterum in magno opere pag. MXXXIV.

Jam ſibi lac Cybeles ſint & roſa grata Diones,
Et flores grati Nymphis, & lilia ſerta.

Apulejus libro Mileſ. II. *Jacta roſa ſerta, & roſa ſoluta inturbante.* libro I. *Floribus, ſertis, & ſolutis apprecantur.* Lib. X. *Horae calathis floris ſerti & ſoluti Deam propitiantes.* Hic tamen τὸ *laurea vota* non temere in aliam lectionem mutandum. Heins. In Francofurtenſi erat, *Laurea teucra*, ſub quo aliud quid latere ſuſpicor. in aliis erat, *multa, meta, victa, juncta, nota*, quod ultimum non malum videbatur Heinſio, ut aduletur Auguſto, qui ſaepe Jovi laurum dederat. Burm.

58. *Jus habet.*] Melius forte legeretur, *jus dabit.* vid. V. Faſt. 146. Burm.

60. *Celeri pervenit illa via.*] Mox ſequitur, *in-*

ve;

Illa meos oculos mediam deducit in Urbem;
  Immunes tanti nec ſinit eſſe boni.
Invenietque viam, quâ currus ſpectet eburnos.
  Sic certe in patriâ per breve tempus ero.
Vera tamen populus capiet ſpectacula felix:
  Laetaque erit praeſens cum Duce turba ſuo.
At mihi fingenti tantum, longéque remoto,
  Auribus hic fructus percipiendus erit.
Atque procul Latio diverſum miſſus in orbem
  Qui narret cupido, vix erit, iſta mihi.
Is quoque jam ſerum referet veteremque triumphum.
  Quo tamen audiero tempore, laetus ero.
Illa dies veniet, mea quâ lugubria ponam;
  Cauſſaque privatâ publica major erit.

venietque viam. quare ego hic cum Leidenſi & multis editionibus antiquioribus legerem, *fuga.* quas voces & permutarunt Epiſt. XIV. 103. v. Met. 573. & paſſim. *fuga* autem pro celeri itinere paſſim ponitur. unde *fugax equus* & ſimilia. vid. Gronov. ad Senec. Thyeſt. 629. Herc. Oet. 140. Serv. ad Virg. I. Georg. 286. ſuperiori verſu Lovanienſis habet pro per *immenſas terras*, *immenſas curas.* forte ſcripſerit, *immenſas gentes* ut v. Faſt. 221.

Prima per immenſas ſparſi nova ſemina gentes.

ubi etiam quidam codices *terras* habent. Et mox Eleg. IX. 19.

Noſtra per immenſas ibunt praeconia gentes. BURM.

61. *Illa mees oculos.*] *Illa meos mediam viſus deducit* Bernenſ.

63. *Invenietque animus quâ currus ſpectet eburnos.*] *Invenitque* Hamburg. & tres alii cum Arondeliano. *Inveniatque* Richelian. *Inveniesque* alius. *Inveniesque arcem* Rottendorph. Tres, *Inveniesque viam.* ut apud Virgil. *Inveni, Germana, viam.* ſed quia τὸ *via* paulo ante praeceſſit, ſcribe, *Invenietque aditum.* ſupra etiam, *deducet*, & *ſinet.* HEINS. *Invenietque animus currus quos ſpectet* Bernenſ. mox *in patriam* idem.

65. *Felix.*] *Praeſens* & ſeq. ℣ſ. *Felix* Moreti.

66. *Suo.*] Hinc recte eſſe apparet, in Faſt. III. 372.

Submiſere oculos cum duce turba ſuo.

DOUZA.

67. *Fingenti.*] *Surgenti* Leidenſ.

68. *Praecipiendus erit.*] *Percipiendus* in nonnullis. Rectius. NAUGER. *Perſpiciendus* Leidenſ.

69. *Atque procul Latio.*] *Utque* quatuor ſcripti. Lege, *Aque.* HEINS.

71. *Jam ſerum.*] *Tam* Excerpta Voſſii.

73. *Illa dies veniet.*] Scribe, *veniat.* eſt enim optantis. ſic Triſt. III. Eleg. v.

Hunc utinam nitidi ſolis praenuncius ortum
Adferat admiſſo Lucifer albus equo.

&,

Hunc Aurora diem, ſpectacula tanta ferentem,
Quamprimum croceis roſcida portet equis.

& Pont. lib. I. Eleg. IV.

Memnonis hanc utinam, lenito Principe, mater
Quamprimum roſeo provocet ore diem.

HEINS.

ELEGIA III.

MAgna minorque ferae; quarum regis altera Grajas,
  Altera Sidonias, utraque ſicca, rates:

Omnia

1. *Regis.*] *Regit* Lovan. Jun. Leid. & plerique omnes.

2. *Utraque ſicca.*] Utraque arida, propter frigus ſeptentrionis & aquilonem. quem etiam ſuperius *ſiccum* appellavit eo verſu: *Protinus aequato ſiccis aquilonibus Iſtro.* MERUL. *Siccas* vocat, non pro-

Omnia cum ſummo poſitae videatis in axe,
Et maris occiduas non ſubeatis aquas,
Ætheriamque ſuis cingens amplexibus arcem
Veſter ab intactâ circulus exſtet humo;
Adſpicite illa, precor, quae non bene moenia quondam
Dicitur Iliades tranſiluiſſe Remus.
Inque meam nitidos dominam convertite vultus:
Sitque memor noſtri necne, referte mihi.
Hei mihi! cur, nimium quae ſunt manifeſta, requiro?
Cur labat ambiguo ſpes mihi mixta metu?
Crede quod eſt, quod vis; ac deſine tuta vereri:
Deque fide certâ ſit tibi certa fides.

Quod-

propter frigus & ſiccitatem ſeptentrionis, aut Aquilonis, ſed quod nunquam occidant: eoque neque Oceani unda ſeſe tingant, aut abluant, ceterarum ſtellarum more, ut poëtae fingunt. Sic enim & II. Met. Juno ab Oceano & Tethye ejus uxore:

At vos ſi laeſae tangit contemptus alumnae,
Gurgite caeruleo ſeptem prohibete triones:
Sideraque in coelum ſtupri mercede recepta,
Pellite, ne puro tingatur in aequore pellex.

MICYLL.

5. *Arcem.*] Quidam, *aethereum axem*, alii, *orbem*. Medonii, *aetheream arcton*. deinde pro *exſtet* Lovan. *Exit.*

7. *Adſpicite illa precor, quae non bene moenia quondam Dicitur Iliades tranſiliiſſe Remus.*] Lib. II. Faſt.

Romule concedes, facit hic tua magna tuendo
Moenia, tu dederas tranſilienda Reme.

Sub principium lib. III.

Moenia conduntur, quae quamvis parva fuerunt,
Non tamen expediit tranſiliiſſe Reme.

Et lib. IV.

Neve quis aut muros, aut factam vomere foſſam
Transeat: audentem talia dede neci.
Quod Remus ignorans humiles contemnere muros
Coepit, & his populus dicere tutus eris?
Nec mora; Tranſiliit, rutro celer occupat auſum,
Ille premit duram ſanguinolentus humum.

Sed ante haec ait Romulum ac Remum, dum uterque condendae novae urbis auctor eſſe vellet, certaſſe: ſedataque poſtea controverſia, de compacto vulturum augurio ſtetiſſe. Ille Palatinum, hic Aventinum montes occupat:

——— ambigitur moenia ponat uter.
Nil opus eſt dixit certamine Romulus ullo:
Magna fides avium eſt: experiamur aves.
Res placet: alter init nemoroſi ſaxa Palati,
Alter Aventinum mane cacumen adit.
Sex Remus; hic volucres bis ſex videt ordine: pacto
Statur: & arbitrium Romulus urbis habet.

Huc mirifice faciunt Ennii carmina de Romulo & Remo quae citantur à Cicerone lib. I. de Divinatione:

Certantes magna cum cura concupientes
Regni, dant operam ſimul auſpicio, augurioque.
Hinc Remus auſpicio ſe devovet, atque ſecundam
Solus avem ſervat. at Romulu' pulcher in alto
Quaerit Aventino, ſervans genus altivolantum.
Certabant, urbem Romamne, Remamve vocarent.
Omnis cura viris, uter eſſet endoperator.
Exſpectant veluti conſul cum mittere ſignum
Volt, omnes avidi ſpectant ad carceris oras,
Qua mox emittat pictis ex faucibu' currus.
Sic expectabat populus, atque ore timebat
Rebus, utri magni victoria ſit data regni.
Interea ſol albu' receſſit in infera noctis.
Exin candida ſe radiis dedit icta foras lux:
Et ſimul ex alto longe pulcherrima praepes
Laeva volavit avis: ſimul aureus exoritur ſol.
Cedunt ter quatuor de caelo corpora ſancta
Avium, praepetibus ſeſe pulchriſque locis dant.
Conſpicit inde ſibi data Romulus eſſe priora,
Auſpicio regni ſtabilitaque ſcamna, ſolumque.

Quibus in verſibus tria loca emendavi ope veteris libri, qui penes me eſt; quae ſi quis ſcire velit, ea conferat cum libris excuſis. Illud hic notandum duxi, Ennium ab Ovidio, Dionyſio ſub finem lib. I. & à Floro diſſentire. Hi enim ajunt Romulum Palatinum, non autem Aventinum augurii captandi gratia aſcendiſſe. CIOFAN. *Aſpice & illa* prim. edit.

8. *Tranſiliiſſe.*] *Tranſiluiſſe* ſcripti meliores. ita Noſter paſſim. HEINS.

9. *Nitidos.*] *Nitidam* Bernenſ.

11. *Hei mihi cur timui?*] *Cur nimium quae ſunt manifeſta requiro* primae editiones & quatuor ſcripti,

Quodque polo fixae nequeunt tibi dicere flammae,
Non mentiturâ tu tibi voce refer:
Eſſe tui memorem, de quâ tibi maxima cura eſt;
Quodque poteſt, ſecum nomen habere tuum.
Vultibus illa tuis, tamquam praeſentis, inhaeret,
Teque remota procul, ſi modo vivit, amat.
Ecquid, ut incubuit juſto mens aegra dolori,
Lenis ab admonito pectore ſomnus abit?
Tunc ſubeunt curae, dum te lectusque locusque
Tangit, & oblitam non ſinit eſſe mei.
Et veniunt aeſtus, & nox immenſa videtur;
Feſſaque jactati corporis oſſa dolent.
Non equidem dubito, quin haec & cetera fiant;
Detque tuus caſti ſigna doloris amor:
Nec cruciere minus, quam cum Thebana cruentum
Hectora Theſſalico vidit ab axe rapi.

Quid

pti. bene. niſi mavis, *timide.* nam prim. Vatic. & prim. Pal. *timeam.* duo alii, *timeo.* Heins. *Timidus* Leidenſ. etiam non male.

12. *Cur labat ambiguo ſpes mea mixta metu?*] *Mihi mixta* quatuor. quod praeſtat. ut Arondelianus, *ſpes bona mixta metu.* ut epiſtola Canaces, *ſpes bona det vires.* malim etiam, *victa metu*, quam *mixta.* certe in uno Italico, *nixa.* Heins. *Moeſta* unus, *mota* alius. *litera ueſtra metu* unus.

13. *Credo quod eſt, & vis.*] *Quod vis* quinque veteres. Arondelianus, *quamvis.* Heins.

15. *Quodque polo fixa.*] *Poſitae* Voſſian. ut Met. II. 173.

Quaeque polo poſita eſt glaciali proxima ſerpens.
Heins. *Quaeque polo fixae* Bernenſ.

16. *Mentitura.*] *Matutina* Bernenſ.

17. *De qua.*] *De quo* Puteaneus. recte. maxima ſcilicet cura eſt, an tui memor ſit.

19. *Tanquam praeſentibus haeret.*] *Praeſentis inhaeret* ſeptem veterer. recte. vide quae noto Epiſt. v. ℣ſ. 45. Heins. Sic Ep. II. 91. *Illa meis oculis ſpecies abeuntis inhaeret.*

20. *Teque remota procul, ſi modo vivit, amat.*] Eleg. VI. lib. V. *Vivat, ametque virum.* Ciof.

21. *Ecquid ubi incubuit.*] *Ut incubuit* multi veteres cum priſcis editionibus. quomodo Noſter ſaepiſſime. Heins. *Equid ut incumbit* Junianus. *maeſto dolori* duo. *nullo dolori* Bernenſ. Regius etiam, *certo dolori.* non male. ſed nihil tamen muto. XV. Met. 768.

Solane ſemper ero juſtis exercita curis?
ment aequae etiam Moreti & Lovan. Burm.

22. *Lenis ab admonito pectore ſomnus abit.*] Malim, quod in aliis legitur,

Lenis, ab admonitu, pectore ſomnus abit.
D. Heins. *Abeſt* prim. Polit. prim. Vatic. & duo alii. Heins. *Ab attonito* duo. *ab ammonitu* Bern. Junian. & Leid.

23. *Lectusque locusque.*] Heinſius olim volebat, *torusque*, ut & Met. XI. 471. legebat,

——— *vacuum petit anxia lectum,*
Seque toro poſuit, renovat lectusque torusque
Halcyonae lacrimas.

ſed *locus* eſt illa pars lecti, in qua cubare vir ſolebat. ut Epiſt. XV. 149.

Incubui tetigique locum, qua parte fuiſti.
vid. ad VI. Met. 320. *num ſubeant* Medic. *tunc veniunt cum te curae, lectusque locusque* Bernenſ.

24. *Et oblitam non ſinit eſſe mei?*] Lib. I. de Ponto Eleg. V. de Patria:

—— *& immemorem non ſinit eſſe ſui.*
Ciofan.

25. *Et veniunt aeſtus.*] *Tunc veniunt* unus Italic. Combii liber, *conveniunt*; & Barberin. *queſtus.* nam de aeſtu animi jam egit. Scribe, *Num veniunt queſtus.* & ſuperiori hexametro, *num ſubeunt curae* ex optimo Mediceo. multi veteres, *Tum.* prim. Polit. *nec.* Heins.

26. *Jactati.*] *Verſati* duo libri, ut I. Amor. II. 4. Lucret. II. 35.

Textilibus ſi in picturis, oſtroque rubenti
Jacteris. —— ——

27. *Et cetera.*] *Majoraque* Regius.

28. *Maeſti ſigna doloris amor.*] Eleganter pro diverſa

Digitized by Google

Quid tamen ipſe precer dubito: nec dicere poſſum,
   Adfectum quem te mentis habere velim.
Triſtis es? indignor, quod ſum tibi cauſſa doloris:
   Non es? ut amiſſo conjuge digna fores.
Tu vero tua damna dole, mitiſſima conjux;
   Tempus & à noſtris exige triſte malis:
Fleque meos caſus. eſt quaedam flere voluptas.
   Expletur lacrimis egeriturque dolor.
Atque utinam lugenda tibi non vita, ſed eſſet
   Mors mea; morte fores ſola relicta meâ!
Spiritus hic per te patrias exiſſet in auras!
   Sparſiſſent lacrimae pectora noſtra piae!
Supremoque die notum ſpectantia coelum
   Texiſſent digiti lumina noſtra tui!
Et cinis in tumulo poſitus jacuiſſet avito!
   Tactaque naſcenti corpus haberet humus!

Deni-

verſa lectione Barberin. *caſti doloris.* Leidenſis; *tacti.* Heins. *Timoris* citat Heinſ. ad III. Art. 720.

29. *Peremtum.*] *Cruentum* plerique veteres. multi etiam *trahi*, pro *rapi*, verſu proximo. Heins. Eadem diverſitas inf. v. IV. II. *Hectore rapto*, vel *tracto.* & alibi, de hac re ubi agitur, *Trahi* eleganter adſtruit Sueton. in Neron. 22. *Quendam tractum Praſinum agitatorem inter condiſcipulos querens, objurgante magiſtro, de Hectore ſe loqui ementitus eſt. ab hoſte rapi* Bernenſ. pro *Thebana* etiam Lovan. & Servii, *Trojana.*

30. *Hectora Theſſalico vidit ab axe rapi.*] De rapto Hectore & joci & animi cauſa bina diſticha jampridem luſi. Exercebam enim me cum ſodalibus meis in carminibus, quae vel in *x* deſinerent, vel ab eadem littera inciperent, ediſcendis: hoc propoſito praemio, ut is, qui ejus generis plura adduceret, quibus alii involverentur, victor eſſet, omniumque haberetur digniſſimus. Quorum carminum non magna ſane apud probatos auctores copia eſt. Sex tantum in Silio leguntur: unum in Ovidii epiſtolis, in Horatio, & Propertio item unum reperitur. Eorum igitur diſtichorum alterum eſt, de Xantho prope Trojam fluvio:

Hectore raptato ter circum moenia Trojae,
   Xanthe tuas undas intumuiſſe ferunt.

Alterum vero de Xantho, Achillis equo:

Efferus Hectoreum dum corpus raptat Achilles,
   Xanthe tuas ajunt immaduiſſe genas.

Haec eo libentius in haec Scholia retuli, ut tu quoque interdum cum aequalibus tuis te exerceas. Etenim & memoriam firmiorem tibi comparabis, & illos te ſuperaſſe vehementer etiam atque etiam oblectaberis. Ciofan.

34. *Non es, ut amiſſo conjuge digna fores.*] *Fleas* priſcae editiones & quidam ſcripti. unus, *feres.* Carmen mendoſum. illa autem, *Triſtis es*, & *Non es* per interrogationem lege. ſi quid video, & hoc & ſuperius diſtichon hic denuo inculcata ſunt ab aliena manu. Heins.

35. *Tua damna.*] *Mea* Lovan. & *moeſtiſſima conjux* Excerpt. Voſſ. & alius.

37. *Eſt quaedam flere voluptas.*] Sententia huic ſimilis legitur in Electra Sophoclis. Ciof.

38. *Egeriturque.*] *Exigiturque* Moreti.

40. *Meâ.*] *Mei* Barber.

41. *Spiritus hic per te.*] *Pro te* codex Petri Servii. Lege, *prope te.* ut Art. Am.

Vel prope te nato, lucide Cydne, croco.

infra Eleg. IV. lib. IV.

Atque meam terram prope ſunt funebria ſacra.

Heins. *Pro te* etiam Bernenſ. *vacuas exiſſet in auras* Richel. *in oras* Servii & Excerpta Voſſii. & hic forſan pro *certe*, *per te* librarius ſcripſit, & legendum,

Spiritus hic certe patrias exiſſet in auras.

vid. ad I. Ep. 3. *prope te* ad Ep. XVIII. 59. citavit Heinſius. Burm.

42. *Corpora noſtra.*] *Pectora* Combii. & tres alii. Heins. Et ita editi quidam. *noſtra tuae* Bernenſ. Moreti & prim. Edit.

44. *Texiſſent.*] *Clauſiſſent* Moreti & quatuor alii. Francius malebat, *preſſiſſent.*

45. *Cinis.*] Comburebantur enim apud Romanos

Denique &, ut vixi, ſine crimine mortuus eſſem!
  Nunc mea ſupplicio vita pudenda ſuo eſt.
Me miſerum, ſi tu, cum diceris exſulis uxor,
  Avertis vultus, & ſubit ora rubor!
Me miſerum, ſi turpe putas mihi nupta videri!
  Me miſerum, ſi te jam pudet eſſe meam!
Tempus ubi eſt illud, quo te jactare ſolebas
  Conjuge, nec nomen diſſimulare viri?
Tempus ubi eſt, quo te (niſi ſi fugis illa referre)
  Et dici memini, juvit & eſſe meam?
Utque probae dignum eſt, omni tibi dote placebam.
  Addebat veris multa faventis amor.

Nec

hos cadavera; quorum cinis in urna ſervabatur. Ciofan. *Jacuiſſet amice* Bernenſ.

47. *Denique dum vixi ſine crimine.*] Recte ita eſt in bonis libris & uno Vatic. Ciofan. *Ut & vixi* primae editiones & ſcripti novem. quinque, *& ut.* quod placet, ſi recte locum diſtinguis. Heins. Mollius eſſet, *denique uti vixi, ſine* &c. nam & in Leidenſi erat, *denique ut vixi.* Francius conjecerat, *denique ceu vixi*, deinde, *nec mea ſupp. v. p. foret* Micyll. Gryph. & al. Edit. & ita Bernenſ. Junian. Reg. & Lovan. & tres alii. *ne foret* ſex alii. *nunc foret* Moreti. *& foret* Exc. Voſſ.

50. *Ruber.*] *Pudor* novem ſcripti & Berſm. Ep. xx. 5. *Quid pudor ora ſubit.* ſed parum refert.

53. *Tempus ubi eſt illud, quo te jactare ſolebas Conjuge.*] Scribe, *me jactare ſolebas Conjuge.* & ſic pro diverſa lectione Voſſianus. Nonnulli alii,

Tempus ubi eſt, quo te de me jactare ſolebas.

Heins. Si legamus, *me jactare* ablativo caſu ſumi debet τὸ *me*, & intelligi *te jactare*, quod quam durum ſit & parum Ovidianum manifeſtum eſt; & tunc ſatius foret cum Lovan. & ſex aliis legere,

Tempus ubi eſt, quo te de me jactare ſolebas?

ego antiquam lectionem retineo, quia ita ſemper Noſter & alii locuti. Epiſt. xii. 175.

Forſitan & ſtultae dum te jactare maritae
Quaeris.

Epiſt. xxi. 62.

Quod mihi te jactas.

ſic & Juſtin. xviii. 7. & xxiv. 5. vide Broukh. ad Propert. ii. xix. 15. corrigendus etiam mihi in hac locutione videtur Boëthius lib. i. Conſol. Phil. proſ. 4. *Scis ne haec & vera proferre, & in nulla unquam mei laude jactaſſe.* ubi malim, *in nulla unquam me laude jactaſſe.* nam *in aliqua re ſe jactare* Cicero & alii dixerunt. ſeq. verſu, *nomen diſſimulare meum* Micyll. & Gryph. Burm.

55. *Tempus ubi eſt, quo te (niſi non vis illa referri.)*] Primus Vaticanus,

Tempus ubi eſt illud, quo non fugis illa referre.

primus Politiani & primus Palatinus,

Tempus ubi eſt illud, quo, ni fugis illa referre.

optimus Mediceus,

Tempus ubi eſt, quo te niſi non fugis illa referre?

Alii aliter, ſed longius à veſtigiis verae ſcripturae, quam ecce,

Tempus ubi eſt, quo te (niſi ſi fugis illa referre)
Et dici memini, juvit & eſſe meam?

ſingula videamus. τὸ *niſi ſi* paſſim corruptum eſt apud Noſtrum. Vide Notas Epiſt. iv. vſ. 111. *referre* pro meminiſſe, recordari. monitum à mead Epiſt. v. vſ. 113. *fugis referre*, pro metuis. Adi Notas Epiſt. ix. vſ. 75. Heins. *Quo te niſi vita referri* unus, *tempus ubi quo te mihi non vis vera fateri* Patav. *niſi non vis vera fateri* Bernenſ. deinde volebat Francius, *ut dici memini, juvit ut eſſe, meam.*

57. *Utque proba dignum eſt.*] *Probae* plurimi ex caſtigatioribus. optime. regit enim ea vox non ſecundum minus quam ſextum caſum. Adeatur exactiſſimus Voſſius opere Grammatico lib. i. de Conſtructione cap. xi. vide & Nonium in ea voce. Virgil. *magnorum haud unquam indignus avorum.* idem lib. xi.

Huc periture veni, capias, ut digna Camillae
Praemia.

ſic veterrimus Mediceus, aliique multi ex praeſtantioribus codices, non *Camilla.* Silius lib. viii.

Ducit avis pollens, nec dextra indignus avorum
Scaevola.

libro xii.

— — dignos jam vosmet reddite veſtrae
Quam trahitis famae.

Nec quem praeferres, (ita res tibi magna videbar)
Quemve tuum malles eſſe, vir alter erat.
Nunc quoque ne pudeat, quod ſis mihi nupta: tuusque
Non dolor hinc debet, debet abeſſe pudor.
Cum cecidit Capaneus ſubito temerarius ictu;
Num legis Euadnen erubuiſſe viro?
Nec, quia Rex mundi compeſcuit ignibus ignes,
Ipſe tuis, Phaëthon, inficiandus eras.
Nec Semele Cadmo facta eſt aliena parenti,
Quod precibus periit ambitioſa ſuis.
Nec tibi, quod ſaevis ego ſum Jovis ignibus ictus,
Purpureus molli fiat in ore rubor:

Sed

ita ex veſtigiis vetuſti codicis ſcribendum. apud Columellam libro VIII. cap. 17. de mullis, *cum ſit molliſſimum genus, & ſervitutis indigniſſimum.* ita enim membranae optimae a me inſpectae. qnod tamen omnino approbare non auſim. in vulgatis Columellae exemplaribus, *ſervitutis indignantiſſimum.* Noſter lib. III. Art.

Curia conſilii quae nunc digniſſima tanti eſt.

ita priſcae editiones & ſcripti nonnulli. Amor. I. Eleg. III.

Provenient cauſſae carmina digna ſuae.

ita quippe multi codices vetuſti, non *cauſſa ſua.* Pont. IV. Eleg. VIII.

At nihil hic dignum poteris reperire pudoris.

ſic & ibi vetus codex. & plurimi. lib. V. Met.

—— —— *utinam modo dicere poſſim*
Carmina digna deae.

& lib. VI.

Accedit eodem
Digna deae facies.

Suetonius Othone, *praedicares ſucceſſionis indignum.* Statius Epithalamio Stellae: *Digna deae ſedes.* D. Hieronymus vita Fabiolae: *Quaerentibus nobis dignum tantae foeminae habitaculum.* Pari modo ἄξιος apud Graecos ſecundum caſum regit. Bene vetus Interpres Matthaei cap. III. vſ. 8. & Lucae III. vſ. 8. καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας *fructus dignos poenitentiae*, potius, quam *poenitentia* vertit. & Actor. XIII. vſ. 46. Ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους τῆς αἰωνίου ζωῆς. *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis vitae aeternae.* idem vetus interpres. Plautus in Trinummo. *Num ego ſum dignus ſalutis?* Apulejus Metam. IV. *Digno fortunae ſuae ſplendore publicas voluptates inſtruebant.* quem locum temere viri eruditi ſollicitant. Phaedrus libro IV. Fab. XX.

Quicquid putabit eſſe dignum memoriae;
Æſopi dicet.

Seneca Hercule Furenti vſ. 957.

Immune coelum eſt, dignus Alcidae labor.

ita cum vulgatis optimus codex Etruſcus cum diphtongo. D. Paulinus Natali quarto Felicis:

Sed quia nos inopes juſti, indignosque ſalutis
Sic voluit ditare pater.

D. Hieronymus initio Chronici Euſebiani: *Modo autem temporibus Abrahae annum ad annum comparabimus, ut ſciamus, quid memoriae dignum, & quibus annis geſtum ſit.* Symmachus pater:

Haud unquam indignis magnorum publicolarum.

HEINS. *Mihi dote placebas* Moreti & Bernenſ. qui & mox habebat, *Addebat veri multa favoris amor;* *fatentis* Junian.

59. *Magna.*] *Digna* Junian. & duo alii.

62. *Non debet dolor hinc.*] Concinnius duo veteres, *Non dolor hinc debet.* malim etiam, *rubor*, quam *pudor*; quia *pudeat* praeceſſit. HEINS.

64. *Non legis.*] *Num* prim. Vatic. Rottendorph. & duo alii. bene. HEINS.

64. *Erubuiſſe viro*] Pro propter virum, aut viri caſum. MICYLL. ita & in Ibid. 350.

Qua potuit Tydeus erubuiſſe nuru.

ubi cum Mſs. habeant *nurum*, hic quoque quidam poſſet velle, *erubuiſſe virum.* ſed ibi vide, quae notamus. in codice Bernenſi erat, *Manſit fida ſuo triſtis Evathna viro.* BURM.

69. *Ictus.*] *Uſtus* hic quidam. vid. lib. I. Eleg. III. 11.

70. *Purpureus molli fiat in ore pudor.*] Melius in aliis libris impreſſis & ſcriptis, *in ore rubor.* paulo ſupra in hac ipſa Eleg.

——— *& ſubit ora rubor.*

Et Eleg. IIX. lib. V.

Teque reor noſtris erubuiſſe malis.

Si

Digitized by Google

Sed magis in noſtri curam conſurge tuendi,
Exemplumque mihi conjugis eſto bonae:
Materiamque tuis triſtem virtutibus imple.
Ardua per praeceps gloria vadat iter.
Hectora quis noſſet, ſi felix Troja fuiſſet?
Publica Virtuti per mala facta via eſt.
Ars tua, Tiphy, jacet, ſi non ſit in aequore fluctus:
Si valeant homines, ars tua, Phoebe, jacet.
Quae latet, inque bonis ceſſat non cognita rebus,
Adparet virtus arguiturque malis.
Dat tibi noſtra locum tituli Fortuna; caputque,
Conſpicuum pietas quâ tua tollat, habet.

Ute-

Si qui erunt; quibus illo alio modo placeat, non magnopere contendam. CIOFAN. *In orbe pudor* Bernenſ.

73. *Materiamque tuis triſtem virtutibus imple: Ardua per praeceps gloria vadit iter.*] Perpulchrum inductionis exemplum. CIOF.

74. *Ardua per praeceps gloria vadit iter.*] Scribo, *vadat* cum Juniano & alio. niſi *tendat* mavis. nam *tendit* eſt in tribus. HEINS.

75. *Fuiſſet.*] *Maneret* Bernenſ.

76. *Publica virtutis per mala facta via eſt.*] *Virtuti* rectius legas cum uno Vaticano. lib. I. Eleg. III.

Et mihi facta via eſt.

HEINS.

77. *Ars tua, Tiphy, jacet.*] *Latet* Patavinus. Scribe, *vacet.* & ſequenti verſu, *ars tua, Phoebe, vacet* cum Gottorphiano. plurimi alii, *vacat.* vulgo, *jacet. Vacet*, iners ac otioſa ſit, nullum uſum habeat, nihil habeat quod agat aut in quo occupetur. Senec. Thyeſte:

— — nunquam ſtante Pelopea domus
Mines vacabis.

&

Dextra cur patria vacat.

ſic Met. VIII. initio *vacare victoria* dicitur, quae non eſt occupata, & in dubio haeret,

Inter utrumque vacat dubiis Victoria pennis.

ita enim ex veſtigiis veterum codicum ſcribendum videtur. Senec. Herc. Fur.

Nec ulla requies tempus aut ullum vacat;
Niſi dum jubetur.

ita optimus liber Mediceus. non *tempus datur*, quod eſt in vulgatis. ſic *ager vacare* dicitur, qui non excolitur. ſic *vacuum novale* Pont. lib. I. Eleg. IV. quare praeter rem illud Triſt. IV. Eleg. VIII.

Tempus erat nec me peregrinum ducere coelum,
Nec ſiccam Getico fonte levare ſitim.
Et modo, quos habui, vacuos ſecedere in hortos.

alibi enim laudat *hortos ſuos.* quare ſcribo, *vacuum.* hoc eſt otioſum. *horti* enim *vacui* minus bene dicuntur, *arva vacua* bene. de quibus Met. IV. ℣. 341. ſic *aures vacuae*, & ſimilia. lib. II. ad Auguſtum:

At ſi, quod mallem, vacuus fortaſſe fuiſſet.

Pont. lib. IV. Eleg. V.

Tempus ab his vacuo Caeſar Germanicus omne
Auferet.

ubi nunc legitur, *vacuum.* HEINS. Ego tamen contra codices nihil mutavi. cum eleganter *jacere* dicuntur quae negliguntur, nec creduntur eſſe utilia aut neceſſaria, ſed nullius pretii. Et ita Cicero *jacere* & *vigere* opponit X. Phil. 7. vid. Giph. Ind. Lucret. ita, *pauper ubique jacet* I. Faſt. 218. *Cetera turba jacens* II. Am. II. 30. *Marius cum jam ſeptimum annum poſt praeturam jaceret* Cicer. III. de Offic. 20. Senec. VI. de Benef. 38. *Jacebit opera fabrilis.* Quinct. de Inſt. Orat. 2. *Motus eſt in his orationis atque actus, quibus detractis jacet, & velut agitante corpus ſpiritu caret.* & ita alii paſſim. BURM.

83. *Quorum nunc munere freta es*] Non intelligo haec: nam ſi cum Merula explices, adjuta es, ſuſtentata es; *munere temporum* quid ſibi velit Poëta non capio. Cl. Heumannus in Parergis Criticis nuper editis pag. 115. *intrepide* ſe legere dicit, *fida es.* quod, pace viri doctiſſimi dixerim, minime placet. explicat autem, nunc ex ſuis malis occaſionem datam uxori demonſtrandi ſe fidam. ſed an hoc ſignificare poſſunt illa verba, *quorum nunc munere fida es!* an ergo antea non erat fida? aliud eſt enim fidam eſſe, aliud occaſione data fidem illam oſtendere. hoc ſi voluiſſet aliis verbis uſus fuiſſet. in Mss. Richel. erat, *quorum tibi copia nunc eſt.* Sed neque hoc ſenſum aptum facit. in quatuor aliis, *quorum tu munere freta es.* in Lovan,

Utere temporibus, quorum nunc munere freta es.
En patet in laudes area lata tuas.

van. *quorum ſic.* In optimis codicibus Juniano & Leidenſi, *quorum non munere freta es.* ex quorum veſtigiis rectius legi poſſet,

Utere temporibus, quorum non munere ſpreto,
En patet in laudes area lata tuas.

utere infelicibus mariti tui temporibus, quorum munus, id eſt occaſionem ſi non ſpernas, ingens tibi in laudes area patebit, & ita erit, ut alibi dicit, aliquis uſus in ipſis malis. *munera* vero & *dona* temporis obvia & elegans locutio: ita Quinct. x. 6. *Refutare temporis munera longe ſtultiſſimum.* quod idem eſt quod *ſpernere*, ſed de illo amplius ad Val. Flac. II. 252. jam egimus. Burm.

84. *Et patet in laudes area lata tuas.*] In Epiſtola Penelopes:

Et patet in curas area lata meas.

Ciofan. *Area lata* primae editiones. & ſex ſcripti pro magna. ut Epiſt. Penelop.

Et patet in curas area lata meas.

Malo praeterea, *En latet.* quomodo unus Vaticanus. Heins.

ELEGIA IV.

O Qui, nominibus cum ſis generoſus avitis,
Exſuperas morum nobilitate genus:
Cujus ineſt animo patrii candoris imago,
Non careat nervis candor ut iſte ſuis:
Cujus in ingenio patriae facundia linguae eſt,
Quâ prior in Latio non fuit ulla Foro:
Quod minime volui, poſitis pro nomine ſignis
Dictus es. ignoſcas laudibus iſta tuis.

Nil

1. *O qui nominibus cum ſis generoſus avitis Exſuperas morum nobilitate genus.*] Laudat amicum ſuum poëta à nobilitate virtuti conjuncta lib. I. de Ponto:

Ille memor magni generis, virtute quod auget.

Ciofan. Notavit Heinſius Scaligerum retuliſſe hanc Elegiam ad Meſſalinum, quia ſimilia fere lib. I. de Pont. 7. ſcribit. habuit Ovidium ante oculos auctor carminis in laudem Anſelmi Archiepiſcopi Cantuarienſis apud Baluzium. tom. IV. Miſcell. pag. 557.

Tu generoſus homo, magnisque parentibus ortus
Exuperas morum nobilitate genus.

& paſſim ille ſublegit Naſoni floſculos. ut & multo melior ex eadem inſula ortus Poëta, Buchananus, in dedicatione Pſalmorum ad Mariam, Scotorum reginam,

Quae ſortem antevenis meritis, virtutibus annos,
Sexum animis, morum nobilitate genus.

hic etiam *generoſus avorum* multi ſcripti & editi. *generoſe suorum* duo. Burm.

4. *Non careat nervis.*] Explicat Merula vires vel corpus candoris, ut non careas proprio candore, nec patris ſpleudore. ſed vehementer dubito, an candori recte *nervi* tribuantur. in Leidenſi erat, *non careas meritis.* ſed in Juniano, Bernenſi & ſexdecim aliis, *non careat numeris*, quod ſanius puto. id eſt, ut ſit perfectus ille caudor. & ita centies Noſtro *numeros ſuos habere* res dicitur, cui nihil deeſt. & Librarii etiam ſaepe *nervos* & *numeros* confuderunt; ut I. Amor. I. 18. & apud Quinctilianum lib. XII. de Inſt. Orat. 2. & alibi. Burm.

5. *Cujus in ingenio patriae facundia linguae.*] Lib. II. de Pouto:

——— *pater Latiae facundia linguae.*

Ciofan.

6. *Ulla.*] *Illa* Gryph. *qua melior Latio* Leidenſ.

8. *Ignoſcas laudibus ipſe tuis.*] *Iſta tuis* alter Polit. apud Paterculum II. 30. *Familiare eſt hominibus omnia ſibi ignoſcere.* Heins. Vid. ad Quinct. VIII. de Inſt. Orat. 5. Paullinus in carmine ultimo a Cl. Muratorio, Tom. I. Analect. edito. ℣ſ. 27. *Quid petit ignoſci, veniam qui ſanguine poſcit.* ita enim diſtinguendum puto. *ignoras* erat in Bernenſi. Burm.

Nil ego peccavi. tua te bona cognita produnt.
  Si, quod es, adpares; culpa ſoluta mea eſt.
Nec tamen officium noſtro tibi carmine factum,
  Principe tam juſto, poſſe nocere puta.
Ipſe Pater Patriae, (quid enim civilius illo?)
  Suſtinet in noſtro carmine ſaepe legi.
Nec prohibere poteſt, quia res eſt publica Caeſar;
  Et de communi pars quoque noſtra bono eſt.
Juppiter ingeniis praebet ſua numina vatum;
  Seque celebrari quolibet ore ſinit.
Cauſſa tua exemplo Superorum tuta duorum eſt:
  Quorum hic conſpicitur, creditur ille Deus.
Ut non debuerim, tamen hoc ego crimen amabo:
  Non fuit arbitrii litera noſtra tui.
Nec nova, quod tecum loquor, eſt injuria; noſtro
  Incolumis cum quo ſaepe locutus eram.
Quo vereare minus, ne ſim tibi crimen amicus;
  Invidiam, ſi qua eſt, auctor habere poteſt.
Nam tuus eſt primis cultus mihi ſemper ab annis
  (Hoc noli certe diſſimulare) pater:

In-

11. *Nec tamen officium noſtro tibi carmine factum Principe tam juſto poſſe nocere puto.*] Cum ſit tam juſtus Auguſtus, quod te meo carmine ſalutaverim, nihil tibi nocere poſſe arbitror. & cauſam ſequenti carmine adfert. CIOFAN.

11. *Ipſe pater patriae.*] Auguſtus libro ſecundo:

Parce pater patriae.

Suetonius in ejus ipſius vita: *Senatus te conſentiens cum populo R. conſalutat patriae patrem.* Cicero primum à Q. Catulo filio, quod à conjuratis Romam liberaſſet, pater patriae dictus eſt. Unde Juvenalis:

Roma patrem patriae Ciceronem libera dixit.

CIOFAN.

12. *Poſſe nocere puto.*] *Puta* quatuor veteres, concinnius. HEINS.

13. *Quid enim civilius illo?*] Ita meliores. tres tamen, *communius.* quod ex Pirckheimeriano, ſive Arondeliano, doctiſſimus probat Gronovius Obſervat. lib. II. cap. 12. qui videndus. *comis* & *communis* conjungitur apud Caecilium Cratino: *Modo ſit obſequens, hilaris, comis, communis, concordis, dum id quod petis, potitur.* plura de hoc vocabulo Franciſcus Juretus ad Symmachi librum II. Epiſtola LXXIX. ſic apud Ciceronem Catone Majore; in veterrimo codice meo, *Ceteris in rebus communem erga Lyſandrum & familiarem fuiſſe.* non *comem*, quod eſt in vulgatis. ſed quia *de communi bono* mox ſequitur, minus placet. lib. III. Eleg. VIII.

At quoniam ſemel eſt odio civiliter uſus.

HEINS. Certum eſt alterutrum eſſe a Gloſſatore; utrumque vero elegans, & huic loco accommodatiſſimum. vid. Heinſ. ad Vel. Pater. II. 30. & Graev. ad Cicer. IV. Fam. 9. Ceterum haec egregie illuſtrantur illis Suetonii in Aug. cap. LXXXIX. *Componi de ſe aliquid, niſi ſerio, & a praeſtantiſſimis, offendebatur.* ubi egregie Caſaubonus. BURM.

15. *Quia res eſt publica, Caeſar.*] Lege cum optimis editionibus, ſublata diſtinctione, *quia res eſt publica Caeſar.* nec conjungenda illa ſunt, *Caeſar poteſt prohibere*: eſt enim res communis Caeſar, & in illo bono communi mihi quoque pars eſt. BURM.

17. *Sua numina.*] Nos repoſuimus, *ſua nomina* ſecuti auctoritatem Fabricii. BERSM. Ita & quidam ſcripti. ſed male. Inſpirat Jupiter Vates & numine ſuo adflat.

20. *Hic aſpicitur.*] *Conſpicitur* Excerpta Voſſii melius, ut II. Triſt. 54.

Per te praeſentem conſpicuumque Deum.

HEINS.

21. *Tamen hoc ego crimen habebo.*] *Amabo* bene prim. Vatic. & Leidenſis. HEINS.

22. *Noſtra tui.*] Francius legebat, *ſui.*

23. *Eſt injuria noſtra.*] *Noſtro* duo veteres. Forte,

Ingeniumque meum (potes hoc meminiſſe) probabat:
Plus etiam, quam me judice dignus eram.
Deque meis illo referebat verſibus ore,
In quo pars altae nobilitatis erat.
Non igitur tibi nunc, quod me domus iſta recepit,
Sed prius auctori ſunt data verba tuo.
Nec data ſunt, mihi crede, tamen: ſed in omnibus actis,
Ultima ſi demas, vita tuenda mea eſt.
Hanc quoque, quâ perii, culpam ſcelus eſſe negabis,
Si tanti ſeries ſit tibi nota mali.
Aut timor, aut error nobis, prius obfuit error.
Ah ſine me fati non meminiſſe mei!
Neve retractando nondum coëuntia rumpam
Vulnera; vix illis proderit ipſa quies.
Ergo ut jure damus poenas; ſic abfuit omne
Peccato facinus conſiliumque meo.
Idque Deus ſentit: pro quo nec lumen ademtum eſt,
Nec mihi detractas poſſidet alter opes.
Forſitan hanc ipſam (vivat modo) finiet olim,
Tempore cum fuerit lenior ira, fugam.

Nunc

te, *noſtro.* tecum, qui noſter es. Sed numeri in hoc verſu duriores. Nec multum haec ad rem faciunt: quare tollantur, licet. Heins. Nihil duri hic video; & ſi bene diſtinguas, ſenſus erit planiſſimus:

Nec nova, quod tecum loquor eſt injuria: noſtre
Incolumis cum quo ſaepe locutus eram.

non eſt nova nunc injuria quod te appellem qui ſaepe incolumis tecum, noſter cum eſſes, locutus eram. *noſter* eſt nobis favens, ut *Dei noſtri, mei, tui* &c. paſſim in Ovidio dicuntur. *o noſter Chremes* Terentius Andr. v. II. 5. *noſter eſt* Adelph. v. VIII. 28. & ſaepius alibi. Naſo Epiſt. III. 80. *Haec quoque noſtra fuit.* Burm.

25. *Ne ſim tibi crimen amicus.*] *Amico* pleriqne veteres. Lege, *tibi crimen amico.* Heins.

27. *Nam tuus eſt.*] *Namque tuus primis* quatuor libri, mox, *ſaltem hoc noli* ſcripti & editi plurimi. *hoc nolit* etiam Jun. Regius & Bernenſ. ut ad patrem referatur, qui, ſi viveret, nollet diſſimulare. Burm.

29. *Potes haec meminiſſe.*] *Hoc* primae edit. & libri ſcripti. Heins.

31. *Verſibus.*] *Plurimus* Lovan. Heinſius malebat, *luſibus.*

32. *Altae.*] *Magnae* plurimi ſcripti & editi. male. vid. ad IV. Faſt. 305.

34. *Sunt data.*] *Sint* Leid. Regius & duo alii. ſed *magis* etiam Francius volebat. male. vide mox ỳſ. 39.

37. *Scelus eſſe negabis.*] Malim, *negaris.* Heins.

39. *Aut timor, aut error.*] Ubique fere, *culpam, errorem, ſtultitiam* vocat crimen ſuum: quare forte corruptus eſt locus, & cum Puteaneo codice legendum, *Aut liber, aut error.* ut intelligat *artem amatoriam:* nam libro II. 207. duo crimina perdidiſſe ſe ait *carmen & errorem.* ita hic *liber* eſt carmen. ſin *timor* retinendum eſt, ut defendi poteſt ex lib. II. ex Pont. II. 17. credendum eſt illum, cum aliquid per errorem viderit, ita fuiſſe attonitum, ut non potuerit ſe expedire, vel auſus fuerit errorem illum excuſare; & ſe innocentem probare. in quibusdam editis eſt, *aut amor aut error.* Burm.

39. *Prius obfuit error.*] *Plus* nonnulli. male. dixi Pont. lib. II. Eleg. III. vſ. 9. Heins. Mox, *at ſine* Leid. & multi alii, cum quibusdam editis. *plus* etiam Bernenſ. &, *Ha ſine me facti non memor eſſe mei.* *aut ſine* quinque. *ſed ſine* duo.

41. *Coeuntia rumpe vulnera.*] *Rumpam* Vaticanus optimus, optimus Mediceus, & tres alii. ſequor. ipſe enim rumpit vulnera retractando, quorum mentionem injicit. Heins.

42. *Ipſa quies.*] *Ulla* tres. *illa* duo, *illi proderit* Bern.

43. *Abfuit.*] *Obfuit* Gryph. & Vincent. & quatuor ſcripti *defuit* Bernenſ. & duo. *tamen abfuit* Vatican.

45. *Sentit.*] *Senſit* duo libri. *per quem non* Vatican. quod probabat Heinſius, ſi *nec* legeretur.

&

Nunc precor hinc alio jubeat diſcedere; ſi non
Noſtra verecundo vota pudore carent.
Mitius exſilium, paulloque propinquius opto;
Quique ſit à ſaevo longius hoſte, locum.
Quantaque in Auguſto clementia; ſi quis ab illo
Hoc peteret pro me, forſitan ille daret.
Frigida me cohibent Euxini litora Ponti:
Dictus ab antiquis Axenus ille fuit.
Nam neque jactantur moderatis aequora ventis:
Nec placidos portus hoſpita navis adit.
Sunt circa gentes, quae praedam ſanguine quaerant:
Nec minus infidâ terra timetur aquâ.
Illi, quos audis hominum gaudere cruore,
Pene ſub ejusdem ſideris axe jacent.
Nec procul à nobis locus eſt, ubi Taurica dirâ
Caede pharetratae paſcitur ara Deae.
Haec prius, ut memorant, non invidioſa nefandis,
Nec cupienda bonis, regna Thoantis erant.

Hic

& Francius ita conjecerat. quoſdam codices hîc etiam *limen ademtum* habere indicat Zinzerl. ad Valer. Fl. IV. 28. & utramque lectionem non abſurdum ſenſum habere judicat. ſed ego *lumen* unice verum eſſe puto, quia toties vitam & opes ſibi relictas eſſe dicit, domo autem, id eſt *limine*, carere centies queritur. *lumen ademtum* etiam Lucret. III. 1047. & alii dixerunt. BURM.

47. *Vivat modo.*] *Vivam modo* Moreti. male. vid. inf. Eleg. IX. 13. *finiat* ſex alii. mox, *tempore quo* Junian. & Moreti.

49. *Nunc precor.*] *Sed nunc hinc alio* Bernenſ. & mox, *verba pudore.*

51. *Mitius exſilium, pauloque quietius oro.*] Antiquiores ac probiores libri ſcripti habent, *pauloque propinquius opto.* libentius ſequor. CIOF. *Opto* meliores, & *propinquius.* ſequor. ſub finem libri II.

Tutius exilium, pauloque quietius oro.

ubi *Mitius* & *opto* pari modo in nonnullis veterum. HEINS. *Paulumque* Lovan. mox pro *locum*, *locus* plurimi ſcripti.

52. *Tantaque in Auguſto clementia.*] *Quantaque* alter Politiani, & duo alii. bene. & *Hoc* ſequenti verſu pro *Haec* cum melioribus. HEINS.

53. *Si quis ab illo. Haec peteret pro me.*] Subaudi particulam, *ut.* CIOFAN.

55. *Cohibent.*] *Cogunt* Leidenſ. *frigora* Bernenſ. Hic Francius initium novae elegiae eſſe credebat.

56. *Axenus.*] *Euxinus* Micyll. Gryph. & alii. *Euxinus*, *Exinus*, *Euſinus*, *Euximus*, *Axemus* alii codices. vid. Salmaſ. Exerc. Plin. pag. 203. deinde, *ille locus* Lovan. & Excerpt. Voſſ.

58. *Nec placidos portus hoſpita navis habet.*] *Adit* prim. Vatic. & quinque alii caſtigatiores. bene. tres alii, *puppis habet.* HEINS. *Adit* firmat locus ex Epiſt. VII. 139.

Sed jubet ire Deus, vellem vetuiſſet adire.

59. *Quae praedam ſanguine quaerunt.*] *Quaerant* quatuor veteres. HEINS.

60. *Infida.*] Lovanienſis & tres alii, *infeſta.* vide lib. I. X. 26.

62. *Frigoris axe jacent.*] In aliis eſt, *ſideris igne.* CIOFAN. Primae editiones & ſcripti quinque, *ſideris igne.* Combianus & duo alii, *ſideris axe.* quod verum eſt. HEINS. Ita *frigus* & *ſidus* confundi vidimus lib. V. Met. 281.

63. *Nec procul.*] Hoc ipſum, ſive hiſtoria ſit, ſive fabula, copioſius narrat lib. III. de Ponto Eleg. II. ubi incipit, *Eſt procul in Scythia*, & reliqua. CIOFAN.

64. *Caede pharetratae ſpargitur ara Deae.*] *Paſcitur* prim. Vatic. prim. Polit. opt. Medic. & Moreti codex pro diverſa lectione. nihil verius. ſic & in Virgiliana Æneïdos dedicatione, ubi nunc circumfertur,

Corniger hos aries humiles, & maxima taurus
Victima, ſacratos tinget honore focos.

cum in veteri codice Neapolitano Sannazarii legatur, *ſparget honore.* vix dubito quin reponendum ſit, *paſcet honore.* Val. Flaccus, I. 677.

Tum quocunque loco meritas tibi plurimus aras
Paſcet honos.

Seneca Hercule Oetaeo:

Non ante veſtes induat conjux jube,
Quam ture flammas paſcat & placet deos.

ita

Hic pro ſuppoſitâ virgo Pelopeïa cervâ
  Sacra Deae coluit qualiacumque ſuae
Quo poſtquam, dubium pius an ſceleratus, Oreſtes
  Exactus furiis venerat ipſe ſuis,
Et comes exemplum veri Phoceus amoris;
  Qui duo corporibus, mentibus unus erant;
Protinus evincti Triviae ducuntur ad aram,
  Quae ſtabat geminas ante cruenta fores.
Nec tamen hunc ſua mors; nec mors ſua terruit illum:
  Alter ob alterius funera moeſtus erat.
Et jam conſtiterat ſtricto mucrone ſacerdos;
  Cinxerat & Grajas barbara vitta comas:
Cum vice ſermonis fratrem cognovit, & illi
  Pro nece complexus Iphigenia dedit.
Laeta Deae ſignum, crudelia ſacra peroſae,
  Transtulit ex illis, in meliora, locis.

Haec

ita optimus codex Etruſcus. vulgati, *quam ture flammas ſpargat & poſcat Deos.* Plura ad Claudianum, Notis in III. Conſ. Honorii ℣ſ. 101. & Am. lib. III. Eleg. VIII. Heins.

65. *Haec prius.*] *Hic* ſcripti & editi nonnulli. *nefandi* Servii cod, *nec capienda* Leid. *nec captanda* Putean. non male. *quaerenda* alius. *non optanda* Bernenſ.

69. *Dubium.*] *Dubium eſt* quidam ſcripti & editi. male. III. ex Pont. I. 18.

Qui potus dubium notat alatne ſitim.

ubi itidem *eſt* plurimi agnoſcunt. vide Freinſh. Ind. in Florum in *dubium.*

70. *Exactus.*] *Vexatus* Bernenſ.

72. *Duo corporibus.*] Exprimit Graecum dictum Φιλία ἐςὶ μία ψυχὴ ἐν δυοῖν σώμασιν, quod Scholiaſtes Horatii ad illa I. Od. 3. *dimidium animae meae*, adducit. & plura in hanc ſententiam veterum dicta colligi facile poſſent. Burm.

73. *Protinus evincti triſtem ducuntur ad aram.*] Perſpicue ex hoc loco, & ex lib. III. Eleg. II. de Ponto, cognoſcitur eos, qui pro ſacrificio mactarentur, ligari ſolitos eſſe, & è Virgilii loco ex ſecundo Æneid. 134.

Eripui, fateor, leto me, & vincula rupi.

In quo enarrando lapſus eſt interpretum magiſter, Servius. *Ait enim ſolutas eſſe hoſtias; piaculumque aliquid in ſacrificio religari; & relligionis vincula ibi intelligi.* Ciofan. Barberin. & fragmentum Vatic. pro diverſa lectione, *Triviae ad aram.* quod & Voſſianus confirmat. recte. Pont. III. Eleg. II. locus huic geminus,

Protinus immitem Triviae ducuntur ad aram,
Evincti geminas ad ſua terga manus.

Heins. Scrupulum hunc de victima ligata ad Suetonii Galb. 18. etiam moverunt Beroaldus & Torrentius, qui ferociores victimas alligatas vinculo quodam laxiori cenſet. Babelonius, qui in uſum Delphini edidit Suetonium, diſtinctas Hoſtias & Victimas eſſe, illas, ut minores, liberas, has, ut majores, ligatas fuiſſe cenſet. ſed licet hoc verum eſſe poſſit, tamen diſtinctio illa inter *hoſtias* & *victimas* eſt inanis: nam majores *hoſtiae* etiam paſſim dicuntur. vid. Cicer II. de L. Agar. 34. apud Livium paſſim, & Noſtrum I. Triſt. IX. 44. quare ego cum Torrentio, a quo nihil fere diverſum protulit Babelonius, facerem, & victimas vinculo quodam, ne aufugerent, alligatas crederem. ſed illa, quae paſſim Servius & alii tradunt, nihil ligati eſſe debere in ſacris, potius ſacrificantes reſpicere, qui in veſte recincta, & nudis pedibus debebant adſtare arae, & ſacris. ſi vero captivi & peregrini adducebantur mactandi, & illos vinctos fuiſſe ad aras adductos, ex hoc exemplo, quod lib. III. ex Pont. 2. repetitur, patet. quid? quod ex hoc Barbarorum ſacrificio argumentari ad Romanorum ſacra vix liceat. de Sinone dubito, an ille legatus fuerit. nam elapſum ſe fingit, ante diem ſacrificio jam deſtinatum, & ita cum Servio vincula intelligerem *ſacrata* illa *jura* & leges, quibus Graeci ſe obſtrinxerant & devoverant, cum conjurarent contra Trojam. quae ſe *reſolvere* dicit ℣ſ. 157. Burm.

73. *Triſtem aram.*] Hypallage. eodem modo hic Noſter loco ſuperius citato aram *immitem* dixit. Ciofan.

76. *Alter ab alterius funere moeſtus erat.*] Lege, *ob alterius funera.* quod Hamburgenſis & Strozzae codex adſtruunt cum Regio & Moreti libro. nonnulli, *ob funere.* Heins. *In funere* Ms. Berſman. quod probabat Francius.

77. *Conſtiterat ſtricto.*] *Conſtricto ſteterat* Lovan.

78. *Vitta.*] *Mitra* unus Heinſii.

Haec igitur regio, magni pars ultima mundi,
Quam fugêre homines Dique, propinqua mihi eſt.
Atque meam terram prope ſunt funebria ſacra,
Si modo Naſoni barbara terra ſua eſt.
O utinam venti, quibus eſt ablatus Oreſtes,
Placato referant & mea vela Deo!

81. *Sacra.*] *Signa* duo. *dona* unus.

82. *In meliera.*] Ariciam enim deam attulit, ut docet Servius in loco Virg. II. Æneid. 116. Merul. Vel ut Euripides & ceteri, Brauronem, quod vetus oppidum Atticae fuit. Vide Fabulam Euripidis, quae inſcribitur *Iphigenia ἐν Ταύροις.* Micyll.

83. *Regie magni pene ultima mundi.*] *Magni penetralia mundi* Barberin. & Gottorphianus, eleganti appoſitione. Pontum abſtruſam & interiorem orbis partem appellat. monui ſupra hoc libro Eleg. II. vſ. 55. Heins. Doctiſſimo auctori Electorum Etonenſium non placet haec correctio; quia *penetralia* non recte vituperanti Poëtae haec loca conveniunt. *haec igitur magni poene pars ultima mundi* Bernenſ. nec Francio *penetralia* placebant, quia tunc perit oppoſitio τοῦ *propinqua. ultimus orbis* I. Triſt. I. 127 Burm.

85. *Atque meam terram.*] Diſtichon etiam hoc Ovidianae venae vix eſt ut cenſeatur. Heins.

86. *Naſoni.*] *Naſonis* Junian. Moret. & Edit. Berſm.

88. *Et mea vela.*] *Hinc mea* Barberin. & quatuor alii. *o utinam ventis* Bernenſ.

ELEGIA V.

O Mihi dilectos inter ſors prima ſodales,
Unica fortunis ara reperta meis:
Cujus ab adloquiis anima haec moribunda revixit,
Ut vigil infuſâ Pallade flamma ſolet:
Qui veritus non es portus aperire fideles,
Fulmine percuſſae confugiumque rati:
Cujus eram cenſu non me ſenſurus egentem,
Si Caeſar patrias eripuiſſet opes:

Tem-

1. *Inter ſors prima ſodales.*] *Pars* meliores. tamen in Faſtis, VI. 30. *matris ſors ego prima fui.* & Met. XIII. 651. *Foemineae ſortis* pro prole foeminea ſic Epiſt. VIII. legebam, *Sors haec una mihi conjux bene ceſſit Oreſtes.* non *pars.* Heins. *Pars* multi etiam editi.

2. *Unica fortunis ara reperta meis.*] Solebant veteres, ubi extremum aliquod periculum imminebat, ad aras tamquam ad tutum locum confugere. ad quam conſuetudinem alluſit Virg. lib. II. Æneidos, cum ait Graecos Ilium jam eſſe ingreſſos:

Ædibus in mediis, nudoque ſub aetheris axe
Ingens ara fuit: juxtaque veterrima laurus
Incumbens arae, atque umbra complexa Penates:
Hic Hecuba, & natae nequicquam altaria circum,
Praecipites atra ceu tempeſtate columbae,
Condenſae, & divûm amplexae ſimulacra tenebant.

Et hic Noſter Eleg. IIX. lib. II. de Ponto, de Auguſti, Tiberii, & Liviae imaginibus:

Vos eritis noſtrae portus, & ara fugae:
Vos ego complectar Geticis ſi cingor ab armis,
Utque meas Aquilas, veſtra ego ſigna ſequar.

Ciofan. *Ara relicta* Combii liber, non invenuſte.

3. *Adloquiis.*] *Eloquiis* Regius, Putean. & tres alii. malè *adloquia* ſunt ſolamina, miſeris data. mox, *infuſa lampade* unus. *inſulſa lampade* alius.

5. *Aperire.*] *Aperiſſe* Voſſ. Quinct. Decl. IX. 16. *portum benignitatis aperire.* Sidon. Apol. I. Ep. 2. *abſolutionis ſubitae aperitur portus.*

7. *Cujus eram cenſu non me ſenſurus egentem.*] Unus Vatic. & Buſlidianus, *Cenſurus.* Vide quae noto ad Epiſt. VII. vſ. 47. Superiori hexametro lege cum ſcriptis, *Qui veritus non es,* pro *eſt.* Heins.

9. Rae

Temporis oblitum dum me rapit impetus hujus,
Excidit heu nomen quam mihi pene tuum!
Te tamen agnoſcis: tractusque cupidine laudis,
Ille ego ſum, cuperes dicere poſſe palam.
Certe ego, ſi ſineres, titulum tibi reddere vellem,
Et raram Famae conciliare fidem.
Ne noceam grato vereor tibi carmine; neve
Itempeſtivus nominis obſtet honos.
Quod licet & tutum eſt, intra tua pectora gaude,
Meque tui memorem, teque fuiſſe mei.
Utque facis, remis ad opem luctare ferendam,
Dum veniat placido mollior aura Deo:
Et tutare caput nulli ſervabile; ſi non
Qui merſit Stygiâ, ſublevet illud, aquâ.
Teque, quod eſt rarum, praeſta conſtanter ad omne
Indeclinatae munus amicitiae.
Sic tua proceſſus habeat Fortuna perennes:
Sic ope non egeas ipſe, juveſque tuos.
Sic aequet tua nupta virum bonitate perenni;
Incidat & veſtro rara querela toro.

Dili-

9. *Rapit.*] *Trahit* Edit. Micyl. Gryph. & Ms. Berſmanni, qui praefert. ita certe Noſter II. Met. 356.

— — niſi, quo trahat impetus illam,
Huc eat, atque illuc.

mox, *nemen que mihi* Ms. Berſman.

11. *Tu tamen agnoſcis.*] Scribe, *Te agnoſcis.* ſic lib. I. Eleg. VI.

Haec tibi diſſimulas, ſentis tamen optime dici.
Heins.

11. *Tactusque cupidine.*] *Tractus* Gallicus codex. *Captus* Junianus, ut ſolent variare in his librarii. vid. ad lib. VIII. Met. 184. & 224. Burm.

14. *Raram Famae.*] *Gratam* Regius. *Fama* Lovan. *conciliaſſe* Moreti.

15. *Ne noceam.*] *Et noceam* Gryph. Vincent.

16. *Intempeſtivus neminis obſtet honor.*] *Honos* duo veteres. Scribe, *obſit honos.* Heins. *Intempeſtivi* duo libri. *exſtet* unus. *amor* tres.

17. *Licet & tutum.*] *Hoc tutum* unus. bene. eſt autem intra pectora gaudere Homero ἐν θυμῷ χαίρειν, quod proverbialiter in *ſinu gaudere* dicitur. Cicer III. Tuſc. *Ut in ſinu gaudeant, glorioſe loqui deſinant.* & Propert. II. XIX. 70.

In tacito cohibe gaudia clauſa ſinu.

Bersm. *Hoc* etiam multi. ſed nihil muta. vid. ad I. Faſt. 25.

18. *Teque fuiſſe pium.*] *Teque fuiſſe mei* rectius Combianus, & octo alii. Heins.

20. *Dum veniet placide mollior aura Deo.*] *Veniat* meliores magno numero. niſi quod prim. Vatic. prim. Polit. opt. Medic. & quatuor alii, *venit à placido.* pro *aura* quatuor, *hora.* octo, *ira.* quare aut legendum, *placido mollior ira Deo*, aut, *mollior aura mari*, vel *ſalo.* ut perſiſtat in figurâ inceptae orationis. Vide Notas lib. V. Faſt. ℣ſ. 648. Heins. Nos expreſſimus ex ſcriptis eam lectionem, quam veram credimus; nam *aura* neceſſario requeritur propter praecedens, *remis luctare:* reſpicit enim ad notiſſimum loquendi genus, *remis & ventis* navigare. quae aura a Deo placido, non procellas in caput ejus ferente, venire debet. vid. ad Epiſt. III. 44. Burm.

21. *Servabile.*] *Sanabile* tres. *ſi non ſervabile nulli* unus Heinſii.

23. *Rarum.*] *Gratum* Moreti & alius. *raptum* Excerpt. Voſſ. certe mox *rara querela* ſequitur, & *rara* fides ℣ſ. 14. praeceſſit. pro *indeclinatae* duo, *indedignatae.* unus, *indeclinante* pro *indeclinandae.* Francius malebat, *indelibatae.* praeterea, *nomen amicitiae* Leidenſ.

25. *Proceſſus.*] *Succeſſus* Putean. Bernenſ. & duo alii. male. vid. ſupra lib. I. VIII. 39.

27. *Sic aequet tua nupta virum bonitate perenni.*] Τὸ *perenni* parum huc quadrat, & *perennes* jam praeceſſerat. Forte,

Sic

Diligat & ſemper ſocius te ſanguinis illo,
Quo pius adfectu Caſtora frater amat.
Sic juvenis, ſimilisque tibi ſit natus, & illum
Moribus agnoſcat quilibet eſſe tuum.
Sic ſocerum faciat taedâ te nata jugali;
Nec tardum juveni det tibi nomen avi.

Sic aequet tua nupta ſuum probitate parentem. Heins. *Probitate* eſt in Putean. *novitate* in Leidenſi. Heinſius legebat etiam, *virum probitate patremque.* ſed cum *probitas* apud Noſtrum & alios de feminarum pudicitia fere dicatur, *bonitate* retinendum. ut ſupra Eleg. II. 40.

Quae bona progenies digna parente fuit,

Sic *bonae nurus*, & *Bonus dux* Horat. IV. Od. 5. & hoc uno epitheto omnes virtutes fere comprehendi Cicero indicat IV. Tuſc. 10. Burm.

28. *Rara querela.*] Prim. Vatic. *rata.* plurimi, *nulla.* etiam bene. apud Martialem, *Lis rara.* Heins. *Dextro toro* Bernenſ. *incidat in* Lovan.

30. *Quo pius.*] *Quo procul* Bern. *ſemper amat* duo.

31. *Sic juvenis ſimilisque tibi ſit natus.*] Forte, *Sic ſuperet, ſimilisque ſibi ſit.* Ep. Didus:

Sic ſuperent, quoicunque tuâ de gente reportes.

hoc eſt ſuperſtites ſint. Heins. *Sic juvenis tibi conſimilis ſit natus, & ipſum* Lovan.

34. *Tardum.*] *Tarde* multi ſcripti & editi.

ELEGIA VI.

TEmpore ruricolae patiens ſit taurus aratri,
Praebet & incurvo colla premenda jugo.
Tempore paret equus lentis animoſus habenis,
Et placido duros accipit ore lupos.
Tempore Poenorum compeſcitur ira leonum;
Nec feritas animo, quae fuit ante, manet.
Quaeque ſui monitis obtemperat Inda magiſtri
Bellua, ſervitium tempore victa ſubit.

Tem-

1. *Tempore ruricolae patiens ſit taurus aratri.*] Haec quae ſequuntur, apud alios, à ſuperioribus diviſa ac ſeparata leguntur: ut ab hoc loco nova, & quae ordine ſexta ſit, Elegia incipiat. Nec male omnino, ut mea fert ſententia. Nam & ſententia alia à ſuperiore eſt: & cum haec querelam miſeriae ſuae contineat, illa autem impetitionem, haec promiſcue ad omnes amicos ſive lectores, illa ad ſolum eum, cujus nomen ex circumſtantiis deſcribit, pertinere videtur. Conſtat autem tota ſive Elegia haec, ſive pars quae ſequitur, antitheſi quadam, ſuarum & aliarum miſeriarum. Nam cum ceteræ miſeriae, ac difficultates omnes, tempore emolleſcant, ſolas ſuas miſerias, ſuaque mala, inquit, non tantum non molleſcere, ſed magis ac magis quotidie ingraveſcere. propterea quod ipſa mala, quanta ſint, in dies magis ac plenius à ſe intelligantur, & animus ad toleranda ea quotidie 11 ſi mior ac minor ſibi fiat. Itaque nullum aliud reſtare remedium, niſi ut quam citiſſime moriatur. Micyll. Plerique ſcripti codices, & antiquae editiones hanc continuant Elegiae praecedenti.

4. *Et placido.*] *Et domitus* duo libri.

5. *Compeſcitur.*] *Compellitur* Moreti. *ſaevorum leonum* Bernenſ.

7. *Quaeque ſui monitis.*] Ita edidit Heinſius, cum omnes, quas vidi, editiones habeant, *juſſis. monitis* tamen erat in prim. Polit. Palat. Vatic. Medic. & Combii. ſed *juſſis* praeferrem. Senec. Epiſt. LXXXV. *Elephantem minimus Æthiops jubet ſubſidere in genua.* Martial. Spect. Ep. XVII.

Non facit hoc juſſus, nulloque docente magiſtro.

Burm.

9. *Extentis.*] *Extenſis* tres libri.

11. *Tempus & incanas ſemen producit ariſtas.*] Semen, appoſitio. *Incanas ariſtas.* Valde canas, ac per hoc maturas. Ciof. Pro *ſemen* unus Vatic. *ſemper.* Buſlid. *ſpeciem* Lege, *ſpſcam*, vel, *ſegetem*, aut *meſſem.* pro *perducit* prim. Vatic. & alii plurimi,

pro-

Digitized by Google

Tempus, ut extentis tumeat facit uva racemis,
Vixque merum capiant grana, quod intus habent.
Tempus & in canas ſemen producit ariſtas;
Et ne ſint triſti poma ſapore facit.
Hoc tenuat dentem terras renovantis aratri,
Hoc rigidas ſilices, hoc adamanta terit.
Hoc etiam ſaevas paullatim mitigat iras:
Hoc minuit luctus, moeſtaque corda levat.
Cuncta poteſt igitur tacito pede lapſa vetuſtas,
Praeterquam curas attenuare meas.
Ut patriâ careo; bis frugibus area trita eſt:
Diſſiluit nudo preſſa bis uva pede.

Nec

producit HEINS. Video *ſegetem* quoque in Blaviana editione. ſed omnibus conjecturis longe praeſtat, *ſemen*. ſic enim ſpectandum, ſi pro dignitate mirari volumus opus temporis, è jacto ſemine maturas ariſtas extollentis. AUCTOR ELECTOR. ETONENS. *incanas* male Ciofanus unam vocem credidit. *deducit* Putean. & quinque alii.

12. *Ne ſint triſti poma ſapere facit.*] *Cavet* eleganter Leidenſis. HEINS. *Et neque nunc triſti* Lovan.

13. *Hoc tenuat dentem terram findentis aratri.*] Haec eſt vera & germana lectio. Maffei vero liber, *ſcindentis*. Æque bene. Hanc autem ſententiam ſic expreſſit lib. II. de Ponto El. VII.

Nec magis aſſiduo vomer tenuatur ab uſu.

Et lib. IV. Elegia X.

Et teritur preſſa vomer aduncus humo.

Lucretius lib. I.

—— —— uncus aratri
Ferreus occulte decreſcit vomer in arvis.

Apparet igitur manifeſte ex his locis vomer eſſe generis maſculini, non autem neutrius, ut falſo putavit Merula, homo, ut ejus erant tempora, doctiſſimus. CIOFAN. Multi, *terras findentis*, vel *ſcindentis*. Barberin. & opt. Medic. cum duobus aliis & priſcis editionibus, *terras renovantis*. & placet. *renovare terram* pro *arare* paſſim veteres & Noſter ſaepe. ut Met. I. 110.

Nec renovatus ager gravidis canebat ariſtis.

Infra Eleg. XII. 23.

Fertilis aſſiduo ſi non renovetur aratro,
Nil niſi cum ſpinis gramen habebit, ager.

terras patientis prim. Vatic. an forte ſcribendum,

Attenuat dentem tempus patientis aratri.

ut Amor. lib. I. Eleg. ult.

Ergo cum ſilices, cum dens patientis aratri
Depereant aevo.

ſed vulgata ſcriptura non eſt temere ſollicitanda. habes hoc hemiſtichium in Dracontii Hexamero quoque,

Annua conſpiciunt agris frumenta renaſci
Mortua per ſulcos terram findentis aratri.

HEINS. I. Am. III. 9.

Nec meus innumeris campus renovatur aratris.

14. *Rigidos ſilices.*] *Rigidas* meliores magno numero. ſic & alibi. de quo pluribus ad Claudiani Gygantom. vſ. 99. videatur Nonius in ea voce. HEINS. In re tam dubia ad veterem editorum lectionem redii, quia id ſervandum arbitrarer, unde gratior auribus accideret ſonus. Lucret. I. 572. *validi ſilices.* iterumque II. 448. Idem V. 314. *non ruere avulſos ſilices* Noſter Met. II. 708. *in durum ſilicem.* & VII. 107. *ſilices ſoluti.* neque enim invenio his locis quemquam aut librum aut hominem litem moviſſe. lib. IX. 303. *motura duros verba ſilices* ubi *duras* unus ſolummodo liber. Paullo ante in eodem, *in rigidos verſum ſilices.* ſed duo, *rigidas.* quo etiam modo non niſi tres lib. XI. 45. ceteri, *te rigidi ſilices.* ſextus reſtat locus lib. IX. 613. ubi ſane duodecim in libris invenit Heinſius, *rigidas ſilices.* ubique, neque alibi, aſtipulantes habet membranas noſtras. AUCTOR ELECTORUM ETONENS. vid. IX. Met. 225. Barthius etiam apud Stat. lib. IV. Silv. III. I. pro *duri ſilicis* in membranis ſuis legit, *durae. hoc duros* unus. *rigidas ſilvas* Lovan.

15. *Hoc etiam.*] Francius in ora libri, *hoc hominum ſaevas &c.*

16. *Moeſtaque corda levat.*] *Domat* Barberini & fragmentum Vatican. placet. Ep. Phaedrae 156. *duraque corda doma.* HEINS. *Moeſta corda levare*, & *minuere luctus* eſt unum & idem Vaticanus, *Saevaque corda domat*, quod rectius eſſet vulgatâ, niſi praeceſſiſſet, *ſaevas mitigat iras.* quare illud *ſaeva* puto eſſe gloſſema τοῦ *vaſta* & legendum, *vaſtaque corda domat.* & inde etiam natum illud *moeſta*, ita deprehendi apud Lucan. lib. V. 442. & 508.

Nec quaeſita tamen ſpatio patientia longo eſt;
  Menſque mali ſenſum noſtra recentis habet.
Scilicet & veteres fugiunt juga curva juvenci:
  Et domitus freno ſaepe repugnat equus.
Triſtior eſt etiam praeſens aerumna priore:
  Ut ſit enim ſibi par, crevit, & aucta morâ eſt.
Nec tam nota mihi, quam ſunt, mala noſtra fuerunt:
  Sed magis hoc, quo ſunt cognitiora, gravant.
Eſt quoque non minimum, vires adferre recentes;
  Nec praeconſumtum temporis eſſe malis.
Fortior in fulvâ novus eſt luctator arenâ,
  Quam cui ſunt tardâ brachia feſſa morâ.
Integer eſt melior nitidis gladiator in armis,
  Quam cui tela ſuo ſanguine tincta rubent.

Fert

508. *vaſtus* & *moeſtus* confundi in codicibus Mſs. & ſi ita legas, conveniet illud ex Epiſtola Phoedrae, *duraque corda doma*, quod, ſi *moeſta* legas, recte non congruere notavit Auctor Electorum Etonenſium. BURM.

17. *Lapſa vetuſtas:*] *Longa* Bernenſ. & quinque libri. *laxa* Leidenſ. mox, *arte juvare meas* prim. Edit.

19. *Trita eſt.*] *Stricta* Bernenſ.

21. *Nec quaeſita tamen ſpatio patientia longo eſt.*] *Non quaſſata* unus Vatic. & Arondelianus. ſed nil mutandum. HEINS. *Non quaeſita* ſcripti & editi nonnulli.

23. *Juga ſaepe juvenci.*] *Juga curva* alter Palat. placet. ita ſaepe Noſter. quandoque, & *panda juga*. ſupra hâc Elegiâ:

Praebet & incurvo colla premenda jugo.

HEINS. *Modo juga* prim. Ed. *juga ſaeva* Lovan. *nova ſaepe* Bernenſ. *juga dura* Francius. *ſcilicet ut* Junian. & duo alii mox. *indomitus* Bernenſ.

25. *Priore.*] *Priori* tres libri. *triſtior eſt domita* Leidenſ.

26. *Ut ſit enim.*] *Ne ſit* Junian. quod expeditiorem ſententiam facere videtur Auctori Elector. Etonenſ. *creſcit* Servii. *quod fieret ſibi par crevit & aucta mora* Bernenſ. *apta mora* Excerpta Voſſii.

28. *Sed magis hoc.*] *Nunc magis* Barber. *haec* Micyll. Gryph. *quod ſint* Junian. *quod ſunt* Regius & alius.

29. *Eſt quoque non minimum.*] *Non nihilum* Rottendorphianus cum Leidenſi, & Combianus pro diverſa lectione. *non nimium* quatuor alii. HEINS.

32. *Brachia laſſa.*] *Corpora feſſa* Junian. *brachia laſſa* unus. *luſſa* duo. *lenta* duo.

33. *In armis.*] Multae editiones vetuſtiores, *arenis*. ſed contra ſcriptos codices, & repetita voce ex praecedentibus. Et quid ſunt *nitidae arenae*? cum *arma nitida* opponantur foedatis ſanguine, ſive *ſanguine tinctis*, de quibus vid. Cl. Bentl. ad Horat. II. Od. I. BURM.

35. *Modo facta.*] *Secta* Vatican.

37. *Nos quoque quae ferimus.*] Aſſentior iis, qui ſcribendum putant, *Nos quoque, quae ferimus, tulimus patientius ante: Quod mala ſint longa multiplicata die.* DAN. HEINS. *Et mala* recte veteres. unus cum Berſmanni libro, *quam*. quomodo & Gronovius conjiciebat. *longo* etiam *die* nonnulli. HEINS. *Quae mala* edit. veteres, *quod mala*. BERN. *Continuata* unus. *praecipitata* duo in primo verſu. *nunc quoque ſunt* Junian.

38. *Longa die.*] Heinſius, *longo*. ſed non adeo facile in textum recipi debuiſſe credo. *Dies foeminino genere tempus, & ideo diminutive diecula dicitur breve tempus & mora.* Aſcon. in Act. I. in Verr. Paria videtur ſenſiſſe Donatus in Andr. Teren. IV. 2. & Servius ad Æneid. II. *diem foeminino genere poſitum tempus* ait *ſignificare*. Chariſius vero lib. I. ipſum quoque Varronem ita *diſtinxiſſe* teſtatur, ut *foeminino temporis ſpatium ſignificaret*. Nonium video, unum è Turpilio contrarium exemplum adduxiſſe, & Priſcianum ex Lucano & Statio ſingula. ſed iſta nuſquam maximae ſunt auctoritatis, & hic parem Tibulli locum, quam Turpilium, Naſonem ſecutum magis eſt credibile,

Longa dies homini docuit parere leones,
Longa dies molli ſaxa peredit aqua, &c.

ipſe non aliter Met. XIV. 147.

Tempus erit, cum me de tanto corpore parvam
Longa dies faciat.

& XV. 216.

Fuit illa dies, qua &c,

&

Digitized by Google

Fert bene praecipites navis modo facta procellas:
  Quamlibet exiguo ſolvitur imbre vetus.
Nos quoque, quae ferimus, tulimus patientius ante;
  Et mala ſunt longo multiplicata die.
Credite, deficio, noſtroque à corpore quantum
  Auguror, accedent tempora parva malis.
Nam neque ſunt vires, neque qui color ante ſolebat:
  Vixque habeo tenuem, quae tegat oſſa, cutem.
Corpore ſed mens eſt aegro magis aegra, malique
  In circumſpectu ſtat ſine fine ſui.
Urbis abeſt facies, abſunt, mea cura, ſodales:
  Et, quà nulla mihi carior, uxor abeſt.
Vulgus adeſt Scythicum; braccataque turba Getarum.
  Sic male quae video, non videoque, nocent.

Una

& I. 436.

Poſque diem longam &c.

ubi tamen certus liber, *longum.* Ceterum iſto ſenſu foemininum exhibent etiam JCti. veteres. Cicero, Virgilius Horatiusque. Auctor Elect. Eton. eadem fere tradit Manut. ad Ciceron. lib. 1. Epiſt. Fam. 2. ſed ego haec Grammaticorum eſſe dictata arbitror, & pro arbitrio licere *diem* ſive certum diem, ſive tempus notet, utroque genere dicere, in quam rem innumera exempla ad manum ſunt, ſed non vacat iſtis nunc implere has chartas. Apud Ovidium fere ſemper variarunt librarii, & ipſe Naſo non obſervat praecepta Grammaticorum: nam & *feſtam* & *feſtum* diem dixit. vid. v. Faſt. 670. v. Triſt. v. 3. ſed deſino: omnia enim fere Ovidii loca, ubi *dies* cum adjectivo ponitur, eſſent adducenda. Burm.

39. *Credite deficio.*] Hoc diſtichon eſt nugatoris, non Naſonianae manus. Heins Noſtrae membranae, *quantumque a corpore noſtro.* ſed ſcribendum credo:

Credite, deficio, noſtrisque (a corpore quantum
Auguror) accedunt tempora parva malis.

ſic neminem diſticho libenter cariturum. Auctor Elector. Etonens. non diſplicet, ſed faciliori manu forſitan ita emendatum corrigi poſſet,

Credite, deficio: quantumque ex corpore noſtro
Auguror, accedent tempora parva malis.

nam in Juniano (quem eundem ſuſpicor, & membranas docti viri,) & alio erat, *quantumque a corpore noſtro. a pectore* Leid. & Lovan. pro *deficio* erat *defuncto* in Lovan. *accedunt* Bernenſ. Burm.

41. *Ante ſolebat.*] Editio N. Heinſ. *neque qui color eſſe ſolebat: vixque habeo.* neque monſtratum unde. quas inſpexi, *nec qui color eſſe ſolebat: vix habeo.* ſecutus ſum membranas noſtras, bene, opinor, ſervantes *ante ſolebat.* ſed & ſequens cauſas habet ſuſpicionis: & legebam,

Nam neque ſunt vires, ne qui color ante ſolebat.
Vix adeo tenuis, quae tegat oſſa cutis.

Auctor Elector. Eton *neque* Heinſius habet ex Moreti libro. *vixque* ex Italico codice. *ante* etiam in quatuor invenit, & probare ſe notavit in codice ſuo, addito loco ex lib. III. IV. 67.

Ante ſolebatis, gratique erat inſtar honoris &c.

reliqua, quae ſine libris emendat ex conjectura vir doctus, vix audeo comprobare: nam implicata eſt locutio, *vix adeo tenuis cutis* cum videretur potius dicendum, cutis vix adeo craſſa, denſa, vel dura, ut, vel quae, tegat oſſa. etſi ſcio. quo pacto defendi poſſet. nos *ante*, quod & Leidenſis habet, recepto, reliqua ex fide membranarum relinquimus. *tegit* etiam in Juniano. ſed rectius, *tegat.* Burm.

45. *Abſunt.*] *Deſunt* Bernenſ.

46. *Et, qua nulla mihi carior, uxor abeſt.*] Lib. v. Eleg. xv.

Quanta tibi dederim noſtris monumenta libellis,
O mihi me conjux carior, ipſa vides.

Ciofan. Scribo, *qua nemo mihi carior.* niſi malis, *Et mihi qua nil eſt carius.* Heins. Si haec ſatiſfacere non poſſunt, cogita numquid nimis ſic frigeat ſententia. *abſunt mea cura ſodales. Et quis una mihi carior uxor abeſt*, ſeu *abes.* Videre videor, quid librarium fefellerit, ut *nulla* pro *una* corrigere conaretur, Auctor. Elect. Etonens.

47. *Braccataque turba Getarum.*] Sic libri veteres. Ciof. Alii *bacchataque.* quod ex vitioſa ſcriptura venit *baccata*, ut erat in Lovan. *barbataque* Regius.

48. Sic

Una tamen ſpes eſt, quae me ſoletur in iſtis;
Haec fore morte meâ non diuturna mala.

48. *Sic mala quae video non videoque nocent.*] An urbis facies & ſodales abſentes pro malo numerat? non puto. Scribe, *male nocent.* & adeantur quae notavi Faſt. II. ℣ſ. 170. quidam ſcripti cum primis editionibus, *ſic me movent.* Heins. Senſus eſt, *quae male video, quaeque male non video nocent.* Auctor Elector. Eton. Francius, *ſic mihi quae.*

49. *Quae me ſolatur.*] *Soletur* meliores. Heins.

ELEGIA VII.

Bis me ſol adiit gelidae poſt frigora brumae,
Bisque ſuum tacto Piſce peregit iter.
Tempore tam longo cur non tua dextera verſus,
Quamlibet in paucos, officioſa fuit?
Cur tua ceſſavit pietas, ſcribentibus illis,
Exiguus nobis cum quibus uſus erat?
Cur, quoties alicui chartae ſua vincula demſi,
Illam ſperavi nomen habere tuum?
Di faciant, ut ſaepe tuâ ſit epiſtola dextrâ
Scripta, ſed è multis reddita nulla mihi!
Quod precor, eſſe liquet. credam prius ora Meduſae
Gorgonis anguineis cincta fuiſſe comis:
Eſſe canes utero ſub virginis: eſſe Chimaeram,
A truce quae flammis ſeparet angue leam:

Qua-

1. *Bis me Sol adiit gelidae poſt frigora Brumae, Bisque ſuum tacto piſce peregit iter.*] Quinctilianus idcirco Ovidium, civem meum, Tibullo & Propertio laſciviorem vocat lib. x. quod pluribus modis eandem efferat ſententiam. ſic ſuperiori Elegia:

Ut patria careo, bis frugibus area trita eſt:
Diſſiluit nudo preſſa bis uva pede.

Parcam innumerabilia exempla notare. Hac autem de re in lib. 1. Amorum princ. pluribus diſſerui. Ciofan. Alii, *gelidae poſt frigora brumae.* ſed minime placet illud, *me Sol adiit.* Forte,

Bis ver Sol adiit, gelidae poſt frigora brumae.

Nam Aries Piſcibus ſuccedit. Heins. *Bis me ſol gelidae vidit poſt frigora brumae* pt. Edit. *ſub frigora* Gryph. minor; at Vincentii & *poſt tempora brumae, gelidam poſt frigore brumam* Berſm. Dan. Heinſii aliae Edit.

4. *Officioſa fuit.*] Barbarin. & tres alii, *officioſa venit.*

7. *Cur quoties alicui dum chartae vincula demſi.*] *Chartae ſua vincula* plurimi veteres. duo, *demſi ſua vincula chartae.* Vide Notas ad lib. III. Faſt. ℣ſ. 293. ſequenti verſu *è multis* meliores, non *ex.* Heins. In Patavino erat, *certae ſua*, quod Heinſius pro *cerae* ſcriptum eſſe credebat.

11. *Quod precor.*] Francius malebat, *quod reor.*

12. *Anguineis.*] *Anguinis* legit Voſſius ad Catull. pag. 215. ſuffragante ei Broukhuſio ad Propert. IV. VIII. 10. ſic apud Columel. II. de Re Ruſt. 9. *Quidam cucumeris anguinei humorem expreſſum diluunt aqua*, ubi in codice S. Germani, *cucumeri ſanguini* adhaerente litera *s* ſecundae voci, ſed inde revulſa legendum, *cucumeris anguini.* hic quoque in Leidenſi, *Gorgona ſanguneis cuncta.* alii codices, *anguigenis, anguienis, anguicomis, auricomis.* Burm.

14. *Separet.*] *Separat* multi editi. *quae ſemper ſeparat* Junian. *quae & flaminis* Leidenſ. praecedenti verſu, *uterum ſub* Putean. & Lovan.

15. *Quadrupedesque homines cum pectore pectora vinctos.*] Lege ex omnibus libris ſcriptis, *junctos:* & vide quam artificioſe & venuſte Centauros de-

Quadrupedesque hominum cum pectore pectora junctos:
Tergeminumque virum, tergeminumque canem:
Sphingaque, & Harpyïas, ſerpentipedesque Gigantas:
Centimanumque Gygen, ſemibovemque virum.
Haec ego cuncta prius, quam te, cariſſime, credam
Mutatum curam depoſuiſſe mei.
Innumeri montes inter me teque, viaeque,
Fluminaque, & campi, nec freta pauca jacent.
Mille poteſt cauſſis, à te quae litera ſaepe
Miſſa ſit, in noſtras nulla venire manus.
Mille tamen cauſſas ſcribendo vince frequenter:
Excuſem ne te ſemper, amice, mihi.

deſcribat. Ciofan. Lege, *hominum* cum prim. Polit. prim. Vatican. & quatuor aliis. duo, *hominis*. Heins.

16. *Tergeminumque canem.*] Cerberum: de quo ſic Apollodorus lib. II. *Cerberus terna canum capita, draconisque caudam, & in terge ſerpentum omnium generum capita habuiſſe dicitur.* Vide praeterea, quod ego in obſervationibus in Metamorphoſi annotavi meis. Ciofan.

17. *Serpentipedesque gigantes.*] *Gigantas* cum Rottendorphiano. Vide Notas Faſt. III. vſ. 439. Heins. *Serpentigerosque* editi olim.

18. *Centimanumque Gygen.*] *Gyan* Rottendorph. alii multi, *Gygam*, prim. Pal. *Giam* conſule Notas Amor. lib. II. Eleg. I. ỳſ. 12. Heins. Vid. Muret. VI. Var. Lect. 13.

20. *Mutatum curam.*] *Et curam* editiones Gryph. Vincent. & D. Heinſ.

21. *Innumeri.*] *Ionium* prim. Edit. *freta parva* Junian.

24. *Nulla Venire.*] Olim editi, *rara venire*, ſed Heinſius ex duobus libris, *nulla* repoſuit. *pauca* unus. *tarda* alius. *ſaepe* P. Servii. *mittitur in noſtras* Lovan. mox, *mille quidem cauſas* Moreti. *ſcribens tu vince* Junian.

ELEGIA VIII.

Jam mea cygneas imitantur tempora plumas,
Inficit & nigras alba ſenecta comas:
Jam ſubeunt anni fragiles, & inertior aetas:
Jamque parum firmo me mihi ferre grave eſt.
Nunc erat, ut poſito deberem fine laborum
Vivere, me nullo ſollicitante metu:
Quaeque meae ſemper placuerunt otia menti,
Carpere; & in ſtudiis molliter eſſe meis:

Et

1. *Plumas.*] *Pennas* Leid. pro varia lectione, *mutantur* Bernenſ.

2. *Inficit & nigras alba ſenecta comas.*] Hic quoque idem dicit, quod ſuperiori verſu: *Jam mea cygneas imitantur tempora plumas*; & in aliis, qui ſtatim ſequuntur. Tibullus lib. & Elegia II.
——— *dum tarda ſenectus*
Inducat rugas, inficiatque comas.
Ciofan. *Cana ſenecta* Haſnienſis, cujus puto τὸ *alba* eſſe gloſſam. *curva* Voſſ. Excerpt. *infecitque nigras* Regius.

5. *Ut poſito deberem fine laborum.*] Forte, *poſita deberem fine labori. poſita* ut vitetur ambiguitas. Heins. *Malorum* prim. Vatic. & quatuor alii.

6. *Vivere me nullo.*] Omnes fere ſcripti, *vivere cum nullo.* latet aliquid.

7. *Quaeque meae ſemper placuerunt otia menti Carpere.*] Elegiâ ultimâ hujus libri:

Et

Et parvam celebrare domum, veteresque Penates;
Et quae nunc domino rura paterna carent:
Inque ſinu dominae, cariſque nepotibus, inque
Securus patriâ conſenuiſſe meâ.
Haec mea ſic quondam peragi ſperaverat aetas:
Hos ego ſic annos ponere dignus eram.
Non ita Dìs viſum: qui me terrâque marique
Actum Sarmaticis expoſuere locis.
In cava ducuntur quaſſae navalia puppes,
Ne temere in mediis diſſolüantur aquis.
Ne cadat, & multas palmas inhoneſtet adeptas,
Languidus in pratis gramina carpit equus.

Miles,

Et petere Aoniae ſuadebant tuta ſorores
Otia, judicio ſemper amata meo.

Lib. I. ſine titulo Eleg. IX.

Ipſe ego ſegnis eram, diſcinctaque in otia natus;
Mollierant animos lectus, & umbra meos.

CIOFAN.

9. *Et parvam celebrare domum.*] Sic lib. II. ad Auguſtum:

Parva quidem periit, ſed ſine labe domus.
Sic quoque parva tamen, patrio dicatur ut aevo
Clara, nec ullius nobilitate minor.

CIOFAN.

9. *Patrioſque penates.*] Tres libri Vatic. & Maffei, *Vetereſque penates.* CIOFAN. Hoc praeferendum, quia ſequitur, *rura paterna.* niſi illic cum Voſſiano codice legas, *rura relicta.* ut I. ex Pont. II. 50. *tecta relicta.* BURM.

10. *Rura paterna.*] Quae erant in Pelignis, & Romae, ſi hortos intelligimus, de quibus infra. CIOFAN.

11. *Cariſque ſodalibus.*] Maffeianus liber, *nepotibus.* rectius. CIOFAN. *Sodalibus* primae editiones & plurimi ſcripti. Sed diſtichon etiam hoc vix genuinum eſt. HEINS. Si retinendum, puto hoc loco legendum eſſe; *cariſque penatibus* cum Juniano, & ſupra, *vetereſque penates* eſſe mutandos. ſed quomodo non video. *penates* vero & *nepotes* paſſim confundi videbimus ad Val. Flac. I. 721. certe *vivere in nepotibus*, nullum hic ſenſum habet. quare deleatur, ſi ita doctioribus videtur. BURM.

13. *Sic quondam.*] *Si* Excerpt. Voſſii.

14. *Sic annos ponere dignus eram.*] *Canos ponere* prim. & quinque alii. Sed neque *anni* neque *cani* hoc ſenſu ſatis Latine *ponuntur.* Quare refingo, *annos condere.* ſic *condere aetatem* apud veteres, ut & *condere ſoles* HEINS. *Annos ponere*, metaphora a ventis ſumpta, pro ſinire aevum dictum Berſmannus vult. *non ego ſic annos* Leidenſ.

16. *Jactum Sarmaticis.*] Duo Vatic. Maff. & Aldinus meliorem habent lectionem, *Actum.* Eleg. ult. hujus libri:

Tacta mihi tandem eſt longis erroribus acto
Juncta pharetratis Sarmatis ora Getis.

CIOFAN.

16. *Sarmaticis locis.*] *Jugis* quatuor libri veteres. HEINS.

17. *Quaſſae puppes.*] Lib. I. Eleg. II.

Solvere quaſſatae parcite membra ratis.

In Ibin:

Cumque ego quaſſa meae complectar membra carinae,
Naufragii tabulas pugnat habere mei.

In Epiſtola II.

Ah laceras etiam puppes furioſa refeci,
Ut, qua deſererer, firma carina foret.

CIOFAN. *Caſſae* editi quidam.

18. *Ne temere in mediis diſſolüantur aquis.*] Tres Vatic. & Maffeianus; *deſtituantur.* receptam lectionem ſequor. ſupra Eleg. V.

Fert bene praecipites navis modo facta procellas,
Quamlibet exiguo ſolvitur imbre vetus.

Lib. I. de Ponto Elegia V.

Firma ſit ipſa licet, ſolvetur in aequore navis.

CIOFAN. *Deſtituantur* fere omnes ſcripti.

19. *Ne cadat, & multas palmas inhoneſtet adeptas Languidus in pratis gramina carpit equus.*] Equus, quo in ludis Olympiacis uſi erant, ſenex, & viribus infirmus, adepta jam victoria per prata libere vagabatur. lib. II. Amorum Eleg. IX.

Mittitur in ſaltus carcere liber equus.

Sed mihi dubium non eſt, quin hoc loco Ovidius noſter ad Enniana illa carmina reſpexerit:

Sicut

Miles, ut emeritis non eſt ſatis utilis annis,
Ponit ad antiquos, quae tulit arma, Lares.
Sic igitur, tardâ vires minuente ſenectâ,
Me quoque donari jam rude, tempus erat.
Tempus erat, nec me peregrinum ducere coelum,
Nec ſiccam Getico fonte levare ſitim:
Sed modo, quos habui, vacuum ſecedere in hortos·
Nunc hominum viſu rurſus & Urbe frui.
Sic animo quondam non divinante futura
Optabam placide vivere poſſe ſenex.
Fata repugnârunt: quae, cum mihi tempora prima
Mollia praebuerint, poſteriora gravant.

Jam-

Sicut fortis equus, ſpatio qui ſaepe ſupreme
Vicit Olympia, nunc ſenio confectu' quieſcit.

CIOFAN. Locus corruptus. *ademtos* prim. Polit. & Rottendorph. *ademptus* alter Politiani. *adeptis* prim. Vatican. alius, *adeptus.* Scribe, *multis adeptis*, nimirum palmis. Sed cum *inhoneſtandi* verbum vix alibi occurrat apud Noſtrum; puto etiam hoc diſtichon eſſe ex iis, quae inculcarunt homines male feriati. HEINS. Solum verbum *inhoneſtandi* me non moveret, ut expungerem, cum ſciam Naſonem plura ita verba uſurpaſſe, & quibusdam etiam ſemel modo uſum. & Scipio Gentil. ad Apulej. Apol. n. 33. *inhoneſtamentum* non ab Apulejo ſolum, ſed & a C. Graccho olim adhibitum refert. ſed offendit *multas palmas adeptas.* & vitium eſſe in τῷ *multas* puto, quod tamen nunc quomodo emendem, non occurrit. an *turpis?* an *lentus?* certe ſimile quid deſidero. BURM.

20. *In pratis.*] *In campis* Ed. pr. & Ms. Berſmanni.

21. *Miles ut emeritis non eſt ſatis utilis armis, Ponit ad antiquos quae tulit arma lares.*] Peſſime & foediſſime ita legitur in omnibus vulgatis libris. In duobus Vaticanis eſt, *Miles ubi emeritus* &c. non ſatis emendatè. In tribus aliis ex eadem bibliotheca & Maffeiano perſpicuè legitur, *annis*, non *armis.* Legitur, *Miles ubi*, vel *ut*, *emeritus non eſt ſatis utilis annis Ponit, &c.* Dicitur enim proprie *miles emeritus*, qui militia perfunctus, poſt annos xx. ut Juriſconſulti docent l. 1. Cod. de excuſatione veteranorum, l. 2. C. de re milit. l. ult. Cod. de his, qui non impletis ſtipendiis ſacramento ſoluti ſunt, & l. veteranis Cod. quando provocare non eſt neceſſe, dimittitur, ab eaque vacationem habet. Et Tacitus ſub finem lib. 1. *Centeſimam rerum venalium poſt bella civilia inſtitutam deprecante populo, edixit Tiberius militare aerarium eo ſubſidio niti, ſimul imparem oneri Rempublicam, niſi viceſimo militiae anno veterani dimitterentur.* Miſeret me Merulae cum ſuis *emeritis armis*, quae hic nulla ſunt. Lucanus lib. 1:

Quae ſedes erit emeritis?

Et idem Tacitus loco proxime citato: *Percennius & Vibulenus militibus agros emeritis largiemur?* *Annis*, id eſt, propter longam aetatem, ſenectutem. Habes itaque locum omnium optime reſtitutum, feliciſſimeque enarratum. Hic autem locus merito ſemper ſuſpectus fuit optimo fratri meo, Marco Antonio. CIOFAN. Melius Palatinus & alii, *annis.* D. HEINS. *Miles ut* plerique veteres. & *annis* pro *armis.* recte. nam τὸ *arma* ſequitur. Mart. VII. Epigr. 62.

Emeritos Muſis & Phoebo tradidit annos.

HEINS. Vide ad Epiſt. 1. 105. *emeritus* quidam codices; mox, *arma deos* plurimi.

23. *Sic igitur tarda vires minuente ſenecta.*] Vatic. lib. hanc habent lectionem. CIOF. *Vires adimente* editiones veteres. *tardas* Jun. Leid. & Berſm.

24. *Nec ſiccam Getico fonte levare ſitim.*] Cur aquam Geticae regionis ſe bibere, eaque ſitim ſuam extinguere, indignum dicit? Ovidius ipſe reſpondebit lib. II. de Ponto Eleg. VII.

Æquoreo bibitur cum ſale miſta palus.

Et lib. III. Elegia 1.

Non tibi ſunt fontes, latices ſed paene marini:
Qui potus, dubium eſt, ſiſtat, alatne ſitim.

Et lib. IV. Eleg. X.

Innatat unda freto dulcis, leviorque marina eſt,
Quae proprium miſto de ſale pondus habet.

Hac etiam de re conqueritur lib. & Eleg. III. aeger ad uxorem:

Nec coelum patior, nec aquis aſſuevimus iſtis,
Terraque neſcio quo non placet ipſa modo.

CIOFAN. *Gelido* Regius & duo. *Scythico* unus. *lavare* Jun. & Leid.

27. *Vacuos ſecedere in hortos.*] Lege, *vacuum*, hoc eſt otioſum. Vide ſupra Eleg. III. vſ. 77. HEINS. Et lib. II. 239. *Sed quoque quos habui vacuos* Bern.

28. *Et urbe.*] *In urbe* Junian. Regius & prim. Edit.

 30. *Opta-*

Digitized by Google

Jamque, decem luſtris omni ſine labe peractis,
Parte premor vitae deteriore meae.
Nec procul à metis, quas pene tenere videbar,
Curriculo gravis eſt facta ruina meo.
Ergo illum demens in me ſaevire coëgi,
Mitius immenſus quo nihil orbis habet?
Ipſaque delictis victa eſt clementia noſtris:
Nec tamen errori vita negata meo?
Vita procul patriâ peragenda ſub axe Borêo,
Quâ maris Euxini terra ſiniſtra jacet.
Hoc mihi ſi Delphi, Dodonaque diceret ipſa;
Eſſe viderentur vanus uterque locus.
Nil adeo validum eſt, adamas licet adliget illud,
Ut maneat rapido firmius igne Jovis.
Nil ita ſublime eſt, ſupraque pericula tendit,
Non ſit ut inferius ſuppoſitumque Deo.
Nam quamquam vitio pars eſt contracta malorum,
Plus tamen exitii numinis ira dedit.
At vos admoniti noſtris quoque caſibus eſte,
Æquantem Superos emeruiſſe virum.

ELE-

30. *Optabam.*] Heinſius malebat, *optaram. placido* Ms. Berſman.

31. *Quae cum mihi.*] *Quae quamvis* Lovan. dein *praebuerant* Bernenſ. & quatuor. *praebuerunt* duo.

33. *Jamque decem luſtris omni ſine labe peractis.*] Sic in elegantiſſimo, & omni pene eruditionis pleno opere, quod Ibis inſcribitur:

Tempus ad hoc luſtris mihi bis jam quinque peractis
Omne fuit Muſae carmen inerme meae. Ciof.

37. *Ergo illum.*] *Illum ergo* tres. ſed mollior erit verſus, ſi cum Puteaneo legas, *Ergo in me demens illum.*

40. *Meo.*] *Meo eſt* alii. *mea eſt* Gryph. Micyll.

41. *Peragenda ſub axe Borêo eſt.*] Tolle cum melioribus ſcriptis τὸ *eſt*. Heins. Douzam filium legiſſe, *Boreo peragenda ſub axe eſt* notavit Heinſ. & certe quidam Poëtae ſecundam ſyllabam in *Boreus*, corripere ſolent. & ita in Lovanienſi codice erat: in duobus aliis, *Boreae peragenda ſub axe.* in Gallico, *Scythico patria peragenda ſub axe eſt.* & ita conjecerat Francius. in Moreti & Bernenſ. *Gelido peragenda ſub axe eſt: ſub axe Bootes* Bonon. Comb. & Voſſ. *Bootis* unus, unde Heinſius, *Bootae* faciebat. *ſub axe Boruſco* Margo Gryphii, *Boruſſe*, Berſm. Var. Lect. ſed cum Graecis Βόρειος dicatur, nihil mutetur. Burm.

42. *Qua.*] Ubi. vide quae notavi lib. I. de Ponto & Elegia. Ciofan.

43. *Haec mihi ſi Delphos, Dodonaque diceret ipſa; Eſſe viderentur vanus uterque locus.*] Obſerva autem hoc loco *Delphum* ſingulariter pro loco poni, quem ceteri tam Graeci quam Latini, pluraliter *Delphos* dicunt. Niſi ſi cui placet, eum à quo locus dicitur, pro loco poni. Fuit autem *Delphus*, is à quo Delphi appellati, filius Apollinis ex Celaeno, quae fuit Hyami, ejus qui fuit Lycori, quem Apollo ex nympha Corycia genuit. autor Pauſan. Micyll. Tale quippiam lib. IV. de Ponto Eleg. III.

Littus ad Euxinum, ſiquis mihi diceret, ibis,
Et metues arcu ne feriare Getae.
I bibe, dixiſſem, purgantes pectora ſuccos,
Quidquid & in tota naſcitur Anticyra.

Ciofan. Lege, *Delphi* cum prim. Polit. quomodo & Scaliger in ora codicis ſui. quinque alii, *Delphis. Hoc* etiam meliores. Heins.

44. *Eſſe videretur.*] *Viderentur* Gott. venuſte. Heins.

45. *Nil adeo validum eſt.*] Suſpectum diſtichon. Heins.

49. *Nam quamquam.*] *Nam poſtquam* Junian. *exhauſta malorum* prim. Palat. & Ms. Berſm.

50. *Plus tamen exitii.*] Malim, *exitio.* plus ad exitium contulit. Heins. *Dabit* Lovan.

52. *Æquantem.*] *Æquandum* Barber. & tunc *ſuperis* legendum, ut I. ex Pont. II. 120.

Æquandi ſuperis pectora flecte viri.

2. *Et*

ELEGIA IX.

SI licet, & pateris, nomen facinusque tacebo,
Et tua Lethaeis acta dabuntur aquis:
Noſtraque vincetur lacrimis clementia feris.
Fac modo te pateat poenituiſſe tui.
Fac modo te damnes, cupiasque eradere vitae
Tempora, ſi poſſis, Tiſiphonaea tuae.
Sin minus, & flagrant odio tua pectora noſtro;
Induet infelix arma coacta dolor.
Sim licet extremum, ſicut ſum, miſſus in orbem;
Noſtra ſuas iſtuc porriget ira manus.
Omnia, ſi neſcis, Caeſar mihi jura reliquit:
Et ſola eſt patriâ poena carere meâ.
Et patriam, modo ſit ſoſpes, ſperamus ab illo.
Saepe Jovis telo quercus adusta viret.
Denique vindictae ſi ſit mihi nulla facultas;
Pierides vires, & ſua tela, dabunt.

Ut

2. *Et tua Lethaeis acta dabuntur aquis.*] Lib. I. Eleg. VII.

Cunctane Lethaeis merſa feruntur aquis?

& lib. III. de Arte:

Nec mea Lethaeis ſcripta dabuntur aquis.
CIOFAN.

3. *Noſtraque vincetur.*] Non vincitur, puto, clementia, niſi delictis, ut Eleg. praec. ỳſ. 39. ſed ſaevitia deprecando & lacrymando exarmatur. in Francof. & Lovanienſi erat, *&* *tua*. forte ſcripſerit,

Et tua vincetur lacrymis dementia feris.

vel, *veſtraque vincetur*: quamquam pro *vincetur* malim aliud verbum, quod obliterare notet. certe, *Dementia* pro *clementia* legendum eſſe mihi perſuadeo. nam *demens* & *clemens* millies librarii confuderunt, quia *d* ſaepe in *cl* tranſiit. v. Cl. Drakenborchium ad Sil. II. 52. & quae nos ad Val. Flac. VI. 748. notabimus *lacrymis veris* malebat Francius. BURM.

4. *Pateat.*] Latinum eſſe negaverat Lambinus. ſed vindicavit Scaliger ad Manil. III. 533.

5. *Cupiasque eradere vitae Tempora Tiſiphonaea.*] Hoc eſt, fac te damnes, & cupias ex vita tua eradicare, ſive penitus, ſi modo poſſis, tollere, id quod eſt Tiſiphones proprium, hoc eſt, invidiam & ſtudium nocendi. Haec expoſitio ſimplicior videtur. quanquam neque altera illa omnino diſplicet, ut accipias *Tempora Tiſiphonaea*, opera furialia, ſive ſcelerata, aliquando facta. ut ſit dictum, *Cupias eradere tempora Tiſiphonaea vitae tuae*, pro, ſtudeas abolere, & ex vitae tuae rebus actis tollere, ea quae ſcelerate aliquando feciſti. MICYLL. Alii, *evadere* & ſimilia. cave mutes. Apulejus Metamorph. X. *Ad ſe vocare praecipit filium. quod nomen in eo ipſo ſcilicet ne ruboris admoneretur, libenter eraderet.* HEINS.

7. *Noſtro.*] *Noſtri* malebat Francius, & *induat*.

9. *Sicut ſum miſſus.*] *Scythiae ſubmiſſus* unus Heinſii.

10. *Suas iſtuc porriget.*] Aut legendum eſt, *ſis licet*. licet tu, ut ego, exſul ſis miſſus, in extremum orbem, eo usque manus porriget ira. vel legendum, quod magis placet, cum Juniano, *iſtinc*. ex hac Scythia. *iſtic* Francof. & plurimi alii. de locutione illa *porrigere manus* egimus ad Quinctilian. Decl. XIII. cap. 6. *iſto* eſt in Leidenſ. & prim. Ed. *illo* in alio codice, quod eſt pro *iſtuc*, *illuc*. vid. ad Ep. XVIII. 208. BURM.

13. *Et patriam, modo ſit ſoſpes.*] *Modo ſoſpes erit* Vaticanus optimus. Scribe, *ſoſpes eat*. Faſt. IV. *ſoſpes eat ſemperque parens*. Vide Notas in Epicedium Druſi. ỳſ. 472. HEINS. *Modo ſi ſoſpes* Bernenſ.

14. *Viget.*] *Viſet* unus, *nitet* alius.

16. Et

Ut Scythicis habitem longe ſubmotus in oris,
  Siccaque ſint oculis proxima ſigna meis:
Noſtra per immenſas ibunt praeconia gentes;
  Quodque querar, notum, quà patet orbis, erit.
Ibit ad occaſum, quidquid dicemus, ab ortu:
  Teſtis & Heſperiae vocis Eöus erit.
Trans ego tellurem, trans latas audiar undas:
  Et gemitus vox eſt magna futura mei.
Nec tua te fontem tantummodo ſecula nôrint:
  Perpetuae crimen poſteritatis eris.
Jam feror in pugnas, & nondum cornua ſumſi.
  Nec mihi ſumendi cauſſa ſit ulla velim.
Circus adhuc ceſſat: ſpargit tamen acer arenam
  Taurus, & infeſto jam pede pulſat humum.
Hoc quoque, quam volui, plus eſt. cane, Muſa, receptus;
  Dum licet huic nomen diſſimulare ſuum.

ELE-

16. *Et ſua tela.*] Malim, *in ſua tela.* hoc eſt in arma poëtica. Heins.

17. *Ut Scythicis.*] *Cum* Regius & decem. *Quod* quindecim. *quamvis cum Scythicis h.* Bern. *cum longe Scyth.* Moreti.

18. *Sicca.*] Ita appellat propter aquilonem. Merul. Veriorem cauſſam & expoſitionem habes Eleg. III. 4. Micyll.

19. *Gentes.*] *Terras* Bernenſ. vid. ad V. Faſt. 221. & ſupr. h. l. El. III. 59.

21. *Quidquid dicetur ab ortu.*] Rectius in Maſſeiano & aliis, *dicemus.* Ciofan. *Ducemus* Leidenſis. praeterea, *in occaſum* editiones veteres.

23. *Trans altas audiar undas.*] *Trans latas* antiqui quatuor. quod praeſtat. Heins.

24. *Magna futura.*] *Alta* Excerpta Voſſ. male; nec ſatis Latine; ut notat Voſſius lib. I. de Vitiis Sermonis cap. 33. qui tamen in Poëtis tolerat. Borrichius in Cogitat. de L. L. p. 44. etiam defendit, ex illis Catulli carm. XLII. 18. *conclamate iterum altiore voce.* ſed ibi *altior vox* poteſt explicari, ut *altus vultus* apud Petron. cap. V. *& ſupercilium altum* cap. 91. *oculi alti* apud Noſtrum VI. Met. 109. & ſimilia. nec juvant illa Senec. Troad. 197. *haec fatus alta voce demiſit diem.* ubi ex Codice Florentino legendum, *haec fatus, alta nocte diviſit diem*, ut recte Gronovius. Cicero, Noſter, & alii ſemper *magna voce* dicunt, ut III. Met. 382. Horat. I. Sat. IX. 75. & paſſim. Burm.

25. *Nec tua te fontem.*] *Ne tua* ſcribe. Heins. *Non tua* edit. veter.

27. *Et nondum cornua ſumſi.*] *Nec dum mihi cornua* prim. Vatic. & tres alii. prim. Polit. & duo, *nondum mihi.* prim. Palat. *& non mihi.* Heins. *Sed nondum* Bernenſ.

29. *Spargit tamen acer arenam.*] *Spargit jam torvus* prim. Vatic. prim. Palat. & tres alii. Heins.

30. *Infeſto pede.*] *Offenſo* unus. pro *infenſo.*

31. *Cane Muſa receptus.*] Sic duo Vatic. at alius & Maffeianus, *receſſus.* placet. lib. I. Metamorphoſeos:

——— *& cecinit juſſos inflata receſſus.*

Ciofan. Malim, quod in Palatino & Berſmanni codd. *cane Muſa receptus.* Dan. Heins. Prim. Vatic. prim. Pal. & ſeptem alii cum primis editionibus, *receptus.* bene. ut jam monui Metam. libro primo ℣ſ. 340. Heins.

1. Ille

Digitized by Google

ELEGIA X.

ILle ego, qui fuerim, tenerorum luſor amorum,
  Quem legis, ut nôris, accipe, Poſteritas.
Sulmo mihi patria eſt, gelidis uberrimus undis,
  Millia qui novies diſtat ab Urbe decem.
Editus hîc ego ſum: necnon, ut tempora noris;
  Cum cecidit fato Conſul uterque pari.
Si quid id eſt, usque a proavis vetus ordinis heres;
  Non modo Fortunae munere factus eques.

Nec

1. *Ille ego qui fueram.*] *Fuerim* prim. Vatic. & tres alii. probe. Apulejus lib. I. Met. *Sed ut prius noritis qui ſim, & cujatis.* Catal. Pithoei p. 117.

Et tu quae fuerim, ſi noſſes, candide lector.
HEINS.

3. *Sulmo mihi patria eſt.*] His quatuor vocibus compendioſe pro inſigni utitur Municipium meum, quod nunc PELIGNORVM METROPOLIS eſt. Ita videlicet. S. M. P. E. CIOFAN.

3. *Gelidis undis.*] Ita legendum è bonis exemplaribus. Suetonius in Claud. *Claudiae aquae gelidos, & uberes fontes, quorum alteri* &c. & ipſe lib. II. Faſtorum:

In medio gelidae fons erat altus aquae.
CIOFAN.

4. *Millia qui novies diſtat ab urbe decem.*] Cicero pro Caecina: *Quot millia fundus ſuus abeſſet ab urbe.* Perſpicue ex hoc loco paret breviora milliaria, quam nunc ſunt, antiquitus fuiſſe. Sulmonem enim non xc. ſed vix tandem LXX. millia paſſuum nunc Roma abeſſe, opportune hic indicandum duxi. Cognoſcitur etiam ex lib. I. De Bello Civili, ubi Caeſar Sulmonem Corfinio (cujus hodie vix minimae ſuperſunt parietinae) VII. millium intervallo abeſſe ait; cum hodie vix quinque diſtare certum ſit. Idque apud Ciceronem etiam animadverti facile poteſt, qui in Orat. pro S. Roſcio Amerino litteris conſignavit, Ameriam Roma ſex & quinquaginta millia paſſuum diſtare. Nunc vero XLIV. abeſſe conſtat: quod quidem iter aeſtate unico fere die conficitur, ut ego, qui id ipſum dedita opera ab incolis petii, certior factus ſum. Rurſus perſpicuum fit ex ea, quam ponam, antiquiſſima inſcriptione. Juxta oppidum, quod Arſularum dicitur, ad fontem, quem vocant Somnulam, ſecundum viam Valeriam, quae etiam nunc viſitur lapidibus ſtrata, extat lapis milliaris his verbis.

XXXVIII
IMP. NERVA
CAESAR AVGVSTVS
PONTIFEX. MAXIMVS
TRIBVNICIA
POTESTATE. COS. III.
PATER. PATRIAE
FACIENDVM. CVRAVIT.

Diſtat autem ab urbe, ut nunc quidem ratio milliariorum eſt, circiter paſſuum duodetriginta millia. Quam inſcriptionem à ſe inventam mihi dedit acutiſſ. ingenio vir, & utriusque linguae intelligentiſſimus, P. Franciſcus Bencius, qui Romae in Societatis Jeſu, cujus ſacerdos eſt, collegio eloquentiae artem ſumma cum laude ſexennio profitetur. Neque audiendi ſunt qui opinantur, ſive potius contendunt, Roma Sulmonem non per Carſeolos, ac Marſos, ut nunc, antiquitus profectos eſſe; ſed per eam regionem, ubi nunc Aquila eſt; quod ſane iter Ovidii ſententiae aeque reſpondeat. Etenim Ovidius ipſe id falſum eſſe aperte demonſtrat, qui aeſtate cum Sulmonem peteret, ſe per Carſeolos, qui ſunt in via Valeria (hodie *il piano di Perito, & delle Celle*) tranſire ſolitum adfirmat. ejus verba ſunt lib. IV. Faſtor.

Frigida Carſeolis nec olivis apta ferendis
  Terra, ſed ad ſegetes ingenioſus ager.
Hac ego Pelignos, natalia rura petebam
  Parva, ſed aſſiduis obvia ſemper aquis.
Hoſpitis antiqui ſolitas intravimus aedes,
  Dempſerat emeritis jam juga Phoebus equis.
CIOFAN.

5. *Editus hinc ego ſum.*] *Hic* meliores. pro *ut tempora noris*, Richelianus, *ſi tempora quaeris.* nam *noris* praeceſſerat. ſic in Faſtis VI. 767.

Tempora ſi veteris quaeris temeraria damni.
HEINS. *Noſcas* Leidenſ. Polit. & ſeptem alii. de nata-

Nec ſtirps prima fui genito jam fratre creatus;
Qui tribus ante quater menſibus ortus erat.
Lucifer amborum natalibus adfuit idem:
Una celebrata eſt per duo liba dies.
Haec eſt armiferae feſtis de quinque Minervae,
Quae fieri pugnâ prima cruenta ſolet.
Protinus excolimur teneri, curâque parentis
Imus ad inſignes Urbis ab arte viros.
Frater ad eloquium viridi tendebat ab aevo,
Fortia verboſi natus ad arma Fori.
At mihi jam puero coeleſtia ſacra placebant;
Inque ſuum furtim Muſa trahebat opus.

Saepe

natali Ovidii tempore videatur Noris ad Cenotaph. Piſana Diſſ. IV. pag. 202.

6. *Cum cecidit fato conſul uterque pari.*] Eodem anno natus eſt & Tibullus, qui hoc ipſo carmine idem ſignificans uſus eſt Elegia V. lib. III.

Natalem primo noſtrum videre parentes,
Cum cecidit fato conſul uterque pari.

Fuit autem hic annus Urbis conditae DCCX. quo anno eloquentiae Romanae lumen Cicero extinctus eſt. De Hircio & Panſa Coſſ. quos hoc loco intelligit poëta, ſic Cornelius Tacitus lib. I. *Sive hoſtis illos, ſeu Panſam venenum vulneri adfuſum, milites Hircium, & machinator doli Caeſar abſtulerat.* CIOFAN.

7. *Siquid id eſt, usque &c.*] Libri quidam veteres, *Siquis & à proavis.* non placet. CIOFAN. *Si quis & à proavis usque eſt*, vel *ſi quid*, vetuſtiores magno numero. alii aliter. Lego,

Si quid id à proavis usque eſt vetus ordinis haeres.

Amor. lib. III. Eleg. ult.

Si quid id eſt, usque à proavis vetus ordinis haeres.

In Ponticis:

Si genus excutias, equites ab origine prima
Usque per innumeros inveniemur avos.

HEINS. *Si quid id a proavis ſupereſt* Bernenſ. nos olim receptam lectionem reduximus, quae elegans & Ovidiana eſt. nam idem dicit III. Amor. XV. 5. ubi vide. infr. IV. ex Pont. I. 17.

Da mihi, ſi quid ea eſt, hebetantem pectora Lethen.

eodem libro Eleg. XIV. 11.

Styx quoque, ſi quid ea eſt, bene commutabitur iſtud.

ita, *quisquis is*, *quidquid id eſt*. vid. lib. III. Triſt. XI. 56. BURM.

8. *Non modo fortunae munere factus eques.*] Quidam legunt, *Non ſum fortunae.* male omnino. Eorum autem verborum talis eſt ordo & ſenſus: Ego Ovidius non ſum modo factus Eques munere fortunae, ſed à majoribus meis hanc dignitatem, veluti hereditatem, per manus accepi. Idem fere dicit lib. III. Amorum Elegia ultima, quo loco verſum, qui hunc praecedit, jam antea cecinerat:

Siquid id eſt, usque à proavis vetus ordinis heres,
Non modo militiae turbine factus Eques.

Hoc autem ideo dicit, quod aetate ſua multi erant milites, aliique obſcuro loco nati homines, qui à Julio Caeſare, & ab Auguſto, quorum opera in bello uſi erant, eum dignitatis gradum acceperant. Noſtra lingua, *Non ſo Cavallier di quattro giorni per beneficio di fortuna.* Ineptit autem hoc loco eruditus Merula, qui aliter diſtinguit. CIOF. *Militiae turbine factus* duo libri. non male; ſi etiam *munere* legas, ut reſpiciat ad tribunos anguſticlavios, qui ordinem equeſtrem per militiam acquirebant, vid. III. Am. XV. 6.

9. *Genito ſum fratre creatus.*] *Genito jam* rectius in Medontano. duo alii, *genito ſine.* HEINS.

11. *Amborum.*] *Ambobus* Mediceus optimus.

13. *Haec eſt armigerae feſtis de quinque Minervae, Quae fieri pugna prima cruenta ſolet.*] Superius annum, quo natus eſt, notavit; nunc vero menſem & diem, hoc eſt XIII. Kal. Aprilis, qua quidem die primum gladiatorum munus committebatur, ut lib. III. Faſt. his patet carminibus:

Una dies media eſt, & fiunt ſacra Minervae,
Nomina quae à junctis quinque diebus habet.
Sanguine prima vacat, nec fas concurrere ferro:
Cauſa quod eſt illa nata Minerva die.
Altera, tresque ſuper raſa celebrantur arena,
Enſibus exertis bellica laeta Dea eſt.

Falluntur qui XIV. Kal. April. ſupputarunt. Infert enim hic, *Quae fieri pugna prima cruenta ſolet.* CIOFAN.

13. *Are*

Saepe pater dixit, Studium quid inutile tentas?
  Maeonides nullas ipſe reliquit opes.
Motus eram dictis: totoque Helicone relicto,
  Scribere conabar verba ſoluta modis.
Sponte ſuâ numeros carmen veniebat ad aptos:
  Et, quod tentabam dicere, verſus erat.
Interea, tacito paſſu labentibus annis,
  Liberior fratri ſumta, mihique, toga eſt:
Induiturque humeris cum lato purpura clavo;
  Et ſtudium nobis, quod fuit ante, manet.
Jamque decem vitae frater geminaverat annos,
  Cum perit; & coepi parte carere mei.

Coe-

13. *Armigerae.*] Pingebatur enim Minerva capite galeam gerens, manu dextera clypeum, ſiniſtra vero lanceam. Atque ita è Jovis capite natam fabulis traditum eſt. Ovid. lib. III. Faſt. Ciof. *Armiſerae* aliae edit. & ſcripti. ut ſaepe alibi.

14. *Qua fieri pugna.*] *Quae* veteres. Heins. *A pugna* Putean.

16. *Ab arte.*] Poſt praecepta artis grammaticae. Sunt qui legant, *ab arce*: hoc eſt à patria Sulmone. Merul. *Inſignes ab arte*, accipio eos, qui artibus quibuscunque docendis inſignes ac celebres tum fuere, non tantum qui poſt grammatica adhibebantur. ut ſit dictum, *Inſignis ab arte*, perinde ut, *potens à pecunia*, *firmus ab aequitate*, *felix à laude*, apud Ciceronem, & ſimilia. Micyll. *Ab arte* libri veteres, itaque legendum. Ciofan. *Artem* per excellentiam dici de Grammatica docuit Ampl. Cuper. I. Obſerv. II. ſed ſequentia oſtendunt latius hîc capiendum, ut Micyllus fecit. & eſt enallage temporis pro *artibus*, quibus ingenui & liberales juvenes imbui ſolent. Horat. I., Sat. VI. 70.

Sed puerum eſt auſus Romam portare docendum
Artes, quas doceat quivis eques, atque ſenator
Semet prognatos, &c.

& IV. Od. I. *Centum puer artium.* Burm.

17. *Frater.*] Lucius Ovidius Naſo, quo modo & pater vocabatur. Ciofan. Unde haec Ciofanus habet neſcio, forte in gloſſis reperit; nam & in Leidenſi codice adſcripſerat Gloſſator, fratrem Ovidii *Lucium* vocatum. Burm.

17. *Viridi ab aevo.*] Ab adoleſcentia, vel a pueritia. Ciofan.

18. *Verboſi fori.*] Sic lib. III. Eleg. XII.

Cedunt verboſi garrula turba fori.

Ciofan. *Famoſi* unus. *formoſi* alius.

19. *Coeleſtia ſacra.*] An, *Permeſſia ſacra?* tale quid latet. Heins.

21. *Studium inutile.*] Quod nullam adfert utilitatem; nullas parit divitias. lib. I. de Ponto Eleg. VI.

Sic ego conſtanter ſtudium non utile ſervo.

Ciofan.

21. *Inutile tentas.*] Mox in quibusdam codicibus, *ſcribere tentabam*, & deinde, *& quod tentabam* ſequitur. Francof. Bernenſ. & quatuor alii, *ſtudium quid inutile carpis.* forte pro *captas.* vid. ad I. Art. Am. 273. XIV. Met. 37. Burm.

22. *Maeonides nullas ipſe reliquit opes.*] Argumentum à majori. Sunt autem patris verba, aut certe ſententia. Claudianus Epigr. XXIV.

Sed non Virgilius, ſed non accuſat Homerus,
  Neuter enim quaeſtor, pauper uterque fuit.

Ciofan. *Inde reliquit* unus. eleganter: ex ſtudio inutili.

26. *Et quod tentabam ſcribere.*] Rectius plurimi ex antiquis, *dicere*: nam *ſcribere* praeceſſit. Heins. *Quod conabar* Bern.

28. *Liberior fratri ſumpta mihique toga eſt.*] Virilem togam ſignificat, ut recte ſentit Merula, quam nobiles adoleſcentes in Liberi patris feſto, quae idcirco Liberalia vocabantur, ſumebant. Erant autem Liberalia XVI. Kal. April. Cujus nominis varias etymologias refert poëta libro tertio Faſtorum, ℣ſ. 771. ubi ita eſt:

Reſtat, ut inveniam, quare toga libera detur
  Luce feris pueris candide Bacche tua. &c.

Ciofan.

29. *Induiturque humeros*] Libri ſcripti, *humeris.* Ciofan. Prim. Vatic. Junian. & duo alii cum priſcis editionibus, *humeros.* quod mihi religioni fuit non monere. ſic & Met. IX. 158. in nonnullis ſcriptis,

Induiturque humeros Lernaeae virus Echidnae.

nec diſſimili prorſus modo Graeci. ſic Euangelio Matthaei cap. XXVII. *Καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα. καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. Et poſtquam illuſerunt ei, exuerunt eum chlamydem, & induerunt eum veſtimentis ejus.* ita vetus interpres. Heins.

29. *Cum lato purpura clavo.*] Magnam habet hic locus difficultatem, quam me tollere non poſſe

Coepimus & tenerae primos aetatis honores;
Eque viris quondam pars tribus una fui.
Curia reſtabat: clavi menſura coacta eſt.
Majus erat noſtris viribus illud onus.
Nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori,
Sollicitaeque fugax ambitionis eram:
Et petere Aöniae ſuadebant tuta Sorores
Otia, judicio ſemper amata meo.
Temporis illius colui fovique poëtas;
Quotque aderant vates, rebar adeſſe Deos.

Saepe

poſſe ingenue fateor: neque viri docti, qui in urbe ſunt, quibuscum dedita opera collocutus ſum; neque alii, qui in celeberrimis Italiae gymnaſiis ſunt, ad quos litteras miſi: nec quod alii ſuper hunc ipſum locum ſcripſerunt, probant. Illud hîc non ab re indicandum duxi, hunc, quem ponam Propertii locum è lib. III. ad Maecenatem, qui Eques Romanus fuit:

Intra fortunam qui cupis eſſe tuam.

illuſtrari ex C. Vellejo Paterculo lib. II. cujus haec ſunt verba de ipſo Maecenate, *Quippe vixit anguſti clavi fine contentus; nec majora conſequi non potuit, ſed non concupivit.* CIOFAN. Haec hodie pueris planiſſima, poſt ea, quae Rubenius rei veſtiariae illuſtrandae contulit; ideoque in iis tempus non perdam. multum etiam his verſibus lucem adtulit Ferrarius de Re Veſtiaria lib. I. 13. & III. 12. & ſeq. licet de Lato clavo Rubenio non adſentiatur. vide & Turneb. Adv. I. 11. & Scalig. Append. ad Conjectanea in Varronem.

34. *Deque viris quondam pars tribus una fui.*] Triumvirum ſe fuiſſe innuit. Ceterum varii fuere hujus nominis magiſtratus. Quidam enim *triumviri capitales* dicebantur, de quibus hic Merula ex Varrone, & Salluſt. in Catilina. alii *Monetales* vocabantur, qui aere, argento, auro flando, ac feriundo praefecti erant, ad quos Cicero alludit ad Trebatium, *Treviros*, inquiens, *vites cenſeo, audio capitales eſſe. mallem auro, argento, aere eſſent.* Alii *nocturni*, per quos nocturnae ſeditiones à civibus arcerentur, & quies urbi ſervaretur, ut Feneſtella ait. Quos tamen, ſunt qui eosdem cum Capitalibus eſſe velint. Meminit horum Plautus in Amphitryone: *Quid ſi nunc Tresviri me in carcerem compingerent.* Etiam triumviri, qui *coloniis deducendis* creabantur, quorum mentio fit apud Livium ſub finem lib. 3. Decad. primae. Sed inter minores magiſtratus nocturni potiſſimum & monetales erant, ut ex Feneſtella patet. Ceterum videntur hoc loco, poſterior verſus & prior de eadem re accipiendi eſſe: ac poſteriore id exponi, quod priore innuitur. niſi quis & de centumviratu intelligendum eſſe contendat, de quo ſupra lib. 2. meminit his verbis:

Nec male commiſſa eſt nobis fortuna reorum,
Lisque decem decies inſpicienda viris.

Et de cognitione cauſarum privatarum, de qua eodem loco meminit, hoc modo:

Res quoque privatas ſtatui ſine crimine judex,
Deque mea faſſa eſt pars quoque victa fide.

Nam quaeſturam, quae & ipſa adoleſcentibus fere committebatur, cum praetoribus aut proconſulibus in provincias euntibus, Poëtam geſſiſſe, alibi non legimus. Et aedilitas, de qua Merula hic meminit, inter majores magiſtratus erat. Illud quoque notandum, *Triumviros* dici, compoſita voce ex obliquo & recto: & *Treviros* item, & *Tresviros.* Exempla ſupra habes ex Cicerone & Plauto. MICYLL. *Eque* ſcripti potiores. & *opus* pro *onus* proximo pentametro. HEINS. Francof. *inque viris*, etiam non male. nam ſaepe noſter amat propoſitione *in* ubi, pro *e* vel *ex.* ſic in Pont. VI. 38.

Et in multis me velit eſſe precor.

I. Art. 344. multi codices,

Vix erit in multis, quae neget una tibi.

ubi vide. *pars tribus unus eram* Barberin.

35. *Curia reſtabat, clavi menſura coacta eſt.*] Latus clavus ſenatorum geſtamen proprie erat, quo illi à reliquis ordinibus diſtinguebantur. Sic Plinius lib. XXXIII. cap. I. *Annuli diſtinxere alterum ordinem à plebe, ut ſemel coeperant eſſe celebres: ſicut tunica ab annulis ſenatum tantum quanquam & hoc ſero, vulgoque latiore purpura tunicae uſos invenimus etiam praecones*, &c. Intelligit ergo Poëta, ſolam dignitatem ſenatoriam reliquam fuiſſe, quam adhuc conſequeretur. ſed ab ea conſequenda abſtinuiſſe ſe, quia id onus humeris ſuis majus fuiſſet. eoque menſuram clavi, hoc eſt latitudinem, coactam apud ſe, id eſt coarctatam, & quaſi acciſam fuiſſe. Quod autem ſupra dixit, *Induiturque humeros cum lato purpura clavo:* id eo modo accipiendum fortaſſis, ut dicamus ſtatim

poſt

Digitized by Google

Saepe ſuas volucres legit mihi grandior aevo,
  Quaeque necet ſerpens, quae juvet herba, Macer.
Saepe ſuos ſolitus recitare Propertius ignes;
  Jure ſodalitio qui mihi junctus erat.
Ponticus Heroo, Baſſus quoque clarus Iämbo,
  Dulcia convictûs membra fuere mei.
Et tenuit noſtras numeroſus Horatius aures;
  Dum ferit Auſoniâ carmina culta lyrâ.
Virgilium vidi tantum: nec amara Tibullo
  Tempus amicitiae fata dedêre meae.

Suc-

poſt ſumptam viſilem togam, etiam clavi dignitatem conſequuram, veluti ſpem quandam ſenatorii ordinis. Sed poſtea, cum videret ſe ei honori, vel ut ipſe ait, oneri eſſe imparem, eandem depoſuiſſe. Quam ſententiam & alii quidam ſequuti: & eodem etiam verba ipſa tendere videntur, cum inquit, *Clavi menſura coacta eſt.* quaſi diceret menſura clavi, quem latum antea geſtaveram, iterum coarctata, & in anguſtum coacta fuit, quod videram onus illud ſupra vires meas eſſe. Micyll. *Coarcta eſt* Moreti, & tres alii.

37. *Nec mens fuit apta labori.*] Nonnulli, *erat apta.* Si quid video ſcripſerat Ovidius, *nec mens ſatis apta labori.* & *erat* pro *eram* verſu proximo. quomodo ſupra,

Non domus apta ſatis, non hic cibus utilis aegro.
Heins

39. *Aoniae.*] *Auſoniae* Lovan. & Servii. vid. mox ℣ſ. 50.

40. *Semper amata.*] *Amanda* prim. Vatic. Heins. *Amata ſuo* Lovan.

44 *Quaeque necet ſerpens, quae juvat herba, Macer.*] Multi veterum, *juvet.* Lege cum primo Polit. *necet* & *juvet.* Noſter Remed. Am.

Parva necat morſu ſpatioſum vipera taurum.

Phaedrus libro iv.

Gelu rigentem quidam colybram ſuſtulit,
Sinuque fovit, contra ſe ipſum miſericors,
Namque ut refecta eſt, necuit hominem protinus.

ubi fruſtra Salmaſius p. 54. ad hiſtoriam Auguſtam *nocuit* ἀρχαϊκῶς reponit. Metamorph. iii. de ſerpente Martio:

Hos necat afflatos funeſti tabe veneni.
Heins.

45. *Recitare.*] *Cantare* unus. *Narrare* duo.

45. *Jure ſodalitii.*] *Sodalitio* duo ſcripti & edit. Aldi, Berſmanni: neſcio an aliae. *quo mihi junctus* etiam Palat. Vatic. & quatuor. Mirum vero hanc lectionem *jure ſodalitio* non animadverſam Heinſio, quam veram eſſe putem. & ita Juſtino reſtituit Gronovius lib. xx. 4. *Trecenti ex Juvenibus cum ſodalitii juris ſacramento quodam nexi ſeparatam a ceteris civibus vitam exercerent.* quod probat ibi Graevius, & in Praefat. ad Tom. v. Theſaur. Antiq. Rom. Valeſ. ad Amm. Marc. xv. 10. qui *ſodalitia conſortia* dixit, legit *ſodalitio, jure ſacramento quodam nexi*, & in l. 1. ff. de Colleg. cum Cujacio *ſodalitia collegia* tuetur, quae aliter capiebat Guther. lib. 1. de Jur. Pontif. cap. 3. Burm.

47. *Baſſus quoque.*] Ita vocatur ab iis, qui Ovidii vitam antiquitus conſcripſerunt. Meminit & hujus poëtae Propertius: idque etiam nuper indicavit Scaliger. Ciofan. Scaligero & aliis placet *Baſſus.* Ut ſit ille, ad quem quartam lib. 1. Elegiam ſcripſit Propertius:

Quid mihi tam multas laudando Baſſe puellas?

Nam Battus Poëta Graecus, de quo Lilius: & a quo τὸ Βαττολογεῖν dictum volunt. Dan. Heins. alii, *Bacchus.* Lege, *Baſſus pede clarus Iambo.* Noſter alibi:

Jungitur herous cum breviore pede.

& in Faſtis, ii. 120.

——— *heroi res erat iſta pedis.*

Meminit tam Baſſi, quam Pontici poëtarum Propertius. Heins. *Battus* hic male legi notat Marcil. ad Horat. 1. Od. 36. de *Pontico* vid. Broukh. ad Propert. lib. 1. Eleg. 7. & de *Baſſo* ad Eleg. 4. ſed praecipue videndus Fontej. de priſca Caeſiorum Gente lib. 1. cap. 19. etiam notae ad Quinct. x. de Inſt. Orat. 1. *clarus iämbis* multi ſcripti & editi. Burm.

49. *Et tenuit noſtras.*] Sic duo Vatican. Ciof. Alii, *detinuit.* vid. ad iv. Faſt. 20.

49. *Numeroſus Horatius.*] Vel a copia, vel ab elegantia numeroſum, id eſt, carminum dictus. Merul. Vel etiam a varietate metrorum ac pedum, quos Lyrica metra recipiunt, Micyll. Propter tot carminum, quibus uſus eſt, genera. Natus eſt Horatius ante Ovidium annis xxii. Ciof.

50. *Dum ferit Auſonia carmina culta lyra.*] *Aonia lyra* quatuor veteres. an, *Æolia lyra?* Horatius de ſe ipſo:

Dicar,

Succeſſor fuit hic tibi, Galle; Propertius illi.
Quartus ab his ſerie temporis ipſe fui.
Utque ego majores, ſic me coluere minores:
Notaque non tardè facta Thalia mea eſt.
Carmina cum primum populo juvenilia legi;
Barba reſecta mihi bisve ſemelve fuit.
Moverat ingenium, totam cantata per Urbem,
Nomine non vero dicta Corinna mihi.
Multa quidem ſcripſi: ſed quae vitioſa putavi,
Emendaturis ignibus ipſe dedi.
Tum quoque, cum fugerem, quaedam placitura cremavi,
Iratus ſtudio carminibusque meis.
Molle, Cupidineis nec inexpugnabile telis
Cor mihi, quodque levis cauſſa moveret, erat.

Cum

Dicar, qua violens obſtrepit Aufidus,
Princeps Æolium carmen ad Italos
Deduxiſſe modos.

Æolica enim dialecto lyrici Graeci potiſſimum uſi. hinc *Æolia lyra.* diximus jam nonnihil ad lib. II. Amor. El. XVIII. HEINS. *Auſonia* defendit Cl. Bentl. ad Horat. IV. Od. III. 23. eadem differentia ſupr. ℣ſ. 39. *dum colis* Bernenſ.

51. *Nec avara.*] Scio quomodo haec explicari poſſint, & ſoleant. ſed praetuli, *amara fata*, ut Francofurt. & duodecim alii libri habent. eadem varietas apud Martial. v. 38.

Adhuc recenti tepet Erotion, buſto,
Quem peſſimorum lex avara fatorum
Sexta peregit hieme.

ubi Mss. Voſſiani quinque, *amara* habent. ſic & apud Propertium has voces commutari docet Broukh. ad I. VIII. 38. & ita alibi fieri ſolet. BURM.

53. *Hic tibi Galle.*] Apoſtrophe ad Cornelium Gallum. de quo plura Dio lib. LIII. & hic Noſter in Elegia de morte Tibulli. CIOFAN. Lege, *fuit is.* ut melius conveniat, τῷ *illi.* HEINS.

54. *Quartus ab his ſerie temporis ipſe fui.*] Sic prope lib. II. cum Tibullum & Propertium, qui amoris praecepta dederant, nominaſſet:

His ego ſucceſſi, quoniam praeſtantia candor
Nomina vivorum diſſimulare jubet.

CIOFAN.

55. *Utque ego majores.*] *Natu*, & verbum *colui*, ſubaudies. CIOFAN.

56. *Non tarde.*] Quamprimum, ſtatim, illico. CIOFAN.

57. *Juvenilia.*] *Juvenalia* Polit. & Vatican. *ſcripſi* Putean. *luſi* P. Servii a. m. pr. ut lib. III. I. 7.

59. *Totam cantata per urbem.*] Hoc hemiſtichium ſumpſit Statius libro II. Silv.

Aſteris & vatis totam cantata per urbem,

CIOFAN. Vid. III. Amor. XI. 19. *totum per orbem* Lovan.

60. *Mihi.*] *Meum* volebat Auctor Elector. Etonenſ. ut ad *ingenium* referatur.

61. *Vitioſa.*] *Nocitura* Barberin. ex lib. II. 543. *vitioſa fuerunt* unus. *Emendaturus* etiam Junian. Regius & Moreti.

63. *Cum fugerem.*] Cum in exſilium proficiſceret. lib. I. de Ponto Eleg. IIX.

Jure igitur lacrimas Celſe libamus adempto,
Cum fugerem, vivo quas dedit ipſe mihi.

Et lib. IV. Elegia V.

Te ſibi, cum fugeret, memori ſolet ore referre,
Barbariae tutas exhibuiſſe vias.

Virgilius Ecloga I.

Nos patriam fugimus.

Quo ſenſu, ut ſupra notavi, nomen *fugae* legitur apud hunc Noſtrum, & apud Ciceronem. CIOFAN. *Nunc quoque cum fugerem* Leidenſ.

65. *Molle cor.*] Sic lib. I. de Ponto Elegia IV.

Confiteor miſero molle cor eſſe mihi.

CIOFAN. *Atque inpugnabile* Lovan.

66. *Cauſſa.*] *Cura* duo.

67. *Minimoque accenderer igne.*] *Ignis* Rottendorph. HEINS. *Nimioque* tredecim ſcripti & quidam editi. *hic eſſem* etiam maxima pars ſcriptorum, & olim quidam editi. vid. lib. VII. Met. 293.

70. *Quae tempus perbreve.*] *Per tempus quae breve* Junian. Moreti & duo alii. *poſt tempus* duo.

71. *Quamvis.*] *Quovis* Junian. *nec tamen* etiam tres alii.

73. So-

Cum tamen hoc eſſem, minimoque accenderer igni;
Nomine ſub noſtro fabula nulla fuit.
Pene mihi puero nec digna, nec utilis uxor
Eſt data: quae tempus perbreve nupta fuit.
Illi ſucceſſit, quamvis ſine crimine, conjux;
Non tamen in noſtro firma futura toro.
Ultima, quae mecum ſeros permanſit in annos,
Suſtinuit conjux exſulis eſſe viri.
Filia me mea bis primâ fecunda juventâ,
Sed non ex uno conjuge, fecit avum.
Et jam complerat genitor ſua fata; novemque
Addiderat luſtris altera luſtra novem.
Non aliter flevi, quam me fleturus ademtum
Ille fuit. matri proxima juſta tuli.

Feli-

73. *Seres permanſit in annos.*] *Socios annos* tres libri. ut Epiſtola Phyllidis:

Premiſſus ſocios ubi nunc Hymenaeus in annos?

Heins. Ego facilius *ſocios annos* in Epiſtola Phyllidis tolero, quam hîc: ibi enim de promiſſo Hymenaeo in ſocios annos, id eſt, in matrimonium; hic vero agitur de jam ducta uxore, quae neque divortio, neque morte intercedente, in ſenectutem usque Poëtae manſit fida & firma. vid. ſup. III. XIII. 3. *miſeros* annos Putcan. quae voces ſaepe confuſae. Burm.

74. *Exulis eſſe viri.*] *Utilis eſſe mei* Bern.

75. *Filia me mea bis prima.*] Turbati numeri, quos ita concinna,

Filia me primâ mea bis foecunda juventâ.

Heins. Si venuſtas quaedam eſt in illa repetitione *me mea*, ut ad Tibul. I. I. 3. obſervavit Broukhuſius, cujus aures erant eruditiſſimae, & faſtidioſae, ego hîc contra codices nihil novarem. ita & Noſter II. Amor. III. 23.

Tu quoque me, mea lux, in quaslibet accipe leges.

mox lib. V. Eleg. VII. 5.

Dum me mea fata ſinebant.

& ita ſaepe alibi. vid. ad lib. III. Amor. VII. 26. Burm.

77. *Et jam complerat genitor ſua fata, novemque Addiderat luſtris altera luſtra novem.*] Cum Ovidius parentem ſuum nonaginta annos compleſſe ſignificet, peropportunam hoc loco anſam mihi dat, qui id ipſum fere de parente meo, Joanne, liquido teſtari poſſum. Duodeviginti enim luſtra firmis ſane corporis & mentis viribus coeleſtium beneficio agit. Ciofan.

77. *Luſtra.*] Per hoc verbum Luſtrum priſci illi Romani tempus deſignabant; poſtea vero per Conſules. Ciofan.

79. *Ademtum.*] *Ademto* plurimi ſcripti, etiam Berſmanni. ita & *moerere* cum utroque caſu vid. ad VII. Met. 720.

80. *Ille fuit.*] *Ille foret* Bernenſ. & tres libri.

80. *Matri.*] In eodem matris ſepulchro patrem condidi. alii legunt, *matris.* ut dicat poſt patrem etiam matrem extuliſſe, quod magis etiam placet. Merula. Sed ſive *matris*, ſive *matri* legatur, poſterior expoſitio melior eſt. Micyll. Libri veteres, *matris.* Ciofan.

80. *Proxima buſta tuli.*] Clariſſimus, ac ſine controverſia Juriſconſultorum noſtri temporis praeſtantiſſimus, Jacobus Cujacius lib. XIII. obſervationum cap. 29. legit, *juſta tuli:* ut & illud Statii è lib. VI.

——— *quid inania fertis*
Juſta regis?

Juſta ferre & *facere* unum & idem eſſe vult. Ciof. Lege, *juſta tuli.* alterum Latinum vix eſt. *juſta exequialia* Statius Thebaidos XI. 610. appellat, & *juſtos ignes* Thebaid. XII. Val. Flaccus lib. V. 6.

Tum comiti pia juſta tulit.

Noſter ipſe Faſtorum ſecundo, ỳſ. 569.

Hanc, quia juſta ferunt, dixere feralia lucem.

ſic & *dare juſta.* Faſt. III. 560.

Germanae juſta dat ante ſuae.

lib. VI. 492.

Et dederat miſeris omnia juſta rogis.

quod male mutant. Statius Theb. IX. 518.

——— *certe tumulos ſupremaque victis*
Juſta dabas.

Digitized by Google

Felices ambo, tempeſtiveque ſepultos,
  Ante diem poenae quod periere meae!
Me quoque felicem, quod non viventibus illis
  Sum miſer; & de me quod doluere nihil!
Si tamen extinctis aliquid, niſi nomina, reſtat,
  Et gracilis ſtructos effugit umbra rogos;
Fama, parentales, ſi vos mea contigit, umbrae;
  Et ſunt in Stygio crimina noſtra foro;
Scite, precor, cauſſam (nec vos mihi fallere fas eſt)
  Errorem juſſae, non ſcelus, eſſe fugae.
Manibus id ſatis eſt. ad vos ſtudioſa revertor
  Pectora, qui vitae quaeritis acta meae.

Jam

ubi male *Buſta* nunc legitur. nec dubito apud eundem lib. III. Silv. 142. reponi debere:

Aſt ego, devictis dederim quae juſta Pelasgis;
Quaeve laboratas claudat mihi pagina Thebas.

quo ſenſu idem libro v. Sylva I. 11.

Nos tibi, laudati juvenis rariſſima conjux,
Longa, nec obſcurum finem latura, perenni
Tentamus dare juſta lyra.

Thebaidos VI. 169.

—— quid dona, duces, quid inania fertis
Juſta rogis?

ubi pari modo peccabatur in plerisque editionibus. ut & libro VII. 19.

—— tot inſtant
Plauſibus, offenſique ſedent ad buſta ſepulchri.

quomodo illic recte caſtigavit Gronovius. libro IX. 397. ex antiquis membranis,

Ad tumulos ſaltem ſupremaque juſta tuorum
Saeva veni.

& lib. XII. 34.

Certamen qui juſta ferant, qui funera ducant.

familiaris iſta vox Statio. Lucanus lib. IX.

—— nunquam dare juſta licebit
Conjugibus.

quomodo illic veterrimus codex Voſſianus. ſic & *peragere juſta* Noſter Met. II. 627. *injuſtaque juſta peregit.* quae ibi vera eſt ſcriptura. HEINS. Auctor Elect. Etonenſium licet verum eſſe poſſe, *juſta tuli*, concedat, tamen Latinum eſſe, *tuli buſta matris*, hoc ſaltem ſenſu putat, *perpeſſus ſum aſpectum buſtorum matris*, ſed durior haec explicatio, cum *juſta ferre* & *dare* ſit obvia & vulgaris, locutio. Noſter lib. v. Faſt. 480. *Qua poſitis juſta feruntur avis.* & quis non ita loquitur? BURM.

81. *Felices ambo.*] *Ambos* unus Vatic. & tum *ſepultos* quoque ſit ſcribendum. Vide Notas Faſt. I. ℣. 298. ſed τὸ *ambo* etiam quarti caſus eſt. Moguni Notis Metam. VII. ℣. 792. HEINS. Hoc quum neſcirent librarii, locum hunc corruperunt, feceruntque *ſepulti*, quod nunc omnes occupat libros. nam corruptum locum, & *ſepultos* reddendum, mihi res eſt certiſſima ex ſequentibus, *me quoque felicem. ambo* ne quis dubitaverit, praeſtabit Ger. Voſſ. lib. II. de Anal. cap. 6. AUCTOR ELECT. ETONENS. Recte viri docti. vide ad Quinctil. Decl. VII. 7. BURM.

82. *Quod.*] *Qui* quinque ſcripti & Edit. prim. & mox, *qui non* quatuor codices. *quia non* Moreti.

84. *Quod doluere.*] *Condoluere* unus Heinſii.

85. *Si tamen extinctis aliquid niſi nomina reſtat.*] Senſus eſt: Si tamen aliquid reſtat defunctis hominibus, praeter nomen: hoc eſt, Si quis ſenſus eſt poſt hanc vitam, animaeque hominum, ut traditur, immortales ſunt. Alludit autem ad dogma Epicureorum, qui animas una cum corporibus interire docebant. MICYLL.

85. *Niſi nomina reſtant.*] *Reſtat* ex ſcriptis nonnullis. HEINS. vid. ad XIV. Met. 396.

86. *Et gracilis ſtructos effugit umbra rogos.*] Propertius libro quarto:

Sunt aliquid manes, letum non nomina finit,
Lucidaque evictos effugit umbra rogos.

CIOFAN.

87. *Parentalis.*] *Parentales.* Junii, Leid. & alii. HEINS.

88. *Crimina noſtra foro.*] Libri veteres, *carmina.* CIOFAN *Carmina* omnes fere libri.

91. *Id ſatis eſt.*] Ita edidit Heinſ. ex codice Moreti. aliae editiones, *hoc ſatis. revertar* Junian.

92. *Quae vitae quaeritis acta meae.*] *Qui* tres ſcripti. quod praeſtat. HEINS.

95. *Piſaea vinctus oliva Abſtulerat decies praemia victor eques.*] Cum in exſilium ſum ejectus,

natus

Jam mihi canities, pulſis melioribus annis,
  Venerat; antiquas miſcueratque comas:
Poſtque meos ortus Piſaeâ vinctus olivâ
  Abſtulerat decies praemia victor equus;
Cum maris Euxini poſitos ad laeva Tomitas
  Quaerere me laeſi Principis ira jubet.
Cauſſa meae cunctis nimium quoque nota ruinae
  Indicio non eſt teſtificanda meo.
Quid referam comitumque nefas, famuloſque nocentes?
  Ipſâ multa tuli non leviora fugâ.
Indignata malis mens eſt ſuccumbere; ſeque
  Praeſtitit invictam viribus uſa ſuis:

Obli-

natus eram annos l. menſes vii. dies vero xxi. Ciofan.

96. *Victor equus.*] Jam ante viginti annos in codice meo notaveram, & in Trajectina Academia publice Horatium interpretans, hoc loco legendum eſſe *equum* auditores meos docueram. & idem poſtea placuiſſe vidi Cl. Bentlej. ad Horat. iv. ii. 17. cui plane ſubſcribo. non enim equites in Olympico certamine coronatos, ſed equos legimus: quos ideo magno pretio & parabant, & impenſis ingentibus exercebant domi, & alebant, mittebantque deinde in ſacra certamina. ita apud Juſtin. xii. 16. Philippi equi in certamine Olympico, domino ſuo, non ſeſſori aut agitatori, victoriam pepererunt. & hinc Horatius lib. iv. Od. 2.

Sive quos Elea domum reducit
Palma coeleſtes: pugilemve, equumve dicit.

& Art. Poet. 84.

Et pugilem victorem, & equum certamine primum.

hinc Στεφανηφόροι Theocrito Idyl. xvi. 46. equi dicuntur, & Plutarch. Sympoſ. ii. quaeſt. 4. ſolum equum ex omnibus animalibus in partem certaminis & coronae venire ait. quae olim mihi adnotata etiam omnia fere à Bentlejo adduci video. & hinc in nummis toties Equi conſpiciuntur tenentes palmam ore. qui *nobiles* inde equi dicti, ut Noſter iii. Amor. 2. & 1. Art. 135. vocat. & *famoſi* Suet. Calig. xix. vitioſa ſcriptura ortum habuit ex alio vitio, quia enim *abſtuleram* in omnibus fere codicibus legitur, hinc memores librarii Ovidium equitem fuiſſe, pro *equus*, *eques* ſubſtituerunt. Burm.

96. *Victor.*] Certamine Olympiaco illo, ſic licet loqui libuerit, duodecies allata fuerant iſta praemia: nam & quadrienniis abſolutis redibat, & relegatus eſt Noſter annos jam natus quinquaginta. quippe cui Auguſto nuper mortuo *acta fuerat exuli quinquennis* (ut ipſe teſtatur iv. de Ponto 6.) *Olympias, in alteriusque jam luſtri tempus transibat.* Auguſtus vero Naſone non niſi viginti annis major, ſeptuageſimum & ſextum natalem propemodum aſſecutus deceſſit. Vox, credo, πενταετηρὶς, aliasque non abſona loquendi genera, & Ovidium & Martialem in fraudem induxerunt, ut *quinquennalem* illam *celebritatem ludorum* (uti vocat Cicero) quinquenniis exactis fieri crederent; incuria ſaltem Poëtica, adblandiente ſpatiorum ſimilitudine, luſtris ſuis Olympiadas anno licet longionibus exaequarent. Ne vero ab iſta ſolummodo parte peccatum fuerit, paria facta ſunt, luſtraque ad Olympiadis verae modulum decurtata, idque ne recentiores adducam, ab hoc ipſo Faſtor. iii. 163. annum Julianum deſignante. Auctor. Elector. Eton.

97. *Ad laeva.*] Ad ſiniſtram partem ingredientibus. Eodem modo dicit *ad ſiniſtra*, ut notabo lib. i. Eleg. ii.

Obligor ut tangam laevi fera littora ponti.

Elegia vii. hujus libri:

Qua maris Euxini terra ſiniſtra jacet.

Elegia xi. lib. v.

Et Scythici vero terra ſiniſtra freti.

Elegia & lib. ii. de Ponto:

Pulſus ad Euxini Naſo ſiniſtra freti.

Ciofan. *Procul orbe Tomitas* Palat.

100. *Teſtificanda.*] *Teſtificata* Junian. *notificanda*; & verſu priore, *nimium manifeſta* Bernenſ.

101. *Quid referam comitumque nefas, famuloſque nocentes?*] Hoc quid ſit, ipſe omnium optime aperiet. Elegia & lib. i.

——— *ego perditus enſem*
Haeſurum jugulo jam puto, jamque meo.

Lib. iii. Elegia ii.

Perdere diverſae nec potuere viae.

Ibi

Digitized by Google

Oblituſque togae, ductaeque per otia vitae,
  Inſolitâ cepi temporis arma manu.
Totque tuli terrâ caſus pelagoque; quot inter
  Occultum ſtellae conſpicuumque polum.
Tacta mihi tandem longis erroribus acto
  Juncta pharetratis Sarmatis ora Getis.
Hic ego, finitimis quamvis circumſoner armis,
  Triſtia, quo poſſum, carmine fata levo.
Quod, quamvis nemo eſt, cujus referatur ad aures;
  Sic tamen abſumo decipioque diem.

Er-

Ibidem:

Cur ego tot gladios fugi?

Lib. IV. Elegia I.

Utque neque inſidias, capitiſque pericula narrem,
Vera quidem vidi, ſed graviora fide.

Lib. V. Elegia II.

Utque viae caſus, ut amara pericula ponti;
Ut taceam ſtrictas in mea fata manus.

Eleg. V. lib. I. de Ponto, ubi ſe cum Jaſone comparat:

Ille habuit comites primos telluris Achivae,
At noſtram cuncti deſeruere fugam.

Et lib. II. Elegia VII.

Recta fides comitum poterat mala noſtra levare:
Ditata eſt ſpoliis perfida turba meis.

Ciofan.

102. *Ipſaque multa tuli non leviora fuga.*] Aſſentior clariſſimo viro M. Antonio Mureto, & eruditiſſ. fratri meo, M. Antonio, qui legendum cenſent, *Et quae multa &c.* cum interrogationis nota. quae optima ſententia eſt. Ciof. Non diſplicet, quod Mureto & aliis placuit, *Et quae multa tuli.* D. Heins. Τὸ *Ipſeque* mendoſum eſt. *Ipſo* optimus Mediceus. alii duo, *Ipſaque.* unus *Ipſe ego.* prim. Polit. *Ipſa.* recte. niſi quod ſcribi malo,

A quis multa tuli non leviera fuga.

de famulis enim & comitibus queritur etiam Pont. II. Eleg. VII.

Recta fides comitum poterat mala noſtra levare,
Ditata eſt ſpoliis perfida turba meis.

Muretus teſte Ciofano, *Et quae multa tuli.* Scaliger aſteriſco locum notarat. Richelianus,

Ipſa morte tuli non leviora mala.

Heins.

105. *Oblitusque mei.*] *Togae* idem Richelianus. Heins. *Togae* recepimus, ut ita armis opponatur. *oblitusque mei, veterisque per otia ductae* Bernenſ. *ductusque per otia vitae* Junian.

105. *Ductae per otia vitae.*] Praeter ea, quae ſuperius notavi, ita libro III. Eleg. II.

Quique fugax rerum, ſecuraque in otia natus,
Mollis & impatiens ante laboris eram.

Lib. V. Elegia IV.

Quique prius mollem, vacuamque laboribus egi
In ſtudiis vitam, Pieridumque choro.

Per otia, per tranquillitatem, quietem. ſic verbum *otium* reperies apud M. Tullium in Philippicis. Ciof.

106. *Inſolita cepi temporis arma manu.*] Scaliger in margine codicis ſui emendarat,

Inſolita cepi tum prius arma manu.

Tum prius Scaliger. perperam. ſic *temporis vultus* Noſtro Met. XIII.

Temporis illius vultum referebat Achilles,
Quo ferus injuſte petiit Agamemnona ferre.

& *temporis ſolatia* apud Auſon. Parentalib.

Admittunt alii ſolatia temporis aegre.

ita ſcribe. nam *aegri* perperam legitur. Columella ſub finem libri VIII. *Temporis poma, ſiquando tamen hyemis ſaevitia non patitur ejus generis eſcam dari, vel ſordidi panis offae, vel ſi qua ſunt temporis poma conciſa praebentur.* poteſt & τὸ *temporis* cum *inſolita* conſtrui. Heins.

106. *Temporis arma.*] Francius corrigebat, *tum prius*, vel, *protinus.*

107. *Totque tuli poenas terrâ.*] Melius in aliis, *Totque tuli terrâ caſus.* lib. I. Eleg. IV.

Scire meos caſus ſiquis &c.

Elegia & libro, quem modo adduxi:

Tot mala ſum paſſus, quot in aethere ſidera lucent,
Parvaque quot ſiccus corpora pulvis habet.

Lib. IV. Elegia I.

Meque tot adverſis cumulat, quot littus arenas,
Quotque fretum piſces, ovaque piſcis habet.

Lib. ſequenti Elegia I.

Felix qui patitur quae numerare poteſt.
Quot frutices ſilvae, quot flavas Tybris arenas,
Mollia quot Martis gramina campus habet.

Et

Ergo quod vivo, duriſque laboribus obſto,
Nec me ſollicitae taedia lucis habent,
Gratia, Muſa, tibi: nam tu ſolatia praebes;
Tu curae requies, tu medicina mali:
Tu dux, tu comes es: tu nos abducis ab Iſtro;
In medioque mihi das Helicone locum.
Tu mihi (quod rarum) vivo ſublime dediſti
Nomen; ab exſequiis quod dare Fama ſolet.
Nec, qui detrectat praeſentia, Livor iniquo
Ullum de noſtris dente momordit opus.

Nam

Et II.

Littera quot conchas, quot amoena roſaria flores,
Quotve ſoporiferum grana papaver habet:
Silva feras quot alit, quot piſcibus unda natatur,
Et tenerum pennis aëra pulſat avis:
Tot premor adverſis quae ſi comprendere coner,
Icariae numerum dicere coner aquae.

Lib. II. de Ponto Eleg. VII.

Nec numerus noſtris caſibus eſſe poteſt.
Cyniphiae ſegetis citius numerabis ariſtas,
Altaque quam multis floreat Hybla thymis:
Et quot aves motis nitantur in aëra pennis,
Quotque natent piſces aequore, certus eris;
Quam tibi noſtrorum ſtatuatur ſumma laborum,
Quos ego ſum terrâ, quos ego paſſus aquâ.

Et lib. IV. Eleg. XV.

Tempora nam miſerae complectar ut omnia vitae,
A meritis ejus pars mihi nulla vacat:
Quae numero tot ſunt, quot in horto fertilis arvi
Punica ſub lento cortice grana rubent.
Africa quot ſegetes, quot Tmolia terra racemos,
Quot Sicyon baccas, quot parit Hybla favos.

Ciofan. *Totque tuli poenas terra* Jun. Leid. & multi alii, etiam edit. Micyl. Gryph. & al.

109. *Tacta mihi tandem longis.*] In uno Vatic. *tandem eſt*. In altero & Maffeiano, *Tacta mihi eſt tandem.* Ciofan. *Erroribus arctos* tres libri.

111. *Quamvis circumſoner armis.*] Duo lib. ſcripti, *circumſoner*. Eadem autem ſententia eſt. lib. I. de Ponto Elegia IV.

Hoſtis adeſt dextra, laevaque à parte timendus,
Vicinoque metu terret utrumque latus.

Et Eleg. II. qui hunc ſequitur, libri:

——— *& ſaevo cinctus ab hoſte locus.*

Et III.

Quam quod finitimo cinctus premor undique Marte.

Ciofan. *Circumſoner* meliores. Heins. *Vicinis quamvis* Leidenſ.

112. *Quo poſſum.*] *Qua* Francof. ut Epiſt. XIII. 41.

Qua poſſum, ſqualore tuos imitata dolores.

& paſſim alibi.

113. *Referatur.*] *Referantur* quatuor ſcripti & prim. editio.

114. *Sic tamen abſumo, decipioque diem.*] Eleg. IIX. lib. ſequentis:

Detineo ſtudiis animum falloque labores,
Experior curis & dare verba meis.
Quid potius faciam deſertis ſolus in oris?
Quamve malis aliam quaerere coner opem?

Ciofan.

115. *Ergo quod vivo.*] *Ergo quidem vivo* Leid. & alius. malim, ut ſaepe alibi, *ergo, ego quod vivo. Longiſque laboribus* tres & editio Berſmanni. verſu ſequenti, *taedia mentis* Lovan & alius. *noctis* tres. *vocis* Palat. *nec mihi* etiam Leidenſ.

118. *Tu medicina venis.*] *Malis* Hafnienſis. Hamburgenſis *mali* pro diverſa lectione. utrumque praeſtat lectioni vulgatae. Heins. *Tu requies curae, tu medina vetus* in ſuis membranis eſſe teſtatur Auctor Etonenſ. Elector. qui *venis* praetulit propter illa, Epiſt. I. *Tu citius venias portus & aura tuis.*

119. *Tu dux & comes es.*] *Tu comes es* aliquanto nervoſius quinque veteres. *tu dux, tuque comes.* Junian. pro *tu nos abducis*, tres, *me ſubducis*, totidem, *deducis.* Lege, *tu me ſeducis ab Iſtro:* Heins. Vid. IV. Faſt. 385.

121. *Tu mihi quod rarum eſt, vivo ſublime dediſti Nomen, ab exequiis quod dare fama ſolet.*] Lib. IV. de Ponto Elegia XVI.

Famaque poſt cineres major venit, & mihi nomen
Tunc quoque, cum vivis annumerarer, erat.

Propertius lib. III. Elegia I.

Omnia poſt obitum fingit majora vetuſtas:
Majus ab exequiis nomen in ora venit.

Martialis lib. I. de ſeipſo ad Lectorem:

Cui lector ſtudioſe, quod dediſti
Viventi decus, atque ſentienti,
Rari poſt cineres habent poëtae.

Sed

Digitized by Google

Nam tulerint magnos cum ſecula noſtra poëtas;
  Non fuit ingenio Fama maligna meo.
Cumque ego praeponam multos mihi; non minor illis
  Dicor: & in toto plurimus orbe legor.
Si quid habent igitur vatum praeſagia veri;
  Protinus ut moriar, non ero, terra, tuus.
Sive favore tuli, ſive hanc ego carmine famam,
  Jure tibi grates, candide lector, ago.

Sed videndum eſt ejusdem Mart. Epigram. lib. v. quod incipit:

Eſſe quid hoc dicam, vivis quod fama negatur?

Ciofan.

123 *Nec qui.*] *Nam qui d. pr. livor iniquus nullam* &c Junian. *nec quia* &c. *iniquus* multi alii. *detractat* multi ſcripti & editi.

125. *Nam tulerint magnos cum ſaecula noſtra poëtas, Non fuit ingenio fama maligna meo.*] Eadem Elegia & libro:

Dicere ſi fas eſt, claro mea nomine Muſa,
  Atque inter tantas, quae legeretur, erat.

Ciofan *Tulerunt* Regius. qui & *ſecula longa.* Leidenſ. *magna.*

126. *Maligna.*] Invida. Antitheton, *benigna.* priore illo modo in Epiſtola ad Helenam:

Credis & hoc nobis? minor eſt tua gloria vero,
  Famaque de forma paene maligna tua eſt.

Ciofan.

127. *Cumque ego.*] *Utque* Junianus. Heins. *Et tibi praeponam* Bernenſ.

130. *Protinus ut moriar, non ero, terra, tuus.*] Hoc eſt, non totus ſepeliar, & in terra abſconditus, eoque ignotus ero: ſed mea fama ſupra terras ſeſe attollet, fiamque immortalis. Sic & Horatius de ſeipſo, II. Od. ult.

Non uſitata, nec tenui ferar
  Penna biformis per liquidum aethera,
  Vates, neque in terris morabor
  Longius, invidiaque major
Urbes relinquam, non ego pauperum
  Sanguis parentum, non ego, quem vocas,
  Dilecte Maecenas obibo,
  Nec Stygia cohibebor unda. &c.

Micyll.

131. *Sive hanc ego.*] *Sive hanc quoque* Moreti & Lovan.

132. *Jure tibi.*] *Jure igitur* membranae noſtrae. unde repoſita tandem in penultimo diſtinctione, ſi quid reſtat, legendum illic, *cauſſam* vel *famam*, quae jam nimia. Auctor Elect. Eton.

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS
TRISTIUM
LIBER V.

ELEGIA I.

HUnc quoque de Getico, noſtri ſtudioſe, libellum
  Litore, praemiſſis quattuor adde meis.
Hic quoque talis erit, qualis Fortuna poëtae.
  Invenies toto carmine dulce nihil.
Flebilis ut noſter ſtatus eſt, ita flebile carmen;
  Materiae ſcripto conveniente ſuae.
Integer & laetus laeta & juvenilia luſi:
  Illa tamen nunc me compoſuiſſe piget.
Ut cecidi, perago ſubiti praeconia caſus:
  Sumque argumenti conditor ipſe mei.
Utque jacens ripâ deflere Cayſtrius ales
  Dicitur ore ſuam deficiente necem:
Sic ego, Sarmaticas longe projectus in oras,
  Efficio tacitum ne mihi funus eat.
Delicias ſi quis laſcivaque carmina quaerit;
  Praemoneo numquam ſcripta quod iſta legat.

Aptior

1. *Noſtri ſtudioſe.*] Duo veteres, *miſſum*, *ſtudioſe*. Heins. *Noſtrum* unus, *ut noſtri* Junian. *nobis* Bernenſ. *noſtri* ſolum eſt verum. ut III. Amor. XI. 1. *nobilium ſtudioſus equorum*.

7. *Integer & laetus.*] *Donec eram laetus* prim. Polit. prim. Vatic. prim. Pal. & duo alii. male. ſupra,

Integer hanc potui nuper bene reddere lucem.

Heins *Et laetus juvenilia carmina luſi* Palatin. *laete juvenilia luſi* Lovan. & Servii. *ſcripſi* Moreti Bernenſ. & ſex alii, cum Mss. Berſm. & Zinzerlingi Diatrib. prior. pag. 190. vid. Eleg. praecedentis libri X. 57.

11. *Utque jacens.*] *Cumque* Regius. *ripa Cygnus deflere Cayſtri* Servii. deinde, *ore ſuo* Leid. *decipiente* etiam Bern.

13. *Sic ego Sarmaticas longe projectus in auras.*] Longe rectior lectio eſt in Vatic. & Maffeiano, *oras*. Ciofan. *Proſtratus* Leid. *provectus* Lovan. *profectus* Servii. *propulſus* Bernenſ *ad oras* idem. vid. XV. Met. 504. *in auras* Edit. Gryph.

16. *Praemoneo, nunquam ſcripta quod iſta legat.*] Verſum hunc aſteriſco notavimus, propter conjunctionem *quod*. Nam aut perperam huc irrepſiſſe illam: aut eandem novo atque inuſitato modo, pro *ut*, poſitam eſſe, dicendum eſt. Micyll. Non ſatis Latinum. pro *nunquam* pr. Vat. pr. Pal. & Richel. *noſtra*. Caſtigabam aliquando,

Prae-

Digitized by Google

Aptior huic Gallus, blandique Propertius oris,
  Aptior, ingenium come, Tibullus erit.
Atque utinam numero ne nos eſſemus in iſto!
  Hei mihi! cur umquam Muſa jocata mea eſt?
Sed dedimus poenas: Scythicique in finibus Iſtri
  Ille pharetrati luſor Amoris abeſt.
Quod ſupereſt, animos ad publica carmina flexi;
  Et memores juſſi nominis eſſe ſui.
Si tamen è vobis aliquis tam multa requiret,
  Unde dolenda canam: multa dolenda tuli.
Non haec ingenio, non haec componimus arte.
  Materia eſt propriis ingenioſa malis.
Et quota Fortunae pars eſt in carmine noſtrae?
  Felix, qui patitur, quae numerare valet!
Quot frutices ſilvae, quot flavas Thybris arenas,
  Mollia quot Martis gramina campus habet;

Tot

Praemoneo nunquam ſcripta quid iſta legat.

vel, *nuuquam.* ut Tò *ut* ſubintelligatur, Tò *quid* redundet. vide Notas Epiſt. vi. ℣ſ. 151. Capoferreus me monebat videri ſibi legendum,

Praemoneo nunquam Triſtia noſtra legat.

Non male. Niſi quod verſus hic mihi pro Ovidiano non eſt, ut nec ille, qui mox ſequitur. at Gronovius,

Praemoneo, non eſt, ſcripta quod iſta legat.

Heins. Vid. Perizon. ad Sanctii Miner. iii. xiv. n. 19. ubi a barbarie defendit hunc locum.

18. *Atque alii quorum nomina magna vigent.*] *Pro quo* prim. Polit. prim. Pal. prim. Vatic. & quatuor alii ex melioribus; optime,

Aptior, ingenium come, Tibullus erit.

qui, quin genuinus ſit ipſius Naſonis, dubitari non poteſt. Æmilius Probus in Dione: *Dion autem praeter nobilem propinquitatem, generoſamque majorum famam multa alia ab natura habuit bona: in his ingenium docile, come, aptum ad artes optimas.* Tacitus Annalium lib. vi. *Artabanum Scythas inter eductum ob ſaevitiam execrati, come Tiridatis ingenium Romanas per artes ſperabant.* ſic *comis annus* in Faſtis. *comis amica* & ſimilia paſſim apud Noſtrum. Cicero in Limone:

Tu quoque, qui ſolus lecto ſermone, Terenti
Quiddam come loquens.

Noſter libro ii. ad Auguſtum:

Majeſtas adeo comis ubique tua eſt.

contra apud Plinium lib. xxxv. cap. 4. *Tiberius minime comis Imperator.* Heins. *Et plures, quorum n. m. vigent* editi habent multi.

19. *Nos non eſſemus in iſto*] *Non nos* quidam ex melioribus. *ne nos* prim. Pal. quod placet. niſi mavis, *nec nos.* Heins.

19. *In iſto.*] *In illo* iidem Vaticani. Ciofan.

20. *Muſa locuta mea eſt.*] *Jocata* Combii & fragmentum Vaticanum. quomodo & Voſſianus pro diverſa lectione. vere. ſic *joco ſam Muſam ſuam* vocat. Triſt. ii. 345.

Vita verecunda eſt, Muſa jocoſa mihi.

lib. iii. Eleg. iii.

Quodque magis vita Muſa jocoſa mea eſt.

ſimile mendum apud Phaedrum non ſemel deprehendimus. ut lib. iv. initio, *hoc ſunt jocati modo.* ubi *locuti* perperam nunc legitur. Heins.

22. *Luſor amoris adeſt.*] Imo, *abeſt* cum melioribus. Heins.

23. *Quod ſupereſt, ſocios ad publica carmina flexi.*] Habet hic verſus nonnihil difficultatis, id quod ex aliorum expoſitionibus videre eſt. Videtur autem idem etiam exponi poſſe κατ' ἀναστροφὴν, aut κατ' ὑπαλλαγὴν, hoc modo: Flexi carmina publica, hoc eſt, in publicum emiſſa, aut etiam popularia, ad ſocios, &c. ut ſit ſenſus: Quando igitur aliud nihil haberem reliquum, quod ſcriberem, flexi carmina, ſive ſtylum ad ſocios, eaque ad illos legenda publice, aut in commune dedi, quibus illos, ut memores eſſent mei, rogarem. Micyll. Bene prim. Polit. & Rottendorph. *animos*; ac ſequenti verſu, *nominis ſui*, non *mei.* prim. Vatic. *animum.* & mox, *è vobis* fragmentum

Va-

Tot mala pertulimus: quorum medicina quieſque
  Nulla, niſi in ſtudio, Piëridumque morâ eſt.
Quis tibi, Naſo, modus lacrimoſi carminis? inquis.
  Idem, Fortunae qui modus hujus erit.
Quod querar, illa mihi pleno de fonte miniſtrat:
  Nec mea ſunt, fati verba ſed iſta mei.
At mihi ſi carâ patriam cum conjuge reddas;
  Sint vultus hilares, ſimque quod ante fui;
Lenior invicti ſi ſit mihi Caeſaris ira;
  Carmina laetitiae jam tibi plena dabo.
Nec tamen ut luſit, rurſus mea litera ludet:
  Sit ſemel illa meo luxuriata malo.
Quod probet Ipſe, canam: poenae modo parte levatâ
  Barbariem, rigidos effugiamque Getas.
Interea noſtri quid agant, niſi triſte, libelli?
  Tibia funeribus convenit iſta meis.

At

Vaticanum. Heins. Forte, *& memores juſſi criminis eſſe ſui*, quod ſcilicet mei oblivifcerentur. licet & vulgata ſatis placeat. *publica carmina* epiſtolas capio, quas amicis publice legendas miſit, & ideo in libellos ordinavit.

23. *Ad publica carmina flexi.*] Ut bella ſcriberent, vel de patria. Ciofan.

29. *Et quota.*] *At* malebat Heinſius;. ut & lib. II. ex Pont. X. 31. *noſtro* etiam ſex. *& quota pars noſtrae fortunae in carmine noſtro eſt* Moreti.

30. *Numerare poteſt.*] *Valet* Combianus. mox, *quot flavus Tybris arenas* puto; non *flavas*. Heins. *Fulvas* Lovan.

32. *Mollia quot.*] Leidenſis codex, *millia*. ſed *molle* proprium graminis epitethon facit, ut nihil mutem. inf. Eleg. IV. 9. *nec aperto mollia prato gramina*, ita *pabula mollia* in Ibin. 137. & paſſim. Burm.

32. *Martis campus.*] Tacitus lib. I. *In campo Martis, ſede deſtinata cremari vellent.* Ciof.

34. *Pieridumque mora.*] Opinor praeſtare, *Pieridumque choro.* ſic infra Eleg. III.

Quique prius mollem vacuamque laboribus egi
In ſtudiis vitam Pieridumque choro.

ſic & Pont. I. Eleg. VI.

——— *Pieriis invigilate choris.*

Heins.

37. *Quod querar.*] *Quae queror* Leid. *quod queror* Moret. & Lovan. & Berſm. mox, *fati verba ſiniſtra* unus.

43. *Nec tamen.*] *Non tamen* editi multi; *nec prius ut* Servii codex. *ut luſit quondam mea* Berneuſ.

44. *Sit ſemel illa joco luxuriata meo.*] *Joco ſuo* Hafnienſis. placet. niſi quod ſcribendum puto,

Sat ſemel illa joco luxuriata ſuo eſt.

Tanaquillus Faber in Epiſtolis, lib. I. Ep. 67.

Sit ſatis illa malo luxuriata meo.

quod Zulichemianae membranae confirmant, in quibus,

Sit ſemel illa meo luxuriata malo.

ſemel quoque, non *ſatis* reliqui caſtigatiores. mox, *Barbariem* pro *Barbariam* meliores. Heins. *Sic tamen illa ſuo l. joco* Ms. Berſm.

45. *Quod probet.*] *Probas* Moreti. *quae probet illa* Leid. *ipſa* prim. Vatic. & tres alii. male. *ipſe* eſt Auguſtus. *ipſe*, ut Graecis αὐτὸς, honoris provocabulo, Dux, Rex, & Princeps ſaepe vocantur. vide Gebhard. Crepund. I. 9. & ad Tibull. I. III. 2. Barth. ad Stat. IV. Theb. 525. ſic ſaepe apud Valer. Flac. *ipſe* Jaſon dicitur. vid. lib. III. 150. & paſſim. *parte ſoluta* Junian. Burm.

46. *Barbariam, rigidos effugiamque Getas.*] Libi & Eleg. IV.

Quique ſit à ſaevo longius hoſte, locum.

Ciofan.

47. *Interea noſtri quid agant niſi triſte libelli.*] Puto, *quid dent niſi triſte.* nam Combianus, *agent.* ſic Pont. lib. I. Eleg. I.

Non minus hoc illo triſte, quod ante dedi.

Heins. Adſcripſerat & codici ſuo Heinſ. *quid ament.*

Digitized by Google

At poteras, inquis, melius mala ferre ſilendo;
Et tacitus caſus diſſimulare tuos.
Exigis, ut nulli gemitus tormenta ſequantur;
Acceptoque gravi vulnere flere vetas.
Ipſe Perilleo Phalaris permiſit in aere
Edere mugitus, & bovis ore queri.
Cum Priami lacrimis offenſus non ſit Achilles;
Tu fletus inhibes, durior hoſte, meos.
Cum faceret Nioben orbam Latoïa proles,
Non tamen & ſiccas juſſit habere genas.
Eſt aliquid, fatale malum per verba levare:
Hoc querulam Prognen Halcyonenque facit.
Hoc erat, in gelido quare Paeantius antro
Voce fatigaret Lemnia ſaxa ſuâ.

Stran-

53. *In aere.*] *In ore* Lovan.

55. *Offenſus non ſit.*] *Non eſt offenſus* Lovan.

56. *Tun' fletus inhibes.*] Scripti, *Tu*, ſine interrogationis nota. HEINS.

57. *Cum faceret Nioben orbam Latonia proles.*] Hanc ſabulam ſcribit Apollodorus lib. III. ubi Niobes filiorum numerum & nomina ſingillatim ſic recenſet. Mares, Sipylum, Minytum, Iſmenum, Damaſichthonem, Agenorem, Phoedimum ac Tantalum. Feminas, Ethodaeam, ſive, ut alii volunt, Theram, Cleodoxam, Aſtyochen, Phthiam, Pelopiam, Aſtycrateam, Ogygiam. Addit & auctorum diſcrepantiam. At Heſiodus decem filios, totidemque filias eam ſuſcepiſſe ait. Herodotus autem duos mares, & tres feminas. Immo vero Homerus ſex mares, & ſex item feminas Amphionem ex Niobe habuiſſe refert. Quare Niobe tot filiis aucta, ſe Latona foecundiorem eſſe jactavit. Idque Latona cum aegro animo ferret, filios ſuos, Apollinem ac Dianam, in Niobes filios irritavit. Mox autem Diana Niobes filias domi confecit: Apollo vero mares ad unum in Cythaerone venantes interfecit. CIOFAN. Malebat Heinſius, *Latoia.* cui obſecuti ſumus. vid. ſup. lib. III. Eleg. II. 3. mox, *non tamen haec* Ms. Berſm. *hanc* decem ſcripti & editiones veteres. *huic* Junian. & duo alii.

59. *Per verba levare.*] *Levari* malo cum uno Patavino. paulo ante etiam legendum, *Num tamen*, pro *Non.* HEINS. *Fatale meum* Excerpt. Voſſ.

60. *Hoc querulam.*] Malim, *Hoc quaerulas.* HEINS. *Haec querula* Medic. *hoc querula Brognes Alcionesque* Bonon. & prim. Palat. *Halcyonasque* edit. Micyl. Cod. Servii *Alcimedemque* Lovan. ut Mater Jaſonis intelligatur, cujus vox. *planctus ſuperemineat omnes* apud Valer. Flac. I. 317. ſed non puto.

63. *Atque exaeſtuat intus.*] Plurimi ſcripti, & quidam editi, *atque cor aeſtuat.* quod Heinſio non probatur. nam *exaeſtuare* utitur & Noſter XIII. Met. 559. & 867. & de bitumine, quod è terra *exaeſtuat* Juſtin. lib. 2. unde elegans haec metaphora illuſtrari apte poſſet. *atque aeſtuat* duo alii cum prim. Vatic. Berſmannus conjiciebat, *atque cor uſtulat*, infeliciter. BURM.

64. *Cogitur & vires multiplicare ſuas.*] Dolor facit homines eloquentes. ſic Ulixes apud poetam noſtrum lib. XIII. Met.

——— *in quae dolor ipſe diſertum*
Fecerat.

Sic & Cicero ab exſilio reverſus, cum pro domo ſua dixit, lib. IV. Epiſl. II. ad Atticum. *Poſt illas datas litteras ſecuta eſt ſumma contentio de domo. Diximus apud Pontifices prid. Kal. Octobris. Acta res eſt accurate à nobis: & ſi umquam in dicendo fuimus aliquid, aut etiam ſi umquam alias fuimus, tum profecto dolor & magnitudo vim quandam nobis dicendi dedit.* rurſus hic Noſter, ſi quis facundus atque eloquens eſſe vult, praecipit, ut doleat,

Atque utinam poſſes etiam facundus in illis
Eſſe: dole tantum, ſponte diſertus eris.

CIOFAN.

66. *Si mihi quod prodeſt, hoc tibi.*] Prim. Pol. prim. Vatic. prim. Pal. & tres alii, *Sic mihi quod prodeſt, ſi.* Forte,

Id, mihi quod prodeſt, ſi tibi, Lector obeſt.

HEINS. In Francof. erat,

Hoc, mihi quod prodeſt, ſi tibi, lector, obeſt.

recte, ut puto: vid. ſupr. III. IV. 7. BURM.

67. *Sed*

Strangulat incluſus dolor, atque exaeſtuat intus:
Cogitur & vires multiplicare ſuas.
Da veniam potius; vel totos tolle libellos;
Hoc, mihi quod prodeſt, ſi tibi, lector, obeſt.
Sed neque obeſſe poteſt: ulli nec ſcripta fuerunt
Noſtra, niſi auctori pernicioſa ſuo.
At mala ſunt fateor. quis te mala ſumere cogit?
Aut quis deceptum ponere ſumta vetat?
Ipſe nec emendo: ſed ut hic deducta legantur;
Non ſunt illa ſuo barbariora loco.
Nec me Roma ſuis debet conferre poëtis.
Inter Sauromatas ingenioſus ero.
Denique nulla mihi captatur gloria, quaeque
Ingenio ſtimulos ſubdere Fama ſolet.

No

61. *Sed nec obeſſe poteſt ulli, nec ſcripta fuerunt Noſtra, niſi auctori pernicioſa ſuo, &c.*] Eodem argumento elegantiſſime uſus eſt lib. II. his carminibus:

Igne quid utilius? ſi quis tamen urere tecta
Apparat, audaces inſtruit igne manus.
Eripis interdum, modo dat medicina ſalutem:
Quaeque juvet, monſtrat, quaeque ſit herba nocens.
Et latro, & cautus praecingitur enſe viator;
Ille ſed inſidias, hic ſibi portat opem.
Diſcitur innocuas ut agat facundia cauſas,
Protegit haec ſontes, immeritosque premit.
Sic igitur carmen, recta ſi mente legatur,
Conſtabit nulli poſſe nocere meum.
Et tandem vitium quicumque hinc concipit, errat,
Et nimium ſcriptis abrogat ille meis.

Ciofan.

70. *Aut quis.*] *Quid* unus Vaticanus. Adi Notas ad Epiſtolam Ariadnes. vſ. 86. Heins.

71. *Ipſe nec emendo.*] Lib. I. de Ponto Eleg. VI. aliam affert cauſam:

Nec tamen emendo, labor hic, quam ſcribere major,
Mensque pati durum ſuſtinet aegra nihil.

Ibidem:

Cur ego ſollicita poliam mea carmina cura?
An verear, ne non approbet illa Getes?

Et lib. III. Eleg. IX.

Saepe piget (quid enim dubitem tibi vera fateri?)
Corrigere, & longi ferre laboris onus,

Et:

Corrigere at res eſt tanto magis ardua, quanto
Magnus Ariſtarcho major Homerus erat.

Ciofan. *Ipſa* prim. Polit. & duo alii. quidam; *Ipſe nec emendo.* prim. Vatican. *Ipſa nec emendo.* Heins. *Ipſe nec hoc mando*, Bernenſ. & editi nonnulli. *ipſaque non laudo* unus. *ipſeque non mando* alius. *ut hinc deducta* Jun. & tres alii. *hic*, *huc*, *haec*, & in aliis.

72. *Non ſunt illa ſuo barbariora loco.*] Vide quae notavi Eleg. I. lib. III. Ciofan.

73. *Nec me Roma ſuis debet conferre poëtis.*] Libro & Eleg. I. de Ponto:

Nec me nominibus furioſus confero tantis.

Ciofan.

74. *Inter Sauromatas ingenioſus eram.*] Eodem Lib. Eleg. VI.

Forſitan audacter faciam, ſed glorior Iſtrum
Ingenio nullum majus habere meo.

Ciofan. *Sarmaticos* Junian. & quidam editi.

74. *Eram.*] *Ero* multi veteres. Putem, *eo*, ut in Amoribus:

Turpiter huc illuc ingenioſus eo.

Heins.

75. *Denique nulla mihi captatur gloria.*] Elegia IIX.

Non tamen, ut lauder, vigilo, curamque futuri
Nominis, utilius quod latuiſſet, ago.

Lib. III. de Ponto Eleg. ultima:

Da veniam ſcriptis, quorum non gloria nobis
Cauſa, ſed utilitas, officiumque facit.

Ciofan. *Captantur ſecula* Leidenſis. Heins.

75. *Quaeque Ingenio ſtimulos ſubdere fama ſolet.*] Lib. IV. Elegia II. de Ponto:

Nolumus adſiduis animum tabeſcere curis:
  Quae tamen irrumpunt, quoque vetantur, eunt.
Cur ſcribam docui: cur mittam, quaeritis, iſtos?
  Vobiſcum cupiam quolibet eſſe modo.

Excitat auditor ſtudium, laudataque virtus
  Creſcit, & immenſum gloria calcar habet.
Ciofan. *Ingenii* meliores. Puto, *Ingeniis.* Heins. *ſtimulos addere* Regius.

79. *Iſtos.*] *Iſtoc* Faber lib. I. Ep. 67. quia *iſtos* nihil habet, quo referatur. mox, *cupiam* Junian.

ELEGIA II.

Ecquid, ut è Ponto nova venit epiſtola, palles;
  Et tibi ſollicitâ ſolvitur illa manu?
Pone metum; valeo. corpuſque, quod ante laborum
  Impatiens nobis invalidumque fuit,
Sufficit, atque ipſo vexatum induruit uſu.
  An magis infirmo non vacat eſſe mihi?
Mens tamen aegra jacet, nec tempore robora ſumſit:
  Adfectuſque animi, qui fuit ante, manet.
Quaeque morâ ſpatioque ſuo coïtura putavi
  Vulnera; non aliter, quam modo facta, dolent.
Scilicet exiguis prodeſt annoſa vetuſtas,
  Grandibus accedunt tempore damna malis.
Pene decem totis aluit Paeantius annis
  Peſtiferum tumido virus ab angue datum.
Telephus aeternâ conſumtus tabe periſſet,
  Si non, quae nocuit, dextra tuliſſet opem.

1. *Nova venit.*] *Tibi venit* duo ſcripti. *a ponto* Moret. & Lovan. *ecquid ubi* novem. *haec ubi de Ponto* ſex.

2. *Et tibi ſollicita.*] *Et niſi* codices & prim. Edit. an, *nec, niſi ſollicita?* deinde, *iſta* tres libri.

3. *Laborum.*] *Laboris* Bernenſ. Leid. & Palat.

5. *Atque ipſo vexatum.*] Gottorph. *& longo.* vid. II. Amor. XIX. 23. & III. Pot. VI. 53. *Sufficit, atque animo* Polit. verſu ſequenti Francof. & alii quidam, *An magis infirmo nunc vacat eſſe mihi? nam magis* unus. *at magis* Jun. Leid. & alius. *En magis* Moreti & tres alii, & Margo Gryph. & ita edidit Micyll. Et Regius, tres alii, Excerpt. Voſſ. & minor Gryph. Ed. *ah magis* unus. *nunc vacat* Politian. forte legendum totum diſtichon hoc modo;

Sufficit. An longo vexatum induruit uſu?
  An minus infirmo nunc vacat eſſe mihi?

minus & *magis* paſſim confuderunt librarii. Burm.

7. *Sumſit.*] Heinſius malebat, *ſumit.*

9. *Coitura.*] *Coeunda* Excerpt. Voſſ.

11. *Vetuſtas.*] *Senectus* Bernenſ. & alius, ut ſaepe haec confuſa.

13. *Pene decem totis aluit Paeantius annis Peſtiferum tumido vulnus ab angue datum.*] Elegia V. hujus libri:

Quidve Philoctetes ictus ab angue gemat.

Et lib. I. de Ponto Eleg. IV.

Utque Machaoniis Paeantius artibus heret
  Lenito medicam vulnere ſenſit opem. Ciofan.

14. *Vulnus ab angue datum.*] Sic eſt in libris veteribus, & recte. Hunc autem locum copioſiſſime explicabo lib. XIII. Metam ibi:

——— *non te, Paeantia proles,*
  Expoſitum Lemnos noſtro cum crimine haberet.

Ciofan. *Virus* primae editiones & unus Vaticanus cum

Digitized by Google

Et mea, ſi facinus nullum commiſimus, opto
Vulnera qui fecit, facta levare velit.
Contentusque mei jam tandem parte laboris,
Exiguum pleno de mare demat aquae.
Detrahat ut multum, multum reſtabit acerbi:
Parsque meae poenae totius inſtar erit.
Litora quot conchas, quot amoena roſaria flores,
Quotve ſoporiferum grana papaver habet;
Silva feras quot alit, quot piſcibus unda natatur;
Quot tenerum pennis aëra pulſat avis;
Tot premor adverſis, quae ſi comprendere coner,
Icariae numerum dicere coner aquae.
Utque viae caſus, ut amara pericula ponti,
Ut taceam ſtrictas in mea fata manus;
Barbara me tellus, orbisque noviſſima magni
Suſtinet; & ſaevo cinctus ab hoſte locus.
Hinc ego trajicerer (neque enim mea culpa cruenta eſt)
Eſſet, quae debet, ſi tibi cura mei.
Ille Deus, bene quo Romana potentia nixa eſt,
Saepe ſuo victor lenis in hoſte fuit.
Quid dubitas? quid tuta times? accede, rogaque.
Caeſare nil ingens mitius orbis habet.

Me

cum Arondeliano. HEINS. *Subita ab angue* Lovan. *magne* Moreti pro var. lect. male. vid. ad I. Met. 460. & X. 313. & quia *tumidi* proprie angues a veneno dicuntur, *virus* praetuli, & mox *vulnera* ſequitur. BURM.

15. *Æterna.*] *Æternum* Putean. *confuſus* Lovan. *peſte* unus. *morte* alius.

17. *Et mea, ſi facinus nullum commiſimus, opto Vulnera qui fecit, facta levare velit.*] Lib. & Elegia I.

Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solus Achillee tollere more poteſt.

CIOFAN. *Quae fecit* Leidenſ.

19. *Parte doloris.*] *Laboris* ſex libri. quod magis arridet. HEINS.

20. *De mare.*] Antique. ſic in Ibin.

Et ſummam Libyco de mare carpat aquam.

CIOFAN. *Exiguam aquam* Bernenſ. & tres. *carpat* tres. *tractat* unus. *ſumat* alius. *tollat* Servii.

21. *Multum reſtabit acerbi*] *Acervi* prim. Pal. prim. Vatican. & tres alii. malim, *acervo*; poenae videlicet. HEINS.

23. *Quod amoena roſaria flores.*] *Quot enos pena.* prim. Polit. *quot enos hoſtia* Rottendorph. *quod amenos hoſtia* prim. Vatic. & prim. Palatinus. Puto ſcribendum, *Paeſtana roſaria flores.* ſic *Paeſtanae roſae* Pont. II. Eleg. IV. & *biferi roſaria Paeſti* apud Maronem. *Paeſtana roſaria* habes apud Marcianum Capellam libro VI. bis terve Ennodius:

Paeſtanis pariter depingit terga roſetis.

quanquam *amoenas roſas* dixit Apulejus Met. XI. HEINS.

26. *Quod tenerum pennis aëra pulſat avis.*] *Quot* cum ſcriptis. malim etiam, *ſulcat*. HEINS. *Liquidum aëra* Moreti. ſed nihil opus. vid. ad III. Am. II. 37. *& tenerum* multi editi.

27. *Coner.*] *Conor* Bernenſ. Regius & Servii. *quot ſi deprendere coner* Leid. & mox, *numeros* Combii. *nimium dicere conor* Leid. *cogor* alius.

30. *Ut taceam ſtrictas in mea fata manus.*] Necem ſibi in itinere à comitibus paratam intelligit: idque ſignificat Elegia ult. libri ſuperioris:

Quid referam comitumque nefas?

Ut ibi notavi. CIOFAN.

33. *Trajicerer.*] *Transfigerer* Vatican.

35. *Nixa.*] *Firma* vel *niſa* Combii. *nota* unus. *fixa* alius. *miſta* Leidenſ.

37. *Quid dubitas, & tuta times?*] *Quid tuta*

tres

Me miſerum! quid agam, ſi proxima quaeque relinquunt?
Subtrahis effracto tu quoque colla jugo?
Quo ferar; unde petam lapſis ſolatia rebus?
Anchora jam noſtram non tenet ulla ratem.
Viderit: ipſe ſacram, quamvis inviſus, ad aram
Confugiam: nullas ſubmovet ara manus.
Adloquor en abſens praeſentia numina ſupplex:
Si fas eſt homini cum Jove poſſe loqui.
Arbiter imperii, quo certum eſt ſoſpite cunctos
Auſoniae curam gentis habere Deos:
O decus, ô patriae per te florentis imago;
O vir non ipſo, quem regis, orbe minor;
Sic habites terras, ſic te deſideret aether!
Sic ad pacta tibi ſidera tardus eas!
Parce, precor: minimamque tuo de fulmine partem
Deme. ſatis poenae, quod ſuperabit, erit.
Ira quidem moderata tua eſt; vitamque dediſti:
Nec mihi jus civis, nec mihi nomen abeſt.

Nec

tres antiqui nervoſius. Heins. Vid. III. ex Pont. I. 119.

39. *Relinquunt.*] *Relinquent* quinque. *relinquant* tres. *relinquet* Bern.

40. *Subtrahis & fracto.*] Metaphora a bubus ſcripta. Ciofan. *Effracto jugo* prim. Polit & quatuor alii. *efracto* prim. Vatican. ſic *Effractum ebur* reſtitui apud Claudianum de Bello Gildonico. vſ. 136. Heins. *Infracto* Lovan.

41. *Unde petam lapſis ſolatia rebus?*] Ita habet vetus ſcriptura, emendate. infra:

Nunc tua pro rebus nitatur gratia lapſis.

Et:

Reſpicit antiquum lapſis in rebus amicum.

Ciofan. *Laſſis* multi editi & ſcripti.

42. *Tenet.*] *Foret* Strozz.

43. *Viderit ipſe, ſacram quamvis inviſus ad aram Confugiam.*] Vide quae dixi lib. IV. Elegia V. Ciofan. Cl. Heumannus in Parergis Criticis p. 117. legit, *ni petis, ipſe ſacram* &c. vellem potius ingenii vires intenderent viri induſtrii in locis corruptis & difficilibus reſtituendis, quam erudito otio abuterentur in ſanis vitiandis. ſenſus vero egregius ex vulgata iſta formula *videris*, (de qua vid. ad Petron. LXXI. & LXXXIX. & inf. I. ex Pont. II. 9.) viderit Auguſtus, quam ſibi invidiam conflaturus ſit apud omnes, ſi ego deſtitutus ab omnibus amicis, & propter leviſſimam culpam poenae duriſſimae damnatus, confugiam ad aram ſacram tanquam inexpiabile crimen, & morte cruenta dignum commiſerim. Burm.

45. *Alloquor en abſens abſentia numina ſupplex.*] Mirum eſt, quam ob cauſam haec, quae ſequuntur, à ſuperioribus divellant quidam: cum per ſe poſita, neque exordium aut caput habeant: & ſuperiores proximi verſus, omnino cum ſequentibus hic cohaereant. Eſt enim haec ſententia: Quando igitur ceteri vos omnes deſeritis me, neque quisquam pro me deprecari ſuſtinet, ego ipſe ad aram, hoc eſt, ad Caeſarem accedam, cumque licet abſentem, abſens ſupplicibus verbis, quatenus fas eſt hominem cum Deo loqui, alloquar, & orabo, in hunc modum videlicet: O arbiter imperii, &c. Melius igitur Aldina editio, quae ſequentia haec cum ſuperioribus ac praecedentibus connectit. Micyll. Aſſentior eruditis viris, qui haec ſuperiori annectunt Elegiae: eſt autem Apoſtrophe ad Auguſtum, qua eum rogat, ut ſua mala mutato exſilii loco mitigentur. Ciofan. Nihil cauſae video, cur nova hic Elegia in quibusdam libris initium ſumat. Non diſplicet tamen *Alloquor en.* D. Heins. *Alloquor* potiores. praeterea ſcribendum puto, *praeſentia numina.* quod acumen non intellexere inſciti librarii. Triſt. II. 54. Auguſtum vocat *praeſentem conſpicuumque Deum.* & Pont. lib. I. Eleg. III. de eodem:

Quamque dedere mihi praſentia numina vitam,
Non adimat ſtricto ſquallidus enſe Getes.

Metam. XV.

Pandite nunc Muſae praeſentia numina vatum.

de Baccho Met. IV.

——— *neque enim praeſentier illo*
Eſt Deus.

C.

Digitized by Google

Nec mea conceſſa eſt aliis fortuna: nec exſul
  Edicti verbis nominor ipſe tui.
Omniaque haec timui, quia me meruiſſe videbam:
  Sed tua peccato lenior ira meo eſt.
Arva relegatum juſſiſti viſere Ponti,
  Et Scythicum profugâ ſindere puppe fretum.
Juſſus ad Euxini deformia litora veni
  Aequoris. haec gelido terra ſub axe jacet.
Nec me tam cruciat numquam ſine frigore coelum,
  Glebaque canenti ſemper obuſta gelu;
Neſciaque eſt vocis quod barbara lingua Latinae;
  Grajaque quod Getico victa loquela ſono;
Quam quod finitimo cinctus premor undique Marte;
  Vixque brevis tutum murus ab hoſte facit.
Pax tamen interdum, pacis fiducia numquam eſt.
  Sic nunc hic patitur, nunc timet arma, locus.
Hinc ego dum muter, vel me Zanclaea Charybdis
  Devoret, aque ſuis ad Styga mittat aquis:

Vel

Cicero Tuſcul. Quaeſt. lib. 1. *Hercules tantus & tam praeſens deus habetur.* Voſſii Excerpta *coeleſtia numina.* Heins. *Heu praeſens praeſentia numina* Leid.

49. *O decus, ô patriae.*] Laudat Auguſtum Caeſarem ab ornamento & pietate in patriam. ſic extremo lib. II.

O pater, ô patriae cura, ſaluſque tuae.

Ciofan.

49. *Florentis.*] *Fulgentis* unus Gallicanus.

51. *Sic habites terras &c.*] *Sic habites terras ſic te*, Bernenſ. & tres alii. *terram, ſic* duo cum editionibus primis & Micyll. & Gryph. *terras ut te* Ms. Berſman. v. *& te* Voſſ.

52. *Ad pacta.*] In quibusdam, *parta.* utrumque rectum. Nauger.

52. *Tardus eas.*] *Serus eas* quidam alii, ut ſupra. Sed in Vaticano codice lectio ſingularis,

Sic ad pacta tibi ſidera ſidus eas.

quod argutum ſane. ſi de Apotheoſi capiatur, qua credebantur animas in Deos relatorum novum ſidus fieri. vide Virgil. 1. Georg. 32. ita adulatur Lucanus Neroni lib. 1. 46. & ſeq. Valerius Flaccus Veſpaſiano lib. 1. ỹſ. 19. ubi vide quae notamus. Statius Domitiano lib 1. Theb. princip. vid. & Plin. Paneg. cap. XI. & LXXXIX & innumeros alios. *ſic tu tardus eas ad ſidera pacta tibi* Bernenſ. Burm.

59. *Omniaque haec.*] An non mollius, *omnia quae timui?* Burm

59. *Quoniam meruiſſe videbar.*] *Quia me meruiſſe videbam* prim. Polit. prim. Vatic. prim. Pal. & tres alii ex melioribus. Heins. *Quoniam meruiſſe putavi* Leidenſ. *quam me meruiſſe videbar* Bernenſ.

60. *Lenior.*] *Mollior* Leidenſ. Palat. & Berſm.

62. *Scindere puppe.*] *Findere* ſex. quod mollius. Heins. Vid. Zinzerl. Diatrib. prior. p. 188.

65. *Cruciat.*] *Vitiat* Leidenſ. *ſub frigore* Junian. *ſine ſidere* unus.

66. *Obuſta.*] *Aduſta* plurimi Mſs. etiam Berſm. *obuſta* tres. *duranti gelu* Leidenſ.

67. *Neſciaque eſt vocis.*] *Neſcia quam vocis quod* ſex. *eſt vocis quam* ſexdecim.

68. *Victa loquela ſono eſt.*] Magis ſatisfaciunt, qui *miſta*, aut *mixta*, legunt. D. Heins. Meliores plerique, *juncta.* alii nonnulli cum priſcis editionibus, *miſta.* Nos veram lectionem exhibuimus. ſic infra Eleg. VII.

In paucis extant Graecae veſtigia linguae,
  Haec quoque jam Getico barbara facta ſono.

Heins. *Querela* etiam ſex.

69. *Finitimo.*] *Quam quod ſi nimio* Ed. prim. *finitima morte* Polit. Vat. & tres alii.

70. *Vixque brevis tutus.*] *Tutum* rectius Patavin. & Zulichem. lib. IV. Eleg. I.

Vixque ſui tutum moenibus eſſe loci.

Heins.

72. *Sic hic nunc patitur.*] *Sic hoc* Bern. *hic ſic* Putean. *ergo hic* Leid. lego, *ſic nunc hic* quod mollius. *non timet* Leidenſ.

73. *Dum muter.*] *Dum moveor* unus Gallicus. vid. ad lib. IV. ex Pont. XIV. 7.

72. *Zan-*

Vel rapidae flammis urar patienter in Ætnae:
  Vel freta Leucadii mittar in alta Dei.
Quod petitur, poena eſt: neque enim miſer eſſe recuſo;
  Sed precor, ut poſſim tutius eſſe miſer.

73. *Zanclaea.*] *Panchaea* Bern. & multi codices. Excerpta Voſſ. edit. Micyll. Gryph. & al. male. vid. IV. Faſt. 499. *Panthaea* Bern.

74. *Atque ſuis ad Styga mittat aquis.*] Scribe, *aque ſuis.* HEINS. *Inque* Lovan.

76. *Leucadii Dei.*] *Leucadio Deo* uterque Polit. prim. Vatican. opt. Medic. & Regius. alter etiam Politiani, *apta* pro *alta*. an, *Leucadio modo?* ut Faſt. V. 630.

Triſtia Leucadio ſacra peracta modo.

ita enim ibi veteres nonnulli. At Triſt. III. El. 1.

An quia Leucadio ſemper amata Deo eſt?

HEINS.

77. *Quod petimus.*] *Petitur* bene duo veteres. unus, *patitur*. multi, *patimur*. HEINS.

77. *Recuſo.*] *Recuſem* Vatican.

ELEGIA III.

ILla dies haec eſt, quâ te celebrare poëtae,
  (Si modo non fallunt tempora) Bacche, ſolent:
Feſtaque odoratis innectunt tempora ſertis,
  Et dicunt laudes ad tua vina tuas.
Inter quos, memini, dum me mea fata ſinebant,
  Non inviſa tibi pars ego ſaepe fui.
Quem nunc ſuppoſitum ſtellis Cynoſuridos Urſae
  Juncta tenet crudis Sarmatis ora Getis.
Quique prius mollem, vacuamque laboribus, egi
  In ſtudiis vitam, Piëridumque choro;
Nunc procul à patriâ Geticis circumſonor armis,
  Multa prius pelago, multaque paſſus humo.
Sive mihi caſus, ſive hoc dedit ira Deorum;
  Nubila naſcenti ſeu mihi Parca fuit:

Tu

3. *Sertis.*] *Sacris* Junian. *innectant* duo. *invertunt* alius. *laetaque tempora* Combian. *adornatis* Vat. *aderatis* tres.

4. *Et dicunt laudes ad tua vina tuas.*] Scribe, *ad ſua vina*. ſic frequentiſſime Noſter. pro *vina* unus, *feſta*, alius, *juſſa*. Forte, *muſta*. HEINS. *Ad tua ſacra* Leid. & alius. ſed, *tua vina* ne mutes. Bacchi enim munus vinum; quare eum ex more ſollemni laudant, dum dona ejus bibunt. ſic & Propertius lib. III. Eleg. XV. 10. ad Bacchum:

Funera ſanabunt, vel tua vina, malum.

BURM.

6. *Pars ego ſaepe fui.*] Haec eſt vetus & vera ſcriptura. CIOFAN. Alii, *Pars ego magna fui.*

7. *Stellis Erymanthidos urſae.*] *Cynoſurides* praecipui ex antiquis. & recte. HEINS.

9. *Quique prius mollem vacuamque laboribus egi In ſtudiis vitam, Pieridumque choro.*] Lib. I. Eleg. IV. ubi ſe cum Ulixe confert:

Illi corpus erat durum, patiensque laborum:
  Invalidae vires, ingeniumque mihi.
Ille erat aſſidue ſaevis agitatus in armis:
  Aſſuetus ſtudiis mollibus ipſe fui.

Et Eleg. quae hanc praecedit:

——— *corpusque quod ante laborum*
Impatiens nobis, invalidumque fuit.

CIOFAN. *Quique prior* Leidenſ. *quaeque prius* Polit. *quamque* alius.

15. He-

Tu tamen è ſacris hederae cultoribus unum
Numine debueras ſuſtinuiſſe tuo.
An dominae fati quidquid cecinere Sorores,
Omne ſub arbitrio deſinit eſſe Dei?
Ipſe quoque aetherias meritis invectus es arces;
Quà non exiguo facta labore via eſt.
Nec patria eſt habitata tibi: ſed ad usque nivoſum
Strymona veniſti, Marticolamque Geten:
Perſidaque, & lato ſpatiantem flumine Gangen,
Et quascumque bibit decolor Indus aquas.
Scilicet hanc legem nentes fatalia Parcae
Stamina bis genito bis cecinere tibi.
Me quoque, ſi fas eſt exemplis ire Deorum,
Ferrea ſors vitae difficiliſque premit.
Illo nec levius cecidi, quem magna locutum
Repulit à Thebis Juppiter igne ſuo.
Ut tamen audiſti percuſſum fulmine vatem,
Admonitu matris condoluiſſe potes.
Et potes, adſpiciens circum tua ſacra poëtas,
Neſcio quis noſtri, dicere, cultor abeſt.

Fer,

15. *Hederae culteribus.*] *Me de cultoribus* Micyll. Gryph. *ſacris aedis culteribus* Regius, mox, *nemine debueras* Bernenſ. *ſuſtinuiſſe tuum* Lovan.

17. *Cecinere.*] *Fecere* Lovan.

18. *Deſinit eſſe Dei.*] *Deûm* rectius pro gentili Theologia liber Leidenſis. HEINS. Nil mutem: vid. ad III. Art. 103.

19. *Ætherias meritis invectus es arces.*] *Æthereas et merito vectus in arces* prior Vatican. *evectus* Polit. alter. ſed nihil muto. nam illud verbum *invehi* proprium triumphantium, ut apud Romanos, *invehi capitolium* dicebantur. Lucan. VIII. 553.

——— *nec ter capitolia curru*
Invectus.

Flor. IV. 2. *Caeſar in patriam victor invehitur.* Et ita millies alii. quaſi ergo triumphans Bacchus in aetherias arces invectus. quod *arces attigit igneas* dicit Horat. lib. III. Od. 3. unde male hic quidam *in auras*, etiam *in arces*, vel *ad arces* diverſi. BURM.

20. *Quo.*] Ad quem locum, hoc eſt ad aethereas arces. CIOFAN. *Qua* meliores. HEINS.

20. *Non exiguo labore.*] Statius:

Non niſi per magnos voluit deus eſſe labores
Ad ſua regna viam, nec ſidera ſegnibus offert.
BERSMAN.

24. *Decolor Indus.*] Vatic. lib. *diſcolor.* Quo modo Propertius lib. IV.

Victus & Eoa diſcolor Indus aqua.

CIOFAN. Immo, *diſcolor.* D. HEINS. Quidam, *diſcolor.* utrumque probum. dixi ad Metamorph. HEINS. Ego *decolor*, id eſt niger, praetuli. vid. ad Epiſt. IX. 4. *diſcolor* defendit Zinzerl. ad Val. Flac. V. 565. BURM.

26. *Stamina.*] *Carmina* Strozzae liber. de qua voce ad Claudianum lib. II. in Eutrop. ỳſ. 458. HEINS.

28. *Difficiliſque.*] *Diſſimiliſque* unus Gallicus.

29. *Ille nec melius cecidi.*] Idem liber, *levius.* idque rectius. CIOFAN.

30. *Repulit.*] *Depulit* ſeptem. *impulit* tres, *expulit* Bernenſ. & duo. *obruit* totidem. *appulit* unus. *attulit* alius.

31. *Percuſſum.*] *Dejectum* Gallicus unus. quod placeret, ſi ſuperiori verſu *depulit* legeretur.

32. *Admonitis noſtris.*] In quibusdam exemplaribus magis emendate legitur, *Admonitis matris*; ut ad Semelem Bacchi matrem referas, quae Jovis fulmine conflagravit: quemadmodum Poëta Auguſti ictu proſtratus eſt. MERUL. *Admonitu matris.* idem lib. CIOFAN. *Demonitu* Leidenſ. *condoluiſſe putes* Bernenſ.

 33. *Cir-*

Fer, bone Liber, opem: ſic altam degravet ulmum
   Vitis, & incluſo plena ſit uva mero.
Sic tibi cum Bacchis Satyrorum gnava juventus
   Adſit, & attonito non taceare ſono.
Oſſa bipenniferi ſic ſint male preſſa Lycurgi:
   Impia nec poenâ Pentheos umbra vacet.
Sic micet aeternum, vicinaque ſidera vincat
   Conjugis in coelo Creſſa Corona tuae.
Huc ades, & caſus releves, pulcherrime, noſtros,
   Unum de numero me, memor, eſſe tuo.
Sunt Dîs inter ſe commercia. flectere tenta
   Caeſareum numen numine, Bacche, tuo.
Vos quoque, conſortes ſtudii, pia turba, poëtae,
   Haec eadem ſumto quisque rogate mero.
Atque aliquis veſtrûm, Naſonis nomine dicto,
   Deponat lacrimis pocula mixta ſuis:
Admonitusque mei, cum circumſpexerit omnes,
   Dicat, Ubi eſt noſtri pars modo Naſo chori?
Idque ita; ſi veſtrum merui candore favorem:
   Nullaque judicio litera laeſa meo eſt.
Si, veterum digne veneror cum ſcripta virorum,
   Proxima non illis eſſe minora reor.

Sic

33. *Circum tua ſacra poëtas.*] *Sua ſacra* duo Vaticani. ut ſaepe apud Noſtrum. & *ſua vina* paulo ante. Heins. *Circa tua* Combii.

35. *Sic altera degravet ulmum.*] Sic in pluribus & recte. ſunt tamen, qui malint, *ſic altam degravet ulmum.* quod & in nonnullis legitur. Naug. *Sic altam* meliores. quod verum eſt. Heins. Vid. xiii. Met. 800. *altum* Lovan.

36. *Incluſo.*] *Infuſo* Lovan.

37. *Gnava juventus.*] Vetus ſcriptura, *laeta.* Ciofan. *Gnave* uterque Politiani. multi, *grata* cum priſcis editionibus, vel *laeta.* alii, *graja*, vel *prona*, vel *lecta*, vel *gnara*, vel *ignava*, vel *ſacra.* ſed perperam. Codex Petri Servii, *nava.* ut Pont. lib. i. Eleg. x. *nava juventa* pro *gnava* in antiquiſſimis libris legitur. ubi pari modo variant ſcripti codices. Calpurnius Eclog. v.

Jam dudum gnavam potes exercere juventam.

venit enim *ἀπὸ τοῦ navare.* Silius lib. v. 13.

*Laurigeris decus illud avis, navaque juventa
Florebat.*

ita illo loco vetuſtiſſimus codex Colonienſis. vulgati, *vana.* pari modo & alibi non ſemel in Silio peccatum. Heins. Vid. ad xii. Met. 600. & Carrion. & alios ad Val. Flac. iii. 145.

39. *Preſſa.*] *Tecta* Bernenſ.

42. *Clara corona tuae.*] Zulichemianus, *Creſſa corona.* optime. Vide omnino Notas lib. i. Artis. ỳſ. 557. Heins.

43. *Huc ades & caſus releves.*] Lege, *ut releves*, vel, *& releva.* Heins. *Curas r. p. noſtras* Lovan.

44. *Sis memor eſſe tuo.*] Non dubium eſt quin lectio, quae eſt in eodem libro, longe melior & verior ſit; *me memor.* Ciofan. *Me memorare* unus. *fac memor* Junian.

46. *Numen.*] *Nomen* Bernenſ.

47. *Studii.*] *Studio* Lovan. male. alibi *conſortes operum.* & ita paſſim.

50. *Deponat lacrymis.*] Scripti plerique, *Opponat*, vel *Apponas* Heins. *Componat* unus.

53. *Idque ita.*] *Id quoque* plurimi. *atque ita* Moreti. Heinſius volebat, *immo ita*, ut lib. i. ii. 99.

54. *Laeſa.*] *Lecta* Leid. *tacta* alius.

55. *Ve:*

Sic igitur dextro faciatis Apolline carmen:
Quod licet, inter vos nomen habete meum.

55. *Veneror cum ſcripta.*] *Vereor* Lovan. & Leid. *conſcripta* Jun. Leid. & plures alii.

57. *Dextro.*] *Noſtro* Lovan.

58. *Nomen habere meum.*] *Habete* cum melioribus. HEINS.

ELEGIA IV.

Litore ab Euxino Naſonis epiſtola veni,
Laſſaque facta mari, laſſaque facta viâ.
Qui mihi flens dixit, Tu, cui licet, adſpice Romam.
Heu quanto melior ſors tua ſorte meâ!
Flens quoque me ſcripſit: nec quâ ſignabar, ad os eſt
Ante, ſed ad madidas gemma relata genas.
Triſtitiae cauſſam ſi quis cognoſcere quaerit;
Oſtendi ſolem poſtulat ille ſibi.
Nec frondem in ſilvis, nec aperto mollia prato
Gramina, nec pleno flumine cernit aquas.
Quid Priamus doleat, mirabitur, Hectore rapto;
Quidve Philoctetes ictus ab angue gemat.
Dî facerent utinam, talis ſtatus eſſet in illo,
Ut non triſtitiae cauſſa dolenda foret.

Fert

2. *Laſſaque.*] *Laxaque fracta via, laxaque facta mari* Bernenſ.

4. *Heu quanto melior ſors tua ſorte mea eſt.*] Uſus eſt hoc verſu lib. IV. Faſt. & lib. I. Amor. Elegia VI. CIOFAN. *Quantum* Moreti & Bernenſ. vid. Epiſt. XVIII. 71

7. *Cauſſam.*] *Cauſas* Servii. *carmen* Moreti.

8. *Poſtulat ille ſibi.*] *Poſtulet* malo cum Hamburgenſi, & Arondeliano. verſu proxime ſequenti malim quoque, *aprico prato*, quam *aperto*. etſi vulgatam minime damnem. Horatius lib. I. Epiſt. XIV.

Multa mole docendus aprico parcere prato.

& Arte poëtica:

Gaudet equis canibusque & aprici gramine campi.

lib. I. Od. VIII. *cur apricum oderit campum.* libro III. Od. XVIII. apud eundem habes *aprica rura.* & *apricos flores* lib. I. od 26. HEINS. *Aperto prato* ne moveas, quod τῷ *cernit* rectius convenit; & ita III. ex Ponto El. I. 19.

Rara, neque haec felix, in apertis eminet arvis
Arbor:

Virgil. II. Georg. 280.

——— *campo ſtetit agmen aperto.*

vid. & XII. Æn. 353. & Sil. XI. 417. *apertus* campus vero eſt, qui, ut Noſter dicit III. Met. 709. *purus ab arboribus ſpectabilis undique campus*, ut ita & *apertum coelum* lib. VI. Met. 693. & I. Art. 247. ſic *in aperto* pro ſub divo dixit Livius XLIII. 18. & Stat. III. Theb. 316.

——— *ſic erſus aperte*
Flagrantes immiſit equos.

ubi Lutatius, *aperte* interpretatur *coelo*. BURM.

9. *Frondem in ſilvis.*] *Frondes ſilvis* Junian. Bernenſ. & alii cum prima & aliis editionibus. mox pro *cernit*, *quaerit* unus. *credas* Voſſ. *aquam* etiam decem & prim. Edit.

11. *Rapto.*] *Tracto* quinque. vid. XII. Met. 591. *capto* Leidenſ. *laeſus ab angue*, Moret.

13. *Di facerent utinam.*] Hoc diſtichon vix Latinum eſt, & multo minus Ovidianum. HEINS. Si eradatur hoc diſtichon, non video quomodo prioribus cohaereant ſequentia: quare corruptum potius credo: & ita legendum,

Di Facerent utinam, vati ſtatus eſſet in illo,
Ut mihi (vel ſibi) triſtitiae cauſſa docenda foret.

Ubi

Fert tamen, ut debet, caſus patienter amaros:
  More nec indomiti frena recuſat equi.
Nec fore perpetuam ſperat ſibi numinis iram,
  Conſcius in culpà non ſcelus eſſe ſuâ.
Saepe refert, ſit quanta Dei clementia: cujus
  Se quoque in exemplis adnumerare ſolet.
Nam quod opes teneat patrias, quod nomina civis;
  Denique quod vivat, munus habere Dei.
Te tamen, ô, ſi quid credis mihi carior, ille,
  Omnibus, in toto pectore ſemper habet.
Teque Menoetiaden, te qui comitavit Oreſten,
  Te vocat Ægiden, Euryalumque ſuum.
Nec patriam magis ille ſuam deſiderat, & quae
  Plurima cum patrià ſentit abeſſe ſuâ,
Quam vultus, oculosque tuos, ô dulcior illo
  Melle, quod in ceris Attica ponit apis!
Saepe etiam moerens tempus reminiſcitur illud,
  Quod non praeventum morte fuiſſe dolet.
Cumque alii fugerent ſubitae contagia cladis,
  Nec vellent ictae limen adire domûs;
Te ſibi cum paucis meminit manſiſſe fidelem;
  Si paucos aliquis tresve duosque vocat.
Quamvis attonitus, ſenſit tamen omnia: nec te
  Se minus adverſis indoluiſſe ſuis.
Verba ſolet, vultumque tuum, gemitusque referre:
  Et te flente ſuos immaduiſſe ſinus.

Quam

Utinam mihi, Poëtae, ſtatus ille eſſet, ut liceret cauſſam, minime manifeſtam triſtitiae ſilere, ſed cum illa ſit omnibus nota, quia ſum ejectus in ultimam barbariem, mallem in eo eſſet ſtatus meus, ut deberem docere cauſſam triſtitiae, id eſt, ut in tali loco eſſem poſitus, cujus non poeniteret, ſi poena crimini meo conferretur, & injuria me queri omnes dicerent. *ut mihi* eſt in quinque ſcriptis & prima editione. *ne mihi* in duobus aliis. *ut ſibi* in Voſſiano. & duobus aliis. *in ille* eſſe dicitur eleganter, pro *in illo loco.* quam vocem ſaepe librarii nimis diligentes addiderunt. vid. Sigon. ad Liv. II. 17. Gron. ad lib. VII. 35. *cauſſa querenda* Strozz. Burm.

19. *Saepe refert.*] *Saepe refert ſecum ſit quanta clementia* Leidenſ. contra metrum. *ſaepe refert quae tanta dei* Putean. *patientia* Lovan.

20. *Annumerare ſolet.*] *Connumerare* Arondel. Heins. Vid. Epiſt. XVI. 328.

21. *Nam quod opes.*] *Jam* nonnulli ex praeſtantioribus. Heins.

23. *Carius ille.*] *Carior* multi ex melioribus, ut & priſcae editiones. recte. ſi diſtinctione locum erigas. Heins. *Carius ille* Reg. *illi* Leid. Bern. & Serv. *illis* duo.

24. *Teque Menoetiaden, &c.*] Quattuor amicorum paria. De his Cicero, & ego in obſervationibus in Metamorphoſin meis, quae alias, Deo volente, excudentur. Ciofan.

25. *Te qui comitatus Oreſten.*] *Comitatur* nonnulli. *comitavit* fragmentum Vaticanum. Vide Notas Triſt. lib. I. Eleg. VIII. ℣ſ. 31. Heins.

28. *Sentit abeſſe ſibi.*] *Sua* multi veteres. Heins.

33. *Cladis.*] *Peſtis* Jun. *mortis* Leid. *mentis* Lovan. qui & in praecedent. *praeventum mente.*

36. *Vocat.*] *Negat* Leidenſ.

37. *Senſit tamen omnia.*] *Sentit* meliores. Heins.

38. *Indoluiſſe.*] *Ingemuiſſe* Lovan.

40. *Et te flente ſuos demaduiſſe.*] In Palatino *emaduiſſe* legebatur. D. Heins. Nonnulli, *immaduiſſe.* at ſeptem aut octo meliores, *emaduiſſe.* quod verbum elegans, ſed rari uſus eſt. Heins. Nondum ſatis auctoritatis video ad recipiendum hoc

ver-

Quam ſibi praeſtiteris, quâ conſolatus amicum
Sis ope; ſolandus cum ſimul ipſe fores.
Pro quibus adfirmat fore ſe memoremque piumque;
Sive diem videat, ſive tegatur humo.
Per caput ipſe ſuum ſolitus jurare tuumque,
Quod ſcio non illi vilius eſſe ſuo.
Plena tot ac tantis referatur gratia factis:
Nec ſinet ille tuos litus arare boves.
Fac modo conſtanter profugum tueare. quod ille,
Qui bene te novit, non rogat; ipſa rogo.

verbum: quare *immaduiſſe*, reſcripſi, quod in ſeptem libris erat, & Ovidio uſitatum. 1. Triſt. 9.

Credibile eſt lacrimis immaduiſſe genas.

& ita alibi. Burm.

43. *Memoremque piumque.*] Medonianus, *tuumque.* & mox meliores, *tuum ſolitus jurare ſuumque.* Heins.

47. *Plena tot ac tantis referetur gratia factis: Non ſinet ille tuos littus arare boves.*] Haec eſt vetus & vera lectio. Quod autem dicit poſtremo carmine, proverbii vim habet. ſic & in Epiſt. Oenones ad Paridem:

Quid facis Oenone, quid arenae ſemina mandas?
Non profecturis littera bubus aras.

Ciofan. *Referatur* meliores. *non ſinit* multi ſcripti & editi. *ille ſuos* Jun. Leid.

49. *Conſtanter.*] *Conſtantem* Gryph. & Vincent. Edit. *conſtanter illum tueare* Bernenſ.

50. *Qui bene te novit.*] *Norat* tres ſcripti. Forte, *Cum bene te norit.* Heins.

ELEGIA V.

Annuus adſuetum Dominae natalis honorem
Exigit. ite manus ad pia ſacra meae.
Sic quondam feſtum Laërtius egerit heros
Forſan in extremo conjugis orbe diem.
Lingua favens adſit, longorum oblita malorum:
Quae (puto) dedidicit jam bona verba loqui.
Quaeque ſemel toto veſtis mihi ſumitur anno,
Sumatur fatis diſcolor alba meis.
Araque gramineo viridis de ceſpite fiat;
Et velet tepidos nexa corona focos.
Da mihi tura, puer, pingues facientia flammas,
Quodque pio fuſum ſtridat in igne merum.

Opti-

2. *Meae.*] *Piae* Servii. *ad mea ſacra* Berſman. Edit.

3. *Laërtius egerat heros.*] Malim, *egerit.* Heins. *Forſitan extreme* etiam Leidenſ. & Ms. Berſm. *externo* Moreti.

5. *Noſtrorum oblita laborum.*] Liber Vatic. *malorum*, Eleg. ſequenti. Ciofan. *Longorum* Buslidianus. Heins.

7. *Quaeque ſemel.*] *Quae ſemel in toto* Ms. Hanc Tibullus lib. II. vſ. 8. *veſtem ſepoſitam*, ſive *depoſitam* appellare videtur. Bersman.

8. *Decolor alba.*] Alii *diſcolor* legunt. idque melius. Micyll. *Diſcolor* idem liber. Ciofan.

10. *Nexa corona.*] *Vera corona* Bernenſ. & Lovanienſis, an non pro *verna?* Burm.

Optime natalis, quamvis procul abſumus, opto
  Candidus huc venias, diſſimiliſque meo.
Sique quod inſtabat dominae miſerabile vulnus,
  Sit perfuncta meis tempus in omne malis.
Quaeque gravi nuper plus quam quaſſata procella eſt,
  Quod ſupereſt, tutum per mare navis eat.
Illa domo, natâque ſuâ, patriâque fruatur:
  Erepta haec uni ſit ſatis eſſe mihi.
Quatenus & non eſt in caro conjuge felix,
  Pars vitae triſti cetera nube vacet.
Vivat, ametque virum, quoniam ſic cogitur, abſens:
  Conſummetque annos, ſed diuturna, ſuos.
Adjicerem & noſtros: ſed ne contagia fati
  Corrumpant timeo, quos agit ipſa, mei.
Nil homini certum eſt, fieri quis poſſe putaret,
  Ut facerem in mediis haec ego ſacra Getis?

Ad-

11. *Flammas.*] *Fumes* duo libri; & mox, *ſtrideat igne* unus.

14. *Diſſimileſque meo.*] *Mei* Moreti & Junian.

15. *Si quod & inſtabat.*] *Sitque quod inſtabat.* major ſcriptorum pars. lege, *Sique quod inſtabat quod* pro aliquod. mox. *puppis eat* duo veteres. Heins. *Miſerabile tempus* Putean. *inſtabit* etiam nonnulli.

16. *Sit perfuncta.*] Imo *defuncta* cum aliis codd. *Sit defuncta meis tempus in omne malis.* D. Heins. *Defuncta* multi codices. utrumque ſatis locum ſuum tueri poteſt.

17. *Plusquam quaſſata.*] *Poſtquam pulſata* Lovan.

20. *Erepta haec.*] *Ereptam hanc* Bernenſ. & tres alii. *ereptamque uni* duo.

24. *Conſumatque annos.*] *Conſumetque* Petri Servii codex. Lege, *Conſummetque.* quanquam & vulgata lectio bene ſe habet. Vide Notas Faſt. III. ℣ſ. 166. Heins. *Sic diuturna* Bernenſ.

28. *In mediis.*] *In* non habet unus Gallicus.

29. *Adſpice, ut aura tumens &c.*] Lege, *ut aura tamen*, ex eodem libro & ratione. Ciofan. *Inſpice* duo. *ut ara* Polit. & Strozz. *e ture coruſcos* quatuor. *creates* unus. *coactes* tres. *cohortes* duo. *aura lovis f. o. t. creatos* Bernenſ.

30. *Dextra.*] *Juſſa* multi. *ſacra* duo.

31. *Senſus ineſt.*] *Adeſt* Bernenſ. *ineſt aliquid* Gottorph. pro *aliquis. erigis ignis* Bernenſ. *exeris* unus Heinſii.

32. *Conſilium fugiunt cetera pene meum.*] Octo veteres, *tuum.* Puto, *conſilium ſuum.* Heins.

33. *Conſilium commune ſacrum cum fiat in ara Fratribus.*] *Conſilio* legunt alii, ut ſit ſenſus: Cum certo conſilio fiat commune ſacrum fratribus, qui mutuis vulneribus perierunt, &c. Neque procedit expoſitio Merulae, quaſi communi ſuo & uxoris conſilio ſacrum hoc faciat poëta, etiamſi nominativo caſu *conſilium* legas. Nam quomodo communi conſilio faceret, cum altera illa jam tertium prope annum, & tam longe abeſſet? Quanquam rurſum neque ſuperior lectio adeo mihi placet. Sed quia locus Callimachi, quem hîc citat poëta, non extat, rem ipſam in medio, ut eſt, relinquam. Micyll. *Conſilium* idem liber, idque probo. Ciof. *Conſilium* Rottendorph. & priſcae editiones. quod Ciofano arridebat. fruſtra. *conſilio*, datâ operâ. Virgilius libro VII.

Conſilio hanc omnes animiſque volentibus urbem
Afferimur.

Livius belli Maced. lib. IV. *Secutus tamen ſua ſponte eſt, velut conſilio petitus eſſet, ut vilior ob ea Regi Hannibal eſſet.* ubi *ſua ſponte* & *conſilio* opponuntur. ſic *conſulto* aliquid facere. Propert. lib. II. El. XXXIV.

Nec ſi conſulto fulmina miſſa tenent.

Exiſtimabam aliquando τὸ *Conſilio* irrepſiſſe huc ex ſuperiori verſu, & ſcribendum eſſe, *Ogygiâ arâ.* hoc eſt Thebanâ. *Conſiliis* unus Mediceus. Forte pro, *conſilii.* Heins.

33. *Sacrum cum fiat in ara Fratribus, alterna qui periere manu.*] Polynicem, & Eteoclem ſignificat. Pleniorem expoſitionem conſule Obſervat. in Ibin. Ciofan.

35. *Ipſa ſibi diſcors.*] *Diſcolor ipſa ſibi* unus Vatic.

38. *Bat-*

Digitized by Google

Adſpice, ut aura tamen fumos è ture coortos
  In partes Italas & loca dextra ferat.
Senſus ineſt igitur nebulis, quas exigit ignis:
  Conſilium fugiunt cetera pene meum.
Conſilio, commune ſacrum cum fiat in arâ
  Fratribus, alternâ qui periêre manu,
Ipſa ſibi diſcors, tamquam mandetur ab illis,
  Scinditur in partes atra favilla duas.
Hoc (memini) quondam fieri non poſſe loquebar:
  Et me Battiades judice falſus erat.
Omnia nunc credo: cum tu non ſtultus ab Arcto
  Terga vapor dederis, Auſoniamque petas.
Haec igitur lux eſt: quae ſi non orta fuiſſet,
  Nulla fuit miſero feſta videnda mihi.
Edidit haec mores illis Heroïſin aequos,
  Quîs erat Eëtion Icariusque pater.

Nata

38. *Battiades.*] Callimachus Poëta. Merula. Qui hoc ſcripſerat ſcilicet, de fumo in duas partes eunte, in ſacris Eteoclis & Polynicis. Micyll. *Bachiades* Bernenſ. *Bacchiades* Moreti & prim. Edit.

39. *Cum tu non ſtultus ab Arcto Terga vapor dederis.*] Nihili eſt haec lectio. Voſſianus, *non cultus.* Scribe, *conſultus.* verbum in ſacrificiis uſitatum. *καπνομάντειαν* reſpicit. hinc *Conſulere Deos*, *exta*, *vates* paſſim in ſcriptoribus antiquis. Amphiaraus apud Statium Thebaidos III.

——— conſulti ſeſtor penetralia mundi
Et volucrum affatus.

Heins. Ego veterem lectionem reduxi. indicat enim ipſum fumum ſcire & ſentire infelicitatem locorum ſub Arcto; quare ille non ſtultus inde fugit, & Italiam verſus tendit. & ita Cl. Bentl. ad Horat. II. Serm. III. 158. cenſet. Burm.

39. *Ab alto.*] Ab aëre. legitur etiam, *ab arcto.* Merul. *Ab iſtro* Richel. *terga calor* Moreti.

41. *Haec igitur.*] *Haec ergo* ſcripti & editi aliquot.

43. *Edidit haec mores illis Heroibus aequos.*] Aut ſyncope dicenda eſt haec, ut ſit dictum *Heroibus* pro *heroidibus*: aut enallage generis, & maſculinum pro foeminino poſitum accipiamus. quae figura Atticorum eſt, & Homero aliquoties uſurpata. Nam alias *Heros*, maſculino genere ponitur. Niſi quis cum voce *Mores* conſtruendum putet, ut ſit, Edidit haec mores aequos illis *heroibus moribus*, adjective ſcilicet, pro illis *heroicis*, ſive heroidum moribus. Nam quo alio pacto hic locus defendi, aut etiam exponi poſſit, non video. Micyll. Scaliger in margine libri, quo uſi ſumus, emendarat, *heroïbus.* ἡρωΐσιν. hoc eſt, *heroidibus.* quod & nobis placet. Et jam ante Micyllo, ni fallor. D. Heins. De foeminis agit quomodo ergo *heroïdes* in heroas mutatae? veteres multi, *heroidibus*, vel *herodibus*, vel, *erroribus.* Bononienſis, *hebroidis.* Scribe, *heroiſin* cum Scaligero. (ἡρωΐσιν. qui ſic in ora codicis ſui emendarat:) & cum Salmaſio. tum vide quae noto Epiſt. XIII. ℣ſ. 137. Statius Sylv. lib. III. ad Uxorem:

Heu ubi nota fides totque explorata per uſus,
Qua veteres Latias, Grajasque heroidas aequas?

ubi vitioſum ac ingratum ſonant quatuor voces continue *in as* deſinentes, ut Statius reliquiſſe poſſit videri,

Qua veteris Latii, Grajisque Heroïſin aequa es.

Sed nondum ſanatus eſt locus. Quaenam enim Eurytionis illa filia? Scaliger Antigenen Pelei uxorem intelligebat. Sed quorſum tam obſcurum nomen? Scripti veteres, *Eurychion*, *Euchion*, & ſimilia, *Fritien* Rottendorphianus, primus Politiani, *Eucation*, alter ejuſdem, *Eetion.* optime & veriſſime. Andromachen intellige, notiſſimae pudicitiae foeminam. apud Homerum, Iliad. ξ.

Ἀνδρομάχη θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἠετίωνος.

Eetionis nomen quoque varie mendoſum apparet in ſcriptis exemplaribus Faſt. lib. IV. *Et Thebin, veteres Eetionis opes* & Met. XII. ubi *Eetioneas Thebas* appellat vide Notas Faſt. IV. ℣ſ. 288. Triſt. I. Eleg. V.

Nec probitate tua prior eſt aut Hectoris uxor,
  Aut comes extincto Laodamia viro.

 lib.

Nata pudicitia eſt, mores, probitasque, fidesque:
 At non ſunt iſtâ gaudia nata die.
Sed labor, & curae, fortunaque moribus impar:
 Juſtaque de viduo pene querela toro.
Scilicet adverſis probitas exercita rebus
 Triſti materiam tempore laudis habet.
Si nihil infeſti durus vidiſſet Ulixes;
 Penelope felix, ſed ſine laude, foret.
Victor Echionias ſi vir penetraſſet in arces,
 Forſitan Evadnen vix ſua noſſet humus.
Cum Peliâ tot ſint genitae; cur nobilis una eſt?
 Nupta fuit miſero nempe quod una viro.
Effice, ut Iliacas tangat prior alter arenas;
 Laodamia nihil cur referatur erit.

Et

lib. v. Eleg. ult.

Cernis ut Admeti cantetur & Hectoris uxor.
Heins.

44. *Queis erat Eurytion Icariusque pater.*] Scaliger in margine codicis ſui adſcripſerat, Εὐρυτίων Ἄκτορος, Ἀντιγένης, ὃν ἔγημε Πηλεὺς πατήρ. Ἰκάριος, πατὴρ Πηνελόπης. D. Heins.

45. *Nata pudicitia eſt ſecum, probitasque, fidesque &c.*] Hunc verſum alii ſuſpectum habent, propter vocem *ſecum*: quae minus proprie ac vere poni videtur. Itaque ſic legunt, *Nata pudicitia eſt, mores, probitasque fidesque.* Sed quia in proximo verſu praecedenti idem nomen *Mores* poſitum eſt, ego neque hanc lectionem, quomodo adeo probem, habeo. Proinde & hunc verſum inter incertos relinquo. Micyll. Lib. I. Eleg. v.

Sive tibi hoc debes, nullo pia facta magiſtro,
 Cumque nova mores ſunt tibi luce dati.

Ciofan. Janus Gruterus ὁ μακαρίτης, in margine libri ſui annotarat, forte *oris* legendum. Quod neceſſe non videtur, cum de ea, de qua hic agit, hoc eſt, uxore ſua, ſupra lib. de Triſt. I. Eleg. v. dixerit:

Sive tibi hoc debes, nullo pia facta magiſtro;
 Cumque nova mores ſunt tibi luce dati.

D. Heins. *Moris*, vel *morum*, vel *ſecum* libri veteres. hoc eſt *tecum*. atque ita quoque Tanaquillus Faber lib. I. Ep. 67. ſed *moris* meliores. Latet aliquid. Putem, *& mos.* niſi quod *moribus* mox ſequitur. Forte, *& honor*, vel *honos*. Heins. Non ſtatim confodiendus verſus, etſi repetat vocem, quae proxime praeceſſit, cum id ſaepius apud Ovidium occurrere liceret oſtendere, ſi ſine lectorum taedio poſſet fieri. ſed *mores* hic ſimpliciter pro bonis & honeſtis moribus ponitur. ut Epiſt. XVII.

Moribus & vitae credidit ille meae.

Horat. I. Ep. I. 56.

Eſt animus tibi, ſunt mores, &c.

vid. Gron. I. Obſ. 23. & ita millies Cicero, & alii veteres. Burm.

46. *Nata die.*] *Nata fide* plurimi ſcripti. *nata fide* Leid.

48. *Pene querela.*] *Poena querenda* Servii. *querela tuo* Exc. Voſſ.

49. *Scilicet adverſis probitas exercita rebus Triſti materiam, &c.*] Inductio. Ciofan. *Laudis habet* unus codex; quod placebat Heinſio.

51. *Durus vidiſſet Ulyſſes.*] Non vidit tantum, ſed tulit etiam & perpeſſus eſt. Quare ſcribo, *ſubiiſſet.* pro vulgata lectione tamen ſtant ſcripti omnes; Pont. I. Eleg. v.

Durius eſt igitur noſtrum, fidiſſima conjux,
 Illo, quod ſubiit Æſone natus, onus.

ſic *periculum ſubire*, *poenam*, *laborem*, & ſimilia paſſim apud Ciceronem aliosque occurrunt. Heins. Sed haec eſt mera mutandi & corrigendi, etiam ſana, libido. *videmus* enim mala, quae ſubimus. Terent. Adel. v. IV. 13. *Uxorem duxi, quam ibi miſeriam vidi.* idem vero notare quod expertum docet Philarg. ad illa Virgilii II. Georg. 501.

——— *nec ferrea jura*
Inſanumque forum, aut populi tabularia vidit.

ubi adducit locum ex XI. 263.

Ætnaeos vidit Cyclopas Ulixes.

& ibi Servius mire illud *vidit* addidiſſe notat. ut III. 430.

Quam ſemel informem vaſto vidiſſe ſub antro Scyllam.

nihil infeſtum Bernenſ. *infeſto* Leid. Burm.

53. *In arces.*] *In arces* Leid. *ad aras* Bernenſ.

ad

Et tua, quod mallem, pietas ignota maneret,
Impleſſent venti ſi mea vela ſui.
Dî tamen, & Caeſar Dîs acceſſure, ſed olim,
Æquarint Pylios cum tua fata dies;
Non mihi, qui poenam fateor meruiſſe, ſed illi
Parcite, quae nullo digna dolore dolet.

ad arces Lovan. *tranſiſſet in arces* Vatic. & Haſnienſ. *Evagnen* Junii & nonnulli alii. *Evannon* Bernenſ.

55. *Pelia genitae.*] *Pelia natae* Moreti & Leid. *Peliae tot ſunt genitae* Junian. *Peliae genitae* plurimi. *Pelie genitae tot ſunt* Bern.

55. *Cur nobilis una eſt.*] *Cur cognita nobis* plerique veteres. nihil muto. Heins.

57. *Prior.*] *Prius* Junian. & tres alii. & *cur referatur habet* Lovan. & ſex alii.

59. *Et tua quod malles.*] *Mallem* prior Politiani & optimus Mediceus, cum Excerptis Voſſii. *Impleſſent* etiam duo. Heins.

59. *Pietas ignota maneret.*] Ita in veteribus libris eſt. vere. Ciofan. *Fuiſſet* alii editi & ſcripti.

64. *Dolore.*] *Labore* Lovan. & Excerpta Voſſii.

ELEGIA VI.

Tu quoque noſtrarum quondam fiducia rerum,
Qui mihi confugium, qui mihi portus eras;
Tu modo ſuſcepti cauſſam dimittis amici,
Officiique pium tam cito ponis onus?
Sarcina ſum, fateor; quam ſi tu tempore duro
Depoſiturus eras, non ſubeunda fuit.
Fluctibus in mediis navem, Palinure, relinquis?
Ne fuge; neve tuâ ſit minor arte fides.

Num-

2. *Confugium.*] *Conſilium* Moret. vid. ſup. iv. ii. 32.

3. *Tu quoque ſuſcepti.*] Illud *quoque* ex primo verſu repetitum puto. nam Putean. Voſſii & octo alii, *Tu modo ſuſcepti*, quod praetuli: nam hic amicus videtur prius exſulis cauſſam ſuſcepiſſe, deinde iterum leviter deſeruiſſe; ut ex tota Elegia patet, & ex ſequenti verſu, *tam cito ponis onus*. vid. & ỳſ. 15. pro *curam* quoque *cauſſam* recepi, cum Combiano libro, quia melius reſpondet τῷ *ſuſcepti*. ii. ex Pont. ii. 45.

Mandatique mei legatus ſuſcipe cauſſam.

cauſſa vero & *cura* millies a librariis confuſa apud Naſonem, Virgilium & alios: & ita *ſuſcipere cauſſam* ſaepe Quinctilianus & alii. vid. i. ex Pont. ii. 69. Burm.

4. *Pium.*] *Pii* Leidenſ. & Lovan. & alius. *opus* etiam Putean. & Moreti.

5. *Quam ſi tu tempore duro.*] Ita è veteribus libris legendum. Ciofan. Placet, quod Gruterus ex Ciofani MSS. in margine notaverat, *quam ſi tu tempore duro*. Nam *tempus noſtrum*, eſt *εὐκαιρία*, *commoditatum articuli*, ut loquitur Comicus. Dan. Heins. *Non tempore noſtro* prim. Polit. & tres alii. tres, *nunc*. ſed plerique, *tempore duro*. quod & Ciofano probatum. Triſt. i. Eleg. iv.

Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.

Pont. lib. ii. Eleg. vi.

Tu quoque per durum ſervato tempus amice.

mmalim tamen, *quam tu ſi. tempus non noſtrum* intelligi poſſit nobis adverſum, ſic contra *meum tempus*, *mea hora*, *meus dies* pro mihi favente Heins. *Nec tempore muite* unus. *ſi nunc tempore in iſto* Lovan. forte pro, *tempore moeſte*. *ſi modò tempore* plurimi. mox, *non ſubeunda foret* Excerpta Voſſii.

8. *Ne fuge, neve tua ſit minor arte fides.*] Hoc eſt, ne velis minus facere quam potes: ſed fides & conſtantia tua par ſit arti, hoc eſt, ei, quod ſcis & potes. ne ſimilis videare gubernatori navis, qui cum poſſit & ſciat ſervare ſive regere navem, in medio curſu illam deſerit. In quo non ars & ſcientia, ſed fides deſideratur. *Fidem* ergo de con-

Digitized by Google

Numquid Achilleos inter fera proelia fidi
Deſeruit levitas Automedontis equos?
Quem ſemel excepit, numquid Podalirius aegro
Promiſſam medicae non tulit artis opem?
Turpius ejicitur, quam non admittitur hoſpes,
Quae patuit, dextrae firma ſit ara meae.
Nil, niſi me ſolum, primo tutatus es: at nunc
Me pariter ſerva, judiciumque tuum.
Si modo non aliqua eſt in me nova culpa: tuamque
Mutarunt ſubito crimina noſtra fidem.
Spiritus hic, Scythicâ quem non bene ducimus aurâ,
Quod cupio, membris exeat ante meis;
Quam tua delicto ſtringantur pectora noſtro;
Et videar merito vilior eſſe tibi.
Non adeo toti fatis urguemur iniquis,
Ut mea ſit longis mens quoque mota malis.
Finge tamen motam; quoties Agamemnone natum
Dixiſſe in Pyladen verba proterva putas?
Nec procul à vero eſt, quod vel pulſarit amicum:
Manſit in officiis non minus ille ſuis.

Hoc

conſtantia & voluntate intelligas, *artem* de facultate. Micyll.

9. *Inter fera praelia.*]; *Dura inter praelia*, Edit. Berſmanni. quod neſcio unde habeat. *deſeruit pietas* Excerpta Voſſii.

11. *Nunquam Podalirius.*] *Nunquid* cum Combiano. Heins. *Accepit* Lovan. & edit. Berſm. *quam* etiam duo.

14. *Quae patuit.*] *Qua* Regius. *ara tuae* idem pro var. lect. & Lovan. *ara viae* Leidenſ.

15. *Tutatus.*] *Sectatus* Putean. *tutatus amicum* unus. *amicus* alius.

18. *Crimina.*] *Carmina* Bernenſ.

19. *Aura.*] *Ora* quinque libri. *duximus* tres.

21. *Stringantur.*] *Frangantur* Leid. & Bern. *ringantur* alius. *dejectu noſtro* Regius pro var. lect.

22. *Eſſe tibi.*] *Eſſe meo* Bernenſ.

23. *Non adeo totis fatis.*] *Toti* fortaſſe legendum. Nauger.

23. *Urgemur.*] *Agitamur* volebat Heinſius. Ita certe Noſter lib. II. Art. 27. *fatis agitatus iniquis.* & haec verba commutari ſolere vidimus ad V. Met. 606. ſed ſine auctoritate librorum hic nihil mutandum credimus. licet *motae menti τὸ agitari* optime conveniat, at Oreſtes *furiis agitatus* paſſim dicitur. Burm.

24. *Ut mea ſit longis.*] Ut ſim tibi iratus propter malorum meorum longitudinem. Merul. Vel generaliter, ut aliquid adverſum te committam, mentis perturbatione: attonitus videlicet malorum diuturnitate & gravitate. Micyll.

25. *Quoties Agamemnone natum.*] De Oreſtis & Pyladae amicitia plura alibi. Ciofan.

26. *Dixiſſe in Pyladen verba proterva putas.*] Plurimi, *Improba verba.* duo, *triſtia verba.* unus, *impia.* alius, *aſpera.* ut Pont. II. Eleg. VI.

Aſpera confeſſo verba remitte reo.

Heins. *Impia* Bernenſ.

27. *Quod vel pulſavit amicum.*] *Quod non* plerique. an, *ne non pulſarit?* Combianus, *quis non pulſaris.* mox malim, *num minus*, pro *non.* Vide Notas ad Epiſt. Canaces. Heins. *Nec minus* Excerpt. Voſſ. & duo libri. *nec minus ipſe mei* Bernenſ.

32. *Virgaque cum verbis imperioſa facit.*] Vide num Virga lictoris potius intelligenda ſit hoc loco, qua ille obvios e via ſubmovebat, verbis certis abire juſſos: & cum ad aedes conſulis aut magiſtratus veniſſet, fores quoque, ut mos erat, percutiebat. cujus rei exemplum quoddam apud Livium narratur lib. VI. cap. 34. Hoc enim & Epitheton *Imperioſum*, innuere videtur: cum faſces nihil jubere aut imperare ſoleant, ſed inſigne tantum magiſtratus ſint. Micyll. In ea ſententia quoque fuit Lipſius, qui praeter faſces lictores quoque virgam ad ſummovendum populum & ja-

nuam

Hoc eſt cum miſeris ſolum commune beatis,
Ambobus tribui quod ſolet obſequium.
Ceditur & caecis, & quos praetexta verendos,
Virgaque cum verbis imperioſa facit.
Si mihi non parcis, fortunae parcere debes.
Non habet in nobis ullius ira locum.
Elige noſtrorum minimum minimumque laborum:
Iſto, quo reris, grandius illud erit.
Quam multâ madidae celebrantur arundine foſſae,
Florida quam multas Hybla tuetur apes;
Quam multae gracili terrena ſub horrea ferre
Limite formicae grana reperta ſolent;
Tam me circumſtant denſorum turba malorum.
Crede mihi; vero eſt noſtra querela minor.
His qui contentus non eſt; in litus arenas,
In ſegetem ſpicas, in mare fundat aquas.
Intempeſtivos igitur compeſce timores;
Vela nec in medio deſere noſtra mari.

ELE-

nuam pulſandam geſtaſſe putat. ſed commentum hoc dudum exploſum a viris doctis, & quod Poëtae praecipue *virgam* in ſingulari numero dicant, more & jure ſuo faciunt, pro *virgis* in faſcem collectis. unde & *multa virga* Stat. I. Sylv. II. 49. & Juven. VIII. 8. ſummotionem autem faſcibus factam docet Plin praefat. ad Veſpaſian. *longius etiam ſummoves ingenii faſcibus*, & millies Cicero, Livius & alii *virgas* vocant *faſces*. & ita *faſces virgarum* Plaut. Epid. I. I. 20. & *bacillos* dicit Cicer. II. ad Att. 6. ſtatuae denique lictorum & figurae, quae in antiquis monumentis apparent, ſolos faſces, nullam ſeparatam virgam oſtendunt. ſed haec excutere diligentius non eſt hujus loci. notandum modo ante Lipſium, jam Micyllum hac in re erraſſe, nec a Lipſio hoc primum proveniſſe. Burm.

34. *Ullius ira.*] *Unius* Gallicus codex. *vulneris ira* Gottorp. *jam nova plaga locum* Leidenſ. quod repetitum ex ultimo verſu Ponticorum.

35. *Minimum, minimumque laborum.*] In nonnullis, *minimum de parte laborum*, & fortaſſe rectius. Naug. *Parvum nimiumque* Leid. *minimam de parte* Bernenſ. *malorum* Junian. & ſex alii. *dolorum* Putean.

36. *Illo, quo quereris.*] *Quod* multi veteres. *quod queris* Hamburgenſis & Leidenſis. *quo reris* prim. Politiani. recte. pro *minimum minimumque laborum* Gottorphianus pro diverſa lectione, *minimum de parte.* quod ex ſuis codicibus probat & in ultimâ editione exprimendum curavit Naugerius. fruſtra. elegans eſt loquendi modus. ſic Penelopes Epiſtola,

— — *nimium nimiumque oblite tuorum.*

pro *laborum* etiam *malorum* nonnulli codices vetuſti. quod verſus proximus videtur requirere. ut jam monuit in Epiſtolis lib. I. 67. Tanaquillus Faber. Heins.

37. *Colantur arundine foſſae.*] Zinzerlingus promulſ. cap. XI. ex Erfortano codice, *celebrantur* notat. quod verum eſt. de eo verbo ad Metamorph. lib. IV. fabula Thisbes. Heins. *Velantur* Excerpt. Voſſ. *multae madida* plurimi ſcripti.

41. *Tam me circumſtat.*] *Circumſtant* primae editiones. & multi ex ſcriptis, quod mutari non debuit. prim. Pal. & Arondel. *circumdant. circumdat* prim. Polit. prim. Vatic. & tres alii. Heins. *Poena malorum* Lovan. *foſſorum turba.* pr. Palat.

42. *Vero eſt noſtra querela minor.*] Sic lib. I. Metamorphoſ. 215.

— — *minor fuit ipſa infamia vero.*

Ciofan. *Non eſt noſtra querela minor* Jun. Ep. XVI. 143.

— — *minor eſt tua gloria vero.*

44. *Fundat.*] *Fundit* Bernenſ.

45. *Compeſce furores.*] Liber vetus, quo utor inprimis, *timores*: quae quidem lectio ad genuinam proxime accedit; legendum enim eſt, *tumores*, ut habet Antverpianum exemplar, cujus ſupra mentionem feci. Ciofan. *Timores* ex ſcriptis. Heins.

46. *Deſere.*] *Deſine* Puteaneus. vid. ad II. Art. 726.

I. Ex-

Digitized by Google

ELEGIA VII.

QUam legis, ex illâ tibi venit epiſtola terrâ,
Latus ubi aequoreis additur Iſter aquis.
Si tibi contingit cum dulci vita ſalute;
Candida Fortunae pars manet una meae.
Scilicèt, ut ſemper, quid agam, cariſſime, quaeris:
Quamvis hoc vel me ſcire tacente potes.
Sum miſer, haec brevis eſt noſtrorum ſumma malorum:
Quisquis & offenſo Caeſare vivet, erit.
Turba Tomitanae quae ſit regionis, & inter
Quos habitem mores; diſcere cura tibi eſt?
Mixta ſit haec quamvis inter Grajosque Getasque;
A male pacatis plus trahit ora Getis.
Sarmaticae major Geticaeque frequentia gentis
Per medias in equis itque reditque vias.

In

1. *Ex illa tibi venit epiſtola terra.*] Eadem exemplaria & Maffeianum ſic habent, & vere. Ciof. *A Scythia* tres libri, & editiones Gryph. & Vincent.

2. *Latus ubi aequoreis.*] Cl. Maſſonius in vita Horatii pag. 135. putat hic *latum* a *fero* eſſe deducendum. reſpondit ipſi Dacer. in nova illuſtratione Horatii. pag. 59. cui quidem aſſentire poſſimus hoc loco *latum* eſſe ſpatioſum, patens late, ſed tamen quod inauditum eſſe Latinis dicat, *latum* pro *vecto* non credimus. ita certe lib. x. Met. 124.

Nunc eques in tergo reſidens, huc latus & illuc.

ut Heinſius in Mediceo codice invenit. Quinct. vi. de Inſt. Orat. 1. *Puer ab Advocato latus*, pro *portatus*. Burm.

2. *Æquoreis jungiter Iſter aquis.*] *Additur* prim. Pol. prim. Vatic. prim. Pal. & multi alii ex melioribus. nonnulli cum primis editionibus, *Iſter aditur*. Sed cum Iſter ibi ſe exoneret in Pontum, *τὸ additur* admittendum duxi. Pont. iii. Eleg. v.

His ubi caeruleis jungitur Iſter aquis.

quod lectionem vulgatam confirmat. Heins. *Labitur Iſter* unus.

3. *Contingit.*] *Contigeris* multi, *continget* Servii. *contingat* Leidenſ. & alius, & edit. Gryph. *pars erit* duo. *ima meae* Leid.

7. *Haec brevis.*] *Et brevis eſt* Combii. *laborum* ſcripti & editi nonnulli.

8. *Quisquis & offenſo Caeſare.*] Verſus parum appoſitus. Heins. *Vivat* Ms. Berſm. *vivit* Vatic. & quatuor alii. nihil video cur repudiandus ſit.

10. *Diſcere.*] *Dicere cura mihi eſt* Moreti & prim. Edit. *dicere c. tibi* Junian. & Leidenſ.

11. *Inter Graecosque Getasque.*] Malo, *Grajosque* cum codice Combii. Heins.

12. *A male pacatis.*] Ex iisdem exemplaribus ita eſt legendum. Ciofan. *Placatis* Gryph. *de male pacatis* Ms. Berſm.

13. *Geticaeque.*] *Scythicaeque* unus. *potentia gentis* Putean.

15. *Qui non Coryton.*] Sic eadem exemplaria: melius, ut puto, quam alia, *Goryton*. Ciof.

16. *Lurida.*] *Livida* Leid. & duo, cum Ms. Berſm. *lubrica* Vatican.

17. *Veriſſima mortis imago.*] Lege, *Martis* vel contra auctoritatem membranarum. ſic *Marticolam Geten* vocat ſupr. Eleg. iii. 22. Heins. *Juſtiſſima* unus.

18. *Non coma, non ulla barba reſecta manu.*] Eleg. x. hujus lib.

Quos ut non timeas, poſſis odiſſe videndo,
Pellibus, & longa corpora tecta coma.

Ciofan. *Non docta barba reſecta manu* codex Strozzae, quod repetiit librarius ex 1. Art. Amat. 518.

17. *Dextera non ſegnis fixo dare vulnera cultro*] Ita eſt in Vatic. In aliis, *ſtricto*. ſuperior lectio majorem vim ac ſaevitiam prae ſe ferre mihi videtur. Ciofan. *Fixo* plerique veteres. ut Faſtor. ii. 831.

Nec mora celato figit ſua pectora cultro. Heins. *Vulnera ferro* Ms. Berſm. vid. 1. ex Pont, 1. 23.

20. *Quem*

In quibus eſt nemo, qui non coryton, & arcum,
  Telaque vipereo lurida felle gerat.
Vox fera, trux vultus, veriſſima Martis imago:
  Non coma, non ullà barba reſecta manu.
Dextera non ſegnis fixo dare vulnera cultro,
  Quem vinctum lateri barbarus omnis habet.
Vivit in his eheu! tenerorum oblitus amorum;
  Hos videt, hos vates audit, amice, tuus!
Atque utinam vivat, ſed non moriatur in illis!
  Abſit ab inviſis & tamen umbra locis!
Carmina quod pleno ſaltari noſtra Theatro,
  Verſibus & plaudi ſcribis, amice, meis:
Nil equidem feci (tu ſcis hoc ipſe) theatris:
  Muſa nec in plauſus ambitioſa mea eſt.
Nec tamen ingratum eſt, quodcumque oblivia noſtri
  Impedit, & profugi nomen in ora refert.

Quam-

20. *Quem vinctum lateri.*] Melius fortaſſe Palatinus & Berſmanni codd. *Quem junctum lateri.* D. Heins. *Junctum* Francof. & plurimi alii. *barbarus hoſtis* plurimi.

21. *Vivit in his igitur tenerorum luſor amorum.*] Sic rectius legi opinor, quam, *Vivit in his heu, non veſtrorum oblitus amorum.* Illo enim modo eſt in Vatican. Ciofan. Verſus haud dubie mendoſus. prim. Polit. & prim. Pal.

Vivit in his heu nullus oblitus amorum.

alter,

Vivit in his nullus horum heu oblitus amorum.

prim. Vatic. & Combianus codex,

Vivit in his nullus eorum oblitus amorum.

Multi,

Vivit in his igitur tenerorum oblitus amorum.

alii aliter. Lego,

Vivit in his eheu tenerorum oblitus amorum.

Heins. Servii codex, *Vivit in his heu me tenerorum doctor amorum.* in quatuor aliis, *Vivit in his Naſo tenerorum luſor amorum.* Lovan. duo alii *Vivit in his igitur veſtrorum oblitus amorum.* Bern. alius, *Vivit in his vates*, (*Naſo* Moret.) *ſuorum oblitus amorum.*

23. *Atque utinam vivat, & non moriatur in illis.*] Scribe, *vivas*, & *moriaris* cum Richeliano. converſa ad ſe oratione, ut metro conſulatur. vide quae notavi ad Epiſt. x. ℣ſ. 75. niſi malis, *vivat, non & moriatur.* pro *vivat* in prim. Vatic. *Viduet.* Heins.

23. *Et non moriatur in illis.*] Lib. I. de Ponto Eleg. II.

Saepe precor mortem, mortem quoque deprecor idem,
  Ne mea Sarmaticum contegat oſſa ſolum.

Et III.

Denique ſi moriar, ſubeam pacatius arvum,
  Oſſa nec à Scythica noſtra premantur humo.

Et lib. III. Elegia I.

Inque Tomitana condar oportet humo?

Ciofan.

24. *Et tamen.*] Melius, ni fallor, legas, *Abſit ab inviſis ut tamen umbra locis.* D. Heins. Et ita in codice Regio erat. ego mallem,

Atque utinam vivat, ſed non moriatur in illis;
  Abſit ab inviſis & procul umbra locis.

vel,

Atque utinam vivat, ſed ſi moriatur in illis,
  Abſit ab inviſis ut tamen umbra locis.

haec tamen nonnulli, etiam Berſman. cujus & alius, *nomen & umbra.*

25. *Carmina quod veſtro ſaltari noſtra theatro.*] Lege ex omnibus veteribus & optime excuſis, *pleno*, non *veſtro*. Martialis lib. VI.

Quaeque ſonant pleno vocesque, manusque theatro.

Sic dicitur *frequenti ſenatu* apud Ciceronem. Ciofan. Heinſius ſuſpicabatur hinc novam inchoandam Elegiam.

27. *Feci theatris.*] Nulla mihi re in Theatro auram paravi; vel nullo carmine Theatrum laeſi, quemadmodum Auguſtum praeceptis amatoriis. Merul. Prior expoſitio melior: ei enim & ſequens ver-

Quamvis interdum, quae me laeſiſſe recordor,
  Carmina devoveo, Pieridaſque meas:
Cum bene devovi; nequeo tamen eſſe ſine illis:
  Vulneribusque meis tela cruenta ſequor.
Quaeque modo Euboïcis lacerata eſt fluctibus; audet
  Graja Caphaream currere puppis aquam.
Nec tamen ut lauder vigilo, curamque futuri
  Nominis, utilius quod latuiſſet, ago.
Detineo ſtudiis animum, falloque dolores:
  Experior curis & dare verba meis.
Quid potius faciam ſolis deſertus in oris,
  Quamve malis aliam quaerere coner opem?
Sive locum ſpecto; locus eſt inamabilis; & quo
  Eſſe nihil toto triſtius orbe poteſt.
Sive homines; vix ſunt homines hoc nomine digni:
  Quamque lupi, ſaevae plus feritatis habent.

Non

verſus reſpondet. MICYLL. Neſcio an non lateat mendum in *Feci:* nam certe *Medeam* theatris fecit. & in theatris ſua Poëmata, ſpectante Auguſto, ſaltata fuiſſe ſcribit ipſe II. Triſt. 519. ſeq. verſu, *nec eſt plauſus am. mea* Leid. Junian. & multi alii. *in plauſus ambitioſa fuit* Excerpt. Voſſ. *in plauſu* Bernenſ. BURM.

30. *In ora refert.*] *In urbe* tres ſcripti & edit. Micyll. *populi nomen in ora refert* duo. *in ore* edit. prim.

32. *Piëridesque meas.*] *Piëridasque* cum ſcriptis. HEINS. *Devoveam* Putean.

35. *Quaeque modo.*] *Quae modo in Euboïcis* Junian.

36. *Graja Capharea currere puppis aqua.*] *Caphaream aquam* prim. Vatic. Combii, Rottendorph. & multi alii ex antiquis, ut & priſcae editiones. bene. Pont. lib. I. Eleg. IV. ex veteri codice:

Quo duce trabs Colchas ſacra cucurrit aquas.

& Pont. II. Eleg. VI. ex membranis:

Nunc mihi naufragio quid prodeſt diſcere facto,
  Quam mea debuerit currere cymba viam?

Feſtus Avienus Deſcriptione Orbis:

Gens hic docta ſali tumido freta gurgite currit.

mox:

Longa dehinc celeri ſi quis rate marmora currat.

diſcurrere idem cum quarto caſu junxit:

Hinc Metapontini diſcurrunt latius arva.

plenus horum ille. praeterea unus Bononienſis *Noſtra puppis*, pro *Graja:* quomodo & Arondelianus. HEINS. Vid. Val. Flac. IV. 336.

37. *Non tamen.*] *Nec tamen* optimi, ut & ſupr. ℣ſ. 29. iidem.

39. *Falloque labores.*] *Dolores* plerique meliores. HEINS.

40. *Verba meis.*] *Malis* Bern.

41. *Deſertis ſolus.*] *Deſerto ſolus in orbe* Regius. *lapſus in oris* Junian. *deſertus* multi ſed codex Servii, *ſolis deſertus in oris.* ut paſſim, *ſolae terrae*, &c. vid. Epiſt. X. 129. *deſertus* etiam Bernenſ.

42. *Coner.*] *Cogar* Regius & plurimi alii.

45. *Sive homines, vix ſunt homines hoc nomine digni.*] *Sive homines ſpecto* Leidenſis & Arondelianus. Puto,

Sive homines, hominum vix hi ſunt nomine
  digni.

HEINS. Mss. Berſmanni & Leidenſ. non male:

Sive homines ſpecto; vix ſunt hoc nomine digni.

ſpecto hic eleganter. ut Juſtin. II. 10. *Ceterum ſi regem ſpectes, divitias, non Ducem laudes.*

46. *Saepe plus feritatis habent.*] Optime in Vatic. Maffeiano, &, quos modo nominavi, excuſis libris, *ſaevae plus.* CIOFAN. Illud *ſaepe* eſt in Gryph. ſed vitium operarum puto. *quamque lupae* Leidenſ. *quamque lupus* Polit. & duo alii. *quamve* Bernenſ.

47. *Non metuunt leges.*] *Nec* nonnulli. Lege,

Nec metuunt leges, & cedit viribus aequum.

quod magis elegantiae Ovidianae reſpondet. HEINS.

48. *Sub enſe jacent.*] P. Servii codex, *tacent.*

non

Digitized by Google

Non metuunt leges, ſed cedit viribus aequum;
Victaque pugnaci jura ſub enſe jacent.
Pellibus & laxis arcent male frigora braccis;
Oraque ſunt longis horrida tecta comis.
In paucis remanent Grajae veſtigia linguae:
Haec quoque jam Getico barbara facta ſono.
Unus in hoc populo nemo eſt, qui forte Latinè
Quaelibet è medio reddere verba queat.
Ille ego Romanus vates (ignoſcite Muſae)
Sarmatico cogor plurima more loqui.
En pudet, & fateor; jam deſuetudine longâ
Vix ſubeunt ipſi verba Latina mihi.
Nec dubito, quin ſint & in hoc non pauca libello
Barbara. non hominis culpa, ſed iſta loci.
Ne tamen Auſoniae perdam commercia linguae.
Et fiat patrio vox mea muta ſono;

Ipſe

non ineleganter, ut illud vulgatum, *inter arma ſilent leges*: Cicer. pro Milon. IV. Sed tamen τῷ *ſub* melius convenit *jacent*. Epiſt. IV. 161.

Nobilitas ſub amore jacet.

Burm.

49. *Arcent mala frigora braccis.*] Ita & ſcripti. Reponendum tamen, *arcent male*. Vide Notas Faſt. II. ℣ſ. 170. Heins. *Pellunt* Putean.

49. *Braccis.*] Ex hoc loco notabis obiter, non ſolùm ſubligacula, quas ἀναξυρίδας Graecè vocant, *braccas* dici, ſed & laxiores veſtes, longioresque: talibus enim frigora arceri ſolent, non iis, quas proprie *brachas* dici volunt. Micyll. Sed an ignoravit Micyllus *totum fere corpus braccatos fuiſſe* Scythas; ut Mela inquit lib. II. cap. I. & Noſter lib. III. Tr. X. 20? mox, *oraque ſunt latis* Excerpt. Voſſ. *horrida facta* Regius. & mox, *barbara lingua ſono* Leidenſ.

51. *Graecae veſtigia linguae.*] *Grajae* rectius quinque veteres. Heins. *In paucis exſtant* Edit. priores, *remanent* ex Leidenſi codice eſt, *conſtant* Bernenſ. non male.

53. *Unus in hoc non eſt populo.*] Ita iidem libri recte. Ciofan. Malim, *Ullus* cum uno Bononienſi. tum, *vix eſt* cum optimo Mediceo & prim. Polit. & ſequenti verſu pro *Quaelibet*, *Quamlibet*. nam Palat. *Quolibet*. Vide Notas ad Epiſt. VI. Heins. *Eſt etiam hoc populo nemo* Servii. *Unus in hoc populo nemo eſt* ſcripti plurimi & editi quidam, quod temere non mutem. *nemo unus* eleganter dicitur. Livius lib. III. 12. *Neminem unum eſſe, cujus magis opera putet rempubl. reſtitutam.* & IX. 16. *Nemo unus vir erat, quo magis innixa res Romana ſtaret.* & ita ille ſaepius. Senec. I. de Clem. I. *Nemo unus homo, uni homini tam carus unquam fuit.* Ulpianus leg. 17. §. 2. ff. de recept. qui arb. *Nemo unus cogendus erit ſententiam dicere.* Terent. Andr. III. II. 26. *Hoc ego ſcio unum neminem peperiſſe hic*; ut citat Priſcian. lib. VI. pag. 683. Burm.

55. *Ipſe ego Romanus vates.*] *Ille ego* plurimi veteres. & recte. ſupra libro IV. Eleg. X.

Ille ego qui fuerim tenerorum luſor amorum.

Amorib.

Ille ego Muſarum purus Phoebique ſacerdos.

Pont. lib. I. El. II.

Ille ego ſum, lignum qui non admittar in ullum;
Ille ego ſum, fruſtra qui lapis eſſe velim,

Eleg. III.

Ille ego ſum, qui te colui.

& mox,

Ille ego, qui dixi veſtros Hymeneon ad ignes.

Heins.

56. *Sarmatico cogor plurima more loqui.*] Non invenuſte Francof.

Sarmatica cogor plurima voce loqui.

57. *En pudet, & fateor, jam deſuetudine longa Vix ſubeunt ipſi verba Latina mihi.*] Elegia ultima lib. III

Dicere ſaepe aliquid conanti, turpe fateri,
Verba mihi deſunt, dedidicique loqui.

Ciofan. Plerique ex antiquis, *En pudet.* quomodo & priſcae editiones. Heins. *Deſuetudine linguae* Putean.

62. *Vox*

Ipſe loquor mecum, deſuetaque verba retracto;
Et ſtudii repeto ſigna ſiniſtra mei.
Sic animum tempuſque traho: meque ipſe reduco
A contemplatu, ſubmoveoque, mali.
Carminibus quaero miſerarum oblivia rerum.
Praemia ſi ſtudio conſequor iſta, ſat eſt.

62. *Vox mea muta.*] Liber Vatican. *miſſa.* Ciofan. *Mea mixta* Servii codex.
64. *Signa ſiniſtra.*] Forte, *ſacra ſiniſtra.* Heins. *Signa miniſtra* tres. *verba ſiniſtra* unus.
65. *Meque ipſe reduco.*] Idem liber, *me ſicque reduco.* Ciofan. *Mecumque* multi. *maeſtuſque reduco* Medic.
66. *Semoveoque mali.*] *Submoveoque* meliores. multi etiam, *dimoveoque.* Heins. *A contemplatu ſummoveoque* Ms. Berſm. *a contemplatu malo* Polit. & ſeptem alii.
68. *Si conſequar.*] *Conſequor* prim. Vatic. & unus Medic. Heins.

E L E G I A VIII.

Non adeo cecidi, quamvis dejectus, ut infra
Te quoque ſim: inferius quo nihil eſſe poteſt.
Quae tibi res animos in me facit, improbe? curve
Caſibus inſultas, quos potes ipſe pati?

Nec

1. *Quamvis abjectus.*] Verbum *abjicere*, licet & ſciam ſumi pro vincere, & proſternere, magis tamen vilitatem & contemptum quemdam notat, Ovidius vero ſe numquam vilem dixit. multi codices, *projectus*, quo ſaepe Noſter utitur, pro in exilium miſſo. vid. ſup. Eleg. 1. 13. & alibi. ſed magis tamen adhuc Leidenſis & duorum aliorum librorum lectio placet, *dejectus*, quod τοῖς *cadere*, & *infra eſſe* melius convenit. *dejiciuntur* enim quae ſtantia vi in terram dantur, ut in bello hoſtes victi, & in venatu ferae. vid. ad Phaed. II. 1. ita quaſi fulmine Naſo dejectus ceciderat, ut mox ſe *jacentem* vocat. non ideo tamen tam vilem ſe credebat, ut huic ſe comparare vellet. ut autem Noſter, *quo nihil inferius*, ita Senec. 1. de Clement. 5. *decet magna nimitas quemlibet mortalem, etiam illum, infra quem nihil eſt.* Terent. Eun. III. 2. *Tace tu, quem ego eſſe infra infimos omnes puto homines.* Burm.

3. *Facit.*] *Dedit* duo.

5. *Placidumve.*] *Placidumque* plurimi ſcripti & editi; *humilem placidumque* Servii.

8. *Noſtra quibus poſſunt.*] Malo, *poſſint* cum Gottorphiano. duo alii, *poſſent.* Heins.

9. *Exiget at dignas ultrix Rhamnuſia poenas.*] *Rhamnuſiam* vocant poëtae Nemeſin, à pago Rhamnunte, ubi templum illius fuit. De hoc Pauſanias in Atticis his verbis meminit, *Μαραθῶνος δὲ ἀπέχει ςαδίους μάλιςα ἑξήκοντα Ῥαμνοῦς, τὴν παρὰ θάλασσαν ἰοῦσιν ἐς Ὠρωπὸν, καὶ αἱ μὲν οἰκήσεις ἐπὶ θαλάσσῃ τοῖς ἀνθρώποις εἰσὶ, μικρὸν δὲ ἀπὸ θαλάσσης ἄνω Νεμέσεώς ἐςιν ἱερὸν, ἣ θεῶν μάλιςα ἀνθρώποις ὑβριςαῖς ἐςιν ἀπαραίτητος, &c.* Oceani filiam & Noctis faciunt, & à *νεμεσᾶσθαι*, hoc eſt indignando dictam volunt, quod inſolentibus & ſuperbis indignetur, & ſpes immoderatas prohibeat ac puniat. Hanc eandem & *Adraſteam* vocant, ab Adraſto rege, qui primus huic templum conſtituerit, ut Strabo ex Antimacho poëta refert, libro decimotertio. Vel ab *α* privativa particula, & *δρασμοῦ*, quod neminem nocentem effugere vindictam patiatur, etiam ſi quando ſerius aliquem aſſequatur. Vide Proverbium Eraſmi Roterodami, *Adraſtea Nemeſis.* Micyll. Vide quae dixi lib. III. Metamorphoſ. Et Claudianus:

Sed Dea, quae nimiis obſtat Rhamnuſia votis.

Ciofan. *A dignis* prim. Pal. prim Vatic. opt. Medic. aliique nonnulli: duo, *ad dignas. et dignas* Arondel. In nonnullis etiam, *Exigit.* Lege, *Exigit ab dignas.* ſequenti verſu pro *quod* prim. Polit. *qui.* reliqui majori ex parte, *quid.* Heins. Monendum membranas noſtras & edit. Vicent. habere, *cur.* hanc etiam, *cur mea facta.* iſtuc *ab*, hac quidem in re non ſatis placet. tum abruptius ſequi videtur in editione Heinſii, *impoſito calcat quid &c.* neſcio an melius ſic legere poſſimus,

Exigit at dignas ultrix Rhamnuſia poenas,
Impoſito calcet qui mea fata pede.

Au-

Digitized by Google

Nec mala te reddunt mitem placidumve jacenti
Noſtra, quibus poſſint illacrimare ferae?
Nec metuis dubio Fortunae ſtantis in orbe
Numen, & exoſae verba ſuperba Deae?
Exiget ah dignas ultrix Rhamnuſia poenas!
Impoſito calcas quid mea fata pede?
Vidi ego, naufragiumque viros & in aequore mergi:
Et, Numquam, dixi, juſtior unda fuit.
Vilia qui quondam miſeris alimenta negarat,
Nunc mendicato paſcitur ipſe cibo.

Auctor. Elect. Etonens. *Exigit at juſtas* Francof. ut inf. Eleg. xii. 47. *mea colla pede* tres ſcripti.

11. *Vidi ego naufragiumque viros & in aequore mergi.*] Numeri turbati ſatis evincunt verſum eſſe mendoſum. Optimus Mediceus, *naufragioque*. Rottendorphianus pro diverſa lectione, *navifragoque*. Scribe,

Vidi ego navifrago piratas aequore mergi.

niſi mavis, *navifragum qui riſerat*, vel, *navifragum ridentes*. Sed prima lectio verior. duo libri,

— Naufragium nautas & in aequore mergi.

Heins. Adjeciſſet utinam Heinſius ſi quid & in aliis libris variatum. Noſtrae membranae, *naufragiumque viroſque & in equore*. Berſman. Ed. *naufragiumque viroſque ſub aequore*. Prior Heinſii. conjectura longius abit, & a libris & a ſententia, quam locus videtur poſtulare. Utravis, unde tanta labes, parum indicat, atque rem mihi vix ſatis credibilem narrat. Nam quotus quisque, obſecro, homines naufragos ridet? aut ubi deriſores iſtos, ubi vero aut piratas Ovidius *ipſe* ſpectare potuit naufragio pereuntes? Quid adfertur denique (praeter unam quidem vocem, *navifrago*, ſeu *navifragum*) quod morari potuit librarios, aut medicinam ſuam poſcere videri? Propono igitur & meam conjecturam, liberiorem ſane, quam vellem. ſed cogitent alii.

Vidi ego naufragium rapturos aequore mergi.

Hominum genus & hodie & olim, nimium quoque, notum, de quo Phaedrus lib. iv. Fab. 21.

Praedones adſunt, rapiunt quod quisque extulit.

Hos autem, immaniſſimos enatantium ſpoliatores, dum aviditate rapinae procurſant in mare, in fluitantia navigiorum membra eſcendunt, onuſtique, ut fit, rixantur, in aquis nonnullos perire quivis, credo, non longiſſimus à duro litore habitator videre poteſt aliquando, & miſereri. Talis in Noſtrum Ibis, in quem iſta verſ. 17.

Cumque ego quaſſa meae complectar membra carinae,
Naufragii tabulas pugnat habere mei.

Et haec ipſa Elegia credi poteſt in eundem ſcripta; Eandem certe querelam iisdem pene verbis hic ſignat, *impoſito calcas mea fata pede*; atque illic, *calcaſti qui me, violente, jacentem*. Poterant, quod reſtat, neſcire correctores, quid ſibi vellet *naufragium rapere*, aut dici naufragium, quidquid fracta nave, ſeu navis ipſius, ſeu mercium, fluitet, ejiciatur aut perdatur. Id autem docebit Cicero Epiſt. 13. lib. iv. ad Famil. *Careo cum familiariſſimis multis* &c. *tum omnibus amicis* &c. *verſorque in eorum naufragiis & bonorum direptionibus*. & pro Sextio, *ſed neceſſe eſt* &c. *me totum ſuperioris anni reipb. naufragium exponere: in quo colligendo ac reficienda ſalute, omnia reperientur P. Sextii dicta, facta, conſilia verſata*. & pro C. Rabir. perd. reo. *Nec ſuas unquam rationes ad eos ſcopulos appuliſſet, ad quos Sex. Titii afflictam navem, & in quibus C. Deciani naufragium fortunarum videret*. Auctor Elect. Etonens. Nihil varietatis in ſcriptis praeter ea, quae indicata ſunt, repperi: neque tamen conjecturae doctorum virorum ſatisfaciunt, licet ſecunda Heinſii ſententiam faciat ſatis aptam. *naufragium rapere* mihi inſolentior locutio videtur. neque hic de rapacitate, ſed de immiti & duro hominis animo queritur. quare forte legi poſſet,

Vidi ego navifrago quot duros aequore mergi?

vel,

Vidi ego navifrago duros tot in aequore mergi?

vel,

Vidi ego navifragum qui laeſerat, aequore mergi?

ſi ageretur de prodita amicitia, poſſet & legi, *perjuros aequore mergi*. Sed relinquamus potius locum male affectum felicioribus ingeniis ſanandum. ridiculum vero eſt, quod Merula in pentametro conjungat, illa *nunquam dixi*, quaſi Ovidius ſe laudaret, quod numquam malo alieno gaviſus fuiſſet. cum puero pateat *nunquam* referri debere ad *juſtior*. unde videmus quam utile ſit diſtinguere apte verba. *in aequora* eſt etiam in multis. Burm.

13. *Negarat.*] *Negabat* Junian. & Putean. *negaret* Leid. *negavit* Lovan.

14. *Ille cibo.*] *Ipſe* meliores. Heins.

Paſſibus ambiguis Fortuna volubilis errat,
Et manet in nullo certa tenaxque loco.
Sed modo laeta manet, vultus modo ſumit acerbos;
Et tantum conſtans in levitate ſuâ eſt.
Nos quoque floruimus, ſed flos erat ille caducus;
Flammaque de ſtipulâ noſtra brevisque fuit.
Neve tamen totâ capias fera gaudia mente;
Non eſt placandi ſpes mihi nulla Dei.
Vel quia peccavi citra ſcelus; utque pudore
Non caret, invidiâ ſic mea culpa caret:
Vel quia nil ingens ad finem Solis ab ortu,
Illo, cui paret, mitius orbis habet.
Scilicet ut non eſt per vim ſuperabilis ulli,
Molle cor ad timidas ſic habet ille preces.
Exemploque Deûm, quibus acceſſurus & ipſe eſt,
[Cum poenae veniâ plura roganda petam.]
Si numeres anno Soles & nubila toto,
Invenies nitidum ſaepius iſſe diem.
Ergo, ne noſtrâ nimium laetêre ruinâ,
Reſtitui quondam me quoque poſſe puta.
Poſſe puta fieri, lenito Principe, vultus
Ut videas mediâ triſtis in Urbe meos:

Ut-

15. *Volubilis.*] *Volatilis* Junian. quae eadem varietas lib. x. Met. 519. vid. ad lib. i. Amor. viii. 48.

17. *Sed modo laeta manet.*] Si manet laeta, non eſt inconſtans. irrepſit hoc verbum ex praecedenti verſu. nec tamen ſatis video quid pro eo debeat reponi. niſi forte, *laeta venit.* Heins. Forte *movet.* id eſt ſe movet. & ſic divam intellige ſaltantem induci. Satis autem tritum eſt hoc verbum abſolute ſine accuſativo. Qui haec non viderent, credi poſſunt locum corrupiſſe, praeſertim iſta literarum ſimilitudine. Auctor. Elect. Etonens. recte Heinſio & Viro docto ſuſpectum verbum *manet*, ſed hujus correctio minus veroſimilis: legerem, *ſed modo laeta favet.* quas voces confudiſſe & librarios apud Stat. vi. Theb. 631. Gronovius oſtendit. de *manente Fortuna* aliquid diximus ad Petron. cap. lxxx. Boet. de Conſ. Philoſ. lib. ii. proſ. 1. *Tu vero volventis rotae impetum retinere conaris? At omnium mortalium ſtolidiſſime, ſi manere incipit, fors eſſe deſinit.* & proſ. 2. *Etſi rara eſt fortuitis manendi fides, ultimus tamen vitae dies mors quaedam fortunae eſt, etiam manentis.* & ita ille ſaepius. Burm.

17. *Acerbos.*] *Amaros* Junian.

19. *Flos fuit ille caducus.*] *Erat* plerique, & recte: nam *fuit* ſequitur. Heins.

20. *Flammaque.*] Notat Gronov. iv. ob 3. *flammam* hic pro lucida & ſplendenti fortuna ſumi. ut *incendere genus* Scaliger explicabat. ita & Pindar. Ol. ix. 33. Πόλιν μαλεραῖς ἐπιφλέγων ἀοιδαῖς dixit. & ille ſaepius φλέγω, & ejus compoſitis eo ſenſu utitur. Burm.

29. *Quibus acceſſurus & ipſe eſt.*] Eleg. v. hujus libri:

Dii tamen, & Caeſar dis acceſſure.

Ciofan.

30. *Cum poenae venia plura roganda petam.*] *Neganda* Combianus. duo, *cum venia poenae.* Aut deſunt hic nonnulla, aut verſus eſt mendoſus. Putabam aliquando,

Cum poenae venia plura ferenda putat.

Tanaquillus Faber lib. i. Ep. 67.

Cum poenae venia plura petenda dabit.

Commodo ſenſu, niſi quod cauſam haud video, cur *petenda* pro *roganda* velit reponi. Heins. Forte ſcripſerit, *plura roganda feram* pro obtinebo, ut ita *ferre* paſſim occurrit. *petam* & *feram*, etiam confuderunt librarii i ex Pont. v. 30. & alibi *petenda* edit. Berſm. & Pontani. Burm.

32. *Nitidum.*] *Nitidis* Bernenſ.

37. Fa-

Digitized by Google

Utque ego te videam cauſſâ graviore fugatum.
Haec ſunt à primis proxima vota mihi.

37. *Fugatum.*] In exſilium miſſum, lib. I. Eleg. II.
——— *quid quem fugat ille tenetis?*
Sic & libro ſecundo, quod parcam ſcribere. Ciof.

38. *Haec ſunt à primis proxima vota meis.*] *Mea eſt* prim. Polit. quinque alii, *mea*. Puto, *mihi*. Heins. *Vota ſecunda* Moreti.

ELEGIA IX.

O Tua ſi ſineres in noſtris nomina poni
Carminibus; poſitus quam mihi ſaepe fores!
Te ſolum meriti canerem memor; inque libellis
Creviſſet ſine te pagina nulla meis.
Quid tibi deberem totâ ſciretur in Urbe:
Exſul in amiſſâ ſi tamen Urbe legor.
Te praeſens mitem, te noſſet ſerior aetas:
Scripta vetuſtatem ſi modo noſtra ferent.
Nec tibi ceſſaret doctus bene dicere lector:
Hic tibi ſervato vate maneret honor.
Caeſaris eſt primum munus, quod ducimus auras:
Gratia poſt magnos eſt tibi habenda Deos.
Ille dedit vitam; tu, quam dedit ille, tueris:
Et facis accepto munere poſſe frui.
Cumque perhorruerit caſus pars maxima noſtros;
Pars etiam credi pertimuiſſe velit,

Nau-

5. *Tota ſciretur in urbe.*] *Toto ſciretur in orbe* Excerpt. Voſſ. & tres libri.

8. *Si modo noſtra ferunt.*] *Ferent* quinque veteres! & *legar* pro *legor* multi ſuperiori verſu. Heins. *Ferunt* Richel.

10. *Hic te maneret honor.*] *Hic tibi* plurimi ex antiquis. utrumque probum eſt. Heins.

11. *Ducimus auras.*] *Auram* tres. *duximus* Lovan.

13. *Ille dedit vitam, tu, quam dedit ipſe, tueris.*] Vatic. & is, quem impreſſit optimus Plantinus, *quam dedit ille*. optime. Ciofan. *Tu, quod dedit ille, tueris*. Puteaneus. ut VI. Met. 655. *Intus habes quod poſcis, ait*. Lovanienſis habebat, *tu, cui dedit ille, tueris*.

15. *Cumque perhorreret.*] *Perhorruerit* ſeptem meliores. quare & mox, *ſpectarit* pro *ſpectaret* repono. nam *ſpectavit* Patavinus. Heins.

16. *Pertimuiſſe.*] Exponit Merula, quaſi illi non veri amici timuiſſent, ne ſimul cum Ovidio relegarentur. de quo tamen nuſquam Ovidius alibi mentionem facit. quare mallem legere, *praetimuiſſe*. pars etiam nunc, cum vident me exſulem, ut excuſent, quod nullam opem tulerint mihi, ajunt ſe diu praetimuiſſe hanc meam poenam, & caſus infelices; quia ſaepe viderant me talia admittere, quibus exilium mererer. & hoc quotidianum eſt, ut qui veteres amicos deſtituunt, ita ſe purgent, quod jam diu imprudentis hominis, nec ſuis conſiliis obſequentis, caſus praeviderint & praetimuerint. *praetimere* etiam occurrit in Argumento Fab. I. libr. XV. Met. vid. & Broukh. ad Tibul. III. IV. 14. Burm.

18. *Sae-*

Naufragiumque meum tumulo ſpectârit ab alto,
  Nec dederit nanti per freta ſaeva manum;
Seminecem Stygiâ revocaſti ſolus ab undâ.
  Hoc quoque quod memores poſſumus eſſe, tuum eſt.
Dì tibi ſe tribuant cum Caeſare ſemper amicos:
  Non potuit votum plenius eſſe meum.
Haec meus argutis, ſi tu paterêre, libellis
  Poneret in multâ luce videnda labor.
Se quoque nunc, quamvis eſt juſſa quieſcere, quin te
  Nominet invitum, vix mea Muſa tenet.
Utque canem pavidae nactum veſtigia cervae
  Luctantem fruſtra copula dura tenet.
Utque fores nondum reſerati carceris acer
  Nunc pede, nunc ipſâ fronte, laceſſit equus;
Sic mea, lege datâ vincta atque iuclusa, Thalia
  Per titulum vetiti nominis ire cupit.
Ne tamen officio memoris laedaris amici,
  Parebo juſſis (parce timere) tuis.
At non parerem, niſi ſi meminiſſe putares.
  Hoc quod non prohibet vox tua; gratus ero.

Dum-

18. *Saeva.*] *Per freta longa* quinque. *ſumma* duo. *manus* Junian.

21. *Amices.*] *Amice* Leid.

23. *Argutis.*] *Ah gratis* conjecerat Heinſius olim.

25. *Nunc quoque, quamvis eſt jam juſſa quieſcere.*] Legendum ex veteribus. *Nunc quoque ſe, quamvis eſt juſſa quieſcere.* Naug. Et hîc haud parum, non ita magno tamen diſcrimine, inter ſe variant libri. Mihi maxime pro Ovidiana ſuavitate videtur, *Nunc quoque, jam quamvis eſt juſſa quieſcere.* Dan. Heins. Turbati numeri. unus Vatican. & Palat.

Quae quoque nunc quamvis eſt juſſa quieſcere.

Scribe,

Se quoque nunc, (quamvis eſt juſſa quieſcere) quin te
Nominet invitum, vix mea Muſa tenet.

primae editiones,

Nunc quoque jam quamvis eſt juſſa.

vix ſe tenet mea Muſa, quin te nominet vel invitum. pro *quieſcere* etiam *ſileſcere* videtur reponendum. ſic de ventis ſupra lib. II.

Sed modo conſidunt, intermiſſique ſileſcunt.

Heins. Douza legebat, *nunc queque quantumvis jam juſſa.*

27. *Pavidae.*] *Timidae* Bernenſ.

28. *Luctantem.*] *Latrantem* plurimi. Heins. *Luctantem* tuetur etiam Demſterus ad Roſin. Antiq. lib. II. cap. 7.

30. *Nunc ipſa frente.*] *Preſſa frente* Leidenſis. Heins.

31. *Sic mea lege data.*] An, *rata?* Vide Faſt. III. vſ. 279. Heins. Minime vero. *data* lege, ſcilicet, ab amico, qui vetuerat ſe nominari, & quieſcere ejus Muſam juſſerat. lib. II. Triſt. 488. *Hic gratus leges, hoſpitioque dedit.* Sic *jura dare* & ſimilia obvia. Burm.

31. *Thalia.*] *Camaena* tres. *voluntas* Palat. & Vatican.

35. *Si non meminiſſe putares.*] *Niſi non*, vel *niſi me* multi ex ſcriptis. duo, *niſi.* & *meruiſſe* unus. Lege,

——— *niſi ſi meminiſſe putares.*

niſi putares me tui eſſe memorem. *niſi ſi* Naſoni uſitatum. Adi Notas Epiſt. IV. vſ. III. Heins. Broukhuſius malebat, *Si non meminiſſe vetares*, forte,

At non parerem, niſi te meruiſſe putarem.

vel,

At non parerem, niſi me memoraſſe putarem,
Si quo non prohibet lex tua, gratus, eo.

Si ſine nomine eo usque tui meminiſſem, gratus pro tot beneficiis, quo lex tua me progredi non prohibet. Burm.

37. *Lu-*

Dumque (quod ô breve ſit!) lumen ſolare videbo;
  Serviet officio ſpiritus iſte tuo.

37. *Lumen vitale videbo.*] *Natale videbo* tres libri. octo, *vitale tenebo. Solare videbo* Richel. primae editiones, *Solare tenebo.* Puto, *lumen ſolare tuebor.* HEINS. *docebo* unus.

38. *Serviet officio ſpiritus iſte tuo.*] Idem Vatic. & Maffeianus elegantiſſimam planeque veram habent lectionem, *ipſe meo.* CIOFAN. *Ipſe duo* plurimi codices; *meo* nullus.

ELEGIA X.

UT fumus in Ponto, ter frigore conſtitit Iſter:
  Facta eſt Euxini dura ter unda maris.
At mihi jam videor patriâ procul eſſe tot annis,
  Dardana quot Grajo Troja ſub hoſte fuit.
Stare putes; adeo procedunt tempora tarde:
  Et peragit lentis paſſibus annus iter.
Nec mihi ſolſtitium quidquam de noctibus aufert:
  Efficit anguſtos nec mihi bruma dies.
Scilicet in nobis rerum natura novata eſt;
  Cumque meis curis omnia longa facit.
Num peragunt ſolitos communia tempora motus,
  Suntque magis vitae tempora dura meae?
Quem tenet Euxini mendax cognomine litus,
  Et Scythici verè terra ſiniſtra freti.
Innumerae circa gentes fera bella minantur;
  Quae ſibi non rapto vivere turpe putant.

2. *Facta eſt.*] *Fracta* unus. *fracta quoque Euxini eſt* Servii. non male, ſi *Facta* legas. vid. ad Epiſt. xx. ỿſ. 82. mox, *at tibi* Leidenſis.

4. *Troja.*] *Terra* duo.

8. *Anguſtos.*] *Argutos* Leidenſ. pro var. lect. *non mihi* Leidenſ. *offugit* etiam Servii codex.

9. *Novata.*] *Morata* Puteaneus.

11. *Num peragunt.*] Variant libri in hoc diſticho. *non peragunt* quinque, *dum peragunt* unus, *an*, & *nunc* alii codices. pro *motus*, *curſus* quatuor habent. deinde in pentametro, *tempora longa* Francof. & quatuor alii. offendit autem bis illud repetitum *tempora*, & *longa* etiam modo praeceſſit. forte ſcripſerit,

Non peragunt ſolitos communia ſidera motus,
Suntque magis vitae tempora lenta meae.

in quibus nihil mutamus, niſi voces perpetuo confundi ſolitas, ut *ſidera* & *tempora*. vid. II. ex Pont. IV. 25. *longa* & *lenta* paſſim. vid. II. Faſt. 722 quamvis & *longa* retineri poſſet. *communia* autem ſidera dicuntur, ut *ſol communis*, de quo vid. lib. VI. Met. 350. illa ergo mihi etiam communem uſum praeſtare deberent, ut celeriter labi viderentur, ſed hoc mihi praecipue evenire video, ut magis lenta tempora labantur mihi, quam aliis. BURM.

13. *Quem tenet.*] *Quae* Servii. *me* unus. *quam* Moreti & prim. Editio. nihil muta. vid. I. Triſt. v. 41. *mendax cum nomine* Junian. *cognomine Pontus* multi ſcripti & editi; Francof. *portus*, ut adludat ad pontum, falſo dictum hoſpitalem. *tellus* ſex libri. BURM.

15. *Innumerae.*] *Innumeras gentes* Berſm. var. lect. *circum* nonnulli ſcripti & editi. *In numen gentes tutum fera bella minantur* Junian.

16. *Quae niſi de rapto vivere turpe putant.*] Vatic. *Quae ſibi non rapto.* CIOFAN. *Sibi non rapto*, omnes meliores. HEINS. *Et niſi de rapto vivere poſſe putant* Bernenſ. *raptu* prim. Vatic. & tres alii. vid. I. Met. 141.

Nil extra tutum eſt, tumulus defenditur aegrè
  Moenibus exiguis, ingenioque loci.
Cum minimè credas; ut aves, denſiſſimus hoſtis
  Advolat, & praedam vix bene viſus agit.
Saepe intra muros clauſis venientia portis
  Per medias legimus noxia tela vias.
Eſt igitur rarus, qui rus colere audeat: isque
  Hac arat infelix, hac tenet arma manu.
Sub galeâ paſtor junctis pice cantat avenis;
  Proque lupo pavidae bella verentur oves.
Vix ope caſtelli defendimur: & tamen intus
  Mixta facit Grajis barbara turba metum.
Quippe ſimul nobis habitat diſcrimine nullo
  Barbarus: & tecti plus quoque parte tenet.
Quos ut non timeas, poſſis odiſſe videndo
  Pellibus & longâ tempora tecta comâ.
Hos quoque, qui geniti Grajâ creduntur ab urbe,
  Pro patrio cultu Perſica bracca tegit.

Ex-

17. *Nil extra tutum eſt, tumulus defenditur ipſe Moenibus exiguis, ingenioque loci.*] Idem lib. *tumulus defenditur aegre*, &c. optima ſane ſententia. nam poſtea dicturus eſt: *Vix ope caſtelli defendimur.* Eodem illo modo Juſtinus lib. xxx. *Philippus puer regni terminos adverſus finitimos aegre defendit.* CIOFAN. *Defenditur aegro*, multi ex antiquis; recte. HEINS. *Turris defenditur* duo. *cumulus* unus.

18. *Ingenioque loci.*] Loci ſitum ac naturam ſignificat. ſic lib. II. De Ponto Eleg. I.

Atque ea te contra nec muri mole, nec armis,
Nec ſatis ingenio tuta fuiſſe loci.

Et lib. IV. Elegia VII.

Non negat Ægyptos, quae te ſubeunte recepta
Senſit in ingenio nil opis eſſe loci.

Sic & is, qui omnium prudentiſſimus in hiſtoria eſt, Corn. Tacitus lib. VI. *Locorumque ingenio ſeſe contra imbelles regis copias tutabantur.* CIOFAN.

19. *Cum minime credas, ut avis.*] *Ut aves* rectius ſcripti nonnulli cum priſcis editionibus. Deinde Richel. *Cum bene vix credas.* HEINS. *Quod minime cr.* Bernenſ. Gryph. & al. *quae* unus. mox, *viſus habes* quatuor.

22. *Noxia tela.*] *Martia* Voſſianus. *tela nociva* Gottorph. pro diverſa lectione. Vide Notas Remed. Amor. ℣ſ. 45. HEINS. Et I. Art. 568.

23. *Eſt igitur rarus, qui jam colere audeat.*] Quid audeat colere? Scribe, *rus qui colere audeat.* quae vox exciderat ob cognationem poſterioris ſyllabae in *rarus.* hanc conjecturam poſtea in Codice Medoniano confirmatam deprehendi. in quo, *rus qui colere audeat.* HEINS. *Qui jam colere agres audeat* Servii.

26. *Bella verentur.*] *Tela* malebat olim Heinſius. *proque lupi pavidae fraude* Leidenſ.

28. *Barbara turba.*] *Barbara lingua* duo codices. vid. ſupra hoc libro Eleg. II. 67.

29. *Simul nobis.*] *Nobiscum* multi ſcripti & olim editi quidam. male. ita enim millies veteres locuti ſunt. vid. ad I. Faſt. 567. mox, *parte capit*, tres.

31. *Quos ut non timeas.*] *Quorum ut* prim. Pal. prim. Vatic. & quinque alii. ut eſſet dictum, quomodo, *abſtineto irarum*, *deſine querelarum* ab Horatio, & ſimilia paſſim obvia. HEINS.

32. *Pellibus & longâ corpora tecta comâ.*] Sic vere legitur in Vatic. CIOFAN. *Pectora* quidam veteres. at unus Bononienſis cum priſcis editionibus, *tempora.* quod temere Ciofanus damnarat. nam comatos paſſim Getas deſcribit, & pellibus operire capita etiamnum ſolent per ſeptentrionem. HEINS.

33. *Creduntur ab urbe.*] *Panduntur* Petri Servii codex. forte, *produntur.*

34. *Perſica.*] *Barbara* ſex codices.

35. *Sosiae.*] *Patriae* tres. *Scythicae* quatuor, *Geticae* unus.

36. *Significanda.*] *Teſtificanda* Putean.

37. *Barbarus hic ego.*] Hunc Ovidii locum imitatum

Digitized by Google

Exercent illi ſociae commercia linguae.
Per geſtum res eſt ſignificanda mihi.
Barbarus hîc ego ſum; quia non intelligor ulli:
Et rident ſtolidi verba Latina Getae.
Meque palam de me tuto mala ſaepe loquuntur:
Forſitan objiciunt exſiliumque mihi.
Utque fit, in me aliquid, ſi quid dicentibus illis
Abnuerim quoties adnuerimque, putant.
Adde, quod injuſtum rigido jus dicitur enſe:
Dantur & in medio vulnera ſaepe foro.
O duram Lacheſin, quae tam grave ſidus habenti
Fila dedit vitae non breviora meae!
Quod patriae vultu, veſtroque caremus, amici;
Quodque hîc in Scythicis finibus eſſe queror;
Utraque poena gravis. merui tamen Urbe carere;
Non merui tali forſitan eſſe loco.
Quid loquor ah demens? ipſam quoque perdere vitam,
Caeſaris offenſo numine dignus eram.

ELE-

tatum D. Paullum I Corinth. XIV. II. notare Duportum teſtatur Cl. Fabricius ad Sext. Hypoth. Pyrrh. I. cap. 14. ſed Apoſtolum legiſſe Ovidii poëmata, minime fit veriſimile, niſi ita capias, ut dictum hoc celebre & ex medio ſermone ſumtum Apoſtolus aeque adhibuerit, atque Ovidius. Burm.

37. *Quia non intelligor.*] *Qui* quinque veteres. Puto, *qui non intelligar*. Heins.

38. *Derident.*] Idem liber, *Et rident*. placet. Ciofan.

39. *Mala ſaepe loquuntur.*] *Male* cum primis editionibus, primo Vatic. & ſex aliis. Heins. *Mala* plerique ſcripti & olim editi, quod cur mutari debeat neſcio. nam *mala* ſunt convicia, maledicta, ut Terent. *mala ingerere multa* Andr. IV. I. 16. & ita *mala verba* apud Tibullum II. V. 101. codex Mattii, ut *mala verba* idem dixit I. XI. 57. Burm.

41. *Utque ſit in me aliquid.*] *Utque ſit* veteres plerique. Sed diſtichon etiam hoc commentitium eſt & fictum. Heins. Corruptum fateor diſtichon, ſed ab Ovidii tamen manu profectum credo. forte ſcripſerit,

Utque ſit, in me aliquid ſaevi, dicentibus illis
Adnuerim quoties, abnuerimque, parant.

ſi non ex eorum ſententia videor abnuere vel annuere, & meos geſtus & ſigna perverſe interpretantur, & parant in me aliquid ſaevi. vel,

Utque ſit, a me aliquid dici de gentibus illis,
Abnuerim quoties adnuerimve, putant.

Pute Bonon. Burm.

43. *Dicitur.*] *Ducitur* plurimi. mox, *ſaepe chore* Regius.

45. *O duram.*] *O diram* Moreti, Servii & alius codex. non male.

47. *Patriae.*] *Patrie* tres. *qui patrias* Junian.

48. *Quod ſic in Scythicis gentibus eſſe queror.*] Rectius, *Quidque hic* reponas. *finibus* etiam bene nonnulli ſcripti. Sed & hoc diſtichon ſpurium eſt. Omnia enim, quae hic dicuntur, proxime praecedenti diſticho jam erat complexus, argute tamen & breviter, quod obtuſi captûs librarios offendit. Heins. Sed ſi deleatur, quo referas illud, *utraque poena*, quae reſpicit, & quod careat amicis, & quod non meliore loco exſul vivat. variant vero admodum codices. quidam, *meque quod in.* alii, *atque quod.* praeterea, *utque haec*, *atque haec*, (ut editi etiam quidam) *atque hic*, *utque habitem in*, &c. *in Geticis partibus* etiam Junianus. *at quoque in Geticis* (vel *Scythicis*) *finibus* Leid. forte, *cogor & in Scythicis partibus* (vel *finibus*) *eſſe*, *queror*. Burm.

51. *Quid loquor.*] *Quid queror* duo ſcripti. *loquor* tres.

5. *Quam*

ELEGIA XI.

QUod te neſcio quis per jurgia dixerit eſſe
 Exſulis uxorem, litera queſta tua eſt.
Indolui; non tam mea quod fortuna male audit,
 Qui jam conſuevi fortiter eſſe miſer:
Quam quia, cui minime vellem, ſim cauſſa pudoris;
 Teque rear noſtris erubuiſſe malis.
Perfer, & obdura. multo graviora tuliſti,
 Cum me ſurripuit Principis ira tibi.
Fallitur iſte tamen, quo judice nominor exſul.
 Mollior eſt culpam poena ſecuta meam.
Maxima poena mihi eſt, ipſum offendiſſe: priuſque
 Veniſſet mallem funeris hora mihi.
Quaſſa tamen noſtra eſt, non fracta, nec obruta puppis:
 Utque caret portu; ſic tamen exſtat aquis.
Nec vitam, nec opes, nec jus mihi civis ademit;
 Quae merui vitio perdere cuncta meo.
Sed quia peccato facinus non adfuit illi,
 Nil niſi me patriis juſſit abeſſe focis.
Utque aliis, numerum quorum comprendere non eſt,
 Caeſareum numen, ſic mihi, mite fuit.

Ipſe

5. *Quam quod, cui minime vellem, ſum cauſa pudoris.*] *Quam quia* nonnulli ex melioribus, & *ſim.* quare *rear* etiam proximo verſu eſt legendum. HEINS. *Cauſſa doloris* tredecim libri. mox, *indoluiſſe* Leidenſis.

7. *Multo graviora.*] *Multum* quidam codices. vid. ad Epiſt. XVIII. 71. *pejora* Bernenſ. *nimium graviora* Ms. Berſm.

8. *Eripuit cum me.*] *Cum me ſurripuit* ex uno codice edidit Heinſius.

8. *Principis ira.*] Prim. Polit. & opt. Medic. *judicis.* Lege *vindicis.* nam *judice* ſequitur. Vide Notas Faſt. VI. ℣ſ. 648. HEINS. *Caeſaris* Junian.

9. *Fallitur iſte tamen.*] *Ille* duo & Bernenſis. in quo ſequebatur verſus 28. Eleg. XII. *ſi qua diu.* nulla lacuna relicta.

11. *Prius.*] Quàm ille offendiſſet te. MERULA. Immo prius quàm ego Caeſarem offendi. Haec enim ſententia poetae eſt. MICYLL.

13. *Quaſſa tamen noſtra eſt, nec merſa, nec obruta navis.*] *Non merſa* ſcripti. ſex etiam, *puppis.* bene etiam prim. Pal. *non fracta.* ne bis idem dicat. ſed & τὸ *tamen* ſuſpectum eſt. cum id mox verſu ſequenti repetatur. Scribe,

Quaſſa mari noſtra eſt, non fracta, nec obruta puppis.

vel, *quaſſa ſalo.* ut omiſſa prior ſyllaba in *ſalo*, quae ultima erat vocis proxime praecedentis, ſolenni librariorum errore, occaſionem loco dederit corrumpendo. HEINS. Forte, *Quaſſa quidem noſtra eſt.* Nam minus eſt *quaſſa*, quam *fracta*, & *obruta* fluctibus: *Quaſſae* enim *refici* poſſunt. ut Horat. I. Od. I. dicit, ſed fractae & obrutae penitus perierunt. BURM.

15. *Nec jus mihi civis ademit.*] *Nec ademit poſſe reverti*, unus. quod ſumſit librarius ex lib. I. ex Pont. VII. 47.

16. *Qui merui.*] Rectius, *Quae* libri quatuor. *Quam* prim. Palat. HEINS.

17. *Facinus non adfuit ullum.*] *Illi* octo ex melioribus. HEINS.

18. *Abeſſe focis.*] Francof. & tres alii, *abire focis.* vid. Eleg. ſeq. ℣ſ. 10. *locis* etiam ſeptem alii.

19. *Comprendere.*] *Componere* Francoſ. *contingere* alius. *deprendere* Moreti.

20. *Mi-*

Ipſe relegati, non exſulis utitur in me
  Nomine: tuta ſuo judice cauſſa mea eſt.
Jure igitur laudes, Caeſar, pro parte virili
  Carmina noſtra tuas qualiacumque canunt.
Jure Deos, ut adhuc coeli tibi limina claudant,
  Teque velint ſine ſe, comprecor, eſſe Deum.
Optat idem populus. ſed ut in mare flumina vaſtum,
  Sic ſolet exiguae currere rivus aquae.
At tu fortunam, cujus vocor exſul ab ore,
  Nomine mendaci parce gravare meam.

20. *Mite fuit.*] *Venit* Hamburgenſis. vide Notas Faſt. v.648. Heins.

21. *Ipſe relegati, non exſulis utitur in me Nomine: tuta ſuo judice cauſa mea eſt.*] Sic lib. II.

Quippe relegatus, non exſul dicor in illo.

Elegia II. hujus libri:

——— *nec exſul*
Edicti verbis nominor ipſe tui.

Mox dnobus interpoſitis carminibus:

Arva relegatum juſſiſti viſere Ponti.

Ciofan.

25. *Coeli tibi limina.*] *Lumina* prior lectio. *ut coeli lumina* poëtica periphraſi pro coelo ponantur, ſicut *lumina ſolis* pro ſole apud Lucret. imitatione Homeri, apud quem ſimili circuitionis figura Φάος ἠελίοιο ſaepiſſime legitur. Bersm. Ita edidit Gryph. & alii. ſed inepte.

26. *Teque velins ſine ſe, comprecor, eſſe Deum.*] Multo rectius vetus lectio, *eſſe diu.* Nauger. *Eſſe diu* Combii liber.

27. *Vaſtum.*] *Currunt* Junian.

30. *Mendaci.*] Non damno, ſed neque diſplicet, quod in uno codice exſtat, *mordaci.*

ELEGIA XII.

SCribis, ut oblectem ſtudio lacrimabile tempus,
  Ne pereant turpi pectora noſtra ſitu.
Difficile eſt, quod, amice, mones. quia carmina laetum
  Sunt opus, & pacem mentis habere volunt.
Noſtra per adverſas agitur Fortuna procellas:
  Sorte nec ulla meâ triſtior eſſe poteſt.
Exigis, ut Priamus natorum funere ludat,
  Et Niobe feſtos ducat ut orba choros.

Lucti-

1. *Lacrimabile.*] *Miſerabile* duo & Ms. Berſm.

2. *Pectora.*] *Tempora* multi. *corpora* unus. *nec pereant* unus.

3. *Difficile eſt, quod, amice, mones, ea.*] Lib. I. & Eleg. hujus operis:

Carmina proveniunt animo deducta ſereno,
  Nubila ſunt ſubitis tempora noſtra malis.
Carmina ſeceſſum ſcribentis & otia quaerunt:
  Me mare, me venti, me fera jactat hiems.

Ciofan. *Quod, amice, petis* tres. *rogas* unus.

5. *Agitur.*] *Fertur* Leidenſ.

7. *Ut Priamus natorum funere.*] Priami filii (teſte Apollodoro) LIV. fuere. De his in meis in Metamorph. obſervationibus, quae rurſus edentur. Eſt autem hoc loco amplificatio. pro *plaudat* unus liber ſcriptus, *ludat*: Ciofan. *Plaudat* recte vetuſtae editiones cnm prim. Pal. prim. Vatic. & quatuor aliis melioris notae. Heins. Ego reduxi, *ludat.* quod & Francofurtenſis habebat, & melius reſpondet ſequenti, *ducat choros. ludere* enim eſt ſaltare, ut III. Metam. 685. vide Graev. Lect. Heſiod. cap. XXI. & alios: *plaudere* & *ludere* etiam alibi confuſa docere poſſunt notae ad lib. IV. Metam. 342. & Remed. 380. unus etiam codex

Luctibus, an ſtudio videor debere teneri,
Solus in extremos juſſus abire Getas?
Des licet hîc valido pectus mihi robore fultum,
Fama refert Anyti quale fuiſſe reo;
Fracta cadet tantae ſapientia mole ruinae.
Plus valet humanis viribus ira Dei.
Ille ſenex dictus ſapiens ab Apolline, nullum
Scribere in hoc caſu ſuſtinuiſſet opus.
Ut patriae veniant, veniant oblivia veſtri;
Omnis ut admiſſi ſenſus abeſſe queat;
At timor officio fungi vetat ipſe quieto.
Cinctus ab innumero me tenet hoſte locus.
Adde, quod ingenium longâ rubigine laeſum
Torpet: & eſt multo, quam fuit ante, minus.
Fertilis, adſiduo ſi non renovetur aratro,
Nil, niſi cum ſpinis gramen, habebit ager.
Tempore qui longo ſteterit, male curret, & inter
Carceribus miſſos ultimus ibit equos.
Vertitur in teneram cariem, rimisque dehiſcit,
Si qua diu ſolitis cymba vacarit aquis.

Me

dex habebat, *cantet.* non male. mallem etiam, licet vulgatam non damnem, *natorum in funere* cum Lovanienſi, ut Remed. 127.

Quis matrem, niſi mentis inops, in funere nati
Flere vetet.

Burm.

8. *Ut orba.*] *In orbe* Regius Leid. & duo alii.

9. *Luctibus an ſtudio videor debere teneri.*] *Studiis* unus Vatic. Lege, *Luſibus an ſtudii. ſtudium* & alibi pro ſtudio poëtico dixit. ut ſupra Elegia 1.

Tot mala pertulimus, quorum medicina quiesque
Nulla, ni in ſtudio eſt, Pieridumque morâ.

Heins. In Leidenſi erat, *aut.* quare forſitan legendum,

Luctibus, haud ſtudio videor debere teneri.

11. *Des licet invalide pectus mihi.*] Mihi invalido. Sed rectius legas, *hic valido.* hic apud Getas. deinde verſu proximo pro *Anyti rei* repone, *reo* cum prim. Vatican. Combiano, Rottendorph. Heins. *Des licet ut valido* margo Micylli & aliarum Edit.

12. *Fama refert Anyti quale fuiſſe rei.*] Verba accuſationis, quae hic à Merula citantur, apud Platonem ita habent: *Σωκράτη ἀδικεῖν, τούς τε νέους διαφθείροντα, καὶ θεοὺς, οὓς ἡ πόλις νομίζει, οὐ νομίζοντα, ἕτερα δὲ δαιμόνια καινά.* In eadem Apologia autem etiam illa ponuntur: *Σωκράτης ἀδικεῖ καὶ περιεργάζεται ζητῶντά τε ὑπὸ γῆν, καὶ τὰ ἐπουράνια. Καὶ τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιῶν, καὶ ἄλλους ταὐτὰ διδάσκων.* Ubi obiter notes, *τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν*, eſſe idem fere quod vulgò noſtri homines dicunt, Curvum rectum facere, ſive corrigere, & injuſta pro juſtis defendere. Caeterùm pro genitivo *Rei*, malim *Reo* legere, dativo caſu, ut ſit ſententia, Quale pectus reo Anyti, hoc eſt, Socrati fuiſſe fama refert. Nam & *ἀμφιβολίαν* lectio haec tollet, & verſui quoque gratiae aliquantum conciliabit, vitata ſimilitudine caſus in utraque caeſura. Micyll.

13. *Cadet.*] *Cadit* Leidenſ. *cadat* prim. Ed.

14. *Plus valet humanis.*] Verſus parum appoſitus, ac proinde ſuſpectus. Heins.

18. *Omnis & amiſſi ſenſus abeſſe queat.*] Repoſuimus, *admiſſi* ex Ms. non inepte, ut noſtra fert ſententia: tamen ſi nec alteram improbamus ſcripturam, in qua eſt omnium rerum amiſſionis indicatio. Bersm. Lege, *Omnis ut admiſſi ſenſus* cum nonnullis, & ſuperiori verſu, *oblivia veſtri*, pro *noſtri.* Ne quid tamen diſſimulem, diſtichon hoc vix genuinum mihi videtur. Niſi tollis, ſcribe, *vetet* pro *vetat* verſu proximo. Heins. *Veſtri* recepimus ex plurimis ſcriptis. ſed pentametrum corruptum eſſe puto. forte, *ut laris amiſſi ſenſus* ab-

Me quoque deſpero, fuerim cum parvus & ante,
 Illi, qui fueram, poſſe redire parem.
Contudit ingenium patientia longa laborum:
 Et pars antiqui magna vigoris abeſt.
Saepe tamen nobis, ut nunc quoque, ſumta tabella eſt;
 Inque ſuos volui cogere verba pedes:
Carmina ſcripta mihi ſunt nulla, aut qualia cernis;
 Digna ſui domini tempore, digna loco.
Denique non parvas animo dat gloria vires;
 Et fecunda facit pectora laudis amor.
Nominis & famae quondam fulgore trahebar,
 Dum tulit antennas aura ſecunda meas.
Non adeo eſt bene nunc, ut ſit mihi gloria curae:
 Si liceat, nulli cognitus eſſe velim.
An, quia ceſſerunt primò bene carmina, ſuades
 Scribere, ſucceſſus ut ſequar ipſe meos?
Pace, novem, veſtrâ liceat dixiſſe, Sorores;
 Vos eſtis noſtrae maxima cauſſa fugae.
Utque dedit juſtas tauri fabricator aëni,
 Sic ego do poenas artibus ipſe meis.

Nil

abeſſe queat. ſic alibi vidimus illum jungere patriam, domum & amicos, quibus carere ſe toties queritur. in Regio erat, *à caſu* pro *admiſſi*, unde legi poſſit, *omnis ut à caſu ſenſus abeſſe queat.* Burm.

19. *Quieto.*] *Quietum* omnes fere libri. ſex, *fungi vetat: eſſe quietum cinctus &c.* prim. Edit. & quidam ſcripti. &, *vetat hoſte* duo. forte,

At timor officio fungi vetat; eſſe quietum
 Cinctus ab innumero me vetat hoſte locus.

ut bis repetat idem verbum, ſicut ſaepe ſolet. Burm.

21. *Ingenium longa rubigine laeſum.*] Vel, *plenum* Arondelianus. Forte, *roſum.* Heins. *Multa rubigine* Putean.

25. *Tempore qui longo.*] Idem liber, *Tempore cùm longo.* Ciofan. *Curris* ſcripti & editi multi.

26. *Ibit equus.*] *Equos* rectius nonnulli. Heins.

27. *In teneram cariem.*] Non placet hoc epitheton, *tetram* conjecerant Heinſius & Francius. ego aliud adhuc quaero. an *tenuem?* quae vox ſaepe cum alia commutata reperitur. *ſcabiem* Hamb.

27. *Rimisque dehiſcunt.*] Virg. lib. 1. Æneid.

——— *rimisque fatiſcunt.*

Ciofan.

28. *Cymba vacavit aquis.*] *Vacabit* meliores. Hamburg. *vacarit.* recte. Puteaneus, *negatur aquis.* Heins. *Carebit* Servii & quinque alii. ex lib. 1. ex Pont. v. 18.

29. *Me quoque deſpera.*] *Deſpero* cum prim. Pal. & quatuor aliis. & mox, *laborum* pro *dolorum* nonnulli. Heins. *Majorum* Bernenſ.

31. *Et pars antiqui nulla vigoris adeſt.*] Sic libri veteres, recte ut puto. Ciofan.

33. *Ut nunc quoque.*] *Ut quondam* Lovan.

35. *Carmina ſcripta mihi.*] Vox *ſcripta* ſuſpecta eſt Zinzerlingo in Diatribe priori. pag. 190. an, *coepta*, ut lib. II. Triſt. 551. in Excerptis Voſſianis erat:

Carmina tunc equidem non digna, ſed aſpera
 ſcribo.

38. *Et foecunda facit.*] Sic Maſſeianus. Ciofan. *Facunda* alii.

40. *Secunda.*] *Sera* Lovan. pro *ſerena.* hic definebat Bernenſis codex.

41. *Non adeo.*] *Non adeo nunc eſt bene, ſit mihi* octo libri. *bene ſtat* Moreti. *ut ſint mihi carmina curae* Excerpta Voſſian.

45. *Liceat.*] *Licet hoc* Moreti. *liceat modo dicere Muſae* Junian.

47. *Juſtas.*] *Poenas* Moreti. *verſibus ipſe meis* Putean. & duo alii.

40. Nil

Digitized by Google

Nil mihi debuerat cum verſibus amplius eſſe;
Sed fugerem merito naufragus omne fretum.
At puto, ſi demens ſtudium fatale retentem,
Hic mihi praebebit carminis arma locus.
Non liber hîc ullus, non qui mihi commodet aurem,
Verbaque ſignificent quid mea nôrit, adeſt.
Omnia barbariae loca ſunt, vocisque ferinae,
Omnia ſunt Getici plena timore ſoni.
Ipſe mihi videor jam dedidiciſſe Latine:
Jam didici Getice Sarmaticeque loqui.
Nec tamen, ut verum fatear tibi, noſtra teneri
A componendo carmine Muſa poteſt.
Scribimus, & ſcriptos abſumimus igne libellos.
Exitus eſt ſtudii parva favilla mei.
Nec poſſum, & cupio non ullos ducere verſus.
Ponitur idcirco noſter in igne labor.
Nec niſi pars caſu flammis erepta, dolove,
Ad vos ingenii pervenit ulla mei.
Sic utinam, quae nil metuentem tale magiſtrum
Perdidit, in cineres Ars mea verſa foret.

ELE-

49. *Nil mihi debebat.*] *Debuerat* meliores. & mox pro, *ſed fugerem*, veteres plerique, *Si fugerem*, vel, *Cum fugerem.* Heins. *Sic fugerem* Marg. Gryph. & aliorum.

54. *Verbaque ſignificent quid.*] *Verbaque ſi recitem, qui mea norit* Regius & prim. Edit.

55. *Barbariae loca ſunt, vocisque ferinae, Omnia ſunt Getici plena timore ſoni.*] Ita legendum videtur. Ciofan. *Barbarica* prim. Polit. Lege, *barbaricae.* nempe vocis. ſequenti verſu pro *omnia ſunt Getici*, plerique veteres, *omnia quae poſſunt*, vel *poſſint.* nam *Getice* ſequitur. alii, *barbarici*, vel *Sarmatici ſoni.* Hoc quoque diſtichon in ſuſpectis eſt. Heins. *Omnia quae poſſunt plena timore ſonant* editi quidam olim. *omnia quae poſſunt plena timere loqui* Regius.

58. *Nam didici.*] *Jam* priſcae editiones & ſcripti non pauci. rectius. Heins.

59. *Nec tamen, ut verum fatear tibi, noſtra teneri A componendo carmine Muſa poteſt.*] Supra in hac ipſa Elegia:

Luctibus an ſtudio videor debere teneri.

Et lib. iv. de Ponto Elegia i.

Non potui mea mens eſſet quin grata, teneri.

Hoc eo libentius notare volui, quod in quibusdam libris aliter legitur. Ciofan. *Levari* alter Polit. & multi alii. tres, *vacare.* quatuor, *revelli.* Nil temere mutem. Heins. Ut *verum fateamur* Putean. *a componendo carmina* Regius.

61. *Abſumimus.*] *Conſumimus* unus. *abſumſimus* Lovan. *combuſſimus* Exc. Voſſ.

62. *Exitus eſt ſtudii parva favilla mei.*] Tò *parva* non placet. an, *ſtudiis atra favilla meis.* ſic Met. xiii. *Atra favilla volat.* Heins. An, *cana favilla?*

63. *Nec poſſum & cupio.*] Diſtichon inficetum, nec Naſonianae, ſi quid video, venae. Heins. Non quidem hoc diſtichon accedit ad nitorem illum, quem in amatoriis verſibus Ovidius exhibebat. ſed cum plura ſimilis notae ſint in his libris, ſcriberem,

Nec poſſum, ut cupio, molles deducere verſus.

nam in quibusdam codicibus eſt, *non nullos.* poſſet &, *non multos ducere verſus.* ut magnam copiam ſe vel invitum effundere verſuum dicat, unde accidit, ut pars caſu vel dolo flammis eripiatur. *dicere* etiam Moreti. *ſtere verſus* Leidenſ. quod quid velit neſcio. *ducere carmen* etiam dixit i. ex Pont. v. 7. ubi & verſ. 13. *deducere verſum.* vide Salmaſ. ad Simmiae ovum pag. 166. Burm.

65. *Hinc niſi pars caſu flammis erepta dolove, Ad vos ingenii non venit ulla mei.*] In veteri,

Nec niſi pars, caſu flammis erepta dolove,
Ad vos ingenii pervenit ulla mei.

Probanda lectio. Ciof. *Subtracta doloque* Junian. i. Hans

ELEGIA XIII.

Hanc tuus è Getico mittit tibi Naſo ſalutem:
  Mittere rem ſi quis, quâ caret ipſe, poteſt.
Æger enim traxi contagia corpore mentis,
  Libera tormento pars mihi nequa vacet.
Perque dies multos lateris cruciatibus uror,
  Sed quod non modico frigore laeſit hiems.
Si tamen ipſe vales, aliquâ nos parte valemus:
  Quippe mea eſt humeris fulta ruina tuis.
Qui mihi cum dederis ingentia pignora, cumque
  Per numeros omnes hoc tueare caput;
Quod tua me rarò ſolatur epiſtola, peccas:
  Remque piam praeſtas, ni mihi verba neges.
Hoc precor emenda: quod ſi correxeris unum,
  Nullus in egregio corpore naevus erit.

Plu-

1. *Hanc tuus è Getico.*] Forte.

Hanc tuus è Getico mittit tibi Naſo libellum
Littore, ſi quiſquam quo caret ipſe poteſt.

nam alias τὸ *Getico* ſuſpenſum manet. *Mittit, ſi quiſquam poteſt mittere.* quamvis raro ita ἀπὸ κοινοῦ concludat poëta. Nam, *Littore de Getico mittit tibi, &c.* longius à lectione, propius à conſuetudine Poëtae abit. D. Heins. Nihil opus mutatione: *è Getico* enim dictum, ut è *Tuſculano*, *Pompejano*, *Illyrico*, *hoſtico* & ſimilia, in quibus *ruro*, *agro*, vel ſimile quid ſubintelligitur. vide Gronov. lib. II. Obſ 3. & Heinſ. ad Claudian. II. in Eutrop. 215. Amm. Marcel. lib. XVII. 12. *His in barbarico geſtis Bregetiorum caſtra commota ſunt.* & ita in *barbarico* etiam leg. 2. C. de commerc. vid. ad lib. IV. Faſt. 749. Burm.

2. *Mittere ſi quiſquam quo caret.*] *Mittere rem ſi quis qua caret.* Leidenſis & Moreti & alius codex. Heins. Valde dubito haec interpolata eſſe ad exemplum lib. I. ex Pont. X. 2. Medon. Cod. *Mittere ſi quicquam, quo caret ipſe.*

4. *Vacet.*] *Foret* Moreti & novem alii.

6. *Me quoque non modico frigore laeſit hiems.*] Sic eſt in Maſſeiano. emendate. Ciofan. *Ut quid* Hamburgenſis. *Et quod* Buslidianus. Lege, *Id quod.* Putabam aliquando, *Quid fora non modico.* Heins. Variant admodum codices. quidam ſcripti & editi, *ſed quod in immodico.* alii, *ſic quoque non modico*, ut & minor editio Gryphii & Berſmanni, quod non diſplicet; uror lateris cruciatibus, neque hoc ſufficit; ſed debile illud & cruciatum latus laeſit praeterea hiems. Voſſii Excerpta, *& quas non modico.* *ſed quem non* duo. *me quia non* tres. *ſed quia non* duo. *Quod me non* Moreti codex. Burm.

8. *Quippe mea eſt humeris fulta ruina tuis.*] Lib. I. Eleg. V.

Te mea ſuppoſita veluti trabe fulta ruina eſt.

Ciofan. Quatuor libri, *carina tuis.* ſolemni permutatione. vid. I. Triſt. V. 5. & II. ex Pont. III. 60.

9. *Qui mihi.*] *Quid mihi* Francof. & Moreti. quod ſi recipimus, per interrogationem ſunt accipienda. *Quid (mihi cum &c.) peccas?* deinde *ingentia pectora* Lovan. & Leidenſ. Burm.

12. *Remque piam praeſtas, & mihi verba negas.*] Forte, *ſed mihi verba negas.* D. Heins. *Si mihi* multi veteres, & *ni mihi*, vel, *ſed neges* etiam nonnulli. Forte,

Remque piam haud praeſtas, qui mihi verba neges.

vel, *Remque tuam.* nam *tuam* eſt in Buslidiano. Heins. *Remque malo praeſtas, ſed mihi verba negas*, Leidenſis. *Remque malam praeſtas, ni mihi verba legas* alius. *quodque pium praeſtas* duo. *verba legas* totidem. ego hic, ut ſaepe, *res* & *verba* opponi puto, & velle Naſonem, rebus quidem ſatisfacere officio amicum, ſed verba, id eſt epiſtolas, non praeſtare. ideoque legerem,

Remque male haud praeſtas, ſed mihi verba negas?

Pluribus accuſem; fieri niſi poſſit, ut ad me
  Litera non veniat; miſſa ſit illa tan en.
Dî faciant, ut ſit temeraria noſtra querela;
  Teque putem falſò non meminiſſe mei.
Quod precor, eſſe liquet. neque enim mutabile robur
  Credere me fas eſt pectoris eſſe tui.
Cana prius gelido deſint abſinthia Ponto,
  Et careat dulci Trinacris Hybla thymo;
Immemorem quam te quisquam convincat amici.
  Non ita ſunt fati ſtamina nigra mei.
Tu tamen, ut falſae poſſis quoque pellere culpae
  Crimina; quod non es, ne videare, cave:
Utque ſolebamus conſumere longa loquendo
  Tempora, ſermonem deficiente die;
Sic ferat ac referat tacitas nunc litera voces:
  Et peragant linguae charta manusque vices:
Quod fore ne nimium videar diffidere, ſitque
  Verſibus hîc paucis admonuiſſe ſatis;
Accipe, quo ſemper finitur epiſtola verbo,
  Aque meis diſtent ut tua fata; Vale.

ELE-

non male praeſtas rem, ſed negas verba. tueris meam cauſſam optime, ſed non ſcribis. vel, *remque quidem praeſtas, ſed &c.* BURM.

14. *Egregio.*] *Exigue tempore* Lovan. & duo alii, *exiguo corpore*, quod pro *eximio* Heinſius poſitum credebat. *ingenuo corpore* Leidenſ.

15. *Fieri niſi poſſet.*] *Poſſit* meliores. HEINS.

16. *Illa tamen.*] *Ipſa licet* Moreti & quatuor alii.

21. *Gelido.*] *Gelida* Mediceus. ut *Pontus*, tamquam regionis nomen feminino caſu ponatur. Vix tamen audeo probare, cum toties *Pontus* maſculini generis in his libris occurrat. BURM.

22. *Trinacris Hybla.*] *Hera* Lovan. pro *era*.

25. *Tu tamen ut falſae poſſis quoque tollere culpae Crimina.*] Eadem exemplaria, *pellere*. CIOFAN. *Tollere* editiones primae. ut lib. II. Faſt. 45.

——— *qui triſtia crimina caedis*
Fluminea tolli poſſe putetis aqua.

& eadem varietas lib. III. Art. 379.

Juppiter a vobis tam turpia crimina pellat.

ubi & *tollat* in quibusdam. vid. ad Remed. 115. *Fallere* Excerpta Voſſii. BURM.

27. *Longa loquendi Tempora*] Imo, *loquendo* potius. D. HEINS. *Loquendo* ſcripſi. & pro *ſermoni deficiente die* repone, *ſermonem* cum Rottendorphiano & Puteaneo. prim. Vatic. *ſermone*. Vide Notas Amor. I. Eleg. VIII. ✝ſ. 93. HEINS.

29. *Nunc litera.*] *Tua litera* Moreti. *jam litera* Servii.

31. *Quod fore ne.*] *Face ne* unus. *ſibi ne* duo cum Editionibus quibusdam. Sed *diffidere* quartum caſum regere poſſe non puto, quia exempla non novi.

32. *Verſibus hoc paucis.*] Lege, *hic* cum uno Gallico. HEINS.

34. *Atque meis diſtent.*] *Aque* ſcribendum. ut Caroli Strozzae viri nobiliſſimi & humaniſſimi codex. HEINS. Vid. ad II. Amor. XIV. 30. & alibi.

I. Quae-

Digitized by Google

ELEGIA XIV.

QUanta tibi dederint noſtri monumenta libelli,
O mihi me conjux carior, ipſa vides.
Detrahat auctori multum Fortuna licebit;
Tu tamen ingenio clara ferêre meo.
Dumque legar, mecum pariter tua fama legetur:
Nec potes in moeſtos omnis abire rogos.
Cumque viri caſu poſſis miſeranda videri;.
Invenies aliquas, quae quod es, eſſe velint:
Quae te, noſtrorum cum ſis in parte malorum,
Felicem dicant, invideantque tibi.
Non ego divitias dando tibi plura dediſſem.
Nil feret ad manes divitis umbra ſuos.
Perpetui fructum donavi nominis: idque
Quo dare nil potui munere majus, habes.
Adde, quod, ut rerum ſola es tutela mearum,
Ad te non parvi venit honoris onus.
Quod numquam vox eſt de te mea muta, tuique
Judiciis debes eſſe ſuperba viri.
Quae ne quis poſſit temeraria dicere, praeſta:
Et pariter ſerva meque piamque fidem.
Nam tua, dum ſtetimus, turpi ſine crimine manſit,
Et laudem probitas irreprehenſa tulit.

Par

1. *Quanta tibi dederim noſtris monumenta libellis.*] *Dederint noſtri monumenta libelli* Hamburg. & unus Vaticanus. recte. Heins.

3. *Multum Fortuna.*] *Vultum* Regius. *nimium* unus Gallicus: & mox, *vel tamen ingenio multa ferêre* Junian.

5. *Tua fama.*] *Tua facta legentur* Moreti. mox, *non potes* multi ſcripti & editi.

9. *Cum ſis in parte laborum.*] In iisdem exemplaribus ſcriptis, *malorum.* Ciofan.

11. *Non ego divitias dando.*] Diſtichon notae minime probae. Heins.

13. *Perpetui fructum donavi nominis.*] Æternae famae immortalitatem meis carminibus tibi comparavi. Ciofan.

14. *Habes.*] *Habe* duo libri. non male.

15. *Adde quod & rerum ſola es tutela mearum.*] *Solam tutela* prim. Polit. & duo alii. *es rerum ſola &* Junian. Scribe,

Adde quod, (ut rerum ſola es tutela mearum.) Heins.

19. *Dicere, perſta.*] Mihi cum octo ſcriptis placet, *praeſta:* nam aliter bis idem diceret. 1. ex Pont. vi. 53.

Quam male ſe praeſtet veteri Graecinus amico,

& iii. 1. 65.

Quare, tu praeſta, ne livor dicere poſſit.

ubi itidem variant codices & alibi ſaepe. Burm.

22. *Et tandem probitas irreprehenſa fuit.*] Alii legunt, *Et tantum.* Maffei lib. *Et tanta.* Neutra lectio emendata eſt. Tu vero ex uno Vatican. lege, *Et ſemper.* Ciofan. *Et tandem* primae editiones. *Et tanta* prim. Pol. prim. Pal. & multi alii. duo, *tua nunc.* alius, *tanti.* Rich. & Bonon. *tantae.* Scribe,

Et famae probitas irreprehenſa fuit.

Heins. An Latine dicatur, *famae probitas*, vehementer dubito. certe elegantius foret, *& vitae* pre-

Par eadem noſtrâ nunc eſt ſibi facta ruinâ.
  Conſpicuum virtus hîc tua ponat opus.
Eſſe bonam facile eſt, ubi, quod vetet eſſe, remotum eſt;
  Et nihil officio nupta quod obſtet habet.
Cum Deus intonuit, non ſe ſubducere nimbo,
  Id demum pietas, id ſocialis amor.
Rara quidem virtus, quam non Fortuna gubernet;
  Quae maneat ſtabili, cum fugit illa, pede:
Si qua tamen pretii ſibi merces ipſa petiti,
  Inque parum laetis ardua rebus adeſt;

Ut

probitas. ego, cum *fuit* & *tulit* millies permutentur in Mss. legerem,

Et laudem probitas irreprehenſa tulit.

laudem latuit in *tandem* quod primae editiones exhibent. ſic lib. I. ex Pont. IV. 24.

Quam laudem a ſera poſteritate ferat.

ſic apud. Sil. VI. 610. pro *tandem laudem* volebat Heinſius. *probitas* eſt caſtitas. ut ſaepe *proba* mulier in Arte amatoria, & alibi, & apud Terentium, & alios. & *ſemper probitas* Ms. Betſm. BURM.

23. *Par ea de noſtrâ nec eſt tibi facta ruinâ.*] *Par eadem*, & *nunc eſt* multi veteres. praeterea, *ſibi* unus Medic. & Moreti codex. Lege,

Par eadem noſtrâ nunc eſt ſibi facta ruinâ.

vel,

Par eadem ut noſtrâ nunc eſt ſibi facta ruinâ.

vel, *Par ea poſt noſtram ruinam.* vel, *poſt noſtrae fata ruinae.* nam *noſtrae* erat in Gottorphiano. HEINS. Vide ad Epiſt. XX. 62. verſus eſt corruptiſſimus neque ſenſum video in correctione Heinſiana commodum. forte melius fuerit legere,

Par veterum noſtrâ ſi nunc tibi fama ruinâ.

ſi per noſtram calamitatem fama tibi nunc eſt par veterum heroidum, quas mox memorabit, ponat tua virtus hîc conſpicuum opus. vel,

Parta tibi noſtrâ ſi nunc eſt fama ruinâ,

per *opus conſpicuum*, intelligo monumentum inſigne, ut tropaeum, quod virtus poneret. nam *poni* proprie de eo dicitur. Epiſt. IV. 66.

Ponite de noſtra bina tropaea domo.

BURM.

24. *Conſpicuum virtus hic tua ponat opus.*] Malo, *Tollat onus.* vel quod praeſtat, *prodat opus.* HEINS.

25. *Eſſe bonam facile eſt.*] Fortaſſis, *Eſſe bonae* reponendum. Auctor Octaviae,

Juſto eſſe facile eſt, qui vacat pectus metu.

ubi & *juſtum* in editionibus nonnullis legebatur. HEINS.

25. *Ubi quod vetat.*] *Vetet* meliores. mox, *&* *nihil officii nupta quod optet* Polit. prim. & duo alii. *officii* etiam novem. *officiis* quinque.

29. *Quam non fortuna gubernet.*] Ita eſt in duobus Vatic. & cod. Maffei. CIOFAN. *Gubernet* cum melioribus. HEINS. Ego mallem, *gubernat, quaeque manet. gubernat* vero proprie de fortuna, quae cum gubernaculo in manu ſolebat fingi. vid. D. Heinſ. Introd. ad Heſiod. ἔργω cap. XI. Terent. Eun. V. 9. *An fortunam collaudem, quae gubernatrix fuit.* Lucret. V. 108.

Quod procul a nobis flectat fortuna gubernans.

Cicer. XIV. ad Att. II. *Sed haec fortuna viderit, quoniam ratio non gubernat.* lib. III. ad Att. 3. *Sed haec Deus aliquis gubernabit*, ubi fortunam intelligit. nam ſeq. Epiſt. *ſed haec Fortuna viderit.* & ita ille & alii ſaepius. *gubernare fortunam* dixit Vellej. Paterc. II. 127. BURM.

31. *Si qua tamen pretii.*] Sic iidem lib. CIOF. Ad marginem Scaliger adſcripſerat, ςαθερὰ γυναικί. Ut ſenſus ſit, Si quae tamen uxor eſt, qualem eſſe oportet, *quae, nimirum, è virtute ipſa mercedem ejus petit.* Melius, quod in libri ſui margine adſcripſerat è Palatinis Gruterus,

Si qua tamen pretii ſibi merces ipſa petiti eſt,
  Inque parum laetis ardua rebus adeſt;
Ut tempus numeres, &c.

D. HEINS. *Si qua tamen pretii ſibi merces ipſa petiti eſt*, primae editiones. prim. Polit. & veteres plerique. quidam, *petita eſt.* Buslidianus, *petenti.* prim. Vatican. *Si qua tamen pretium ſibi merces ipſa petitum.* atque ita Rottendorph. Lege,

Sic tamen & pretii ſibi merces ipſa petiti eſt,
  Si qua parum laetis ardua rebus adeſt.

Tale aliquid requirit ſenſus. Nihil frequentius hac ſententia apud Philoſophos. Claudianus,

Ipſa quidem virtus pretium ſibi.

Silius,

Ipſa quidem virtus ſibimet pulcherrima merces.

piget plura attexere. HEINS. Neſcio quomodo non placeat illud, *merces pretii.* quare haereo, neque

quo

Digitized by Google

Ut tempus numeres, per ſaecula nulla tacetur,
  Et loca mirantur, quà patet orbis iter.
Adſpicis, ut longo maneat laudabilis aevo
  Nomen inexſtinctum, Penelopaea fides?
Cernis, ut Admeti cantetur, ut Hectoris uxor,
  Auſaque in accenſos Iphias ire rogos?
Ut vivat famâ conjux Phylaceïa, cujus
  Iliacam celeri vir pede preſſit humum?
Nil opus eſt letho pro me, ſed amore fideque.
  Non ex difficili fama petenda tibi eſt.

Nec

quo illud *ardua* referam video, nam *arduam mercedem* recte hic dici non putem. in Lovan. *ſi qua tamen pretii eſt ac vinces ipſa petenti.* in Regio codice erat, *ſi tamen eſt pretium cui virtus ipſa petitum.* & ita editi quidam. forte ita ex veſtigiis codicum & editionum variarum fingi poſſent hi verſus:

Si qua tamen pretium virtus fert ipſa petenti,
  Lausque parum laetis ardua rebus ineſt;
Si tempus numeres, per ſecula nulla tacetur,
  Si loca, transgreditur, quà patet orbis, honor.

transgreditur in quindecim libris & Ms. Berſm. eſt. de ſententia ipſa, virtutem eſſe ſui pretium, videbimus infra II. ex Pont. III. 33. BURM.

32. *Rebus adeſt.*] Haec eſt eorundem librorum ſcriptura. CIOFAN.

33. *Si tempus.*] *Ut tempus* eadem exemplaria. CIOFAN. Hic denuo nugator aliquis Ovidianam induit perſonam. in pentametro tamen pro *& loca mirantur*, puto ſcribendum, *loca rimatur.* HEINS.

34. *Et loca mirantur.*] Duo Vatic. *transgreditur*: aliud exemplar, *narrantur.* CIOFAN.

35. *Adſpicis ut longo teneat laudabilis aevo Nomen inextinctum Penelopea fides?*] Lib. III. de Ponto Eleg. I.

Æmula Penelopes fieres, ſi fraude pudica
  Inſtantes velles fallere nupta procos.

CIOFAN. *Maneat* unus Vaticanus. ut ſit appoſitio. qualis apud Virgilium libro VII.

——— *locus Ardea quondam*
Dictus avis, & nunc magnum manet Ardea nomen.

mox Voſſianus, *ut Hectoris.* HEINS.

37. *Cernis ut Admeti.*] Alceſtis. Ibidem:

Si mea mors redimenda tua, quod abominor, eſſet,
  Admeti conjux, quam ſequereris, erat.

Plato in Sympoſio: Hyginus in fabulis; Valer. lib. IV. cap. 6. & Euripides in Alceſte ſub principium. CIOFAN.

37. *Hectoris uxor?*] Lib. I. Elegia V.

Nec probitate tua prior eſt aut Hectoris uxor.

CIOFAN.

38. *Auſaque in accenſos Hiphias ire rogos.*] Lib. III. de Ponto Eleg. I.

Hiphias ante oculos tibi erit ponenda, volenti
  Corpus in accenſos mittere forte rogos.

Hiphias Euadne, Hiphidis filia, auctor. Pindari interpres, & Apollodorus lib. III. Bibliothecae. Martialis lib. IV.

Arſerit Euadne flammis injecta mariti.

Sex mulieres caſtas enumerat Higinus. ejus verba poſui lib. II. Faſt. in fine. CIOF.

39. *Ut vivat fama conjux Phylaceïa, cujus Iliacam primo* (ſic enim rectius legitur in uno Vaticano.) *vir pede preſſit humum.*] Lib. II.

——— *quidve Pelaſgum*
Iliacam tetigit qui rate primus humum?

Elegia V. hujus libri:

Effice ne Iliacas tangat prior alter arenas;
  Laodomia nihil, cur referatur, erit.

Et lib. III. de Ponto Eleg. I.

Si comes extincti manes ſequerere mariti,
  Eſſet dux facti Laodomia tui.

CIOFAN. *Primo pede* unus Vatic. & alter Palat. ex fide hiſtoriae. In ſuperiori verſu non placet illud. *Ut vivat fama.* malim, *vivat famae.* ſic *vivere ſibi, vivere alteri.* Art. Am. *ſed famae vigilare juvet.* HEINS.

41. *Nil opus eſt morte pro me, ſed amore, &c.*] Alii legunt, *At nece nil opus eſt pro me, &c.* Ego nihil video, quod priori lectioni deſit: niſi ſi quem movet brevis ſyllaba in caeſura, quae tamen ipſius caeſurae reſultu defenditur. ut alibi quoque. *Et canis arente torreat arva ſiti.* &, *Omnia vincit amor: & nos cedamus amori*, & ſimiles. ut taceam, quod altera iſta lectio multum venuſtatis adimit compoſitioni, dum quaſi in nova re, à principio verſus, particula inceptiva *At* ponitur. Caeterum quod ad ſententiam attinet, quod ait, opus eſt morte, id ad exempla referendum: Al-

 ceſti-

Nec te credideris, quia non facis, iſta moneri.
Vela damus, quamvis remige puppis eat.
Qui monet, ut facias, quod jam facis, ille monendo
Laudat, & hortatu comprobat acta ſuo.

ceſtidis ſcilicet, quae pro marito Admeto mori ſuſtinuit, ut eſt apud Euripidem: Evadnes, quae & ipſa rogum mariti conſcendit, eademque ſe cremari paſſa eſt: & Laodamiae, de cujus obitu & morte ſupra annotavimus. Penelopes autem exemplum ad fidem maritalem pertinet. ea enim ut fidem abſenti Ulyſſi ſervaret, procos in domo ipſius dominantes, textu ac retextu telae eluſit. Et Andromache ut tolerantiae exemplum à Poëta allegatur, quae nullis adverſitatibus & periculis ſuorum, à viri amore ac fide ſeſe divelli paſſa eſt. ut eſt apud Homerum paſſim quidem, praecipue autem lib. Iliad. 6. ubi haec ejus verba ponuntur:

Ἕκτορ, ἀτὰρ σύ μοί ἐσσι πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ,
Ἠδὲ κασίγνητος, σὺ δέ μοι θαλερὸς παρακοίτης.

Micyll. In noſtro codice legere eſt, *morte nihil opus eſt* nobis placuit, *nil opus eſt morte pro me*, auctoribus Fabricio & Micyllo. ut ultima ſyllaba dictionis *morte* producatur more Graecorum, quia excipitur a dictionis ſequentis duabus conſonantibus. Bersm. Quinque lib. Vaticani, & Maffeianus multo rectius & integrius habent, *Morte nihil opus eſt*, ſic eo, quem modo citavi, loco:

Morte nihil opus eſt, nihil Icariotide tela.

Et lib. vii. Metamorphoſeos:

In ſuperis opus eſſe nihil, at in aedibus ignes.

Quibus in locis verbum *nihil* ultimam ſyllabam producit. Ciofan. Alii aliter. Fortaſſe lenius, quod proxime abeſt. *Ac nece nil opus eſt pro me.* D. Heins. *Morte nihil opus eſt* plerique veteres. tres, *Morteque nil.* Excerpta Voſſii, *Nil opus eſt letho.* bene. Gottorph. *Letho nil opus eſt.* ſic Pont. lib. iii. El. i. ubi vulgo legebatur, *Morte nihil opus eſt.* veteres nonnulli praeferunt, *Nil opus eſt letho.* Vetuſtiores tamen, *Morte nihil opus eſt.* quare minimum abeſt, quin cenſeam reponi debere, *Morte ſibi haud opus eſt.* Nam quod Vir ſummus J. G. Voſſius lib. ii. Gramm. ex ſcriptis profert, & probare conatur, *Nil opus eſt morte pro me.* id codices noſtri haud admittunt, etſi non ignoro quomodo defendi poſſit, qui illic videndus. mox, *puppis eat*, pro *navis* multi veteres. Si in promptu fuiſſent codices hujus operis aliquanto vetuſtiores caſtigatioreſque iis, qui in manus hactenus noſtras inciderunt, poteramus Triſtibus recenſendis curam magis operoſam adhibuiſſe. Sed cum in nullo Naſonis poëmate pejus nobis proſpectum fuerit a membranis antiquis ac fidis, inter ſordes exemplarium mendoſiſſimorum diu haerendum eſſe non duximus. Secundis curis elegantiſſimum poema curatius illuſtraturi, ſi ſubſidiis aliquanto praeſtantioribus inſtruemur. Heins.

44. *Quamvis remige puppis erat.*] Duo Vaticani, *navis eat.* paulo melius, & planius. Haec ſunt, *Franciſce Baſtone* puer optime, atque illuſtris, quae in hoſce libros, omnium occupatiſſimus notarem: quae ſi tibi, patruoque tuo, viro doctiſſimo, omnique honoris genere digniſſimo, *Gulielmo Baſtono*, grata eſſe cognovero, magnos me laboris hujus mei, & diligentiae fructus percepiſſe videbor. Vale, &, ut facis, urge litterarum ſtudia, ac virtutis viam conſtanti animo ſequere, ut eum, in quo natus es, dignitatis, & honoris gradum non ſolum tueare, ſed multo etiam ampliorem atque illuſtriorem excellenti tuo ingenio reddas. Ciofan. *Navis* alii.

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS
EPISTOLARUM
EX PONTO
LIBRI IV.

Digitized by Google

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS EPISTOLARUM EX PONTO

LIBER I.

EPISTOLA I.

*BRUTO.

NAſo, Tomitanae jam non novus incola terrae,
Hoc tibi de Getico litore mittit opus.

Si

IN caſtigandis hiſce libris codices fuere mihi praeſto aliquanto vetuſtiores iis, quos Triſtia ſuppeditarunt, neque illi tamen ejus notae aut auctoritatis, ut exactam locis male adfectis, qui plurimi paſſim hic illic occurrunt, medicinam fecerint. Primus omnium commendandum ſe offert Viri Amp Claudii Sarravii codex Gallicus ante annos octingentos exaratus; ſed mendoſe admodum, nec ille integer, ut qui in Elegia ſecunda tertii libri deficiat. Proximum vetuſtate Argentoratae bibliothecae exemplar, quod annorum circiter ſeptingentorum ſenium prae ſe fert: in eo liber quartus cum parte tertii deſiderabantur. Nec aetate multo inferioris ex Mediceis unus, nobiliſſimi Rogerii Twiſdenii equitis Baroneti itidem unus Anglicus, & Remigii Feſchii Viri Cl. codex. Poſt hos primus Vaticanae, Baſileenſis ſecundus, tertius Farneſianae, quartus Barberinae, Gottorphianae quintus, ſextus & ſeptimus Hafnienſis, Regiae in Gallis octavus bibliothecae. Praeterea unus Puteanorum fratrum, alter Balthaſaris Moreti, tertius Viri Cl. Patricii Junii. Hi ante quadringentos, aut quingentos annos exarati. Reliqui notae recentioris, Thuanei duo, totidem Medicei, Combianus unus, ſex Vaticani, duo, quos munificentiâ Viri A. Bernardi Medonii Senatoris Toloſani poſſideo, tres Voſſiani, unus Patavinus, & Leidenſis bibliothecae, & Rottendorphianus, & Boxhornianus, & Arondelius, & à Petro Servio Medico Romano mihi donatus. Denique, quae negligi nequaquam debent, lectiones diverſae ex optimo veterrimoque libro ad oram Gryphianae editionis à magno Scaligero notatae, & aliae ex Mediceo exemplari, quo Politianus uſus fuerat. HEINS.

P. OVIDII NASONIS DE PONTO LIBER PRIMUS.] Nihil magis inſcitum aut barbarum hac inſcriptione, quam cave eredas ab terſiſſima noſtri Naſonis manu eſſe. vocavit & doctiſſimus Voſſius in diſcrimen hanc inſcriptionem cap. LXVI. libri de Conſtructione. Libri veteres pleriqüe nullam omnino inſcriptionem agnoſcunt, niſi quod Sarravianus omnium veterrimus, & Combianus inter meliores numerandus, quamquam notae recentis, ſub finem libri ſecundi, EX PONTO LIBER II. EXPLICIT. Barberinianus, EXPLICIT LIBER OVIDII IN PONTO. Opinor, PONTICORUM, aut EPISTOLARUM PONTICARUM titulo libros hoſce quatuor à Naſone inſignitos fuiſſe. ſic PONTICA Solinus inſcripſerat poëma ſuum, quo rem maritimam complectebatur. uti ex proaemio ipſius poëmatis, quod a Pithoeo eſt divulgatum, jam pridem liquido apparet. quanquam Salmaſius id PONTIA inſcriptum fuiſſe contendit Prologomenis in Solinum. ſed

Si vacat, hoſpitio peregrinos, Brute, libellos
  Excipe, dumque aliquo, quolibet abde loco.
Publica non audent inter monumenta venire,
  Ne ſuus hoc illis clauſerit auctor iter.
Ah quoties dixi, Certe nil turpe docetis!
  Ite: patet caſtis verſibus ille locus.

Non

& *Epiſtolas ex Ponto* indigitare Naſo noller potuit hoc opus. Triſt. v. Eleg. II.

Ecquid, ut è Ponto nova venit epiſtola, palles.

Heins. Barth. lib. xl. adverſ. 12. nullam in ſuis libris diſtinctionem eſſe harum epiſtolarum in libros, ut nunc vulgo, quatuor notat. libro vero xxxvii. 10. & lib. xxxix. 10. hunc primum librnm multis in locis emendare conatur, ſed ſaepe infeliciter. Burm.

* *Ad Brutum.*] *Brute* optimi codices. atque ita ſemper deinceps per caſum tertium. recte. quod ſemel loco hoc à me moneri ſuffecerit. Heins. Quis vero hic Brutus fuerit, inveſtigare nondum potui. Nam duorum percuſſorum Caeſaris, qui ambo Junii Bruti fuere, filios nullos video memorari, qui in haec tempora congruerent. & non alienum fuiſſe à Bruto Ciceronis amico colligi poſſet ex ℣ſ. 24.

1. *Naſo Tomitanae jam non novus incola terrae.*] *Incolam non novum* ſe vocat, pro veteri, κατὰ λιτότητα. Nam jam quartum prope annum in Ponto agebat, id quod infra mox apparet Eleg. viii. Caeterum ut hoc addamus, ſeptem omnino annos in Ponto vixiſſe poëta videtur. atque intra tres priores, ea, quorum titulus eſt Triſtium, ſcripſiſſe: reliquis autem, haec, quae de Ponto inſcribuntur, ut ex ipſis libris apparet. Nam tertio Triſtium, Eleg. xii. *Frigora*, inqnit, *jam Zephyri minuunt, annoque peracto Tardior antiquis viſa, recedit* (ſive ut vulgo legimus, *Maeotis*) *hyems.* quibus verbis ſignificat, ſe jam annum in Ponto fuiſſe, iſtamque tamen exactam hyemem multo longiorem ſibi viſam, quam praeteritas ac veteres, quibus Romae vixit ſcilicet. Mox Elegia vi. lib. 4.

Ut patria carec, bis frugibus area trita eſt,
  Diſſiluit nudo preſſa bis uva pede.

Et eodem lib. Eleg. vii.

Bis me ſol adiit gelidam poſt frigore brumam,
  Biſque ſuum tacto piſce peregit iter.

Hinc Eleg. ii. lib. v. addit:

Ut ſumus in Ponto, ter frigore conſtitit Iſter,
  Facta eſt Euxini dura ter unda maris.

Atque haec in libris Triſtium. In iis autem, quos de Ponto appellavit, lib. 1. Eleg. 2.

Hic me pugnantem, inquit, cum frigore, cumque ſagittis,
  Cumque meo fato, quarta fatigat hyems.

Et eodem lib. Eleg. viii.

Ut careo vobis Scythicas detruſus in oras,
  Quattuor autumnos Pleias orta facit.

Et hoc anno Tiberii triumphns de Dalmatis & Illyriis actus, cujus ipſe in principio ſecundi libri, Eleg. 1. & ii. item libro tertio, Eleg. quarta meminit. Et Suetonius in Tiberio, qui illum proximo anno ante obitum Auguſti actum indicat. Poſt haec libro quarto, Eleg. ſexta:

In Scythia nobis quinquennis Olympias acta eſt.
  Jam tempus luſtrum tranſit in alterius,

ait. Quo anno & Auguſtum obiiſſe, & Maximum item, quem ipſe inter potiſſimos amicos celebrat, eadem Elegia indicat. ut:

Certus eras pro me, Fabiae laus, Maxime, gentis,
  Numen ad Auguſtum ſupplice voce loqui.
Occidis ante preces,

Et:

Coeperat Auguſtus deceptae igneſcere culpae;
  Spem noſtram, terras deſeruitque ſimul, &c.

Hinc Eleg. x. ejuſdem libri, addit:

Haec mihi in Euxino bis tertia ducitur aeſtas,
  Littore, pellitos inter agenda Getas.

Et Eleg. xiii.

Ille quidem dixit: ſed me jam, Care, nivali
  Sexta relegatum bruma ſub axe videt.

Neque temporum ulteriorum meminit, niſi quatenus de conſulatu Pompeji Flacci mentionem facit, qui octavo exilii illius anno futurus erat: cui ipſe ſub principium ſeptimi, dum fratris Graecini conſulatum celebrat, quaſi divinans animo ſe ad id tempus ſuperſtitem non futurum, anticipando gratulatur. Quare cum haec poſtrema illius hyems fuerit, cujus numerum recenſeat, ſexta quidem, quam in Ponto egit, ſeptima autem omnino relegatus fuit (nam primam in itinere tranſegit) deinde cum neque eorum ab illo mentio ulla fiat, quae à Germanico iiſdem poſterioribus hiſce annis contra Chattos & Cheruſcos geſta ſunt, quae minime taciturus fuiſſet, ſi fama eorum aliqua ad ipſum adhuc vivum perveniſſet, praeſertim cum de triumpho ab eo agendo aliquoties velut vaticinando

Non tamen accedunt, ſed, ut adſpicis ipſe, latere
Sub Lare privato tutius eſſe putant.
Quaeris, ubi hos poſſis nullo componere laeſo?
Quà ſteterant Artes, pars vacat illa tibi.
Quid veniant, novitate roges fortaſſe ſub ipſâ.
Accipe, quodcumque eſt, dummodo non ſit amor.

In-

nando meminerit, eidemque & libros Faſtorum, dum in exilio agit, inſcripſerit: conſentaneum eſt, illum proximo poſt ſextam hanc hyemem anno, hoc eſt, intra ſeptimum, aut omnino circa principium octavi, ut hac quoque parte Euſebii traditionem juvemus, deceſſiſſe. Sed haec hactenus. Micyll.

1. *Non novus incola.*] Manſerat enim in Pontica regione prope quadriennium. Ciofan.

4. *Abde.*] *Adde* Junian. & multi alii. *abde modo* P. Dan. *quoslibet abde modo* Sarrav.

6. *Ne ſuus hoc.*] Francofurtenſis,

Nam ſuus hoc illis clauſerat auctor iter.

nam etiam plurimi alii. *quod ſuus* Polit. & Barber.

7. *Ah quoties.*] *Ha quoties* Barthii codex & P. Dan. *at quoties* Sarrav.

8. *Verſibus ille locus.*] *Ille*, non *iſte* probamus ex Aldinis & manuſcriptis. differentiam utriusque intelligunt eruditi. Eadem permutatio aliis locis facta eſt: quam ſemel annotaſſe, ſatis eſſe judicamus. Fabr. *Patet caſtis verſibus ille locus.* Haec eſt Vatic. Maffeiani, & Urſini libri lectio, quae vera eſt, ut & alii annotarunt. Ciofan. Locum hunc intelligit Merula de ipſa Roma. ſed quia praecedit, *Publica non audent inter monumenta venire*, caperem de Apollinis Palatini templo & bibliotheca, in quam non audent venire Naſonis libelli. vide lib. iii. Triſt. Eleg. i. & alibi. *caſtis veſtibus* Edit. Gryph. & recentiores, quaſi hic ageretur de *puris veſtibus*, quibuscum debebant deos adire. Burm.

9. *Nec tamen accedunt.*] *Non* ſcripti. Heins.

10. *Putant.*] *Puto* Servii.

11. *Ubi hos.*] *Hoc* edit. Gryph. *haec* Regius. *ut hos* Junian.

12. *Qua.*] Ubi. Idque elegantiſſime dicitur de ſtatu in loco. Hic Noſter lib. ii. Faſt.

Quaque jacent valles, Maxime Circe, tuae.

Propertius lib. iii. Eleg. xvi.

Clauſus ab umbroſo qua ludit pontus Averno
Humida Bajarum ſtagna tepentis aquae,
Qua jacet & Trojae tubicen Miſenus arena,
Et ſonat Herculeo ſtructa labore via.

Et:

Qua Siculae victor telluris Claudius, & qua
Caeſar ab humana ceſſit in aſtra via.

Tibullus Eleg. & lib. ii.

——— *Eoi qua maris unda rubet.*

Horatius lib. ii. Oda iii.

Qua pinus ingens, altaque populus &c.

Ubi multi male legunt, *quo*. Claud. lib. i. de Raptu Proſerpinae:

Devenere locum, Cereris qua tecta nitebant
Cyclopum firmata manu.

Rurſus hic Noſter lib. xiv. Metamorph.

Plurima qua ſilva eſt.

Cicero act. & lib. ii. in Verrem: *Cum omnibus in aliis vectigalibus Aſiae, Macedoniae, Hiſpaniae, Galliae, Africae, Sardiniae, ipſius Italiae, qua vectigalia ſunt, cum his, &c.* Caeſar lib. i. de Bello Civili: *Qua fauces erant anguſtiſſimae portus.* Idem Cicero lib. iix. ad Attic. *Qua autem eſt.* ſic & Livius lib. xxxvii. *Altero L. Cincium partem inſulae, qua regnum Hieronis fuerat, tueri juſſit.* apud quem ſaepiſſime id leges. & apud Virgilium, & apud Senecam Tragoedum, & Martialem. Haec autem exempla eo collegi, quod à plerisque particulam *qua* ſic poſitam, plane barbaram eſſe & audivi & legi. Ciofan.

13. *Quid veniant.*] Propter quid veniant: verum hoc, ut puto, non vult dicere, ſed, ut in duobus manuſcriptis legitur, *Qui veniant*, id eſt, quales, laſcivi an ſeveri. nec aliter Merula. Manuſcriptum autem unum, quo plerumque nitimur, & quod antiquiſſimum eſt, Patavii nacti ſumus: alterum mihi à fratre Blaſio, qui nunc in Alſatia Buſvilerae docet bonas literas, communicatum eſt. Fabric. Iidem, *Quid veniant*, niſi quod in nonnullis, *qui veniant.* quod Georgio Fabricio arridebat. nequicquam. ego vetuſtiores ſequor. Triſt. iii. Eleg. vii. ad epiſtolam de Perillâ:

Quicquid aget, cum te ſcierit veniſſe, relinquet:
Nec mora; quid venias, quidve, requiret, agam.

Eleg. xii. ejusdem libri:

Sedulus occurram nautae; dictâque ſalute,
Quid veniat, quaeram, quisve, quibusve locis.

Metam. xi. 612.

Quid veniat (cognovit enim) ſcitatur.

Virgil. Æn. i.

Quae fortuna viris, claſſem quo littore linquant;
Quid veniant cuncti.

&

Invenies, quamvis non eſt miſerabilis index,
  Non minus hoc illo triſte, quod ante dedi.
Rebus idem, titulo differt: & epiſtola cui ſit
  Non occultato nomine miſſa docet.
Nec vos hoc vultis, ſed nec prohibere poteſtis:
  Muſaque ad invitos officioſa venit.
Quidquid id eſt, adjunge meis. nihil impedit ortos
  Exſule, ſervatis legibus, Urbe frui.
Quod metuas non eſt. Antonî ſcripta leguntur:
  Doctus & in promtu ſcrinia Brutus habet.
Nec me nominibus furioſus confero tantis.
  Saeva Deos contra non tamen arma tuli.
Denique Caeſareo, quod non deſiderat ipſe,
  Non caret è noſtris ullus honore liber.
Si dubitas de me; laudes admitte Deorum:
  Et carmen demto nomine ſume meum.

Ad-

& lib. VI.

Fare age, quid venias.

ſic & alii ſcriptores. Heins. Ita & Graecos dicere τὸ ἀντὶ τοῦ, διατὶ tradit Sextus Empir. lib. I. Pyrrh. Hypotyp. cap. 19. ubi vide Cl. Fabric. & quae notata ſunt ad lib. V. Met. 651. ſic lib. III. Faſt. 606.

Quid in Latios illa veniret agros.

Burm.

14. *Quodcunque eſt.*] *Quidquid id eſt* Leid. & duo alii. ut mox verſ. 21. & ſupr. III. Triſt. 10. 56. *quisquis is es*, ubi vide.

15. *Quamvis non ſit miſerabilis index.*] *Quamvis non eſt* plerique veteres. verſu proximo pro *hoc* malim, *hic*, ſi per antiquos liceat codices. Invenies his in libris non minus triſte illo, quod jam ante dedi. Heins.

16. *Quod ante dedi.*] Metaphora à mulieribus, quae filios genuerunt. In epiſtola Hypſiphiles ad Jaſonem:

Felix in numero quoque ſum, prolemque gemellam,
  Pignora Lucina bina favente dedi.

Ciofan. *Ante fuit* Servii.

17. *Rebus idem, titulo differt, & epiſtola cui ſit Non occultato nomine miſſa docet.*] Jam notavi initio Elegiae & lib. I. Triſtium nullam aliam eſſe inter hos & illos libros differentiam, quam quod in illis amicorum, ad quos Elegiae mittuntur, nomina reticentur, in his vero contra. idque oſtenditur lib. III. eorundem lib. Eleg. IV. ubi ita eſt:

Vos quoque pectoribus noſtris haeretis amici,
  Dicere quos cupio nomine quemque ſuo.
Sed timor officium cautus compeſcit, & ipſos
  In noſtro poni carmine nolle puto.
Ante volebatis, gratique erat inſtar amoris,
  Verſibus in noſtris nomina veſtra legi.

Ciofan.

18. *Miſſa docet.*] Barthius ex ſuis membranis, *miſſa refert.*

19. *Sed non prohibere poteſtis.*] *Sed nec* è ſcriptis multi. Heins.

21. *Ortos exſule.*] Conſule mea in Elegiam & lib. I. Triſt. Scholia. Ciofan.

24. *Carmina Brutus habet.*] *Scrinia* omnino rectius in Twiſdeniano, Combiano, Boxhorniano, & Puteaneo à manu primâ. quod in Pirckeimeriano ſive Arondeliano Gronovius noſter teſtatus jam eſt ſe inveniſſe Diatrib. Statiana cap. XLV. Omnino recte. Bruti enim, praeter librum de Virtute Ciceroni, Senecae, Plutarcho, aliis laudatum, etiam verſus extabant, & quidem ſatis laſcivi, ut ex Plinio lib. III. Epiſt. V. diſcimus. Auctor dialogi de claris Oratoribus: *Fecerunt Brutus & Caeſar carmina non melius quam Cicero, ſed felicius, quia illos feciſſe pauci ſciunt.* Atque huc forte reſpexit Statius IV. Silv. IX. 20. qui, *Bruti ſenis oſcitationes* appellat. Heins. *Crimina* Thuan. *carmina noſtra leget*, vel *Brutus agit*, vel *habet* Leidenſ.

25. *Furioſus.*] Legitur etiam, *furioſis* hoc eſt, nominibus plenis furoris & irae. Merul. *Compare* Servii. *furioſis confere* Sarrav.

26. *Arma tuli*] *Dedi* Barthii codex.

23. *E no-*

Adjuvat in bello pacatae ramus olivae:
Proderit Auctorem Pacis habere nihil?
Cum foret Æneae cervix ſubjecta parenti,
Dicitur ipſa viro flamma dediſſe viam.
Fert liber Æneaden: & non iter omne patebit?
At patriae pater hic; ipſius ille fuit.
Ecquis ita eſt audax, ut limine cogat abire
Jactantem Phariâ tinnula ſiſtra manu?
Ante Deûm Matrem cornu tibicen adunco
Cum canit; exiguae quis ſtipis aera neget?
Scimus ab imperio fieri nil tale Dianae:
Unde tamen vivat vaticinator habet.
Ipſa movent animos Superorum numina noſtros;
Turpe nec eſt tali credulitate capi.
En ego, pro ſiſtro, Phrygiique foramine buxi,
Gentis Iüleae nomina ſancta fero.

Vati-

28. *E noſtris.*] *In noſtris* P. Dan. vid. ad IV. Triſt. IV. 34.

31. *Adjuvat in bello pacatae ramus olivae, &c.*] Enthymema eſt, argumentum à minori: Ramus oleae, quod ſignum pacis eſt, adjuvat in bello praetendentem: multo igitur magis debet juvare, non ſignum, ſed ipſe autor pacis, eum qui praetendit ipſum, ſive affert: id quod faciunt libri mei. Ordo autem verborum eſt, Ramus olivae adjuvat in bello, habentem & praetendentem ſcilicet: & nihil profit alicui habere & praetendere, non ramum, ſed ipſum autorem pacis? Non, ut Merula, nihil proderit ipſi autori, &c. Micyll. *Baccatae* Barthii codex. & unus ex Heinſianis.

33. *Cum foret Æneae cervix ſubjecta parenti, Dicitur ipſa viro flamma dediſſe viam.*] Vide quae notavi in librum XIV. & XV. Metamorph. Ciofan. *Onerata parente* unus.

34. *Viam.*] *Locum* Moreti.

36. *Ipſius ille fuit.*] Quo referas illud *ipſius* non video: an ad Auguſtum? ut ſit, Auguſtus fuit pater patriae, ille (Æneas) pater ipſius (Auguſti.) In Francof. erat *unicus ille fuit.* forte, pro *unius ille fuit.* Hic, ſcilicet Auguſtus, eſt pater patriae, qui eſt, Æneades ille, quem fert meus hic liber, ille vero, Æneas, pater fuit non communis patriae, & omnium civium, ſed Junius Julii, cui tamen iter patuit per ferrum & ignes. peſſime vero, vel per ſummam negligentiam, vel ignorantiam Merula dicit: *ille Æneas fuit ſolum pater Anchiſae.* cum Anchiſen Æneae fuiſſe patrem, vel pueri ſciant, niſi pro *Aſcanio Anchiſen* operae poſuerunt. Burm.

37. *Ecquis.*] *Et quis* Regius P. Dan. & Berſm. *quodquis* Putean. *limite* idem. *jacturum Pharia* Berſm. Ms. *geſtantem* prim. Ed.

39. *Cornu tibicen adunco.*] *Abunco* Argentinus. Puto, *obunco.* Met. lib. III. tamen *adunco tibia cornu*, Penthei fabulâ de voce *obunco*, agimus ubertim ad Maronem XI. Æneid. 755. Heins. Vid. & VI. Met. 516. & Nuc. 116.

40. *Cum canit.*] *Dum* ſcripti nonnulli, & prim. Edit.

41. *Scimus ab imperio fieri nil tale Dianae, &c.*] Simpliciter expone. Vaticinator Dianae nomine exigit ſtipem ſive pecuniam à conſulentibus, ſive iis, quibus vaticinia reddit. Et tamen ſcimus ipſam Dianam nihil tale imperare, hoc eſt, haudquaquam jubere, ut ille pecuniam ab hominibus auferat. Caeterum utrum Judaei per *vaticinatorem* intelligendi ſint, quos Merula ipſe ait, à Veſpaſiano tandem ejectos vaticinari coepiſſe, cum haec ſub Auguſto ſcripta ſint, alii judicent. Dianae certe nomine, aut cujusquam gentilis dei, nemo Judaeorum, niſi qui à ſua profeſſione deſciviſſet, quicquam vaticinaturus videtur fuiſſe. Sed Aricinum nemus etiam abſque Judaeis, & jam olim vaticiniis celebre fuit, quemadmodum & Albunea, & ſortes Praeneſtinae, & id genus alia. Micyll. Vir doctus Tanaquillus Faber, lib. I. Ep. 67. pro *Dianae* reponit, *Cybeles.* audacter mehercules. cum nihil ſit mutandum. In codicis Twiſdenii margine haec gloſſa erat adſcripta, *In Aricino nemore juxta Romam habuit Dianae templum. ibi erant vaticinatores.* nihil verius. quomodo & intelligendum eſſe locum jam vidit ſagaciſſimus Gronovius Obſervat. libro IV. cap. 7. Heins. *Tale deorum* Codex. P. Scivii.

Vaticinor, moneoque; locum date ſacra ferenti:
  Non mihi, ſed magno poſcitur ille Deo.
Nec, quia vel merui, vel ſenſi Principis iram,
  A nobis ipſum nolle putate coli.
Vidi ego linigerae numen violaſſe fatentem
  Iſidis, Iſiacos ante ſedere focos.
Alter, ob huic ſimilem privatus lumine culpam,
  Clamabat mediâ ſe meruiſſe viâ.
Talia coeleſtes fieri praeconia gaudent;
  Ut, ſua quid valeant numina, teſte probent.
Saepe levant poenas, ereptaque lumina reddunt;
  Cum bene peccati poenituiſſe vident.
Poenitet ô, (ſi quid miſerorum creditur ulli)
  Poenitet, & facto torqueor ipſe meo!
Cumque ſit exſilium, magis eſt mihi culpa dolori:
  Eſtque pati poenas, quam meruiſſe, minus.

Ut

43. *Superorum numina.*] *Nomina* veteres nonnulli. Heins. *Carmina* duo libri. *monent* Putean. & Moreti.

46. *Nomina ſancta.*] *Numina* Ed. prim. *ſacra* Servii codex. & editi quidam. *magna* Putean. *feram* Argent.

47. *Moneoque.*] *Moveoque* P. Dan. *dare* Serv. & Berſm. & Excerpta Voſſ.

50. *Nolle putare coli.*] Sic legitur in lib. Vatican. & Maſſ. recte. Ciofan. *Nolo putare* Edit. Gryph.

51. *Vidi ego linigerae.*] Aliqui ſcribunt, *Niligenae*, contra veterem & recentia exemplaria. Iſis enim ortu oon fuit Ægyptia, ſed Argiva: unde lectio quoque falſa eſt lib. I. de Arte:

Neu fuge Niligenae Memphitica ſacra juvencae.

Iſis autem *linigera*, vel à veſtitu ſacerdotum, vel à ſtatuae ſuae amictu appellatur: *Niligena* appellari non poteſt. Fabric. *Linigerae* vera lectio, quicquid membranae inter ſe pugnant. Vide Notas ad Artem Amator. libro I. vſ. 79. Heins. Vid. & Barth. XXXVII. Ad. 10.

51. *Numen violaſſe.*] Saepius in hac Elegia *numen*, & *numina* occurrunt. quare dubito an oon huc ex auctoritate Leid. Farneſ. Francoſ. & Voſſiani codicum legam, *templum violaſſe.* ut ita *templum violare Jovis* Ibide 313. & *templi violator.* II. Pont II. 27. ubi vide. Amm. Marcel. XIX. I. *Hinc quaſi in ſacrilegos violati ſaeviens templi.* & paſſim. Burm.

52. *Sedere.*] *Jacere* Ms. Berſm. male. vid. II. Am. XIII. 17.

53. *Alter, ob huic ſimilem privatus lumine culpam.*] *Privatus limine* in nonnullis codicibus. ſed nil mutandum. ſic apud Juvenalem:

——— *ut quodcunque volet de corpore noſtro*
Iſis, & irato feriat mea lumina ſiſtro.
Dummodo vel caecus teneam, quos abnego, nummos.

& apud Apulejum Iſiacus ille Metam. VII. *At te inquit omniparens Dea Syria, & Venus, & Bellona, & Mater Idaea caecum reddant.* in Anthologia Graeca Lucilius:

——— μὴ καταρράσῃ
Τὴν Ἴσιν τύνυτοι.

huc & Perſius Satyra V. reſpexit, apud quem occurrit:

——— *cum ſiſtro luſca ſacerdos.*

Heins. *Ob hanc ſimilem* Leidenſ. *lumine cauſam* Reg. Arg. & alius.

56. *Ut ſua.*] Fraocius volebat, *& ſua quid valeant numina teſte probant.*

60. *Et facto.*] *Et fato* Ms. Berſm.

61. *Cumque ſit exſilium magis eſt.*] Ita veteres conſtanter. Cenſeo nihilominus ſcribendum eſſe,

Quamque ſit exilium, magis es mihi culpa dolori.

Nam τὸ *eſt* verſu proximo rurſus ſequitur. ubi *poenas* cum Argentoratenſi malo, quam *poenam.* Similis loquendi modus infra Eleg. IV.

Junctior Haemonia eſt Ponto, quam Roma ſit Iſtro. Heins.

63. *Manifeſtior.*] *Manſuetior* Gottorp. ſed fruſtra. *manifeſtus* deus eſt praeſens & conſpicuus, ut ſu-

Digitized by Google

Ut mihi Dî faveant, quibus eſt manifeſtior ipſe;
Poena poteſt demi, culpa perennis erit.
Mors faciet certe, ne ſim, cum venerit, exſul:
Ne non peccârim, mors quoque non faciet.
Nil igitur mirum, ſi mens mihi tabida facta
De nive manantis more liqueſcit aquae.
Eſtur ut occultà vitiata teredine navis:
Æquorei ſcopulos ut cavat unda ſalis:
Roditur ut ſcabrâ poſitum rubigine ferrum:
Conditus ut tineae carpitur ore liber:
Sic mea perpetuos curarum pectora morſus,
Fine quibus nullo conficiantur, habent.
Nec prius hi mentem ſtimuli, quam vita, relinquent:
Quique dolet citius, quam dolor, ipſe cadet.
Hoc mihi ſi Superi, quorum ſumus omnia, credent;
Forſitan exiguâ dignus habebor ope.
Inque locum Scythico vacuum mutabor ab arcu.
Plus iſto, duri, ſi precer, oris ero.

Epi-

ſupra vocavit. vid. ad Val. Flac. I. 105. *quorum eſt* Francof. & Excerpta Voſſii. *atque dei faveant* Moreti.

66. *Ne non peccarim mors quoque non faciet.*] Verſus hic praeter rem eſt, & praeter Naſonianam elegantiam. Praecedens etiam nonnihil ſuſpectus. Heins. *Mors quoque nulla facit* Barthii codex. forte, *mors mea non faciet.* ſed, ut verum fatear, diſtichon ſuſpectum, & frigidum. in priore verſu *mors faciet vere* Leid.

67. *Non igitur mirum eſt, ſi mens mea tabida facta.*] *Si mens mihi* Junianus. tres alii, *Nil igitur mirum.* utrumque bene. Heins.

67. *Tabida facta.*] *Facto* Sarravii & alius. unde Heinſius, an *mihi fracto.* ut Eleg. ſeq. *Frangor.* verſ. 63. Mox, *denique manantis* Sarravii.

69. *Eſtur ut occultà vitiata putredine navis.*] Liber Patavinus, *vitiata teredine.* nam in mari tantum teredines ſentiuntur, nec aliam putant proprie teredinem dici, ut auctor eſt in XVI. Plin. Fabric. *Teredine navis* vera ſcriptura eſt, quam meliores membranae adſtruunt. perperam alii, *putredine.* Robertus Conſtantinus in Lexico voce Ὀζύνα corrigit, *vitiata teredine maris.* inſulſe. Inter teredinem & tineam hoc intereſt, quod altera ſit marina, altera terreſtris. audi Plinium lib. XVI. cap 12. *Teredo* eadem quae *Termes.* Graecis τερήδων. Iſidorus Etymol. lib. XII. cap. 5. *laricem in maritimis navibus obnoxiam teredini tradunt.* plura habes apud eundem capite proxime ſequenti. verſu proximo lege cum caſtigatioribus ſcriptis, *Æquorei ſali*, non, *Æquoreos ſcopulos.* Heins. *Violata* Putean.

70. *Æquoreos ſcopulos ut cavat unda ſalis.*] In iiſdem lib. & Urſini aperte legitur, *Æquorei ſcopulos*, &c. Ciofan. Et ita Barthius.

75. *Relinquent.*] *Relinquet* Sarrav. *relinquant* duo. & ſeq. ỹſ. *cadat. relinquunt* Junian.

77. *Hoc mihi ſi ſuperi, quorum ſumus omnia, credent.*] Cave reponas cum Tanaquillo Fabro lib. I. Ep. 67. *quorum ſunt omnia.* pro recepta enim ſcriptura & codices vetuſti, & ipſa ratio pugnant. Adeantur quae notamus ad librum V. Met. ỹſ. 343. Heins. *Credant* plurimi. *credunt* octo.

78. *Forſitan exiguâ dignus habebor ope.*] Hanc vocem *opem* vulgo exiſtimant pro divitiis ſemper capi. id longe ſecus eſſe vel ex hoc loco perſpicue cognoſcitur, & ex Eleg. IV. libro I. Triſt.

Dii tibi ſint faciles, & opis nullius egentem
Fortunam praeſtent, diſſimilemque meae.

Itemque ex Cicerone libro de amicitia, ubi ita eſt: *Divitiae, ut utare: opes, ut colare. Sunt igitur opes, honores, auctoritates, favores, poteſtates, quae cum ex aliis rebus, tum ex divitiis naſcuntur.* Ciofan.

79. *Scythica ab arcu.*] *Ab hoſte* Polit. *Scythica ab arcto* Vatican.

80. *Si precor.*] *Si precer* meliores. Heins.

1. Me-

Digitized by Google

Epistola II.

MAXIMO.

MAxime, qui tanti menſuram nominis imples,
Et geminas animi nobilitate genus;
Qui naſci ut poſſes, quamvis cecidere trecenti,
Non omnes Fabios abſtulit una dies;
Forſitan haec à quo mittatur epiſtola quaeras;
Quique loquar tecum, certior eſſe velis.
Hei mihi! quid faciam? vereor, ne nomine lecto
Durus, & averſâ cetera mente legas.

Vi-

1. *Maximo.*] Fabius hic Maximus cum intima familiaritate Caeſari Auguſto fuerit conjunctus, non invenitur tamen, quod mireris, apud ſcriptores ullis functus honoribus. Ad hunc noſtrum opinor referenda eſſe Quintiliani illa Inſtitutionum Oratoriarum lib. VI. cap. 3. *In metalepſiu quoque cadit ratio dictorum; ut Fabius Maximus incuſans Auguſti congiariorum, quae amicis dabantur, exiguitatem, heminaria eſſe dixit.* De morte hujus Fabii Noſter infra libro IV. & Plinius libro VII cap. 45. praeter Tacitum. Heins. Atqui Glandorpius conſulem hunc Fabium facit A. V. C. DCCXCIII. ut & Lipſius fecit. ſed hunc fuiſſe hujus Fabii patrem docet Maſſon. in vita Ovidii. ad A. V. C. DCCLXVII. in Servii codice erat, *ad Q. Maximum Fabium.* in Moreti, *Maximo Amico ſuo.*

1. *Menſuram.*] *Virtutem* ex exeſis ſenio membranis ſcribebat Barthius. nec tamen perſuadere poterit alicui, qui in Naſone legendo multus eſt. Ita Sappho Epiſt. XV. 33.

Nomen quod terras impleat omnes
Eſt mihi, menſuram nominis ipſa fero.

1. Faſt. 603.

Magne, tuum nomen rerum menſura tuarum eſt.

& quid quaeſo eſt *virtus nominis?* aut quid, *implere virtutem nominis?* hoc puto potius gloſſam Monachalem olere, quam quod vulgo legitur. Burm.

6. *Quisque loquar.*] *Quique* nonnulli veterum, & mox, *Hei mihi*, pro *Heu.* bene. Heins. *Quisve* Junian. *quaeris* etiam ſuperiori verſu Jun. Leid. & plurimi alii.

7. *Hei mihi.*] Urſini liber *Ei* ſine aſpiratione. verè ſic & in veteri Tibulli libro, qui in Vaticana bibliotheca aſſervatur. deducitur enim ab ejulandi verbo, ut in meis in Metamorphoſin obſervationibus annotavi. ſic etiam in Virgilii libro ejusdem Bibliothecae litteris majuſculis exarato, qui omnium hujus generis exemplarium unus antiquiſſimus eſt, eo loco XI. lib. Æneid.

——— *Ei mihi quantum*
Praeſidium Auſonia, & quantum tu perdis Juli.

In quo libro locus ille ex II. Æneid. *Hei mihi qualis erat.* &c. deſideratur; quamvis quidam ajunt transpoſitum eſſe paginarum numerum: ego tamen non parva adhibita diligentia, reperire non potui. Praeterea ita ſcribendum praecipit Grammaticorum princeps, Priſcianus lib. VII. cujus haec ſunt verba: *Ei quoque cum monoſyllabum eſſe deberet, cum genitivus ejus ſit diſſyllabum, per diaereſin à Poëtis proferri invenitur differentiae cauſa; ne ſi monoſyllabum ſit, interjectio eſſe putetur. Virgilius in II. Æneidos:*

Ei mihi qualis erat quantum mutatus ab illo
Hectore!

Nil tamen mirum. Haec Priſcianus. Quare quin *Ei* absque adſpiratione ſcribendum ſit, qui poſthac ambigat, fore opinor neminem. In Terentii etiam libris, qui in eadem, quam modo dixi, Bibliotheca ſunt, perpetuo eſt *ei*: ut impreſſum legi in Terentio Gabrielis Faërni. Ciofan. In hac obſervatione quantum ſibi placuerit Ciofanus, inde apparet, quod ſaepiſſime eamdem magno cum taedio legentis repetierit. vid. ad lib. I. Met. 523. & VIII. 491. & alibi.

8. *Averſa mente.*] Servii liber, *averſa fronte.* *adverſa mente* multi.

9. *Viderit haec aliquis, tibi me ſcripſiſſe fateri Audebo, &c.*] Interrogative lego prius diſtichon, ut ſit oratio dubitantis, utrum fateri velit, ſive audeat, ſe ad Maximum de ſuis rebus ex profeſſo, & nomine non celato ſcribere, an mutus. ut poſte-

Viderit haec ſi quis; tibi me ſcripſiſſe fateri
Audebo, & propriis ingemuiſſe malis.
Viderit; audebo tibi me ſcripſiſſe fateri,
Atque modum culpae notificare meae.
Qui, cum me poenâ dignum graviore fuiſſe
Confitear, poſſum vix graviora pati.
Hoſtibus in mediis, interque pericula verſor:
Tamquam cum patriâ pax ſit ademta mihi.
Qui, mortis ſaevo geminent ut vulnere cauſſas,
Omnia vipereo ſpicula felle linunt.

poſterius diſtichon quaſi per ſubjunctionem huic reſpondeat: videlicet, velle atque audere ſeſe. Dubitare autem ſe fingit, propter Auguſtum potiſſime. Deinde etiam, ut attentionem paret, magnitudinem ſuae miſeriae tantam eſſe innuendo, ut taceri ac diſſimulari nullo modo poſſit. Micyll. Prius diſtichon Sarravianus, unus Mediceus & Boxhornianus non agnoſcunt, poſterius totidem alii. quatuor duos medios verſus omittunt. Ex duobus diſtichis unum faciendum hoc modo,

Viderit: audebo tibi me ſcripſiſſe fateri.
Audebo propriis ingemuiſſe malis.

ita enim poſterior verſus in quibusdam ſcriptus occurrit, cum vulgati exhibeant, *Audebo & propriis.* Poſſit & legi,

Viderit hoc: ſiquidem tibi me ſcripſiſſe fateri
Audebo, & propriis ingemuiſſe malis.

Nam membranae nonnullae, *Viderit hoc ſi quid.* alter Medonianus, *viderit ô ſi quid.* Qua lectionum diverſitate opinor factum, ut ſciolus aliquis anſam arripuerit ex duobus verſibus verſus quatuor procudendi. Certe verſus ultimus ſatis arguit indoctam manum. Quis enim credat Naſonem *notificandi*, aut, quod in aliis extat, *certificandi* verbo uſum? praeterea plerique pro *modum culpae* agnoſcunt, *modum poenae.* quae vox ſequenti verſu iteratur minus concinne. τὸ *Viderit* elegantiſſimum eſt. Propertius, lib. II. El. XV.

Viderit hoc, ſi quam jam peperiſſe pudet.

Noſter epiſtola XII. 211.

Viderit iſta Deus, qui nunc mea pectora verſat.

Artis Amator. lib. III. 671.

Viderit utilitas: ego coepta fideliter edam.

lib. II. 371.

Viderit Atrides: Helenen ego crimine ſolvo.

Remed. Amor. 249.

Viderit, Haemoniae ſi quis mala pabula terrae,
Et magicas artes poſſe nocere putat,

& ibidem, 601.

Nona terebatur miſerae via. Viderit, inquit:
Et ſpectat zonam pallida facta ſuam.

Faſtorum II. 782.

Viderit; audentes Forsne Deusne juvet.

Triſt. V. Eleg. II.

Viderit. ipſe ſacram quamvis inviſus ad aram
Confugiam.

Lucanus lib. I. 636.

——— conditor artis
Viderit iſta Tages.

Statius Theb. III.

Viderit hoc bello viridis manus.

Petronius cap. 87. *Viderit tamen, inquit: non ero tui ſimilis.* Apulejus Metamorphoſeon V. *Et tu quidem ſoror, videris. quam patienti vel potius ſervili (dicam enim quod ſentio) haec perferas animo. Enimvero ego nequeo ſuſtinere ulterius tam beatam fortunam collatam indigne.* inepte illic vulgo legitur, *collapſam indigne.* ipſe Apulejus VII. Metam. *Execulatam eſſe fortunam, quae ſemper ſuas opes ad malos & indignos conferat.* ſed in Apuleji loco τὸ *videris* plena eſt oratio. abrupte id verbi nonnunquam ponitur, & quidem eleganter. Idem libro IX. *De iſto quidem, mi herilis, ſecum ipſa videris.* ita & Tertullianus frequenter. ut cap. II. Pallii. pari quoque modo Graeci, ut in Euangelio Matthaei, cap. XXVII. ℣ſ. 4. Τὶ πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψει. recte Vetus Interpres, *quid ad nos? tu videris.* & eodem capite ℣ſ. 24. Ὑμεῖς ὄψεσθε. *vos videritis.* pari modo & Actorum XVIII. ℣ſ. 15. Neque aliter Cicero, Seneca & optimus quisque ex aevi aurei ſcriptoribus. Loca plura adſcripſi, ut ſuas Naſoni elegantias affererem. Heins.

12. *Atque modum poenae.*] Haec eſt veterum librorum ſcriptura. Ciofan.

15. *Verſor.*] *Vertor* quinque. *nector* unus.

17. *Qui mortis.*] *Morti* Moreti liber. vid. ad Epiſt. XVIII. 200. *cui mortis ſaevae* Argent. *ſaevas* Regius. *ſaevae* duo alii.

18. *Spicula felle linunt.*] In caſcis libris Barthius

His eques inſtructus perterrita moenia luſtrat,
More lupi clauſas circuëuntis oves.
At ſemel intentus nervo levis arcus equino
Vincula ſemper habens irreſoluta manet.
Tecta rigent fixis veluti vallata ſagittis,
Portaque vix firmâ ſubmovet arma ſerâ.
Adde loci faciem, nec fronde, nec arbore laeti,
Et quod iners hiemi continuatur hiems.
Hic me pugnantem cum frigore, cumque ſagittis,
Cumque meo fato, quarta fatigat hiems.
Fine carent lacrimae, niſi cum ſtupor obſtitit illis:
Et ſimilis morti pectora torpor habet.
Felicem Nioben, quamvis tot funera vidit,
Quae poſuit ſenſum ſaxea facta mali!
Vos quoque felices, quarum clamantia fratrem
Cortice velavit populus ora novo.
Ille ego ſum, lignum qui non admittar in ullum:
Ille ego ſum, fruſtra qui lapis eſſe velim.
Ipſa Meduſa oculis veniat licet obvia noſtris,
Amittat vires ipſa Meduſa ſuas.

Vi-

invenit, *ſanguine tela linunt.* quod & Francof. & quinque alii habent. vid. lib. IV. VII. 36. *Madent* tres. *virent* unus Voſſii. ſi praecedenti verſu *Quis, morti ſaevas* legas: (nam *cui* eſt in Argent.) *virent* poſſet alicui placere, ut lib. II. Met. 777. *Pectora felle virent.* ita *virides colubres* dixit Horatius I. od. 17. & *virentem Hydram* Claudian. I. in Rufin. 292. eadem varietas II. Art. 520. hic tamen nihil muto. ita *litae felle ſagittae* inf. lib. IV. IX. 83. BURM.

23. *Fixis veluti vallata.*] *Siccis* edit. Micyll. quod unde habeat, neſcio, &, annon operarum ſit vitium, dubito. *jactis* Argent. quod non diſplicebat olim Heinſio. ut VIII. Met. 389. *jaciuntque ſine ordine tela.* ſed *fixis* hic eſt, quae jacta ſedent & manent in tectis, & ita ſpeciem valli referunt. male etiam *velata* Sarravii & quatuor alii: in Leid. erat, *fixas ſagittas*, Voſſ. Excer. *tecta rigent urbis.* Epiſt. XVI. 362.

Figitur in juſſo noſtra ſagitta loco.

& II. Triſt. VII. 17.

Dextera non ſegnis fixo dare vulnera cultro.

BURM.

25. *Nec fronde nec arbore tecti.*] *Laeti* non invenuſte unus Vaticanus. HEINS. *Tectam* duo.

30. *Et ſimilis morti corpora torpor habet.*] Liber Maffei & Urſini, *pectora.* CIOFAN. Ita & Barthii & Heinſii codices plerique vid. ad Epiſt. XII. 170.

32. *Quae poſuit ſenſum ſaxea facta malo.*] *Mali* Puteaneorum & Moreti exemplar. vere. Triſt. IV. Eleg. VI. 22.

Mensque mali ſenſum noſtra recentis habet.

Pont. IV. Eleg. ult. 50.

—— *tantummodo vita relicta eſt,*
Praebeat ut ſenſum materiamque mali.

ita libri veteres. HEINS. Ita & Douza pater.

33. *Clamantia.*] In Gryphii editione eſt, *clementia*; ſine dubio errore operarum, expreſſit tamen, ut ſolet Barth. Vincentius, qui numquam fere à Gryphiana editione recedit, & tamen has, ut raras & utiles editiones animoſe comparare ſolent, earum verum pretium ignorantes. in Sarraviano Fragmento itidem *clementia* erat. *lugentia* prim. Edit. & tres ſcripti. Francius volebat, *lacrymantia.* BURM.

35. *Qui non admitter.*] *Admittar* ſequentia requirunt. atque ita Sarravianus. HEINS.

38. *Amittet vires ipſa Meduſa ſuas.*] Vulgata, *protinus ipſa ſuas.* Sed illam repetitionem habent manuſcripta. FABRIC. In iiſdem libris legitur, *ipſa Meduſa ſuas.* Hujusmodi repetitionibus uſus & Elegia II. lib. III. Amor.

Invida veſtis eras, quae tam bona crura tegebas,
Quoque magis ſpectes, invida veſtis eras.

Ibidem:

Sed jam pompa venit, linguis animisque favete;
Tempus adeſt plauſus, aurea pompa venit.

Et

Digitized by Google

Vivimus, ut ſenſu numquam careamus amaro:
Et gravior longâ fit mea poena morâ.
Sic inconſumtum Tityi ſemperque renaſcens
Non perit, ut poſſit ſaepe perire, jecur.
At puto, cum requies, medicinaque publica curae
Somnus adeſt, ſolitis nox venit orba malis.
Somnia me terrent veros imitantia caſus:
Et vigilant ſenſus in mea damna mei.
Aut ego Sarmaticas videor vitare ſagittas:
Aut dare captivas ad fera vincla manus.
Aut, ubi decipior melioris imagine ſomni,
Adſpicio patriae tecta relicta meae.
Et modo vobiscum, quos ſum veneratus, amici,
Et modo cum carâ conjuge, multa loquor.
Sic, ubi percepta eſt brevis & non vera voluptas,
Pejor ab admonitu fit ſtatus iſte boni.
Sive dies igitur caput hoc miſerabile cernit,
Sive pruinoſi Noctis aguntur equi;
Sic mea perpetuis liqueſiunt pectora curis,
Ignibus admotis ut nova cera ſolet.

Saepe

Et lib. I. Elegia IX.

Militat omnis amans, & habet ſua caſtra Cupido,
Attice crede mihi, militat omnis amans.

Et lib. III. Elegia V.

Ilia pone metus, tibi regia noſtra patebit,
Teque colent amnes, Ilia pone metus.

Et lib. IV. Faſt.

Qui bibit inde furit: procul hinc diſcedite, queis eſt
Cura bonae mentis, qui bibit inde furit.

CIOFAN. Ita & Mss. Heinſii & Barthii.

39. *Amare.*] *Iniquo* Politian. ut ſaepe hae voces commutatae.

40. *Sit mea poena.*] *Fit* idem Sarravianus aliique nonnulli. & paullo ante, *Amittat* pro *Amittet* Politiani Excerpta & unus Vaticanus. HEINS. *Ut gravior ſit* Leidenſ.

41. *Renaſcens.*] *Recreſcens* Putean.

44. *Solitis.*] *Noſtri* Ms. Berſm.

46. *Et vigilant ſenſus.*] *Et vigilant caſus* Argentorat.

48. *Captivas in fera vincla manus.*] *Ad fera vincla* ſcripti maxima ex parte. HEINS. Ita & Berſmanni Mss.

49. *Ubi decipior.*] *Aut ego deceptus* Moreti. *ego decipior* Regius & Servii.

50. *Tecta relicta.*] *Regna beata* unus. an dictum ut apud Virg. I. Ecl. 70.

Poſt aliquot mea regna videns mirabor ariſtas.

vid. Rader. ad Martial. XII. 57. ſed vid. IV. Triſt. VIII. 10. BURM.

53. *Sic ubi percepta eſt brevis & non vera voluptas.*] Numeros Naſonianos hic non agnoſco. à Patavino verbum ſubſtantivum aberat. Forte,

Sic ubi jam percepta brevis nec vera voluptas.

Mox, *ſtatus iſte*, non *ille* ſcripti meliores. & poſtea, *pruinoſi equi*, non *pruinoſae noctis.* etſi in Amoribus dixerit Noſter,

Longa pruinoſa frigora nocte pati.

HEINS. *Concepta eſt* duo codices & Barthii membranae, quam lectionem ille probat. *percipere gaudia* dixit inf. II. ex Pont. I. 60. in Regio etiam, *haec ubi percepta*, ut Epiſt. XIX. 65. *brevis eſt haec & non vera voluptas.* BURM.

54. *Boni.*] *Bene* Regius. & *ipſe* aut, *ille* quidam ſcripti & editi.

56. *Pruinoſae noctis.*] Sic Ovidius ipſe in Phaenomenis, ex quo opere haec tria carmina citat Lactantius:

Tot numero, talique Deus ſimulacra figura
Impoſuit coelo: perque atras ſparſa tenebras
Clara pruinoſae juſſit dare lumina nocti.

Et

Saepe precor mortem, mortem quoque deprecor idem;
 Ne mea Sarmaticum contegat oſſa ſolum.
Cum ſubit, Auguſti quae ſit clementia; credo
 Mollia naufragiis litora poſſe dari.
Cum video quam ſint mea fata tenacia, frangor;
 Speſque levis magno victa timore cadit.
Nec tamen ulterius quidquam ſperove precorve,
 Quam male mutato poſſe carere loco.
Aut hoc, aut nihil eſt, pro me tentare modeſte
 Gratia quod ſalvo veſtra pudore queat.
Suſcipe, Romanae facundia, Maxime, linguae,
 Difficilis cauſſae mite patrocinium.
Eſt mala; confiteor: ſed te bona fiet agente.
 Lenia pro miſerâ fac modo verba fugâ.
Neſcit enim Caeſar, quamvis Deus omnia norit,
 Ultimus hîc quâ ſit conditione locus.
Magna tenent illud rerum molimina numen;
 Haec eſt coeleſti pectore cura minor.
Nec vacat, in quâ ſint poſiti regione Tomitae,
 Quaerere, finitimo vix loca nota Getae.

Aut

Et Eleg. xix. lib. ii. Amor.

Longa pruinoſa frigora nocte pati.

Vocat autem *pruinoſam noctem*, quod in ea pruina cadat. Vide quae dixi lib. vii. Metamorphoſeos. Ciofan. *Pruinoſi* omnes fere ſcripti.

57. *Sic mea perpetuis liqueſcunt pectora curis.*] Nemo, quod ſciam, vidit verſum claudicare, ut teſtantur, quotquot ſunt impreſſi codices. Legendum vero hoc diſtichum è Patavino,

Sic mea perpetuis liquefiunt pectora curis,
Ignibus admotis ut nova cera liquet.

Nam qui in poſtremo *ſolet* ſcripſit pro *liquet*, putavit primam in verbi *liqueſcunt* eſſe productam. Fabric. Recte emendat & legit Fabricius, vir doctiſſimus ex eo, quo uſus eſt, Patavino libro, *Liquefiunt*. Ciofan. *Liquefiunt pectora curis.* Hoc Fabricius reſtituit, cum in pleriſque ſcriptis editiſque, *liqueſcunt* legeretur. tres noſtri, *liquuntur.* non male. & tum pro *liquet* verſu proximo, cum plurimis membranis *ſolet* reponatur. *liquantur* Twiſdenianus. in Faſtis iv. 152. *mella liquata* habes. Heins.

60. *Contegat.*] *Comprimat* Excerpta Voſſii. *neu mea* etiam P. Servii.

64. *Speſque levis.*] *Brevis* Leidenſis. quod, niſi praeceſſiſſet *brevis voluptas*, placeret, quia melius *magno timori* opponitur, ut apud Horat. ii. Od. 15.

Privatus illis cenſus erat brevis,
Commune magnum.

tum, quia *brevis ſpes*, recte *longae*, ut paſſim occurrit, etiam opponitur. ut idem Horatius i. Od. 4.

Vitae ſumma brevis, ſpem nos vetat incboare longam:

& i. Od. 11.

——— ſpatio brevi,
Spem longam reſeces.

ubi praeſtat legere, *ſpatio brevis*. Burm.

66. *Quam male mutato poſſe carere loco.*] Videtur ſcribendum, *male mutando*. hoc eſt qui mutetur cum alio loco quantumvis malo. nempe, quod poſtea eſt dicturus,

Nec petite ut bene ſit, ſed uti male tutius.

ſic lib. ii. Eleg. ii.

Sit tua mutando gratia blanda loco.

Pont. iv. Eleg. xiv. ex antiquis libris,

Nulla mihi cura eſt, terrâ niſi muter ut iſtâ.

ubi nos plura. vide & Gronovium Obſervat. lib. iii. cap. i. ſic Elegia de Nuce, *ſolem mutare* non *vitare*, quod eſt in multis veterum. Quare fruſtra ſunt, qui hoc loco ſcribendum contendunt,

Quam male me tuto poſſe carere loco. Heins.

Fabrum reſpicit, qui lib. i. Ep. 67. ita corrigebat.

69. *Suſcipe Romanae.*] Joſephus Scaliger cum ſuperiore hanc Elegiam jungebat. D. Heins. In vulgatis codicibus novae hoc Elegiae exordium eſt.

Digitized by Google

Aut quid Sauromatae faciant, quid Iäzyges acres,
  Cultaque Oreſteae Taurica terra Deae.
Quaeque aliae gentes, ubi frigore conſtitit Iſter,
  Dura meant celeri terga per amnis equo.
Maxima pars hominum nec te, pulcherrima, curant,
  Roma; nec Auſonii militis arma timent.
Dant animos arcus illis, plenaeque pharetrae;
  Quamque libet longis curſibus aptus equus:
Quodque ſitim didicere diu tolerare famemque;
  Quodque ſequens nullas hoſtis habebit aquas.
Ira Dei mitis non me miſiſſet in iſtam,
  Si ſatis haec illi nota fuiſſet, humum.
Nec me, nec quemquam Romanum gaudet ab hoſte,
  Meque minus, vitam cui dedit ipſe, premi.
Noluit, ut poterat, minimo me perdere nutu:
  Nil opus eſt ullis in mea fata Getis.
Sed neque, cur morerer, quidquam mihi comperit actum:
  Nec minus infeſtus, quam fuit, eſſe poteſt.
Tum quoque nil fecit, niſi quod facere ipſe coëgi,
  Pene etiam merito parcior ira meo.

Dî

eſt. Nos vetuſtiſſimorum exemplarium auctoritatem ſumus ſecuti. HEINS. Et Barthius continuat.

72. *Pro miſera.*] *Pro miſſa* duo libri, unde *juſſa* Heinſius, ut Noſter alibi etiam loquitur, ut I. Triſt. III. 50. IV. x. 90. *poſt miſeram fugam* Servii.

73. *Norit.*] *Novit* quinque libri cum prima editione.

77. *Non vacat.*] *Nec* ſcripti. HEINS.

81. *Quaeque aliae.*] *Quidque* Putean: & tres alii. *quoque* minor Gryph.

83. *Maxima pars hominum.*] Scribe, *horum*, vel *harum*, videlicet gentium. lib. II. El. s. 45.

Maxima pars horum vitam veniamque tulerunt.

Ubi *hominum* in nonnullis etiam libris. proximo verſu Polit. Argent. & duo alii *timent*. recte, ſi *curant* pro *curat* reponas. HEINS.

86. *Quamque libet longis.*] In manuſcripto, *Quamlibet & longis*, ſi legitur, *Qualibet*, magis Ovidianum eſt. FABRICIUS. *Quamque libet* priſca exemplaria, quod mutari non debuit. HEINS. Vid. ad Eleg. in Druſ. 50. *eques* Ms. Berſman. *actus* Leid.

89. *Ira viri mitis.*] In nonnullis, *Dei mitis*. NAUGER.

89. *Miſiſſet in iſtam, Si ſatis haec.*] Alterutrum redundat, aut *τὸ iſtam*, aut *τὸ haec*. quae duo niſi barbare non poſſunt conjungi. pro *humus* aliquando reponebam, *humum*. in iſtam humum, per antiptoſin tamen dici putabat Chiſtianus Daumius Nunc parum abeſt, quin refingendum cenſeam, *non me miſiſſet in Iſtrum*. infra lib. III. Eleg. sv.

Nec mea verba legis, qui ſum ſubmotus ad Iſtrum.

Triſt. lib. sI.

Solus ad egreſſum miſſus ſeptemplicis Iſtri.

atque ita paſſim. Praeter flumen Iſtrum in hoc tractu etiam Ἴστρος oppidum. quod *Iſtrus* Latinis. Plinio *Iſtropolis*. Arriani Periplus Ἰστρίαν vocat. quo ſpectat numinus argenteus apud me cum inſcriptione ΙΣΤΡΙΗΩΝ. fuit autem Mileſiorum colonia, ut & Tomi & Boryſthenes. quod ex Plinio & Stephano Byzantio diſcimus. pro *viri mitis* cum ſex ſeptemve noſtris, *Dei mitis* reponendum. quod Naugerius in ſuis quoque invenerat. Deum paſſim Auguſtum appellat. HEINS. Vid. ad x. Met. 105.

92. *Vitam cui dedit ipſe, capi.*] *Premi* Polit. Thuan. & duo alii. ut Triſt. lib. v.

Terreor hoſte meum pene premente latus.

HEINS *Cui dabit* Sarrav.

93. *Ut poterat,*] *At poterat* ſcripti quidam & prim. Edit. *ut poterit* Jun. *at potuit* Moreti. *me prodere* Patav.

94. *Ullis.*] *Saevit* Putean. mox, *repperit* Regius.

96. *Nec minus.*] *Et minus* quidam editi.

Dì faciant igitur, quorum mitiſſimus ipſe eſt,
  Alma nihil majus Caeſare terra ferat.
Utque diu ſub eo ſit publica ſarcina rerum;
  Perque manus hujus tradita gentis eat.
At tu tam placido, quam nos quoque ſenſimus illum,
  Judice pro lacrimis ora reſolve meis.
Non petito ut bene ſit, ſed uti male tutius; utque
  Exſilium ſaevo diſtet ab hoſte meum.
Quamque dedere mihi praeſentia numina vitam,
  Non adimat ſtricto ſqualidus enſe Getes.
Denique, ſi moriar, ſubeant pacatius arvum
  Oſſa, nec à Scythicâ noſtra premantur humo.
Nec male compoſitos (ut ſcilicet exſule dignum)
  Biſtonii cineres ungula pulſet equi.
Et ne, ſi ſupereſt aliquid poſt funera ſenſûs,
  Terreat hìc manes Sarmatis umbra meos.
Caeſaris haec animum poterant audita movere,
  Maxime; moviſſent ſi tamen ante tuum.

Vox,

98. *Poene etiam merito parcior ira meo.*] *Parcior ipſe* Fureaneus & duo alii. forte,

Poena etiam merito parcior ipſa meo.

Burm.

99. *Quorum mitiſſimus ille eſt.*] In manuſcriptis, item in Aldino, *quorum juſtiſſimus ipſe eſt*; quod cur mutatum ſit, non aſſequor. Fabric. *Quorum mitiſſimus ille eſt*, eſt in uno Vatic. & Urſini libro, recte. ut idem Fabricius notavit. Ciofan. Neſcio qua editione uſus ſit Ciofanus, in qua notae Fabricii habentur, certe in Berſmannianis contrarium, ac Ciofanus dicit, repperi. an peccarunt operae in Ciofani editione, ut ſaepe deprehendi? & *juſtiſſimus ipſe eſt* omnes fere ſcripti. ſed *mitiſſimus ille eſt* praetulimus, quod codex Servii & plurimi editi habent. hae vero voces paſſim in his libris commutantur. ut II. Triſt. 27. & alibi. *quorum illuſtriſſimus* Berſm. Var. Lect. Burm.

101. *Utque diu ſub eo, ſic ſit ſub Caeſare terra.*] Alii, *Roma*. ſed neutrum bene. certe *terrae* praecedenti verſu jam occurrebat. Quatuor,

Utque diu ſub eo ſit publica ſarcina mundi.

quinque, *ſit publica ſarcina terrae.* quod in Erfurtano etiam invenerat Zinzerlingus II. Prom. 4. unus, *ſit publica ſarcina curae.* Moreti liber pro diverſa lectione, *ſit publica ſarcina rerum.* Sarravianus admodum mendoſe, *Utque diu ſub eo, ſic ſit publicae ſaro terrae.* Combianus, *Utque diu ſub eis.* alius, *ſub eo eſt.* Locus mirifice turbatus. nam verſu proximo pro *eat* plurimi etiam veteres, *cant.* Timide dico, dico tamen, videri reponendum,

Utque diu ſubſint huic publica pondera rerum.

videtur enim vox una aut altera excidiſſe. paulo ante pro, *juſtiſſimus ipſe eſt.* priſcae editiones & ſcripti ſatis multi cum Argentoratenſi, *mitiſſimus.* quomodo *Deum mitem* paulo ante appellarat. Heins.

103. *At tu tam placido.*] Mallem,

At tu tam placido, quamquam nos laeſimus illum,
Judice &c.

nam *ſentire* potius in malam partem, pro gravem, crudelem experiri, ſumitur. vid. ad Epiſt. XII. 17. Burm.

105. *Non petis, ut bene ſit.*] In libri ſui margine notarat Scaliger, *Neve pete ut bene ſit.* Eruditiſſimus juvenis Jacobus Roverius, *Non petimus bene ſit, ſed uti male tutius.* D. Heins. *Mage* legendum puto, ut ſit pleonaſmus: niſi *male* ſit idem quod parum. Bersman. *Non pete quod* Putean. Unus Vaticanus, *Non petit.* lege, *non petito ut bene ſit*, vel, *non petito bene ſit.* Scaliger, *neve pete ut bene ſit.* etiam non male. Vir Politiſſimus Chriſtianus Daumius,

Non petito ut bene ſit, ſed uti mage tutius.

Quod ex ſcriptis Berſmannianis in ora codicis ſui annotavit. Heins. Forte, *non peto* (vel *pete*) *quo bene ſit, ſed uti mihi tutius.* *quo* pro *ut* centies apud Naſonem. *non petos.* Mſ. Berſm.

108. *Ge-*

Vox, precor, Auguſtas pro me tua molliat aures,
  Auxilio trepidis quae ſolet eſſe reis:
Adſuetâque tibi doctae dulcedine linguae
  Æquandi Superis pectora flecte viri.
Non tibi Theromedon, crudusve rogabitur Atreus;
  Quique ſuis homines pabula fecit equis:
Sed piger ad poenas Princeps, ad praemia velox:
  Quique dolet, quoties cogitur eſſe ferox.
Qui vincit ſemper, victis ut parcere poſſet;
  Clauſit & aeternâ civica bella ferâ.
Multa metu poenae. poenâ qui pauca coërcet;
  Et jacit invitâ fulmina rara manu.
Ergo tam placidas orator miſſus ad aures,
  Ut propior patriae ſit fuga noſtra, roga.
Ille ego ſum, qui te colui; quem feſta ſolebat
  Inter convivas menſa videre tuos.
Ille ego, qui duxi veſtros Hymenaeon ad ignes;
  Et cecini fauſto carmina digna toro.

Cu-

108. *Getes.*] *Geta* Ms. Berſm. & Moreti.

109. *Subeam pacatius arvum.*] Malim, *ſubeant* cum uno Hafnienſi, ut ad *oſſa* referatur. Heins.

113. *Aliquis poſt funera ſenſus.*] *Aliquid ſenſus* cum Argentoratenſi & uno Vaticano. ſic lib. II. Eleg. II.

Si quid habet ſenſus umbra diſerta.

Lucan. lib. VIII.

Da veniam, ſi quid ſenſus poſt fata relictum eſt.

Idem lib. III.

Aut nihil eſt ſenſus animis a morte relictis.
Aut mors ipſa nihil.

Heins. Vid. ad I. Faſt. 484.

114. *Terreat ut manes.*] *Et manes* plerique veteres. duo, *Terruerit.* totidem, *Terreat hic.* quod ſequor. Heins.

116. *Maxime; moviſſent.*] *Moviſſent animum ſi &c.* Putean.

118. *Trepidis.*] *Miſeris* unus.

119. *Tibi.*] *Diu* Servii.

121. *Non tibi Theromedon.*] Alii legunt, *Therodamas*: quem nonnulli Numidiae, aliqui Scythiae regem fuiſſe ſcribunt, notae immanitatis. Hominum enim cruore leones pavit, ut equos ſuos Diomedes in Thracia, canes in Ponto Mithridates. Atreum autem *crudum*, quaſi cruentum nominat, quia Thyeſtem fratrem fugavit, & fratrem alterum Chryſippum ſuffocavit, uxorem in mare praecipitavit, & fratri filios vorandos appoſuit: cantata multis Tragicis ſcelera. Fabricius. *Therodamon* mallet Schottus lib. II. Obſervat. cap. 32. *Theremedon* Leidenſ. & duo alii. *crudusve* tres.

124. *Quique dolet.*] *Cuique dolet* Ger. Mauriſius Hiſtor. Dominorum de Romano pag. 14. *eſſe nocens* unus Heinſ.

125. *Qui vincit ſemper, victis ut parcere poſſet.*] *Vicit* & *poſſit* Sarrav. & tres alii. Heins. Sed *vincit* melioris eſt ominis, quaſi pergat vincere ſemper Caeſar. & ita citat Gerard. Mauriſius.

126. *Sera.*] *Manu* Ms. Berſm.

127. *Multa metu poenae, poena qui pauca coërcet.*] Aliam lectionem annotat Merula, ſed, ut arbitror, repetitu indignam. Fabricius. Illa eſt, *multa metu prohibet*, ut quidam ſcripti veterum & editi. *cohibet*, etiam Barthii membranae, Francof. & alii. & *chohibet* multi Heinſio inſpecti. *& qui multa metu, poena qui pauca coërcet* Junianus & duo alii. Mauriſius, *multa mihi cohibet, qui poena parva coërcet.* Burm.

128. *Et jacit.*] *Et facit* editiones quaedam.

130. *Patriae.*] *Vitae* Leidenſ.

133. *Ille ego, qui dixi veſtros Hymeneon.*] Magis Poëticum, *Ille ego qui duxi*, ut in Patavino, quaſi diceret, adduxi voto & gratulationibus. Carmen nuptiale ad Fabium Maximum, cujus hîc meminit; alterum item carmen de ejusdem obitu, cujus infra libro quarto, temporum injuria interciderunt: ut & aliud de obitu patris Meſſalini, de quo hujus libri Elegia octava. Fabric. *Dixi* priſcae editiones cum multis manu exaratis. quod ex-

plo-

Cujus te ſolitum memini laudare libellos,
Exceptis, domino qui nocuere ſuo.
Cui tua nonnumquam miranti ſcripta legebas.
Ille ego, de veſtrâ cui data nupta domo.
Hanc probat, & primo dilectam ſemper ab aevo
Eſt inter comites Marcia cenſa ſuas.
Inque ſuis habuit matertera Caeſaris ante:
Quarum judicio ſiqua probata, proba eſt.
Ipſa ſuâ melior famâ, laudantibus iſtis,
Claudia divinâ non eguiſſet ope.
Nos quoque praeteritos ſine labe peregimus annos.
Proxima pars vitae tranſilienda meae.
Sed de me ut ſileam, conjux mea ſarcina veſtra eſt.
Non potes hanc ſalvâ diſſimulare fide,
Confugit haec ad vos: veſtras amplectitur aras.
Jure venit cultos ad ſibi quisque Deos.

Flens-

plodit Fabricius. non ego. ſic *canere Hymenaeon.* Met. XII.

Ecce canunt Hymenaeon, & ignibus atria fumant.

Statius Genethliaco Lucani:

Et veſtros Hymenaeon ante poſtes
Feſtis cantibus ipſa perſonabo.

Claudianus libro II. Rapt. Proſerp. de Jove:

——— *nimbis Hymenaeon hiulcis*
Intonat.

ita ſcribendum eſſe illic jam monui. ubi plura ad rem. cave enim credas ab Hymenaeo tonuiſſe. Terent. Adelph. *Tibicina & Hymenaeum qui cantent.* ubi Donatus, *ſic accipe hymenaeum in nuptiis, quemadmodum θρῆνον in funere, vel in ſacris hymnum.* HEINS. Firmat Heinſii correctionem Francofurtenſis codex, qui habet, *cecini*, quae eſt expoſitio, *τοῦ dixi.* quamvis *duxi* ita explicari poſſet, ut Poëta id feciſſe dicatur, quod cecinit. ut ſaepe ſolent loqui ſcriptores. male autem Merulam *ignes* explicare, taedas, quae nubentibus praeferebantur, puto, cum *aras* intelligendas, ad quas ſponſus & ſponſa ſacrificabant & comprecabantur, egregie docuerit decus olim noſtrum Janus Broukhuſius ad Tibul. II. II. I. & ſimul ſtultitiam Criſpini, qui *ignes* amores, ſecutus Berſmannum, explicabat, oſtendit. pentameter ita erat in Juniano:

Et cecini medio ſcripta canenda toro.
fauſto carmina dicta toro Argent. BURM.

139. *Et primo.*] *Ut primo* Argent. non male.

140. *Inter comites Martia cenſa ſuas.*] Martia haec, non Catonis, ut hîc Merula tradit, ſed Maximi uxor fuit, ejus, ad quem hîc ſcribit Poeta. id quod ex primo Taciti apparet, ubi ita legitur: *Quippe rumor inceſſerat, paucos ante menſes Auguſtum electis conſciis, & comite uno Fabio Maximo, Planaſiam vectum, ad viſendum Agrippam: multas illinc utrinque lacrymas, & ſigna charitatis. ſpemque ex eo fore, ut juvenis penatibus avi redderetur. Quod Maximum uxori Martiae aperuiſſe, illam Liviae, C. Nanum id Caeſari. Neque multo poſt, extincto Maximo (dubium an quaeſita morte) auditos in funere ejus Martiae gemitus, ſemet incuſantis, quod cauſa exitii mariti fuiſſet.* Quod autem eadem filia fuerit Martii-Philippi, vitrici Auguſti, ex ſexto Faſtorum patet, ubi dicit:

Sic ego, ſic Clio: chari monumenta Philippi
Aſpicis, unde trahit Martia caſta genus.

Nam Martius Philippus aedem Herculis Muſarum extruxit, de qua eodem loco Ovidius mentionem facit, & Suetonius in Auguſto. MICYLL. Vide Maſſon. vitam Ovidii ad A. V. C. DCCXXXI. & DCCLXVII.

140. *Eſt cenſa.*] Hoc pro *cenſuit* explicuerunt Lipſius ad Tacit. I. Annal. cap. 5. Menag. in Amaen. Jur. cap. 39. ſed verum hujus verbi uſum oſtenderunt Gronovius lib. II. obſ. 3. & in addendis. & Perizon. ad Sanctii Minerv. lib. III. cap. 2. not. 3. BURM.

141. *Ante.*] *Illam* Baſil.

143. *Laudantibus.*] *Teſtantibus* Patav. *illis* Leidenſ.

146. *Proxima.*] *Ultima* duo.

148. *Non potes.*] *Nec potes* duo. *hoc* Moreti.

149. Fe-

Flenſque rogat, precibus lenito Caeſare veſtris,
  Buſta ſui fiant ut propiora viri.

149. *Veſtraſque amplectitur aras.*] Vide quae dixi Eleg. v. lib. iv. Triſt. Ciofan. *Veſtras complectitur* Ms. Berſm. & tres.

150. *Jure venit cultos.*] Unus Vatican. *notes.* nihil mutandum puto: & tamen notandum cenſui. Ciofan. Verſus, niſi fallor, ſpurius, & quem pro Ovidiano vix admiſerim. Heins. Cogitabam aliquando,

pura venit cultos ad ſibi ſaepe Deos.

ut *pura* dicatur, quia aberat vir. debebant enim, ut notum eſt, *pure & caſte Deos adire.* ſed potius legendum puto,

Jure venit cultos ad ſibi ſaepe Deos.

ad ſibi quippe Deos olim conjecerat Heinſius. Francius magis temere, *Turaque fert cultos ad ſibi rite Deos.* Burm.

151. *Lenito.*] *Mollito* duo. *principe* unus. mox Francius pro *buſta* malebat, *Juſta ſuo fiant ut propiora viro.*

Epistola III.

RUFINO.

Hanc tibi Naſo tuus mittit, Rufine, ſalutem;
  Qui miſer eſt, ulli ſi ſuus eſſe poteſt.
Reddita confuſae nuper ſolatia menti
  Auxilium noſtris ſpemque tulere malis.
Utque Machaoniis Paeantius artibus heros
  Lenito medicam vulnere ſenſit opem:
Sic ego mente jacens, & acerbo ſaucius ictu,
  Admonitu coepi fortior eſſe tuo.
Et jam deficiens ſic ad tua verba revixi,
  Ut ſolet infuſo vena redire mero.

Non

Abeſt tota haec epiſtola à Sarraviano codice. Argentoratenſis poſt proximam epiſtolam collocabat. Heins.

2. *Ulli.*] *Ullus* Vatican.

3. *Menti.*] *Mentis* Moreti.

4. *Spemque tulere malis.*] Liber Urſ. & Maff. *dedere.* Ciofan. Ita tredecim libri.

5. *Utque Machaoniis Paeantius artibus heros &c.*] *Machaoniae artes* propriè hoc loco accipiendae pro iis, quibus Machaon, Æſculapii filius, Philoctetem curavit. Sequitur enim Ovidius eorum opinionem, qui Philoctetem hydrae morſu ſaucium ac laborantem, eoque à Graecis in Lemno relictum, poſtea, monitu oraculi revocatum, & ad Trojam reverſum, à Machaone curatum dicunt. Cujus rei & Orpheus meminit, is qui de lapillis ſcripſit. ille enim oſtritae gemmae remedio vulnus Philoctetae ſanatum tradit, his verſibus:

Νῦν δὲ καὶ ὀρείτην οἴῳ λίθον ἐντρέψαντας,
Ἄκρητον, κέλομαι πίνειν, ὀδυνήφατον εἶδος.
Αὐτοκασιγνήτην πολιῆς, καὶ ὁμαίμου ἐχίδνης.
Ἦ ῥά ποτ' εἰνατίῃ λαιβὴν ἀρθμηῶν ἔθηκας
Ῥίμφα Φιλοκτήταο, Μαχαονίης ὑπὸ τέχνης.
Οὐ μὲν πῶς κείνην Ποιάντιος ἔλπετο θυμῷ
Νοῦσον ὑπεκφεύξεσθ' ἀταρτηρήν, ποθέων περ,
Ἀλλ' ὅγ' ἀλεξικάκοιο μαθὼν παρὰ πατρὸς ἀρωγὴν
Λᾶαν, ὅ τις κε πίθοιτο, βαλὼν ἐπὶ φάρμακα μηρῷ
Σῶν ἐπὶ Τρώεσσιν Ἀλεξάνδροιο φονῆα.

Calaber autem lib. 9. curatum Philoctetem dicit non à Machaone, ſed à fratre ejus Podalirio. Contra Sophocles neque ab hoc, neque ab illo, ſed à patre Æſculapio. Reliquam Philoctetae fabulam vide Iliad. 2. & apud Hyginum Micyll.

8. *Admonitu.*] *A monitu* Putean.

10. *Ut ſolet infuſo vena redire mero.*] Vide, an magis de *vena*, cujus pulſu medici valetudinem hominis explorant, intelligendum ſit. Nam ſyncopi

Non tamen exhibuit tantas facundia vires,
Ut mea ſint dictis pectora ſana tuis.
Ut multum noſtrae demas de gurgite curae;
Non minus exhauſto, quod ſuperabit, erit.
Tempore ducetur longo fortaſſe cicatrix.
Horrent admotas vulnera cruda manus.
Non eſt in medico ſemper, relevetur ut aeger.
Interdum doctâ plus valet arte malum.
Cernis, ut è molli ſanguis pulmone remiſſus
Ad Stygias certo limite ducat aquas.
Adferat ipſe licet ſacras Epidaurius herbas;
Sanabit nullâ vulnera cordis ope.
Tollere nodoſam neſcit medicina podagram,
Nec formidatis auxiliatur aquis.

Cura

copi collapſis, aut alloqui deficientibus, vinum, ac ſimiles alii liquores infuſi, vitalem ſpiritum ac pulſum venae reſuſcitant. Et huc etiam pertinet, quod paulo ante dixit, *Ego deficiens jam ad tua verba ſic revixi, &c.* Micyll. *Affuſo* Twiſdenius. quod praeſtat. vide quae notamus ad Artis lib. I. vſ. 650. in Epicedio Druſi,

Aridaque affuſa guttura tinxit aqua.

alludunt huc & duo alii codices, in quibus, *effuſo mero.* pro *vena* nonnulli, *flamma*, vel *vita.* Forte, *Veſta.* pro igni. Silius libro VI.

Procedit renovata focis & paupere Veſta
Lumina praetendens.

ut apud Maronem lib. IV. Georg.

Ter liquido ardentem perfudit nectare Veſtam.

Heins. Vulgatam lectionem, quae mihi bona atque adeo optima eſt, illuſtrandam habeo. ſi enim illam intellexiſſent librarii, non ita libris variatum fuiſſet. *vena* pulſus eſt venae, ut & mille locis. *redit* autem iſta, cum motum ſuum, poſtquam conciderat, recipit. cum *redit & motus & mens* ut Celſus lib. III. 27. locutus eſt. Vinum in iſto caſu adhibitum docebit Seneca Ep. 95. *Antiqui Medici neſciebant dare cibum ſaepius, & vino fulcire venas cadentes.* de Benef. III. 9. *Quid aſſediſſe aegro, & cum valetudo ejus ac ſalus momentis conſtaret, excepiſſe idonea cibo tempora, & cadentes venas vino refeciſſe.* Huc quoque faciunt vel maxime ipſius verba Pont. Epiſt. I. lib. III. *Cumque ego deficiam, &c. ad medicum ſpecto venis fugientibus aeger.* quin & illud *infuſo* huic loco videtur unice aptum. Proprie effertur, ubi agimus de vaſe. ut Horatius I. Sat. III. 56. *Sincerum eſt niſi vas, quodcunque infundis, aceſcit.* Cicer. I. Tuſc. Quaeſt. *utrum capacitatem aliquam in animo putamus eſſe, quo tamquam in aliquod vas ea, quae meminimus, infundamus.* deinde translatione, ſi qua eſt, levi de eo, qui pro vaſe eſt. cui potum ſc. aut impingas nolenti, aut ſumere per ſe nequeunti invergas. ſic idem Philip. II. *Hic nuper ſororis filio infudit venenum, non dedit.* Virgil. Georg. III. *Profuit inſerto latices infundere cornu Laeneos.* ſimili ſententia Horat. Epod. V. *Majus parabo, majus infundam tibi Faſtidienti poculum.* Auctor Elector. Eton. Vindicaveram jam ante has notas viſas, iisdem Senecae & noſtri locis τὸ *venas.* quae expunxi, ne plagii ſuſpicionem incurrerem. facit huc quoque locus ex Ep. VI. 36.

Nec ſpes haec vena deficiente cadit.

vita redire Barthii & alii codices. *ſurgere vena* Moreti. *venam* autem apud Noſtrum & alios pro arteria debere ſumi, docuerunt Jac. Nicolaus Loenſis lib. IV. Miſcel. Epiph. 22. & Meibomius ad Caſſiodori Formulam Archiatr. 66. Burm.

11. *Non tamen.*] *Nec tamen* ſcripti & editi quidam. *fiducia vires* etiam Junian.

13. *Ut multum demas noſtro de pectore curae.*] Argent. & quinque alii, *noſtrae de gurgite curae.* eleganter & vere, & ſi quid video. ſic *gurges vitiorum* Ciceroni. Heins. Similis eſt locus v. Triſt. II. 20. *quam ſuperabit* Argent.

18. *Docta.*] *Medica* Ms. Berſm.

19. *E molli ſanguis pulmone remiſſus.*] Non tantum ex vulnere, ſed ex morbo quoque. Id enim participium, *Remiſſus*, innuere videtur: quod idem fere, quod rejectus atque evomitus ſignificat. Sanguinis autem rejectionem, ſive ſputum, pro periculoſo habitum fuiſſe, ex Celſi verbis etiam apparet, lib. II. cap. 7. ubi inquit: *Neque inter initia terreri convenit, ſi protinus ſputum miſtum eſt ex ruſo quodam & ſanguine, dummodo ſtatim edatur.* Et rurſum: *In pulmonis morbo ſi ſputum primis diebus non fuit, deinde à ſeptimo coepit, & ultra*

ſepti-

Digitized by Google

Cura quoque interdum nullà medicabilis arte;
  Aut, ut ſit, longâ eſt extenuanda morâ.
Cum bene firmarunt animum praecepta jacentem,
  Sumtaque ſunt nobis pectoris arma tui;
Rurſus amor patriae, ratione valentior omni,
  Quod tua texuerunt ſcripta, retexit opus.
Sive pium vis hoc, ſive hoc muliebre vocari;
  Confiteor miſero molle cor eſſe mihi.
Non dubia eſt Ithaci prudentia: ſed tamen optat
  Fumum de patriis poſſe videre focis.
Neſcio quà natale ſolum dulcedine captos
  Ducit, & immemores non ſinit eſſe ſui.
Quid melius Romà? Scythico quid frigore pejus?
  Huc tamen ex illà barbarus urbe fugit.

Cum

ſeptimum manſit, periculoſum eſt. Quantoque miſtos & inter ſe diductos colores habet, tanto deterius. Et tamen nihil pejus eſt, quam ſincerum id edi, ſive rufum eſt, ſive cruentum, &c. Micyll. *Revulſus* ſex. *repulſus* unus. *revulſo* alius.

20. *Limite.*] *Tramite* Pricaeus ad Apul. Met. non video cauſſam. Heins.

21. *Sacras.*] *Siccas* Leid. *Podalirius* duo libri.

22. *Cordis.*] *Mentis* duo.

23. *Nodoſam.*] Exemplo Horatii, qui lib. 1. Epiſt. 1. 31. *nodoſam chiragram* dixit. nodi autem ſunt articuli, unde *articularis morbus* dicta Podagra: ceterum Mercurialis lib. 1. var. lect. 2. citat, *Solvere nodoſam neſcit medicina podagram.* Burm.

24. *Nec formidatis.*] *Formidandis* Moreti & quatuor alii. recte autem hydrophobiam ex canis rabidi morſu, unde rabies & certa mors ſequitur, intelligit Merula & Berſmannus ex Mercuriali lib. 1. var. 2. qui morbum hunc olim incognitum nuper demum Ovidii aetate apparuiſſe, neque adhuc ejus medicinam inventam fuiſſe, docet. Burm.

25. *Nulla eſt medicabilis arte.*] Unus Vatic. *non eſt medicabilis.* Ciofan. *Reparabilis* Barberin. *medicabitur arte* Arg.

26. *Aut ſi ſit, longa eſt attenuenda mora.*] Liber Urſini, *Aut ut ſit*, & reliqua. Ciofan. *Aut ut ſit* plerique veteres, & *extenuanda* pro *attenuanda.* Heins. Francof. *aut ubi ſit*: quod verum puto: cura vel ſollicitudo mentis non eſt arte medicabilis, aut ubi incipit fieri ſanabilis, non ſubito tolli poteſt, ſed longa mora extenuanda eſt. Burm.

27. *Firmarunt.*] *Firmarint* Politian. & ſex alii. *formarunt* Leid. & mox iidem, *ſumptaque ſint. formarunt* prim. Edit.

30. *Quod sua fecerunt ſcripta retexit opus.*] *Texerunt* Patav. & unus Hafnienſis. Scribe, *texuerunt.* & vide quae noto initio Remedii Amoris. Heins. Et ita Barthius jam correxerat.

31. *Sive pium vis hoc, ſeu vis muliebre vocari.*] *Sive hoc muliebre* plerique. nonnulli etiam, *Sive pium jus hoc.* Heins.

34. *Fumum de patriis poſſe videre focis.*] Locus ex Odyſſeae primo, ℣ſ. 56. transſumptus. Verſus Homeri ſunt:

Αἰεὶ δὲ μαλακοῖσι καὶ αἱμυλίοισι λόγοισι
Θέλγει, ὅπως Ἰθάκης ἐπιλήσεται. αὐτὰρ Ὀδυσ-σεὺς
Ἱέμενος καὶ καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι
Ἧς γαίης, θανέειν ἱμείρεται.

Micyll.

35. *Dulcedine cunctos Ducit.*] Rectius duo Vaticani, *dulcedine captos.* Met. lib. 1.

Arte nova vocisque Deum dulcedine captum.

Met. xi. 171.

——— *quarum dulcedine captus*
Pana jubet Tmolus cithara ſubmittere cannas.

Juvenalis de Statio:

——— *tanta dulcedine captos*
Allicit ille animos.

Heins. Berſmannus notat alios habere, *nectit.* alios *detinet*, *immemores.*

37. *Scythico quid frigore pejus.*] *Littore pejus* codex Scaligeri, & duo alii. rectius etiam hoc. Heins. Neſcio quare *frigore* minus diſpliceat, cum toties de eo in his libris queratur. vid. ad iv. Triſt. 1. 45. deinde, *urbs venit.* Francof. & quinque alii, quod non ſequor. *fugit* enim ſtudium & celeritatem, qua patriam, relicta Roma, reviſat, exprimit. Burm.

39. *Sim*

Cum bene ſit clauſae caveâ Pandione natae;
Niritur in ſilvas illa redire ſuas.
Adſuetos tauri ſaltus, adſueta leones
(Nec feritas illos impedit) antra petunt.
Tu tamen exſilii morſus è pectore noſtro
Fomentis ſperas cedere poſſe tuis.
Effice, vos ipſi ne tam mihi ſitis amandi,
Talibus ut levius ſit caruiſſe malum.
At puto, quâ fueram genitus, tellure carenti,
In tamen humano contigit eſſe loco.
Orbis in extremi jaceo deſertus arenis:
Fert ubi perpetuas obruta terra nives.
Non ager hic pomum, non dulces educat uvas:
Non ſalices ripâ, robora monte virent.
Neve fretum terrâ laudes magis; aequora ſemper
Ventorum rabie, ſolibus orba, tument.

Quo-

39. *Sint clauſae cavea Pandione natae.*] In Aldina editione legitur, *Cum bene ſit clauſa cavea Pandione nata; Nititur in ſylvas illa redire ſuas.* Videlicet ut de ſola Philomela intelligatur. haec enim in ſylvis nidificare ſolet, cum hirundo ſub tectis & aedificiis urbium plerunque pullos ſuos educet. Sed quid ſi legas, *Cum bene ſit clauſae cavea Pandione natae*: ut ſit ſenſus: Quantumvis bene eſt luſciniae caveâ incluſae, nititur tamen exire in ſylvas ſuas: *Bene eſſe*, pro bene ac commode vivere, poſito. Caeterum Pauſaniae locus, qui hic à Merula citatur, quoniam paſſim corruptus, ac verbis perperam translatis habetur, placuit eadem illa verba Graece hic ſubjicere, ne quid ſtudioſus hac quoque in parte deſideret. Sunt autem libro primo ſive Atticorum cap. 5. haec: Καὶ δὲ καὶ Πανδίων ἐβασίλευσεν, ὁ τοῦ Ἐριχθονίου, καὶ ὁ Κέκροπος τοῦ δευτέρου· τοῦτον Μητιονίδαι τῆς ἀρχῆς ἐξελαύνουσι· καί οἱ φυγόντι ἐς Μέγαρα (θυγατέρα γὰρ εἶχε Πυλᾶ τοῦ βασιλεύσαντος ἐν Μεγάροις) συνεκπίπτουσιν οἱ παῖδες. καὶ Πανδίονα μὲν αὐτοῦ λέγεται νοσήσαντα ἀποθανεῖν, καὶ οἱ πρὸς θαλάσσῃ μνῆμά ἐστιν ἐν τῇ Μεγαρίδι ἐν Ἀθήνας, αἰθυίας καλουμένῳ σκοπέλῳ. οἱ δὲ παῖδες κατίασί γε ἐκ τῶν Μεγάρων, ἐκβαλόντες Μητιονίδας· καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀθηναίων Αἰγεὺς πρεσβύτατος ὢν ἔσχε. θυγατέρας δὲ οὐ σὺν ἀγαθῷ δαίμονι ἔθρεψεν ὁ Πανδίων, οὐδὲ οἱ τιμωροὶ παῖδες ἀπ' αὐτοῦ ἐλείφθησαν. καίτοι δυνάμεώς γε ἕνεκα πρὸς τὸν Θρᾷκα τὸ κῆδος ἐποιήσατο· ἀλλ' οὐδεὶς πόρος ἐστὶν ἀνθρώπῳ παραβῆναι τὸ καθῆκον ἐκ τοῦ θεοῦ. λέγουσιν ὡς Τηρεὺς συνοικῶν Πρόκνῃ, Φιλομήλαν ᾔσχυνεν, οὐ κατὰ νόμον δράσας τὸν Ἑλλήνων· καὶ τὸ σῶμα ἔτι λωβησάμενος τῇ παιδί, ἤγαγεν εἰς ἀνάγκην δίκης τὰς γυναῖκας. MICYLL. Aldinum, *Cum bene ſit clauſa cavea Pandione nata*: unde divinat Micyllus legendum eſſe, *Cum bene ſit, clauſae cavea, Pandione natae.* Sed vulgata lectio ſequentibus magis convenit. Senſus eſt, Quamvis commode vivant in cavea hoſpita luſciniae, tamen libertatem ſilvarum quaevis magis expetit. FABRIC. *Sint* plerique veteres. *ſit* Argentinus, Farneſianus: & unus Vaticanus. optime. nec hanc Micylli conjecturam Fabricius improbare debuit. duo ex noſtris cum Aldina editione, *cum bene ſit clauſa Pandione nata.* verum proxime. HEINS. De illa formula *bene eſt*, vid. ad Petron. cap. 34. & 65. & ſupr. IV. Faſt. 399. V. Triſt. XII. 41.

40. *Nititur in ſilvas quaeque redire ſuas.*] *Illa redire* Argent. & decem alii. probe. niſi pro *quaeque* mavis reponi, *usque*. HEINS. *Ad ſilvam quaeque redire ſuam* Polit.

43. *A pectore noſtro.*] *E pectore* cum melioribus. pro *cedere* verſu proximo unus Vaticanus, *vellere*, pro *pellere*. & tum *Te*, pro *Tu* ſit ſcribendum. HEINS. *Ex pectore* Micyll. Gryph. Berſm. & alii.

44. *Fomentis.*] *Fomitibus* Francof. de quo cogitandum.

45. *Effice.*] *Efficite vos* Baſ. *Efficite hoc*, *ipſi* Vatican. mox, *caruiſſe malis* unus.

49. *Extremi.*] *Extremis* fere omnes. *humano ſole* unus in praecedenti verſu. quae eadem varietas y. 78.

49. *Jaceo deſertus.*] *Projectus* Francof. ut ſaepe in his & Triſtium libris.

51. *Non dulces educat uvas.*] *Herbas* Argent. & multi

Quocumque adſpicias, campi cultore carentes,
  Vaſtaque, quae nemo vindicet, arva jacent.
Hoſtis adeſt dextrâ laevaque à parte timendus;
  Vicinoque metu terret utrumque latus.
Altera Biſtonias pars eſt ſenſura ſariſſas,
  Altera Sarmaticâ ſpicula miſſa manu.
I nunc, & veterum nobis exempla virorum,
  Qui forti caſum mente tulere, refer.
Et grave magnanimi robur mirare Rutili,
  Non uſi reditûs conditione dati.
Smyrna virum tenuit, non Pontus & hoſtica tellus;
  Pene minus nullo Smyrna petenda loco.
Non doluit patriâ Cynicus procul eſſe Sinopeus:
  Legit enim ſedes, Attica terra, tuas.
Arma Neoclides qui Perſica contudit armis,
  Argolicâ primam ſenſit in urbe fugam.
Pulſus Ariſtides patriâ Lacedaemona fugit:
  Inter quas dubium, quae prior eſſet, erat.

Cae-

multi alii. Heins. Ego *uvas* retineo, eisque melius epitheton *dulces*, quam herbis convenire puto. vid. & infr. Epiſt. vii. 13. & iii. Triſt. x. 71. Burm.

54. *Tument.*] *Rigent* duo libri.

59. *Altera Biſtonias pars eſt ſenſura ſagittas.*] Manuſcripta, neſcio quam bene, *ſenſura ſacriſſas.* Eſt autem *ſacriſſa*, haſta perlonga, ut Livius de bello Macedonico. Ovid. xii. Met. 466.

Qui clypeo, gladioque, Macedoniaque ſariſſa.

Thraces ſariſſis uſos eſſe non legi. Fabric. In altero Vatic. *pharetras:* in altero, *ſariſſas.* vulgata autem lectio reperitur in Urſini libro, quae correcta atque emendata eſt. Ciofan.

60. *Spicula miſſa manu.*] Lege ex quattuor iis libris, *miſſa.* Ciofan.

61. *Veterum nobis exempla virorum.*] Scribe, *veterum reorum*, vel invitis membranis, & Notas adi ad Faſt. lib. v. ℣ſ. 621. Heins.

62. *Caſum.*] *Caſus* Ms. Berſman.

63. *Et grave magnanimi.*] *I grave* malim, appoſita repetitione, ſi quid video. Heins.

63. *Rutuli magnanimi &c.*] *Rutuli* vulgo legunt, quaſi hujus nominis ſit *Rutulus*, aut *Rutulius.* Ego autem *Rutili* legendum puto, per ſyncopen ſcilicet, aut apocopen, à nominativo *Rutilius.* Ita enim & apud Valerium, & Ciceronem, & Livium legitur, libro ſeptuageſimo. & apud Tacitum item, qui de eodem meminit libro tertio. Sunt praeterea & qui gemino *ll* ſcribant, *Rutilli:* quod ipſorum judicio relinquo. Tametſi non ignorem, ſyllabam eam alias corripi, alias produci ſolere: perinde & illam, quae prima ejusdem nominis eſt, ut libro ſexto Faſtorum: *Hanc tibi, quo properas, memorant dixiſſe, Rutili. Luce mea Marſe conſul ab hoſte cades.* Et apud Martialem libro quinto: *Famae Rutilium ſuae relinquas*, & caetera. quod metrum Phalaecium eſt. Micyll. In iisdem, *Rutulli* per duplex *ll.* Ciofan.

65. *Et hoſtica terra.*] Multi libri, *& hoſpita.* forte ſcripſerit, *non Pontus, inhoſpita tellus*, per appoſitionem, & ut alludat ad cognomen, *Axeni.* Burm.

67. *Sinopeus.*] *Remotus* Excerpt. Voſſ.

70. *Primam ſenſit in urbe fugam.*] Cum *ſentire* in malam partem fere capiat Noſter, ut modo verſ. 39. & alibi dictum, non capio quid ſit, *ſentire primam fugam*, niſi ex initio exſilii grandem jam calamitatem experiri. atqui contrarium vult auctor noſter, non fuiſſe admodum grave exilium, quia ſtatim urbem Argos, conceſſit, quae vix Athenis concedebat. quare legendum,

Argolica num quam ſenſit in urbe fugam?

an ſe exſulem eſſe ſenſit Argis? vel, *dic, quam.* ſi vulgata retinenda, legenda eſt per interrogationem, *Argolica an primam?* Burm.

74. *Theſ-*

Digitized by Google

Caede puer factâ Patroclus Opunta reliquit,
Theſſaliamque adiit, hoſpes Achillis, humum.
Exul ab Haemoniâ Pirenida ceſſit ad undam,
Quo duce trabs Colchas ſacra cucurrit aquas.
Liquit Agenorides Sidonia moenia Cadmus,
Poneret ut muros in meliore loco.
Venit ad Adraſtum Tydeus Calydone fugatus;
Et Teucrum Veneri grata recepit humus.
Quid referam veteres Romanae gentis, apud quos
Exſulibus tellus ultima Tybur erat?
Perſequar ut cunctos; nulli datus omnibus aevis
Tam procul à patriâ eſt, horridiorve locus.
Quo magis ignoſcat ſapientia veſtra dolenti,
Qui facit ex dictis non ita multa tuis.
Nec tamen inficior, ſi poſſint noſtra coïre
Vulnera; praeceptis poſſe coïre tuis.
Sed vereor, ne me fruſtra ſervare labores;
Neu juver admotâ perditus aeger ope.

Nec

74. *Theſſalicamque.*] *Theſſaliamque* quatuor libri. vid. I. Faſtor. 478.

75. *Ad undam.*] *Ad urbem* Vatican.

76. *Quo duce trabs Celcha ſacra cucurrit aqua.*] Opinor Naſonem ſcripſiſſe, *Colchas aquas.* ut jam monui Triſt. lib. V. Eleg. VII. nam unus Medic. & prima editio,

Quo duce Celchiacas Argo cucurrit aquas.

HEINS.

80. *Grata.*] *Sacra* Putean.

81. *Quid referam veteres Romanae gentis, apud quos Exſulibus tellus ultima Tibur erat?*] Lib. VI. Faſtorum:

Exſilie mutant urbem. Tiburque recedunt,
Exſilium quedam tempore Tibur erat.

CIOFAN.

83. *Perſequar.*] *Preſequar* Servii & Barberin. & Berſmanni.

83. *Nulli datus omnibus aevis.*] Rottendorphianus, *omnibus ex his.* quod placet. *omnibus illis* Arondelianus. HEINS. Nihil muta.ita Noſter II. Met. 649.

—— —— non jam mortalis, & aevis
Omnibus ut maneas.

BURM.

86. *Qui facit ex dictis non ita multa tuis.*] Quae tua ſapientia non conſequitur ita multa ut velles. non enim ea poteſt dolorem tollere. *ex dictis*, ex rationibus adductis. MERUL. Hoc eſt, quae tuis dictis non ita multum effici, in dolore meo tollendo. MICYLL. *Quae facis* unus Vatic. at Argentinus, *Qui facit.* quomodo Tanaquillus Faber lib. II. Ep. 67. conjicit. Ego olim legebam, *Si facio.* HEINS. Sed alibi vulnus eſt, quod manus poſcit: nam quis ferre poteſt, *non ita multa tuis*, & *poſſe coire tuis.* legendum, ni fallor, *Quae facis ex dictis non ita multa ſuis.* AUCTOR. ELECT. ETON. Sius et in Moreti libro pro var. lect. ſed vellem vir doctus ſententiam ſuae emendationis nobis explanaſſet, quae deberet eſſe, tua ſapientia, quae ea, quae dicit, non facit. atqui haec eſſet intempeſtiva exprobratio, nec conveniret ſequentibus. quare quod retinendum, & legendum forte,

Qui capit ex dictis non ita multa tuis.

id eſt qui vim conſolationis tuae, & argumentorum, quae adhibes, non poteſt prae dolore capere. vel,

Qui capit ex dictis commoda nulla tuis.

nam *commoda multa* in Barberin. erat. *dicta* ſunt propric ſapientum, quae mox, *praecepta* vocat. vid. III. Tr. III. 62. BURM.

87. *Si poſſent.*] *Poſſint* meliores. HEINS.

89. *Ne me fruſtra ſanare labores.*] *Servare* ſcripti. & paulo ante pro *praeceptis poſſe coire tuis*, unus Hafnienſis, *fomentis.* quomodo paulo ante Vſ. 44. HEINS. *Servare velitis* Polit. & Vatican.

90. *Nec juvet admota perditus aeger ope.*] Alias, *juver* legitur, paſſiva voce, ut ſit ſenſus: Nec aeger ipſe perditus, ſive deſperatus, juver ope & cura tua admota. quae lectio melior ac planior est. Meminit Rutilii hujus & Seneca lib. VI. de Beneficiis. 37. MICYLL. Alter Vaticanus, *pretinus aeger ope.*

Nec loquor haec, quia ſit major prudentia nobis;
Sed ſim quam medico notior ipſe mihi.
Ut tamen hoc ita ſit, munus tua grande voluntas
Ad me pervenit, conſuliturque boni.

epe. Ciofan. An, *proditus*, ut ſaepe pro *perditus*? *non* etiam ab Heinſii manu eſt. *nec valet* Ms. Berſman.

91. *Nec loquor haec quia ſit major prudentia nobis, Sed ſim quam medico, notior ipſe tibi.*] Aldinum rectius, *ſed ſum, quam medico notior ipſe mihi*, cum quo ſunt manuſcripta. Fabric. Lib. Urſini, *quin ſit major prudentia nobis, Sed ſum quam medico, notior ipſe mihi.* Vatic. etiam, *mihi*, non *tibi*, habent. Maffeianus etiam. Ciofan. *Sed ſim* priſcae editiones. Heins.

91. *Prudentia.*] *Sapientia* Putean.

94. *Conſuluique boni.*] *Conſuluitque boni* plerique veteres. Argent. & alii nonnulli, *conſiliumque dedit* vel *tulit.* duo, *conſiliumque boni.* praeterea verſu praecedenti quidam, *ut tamen haec ita ſint.* non, *hoc ita ſit.* ſcribe,

Ut tamen haec ita ſint, munus tua grande voluntas
Ad me pervenit, conſuliturque boni.

Heins. Eandem video & apud Berſmannum conjecturam: ſed vereor, ut ita defungi liceat. Nec ſane mihi ſit credibile Naſonem aurium adeo faſtidium contempſiſſe, at iſta verſuum initia continuare potuerit,

Nec loquor haec (ſeu *hoc*) *quia ſit.* —
Sed ſim quam — — —
Ut tamen haec ita ſint —

At illum ſi credimus dediſſe, *ut tamen hoc ſedeat*, ſic inficetiarum abſolvemus, & ortum gloſſematis *τοῦ ita ſit*, a rariore verbi *ſedeat* uſu agnoſcemus Auctor Elector. Eton. Barthius conjiciebat, *conſuluitque bene*; quia frigidum credebat poſtquam grande munus appellavit; poſtea dicere ſe boni conſulere.

Epistola IV.

UXORI.

Jam mihi deterior canis adſpergitur aetas;
Jamque meos vultus ruga ſenilis arat:
Jam vigor, & quaſſo languent in corpore vires;
Nec, juveni luſus qui placuere, placent.
Nec, ſi me ſubito videas, agnoſcere poſſis:
Ætatis facta eſt tanta ruina meae.
Confiteor facere haec annos: ſed & altera cauſſa eſt,
Anxietas animi, continuusque labor.
Nam mea per longos ſi quis mala digerat annos,
(Crede mihi,) Pylio Neſtore major ero.

Cer-

3. *Quaſſo.*] *Quaſſae* Servii liber. *nam vigor* Junian.

4. *Nec juveni luſus qui placuere, juvant.*] *Qui placuere placent* concinnius Thuaneus unus. Heins. *Nec juvenum* Leidenſ.

5. *Nec ſi me ſubito cognoſcere.*] E manuſcripto, *Nec me ſi ſubito videas, agnoſcere poſſis.* Fabric. In iisdem libris, *agnoſcere.* probo. Eleg. ult. hujus libri.

Vix igitur poſſis viſos agnoſcere vultus.

Ciofan. *Agnoſcere* & Barthii codex habet.

6. *Ætatis.*] *Ætati* malim. Heins. Sic & corrigebat Heinſius Epiſt. xii. 32. *Illa fuit menti prima ruina meae.*

8. *Continuusque labor.*] Liber Urſini, *dolor.* Ciofan.

9. *Mala digerit annos.*] *Per multos annos* Moreti. *computat* unus. *duxerit annos* duo, quod non ſper-

Cernis ut in duris (& quid bove firmius?) arvis
Fortia taurorum corpora frangat opus.
Quae numquam vacuo ſolita eſt ceſſare novali,
Fructibus adſiduis laſſa ſeneſcit humus.
Occidet, ad Circi ſi quis certamina ſemper,
Non intermiſſis curſibus, ibit equus.
Firma ſit illa licet, ſolvetur in aequore navis,
Quae numquam liquidis ſicca carebit aquis.
Me quoque debilitat ſeries immenſa malorum,
Ante meum tempus cogit & eſſe ſenem.
Otia corpus alunt; animus quoque paſcitur illis.
Immodicus contra carpit utrumque labor.
Adſpice, in has partes quod venerit Æſone natus,
Quam laudem à ferâ poſteritate ferat.

At

ſpernendum. *ducere* enim verbum Arithmeticae & ratiocinio proprium eſſe docuit Gronovius II. Obſerv. 10. nihil tamen temere mutem. vid. ad XII. Met. 21. BURM.

10. *Pylie*] *Fida* Ms. Berſm. memor hujus epitheti librarius erat ex lib. XIII. Met. 63.

12. *Opus.*] *Onus* quatuor libri. male. *opus* paſſim de agricultura dici notum eſt. *humus* ſex & excerpta Voſſii.

14. *Fructibus aſſiduis.*] Et hîc, *Frugibus* cum Twiſdenio & altero Thuaneo. Vide Notas Faſt. lib. I. ỳſ 677. HEINS.

15. *Occidet, ad Circi ſi quis certamina ſemper. &c.*] Locus Taciti, qui hic à Merula citatur, de Trojae ludo, qui aliquando in Circo à pueris nobilibus celebratus fuerit, libro undecimo habetur his verbis: *Sedente Claudio Circenſibus ludis, cum pueri nobiles equis ludicrum Trojae inirent, interque eos Britannicus Imperatore genitus, & L. Domitius adoptione mox in imperium & cognomentum Neronis adſcitus, favor plebis acrior in Domitium, loco praeſagii acceptus eſt, &c.* Haec ille. Sed hic non de hoc ſolum ludo, ſed in genere de omnibus equeſtribus certaminibus, quae in Circo fieri ſolebant, intelligendum. MICYLL.

17. *Firma ſit illa licet, ſolvetur in aequore navis.*] Melior lectio eſt in utroque Vatican. *ipſa.* CIOFAN. Heinſius ad lib. II. Amor. VI. 14. citat, *firma tenaxque licet.* ſed decepit memoria virum illuſtrem, nec *tenacem* navem eleganter dici puto. *in aequore puppis* Vatican.

18. *Quae nunquam liquidis ſicca carebit aquis.*] Supervacaneum erat, hoc loco verbum ullum adjicere, exponendi cauſa, cum ſenſus per ſe planus & expeditus ſit, niſi Merula praeter rem ſeſe torqueret, neſcio quae ſubaudiendo atque ſupplendo. Eſt autem ordo verborum: Navis illa, quantumvis firma, ſolvetur in aequore; quae nunquam carebit aquis, ſicca ipſa, ſive in ſicco exiſtens. MICYLL.

19. *Series immenſa laborum.*] *Malorum* Sarrav. Argent. Scaligeri, & duo alii. in Triſtibus, IV. 38.

Si tanti ſeries ſit tibi nota mali.

HEINS.

20. *Ante meum tempus coget & eſſe ſenex.*] In veteribus, omnibus, *cogit & eſſe ſenem*, multo rectius, ſi ſuperius carmen cum ſequenti conjungendum putes. CIOFAN. Ita & Barthius ex ſuis.

23. *Quia venerit.*] *Quod venerit* meliores. proximo verſu τὸ *à* Sarrav. Polit. aliique omittunt. HEINS. *Qui venerit* Regius.

25. *Levierque minorque.*] *Minorque eſt* omnes fere ſcripti. ſed *leviorque minorque* fere idem notant. quare mallem, *breviorque minorque*, & tempore brevior, & curis & moleſtiis minor. ita ſupra *levis* & *brevis* commutari vidimus Eleg. II. 64. & III. Triſt. VI. 27. & alibi. BURM.

28. *Theſſaliae.*] *Theſſalicae* Vatican. unus. *Theſſalico* alius. unde Heinſius, *Theſſalio*, ut Eleg. praeced. ỳſ. 74.

30. *Terra timet.*] In antiquis, *tremit.* quod verbum majorem efficaciam habere videtur. FABR.

31. *Junctior.*] Diſtichon neſcio an genuinae notae. HEINS. Neſcio cur movendum, ſi legatur,

Junctior Haemonia eſt Ponto, quam Roma ſiniſtro.

junctior pro vicinior, eleganter & Latine. Ita Eleg. de Nuce ỳſ. 1. *Nux ego juncta viae.* Cicer. X. ad Att. 12. *nam & juncti ſunt & diligentes*, ut recte Graevius. v. Gronov. ad Liv. XXII. 20. & ad Stat. VI. 25. *ſiniſter* & *laevus Pontus* paſſim in his & Triſtium libris. BURM.

33. *Ille*

At labor illius noſtro leviorque minorque:
  Si modo non verum nomina magna premunt.
Ille eſt in Pontum, Pelia mittente, profectus,
  Qui vix Theſſaliae ſine timendus erat.
Caeſaris ira mihi nocuit; quem Solis ab ortu
  Solis ad occaſus utraque terra tremit.
Junctior Haemonia eſt Ponto, quam Roma ſiniſtro,
  Et brevius, quam nos, ille peregit iter.
Ille habuit comites, primos telluris Achivae:
  At noſtram cuncti deſtituere fugam.
Nos fragili vaſtum ligno ſulcavimus aequor:
  Quae tulit Æſoniden, firma carina fuit.
Nec Tiphys mihi rector erat: nec Agenore natus
  Quas ſequerer, docuit, quas fugeremque vias.

Illum

33. *Ille habuit comites primos telluris Achivos.*] Catullus:

Cum lecti juvenes, Argivae robora pubis.

Quo loco Muretus meus, florem heroum cum Jaſone navigaſſe ex Theocrito ait. Ennius:

Utinam ne in nemore Pelio ſecuribus
Caeſae cecidiſſent abiegnae ad terram trabes:
Neve inde navis inchoandae exordium
Cepiſſet, quae nunc nominatur nomine
Argo. qua lecti Argivi delecti viri
Petebant illam pellem inauratam arietis
Colchis, imperio regis Peliae per dolum.
Nam numquam hera errans mea domo efferret pedem.

Citat Priſcianus de verſibus Comicis. CIOFAN.

34. *At noſtram cuncti deſeruere fugam.*] Libri veteres, *deſtituere.* CIOFAN. *Deſtituere* vetuſtiores. HEINS.

34. *Noſtram fugam.*] Me in exſilium euntem. CIOFAN.

36. *Firma carina.*] In nonnullis, *ſacra carina fuit.* NAUGER. Ita & multi ex noſtris, & Berſmanni. quod repetitum ex Eleg. praeced. ℣ſ. 76. *Quae ſolet Æſoni denſa carina fuit* Sarrav. *Qua ſubit Æſonides Argo carina fuit* Argent. *tuta carina* Voſſ. priori verſu *fragili cymba* Putean.

37. *Nec Amyntore natus*] In quibusdam, *nec Agenore natus*; & recte, ut Phineus ſcilicet intelligatur; qui cum vates eſſet, omnia Argonautas, quae illis agenda eſſent, docuit. fuit autem Phineus, Apollonio Rhodio & Val. Flacco authoribus, Agenoris filius, quamvis alii (ut Apollonii interpres ait) ex Phoenice Agenoris filio & Caſſiopia genitos dicant, Cilicem, Phinea & Doriclum. NAUGER. Sunt qui legant, *Nec Agenore natus*, quae lectio non placet. Alii legunt, *Nec Apolline natus*, ut ad Mopſum referas divinandi peritum, Apollinis & Himantis filium, ut Theodontius docet, amicitiâ Jaſoni fidâ conjunctum, ut ſcribit Lact. Gram. dicente Statio lib. Theb. 3. *Nec me ventura locuto Saepius in dubiis auditus Iaſone Mopſus.* Unde hic etiam Ovidius non immerito ſcribit Jaſonem habuiſſe, à quo doceretur, quas vias ſequeretur aut fugeret. Fuit autem Mopſus cum Jaſone ad rapiendum vellus aureum; de quo ita ſcribit Valer. Flac. in Argonaut.

Hinc vates, Phoebique fides non vana parentis;
Mopſus, puniceo cui circumfuſa cothurno.
Palla imos ferit alba pedes, vittataque frontem
Caſſis, & in ſummo laurus Peneia cono.

Sunt etiam qui legant, *Nec Himantide natus:* & ad eundem Mopſum referunt, ut ſit patronymicum à matre deductum Himante, ut diximus. quae lectio non diſplicet. Aliqui potius legunt, *Nec Amyntore* natus: & ad Phoenicem referunt, Achillis praeceptorem & comitem, filium Amyntoris, ut docet Homerus Iliad. lib. 9. & nos plura diximus in enarratione ejus verſus in primo de Arte amandi, *Flevit Amyntorides per inania lumina Phoenix.* ut poëta dicat, ſe non habuiſſe in itinere tales comites, quales habuere Jaſon & Achilles. quod non placet, quia Poëta mala ſua cum malis Jaſonis confert, non cum malis Achillis. MERUL. Varia hujus loci lectio eſt: ſed ex omnibus iis, quas recenſet Merula, optima atque veriſſima ea eſt, quam ipſe in primis rejicit, nempe ut legamus,

Nec mihi Tiphys erat rector, nec Agenore natus
  Quas fugerem docuit, quas ſequererque vias.

Intelligit enim Phineum Poëta, qui Jaſoni viam, quam ſequeretur, indicavit, & quo pacto petras Cya-

Digitized by Google

Illum tutata eſt cum Pallade regia Juno:
Defendêre meum numina nulla caput.
Illum furtivae juvere Cupidinis artes;
Quas à me vellem non didiciſſet Amor.
Ille domum rediit: nos his moriemur in arvis,
Perſtiterit laeſi ſi gravis ira Dei.
Durius eſt igitur noſtrum, fidiſſima conjux,
Illo, quod ſubiit Æſone natus, onus.
Te quoque, quam juvenem diſcedens Urbe reliqui,
Credibile eſt noſtris inſenuiſſe malis.
O ego, Di faciant, talem te cernere poſſim,
Caraque mutatis oſcula ferre genis;
Amplectique meis corpus non pingue lacertis;
Et, Gracile hoc fecit, dicere, cura mei:
Et narrare meos flenti flens ipſe labores;
Sperato numquam colloquioque frui:

To-

Cyaneas tranſiret, oſtendit. Vocat autem Phineum Agenoridem etiam Apollonius, ut cum ait:

Ἐνθάδ' ἐπάκτιον οἶκον Ἀγηνορίδης ἔχε Φινεύς.

Et rurſum:

Εἰ δὴ ἐγὼν ὁ πρίν ποτ' ἐπίκλυτος ἀνδράσι Φινεύς
Ὄλβῳ μαντοσύνῃ τε. πατὴρ δέ μ' ἐγείνατ' Ἀγήνωρ.

Et Argonautica, quae Orphei titulo circumferuntur, his verſibus:

Αὐτὰρ ἔπειτα Φινῆος Ἀγηνορίδαο λιπόντες
Αὖλιν, ὑπὲρ μέγα λαῖτμα θαλάσσης ἐξικόμεσθα.

Apud Flaccum autem ipſe loquens de ſe, ait:

Non ego nunc, magno quod cretus Agenore Phineus,
Aut memorem, mea quod vates inſedit Apollo
Pectora, &c.

Neque adeo obſcura erat hiſtoria Phinei, ut tanta dubitatione opus eſſet, quippe quae Graece quidem ab Apollonio lib. 1. apud Latinos autem à Valerio Flac. lib. 4. copioſe tractatur. MICYLL. Quis iſte ſit ipſe explicat Ovidius VIII. Met.

Et cretus Amyntore Phoenix.

Naugerius legit, *nec Agenore natus*, ut intelligatur Phineus, è ſententia Apollonii & Flacci. Merula ſcribit, alios legere, *nec Apolline natus*, ut intelligatur Mopſus. in Ms. idem neſcio quam aliam fingit lectionem in tanta diverſitate, ad magis eruditos rejicit ſententiam. Naugerii lectionem Micyllus comprobat. FABRICIUS Lib. Urſ. *nec Agenore.* utrumque ex fabula, ſive hiſtoria comprobatur. CIOFAN. *Agenore* Sarrav. Argent. Scaliger, & multi alii. ut de Phineo intelligatur. recte. quod Naugerius & Micyllus jam viderunt. hinc apud Val. Flaccum libro IV.

——— *magne prognatus Agenore Phineus.*

& Apollonius Rhodius libro Argonauticon, II.

Ἔνθαδ' ἐπάκτιον οἶκον Ἀγηνορίδης ἔχε Φινεύς.

ubi monet Scholiaſtes, Phineum à nonnullis Phoenicis filium, Agenoris nepotem haberi. qua in ſententia fuerint Heſiodus, Aſclepiades, Antimachus, Pherecydes, qui Phoenicis & Caſſiopaeae filium faciunt. Hellanicum tamen Phineo patrem Agenora adſignaſſe. De monitis a Phineo datis, quomodo inſtituendum Argonautis eſſet iter, deque columba viam monſtrante copioſe egerunt idem cum Valerio Flacco Apollonius. HEINS.

38. *Quas ſequerer.*] *Quas fugerem docuit, quas ſequererve vias* Ms. Berſm. & Regius, & Servii, & alii.

39. *Cum Pallade regia.*] *Caſta cum Pallade* Putean.

41. *Artes.*] *Arcus* Argent. & duo alii.

42. *Non didiciſſet amans.*] *Amor* Sarrav. Argent. & tres alii. *Amoris praeceptorem* ſe paſſim Noſter appellat. HEINS.

43. *In arvis.*] *In oris* Moreti, &, *ſi tamen ira* Regius.

46. *Natus opus.*] Melius in manuſcripto, *Quod ſubiit Æſone natus onus.* FABRIC.

50. *Caraque.*] *Paucaque*, vel *raraque* Arg. *craque* Sarrav. latet aliquid.

50. *Oſcula ferre comis.*] *Genis* praeſtat cum uno Hafnienſi & tribus Vaticanis. ſuperiori verſu pro *talem te* quidam, *te talem.* Cenſeo ſcribendum,

O

Digitized by Google

Turaque Caeſaribus cum conjuge Caeſare dignâ,
Dìs veris, memori debita ferre manu!
Memnonis hanc utinam, lenito Principe, mater
Quam primum roſeo provocet ore diem!

O ego, Di faciant, vel talem cernere poſſim. Heins. Mallem, *O modo, di faciant, talem te cernere poſſem!* licet jam anum factam & malis noſtris ſeneſcentem: Barthii codex, *ergo di faciant.* Burm.

56. *Debita ferre manu.*] Proprium in hac re verbum eſſe *ferre* notat Herald. ad Arnob. lib. vii. pag. 268.

57. *Lenito Caeſare.*] *Principe* ſcripti. proximo verſu pro *provocet* duo veteres, *provehat.* Forte, *provehat axe.* ut in Amoribus,

Flava pruinoſum quae vehit axe diem. Heins.

Epistola V.

MAXIMO.

ILle tuos quondam non ultimus inter amicos,
Ut ſua verba legas, Maxime, Naſo rogat.
In quibus ingenium deſiſte requirere noſtrum,
Neſcius exſilii ne videare mei.
Cernis, ut ignavum corrumpant otia corpus:
Ut capiant vitium, nî moveantur, aquae.
Et mihi, ſi quis erat, ducendi carminis uſus
Deficit; eſtque minor factus inerte ſitu.
Haec quoque, quae legitis, (ſi quid mihi, Maxime, credis,)
Scribimus invità vixque coacta manu.
Non libet in tales animum contendere curas;
Nec venit ad duros Muſa vocata Getas.

Ut

2. *Ut ſua verba legas.*] *Scripta* multi codices. vid. Zinzerl. Diatrib. priore pag. 190.

3. *Requirere noſtrum*] Forte ſcripſerit, *ingenium deſiſte requirere priſcum.* Barth. xxxix. 10. *deſiſtas quaerere noſtrum.* & ita ſex codices. *deſiſte inquirere* Regius & Putean.

6. *Capiant.*] *Capiant vitio* Sarrav.

7. *Sic mihi.*] Veteres, *Et mihi.* Heins.

7. *Dictandi carminis.*] In aliis, *diſcenti.* in veteribus vero, *dicendi*, idque rectius puto. Ciof. *dictandi* marg. Gryph. quod probat Berſmann. ſed *ducendi* optimi ſcripti & editi. vid. ad v. Triſt. xii. 63.

10. *Vixque coacta.*] Libri manuſcripti; *vixque movente manu.* Fabric. Iidem libri, *vixque movente manu.* libentius ſequor. Ciofan. *Vixque coacta* meliores omnes cum primis editionibus. Gottorphianus, *rogata.* unus Voſſianus, *notata.* Porto,

Scribimus invità vix properata manu.

vel, *perarata.* Heins. Barthius etiam, *vixque movente* ex ſuis profert, quod & Francofurtenſis exhibet. neque puto temere repudiandum: eſt enim poſitum, pro vix ſe movente. vid. Gronov. ii. Obſ. 7. Burm.

11. *Animum contendere*] *Divertere* Petri Servii codex. Forte, *animo devertere.* de quo Met. viii. nil tamen temere mutandum. Heins. *Animum nunc tendere* Barthianae membranae. in aliis, *animum dimittere*, (ut viii. Met. 188. *ignotas animum dimittit in artes*) *componere, committere, praetendere, adducere.*

12. *Nec venit in duros.*] *Ad duros* in vetuſtioribus. Heins. *In noſtros* quidam libri Barthii.

13. *Lu-*

Ut tamen ipſe vides, luctor deducere verſum.
Sed non ſit fato mollior ille meo.
Cum relego, ſcripſiſſe pudet: quia plurima cerno,
Me quoque, qui feci, judice digna lini.
Nec tamen emendo: labor hic quam ſcribere major,
Menſque pati durum ſuſtinet aegra nihil.
Scilicet incipiam limâ mordacius uti,
Et ſub judicium ſingula verba vocem?
Torquet enim Fortuna parum, niſi Nilus in Hebrum
Confluat? & frondes Alpibus addat Athos?
Parcendum eſt animo miſerabile vulnus habenti.
Subducant oneri colla peruſta boves.
At puto, fructus adeſt, juſtiſſima cauſſa laborum:
Et ſata cum multo foenore reddit ager.
Tempus ad hoc nobis (repetas licet omnia) nullum
Profuit (atque utinam non nocuiſſet!) opus.
Cur igitur ſcribam miraris? miror & ipſe:
Et mecum quaero ſaepe, quid inde feram.
An populus vere ſanos negat eſſe poëtas;
Sumque fides hujus maxima vocis ego?
Qui, ſterili toties cum ſim deceptus ab arvo,
Damnoſâ perſto condere ſemen humo.

Sci-

13. *Luctor.*] *Cogor* Putean.

14. *Mollior ipſe.*] *Ille* meliores. Heins.

15. *Cum relego.*] *Cumque lego* Ms. Berſm.

16. *Qui feci.*] *Scripſi* Regius & tres.

17. *Labor hic.*] *Labor eſt* Reg. *eſt quia* Servii.

20. *Ut ſub judicium.*] In nonnullis, *Et ſub judicium.* Nauger. *Et* vetuſtiores. Heins.

21. *Niſi Lycus in Hebrum Confluat.*] Prior in *Lycus* ſyllaba paſſim corripitur. etiam apud Noſtrum Pont iv Eleg. x. Combianus pro diverſa lectione, *Lixus.* In Patavino, *Nilus.* quod amplector. ſimilia habes Amor. lib. ii. Eleg. xvii.

Sed neque diverſi ripa labuntur eadem
Frigidus Eurotas, populiferve Padus.

quae adagii vicem obtinent. Claudianus bello Pollentiaco:

Irriget Ægyptum Tanais, Maeotida Nilus.

& iv. Conſ. Hon.

Inter ſe Tanais quantum Niluſque relinquunt.

Propert. lib. i. El. xii.

Tam multa illa meo diviſa eſt millia lecto,
Quanta Hypanis Veneto diſſidet Eridano.

ſic ſcribe; non, *Quantum.* Heins. *Defluat* Francof. & Excerpta Voſſii. *effluat* Regius.

22. *Et frondes Alpibus addat Athos.*] Junianus, *& montes*, quod verius puto: nam de frondibus in Atho non puto veriſimile. poſſet & legi, *cautes*, vel *moles.* ut ita *fronte* & *mole* video commutari ii. Ep. 132. Burm.

24. *Subducunt oneri.*] Scribe, *ſubducant* vel contra libros. Heins.

25. *Juſtiſſima cauſa laborum.*] *Laboris* quidam. Lege,

At puto fructus adeſt juſtiſſima cauſa labori.

Heins.

27. *Tempus ad hoc nobis (repetas licet omnia) nullum.*] Scribendum, quicquid libri veteres diſſentiunt,

Tempore ad hoc nobis (repetas licet omnia) nullo
Profuit. (atque utinam non nocuiſſet!) opus.

Heins. Neſcio cur *nullum* mutandum ſit. licet enim varia carmina ſcripſerit, nullum tamen ſibi ad hoc usque tempus profuiſſe dicit. Sic in ii. Triſtium recenſet opera ſua, in quibus etiam laudes Caeſaris cantatas dicit, ſed nullum fructum inde cepit, immo contra in Arte ſcripta exitium ſibi reperit. Burm.

30. *Et*

Scilicet eſt cupidus ſtudiorum quisque ſuorum;
Tempus & adſuetâ ponere in arte juvat.
Saucius ejurat pugnam gladiator, & idem
Immemor antiqui vulneris arma capit.
Nil ſibi cum pelagi dicit fore naufragus undis;
Mox ducit remos, quâ modo navit aquâ.
Sic ego conſtanter ſtudium non utile carpo;
Et repeto, nollem quas coluiſſe, Deas.
Quid potius faciam? non ſum, qui ſegnia ducam
Otia. mors nobis tempus habetur iners.
Nec juvat in lucem nimio marceſcere vino:
Nec tenet incertas alea blanda manus.
Cum dedimus ſomno, quas corpus poſtulat, horas,
Quo ponam vigilans tempora longa modo?
Moris an oblitus patrii contendere diſcam
Sarmaticos arcus; & trahar arte loci?
Hoc quoque me ſtudium prohibent adſumere vires;
Mensque magis gracili corpore noſtra valet.
Cum bene quaeſieris, quid agam; magis utile nil eſt
Artibus his, quae nil utilitatis habent.
Conſequor ex illis caſûs oblivia noſtri.
Hanc ſatis eſt meſſem ſi mea reddit humus.

Glo-

30. *Et tecum quaere ſaepe quid inde petam.*] *Et mecum quaero* nonnulli veteres, & *feram*, ut infra,

——— ſi te diſtantia longe
Pleïadum laudent ſigna, quid inde feres?

HEINS. *Quod* Ms. Berſman.

33. *Ab arvo.*] *In agro* Junian.]

37. *Saucius evitat pugnas.*] In Patavino, *Saucius ejurat pugnam:* id eſt, ſe non repetiturum ſancte confirmat, bellis ſerio renuntiat. FABRIC. *Evitat pugnas*, habent, quibus utor, libri veteres: at Fabricius Patavini libri auctoritate mavult, *ejurat pugnam*, id eſt, ut ipſe exponit, ſe non repetiturum ſancte confirmat, bellis ſerio renunciat. judicent eruditiores. CIOFAN. Vid. Gronov. Obſerv. in Scriptores Eccleſiaſticos cap. IX. *at idem* Heinſius maluerat; nec mihi diſplicet. vid. IV. Faſt. 101. *arma gerit* Moreti.

39. *Dicit fore.*] *Jurat fore* unus Heinſii.

40. *Et ducit.*] Elegantius & efficacius, quod in Francofurtenſi eſt, *mox ducit remos.*

41. *Studium non utile ſerve.*] *Carpo* ſex libri. id eſt, reprehendo. HEINS. *Curo* unus.

44. *Otia, mors nobis.*] *Otia, morsque mihi* Farneſ.

46. *Nec tenet incertas alea blanda manus.*] Sic Martialis lib. IV.

Dum blanda vagus alea December.

Et ipſe infra lib. IV. Elegia II.

Nam neque me vinum, nec me tenet alea fallax,
Per quae clam tacitum tempus abire ſolet.

Et libro I. de Arte:

Et revocat cupidas alea ſaepe manus.

CIOFAN.

47. *Quas corpus.*] *Tempus quas* Putean. & tres alii.

53. *Cum bene quaeſieris quid agam.*] Puto, *Cum bene quaeſierim, quod agam.* HEINS.

56. *Si mea reddit humus.*] Aliter in vetuſtis: nempe, *ſi modo reddat ager.* Tanta varietas orta eſt, quod in antiquis codicibus obliterata interdum verba fuerunt, quae impleverunt de ſuo ingenio librarii. FABRICIUS. *Reddet humus* libri veteres. CIOFAN. *Hanc ſatis eſt meſſem* Baſileenſis & Petri Servii codex. Deinde ſcripti plerique cum priſcis editionibus, *Si mea reddit humus*, vel *reddat.* HEINS.

58. *Cho-*

Gloria vos acuat: vos ut recitata probentur
Carmina, Pïeriis invigilate choris.
Quod venit ex facili, ſatis eſt componere nobis:
Et nimis intenti cauſſa laboris abeſt.
Cur ego ſollicitâ poliam mea carmina curâ?
An verear, ne non adprobet illa Getes?
Forſitan audacter faciam, ſed glorior, Iſtrum
Ingenio nullum majus habere meo.
Hoc (ubi vivendum) ſatis eſt ſi conſequor arvo,
Inter inhumanos eſſe poëta Getas.
Quo mihi diverſum famâ contendere in orbem?
Quem Fortuna dedit, Roma ſit ille locus.
Hoc mea contenta eſt infelix Muſa theatro.
Sic merui; magni ſic voluere Dei.
Nec reor hinc illuc noſtris iter eſſe libellis,
Quo Boreas pennâ deficiente venit.

Di-

58. *Choris.*] *Modis* Junian. & Putean. vid. ad v. Triſt. 1. 34.

60. *Et nimis intenti.*] *Et minus intenti cauſſa laboris obeſt* Leidenſ. & *minus* tres etiam. *obeſt* Moreti & ſex. *adeſt* Sarrav. *cura* Vatic.

61. *Sollicitâ poliam mea carmina curâ.*] *Limâ* unus Voſſianus & Hafnienſis. ut ſupra,

Scilicet incipiam limâ mordacius uti.

Heins.

62. *An verear.*] *Vereor* plurimi.

63. *Audacter faciam.*] *Dicam* Moreti.

63. *Sed glorior, Iſtrum.*] *Si glorior* Putean. alius, *quia*. Lege, *ſi glorior*. mox, *Ingenio* pro *Ingenium* veteres plerique. Heins.

65. *Hoc ubi vivendum eſt, ſatis eſt ſi conſequar arvo.*] Tolle priori loco verbum ſubſtantivum cum ſex ſcriptis, & repone, *conſequor* cum melioribus plerisque. Heins.

67. *Quid mihi diverſum.*] *Quo mihi* Sarrav. Scaliger. Argent. & quatuor alii. optime. Vide Notas Art. Amat. lib. 1. ℣ſ. 303. Sequenti verſu malim,

Quem Fortuna dedit, Roma ſit ille, locum.

Heins. *Cui Fortuna* Membranae Barthii. *qua* unus.

69. *Hoc.*] *His theatris* Regius.

71. *Iſtuc.*] *Illuc* omnes fere ſcripti.

74. *Hirſutos.*] Ita & infra vocat III. ℣ſ. 6. ubi hirſutis pellibus indutos Criſpinus interpretatur, ſecutus, ut ſolet, priores, quos Bernecer. ad Tacit. de Morib. Germ. cap. 17. jam refutavit, & de corpore hirſutis, non veſte, capiendum cenſet. Burm.

75. *Vix credere poſſum.*] *Poſſim* Polit. & duo alii. & mox, *tranſiluiſſe* meliores, pro *tranſiliiſſe*. Heins.

76. *Indicium.*] *Judicium* Argent & undecim alii.

77. *Quodque eſt mirabile.*] *Quidquid mirabile* Ms. Berſman. *miſerabile* ſex. *poſſe placere* Putean. & tres alii.

78. *Res juvat iſta nihil.*] *Juvet* legendum. Heins.

79. *Quid tibi ſi calidâ proſit laudere Syene?*] In Sarraviano, *calida eſproſit imidere ſine*, mendoſiſſime. codex Scaligeri, *poſitus laudere*. Scribe,

Quo tibi, ſi calidâ poſitus laudere Syene?

vel, quod malim, *poſitis*. *Quo tibi*. vide Notas Art. Am. lib. 1. ℣ſ. 303. quibus adde locum Propertii lib. IV. Eleg. III.

Nam mihi quo, Pœnis ſi purpura fulgeat oſtris?

ubi perperam, *tibi purpura* tunc legitur. *poſitus* etiam eleganter. Pont. libro 1. Eleg. II.

Non vacat in qua ſint poſiti regione Tomitae
Quaerere.

infra Eleg. VII.

Ecquis in extremo poſitus jacet orbe tuorum?

lib. IV. Eleg. VI.

Quale tamen potui de cœlite, Brute, recenti
Veſtra procul poſitus carmen in ora dedi.

Eleg. VIII.

Clauſaque ſi miſero patria eſt, ut penar in illo;
Qui minus Auſonia diſtet ab urbe, loco.

in-

Dividimur coelo; quaeque eſt procul urbe Quirini,
Adſpicit hirſutos cominus Urſa Getas.
Per tantum terrae, tot aquas vix credere poſſim
Indicium ſtudii tranſiluiſſe mei.
Finge legi, quodque eſt mirabile, finge placere:
Auctorem certe res juvet iſta nihil.
Quo tibi, ſi calidâ poſitus laudere Syene;
Aut ubi Taprobanen Indica cingit aqua?
Altius ire libet? ſi te diſtantia longe
Pleïadum laudent ſigna, quid inde feras?
Sed neque pervenio ſcriptis mediocribus iſtuc;
Famaque cum domino fugit ab Urbe ſuo.
Voſque, quibus perii, tunc cum mea fama ſepulta eſt,
Nunc quoque de noſtrâ morte tacere reor.

infra lib. II. Eleg. x.

Ipſe quidem poſitus cum ſim ſine cardine mundi,
Qui ſemper liquidis altior exſtat aquis.

ſic & ibi codices veteres. ut lib. III. Eleg. III.

Effice ſit nobis non implacabilis ira,
Meque loco poni commodiore velit.

lib. IV. Eleg. II.

Si quis in hac ipſum terra poſuiſſet Homerum.

Silius initio lib. III. 3.

Extemplo poſitos finiti cardine mundi,
Victor adit populos.

ſub occaſu poſiti Iberi apud auctorem Herculis Oetaei. ſic *locatus Capuae* apud Symmachum libro primo epiſtola XXXI. *Scripta tua Capuae locatus accepi.* apud eundem libro I. Epiſt. 86. *Mediolani poſitus.* Heins. Vide ad lib. III. Triſt. Eleg. XIII. 19.

80. *Aut ubi Taprobanen Indica tingit aqua.*] Plerique veteres, *pingit.* Scribe, *cingit.* quod Moreti codex confirmat. Ep. Acontii:

Inſula, Coryciis quondam celeberrima nymphis,
Cingitur Ægaeo nomine Cea mari.

Metam. IV. 21.

Decolor extremo qua cingitur India Gange.

Epiſt. Ariadn.

Omne latus terrae cingit mare.

Heins.

82. *Quid inde feres.*] *Feras* meliores. Heins.

83. *Sed neque pervenio ſcriptis melioribus iſtuc.*] Iidem lib. & Maffeianus, *mediocribus.* quod ſequens carmen, ſiquid ego video, confirmat. Ciof. Imo, *mediocribus* cum vetuſtioribus maxima ex parte. Heins.

85. *Voſque quibus perii tunc, cum mea fama ſepulta eſt, Nunc quoque de noſtra morte tacere reor.*] Non carmina aut libros ſuos alloquitur Poëta, quos de ſua morte, hoc eſt, damnatione tacere velit, ut Merulae videtur, ſed amicos. Neque illos tacere de ſe jubet: ſed vereri ſe ait, ne id faciant, quandoquidem hoc vulgare ac tritum eſt ſcilicet, ut adverſis rebus laborantem etiam amici obliviſcantur. Cohaeret autem ſententia horum verſuum cum ſuperioribus. Fama enim, inquit, mea cum domino ſuo ab urbe fugit, ſive abiit. eoque etiam vos amicos arbitror jam mei exilii ac fugae, quae mortis inſtar mihi eſt, non amplius meminiſſe. Micyll.

Epistola VI.

* GRÆCINO.

ECquid ut audîſti (nam te diverſa tenebat
Terra) meos caſus, cor tibi triſte fuit?

Diſſi-

* *Graecino.*] Julii Graecini meminit Seneca, & laudat eum lib. II. de Benef. cap. 21. ubi vid. Lipſium. Scaliger legebat, *ad Pomponium Graecinum,* Incertum an ex conjectura. Heins.

I. Ec

Diſſimules, metuasque licet, Graecine, fateri;
Si bene te novi, triſte fuiſſe liquet.
Non cadit in mores feritas inamabilis iſtos;
Nec minus à ſtudiis diſſidet illa tuis.
Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura eſt,
Pectora molleſcunt, aſperitasque fugit.
Nec quisquam meliore fide complectitur illas,
Qua ſinit officium, militiaeque labor.
Certe ego, cum primum potui ſentire quid eſſem,
(Nam fuit attonito mens mihi nulla diu)
Hoc quoque Fortunae ſenſi, quod amicus abeſſes:
Qui mihi praeſidium grande futurus eras.
Tecum tunc aberant aegrae ſolatia mentis,
Magnaque pars animae conſiliique mei.

At

1. *Ecquid ut.*] *Numquid ut* unus Heinſii. *Ecquid ubi* Moreti. vide ad Epiſt. xv. 1.

3. *Metuasque licet.*] *Metuas licet o Graecine* Ms. Berſman.

4. *Triſte fuiſſe liquet.*] Duo libri, *cor tibi triſte fuit*, Ovidiana repetitione.

6. *Nec minus à ſtudiis diſſidet illa tuis.*] Ita quidem Merula ac caeteri legunt, ut pronomen *Iſta* ad feritatem referatur. Sed quid ſi legas, *Nec mens à ſtudiis diſſidet iſta tuis?* ut ſit ſenſus: Nec mens iſta tua alia eſt, quam ſunt ſtudia tua, hoc eſt, humana ac liberalis ut ſequens diſtichon ſit velut *αἰτιολογία* quaedam ad praecedentia: videlicet, quod artibus ingenuis molleſcant pectora, & fugiat omnis aſperitas, &c. Sed tamen & prior lectio recte habet, ſi adverbia *Nec minus*, pro connectendi particula accipiantur. & pro *Iſta*, *illa*, ut etiam Aldina editio habet, reponatur. Micyll. *Nec minus à ſtudiis diſſidet iſta tuis* ſcripti conſtanter. cenſeo nihilominus reponendum,

Nec mens à ſtudiis diſſidet illa ſuis.

ſequentia confirmant hanc conjecturam, quam & poſtea in codice Twiſdeniano probae notae pro diverſa lectione inveni notatam. Heins.

7. *Maxima cura eſt.*] *Copia magna eſt* unus Heinſii.

10. *Quam ſinit officium.*] Fortaſſe legendum, *Cum ſinit*. Nauger. In alio codice legitur, *Cum ſinit*, quae lectio etiam magis placet. Merula. *Quam* vulgo fere legitur. At enim videtur pro *Quam*, ſcribendum eſſe *Quà*, ut ſit dictum pro quatenus, ſive quantum, hoc ſenſu: Neque quisquam meliore fide ſequitur ſtudia humaniora, quam tu, quatenus id quidem per officium & labores militares abs te fieri poteſt. Niſi quis & *Quam*, eodem modo pro quantum, poſitum malit. Micyll. Merula & Naugerius legunt, *Cum ſinit*. ſed legendum eſt, *Qua ſinit*, id eſt, quousque permittit, quatenus concedit. Ita ſequente Elegia,

Quaque ego permiſi, quaque eſt res paſſa.

Fabric. *Cum ſinit* Excerpt. Voſſii & decem libri. Barthii omnes membranae, *cum ſinit officii.*

11. *Cum primum.*] *Quamprimum* Arg. & Vatican.

13. *Hanc quoque fortunam ſenſi.*] *Hoc quoque* Sarrav. Argent. Twiſd. & octo alii. Barberin. *Hoc quoque fortuna.* proxime verum. Scribe, *Hoc quoque fortunae ſenſi.* idque in primo Mediceo & uno Thuaneo poſtea inveni. Heins. *Hoc* poſſet ablativo caſu ſumi. ſenſi fortunam in hoc quoque, quod tu abeſſes. vid. ad II Triſt. 206.

16. *Conſiliique.*] *Conſiliumque* duo libri, ita alibi etiam loquitur. vid. Ep. xvii. 268. ſed an non praeſtat, *confugiumque meae.*

17. *Fer opem precor eminus unam.*] Malim, *unam*, quod unum ſupereſt. Superiori verſu rectius unus Vaticanus, *Magnaque pars animae*, quam *animi*, quod eſt in vulgatis. infra Eleg. ix.

Accipe pars animae magna, Severe, meae.

Pont. iii. Eleg. iv. ut ſcribendum & illic,

Magnaque pars animae mecum vixiſtis amici.

Metam. viii.

——— *ò me mihi carior, inquit,*
Pars animae conſiſte meae.

lib. iii. Eleg. i.

Ultima pars animae dum mihi reſtat ades.

Rutilius in Itinerario de Rufo Venereo quaeſturam adepto:

Provecta eſt animae portio magna meae:
Victorinus enim noſtrae pars maxima mentis.

Ser-

At nunc, quod ſupereſt, fer opem, precor, eminus unam:
Adloquioque juva pectora noſtra tuo.
Quae (non mendaci ſi quidquam credis amico)
Stulta magis dici, quam ſcelerata, decet.
Nec leve, nec tutum, peccati quae ſit origo,
Scribere. tractari vulnera noſtra timent.
Qualicumque modo mihi ſint ea facta, rogare
Deſine. non agites, ſi qua coire velis.
Quidquid id eſt, ut non facinus, ſic culpa, vocandum.
Omnis an in magnos culpa Deos, ſcelus eſt?
Spes igitur menti poenae, Graecine, levandae
Non eſt ex toto nulla relicta meae.
Haec Dea, cum fugerent ſceleratas numina terras,
In Dis inviſa ſola remanſit humo.

Haec

Servet animae dimidium meae de Virgilio, Horatius. Statius in Sylvis libro III.

——— dubie committitur alto
Mettius, atque animae partem ſuper aequora noſtrae
Majorem transferre parat.

idem Statius libro V.

Tum ſic unanimum moriens ſolatur amantem;
Pars animae victura meae.

Hieronymus praefatione Chronici, *quantaque noſtrae pars tua ſit, Cornute, animae, tibi, dulcis amice, oſtendiſſe juvat.* Avienus Deſcriptione orae maritimae:

Pars mei cordis, Probe.

Sidonius Apollinaris:

Namque animae noſtrae portio major eras.

D. Ambroſius Epiſtola LXIII. *Quaſi animae portionem convenio meae.* Horatius libro II. Ode XVII.

Ah te meae ſi partem animae rapit
Maturior vis, quid moror altera?

HEINS.

20. *Stulta magis dici, quam ſcelerata decet.*] Supra:

Stultaque mens nobis, non ſcelerata fuit.

CIOFAN.

21. *Nec breve, nec tutum eſt.*] Infra lib. & Elegia II.

Lingua ſile, non eſt ultra tractabile quidquam,
Poſſe velim cineres obruere ante meos.

Quid autem eſſe potuit, in quo Auguſtum Ovidius offenderit, notavi in ipſius poëtae vita, ex Ariſtotelis ſententia. CIOFAN. *Nec leve, nec tutum* veteres nonnulli. Adi Notas Triſt. lib. I. Eleg. VI. HEINS.

22. *Tractari.*] *Palpari* unus codex.

25. *Sic culpa vocanda eſt.*] *Vocandum eſt* praeſtat cum altero Thuaneo. HEINS. Ita jam olim conjiciebat legendum H. Stephan. in Diatribe de gener. Epiſtolar. Ciceron. p. 143. ita II Triſt. 315.

Non niſi peccatum, manifeſtaque culpa fatendum eſt.

Sed culpa Regius & Excerpt. Voſſii. BURM.

26. *Omnis an in magnos culpa deos ſcelus eſt?*] Qualitatem ſui facti tractat loco definitionis, quia, quod facto nomen imponat, nondum certus eſt. Igitur occupatio illa per interrogationem melior eſt, quam ea lectio, quae antehac in libris fuit. FABRIC. Vetuſta exemplaria, *omnis an &c.* cum interrogationis nota in fine carminis. Quae genuina plane eſt lectio: idque viſum eſt & Fabricio. CIOF. *Omnis an in magnos culpa deos ſcelus eſt?* Quis dubitet? ſed ſcripſerat Naſo, *ad magnos Deos.* vel, quod magis arridet,

Omnis an ad magnos culpa ſceleſta Deos?

ad Deos. id eſt apud Deos. vide Notas Faſt. IV. ℣ſ. 310. Triſt. lib. II.

Scilicet in Superis etiam Fortuna luenda eſt;
Nec veniam laeſo numine caſus habet.

HEINS. Ego nihil mutem. nam culpa in homines non eſt ſemper ſcelus, ſed in Deos culpa etiam pro ſcelere habetur, & dii iniqui & crudeles nullam inter culpam & ſcelus differentiam eſſe patiuntur. Barthius reperit in uno vetuſto exemplari,

Omnia at in magnos ſunt ſcelus auſa Deos.

quod ille ſuſtineret defendere, ſi unus alterve codex accederet. *omnis enim in* unus Heinſii. *omnis at*, editi nonnulli. BURM.

Nos habeat regio, nec pomo foeta, nec uvis;
 Et cujus nullum ceſſet ab hoſte latus.
Cetera ſit ſoſpes cultorum turba tuorum;
 In quibus, ut populo, pars ego parva fui.
Me miſerum, ſi tu verbis offenderis iſtis:
 Noſque negas ullà parte fuiſſe tuos!
Idque ſit ut verum, mentito ignoſcere debes.
 Nil demit laudi gloria noſtra tuae.
Quis ſe Caeſaribus notis non fingit amicum?
 Da veniam faſſo; tu mihi Caeſar eris.
Nec tamen irrumpo, quo non licet ire: ſatiſque eſt,
 Atria ſi nobis non patuiſſe negas.
Utque tibi fuerit mecum nihil amplius; uno
 Nempe ſalutaris, quam prius, ore minus.
Nec tuus eſt genitor nos inficiatus amicos,
 Hortator ſtudii, cauſſaque, faxque mei.
Cui nos & lacrimas, ſupremum in funere munus,
 Et dedimus medio ſcripta canenda foro.
Adde quod eſt frater tanto tibi junctus amore,
 Quantus in Atridis Tyndaridiſque fuit.

Is

Horatium. III. Od. I. HEINS. Lib. VI. Met. 692. *qui terras grandine pulſo.*

13. *Nec pomis foeta nec uvis.*] Sarrav. Argent. prim. Med. Feſch. multique alii, *pomo.* & verſu proximo, *ceſſet* pro *ceſſat* meliores. HEINS. An ſcripſerit, *nec pomo laeta.* vid. I. Faſt. 661. *pomis apta* prim. Ed.

15. *Cultorum.*] *Sociorum* Moreti & alius.

16. *Ut populo.*] *In quorum populo* Junian. vid. I. Triſt. I. 17. *pars ego magna* Excerpt. Voſſii.

18. *Noſque.*] *Meque negas ulla parte fuiſſe tuum* P. Dan. Moreti.

19. *Utque ſit hoc verum*] Vetuſti libri, *Idque ſit ut verum.* CIOFAN. *Idque ſit ut verum* plerique: quidam, *Utque ſit id verum.* Malim, *Sed ſit ut id verum.* HEINS. Epiſt. XVII. 121. *Utque ſit hoc verum.*

21. *Notum non fingit amicum.*] *Notus* ſcripti. Diſtichon etiam hoc eſt ex dubiae fidei pluribus unum. HEINS. Non multum placet hoc diſtichon, ſenſus tamen melior erit, ſi cum Vaticano, Voſſiano & Fragm. Boxhor. legas, *notis.* ut ſit ordo, quis non fingit ſe amicum Caeſaribus apud notos ſuos & amicos. *tu mihi Caeſar eras* plurimi ſcripti.

23. *Satiſque Atria.*] Vatic. *Satiſque eſt Atria.* Quo modo neceſſario legendum eſt. CIOFAN.

25. *Utque tibi mecum.*] Editor ille neſcio quis, qui notis variorum nobis ornavit Ovidium, notat hic eſſe honeſtam locutionem, ut illa Terentii Andr. II. I. *num quidquam amplius tibi cum illa fuit?* quaſi aliquid turpiculi ſub illa lateret. ſed uſitatiſſima locutio Ciceroni & aliis de familiaritate & uſu. vid. Manut. ad Cicer. V. Ver. 52. & Gronov. ad Plaut. Caſin. II. II. 13. *utque mihi tecum* unus Heinſ. BURM.

28. *Studii cauſaque faxque mei.*] Malim, *duxque.* nam in Combiano, *fixa.* lib. II. Eleg. III.

Primus ut auderem committere carmina famae
 Impulit: ingenii dux fuit ille mei.

HEINS. *Laudator ſtudii* unus.

30. *Medio ſcripta canenda foro.*] Forſan legendum, *medio ſcripta canenda rogo*, vel, *toro.* hoc eſt feretro. non *foro.* de epicedio enim agit. HEINS. De laudatione funebri capit Merula. ſed an illa carminibus peragi ſoleret neſcio. quare hic cum Francof. & duobus aliis legi poſſet, *ſcripta legenda foro*, ut Ovidius compoſuerit laudationem funebrem, quam ex cognatis aliquis recitaverat. ut moris fuiſſe patet ex Cicer. II. de Orat. 83. III. ad Quint. Fr. 8. XIII. ad Attic. 37. Sueton. Caeſ. 55. & aliis. reliqua, quae concinnata ex Eleg. II. 134. *medio rogo* vel *thoro*, non poſſum probare: nam quid eſt, *medius rogus? medius torus* in amoribus ſaepe occurrit, ſed alio longe ſenſu, & accommodatiori, de toro, in quo amantes concumbunt, quam de funebri, in quo cadaver jacet: ſi

caſca-

Is me nec comitem, nec dedignatus amicum eſt:
Si tamen haec illi non nocitura putas.
Si minus, hac quoque me mendacem parte fatebor.
Clauſa mihi potius tota ſit iſta domus.
Sed neque claudenda eſt; & nulla potentia vires
Praeſtandi, ne quid peccet amicus, habet.
Et tamen ut cuperem, culpam quoque poſſe negari;
Sic facinus nemo neſcit abeſſe mihi.
Quod niſi delicti pars excuſabilis eſſet;
Parva relegari poena futura fuit.
Ipſe ſed hoc vidit, qui pervidet omnia, Caeſar;
Stultitiam dici crimina poſſe mea.
Quàque ego permiſi, quàque eſt res paſſa, pepercit:
Uſus & eſt modice fulminis igne ſui.
Nec vitam, nec opes, nec ademit poſſe reverti:
Si ſua per veſtras victa ſit ira preces.
At graviter cecidi. quid enim mirabile, ſi quis
A Jove percuſſus non leve vulnus habet?
Ipſe ſuas ut jam vires inhiberet Achilles,
Miſſa graves ictus Pelias haſta tulit.

Ju-

canenda retineas, poſſis interpretari de carmine funebri, quod à praeficis canebatur in pompa, cum in forum veniſſet, quamvis de hoc ritu non tam clare conſtet. An de Taberna libraria in foro, ubi pendebant carmina venalia, capiendum? vix puto. aquam mihi hic haerere fateor. Burm.

31. *Tanto mihi junctus amore.*] Scribe, *ſibi* cum Sarraviano, Combiano, Twiſdeniano, & Vaticano primae notae. Verſus ſubſequens confirmat. Heins. Mallem, *adde quod & frater.* ita enim Thuaneus, & ſequenti diſticho, *Qui me nec comitem.*

35. *Si minus*] *Sin* Gryph.

36. *Tota ſit illa domus.*] Liber Urſini, *iſta domus.* Ciofan. *Iſta domus*, pro *illa* cum ſcriptis. Heins.

37. *Sed neque claudenda eſt; & nulla potentia vires Praeſtandi, ne quid peccet amicus, habet.*] Hoc eſt: Sed non eſt propterea claudenda domus, aut metuendum aliquod ex Auguſto periculum, quia ipſe amicus fratris tui exiſtens peccavi. Nam cum nulla potentia tanta ſit, quae poſſit prohibere, ſive facere, quo minus alicujus alterius amicus aliquando peccet: neque Auguſtus ita inhumanus, aut ſaevus erit, ut propterea fratrem tuum perſequi aut odiſſe velit, quia ego, amicus illius, aliquando peccavi. Micyll.

37. *Et nulla*] *Nam nulla* Puteanus, mox, *ne quis peccet* Moreti & Junian.

39. *Culpam quoque poſſe negari.*] *Culpam mihi poſſe negari* Francof. *poſſe negare* multi codices. vid. xii. Met. 546.

42. *Parva relegati.*] *Relegari* cum ſcriptis. Heins.

43. *Ipſe ſed hoc vidit, qui praevidet omnia, Caeſar.*] Recte Scaliger in margine, *Ipſe ſed hoc vidit, qui pervidet omnia, Caeſar.* D. Heins. *Pervidet* lege vel contra libros. Puteaneus, *providet.* ſequenti Elegia,

Cunctaque mens oculis pervidet iſta ſuis.

quomodo & illic ſcribendum. Met. xiv. 375. ubi ſimiliter erat peccatum:

——— *ſocerum, qui pervidet omnia, Solem Aſcipe.*

Horatius, 1 Sat. iii. 25.

Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis.

quanquam *praevideas* illic ſunt qui legant. non male. mox, *Stultitiam meam* Sarrav. Argent. & tres alii. Heins. *Pervidet* etiam Douza.

45. *Quàque ego permiſi, quàque &c.*] Hoc eſt: Pepercit mihi eatenus, ſive tantum quatenus, ſive quantum (utroque enim modo ſcriptum reperias, *Quam* & *Quam* videlicet) cum ipſe merito atque delicto meo permiſi illum, tum etiam cauſae qualitas paſſa eſt. Micyll. *Qua* in libris vetuſtioribus. *Qua*, pro quantum, bene interpretatur Merula. Fabric.

46. *Uſus & eſt modice fulminis igne ſui.*] Antiqua exemplaria, *medico.* Ciof. *Modico* fere omnes.

48. *Si ſua per veſtras victa ſit ira preces.*] *Sua* pro-

Digitized by Google

Judicium nobis igitur cum vindicis adſit,
    Non eſt cur tua me janua noſſe neget.
Culta quidem (fateor) citra, quam debuit, illa:
    Sed fuit in fatis hoc quoque, credo, meis.
Nec tamen officium ſenſit magis altera noſtrum.
    Hîc, illic, veſtro ſub Lare ſemper eram.
Quaeque tua eſt pietas; ut te non excolat ipſum,
    Jus aliquod tecum fratris amicus habet.
Quid, quod, ut emeritis referenda eſt gratia ſemper,
    Sic eſt fortunae promeruiſſe tuae?
Quod ſi permittis nobis ſuadere, quid optes:
    Ut des, quam reddas, plura, precare Deos.
Idque facis, quantumque licet meminiſſe, ſolebas
    Officii cauſſam pluribus eſſe dati.
Quo libet in numero me, Meſſalline, repone:
    Sim modo pars veſtrae non aliena domus.

Et

pro *ejus*, id eſt, Caeſaris. Ciofan. *Per noſtras* duo.

50. *A Jove.*] *Ab Jove* puto. ut ſemper alibi. Vide lib. 1. Faſt. ỳſ. 236. Heins.

51. *Ipſe ſuas quamvis vires inhiberet Achilles.*] *Ipſe ſuas etiam* Sarrav. & alii multi ex vetuſtioribus. Lege, *ut jam.* infra lib. iv. Eleg. viii.

Ut jam nil praeſtes, animi ſum factus amici
    Debitor.

Epiſtola Cydippes:

Durius ut ferro jam ſit tibi pectus, Aconti;
    Tu veniam noſtris vocibus ipſe petas

qui locus etiam peſſime erat habitus. In Amoribus:

Ut jam ſervaris bene corpus, adultera mens eſt.

& initio:

Ut jam nulla tibi nos ſit legiſſe voluptas.

Artis lib. 1.

Ut jam fallaris, tuta repulſa tua eſt.

lib. iii.

Ut jam decipiant, quid perditis?

ſequenti verſu pro *dabas* Feſchianus & quatuor alii, *tulit.* Heins. *Dabit* Sarrav. *ipſa graves ictus Pelias haſta dedit* Junian.

56. *Crede.*] *Crede* plurimi.

57. *Nec tamen officium ſenſit domus altera noſtrum: Hic illic veſtro ſub Lare ſemper eram.*] Haec mendoſiſſima ſunt. Priori verſu bene Puteaneus & Thuaneus alter, *ſenſit magis altera.* niſi mavis.

Nec tantum officii ſenſit domus altera noſtri:

Quatuor veteres, *noſtro ſub Lare.* unus Mediceus & prim. editio, *Illic hic.* alii non pauci, *Huc illuc,* vel, *Hinc illinc.* Scribebam aliquando,

Illic, ceu noſtro ſub Lare, ſemper eram.

vel, *multus eram.* nam libri quinque ex ſcriptis, *totus eram.* Nihil opus tamen mutatione. *Hic illic,* ſive in tua, ſive in fratris tui domo. Nam de fratre Graecini ante egerat. Heins. Ego ex ſcriptorum veſtigiis lego,

Nec tamen officium ſenſit magis altera noſtrum:
    Hic, illic, veſtro ſub lare ſemper eram.

ſive te, ſive fratrem colerem, eram tamen ſub veſtro lare. Burm.

62. *Promeruiſſe.*] Forte, *praemeruiſſe.* id eſt, praevenire & occupare beneficiis.

63. *Quod optas.*] *Optes* multi veterum. Lege, *quid optes* cum Sarrav. Argent. prim. Medic. & tribus aliis. Heins.

65. *Idque facis, quantumque licet meminiſſe, ſolebas Officii cauſam pluribus eſſe dati.*] Alii legunt, *Officii cauſa pluribus eſſe dati.* ut ſit ſenſus & ordo verborum: Idque facis (ſcilicet, ut plura des beneficia, quam accipias) & quantum meminiſſe licet, ſolebas pluribus eſſe cauſa officii dati: hoc eſt, de pluribus bene mereri. Micyll. *Cauſam* Argent. & alii quinque. pro *dati* Combianus, *data.* Sarravianus, *dari.* Latet ulcus. aut verſus eſt ſpurius. Heins. Melius legeretur, *ſolebat Officii merces pluribus eſſe dati.* ſed dubito, an *datum officium* recte dicatur. quare poſſet, *rati,* id eſt, à te probati. vel, *volebas Officii cauſſam pluribus eſſe datam.* ſi *data* ex Combiano placet, legendum, *volebas Officii cauſſam pluribus eſſe data.* id eſt, dona, quae conferebas in multos, cauſſam eſſe

vole-

Et mala Naſonem (quoniam meruiſſe videtur)
Si non ferre doles, at meruiſſe dole.

volebas, cur te colerent; ut ita liberalitatem ejus celebret. *da a* pro donis paſſim apud Poëtas, ut Prop. III.. XIII. 9.

Heu nullis capsa Lycinna datis.

Noſter VI. Met. 462. *ingentibus illam Sollicitare datis.* ſaepe *data munera* etiam dicunt. *officiis cauſſa pluribus eſſe dati* Berſmanni Editio. Burm.

69. *Quoniam meruiſſe.*] *Quae non meruiſſe* prim. Edit.

Epistola VIII.

SEVERO.

A tibi dilecto miſſam Naſone ſalutem
Accipe, pars animae magna, Severe, meae.
Neve roga, quid agam: ſi perſequar omnia, flebis.
Summa ſatis noſtri ſi tibi nota mali.
Vivimus adſiduis expertes pacis in armis,
Dura pharetrato bella movente Getâ.
Deque tot expulſis ſum miles in exſule ſolus:
Tuta (nec invideo) cetera turba jacet.
Quoque magis noſtros veniâ dignere libellos,
Haec in procinctu carmina facta leges.
Stat vetus urbs, ripae vicina binominis Iſtri,
Moenibus & poſitu vix adeunda loci.

Caſpius

2. *Accipe.*] *Aſpice* Moreti.

3. *Neve roges.*] *Roga* cum plurimis ſcriptis. Heins. *Perſequor* Micylli. & Gryph. Edit. *praſequor* Medic. unus Moreti, & prim. Ed.

4. *Summa ſatis noſtri ſit tibi nota mali.*] Scribe, *ſi tibi.* atque ita Sarravianus. *ſatis*, pro ſatis eſt. Superiori Elegia:

Nec tamen irrumpo, quo non licet ire, ſatisque eſt,
Atria ſi nobis non patuiſſe negat.

ita plurimi ex ſcriptis. Heins.

5. *Vivimus.*] *Vidimus* Francof. ſed tum mox legendum eſſet, *Dura pharetratos bella movere Getas. Exiguis in armis* Polit.

6. *Dura bella.*] *Dira* Feſchianus. Heins Nihil mutandum eſſe ad Val. Flacc. VI. 549. docebimus.

7. *In exſule.*] Solus ſum eques in exilio. Merul. Seu potius ſolus ſum miles pariter & exſul. bello ſcilicet & exilio damnatus. Mycill. recte. ita lib. XIII. Met. 187,

Atque in rege tamen pater eſt.

& XV. 670.

In ſerpente Deus praenuntia ſibila miſit.

& ita millies Noſter, & alii. Burm.

8. *Caetera turba iacet.*] *Jacet* Politiani codex; & ſeptem ex noſtris. recte. Adi Notas Triſt. lib. III. Eleg. 1. ỳſ. 50. mox, *facta ſcias*, pro *leges* Gottorph. & Rottendorph. Heins. *Turba manet* tres libri. vid. II. Amor. II. 30.

10. *Haec in procinctu carmina facta leges.*] In procinctu: raptim. Metaphora à militibus in bellum profecturis, qui celeriter absque ulla ſolemnitate teſtamentum, quod in procinctu dicebatur, faciebant. Cic. lib. de Orat. *tamquam in procinctu teſtamentum faceret.* eodem modo lib. III. Eleg. IV. dixit:

——— *Properataque carmina feci.*

Ciofan. Pro *Facta leges*, *ſcias*, vel *putes* Leidenſ.

13. *Caſpius*

Digitized by Google

Caſpius Ægypſos (de ſe ſi credimus ipſis)
Condidit; & proprio nomine dixit opus.
Hanc ferus, Odryſiis inopino Marte peremtis,
Cepit, & in Regem ſuſtulit arma Getes.
Ille memor magni generis, virtute quod auget,
Protinus innumero milite cinctus adeſt.
Nec prius abſceſſit, meritâ quam caede nocentum
Se nimis ulciſcens exſtitit ipſe nocens.
At tibi, Rex aevo, detur, fortiſſime noſtro,
Semper honoratâ ſceptra tenere manu.
Teque, quod & praeſtat, (quid enim tibi plenius optem?)
Martia cum magno Caeſare Roma probet.
Sed memor unde abii, queror, ô jucunde ſodalis,
Accedant noſtris ſaeva quod arma malis.
Ut careo vobis, Stygias detruſus in oras,
Quattuor autumnos Pleïas orta facit.

Nec

13. *Caſpius Ægypſus, de ſe ſi creditur ipſis, Condidit.*] Multi veteres, *Ægyſſus.* Argent. & quidam alii, *Ægiſtus. Ægiſos* Combianus. *Ægires* unus Vaticanus. alius, *Egitos.* alius denique, *Ægirus. Caſpios Ægiſos* Sarravianus. ſic & lib. IV. Pont. El. VI. ubi bis meminit ejusdem civitatis, *Non negat Ægypſos.* ubi, *Ægiros* vetuſtiores, vel, *Ægyros.* quinque alii, *Ægiſſos.* vel *Ægiſos.* Conſtantino Porphyriogenetae Themat. lib. II. cap. I. Αἴγισσος eſt. Procopio lib. IV. de aedificiis Juſtiniani Ἄγισος. In Itinerario Antonini & Imperii notitia *Ægyſſos* eſt. quanquam apud Antoninum codices quidam, *Ægiſos*, & *Ægyſos.* & *credimus* plerique veteres. HEINS.

13. *De ſe ſi credimus ipſis.*] *Creditur* editiones vetuſtiores. *ipſi* multi ſcripti. *illi* Leid. vid. I. Faſt. 469.

15. *Hanc ferus Odryſiis.*] Non *ferus*, ſed *trux* in antiquis, eodem ſenſu, diverſo ſono. FABR. *Hanc ferus* ſcripti omnes, utrumque rectum. ſuperiori Elegia:

Truxque Getes armis, grandine pulſet hyems.

HEINS.

17. *Ille memor magni generis.*] *Generis magni* in nonnullis. Twiſdenianus non male,

Ille memor generis, magnâ virtute quod auget.

HEINS.

20. *Extitit ille nocens.*] Veteres libri, *ipſe nocens.* CIOFAN. *Exſtitit inde nocens* Leidenſ. non male.

23. *Teque quod & praeſtat.*] *Teque quod & par eſt*, volebat olim Heinſius. ego malim, *Te quoque, quod reſtat.* cum nos in Scythia probemus te & colamus, reſtat, ut Roma cum Caeſare te probet. *te quoque* eſt in ſeptem libris. BURM.

27. *Scythicas detruſus in oras.*] *Stygias oras* Sarravianus, Polit. Argent. Combii, & tres alii. ſic infra:

A Stygiis quantum ſors mea diſtat aquis?

HEINS. *Ad undas* unus.

28. *Pleïas orta.*] De ortu hoc loco intelligas, quem *Acronychum* vocant. hoc eſt, quo veſperi ſupra terram feruntur. id enim fit autumno. MICYLL.

29. *Urbanae.*] *Romanae* Putean.

33. *Atque domo rurſus.*] Sententia exigit, *Aque domo.* ita infra:

Aque tuis toto dividor orbe rogis.

urbem pulchram intelligit Romam, quam poſt incendium XIV. regionum, quod ab V.C. anno DCC. acciderat, in novam pulchritudinem reſtituit Caeſar Auguſtus. FABRIC. Omnes libri ſcripti, *Deque domo.* Non dubito, quin haec vera & germana ſit lectio, vulgata autem nullo modo ferri poteſt. CIOFAN. *Eque domo* bene Argent. & tres alii. Multi, *Deque.* ſequenti verſu pro *praevidet* reponendum eſſe, *pervidet*, cum *providet* ſit in nonnullis ſcriptis, ſuperiori Elegia monuimus. Arondelianus, *mens oculis praevidet uſa ſuis*, non *illa.* HEINS. Francof. *Deque domo pulſus.* deinde, *pulchram converſor ad urbem* codex Gallicus.

37. *Hortos.*] *Ortus* Moreti. *pulchre ſpectantis in*, vel, *ab horto* Leid. *tunc campi* etiam ſeptem. *tum* unus.

38. *Et*

Nec tu credideris urbanae commoda vitae
Quaerere Naſonem, quaerit & illa tamen.
Nam modo vos animo dulces reminiſcor amici;
Nunc mihi cum carâ conjuge nata ſubit:
Eque domo rurſus pulchrae loca vertor ad Urbis,
Cunctaque mens oculis pervidet illa ſuis.
Nunc fora, nunc aedes, nunc marmore tecta theatra,
Nunc ſubit aequatâ porticus omnis humo.
Gramina nunc Campi pulchros ſpectantis in hortos,
Stagnaque & Euripi, Virgineusque liquor.
At puto, ſic Urbis miſero eſt erepta voluptas,
Quolibet ut ſaltem rure frui liceat.
Non meus amiſſos animus deſiderat agros,
Ruraque Peligno conſpicienda ſolo:
Nec quos piniferis poſitos in collibus hortos
Spectat Flaminiae Clodia juncta viae.

Quos

38. *Et Euripi.*] *Cum ripis* prim. Ed. *quoque Euripi* Ms. Berſm.

38. *Virgineusque liquor.*] Aquam virginem intellige, quam Agrippa aedilis in agro Luculliano collectam, Romam perduxit, Coſſ. C. Sentio & Sp. Lucretio, ut auctor eſt Frontinus. *Virgo* autem appellata fuit, quod quaerentibus aquam militibus puella virguncula quasdam venas monſtravit, quas ſecuti, qui foderant, ingentem aquae modum invenerunt. Frontinus. Micyll.

40. *Frui libeat.*] Iidem libri, *liceat.* Ciof.

42. *Conſpicienda.*] *Concupienda* P. Dan. *loco* Ms. Berſm.

43. *Poſitos in montibus hortos.*] In eisdem exemplaribus, *in collibus hortos*, longe veriſimilius. Ea enim parte, quae inter viam Flaminiam & Claudiam interjacet, hodierno die colles, non montes ſpectantur. Ciof. *Piniferis in collibus* ſcripti praeſtantiores magno numero. Columellae lib. x. *dumoſis poſiti ſub collibus horti.* Idem alibi collibus inſitos monet debere eſſe hortos. Heins. *In vallibus* unus.

44. *Flaminiae Claudia juncta viae.*] Alia hoc loco *Claudia* accipienda videtur, quam quae Appia via alias dicta fuit. Nam quo pacto convenire, aut in unum concurrere Appia atque Flaminia poſſent? Quarum altera orientem verſus in Auſtrali Apennini latere à Roma Brunduſium usque porrecta fuit: altera autem ab eadem Roma in diverſam partem per Umbriam, Ariminum usque abiit, quod oppidum in Adriatico Apennini latere ſitum fuit, non procul à Ravenna, ut è Strabone patet lib. 5. Quare videndum, num potius de ea via hoc loco intelligendum ſit, quae proprie *Claudia* dicta fuit, in parte Hetruriae, ſive Umbriae, non procul à lacu Cimino, ubi & praefecturae Claudii, & forum Claudii aliquando fuere. De quibus locis & Plinius meminit lib. iii. cap. 5. & annotavit Volaterranus Geographiae 5. cap. de rebus Piſanorum. Ut ſit ſententia Poëtae: Se jam neque hortos, ſive agros, quos in Pelignis habuit, deſiderare: neque eos, quos juxta Flaminiam coluit, eo loco, ubi Flaminia & Claudia via junguntur. Fortaſſis autem hortos aliquos intelligit Poëta, quos cum uxore acceperit, quam ex Phaliſcis duxerat, de qua tertio Amorum meminit, Eleg. xiii. his verſibus:
Cum mihi pomiferis conjunx foret orta Phaliſcis,
Moenia contigimus victa, Camille, tibi, &c. Neque enim ita longe haec loca inter ſe diſtant. Micyll. Quam viam intelligat per Claudiam eſt obſcurum: nam Appia intelligi nequit, quae etiam eodem nomine *Claudia* dicitur. duplicem igitur Claudiam fuiſſe, ut duplicem Æmiliam ex hoc loco conſtat: alteram Flaminiae, alteram Appiae contiguam. Fabr. Pro *Claudia* recte, *Clodia* Sarravianus. prima editio, *Cludia.* *Clodia* enim appellabatur haec via, per quam iter Româ, Lucam, Piſtorium & Florentiam fiebat, ut ex Itinerario Antonini diſcimus. hoc eſt, per Apenninum. ut jam conſtet, quinam piniferi colles ſint Naſoni, cum Apenninus pinum etiamnum frequentiſſimam ferat. In Tabula Peutingeriana, *Ad ſextum via Clodia.* In Gruteri Inſcriptionibus pag. cccxcix. & pag. cccxlvi. mentio fit Curatoris. Viæ. Clodiæ. Anniæ. Cassiæ. Giminiæ. ſeu Ciminæ. Heins. Gyraldus in Vita Ovidii videtur legiſſe, *Caſſia*, nam dicit, Hortos habuiſſe prope viam Flaminiam,

Quos ego neſcio cui colui; quibus ipſe ſolebam
 Ad ſata fontanas (nec pudet) addere aquas.
Sunt ibi, ſi vivunt, noſtrâ quoque conſita quondam,
 Sed non & noſtrâ poma legenda manu.
Pro quibus amiſſis utinam contingere poſſit
 Hìc ſaltem profugo gleba colenda mihi!
Ipſe ego pendentes (liceat modo) rupe capellas,
 Ipſe velim baculo paſcere nixus oves.
Ipſe ego, ne ſolitis inſiſtant pectora curis,
 Ducam ruricolas ſub juga panda boves.
Et diſcam Getici quae nôrint verba juvenci:
 Adſuetas illis adjiciamque minas.
Ipſe manu capulum preſſi moderatus aratri,
 Experiar motâ ſpargere ſemen humo.
Nec dubitem longis purgare ligonibus arva:
 Et dare, quas ſitiens combibat hortus, aquas.

Un-

qua Caſſiae juncta fuit. de utrâque via *Caſſia* & *Clodia* vid. Berger. de Publicis Romanorum Viis lib. III. cap. 22. quod vero Micyllus hic & ad lib III. Amor. 13. de hortis prope Faliſcos ſuſpicetur, nihili eſt, nam Via Clodia & Flaminia non longe ab urbe jam divortium fecerant; cum Flaminia ad dextram tenderet per ſaxa rubra ad Narniam; Clodia ad ſiniſtram Vejos & Sutrium, ita ut circa Vejos diſceſſiſſe putem. horti ergo poſiti videntur fuiſſe inter Vejos & Romam. BURM.

46. *Nec pudet.*] *Nec piget* duo ſcripti. Heinſius olim volebat, *impiger*.

47. *Conſita quaedam.*] Malim, *quondam*. atque ita unus Vaticanus. mox, *contingere poſſit* meliores. HEINS. *Sunt ubi* Argent. & tres alii. *ſi vivant* Moreti & quatuor.

48. *Sed non & noſtrâ poma legenda manu.*] In uno Vatican. *Sed non à noſtra.* In Maffei, *Sed non ſunt*. CIOFAN.

50. *Gleba colenda.*] Subaudi *eſſet*. CIOFAN. Male: nam jungi debet *gleba* cum *contingere poſſet*. *terra* Moreti. *profuga gleba colenda manu* unus.

53. *Inſiſtant.*] *Deſiſtant* Arg. *inſtarent* Polit. *ſaepe ego* Ms. Berſm.

54. *Juga panda.*] *Curva* multi.

55. *Quae norunt verba.*] Malim, *norint* cum uno Vaticano. & verſu praecedenti, *Ducere* pro *Ducam*, ſi per ſcriptos codices liceat, referatur ad Tò *velim*, quod praeceſſerat. HEINS.

56. *Minas.*] Illuſtrat haec Scaliger ad Manilii lib. I. 317.

57. *Ipſe manu capulum preſſi moderator aratri.*] Lib. Vaticani, *moderatus*. Urſini vero, *prenſi moderatus*. *Capulum* lib. IV. Faſt. proprio nomine ſtivam dixit:

Inde premens ſtivam deſignat moenia ſulco.

CIOFAN. *Prenſi aratri* Sarrav. Polit. & multi alii. ſed & vulgata ſcriptura ferri poteſt. Triſt. III. Eleg. x.

Nec quiſquam preſſo vomere ſulcat humum.

HEINS. *Preſſi* legendum eſſe pluribus ad Val. Flac. VII. 63. docebimus. *moderaber* Douza.

59. *Ligonibus arva.*] Urſini lib. *herbas*. CIOF. Ita & P. Dan. & multi alii.

60. *Et dare, quas ſitiens jam bibat hortus aquas.*] Idem lib. & uterque Vatic. ita habent, paullo ſuavius, ut videtur, quam excuſi. Intelligit autem eos hortos, quos in Pelignis habebat, qui aqua irrigabantur. Vide quae dixi in *Sulmonis* Deſcriptione, & in Elegia de Nuce. CIOFAN. Meliores omnes,

Et dare jam, ſitiens quas bibat hortus, aquas.

unus tamen Vatic. *quas ſitiens combibat*. HEINS. Nos Vaticanum & Excerpta Voſſii ſecuti ſumus. ita Epiſt. xv.

Grata prius lacrimas combibit herba meas.

ſaepe Columella hoc verbo utitur. *ebibet* unus codex. poſt hoc aliud diſtichon interſerit Moreti liber,

Utque ſolet, nimium ſi fontis rivus abundet,
 Diducam ſtudio ne ſata laeta gravet.

deducam ſaltem legendum. BURM.

63. *At tibi naſcenti.*] *Marcenti* duo libri, forte

Unde ſed hoc nobis, minimum quos inter & hoſtem
Diſcrimen murus clauſaque porta facit?
At tibi naſcenti (quod toto pectore laetor)
Nêrunt fatales fortia fila Deae.
Te modo Campus habet, denſâ modo porticus umbrâ:
Nunc, in quo ponis tempora rara, Forum.
Umbria nunc revocat: nec non Albana petentem
Appia ferventi ducit in arva rotâ.
Forſitan hîc optes, ut juſtam ſupprimat iram
Caeſar; & hoſpitium ſit tua villa meum.
Ah nimium eſt, quod, amice, petis! moderatius opta:
Et voti, quaeſo, contrahe vela tui.
Terra velim propior, nullique obnoxia bello
Detur: erit noſtris pars bona demta malis.

te non male: tibi, qui otio marces, & amas quietem, materiem dedere Parcae, in qua te oſtendas fortem, & animum ſufficientem laboribus; mihi vero laboranti, & omnia mala experienti, dederunt mollia fila, ut in Amoribus loquitur. Burm.

66. *In quo ponis.*] *Ponas* codex Medonii; non male.

67. *Umbria te revocat.*] Iidem libri & Maffei, *Umbria nunc revocat.* Libentius ſequor. nam dixit ſuperiori diſticho: *Te modo campus habet*, &c. Ciof. *Ducit in arva rota* meliores &, *Umbria nunc revocat.* pro *nec non* duo, *nunc non.* Forte,

Umbria nunc revocat, te nunc Albana petentem.

Forte,

Umbria nunc revocat, nunc rura Albana petentem,
Appia ferventi ducit ab urbe rota.

Heins.

68. *Ferventi ducit ad arva rota.*] In Aldino, *ferventi ducit ab urbe rota.* Severus Poëta Albanum ſuum petiturus, per viam Appiam urbe exivit, quae ab uno latere Tuſculum, ab altera Albam ſtrata erat, unde *Tuſculana* & *Albana* cum nominantur, eadem Appia via intelligitur. Fabric. Errat vir doctus! *Tuſculana* enim via nuſquam Appiam tangit, aut Appia dici potuit, nam ex Latina via, longe ab urbe, tanquam ramus, Tuſculum verſus exibat. Per Appiam vero iter fuiſſe Albam credo. vide Fabret. Apologem. adverſus Gronovium pag. 99. ubi viarum iſtarum conſpectus exhibetur: Merula vero hic Appiam, ut & ante fecerat, cum Clodia via confundit. pro *rota* erat in multis, *manu.* Burm.

69. *Forſitan hoc optes.*] Scribe, *hic optes* cum Sarraviano, Politian. & tribus aliis, ac primâ editione. Heins.

69. *Supprimat iram.*] Unus Vaticanur, *comprimat.* Ciofan. Legi etiam, *deprimat*, teſtatur Merula. *comprimat* quatuor Heinſiani. *finiat* unus.

71. *Ah nimium eſt quod, amice, petis.*] Τὸ *eſt* multi non agnoſcunt. Puto,

Ah nimium quid, amice, petis!

Heins.

Digitized by Google

EPISTOLA IX.

MAXIMO.

QUae mihi de rapto tua venit epiſtola Celſo,
  Protinus eſt lacrimis humida facta meis.
Quodque nefas dictu, fieri nec poſſe putavi,
  Invitis oculis litera lecta tua eſt.
Nec quidquam ad noſtras pervenit acerbius aures,
  Ut ſumus in Ponto; perveniatque precor.
Ante meos oculos tamquam praeſentis imago
  Haeret: & exſtinctum vivere fingit amor.
Saepe refert animus luſus gravitate carentes:
  Seria cum liquidà ſaepe peracta fide.
Nulla tamen ſubeunt mihi tempora denſius illis,
  Quae vellem vitae ſumma fuiſſe meae.
Cum domus ingenti ſubito mea lapſa ruinâ
  Concidit, in domini procubuitque caput.
Adſuit ille mihi, cum pars me magna reliquit,
  Maxime; Fortunae nec fuit ipſe comes.
Illum ego non aliter flentem mea funera vidi,
  Ponendus quam ſi frater in igne foret.
Haeſit in amplexu, conſolatusque jacentem eſt;
  Cumque meis lacrimis miſcuit usque ſuas.
O quoties vitae cuſtos inviſus amarae
  Continuit promtas in mea fata manus!

O

2. *Lacrimis.*] *Oculis* Excerpt. Voſſ.

7. *Haeret.*] An, *Errat*, quae verba ſaepe vidimus confuſa. *inexſtinctum* Servii.

9. *Luſus.*] *Ludes* Putean. & duo alii. bene. mox, *pura fide* Regius.

11. *Denſius iſtis.*] *Illis* ſcripti meliores. & poſtea, *nec fuit ipſe comes*, pro *ille*. HEINS.

14. *Concidit.*] *Decidit* unus. vide ad x. Met. 10. *occidit* duo alii. *ſubito collapſa* etiam Farneſ.

17. *Mea funera.*] *Mea vulnera* nonnulli codices, & ita in ſuis invenit Barthius XXXIX. Adv. 10. vid. ad Quinctil. XII. decl. 26. & CCLVIII.

19. *Amplexu.*] *Amplexus* Ms. Berſm. mox, *minuit ipſe* multi ſcripti & editi.

22. *Promtas.*] *Proprias* Thuan.

25. *Illa fuit celeberrima.*] *Creberrima* Moreti & Francof. pro varia lectione. quae eſt gloſſa. Et ſaepe apud Naſonem permutatas has voces vidimus: ut III. Amor. v. 3. & IV. Met. 89. & alibi. ſic apud Suet. Tiber. 52. in Mss. optimis legitur, *per noctes celeberrime acclamatum eſt, Redde Germanicum*. vid. ad II. Art. 705. male etiam explicat Berſmannus, praecipue memorabilem; cum ſit frequenter uſitata. BURM.

25. *Quantum debeat auxilium.*] *Quantum auxilii* in uno Vaticano. rectius. HEINS.

27. *Incumbet.*] *Impendet* unus.

29. *Cumque ſuis.*] *Sui* Servii & tredecim alii. *mei* Junian. *in omnem* P Dan.

30. *Quo.*] *Ut* Putean. *quod* Sarrav. *experiemur* Moreti. *experiatur* Sarrav.

31. Ta

O quoties dixit, Placabilis ira Deorum eſt.
Vive, nec ignoſci tu tibi poſſe nega.
Vox tamen illa fuit celeberrima, Reſpice, quantum
Debeat auxilii Maximus eſſe tibi.
Maximus incumbet; quàque eſt pietate, rogabit,
Ne ſit ad extremum Caeſaris ira tenax.
Cumque ſuis fratris vires adhibebit, & omnem,
Quo levius doleas, experietur opem.
Haec mihi verba malae minuerunt taedia vitae.
Quae tu, ne fuerint, Maxime, vana, cave.
Huc quoque venturum mihi ſe jurare ſolebat;
Non niſi te longae jus ſibi dante viae.
Nam tua non alio coluit penetralia ritu,
Terrarum dominos quam colis ipſe Deos.
Crede mihi: multos habeas cum dignus amicos,
Non fuit è multis quolibet ille minor.
Si modo nec cenſus, nec clarum nomen avorum,
Sed probitas magnos ingeniumque facit.
Jure igitur Celſo lacrimas libamus ademto;
Cum fugerem, vivo quas dedit ille mihi.
Carmina jure damus, raros teſtantia mores;
Ut tua venturi nomina, Celſe, legant.
Hoc eſt, quod poſſum Geticis tibi mittere ab arvis:
Hoc ſolum eſt iſtic, quod liquet eſſe meum.
Funera nec potui comitare, nec unguere corpus:
Aque tuis toto dividor orbe rogis.
Qui potuit, quem tu pro numine vivus habebas,
Praeſtitit officium Maximus omne tibi.

II.

31. *Taedia.*] *Tempora* unus.

32. *Quae modo ne fuerint, Maxime, vana, cave.*] Ambo Vatic. Maffeianus, & Urſini, *Quae tu.* Ciofan. *Quae mihi* Medon. *quae tibi* duo. mox, *caves* Excerpta Scaligeri & Sarav.

33. *Solebat.*] Francof. & undecim alii, *volebat.* ſcilicet tum, cum valediceret mihi.

39. *Non cenſus.*] *Nec* nonnulli. Heins. *Non cenſus, non* alii.

39. *Nec charum nomen avorum.*] Absque ulla prorſus dubitatione ex veteribus libris legendum, *clarum.* Ciofan.

40. *Ingeniumque.*] *Ingenuosque* Combii. *facit* Junian.

42. *Quas dedit ipſe.*] *Ille* meliores. Heins.

45. *Poſſum.*] *Poſſim* Regius, P. Dan. & quinque alii. *Geticis transmittere* Argent.

46. *Nec ſolum eſt iſthic, quod licet eſſe meum.*] Ita & ſcripti. Sed *liquet eſſe* reponendum. ſic Triſt. lib. I. Eleg. I. ſimili modo peccatur in libris vetuſtis:

Diſſimulare velis, te liquet eſſe meam.

Heins.

47. *Comitare.*] A *comito* verbo Neutro. Nonnulla huic verbo ſimilia in meis Metamorph. Obſervationibus collegi. Ciofan. *Non potui* multi editi & ſcripti.

47. *Nec ungere corpus.*] Solebant veteres ungere cadavera, ut diutius integra ſervarentur. lib. IV. Faſt.

Arſuresque artus unxit.

Et in Epiſtola Ariadnes ad Theſeum:

Nec poſitos artus unget amica manus.

Ille tibi exſequias, & magni funus honoris
Fecit; & in gelidos verſit amoma ſinus.
Diluit & lacrimis moerens unguenta profuſis;
Oſſaque vicinà condita texit humo.
Qui quoniam exſtinctis, quae debet, praeſtat amicis,
Et nos exſtinctis adnumerare poteſt.

Citatur & Ennii carmen:

Tarquinii corpus bona femina lavit, & unxit.

Ciofan.

48. *Aque.*] *Eque* Servii. *atque* alii multi, & etiam editi. *namque* Putean. & ſeptem alii.

49. *Quod potuit.*] *Qui potuit* caſtigatiores. Heins. *Quod potuit, quod tu* Junian.

51. *Honoris.*] *Amoris* Moreti & duo alii.

52. *Vertit amoma.*] Verius eſt, *fudit amoma*: ſolebant enim unguenta in rogos & tumulos defunctorum ſpargere, & ipſa cadavera iis perfundere. Fabric. Unus Vaticanus & Maffei, *fudit.* probo. Ciofan. *Vertit* meliores magno numero. Lege, *verſit*, aut *verxit.* quod eſt apud Diomedem. Gronovius, *vergit* Obſervat. lib. II. cap. VII. qui videatur. ſic Met. IV. ℣ſ. 506. ſcribendum monuimus ex ſententia doctiſſimi Graevii:

——— *vergit furiale venenum*
Pectus in amborum.

Claudianus Nuptiis Palladii:

—— ——— *tum vere rubentes*
Deſuper invergunt calathos.

quomodo illic caſtigavi. apud Auſonium de ſeptem Sapientibus drammatico opuſculo Periander Corinthius:

Si fortuna juvat, cavete tolli:
Si fortuna tonat, caveto vergi.

ubi *mergi* minus concinne nunc legitur. *tolli* & *vergi* bene ſibi opponuntur. Germanis Arataeis in Sagittario:

——— ——— *tum totus in undas*
Vergitur Orion.

ita codex longe veterrimus Voſſianae Bibliothecae, non *Mergitur.* Avienus Prognoſticis de Sole:

Sive ille occiduas vergat declivis in undas.

ita utuntur plerumque in ſacris inferis hoc verbo ſcriptores. nec dubium mihi eſt apud Statium quoque pietate Etruſci opertere teponi:

—— —— *tu largus Eoa*
Germina, tu meſſes Cilicumque Arabumque ſuperbiae
Verge rogis.

Thebaidos VI. ubi rogum Archemori deſcribit:

Spumantesque mero pateras verguntur, & atri
Sanguinis, & rapti gratiſſima cymbia lactis.

Male etiam multi ex ſcriptis, *aroma.* Juvenal,

Et matutino ſudans Criſpinus amomo,
Quantum non redolent duo funera.

Perſius Sat. III.

——— *tandemque beatulus alto*
Compoſitus lecto, craſſisque lutatus amomis.

Noſter Triſt. III. Eleg. III.

Oſſaque cum foliis & amomi pulvere miſce.

Heins. *Fudit Aroma* Barthius

55. *Quae debet.*] *Quod debet* ſeptem. & deinde *praeſtet* tres.

Epistola X.

FLACCO.

NAſo ſuo profugus mittit tibi, Flacce, ſalutem:
Mittere rem ſi quis, quâ caret ipſe, poteſt.
Longus enim curis vitiatum corpus amaris
Non patitur vires languor habere ſuas.

Nec

1. *Suo.*] *Nimis* Excerpt. Voſſ. *tuus* quindecim.

6. *Et peragit.*] In aliis, *ſed peragit.* Fabric. *Et* cum melioribus. pro *febribus anhelis* Twiſdenus, *acutis.* quod placet, vox medicis familiaris. Heins.

9. *Edu-*

Nec dolor ullus adeſt, nec febribus uror anhelis;
Et peragit ſoliti vena tenoris iter.
Os hebes eſt, poſitaeque movent faſtidia menſae:
Et queror, inviſi cum venit hora cibi.
Quod mare, quod tellus, adpone, quod educat aër;
Nil ibi, quod nobis eſuriatur, erit.
Nectar & ambroſiam, latices epulasque Deorum,
Det mihi formoſâ nava Juventa manu;
Non tamen exacuet torpens ſapor ille palatum:
Stabit & in ſtomacho pondus inerte diu.
Haec ego non auſim, cum ſint veriſſima, cuivis
Scribere; delicias ne mala noſtra vocent.
Scilicet is ſtatus eſt, ea rerum forma mearum,
Deliciis etiam poſſit ut eſſe locus.
Delicias illi precor has contingere, ſi quis,
Ne mihi ſit levior Caeſaris ira, timet.
Is quoque, qui gracili cibus eſt in corpore, ſomnus,
Non alit officio corpus inane ſuo.
Sed vigilo, vigilantque mei ſine fine dolores;
Quorum materiam dat locus ipſe mihi.

Vix

9. *Educat.*] *Educet.* HEINS.

11. *Latices.*] *Laticesque* Vatic. & Ms. Berſm. *Ambroſium* editi & ſcripti multi. vid. ad lib. II. Met. 120.

12. *Grata juventa.*] Grati miniſtri. MERULA. Imo, Hebe, quae Latinis *Juventa* dicitur. fingunt autem Poëtae Hebem diis miniſtrare pocula. MICYLL. *Gnava juventa manu*, ſincera lectio. in aliis, *pulcra*: in aliis, *grata*. Juventas dea eſt: juventus, ipſa aetas, ſeu juvenes: juventa, aetatis tempus. FABRIC. *Grata juventa* male legit Merula: legendum plane eſt, *gnava*: liber Urſini, *gnara*. quae lectio ad illam proxime accedit. CIOF. Scripti plerique, *grata*, vel *Graja*. quod poſterius amplexus eſt doctiſſimus Gronovius. unus ex Noſtris, *flava*. alius, *gnara*. Sarrav. Scaligeri & Argent. *nava Juventa*. recte. ita enim ſcribebant, ut paſſim in veterrimo codice Silii Italici. Seneca Hercule Oetaeo:

In tempore ipſo gnavus occurrit Lichas.

ubi veterrimus Mediceus *novus*. hoc eſt *navus*. Vide Notas Triſt. lib. V. Eleg. III. Ꝟſ. 37. HEINS. *Graeca juventa* Torrent. ad Horat. I. Od. 30. & Barthius XXXIX. Adv. 10. ut erat in plurimis ſcriptis: etiam *puella* pro *juventa* quinque.

13. *Exacuet.*] *Excutiet* tres.

13. *Sapor ille.*] Sic eſt in altero Vatic. & Urſini, melius quam in aliis. CIOFAN. *Iſte* editi quidam.

14. *Pondus inerte.*] Cibus gravis & crudus. MERULA. Tu conſtrue, Stabit & cibus in ſtomacho inerte. ut ſit inerte, pro inerti, ablativo caſu dictum. Neque enim *iners* terminatione movetur. & in duas conſonantes deſinentia utroque modo ablativum faciunt. Dicitur autem *iners ſtomachus*, quando ſuum officium non facit, hoc eſt, non concoquit ac digerit. MICYLL. *Inerte meo* Junian.

15. *Cuivis.*] *Quamvis* Putean. *cuiquam* Jun. & editi nonnulli. *cuique* Leid.

16. *Vocet.*] Lege, *vocent* cum duobus antiquis. HEINS.

17. *Ea rerum forma mearum.*] *Rerum fortuna mearum* Thuaneus. *hic ſtatus* ſcripti & editi. forte, *Scilicet hic rerum ſtatus, & (vel haec) fortuna mearum.* vid. I. Triſt. IX. 37. ſed & Oroſius lib. II. 5. *Victis & victoribus par forma*: niſi & ibi *fortuna* quis malit. vid. ad Quinct. X. de Inſtit. Orat. I. BURM.

18. *Poſſit ut eſſe.*] *Quod queat* Thuan. unde Heinſ. *quo queat.*

20. *Timet.*] *Velit* Gottorph. *vocet* Frag. Boxh. unde Heinſ. *vovet.*

27. *Parvus in exiles ſuccus mihi pervenit artus.*] Qui pro *pervenit*, ſcripſerunt, *permanet*, numerorum ſunt obliti. FABRIC. *Permanet artus* eſt in uno Vatic. In altero vero & Urſini longe melior eſt lectio, *pervenit*. idque alii viderunt. CIOFAN. Malim,

P. OVIDII NASONIS EPISTOLARUM EX PONTO

LIBER II.

EPISTOLA I.

* GERMANICO CÆSARI.

HUc quoque Caeſarei pervênit fama triumphi,
Languida quo feſſi vix venit aura Noti.
Nil fore dulce mihi Scythicâ regione putavi.
Jam minus hic odio eſt, quam fuit ante, locus.

Tan-

* *Germanico.*] Graecino inſcribitur haec Epiſtola in Moreti codice. *de Triumpho Caeſaris* Medic. & Argent.

1. *Huc quoque &c.*] Diſputat hoc loco Merula de Tiberiine ovatione, an de Germanici triumpho, Elegia haec intelligenda ſit. Cujus rei facilis explicatio eſt, ſi ad ipſa tempora reſpiciatur, quibus vel haec ſcripta ſunt, vel illorum alter triumphavit, alter ovans urbem ingreſſus eſt. Scripſit enim haec Ovidius proximo ante obitum Auguſti anno, cum jam quadriennium in Ponto fuiſſet. Tiberius autem ovavit proximo poſt cladem Varianam anno, tertio ante quam haec ab Ovidio ſcriberentur. id quod ex Suetonio apparet, cujus haec ſunt verba cap. XVI. *Sed nunciata Illyrici defectione tranſiit ad curam novi belli, quod graviſſimum omnium externorum bellorum, poſt Punica, per 15. legiones, paremque auxiliorum copiam triennio geſſit, &c.* & mox: *At perſeverantiae grande pretium tulit, toto Illyrico, quod intra Italiam regnumque Noricum & Thraciam, & Macedoniam, interque Danubium flumen & ſinum maris Adriatici patet, perdomito & in ditionem redacto, cui gloriae amplior adhuc ex opportunitate cumulus acceſſit. Nam ſub idem fere tempus Quintilius Varus cum tribus legionibus in Germania periit, nemine dubitante, quin victores Germani juncturi ſe Pannoniis fuerint, niſi debellatum prius Illyricum eſſet. Quas ob res triumphus ei decretus eſt, multique & magni honores, &c.* Et rurſus: *Triumphum ipſe diſtulit, moeſta civitate clade Variana. Nihilominus urbem praetextatus & laurea coronatus intravit, &c.* Hinc addit: *Proximo anno repetita Germania, cum animadverteret Varianam cladem temeritate & negligentia ducis accidiſſe, nihil non de conſilii ſententia egit, &c.* Ex quibus omnibus patet, neque de Germanis ovaſſe Tiberium, neque ad debellandam Germaniam ante profectum fuiſſe, quam jam ovaſſet. Relinquitur ergo, ut de triumpho Illyrico Elegiam hanc intelligamus, qui eodem anno, quo haec à poëta ſcripta ſunt, geſtus fuit, proximo ſcilicet ante mortem Auguſti: id quod ex eodem Suetonio colligitur. Nam ſtatim poſt ſuperiora illa ſubjungit: *A Germania*, inquiens, *poſt biennium reverſus, triumphum, quem diſtulerat, egit, proſequentibus etiam legatis, quibus triumphalia ornamenta impetrarat, &c.* Et rurſus: *Ac non multo poſt lege per Coſſ. lata, ut provincias cum Auguſto pariter adminiſtraret, ſimulque cenſum ageret, condito luſtro, in Illyricum profectus eſt. Et ſtatim ex itinere revocatus. Jam quidem affectum, ſed tamen ſpirantem adhuc Auguſtum reperit*, &c. Quibus ſimilia &

apud

Digitized by Google

Tandem aliquid pulſâ curarum nube ſerenum
Vidi; Fortunae verba dedique meae.
Nolit ut ulla mihi contingere gaudia Caeſar,
Velle poteſt cuivis haec tamen una dari.
Dî quoque, ut à cunctis hilari pietate colantur,
Triſtitiam poni per ſua feſta jubent.
Denique, quod certus furor eſt audere fateri,
Hac ego laetitiâ, ſi vetet ipſe, fruar.
Juppiter utilibus quoties juvat imbribus agros,
Mixta tenax ſegeti creſcere lappa ſolet.
Nos quoque frugiferum ſentimus inutilis herba
Numen; & invitâ ſaepe juvamur ope.
Gaudia Caeſareae mentis pro parte virili
Sunt mea: privati nil habet illa domus.
Gratia, Fama, tibi: per quam ſpectata triumphi,
Incluſo mediis eſt mihi pompa Getis.

In-

apud Tacitum leguntur libro primo. Et docet hoe idem Poëta quoque Elegia ſequenti, ubi claris atque apertis verbis inquit, *Adde triumphatos modo Paeonas, adde quieti Subdita montanae brachia Dalmatiae:* & quae ſequuntur. Nam de Germanici triumpho, quem ille de Germanis egit, verbis hîc opus non eſt, cum ille quarto demum anno Tiberii actus fuerit, mortuo jam (ut videtur) Poëta. Quanquam idem Merula infra, ubi de eodem Germanico Poëta meminit, eique triumphum illum de Germanis agendum, velut vaticinando praedicit, graviter iterum labitur, multumque à vero recedit: cum ea omnia, quaſi de Tiberio dicantur, exponit. Non enim Tiberio, ſed Germanico Druſi filio, Tiberii autem ex fratre Nepoti, eam praedictionem facit poëta, quem tamen in Germaniam ab Auguſto adhuc vivente, in locum Tiberii miſſum, aut certe non ita multo poſt mittendum ſciebat, eoque illi victoriam atque triumphum ſimilem, hoe modo, velut ominando, precabatur. Sed de hac re infra pluribus agemus. MICYLL. Refer ad triumphum Tiberio de Delmatis a Senatu decretum A. V. C. DCCLXI. C. Poppaeo Sabino. Q. Sulpicio Camerino Coſſ. hoc eſt quinquennio ante exceſſum Divi Auguſti. ſed triumphus eſt dilatus in opportuniora tempora, moeſta tum civitate ob eladem Varianam. ut fortaſſis in alterum annum ſit rejectus, hoc eſt conſulatum M. Æmilii Lepidi, & T. Statilii Tauri. HEINS. Vide Cl. Maſſon. Vitam Ovidii ad A. V. C. DCCLIV. §. 4. Pighius ad An. DCCLXIX. de Germanici Triumpho capit.

1. *Huc quoque.*] Haec eſt veterum librorum lectio, quam agnoſcit interpres. In quibusdam autem vulgatis male aliter legitur. CIOFAN. *Nunc quoque* Gryph. *huc mihi* Barberin.

2. *Languida quo feſſi vix venit aura Noti.*] Lib. IV. Eleg. X.

At Notus, adverſo tepidus qui ſpirat ab axe,
Eſt procul, & rarus, languidiorque venit.

CIOFAN.

4. *Jam minus hic odio eſt.*] *Eſt* deeſt ſex codicibus. *jam minus eſt odio, quam* Junian.

5. *Aliquid ſerenum.*] *Aliquod* Aldi Micyll. Berſm. & minor Gryph. & alii. Heinſius malebat, *aliquid ſereni* vid. ad 1. Faſt. 484. qui etiam mox legebat, *vidi ego*

7. *Nolit ut illa.*] *Ulla* cum tribus ſcriptis legendum. HEINS. *Noluit illa* Jun. & Leid. ſed *ulla* etiam Barthius Adv. XL. 12. ex ſuis membranis. mox, *haec tamen ille dari* P. Dan.

9. *Di quoque ut a cunctis.*] Barthii codices, *Di tamen ut cunctis*, quod ille praefert. *ut a nobis* Putean.

11. *Si vetat.*] *Vetet* meliores, & *juvat* pro *rigat* verſu proximo. de quo dictum Art. Amator. lib. 1. ℣ſ. 647. HEINS. *Laetitie* Fragm. Boxhorn.

14. *Creſcere lappa.*] Hafnienſis, *ſurgere*, quod praeferrem, quia de primo ortu hic agitur. paſſim vero *creſcere* & *ſurgere* confunduntur a librariis. vid. Epiſt. VII. 11. & I. Amor. II. 15. mox, *fructiferum* duo libri. BURM.

16. *Saepe juvamur.*] *Fruamur* duo. Heinſius etiam malebat, *nempe*.

17. *Caeſareae mentis.*] *Gentis* videtur ſcribendum, cum ſubjungatur, *privati nil habet illa domus. Caeſarea gens*, quomodo, *gens Flavia*, *gens Claudia*, *gens Æmilia*. HEINS. *Gentis* quoque malebat Barthius; in membranis vero ejus eſt, *Caeſareae victis*. *gens* & *mens* ſaepe permutatae. vid.

ad

Indice te didici, nuper viſenda coiſſe
  Innumeras gentes ad Ducis ora ſui.
Quaeque capit vaſtis immenſum moenibus orbem,
  Hoſpitiis Romam vix habuiſſe locum.
Tu mihi narraſti, cum multis lucibus ante
  Fuderit adſiduas nubilus Auſter aquas,
Lumine coeleſti Solem fulſiſſe ſerenum,
  Cum populi vultu conveniente die.
Atque ita victorem, cum magno vocis honore,
  Bellica laudatis dona dediſſe viris:
Claraque ſumturum pictas inſignia veſtes,
  Tura prius ſanctis impoſuiſſe focis:
Juſtitiamque ſui caſte placaſſe Parentis;
  Illo quae templum pectore ſemper habet.
Quàque ìerit, felix adjectum plauſibus omen;
  Saxaque roratis erubuiſſe roſis.

Pro-

ad Petron. cxi. & ad lib. i. Metam. 100. & inf. iii. iv. 27. nec tamen facile *mentis* repudio, quia gaudia mente percipiuntur. ita iii. Am. vii. 63. *tacita formavi gaudia mente.* Burm.

22. *Ad ducis.*] *Sub ducis* Baſil. & Barthii, qui probat.

23. *Quaeque capit latis.*] In iisdem libris antiquis, *vaſtis.* Ciofan. Pro *moenibus*, *viribus* Junian. *quae capis in* P. Dan.

24. *Hoſpitiis.*] *Hoſpitii* Putean. & duo alii. *Hoſpitibus* ſeptem.

25. *Lucibus.*] *Flatibus* Putean. & Combii. mox, *Funderet* Servii & Patav. *nubibus* etiam Leid. & quinque alii. & editio Berſm.

27. *Numine coeleſti Solem fulſiſſe ſerenum.*] Urſini liber, *luxiſſe.* Ciofan. *Lumine* ex tribus ſcriptis. Heins. *Numine coeleſti lumen fluxiſſe* P. Dan. forte, *limine coeleſti*, ut millies de ortu ſolis hac voce utuntur, quae ſaepe cum *lumine* commutatur, ut i Met. 767. & ii. Met. 4. vid. ad ii. Amor. vi. i. conjecerat & Heinſius, *munere coeleſti. luxiſſe* etiam Regius & duo alii. Burm.

28. *Vultu.*] Non damno. nam ſerenum coelum ſerenis & hilaribus convenit. ſed tamen mallem, *cultu*: candidati enim Romani diebus laetis. candidus vero dies candido cultui populi congruebat. Burm.

29. *Cum magnae vocis honore.*] *Magno* unus Vaticanus. Heins. *Cum multo vocis honore* Franeof. eſt autem *vocis honor* laudatio, ut moris erat, cum imperator eos, qui res egregie geſſerant, militaribus donis ornaret. Frontin. iii. xvi. i. *& ſuper verborum honorem equo quoque donavit.* ubi vid. Tennul. & ita paſſim *honor verborum.* Livius. xxxvii. 37. *Ilienſibus in omni rerum verborumque honore abs ſe oriundos Romanos praeferentibus.* apud eundem lib. xxx. 15. *addit verbis honorem.* ubi patet *verbis* eſſe ablativi caſus: nam antea dona ipſi dederat, deinde oratione vel verbis honorem adjicit. mox pro *dona* in Mss. Barthii erat, *dampna.* male. neque rectius Berſmannus hic donativum vel congiarium intelligit: militaria enim dona, haſtas puras, armillas &c. innuit, ut notiſſimum. Horat. ii. Epiſt. ii. 32. *donis ornatur honeſtis.* Burm.

33. *Juſtitiaque ſui caſtes placaſſe parentes.*] Nemo intelligit, ut opinor, quid haec ſibi velint. Sarravianus, Combianus, & unus Mediceus, cum prima editione & Scaligeri Excerptis,

Juſtitiamque ſui caſte placaſſe parentis.

optime. niſi quod priores duo, *caſtae*, mendoſe. *caſte placare Deos*, ut *caſte colere Deos* Ciceroni Epiſt. ad Terentiam: *caſte Deos adire* in leg. xii. Tabb. *caſte ſacra facere*, & ſimilia paſſim in ſacris. vide Notas Faſt. iv. ℣ſ. 726. Ceterum unice hanc emendationem illuſtrat Noſter ipſe infra lib. iii. Eleg vi. de Auguſto:

Principe nec noſtro Deus eſt manſuetior ullus:
  Juſtitiâ vires temperat ille ſuas.
Nuper eam Caeſar facto de marmore templo,
  Jam pridem poſuit Mentis in aede ſuae.

unde liquet verſu proximo ſcribendum. *Illo quae templum pectore ſemper habet.* nempe Juſtitia. Vulgati & ſcripti, *quo templum.* niſi quod Arondelianus pro diverſa lectione, *Illa quae.* Haec praelo commiſſurus eram, cum incidi in magni Scaligeri ad Propertium animadverſiones, ubi pari modo Naſonianum locum caſtigatum offendi, id-

Protinus argento veros imitantia muros
Barbara cum victis oppida lata viris.
Fluminaque, & montes, & in altis paſcua ſilvis;
Armaque cum telis in ſtrue mixta ſuis.
Deque triumphato, quod Sol incenderit, auro
Aurea Romani tecta fuiſſe fori.
Totque tuliſſe duces captivis addita collis
Vincula, pene hoſtes quot ſatis eſſe fuit.

Maxi-

que ſub finem libri tertii. Heins. *Juſtitiaque ſui ſanctos placaſſe parentes* P. Dan. *Caros* Excerpt. Voſſ.

35. *Quaque.*] Per quemcumque locum. lib. iv. Triſt. Eleg. ii.

Quaque ibis, manibus circum plaudêre tuorum. Ciofan.

36. *Saxaque jactatis erubuiſſe roſis.*] In veteribus libris, *roratis.* ſic lib. iv. Metamorphoſeos: *Roratis luſtravit aquis.* Ciofan.

37. *Veros imitantia muros.*] *Verſos* Sarravianus & plerique alii. recte. Sequenti verſu idem Sarrav. & tres alii, *pictis viris.* Excerpta Voſſii, *vinctis.* Puto, *fictis*; ex argento videlicet. Heins. Non placent illi *picti*, vel *ficti viri.* neſcio an non gloſſator appoſuerit vocem illam, *pictis*, alii voci, tanquam explicationem, & forte legendum,

Barbara cum titulis oppida lata ſuis.

nam viros effingi & imponi ferculis non memini me legere, ſed titulos adſcribi notum eſt, hos pictos fuiſſe gloſſator indicare voluit. *Viris* autem & *meus, tuus, ſuus* ſaepius permutantur in Ovidii libris. quia tamen ſeq. diſticho iterum *ſua* vel *ſuis* repetitur, mallem, ſi *viris* eſt retinendum, Voſſiani codicis lectionem, *vinctis viris*, ut captivi vinctis poſt terga manibus in triumpho ducti intelligantur, iisque addita fercula, quibus nomina vel figurae oppidorum captorum inſcripta legebantur. *veros* etiam *muros* praeferrem: cum quia non puto in ferculis muros everſos exhibitos, certe numquam id legi, tum quia verbum *imitari*, *veros* poſtulare videtur. ut lib. i. ex Pont. 2. 45.

Somnia me terrent veros imitantia caſus.

& viii. Met. 195.

Ut veras imitentur aves.

vide lib. xi. Met. 588. Burm.

39. *Fluminaque & montes.*] Lege, *Fluminaque, monteſque*, in uno veteri antea erat, *Fluminaque, & monteſque.* Qua de re vide quae dixi lib. i. Metamorphoſ. Ciofan. *In altis ſilvis* plerique veteres. Excerpta Scaligeri, Combianus, & tres alii, *in altis paſcua ſilvis.* quod placet. niſi mavis,

Fluminaque in montes & in altas profluа ſilvas,

nam Junianus, *in montes.* Arondelianus,

Fluminaque & fontes & latis proflua ſilvis.

Heins. *Fluminque, monteſque* quidem certum videtur, atque anſam variis lectionibus aliquam dediſſe. Berſman. in marg. *in laetis paſcua ſilvis.* integrum vellem,

Fluminaque, monteſque, & laetis paſcua ſilvis.

& immutaſſe crediderim, qui praepoſitionem *cum* ſubticeri non ſentirent. Auctor. Elector. Eton. *Et jactis proflua ſilvis* Francoſ. ego in tribus, quas conſului, Berſmanni editionibus repperi in margine, *in laetis paſcua ſilvis*, atque ita etiam Wecheliana. *in artis paſcua ſilvis* unus. ſimilis vero locus in Epicedio in Druſ. 313. *Fluminaque & montes, & nomina magna locorum.* Burm.

40. *In ſtrue juncta.*] *In ſtrue miſta ſuis* in nonnullis. Nauger. Alii, *in ſtrue miſta.* Talis ſtrues eſt in hunc diem in monte Eſquilino, cui impoſita C. Marii trophaea. talis effecta cernitur in nummo quodam Auguſti Caeſaris. Fabric. Uterque Vatic. *ſua.* Urſini, & Maffei, *mixta ſua.* Ciofan. *Mixta ſua* etiam Francofurtenſis.

41. *Deque triumphorum.*] In recentiſſimis mutata lectio eſt, cum in omnibus paulo antiquioribus legatur, *Deque trophaeorum*, quod agnoſcit interpres. Fabric. *Incenderet* Sarrav. Argent. aliique nonnulli. Baſileenſis recte, *incenderit.* Praeterea unus Vaticanus, *Deque triumphato auro.* quomodo in Faſtis, iii. 732.

Deque triumphato viſcera ſecta bove.

Heins. *Tropaeorum* citat etiam Caſaub. ad Perſ. Sat. ii. 55. qui *ovatum aurum* vocat.

43. *Captives.*] *Captivis* in nonnullis: rectius. Nauger. *Captivis* Patavinum, & probat Naugerius. Fabricius.

44. *Pene hoſtes quot ſatis eſſe fuit.*] Hoc eſt, tot numero, quot in toto aliquo exercitu hoſtium ſatis eſſet, fuiſſe: ſive qui juſtum exercitum complere ac facere potuiſſent. Micyll.

45. *Horum.*] *Hominum* P. Dan. & pr. Ed.

46. *Summa caputque fuit.*] *Summa caputque Bato*, Sarrav. & Scaligeri codex. optime. intellige Batonem Pannoniorum, vel ut alii, Dalmatarum ducem, cujus Dio, Paterculus, Suetonius, alii meminerunt. Veram lectionem jam vidit Scaliger. qui adeatur ad annum mmxxiii. Chronici Euſebiani.

Digitized by Google

Maxima pars horum vitam veniamque tulerunt:
In quibus & belli ſumma caputque Bato.
Cur ego poſſe negem minui mihi Numinis iram,
Cum videam mites hoſtibus eſſe Deos?
Pertulit huc idem nobis, Germanice, rumor,
Oppida ſub titulo nominis iſſe tui.
Atque ea te contra, nec muri mole, nec armis,
Nec ſatis ingenio tuta fuiſſe loci.

Di

ſebiani. *tulerunt* pro *tulere* verſu ſuperiori ſcripti. Heins. Vid. ad Vellej. II. cap. 110. nomen vero illud *Batonis* jam antiquum: nam Ponticum *Patonem*, dominum Menippi ex Diocle memorat Diogenes Laërtius lib. VI. 99. Burm.

47. *Caeſaris iram.*] Urſini, *numinis.* Ciofan. *Numinis* Sarrav. Scaliger. Argent. & multi alii. Polit. cum quibus & Noſter, *principis.* Heins. *Cur ego non ſperem* Ms. Berſman.

49. *Pertulit huc idem.*] *Hic idem* in nonnullis. rectius. Nauger. *Huc* Polit. & ſex alii. reliqui magna ex parte, *hic.* Heins. *Hoc* edit. quaedam. *protulit* libri quinque.

49. *Rumor, Oppida ſub titulo nominis eſſe tui.*] Hic locus eſt, de quo ſupra monui, deceptum ac lapſum commentatorem, Tiberio adſcripſiſſe falſo, quae de Germanico ejus filio adoptivo, & ex fratre Druſo, nepote, à Poëta dicuntur. Eſt enim haec apoſtrophe ad ipſum Germanicum, qua Poëta velut alloquens illum, oſtendit ſe eadem fama, qua de Tiberii triumpho audierit, etiam de Germanici expeditione in Germaniam, & de oppidis ab eo aliquot jam captis, audiviſſe. Vaticinatur igitur & illi ſimilem triumphum de Germanis, ei, quem Tiberius de Illyricis modo geſſit, &c. Quare quaecunque deinceps ad finem usque dicuntur, omnia ad Germanicum referenda erunt. Cui Poëta & longos annos optat, victoremque in Capitolium ſcanſurum dicit, eademque gaudia exhibiturum patri (adoptivo ſcilicet Tiberio, nam verus pater Druſus jam multo ante in Germania perierat) quae ille antea ſuis parentibus, Auguſto ſcilicet & Liviae exhibuiſſet. Atque eum ſe triumphum carmine tum celebraturum ait, itidem ut hunc Tiberii, de quo in praeſentia agitur, ſi modo vitam eo usque perduxerit. Ex quo loco etiam illud non obſcure colligi poteſt, Ovidium ante mortuum eſſe, quam Germanicus de Cheruſcis & Chattis triumphavit, cum eum triumphum (velut ipſe hic pollicetur) ſilentio praeteriturus haudquaquam fuiſſet, niſi ante mortuus, quam ille geſtus, fuiſſet. Triumphavit autem Germanicus Coſſ. C. Celio (*Cecilio* al) & L. Pomponio Flacco, ut Tacitus autor eſt, qui annus poſt obitum Auguſti quartus fuit, intercedentibus inter hos & Sextum Pompejum, Sextumque Apulejum, qui eo anno, quo Auguſtus obiit, Conſules fuere, duobus annis: quorum priore Druſus Caeſar & C. Norbanus, poſteriore Siſenna Statilius Taurus & L. Scribonius Libo conſulatum geſſere. ut ſi prius illud recte colligitur (ut quidem ego non dubito) Ovidium ante triumphum Germanici deceſſiſſe: etiam hoc jam non obſcure ſequatur, neque octavum annum, ut vulgo fere traditur, in exilio exegiſſe, intraque ſeptimum, aut non multo poſt, mortuum eſſe. Micyll. Deſignat Seretium & alia oppida Pannoniae a Germanico capta. qui tamen & cladem in illa expeditione eſt paſſus. Sed miſſus in Illyricum Tiberius & Germanico conjunctus Dalmatas Pannoniosque variis praeliis attrivit, Batonem quoque ducem hoſtium cum filio cepit, & in triumphum egit, ut hic videmus. Imperatoris nomen & triumphus tam Auguſto, quam Tiberio decretus. Germanico triumphalia ornamenta, honoresque praetorii, & ut ſententiam primus poſt conſulares diceret, utque conſulatum legibus ſolutus poſſet ambire. Plura Paterculus, Dio, Tacitus, Suetonius, Appianus, Alexandrinus, Florus, Oroſius, alii. pro *ſub titulo*, *ſub titulos* caſtigabat Muretus. male. nam illa Tibulli, II. IV. 54.

Ite ſub imperium ſub titulumque lares,

& Noſtri Remed. Amoris, 302.

Sub titulum noſtros miſit avara lares,

longe alia ſignificatione dicuntur. Heins.

50. *Oppida.*] Hoc verbum & urbes ſignificat. Terentius in Andria de Athenis, *Toto me oppido exanimatum quaerere*, &, *quamobrem ejicias oppido.* Cicero lib. III. Famil. Epiſt. IIX. de Laodicea, Apamea, Syndadis, Philomelo & Iconio. *Quibus in oppidis omnibus commoratus ſum.* Servius Sulpicius ad eundem Ciceronem lib. IV. earundem Epiſt. de Ægina, Megata, Piraeo & Corintho, *quae oppida quodam tempore florentiſſima fuerunt.* Caeſar lib. I. de Bello Civili de Sulmone: *Quod oppidum à Corfinio* VII. *millium intervallo abeſt*, *quem* Silius vocat *claram urbem.* Tranquillus in Auguſto: *Ex ſeceſſibus praecipue frequentavit maritima, inſulasque Campaniae, aut proxima urbi oppida, Lanuvium* (hodie *civita Lavinia*) *Praeneſte, Tibur.* Ciofan.

50. *Nominis eſſe, tui.*] In nonnullis, *iſſe tui* & rectius. Nauger. *Iſſe*, inceſſiſſe, in triumpho prae-

Digitized by Google

Dî tibi dent annos! à te nam cetera ſumes;
  Sint modo virtuti tempora longa tuae.
Quod precor eveniet. ſunt quiddam oracula vatum.
  Nam Deus optanti proſpera ſigna dedit.
Te quoque victorem Tarpejas ſcandere in arces
  Laeta coronatis Roma videbit equis.
Maturoſque Pater nati ſpectabit honores,
  Gaudia percipiens, quae dedit ipſe ſuis.
Jam nunc haec à me, juvenum belloque togâque
  Maxime, dicta tibi vaticinante nota.
Hunc quoque carminibus referam fortaſſe triumphum:
  Sufficiet noſtris ſi modo vita malis.
Imbuero Scythicas ſi non prius ipſe ſagittas:
  Abſtuleritque ferox hoc caput enſe Getes.
Quod ſi, me ſalvo, dabitur tibi laurea templis;
  Omina bis dices vera fuiſſe mea.

Epi-

praelata fuiſſe. Interpretatio Merulae minus conveniens, qui deceptus libris corruptis fuit. Fabr. *Eſſe* Merula legit, & ita editiones nonnullae.

51. *Nec muri.*] *Neu muri* Ms. Berſm.

52. *Ingenio.*] *Ex poſitu* Putean.

54. *Virtuti*] *Virtutis* Servii codex.

55. *Eveniet.*] *Eveniat* Putean. & Servii. *quae pr. evenient* duo. *eveniant* quatuor.

55. *Sunt quaedam oracula vatum.*] Repone vel ſine auctoritate veterum librorum, *ſunt quiddam.* hoc eſt, ſunt aliquid. Vide Notas Art. Amator. lib. III. Ṽſ. 755. proximo verſu pro *Nam* malim, *Jam.* Heins. *Et Deus* prim. Edit. & Marg. Berſmanni. quod placuit Electorum Etonenſ. Auctori. *quiddam* etiam Heumanno in Parergis Criticis. *ſunt longa pericula vatum* Putean.

57. *Tarpeïas ſcandere in arces.*] *Scandere turres* quinque veteres. Forte, *rupes.* Propert. IV. IV. I.

Tarpeïum nemus, & Tarpeïa in rupe ſepulchrum.

Ita legebat parens meus, non, *Tarpeïa turpe.* Heins. Prop. IV. I. 7.

Tarpejusque pater nuda de rupe tonabat.

Auctor. Eton. Elect.

58. *Laeta coronatis Roma videbit equis.*] Vide quae notavi Elegia II. lib. IV. Triſt. Ciofan.

59. *Maturoſque honores.*] Sic Horat. lib. II. Epiſt.

Praeſenti tibi maturos largimur honores.

Ciofan.

60. *Quae dedit ante ſuis.*] Libri veteres, *ipſe.* Ciofan. Ita & plerique codices; *usque* Junian. & duo alii. *gaudia proſpiciens* Leid. *praecipiens* Excerpta Voſſii.

61. *Jam nunc haec.*] Duriora haec emollire liceret, ſi legeretur,

Jam tamen haec a me.

mox, *vaticinante puta* Junian. & quatuor alii.

63. *Hunc quoque.*] *Hunc ego* Ms. Berſm. *tum referam quandoque* noſtrae membranae. videndum an bene conjungi poſſint. Auctor Elector. Eton. In Juniano, *q̃nque*, quod Heinſius notabat eſſe, *quandoque*, & placebat prae *fortaſſe*; promittit enim non dubitanter carmina, ſi modo ſufficiet vita.

64. *Sufficiat.*] *Sufficiet* meliores. Heins. Nam Noſter his particulis, *ſi modo*, indicativum modum ſubjungere amat. vid. ſupr. lib. I. X. 39. XVI. Epiſt. 295. & mox Eleg. ſeq. 48. & videbis inconſtantiam Heinſii.

65. *Imbuere Scythicas ſagittas.*] *Induero* Leidenſis. *Inducere pectora telis* habes Amor. lib. II. Eleg. X. Heins. *Non prior* edit. prim.

67. *Dabitur tua laurea templis.*] *Dabitur tibi* concinnius multi ex ſcriptis: à te, vel per te dabitur. Heins. *Gloria* Putean. & Leid. an pro *adorea?*

68. *Omina bis.*] Sic iidem libri vere; ut & recte interpretatur Merula, in excuſis autem quibusdam eſt, *omnia.* Ciofan. Ita & G. Canter. Novar. Lect. I. 8. *carmina* Putean. & tres alii.

I. *Vine-*

Epistola II.

MESSALLINO.

ILle domus veſtrae primis venerator ab annis
Pulſus ad Euxini Naſo ſiniſtra freti;
Mittit ab indomitis hanc, Meſſalline, ſalutem,
Quam ſolitus praeſens eſt tibi ferre, Getis.
Hei mihi, ſi lecto vultus tibi nomine non eſt,
Qui fuit, & dubitas cetera perlegere!
Perlege, nec mecum pariter mea verba relega:
Urbe licet veſtrâ verſibus eſſe meis.
Non ego concepi, ſi Pelion Oſſa tuliſſet,
Clara meâ tangi ſidera poſſe manu.
Nec nos, Enceladi dementia caſtra ſecuti,
In rerum dominos movimus arma Deos.
Nec, quod Tydidae temeraria dextera fecit,
Numina ſunt telis ulla petita meis.
Eſt mea culpa gravis, ſed quae me perdere ſolum
Auſa ſit, & nullum majus adorta nefas.
Nil, niſi non ſapiens poſſum timidusque vocari:
Haec duo ſunt animi nomina vera mei.
Eſſe quidem fateor, meritam poſt Caeſaris iram,
Difficilem precibus te quoque jure meis.

Quae-

1. *Venerator.*] *Imitator* Excerpt. Voſſ. unde Heinſius *mirator* faciebat.

2. *Ad ſiniſtra.*] Sic lib. IV. Triſt. Elegia ultima dixit, *ad laeva.* Ciofan. In codice Medonii erat, *Pulſus ad Euxini Naſo ſiniſtra ſui.* ut Euxinum jam *ſuum* dicat, ad quem tam diu habitavit: *Extremi freti* unus. *miſſus ad* alius. Burm.

5. *Hei mihi, ſi lecto.*] Sarravianus, *O mihi quid lecte.* forte, *Hei mihi quod lecte.* Heins. *Heu* multi.

6. *Et dubitas.*] Moreti codex, *& dura cetera mente legis.* non male, ut Ep. XVI. 10. *nec vultu cetera dure Perlege.* *omnia perlegere* Junian.

8. *Veſtra.*] *Noſtra* quatuor libri.

12. *In rerum.*] Membranae noſtrae, *terrarum dominos.* Legi poteſt. *Terrarum in dominos.* utrumvis non ſine exemplo. Auctor. Elect. Etonens. nulla cauſſa eſt, cur mutemus obviam locutionem.

15. *Eſt mea.*] *Mihi* unus.

16. *Nullum majus adorſa nefas.*] Recte. *adorta* Sarrav. Argent. Combii, Twiſd. aliique nonnulli. ut apud Virgil. VII. 385.

——— *ſimulato numine Bacchi*
Majus adorta nefas.

Heins. Vid. II. Triſt. 92.

16. *Nefas.*] Poſt hunc verſum Ms. inſerit ſequentes duos verſus,

Neve reges, quae ſit ſtultam quam ſcripſimus artem,
Innocuas nobis non ſinit eſſe manus.

Bersman.

18. *Animi nomina vera mei.*] An hoc recte dicatur dubito. quidam codices, *munera.* forte, *crimina:* nam & IV. Triſt. IV. 39. *errorem & timorem* inter crimina ſua ponit. ſuperiori verſu Excerpta Voſſii, *timidusque notari.* ut ſaepe illa verba commutantur apud Noſtrum. Burm.

19. *Caeſaris.*] *Judicis* Patavin. mox, *te quoque poſſe meis* Excerpt. Voſſii.

23. *Sed*

Digitized by Google

Quaeque tua eſt pietas in totum nomen Iüli,
Te laedi, cum quis laeditur inde, putas.
Sed licet arma feras, & vulnera ſaeva mineris;
Non tamen efficies, ut timeare mihi.
Puppis Achaemeniden Grajum Trojana recepit:
Profuit & Myſo Pelias haſta duci.
Conſugit interdum templi violator ad aram,
Nec petere offenſi numinis horret opem.
Dixerit hoc aliquis tutum non eſſe; fatemur.
Sed non per placidas it mea puppis aquas.
Tuta petant alii. Fortuna miſerrima tuta eſt:
Nam timor eventus deterioris abeſt.

[Qui

23. *Sed licet arma feras.*] Malim, *ferox*, ut ad τὸ *mineris* referatur. pro *efficies* verſu proximo Polit. & Arondel. *efficias*. HEINS. *Et tamen efficias* Junian. ſed nihil muta. XIII. Met. 64.

Haud tamen efficiet, deſertum ut Neſtora crimen
Eſſe rear nullum.

Quinct. Decl. XI. cap. 7. *Non tamen ullis efficies artibus, ut non potius miſerear Reipb.* BURM.

23. *Vulnera.*] *Funera* Excerpt. Voſſ.

26. *Myſo.*] *Telepho* multi ſcripti.

27. *Templi violator.*] *Temerator* Feſchianus. rectius. Feſtus, *Temerare, violare ſacra & contaminare, dictum videlicet à temeritate.* apud Statium Achilleidos primo in ſacris Bacchi:

Exploratque aditus, ne quis temerator oberret
Agmine foemineo.

temerare leges, & *legum temeratores* in Corpore Juris paſſim. apud Virgilium appoſite:

Ultus avos Trojae, templa & temerata Minervae.

Propert. lib. IV. Eleg. X. de ara Herculis:

Haec nullis unquam pateat temeranda puellis.

Ita ſcribe. *veneranda* male illic extat. Tibullus lib. III. Eleg. V.

Non ego tentavi nulli temeranda virorum
Audax laudandae ſacra docere Deae.

Noſter Faſt. I. ex veſtigiis vetuſtiſſimi libri:

Ne temerent pueros exanimata focos.

In Ibide tamen:

Utque Jovis Libyci templum violare parentes.

Silius libro XVII.

——— *temerata ferebant.*
Qui ſecreta Deûm.

parum abeſt, quin apud Apulejum quoque cenſeam ſcribendum libro IX. *At te, inquit, nequiſſimum & perjurum caput, dominus iſte tuus, & cuncta coeli numina, quae dejerando temeraſti, peſſimum peſſime perdant.* cum nunc legatur, *dejerando temere devotaſti.* pro quo, qui *devoraſti* reponunt, ſuaviter nugantur. apud Vellejum quoque lib. II. *Omnia pretio temerata vendente rempublicam conſule.* ubi *temperata* nunc legitur. *temerare*, corrumpere. ſic *fluvios temerare venenis* Noſtro Met. VII. & *corpora nefandis dapibus temerare* Met. XV. Tacitus Hiſtor. IV. cap. LIII. *Injectae fundamentis argenti aurique ſtipes, & metallorum primitiae nullis fornacibus victae. Praedixere haruſpices, ne temeraretur opus ſaxo aurove in aliud deſtinato.* Adi Notas Amor. lib. I. Eleg. VIII. ℣ſ. 19. HEINS. Ego propter unum codicem non mutarem vulgatam lectionem, quae aeque bona eſt, atque illa, quam Heinſius reponi jubet. vid. ad lib. I. l. 51.

31. *Fortuna miſerrima noſtra eſt.*] Melius, *tuta eſt.* Contra illud. *Perflant altiſſima venti.* FABRIC. In uno Vatic. & Urſini. *tuta eſt.* quam lectionem laudat Fabricius. CIOFAN.

32. *Nam timor eventus.*] *Eventu* Sarrav. forte, *Eventi*, ut Tacitus & alii frequenter. HEINS.

33. *Qui rapitur fatis.*] Nonnulli ex antiquis omittunt hoc diſtichon, quidam proximum. Alii ex ambobus unum faciunt, utroque mediorum verſuum omiſſo. Ego utrumque diſtichon ſuperfluum & tollendum eſſe cenſeo. Certe in Sarraviano ita legebatur,

Qui rapitur ——
Porrigit ſpinas duraque ſaxa ——

hiatu in priore ac poſteriore verſu relicto. HEINS. Uncis tamen poſterius diſtichon exemi. nam de libris, cum & hinc & illinc ſint libri, facile negotium: nec, qui factum, ut aliqui non retinuerint, in obſcuro. ſententiam vero, ejusque locum, nemini, confido, diſplicitura. Reſtat latinitas. Virgil. Æneid. II. 209.

Fit ſonitus ſpumante ſalo.

I. Georg.

[Qui rapitur fatis, quid praeter fata requirat?
Saepe creat molles aſpera ſpina roſas.]
Qui rapitur ſpumante ſalo, ſua brachia cauti
Porrigit, & ſpinas duraque ſaxa capit.
Accipitrem metuens pennis trepidantibus ales
Audet ad humanos feſſa venire ſinus.
Nec ſe vicino dubitat committere tecto,
Quae fugit infeſtas territa cerva canes.
Da, precor, acceſſum lacrimis, mitiſſime, noſtris:
Nec timidis rigidam vocibus obde forem.
Verbaque noſtra favens Romana ad Numina perfer,
Non tibi Tarpejo culta tonante minus.
Mandatique mei legatus ſuſcipe cauſſam:
Nulla meo quamvis nomine cauſſa bona eſt.
Jam prope depoſitus, certe jam frigidus, aegre
Servatus per te, ſi modo ſervor, ero.

Nunc

1. Georg. 203. *prono rapit alveus amni.* utrumque conjunxit Val Flac. IV. 268.

—— fumanti qualis in alto
Vada capta ratis, trepidi quam ſola magiſtri
Cura tenet, rapidum venit certantibus aequor
Intemerata ſecat.

Tibul. 1 Eleg. 2.

Ie Venerem è rapido ſentiet eſſe mari.

Noſter autem ipſe, *utraque Coelo brachia porrexit* in fine lib. 1. Metam. ſupereſt *capio*. ſed clara videtur res: & vereor, ne ſim nimius. Auctor Elector. Etonens egit de hoc loco Zinzerl. Promulſ. Critic. cap. XLV. & Diatrib. prior. p. 189. in uno codice, *brachia nanti*. in alio, *Qui venit, quid praeter fata relinquit*. In tertio vero lectio, ut edidit Heinſius. alterum diſtichon, niſi quod, *ſpumante freto*. in Berſmanni editione, *brachia campi*. tandem eo inclinat Zinzerlingius ut totum abjiciat diſtichon, quod promanaſſe ex priore credit, cui facile accedo. Burm.

36. *Porrigit ad ſpinas duraque ſaxa manus.*] Qui, inquit, fatis rapitur, ſolet cuicunque loco etiam aſpero manus admovere, ut majus periculum evitet. In vetuſtiſſimo exemplari hoc carmen ita legitur, *Saepe creat molles aſpera ſpina roſas*. ut ſit ſenſus: Ex ſpinis ſaepe naſcitur roſa, hoc eſt, ex triſti fato plerumque naſcitur laetum. Quibus verbis deſignat, poſſe accidere, ut adverſa poëtae fortuna, ſi confugerit ad hoſtes offenſos, mutetur in melius. Merula. Omnes lib. ſcripti perſpicue habent, *Saepe creat molles aſpera ſpina roſas:* quomodo & Merula inveniſſe ſe teſtatur, & optime exponit. Ciofan.

37. *Accipitrem metuens.*] Unus Vatic. & Urſ. *Accipitremque timens*. rectius. Ciofan. *Accipitremque timens* vetuſtiores. ſed ſi ſuperiores verſus tollantur, vulgatae lectioni non eſt movenda controverſia. Heins.

38. *Audet in humanos.*] *Ad humanos* ſcripti. Heins.

40. *Infeſtos canes.*] *Infeſtas* Combii & Feſchil. ut ſaepe alibi Noſter. Vide Notas Met. III vſ. 140. Heins. *Cum fugit* Putean. vid. Phaedr. Fab. 11. 8. ubi, *caeco timore cervum villam proximam petiſſe* fingit. *nec totidem timidis* Mss. Barthii. unde ille, *nec totam: nec timidis rigidam* unus codex: rectius.

42. *Vocibus obde forem.*] *Obde ſeram* veteres quinque. Vide Notas Art. Am. II. vſ. 636. Heins. Alterutrum bonum eſt. Faſt. 1. 324.

Ni teneant rigidae condita bella ferae.

Amor. III. 8.

Ad rigidas canto carmen inane fores.

Auctor Elect. Eton.

43. *Favens.*] *Fovens* Junian. & duo alii. *profer* etiam Regius.

47. *Jam frigidus aeger.*] Non placent haec. ſed diſtinguendum credo. *certe jam frigidus; aegre ſervatus* &c. nihil puto certius. Burm.

48. *Si modo ſervor.*] *Server* nonnulli. vid. II. 1. 64. Heins. Mox, *laſſis rebus* Sarravianus:

Nunc tua pro lapſis nitatur gratia rebus;
    Principis aeterni quam tibi praeſtat amor.
Nunc tibi & eloquii nitor ille domeſticus adſit,
    Quo poteras trepidis utilis eſſe reis.
Vivit enim in vobis facundi lingua parentis;
    Et res heredem reperit illa ſuum.
Hanc ego non, ut me defendere tentet, adoro;
    Non eſt confeſſi cauſſa tuenda rei.
Num tamen excuſes erroris imagine factum,
    An nihil expediat tale movere, vide.
Vulneris id genus eſt, quod cum ſanabile non ſit,
    Non contrectari tutius eſſe putem.
Lingua, ſile: non eſt ultra narrabile quidquam.
    Poſſe velim cineres obruere ipſe meos.

Sic

50. *Principis aeterni quam tibi praeſtet amor.*] Aut *praeſtat* legendum cum Argent. aliisque plurimis; aut, *aeternum praeſtet*, vel, *aeternam*. niſi mavis, *Principis alterni quam tibi praeſtat amor.* ut de Tiberio etiam intelligatur. ſed verius alterum. HEINS. Al. *praeſtat*. ut nunc interpretor, *Quam tibi praeſtet gratiam amor Principis, quem propterea longiſſimi aevi ominor.* poteſt etiam legi, *aeternus praeſtet amor*; vel cum Heinſio *aeternum*, ſeu *aeternam*. AUCTOR ELECT. ETON.

51. *Nunc tibi.*] Malim, *mihi*. Nunc mihi adſit eloquium tuum. recte autem illud, *nitor eloquii domeſticus*, nam in Meſſalla Corvino nitorem orationis multum commendat Quinctilianus. & Tacit. lib. III. Ann. 34. *Mox Valerius Meſſalinus, cui parens Meſſalla, ineratque imago paternae facundiae, reſpondit.* HEINS. Recte *mihi* Heinſius: ſed ita explica: illud eloquium, quo utilis eſſe ſoles reis, adſit nunc mihi, id eſt patrocinetur: nam *adeſſe* reis advocati dicuntur. haec ſi legiſſet Freinshemius, non apud Tacitum *imaginem facundiae* pro levi ſpecie ſumſiſſet. praeſertim ſi huic Elegiae junxiſſet quartam libri IV. Triſt. ubi in Meſſalino, *patrii candoris imago*, & *patriae facundia linguae* laudatur. *furor ille* Argent. *eloquio* Polit. BURM.

52. *Trepidis viris.*] Lege, *reis* ex veteribus libris. CIOFAN.

54. *Illa.*] Alii, *ipſa*, vel, *iſta*.

57. *Num tamen.*] *Non* Ms. & editi quidam. *ſed* Jun. *nec* prim. Edit. *nunc* Edit. Berſm.

57. *Erroris origine factum.*] *Imagine* tectius multi. ſic lib. III. Eleg. III.

Tu licet erroris ſub imagine crimen obumbres,
HEINS.

58. *Movere.*] Sic in ambobus Vatic. Maff. & Urſini, id eſt, experiri. CIOFAN. *Movere* cum melioribus plerisque. HEINS. *Monere* alii.

59. *Non ſit.*] *Eſt* membranae noſtrae. proximo, *eſſe puto* libri, excepto uno. Quicquid autem iſtis fiat, legendum videtur, *nec contrectari*, nam legitur, *hoc non*, vel, *non hoc tractari.* AUCTOR ELECT. ETON. *Curabile* Berſm. Edit. qui in margine, *narrabile*, & *tractabile*.

60. *Non contrectari.*] Ita in Aldino & melioribus. FABRIC. *Non hee tractari* duo Vatic. Paullo ſuavius in libro Urſini, *Hoc non tractari.* Maffeianus autem liber, *Non contrectari* habet. quod & ferri poteſt. CIOFAN.

60. *Tutus eſſ puto.*] *Putem* cum Hafnienſi. ſequens diſtichon nonnihil eſt ſuſpectum. HEINS.

62. *Poſſe velim cineres obruere ipſe meos.*] Unus Vatic. *ante meos.* CIOFAN.

65. *Vultusque remiſerit illos, Qui ſecum terras imperiumque movent.*] Hoc eſt, vultus illos ſeveros & graves, quorum nutu ſive intuitu totum imperium commovetur, depoſuerit atque exhilararit, non delectarit, ut Merula exponit. Mox, *Pulvinaria ſua*, accipe pro thalamo, ſive conjugio, quod pulvinariorum nomine appellat, adulandi gratia, tanquam de diis loquens, quibus in templis pulvinaria ſterni ſolebant. MICYLL. Berſmannus *pulvinaria*, templa interpretatur.

66. *Qui ſecum terras, imperiumque movent.*] Expoſui hunc locum Eleg. & lib. I. Triſt. CIOF.

67. *Exiguam.*] Forte, *exiguum*, per appoſitionem, me exiguum, & vilem ne velit eſſe praedam. BURM.

69. *Va-*

Digitized by Google

Sic igitur, quaſi me nullus deceperit error,
Verba face, ut vità, quam dedit ipſe, fruar.
Cumque ſerenus erit, vultusque remiſerit illos,
Qui ſecum terras imperiumque movent;
Exiguam ne me praedam ſinat eſſe Getarum,
Detque ſolum miſerae mite, precare, fugae.
Tempus adeſt aptum precibus. valet ipſe, videtque
Quas fecit vires, Roma, valere tuas.
Incolumis conjux ſua pulvinaria ſervat:
Promovet Auſonium filius imperium.
Praeterit ipſe ſuos animo Germanicus annos,
Nec vigor eſt Druſi nobilitate minor.
Adde nurus, neptesque pias, natosque nepotum,
Ceteraque Auguſtae membra valere domus:

Adde

69. *Valet ipſe videtque quas fecit.*] *Valet illa*, & *qua fecit* Sarravianus. *valere ſuas* Jun. Leid. & multi alii & mox, *incolumi conjux* idem Sarrav.

73. *Praeterit ipſe.*] *Ille* Barberin. Heinſius malebat, *ecce*

74. *Nec vigor eſt Druſi nobilitate minor.*] Sententia eſt: Germanicus praeterit ſuos annos animo i. fortior atque animoſior eſt, quam pro aetate ſua. Nec Druſus nobilior eſt quam fortior, ſed pariter excellit animo ac nobilitate. Druſum autem intellige. non patrem Germanici, fratrem Tiberii. is enim multis ante annis perierat in Germania: ſed Druſum, Tiberii ex Agrippina filium, cujus uxor Livia fuit, Germanici ſoror, quam poſtea Sejanus adulterio corrupit, ipſumque Druſum veneno, per Cygilum Spadonem dato, ſuſtulit, ut autor eſt Tacitus lib. 4. Mox per *Nurus*, intellige Agrippinam Germanici, & Liviam Druſi, uxores: per *neptes* & *nepotes*, Germanici ac Druſi Junioris liberos. ut fuere, ex Germanico quidem Caligula, qui Tiberio ſucceſſit: Agrippina, quae primum Domitio nupſit, unde Nero natus fuit, mox Claudio imperatori cohabitavit. item Nero & Druſus, qui poſt à Tiberio interempti: Julia & Druſilla, de quibus Tacitus lib. 2. & Suetonius in Caligula. Ex Druſo autem & gemelli illi, de quibus Tacitus lib. 2. meminit his verbis: *Ceterum recenti adhuc moeſtitia ſoror Germanici Livia, nupta Druſo, duos virilis ſexus ſimul enixa eſt, quod rarum laetumque etiam modicis penatibus, tanto gaudio principem affecit, ut non temperaverit, quin jactaret apud patres, nulli ante Romanorum ejusdem faſtigii viro geminam ſtirpem editam, &c.* Et non Tiberius, cujus meminit Suetonius. Atque hi ex Germanico & Druſo geniti, quorum tamen quidam poſt mortem Auguſti primùm nati fuere, de quibus poëta nihil ſcire potuit: ut plerique Druſi, & Julia Germanici, quae, ultima hujus liberorum, Lesbi edita fuit; cum in Aſiam trajiceret, poſt triumphatos Chetuſcos, ut eſt apud Tacitum lib. 2. Habuit autem & alios nepotes, neptesque Auguſtus, ex Octavia ſorore ſcilicet, & Julia filia, & Druſo Germanici patre. cujus & Claudius fuit, qui poſt Caligulam imperavit. Sed de his Merula intra annotavit. Illud tamen adjiciendum, C. & Lucium ex Julia nepotes, cum haec ſcriberentur ab Ovidio, mortuos jam fuiſſe, Maſſiliae altero, altero in reditu ex Armenis extincto, ut & alibi annotavimus: Juliam autem neptem, & Agrippam poſthumum, relegatos, hunc impulſu Liviae, illam propter impudicitiam: ut ex Tacito & Suetonio colligitur. eoque de illis Poëtam non intellexiſſe. Micyll. *Eſt Druſo* malim. vel, *in Druſo*. Heins.

75. *Caroſque nepotes*] Uterque Vaticanus, *natoſque nepotes.* Urſini & Maffei, *natoſque nepotum.* Ciofan. *Adde nurum neptemque pias, natoſque nepotum* Sarravianus. Polit. & tres quatuorve alii. Argent. Scaligeri multique praeterea recte,

Adde nurus, neptesque pias, natosque nepotum,

quidam etiam, *natosque nepotis*, vel *nepotes*. Juliae in Pandataria exſulantis non meminit, nec Juliae neptis: neptes intellige Agrippinam Germanici uxorem, & Livillam Druſi filiam. nurus intellige Antoniam Druſi uxorem, Livillam, quam dixi, filiam Druſi. utpote Caji Caeſaris uxorem, & Æmiliam Lepidam Lucio Caeſari deſtinatam, quae & *nurus Caeſaris* propterea in veteri inſcriptione Bergomenſi appellatur. *nati nepotum* ſunt, quos Auguſtus videre potuit, Germanici liberi & Druſi, quorum ante meminit. Plinius lib. v. cap. xiii. auctor eſt, Auguſtum eo, quo ſupremum obiit

Adde triumphatos modo Paeonas, adde quieti
Subdita montanae brachia Dalmatiae.
Nec dedignata eſt abjectis Illyris armis
Caeſareum famulo vertice ferre pedem.
Ipſe ſuper currum placido ſpectabilis ore
Tempora Phoebeâ virgine nexa tulit.
Quem pia vobiſcum proles comitavit euntem,
Digna parente ſuo, nominibusque datis.

Fra-

obiit diem, anno M. Junium Syllanum neptis ſuae nepotem jam vidiſſe genitum. Heins.

77. *Adde triumphates modo Paeonas, &c.*] De hoc loco quo modo, & de quo triumpho intelligendus eſſet, ſupra monui, Elegia praecedente. Non enim de Dalmatico Auguſti triumpho accipi debet, qui ſtatim poſt devictum Antonium & Cleopatram actus fuit, annis prope quadraginta, antequam haec ab Ovidio ſcripta ſunt: ſed de Illyrico Tiberii, qui proximo ante obitum Auguſti anno geſtus eſt. id quod & particula *Modo* innuit, quod *Paeonas modo triumphatos* inquit: quaſi dicas, nuper, aut etiam eodem hoc anno. Micyll.

77. *Adde. quieti Subdita montanas brachia Dalmatiae.*] Parum Latine dicitur, *Dalmatia quieti ſubdita.* quare aut, *Quiriti ſubdita* ſcribendum, aut *Pineti*, quicquid pro vulgata lectione ſtant membranae veteres. Codex Regius, *quieto.* Sarrav. *quietis.* Pines dux Dalmatarum à Batone proditus. Sed cum *Pinnetem* vocet Vellejus, Πίννην Dio, priorem conjecturam duco veriorem. apud Perſium:

—— *quibus ima Quiritem*
Vertigo facit.

quanquam grammatici veteres contendunt, *Quiritem* ſingulari numero inſolentius dici. Juvenalis Sat. VII.

—— *tamen ima in plebe Quiritem,*
Facundum invenies.

Symmachus libro primo Epiſt. 1. *hic dixit jura Quiriti.* ſic ſcribendum. Heins. *Quiriti* nemini quidem poteſt non placere. Latine tamen dici potuiſſe *ſubditue quieti* videtur. Plin. VIII. 10. *Jugo ſubdidit leones, primus Romae ad currum junxit M. Antonius.* Certe *quies* pro jugo fuit Dalmatis, genti latrociniis mirifice deditae bellicoſiſſimaeque, ut apud Strabonem, Vellejum, Florumque videre eſt, atque Ciceronem lib. III. Epiſt. ad Famil. Quod vero ad Pinnetem attinet. nihil hic loci; qui Pannoniorum, non Dalmatarum, dux fuerit; neque adeo proditus a Batone Dalmata, ſed alio Batone Breuco; Dio & Vellejus. Auctor. Elect. Eton. Latine dici, *ſubdita quieti* non puto, & longe aliud eſſe, *jugo ſubdere*, ac *quieti*, cujus vocis interpretatio a viro docto adlata eſt durior. ſed forte ſcribendum, *quieti reddita*, ut intelligatur pacata Dalmatia. de *Quirite* in ſingulari egimus I. Amor. VII.29. *Pineti* praefert denuo Heinſius ad Vell. Pater. II. cap. 110. Burm.

81. *Ipſe ſuper curru.*] *Ille*, & *curru* Ms. Berſmanni.

82. *Tempora Phoebea virgine nexa tulit.*] Scribendum eſt, utcunque membranis diſſentientibus, *Penéa virgine.* Nam Daphne, Penei fluminis filia. Noſter Met. I.

Nympha, precor, Penéa mane. non inſequor hoſtis.

Doctiſſimus Gronovius ad Statium ex Pirckheimeriano codice, *Phoebeâ conjuge.* at Phoebus ipſe Met. I. ad Daphnen:

—— *quoniam conjux mea non potes eſſe,*
Arbor eris certe dixit mea.

Martialis ad Apollinem, IV. 41.

Fer rata vota patri. ſic te tua diligat arbor:

ſic legendum ex optimis membranis, non, *uxor.* Heins. Heinſius conjicit, *Penéa*: Gronovius emendabat, *Phoebea conjuge.* At conjux non fuit. dici tamen poteſt, credo, quae ſperata fuerit. ſed neutro opus eſt. Auctor Elect. Eton.

83. *Quem pia vobiſcum proles comitatur euntem, Digna parente ſuo nominibusque; &c.*] Per prolem, Tiberii filium accipio, Druſum, qui currum patris comitatus fuerit, cum caeteris ducibus, quos hic ſub voce *Vobiſcum* intelligit. Nam ut de Tiberio & Actiaco triumpho accipiamus, repugnat temporum ratio, id quod ſupra quoque monui: & item quod ſequitur, *Digna parente ſuo, nominibusque datis.* Neque enim adhuc nomina Caeſaris aut Auguſti acceperat Actiaco triumpho Tiberius. At ſi de Druſo intelligamus, tam de Caeſaris appellatione, quam de proprio nomine intelligere licet, quaſi qui ſe dignum Druſo patruo, & item Caeſarum gente gereret. Quare & ſuperius *Caeſareum pedem*, non Auguſti pedem, ſed Tiberii expono, qui tum Caeſaris nomen, ab Auguſto jam pridem adoptatus, gerebat. Quod autem inferius paulo ſequitur, *Fratribus aſſimilis, &c.* haud ſcio an etiam de Caſtore & Polluce intelligi poſſit, quibus ex manubiis ſuo & fratris nomine templum dedicavit Tiberius, poſt

actum

Digitized by Google

Fratribus adſimilis, quos proxima templa tenentes
  Divus ab excelſa Julius aede videt.
His Meſſallinus, quibus omnia cedere debent,
  Primum laetitiae non negat eſſe locum.
Quidquid ab his ſupereſt, venit in certamen amoris:
  Hac hominum nulli parte ſecundus eris.
Hunc colis, ante diem per quem decreta merenti
  Venit honoratis laurea digna comis.

Feli-

actum de Illyriis triumphum. autore Suetonio. Ut obiter ejus quoque rei admoneat lectorem poëta. Nam apud P. Victorem invenio, in eadem regione urbis templum Julii, & templum Caſtorum fuiſſe. Sed de hoc non anxie nimis contenderim. Micyll.

83. *Vobiscum.*] *Nobiscum* Leidenſis. & editi quidam.

83. *Comitavit euntem*] Malim, *ovantem*, Suetonius in Tiberio: *Rhaetico atque Vindelico bello gentes Alpinas, Pannonico Breucos & Dalmatas ſubegit. Germanico quadraginta millia dedititiorum trajecit in Galliam. quas ob res & ovans & curru urbem ingreſſus eſt.* Paria habes apud Dionem lib. lv. Heins. Suetonii locus eſt de priore bello. Suetonius ipſe, Vellejus & Dio oſtendunt, hunc juſtum fuiſſe triumphum, non ovationem. Auctor Elect. Eton.

83. *Prolet.*] Per *prolem* intelligo Germanicum & Druſum. De Germanico ſuperiori epiſtola vidimus. Druſo ob rem bene geſtam locus inter Senatorios decretus, utque poſt Quaeſturam inter Praetorios ſententiam diceret. de utroque cum agat, malim mox, *Fratribus aſſimiles.* Germanicus enim adoptione Tiberii filius, frater Druſi. Heins.

84. *Nominibusque datis.*] Malim, *ratis.* Germanicus nomen ſuum non unâ de Germanis victoriâ ratum fecit. hunc ut & Druſum una cum Tiberio triumphaſſe poſt bellum Pannonicum confectum ex Dione diſcimus, etſi Druſus ipſi bello non interfuiſſet. Heins. Germanici, credo, ac Imperatorum a principe & ſenatu, Caeſarum etiam a vulgo κατ᾽ ἐξοχὴν, Principumque: alterum ex Tacito conſtat. alterum credibile, quod filii familias in principum domo, atque ex Druſi apud eundem Annal. iii 34. verbis: *Principibus adeunda ſaepius longinqua imperii. Quoties divum Auguſtum in occidentem atque orientem meaviſſe, comite Livia? ſe quoque in Illyricum. &c.* Auctor Elect. Eton. *Nominibusque ſuis* Servii codex. *parente ſua* etiam Regius.

85. *Fratribus adſimilis.*] Hoc loco dubie dicit, & nihil dicit Merula: non enim Caji & Lucii baſilicam, quae alia in parte urbis exſtitit, neque Cupidinum ſimulacra intelligit: ſed Caſtoris & Pollucis templum, quod proximum templo Julii Caeſaris fuit. Id autem in foro fuiſſe è Plauto, Catullo, Ovidio, praeterea è Suetonio & Minutio poteſt intelligi. Fabric.

85. *Tenentes.*] *Tuentes* Putean. *colentes* Baſil.

86. *Æde.*] *Arce* quatuor. male. vid. xv. Met. 842. ubi eadem varietas. *Dius* etiam, vel *ſummus* codex Gallicus. *ſummus.* Politiani & undecim alii.

88. *Laetitiae primum.*] In veteribus, *Primum laetitiae.* Ciofan. *Non negat ille* Argent.

89. *Quicquid ab his ſupereſt, venit in certamen amoris.*] Hoc eſt, Quicunque ab his jam recenſitis reliqui ſunt, cum iis certat amore & laetitia Meſſalinus, eaque in parte, ſive eo in certamine nullo poſterior eſt: quippe qui & hanc partem colendo, ante diem ſive tempus lauream, ſive ornamenta triumphalia conſecutus ſit. ut intelligamus, hunc quoque fuiſſe ex ducibus illis, quibus Tiberius de Illyriis & Dalmatis triumphans, ornamenta triumphalia impetrarat. de qua re Sueton. in Tiberio meminit. Micyll. *Quisquis* Junian. *ad certamen* Leidenſ. *in certamina noſtri* Regius. *in certamen honoris* duo.

91. *Hunc colit, ante diem per quam.*] Iidem lib. *Hanc colis ante diem quamquam.* Ciofan. Haec nihili ſunt. Quomodo enim *ante diem*, cum jam conſulatu functus eſſet Meſſalinus totis quatuordecim annis ante hunc triumphum. Incidit enim in V. C. dccl. ejus conſulatus. Tiberii hic triumphus in annum dcclxiv. Sarravianus omnium veterrimus, *Hanc colet*, & *quamque decreta.* alii complures, *colis*, & *quanquam.* variae conjecturae ſubeunt. Sed tutiſſimum Sarraviani codicis veſtigiis inſiſtere, in quo nihil mutandum, niſi *quamque.* in *quam qua.* nam recte idem ſuperiori verſu, *ſecundus erit*, non *eris.* quod ſuperiora confirmant, *His Meſſallinus.* cum quia illic tamquam cum tertia agit perſona:

Hanc colet ante diem, quam qua decreta merenti
Venit honoratis laurea digna comis.

certe Meſſallino ornamenta triumphalia fuiſſe decreta bello hoc Dalmatico, niſi fidem faceret hic locus, abunde teſtaretur Vellejus Paterculus, cujus narrationem exhibemus libro i. Ep. vii.

In-

Felices, quibus hos licuit ſpectare triumphos,
Et Ducis ore Deos aequiparante frui.
At mihi Sauromatae pro Caeſaris ore videndi,
Terraque pacis inops, undaque vincta gelu.
Si tamen haec audis, & vox mea pervenit illuc;
Sit tua mutando gratia blanda loco.
Hoc pater ille tuus, primo mihi cultus ab aevo,
Si quid habet ſenſus umbra diſerta, petit.
Hoc petit & frater: quamvis fortaſſe veretur,
Servandi noceat ne tibi cura mei.
Tota domus petit hoc. nec tu potes ipſe negare,
Et nos in turbae parte fuiſſe tuae.
Ingenii certe, quo nos male ſenſimus uſos,
Artibus exceptis, ſaepe probator eras.
Nec mea, ſi tantum peccata noviſſima demas,
Eſſe poteſt domui vita pudenda tuae.

Sic

In Illyrico praefectum fuiſſe noſtrum, *Dio Pannoniae praefectum* hoc bello teſtantur. Fuiſſe autem gratioſum hunc ipſum Meſſallinum, non apud Auguſtum ſolummodo, ſed etiam apud Tiberium ſit veriſimile, cum patrem ejus Corvinum Meſſallam jam ſenem ab hoc adoleſcente Tiberio obſervatum fuiſſe innuat Suetonius. Porro praeter Meſſallinum ornamenta triumphalia ſunt conſecuti hoc bello, Vellejo teſte, C. Vibius Poſtumus Legatus procos. Tiberii Caeſaris in Illyrico, & M. Plautius, qui Dalmatiam Procos. obtinebat. Marmor antiquum, *M. Plautius M. F. A. N. Silvanus Coſ. VII. vir epulon. huic Senatus triumphalia ornamenta decrevit ob res in Illyrico bene geſtas.* Ceterum praetermitti non debet, in Argentino codice, quem inter vetuſtiores connumeramus, exaratum occurrere, *quaquam decreta parenti.* pro *quamqua.* Ut dies triumphi Aquitanici Meſſallae Corvini deſignetur, cujus memoriam quotannis feſto in gente Valeria die celebratam fuiſſe ſit veriſimile. Heins. De triumphalibus ornamentis, Germanico & Legatis Tiberii a ſenatu decretis, ſed & Meſſalino (ante alios omnes ut videtur) res eſt certiſſima. Nam Vellejus II. 112. *Felix eventu, forte conatu, prima aeſtate belli Meſſalini opus mandandum eſt memoriae, qui &c.* &, *praepoſitus Illyrico, ſubita rebellione cum ſemiplena legione viceſima circumdatus hoſtili exercitu, amplius XX. millia hoſtium fudit fugavitque, & ob id triumphalibus ornamentis honoratus eſt.* ſed quid ſit *ante diem* in Heinſiana interpretatione non video. Emendationem & ego tentavi. ſed vereri fateor, ut vel Heinſii vel noſtra lectione ſatis arcte cum prioribus haec conveniant. Legebam tamen; *Quis*, vel, *quam colat ante diem*, *quicum decreta merenti venit* &c.? aliquis fortaſſe malit, *quam qua*, pro *quicum.* Sic autem interpretabimur. Quis enim magis veneretur diem hanc Tiberiani triumphi, quam Meſſalinus, cum qua die venit ei laurea initio belli decreti? vel, *quam enim magis veneretur diem Meſſalinus, quam hanc, qua*, ſeu *quicum* &c.? poteſt etiam legi, *hanc colet atque diem quicum* &c. nam animadverti *atque* & *ante* in libris permutata, ut Eleg. praeced. ℣ſ 60. Auctor Elect. Eton. Locus perplexus, & durum videtur *hunc*, vel *hanc* referre ad Tiberium, cujus mentio in proximis non fit. neque illud, *ante diem* intelligo. cum autem praeceſſerint duo fratres, quos ſimiles Caſtori & Polluci eſſe ait, & Heinſius Germanicum & Druſum intelligat. malim,

Hos colis, atque fidem, per quam decreta merenti.

Tu Meſſaline colis hos, & ſimul fidem, qua meruiſti lauream. *dies* & *fides* millies a librariis confuſa. ſed, ut verum fatear, vera adhuc lectio & ſenſus quaerenda. Burm.

93. *Felices quibus hoc.*] *Quibus e* Sarrav. & unus Vatican. Heins.

96. *Terraque pacis inops.*] Lib. III. Eleg. I.

Optes ut exſilium pace carere meum.

Et Eleg. III.

Huc quoque veniſti. pax eſt ubi tempore nullo.

Et Eleg. IX. lib. I.

Vivimus aſſiduis expertes pacis in armis.

Ciofan.

96. Un-

Digitized by Google

Sic igitur veſtrae vigeant penetralia gentis;
Curaque ſit Superis Caeſaribusque tui:
Mite, ſed iratum merito mihi Numen, adora;
Eximat ut Scythici me feritate loci.
Difficile eſt, fateor, ſed tendit in ardua virtus:
Et talis meriti gratia major erit.
Nec tamen Ætnaeus vaſto Polyphemus in antro
Accipiet voces Antiphatesve tuas:
Sed placidus facilisque Parens, veniaeque paratus;
Et qui fulmineo ſaepe ſine igne tonat.
Qui, cum triſte aliquid ſtatuit, fit triſtis & ipſe:
Cuique fere poenam ſumere poena ſua eſt.
Victa tamen vitio eſt hujus clementia noſtro:
Venit & ad vires ira coacta ſuas.
Qui quoniam patriâ toto ſumus orbe remoti;
Nec licet ante ipſos procubuiſſe Deos;

Quos

96. *Undaque juncta gelu.*] Sic legitur in antiquis Eleg. 1. lib. III.

Tu glacie freta juncta tenes.

Ciofan. *Vincta* aliae editiones.

97. *Si tamen hoc audis.*] *Haec* meliores. Heins.

97. *Iſtuc.*] *Illuc* Excerpt. Voſſii.

98. *Sit tua.*] *Sit tua* Edit. Gryph. *ſit tibi* Thuan. alter *blanda*, *ſolo* pr. Thuan. *mutato loco* Excerpt. Scaligeri.

101. *Hoc petit & frater, quamvis fortaſſe vereatur, Servandi noceat ne tibi cura mei.*] Hoc eſt, Idem hoc etiam, videlicet ut pro me Auguſtum depreceris, frater tuus abs te petit, niſi quod aperte hoc non facit, ſive audet, illud metuens, ne ea deprecatio tibi fraudi ſive damno ſit apud Auguſtum. Micyll.

102. *Servandi.*] De hoc verbo lib. 1. Triſt. Ciofan. *Cauſſa mei* Polit.

103. *Tota domus petit hoc.*] *Rogat hoc* Sarrav. & P. Dan.

105. *Ingenii certe.*] *Cum tu* Moreti codex. *queis nos* Leidenſ.

107. *Si tantum peccata noviſſima demas.*] Non placet hoc loco de libris de Arte amandi intelligere, ut putavit Merula, Ciofan. *Tollas* duo.

109. *Sic igitur veſtrae vigeant.*] *Vivant* Barberin. malo, *vireant*. Vide Notas ad lib. 1. Raptus Proſerpinae Claudiani. 236. Heins. Sed nullum adduxit locum in hanc rem, ubi non varietur lectionibus. nam iſte Ovid. Met. 11. 295. *artem feſta pace virentem*, aliter legitur (licet is mentionem non fecerit.) *nitentem* novem in libris (apud Ciofan.) & Edit. Vicentin. Quid quod non facile ſentiatur, *virerem penetralibus* convenire? & tamen *vigorem*, fateor, faciliusquoque damnavero. Vide an ſatis probabile, *niteant* interpretandum, ſplendorem ſuum obtineant, ſacra luce, ab amicis praeſentibusque numinibus perfuſa? Auctor Elect Eton. Sed quid opus movere *vigeant*, quod florem, proſperitatem & omnia fortunae bona complectitur. Claud. 11. in Rufin. 187.

Oppida ſemoto Pelopeia Marte vigerent.

ubi etiam Heinſius *virerent* malebat. Virg. 11. Æn. 88.

Dum ſtabat regno incolumis, regnumque vigebat.

ita *Res Romana viget* ex cod. Medic. lib. XIV. Met. 809. vid. ad Quinct. x. de Inſtit. Orat. 1. Burm.

109. *Gentis.*] *Mentis* Excerpt. Voſſ.

110. *Tui.*] *Tuis* al. ſic legendum etiam, *ſit*. nec probo. Auctor Elect. Eton.

112. *Eximar ut Scythici de feritate loci.*] *Eximat* Sarrav. aliique nonnulli. *Eximat me* Argent. Lege, *Eximat ut Scythici me feritate loci.* Heins. *Scythica* Margo Berſm. *Exuar ut* quatuor.

113. *Sed tendit in ardua virtus.*] Malim, *tendat.* Heins.

114. *Et talis meriti.*] *Meritis* Sarrav. forte, *Talibus & meritis.* Heins.

116. *Accipiet.*] Barth. XL. Adv. 12. notat in libris Ovidianis veteribus reperiri, *aucipere*, *aucipiter*. & ita hic *ancipiet* P. Dan. codex. ſed fuit ſequioris aevi macula.

117. *Sed placidus facilisque.*] Voſſian. *ſed placidus patriaeque parens.* & mox, *ſed qui fulmineo*, venuſta repetitione, ut ad v. Met. 17. & alibi ſaepius vidimus.

121. *Vitio eſt hujus.*] Malim, *vitio cujus clementia noſtro.* Heins.

122. *Vic-*

Quos colis, ad Superos haec fer mandata ſacerdos:
Adde ſed & proprias in mea verba preces.
Sic tamen haec tenta, ſi non nocitura putabis.
Ignoſcas: timeo naufragus omne fretum.

122. *Venit & ad vires.*] *Ad partes*, pro *vires* malim. Heins. *Vires* retineo. ut II. Triſt. 128.

O Princeps parce viribus uſe tuis.

venit & in vires unus codex. Burm.

123. *Qui quoniam patria.*] Malim, *à patria.* Heins. ſed Noſter libro IV Epiſt. 9.

Nec veſtris damus haec oculis; procul urbe remoti.

& III. Met.

Meque miniſterio ſcelerisque artisque removi.

Auctor Eton. Elect ſed hic duo illi ablativi impeditam faciunt ſententiam, quare poſſet legi, *patria, ac toto ſumus orbe remoti*, ut erat in prima editione & octo ſcriptis. illud *ac* abſoptum ab ultima littera *a*, *patria. a patria ac* P. Dan. ſed *ac* ſubnotatum punctis erat. *patriae* Arg. unde poſſet, *patriae & toto*. Burm.

125. *Ad ſuperos perfer mandata ſacerdos.*] Non diſplicet lectio lib. Urſini, in quo eſt, *ad ſuperos haec fer mandata ſacerdos.* Ciofan. *Haec fer* rectius plerique veteres. & mox, *in mea verba*, pro *ad* Polit. & Moret. Heins. Verum ita loquebantur, cum aliquid ita insereretur, ſeu immiſceretur alteri, ut unum fieret corpus, vel pro uno corpore haberetur: quamobrem τὸ *ad* repoſui. repoſui &, *vota* pro *verba*, cum illud in Berſmanni margine inveniſſem. Auctor Elect. Eton. *Ad mea dona* P. Dan. *ignoſces* etiam Sarrav. Arg & quatuor praeterea. ceterum obſervatio illa de τῷ *addere in* vel *ad*, neſcio an vera. certe ubi I. Amor. VII. I. & III. Faſt. 306. dixit *adde manus in vincla*, non fit unum corpus. & eadem varietas in ſimili locutione I. ex Pont. II. 48. *dare ad vincula*, vel *in.* quare haec acuta nimis videntur. vid. ad II. Am. VIII. 48. neque etiam apud Ciceron. XIII. ad Att. 120. *Ad Ligarianam addere*, mutarem in, *in Ligarianam*, cum viris doctis ſed codices optimos ſemper ſequerer. nam dictum, ut apud Calig. 40. *additum ad caput legis.* Idem vero Caeſ. cap. 24. *ad legiones alias addidit*, non *in*, dixit, licet inde fiat unum corpus exercitus & militum. Sed haec non ſunt hujus loci. Ceterum Voſſii codex & ſeptem alii habebant, *ad mea vota*; quae eſt ſolemnis in Ovidianis codicibus permutatio, & ſaepe etiam *vota & preces* junctim ponuntur. & ita preces ad vota alterius addere, eſſet idem, quod *juncta vota* ferre ad Deos. II. ex Pont. X. 40. Burm.

Epistola III.

MAXIMO.

Maxime, qui claris nomen virtutibus aequas,
Nec ſinis ingenium nobilitate premi;
Culte mihi (quid enim ſtatus hic à funere differt?)
Supremum vitae tempus adusque meae:
Rem facis, adflictum non averſatus amicum,
Quâ non eſt aevo rarior ulla tuo.
Turpe quidem dictu, ſed (ſi modo vera fatemur)
Vulgus amicitias utilitate probat:

Cura

1. *Nomen virtutibus aequas.*] *Imples* Scaligeri codex, & alii nonnulli. ut lib. I. Eleg. II.

Maxime, qui tanti menſuram nominis imples.

quomodo vetus interpres Euangelio Matthaei cap. XXVI. ℣ſ. 32. *Et vos implete menſuram patrum veſtrorum.* Sed Lucan. in Panegyr. ad Piſonem:

Felix qui tantis animum virtutibus aequas.

Heins.

3. *Differt.*] *Diſtat* duo libri.

5. *Non averſatus.*] Legitur vulgo, *adverſatus*;

Cura quid expediat prius eſt, quam quid ſit honeſtum:
Et cum Fortunâ ſtatque caditque fides.
Nec facile invenias multis in millibus unum,
Virtutem pretium qui putet eſſe ſui.
Ipſe decor, recte facti ſi praemia deſint,
Non movet, & gratis poenitet eſſe probum.
Nil, niſi quod prodeſt, carum eſt. i, detrahe menti
Spem fructus avidae, nemo petendus erit.
At reditus jam quisque ſuos amat, & ſibi quid ſit
Utile, ſollicitis ſupputat articulis.
Illud Amicitiae quondam venerabile numen
Proſtat, & in quaeſtu pro meretrice ſedet.
Quo magis admiror, non, ut torrentibus undis,
Communis vitii te quoque labe trahi.
Diligitur nemo, niſi cui Fortuna ſecunda eſt.
Quae, ſimul intonuit, proxima quaeque fugat.
En ego, non paucis quondam munitus amicis,
Dum flavit velis aura ſecunda meis;

Ut

tus; magis placet ut *averſatus* ſine *d* legatur. Merula. *Non inficiatus* alter Medonii. mox pro *ſi modo vera fatemur* forte rectius reponatur, *fatendum*. in qua locutione multus eſt Lucretius, aliique optimae notae auctores. Heins.

6. *Tuo.*] *Meo* plurimi ſcripti.

8. *Utilitate.*] *Nobilitate* Puteaneus.

9. *Cura quid expediat prior eſt.*] *Prius* ſcripti. Heins. Heinſius ad iv. Triſt. iv. 39. hîc ſe dixiſſe ait, quare ibi *prius* pro *plus* reponendum ſit. nihil tamen in curis ſecundis hic adjecit notis prioribus. ſed in ſchedis notaverat tantum locum illum ex Triſtibus.

11. *Nec facile invenies.*] *Invenias* Argent. & ſex alii. Heins. Vid. ad Nuc. 58. *multis in millibus* editi olim & plures ſcripti. vid. ad iv. Triſt. x. 34. deinde, *virtutem pretii qui putet eſſe ſui* Polit. & duo alii. *eſſe ſuum* Putean.

13. *Recti facti ſi.*] Lege, *factis*, vel *facto*, ut *κακοφωνία* vitetur. Heins. *Recte* Sarrav. quare legerem & diſtinguerem,

Ipſe decor recte facti (vel *factis*) *ſi praemia deſint*
Non movet.

Quod elegantius puto quam, *decor recti. decor facti recti* pr. Ed. Burm.

14. *Gratis.*] Salluſt. 1. Hiſt. *nam ubi malos praemia ſequuntur, haud quisquam gratuito bonus eſt.*

15. *Carum eſt.*] *Curae eſt* Francofurt.

15. *En detrahe menti.*] *Et* Argent. & duo alii. quinque cum Twiſdenio, *nil.* Scribe, *i*, *detrahe.* ut monui lib. iii. Eleg. iii Amor. pro *quod prodeſt* ſi reſinxeris, *quo proſit*, reddideris verſum molliorem. Amoribus, i. iv. 59.

Me miſerum monui, quo paucas proſit in horas.

Heins. Ego praetulerim, *qua prodeſt.* Auctor Elect. Eton. *Tu detrahe* Leidenſ. & P. Dan.

18. *Computat articulis.*] In lib. Urſini & altero Vatic. eſt, *ſupputat.* Ciofan. *Supputat* meliores ſcripti. Heins. *Suppetit* Ms. Barthii, qui etiam, *ſupputat* inde legebat. eleganter autem de foeneratoribus Alciphr. i. Ep. 26. *Μέγα τὶ κακὸν εἰσὶν οἱ περὶ τὰς ψήφους καὶ τῶν δακτύλων τὰς κάμψεις εἰλινδούμενοι.* ubi vide quae notavit doctiſſimus Berglerus. Burm.

19. *Venerabile nomen.*] *Numen* Sarrav. Heins. Vid. i. Triſt. vii. 15. *quoddam numen* Sarrav.

20. *In quaeſtu.*] Olim lectum fuiſſe, *In pretio pro meretrice ſedet.* apparet ex Matthaeo Paris, qui ita citat in Henrico III. An. 1254. pag. 593.

21. *Non ut torrentibus undis.*] *Non cum* Barberin. Lege, *non*, *ceu torrentibus undis.* Heins.

24. *Proxima.*] *Proſpera* duo libri.

25. *Munitus.*] *Comitatus* duo. *vallatus* in Marg. P. Daniel. eleganter. cujus forte gloſſa *munitus* & *comitatus*. ita Scholiaſtes Statii xii. Theb. 17. *vallant* explicat *muniunt*. & idem hoc verbo pro ſtipare utitur, vi. Theb. 132. *Vallant Inachidae memores.* Noſter etiam ſaepe hac voce delectatur, ut iii. Faſt. 449. i. ex Pont. ii. 23. & alibi. Burm.

Ut fera nimboſo tumuerunt aequora vento,
 In mediis lacerâ puppe relinquor aquis.
Cumque alii nolint etiam me noſſe videri,
 Vix duo projecto treſve tuliſtis opem.
Quorum tu princeps: nec enim comes eſſe, ſed auctor,
 Nec petere exemplum, ſed dare dignus eras.
Te, nihil ex acto, niſi non peccaſſe ferentem
 Sponte ſua probitas officiumque juvant.
Judice te mercede caret, per ſeque petenda eſt
 Externis virtus incomitata bonis.

Tur-

26. *Dum flavit velis.*] *Favit* legi praeſtiterit. hinc *venti faventes* paſſim apud poëtas. Heins.

27. *Tumuerunt aequora vento.*] Unus Voſſ. *nothe*. unus Hafnienſ. *morbo*. Forte, *Cero*. Heins. Non damno verbum *tumuerunt*. quod in hac re obvium; ſed tamen vix puto a librario potuiſſe proficiſci lectionem, quam exhibet Voſſianus codex, *touuerunt aequorâ vente*. de quo verbo vide Heinſ. ad I. Met. 187. & ad Claud. Nupt. Honor. 132. ſic apud Silium Ital. lib. IV. 640. ubi vulgo, *intumuit Trebia*. Heinſ. in Mss. repperit, *intonuit*, quod ſequentia, *furit unda ſonoris Verticibus*, confirmant. in codice Petr. Dan. erat, *teuuerunt* à m. pr. *timuerunt* Leidenſ. *ſonuerunt* unus. *nubifero* etiam duo. Burm.

28. *Nave.*] *Puppe* ex quatuor libris Heinſius dedit.

29. *Noſſe fateri.*] Sic legendum ex eodem Vaticano, Ciofan. *Videri* meliores. Heins.

33. *Exacto.*] Alicui exigenti an ego peccaverim. ut ſit participium paſſivae ſignificationis pro activa. Vel certe adverbium, ut *Exacto*, pro *Exacte* accipias. & eſt magna laus Maximi, quod poëtae amici crimen, quantum poteſt, nititur celare; nec niſi inſtanter requiſitus etiam eum peccaſſe aſſerit. *Exigere* enim eſt per vim aliquid petere. Cicero: *Ne id, quod petat, exigere magis, quam rogare.* Hinc fit adverbium, *Exacto*. Vel, *peccaſſe exactò*, hoc eſt per vim erraſſe: quaſi aliqua vi me ad peccandum impulſum. Vel *peccaſſe exacto*, ſcilicet tempore, hoc eſt praeterito. Alii legunt, *Ex acto*, ut ſint duae dictiones: hoc eſt, ex facto tantum peccaſſe, non voluntate: ut errore, non voluntate Poëtam Maximus peccaſſe oſtendat, & excuſet docendo ab ejus peccato abſuiſſe voluntatem peccandi. Romae in Vaticana bibliotheca corrigitur ita verſus iſte, *Te nihil excepte*: quae emendatio non placet. ea enim carmen & ſenſum magis inficit. Merola. Locus mendoſiſſimus. nec juvant libri veteres. niſi quod *me* pro *nos* in nonnullis. Tanaquillo Fabro in Epiſtolis nuper editis lib. I. Ep. 5. videbatur ſcribendum eſſe,

Te nihil ex acto niſi te feciſſe petentem.

quam ille caſtigationem ſuam pluribus aſtruxit in iisdem Epiſtolis. Sed parum concinna eſt repetitio τοῦ *Te*. Quid ſi reponas?

Et nihil è facto, niſi te feciſſe, petentem.

Longius quidem à vulgata ſcriptura haec abeunt. ſed nil occurrit melius. verſu proximo, *juvant* pro *juvat* meliores. Heins. Torquent ſe mirum in modum interpretes in ſenſu horum verborum inveniendo, nec ſe expediunt. Ego puto me veram lectionem & ſententiam repperiſſe. dixerat & queſtus erat Ovidius, pleroſque amicitiam ex utilitate coluiſſe, & deſeruiſſe ſe, quamprimum adflictum vidiſſent. Maximum vero conſtanter, etiam in adverſis, officium praeſtitiſſe, quia ipſam virtutem ſui pretium credebat, nec utilitate amicitias probabat. quare legendum puto,

Te, nihil ex acto (vel, *e facto*) *niſi non peccaſſe ferentem,*
Sponte ſua probitas officiumque juvant.

non aliam mercedem ex facto petis, niſi conſcientiam, te non peccaſſe, aut non defuiſſe officio, quod amico debebas. ſententia obvia, & ex communi ſapientium effato deſumta, ut Cicer. de Somn. Scip. *Sapientibus conſcientia ipſa factorum egregiorum ampliſſimum virtutis eſt pretium.* Plin. I. Ep. 22. *Magnitudo animi nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam refert. recteque facti non ex populi ſermone mercedem, ſed ex facto petit*, ex quo loco & hic cum Heinſio, *e facto petentem* poſſet legi. ut apud Horat. I. Ep. XVII. 42. *Aut decus & pretium recti petit experiens vir.* ubi vide Lambin. Seneca centies hanc ſententiam jactat. vid. Epiſt. LXXXI. *Recte facti feciſſe merces eſt.* vid. & de Clement. I. 1. de Benef. IV. 1. & 22. & appoſite Ep. XCVII. *maxima peccantium poena eſt peccaſſe.* adde & Ciceron. II. Philippica 44. in libro de Amicitia & alibi ſaepe idem affirmantem. vide III. ad Fam. 13. & ibi Manut. Barth. ad Claud. Conſ. Manl. VI. Lind. ad Amm. Marc. XIV. 6. Chaevreana tom. I. p. 199. & quem non? hinc planiſſimam Ovidii mentem puto. exigua autem eſt lectionis vulgatae

Digitized by Google

Turpe putas abigi, quia ſit miſerandus, amicum;
  Quodque ſit infelix, deſinere eſſe tuum.
Mitius eſt laſſo digitum ſupponere mento;
  Mergere quam liquidis ora natantis aquis.
Cerne, quid Æacides poſt mortem praeſtet amico:
  Inſtar & hanc vitam mortis habere puta.
Pirithoum Theſeus Stygias comitavit ad undas:
  A Stygiis quantum ſors mea diſtat aquis!
Adfuit inſano juvenis Phoceus Oreſtae:
  Et mea non minimum culpa furoris habet.

Tu

gatae mutatio: pro *nos* enim tantum, *non*, & pro *fatentem*, *ferentem* vel *petentem* reſcribimus. quae paſſim a librariis permutata. Sic inf. iv. Epiſt. ııs. 19. pro *fateris*, *fereris* ex Mss. repoſuit Heinſius. vide & ad viii. Metam. 614. & Salm. ad Capitol. Pertinae. cap. i. Praeterea eleganter & paſſim dicitur, *ferre fructum*, *pretium*, *mercedem*, *aliquid* &c. *ex facto aliquo.* ita ipſe Ovidius Epiſt. xviii. 25.

Non tamen e facto fructum tulit ille petitum.

ii. Art. Amator. 512. *& e noſtra, quod petet, arte feret. facto* vero malim, quam *acto*, propter illa, quae tradit Victorius ad Cicer. ix. adFamil. Epiſt. 54. & modo Elegia hac ipſa *facti praemia* Noſter dixit. quae omnia perſuadebant, tolerabiliorem certe eſſe noſtram emendationem illa, quam nuper ſolo ingenio confiſus, propoſuit doctiſſimus Heumannus in Parergis Criticis pag. 517.

Te nihil, errando niſi nos peccaſſe, fatentem.

quae nullum ſenſum huic loco aptum efficiunt. ex Merulae autem interpretationum una, illud *errando* videtur vir acutus hauſiſſe; quem etiam compilavit interpres Gallicus in uſum Delphini, qui *exacto* adverbium eſſe ſtatuit, & ita hunc locum explicat, ut alio interprete opus ſit, qui nobis ejus mentem tenebricoſi gloſſatoris aperiat. ceterum ſequentem verſum expreſſit auctor carminis in Anſelmum apud Baluz. iv. Miſcell. pag. 558.

Te mercede caret judice curta fides.

Noſtram de hoc verſu ſententiam jam ante viginti fere annos in Epiſtolis Jano Broukhuſio perſcripſi, & in editione minori ante annos decem expreſſi, cum nondum Electa Etonenſia mihi cognita fuiſſent, quae ante biennium mecum communicavit vetus & certiſſimus amicus Cuninghamus. quae adjicere viſum, ne me quis compilaſſe aliena ſcrinia putet: nam video nunc doctiſſimum virum, qui Etonenſia Electa dedit, legere, *Te nihil ex acto niſi non peccaſſe petentem*, & deinde pro *petentem* etiam, *ferentem* ſubſtituiſſe. de cujus conſenſu mihi gratulor. Burm.

35. *Judice te.*] *Te duce te* Sarrav.

37. *Turpe putas abici.*] *Abigi* ſcribendum vel contra fidem membranarum. Heins. *Amicus* Regius.

39. *Mitius eſt laſſo.*] Recte ita legendum cenſuit Merula: atque ita habet Urſini & idem Vaticanus. Ciofan. *Lapſo* ſcripti & editi nonnulli. expreſſit Naſonem auctor idem in Anſelmum p. 559.

Tu debere manum dicis ſupponere nanti,
  Ne demergat eum quae venit unda maris.

digitos etiam P. Servii codex.

42. *Inſtar & hanc vitam mortis habere puta.*] Senſus eſt, vide quantum praeſtiterit Achilles Patroclo amico ſuo poſt mortem. Puta igitur, & meam hanc vitam inſtar mortis eſſe: hoc eſt me quoque pro mortuo habe: & ut Achilles Patroclo, ita tu mihi officium amicitiae praeſta. Micyll.

43. *Undas.*] *Umbras* Excer. Voſſii & duo libri; ſollemni permutatione. *comitarat* Vatican. *comitatur* Servii, & duo alii, cum Excerptis Voſſii.

44. *A Stygiâ quantum mors mea diſtat aquâ.*] *Stygiis aquis* plerique veteres. Scribe,

A Stygiis quantum ſors mea diſtat aquis.

nil certius. In Triſtibus, v. xii. 6.

Sorte nec ulla mea triſtior eſſe poteſt.

atque ita alibi paſſim. Val. Flaccus lib. ii. 469.

Ductor, ait, quod, virgo, tibi nomenque genusque
Quae ſors iſta, doce.

ſimili errore, *mors* & illic nunc legitur. Heins.

45. *Phocaeus Oreſti.*] *Oreſtae* Sarrav. & unus Vatican. bene. Vide Notas Epiſt. viii. 9. Heins.

46. *Et mea non minimum.*] Eorundem librorum haec eſt lectio. Ciofan. *Non nimium* Gryph. & alii.

47. *Vi-*

Tu quoque magnorum laudes admitte virorum;
  Utque facis, lapſo, quam potes, adfer opem.
Si bene te novi; ſi, quod prius eſſe ſolebas,
  Nunc quoque es, atque animi non cecidere tui.
Quo Fortuna magis ſaevit, magis ipſe reſiſtis:
  Utque decet, ne te vicerit illa, caves.
Et bene uti pugnes, bene pugnans efficit hoſtis.
  Sic eadem prodeſt cauſſa, nocetque mihi.
Scilicet indignum, juvenis rariſſime, ducis
  Te fieri comitem ſtantis in orbe Deae.
Firmus es; &, quoniam non ſunt ea, qualia velles,
  Vela regis quaſſae qualiacumque ratis.
Quaeque ita concuſſa eſt, ut jam caſura putetur,
  Reſtat adhuc humeris fulta ruina tuis.
Ira quidem primo fuerat tua juſta, nec ipſo
  Lenior, offenſus qui mihi jure fuit.
Quique dolor pectus tetigiſſet Caeſaris alti,
  Illum jurabas protinus eſſe tuum:
Ut tamen audita eſt noſtrae tibi cladis origo;
  Diceris erratis ingemuiſſe meis.

Tnm

47. *Virorum.*] *Deorum* quatuordecim ſcripti. mox, *ut facis & lapſe* editi multi & undecim ſcripti. *ut facias* Sarrav. & Argent. *laſſo* etiam octo.

49. *Qui prius eſſe ſolebas.*] *Quid* Sarrav. Argent. & tres alii. duo, *quod.* recte. Adi Notas ad Epiſt. XII. 31. HEINS. Non tantum *quid* Sarravianus habet, ſed, *quid pius*, unde forte quis legeret, *ſi, qui pius eſſe ſolebas.* ſed accedo Heinſio.

53. *Et bene uti pugnes.*] *Ut bene tu pugnes* duo. *& bene tu pugnes* tres. *& bene quod pugnes* duo.

55. *Juvenis rariſſime.*] *Cariſſime* plerique veteres. ſeptem, *juvenum cariſſime*, Lege, *juvenum rariſſime*, vel cum Politiani codice, *juvenum clariſſime.* HEINS. *Dices* etiam tredecim. *dicis* Leidenſ.

57. *Non ſunt haec.*] *Non ſunt ea* meliores. HEINS.

60. *Humeris fulta carina tuis.*] *Ruina* bene Sarrav. Argent. & ſex alii. ut in illo apud Noſtrum, I Triſt. V. 5.

Te mea, ſuppoſita veluti trabe, fulta ruina eſt.

atque ea lectio priorem editionem meam jam occuparat. tamen alius eam ſibi poſtea vindicavit. Lucanus lib. VIII. 528.

Tu Ptolemaee potes Magni fulcire ruinam.

ſic *carina* pro *rapina* nunc legitur perperam in Elegia de obitu Maecenatis inter Catalecta Scaligeri:

Irreligata ratis nunquam defeſſa rapina
It redit in vaſtos ſemper onuſta lacus.

Val. Flaccus libro VII. 5.

——— *ratis infandis quos ſola rapinis*
Saevaque paſcit hyems.

HEINS. Fabrum tangit haec nota. vid. Epiſtolam ad Sarravium lib. I. Ep. 40.

61. *Tua juſta.*] *Tibi juſta* Junian.

63. *Caeſaris alti.*] Douza volebat, *alte.* male: vid. ad IV. Faſt. 305. *tuliſſet* unus. *cecidiſſet* alius.

65. *Ut tamen audita eſt noſtrae quoque cladis origo.*] Alii, *noſtrae tibi cladis origo. Tibi* audita, id eſt a te audita, ut

Divitis audita eſt cui non opulentia Craeſi?

FABRIC. *Tibi* liber Urſini. emendate. CIOFAN. *Cladis imago* Ms. Berſman. mox, *indoluiſſe meis* duo ſcripti. *ingemuiſſe malis* Excerpt. Voſſ.

69. *Tum te.*] Douza, *tam te.*

71. *Amicus.*] *Amicis* Voſſian. quod Heinſio placebat olim.

73. *Quod cum.*] *Quid quod* Moreti. *Et quod* ſex.

74. *Eſſe vetus nunc tibi coger onus.*] In Urſ. & altero Vatic. *eſſe vetus me tibi cogit onus.* Non male.

Tum tua me primum ſolari litera coepit;
  Et laeſum flecti ſpem dare poſſe Deum.
Movit amicitiae tum te conſtantia longae;
  Ante tuos ortus quae mihi coepta fuit.
Et quod eras aliis factus, mihi natus amicus:
  Quodque tibi in cunis oſcula prima dedi.
Quod, cum veſtra domus teneris mihi ſemper ab annis
  Culta ſit, eſſe vetus nunc tibi cogor onus.
Me tuus ille pater, Latiae facundia linguae,
  Quae non inferior nobilitate fuit,
Primus, ut auderem committere carmina Famae,
  Impulit. ingenii dux fuit ille mei.
Nec, quo ſit primum nobis à tempore cultus,
  Contendo fratrem poſſe referre tuum.
Te tamen ante omnes ita ſum complexus, ut unus
  Quolibet in caſu gratia noſtra fores.
Ultima me tecum vidit, moeſtiſque cadentes
  Excepit lacrimas Italis ora genis.
Cum tibi quaerenti, num verus nuntius eſſet,
  Attulerat culpae quem mala fama meae;

Inter

ſe. Ciofan. *Me tibi cogit* veteres plerique. ſed non probo. Heins.

75. *Me tuus ille pater*, &c.] Ab eloquentia & nobilitate Maximum laudat poëta. Ciofan.

76. *Qui non inferior.*] *Quae* meliores. Heins. *Qua* duo ſcripti, & ita volebat doctiſſimus Auctor Electorum Eton. *deterior* etiam Moreti.

78. *Ingenii.*] *Ingeniis dux fuit ille meis* Leidenſ. Medic. quatuor alii. *compulit* etiam Ms. Berſm.

79. *Nec quod ſit primo nobis à tempore cultus Contendo fratrem poſſe referre tuum.*] *Poſſe negare* ſcribendum olim cenſebam. At Sarravianus, Twiſdenius, & Argent. *Nec quo ſit primum.* ut ſenſus ſit, Contendo, fratrem tuum meminiſſe non poſſe, quo primum tempore à nobis cultus ſit. quaſi velit jam à longo tempore & à prima infantia fuiſſe cultum, aut ante cunas, ut ſupra dixerat. Neque aliter codex Berſmanni. eamque veram eſſe ſcripturam in Epiſtolis jam vidit Tanaquillus Faber. lib. 1. Ep. 71. codex Arondelianus,

Nec quo ſit nobis à primo tempore cultus.

que etiam in multis aliis. tres, *quia.* Heins. *Cultus mihi ſemper ab aevo* unus.

81. *Ut una.*] *Ut unus* meliores. & recte. Heins.

82. *Gratia noſtra.*] *Gloria* codex Gallicus. *feret* Ms. Berſm. & P. Dan. & quindecim alii.

84. *Italis ora.*] Patronymicorum formam habet hoc nomen *Italis*, ſic & *Sarmatis*, qua voce in hiſce uſus eſt libris. Ciofan. Quid hoc eſt monſtri? Italia te ultima mecum vidit? atqui locum certum debebat deſignare, ſive Romam, ſive alium quemcunque. Scaligeri codex, *Itali ſilva.* unde Avunculus meus Rutgerſius conjectura indubitata reponebat, *Æthalis Ilva.* nam *Ilva Æthalia*, teſte Plinio, dicta. Argent. & Barberin. *Itala ſilva.* Combii, *Æthala ſilva.* unus Vatic. *Ætalis ora.* at omnium veterrimus Sarravian, *Aithali ſilva.* ut nihil verius ac certius ſit hac reſtitutione. Ilva Tyrrheni maris inſula, ob copiam ferri celebratiſſima. quare Virgilio dicitur x. 174. *inexhauſtis Chalybum generoſa metallis.* ubi videndus Servius. apud quem mendoſe, *Quidam Ilvam Ithacem dictam volunt*, pro *Æthalen.* hanc Graeci Αἰθάλην & Αἰθαλίαν vocant. Vide Stephanum in Αἰθάλη. Heins. Negotium ſane ſpecioſum, & ſi Corſicam Poëta pro Ponto navigaturus fuiſſet, non temere contradicerem. Nunc Ilvam in tabulis Geographicis contemplatus, hujus eſſe loci credere non potui. Videamus Ovidii in Graeciam iter. Triſt. 1. Eleg. 3. relinquit urbem, ubi inquit:

Jam prope lux aderat, qua me diſcedere Caeſar
Finibus extremae juſſerat Auſoniae.

Jam certe non Ilvam aut Tyrrhenam oram, ſed Brundiſium cogitabat. Antea vero, cur Ilvam poſt juſſam relegationem excurreret, non video; & ipſe teſtatur ſe moeſtum deſediſſe, ita verſus proximi. *nec mens nec ſpatium.* &c. Eadem Elegia in

Ionio

Inter confeſſum dubie, dubieque negantem,
Haerebam, pavidas dante timore notas:
Exemploque nivis, quam ſolvit aquaticus Auſter,
Gutta per attonitas ibat oborta genas.
Haec igitur referens; & quod mea crimina primi
Erroris veniâ poſſe latere vides;
Reſpicis antiquum lapſis in rebus amicum;
Fomentiſque juvas vulnera noſtra tuis.
Pro quibus optandi ſi nobis copia fiat,
Tam bene promerito commoda mille precer.

Sed

Ionio ſe mari continuo ponit, *Ionium non noſtra findimus aequor Sponte.* neque alterius praeter *Hadriani* tota navigatione (de qua tam multus eſt) citra Graeciam, intulit mentionem. ibidem de tempeſtate, *procul Illyricis laeva de parte relicta Interdicta mihi cernitur Italia.* Eleg. x.

Litera quaecumque eſt toto tibi lecta libello,
Eſt mihi ſollicitae tempore facta viae
Aut hanc me gelidi tremerem cum menſe Decembris,
Scribentem mediis Hadria vidit aquis.

Quid reſtat igitur, ut credamus, niſi profecto, Urbem Naſoni placuiſſe *Brundiſium, iterque illud quod tritum in Graeciam eſt.* (ut loquitur Cicer, Phil. I.) quum Corinthum peteret, hiemantis ut videtur, maris odio? cum Cicerone facit Strabo lib. VI. *Ἔτι δὲ τοῖς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀσίας διαίρουσιν εὐθύπλους μᾶλλον ἐςὶν ἐπὶ τὸ Βρεντέσιον, καὶ δὴ καὶ δεῦρο πάντες καταίρουσιν, οἷς εἰς τὴν Ῥώμην πρόκειται ὁδὸς.* ſed parum proficimus, ſi monſtri quid ſecum ferat vulgata lectio. Illam profecto non ſatis recte capiunt, qui vocem *ultima* cum *vidit* exiſtimant conjungendam. Neque vero *Italis ora* idem eſt cum *Italia*, neque *ultima Italis ora* non eſt locus certus. *Italia* ſcilicet, ut ait Mela II. 4. *In duo cornua funditur, reſpicitque altero Siculum pelagus, altero Ionium.* paulo poſt, *Frons ejus in duo ſe cornua ſcindit.* & Plin. lib. III. 10. *a Locris Italiae frons incipit, magna Graecia appellata,* &c. cap. 5. *per ſinus lunatos duo cornua emittens.* Ultima igitur Italiae ora Graeciam quidem proſpectantibus eſt Hydrus, ſi cum Geographis ad ipſam veritatem exigamus verba: ſed vulgus propter nobilitatem portus *ultimum* ferebat Brundiſium. ſic Silius lib. VIII. *Nec non Brundiſium, quo deſinit Itala terra.* & Lucan. lib. II. de eodem loco. *& adhuc, quamvis poſſederat omnem Italiam, extreme ſedeat quod litore magnus, Communem tamen eſſe dolet.* eundem & Caeſar lib. I. Bel. Civ. cum propinquis, *Extremas Italiae partes* appellat. Neque me multum movet, quod variaverint libri quatuor; Id in nominibus propriis, ni ſint uſitatiſſima, ſolenne eſt. Atque adeo cum *Italis* caſu recto Graeca & ignota forma librariis diſplicetet, continuo nata credo iſtiusmodi, *Italis era*, ſeu *hora* (nam *hora* pro *ora* ſcribebant) *Itali ſilva*, & *Itala ſilva.* AUCTOR ELECT. ETON. Abſentem fuiſſe Ovidium, nec Romae verſatum, cum Auguſtus eum exſilio puniret, apparet ex Epiſtola VII. hujus libri. ℣ſ. 54. Sed an in inſula fuerit cum Maximo, non conſtat, nec veroſimile cum viro doctiſſimo exiſtimo. cum quo tamen facere nequeo, ut *ultima* conjungam cum *Italis ora*, cum magis conveniat jungere *τῷ vidit*, ut locum indicet, in quo ſibi ultimus cum Maximo fuerit congreſſus & colloquium. locum ipſum tamen cum non nominet, neque hic neceſſario de Brundiſio aut alio oppido, per quod iter in exilium iturus fecit, capiendus Poëta; cum & ante edictum Auguſti *diem profectionis* potuerit in alio oppido Maximum vidiſſe, quo tunc *nuntius* & *mala fama* venit irrogati a Caeſare exſilii. ſed in re dubia & incerta verba perdere nihil attinet. BURM.

87. *Inter confeſſum medius dubieque negantem Haerebam.*] Tò *medius* abeſt à Sarraviano & duobus aliis. Voſſ. *dubius.* alius, *medie.* Lege cum Argent. & Barber. *Inter confeſſum dubie dubieque negantem.* HEINS.

89. *Exemploque nivis, quam mollit aquaticus Auſter.*] Diu eſt quod *ſolvit* ſcribendum vidi. idque fragmentum Vaticanum confirmat. Metam. II. 852.

Quippe color nivis eſt, quam nec veſtigia duri
Calcavere pedis, nec ſolvit aquaticus Auſter.

hinc & *nives ſolutae* paſſim apud Noſtrum. Lucanus libro IX.

——— calido non ocyus Auſtro
Nec reſoluta cadit.

libro IV.

Riphaeas huc ſolve nives.

ſic & alibi idem. Solinus cap. 38. ex vetuſto codice, *vere cum nives ſolvant*, pro ſolvuntur HEINS. Reddidi tamen *mollit*, quod non minus probum haberi poſſit haec loca ſpectantibus. Horat. III. Od. 24. *duratae ſole nives*, Noſter Met. VI. 692. *Induro nives*, inquit Boreas, & quidni

hic

Digitized by Google

Sed ſi ſola mihi dentur tua vota; precabor,
  Ut tibi ſit ſalvo Caeſare ſalva parens.
Haec ego, cum faceres altaria pinguia ture,
  Te ſolitum memini prima rogare Deos.

hic dicat easdem *Auſtrum mollire*, Lucret. III. 20. *Nix aëri concreta pruina*, & Cicer. II. de Nat. Deor. *Aqua neque conglaciaret frigoribus, neque nive pruinaque concreſceret, niſi eadem ſe admixto calore liquefacta & delapſa diffunderet. Itaque & aquilonibus reliquisque frigoribus adjectis dureſcit humor, & idem viciſſim mollitur tepefactus, & tabeſcit calore.* Auctor Elect. Eton. *Indurare* tamen & *reſolvere* conjungit Noſter lib. III. Triſt. x. 13. & quia *aquaticus* hic Auſter dicitur, rectius *ſolvere* convenire puto. ut & τῷ *guttae*: mollita enim nondum labitur, ſed ſoluta & liquefacta guttatim defluit. & hoc exigit perpetua Poëtarum comparatio lacrimarum cum nive fluente, non mollita tantum. Senec. Hippol. 380.

Lacrimae cadunt per ora, & adſidue genae
Rore irrigantur, qualiter Tauri jugis
Tepido madeſcunt imbre perfuſae nives.

vid. & apud Noſtrum I. Amor. VIII. 57. Eleg. in Druſ. 101. Epiſt. Heroid. XIII. 52. & alibi. Burm.

91. *Haec igitur referens.*] *Repetens* velit reponi Faber lib. I. Epiſt. 71. hoc eſt recordatus, ut ille interpretatur. atqui vulgata ſcriptura eundem ſenſum habet. Vide quae notamus ad Epiſtolam Oenones. idem vir doctus in Epiſtolis paulo poſt caſtigandum cenſebat:

Reſpicias veterem lapſis in rebus amicum.

nihilo felicius. nam, *Reſpicis antiquum amicum*, quod in vulgatis eſt, minime ſollicitari debet. *Antiquus amicus* enim idem, qui & *vetus*, optimis ſcriptoribus dicitur. ſic Elegia, V. ℣ſ. 43.

Tu comes antiquus, tu primis junctus ab annis.
Heins.

92. *Vides.*] *Putas* Junian. Argent. & ſex alii.

93. *Lapſis in rebus.*] *Laſſis* meliores omnes hoc loco. vide Notas Triſt. lib. I. Eleg. VIII. ℣ſ. 35. Heins. Sic Plaut. Stich. IV. I. *Si res laſſa labat, itidem amici collabaſcunt.* Auctor. Elect. Eton.

94. *Vulnera.*] *Pectora* Leidenſ. & quatuor alii.

95. *Copia fiat.*] *Copia detur* quatuor libri. *gratia fiat* Ms. Berſm. *gratia detur* unus Heinſii.

96. *Commoda mille precor.*] Scribe, *precer.* Heins.

98. *Ut tibi ſit ſalvo.*] Unus codex, *ſint* eleganter. vide V. Faſt. 405. *ut tua* Servii.

A T T I C O.

Epistola IV.

Accipe colloquium gelido Naſonis ab Iſtro,
  Attice, judicio non dubitande meo.
Ecquid adhuc remanes memor infelicis amici?
  Deſerit an partes languida cura ſuas?
Non ita Dì triſtes mihi ſunt, ut credere poſſim,
  Faſque putem jam te non meminiſſe mei.

Ante

2. *Attice judicio non dubitate meo.*] Liber Urſ. & Maff. *dubitante.* Veram retinet lectionem alter Vatic. *dubitande.* Notum eſt *t* pro *d*, & contra à priſcis librariis eſſe ſcriptitatum. Ciofan. *Dubitante* plerique. ſed *dubitande* ſcribendum cum primo Mediceo & ſex aliis. Heins. Doctiſſimus Auctor Elect. Eton. ſublata diſtinctione majore volebat,

Attice, judicio non dubitande meo
Ecquid adhuc &c.

judiciis meis Putean.

5. *Non ita Dii mihi ſunt teſtes.*] Prava lectio, nulla ſententia. igitur emendandum eſt è Patavino, *Non ita Dii mihi ſunt triſtes.* id eſt, ita averſi atque irati. Fabric. Eadem exemplaria hanc habent lectionem, quam merito laudat eruditiſſimus

Fa-

Ante meos oculos tua ſtat, tua ſemper imago eſt:
 Et videor vultus mente videre tuos.
Seria multa mihi tecum collata recordor:
 Nec data jucundis tempora pauca jocis.
Saepe citae longis viſae ſermonibus horae:
 Saepe fuit brevior, quam mea verba, dies.
Saepe tuas factum venit modo carmen ad aures;
 Et nova judicio ſubdita Muſa tuo eſt.
Quod tu laudaras, populo placuiſſe putabam:
 Hoc pretium curae dulce recentis erat.
Utque meus limâ raſus liber eſſet amici,
 Non ſemel admonitu facta litura tuo eſt.

Nos

Fabricius, Patavini libri nixus auctoritate. Ciof. Barthius lib. xl. Adv. 12. ex ſuis membranis profert, *non ita Dii mihi ſunt hoſtes.* & in ſequenti, *fatque putem animam*, unde quid expediat non videt; nec ego.

7. *Ante meos oculos praeſto tua ſemper imago.*] *Praeſens tua* quatuor libri. tres, *viſa eſt.* alius, *vera eſt.* Sarrav. mendoſe,

Ante oculos noſtros tua eſt tua ſemper imago.

Argentin.

Ante oculos noſtros tua ſtat, tua ſemper imago.

Lege, *tua ſtat, tua ſemper imago eſt.* niſi fortaſſe mavis,

Tua reſtat ſemper imago.

noſtros oculos praeterea plerique. *Eſſe & ſtare ante oculos* eleganter dictum. Vide Notas Triſt. iii. Eleg. iv. ℣ſ. 57. Met. xii. 429. *ante meos oculos aſtat mihi imago.* P. Dan.

Ante oculos ſtat & ille meos.

Heins.

10. *Nec data.*] *Et data* Junian. & Leid. Am. 5.

11. *Saepe citae longis.*] *Saepe breves* octo libri. *citae longae* Junian. *Breves longae* Leidenſ. *viſae in ſermonibus* P. Dan.

14. *Subdita Muſa.*] *Cauſa* unus. *charta* alius.

15. *Quod tu laudabas, populo placuiſſe putabam, Hoc pretium curae dulce monentis erat.*] Hoc diſtichon ita ſcribe è Patavino, ut habeat aptam ſententiam,

Quod tu laudaras, populo placuiſſe putabam,
 Hoc pretium curae dulce recentis erat.

Curam recentem appellat, carmen nuper factum. Ita lib. iv.

Huc aliquid curae mitte recentis opus.

& lib. iii.

Denique opus noſtrae culpetur ut undique curae.

Ut autem ſua carmina Ovidius *curas*, ita Horatius ſuos verſiculos *honores* appellat. 1. Carmin. *nil ſine te mei Poſſunt honores.* Pindarus odas, *κόσμον καὶ τιμὰς*, cum ſinguli ad ſua reſpicant argumentorum genera. Fabricius. *Regentis* liber Urſini, non ſatis quidem emendate. veram & plane germanam lectionem in eodem libro inveniſſe ſe dicit Fabricius, *recentis.* quam praeclare eſt interpretatus, quamque ego in Maffei libro repperi. Ciof. *Monentis* Puteaneus & novem ſcripti. & margo Gryphii. *legentis* unus. *regantis* alius. *moventis* Leid. *tuentis* alius. *regentis* plurimi.

17. *Lima raſus liber eſſet amici.*] *Amice* quinque aut ſex veteres. in duobus ultimae duae literae τοῦ *amici* eraſae. Scribe, *limâ amicâ*, & adi Notas Triſt. lib. 1. Eleg. viii. ℣ſ. 65. Heins.

20. *Nos via, nec cunctis curva theatra locis.*] In codice Scaligeri, ut & alio, recte legebatur, *Nec via, nec junctis curva theatra locis.* Dan. Heins. *Junctis locis* reponendum: ut plerique ſcripti. Proximi ſedebamus in theatris. prior Thuanus, *terna theatra.* ſic ſupra Triſt. iv. Eleg.

Proque tribus reſonant terna theatra locis.

Heins. Vide Gronov. ad Liv. xxii. 20. ſed Barthius ex ſuis, *vinctis curva theatra jocis.* quos jocos vinctos pro carminibus in theatris cantari ſolitis capit, & Atticum Poëtam fuiſſe ſuſpicatur. ſed *loci juncti* explicandi, ut de circo iii. Amor. ii. 19. *cogit nos linea jungi* & i. Art. 140. *vincti joci* nihili ſunt. fuiſſe ergo hunc Atticum ejusdem ordinis, cujus Naſo erat, & ſimul in quatuordecim ſediſſe effici hinc poteſt. Burm.

22. *Quantus in Æacide Actorideque fuit.*] Lectionem Merulae (*in Aeaciden Actoridenque*) omitto, ut ineptam. In manuſcripto eſt, *Quantus in Aeacide Theſtorideque fuit.* Sed inter Achillem & Calchantem nulla fuit amicitia tanta, quanta inter Achillem & Patroclum, Æaci & Actoris nepotes.

Digitized by Google

Nos fora viderunt pariter, nos porticus omnis,
Nos via, nos junctis curva theatra locis.
Denique tantus amor nobis, cariſſime, ſemper,
Quantus in Æacidis Actoridisque fuit.
Non ego, ſecurae biberes ſi pocula Lethes,
Excidere haec credam pectore poſſe tuo.
Longa dies citius brumali ſidere, noxque
Tardior hibernâ ſolſtitialis erit.
Nec Babylon aeſtum, nec frigora Pontus habebit,
Calthaque Paeſtanas vincet odore roſas:

Quam

potes. Numerat autem praeter hos duos alia amicorum in his libris paria, ut Agamemnonem & Menelaum; Caſtorem & Pollucem; Pirithoum & Theſea; Pyladem & Oreſtem. Fabric. Nullo pacto locutio haec cum ea, quae in ſuperiori eſt carmine, cohaeret: neque ferri poteſt; idque vidit idem Fabricius. In uno Vatic. ſine ulla liturae ſuſpicione aperte legitur:

Quantus in Atridis, Tyndaridisque fuit.

Quod quidem carmen dixit & lib. I. hujus operis Eleg. IIX. ſolet enim non ſolum Ovidius, ſed etiam Virgilius integra carmina repetere. Ciofan. *Quantus in Æacide Actorideque fuit.* Hic hiatus inſolens eſt Naſoni. Nec conſtant ſibi ſcripta exemplaria. Regius, *Æacida Neſtorideque* Polit. Argent. & ſeptem alii, *Æacide Neſtorideque.* Antilochus certe Achilli familiaris & amicus fuit. quatuor alii cum Twiſdeniano, *Æacide Teſteridoque.* ſed Calchas inter amicos Achillis nusquam recenſetur. quanquam propter illum rixae inter hunc & Agamemnonem exortae. tres, *Atride Tyndarideque* duo, *Atridis Tyndaridisque.* ſed de fratrum pari Noſter hic non agit. ſeptem, *Æaciden Actoridenque.* Sarrav. *Æacidem Neſtorideque.* ſi quid mutandum, legam,

Quantus in Æacidis Actoridisque fuit.

nam Achillis & Patrocli amicitia nobiliſſima. ſic *Hectoras* dixit Epiſtola Laodamiae. Heins. Interpretatio praedura, cum confirmatione ex alieniſſimo loco (*multos illic Hectoras eſſe puta*) captata; nec lectio tamen non certiſſima, *Actoridas*, intellige modo Menoetium & Patroclum, *Æacidas* autem Pelea cum Achille. Nepotum quidem celebrata magis ſermonibus amicitia, quam tamen paternam Actoris Aeacique filiorum exemplo commendatam extulerunt: nam & horum fatis eſt teſtata neceſſitudo conjunctioque. nempe Menoetium Pindarus aliique filium Æginae memorant, quam eandem Pelei patris matrem novimus. hanc ſanguinis ſocietatem adfirmarunt duo religioſa amicitiae vincula; ſi quidem uti Diodor. Sic. narrat, Pelea Menoetis pater, caede facta, profugum & expiavit, & hoſpitio ad ſe benigniſſime recepit. Inde affinitatibus quoque connexi: nam Philomelam Peleus atque Eurydicen Menoetii ſorores, is autem Pelei filiam Polymelen duxit. illa Ariſtophanis & Apollonii Scholiaſtae, cum Homerico è Staphyli Theſſalicis exſcripſerunt. hoc Apollodorus lib. III. cap. 12. (ex emendatione Galei noſtratis) & Hyginus fab. 97. teſtati ſunt. monendumque obiter Hygini locum, etiam corruptum, emendationem Apollodori confirmare, ipſum mutuis operis, ut conſulenti cernetur, ex Apollodoro ſanari. Caeterum heroas poſthac nusquam digreſſos, eandem usque regiam, niſi per militiam Argonauticam, cujus uterque ſocii, perpetuo habitaſſe contubernio, credibile eſt. Atque adeo Neſtor & Ulyſſes apud Homerum Iliad. Λ. in Pelei domo eundem ad focum, Æacidas Actoridasque, Achillen & Patroclum, cum ſenibus offendunt, ſacris communibus operatos. unde, ſub eodem tecto accepti filios ducunt miſſu patrum & exemplo futuros Troicae militiae contubernales. Auctor Elect. Etonens. Ex Viri ergo doctiſſimi ſententia legendum eſſet, *in Æacidis Actoridisque fuit*, cum ipſe tamen ediderit *Aeacide Actorideque.* Accedimus vero doctiſſimae interpretationi, quam veram credimus.

25. *Longa dies citior brumali ſidere.*] Ita in Aldino & antiquis: in noſtris, *brumali tempore*, quod è gloſſa videtur inſertum. Fabric. *Sidere* eſt in priſcis exemplaribus. Quae lectio Fabricio non immerito probata eſt. ſic in Halieut. dixit, *aeſtivum ſidus*, quod & antitheton Ciofan. *Citius* Sarrav. Argent. & ſex alii. & pro *tempore*, iidem, *ſidere.* quomodo & meliores editiones affatim aſſeruit diligentiſſimus Gronovius Obſervationum libro III. cap. XV ſecundae editionis. nos ad Claudianum quoque nonnulla. *Tempeſtates* & *Sidera* conjunxit Maro:

Quid tempeſtates Autumni & ſidera dicam.

Heins. Sic *hibernum ſidus* dixit Virgil. IV. Æneid. 309. vid. ad V. Met. 281. pro *citius*, *brevior* Regius.

26. *Erit.*] Nonnulli, *erat.* Puto, *eat.* ſic Met. I. *euntem detinuit ſermone diem.* Heins.

Quam tibi noſtrarum veniant oblivia rerum.
Non ita pars fati candida nulla mei.
Ne tamen haec dici poſſit fiducia mendax,
Stultaque credulitas noſtra fuiſſe, cave:
Conſtantique fide veterem tutare ſodalem,
Quâ licet, & quantum non oneroſus ero.

27. *Nec Babylon aeſtum, nec frigora Pontus habebit, Calthaque Paeſtanas vincet odore roſas: Quam tibi noſtrarum*, &c.] Eclipſis eſt. Supplendum enim eſt adverbium *Citius*, vel *Ante* ut ſit ſenſus: Ante Babylon aeſtum non habebit, aut frigora Pontus: & ante caltha vincet Paeſtanas roſas odore, quam tibi noſtrarum rerum veniat oblivio. Eſt autem *caltha*, ut hoc quoque adjiciamus, flos luteus ille, quem alio nomine *Calendulam* vocant. ita enim doctiores ſentiunt. De *Cyano* quae ſcribit Merula, ipſe viderit. Noſtri medici vulgarem illum florem hoc nomine appellant, qui in ſegetibus naſcitur caeruleo colore, quando & Plinius à colore dictum ait κυάνεον autem caeruleum eſt, non nigrum: ut & gemmae color indicat, quam Cyaneam vocant. MICYLL.

27. *Æſtus.*] *Æſtum* ſcripti potiores. HEINS.

28. *Paeſtanas.*] *Campanas* Polit.

30. *Mei eſt.*] *Eſt* deeſt in Argent. & ſeptem aliis. quod monere neglexit Heinſius, qui in editione ſua abjecit primus.

33. *Tueare ſodalem.*] *Tutare* meliores omnes. HEINS.

EPISTOLA V.

*SALANO.

CONDITA diſparibus numeris ego Naſo Salano
Praepoſitâ miſi verba ſalute meo.
Quae rata ſit cupio, rebusque ut comprobet omen,
Te precor à ſalvo poſſit, amice, legi.
Candor, in hoc aevo res intermortua pene,
Exigit, ut faciam talia vota, tuus.
Nam fuerim quamvis modico tibi cognitus uſu,
Diceris exſiliis ingemuiſſe meis.

Miſſa-

* SALANO.] Ita ſcripti potiores, cum SOLANO hactenus ſit lectum. ſed neutrum nomen in civitate Romana cognitum. quatuor veteres SALINO. Quare minimum abeſt, quin litteris transpoſitis reponi debere cenſeam SILANO. ut C. JUNIUS SILANUS intelligatur, qui anno ab V. C. DCCLXXII. Flamen Martialis Aſiam proconſule obtinuit, ac biennio poſt repetundarum accuſatus & in inſulam Cytheram relegatus eſt. Sed & clarus ſub haec tempora M. Junius Silanus M. F. M. N. qui biennio fere poſt ſublatum è vivis Naſonem geſſit conſulatum cum L. Norbano Balbo. a quibus Lex Junia Norbana nomen eſt mutuata. Notus praeter hos in faſtis Ap. Junius Silanus cum P. Silio Nerva Conſul anno V. C. DCCLXXX. quo tempore Julia Auguſti neptis in exſilio eſt mortua. Sed cum in *Sila* prior ſyllaba producatur apud Martialem, in *Silano* quoque produci ſit veriſimile. Fors ſcriptum ſit a Naſone, *Salono*. ita dictus ille, & cujus filia Cato proavus Catonis Uticenſis octogenario major filium genuit. ſed codices vetuſti tam apud Plinium quam Solinum *Salonem* hunc vel *Salonium* vocant. HEINS. v. Ryk. ad Tacit. IV. An. 68. ſed *Silanus* etiam *Silianus* vocatur. v. Pig. ad Ann. V. C. 759. *Solanum* vocat Tanaq. Fab. I. Epiſt. 40. ut multi editi.

4. *A ſalvo.*] *Ut ſalvo* Arg. & ſeptem alii.

6. *Vota.*] *Verba* Leid. & Putean.

9, *Euxino*

Digitized by Google

Miſſaque ab extremo legeres cum carmina Ponto;
  Illa tuus juvit qualiacumque favor.
Optaſtique brevem ſalvi mihi Caeſaris iram;
  Quod tamen optari, ſi ſciat, ipſe ſinat.
Moribus iſta tuis tam mitia vota dediſti:
  Nec minus idcirco ſunt ea grata mihi.
Quoque magis moveare malis, doctiſſime, noſtris,
  Credibile eſt fieri conditione loci.
Vix hac invenias totum (mihi crede) per orbem
  Quae minus Auguſtâ Pace fruatur, humum.
Tu tamen hic ſtructos inter fera proelia verſus
  Et legis, & lectos ore favente probas.
Ingenioque meo, venâ quod paupere manat,
  Plaudis; & è rivo flumina magna facis.
Grata quidem ſunt haec animo ſuffragia noſtro;
  Vix ſibi cum miſeros poſſe placere putes.
Dum tamen in rebus teniamus carmina parvis,
  Materiae gracili ſufficit ingenium.

Nu-

9. *Euxine Ponte.*] *Extremo* Polit. Combii, & multi alii. tum paulo ante pro *junctus ab uſu* duo veteres, *cognitus uſu.* Heins. Tres, *junctus amore.* unus, *medio tibi junctus ab uſu. fueram* etiam Servii codex. mox, *indoluiſſe meis* plurimi.

10. *Juvit.*] *Vicit* Argent.

11. *Brevem fieri mihi Caeſarit iram.*] *Salvi Caeſaris* Sarrav. Argent. prim. Med. aliique complures. ſic ſupra Eleg. iii. ſub finem:

Ut tibi ſit ſalvo Caeſare ſalva parens.

tres alii, *ſalvo mihi* cum Twiſdeniano. Heins. *Miuni mihi* Puteaneus.

12. *Si ſciat.*] Quaſi aliquid lateret in illa lectione Barthius, *ſiſciat* ex ſuis membranis profert, & illis, qui poſt eum haec tractaturi ſunt, conſiderandum relinquit: cum ſint modo literae junctae, quae ſeparari deberent. ſed ita ſolent captatores antiquitatis & inuſitatarum vocum. Burm.

15. *Doctiſſime.*] *Tutiſſime* Putean. *mitiſſime* Fragm. Vatic.

17. *Vix hac invenies totum (mihi crede) per orbem Quae minus Auguſta pace fruatur humus.*] *Auguſtam pacem* non tantum, quae ab Auguſto parta ſit, accipio, ut Merula, ſed & ſacram venerabilemque: perinde ut *auguſta templa*, *auguſta loca*, dicimus, hoc eſt, ſacra & veneratione digna. Micyll. An non eo ſenſu, quo *pax*, *ſalus*, *&* *Auguſta* innumeris Imperatorum in nummis legitur?

18. *Pace fruatur humus.*] Concinnius, *humum* veteres decem & Gryphii editio. Heins.

19. *Tu tamen hic ſtructos.*] *Scriptos* in nonnullis. Nauger. *Huc ſtructos* Sarrav. duo, *inſtructos.* tres, *hos ſtructos.* Reliqui omnes fere, *hic ſtructos.* Scribe, *hic ductos. Ducere & deducere verſum* Noſtro familiare. Triſt v. Eleg. i.

Ipſa nec emendo. ſed ut hic deducta legantur.
  Non ſunt illa ſuo barbariora loco.

ſupra:

Inque tot adverſis carmen mirabitur ullum
  Ducere languenti me potuiſſe manu.

& lib. i. Triſt. Eleg. x.

Saepe maris pars intus erat. tamen ipſe trementi
  Carmina ducebam qualiacunque manu.

Pont. iv. Eleg. ii.

Ducitur & digitis littera rara meis.

deductum carmen Noſtro Pont. iv El. i. & Virgilio in Bucolicis. Heins. Ego *ſtructos verſus* non moverem ſic *ſtructura carminis* infr. iv. xiii. 4. vid ad Petron cap. v. *ſtrictos* legi a quibusdam, id eſt nudos, tenues, notat Berſmannus. Burm.

22. *Magna facis.*] *Trahis* eleganter unus Vatic. Heins Sed hoc ſuperbius poſſet exponi, quaſi Ovidius ſe irrigare ora Solani poſſe jactaret. cum *facis* notet, tu laudando meum ingenium, per ſe tenue, tuo pia conio magnum facis. Burm.

23. *Grata quidem ſunt haec.*] *Grata quidem tua ſunt* Medonii codex.

27. *Me-*

Digitized by Google

Nuper, ut huc magni pervênit Fama triumphi;
Auſus ſum tantae ſumere molis opus.
Obruit audentem rerum gravitaſque nitorque:
Nec potui coepti pondera ferre mei.
Illic, quam laudes, erit officioſa voluntas;
Cetera materiâ debilitata jacent.
Quod ſi forte liber veſtras pervenit ad aures;
Tutelam, mando, ſentiat ille tuam.
Hoc tibi facturo, vel ſi non ipſe rogarem,
Accedat cumulus gratia noſtra levis.
Non ego laudandus, ſed ſunt tua pectora, lacte,
Et non calcatâ candidiora nive.
Mirariſque alios, cum ſis mirabilis ipſe;
Nec lateant artes, eloquiumque tuum.
Te juvenum Princeps, cui dat Germania nomen,
Participem ſtudii Caeſar habere ſolet.

Tu

27. *Magni triumphi.*] Germanici, de quo diximus principio hujus libri. MERULA. Immo Illyrici, ut ſupra aliquoties jam annotavimus. MICYLL.

28. *Tantae ſumere molis onus.*] *Opus* meliores plerique. HEINS. Vere. ita *ſumere* utitur Horat. I. Od. XII.

Quem virum aut Heroa lyra, vel acri
Tibia ſumes celebrare, Clio?

& I. Epiſt. III. 7.

Quis ſibi res geſtas Auguſti ſcribere ſumit?

praeterea mallem, *Auſus eram*, ut II. Amor. I. II.

Auſus eram, memini, coeleſtia dicere bella.

BURM.

29. *Audentem.*] *Audacem* Leidenſ. *laborque* idem a m. pr. *decorque* Vatican.

31. *Erit.*] *Erat* Putean. & Ms. Berſm. *eat* Leid. a m. pr.

32. *Materia debilitante.*] Rectius in nonnullis, *debilitata*. NAUG. Libri veteres, *debilitata*. CIOF. *Debilitata* meliores. &, *Quod ſi forte liber*, non *Qui*. & *Hoc tibi factura*, pro *Haec*. HEINS.

34. *Mando, ſentiat.*] Minime probo: non enim valde dignum exſule, & tam abjecto ſupplice, *mandare*, quod expeditum velit. libri, *precor ut ſentiat*. quod cur neglexerint recipere, ego non poſſim comminiſci. *mandare* tamen alibi eſt commendare. lib. IV. de Pont. 6.

Jam timee noſtram cuiquam mandare ſalutem.

BARTH. XL. Adv. 12.

35. *Vel ſi non.*] *Si non prius ipſe* Ms. Berſm.

37. *Non ego laudandus.*] Barberinianus hic novam facit Elegiam, quae videbatur Heinſio ſcripta ad Albinovanum.

39. *Mirabilis.*] *Mirandus & ipſe* Vatic. *Laudabilis* Argent. & duo alii.

40. *Eloquiumque.*] *Conſiliumque* Baſil. & Barth. *ingeniumque* Putean. Leid. & duo alii. *ne lateant* Excerpt. Voſſ. & editi quidam.

42. *Participem ſtudiis.*] More antiquo, dandi caſus pro gignentis. ita VII. Met. 194. *Tuque triplex Hecate coeptis quae conſcia noſtris*, pro *conſcia coeptorum*. nec aliter Virgil. XI. 339.

Conſiliis habitus non futilis auctor.

FABRIC. *Studii* meliores. neque aliter ſcriptores Latini. & verſu proximo iidem codices, *comes antiquus*, pro *antiquis*. HEINS. Cum dativo exulit tamen Senec. Herc. Fur. 369. *particeps regno veni.* ubi vide Gronovium. male vero Barthius hic *antiquum* explicat ſenem: vide ad Eleg. III. 91. Heinſii notas. *aſſuetus* P. Daniel. *antique* Regius, *antiquis primis mihi junctus ab a.* Junian. BURM.

46. *Qui ſua.*] *Cum ſua* Thuan.

47. *Cum tu deſiſtis.*] *Deſiſti* cum melioribus pro *deſiſti.* HEINS.

48. *Tectaque ora.*] In Gryphiana editione, qua uſus Scaliger, *clauſaque non longa.* D. HEINS. *Clauſaque* veteres multi, cum nonnullis editionibus. HEINS.

48. *Conticuere.*] Hoc verbum non à *conticeo*, quod nuſquam legitur, ſed à *conticeſco* venit, hoc autem notandum fuit, quoniam in eo eruditos nonnullos lapſos eſſe legi, CIOFAN.

49. *Sur-*

Digitized by Google

Tu comes antiquus, tu primis junctus ab annis,
Ingenio mores aequiparante, places.
Te dicente prius fit protinus impetus illi:
Teque habet, elicias qui ſua verba tuis.
Cum tu deſiſti, mortaliaque ora quiêrunt,
Clauſaque non longâ conticuere morâ;
Surgit Iülêo juvenis cognomine dignus,
Qualis ab Eöis Lucifer exit aquis.
Dumque ſilens adſtat, ſtatus eſt vultusque diſerti,
Spemque decens doctae vocis amictus habet.
Mox, ubi pulſa mora eſt, atque os coeleſte ſolutum,
Hoc Superos jures more ſolere loqui.
Atque, Haec eſt, dicas, facundia Principe digna:
Eloquio tantum nobilitatis ineſt.
Huic tu cum placeas, & vertice ſidera tangas,
Scripta tamen profugi vatis habenda putas.

Sci-

49. *Surgit Iulee.*] *Surgit ab his juvenis Iuli nomine dictus* Moreti.

50. *Lucifer ortus aquis.*] Tres libri, *exit*, quod rectius puto. vi. Faſt. 474.

Et vigil Eois Lucifer exit aquis.

ſic & *ſurgere* iv. Met. 92.

— *& aquis nox ſurgit ab iiſdem*;

ubi Mss. etiam, *exit*. inf. iv. ix. 112.

Eoo quoties ſurgit ab orbe dies.

Burm.

51. *Dumque ſilens.*] Oratorium eſt ante Orationis exordium tacitum & meditabundum ſtare: quod nunc de Caeſare Germanico dicitur, & de Ulyſſe xiii. Met.

——— *Laërtius Heros*
Adſtitit, atque oculos paulum tellure moratos
Suſtulit.

hoc dicendum fuit, quia in aliquibus libris legitur, *Dumque ſilent*, ut ad auditores, non ad dicentem referatur. Fabric. *Silens afflat* Polit.

52. *Spemque decens doctae vocis amicus habet.*] Haec nihili ſunt. quinque veteres, *decens*. Scribe, *Spemque decens doctae vocis amictus habet* In ipſo amictu ac toga decenter complicata jam ſpes eſt eruditae vocis. Quintilianus aliique artis oratoriae magiſtri non minimum referre nos docent ad commendationem oratoris, ut togam decenter componat. Superiori etiam verſu recte libri veteres, *ſilens adſtat*, non *ſilent*. Haec jam ante multos annos in codice meo caſtigaram, quem poſtea peregrinatione à me ſuſcepta, dum domo abſum, ſororis meae maritus, Gulielmus Goeſius, viri ordinis apud Batavos noſtros Senatorii, Typographis edendum tradidit. Ut mirer exſtitiſſe nuper, qui ſibi vindicaret hanc caſtigationem. *Decorum habitum* dixit Plinius libro vi. Epiſtola xi. *Audivi ex diverſo cauſam agentes ſummae indolis juvenis Fuſcum Salinatorem & Numidium Quadratum egregium par. mira utrique probitas, conſtantia ſalva, decorus habitus, os Latinum, vox virilis.* Demoſtheni vitio ab aemulis datus nimius in veſtitu nitor. Aulus Gellius libro i. cap. 5. *Demoſthenem tradunt veſtitu ſincero & cultu corporis nitido venuſtoque & nimis accurato fuiſſe: hinc etiam* κομψὴ *illa* χλανὶς, καὶ μαλακοὶ χιτωνίσκοι *ab aemulis adverſariiſque probro data. hinc etiam turpibus indignisque in eum verbis non temperatum, quin parum vir, & ore quoque polluto diceretur.* Sed & nimis anxia veſtitus cura in Quinto Hortenſio etiam male apud multos audivit. qua de re Gellius praeter Quintilianum ibidem. & Macrobius Saturnalium libro ii. cap. 9. Heins. Vide ad iv. Met. 318. tangit hic Heinſius iterum Tanaq. Fabrum. vid. Epiſt. ad Sarrav. lib. i. 40. *ſpemque tacens* Moreti. *habet* Editi quidam.

54. *More ſolere loqui.*] Gallicus codex & prima editio, *ore ſolere loqui*. non invenuſte. nihil tamen temere muto. Phaedr v. Fab. 7. *Dii ſunt locuti more tralatitio.* in Francofurtenſi erat, *more Solano loqui. hoc ſuperos credas* unus. Burm.

57. *Huic cum tu placeas.*] Suavitatis & gravitatis cauſſa lego, *Huic tu cum placeas*, è manuſcripto. Fabric. Ita Eleg. ſeq. ℣ſ. 37.

Quae tu cum praeſtes.

cum vertice Servii codex.

59. Ali-

Scilicet ingeniis aliqua eſt concordia junctis,
    Et ſervat ſtudii foedera quiſque ſui.
Ruſticus agricolam, miles fera bella gerentem,
    Rectorem dubiae navita puppis amat.
Tu quoque Pieridum ſtudio, ſtudioſe, teneris;
    Ingenioque faves, ingenioſe, meo.
Diſtat opus noſtrum; ſed fontibus exit ab îsdem:
    Artis & ingenuae cultor uterque ſumus.
Thyrſus enim vobis, geſtata eſt laurea nobis;
    Sed tamen ambobus debet ineſſe calor
Utque meis numeris tua dat facundia nervos;
    Sic venit à nobis in tua verba nitor.
Jure igitur ſtudio confinia carmina veſtro,
    Et commilitii ſacra tuenda putas.
Pro quibus ut maneat, de quo cenſeris, amicus,
    Comprecor ad vitae tempora ſumma tuae:

Suc-

59. *Aliqua eſt.*] *Aliquid concordia* Argent. *concordia noſtris* Leid.

64. *Ingenioque faves.*] Sic lib. VII. Metamorph. CIOFAN.

67. *Thyrſus enim vobis, geſtata eſt laurea nobis.*] Per *Thyrſum*, oratoriam facultatem intelligit: per *lauream*, poëticam. Quaſi dicat, Vos Bacchi ſtimulis agitamini, nos Apollinis: quibus tamen utriſque ſuus calor eſt, ſuusque impetus. Niſi quod ut Bacchi furor acrior ac vehementior eſt, ita & oratoria vis concitatior eſt, magisque impellit. Unde & finem oratoris quidam dixerunt eſſe, Movere animos atque impellere: & orationes quorundam tonitruis atque fulminibus aequiparatae fuerunt. Sic enim de Pericle Ariſtophanes in Acharnenſibus:

Ἐντεῦθεν ὀργῇ Περικλέης ὁ Ὀλύμπιος
Ἤστραπτεν, ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα.

Et de eodem Eupolis in Demis:

Ταχὺς λέγειν μὲν, πρὸς δέ γ' αὐτοῦ τῷ τάχει
Πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐπὶ τοῖς χείλεσιν.
Οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
Τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις.

Atque haud ſcio an idem hoc loco poëta per *Thyrſum* intelligi voluerit. quod Eupolis planioribus verbis dixit, *κέντρον ἐγκαταλείπειν τοῖς ἀκροωμένοις*. quando & Thyrſus, ut traditur, cuſpidem ac ſtimulum veluti quendam frondibus ac foliis involutum ac tectum habebat. ut per frondes ac folia, verborum amoenitatem & nitorem accipiamus: per ſtimulum autem, *ἐνέργειαν* ac vim eloquentiae, quae animos hominum impellit ac movet. MICYLL. In altero Vaticano, *Thyrſus ineſt vobis.* placet. de laurea vide quae noto ad lib. I. Triſt. El. IV. CIOF. Mihi totum diſtichon hoc dubiae fidei eſt ſuſpectum. Κακοφωνία enim illa, *vobis*, *nobis*, *ambobus* mire offendit aures. deinde vix eſt aſſequi, quid velit. Nam in ſcriptis codicibus monſtra lectionum comparent. Sarravianus,

Thyrſus ſubleſtae geſtata eſt laurea nobis.

Combianus, *Thyrſus ubi eſt à te.* Polit. & Fragmentum Vaticanum cum Rottendorphiano,

Delphica non aeque geſtata eſt laurea nobis.

tres, *Thyrſus ineſt vobis.* duo, *adeſt.* pro *ſed tamen* unus Medic. *ſed favor.* Puto, *ſed par.* HEINS. Si retinendum diſtichon, transponenda puto pronomina, & legenda,

Thyrſus enim nobis, geſtata eſt laurea vobis,

& per *Thyrſum* Poëticam intelligo. ut IV. Triſt. I. 43.

Sic ubi mota calent viridi mea tempora thyrſo.

& in Bacchi tutela Poëtas fuiſſe ſaepe Noſter canit. per *laurum* Oratoriam: nam & Oratores lauro coronatos fuiſſe puto. de coronis Oratorum vid. Paſcal. de Coron. Ⅴſ. 5. in pentametro mallem, *Par tamen ambobus.* Bentl. ad Horat. III. Od. XXX. 15. praefert, *Delphica non aeque guſtata eſt laurea vobis.* BURM.

69. *Nervos.*] *Vires* Jun. Leid. Excerpt. Voſſ. & prim. Edit.

71. *Jure igitur ſtudio confinia carmina veſtro, Et cum militiis ſacra tuenda putas.*] Nihil difficultatis hic locus habet, ſi modo recte legatur. Non enim *ſtudio noſtro*, aut *cum militiis*, legendum: ſed,

ſa-

Digitized by Google

Succeda'que tuis orbis moderator habenis.
Quod mecum populi vota precantur idem.

ſacra commilitii, & *Carmina conſinia veſtro ſtudio.* ut ſit ſenſus: Jure igitur defendis carmina conſinia, & quaſi cognata veſtro, id eſt, oratorio ſtudio: & ſacra commilitii, hoc eſt, in quibus iidem quaſi commilitones ſumus. Quod autem mox ſequitur, *Pro quibus ut maneas, de quo cenſeris, amicus, Comprecor ad vitae tempora ſumma tuae:* malim legere, *Pro quibus ut maneat, &c.* tertia perſona, ut de Germanico accipiatur. ſitque ſenſus: Pro quibus comprecor, ut ille, de quo cenſeris, hoc eſt, in cujus amicitia ac familiaritate tanquam certa aliqua claſſe cenſeris ac numeraris: ſive de cujus fama ac dignitate, tua quoque dignitas augetur ac creſcit, tibi amicus maneat ad finem vitae usque tuae: idemque ſuccedat in imperio ſuis habenis, hoc eſt, ſibi debitis ac deſtinatis, non Auguſto, cui jam tum ſucceſſor deſtinatus erat Tiberius: ſed vel Tiberio ipſi, vel ipſius filio Druſo. Vel rurſum: *De quo cenſeris*, pro, quem modo poſſides, qui nunc tuus eſt, & velut pars quaedam cenſus tui, ſive earum rerum de quibus cenſeris. Sic enim & infra libro quarto ad Sextum Pompejum:

Inter opes (inquit) *& me rim parvam pone paternas,*
Pars ego ſum cenſus quantuacunque tui.

MICYLL. Hi verſus tres ab interprete primum, deinde a librariis fuerunt corrupti. ſed ut nunc leguntur, ita recti ſunt è conſenſu Aldi, Micylli, codicum veterum. Ordo & ſenſus eſt. Jure putas tuenda carmina ſtudio veſtro, id eſt oratorio, conſinia, & ſacra commilitii tuenda putas, quibus ſacris quaſi commilitones dediti ambo ſumus. Pro quibus ſtudiis videlicet & ſacris mutuis comprecor ut ad extrema usque vitae tempora maneat tibi amicus Germanicus, de quo cenſeris, hoc eſt, de cujus favore pendent aeſtimatio tua, & dignitas. ita lib. III.

Hoc domui debes, de qua cenſeris.

FABRIC. *Carmina noſtro* Mss. & editi quidam.

75. *Succedatque ſuis orbis moderator habenis.*] *Tuis habenis* magna ex parte veteres. pro *moderator* unus Haſnienſis, *moderamen.* argute. ut imperium Germanico voveat ac apprecetur. ſuccedat tuis habenis ac regimini orbis moderamen. Putean. & unus Thuan. *moderandus.* veterrimus Sarravianus, *moderatus.* HEINS.

EPISTOLA VI.

GRÆCINO.

CArmine Graecinum, qui praeſens voce ſolebat,
Triſtis ab Euxinis Naſo ſalutat aquis.
Exſulis haec vox eſt. praeſtat mihi litera linguam:
Et, ſi non liceat ſcribere, mutus ero.
Corripis, ut debes, ſtulti peccata ſodalis:
Et mala me meritis ferre minora doces.
Vera facis, ſed ſera, meae convicia culpae.
Aſpera confeſſo verba remitte reo.

Cum

1. *Quem praeſens.*] *Qui* Sarrav. & Patav. HEINS. *Ore ſolebat* Thuan.

3. *Praebet mihi litera linguam.*] *Praeſtat* Francof. quod rectius. plus enim *praeſtare* eſt, quam *praebere.* vid. Manut. ad Cicer. IV. ad Famil. 8 BURM.

5. *Corripis.*] Imitatus auctor carminis in Anſelmum apud Baluz l. IV. Miſc. p. 558.

Arguis, ut debes, homines peccata lucrantes.
delicta ſodalis unus. *corrigis* etiam tres. BURM.

6. *Et mala me meritis ferre minora doles.*] Ita ſcripti conſtanter. neque tamen conveniens homini amico eſt iſta tam immanis aſperitas mentis, ut doleat, poenam Naſoni, ab Auguſto irrogatam, eſſe infra ejus meritum. Quare aſſentior Tanaquillo Fabro, reponenti lib. I. Ep. 71. *doces* pro *doles.* HEINS. *Meque meis meritis* Putean. & Moreti.

7. *Vera facis, ſed ſera meae convicia culpae &c.*] Ordo

Digitized by Google

Cum poteram recto tranſire Ceraunia velo,
  Ut fera vitarem ſaxa, monendus eram.
Nunc mihi naufragio quid prodeſt diſcere facto,
  Quam mea debuerit currere cymba viam?
Brachia da laſſo potius prendenda natanti:
  Nec pigeat mento ſuppoſuiſſe manum.
Idque facis, faciasque precor. ſic mater & uxor,
  Sic tibi ſint fratres, totaque ſalva domus.
Quodque ſoles animo, quod ſemper voce precari,
  Omnia Caeſaribus ſic tua facta probes.
Turpe erit in miſeris veteri tibi rebus amico
  Auxilium nullà parte tuliſſe tuum.
Turpe referre pedem, nec paſſu ſtare tenaci:
  Turpe laborantem deſeruiſſe ratem.
Turpe ſequi caſum, & fortunae cedere, amicum
  Et, niſi ſit felix, eſſe negare ſuum.
Non ita vixerunt Strophio atque Agamemnone nati:
  Non haec Ægidae Pirithoïque fides.

Quos

Ordo verborum ſic habet: Facis tu quidem convicia vera culpae meae, ſed ſera tamen. Quare remitte aſpera verba, hoc eſt, deſine maledicere, ſive crimen objicere mihi confeſſo, &c. Non enim appoſitive dicuntur, *aſpera verba & convicia*, ut Merula putat: ſed alterum alteri infertur ἐλλειπτικῶς, hoc eſt, ſupplendo particulam *Quare*, *Proinde*, aut ſimilem. Fabric. *Juſta facis* duo libri. *ſed ſaeva* Excerpt. Voſſ. *convicia linguae* duo.

9. *Velo.*] *Vento* Leidenſ. *ut fera mutarem* Putean.

11 *Quid prodeſt dicere.*] Imo, *diſcere* cum Sarrav. & aliis quinque. Heins.

12. *Qua mea debuerit currere cymba via.*] *Quam viam* unus Hafnienſis & unus Voſſianus; recte. Vide Notas Triſt. v. Eleg. vii. ℣ſ. 36. Heins. *Debuerat* plurimi.

13. *Da laſſe.*] *Da lapſo* quindecim. *delapſo* duo.

15. *Et uxor.*] In Francofurtenſi codice gloſſator adſcripſerat, *meminit Tacitus, & fuit Chriſtiana.* reſpiciens, puto, ad lib. xiii. Annal. cap. 32. ubi *Pomponia Graecina dicitur ſuperſtitionis externae rea.* quod viri docti explicant de Chriſtianismo, ſed illa non potuit hujus Graecini eſſe uxor, quia *Pomponia Graecina* dicitur, unde magis ejus ſoror videtur fuiſſe, ut Glandorpius ſtatuit. Filiam Rychius ad Tacit. ix. ann. 32. qui & Chriſtianam fuiſſe facile credit. niſi legendum ſit *Pomponia Graecini.* ut *Marcia Catonis* & ſimilia, de quibus Heinſ. ad Vell. Pater. ii. 88. Burm.

16. *Totaque ſalva.*] *Sic tibi ſalva* Ms. Berſm.

20. *Tuum.*] *Suum* Leid. a. m. s.

21. *Nec paſſu ſtare tenaci.*] Metaphora à militibus, qui cum hoſtibus pugnaturi, à loco, quem occuparunt, non dimoventur. Sic prope Seneca in Oedipo: *Hoc ſtare certo preſſius fortem gradu.* Corn. Tacitus lib. xiv. *Ac primum legio gradu immota, & anguſtias loci pro monumento retinens &c.* M. Tullius lib. i. Offic. *nec tumultuantem de gradu dejici, ut dicitur.* Ciofan.

23. *Turpe ſequi caſum.*] Diſtichon Ovidianae venae nil habet pro *fortunae cedere* Argent. Sarrav. & tres alii, *fortunae accedere* Heins. *Fortunae ac cedere* Argent & duo alii. Forte legi poſſet,

Turpe ſequi caſum Fortunae, ac laedere amicum,
  Et niſi ſit felix, eſſe negare ſuum.

de Caſu, diſtincto a Fortuna vid. ad Quinctil. Decl. iv. 13. aliter *cedere fortunae* recte dici docuimus ibid. ad Decl. vi. 16. *fortunae & cedere* tres codices. *cedere amarae* unus poſſet etiam legi, *& prodere amicum.* Burm.

25. *Strophio atque Agamemnone.*] *Strophio & Amithaone* unus Heinſii

26. *Ægidae.*] *Æacidae* Sarr.

28. *Tota theatra ſonant.*] Id eſt, omnes homines, qui ſunt in Theatro. Cicero de Oratore ad Brutum: *In verſu quidem Theatra tota exclamant, ſi fuit una ſyllaba aut brevior, aut longior.* Propertius lib. iii.

Stantiaque in plauſum tota theatra juvent. Ciof. *In quorum plauſu* multi veteres, & Ms. Berſm.

32. *Gra-*

Quos prior eſt mirata, ſequens mirabitur aetas:
In quorum plauſus tota theatra ſonant.
Tu quoque, per durum ſervato tempus amico,
Dignus es in tantis nomen habere viris.
Dignus es: & quoniam laudem pietate mereris,
Non erit officii gratia ſurda tui.
Crede mihi, (noſtrum ſi non mortale futurum
Carmen) in ore frequens poſteritatis eris.
Fac modo permaneas lapſo, Graecine, fidelis;
Duret & in longas impetus iſte moras.
Quae tu cum praeſtes, remo tamen utor in aurâ.
Nil nocet admiſſo ſubdere calcar equo.

Epi-

32. *Gratia ſurda.*] *Muta* Thuaneus. ut Eleg. ſeq. vi. 52. ſed *gratia ſurda* pro *vana* etiam codices, Eleg. xi. 8.

35. *Lapſo, Graecine.*] Meliores, *laſſo*. Heins.

37. *Quae tu cum praeſtes, remo tamen utar & aura.*] *Quem tu* Combii, & quinque alii. tres, *Quod*. duo, *Quam*. Scribe, *Quem te cum praeſtes*. hoc eſt fidelem, quod praeceſſerat. deinde multi veteres, *utor in auras*, vel *utar*. Sarrav. Polit. & duo alii, *utor in aura*. quod verum eſt. Heins.

38. *Admiſſo ſubdere calcar equo.*] *Alterno equo* Argent. ut de equis deſultoriis agat. Propertii Vertumnus lib. iv.

Eſt etiam aurigae ſpecies Vertumnus, & ejus
Trajicit alterno qui leve pondus equo.

quibus verſibus Homeri illa de deſultore Iliados O videtur reſpexiſſe:

Θρώσκων ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἀμείβεται.

Manilius:

Nec non alterno deſultor ludere dorſo
Quadrupedum, & ſtabiles poterit defigere plantas,
Per quos vadit equos.

Lucifero alternus equus dabatur. Caſſiodorus: *Equi deſultatorii, per quos Circenſium miniſtri miſſus denunciant exituros, Luciferi praecurſorias velocitates imitantur.* Statius Theb. vi.

Roſcida jam novies coelo dimiſerat aſtra
Lucifer, & totidem Lunae praevenerat ignes;
Mutato nocturnus equo nec conſcia fallit
Sidera, & alterno deprenditur unus in ortu.

Eoum pro Lucifero videtur poſuiſſe Rutilius in Itinerario:

Cum primum roſeo fulſit Eous equo.

quod & Cinna fecerat jam ante:

Te matutinus flentem conſpexit Eous;
Et flentem paullo vidit poſt Heſperus idem.

ſic Lucifero & Heſpero tantum unicus equus, ſed deſultorius. ſic intelligendum illud Noſtri Amorum libro ii. Eleg. ii.

Lucifer admiſſo tempora portet equo.

& illud Faſtorum:

Heſperus & fuſco roſcidus ibat equo.

Heins. Sed *admiſſo* hic minime mutandum; ut enim vento ferenti addimus remum, ſic nil nocet currentem & admiſſum equum calcaribus ſtimulare. nec deſultores calcaria addebant, ſed nudis equis inſiſtentes per terga ludebant volantium. Burm.

Epistola VII.

ATTICO.

Eſſe ſalutatum vult te mea litera primum
  A male pacatis, Attice, miſſa Getis.
Proxima ſubſequitur, quid agas, audire voluptas.
  Et ſi, quidquid agas, ſit tibi cura mei.
Nec dubito quin ſit: ſed me timor ipſe malorum
  Saepe ſupervacuos cogit habere metus.
Da veniam, quaeſo, nimioque ignoſce timori.
  Tranquillas etiam naufragus horret aquas.
Qui ſemel eſt laeſus fallaci piſcis ab hamo,
  Omnibus unca cibis aera ſubeſſe putat.
Saepe canem longe viſum fugit agna, lupumque
  Credit, & ipſa ſuam neſcia vitat opem.
Membra reformidant mollem quoque ſaucia tactum:
  Vanaque ſollicitis incutit umbra metum.
Sic ego Fortunae telis confixus iniquis,
  Pectore concipio nil niſi triſte meo.

Jam

3. *Quid agas audire voluntas.*] *Voluptas* ex melioribus. Heins.

4. *Et modo, quicquid agas, ſit tibi cura mei.*] Ita legendum cenſeo, & ita etiam Aldina editio habet. Eſt autem ſenſus: Proxima voluntas ſive cupiditas eſt, audire quid agas: deinde, quicquid tandem agas, an ſit modo cura tibi aliqua mei. Poſtea quod ſequitur. Micyll. Sarrav. & duo alii, *Et ſi quid agis ſit*, omiſſo τῷ *modo.* pro quo alii, *bene* cum Argentinenſi. alii, *jam*, vel *tu*, vel *nunc*, & ſimilia. Scribe, *Et ſi, quicquid ages, ſit tibi cura mei.* Atque ita tres ſcripti. niſi quod in iis, *agas.* poſſet etiam reponi,

Eſt bene, quicquid agas, ſi tibi cura mei eſt.

Heins.

5. *Sed me timor ipſe malorum &c.*] Non de praeſentibus malis exilii tantum intelligendum, ſed de quibuscunque. ut ſit ſenſus: Sed timor, quo ſubinde alia atque alia mala, eaque ex omni parte timeo, facit, ut multos ſupervacaneos metus habeam. Micyll.

7. *Quaeſo.*] *Faſſo* Servii codex, & Ms. Berſm.

9. *Laeſus fallaci.*] *Qui ſemel eſt facili piſcis deprenſus ab hamo* Farneſ. an non pro *laeſus* etiam liceret legere, *lapſus?* ut fieri ſolet ſaepe in piſcatu, ut elabatur piſcis non bene fixus hamo, qui periculo doctus, omnibus eſcis putat hamum ſubeſſe. Burm.

10. *Subeſſe putat.*] *Timet* codices Barthii, Junian. & Berſm.

14. *Incitat umbra metum.*] Scribo, *incutit.* neque aliter pro diverſa lectione Barberinianus. Sarravil codex, *immutat.* mendoſe. *terrorem*, *timorem*, *pavorem*, *metum incutere* paſſim apud Ciceronem & Livium. Heins. *Sollicitos incitat umbra metus* Leid. *ſollicitum concitat umbra metum* Junian. ſic *ſollicitus metus* lib. III. II. 12. & *timor ſollicitus* Epiſt. I. 12. & alibi. poſt hunc verſum in prima editione additum ineptum diſtichon,

Si volucri captae dat ſors evadere poſſe,
Partibus in cunctis eſſe putat laqueum.

Burm.

15. *Confixus iniquis.*] Rectius legeretur, *iniquae*, ut Heinſius in ora libri correxerat. ita lib. IV. Eleg. VI. 39.

At ſi quem laedi Fortuna cernis iniqua.

Juretus ad Symmach. I. Ep. 94. citat, *fortunae telis confixus acutis.* neſcio an ex libris. Burm.

17. *Coeptos.*] *Certos* Leidenſ. & Francof. *greſſus* etiam tres alii. *caſus* Moreti & ſex alii. *liquent* Argent. & tredecim alii. *per mihi* duo.

19. Ob-

Jam mihi fata liquet, coeptos ſervantia curſus,
Per ſibi conſuetas ſemper itura vias.
Obſervare Deos, ne quid mihi cedat amicè;
Verbaque Fortunae vix puto poſſe dari.
Eſt illi curae me perdere, quaeque ſolebat
Eſſe levis, conſtans & bene certa nocet.
Crede mihi, ſi ſum veri tibi cognitus oris,
Nec fraus in noſtris caſibus eſſe poteſt;
Cinyphiae ſegetis citius numerabis ariſtas,
Altaque quam multis floreat Hybla thymis:
Et quot aves motis nitantur in aëra pennis;
Quotque natent piſces aequore, certus eris:
Quam tibi noſtrorum ſtatuatur ſumma laborum,
Quos ego ſum terrâ, quos ego paſſus aquâ.
Nulla Getis toto gens eſt truculentior orbe:
Sed tamen hi noſtris ingemuere malis.
Quae tibi ſi memori coner perſcribere verſu,
Ilias eſt fatis longa futura meis.
Non igitur vereor, quod te rear eſſe verendum,
Cujus amor nobis pignora mille dedit:

Sed

19. *Obſervare deos; ne quid mihi cedat amicè; Verbaque fortunae vix puto poſſe dari.*] Poteſt & ſic conſtrui: Puto deos obſervare, ne quid mihi amice, hoc eſt, proſpere atque feliciter, cedat: fortunaeque vix poſſe verba dari, hoc eſt, imponi. ut verbum *Puto*, ad utrumque colon adhibeatur. Micyll.

22. *Certa nocet.*] *Manet* Puteaneus, Berſmanni & novem alii. *fuit* Servii.

23. *Cognitus oris.*] *Creditus* in Arondeliano. Heins.

24. *Nec numerus noſtris caſibus eſſe poteſt.*] *Nec fraus in noſtris caſibus* Argent. & decem alii. quae lectio magis arridet. Sarrav. mendoſe,

Nec planis noſtris caſibus eſſe potes.

Heins. Barthius repperit in ſuis, *nec frax eſt noſtris &c.* latet aliquid.

27. *Nitantur.*] *Mittantur* Sarravian. *vibrantur* Patav. & Thuan. unde olim *librantur* Heinſius conjecerat; ut II. Amor. 6.

Omnes quae liquido libratis in aëre pennas.

& tum *in aëre* legebat cum ſex ſcriptis. ſed optimi, *nitantur in aëra*, quod ſervo. *niti* enim pro volare dici vidimus ad VII. Metam. 401. Burm.

29. *Statuatur.*] *Monſtretur* Exc. Scalig. *malorum* Leid.

31. *Truculentior.*] *Atrocior* Exc. Scal. & Vatic; *crudelior* tres alii.

33. *Coner.*] *Cogar* Leid. *conor* Servi. *quae mala ſi memori cupiam* Moreti.

33. *Perſcribere verſu.*] *Deſtringere* Twiſdenianus. pro ſtrictim recenſere. eleganter. Gloſſa ejus, *i. e. exprimere & narrare. ſtringere* & *deſtringere* pro *perſtringere.* Noſter alibi:

Strinxerit ut nomen fabula nulla meum.

&:

Deſtrictus minima nec tamen ille nota eſt.

Martialis libro x. Epigr. xxxiii.

Ut tu, ſi viridi tinctos aerugine verſus
Forte malus livor dixerat eſſe meos,
Ut facis, a nobis abigas: nec ſtringere quenquam:

ita vetuſtus codex Puteaneus. non *ſcribere quenquam.* praeterea a Martialis manu opinor eſſe; *quod facis.* nam *ut* jam praeceſſerat, cujus ingrata & odioſa hic eſt repetitio. Heins.

34. *Ilias.*] Cum opus aliquod pluribus verbis & diffuſe ſcribitur, *Iliade* longius eſſe dicitur. Propert. II. Eleg. I. *Tunc vero longas condimus Iliadas.* Sed aliud hic videtur ſignificare. Ciofan. *Ilias eſt fatis longa futura meis* Polit. & tres alii. *Ilios* Leid.

35. *Non igitur vereor, quod te rear eſſe verendum.*] *Quo te* nonnulli veteres. *Verear qua terrear* Sarrav. & Scaliger. tres, *quia.* Heins.

36. *Pi-*

Sed quia res timida eſt omnis miſer; & quia longo
Tempore laetitiae janua clauſa meae eſt.
Jam dolor in morem venit meus: utque caducis
Percuſſu crebro ſaxa cavantur aquis;
Sic ego continuo Fortunae vulneror ictu:
Vixque habet in nobis jam nova plaga locum.
Nec magis adſiduo vomer tenuatur ab uſu,
Nec magis eſt curvis Appia trita rotis;
Pectora quam mea ſunt ſerie caecata laborum:
Et nihil inveni, quod mihi ferret opem.
Artibus ingenuis quaeſita eſt gloria multis:
Infelix perii dotibus ipſe meis.
Vita prior vitio caret, & ſine labe peracta:
Auxilii miſero nil tulit illa mihi.
Culpa gravis precibus donatur ſaepe ſuorum:
Omnis pro nobis gratia muta fuit.
Adjuvat in duris alios praeſentia rebus:
Obruit hoc abſens vaſta procella caput.
Quae non horruerint tacitam quoque Caeſaris iram?
Addita ſunt poenis aſpera verba meis.
Fit fuga temporibus levior: projectus in aequor
Arcturum ſubii, Pleïadumque minas.

Sae-

36. *Pignora mille.*] *Multa* quinque. *certa* unus: vid. III. Faſt. 74.

38. *Janua clauſa meae eſt.*] *Janua clauſa mea eſt* malebat Tan. Faber notis in Lucretium, me non nolente. HEINS.

41. *Vulneror ictu.*] *Verberor* Argent. & Feſchii. HEINS.

42. *Vixque.*] *Vix habet* octo libri.

44. *Magis eſt.*] Ita edidit Heinſius ex ſcriptis & optimis editionibus; quaedam tamen, *nec magis a curvis.* etiam non male.

45. *Serie calcata malorum.*] Libri veteres, *caecata malorum.* CIOFAN. *Caecata* meliores omnes magno numero. *laborum* etiam Argent. & duo alii. HEINS. Variant admodum codices. Barthii, *celata*, quidam Heinſio inſpecti, *vexata.* alius, *contrita.* ſed *caecata* retinendum: vid. inf. IV. II. 17. conjecerat & Heinſius, *ſulcata*, vel, *faecata*, unde *defaecata* eſt in uſu. BURM.

47. *Gloria.*] *Gratia* Moreti.

49. *Et ſine labe peracta eſt.*] Τὸ *eſt* abeſt à Sarrav. Argent. Twiſden. & quatuor aliis. HEINS.

51. *Donatur.*] *Pacatur* Thuan.

53. *Adjuvat aliquos.*] *Aliquem* meliores. *aliquid* prim. Medic. Thuan. *alios.* etiam bene. Sarrav. *aliquo.* Scribe, *aliqua.* Vide Notas Triſt. III. Eleg. IV. ℣ſ. 75. verſu proximo pro *hoc abſens*, quatuor, *abſentis caput.* HEINS.

55. *Quem non obrueret taciti quoque Caeſaris ira.*] *Obruerit* multi. *Quae non obruerit* Combii. *Quod non obruerit iram* Voſſian. alius, *erruerit iram.* veterrimus Sarravianus,

Quae non horruerit tacitam quoque Caeſaris iram.
recte, ſi *horruerint* reponas. niſi malis, *Quis non horruerit.* nam *Obruit* cum praeceſſerit verſu ſuperiori, hic ferri non poteſt. HEINS. *Triſtis quoque* Leid.

61. *Mala noſtra.*] *Mala tanta* Vatican. bene.

62. *Ditata eſt ſpoliis perfida turba meis, &c.*] De comitibus itineris ſive profectionis intelligo hunc locum, quorum perfidia bonis aut rebus quibusdam ſuis ſpoliatus fuerit Poëta: non de amicis ac bonis, Romae aut in Italia poſſeſſis. Nam alibi ſatis clare ſignificat, nihil ſibi à Caeſare, praeter patriam, ademptum fuiſſe. ut lib. V. Triſt. Eleg. II.

Nec vitam, nec opes, nec jus mihi civis ademit,
Qui merui vitio perdere cuncta meo.

Sed

Saepe ſolent hiemem placidam ſentire carinae:
Non Ithacae puppi ſaevior unda fuit.
Recta fides comitum poterat mala tanta levare:
Ditata eſt ſpoliis perfida turba meis.
Mitius exſilium faciunt loca: triſtior iſtâ
Terra ſub ambobus non jacet ulla polis.
Eſt aliquid patriis vicinum finibus eſſe:
Ultima me tellus, ultimus orbis habet.
Praeſtat & exſulibus pacem tua laurea, Caeſar:
Pontica finitimo terra ſub hoſte jacet.
Tempus in agrorum cultu conſumere dulce eſt:
Non patitur verti barbarus hoſtis humum.
Temperie coeli corpuſque animuſque juvantur:
Frigore perpetuo Sarmatis ora riget.
Eſt in aquâ dulci non invidioſa voluptas:
Æquoreo bibitur cum ſale mixta palus.
Omnia deficiunt: animus tamen omnia vincit.
Ille etiam vires corpus habere facit.
Suſtineas ut onus, nitendum vertice pleno eſt;
At flecti nervos ſi patiare, cadet.
Spes quoque, poſſe morâ miteſcere Principis iram,
Vivere ne nolim deficiamque, cavet.

Nec

Sed quia peccato facinus non adſuit ullum;
Nil niſi me patriis juſſit abeſſe focis.

Micyll. *Perfida terra* unus.

65. *Finibus.*] Variant codices, alii, *moenibus*, *partibus*, *fontibus*, *turribus*.

67. *Praeſtat &c.*] *Praeſtat in exſulibus* Servii codex. mox, *ſub hoſte riget* idem. *ſub axe* Junian.

70. *Verti.*] *Verri* quinque libri.

71. *Juvantur.*] *Juvatur* omnes fere ſcripti. *tempuſque animuſque* Argent.

72. *Riget.*] *Tegit* Argent.

77. *Suſtineas ut onus, nitendum eſt vertice recto, &c.*] Generaliter & γνωμικῶς dictum puto, perſona finita pro indefinita poſita. ut ſit quaſi quaedam illatio ad ſuperiora, perinde ac ſi dicat: Quare cum tanta mala mea ſint, neceſſe eſt, ut ſim erecto animo ac forti, propterea quod pondera ſive onera gravia ſuſtineri aliter non poſſint, quam ſi quis recto vertice connixus, ea in ſe ſuſcipiat. Micyll. Patavinum, *nitendum vertice recto eſt*, quod eſt numeroſius. Fabric. *Vertice pleno eſt*, Sarrav. Scalig. Argent. & octo alii. recte. ſic *plena cervix*. Statio Theb. ii. 559.

Saxum ingens, quod vix plena cervice gementes
Vertere humo, muriſque valent inferre juvenci,
Rupibus avellit.

plena manu apud Gratium:

In quinos ſublata pedes haſtilia plena
Caede manu.

plena manu januam percutere Tibullo. quod Paſſeratius perperam de manu nummis plena interpretatur. *plenius agmen* Artis Amatoriae primo ℣ſ. 66. ut illis ex vetuſtis caſtigavi codicibus. Amor. ii. Eleg. xi. ℣ſ. 41.

——— *Zephyri veniant in lintea pleni.*

ut illic vera eſt ſcriptura. Metam. vii. de navi; *pleno ſubit hoſtia velo.* hoc eſt toto velo. Claudianus raptu Proſerpinae:

——— *pleno rimatur lumine campos.*

plenus gradus apud Propertium lib. iv. El. xi.

Nec mora ſit: pleno ſiſtit uterque gradu.

ita enim ſcribendus is locus. de quo pluribus ad ipſum Propertium. *cadet* etiam pro *cadet* verſu proximo ex ſcriptis plurimi. & recte. de onere loquitur. Heins.

80. *Vivere ne nolim deficiamque facit.*] *Cavet* repone ex melioribus. Heins.

Nec vos parva datis pauci ſolatia nobis,
  Quorum ſpectata eſt per mala noſtra fides.
Coepta tene, quaeſo; nec in aequore deſere navem:
  Meque ſimul ſerva, judiciumque tuum.

82. *Spectata fides.*] Metaphora à metallis, quae proprie ſpectari dicuntur, Eleg. IV. lib. I. Triſtium:

Scilicet ut fulvum ſpectatur in ignibus aurum,
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.

Vide quae notavi lib. II. Officiorum Ciceronis ad illud: *Quod in quo viro perſpectum ſit, hunc ignî ſpectatum arbitrantur.* CIOFAN.

83. *Nec in aequore deſere navem.*] *Deſine* veteres quatuor. adi Notas Art. Am. II. ỳſ. 725. HEINS.

EPISTOLA VIII.

MAXIMO COTTÆ.

REdditus eſt nobis Caeſar cum Caeſare nuper,
  Quos mihi miſiſti, Maxime Cotta, Deos.
Utque ſuum munus numerum, quem debet, haberet,
  Eſt ibi Caeſaribus Livia juncta ſuis.
Argentum felix, omnique beatius auro,
  Quod, fuerat pretium cum rude, numen erit.
Non mihi divitias dando majora dediſſes,
  Coelitibus miſſis noſtra ſub ora tribus.
Eſt aliquid ſpectare Deos, & adeſſe putare;
  Et quaſi cum vero numine poſſe loqui.

Prae-

2. *Deos.*] Ita Urſ. Maffei & uterque Vatic. recte: atque hoc notare volui, quod alii *duos* ſubſtituere. CIOFAN.

3. *Utque tuum numerum.*] *Suum* Barberin. rectius. vid. Epiſt. X. 36. & Eleg. ſeq. ỳſ. 60.

4. *Eſt ibi Caeſaribus Livia juncta ſuis.*] Urſ. *Cumque ibi Caeſaribus.* CIOFAN. *Eſt tibi* editi quidam.

5. *Argentum felix, omniquebeatius auro, Quod, fuerit pretium quum rude, numen habet.*] Senſus eſt. O felix argentum, & ipſi auro praeferendum, quia cum per ſe, ac rude, pretium ſit, hoc eſt, pretioſum & charum, nunc etiam habet numen, hoc eſt, Caeſarum imagines impreſſas, ſive caelatas. Et haec verior ſententia Poëtae videtur, non ut accipiamus, ipſum argentum rude pro numine haberi, ut Merula exponit, quem hyperbaton, quod eſt in poſteriore verſu, decepiſſe videtur. Sic enim ipſe conſtruit: Quod argentum pretium fuerit, pro quanto nunc pretioſius eſt? quando & rude exiſtens, numen habet. Cum verior conſtructio ſit; O felix argentum, quod cum rude exiſtens, pretium, ſive pretioſum ſit, nunc etiam numen additum habet. Sed haec vel pueris expedita ac plana. MICYLL.

6. *Quod fuerit pretium, cum rude numen habet.*] Alia apud alios diſtinctio, ſed haec propter comparationem aptior, tali videlicet ſententia: Nummus argenteus Caeſarum imaginibus inſignis, quanti eſſe pretii debet, cum argentum nondum ſignatum adeo pretioſum ſit, ut à plurimis pro numine habeatur? unde ille in Tragoedia:

Ὁ Πλοῦτος, ἀνθρώπισκε, τοῖς σοφοῖς Θεός.

FABRIC. Legerem cum Voſſiano & Francofurt.

Quod, fuerat pretium cum rude, numen erit.

id eſt, quod, cum fungebatur vice aliarum rerum, & ita pretium erat, id eſt argentum, quo aliquid emi poſſet, nunc mihi numen erit propter imagines Caeſarum. *erat* Leidenſis, & quatuor alii. *fuerat* ſexdecim alii libri. de nummo capit Fabricius, ſed ỳſ. 57. *ſimulacra* & 70. *ſigna* vocans

Digitized by Google

Praemia quanta, Dei! nec me tenet ultima tellus:
  Utque prius, mediâ ſoſpes in Urbe moror.
Caeſareos video vultus, velut ante videbam:
  Vix hujus voti ſpes fuit ulla mihi.
Utque ſalutabam, numen coeleſte ſaluto.
  Quod reduci tribuas, nil (puto) majus habes.
Quid noſtris oculis, niſi ſola Palatia deſunt?
  Qui locus, ablato Caeſare, vilis erit.
Hunc ego cum ſpectem, videor mihi cernere Romam.
  Nam patriae faciem ſuſtinet ille ſuae.
Fallor? an irati mihi ſunt in imagine vultus;
  Torvaque neſcio quid forma minantis habet?
Parce, vir immenſo major virtutibus orbe,
  Juſtaque vindictae ſupprime lora tuae.
Parce, precor, ſecli decus indelebile noſtri;
  Terrarum dominum quem ſua cura facit.
Per patriae nomen, quae te tibi carior ipſo eſt;
  Per numquam ſurdos in tua vota Deos;

Per-

cans videtur icunculas indicare. niſi & ita facies nummo inſculptae vocari poſſint. BURM.

8. *Caelitibus miſſis noſtra ſub ora tribus.*] Infra in hac ipſa Eleg.

Intrata eſt ſuperis quod domus una tribus.

CIOFAN.

11. *Quantum ad me redii.*] Decem veteres, *Quos poſtquam vidi*. quinque, *Eſſe liber videor*. duo, *Quando ad me redii.*. Politiani codex, *Praemia quanta, Dei!* eleganter. Sarravianus, *Quanta me vidi*. mendoſe. alii aliter. HEINS. Forte legendum,

Quam prope jam redii, nec me tenet ultima tellus?

Jam liber videor unus. *nam liber redii* alius. *quanta mihi dederim* Ms. Berſm.

13. *Ante videbam.*] *Solebam* Junian.

17. *Quid noſtris oculis niſi ſola palatia deſunt.*] Duo, *deſint*. unus Medon. *deſit*. Scribe, *deſit*. Virgil.

Lac mihi non aeſtate novum nec frigore deſit.

HEINS.

18. *Erit.*] *Erat* Argent & duo alii.

20. *Patriae faciem ſuſtinet ille ſuae.*] Praſchius de Caritate patriae pag. 58. cum antea haec explicuiſſet, ut ſolus vicem totius patriae ſuſtineret, quia populus ita ſe ſummiſerat, ut ejus acta publica pro populi actis haberentur. ut & Triſt. v. 11. *O patriae per te florentis imago!* deinde addit, niſi forte ingenioſiſſimus laudator hoc dicit, in fronte Auguſti conſpicuam eſſe Romanam illam majeſtatem & decus.

21. *In imagine.*] *Ab imagine* Argent.

22. *Minantis habet.*] *Minacis* unus Medic. HEINS.

24. *Supprime frena tuae.*] *Lora* Polit. & quinque alii. HEINS.

25. *Parce, puer, ſecli decus admirabile noſtri, Terrarum dominum quem ſua cura facit.*] Tiberium hoc loco per *puerum* accipiunt plerique: neque ipſe repugno. Quod tamen ſi vere ſit, *puerum* accipiamus neceſſe eſt, non aetatis ratione dictum, ut qui jam prope quinquagenarius eſſet, quum Ovidius relegaretur, ſed vel propter picturae ſpeciem: vel quod probabilius, propterea quod nuper adeo poſt mortem L. & C. Caeſarum ſcilicet, in filii locum ab Auguſto adoptatus fuiſſet. Ut *puerum* accipiamus, quaſi filium alterius Caeſaris, hoc eſt, Auguſti, appellatum. Quod autem de Tiberio potius, quam de Germanico, cui pueri appellatio magis conveniebat, intelligendum hîc putamus, illud in cauſa eſt, quod idem infra, à Caeſare, quem Auguſtum priore loco intelligit Poëta, proximus Caeſar dicitur. quod Germanico tum tribui, vivente adhuc Tiberio, qui & ab Auguſto adoptatus, & à ſenatu mox veluti ſocius adminiſtrandi imperii eidem additus fuit, non potuit. Illud tamen non immerito aliquis putarit, Elegiam hanc poſteriore loco collocatam, quam ſcriptam eſſe. Nam haec quidem ſcripta, antequam Tiberius de Illyricis triumphaſſet, videtur: pro-

pterea

Digitized by Google

Perque tori ſociam, quae par tibi ſola reperta eſt,
Et cui majeſtas non oneroſa tua eſt;
Perque tibi ſimilem virtutis imagine Natum;
Moribus agnoſci qui tuus eſſe poteſt;
Perque tuos, vel avo, vel dignos patre nepotes,
Qui veniunt magno per tua vota gradu;
Parte leves minimâ, noſtras & contrahe poenas;
Daque, procul Scythico qui ſit ab hoſte, locum.
Et tua, (ſi fas eſt) à Caeſare proxime Caeſar,
Numina ſint precibus non inimica meis.
Sic fera quamprimum pavido Germania vultu
Ante triumphantes ſerva feratur equos.
Sic pater in Pylios, Cumaeos mater in annos
Vivant; & poſſis filius eſſe diu.
Tu quoque, conveniens ingenti Nupta marito,
Accipe non durâ ſupplicis aure preces.
Sic tibi vir ſoſpes, ſic ſint cum prole nepotes,
Cumque bonis nuribus quas peperere nurus.

Sic,

pterea quod illi de Germanico triumpho etiam hîc ominatur, eodem modo ut ſupra de Triſtibus lib. tertio & quarto: qui tamen triumphus non à Tiberio, ſed poſt mortem Auguſti à Germanico actus fuit, ut ſupra aliquoties monuimus. Caeterae autem hujus libri à Poëta ſcriptae pleraeque ſunt, cum jam quadriennium in Ponto exulaſſet. Poſtremo & hoc obſervandum eodem hoc loco, quod in hac apoſtrophe, qua ſermonem ad ipſas effigies Caeſarum convertit Poëta, priore loco Auguſti effigiem, mox Tiberii appellat: deinde relicto Tiberio, iterum ad Auguſti invocationem *ἐπάνοδον*, ſive regreſſum facit. quod quidem ad geſtum ſupplicantis referendum magis, quam ad ordinem & ſeriem dicendi. Niſi ſi quis verſus ipſos tranſpoſitos putet, & priores poſteriore loco poſitos: aut rurſum utroſque de eodem Auguſto intelligendos, quod tamen propter *pueri* appellationem, quae in alteris eſt, procedere poſſe non videtur. MICYLL. *Parce precor* unus Voſſ. probe. duo noſtri *τὸ puer* non agnoſcunt: alius, *Per.* & ſane ſequentia ſatis evincunt ad Auguſtum haec eſſe referenda, non ad Tiberium, quem poſtea eſt allocuturus. Scaliger conjiciebat, *Parce pater.* neque aliter in Epiſtolis Tanaquillus Faber lib. I. Ep. 71. Deinde, *decus indelebile* reponendum ex melioribus, niſi quod Sarrav. Scaliger, & duo alii, *indeflebile:* mendoſe. Met. XV. *nomenque erit indelebile noſtrum.* Poſſet etiam legi, *Parce vir, ô ſaecli.* ſic Triſt. V. Eleg. II. ad eundem Auguſtum,

O vir, non ipſo, quem regis, orbe minor.

HEINS. *Advenerabile* unus. *venerabile* duo,

26. *Quem ſua cura facit.*] Barthius libenter reſcriberet, *Te tua cura facit.* Heinſius olim malebat, *quem pia cura facit. quem tua* Micyll. Gryph. & aliae edit. cum multis ſcriptis. *quod tua cura* Ms. Berſman. & Sarrav. *quem ſua terra* Leid.

27. *Per patriae numen, quod te tibi carius ipſo eſt.*] Meliores, *quae te tibi carior ipſo eſt.* tres cum Arondeliano, *patrium numen.* malo, *patriae nomen*, ut Rottendorphianus exhibebat. HEINS.

31. *Tibi ſimilem.*] *Tui* Argent. & ſeptem alii.

34. *Qui veniunt magno per tua juſſa gradu.*] Puto, *per tua geſta. jeſta* ſcriptum fuerat, unde *juſſa* factum. Patav. *verſa.* unus Vatican. *per tua vota.* etiam bene. HEINS.

35. *Leva.*] *Leves* Regius.

36. *Daque locum Scythico qui ſit ab hoſte procul.*] *Daque, procul Scythico qui ſit ab hoſte, locum* meliores. duo etiam *Scythico orbe.* HEINS. *Locus* etiam Leidenſ.

37. *A Caeſare proxima Caeſar.*] Rectius, *proxime Caeſar* in Puteaneo. HEINS.

40. *Ante triumphales equos.*] *Triumphantes* eſt in vetuſtioribus. HEINS. *Triumphates* ſeptem & edit. prim.

42. *Vivant, & poſſis filius eſſe diu.*] *Vivum & ut* Barberin. *Vivat & huic poſſis* unus Vatic. *vivant ut poſſis* unus Medon. Puto ſcribendum,

Vivat, & ô poſſis filius eſſe diu.

Vide Notas ad Epiſt. Penelopes ꝟſ. 101. HEINS.

45. *Cum*

Sic, quem dira tibi rapuit Germania, Druſus
Pars fuerit partûs ſola caduca tui.
Sic tibi, marte ſuo fraterni funeris ultor,
Purpureus niveis filius inſtet equis.
Adnuite ô timidis, mitiſſima numina, votis.
Praeſentes aliquid proſit habere Deos.
Caeſaris adventu totâ gladiator arenâ
Exit; & auxilium non leve vultus habet.
Nos quoque veſtra juvet quod, quà licet, ora videmus:
Intrata eſt Superis quod domus una tribus.
Felices illi, qui non ſimulacra, ſed ipſos,
Quique Deûm coram corpora vera vident.
Quod quoniam nobis invidit inutile fatum;
Quos dedit ars votis, effigiemque colo.
Sic homines novere Deos, quos arduus aether
Occulit: & colitur pro Jove forma Jovis.
Denique, quae mecum eſt, & erit ſine fine, cavete,
Ne ſit in inviſo veſtra figura loco.

Nam

45. *Cum prole.*] *E prole* unus & prim. Edit. *tibi ſint cum pr.* Voſſ.

46. *Cumque bonis nuribus quas peperere nurus.*] *Quos peperere* plerique veteres. nepotes innuit. Sarravianus & octo alii, *quod.* pro *quot*, ut Combianus. Heins. *Quod* etiam Ms. Berſm. & id rectum eſt: nam eleganter numero neutro in hac re utuntur veteres. ut Ter. Andr. III 1. *quod peperiſſet, juſſit tolli.* vid. II. Faſt. 415. Burm.

47. *Dira.*] *Dura* ſeptemdecim libri & prim. Edit.

49. *Sic tibi fraterni mature.*] Baſil.

Sic tibi marte ſuo fraterni funeris auctor.

& hoc Barthii membranae confirmant, & veram lectionem eſſe puto. vid. ad VI. Met. 465. & XIII. 256. *vulneris* tres. *ſanguinis* duo. Burm.

52. *Praeſentes aliquid proſit habere Deos.*] *Aliquos* unus Vatic. Scribe, *aliqua proſit.* Vide Notas Triſt. lib III. Eleg. IV. ỳſ. 75. Heins. *Praeſentes ſtudiis* Thuan.

53. *Caeſaris adventu.*] Hi duo verſus ſic recte leguntur.

Caeſaris adventu tutâ gladiator harenâ
Exit, & auxilium non leve vultus habet.

Tuta harena, pro, ipſe gladiator tutus. ut, *juſſas praebuit ille manus*, id eſt, ille juſſus, nota Poëtis metathesi. *Vultus* autem, id eſt, praeſentia & favor, vel (ut in quibusdam legitur) *numen* Caeſaris Fabric. *Tota* plerique veterum. Heins. *Tutus gladiator* duodecim libri & multae editiones, quod non diſplicet; niſi malit quis, *laetus*.

54. *Et auxilium non leve vulnus habet.*] Cum in omnibus, *vulnus*, nos *vultus* putavimus legendum. Nauger. *Vulnus* eſt Urſini lib. lectio, quae mihi non diſplicet. quamvis alii aliter. Ciofan. *Vulnus* plerique veteres.

56. *Facta quod eſt ſuperis jam domus una tribus*] In manuſcriptis, *Intrata eſt ſuperis quod domus una tribus.* Intelligit nummum argenteum, à Cotta, nobili Poëta, ſibi miſſum, in quo exſculpti erant Augusti, Tiberii, & Liviae effigies: quas ita alloquitur ſupplex, quaſi cum praeſentibus verba faceret. erant autem nummi alii uſitati, quibus utebantur ementes & vendentes, alii honoris cauſſa facti, quibus donabant amicos, è quorum genere hunc nummum fuiſſe exiſtimandum eſt Fabric. In eodem libro, *intrata eſt* &c. ut modo adduxi. Ciofan. *Facta quod eſt ſuperis jam domus* in Regio. Scribe, *Tacta.* verſu proximo malim, *Felices illos.* Heins.

58. *Deum.*] *Deos* duo. *Dei* unus.

59. *Fatum.*] *Lignum* Ms. Berſm. ex Horatio repetitum I. Sat. VIII. 1. ſed haec dum commentor, incidi in diſſertationem Criticam P. de Vitry Profeſſoris Theologiae, quae ex Commentariis Trevoltianis inſerta eſt Ephemeridibus Pariſienſibus. A. 1722. Octob pag 440. In qua ad faſtidium diſputat de voce *inutilis*; & idem ſaepe notare docet, quod noxius, damnoſus &c. &, quaſi hoc primus mortalium obſervaſſet, admodum ſibi placet, hunc quoque Ovidii locum, & alterum ex XIII. Met. 38. adducens. non invidemus hanc di-

ligen-

Nam caput è noſtrâ citius cervice recedet,
Et patiar foſſis lumen abire genis:
Quam caream raptis, ô publica numina, vobis;
Vos eritis noſtrae portus & ara fugae.
Vos ego complectar, Geticis ſi cingar ab armis:
Voſque meas aquilas, vos mea ſigna ſequar.
Aut ego me fallo, nimiàque cupidine ludor:
Aut ſpes exſilii commodioris adeſt.
Nam minus & minus eſt facies in imagine triſtis;
Viſaque ſunt dictis adnuere ora meis.
Vera precor fiant timidae praeſagia mentis:
Juſtaque quamvis eſt, ſit minor ira Dei.

ligentiae nimiae laudem viro erudito, qui, ſi Germanus aut Belga aliquis tot loca conſtipaſſet, illis minime elegantis & acuti ingenii gloriam daret, ſed inepte laborioſi. Vellem tamen, ut ante ſe diu hoc aliis obſervatum, indicaſſet. ut Cupero I. Obſerv. 14. Daviſio ad Hirtii Bell. Alexand. 65. & quem ille laudat, Scioppio. I. Veriſ. 20. qui niſi id copioſe egiſſent, nobis multa quoque loca ad manum eſſent; eſt enim obvia & minime ignota & abſtruſa vocis ſignificatio, nec digna, de qua tot paginae commaculentur. Burm.

60. *Quos dedit ars vultus.*] *Vetus* Sarrav. Argent. *votis* placet. Heins.

65. *Nam caput è noſtrâ citius cervice recedet.*] Scribe, *recidi*, & refer ad *τὸ patiar*, quod ſequitur. Epiſtola tamen Paridis:

Ante receſſiſſet caput hoc cervice cruenta.

Propert. lib. II. Eleg. VII.

Nam citius paterer caput hoc diſcedere collo.

quare, ſi vulgatam ſcripturam tuemur, *recedat* malo, quam *recedes*. Heins. *A noſtra* plurimi. *hoc noſtra citius mercede* Argent. *a vaſta* unus.

67. *O publica numina.*] *Lumina* Leidenſ. & Argent. ut Sol & Luna *publica lumina* Virgilio lib. I. Georg. dicuntur. nihil tamen hic muto. *munera* prim. edit. ita *publica munera* dixit VI. Met. 351. de aquis communibus. Burm.

68. *Vos eritis noſtrae portus, & aura fugae.*] Idem liber, *ara*, non *aura*. Verius, ut opinor. Ciof. Magis placet nobis, quod in aliis legitur,

Vos eritis noſtrae portus & ara fugae.

D. Heins. Sarrav. Argent. prim. Medic. & ſex alii, *ara*. recte. quod & Ciofanus in ſuis invenerat. Adeantur Notae ad Epiſt. Penelopes ℣ſ. 110. Heins.

69. *Cingar.*] *Tangar* Leid. & duo alii. *jungar* Arg. *vincar* alius. *Scythicis* Putean.

70. *Utque meas aquilas veſtra ego ſigna ſequar.*] *Vos mea ſigna* Argent. & ſeptem alii. codex Moreti, *Voſque meas aquilas veſtra ego*. Scribe,

Voſque meas aquilas, vos mea ſigna ſequar.

Heins.

76. *Juſtaque quamvis eſt.*] *Juſtaque quantumvis* malim. Heins. Ita Douza.

Epistola IX.

COTYI REGI.

Regia progenies, cui nobilitatis origo
Nomen in Eumolpi pervenit usque, Coty,

Tur-

1. *Regia progenies, cui nobilitatis origo Nomen in Eumolpi pervenit usque, Coty.*] Varie inſcribitur haec Elegia. Alii *ad Cotim*, alii *ad Cotium* habent. quod poſterius miror ſane à Merula & aliis quibuſdam non

Fama loquax veſtras ſi jam pervenit ad aures,
Me tibi finitimi parte jacere ſoli;
Supplicis exaudi, juvenum mitiſſime, vocem:
Quamque potes profugo (nam potes) affer opem.
Me Fortuna tibi (de qua ne conquerar, hoc eſt)
Tradidit; hoc uno non inimica mihi.
Excipe naufragium non duro litore noſtrum,
Ne fuerit terrà tutior unda tuà.

Re-

non indoctis ſervatum, cum priorem inſcriptionem ex ipſo carmine probare atque aſſerere liceret. Infra enim in eadem Elegia ponitur, *O Coty, progenies digna parente tuo.* ubi vocativus *Coty*, non à recto *Cotius*, ſed à *Cotys* tertii ordinis flectitur. Nam in *i* vocativi, ſi à ſecunda declinatione fiant, *i* longum habent. Tertiae autem tam *y* pſilo, quam *i* deſinentes, corripiuntur. Cujus rei exempla paſſim obvia. Atque hactenus de inſcriptione. Altera dubitatio eſt de eo, quisnam hic Cotys fuerit. Utrum idem ille, qui à Suetonio *Cotiſo* appellatur, cujus filiam ſibi uxorem depopoſcerat Auguſtus, ut illi ab Antonio objectum fuit: an verò is, qui *Cotus* Caeſari dicitur, cujus filius *Saſales*, ſive ut alii legunt. *Sadalus*, in exercitu Pompeji fuit: an etiam alterutrius illorum filius. Ego autem & temporum rationem ſequendo, & perſonae qualitatem, & ingenium cum hac deſcriptione conferens, de eo Coty hic intelligo, cujus mentio fit apud Tacitum lib. 2. & quem idem autor, ut & Strabo, *Cotym*, per *y* pſilon nominat. Is enim & temporibus Auguſti ſupremis vixit, & ab eodem Auguſto regni Thracenſis partem accepit. Fuit autem is filius Rhemetalcis, ut idem Tacitus tradit, cujus haec ſunt verba: *Igitur Rheſcuporim quoque Thraciae regem aſtu aggreditur.* (Tiberius ſcil. de eo enim loquitur) *omnem eam nationem Rhemetalces tenuerat: quo defuncto, Auguſtus partem Thracum Rheſcuporidi, fratri ejus, partem filio Cotyi permiſit. In ea diviſione arva & urbes, & vicina Graecis, Cotyi: quod incultum, ferox, adnexum hoſtibus, Rheſcuporidi ceſſit. Ipſorumque regum ingenia, illi mite & amoenum: huic atrox, avidum, & ſocietatis impatiens erat*, &c. Quod idem fere & Strabo indicat lib. 12. qui *Sapaeum* nominat, à *Sapis*, Thracenſi populo, quibus ille imperavit, quos eosdem & *Sinties*, & *Sintes*, & *Sajes* appellatos dicit, additque: πάντες γὰρ οὗτοι περὶ αὔδικρα τὴν οἴκησιν εἶχον, καὶ τὰς περὶ Λῆμνον νήσους. Fuit & affinitate cum Polemone, rege Ponti, junctus. Sed hac de re Strabonem vide. Periit autem hic Cotys ſub Tiberii principatu, per fraudem à Rheſcuporide patruo, dum de regni finibus inter ſe contendunt, vocatus ad convivium, & inter ſacra hoſpitalia vinctus atque abductus, mox ab eodem etiam occiſus. Caeterum quod de ſuperiori Elegia monuimus, idem de hac quoque dubitari poteſt, utrum hoc demum tempore, hoc eſt quarto exilii anno à poëta ſcripta fuerit, an citius. Cum enim dicat, *Fama loquax veſtras*, &c. non ſatis probabile eſt, quarto demum anno ad Cotym ſcripſiſſe, ad quem primo ſtatim fama exulantis pervenire potuiſſet. Et ipſe poëta quoque infra Elegia ultima hujus libri indicat, ſe non ordinem temporum ubique obſervaſſe in his collocandis, ſed promiſcue ac temere collectas in unum addidiſſe. Ita enim inquit:

Non liber ut fieret, ſed uti ſua cuique daretur
Littera, propoſitum, curaque noſtra fuit.
Poſtmodo collectas utcunque, ſine ordine, junxit:
Hoc opus electum ne mihi forte putes.

Sed de hoc non ita laborandum. Micyll. *Ad Cotym Regem Sapaeorum* Exc. Scal. *Ad Cotin Thraciae regem* alius codex. vid. Baptiſt. Egnat. Racemat. cap. xiv. Cotyos imaginem in nummo cernere licèt apud Seguinum in Selectis Illuſtrium Numiſmatibus pag. 42. uxoris vero ejus Pythodoridis idem Seguinus nummum exhibet pag. 45. Varii vero hoc nomine reges Thraciae fuere. ita Valer. Max. iii. vii. Ex. 7. Cotyn antiquiorem memorat, jure civitatis ab Athenienſibus donatum. Athen. xii. 8. Cotyn memorat omnium Regum Thraciae luxurioſiſſimum. Xenoph. etiam in Ageſilao pag. 663. Cotyn refert, & pagina ſequenti & ii. Hellenic. pag. 507. eo nomine Paphlagoniae regem nobis exhibet. alium forte Harpocration in Κερσοβλέπτης. multi alii fuere hoc nomine, de quibus & de noſtro copioſe agit Bailius in Lexico ſuo. de ejus ſtemmate, quod ab Eumolpo deducitur, nihil mihi conſtat. Burm.

2. *Nomen ad.*] *Nomine ab* unus Heinſii.

5. *Mitiſſime.*] *Dulciſſime* Argent.

6. *Quamque.*] *Quaque* Moreti.

7. *Me fortuna tibi, de qua quod non queror, hoc eſt, Tradidit.*] Tres, *quod conqueror.* ſex, *non conqueror.* unus Vatican. *non conquerar.* Lege, *ne conquerar.* deinde, *Prodidit* Argentinus. eleganter. hoc eſt expoſuit, objecit. Heins *De quo non conqueror* Junian. mox, *non inimica loco* alius.

Regia (crede mihi) res eſt, ſuccurrere lapſis:
Convenit & tanto, quantus es ipſe, viro.
Fortunam decet hoc iſtam: quae maxima cum ſit,
Eſſe poteſt animo vix tamen aequa tuo.
Conſpicitur numquam meliore potentia cauſſâ,
Quam quoties vanas non ſinit eſſe preces.
Hoc nitor ille tui generis deſiderat: hoc eſt
A Superis ortae nobilitatis opus.
Hoc tibi & Eumolpus, generis clariſſimus auctor,
Et prior Eumolpo ſuadet Erichthonius.
Hoc tecum commune Deo: quod uterque rogati
Supplicibus veſtris ferre ſoletis opem.

Nam

9. *Excipe.*] *Accipe* Berſm. margo. & *limite* Junian.

10. *Tutior unda*] *Mitior* Excerpta Scaligeri, ut reſpondeat *duro litori.* vid. II. Faſt. 98. *duro limite* Junian. *nec fuerit* duo. Auctor Elect. Eton. malebat, *non fuerit.*

11. *Regia res eſt.*] Feſchii, *laus eſt.* nihil opus. VI. Faſt. 595.

Regia res ſcelus eſt. Burm.

13. *Decet hoc.*] *Haec* Argentin. & alius, quod Heinſio placebat.

14. *Vix tamen.*] *Vix ſatis* Feſchii. *apta* alius. *animo ſuo* Arg. & alius & Berſm.

17. *Nitor ille.*] *Iſte* editi & ſcripti nonnulli.

19. *Clariſſimus.*] *Gratiſſimus* Regius.

21. *Hoc tecum commune Deis.*] *Deos* Sarrav. Argent. *decus.* Lege, *Deo* cum Puteaneo, vel, *Deo eſt.* Heins. Sed numerus iſte hic quidem loci placuiſſe non debuerat. Berſm. Ms. *Et tecum commune deus quod uterque.* Et libri ſane, quantum novi, omnes, *uterque*, vel *utrique*, excepta editione Vicentina, ex qua legimus, *utrinque.* Auctor Elect. Eton.

21. *Quod utrique rogati.*] In aliis, *quod uterque rogatus.* In aliis, *quod*, *uterque rogati.* poſtremum hoc rectius. Fabric. *Quod utrinque* edit. Gryph. & Vincent. ſed *uterque* rectius. vid. II. Art. 283. *mox ſupplicibus votis* Junian.

22. *Supplicibus veſtris.*] *Supplicibus votis* Junian. &, *ferre velitis* Francof.

23. *Numquid eris.*] Membranae noſtrae, *nam quid erit*, quod quidem adeo blanditur, ut reponendum crediderim, pro *num quid*, ſeu *numquid.* Auctor Elect. Eton. *Nam quid* omnes editiones priores. *numquid* ex Sarraviano Heinſius habet: mox mallem, *ſi demas velle juvare deis.* ſi deis demas voluntatem juvandi. *ſi cernas*, vel *denas* Regius.

26. *Cadat.*] *Cadit* Argent. & tres alii. *cadet* tredecim & editi quidam. *ulla Jovis* Argent.

27. *Praeſtet.*] *Praebet* Regius & Ms. Berſm.

28. *Cur ego thura feram.*] Malim pro *thura* legere, *dona*, ut eſt in Patavino. per dona vel tauros intellige, qui ei mactabantur, vel veſtes, quae ab iis, qui mare evaſerant, ſuſpendebantur. Fabric. *Thura* ſcripti plerique. Heins. *Vota* unus.

29. *Vana laborantis ſi fiant vota coloni.*] In Patavino, *ſi fallant vota.* Fabric. *Fallant* eſt antiquorum librorum lectio, quae mihi longe probabilior videtur, quam ſi *fiant*, legas, ut in quibusdam excuſis legitur. Ciofan. *Fallat* meliores. Ceres nimirum. in Faſtis, IV. 645.

Saepe ſeges primis dominum fallebat in herbis.

Prudentius lib. II. contra Symmachum:

Nec vernas infudit aquas creberrimus imber
Fruge nova, & viridis ſi meſſis adulta, priusquam
Conceptas tenero ſolidaret lacte medullas,
Afflatum calido ſuccum contraxit ab Euro,
Jejunosque tulit calamos, atque irrita vota
Agricolae ſterilis ſtipularum ſilva fefellit.

ſic & *decipere* & *mentiri* & *eludere meſſis* dicebatur: Symmachus pro ara Victoriae: *Spem provinciarum omnium meſſis aegra decepit.* Noſter Amor. lib. III. Eleg. x.

Cum bene jactati pulſarant arva ligones,
Irrita decepti vota colentis erant.

apud Horatium *fundus mendax* lib. III. Od. I. & *ſpem mentita ſeges.* lib. I. Epiſt. VII. *nunquam tellus mentita colono* apud Silium libro VII. 160. apud Tibullum libro II. El. I.

Non ſeges eludat meſſem fallacibus herbis.

Propertius libro II. Eleg. XV.

Terra prius falſo partu deludet arantes.

Boëthius

Digitized by Google

Nam quid erit, ſolito quare dignemur honore
  Numina, ſi demas velle juvare Deos?
Juppiter oranti ſurdas ſi praebeat aures;
  Victima pro templo cur cadat icta Jovis?
Si pacem nullam Pontus mihi praeſtet eunti,
  Irrita Neptuno cur ego tura feram?
Vana laborantis ſi fallat vota coloni,
  Accipiat gravidae cur ſuis exta Ceres?
Nec dabit intonſo jugulum caper hoſtia Baccho,
  Muſta ſub adducto ſi pede nulla fluant.
Caeſar ut imperii moderetur frena precamur,
  Tam bene quo patriae conſulit ille ſuae.

Uti-

Boëthius libro I. Conſ. Philoſ.

Tum qui larga negantibus
Sulcis ſemina tradidit
Eluſus Cereris fide.

Manilius libro I.

Sqalidaque eluſi deplorant arva coloni,
Et ſteriles inter ſulcos defeſſus arator.

Virgil. I. Geor. 226.

——— ——— *ſed illos*
Expectata ſeges vanis eluſit ariſtis.

Valerius Flaccus libro VII. vſ. 229.

——— *patriam inde vocato,*
Qua redit itque dies, nec nos dis nata malignis
Luſerit hoc uno ſemper ſub frigore meſſis,
Fas mihi non ſtabiles, fas & tibi linquere Colchos.

ita locum mendoſiſſimum reſtituo. *Non ſtabiles Colchi*, in quibus ſedes certa non figitur. pari modo Plautus Mercatore; *ſtabilem patriam & domum* dixit:

Quis modus tibi exilio tandem? eveniet qui finis fugae?
Quae patria aut domus tibi ſtabilis eſſe poterit? dic mihi.

Perperam *non habiles Colchos*, & *Cluſerit meſſis* in Valerio hactenus legebatur. *Accipiat* mox meliores verſu proximo, pro *Accipiet*. Heins. *Laborantes ſi fallant vota colonos* Regius.

30. *Cur ſuis exta.*] *Cur ſua ſacra* Argent.

31. *Intonſo Baccho.*] Libri ſcripti, *immerito*. Ciofan. *Immerito* multi veterum. utrumque rectum. ſic contra in Triſt. I. IX. 43. *meritae cadet agna Minervae* & ſaepe alibi. Heins.

32. *Inducto ſub pede.*] Iidem libri, *adducto*. Ciofan. *Adducto* ſcripti fere omnes. recte. ſic *adducta clava* Faſt. I. *adducto nervo arcus*. & *adductus ramus* Pont. III. Eleg. V. & ſimilia paſſim apud Noſtrum. id eſt, contracto. ſic Epiſt. Canaces, *macies adduxerat artus*. & Met. III. 397. *Adducitque cutem macies* Val. Flaccus lib. V. 160.

Vincula prenſa manu ſaxis adduxerat imis.

id eſt, attraxerat. *abduxerat* minus bene vulgati, cum *abducta flumina* mox ſequantur. idem libro VI. 133.

——— *extremas laqueis adducere turmas.*

& apud Noſtrum Met. VIII. 775.

——— *adductaque funibus arbor.*

Statius Theb. IX. 140. ubi pari modo peccatur;

Ter Cadmea Phalanx torvum adduxere cadaver,
Ter retrahunt Danai.

Heins.

34. *Tam bene quam patriae conſulit ipſe ſuae.*] *Quod* Argent. & primae editiones. Lege, *quo*. nempe imperio. deinde, *ille* meliores Heins. Atqui nec *ille*, nec *ipſe* quam vim habeant ſentio: & poene extra dubium mihi eſt, ſcripſiſſe Ovidium, *quod patriae conſulit illa ſuae*, nempe frena. Tibull. II. vſ. 44.

Troja quidem tum ſe mirabitur, & tibi dicet,
Vos bene tam longam conſuluiſſe viam.

video ſane & illud mutatum, Scaligeri imperiis nunc legere nos, *longa via*; aliam cauſam nullam video. Plautus certe in fine Perſae: *Certo illi homines mihi neſcio quid mali conſulunt, quod faciant.* & Terent. Heaut. III. I. *Peſſime iſtuc in te atque in illum conſulis.* Auctor Elect. Eton. *Conſulere frena patriae* ſuae Latine dici poſſe eo ſenſu, quo Vir doctiſſimus cenſet, non puto; & *conſulere rem* &c. cum accuſativo caſu in ſimilibus locutionibus eſſe idem, quod de re conſulere, tractare, ſtatuere, patet ex Virgilio XI. 343.

Rem nulli obſcuram, noſtrae nec vocis egentem,
Conſulis, o bone Rex.

ubi Servius. *rem conſulis*, pro *de re*. Livius lib. II. 28.

Utilitas igitur magnos hominesque Deosque
 Efficit; auxiliis quoque favente ſuis.
Tu quoque fac proſis intra tua caſtra jacenti,
 O Coty, progenies digna parente tuo.
Conveniens homini eſt, hominem ſervare, voluptas:
 Et melius nullâ quaeritur arte favor.

Quis

eam rem conſules rati, ut erat, periculoſam ad Patres diſerunt: ſed delatam conſulere ordine non licuit. in quibus eſt poſt deliberationem, & tractationem, ſtatuere; ut recte Cl. Perizon. ad Sanctii Minerv. lib. IV. cap. 4. in fine. & ita capienda Plauti & Terentii loca. & ita poteſt dici; *aliquid conſulere alicui*, & *in aliquem.* ſic apud Tibullum Æneas *longam viam* (ſi ita legendum ſit) *conſuluit bene Trojae*, id eſt in utilitatem Trojae ſtatuit, & effecit ut bene illi cederet. nec male Bern. Cyllen. *conſuluiſſe viam* explicat, conſulto determinaſſe. nihil ergo haec faciunt ad adfirmandam lectionem, quae à nullo codice adjuvatur, & quae Noſtro nuſquam eſt uſitata. *ille* vero eſt in omnibus fere ſcriptis, & ſolet excellentiam quamdam hoc pronomen indicare. *que* vero debet ad totum verborum complexum praecedentis verſus referri. licet & *quod* pro *quia* poſſet ſumi. Burm.

35. *Utilitas igitur magnos hominesque deosque, &c.*] Senſus eſt: Ex eo igitur, quod proſunt ac juvant, tam homines quam dii magni ſunt, & coluntur, videlicet dum unusquisque illorum ea parte, iisque auxiliis favet, ac prodeſt nobis, quibus ſolet ac poteſt. ut Ceres & Bacchus proventu ac fertilitate frugum ac vini, Caeſar imperando & conſulendo patriae, &c. Quanquam neque altera expoſitio diſplicet, *ut Auxiliis*, dativo caſu accipiamus dictum, hoc ſenſu, Unoquoque eorum, cui bene ſit, favente ſuis auxiliis, hoc eſt, iis à quibus juvatur, & per hoc magnos eosdem faciente. Micyll.

36. *Quoque favente.*] *Quemque fovendo* Ms. Berſm. *quemque favente* unus. *quippe* Arg.

37. *Intra tua caſtra jacenti.*] Incredibile hoc, Ovidium intra Cotyos caſtra jacuiſſe. & hinc errorem eorum, qui Getarum Regem Cotyn faciunt, natum credo. variant ſcripti: Barberin. *ſceptra.* alius, *regna.* quinque libri, *clauſtra*, quod praeferrem, ut Tomi fuerint in finibus regni, ab Auguſto Cotyi aſſignatis. ut mox vſ. 66. *terram tuam* dicit. vel legendum, *juxta tua caſtra. inter* plurimi ſcripti. *caſtra* vero & *clauſtra* centies permutata. vid. ad Val. Fl. v. 77. Burm.

39. *Conveniens hominum eſt.*] Scripti, *conveniens homini eſt.* nec aliter citatum inveni. Fabr. *Voluntas* plurimi.

40. *Nulla.*] *Nulli* Junian.

42. *Improbat.*] *Non probat* tres libri.

43. *Non tibi Caſſandrus pater eſt.*] De Caſſandri crudelitate, qua uſus eſt in occupando Macedoniae regno, praeſertim contra ſtirpem Alexandri, meminerunt Diodorus Siculus libro decimo octavo, Juſtinus libro decimo quinto, & Pauſan. in Boeoticis. Pauſaniae verba ſunt haec: Δοκεῖ δέ μοι τὰς μὲν Θήβας οἰκίσαι ὁ Κάσσανδρος, κατ' ἔχθος Ἀλεξάνδρου μάλιστα. Ἐπεξῆλθε δὲ καὶ τὸν πάντα οἶκον Ἀλεξάνδρου φθείρων, ὃς Ὀλυμπιάδα γε παρέδωκε καταλεῦσαι τοῖς ἐπ' αὐτὴν Μακεδόνων παρωξυσμένοις, καὶ τοὺς παῖδας Ἀλεξάνδρου τόν τε ἐκ Βαρσίνης (ſive ἐξ Ἀρσίνης legendum) Ἡρακλέα, καὶ Ἀλέξανδρον τὸν ἐκ Ῥωξάνης ἀπέκτεινεν ὑπὸ φαρμάκων. Οὐ μὴν οὐδὲ αὐτὸς χαίρων τὸν βίον κατέστρεψεν. ἐπλήσθη γὰρ ὕδρωπος, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ζῶντι ἐγίνοντο εὐλαί, &c. Juſtinus autem: *Deinde ne Hercules*, inquit, *Alexandri filius, qui fere annos quatuordecim exceſſerat, favore paterni nominis in regnum Macedoniae vocaretur, occidi eum tacite cum matre Arſine jubet, corporaque eorum terra obrui, ne caedes ſepultura proderetur. Et quaſi parum facinoris in ipſo primum rege, mox in matre Olympiade ac filio admiſiſſet, alterum quoque cum matre Rhexane pari fraude interfecit, quaſi regnum Macedoniae; quod affectabat, aliter conſequi, quam ſcelere non poſſet.* Atque haec apud idoneos ſcriptores de Caſſandro leguntur. De iis autem, quae Merula affert de eodem, ipſe viderit, ut & de verſibus iis, quos Ovidio autore allegat. Micyll.

43. *Duruſque Caphareus.*] Ego locum hunc ſimpliciter accipio, ut ſit dictum eodem modo, quo Vergilius dixit: *Nec tibi diva parens, generis nec Dardanus autor, Perfide, ſed duris genuit te in cautibus horrens Caucaſus, &c.* Et Homerus Iliad. 16. Οὐκ ἄρα σοί γε πατὴρ ἦν ἱππότα Πηλεύς, οὐδὲ Θέτις μήτηρ, γλαυκὴ δέ σε τίκτε θάλασσα, πέτραι τ' ἠλίβατοι. ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής. Mox quod ſequitur, *Quive repertorem torruit arte ſua:* id ita accipiendum, quaſi dicat, Neque etiam Phalaris tibi pater eſt, qui Perillum repertorem aenei bovis, quo homines incluſi torrerentur, ipſum ſua arte excruciavit, eidemque bovi incluſum torruit. Micyll. Eadem exemplaria, *genitorque Caphareus*, probo. Ciofan. Inepte Caphareus ſcopulus cum Caſſandro rege conjungitur. multi ex ſcriptis, *genitorve Caphareus.* Argentinus. qui eſt inter optimos, *duruſve Phareus.* Sarravianus omnium veterrimus, *genitive Pheraeae.* eleganter & vere. quamquam *duruſve Pheraeus* quoque non incon-

cin-

Quis non Antiphaten Laeſtrygona devovet? aut quis
  Munifici mores improbat Alcinoi?
Non tibi Caſſandreus pater eſt, gentisve Pheraeae;
  Quive repertorem torruit arte ſuâ:
Sed quam Marte ferox, & vinci neſcius armis,
  Tam numquam factâ pace cruoris amans.

Ad-

cinne poſſit reponi. Alexandrum enim Pheraeorum in Theſſalia crudeliſſimum tyrannum innuit, quem ab uxore Thebe ejusque fratribus obtruncatum in cubiculo fuiſſe, ex Xenophonte partim lib. vi. de rebus Graecorum, Diodoro Siculo, lib. xvi. Bibliothecae, Plutarcho ac Cornelio Nepote in Pelopida, Conone apud Photium, partim ex Cicerone, Valerio Maximo, aliis, diſcimus. ac ejus rei Noſter quoque meminit in Ibide, 321.

Inque tuo thalamo ritu jugulere Pheraei,
Qui datus eſt letho conjugis enſe ſuae.

De inſigni ejus crudelitate apud Polyaenum libro vi. Strategem. & Ælianum Varia Hiſtoria lib. xiv. 40. nonnihil occurrit. Hic Polydoro fratri, qui Jaſoni Pherarum tyranno ſucceſſerat, è vivis per venenum ſublato, regnum invaſit patriae ſub annum iv. Olympiadis cii. ſi Euſebiano Chronico credendum. Narrant multa ejus facinora, partim fortiter, partim crudeliter perpetrata, praeter auctores jam nominatos, Demoſthenes contra Ariſtogitonem, Polybius libro viii. Panſanias in Baeoticis ac Suidas. Sed omnium uberrime, quem jam memoravi, in Pelopida Plutarchus. Pelopidas enim directa adverſus Alexandrum acie occubuit, ſed victor. fuit & Epaminondae res cum Alexandro hoc Pheraeo. Extſat Speuſippi, ut putatur, epiſtola a Leone Allatio inter Socraticas numero xxviii. edita, in qua Iſocrati objicitur, quod orationem illam, quae Philippica inſcribitur, Dionyſio Siciliae Tyranno primum venalem obtulerit, promiſerit poſtea huic Alexandro Theſſalo; quod fruſtra apud alium ſcriptorem quaeras. Alexander igitur Theſſalus, & Dionyſius Siciliae tyrannus coaetanei, quod etiam ex ſcriptoribus jam memoratis eſt colligere. Hinc ſupplendus, atque intelligendus eſt lapis in Epochis Graecis Arundeliani marmoris, Epoch. lxxxv. Ἀφ' οὗ Διονύσιος Σικελιώτης ἐτελεύτησεν, ὁ δὲ υἱὸς Διονύσιος ἐτυράννησεν, καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Φεραῖος βασιλεύει. nunc circumfertur, Καὶ Αλ . . . . λεύει quae lacuna in errorem induxit virum maximae eruditionis Johannem Seldenum, ut de Alexandro, Amyntae filio, haec capienda eſſe opinaretur. de Jaſone Pheraeo vide Plinii Interpretes ad lib. vii. cap. l. quod vero praemittit Noſter, *Non tibi Caſſandrus pater eſt*, perperam de Caſſandro, Rege Macedoniae, interpretantur. *Caſſandreus* enim legendum, quomodo Sarravianus diſerte, aliique nonnulli codices ex caſtigatioribus, ut de Apollodoro, Caſſandriae Tyranno longe immaniſſimo, intelligatur, qui *Caſſandreus* proinde dictus. Nam Caſſandriae tyrannum fuiſſe, ex Pauſania Meſſeniacorum lib. iv. Polyaeno, & Prologo lib. xxv. Trogi Pompeji docemur. Teſtantur id ipſum quoque Excerpta Diodori Siculi Valeſiana pag. 356. Epitome Stephani Byzantii: Κασάνδρεια πόλις Μακεδονίας, πρὸς τῇ Θράκῃ, ἡ ποτὲ Ποτίδαια λεγομένη, ἀπὸ Κασάνδρου, τοῦ Ἀντιπάτρου. ὁ πολίτης, Κασανδρεύς. Meminit ſaevitiae ejus inter alios complures Ælianus Variae Hiſtoriae libro xiv. cap. 41. meminerunt & Excerpta Diodori Siculi, quae diximus jam, Valeſiana lib. xxii. pag. 264. De eo copioſe Polyaenus lib. vi. Strategem. ubi inter caetera: καὶ τύραννος ἐγένετο φονικώτατος πάντων; ὅσοι παρ' Ἕλλησιν ἢ παρὰ βαρβάροις ἐτυράννησαν. initio autem narrationis pro Ἀπολλόδωρος ὁ Κασσάνδρου ſcribendum, ὁ Κασσανδρεύς. Hunc ab Antigono, Rege Macedoniae, oppreſſum, expugnata Caſſandria, idem Polyaenus libro iv. copioſe narrat. De violenta ejus morte ex Plutarchi libello de tarda Dei vindicta poteſt colligi: nec dubito, Noſtrum in Ibide eo reſpexiſſe, etſi loco inſigniter depravato:

Aut ut Caſſandri dominus non mitior illo,
Saucius ingeſta contumuleris humo.

Herculem, Alexandri Magni filium, intelligunt interpretes à Caſſandro interfectum. Sed quis veterum crudelitatem Herculi unquam objecit? Priori verſu multum variant codices vetuſti, quorum major pars, *Caſſandrae. Caſſandrus* nonnulli. *Caſſandris* unus. tres, *Caſſandrei.* quos inter & Moreti liber ſatis antiquus, qui pro diverſa lectione, *Caſſandreus. Caſſandrei* quoque liber Jureti vetuſtiſſimus praeterea quinque aut ſex noſtri, *domino*, non *dominus*. Scribe,

Aut Caſſandreae domino non mitior urbis
Saucius ingeſta contumuleris humo.

Quanquam enim ex ipſius Apollodori apud Plutarchum ſomnio deprehendi quodammodo poteſt, poſt detractam vivo pellem in lebete elixum fuiſſe; nihil impedit tamen poſt has poenas adhuc ſpirantem terra quoque ingeſta fuiſſe obrutum. Idque τὸ *Saucius* utcunque deſignat. Illud praeterea in tranſcurſu monendum, ſcriptores antiquos hunc Apollodorum cum Phalaride frequenter conjungere, quod & à Noſtro hic factum vide-

Adde, quod ingenuas didiciſſe fideliter artes,
  Emollit mores, nec ſinit eſſe feros.
Nec Regum quiſquam magis eſt inſtructus ab illis,
  Mitibus aut ſtudiis tempora plura dedit.
Carmina teſtantur; quae, ſi tua nomina demas,
  Threïcium juvenem compoſuiſſe negem.
Neve ſub hoc tractu vates foret unicus Orpheus;
  Biſtonis ingenio terra ſuperba tuo eſt.
Utque tibi eſt animus, cum res ita poſtulat, arma
  Sumere, & hoſtili tinguere caede manum;
Atque, ut es, excuſſo jaculum torquere lacerto,
  Collaque velocis flectere doctus equi;
Tempora ſic data ſunt ſtudiis ubi juſta paternis,
  Utque ſuis humeris forte quievit opus;
Ne tua marceſcant per inertes otia ſomnos,
  Lucida Pieriâ tendis in aſtra viâ.

Haec

demus. ita certe Plutarchus & Suidas in *'Ιερώνυμος*, Polybius lib. VI. in Excerptis Valeſianis, pag. 10. Diodorus Siculus in iiſdem, Dio Chryſoſtomus Oratione ſecunda, Themiſtius Oratione nona, Cicero lib. III. de Natura Deorum, Seneca de Beneficiis lib. VII. cap. 19. & lib. II. de Ira, cap. IV. Atque haec de Apollodoro dicenda videbantur: quae obſcuro hactenus, nec intellecto, Naſonis loco lucem allatura confido. HEINS.

45. *Quam.*] *Qui marte* & ſeq. vſ. *& nunquam* plurimi ſcripti. *qui nunquam* Junian. *tam vinci neſcius* etiam Politian.

50. *Mitibus aut.*] *Artibus aut* duo. *mollibus aut* tres.

52. *Threïcium juvenem compoſuiſſe negem.*] Hoc eſt, niſi nomen tuum inſcriptum eſſet, non crederem, ab ullo Thracenſi tale carmen potuiſſe componi. Quaſi dicat, adeo humanitatis doctrina & eruditione excultum, & ab omni barbarie alienum eſt. MICYLL. *Threïcium vatem compoſuiſſe putem.* Junian. *Threïcium juvenem compoſuiſſe putem* decem.

53. *Vates foret unicus Orpheus.*] Muſaeum poterat Orpheo addidiſſe, quem Thracem nonnulli faciunt, & quidem Eumolpi filium, ac proinde Cotyos proavis accenſendum. Sed noſter ea opinione non videtur fuiſſe imbutus. alii enim Orpheos filium ajunt, & ſic quoque Thracem, alii Autochtonem Eleuſinium. Certe cum Eumolpus Eleuſina occuparit, ac proinde Naſoni Metamorph. XI *Cecropius* dicatur, Athenienſibus magis, quam Thracibus annumerandus Muſaeus. Euſebius in Chronicis Muſaeum facit Orphei diſcipulum, filium Eumolpi. HEINS.

54. *Tuo eſt.*] *Suo eſt* Ms. Berſm.

55. *Res ita poſtulat.*] *Res expoſtulat* Leidenſ.

57. *Utque eſt excuſſo jaculum torquere lacerto. &c.*] Sic quidem Merula legit Alii autem, *Atque ut es excuſſo jaculum torquere lacerto*, *&c.* quae lectio planiorem ſententiam reddit. Durius enim fuerit illud, *Utque eſt animus doctus torquere jaculum*, & *flectere colla equi*: quando ea res non animo, ſed manibus geritur. MICYLL. *Ut es*, id eſt ſtatim, ut occaſio ſe dat, non ſumpto ſpatio ad meditandum, aut veſtes aut habitum mutans ut paſſim ita *ſicut*, *velut eſt*, vel *erat*. vid. IV. Met. 473. & alibi. *ut in excuſſo* Ms. Berſm. BURM.

58. *Collaque velocis flectere doctus equi.*] Graeco more dictum. ſic in veteri inſcriptione, quae eſt in aedibus Jo. Donati Caeſii, Cardinalis:

Flectere doctus equos, nitida certare palaeſtra.

& Horatius Oda & lib. I. carm. *Indocilis pauperiem pati.* Seneca in Troadibus: *indociles lugere*: & Claudianus de raptu Proſerpinae lib. I. *Quamvis indocilis flecti*: & hic Noſter, lib. V. Met.

Figere doctus erat, ſed tendere doctior arcus.

CIOFAN.

59. *Ubi juſta.*] *Ut juſta* duo veteres. HEINS.

60. *Atque tuis humeris forte quievit opus.*] *Utque* rectius veteres quatuor. & *ſuis humeris*, Sarrav. Argent. & Combu. *onus* praeterea in antiquis octo aut decem. ſed fruſtra. Triſt. III.

Ut via finita eſt, & opus requievit eundi.

Scribe,

Utque ſuis numeris forte quievit opus.

vel, *Atque ſuis numeris.* *numeri operis* hic dicuntur, ut Met. VII. *numeri laborum.* *Lexque datur nume-*

Digitized by Google

Haec quoque res aliquid tecum mihi foederis adfert:
Ejuſdem ſacri cultor uterque ſumus.
Ad vatem vates orantia brachia tendo,
Terra ſit exſiliis ut tua fida meis.
Non ego caede nocens in Pontica litora veni;
Mixtave ſunt noſtrâ dira venena manu:
Nec mea ſubjectâ convicta eſt gemma tabellâ
Mendacem linis impoſuiſſe notam.
Nec quidquam, quod lege veter committere, feci.
Et tamen his gravior noxa fatenda mihi eſt.
Neve roges quid ſit; ſtultam conſcripſimus Artem.
Innocuas nobis haec vetat eſſe manus.
Ecquid praeterea peccarim, quaerere noli:
Ut lateat ſolà culpa ſub Arte mea.

Quid-

numeris magnorum horrenda laborum. quae ibi vera eſt ſcriptura. *per numeros* Met. I.

Perque ſuos intus numeros componitur infans.

ita enim ſcribendum. in Triſt.

——— *cunque*

Per numeros omnes hoc tueare caput.

in Arte Amatoriâ:

Per numeros veniunt iſta gradusque ſuos:

&:

Per numeros fiant iſta gradusque ſuos.

numeros ſceleris dixit in Ibide ỳſ. 186.

Ut careant numeris tempora prima ſuis.

Triſt. I. Eleg. VII. ỳſ. 48. Heins. Vide an placeat magis, *Aque ſuis humeris forte quievit opus.* ſcutum ſcilicet, ſeu pharetra depoſita eſt ab humeris, quos unice decet. Auctor Elect. Eton. ſed oſtendendum, *quieſcere ab humeris* eleganter dici. *in humeris fertur onus* dixit II. Triſt. 222. nec *forte onus* aeque bene dicitur, atque *opus.* nihil tamen melius in mentem venit Heinſiana emendatione. Burm.

61. *Otia.*] *Tempora* Thuan.

64. *Ejuſdem ſacri.*] *Studii* duo libri.

66. *Fida.*] *Tuta* unus codex. *auxiliis* editi & ſcripti quidam.

67. *In Ponti littora veni.*] *In Pontica* Polit. unus. Voſſ. & unus Vatic. bene. ſic *Pontica tellus*, lib. III. Eleg. I. *Pontica terra* lib. II. Eleg. VII. & lib. IV. Eleg. IX. *Ponticus Iſter* lib. III. Eleg. II. ỳſ. 44. ut illic opinor caſtigandum. vide Notas. Heins.

69. *Nec mea fallaci convicta eſt gemma ſigillo Mendaces ceris impoſuiſſe notas*] Cujacius lib. XI. Obſervat. cap. XIV. *lignis*, non *ceris* legit. Ejus verba ſunt: *Lignum tabulas dicimus*, ut Satyricus XIII. & XVI.

Vana ſupervacui dicens chirographa ligni.

Et Ovid. II. de Ponto:

Nec mea fallaci convicta eſt gemma ſigillo
Mendaces lignis impoſuiſſe notas.

Libri excuſi habent, *ceris*, pro *lignis*: ſcripti, *lingnis*, unde feci *lignis*, perſpicua emendatione. Ciofan. *Linis impoſuiſſe* ſcribendum cum Sarrav. Scaligeri codice, Argent. & uno Vaticano. vincula linea intelligit, quae tabellis & teſtamentis obſignandis adhiberi ſolita. lini enim uſus hanc in rem adhibitus. de qua inter alios Salmaſius cap. XI. de modo uſurarum. *vincula epiſtolae*, id *linum* Noſter non uno appellat loco. multi veterum, *lignis.* quod Cujacio Obſervat. lib. XI cap. 14. placebat. alii, *ſignis*: Barberin. *tabulis.* alius, *chartis.* apud Juvenalem quoque ſic caſtigandum bis opinor. ut Satyra XIII. 136.

Si decies lectis diverſa in parte tabellis,
Vana ſupervacui dicunt chirographa lini.

Et Satyra. XVI. 40.

Debitor aut ſumtos non pergit reddere nummos,
Vana ſupervacui dicens chirographa lini.

niſi quis *ſigni* malit. utroque loco *ligni* circumfertur. ſic & Cicero *chirographum* & *ſignum* conjunxit libro II. Epiſt. XX. ad Atticum: *neque utor meo chirographo, neque ſigno.* praeterea priori verſu, *fallaci convicta eſt gemma ſigillo* Scaligeri codex. quod & Cujacius in ſuis videbatur inveniſſe. Heins. Vid. Brioſii Epiſt. pag. 107. *ſuppoſita* unus. *ſub tecta* Servii.

71. *Quod lege vetor.*] *Veter* ex melioribus. Heins.

72. *Eſt tamen his gravior noxa fatenda mihi.*] *Et tamen his gravior noxa fatenda mihi eſt*, rectius tres veteres. Heins.

Quidquid id eſt, habui moderatam vindicis iram:
Qui niſi natalem nil mihi demſit humum.
Hac quoniam careo; tua nunc vicinia praeſtet,
Inviſo poſſim tutus ut eſſe loco.

73. *Neve roges quae ſit ſtultam quam ſcripſimus artem.*] Pro eo quod eſt: Neve roges quae ſit ars, quam ego ſtultus conſcripſi. Uſitata bonis poëtis figura. Intelligit autem praecepta amatoria. CIOFAN. Malo cum quatuor antiquis,

Neve roges quid ſit; ſtultam conſcripſimus Artem. HEINS.

75. *Et quid.*] *Ecquid* in nonnullis. NAUG. *Ecquid* Sarrav. Medonii unus cum prima editione. HEINS. *Ne quid peccarim pro re mea quaerere noli* Argent.

76. *Ut pateat.*] Malim, *lateat* cum Puteaneo & undecim aliis. ſtudioſe enim ſemper verum crimen celat.

77. *Quidquid id eſt, habuit moderatam Principis iram.*] Magis ad ſententiam facit, quod in antiquo eſt. *moderatam vindicis iram.* FABRIC. *Habui* praeſtat cum nonnullis. HEINS. *Quae niſi natalem* Junian. & duo alii.

78. *Natalem humum.*] Patriam. Alibi:

Neſcio qua Natale ſolum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non ſinit eſſe ſui.

CIOFAN.

EPISTOLA X.

MACRO.

ECquid ab impreſſae cognoſcis imagine gemmae
Haec tibi Naſonem ſcribere verba, Macer?
Auctoriſque fui ſi non eſt annulus index,
Cognitane eſt noſtrâ litera facta manu?
An tibi notitiam mora temporis eripit horum?
Nec repetunt oculi ſigna vetuſta tui?
Sis licet oblitus pariter gemmaeque manuſque,
Exciderit tantum ne tibi cura mei.

Quam

1. *Imagine cerae.*] *Gemmae* Fragm. Boxhornii & Francof. quamvis vero vulgatam defendi poſſe ſciam, rectius tamen meo judicio gemma dicitur imprimi, quam cera, cui gemma imprimit imaginem, & hoc confirmatur mox vſ. 7. vel legendum eſſet, *impreſſa cognoſcis imagine cerae.* BURM.

4. *Cognitane eſt.*] *Cognita nec.* pr. Ed.

5. *An tibi.*] *Quin tibi* Putean.

12. *Factus es arte.*] Forte, *factus ab arte nocens*, nam *es* etiam ſuperiori verſu occurrir.

13. *Æterno quidquid reſtabat Homero.*] Ita Tibull. IV. I. 180.

Æterno propior non alter Homero.

Res Trojanas ſcripſerunt, Varius teſte Horatio: Valgius, teſte Tibullo: Macer & Camerinus, teſte Ovidio. FABRIC.

14. *Troica bella.*] *Facta* duo veteres. Forte, *Troia fata.* ut Epiſt. I. *Illi victa ſuis Troïa fata canunt.* HEINS.

15. *Naſo parum prudens, artem dum tractat amandi.*] Alter Vatic. & Urſini liber, *tradit.* idque rectius puto. CIOFAN. *Tradit amanti* Combianus & Thuaneus, quod non diſplicebat Heinſio. *dum cantat* Moreti. *dum curat* Regius.

17. *Communia.*] *Confinia* Thuan. ut lib. II. El. v. 71. vid. inf. III. IV. 67. & IV. XIII. 43. *Poëtae* Moreti.

18. *Diverſum quamvis quisque ſequatur iter.*] Malui, *Quisque ſequamur.* ut,

Quisque ſuos patimur manes.

hoc nomen ad omnes perſonas referri etiam pueris notum eſt. FABRIC. *Quisque queratur* Sarrav. *petamus* Ms. Berſm.

19. *Quo-*

Digitized by Google

Quam tu vel longi debes convictibus aevi,
Vel mea quod conjux non aliena tibi;
Vel ſtudiis, quibus es, quam nos, ſapientius uſus;
Utque decet, nullâ factus es Arte nocens.
Tu canis aeterno quidquid reſtabat Homero,
Ne careant ſummâ Troica bella manu.
Naſo parum prudens, Artem dum tradit amandi,
Doctrinae pretium triſte magiſter habet.
Sunt tamen inter ſe communia ſacra poëtis;
Diverſum quamvis quisque ſequamur iter.
Quorum te memorem (quamquam procul abſumus) eſſe
Suſpicor; & caſus velle levare meos.
Te duce, magnificas Aſiae perſpeximus urbes:
Trinacris eſt oculis te duce nota meis.
Vidimus Ætnaeâ coelum ſplendeſcere flammâ;
Suppoſitus monti quam vomit ore gigas:
Hennaeosque lacus, & olentia ſtagna Palici,
Quâque ſuis Cyanen miſcet Anapus aquis.

Nec

19. *Quorum te memorem, quanquam procul abſumus, eſſe Suſpicor.*] Sententia: Quorum, ſive quarum rerum, videlicet, quòd ſacra poëtis inter ſe communia ſunt, etiam ſi ipſi inter ſe diverſa ſcribendi genera ſequuntur, te memorem eſſe puto, eoque velle caſus meos levare. Micyll. *Quamvis procul abſumus à te* unus codex. *abſumus urbe* Barber. *quamvis ſumus orbe remoti.* Farneſ. *quamvis* etiam prim. Ed. mox, *velle juvare* quatuor ſcripti. pro *ſuſpicor*, *auſpicor* Ms. Berſm.

21. *Magnificas Aſiae perſpeximus urbes.*] Patavinum, *perreximus.* Fabric. *Proſpeximus* plurimi.

22. *Trinacris eſt oculis te duce viſa meis.*] In nonnullis, *Trinacria eſt oculis.* Nauger. Alii, *Trinacria eſt oculis te duce nota meis.* Fabric. In iisdem libris non, *viſa*, ſed *nota* legitur. Ciofan. *Nota* meliores conſtanter. Heins.

24. *Quam vomit.*] *Movet* tres libri & Berſmanni Ms.

25. *Ætnaeosque.*] Peſſime usque huc ita lectum eſt in excuſis omnibus. Urſini liber, *Henneosque.* Si adſpirationem demas, vera erit lectio. *Enneus* & *Ennenſis* (ut ab *Ilio Ilius* & *Ilienſis*) deducitur ab *Enna*, quae eſt Siciliae urbs, & umbilicus: prope quam eſt lacus, qui ab ea *Enneus* vocatur à poëta; idque lib. v. Metamorph. 385. etiam aperte indicatur:

Haud procul Enneis lacus eſt à moenibus altus,
Nomine Perguſa.

Sic enim ibi ex meo libro veteri emendavi, cum in aliis libris male ſcriptum & excuſum eſſet, *Ætnaeis.* Auctor laſcivi carminis:

Enneae Cererem nurus frequentant.

Lycophron in Alexandra:

Οὗ πάππον εὖ γαμφαῖσιν Ἐνναία ποτέ.

Cujus avum Ennaea quondam Hercynna.

Ciofan. *Hennaeosque* Sarrav. Argent. & unus Vatic. duo alii, *Ennaeosque.* dictum de hac voce multis ad Raptum Proſerpinae Claudiani. Heins.

25. *Et olentia ſtagna Paliſci.*] Legendum, *Palici* è Macrobio. Olentia autem ſtagna, ὅτι φέρεται ἀπ᾽ αὐτῶν ὀσμὴ βαρεῖα θείου, καὶ τοῖς πλησίον ἱσταμένοις καρηβαρίαν ἐμποιοῦσα δεινήν, ut Polemon ait libro de admirandis Siciliae Fontibus. Fabric. Per hoc ſtagnum & Enneum lacum Proſerpina à Plutone ablata eſt. Ovidius ibidem:

Perque lacus altos, & olentia ſulfure fertur
Stagna Palicorum, rupta ferventia terra.

ſcribendum, *Palicos.* ut ſit appoſitio. vidimus Palicos, ſtagna olentia. *Stagna Palicorum* dixit Met. v. 406. ſic apud Graecos ſemper Λίμνη Παλικῶν, & κρατῆρες Παλικῶν. etiam Παλικίνη κρήνη. nam duos fratres Deos Palicos fuiſſe conſtat. Virgilio tamen Æn. ix. *placabilis ara Palici.* ſed & illic quoque per appoſitionem ſumi poteſt. Poſſet & legi, *olentia ſtagna Palicen.* ut ad oppidum Παλικὴν ſtagno vicinum innuat. Adi Siciliam accuratiſſimi Cluverii. Totam Palicorum fabulam operoſe proſecutus eſt longa narratione Macrobius Sa-

tur-

Nec procul hinc Nymphen, quae, dum fugit Elidis amnem,
Tecta ſub aequoreâ nunc quoque currit aquâ.
Hîc mihi labentis pars anni magna peracta eſt.
Eheu, quam diſpar eſt locus ille Getis!
Et quota pars haec ſunt rerum, quas vidimus ambo,
Te mihi jucundas efficiente vias!
Seu rate caeruleas pictâ ſulcavimus undas:
Eſſeda nos agili ſive tulere rotâ.
Saepe brevis nobis vicibus via viſa loquendi;
Pluraque, ſi numeres, verba fuere gradu.
Saepe dies ſermone minor fuit; inque loquendum
Tarda per aeſtivos defuit hora dies.

Eſt

turnalium libro v. cap. 18. Videndi quoque Diodorus Siculus & Stephanus Byzantius. Solinus, quae de Palicis Siciliae narrantur apud ſcriptores, tranſtulit ad Sardiniam peſſimo exemplo. Heins. Poſteriorem conjecturam infirmat, & oppidum ante haec tempora dictum, uti monſtrat Diodorus; & locutio ipſa, (*ſtagna Palicen*, pro *ſtagnis ad urbem Palicen*) vix credo, concoquenda. qua quoque de cauſa ne primam quidem admittebam, dum advertiſſem *Palicos* non heroas modo, ſed & regionem iſtam, ubi templum eorum ac ſtagnum, nominari. ſic Ariſtot. Περὶ θαυμας. ἀκουσμ. & exſcriptor ejus Stephanus Byzant. Ἔστι δὲ καὶ κρήνη τις ἐν Παλικοῖς τῆς Σικελίας &c. Strabo lib. vi. Θερμῶν γὰρ ὑδάτων ἐκβολὰς κατὰ πολλοὺς ἔχει τόπους ἡ νῆσος· ὧν τὰ μὲν Σελινούντια καὶ τὰ Ἱμεραῖα ἁλμυρά ἐστι, τὰ δὲ Αἰγεσταῖα πότιμα. Περὶ Ἀκράγαντα δὲ λίμναι, τὴν μὲν γεῦσιν ἔχουσι θαλάττης, τὴν δὲ φύσιν διάφορον. οὐδὲ γὰρ τοῖς ἀκολύμβοις βαπτίζεσθαι συμβαίνει. ξύλων τρόπον ἐπιπολάζουσιν. οἱ Παλικοὶ δὲ κρατῆρας ἔχουσιν ἀναβάλλοντας ὕδωρ εἰς θολοειδὲς ἀναφύσημα, καὶ πάλιν εἰς τὸν αὐτὸν δεχομένους μυχόν. Ita vere emendavit Caſaubonus pro οἱ Ἰταλικοὶ. Sotion etiam ex Iſigoni Incredibilibus: Κρήνη ἐν Παλικοῖς, ἥ τις εἰς ὕψος ἀναρρίπτει τὸ ὕδωρ πηχέων ἓξ &c. Vibius denique, *Simetos Siciliae, vicinus Palicis*. ſed & Crateras ipſos in ſtagno, quod huc maxime facit, *Palicos* aliquando vocatos arguere videtur, corruptus licet, Heſychii locus: Παλικοὶ &c. οἱ νῦν τῆς Συρακουσίας εἰσὶ κρατῆρες, οἱ καλούμενοι Παλικοὶ &c. Auctor Elect. Eton. Recte tamen dici, *ſtagna, Palicos* docere poſſunt notae ad lib. iv. Met. 668. & iii. Am. x. 20. *olentis ſtagna Palici* Zinzerl. in Diatr. Priore pag. 189. de Palicis & ſtagno hoc, etiam ut ſuo ſe habuit tempore, egregie agit Fazellus Prior. Decad. lib. iii. cap. 2. Burm.

26. *Quamque ſuis Cyanen miſcet Anapis aquis.*] Lege ex eodem Urſ. Maff. & altero Vatic. libro, *Quaque*, id eſt: Et eum locum vidimus, ubi Anapis miſcet, &c. Merula depravatos libros nactus in hoc diſticho exponendo meras ineptias, ſe ipſo indignas, attulit. Praeſtat enim quemque, cum locus obſcurus eſt, aut cum ſilentio praeterire, aut à ſe non intelligi ingenue fateri. Ciofan. *Quaque* inconcinnum putat Auctor Elect. Eton. & *quamque* praefert. ita tamen plurimi ſcripti. Gronovius notis ad Liv. xxiv. 39. prioris editionis, *Anapis* ſcribebat. ſed mutaſſe ſententiam videtur. vid. ad v. Met. 417. & Fazell. Rer. Sicul. Decad. Prior. lib. iv. cap. 1. Burm.

27. *Nec procul hinc Nymphe.*] *Nymphen* ſcribe. praecedenti verſu *Anapis* quidam veteres. ſic & libro v. Met. & alibi variant. Graecis tamen Ἄναπος conſtanter dicitur. Heins.

28. *Currit aqua.*] *Manat* prior Thuaneus, & Vatican. Heins. *Humo* Ms. Berſm. *tota* unus. *tuta* alius.

29. *Hic mihi.*] *Hoc mihi pars anni labentis longa peracta eſt* Junian.

30. *Heu quantum diſpar.*] Manuſcripta, *Heu quantum diſpar*. Fabric. Simplicius quod alii, *Eheu quam diſpar*. D. Heins. Multi veteres. *Heu heu quam diſpar. Eheu quam diſpar* Sarrav. Arg. & decem alii. totidem, *Hei mihi quam diſpar*. ut Epicedio Druſi:

Hei mihi, quam diſpar huic fuit illud iter!

Heins.

31. *Et quota pars haec ſunt.*] *At quota* malebat Heinſius, ut etiam lib. v. Triſt. 1. 29. *ſunt haec*. Jun. *haec eſt* Ms. Berſm.

32. *Te mihi jucundas efficiente vias?*] Dictumne eſt hoc juxta illud Publii: *Facundus comes in via pro vehiculo eſt?* Ciofan.

35. *Viſa.*] *Menſa* Ms. Berſm. quod invaſit Auctor Elect. Eton. ſed tunc re vera brevis fuiſſet via; & longitudinis menſura inita eſſet, vicibus loquendi ad quas calculos ſubduxiſſent loquentes. id enim notare verbis deberet. at nunc licet

eſſet

Eſt aliquid, caſus pariter timuiſſe marinos;
Junctaque ad aequoreos vota tuliſſe Deos:
Et modo res egiſſe ſimul; modo rurſus ab illis,
Quorum non pudeat, poſſe referre jocos.
Haec tibi ſi ſubeant, (abſim licet) omnibus horis
Ante tuos oculos, ut modo viſus, ero.
Ipſe quidem extremi cum ſim ſub cardine mundi,
Qui ſemper liquidis altior exſtat aquis;
Te tamen intueor, quo ſolo pectore poſſum:
Et tecum gelido ſaepe ſub axe loquor.
Hic es, & ignoras: & ades celeberrimus abſens:
Inque Getas media viſus ab Urbe venis.

Redde

eſſet revera longa, jucundis ſermonibus *viſa* brevis fuit. Burm.

37. *Inque loquendo.*] *Loquendum* Sarrav. Argent. & quinque alii. Heins.

39. *Tarda*] Inepte Merula diem dicit tardiorem & longiorem hic indicari aeſtate. cum *tarda hora* per dies aeſtivos dicatur, quia Romae & in Imperio Romano erant longiores horae aeſtate, quam hieme, ut notum. & ita licet hora aeſtiva eſſet longior & tardior, tamen defuit in loquendum. *defluit* etiam duo. *deficit* Argent & duo alii. Burm.

39. *Timuiſſe.*] *Tenuiſſe* quatuor libri. Heinſius volebat, *tremuiſſe.* mox, *Eſt modo res* Edit. Berſm.

42. *Quorum non.*] *Qua non me* Argent.

43. *Haec tibi ſi ſubeant.*] Alter Vatic. & Urſ. *cum ſubeant.* Ciofan. Ita & Argent. & quinque alii.

43. *Hic ſim licet omnibus annis.*] *Abſens* nonnulli veteres. *abſim* Junianus. recte. Sarrav. *ipſam* mendoſe. Argent. *licet hic ſim.* maio praeterea cum Rottendorph. & duobus aliis, *omnibus horis.* ſic lib. III. Eleg. v.

Te niſi momentis video pene omnibus abſens.
Heins.

45. *Ipſe quidem certe cum ſim ſub cardine mundi.*] Sic Sarrav. cum vulgatis & ex ſcriptis multi. mendoſe haud dubie. Twiſdenius. *teſe.* quinque, *certo.* Excerpta Scaligeri & duo ex noſtris, *extremi.* etiam bene. unus cum Arondeliano, *extreme.* quatuor, *poſitus.* de quo vide Notas noſtras ſupra lib. I. Eleg. v. ỳſ. 79. Heins. Unde etiam edidit Heinſius, *Extremi cum ſim.* ſed omnino eradicandum τὸ *cum ſim* & ſic habendum: *certe* gloſſema τοῦ *quidem*, occupavit locum *extremi*; *cum ſim*, interpretamentum τῷ *poſitus* ſuperadditum, pro illo ipſo, quaſi facilioris ſententiae receptum eſt: aliis tamen alio modo turbantibus. Haec mihi adeo pro certis ſunt, ut conjecturam, ſi tamen ita vocanda, in textum auſus ſim recipere. *Ipſe quidem extremi poſitus ſub cardine mundi.* Auctor Elect. Eton. Legendum eſſet, ſi quis *poſitus* vellet retinere, *Ipſe quidem poſitus cum ſim.* in Leidenſi & duobus aliis erat, *Ipſe quidem gelido cum ſim.* incerte alius. *ſub climate* Putean.

46. *Qui ſemper liquidis altior extat aquis.*] Hoc eſt, qui nunquam mergitur Oceano, aut occidit. quemadmodum & de ſtellis, quae circa eundem ſunt, diximus ſupra lib. Triſt. 4. Eleg 3. Hinc & Vergilius dixit, *Hic vertex nobis ſemper ſublimis, at illum Sub pedibus Styx atra videt maneſque profundi*, &c. Georg. I. Micyll.

49. *Sed ades.*] *Et ades* meliores. Heins. *Sed abes* Moreti & Betſmanni. *hoc tamen ignoras: & ades.* unus.

50. *Miſſus ab urbe venis.*] *Juſſus* Sarrav. Argent. & octo alii. plurimi, *viſus.* quod ſequor. Heins. Repoſui, *miſſus* temere extruſum, plurimi licet, *viſus*: translatio eſt a curruum in Circenſibus *miſſus* e atque adeo intelligendum ab urbe, tanquam a carceribus, celeritate incredibili medium ſpatium transvolans in Getas venis. legitur etiam in aliquot Mss. *juſſus*, ſenſu non incommodo; ſed id quoque ab illis videtur fictum, qui vocem *miſſus* non intellexerunt. hic factum itidem in illo loco Metam. v. 660.

——— *rurſusque per aera miſit*
Mopſopium juvenem ſacros agitare jugales.

ubi libris pleriſque irrepſerat, *juſſit.* legitur etiam, *medios* pro *media*; & mox, *felicior illa* eſt in uno. Auctor Elect. Eton. *Pulſus ab urbe* Thuan. unde Heinſius olim conjecerat, *multus.* mihi tamen *viſus* placet, ſcilicet mente: quia non revera, ut in loco ex Metam. *miſſus*, ſed tantum videbatur adeſſe Naſoni. eadem enim ſententia illorum ſupr. Eleg. IV.

Ante meos oculos tua ſtat, tua ſemper imago eſt,
Et videor vultus mente videre tuos.

Redde vicem: &, qnoniam regio felicior iſta eſt,
  Illic me memori pectore ſemper habe.

nihil vero frequentius in his libris Ovidii, quam *viſus*, *juſſus*, & *miſſus* permutare. ut I. Epiſt. 37. VII. Met. 3. II. Amor. v. 36. IV. Faſt. 668. v. Triſt. II. 63. & paſſim. *Inque Getas medios* multi codices. BURM.

51. *Et quoniam.*] *Et* deeſt in Putean. *felicior illa eſt* Jun. & tres alii. *haec eſt* Leid. Heinſius maluerat, *regio hac felicior iſta eſt*, mox, *illic* ſex. *me in memori* Putean.

52. *Iſtic me memori pectore ſemper habe.*] In Epiſt. Laodomiae:
Signatum hoc memori pectore nomen habe. CIOF.

EPISTOLA XI.

*RUFO.

HOc tibi, Rufe, brevi properatum tempore mittit
  Naſo, parum fauſtae conditor Artis, opus:
Ut, quamquam longe toto ſumus orbe remoti,
  Scire tamen poſſis nos meminiſſe tui.
Nominis ante mei venient oblivia nobis,
  Pectore quam pietas ſit tua pulſa meo.
Et prius hanc animam vacuas reddemus in auras,
  Quam fiat meriti gratia vana tui.
Grande voco lacrimas meritum, quibus ora rigabas,
  Cum mea concreto ſicca dolore forent.
Grande voco meritum, moeſtae ſolatia mentis;
  Cum pariter nobis illa tibique dares.
Sponte quidem, per ſeque mea eſt laudabilis uxor;
  Admonitu melior fit tamen illa tuo.
Namque quod Hermiones Caſtor fuit, Hector Iüli,
  Hoc ego te laetor conjugis eſſe meae.
Quae, ne diſſimilis tibi ſit probitate, laborat;
  Seque tui vitâ ſanguinis eſſe probat.

Ergo,

* *Ruſo.*] *Ad Ruſum Fundanum* Scal. Excerpt.

3. *Ut quamquam.*] *Et* Junian. & Ms. Berſm.

5. *Venient oblivia nobis.*] *Veniant* octo veteres. HEINS. Sed tunc & mox, *reddamus* legendum.

6. *Pulſa.*] *Lapſa* quatuor libri. ut ſaepe alibi loquitur. *preſſa* unus.

8. *Gratia vana.*] *Surda* tres libri. vid. ſupr. Eleg. VI. 32.

10. *Concreto.*] *Perpetuo* Barberin. *confecto* Junian.

13. *Per ſeque mea eſt laudabilis uxor.*] Hanc habet lectionem Urſ. liber, recte. In quibusdam vero aliis monſtra ſunt relatu indigna. CIOFAN. *Per ſe mea ſit* Voſſian. *per ſe mea eum* Servii. *per ſeque meis* Edit. Gryph. quae in margine, *per ſeque mea es.* mox, *ſit tamen* Junian. & Boxhorn. & edit. Berſm. Mauriſ. Hiſtor. Dominor. de Romano citat, *Sponte quidem per ſe mea eſt laudabilior uxor. Fit tame admonitu melior ipſa tuo* vitioſe. BURM.

15. *Hector Iülo.*] *Hector illi* Sarrav. Lege, *Iüli*, quomodo Argent. & Combii, cum Twiſdenio & Bar-

Ergo, quod fuerat ſtimulis factura ſine ullis,
Plenius auctorem te quoque nacta facit.
Acer, & ad palmae per ſe curſurus honores,
Si tamen horteris, fortius ibit equus.
Adde, quod abſentis curâ mandata fideli
Perficis, & nullum ferre gravaris onus.
O referant grates, quoniam non poſſumus ipſi,
Dì tibi: qui referent, ſi pia facta vident.
Sufficiatque diu corpus quoque moribus iſtis,
Maxima Fundani gloria, Rufe, ſoli.

Barberino. *Hermiones* praeterea ſcribendum cum Barberin. & Juniano. HEINS.

17. *Probitate.*] *Pietate* Regius.

18. *Vita.*] *Vitta* Margo Berſm.

20. *Plenius.*] *Fortius* unus. *hoc hortatorem* Feſch. & priore verſu, *quae fuerat* Argent.

21. *Et ad palmae.*] *Ut ad* Servii.

22. *Horteris.*] *Hortetur, fortior ibit equus* Mauriſius. *fortior* Ms. Berſm.

25. *O referant grates.*] Pro, utinam referant. In Aldino & Hervagiano, *ore ferant*: ſed perperam: quod ideo annotavi, ne locus rurſus corrumperetur. FABRIC. *O referant* cum ſcriptis. Argent. *Et referant*. Forte, *At referant*. HEINS. *O referant* etiam correxerat Lucas Fruter. 1. Verſ. 2, *ergo ferant* Vatican.

26. *Facta.*] *Vota* duo. male. Faſt. II. 117. *dii pia facta vident.* & ibid. 38. *impia facta.* & ita ſaepe.

28. *Fundani.*] A Fundis, quae urbs Campaniae eſt in via Appia. Hoc notare viſum eſt, ne Merula quempiam, praeſertim tranſalpinos homines, decipiat; qui Fundos Campaniae oppidum non eſſe, ſed fuiſſe hîc ait. Paret autem ea urbs imperio Excellentiſſimi & rerum geſtarum gloria clariſſimi, omniumque diſciplinarum intelligentiſſimi, VESPASIANI GONZAGAE DE COLVMNA. CIOF.

28. *Rufe, ſoli.*] *Rure ſolo* Sarrav. forte ſcripſerit,

Maxima Fundano gloria, Rufe, ſolo.

ita quidam codices I. Triſt. IV. 24.

Hyrtacidae Niſe gloria nulla foret.

BURM.

P. OVI-

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS EPISTOLARUM EX PONTO

LIBER III.

Epistola I.

UXORI.

ÆQuor Iäſonio pulſatum remigè primùm,
Quaeque nec hoſte fero, nec nive, terra, cares;
Ecquod erit tempus, quo vos ego Naſo relinquam,
In minus hoſtilem juſſus abire locum?
An mihi Barbariâ vivendum ſemper in iſtâ?
Inque Tomitanâ condar oportet humo?
Pace tuâ, (ſi pax ulla eſt tibi, Pontica tellus,
Finitimus rapido quam terit hoſtis equo;)

Pace

3. *Ecquod.*] *Ecquid* Jun. & plurimi. *en quid* Ms. Berſm.

4. *In minus hoſtili juſſus abeſſe loco.*] Liber Urſ. *adeſſe*, vera lectio. Ciofan. Sed Heinſius ex tribus ſcriptis repoſuit,

In minus hoſtilem juſſus abire locum.

hoſtili abire loco in ſeptem erat, & edidit Aldus in poſteriori Ed. *in minus inviſo* quidam ſcripti. mox, *anne eſt barbaria* Argent. *barbarie* Boxhor. *en iſta eſt* ſcripti & editi nonnulli. *vivendum eſt* alii. Burm.

7. *Si pax ulla eſt tua.*] *Eſt tibi* rectius nonnulli. Heins. Reſtitui vulgatam mihi certe praeſtantiſſimam. Auctor Elect. Eton.

9. *Duro.*] *Noſtro* Excerpt. Voſſii.

14. *Tempora frigus habent.*] *Habet* cum quibusdam. Heins.

15. *Glacie freta juncta.*] Sic eſt in veteribus: Ciofan. *Juncta* alii. vid. ad III. Triſt. 10. 25. & ad Claudian. Epig. VII.

16. *Tecta ſaepe.*] *Dubia* unus. *media* duo. nihil mutarem, niſi quis mallet, *in aequora.* ut III. Triſt. X. 30.

Tectis in mare ſerpit aquis.

& intelligatur piſcis, ex fluviis in mare natans. Burm.

17. *Non tibi ſunt fontes, laticis niſi pene marini.*] Liber Vatic.

Hic tibi ſunt fontes, laticis ſed pene marini.

non mala ſententia & carmen. Ciofan. *Non* magis placet, quam quod legitur quoque, *nec.* nam illud ex Vaticano libro adductum nullo modo placet. Auctor Elect. Eton. *Fontis latices* tres libri.

18. *Du-*

Pace tuâ dixiſſe velim; tu peſſima duro
  Pars es in exſilio, tu mala noſtra gravas.
Tu neque ver ſentis cinctum florente coronâ:
  Tu neque meſſorum corpora nuda vides.
Nec tibi pampineas autumnus porrigit uvas:
  Cuncta ſed immodicum tempora frigus habent.
Tu glacie freta vincta tenes: & in aequore piſcis
  Incluſus tecta ſaepe natavit aquâ.
Nec tibi ſunt fontes, laticis niſi pene marini:
  Qui potus dubium ſiſtat alatne ſitim.
Rara, neque haec felix, in apertis eminet arvis
  Arbor; & in terrâ eſt altera forma maris.
Non avis obloquitur: ſilvis niſi ſi qua remotis
  Æquoreas rauco gutture potat aquas.
Triſtia per vacuos horrent abſinthia campos,
  Convenienſque ſuo meſſis amara loco.
Adde metus, & quod murus pulſatur ab hoſte;
  Tinctaque mortiferâ tabe ſagitta madet.

Quod

18. *Dubium.*] *Dubium eſt* libri, quos quidem vidi: credo extriviſſe Heinſium *τὸ eſt*, ut & i. Met. 765. *Ambiguum eſt* &c. ſed quia ſic legere jucundius eſt, & quia neſcio an Ms. libri alicujus juſſu factum, non reſtitui. Auctor Elect. Eton. ejecit Heinſius auctoribus Sarrav. Regio, Purean. & octo aliis codicibus. & ita ſaepe: quod vix opus monere duxit. vid. iv. Triſt. iv. 69. inf. iv. vii. 23. & alibi. *Alatve* etiam Putean.

19. *Felix.*] Alluſum ad illud, *infelicibus uſtulanda lignis.* Douza. *Raraque nec felix* unus. *nec hic* decem.

20. *Et in terrâ eſt altera forma maris.*] Hoc eſt, ita ſterilis & vacua ipſa terra eſt, ut formam ac ſpeciem maris intuentibus praebeat, in quo neque arbores, neque fruges ullae naſcuntur. Non enim ad planiciem tantum reſpexiſſe Poëtam, ſed ad ſterilitatem & vacuitatem magis exiſtimo. Micyll. Non ſatis hoc adſequor. niſi reponendum eſt forſan, *aemula forma mari.* ſic apud Martialem, iv. 42.

Paeſtanis aemula labra roſis.

Heins Nihil muta. antea *aperta arva* dixerat, de quibus vid. ad v. Triſt. iv. 9. id eſt planiciem eſſe, in qua neque arbores, aut alia viſum impediebant, neque ulla oculos varietate delectabant; quae eſt vera forma maris, ut dicit ii. Amor. xi. ii.

Non illic urbes, non tu mirabere ſilvas:
Una eſt injuſti caerula forma maris.

Burm.

21. *Non avis obloquitur ſylvis, niſi ſi qua remotis Æquoreas rauco gutture potet aquas.*] Expono; Nec avis ulla obloquitur ſylvis, hoc eſt, cantat, & per hoc etiam degit in ſylvis, niſi ſi qua forte in extremis, & ab uſu hominum remotis ſylvis, hoc eſt, in ſolitudinibus potando aquam marinam, edit ſonitum aliquem gutture Ex quo illud intelligi Poëta videtur velle, Nullas omnino aves illic eſſe, praeter maritimas, easque circa extrema littora & ſolitudines verſari, atque animadverti tantum, Micyll. Aut recipienda diſtinctio Micylli, aut locus corruptus eſt. nam quis unquam vidit in remotis ſilvis avem potare aquam aequoream? & praeterea ſaepe queritur Naſo, nullas arbores eſſe in loco, quo degebat. quare ego mallem legere,

Non avis obloquitur, ſilvis niſi ſi qua relictis
Æquoreas rauco gutture potat aquas.

verba illa *remotis* & *relictis* ſaepe confuſa. relinquunt vero ſilvas & mediterranea aves frigore ingruente, ut maris aquam, quae non tam cito congelaſcit, bibant. quod & nos quotannis videmus. *alloquitur* ſex libri. Burm

22. *Æquoreas rauco gutture potet aquas*] Scribendum eſt, *potat*, modo indicativo nam illud, *niſi ſi*, apud Ovid. ſemper cum hoc modo jungi ſolet. Fabric. *Potet* multi. Vide Notas Epiſt. iv. ℣ſ. iii. Heins.

23. *Horrent.*] *Haerent* duo libri.

25. *Pulſatur.*] *Pulſetur* unus. *cingatur* alius.

26. *Tinctaque.*] *Tactaque* Moreti. *caede ſagitta* Junian. *manet* etiam Regius.

27. *Quam*

Quod procul haec regio eſt, & ab omni devia curſu:
  Nec pede quo quiſquam, nec rate, tutus eat.
Non igitur mirum, finem quaerentibus horum
  Altera ſi nobis usque rogatur humus.
Te magis eſt mirum non hoc evincere, conjux;
  Inque meis lacrimas poſſe tenere malis.
Quid facias, quaeris? quaeras hoc ſcilicet ipſum;
  Invenies, vere ſi reperire voles.
Velle parum eſt: cupias, ut re potiaris, oportet;
  Et faciat ſomnos haec tibi cura breves.
Velle reor multos. quis enim mihi tam ſit iniquus,
  Optet ut exſilium pace carere meum?
Pectore te toto cunctiſque incumbere nervis,
  Et niti pro me nocte dieque decet.

Ut-

27. *Quam procul haec regio eſt.*] *Quo* Sarrav. Scribe, *Quod* cum Twiſdenio, quatuor aliis, & primâ editione. Heins. In Francof. erat gloſſa, *ſcilicet*, *addo.* deinde, *devia portu* Barberin. ita *portubus orba litora* dixit III. Triſt. XII. 38. & *mare portibus orbo* III. II. 11 mox, *qua quiſquam* octodecim & Berſm. & Ald. *quam* Vatican. vid. ad Epiſt. VII. 40. Sed, quia *quam quiſquam* offendit aures, praetuli. vulgatum. Burm.

29. *Non igitur mirum finem quaerentibus horum Altera ſi nobis uſque rogatur humus.*] Lib. IV. Triſt. Eleg. IV.

Mitius exſilium, pauloque quietius oro,
  Quique ſit à ſaevo longior hoſte, locum.

Infra lib. IV. Eleg. XV.

Atque utinam poſſis, & detur amicius arvum.

Et aliis in locis, quos nihil neceſſe eſt ſcribere. Ciofan.

30. *Rogatur.*] *Rogetur* Putean. ſed & VI Faſt. 390. *Quid mirum ſi admiſit.* ſic &, *mirabar ſi quis iturus erat* I. Amor. VI. 10. & alibi. *mirum eſt* Jun. & Berſm.

31. *Non hoc.*] *Haec* plurimi. *evertere* Leidenſ.

34. *Invenies.*] *Invenias* Vatican. unus. *velis* ſeptem. *cupis* duo. priori verſu, *quid faciam* Putean. & Berſm.

35. *Cupias, ut re potiaris, oportet.*] Scribe, *ut ſpe potiaris*, vel contra libros veteres ſic & *potirè votis* paſſim apud Noſtrum. Adi Notas Faſtor. VI. vſ. 126. Heins. Si quid mutandum, malim, *velle parum eſt: cupias, ut me potiaris, oportet. cupere* plus enim eſt quam *velle. volumus*, cum optamus & votis ſimpliciter defungimur. *cupimus*, cum laboramus, ardenter volumus & operam damus, ut re cupita potiamur. male Merula *cupere* optare interpretatur, quod ſequenti diſticho refutatur, ubi *velle* & *optare* idem notat. ſed *cupere* eſt *pectore & cunctis nervis incumbere*, ut recte Micyllus. *facias ut re* duo. Burm.

37. *Velle reor multos, quis enim mihi tam ſit iniquus.*] Sententia eſt: Arbitror multos quidem eſſe, qui, ſi voluntate poſſent, aut ea ſola ſufficeret, me juvare vellent. ſed non ſatis eſt velle: verum oportet toto pectore in hanc rem te incumbere, omnemque operam ac diligentiam advertere, &c. Micyll.

39. *Pectore te toto, cunctiſque incumbere nervis.*] Lib. Vatic. *totiſque.* Ciofan. *Totiſque* tres etiam codices. ſed, *cunctiſque incumbere remis* duo & Berſmanni. *curis* unus.

41. *Vincere amicos.*] *Vincere cunctos* novem libri.

43. *Magna tibi impoſita eſt perſona.*] Senec. Conſ. ad Polybiam cap. XXV. *magnam perſonam tibi hominum conſenſus impoſuit, haec tibi tuenda eſt.* ubi Mss. Lipſii perperam, *partem.* Heins.

44. *Exemplum.*] *Exemplar* Francof. nihil muta. Petron. CXI. *Solum illud adfulſiſſe verum pudicitiae amoriſque exemplum.* ubi vide Wouwer.

45. *Hanc ne degeneres, & ſint praeconia noſtra Vera, vide, &c.*] Alii, *Ne cave degeneres*, &c. legunt, inſolentia verbi moti, ſcilicet, quod alias *degenerare* abſolute dicitur, pro eo quod eſt majoribus aut genere ſuo ſe indignum, deterioremque praebere, &c. Sed quid ſi legas, *Hinc*, vel *Hac ne degeneres.* Aut rurſum, *Sed cave degeneres.* Neque enim per omnia arridet amphibolia iſta, *Ne cave degeneres*: cum idem comma tam negative, quam affirmative exponi poſſit. Sed de hoc etiam alii judicent Micyll. Aldinum. *Ne, cave, degeneres.* Hervagianum, *Hanc ne degeneres.* legendum

Utque juvent alii, tu debes vincere amicos,
  Uxor; & ad partes prima venire tuas.
Magna tibi impoſita eſt noſtris perſona libellis:
  Conjugis exemplum diceris eſſe bonae.
Hanc cave degeneres. ut ſint praeconia noſtra
  Vera vide; Famae quo tuearis opus.
Ut nihil ipſe querar; tacito me Fama queretur,
  Quae debet fuerit ni tibi cura mei.
Expoſuit mea me populo Fortuna videndum;
  Et plus notitiae, quam fuit ante, dedit.
Notior eſt factus Capaneus à fulminis ictu:
  Notus humo merſis Amphiaraus equis.
Si minus erraſſet, notus minus eſſet Ulixes;
  Magna Philoctetae vulnere fama ſuo eſt.

Si

dum ſuſpicor è veſtigio manuſcripti, *Huic cave degeneres*. id eſt, ab hoc. Propert. lib. IV. I. eodem ἀρχαισμῷ

Dii mihi ſunt teſtes non degeneraſſe propinquis.

FABRIC. Urſini liber, Maff. & Vatic. *Hanc cave degeneres, ut ſint*. Sequor Fabricii conjecturam, legentis, *Huic cave degeneres*, pro à qua. CIOFAN. Scripti meliores conſtanter, *Hanc cave degeneres*. quod verum eſt. Met. VII. 541.

Acer equus quondam, magnaeque in pulvere famae:
Degenerat palmas.

Sic & ibi veterrimi codices. ut & apud Propertium lib. IV. I. 81. membranae, quas magno numero inſpexi, conſtanter,

Di mihi ſunt teſtes, non degeneraſſe propinquos.

nam perperam, *propinquis* nunc legitur. Statius lib. III. Sylv. de Hercule Surrentino:

Nam capit, & tantum non degenerabit honorem.

quamquam aſſentior Gronovio, ſcribenti, *Degener ambit*, in illo verſu. idem Statius Theb. IV. 146.

——— *ſuus excit in arma*
Antiquam Tiryntha deus non fortibus illa
Infoecunda viris, famamque immanis alumni
Degeneras

ita enim à Statio opinor relictum. Virgil. Georg. II. quanquam dubie:

Pomaque degenerant ſuccos oblita priores.

Columella libro VII. cap. 12. *Venus, ſi teneris conceditur, carpit & corpus & vires, animoſque degenerat*. *Degenerare nomen* Capitolinus in Opilio Macrino. ubi perperam Salmaſius *Degeniare* Animadverſionum p. 170. *Siquidem ſolus Marcus nomen illud ſanctum vitae genere auxiſſe videtur, Verus autem degeneraſſe*. idem in Gordianis: *vita ſua hac tamen fortitudinem animo nunquam degeneravit*. Monuit jam de ſcriptura codicum Ovidianorum Zinzerlingus Promolſ. Critic. cap. XIII. HEINS. Ita & apud Quinctil. lib. XII. 10. ex Mss. *quae velut ſata quaedam coelum terramque degenerant*.

46. *Famae opus.*] Malim, *onus*. praecedenti verſu, *ut ſint* rectius vetuſti codices, quam *& ſint*. HEINS. *Et ſint* alii. ſeq verſu noſtrae membranae cum Berſm *quod*, pro *quo*. & legi poteſt, *ut ſint praeconia noſtra Vera, vide famae quod tuearis opus*. id eſt quanquam laudibus meis vita tibi anteacta & officiorum in me tenor plane reſpondeat, non tamen ſecura eſſe debes, aut rem parvi laboris exiſtimare, tantam famae molem ut ſartam tectam praeſtes; cum talia opera tueri non multo minus ſit, quam aedificare. AUCTOR ELECT. ETON. *Onus* recte, ut Epiſt. XVII. *Fama quoque eſt oneri. quod tuearis* Junian. & Leid.

47. *Queretur.*] *Loquetur* Argent.

48. *Quae debet, fuerit ni tibi cura mei.*] Tu ſic conſtrue: Ut ego taceam, tamen fama queretur & loquetur de te, niſi tibi cura ea, quae debet, de me fuerit. ut comma, *Quae debet*, ad ſequentia, non ad praeſentia referatur. Eſt enim ὑπερβατον, quod commentatori impoſuiſſe videtur. MICYLL.

49. *Expoſuit memet populis fortuna videndum.*] Plenius eſt, *populis*: nam & cives ſuos intelligit & exteros. FABRIC. *Populo* ſcripti. *Expoſuit mala populo* Argent quidam, *meme*. Scribe,

Expoſuit mea me populo fortuna videndum.

HEINS.

51. *Notior eſt factus Capaneus de fulminis ictu: Notus humo merſis Amphiaraus equis.*] De Capa-

Kkkkk 2 neo

Digitized by Google

Si locus eſt aliquis magna inter nomina parvis;
  Nos quoque conſpicuos noſtra ruina facit.
Nec te neſciri patitur mea pagina; quâ non
  Inferius Coâ Battide nomen habes.
Quidquid ages igitur, magnâ ſpectabere ſcenâ:
  Et pia non parvis teſtibus uxor eris.
Crede mihi; quoties laudaris carmine noſtro,
  Quae legit has laudes, an mereare rogat.
Utque favere reor plures virtutibus iſtis,
  Sic tua non paucae carpere facta volent.
Quare, tu praeſta, ne livor dicere poſſit;
  Haec eſt pro miſeri lenta ſalute viri.
Cumque ego deficiam, nec poſſim ducere currum;
  Fac tu ſuſtineas debile ſola jugum.
Ad medicum ſpecto, venis fugientibus, aeger:
  Ultima pars animae dum mihi reſtat, ades.
Quodque ego praeſtarem, ſi te magis ipſe valerem,
  Id mihi, cum valeas fortius, ipſa refer.
Exigit hoc, ſocialis amor, foedusque maritum:
  Moribus hoc, conjux, exigis ipſa tuis.
Hoc domui debes, de quâ cenſeris, ut illam
  Non magis officiis, quam probitate, colas.

Cun-

neo & Amphiarao Apollodorus lib. III. Bibliothecae. Giof. *Et factus Capaneu* alter Medon. Heins. Malim cum Francof. & Berſm. Ms. *a fulminis ictu.* ut lib. IV. Triſt. x. 26. *inſignes ab arte viros.* idem quoque doctiſſimum Auctorem Electorum Eton. cenſere vidi. *Capaneus fulminis ictu* Junian. Leid. & infiniti alii. Burm.

55. *Magna inter nomina.*] Alias, *tanta inter nomina.* Fabric. *Magna* Edit. Micyl. Gryph. Berſm. & aliae.

57. *Quae non.*] *Qua non* cum ſcriptis. Heins. *Habet* Leid. Berſm. & editi nonnulli.

59. *Ages.*] *Agas* tres libri. *magna ſpectabere ſcena* quatuor.

60. *Parvis teſtibus.*] Alii, *paucis.* nil muta. ſic Faſtor. IV.

——— *pro magnâ teſte vetuſtas*
Creditur.

Heins. *Parvi* quidem & *magni* teſtes optime dicuntur; ſed *paucis* hic omnino reddendum, propter ſententiam verſus prioris. Auctor Elect. Eton. Sed ſequitur mox, *non paucae.*

62. *Qui legit.*] Francof. *quae legit.* non male, ut agat de mulieribus, quae aliarum laudes non libenter legunt, ſed cupide detrectant. & ita *non paucae* ſequitur. Burm.

65. *Quarum tu praeſta.*] Scribe cum uno Vaticano,

Quare tu praeſta, ne livor dicere poſſit.

Heins. Ita & Francof. *perſta, livor ne* Ed. pr.

69. *Ad medicum ſpecto, venis fugientibus, aeger; Ultima pars animae dum mihi reſtat, ades.*] Senſus eſt: Quemadmodum aeger ſpectat atque implorat medicum, ſic ego te. Quare tu fac officium medici: & dum ultima pars vitae reſtat, hoc eſt, dum ulla ſpes ſupereſt, ſubveni, & auxiliare. Micyll. *Ad medicum venio* quatuor & unus Berſmanni.

74. *Exigit ipſa tuis.*] *Exigit ipſa ſuis* Argent. & octo alii. *ipſe* Leid.

75. *Hoc debes domui, de qua cenſeris, ut illam, &c.*] Hoc eſt, familiae, ad quam pertines, ſive in qua numeraris: ſumpta metaphora ab iis, qui in aliqua centuria aut claſſe recenſentur. Sic & ſupra dixit, *Pro quibus ut maneas, de quo cenſeris, amicus Comprecor, &c.* Quod autem mox ſequitur, lego, *Non minus officiis, quam probitate;*

Digitized by Google

Cuncta licet facias; niſi ſis laudabilis, uxor,
Non poterit credi Marcia culta tibi.
Nec ſumus indigni; nec (ſi vis vera fateri)
Debetur meritis gratia nulla meis.
Redditur illa quidem grandi cum foenore nobis,
Nec te, ſi cupiat laedere, livor habet.
Sed tamen hoc factis adjunge prioribus unum;
Pro noſtris ut ſis ambitioſa malis.
Ut minus infeſtâ jaceam regione, labora:
Clauda nec officii pars erit ulla tui.
Magna peto, ſed non tamen invidioſa roganti.
Utque ea non teneas, tuta repulſa tua eſt.
Nec mihi ſuccenſe, toties ſi carmine noſtro,
Quod facis, ut facias, teque imitere, rogo.
Fortibus adſuevit tubicen prodeſſe; ſuoque
Dux bene pugnantes incitat ore viros.
Nota tua eſt probitas, teſtataque tempus in omne:
[Sit virtus etiam non probitate minor.]
Nec tibi Amazonia eſt pro me ſumenda ſecuris,
Aut excifa levi pelta gerenda manu.
Numen adorandum eſt; non ut mihi fiat amicum,
Sed ſit ut iratum, quam fuit ante, minus.

Gra-

te: pro eo quod eſt, Non ſolum proba, ſed & officioſa erga me eſſe debes. Micyll. *Non magis officiis.* ita Urſini liber. Ciofan. *Non magis* omnes fere ſcripti. *officio* pr. Ed. *pietate* Moreti & tres.

77. *Niſi eris laudabilis uxor.*] Paulo durius hoc. Scribe, *niſi ſis laudabilis*, & *Marcia* mox pro *Martia.* atque ita Arondelianus. Heins. *Niſi ſis* Vatic. & Berſmanni.

78. *Non poterit credi Martia culta tibi.*] Senſus eſt: Non erit credibile, aut veriſimile, te conſuetudine & converſatione Martiae uſam eſſe, ut cui pietate & officiis diſſimilis ſis. Intelligit autem Martiam, non Catonis, ſed Maximi uxorem, filiam Martii Philippi, vitrici Auguſti, de qua ſupra annotavimus lib. I. Eleg. II. Micyll.

82. *Rumor habet.*] *Livor* rectius multi veteres. Heins. Ita & Zinzerl. Promulſ. cap. XLI. *nec quo, ſi* unus.

85. *Ut minus hoſtili.*] Sic Vaticanus, & vere. Ciofan. *Infeſta* plurimi ſcripti & editi. *tellure* editiones priſcae, & Moreti & Servii codices.

86. *Clauſa nec officii.*] Rectius eſt, *Clauda nec officiis.* Fabric. *Surda* Francof. ut ſupr. II. Pont. VI. 52. idem pro varia lectione, *clauſa*, quod & alii codices agnoſcunt magno numero. ut ſit dictum, quale illud Terentii Andr. III. 3. *nolo tibi ullum commodum in me claudier*, & Eun. I. II. *benignitatem claudi*, quod qui pro claudicare ſumunt, errare mihi videntur. vide Caſtal. Obſerv. Decad. I. I. licet vero propugnet, locis tamen omnibus dubiis & vitio librariorum corruptis, magnus Gronovius ad Liv. XXII. 39. & Manilio quoque obtrudat Voſſius ad Catull. pag. 302. hîc tamen *clauda* praefero, quia *pars ulla* hoc magis requirere videtur. ita *clauda fortuna* ſtabili & conſtitutae opponitur Quinctil. Decl. CCLXI. Burm.

87. *Roganti.*] *Petenti* duo ſcripti & prim. Edit. *precanti* unus.

94. *Sit virtus etiam non probitate minor.*] Verſus merito ſuſpectus mihi. Heins. Videtur tamen purgatu facilis. *Probitatem*, id eſt mores & affectum laudat; *virtutem*, id eſt fortitudinem aliquantum deſiderat. id *αὐτὶ ταύτας* quod praeceſſit, *tuta repulſa tua eſt.* ſequentia vero apertius declarant. illud praecipue. *Quid trepidas, & adire times.* Auctor Elect. Eton. *Sit virtus in te* unus codex. forte,

Sed virtus tibi ſit non probitate minor.

ut virtus conſtantiam, robur animi notet, qua incitata non deſiſtat a rogando. Burm.

95. *Nec tibi Amazonia eſt*] Τὸ *eſt* multi codices non agnoſcunt. Forte, *Amazonias ſecuris.* Graeca enun-

 tia-

Gratia ſi nulla eſt, lacrimae tibi gratia fient.
  Hac potes, aut nullà, parte movere Deos.
Quae tibi ne deſint, bene per mala noſtra cavetur:
  Meque viro flendi copia dives adeſt.
Utque meae res ſunt; omni (puto) tempore flebis.
  Has Fortuna tibi noſtra miniſtrat opes.
Si mea mors redimenda tuà (quod abominor) eſſet:
  Admeti conjux, quam ſequereris, erat.
Aemula Penelopes fieres, ſi fraude pudicà
  Inſtantes velles fallere nupta procos.
Si comes exſtincti manes ſequerere mariti,
  Eſſet dux facti Laodamia tui.
Iphias ante oculos tibi erat ponenda, volenti
  Corpus in accenſos mittere forte rogos.
Morte nihil opus eſt, nil Icariotide tela.
  Caeſaris at conjux ore precanda tuo.
Quae praeſtat virtute ſuà, ne priſca vetuſtas
  Laude pudicitiae ſecula noſtra premat.

Quae

tiatione. HEINS. Et ferri poteſt *Amazonia*, ut *occulta ſpolia*. vulgatum non poteſt. AUCTOR ELECT. ETON. Si bene capio, vult vir doctus, ultimam in *Amazonia* produci propter duas conſonas ſequentis vocis *pro*, ut in *occulta*, ſequente *ſpolia*. ſcio talia multa a Barthio ad Statium & Claudianum, & ab aliis obſervata. ſed Ovidiani id moris fuiſſe, apertius erat demonſtrandum: ſed haec eſt aberratio librarii, ut mox ℣ſ. 104. in Leidenſi & Juniano erat, *Has tibi fortuna noſtra*. an hinc etiam ante *n* corripi ultimam in *Fortuna* aliquis contendat, quia apud ſequioris aevi Poëtas infinita hujus labis exempla deprehendet? ita & mox ℣ſ. 103. legeret aliquis jure ſuo, *nil opus eſt morte*. & ita facile omnes modorum leges poſſent peſſumdari, ubi quis vitioſam lectionem exemplis vitioſioribus defendere ſibi proponat. BURM.

96. *Aut excuſſa.*] *Exciſa* pro *excuſſa* in libris emendatioribus. FABRIC.

96. *Ferenda.*] *Terenda* malebat Heinſ. ad I. Art. 693 *petenda* duo ſcripti & prim. Ed.

99. *Gratia fiant.*] *Fient* ſcripti meliores. & mox, *Meque viro*, pro *Deque* HEINS.

100. *Aut nulla.*] *Haud* Edit. Vicentin. Ald. poſterior. & Marg. Gryph.

101. *Cavetur.*] *Cavete* Leid. & Junian. & plurimi alii.

105. *Mea mors.*] *Sors* tres libri. *mihi fers* unus.

108. *Fallere*] *Pellere* Vs Berſm. *nupta viros* tres.

110. *Dux facti.*] *Dux fati* Jun. & Leid. *factis tuis* unus Voſſ. ſed Virgil. I. 364. *dux femina facti*. mallem, *dux facti Laodamia pii*. niſi mox ℣ſ. 114. *ore pio* malis. ſaepe enim *tuus* & *pius* apud Naſonem commutantur a librariis vid. inf. ℣ſ. 165. BURM.

111. *Tibi erit ponenda.*] *Erat* rectius nonnulli. HEINS.

112. *Mittere.*] *Ponere* Putean. & ſex. al. quod Heinſio non diſplicebat, quia *ponere* eſt verbum funereum. ut lib. v. Tr. XII. 64. I. ex Pont. IX. 18. *corpus in arſuros* Gottorph.

113. *Morte nihil opus eſt.*] Ne peccetur in leges metri, ſcribe cum tribus codicibus, *Nil opus eſt letho*. Vide Notas Triſt. lib. v Eleg. ult. ℣ſ. 41. ubi monui poſſe etiam non inconcinne legi, *Morte tibi haud opus eſt*. Duo alii codices, *Nil opus eſt morte*. HEINS. Sed neque peccatur, neque facile credi poteſt, ſi, ut Heinſius vult, ſcriptum reliquiſſet Ovidius, quenquam fuiſſe mutaturum. Nunc videmus cur mutatum ſit, & qui paululum reſpexerit, videbit cur hic loci vox *Morte* ſit praeſtantior. AUCTOR ELECT. ETON. ego quoque non temere mutem. vid. ad lib VII. Met. 644.

115. *Priſca.*] *Longa* Duo libri.

117. *Mores.*] *Laudes* Leidenſ. *Veneris formam, formam Junonis* Putean.

119. *Quid trepidas & adire times.*] Elegantius Junianus & Francofurtenſis,

Quid trepidas? quid adire times?

ſic v. Triſt. II. 37.

Quid dubitas, quid tuta times?

lib. XI. Met. 318. ex Ms.

Quid peperiſſe duos, quid Dis placuiſſe duobus?

ex

Digitized by Google

Quae Veneris formam, mores Junonis habendo,
 Sola eſt coeleſti digna reperta toro.
Quid trepidas, quid adire times? non impia Progne,
 Filiave Aeëtae voce movenda tuâ eſt:
Nec nurus Aegypti, nec ſaeva Agamemnonis uxor;
 Scyllave, quae Siculas inguine terret aquas:
Telegonive parens vertendis nata figuris;
 Nexave nodoſas angue Meduſa comas.
Femina ſed Princeps; in quâ Fortuna videre
 Se probat, & caecae crimina falſa tulit.
Quâ nihil in terris, ad finem Solis ab ortu
 Clarius, excepto Caeſare, mundus habet.
Eligito tempus, captatum ſaepe, rogandi,
 Exeat adverſâ ne tua navis aquâ.
Non ſemper ſacras reddunt oracula ſortes;
 Ipſaque non omni tempore fana patent.
Cum ſtatus Urbis erit, qualem nunc auguror eſſe;
 Et nullus populi contrahet ora dolor;

Cum

ex codicibus ſcriptis. Lucanus v. 482.

Quid ſuperos, quid fata times?

ita codex Hamburg. vulgo, *& fata times. quid dubitas* etiam Regius & quatuor alii. Burm.

120. *Movenda*] *Monenda* Leid. *premenda* Regius. *roganda* Moreti & ſex alii.

121. *Nec nurus Ægiſthi*] Ita vulgo quidem. Caeterum ſcribendum, *Ægypti.* Sic enim Danai fratrem Graecorum commentarii vocant, qui & terram Ægyptum ab eodem appellatam volunt, ut in iis, quae in Hecubam Euripidis extant, legitur: *Αἴγυπτος καὶ Δαναὸς ἀδελφοὶ ἦσαν, υἱοὶ δὲ τοῦ Ἰνάχου διογενεῖς. Τούτων ὁ μὲν Αἴγυπτος ἔσχε παῖδας ἄρρενας πεντήκοντα, ὁ δὲ Δαναὸς καὶ αὐτὸς θυγατέρας ν΄. Οὗτος τῷ ἀδελφῷ Αἰγύπτῳ φθονῶν διὰ τὴν τῶν ἀρρένων κτῆσιν, καὶ φοβηθεὶς μή πως ὑπ' αὐτοῦ τῆς βασιλείας ἐκβληθῇ, ἀνδρωθέντων τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἐδίωξεν αὐτὸν εἰς Αἴγυπτον ἅμα παισὶν αὐτοῦ· ὅθεν καὶ ἀπ' αὐτοῦ Αἴγυπτος ἐκλήθη,* &c. Micyll. Ægiſthi filius Alethes fuit. ſed uxor Alethis, Ægiſthi nurus, quae fuerit, quodque ſcelus, cur cum ſceleratis commemoretur, commiſerit, nondum me legere memini. Oreſtes autem utrumque, & patruum Ægiſthum, & patruelem Alethem in ultionem matris obtruncavit. in quibusdam legitur, *Nec nurus Ægypti.* id eſt aliqua Danaidum, quae maritos interfecerunt, ut in margine Patavini legitur. Unde quicunque illud adnotavit non *Ægiſthi* legit, ut eſt in contextu, ſed *Ægypti*, quod pleraque exemplaria habent. Fabr. *Ægypti* ſcribendum cum Serraviano. qui Danai frater fuit. Noſter in Ibin:

Exulis Ægypti, turba cruenta, nurus.

Heins.

122. *Terret aquas.*] *Turbat* Vatic. *torquet* Francof.

123. *Telegonive.*] Vide quae notavi lib. & Eleg. 1. Triſt. Ciofan.

123. *Vertendis nota figuris.*] Praeſtantiores omnes, *nata*, probe. Vide Notas Remed. Amor. vſ. 220. Heins. *Imitandis nata* Vatic. unus.

129. *Captatum ſaepe roganti.*] *Rogandi* meliores. Heins.

130. *Exeat adverſa ne tua navis aqua.*] Imo, ut exeat. quomodo lib. iv. Eleg. ix.

—— jactate rudentes,
Exeat è Stygiis ut mea navis aquis.

Extet in adverſa Thuan. forte, *Perſtet.* Arondel. *Extat in adverſa ne tibi.* unus Vatic. *Ereat*, hoc eſt, *Haereat.* quod ſenſus requirit. Heins. Verum mihi pro certo eſt, *exeat* retinendum, & *adverſâ aquâ* interpretandum, quando aqua fuerit adverſa. ne exeat, inquit, è portu navis, aeſtu adverſante, atque ita difficilem curſum male auſpicetur. Auctor Elect. Eton.

131. *Non ſemper ſacras.*] Diſtichon dubiae fidei. niſi *Clarias forte.* fortaſſis reponi placet. Heins.

132. *Fana.*] *Templa* Ms. Berſm.

133. *Cum.*] *Dum* Regius. mox. *conteret ora* Barber. *timor* Ms. Berſm.

135. Cum

Digitized by Google

Cum domus Auguſti, Capitolî more colenda,
Laeta, (quod eſt, & ſit,) plenaque pacis erit;
Tum tibi Dî faciant adeundi copia fiat,
Profectura aliquid tum tua verba puta.
Si quid aget majus, differ tua coepta; caveque
Spem feſtinando praecipitare meam.
Nec rurſus jubeo, dum ſit vacuiſſima quaeras.
Corporis ad cultum vix vacat illa ſui.
Curia cum patribus fuerit ſtipata verendis;
Per rerum turbam tu quoque oportet eas.
Cum tibi contigerit vultum Junonis adire,
Fac ſis perſonae, quam tueare, memor.
Nec factum defende meum: mala cauſſa ſilenda eſt.
Nil niſi ſollicitae ſint tua verba preces.
Tum lacrimis demenda mora eſt: ſubmiſſaque terrae
Ad non mortales brachia tende pedes.

Tum

135. *Cum domus Auguſti Capitoli more colenda.*] Ut *κακοφωνία* vitetur, malim,

Cumque Auguſta domus Capitoli more colendi.

nam *colendi* Argentinus. Vide Notas Triſt. III. Eleg. VIII. poſſet &, *Capitoli in mole colendi.* HEINS. Vellem, *cumque Auguſta domus Capitoli more colenda.* AUCTOR ELECT. ETON. *Voce* unus Heinſ. ego nihil moveo. nam ſaepe in his & Triſtium libris Auguſtum Jovi, & Palatium templo Capitolini Jovis confert. vid. III. Triſt. I. 35. & ſeq. BURM.

137. *Tum tibi Dî faciant adeundi copia fiat.*] Etiam hic verſus mendoſus eſt. Sarrav. *Tum tibi deficians.* quinque alii, *di faveant. di fuerit* Argentin alius *τὸ di* non agnoſcit. HEINS. *Copia detur* duo.

138. *Profectura aliquid cum tua verba putes.*] *Tum* meliores. Sarravianus quoque, *putas.* ut & alii nonnulli. tres, *puta*: bene. niſi *putem* mavis cum Rottendorphiano. HEINS.

139. *Si quid aget.*] *Agas* Argent. HEINS. *Ages*, & emendatum, *agas* Leidenſis. *agent* Francof. forte recte. Caeſar ſcilicet & Livia, cum qua ſaepe conſilia conferebat.

141. *Nec rurſus jubeo.*] Duo, *rurſum.* Latet ulcus. HEINS.

142. *Corporis ad cultum.*] *Ad curam* Sarrav. Scaliger. Argent. Feſchii. Arondel. & duo alii. Medicamine faciei:

Diſcite quae faciem commendet cura puellas.

Suet. Caeſ. 45. *circa curam corporis moroſior.* Apulejus Met. V. *Nec corporis cura te, nec regales epulae morabuntur.* niſi mavis illic, *nec corporis curatae tibi regales epulae morabantur.* quam lectionem merito aſſeruit Colvius, fruſtra illic inſultante Scioppio. exſtat enim in prima editione a ſcriptis libris. ſed verum puto, *nec corporis curatam regales epulae morabuntur.* Sic paulo poſt, *interfectae virginitatis curant.* Aulus Gellius Noctium Atticarum lib. XV. cap. 20. *Mox a corporis cura ad excolendi animi ſtudium transgreſſus eſt.* HEINS. Sed neſcio cur *cultum* moveamus, cum toties verbo *colere* & *cultus* utatur Noſter vid. Epiſt XV. 77. XVI. 189. I. III. Triſt. 101. & 107. IV. Faſt. 107. & paſſim. ſic quoque alii. vid. Serv. ad Virg. I. Georg. 3. BURM.

143. *Stipata.*] *Stipanda* tres libri.

144. *Per patrum turbam*] *Per rerum turbam* Eleganter. Sarrav. quo populi confluxum deſignat. *Per patriam turbam* Arondel. HEINS. *Per patrum turbas tunc quoque oportet eas.* membranae noſtrae. & ejicienda credo, non emendanda. AUCTOR ELECT ETON. Ego mallem, *per matrum turbam.* nimirum, dum, Auguſto in curia cum patribus verſante, Livia eſt ſtipata matronis. BURM.

145. *Formam Junonis adire.*] In aliis, *vultum Junonis adire*, pro in conſpectum Junonis venire. vel *vultum Junonis*, pro ipſam Junonem adire. Intelligit Liviam, Auguſti conjugem, quam Junoni comparat. FABRIC. Urſini liber, *vultum.* conſule hic Fabricium. CIOFAN.

147. *Mala cauſa.*] *Mea cauſſa* Ms. Berſm. *mala culpa* Moreti.

148. *Nec niſi ſollicitae.*] *Nil niſi* libri veteres. quod magis mihi probatur. CIOFAN. *Nil niſi* meliores. HEINS.

149. *Terrae.*] *Terra* Sarrav. Leid. prim. Edit. & margo Berſman. mox, *oſcula tende* Moreti.

151. *Tu*

Digitized by Google

Tum pete nil aliud, ſaevo niſi ab hoſte recedam:
  Hoſtem Fortunam ſit ſatis eſſe mihi.
Plura quidem ſubeunt: ſed jam turbata timore
  Haec quoque vix poteris ore tremente loqui.
Suſpicor hoc damno tibi non fore: ſentiat illa
  Te majeſtatem pertimuiſſe ſuam.
Nec tua ſi fletu ſcindentur verba, nocebit.
  Interdum lacrimae pondera vocis habent.
Lux etiam coeptis facito bona talibus adſit:
  Horaque conveniens, auſpiciumque favens.
Sed prius impoſito ſanctis altaribus igni,
  Tura fer ad magnos vinaque pura Deos.
E quibus ante omnes Auguſtum numen adora;
  Progeniemque piam, participemque tori.
Sint utinam mites ſolito ſibi more; tuasque
  Non duris lacrimas vultibus adſpiciant.

Epi-

151. *Tu pete nil aliud, niſi ſaevo ut ab hoſte recedam.*] *Saevo niſi ab hoſte* iidem, & *Tum pete.* Heins. Sed legerem vel, *niſi ſaevo ut ab hoſte*, vel, *ſaevo niſi ut.* Auctor Elect. Eton.

152. *Sit ſatis.*] *Sufficit* unus. *eſſe meam* Polit.

153. *Sed tu turbata timore.*] Multi, *ſed ſunt turbata. conturbata* in fragmento Boxhorniano. Heins. *Sed jam turbata* Editio Heinſiana. unde non video. al. *ſed ſunt turbata.* al. *conturbata.* noſtrae membranae, *ſed ſunt turbata dolore.* credo vocem *tu* ob literulas repetitas alicubi olim intercidiſſe, mox librarios varie quae quisque poterant inferciiſſe verſui fulciendo. Auctor Elect. Eton. *Jam* ex Edit. prim. notavit Heinſius, & puto meliorem eſſe vulgatâ lectionem.

154. *Haec quoque vix poteris ore tremente loqui.*] In manuſcriptis, *voce tremente.* Fabric. Vatic. *voce.* idque in aliis veteribus repperit idem Fabricius. Ciofan. *Ore* prima editio & quinque ſcripti. Heins.

155. *Suſpicor haec.*] *Hoc* meliores, & *ſentiat.* Heins.

157. *Nec tua ſi fletu.*] Etiam hoc diſtichon vix pro genuino habendum, ne bis idem dicat. jam enim praeceſſerat, *Nec lacrimis demenda mora eſt. ſcindantur* pro *ſcindentur* ſex ſcripti. poſterior verſus ex Epiſtola Briſeidis conflatus, *Sed tamen & lacrimae pondera vocis habent.* Heins. Potuit tamen haec quoque ſcripſiſſe Noſter, neque ſic bis idem dixiſſe. Lacrymare enim poſſit aliquis, ita tamen, ut verba ne interrumpat. neque omittendum, *fletum* non ſemper eſſe cum *lacrimis*, neque vero hic eſt. Vocem nempe aliquam lacrymantis id verbum ſignificat. Virgil. III. Æn. 344.

Talia fundebat lacrymans, longosque ciebat
Incaſſum fletus.

Phaedr. I. Fab. 9. *fletus edens graves lepus.* Val. Flac. II. 172. *condenſae fletus acuunt.* Cicero pro Plancio: *non modo lacrymulam, ſed multas lacrymas & fletum cum ſingultu videre potuiſti.* Noſter denique II. Met. 340. ut ipſe reſtituit Heinſius libris paene viginti:

Nec minus Heliades fletus, & inania morti
Munera, dant lacrymas.

Auctor Elect. Eton.

158. *Interdum lacrimae pondera vocis habent.*] In Epiſt. Briſeidis:

Sed tamen hae lacrimae pondera vocis habent.

Ciofan.

160. *Auſpiciumque.*] *Hoſpitiumque* Gryph. *auſpicioque* unus. *auſpiciisque* alius.

161. *Sanctis.*] *Sacris* decem.

162. *Vinaque pura.*] Quidam codices, *votaque:* ſed in uno erat, *Thura fer ad magnos ſemper iura Deos.* quod neſcio an a librario profectum ſit. certe odoribus turis Deos paſci, & ſi recta vapor ille coelum aſcenderet, boni ominis ſacrificium credebant veteres, ut notiſſimum. Burm.

163. *Auguſti numen adora.*] *Auguſtum numen* meliores. recte. vide Notas Triſt. III. Eleg. VIII. ℣ſ. 13. Heins. Hinc colligit Caſaubon. Epiſt. CCXXXVI. Imperatoribus ſacra feciſſe, qui eos adituri eſſent, & foedam adulationem è curia & ſenatu tranſlatam.

165. *Sint utinam mites ſolito tibi more.*] Duo, *ſolito mihi.* Puto, *ſolito ſibi more.* ut in Epiſt. Cydippes, *More bonis ſolito.* Adi Notas Epiſt. XX. ℣ſ. 144. Heins.

165. *Tuasque.*] *Piasque* unus codex. vid. ſupr. ℣ſ. 110.

EPISTOLA II.

* COTTÆ.

QUam legis à nobis miſſam tibi, Cotta, ſalutem,
  Miſſa ſit ut vere, perveniatque, precor.
Namque meis ſoſpes multum cruciatibus aufers;
  Utque ſit è nobis pars bona ſalva, facis.
Cumque labent alii, jactataque vela relinquant;
  Tu lacerae remanes ancora ſola rati.
Grata tua eſt igitur pietas. ignoſcimus illis,
  Qui cum Fortunâ terga dedêre fugae.
Cum feriant unum, non unum fulmina terrent:
  Junctaque percuſſo turba pavere ſolet.
Cumque dedit paries venturae ſigna ruinae,
  Sollicito vacuus fit locus ille metu.

Quis

* COTTAE.] Cottae Meſſalino M. Valerii Meſſallae Corvini, Oratoris illius ſummi, filio, qui adoptione in Aureliam gentem tranſiverat, unde & Cottae cognomen ſibi adſcivit. Scholiaſtes vetus Perſii Satyra ſecnnda ad illum locum, *Magni Meſſallae lippa propago*, haec notat de Noſtro hoc: *Cottam Meſſallinum dicit, qui tam vitioſos oculos in ſenectute habuit, ut palpebrae ejus in exteriorem partem verterentur. Fuit enim & multis deditus vitiis. Hic ab Aurelio Cotta adoptatus Marcus Aurelius Maximus dicebatur, originem trahens ab Aurelio* (lege *Valerio*) *Meſſalla, qui ſepties fuit conſul. qui cum a quodam Gallo ad monomachiam in praelio vocaretur, corvus ſuper galeam in capite ejus ſedit, & victo hoſte Corvinus vocatus eſt.* Locus ſingularis: ex quo diſcimus *Cottam Meſſallinum*, & *Maximum Cottam* eosdem eſſe. Nam cognomen *Maximi* Valeriae genti cum Fabia commune, cum & illi, qui *Corvini* cognomen primus virtutis ergo eſt adeptus, *Valerio Maximo* nomen fuerit. de quo praeter Hiſtoricos Gellius lib. IX. cap. 11. Hunc Cottam Meſſallinum non ab eloquentiae oratorioque ſolum ſtudio, ſed à poëſios cognitione Noſter plurimum commendat Elegia quinta hujus libri, & libri quarti Elegia poſtrema. hunc etiam compellat Elegia octava libri ſecundi. Nam Meſſallinus, quem Elegia ſeptima libri primi, & libro ſecundo, Elegia ſecunda alloquitur, Cottae hujus frater germanus eſt. quem Theodorus Marcilius ad Perſium, prolato Dionis loco, cum Cotta fratre confundit perperam. Videtur tamen Perſius parum honorifice ſenſiſſe, cum ait:

Quin damus hoc ſuperis, de magna quod dare lance
Non poſſit magni Meſſallae lippa propago?
Compoſitum jus faſque animo, ſanctosque receſſus
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto.

de hoc Cotta videtur Juvenalis intelligendus Satyra ſeptima, ubi de patronis poëtarum agit:

Quis tibi Maecenas; quis nunc erit aut Proculeius?
Quis Fabius? quis Cotta iterum? quis Lentulus alter?

per Fabium intelligo Fabium Maximum Naſoni toto hoc opere valde commendatum. Porro Cottam hunc fuiſſe guloſum, ex Plinii libro X. cap. 20. patet, ubi agitur de anſeribus: *Sed, quod conſtat, Meſſallinus Cotta, Meſſallae Oratoris filius, palmas pedum ex his torrere, atque patinis cum gallinaceorum criſtis condire repperit.* HEINS.

1. *Quam.*] *Qui* Putean. *Cota* Junian. *Cote* Leid. qui & in fronte, *ad Cotum.*

4. *Atque ſit ut nobis.*] Tò *ut* Sarrav. non agnoſcit. Argent. & ſex alii ex melioribus, *Usque ſit in nobis.* Lege,

Utque ſit è nobis pars bona ſalva facis.

HEINS. Francof. *Atque ſit ut noſtri pars bona ſalva, facis. Atque ſit è nobis* Ms. Berſm. *Atque ut ſit nobis* Jun. Leid. & tredecim alii. *Atque ut de nobis* unus.

5. *Alii.*]

Digitized by Google

Quis non è timidis aegri contagia vitat,
  Vicinum metuens ne trahat inde malum?
Me quoque amicorum nimio terrore metuque,
  Non odio, quidam deſtituere mei.
Non illis pietas, non officioſa voluntas
  Defuit: adverſos extimuere Deos.
Utque magis cauti poſſunt timidique videri,
  Sic adpellari non meruere mali.
At meus excuſat caros ita candor amicos;
  Utque habeant de me crimina nulla, favet.
Sint hac contenti veniâ, ſignentque licebit,
  Purgari factum me quoque teſte ſuum.
Pars eſtis pauci potior, qui rebus in artis
  Ferre mihi nullam turpe putaſtis opem.
Tunc igitur meriti morietur gratia veſtri,
  Cum cinis abſumto corpore factus ero.

Fal-

5. *Alii.*] *Aliqui* Argent. & Sarrav. *laceratasque vela* unus. *tola* Argent.

8. *Qui cum Fortuna terga dedere fugae.*] Scribe vel invitis ſcriptis codicibus, *cum Fortuna terga dedere mea. terga dare* pro fugere, uſitatum Noſtro, & melioris aevi ſcriptoribus. Heins.

10. *Junctaque percuſſo.*] *Percuſſae* Baſil. *jacere ſolet* Argent. ſed *pavere* rectum. ita enim accidit comitibus Pauli Actor. ix. 7. & xxii. 9.

13. *Vitat.*] *Vitet* quatuor libri. *curat* prim. Edit.

18. *Adverſos.*] Malim, *averſos* cum prima editione & nonnullis ſcriptis. ita paſſim Poëtae & alii. ſed vid. ad 1. Triſt. iii. 45. & vii. Epiſt. 4. *timuere deos* etiam octo libri.

19. *Timidique vocari.*] Liber Urſini, *videri*. Ciofan. *Timidique videri* Sarrav. Argent. Polit. & quinque alii. Praeterea videtur ſcribendum, *Utque nimis.* vel, *ſatis cauti*. Heins.

22. *At meus excuſat caros ita candor amicos, Utque habeant de me crimina nulla facit.*] Puto,

At meus excuſat caros mihi candor amicos.

ut alibi,

Excuſem ne te ſemper, amice, mihi.

deinde pro *facit* Sarrav. & tres alii ex melioribus, *favet*. *habeat favor* Argent. *ex me* etiam unus. Twiſdenius codex, *cavet*. Scribe,

Utque habeant per me crimina nulla, cavet.

Heins. *Aut meus* Arg. & duo. *&* *meus* tres. *ut meus* unus.

23. *Sint hi contenti venia, ſignentque licebit.*] Permittatur quod illi oſtendant, eorum crimen me teſte dignum eſſe excuſatione. legitur etiam, *fugiantque licebit.* ut ſit ſenſus. & liceat his, qui non ſunt contenti venia, nolle peccatum ſuum purgari me teſte. Quaſi dicat, ſi qui conſulto, non timore, me deſeruerunt, & nolint excuſari, & ſibi ignoſci, merito accuſentur. Superior tamen lectio magis placet, licet tamen aliter, ut notavi, legatur in vetuſtiſſimo exemplari meo. Marula. Scribe, *Sint hac contenti veniâ*, cum Moreti codice. pro *ſignentque* Sarrav. *ſieneque*. Argent. *fugiaque*. reliqui, *fugiantque*. niſi quod Arondelianus, *veniaque fugaque*. Nil muto. *fugiantque* perperam occupavit multas editiones, etiam noſtram. *ſignare* verbum juris. Pont. iv. Eleg. xv.

Confiteor e teſtere licet, ſignate, Quirites.

Heins. Sed τῷ *ſignent* hîc locum eſſe vix puto; cum nemini credi poſſet, qui in rem ſuam ſignet, ſed ut teſtis alterius facti aliquid confirmet. & cum Ovidio teſte vellent uti, ille ſignare debuiſſet, non iſti. quare mallem, *fingantque licebit.* hoc ſibi perſuadeant & fingant, me etiam probare eorum innocentiam, & teſtari, non fuiſſe in eorum manu mihi opem ferre. Burm.

25. *In artis.*] *In iſtis* Mss. Berſin.

26. *Turpe putatis.*] *Putaſtis* meliores. & praecedenti verſu pro *pars melior* unus Vatic. & Patav. *pars potior*. Heins.

27. *Gratia*] *Gloria* Excerpta Scal. cum e litis quibusdam eadem varietas, mox *nunc igitur* Argent. ℣ſ. 36. & paſſim alibi.

29. *Fal-*

Fallar, & illa meae ſuperabit tempora vitae.
Si tamen à memori poſteritate legar.
Corpora debentur moeſtis exſanguia buſtis:
Effugiunt ſtructos nomen honorque rogos.
Occidit & Theſeus, & qui comitavit Oreſten:
Sed tamen in laudes vivit uterque ſuas.
Vos etiam ſeri laudabunt ſaepe nepotes;
Claraque erit ſcriptis gloria veſtra meis.
Hîc quoque Sauromatae vos jam novere Getaeque:
Et tales animos barbara turba probat.
Cumque ego de veſtrâ nuper probitate referrem,
(Nam didici Getice Sarmaticeque loqui)
Forte ſenex quidam, coetu cum ſtaret in illo,
Reddidit ad noſtros talia verba ſonos:
Nos quoque amicitiae nomen bene novimus, hoſpes,
Quos procul à vobis frigidus Iſter habet.
Eſt locus in Scythiâ, (Tauros dixere priores)
Qui Geticâ longe non ita diſtat humo.
Hac ego ſum terrâ (patriae nec poenitet) ortus.
Conſortem Phoebi gens colit illa Deam.
Templa manent hodie, vaſtis innixa columnis:
Perque quater denos itur in illa gradus.
Fama refert illic ſignum coeleſte fuiſſe.
Quoque minus dubites, ſtat baſis orba Deâ.

Ara-

29. *Fallor, & illa meae ſuperabit tempora vitae.*] Sic legendum ex eodem libro. In quibusdam autem male eſt, *ſperabit.* CIOFAN. *Fallar* fragmentum Boxhornii, rectius. HEINS.

32. *Effugiunt ſtructos nomen honorque rogos.*] Malim, *nomen honorque* propter ſonum. Quod ſequitur, *occidit & Theſeus*, proverbiale eſt, ut apud Horatium. 1. Carm. *Occidit & Penelopis genitor.* Ita Alcaeus, κάτθανε Μύρσιλος, & Homerus, κάτθανε καὶ Πάτροκλος. FABRIC.

33. *Oreſtem.*] *Oreſten* meliores ſcripti & editi.

38. *Turba.*] *Terra* Junian.

40. *Getice.*] *Scythice* unus. *Sauromateque* quatuor.

44. *Quos procul à vobis alter & orbis habet.*] Vatic. *frigidus axis habet.* CIOFAN. Τὸ *alter & orbis habet* erat omiſſum in Sarraviano. Argent. Twiſd. Arondel. & quatuor alii, *ultimus orbis habet.* Scaligeri codex, *Geticus orbis.* mendoſe. Polit. & octo alii, *frigidus Iſter habet.* tres, *frigidus orbis.* totidem, *frigidus axis.* multi, *dividit Iſter aquis.* quinque, *barbara terra tenet.* prim. Mediceus, *Pontus & Iſter habet.* Forte, *Ponticus Iſter.* ſic *Ponticus Caſtor* Elegia de Nuce. Vide Notas ſupra lib. II. El. IX. ℣ſ. 67. HEINS. *Altera terra tenet* unus. & Ms. Berſm.

46. *Non ita.*] *Non bene* Putean.

49. *Innixa.*] *Subnixa* unus.

50. *Quater denos.*] Non ergo ſemper verum, impares numero gradus in templis fuiſſe, quod ad Petron. cap. XXX. obſervabat Ampl. Goeſius. an vero Barbaros hoc non obſervaſſe dicemus? BURM.

52. *Stat baſis orba Dea.*] *Orba Deae* malim reponi. ſic *luminis orbus* & ſimilia apud Noſtrum paſſim. HEINS.

54. *Decolor.*] *Diſcolor* Putean. ſuperiori verſu pro *natura candida ſaxi*, malim, *nativi candida ſaxi.* HEINS. *Effuſo* multi ſcripti. *a fuſo* quinque & editi nonnulli.

55. *Taeda non nota jugali.*] Sunt qui legant, ſed male, *Taeda non nata jugali*, id eſt nuptiis nata non legitimis. Sunt iterum, qui probent: *Taeda non nupta jugali.* Sed manuſcripta ſequor, quae & Aldus ſecurus eſt. FABR. *Nupta* decem veteres. *taedae non nota* Sarrav. Argent. multique alii. Lege, *taedae non nata*, & adi Notas noſtras Rem. Amor. ℣ſ. 220. niſi malis reponi, *taedae non vota jugali.*

te-

Digitized by Google

Araque, quae fuerat naturâ candida ſaxi,
Decolor adfuſo tincta cruore rubet.
Femina ſacra facit, taedae non nota jugali:
Quae ſuperat Scythicas nobilitate nurus.
Sacrificî genus eſt, (ſic inſtituêre priores)
Advena virgineo caeſus ut enſe cadat.
Regna Thoas habuit, Maeotide clarus in orâ:
Nec fuit Euxinis notior alter aquis.
Sceptra tenente illo, liquidas feciſſe per auras
Neſcio quam dicunt Iphigenian iter.
Quam levibus ventis ſub nube per aëra vectam
Creditur his Phoebe depoſuiſſe locis.
Praefuerat templo multos ea rite per annos,
Invitâ peragens triſtia ſacra manu.
Cum duo veliferâ juvenes venere carinâ;
Preſſeruntque ſuo litora noſtra pede.
Par fuit his aetas, & amor: quorum alter Oreſtes,
Alter erat Pylades. nomina fama tenet.
Protinus immitem Triviae ducuntur ad aram,
Evincti geminas ad ſua terga manus.
Spargit aquâ captos luſtrali Graja ſacerdos,
Ambiat ut fulvas infula longa comas.
Dumque parat ſacrum, dum velat tempora vittis;
Dum tardae cauſſas invenit usque morae;

Non

recurre ad Notas Met. xiii. vſ. 634. Heins. *Taeda non nota jugali* praeſtat. ut *notus arte*, *improbitate* & ſimilia dicuntur. niſi *taedae jugalis* quis velit, ut Horat. ii. Od. 2. *notus fraterni animi*. poſſet & *nota* ad *ſacra* referri, ut ſint ſacra, ad quae ſolis virginibus aditus ſit, & ideo ignota taedae jugali, id eſt, feminis nuptis. quod probat ℣ſ. 58. Burm.

57. *Sic inſtituere priores.*] Manuſcripta, *parentes*. Fabric. *Priores* Polit. & multi alii. quod etiam in ſuis Naugerius invenit, & Pierius Valerianus ad lib. i. Æneid. Virgilii. 247. Vide Notas ad lib. xv. Metam. vſ. 104. Heins. Pierius etiam in ſuo codice eſſe, *ſacrificii* teſtatur. Naugerius in nonnullis eſſe, *hoc ſacri genus eſt*, notat.

61. *Liquidas.*] *Tenues* Voſſian. mox *quam dicant* Argent.

63 *Per aequora vectam.*] In iiſdem, *per aëra vectam*. Fabric. *Per aequora* ſcripti fere omnes. nam de aëre jam dixerat. Heins. Francof. *levibus pennis ſub nube per aëra vectam*. & certe veroſimilius eſt ablatam a Diana per aëra, quam per aequora vectam. ſic lib. v. Met. 644.

Et medium coeli terraeque per aëra vecta eſt.

niſi *per aequora* ſit, pro ſuper aethera. mox, *deſtituiſſe locis* duo libri. etiam non male. Burm.

65. *Ea rite.*] *Haec rite* Polit & duo alii.

67. *Velifera.*] *Veligera* Arg. *veloci* alius. Heinſius malebat, *velivola*.

70. *Alter erat.*] *Et eſt* Petr. Dan. & octo alii. *aſt Pilades alter* Argent. *aſt alter* ſeptem.

72. *Ad ſua terga.*] *Et vincti geminas poſt ſua terga* Junian. & octo alii. ℣ſ. praecedenti, *protinus invitae* unus.

73. *Sparſit aqua.*] *Spargit* meliores. Heins. *aqua geminos* Leid.

73. *Spargit aqua captos luſtrali* &c.] Luſtralem aquam intelligit, quae luſtrandis ac purgandis hoſtiis adhibebatur: non molam. neque enim mola aquâ conſtabat, ſed hordeo & ſale: quae antequam hoſtiae jugularentur, adſpergi illis atque offerri ſolebant. Unde & Homero οὐλοχύτη dicitur, ἀπὸ τῶν οὐλῶν, τουτέςι κριθῶν, hoc eſt, ab hordeis, ut & Euſtathius interpretatur. Et quod Merula hic de Didone citat, nihil ad rem praeſentem facit.

neque

Non ego crudelis, juvenes ignoſcite, dixit;
  Sacra ſuo facio barbariora loco.
Ritus is eſt gentis. quâ vos tamen urbe venitis?
  Quove parum fauſtâ puppe petiſtis iter?
Dixit: &, audito patriae pia nomine virgo,
  Conſortes urbis comperit eſſe ſuae.
Alter at e vobis, inquit, cadat hoſtia, ſacri
  Ad patrias ſedes nuntius alter eat.
Ire jubet Pylades carum periturus Oreſten.
  Hic negat: inque vicem pugnat uterque mori.
Exſtitit hoc unum, quo non convenerit illis.
  Cetera par concors & ſine lite fuit.
Dum peragunt pulchri juvenes certamen amoris;
  Ad fratrem ſcriptas exarat illa notas.
Ad fratrem mandata dabat, cuique illa dabantur,
  (Humanos caſus adſpice) frater erat.

Nec

neque enim illa aquam patera, ſed vinum affudiſſe hoſtiae intelligitur. MICYLL.

74. *Ambiat.*] *Ambit ut* unus. Heinſius volebat, *Ambit & hinc.* deinde, *flavas* tres libri.

75. *Sacrum.*] *Sacris* unus.

76. *Invenit ipſa morae.*] Rectius Leidenſis, *usque.* HEINS. *Repperit illa* Thuan. *illa* editi nonnulli & Ms. Berſm.

78. *Sacra ſuo facio barbariora loco.*] Forte,

Sacra meo facio barbariora ſolo.

nam in uno Voſſiano, *ſolo*, pro *loco.* vel, *ſacra ſui facio barbara more loci.* HEINS.

79. *Ritus is eſt gentis.*] Malim, *genti.* HEINS.

80. *Quodve.*] *Quoque*, vel *Quaque* plerique. HEINS. Virg. I. Æneid. 369. *Quibus aut veniſtis ab oris, Quove tenetis iter.* & IX. 377. *Quove tenetis iter.* *veniſtis* etiam verſu ſuperiore Mss. Berſman. BURM.

82. *Repperit eſſe.*] Libri veteres, *comperit.* CIOF.

83. *Alter ut è vobis inquit cadat hoſtia ſacris.*] Verſus mendoſus. nec juvant libri veteres. Scribe,

Alteruter votis, inquit, cadat hoſtia ſacris.

vota ſacra, ut *templa & delubra vota*, *vota laurea*, *votus ſanguis*, *vota victima* & ſimilia paſſim apud Noſtrum. Met. IX. quoque *vota ſacra* habes:

Victor ab Oechalia Cenaeo ſacra parabat
Vota Jovi.

HEINS. Ego parva mutatione legerem.

Alter at è vobis, inquit, cadat hoſtia; ſacri
  Ad patrias ſedes nuntius alter eat.

alter & Ms. Berſm. BURM.

83. *E vobis dixit.*] *Inquit* iidem libri. CIOFAN.

85. *Periturus.*] *Moriturus* Leid.

86. *Inque vicem pugnat.*] *Inque vices certat* P. Dan. *vices pugnat* plurimi.

87. *Exſtitit hoc unum, quod non convenerat illis: Caetera pars concors & ſine lite fuit.*] *Quod non convenerit* Argent. aliique complures. Lege, *quo non convenerit illis.* ut jam monui Remed. Amor. vſ. 471. HEINS.

88. *Cetera pars concors.*] Multo rectius, *par concors.* ut apud Ciceronem in libro de Amicitia. vix tria aut quatuor nominantur paria amicorum. *caetera* autem eo modo dictum, quo apud Virgilium *caetera Grajus.* NAUGER. *Par concors* ſcribendum, ut Naugerius jam vidit, *Caetera concors* eleganti Graeciſmo, ut *caetera Grajus* Virgilio, & noſtro, *caetera ſoſpes*, Met. VIII. Pari modo peccatum eſt a librariis in Dracontii Hexemero:

——— *ſint ſibi pignus uterque*
Velle pares & nolle pares, mente una voluntas.
Par animis concors, paribus decurrere votis,
Ambo ſibi requies cordis ſint, ambo fideles.

ita totus locus ſcribendus. poſſet & legi, *Pax animi concors.* HEINS. *Et ſine labe* ſeptem codices.

89. *Amoris.*] *Honoris* Arg. & Barber. mox, *fecerat illa notas* Ms. Berſm. *egerat* Exc. Scalig.

93. *Rapiunt.*] *Rapuit* Polit.

95. *Mi-*

Nec mora; de templo rapiunt ſimulacra Dianae:
  Clamque per immenſas puppe feruntur aquas.
Mirus amor juvenum, quamvis abiere tot anni,
  In Scythiâ magnum nunc quoque nomen habet.
Fabula narrata eſt poſtquam vulgaris ab illo;
  Laudârunt omnes facta piamque fidem.
Scilicet hac etiam (quâ nulla ferocior) orâ
  Nomen amicitiae barbara corda movet.
Quid facere Auſoniâ geniti debetis in Urbe,
  Cum tangant diros talia facta Getas?
Adde, quod eſt animus ſemper tibi mitis; & altae
  Indicium mores nobilitatis habet;
Quos Voleſus patrii cognoſcat nominis auctor;
  Quos Numa maternus non neget eſſe ſuos:
Adjectique probent genitiva ad nomina Cottae,
  Si tu non eſſes, interitura domus.

Digne

95. *Mirus.*] *Magnus* unus. *dulcis* alius. *tot annis* Junian. & Leidenſ.

96. *Nomen habent.*] *Habet* ex ſcriptis. HEINS.

98. *Omnes.*] *Homines* P. Dan.

99. *Scilicet hic etiam.*] *Hac etiam* meliores. deinde τὸ *eſt* cum Feſchiano & tribus aliis delendum. HEINS.

102. *Diros.*] *Duros* duodecim libri & Berſmanni Ms.

103. *Animus ſemper.*] *An. longae* Argent. & tres.

104. *Indicium mores nobilitatis habent.*] *Habet* Polit. recte: animus nimirum. HEINS.

105. *Quos Voleſus.*] *Valeſus* multi veteres cum Argentino. duo, *Valerus.* apud Rutilium *Voluſus* vulgo legitur:

Qui Voluſi antiquo derivat ſtemmate nomen.
Et reges Rutilos teſte Marone refert.

Sed *Voleſi* forte ſcribendum. nam in membranis antiquis, *Volſci*, vel *Folſci*: quomodo & peccarunt codices nonnulli apud Juvenalem Satyra VIII. illo verſu:

——— ——— *quae ſunt*
Turpia cerdoni, Voluſos Brutumque decebunt?

ubi tamen codices plerique, *Voleſos.* apud Livinm lib. II. *Valerium Voleſi filium* habes. apud Zoſimum tamen *Voluſus* eſt. etiam in Inſcriptione *Arae Terentinae*, & in *Faſtis Capitolinis.* nt credibile ſit, duplici modo veteres enunciaſſe id nomen. Certe Maronianus locus, qnem Rutilius in Itinerario videtur reſpexiſſe, *Voluſi* nomen tuetur, ſervantibus conſtanter eam membranis quoque. Virgilius igitur Æneidos. XI.

Tu Voluſe armari Volſcorum edice maniplis
Duc, ait, & Rutilos.

hinc *Voluſiana* familia, & *Voluſia.* ut & apud Silium:

Poplicola ingentis Voluſi Spartana propago.

ſed fragmentum termini vetuſtiſſimi Romae apud Maffeios. pag. CCCCLX.

P. VALESIUS VOLESI. F. POPLICOLA. alius lapis apud eundem Gruterum pag. VI.

P. VALESIVS. VOLESI. F.
POPLICVLA
IOVI. IVNONI
SAC.
P. PETRON. RESTITVIT.

quam ſcripturam Dionyſius Halicarnaſſeus qnoqne & Plutarchus agnoſcunt. poſtea *Voluſi* & *Valerii* dicti; qui *Voleſii* & *Valeſii* primo. nummus aereus Augnſti, quem Carolus Patinus in gente Valeria ſupplemento ad Fulvii Urſini Commentarios juris publici fecit, VOLVSVS. VALER. MESSAL. III VIR. A. A. A. F. F. HEINS.

106. *Quos Numa maternus.*] *Materni* Naugerii poſtrema editio. HEINS. Forte ad Aureliam Gentem haec referenda, qnae Sabina fuit, teſte Feſto in *Aurelia.*

107. *Adjectique.*] *Adjunctique* nnus Heinſii & Moreti.

107. *Genitiva agnomina Cottae.*] Ex hoc loco praeter *cognomina* etiam Romanis *agnomina* fuiſſe conantur evincere. vide Voſſium Analogiae lib. I. cap.

Digne vir hac ſerie, lapſo ſuccurrere amico
Conveniens iſtis moribus eſſe puta.

cap. 7. ſed *ad nomina* veteres plerique. & recte. Innuit etiam adoptione in Aureliam Cottarum familiam tranſiſſe. Noſter de hoc ipſo Cotta Epiſtol. ultima lib. IV.

Maternos Cottas cui, Meſſallasque paternos,
Maxima nobilitas ingeniumque dedit.

Cariſius initio lib. II. *Praenomen eſt, quod nomini praeponitur, ut Publius. nomen, quod familiae originem declarat, ut Cornelius. Cognomen, quod nomini ſubjungitur, ut Scipio. Agnomen, quod extrinſecus adjici ſolet, ut Africanus.* ſic Priſcianus & alii Grammatici. Conatus eſt vulgatam in Naſone ſcripturam interpretari Vir eximius G. J. Voſſius in Opere Grammatico, ſed non expediit feliciter. ſed & locus Ciceronis de Inventione, ubi *agnomen* cum *cognomine* conjungit, jure viris eruditis jam dudum ſuſpectus eſt. HEINS.

EPISTOLA III.

FABIO MAXIMO.

SI vacat exiguum profugo dare tempus amico,
O fidus Fabiae, Maxime, gentis, ades:
Dum tibi quae vidi referam; ſeu corporis umbra,
Seu veri ſpecies, ſeu fuit ille ſopor.
Nox erat: & bifores intrabat luna feneſtras,
Menſe fere medio quanta nitere ſolet.
Publica me requies curarum ſomnus habebat,
Fuſaque erant toto languida membra toro:
Cum ſubito pennis agitatus inhorruit aër;
Et gemuit parvo mota feneſtra ſono.
Territus in cubitum relevo mea membra ſiniſtrum:
Pulſus & è trepido pectore ſomnus abit.
Stabat Amor vultu, non quo prius eſſe ſolebat,
Fulcra tenens laevâ triſtis acerna manu.
Nec torquem collo, nec habens crinale capillis;
Nec bene diſpoſitas comtus, ut ante, comas.

Hor-

1. *Vacat.*] *Juvat* Barber.

2. *Fabio.*] De Fabio vid. Ruald. Anim. in Plutarch. 43.

3. *Umbra.*] *Umbra eſt* editi olim. *umbram* Regius codex. *dummodo quae* Hafn. *refero* etiam editi prius.

6. *Medio.*] *In medio* Moreti.

7. *Curarum ſomnus habebat.*] *Alebat* Medonianus alter. vide Notas ad Epiſt. XII. vſ. 170. HEINS.

10. *Et ſonuit parvo mota feneſtra ſono.*] In Patavino, *Et gemuit parvo. Gemitus* etiam rebus non animatis tribuitur: ut,

——— *gemuit ſub pondere cymba.*

FABRIC. Vetuſta exemplaria, *Et gemuit.* rectius; ut & cenſuit Fabricius. CIOFAN. Vid. ad IV. Met. 449. *prono ſono* Gottorp. *tota feneſtra* Argent.

12. *E trepido.*] *A trepido* decem libri.

14. *Sceptra tenens laeva triſtis acerna manu.*] *Fulva* Argent. & codex Scaliger. unde *Fulcra* is con-

Horrida pendebant molles ſuper ora capilli;
Et viſa eſt oculis horrida penna meis.
Qualis in aërіae tergo ſolet eſſe columbae,
Tractantum multae quam tetigere manus.
Hunc, ſimul agnovi, (neque enim mihi notior alter)
Talibus adfata eſt libera lingua ſonis:
O puer, exſilii decepto cauſſa magiſtro,
Quem fuit utilius non docuiſſe mihi;
Huc quoque veniſti, pax eſt ubi tempore nullo,
Et coït adſtrictis barbarus Iſter aquis?
Quae tibi cauſſa viae? niſi uti mala noſtra videres?
Quae ſunt, ſi neſcis, invidioſa tibi.
Tu mihi dictaſti juvenilia carmina primus:
Adpoſui ſenis, te duce, quinque pedes.
Nec me Maeonio conſurgere carmine, nec me
Dicere magnorum paſſus es acta ducum.
Forſitan exiguas, aliquas tamen, arcus & ignis
Ingenii vires comminuêre mei.
Namque ego dum canto tua regna, tuaeque parentis,
In nullum mea mens grande vacavit opus.
Nec ſatis id fuerat; ſtultus quoque carmina feci,
Artibus ut poſſes non rudis eſſe meis.

Pro

conjiciebat. quod Vaticanus primae notae confirmat. *Fulcrum* pro baculo poſuit. *ῥάβδον ἐπαυλί-ναν* dat Amori Anacreon Od. vii. Heins.

15. *Capillo.*] *Capillis* editi olim, quod Heinſius ſecutus. Ms. vero, *capillo.*

16. *Nec bene compoſitas.*] In eodem, *diſpoſitas.* Fabric. Vid. ad 1. Amor. xiv. 35. *cultus ut ante* Servii.

17. *Horrida pendebant.*] Repetitur ea vox verſu proximo, quare malim, *Squallida ora* hic legi. Vide Notas in Epicedion Druſi ℣ſ. 86. niſi verſu proximo *ſordida pluma* reponas. Heins. *Mellesque ſub ora capilli* Servii codex. unde vero illud *humida penna* petierit Heinſius tacet, nec inveni, niſi in uno Juniano. *horrida barba* Moreti. ſed imberbis Cupido. illud *humida* non convenit ſequentibus: non enim columbae tergum humidum fit tractantum manu, ſed horridum, eum plumae antea aequatae, *horridae*, id eſt hirtae quaſi & hiſpidae fiunt. id enim proprie *horridus* notat. vid. ad Petron. cap. xcix. relinquatur ergo repetitum ex more Ovidii verbum. Burm.

20. *Tractatam.*] *Tractantum* Polit. & tres alii. Heins.

22. *Talibus effata eſt.*] *Affata eſt* ex ſcriptis. Heins.

24. *Quem fuit.*] *Quem feret* duo libri, rectius.

25. *Pax eſt ubi.*] *Quo pax eſt* Polit. *qua* Heinſius malebat.

27. *Niſi uti mala.*] *Niſi ſi ut mala* Francof. *niſi ut haec* Arg. *niſi quod* quatuor alii. forte, *niſi quo mala. quo* pro *ut*, ut ſaepe Cicero & alii. ſic Epiſt. xx. 23. *Fraus mea quid petiit, niſi quo tibi jungerer uni.* ubi etiam, *niſi uti* vulgo. ubi vide. *niſi ne ut* Junian. *num quod* Politian. unde Heinſ. *num quo.* deinde, *mala noſtra levares* Excerpt. Scal. & tres libri. Burm.

29. *Tu mihi dictaſti juvenilia carmina primus; Appoſui ſenis te duce quinque pedes &c.*] Lib. 1. Eleg. ſub principium:

Arma gravi numero violentaque bella parabam
Edere, materia conveniente modis.
Par erat inferior verſus: riſiſſe Cupido
Dicitur, atque unum ſurripuiſſe pedem.

Vide & Elegiam primam ejusdem libri. Ciofan. *Carmina primum* editi & ſcripti quidam. *juvenalia* etiam ex antiquo codice Piërius ad Virg. v. Æn. 475. & ita quatuor codices.

32. *Ducum.*] *Deûm* unus Heinſii.

33. *Ignis.*] *Ignes* editi nonnulli & ultra viginti ſcripti.

35. *Namque ego.*] *Nam quoque* Junian.

Pro quibus exſilium miſero mihi reddita merces:
  Id quoque in extremis, & ſine pace, locis.
At non Chionides Eumolpus in Orphea talis;
  In Phryga nec Satyrum talis Olympus erat.
Praemia nec Chiron ab Achilli talia cepit,
  Pythagoraeque ferunt non nocuiſſe Numam.
Nomina neu referam longum collecta per aevum,
  Diſcipulo perii ſolus ab ipſe meo.
Dum damus arma tibi, dum te, laſcive, docemus;
  Haec te diſcipulo dona magiſter habet.
Scis tamen; ut liquido juratus dicere poſſis,
  Non me legitimos ſollicitaſſe toros.

Scri-

37. *Satis hoc.*] *Id* tres codices in prima editione. vid. Epiſt. v. 69. *non ſatis* tres. *nec tamen hoc* unus.

37. *Stultus quoque carmina feci.*] *Stulto quoque carmine* Argentinus & Rottendorph. ſic ſupra lib. II. Eleg. IX. *ſtultam conſcripſimus artem.* HEINS. *Studio quoque* unus.

39. *Pro quibus exilium durum mihi reddita merces.*] In manuſcripto, *Pro quibus exilium miſero mihi*: quod magis affectuoſum. FABRIC. *Miſero* libri veteres. recte. CIOFAN.

41. *At non Chionides Eumolpus in Orphea talis, &c.*] Sequitur communem opinionem Poëta, qua traditur Eumolpus, Neptuni & Chiones fuiſſe filius: idemque ſacrorum ritus ab Orpheo edoctus, in Graeciam attuliſſe. Caeterum plerique non Thracium Eumolpum, ſed Eleuſinium, ex Deiope Triptolemi natum, myſteria Cereris Eleuſine docuiſſe voluit, ejusque rei autorem Iſtrum citant. Arceſidotus autem quidam autor eſt, hunc Eumolpum quintum à ſuperiore illo Thracenſi fuiſſe, Muſaei filium. cujus verba in Commentariis Sophoclis in Oedipo Colonaeo citantur hoc modo: Κατοικῆσαι δὲ τὴν Ἐλευσῖνα ἱστοροῦσι, πρῶτον μὲν τοὺς αὐτόχθονας, εἶτα Θρᾶκας τοὺς μετ' Εὐμόλπου παραγενομένους πρὸς βοήθειαν, εἰς τὸν κατ' Ἐρεχθέως πόλεμον· τινὲς δέ φασι καὶ τὸν Εὔμολπον εὑρεῖν τὴν μύησιν τὴν συντελουμένην κατ' ἐνιαυτὸν ἐν Ἐλευσῖνι Δήμητρι καὶ Κόρῃ. Ἀνδροτίων μὲν οὖν γράφει, οὐ τὸν Εὔμολπον εὑρεῖν τὴν μύησιν, ἀλλ' ἀπὸ τούτου Εὔμολπον πέμπτον γεγονότα. Εὔμολπον γὰρ γενέσθαι Κήρυκα, τοῦ δὲ Εὔμολπον, τοῦ δὲ Ἀντίφημον, τοῦ δὲ Μουσαῖον τὸν ποιητήν, τοῦ δὲ Εὔμολπον τὸν καταδείξαντα τὴν μύησιν, καὶ ἱεροφάντην γεγονότα. Quod autem ab Orpheo Eumolpus, ſive primus, ſive poſterior hic, edoctus fuerit, teſtatur & Suidas, cujus haec ſunt verba: Εὔμολπος Ἐλευσίνιος ἢ Ἀθηναῖος, υἱὸς Μουσαίου τοῦ ποιητοῦ, ὡς δέ τινες, μαθητὴς Ὀρφέως, ἐποποιὸς τῶν πρὸ Ὁμήρου. Οὗτος ἔγραψε τελετὰς Δήμητρος, καὶ τὴν τῶν μυστηρίων παράδοσιν, τὴν ταῖς θυγατράσιν αὐτοῦ γενομένην. Meminit hujus & in Met. Poëta lib. XI. 92. his verſibus: *Ad regem venere Midam, cui Thracius Orpheus Orgia tradiderat, cum Cecropio Eumolpo*, &c. Hinc & Eumolpidae dicti ſucceſſores Eumolpi, qui tradita ab Eumolpo ſacra, Eleuſine procurarunt. MICYLL. Libri multi, *non Echionides*, vel, *nec Echionides*. Sed vulgata lectio bene ſe habet. Εὐμόλπος Ποσειδῶνος καὶ Χιόνης Pauſaniae. at Theocrito Idyll. XXV. Φιλαμμονίδης Eumolpus dicitur. Mater autem Philammonis Chione. ut Noſter ipſe Met. lib. XI. 314. memorat. Docuit hic Eumolpus cithara Herculem canere, teſte ibidem Theocrito. Argent. *At non crudes Eumolpus.* mendoſe. HEINS. Vid. ad XI. Met. 93.

42. *In Phryga nec Satyrum talis Olympus erat.*] De Olympo meminit Suidas his verbis: Ὄλυμπος Μύσος, αὐλητὴς καὶ ποιητὴς μελῶν καὶ ἐλεγείων, ἡγεμὼν τε γενόμενος τῆς κρουματικῆς μουσικῆς τῆς διὰ τῶν αὐλῶν, μαθητὴς δὲ, καὶ ἐρώμενος Μαρσύου, τὸ γένος ὄντος Σατύρου, ἀκουστοῦ δὲ καὶ παιδὸς Ὑάγνιδος. γέγονε δὲ πρὸ τῶν Τρωικῶν ὁ Ὄλυμπος. ἐξ οὗ καὶ ὄρος τὸ ἐν Μυσίᾳ ὀνομάζεται. Marſyae autem ſive hiſtoriam, ſive fabulam vide apud eundem Suidam, & Diodorum lib. IV. MICYLL.

43. *Praemia nec.*] Vide ſub principium lib. I. de Art. CIOFAN.

43. *Ab Achille.*] *Ab Achilli* veteres. HEINS. *Ab Achilla* Moreti & duo. *ſumſit* unus.

44. *Pythagoraeque ferunt non nocuiſſe Numam.*] De Numa, & de opinione, qua idem auditor Pythagorae fuiſſe traditur, & unde illa occaſionem ſive originem traxerit, vide Plutar. in vita Numae, & Dionyſ. Halic. lib. II. MICYLL. Conſule quae collegi in meis in Metamorph. lib. XV. obſervationibus. CIOFAN.

45. *Collecta.*] *Collata* Medonii; ſollemni permutatione. *quid referam* Moreti. *ne* vel *nec* alii.

47. *Dum*

Scripſimus haec iſtis, quarum nec vitta pudicos
  Contingit crines, nec ſtola longa pedes.
Dic, precor, ecquando didiciſti fallere nuptas;
  Et facere incertum per mea juſſa genus?
An ſit ab his omnis rigide ſubmota libellis,
  Quam lex furtivos arcet habere viros?
Quid tamen hoc prodeſt, vetiti ſi lege ſeverâ
  Credor adulterii compoſuiſſe notas?
At tu, ſic habeas ferientes cuncta ſagittas;
  Sic numquam rapido lampades igne vacent;
Sic regat imperium, terraſque coërceat omnes
  Caeſar, ab Ænea qui tibi fratre nepos;

47. *Dum te laſcive docemus.*] *Dum tendere tela docemus* Argent.

48. *Haec de diſcipulo dona magiſter habet.*] Multo gravius eſt ſi legatur, *haec te diſcipulo.* alii diſcipuli magiſtris non tam nocuerunt, quantum tu, o Amor, mihi nocuiſti. Fabric. Liber Urſini, *Haec te.* Vere, quemadmodum Fabricius legendum conjecerat. Ciofan.

49. *Et liquido jurans dicere poſſis.*] *Ut poſſit* Argentinus. Heins.

51. *Scripſimus haec illis.*] *Hoc* tres libri. *iſtis* Politian.

51. *Quarum nec vitta pudicos Contingit crines, nec ſtola longa pedes.*] Vitta non tantum Veſtalium, ſed & matronarum, capitis tegmen erat. Hinc Tibull. *Sit modo caſta doce, quamvis non vitta ligatos Impediat crines, nec ſtola longa pedes.* Et Vergilius de Alecto loquens, quae reginam Amatam invaſerat, totumque illius corpus & habitum occuparat: addit: *Fit tortile collo Aurum, ingens coluber, fit longae taenia vittae.* Micyll. Idem lib. *quarum nec vitta pudoris Contingit.* Ciof. Multi, *Contigerit.* duo, *Contingunt.* totidem, *Attigerit.* tres, *Attingit.* quomodo & minor Gryphii. Unde Scaliger, *Aſtringit.* probe. alibi:

Vitta nec aſtrictas impedit alba comas.

Lucanus libro v. 142.

——— *tum torta priores*
Stringit vitta comas.

Arondelianus, *Conſtringit*, etiam bene. Heins. Claud. vi. Conſ. Hon 527. *ſubſtringitque comam gemmis.* vid. ad iii. Met. 665.

52. *Stola longa.*] *Fulva* Francof. an; *fuſa?* ut *togae fuſae* Suet. Aug. 73. ita *fuſi capilli*, *fuſae coronae* &c. Noſtro. Burm.

53. *Dic, precor, ecquando.*] *Dic, precor, hoc, quando* Moreti, Servii & Micyll. Gryph. Berſm. & al. Edit. *hoc quando* Jun. Leid. *e quando* Putean. *heu, quando* alius. *docui te fallere* Moreti & tres alii.

55. *An ſit ab his omnis.*] *Abſit ab his* Argent. & duo alii. *An ſat ab his omnis* Berſmanni codex. Forte,

Nam ſat ab his omnis rigide ſubmota libellis,

ſublata interrogationis notâ. vel, *At ſatis his.* Heins. *An ſit ab his mulier rigide ſubmota libellis* Francof. *ſublata* Lovan. & mox, *habere toros* Leidenſis & tres alii. forte, *arcet inire toros.*

56. *Quam lex furtivos arcet habere viros.*] Hoc eſt adulteros, ſive moechos. Saepe enim furtum pro adulterio ponitur apud autores. Sic dixit poëta: *Vulcani Martisque dolos, & dulcia furta.* & Tibullus: *Celari vult ſua furta Venus.* Micyll.

58. *Credor.*] *Credar* Putean. *dicor* Moreti. *compoſuiſſe nefas* Boxh. Fragm.

61. *Sic regat imperium.*] Malebat Heinſius, *imperio*: ut Virgil. vi. Æneid. 852.

Tu regere imperio populos Romane memento.

& i. 227.

——— *aeternis regis imperiis.*

ſed Triſt. ii. 116. dixit Noſter:

Imperium regat hoc cum ſeniore ſenex.

& Alcuinus de vita S. Willebrordi apud Caniſium tom. vi. Var. Lect. pag. 359. de Carolo M.

Hic regat imperium felix feliciter iſtud.

praeterea duo hic non debent disjungi, *Imperium* & *terras*, illud eſt Romanus orbis, hoc gentes, nondum ſubactae, barbarae, quas vovet, ut adjiciat imperio. nam paſſim Romanae *urbi* & *Imperio*, *terras* vel *gentes* opponunt Poëtae. Sic Horat. i. Od. 2. *urbem* & *gentes* opponere docuit Fr. Luiſin. Parerg. ii. 32. Burm.

62. *Ab Ænea qui tibi Fratre nepos.*] Hoc loco utuntur, qui volunt probare *nepotem* etiam Latine dici de fratris vel ſororis filio; quo ſenſu laben-

Effice, ſit nobis non implacabilis ira;
Meque loco plecti commodiore velit.
Haec ego viſus eram puero dixiſſe volucri.
Hos viſus nobis ille dediſſe ſonos.
Per, mea tela, faces, & per, mea tela, ſagittas,
Per matrem juro, Caeſareumque caput;
Nil, niſi conceſſum, nos te didiciſſe magiſtro;
Artibus & nullum crimen ineſſe tuis.
Utque hoc, ſic utinam defendere cetera poſſes!
Scis aliud, quod te laeſerit, eſſe magis.
Quidquid id eſt (neque enim debet dolor ille referri)
Non potes à culpâ dicere abeſſe tuâ.
Tu licet erroris ſub imagine crimen obumbres;
Non gravior merito vindicis ira fuit.
Ut tamen adſpicerem, conſolarerque jacentem,
Lapſa per immenſas eſt mihi penna vias.
Haec loca tum primum vidi, cum Matre rogante
Phaſias eſt telis fixa puella meis.
Quae nunc cur iterum poſt ſecula longa reviſam,
Tu facis, ô caſtris miles amice meis.
Pone metus igitur; miteſcet Caeſaris ira:
Et veniet votis mollior hora tuis.

Ne-

te Latinitate ſaepe occurrit apud Hiſtoricos & Juriſconſultos. vide Caſaub. ad Spart. Adrian. 2. qui ita & Ovidium locutum dicit. ſed dubitat de eo Cujacius Conſultat. XLIX. qui hic repperit in Mss. *qui tibi fratre tuus*, ut in ſex quoque Heinſius invenit. *qui tibi forte nepos* Leidenſ. neſcio vero quo inductus Dacierius ad Horat. II. Od. I. citans hunc Ovidii verſum addit, *ſi modo Ovidii eſt.* alii, ut qui nuper Menagiana auxit. tom. IV. 167. explicant hîc, qui eſt inter poſteros fratris tui Æneae, ergo dictum eſſet *nepos ab Ænea* pro *Æneae*, ut *ab Andria ancilla* apud Terentium & ſimilia. & hoc facile admitterem, niſi obſtaret pronomen *tibi*, quod eamdem vim debet habere, ac ſi dixiſſet, *tuus nepos ab Ænea*, quare neque, *tibi ab Ænea tuus*, poteſt legi, quod ineptum faceret ſenſum. alia res eſt apud Lucan. IX. 995.

Gentis Iuleae veſtris clariſſimus aris
Dat pia tura nepos.

ubi eſt pro uno ex poſteris Julii. quare fere inclino in eam ſententiam, ut Ovidius jam, ut ſaepe feciſſe vidimus, innovaverit hujus vocis veram & antiquam notionem. ſed nondum definio. quia neminem hoc, nec proximo Ovidii tempore ita locutum noverim, & Valer. Maximus etiam v. IX. 2. inter *ſororis filium* & *nepotes* diſtinxerit. De ſeculis poſterioribus vid. Rittersh. ad Gunth. I. 332. Fabric. ad Poëtas Chriſtian. pag. 57. Barth. ad Briton. Philip. VI. 454. Henel. Otium Uratiſl. cap. IX. & alios. *nepotes* pro agnatis, cognatisve apud Statium lib. II. Silv. I. 199. capit Barthius. BURM.

64. *Meque loco plecti.*] *Poni* Thuan. Vide Notas lib. I. Eleg. v. vſ. 79. HEINS. Sed *plecti* maneat; non enim poenam hîc nec alibi deprecatur, ſed ut mutato loco leniatur.

68. *Per matrem.*] *Per Venerem* unus.

71. *Defendere caetera poſſes.*] *Poſſem* nonnulli. Forte, *defendi caetera poſſent.* HEINS. *Utque haec* etiam ſcripti & editi quidam.

73. *Dolor ipſe referri.*] Idem lib. *iſte.* Vatic. *ille.* placet. CIOFAN.

74. *Non potes à culpa dicere abeſſe tua.*] *Liber abeſſe* quatuor. unus, *liber adeſſe.* alius, *libera eſſe.* Latet aliquid mendi. HEINS.

76. *Judicis ora fuit.*] Ex iisdem exemplaribus lege, *vindicis.* CIOFAN. *Meritis* Mss. Berſm. *principis* unus Heinſ.

78. *Eſt mea penna.*] *Mihi penna* duo libri. HEINS.

79. *Re-*

Neve moram timeas, tempus, quod quaerimus, inſtat:
Cunctaque laetitiae plena triumphus habet.
Dum domus, & nati, dum mater Livia gaudet:
Dum gaudes Patriae magne Ducisque Pater:
Dum ſibi gratatur populus, totamque per Urbem
Omnis odoratis ignibus ara calet:
Dum faciles aditus praebet venerabile templum;
Sperandum noſtras poſſe valere preces.
Dixit; & aut ille eſt tenues dilapſus in auras,
Coeperunt ſenſus aut vigilare mei.
Si dubitem, quin his faveas, ô Maxime, dictis,
Memnonio cygnos eſſe colore putem.
Sed neque mutatur nigrâ pice lacteus humor:
Nec, quod erat candens, fit terebinthus, ebur.
Conveniens animo genus eſt tibi; nobile namque
Pectus, & Herculeae ſimplicitatis habes.
Livor, iners vitium, mores non exit in altos,
Utque latens imâ vipera ſerpit humo.
Mens tua ſublimis ſupra genus eminet ipſum:
Grandius ingenio nec tibi nomen ineſt.
Ergo alii noceant miſeris, optentque timeri:
Tinctaque mordaci ſpicula felle gerant.

At

79. *Rogante.*] *Jubente* Leid. *petente* alius. *quae loca* etiam Junian. & Leidenſ.

81. *Secula longa.*] *Cuncta* P. Dan. *tu facis hoc* Regius. ut Epiſt. xx. 55. *Tu facis hoc, oculique tui.* mox, *miles amate* ſex libri.

84. *Et veniet votis mollior aura tuis.*] *Hora* in quibusdam. Nauger. *Aura* nonnulli. vide Notas Epiſt. iii. ℣ſ. 42. codex Moreti, *velis mollior aura tuis.* Heins. *Dulcior aura* Ms. Berſm. & unus Heinſii.

86. *Cunctaque laetitiae plena triumphus habet.*] Triumphum Tiberii de Dalmatis & Illyriis actum intellige, de quo ſupra aliquoties annotavimus. Vides autem & hanc Elegiam, quod ad argumentum attinet, citius ſcriptam, ſed poſteriore loco editam, ſive poſitam, quale quiddam & ſuperiore libro, in iis, quae ad Cotim & Cottam ſcribuntur, factum diximus. Ita enim de triumpho meminit, quaſi qui etiam agendus fuerit, nondum actus, cum tamen ſupra actum celebravit. Micyll.

88. *Ducisque.*] *Ducumque* tres libri.

89. *Dum ſibi gratatur populus.*] *Tibi* rectius quidam. eſt enim ſermo ad Auguſtum. Heins. *Tibi* Micyl. Gryph. Berſm. & aliae Edit. ſed *ſibi* retineri poteſt. id eſt, ſe felicem exiſtimat tali principe. ſic lib. ix. Met. 244.

Totoque libens mihi pectore grator.

Ep. xi. 65.

Quid tibi grataris.

quomodo & *gratulari* ponitur: Cicer. iii. ad Fam. Ep. ii. *Ipſe mihi gratulatus ſum.* ſic *gratulari patriae* Juſt. vi. 8. eſt felicem praedicare. *reipubl. gratulari* etiam Cicero & alii. utrumque jungit Noſter lib. i. Triſt. viii. 53. *tota mihi mente, tibique Gratulor.* Burm.

90. *Ara calet.*] Per totam urbem ſacrificia facta in triumpho, docet Marcil. ad Tertull. Pall. i. pag. 25.

91. *Templum.*] *Tempus* Micyll. Gryph. & Berſm. Ed.

93. *Dilapſus.*] *Delapſus* Edit. D. Heinſii.

94. *Coeperunt.*] *Coepere aut ſenſus pervigilare* Servii codex. *coeperunt ſenſus invigilare* Francofortе, *coepere aut ſenſus evigilare mei.* Burm.

99. *Conveniens animo genus eſt tibi. nobile namque Pectus.*] Ita haec diſtinguenda. Heins.

100. *Herculeae.*] Adulatur Fabiis, qui genus ſuum ab Hercule trahebant, ut notum: ſed praecipue Herculis mentionem injicit, quia ejus mos

Mmmmm 3 fuit,

At tua ſupplicibus domus eſt adſueta juvandis:
In quorum numero me precor eſſe velis.

fuit, etiam non rogatum ſubvenire laborantibus, ut Servius ad Virg. VIII. Æneid. 564. notat. quo duo ultima hujus Elegiae diſticha referas. BURM.

101. *Non exit in iſtos.*] *Altos* in veteribus legitur. CIOFAN. Plerique veteres, *altos*; ſed fruſtra. ſupra Eleg. II.

——— *lapſo ſuccurrere amico*
Conveniens iſtis moribus eſſe puta.

lib. I. Eleg. 6.

Non cadit in mores feritas inamabilis iſtos.

HEINS. Mihi *altos* non diſplicet, ut oppoſitio ſit inter, *ſerpit humo.* pro quo in Lovan. *repſit. non tranſit in altos* Junian. BURM.

104. *Ineſt.*] *Adeſt* Regius.

108. *Supplicibus.*] *Simplicibus* Junian.

EPISTOLA IV.

RUFINO.

HAec tibi non vanam portantia verba ſalutem,
Naſo Tomitanâ mittit ab urbe tuus;
Utque ſuo faveas mandat, Rufine, Triumpho;
In veſtras venit ſi tamen ille manus.
Eſt opus exiguum, vaſtiſque paratibus impar,
Quale tamen cumque eſt, ut tueare rogo.
Firma valent per ſe, nullumque Machaona quaerunt:
Ad medicam dubius confugit aeger opem.
Non opus eſt magnis placido lectore poetis:
Quamlibet invitum difficilemque tenent.

Nos,

1. *Haec tibi non vanam portantia verba ſalutem.*] Commendat hac Elegia carmen ſive poëma ſuum Poëta, quod de triumpho Tiberii compoſuerat: excuſatque tenuitatem illius, primo à facultate proprii ingenii: deinde & quod abſens, de rebus Romae actis, auditu tantum compererit, eoque plene omnia perſequi non potuerit. Item, quod aſſuetus & exercitatus hactenus triſtibus, ad laeta magnificaque illa tractanda impar quodammodo fuerit. Poſtremo, quod & genus carminis, quo ipſe utatur, aliquanto humilius ſit, quam ut rebus tantis ac tam ſublimibus ſatis ſufficiat, aut reſpondeat. Caeterum quale ipſum carmen fuerit, ſciri certo non poteſt: quando, ut alia multa ejuſdem poëtae, intercidit. Accipiunt autem plerique de triumpho Germanico, quem Tiberius egerit, ſcriptum fuiſſe: perinde ut & ſuperiorem Elegiam iidem intelligunt, quae eſt prima lib. II. Sed ego, quod illic monui, idem hîc ſentio: videlicet de Illyrico triumpho & haec & ſuperiora illa accipienda eſſe. Nuſquam enim alibi reperio, de Germanis triumphaſſe Tiberium: ſed devictis Illyriis, decretoque illi eam ob rem triumpho, in praeſens quidem tum ob moeſtam Variana clade civitatem, ovantem, ſed laureatum tamen, urbem eſſe ingreſſum: biennio autem poſt, cum ex Germania, quo pacandae illius gratia poſt cladem à Varo acceptam, miſſus fuerat, rediiſſet, triumphum dilatum, de Dalmatis & Illyriis egiſſe. Eum igitur triumphum & hîc & ſupra ſignificari exiſtimo, praeſertim quando & temporum ratio eodem accedit. Triumphavit enim Tiberius proximo anno ante mortem Auguſti, quo tempore & haec à poëta ſcripta videntur, quum jam quartum in Ponto annum degiſſet. Nam de ovatione, ad quam Merula haec & ſuperiora item referri poſſe putat, aeque ſupervacanea ac frivola cogitatio eſt, quando & tempus diſcordat, quum Tiberius ovans ingreſſus ſit urbem ſtatim poſt cladem Varianam, quo tempore Ovidius primum in exilium abiit. Et illud item, quod de ducibus & locis captivis mentio utrobique ſit, qui non ovando,

Digitized by Google

Nos, quibus ingenium longi minuêre labores,
  Aut etiam nullum forſitan ante fuit,
Viribus infirmi, veſtro candore valemus.
  Quem mihi ſi demas, omnia rapta putem.
Cunctaque cum mea ſint propenſo nixa favore,
  Praecipuum veniae jus habet ille liber.
Spectatum vates alii ſcripſere triumphum.
  Eſt aliquid memori viſa notare manu.
Nos ea vix avidam vulgo captata per aurem
  Scripſimus: atque oculi fama fuere mei.
Scilicet adfectus ſimiles, aut impetus idem,
  Rebus ab auditis conſpicuiſque venit?
Nec nitor argenti, quem vos vidiſtis, & auri,
  Quod mihi defuerint, purpuraque illa, queror.
Sed loca, ſed gentes formatae mille figuris
  Nutriſſent carmen, proeliaque ipſa, meum.

Et

do, ſed in triumphis ante currum geſtari aut duci ſolebant. Quod autem ad finem & de altero triumpho meminit Poeta, quem eidem Tiberio de Germanis ducendum velut vaticinatur: id eodem modo expono, ut ſuperiora illa in Triſtibus iv. 2. Elegia quae incipit, *Jam fera Caeſaribus potuit Germania, &c.* Scilicet ut putemus, Poëtam ſimilem eventum ac finem belli Germanici, atque Illyrici fuerat, divinare voluiſſe. Eoque & triumphum ſimilem Tiberio praedixiſſe, ſive quod de Germanico in Germaniam profecto nondum ſciret: ſive etiam quod hac praedictione gratiam aliquam à Tiberio inire cuperet. Nam ſupra quidem lib. ii. Eleg. 1. Germanico eidem triumphum agendum divinat. Unde & hîc non immerito aliquis exiſtimarit, Elegiam hanc citius, quam ſuperiorem illam, ſcriptam fuiſſe: quaſi Poëta hac jam ſcripta, tum demum de Germanici profectione audiviſſet. Sed fortaſſis de hac re non ita curioſe inquirendum, praeſertim quando eodem anno utraque ſcripta, ſive haec, ſive illa prior, fuerit. Micyll.

3. *Utque ſuo faveas, mando, Rufine, triumpho.*] Haec eſt veterum exemplarium ſcriptura, quae, ut puto, vera eſt, ut ſit res, quae in libro continetur. *libello* minus placet; cum poëta inferat; *eſt opus exiguum.* Ciofan.

5 *Veſtriſque paratibus impar.*] *Vaſtiſque* Combianus. ut infra:

Ferre etiam molles elegi tam vaſta triumphi
Pondera diſparibus non potuere rotis.

Heins. *Noſtriſque* Ms. Berſm.

7. *Firma valent per ſe &c.*] Senſus eſt: Corpora firma ac valida per ſe conſiſtunt, neque opus medico habent, qui ea conſervat: ſic & boni ac praeſtantes Poëtae non indigent favore lectoris, quando ipſorum carmina per ſe commendabilia ſunt, &c. ut prius diſtichon collationem medicorum & aegrotantium, poſterius adaptationem Poëtarum & carminum contineat. Micyll.

8. *Dubius.*] *Dubitans* pr. edit.

10. *Quemlibet invitum difficilemque tenent.*] Melius Gruterus, *Quamlibet invitum difficilemque tenent.* D. Heins. *Quamlibet* quatuor libri. Vide Notas Epiſt. vi. vſ. 140. Heins.

14. *Quem.*] *Quod* Leidenſis, & margo Berſm. *omnia rupta* Regius. *deeſſe* Moteti, pro quo Heinſius volebat, *demta. putes* etiam Regius.

15. *Cunctaque cum mea ſunt.*] *Sint* ex ſcriptis. Heins.

16. *Praecipuum.*] *Praecipue* P. Dan.

18. *Viſa notare.*] *Scripta* Lovan. *viſa tenere* Putean.

19. *Vulgi captata per aurem.*] Alii, *Vulgo* legunt, ut ſit ſententia talis: Nos ea vix videmus per avidam aurem captata, hoc eſt audita vulgo, ſive in publico, & nullo certo autore. Micyll. *Vulgo* ſcripti. & verſu proximo pro *vidimus*, multi, *ſcripſimus.* Heins. Ita *vulgo* corrigebat Heinſius lib. 1. Faſt. 245. *vulgo ſpectata* Junian. & quatuor. *per urbem* Servii & P. Dan. a. m. pr.

21. *Similes.*] *Similis* Ms. Berſm. Ald. & Gryph.

24. *Quod mihi defuerit.*] *Defuerint* Fragmentum Vaticanum, paulo elegantius. Heins.

25. *Sed loca, vel gentes.*] *Sed gentes* ſex ſeptemve veteres. nervoſe. Heins. Vid. ad v. Metam. 17.

26. Proe-

Digitized by Google

Et Regum vultus, certiſſima pignora mentis,
  Juviſſent aliquâ forſitan illud opus.
Plauſibus ex ipſis populi, laetoque favore,
  Ingenium quodvis incaluiſſe poteſt.
Tamque ego ſumſiſſem tali clangore vigorem,
  Quam rudis auditâ miles ad arma tubâ.
Pectora ſint nobis nivibus glacieque licebit,
  Atque hoc, quem patior, frigidiora loco:
Illa Ducis facies, in curru ſtantis eburno,
  Excuteret frigus ſenſibus omne meis.
His ego defectus, dubiisque auctoribus uſus,
  Ad veſtri venio jure favoris opem.
Nec mihi nota ducum, nec ſunt mihi nota locorum
  Nomina: materiam vix habuere manus.
Pars quota de tantis rebus, quam Fama referre,
  Aut aliquis nobis ſcribere poſſet, erat?
Quo magis, ô lector, debes ignoſcere, ſi quid
  Erratum eſt illic, praeteritumve mihi.
Adde, quod adſiduam domini meditata querelam,
  Ad laetum carmen vix mea verſa lyra eſt.
Vix bona poſt tanto quaerenti verba ſubibant:
  Et gaudere aliquid, res mihi viſa nova eſt.

Ut-

26. *Proeliaque.*] Intelligo picta in ferculis proelia, non deſcriptiones proeliorum, ut Merula.

27. *Et regum vultus, certiſſima pignora gentis.*] Ita quidem vulgo: ſed alii, *Pignora mentis* legunt, quae lectio & verior eſt, & ſententiam planiorem reddit. ut ſint Pignora mentis, indicia & ſignificationes. Eſt enim vultus, quaſi quidam tacitus animi index, qui pro eo atque illa affecta eſt, ipſe quoque laetus aut triſtis, placidus aut torvus eſt. Quanquam rurſus neque altera lectio prorſus rejicienda. Poſſunt enim *pignora gentis* accipi, vultus regum, ut ſint velut indicia, & certae ſignificationes totius gentis: hoc eſt, qualiter affecta, & quibus moribus aut ingeniis tota gens praedita ſit, propterea quod ad principum ingenia & mores, etiam populi ſeſe comparant. Micyll. *Vultus certiſſima pignera mentis* legitur in manuſcriptis. Fabric. *Gentis* omnes fere ſcripti. ſed perperam.

28. *Juviſſent aliqua forſitan illud ope.*] Praefero quod in vulgatis eſt;
— *aliqua forſitan illud opus.*
aliquâ pro aliqua parte, ut Virg. Eclog. III.
Si non aliqua nocuiſſet.
Fabric. Vid. Heinſ. mox ℣ſ. 48.

29. *Laetoque favore.*] *Fragore* malim, vel *canore.* nam *faveris* paulo poſt ſequitur. Heins.

31. *Tali clamore vigorem.*] *Clangore* Fragmentum Lovanienſe. Heins.

34. *Quem patior.*] *Quo potior* Hafnienſ. ut dictum ſit, quale, *potiri hoſtium*, & ſimilia.

36 *Senſibus omne.*] *Oſſibus omne* unus & Fragm. Lovan.

37. *Defectus.*] *Deceptus* quatuor. quod defendi poſſet. vid. ad Vellej. Paterc. II. 116. *deficiens* Polit. & duo alii. *defunctus* Putean. Burm.

40. *Materiam non habuere.*] *Vix habuere* Thuan. Heins.

41. *Referre.*] *Referret* Ms. Berſm. *quas* tres libri.

45. *Aſſiduas domini meditata querelas.*] Vetus liber, *aſſiduo domini meditata querelam.* Fabric. *Aſſiduam querelam* duo. Argent. & octo alii, *aſſiduas querelas.* quomodo & Arondelianus. Heins. *Aſſidue* P. Dan.

46. *Ad laetum carmen vix mea verſa lyra eſt.*] Quid lyrae cum triumpho? quid eidem cum carmine Elegiaco? igitur emendo è manuſcripto, *vix mea Muſa venit.* Talis error, ut ſupra, quem fugientibus oculos literis expleverunt librarii, quod in

Utque reformidant inſuetum lumina Solem,
Sic ad laetitiam mens mea ſegnis erat.
Eſt quoque cunctarum novitas cariſſima rerum:
Gratiaque officio, quod mora tardat, abeſt.
Cetera certatim de magno ſcripta triumpho
Jam pridem populi ſuſpicor ore legi.
Illa bibit ſitiens, lector mea pocula plenus:
Illa recens pota eſt, noſtra tepeſcit aqua.
Non ego ceſſavi, nec fecit inertia ſerum:
Ultima me vaſti ſuſtinet ora freti.
Dum venit huc rumor, properataque carmina fiunt,
Factaque eunt ad vos, annus abiiſſe poteſt.
Nec minimum refert, intacta roſaria primus,
An ſerà carpas pene relicta manu.
Quid mirum, lectis exhauſto floribus horto,
Si Duce non facta eſt digna corona ſuo?
Deprecor, haec vatum contra ſua carmina ne quis
Dicta putet. pro ſe Muſa locuta mea eſt.
Sunt mihi vobiſcum communia ſacra, poëtae;
In veſtro miſeris ſi licet eſſe choro.

Magna-

in hoc auctore ſaepe factum eſſe deprehendimus. Fabric. *Vix mea verſa lyra eſt*, plerique veteres. quod à Fabricio mutari non debuit. Heins. *Mea Muſa venit* Gottorp. & Berſm. liber.

47. *Poſt tanto.*] *Tantum* Ms. Berſm. & P. Dan. Moreti & quatuordecim. *poſt tantos* Servii. *pro tanto* alii. *plus tante* Gottorp. *poſt tandem* Putean. nihil mutem. Virg. III Georg 476.

Nunc quoque poſt tanto videat,

ſic *tanto ante* Quinct. II de Inſt. Orat. 4. & dici poſſe, *tanto*, & *tantum*, ut *poſt paullo* & *paullum*, vidimus ad Quinctil. II. 5. & infr. ad Ibin. 397. Burm.

40. *Et gaudere aliquid*] Malim, *aliqua* vide Notas Triſt. III. Eleg. IV. ℣ſ. 75. Heins. Male. vid ad XII. Met 60-.

50. *Mens.*] *Spes* Servii.

51. *Novitas gratiſſima rerum.*] Rectius cum Argent. aliisque nonnullis, *cariſſima*. quia *gratia* ſequitur. Heins.

55. *Illa bibit ſitiens.*] In hoc verſu aliquid deeſſe ſenſui videtur, quo diſcrimen *ſitientis* & *pleni* magis fiat manifeſtum: ſitiens enim avide haurit, plenus vix tangit pocula. quare mallem, ſi codices addicerent,

Illa bibit ſitiens, libat mea pocula plenus.

ut *lector*, vel *populus*, qui praeceſſit, ſubintelligatur. Burm.

56. *Noſtra tepebit aqua.*] *Tepeſcit* Polit. & Barberin. Heins.

57. *Serum.*] *Tardum* tres. *ſegnem* unus.

58. *Suſtinet ora freti.*] *Submovet* Putean. & Vatic. Vide Notas Triſt. III. Eleg. IV. ℣ſ. 41. Heins. *Quod vaſti* Regius.

59. *Carmina fiunt.*] Vaticanus, *feci.* Ciof.

60. *Annus abire poteſt*] Eleg XI. libri ſequentis:

Dum tua pervenit, dum litera noſtra recurrens
Tot maria & terras permeat, annus abit.

Ponitur itaque *Annus* pro longiſſimo ſpatio. Terent Heaut. II. 2.

Dum comuntur, dum moliuntur, annus eſt.

Ciofan.

61. *Refert.*] *Differt* unus. *diſtat* alius.

62. *Pene relicta*] Illud *pene* languidum & inutile hic videtur. duo codices, *poma relicta*. non male. ut ita Epiſt. IV. 29. *pomarius* jungit *roſam*,

Eſt aliquid plenis pomaria carpere ramis.
Et tenui primam deligere ungue roſam.

Burm.

63. *Lectis exhauſto floribus horto.*] *Sertis floribus* Hafnienſis. eleganter. Recurre ad Notas Triſt. IV. Eleg II. ℣ſ. 56. Heins.

65 *Deprecor haec, vatum contra ſua carmina ne quis Dicta putet.*] *Deprecor hoc* Argent. aliique nonnulli. Forte,

Magnaque pars animae mecum vixiſtis, amici:
Hac ego non abſens vos quoque parte colo.
Sint igitur veſtro mea commendanda favori
Carmina, non poſſum pro quibus ipſe loqui.
Scripta placent à morte fere: quia laedere vivos
Livor, & injuſto carpere dente ſolet.
Si genus eſt mortis male vivere; terra moratur,
Et deſunt fatis ſola ſepulcra meis.
Denique opus noſtrae culpetur ut undique curae,
Officium nemo qui reprehendat erit.
Ut deſint vires, tamen eſt laudanda voluntas:
Hac ego contentos auguror eſſe Deos.
Haec facit, ut veniat pauper quoque gratus ad aras;
Et placeat caeſo non minus agna bove.
Res quoque tanta fuit, quantae ſubſiſtere ſummo
Æneïdos vati grande fuiſſet onus.
Ferre etiam molles elegi tam vaſta triumphi
Pondera diſparibus non potuere rotis.
Quo pede nunc utar, dubia eſt ſententia nobis.
Alter enim de te, Rhene, triumphus adeſt.

Irri-

Ne, precor, haec vatum contra ſua carmina ne quis
Dicta putet.

de qua venuſtâ repetitione *τοῦ ne* dixi Notis ad Claudianum. Heins. Vid. ad Epiſt. xvi. 170. *deprecor hoc vates* Polit. & Feſch. *hoc votum* unus. *o vatum* alius. *o vates* P. Dan.

66. *Mea eſt.*] *Sua eſt* Ms. Berſm.

69. *Pars animi.*] Liber Vaticanus, *animae*, optime. Ciofan. *Animae* ſcribendum cum ſex ſcriptis. *animo* Argent. & quinque alii. Adeantur Notae Ponticorum libro v. Eleg. vi. Heins.

70. *Hac ego vos abſens.*] Elegantior multo mihi videtur Francofurtenſis libri lectio,

Hac quoque non abſens vos ego parte colo.

niſi quod tranſpoſitis vocibus malim,

Hac ego non abſens vos quoque parte colo.

animâ non abſens, ſed praeſens, licet corpore abſim, vos colo. Burm.

71. *Veſtro mea commendata favore.*] Malim, *favori*, & ſic à manu ſecunda Arondelianus. Heins. *Commendanda* Servii Fragm. Lovan. & duo alii.

74. *Inviſo carpere dente.*] In iiſdem manuſcriptis, *injuſto*: neque aliter citant hunc locum gnomologi. Fabric. *Invicto* Vatic. & Argent.

80. *Auguror.*] *Suſpicor* Putean. & quatuor.

82. *Caeſo.*] *Caeſa* Francof. & ſuperiori verſu; *ad aram* ſex libri. *places* etiam Barberin. a *placare*.

84. *Æneïdos vati.*] *Æneados* unus Voſſianus. Puto, *Iliados vati.* Quippe ut ſummum vatem Virgilium appellarit, atque adeo ipſi Homero praetulerit, vix ſit veriſimile. Nam Propertianum illud, *Neſcio quid majus naſcitur Iliade*, viventis adhuc Virgilii auribus datum eſt. *ſummus vates* cum ipſis dicitur Romanis, Homerus deſignatur. Deinde *τὸ Æneidos* ſecunda ſyllaba correpta vix legi apud alios. niſi quod in veteri Epigrammate Maronis laudibus dato codex antiquiſſimus exhibet ſcriptum:

Æneidemque ſuam fac major nuncius ornet.
Fac laudes Italûm, fac tua facta legi.

cum *Æneamque ſuum* in vulgatis exemplaribus legatur, & quidem rectius. Sed quod monere propemodum neglexeram, iiſdem verſibus naevus foediſſimus inhaeret, cum pro *major nuncius ornet* reponendum ſit, *major Mincius.* ut fluvium agri Mantuani poſuerit pro ipſa Mantua, Maronis patria. Metuo vehementer, ne Iliados Homericae nomen etiam in Plautina Truculento corruptum deliteat Actus ii. Scena vi. illo verſu:

Et Homeronidae poëtillae mille memorari poteſt.

ſcribendumque ſit ex veſtigiis veterum membranarum,

Et

Irrita verorum non ſunt praeſagia vatum.
  Danda Jovi laurus, dum prior illa viret.
Nec mea verba legis, qui ſum ſubmotus ad Iſtrum,
  Non bene pacatis flumina pota Getis:
Iſta Dei vox eſt: Deus eſt in pectore noſtro.
  Haec duce praedico vaticinorque Deo.
Quid ceſſas currum pompamque parare triumphis,
  Livia? jam nullas dant tibi bella moras.
Perfida damnatas Germania projicit haſtas.
  Jam pondus dices omen habere meum.
Crede, breviquc fides aderit; geminabit honorem
  Filius, & junctis, ut prius, ibit equis.
Prome, quod injicias humeris victoribus, oſtrum.
  Ipſa poteſt ſolitum noſſe corona caput.
Scuta, ſed & galeae gemmis radientur & auro,
  Stentque ſuper vinctos trunca tropaea viros.
Oppida turritis cingantur eburnea muris:
  Fictaque res vero more putetur agi.
Squalidus immiſſos fractâ ſub arundine crines
  Rhenus, & infectas ſanguine portet aquas.

Bàr-

Et Homeridarum Iliadum mille memorari poteſt.

ut *Tyndaridarum* pro *Tyndaridum* apud Horatium, ſimiliaque. vel, *Et Homeri poſt Iliada* *Ilias* enim pro longa narratione abiit in proverbium. hinc *longae Iliades* apud Propertium, & *longa fati Ilias* apud Noſtrum. HEINS. *Magno vasi* Moreti & alius. *opus* etiam unus.

86. *Rotis.*] *Modis* Putean. male. vid. I. Art. 264.

89. *Irrita votorum.*] *Verorum* ex veteribus legendum. NAUGER. Argent. prim. Medic. plurimique alii, *votorum vatum*. nonnulli, *notorum*. an *motorum*? hoc eſt, afflatorum? ſic Pythagoras Met. XV.

Et quoniam Deus ora movet, ſequar ora moventem
Rite Deum.

ſic & ſaepe alibi. quatuor, *magnorum*. HEINS. *Verorum* non movendum. Epiſt. XVI. 121. *vera fuit vates*: & paſſim.

90. *Illa viret.*] *Illa tua eſt* Argent.

91. *Nec mea verba.*] Aſcenſius ad Quinct. Decl. IX. 2. citat, *Tu mea ſcripta legis, qui ſum ſummotus ad Iſtrum.*

91. *Ad Iſtri.*] *Ad Iſtrum* meliores. HEINS. *Semotus* Ms. Berſm.

92. *Pacatis.*] *Placatis* Lovan. Arg. ſex alii & Berſm.

93. *Deus eſt in pectore.*] *Eſt* deerat in Francof. & credo a ſequenti *in* abſorptum fuiſſe *en*; & legendum,

Deus en in pectore noſtro.

ut XV. Met. 677.

Et Deus en, Deus en.

Avien. deſcr. orb. initio,

——— *Deus en, deus intrat Apollo*
Pectora.

BURM.

94. *Hoc duce.*] *Haec* meliores. HEINS. *Quo duce* Regius.

95. *Currum.*] *Currus* tres. *aurum* Feſchii. forte, *laurum*.

99. *Fides aderit*] *Dies aderit* Farnaſ. utrumque bene. *mihique fides* P. Dan. *honores* Arg. & duo alii.

101. *Humeris victoribus.*] *Victricibus* tres libri.

104. *Stentque ſuper victos trunca tropaea viros.*] Malim, *ſuper vinctos viros* cum prim. Mediceo & quinque aliis. In Numiſmatis enim marmoribusque antiquis apparent paſſim captivi tropaeis alligati. HEINS. *Stantque* & *radiantur*. P. Dan. & ſex alii. *fracta tropaea* unus. *juncta* alius.

105. *Cingantur.*] *Pingantur* Gottorph. quod non male τῷ *ficta* convenit. ſed nihil muto.

107. *Squa-*

Barbara jam capti poſcunt inſignia Reges,
Textaque fortunâ divitiora ſuâ.
Et quae praeterea virtus invicta tuorum
Saepe parata tibi, ſaepe paranda facit.
Dî, quorum monitu ſumus eventura locuti,
Verba (precor.) celeri noſtra probate fide.

107. *Squalidus immittat crines.*] *Immiſſos crines* in melioribus. adeantur quae notamus lib VI. Met. 168. mox pro *petet* Polit. & ſex ſeptemve alii, *portet*. HEINS. *Facta* Ms. Berſm.

109. *Poſcunt inſignia reges.*] In nonnullis, *ponant inſignia*. ſed & in quibusdam, *captis*, non *capti*. NAUGER. *Poſcunt* Polit. aliique multi. quidam, *poſcant*. utrumque rectum. Nam regalibus ornamentis Reges in triumphum ducendi velabantur. HEINS.

111. *Invicta tuorum.*] *Virorum* ſex ſcripti.

113. *Sumus eventura locuti.*] Haec vera lectio, & diſtinctio, ſi quid veri eſt in libris antiquis. Tibull. II. 1.25. *Eventura precor.* FABRIC. Idem liber, *eventura*, quae lectio jure optimo probatur Fabricio. CIOFAN. *Haec ventura* alii. vid. III. Met. 525. Eleg. in Druſ. 415. *Eventura precor.* ubi vide.

EPISTOLA V.

MAXIMO COTTÆ.

QUam legis, unde tibi mittatur epiſtola, quaeris?
Hinc, ubi caeruleis jungitur Iſter aquis.
Ut regio dicta eſt, ſuccurrere debet & auctor,
Laeſus ab ingenio Naſo poëta ſuo.
Qui tibi, quam mallet praeſens deferre ſalutem,
Mittit ab hirſutis, Maxime Cotta, Getis.
Legimus, ô juvenis, patrii non degener oris,
Dicta tibi pleno verba diſerta foro.
Quae, quamquam linguâ mihi ſunt properante per horas
Lecta ſatis multas, pauca fuiſſe queror.

Plura

3. *Succurrere.*] *Succedere* unus. & Berſm. margo.

4. *Laeſus ab ingenio Naſo poëta ſuo.*] Lib. III. Triſt.

Ingenio perii Naſo poëta meo.

CIOFAN.

5. *Adferre.*] *Deferre* Regius. neſcio an rectius; adfert enim ſalutem medicus, & qui opem fert: ne itaque ambigua ſit locutio, *deferre* probarem. *quam vellet* etiam Junian.

6. *Maxime Cotta.*] *Maxime.* & ſic initio Epiſtolae, *Maxime Cottae.* Hic Meſſalae Corvini illius diſertiſſimi filius, Meſſalini frater, Cottae nomen mutuatus eſt ab Aureliis avis maternis, ut diſcimus ex Elegia ultima lib. IV. Pont. in quam gentem adoptione tranſiverat, quod ſupra vidimus ſub finem Elegiae ſecundae hujus libri. *Maximos* autem dictos ex Valeria familia quosdam, quemadmodum Meſſalas, Flaccos, Poplicolas, Voluſos, Catullos, & Aeiſeulos, certum eſt. Nam bello primo Punico ſub annum V. C. CDXC. M. Valerius Maximus cum M. Otacilio Craſſo conſul perhibetur, qui devicta Meſſana cognomen Meſſalae primus adſcivit. huc & refer Valerium Maximum ſcriptorem, cujus nonnulla etiamnum extant. HEINS.

7. *Non*

Plura ſed haec feci relegendo ſaepe; nec umquam
    Non mihi, quam primo, grata fuere magis.
Cumque nihil toties lecta è dulcedine perdant,
    Viribus illa ſuis, non novitate, placent.
Felices, quibus haec ipſo cognoſcere in actu,
    Et tam facundo contigit ore frui!
Nam quamquam ſapor eſt adlatà dulcis in undâ,
    Gratius ex ipſo fonte bibuntur aquae.
Et magis adducto pomum decerpere ramo,
    Quam de caelatà ſumere lance juvat.
At niſi peccaſſem, niſi me mea Muſa fugaſſet,
    Quod legi, tua vox exhibuiſſet opus.
Utque fui ſolitus, ſediſſem forſitan unus
    De centum judex in tua verba viris.
Major & impleſſet praecordia noſtra voluptas,
    Cum traherer dictis adnueremque tuis.
Quem quoniam fatum, vobis patriàque relictis,
    Inter inhumanos maluit eſſe Getas:
Quod licet, ut videar tecum magis eſſe, legenda
    Saepe, precor, ſtudii pignora mitte tui:

Ex-

7. *Non degener oris.*] *Patriae non degener artis* Barberin. ut Epiſt. 1.

In patrias artes erudiendus erat.

& 1. Faſt. 571.

— *Patrias male fortis ad artes.*

& 11. 508.

Et patrias artes militiamque colant.

hic tamen nihil temere mutem. quia de eloquentia agitur. Burm.

8. *Plene fore.*] *Vaſto fore* Excerpt. Scal.

9. *Mihi ſunt.*] *Sint* P. Dan. & quatuordecim alii.

11. *Plura ſed haec feci.*] *Haec* paulo poſt ſequitur. quare ſcribendum, *ſed effeci.* Hains.

12. *Haec mihi quam primo grata fuere minus.*] *Non mihi quam primo grata fuere magis* Argent. & decem alii, probe. *Non minus* Scaligeri codex, Polit. & quatuor praeterea. Heins.

13. *Cumque ſua toties nihil ex dulcedine perdant.*] Nihil eſt ad quod referatur τὸ *toties.* Argent. & quinque alii, *Cumque nihil toties lecta è dulcedine perdant.* niſi quod à tribus abeſt τὸ è. Heins.

14. *Placent.*] *Valent* unus Heinſii.

15. *Quibus haec.*] *Hec* quinque libri. *hos* Ms. Betim.

17. *Ablata dulcis in unda.*] *Allata* Argentinus aliique plurimi. recte. niſi *oblatâ* malis. Heins.

18. *Gratius ex ipſo fonte bibuntur aquae.*] Huc videtur reſpexiſſe Mart. lib. ix. 102.

Multum, crede mihi, refert, à fonte bibatur,
    Qui fluit, an pigro cum ſtupet unda lacu.

Ciofan. Nihil huc faciunt illa Martialis, qui de aqua, quae in menſa bibitur, agit. quae utraque, ſive è fonte, ſive è lacu, *adferri* debebat ad menſam. legendum etiam, *quae ſtupet. dulcius ex ipſo* Putean.

19. *Decerpere.*] *Diſcerpere* Moreti. *deducere* duo. *admovere* Lovan.

22. *Quod legi.*] *Legerem* Argent. & ſex alii. *legimus* tres cum pr. Edit.

23. *Utque fui ſolitus, ſediſſem forſitan unus De centum judex in tua verba viris.*] Hoc eſt quod ſcribit lib. ii. Triſt.

Non male commiſſa eſt nobis fortuna reorum,
    Usque decem decies inſpicienda viris.

Ciofan.

26. *Cum traherer.*] Ita edidit Heinſius ex codicibus magno numero. antea *dum* erat. *contraherem* Jun. *contraheret*, &, *annueretque* Leid.

29. *Ut videar tecum magis eſſe legendo.*] Codex Scaligeri, *loquendo.* ut & alii nonnulli. ſed fruſtra. mox, *exemploque mei*, pro *meo* decem veteres. Heins. *Legenda*; ſcilicet *pignora*, puto praeſtare.

ſtare.

Digitized by Google

Exemploque meo, niſi dedignaris id ipſum,
  Utere: quod nobis rectius ipſe dares.
Namque ego, qui perii jam pridem, Maxime, vobis,
  Ingenio nitor non periiſſe meo.
Redde vicem; nec rara tui monumenta laboris
  Accipiant noſtrae, grata futura, manus.
Dic tamen, ô juvenis ſtudiorum plene meorum;
  Ecquid ab his ipſis admoneare mei?
Ecquid, ubi aut recitas factum modo carmen amicis,
  Aut, quod ſaepe ſoles, exigis ut recitent,
Interdum queritur tua mens, oblita quid abſit?
  (Neſcio quid certe ſentit abeſſe ſui.)
Utque loqui de me multum praeſente ſolebas,
  Nunc quoque Naſonis nomen in ore tuo eſt?
Ipſe quidem Getico peream violatus ab arcu,
  (Et ſit perjuri quam prope poena vides)
Te niſi momentis video pene omnibus abſens.
  Gratia Dîs, menti quolibet ire licet.
Hac ubi perveni, nulli cernendus, in Urbem,
  Saepe loquor tecum; ſaepe loquente fruor.
Tum, mihi difficile eſt, quam ſit bene, dicere; quamque
  Candida judiciis hora ſit illa meis.
Tum me (ſi qua fides) coeleſti ſede receptum,
  Cum fortunatis ſuſpicor eſſe Deis.

Rur-

ſtare. *mittere ſcripta* Arg. mox, *niſi dedigneris* P. Dan. & multi alii. *dedignaris ad ipſum* Aldi poſterior Ed.

32. *Dares.*] *Dabiſ* P. Dan. Putean. & alius.

35. *Nec rara.*] *Ne rara* Francof.

38. *Ab his ipſis.*] *Ab his ſcriptis* Ms. Berſm. pro var. lect. *ad quid ab* Lovan.

39. *Ecquibus aut recitas factum modo carmen amicis?*] De hoc veterum poëtarum more, qui amicis, quae ſcripſerant, carmina recitare conſueverant, in ſcholiis in Triſtium libros dixi. Ciof. *Ecquid ubi recitas* nonnulli. Scribe, *Ecquibus ut recitas.* & pone interrogationis notam poſt illa, *queritur tua mens oblita quid abſit?* metuo tamen ne vel ſic haec ſatis ſint integra. Heins. *Ecquid adhuc* Junian. ſed legerem cum quatuor ſcriptis,

Ecquid ubi aut recitas &c.

deinde, *factum modo carmen ad aures* Lovan. mox forte, *quaerit tua mens.* ut lib. II. Met.

Quaerit Boeotia Dircen.

quaeror & interdum tua m. Lovan. *interdum queror ut tua* Polit. *interdum queritur mea* Lov. a. m. s.

42. *Neſcio quid certe ſentis abeſſe tui.*] Libri veteres, *ſui*, multo libentius ſequor. Ciofan. *Sentit abeſſe ſui* ex veteribus pleriſque. Heins. *Senſit* editi multi.

43. *Multum praeſente.*] *Multo ſermone* quatuor ſcripti & Berſmanni.

46. *Et ſit perjuri quam prope poena vides.*] *Per murum* Regius. Scribe, *perjurum quam prope poena.* Adi Notas Triſt. IV. Eleg. III. vſ. 41. Heins.

47. *Video.*] *Videam* Regius & ſex alii.

48. *Gratia diis: menti quolibet ire licet.*] Sic Vatic. At Urſinus,

Gratia quod menti quolibet ire licet.

Ciofan. *Gratia ſit menti* editi & ſcripti quidam.

49. *Hanc ubi perveni.*] *Hac* ex ſcriptis nonnullis. mente nimirum. Heins. *Nullis cernendus* P. Dan. *nullus* prim. Ed.

50. *Teque loquente fruor.*] *Saepe fruor* cum Politiani libro aliiſque multis. Heins.

54. *Deis.*] *Viris* P. Servii liber.

55. *Rur-*

Digitized by Google

Rurſus, ut huc redii, coelum Superoſque relinquo;
A Styge nec longe Pontica diſtat humus.
Unde ego ſi fato nitor prohibente reverti;
Spem ſine profectu, Maxime, tolle mihi.

55. *Rurſus ubi huc redii.*] *Ut huc redii* ex Combiano. Heins.

55. *Coelum ſuperoſque relinquo.*] In eodem Vatic. *ſuperos, coelumque relinquo.* Ciofan. *Reliqui* Servii & Berſmanni, & quinque alii. mox, *non longe* Regius & editi nonnulli.

Epistola VI.

*AMICORUM CUIDAM.

NAſo ſuo, nomen poſuit cui pene, ſodali
Mittit ab Euxinis hoc breve carmen aquis.
At, ſi cauta parum ſcripſiſſet dextra, quis eſſes,
Forſitan officio parta querela foret.
Cur tamen, hoc aliis tutum credentibus, unus,
Adpellent ne te carmina noſtra, rogas?
Quanta ſit in medià clementia Caeſaris irâ,
Ex me, ſi neſcis, certior eſſe potes.
Huic ego, quam patior, nil poſſem demere poenae,
Si judex meriti cogerer eſſe mei.
Non vetat ille ſui quemquam meminiſſe ſodalis:
Nec prohibet tibi me ſcribere, teque mihi.
Nec ſcelus admittas, ſi conſoleris amicum:
Mollibus & verbis aſpera fata leves.
Cur, dum tuta times, facis ut reverentia talis
Fiat in Auguſtos invidioſa Deos?
Fulminis adflatos interdum vivere telis
Vidimus, & refici, non prohibente Jove.

Nec,

* *Amicorum cuidam.*] *Ad amicum celato nomine* Lovan. *ad Socium non nominatum* Leid.

1. *Suo poſuit.*] *Suum* Moreti & quatuor alii.

2. *Ab Euxinis.*] *Ab extremis* unus.

3. *Quis eſſe.*] *Quid* Feſch. & quatuor alii.

8. *Si neſcis ex me certior eſſe potes.*] *Cognitor* codices nonnulli quod Jureto placebat ad Symmachum libro IX. Epiſt. XXVIII. forte,

Si neſcis, res me cognita teſte pates.

Heins. Sed Epiſt VI. 4.

Debueram ſcripto certior eſſe tuo.

9. *Huic.*] *Hinc* Ms. Berſm.

10. *Meriti.*] *Facti* novem ſcripti. *nec negat* Ms. Berſm. &, *non prohibet.*

13. *Admittas.*] *Admittes* Berſm. & tres alii. *admittis* pr. Ed. *conſolaris* eadem & ſex ſcripti.

17. *Fulminis adflatos.*] In Francof & alio ſcripto legitur, *adflictos*, quod neſcio an rectius. nam adflatos, id eſt, leviter tactos, vivere nihil miri; ſed in terram vi fulminis proſtratos, magis mirandum. Burm.

18. *Jove.*] *Deo* Leidenſis.

19. *Nec*

Nec, quia Neptunus navem lacerârat Ulixis,
  Leucothee nanti ferre negavit opem.
Crede mihi, miſeris coeleſtia numina parcunt:
  Nec ſemper laeſos, & ſine fine, premunt.
Principe nec noſtro Deus eſt moderatior ullus.
  Juſtitiâ vires temperat ille ſuas.
Nuper eam Caeſar, facto de marmore templo,
  Jampridem poſuit mentis in aede ſuae.
Juppiter in multos temeraria fulmina torquet,
  Qui poenam culpa non meruere pati.
Obruerit ſaevis cum tot Deus aequoris undis,
  Ex illis mergi pars quota digna fuit?
Cum pereant acie fortiſſima quaeque, ſub ipſo
  Judice delectus Martis iniquus erit.
At, ſi forte velis in nos inquirere, nemo eſt,
  Qui ſe, quod patitur, commeruiſſe neget.
Adde, quod extinctos vel aquâ, vel Marte, vel igni,
  Nulla poteſt iterum reſtituiſſe dies.
Reſtituit multos, aut poenae parte levavit
  Caeſar; & in multis me velit eſſe precor.
An tu, cum tali populus ſub Principe ſimus,
  Adloquio profugi credis ineſſe metum?

For-

19. *Nec quia Neptunus navem lacerarat Ulixis, Leucothoë nanti ferre negavit opem.*] In Ibin de Ulixe:

Sollertique viro, lacerae quem fracta tenentem
Membra ratis Semeles eſt miſerata ſoror.

CIOFAN. *Laceraret* Regius. *Laceravit* ſex.

21. *Numina parcunt.*] *Parent* Polit. & duo alii, hoc eſt obſequuntur. HEINS.

22. *Premunt.*] *Gravant* Farneſ. vid. VII. Met. 19. & tunc mallem etiam *lapſos*, vel *laſſos*, pro *laeſos*. BURM.

24. *Suas.*] *Sua* Heinſius maluerat.

25. *Caeſar facto de marmore templo.*] De hoc templo nihil legitur alibi apud ſcriptores, quod quidem ego ſciam. Proinde videndum, an ad templum Martis Ultoris alluſerit Poëta, quod ab ultione Caſſii & Bruti appellatum fuit. Eſt enim & ultio ſive vindicta juſtitiae pars quaedam. MICYLL.

26. *Mentis in aede.*] *Cordis in aede ſui* Thuaneus *pectore* dixit ſup. lib. II. I. 34. ut apud Claudian. II. de laud. Stil. ℣ſ. 30.

Haec dea pro templis, & ture calentibus aris,
Te fruitur, poſuitque ſuas hoc pectore ſedes.

& ibid. ℣ſ. 31.

Corde tuo delubra tenens.

BURM.

28. *Qui poenam culpâ non meruere pati.*] *Pari* ſcribendum cum Feſchii codice & Thuaneo. HEINS. *Non meruere ſua* unus.

32. *Vel ipſo Judice delectus Martis iniquus erit.*] Liber Urſini, *dilectus* per *i*. Quam ſcribendi conſuetudinem confirmat Feſtus Pompejus his verbis: *Dilectus militum, & is, qui ſignificatur amatus, à legendo dicti ſunt.* CIOFAN. Nonnulli, *dilectus*. HEINS. Vid. ad XIV. Met. 678. praeterea, P. Dan. Bersmanni, Politiani & novem alii, *ſub ipſo judice*, quod elegantius puto. Stat. VII. 509.

Regnum jam me ſub judice poſce.

Perſ. V. Sat. 80. *Marco ſub judice palles.* ubi vide Caſaub. Val. Max IV. VI. 1. *diris facti crimine ſub magno judice damnatum.* & ita ſaepe alii. ſic *ſub teſte*, de quo ad Valer. Flacc. VII. 418. *iniquus est*, etiam Medonii. BURM.

34. *Commeruiſſe.*] *Promeruiſſe* Regius.

35. *A-*

Forſitan haec domino Buſiride jure timeres,
  Aut ſolito clauſos urere in aere viros.
Deſine mitem animum vano infamare timore.
  Saeva quid in placidis ſaxa vereris aquis?
Ipſe ego, quod primo ſcripſi ſine nomine vobis,
  Vix excuſari poſſe mihi videor.
Sed pavor attonito rationis ademerat uſum:
  Ceſſerat omne novis conſiliumque malis.
Fortunamque meam metuens, non vindicis iram,
  Terrebar titulo nominis ipſe mei.
Hactenus admonitus memori concede poëtae,
  Ponat ut in chartis nomina cara ſuis.
Turpe erit ambobus, longo mihi proximus uſu
  Si nullâ libri parte legare mei.
Ne tamen iſte metus ſomnos tibi rumpere poſſit;
  Non ultra, quam vis, officioſus ero.
Teque tegam, qui ſis: niſi cum permiſeris ipſe.
  Cogetur nemo munus habere meum.
Tu modo, quem poteras vel aperte tutus amare,
  Si res eſt anceps iſta, latenter ama.

EPI-

35. *Aqua.*] *Aquis* Polit. *igne* editi multi.

37. *Poenae parte.*] *Poenam parte* ſeptem. *poenae in parte*, mox, *&* *e multis* Voſſ. vid. III. Art. 344.

39. *An tu.*] Multi, *At tu* cum priſcis editionibus. HEINS.

41. *Jure timeres.*] *Jura* Ms. Berſm. & viginti alii cum Edit. Ald. Micyl. Gryph. & aliis. mox *claudere in igne* Leidenſ.

43. *Deſine mitem animum.*] *Animam* unus Medonil. HEINS. *Magno timore* P. Dan. *informare* quatuor. *inflammare* totidem.

45. *Quod ſcripſi.*] *Qui ſcripſi* Junian. Leid. & Servii.

47. *Sed pavor attonito rationis ademerat uſum: Ceſſerat omne novis conſiliumque malis.*] Primi verſus lectio, ut propoſita eſt, legitur in Aldino, altera in Patavino: utraque praeferenda communi. FABRIC. *Demſerat*, vel *Ceſſerat omne meis conſiliumque malis* alii.

49. *Vindicis.*] *Principis*, *Caeſaris*, *judicis*, ſollemni permutatione, codices ſcripti.

51. *Poëtae.*] *Sodali* Moreti duo, Berſm. & Marg. Gryph.

52. *Cara.*] *Tarda* Leid.

53. *Longo mihi proximus uſu.*] *Cognitus*, non *proximus*, in nonnullis. NAUGER. In multis veterum, *cognitus.* utrumque rectum. HEINS. *Erat ambobus* etiam Servii codex.

54. *Nulla libri.*] *Nulla in libri*, editi quidam; *legere* iidem & multi ſcripti.

57. *Qui ſis.*] *Quis ſis* P. Dan. ſupr. ℣ſ. 3.

57. *Niſi cum permiſeris ipſe.*] *Permiſerit* unus Vatican. Forte,

——— *niſi quâ permiſerit ipſe*,
Cogetur nemo munus habere meum.

ſupra de Auguſto,

Quaque ego permiſi, quaque eſt res paſſa, pepercit.

Codex Servii, *niſi ſi.* vide Notas ad Epiſt. XV. HEINS.

59. *Tu quoque.*] Libri veteres, *Tu modo.* CIOF. *Tu modo*, ex melioribus. HEINS.

60. *Si res eſt anceps illa.*] Vatican. *anceps iſta*, CIOFAN. *Ipſe latenter* alii cod. & edit. Ald.

Epistola VII.

AMICIS.

VErba mihi deſunt eadem tam ſaepe roganti,
Jamque pudet vanas ſine carere preces.
Taedia conſimili fieri de carmine vobis,
Quidque petam, cunctos edidiciſſe reor.
Noſtra quid adportet jam noſtis epiſtola, quamvis
Charta ſit à vinclis non labefacta ſuis.
Ergo mutetur noſtri ſententia ſcripti,
Ne toties contra, quam rapit amnis, eam.
Quod bene de vobis ſperavi, ignoſcite, amici:
Talia peccandi jam mihi finis erit.
Nec gravis uxori dicar: quae ſcilicet in me
Quam proba, tam timida eſt, experiensque parum.
Haec quoque, Naſo, feres: etenim pejora tuliſti.
Jam tibi ſentiri ſarcina nulla poteſt.
Ductus ab armento taurus detractat aratrum:
Subtrahit & duro colla novella jugo.

Nos,

4. *Edidiciſſe.*] *Jam didiciſſe* Moreti & tres alii. *quodque petam* etiam Servii.

5. *Noſtraque quid portet.*] In manuſcripto, *Noſtra quid apportet.* id aptius eſſe exiſtimo. Fabric. *Noſtraque quid portet* ex ſcriptis compluribus. & mox pro *charta* codex Polit. *cera.* quomodo Arondelianus quoque pro diverſa lectione idem pro *vinclis non labefacta ſuis*, exhibet, *vinclis irreſoluta ſuis.* ut ſupra, lib. I. II. 21.

At ſemel intentus nervo levis arcus equino,
Vincula ſemper habens irreſoluta, manet.

Heins. *Noſtraque quid portet* alii, ſed verſu duriore, & ſententia per diſparium connexionem (*reor*, *noſtisque*) nihilo felicius concinnata. Auctor Elect. Eton. *noſtra quid optaret* Reg. nos ſecuti ſumus antiquam lectionem, quam cum viris doctiſſimis concinniorem credimus. Vitioſa eſt in hac voce lectio apud Mart. Capell. lib. VII. pag. 237. *Tum illa, antequam juberetur quid apportet expromere, ſic exorſa.* ita ſcripti & prima editio. *oportet* edidit Grotius. deinde *clauſa ſit* P. Dan. & *non reſoluta* unus. *irreſoluta* Thuan. ut ſupra de arcu II. *vincula irreſoluta.* ſed *illabefacta vincula* dixit lib. IV. VIII. 10. Burm.

8. *Eam.*] *Eat* Junian. quod recepit vir doctiſſimus, qui Electa Etonenſia edidit, ex ſuis membranis, quas eaſdem eſſe puto.

10. *Peccandi.*] *Peccanti* Moreti & tres alii. *ſperandi* Ms. Berſm. mox, *ne gravis* editi olim; ſed ſcripti plures, *nec.*

12. *Experiensque.*] *Proficiensque* Patav. Heinſius volebat *expediensque*, id eſt tarda, quae res meas expedit lente. ut Faſtor. IV. 669. *Expedit errantem.* vid. ad Remed. 440. vel, *perficiensque.* ſed vulgata recte ſe habet. *experiens parum* eſt, quae non tentat & experitur omnia, ut Caeſarem mihi exoret. Terent. Adel. III. 5. *enitar, faciam, experiar.* & ita *omnia experiri* idem & alii ſaepe. ita *vir experiens* & *acer* Livio VI. 34. Ciceroni & aliis. *expertens vir* Horat. I. Ep. XVII. 42. abſolute etiam Val. Flac. II. 33. *commovet experiens.* mox, pro *hoc*, *haec* ſcripti plurimi. praeterea malim, *haec quoque Naſo feras.* quae ex Homeri Odyſſ. XX. imitatum Noſtrum notat Marcilius ad Horat. II. Satyr. V. 20. praeterea, *tam proba, quam* Leidenſ. Burm.

15. *Detrectet aratrum.*] *Detractat*, & *ſubtrahit* plerique veteres. Heins.

17. Cru-

Digitized by Google

Nos, quibus adſuevit fatum crudeliter uti,
  Ad mala jam pridem non ſumus ulla rudes.
Venimus in Geticos fines; moriamur in illis:
  Parcaque ad extremum, quâ mea coepit, eat.
Spem juvet amplecti; quae non juvat irrita ſemper;
  Et fieri cupias ſi qua, futura putes.
Proximus huic gradus eſt; bene deſperare ſalutem,
  Seque ſemel verâ ſcire periſſe fide.
Curando fieri quaedam majora videmus
  Vulnera, quae melius non tetigiſſe fuit.
Mitius ille perit, ſubitâ qui mergitur undâ;
  Quam ſua qui tumidis brachia laſſet aquis.
Cur ego concepi Scythicis me poſſe carere
  Finibus, & terrâ proſperiore frui?
Cur aliquid de me ſperavi lenius umquam?
  An Fortuna mihi ſic mea nota fuit?
Torqueor en gravius; repetitaque forma locorum
  Exſilium renovat triſte, recensque facit.
Eſt tamen utilius, ſtudium ceſſaſſe meorum:
  Quam, quas admôrint, non valuiſſe preces.
Magna quidem res eſt, quam non audetis, amici:
  Sed ſi quis peteret, qui dare vellet, erat.

Dum-

17. *Crudeliter uti.*] *Crudelibus* Leid. unde Heinſ. *crudelius.* vid. ad Epiſt. x. 29.

19. *In Geticos.*] *Ad Geticos* Junian. & Putean. *moriemur* Jun. Leidenſ. & tredecim alii. & mox, *in extremam* Leid. &, *quo mea* Putean. & quinque alii & editi quidam.

21. *Spem juvat amplecti.*] Mallem, *juvet*, ut hortandi modo ponatur, quo ſequens verbum *cupias.* Micyll. *Juvet* malim. & verſu proximo diſtinguendum:

Et fieri cupias ſi qua, futura putes.

Heins. *Juvet* Berſm. & Marg. Micyll. mox Edit. Vicent. *putas.*

23. *Bene deſperare.*] *Nullam ſperare* Polit. & P. Dan.

24. *Vera ſciſſe periſſe fide.*] Durior quidem eſt concurſus in fine. ſed retinent manuſcripta. Fabr. Exemplaria antiqua. *ſcire.* paullo ſuavius, &, ut puto, ſuperiori verſui accommodatius. Ciofan. *Scire* ex melioribus. Heins. *veſtra fide* Ms. Berſm. *ſciſſe perire* Lovan. & Servii.

25. *Curando fieri quaedam.*] *Quaedam fieri* Junian. & duo alii, quem ordinem explicatiorem & ἐμφάσει convenientiorem credit Etonenſium electorum editor.

28. *Quam ſua qui liquidis brachia laſſat aquis.*] Manuſcripta, *tumidis*: ſed lectio uſitata magis convenit ſententiae. Melius eſt ſubito perire, quam diu luctando nihil ſaluti ſuae conſulere. Fabric. *Tumidis* eadem exemplaria. Probo. Ciof. *Tumidis aquis* melioris notae libri, & *laſſat.* Heins. *Jactat* Moreti & Leid. & P. Dan. *laeſit* unus. *tundis* alius. *liquidae* & *tumidae* aquae etiam permutatae xiv. Met. 4.

30. *Terra proſperiore frui.*] *Proximiore* Thuaneus alter. qua voce uſus etiam Seneca Ep. cix. Heins.

31. *Speravi lenius.*] *Levius ſperavimus* Leid. P. Dan. & alius cum prim. Edit.

33. *Torqueor en gravius.*] *Heu gravius* tres veteres. Forte, *Torqueor hoc gravius.* vel, *Torquet enim gravius.* Heins. *Torqueor an quamvis* Leid.

34. *Renovat.*] *Revocat* Junian. duo alii & prim. Edit.

35. *Ceſſare meorum.*] *Ceſſaſſe* Polit. aliique nonnulli. Heins. Reddidi vulgatam, & ſuaviorem, & alioqui nihilo deteriorem. Auctor Elect. Eton. mox, *admorunt* Junian. Leid. & tres alii. *admorim* Edit. Vicent. *admovi* ſex ſcripti. *admonuit* Regius.

38. *Sed ſi quis.*] *Quae ſi quis* P. Dan.

39. *Dum-*

Dummodo non vobis hoc Caeſaris ira negârit;
Fortiter Euxinis immoriemur aquis.

39. *Dummodo non nobis.*] Legitur in aliis, *nobis* prima perſona. Micyll. *Vobis* rectius primus Med. & decem alii. Heins. *Nobis* repoſitum pro *vobis* longe ſcilicet, ſi quid video, praeſtat. *dummodo nobis veſtri ſtudii ceſſatio, non ira Caeſaris hec negaverit.* Auctor Elect. Eton. *Haec* Junian. & ſeptem alii. *negabit* Servii & Berſm. *forſitan* tres & Berſm. *fortius* unus. *immoriamur* Polit. & duo alii. *his moriemur* Leid. *non* vel *nos moriemur* alius. vir doctus *immorietur* ex membranis profert. nec contemnendum putat, quod ego nusquam reppe-ri, nec capio. Burm.

Epistola VIII.

M A X I M O.

Quae tibi, quaerebam, memorem teſtantia curam
Dona Tomitanus mittere poſſet ager.
Dignus es argento, fulvo quoque dignior auro:
Sed te, cum donas, iſta juvare ſolent.
Nec tamen haec loca ſunt ullo pretioſa metallo.
Hoſtis ab agricolâ vix ſinit illa fodi.
Purpura ſaepe tuos fulgens praetexit amictus:
Sed non Sarmaticâ tinguitur illa manu.
Vellera dura ferunt pecudes, & Palladis uti
Arte Tomitanae non didicere nurus.
Femina pro lanâ Cerealia munera frangit;
Suppoſitoque gravem vertice portat aquam.
Non hîc pampineis amicitur vitibus ulmus:
Nulla premunt ramos pondere poma ſuo.
Triſtia deformes pariunt abſinthia campi,
Terraque de fructu quam ſit amara docet.

Nil

6. *Illa fodi.*] *Iſta* Jun. Polit. & tres alii. *ulla* Leid. *illa coli* quinque libri.

7. *Protexit amictus.*] *Praetexit* ex libro Politiani aliisque multis. Heins.

8. *Sed non Sarmatico tingitur illa mari.*] *Texitur, tangitur, ungitur* in ſingulis codicibus. *ulla mari* Vatican. *mari autem purpuram tangi*, an recte dicatur dubito. ſcio *tangi* pro *ungui* & infici poni. vid. ad iv. Faſt. 740. & alibi; ſed hoc loco neſcio quid abſoni inferre hoc verbum videtur. quare praetuli lectionem Francofurtenſis & duorum aliorum codicum, *Sarmaticâ tingitur illa manu:* non ſunt artifices in Sarmatia, qui tingere norunt purpuram, ita *Lanificam manum* dixit i. Amor. xiii. 24. & *manus* de operibus artificum cujuscumque generis poni notum eſt. vid. ad Petron. lxxxiii. immo ipſos *artifices* hac voce notari docet Serv. ad Virg. xi. Æn. 327. priori verſu Heinſius olim legebat, *purpura nempe.* Burm.

9. *Et Palladis arte.*] Scaligerum legiſſe, *at Palladis*, notavit Heinſius, ſed non probabat. *vellera nulla* etiam ſex ſcripti cum prim. Edit.

11. *Cerealia munera.*] Multi codices, *femina.* vide ad Remed. Amor. 173. *numina* Junian.

13. *Amicitur.*] *Oneratur* Moreti & duo alii. ut ii. Triſt. 143.

Vide

Nil igitur totâ Ponti regione ſiniſtri,
Quod mea ſedulitas mittere poſſet, erat.
Clauſa tamen miſi Scythicâ tibi tela pharetrâ:
Hoſte precor fiant illa cruenta tuo.
Hos habet haec calamos, hos haec habet ora libellos:
Haec viget in noſtris, Maxime, Muſa locis.
Quae quamquam miſiſſe pudet, quia parva videntur;
Tu tamen haec, quaeſo, conſule miſſa boni.

Vidi ego pampineis oneratam vitibus ulmum. *vincitur* Servii & quinque alii. vid. ad 1. Faſt. 183. BURM.

14. *Suo.*] *Suos* ſcripti & editi quidam, & alii in margine. ſed *ſuo* in plerisque ſcriptis. parum refert.

16. *De fructu quam ſit amara docet.*] Conjecerat Heinſius, *ſe fructu*. ſed nihil muto. *Amara* etiam terra rei ruſticae ſcriptoribus dicta, ut ad illa Flacci de Condit. Agror. pag. 17. *Si quid enim amari & incerti ſoli eſt, id aſſignatione non datur,* docet Rigaltius. Ludit vero Noſter in ambigua vocis *amara* ſignificatione, ut ita pro triſti, inviſa & moleſta utitur, Elegia ſeq. ℣ſ. 37. pro *docet* unus, *probat*, alius, *notat*. BURM.

21. *Hos habet haec calamos, hos haec habet ora libellos.*] Alius in nonnullis ordo, *Hos calamos habet haec*: ſed nihilominus iſte ἐκαυκισμὸς aſperior eſt, quem non affectaſſe poëtam, ſed ei accidiſſe ſuo ingenio indulgenti, veriſimile eſt. FABRIC.

23. *Miſiſſe pudet.*] *Meminiſſe* Polit. & Thuan. *pudor* Leid.

EPISTOLA IX.

BRUTO.

QUod ſit in his eadem ſententia, Brute, libellis,
Carmina neſcio quem carpere noſtra refers:
Nil niſi me terrâ fruar ut propiore rogare;
Et, quam ſim denſo cinctus ab hoſte, queri.
O quàm de multis vitium reprehenditur unum!
Hoc peccat ſolum ſi mea Muſa, bene eſt.
Ipſe ego librorum video delicta meorum;
Cum ſua plus juſto carmina quisque probet.
Auctor opus laudat. ſic forſitan Agrius olim
Therſiten facie dixerit eſſe bonâ.

Iu-

3. *Propiore.*] *Meliore* Polit. *potiore* Ms. Berſm. *& quod ſim* quinque.
4. *Cinctus ab hoſte loqui.*] *Queri* rectius nonnulli. HEINS.
5. *Vitium reprehenditur.*] *Reprehenderis* Polit. HEINS.
6. *Bona eſt.*] *Bona eſt* prim. Ed. & quatuor ſcripti. *hoc peccet* Voſſ. *hac peccat ſolo* Gottorph.

7. *Video.*] *Vidi* prim. Edit.
9. *Sic forſitan Accius olim.*] Legendum eſſe *Agrius*, Canterus lib. 11. cap. xxx. Novarum Lect. docuit. Quod Agrium patrem fuiſſe Therſitis, ex antiquis ſatis conſtet. DAN. HEINS. *Agrius* legendum jam monuit in Novis Lectionibus Gulielmus Canterus lib. 11. cap. 30. is enim Therſitae pater: quam lectionem Vaticanus unus confirmat.

Digitized by Google

Judicium tamen hîc noſtrum non decipit error;
Nec quidquid genui, protinus illud amo.
Cur igitur, ſi me videam delinquere, peccem,
Et patiar ſcripto crimen ineſſe, rogas?
Non eadem ratio eſt, ſentire & demere morbos.
Senſus ineſt cunctis; tollitur arte malum.
Saepe aliquod cupiens verbum mutare, relinquo;
Judicium vires deſtituuntque meum.
Saepe piget (quid enim dubitem tibi vera fateri?)
Corrigere. & longi ferre laboris onus.
Scribentem juvat ipſe favor, minuitque laborem;
Cumque ſuo creſcens pectore fervet opus.
Corrigere at res eſt tanto magis ardua, quanto
Magnus Ariſtarcho major Homerus erat.
Sic animum lento curarum frigore laedit,
Ut cupidi curſor frena retentat equi
Atque ita Dî mites minuant mihi Caeſaris iram;
Oſſaque pacatâ noſtra tegantur humo;

Ut

Moreti codex, *Acrius.* alius; *Alcius.* mox, *dixerit*, pro *dixerat* meliores. Heins. De Agrio vide ad Epiſt. IX. 153. Merula vero Accium intelligit, de quo Perſ. Sat. I. 50. *Non eſt hic Ilias Acci Ebria veratro.* ſed ibi *Atti* legitur, & de recenti Poëta, qui Perſii tempore vivebat, agi oſtendit Caſaubonus. Burm.

10. *Therſiten facie dixerat eſſe bona.*] *Dixerat*, non *dixerit*, habent manuſcripta. Therſiten Acci tragoediam alibi etiam citatam non invenio. Fabr.

11. *Tamen hic.*] *Hec* editi quidam. *judicium noſtrum tantus non* P. Dan.

13. *Cur igitur, ſi me videe delinquere.*] Haec ſana lectio in tempore praeſenti, & illa Virgiliana, *Ante pudor quam te violo.* Fabric. *Videam* priſcae editiones cum ſcriptis nonnullis. Heins. Mox, *quid patiar* Thuan.

14. *Scripto.*] *Dampno* & in Marg. *ſcripto* P. Dan.

15. *Non eadem ratio eſt.*] *Non eadem cura eſt* Francofurtenſis. forte rectius. *cura* enim & *curare* propria medicorum verba.

17. *Saepe aliquod.*] *Saepe quidem* Polit. *reliqui* omnes fere, & mox, *deſtituere* octo.

19. *Dubitem.*] *Metuam* Junian. Reg. & alius.

21. *Scribentem juvat ipſe favor.*] In nonnullis, *ipſe furor minuitque laborem.* Nauger. Alii, *labor.* Forte, *calor.* hoc eſt, ut lib. IV. Eleg. II. loquitur,

Impetus ille ſacer, qui vatum pectora nutrit,

ſed nil mutandum. Eadem Elegia, *Excitat auditor ſtudium.* & quae ſequuntur. Heins. *Furor* multi codices agnoſcunt.

22. *Pectore.*] *Pondere* Feſch. & quatuor alii. *creſcit opus* P. Dan.

25. *Curarum frigere laedit.*] An hoc eleganter & Latine dicatur, vehementer dubito. *frigere mordet* Fragm. Boxh. *torquet* duo. *tendet* totidem. *animum lentum* Junian. & alius. *laetum* Regius. *Lectum* alius. deeſſe tamen aliquid videtur, quo referatur *laedit*, niſi Tò *corrigere* cum Merula intelligas, ſed tum praecedenti verſu legendum eſſet, *corrigere ut res eſt*, &c. *ſic* &c. Heinſius conjecerat, *laedor*, ut eſſet Graeciſmus. vel *ſic animum lentum curarum frigora laedunt*, vel, *animus lento curarum frigore torpet.* in Francof. erat, *curarum pondere laedit.* corruptus certe locus. nam neque aptam video comparationem inter *laedunt* & *retentat*, neque metaphora illa *curarum frigus* placet. quare forte ſcribendum,

Corrigere ut res eſt &c.
Sic animum lentum curarum pondere tardat
Ut cupidi curſor &c.

ſed nondum ſatisfacio mihi, nec concurſus vocum in *um* deſinentium placet. Burm.

26. *Ut cupidi curſus frena retentat equi.*] Senſus eſt: Ita autem corrigendi labor offundit frigora animis, hoc eſt taedioſos & tardos facit, perinde ut frena retentant curſum equi cupientis currere, καθ' ὑπαλλαγὴν ſcilicet. Supra autem quod dixit,

Quan-

Ut mihi conanti nonnumquam intendere curas,
  Fortunae ſpecies obſtat acerba meae.
Vixque mihi videor, faciam quod carmina, ſanus;
  Inque feris curem corrigere illa Getis.
Nil tamen è ſcriptis magis excuſabile noſtris,
  Quam ſenſus cunctis pene quod unus ineſt.
Laeta fere laetus cecini, cano triſtia triſtis.
  Conveniens operi tempus utrumque ſuo eſt.
Quid, niſi de vitio ſcribam regionis amarae?
  Utque ſolo moriar commodiore, precer?
Cum toties eadem dicam, vix audior ulli:
  Verbaque profectu diſſimulata carent.
Et tamen haec eadem cum ſint, non ſcribimus iſdem:
  Unaque per plures vox mea tentat opem.
An, ne bis ſenſum lector reperiret eumdem,
  Unus amicorum, Brute, rogandus erat?
Non fuit hoc tanti; confeſſo ignoſcite, docti.
  Vilior eſt operis fama ſalute meâ.

Deni-

Quanto Magnus Ariſtarcho major Homerus erat: id ita accipio, quaſi dicat, Tanto difficilior labor eſt, corrigere, quam ſcribere, quanto major erat Homerus Ariſtarcho: hoc eſt, quanto ſuperior ſcribendi facilitate, cum alter multo negotio corrigeret, quae alter nullo pene ſcripſiſſet. eoque & alter alterius quaſi victor ac domitor quidam foret. Micyll. *Curſus* defendit Zinzerl. Promul. cap. xli. & per hypallagen, ut & Merula & Micyllus fecit, explicat, pro frena retentant curſum. quod durum puto. Berſman. edidit *ut cupidi ſi quis.* quod nusquam repperi. *ut rapidi* Leid. & duo alii. *retentet* tres. *retorquet* duo. Burm.

27. *Di mites.*] *Mitem* volebat Heinſius, ſed an non potius, *Dii mitis Caeſaris.* ut paſſim a clementia Caeſarem laudat. vid. & lib. iv. Eleg. v. 32. Burm.

28. *Noſtra tegantur.*] *Premantur* Ms. Berſm. *deſtituantur* ex ſuo codice Zinzerl. qui multis hoc defendit.

29. *Intendere.*] *Incendere* prim. Ed. *impendere* Moreti codex pro var. lect.

31. *Faciam quod carmina.*] *Faciam qui* Francof. P. Dan. & Leidenſ. *faciam cum* Ms. Berſm. & Junian.

32. *Corrigere.*] *Colligere ipſe* Junian.

33. *Nil tamen eſt ſcriptis.*] *E ſcriptis* cum Frag. Lovan. & uno Vaticano, vel, *in ſcriptis* cum Gottorphiano. Heins.

36. *Suo eſt.*] *Fuit* Ms. Berſm. *eſt* deeſt Jun. & quatuor aliis.

37. *Amarae.*] *Iniquae* Gottorph. vid. Eleg. praeced. ℣ſ. 16. mox, *utque ſolo* edidit Heinſius ex duobus libris.

40. *Profectu.*] *Pro fructu* Servii.

41. *Scribimus.*] *Scribitur* Polit. Jun. P. Dan. & duo alii. *ſcribitur una* alius.

42. *Unaque per plures.*] Malim, *unam per plures opem.* Heins. *Ars mea tentat* Ed. Gryph. Berſm. & alii. *vanaque per plures* multi.

43. *An ne bis ut ſenſum lector reperiret eumdem, &c.*] Aldina editio habet, *An, ne bis ſenſum lector reperiret eundem, &c.* ut *Ne* ſeorſim, & pro cauſali particula: *Bis eundem ſenſum, &c.* pro iterato ac ſaepius repetito accipias. Quae lectio melior eſt, & ſenſum planiorem minusque ambiguum reddit. Mox quod ſequitur, *Non fuit hoc tanti*, &c. ad ſequentia referendum eſt. ut ſit ſenſus, Hoc, videlicet variare argumentum, aut ad unum ſolum ſcribere, non fuit tanti momenti, ut propterea ſalutem negligere, ſolique famae ſtudere vellem. Nam mihi fama operis vilior ſalute eſt: hoc eſt, ſaluti meae poſtponenda. Item infra paulo, quod legitur, *Denique materia, quam quis ſibi finxerit ipſe*, &c. ἐλλειπτικῶς accipiendum eſt, ut ſit ablativo caſu dictum *Materia*, intelligaturque praepoſitio *In*, vel *Circa*. hoc ordine. Denique poëta pro ſuo arbitrio multa variat in ea materia, quam ipſe ſibi finxit. quaſi diceret, In vera autem cauſa, idem non licet. Micyll. *An, ne bis ſenſum* veteres majori ex parte, & recte. Heins.

44. *Erat.*] *Eras* octo libri.

47. De-

Denique materiem quam quis ſibi finxerit ipſe,
  Arbitrio variat multa poëta ſuo.
Muſa mea eſt index nimium quoque vera malorum;
  Atque incorruptae pondera teſtis habet.
Nec liber ut fieret, ſed uti ſua cuique daretur
  Litera, propoſitum curaque noſtra fuit.
Poſtmodo collectas, utcumque ſine ordine, junxi:
  Hoc opus electum ne mihi forte putes.
Da veniam ſcriptis, quorum non gloria nobis
  Cauſſa, ſed utilitas officiumque, fuit.

47. *Denique materia.*] *Materiam* plerique veteres. Forte, *materiae ſuae.* & *finxerit ipſi* Voſſian. HEINS. *ſibi fecerit* Junian. ut ad Poëtae nomen, a *ποιεῖν* dicti, reſpiciat. eadem varietas mox lib. IV. Eleg. I. 28. & alibi. Berſmannus *materia* quoque cum Micyllo capiebat, pro *in materia.* ſed ego *materiam* malo, quod apertiorem facit ſenſum, vel *materiem*, ob ſequens *quam.* pro quo mallem, *quum.* mox, *quisque poëta* Putean. BURM.

50. *Incorrupti teſtis.*] *Incorruptae* cum duobus. HEINS. *Incorruptae vocis* Thuan. vid. IV. Faſt. 203. *incorrupta* Voſſian.

53. *Utcunque.*] *Ut quaeque* unus Heinſii. vid. XII. Met. 76.

P. OVI-

Digitized by Google

P. OVIDII NASONIS EPISTOLARUM EX PONTO LIBER IV.

EPISTOLA I.

*SEXTO POMPEIO.

ACcipe, Pompeji, deductum carmen ab illo,
Debitor eſt vitae qui tibi, Sexte, ſuae.
Qui ſi non prohibes à me tua nomina poni,
Accedet meritis haec quoque ſumma tuis.

Sive

* Sexto Pompeio.] In Faſtis conſularibus Graecis *Sextus Pompejus Magnus* appellatur. quorum auctoritate ſi nitendum, hic Pompejus Cn. Pompei Magni ex Sexto filio fuerit nepos, eum cognomentum *Magni* non poſſit cadere, niſi in poſteros Pompeji Magni. ſed errorem eſſe perſuadeor ut credam. Caeteri Faſti *Sextum Pompeium S. F.* tantummodo appellant. & recte, ſi quid video. Hunc enim S. Pompejum, originem trahere exiſtimo ab illo Pompejo, qui ad Numantiam male rem geſſit, quemque hominem novum Cicero alicubi appellavit. hoc conſule mortuum Caeſarem Auguſtum in confeſſo eſt. Eidem Proconſuli, Aſiam obtinenti, comes ac familiaris abiit in Provinciam Valerius Maximus, ut ipſe de ſe teſtatur in Commentario illuſtrium exemplorum, libro II. cap. I. Idem M. Æmilium Lepidum Aſiam Proconſule ſortitum ut ſocordem, inopem, majoribus ſuis dedecorum, ideoque Aſiae ſorte depellendum, inclementer apud Tiberium incuſavit, ac Senatum ſibi adverſantem in hac ſententia expertus eſt. Teſtis rei Tacitus Annalium tertio. Hujus patrem fuiſſe opinor S. Pompejum S. F. qui Conſulatum geſſit anno V. C. DCCXVIII. Heins. Vid. Ryck. ad Tacit. I. 7. & hunc forte, quem Lipſius diverſum facit, innuit Senec. IV. de Benef. cap. 30. putat enim Lipſius inelligi, qui Conſul fuit A. 718. qui hujus pater fuit. memoria ejus exſtat etiam apud Grut. XLVIII. II. Burm.

3. *Qui ſi non.*] *Qui ſeu* veteres plerique. Heins. Neſcio cur illud *ſi* movendum ſit loco? quia ſcilicet ſequitur mox *ſive.* atqui ſic ſolebant veteres loqui. lib. II. Amor. VII. 7.

Si quam laudavi, miſeros petis ungue capillos,
Seu culpo. &c.

lib. IV. Met. 321. ex Ms.

Si tu Deus es, potes eſſe Cupido,
Sive es mortalis.

eodem modo peccatur infra Eleg. VIII. 17.

Si genus excutiat.

ubi & *ſeu* reponitur. ut & lib. I. Triſt. II. 87. vid. Tanaq. Fabr. ad Terent. Andr. I. 3. Sciopp. ſuſp. lect. I. 21. Burm.

4. *Accedet.*] *Accedat* Moreti & duo. *numeris* Lovan. a m. pr.

Sive trahis vultus; equidem peccaſſe fatebor.
  Delicti tamen eſt cauſſa probanda mei.
Non potuit mea mens, quin eſſet grata, teneri.
  Sit precor officio non gravis ira pio.
O quoties libris ego ſum mihi viſus in iſtis
  Impius, in nullo quod legerere loco!
O quoties, aliud vellem cum ſcribere, nomen
  Retulit in ceras inſcia dextra tuum!
Ipſe mihi placuit mendis in talibus error;
  Et vix invitâ facta litura manu eſt.
Viderit ad ſummum, dixi. licet ipſe queratur;
  Hanc pudet offenſam non meruiſſe prius;
Da mihi, ſi quid ea eſt, hebetantem pectora Lethen;
  Oblitus potero non tamen eſſe tui.
Idque ſinas oro; nec faſtidita repellas
  Verba: nec officio crimen ineſſe putes.
Et levis haec meritis referatur gratia tantis:
  Sin minus; invito te quoque gratus ero.
Numquam pigra fuit noſtris tua gratia rebus:
  Nec mihi munificas arca negavit opes.

Nunc

4. *Haec quoque ſumma.*] *Hec* Lovan. & duo veteres. ut II. Ep. 56.

Debuit hoc meriti ſumma fuiſſe mei.

Burm.

5. *Sive trahis.*] *Si retrahis* Regius.

7. *Eſſet quin.*] *Quin eſſet* ex ſcriptis fere omnibus dedit Heinſius.

8. *Pio.*] *Meo*, vel *pio* P. Dan.

9. *O quoties.*] *Di quoties* prim. Medic. Heins.

11. *O quoties, aliis vellem cum ſcribere.*] In manuſcripto, *alii vellem cum ſcribere.* Fabric. Scaliger in libri ſui margine annotarat,

O quoties, aliud cum vellem ſcribere, nomen
Retulit.

D. Heins. Cum Scaligero faciunt Puteaneus & duo alii; noſque recepimus ut veram lectionem. *aliis* Junian. & Berſm. & aliae Edit. *conſcia dextra* unus. *lingua* etiam Lovan. a m. prim. Burm.

13. *Ipſe quidem placuit.*] Rurſus, *ipſe mihi placuit.* Fabric. *Ipſe quidem* prim. editio, & duo ſcripti. Forte, *Ipſe ſibi placuit.* Heins.

13. *Mendis.*] *Vitiis* duo. *maculis* unus. *vinclis* Regius. *magnis* Leid.

15. *Viderit ad ſummum.*] *Ad ſummam*, in nonnullis. Nauger. Ita & Junian. Leid. & plures alii.

16. *Hanc pudet offenſam.*] Patavinum, *Ha pudet.* nec aliter Hervagianum, quae nota doloris huic loco pulchre convenit. Fabric. *Hanc pudet* prim. Medic. & quatuor alii. Heins. *Non meminiſſe tui* unus.

21. *Haec meritis.*] *Emeritis* P. Dan. & alius. *ex meritis* Ms. Berſm. *& meritis* Polit. & duodecim. *e meritis* Heinſio non diſplicebat. *Gloria* Feſch.

26. *Fertque refertque.*] Ad lib. I. Triſt. Eleg. VI. monui videri ſcribendum, *fertque feretque.* quod ſequentia requirunt. Heins. *Ferque referque* Hafn.

27. *Unde rogas forſan.*] *Roges* Baſil. Heins. *Forſitan unde rogas* duo. *futura* novem.

28. *Quod fecit.*] In nonnullis, *quod finxit.* ſententia de Ariſtotelis Ethica ſumitur. Fabric. Vid. ſupr. lib. III. Eleg. IX. 47.

30. *Premit imbre.*] *Premat* prim. Ed. *igne* Regius. *genas* duo.

31. *Vel aenea cuſtos.*] *Aenea* ſcripti complures. ſed videtur *aurea* ſcribendum. ſignum enim hoc Palladis ex ebore & auro conſtitiſſe teſtantur Pauſanias in Atticis lib. I. 2. & Plinius lib. XXXVI. cap. VI. Chronicon Euſebianum tamen ſub annum MDLXXX. Olympiade LXXXV. *Phidias eburneam Minervam facit.* Scholiaſtes Ariſtophanis ad illa Εἰρήνης,

Πρῶτα

Nunc quoque nil ſubitis clementia territa fatis
Auxilium vitae fertque feretque meae.
Unde, roges forſan, fiducia tanta futuri
Sit mihi. quod fecit quisque tuetur opus.
Ut Venus artificis labor eſt & gloria Coi,
Æquoreo madidas quae premit imbre comas:
Arcis ut Actaeae vel eburna vel aenea cuſtos
Bellica Phidiacâ ſtat Dea facta manu;
Vendicat ut Calamis laudem, quos fecit, equorum;
Ut ſimilis verae vacca Myronis opus;
Sic ego pars rerum non ultima, Sexte, tuarum;
Tutelaeque feror munus opusque tuae.

Πρῶτα μὲν γὰρ αὐτῆς ἦρξε Φειδίας πράξας κακῶς.
Φιλόχορος, inquit, *ἐπὶ Πυθοδώρου ἄρχοντος ταῦτά φησι. Καὶ τὸ ἄγαλμα τὸ χρυσοῦν τῆς Ἀθηνᾶς ἐστάθη εἰς τὸν ναὸν, τὸν μέγαν, ἔχον χρυσίου σταθμὸν ταλάντων μδ΄, Περικλέους ἐπιστατοῦντος, Φειδίου δὲ ποιήσαντος. καὶ Φειδίας ὁ ποιήσας δόξας παραλογίσασθαι τὸν ἐλέφαντα τὸν εἰς τὰς φολίδας ἐκρίθη.* locus luculentus ad confirmandam conjecturam noſtram. mox ſubjungit nonnulla de Jove Olympio ejusdem Phidiae. vide Suidam in *Φειδιάς*. Sed altius conſideranti locum apparet de duplici ſtatua Minervae agi, altera eburnea, altera aenea. Utriusqne meminit Plinius libro xxxiv. cap. 7. verſu proxime ſequenti malim,

Bellica Phidiacâ ſtat Dea ficta manu. non *facta*, quod nnnc legitur. quomodo & apud Apnlejum cenſeo ſcribendum, *Lapis in Dianam fictus.* & apud Claudianum lib. ii. in Stiliconem ℣ſ. xxii. & Conſ. Olybrii 90. *Fingunt aera lupam.* quomodo & illis ſcribendum locis monui. nam & ſtatuarii dicebantur *fingere*. Heins. Ex auro & ebore etiam ſtatuam Minervae à Phidia factam in Achaia memorat Panſan. vii. cap. 27. ſed ex aere alteram in Arce Athenarum lib. i. Att. 28. quae diverſa ab illa ex auro & ebore in Parthenone apud eumde Panſan. lib. i. cap. 24. quas ſtatuas Meurs. Cecrop. cap. xv. & xxv. recte diſtingnit, & ex aere eſſe Palladis *τῆς Προμάχου*, ex auro & ebore Minervae *Παρθένου*. vid. & Bandurii Comment. ad Antiq. Conſtant. pag. 847. qui non accurate ſatis diſtinguit, & Coler. ad Val. Max. i. i. Burm.

33. *Calamis.*] *Calais* Ald. Gryph. Berſm. & alior. & multi ſcripti.

35. *Sic ego ſum rerum.*] Scribe cum Politiani codice & Fragm. Vatic. *Sic ego pars rerum.* Met. viii.
Et quota pars illi rerum periere mearum.
niſi cum Arondelino,
Sic ego ſum rerum pars non extrema tuarum.
Heins. *Regum* multi. *ſic pars eſt rerum* prim. Edit.

Epistola II.

SEVERO.

Quod legis, ô Vates magnorum maxime Regum,
Venit ab intonſis usque, Severe, Getis.

Cu-

1. *Quod legis.*] *Quam legis* Junlan. & forte recte. ut Epiſt. x. 3. vid. ad Epiſt. i. 1.

1. *Vates magnorum maxime vatum.*] In quibusdam legitur, *Magnorum maxime regum.* Quod quomodo accipiendnm fnerit, non video. Niſi ſi quis familiae nomen, *Regem*, fuiſſe dlcat: perinde ut Martius, *Rex* dictus: aut Severum hunc ſacerdotio functum intelligat, quod *Regis* nomine vocabatur. Sed de hac re quando alibi nihil extet, ipſe priorem lectionem magis ſequor, ac probo. Caeterum duo fuerunt poëtae, Severi nomine, alter *Caſſius Severus*, Parmenſis patriâ, qni in acie Philippica pro Caſſio ac Bruto pugnavit: mox Athenas ſeſe contulit, ubi à Vario conſilio atque inſtinctu Auguſti occiſus dicitur, de qno hoc loco intelligi non poteſt, qnando haec proximo ante Auguſti obitum anno ſcripta ſunt. Neque etiam celebraturus Poëta videtur eum, quem

Cujus adhuc nomen noſtros tacuiſſe libellos,
  (Si modo permittis dicere vera) pudet.
Orba tamen numeris ceſſavit epiſtola numquam
  Ire per alternas officioſa vices.
Carmina ſola tibi memorem teſtantia curam
  Non data ſunt. quid enim, quae facis ipſe, darem?
Quis mel Ariſtaeo, quis Baccho vina Falerno,
  Triptolemo fruges, poma det Alcinoo?
Fertile pectus habes, interque Helicona colentes
  Uberius nulli provenit iſta ſeges.
Mittere carmen ad hunc, frondes erat addere ſilvis.
  Haec mihi cunctandi cauſſa, Severe, fuit.
Nec tamen ingenium nobis reſpondet, ut ante:
  Sed ſiccum ſterili vomere litus aro.
Scilicet ut limus venas excaecat in undis,
  Laeſaque ſuppreſſo fonte reſiſtit aqua;
Pectora ſic mea ſunt limo vitiata malorum:
  Et carmen venâ pauperiore fluit.
Si quis in hac ipſum terrâ poſuiſſet Homerum;
  Eſſet, crede mihi, factus & ille Getes.
Da veniam faſſo; ſtudiis quoque frena remiſi:
  Ducitur & digitis litera rara meis.

Im-

Auguſtus odiſſet. Alter fuit *Cornelius Severus*, poëta epicus, de quo Quintilianus quoque meminit his verbis: *Cornelius autem Severus*, inquit, *etſi verſificator quam poëta melior, ſi tamen ad exemplar primi libri Siculum bellum perſcripſiſſet, vindicaret ſibi jure ſecundum locum, &c.* Quod autem mox ſequitur, *Cujus adhuc nomen noſtros tacuiſſe libellos pudet, &c.* argumento eſt, aut alium hunc eſſe Severum poëtam, aliumque eum, ad quem ſupra ſcripſit libro primo Elegia quarta, aut quod libentius crediderim, ordinem ac poſitum Elegiarum eſſe promiſcue factum, neque in his temporum ſeriem ubique obſervatam: idquod & alii quidam annotarunt. Micyll. Multi ex antiquis, *maxime regum.* probe. infra Eleg. ult.

Quique dedit Latio carmen regale Severus.

Tragoediarum ſcriptorem fuiſſe deſignat. ſic Triſt. lib. II.

Et dedimus tragicis ſcriptum regale cothurnis.

hinc Servius Eclogae VI. initio Virgilianum illud:

Cum canerem reges & praelia.

à nonnullis ad Thyeſten, Tragoediam Virgilio à quibusdam adſcriptam, referri poſſe contendit. & ita Horat. I. Sat. X. *Pollio Regum Facta canit*, ubi v. Schol. de quo lib. II. Od. I. *Paullum ſeverae Muſae Tragoediae deſit.* Heins. *Regum* jam olim legendum eſſe monuit Scriverius in Nomenclatore Tragicorum Poëtarum, in Caſſio Severo.

2. *Intonſis.*] *Euxinis* Moreti. *indomitis* Junian.

3. *Noſtros libellos.*] *Noſtris libellis* Servii.

4. *Permittis.*] *Permittas* ſeptem libri. *permittes* Leidenſ.

6. *Vices.*] *Vias* tres libri. *pedes* unus.

7. *Teſtantia curam.*] *Vocem* Politian. nihil muta. vid. lib. III. VIII. I.

8. *Quae facis.*] *Quod facis* Ms. Berſm. & prim. Edit.

9. *Quis mel Ariſtaeo, quis Baccho vina Falerna.*] *Baccho Falerno* multi veteres, & recte. ſic *Falernus ager* & ſimilia. *ulmi Falernae* apud Juvenalem Sat. VI. & *merum Falernum.* ita *Latinis Lyaeus* Sil. III. 370. Caeterum corripuit τὸ *mel*, raro exemplo, quod ea vox ἀπὸ τοῦ μέλι deducatur. Poſſet alioquin legi, *Mel quis Ariſtaeo.* Heins. Vid. Zinzerling. Promulſ. cap. II.

12. *Provenit.*] *Praevenit* Leidenſ. *pervenit* P. Dan.

14. *Cunctanti.*] Alii *cunctandi* legunt, idque ma-

Impetus ille ſacer, qui vatum pectora nutrit,
Qui prius in nobis eſſe ſolebat, abeſt.
Vix venit ad partes, vix ſumtae Muſa tabellae
Imponit pigras pene coacta manus.
Parvaque, ne dicam ſcribendi nulla voluptas
Eſt mihi: nec numeris nectere verba juvat.
Sive quod hinc fructus adeo non cepimus ullos,
Principium noſtri res ſit ut iſta mali:
Sive quod in tenebris numeroſos ponere greſſus,
Quodque legas nulli, ſcribere carmen, idem eſt.
Excitat auditor ſtudium; laudataque virtus
Creſcit; & immenſum gloria calcar habet.
Hic mea cui recitem, niſi flavis ſcripta Corallis,
Quasque alias gentes barbarus Iſter habet?
Sed quid ſolus agam? quâque infelicia perdam
Otia materiâ, ſurripiamque diem?
Nam quia nec vinum, nec me tenet alea fallax,
Per quae clam tacitum tempus abire ſolet;
Nec me, quod cuperem, ſi per fera bella liceret,
Oblectat cultu terra novata ſuo:
Quid niſi Pïërides, ſolatia frigida, reſtat,
Non bene de nobis quae meruere Deae?

At

magis placet. Micyll. *Hoc mihi* unus. *cunctanti* vero duodecim.

17. *Venas excaecat.*] Variant admodum libri. *cum venas ſiccat aquarum* Polit. *cum venas ſiccat in undas* alius. *excaecas aquarum* item alius. *Venas conſiccat* tertius. *cum venas ſiccat* octo. vid. ad xv. Met. 272.

23. *Frena remiſi.*] *Reliqui* Pollt. *ſtudio* unus. *ſtudii* plurimi.

24. *Et digitis.*] *A digitis* Servii, *litera nulla* unus.

27. *Ad partes.*] *In partes* ſcripti & editi quidam. male. Nuc. 68.

Ad partes pertica ſaeva venis.

vid. ad i. Amor. viii. 87. mox, *impoſuit* tres libri. Burm.

29. *Voluptas.*] *Voluntas* P. Dan. & multi alii.

30. *Nectere.*] *Jungere* Putean. & alius. *ſcribere* duo. *vertere* totidem.

32. *Res ſit ut iſta.*] *Res fuit iſta* Gryph. Berſm. & aliae; *ſit ne illa* octo ſcripti.

33. *Numeroſos ponere geſtus.*] *Greſſus* nonnulli ex antiquis. quod Berſmanno arridebat. fruſtra. Intelligit geſticulationem manuum, quae inter ſaltandum fiebat. Vide Notas noſtras Remed. Amor. vſ. 334. *inceſſus geſtuoſus* Apulejo Met. x. Si quis tamen cum Berſmanno, *numeroſos greſſus* malit, facile accedam. quos *numeros* dixit Marcianus Capella libro ix. *Cujus inceſſum mater Paphiae, ut eam contingeret, ſequebatur, licet pulcris roſea numeris ac libratis paſſibus moveretur.* Maximianus Eleg. i.

——— *ſuſpenſos ponere greſſus,*
Et tota nullo canere nocte ſono.

apud Varronem libro viii. de Lingua Latina: *quam idem faciat, ac ſi quis puerorum per delicias pedes male ponere, atque imitari vatias coeperit.* ubi *pedes ponere*, quomodo *ponere greſſus* apud Naſonem. verſu proximo pro *legas* Scaliger, *legant.* & ſic Arondelianus. ſed nulla opus mutatione. *legere* pro recitare dixit. Heins. *Ponere* verbum mihi *greſſus* requirere videtur. & ut, *numeroſi greſſus*, ita ad *numerum ſaltare.* vide Gebh. ad Tibul. i. ii. 20. *ponere* tamen *geſtum* de Roſcio dixit Val. Max. lib. viii. cap. 7. §. 7. Niſi ibi *promere* quis mallet, quae verba commutaverunt etiam Librarii apud Valer. Flacc vii. 357. Burm.

34. *Idem eſt.*] *Obeſt* Leid. & plures. & Edit. Gryph. Berſm. & al.

37. *Cui.*] *Cur* Putean. & prim. Edit. *nec mea eadem.* mox, *hic quid ſolus* P. Dan.

41. Nam

At tu, cui bibitur felicius Aönius fons,
Utiliter ſtudium quod tibi cedit, ama.
Sacraque Muſarum merito cole: quodque legamus,
Huc aliquod curae mitte recentis opus.

41. *Nam neque me viuum.*] *Nam quia nec vinum* meliores. Heins. *Jam queque nec* P. Dan. *Nam me uec* Regius & tres. *nen me nec* Lovan.
42. *Tacitum.*] *Fallax* unus.
45. *Quid niſi Pierides ſolatia frigida reſtaut.*] *Reſtat* eum quatuor ſeriptis. Heins. Vid. ad XIV. Met. 395. *praeſtant* duo.
47. *Felicius Aönius fons.*] Politianus cum lacuna,
—— *cui bibitur* * * *felitius amnis.*
mox,
Utilius ſtudium quod tibi cedat, ama.
duo libri. *utilius* praeterea tres.

Epistola III.

*AMICO INSTABILI.

COnquerar, an taceam? ponam ſine nomine crimen?
An notum, qui ſis, omnibus eſſe velim?
Nomine non utar, ne commendere querelâ;
Quaeraturque tibi carmine fama meo.
Dum mea puppis erat validâ fundata carinâ,
Qui mecum velles currere, primus eras.
Nunc, quia contraxit vultum Fortuna, recedis;
Auxilio poſtquam ſcis opus eſſe tuo.
Diſſimulas etiam, nec me vis noſſe videri:
Quisque ſit, audito nomine, Naſo, rogas.

Ille

* Amico.] *Ad invidum* Leid. & P. Dan.
1. *Conquerar an taceam? &c.*] Inſcriptio ejus Elegiae in aliis nulla eſt, in aliis, *In amicitiam diſſimulantem.* quarum utrumvis melius putem, quam *Ad amicum*, ut Merulae editio habet, inſcribi. Nam haud ſcio, an eundem illum hac Elegia notet, quem *Invidum* infra vocat, & de quo poſtea carmen in Ibin compoſuit. Nam & hîc *perfidum* vocat, & ſibi jacenti inſultaſſe dicit. Sed de hoc tamen certum non affirmarim. Micyll.
1. *Sine nomine.*] *Sine criminis nomen* P. Dan. & ſeptem alii.
2. *Qui ſis.*] *Quis ſis* Junian. & multi alii, & Editi quidam. eadem varietas mox ỳſ. 10. & ſaepe alibi.
4. *Carmine.*] *Nomine* quinque ſcripti cum pr. Ed. & aliis.
5. *Fundata.*] *Firmata* unus.
7. *Contraxit.*] *Retraxit* Servii. *vultus* Jun. *ventum* Leid.
8. *Diſſimules etiam.*] *Diſſimules etenim* Servii: deinde, *fateri* duodecim. *tueri* Regius.
10. *Quisque ſit.*] *Quique* Frag. Lovan. & Regius. Heins. Ego nihil muto. eſt enim contemtim, tanquam de obſcuro & vili homine, loquendi formula. Florus III. 10. *Quis eſt Caeſar.* vid. ad Epiſt. II. 106. Burm.
12. *Junctus amicitia.*] *Vinctus* duo libri. melius me judice.
14. *Qui tibi.*] *Et tibi* plurimi.

15. *Con-*

Digitized by Google

Ille ego ſum, quamquam non vis audire, vetuſtà
Pene puer puero junctus amicitiâ.
Ille ego, qui primus tua ſeria noſſe ſolebam,
Qui tibi jucundis primus adeſſe jocis.
Ille ego convictor, denſoque domeſticus uſu:
Ille ego judiciis unica Muſa tuis.
Idem ego ſum, qui nunc an vivam, perfide, neſcis:
Cura tibi de quo quaerere nulla fuit.
Sive fui numquam carus, ſimulaſſe fateris:
Seu non fingebas, inveniere levis.
Dic age, dic aliquam, quae te mutaverit, iram:
Nam niſi juſta tua eſt, juſta querela mea eſt.
Quae te conſimilem res nunc vetat eſſe priori?
An crimen, coepi quod miſer eſſe, vocas?
Si mihi rebus opem nullam factiſque ferebas;
Veniſſet verbis charta notata tribus.
Vix equidem credo, ſed & inſultare jacenti
Te mihi, nec verbis parcere, Fama refert.
Quid facis, ah demens? cur, ſi Fortuna recedat,
Naufragio lacrimas eripis ipſe tuo?
Haec Dea non ſtabili, quam ſit levis, orbe fatetur,
Quem ſummum dubio ſub pede ſemper habet.

Quo-

15. *Convictor.*] *Convictu* Vatican. & *longo uſu* Medon.

17. *Ille ego ſum.*] *Idem ego* concinnius legas ex quatuor libris. pro *qui nunc an vivam* Leidenſis, *quem nunc.* Forte, *quem nunc an vivat.* verſu proximo pro *cura fuit*, cum τὸ *fui* mox ſequatur, à Naſone relictum nobis, *cura ſubit* opinor. Heins. *Quem nunc* P. Dan. vid. vi. Faſt. 176.

19. *Simulaſſe fateris.*] Melius cum ſequentibus haec cohaerebunt, ſi legas, *ſimulaſſe fereris.* nam unus ex noſtris, *videris.* Heins.

21. *Aut age dic aliquam.*] *Dic age nunc* Polit. alius, *Nunc age dic.* unus Vatic. *Dic age dic.* at uterque Medonii pro diverſa lectione, *Eja age dic.* quod verum eſt. ſic apud Virgil. *Eia age rumpe moras.* Nemeſianus Cynegetico:

Latonae magnum, Phoebe, decus, eia age ſuetos
Sume habitus.

Valerius Flaccus lib. viii. iii.

——— *eia, per ipſum*
Stande age, & adverſo greſſus, ait, imprime dorſo.

atque ita paſſim poëtae. Heins. Ego, *dic, age, dic.* praetuli. ita Juvenal. vi. 279.

——— ——— *Dic,*
Dic aliquem ſodes, dic Quinctiliane colorem.

ſic apud Catull. Ep. lxviii. olim editi, *dic, age, dic nobis, quare mutata* &c. quod neſcio cur mutari debeat. vide Broukh. ad Propert. iv. viii. 17. & quae notavimus ad Ep. xvi. 341. Burm.

23. *Quod te nunc crimen ſimilem.*] Polit. plurimique alii ex caſtigationibus,

Quae te conſimilem res nunc vetat eſſe priori.

recte. utuntur ea voce paſſim Lucretius, Terentius, ac Cicero. Noſter lib. iii. Eleg. vii.

Taedia conſimili fieri de carmine vobis.

Heins. *Quae te diſſimilem* duo. *conſimilem res non* totidem. *conſimilem crimen vetat* Ms. Berſm. mox, *voces* Vatic. *notas* Ms. Berſm.

25. *Si mihi rebus opem nullam, factiſque ferebas, Veniſſet verbis charta notata tribus.*] Si me nec re, nec conatu & labore adjuvare poteras, perbrevi ſaltem Epiſtola ſignificare debueras. Ciofan.

26. *Tribus.*] *Suis* Polit.

29. *Ah demens.*] *O demens* plurimi. *quid ſi* Regius.

Quolibet eſt folio, quàvis incertior aurâ.
  Par illi levitas, improbe, ſola tua eſt.
Omnia ſunt hominum tenui pendentia filo:
  Et ſubito caſu, quae valuere, ruunt.
Divitis audita eſt cui non opulentia Croeſi?
  Nempe tamen vitam captus ab hoſte tulit.
Ille Syracoſiâ modo formidatus in urbe,
  Vix humili duram repulit arte famem.
Quid fuerat Magno majus? tamen ille rogavit
  Submiſſâ fugiens voce clientis opem.
Cuique viro totus terrarum paruit orbis,
  Indigus effectus omnibus ipſe magis.
Ille Jugurthino clarus Cimbroque triumpho,
  Quo victrix toties Conſule Roma fuit;
In coeno latuit Marius, cannâque paluſtri:
  Pertulit & tanto multa pudenda viro.
Ludit in humanis divina potentia rebus:
  Et certam praeſens vix habet hora fidem.
Litus ad Euxinum, ſi quis mihi diceret, ibis,
  Et metues, arcu ne feriare Getae;

I, bi-

gius. *recidit* Junian. & ſexdecim alii. *occedet* Servii & tres.

30. *Tuo.*] *Meo* undecim & Berſmanni.

31. *Haec Dea non ſtabili, &c.*] Idem Scaliger in libri ſui margine notarat,

Haec Dea non ſtabili, quam ſit levis, orbe fatetur,
Quem ſummum dubio ſub pede ſemper habet.

D. Heins. *Hoc dea* Serv.

32. *Quae ſummum.*] *Quem* repone. neque aliter Fragmentum Boxhornianum. Heins. *Quae mundum* tres. *haec ſummum* prim. Ed.

33. *Folio, & quavis.*] Particula connectendi ſuavius omittitur. Fabric. *Quavis & inertior* Regius. *quavis non certior* prim. Ed. *quolibet hoc* & emend. *haec* Lovan.

34. *Par illi levitas, improbe, ſola tua eſt.*] Sic legendum ex veteribus libris, & ratione. Ciofan. *Facta sua eſt* Leid. P. Dan. & duo alii, cum prima & aliis editionibus.

35. *Omnia.*] *Omina* ultra viginti: & Medoniano addita gloſſa, *fata vel eventus. hominis* P. Dan. mox, *quae voluere cadunt* Moreti. ſed ut legitur vulgo, citat Anonymus Leobienſis in Chronico lib. III. tom I. Scriptorum Auſtriacorum pag. 877. nuper a doctiſſimo Pezio. editus. Burm.

35. *Filo.*] Lucret. lib. II. ſub fin. apud Gell. XIII. 20.

Aurea de coelo dimiſit funis in arva.

Enn. apud Macrob. I. 9.

Hac noctu filo pendebat Etruria tota.

Vide Colum. pag. 55.

37. *Croeſi.*] Vide quae notavi lib. III. Triſt. Eleg. VII. Ciofan.

38. *Nempe.*] *Ille tamen* tres. forte, *vixque tamen.* Heins. *Poenas tulit* quatuor. Heinſius malebat, *luit.*

39. *Syracuſia urbe.*] *Syracoſia*; dixi lib. VI. 277. Faſt. duo veteres, *Syracuſa*, etiam bene. Heins. *modo fortunatus* Moreti.

40. *Reppulit.*] *Depulit* prim. Ed.

41. *Tamen ipſe rogavit Submiſſa fugiens voce clientis opem.*] Fuit hic Ptolemaeus, ejus Ptolemaei filius, quem Auletem cognomento dixere. Cujus cauſam Pompejus Romae in ſenatu egerat, cum è regno ejectus fuiſſet: obtinuitque, ut reſtitueretur. qui mox per Gabinium reductus, nec diu regno potitus, ex morbo diem obiit, relictis duobus filiis, & totidem filiabus: ex quibus major natu Cleopatra fuit, cui cum fratre majore regnum Alexandrini contulerunt. Sed tum inter ſe diſſidentes Cleopatra & frater, bellum inter ſe movebant, quo tempore Pompejus ex Pharſalia fu-

I, bibe, dixiſſem, purgantes pectora ſuccos:
  Quidquid & in totâ naſcitur Anticyrâ.
Sum tamen haec paſſus: nec ſi mortalia poſſem,
  Et ſummi poteram tela cavere Dei.
Tu quoque fac timeas; &, quae tibi laeta videntur,
  Dum loqueris, fieri triſtia poſſe puta.

fugiens, ad Peluſium, & Caſſium montem, ubi tum Ptolemaeus ſororis incurſionem expectabat, vento forte delatus, praemiſſisque qui regem amicitiae paternae admonerent, ipſe autoribus Achilla, Photino, & Theodoto Sophiſta, qui circa regem erant, à Septimio, deſertore ſuo, ut Florus ait, interfectus eſt. Autores Strabo libro decimo ſeptimo, Plutarchus, & Appianus. Caeterum non minus miſerabilis & illa fugae pars fuit, quando ex Lariſſa ad mare fugiens, in tugurio piſcatorio per noctem latuit: mox ſcapha fluviali ſecundum littus devectus, donec à Petitio quodam onerariae navis gubernatore, cive Romano, qui illum forte agnoſcebat, receptus, Mitylenen usque ad uxorem delatus fuit. MICYLL. *Ille regavit* ſcripti plurimi.

43. *Cuique viro.*] Diſtichon hoc nullius pretii & nugatorium meo periculo ejiciatur. HEINS. In Fragmento Lovan. & alio erat pentameter, *Achillas Pharius abſtulit enſe caput. indigus eſt factus* Jun. *malis* Leid.

45. *Ille Jugurthino clarus, Cimbreque triumpho, &c.*] Similia ſunt illa Propertii lib. & Eleg. III.

Victor cum victis pariter miſcebitur umbris;
  Conſule cum Mario capte Jugurtha ſedes.

CIOFAN. *Ipſe* Edit. prim. & ſcripti nonnulli.

47. *In coeno Marius jacuit*] *Latuit Marius* quatuor veteres. paulo rectius. HEINS.

51. *Diceret.*] *Dixeris* Gerard. Mauriſ. Hiſtoriae Dominorum de Roman. lib. I. pag. 4. & ita P. Dan. codex. *littus ad extremum* Lovan.

52. *Arcu Getae.*] Lege, *Gete.* ſic *Partha ſagitta* apud Noſtrum, & *Partha manus* in Faſtis. *Scytha exercitus* apud Claudianum, *equus Aſtur* apud Martialem, & ſimilia paſſim. de quibus hic illic jam egimus. HEINS. *Et metuas* Lovan. a. m. pr.

53. *Purgantes pectora ſuccos.*] *Purgantia pocula ſomnos* Francof. quod quid ſit ignoro; latet forte aliquid de papavere. an *portantia?* ſed praeſtat vulgata. Petron. LXXXVIII. *Chryſippus ter hellebore animum detersit. ebibe dixiſſem* Junian. & duo alii. BURM.

56. *Et ſummi.*] *Non poteram ſummi* Berſm. margo. *ſummi non poteram* Polit. *nec ſummi* alius.

57. *Tu quoque.*] *Tu modo* Thuan. & Feſch.

EPISTOLA IV.

SEXTO POMPEIO.

NUlla dies adeo eſt auſtralibus humida nimbis,
  Non intermiſſis ut fluat imber aquis.
Nec ſterilis locus ullus ita eſt, ut non ſit in illo
  Mixta fere duris utilis herba rubis.
Nil adeo Fortuna gravis miſerabile fecit,
  Ut minuant nullà gaudia pace malum.

Ec-

1. *Nimbis.*] *Ventis* duo libri.

4. *Rubis.*] *Cibis* prim. Edit.

6. *Ut minuant nulla gaudia parte malum.*] Eleganter Regius codex,

Ut minuant nulla gaudia pace malum.

ita paſſim *pacem*, & tutus ut eſſe poſſet, rogat & optat in his libris. vid. inf. Eleg. XIV. 61. BURM.

8. *Actus*

Ecce domo, patriàque carens, oculiſque meorum,
Naufragus in Getici litoris actus aquas;
Quà tamen inveni vultum diffundere cauſſam
Poſſem, Fortunae nec meminiſſe meae.
Nam mihi cum fulvâ triſtis ſpatiarer arenâ,
Viſa eſt à tergo penna dediſſe ſonum.
Reſpicio: nec corpus erat, quod cernere poſſem:
Verba tamen ſunt haec aure recepta meâ:
En ego laetarum venio tibi nuntia rerum,
Fama per immenſas aëre lapſa vias.
Conſule Pompejo, quo non tibi carior alter,
Candidus & felix proximus annus erit.
Dixit: &, ut laeto Pontum rumore replevit,
Ad gentes alias hinc Dea vertit iter.
At mihi, dilapſis inter nova gaudia curis,
Excidit aſperitas hujus iniqua loci.
Ergo ubi, Jane biceps, longum reſeraveris annum,
Pulſus & à ſacro menſe December erit;
Purpura Pompejum ſummi velabit honoris:
Ne titulis quidquam debeat ille ſuis.
Cernere jam videor rumpi penetralia turbâ;
Et populum laedi deficiente loco.

Tem-

8. *Actus aquas.*] *Aquis* P. Dan. & decem ſcripti cum Edit. Gryph. quod quem ſenſum faciat non video.

9. *Diffundere cauſſa.*] *Cauſſam* Francof. & fere omnes ſcripti. & rectius meo judicio, *inveni cauſſam, qua &c.* ſic, *inventa cauſſa eſt* Terent. Andr. IV. I. & ita alii loquuntur. *poſſim* Polit. & duo alii. *poſſum* Ms. Berſm. Burm.

11. *Cum fulva triſtis.*] *Dum fulva* P. Dan. & ſex libri & prim. Edit. *nuper ſpatiarer* Servii codex. mox, *à tergis* Leid. deinde pro *reſpicio*, *reſtiteram* unus.

16. *Lapſa Vias.*] *Laſſa vites* pr. Edit.

18. *Erit.*] *Erat* unus. *eat* Vatic.

19. *Laeto.*] *Moto* Servii. *clamore* Leidenſ. Putean. & prim. Edit. *haec dea* ſex libri & ead. Edit.

24. *Pulſus & à ſacro.*] *A ſocio* unus Voſſianus. *è ſacro* Junian.

27. *Cernere jam video rumpi pene atria turbâ.*] Verſus mendoſus. *videor* plerique veteres. recte. nonnulli etiam, *penetralia*, ſed ne ſic quidem locus mihi videtur plane in integrum reſtitutus. Heins. Forte, *cernere jam videor rumpi laeta atria turbâ*, vel, quia bis praeceſſit jam illa vox, *plena atria*, agit enim de proceſſu conſulari, quo gratulantium turba in atria conveniebat, ut deducerent novum conſulem in Capitolium. *cernere videor* dictum, ut apud Terent. Adel. III. IV. 20. *videre videor illum diem.* de *cernere* vid. ad Petron. cap. CXXI. Burm.

29. *Templaque Tarpeiae primum tibi ſedis adiri, &c.*] Hunc etiam morem oſtendit ſub principium lib. I. Faſt. ubi hoc poſtremo uſus erat carmine:

Flamma nitore ſuo templorum verberat aurum,
Et tremulum ſumma ſpargit in aede jubar.
Veſtibus intactis Tarpejas itur in arces,
Et populus feſto concolor ipſe ſuo eſt.
Jamque novi praeeunt faſces, nova purpura fulget,
Et nova conſpicuum pondera ſentit ebur.
Colla rudes operum praebent ferienda juvenci,
Quos aluit campis herba Faliſca ſuis.

Ciofan.

30. *In tua vota.*] *Ad tua* Ms. Berſm.

31. *Boves niveos.*] Boves candidos pro ſacrificio veteres ſolebant interficere. Seneca in Oedipo:

Ap-

Templaque Tarpeiae primum tibi ſedis adiri;
Et fieri faciles in tua vota Deos.
Colla boves niveos certae praebere ſecuri,
Quos aluit campis herba Faliſca ſuis.
Cumque Deos omnes, tum quos impenſius aequos
Eſſe tibi cupias, cum Jove Caeſar erit.
Curia te excipiet, Patresque è more vocati
Intendent aures ad tua verba ſuas.
Hos ubi facundo tua vox hilaraverit ore:
Utque ſolet, tulerit proſpera verba dies;
Egeris & meritas Superis cum Caeſare grates:
Qui cauſſam, facias cur ita ſaepe, dabit:
Inde domum repetes toto comitante Senatu;
Officium populi vix capiente domo.
Me miſerum, turbà quod non ego cernor in illà:
Nec poterunt iſtis lumina noſtra frui!
Quamlibet abſentem, quà poſſum, mente videbo:
Adſpiciet vultus Conſulis illa ſui.
Dî faciant, aliquo ſubeat tibi tempore noſtrum
Nomen; &, Heu, dicas, quid miſer ille facit?
Haec tua pertulerit ſi quis mihi verba, fatebor
Protinus exſilium mollius eſſe meum.

Epi-

Appellite aris candidum tergo bovem. Item eos, qui numquam araverant. Vide obſervat. in lib. Faſt. Ciofan. *Domites* unus. mox, *terra Faliſca* tres. *quos alit in* Leid. & P. Dan.

33. *Cumque Deos omnes &c.*] Ordo eſt, & cum cupias omnes deos, ſubaudi ab inferiori, eſſe aequos tibi, tum Caeſar cum Jove, quos impenſius, hoc eſt curioſius & magis cupias eſſe tibi aequos, erit, ſubaudi, aequus. Merul. Vel potius, erunt iis, quos tu impenſius precaberis tibi aequos atque propitios fore. Micyll. Ἀπὸ κοινοῦ aſſumendum, *cupias* tibi eſſe aequos. Bersm, *Tunc quos impenſius ores* Regius. *tunc* etiam multi.

34. *Cum Jove Caeſar erit.*] Malim, *erunt.* & mox, *Curiaque excipiet:* pro *Curia te excipiet.* Heins.

37 *Tua vox.*] *Tua mens* tres libri. mox, *proſpera quaeque* duo.

40. *Cauſam dabit.*] *Dabunt* tres ſcripti. ſed rectius cauſam gratias Dîs agendi uni Caeſari imputaverit. Heins.

43. *Cernor.*] *Cernar* plurimi nihil muto. Met. x. 334.

Me miſeram, quod non naſci mihi contigit illic. Epiſt. xx. 133.

Me miſerum, quod non medicorum juſſa miniſtro. Heins.

44 *Nec poſſunt iſtis lumina noſtra frui.*] In veteribus, *poterant.* Fabric. *Poterunt* Ms Berſm.

45. *Quod licet abſentem.*] *Qua licet* multi. Fragmentum Boxhorn. *qualibet.* Scribe *Quamlibet abſentem.* Vide Notas Epiſt. vi. Heins.

49. *Haec tua protulerit.*] *Pertulerit* ex ſcriptis. Heins. *Huc sua* Ms. Berſm

50. *Exilium mitius.*] *Mollius* iidem ex parte majori. & *eſſe mihi*, pro *meum* Arondel. & Rottendorph. Heins. *Lenius* unus.

Digitized by Google

EPISTOLA V.

EIDEM JAM CONSULI.

ITe, leves elegi, doctas ad Conſulis aures;
Verbaque honorato ferte legenda viro.
Longa via eſt; nec vos pedibus proceditis aequis:
Tectaque brumali ſub nive terra latet.
Cum gelidam Thracen, & opertum nubibus Haemon,
Et maris Ionii tranſieritis aquas;
Luce minus decimâ dominam venietis in Urbem,
Ut feſtinatum non faciatis iter.
Protinus inde domus vobis Pompeja petatur,
Non eſt Auguſto junctior ulla Foro.
Si quis, ut in populo, qui ſitis, & unde, requiret:
Nomina deceptâ quaelibet aure ferat.

Ut

2. *Honorato.*] Vid. ad I. Faſt. 32.

3. *Æquis.*] De hac locutione in alia re vid. ad III. Faſt. 565. vide an etiam huc illud Senecae de Cicerone judicium, quo ejus *compoſitio pedem di citur ſervare*, ut explicat Salmaſius Epiſtol. CXVI. ad Gronovium, referri poſſet. & illud Statii I. Silv. II. 7. *Alternum factura pedem*, ubi Gevartius malebat, *fractura*, de quo loco cogitandum amplius cenſeo; nam & de eo vehementer ſollicitus eſt Gronovius Diatrib. Stat. cap. VIII. ſed *facere alternum pedem*, poſſet idem eſſe, quod ſupra hoc lib. Epiſt. II. 6. dixit *Ire per alternas vices.* & ita ſaepe de Elegiis. ita contra Heroico carmini *aequos pedes* dat inf. Epiſt. XVI. II. BURM.

5. *Et opertum nubibus Haemum.*] *Haemon* Fragmentum Vatic. & Gryphii Editio. ſic & in Met. VI. 87. ſuperiori verſu, *terra riget* non male Leidenſis. HEINS. *Terra jacet* duo. *Oethen* Ms. Berſm. *Oetam* Junian.

7. *Venietis.*] *Veniatis* unus Heinſ. & *petetur* mox octo & Edit. prim.

10. *Non eſt Auguſto junctior ulla foro.*] In aliis, *Auguſti*, ſed & infra: Eleg. XV. 16.

Quam domus Auguſto continuata foro.

Et v. Faſt. 552.

Templaque in Auguſto continuata foro.

Auguſti forum tanto ſplendore fuit, ut inter orbis miracula numeretur à Plinio. Loquitur enim in hoc loco non de ea domo, quae ad Circum fuit, in quam Pompejus Magnus migravit: ſed de avita Pompejorum domo, quae una parte Carinas, altera forum Auguſti attigit. Hic Sext. Pompejus, cum Sext. Appulejo Conſul fuit, quo anno Caeſar Auguſtus vita functus eſt. FABRIC. Pompeji Magni domus in Carinis ad Telluris aedem, teſte Suetonio in vita Pompeji Lenaei Grammatici. HEINS.

11. *Requirat.*] *Requiret* meliores. mox, *qualibet aure feret* Leid.

13. *Eſſe.*] *Ipſe* P. Dan. Cod.

15. *Nullo prohibente.*] *Ullo* Junii codex & poſtrema Aldi cum Gryphiana. quod malo. HEINS.

18. *Cum premet.*] *Aut premet* tres. *cum premat.* Servii.

18. *Aut populi reditus.*] Vide diſſertationem noſtram de Vectigalib. cap. VIII. *validam haſtam* hic tres libri. perperam.

21. *Julia templa vocati.*] *Tecta* Servii. *recepti* Ms. Berſm. *ubi erunt* etiam multi.

24. *Deque parum noto conſulet officio.*] Explicat Merula de rebus pertinentibus ad conſulatum minus notis Pompejo, ut novo conſuli. Criſpinus, quia omnia ex Caeſaris nutu componenda erant, & ita conſul ignoraret, quid agendum eſſet. parum, certe, blande; nec Ovidium tam adulandi imperitum fuiſſe puto, ut ignorantiam aut ſervitutem tam imprudenter objiceret Pompejo. praeterea diſticho proximo egit de relatione ad ſenatum,

Digitized by Google

Ut ſit enim tutum, ſicut reor eſſe, fateri;
  Verba minus certe ficta timoris habent.
Copia nec vobis ullo prohibente videndi
  Conſulis, ut limen contigeritis, erit.
Aut reget ille ſuos dicendo jura Quirites,
  Conſpicuum ſignis cum premet altus ebur:
Aut, populi reditus poſitam componet ad haſtam,
  Et minui magnae non ſinet Urbis opes.
Aut, ut erunt Patres in Julia templa vocati,
  De tanto dignis Conſule rebus aget.
Aut feret Auguſto ſolitam natoque ſalutem;
  Deque parum noto conſulet officio.
Tempus ab his vacuum Caeſar Germanicus omne
  Auferet. à magnis hunc colit ille Deis.
Cum tamen à turbâ rerum requieverit harum;
  Ad vos manſuetas porriget ille manus:
Quidque parens ego veſter agam, fortaſſe requiret.
  Talia vos illi reddere verba velim.

Vivit

tum, hoc vero agit, de iis, quae ad Auguſtum & ejus jam collegam Tiberium referre ſolebant conſules. quare legerem,

Deque patrum toto conſulet officio.

conſulet Caeſares, *quale velint eſſe officium* totius ſenatus. antequam enim res ad ſenatum referrebantur, ſolebant illae à conſulibus ad Auguſtum referri, qui in conſilio ſuo domeſtico cum quibusdam de negotiis ad frequentem ſenatum referendis ante tractabat; Suet. Aug. xxxv. hoc autem factum videtur in quotidiana & matutina conſulum ſalutatione in Palatio: *toto* eſt in codice Servii. Ceterum priori verſu, *natoque coronam* Feſchii habet codex. quod non intelligo, quo ſpectet. videant docti; an hîc aliquid de corona civica, & laureata, quae ex decreto ſenatus ante domum Caeſaris pendebat, ſit intelligendum. an forte ea quotannis renovata, (ut lib. iii. Faſt. 133. de Flaminum, Curiae & Regiae dixit) à Conſulibus ad Palatium ferretur? an ubi nova victoria reportata eſſet, vel aliis in caſibus? an ex voto aliquo? & tunc legendum eſſet, *deque patrum voto*, ut *laurea vota* iv. Triſt. ii. 56. latet certe in hoc diſticho aliquid reconditioris antiquitatis, quod vix perſpicio Burm.

25. *Tempus ab his vacuum Caeſar Germanicus omne Auferet. à magnis hunc colit ille deis.*] Hic locus ita intelligendus videtur, ut Germanicum accipiamus, ea hyeme, quae obitum Auguſti proxime anteceſſit, Romae fuiſſe, & ſequenti aeſtate in Germaniam abiiſſe. vel, (quod tamen minus probarim) jam tum in Germania fuiſſe, cum haec à Poëta ſcriberentur: id ipſum autem Poëtam ignoraſſe. Nam quo alio pacto Conſulem Pompejum vacuas horas collocaſſe Germanico dicemus, qui tum in Germania fuit, cum Auguſtus moreretur? Mortuus enim Auguſtus eſt, Coſſ. Sex. Pompejo, ad quem hîc ſcribit Poëta, & Sex. Apulejo, xiiii. Calend. Septembris, ut Suetonius tradit. Quo tempore Germanicus apud Rhenum exercitui praepoſitus fuit: id quod ex Tacito pariter & Suetonio patet. Ita enim Suetonius in Caligula de illo ait: *Miſſusque ad exercitum in Germaniam exceſſu Auguſti nunciato, legiones univerſas imperatorem Tiberium pertinaciſſime recuſantes, & ſibi ſummam reipublicae deferentes, incertum conſtantia an pietate majore compeſcuit.* Tacitus autem libro primo de iis loquens, quae Tiberius in novo principatu egerat: *At Germanico Caeſari*, inquit, *proconſulare imperium petivit, miſſique legati qui deferrent, ſimul moeſtitiam ejus ob exceſſum Auguſti ſolarentur.* Micyll.

25. *Tempus ab his vacuum.*] Malim, *vacuo.* vide Notas Triſt. iv. Eleg. iii. vſ. 77. Heins.

27. *Cum tamen à turba rerum requieverit harum.*] Rectius, *cura* refingas. Infra Eleg. ix.

Cum tamen à cura rerum propriore vacabis.

proximo verſu, *aſſuetas manus* Twiſdenianus, non *manſuetas.* Heins. Sed Epiſt. ii. 75. dixit, *de tanta rerum turba &c. aſſuetas* etiam P. Dan. cod.

30. *Red-*

Vivit adhuc, vitamque tibi debere fatetur,
  Quam prius à miti Caeſare munus habet.
Te ſibi, cum fugeret, memori ſolet ore referre,
  Barbariae tutas exhibuiſſe vias.
Sanguine Biſtonium quod non tepefecerit enſem,
  Effectum curà pectoris eſſe tui.
Addita praeterea vitae quoque multa tuendae
  Munera, ne proprias attenuaret opes.
Pro quibus ut meritis referatur gratia, jurat,
  Se fore mancipium, tempus in omne, tuum.
Nam prius umbroſà cariturος arbore montes,
  Et freta velivolas non habitura rates,
Fluminaque in fontes curſu reditura ſupino;
  Gratia quam meriti poſſit abire tui.
Haec ubi dixeritis, ſervet ſua dona, rogate.
  Sic fuerit veſtrae cauſſa peracta viae.

30. *Reddere verba.*] *Verba referre* duo libri. *reddite verba* Servii. *vale* Edit.,& ſcripti quidam.

30. *Velim.*] *Volo* P. Dan. Berſm. & editi nonnulli.

32. *Quod prius.*] *Quam* recte veteres plerique. Heins.

35. *Biſtonium enſem.*] *Biſtoniam haſtam* unus. quod ſumtum ex Epiſt. I. 19. *tepefecerat* etiam hic plurimi.

36. *Cura pectoris eſſe ſui.*] *Tui* ex ſcriptis Heins. Imitatus haec auctor carminis in Anſelmum apud Baluz. t. IV. Miſc. pag. 559.

Hoc quod vivit adhuc, quod non eſt lumine foſſus,
  Effectum cura quis neget eſſe tua?

ubi legendum arbitror, *quod non eſt lumine caſſus.* vid. Virgil. II. Æneid. 85. Burm.

37. *Tuendae.*] *Tenendae* Ms. Berſman. *ſunt vitae multa* Moreti & ſex.

40. *Mancipium tempus in omne tuum.*] Ita olim editi. Heinſius edidit *mancipii tui.* nec monuit unde habeat: video & Excerpta Scaligeri hanc lectionem praeferre, ſed ex nullo codice. Briſſonius lib. VI. de Form. pag. 517. lubens emendat,

Se fore mancipio tempus in omne tuum.

ut Eleg. XV. 42. dixit,

Meque tuum libra norit & aere magis.

& Lucret. III. 984. *Vitaque mancipio nulli datur;* quae quamvis non diſpliceant, contra libros tamen ſcriptos intrudere periculoſum credo. *mancipium* ergo pro ſervo capimus, ut inf Eleg. VIII. 66. *Si quid &c. Reſtat in ingenio ſerviet omne tibi.* Burm.

42. *Velivolas.*] *Veliferas* plurimi.

43. *In fontes.*] *In montes* Junian. & quatuor alii. vid. ad XIII. Met. 954.

Epistola VI.

B R U T O.

QUam legis, ex illis tibi venit epiſtola, Brute,
  Naſonem nolles in quibus eſſe, locis.

Sed,

4. *Hei mihi.*] Liber Urſini, *Ei mihi.* Vid. Eleg. & librum. Ciofan. *Valent* Leidenſ. P. Dan. & duo alii & Berſmanni.

5. *In Scythia.*] *In Scythica* Moreti. an *Scythico?*

6. *Lu-*

Digitized by Google

Sed, tu quod nolles, voluit miſerabile fatum.
Hei mihi, plus illud, quam tua vota, valet!
In Scythiâ nobis quinquennis Olympias acta eſt:
Jam tempus luſtri tranſit in alterius.
Perſtat enim Fortuna tenax, votiſque malignum
Opponit noſtris inſidioſa pedem.
Certus eras pro me, Fabiae lux, Maxime, gentis,
Numen ad Auguſtum ſupplice voce loqui.
Occidis ante preces; cauſſamque ego, Maxime, mortis
(Nec fueram tanti) me reor eſſe tuae.
Jam timeo cuiquam noſtram mandare ſalutem:
Ipſum morte tuâ concidit auxilium.
Coeperat Auguſtus deceptae ignoſcere culpae;
Spem noſtram, terras deſeruitque ſimul.
Quale tamen potui de coelite, Brute, recenti
Veſtra procul poſitus carmen in ora dedi.

Quae

6. *Luſtri.*] Alterius Quinquennii. Horatius luſtrum pro ſeculo poſuit, more poëtico, *ut rem Romanam Latiumque felix Alterum in luſtrum meliusque ſemper Proroget aevum.* Merul. Locus eſt in carmine ſeculari, ſed tamen pro luſtratione ac ritu, quo in ludis ſecularibus. utebantur, accipi magis, quam ſimpliciter pro tempore, *luſtrum* eo loco videtur. Micyll.

7. *Perſtat enim fortuna tenax.*] Contrarium illi, v. Triſt. viii. 16.

Et manet in nullo certa tenaxque loco.

Vulgaris enim lectio minus placet. Fabric.

7. *Votisque malignum Opponit votis invidioſa pedem.*] Lege ex veteribus libris, *Votiſque malignum Opponit noſtris.* Ciofan. Metaphora à curſoribus Virg. v. 335. *nam ſeſe oppoſuit Salio.* Bersm. *Invidioſa* ſcripti & editi quidam. non male. nam *opponere pedem* eſt inſidiatoris. utitur hac phraſi & Petron. cap. lvii. *habebam in domo, qui mihi pedem opponeret.* quare male, *apponit* hîc tres ſcripti & prim. Ed. Burm.

9. *Laus maxima gentis.*] *Maxime* veteres plerique. Heins. Duo etiam codices, *lux*, ſic & alibi *ſidus* appellat. *dux* Francof.

11. *Ante preces.*] *Ante diem* Putean. *pedem* Moreti & alius. *Concidis* etiam Junian. ut ſaepe alibi.

11. *Cauſamque ego, Maxime, mortis Me reor eſſe tuae.*] De morte Maximi meminit Tacitus lib. i. his verbis: *Quippe rumor inceſſerat, paucos ante menſes, Auguſtum electis conſciis, & comite uno Fabio Maximo, Planaſiam vectum, ad viſendum Agrippam. Multas illinc utrinque lacrymas, & ſigna charitatis, ſpemque ex eo fore, ut juvenis penatibus avi redderetur. Quod Maximum uxori Martiae aperuiſſe, illam Liviae, C. Nanium id Caeſari. Neque multo poſt extincto Maximo, dubium an quaeſita morte, auditos in funere ejus Martiae gemitus, ſemet incuſantis, quod cauſa exitii marito fuiſſet, &c.* Hanc igitur cauſam, quia Ovidius, utpote tam longe remotus, ſcire non poſſet: aut etiam, ſi ſciebat, palam edere noller, fingit ſe dubitare, utrum ipſe cauſa illius mortis extiterit. Micyll.

12. *Fueram.*] *Fuerim* Medonii. etiam bene. *non fueram* editi quidam.

13. *Jam timeo noſtram cuiquam mandare ſalutem.*] *Salutem* accipio, non quae in principio Epiſtolarum alicui ſcribendo nunciatur, ſive optatur: ſed revera ſalutem, hoc eſt, vitam & incolumitatem. ut ſit ſenſus: Quia igitur Maximus, is in quo ſummam ſpem poſitam habebam, deceſſit, vereor deinceps ulli amplius curam ſalutis & incolumitatis meae commendare. Micyll.

14. *Concidit.*] *Condidit* Junian. *morte ſua* tres libri.

15. *Coeperat Auguſtus deceptae ignoſcere culpae, Spem noſtram, terras deſeruitque ſimul.*] De Auguſti morte infra Eleg. iix.

Et modo Caeſar avum, quem virtus addidit aſtris,
Sacrarum aliqua carmina parte tuum.

Et ix.

Tu certe ſcis haec, ſuperis aſcite, videſque
Caeſar, ut eſt oculis ſubdita terra tuis.

Periit autem Auguſtus anno ab Urbe condita dcclxvi. Ætatis vero ſuae lxxvi. Ciofan.

17. *Quale tamen potui de coelite, Brute, recenti, &c.*] Auguſtum intelligit, cui defuncto ſtatim divini

hono-

Quae proſit pietas utinam mihi; ſitque malorum
  Jam modus, & ſacrae mitior ira domus!
Te quoque idem, liquido poſſum jurare, precari,
  O mihi non dubiâ cognite Brute notâ.
Nam cum praeſtiteris verum mihi ſemper amorem;
  Hic tamen adverſo tempore crevit amor.
Quique tuas pariter lacrimas noſtraſque videret;
  Paſſuros poenam crederet eſſe duos.
Lenem te miſeris genuit Natura, nec ulli
  Mitius ingenium, quam tibi, Brute, dedit.
Ut qui, quid valeas, ignoret, Marte forenſi,
  Poſſe tuo peragi vix putet ore reos.
Scilicet ejusdem eſt, quamvis pugnare videtur,
  Supplicibus facilem, ſontibus eſſe trucem.
Cum tibi ſuſcepta eſt legis vindicta ſeverae;
  Verba velut tinctum ſingula virus habent.
Hoſtibus eveniat, quam ſis violentus in armis
  Sentire, & linguae tela ſubire tuae.
Quae tibi tam tenui curâ limantur, ut omnes
  Iſtius ingenium corporis eſſe negent.
At ſi quem laedi Fortunâ cernis iniquâ,
  Mollior eſt animo femina nulla tuo.
Hoc ego praecipue ſenſi, cum magna meorum
  Notitiam pars eſt inficiata mei.

Im-

honores decreti fuere. Sic enim & Tacit. lib. I. *Caeterum ſepultura*, inquit, *more perfecta, templum & coeleſtes regiones decernuntur* (intellige Auguſto.) MICYLL.

20. *Mitior.*] *Sit minor* unus liber. ſuper. verſu, *pietas precor ut mihi* Ms. Berſm. cui non diſplicet.

22. *Brute nota.*] Alias, *non dubia fide*, pro certo atque indubitato. MICYLL. *Nota* veterum librorum lectio, quae optima eſt, agnoſcitur à Merula, recteque exponitur, lib. II. Metamorph. ſub finem:

Ede notam tanti generis.

CIOFAN. *Nota* Scaligeri codex atque alii complures bene. HEINS.

23. *Amorem.*] *Honorem* Ms. Berſm.

26. *Eſſe duos.*] *Deos* Edit. Gryph. mendoſe.

27. *Ulli.*] *Ullis* pr. Ed.

29. *At qui quid valeas ignorat.*] *Ut qui quid valeas ignoret* ex caſtigatioribus. HEINS. *Ut quidquid* Editi olim. *& qui quam* Ms. Berſm. *ſi quis* P. Dan. deinde, *in arte forenſi* plurimi ſcripti. male. vid. ad III. Triſt. XII. 18. BURM.

31. *Pugnare videtur.*] *Videntur* ſex ſcripti. & tum dele τὸ *eſt* cum tribus libris. HEINS. Ita citat Gerardus Mauriſius lib. I. Hiſtoriae Dominorum de Romano in initio. qui &, *ſupplicibus faciles.* BURM.

34. *Tinctum.*] *Tritum* vel *coctum* Moreti. *cinctum* Mauriſ. Hiſtor. Dominor. de Romano pag. 14.

44. *Qui mala ſollicito noſtra levatis.*] *Sollicitis* cum Polit. & quinque aliis. *levaſtis* Barberin. praeterea *veſtrum* pro *veſtri* ſcribendum praecedenti verſu. HEINS. *Sollicita noſtra levatis ope* P. Dan.

45. *Et prius hic nobis.*] *Hinc* nonnulli. Scribe, *heu nobis nimium conterminus Iſter* cum Barberin. & Rottendorph. HEINS.

46. *Euxino.*] *Euxini* Ms. Berſm. & P. Dan.

47. *Utque Thyeſteae redeant ſi tempora menſae.*] *Ante* Feſchii & Hafnienſis. multi alii, *Atque.* Opinor caſtigandum,

Ante;

Immemor illorum, veſtri non immemor umquam,
  Qui mala ſolliciti noſtra levaſtis, ero.
Et prius (heu nobis nimium conterminus!) Iſter
  In caput Euxino de mare vertet iter:
Utque Thyeſteae redeant ſi tempora menſae,
  Solis ad Eöas currus agetur aquas:
Quam quiſquam veſtrûm, qui me doluiſtis ademtum,
  Arguat ingratum non meminiſſe ſui.

Ante, Thyeſteae redeant ceu tempora menſae,
  Solis ad Eoas currus agetur aquas.
pro *tempora* etiam *fercula* malim reponi. ſed obſtant libri veteres. Nam Nonius docet, *Ferculum* proprie eſſe *miſſum carnium.* Hinc apud Juvenalem Sat. xi.
Fercula nunc audi nullis ornata macellis. Heins.

49. *Doluiſtis ademtum.*] *Ademto* edidit Heinſius. quod in nullo codice aut editione repperi. ut & vidimus Eleg. iv. 48. *gaudere aliquid* mutaſſe. ſed cum utrumque rectum ſit, ſcriptos libros ſequendos eſſe puto. vid. ad lib. vii. Met. 720. Burm.

Epistola VII.

*VESTALI.

Miſſus es Euxinas quoniam, Veſtalis, ad undas,
  Ut poſitis reddas jura ſub axe locis;
Adſpicis en, praeſens, quali jaceamus in arvo:
  Nec me teſtis eris falſa ſolere queri.
Accedet voci per te non irrita noſtrae,
  Alpinis juvenis regibus orte, fides.
Ipſe vides certe glacie concreſcere Pontum.
  Ipſe vides rigido ſtantia vina gelu.

*. *Ad Veſtalem.*] Scaliger in margine codicis ſui adſcripſerat, Præsidem ponti primipilum. Qui & verſu ejuſdem Elegiae tertio, pro *Aſpicis en praeſens*, è codice ſuo *Praeſes* adſcripſerat. D. Heins. In Vaticano vero erat VESTALI. PRO℟. id eſt, Propraetori. eſt autem *Veſtalis* cognomen Fabiae Gentis: ita *Fabius Veſtalis*, qui de pictura ſcripſit, ſaepe Plinio laudatur. vide Indicem libr. xxxv. & xxxvi. *Vetsius Veſtalis* apud Gruter. mcxlix. 12. & Reinſ. i. 48. Burm.

1. *Miſſus es Euxinas quoniam Veſtalis ad oras.*] Libri veteres *ad undas.* Ciofan. Ita fere omnes ſcripti.

3. *Aſpicis en praeſens.*] *Praeſes* codex Scaligeri, Feſchii, optim. Vatic. & Regius. bene, idem Vatican. Epiſtolam hanc inſcribit *Veſtali prop.* hoc eſt *pro Praeſide.* Heins. *Praeſens* praeferrem, quia hoc melius τῷ *adſpicis*, & mox *teſtis* convenit. ſi de parte aliqua adminiſtrationis, cui praefectus erat Veſtalis, ageret, *Praeſes* poſſet admitti; ſed hic ejus teſtimonium tantum invocat. xiii. Met. 825.
Nil mihi credideris: praeſens petes ipſe videre.
conſpicis Junian. *aſpicis au* Ms. Berſm. Burm.

4. *Queri.*] *Loqui* P. Dan. Putean. & octodecim alii.

5. *Accedet voci noſtrae non irrita per te.*] Convenientior verborum ordo,
Accedet voci per te non irrita noſtrae.
Fabric. Reddidi tamen in Vicentina editione re-

Ipſe vides, onerata ferox ut ducat Iäzyx
  Per medias Iſtri plauſtra bubulcus aquas.
Adſpicis & mitti ſub adunco toxica ferro,
  Et telum cauſſas mortis habere duas.
Atque utinam pars haec tantum ſpectata fuiſſet,
  Non etiam proprio cognita Marte tibi!
Tenditis ad primum per denſa pericula pilum:
  Contigit ex merito qui tibi nuper honos.
Sit licet hic titulus plenis tibi fructibus ingens,
  Ipſa tamen virtus ordine major erat.
Non neget hoc Iſter: cujus tua dextera quondam
  Poeniceam Getico ſanguine fecit aquam.
Non neget Ægypſos, quae, te ſubeunte, recepta
  Senſit in ingenio nil opis eſſe loci.
Nam dubium, poſitu melius defenſa manuve,
  Urbs erat in ſummo nubibus aequa jugo.

Sit

pertum ordinem, qui mihi ſtabilitate quadam & ſimplici gravitate fidem verbis praeſtat, & mirifice loco convenit. AUCTOR ELECT. ETON. *Accedat* Feſch. & Putean.

6. *Alpinis juvenis regibus, &c.*] Apparet Coctias Alpes ſatis notas ac familiares fuiſſe Merulae, qui & Cottam ſuperiorem, nomen, & hunc Veſtalem, genus ſuum ab iiſdem traxiſſe putarit. Quod igitur ad utrumque pertinet, ipſe viderit. Nam & alii reges Alpini fuere praeter *Coctium*: & à quo *Coctianae* Alpes dictae ſunt. non *Cottius*, ſed *Coctius*, per *C* ante *T*, ab eruditioribus ſcribi ſolet. MICYLL. In Juniano erat, *Alpinis finibus.* in alio, *montibus.*

7. *Glacie concreſcere.*] Vid. haec & ſeq. illuſtrantem Pontanum ad Macrob. lib. VII. Saturn. 12.

8. *Rigido.*] *Gelido* Junian. & Marg. Berſm. *ſtantia muſta* Servii cod.

9. *Ferox Iäcis.*] Sic quidem in omnibus fere exemplaribus legitur, ſed depravate: quare non *Iäcis*, ſed *Iäzyx* legendum eſt. Fuere enim *Iäzyges* populi Scythiae, qui campos & plana tenuere, ut Plinius docet: fuereque alii ad Maeotim, alii Dacis juncti, Metanaſtae, quaſi migratores appellati. Unde non eſt mirandum, ſi hic Ovidius bubulcum ex ea gente plauſtrum per medium Iſtrum gelatum ducere fateatur. De his ita meminit Ovidius de Triſtibus:

Iäzyges & Colchi, Metereaque turba, Getaeque.

Et Valerius Flaccus:

Imperat, & ſtricto ſic urget Iäzygas enſe.

MERUL. Scribe, *Iäzyx*. Ἰάζυξ, Ἰάζυγος, ut Ἰάπυξ, Ἰάπυγος, *Iäzygas* alibi vocat non uno loco Noſter. certe Rottendorph. *Iäzix*. praecedenti verſu pro *vina* Petri Servii codex, *muſta*. HEINS. *Yäxis* Junian. *Hiatis* prim. Edit. *Yäzes* Leid. *Yäpyx* Berſm. Ed. *edutat ut altas* Regius. *ferox trahat ut glacialis* Servii & P. Dan.

11. *Et missi.*] *Et miſti* Polit. mox, *Et telum* plurimi. *& cauſſas telum* Junian.

14. *Non etiam.*] *Et non jam* Junian. *Eſſe etiam* Barber. *non etenim* Servii. Et ſuperiori verſu, *pacata fuiſſet* Regius.

15. *Pericula.*] *Piacula* Regius.

16. *Nuper honos.*] *Primus honos* Ms. Berſm.

18. *Major erit.*] Mallem cum duobus codicibus & prim. Edit. *erat. ineſt*, vel *adeſt* Heinſius malebat.

19. *Non negat.*] *Neget* Thuaneus, & ita ſcribe diſticho ſequenti. *nec negat* alius.

21. *Non negat Ægypſos, quae te ſubeunte, &c.*] Senſus planus eſt ex iis, quae ſequuntur. Nam à Getis (ut ſupra quoque lib. I. Eleg. VIII. meminit) interceptam, ac regi Thraciae ademptam, recuperatam mox Vitellii opera & auxilio dicit. in qua recuperatione ac pugna Veſtalem quoque praeclaram operam navaſſe innuit, cum ait: *Subeunte eo*, hoc eſt, oppugnante atque aſcendente muros, receptam. MICYLL. Vide notas lib. I. Eleg. VIII. ℣ſ. 13. HEINS. Edit. Vicent. *Egypſos.* Ms. apud Berſm. *Egyros.* membranae noſtrae, *hec Egiros.* eaedem lib. I. El. VIII. *Egiſſus*, quae ſequuntur ex Epit. Stephan. faciunt, ut ſuſpectam habeam notitiae Imperii lectionem, quam amplexus eſt Heinſius Ἀγησσὸς πόλις Θρᾴκης &c. ἐθνικὸν Ἀγήσσιος. quem in locum iſta Berkelius. Goltzius ex Gordiani nummo ΑΓΕΣΣΙΩΝ meminit. adeo ut

hic

Digitized by Google

Sithonio Regi ferus interceperat illam
Hoſtis, & ereptas victor habebat opes.
Donec fluminea devecta Vitellius undâ
Intulit, expoſito milite, ſigna Getis.
At tibi, progenies alti fortiſſima Dauni,
Venit in adverſos impetus ire viros.
Nec mora; conſpicuus longe fulgentibus armis,
Fortia ne poſſint facta latere, caves:
Ingentique gradu contra ferrumque locumque,
Saxaque brumali grandine plura, ſubis.
Nec te miſſa ſuper jaculorum turba moratur,
Nec quae vipereo tela cruore madent.
Spicula cum pictis horrent in caſſide pennis:
Parsque fere ſcuti vulnere nulla vacat.
Nec corpus cunctos feliciter effugit ictus;
Sed minor eſt acri laudis amore dolor.

Ta-

hic ſcribendum videatur; *τὸ ἐθνικὸν Ἀγέσσιος*, & urbis nomen *Ἀγεσσός*. quod etiam Alphabetico ordini, quo epitomator utitur, non repugnat. Auctor Elect. Eton. *hoc Gipſos* Edit. prim. *Ægyros* tres.

22. *Senſit in ingenio nil opus eſſe loci.*] Nil prodeſſe loca munita vel natura, vel praeſidio humano. ubi notandum quod dicimus etiam, *eſt mihi opus hujus rei.* qua locutione frequentius utuntur Poëtae. vel, *ſenſit opus loci*, ſenſit molem & difficultatem urbis, & locorum nihil eſſe in ingenio, hoc eſt in comparatione ingenii, & ubi intenderis ingenium. ſunt qui legant, *in ingenio nil opis eſſe loci.* ut ſit ordo, ſenſit nil opis, hoc eſt nullum auxilium eſſe in ingenio loci, in natura loci. Merula. Eaque verior expoſitio. innuit enim altitudinem & aſperitatem loci nihil profuiſſe illi, quo minus caperetur. Micyll. Vide quae collegi lib. v. Triſt. Ciofan. *Ab ingenio* Junian. *eſſe tui* Ms. Berſm.

23. *Nam dubium eſt.*] *Eſt* deeſt omnibus fere ſcriptis. & Aldinae Edit. *An dubium*, *poſitu* Junian.

25. *Sithonio regi.*] Hoc eſt, Thraciae regi. Eſt enim Sithonia, pars Thraciae quaedam, ut Stephanus ait, à qua & Sithones & Sithonii, populus, ex quo parentes Orphei procreati fuere, ut Plin. autor eſt. Vitellium autem, de quo poſtea ſequitur, non Ponti, ſed Moeſici exercitus ducem, aut legatum aliquem fuiſſe intellige, atque inde Iſtro devectum. Neque enim ex Ponto per Iſtrum licebat devehi, ſed ſubvehi. Et Pontus provincia in adverſo littore, hoc eſt, Aſiatico erat. De Moeſia autem, & exercitibus, qui in ea contra incurſiones Dacorum, & Getarum, & caeteratum gentium tenebantur, paſſim apud ſcriptores legitur, praeſertim qui Caeſarum hiſtorias compoſuere. Mox quod ſequitur, *Progenies alti fortiſſimi Domni*, ſive (ut alii) *Donni*, non ad Vitellium, ſed ad Veſtalem referendum: cujus genus ſupra, ex Alpinis regulis deductum dixit, quorum unum & *Domnum* hunc fuiſſe accipio. nam Vitellianorum genus unde, & à quibus potiſſime coeperit, ac nobilitatum fuerit, Sueton. in vita Auli Caeſ. docet. Micyll. Cotyn intelligit doctiſſimus Auctor Elect. Eton.

27 *Vitellius.*] Forte A. Vitellius, patruus Caeſaris Vitellii, qui Conſulatum geſſit ſub Tiberio A. V. C. dccxxciv. niſi ad L. Vitellium patrem referre mavis. Heins.

28. *Intulit.*] *Impulit* Junian. *impoſito* Regius.

29. *Progenies alti fortiſſima Donni.*] Ignotum hoc nomen. *Domni* Polit. & octo alii. ſex, *Doni.* tres, *Dampni.* totidem, *Danni.* Scribe, *Dauni* cum uno Voſſiano. ut ad Turni patrem, Rutulorum regem, reſpiciat. Heins. An *Fauni* ſcribere voluerit? à Fauno enim, Aboriginum rege, & Vitellia, quae multis locis pro numine colebatur, Vitellios ortos tradit Suetonius. Bersm. At longe ab alpibus Rutuli. illic *Ideonni* regnum invenit Cluverius apud Strabon. lib. iv. Cottii regno proximum: ideoque in hoc loco legebat, vel *Donni*, (ut & antea legebatur) vel *Ideonni.* Auct. Elect. Eton. *Verni* unus, *Dompni* P. Dan. *juſti fort.* Putean.

30. *Viros.*] *Rogos* Polit. ſuſpicabatur Heinſius, *globos.*

31. *Longe fulgentibus.*] Malim cum Farneſiano, *lato. longe fortiſſimus* Ms. Berſm.

34. *Saxa-*

Talis apud Trojam Danaïs pro navibus Ajax
  Dicitur Hectoreas ſuſtinuiſſe faces.
Ut propius ventum eſt, admotaque dextera dextrae,
  Resque fero potuit cominus enſe geri;
Dicere difficile eſt, quid Mars tuus egerit illic,
  Quotque neci dederis, quosque, quibusque modis.
Enſe tuo factos calcabas victor acervos;
  Impoſitoque Getes ſub pede multus erat.
Pugnat ad exemplum Primi minor ordine Pili:
  Multaque fert miles vulnera, multa facit.
Sed tantum virtus alios tua praeterit omnes,
  Ante citos quantum Pegaſus ibat equos.
Vincitur Ægypſos: teſtataque tempus in omne
  Sunt tua, Veſtalis, carmine facta meo.

34. *Saxaque.*] *Telaque* Thuan. vid. Ibid. 468. & Nuc. 132.

36. *Madent.*] *Rubent* Gottorph. Heinſius malebat, *virent*. vid. eum ad Claud. Eidyll. VI. 96. & ſupr. lib. II. 18.

37. *Haerent in caſſide.*] *Herrent* Puteaneus. quod verum puto. *horrere* enim de pennis, pilis & ſimilibus eleganter dicitut. vid. ad Petron. XCIX. BURM.

38. *Vacat.*] *Caret* ſex libri. *crudo vulnere* Regius. Heinſ. volebat, *fero ſcuti vulnere*.

40. *Acri.*] *Actae* Junian. Auctor Elect. conjiciebat, *altae. carae* unus.

41. *Navibus.*] *Claſſibus* unus. & mox, *Suſtinuiſſe manus* duo.

43. *Admotaque.*] *Commiſſaque* Gottorph. quod ex Epiſt. II. 31. ubi alio ſenſu habetur, eſt repetitum. ut *juncta dextera dextrae* Ep. XII. 90.

46. *Dederis.*] *Dederit* Edit. Dan. Heinſii.

48. *Impoſiteque.*] *Impeſitusque* P. Dan.

54. *Sunt tua.*] *Sint tua* Francofurtenſis.

EPISTOLA VIII.

SUILLIO.

Litera ſera quidem, ſtudiis exculte Suilli,
  Huc tua pervenit, ſed mihi grata tamen:
Quâ, pia ſi poſſit Superos lenire rogando
  Gratia, laturum te mihi dicis opem.

Ut

1. *Littera ſera quidem, ſtudiis exculte Suilli.*] *Suilli* lego, à recto *Suillius*. ita enim apud Tacitum & alios quosdam reperio. Videtur autem hic fuiſſe P. Suillius, qui aliquando Quaeſtor Germanici fuit. (nam hoc innuere Poëta videtur infra, ubi ait, *Dis tibi ſunt Caeſar juvenis, tua numina placa, &c*) Poſtea autem ſub Tiberio in exilium actus, quòd pecuniam ob rem judicandam accepiſſet. Et mox reverſus, ſub Imperio Claudii, vergente jam aetate, in *judiciis & delationibus terribilis ac venalis*, ut Tacitus ait, *habitus*: cujus opprimendi causâ ſub Nerone repetitum credebatur Senatusconſultum, poenaque legis Cinciae, adverſus eos, qui pretio cauſas oraviſſent. Unde ad poſtremum iterum damnatus, & in inſulas Baleares relegatus fuit, cum potentiam Senecae corripuiſſet. Vide Tacitum libro quarto & decimo tertio. MICYLL. P. Suillium intelligi exiſtimabat Scaliger, quem

Quae-

Ut jam nil praeſtes, animi ſum factus amici
  Debitor; & meritum, velle juvare, voco.
Impetus iſte tuus longum modo duret in aevum;
  Neve malis pietas ſit tua laſſa meis.
Jus aliquod faciunt adfinia vincula nobis,
  Quae ſemper maneant illabefacta precor.
Nam tibi quae conjux, eadem mihi filia pene eſt:
  Et quae te generum, me vocat illa virum.
Hei mihi, ſi lectis vultum tu verſibus iſtis
  Ducis, & adfinem te pudet eſſe meum!
At nihil hîc dignum poteris reperire pudore,
  Praeter Fortunam, quae mihi caeca fuit.
Si genus excutias; Equites, ab origine primâ,
  Uſque per innumeros inveniemur avos:
Sive velis, qui ſint, mores inquirere noſtros;
  Errorem miſero detrahe, labe carent.
Tu modo, ſi quid agi ſperabis poſſe precando,
  Quos colis, exora ſupplice voce Deos.
Dî tibi ſunt Caeſar juvenis. tua numina placa.
  Hac certe nulla eſt notior ara tibi.

Non

Quaeſtorem Germanici fuiſſe lib. 4. notat Tacitus: *At P. Suillium, Quaeſtorem quondam Germanici, cum Italia arceretur, convictus pecuniam ob rem judicandam accepiſſe, amovendum in inſulam cenſuit. tanta contentione animi, ut & jurejurando obſtringeret, è Republica id eſſe. Quod aſpere acceptum ad praeſens, mox in laudem vertit, regreſſo Suillio: quem vidit ſequens aetas praepotentem, venalem, & Claudii principis amicitia, diu proſpere, nunquam bene uſum.* D. Heins. Hic ſine dubio eſt P. Suillius, qui Quaeſtor primum Caeſaris Germanici, Legatus deinde Proquaeſtore in Aſia, deinceps poſt exceſſum Germanici convictus accepiſſe pretium ob rem judicandam, Italia pulſus atque ejectus, Tiberii mox edicto relegatur in Inſulam, eoque mortuo reverſus, Claudii Caeſaris demum amicitia ac familiaritate diu feliciter eſt uſus. Sub Nerone tandem, quod pretio conductus accuſaſſe inſimularetur, & complures adegiſſe ad mortem, Senecae impulſu lege Cincia damnatus, & in Baleares deportatus eſt. Rem omnem copioſe perſecutus eſt Tacitus libris iv. xi. & xiii. P. Suillius Rufus Conſul ſuffectus anno V. C. dcccviii. ſub Claudio Caeſare, totis triginta annis poſt Naſonis exceſſum, quem hunc noſtrum eſſe vix dubito. Idem P. Suillius Rufus Conſul perhibetur quoque à Plinio in Hiſtoria Naturali libro vii. cap. 5. Is ipſe Suillius, aut ejus certe filius, Conſul Ordinarius anno V. C. dccciii. cum C. Antiſtio Vetere. Cognomentum illi fuiſſe videtur *Serviliano*, cum Caſſiodorus Veterem & Nervilianum conſules ejus anni laudet, ubi audiendos non puto, qui *Servilianum* reponunt. Tacitus Annalium xiii. P. Suillii filium *Nerulinum* appellat. Heins.

1. *Exculte.*] *Exculta* Servii. *huc quoque pervenit* Ms. Berſm.

3. *Si poſſet.*] *Poſſit* duo libri. *quae pia* Ms. Berſm.

5. *Ut jam nil.*] *Ut mihi nil* P. Dan. Jun. Leid. Ms. Berſm & prim. Ed. *ut mihi non* Regius.

7. *Modo duret.*] *Mihi duret* plurimi. *modo detur* P. Dan. mox *lapſa* nonnulli. *pulſa* unus. *victa* P. Dan. & Regius. non male.

9. *Adfinia.*] *Confinia* Putean. *communia* P. Dan. duxerat Privignam Ovidii.

15. *Nihil hic dignum poteris reperire pudore.*]. *Pudoris* Patavinus. Vide Notas Triſt. iv. Eleg. iii. ỹſ. 57. Dictys Cretenſis libro iv. *Ajax indignatus Graecis, quod nihil in his dignum doloris juxta amiſſionem tanti herois animadverteret.* Heins. *Nihil hoc* Ms. Berſm.

17. *Seu genus.*] *Si genus* Moreti codex. vid. ſupr. ad Eleg. iv. *inquiras* P. Dan. a m. prim. & Moreti à ſecunda. deinde, *inveniuntur* P. Dan. & Servii. *inveniantur* duo.

19. *Sive velis mores, qui ſint, inquirere noſtri.*] Lib. Urſini,

Non ſinit illa ſui vanas antiſtitis umquam
  Eſſe preces. noſtris hinc pete rebus opem.
Quamlibet exiguâ ſi nos ea juverit aurâ,
  Obruta de mediis cymba reſurget aquis.
Tunc ego tura feram rapidis ſollemnia flammis;
  Et, valeant quantum numina, teſtis ero.
Nec tibi de Pario ſtatuam, Germanice, templum
  Marmore. carpſit opes illa ruina meas.
Templa domus vobis faciant urbesque beatae:
  Naſo ſuis opibus, carmine, gratus erit.
Parva quidem fateor pro magnis munera reddi,
  Cum pro conceſſâ verba ſalute damus.
Sed qui, quam potuit, dat maxima, gratus abunde eſt;
  Et finem pietas contigit illa ſuum.
Nec, quae de parvâ Dìs pauper libat acerrâ,
  Tura minus, grandi quam data lance, valent.
Agnaque tam lactens, quam gramine paſta Faliſco,
  Victima Tarpejos inficit icta focos.
Nec tamen, officio vatum per carmina facto,
  Principibus res eſt gratior ulla viris.
Carmina veſtrarum peragunt praeconia laudum:
  Neve ſit actorum fama caduca cavent.
Carmine fit vivax virtus; experſque ſepulcri,
  Notitiam ſerae poſteritatis habet.

Tabi-

Sive velis qui ſint mores inquirere;
paullo ſuavius. Ciofan. *Noſtros* Combii & optimus Vaticanus. Heins.

23. *Di tibi ſunt.*] *Sint* Francof. Putean. & ſex alii. Heinſius malebat, *Hi tibi ſunt.*

24. *Hac certe non eſt notior ara tibi.*] Plenius, quod in antiquis, *Hac certe nulla eſt.* Fabric. Idem liber, *hac certe nulla eſt.* Ciofan. *Mitior ara* tres libri; unus, *certior.*

25. *Non ſinit.*] *Nec ſinet* prim. Medic. *non ſinet* Ms. Berſm. *non ſinit ara* Moreti.

27. *Juverit.*] *Paverit* unus Vatic. unde Heinſ. *foverit.* ſed *juvantes* venti & aurae paſſim.

29. *Solemnia.*] *Redolentia* P. Dan. & Medonii. *Solamina* Leid. qui &, *O ego tura.*

32. *Carpſit.*] Conſumſi in hoc meo exſilio fortunas, aut eas ſibi ademptas ſignificat: nam exſules bonis mulctabantur. ut docet Cicer. v. Tuſc. Quaeſt. ſuperior ſententia magis placet: quia alibi Poëta dicit, ſibi non adempta fuiſſe bona, quemadmodum exulibus fieri ſolebat. Merula. Tu *carpſit* expone, attenuavit ac minuit: id enim verius ſignificat *carpere*, quam conſumere. Micyll. *Tanta ruina* Medonii liber. bene. *iſta* Ms. Berſm. *carpere* recte exponit Micyll. infr. Eleg. ix. 122.

Exiguas carpo munere pauper opes,
vide de hoc verbo Lambin. ad Horat. I. Od. II. Burm.

33. *Vobis faciant.*] Ita edidit Heinſ. ex Leid. Moreti & octo aliis. mox, *dum pro* Junian. deinde, *ſed qui quod potuit* Idem & Regius, *quis quae* P. Dan. *quae potuit* ſeptem. *dat munera* Berſman. *gratus habetur* Leid.

39. *Nec quae.*] *Nec quod de parva thus pauper* Medon.

40. *Tura minus, grandi quam data lance, valent.*] Vatic. *juvant.* Ciofan. Ita quinque libri. *placent* unus.

41. *Gramine.*] *Gramina paſta Faliſca* Vatican.

44. *Gratior.*] Ita ex Leidenſi & duodecim aliis cum prim. Ed. reſcripſit Heinſius. vulgo, *aptior.*

45. *Praeconia laudum.*] *Rerum* Moreti & Thuan. an,

Digitized by Google

Tabida conſumit ferrum lapidemque vetuſtas;
Nullaque res majus tempore robur habet.
Scripta ferunt annos: ſcriptis Agamemnona noſti;
Et quisquis contra, vel ſimul arma tulit.
Quis Thebas ſeptemque duces ſine carmine noſſet,
Et quidquid poſt haec, quidquid & ante fuit?
Dî quoque carminibus (ſi fas eſt dicere) fiunt:
Tantaque majeſtas ore canentis eget.
Sic Chaos, ex illà naturae mole prioris,
Digeſtum partes ſcimus habere ſuas:
Sic adfectantes coeleſtia regna Gigantas,
Ad Styga nimbifero vindicis igne datos.
Sic victor laudem ſuperatis Liber ab Indis,
Alcides captà traxit ab Oechaliâ.
Et modo, Caeſar, Avum, quem virtus addidit aſtris,
Sacrârunt aliquà carmina parte tuum.
Si quid adhuc igitur vivi, Germanice, noſtro
Reſtat in ingenio, ſerviet omne tibi.
Non potes officium vatis contemnere vates:
Judicio pretium res habet iſta tuo.
Quod niſi te numen tantum ad majora vocaſſet,
Gloria Pïeridum ſumma futurus eras.
Sed dare materiam nobis, quam carmina, majus:
Nec tamen ex toto deſerere illa potes.

Nam

an, *vaſtarum peragunt praeconia rerum.* ut *vaſtae res* dictae ſint, quemadmodum lib. ii. Triſt. 335. *immania Caeſaris acta. certarum* volebat Heinſ. *noſtrarum* quidam codices. ſed generatim loqui Naſonem melius puto. mox, *auctorum* Leid. & tredecim alii cum prim. Edit. *Autori* Jun. *actoris* Ms. Berſm. *caduca favent* Leidenſ. Burm.

54. *Poſt haec.*] *Hac* Servii, *has* Heinſius malebat.

55. *Dicere, fiunt.*] *Vivunt* unus Heinſii.

59. *Gigantes*] Scribe, *Gigantas.* ut paſſim optimi codices apud Noſtrum. neque aliter apud Silium, Lucanum, & Statium vetuſtiſſima exemplaria. Vide Faſt. iii. ℣ſ. 439. Heins.

60. *Nubifero igne.*] *Nimbifero* Scalig. prim. Medic. & quinque alii. rectius. Met. iii. 299. *nimbos* fulmini quoque conjungit de Jove Semelen adituro:

——— *vultumque ſequentia traxit*
Nubila; quis nimbos, immixtaque fulgura ventis
Addidit, & tonitrus, & inevitabile fulmen.

Silius lib. i. 259.

——— *permixtaque nimbis*
Fulmina.

Heins. *Fulmineo* Regius.

63. *Avum.*] Adoptione. Vide quae dixi in ſcholiis lib. i. Faſt. Ciofan.

65. *Vivi.*] *Vivum* Regius & mox, *ab ingenio* Junian. *ſerviat* Idem Barb. & prim. Ed.

67. *Officium.*] *Ingenium* Ms. Berſman.

68. *Te nomen.*] *Numen* unus Heinſii cum prima editione, ut Auguſtus intelligatur. *ad majora tuliſſet* quatuor libri.

71. *Sed dare materiam nobis, quam carmina, mavis, &c.*] Ita Aldina lectio habet, quae planior eſt, quam ea, quam Merula ſequitur, qui *Majus* legit. Eſt autem ſenſus: Sed mavis tu facere res praeclaras, quam ſcribere: quandoquidem te nomen Caeſareum, & titulus tuus ad majora opera vocavit, quam ad carmina ſcribenda. Micyll. Parum referre arbitror: ſed *majus* etiam Francofurtenſis & undecim alii: *materiam tu nobis carmina mavis* Farneſ.

72. *De-*

Nam modo bella geris, numeris modo verba coërces,
Quodque aliis opus eſt, hoc tibi ludus erit.
Utque nec ad citharam, nec ad arcum ſegnis Apollo eſt;
Sed venit ad ſacras nervus uterque manus;
Sic tibi nec docti, nec deſunt principis artes:
Mixta ſed eſt animo cum Jove Muſa tuo.
Quae quoniam nec nos undâ ſubmovit ab illâ,
Ungula Gorgonei quam cava fecit equi;
Proſit, opemque ferat communia ſacra tueri:
Atque iſdem ſtudiis impoſuiſſe manum.
Litora pellitis nimium ſubjectâ Corallis
Ut tandem ſaevos effugiamque Getas,
Clauſaque ſi miſero patria eſt, ut ponar in ullo,
Qui minus Auſoniâ diſtet ab Urbe, loco.
Unde tuas poſſim laudes celebrare recentes,
Magnaque quam minimâ facta referre morâ.
Tangat ut hoc votum coeleſtia, care Suilli,
Numina, pro ſocero pene precare tuo.

EPI-

72. *Deſerere illa potes.*] *Deſinere* Haſnienſis. Adi Notas Art. Amor. lib. II. ſub finem. HEINS.

73. *Numeris modo bella coërces.*] *Verba coërces* plerique veteres. & recte. HEINS. Reſtitui tamen, *bella*, quod mihi praeſtantius atque vividius. AUCTOR ELECTOR. ETON. Sed *bella coërcere numeris* vel verſibus non eleganter diei poſſe puto. nec credo Stephano, in theſauro exponenti, hoc eſſe, belli hiſtoriam carmine componere. ſed numeris, id eſt, certis modis & pedibus verba, quae aliter ſoluta & libera in oratione quaſi vagari videntur, coërcere ,eſt earmina ſcribere. nee ullum indicium eſt, Suillium bella vel eorum hiſtoriam eeciniſſe, ſed labores belli ſuavitate muſices & carminum temperaſſe & levaſſe. nam idem dicit hîc Ovidius, quod Horatius de Alcaeo I. 32.

Qui ferox bello, tamen inter arma &c.
Liberum & Muſas Veneremque & illi
Semper haerentem Puerum canebat.

coërcere vero idem eſt, quod *alligare*, *adſtringere*, *claudere* numeris verba, ut paſſim Noſter & alii loqui ſolent. *numeris nectere verba* ſupra h. l. Epiſt. II. 30. & infr. Epiſt. ult. 36. *Clauderet imparibus verba Capella modis.* ſed quid moramur in re plana? BURM.

74. *Luſus erat.*] Idem liber, *ludus*. CIOFAN. Ita plurimi. *quodque aliis labor eſt* Medon. & P. Dan.

75. *Segnis.*] *Lentus* unus Heinſ.

79. *Nec nos.*] *Nec vos* Jun. Servii & prim. Ed. *unda dimovit* duo.

81. *Tueri.*] *Tuenti* Servii & quatuor alii. & Berſmanni.

85. *In illo.*] *Ulla* repoſuit Heinſius ex Moreti codiee. mox *diſtas* editiones multae, & octo ſcripti. *locus* Putean.

87. *Recentes.*] Malim, *recenter*. HEINS.

88. *Magnaque quam minimâ facta referre morâ.*] In Antiquis *magnaque per minimam facta referre moram.* de quo judicet lector. FABR. *Cum minima mora* edidit Berſman. Epiſt. II. 94.
Oſcula per longas jungere preſſa moras.

90. *Pene.*] *Saepe* Ms. Berſm.

2. Ad

Digitized by Google

EPISTOLA IX.

GRAECINO.

UNde licet, non unde juvat, Graecine, ſalutem
Mittit ab Euxinis hanc tibi Naſo vadis.
Miſſaque Dî faciant Auroram occurrat ad illam,
Bis ſenos faſces quae tibi prima dabit.
Ut, quoniam ſine me tanges Capitolia Conſul,
Et fiam turbae pars ego nulla tuae,
In domini ſubeat partes, & praeſtet amici
Officium juſſo litera noſtra die.
Atque ego ſi fatis genitus melioribus eſſem,
Et mea ſincero curreret axe rota;
Quo nunc noſtra manus per ſcriptum fungitur, eſſet
Lingua ſalutandi munere functa tui.
Gratatusque darem cum dulcibus oſcula verbis:
Nec minus ille meus, quam tuus, eſſet honor.
Illâ (confiteor) ſic eſſem luce ſuperbus,
Ut caperet faſtus vix domus ulla meos.
Dumque latus ſancti cingit tibi turba Senatus,
Conſulis ante pedes ire viderer Eques.
Et quamquam cuperem ſemper tibi proximus eſſe,
Gauderem lateri non habuiſſe locum.

2. *Ab Euxinis.*] *Ab hirſutis h. t. N. Getis* Combii.

4. *Bis ſenos faſces.*] Inſigne Conſulatus. Martialis lib. IIX. de Silii Conſulatu:

Biſſenos jubet en redire faſces
Nato conſule, nobilique virga
Vatis Caſtalinum domum ſonare.

CIOFAN. *Prima dedit* ſex ſcripti.

5. *Et quoniam.*] *Ut* decem ſcripti. recte. HEINS. *Tangis* Putean.

7. *Subeant.*] *Sabeat* Moreti, Jun. Leid. & quatuor alii, cum editis multis.

8. *Juſſo die.*] Merula interpretatur die, quo epiſtolam hanc eſſe Romae juſſit, nempe Kal. Januariis. *noſtro litera miſſa die.* codex P. Servii. quod poſſet capi, ut *meus dies.* vid. Gronov. I. Obſ. 2. Gevart. Lect. Papin. II. 18. ſed melius forte, *feſto litera noſtra die.* ut vſ. 56. *litera miſſa* duo libri. BURM.

9. *Si fatis eſſem melioribus ortus.*] Vetuſta, *ſi fatis genitus melioribus eſſem*, quod ideo praefero, quia magis tribuo vetuſtis. FABRIC. *Genitus melioribus eſſem*, libri veteres. hunc autem locum non ſatis recte interpretatur Merula. CIOFAN. *Atqui ego* Haſn. *aſt ego* Moret.

12. *Munere.*] *Munera* Servii codex.

14. *Honor.*] *Honos* tres ſcripti.

16. *Ulla.*] *Illa* Regius & P. Dan.

17. *Sancti.*] *Summi* P. Dan. Horat. IV. Od. 5. *Sanctum concilium Patrum* dixit.

18. *Ire juberer eques.*] Rectius, *viderer*, cum uno Vaticano. & *cingit* pro *cinget* potiores praecedenti verſu. HEINS.

20. *Gauderem lateris.*] *Lateri* majori ex parte libri. HEINS. *Vix habuiſſe* unus Voſſii.

Nec querulus, turbâ quamvis eliderer, eſſem:
Sed foret à populo tunc mihi dulce premi.
Proſpicerem gaudens, quantus foret agminis ordo,
Denſaque quam longum turba teneret iter.
Quoque magis nôris quam me vulgaria tangant,
Spectarem, qualis purpura te tegeret.
Signa quoque in ſellâ nôſſem formata curuli;
Et totum Numidae ſculptile dentis opus.
At cum Tarpejas eſſes deductus in arces,
Dum caderet juſſu victima ſacra tuo;
Me quoque ſecreto grates ſibi magnus agentem
Audîſſet, mediâ qui ſedet aede, Deus.
Turaque mente magis plenâ, quam lance, dediſſem,
Ter quater imperii laetus honore tui.
Hîc ego praeſentes inter numerarer amicos;
Mitia jus Urbis ſi modo fata darent.

Quae-

23. *Proſpicerem.*] *Adſpicerem* P. Dan.

25. *Quoque magis nôris.*] Diſtichon ſuſpectum. Heins. *Utque magis* Ms. Berſm. *noſcas* Mieyll. Gryphii & Berſm. Edit. *tangunt* Jun. Leid. & Putean. *proſpicerem*, *qualis* Ms. Berſm.

28. *Dentis opus.*] *Ebur* unus Medonii. ſed male. eadem varietas apud Claudian. praefat. lib. II. de Rapt.

Pollice feſtino nobile duxit ebur.

ubi alii codices, *opus. Numidi* Ms. Berſm. Junian. & P. Dan. *nitidi* Polit. & quatuor alii. *mundi* octo. Burm.

29. *At cum.*] *Et cum* Jun. & duo alii. *aut* Ms. Berſm.

30. *Victima ſacra.*] Hoſtia diis dicata & eximia: de qua ſupra dictum eſt abûnde. Modus autem ſacrificandi apud priſcos, quoniam res ſcitu digniſſima eſt, hic nobis exprimendus videtur. Immolabant conſules, & ex ſacerdotibus hi, quibus licebat, & ex haruſpicibus. Lotis enim manibus, & ſacra pura circumpurgantes aqua, frugesque Cereris capitibus inſpergentes: poſtea precibus, votisque nuncupatis, immolare ea miniſtros tunc jubebant. Eorum vero alii quidem ſupra hoſtiam ſtantes, vecte tempora feriebant. Alii vero cadentibus ſupponebant ſphagidas: poſtque haec excoriantes, & membratim dividentes, primitias ex omni viſcere & omni alio membro excipiebant: quas farina farris involventes, afferebant ſacrificantibus in caniſtris: hique aris imponentes, ſuccendebant & infundebant vinum adverſum purificata. Unumquodque autem horum, quod legibus fieret, conſtitutis à Graecis circa immolationem, ex poëſi Homeri facile eſt cognoſcere. Etenim lavantes manus inducit proceres, & utentes ordeis, ubi dicit: Lavantes autem manus, poſteaque ollis ordei immittunt, decidentesque crines à capite, & ſuper ignem ponentes, ſic ſcribens: Sed incipiens crines capitis in ignem jecit. Mox, vectibus ferientes frontes victimarum, & cadentes eas immolantes, ut in ſacrificio Eumaei facit. Incidit autem incipiens totre quercus, reliquo coquens. hunc autem reliquit anima: hi vero mactantes aſſabant. Deinde & primitias ex viſceribus capientes, & ex aliis membris: & has farina aſpergentes, & purificantes ſuper aras, ut in eodem facit ſacrificio. Superponebat autem ſemicoctis carnes crudas Sybotes, undique incipiens de membris in pinguem hoſtiam: & haec quidem in ignem jecit dealbans farinae flore. autor Dionyſius Halicarnaſſeus libro ſeptimo. Merula. Sunt haec quidem verba Halicarnaſſei, ut in vulgata translatione habentur. Caeterum non videtur interpres ſatis animadvertiſſe, quaenam horum Dionyſii, propria, & quae aliunde citata eſſent: eoque etiam totum locum obſcuriorem tradidiſſe. Nam Dionyſius Homeri verſus paſſim citans, eos verbis ſuis interpoſuit, ut iisdem, quae ipſe diceret, palam faceret, & probaret. ut cum dicit, Lavantes autem manus, poſtea molas hordei immittunt. Verſus eſt Iliados I.

Χερνίψαντο δ' ἔπειτα, καὶ οὐλοχύτας ἀνέλοντο.

Et rurſum ibi ſubjungit, *Sed incipiens, crines capitis in ignem jecit:* verſus eſt, ex decimo quarto Odyſſeae ſumptus, videlicet:

Ἀλλ' ὅγ' ἀπαρχόμενος κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ βάλλεν.

Mox

Quaeque mihi ſolà capitur nunc mente voluptas,
  Tunc oculis etiam percipienda foret.
Non ita Coelitibus viſum eſt, & forſitan aequis:
  Nam quid me poenae cauſſa negata juvet?
Mente tamen, quae ſola loco non exſulat, utar:
  Praetextam, faſces adſpiciamque tuos.
Haec modo te populo reddentem jura videbit;
  Et ſe ſecretis finget adeſſe locis.
Nunc longi reditus haſtae ſupponere luſtri
  Cernet, & exactà cuncta locare fide.
Nunc facere in medio facundum verba Senatu,
  Publica quaerentem quid petat utilitas.
Nunc, pro Caeſaribus, Superis decernere grates;
  Albave opimorum colla ferire boum.
Atque utinam, cum jam fueris potiora precatus,
  Ut mihi placetur numinis ira, roges!

Sur-

Mox quae de ſacrificio Eumaei citat, ex eodem loco ſumpta ſunt: Κόψε δ' ἀνασχόμενος σχίζῃ δρυὸς ἣν λίπε κείων, τὸν δ' ἔλιπε ψυχή: τοὶ δ' ἔσφαξάν τε καὶ εὗσαν. hoc eſt, *Incidis autem* (*ſive mactavis*) *illum ſublato fuſte quercus, quem ibi reliquerat, &c.* Et rurſum: Ὁ δ' ὠμοθετεῖτο συβώτης Πάντοθεν ἀρχόμενος μελέων, ἐς πίονα δημὸν, καὶ τὰ μὲν ἐν πυρὶ βάλλε, παλύνας ἀλφίτου ἀκτῇ, &c. hoc eſt, *Superponebat autem cruda ſemicoctis ſive* (ut doctiores exponunt) *ex ſingulis membris particulatim reciſas carnes, &c.* Caeterum ſi quis ſacrificandi ritum, quo veteres Graeci uſi fuerunt, requirat, ex Odyſſeae tertio, & quem modo citavimus, decimo quarto: item ex Iliados primo & ſecundo petat. Ubi & haec, quae hìc à Merula ex Dionyſio allegantur, & alia complura ejusdem rei leguntur. Micyll.

32. *Ædo.*] *Urbe* P. Dan.

33. *Plena, quam lance.*] *Quam plena* Ms. locupletes acervos turis focis ingerebant, & lance plena dabant. tenuiores vero grana duntaxat aliquot, vel glebulas & micas ſummis digitis injiciebant. Bersman. Vid. Herald. ad Arnob. lib. II. pag. 125.

34. *Ter quater.*] Haec verba Merula ad *dediſſem tura* refert. Micyllus ad *laetus*. Heinſius diſtinguens poſt *quater* videtur Merulae accedere. ſed cum ternarius numerus in ſacris ſollemnis eſſet, nec illum numerum excedere religio juberet, ego cum *laetus* jungo; dictum vero ut in formula, *terque quaterque beatus* apud Virg. I. Æn. 94. & quae talia paſſim nota. Burm

34. *Imperii laetus honore tui.*] Honore Conſulatus tui. *imperium* pro Conſulatu. ſic infra ỳſ. 60. & 66. Seneca lib. II. Controverſ. *Summum imperium Conſules cedent tibi.* Virgil. Æn. VII.

Conſulis imperium primus ſaevasque ſecures
Accipiet.

ſic & *faſtigium juris* pro Conſulari dignitate. de quo pluribus ad Claudianum egi Conſulatu Olybrii & Probini ipſo initio. Heins.

36. *Mitia jus verbis, ſi modo fata darent.*] Tu lege, *Jus urbis:* ſic enim & Aldina editio habet. Eſt autem ſenſus: Si fata mihi darent jus urbis: hoc eſt, ut poſſem in urbe, ſive Romae eſſe, praeſens inter praeſentes amicos tuos numerarer. Nunc quando hoc non licet, abſens animo ea contemplabor, quae coram oculis non poſſum. Neque ſatis latine dicitur, *Dare jus verbis*, pro dare facultatem loquendi: caretque talis oratio exemplis. Micyll.

37. *Capitur.*] *Capta eſt* Ms. Berſm.

39. *Non ita Coelitibus viſum.*] Non ita, ut ego deſiderabam, diis apparuit. Merula. Imo placuit; id enim *videri* ſignificat Graeca imitatione, quibus idem δοκεῖν ſignificat. unde & δοκηθέντα idem quod *Placita*. Virgil. II. Æn. *Dis aliter viſum.* Micyll.

40. *Cauſſa.*] *Culpa* malebat Heinſius. *juvat* Ms. Berſm. Servii & Leid.

41. *Mente utar.*] Malim, *mente uſus.* Heins. *utor* Leidenſ.

44. *Adeſſe tuis.*] *Locis* ex tribus libris Heinſius edidit.

46. *Credet.*] *Cernet* cum ſex ſcriptis. Heins. *Longe* P. Dan. *longoe* Servii & ſex alii. *poſitae* Hafn.

47. *In medio facundum.*] *In medium facundum verba Senatum* Junian. *in medio facundia verba Senatu* Leidenſ.

49. Dri-

Surgat ad hanc vocem plenâ pius ignis ab arâ;
  Detque bonum voto lucidus omen apex.
Interea, quâ parte licet, ne cuncta queramur,
  Hîc quoque te feſtum Conſule tempus agam.
Altera laetitiae, nec cedens cauſſa priori,
  Succeſſor tanti frater honoris, erit.
Nam tibi finitum ſummo, Graecine, Decembri
  Imperium, Jani ſuſcipit ille die.
Quaeque eſt in vobis pietas, alterna feretis
  Gaudia, tu fratris faſcibus, ille tuis.
Sic tu bis fueris Conſul, bis Conſul & ille;
  Inque domo bimus conſpicietur honor.
Qui quamquam eſt ingens, & nullum Martia ſummo
  Altius imperium Conſule Roma videt;

Mul-

49. *Decernere.*] *Te reddere* P. Dan.

51. *Potiora.*] *Majora* Regius & quatuor alii.

52. *Principis ira.*] *Numinis* Combii liber & Moreti. Heins. *Caeſaris* quatuor.

53. *Pius.*] *Prius* Ms. Berſm.

56. *Tempus agam*] *Laetus agam* duo.

57. *Altera laetitia eſt.*] *Laetitiae eſt* multi veteres. *laetitiae* recte tres alii. Heins. *Nec cedet* P. Dan. Regius & viginti quatuor alii.

58. *Succeſſor tanti frater honoris.*] L. Pomponius L. F. Flaccus Conſul Ordinarius A. P. R. C. DCCLXIX. biennio poſt exceſſum D. Auguſti. vide quae annotamus libro primo ad initium Eleg. VI. Hujus L. Pomponii Flacci & C. Caecilii Conſulatu obiiſſe in exſilio Naſonem Mariani Chronicon aſſeverat. Rectius quam B. Hieronymus, cujus calculum ſi ſequamur, Ovidius totum fere quadriennium Auguſto Caeſari ſupervixerit. Heins.

59. *Nam tibi finitum ſummo, Graecine, Decembri Imperium, Jani ſuſcipit ille die.*] Conſules Kal. Januarii magiſtratum inibant. Ciofan. *Decembris* P. Dan.

62. *Faſcibus.*] *Faſtibus* duo libri. vid. ad lib. I. Faſt.

63. *Sic tu bis fueris Conſul.*] C. Pomponius Flaccus, Graecini frater, cum C. Caelio Rufo Conſul fuit. Graecinum fuiſſe Conſulem, nemo tradit praeter Ovidium, nam ejus nulla mentio, aut in monimentis antiquis, aut in aliis auctoribus. Itaque, ut Micyllus adnotavit, aut ei humanitus aliquid accidit, antequam Conſulatum iniret, aut alterutri eorum, qui Flaccum & Rufum anteceſſerunt, Graecini cognomentum fuit: aut quod relinqui neceſſe eſt, Poëta in errore verſatus eſt. Hoc dicere quaſi cenſor non auſim. Nec Tauro Liboni tale cognomentum fuit. igitur Graecinum obiiſſe ante Conſulatum initum vero ſimile eſt. Fabric. Eadem fere Micyllus: ſed ex verſu 59. apparet, Graecinum ſuffectum fuiſſe Conſulem in ultimos Anni DCCLXIX. menſes, cui ſequenti anno DCCLXX. ſucceſſit ut Ordinarius Conſul L. Pomponius Flaccus. vide haec egregie ex antiquis monumentis illuſtrantem Maſſonium in Vita Ovidii, ad A. V. C. DCCLXIX. Burm.

64. *Binus conſpicietur honor.*] Imo *bimus*, ſi quid video. quod confirmat Rottendorphianus. *ſententiam bimam* vocat Cicero lib. III. Epiſt. VIII. ad Appium, de regendis per eosdem praefectos per biennium provinciis. *nix bima* Noſtro Triſt. lib. III. Eleg. X. *bimum merum* Horatio lib. I. Od. XIX. & *bima fronte vitulus* Virgilio lib. IV. Georg. hinc *bimatus* pro biennio apud Plinium Natur. Hiſtor. non ſemel. apud Macrobium quoque & Servium ad VII. Æneid. & apud veterem Interpretem Matthaei cap. II. ℣ſ. 10. *bimae hoſtiae* etiam frequenter apud ſcriptores antiquos occurrunt. alii inde *bidentes* dictos volunt, tanquam *bidennes*, ſeu *biennes*. de qua re Gellius libro XVI. cap. 6. Heins.

71. *Cum tamen.*] *Ut tamen* ſex ſcripti. Heins. *Vacabis* duo.

73. *Et, ſi qua dabit aura ſinum, jactate rudentes.*] *Laxate rudentes* prima editio, quod impenſe arridet. Virgil. lib. III. 266.

——— *tum littore funem*
Deripere, excuſſosque jubet laxare rudentes.

hoc eſt, quod Æneid. VIII. 708. dixerat:

Vela dare, & laxos jam jamque immittere funes.

& lib. X. 229.

——— *velis immite rudentes*,

ita *explicationem rudentis* pro laxatione dixit Cicero lib. I. Divinat. Lucanus libro V. 426.

Cum.

Digitized by Google

Multiplicat tamen hunc gravitas auctoris honorem:
Et majeſtatem res data dantis habet.
Judiciis igitur liceat Flaccoque tibique
Talibus Auguſti tempus in omne frui.
Ut tamen à rerum curà propiore vacabit;
Vota precor votis addite veſtra meis.
Et, ſi quem dabit aura ſinum, laxate rudentes;
Exeat è Stygiis ut mea navis aquis.
Praefuit his, Graecine, locis modo Flaccus; & illo
Ripa ferox Iſtri ſub duce tuta fuit.
Hic tenuit Myſas gentes in pace fideli:
Hic arcu fiſos terruit enſe Getas.
Hic raptam Troſmin celeri virtute recepit,
Infecitque fero ſanguine Danubium.

Quae-

Cum pariter ſolvĕre rates, totosque rudentes
Laxavere ſinus.

libro IX. 1004.

Septima nox Zephyro nunquam laxante rudentes,
Oſtendit Phariis Ægyptia littera flammis.

Praeterea ſcribe ex tribus, *Et ſi quem dabit aura ſinum.* Heins.

74. *E Stygiis.*] *A* ſcripti & editi quidam. *Exeat Euxinis* Farneſ.

75. *Praefuit his, Graecine, locis modo Flaccus.*] Ex hoc loco cognoſcimus L. Pomponium Flaccum bis Myſiae praefuiſſe. Praeſidem Ponti vocat infra ỳſ. 119. Certe Conſulatu defunctum anno ſubſequente Legatum Proconſule Moeſiam obtinuiſſe, ex Tacito conſtat, ac Latinio Pando mortuo ſucceſſorem datum. Praeclarum ejus facinus audi, de capto per dolum Rheſcuporide, Thraciae Rege, Cotyos Regis ex fratre nepotis interemti reo: *Pomponium Flaccum veterem ſtipendiis, & arcta cum Rege amicitia, eoque accommodatiorem ad fallendum, ob id maxime Moeſiae praefecit. Flaccus in Thraciam transgreſſus per ingentia promiſſa, quamvis ambiguum & ſcelera ſua reputantem, perpulit, ut praeſidia Romana intraret. Tum cuſtodia cinctum Regem gnarum neceſſitatis ad urbem miſit. Accuſatus in Senatu Rheſcuporis ab Uxore Cotyos, damnatus & procul regno in exſilium miſſus. Thracia in Rhaemetalcem filium, quem paternis conſiliis adverſatum conſtabat, inque liberos Cotyis dividitur.* Recte Flaccum *veterem ſtipendiis* vocat Tacitus, ut qui in iiſdem locis bellum jam ante geſſiſſet, ut ex hoc Naſonis loco diſcimus. Nam Propraetore prius eandem obtinuerat Provinciam. Syriae demum Proconſulatu functus eſt ſub annum V. C. DCCLXXIX. Quam provinciam a Tiberio meruit, ſi quid Suetonio credendum; quod noctem totam biduumque continuum epulando potandoque cum Tiberio & L. Piſone exegiſſet. quos ideo jucundiſſimos & omnium horarum amicos Tiberius appellabat. vide Plinium de eadem re Nat. Hiſt. Mentionem ejus quoque facit Joſephus in Antiquitatibus Judaicis libro XVIII. cap. 12. Mortuum in Provincia idem Tacitus teſtatur ſub annum V. C. DCCXXCIV. Inſigne ejus facinus de oppreſſo Rheſcuporide, ſive Rhaſcupoli commendavit etiam poſteritati Vellejus praeclaro meritoque elogio: *Sed propoſita quaſi univerſa principatus Tiberii Caeſaris forma, ſingula recenſeamus. Qua ille prudentia Rhaſcupolim interemptorem fratris ſuè, filiiCotyis,* (ſic lege) *conſortiique ejuſdem imperii, evocavit? ſingulari in eo negotio uſus opera Flacci Pomponii conſularis viri, nati ad omnia, quae recte facienda ſunt, ſimplicique virtute merentis ſemper quam captantis gloriam.* Heins. Ab hoc Flacco volunt quidam Valachiam fuiſſe dictam olim *Flacciam*, quod nomen ſenſim corruptela ſermonis tranſiit in *Valachiam*. Vide Georgii a Reychersdorff Chorographiam Tranſylvaniae. pag. 33. qui addit hinc adhuc Romanum ibi ſermonem durare, licet admodum corruptum. ſed hae fabulae. *Walachiam* vocarunt exteri; ſed Hungarica lingua Walachos vocari *Olah* vel *Olach* docet Foris Otrokocſi in Originum Hungar. cap. XIV. pag. 308. unde *Valachi* & *Walachi* dicti ab aliis. Non ſanior vero reliquis, qui circa origines gentium ſaepe ineptiunt, Foris ipſe, qui mulierem Walacham, a Phrygiae ita urbe, quam 'Ολοοσσόνα vocat, Homerus Il. B. 738. deducit. Burm.

77. *Myſas gentes.*] *Miſſas* plerique. *Miſſus* Moreti. *terruit hic* Jun. *arcu fixos* Ms. Berſm.

79. *Hic raptam Troezen celeri virtute recepit.*] Lege, *captam* ex ſcriptis, deinde pro *Troezen* E-

Quaere loci faciem, Scythicique incommoda coeli;
Et quam vicino terrear hoſte, roga.
Sintne litae tenues ſerpentis felle ſagittae:
Fiat an humanum victima dira caput.
Mentiar, an coëat duratus frigore pontus;
Et teneat glacies jugera multa freti.
Haec ubi narrarit, quae ſit mea fama, require;
Quoque modo peragam tempora dura, roga.
Nec ſumus hîc odio, nec ſcilicet eſſe meremur:
Nec cum Fortunâ mens quoque verſa meâ eſt.
Illa quies animo, quam tu laudare ſolebas,
Ille vetus ſolito perſtat in ore pudor.
Sic ego ſum longe, ſic hîc, ubi barbarus hoſtis,
Ut fera plus valeant legibus arma, facit;
Rem, queat ut nullam tot jam, Graecine, per annos
Femina de nobis, virve, puerve queri.
Hoc facit, ut miſero faveant adſintque Tomitae;
Haec quoniam tellus teſtificanda mihi eſt.
Illi me, quia velle vident, diſcedere malunt:
Reſpectu cupiunt hîc tamen eſſe ſui.

Nec

ditio Aldi ultima, *Roeſen.* Regius, *Troſanem.* Moreti, *Trezenam.* Servii, *Troiſen.* prim. editio, *Troeſon.* Polit. *Troecen.* opt. Vatican. *Treſmen.* Scribe, *Troſmin.* Τροσμὶς, Ptolemaeo eſt Myſiae inferioris oppidum. ſed legendum, Τρωσμὶς vel Τρωσμίς. nam Τρῶσμις Conſtantino Porphyrogenetae lib. II. Them. I. Antonini etiam Itinerario *Treſmis* eſt, & Notitiae Imperii. neque variant illic libri veteres. Heins. *Raptam* quod plures ſcripti & editi habent, reduxi. quod majoris laudis verbum eſt, quaſi celeritate, vi, & ſtrategemate urbem antea ab hoſtibus raptam, iisdem artibus receperit. ita Flor. lib. II. 17. *rapta impetu Hiſpania.* & ſic paſſim. mox *infeſtumque fere* Putean. prima & aliae Edit. Burm.

81. *Coeli.*] *Ponti* unus Heinſii.

82. *Hoſte.*] *Enſe Getae* Regius.

84. *An humanum.*] *Ad* Ed. Berſm. *victima ſacra* duo.

85. *Mentiar.*] *An fluat*, *an* ſex. *effluat* tres. *Et fluat* Moreti.

87. *Haec ubi.*] *Hic ubi* Ed. Gryph.

89. *Nec ſumus.*] *Non* Editi plurimi & ſcripti nonnulli. *cuiquam non eſſe* P. Dan.

91. *Illa quies animi eſt.*] Multi delent τὸ *eſt.* optimus Vaticanus, *animo.* recte. Heins. *Quem tu* Ms. Berſm. mox, *reſtat in ore* tres.

93. *Sic ego ſum longe.*] Verſus ſuſpectus. Heins.

95. *Rem queas ut nullam.*] *Re nulla*, meliores. Heins. Ego nihil muto. nam & ita Noſter mox Eleg. XI. 6.

Senſiſſes ultra, quod quererere, nihil.

& Eleg. XIV. 27. *Frigus &c. queror.* & ita optimus quisque latinitatis auctor. vide ad Petron. cap. XCI. *res nullas* Junii codex. Burm.

97. *Hoc facit.*] *Haec* Leid. & editi nonnulli.

99. *Illi me, qui velle vident, diſcedere malunt.*] *Quia velle vident* ex ſcriptis. Praeſtet etiam, *malint*, & mox, *cupiant*, pro *cupiunt.* Heins. *Reſpectu ſuo* Moreti Servii & prim. Edit.

101. *Nec mihi crediderit.*] Scribe, *neu.* Heins.

103. *Conveniens miſeris & quanquam gloria non eſt.*] Lege, *haec quanquam gloria* cum uno Vaticano & Twiſdeniano, vel, *ea gloria.* Poſſet &, *gratia* refingi. *haec gratia*, hic favor. Heins

105. *Hoſpita terra.*] *Tellus* Polit. & tres alii. omnino rectius. Heins.

107. *Conjuxque ſacerdos.*] Vid. Spanh. de Uſu Num. tom. II. pag. 275.

109. *Ulla.*] *Una* Polit. mox, *hic Liviae* Leid. & P. Dan.

112 *Eöo ſurgit ab orbe.*] *Ab axe* liber Servii. Heins. *Fulget ab* prim. Edit.

113. *To-*

Nec mihi credideris: exſtant decreta, quibus nos
 Laudat, & immunes publica cera facit.
Conveniens miſeris haec quamquam gloria non eſt,
 Proxima dant nobis oppida munus idem.
Nec pietas ignota mea eſt: videt hoſpita tellus
 In noſtrâ ſacrum Caeſaris eſſe domo.
Stant pariter natusque pius, conjuxque ſacerdos,
 Numina jam facto non leviora Deo.
Neu deſit pars ulla domus; ſtat uterque nepotum:
 Hic aviae lateri proximus, ille patris.
His ego do toties cum ture precantia verba,
 Eöo quoties ſurgit ab orbe dies.
Tota, licet quaeras, hoc me non fingere dicet,
 Officii teſtis, Pontica terra, mei.
Pontica me tellus, quantis hac poſſumus orâ,
 Natalem ludis ſcit celebrare Dei.
Nec minus hoſpitibus pietas eſt cognita talis,
 Miſit in has ſi quos longa Propontis aquas.
Is quoque, quo laevus fuerat ſub Praeſide Pontus,
 Audierit frater forſitan iſta tuus.

For-

113. *Tota.*] *Terra* prim. Edit. *cuncta* P. Dan. *me nunquam fingere* Moreti.

116. *Dei.*] *Diem* Regius, P. Dan. & undecim, cum prim. Ed.

119. *Is quoque quo fuerat levior ſub Praeſide Pontus.*] Aldina Editio ſic, *Is quoque quo laevus fuerat ſub Praeſide Pontus*, &c. quae lectio planior eſt, & minus difficultatis habet, videlicet ut intelligamus eum, qui Moeſiam tenuerit, ut ſupra. *Hic tenuit Myſas gentes in pace fideli*, &c. Neque enim provinciam Pontum Flaccus, ſed laevum littus Ponti maris, hoc eſt confinia Dacorum & Getarum, quae Moeſia erat, ad ripam Iſtri ſita ſcilicet, rexerat. Id quod ex Tacito quoque non obſcure colligitur, qui illum cum rege Thracum Reſcuporide, à quo ſupra alterum regem Cotym, nepotem hujus, dolo ſublatum, ex eodem authore annotavimus, arcta junctum amicitia fuiſſe ait, (videlicet quam eo tempore cum illo inierat, quando Moeſiae praefuit:) & ob id eodem poſtea cum imperio iterum miſſum eſſe. Vide libro ſecundo. *Leviorem* autem Pontum accipi, pro molliore ac manſuetiore facto, neſcio an apud Grammaticos defendi ſatis poſſet. Cum alias *levis* vocabulum, de inconſtanti & parum firmo aut fideli accipi conſueverit: aut etiam, ut Gellius exponit, de vili, & nullo honore digno. Jam ut neque hoc poſtremo omittamus, ſciendum, Graecinum hunc, cujus Conſulatum hac Elegia celebrat Poëta, in catalogo Coſſ. vulgo non haberi, ſive fama deceptus poëta fuit, ſive illi humanitus aliquid accidit, antequam magiſtratum iniret, ut quidam opinati ſunt. Nam eo anno, qui Pomponii Flacci, quem fratrem Graecini fuiſſe intelligimus, Conſulatum antecedit, qui idem ſeptimus exilii poëtae fuit, Tacitus, ut & alii, Conſules recenſet Siſennam Statilium Taurum, & Lucium Libonem. Niſi quis horum alteri cognomentum Graecini fuiſſe putet, quod tamen ipſe nusquam hactenus reperi. Pomponium autem Conſulem Graecini fratrem fuiſſe, de quo hac eadem Elegia dicitur, non ſolum ex Flacci cognomine colligo, ſed etiam ex Tacito, apud quem libro decimo tertio Pomponia Graecina quaedam nominatur, Plancii uxor, quae ſuperſtitionis externae rea facta, & mox ſententia viri, cujus judicio permiſſa fuerat, inſons judicata, per omnem deinceps aetatem non niſi cultu lugubri, animoque moeſto egit. Micyll. *Laevus Pontus*, Patavinum & Aldinum. *laevus Pontus* id eſt laeva pars Ponti. Flaccum enim praefectum Myſiae fuiſſe è Poëta noſtro certum eſt. Fabr. *Laevus Pontus* ex quinque ſcriptis. dixi IV. Triſt. El. 1. 60. Heins.

120. *Audierit.*] *Audierat* Servil, P. Dan. & Edit. Gryph. & Berſm.

125. *Tam-*

Fortuna eſt impar animo, talique libenter
Exiguas carpo munere pauper opes.
Nec veſtris damus haec oculis, procul Urbe remoti:
Contenti tacita ſed pietate ſumus.
Et tamen haec tangent aliquando Caeſaris aures.
Nil illum, toto quod fit in orbe, latet.
Tu certe ſcis hoc, Superis adſcite, videſque,
Caeſar; ut eſt oculis ſubdita terra tuis.
Tu noſtras audis inter convexa locatus
Sidera, ſollicito quas damus ore, preces.
Perveniant iſtuc & carmina forſitan illa,
Quae de te miſi coelite facta novo.
Auguror his igitur flecti tua numina; nec tu
Immerito nomen mite Parentis habes.

125. *Tangent.*] *Tangant* Haſn.
126. *Nil illum latet.*] *Nil illi* tres libri; Latinius, ut puto. vide ſupr. ad v. Faſt. 361.
127. *Adſcite*] *Accite* P. Dan. & Moreti. & *ſcis haec* editi nonnulli & ſcripti. *ſcis en* Moreti.
128. *Et eſt oculis.*] Legendum ex veteribus, *ut eſt oculis.* Nauger. *Ut eſt oculis* Editiones priſcae: quod ſequor. Heins.
131. *Pervenient iſtuc.*] *Perveniant* in nonnullis. Nauger. *Perveniant* meliores. Heins.
133. *Numina.*] *Pectora* Ms. Berſm.
134 *Parentis.*] Patris Patriae. ſed Sueton. cap. 26. recuſaſſe hoc nomen ſcribit.

Epistola X.

ALBINOVANO.

Hic mihi Cimmerio bis tertia ducitur aeſtas
Litore, pellitos inter agenda Getas.
Ecquos tu ſilices, ecquod, cariſſime, ferrum
Duritiae confers, Albinovane, meae?

Gut-

1. *Hac mihi in Euxino.*] Alii pro *Hic* adverbio; *Haec* legunt, ut ſit, Haec aeſtas bis tertia, ſive ſexta, mihi ducitur, &c. quam lectionem & ipſe ſequor. Caeterum quod Merula Albinovanum hunc eſſe tradit, Celſum illum, ad quem & Horatius ſcripſit, de eo ipſe viderit. Ego Pedonem Albinovanum, non Celſi praenomen, ſed Caji habuiſſe, apud alios reperio. Et Horatius Celſum illum, non ut poëtam, ſed ut comitem ac ſcribam Neronis celebrat. Micyll. Ambo manuſcripta:
Haec mihi Cimmerie bis tertia ducitur aeſtas
Littore.
Mela lib. 1. ubi de mari mediterraneo loquitur: *Ubi iterum ſe effundit* (inquit) *Pontus Euxinus: qua paludi committitur, Cimmerius Boſporus. Cimmerio* autem *littore* dixit pro Euxino, quod eſt Cimmerio oppoſitum, ut remotioris loci mentione magis amplificaret exilii ſui miſeriam. Fabric. In Francof. Leidenſi & quatuor aliis, *hic mihi Biſtonio litore* Regius & ſeptem alii. *in Emonie* Pr. Mediceus. *Eumonie* P. Dan. pro var. lect. ſed *Cimmerie* placuit Heinſio. ita & Claud. lib. 1. Laud. Stilic. 129. dixit, *Cimmerii litora Ponti. inter habenda* etiam P. Dan. Burm.
3. *Ecquos tu ſilices, ecquod.*] Ita edidit Heinſius

ex

Gutta cavat lapidem; conſumitur annulus uſu;
Et teritur preſſà vomer aduncus humo.
Tempus edax igitur, praeter nos, omnia perdet?
Ceſſat duritià mors quoque victa meà.
Exemplum eſt animi nimium patientis Ulixes,
Jactatus dubio per duo luſtra mari.
Tempora ſolliciti ſed non tamen omnia fati
Pertulit; & placidae ſaepe fuere morae.
An grave ſex annis pulchram foviſſe Calypſo,
Æquoreaeque fuit concubuiſſe Deae?
Excipit Hippotades, qui dat pro munere ventos,
Curvet ut impulſos utilis aura ſinus.
Nec bene cantantes labor eſt audiſſe puellas;
Nec deguſtanti lotos amara fuit.
Hos ego, qui patriae faciant oblivia, ſuccos
Parte meae vitae, ſi modo dentur, emam.
Nec tu contuleris urbem Laeſtrygonis umquam
Gentibus, obliquà quas obit Iſter aquà.
Nec vincet ſaevum Cyclops feritate Phyacen:
Qui quota terroris pars ſolet eſſe mei!

Scylla

ex duobus libris. vulgo, *Et quos*, *& quod*. Junian. *Et tu quos.*

5. *Gutta cavat lapidem.*] Hanc ſententiam & locutionem fruſtra exagitant eruditi quidam. Vide quae dixi in obſervationibus in Metamorphoſin meis lib. IV. 524. Ciofan. Recte ibi Ciofanus Lambinum exagitat, quod pro hoc Ovidii verſu obtruſerit illud vulgatum quaſi proverbium,

Gutta cavat lapidem non vi, ſed ſaepe cadendo.

cujus auctor quis ſit ignoro. ſed inveni in codice Claudiani Leidenſi inſertum libro I. in Eutrop. 83. ante illa,

Indomitasque mora, pretio lenibat avaras.

quem verſum Ovidii etiam eſſe credit Gallicus Bionis interpres *de Longepierre*. ad ſimilem Bionis ſententiam notas apponens. Ἐκ θαμινῆς ῥαθαμίγγος, ὡς λόγος, αἰὲν ἰοίσας λίθος ἐς ῥωγμὸν κοιλαίνεται. vid. & Ritterſ. ad Iſidor. lib. II. Epiſt. 284. Burm.

6. *Et teritur.*] Malim, *Atteritur*, vel *Deteritur*. Rottendorph. *Conteritur*. quo verbo uſus eſt Medicamine Faciei. mox, *perdet*, pro *perdit* meliores. Heins. *Perdat* unus Hafnienſis. *paſſa humo* etiam Farneſ.

11. *Sed quae tamen omnia fati Pertulit.*] Lege ex veteribus libris, *ſed non tamen*. Ciofan. *Quae* liber unus Berſm. & ego inveni in editione Vicentina. & Ciofano pro textu eſt. unde fingo; *Tempora ſolliciti ſed quae tamen omnia fati Non tulit.* Auctor Elect. Eton. *Quae* Edit. Gryph. *non tantum* Edit. prim.

12. *Et placidae ſaepe fuere morae.*] Hoc eſt, tametſi multis ac variis periculis toto decennio jactatus fuit: habuit tamen interdum, quibus mala atque moeſtitiam ſuam levaret, ut cum apud Calypſonem moratus eſt, neque duriter ab ea, ſed amantium more atque affectu habitus: item cum ab Æolo hoſpitio acceptus, & munere ventorum donatus eſt. Praeterea audiendo Sirenes, veſcendo loto, & id genus alia. Micyll. *Placitae* prim. Edit.

13. *Calypſo.*] *Calypſon* Jun. *Calypſum* Leid.

17. *Nec bene.*] *Non bene* editi & ſcripti quidam. *num* prim. Edit. *audiſſe* libri quatuor & Berſmanni.

19. *Faciant.*] *Faciunt* Putean. *facerent* Servii & prim. Ed. mox, *ſi modo detur* P. Dan.

21. *Urbes Laeſtrygonis.*] *Laeſtrygonos* Combianus. & *urbem* meliores plerique. ut Met. XIV.

Inde Lami veterem Laeſtrygonis, inquit, in urbem
Venimus.

Homero quoque non niſi unicum oppidum eſt Odyſſ. K. quod vocat, Λάμου αἰπὺ πτολίεθρον τηλέπυλον Λαιστρυγονίην. Heins.

Scylla feris trunco quod latrat ab inguine monſtris;
Heniochae nautis plus nocuere rates.
Nec potes infeſtis conferre Charybdin Achaeis;
Ter licet epotum ter vomat illa fretum.
Qui quamquam dextrâ regione licentius errant;
Securum latus hoc non tamen eſſe ſinunt.
Hìc agri infrondes, hìc ſpicula tincta venenis:
Hîc freta vel pediti pervia reddit hiems.
Ut, quà remus iter pulſis modo fecerat undis,
Siccus contemtâ nave viator eat.
Qui veniunt iſtinc, vix vos ea credere dicunt.
Quam miſer eſt, qui fert aſperiora fide!

Cre-

23. *Nec vincet Cyclops ſaevum feritate Phylacem.*] Aldina Editio habet, *Phyacem*: quod ut verius aliquanto puto legi, quam *Phylacem*, propter nominis ipſius peregrinitatem ſcilicet: ita rurſum neque de hoc, quod certo afferam, habeo. Caeterum quod mox ſequitur, *Qui quota terroris pars ſolet eſſe mei?* non ad Cyclopem, ut Merula exponit, ſed ad eum, de quo modo dictum eſt, Phyacem referendum. quaſi dicat Poëta, Etiam ab hoc multum terroris ſibi objici, propter incurſiones videlicet, ſive eas terra factas intelligere libet, Phyacemque ipſum Getarum aut Sarmatarum ducem ac regulum aliquem fuiſſe: ſive etiam mari, ut eundem illum cum Achaeis & Heniochis, de quibus Poëta meminit, recenſeamus. Jam quod infra paulo addit idem Commentator, poëtam ab Heniochis captum, aut ſpoliatum fuiſſe, id ſciendum, de ſuo illum adfinxiſſe neque enim alibi quicquam ejus reperitur. MICYLL. In Patavino, *Phareten*: in vetuſtiſſimo codice Romae (ut ait Merula) *Piachen*. Sed nomen barbarum corruptum eſſe nihil mirum eſt. FABRIC. *Phylacum* Regius. *Pyacem* Moreti. *Piacem* Servii. *Phaeacem* Ms. Berſm. alii, *Phareten*, *Phylacem*, *Piachen*. *Philacem* P. Dan. mox *O*, *quota*, Junian.

25. *Cum latret.*] *Quae latrat* multi codices. nonnulli, *quod latret*. recte, niſi *quod latrat* praefers, cum uno Vatic. & Arond. vide Notas Epiſt. XVII. ℣. 51. verſu proximo, *nautis*, pro *nobis* plerique veteres. HEINS. *Scylla ferox* editi quidam.

26. *Heniochae nobis plus nocuere rates.*] Ita in Patavino, *Heniochae* pro *Endochiae*: & *nobis*, pro *nautis*. Mela: *Super Amazonas & Hyperboreos, Cimmerii, Scythae, Heniochi, Georgi*, Tragicus in Thyeſte:

Caucaſi rupem aſperam
Heniochus habitans.

Scribit nonnulla quae huc pertinent Herodotus in Melpomene. FABRIC. *Enotheae* Putean. *Eumachiae* prim. Edit. *Ennochiae* Ms. Berſm.

28. *Ter licet epotet.*] *Epotum* idem Vaticanus. & placet. *ore* pro *illa* Moreti codex. HEINS.

29. *Errant.*] *Errent* Putean. Moreti. Jun. & ſex alii & Edit. Micyll. & Berſm. *exſtant* Leid. mox, *non latuiſſe ſinunt* Putean.

31. *Agri infrondes.*] *Ager infrondis* lib. unus Berſmanni, & arripuimus pro *agri infrondes*. AUCTOR ELECT. ETON. *Ager infrondis* decem ſcripti. *informis* P. Dan. forte bene. ita *informes plagas* Inferos dixit Claud. 1. Rapt. 101. ut Noſter ſaepe Stygi comparat Ponticas aquas. Mox, *freta quae pediti*, Ms. Berſm. ſeq verſu, *& qua* P. Dan. & Editi nonnulli. *ut quo* Mss Berſm. BURM.

31. *Spicula tecta venenis.*] *Tincta* cum plerisque ſcriptis. HEINS.

35. *Iſtinc.*] *Iſtuc* Junian. Putean. & duodecim alii. *iſtic* ſex.

37. *Cauſſas.*] *Cauſſam* ſex ſcripti & editi quidam.

39. *Praebentia formam.*] Francof. *ducentia*; eleganter. 1. Met. 402.

Mollirique mora, mollitaque ducere formam.

ita *ducere notam &c.* vid. ad VI. Faſt. 649. BURM.

40. *Et quae praecipuum.*] *Et quae perpetuum* duo codices.

41. *Oraeque.*] *Finique* Putean. *hic oritur* Ed. Gryph. Berſm. & alii.

43. *At Notus adverſo tepidus qui ſpirat ab axe.*] *Tepidum qui ſpirat* rectius complures ex ſcriptis. Avienus deſcriptione orbis:

Vel qua lene Notus ſpiras, qua perſtrepit Eurus.

Boëthius:

Spirat inſanum nebuloſus Auſter,

apud

Digitized by Google

Crede tamen: nec te cauſſas neſcire ſinemus,
  Horrida Sarmaticum cur mare duret hiems.
Proxima ſunt nobis plauſtri ducentia formam,
  Et quae praecipuum ſidera frigus habent.
Hinc oritur Boreas, oraeque domeſticus huic eſt;
  Et ſumit vires à propiore loco.
At Notus, adverſo tepidum qui ſpirat ab axe,
  Eſt procul; & rarus languidiorque venit.
Adde quod hic clauſo miſcentur flumina Ponto,
  Vimque fretum multo perdit ab amne ſuam.
Huc Lycus, huc Sagaris, Peniusque, Hypanisque, Crateſque
  Influit, & crebro vortice tortus Halys:

Par-

apud Maronem in nonnullis codicibus Æneidos III.

——— *placataque venti*
Dant maria, & lene crepitans vocat Auſter in altum.

Nihil magis obvium hoc loquendi modo apud ſcriptores. Multi potiſſimum in eo Auſonius & Claudianus. Paulinus carmine Sapphico ad Nicetam Epiſcopum:

Aſt ubi paulum via proferetur,
Det, precor, mites tibi Chriſtus aeſtus,
Et leve ſpiret ſine nube ſiccis
Aura Calabris.

Ita veterrimus codex Voſſianus. mox idem Paulinus:

Leue ſic ſude tenuatus aër.

Seneca Oedipo:

Lenis & medicum fluens
Aura, nec vergens latus
Ducat intrepidam ratem.

ubi nil neceſſe reponi, *modice fluens.* Solinus cap. XXXIX. de *Chimaera, hic mons nocturnis aeſtibus fumidum exhalat.* & pari modo idem Solinus frequenter. HEINS.

47. *Huc Lycus, huc Sagaris, &c.*] Recte legit Merula: Nam non ſolum Capella & Solinus hujus nominis meminere: ſed & Plutarchus (ſeu quisquis is eſt) in libello de fluminibus: Σάγαρις, inquit, ποταμός ἐςι τῆς Φρυγίας. προσηγορεύετο δὲ πρότερον Ξηροβάτης, &c. Hinc & patronymicum *Sagaritis*, quo idem Ovidius 4. Faſtorum utitur, ubi de Atye loquens, ait: *Fallis & in Nympha Sagaritide deſinis eſſe Quod fuit: hinc poenas exigit ira deae.* Pro quo, quidam *Sangaride* legunt, non animadvertentes, ſyllabam, quae in *Sangaride* ſecunda eſt, brevem pro longa poni. Quod eo hic addo, ut ſi quid illic à nobis praeteritum forte ſit, idipſum vel hic reſtituatur. MICYLL. *Sangarius* plerisque. Plutarcho tamen de fluminibus & Solino *Sagaris. Sangaris* Plinio. ut ſaltem in hiſce utrisque teſtatur è ſcriptis Salmaſius. ὁ δὲ Μυρλέανος (inquit Apollonii Scholiaſtes, Aſclepiadem autem vult Bithyniacorum ſcriptorem) Σάγγαρον αὐτὸν λέγεσθαι φησὶν & hic quoque loci *Sagarus* habetur pro varia lectione. AUCTOR ELECT. ETON. Vid. ad Lib. IV. Faſt. 229.

47. *Peniusque Hypanisque Crateſque.*] Ego in *Penei* voce nihil difficultatis video, niſi quod ejus exemplum aliquod ſimile alibi non extat. Neque enim neceſſe eſt, omnino eodem modo poni, hoc eſt, iisdem ſyllabis, quibus de Theſſaliae fluvio dicitur. Poteſtque vel *Peneus* diſſyllabum, utraque longa, dictum accipi: vel etiam *Peneus*, tribus ſyllabis, ut priores duae cum praecedenti finali dactylum conſtituant. Nam de Plinii lectione, quam idem Merula reprehendit, alii judicent. Apud Strabonem certe idem locus (nam Plinius & loci & fluminis nomen facit) inter Sebaſtopolim, quae & Dioſcurias eſt, & gentem Heniochorum, in interiore Ponti ſinu, Πιτυοῦς appellatur. Vide libro undecimo. Quod autem quidam etiam *Pamiſon* pro *Peneo* legere malunt, id illorum judicio relinquo. Ego nihil temere convellendum puto, neque pro incerto, aut obſcuro, aeque incertum ſubſtituendum: propterea quod multa apud veteres uſurpata fuere, quorum exempla ad nos vel nulla, vel prorſus rariſſima pervenere. Deinde & illud probabile, Ovidium, utpote qui tot jam annos in Ponto vixiſſet, plura ac certiora ejusdem loci fluminum nomina cognita habuiſſe, quam alii, atque abſentes, tradere, aut etiam ſcire potuerant. MICYLL. *Penieſque* codex Petri Servii. & in ſcriptis Plinii exemplaribus lib. VI. cap. 4. *Flumen & oppidum Penius. Hypanisque* etiam ſcribendum ex libris antiquis. qui notiſſimus eſt fluvius. pro *Orateſque* veteres plerique, *Crateſque*, nonnulli, *Careſque*, vel *Cateſque.* unde recte

 ut

Partheniuſque rapax, & volvens ſaxa Cynapes
Labitur; & nullo tardior amne Tyras.
Et tu, femineae Thermodon cognite turmae;
Et quondam Grajis Phaſi petite viris.
Cumque Boryſthenio liquidiſſimus amne Dyraſpes,
Et tacite peragens lene Melanthus iter.
Quique duas terras, Aſiam Cadmique ſororem
Separat, & curſus inter utramque facit.

In-

vir ſummus Iſaacus Voſſius reponendum eſſe me monuit, *Caleſque.* Κάλης enim fluvius eſt hujus tractus Euſtathio Scholiis in Periegeten. Κάληξ eſt Thucydidi libro IV. *Λάμαχος ἐν τῇ Ἡρακλεώτιδι ὁρμίσας ἐς τὸν Κάληκα ποταμόν.* ubi deſcribit Lamachi claſſem impetu fluvii amiſſam. Valer. Flaccus libro IV.

Quas Tanaïs flavuſque Cales, Hypaniſque, Melaſque
Addat opes.

ſic puto caſtigandum. nam *Lyces* nullus eſt fluvius. niſi malis, *Tyras*, cujus & Noſter hic meminit. Nam Maſetius, Valerii interpres, notat *Tyres* eſſe in nonnullis codicibus. Heins. Huic Voſſii conjecturae occurrit Plinii locus VI. 1. *Oppidum Heraclea Lyco flumini appoſitum.* in margine vero pro varia lectione, *Celeti fluvio* appoſitum. Nempe, ſi hoc Plinio ſcriptum; *Caletem* & *Lycium* ipſe, Lyci hujuſce profecto haud ignarus, credidit ejuſdem eſſe fluvii nomina. ſin minus, id ſaltem ille, qui olim *Caleti* adſcripſit, crediſſe videbatur. Nec reſponderi debet, tres numero Lycos huc devenire. Noſter enim Lycum illum ab Armenia ſignificare non potuit; quod ab Inde fluvio majore, cujus tamen non meminit, exceptus, ejuſque pars factus non ſuo nomine in Pontum perveniat. nec voluit, credo, illum in Moeotida influentem, quippe obſcuriſſimum ab uno Ptolemaeo nominatum: cum praeſertim hicce ad Heracleam Lycius & Hiſtorica & Poëtica fama commendatus ſit inter celeberrimos; ſed licet haec ita ſint, & omnes licet, qui tradant oſtiorum ordinem, mentionem Lyci faciant, omiſſo Calete, aut omiſſo Lyco Caletis; ego tamen diverſos potius exiſtimo, adductus verbis iſtis Περίπλων inter ſe collatis. Sic enim Arrianus: Καὶ ἀπὸ τοῦ Λιλλίου εἰς Ἔλαιον (στάδιοι) ἑξήκοντα. ἐνθένδε ἐς Κάλητα ἄλλο ἐμπόριον εἴκοσι καὶ ἑκατόν· ἀπὸ Κάλητος ἐς Λύκον ποταμὸν ὀγδοήκοντα· ἀπὸ δὲ Λύκου εἰς Ἡράκλειαν πόλιν Ἑλληνίδα Δωρικὴν Μεγαρέων ἄποικον, στάδιοι εἴκοσι. Marcianus autem Heracleota: Ἀπὸ τοῦ Ἐλαίου ποταμοῦ ἐπὶ τὸν Κάλητα (ſic enim illic legitur) ποταμὸν, καὶ ἐμπόριον, στάδιοι ρκ΄ ἀπὸ τοῦ Κάλητος ποταμοῦ εἰς Ἡράκλειαν πόλιν μεγίστην, στάδιοι κ΄. Et ad rem quidem noſtram ſatis. Addam tamen in Marcianum aliquid. cui verſus unus mihi excidiſſe videtur. atque locum hunc ſcriptum fuiſſe hoc modo. Ἀπὸ τοῦ Ἐλαίου Ποταμοῦ ἐπὶ τὸν Κάλητα ποταμὸν καὶ ἐμπόριον, στάδιοι ρκ΄. ἀπὸ τοῦ Κάλητος ποταμοῦ εἰς Λύκον ποταμὸν στάδιοι π΄. Ἀπὸ Λύκου ποταμοῦ εἰς Ἡράκλειαν πόλιν μεγίστην, στάδιοι κ΄. Auctor Elect. Eton. *Paniuſque*, *Bitaſque*, *Cataſque* P. Dan. *Hicaniſque Catiſque* prim. Ed. *Hypaniuſque Cathleſque.* Moreti *Cateuſque* Putean.

47. *Hypaniſque*, *Crateiſque.*] Ego, ut ſupra monui, nihil temere mutandum cenſeo, quod longus jam uſus approbavit: ſed tamen ſi quid tale audendum ſit, malim cum illis ſentire, qui Flacci exemplum ſequuntur. Nam *Ceracis* vocabulum, praeterquam apud unum Ptolemaeum, nuſquam legitur. cujus ſcripturae, ut nunc habet, quantum tribuendum ſit norunt docti. *Coreti* autem nomen, praeterquam quod fluvii proprium non eſt, ſed ſinus, etiam ſyntaxis naturam atque ordinem vitiat. Jam ſi quis *Coerſum* pro *Cratete* poni poſſe putet (nam hoc nomine & Flaccus brevi priore utitur) poterit eodem modo etiam *Bathys* pro illo poni, in quo nomine nulla difficultas eſt. & fluvii ejus meminerunt Plinius & Arrianus Sed nolim ipſe, ut dixi, quicquam temere mutari, aut pro incerto aeque incertum reponi. Micyll.

49 *Partheniuſque rapax.*] Atqui Apollonius Rhodius libro II. Argonauticon ỳſ. 938. *Πρηϋτάτην ποταμὸν* vocat:

Καὶ δὴ Παρθενίοιο ῥοὰς ἁλιμυρήεντος,
Πρηϋτάτου ποταμοῦ παραμέτρεον.

Heins. *Capax* P. Dan.

49. *Et volvens ſaxa Cynapes.*] Quod ad nomen *Cynaphis*, ſive potius *Cynapes* legendum, attinet, idem ſentio quod ſupra, nihil temere mutandum eſſe. Idque etiam de eo, quod verſu abhinc quarto ſequitur, quod alii *Dynapſos*, alii *Dyrapſes* legunt, dictum volo. Quod autem pro *Cynapes* quidam *Niphates* legendum hoc loco putant, nihil adeo video, quod quemquam eodem impellere debeat, praeter unicum illum Lucani locum lib. III. ubi eodem epitheto dicitur: *Armeniuſque tenens volventem ſaxa Niphaten.* quod tamen & de monte, opinor, non ita prorſum abſurde intelligi poteſt, qui propter crebra praecipitia atque altitudinem, volvere ſaxa dici poteſt. Proinde ut

à

Digitized by Google

Innumerique alii, quos inter maximus omnes
  Cedere Danubius ſe tibi, Nile, neget.
Copia tot laticum, quas auget, adulterat undas:
  Nec patitur vires aequor habere ſuas.
Quin etiam ſtagno ſimilis, pigraeque paludi,
  Caeruleus vix eſt, diluiturque color.
Innatat unda freto dulcis, leviorque marinâ eſt;
  Quae proprium mixto de ſale pondus habet.

Si

à Graecis *εὐσκόπελος* idem dicitur, ut in eo verſu, qui apud Stephanum ex Piſandro quodam citatur: *Ταύρου πρυμνώρεια, ἐϋσκόπελόν γε Νιφάτην*, (quamquam vulgo pro *εὐσκοπέλου*, *εὐτυόλαπος* legatur.) Nam alias, quod ego viderim, nemo veterum *Niphaten* de fluvio interpretatur: ſed de monte Armeniae omnes, ut Strabo, Stephanus, Mela, Plinius, Solinus, &c. Meminit tamen *Niphatae* etiam Virgilius lib. tertio Georg. Micyll. Noſtrae membranae, *Cinimphes*. al. *Synapes*, ſeu *Synaphis*. omnes omnibus, credo, inauditi. in aliis exemplaribus *Niphates* ajunt legi. adducuntque Lucani verſum: *Armeniusque tenens volventem ſaxa Niphaten*. ſed neque fluvium voluit ille, qui nullus eſt, & ſi maxime fluvius eſt, fluit, credo, è monte cognomine, unde nullus in Pontum fluvius. Corrigere me ſpero, *Cinolis*. Ejusdem tractus eſt flumen, in quo & Parthenius. Martian. Heracl. *Ἀπὸ Αἰγίνητυ ἐπὶ Κινώλην κώμην καὶ ποταμόν. Ἔχει δὲ καὶ ὕφορμον εἰς τὴν καλουμένην Ἀντικίνων στάδια ξ΄. Ἀπὸ Κινώλιδος εἰς Στεφάνην κώμην στάδια ρ΄*. ſic emendandus, *Ἀπὸ Αἰγινήτυ ἐπὶ Κίνωλιν κώμην καὶ ποταμόν. ἔχει δὲ καὶ ὕφορμον εἰς τὴν καλουμένην Ἀντικίνωλιν στάδια ξ΄*. &c. *Cinolis* emporium Arriano, *Cinolis* & *Anticinolis* Straboni promontoria, Melae urbes: nam perperam in aliquot horum editiones invectum *Cimolis* & *Anticimolis*; uti monſtrarunt Iſ. Caſaubonus & Voſſius. atque adeo reddendum pro illo *Cinolis* Plinio ac Ptolemaeo, quibus oppidum memoratur. Auctor Elect. Eton.

50. *Et nullo.*] *Hanc alique* Leid. unde Heinſius *haud* faciebat.

51. *Turmae.*] Al. *Turbae*. ſed praeſtat illud. Sic Val. Flac. iv. *Proxima Thermodon &c. ludo volitans cum turma ſuperbo Pulvereis exſultat equis.* Auctor Elect. Eton.

52. *Petite.*] *Petite* Ms. Berſman.

53. *Cumque Boryſthenie amne*] Sic *Boryſthenii vis fluminis* apud Avienum deſcriptione orbis, & *Boryſthenii ora fluminis*. Heins.

53. *Liquidiſſimus amne Dyraſpes.*] Sic quidem eſt Boryſthenes. *Ῥέει τε καθαρὸς παρὰ θολεροῖσι*, inquit Herodotus. Atteſtatur & Dio Chryſ. in Boryſthenitica, teſtis oculatus. *Dyraſpes* vero *liquidiſſimus* fruſtra quaeritur, ſive *Dyraſpes*, ſeu *Dirapſes*, ut variant libri, & aliquis, *Dyrapſes*. Neque ullum amnem in Pontum deſcendentem video, qui propius accedat, quam *Lycaſtus*. & prope accedit ſane, ut pro emendatione placeat. *Lycaſtus* ſcilicet facile fit *Dyraſpus*, inde *Dyraſpes*. Porro Lycaſtus Scylaci fluvius eſt Alyn inter & Thermodonta; ſed & Marciano quoque proxime Alyn recenſitus. ſed illic male legitur, *Acauſtus*, ut jam monuit Voſſius ad Melam. Plinio etiam fluvius eſt, ut ego iſta interpretor: *In ora autem ab Amiſo oppidum & flumen Chadiſia, Lycaſtum, à quo Themiſcyra regio:* nam adjective poni videtur. Alibi quoque exſtant veſtigia. Mela: *Secundum Halyn urbs eſt Lycaſto.* Apollonius de Amazonibus: *Νόσφιν δὲ Λυκάστιαι ἀμφενέμοντο, Νόσφι δ' ἀκοντοβόλοι Χαδήσιαι.* Ad quem Scholiaſtes: *Λυκάστιαι χωρίον τῆς Λευκοσυρίας. ἀφ' οὗ Λυκαστίας εἶπε τὰς Ἀμαζόνας. Χαδησίας δὲ αὐτὰς εἶπεν Ἑκαταῖος ἀπὸ τοῦ χαδῆσαι.* Quid vero ſit *ἀπὸ τοῦ χαδῆσαι* neſcio, & legendum confido, *ἀπὸ τοῦ Χαδίσιου*. ſic *Lycaſtias* dicemus Amazonas à fluvio Lycaſto, *Chadenas* à fluvio Chadiſia. Eum vero legiſti modo in Plinii loco. quin & *Chadeſium* vocat Marcianus. Auctor Elect. Eton. *Daraſpes* Moreti. *Dirapſes* Reg. P. Dan. Servii. *Darapſes* Putean.

54. *Melanthus.*] *Melanthias* Arriano prope vicum Cotyora. Plinio flumen *Melanthiam*. Auctor Elect. Eton. *Melampus* Putean. *laeve iter* Leidenſ.

56. *Utramque.*] *Utrumque* Putean. vid. i. Met. 50.

57. *Omnes.*] *Amnes* Moreti.

58. *Negat.*] *Neget* Francof. rectius.

59. *Copia tot laticum quas auget adulterat undas.*] Ex copia atque ubertate fluvialis aquae, qua abundat mare Ponticum, contendunt fieri, ut facilius quam aliud quodvis mare concreſcat gelu, & glacie adſtringatur. Videndus inter caeteros Herodotus hac de re, & A. Gellius Noct. Attic. libro xvii. cap. 8. Plinius vi. cap. xvii. Macrobius libro vii. Saturnalium cap. xii. Solinus ex Varrone cap. xix. in deſcriptione Ponti. Salluſtius: *Mare Ponticum dulcius eſt quam caetera.* Heins. *Auget & alterat* Regius.

62. *Diluiturque color.*] *Dividiturque* Junian. *caeruleus*

Si roget haec aliquis, cur ſint narrata Pedoni,
  Quidve loqui certis juverit iſta modis;
Detinui, dicam, tempus curaſque feſelli.
  Hunc fructum praeſens attulit hora mihi.
Abſuimus ſolito, dum ſcribimus iſta, dolore:
  In mediis nec nos ſenſimus eſſe Getis.
At tu, non dubito, cum carmine Theſea laudes,
  Materiae titulos quin tueare tuae;
Quemque refers, imitere virum. vetat ille profecto.
  Tranquilli comitem temporis eſſe fidem.
Qui quamquam eſt factis ingens, & conditur à te
  Vir tanto, quanto debuit ore cani;
Eſt tamen ex illo nobis imitabile quiddam,
  Inque fide Theſeus quilibet eſſe poteſt.
Non tibi ſunt hoſtes ferro clavâque domandi,
  Per quos vix ulli pervius Iſthmos erat:

Sed

ruleus color eſt diluiturque maris prim. Ed. *caeruleus vix eſt diluiturque virus* Putean.

64. *Mixto de ſale.*] *Cum ſale* Putean.' & Berſmanni. *nomen habet* Servii. & quatuor alii.

67. *Detinui, dicam, curas tempusque feſelli.*] *Detinui, dicam, tempus, curasque feſelli* ex libro Feſchii & quinque aliis. ſic Met. XI.

Detinuit ſermone diem.

Auctor Pervigilii Veneris:

Detinenda tota nox & pervigilanda canticis.

quae ibi vera eſt ſcriptura. Manilius lib. V.

Ille dabit cantus inter convivia dulces,
Mulcebitque ſono Bacchum, noctesque tenebit.

pro detinebit. Fruſtra magnus Scaliger, *tenebris* reponit. ſic *diem extrahere* apud Caeſarem lib. I. de bello civili, & Valer. Maximum lib. II. cap. II. *eximere dicendo diem* A. Gellio. Heins. Heinſius fecit, *detinui tempus, curasque feſelli.* oſtenditque exemplis *tempus detinere* bene ac Latine dici. Verum Poëta tempus detinere noluit, quod ſcilicet per ſe morari atque haerere videbatur inviſum. fallere voluit ipſumque falli, ut elaberetur non ſentienti, certe pro longiſſimo (quod miſeris hominibus uſu venit) brevius aliquanto nonnunquam exiſtimaretur. !ſed quid eſt *detinere curas* hîc loci? an quaſi feras, ut *Cithara* apud Martial. XIV. *duxit ſilvas detinuitque feras?* magis credo Ovidium ſcripſiſſe, *Diſtinui, dicam, curas, tempusque feſelli*, id eſt perpetuum alioqui curarum tenorem interrupi. nam *diſtinere*, eſt ſeorſim tenere, ne continuata ſint efficere. Lucret. lib. V. *More quod late terrarum diſtinet oras.* Virgil. XI. *diſtinet horam Agger murorum.* Auctor Elect. Eton. Egi de hoc loco ad lib. I. Met. 683. antequam mihi Etonenſium Electorum copia eſſet facta. (ante quae viſa illa jam typis fuere deſcripta) & quod ibi *diminuit* legendum eſſe contendimus, nunc firmatur codicis P. Dan. auctoritate, qui hic in margine habebat, *diminui*, quod verum puto. exhibebat idem *curas, dicam, tempusque feſelli*, recte. diminui curas, & tempus feſelli. Burm.

69. *Dum ſcripſimus.*] Vetuſtum in praeſenti; *dum ſcribimus.* Fabricius. *Scribimus* meliores. Heins.

69. *Dolori.*] Reſtitutum vides, *dolere* pro *dolori*, quod amplexae fuerant nuperae editiones, quodque ex uno libro adduxit Berſmannus. & neſcio tamen, an interſit aliquid, ſed quantum nunc quidem video, Ablativus tantum rei, ſeu cum praepoſitione, ſeu ſine praepoſitione, hoc verbum *abeſt* comitatur. perſonae vero & Dativus & Ablativus. Auctor Elect. Eton. *dolore* Jun. Leid. Reg. & Putean. *abſumus à ſelito* Moreti. *dolore* jam ediderunt Ald. Micyl. Gryph. & alii.

73. *Vetat iſte profecto.*] Rectius *ille* in nonnullis Nauger.

75. *Qui quanquam eſt factis ingens, & conditus à te, Vix tantus.*] Locus corruptus, ut nunc editur, atque intricatus. Scaliger emendabat,

Qui quanquam eſt factis ingens, & conditus à te,
  Vir tanto, quanto debuit ore cani.

D. Heins. *Conditur* bene Polit. aliique nonnulli, cum primis editionibus. deinde, *vir tantus quantus* multi. nonnulli, *vir tantus quanto*, vel *vir tanto quantus.* Scribe cum Gottorph. & uno Vaticano,

— *con-*

Sed praeſtandus amor, res non operoſa volenti.
Quis labor eſt puram non temeraſſe fidem?
Haec tibi, qui perſtas indeclinatus amico,
Non eſt quod linguà dicta querente putes.

——— *& conditur à te*
Vir tante, quante debuit ore cani.

quomodo jam Scaliger ex parte conjecerat. recte *conditur*. non enim videtur abſolviſſe. HEINS. Coactus tamen ſum reponere *conditus* propter iſtud *debuit*. Neque vero mihi ſe probat *τὸ vir* ita collocatum. Neque Berſmanni interpretationem admitto. qui credidit *vix tante* capi debere pro *majore*. ſic igitur diſtinguo, *Vix tante, quantus debuit, ore cani.* & interpretor, à te conditus, licet ei tanta vox osque tam magna ſonans contigerit, vix quantus cani debuit. totum autem locum, ſi mutare licet apicem unum aut alterum, ſic malim,

Qui quanquam eſt factis ingens, & conditur à te
Vix tante, quantus debeat, ore cani.

AUCTOR ELECT. ETON. Theſeida ſcripſit inter Graecos Nicoſtratus, ut legit ejus Poëtae nomen Menagius ad Laërt. II. 59.

77. *Nobis.*] *Vobis* Leid.

78. *Inque fide.*] *Fidem* P. Dan. Reg. & tredecim alii.

80. *Vix illi pervius.*] Rectius, *ulli* in nonnullis. HEINS.

81. *Res non onerosa.*] *Operoſa* in nonnullis. NAUGER.

83. *Haec tibi qui praeſtas.*] *Perſtas* in nonnullis. NAUGER. *Quae praeſtas* Junian. *Non inclinatus* pr. Ed. & quatuor ſcripti. *non dedignatus* unus.

84. *Querente.*] *Tremente* Polit. & Edit. Micyl. Gryph. & Berſm.

EPISTOLA XI.

*GALLIONI.

GAllio, crimen erit vix excuſabile nobis,
Carmine te nomen non habuiſſe meo.
Tu quoque enim (memini) coeleſti cuſpide facta
Foviſti lacrimis vulnera noſtra tuis.
Atque utinam, rapti jacturà laeſus amici,
Senſiſſes ultra, quod quererere, nihil!
Non ita Dîs placuit, qui te ſpoliare pudicà
Conjuge crudeles non habuere nefas.

Nun-

* GALLIONI.] Junius Gallio dictus eſt, is adoptavit M. Annaeum Novatum, Senecae fratrem, qui ex illo Junius Gallio eſt dictus. Euſebianum Chronicon B. Hieronymi, *Junius Gallio, frater Senecae, egregius Declamator, propria ſe manu interfecit*, refert ad eundem annum, quo Lucanus occubuit. atqui Gallionem Senecae ſuperſtitem facit Tacitus. HEINS. *Pollioni* Francof. male. nam Gallionem familiarem fuiſſe Naſoni apparet ex Senecae I. Suaſor. *haec autem dicebat Gallio Naſoni ſuo valde placuiſſe.* vid. Reineſ. ad Inſc. Cl. I. 99. pag. 137. BURM.

1. *Nobis.*] *Noſtrum* P. Dan. *non exc.* prim. Ed.

3. *Coeleſti.*] *Coeleſtia* Junian. *tu quoque nam* P. Dan.

7. *Non ita Dîs placuit.*] *Dîs viſum* tres libri. ut Virgil. II. Æneid. *non ita Dîs viſum.* & ſupra Noſter & paſſim Poëtae. *te non ſpoliare* Berſm. Edit.

15. *Dum*

Digitized by Google

Nuntia nam luctus mihi nuper epiſtola venit:
  Lectaque cum lacrimis ſunt tua damna meis.
Sed neque prudentem ſolari ſtultior auſim,
  Verbaque doctorum nota referre tibi:
Finitumque tuum, ſi non ratione, dolorem
  Ipſâ jam pridem ſuſpicor eſſe morâ.
Dum tua pervenit, dum litera noſtra recurrens
  Tot maria ac terras permeat, annus abit.
Temporis officium ſolatia dicere certi eſt:
  Dum dolor in curſu eſt, dum petit aeger opem.
At cum longa dies ſedavit vulnera mentis;
  Intempeſtive qui fovet illa, novat.
Adde quod (atque utinam verum tibi venerit omen!)
  Conjugio felix jam potes eſſe novo.

Epi-

15. *Dum litera noſtra recurrens.*] Ita olim editi & ſcripti: ſed cum errore operarum in Heinſianis editionibus legatur, *littera noſtra recurrens*, ille, qui notas variorum contexuit explicat, pro ad litora noſtra. ut apud Virgil. v. Æneid. *Dii quorum aequora curro.* feſtive & facete ſane! nec deſerit ducem ſuum ſanctus ille Paraphraſtes Gallicus. repetunt autem *Epiſtola* à verſu nono. tanti non erat, ſcilicet, antiquiores adhibere editiones feſtinantibus illis Poëtae noſtri commentatoribus, quos ſolos hodie inficeti homines mirantur & ſolos evolvunt. Burm.

17. *Temporis officium eſt ſolatia dicere certi.*] Hic ordo ex antiquis mihi placet. Fabric. *Dicere certa* prim. Ed.

18. *Dum petit aeger opem.*] *Et petit* plerique veteres. Heins.

19. *Sedavit vulnera.*] *Sanavit* Servii codex, *vulnera mortis* Ms. Berſm. *longa quies* etiam P. Dan.

20. *Intempeſtive qui monet illa movet.*] In Aldino, *illa novat*, id eſt mentis ſanatae vulnera renovat. in Patavino eſt alia lectio, nempe haec, *qui monet illa, movet.* quae agnominatio & elegans eſt, nec minus lepida ſententia. Qui monet intempeſtive, ille movet vulnera ante ſedata: nam *movet* opponit verbo *ſedavit.* legit eodem modo Merula: nam ita interpretatur, *movet*, id eſt tempore non ſuo agitat & attrectat. Fabric. *Qui movet illa novat* libri potiores. quidam etiam, *monet illa novat.* Scribe,

Intempeſtive qui fovet illa, novat.

fovere vulnera, ut ſupra hac ipſa Elegia:

Tu quoque enim (memini) coeleſti cuſpide facta
  Foviſti lacrymis vulnera noſtra tuis.

& ſic paſſim alibi. Statius Epicedio Vernae:

Deficio, medicasque manus fomentaque quaeri
Vulneribus, ſed vana, meis.

ita ſcribo. non, *ſed ſumma. Novare* etiam *vulnera* uſitatum Noſtro. Remed. Amor.

——— *vulnusque novatum*
Scinditur.

Met. xii.

Semicremoque novat repetitum ſtipite vulnus.

Triſt. ii.

Nam tanti non ſum, renovem ut tua vulnera,
  Caeſar.

Heins.

21. *Tibi venerit omen.*] Franc. *atque utinam ut verum mihi venerit.* certe ego *mihi* praeferrem: utinam mihi, mentionem facienti novi tui conjugii, verum illud omen venerit, neque fallar, ſed tu jam uxorem duxeris, ut ego voveo. *venerat* Jun. Burm.

Digitized by Google

EPISTOLA XII.

*TUTICANO.

QUo minus in noſtris ponaris, amice, libellis,
  Nominis efficitur conditione tui.
Aſt ego non alium prius hoc dignarer honore:
  Eſt aliquis noſtrum ſi modo carmen honos.
Lex pedis officio, naturaque nominis obſtant:
  Quàque meos adeas, eſt via nulla, modos.
Nam pudet in geminos ita nomen findere verſus,
  Deſinat ut prior hoc, incipiatque minor:
Et pudeat, ſi te, quâ ſyllaba parte moratur,
  Artius adpellem, Tuticanumque vocem.
Nec potes in verſum Tuticani more venire;
  Fiat ut è longâ ſyllaba prima brevis.
Aut producatur, quae nunc correptius exit;
  Et ſit porrectâ longa ſecunda morâ.
His ego ſi vitiis auſim corrumpere nomen,
  Ridear, & merito pectus habere neger.
Haec mihi cauſſa fuit dilati muneris hujus,
  Quod meus adjecto foenore reddet ager;
Teque canam quàcumque nota: tibi carmina mittam,
  Pene mihi puero cognite pene puer.

Per-

* TUTICANO.] *Ad Tuticanum* unus. *Cuticanum* duo. Heinſius olim conjecerat, *Tudicano*, quod Semproniorum cognomen, Valer. Max. VII. cap. VIII. n. 1. quod vero conditio nominis non patiatur ut exprimat, ſimilis eſt Archeſtrati excuſatio apud Athen. VII. 8. qui piſcem, in Moeotide & Ponto frequentem non nominat, quia *ἐν μέτρῳ οὐ θέμις εἰπεῖν*. BURM.

5. *Fortunaque nominis obſtat.*] *Naturaque* praeſtat cum Scaligeri codice. *obſtant* etiam Regius. & mox *findere* pro *ſcindere* cum uno Vatic. & *incipiatque ſequens*, pro *minor* cum Combiano. & *moratur* cum plerisque, pro *moretur*. HEINS.

6. *Modos.*] *Pedes* ſex ſcripti.

7. *Findere.*] *Scribere* Jun. Leid. forte pro *ſcindere*.

10. *Artius appellem.*] Id eſt tertiam ſyllabam *ca* pronuntiem ut brevem, ut minus litera *a* exaudiatur, quam ſi producam, & longior ſit, magisque exaudiatur. qno fere ſenſu Quinctil. IX. de Inſt. Orat. 4. litera *i anguſtior* dicitur quam *e*, quae *plenior* eſt BURM.

11. *Ec potes in verſum.*] In nonnullis, *nec potes*. NAUG. *Verſus* P Dan. *verſu* Regius & Putean.

13. *Aut ut ducatur.*] *Aut producatur* veteres majori ex parte. HEINS. *Correptior* Putean.

14. *Porrecta.*] *Correpta* duo libri. *pro recta* Ms. Berſm.

16. *Ec merito.*] *Et cunctis* Moreti.

17. *Muneris.*] *Nominis* ſex & Berſmanni.

18. *Reddet ager.*] *Reddet amor* multi veterum: utrumque bene. HEINS. *Reddat* octo cum prim. Edit.

19. *Teque canam, quacunque nota, tibi carmina mittam.*] Hoc eſt, quibuscunque notis atque indiciis utor, ad te, vel nomen tuum ſignificandum. Quaſi dicat, quia te proprio nomine appellare

Perque tot annorum ſeriem, quot habemus uterque,
Non mihi, quam fratri frater, amate minus.
Tu bonus hortator, tu duxque comesque fuiſti,
Cum regerem tenerâ frena novella manu.
Saepe ego correxi ſub te cenſore libellos;
Saepe tibi admonitu facta litura meo eſt:
Dignam Maeoniis Phaeacida condere chartis
Cum te Piërides perdocuere tuae.
Hic tenor, haec viridi concordia coepta juventâ
Venit ad albentes illabefacta comas.
Quae niſi te moveant, duro tibi pectora ferro
Eſſe, vel invicto clauſa adamante putem.
Sed prius huic deſint & bellum & frigora terrae,
Inviſus nobis quae duo Pontus habet;
Et tepidus Boreas, & ſit praefrigidus Auſter,
Et poſſit fatum mollius eſſe meum;
Quam tua ſint lapſo praecordia dura ſodali.
Hic cumulus noſtris abſit, abeſtque, malis.
Tu modo per Superos, quorum certiſſimus ille eſt,
Quo tuus adſidue Principe crevit honor;

Effi-

lare in carmine non poſſum, utor notis quibuscunque potero, unde intelligar te ſignificaſſe. Id quod ſtatim Elegia ab hac tertia ſequente facit, ubi ait:

Haec tibi mittuntur, quem ſum modo carmine queſtus,
Non aptum numeris nomen habere meis.

Micyll. *Quocumque modo* unus.

23. *Tu duxque.*] *Mihi duxque* Servii & Leid.

25. *Saepe.*] *Nempe* Moreti.

26. *Admonitu.*] *A monitu* prim. Ed. *tui admonitu facta litura mea eſt* Serv. *mihi monitu facta litura tuo* P. Dan.

27. *Dignam Maeoniis Phaeacida condere chartis.*] Non eſt ita materialiter exponendum, *Maeoniis chartis*, quaſi dicat, ſimili charta ſcribendam eſſe Tuticani Phaeacidam ei, qua Homerus uſus fuit: quid enim ſi talis nulla tum reliqua fuiſſet? ſed συνεκδοχικῶς, aut per metonymiam accipiendum, ut dignam chartis Homeri vocet, quae poſſit cum Homeri ſcriptis comparari. quemadmodum dicimus, orationem olentem Demoſthenis lucernam, non quae ad idem illud oleum Athenienſe ſcripta fuerit, ſed quae ſimili ſtudio ac diligentia compoſita ſit. Micyll. *Dignam* ex ſcriptis nonnullis. & *Pierides suae*, pro *Deae* ex Moreti libro. Heins. *Praedocuere* prim. Edit.

30. *Ad albentes.*] *In albentes* Junian. & Berſm. Ms.

32. *Invicto clauſa adamante putem.*] Libri nonnulli veteres, *inviso*, & *invecto adamante*. unde fuit cum *inducto adamante* cenſerem eſſe reponendum, ea ſignificatione, qua lib. xiv. Met.

——— *calidusque è corpore ſanguis*
Inducto pallore fugit.

Inductis nubibus atra dies in Ibide. & *inducta nube dies premitur* Triſt. I. Eleg. VIII. *inductum aequor harenis* Met. XI. *inductum cornibus aurum* Metam. VII. quae illic vera lectio. & lib. VIII. *inductâ condi praecordia terrâ*. vide plura notis ad Met. IV. ỳſ. 408. lib. IX.

Contegat inductus morientia lumina cortex.

Ep. VII.

Urer, ut inducto ceratae ſulfure taedae.

Inducere pedibus calceamenta. de quo Salmaſius ad Pallium Tertulliani. Nunc tamen vulgatam ſcripturam non eſſe mutandam opinor. ut alluſerit noſter ad Graecam originem adamantis. *manſurum adamantem* dixit Claudianus libro II. de laude Stiliconis. apud alios Poëtas *perennis adamas* nonnumquam occurrit. quomodo Statius Theb. VII. Solinus cap. XXX. de Hyacintho lapide: *nec tamen penitus invictus eſt. nam adamante ſcribitur.* idem cap. XXXVII. *Chalazias duri-*

Digitized by Google

Effice, conſtanti profugum pietate tuendo,
Ne ſperata meam deſerat aura ratem.
Quid mandem, quaeras? peream niſi dicere vix eſt.
Si modo, qui periit, ille perire poteſt.
Nec quid agam invenio, nec quid nolimve velimve:
Nec ſatis utilitas eſt mea nota mihi.
Crede mihi; miſeros prudentia prima relinquit:
Et ſenſus cum re conſiliumque fugit.
Ipſe, precor, quaeras, quâ ſim tibi parte juvandus:
Quoque viam facias ad mea vota vado.

duritie eſt robuſtiſſima & invicta. idem cap. LII. de ipſis adamantibus, *nec igne vincuntur, nec ferro domantur.* Videatur Plinius de adamantibus. Heins. *Invicto* non eſt movendum. nam vincuntur omnia, quae vel vitio quodam, vel temporis diuturnitate diminuuntur & pereunt, ut latius docui ad Val. Flacc. I. 829. *adamante reor* Ms. Berſm.

33. *Huic deſint.*] *Hic* Leid. *deſunt* Serv. *deerunt* Moreti.

35. *Praefrigidus.*] *Perfrigidus* quatuordecim & Ms. Berſm.

37. *Dura.*] *Clauſa* Moreti & novem alii. non male. *caſſo* etiam unus. *laſſo* ſeptem.

39. *Certiſſimus.*] *Juſtiſſimus* Regius & Leid. *fortiſſimus* prim. Edit.

42. *Deſerat.*] *Deſinat* Francof. ut ſaepius apud Noſtrum.

47. *Miſeros.*] *Miſerum* Ms. Berſm. *reliquit* decem.

48. *Et ſenſus cum re.*] *Cum ſpe* ſcribendum. nam unus Voſſii, *cum te.* Medonii unus, *cum ſe.* Heins. Minime mutandum *cum re.* ita enim & Terentius Eunuch. II. 2. *ſimul conſilium cum re amiſiſti?* Salluſt. Jugurt. 74. *Nec res, nec conſilium, nec quidquam hominum ſatis placebat.* & ita alii ſaepe. Burm.

49. *Ipſe precor.*] *Ipſo velim* unus Heinſii. *licet* Medonii.

50. *Quoque viam.*] *Quaque* multi & prim. Ed. *quamque viam* Polit. *Quove* editi nonnulli. *vota modo* Moreti. *vota vide* multi.

Epistola XIII.

C A R O.

O Mihi non dubios inter memorande ſodales,
Quique, quod es, vere, Care, vocaris; ave.
Unde ſaluteris, color hic tibi protinus index,
Et ſtructura mei carminis eſſe poteſt.
Non quia mirifica eſt, ſed quod nec publica certe:
Qualis enim cumque eſt, non latet eſſe meam.

Ipſe

1. *Memorando.*] *Venerande* duo cum prim. Ed. *numerande* duo alii.

2. *Qui quod es id vere.*] *Quique quod es vere,* nonnulli. Heins.

3. *Color hic tibi proximus index.*] Legendum, ut legerunt omnes eruditi, *protinus*, non *proximus*; *colorem* ſui carminis etiam mox nominat,

Et mea Muſa poteſt proprio deprenſa colore.
Fabric.

5. *Nec publica certe.*] Non digna quae in publicum prodeat exponit Merula. nugae. idem enim notat,

Ipſe quoque, ut chartae titulum de fronte revellas,
Quod ſit opus, videor dicere poſſe, tuum.
Quamlibet in multis poſitus noſcêre libellis;
Perque obſervatas inveniere notas.
Prodent auctorem vires, quas Hercule dignas
Novimus, atque illi, quem canis, eſſe pares.
Et mea Muſa poteſt proprio deprenſa colore
Inſignis vitiis forſitan eſſe ſuis.
Tam mala Therſiten prohibebat forma latere,
Quam pulchrâ Nireus conſpiciendus erat.
Nec te mirati, ſi ſint vitioſa, decebit
Carmina, quae faciam pene poeta Getes.
Ah pudet! & Getico ſcripſi ſermone libellum:
Structaque ſunt noſtris barbara verba modis.
Et placui, (gratare mihi) coepique poëtae
Inter inhumanos nomen habere Getas.
Materiam quaeris? laudes de Caeſare dixi.
Adjuta eſt novitas numine noſtra Dei.
Nam patris Auguſti docui mortale fuiſſe
Corpus; in aetherias numen abîſſe domos:

Eſſe

notat, quod non plebejae & communis venae, & notae, ut Petron. cap. III. *Sermo non publici ſaporis.* & Juvenal. VIII. 53.

Sed vatem egregium, cui non ſit publica vena.

ita *publica verba* lib. III. Amor. Eleg. 7 & ſimilia. *non quod mirifica eſt, ſed quod non* Ms. Berſm. in quo etiam *certe* deerat, relicta lacuna. BURM.

8. *Quod ſit opus, videor.*] Malim, *Quid ſit opus videar.* HEINS.

11. *Prodent.*] *Produnt* ſeptem ſcripti & editi nonnulli.

12. *Ipſe pares.*] *Eſſe pares* rectius alii. HEINS.

16. *Quam pulchra.*] *Quam populo* Ms. Berſm.

17. *Si ſunt vitioſa.*] *Si ſint* plerique. HEINS.

18. *Faciam.*] *Feci* Ms. Berſm.

19. *Et Getico.*] *In Getico* Ms. Berſm.

21. *Placui.*] *Placuit* & *coepitque* P. Dan.

23. *De Caeſare dixi.*] An, *duxi? laudem* Moreti & tres alii, & Berſm.

27. *Fraena rogatus.*] De hac re Tacitus lib. I. his verbis: *Verſae inde ad Tiberium preces. & ille varie diſſerebat, de magnitudine imperii, ſua modeſtia: ſolam divi Auguſti mentem tantae molis capacem: ſe in partem curarum ab illo vocatum, experiendo didiciſſe, quam arduum, quam ſubjectum fortunae regendi cuncta onus. Proinde in civitate tot illuſtribus viris ſubnixa, non ad unum omnia deferrent, plures facilius munia reipublicae ſocietatis laboribus executuros, &c.* Vide quae eodem loco ſequuntur. MICYLL. *Coactus* praeſtat cum codice Scaligeri. Suetonius de Tiberio, *Tandem quaſi coactus, & querens miſeram & oneroſam imponi ſibi ſervitutem, recepit imperium.* Adeatur etiam Tacitus Annalium primo. HEINS.

29. *Eſſe pudicarum te Veſtam, Livia, matrum.*] Hoc eſt, quam matronae omnes pudicae inſtar Veſtae venerentur. ſic *Junonem* Liviam quoque vocavit lib. III. Eleg. I. Nihil ergo hoc loco eſt mutandum. HEINS. *Te exemplum* Mss. Berſm. *te caſtam* Leid.

30. *Ambiguum eſt nato dignior, anne viro.*] Manuſcripti lectio ſine verbo ſubſtantivo, neſcio quomodo alacrior. FABRIC.

31. *Eſſe duos.*] *Duo* Baſil. *cui dederint* editi plures.

38. *Eras.*] *Eris* P. Dan. Moreti & quindecim alii.

40. *Sub axe videt.*] *Tenet* Francof. & Ms. Berſm.

41. *Carmina nil proſunt.*] Unus codex, *quid proſunt. carmina ſemper* alius. dein, *ſcriptaque tam* Putean.

44. Pe.

Eſſe parem virtute patri, qui frena coactus
Saepe recuſati ceperit imperii.
Eſſe pudicarum te Veſtam, Livia, matrum,
Ambiguum nato dignior, anne viro.
Eſſe duos juvenes, firma adjumenta Parentis.
Qui dederint animi pignora certa ſui.
Haec ubi non patriâ perlegi ſcripta Camenâ,
Venit & ad digitos ultima charta meos;
Et caput & plenas omnes movêre pharetras,
Et longum Getico murmur in ore fuit.
Atque aliquis, Scribas haec cum de Caeſare, dixit,
Caeſaris imperio reſtituendus eras.
Ille quidem dixit, ſed me jam, Care, nivali
Sexta relegatum bruma ſub axe videt.
Carmina nil proſunt. nocuerunt carmina quondam:
Primaque tam miſerae cauſſa fuere fugae.
At tu per ſtudii communia foedera ſacri,
Per non vile tibi nomen amicitiae;
Sic capto Latiis Germanicus hoſte catenis,
Materiam veſtris adferat ingeniis;
Sic valeant pueri, votum commune Deorum;
Quos laus formandos eſt tibi magna datos;
Quanta potes praebe noſtrae momenta ſaluti:
Quae niſi mutato nulla futura loco eſt.

Epi-

44. *Per non vile tibi.*] *Perque tibi ſacrum* Moreti.

46. *Materiam veſtris praebeat ingeniis.*] Alii, *noſtris. afferas* etiam plerique. Puto, *offeras.* certe *praebe* mox ſequitur. *adferas* etiam codex Scaligeri Vide Notas ad Epiſt. xx. ℣ſ. 194. Heins.

47. *Votum commune duorum.*] *Deorum* multi veteres. Forte, *ſuorum.* ſic apud Virgil. *O decus omne tuis.* Heins.

48. *Quis laus formandis eſt tibi magna datis.*] In Patavino. *Quos laus formandos eſt tibi magna dates.* Carus Poëta filium Germanici, Cajum Imperatorem, poſtea dictum Caligulam, & Druſum inſtituit. Fabric. Ita & Mss. Berſm. & Moreti. *quos laus formandos eſt tibi magna duos* P. Dan. a m. s. & Leid.

49. *Quanta potes praebe noſtras monumenta ſaluti.*] Recte Scaliger, *momenta* emendabat. D. Heins. Ita Vatican. unus, & Gronov. ad Liv. xxix. 18. *praeſta* unus Heinſii.

Epistola XIV.

TUTICANO.

HÆc tibi mittuntur, quem ſum modo carmine queſtus
  Non aptum numeris nomen habere meis.
In quibus, excepto quod adhuc utcumque valemus,
  Nil, te praeterea quod juvet, invenies.
Ipſa quoque eſt inviſa ſalus: ſuntque ultima vota,
  Quolibet ex iſtis ſcilicet ire locis.
Nulla mihi cura eſt, terrâ quam muter ut iſtà:
  Hac quia, quam video, gratior omnis erit.
In medias Syrtes, mediam mea vela Charybdin
  Mittite, praeſenti dum careamus humo.
Styx quoque, ſi quid ea eſt, bene commutabitur Iſtro:
  Si quid & inferius, quam Styga, mundus habet.
Gramina cultus ager, frigus minus odit hirundo;
  Proxima Marticolis quam loca Naſo Getis.
Talia ſuccenſent propter mihi verba Tomitae,
  Iraque carminibus publica mota meis.

Ergo

4. *Nil me praeterea.*] Imo, *te* cum aliis codicibus. D. Heins. Repone, *Nil te* ex tribus ſcriptis. Heins. Ita & Berſmannus malebat.

6. *Scilicet.*] *Si licet* quatuor libri.

7. *Nulla mihi cura eſt, terra que muter ab iſta.*] Lege ex ambobus Vatic. Maff. & Urſ. *mittar.* Ciofan. *Muter* editiones quaedam cum quinque ſcriptis. neque aliter doctiſſimus Gronovius Obſervat. lib. III. cap. I. qui videndus. Patav. *niſi mittar.* Scribe, *niſi muter ut iſtâ.* vel, *quam muter ut iſtâ*: nam Arondelianus, *quam mittar ab iſta. qua mittar* nonnulli. vel *quoque.* Forte,

Nulla prior cura eſt, terra quam muter ut iſta.

ſic & v. Triſt. II. 73.

Hincego dum muter, vel me Zanclaea Charybdis
Devoret, aque ſuis ad Styga mittat aquis.

plura diximus ad Elegiam II. libri II. Pontic. vſ. 66. in Priapaeis epigrammate LV. quoque ſcribendum, *patria mutaber.* ubi *multabor* perperam circumfertur:

Quae ſi perdidere, patria mutaber; & olim
Ille tuus civis, Lampſace, Gallus ere.

apud Propertium lib. II. El. XXXII.

Tyndaris externo patriam mutavit amore.

Heins. Sic I. Pont. I. 79.

Inque locum Scythico vacuum mutaber ab arcu.

Cicero pro Balb. cap. XIII. ne quis *invitus civitate mutetur, neve in civitate maneat invitus.* vide de hoc verbo Bentlej. ad Horat. II. XVI. 19.

8. *Hac quoque.*] Ex iisdem libris emenda, *hac quia.* Ciofan.

9. *In medias Syrtes.*] *Mediam Syrtin* tres antiqui. Heins. *Syrtem* Putean. & duo alii. *mea vota* Leid.

11. *Si quid ea eſt.*] *Si quidem* Gruter. male. vide ſupra lib. IV. I. 17.

Da mihi, ſi quid ea eſt, hebetantem pectora Lethen.

11. *Bene commutabimur.*] Et ex ratione, & eorum-

Ergo ego ceſſabo numquam per carmina laedi,
Plectar & incauto ſemper ab ingenio?
Ergo, ne ſcribam, digitos incidere cunctor;
Telaque adhuc demens, quae nocuere, ſequor?
Ad veteres ſcopulos iterum devertor, ad illas,
In quibus offendit naufraga puppis, aquas.
Sed nihil admiſi: nulla eſt mea culpa, Tomitae;
Quos ego, cum loca ſim veſtra peroſus, amo.
Quilibet excutiat noſtri monumenta laboris;
Litera de vobis eſt mea queſta nihil.
Frigus, & incurſus omni de parte timendos,
Et quod pulſetur murus ab hoſte, queror.
In loca, non homines, veriſſima crimina dixi.
Culpatis veſtrum vos quoque ſaepe ſolum.
Eſſet perpetuo ſua quam vitabilis Aſcra,
Auſa eſt agricolae Muſa docere ſenis.
At fuerat terrâ genitus, qui ſcripſit, in illâ.
Intumuit vati nec tamen Aſcra ſuo.
Quis patriam ſollerte magis dilexit Ulixe?
Hoc tamen aſperitas indice nota loci eſt.
Non loca, ſed mores dictis vexavit amaris
Sceptius Auſonios, actaque Roma rea eſt.

Fal-

rumdem librorum conſenſu & auctoritate corrige, *commutabitur*. Ciofan.

15. *Talia ſuccenſent.*] In lib. Urſini, *ſuſcenſent* per *s*, quo modo ſcribendum eſt. Ciofan. *Succedunt* Ms. Berſm.

16. *Publica mota.*] *Parta* unus Vatican. Heins.

19. *Ergo ego.*] *Cur ego* Ms. Berſm.

21. *Diverter.*] *Deverter* ex ſcriptis. Heins.

21. *Et illas.*] *Ad illas* quinque libri. quod placet. Heins.

23. *Mea culpa.*] *Mihi culpa* Vatican.

25. *Monumenta.*] *Momenta* duo. *doloris* Reg.

28. *Pulſetur.*] *Pulſatur* ſeptem.

31. *Eſſet perpetuo ſua quam vitabilis Aſcra, Auſa eſt agricolae. &c.*] Verſus Heſiodi ſunt in Ergis: Νάσσατο δ' ἄγχ' Ἑλικῶνος ὀϊζυρῇ ἐνὶ κώμῃ Ἄσκρῃ, χεῖμα κακῇ, θέρει ἀργαλέῃ, οὐδέποτ' ἐσθλῇ. *Perpetuo* ergo *vitabilem* dicit, quae neque aeſtate, neque hyeme commoda eſſet: ſed ut ipſe Heſiodus ait, οὐδέποτ' ἐσθλῇ. Micyll. Verſus ſuſpectus. Heſiodi illa minus commode expreſſit:

Νάσσατο δ' ἄγχ' Ἑλικῶνος ὀϊζυρῇ, ἐνὶ κώμῃ
Ἄσκρῃ, χεῖμα κακῇ, θέρει ἀργαλέῃ, οὐδέ ποτ' ἐσθλῇ,

ubi aget de patre ſuo. Heins. *Miſerabilis* unus. *mutabilis*, *mirabilis* alii. *quod vitabilis* Polit. & tres. *auſa eſt Argolici* Ms. Berſm.

35. *Quis patriam ſolerte magis dilexit Ulyſſe?*] Sic Ulyſſes Odyſſeae 9.

Ναιετάω δ' Ἰθάκην εὐδείελον, ἐν δ' ὄρος αὐτῇ,
Νήριτον, εἰνοσίφυλλον, ἀριπρεπές. ἀμφὶ δὲ νῆσοι
Πολλαὶ ναιετάουσι, μάλα σχέδον ἀλλήλῃσι,
Δυλίχιον τε Σάμη τε, καὶ ὑλήεσσα Ζάκυνθος·
Αὐτὴ δὲ χθαμαλὴ πανυπερτάτη εἰν ἁλὶ κεῖται
Πρὸς ζόφον· αἱ δέ τ' ἄνευθε πρὸς ἠῶ τ', ἠέλιόν τε,
Τρηχεῖ', ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος. οὔτι ἔγωγε
Ἧς γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι.

Micyll.

36. *Indice dicta loci eſt.*] *Nota* Excerpta Scaligeri & ſex alii. rectius. *ſoli* etiam duo: cum *loca* verſu proximo repetatur. Heins. *Docta* Ms. Berſm. *facta* Feſch. & Voſſ. *indice* multi.

37. *Scriptis.*] *Dictis* Politiani & tres alii. melius. *dicta* ſunt dicteria, ſcommata.

38. *Sceptius Auſonios, actaque Roma rea eſt.*] Merula Sceptium hunc poëtam fuiſſe dicit: ſed de eo alibi nihil extare. quorum ut alterum propemodum verum, alterum prorſus incertum ac du-

Falſa tamen paſſa eſt aequâ convicia mente,
Obfuit auctori nec fera lingua ſuo.
At malus interpres, populi mihi concitat iram,
Inque novum crimen carmina noſtra vocat.
Tam felix utinam, quam pectore candidus, eſſem,
Exſtat adhuc nemo ſaucius ore meo.
Adde, quod Illyricâ ſi jam pice nigrior eſſem,
Non mordenda mihi turba fidelis erat.
Molliter à vobis mea ſors excepta, Tomitae,
Tam mites Grajos indicat eſſe viros.
Gens mea Peligni, regioque domeſtica Sulmo,
Non potuit noſtris lenior eſſe malis.
Quem vix incolumi cuiquam ſalvoque daretis,
Is datus à vobis eſt mihi nuper honor.
Solus adhuc ego ſum veſtris immunis in oris;
Exceptis, ſi qui munera legis habent.
Tempora ſacratâ mea ſunt velata coronâ,
Publicus invito quam favor impoſuit.
Quam grata eſt igitur Latonae Delia tellus,
Erranti tutum quae dedit una locum;

Tam

dubium. Nam quod de Sceptii hoc ſive poëmate, ſive ſcripto potius qualicunque, aliàs nihil extet, ipſa res indicio eſt: quod autem idem nomen de Poëta quodam intelligendum omnino ſit, de eo dubitari poteſt. Neque enim verſibus inquit Ovidius, ſed ſcriptis amaris vexavit mores Auſonios. Ego vero, quia alias, ut dictum eſt, de hoc ſcripto Sceptii nihil legimus: Plinius autem, Metrodorum, quem gentili nomine Sceptium vocant, à Romani nominis odio, hoc eſt, oſorem Romanorum, aut ſimili aliquo cognomento appellatum dicit, adducor omnino, ut de hoc, non Poëta, ſed philoſopho exiſtente, intelligendum exiſtimem. Nam idipſum exemplum quoddam eorum illius ſcriptorum eſt, quod Romanis objecerat, Volſinios propter ſtatuarum numerum ab ipſis expugnatos fuiſſe. Deinde & illud accedit, quod Mithridati regi, qui Romanos graviſſimo ac diuturno bello vexavit, additus fuit, *θεραπεύσας* illum, & ejusdem cauſa cum uxore in Pontum, habitatum profectus, ut Strabo ait. cui probabile eſt hanc gratiam, contra Romanos, referre voluiſſe: homo, ut ex eodem Strabone apparet, etiam caeteris in rebus inconſtans, ac parum fidelis. Vide libro decimo tertio Strabonem. Quanquam rurſus non ignorem, pro *Sceptio*, *Seſtium* ab aliis legi: quibus quod ad me attinet, ſuum judicium relinquatur. Micyll. Idem liber; *Sceptius*; quam lectionem agnoſcit Merula, & optime interpretatur. Miror alios eam ſecutos non eſſe. Ciofan. Bene Scaliger, *Scepſius*, ut & Berſmannus. de quo adeundus Plinius lib. xxxiv. cap. 7. D. Heins. *Septius*, *Sepſius*, *Sepicus*, *Sepius* & ſimilia libri veteres. Scribendum, *Scepſius*. ut Scaliger etiam vidit & Berſmannus. Metrodorum Scepſium intelligit, qui *μισορωμαῖος* dictus eſt. Heins. Vid. Scalig. ad Catul. Epig. 30.

41. *Populi mihi.*] *Populum mihi vertit in iram* Ms. non inſcite. Bersm. Ita & Moreti. *modo concitat* Putean. *concutit* prim. Ed.

46. *Turba fidelis.*] *Turba ſodalis* Excerpta Scaligeri. *non laedenda* Servii.

47. *Molliter a vobis.*] *Militat a vobis* Ms. Berſm.

48. *Tam mites Grajos indicat eſſe viros.*] Unus Vatic. *Geticos*. Æque bene, niſi vis rectius. Ciof. *Gratos* multi Mſſ. & Berſm. & editi quidam.

49. *Gens mea Peligni, regioque domeſtica Sulmo.*] Dividebantur Peligni, Plinio auctore, in tres regiones, Confinienſes, Superaequanos & Sulmonenſes. Hinc igitur Sulmonem, ubi natus eſt, domeſticam regionem vocavit. Eodem modo lib. II. Elegiar. partem dixit:

Me pars, Sulmo tenet, Peligni tertia ruris,
Parva, ſed irriguis ora ſalubris aquis.

Hic

Digitized by Google

Tam mihi cara Tomis: patriâ quae ſede fugatis
Tempus ad hoc nobis hoſpita fida manet.
Dî modo feciſſent, placidae ſpem poſſet habere
Pacis, & à gelido longius axe foret.

Hic quoque Coſmographiae imperitum ſe oſtendit Merula, qui Sulmonem oppidum fuiſſe & hic & lib. IV. Triſt. ait. CIOFAN.

50. *Potuit.*] Pro *potuiſſet* poſitum videtur. CIOF. *Mollior* duo.

53. *Veſtris.*] *Geticis* unus Heinſii.

55. *Tempora ſacratâ mea ſunt velata coronâ, Publicus invito quam ſavor impoſuit.*] Hunc locum lib. I. Eleg. VI. Triſtium interpretatus ſum. CIOF. *Vallata* tres libri. *ornata* P. Dan. quae eadem diverſitas II. Faſt. 537. & alibi.

59. *Tam mihi cara Tomus.*] Alii, *Tomes.* Combli, Farneſii, Twiſdenii, & unus Mediceus, *Tomis.* recte. monitum Notis Triſt. III. Eleg. IX. vſ. 33. HEINS. *Grata* tres libri.

61. *Placidae ſpem poſſet.*] *Placidae ſpem pacis abunde poſſet*, & Leid. *di quoque* P. Dan.

EPISTOLA XV.

SEXTO POMPEIO.

SI quis adhuc usquam noſtri non immemor extat,
Quidve relegatus Naſo, requirit, agam;
Caeſaribus vitam, Sexto debere ſalutem
Me ſciat. à Superis hic mihi primus erit.
Tempora nam miſerae complectar ut omnia vitae,
A meritis ejus pars mihi nulla vacat.
Quae numero tot ſunt, quot in horto fertilis arvi
Punica ſub lento cortice grana rubent.
Africa quot ſegetes, quot Tmolia terra racemos,
Quot Sicyon baccas, quot parit Hybla favos.
Confiteor. teſtere licet. ſignate Quirites.
Nil opus eſt legum viribus: ipſe loquor.
Inter opes & me, rem parvam, pone paternas.
Pars ego ſim cenſus quantulacumque tui.

Quam

2. *Requirat agas.*] *Requiret* alii. Lege, *requirit* ex duobus. ſuperiora id exigunt. HEINS.

6. *Ejus.*] Adde hunc locum notatis ad VIII. Met. 16. *hujus* erat in ſex ſcriptis.

8. *Sub lento.*] *Sub lecto* Baſil. & hoc probat Barth Adverſ. XXXVII. 10. *poma* Putean. *latens* ſex libri. vid. ad X Met. 73. & IV. Faſt. 608.

9. *Quot Tmolia terra racemos*] In manuſcriptis, *Gnoſſia terra*, priore lectione Lydia regio, altera Creta inſula, intelligitur, utraque terra vini optimi feraciſſima. Videntur tamen vineta Tmoli montis Cnoſſiacis eſſe magis celebria FABRIC. *Gnoſia* multi veteres. ſed fruſtra. hinc *vineta Timoli* Metam. VI. & XI. HEINS. *Gnoſia* etiam Barthius invenit, & Heinſ in quindecim libris. *quot Tmolia rura* P. Dan. *quod habet Methymna* Moreti; quod repetitum ex lib. I. Art. 55. mox, *quot gerit Hybla* Ms. Berſmanni.

12. *Loquor.*] *Loquar* Moreti & P. Dan.

15. *Regna-*

Quam tua Trinacria eſt, regnataque terra Philippo,
  Quam domus Auguſto continuata Foro;
Quam tua, rus oculis domini, Campania, gratum,
  Quaeque relicta tibi, Sexte, vel emta tenes:
Tam tuus en ego ſum. cujus te munere triſti
  Non potes in Ponto dicere habere nihil.
Atque utinam poſſis, & detur amicius arvum;
  Remque tuam ponas in meliore loco!
Quod quoniam in Dîs eſt, tenta lenire precando
  Numina, perpetuâ quae pietate colis.
Erroris nam tu, vix eſt decernere, noſtri
  Sis argumentum majus, an auxilium.
Nec dubitans oro: ſed flumine ſaepe ſecundo
  Augetur remis curſus euntis aquae.

Et

15. *Regnataque terra.*] *Tellus regnata* Moreti.

21. *Ut detur amicius arvum.*] *Et detur* meliores. Heins. An non praeſtaret etiam, *amoenius arvum?* nam de amicitia Getarum gloriatur Elegia praecedenti & alibi. nec inimicum fuiſſe poteſt Pompejo arvum. *mitius arvum* tres libri. *ponas ut meliore* Servii. Burm.

23. *Precando.*] *Rogando* Putean. & quatuor.

25. *Erroris nam tu, vix eſt diſcernere, noſtri Sis argumentum majus an auxilium.*] Ambiguus hic locus eſt, eoque difficilior quoque, & obſcurior. Varie enim exponi poteſt. Vel, ut accipiamus *Argumentum* pro certo indicio ac ſigno, quo quid probatur & convincitur, ceu ſunt quae *πίστεις* Graecis, & *τεκμήρια* dicuntur. ut ſit ſententia: Dubium eſt, utrum majus auxilium mihi rebusque meis ſis, an majus judicium, certiorque probatio ac fides erroris mei: hoc eſt, quod errore, non ſcelere peccarim. Vel rurſum, ut idem nomen pro materia; & quaſi quodam ſubjecto rei accipiamus, unde poſtea aliquid exaedificatur, aut efficitur. Sive, ut planius dicam, pro opere informato ac delineato: quo modo idem Poëta Metamorphoſeos ſexto dixit, *Et vetus in tela deducitur argumentum*, ut ſit dictum: Neſcio majus auxilium mihi ſis, an major materia & inchoatio, & ceu cauſa quaedam erroris mei. Quaſi tacite innuat, Pompeji culpa quadam, ſe in hunc errorem incidiſſe, atque ita Auguſtum offendiſſe: quod tamen alibi nusquam, neque apertius, neque obſcurius traditur. Quare, ut dixi, difficile fuerit, ſenſum aliquem certum ex hoc loco colligere, niſi ſuperiorem illum retineamus. Quod autem quidam dubitant, de quo Pompejo haec accipienda ſint, & num ex Magni progenie hic, ad quem ſcribit Poëta, fuerit, diſputatione adeo non eget. Neque enim inter amicos habiturus fuiſſe Auguſtus, aut etiam Tiberius, qui ſe totum ad Auguſti venerationem compoſuerat, videtur eum, cujus familiam & Caeſar Dictator, & ipſe poſtea Auguſtus tot annos, tantoque negotio perſecuti fuiſſent. Annotavit autem Volaterranus Pompejum quendam fuiſſe, virum praetorium, Hiſpaniae praefectum, cujus filius Sextus hic fuerit, ad quem Ovidius ſcribit, Sed haec hactenus. Micyll.

25. *Decernere.*] *Diſcernere* multi. ſed aliter ſcribendum eſſe jam monuit Gronovius noſter, lib. III. Obſerv. cap. 13. Heins.

27. *Sed flamine ſaepe ſecundo.*] In manuſcriptis verius, *ſed flumine ſaepe ſecundo.* Simili modo Virgilius, *Rumore ſecundo*, dixit cum de flumine loqueretur. Fabric. *Nec dubites oro, nam flumine* Ms. Berſm.

29. *Semperque.*] *Semper eademque* Mss. producta ER. terminatione more veterum. cujus productionis exempla collegit Gryph. in Conlectaneis. Bersm. Vid. ad Valer. Flac. v. 560. ſed hic nihil mutandum: metuit enim ſemper precari, & eadem.

32. *Vitio.*] *Voto* Farneſ.

33. *Aliud.*] *Aliquid* Junian. Putean. *ſaepe volens aliud* unus Heinſ.

34. *Rogat.*] *Petit* unus. *facit* alius. quod non diſplicebat Heinſio, ſi *pro ſe* legatur.

36. *Jubet.*] *Videt* unus Heinſii. *medio Parca* Regius.

37. *Munera.*] *Carmina* Moreti.

39. *Sub illo.*] *Sub ullo* P. Dan. & editi quidam. *audiat* etiam quatuor. *ſentiat* unus P. Dan. & alius.

41. Ore

Et pudet, & metuo, ſemperque, eademque precari;
Ne ſubeant animo taedia juſta tuo.
Verum quid faciam: res immoderata cupido eſt.
Da veniam vitio, mitis amice, meo.
Scribere ſaepe aliud cupiens delabor eodem:
Ipſa locum per ſe litera noſtra rogat.
Seu tamen effectus habitura eſt gratia; ſeu me
Dura jubet gelido Parca ſub axe mori;
Semper inoblitâ repetam tua munera mente:
Et mea me tellus audiet eſſe tuum.
Audiet & coelo poſita eſt quaecumque ſub illo:
Tranſit noſtra feros ſi modo Muſa Getas.
Teque meae cauſſam ſervatoremque ſalutis:
Meque tuum librâ norit & aere minus.

41. *Servatoremque.*] *Salvatoremque* P. Dan. & quatuor ſcripti. monachi manum ſapit.

42. *Meque tuum librâ norit & aere magis.*] In nonnullis, *minus.* Nauger. Ita quidem hunc verſum, cum caeteris pleriſque lego, ut ſit dictum *ἐλλειπτικῶς*, pro, *Noris me magis tuum eſſe, quam ſi per aes ac libram emptus ſim.* Tametſi neque ipſe dubito, mendam aut vitium aliquod huic loco ſubeſſe. Caeterum de emptione quae per aes ac libram fiebat, Boëthius in Topica Ciceronis meminit his verbis: *Mancipi res veteres appellabant, quae ita abalienabantur, ut ea abalienatio per quandam nexus fieret ſolemnitatem. Nexus vero eſt quaedam juris ſolennitas, quae fiebat eo modo, quo in inſtitutionibus Cajus exponit. Ejusdem autem Caji libro primo Inſtitutionum de nexu faciendo verba ſunt haec: Eſt autem mancipatio, ut & ſupra quoque indicavimus, imaginaria quaedam venditio, quod ipſum jus proprium eſt Romanorum civium. eaque res ita agitur: Adhibitis non minus quam quinque teſtibus, civibus Romanorum puberibus, & praeterea alio ejusdem conditionis, qui libram aeneam teneat, qui appellatur libripens, is, qui mancipium accipit, aes tenens ita dicit. Hunc ego hominem ex jure Quiritium meum eſſe ajo, isque mihi emptus eſt hoc aere, aeneaque libra. Deinde aere percutit libram, idque aes dat ei, à quo mancipium accepit, quaſi pretii loco, &c.* Micyll. *Minus* major ſcriptorum pars, & editiones nonnullae. quod Salmaſio in Epiſtolis n. 106. ad Gronovium probabatur, & ipſi Gronovio Obſervat. lib. II. cap. I. Ut ſenſus ſit, Me tui mancipii eſſe norit, quamvis aes & libra mancipationi non adfuerint. Vide eum omnino de uſu *τοῦ minus.* Is ipſe Gronovius eodem capite curis ſecundis tentabat,

Meque, tuum libra, novit, & aere, minus.

ubi copioſe diſputat de hoc loco. Twiſdenius codex, *& aere datum.* De mancipatione, quae per aes & libram fiebat, pleni Juriſconſultorum commentarii. videndus & Salmaſius de Uſuris cap. VIII. Hinc Horatius:

Si proprium eſt, quod quis librâ mercatur & aere:
Quaedam (ſi credis conſultis) mancipat uſus.

Fuit, cum ſcribendum putatem,

Meque tuum librâ norit, & aere tuum.

ut neglexerit poſterius *tuum* geminare librarius. qui error eſt frequentiſſimus. Heins. In Francof. erat, *Meque tuum libra noris & aere datum* in Ms. Berſm. *Meque tuum munus non tenuante libra.* de *τῷ minus* vid. ad Art. Am. I. 644. tractavit & hunc locum J. Bapt. Pius ad Plaut. Caſ. II. v. 8. ubi *magis* probat, & ſignificare Ovidium ait, ſe amico quam maxime devotum eſſe & addictum. Burm.

Epistola XVI.

AD INVIDUM.

INvide, quid laceras Naſonis carmina rapti?
Non ſolet ingeniis ſumma nocere dies.

Fa-

In hac ultima Elegia ſui temporis poëtas enumerat. Sed quinam ille,

Qui Lybicas acies, Romanaque praelia dicit:
quique *Trinacrius Perſeidos auctor & actor,* nondum

Famaque poſt cineres major venit: & mihi nomen
Tunc quoque, cum vivis adnumerarer, erat.
Cum foret & Marſus, magnique Rabirius oris,
Iliacusque Macer, ſidereusque Pedo:
Et, qui Junonem laeſiſſet in Hercule, Carus;
Junonis ſi non jam gener ille foret.
Quique dedit Latio carmen regale Severus;
Et cum ſubtili Priſcus uterque Numâ.
Quique vel imparibus numeris, Montane, vel aequis
Sufficis; & gemino carmine nomen habes.

Et

dum explicatum inveni. Fabric. Argumentum ac ſumma carminis eſt baec: Monet poëta eum, ad qnem ſcribit, ne ſe nunc demum laceſſat, atque petat, quando velut mortuus jaceat. Nam cum mortuis, ſive, ut proverbio dicitur, *cum larvis non eſſe luctandum.* Deinde ſe non talem hactenus fuiſſe, qui nullius famae aut nominis eſſet. Quare cum alias livor & obtrectatio poſt mortem deſinant, debere ſibi quoque, tanquam jam mortuo parci: praeſertim quando tot alioqui malis oppreſſus ſit, nt novae plagae, novoque malo locus ultra non pateat. Videtur autem Poëta non tantum reſpondere voluiſſe invido atque obtrectatori, quisquis is fuit, ſuo: ſed & occaſionem quaeſiviſſe, nt ſui temporis poëtas celebraret. Quamquam horum magna ex parte non ſcripta ſolum, ſed & nomina pleraque interciderunt: adeo, nt niſi de paucis quibusdam, certo aliquid tradi haudquaquam poſſit. Quod in univerſum hic admonitum volo, ne idem infra crebrius ac ſaepius repetere nobis ſit neceſſe. Micyll.

1. *Invide, quid laceras Naſonis carmina rapti? Non ſolet ingeniis ſumma nocere dies.*] Ariſtot. lib. II. De Arte dicendi, ubi de invidia, aut, nt M. Tullius vult, invidentia agit, docet invideri ſolere ab iis bominibus aliis, qui una eademque aetate florent: ita ut ſolum inter vivos, ac praeſentes invidentia ſit. Unde praeclare hic Noſter Elegia ult. lib. I. Amor.

Paſcitur in vivis livor, poſt fata quieſcit:
Tunc ſuus ex merito quemque tuetur honor.

Et Propertius lib. III. Eleg. I.

At mihi, quod vivo detraxerat invida turba,
Poſt obitum duplici foenore reddet honos.

Ciofan.

4. *Annumerarer.*] *Annumeraret* Ms. ut ad famam pertineat. Bersm.

5. *Cum foret &c.*] *Cumque foret* P. Dan. Putean. Jun. & duodecim alii. *Marcus* Ms. Berſm. de Marſo vide Bronkh. ad Tib. IV. in fine.

5. *Magnique Rabirius oris.*] Apud Cariſium libro primo Inſtitutionum Grammaticarum ex Rabirio citatur, *Idaeos ſummâ cum margine colles.* Heins. *Magnique Sabellius oris* Barth. Adver. XXXVII. 10. *Fabirius* Ms. Berſm. aliud Fragmentum ex Rabirio babet idem Cariſius pag. 188. *Qui perduellionem feciſſe dicebatur.* in altero ab Heinſio adducto verſum integrum,

Extulit Idaeos ſumma cum margine colles.

reſtituit Barth. ad Stat. X. Theb. 454. vid. Crinit. III. de Poët. 52. Burm.

6. *Iliacusque Macer.*] Hnnc Macrum ad Liciniam gentem eſſe referendum cenſeo, cnm alter, cujus Ornithogonia & Theriaca laudantnr à Grammaticis, gentis fuerit Æmiliae. qnem *grandiorem aevo* vocat Noſter in Triſtibus. Recte autem *Iliacus Macer*, qui non tantum *carmen ad iratum perduxerit Achillem*, hoc eſt in Homericae Iliados usque narrationem, ut in Amoribus Noſter, ſed etiam cecinerit, *quicquid aeterno reſtabat Homero*, ut fidem facit idem in his ipſis Ponticis. Duplex igitur poëma obſidionis Trojanae a Macro relictum. Heins. Vid. Broukb. ad Tibull. II. VI. I.

8. *Junonis ſi non.*] *Junoni* Junii & Voſſii codex. vid. V. Met. 415. *jam genus* Ms. Berſm.

9. *Quique dedit Latio carmen regale Severus, &c.*] Duos fuiſſe Severos Poëtas, ſupra annotavimus. Quod ſi autem de eodem, hoc loco poëta intelligit, ad quem ſupra ſcripſit, ita ut Merulae placet, neque ego repugno: certe de Parmenſi haec intelligenda non erunt, ſed de Cor. Severo. Cujus rei argumenta ac rationes ſupra indicavimus. Neque vero de Cor. Severo abſurde accipitur quod hic Ovidius dixit, *Regale* illum *carmen* dediſſe: quandoquidem Siculorum regum res geſtas deſcripſit. Imo hoc idem rectius huic, quam Caſſio convenit, quando Caſſium Epigrammata & Elegias magis ſcripſiſſe tradant, Cornelium autem inter Epicos etiam Fabius laudat. Micyll. *Regale* carmen eſt Tragoedia. vid. ſupr. Heinſ. ad Eleg. II. ỳſ. I.

10. *Priſcus uterque.*] Merula duos Priſcos, qui Regis Nnmae vitam ſcripſere, quod opus ſubtile fuit, nobis ſine ulla auctoritate hic fingit. ego bos ignoro, & Numam Poëtam, non Poëma, deſignare puto. Pompilium quemdam amicum Horatio facit Glandorpius ex inſcriptione Odes 7. lib. II. ſed

recte

Digitized by Google

Et qui Penelopae reſcribere juſſit Ulixen,
  Errantem ſaevo per duo luſtra mari:
Quique ſuam Troezena, imperfectumque dierum
  Deſeruit celeri morte Sabinus opus.
Ingeniique ſui dictus cognomine Largus,
  Gallica qui Phrygium duxit in arva ſenem.
Quique canit domitam Camerinus ab Hercule Trojam;
  Quique ſuâ nomen Phyllide Tuſcus habet.
Velivolique maris vates, cui credere poſſis
  Carmina caeruleos compoſuiſſe Deos.

Qui-

recte ex ipſis Horatii verbis inter Pompejos eum refert, dictum *Pompejum Varum*. unde autem *Pompilium* illum petierit neſcio. niſi forte inſcriptionem ita in Mss. habere viderit, nam in Leidenſi codice erat, *Pamphilum*. Burm.

11. *Quique vel imparibus numeris, Montane, vel aequis Sufficis.*] Julium Montanum appellat Seneca Epiſt. cxxii. *Recitabat Montanus Julius carmen, tolerabilis poëta, & amicitia Tiberii notus & frigore.* ubi profert hos ejus verſus:

Incipit ardentes Phoebus producere flammas,
Spargere ſe rubicunda dies, jam triſtis hirundo
Argutis reditura cibos immittere nidis
Incipit, & molli partitos ore miniſtrat.

mox:

Jam ſua paſtores ſtabulis armenta locarunt,
Jam dare ſopitis nox nigra ſilentia terris
Incipit.

Paullo benignius de illo Seneca pater Controverſ. 1. libro vii. *Montanus Julius, qui comis fuit, quique egregius poëta.* Heins. Vide Crinir. de Poëtis iii. 49.

14. *Errantem ſaevo.*] *Sero* Thuan. *dubio* Barber. vid. ſup. Eleg. x. 10.

15. *Quique ſuam Troezen, imperfectumque dierum.*] De hoc loco nihil certi habeo, quod ſentiam, niſi quod multis nominibus ſuſpectus mihi eſt. Nam ſive legas, *Triſenen*, quod in quibuſdam reperiri Merula autor eſt, ipſa vox inſolens eſt, & neque cum Graecis, neque cum Latinis nominibus ſatis convenit. Cum tamen probabile ſit, eam, quam poëta, de quo hic dicitur, amavit, Latinum aut Graecum aliquod nomen habuiſſe. Sive vero *Troezen*, ut de poëmatis, aut urbis nomine intelligatur, etiam hoc exemplo caret. Nam ſi de opere intelligendum ſit, *Troezenis* dicendum fuerat, recto caſu, perinde ut *Amazonis*, *Phaeacis*, *Theſeis*, & ſimilia. Sin autem de loco, accuſativus *Troezena* futurus erat, à Troezen: non *Troezen* à Troeze: qui nominatus nuſquam legitur de eo loco, quem Theſeus aliquando tenuit. Deinde autem ut demus, Sabinum poëtam Faſtorum opus & Troezenida aliqua; hoc eſt, de rebus circa Troezenem geſtis, imperfecta reliquiſſe, praeventum morte ſcilicet, quod tamen alibi neſcio an usquam manifeſto tradatur: quid cauſae dicemus, cur Poëta, cum de caeteris, ſingulis tantum verſibus meminerit, de quibusdam vero etiam ſingulis commatibus: neque in cujusquam alterius commemoratione diſtichum egreſſus ſit: de hoc totum tetraſtichon conſumpſerit? Equidem ut liquido fatear, non ſolum ſuperiora illa, de quibus modo diximus, ſed & ipſum proprium in poſteriore pentametro poſitum propemodum tanquam ſuppoſitirium ac nothum ſuſpectum habeo. Quare optarim & alios de eodem hoc loco aliquanto accuratius cogitare. Non temere mutandum aliquid cenſere ſoleo: ſed tamen ſi quid de ſe ſuſpicionem aliquam praebeat, id rurſum diſſimulandum, aut tacite praetereundum non exiſtimo. Sunt tamen rurſum, qui repudiato utroque nomine, pro *Triſeno*, legunt *Troezena*, accuſativo caſu à *Troezen*, hoc titulo ſive nomine opus quoddam à Sabino coeptum fuiſſe ſentientes. Micyll. *Crozimen* vel *Triſam* Combii. *Trocrem* vel *Troiem* Arondel. duo, *Troadem* tres, *Trezenem* alii, *Tromen*, *Treicem*, *Troizom*, *Timeſon*, *Tumeſen* & ſimilia. an *Tymelen*? opinor certe nomen puellae à Sabino decantatae hic latere. Heins. *Trojam* prim. Edit. *Traecen* P. Dan. de his Sabini operibus nil reſtat. Crinitus vero eum *Claudium* vocat lib. iii. de Poët. 64. qui à Seneca Rhetore ſaepe memoratur. & ita Pontanus & alii. ſed *Aulum Sabinum* Heinſius & alii appellarunt. mihi nihil de eo conſtat. Burm.

17. *Cognomine.*] *De nomine* editi quidam.

17. *Largus.*] An Valerius Largus accuſator Galli Poëtae? de quo Dion liii. pag. 512. & an idem ſit, qui ſub Claudio Conſul fuit; ut idem Dion. lx. pag. 671. neſcio. Antenoris ille res ſcripſiſſe dicitur a Noſtro. Burm.

18. *Ducit in arva.*] *Duxit* nonnulli. Heins.

19. *Domito Camerinus ab Hectore Trojam.*] *Domitam* multi. Polit. & tres alii, *domitam ab Hercu-*

le.

Quique acies Libycas Romanaque proelia dixit;
Et Marius, ſcripti dexter in omne genus.
Trinacriusque ſuae Perſeïdos auctor, & auctor
Tantalidae reducis, Tyndaridosque Lupus.
Et qui Maeoniam Phaeacida vertit, & una
Pindaricae fidicen tu quoque, Rufe, lyrae.

Mu-

le. quod verum puto. Heins. Hunc *Sulpitium Camerinum*, conſulem ſub Auguſto A.V.C. DCCLXI. putat Glandorpius.

20. *Tuſcus habet.*] Puto, *Fuſcus.* quod nomen magis Romanum. *Thuſci* tamen Rhetoris meminit Seneca Suaſoria II. mox, *credere poſſis*, pro *poſſes*, quatuor veteres. Heins. *Trocus* Ms Berlm. Fabricium Thuſcum memorat Plinius in indice Libri III. qui poſſet his temporibus convenire. ut & *Clodius Thuſcus* à Seneca Rhetore memoratus. ſed ille fatuus fuit. vid. Schottum de Claris apud Senecam Rhetoribus in *Thuſco.* Burm.

21. *Velivolique maris vates.*] P. Terentius Varro Atacinus v. Crinit. II. de Poëtis. 32. Miror hunc ignorare Pontanum, cum celeberrimus ſit Poëta, & Merula jam illum dederit lectoribus. Fragmenta ejus collegit Stephanus pag. 364. ſed omiſſum ab illo eſt apud Philargyr. ad Virgil. III. Georg. 175. *Foeta feris Libye*, ut lego, non *Libyae.* Burm.

23 *Quique acies Libycas Romanaque praelia, &c.*] Merula hunc locum de Ennio, aut Naevio accipiendum putat: quod temporum rationi repugnat. Neque enim Ovidius eos poëtas commemorare voluit, qui ſe multo antiquiores eſſent, ſed qui ſuis temporibus, eademque ſecum aetate vixiſſent. Sic enim à principio ait: Et mihi nomen Tunc fuit, cum foret Marſus, Rabirius, &c. non, cum foret Ennius, aut Naevius, aut Plautus, & ſimiles, qui multis annis Ovidium anteceſſere, ut qui Coſſ. Hircio ac Panſa demum natus fuerit. Micyll. *Proelia duxit* P. Dan. hunc ignorare me fateor.

24. *Et Marius ſcripti dexter in omne genus.*] Liber Vatic. & Maſſ. *promptus in omne genus.* Ciof. *Promtus* in multis. Heins. Hunc ignoro etiam.

25. *Trinacriusque ſuae Perſeidos auctor & actor.*] Scripti, *Tinacriusque*, *Tenacriusque*, *Taenariusque* & ſimilia. nomen haud dubie corruptum. deinde ſcribendum,

——— *Perſeidos auctor, & auctor*
Tantalidae reducis. ———

ut recte nonnulli codices. de actore nugae ſunt. Lupus ille, quiſquis eſt, poëma conſcripſerat de reditu Menelai & Helenae poſt captam Trojam. Heins. *Ericiusque ſuae* Moreti. *Tyndaridisque*, Regius Junii & duo alii. *Lupum Meſſanienſem* fuiſſe dicit Faſell. Decad. I. Rer. Sicul. lib. II. cap. 2. & eruditiſſimus Mongitor in Sicula Bibliotheca tom. II. pag. 28. omnes ſumma cum diligentia collegit, qui de hoc Lupo egerunt, & a *Lyco* Hiſtorico diſtinguendum oſtendit: ſed metuo, ut ille *Lupus* certis argumentis nobis illuſtretur. imo neſcio, an non duo hîc Poëtae intelligi debeant, unus, quem non nominat, auctor Perſeidos, & alter Lupus, qui de reditu Menelai & Helenae ſcripſit. Fuerunt & Junii, Julii & Rutilii Lupi, non longe ab his temporibus remoti. Burm.

27. *Et qui Maeonidae Phaeacida vertit.*] Hic Tuticanus fuit, ad quem ſupra Elegia duodecima ſcribit. ita enim in eadem Eleg. *Dignum Maeoniis Phaeacida condere chartis, Cum te Pierides* (inquit) *perdocuere deae.* Micyll. *Maeoniam Phaeacida* pleríque tam Ilias, quam Odyſſea Homerica antiquitus in varias partes fuere diſtinctae, inter quas & Ulyſſis naufragi, ad regiam Alcinoi expulſi. Vide de hac utriusque Poëmatis antiquiſſimis temporibus diviſione Scholiaſten Homeri Euſtathium, & Variam Æliani Hiſtoriam lib. XIII. cap. 14. coaluere poſtmodum variae hae partes in duo corpora. unde illis rhapſodiae nomen. per Maeoniam igitur Phaeacida deſignatur Odyſſeae liber H. quem Ὀδυσσέως ἀπόπλους ἀπὸ Φαιάκων appellant Ælianus & Euſtathius. Caeterum Naſo Tuticanum intelligit, ad quem ſupra Eleg. XII.

Dignam Maeoniis Phaeacida condere chartis
Cum te Pierides perdocuere Deae.

Heins. In Francof. erat *Hecat.teream vertit in anguem.* latet aliquid. *Hecatheida* P. Dan. & ſex alii. *Hecatheta* Servit. *Echateida* Leid. *Maeonidam* Putean.

28. *Pindaricae fidicen tu quoque, Rufe, lyrae.*] Inter Latinos lyricos, poſt Horatium maxime laudatus fuit Caeſius Baſſus, cujus & Quintil meminit, & Diomedes Grammaticus. Videndum igitur, num forte illius hoc cognomentum aliquod fuerit. Nam & Crinitus annotavit, cum Ovidio familiaritatem illi interceſſiſſe. Micyll.

28. *Pindaricae.*] *Pindariae* Junian.

28. *Ruſe.*] Antonium Rufum vertiſſe Homerum & Pindarum ex Acrone refert Glandorpius, & memorari à Quinctiliano lib. I. cap. 10. ſive 5. ut hodie exhibetur. ſed cum Rufi cognomen triginta familiis adhaeſiſſe dicat Glandorpius, quis nobis verum indicabit? Burm.

29. *Tur-*

Digitized by Google

Muſaque Turranî, Tragicis innixa cothurnis;
Et tua cum ſocco Muſa, Meliſſe, levis.
Cum Varus Gracchusque darent fera dicta tyrannis;
Callimachi Proculus molle teneret iter:
Tityrus antiquas & erat qui paſceret herbas,
Aptaque venanti Gratius arma daret.

Naïdas

29. *Turrani.*] *Turani* Malaſp. ad Cicer. vi. ad Att. 9. *Thorani* Heinſius, quod nomen apud Ciceronem ad Famil. vi. 21. 22. D. Turranium hominem χρηςομαθῆ memorat Cicer. 1. ad Att 5. ubi vid. Corrad. *Taratani* Ms. Berſm. *Tirannus* P. Dan. *innexa cothurnis* Moreti. Burm.

30. *Cum ſocco Muſa, Meliſſe, levis.*] Scribe, *cum ſocco levi.* ſic *gravem cothurnum* alibi dixit. Cn. Meliſſum Togatas ſcripſiſſe teſtis eſt Scholiaſtes Horatii ad Artem Poëticam; *Togatas ſcripſerunt Ælius Lamia, Antonius Rufus, Cn. Meliſſus, Afranius, Africanus, Pomponius.* qui Rufus forſitan idem cum eo, quem Noſter ſupra vocat *fidicinem Pindaricae lyrae.* Cajum Meliſſum vocat Suetonius, & inter Grammaticos recenſet, qui Togatas eum edidiſſe etiam prodit, quas inſcripſerit *Trabeatas.* Laudat quoque *Ineptiarum* ejus, ſeu *jocorum libellos, quibus & mimos diverſi operis poſtea* addiderit. ſic enim ſcribendum, cum libri veteres *animos diverſi operis* exhibeant. Videntur autem *jocorum* libelli conſtitiſſe ex Apologis Æſopicis. id enim ſcribendi genus *jocos* vocabant. ſic Phaedrus de ſe paſſim. hinc & Martialis *improbi jocos Phaedri.* ut videantur de Meliſſo intelligenda illa apud Phaedrum lib. ii. Fab. ultima:

Quoniam occuparat alter ne primus forem,
Ne ſolus eſſet ſtudui, quod ſuperfuit:
Nec haec invidia, verum eſt aemulatio.

Commentarium ejus de apibus laudant Plinius & Servius. ſed is puto, diverſus ab hoc noſtro, qui Columellae etiam laudatur. meminit Meliſſi etiam Virgilii vitae auctor. Caeterum cum de praenomine Meliſſi ſcriptoribus parum conveniat, & Scholiaſtes Horatii *Cneum*, Suetonius *Caium* appellent, Hieronymus in Chronico Euſebii *Marcum*, ad annum MMXIII. opinor verum Meliſſi nomen fuiſſe, *Caïum Cilnium Meliſſum.* fuit enim Maecenatis libertus, cui *Caïo* praenomen, *Cilnio* nomen gentis. Libertos autem praenomen ac nomen familiae à Patronis mutuatos eſſe notius eſt, quam ut operoſe hoc loco à me adſtrui debeat. Heins.

31. *Cum Varus Gracchusque darent fera dicta Tyranni.*] *Tyrannis* videtur ſcribendum. Tragoedias enim uterque, ni fallor, ſcripſerunt. Huc trahe illud Triſtium ſecundo, *Accius eſſet atrox.* quia dicta & facta atrocia tyrannorum tragoediis ſuis erat complexus. Gracchi certe Atalanta à Priſciano laudatur, ex qua hunc verſum profert lib. vi.

O grata cardo, regium egreſſum indicans.

& *C. Gracchum* vocat. quod in errorem duxit Cl. Voſſium, ut putaret C. Gracchum veterem illum Tiberii fratrem tragoedias ſcripſiſſe; Analog. 1. cap. 22. Si *tyrannis* retines, caſtigandum erit *Varius.* Varii enim Thyeſtes laudatiſſima apud veteres ſed & Gracchus Thyeſten ſcripſerat, ex qua Priſcianus hunc quoque verſum producit libro eodem,

Merſit ſequentis humidum plantis humum.

Sed Varius jamdudum è vivis exceſſerat, ni fallor, cum haec ſcribebat Naſo. Fortaſſis & Gracchi nomen reddendum Nonio in *Cardo*, *Cardo generis foeminini. Graius in Peliadibus, Sonat impulſa regia cardo.* malim inquam, *Graccus*, (nam *Graccus* non *Gracchus* in antiquis numiſmatibus ſemper) &, *ſonat impulſu.* Gracchum enim *cardinem* foeminino genere enunciaſſe jam ex Priſciano ſcimus. nec mirum archaiſmis illum indulſiſſe, nam illo adhuc tempore Accius & Pacuvius in deliciis erant. unde & auctor de cauſſis corruptae eloquentiae Aſinii Pollionis tragoedias, ut veterno Accii plenas reprehendit. Exemere demum totam hanc animis nubem Neronianis temporibus Pomponius Secundus & Annaeus Seneca. qua de re alibi pluribus. Certe apud Calpurnium Piſonem libro ſecundo de continentia Poëtarum, quem librum Paulus Merula inventum à ſe Lutetiae ad D. Victoris ſaepius laudavit Commentariis in Ennii Annales, nunc magno cum rei literariae detrimento deperditum, verſus hexameter Sempronii Graji proferebatur. pro quo *Sempronii Gracci* nomen reponi debere cenſeo. *Gracci* enim Semproniae gentis. & ſub nomine Sempronii Gracchi Thyeſtem Priſcianus citat. ſed & apud Macrobium Saturnalium lib. ii. cap. 4. ubi de jocis & dicteriis Caeſaris Auguſti agitur, *Poſtea Lucius gravis tragoediarum ſcriptor interrogabat eum, quid ageret Ajax ſuus.* ubi Torrentius reponit *L. Irius gravis tragoediarum ſcriptor.* Rycquius ex codice Vaticano, *L. Gnavius.* Forte, *L. Graccus.* vel, *Turanius*, cujus tragicam Muſam jam ſupra laudavit Noſter. Heins. De Vario & Varo ſaepe confuſis vide Rutgerſ. Venuſin. Lect. cap. iii.

32. *Proculus.*] & hoc cognomine multae familiae inſignitae, ita ut, niſi nomen pateat, de eo fruſtra quaeramus.

33. *Tityrus antiquas & erat qui paſceret herbas.*] Haec nec Latina ſunt, nec ſatis intelligo quid ſibi velint. Haſnienſis,

Tity-

Naïdas à Satyris caneret Fontanus amatas,
  Clauderet imparibus verba Capella modiſ.
Cumque forent alii, quorum mihi cuncta referre
  Nomina longa mora eſt, carmina vulgus habet;
Eſſent & juvenes, quorum quod inedita cura eſt,
  Adpellandorum nil mihi juris adeſt;
Te tamen in turbâ non auſim, Cotta, ſilere;
  Piëridum lumen, praeſidiumque fori.
Maternos Cottas cui Meſſallasque paternos
  Maxima nobilitas ingeminata dedit.
Dicere ſi fas eſt, claro mea nomine Muſa,
  Atque inter tantos, quae legeretur, erat.
Ergo ſubmotum patriâ proſcindere, livor,
  Deſine, neu cineres ſparge, cruente, meos.
Omnia perdidimus, tantummodo vita relicta eſt,
  Praebeat ut ſenſum materiamque malis.
Quid juvat exſtinctos ferrum dimittere in artus?
  Non habet in nobis jam nova plaga locum.

Tityrus aeternos caneret qui procreet herbas.
Moreti codex,
Tityron antiquas recubaſſe referret ad umbras.
ut & liber Petri Servii. niſi quod in eo *aras*. alii aliter. Moreti librum ſequor, dum meliora ſeſe offerunt. Heins.

34. *Aptaque venanti Gratius arma dabit.*] Gratius Ovidii temporibus poëta fuit, ut ex hoc loco conſtat: de venatione ſcripſit. Cujus carmina una cum Ovidii Halieutico è Gallia in Italiam attulit Sannazarius. Hunc autem verſum ab interprete hic non intellectum, is, qui Ovidii, poſt Aldum ſeniorem, vitam ſcripſit, optime declaravit. Attigi breviſſime, *Caeſar Ranalde*, adoleſcentule honeſtiſſime, ea, quae his temporis anguſtiis, ut tibi aliqua ex parte ad hujus poëmatis intelligentiam iter patefacerent, notanda cenſerem. Potuiſſem paullo copioſiora praeſtare, ſi mihi per ſeveriora juris civilis ſtudia, in quae ſerio incumbere aveo, & conor, licuiſſet. Vale, & quidquid id eſt, ea voluntate, qua ego tibi nunc offero, id eſt, in te valde propenſa, accipe. Ciof.

35. *Naiades Satyris caneret Fontanus amatas, &c.*] Alii legunt, *Naides à Satyris*, &c. quae lectio & ſenſum planiorem reddit: & reſolutione, ſive diaereſi iſta, de qua prolixe Merula hic agit, nihil indiget. Micyll. *Naiadas Satyris*. Ms. Berſm. *Foritanus* P. Dan.

37. *Mihi.*] *Me* Putean. *modo* prim. Edit.

38. *Vulgus habet.*] *Habent* tres libri.

39 *Quorum quod inedita cauſa eſt.*] *Muſa eſt* tres veteres. at unus Thuan. *inedita cura eſt*. rectius. nam *Muſa* mox ſequitur. Heins.

41. *Te tamen in turba.*] *E turba* malim. Heins. *Te tanta in turba* tres. *tantum* Ms. Berſm.

42. *Pieridum lumen.*] *Numen* editi aliquot. hunc, & Capellam & alios, illacrimabili nocte preſſit oblivio. utinam hi, vel optima certe pars ad nos perveniſſet! & alii inepti & inutiles libri aeternis tenebris demerſi manſiſſent. Burm.

44. *Maxima nobilitas.*] *Maxima*, & *ingeminata* jungi uno ſubſtantivo non ſatis eleganter puto, quare legerem:

Maxime, nobilitas ingeminata dedit.

Maximus enim Cotta. vide ſupr. II. 8. & III. vſ. 6. & ibi Heinſium. *Maxima nobilitas cui geminata* Leidenſ. & P. Dan. *proxima* Ms. Berſmanni, qui non ineptum putat. Burm.

51. *Ferrum demittere.*] *Dimittere* meliores. & praecedenti verſu, *mali* pro *malis*. Heins.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google